

II. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRESİ TEBLİĞLERİ

8-9 Kasım 2018, Atatürk Üniversitesi Erzurum, Türkiye

II. INTERNATIONAL CREATION CONGRESS ON THE LIGHT OF SCIENCES PROCEEDINGS

8-9 November 2018, Atatürk University Erzurum, Türkiye

EDİTÖRLER / EDITORS
Prof. Dr. Nihat YATKIN
Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU
Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN
Prof. Dr. Adem DURSUN
Dr. Öğr. Üyesi Hamid CEYLAN

Erzurum, 2018

II. INTERNATIONAL CREATION CONGRESS ON THE LIGTH OF SCIENCES

8th-9th November 2018, Erzurum, TURKEY

II. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRESI

8-9 Kasım 2018, Erzurum, TÜRKİYE

Proceedings Book

Bildiriler Kitabı

Erzurum, 2018

Eser Adı	**II. ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRESİ TEBLİĞLERİ (8-9 Kasım 2018, Atatürk Üniversitesi Erzurum, Türkiye)**
Editörler	Prof. Dr. Nihat YATKIN Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN Prof. Dr. Adem DURSUN Dr. Öğr. Üyesi Hamid CEYLAN
Atatürk Üniversitesi Yayınları No	1230
ISBN	978-605-2278-76-5 E-Kitap (Çevrim içi / Web Tabanlı)
Yayıncılık Sertifika No	42021
Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni	Dr. Öğr. Üyesi Hamid CEYLAN

Aralık 2018, Erzurum

This congress was supported by Research Fund of Atatürk University (BAP), Project number, SBS-2018-6738.

Bu kongre Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP), SBS-2018-6738 kodlu proje ile desteklenmiştir.

Organizing Committee

Honorary Chairman of the Congress

Prof. Dr. Ömer ÇOMAKLI,
Rector, Atatürk University, TURKEY

Chairman of the Congress

Prof. Dr. Nihat YATKIN,
Vice Rector, Atatürk University, TURKEY

Congress Coordinators

Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Adem DURSUN (Atatürk University, TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Engin KURŞUN (Atatürk University, TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Hamid CEYLAN (Atatürk University, TURKEY)

Organizing Commitee Members

Prof. Dr. Adem TATLI (Dumlupınar University, Retired, TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet ADIGÜZEL (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet HACIMÜFTÜOĞLU (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Fatih SATIL (Balıkesir University, TURKEY)
Prof. Dr. Hasan AKAN (Harran University, TURKEY)
Prof. Dr. Hasan GÜRBÜZ (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN (Yıldız Technical University, TURKEY)
Prof. Dr. Mehmet ZELKA (Üsküdar University, TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Naci İSPİR (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Sinan ÖGE (Atatürk University, TURKEY)

Scientific Committee

Prof. Dr. Adem KILIÇMAN (University Putra Selangor, MALAYSIA)
Prof. Dr. Adem TATLI (Dumlupınar University, Retired, TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet ADIGÜZEL (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ahmet HACIMÜFTÜOĞLU (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ali ALAŞ (Necmettin Erbakan University, TURKEY)
Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ (Karadeniz Technical University, TURKEY)
Prof. Dr. Atila DOĞAN (Karadeniz Teknik University, TURKEY)
Dr. Colin TURNER, (Durham University, ENGLAND)
Assoc. Prof. Dr. Ercan KAYA (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Fahrul Zaman HUYOP (Universiti Teknologi Malaysia, MALAYSIA)
Prof. Dr. Faris KAYA (Yıldız Technical University, TURKEY)
Prof. Dr. Fatih SATIL (Balıkesir University, TURKEY)
Prof. Dr. Halim ULAŞ (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Hasan AKAN (Harran University, TURKEY)
Prof. Dr. İlkay Erdoğan ORHAN (Gazi University, TURKEY)
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN (Yıldız Technical University, TURKEY)
Prof. Dr. Kazım UYSAL (Dumlupınar University, TURKEY)
Prof. Md. Shaheed REZA (Bangladesh Agricultural University, BANGLADESH)
Prof. Dr. Mehmet ZELKA (Üsküdar University, TURKEY)
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ (Harran University, TURKEY)
Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Naci İSPİR (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Neşet TOKU (Yıldız Technical University, TURKEY)
Prof. Dr. Nurullah GENÇ (Member of the Board of the Central Bank)
Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU (Atatürk University, TURKEY)
Prof. Dr. Ömer VAROL (Muğla Sıtkı Koçman University, TURKEY)
Asst. Prof. Dr. Selima KHATUN (Government General Degree College, INDIA)
Prof. Dr. Sinan ÖGE (Atatürk University, TURKEY)
Dr. Sujiat ZUBAIDI (Universitas Darussalam Gontor, INDONESIA)
Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE (Atatürk University, TURKEY)
Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK (Balıkesir University, TURKEY)
Prof. Dr. Yusuf SANCAK (Atatürk University, TURKEY)

Invited Speakers

Prof. Dr. Nevzat TARHAN (Üsküdar University, TURKEY)
Prof. Dr. Adem TATLI (Dumlupınar University, Retired, TURKEY)
Prof. Dr. Turan GÜVEN (Gazi University, TURKEY)
Prof. Dr. Yunus ÇENGEL (Nevada University, USA)
Prof. Dr. Mohammed Basil ALTAIE (Yarmouk University, JORDAN)
Asst. Prof. Dr. Shoaib Ahmed MALIK (Zayed University, DUBAI)
Dr. Colin TURNER (Durham University, ENGLAND)
Asst. Prof. Dr. Enis DOKO (Ibn Haldun University, TURKEY)
MSc. Taşkın TUNA (Physics Engineer, TURKEY)
Prof. Dr. Adem KILIÇMAN (University Putra, MALAYSIA)
Dr. Sujiat ZUBAIDI (Universitas Darussalam Gontor, INDONESIA)
Dr. Tajudeen SANNI (Kampala International University in Uganda, UGANDA)
Assoc. Prof. Dr. Rosseni DIN (Universiti Kebangsaan, MALAYSIA)

Congress Topics

Evaluation of the Truth of Creation in the Light of the Quran
The Fact of Creation in the Light of Positive Sciences
Questioning the Evolutionist View
Creation Goals and Wisdom, Recognizing and Understanding the God
Evaluation of Curriculum Textbooks in Terms of the Fact of Creation
An Overview of the Truths of Creation in the Press, Media and Documentaries

Field Editors

Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK
Evaluation of the Truth of Creation in the Light of the Quran

Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN
The Fact of Creation in the Light of Positive Sciences

Prof. Dr. Hasan AKAN
Questioning the Evolutionist View

Prof. Dr. Sinan ÖGE
Creation Goals and Wisdom, Recognizing and Understanding the God

Assoc. Prof. Dr. Ercan KAYA
Evaluation of Curriculum Textbooks in Terms of the Fact of Creation

Prof. Dr. Naci İSPİR
An Overview of the Truths of Creation in the Press, Media and Documentaries

Preface

Dear People of Science;

The science world has been under the influence of positivist philosophy -which is based on atheism-, for about two hundred years. This thought regards the whole existence in the universe as a result of coincidence and a work of nature; besides, it only considers the matter that can be taken into the laboratory as scientific data. In this philosophical thought; uniquely, the material side of the man is valued, whereas the spiritual aspects are totally ignored. Also the cosmos is only examined with regard to natural causes, while understanding and knowing the Creator which operates in the backstage, is being overlooked.

In fact, faith and infidelity have coexisted throughout the history of mankind. Believing or disbelieving depends on the free will of human beings. However, -in scientific disguise- atheism based on positivist philosophy has been presented as a scientific fact in the school course books, documentaries, films and even in the cartoons, which led to an alienation of individuals of the society to their families, own nations, religions and to their motherland.

In order to correct the mistakes of this kind and to unearth and evaluate the real facts of science, "International Congresses of Creation in the Light of Sciences" have been and will be organized. In those meetings, issues of "evolution" and "creation" will be investigated in their relevant scientific platforms and thus, some important actions will be taken with a view to preventing the exploitation of the evolutionist view for the sake of ideological aims. So that, the cosmos will be studied on behalf of its Creator; spiritual realm will be evaluated together with the material world; the essence of creation will be considered within the framework of scientific methods; in other words, the misconception of science-religion discrimination will be disregarded, while those two notions -in fact science and religion are two twins in terms of creation- will be handled and presented together. Moreover, we hope that those congresses will serve for the purpose to better understand the creation and true nature of mankind and the universe; and thus contribute to enhancement of the horizons of thought of the scientific world, which will in turn lead to a new enthusiasm and excitement in their researches.

To this end, the first organization of "International Congress of Creation in the Light of Sciences" was held in 2017 in the University of Harran. The second Congress will be held on 8-9 November, 2018, under the hosting of Atatürk University. I would like to extend my gratitude to everyone who contributed to the organization of this Congress and to preparation of scientific papers. I cordially believe that the outcomes of this congress will make significant contributions to the world of science.

Yours sincerely,

Prof. Dr. Nihat YATKIN
Chairman of the Congress

Takdim

Değerli Bilim İnsanları;

Bilim dünyası yaklaşık iki yüz yıldır ateizmi esas alan pozitivist felsefenin tesiri altındadır. Bu felsefe, kâinattaki bütün varlıkları tesadüf ve tabiatın eseri olarak görmekte ve sadece laboratuvara giren maddeleri bilimsel veri olarak kabul etmektedir. Bu felsefî görüşte; insanın sadece maddî yönü dikkate alınıp manevî yönü ihmâl edildiği gibi, kâinata da sadece tabii sebepler açısından bakılmakta, perde arkasında iş gören Yaratıcıyı anlama ve tanıma ihmal edilmektedir.

Gerçi iman ve inkâr insanlık tarihi boyunca hep var ola gelmiştir. İnanma veya inanmama insanların hür iradelerine bağlıdır. Ancak, yaklaşık iki yüzyıldır pozitivist felsefeye dayalı ateizmin ilmî kılıf içerisinde ders kitaplarında, belgesellerde, filmlerde hatta çizgi filmlerde dahi bilimsel bilgi gibi takdimi, toplum fertlerinin ekseriyetini ailesine, milletine, dinine ve vatanına yabancılaştırmıştır.

İşte bu türden yanlışları düzeltmek ve bilimlerin gerçek verilerini gündeme getirip değerlendirmek için düzenlenen Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongreleri vesilesiyle "evrim" ve "yaratılış" konuları kendi ilmi platformlarında değerlendirilerek evrim görüşünün ideolojik düşüncelere alet edilmesinin önüne geçilmesine dair önemli adımlar atılacaktır. Böylece, kâinatı Yaratıcısı hesabına okumaya, maddenin yanında mananın da dikkate alınmasına, bilimin metotları çerçevesinde yaratılış hakikatinin değerlendirilmesine, başka bir ifadeyle din-bilim ayırımı yanlışlığının bir kenara atılarak, hakikatte kardeş olan bu iki alanın birlikte ele alınıp sunulmasına çalışılacaktır. Ayrıca bu kongrelerin, İnsan ve kâinatın mahiyetini ve yaratılışını daha iyi anlamada bilim camiasının düşünce ufkuna katkı sağlayacağı, araştırmalarında onlara yeni bir şevk ve heyecan vereceği ümit edilmektedir.

Bu gaye ile 2017 yılında Harran Üniversitesi'nde birincisi düzenlenen Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi'nin ikincisi, 8-9 Kasım 2018 tarihlerinde Atatürk Üniversitesi ev sahipliğinde organize edilmiştir. Kongrenin düzenlenmesinden tebliğlerin hazırlanmasına kadar emeği geçen herkese teşekkür ediyor, kongre sonuçlarının bilim dünyasına önemli katkılar yapacağına gönülden inanıyor, saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Nihat YATKIN
Kongre Başkanı

Chapter 1
Bölüm 1

The fact of creation in the light of positive sciences
“Müspet bilimler ışığında yaratılış gerçeği”

Chapter 2
Bölüm 2

Evaluation of the truth of creation in the light of the Quran
"Kur'an ışığında yaratılış gerçeğinin değerlendirilmesi"

Creation goals and wisdom, recognizing and understanding the God
"Yaratılışın gaye ve hikmetleri, yaratıcıyı tanıma ve anlama"

Chapter 3
Bölüm 3

Questioning of evolutionist view
“Evrimci görüşün sorgulanması”

Evaluation of curriculum textbooks in terms of the creation fact
“Ders kitapları müfredatının yaratılış gerçeği açısından değerlendirilmesi”

An overwiev of the truths of Creation in the press, media and documentaries
"Yazılı-görsel medya ve belgesellerde yaratılış gerçeğine bakış"

Chapter 1 / Bölüm 1

The Fact of Creation in the Light of Positive Sciences

Müspet Bilimler Işığında Yaratılış Gerçeği

THE SCIENTIFIC MIRACLE OF CREATION IN QURAN

Abdul Hasib KHAN

Jamia Akkalkuwa, Islamiyat, Education, Akkalkuwa, India
hasib219@yahoo.co.in

Abstract

Creation of the Earth

"God then rose turning towards the Heaven when it was smoke" Qur'an, 41:11

"Do the disbelievers not see that the Heavens and the earth were joined together, then I split them apart?" Qur'an, 21:30

"God is the one who created the Heavens, the earth and what is between them…" Qur'an, 25:59

Creation of the Sun and the Moon

"Did you see how Allah created seven Heavens, one above the other, and made in them the moon a light and the sun a lamp?" Qur'an, 78:12-13

Creation of the Stars and the Planets

The word 'star' (najm) in the Qur'an (86:3) is accompanied by the adjective thaaqib.

"We have adorned the lowest Heaven with ornaments, the planets." Qur'an, 37:6

In the Qur'an, a different word, kawkab, is used to refer to the planets.

Expansion of the Universe

"I built the heaven with power and it is I, who is expanding it." Qur'an, 51:47

Water Cycle

"Have you not seen that Allah sent rain down from the sky and caused it to penetrate the ground and come forth as springs, then He caused crops of different colors to grow…" Qur'an, 39:21

Mountains

"Have We not made the Earth an expanse and the mountains stakes?"

Qur'an, 78:6-7

Biology

"Do the unbelievers not realize that the Heavens and the Earth were joined together, then I clove them asunder and I made every living thing out of water. Will they still not believe?" Qur'an, 21:30

Botany

"(God is the One who) sent down rain from the sky and with it brought forth a variety of plants in pairs." Qur'an, 20:53

These are some Qur'anic references to creation which clearly show us how modern scientific data and statements in the Qur'an consistently agree on a large number of points, which are well known today. However, if we consider the ideas prevalent at that time, they appear to be miracles of the Holy Qur'an.

Key Words: Creation of earth, Biology

I will just try to point out statements of a scientific nature contained in the Qur'an. Astronomers, zoologists, geologists and specialists in the history of the earth are been struck by the presence in the Qur'an of highly accurate reflections on natural phenomena. These reflections are particularly astonishing when we consider the history of science, and can only lead us to the conclusion that they are a challenge to human explanation.

Scientific opinions comparable to those in the Qur'an are the result of modern knowledge

There is, perhaps, no better illustration of the close links between Islam and science than the Prophet Muhammad's often-quoted statements:

"Seeking knowledge is compulsory on every Muslim."

"Wisdom is the lost property of the believer."

"Whoever follows a path seeking knowledge, Allah will make his path to paradise easy."

These statements and many others are veritable invitations to humanity to enrich their knowledge from all sources. In Islam, religion and science have always been considered as twin sisters and that today, at a time when science has taken such great strides, they still continue to be associated.

In many parts of the Holy Qur'an, encourages this kind of general reflection but also contains infinitely more precise data which are directly related to facts discovered by modern science. It is precisely this data which exercise a magnetic attraction for today's scientists.

I only intend to deal with comparisons between statements in the Qur'an and scientific knowledge.

The fact that, in these reflections, we can find allusions to data connected with scientific knowledge is surely another of Allah's gifts whose value must shine out in an age where scientifically based atheism seeks to gain control of society at the expense of the belief in Allah.

1. CREATION OF THE EARTH

When talking about creation, the general outlines mentioned in the Qur'an surah al aaraaf verse: 54

Indeed your Lord is Allah, Who created the heavens and the earth in Six Days in surah Fussilat verse::11

And He directed (His Knowledge, Will, Power, and Favor) to the heaven when it was as a cloud (of gases), and in surah al-Anbiyaa verse:.30.

Do those who disbelieve ever consider that the heavens and the earth were at first one piece, and then We parted them as separate entities;

In fact, the notion derived from the Qur'an is one of a parallelism in the celestial and terrestrial evolutions. There are also basic pieces of information concerning the existence of an initial gaseous mass (dukhaan) which are unique to the Qur'an. As well as descriptions of the elements which, although at first were fused together (ratq), they subsequently became separated (fatq). These ideas are expressed in chapters Fussilat and al-Anbiyaa:

According to modern science, the separation process resulted in the formation of multiple worlds, which indicates modern ideas on the existence of primary nebula (galactic dust), followed by the separation of the elements which resulted in the formation of galaxies and then stars from which the planets were born. Reference is also made in the Qur'an to an intermediary creation between the heavens and the earth, as seen in chapter al-Furqaan: 21:30

2. THE SUN AND MOON

The Qur'an distinguishes between them by the use of different terms: light (noor) for the moon, and lamp (siraaj) for the sun.

Quran says in sirah naba verse: 13

And we have set up (therein) a lamp blazing and resplendent. 78.13

In surah yunus verse: 5

10.5. He it is who has made the sun a radiant, illuminating light, and the moon a light reflected,

The moon is like a bulb which is generally a filament based device which gives light on heating of particular filament. Whereas a lamp itself consist of a light giving element and its shade and some mechanism mechanical or optical to direct light

The Sun is the only object in the Solar System actually giving out light. With its enormous mass, the Sun is able to fuse hydrogen into helium at its core, generating heat and light. This light shines in the Solar System, and bounces off the Moon so we can see it in the sky.

3. STARS AND PLANETS

The word 'star' (najm) in the Qur'an (86:3) is accompanied by the adjective thaaqib. It was much later discovered that stars are heavenly bodies producing their own light like the sun.

In the Qur'an, a different word, kawkab, is used to refer to the planets which are celestial bodies that reflect light and do not produce their own light like the sun.

"We have adorned the lowest heaven with ornaments, the planets." Qur'an, 37:6

Stars are balls of gas that are so massive that the pressure inside of them causes a nuclear reaction. That makes them bright and hot (like the sun, sometimes even hotter).

4. DEFINITION OF STARS

According to astronomers, Stars can be understood as the glowing ball, consisting of plasma, clasped together by its gravity. Plasma is an intensely-heated state of matter. Stars are made up of gasses like hydrogen, helium and similar other light elements.

5. DEFINITION OF PLANETS

The term 'planet' represents the heavenly objects that revolve around a star, in a definite path, i.e. orbit. It is huge enough that is occupies shape of a sphere by its gravity, but not as large to effect nuclear reaction

6. ORBITS

Today, the laws governing the celestial systems are well known. Galaxies are balanced by the position of stars and planets in well-defined orbits, as well as the interplay of gravitational forces produced by their masses and the speed of their movements. But is this not what the Qur'an describes in terms which have only become comprehensible in modern times. In chapter al-Ambiyaa we find:

"(God is) the one who created the night, the day, the sun and the moon. Each one is traveling in an orbit with its own motion." Qur'an,21:33

The Arabic word which expresses this movement is the verb yasbahoon which implies the idea of motion produced by a moving body, whether it is the movement of one's legs running on the ground, or the action of swimming in water. In the case of a celestial body, one is forced to translate it, according to its original meaning, as 'to travel with its own motion.'

And astronomers describes orbit as a regular, repeating path that an object in space takes around another one. An object in an orbit is called a satellite. A satellite can be natural, like the moon, or human made. In our solar system, the Earth orbits the Sun, as do the other eight planets. They all travel on or near the orbital plane, an imaginary disk-shaped surface in space. All of the orbits are circular or elliptical in their shape. In addition to the planets' orbits, many planets have moons which are in orbit around them.

7. EXPANSION OF THE UNIVERSE

Chapter ath-Thaariyaat of the Qur'an also seems to allude to one of the most imposing discoveries of modern science, the expansion of the Universe.

"I built the heaven with power and it is I, who am expanding it." Qur'an, 51:47

When scientists talk about the expanding universe, they mean that it has been growing ever since its beginning.

The galaxies outside of our own are moving away from us, and the ones that are farthest away are moving the fastest. This means that no matter what galaxy you happen to be in, all the other galaxies are moving away from you.

However, the galaxies are not moving through space, they are moving in space, because space is also moving. In other words, the universe has no center; everything is moving away from everything else. If you imagine a grid of space with a galaxy every million light years or so, after enough time passes this grid will stretch out so that the galaxies are spread to every two million light years, and so on, possibly into infinity.

The American astronomer Edwin Hubble made the observations in 1925 and was the first to prove that the universe is expanding. He proved that there is a direct relationship between the speeds of distant galaxies and their distances from Earth. This is now known as Hubble's Law. The Hubble Space Telescope was named after him, and the single number that describes the rate of the cosmic expansion, relating the apparent recession velocities of external galaxies to their distance, is called the Hubble Constant.

8. CONQUEST OF SPACE

Among the achievements of modern science is the "conquest" of space which has resulted in mans journey to the moon. The prediction of this event surely springs to mind when we read the chapter ar-Rahmaan in the Qur'an:

"O assembly of Jinns and men, if you can penetrate the regions of the heavens and the earth, then penetrate them! You will not penetrate them except with authority."

Qur'an,55:33

Authority to travel in space can only come from the Creator of the laws which govern movement and space. The whole of this Qur'anic chapter invites humankind to recognize God's beneficence.

9. GEOLOGY

Let us now return to earth to discover some of the many amazing statements contained in Qur'anic reflections about our own planet. They deal, not only with the physical phenomena observed here on earth, but also with details concerning the living organisms that inhabit it.

10. MOUNTAINS

In geology, modern science has recently discovered the phenomenon of folding which formed the mountain ranges. The earth's crust is like a solid shell, while the deeper layers are hot and fluid, and thus inhospitable to any form of life. It has also been discovered that the stability of mountains is linked to the phenomenon of folding. The process of mountain formation by folding drove the earth's crust down into the lower layers and provided foundations for the mountains.

Let us now compare modern ideas with one verse among many in the Qur'an that deals with this subject. It is taken from chapter an-Naba':

"Have We not made the earth an expanse and the mountains stakes?"

Stakes (awtaad), which are driven into the ground like those used to anchor a tent, are the deep foundations of geological folds.

Here, as in the case of all the other topics presented, the objective observer cannot fail to notice the absence of any contradiction to modern knowledge.

11. BIOLOGY

There are many statements in the Qur'an dealing with living things, both in the animal and vegetable kingdoms, which conceal scientific meanings which are startling, to say the least. This is the case of a verse in chapter al-Ambiyaa, a part of which has already been quoted:

(21:30) And We made every living being out of water?29 Will they, then, not believe (that We created all this)?

This is a dramatic affirmation of the modern idea that the origin of life is aquatic

Life, as we know it, cannot exist without water, as evidenced by reports that discoveries of water on planets and moons raise the possibility of extraterrestrial life.

"The appearance of life on this Earth was not so much a matter of change of substance, in fact, life made use of all substances already occurring on Earth, particularly the universal medium of water. It was, rather, an enormous increase in the information and complexity with which these elements combined both in spatial management, forming the molecules of which life is built, and in dynamics, enabling them to reproduce the patterns through endless and varied generation." (Bernal, 1967)

The conditions for extraterrestrial life have been calculated by astronomers, based on the presence of liquid water that is required for all life on Earth.

12. BOTANY

Quran also quotes about botany. Nevertheless, we may read the following in the Surah Taa Haa:

"(God is the One who) sent down rain from the sky and with it brought forth a variety of plants in pairs." Qur'an, 20:53

Today we know that fruit comes from plants that have sexual characteristics even when they come from unfertilized flowers, like bananas.

In the chapter ar-Ra‘d we read the following:

"… and of all fruits (God) placed (on the earth) two pairs." Qur'an, 13:3

Plants have two distinct multicellular stages in their life cycles, a phenomenon called **alternation of generations.** These two stages are the multicellular, haploid **gametophyte** and the multicellular diploid **sporophyte**. This is very different from most types of animal reproduction where there is only one multicellular stage: a diploid organism which produces single-celled haploid gametes.

Before we revisit this life cycle, a reminder of some terms:

Gamete: a mature haploid male or female germ cell that is able to unite with another of the opposite sex in sexual reproduction to form a zygote

Spore: a minute, typically one-celled, reproductive unit capable of giving rise to a new individual without sexual fusion

Gametes are **always** haploid, and spores are **usually** haploid (spores are always haploid in the plant alternations of generations life cycle).

13. PHYSIOLOGY

(16:66) Surely there is a lesson for you in the cattle: We provide you to drink out of that which is in their bellies between the faeces and the blood - pure milk54 - which is a palatable drink for those who take it.

From a scientific point of view, physiological notions must call upon to grasp the meaning of this verse.

The substances that ensure the general nutrition of the body come chemical transformations which occur along the length if the digestive tract. These substances come from the contents of the intestines. On arrival in the intestine at appropriate stage of chemical transformation, they pass through its wall and towards the systemic circulation. This passage is effected in two ways either directly by what are called "lymphatic's vessels or indirectly by the portal circulation. This conducts them first to the liver where they undergo alterations, and from here they then emerge to join the systemic circulation. In this way everything passes through the blood stream.

The constituents of milk are secreted by the mammary glands. These are nourished. Blood therefore plays the role of collector and conductor of what has been extracted from food, and its brings nutrition to the mammary glands the producers of milk.

This very precise concept is the result of the discoveries made in the chemistry and physiology of the digestive system. It was totally unknown at the time of the prophet Muhammad.

The discovery of the circulation of the blood was made by Harvey roughly ten centuries after the Quranic revelation.

This brief survey of Qur'anic references to creation clearly shows us how modern scientific data and statements in the Qur'an consistently agree on a large number of points

Which leads us to recognize the agreement between the two, and the Qur'an is undoubtedly a revelation from Allah.

MATHEMATICAL ASPECTS AND BALANCING IN THE CREATION OF THE UNIVERSE

Prof. Dr. Adem KILIÇMAN

University Putra Malaysia, Faculty of Science, Department of Mathematics, Malaysia

akilicman@yahoo.com

Abstract

Mathematics is known as the universal language, and its computations are involved in every aspect of life. Thus, it also has a particular role in the creation of the universe as well as governing the universe.

On the other hand, mathematics also tries to find the solutions to the equations in real life and it helps us model and understand the phenomena of daily life. Some real-life problems require very sophisticated mathematics while sometimes only offer approximate solutions. It is also well known that if the parameters and the coefficients are variable, the solutions are more complicated and might lead to nonlinearity or chaos.

However, everything in the universe is very active, and yet the dynamics and changes we continuously observe and see very well are controlled and stable activities without forgetting any single individual. Mathematical models and advanced computer programming and simulations are used to study and understand the universe and its creation from various sources to form a scientific account for the universe. In this study, we provide some mathematical examples on how mathematical computations are involved and play a significant role in the universe.

Key Words: Nonlinearity, Unboundedness.

EVRENİN YARATILMASINDA MATEMATİKSEL YÖNTEMLER VE DENGELEME

Prof. Dr. Adem KILIÇMAN

Özet

Matematik evrensel dil olarak bilinir ve matematik hesaplamaları hayatın her alanında yer alır. Böylece evrenin yaratılmasında ve evrenin yönetiminde de özel bir rolü vardır.

Diğer bir yandan matematik ayrıca da gerçek yaşamdaki denklemlerin çözümlerini bulmaya çalışır ve günlük yaşamın içindeki olaylari modellememize ve anlamamıza yardımcı olur. Bazı gerçek hayat problemleri çok karmaşık matematik gerektirirken, bazı zamanlar sadece yaklaşık çözümler sunar. Ayrıca parametreler ve katsayılar değişken ise çözümlerin daha karmaşık olacağı ve ve o karmaşık olan problemler bazan olduğu gibi ve doğrusal olmayan veya kaosa neden olabilecek halleri içerdigi iyi bilinmektedir.

Ancak evrendeki her şey çok aktif ve dinamiktir ve sürekli değişmektedir, ancak o dinamik çevre içerisinde tek bir bireyi unutmadan çok iyi kontrol edilen ve istikrarlı faaliyetler gözlemliyor ve görüyoruz. Evreni ve onun yaratılışını ve yaratılışındaki durumları incelemek ve anlamak için çeşitli kaynaklar hatta matematiksel modeller ve ileri bilgisayar programlaması ile birlikte simülasyonlar, evren için bilimsel ve matematiksel yöntemler oluşturulmakta ve bu amaçlı kullanılmaktadır. Bu çalışmada, matematiksel hesapların nasıl dahil edildiği ve matematigin evrende nasıl önemli bir rol oynadığı hakkında bazı matematiksel örnekler sunulmaktadir.

Anahtar Kelimeler: Doğrusal olmayan, Sınırsızlık.

INTRODUCTION

If one mentions about Mathematics first things will come to mind and we remember the numbers. However, everyone knows the numbers very well yet the mathematics is considered as difficult. Why? And what is the reason? The answer to this question depends on the fact that the mathematics is not only the numbers, further, mathematics includes the many topics, for example, arithmetic, algebra, geometry and

similarly all the positive sciences subject to the mathematics. Thus we can consider that mathematics is a common name for all the sciences.

Further we can define the mathematics by looking at its functions and components and the properties. Thus the components of mathematics are logic, analysis, synthesis, construction of modelling, generalization, singularity and symmetry and arts etc. Based on the above components we can state that: **In fact, mathematics**, is a tool to generate new knowledge, to explain the new knowledge in the rational way, it is a control of the new knowledge and pass these to the coming generation through the secure channels that does not depending to the parameter such as time and place.

The mathematics is used to known as in early history and that shows the mathematics is among the earlier sciences in the human history. At the same time, we can see mathematics in modern scientific development as an efficient art, see for example, the fractals.

On the other side the mathematics is the fundamentals source for all the sciences. It is also known as secure, strong and useful universal language and a culture. It is a common tool for thinking of human and also common product of human mind. Further, it is also a science of measurable quantities. Thus it is a science that studies the geometry, and the numbers and the relations among the quantities. On the different dimension the mathematics also try to find the solutions to the equations in the real life and it helps us to model and understand the phenomena of the daily life. Some real life problems require very sophisticated mathematics while some times mathematics only offers approximate solutions. It is also well known that if the parameters and the coefficients are variable the solutions more complex and complicated and might lead to the nonlinearity or the chaos.

The mathematics also orders and optimize the thinking of human minds, that is, the mathematics helps to human being to think correctly, analyse correctly. Since mathematics is a logic thus will also help us to find the truth and by thinking healthily. When some people interpret the mathematics they further made a statement that very advanced level of mathematics exists in the creation of universe and help us understand the creation of the universe. In fact the real mathematics plays a significant role in the creation of the universe as well as in the management of the universe.

The Islamic scholar studied that there was a perfect mathematical computation and mathematical rules in the design of universe as well as in its creation. In fact, this perfect mathematical computation is the sign to the unity of Allah swt. Yes, in the universe there is beautiful mathematics and sensitive mathematical computations and calculations...

For example, in the universe there are four types of creatures they have being created and they are being used with perfect balance. After the creation of the elements of the universe since then the universe actively is being modified and changing and during that process of changing to keep the balance needs very sophisticated computation. If one thinks the changes in a atom and the balancing together in atom it is still very interesting since the works of atoms are very perfect before and after those changes. It is well known also that if the change is fixed and constants the controlling the procedure might be easy but everything in the universe is active and variable and changing rapidly and not fixed.

However, everything in the universe are very active and dynamics and changes continuously yet we observe and see very well controlled and stable activities without forgetting any single individuals, for example look and see the only the cleaning activity on the face of the earth.

Mathematical models and advanced computer programing and simulations are used in order to study and understand the universe and its creation from various sources in order to form a scientific account for creation of the universe. This is very clear in an individuals as well as species

For example look at only yourself, how the fingers in your two hands and two legs are similar, the vessels, and the bones in fact the cells are very identical. Similarly, the trees in the springs, their leaves, fruits are very similar to each other, in this spring and next spring are very close to each other that proof the "will" of their creator and in fact it is a proof to unity.

The All-Wise Qur'an clearly states that everything, from the heavens to the earth, from stars to flies, from angels to fishes, and from planets to particles, prostrates, worships, praises and glorifies Almighty Allah. When a mighty Lord of all dominion builds a city or splendid palace, he employs four categories of workers in the construction.

As mentioned above, not only atoms, the blood and the cells in blood they have been making very perfect service. To see that just look at the cells in the human body wherever they enter they know what to do. Thus the cells telling us with their own tongue that the balance is very sensitive since they act with order of their creator. Make a comparison by looking at the organ and the body of human. The cells are coming and taking certain shape and act accordingly suitable with their positions without any jam and without get lost. Each of them acts as if they are well trained soldiers. In fact this is much better than the human armies. Thus the works in each level states the following implications. Excellent work in

Atoms ➔ Cells ➔ Body ➔….➔ Universe

That is perfect work of in atoms implies that the cells are also working perfectly. And that implies further that human body works also in perfect order and that requires that the universe is in order and balance. The chain of perfection leads to the next level. Now based on the above explanation we have the following theorem.

Theorem: Allah(cc) exists and there is only one Allah(cc).

Proof: Since in the universe everything is being made thus there is a maker. It cannot be exists in its own way. Certainly there is a Maker and this matter was proved in the 23rd Flashes in the Risale-i Nur collection.

In order to prove the uniqueness of the maker; The Al-Wise Qur'an states that if there are some more Gods, the balance and order in the universe will be collapsed. In fact, if we consider that there are two different Creators of universe and let them be G1 and G2. Since the attribute of the Creator is the superior to all things thus by using simple rule of mathematics there are two cases:

If G1 is the creator of the universe, then G1 is superior to all and we have $G2 \subseteq G1$. And if G2 is the creator of the universe then in superiority we have $G1 \subseteq G2$. These two situations imply that G1=G2. That is a contradiction with the assumption of two creators and makers in the universe. Thus the idea of having more creators not correct that leads there is only one maker and creator in the universe.

ACTIVITIES AND COMPUTATION IN THE UNIVERSE

The scientific progress proved that the scale and structure of the Universe is vast enough and very complex. Further, the objects in space are viewed across the whole electromagnetic spectrum. The there are many different galaxies, different systems and different orbits, for example, the earth is one of many planets, in one of many solar systems, in one of many galaxies in our Universe.

In the Risale-i Nur collection it was proved that "The universe is a palace, but it is such a palace that within it is a city that suffers the upheavals of constant destruction and reconstruction. Within the city is a country that is being continuously agitated by war and emigration. Within the country is a world which is unceasingly revolving amid death and life. But such an astonishing balance, equilibrium and equilibration prevail in the palace, city, country and world that it self-evidently proves that the transformations, and incomings and outgoings apparent in their innumerable beings are being measured and weighed every moment on the scales of a Single Being who sees and supervises the whole universe. Thus

وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلاَّ بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ

(And the earth We have spread wide; and how well have We ordered it.)

IS THE REALITY IN THE UNIVERSE?

For if it had been otherwise, if causes had been free and unrestrained, which will try to destroy the balance and overrun everything, …. or if it had been referred to aimless, purposeless chance, anarchic blind forces, and unconscious dark nature, the equilibrium of beings and balance of the universe would have been so utterly destroyed that within a year, indeed within a day, there would have been chaos".

Thus, everything from the cells of an animate body, the red and white corpuscles in the blood, the transformations of minute particles, and the mutual proportion and relation of the body's organs, similarly, to the incomings and outgoings of the seas, the income and expenditure of springs under the earth, the birth and death of animals and plants, the destruction of autumn and the reconstruction of spring, the duties and motion of the elements and the stars, and the alternations, struggles and clashes of death and life, light and darkness, and heat and cold, the ordered and weighed with so sensitive balance, so fine measure, that the human mind can nowhere see any waste or futility, just as, human science and philosophy observe everywhere and demonstrate the most perfect order and beautiful symmetry.

Indeed, human science and philosophy are a manifestation and interpreter of that order and symmetry. If you want to see that it is so, "come and consider the balance and equilibrium of the sun and its twelve planets. Does it not point as clearly as the sun to the All-Glorious One who is All-Just and All-Powerful? Especially our ship, that is, the globe of the earth, which is one of the planets; it travels an orbit of twenty-four thousand years in one year, not scattering or shaking the things stored up and stacked on its face, despite its extraordinary speed, nor throwing them off into space".

Let the speed of earth be considered v then if its speed had been increased ($v+\varepsilon$) or reduced just a little ($v-\varepsilon$) where ε is very small positive number, it would have thrown its inhabitants off into the atmosphere, and scattered them through space. And if its balance was to be destroyed for a minute, or even a second, it would destroy the world. Indeed, it would clash with another body and doomsday would break forth.

Thus there are some questions coming to mind such as: How the universe that we live in was created?, Balance, harmony and order how happened?, How the globe of the earth that was made suitable to live for human and how was prepared like this?

These questions are very interesting and made the people busy for long time in fact since the beginning of history. The people have been trying to answer these questions with logic and using science and unanimously decided that the order, balance and all these belongs to a one powerful things that can control whole universe and knows the perfect and yet sensitive mathematical computation. Especially the compassionate balance on the face of the earth of the births, deaths, livelihoods, and lives of the four hundred thousand plants and animals species; it shows a single Just and Compassionate One, as clearly as light shows the sun.

If one zoom in to the details and can see that especially the members, faculties, and senses of a single of the innumerable members of those species; they are related to each other with so fine link that is in a balance and equilibrium that their balance and mutual proportion show an All-Wise and Just Maker so clearly as to be self-evident. In particular, the cells and blood-vessels in the bodies of animals, and the corpuscles in the blood and particles in the corpuscles; they have such a fine, sensitive, and wondrous balance that it self-evidently proves that they are being nurtured and administered through the balance, law, and order of a single All-Just and Wise Creator who holds the reins of all things, has the key to all things, for whom nothing is an obstacle to anything else, and directs all things as easily as a single thing thus administers trillions cells in each being without leaving or forgetting any of them. The Quran Mentioning this reality by mentioning the word balance four times, the verses in Surah al-Rahman:

And the firmament has He raised high, and He has set up the balance of justice, In order that you may not transgress due balance. So establish weight with justice and fall not short in the balance,(35:7-9).

Indicates four degrees and four sorts of balance, showing its immensity and supreme importance in the universe.

CONCLUSIONS

The universe is expanding and changing over time and all the time infinitely many activities. Since its creation the universe keeps moving. In this change the universe do not lost its balance and not get out of control. In the reality it is difficult to control and keep stability in variable environment. Since we do **not** live in a static universe. Thus it will not be easy to model the activities in the unbounded and dynamic universe, and it is also not easy to understanding clearly all the activities. The entire Universe is almost certainly vastly large, or even infinite in size that is unbounded. Thus we only have to say "Allah is most Great".

REFERENCES

[1] Al-Quran Amazing (33 Panduan al-Quran untuk hidup anda), 4th Ed. 2015.

[2] Nursi, Bediuzzaman Said. The Words. Sukran Vahide, tr. Istanbul: Sozler Publications, 2008.

[3] Nursi, Bediuzzaman Said. The Letters. Sukran Vahide, tr. Istanbul: Sozler Publications, 2009.

[4] Nursi, Bediuzzaman Said. The Flashes. Sukran Vahide, tr. Istanbul: Sozler Publications, 2009.

[5] Nursi, Bediuzzaman Said. The Rays. Sukran Vahide, tr. Istanbul: Sozler Publications, 2012.

[6] Nursi, Bediuzzaman Said. Sign of Miraculousness. Sukran Vahide, tr. Istanbul: Sozler Publications, 2014.

HISTORY OF CREATION AND VIEWS ON EVOLUTION IN TURKEY

Prof. Dr. Âdem TATLI

Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Türkiye

adem.tatli07@gmail.com

Abstract

Evolution and creation are as old as human history. The creation of the universe and man has always occupied the human world of thought, how and why human was created. In addition to the answers given by the heavenly sources to these questions, answers were also sought through reason and philosophy. In human history, reports about the creation of heavenly sources in some periods have been the basis in society's life and thought, and sometimes these two different fields have joined to the same goal. The periods in which philosophy and heavenly sources coexist in the same creation and evolution view are the periods of peace and happiness in human societies. In times when creation and evolution are dominated by materialist philosophy, injustices, oppressions, rebellions and commotion have prevailed in society. Materialistic evolution philosophy that judges have also different periods in Turkey. Anarchy and confusion have increased in the period when the unbeliever's philosophy has been dominant, the peace and happiness of the society has escaped, and the life of both the world and the afterlife has been in danger. In this paper, the evolution and creation views in Turkey and in human history from old up today have been mentioned and the properties of every period have been given.

Key Words: Creation, Evolution, Period.

TÜRKİYE'DE EVRİM VE YARATILIŞ DÜŞÜNCELERİNİN TARİHÎ SEYRİ

Prof. Dr. Âdem TATLI

Özet

Evrim ve yaratılış düşüncesi, insanlık tarihi kadar eskidir. Kâinatın ve insanın nasıl ve niçin yaratıldığı düşüncesi insanlık âlemini hep meşgul etmiştir. Bu sorulara Semavî kaynaklar tarafından verilen cevapların yanında, sadece akıl ve felsefe yoluyla da cevap aranmıştır. İnsanlık tarihinde, varlıkların yaratılışı hakkında Semavî kaynakların bildirdikleri bazı devrelerde toplum hayatında ve düşüncesinde esas olmuş, bazen de bu iki farklı saha aynı hedefte birleşmiştir. Felsefe ile Semavî kaynakların yaratılış ve evrim görüşünde beraber olduğu devreler, insanlığın huzur ve mutluluğunun olduğu dönemlerdir. Yaratılış ve evrimde inkâra dayalı felsefenin hâkim olduğu dönemlerde ise, toplumlarda adaletsizlikler, zulümler, isyanlar ve kargaşalıklar hüküm sürmüştür. Türkiye'de de inkârcı evrim felsefesinin toplumda hâkim olduğu farklı dönemler vardır. İnkârcı felsefenin hâkim olduğu dönemlerde tolumda anarşi ve karışıklıklar artmış, cemiyetin huzur ve saadeti kaçmış, fertlerin de hem dünyası ve hem de ahiret hayatı tehlikeye girmiştir. Bu bildiride, evrim ve yaratılışın insanlık âleminde ve Türkiye'de hangi devrelerden geçerek günümüze geldiği ele alınmış ve her devrenin özelliği kısaca nazara verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Devre, Evrim, Yaratılış.

GİRİŞ

Kâinatın ve insanın yaratılışı, ilk insandan itibaren hep insanlığın üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi olmuştur. Bu mesele Semavî kitapların beyanı yanında, tamamen akla ve ilme dayalı olarak da değerlendirilmiştir.

Dünyada evrim ve yaratılış düşüncesi muhtelif devreler geçirmiştir. Türkiye ve İslâm dünyası da bu düşünce akımlarından farklı şekillerde etkilenmiştir.

Evrim ve yaratılış konusundaki görüş ve düşünceleri birkaç devreye ayırmak mümkündür. Bunlar:

I-Antikçağ Dönemi: (M.Ö. VIII. yüzyıl- M.S. V. yüzyıl).
II- Ortaçağ Dönemi: M.S. V. yüzyıldan Rönesans'a kadar (XIV.)
III- Rönesans'tan Tanzimat Fermanı'na kadar olan (1300-1839) dönem.
IV- Tanzimat Fermanı'ndan 1923'e kadar olan (1839-1923) dönem.
V- 1923'den 1980'e kadar olan dönem.
VI- 1980'den sonraki dönem.

1. ANTİKÇAĞ DÖNEMİNDE EVRİM VE YARATILIŞ

(M.Ö. VIII. yüzyıl- M.S. V. yüzyıl)

M.Ö. VIII. Yüzyılda başlayıp, M.S. V. yüzyıla kadar devam eden çağ **Antikçağ** olarak isimlendirilir. Bu medeniyet; Makedonya, Trakya'nın doğusu, Yunanistan, Anadolu'nun batı kıyıları, Ege adaları ve İtalya'yı içine almaktadır. Bu Çağ, genelde Eski Yunan ve Roma kültürlerine ait felsefeyi yansıtır.

Bilimsel çalışmalar ilk defa Antikçağ'da teorik bir temel üzerine kurulmaya çalışılmıştır. Antikçağ'daki bilim ve felsefe sahasında ulaşılan başarılar ve çalışmalar, sonraki çağlara tesir etmiştir. Her şeyden önce bu çağ, felsefesindeki soruların çok zengin ve verilen cevapların birbirinden çok farklı oluşuyla dikkati çekmektedir. Antikçağ'da bilimsel çalışmalarla felsefe iç içedir. Bu özellikler, Antikçağ'ı diğer çağlardan büyük oranda ayırmaktadır.

Bu karakterler, Antikçağ'daki düşünce zenginliğini doğurmuştur. Felsefî görüşlerin bilimsel çalışmalarla birlikte olması, farklı bilimlerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine sebep olmuştur. Soruların ve cevaplarının farklılığı da değişik problemlerin tartışma gündemine girmesini sağlamış, bu süreç, verimsiz tartışmalar olarak kalmamış, aksine gelişen bir seyir izlemiştir. Bu gelişim, Aristo ile zirveye ulaşmıştır (Tatlı, 2010).

Antikçağ'da filozofların üzerinde durduğu problem 'varlık ve oluş'tur. Her türlü fiziksel nesnenin kendinden çıktığı ilk varlık, yani 'arke'nin araştırılmasıdır. Oluş problemi ise, arke olarak kabul edilebilecek varlıktan fiziksel nesnelerin görünen çeşitliliğinin ne şekilde meydana geldiğinin açıklanmasıdır. Zira, arke tek olduğu halde fiziksel nesneler birbirinden farklı ve çeşitlidir.

Fiziksel nesnelerin basit gözlemlerle tespit edilebilen özelliklerinden birisi, sürekli değişim içinde olmalarıdır. Her türlü nesne kısa ve uzun zaman içinde farklılaşır, gelişir, olgunlaşır, çürür. Yani, şu ve bu şekilde bir değişiklik geçirir. Her türlü değişikliğin bir düzen içerisinde gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir. Bir ağaç hep aynı şekilde çiçek açar, aynı meyveleri verir. Canlılar doğduktan sonra hep aynı safhaları geçirir. Süreklilik ve düzenlilik arz eden bu değişimler, fizikî nesnelerin temel özellikleri olarak alınmıştır

M.Ö. 625'li yıllarda Thales, varlıkların ezelî olduğu görüşünü ileri sürüyordu. Anaximander, M.Ö. 425'de, bütün varlıkların balıktan evrimleştiğini, bunların beslenme kabiliyeti gelişince karadan suya geçtiklerini iddia ediyordu.

Bu çağda bütün varlıkların ateşten meydana geldiği görüşünü Heraklit, toprak, su, ateş ve hava'dan meydana geldiği görüşünü de Empedokles dillendirmişti.

Fizikî nesneler dünyasının açıklanmasında arke olarak birden çok varlığı kabul eden düşünürler atomculardır. Bu görüşün ilk temsilcileri; Demokrit ve Leukippos'dur. Demokrit'e göre atomlar, duyu organlarımızla algılanmayacak kadar küçüktür. Sayı itibariyle de sonsuzdur. Atomlar bölünemez parçacıklardır. İlksiz ve sonsuz bir hareket içindedirler. Demokrit kâinatın işleyişini mekanist bir şekilde atomların hareketleriyle açıklar. Ona göre, bitki ve hayvanlarda ruh vardır. Allah yoktur. Her şey bilinç ve maddî şeylerden meydana gelmektedir (Gökberk, 1990).

M.Ö. IV. yüzyılda düşünce sahasında Aristo yer almıştır. İki bin yıl boyunca filozof denince, ister Doğu'da olsun, ister Batı'da, hep Aristo anlaşılmıştır.

Aristo'ya göre, canlılar mevcut halleriyle kâinattaki son biçimlerini taşırlar. O, kompleks canlıların daha basit canlılardan teşekkül ettiği düşüncesini reddeder.

2. ORTAÇAĞ DÖNEMİNDE EVRİM VE YARATILIŞ

(M.S. V. Yüzyıl- XIV. Yüzyıl)

Ortaçağ, Yunan-Roma kültüründen sonra başlayan ve Rönesans'a kadar devam eden, yaklaşık bin yıllık uzun bir devreyi içine alır.

Ortaçağ'daki felsefe, temelde Aristo felsefesini esas almıştır. Bunun metot bakımından yapmaya çalıştığı, aklı vahyin doğruluğuna uygulayarak, inanç konularını mümkün olduğu kadar kavranılır ve anlaşılır kılmaktır.

Ortaçağ, düşünce sistemi ve felsefesi bakımından iki gruba ayrılabilir. Birisi Ortaçağ'da Hıristiyan, diğeri de İslâm düşüncesidir.

2.1. ORTAÇAĞ'DA HIRİSTİYAN DÜŞÜNCESİNDE EVRİM VE YARATILIŞ

Hıristiyan Ortaçağı felsefesinin temeli dindir ve Rönesans'a kadar yaklaşık bin yıl sürecek olan bu felsefede hâkim din Hıristiyanlıktır.

Ortaçağ Avrupa'sında felsefî yaklaşımlar din eksenli olduğu gibi, belli bir zaman sonra, herkesin Hıristiyan dininin çerçevesinden kâinata bakması istenecek, bu dinde olmayan kâinatla ilgili pek çok telâkki ve değerlendirmelerde Aristo felsefesi ve mantığı, din adına kabul edilerek, bu çerçevenin dışında yaklaşımlara hayat hakkı tanınmayacaktır.

Dördüncü asırdan on ikinci asra kadar, Papa'nın fizik ve tıp eğitimini kilise mensuplarına yasaklamasıyla, Batı âleminde bilimsel faaliyetler, XI. asrın sonuna kadar, sekiz asır adeta dondurulmuştur.

2. 2. ORTAÇAĞ'DA İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE EVRİM VE YARATILIŞ

İslamiyet'in doğuşu ve gelişimi yıllarında sosyal alanda olduğu gibi, bilim sahasında da insanlık altın çağını yaşamış ve bu devre Asr-ı Saadet, yani Saadet Asrı olarak tarihe geçmiştir.

Bu devirde yaratılış bilim sahasında en geniş şekliyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Özellikle tıp, matematik ve astronomi sahasında çok değerli bilgiler ve eserler ortaya konmuştur. İslâm âlemindeki bu ilmî çalışmaların, Avrupa'nın içine düştüğü skolastik bataklığından kurtulmasında çok büyük rolü olmuştur.

Tasavvufî bakış açısında, tıpkı bir ağacın bütün programının bil kuvve çekirdeğinde mevcut olduğu gibi, İlk Akıl'da da bütün akıllar, felekler, yıldızlar, unsurlar, madenler, bitkiler ve hayvanların özellikleri potansiyel olarak mevcuttur.

Kelam âlimleri ise, akıl yoluyla İslâm inançlarını savunmuşlardır. Ele aldıkları konuların başında; İlâhi irade, insan iradesi ve hürriyeti ile kader yer alır. Kelamcıların gerek İslâmiyet ile ve gerekse bazı felsefe konularına ait görüşleri, Batılı filozoflar üzerinde çok uzun süre etkili olmuştur.

Selçuklular ve Osmanlılar devrinde yaklaşık bin yıl yaratılış konusu, o zamanın eğitim müesseselerinde genelde İslâmî açıdan nazara verilmiştir. Kâinat Allah'ın bir kitabı olarak kabul edilmiş, her bir varlığın dünyaya gelişi ve dünyadan gidişi, sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcının eseri olarak ele alınmıştır.

İslâm âleminde bir grup düşünür de Aristo felsefesini savunmuştur. Bunlar, Meşşâî düşünce akımını meydana getirmiştir. Bu düşünce sisteminde, akıl ve mantık çıkış noktası olarak alınmaktadır. Bu grup, Antikçağ felsefecilerinden olan Aristo, Eflatun ve Plotinus'tan etkilenmişlerdir. Bu ekol, temel meselelerde İslâm'a dayanmakla birlikte, metot olarak Aristoculuğu seçmiş, bazı meselelerin açıklamasında ve yorumunda Ehl-i Sünnet itikadına aykırı görüşler ileri sürmüştür. Bu mektebin önde gelen düşünürleri; El-Kindi, Ahmet el Serahsi, Farabi, İbn Miskeveyh, İbn Sina, İbn Bacce, İbn Rüşt ve Nasireddin Tusi'dir.

İbn Rüşt, Batı'da Ortaçağ'ın en büyük filozofu kabul edilir. Hıristiyan Ortaçağı, tıp ilmini papazlara yasaklamışken, O, anatomi ilmiyle uğraşmanın, Allah'a imanı arttıracağını belirtmiştir.

İbn Rüşt'e göre, âleme ilk hareketi Allah vermiştir. Allah âlemin nazımıdır ve bütün sebeplerin sahibidir.

İbn Sina (980-1037), Feyz Teorisi ile, Allah'ın varlıkları bir feyz ile derece derece meydana getirdiğini belirtmiştir. Bu teoriye göre, ilk Bir, Vacibu'l Vücud olan Allah'ın var olması zaruridir. O, cisim değildir ve bir kuvve olarak da tanımlanamaz. Ondan ilk çıkan akıldır. Bu akıl, zat ve sayı bakımından birdir. Akıldan da nefis çıkar. Bundan da cisim hâsıl olur.

Bîrûnî (973-1051), Aslen Türktür. Matematik, fizik, astronomi, felsefe ve eczacılık gibi dallarda 180'e yakın eser vermiştir. O da kâinatın yok iken (Yoktan) yaratıldığını kabul eder ve yaratılışı, Allah'ın hür iradesinin bir eseri olarak görür. Bîrûnî;

"İnsan, köpeklikten domuzluğa, sonra maymunluğa yükselerek insanlaşacak şekilde kendi nevilerinden yükselerek insanlığa ulaşmadı"der.

Canlı ve cansız âlemdeki gelişim ve farklılaşmalara, İslâm dünyasında dokuzuncu yüzyıldan itibaren dikkat çekilmiştir. Bu asırda, İslâm düşünürlerinden bazıları, varlıkların ortaya çıkışı ve günümüze ulaşmasıyla ilgili değişime dayanan bir yaratılış görüşünü ileriye sürmüşlerdir. Bunların başında; Nazzâm, İbn Haldun, İbn Tufeyl, Ihvân us-Safâ, Biruni, İbn Miskeveyh ve Câhız gelir.

3. RÖNESANS'TAN TANZİMAT FERMANI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE EVRİM VE YARATILIŞ

(XIV-XIX yüzyıl;1300-1839)

Rönesans'ın kelime manası, "Yeniden doğuş"tur, Antikçağ üzerindeki incelemelerin yeniden ele alınması ve yenilenmesidir. Rönesans, bir bakıma Avrupa kültürleri arasında geçiş dönemidir. Ortaçağ ile Yeniçağın arasında bir dönemi kapsar.

XIV. asırda başlayan Rönesans, XVII. asrın ortalarında, modern bilimin doğuşu kabul edilen Newton'un çalışmasına kadar, yaklaşık üç asır devam etmiştir. Bilimsel metot bakımından Newton'un çalışmaları, yeni bir dönemin başı, Rönesans'ın ise sonu olarak alınmıştır. Çünkü Newton'la birlikte günümüz anlamında bir fizik sistemi kurulmuş ve yeni bir felsefî anlayış ortaya çıkmıştır.

Ortaçağ felsefesinin ana teması din idi. Felsefeye düşen görev, kilisenin öğretilerini desteklemekti.

Hâlbuki Rönesans'ta çok seslilik egemendir. Artık doğruya ulaştıran yol bir değildir. Bu devrede, Antikçağ'da olduğu gibi, insan ve kâinata ilişkin bütün problemler ele alınır. Bunları çözmek için türlü yollar denenir. Ancak, bütün bu farklı yaklaşımda olanlar, Skolastik metod ve anlayışa karşı olmakta birleşirler. Hepsi de Skolastiği reddetmede elbirliği içindedirler. Bilim ve felsefe, Rönesans'ta Kilisenin otoritesine karşı ayaklanınca, Aristo düşüncesinden de kurtulmak istemiştir.

Felsefî açıdan bakıldığı zaman, Antikçağ'dan beri süre gelen "**Varlık problemi**" ya da **Varoluş** yerini, bilginin mahiyeti, kaynağı, değeri ve özelliklerinin ele alındığı "**Bilgi problemi**"ne bırakmıştır. Artık Rönesans ve Yeniçağ'ı içine alan bu ortak problemin adı "**Bilgi problemi**"dir. Gerçi Rönesans ile varlık problemi ortadan kalkmış değildir. Ancak, bilimsel çalışmalar asıl gaye olmuş, böylece önceliği bilgi problemi almıştır.

On sekizinci yüz yıl felsefesine, Aydınlanma felsefesi, bu döneme de Aydınlanma Çağı adı verilir. Burada aydınlanan insan, aydınlatılması istenen de insan hayatının mânâ ve düzenidir.

Aydınlanma Çağı ile birlikte, bütün dünyada düşünceye pozitivizmin gölgesinde materyalist felsefe egemen olmuştur. Biyoloji felsefesi, Evrim Teorisi ile bu Çağ'a damgasını vurmuştur.

Bu devredeki ateist düşünce ve pozitivist felsefeye dayalı düşünce ve teorilerin bilgi seviyesinde kaldığı, Türkiye'deki eğitim kurumlarına henüz intikal etmediği anlaşılıyor.

4. TANZİMAT FERMANI'NDAN 1923'E KADAR OLAN DÖNEMDE EVRİM VE YARATILIŞ

(1839-1923)

Tanzimat Fermanı'ndan (1839) itibaren 1923 yılına kadar olan yaklaşık yüz yıllık süreye dördüncü devre denebilir. Avrupa'da 1789 Fransız İhtilalı ile Hıristiyanlığın Yaratıcı ve İlah anlayışı bilim sahasından çekiliyor ve yerini pozitivist felsefenin düşünce sistemi tabiat ve tesadüf alıyor. Bizde bunun yansıması genelde Tanzimat Fermanı'ndan sonradır.

On dokuzuncu yüzyıl Avrupasında pozitivist felsefeye dayalı ateizm ve evrim düşüncesi hâkimdir. Bu asrın başlarında Lamarck'ın Zooloji Felsefesi ile asrın ortalarında Darwin'in Türlerin Kökeni kitabı Avrupa'nın gündemindedir.

Bu asrın ortalarından itibaren Avrupa'ya eğitim için Türkiye'den gönderilen öğrenciler, bu pozitif felsefe tartışmalarının etkisinde kalmıştır. Bu felsefede yaratılış sorgulanmakta, bir Yaratıcının ve ahiret hayatının varlığı inkâr edilmektedir. Yurt dışından dönen bu aydınlar, başta Tıp ve Veteriner Fakülteleri olmak üzere, Öğretmen okulları gibi eğitim kurumlarında da görev alarak bu felsefeyi yaymaya başlamışlardır. Ayrıca, Türkiye'deki eğitim müesseselerinde görev alan bazı yabancı eğitimcilerin de bu inkârcı pozitivist felsefenin yerleşmesinde önemli rolleri olmuştur.

5. 1923'DEN 1980'E KADAR OLAN DÖNEMDE EVRİM VE YARATILIŞ

(1923-1980)

Bu devre, 1923'den 1980'e kadar bir dönem olarak ele alınabilir. 1923'ten sonra Osmanlı Medreseleri kapatılarak tamamen Batı eğitim sistemi benimsenmiştir. Bu sistemde bir Yaratıcının varlığı devreden çıkarılmakta, O'nun yerine, varlıkların yaratılışı sebeplere, tabiata veya tesadüfe verilmektedir.

Bu devrede Türk Yükseköğretiminin şekillendirilmesinde Yahudi asıllı bilim insanlarının büyük rolü olmuştur. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında, yani 1940-1950'li yıllarda Almanya'dan sınır dışı edilen Yahudi asıllı profesörler Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Bunların bazıları İstanbul Üniversitesi'ne yerleştirilmiş, bazıları da Ankara Üniversitesini kurmak üzere görevlendirilmiş ve 1946 yılında Ankara Üniversitesi kurulmuştur. Daha sonraki yıllarda kurulan üniversiteler de bu inkârcı pozitivist ruhla büyük oranda şekillendirilmiştir.

İnsanın özel yaratıldığı ve kâinatın meydana gelişinin tabiatın eseri olamayacağı zaman zaman bazı İslâm düşünürleri ve bilim insanları tarafından dile getirilse de, bu görüş ve düşünceler gerek ortaöğretimde ve gerekse yükseköğretimde, kabul görmemiştir. Bu konuda hep Batı âleminin ne düşündüğüne bakılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

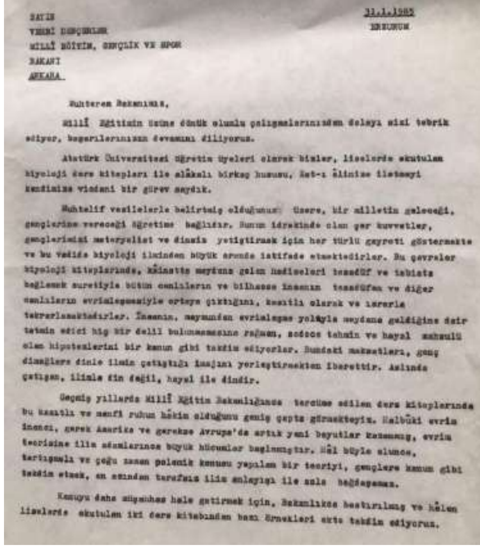
6. 1980'DEN SONRAKİ DÖNEMDE EVRİM VE YARATILIŞ

1980'li yıllar yaratılışı savunan görüş ve düşüncelerin sesinin daha berrak ve gür çıktığı yıllardır. Özellikle 1985 yılında Vehbi Dinçerler'in kısa dönemlik Millî Eğitim Bakanlığı devresi, evrim ve yaratılış görüşlerinde adeta bir milat, bir dönüm noktası olmuştur. Bunun iyi anlaşılabilmesi için, o günkü ortaöğretim eğitiminde evrim görüşünün nasıl ve hangi oranda takdim edildiğine, daha sonra ise hangi seviyeye geldiğine bakmak genel bir fikir verecektir.

6.1. BİYOLOJİ KİTAPLARI İLE İLGİLİ RAPOR

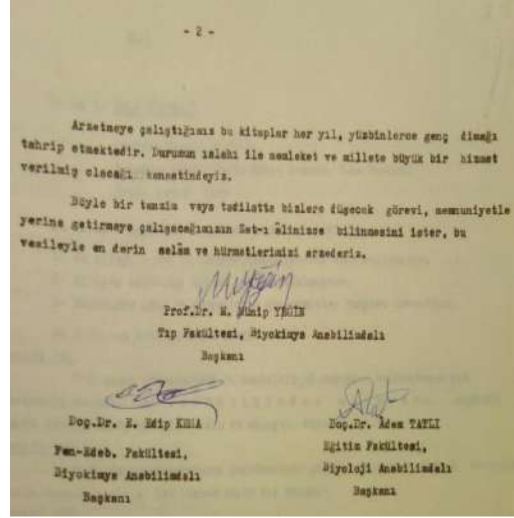
1985 yılında Millî Eğitim Bakanı Sayın Vehbi Dinçerler idi. Özal Başbakan, Kenan Evren de Cumhurbaşkanıydı. O zaman Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde idim. Millî Eğitim Bakanlığı'nın kitapları değiştireceği söylentisi vardı. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Vehbi Dinçerler'e, Ortaöğretim biyoloji kitaplarında değişiklik yapılacaksa, evrim konusunun dikkate alınması gerektiğini, zira bu konunun

tek taraflı işlendiğini ve özellikle insanın yaratılışının ateist bir düşüncede verildiğini belirten kısa bir mektup yazdık. Mektubu Tıp Fakültesinden Biyokimya Anabilim Dalından Prof. Dr. Münip Yeğin, Fen-Edebiyat Fakültesi biyokimya bölümünden Doç. Edip Keha da imzaladı. Buna, liselerde okutulan biyoloji kitapları ile ilgili iki sayfalık rapor da eklendi.



SAYIN
VEHBİ DİNÇERLER
MİLLÎ EĞİTİM, GENÇLİK VE SPOR
BAKANI
ANKARA

31.1.1985
ERZURUM



- 2 -

Arzetmeye çalıştığımız bu kitaplar her yıl, yüzbinlerce genç dimağı tahrip etmektedir. Durumun ıslahı ile memleket ve millete büyük bir hizmet verilmiş olacağı kanaatindeyiz.

Böyle bir tanzim veya tadilatta bizlere düşecek görevi, memnuniyetle yerine getirmeye çalışacağımızın Zat-ı âlinize bilinmesini ister, bu vesileyle en derin selâm ve hürmetlerimizi arzederiz.

Prof.Dr. M. Münip YEĞİN
Tıp Fakültesi, Biyokimya Anabilimdalı
Başkanı

Doç.Dr. E. Edip KEHA
Fen-Edeb. Fakültesi,
Biyokimya Anabilimdalı
Başkanı

Doç.Dr. Âdem TATLI
Eğitim Fakültesi,
Biyoloji Anabilimdalı
Başkanı

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı'na gönderilen 31 Ocak 1985 tarihli mektup.

Sayın 31.1.1985

Vehbi Dinçerler ERZURUM

Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı,

ANKARA

Muhretem Bakanımız,

Millî Eğitimin özüne dönük olumlu çalışmalarınızdan dolayı sizi tebrik ediyor, başarılarınızın devamını diliyoruz.

Atatürk Üniversitesi öğretim üyeleri olarak bizler, liselerde okutulan Biyoloji Ders Kitapları ile akalı birkaç hususu, zat-ı âlinize iletmeyi kendimize vicdanî bir görev saydık.

Muhtelif vesilelerle belirtmiş olduğunuz üzere, bir milletin geleceği, gençlerine vereceği eğitime bağlıdır. Bunun idrakinde olan şer kuvvetler, gençlerimizi materyalist ve dinsiz yetiştirmek için her türlü gayreti göstermekte ve bu vadide biyoloji ilminden büyük oranda istifade etmektedirler.

Bu çevreler biyoloji kitaplarında, kâinatta meydana gelen hadiseleri tesadüf ve tabiata bağlamak suretiyle bütün canlıların ve bilhassa insanın tesadüfen ve diğer canlıların evrimleşmesiyle ortaya çıktığını, kasıtlı olarak ve ısrarla tekrarlamaktadırlar. İnsanın maymundan evrimleşme yoluyla meydana geldiğine dair tatmin edici bir delil bulunmamasına rağmen, sadece tahmini ve hayal mahsulü olan hipotezlerini bir kanun gibi takdim ediyorlar. Bundan maksatları, genç dimağlara, ilimle dinin çatıştığı imajını yerleştirmekten ibarettir. Aslında çatışan ilimle din değil, hayal ile dindir.

Geçmiş yıllarda Millî Eğitim Bakanlığınca tercüme edilen ders kitaplarında bu kasıtlı ve menfi ruhun hâkim olduğunu geniş çapta görmekteyiz. Hâlbuki evrim inancı, gerek Amerika ve gerekse Avrupa'da, artık yeni boyutlar kazanmış, evrim teorisine ilim adamlarınca büyük hücumlar başlamıştır. Hal böyle olunca, tartışmalı ve çoğu zaman polemik konusu yapılan bir teoriyi, gençlere kanun gibi tatbik etmek, en azından tarafsız ilim anlayışıyla asala bağdaşamaz.

Konuyu daha müşahhas hale getirmek için, Bakanlıkça bastırılmış ve hâlen liselerde okutulan iki ders kitabından bazı örnekleri ekte takdim ediyoruz.

Arz etmeye çalıştığımız bu kitaplar her yıl, yüzlerce genç dimağı tahrip etmektedir. Durumun ıslahı ile memleket ve millete büyük bir hizmet verilmiş olacağı kanaatindeyiz.

Böyle bir tanzim ve tadilatta, bizlere düşecek görevi, memnuniyetle yerine getirmeye çalışacağımızın bilinmesini ister, bu vesileyle en derin selâm ve hürmetlerimizi arz ederiz.

Prof. Dr. Münip YEĞİN

Tıp Fakültesi, Biyokimya Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. E. Edip KEHA	Doç. Dr. Âdem TATLI
Fen-Edebiyat Fakültesi,	Eğitim Fakültesi,
Biyokimya Anabilim Dalı Başkanı	Biyoloji Anabilim Dalı Başkanı

Bizim 31 Ocak 1985 tarihli bu mektubumuza Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Vehbi Dinçerler tarafından 6 Şubat 1985 tarihli teşekkür yazısında konunun inceletileceği bildiriyordu.

Mektuba eklenen ve liselerde okutulan Genel Biyoloji kitaplarıyla ilgili örneklerden bazıları şöyleydi:

Ek-1

Örnek I: **<u>Genel Biyoloji Millî Eğitim Ders Kitabı</u>**

Yazarı: Claude A. Ville.

Tercüme: Prof. Dr. Nihat Şişli, Prof. Dr. Nihat Bozcuk, Prof. Dr. Suna Bozcuk.

Baskı tarihi: 1979

Bu kitapta aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

1-Bu kitap evrim ve tesadüf üzerine bina edilmiştir.

2-Bu kitapta uydurukça kelime çok kullanılmıştır.

3-Tercümede uzun ve anlaşılması güç cümleler fazlaca mevcuttur.

Bu kitaptan bazı pasajlar takdim edelim:

<u>Sahife 10:</u>

"O zaman atmosferdeki ve denizlerdeki durumlar da bugünkünden çok farklıydı ve canlıların **kendiliğinden oluşması** olanağı vardı değil, büyük bir olasılıkla bu olmuştur diyebiliriz."

<u>Sahife 705:</u>

"Küçük populasyonların çoğalmasında gelecek kuşağın kalıtsal bileşimini tayin etmede **şans** tek başına büyük rol oynar."

<u>Sahife 715:</u>

"Moleküller arası çekme güçleri ve bazı moleküllerin sıvı kristaller yapma eğilimi, büyük karmaşık moleküllerin **kendiliğinden oluşma** yollarını açıklamaktadır."

<u>Sahife 716:</u>

"Bir kez basit yapılı bir ototrof (yeşil bitki) evrimleşince, bugün dünyada yaşayan korkunç bir çeşitlilik gösteren bitki, bakteri, mantar ve hayvanların **evrimleşme** yolu açılmıştır."

Sahife 716:

"Yeni türler yaşamakta olan en ileri ve özelleşmiş formlardan çok basit, özelleşmemiş formlardan **evrimleşir**."

Sahife 759:

"Maymun adamdan başlayarak evrim süreci içinde boyca büyük bir artış olmamış ancak vücut çatısı daha hafifleşmiştir. Şimdi tam anlamıyla dik durmakta… Böylece ağaç üzerinde tek tek bulunma şeklindeki **atasal** yaşamdan, yerde yaşayan **uygar insan** yaşamına geçiş tamamlanmıştır."

Muğlak cümlelerden bir tanesi:

Sahife 709:

"Bir populasyonda, doğal seçme sürecinin en yüksek uyum değerini veren özelliği tayin eden allel çifti bakımından tamamen homoloğ bireylerin oluşturduğu bir populasyonu meydana getireceğini bekleyebilirsiniz. Bazı evrimci hatlarında bu, gerçekten görülmekle beraber, diferansiyel üreme olasılığı karşısında olanaksızdır."

Adı geçen kitapta evrime dört bölüm tahsis edilmiş olması gayet manidardır.

Bölüm 32: Evrimin İlke ve Teorileri: 701-718.

Bölüm 33: Evrimin fosil kanıtları: 719-735.

Bölüm 34: Evrimin kanıtları: 738-745.

Bölüm 35: İnsanın evrimi:746-767.

Örnek II: Modern Biyoloji Millî Eğitim Ders Kitabı

Hazırlayanlar: Prof. Dr. Sevinç Karol, Prof. Dr. Özden İnceoğlu, Prof. Dr. Cevat Ayvalı.

Baskı tarihi: 1979.

Bu kitapta da evrime geniş yer verilmiş ve bu teori bir kanun şeklinde takdim edilmiştir.

Sahife 424:

"İnsanın bilinen en eski atası, Afrika ve Hindistan'da bulunmuş olan çene ve diş fosillerinden tanınan Ramapithecus (Kuyruksuz maymun)'dur."

Sahife 427:

"… Australopithecus robustus büymemiştir. Günümüzün bitkilerle beslenen gorilleri gibi soyu tükeninceye kadar değişmeden kalmıştır. **İnsanın büyük amcası** olarak düşünülebilir. Australopithecus africanus (Afrika maymunu) zamanla değişmeye devam etmiş ve sonunda insansı olmuştur. Böylece en **eski büyük babamızdır.**

Kitapta evrimle ilgili iki bölüm yer almaktadır:

1-Evrimin anlamı ve kanıtları: 74-91.

2-İnsanın evrimi: 421-440.

6.2. EVRİM TARTIŞMASINI BAŞLATAN RAPOR

5 Mart 1985 Pazartesi günü Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakan'ın müşaviri aradı. Bakan Beyin, evrimin lehinde ve aleyhinde, Rusya ve Amerika da dâhil olmak üzere bütün dünyadaki görüşleri ihtiva eden bir raporu bir hafta içerisinde hazırlamamızı istediğini belirtti.

Ben şöyle düşündüm: Bakan bunu der, bir hafta sonra unutur, aradan birkaç ay geçer, bir daha ya sorar, ya sormaz. Bu yüzden çok önemsemedim.

Bakan Müşaviri Çarşamba günü bir daha aradı: Bakan Bey, çalışmanızın ne safhada olduğunu soruyor. dedi. Bakan'ın işi ciddiye aldığını anladık. Hafta sonuna kadar 45 sayfalık bir rapor hazırladık ve hafta sonu 9. Mart. 1985 tarihinde raporu postaya verdik.

Pazartesi günü Bakan Müşaviri tekrar aradı: Bakan Bey bu çalışmanızı beğendi, buna bir önsöz yazıp 10.000 adet bastırmak istiyor, müsaadeniz var mı? dedi. Biz de bu konudan çok memnuniyet duyacağımızı ve teşekkürümüzü beyan ettik.

Bakan Bey bu rapora bir önsöz ekleyerek, "**Evrim Raporu**" adı altında bastırttı ve bütün Ortaöğretim biyoloji ve fen bilgisi öğretmenlerine göndertti. Bir de yazı ekletti. Bütün ortaöğretim Fen Bilgisi ve Biyoloji öğretmenlerinden bunun hakkında rapor yazmalarını istedi.

Burada tahdis-i nimet kabilinden bir hususu da belirtmek isterim. 1984 yılında "**Fosiller ve Evrim**" adı altında İngilizceden bir kitap tercüme etmiştim. Bu kitapta, bütün dünyadaki evrimcilerin kendi dillerinden evrim meselesinin ciddi bir dayanağı olmadığı, eldeki fosillerin türlerin birbirinden meydana geldiği iddiasını doğrulamadığı ve üstelik bu konu ile ilgili fosillerin hemen hepsinin, bu iddiayı doğrulamak için uydurulduğu, delilleriyle anlatılıyordu. İşte istenen raporun kısa sürede hazırlanmasında bu kitabın büyük faydası oldu.

Zamanın Millî Eğitim Bakanı Sayın Vehbi Dinçerler Beyefendi, evrim konusunu gündemine almıştı. Nisan ayında Bakanlıkta, Bakanlık personeline evrim hakkında panel tarzında açık oturum düzenleneceği, bu konuda kim ne söylemek istiyorsa gelip tebliğ sunması, bütün üniversitelere yazı ile bildirilmiş.

Biz Atatürk Üniversitesi'nden 5-6 tebliğ hazırladık. Benimki Fosiller hakkında idi. Doç. Dr. İsmet Hasenekoğlu'nun tebliği Mutasyonlar ve Evrimle ilgili idi. Doç. Dr. Cafer Marangoz, Doç. Dr. Edip Keha birer tebliğ hazırlamışlardı. Prof. Dr. Münip Yeğin hoca da genel bir değerlendirme yapacaktı.

Toplantı tarihinden bir gün önce Ankara'ya geldik. Bakan Beyle görüşmek için Millî Eğitim Bakanlığına gittik. Akşam vakti oldu. Bakan Bey geç vakit geldi.

Tanışmadan sonra, gecikme sebebini anlattı. Meclis'te evrim raporu ile ilgili soru önergesi verilmiş. Evrim raporunu kimlerin hazırladığı sorulmuş. Biz raporun takdiminde üç isim yazmıştık. Nasıl olmuşsa, o isimler matbaada konmamış. Bakan Bey, bu broşürün bilim adamları tarafından hazırlandığından bahisle, bu konunun bütün dünyada tartışmalı bir mesele olduğunu, bir kanun şeklinde algılanmaması gerektiğini belirtmiş.

Bütün üniversitelere sempozyuma davet yazısı yazıldığını, onlardan iştirak eden olmadığını ifade etti.

6.2.1. Bir Değil, Bin Vehbi Koltuğu Feda Olsun

Ertesi gün için neler yapılması gerektiği değerlendirildi. Bizim neler hazırladığımızı sordu. O arada ben şöyle bir ifade kullandım:

"Sayın Bakanım! Bu evrim meselesi dinsizliğin üç ayağından birisidir. Birisi Freudizm, birisi Marksizm, birisi de Darwinizm'dir. Siz bu üç ayaklı masanın ayaklarından birini kaldırmaya çalışıyorsunuz. Korkarım bu sizin koltuğunuzu götürür. Darwinizmin arkasında dünya çapında çok kuvvetli bir güç var. Öyle göründüğü gibi, sıradan bir teori değildir."

Bunun üzerine Bakan Bey şöyle dedi:

-Âdem Hoca, ben omuzumda on beş milyon vatan evladının manevî mesuliyetini taşıyorum. Ben anladım ki, bu mesele ilmî platformundan çıkarılmış, tamamen dinsizliğe alet edilmeye çalışılıyor ve gençleri dinsiz ve imansız yetiştirmek için gayret gösteriyorlar. Bu konunun anlaşılması için bir değil, bin Vehbi koltuğu feda olsun".

-Dedim ki: Siz bunda muvaffak olursunuz, çünkü bu işe ihlâsla giriyorsunuz.

Konu basın-yayın organlarında haftalarca tartışıldı. Bazısı Bakan'ın yanında yer alarak evrimin aleyhinde yazdı, bazıları da evrimin lehinde.

6.2.2. EVRİMLE İLGİLİ KİTAPLARIN TERCÜMESİ BİZE VERİLİYOR

"Evolution in Turmail", "What is Creation Science?", "Scientific Creationism" adlı kitapların Türkçeye tercümesi, Millî Eğitim Bakanlığının 8 Mayıs 1985 tarihli yazı ile tarafımıza tevdi edildi.

Kitapların tercümesinde görev alanlara ayrı ayrı taahhüt senedi imzalatıldı.

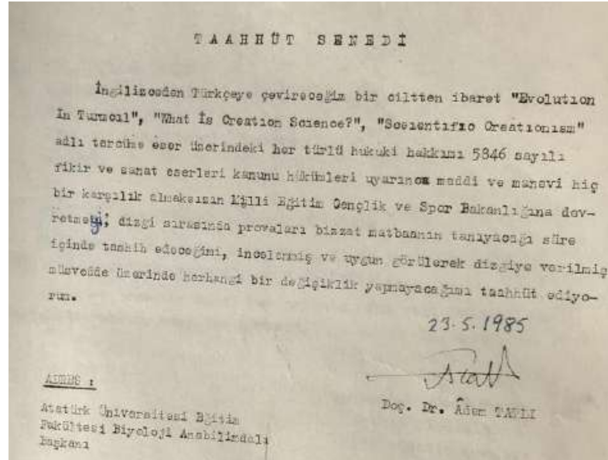
6.2.3. Taahhüt Senedi

İngilizceden Türkçeye çevireceğim bir ciltten ibaret, "Evolution in Turmail", "What is Creation Science?", "Scientific Creation" adlı tercüme eser üzerindeki her türlü hukuki hakkımı 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu hükümleri uyarınca maddî ve manevî hiçbir karşılık almaksızın Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığına devretmeyi, dizgi sırasında provaları bizzat matbaanın tanıyacağı süre içinde tashih edeceğimi, incelenmiş ve uygun görülerek dizgiye verilmiş müsvette üzerinde herhangi bir değişiklik yapmayacağımı taahhüt ediyorum. 23.05.1985.

Doç. Dr. Âdem Tatlı.

Taahhüt senedini imzalayanlar;

Doç. Dr. Edip Keha, Doç. Dr. Kemal Solak, Yard. Doç. Dr. İsmet Hasenekoğlu, Doç. Dr. Âdem Tatlı, Doç. Dr. Cafer marangoz.


TAAHHÜT SENEDİ

İngilizceden Türkçeye çevireceğim bir ciltten ibaret "Evolution In Turmoil", "What İs Creation Science?", "Scientific Creationism" adlı tercüme eser üzerindeki her türlü hukuki hakkımı 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu hükümleri uyarınca maddi ve manevi hiç bir karşılık almaksızın Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına devretmeyi; dizgi sırasında provaları bizzat matbaanın tanıyacağı süre içinde tashih edeceğimi, incelenmiş ve uygun görülerek dizgiye verilmiş müsvedde üzerinde herhangi bir değişiklik yapmayacağımı taahhüt ediyorum.

23.5.1985

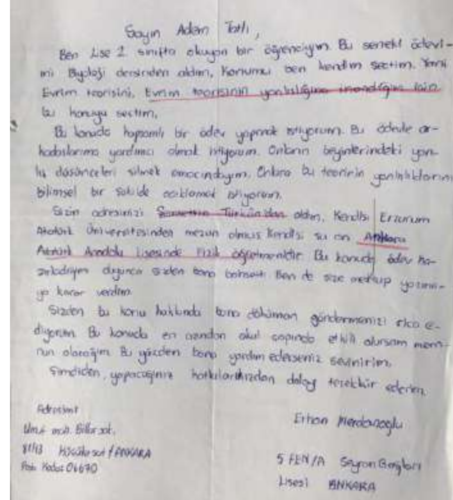
Doç. Dr. Âdem TATLI

ADRES :
Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Anabilimdalı Başkanı

6.2.4. Evrim Teorisi ve Yaratılışla İlgili Bir Mektup

1980 ve 1990'lı yıllarda evrim teorisi ve insanın yaratılışıyla ilgili zaman zaman gelen mektuplarda, daha ziyade evrimin alternatifi görüşlere yer veren yeterli kaynağın olmadığı yönündeydi.

Bunlardan lise 2. sınıf öğrencisi Erhan Merdanoğlu'nun mektubu çok dikkat çekiciydi. Ankara Seyranbağları Fen lisesi 5. sınıf öğrencilerinden Erhan Merdanoğlu'nun, evrim hakkında ödevi olduğunu ve bunun için kaynak istediğini belirten 12 Şubat 1990 tarihli mektubu.



Sayın Adem Tatlı,

Ben Lise 2. sınıfta okuyan bir öğrenciyim. Bu senekl ödevimi Biyoloji dersinden aldım. Konumu ben kendim seçtim. Yani Evrim teorisini. Evrim teorisinin yanlışlığına inandığım için bu konuyu seçtim.

Bu konuda kapsamlı bir ödev yapmak istiyorum. Bu ödevle arkadaşlarıma yardımcı olmak istiyorum. Onların beyinlerindeki yanlış düşünceleri silmek amacındayım. Onlara bu teorinin yanlışlıklarını bilimsel bir şekilde açıklamak istiyorum.

Sizin adresinizi [illegible] Türkçü'den aldım. Kendisi Erzurum Atatürk Üniversitesinden mezun olmuş. Kendisi şu an Ankara Atatürk Anadolu Lisesinde Fizik öğretmenidir. Bu konuda ödev hazırladığımı duyunca sizden bana bahsetti. Ben de size mektup yazmaya karar verdim.

Sizden bu konu hakkında bana döküman göndermenizi rica ediyorum. Bu konuda en azından okul çapında etkili olursam memnun olacağım. Bu yüzden bana yardım ederseniz sevinirim.

Şimdiden, yapacağınız katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Adresim
[illegible] mah. Billur sok.
91/13 Küçükesat / ANKARA
Posta Kodu: 06670

Erhan Merdanoğlu

5 FEN/A Seyran Bağları
Lisesi ANKARA

Bu gencimiz mektubunda şöyle diyor:

“Ben lise 2. Sınıf öğrencisiyim. Ben yanlışlığına inandığım için Evrim teorisini ödev olarak seçtim. Bu konuda kapsamlı bir ödev yapmak istiyorum. Bu konuda arkadaşlarıma yardımcı olmak istiyorum. Onların beyinlerindeki yanlış düşünceleri silmek amacındayım. Onlara bu teorinin yanlışlıklarını bilimsel bir şekilde açıklamak istiyorum…

Sizden bu konu hakkında bana döküman göndermenizi rica ediyorum. Bu konuda en azından okul çapında etkili olursam memnun olacağım. Bu yüzden bana yardım ederseniz sevinirim…” Erhan Merdanoğlu. 5 FEN/A. Seyranbağları Lisesi, Ankara.

Lise 2. sınıfta olan bu gencimiz, bilim insanlarını senelerdir meşgul eden ve yanlışlığına inandığı bir teoriyi, sadece kendi sınıfına değil, en azından okuldaki bütün öğrencilere anlatmak istiyor.

Böyle bir himmet ve gayret sahibinin hedefine ulaşmasına her hangi bir şey mani olabilir mi? Bence olamaz.

Boşuna söylenmemiş: “Kimin himmeti milleti ise, o tek başına küçük bir millettir.” Diye. İşte bu sözün manasını lise 2. sınıf öğrencisi Erhan Merdanoğlu’nun mektubunda görüyoruz.

Aslında evrim konusunda kaynak isteyen sadece ortaöğretim öğrencileri değildir. Üniversite öğrencileri de evrimi doğru şekilde anlatan kaynaklara ihtiyaç duyuyorlardı. İşte bunlardan bir tanesi:

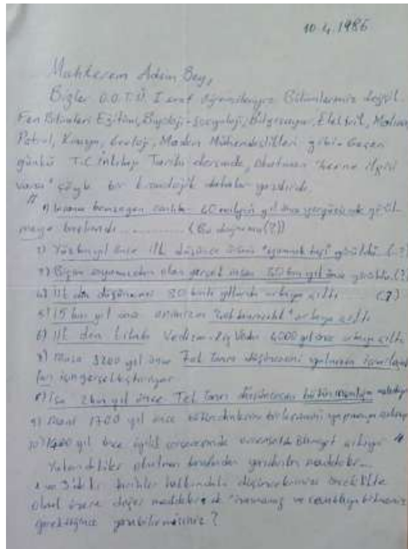
Muhterem Âdem Bey,

Bizler O.D.T.Ü. I. sınıf öğrencileriyiz. Bölümlerimiz değişik. Fen Bilimleri Eğitimi, Biyoloji, Sosyoloji, Bilgisayar, Elektrik, Makine, Petrol, Kimya, Jeoloji, Maden Mühendislikleri gibi. Geçen günkü İnkılâp Tarihi dersinde Okutman, “Her ne ilgisi varsa”, şöyle bir kronolojik datalar yazdırdı:

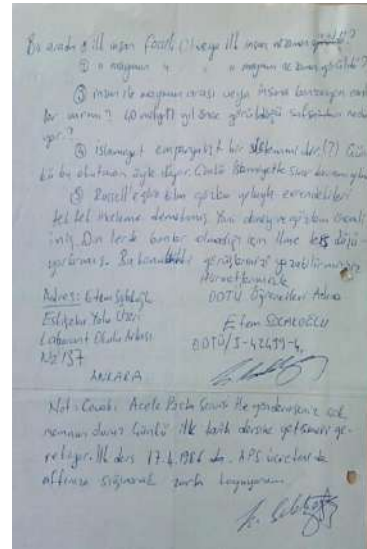
1- İnsana benzeyen canlılar 40 milyon yıl önce yeryüzünde görünmeye başladı (Bu doğru mu?). 2- Yüzbin yıl önce ilk düşünce ürünü yumruk taşı görüldü(?) ,3-Bizim soyumuzdan olan insan 30 bin yıl önce görüldü (?). 4-İlk din düşüncesi 30 binli yıllarda ortaya çıktı (?). 5-On beş bin yıl önce animizm (çok tanrıcılık) ortaya çıktı. 6- İlk din kitabı Vedizm-Rig Veden 4000 yıl önce ortaya çıktı. 7-Musa 3200 yıl önce Tek tanrı düşüncesini yalnızca İsrail oğulları için gerçekleştiriyor. 8-İsa 2000 bin yıl önce Tek Tanrı düşüncesini bütün insanlığa mal ediyor. 9-Mani 1700 yıl önce bütün dinlerin birleşmesi için çalışıyor.10-1400 yüz yıl önce iyilik çerçevesinde evrensel din İslamiyet çıkıyor. Yukarıdakiler okutman tarafından yazdırılan maddeler. 1 ve 3. tarihler hakkındaki düşünceleriniz, öncelikle olmak üzere, diğer maddeleri de, inanmamız ve cevaplayabilmemiz

Gerektiğince yazabilir misiniz? Bu arada; 1-İlk insan fosili (?) veya ilk insan ne zaman görüldü? 2- İlk maymun fosili veya ilk maymun ne zaman görüldü? … ODTÜ öğrencileri adına Etem Solakoğlu.

Not: Cevabı acele posta servisi ile gönderirseniz memnun oluruz. Çünkü ilk tarih dersine yetişmesi gerekiyor. İlk ders 17.4. 1986'da. APS ücretini de affınıza sığınarak zarfa koyuyorum. 10. Nisan. 1986.


10.4.1986

Muhterem Adem Bey,


Adres: Etem Solakoğlu

ODTÜ Öğrencileri Adına

Etem SOLAKOĞLU

No: 157

ANKARA

Not: Cevabı Acele Posta Servisi ile gönderirseniz çok memnun oluruz. Çünkü ilk tarih dersine yetişmesi gerekiyor. İlk ders 17.4.1986'da. APS ücretini de affınıza sığınarak zarfa koyuyorum.

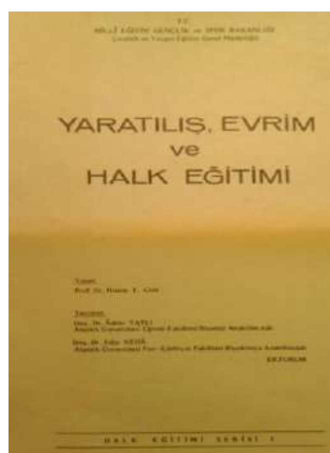
6.2.5. İlk Kitap Bastırılıyor

Önce, **Yaratılış, Evrim ve Halk Eğitimi** adında bir kitap tercüme edildi ve hemen Bakanlık tarafından bastırıldı. Bu kitap, yapılmak istenin ne olduğunu anlatmak için Bakanlık tarafından önce Meclis üyelerine dağıtıldı. Tahmin edildiği gibi, kitap Efkar-ı umumiyede büyük yankı meydana getirdi ve basında geniş yer aldı.

Bu kitabın arkasından "Scientific Creationism" adlı kitap, **Yaratılış Modeli** adı altında iki ay içerisinde tercüme edildi. Tercüme, Doç. Dr. Kemal Solak, Doç. Dr. Edip Keha, Doç. Dr. Cafer Marangoz, Doç. Dr. İsmet Hasenekoğlu ve tarafımızdan yapıldı.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1985 Haziran'ında bu kitaptan elli bin adet bastırıp okullara ve kütüphanelere gönderildi.

Tercüman gazetesinin, "Yaratılış Modeli"'nin kitap haline getirildiğine ait haberi.




Milli Eğitim'de olumlu bir adım

"Yaratılıs Modeli" kitap haline getirildi

Bugüne kadar insan ve canlıların varlığını Darwin ve onun "Evrim" teorisi içinde öğrenmeye mecbur tutulan öğrenciler, olayı bir başka açıdan izah eden "Yaratılış" teorisini de öğrenebilme şansına kavuşuyor

"Yaratılış"la ilgili Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanan bir kitabı Türkçe'ye çeviren bakanlık, kitapları ücretsiz olarak öğretmenlere dağıtacak

HABERİ 9. SAYFADA

YARATILIŞ MODELİ

6.2.6. Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Vehbi Dinçerler Görevden Alınıyor

Üçüncü kitap **Evrim Anaforu** idi. Onun tercümesi bitmeden Bakan Bey, 13 Eylül 1985 tarihinde görevden alındı. Dolayısıyla bu tercüme elimizde kaldı. Hâlbuki Bakanlıkla aramızda protokol yapılmıştı. Ama Bakanlıkta konuyu sahiplenen olmadı.

Tercüme ile ilgili durumu zamanın Başbakanı Sayın Turgut Özal'a ve Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Metin Emiroğlu'na bildirdik ama müspet bir cevap alamadık.

Lise Biyoloji ders kitaplarının hazırlanmasında bizim fiili bir görevimiz olmadı. Sayın Prof. Dr. Turan Güven bu kitapların yazımında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilmiştir. 1985 öncesi liselerde okutulan yedi sekiz yüz sayfalık Modern Biyoloji ve Genel Biyoloji kitaplarının yaklaşık yüzde sekseni tamamen evrimden bahsediyor ve insanın atasının maymun olduğunun ispatlandığı ileri sürülüyordu. Sayın Vehbi Beyin gayretiyle, evrim konusu kitaplarda ancak gerektiği kadar ve sade bir üslupla ele alınmış, özet olarak verilen evrimin yanında yaratılış görüşü de ilk defa kitaplara girmiş ve bugüne kadar genelde o çerçevede devam etmiştir.

Sayın Vehbi Beyle dostluğumuz o günden sonra da devam etti. O, kitapların yeniden yazılması hususunda Sayın Vehbi Dinçerler Beyefendi tamamen Cenab-ı Hak tarafından istihdam edilmişti. Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığından alınıp Çevre Bakanlığına verildiğinde, zaman zaman görüşmelerimiz olurdu. Kendisi de Millî Eğitimde yaptığı o çalışmaya hayret eder ve "Şimdi olsa ben onları yapamazdım. O zaman nasıl yaptığıma şimdi şaşıyorum" derdi.

Millet, memleket ve İslâm dini için sırf Allah rızasını düşünüp, makam, mevki ve koltuğu hiçe sayarak yaptığı ve her yıl milyonlarca gencin imanını kurtaran o hayırlı hizmetleri için Cenab-ı Hak, Sayın Vehbi Dinçerler Beyefendiyi ahirette Cemaliyle müşerreflendirip Habibine komşu eylesin, âmin[1].

---

[1]Bu yazıyı hazırladıktan sonra Sayın Vehbi Dinçerler'e görüşlerini almak üzere aşağıdaki notu gönderdim.

Sayın bakanım

"II. Uluslar arası Bilimler IşığındaYaratılış Kongresi"nde sunduğum tebliğde, M.E. G.S. Bakanlığınız sırasında gösterdiğiniz fedakârlık ve gayrete temas ettim. Bu tebliğler kitap haline gelmeden sizin görüş ve düşüncelerinizi de almak istedim. Aşağıdaki yazıda tashih, tadil ve ilaveleriniz bizi son derece memnun edecektir. 12. Kasım. 2018.

Selam Âdem Hoca,

İlginize teşekkür ederim.

Gönderdiğiniz yazıları okudum, değişiklik teklifim bulunmamaktadır.

Baştan beri sizin ve dava arkadaşlarınızın "gerçeğin" ortaya çıkarılıp yayılması, zihinlerin esaretten kurtulması alanındaki mücadelesi şükürler olsun hayırlı sonuçlarıyla belirginleşti. Yüce Yaratıcının, zamanın mekanın ve içindekilerin sahibi ve maliki olanın, yaratılışta koyduğu kuralları (sünnetullahı) görmek istemeyen, yok sayan, istismar ve/veya tahrif eden görüşlerin körpe dimağları yönetip yönlendirmesi bir tuğyan idi. Sizler eşkıyalığın , inkarın son bulmasına yiğitçe emek verdiniz. Rabbime şükrederim, bir teşehhüt miktarlık görev dönemimde sizlerle beraber çalışmayı bize nasip etti.

Karşımızda kimler olduğunu yazınızda ifade etmişsiniz. Dışarıdan ve içerden çok güçlü ve köklü odaklar bütün silahlarıyla saldırdılar. Ama ödeyeceğimiz bahanın sadece "bakanlıktan atılmak" gibi bize göre bu âlemde pek de değeri olmayan bir kayıp olacağının idraki içinde olduğumuzu bilemediler (Sizi de görevden attılar, zorlu günler yaşattılar ki daha da ağır idi). Evren Paşanın 6 ciltlik "Anılarına" fırsatınız olursa göz atmanızı isterim. 1987 de basılmış ama, çok değer vermediğim için, ben de ancak iki üç ay önce göz attım, gördüm ki bendenizi bakanlıktan atma iştiyakının çok erken başlamış olduğunu ispat ediyor. Sizi teyid eden belge ve bilgiler işe yarayabilir.

O dönemde Bakanlığın üst düzey görevlilerinden birisinin Cuma Hutbesinde Hatibin; "*Rabbimize şükürler olsun soyumuzun maymun olmadığını bilen ve ilan eden bir Maarif Bakanını da görebildik*" dediğini aktarmıştı.

Sizler, bizler hak için bir şeyler yapıyoruz, ama biliyoruz ki bir yaptıran var. Siz kendi alanınızda bendeniz de siyaset ve idare alanında inanılmaz saldırılara uğradık, ben yazmayı bile düşünmüyorum. Sizin kısmen içeriden ve dışarıdan görüp yazdıklarınıza katılmamak mümkün değil.

Konuya ilgi duyan, takip eden, o dönemin Erzurumlu siyaset ve akademi âlemindeki tüm dostlarımı hayırla yad ediyorum, rahmetli olanlara mağfiret diliyorum.

Tasavvurumuzun, idrakimizin, istikametimizin ve bunlarla uyumlu gayretlerimizin makbul olmasını Rabbimizden dilerim.

Sizlere ve programa başarılar nasip olsun, duamı eksik etmeyeceğim.

6.2.7. Vehbi Dinçerler'den Sonra Ders kitaplarında Evrim

Evrimin ortaöğretimde hangi muhtevada ve üslupta verileceği, devamlı gündemde kalmış ve zaman zaman tartışma konusu olmuştur ve halen olmaya devam etmektedir.

Evrimin ortaöğretim kitaplarında 1985 öncesi şekliyle yer alması için evrimciler Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye nezdinde olağanüstü gayret göstermişlerdir.

Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Turan Tayan zamanında evrimin 1985 öncesine dönüleceği şeklinde çalışmalar yapılırken kendilerini muhtelif üniversitelerden öğretim üyeleri ile 1996 yılında ziyaret ettik. Bu konunun ortaöğretimi aşan çok geniş ve derin muhtevasının olduğu, konunun anlaşılması için bir takım temel bilgilerin alınmış olması gerektiği, en geniş muhtevasıyla ancak üniversitelerin ilgili bölümlerinde tartışılıp değerlendirilebileceği ifade edildi ve bununla ilgili bir rapor sunuldu. O şekilde bu konu gündemden kaldırılmış oldu.

Muhtemelen 1998 yılında Ecevit Hükümetinin Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Hikmet Uluğbey'in de evrimin geniş manasıyla ortaöğretim kitaplarında yer alması şeklinde çalışması oldu. Muhtelif üniversitelerden bir grup öğretim üyesi kendisinden randevu talep ettik. Bakanlıktan yetkili birisine yönlendirildik. Müsteşar veya Genel Müdür olabilir. Tam hatırlamıyorum. Ona da bu konunun ortaöğretimin konusu olmadığı genişçe anlatıldı. Bakanlık yetkilisi, bu konuda Eğitim Fakültelerinden rapor talep edeceğini ve ona göre karar verileceğini bildirdi. Zannediyorum 7-8 Eğitim Fakültesinin gerekli raporu üzerine o teşebbüsten vazgeçildi.

6.2.8. Anadolu'da Evrim ve Yaratılışla İlgili Konferans ve Paneller

1985 yılı ve sonrasında gerek üniversitelerde ve gerek ortaöğretim kurumlarında ve gerekse umuma ait yerlerde halka açık pek çok konferans ve paneller yapıldı. Buralarda konuşmacı olarak yer alanların ahirete intikal edenlerini rahmetle yad ediyor, hayatta olanlarına da uzun ve bereketli ömürler diliyorum. Yaratılış ve evrim konusunda 1985-1990 yılları arasında katkı sağlayan ve evrim düşüncesinin ateist ideolojiye alet edildiğini belirtenlerin başında gelenlerden hatırlayabildiklerimi burada zikretmek isterim[2].

Evrim ve yaratılışla ilgili katıldığım; panel, açık oturum, sempozyum ve konferansların hiç unutamadığım birisinden kısaca bahsetmek istiyorum. Yaşadığım bu hadiseyi, evrimin ilmî platformundan çıkarılıp ideolojiye nasıl alet edildiğinin de bir göstergesi olarak değerlendiriyorum.

6.2.9. Bilimsel Sempozyum Fanatik Evrimciler tarafından basılıyor

---

Allah emanet olun.
Vehbi Dinçerler.
12.Kasım. 2018

Sayın Bakanım,

Şahsımla ilgili layık olmadığımız hüsn-ü zannınız İnşaallah dua yerine geçer. Müsaadeniz olursa bu değerlendirmenizi dip not olarak koymak isterim.

Selam ve saygılarımla.

Olur, Âdem Hoca.

Gerçek usulüne uygun olarak bilinmelidir. Belki notlarının arasına şu cümleyi de yerleştirebiliriz.

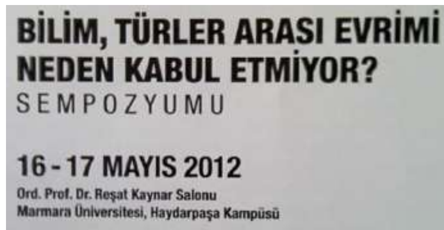
* Dönemimde öncekilerin yaptığı gibi ideolojik ve peşin fikirli yaklaşım sergilenmedi. Madem siz, "*Darwinizmden başkası müfredat programında olamaz*" dediniz öyleyse ben de; "*Yaratılış Teorisinden başkasını okutmam"* demedim. Müfredatta iki teoriye de yer verildi. Okuyanların beğenme, akla uygunluk konusunda tercih yapma haklarına saygı gösterildi. Eski tutum değil bizim tutumumuz bilim yoluna ve objektifliğe uygun diye karar verdik*. Vehbi Dinçerler. 12.Kasım. 2018.

[2] Prof. Dr. Alâeddin Başar, Prof. Dr. Asaf Ataseven, Prof. Dr. Ayhan Songar, Prof. Dr. Cafer Marangoz, Prof. Dr. Edip Keha, Prof. Dr. Fahrettin Tosun, Prof. Dr. Haluk Nurbaki, Prof. Dr. Hikmet Akgül, Prof. Dr. İsmail Kocaçalışkan, Prof. Dr. İsmet Hasenekoğlu, Prof. Dr. Kemal Solak, Prof. Dr. Münip Yeğin, Prof. Dr. Orhan Düzgüneş, Prof. Dr. Orhan Kavuncu, Prof. Dr. Recep Doksat, Prof. Dr. S. Hayri Bolay, Prof. Dr. Şener Dilek, Prof. Dr. Turan Güven, Prof. Dr. Zekeriya Altuner.

Yıl 2012. Marmara Üniversitesi'nde evrimle ilgili, oradaki Bilim kulübü öğrencilerinin organizesiyle "Bilim Türler Arası Evrimi Neden Kabul Etmiyor?" konulu bir sempozyum düzenleniyor. Bizim de konuşmacı olarak davetli olduğumuz sempozyum duyurusu yapılınca Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyeleri, bu sempozyumun yapılmaması için kampanya başlattı. Bunun için 500 imza topladıklarını basından duyurdular. Marmara üniversitesi Rektörüne de bu toplantının yapılmaması için bir heyet göndermişler. Rektör Bey; "Bilimde yasaklama olmaz. Sizin aleyhe görüş ve fikriniz varsa gelir beyan edersiniz veya siz de ilmî bir toplantıda görüşlerinizi dile getirirsiniz" deyip onların teklifini geri çevirmiş. Üniversiten bu konuda red cevabı alınca, internet ortamından öğretim üyeleri ve öğrencilerle üniversiteyi basacaklarını ve bu toplantıyı yaptırmayacaklarını duyurdular.

Toplantı günü üniversiteye gittik. Çok sıkı güvenlik tedbirleri alınmıştı. Üç-dört yerde arama yaparak ve davetiyelere bakarak içeriye alıyorlardı. Kulüp belli sayıda ve belirli kişilere davetiye göndermişti. O davetiyelerin başkalarının ellerine geçer düşüncesiyle, davetiye gönderdikleri isimleri güvenlik birimine vermişlerdi. Onun için sadece listede ismi olanlar içeriye alınıyordu.

Toplantının başlama saatlerine doğru bir grup öğretim üyesi ve öğrenci toplantıyı yaptırmamak için içeriye girmek istiyorlar. Buna muvaffak olamayınca, fakülte bahçesinde basın bildirisi okuyup dağılıyorlar.



1. OTURUM (16 MAYIS 2012)
Prof. Dr. Turan GÜVEN - Tür İçi Evrim Mi, Türleştiren Evrim Mi? (10:00 - 10:50)
Dr. Nihat Buğra AĞAOĞLU - Zaman Tünelinde Darwin Karmaşası (11:00 - 11:50)

2. OTURUM (16 MAYIS 2012)
Prof. Dr. Adem TATLI - Evrim'in Manası ve Evrim Teorisi'nin Bilimsel Değeri (14:00 - 14:50)
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN - Evrim Sınırsız Mıdır? (15:00 - 15:50)

3. OTURUM (17 MAYIS 2012)
Prof. Dr. Zekeriya ALTUNER - Hayat Bir Mücadele Midir? (10:00 - 10:50)
Prof. Dr. İbrahim PİRİM - Evrimsel Rubicon (11:00 - 11:50)
Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk NOYAN - Jeolojik ve Paleontolojik Veriler Işığında Tabiat Tarihi ve Evrim Teorisi (12:00 - 12:50)

4. OTURUM (17 MAYIS 2012)
Fizik Yük. Müh. Taşkın TUNA - "Big Bang" Teorisi Karşısında Evrim Tezi'nin Çıkmazı (14:00 - 14:50)
Altuğ Revnak Eti - Biyomimetik: Canlılardaki Teknoloji ve Mühendislik Bize Ne Anlatıyor? (15:00 - 15:50)



18 Mayıs 2012

Evrim teorisini savunanlar, bilimsel sempozyumu bastı

Şekil. 16-17 Mayıs 2012 tarihleri arasında yapılacak olan "**Bilim Türler Arası Evrimi Neden Kabul Etmiyor?**" konulu sempozyumun ilânı ve 18 Mayıs 2012 tarihli gazetede bu sempozyumun basıldığı haberi.

6.3. İlmîn Verilerini Yaratılış Açısından Yorumlama

Evrimcilere reddiye yerine, yaratılış hakikatinin doğrudan ve bütün yönleriyle ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bunun için yaratılış konusunda özellikle gençlere doğruları gösterecek ve kaynaklık edebilecek ilmî ve akademik çalışmaların yeterli seviyeye çıkarılması ve kaynakların zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Burada esas yapılması gereken, bilimin ortaya koyduğu hakikatlerin yaratılış gözüyle verilmesi ve yorumlanmasıdır. Mesela bir proteinin teşekkülünü evrimciler tamamen tesadüf, tabiat ve sebeplerle açıklamaktadırlar. Onların tesadüf ve tabiatla açıkladıkları değerler yaratılış açısından ve bir yaratıcının eseri olarak ifade edilip yorumlanacaktır.

Gençlerde bilim adamlarının yanlış yapmayacakları ve hep doğruları söyledikleri şeklinde bir algı vardır. Dolayısıyla fennin ve bilimin ortaya koyduğu hakikatlerin, bir yaratıcıyı kabul eden akademik unvan sahibi bilim insanlarının dilinden ifade edilmesinin, gençler bakımından çok önemli olduğunu gördük.

Bu ihtiyaç üzerine, "**Bilimler Işığında Yaratılış**" kitabının hazırlık çalışmalarına 2000 yılında başlandı. Yaratılış ve evrim konusuna alaka duyan öğretim üyelerinden, kendi sahalarında yaratılış konusunda yazılar

talep edildi. Otuzun üzerinde öğretim üyesi bu teklifimize olumlu cevap verdi ve bu çalışmanın sonunda 2015 yılında bu kitap Üsküdar Üniversitesi tarafından neşredildi. 2017 yılında yeniden düzenlenerek ikinci baskısı yapılan bu kitapta yazısı olan bilim adamlarının isimlerini bir şükran borcu olarak burada vermek isteriz[3].

Yukarıda ismi zikredilen "Bilimlerin Işığında Yaratılış" kitabı bir bakıma "Milletlerarası Yaratılış Kongresi"nin alt yapısını teşkil etmiştir.

2017 yılındaki "I.Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi", evrim ve yaratılış konusuna yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.

Harran ve Üsküdar Üniversiteleri tarafından 30 Kasım-02 Aralık 2017 tarihleri arasında Şanlıurfa'da "**I.Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi**" düzenlenmiş ve bu kongrede yaratılış bütün yönleriyle ele alınmıştır. Her yıl yapılacak olan bu kongrelerle, 1980'li yıllardan beri evrime bir reaksiyon şeklindeki karşı çıkışlar, kısır ve verimsiz tartışmalar artık yerini tamamen bilimlerin ışığında yaratılışa bırakacaktır.

Bundan sonra yapılacak olan, kâinattaki nizam ve intizamın varlığı ve bunun sistemli ve düzeli şekilde değişmesinde görülen prensip ve kanunların işleyişi ile bunun yaratıcı ve yaratılış açısından değerlendirilmesi olacaktır. Yani esere bakıldığı zaman doğrudan müessiri hakiki nazara çarpacak, pozitif felsefenin ateizme dayalı görüşleri, bilimin önüne perde olamayacaktır. Bir bakıma bilimlerin kendi dillerinden yaratılışı ve yaratıcıyı anlatmaları sağlanacaktır.

Kaynaklar

1-Tatlı, Â. İnsanlık Tarihi Boyunca Evrim. Ufuk Yayınları, İstanbul, 2010, 263 s.
2- Gökberk, M: Felsefe Tarihi. Remzi Kitabevi, 6. baskı, İstanbul, 1990.

[3] Prof. Dr.Alâeddin Başar, Prof. Dr. Ali Akmaz, Prof. Dr. Alparslan Açıkgenç, Prof. Dr. Alparslan Özyazıcı, Prof. Dr. Cafer Marangoz, Prof. Dr. Edip Keha, Prof. Dr. Hasan Acar, Prof. Dr. İbrahim Özdemir, Dr. İdris Görmez, Prof. Dr. İdris Mehmetoğlu, Prof. Dr. İsmail Kocaçalışkan, Prof. Dr. İsmet Hasanekoğlu, Prof. Dr. Kazım Uysal, Doç. Dr. Köksal Pabuçcu, Prof. Dr. Mehmet Çiftçi, Mehmet Kırkıncı, Prof. Dr. Metin Bülbül, Prof. Dr. Murat Sarıcık, Prof. Dr. Musa Kâzım Yılmaz, Prof. Dr. Mustafa Nutku, Prof. Dr. Nevzat Tarhan, Prof. Dr. Orhan Erdoğan, Prof. Dr. Osman Çakmak, Prof. Dr. Ömer İrfan Küfrevioğlu, Prof. Dr. Ramazan Biçer, Prof. Dr. Selahattin Çelebi, Dr. Selçuk Eskiçubuk, Prof. Dr. Turan Güven, Prof. Dr. Veysel Güllüce, Prof. Dr. Yunus Çengel, Prof. Dr. Zeki Eker.

THE RISE OF GENETIC SCIENCE AND THE COLLAPSE OF EVOLUTION HYPOTHESIS

Prof. Dr. Ahmet HACIMÜFTÜOĞLU[1], Asst. Prof. Dr. Esra HACIMÜFTÜOĞLU[2], Prof. Dr. Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU[3]

[1]Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri, Erzurum, Türkiye
[2]Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Erzurum, Türkiye
[3]Bayburt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Bayburt, Türkiye

ahmeth@atauni.edu.tr

Abstract

The theories of creation (abiogenesis) and creation were discussed with each other until the 19th century; Louis Pasteur and John Tyndall ended the theory by proving the inaccuracy of the theory of spontaneous self-study. The theory of evolution is; it was founded in 1859 when Darwin published a book called “The Origin of Species”. The following main elements were advocated with some contributions.

1. Change of lineage of an organism over time: However, changes that can be carried out outside the genus are still not shown.

2. Progressive evolution: According to this view, all of the living things that have existed and existed have evolved through simple and small steps: each of its features, but thousands of excavations have not yet reached these intermediate forms.

3. Variation of the frequency of specific characters (color change, eye shape, etc.) within a population of a species. So, if the frequencies of genes or characters vary, it means that there is evolution. But all of this information the fact that Hz. Adem have in the gene structure and that this condition is indicated in the Qur'an is also in vain. Hz Adem and Hz. Havva features, which remain recessive in Hz Havva’s and Hz. Adem’s phenotype but can be seen in their children, show that they do not actually exist in this branch. Also it is the proof that the science of genetics shows the fact of creation.

4. Natural Selection: Defends the survival of the powerful and adaptable. The reason for this error; mutations are not good but bad and cause sickness. They cannot survive. So the mutated has not survived. Some microorganisms also have resistance to antibiotics. However, this ability is already in the line of microorganisms that develop this resistance. It survived with its reflection on the phenotype. Those who did not have the ability to develop resistance to that antibiotic.

5. The need for hundreds of generations, thousands of years for evolution: 1000 generations are calculated for human generations. So it is argued that it had been transformed from a different creature before 1000 generations. However, *E. coli* microorganism has a proliferative form in 20 min. On the 14th day, the 1000th generation can be reached. However, neither the 14th day nor the 140th day were different than the first *E. coli*. In other words, waiting for the increase in the number of time does not give false evidence.

Hypotheses (assumptions) are transient, probable, very clear answers to the problems we have seen in our environment. The evolutionary hypothesis has also become a superstition after the end of abiogenesis, since it has not been replaced by anything, but is still sustained by the advances in genetics

Key words: Creation, Evolution, Genetics

GENETİK BİLİMİNİN YÜKSELİŞİ VE EVRİM HİPOTEZİNİN ÇÖKÜŞÜ

Prof. Dr. Ahmet HACIMÜFTÜOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Esra HACIMÜFTÜOĞLU, Prof. Dr. Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU

Özet

Kendiliğinden oluş (abiyogenez) ve yaratılış gerçeği 19. yüzyıla kadar birbirleriyle çatışarak tartışıldı; Louis Pasteur ve John Tyndall yaptıkları çalışmalarla kendiliğinden oluş teorisinin yanlışlığını ispat ederek bu teoriyi sonlandırdılar. Evrim Teorisi ise; 1859 yılında Darwin'in "Türlerin Kökeni" olarak bilinen kitabının yayınlamasıyla kuruldu. Sonrasındaki bazı katkılarla aşağıdaki ana unsurlar savunulageldi.

1. Bir organizmanın soy hattının zaman içerisinde değişimi: Fakat o cinsin dışına taşırılabilen değişimler hala gösterilememiştir.

2. Kademeli evrim: Bu görüşe göre var olan, var olmuş ve var olacak bütün canlıların, her bir özelliği, basit ve ufak adımlardan geçerek evrimleşmiştir: Fakat binlerce kazı, fosil bu ara formlara hala ulaşamamıştır.

3. Bir türün popülasyonu içerisindeki spesifik karakterlerin (renk değişimi, göz şekli vb.) görülme sıklığının nesiller içerisindeki değişimi: Yani gen ya da karakter frekansları değişiyorsa, evrim var demektir denmek istenmektedir. Fakat bu bilgilerin hepsinin Hz. Adem'in gen yapısında mevcut olması ve bu durumun Kuran'ı Kerimde belirtilmesi de bu iddiayı boşa çıkartmaktadır. Hz Adem ve Hz. Havva'nın fenotipinde çekinik kalan ama çocuklarında görünebilen bu özellikler, tutunulmaya çalışılan bu dalında aslında var olmadığını göstermektedir. Ayrıca Hz. Havva'nın mitokondrisinin günümüze kadar gelen tüm kız çocuklarında değişmeden taşınması genetik biliminin yaratılış gerçeğini gösteren ispatlarındandır.

4. Doğal Seçilim: Güçlülerin ve adapte olabilenlerin hayatta kalmasını savunur. Bu yanılgıya düşülme sebebi; oluşan mutasyonların iyiye değil kötü ve hasta canlılara neden olmasıdır. Bunlar da hayatta kalamamaktadır. Yani mutasyona uğrayan hayatta kalamamıştır. Bazı mikroorganizmalarda da antibiyotiğe direnç gelişimi söz konusudur. Fakat bu direnci geliştiren mikroorganizmaların soyunda bu yetenek zaten vardır. Fenotipe yansıması ile hayatta kalınmıştır. Soyunda bu yetenek olmayanlar hiçbir zaman o antibiyotiğe direnç geliştirememiştir.

5. Evrim için yüzlerce neslin, binlerce yılın gerekmesi: İnsan nesli için hesaplanan 1000 neslin geldiğidir. Yani 1000 nesil önce farklı bir canlıdan kesin olarak dönüşülmüş olduğu savunulmaktadır. Fakat *E. coli* mikroorganizmasının 20 dak da bir çoğalan formları vardır. 14. günde 1000. nesline ulaşılabilmektedir. Fakat çalışmalar ne 14. günde, ne de 140. günde ilk *E. coli*'den daha farklı bir mikroorganizma elde edilememiştir. Yani zaman da nesil sayısının artmasını beklemek de yanlışa delil vermemektedir.

Hipotezler (varsayımlar), çevremizde gördüğümüz sorunlara yönelik geliştirilen geçici, muhtemel, yanlışlanmaya son derece açık cevaplardır. Evrim hipotezi de abiyogenezin sona ermesinden sonra yerine bir şey konamadığı için hala sürdürülmeye çalışılan fakat genetikteki ilerlemelerle iyice güdükleşen bir batıl inanç haline dönüşmüştür.

Anahtar kelimeler: Yaratılış, Evrim, Genetik

GİRİŞ

İnsanlık tarihine bakıldığında, insanların birçok akıldışı düşünceye dönem dönem inandıkları görülecektir. Pek çok düşünce akla ve mantığa uymamasına rağmen, insanlar tarafından geçici süre ile kabul görmüştür. Kimileri dünyanın düz olduğuna inanmış, kimileri ise dünyanın bir öküzün boynuzları üzerinde durduğunu kabul ederek depremleri öküzün hareketlerine bağlamışlardır. Tüm bu yanlış kabuller, bilimsel

gelişmeler sonucunda, akıl dışılığı anlaşılarak terkedilmiştir. Ancak bilimsel ispatların yapılabilmesi için yöntemlerin, aletlerin, cihazların bulunması ve geliştirilmesi gerekmiştir.

Kendiliğinden oluş ve evrim teorisi de benzer bir yol izlenmektedir.

Kendiliğinden oluş hipotezi (abiyogenez) ve yaratılış felsefesi 19. yüzyıla kadar birbirleriyle çatışarak tartışıldı. Bu çerçevede, Francesco Redi ve Louis Pasteur (1862) yaptıkları çalışmalarla kendiliğinden oluş teorisinin yanlışlığını kendi adları verilen yöntemleriyle ispat etmiş ve bu teoriyi sonlandırmışlardır.

Evrim Hipotezi ise; 1859 yılında Darwin'in "Türlerin Kökeni" olarak bilinen kitabının yayınlamasıyla ilim dünyasında tartışılmaya başlandı. Daha sonra bu hipoteze eklenen bazı katkılar sonucu, aşağıdaki ana unsurlar savunula gelmiştir:

1. Bir organizmanın soy hattının zaman içerisindeki gelişmesi
2. Evrimdeki kademeleşme
3. Bir türün popülasyonu içerisindeki özgün karakterlerin görülme sıklığının nesiller boyu değişmesi
4. Doğal seleksiyon (Seçilim)
5. Evrimin gerçekleşmesi için binlerce neslin, on binlerce yılın gerekmesi

Çalışmamız savunulan bu beş maddedeki yanılgıları açıklamaya yöneliktir.

1. BİR ORGANİZMANIN SOY HATTININ ZAMAN İÇERİSİNDEKİ GELİŞMESİ

İnsan organizmasında yaşamı boyunca 100 den fazla yeni mutasyon gözlenmektedir ve bir kısmı nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu çerçevede % 2-3 bebekte görülebilen bebek anomalisi, 10000'lerce insanda görülen Mendelian Hastalıklar; insan soyunun DNA'sının dejenerasyona doğru gittiğini düşündürmektedir. Birçok genetikçi, "Bizim genetiğimiz, mağara devri insanının gerisindedir" demektedir. Ayrıca yeni oluşan mutantların, hep özelliksiz hatta hasta olduğu gösterilmiştir. Böylece mutasyonlar, bırakın o cinsin dışına taşırılabilen gelişmeleri; mevcut canlıyı bile daha donanımlı hale getirememiştir. Belirtilen açıklamalar, mutasyonların genetik yapımızı daha iyiye değil, daha kötüye doğru götürdüğünü düşündürmektedir.

Kutsal metinlere bakıldığında, Hz. Nuh'un 950-1050 yıl civarı yaşadığı belirtilmektedir. Çağımızda ise insan yaşının 120 yılın üstüne çıkabilmesi mucize olarak değerlendirilmektedir. Kur'ân-ı Kerim'in Ankebut sûresinde Hz. Nuh için; "Andolsun, biz Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik. O da elli yıl müstesna, bin sene onların arasında kaldı." [1] buyurulmaktadır.

Tevrattaki anlatımda ise, "Yeryüzünde tufan koptuğu zaman Nuh altı yüz yaşındaydı.", "Nuh, tufandan sonra üç yüz elli yıl daha yaşadı."[2,3] denmektedir.

Kuran-ı Kerim'in verdiği bilgiler Tevrat'ın verdiği bilgilerle kısmen örtüşmektedir.

2. EVRİMDEKİ KADEMELEŞME

Bu görüşe göre var olan, var olmuş ve var olacak bütün canlıların her bir özelliği, basit ve ufak adımlardan geçerek evrimleşmektedir.

Charles Darwin, Evrim teorisini öne sürdüğünde, "Benim teorim doğruysa, aynı gruptaki bütün türleri birbirine bağlayan sayısız ara çeşitler mutlaka var olmalıdır" demiştir. Bu tür ara fosillerin henüz bulunamaması belki de benim teorime karşı yöneltilebilecek en bariz ve ağır itirazdır' demiştir [4].

Fakat o günden beri yapılan binlerce kazıda bulunan fosillerde, Darwin'e göre olması gereken sayısız ara formlara hala ulaşılamamıştır.

Yani Darwin hayatta olsaydı, sadece bu 2. maddedeki başarısızlık nedeniyle Evrim teorisinden vazgeçebilirdi.

3. BİR TÜRÜN POPÜLASYONU İÇİNDEKİ ÖZGÜN KARAKTERLERİN GÖRÜLME SIKLIĞININ NESİLLER BOYU DEĞİŞMESİ

Mitokondriyal DNA'nın soylar boyu iletilmesi: Hz. Havva'nın mitokondrisinin günümüze kadar gelen tüm kız çocuklarında taşınması genetik biliminin, yaratılış felsefesini onaylayan ispatlardandır. Bu çerçevede bu mitokondriyal DNA'nın ilk sahibinin Etiyopya yakınlarında yaşadığı da ortaya konmuş bulunmaktadır [5]

Dünyanın dört bir yanından farklı kökenlere mensup kadın ve erkeklerden alınan örnekler, kadınlarda mitokondriyal DNA'nın; erkeklerde ise Y kromozomunun kendi aralarında neredeyse aynı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Bu bilgi bize bütün kadınların ve erkeklerin birer kadın (Hz. Havva) ve erkek (Hz. Adem) atasının olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Yine iddia edilenin aksine Hz. Adem ile Hz. Havva'nın aynı dönemde yaşadığı bilimsel çalışmalar ile gösterilmiştir [6]

Bu konuda Kur'an-ı Kerim Zümer Suresi 39/6'da şöyle denmektedir:

"***O, sizi tek bir nefisten yarattı. Sonra ondan da kendi eşini var etti. Sizin için hayvanlardan sekiz çift meydana getirdi. Sizi annelerinizin karnında, üç katlı karanlık içinde, çeşitli safhalardan geçirerek yaratıyor. İşte, bu yaratıcı, Rabbiniz Allahdır. Mülk O'nundur. O'ndan başka İlah yoktur. Öyleyken nasıl oluyor da (ona kulluktan) çevriliyorsunuz?"*** [7]
"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." [8]

4. DOĞAL SEÇİLİM

Evrim teorisinin bu prensibi, güçlülerin ve adapte olabilenlerin hayatta kalabileceklerini savunur.

Evrim teorisinin bu yanılgıya düşmesinin sebebi, oluşan mutasyonların organizmayı iyiye değil, kötüye götürdüğünü ve hatta hasta canlılara neden olduğunu görememesidir. Hasta canlılar ise hayatta kalamamaktadırlar. Yani mutasyona uğrayan bu canlılar zayıfladığı için, dış şartlar aynı kalsa da hayatta kalamamaktadırlar.

Bazı mikroorganizmalarda antibiyotiğe direnç gelişimi söz konusudur. Fakat bu direnci geliştiren mikroorganizmaların soyunda bu yeteneğin zaten var olduğu anlaşılmaktadır.

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, onlarca farklı mikroorganizma tipine karşı verilen antibiyotikler ile nedense sadece belli tür mikroorganizmalara karşı direnç geliştirilebilmiştir. Dünyanın farklı bölgelerinde, farklı iklim ve ortam şartlarında yapılan tüm deneylerde de sadece aynı antibiyotiğe, aynı tür bakterilerin direnç geliştirebildiği gösterilmiştir. Bu durumda mutasyon rastgele olmuyor, belli bir türü seçiyor ve kendi genetiği bu mikroorganizmaları kurtarıyor demektir. Yani direnç geliştirebilmek de rastgele bir mutasyon değil; soydan gelen bir yetenektir. Bu genetik yapının fenotipe yansıması ile hayatta kalınmıştır. Soyunda bu yetenek olmayanlar ise hiçbir zaman o antibiyotiğe direnç geliştirememektedir.

Mutasyonlarla genetik yapı ya aynı kalır ya da bozulur. Nadir de olsa bu gerileme durumu, bazı ortam şartlarında lokal adaptasyon artışı gibi de algılanabilir. Orak hücreli anemili hastaların sıtma salgınından korunmuş olmaları gibi. Bu hastalar, çok üstün gen yapılarına sahip olmaları, ideal gelecek nesilleri oluşturacakları için değil, bilakis kan Hb yapıları deforme olmaları nedeniyle sıtma mikrobunun maruziyetinden kısmen uzak kalabilmektedirler [9]. Bu kişiler atalarının gösterdiği özelliklerin bir kısmını gösterememelerine rağmen hastalık onlara bulaşmamaktadır. Elbette bu duruma faydalı mutasyon demek de yanlıştır. Çünkü yeni bir bilgi üretilmemiştir.

On yıllardır milyarlarca mutasyon oluşmasına ve literatürde de bunların yakinen takip edilmesine rağmen; yeni bilgi oluşturabilen mutasyon kayıt altına alınamamıştır. **Yani tüm canlılar olarak sahip olduğumuz milyarlarca gen bilgimizin hiç birinin sebebi, mutasyonlar değildir.**

5. EVRİM İÇİN BİNLERCE NESLİN, ONBİNLERCE YILIN GEREKMESİ

İnsan nesli için hesaplanan şimdiye kadar 1000-10000 arası neslin geldiğidir. Yani 10000 nesil önce farklı bir canlıdan kesin olarak dönüşülmüş olduğu Evrimciler tarafından savunulmaktadır. Fakat *E. coli* mikroorganizmasının 20 dakikada bir çoğalan formları vardır. 140'ıncı günde 10000'inci nesline ulaşılabilmektedir. Çalışmalarda ne 140'ıncı günde, ne de 1400'üncü günde ilk günki *E. coli*'den daha farklı bir mikroorganizma elde edilememiştir [10]. Yani zamanın geçmesi de, nesil sayısının artmasını beklemek de evrimci görüşe herhangi bir delil vermemektedir.

Evrimci görüşe karşı gelişmiş genetik bilimi, vardığı gerçeklere uygun sonuçlarla delillerine her gün bir yenisini daha eklemektedir. Artık genetik nerdeyse sağlıkla ilgili tüm konularda kendinden bahsettiren bir konuma yükselmiştir. Evrimci görüşte ise durum tam tersinedir. Evrim teorisi daha erken zamanda ortaya çıkmasına rağmen, olduğu yerde bocalamakta, delil üretmekte zorlanmaktadır. Hatta daha ilginç olanı, genetiğin açtığı yollardan kendine yol bulmaya çalışmaktadır. Artık evrim teorisi yerine, genetik gerçekleri ifade eden daha doğru teorilerin oluşturulma zamanı gelmiş bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Kuran-ı Kerim /Ankebut 29/14
2. Tevrât/Tekvin 7/6
3. Tevrât/Tekvin 9/28-29
4. Charles Darwin, The Origin of Species, s. 179
5. Cann RL, Stoneking M, Wilson AC. Mitochondrial DNA and human evolution. Nature. 1987 Jan 1-7;325(6099):31-6.
6. Callaway E. Deal done over HeLa cell line. Nature. 2013 Aug 8;500(7461):132-3. doi: 10.1038/500132a.
7. Kur'an-ı Kerim / Zümer 39/6
8. Kur'an-ı Kerim / Nisa 4/1
9. Williams TN, et al. Negative epistasis between the malaria-protective effects of alpha+-thalassemia and the sickle cell trait. Nat Genet. 2005 Nov;37(11):1253-7.
10. Papadopoulos D, Schneider D, Meier-Eiss J, Arber W, Lenski RE, Blot M. Genomic evolution during a 10,000-generation experiment with bacteria. Proc Natl Acad Sci U S A. 1999 Mar 30;96(7):3807-12.

NATURAL CAUSES IN FISH REPRODUCTION SHOWS THE EXISTENCE OF A CREATOR

Prof. Dr. Ali ALAŞ[1], Prof. Dr. Kemal SOLAK[2]

[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Biyoloji ABD, Konya, Türkiye
[2] Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Biyoloji Eğitimi ABD Emekli Öğretim Üyesi Ankara/Türkiye

alasali@hotmail.com

Abstract

Aims: Aim of this study is to show that, as in every event, the reproductive cycles of fish are also carried out by a creator (C.C.) who has absolute will and power. Moreover, it was emphasized that role of natural causes in fish reproduction shows the existence of a creator.

Method: In this reviewing study, the relevant literatures were reviewed.

Findings: Water is one of the most important substances on the Earth. All living organisms need water to survive. If there was no water, there would be no life on the Earth. Apart from some tropical fish, all fish were created as cold-blooded animals living in water. For this reason, activities like growth and reproductive vital activities of fish are affected by water temperature and other quality changes. Basic water quality parameters are temperature, dissolved oxygen, pH and conductivity. Fish reproduce by way of external fertilization. Any fish egg needs a certain temperature to reach a mature stage.

Besides internal factors like body temperature and hormonal activities, external factors such as feeding, oxygen and temperature are also necessary for the reproductive cycle of fish. The temperature of the water mass is related photoperiodism. Days are extended with the coming of spring, and water absorbs more heat. Thus, the gonadal activities in fish rise, the gonads reach the mature stage, and then they spawn. During the spawning period, thousands and hundreds of thousands of eggs are spawned in water. Concurrently with this spawning, male fish release their sperms to fertilize the eggs at the same places.

Results: As seen from above findings, each event that occurs in the fish reproduction cycle always complements each other. This situation shows that there are absolute knowledge, will and power. However, neither the endogenous conditions of any fish nor the exogenous factors in the fish’s habitat have no knowledge, will and power. All of these demonstrate someone who knows and rules everything in the universe has absolute knowledge, will and power.

Key Words: Creator, Reasons, Fish, Reproduction, Temperature

BALIKLARIN ÜREMESİNDE TABİÎ SEBEPLER BİR YARATICININ VARLIĞINI GÖSTERİR

Prof. Dr. Ali ALAŞ, Prof. Dr. Kemal SOLAK

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, balıkların üreme safhasının mutlak irade ve güç sahibi bir yaratıcı (C.C.) tarafından gerçekleştirildiğini göstermektir. Ayrıca, balıkların üreme safhasında tabiî sebeplerin rolünün bir yaratıcının varlığını gösterdiğini vurgulamaktır.

Yöntem: Bu derleme çalışmasında, konuyla ilişkili literatürler incelenmiştir.

Bulgular: Su, yeryüzündeki en mühim maddelerden birisidir. Bütün canlılar hayatlarını sürdürebilmek için suya ihtiyaç duyarlar. Şayet su olmazsa yeryüzünde hayat olmaz. Bazı tropikal balıkların dışında, bütün balıklar suda yaşayan soğukkanlı canlılar olarak yaratılmıştır. Bu sebeple balıkların büyüme ve üreme gibi hayatî faaliyetleri sudaki sıcaklık değişimlerinden etkilenir. Temperatür, çözünmüş oksijen, pH ve iletkenlik temel su kalite parametrelerindendir. Balıkların üremesinde en önemli faktör su kalitesidir. Balıklar dış döllenme ile ürerler. Herhangi bir balık yumurtası olgunlaşmak için belli bir sıcaklığa ihtiyaç duyar.

Balıklarda üreme periyodunda vücut sıcaklığı ve hormonal faaliyetler gibi iç etkenlerin yanı sıra, beslenme, oksijen ve temperatür gibi dış faktörler de gereklidir. Su kütlesinin sıcaklığı gün uzunluğu ile alâkalıdır (fotoperiyodizm). İlkbahardan itibaren günler uzatılır. Bu durumda su kütleleri daha fazla ısı absorbe eder. Böylece balıkların gonadal aktiviteleri hızlanır ve gonadlar olgunlaşır ve sonra yumurtlarlar. Dişi balıklar uygun zeminlere binlerce ve hatta yüz binlerce yumurta bırakır ve eş zamanlı olarak erkekler de spermlerini suya bırakırlar. Yumurtaların döllenmesi su içinde gerçekleşir.

Sonuçlar: Görüldüğü gibi, balıkların üremesinde cereyan eden her bir hadise, hep birbirini tamamlar mahiyettedir ve belirli bir ilim, irade ve kudretin hükmettiğini göstermektedir. Hâlbuki gerek balığın bünyesindeki iç şartlar ve gerekse dış ortamdaki sebeplerden hiç birisi ilim, irade ve kudret sahibi değildir. İşte bütün bunlar kâinatta her şeyi bilen ve idare eden ve havadan suya, sudan balığa kadar her şeye sözü geçen sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi birisinin varlığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı, Sebepler, Balık, Üreme, Temperatür

1. GİRİŞ

Su, yeryüzünde hayatın devamlılığı için, en temel maddelerden birisidir. Bütün canlılar hayatlarını sürdürebilmek için çeşitli oranda suya ihtiyaç duyarlar. Şayet su olmazsa yeryüzünde hayat olmaz. Bazı tropikal balıkların dışında, bütün balıklar suda yaşayan soğukkanlı canlılar olarak yaratılmıştır (Regan, 2013). Bu sebeple balıkların büyüme ve üreme gibi hayatî faaliyetleri sudaki sıcaklık değişimlerine tabidir ve bundan etkilenir. Temperatür, çözünmüş oksijen, pH ve iletkenlik temel su kalite parametrelerindendir Balıkların üremesinde en önemli faktör su kalitesidir. Balıklar büyük çoğunlukla dış döllenme ile ürerler. Herhangi bir balık yumurtasının olgunlaşabilmesi için belli bir sıcaklığa ihtiyaç vardır (Geldiay ve Balık, 1999). İlahî kanunlara göre balıklarda üreme periyodunda vücut sıcaklığı ve hormonal faaliyetler gibi iç etkenlerin yanı sıra, beslenme, oksijen, tuzluluk ve temperatür gibi dış faktörler de gereklidir.

Su kütlesinin sıcaklığı, gün uzunluğu ile yakından alâkalıdır(fotoperiyodizm). İlkbahardan itibaren günler uzar. Bu durumda su kütleleri giderek daha fazla ısınmağa başlar.. Böylece balıkların gonadal aktiviteleri hızlanır, gonadlar erken olgunlaşır ve yumurtlarlar. Dişi balıklar uygun zeminlere binlerce ve hatta yüzbinlerce yumurta bırakır ve eş zamanlı olarak erkekler de spermlerini aynı yere bırakırlar. Dişi ve erkek balıklar yumurta – sperm buluşmasını üst düzeye çıkarma sevk-i ilahî ile suyun girdap ve dalga hareketi için hızla daire çizerek suyu çalkalarlar. Böylece bu ilahî davranışla su içinde yumurtaların döllenmesi hem hızlı hem de en az kayıpla gerçekleşir.

Bu çalışmanın amacı, her hadisede olduğu gibi, balıkların üreme safhasının da mutlak irade ve güç sahibi bir yaratıcı (C.C.) tarafından gerçekleştirildiğini göstermektir. Ayrıca, balıkların üreme safhasında tabiî sebeplerin rolünün, bir yaratıcının varlığını gösterdiğini vurgulamaktır.

2. YÖNTEM:

Bu derleme çalışmasında, konuyla ilişkili çeşitli literatürler incelenmiştir. Genel kabul görmüş kitabî hale gelmiş klasik bilgiler değerlendirilmiş, dikkatlere sunulmuştur.

3. BULGULAR:

Balıklar suda yaşayan, vücutları çoğunlukla sudaki sürtünmeyi en aza indirecek şekilde (fusiform şekil) yaratılmış omurgalı hayvanlardır. Bu hayvanlar hayatlarını sürdürebilmek için sudaki çözünmüş oksijeni (Ç.O.) kullanırlar. Sudaki çözünmüş oksijen, solungaçlar arasından sirküle edilen sudan diffüzyonla temin edilir. Balıklar hayatlarını su içinde idame ettirdikleri için balıkların metabolizmasını ve üreme faaliyetleri su kalitesinde meydana gelen değişimlerden etkilenir.

Her balık türü yaşadığı habitatın ekolojik özelliklerine göre kendilerine verilen genetik yapılarına özgü üreme stratejisine sahiptir (Karataş, 2005). Çeşitli balık türlerinde üreme üç farklı üreme stratejisi mevcuttur. Bunlar Ovipar, Ovovivipar ve Vivipar olarak isimlendirilmiştir. Birçok balık türünde yumurtanın döllenmesi balık vücudu dışında dış döllenme ile gerçekleştirilir. Bazı balık türleri hermofrodit (aynı bireyde hem dişi

hem erkek gonadların bulunması) olarak yaratılmıştır. Hayatları süresince bir cinsiyetten diğer cinsiyete dönüşebilir. Ancak kendi kendini dölleme olayı çok nadir gerçekleşir (Mesela, Hani balıklarından *Serranus subligarus*'ta kendi kendini dölleme olayı görülebilmektedir).

Kemikli balıkların %90'ı ovipar olarak üreyecek şekilde yaratılmıştır. Ovipar balıklarda üreme, dış döllenme ile gerçekleştirilir. Dişi bir balığın üreme sezonunda bıraktığı yumurta sayısı fekondite olarak isimlendirilir. Fekondite aynı zamanda balığın boyu ve ağırlığı ile de alâkalıdır. Mesela, Meksika'nın Sargasso denizinde yaşayan 1.5 m boyundaki bir pervane balığı (*Mola mola*) üreme mevsiminde 300 milyon yumurta bırakabilecek şekilde yaratılmıştır (Tortonese,1986). Gümüş aravana (*Osteoglossum bicirrhosum*) isimli balık ise bir sezonda 50-250 yumurta bırakır (Demirsoy 1988).

3.1. OVİPARLIK (DIŞ DÖLLENME)

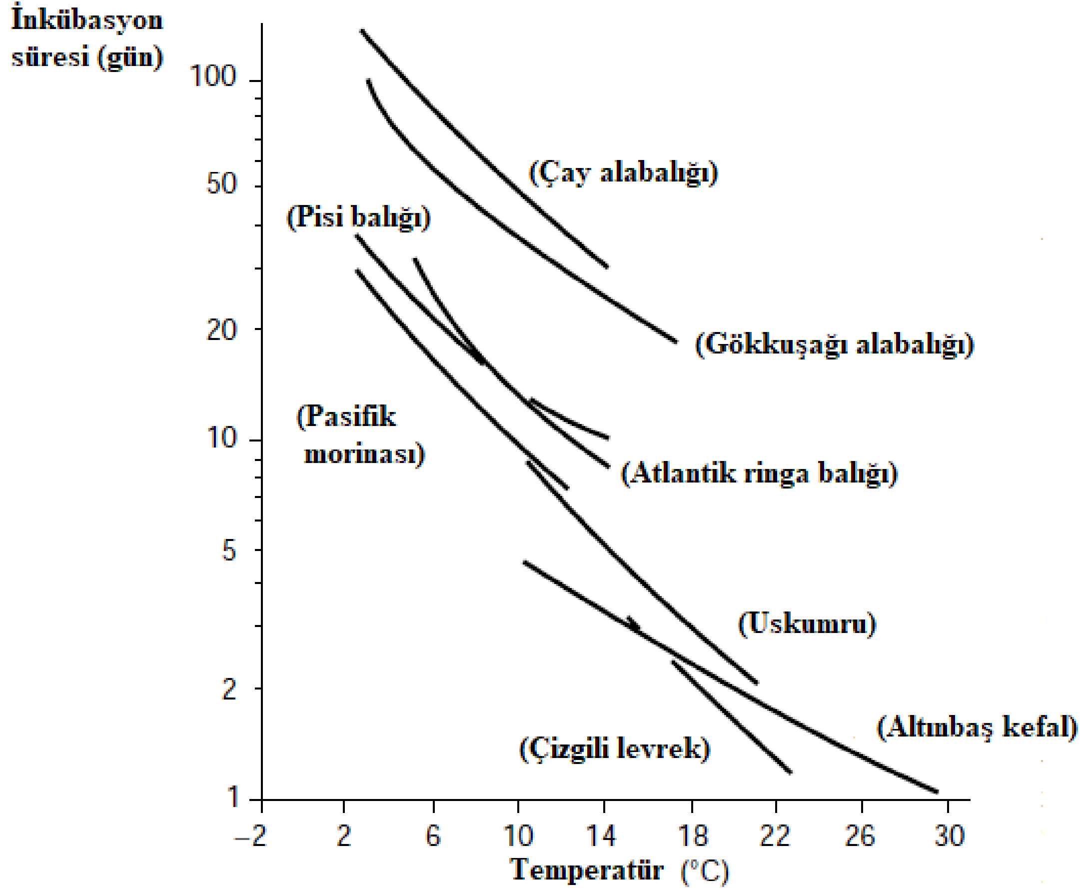
Dış döllenme için suya bırakılacak yumurtalar ya da döllenmeden sonra oluşan larvalar sudaki temparatür, salinite (tuzluluk), Ç.O., ph, vb. parametrelerin anlık değişimlerinden menfi olarak etkilenebilir ya da predatörler tarafından besin maddesi olarak tüketilebilir. Bunun için eşeysel olgunluğa ulaşmış her bir dişi balık, bir yıl içinde çok sayıda yumurta üretebilecek kabiliyette yaratılmıştır. Teleost (kemikli balık) yumurtaları genellikle 1-2mm çapındadır. Balıkların üremesi suyun temperatürü ideal seviyeye ulaştığında, yumurta bırakacak şekilde programlanmışlardır. Mesela yapılan araştırmalara göre gölge balıklarında yumurta bırakabilmesi için su sıcaklığının 4–18°C arasında, alabalıklarda ise 7–22°C arasında olması gerekmektedir (Basic ve ark, 2018). Çünkü bırakılan yumurtaların döllenmesi ve inkübasyonu (kuluçkalanma) için ihtiyaç duyulan sıcaklık aralıkları suda olmazsa yumurtaların telef olması söz konusudur. Ayrıca, bu sıcaklık aralıklarında suya bırakılan yumurtaların döllenmesi sonucu oluşan larvaların ihtiyaç duyduğu canlı mikroskobik besinler de ancak bu sıcaklık aralıklarında mevcuttur.

Serseri tesadüfe ve kör tabiata havalesi mümkün olmayan böylesine mükemmel ve hassas zamanlama, ancak kâinata sonsuz ilim ve iradesi ile hükmeden zatın tasarrufuyla mümkün olabilir.

Yumurtanın döllenmesi ve döllenmiş yumurtadan gelişecek larvaların besin ihtiyaçlarını üremeyi gerçekleştiren balıklar düşünebilir mi? Bu hassas dengeler ancak onları yaratan zatın ilim ve iradesi ile mümkün olabilir. Bu sebeple yaratıcı balığı sıcaklık ölçümlerini algılayabilecek reseptörler ile donatmıştır. Ayrıca yumurtanın üretilmesi, olgunlaşması ve üreme mevsimi geldiğinde yumurtlamanın gerçekleşmesinde vazifelendirilen hormonlar, ilgili iç salgı bezlerinden hassas ölçülerde salgılanarak döllenmeye hazır haldeki yumurtaların suya bırakılması gerçekleştirilir.

Yumurta suya bırakıldıktan sonra eş zamanlı olarak erkek balık da spermlerini suya bırakır ve yumurta–sperm buluşmasını üst düzeye çıkarabilmek için suyun girdap ve dalga hareketi için zamanla yarışırcasına süratle daire çizerek suyu çalkalarlar. Böylece su içinde yumurtaların döllenmesi hem hızlı hem de en az kayıpla gerçekleşir. Diğer taraftan Akdeniz'de yaşayan Kardinal balığında (*Apogon imbersis*) üreme esnasında her iki cinsiyet bir arada yan yana sürtünerek yüzer, bu esnada dişinin eşeysel açıklığı erkek balığın anal yüzgeci ile örtülür ve bu esnada spermlerin dişiye akması sağlanır. Böylece döllenen yumurtalar su ortamına bırakılır. Erkek balık ise yumurtaları ağzına alarak kuluçkaya yatırır (Demirsoy, 1988). Bu davranışı söz konusu balıkların kendiliklerinden idrak etmesi mümkün müdür?

Suda döllenmiş yumurtaların inkübasyonu ile ancak birkaç milimetre uzunluğunda olan larvalar gelişir ve bu larvaların beslenmesi için besin kesesinde çok az bir besin söz konusudur. Bu besin ilk etapta larva için yeterlidir. Ancak daha sonraki basamaklarda larva dışarıdan beslenmek zorundadır. Bu larvaların beslenmeleri onların ihtiyaçlarını bilen bir zat tarafından bu besinler su içinde yaratılmıştır (mikrozooplankton). Larvalar bu besleyicilik değeri çok yüksek olan bu mikroskobik yapılı canlı besinler ile beslenerek hızla büyürler. Balık türüne ve temperatüre bağlı olarak günler ve aylar süren periyot sonunda larvalar metamorfoz (başkalaşım) geçirerek jüvenil formlara dönüştürülürler. Bu formlar henüz cinsî olgunluğa ulaşmamış bireyler olup, morfolojik olarak yetişkin bireylere benzerler. Aşağıdaki grafikte farklı türlerin temperatüre bağlı olarak döllenmeden itibaren larvaların yaratılmasına kadar geçen zaman dilimleri verilmiştir (Bone et al. 1999).



Şekil 1. Farklı balık türlerinin temperatüre bağlı olarak döllenmeden itibaren larvaların yaratılmasına kadar geçen zaman dilimleri

3.2. OVOVİVİPAR OLARAK ÜREME

Ovovivipar üreme stratejisi ile üreyen balıklarda ise döllenmiş yumurtanın embriyolojik geliş basamakları dişi balığın vücudu içinde gerçekleşir, ancak embriyonun ihtiyacı olan besin maddesi, onun ihtiyaçlarını bilen bir zat tarafından yumurta içinde yeterince depo edilmiştir. Bu sebeple embriyo gelişimi esnasında anneden besin temin etmesine gerek yoktur. Ovovivipar üreme biçiminde çiftleşme için erkek bireyde kopulasyon organı yaratılmıştır. Poeciliidae familyasına dahil olan balıklarda mesela sivrisinek balıklarının (*Gambussia affinis)* erkek fertlerinde cinsel olgunlaşma ile 3- 4 ve 5. anal yüzgeç ışınları kopulasyon aygıtına dönüştürülür. Bu organ vasıtasıyla Nisan-Ağustos aylarında dişi vücuduna bırakılan spermler ile yumurtaların döllenmesi sağlanır. Dişi vücudu içinde döllenen yumurtaların 30 gün süren gelişimi ile yaklaşık 50 civarında yavru doğurulur. Aynı durum akvaryumlarda da yetiştirdiğimiz lepistes balıklarında da görülür. Lepistes balıklarının (*Lepistes reticularus*) dişilerinde döllenmiş yumurtaların 21 günlük gelişimi sonucu 20-80 yavru doğurulurken, kılıçkuyruklar (*Xiphophorus helleri*) 31 günde 100-120 yavru doğuracak şekilde yaratılmışlardır.

3.3. VİVİPAR OLARAK ÜREME

Vivipar olarak üreyecek şekilde yaratılan balıklarda ise yumurtanın döllenmesi ve gelişimi dişi vücudu içinde gerçekleşir. Yumurtanın döllenmesi için gerekli olan spermler erkek ferdin karın yüzgecinin değişimi ile yaratılan kopulasyon organı vasıtasıyla çiftleşme esnasında dişi üreme sistemine aktarılır. Yumurtaların döllenmesi ve gelişimi dişi üreme sistemi içinde gerçekleşir. Kıkırdaklı balıklarda mesela köpek balıkları ve vatozlarda vivipar üreme biçimi görülür. Döllenmiş yumurtadan gelişen embriyonun beslenmesi için gerekli gıdalar anneden temin edilir. Gelişim tamamlandıktan sonra yavrular dişi tarafından doğurulur.

4. SONUÇLAR

Balıklarda üreme, üreme davranışları, balık göçleri ve osmoregülasyon mekanizmalarını da ihtiva eden çok geniş ve kapsamlı bir konudur. Bu derleme makalede balıklarda üremenin belli bir bölümü ele alınabilmiştir.

Balıkların üremesi Ovipar, Ovovivipar ve Vivipar olarak isimlendirilen üç farklı strateji ile gerçekleşmektedir. Balıkların üreme periyodu, vücut sıcaklığı ve hormonal faaliyetler gibi iç etkenlerin yanı sıra, beslenme, içinde yaşadıkları suyun fiziksel ve kimyasal kalitesinden de etkilenir. Bilhassa temperatür, Ç.O, pH gibi faktörler, beslenme ve diğer çevre şartları balıkların fekonditesi ve üremesinde etkilidir. Mesela, Turna balığında (*Esox lucius*) döllenmiş yumurtaların inkübasyonu su sıcaklığı 6°C olduğunda 23–29 günde gerçekleşirken, 18°C olduğunda 4–5 günde mümkün olabilir (Morrow, 1980). Bu örnek, temperatürün balıkların üremesi üzerindeki etkisini gösteren oldukça önemli bir misaldir. Balıkların üremesinde temperatür belirleyici bir faktör olmakla birlikte, üreme hadisesinin tesadüfler zinciri ya da tabiat tarafından yapılması da mümkün olmadığı gibi sebep olarak görülen faktörlerin işi de değildir. Çünkü tabiatın ve sebeplerin de bir yaratıcısı vardır. Bu yaratıcı ise, her şeye gücü yeten, sonsuz bir kudreti ve ilim sahibi bir zattan (C.C.) başkası olamaz.

Balıklarda üreme davranışlarının en ilgi çekenlerinden biri de sazangiller familyasına dahil gördek balığı olarak ta bilinen acı balıkta (*Rhodeus* sp.) görülür. Acı balığın üreme olgunluğuna ulaşmış dişi fertleri yumurtalarını ovipositor (hortum benzeri bir organ) vasıtasıyla tatlısu midyesinin (*Anadonta* sp.) solungaçları arasına bırakır (Welcomme, 1988). Bu işlem için acı balık, midyenin kabuğunu aralayıp, anestezik etkili bir sıvı yardımıyla onu uyuşturur. Midyenin kabuklarını hafifçe araladıktan sonra ovipositor vasıtasıyla yumurtalarını midyenin solungaçları arasına bırakır. Daha sonra erkek fert de spermlerini midyenin solunum açıklığı yakınlarına bırakır. Yumurtaların döllenmesi, midyenin vücudunda gerçekleşir. Döllenmiş yumurtalara inkübasyonları esnasında gerekli olan Ç.O., solungaçların arasındaki su sirkülasyonu ile temin edilir. Burada acı balık midyenin vücudunu bir kuluçkahane gibi kullanmaktadır. Yaklaşık 28 gün süren inkübasyon süresinden sonra döllenmiş yumurtalardan meydana gelen yaklaşık 10 mm boyundaki yavrular midyeyi terk edip, suda beslenerek büyürler (Pinder, 2001). Üreme faaliyeti esnasında acı balığın midyeye verdiği narkoz maddesinin terkibi ve dozu ile midyenin şoka sokulması, midyede vücut sıcaklığının regülasyonu, döllenmiş yumurtalara kuluçkalanma esnasında düzenli olarak Ç.O. temini gibi birçok faktörün kusursuzca ve ideal seviyede olması, ancak ilahî bir düzen ile mümkün olabilir.

Balıklarda üreme davranışlarına çarpıcı bir başka örnek ise turna balığının dışkısında tespit edilmiştir. Turna balığının dışkı muhtevası içinde yaratılan ve alarm feromonu denilen özel bir kimyasal madde, diğer balıkların döllenmiş yumurtalara yaklaşıp, zarar vermesini önleyecek özelliğe sahiptir (Kottelat and Freyhof, 2007). Döllenmiş yumurtaların düşman unsurlardan korunma stratejisini akıl ve şuur sahibi olmayan bir canlının planlaması mümkün olabilir mi?

Bilim insanları günümüzde balıkların üreme stratejileri, beslenmeleri ve davranışları ile ilgili olan sırların bir kısmını çözmüştür. Çözülen sırlardan elde edilen bilgileri kullanarak balık çiftliklerinde ekonomik değere sahip olan balık türlerinin üretimini yapabilmekte ve artan dünya nüfusunun protein ihtiyacını karşılamaktadır. Zira adetullah kanunları olarak ta bilinen bu sırlara riayet edildiği takdirde, insanlığın açlık problemine daha kolay çözümler bulunabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Basic, T., Britton, JR, Cove, RJ, Ibbotson, AT, Gregory, SD, Roles of discharge and temperature in recruitment of a cold-water fish, the European grayling Thymallus thymallus, near its southern range limit. Ecology of Freshwater Fish. 2018.;27(4):940-951. DOI: 10.1111/eff.12405.
2. Bone Q, Marshall NB, Blaxter JHS, 1999. Biology of Fishes, 2nd edn. Cheltenham: Stanley Thornes; 1999.
3. Demirsoy, A. Yaşamın Temel Kuralları Omurgalılar/Anamniota Cil-III/Kısım-I. Hacettepe Üniversitesi Yayınları: A/55, Ankara; 1988. 684s.

4. Geldiay R, Balık S. Türkiye Tatlısu balıkları. Ege Üniv. Su Ürünleri Fak. Yayınları no:46 İzmir-Türkiye; 1999. 346s.
5. Karataş M. Balık biyolojisi araştırma yöntemleri 1. baskı. Nobel yayın dağıtım, Ankara; 2005. 498s.
6. Kottelat, M., Freyhof, J. Handbook of European freshwater fishes. Publications Kottelat, Cornol and Freyhof, Berlin; 2007. 646 pp.
7. Morrow, JE, The freshwater fishes of Alaska. University of. B.C. Animal Resources Ecology Library; 1980. 248p.
8. Pinder, AC. Keys to larval and juvenile stages of coarse fishes from fresh waters in the British Isles. Freshwater Biological Association. The Ferry House, Far Sawrey, Ambleside, Cumbria, UK. Scientific Publication No. 60; 2001. 136 p.
9. Regan, P. The animal book. Avisual encyclopedia of life on Earth. Edited by Daniel Mills. Dorling Kindersley Limited, London, U.K.; 2013. 304pp.
10. Tortonese, E., Molidae. In P.J.P. Whitehead, M.-L. Bauchot, J.-C. Hureau, J. Nielsen and E. Tortonese (eds.) Fishes of the North-eastern Atlantic and the Mediterranean. UNESCO, Paris. Vol. 3. 1986. pp. 1348-1350.
11. Welcomme, RL. International introductions of inland aquatic species. FAO Fish. Tech. Pap. 294; 1988. 318 p.
12. http://www.fao.org/docrep/field/003/AC182E/AC182E01.htm (Erişim tarihi: 01.10.2018)
13. https://www.ck12.org/biology/fish-reproduction/lesson/Fish-Reproduction-Advanced-BIO-ADV/ (Erişim tarihi: 01.10.2018).

MUTATIONS PROVIDING CONDITIONAL BENEFITS TO BACTERIA TO ADAPT AND SURVIVE IN CHANGING ENVIRONMENTS FIT CONCISELY WITHIN A CREATION MODEL

Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Trabzon, Türkiye
belduz@ktu.edu.tr

Abstract

Bacterial species have numerous mechanisms for introducing genetic variation into a growing population. These mechanisms, combined with their rapid reproduction and large population sizes, enable bacteria to quickly and effectively adapt to a variety of environmental changes. Therefore, bacteria have become a popular system for studying mutations and alleged evolutionary transformations. A variety of mutations have been studied in bacteria. Many are clearly deleterious, but examples of advantageous or "beneficial" mutations may also be found.

Mutations alter the nucleotide sequence of the DNA. They may affect the organism's phenotype, which can play a key role in bacterial adaptation and transformation to changing environments. Some of these mutations even appear to be beneficial to the organism in certain environmental conditions. However, these mutations frequently eliminate or reduce pre-existing cellular systems and functions. If the environmental conditions change, the mutation usually becomes less beneficial and perhaps even detrimental. Such benefits, though, are often temporary and limited.

Hence, these mutations do not provide a genetic mechanism that accounts for the origin of biological systems or functions, on the contrary, this is useful for the creationist model, because it supports the idea that biological systems and functions were fully formed at creation and provide supports to bacterial needs to rapidly adapt to everchanging (sometimes harsh) environments and food sources.

Key Words: Creation, Beneficial mutation, Mutation, Evolution

DEĞİŞEN ORTAMLARDA ADAPTE VE HAYATTA KALMALARI İÇİN BAKTERİLERE ŞARTLI YARARLAR SAĞLAYAN MUTASYONLAR, YARATILIŞ MODELİNE UYGUNDUR

Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ

Özet

Bakteri türleri, büyüyen bir popülasyonda genetik çeşitlilik oluşturacak birçok mekanizmaya sahiptir. Bu mekanizmalar, hızlı üreme ve popülasyon büyüklüğü ile birleştiğinde, bakterilerin çevredeki çeşitli değişikliklere hızlı ve etkin bir şekilde adapte olmasını sağlar. Bu nedenle, bakteriler, mutasyonları ve evrimsel dönüşüm iddialarını araştırmak için popüler bir sistem haline gelmiştir. Bakterilerde mutasyon çeşitleri incelenmiştir. Birçoğu açıkça zararlı olmakla birlikte, avantajlı veya "faydalı" mutasyon örnekleri de bulunabilir.

Mutasyonlar, DNA`nın nükleotit dizisini değiştirir. Organizmanın fenotipini etkileyebilirler, bu da bakterinin değişen çevreye göre transformasyonunda ve uyumunda önemli bir rol oynayabilir. Bu mutasyonların bir kısmı, bazı çevre şartları içindeki organizmalar için faydalı varsayılmaktadır. Bununla birlikte, bu mutasyonlar, genellikle bakteride önceden var olan hücre sistemlerini ve fonksiyonlarını yok eder veya azaltır. Çevre şartları değişirse, mutasyon, genellikle daha az faydalı olur ve hatta belki de zararlı olur. Bu yüzden, bu gibi faydalar, genellikle, geçici ve sınırlıdır.

Bu nedenle, bu mutasyonlar, biyolojik sistemlerin veya fonksiyonların kökenini açıklayan bir genetik mekanizma sağlamaz, aksine, yaratılış modeli ile uyumludur yani biyolojik sistemler ve fonksiyonlar yaratılışta tam olarak oluşmuştur ve bu sistem ve fonksiyonlar, sürekli değişen (bazen sert) ortamlara ve gıda kaynaklarına bakterilerin hızla uyum sağlamaları için, bakterilerin ihtiyaçlarını karşılamada bakterilere destek sağlarlar.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Yararlı mutasyon, Mutasyon, Evrim

INTRODUCTION

1. WHAT IS MUTATION?

Mutation is a permanent alteration in DNA sequence of an organism and its effects are also visible on phenotypes. Mutations in gene sequence may be transmitted to the subseqent generations. Type of mutations includes either a single base change in DNA or deletion, insertion or rearragement of some parts of genes or chromosomes.

Mostly, mutations are harmful to organisms, sometimes they are lethal and detrimental. Sometimes mutations provide temporary and limited benefits to organisms. Those “beneficial” mutations can play a key role in biological adaptation and transformation.

2. SIGNIFICANCE of MUTATIONS in SUBCULTURING PROCESS

Significant effects of mutation on both wild type and mutant strains were empirically studied simultaneously. Sometimes due to genetic shift bacteria lost or reduce its genes during metabolic regulations, it would be beneficial as long as the organisms remains in the constant environment, otherwise it can be detrimental or lethal.

Lenski et al (2) have cultivated Escherichia coli about 10,000 generations at the same cultivation conditions and analyzed the strains that had appproximately 50% better adaptation to the external conditions. Certain jumping IS elements are present on chromosome and they produced insertional mutations like knock-out mutation. These mutations disrupt the normal function of gene and activity at the point of insertion. If a promotor or other regulatory element is also present on IS element, it may activate the neighboring genes and may disturb its normal function. Irregularity in a single IS element may loss the whole ribose operon (1,3, 4, 5).

Such type of mutations can be significant if the organism remains in that constant environment. Ultimately, the loss of gene function is useful in certain type of environment but can be detrimental in another environment. For instance, if in external environment, if glucose is only carbon source, they tend to lose the ability to catabolize other carbohydrates. Because of repeated cultivation in a specific environment, organism would shed off its unused genes and their functions. (1,6).

3. EXISTENCE in STRESS ENVIRONMENT

3.1. ADAPTIVE MUTATİON

Type of mutations that make the organism able to survive and adapt stress environment, e.g, nutrients scarcity, pH and temperature alteration etc, is known as adaptive mutations. Some of the useful mutations are adaptive mutation. Mostly they are due to external environment (1,7).

They are non-random mutations but considered as directed mutations because they are due to particular signal from external environment to adapt to that special enviroment or stress situation (8, 9).

But adaptive mutation comes under the Lamarckian concept, where selective pressure directs the mutations. But it is possible that mutations may occur in a more conventional, random manner, selection processes only responsible for “directed” mutations. Some models were proposed for adaptive mutation like hypermutation model. This model states that randomly generated mutations cause adaptations. For example, Lac- mutants if undergoes hypermutations it may become Lac+ (1).

3.2. STARVATION

Helling, Vargas, and Adams (10), obtained two different type of E. coli mutants that are coexisting and have the ability to survive under glucose limited environment. Both are a form of antagonistic pleiotrophy. The phenotypic benefit from the mutations was at the expense of a metabolic pathway necessary for more efficient glucose catabolism, and a regulatory system that is necessary for normal genetic control (11). One of the mutant, acetyl CoA synthetase mutant, is important because it helps in conjunction with the other glucose uptake mutant (12).

One of the mutant possessed a greater glucose uptake rate compared to the wild type, it is due to reduction in feedback inhibition, thus bacteria uptake more glucose. The other mutant has the overexpression of acetyl CoA synthetase gene because of the mutations that reduced the regulatory control of this enzyme (11, 12).

So these mutants have antogonistic pleiotrophic characteristics. Metabolic system is altered due to better adaptation to the stress environment. But there is a compensation for it. Regulation is reduced or loosen. However, these mutations do not play significant role in normal conditions. It may be lethal to the cell (1). So various type of mutants exist and may be considered as model for exchange of genes or lost or reduction in regulations (1).

3.3. TEMPERATURE STRESS

After incubation of E. coli cells at 41.5°C for 2.000 generations, some mutants were isolated that are thermal adapted. Most of the mutants contained at least one duplication in their genome. Also 12 kb deletion was observed. But no deletion and duplication was observed in E. coli cultured at 37°C.

Duplications provide an adaptive strategy to bacteria to tolerate higher temparature. When the thermal stress was over, it was observed that duplication regions are not significant any more and they are probably lost by recombinations (13).

4. NYLON DEGRADATION

Bacteria were not grown on to the nylone polymer till the 20th century. Nylon 6 is a synthetic polymer consisting of more than 100 of 6 amino hexanic acid units. Recently nylone degrading bacteria were isolated. İt has been assumed that it is due to the bacterial ability to adapt to the environments and substrate (14).

At phenotypic level, nylon degradation ability may suggest the evolution of new enzymes and transport systems but genotypic study of bacteria reveals that these mutations are in genetic machinery. Most studied bacteria for nylon degredation is Arthrobacter species. It employs NylA (EI), NylB (EII) and NylC (EIII) enzymes for nylone degredation (1, 15, 16).

EII is a carboxylesterase gene. Analysis in these gene revealed the mutations in the gene that gives the enzyme the ability to degrede nylon. Mutations changed the amino acids in enzymes catalytic cleft and its substrate specifity reduces and allowed the enzyme to hydrolyze linear nylon oligomers and also complex oligomers (17,18, 19). If pre-existing enzyme and specificity is available, this mutation may be beneficial. No new mechanism is evolved only pre-existing enzymes structure and specificity has changed by mutation (1).

5. HORIZONTAL GENE TRANSFER

Usually plasmids or transposons transferred from cell to cell and it’s called Horizontal Gene Transfer (HGT). Genes transfer into the recepient cell is beneficial for it. But HGT does not directly accounts for the origins of the genes, genes must exist in the microbial system (1).

Transposons either alter a gene or a regulatory sites of genes or activate silent genes by providing a promoter to a promotorless gene. Promoter of this gene must be present in the biological system(1).

For a gene that is evolving must have a promoter for immediate and viable function. Without a immediate functionally, evolving sequence would be subject to selective removal. Instead of waiting a promoter from transposons, promoterless gene merely loose their original promoter function. Promoters supplied by transposons can only serve as surrogate promoter far from their original regulation. Even if surrogate promoter provides a beneficial promoter, it still lacks the explanation for the origin of the gene (1).

Transposition insertions generally creates "knock out" mutations. Disruptions either cause constitituve production of an enzyme or activation of a silenced gene, and it sometimes results with beneficial mutations. This benefit is the expense of a preexisting genetic system (1, 20,21).

6. BENEFICIAL MUTATIONS' EFFECTS ARE TEMPORARY and LIMITED to SPECIFIC ENVIRONMENTS

While adapting the specific conditions and dealing with adverse effects, some mutations help bacteria to grow. These mutations are called beneficial mutations, but they are beneficial to some specific limited conditions and environment. These beneficial mutations must occur in the existing system or function and make bacteria enable to survive under specific conditions. Genes unnecessary or unused are eliminated from microbial system. Generally, these beneficial mutations are detrimental for survival in other conditions. These mutations do not correspond to the origin of new systems or functions and do not give rise to a new function or genes (1, 22, 23).

7. MUTATIONS PROVIDE ADAPTIVE FLEXIBİLITY to BACTERIA WHILE REDUCING ANOTHER FUNCTION OR SYSTEM

Mutations and natural selection in bacteria are considered as adaptive mutations or antibiotic resistance are generally thought as evolutionary action. Most of the phenotypes are due to loss of gene function or systems phenotypes caused by mutations. Some other phenotypes are resposible for the activation or inactivation of certain specific genes and their function. But their origin is not known yet (1).

Bacteria are grown in wide variety of various external environmental condition, so they either have to adapt or die. They have the ability to adapt to exisiting situation. Bacteria play several ecological roles like conversion of biomass and degradation of organic substrates. As long as bacteria will continue to perform their role in particular environment, then their significant adaptive mutations ability will be reduced. Some genes switch on while function of another gene is reduced. Hence, bacterial cell developed a new system (1, 25).

8. TISSUE AND ORGANS DO NOT FUNCTION in ISOLATION LIKE BACTERIA

In bacteria, beneficial mutations occur in a single cell but a beneficial mutation that occurred in a cell of multicellular organisms is not enough to be significant for that organism because mutant cell need to replace all existing cells in a tissue or organ. While bacterial cells only posseses a single copy of their single genomic DNA. Since multicellular organisms are either diploid or polyploid, mutation in one chromosome may not be enough to show its effect on a cell because of the other intact copy of chromosome possesing the dominant copy of the gene (1, 25).

Tissue and organs function in coordination, they are interconnected so organ systems should work together properly to maintain homeostasis in an organism. Complexity in multicellular organisms reduced the significant effect of beneficial mutations as it occurs in bacteria. Even if beneficial mutations are incorporated into multicellular genome, it may not be inherited (1).

For inheritance, beneficial mutations must be present in germ cells (sperm and egg), and both germ cell must have the same adaptive mutation and these two mutant germ cell must combine to form the zygote, which mostly may not occur(1).

9. NOWHERE IS JUNK in the GENOME

It is known that most of the genome of human has function and portions of the genome that have function is increasing gradually. If it is the case it is hard to perceive how beneficial mutations found in bacteria can be used by plants and animals. There are many sequences in the human genome that do not code any protein but they have functions like structural or regulatory (26, 27, 28).

Genes and regulatory functions in human and animals overlaps. Therefore any mutation in the genome may have affect many function. Some of the effect could be beneficial but most will be lethal. But bacteria is more flexibly compared with animals, they do not these types of sequences and may not suffer from multiple effects of any mutation. So mutations in human genome may have multiple affects while the ones in bacterium have a single effect. So in bacteria, mutations may cause phenotypic changes and can be selected positively (1).

10. SHORTER GENERATION TIMES CAN REPLENISH the POPULATION SIZES

The generation time of bacteria is shorter and population sizes of bacteria is higher as compared to humans. In adverse environmental conditions, most of the bacteria will not survive, only a few bacteria having particular adaptive mutations will survive, but these mutations could be determintal for bacteria in another external environment. Moreover, these adaptive mutations in bacteria may transmit to whole population in a short time. But for humans, generation time is so long therefore they can not increase population size and species may get extinct (25,29).

RESULT

Bacteria may develop mutations that make enable them to adapt and survive. Those mutations are generally classified as antogonistic pleiotrophy means that they have lost some of their gene functions for surviving in particular external environment (1).

Bacteria have the ability to grow in various environmental conditions. Antogonistic pleiotrophy made modifications in genetic mechanisms that enable them to survive in various environmental conditions. Therefore antogonistic pleiotropy is useful for them to adapt and survive. But these mutations are not responsible for the origin of biological systems or functions. Rather, they require the prior existence of the targeted cellular systems (1).

As such, beneficial mutation model for bacteria fit well with the creation model since; (a) biological systems and functions have fully formed at the creation , (b) although mutations are generally degenerative, they may provide conditional benefits to the bacteria to survive in harsh environments, (c); to adapt to changing environments and substrates (1).

REFERENCES

1. Anderson, K.L., Purdom, G,A. Creationist Perspective of Benefi cial Mutations in Bacteria. Answers in Depth, Vol. 4, 29–42, 2009
2. Lenski, R. E., J. A. Mongold, P. D. Sniegowski, M. Travisano, F. Vasi, P. J. Gerrish, and T. Schmidt. Evolution of competitive fitness in experimental populations of E. coli: What makes one genotype a better competitor than another? Antonie van Leeuwenhoek 73:35–47, 1998.
3. Anderson, K. L. The complex world of gastrointestinal bacteria. Canadian Journal of Animal Science 83:409–427, 2003.
4. Schneider, D., and R. E. Lenski. Dynamics of insertion sequence elements during experimental evolution of bacteria. Research in Microbiology 155:319–327, 2004.
5. Cooper, V. S., D. Schneider, M. Blot, and R. E. Lenski. Mechanisms causing rapid and parallel losses of ribose catabolism in evolving populations of E. coli B. Journal of Bacteriology 183:2834–2841, 2001.

6. Cooper, V. S., and R. E. Lenski. The population genetics of ecological specialization in evolving Escherichia coli populations. Nature 407:736–739, 2001.
7. Hastings, P. J., A. Slack, J. F. Petrosino, and S. M. Rosenberg. Adaptive amplification and point mutation are independent mechanisms: Evidence for various stress-inducible mutation mechanisms. PLoS Biology 2:2220–2233, 2004.
8. Cairns, J., and P. L. Foster. Adaptive reversion of a frameshift mutation in Escherichia coli. Genetics 128:695–701, 1991.
9. Cairns, J., J. Overbaugh, and S. Miller. The origin of mutants. Nature 335:142–145, 1988.
10. Helling, R. B., C. N. Vargas, and J. Adams. Evolution of Escherichia coli during growth in a constant environment. Genetics 116:349–358, 1987.
11. Adams, J., 2004. Microbial evolution in laboratory environments. Research in Microbiology 155:311–318.
12. Treves, D. S., S. Manning, and J. Adams. Repeated evolution of an acetate-crossfeeding polymorphism in long-term populations of Escherichia coli. Molecular Biology and Evolution 15:789–797, 1998.
13. Riehle, M. M., A. F. Bennett, and A. D. Long. Genetic architecture of thermal adaptation in Escherichia coli. Proceedings of the National Academy of Sciences, USA 98:525–530, 2001.
14. Thwaites, W. M. New proteins without God's help. Creation/Evolution 16:1–3, 1985.
15. Yasuhira, K., Y. Tanaka, H. Shibata, Y. Kawashima, A. Ohara, D. Kato, M. Takeo, and S. Negoro. 6-Aminohexanoate oligomer hydrolases from the alkalophilic bacteria Agromyces sp. Strain KY5R and Kocuria sp. Strain KY2. Applied and Environmental Microbiology 73:7099–7102, 2007.
16. Negoro, S. Biodegradation of nylon oligomers. Applied Microbiology and Biotechnology 54:461–466, 2000.
17. Negoro, S., T. Ohki, N. Shibata, N. Mizuno, Y. Wakitani, J. Tsurukame, K. Matsumoto, I. Kawamoto, M. Takeo, and Y.Higuchi. X-ray cystallographic analysis of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase. Journal of Biological Chemistry 280:39644–39652, 2005.
18. Ohki, T., Y. Wakitani, M. Takeo, K. Yasuhira, N. Shibatat, Y. Higuchi, and S. Negoro. Mutational analysis of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase: Relationship between nylon oligomer hydrolytic and esterolytic activities. FEBS Letters 580:5054–5058, 2006.
19. Negoro, S., T. Ohki, N. Shibata, K. Sasa, H. Hayashi, H. Nakano, K. Yasuira, D. Kato, M. Takeo, and Y. Higuchi. Nylon-oligomer degrading enzyme/substrate complex: Catalytic mechanism of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase. Journal of Molecular Biology 370:142–156, 2007.
20. Anderson, K. L., and A. A. Salyers. Genetic evidence that outer membrane binding is required for starch utilization by Bacteroides thetaiotaomicron. Journal of Bacteriology 171:3199–3204, 1989.
21. Bushman, F. Laterial DNA transfer. Cold Spring Harbor, New York: Cold Spring Harbor Laboratory Press, 2002.
22. Bennett, A. F., and R. E. Lenski. An experimental test of evolutionary trade-offs during temperature adaptation. Proceedings of the National Academy of Sciences, USA 104:8649–8654, 2007.
23. Cullum, A. J., A. F. Bennett, and R. E. Lenski.Evolutionary adaptation to temperature. IX. Preadaption to novel stressful environments of Escherichia coli adapted to high temperature. Evolution 55:2194–2202, 2001.
24. Frair, W. Baraminology—classification of created organisms. Creation Research Society Quarterly 37:82–91, 2000.
25. Sanford, J. Genetic entropy & the mystery of the genome. Lima, New York, New York: Ivan Press, 2005.
26. ENCODE Project Consortium. Identification and analysis of functional elements in 1% of the human genome by the ENCODE pilot project. Nature 447:799–816, 2007.
27. Rigoutsos, I., T. Huynh, K. Miranda, A. Tsirigos, A. McHardy, and D. Platt. Short blocks from the noncoding parts of the human genome have instances within nearly all known genes and relate to biological processes. Proceedings of the National Academy of Sciences 103:6605–6610, 2006.
28. Bertone, P., V. Stolc, T. E. Royce, J. S. Rozowsky, A. E. Urban, X. Zhu, J. L. Rinn, W. Tongprasit, M. Samanta, S. Weissman,M. Gerstein, and M. Snyder. Global identification of human transcribed sequences with genome tiling arrays. Science 306:2242–2246, 2004.
29. ReMine, W. More precise calculations of the cost of substitution. Creation Research Society Quarterly 43:111–120, 2006.

DEĞİŞEN ORTAMLARA ADAPTE OLMALARI VE HAYATTA KALMALARI İÇİN BAKTERİLERE ŞARTLI YARARLAR SAĞLAYAN MUTASYONLAR, YARATILIŞ MODELİNE UYGUNDUR.

Prof. Dr. Ali Osman BELDÜZ

GİRİŞ

1. MUTASYON NEDİR?

Mutasyon, bir organizmanın DNA sekansındaki kalıcı bir değişikliktir. Mutasyonlar, etkilerini Fenotip üzerinde gösterebilir. Bu değişiklikler sonraki nesillere aktarılabilir. Mutasyonun türü, DNA'da tek bir baz değişikliği veya genin veya kromozomun bazı bölümlerinin delesyonu, insersiyonu veya yeniden düzenlenmesi olabilir.

Hemen hemen her zaman, mutasyonlar organizmalar için zararlıdır, bazen de ölümcüldür. Bazı mutasyonlar, organizmalara geçici ve sınırlı faydalar sağlayabilir. Bu “faydalı” mutasyonlar, biyolojik adaptasyon ve dönüşümde önemli rol oynayabilirler.

2. ALT KÜLTÜRLENME SÜRECİNDE YARARLI MUTASYONLAR ORTAYA ÇIKABİLİR

Hem yaban tip hem de mutant suşlar üzerinde yararlı mutasyon örnekleri, ampirik olarak yan yana incelenmiştir. Gen regülasyonundaki kayıp veya azalma ile oluşabilirler. Organizma bu sabit çevrede kaldığı müddetçe bu mutasyon yararlıdır, aksi halde zararlı ya da öldürücüdür.

Lenski ve ark. (2), aynı kültür şartlarında yaklaşık 10.000 nesil Escherichia coli'yi kültür etmiş ve şartlara yaklaşık % 50 daha iyi uyum gösteren suşları incelemişlerdir. IS elementlerinin kromozom içinde hareket ettiğini ve kromozomda nakavt mutasyonu gibi mutasyonlar ürettiklerini bulmuşlardır. Bu mutasyonlar, insersiyon noktasındaki gen fonksiyonunu veya aktivitesini bozmuştur. Eğer IS elementi, bir promotor veya başka bir düzenleyici (regülatör) element taşıyorsa, komşu genleri aktif hale getirebilir. Bir IS insersiyonu, riboz operonunun kaybına neden olmuştur (1,3, 4, 5).

Böylesi bir kayıp, organizma o sabit ortamda kaldığı sürece yararlıdır ve yaralı olduğundan seçilebilir. Sonuç olarak, işlev kaybı bir tür ortam için faydalıdır, ancak farklı bir ortam için zararlı olabilir. Bir ortamda, glukoz tek karbon kaynağı olduğunda, organizmalar diğer karbohidratları katabolize etme yeteneğini kaybetme eğilimi gösterbilirler. Mikroorganizmalar, bir ortamda sürekli olarak üretildiğinde, kullanılmayan genler ve işlevlerini kaybetmiş genler kaybedilerek, bir organizman genomunu küçültecektir (1,6).

3. STRESLE BAŞA ÇIKMAK

3.1. ADAPTİF MUTASYON

Adaptif mutasyonlar, “stres ve üremeyi sınırlayıcı şartlarla karşılaştıklarında, hücrelerin hayatta kalmasını ve üremesini arttıran, çoğalmadan (üremeden) bağımsız mutasyonlar” olarak tanımlanır. Faydalı mutasyonların bir kısmı, bir çeşit adaptif mutasyondur. Çevreye bir tepki olarak ortaya çıkarlar (1, 7).

Bunlar rastgele olmayan mutasyonlardır, ancak yönlendirilmiş mutasyonlar olarak kabul edilirler çünkü özel bir stresin etkisine veya stres oluşturucuya özel olarak uyarlanmaya yönlendirilirler (8, 9).

Ancak adaptif mutasyon, seçici baskının mutasyonları yönlendirdiği Lamarckian tarzını hatırlatır. Ancak mutasyonların daha geleneksel, rastgele bir şekilde gerçekleşmesi mümkün olduğundan, seçim süreçleri sadece “yönlendirilmiş” mutasyonların ortaya çıkmasına neden olur. Adaptif mutasyon için, hipermutasyon modeli gibi, bazı modeller önerilmiştir. Bu model rastgele oluşturulmuş mutasyonların adaptasyonlara neden

olduğunu ifade eder. Örnek olarak, Lac- mutantlar, hipermutasyona uğradığında ve Lac+ revertantlarına neden olur (1).

3.2. AÇLIK

Helling, Vargas ve Adams (10), uzun süre glukozun sınırlı olduğu şartlarda kültür edildikten sonra, bir arada mevcut olan, birlikte yaşayabilen ve hayatta kalma oranları oldukça yüksek olan, farklı tipte iki E. coli mutantı elde etmişlerdir. Her ikisi de bir antagonistik pleiotrofi formudur. Bunlardan biri daha etkili glukoz metabolizması için gereken bir metabolik yolağı, diğeri ise normal genetik kontrol için gerekli olan bir regülasyon sistemini kaybetmiştir (11). Bu mutantlardan birinde (asetil CoA sentaz mutantında), mutasyonların fenotipik faydası, daha etkili glukoz katabolizması için gerekli olan bir metabolik yolun ve normal genetik kontrol için gerekli olan bir düzenleyici sistemin kaybı pahasına idi. Mutantlardan biri, (asetil CoA sentetaz mutantı), sadece diğer glukoz alım mutantı ile birlikte olduğunda yararlı mutant sahibi olmuş oluyordu (11).

Mutantlardan biri, yaban tiple karşılaştırıldığında, yaban tipe göre daha yüksek oranda bir glukoz alım oranına sahiptir, bu durum teorik olarak, geri beslemenin (feedback) inhibisyonundaki bir azalma/düşüş sebebiyledir, böyle bir durum mutantın daha fazla glukoz almasına neden olur. Diğer mutant ise, bu enzimin düzenleyici/regülasyon kontrolünü azaltan/düşüren mutasyonlar nedeniyle, asetil CoA sentetaz genini aşırı miktarda ifade etmektedir (11 , 12).

Yani bu mutantlar antogonistik pleiotrofik karakterlere sahiptir. Stres ortamına daha iyi uyum sağlamak için mevcut sistem değiştirilmiştir. Ama bunun için bir bedeli vardır. Düzenleme/regülasyon azalmış veya gevşemiştir. Bununla birlikte, bu mutasyonlar normal şartlar için yararlı değildir, hatta hücre için öldürücü olabilir (1).

Pek çok farklı tipte mutant oluşabilir ve regülasyonda azalma veya gen kaybı gibi bedeller ödeyerek ortaya çıkan mutasyon örnekleri verilebilir (1).

3.3. SICAKLIK STRESİ

E. coli hücrelerinin 2.000 nesil boyunca 41,5°C'de inkübe edildikten sonra, sıcaklığa adapte olmuş bazı mutantlar izole edildi. Bu mutantların çoğunun genomunun en az bir duplikasyon içerdiği belirlendi. Ayrıca 12 kb'lık bir delesyon da gözlendi. Ancak 37°C'de üretilen E. coli kontrol hücrelerinde, ne herhangi bir delesyon ve ne de duplikasyon gözlenmemiştir. Düplikasyonlar, bakterilere, daha yüksek sıcaklık ile başa çıkmak için adaptif bir strateji sağlamıştır. Bu duplikasyonlara ihtiyaç ortadan kalktığında yani artık bunlar gerekli olmadığında, duplike olan bölgeler artık bir avantaj sağlamamaktadır ve muhtemelen rekombinasyonlarla kaybedilirler (13).

4. NAYLON DEGREDASYONU

Bakteriler, 20. yüzyıla kadar naylon polimerine maruz kalmamıştır. Naylon 6, 100'den fazla 6 amino hekzanik asit biriminden oluşan sentetik bir üründür. Son zamanlarda, naylonu degrede edici bakteriler ortaya çıktı. Naylon degrede edici bakterilerin yakın zamanlarda ortaya çıkmaları, bakterilerin çevreye ve substratlara adaptasyon kabiliyetini ifade eder (14).

Fenotipik düzeyde, bu özellikte bakterilerin ortaya çıkışı, yeni enzimlerin ve transport sistemlerinin ortaya çıkmış olabileceğini akla getirmektedir ancak bakterilerdeki bu transformasyonunun analizi, mevcut sistemlerde mutasyonlar sonucu bu transformantların oluştuğunu göstermiştir. Naylon degredasyon bakımından en çok çalışılan bakteriler, Arthrobacter türleridir. Naylon degredasyonunda NylA (EI), NylB (EII) ve NylC (EIII) enzimleri kullanıldığı belirlenmiştir (1, 15, 16).

EII geni, aslında bir karboksilesteraz genidir. Bu gendeki analizler, enzime naylon degrede etme yeteneğini gendeki mutasyonların verdiğini ortaya çıkardı. Mutasyonların enzimlerin katalitik cebindeki amino asitleri değiştirdiği ve substrat spesifikliğini düşürdüğünü ve böylece enzimin lineer naylon oligomerlerini ve daha başka oligomerleri hidrolize edebilmesini sağladığı belirlenmiştir (17,18, 19).

Bu durum, yararlı bir mutasyon ve yararlı bir fenotiptir ancak önceden mevcut bir enzim ve özgüllük gerektirir. Yeni bir mekanizma gelişmemiştir. Sadece, mevcut enzimlerin yapısı ve özgüllüğü mutasyonla değiştirilmiştir (1).

5. YATAY GEN TRANSFERİ

Plazmidler veya transpozonlar, genellikle hücreden hücreye transfer edilir ve bu transfer tarzına **Yatay (Horizontal) Gen Aktarımı (HGT)** denir. Bir hücreye genlerin aktarılması, alıcı hücre bakımından faydalı olabilir. Fakat HGT, doğrudan genlerin kökenini açıklamaz veya genlerin kökeninden sorumlu bir olay değildir. Aktarılan genler, daha önce mikroorganizmaların dünyasında, genomlarında bulunmalıdır (1).

Transpozonlar ya bir geni ya da bir genlerin regülasyon (düzenleyici) bölgesini bozarlar ya da promotoru olmayan bir gene bir promotor sağlayarak, sessiz genleri aktive edebilirler. Bu durum promotorun orijinini açıklamaz. Yine bu promotor da, canlıların dünyasında, genomlarında daha önceden mevcut olmalıdır (1).

Tekamül edecek bir genin, acil ve hayati fonksiyonları için bir promotoru olmalıdırlar. Acil fonksiyonu olmaksızın, tekamülleşen dizi, seçici olarak uzaklaştırılmaya maruz kalacaktır. Bir promotoru transpozonlardan beklemek yerine, promotorsuz gen ancak orijinal promotor fonksiyonunu kaybetmekle kalır. Transpozonlar tarafından sağlanan promotorlar, yalnızca orijinal düzenlemelerinden uzak bir vekil sunucu olarak hizmet verebilirler. Yani olması gerektiği şekilde regüle edilemezler. Vekil promotorların doğru regülasyon sağladığı varsayılsa bile, yine de genin kaynağına dair açıklamadan yoksundur (1).

Transpozon insersiyonları, genellikle "nakavt" mutasyonları oluşturur. Bu insersiyon ya bir enzimin sürekli üretimine ya da susturulmuş bir genin aktive edilmesine, çalıştırılmasına sebep olur ve bazen faydalı mutasyonlarla sonuçlanır. Bu fayda, önceden var olan bir genetik sistemi bozma pahasına oluşturulur (1, 20, 21).

6. FAYDALI MUTASYONLARIN ETKİLERİ GEÇİCİ VE BELİRLİ, SPESİFİK ORTAMLARLA SINIRLIDIR

Spesifik şartlara adapte olurken ve ters etkilerle uğraşırken, bazı mutasyonlar bakterilere yardımcı olurlar. Bu mutasyonlara, **yararlı mutasyonlar** denir, ancak bazı belirli sınırlı koşullarda ve çevrelerde faydalıdırlar. Bu faydalar, mevcut sistem veya işlevin bozulması pahasına kazanılır ve belirli şartlarda, faydalı mutasyonları taşıyan bakterilerin hayatta kalmalarını sağlar, bunun için bulunulan ortamda gereksiz veya kullanılmayan sistemler ortadan kaldırılır. Bu özel durumların dışında, bu yararlı mutantlar yani genellikle bu mutasyonu taşıyan bakteriler hayatta kalamazlar veya hayatta kalma durumları zarar görür. Bu mutasyonlar, yeni sistemlerin veya fonksiyonların kökenini açıklamamakta ve yeni bir fonksiyon veya gen ortaya çıkarmamaktadır (1, 22, 23).

7. MUTASYONLAR, BAŞKA BİR FONKSİYON VEYA SİSTEM PAHASINA BAKTERİLERE ORTAMA UYUM ESNEKLİĞİ SAĞLAR.

Bakterilerdeki adaptif mutasyonlar veya antibiyotik direnci gibi özellikler genellikle evrimsel eylem olarak düşünülür. Adaptif fenotiplerin bir kısmı, mutasyonların sebep olduğu fonksiyon veya sistem kaybı sebebiyle oluşan fenotiptir. Böyle fenotiplerin diğer bir kısmı ise yine mutasyonların sebep olduğu, mevcut bir

sistemin veya fonksiyonun aktivasyonu veya inaktivasyonu fenotipleridir. Ama bu durum yine de genlerin kökenlerini açıklamaz (1).

Bakteriler potansiyel olarak çok çeşitli çevre şartları ile karşı karşıya kalır, bu ortama ya uyarlar ya da ölürler. Halikımız, onlara uyum sağlama yeteneği sağlamıştır. Bakterilerin, biyokütlenin dönüştürülmesi ve organik substratların parçalanması gibi farklı ekolojik rollere hizmet etmek için, yaratıldıkları görülmektedir. Bakteriler tasarlandıkları rolleri yerine getirmeye devam edeceklerinden, faydalı adaptif mutasyonlar sınırlı olacaktır. Bazı işlevler/roller, bir diğerinin uğruna feda edilir. Ama hiçbir noktada bakteri hücresi yeni bir sistem geliştirmez (1, 25).

8. DOKU VE ORGANLAR, BAKTERİLER GİBİ İZOLE OLARAK İŞ GÖREMEZLER.

Bakterilerde yararlı mutasyonlar tek bir hücrede meydana gelmek zorundadır, ancak bir çok hücreli bir organizmanın tek bir hücresinde meydana gelen yararlı bir mutasyon, yeterli değildir çünkü mutant hücrelerin çoğalıp, bir doku veya organdaki tüm mevcut hücrelerinin yerini almalıdır. Ayrıca bakteri hücreleri sadece tek bir kromozomunun tek bir kopyasını bulundurur. Çok hücreli organizmalar diploid veya poliploid olduğundan, kromozomların bir kopyasının mutasyona uğraması, genin dominant kopyasına sahip olan diğer bozulmamış kromozom kopyasının varlığı nedeniyle, bir hücre üzerindeki etkisini göstermek için yeterli olmayabilir (1, 25).

Doku ve organlar izole olarak işlev görmezler, birbirlerine bağlı, bağlantılıdırlar, bu yüzden organ sistemleri bir organizmada homeostasiyi korumak için düzgün bir şekilde birlikte çalışmalıdır. Çok hücreli organizmalardaki bu komplekslik, yararlı mutasyonları bakterilerdeki gibi, çok hücreli organizmalarda uygulama olasılığını azaltmaktadır. Uygulamak mümkün olsa bile, mutasyonlar kalıtılamazlar, döle aktarılamazlar (1).

Irsi olabilmesi, kalıtılabilmesi için, germ hücrelerinde (sperm ve yumurta) faydalı mutasyonlar oluşmalı ve her iki germ hücresi de aynı adaptif mutasyona sahip olmalı ve bu iki mutant hücre, zigotu oluşturmak için birleşmelidir, bu neredeyse olası değildir (1).

9. GENOMDA GEREKSİZ HİÇBİR YER YOKTUR

İnsanın genomunun çoğu fonksiyoneldir ve fonksiyona sahip olduğu ispat edilen kısım oranı her geçen gün artmaktadır. Durum böyle ise, bakterilerde bulunan yararlı mutasyonların bitki ve hayvanlar tarafından nasıl kullanılabileceğini anlamak zor olmaktadır. İnsan genomunda çok miktarda bir protein kodlamayan ancak yapısal veya düzenleyici gibi işlev gören birçok sekans vardır (26, 27, 28).

İnsanlarda ve hayvanlarda genler ve düzenleyici işlevler üst üste çakışır. Bu nedenle genomdaki herhangi bir mutasyon, birçok fonksiyonu etkileyebilir. Etkinin bir kısmı yararlı olabilir, ancak çoğu ölümcül olacaktır. Fakat bakteriler, hayvanlar ile karşılaştırıldığında daha esnekdir, bu tür dizileri yoktur ve herhangi bir mutasyonun çoklu etkilerinden muzdarip olmayabilirler. Bu yüzden, insan genomundaki mutasyonlar birden fazla etkiye sahip olabilirken, bakteri içindekiler tek bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bakterilerde, mutasyonlar, fenotipik değişikliklere neden olabilir ve pozitif olarak seçilebilir (1).

10. DAHA KISA ÜREME SÜRELERİNİN OLMASI SEBEBİYLE MİKROORGANİZMALAR, DAHA KISA SÜREDE POPULASYON BÜYÜKLÜKLERİNE ULAŞABİLİRLER

Bakterilerin üreme zamanı, ökaryotlara göre kısadır ve popülasyonlarındaki bakteri sayısı insanlara göre daha fazladır. Olumsuz çevrede bulunması durumunda, bakterilerin çoğu ölecektir, sadece birkaçı yaşayacaktır ancak bakteriler, bu ortam için yararlı olan ama başka bir ortam için zararlı olan mutasyonlar oluşturarak maliyetini ödeyeceklerdir. Ayrıca, birkaç bakteri kısa sürede tüm popülasyonu yenileyebilir, eski

populasyonunun büyüklüğüne ulaşbilirler. Ancak insanlar için, üreme zamanı çok uzun olduğundan, nüfus büyüklüğünü dengeleyemezler, tür kaybolabilir (25,29).

SONUÇ

Bakteriler, adapte olabilmek ve hayatta kalabilmek için, mutasyonlar geliştirebilirler. Bu mutasyonlar, genellikle **antogonistik pleiotrofi** olarak sınıflandırılırlar, bu da onların var olan bazı sistemlerini, belirli bir ortamda hayatta kalmak için kaybettikleri anlamına gelir (1).

Bakteriler farklı ortamlarla karşılaşırlar. Antogonistik pleiotrofi, bakterilere farklı ortamlarda yaşayabilecekleri genetik mekanizmalar sağlar. Bu nedenle, antogonistik pleiotropi, bakterilerin hayatta kalmaları, bulundukları ortama adapte olmaları ve yaradılış modeli bakımından yararlıdır. Ancak bu mutasyonlar da, biyolojik sistemlerin veya fonksiyonların kökenini açıklamaz. Aksine, hedeflenen hücre sistemlerinin önceden var olmasını gerektirir, destekler (1).

Bu nedenle, bakteriler için uygun olan faydalı mutasyon modeli, yaratılış modeline oldukça uygundur; (a) Biyolojik sistemler ve fonksiyonlar yaratılışta tamamen oluşmuş olmalıdır, (b) mutasyonlar genellikle dejeneratif olsa da, çetin/zor ortamlarda hayatta kalmak için ve (c); değişen ortam şartlarına ve gıdalara uyum sağlamak için, bakterilere şartlı yararlar sağlayabilirler (1).

KAYNAKLAR

1. Anderson, K.L., Purdom, G,A. Creationist Perspective of Benefi cial Mutations in Bacteria. Answers in Depth, Vol. 4, 29–42, 2009
2. Lenski, R. E., J. A. Mongold, P. D. Sniegowski, M. Travisano, F. Vasi, P. J. Gerrish, and T. Schmidt. Evolution of competitive fitness in experimental populations of E. coli: What makes one genotype a better competitor than another? Antonie van Leeuwenhoek 73:35–47, 1998.
3. Anderson, K. L. The complex world of gastrointestinal bacteria. Canadian Journal of Animal Science 83:409–427, 2003.
4. Schneider, D., and R. E. Lenski. Dynamics of insertion sequence elements during experimental evolution of bacteria. Research in Microbiology 155:319–327, 2004.
5. Cooper, V. S., D. Schneider, M. Blot, and R. E. Lenski. Mechanisms causing rapid and parallel losses of ribose catabolism in evolving populations of E. coli B. Journal of Bacteriology 183:2834–2841, 2001.
6. Cooper, V. S., and R. E. Lenski. The population genetics of ecological specialization in evolving Escherichia coli populations. Nature 407:736–739, 2001.
7. Hastings, P. J., A. Slack, J. F. Petrosino, and S. M. Rosenberg. Adaptive amplification and point mutation are independent mechanisms: Evidence for various stress-inducible mutation mechanisms. PLoS Biology 2:2220–2233, 2004.
8. Cairns, J., and P. L. Foster. Adaptive reversion of a frameshift mutation in Escherichia coli. Genetics 128:695–701, 1991.
9. Cairns, J., J. Overbaugh, and S. Miller. The origin of mutants. Nature 335:142–145, 1988.
10. Helling, R. B., C. N. Vargas, and J. Adams. Evolution of Escherichia coli during growth in a constant environment. Genetics 116:349–358, 1987.
11. Adams, J., 2004. Microbial evolution in laboratory environments. Research in Microbiology 155:311–318.
12. Treves, D. S., S. Manning, and J. Adams. Repeated evolution of an acetate-crossfeeding polymorphism in long-term populations of Escherichia coli. Molecular Biology and Evolution 15:789–797, 1998.
13. Riehle, M. M., A. F. Bennett, and A. D. Long. Genetic architecture of thermal adaptation in Escherichia coli. Proceedings of the National Academy of Sciences, USA 98:525–530, 2001.
14. Thwaites, W. M. New proteins without God's help. Creation/Evolution 16:1–3, 1985.
15. Yasuhira, K., Y. Tanaka, H. Shibata, Y. Kawashima, A. Ohara, D. Kato, M. Takeo, and S. Negoro. 6-Aminohexanoate oligomer hydrolases from the alkalophilic bacteria Agromyces sp. Strain KY5R and Kocuria sp. Strain KY2. Applied and Environmental Microbiology 73:7099–7102, 2007.

16. Negoro, S. Biodegradation of nylon oligomers. Applied Microbiology and Biotechnology 54:461–466, 2000.
17. Negoro, S., T. Ohki, N. Shibata, N. Mizuno, Y. Wakitani, J. Tsurukame, K. Matsumoto, I. Kawamoto, M. Takeo, and Y.Higuchi. X-ray cystallographic analysis of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase. Journal of Biological Chemistry 280:39644–39652, 2005.
18. Ohki, T., Y. Wakitani, M. Takeo, K. Yasuhira, N. Shibatat, Y. Higuchi, and S. Negoro. Mutational analysis of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase: Relationship between nylon oligomer hydrolytic and esterolytic activities. FEBS Letters 580:5054–5058, 2006.
19. Negoro, S., T. Ohki, N. Shibata, K. Sasa, H. Hayashi, H. Nakano, K. Yasuira, D. Kato, M. Takeo, and Y. Higuchi. Nylon-oligomer degrading enzyme/substrate complex: Catalytic mechanism of 6-aminohexanoate-dimer hydrolase. Journal of Molecular Biology 370:142–156, 2007.
20. Anderson, K. L., and A. A. Salyers. Genetic evidence that outer membrane binding is required for starch utilization by Bacteroides thetaiotaomicron. Journal of Bacteriology 171:3199–3204, 1989.
21. Bushman, F. Laterial DNA transfer. Cold Spring Harbor, New York: Cold Spring Harbor Laboratory Press, 2002.
22. Bennett, A. F., and R. E. Lenski. An experimental test of evolutionary trade-offs during temperature adaptation. Proceedings of the National Academy of Sciences, USA 104:8649–8654, 2007.
23. Cullum, A. J., A. F. Bennett, and R. E. Lenski.Evolutionary adaptation to temperature. IX. Preadaption to novel stressful environments of Escherichia coli adapted to high temperature. Evolution 55:2194–2202, 2001.
24. Frair, W. Baraminology—classification of created organisms. Creation Research Society Quarterly 37:82–91, 2000.
25. Sanford, J. Genetic entropy & the mystery of the genome. Lima, New York, New York: Ivan Press, 2005.
26. ENCODE Project Consortium. Identification and analysis of functional elements in 1% of the human genome by the ENCODE pilot project. Nature 447:799–816, 2007.
27. Rigoutsos, I., T. Huynh, K. Miranda, A. Tsirigos, A. McHardy, and D. Platt. Short blocks from the noncoding parts of the human genome have instances within nearly all known genes and relate to biological processes. Proceedings of the National Academy of Sciences 103:6605–6610, 2006.
28. Bertone, P., V. Stolc, T. E. Royce, J. S. Rozowsky, A. E. Urban, X. Zhu, J. L. Rinn, W. Tongprasit, M. Samanta, S. Weissman,M. Gerstein, and M. Snyder. Global identification of human transcribed sequences with genome tiling arrays. Science 306:2242–2246, 2004.
29. ReMine, W. More precise calculations of the cost of substitution. Creation Research Society Quarterly 43:111–120, 2006.

IS IT POSSIBLE FOR MATERIAL CAUSES IN THE NATURE TO COME TOGETHER AND FORM/CREATE LIVING THINGS?

Ediz SÖZÜER

Gelir İdaresi Başkanlığı, Celal Bayar Üniversitesi, Maliye Bölümü, Ankara, Türkiye

edizsozuer@gmail.com

Abstract

The purpose of study is to clearly reveal whether it is possible for the material factors in nature to come together and give life to things. Firstly, basic concepts such as “coincidence, material factors, the laws of nature, the mechanisms of evolution”, on which the existence of the material and the formation of an object is based, will be discussed and their characteristics will be analyzed. Then, stating that a claim to form the base for the answer to a question like “What is the main reason for the creation of this object or that event?” should first make some issues clear, it will be noted that the validity of the claim could only be checked by analyzing the following three issues. 1-The characteristics of the event or object that has come out. 2-Whether the thing pointed out to be the source of the resultant event or object has the characteristics and capacity to create those. 3-Whether the reason and the result have a visible co-occurrence during the creation of the object or event. The analysis is based on these three issues and performed through analogies that are built upon various scientifically accepted data, comparisons and logical reasoning methods. At the end of the analysis: It will be basically found that, it would be a non-scientific, difficult and vague way to try to explain the creation of an object through material factors and nature or by claiming that it has come out by itself. This study will contribute to the determination of the fact that it would be more scientific, reasonable, rational and acceptable to explain the creation of an object with a Creator, as an alternative possibility involving the required conveniences and that, if there was a scientifically acceptable model, such a model would better deserve to be scientifically accepted.

Key Words: Evolution, The genesis model, Atheism, Philosophy of science

TABİATTAKİ MADDÎ SEBEPLERİN BİR ARAYA GELEREK CANLILARI OLUŞTURMASI MÜMKÜN MÜDÜR?

Ediz SÖZÜER

Özet

Bu çalışmanın amacı, tabiattaki maddî sebeplerin bir araya gelerek canlıları ve canlılığı oluşturmalarının mümkün olup olmadığının açık bir şekilde ortaya koyulmasıdır. Öncelikle etrafımızdaki eşyanın işleyişini, tabiatçı düşüncenin iddialarını ve analizimizde ileri sürülen delilleri daha net kavrayabilmek için, maddenin varlığı ve eşyanın oluşumunun dayandırıldığı “tesadüf, maddî sebepler, tabiat kanunları, evrim mekanizmaları” gibi temel kavramlar ele alınarak, mahiyetlerinin ne olduğu çözümlenecektir. Daha sonra ise, “şu eşyanın veya olayın meydana gelmesinin gerçek sebebi nedir” şeklindeki bir sorunun cevabını temellendirecek bir iddianın, öncelikle üç noktayı ortaya koyması gerektiği belirtilerek; iddianın geçerliliğin ancak bu üç noktanın incelenmesi ile anlaşılabileceği saptanacaktır. Birinci Nokta: Meydana gelen olay veya eşyanın hangi özelliklere sahip olduğu. İkinci Nokta: Meydana gelen olay veya eşyanın gerçek sebebi olarak gösterilen şeyde bu eşyayı meydana getirecek özelliklerin ve kabiliyetin mevcut olup olmadığı. Üçüncü Nokta: Eşya veya olay ortaya çıkarken sebep ve neticenin göz ile görünen eşzamanlı bir birlikteliğinin olup olmadığı. Bahsi geçen üç nokta üzerinden yürütülen çözümleme, kabul görmüş muhtelif bilimsel bilgilere dayalı olarak yapılan benzetmeler (anolojiler), karşılaştırmalar ve mantıkî çıkarımlar yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda; eşyanın oluşumunu maddî sebeplerle ve tabiatla veya kendi kendine meydana gelmesi ile açıklamaya çalışmanın, bilimsel nitelikten uzak, çok zor ve içinden çıkılmaz bir yol olduğu bulgusu, temel olarak tespit edilmiş olacaktır. Ayrıca bu çalışma, eşyanın oluşumunu bir yaratıcı ile izah etmenin, bilimsel düşünceye daha uygun ve akla yatkın, çok daha makûl ve kabul edilebilir bir yol olduğu ve

içinde zorunluluk derecesinde kolaylıklar barındıran bir alternatif ihtimal olduğu ve eğer bilimsel olarak kabul edilecek bir model varsa, bu modelin bilimsel nitelikte kabul edilmeye çok daha lâyık olduğunun tespit edilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Yaratılış modeli, Ateizm, Bilim felsefesi

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, tabiattaki maddî sebeplerin bir araya gelerek canlıları ve canlılığı oluşturmalarının mümkün olup olmadığının açık bir şekilde ortaya koyulmasıdır. Önce temel kavramlar ele alınacak ve daha sonra ise bir eşyanın hangi "gerçek etki edici sebeple meydana geldiği"ni ortaya koyan bir iddianın hangi noktalara dayanması gerektiği üzerinde durulacaktır.

19. yüzyılın ortasından itibaren bazı bilim adamları, hem kâinatın ve maddenin varoluşunu açıklamak; hem de canlı ve cansız eşyanın, maddenin hareket ve işleyişine bağlı olarak ortaya çıkan farklı şekil ve çeşitlilikteki oluşumlarını bilimsel sebeplere dayandırmak iddiasıyla bir takım teoriler geliştirdiler. Genel olarak tabiatçı ve materyalist (maddeci) felsefe olarak adlandırılan bu iddialarda, maddenin varlığı ve eşyanın oluşumu, üç temel nedene[4] dayandırılarak açıklanmak isteniyordu:

1- Tabiattaki maddî sebepler.

2- Eşya ve maddenin kendinde var olan ve kendinden kaynaklanan özellikleri.

3- Maddenin, belirlenebilir düzenli kanunlara uygun işleyişi. (veya diğer bir deyişle "mevcut eşyanın tümü ve eşyanın çeşitli durumlardaki davranış şekli" demek olan tabiat kavramı. Yani tabiat dediğimizde, dış dünyadaki eşyadan farklı bir şeyden bahsetmiyoruz.)

Etrafımızdaki eşyanın işleyişini, tabiatçı düşüncenin iddialarını ve ileri sürülen delilleri zihnimizde daha net kavrayabilmek için temel kavramları ele alalım ve bu meşhur "tabiat, tesadüf, sebepler ve kanunlar" denen şeyler gerçekte neymiş, ne değilmiş bilelim ve anlayalım. Önce en meşhurundan başlıyoruz.

1. TABİAT NEDİR?

İşte kelime anlamı olarak ifade ettikleri: -Kâinat ve içindekiler. -Maddî âlem. -Kâinatın düzenini devam ettiren kanunlar. -Bir cismin mahiyeti, temel özellikleri.

Açıkça görülüyor ki, tabiat denilen şey, etrafımızda gördüğümüz canlı ve cansız nesnelerden farklı ve ayrı bir varlığı bulunan bir şey değildir, sadece tüm bunların toplamını ifade etmek için kullanılan, gözle görülmeyen soyut bir kavramdır. Benim tabiat, sizsiniz tabiat, etrafınızda gördüğünüz ne varsa odur tabiat. "Gel tabiat gel, bana elma ver" diyebileceğiniz bir tabiat yok. Kâinatın kendisinden bahsediyorsunuz. Peki bu ne demektir? Üçüncü maddedeki tabiat tarifimizi hatırlayalım: Tabiat, mevcut eşyanın tümü ve eşyanın çeşitli durumlardaki davranış şekli demektir. Tüm insanları ifade etmek için kullanılan "insanlık" kelimesi gibi. "İnsanlık" kavramı, insanların toplamından oluşur ve tek başına haricî ve somut bir gerçekliği yoktur.

Temel kavramları anladığımızda mesele çözülmeye ve kendini belli etmeye başlıyor. Şöyle ki: Etrafımızdaki maddenin varoluş ve işleyişini tabiat kavramına dayandırarak izah etmek, izah etmeye çalışmak veya izah ettiğini zannetmek; "Bu neden böyledir" şeklindeki bir soruya, "Öyle olduğu için" diye cevap

---

[4] (Nursî, 1996)

vermekten daha anlamlı değildir. Yani bir şeyin sebebini, yine kendisi ile izah etmektir. Haricî bir sebep aramamaktır. Bu da ne kadar anlamlı bir şeydir? Bir şey hem “yapılan” olacak, hem “yapan” olacak. “Bir şey kendisi henüz yokken, yok olduğu bir zamanda, kendini ‘kendi kendine’ yine kendisi yapmış!” Böyle bir cümle kulağa ne kadar mantıklı geliyor siz hesap edin. Bu safsatanın bütün insanlığa gerçek olarak gösterilmesinde gerçekten çok başarılı bir propoganda yapıldığını ifade etmeliyiz. İşte reklamın, propogandanın ve spekülasyonun gücü.

2. TABİAT KANUNLARI

Diğer taraftan tabiat kanunları için de durum çok farklı değildir. Bu konuyu 1. Yaratılış Kongre sunumuzda[5] detaylı olarak ele aldığımızdan yalnızca şunu söylemekle yetineceğiz: Tabiat kanunları demek, sürekli olarak belli bir düzenlilikte hareket eden maddenin, bu hareketindeki düzenliliği nedeniyle belirlenebilen hareket prensiplerine verilen isimler demektir. Tabiat kanunları, maddî bir vücudu olmayan bir kavram olmakla beraber, maddenin nasıl hareket ettiğini ifade etmeye yarar sadece.

3. AKILLI TASARIM

Bir yaratıcının meydana getirdiği kâinat modelinde akıllı tasarım önemli bir argüman ve kavramdır. Bir nesnenin tasarlanıp tasarlanmadığını nereden bilebiliriz? Tasarım, birden çok parçanın belirlenmiş bir maksada yönelik olarak düzenli biçimde bir araya getirilmesidir. Bu özelliğe sahip olan her ne ise ona akıllı tasarım deriz, tesadüfî olmaz çünkü. Bu şekilde bakıldığında bir yolcu gemisi, denizde; bir hızlı tren, karada ulaşım maksadına yönelik olarak düzenli biçimde bir araya getirilmiş birçok parçadan oluşan karmaşık tasarımlardır. Tüm canlılara baktığımızda da bir tasarımın temel özelliklerini aynen ve mükemmelen görüyoruz.

İşte bir kuşun kanatları: Uçmak gibi bir gayeye yönelik olarak içi boş hafif kemikler, bu kemikleri hareket ettirecek güçlü göğüs kasları ve havada tutunmayı sağlayan tüyler, aerodinamik yani planlanan şekilde hareketini hava içerisinde devam ettirebilen kanatlar ve yüksek enerji ihtiyacını karşılayacak metabolizma. Kuşların göçlerini biliyorsunuz. Nasıl uzak mesafelerde gidiyorlar, hiç yakıt ikmali yapmadan, yemeden, içmeden sürekli havada bulunuyorlar. Neresinden bakarsanız bakın, bu sistemin bir tasarım ürünü olduğunu kabul etmek, en mantıklı olandır bizce. Bizim kanaatimiz budur.

Tasarım ise, bir tasarımcıyı arattırır. Ayrıca, tasarımcı olarak kabul edilecek kim veya ne ise, onun o tasarımı yapabilecek özelliklere sahip olması beklenir. Yoksa ciddiye alınmaz iddianız. “Ben yaptım bu resmi!” diye iddia etseniz, gelecek ilk soru şudur: “Resim kabiliyetiniz var mı?” Eğer kabiliyetiniz yoksa, iddianız manasız bir sözden ibaret kalır. Bir tasarım oluşturmak için ise ilim, irade, kudret üçlüsü lâzımdır. Yani nasıl yapacağını bilecek, yapmayı tercih edecek ve bunu gerçekleştirecek güce sahip olacak.

4. MADDÎ SEBEPLER VE TESADÜF

Şimdi eşyanın varoluşu, kendilerine dayandırılmaya çalışılan maddî sebepler ve tesadüf kavramlarının sahip oldukları temel özelliklere bakalım. Meşhur “tesadüf”ümüz, en az tabiat kadar şöhret sahibi bir kavram. Bu kavramlar yaratıcının yerini almışlar. Kelime anlamına bir bakalım: Rast gelme, rastlantı, hiç hesapta yokken planlanmamış bir olayın gerçekleşmesi. Yani, tesadüfte önceden plan yok. Bir gaye yok. Dolayısıyla elde edilmesi düşünülen bir fayda da yok. Yani, meşhur tesadüfümüzün iradesi ve şuuru yok. Görerek, bilerek ve birileriyle haberleşerek, bir araya gelerek ortaklaşa iş yapmak gibi özelliklere de sahip değil. Bana bir şey

[5] (Sözüer, 2015)

söyleseniz duyarım, elinizi kaldırsanız görürüm. Ama meşhur tesadüfümüz kör, sağır ve cansız. Yani "vah, yazık!" diyeceğiniz kadar aciz. Tıpkı tabiat ve sebepler gibi.

Allah'ın her şeyi yaratabileceğine inanmayanlar ve O'na inanmakta zorlananlar; bu aciz sebeplere, tabiata, tesadüfe veriyor. Sanki onlar daha lâyık! Onların yapması daha kolay sanki! Şimdi öne sürülen maddî sebeplere bakalım. Bunlar su, güneş, rüzgâr, çekim kuvveti, elektromanyetik kuvvet, toprak, sıcaklık, soğukluk gibi şeylerdir. Tüm bu sebeplerin de temel özelliklerine baktığımızda ise şuursuz oldukları, bilerek iş yapma özelliğine sahip olmadıkları, herhangi bir tercihte bulunabilecek iradelerinin olmadığı, karmakarışık, hedefsiz ve cansız oldukları açıkça görülüyor. Hâlbuki ne kadar ilginçtir ki, bu sebeplere bağlı olarak meydana gelen neticelere baktığımızda farklı bir tablo ile karşılaşıyoruz. Düzenli, sanatlı, insanı hayran bırakan tasarım harikası ürünler ortada görülüyor. Hayret! Nasıl oluyor ki bu iş acaba? Demek yol temel olarak iki görünüyor. Ya eşyanın varoluş ve işleyişini izah etmek için kâinatın içinden bir sebep arayacağız ya da eşyanın haricinde bulunan bir etki edici ve gizli bir işleyicinin varlığına hükmedeceğiz.

"Tesadüfen oluşum" kavramı hakkında önemli bir ara not: Denilirse ki: "Fakat bilimsel teorilerde ve açıklamalarda canlılığın tesadüfen olduğu söylenmiyor. Her şey belli kavramlar ve mekanizmalara dayandırılıyor." Eğer bu yönde bir itiraz olursa, buna karşı cevabımız şu olacaktır: İsmi veya öne sürülen mekanizması ne olursa olsun; ister tabiat, ister evrim, ister mutasyon.. Bunlar bilerek, planlayarak, tercih ederek iş yapma özelliğine sahip ve şuurlu bir varlığı olan maddî nesneler değildir ki; bunlarla izah etmek, tesadüf dışı bir izah olsun. Maddî sebeplerin ise cansız olmaları nedeniyle yine aynı şekilde şuursuz, iradesiz, bilgisiz, plansız hareket eden şeyler oldukları malumdur. Meselemiz bu kadar nettir. Kaldı ki, canlılığın tesadüfen ve kendiliğinden oluştuğu ifadesini açıkça kullanan ve araya başka bir vasıta koymaya bile ihtiyaç hissetmeyen birçok görüş sahibi de mevcuttur. Fakat ne kadar zorlarsanız zorlayın, hayalî kurgulara gerçekliğin rengini veremezsiniz... Süreçler veya maddî sebepler ya da mekanizmalar denilen şeylerin ortaya çıkan neticeleri yapma kabiliyetinden yoksunlukları, başka haricî ve gerçek bir etki edici sebebi aratır ve o cahil, şuursuz, iradesiz maddelere ve hatta ortaya çıkan hadisenin sırf bir tarifi olmaktan başkaca maddî bir vücudu olmayan tabiat kanunlarına veya evrimsel süreçlere dayandırılması; elbette rastgelelik, kendiliğindenlik ve tesadüfîlikden başkaca bir anlam taşımayacaktır.

Şimdi tabiattaki maddî sebeplerin bir araya gelerek canlıları ve canlılığı oluşturması mümkün müdür, bunu inceleyeceğiz.

5. MADDÎ SEBEPLERİN BİR ARAYA GELEREK CANLILARI VE CANLILIĞI OLUŞTURMASI MÜMKÜN MÜDÜR

Meseleyi en genel şekliyle ele alırsak, "Şu eşyanın veya olayın meydana gelmesinin gerçek sebebi nedir" şeklindeki bir sorunun cevabını temellendirecek bir iddianın, öncelikle üç noktayı ortaya koyması gerekir[6].

5.1. BİRİNCİ NOKTA: MEYDANA GELEN OLAY VEYA EŞYA HANGİ ÖZELLİKLERE SAHİPTİR?

Basit bir şey midir? Yoksa karmaşık bir şey midir? Ölçülü bir şey midir, yoksa öyle rastgele oluşabilecek alelade, sıradan bir şey midir? Bu nokta önemli. Tıp, biyokimya, biyoloji gibi bilimler, canlıların yapıtaşları

[6] (Sözüer, 2015)

olan elementlerin ne kadar ince ve özel ölçülerde bir araya geldiklerinin ve ne derece sistematik düzenlerle çalıştıklarının yazılı ve onaylı ifadeleridir.

Ciltlerle anlatılabilecek bu konuda bilimsel verilerin teknik detaylarına çok fazla yer vermemize gerek yok. Ancak yine de siz internetin başına geçip, bir arama sitesine **"Canlıların Temel Bileşenleri"** veya **"Canlı Kimyası"** yazın ve canlıların yapılarının ne kadar karmaşık, detaylı, hassas, sistematik ve belli ölçülerde bir araya gelmiş olduğunu gözlerinizle görün isterseniz. Bunu hararetle tavsiye ediyoruz. Sonuçlar gerçekten çok ibret verici.

Neyle uğraştığınızı, ne hakkında bir karar vermeye çalıştığınızı çok iyi anlayacaksınız. Canlılığın kendiliğinden ve tesadüfen ya da tesadüfle çalışan evrimsel mekanizmalarla oluştuğunu söyleyen insanların bu sözlerinin, nasıl bir cüretkârlık manasını ifade ettiğini ve bilim adına yalan söylediklerini çok daha iyi anlayacaksınız. O yüzden bir bakmanızı arzu ediyoruz. Oturduğunuz yerden düşünmeyin istiyoruz. Sizlere bir fikir vermek için bunu da aktaracağız: Bedenimizdeki dokular oksijen, hidrojen, karbon ve azottan oluşur. Dişler ve kemiklerdeyse yoğun olarak kalsiyum vardır. Bu beş element beden ağırlığımızın %98'ini oluşturur. Bakır, demir ve çinko gibi başka elementler yalnızca düşük miktarlarda vardır ama sağlıklı kalmak açısından yaşamsal önemdedirler. İnsan bedeni element yüzdeleri: Oksijen % 65, karbon % 18, hidrojen % 10, azot % 3, kalsiyum % 2, fosfor % 1, öteki elementler % 1.

5.2. İKİNCİ NOKTA: MEYDANA GELEN OLAY VEYA EŞYANIN GERÇEK SEBEBİ OLARAK GÖSTERİLEN ŞEYDE BU EŞYAYI MEYDANA GETİRECEK ÖZELLİKLER VE KABİLİYET MEVCUT MUDUR?

(Tabiat, tesadüf, kanunlar ve sebeplerin, incelediğimiz temel özelliklerini ve bu iş için gerekli kabiliyete sahip olmadıklarını hemen hatıra getirelim)

Şimdi meseleyi çözümlemeye çalışıyoruz. Bir sebebin neticeyi meydana getiren özelliklere sahip olması, tek başına yeterli değildir ve o sebebin o neticeyi vücuda getirdiği anlamına gelmez. Mesela bir resmi yapanın kim olduğunu arıyor olalım. Rastgele bir ressamı seçip, sırf o resmi yapma kabiliyetine sahip diye onun yaptığını kabul edemeyiz. Acaba bir ressamın tuvalin başında durması, tuvalde sergilenen resmi yapmış olması için yeterli midir? Değildir değil mi? Çünkü onu resmin yapanı olarak kabul etmemiz için, gerekli resim kabiliyetiyle beraber, o resim yapılırken resmin başında olması, bizzat resmi yapması ve yaparken görülmesi de gereklidir. Fakat bu kaide maddî sebepler için geçerlidir. İlahî kudret gibi temassız etki edebilen sebeplerin istisnaî durumlarını üçüncü noktada ayrıca inceleyeceğiz. Bunlara bu maddî âlemde de örnekler var. Yani dokunmadan işleyen, göze görülmeyen, gözlemleyemediğimiz etki sahibi sebepler vardır ve bu özelliğe sahip olan sadece yaratıcı değildir.

Resim kabiliyeti olan herhangi birinin resim yapılırken tuvalin başında durması, o resmi yapmış olduğuna delil olmaz demiştik. Peki ya resmin başında duran kişi, ressam da değilse ve sanattan anlamayan, resim kabiliyetinden mahrum, elleri olmayan kötürüm ve kör bir adamsa! Böyle bir şey düşünün. Bu kötürüm, kör ve cahil adamı, sadece resmin yapılması esnasında tuvalin yanında duruyor ve tuvalle birlikte görünüyor diye, ısrarla resmin yapıcısı olarak gören ve bunu hararetle iddia eden bir adam çıksa! O kör ve cahil adamı âdeta elinden tutup getirse ve "Bu yaptı bu resmi!" dese.

Acaba bu adamın sırf gerçek ressamı kabul etmemek için ve belki de ressama olan düşmanlığı ve kıskançlığı sebebiyle, delice bir inatla böyle bir iddiayı ortaya atmış olabileceği, eğer böyle değilse yani kastı yoksa ve masumsa, aklının noksanlığına hükmedilebileceği düşüncesi acaba herkesin aklına gelmez mi ve bu gülünç durum aynen birilerinin "Kör ve cahil tabiat yaptı bunu!" demelerine benzemez mi?

İşte aynen bu misal gibi, sanatlı olarak yaratılan her bir canlı, beraberinde bir takım sebeplere bağlı olarak, yan yana meydana geliyorlar. Fakat sırf aynı anda birlikte bulunmaları ve o canlının meydana gelmesinin o sebeplerle birliktelik şartına bağlanmış olması, o sanatlı eşyanın sebepler tarafından icat edildiğine tek başına delil olamaz.

Evet, bir eşyanın varlığı, çok sayıda şartın bir arada olmasına bağlı olabilir. Bir tek şartın yokluğu, o eşyanın yokluğunu netice veriyor diye; o tek şartın eşyanın var olması için yeterli sebep olduğu söylenemez. Yani, bir şeyin "basit şartı", o şeyin "gerçek sebebi" ile aynı şey değildir. Bir televizyondaki görüntülerin ortaya çıkması, açma düğmesine basma şartına bağlıdır. Ama böyle diye televizyonu yapan ve çalıştıranın o sihirli düğme olduğuna inanmak; ancak televizyon üreten fabrikalardan, elektronik mühendislerinden ve televizyon içindeki çok sayıdaki elektronik parçanın varlığından yani medeniyetten habersiz ilkel bir insanın veya en iyi ihtimalle bir düşüncesizin işi olabilir.

Misalimizle ilgili ara not: Dr. Yamina Bouguenaya Mermer, "Risale-i Nur'da Sebep-Sonuç İlişkileri" isimli makalesinde[7] aynı misalimizi bakınız nasıl ele almıştır: "Bir televizyon cihazının düğmesine basıldığında, ekranda bir görüntü belirir. Ne zaman düğmeye bassak, karşımıza görüntü çıkar. Düğmeye basılmadığında ise, ekranda hiçbir görüntü belirmez. Materyalist bilimcilerin olumsuz yaklaşım mantığına göre, 'Ekrandaki görüntüyü düğme yapar.' Bunun 'ispat'ı ise, düğmeye basılmazsa ekranda görüntü çıkmamasıdır. Düşünmezler ki, yayın dışarıdan yapılmaktadır, görüntüyü neşreden düğme değildir. Düğme yalnızca televizyon cihazındaki düzenin bir parçasıdır. Televizyonu yapan, düğmeyi, ekranda görüntünün belirmesi için kasdî olarak cihaza yerleştirmiştir. Birisi size, 'Düğmenin görüntüyü sağladığını kabul etmiyorsan, düğmeye basmadan görüntüyü çıkart da görelim' derse, bu ne kadar mantıklıdır? Televizyon cihazının düzeni, onu düğmesiz çalıştırmayı imkânsız kılmaktadır. Çünkü o şekilde yapılmamıştır. Siz düğmeyi kullanmadan televizyonu çalıştıramayınca, o kişi size 'Gördünüz mü, görüntüyü sağlayan düğmedir' dese, bu kişiye yalnızca gülünür."

Bizim hiç bir ateiste şahsen düşmanlığımız yok. Bu fikirlerin insan onuruna ve insanın yüksek idrak kabiliyetine yakışmadığına inanıyoruz sadece. Ayrıca eşyayı sebepler ve tabiatla izah etmeye çalışmanın, o ilkel ve medeniyetten habersiz insan konumuna düşmek olduğunu ifade ediyoruz.

Çünkü o muhteşem ilahî kudretin karşısına pervasızca dikilip; göz önünde işleyen, muazzam bir ilim ve teknolojiyle yapılan ve ruh programıyla çalışan canlı makineleri basit ve şuursuz sebeplerle açıklamaya cesaret etmek; o sihirli düğme safsatasına inanmaktan bin kat daha fazla bir cehaleti ve düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eden medeniyet kavramından uzaklığı ifade etmez mi ve o misalden çok daha ilkel bir tavır sayılmaz mı? Belki de böyle asılsız bir iddianın bilim adamı olan bazı insanlarca ileri sürülebilmesinin gerçek psikolojik nedeni (bilimsel nedeni değil), sanatkârı kabul etmemekteki ısrarları nedeniyle o kör, kötürüm ve cahil sebeplere mecburiyetle yaratıcılık vermelerinden kaynaklanan hezeyanlardır diye aklımıza geliyor.

5.3. ÜÇÜNCÜ NOKTA: EŞYA VEYA OLAY ORTAYA ÇIKARKEN SEBEP VE NETİCENİN GÖZ İLE GÖRÜNEN EŞZAMANLI BİR BİRLİKTELİĞİNİN OLUP OLMADIĞI KONUSUNUN İNCELENMESİ

Normal şartlarda bir maddî sebebin bir şeyi netice verebilmesi için, göz ile görülebilen eşzamanlı bir birlikteliklerinin bulunması lâzımdır. Fakat iki özel durumda olay böyle gerçekleşmez:

[7] (Mermer, 2002)

Birinci Durum: Zaman/mekân birlikteliği tek başına yetmez ve her durumda neticeyi oluşturan etki sahibi bir sebep olmayı gerektirmez, belki sadece yan yana bulunuyorlar. Bu durum yukarıda ikinci noktanın içinde incelenmişti. (Bir resim yapılırken yanında bulunan ressamın, o resmi yapan ressam olma şartının bulunmaması gibi.)

İkinci Durum: Bazı sebeplerin, netice ile aynı mekânda bulunduğu ve eşyaya doğrudan etki ettiği gözlemlenemeyebilir. Siz bunu çıplak gözle göremeyebilirsiniz. Gama ışınları, elektrik akımı, yerçekimi kuvveti, elektro manyetik kuvvet gibi. Böyle özel durumlarda, eşzamanlı ve gözle görünen bir birlikteliğin olmaması, etki sahibi gerçek bir sebep olmaya mani değildir. Belki gerçek sebep, perde arkasındadır ve görüş sahanızın dışında olan gizli bir işleyicidir! Böyle sebeplerin varlığını nasıl anlarsınız? Örneğin elektrik akımının varlığını nasıl bilirsiniz? Etkisiyle değil mi? Bakın bilgisayarınız, televizyonunuz, elektrikli sobanız çalışıyor. Bir şey var ki bunları çalıştırıyor. Neden "Ben elektriği görmüyorum, o zaman elektrik diye bir şey yoktur" demiyoruz? Çünkü eşya üzerindeki eserlerini, tesirlerini görüyoruz.

Ateizm taraftarı Richard Dawkins, bir yaratıcı fikrini neden beğenmediğini ve bir yaratıcı düşüncesinden bile rahatsız olduğunu şu gerekçeyle anlatıyor[8]: "Bir yaratıcı düşüncesi kabul edilemez. Çünkü görünmüyor. Bir yaratıcı düşüncesini kabul ettiğimizde, biz tekrar başladığımız noktaya geri dönüyoruz ve bilinmeyen ve daha karmaşık bir sebep ile izah etmeye çalışıyoruz. O yüzden kabul edilemez."

Fakat bilimsel izahlara bir bakın nasıl şekillenmişler? Mesela bir oluşumu elektromanyetik kuvvet ile izah etmeye çalıştığımızda da tekrar geri dönüyoruz ama. Dikkatinizi çekti mi? Üstelik elektromanyetik kuvvet de hem görünmüyor, hem gerçek mahiyeti bilinmez bir meçhul, hem de elektromanyetik kuvvetin bilimsel açıklamaları, başladığımız noktadan daha karmaşık noktalara götürüyor bizi! Peki bu nasıl bilimsel oluyor diye sormamız gerekmiyor mu? Dawkins'in bu gerekçesinin bilimsellikten ne kadar uzak olduğunu biraz dikkat eden herkes anlayabilir ve eşyanın bir yaratıcısının olduğu düşüncesi kabul edilebilir mi, edilemez mi ve bilimsel düşünceye yatkın mıdır, değil midir açıkça görebilir.

Örneğin bu yazdığımız satırlar bilgisayar ekranında görünüyor. Fakat yazıları o ekran yazmıyor. Ekranın dışında bulunan ve klavye kullanan bir insanın elleriyle o yazı yazılıyor. İşte bakınız, ekran ve yazıların eşzamanlı ve gözle görünen birlikteliklerine rağmen, aralarında gerçek bir sebep-netice ilişkisi bulunmuyor. O yazıları, ekran kendisi yazmıyor! Hâlbuki bundan iki yüz sene önce, birine o ekranı gösterebilseydiniz, ekranı etki sahibi bir sebep zannedecekti. Ondan beklenir böyle bir şey. Teknolojiden haberi yok çünkü. Bir ateistin de ilahî teknolojiden haberi yok! O kadar ilkel bir beyne sahip. Peki neden öyle zannediyor? Çünkü o yazılar, ekranda meydana çıkıyor ve üzerinde görünüyor!

"İlkel beyin" tabiriyle ilgili ara not: Burada bir hakaret manası çıkmasın. Çünkü öncelikle şahıslara değil, fikirlere karşı olmak gerektiğinden bahsetmiştik. Hem ayrıca tüm insanlık olarak bizler, kâinatın sırlarını ilahî vahyin rehberliği olmadan kendi başımıza, sadece aklımızı kullanarak anlamakta ilkel insanlar gibiyiz. Hiç birimizin diğerinden farkı yok. Fark sadece "ilahî vahyin rehberliğinden yararlanmayı akıl etmek ve sadece kendi aklına güvenmenin yetersizliğini fark etmek" noktasında kendini gösteriyor.

Olayı bilimsel olarak, akıl ve mantık temelinde incelemek istersek ne yapmamız gerekir? Bu noktada yapılması gereken, o ekranda yazı yazma kabiliyetinin olup olmadığına bakmak ve bunun çıkarımını yapmak. Bu kadar basit. Bunu -günümüzde yaşayan- en basit zihinli bir insan yapamaz mı? Elbette yapabilir. Fakat iki yüz sene öncesinden gelmiş bir profesör yapamaz. Modern teknolojiden anlamıyor çünkü. Günümüzde yaşayan ve modern teknolojiden anlayan beş yaşında bir çocuk bu çıkarımı yapar ama. Böyle çarpıcı bir

[8] (Dawkins, 2017)

farklılık var bakın. Yazının kaynağının ekranın dışında olması ve yazıların bilgisayardan gönderilen, maddî bir vücudu olmayan ve gözle görülmeyen elektrik sinyalleri aracılığıyla ekranda belirmesi, hâdiseyi ekranın içinden seyreden birine göre sebebi manevî olan bir olaydır denilebilir. Çünkü gerçek sebep, maddî gözle görünmüyor. Böyle bir şey hayal edin, çizgi filmlerdeki gibi ekranın içinde küçük adamcıklar olduğunu düşünün. Bu çok ince noktaya dikkat rica ediyoruz.

Demek ki, maddî bir âlemde olduğumuz halde, çıplak gözle görünmediğinden ancak eserleri ve etkileri ile ve yaptığı işle tespit edilerek varlığına hükmedilen elektrik sinyalleri gibi manevî sayılabilecek bir sebebin eşyaya maddeten etki etmesiyle, eşyanın maddî şekli değişebiliyor. Elektrik diye süslü bir isim verilerek, bu kuvvetin yaptığı her şey izah edilmiş. Bunun doğruluğunu nereden biliyoruz? Eserleri var, etkileri var, yaptığı somut bir iş var. Bu tespit ediliyor. Dolayısıyla varlığına hükmediliyor. Neden yaratıcı için aynı şey söz konusu olmasın ki? Yaratıcının varlığı en azından bir bilimsel model olarak veya alternatif bir bilimsel yorum olarak bilim dünyasında neden yer etmesin? Bu kadar mı akıl ve mantık dışı yaratıcı çıkarımı?

O halde, maddiyat cinsinden olmayan ve kâinatın içinde maddeten bulunmayan ilahî bir kudret elinin maddenin parçacıklarına etkisi de, maddî eşyanın oluşumunun ve şekillenmesinin manevî ve gerçek sebebi olabilir. İşte o ekran, nasıl ki yazıların sadece bir görünme yeri ise; kâinat da, ilahî kudret kaleminin yazılarının göründüğü üç boyutlu, yüksek çözünürlüklü dev bir ekrandır. Ekrandaki yazılar ise, düzenli ve sanatlı olarak şekil verilen tüm eşyadır. Maddenin temel parçacıkları ve atomlar ise, kalemin ucundaki mürekkep gibidir. İlahî kudretin yönlendirmesiyle şekil alır.

Denilebilir ki: "Evet, olabilir, mümkündür. Fakat her mümkün, gerçekleşmez. Bunun böyle olduğuna nasıl hükmedeceğiz?"

Tabiattaki fiziksel unsurlar, eşyanın tabiatı ve maddî sebepler, ortak özellikleri nedeniyle kendi kendilerine belli bir düzen altına girme özelliği göstermiyorlar. Sel gibi akıp istila etmek mizacında görünüyorlar. (Rüzgâr, güneş, hava, toprak, deprem, yağmur, ısı, ateş, buz, kaya, dağ, nehir vb.)

6. TABİATTAKİ BÜYÜK UNSURLARIN VE MADDÎ SEBEPLERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

"Körlükleri", yani görerek iş yapma kabiliyetinden mahrum olmaları.

"Sağırlıkları", yani diğerinin ne yaptığını bilerek hareket etmek için birbirleriyle haberleşme imkânlarının olmayışı.

"Cahillikleri", yani bilerek iş yapmaktan aciz olmaları.

"Cansızlıkları", yani kendi varlıklarından dahi habersiz olanların, önceden var olmayan ve kendilerinde bulunmayan özelliklere sahip bir oluşumu meydana getirmeyi öngörememeleri.

"Şuursuzlukları", yani düşünme yetenekleri olmadığından, "fayda ve zararları gözeterek karar verme ve tercihte bulunma" anlamındaki iradelerinin yokluğu.

Denilse ki: Siz tabiattaki sebeplerin eşyayı yapmadığını iddia ediyorsunuz. Hâlbuki biz gözümüzle görüyoruz ki, eşya o sebeplerden yapılıyor. Biz de deriz ki: Bu sorunun hakikî cevabı, ikinci cümlenizde gizlidir. Evet, biz de aynı şeyi söylüyoruz: "Eşya o sebeplerden yapılıyor".

Fakat buna ilave olarak diyoruz ki: “Eşyayı o sebepler yapmıyor, başkası o sebepleri kullanarak eşyayı yapıyor.” Bu iki ifade arasında ciddî fark var.

“Ben yaptım bu resmi!” şeklindeki bir iddiaya karşı “Delilin nedir? Resim kabiliyetin var mı? O resim yapılırken bizzat başında mıydın? Şahidin var mı? ” diye sorular hemen arkasından gelir. Ya da “Bu resmi filanca kişi yapmıştır!” diye iddiada bulunduğunuz zaman hemen sorulması gereken ilk soru şudur: “Bu resmi yaptığını iddia ettiğin kişinin, resim yapma kabiliyeti var mı? Resmin yapılma anında yanında mıydı ve resmi yaparken görüldü mü?” Eğer kabiliyet mevcut değilse nasıl iddia edilebilir? Resim kabiliyeti olmayan bir insan, tuvalin başında duruyor. Kör, sağır, topal, resim kabiliyeti olmayan, cahil bir insan. Bu insanı elinden tutup getiren biri iddia ediyor ki: “Bu resmi, bu adam yapmıştır!” Neden? “Resmin yanında bulunuyor!” Yanında bulunması yetmez. Yapabilecek kabiliyete, bilgiye sahip mi biz ona bakarız. Eğer yoksa başka sebep ararız.

Tabiatın ve maddî sebeplerin de eşyanın yanında bulunması yetmez ve o eşyayı yapabilecek kabiliyet ve bilgiye sahip olmadıkları halde, sırf eşyanın yanında bulunuyorlar diye eşyaya mucitlik iddiasında bulunamazlar. Demek onları çalıştıranın bir başkası olduğu mecburiyetle kabul edilecektir.

Bu basit kıyastaki resimden milyonlarca kat daha harika olan ve ancak ileri bir teknoloji ve yüksek bir bilgi ürünü olabilecek ve büyük bir aklın tasarım kabiliyeti ile vücuda gelebilecek gelişmişlikte ve sanatlı olarak yapılan bu canlıları, “Önüne aldığını dağıtan ve karıştıran büyük tabî unsurlar yapmıştır” diye kabul etmek büyük bir hezeyan ve mantıksız bir iddiadır.

Birden çok parça bir araya gelerek düzenli tek bir yapı oluşturmuş ise, elbette bir elden, bir tek merkezden, bir tek fabrikadan, bir tek plandan çıkmıştır[9]. Buradaki “bir tek elden çıkması” ifadesini, bir tek iradenin hükmetmesi ve birbirinden bağımsız çalışan birden farklı elden çıkmaması anlamında anlamak gerektir. Bir arabanın üretimi esnasında pek çok kişi çalışmıştır. Fakat arabanın gerçek manada üreticisi bir tek firmadır. Üretimde çalışanlar, tek bir firmanın altında ve emrinde çalıştırılmaktadırlar.

Aynen bunun gibi, bir canlının oluşumunda birbirinden bağımsız ve farklı maddî sebeplerin birbirleriyle uyum içinde çalışmaları şöyle dursun, her birinin diğerinden farklı hareket etme meyilleri sebebiyle, beraber bulundukları her yerde, içinden çıkılmaz bir karmaşıklığı netice vermeleri gerekir. Çünkü içlerinden hiçbirinin, bir hedefe yönelik olarak çalışmak maksadıyla diğerlerini bir araya getirme ve yönetme özelliği yoktur. Dolayısıyla birlik içinde ve ekip olarak çalışmaktan uzak olduklarından, eşyaya rastgele müdahale edeceklerdir. Bu durumda ise, bütünlük içindeki bir canlıyı meydana getirip çalıştırmaktan aciz olacaklardır.

Denilebilir ki: “Siz neden bahsediyorsunuz ki! Gözümüz önündeki canlıları o maddî sebepler gayet de düzenli bir şekilde yapıyorlar ve mevcut organizmaları sürekli çalıştırıyorlar gibi görünüyor. Bir de nasıl oluyor diye soruyorsunuz. Oluyor işte!”

Cevabımız şu olacaktır: Evet! Yüzeysel ve ilk bakışta öyle görünüyor. Fakat hayır! Öyle olmamalı ve olamaz! Çünkü o sebeplerin böyle düzenli bir canlıyı yapabilme ve çalıştırabilme kabiliyetinden mahrum oldukları, dikkatle analiz edildiğinde açıkça anlaşılmaktadır ve bir tek merkezden emir alan fabrika işçileri gibi emir altında çalıştırıldıkları ve kendi başlarına işlemedikleri kesin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, maddî gözle görülen bir gerçeklik değil. Tamamen teorik ve yorum. Fakat kuvvetli bir kanaat ve mantıkî bir çıkarım. Hem aklın gördüğü ve kesin olarak hükmettiği bir kanaat.

[9] (Sözüer, 2015)

Bizim de şunu sormamız gerekmektedir: Temel özellikleri kör, sağır, cahil, cansız, şuursuz olmak olan ve tek tek gözlemlendiklerinde rastgele ve düzensiz hareket ediyorlarmış gibi zannedilen tabiî sebeplerin, bir araya getirildikleri ve birbirlerine karıştırıldıkları bir ortam içindeki vaziyetleri, normal şartlarda acaba ne şekilde olmalıdır?

Madem madde parçacıklarının ve maddî sebeplerin değişik tarzlarda birleşmesiyle meydana gelebilecek muhtelif şekil, vaziyet ve durumların, ihtimal hesaplarıyla ifade edilebilecek neredeyse sonsuz sayıda mümkün şekli ve çeşitli muhtemel varyasyonları vardır.

O halde bilerek, görerek ve birbirleriyle haberleşerek iş yapma özelliği olmayan madde parçacıklarının ve tabiî unsurların,

***** Sınırsız sayı ve çeşitlilikteki karışık ihtimaller ve sonuçsuz kalacak yollar karşısında şaşkınlıklarıyla beraber,

***** Birdenbire o çıkmaz yollardan sıyrılarak neticeli bir yola maharetle girmeleri,

***** Ve belli bir ihtimali tereddüt etmeden tercih etmeleri,

***** Ve her seferinde kararlılıkla, doğru ve isabetli adımlar atmaları,

***** Ve her şeyde en kısa yolu, en kolay tarzı ve en faydalı şekli rahatlıkla seçerek, maddenin görünen kararlı halini netice vermeleriyle beraber düzgün ve sanatlı bir canlıyı yapmaları,

*Ve o canlının vücudunu sürekli çalıştırmaları nasıl mümkün olabilir ve gözümüz önünde nasıl gerçekleşir ve bu durum nasıl devam eder?

Ve soruyoruz: Herkes gibi bizim de aklımızın hayret içinde kaldığı ve devasa büyüklükte, ihtişamlı ve canlı bir tablo olan bu güzel kâinat, acaba güzelliğine ve mükemmelliğine yakışan bir açıklamayı hak etmiyor mu?

İnsanlığın yüksek ruhu, bu şaşırtıcı kâinatı açıklayan doğru ve tatmin edici bir cevap istiyor. Bizler olağanüstü olayların açıklamalarının da “Olağanüstü” olmasını gayet “Olağan” görüyoruz ve bu büyük soruların cevabını tabiat tuvalinde, zerreler mürekkebiyle, aklın daha mükemmelini hayal edemeyeceği bu güzel kâinat tablosunu resmeden ilahî sanatkârın varlığında buluyoruz ve O’nu hürmetle takdir ediyoruz.

Bu büyük eserini hayranlıkla seyretme şerefini bize vermesine, bizi kendisine anlayışlı birer muhatap kılmasına ve eserleriyle kendini bize tanıttırmasına karşılık O’nu tanımak ve tanıttırmakla karşılık vermeyi en temel insanlık görevimiz olarak görüyor ve kabul ediyoruz. İncelikli ikramları karşısında minnet ve memnuniyetle, ihtişamlı saltanatı önünde “hayret ve muhabbetle secde”[10] ediyoruz!

Şimdi detaylı çözümlememizin neticesi olarak, bütün bu bilimsel verilerden, incelemelerimizden, tabiatta gördüklerimizden ve detaylı araştırmalarımızdan kendi çıkarımımızı, yorumumuzu ve kendi kanaatimizi şöyle ortaya koyuyoruz:

[10] (Nursî, 1996)

Maddenin bu hayran bırakan şaşırtıcı, kararlı ve Newton mekaniği boyutlarında belirlenebilir, ölçülebilir ve sürekli halinin ve düzenli faaliyetinin, dışardan bir müdahale olmadan kendi kendine meydana geldiğini tasavvur etmeye çalışmak bile akıl ve hayal sınırlarının çok ötesinde saçma bir fantezidir, tek kelimeyle başarısız bir bilimkurgudur, bilim namına hikâye anlatmaktır! Bizler böyle hatalı düşüncelerin, (yani sanatlı ve tasarımlı eşyanın cansız, bilgisiz, şuursuz maddî sebeplerle ve soyut kavramlar olan tabiat kanunlarıyla kendi kendine meydana geldiği düşüncesinin) ancak eşyanın varoluşunun gerçek sebebi olan olağanüstü bir yaratıcıyı kabul etmek istememekteki ısrardan kaynaklanabileceğini ve hakikatlerin arayıcısı olan bilimsel düşünceye, böyle asılsız fikirlerin yakışmadığını ve onlarla bu kâinatın izah edilemeyeceğini düşünüyoruz.

Yapılan analiz sonucunda; eşyanın oluşumunu maddî sebeplerle ve tabiatla veya kendi kendine meydana gelmesi ile açıklamaya çalışmanın, bilimsel nitelikten uzak, çok zor ve içinden çıkılmaz bir yol olduğu bulgusu, temel olarak tespit edilmiş olup; eşyanın oluşumunu bir yaratıcı ile izah etmenin, bilimsel düşünceye daha uygun ve akla yatkın, çok daha makûl ve kabul edilebilir bir yol olduğu ve içinde zorunluluk derecesinde kolaylıklar barındıran bir alternatif ihtimal olduğu ve eğer bilimsel olarak kabul edilecek bir model varsa, bu modelin bilimsel nitelikte kabul edilmeye çok daha lâyık olduğu açıkça tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Mermer YB, Bilimin Marifetullah Boyutları. 2. Baskı. Karakalem Yay. 2002
2. Sözüer E, Tabiat Risalesi Açılımları, Google Books 2015
3. Sözüer E, Olağanüstü Bir Hazinenin Keşif Yolculuğu: Risale-i Nur Eğitim Programı temel/kaynak kitabı ve akademik ders müfredatı, Cinius Yayınları. 2017
4. Nursî S. Tabiat Risalesi. s.677 Nesil Yayıncılık 1996
5. Nursî S, Sözler. s.9 Nesil Yayıncılık 1996
6. Dawkins R, Tanrı Yanılgısı, Kuzey Yayınları, 2017

IS IT POSSIBLE TO LIVE WITHOUT LEAVING A TRACE? (WHAT IS ENVIRONMENTAL DNA?)

Assoc. Prof. Dr. Ercan KAYA[1], Asst. Prof. Dr. Selami YEŞİLYURT[1]

[1]Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye

ercan25kaya@atauni.edu.tr

Abstract

First of all, if we try to understand the structure of the cell and DNA, there are about 100 cells in a visible spot that is 10 microns in diameter. About one thousandth of each cell is DNA. There is a structure in the DNA which is made up of about 3 billion bases. The DNA is located in the nucleus of the cell as tightly folded 2-meter-long DNA strands.

When we consider the DNAs of two people who are unlike each other, only one base out of every thousand is different in their DNAs. Even this small change in DNA causes thousands of changes. For example, this situation causes the eyes of the members of a family to be different from each other.

I wonder if it is possible for one to think that a living thing, especially a human, with such complexities in their genus and tiny differences in it, is turned adrift; or, if he is watched over under constant surveillance and supervision. Is there any proof for that a record of every step taken by them is kept?

Environmental DNA technology, a new technology, tells us what kind of living things live inside a water source with a very small sample taken from it.

Ryan Kelly, an expert in environmental science at Washington University in Seattle, examines the DNA in specimens taken from soil or air by using this new technology and expresses that every living creature constantly leaves its DNA, which is a kind of footprint or a trace, into its ecosystem.

Outcrops such as stool, mucus, gametes, spilled skin, hair and skeleton released by the organism, are the sources of the environmental DNA.

Key Words: DNA, Çevresel DNA, Leave a trace

İZ BIRAKMADAN YAŞAMAK MÜMKÜN MÜ? (E DNA NEDİR?)

Doç. Dr. Ercan KAYA, Dr. Öğr. Üyesi Selami YEŞİLYURT

Özet

Öncelikle hücrenin ve DNA'nın nasıl bir yapı olduğunu anlamaya çalışacak olursak; gözle görülen bir noktada, yani 10 mikron çapında bir alanda yaklaşık 100 tane hücre vardır. Her hücrenin yaklaşık binde biri DNA dır. Binde biri oluşturan DNA içerisinde yaklaşık 3 milyar baz'dan oluşan bir yapı mevcuttur. Bu yapı hücrenin çekirdeğinde 2 metrelik DNA sarmalları şeklinde sımsıkı sarılıp katlanmış olarak bulunuyor.

Birbirine benzemeyen iki insanın DNA'ları göz önüne alındığında DNA'larındaki yaklaşık bin bazdan yalnızca bir baz farklıdır. Bu binde bir baz değişikliği dahi binlerce değişikliğe neden olmaktadır. Örneğin bu durum aile fertlerinin gözlerinin dahi birbirinden farklı olmasına neden olmaktadır.

Acaba herhangi bir canlının özellikle insanın genetiğinde bulunan komplekslikler ve ayrıntıdaki farklılıklarıyla beraber başıboş olması düşünülebilir mi? Yoksa sürekli bir gözetim ve denetim altında izlenmekte midir? Attıkları her bir adıma ait kaydın tutulduğu ve korunduğuna dair bir iz ve delil var mıdır?

Yeni bir teknoloji olan Çevresel DNA teknolojisi, artık hava ya da sudan alınan çok küçük bir örnek ile içinde ne gibi canlıların yaşadığını bizlere haber vermektedir.

Bu yeni teknolojiyi kullanan Seattle'daki Washington Üniversitesinden çevre bilimci uzmanlardan birisi olan Ryan Kelly, toprak ya da havadan aldığı örneklerin içindeki DNA'yı incelemekte ve yaşayan her canlının, bulunduğu ekosisteme sürekli olarak DNA'sını, yani bir anlamda kendine ait ipuçlarını, ayak izlerini bıraktığını ifade etmektedir.

Organizma tarafından salınan dışkılar, mukus, gametler, dökülen deri, saç ve iskelet çevresel DNA'nın kaynakları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: DNA, Environmental DNA, İz bırakmak

GİRİŞ

Çıplak gözle görülebilen 10 mikron çapında bir alanda yaklaşık 100 tane hücre vardır (1 mm=1000 mikron). Her 100 hücrenin de yaklaşık binde biri DNA'dır. Binde biri oluşturan DNA içerisinde yaklaşık 3 milyar baz'dan oluşan bir yapı mevcuttur. Bu yapı hücrenin nukleusunda 2 metrelik DNA sarmalları şeklinde sımsıkı sarılıp katlanmış olarak bulunur. Bir genetik uzmanı olan Yüksel (2011) bu durumu: "İnsanda binlerce gen var ancak genler öyle bir dizayn edilmiş ki, şu ana kadar 21 bin tanesi bulundu. Yaklaşık 25-26 bin gen var. Bu genleri bulmak oldukça zor bir iştir. Çünkü bir başka genin içinde bir başka gen var. Biz ekson ve intronlardan oluşuyor deyip genleri bulduk zannettik. İş bitti dedik. Sonra onu promotör bölgenin işlettiğini gördük. Promotör bölgeyi bulduk, 'İş bitti' dedik. Hâlbuki promotör bölgenin önünde birçok bölge var. Yani DNA böyle karmaşık bir yapıdır ki onu çözmek hiç de kolay değil. Yeni teknolojiler sayesinde çok sayıda DNA'yı okuyoruz ama ne anlama geldiğini çok iyi bilmiyoruz. Daha bulunacak çok şey var. DNA, gökyüzü, evren kadar büyük bir şeydir. DNA'yı bir çözebilsek, hastalıkları çok kolay tedavi edebiliriz, çok daha uzun yaşayabiliriz. Konuştuğumuz kelimeden soluduğumuz havaya, gördüğümüz olaylardan yaşadığımız strese, içtiğimiz sudan yediğimiz yemeğe kadar her şey DNA'ları değiştiriyor." sözleriyle açıklamaktadır

DNA tek bir molekül olduğundan farklı şekillerde katlanabilir. Bu keşfi yapan fizikçi Helmut Schiesel ve ekibi, hangi genlerin aktif, hangi genlerin suskun duruma geleceğinin, hücre içindeki DNA'nın katlanma şekliyle belirlendiğini bulmuş ve "Çevresel şartlar, stres, beslenme şekli gibi faktörler DNA'mızın nasıl katlanacağını belirlediğini, böylece bazı genler geçici olarak aktif olurken, bazıları suskun kaldığını" ifade etmiştir. Sonuç olarak genetik kodlarda herhangi bir değişim olmasa da epigenetik farklar oluşmaya başlamaktadır. Eğer katlanma şekli değişiyorsa önceki şekliyle yönettiği genlerle ilişkisini kesmekte, başka genlere emir vermeye başlayabilmektedir. Leiden Üniversitesi araştırmacıları (Hollanda), bu katlanma şekillerine ait yaptıkları simülasyonda daha önce farketmedikleri ikinci bir bilgi aktarım katmanı olduğunu görmüşlerdir. Bu simülasyonda maya mantarının DNA katlanma şeklini bazı genler için değiştirdiklerinde; farklı proteinleri üreten genlerin devreye girip, eskilerinin sustuğunu ortaya çıkarmışlardır. Böylece epigenomun DNA katlanmasıyla ilişkili olduğu, şekil değiştikçe epigenetik özelliklerin de değişime uğradığını tespit etmişlerdir (Bozyayla, 2017).

İki ayrı insanın DNA'ları göz önüne alındığında DNA'larındaki yaklaşık bin bazdan yalnızca bir baz farklıdır. Bu binde bir baz değişikliği dahi binlerce değişikliğe neden olmaktadır. Örneğin bu durum aile fertlerinin gözlerinin dahi birbirinden farklı olmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2011).

Acaba herhangi bir canlının özellikle insanın genetiğinde bulunan komplekslikler ve ayrıntıdaki farklılıklarıyla beraber başıboş olması düşünülebilir mi? Yoksa sürekli bir gözetim ve denetim altında izlenmekte midir? Attıkları her bir adıma ait kaydın tutulduğu ve korunduğuna dair bir iz ve delil var mıdır?

Yeni bir teknoloji olan Çevresel DNA teknolojisi, hava ya da sudan alınan çok küçük bir örnek ile içinde ne gibi canlıların yaşadığının ipuçlarını bizlere bildirmektedir.

Çevresel DNA yöntemi tür dağılımını izlemek oldukça yeni bir yaklaşımdır. Bu yöntemle, canlı organizmanın atık veya salgılarından oluşan DNA ile veya canlının ölümü ile oluşan DNA parçalarından DNA barkodlama ve DNA bazlı tür tanımlama yapılarak, türlerin tespiti yapılmaya çalışılır (Valentini, Pompanon ve Taberlet,., 2009b). Böylece belirli bir yerde hangi canlıların yaşadığı ya da bir canlı türünün yaşayıp

yaşamadığı anlaşılabilmektedir. Özellikle nesli tükenmekte olan ya da bir ekosistemi varlığıyla tehdit etmiş olan herhangi bir canlı türünün o bölgedeki varlığını anlamak için son derece işe yaramaktadır. Washington'daki bir üniversite bünyesinde faaliyet gösteren çevresel DNA laboratuvarının sorumlusu Caren Goldberg, çevresel DNA teknolojisini laboratuvar deneyi olmaktan çıkarıp pratik uygulamaya koyan ve özellikle bulunması çok zor olan canlıların izini sürmek için bu teknolojiyi kullanan ilk uzmanlardan biridir (Anonim 1, 2015). Çevresel DNA teknolojisi sayesinde sudan alınan örneklerle bir ekosistemde eşine nadir rastlanan bitki ya da hayvan türleri olup olmadığı, canlı çeşitliliğini ölçmek mümkün olmaktadır (Herder vd., 2014). Bu yeni teknolojiyi kullanan Seattle'daki Washington Üniversitesinden çevre bilimci uzmanlardan birisi olan Ryan Kelly, toprak ya da havadan aldığı örneklerin içindeki DNA'yı incelemiş ve yaşayan her canlının, bulunduğu ekosisteme sürekli olarak DNA'sını, yani bir anlamda kendine ait ipuçlarını, ayak izlerini bıraktığını ve bu ipucu ve izleri de çevresel DNA teknolojisi sayesinde takip edebildiklerini ifade etmiştir (Anonim 1, 2015).

Acaba çevresel DNA ne kadar süre korunabilmektedir? Su ortamında, şartlara bağlı olarak, bir hafta ile bir ay zarfında suda seyreltilir ve dağıtılır. Kemikler ve dişler sert yapılarından dolayı dış etkenlere karşı korunaklı olduklarından içerdikleri DNA'yı uzun yıllar bozulmadan muhafaza edebilirler. Dolayısı ile kemikler ve dişler önemli eDNA kaynaklarındandır (Hagelberg ve Cleg, 1991; Higgins ve Austin, 2013; Tekeli ve Elma, 2016). Bununla birlikte, çevresel DNA'nın serin mağaralar ve donmuş toprağa gömülü tortullar içerisinde 700.000 yıla kadar hayatta kalabildiği ifade edilmektedir (Akçay G., 2019).

Soyu tükenmiş zebranın alt türü olan bir Quagga kalıntılarından 1984 yılında mitokondriyal DNA dizileri çıkarılmıştır. Daha sonra 1985 yılında Pääbo, M.Ö. 2300 yıllık 23 Mısır mumyası üzerinde sol alt bacağa ait kurumuş yumuşak dokudan örnek alarak DNA analizi yapmış ve nüklear DNA dizilimi elde edilmiştir (Pääbo, 1985). Genetik alanındaki teknolojilerin ilerlemesi ve farklı bilim dallarının bir araya gelmesi, gen teknolojisinin maliyetinin günümüzde büyük ölçüde düşmesi DNA taramalarını çok daha kolaylaştırmıştır. Son yıllarda hangi ekosistemde ne tür canlıların yaşadığını öğrenmek için çevresel DNA'ya başvuran ülkelerin sayısı da gittikçe artmaktadır. Mesela; Vietnam'da zoologlar, nesli tükenmekte olan yumuşak kabuklu dev bir kaplumbağa türünü (TSA, 2018), Trinidad'da bir araştırmacı yine nesli tükenme tehdidi altında olan altın renkli ağaç kurbağalarını, Madagaskar'da ise, uzmanlar amfibilerden bulaşan hastalıkları bu yeni teknolojiyle araştırmaktadır (Anonim 1, 2015).

Günümüzde çevresel DNA çalışmaları, populasyonlar arasındaki genetik farklılıkların ve gen akışının izlenmesinde, akrabalık ilişkilerinin oluşturulmasında ve dünyada zaman ile değişen diğer demografik süreçlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır (Singh ve Garg, 2014; Tekeli ve Elma, 2016). Dolayısıyla bu teknoloji ile geçmişimiz hakkında daha fazla bilgi edinme imkânı doğmuştur.

Bu teknoloji acaba bize hangi bakış açılarını yakın etmektedir. İnsan başıboş mu yoksa izleniyor mu? Saç, deri döküntüsü, bir tükürük vs. gibi atık ve kalıntılar onun orada olduğunun bir izi ve bir delil midir?

Günümüzde bilinmektedir ki, kriminal laboratuvarlarında bir sigara izmariti, suçlunun veya katilin tırnakları arasındaki mağdura veya maktule ait bir deri parçası, bir miktar tükürük veya salya, gametler (meni veya yumurta), kan, saç, tırnak veya parmak izi gibi birçok kalıntı suçlunun kanun karşısına çıkarılabilmesini sağlamaktadır.

Dolayısıyla tüm canlıların izinin sürülmesine imkân sağlayan bir güç; canlıların en kompleksi olan insanın izinin sürülmesini neden istemiş olabilir? Bu kayıtlar başka bir kaydın tutulduğunun işaretleri olabilir mi? Acaba bir hesaptan mı haber veriyor. Adeta "sizin dünyadaki en ufak bir DNA'nızdaki bir iz dahi kaybedilmiyor da, sizin yaptıklarınızın kaydedilmesi mi ihmal edilecek" mesajı mı veriliyor. Her yaşanan olayın değerlendirilmesi yapılırken ömrün değerlendirilmesi olmayacak mı? Tutulan her iz ve her kayıt hesaba çekileceğimizin bir delili olamaz mı?

Nitekim Kur'anda "Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz" (Kur'an Meali.org. 2008) şeklinde ifade edilerek bu hakikate dikkat çekilmektedir.

Bu noktada düşünülmesi gereken ömrün, daha bitmeden bir değerlendirilmesinin yapılmasının gereğidir. Bu değerlendirmenin gereğine İslam peygamberi Hz. Muhammed (sav) "Nasıl yaşarsanız öyle ölür ve nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz" buyurarak açıklık getirmektedir (Sorularla İslamiyet, 2018).

SONUÇ

Netice itibariyle; çevresel DNA; bizim yaşadığımız her ortama bıraktığımız parmak izi hatta daha fazlasıdır. Bu delillerle hayatın hiçbir kesitini inkâr etme gibi bir lüksümüz yoktur. Hayatın son noktasından geri gidildikçe her anımızı kaydeden kudrete hakkımızda hüküm vermek oldukça kolay görülmektedir. Uyarılarda zaten bu yöndedir.

Zira Kur'anda; "Ey îmân edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Kur'an Meali. org. 2008) buyrularak bu hakikat haber verilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akçay, G., 2017. Antik İnsanlara Dair Fosil Yoksa, Çamur DNA'sı Var. https://bilimfili.com/antik-insanlara-dair-fosil-yoksa-camur-dnasi-var/Erişim Tarihi:19.10.2018
2. Anonim 1. (2015); https://blogs.voanews.com/turkish/teknoloji/2015/01/26/dna-teknolojisi-cevre-bilimini-degistiriyor/Erişim Tarihi:19.10.2018
3. Bozyayla, D. (2017) DNA Şaşırtmaya Devam Ediyor. Popular Science, Hagelberg, E., Clegg, J. (1991) "Isolation and characterisation of DNA from archaeological bone". Proceeding of the Royal Society of London Series B244, s: 45-50
4. Herder, J.E., A. Valentini, E. Bellemain, T. Dejean, J.J.C.W. van Delft, P.F. Thomsen and P. Taberlet, 2014. Environmental DNA a review of the possible applications for the detection of (invasive) species. Centre for GeoGenetics Natural History Museum of Denmark.
5. Higgins, D., Austin, J.J. (2013), "Teeth as a source of DNA for forensic identification of human remains: a review", Science & Justice 53(4), 433–441. https://popsci.com.tr/dna-sasirtmaya-devam-ediyor/ Erişim tarihi: 18.10.2018
6. Kur'anMeali.Org. (2008). http://www.kuranmeali.org/kuran/tekasur-suresi/ayet-8/2-diyanet-isleri-meali.aspx. Tekasür suresi, 8. Ayet meali. Erişim Tarihi:19.10.2018
7. Pääbo, S. (1985) "Molecular cloning of Ancient Egyptian mummy DNA", Nature 314, 644-645.
8. Singh, J. ve Garg, A. (2014) "Ancient DNA Analysis And Its Probable Applications In Forensic Anthropology", J Punjab Acad Forensic Med Toxicol, 14(1), 43-50.
9. Sorularla İslamiyet, 2018). https://sorularlaislamiyet.com/blog/nasil-yasarsaniz-oyle-olursunuz, Aliyyülkârî, Mirkâtü'l-mefâtîh 1/332, 7/375, 8/431. Erişim Tarihi:19.10.2018.
10. Tekeli E. ve Elma C. (2016). Antropolojik Kemik Örneklerinden antik DNA çalışmaları, AÜDTCF, Antropoloji Dergisi, Sayı:32 (Aralık 2016), s.23-41.
11. TSA, (2018), China and Vietnam to Cooperate on Saving World's Rarest Turtle, China and Vietnam to cooperate on saving the world's rarest turtle. http://www.turtlesurvival.org/component/content/article/563/563#.W8m7VEszbIU,Erişim Tarihi:19.10.2018.
12. Valentini, A., Pompanon, F., Taberlet, P., 2009b. DNA barcoding for ecologists. Trends Ecol. Evol. 24, 110–117.
13. Yüksel, A. (2011) Konuşulan her kelime DNA'yı etkiliyor. https://www.ntv.com.tr/saglik/konusulan-her-kelime-dnayi-etkiliyor,P0nn6zUoh0i5iZasSuh0Aw?_ref=infinite Erişim tarihi: 18.10.2018

"THE TRUTH OF CREATION 2" FROM MATHEMATICS PERSPECTIVE (MATHEMATICS IN BEE)

Assoc. Prof. Dr. Erhan PİŞKİN

Dicle Üniversitesi, Z.G. Eğitim Fakültesi, Matematik Eğitimi Anabilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye

episkin@dicle.edu.tr

Abstract

We will prove that the geometric shape with a minimum length and the most overlapping area is smooth hexagonal when we want to cover a planar region with smooth polygons. We will also explain the reasons why equilateral triangles, squares and other smooth polygons are not preferred. Then we will try to calculate the optimal honeycomb size by looking at the relation between the size of the hexagon in the eyes (compound eye) of some insects and the size of the body of the insect. Here we will search an answer for the question "What should the honeycomb size be for the maximum seeing area of an insect?". While doing these investigations, we will try to understand how artistic works have been done to bees who are mindless, unconscious creatures. These magnificient arts in a creature, of course, can not be given to coincidences and nature. That means there is a Creator who does these works. Thinking contrary is ignoring the author after seeing the book, ignoring the artist after seeing the art, rejecting the architect after seeing the work and finally falling into a ridiculous position that is inconsistent with reason.

Key Words: Honeycomb, Compound eye, Hexagonal structure

MATEMATİĞİN PENCERESİNDEN "YARATILIŞ GERÇEĞİ 2" (BAL ARISINDAKİ MATEMATİK)

Doç. Dr. Erhan PİŞKİN

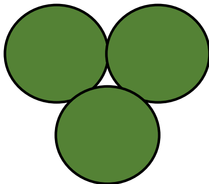
Özet

Düzlemsel bir bölgeyi düzgün çokgenler ile örtmek istediğimizde çevre uzunluğu en az ve kapladığı alan en çok olan geometrik şeklin düzgün altıgen olduğunu ispatlayacağız. Ayrıca eşkenar üçgen, kare ve diğer düzgün çokgenlerin tercih edilmeme sebeblerini sayısal örnekler üzerinde açıklayacağız. Daha sonra bazı böceklerde bulunan altıgen yapıya sahip gözlerdeki (petek göz) altıgenin büyüklüğü ile böceğin vücut büyüklüğü arasındaki ilişkiye bakıp gözlerdeki optimal petek büyüklüğünü hesaplamaya çalışacağız. Aslında burada "bir böceğin maksimum görüş alanı için petek büyüklüğü ne olmalıdır?" sorusuna yanıt arayacağız. Bu incelemeleri yaparken akılsız şuursuz canlılar olan arılara ne derece sanatlı işler yaptırıldığını anlamaya çalışacağız. Küçük bir böcekte bu derece muazzam sanatların bulunması elbette tesadüflere ve tabita verilemez. Demek ki bu işleri yaptıran bir Yaratıcı vardır. Aksini düşünmek kitabı görüp yazarı görmezden gelmek, resmi görüp ressamı kabul etmemek, eseri görüp mimarı reddetmek ve nihayet akılla bağdaşmayacak gülünç bir duruma düşmektir.

Anahtar Kelimeler: Bal peteği, Petek gözler, Altıgen yapı

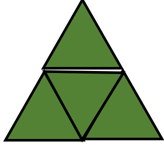
1. BAL PETEĞİNİN YAPISI

Herhangi bir düzlemsel bölgeyi (Kare veya dikdörtgen gibi), çevre uzunluğu en az olan eşit alanlı küçük parçalar ile kaplamak istediğimizi kabul edelim. Çevresi eşit ve alanı en fazla olan geometrik şekil çemberdir. Fakat aşağıdaki şekilden de görüleceği üzere çemberlerin aralarında boşluklar kalır.

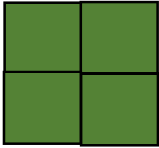


Bu nedenle çokgenleri kullanmamız gerekiyor. Burada geometri bilgimizden biliyoruz ki; çevre uzunluğu eşit ve en büyük alanlı çokgenler düzgün çokgenlerdir. Mesela; çevreleri eşit en büyük alanlı üçgen eşkenar üçgen, çevreleri eşit en büyük alanlı dörtgen kare, çevreleri eşit en büyük alanlı beşgen ise düzgün beşgendir. Şimdi düzlemi bazı çokgenler ile kaplama örnekleri verelim;

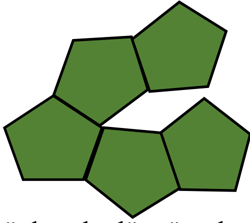
Düzlemde üçgenler kullanılırsa



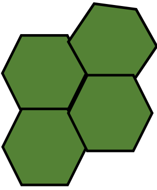
Düzlemde kareler kullanılırsa



Düzlemde düzgün beşgenler kullanılırsa



Düzlemde düzgün altıgenler kullanılırsa

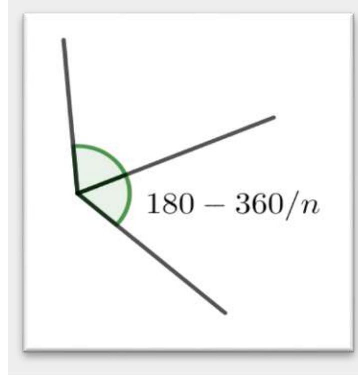


Yukarıdaki şekillerden de görüldüğü gibi eşkenar üçgen, kare ve düzgün altıgende düzlem tamamen kaplanabildiği halde, düzgün beşgenler arasında boşluklar oluşur.

Burada akla şöyle bir soru gelebilir:

Hangi eşit alanlı düzgün çokgenler ile düzlem kaplanabilir?

n kenarlı bir düzgün çokgenin her bir iç açısı *180-360/n* dır. Çokgenin düzlemde araya boşluk bırakmadan doldurması için birleşilen köşelerde x komşu açıların sayısı olmak üzere



$$x(180-360/n)=360$$

denklemi sağlanmalıdır.

$$x=2+4/(n-2)$$

olarak yazılırsa *n= 3, 4* veya *6* olabilir.

Demek ki düzlemi boşluk bırakmadan düzgün çokgenler ile örtmek istiyorsak eşkenar üçgen, kare veya düzgün altıgen kullanmalıyız. Eşit çevre uzunluğuna sahip bu çokgenlerden hangisi ile en büyük alanlı bölge elde edilebilir?

Elimizde x birim uzunluğunda bir tel olsun. Bu durumda alanlar sırasıyla Tablo 1 de görüldüğü gibi olur.

Tablo 1

Çokgen	**Kenar Uzunluğu**	**Alan**
Üçgen	x/3	$\frac{x^2\sqrt{3}}{36}$; $0,048x^2$
Kare	x/4	$\frac{x^2}{16}$; $0,062x^2$
Düzgün altıgen	x/6	$\frac{x^2\sqrt{3}}{24}$; $0,072x^2$

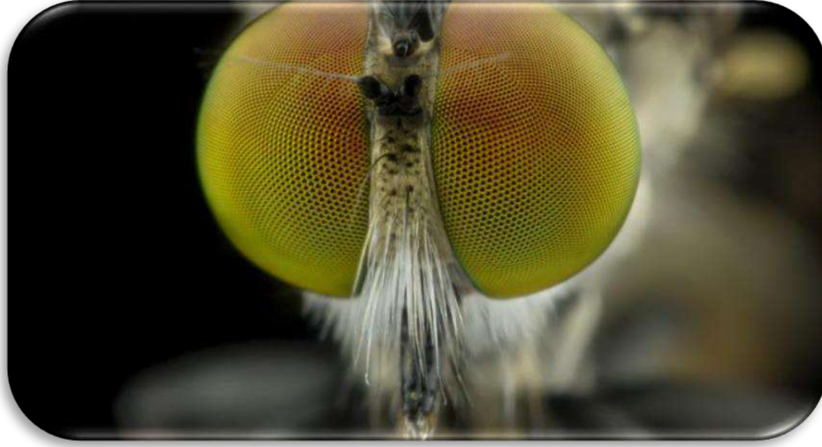
Tablo 1 de görüldüğü gibi eşit çevreye sahip; üçgen, kare ve düzgün altıgenden, en büyük alana sahip çokgen düzgün altıgendir. Bal peteklerinin düzgün altıgen biçiminde olması akılsız ve şuursuz bir arının tercihi olamaz…



Şekil 1.1. Gerçek bal peteği

2. PETEK GÖZLER

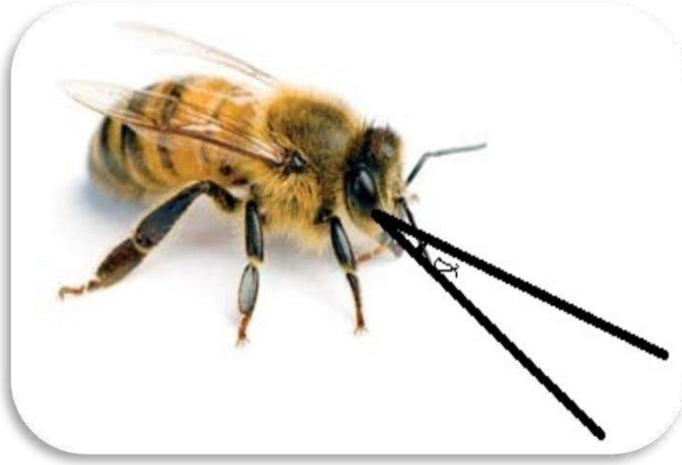
Böceklerin gözleri birbirinden farklı yönlere bakan çok sayıda küçük peteklerden oluşmuştur. Bu petekler birbirinden ince bir çizgi ile ayrılmıştır. Yani bir peteğe gelen ışık diğer peteğe geçmez. Böylece her petek kendi doğrultu ekseninden gelen ışığı görebilir.



Şekil 2.1. Böceklerdeki petek göz

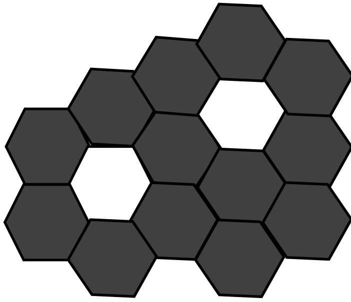
Böceklerde peteklerin büyüklüklerine göre, petek sayıları değişebilir. Yani petek sayısı az ise petekler büyük, peteklerin sayıları çok ise petekler küçüktür. Bu kısımda peteklerin büyüklük veya diğer özelliklerinden ziyade, “bir böceğin maksimum görüş alanı için petek büyüklüğü ne olmalıdır?” sorusuna yanıt arayacağız.

Her petek küçük bir ışık noktasını görebilmektedir. Bir böcek farklı iki ışık kaynağına bakarsa (Şekil 2.2),



Şekil 2.2. Farklı iki noktaya bakan bir arı

bu iki ışık kaynağını birbirinden ayırt edebilmesi için aydınlık iki petek arasında karanlık bir petek kalmalıdır (Şekil 2.3).



Şekil 2.3. Gözde aydınlanan petekler

Bu iki ışık kaynağı arasındaki açı "α"; göz "*R"* yarıçaplı yarım küre olarak düşünülürse; peteklerin dış yüzeydeki genişlikleri "*r* " ise bu durumda komşu iki peteğin eksenleri arasındaki açı $2r/R$ radyan olur. Işık kaynaklarının birbirinden ayırt edilebilmesi için $\alpha>4r/R$ olmalıdır. Peteğin çapı küçük olursa α açısı da küçük olacağından daha net görüntü elde edilir. Fakat peteğin çapı çok çok küçük olursa, yine de çok iyi görüntü oluşmaz. λ dalga boyuna sahip bir ışığın *r* çaplı bir delikten geçerken iki farklı cismin farklı görüntülerinin oluşabilmesi için cisimler arasında en az $6\lambda/5r$ radyanlık açı olmalıdır (Karaoğlu, 2012). Böylece Şekil 2 deki iki aydınlanan petek arasında, aydınlanmayan peteğin cisimlerden ışık almaması için (arada kalan aydınlanmayan peteğin ekseni her iki ışık kaynağının doğrultusu ile $\alpha/2$ yapmak üzere)

$$\alpha/2>6\lambda/5r$$

olmalıdır. Böylece peteğin optimum çapı

$$r=\sqrt{3\lambda R/5}$$

olarak hesaplanır.

Örneğin; Göz çapı *12/5 mm* olan Apis Mellifera türündeki arının petek çapı *0,021 mm* dır (Varela and Wiitanen, 1970).

3. SONUÇ

Bu çalışmada bal peteğinin ve böceklerde bulunan petek gözler de ne derece hassas ölçü olduğunu göstermeye çalıştık. Bunların akılsız şuursuz canlılar tarafından yapılma veya tesadüfen kendi kendine olma ihtimali yoktur. Demek ki bunları bir yapan yaratıcı vardır. Aksini düşünmek kitabı görüp yazarı görmezden gelmek, resmi görüp ressamı kabul etmemek, eseri görüp mimarı reddetmek ve nihayet akılla bağdaşmayacak gülünç bir duruma düşmektir.

KAYNAKLAR

1. Karaoğlu B, Üniversiteler için Fizik, Seçkin Yayıncılık, 2012.

2. Varela F, Wiitanen W, The Optics of the Compound Eye of the Honeybee (Apis mellifera), The Journal of General Physiology, 1970; 336-358.

IS MATHEMATICAL ORDER IN THE LEAF ARRANGEMENT OF PLANTS (PHYLLOTAXY) EVIDENCE FOR CREATION OR EVOLUTION?

Prof. Dr. Fatih SATIL

Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Balıkesir, Türkiye

fsatil@gmail.com

Abstract

Leaf arrangement differs in plant families. This different leaf arrangement on the plant stem is called "phyllotaxy".

Leaf arrangement is tried to be explained by "Gene control" and "Hormonal routing." "Each primordium controls a specific region with genes and does not allow the formation of a second primordium at a distance from the locus of its inhibitory substances."

However, this leaf arrangement in plants is designed according to a special measure in a highly planned/programmed manner. Explaining this design with "Self-organization" or "Reasons" does not satisfy the intelligence.

In this study, the causes of phyllotaxy seen in different plants, the mechanisms of their formation were researched and discussed in terms of the fact of Creation and the view of evolution.

Key Words: Creation, Fibonacci, Leaf, Phyllotaxy

BİTKİ YAPRAK DİZİLİŞİNDEKİ MATEMATİKSEL DÜZEN (PHYLLOTAXY) YARATILIŞA MI YOKSA EVRİME Mİ DELİLDİR?

Prof. Dr. Fatih SATIL

Özet

Bitkilerde yaprak diziliş şekli familyalar düzeyinde farklılıklar gösterir. Bitkilerde görülen bu farklı yaprak diziliş düzenine "phyllotaxy" adı verillir.

Yaprak diziliminde görülen bu düzen, "Genlerin kontrolü" ve "Hormonal yönlendirme" ile açıklanmaya çalışılmaktadır: "İlgili hücrelerdeki genlerin primordiyum (yaprak taslağı) oluşumunda belirli bir bölgeyi kontrol ettiği ve gönderdiği engelleyici maddelerle de kendi oluşturduğu yerden belli bir mesafeye kadar uzaklıkta ikinci bir yaprağın oluşmasına izin vermediği" şeklinde açıklanmaktadır.

Ancak, fevkalade plânlı/programlı bir şekilde özel bir ölçü ve plana göre tasarlanmış olan bitkilerdeki bu yaprak diziliminin bu şekilde; "sebepler" ya da "kendiliğinden oluş" ile açıklanması aklı tatmin etmemektedir.

Bu çalışmada, çeştitli bitkilerde görülen phyllotaxy'nin nedenleri, oluşum mekanizmaları araştırılarak konu Yaratılış gerçeği ve Evrim görüşü bakımından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Fibonacci, Yaprak, Yaratılış

GİRİŞ

Çevremizdeki bitkilere baktığımızda, dalların ve yaprakların gelişigüzel dizilmiş olduklarını düşünebiliriz. Oysa, her bitkide, hangi dalın nereden çıkacağı ve yaprakların dal çevresindeki dizilişleri, hatta yaprak ve çiçeklerin simetrik şekilleri dahi belirli sabit kurallar ve mükemmel ölçülerle belirlenmiştir. Bitkilerdeki yaprak düzeni günümüzde en ince ayrıntısına kadar incelenmiş, hatta bu konu botanikte özel bir araştırma dalı haline gelmiştir. Bitkilerde yaprakların gövde ve dallar üzerindeki diziliş tarzına botanikte

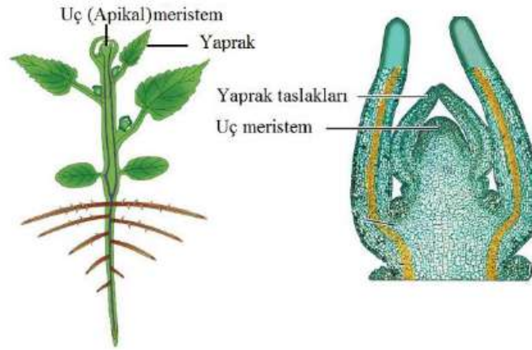
"phyllotaxy" adı verilir (Küçüker, 1998; Rutishauser and Peisl, 2001). Bilim adamları bitkileri, yaprak dizilişlerine göre tanımlayıp sınıflandırabilmektedirler.

Yapılan araştırmalara göre her bitki gurubunun kendine özgü yaprak diziliş oranları vardır ve dünyanın neresine giderseniz gidin aynı guruptaki bir bitkinin üzerindeki yaprakların dizilim şekli değişmemektedir. Bitkilerde yaprakların gövde ya da dal etrafındaki dizilişleri belirli bir sayısal düzene göre belirlenmiştir (Yentür, 2003; Satıl, 2012). Kural olarak hiç bir zaman bir noktadan iki yaprak çıkmaz. Ayrıca, bir yaprağı izleyen ikinci yaprak birincinin üzerine rastlamaz (Yakar-Tan, 1973). Bu düzenli dizilişin "Fibonacci Serisi" olarak bilinen sayısal kurallarla da ilişkili olduğu bilinen bir gerçektir.

Bu çalışmada, bazı bitkilerde phllotaxy örnekleri incelenmiş, phyllotaxy'nin nedenleri, oluşum mekanizmaları araştırılmış, konu Yaratılış gerçeği ve Evrim görüşü bakımından tartışılmıştır.

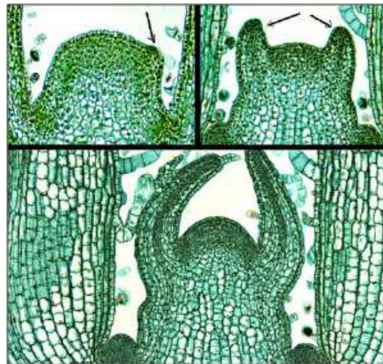
1. YENİ BİR YAPRAĞIN OLUŞUM VE DİZİLİŞ (PHYLLOTAXY) MEKANİZMASI

Toprak üstü organlarının büyümesi ve gelişimi, sürgün ucunda yer alan uç (apikal) meristemden kaynaklanmaktadır (Şekil 1). Uç meristem; sürgünlere, yapraklara ve çiçeklere farklılaşacak olan yetkin hücreler üretmekle görevlidir. Meristemin bu görevi, embriyonun oluşumu sırasında başlar ve bitkinin yaşam döngüsü boyunca devam eder (Siobhan and Kuhlemeier, 2010).



Şekil 1. Toprak üstü organlarının gelişimi uç meristemden kaynaklanmaktadır.

Yapraklar, gövde ucunda vejetasyon konisinin yan tarafında bulunan yaprak taslaklarının (primordium) gelişmesiyle ortaya çıkarlar (Şekil 2). Bitki fizyologları tarafından; her yaprak taslağına belirli bir bölgeyi kontrol etme görevi verildiği ve gönderdiği engelleyici maddelerle kendi teşekkül etiği yerden belli bir mesafeye kadar uzaklıkta ikinci bir yaprak taslağının meydana gelmesine izin vermediği düşünülmektedir (Kocaçalışkan, 2008).



Şekil 2. Yapraklar, gövde ucunun yan tarafında bulunan yaprak taslaklarından oluşurlar.

Zhou ve ark. (2014)'na göre; bir yaprak, sürgün ucundaki meristem genlerinin kapatılıp yaprak genlerinin çalıştırılması ile belirmeye başlar. KNOX-1, ARP ve sınır genleri adı verilen genler, diğer genlerinin protein üretimini kontrol etmek ve transkripsiyonel düzenleyicileri kodlamakla görevlidir (Şekil 3). Hücrenin ne olacağının kesin olarak belirlenmesi, gelişime uygun olarak düzenlenen aktivatör (aktive edici) ve represörler (baskılayıcı) maddeler tarafından kontrol edilmektedir.



Şekil 3. Yaprak taslakları oluşumunda KNOX-1, ARP ve sınır genleri görevlidir.

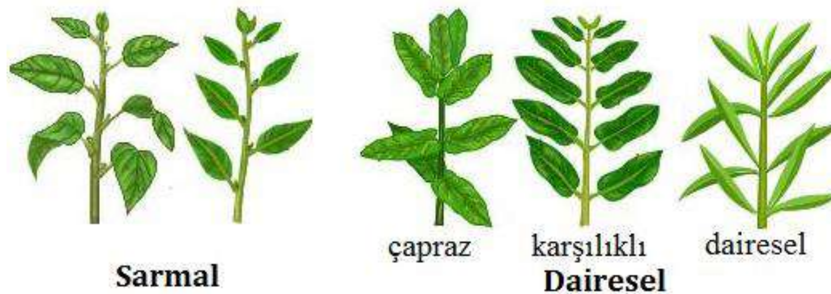
Bunlara ek olarak Kumlay ve Eryiğit (2011), Oksin hormonun da yaprak pozisyonunun belirlenmesinde iş gördüğünü de bildirmektedirler (Şekil 4).



Şekil 4. Oksin hormonun yaprak oluşumunda rolü vardır.

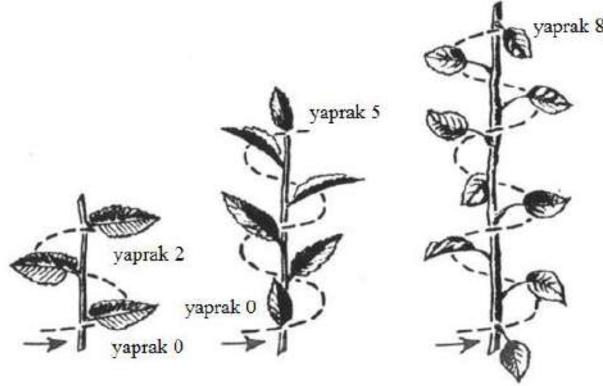
2. FARKLI BİTKİ TÜRLERİNDEKİ YAPRAK DİZİLİŞLERİ

Bitkilerdeki yaprak dizilişi esas olarak dairesel ve sarmal olmak üzere iki tarzda olur. Dairesel diziliş te kendi içinde "opposite-karşılıklı" ve "dekussat-karşılıklı çapraz" olmak üzere ikiye ayrılır (Şekil 5).



Şekil 5. Bitkilerdeki yaprak diziliş şekilleri

Yaprakların dallardaki diziliminde matematiksel yönden bir ilişki vardır. Her bir diziliş şeklinde yapraklar arasında belirli bir açı vardır. Birbirini izleyen iki yaprağın iz düşümleriyle eksen arasındaki bu açıya "divergens açısı" denir. Bu divergens açısının bütün daireye oranına da Divergens denir ki; bir yapraktan başlayıp, gövde etrafında dönerek aynı hizadaki diğer yaprağa rastlayıncaya kadar gereken tur sayısı (n) ile temsil edilir (Şekil6).



Şekil 6. Yaprak diziliminde divergens, divergens açısı ve ortostik

Bu turlar arasında karşılaşılan yaprak sayısı (s) ile ifade edilir, bu durumda s/n oranı Divergens değerini verir. Bunlara ek olarak, gövde üzerinde boyuna aynı hizada bulunan yaprak sırasına da ortostik denir. Örneğin karşılıklı çapraz yaprak dizilişine sahip Leylak bitkisi için bu değer: 180/360=1/2'dir. Ortostik değeri, dairesel dizilişte paydanın iki katı iken sarmal dizilişte paydaya eşittir (Tablo 1).

Tablo 1. Farklı bitki türlerinde yaprak dizilişleri arasındaki sayısal ilişkiler

Bitki adı	Divergens	Divergens açısı	Ortostik
Leylak (*Syringa* sp.)	½	180^0	4
Zakkum (*Nerium* sp.)	1/3	120^0	6
Telgraf çiçeği (*Tradescantia* sp.)	½	180^0	2
Kızılağaç (*Alnus* sp.)	1/3	120^0	3
Armut (*Pyrus* sp.)	2/5	144^0	5

3. YAPRAK DİZİLİŞİ VE FİBONACCİ SERİSİ ARASINDAKI İLİŞKİ

Her bitkide yaprakların gövde ya da dal etrafındaki dizilişleri Tablo 1'de görüldüğü gibi belirli bir sayısal düzene göre olmaktadır. Bu sayı dizisi, günümüzde pek çok bilim adamı tarafından da kabul edilmekte ve tabiattaki pek çok varlıkta da görülmektedir. Estetik mükemmellik manasına da gelen bu ölçü; resim, heykel, mimari gibi alanlarda temel bir ölçü olarak kullanılmaktadır. Bu sayı dizisi 0 ve 1 rakamlarıyla başlar ve her rakam kendisinden önceki iki rakamın toplamı olacak şekilde devam eder (0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55...) ki bu şekildeki sayısal düzen "Fibonacci Serisi" olarak bilinmektedir. Fibonacci serisini oluşturan sayıları birbirlerine oranladığımızda (1/1, 1/2, 2/3, 3/5, 5/8, 8/13, 13/21, 21/34, 34/55, 55/89...) daima altın oranın sayısal değeri olan 1,618 elde edilmektedir (Newell and Shipman, 2005).

4. FİBONACCİ KURALI VE YAPRAK DİZİLİŞİNDEKİ HİKMETLER

Bitkilerdeki yapraklar, bitkinin ihtiyaçlarına ve yaşama ortamlarına uygun olacak şekilde yani "**ihtiyaca cevap prensibi**"ne göre düzenlenmişlerdir. Yapraklar Fibonacci'nin keşfettiği kurala göre dizilmiş olmasının bitkiler için birçok faydası vardır. Öncelikle böyle bir diziliş, bitki üzerindeki yaprakların birbirini gölgelemeden, tüm yaprakların güneş ışığından ve havadan eşit olarak faydalanmasını sağlamaktır. Ayrıca, bu diziliş sayesinde her yaprak maksimum oranda yağmur suyunu yakalamakta ve bu su gövdeden aşağı doğru akarak köklere kadar gelebilmektedir. Dolayısıyla bitkinin kökü de yağmurlu bir havada yaprakların bu özel dizilimi sayesinde yağmur suyundan maksimum oranda faydalanmış olmaktadır.

Görüldüğü gibi; birçok hikmetler için yapılmış olan yapraklardaki bu ölçülü dizilim, açıkca ilmi gösteren özel bir ölçü içindedir. Ve o özel ölçü ise gayet maharetli bir sanatı gösteren nakışlar içindedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bilimsel çalışmalar socunda; yaprakların oluşumu ve konumu genler tarafından belirlendiği görülmüştür. Ancak bu genler de repressör denilen engelleyiciler tarafından kapalı tutulmaktadır. Zamanı geldiğinde effektör ya da induktör adı verilen uyarıcı maddeler tarafından bu engelleyici maddeler uzaklaştırılarak ilgili gen bölgesi aktif hale getirilmektedir. Bu engelleyici ya da uyarıcı maddelerin ise hormonlar olduğu düşünülmektedir. Ancak, hormonların sentezi için de genlere ihtiyaç vardır. Bu durumda, genlerdeki baskıyı kaldıran maddeler de hormonlar olduğuna göre acaba genler mi hormonların sentezini önce başlatıyor? Ama genler baskıda iken de bu mümkün olamaz! Yoksa hormonlar mı önce genleri aktive ediyor? Bu soruların henüz tam bir cevabı bulunmuş değil.

Ayrıca, evrim görüşünü savunanlar, "**Genetik materyaldeki bu bilgiler, çok uzun süren evrim ve eleme süreçleri sonucunda edinilmiştir ve edinilmeye/kaybedilmeye devam edilmektedir.**" şeklinde bir açıklama yapmaktadırlar. Sonsuz seçenekler arasında en uygununu, en muntazamını seçmek her şeyi gören bir göz ve her şeyi düşünen sonsuz bir ilim gerektirir. Bu durumda, her bitki için en uygun yaprak diziliminin ne şekilde olacağına kim karar vermektedir?

Tüm bunların ötesinde, yukarıda sözü edilen genler ve hormonlar gibi sebebler, cansızdır ve bir ilmi yoktur ki bir plan ve program takip etsin, ona göre her bitkiye özgü özel yaprak dizilimini gerçekleştirsin. Yaprakların sonsuz şekiller ve ölçüler içinde, özel bir şekil ve ölçüde muntazaman ortaya çıkması bu durumun tesadüf ve ihtimalden uzak olduğunun bir göstergesidir. **Şüphesiz ki son derece karmaşık olan Phyllotaxy olayı, akıl ve şuurdan yoksun olan genlerin, hormonların ve tesadüflerin eseri olan Evrim ile açıklanması aklı tatmin etmemektedir.**

İşte bilim dünyasında materyalist bakış açısıyla olaylara yaklaşanlar, Phyllotaxy'de olduğu gibi gayet derin ve çok ehemmiyetli, bin cihette de hikmeti olan canlılardaki reaksiyonları, "Genlerin kontrolü" ve "hormonal yönlendirme" gibi bilimsel bir isim vererek bu mucizevi olayı adileştirip sıradanlaştırıyorlar. Güya o olaya bir ad vermiş olmakla ile bu karmaşık olayların mahiyeti anlaşıldı sanıyorlar. Böylece bunun gibi mucizevi olayların arkasında iş gören harika kudreti bilerek ya da bilmeyerek perdeliyorlar.

Hücrelerde meydana gelen değişim olayları gibi her şeyin bir sebebi olması ya da her şeyin bir sebebe bağlanarak açıklanabilir olması felsefi bir kavramdır. Bu felsefi görüşe göre, kâinatta her şey sebeplerin tasarrufunda ve idaresinde olduğu kabul edilerek Allah'ın kâinat üzerindeki tedbir ve tasarrufu inkâr edilmeye çalışılmaktadır. Böylece, bilinçaltında sebepler bir nevi ilahlaştırılmakta, neticeler sebeplerden bilinmektedir. Oysa sebepler neticeleri yaratmıyor, sadece onların ortaya çıkmasına aracılık yapıyorlar. Tabiri caiz ise, Allah kâinatta sebepler vasıtası ile iş görüyor.

Bitkilerdeki yaprak diziliminde görülen bu ölçü ve düzen, bize sonsuz bir ilim ve hikmet sahibi bir Yaratıcıyı göstermektedir. Kur'an'da;

"Allah her şeyi yaratmış, ona ölçü, biçim ve düzen vermiştir." (Furkan, 2.ayet.)

"Biz, her şeyi belli bir ölçüye göre yarattık" (Kamer, 49, ayet).

ayetlerinin işaret ettiği bu ölçü ve düzen, bitkilerde yaprak dizilişinde de görülür. Bitkilerin genetik yapılarına böyle bir oranı kodlayan, onları bu bilgi ve özelliklerle yaratan Allah (cc.), sanattan anlayan kullarına kendini eserleriyle böyle tanıtmaktadır.

Sonuç olarak, yapraklardaki bu ölçülü ve düzenli dizilişini, **nihayetsiz bir hikmet, hadsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibinden başkası yapamaz.**

KAYNAKLAR

1. Kocaçalışkan İ. Bitki Fizyolojisi, Nobel Yayınevi; 2008.
2. Küçüker O. Bitki Morfolojisi. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, No: 248. İstanbul; 1998.
3. Kumlay AM, Eryiğit T. Bitkilerde Büyüme ve Gelişmeyi Düzenleyici Maddeler: Bitki Hormonları. Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Der. / Iğdır Univ. J. Inst. Sci. & Tech. 2011; 1: 47-56.
4. Newell AC and Shipman PD. Plants and Fibonacci. Journal of Statistical Physics 2005; Vol. 121: 5/6.
5. Rutishauser R, Peisl P. Encyclopedia of Life Sciences. Macmillan Publishers Ltd, Nature Publishing Group; 2001.
6. Satıl F. Bitki Anatomisi ve Morfolojisi, Eğitim Basım-Yayın, Balıkesir; 2012.
7. Siobhan AB, Kuhlemeier C. How a Plant Builds Leaves. The Plant Cell 2010; 22: 1006–1018.
8. Yakar-Tan N. Bitki Morfolojisine Giriş. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, No:119. İstanbul; 1973.
9. Yentür S. 2003. Bitki Anatomisi. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, No: 227, İstanbul; 1973.
10. Zhou C. et al. STM/BP-Like KNOXI Is Uncoupled from ARP in the Regulation of Compound Leaf Development in *Medicago truncatula*. Plant Cell 2014; 26: 1464-1479.

THE MIRACLE THAT HAS COME WITH MILK SPRINGS THAT HAVE BEEN CASCADING FOR CENTURIES: MARVELOUS FOOD, MOTHER'S MILK

Asst. Prof. Dr. Halil İbrahim ERBIYIK[1], Dr. Rabia Merve ERBIYIK[2]

[1]T.C. Üsküdar Üniversitesi, SMYO, Ameliyathane Hizmetleri, İstanbul, Türkiye

[2]SBÜ Ümraniye EAH Kadın Hast. Ve Doğum Kliniği

drhalilibrahim@gmail.com

Abstract

Creation and human beings are filled with imaginative beauties. The verses of Creation invite the person with the most special design to a magnificent and authentic journey. The information that came with the supreme book 1440 years ago points to the greatest awareness in human life. With miracles, human beings are called to define themselves, the Creator and the universe.

The 66th verse of Surat an-Nahl says, "Actually, there are also proofs for you on the sheep, for we are giving you a milk of milk between what is in their wombs and blood, and the drinkers will pass it through their throats." Blood circulates in the body, transporting nutrients and oxygen needed by cells. Thousands of chemical reactions in the digestive system are carried out after physical procedures. In an incredibly short time, hard work, a great skill, a great product is revealed. After selecting the necessary nutrients in the gut, the relevant part is transferred to the blood. Following the first liquidation, blood from the mammary glands (the original raw material) is converted into a specially fabricated one. Approximately 115 items are separated from the bloodstream by the 'osmosis' process and included in the milk content. Milk is only produced in the body of the mother who eats the same food as the rest of the household.

The aim of this article is to claim that the Creation verses are an attempt to open horizons in the minds of today's people through the interpretation of modern medicine. As we have mentioned in our book 'Mother's Milk', interpretation methods with instruments of medical texts in verses are preferred.

As a result, 1440 years ago, the sacred expressions that discussed the role of blood in the process of transformation, attention is given to the Great Powers of the Creator, the brains who think of their wonderful arts.

Key Words: Human milk, Osmosis, Blood, Digestion

ASIRLARDIR ÇAĞLAYAN SÜT PINARLARIYLA GELEN MUCİZE: HARİKULADE BESİN, ANNE SÜTÜ

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ERBIYIK, Dr. Rabia Merve ERBIYIK

Özet

Yaratılış vetiresi insan aklına durgunluk veren güzelliklerle dopdoludur. Yaratılış ayetleri en özel tasarım olan insanı muhteşem ve otantik bir seyahate davet ediyor. 1440 sene önceden yüce kitapla gelen bilgiler, insan hayatındaki en muazzam farkındalığa işaret ediyor. Mucizeler silsilesi ile insan, adeta kendini, Yaratıcı'yı, kainatı tanımaya çağrılmaktadır.

Nahl suresi (16) 66. Ayette geçen "Doğrusu davarlarda da sizin için deliller vardır: Zira size, onların karınlarında olan ile kan arasından halis bir süt içiriyoruz ki, içenlerin boğazından afiyetle geçer." ifadeleri çok öncelerden şaşırtıcı ve inanılmaz bilgilerden söz etmektedir. Allah'ın varlığına, birliğine emare ve deliller binlercedir. Onlardan biri de memeli hayvanların sütleridir. En güzel besin olarak yumurta ikinci sıradadır. Birinci sıra ise tartışmasız anne sütünündür. Yaratıcımız içtiğimiz halis ve tam gıda olan anne sütünü rahmet çeşmesi de diyeceğimiz memeler musluğundan kan ve fışkı (arasın)dan hasıl ve ikram etmektedir.

Canlının yediği gıda, midede ve barsaklarda sindirilir. Kan vücut içinde dolaşıp hücre, doku ve organların ihtiyaç duyduğu gıda ve besin maddelerini, gerekli oksijeni taşımaktadır. Sindirim sisteminde onbinlerce kimyasal reaksiyon, fiziksel, hormonal faaliyet ardı ardına gerçekleştirilir. İnanılmaz kısa sürede, çok zor işler, çok büyük bir maharetle, çok muhteşem bir ürün ortaya çıkarılır. Barsaklardaki gerekli besin seçimi ardından ilgili kısım kana aktarılır. İlk tasfiye ardından, meme bezlerine gelen kan (asıl hammadde) özel bir fabrikasyonla süte dönüştürülür. Yaklaşık 115 madde 'ozmoz' tekniği ile kandan ayrılıp süt muhtevasına dahil edilmektedir. Hayvan, insan bütün memeli annelerin yedikleri sindirimle önce fışkıdan, sonra da kandan ayrıştırılmaktadır. Ev halkı ile aynı gıdaları yiyen loğusanın bedeninde sadece süt üretilmektedir.

Bu makalenin amacı: Yaratılış ayetlerinin modern tıbbın yorumuyla günümüz insanının zihninde ufuklar açma çabasıdır. Anne Sütü kitabımızda da belirttiğimiz gibi ayetlerdeki ifadeleri tıp tekniği enstrümanları ile yorumlama metodu tercih edilmiştir.

Sonuç olarak; 1440 sene önce kanın süte dönüştürülme sürecindeki rolünü konu edinen kutsal ifadelerle, herşeyin Sahibi olan Ulu Kudretin, muhteşem sanatlarını düşünen beyinlere sunduğuna dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, Ozmoz, Kan, Sindirim

1.HAMİLELİKTE MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

Gebeliğin üçüncü ayından itibaren giderek artan bir hızla, yüksek düzeyde östrojen, progesteron, prolaktin ve plasenta süt hormonu salgılanır. Böylece memeler büyüyerek fonksiyonel organ haline gelirler. Meme başı çocuğun ağzına kolayca alabileceği bir hale getirilir. Meme başındaki koyu renkli areolanın hassasiyeti, büyümesi artar. Üzerindeki 'montgomeri tüberkülleri' denilen kabarcıkları bazı anne adayları boş yere anormal sayar, üzülürler. Unutmamak gerekir ki, hiçbir insanın bedeni yapısı başkasına benzemez, organizmanın muhteşem tasarımında tesadüfe tesadüf edilemez. Montgomeri tüberküllerinin bir görevi; memeyi koruyucu, yağlı ve kokulu bir madde salgılamalarıdır. Mikrop öldürücü etkisi de olan bu madde meme başı ve areolayı kaygan hale getirdiği gibi, saldığı koku bebeğin areola ve meme başını kolayca bulmasını da kolaylaştırır. Gebeliğin ikinci yarısından itibaren meme dokusunda hummalı faaliyet hızlanır. Alveollerden kolostrum (ağız, ilk süt) sentezi başlar.(1)

2.SÜT YAPIMI (LAKTOGENEZ)

Süt yapımının başlaması plasentanın ayrılması ile eş zamanlıdır. Doğumu takip eden ilk 30 saatte göğüsler kolostrum ile doludur. Ancak otuzuncu ila kırkıncı saatlerden sonra sentezlenen sütün içerisindeki laktoz miktarı giderek artmaya başlar. Laktoz, anne sütündeki en 'ozmotik' maddedir. Laktozun artmasına paralel olarak süt miktarı da çoğalarak halk arasında 'süt inmesi' olarak tarif edilen bu durum memenin emzirme işlemine paralel olarak süt salınımına imkân verir. Emzirildikçe süt imal edilir. Böylece israfın önüne geçilmiş olur. Bebeğin ihtiyacından fazla sütün yapılarak ziyan olması veya az süt yapılarak aç kalması önlenmiş olur. Her iki meme aynı hormonal etkilere maruz kalmalarına rağmen, yaptıkları süt miktarları farklı olabilir.(2)

2.1. ORİJİNAL SÜT OLUŞUMU

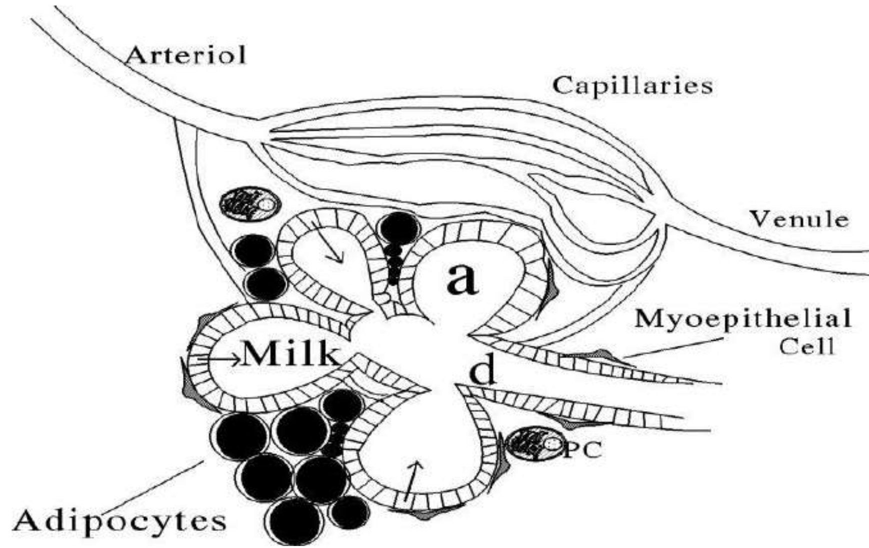
Sütün ham maddesi 'kan'dır. Süt, alveol denen meme bezlerinin özel odacıklarında imal edilmektedir.

> **Sizin için hayvanlarda da elbette ibretler vardır, size onların karınlarındaki fers (yarı sindirilmiş gıdalar) ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla kayan dupduru bir süt içirmekteyiz.** _(Nahl , 66)_ (3)

Annenin meme dokusu yeni doğmuş bir bebeğin ihtiyacı olan anne sütünün üretilmesi ve salgılanması görevlerini mükemmel olarak yerine getirecek bir yapıda yaratılmıştır. Meme dokusu gebelik döneminde artan

hormonların etkisiyle daha ilk haftalardan itibaren önemli değişikliklere uğratılır ve 20.haftadan itibaren kolostrum adı verilen ilk süt, meme kanallarından salgılanmaya hazır hale gelir.

Meme bezleri ya da rahmet muslukları. 20 segment (lob, kısım)'ten müteşekkildir. Bu bölümlerin, her biri, meme başında sonlanan bir ağacın dalları ve yapraklarını andıran fabrika üniteleridir. Dallar, süt kanallarıdır. Yapraklar ise içlerinde sütün üretildiği alveollerdir. Alveoller çok mükemmel bir şekilde geliştirilmiş fonksiyonel odacıklardır. Meme kısmen salgı dokusu, kısmen destek ve yağ dokusundan oluşmuştur. Salgı dokusunda yapılan süt, önce küçük kanallar ve daha sonra ana toplayıcı kanallar boyunca meme ucuna ilerler. Kanallar, meme ucuna ulaşmadan önce daha da genişleyerek laktiferöz sinüsler şeklini alır. Bu sinüsler, sütün içinde toplanması nedeni ile önemlidir. Meme ucunda pek çok sinir ucu bulunmaktadır. Meme ucunun çevresinde areola adı verilen koyu renkli hafif kabarık bir halka bulunur. Yağlı vasıfta olup, meme ucu derisinin yumuşak ve iyi durumda bulunması sağlar. **Süt yapımı hormon, enzim ve refleksler sonucu meydana getirilmektedir**. Gebelik süresince, salgı bezleri süt yapımına hazırlanırlar. Doğumdan hemen sonra değişen hormonal değişiklikler ile süt yapımı başlar. Bebek beslenmeye başlayınca, iki refleks sonucu süt tam zamanında gelmeye başlar. Meme bezlerine dolaşım vasıtasıyla ulaştıran kandan alınan besinler, bir seri faaliyetten geçirilir. Kısmen veya tamamen parçalanırlar. Yeniden senteze uğrarlar, miktar ve vasıfları ayarlanır. Paketlenir ve ihraç edilirler. 115 madde (Neville 1995 ve ark) yaşayan canlı bir sıvıda buluşuyor.(9)



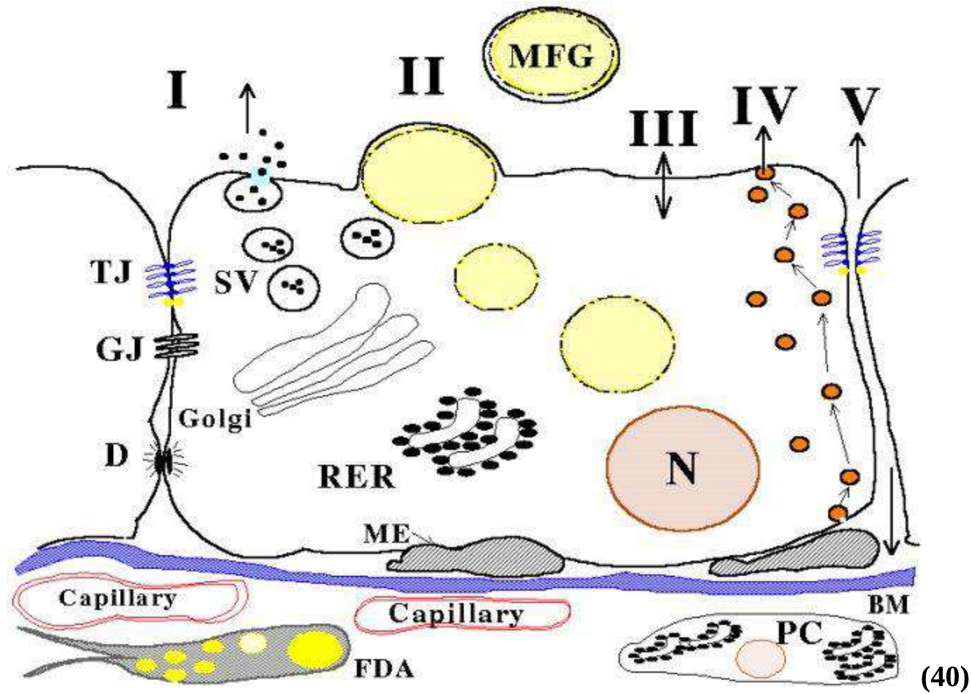
Ham madde yani kan alveollerden laktifer sinüslere, süt vasfını kazanıp, meme ucuna açılan büyük boşluk olan ampulla'ya sevk edilir. Bebek, ihtiyacı olan sütü rahmet musluğunun ağzından, çok az bir gayretle alıverir. (4)

Anne sütünün temel kısımları, **protein, karbohidrat, yağ ve minerallerdir**. Bunların her biri alveollerde farklı imalat kalıplarından geçirilmektedir. Endoplazmik retikulum denilen orijinal cihazların ribozom adlı bölümleri bu iş için maharet kazanmıştır. Anne sütüne **has**, **miktar ve kalitede** süt imali için tüm hazırlıklar tamamdır. Golgide son bir rötüş yapılır. Anne sütüne mahsus özelleşmiş karbohidrat ve glikoprotein de yine bu golgi cihazında üretilir. Hücre vakuolleri veya transfer vezikülleri gibi özelleşmiş odalarda tutulduktan sonra, alveol hücrelerinin duvarlarındaki yine bu maksat için hususileştirilmiş yerlere getirilir. Anne sütünün özel şekeri olan laktoz, laktoz sentetaz adlı enzimle golgi cihazında imal edildikten sonra proteinlerde birleştirilmektedir. Laktoz sentetaz enzimi, A ve B (Alfa-laktoglobulin) diye iki ayrı proteinden ibarettir. Laktoz sentezi esnasında her iki protein, golgi cihazı içerisinde etkileşmekte ve laktoz adlı 'süt şekeri' imalatı yapılır. Laktoz sentezi B proteinlerinin mevcudiyetine bağlıdır. Yağlar, damla şeklinde alveol hücrelerinin duvarında yer aldıktan sonra, gittikçe hücre duvarı ile beraber, dışarıya doğru sürüklenirler.

Prolaktinin süt imalini başlatması ile alveol hücrelerinin enzim muhtevası da değişir. Kanda besinler (protein, karbohidrat, yağ, vitamin ve mineral temel maddelerin alt yapısında kullanılan) yaklaşık 115 kadar plazma maddesi halinde **ozmoz**a uğratılıyor. (40)

Ozmoz kanın süte dönüşümünde en temel biyolojik işlemdir. Süt komponeentlerinin öncüleri kandan ozmoz tekniği ile ayrılır. Kapiller damarlar ve epitel hücreleri arasındaki ekstraselüler sıvıya dâhil olur. Öncüler, müteakiben ekstra selüler sıvıya veda edip süt üretim hücresi olan alveol epitel hücresinin bazolateral membrın boyunca taşınırlar. Süt öncüleri ve süt muhtevasındakiler 5 yolla alveol lümenine dâhil olur. Amino asitler, şeker, tuz, yağ öncüleri olup, Ig gibi protein öncüleri ile ekstraselüler nahiyede buluşurlar. Amino asitler proteinlere, glukoz laktoza dönüşür. Lipid damlaları trigliseritlerden teşkil edilir.

Kan ve süt izoozmotiktir. Ancak aynı kimyasal dengede değildir. Sütte, şeker kanda olduğundan 90 kat, kalsiyum 13 kat, inorganik fosfor 10 kat, yağ 9 kat, potasyum 5 kat fazladır. Protein yarısı, sodyum 7'de biri kadar bulunmaktadır. Majör katyonlar Potasyum, Sodyum, Kalsiyum, Magnezyumdur. Bunlar Klor ve sitrat ile dengelenir. Sodyum, Potasyum ve Klor geçirgenliği kolay elementlerdir. Kalsiyum, Magnezyum ve sitrat ise kısmen bulunmaktadır. Kazein moleküllerinde bolca Magnezyum ve Kalsiyum ile sitrat mevcuttur. Kalsiyumun bir kısmı kemikte fosfata bağlanır. Sütün ozmotik basıncının çoğu süt şekeri laktoza kalanı bir takım iyonlar, sitrat ve proteinlere aittir. Suyun akışı elektriksel bir potansiyel oluşturur. Sodyum ve potasyum sitoplazmaya dâhil olur. Su kanallara geçmez. Alveol hücrelerdeki salgı iyon oluşumunu sağlar. Kalsiyum ve fosfor esas süt mineralleridir. Çinko, magnezyum, demir, mangan ve molibden ile kobalt enzim ve kofaktörlerin sentezi için şarttır (bebeğin kemik gelişimi doku gelişmesi için). 1 yıl dolmadan hem beyin, hem de vücut gelişimi hız kazanmalıdır. Yürüyen, konuşan, hareket eden, gören duyan bir canlıya dönüşüm projesi için anne sütü ve içindekiler son derece değerlidir.



(40)

2.2. ANNE SÜTÜNÜN TEMEL KORUYUCULARI

İmmünoglobulinler: En yüksek konsantrasyon kolostrumdadır. Spesifik virüslere ve bakterilere karşı anne sütü seviyeleri artmaktadır.

Laktoferrin: İnsan sütüne hastır. Kolostrumda en yüksek konsantrasyonlarda bulunur, ancak tüm ilk yıl boyunca devam eder. Staphylococci ve E. Coli gibi önemli bakteriler üzerinde doğrudan antibiyotik etkiye sahiptir.

Lizozim: İnsan sütü, herhangi bir formülden otuz kat daha yüksek seviyelerde lizozim (güçlü bir sindirim bileşeni) içerir. Bağırsak bakterilerinin düşmanıdır.

Büyüme Faktörleri: Hastalığa neden olan gram-negatif bakteri ve parazitleri ortadan kaldıran laktobasillere yardım eder.

Alerji önleyici faktörler: Çoğu formülde kullanılan ineklerin süt proteini, yabancı bir proteindir. Bebekler insan dışı sütü maruz bıraktıklarında, aslında yabancı proteine karşı antikorlar geliştirirler.

Karnitin: Karnitin, yağ asitlerini bir enerji kaynağı olarak kullanmak için gereklidir.

DHA & ARA: Beyin ve retina maddesinde önemli yapısal bileşenlerdir. (4)

Süt bebek için yegâne su kaynağıdır.

3. DOĞUMUN DÖRDÜNCÜ SAFHASI: EMZİRME

Emzirme, doğumun üç safhasına ilaveten ayrılmaz dördüncü kısmıdır. İlk ve devamlı bağışıklama ve tabii bir aşılamadır. Olağanüstüdür. Eşi bulunmaz bir cevherdir. Muhteşem bir sanattır. Anneden bebeğe mükemmel bir servis, harikulade bir lezzet kanalıdır. Emzirme ile anne ve bebek arasında sevgi akışı gerçekleşir. Emzirme hakkı bütün kadınlar için bir insanlık hakkıdır. **Yeni doğmuş bebeğimiz sizden farklı bir canlı olduğunu anlaması iki yılını alır.** Bu sebeple 2 yaşından önce bir bebek annesinden 24 saat ayrı kalmayı kabul edemez. Yeni doğmuş bir bebek annesinin kucağında bütün ağrılarını, sancılarını unutur. Spazm ve gerilimleri ortadan kalkar. Onun için annesinin göğsünden emmek, onun kokusunu almak bütün ağrı kesicilerden çok daha tesirlidir. **Anne sütünün gizemi akılları durgunluk vermektedir.** Anne sütünün formülünü bugün bile halen anlayamıyoruz. İşin en enteresan tarafı standart bir süt tarzının olmasıdır**. Anne sütü tıbbın çözemediği bir mantıkla üretilmektedir.** Hem özellik ve hem miktar olarak tam bebeğin özelliklerine göre imal edilmektedir. Ekmekle beslenen bir deri bir kemik Afrikalı kadın bile, havyarla beslenen İskandinav ülke kadını gibi aynı mükemmellikte süt imal edip, sütlerini bolca yavrularına sunabilmektedir (batılı kadınların sütünün kalitesi, fakir ülke kadınıyla aynıdır). Gerekirse annesinin kemiğini eriterek gerekli kalsiyumu temin etmektedir. **Biyolojik mucize!** Yavrunun midesinde süt bitince ve mide asidi refleksif bir yolla artınca, anne sütü de benzer refleksif yolla aynı zamanda salgılanmaktadır. *'Biyolojik mucize* ' olarak ifade edilen bu harika hadise, anne organizmasının bütün özelliklerini ve aynı zamanda yavrunun ihtiyaçlarını bilen ve onları bir sisteme bağlayan İlahi prosedürce gerçekleştirilmektedir. Anne yan odada ev işiyle meşgulken bebek acıkıp, mide kasları kasılınca aynı zamanda öte odada bulunan annenin göğüs dokusunda süt salgılaması başlamaktadır. Birbirlerini görmeseler bile.. Dünyadaki hiçbir besin anne sütünün yerine tutamadığına göre zerresi ziyan edilmemelidir.

Anneler! Emmek istediği için ağlayan bebeğiniz, emziği değil, sizi istiyor. (5)

4. SİRKADİYEN RİTİM: İNSAN VÜCUDUNUN BİYOLOJİK SAATİ

Hormonlarla düzenlenen vücudun değişen ihtiyaçları, bir özel saate tabidir. Örneğin, kortizol hormonu, vücudun stres düzeylerini, melatonin hormonu ise uyku ve uyanıklık ritmini düzenlemektedir. Sindirim sisteminin hızlı olduğu saatler sabah saatleri, sindirim sisteminin yavaş olduğu saatler ise akşam ve gece saatleridir.

Anne sütünün ise canlı ve dinamik yapısı, günün değişen ritmiyle eşsiz bir uyum içindedir. Bebeğin biyolojik saati de sirkadiyen döngüyle birlikte ilerler. Ancak, hayata henüz adapte olmaya çalışan küçük

bedeninin ihtiyacı olan ve öğrenmesi gereken dengeler vardır. Emzirilen bir bebek, annesinin sütünden sadece besin ve bağışıklık faktörleri değil, aynı zamanda hormon yapıları, stres ve enerji düzenleyicileri de alır. Bu yolla, sağlıklı gelişir ve büyür. (9) Süt şekeri dediğimiz laktoz, sabah sütünün eşsiz yoğunluktaki bileşenidir. Bebeğin gün boyu sürecek olan beyin gelişiminin ve beden enerjisinin yakıtıdır. Laktoz, kuvvetli bir besindir ve sindirim sisteminin hızlı çalıştığı sabah saatlerinde sindirimi idealdir. Meme içinde su yoğunluğu arttığında laktoz oranı da yükselir. Annelerin sabah saatlerinde memelerini daha şiş ve dolu hissetmesinin nedeni budur. Sabah sütü, aynı zamanda ilk süt özelliğine sahip olup bebeğin susuzluğunu giderir. Emzirme sonunda son süt adını almaktadır. İki süt arasındaki fark, sadece sütün yağ içeriğindedir. İlk sütün yoğunluğunu su, son sütün yoğunluğunu yağ oluşturur. Memedeki süt, kanallarda depolanmaz. Her emzirme bitiminde süt, meme içinde baştan üretilir. Buna göre, önce yağ üretimi gerçekleşir, daha sonra su oranı yavaşça artmaya başlar. Meme içinde sütün kapasitesi son noktaya ulaştığında su miktarı, yağ miktarından her zaman fazladır. Böylelikle bebek, uzun emzirme aralığında daha yoğun su, kısa emzirme arlığında ise yoğun yağ içeriğini alır. Benzer biçimde, sabah saatlerinde su muhtevası yoğun sütü alan bebek, gece saatlerin de yağlı sütü alır.(10) Annenin sütündeki su oranı, akşam saatlerinde yavaş yavaş düşmeye başlar. Bu nedenle de anneler, akşam ve gece saatlerinde memelerinin dolu olmadığını, hatta boş olduğunu düşünür, ama bu doğru değildir. Çünkü akşam sütünün su yoğunluğu düşük ama yağ oranı yüksektir. Gece sütünün yapısı incelendiğinde, benzersiz özelliklerle karşılaşılmıştır: Gece sütünde laktoz oranı düşüktür. Çünkü gece sindirim sistemi yavaşlar ve gün boyu çalışan beynin gelişimi ise, artık dinlenmeye ve sağlıklı REM düzeylerine bağlıdır. Gece sütünün yağ oranının yüksek olmasının en önemli nedeni, bebeği sadece tok tutması değil, aynı zamanda kısa bir süre emerek doymasını sağlamasıdır. Bu nedenle emzirilen bebekler, geceleri gündüze oranla daha kısa bir seansta emme işini bitirirler. Anne uykusuna devam etme fırsatı yakalar.

Bazı loğusalar: "Arkadaşımın bebeği mama ile besleniyor ve sabaha kadar uyuyor; ben ise, bebeğimi emziriyorum ama çok sık uyanıyor emmek için, yoksa karnı doymuyor mu? "diye endişelenir. Emzirilen bebeklerin karnı ideal ölçüde doyar. İhtiyaç doğrultusunda uyur, uyanırlar. Formül mama ile beslenen bebekler ise, uzun uyuyabilir. Bunun genellikle iki önemli sonucu olur: İlki, fazladan mide doluluğu nedeniyle sindirim sistemi, böbrek ve karaciğer yorulabilir ve sonucunda büyüme hormonları baskılanabilir. İkincisi ise, formül mamalar, inek sütünden geliştirilen protein yapısına sahiptir ve bu protein türü, casomorphin içerir. Casomorphin ise, gereğinden fazla ve uyuşarak uyumaya neden olur. Yeni doğan için ilk 6 ay en önemli şey beslenme ve uyku değil, yeteri kadar beslenme, uyku ve uyanıklıktır.

Bebek gelişimi nicelikten çok niteliğe bağlıdır. Çünkü insan yavrusunun ihtiyaçları, inek yavrusunun ihtiyaçlarından oldukça farklıdır.(11) Akşam saatlerinde annenin sütünde melatonin düzeyleri yükselmeye başlar. Gecenin en karanlık ve annenin uykuya geçtiği saatte anne sütündeki melatonin düzeyleri yüksek seviyelere ulaşır. Melatonin, bebek vücudunda uyuma, uyanma dengesini ayarlar, sindirim sistemi ve düz kaslar üzerinde dinlenme etkisi yapar. Bu sayede, bebeğin büyüme faktörleri aktive olur. 'Uyusun da büyüsün' lafı boş bir söz değildir. Bebekler, dingin ve stressiz bir uyku uyurlar; daha iyi dinlenir, bu nedenle de daha çabuk uyanırlar. Anne sütü alan bebekler, gece ve gündüz yeterli aralıklarda uyur ve beslenir, uyanık ve canlı kalırlar. Uykuda daha dengeli REM düzeyi gösterirler. Anne sütü alan bebek acıktığı için daha kısa uyumaz, aynı zamanda daha iyi dinlendikleri için de kısa uyurlar.(12)

5. SÜTÜN MUHTEVASI BEBEĞİN BÜYÜMESİ İLE ORANTILI OLARAK DEĞİŞİR

Bebeğin geçirdiği evreye göre hangi dönemde hangi besine ihtiyacı varsa süt muhtevası da bu döneme göre farklıdır. İlk doğduğu günlerde süt kolostrumdur, yani protein ve antikor açısından zengindir. Bu süt, bebeğin bağışıklığını kuvvetlendirir ve bebeğin sindirim sisteminin gelişimine yardımcı olur. İlk 3-4 günden sonra süt daha ince, sulu ve tatlı bir forma dönüşür. Bu onun susuzluğu içindir. Şeker, protein ve mineraller de ihtiyacına göredir. Bu süt, yağ açısından düşük ve karbohidrat açısından zengindir. İdeal sıcaklığı ile her an hazır olan anne sütü, içinde bulunan şeker ve yağ ile beyin gelişiminde de önemli bir rol oynar. Ayrıca içindeki

kalsiyum gibi elementler, bebeğin kemik gelişiminde büyük bir pay sahibidir. Zamanla daha yoğun ve kremsi bir hal alır (bebeğin açlığını gidermek için). Aynı zamanda IgA seviyesi 10. günden en az 7,5 aya kadar yüksektir. Bu sütün içerdiği antikorlar da bireysel yani her bebeğin ihtiyacına göre farklıdır. Yüce Kudret bunun için özel bir sistem yaratmıştır. Anne bebeğe dokunup sarıldıkça, annenin vücudu bebeği kolonize eden patojenlerle bağlantıya geçer ve annenin vücudu uygun antikorları ve bağışıklık hücrelerini üretir. Erken doğum yapan annelerin sütünde ise mucizevi bir şekilde, bebeğin ihtiyacına yönelik olarak daha fazla yağ, protein, sodyum, klorür ve demir bulunur. Nitekim kendi annelerinin sütüyle beslenen erken doğan (prematüre) bebeklerde, göz işlevlerinin daha iyi gelişmesi, zekâ testlerinde daha başarılı olma gibi pek çok üstünlük tespit edilmiştir. Anne sütü bebeğin geçirdiği evrelere göre değişmekte ve bebeğin hangi döneminde hangi besine ihtiyacı varsa sütün içeriği de bu döneme göre farklılık göstermektedir. Bu mucizevi karışım süt olarak adlandırılmasına rağmen, aslında anne sütünün %90'ı sudan oluşmaktadır. Bebeklerin besinden başka suya da ihtiyaç duyarlar. Hariçten alınan su sağlıklı olmayabilir.

Anne sütünün besin değeri çocuğun cinsiyetine göre değişir. Yağ, protein, vitamin, şeker, mineraller ve hormon seviyelerinin erkek ve kız bebekler için farklı olduğunu gösterilmiştir. Sadece büyümesi üzerinde değil, davranışları üzerinde de doğrudan etkilidir. Erkek bebekler için üretilen sütün yağ ve protein bakımından % 35 daha yoğun olduğunu göstermektedir. Kız bebek emziren annelerin sütü daha az yağlı, kalsiyum bakımından oldukça zengindir. Bu durum kızların iskelet sisteminin daha hızlı gelişmesini sağlar.(11) Bebek hastalıklarına özel tedavi ve ilaç içeren özel bir besin, annelerinin vücudunda yaratılmaktadır. Bebek ile ilgilenen anne organizması istilacıları belirler. Bu durum tesadüflerle asla açıklanamayacak kadar kusursuzdur.

Çok az miktarda demir bulunması demir bakımından fakirlik anlamına gelmez. Demir bakteriler ve boğaz florası için bir işarettir. Bebeğin bağırsaklarında faydalı bakterilerin gelişmesi bu harika gıda ile hız kazanmaktadır. Bağırsaklarda sağlıklı mikrobiyal yapının bulunması şarttır. Bebeklerin ise doğduklarında bağırsaklarında bakteri bulunmaz, bu nedenle ilk üç yıl içinde bebeklerin beslenmesi önemli bir etki oluşturur. Erken doğmuş bebeklerin ihtiyaç duyduğu maddelerle zamanında doğan bebeklerin ihtiyaçları birbirinden farklıdır ve buna uygun olarak gebelik haftasına göre bebeğe verilen ilk sütün bileşimi önemli değişiklikler gösterir. Yapılan çalışmalar sonucunda, hakkında yüzlerce makale yayınlanan anne sütünün son olarak da bebekleri kanserden koruduğu ispatlanmış, fakat bunun mekanizması henüz tam olarak anlaşılamamıştır. İsveç'te Lund Üniversitesi'nde doktor ve immünolog olarak çalışan Catharina Svanborg, **anne sütündeki bu mucizevi sırların kanserin her çeşidi için bir koruma sağlayabileceği** üzerine keşfe devam ettiklerini söylemektedir.(13) Anne sütünün bolca ihtiva ettiği Omega-3 yağ asitleri insan beyni ve retinasının önemli bir bileşeni olduğundan, özellikle yeni doğan bebekler açısından çok değerlidir. Omega-3 hamilelik dönemi boyunca ve bebeklik döneminin başlarında, beyin ve sinirlerin uygun şekilde gelişimine katkı sağlar. Anne sütü de doğal ve mükemmel bir Omega-3 deposu olduğundan, bilim adamları anne sütünün bu içeriğine dikkat çekerler. (13)

Anne sütü bebeğin psikolojik ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Annenin bebeğini emzirmesi sadece fiziksel bir eylem değildir. Anne bebeğini büyük bir şevk ve aşkla kucağına alıp emzirmeye başlarsa, böylece bebeğine sevgiyi ve sevmeyi de öğretmiş olur. Öte yandan bebeği emzirmek büyük miktarda kalori tüketerek hamilelik sonrası kilolardan kurtulmaya yaramaktadır. (34) Bebeğe ek besin, su, biberon verildiği andan itibaren süt salgısı azalmaya başlar. Aksine bebeğin açlık belirtileri ortaya çıktıkça anne onu emzirdiğinde süt üretimi gerekli seviyeye ulaşır.(4). Anne sütündeki besin maddelerinin dengesi en ideal ölçülerdedir ve bebeğin henüz olgunlaşmamış vücut sistemleri için en uygun formdadır. (13)

6. KOLOSTRUM (AĞIZ SÜTÜ) VE BİYO-YARARLILIK

Doğumdan hemen sonra ilk 3-5 günde salgılanan, bileşim özellikleri ile yeni doğan bebeğin ilk günlerdeki ihtiyaçlarını karşılamak açısından büyük önem taşıyan süttür. Hastalıklardan korur, bağışıklık

sistemini güçlendirir. A, D, B12 vitaminleri acısından yeterli, bağırsağın olgunlaşmasını sağlayan epidermal büyüme, alerji ve intolerans oluşmasını engelleyen büyüme etmenlerinden zengindir. Kolostrum 5-10 gün arasında geçiş sütü şeklini alır. 3. haftadan sonra anne sütü olgun süt özelliğini taşır. Anne sütünün laktoz içeriği ise %7 civarındadır. Enerji protein ve yağlardan gelir. Kolostrumda daha fazla olmak üzere çoklu doymamış yağ asitlerinden zengin olması, sinir ve beyin hücrelerinin gelişimi, görme için önemli rol oynar. Potasyum, sodyum, kalsiyum serbest iyonlar olarak, diğer mineraller de kompleks bileşikler halinde bulunur. Demir az zannedilse de (100 ml de 0,2-0,8 mg), biyo-yararlılık açısından yeterlidir. Çinko emilimi yüksektir. (4)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bebeklerin özellikle gelişmiş ülkelerde biberonla ve formül sütlerle beslenmesi çocuk sağlığı konusunda hekimleri derinden kaygılandırmaya başladı.

Bu çerçevede WHO (Dünya sağlık örgütü) ve UNICEF'in işbirliği ile Ağustos 1990 tarihinde İtalya'nın Floransa kentinde anne sütü ile beslenmenin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi bağlamında bir bildirge yayınlandı ve içinde bebeklerin en az ilk altı ayda ana sütü ile beslenme zaruretine vurgu yapıldı. Bu yüzden her yıl 1 Ağustos günü de dünyanın çeşitli ülkelerinde dünya anne sütü günü olarak kutlanıyor.(15)

Bristol Üniversitesi bilim adamlarının yaptıkları araştırmalarda, anne sütüyle beslenmenin uzun vadedeki faydaları arasında, tansiyon üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu ve bu sayede kalp krizi risklerinin azaldığı ortaya konmuştur.

Circulation adlı tıp dergisinde yayımlanan araştırma sonuçlarına göre, anne sütü ile beslenen bebeklerin kalp hastalıklarına yakalanma riski daha azdır. Anne sütünde damar sertliğini önleyen yağ asitlerinin bulunması, anne sütü ile beslenen bebeklerin daha az sodyum tükettikleri ve aşırı kilo almadıkları için, anne sütünün kalp sağlıkları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu gerçeğini ortaya konmuştur.

ABD'deki Cincinnati Üniversitesi çocuk hastanesinde Lisa Martin ve arkadaşları, anne sütünde yüksek miktarda kalp krizi ve obezite riskini azaltmada önemli "adiponektin" isimli protein hormonu buldu. Anne sütündeki leptin hormonu yağ metabolizmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

7. NİÇİN İKİ YIL?

Manuel of Pediatric Therapeuties dergisinde bebeğin anne sütü ile iki sene emzirilmesi icap ettiği ifade ediliyor. (16) Anne sütünde "serbest taurine" (beyin gelişiminde önemli) inek sütünden kırk kat fazladır. Çocuğun zeki olması uzun süreli emzirilmeyle ilgilidir. Kuvvetli bir mikrop öldürücü olarak sepsiste (yani vücudun yaygın olarak mikropla istilasında) kan verilme tedavisi ne ise, aynen öyle yararlıdır. O durumda süt ememeyen ve burundan fasılalarla beslenen yavru adeta antibiyotik almaktadır. Hatalı bir anlayış ile bazı yörelerde ishalli çocuğa süt vermezler. Oysa ishalden ölüm ve hipernatreminin (kanda sodyum fazlalığı) ilacı anne sütüdür.(16) . İngiltere ve Galler'deki seri çalışmalar bunu destekler mahiyettedir.(17) Ig A, lizozim, laktoferrin mikropların üremesini engellediği gibi yeni doğan servislerinin korkutucu mikrobu olan klebsiallanın önüne geçmek imkânını da sunmaktadır. Gaitada kan ile seyreden ağır bir hastalık olan "nekrotizan enterokolit" süte mağlup olmaktadır.(18) Anne sütü virüs öldürücü faktörler ihtiva eder. Bilhassa geri kalmış ülkelerde anne sütü ile beslenen bebeklerde ölüm oranı azdır.(19) Anne sütü alanlar ileride, yaşlıların rahatsızlığı damar sertliği ve şişmanlığa karşı korunurlar. Yüksek kolesterol muhtevası, kolesterol katabolizması için lüzumlu enzim yapımına imkân tanır. (20). Lloyd ve Falkner'in yayınları da bu yöndedir.(21)

Tiroit bezi yetersiz çalışması sonucu ortaya çıkan hipotroidi hastalığı, anne sütü alanlarda daha az görülüyor. İnek sütü allerjisi ve süte tahammülsüzlük tabidir ki görülmemektedir. Stevenson, ikinci altı aylık sürede solunum yolu enfeksiyonlarının anne sütü alanlarda daha az olduğunu belirtmektedir. Kabakulak, grip, suçiçeği, Japon B ansefalit (beyin iltihabı) virüslerinin büyümesi insan sütündeki maddeler tarafından

engellendiği, sütteki antikorların sindirim sisteminin mukavemetini artırdığı, bilhassa *E.coli* denen mikrop çeşitlerine direnç sağladığı belirtiliyor.(22)

Anne sütünü uzun süre vermek anneye meme kanseri açısından koruyucu mahiyettedir.(23) Bir başka makalede de 25 yaşına kadar doğum yapanlarda meme kanserinin engellendiği belirtiliyor.(24) Anne sütü yanında bebeğe ilâve gıda verilmesi için aceleye gerek yoktur. Altı aydan önce tamamen gereksizdir. Anne sütünden alınan demir günlük ihtiyacı karşılayabilmektedir. Ek besinler demirin emilmesini azaltmaları (% 80 nispetinde) sebebi ile demir eksikliği açısından riskli bir duruma yol açabilmektedir.

Dokuz ay anne sütü dışında herhangi bir ek besin almayan bebeklerde kansızlık (anemi) olmadığı görülmüştür. (25) Çocuğu sütten erken kesmek, çocuk ruhu üzerinde aksi tesir yap maktadır. Prof. Adasal (26) ,"Vakitsiz meme kesimi ileride daima serzeniş ve güç beğenme davranışını doğurur. Ani memeden kesmeyle duygu bozukluğu olabilir. “demektedir. Prof. Köknel (27) ise “Yemek, içki düşkünlüğü, sigara, uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı, oral dönemle (çocuğun süt emme dönemleri) alakalı inkıta neticesi olur." der. Çocuğun sütten erkenden kesilmesi, ruhunda menfi durumlar meydana getiriyor. Sosyolog Mead araştırmasında, çocukluğunda az şefkat gören, gıda açısından cimri bir şekilde beslenenlerin ileride saldırgan, kavgacı, güvensiz kimseler olarak yetiştiklerini tespit etmiştir. Çocuk iki yıl emzirildiğinde hem gıda problemi, hem de şefkat problemi halloluyor. Çünkü emzirmek için kucağa almak, aynı zamanda bir şefkat gösterisidir. (28)

Prof. Harlov, anne varlığının yalnız fizikî destek için değil, çocuğun zevklerinin doyurulması için de önemini ispatlamıştır. Anne kucağında emzirilen insan yavrusu da hem beslenmekte, hem de güven ortamı bulmaktadır.(28) Prof. Cebiroğlu' nun dediği gibi "Anne çocuğunun açlığını, ıslaklığını, soğukluğunu giderir. Bunlarla birlikte çocuk her defasında annesinin sesini, kokusunu, temasını hisseder. Bebek de anne yüzüne bakar, iki aydan sonra gülümser, ağlar, kucağa uygun gevşek durum alır. Erken emmekten kesilirse çocuğun zevkini tatmin etmek için parmağını emdiği görülür" denmektedir. (29) Çocuğun annesi tarafından kucakta emzirilerek beslenmesi çocukta, duyduğu huzursuzluğu (sıkıntı, korku ve güvensizlik) giderici, onda huzur sağlayıcı (gevşemek ve güven duygusu) tesirdedir. Çocuk emzirilirken kucakta olması çocuğa güven veriyor. Bowlby (30) anne bedenine değinenin güven duygusu yerleşmesine tesirinin önemli olduğunu bulmuştur. Messerman, annenin çocuğa sarılmasının mühim bir hâdise olduğunu belirtir. Uzun süre çocuğu emzirmek ileride kendine güvenen istikrarlı bir ruh haleti ortaya çıkarır. Prof. Yörükoğlu, süt çocukluğu döneminde bu problemin, ileride oburluk, şişmanlık, içkiye ve uyuşturucuya düşkünlük, ruhi çöküntüye sebep olduğunu söylüyor.(31)

1993 yılında yapılan “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nda ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenen bebeklerin oranı %1,3 olarak belirtilmiştir. (32) Yine aynı araştırmada, beş yaşın altındaki çocukların %25’inde beslenme eksikliği tespit edilmiş ve her yıl 63.000 çocuğun önlenebilir hastalıklardan dolayı hayatını kaybettiği belirlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre emziren kadın oranları yüksek olsaydı yılda 1,5 milyon bebeğin yaşamı kurtulacaktı.(33) Bu ölümlerin sayısını azaltmak ve bebeklerin sağlıklı yaşamasını sağlamak amacıyla, Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF gibi organizasyonlar, Türkiye’de ve dünyanın birçok ülkesinde anne sütünün kullanımı konusunda anneleri bilgilendiriyor ve onları teşvik ediyor.(15)

8. WHO VE UNICEF EMZİRMEYİ ÖNERİYOR!

1. Doğumdan sonra ilk 6 ayda anne sütü haricinde hiç bir ek gıdaya ihtiyaç yoktur.
2. Anne ile bebek arasında güçlü bir duygusal bağ meydana gelir (oksitosin hormonu).
3. Emzirme bebeğin duygusal ihtiyaçlarını karşılar.
4. Anne sütü türe özgü bir salgıdır ve başka hiçbir besin bu kadar mükemmel olamamaktadır.
5. Annede meme kanseri riskini azaltır.
6. Anne sütü her zaman hazırdır.

7. Anne sütünün sindirilmesi daha kolaydır.
8. Mama ile beslenme, kız bebeklerin ileride meme kanseri olma riski artmaktadır.
9. Anne sütü mekonyumun atılmasını kolaylaştırır.
10. Mama ile beslenme, daha düşük zeka düzeyi ile bağlantılıdır.
11. Crohn hastalığına karşı koruma sağlar.
12. Annenin doğum sonrası kilo vermesi kolaylaşır (günde 500 kalori).
13.Doğum sonrası kanamaları azaltır.
14. Emzirme doğum sonrası annenin rahminin küçülmesini kolaylaştırır, kanamayı azaltır.
15. Pre-term süt erken doğan bebekler için tasarlanmış olup, kolostrum adeta “ilk aşısı” dır.
16. Bağışıklık sisteminin gelişimini kolaylaştırır.
17. Mama ile beslenen bebeklerde Tip I Diabet riski artar.
18. Endometriozis gelişimini azaltır.
19. Annede yumurtalık kanseri riskini azaltır.
20. Endometrium kanseri riski azalır.
21. Mama, bebekte allerji gelişme şansını arttırır.
22. Mam, "ani bebek ölümü sendromu" riskini arttırabilir.
23. Anne sütü, kulak enfeksiyonları sıklığını azaltır.
24. Astım ve diğer allerjik hastalıkların görülme riskini ve sıklığını azaltır.
25. İshale karşı korur.
26. Bakteriyel menenjite karşı korur.
27. Solunum sistemi enfeksiyonlarına" karşı korur.
28. Bazı "lenfoma" türlerine karşı korur.
29. “Juvenil eklem romatizma"sına karşı korur.
30. İnek sütü, barsaklar açısından irritandır (tahriş edici).
31. Anne sütü bedavadır.
32. Obeziteye karşı tedbirdir.
33. Görme kusurların karşı korur. (34). Aşıların etkinliğini arttırır.
35. Emzirme doğal bir gebelikten korunma yöntemidir.
36. Bebekler daha az doktora gider.
37. Annede ileride kemik erimesi şansını azaltır.
38. Daha iyi sosyal gelişim sağlar. Psikomotor ve sosyal gelişim harikadır.
39. Her zaman uygun konsantrasyonda besin maddesi içerir.
40. Bebek için doğal bir sakinleştiricidir. Uykuda daima rahatlıktır. Sinirli bebek sakinleşir.
41. Mama hazırlamaya gerek yoktur.
42. Çevre ile barışıktır. Şişe, kutu, paket gibi atık madde olmadığından çevre dostudur.
43. Ağrı kesicidir. İçindeki “endorfinler” bebek için doğal ağrı kesici görevi görür.
44. Her zaman temizdir.
45. Dişler için yararlıdır. Biberona nazaran 60 kat fazla enerji harcar. Çene kasları güçlenir. (46) Bebeklerde "reflü" daha az görülür.
47. Annenin kendine olan saygısını güçlendirir.
48. Her zaman uygun sıcaklıktadır.
49. Sentetik hormonlar içermez, tamamen doğaldır. (15)

9. DOLAŞIM VE SÜTÜN KANDAN TEŞKİLİ BİR KUR’AN MUCİZESİDİR

Vücudun beslenmesini sağlayan temel maddeler, sindirim sistemindeki kimyasal dönüşümler sonucunda oluşur. Sindirilen maddeler bağırsak duvarından kan dolaşımına katılır. Bu sayede ilgili organlara sevk edilir. Süt bezleri de diğer vücut dokuları gibi kandan beslenir. Süt birçok safhadan sonra süt bezlerinden

salgılanır. Besin değeri muazzam, harikulade bir gıdadır. İnsan, ne hayvanın karnındaki yarı sindirilmiş besini, ne de hayvan kanını doğrudan tüketemez. Ciddi zehirlenme hatta ölüme yol açmamak için Yüce Kudret, yarattığı son derece kompleks biyolojik sistemler ile temiz ve sağlıklı mükemmel bir gıdayı insanların faydasına sunmaktadır. Böylece insanların doğrudan tüketemeyeceği kan ve yarı sindirilmiş besinden içilir nitelikte, besleyici süt üretilmiş olur.(41)

Arap bilgin İbn-i Nefis, 1242 yılında insan vücudundaki kan dolaşımını ilk kez doğru olarak tarif eden kişidir. İngiliz hekim William Harvey'in 1616 yılında kan dolaşımı modelini yorumlamıştır. Oysa Kuran 1440 sene önceden kan dolaşımına yönelik uzmanlık gerektiren böyle bir bilgiden bu kadar erken bir dönemde söz etmektedir. Yüce Peygamber' in, 'Bebek için hiç bir süt, anne sütünden daha iyi olamaz' diye buyurduğu rivayet edilir. (35) Kur'an mucizesinden biri de anne sütüdür.

Nahl Suresi'nin 66. ayetinde, sütün biyolojik oluşumu ile ilgili tarif edilenler, fizyoloji, anatomi gibi bilimlerin günümüzde ortaya koyduğu bilgilerle büyük bir uyum içindedir. Sağmal hayvan" denilen en'âm kelimesinin koyun, keçi, sığır ve deveyi kapsadığı belirtilmektedir. (6) Yüce Kudret, hikmetli yaratıcılığına dikkat çekiyor: 'Besin artığı' anlamındaki fers kelimesi ile gıdaların sindirim sırasında besleyici unsurları alınıp, artık canlı metabolizması için bir değeri kalmayan, bir süre sonra dışkı halinde dışarı atılacak olan artıkları anlatılmaktadır. Sindirim işleminde barsak muhtevasından elementler kana taşınarak bambaşka bir sistemin alt yapısını teşkil etmektedir. Ayette sütün, bu besin artığı ile kan arasında bir konumda olduğu belirtilmektedir. Süt, vücuttaki besin artığının bulunduğu sistem ile kana taşınan besinlerin arasından gelmekte, bunlara asla karışmamakta ve kimyasal yapı ve özellikleriyle onlardan farklı bir değer taşımaktadır.(7) Adeta süt ile diğer iki madde (kan ve besin artığı) arasına Allah'ın kudretiyle bir perde çekilmekte, sütün bunlardan birine veya ikisine karışarak renk, tat ve kokusu bakımından saflığının bozulması önlenmektedir. (8)

Emzirme ve türevleri Kur'an'ı Kerim'de 11 kez zikredilmiştir. (Nisa 23, Hac 2, Kasas 7, Kasas12, Talak 6)(3)

"Anneler çocuklarını tam iki yıl emzirsinler." (Bakara 233):**Emzirmeyi tamamlamak isteyen(babalar) için, anneler, çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin), yiyeceği ve giyeceği 'maruf'(örfe uygun) olarak, çocuğun babasına aittir. "Sütten kesilmesi de iki sene içindedir."** (Lokman 14)

Çocuğun anne karnında taşınması ve sütten kesilmesi otuz ay sürer. **"Biz insana, anne ve babasına, güzellikle davranmasını tavsiye ettik. Annesi onu, güçlükle taşıdı ve onu, güçlükle doğurdu. Onun, (hamilelikte) taşınması ve sütten kesilmesi, otuz aydır."** (Ahkaf suresi 15):

Bakara suresinde, ilgili ayetin bir bölümünde gerçi bebeğin iktisadi açıdan geçiminin sorumluluğu babalara devredilmiştir, ama yine de bebeğin beden ve ruh beslenmesinin ana sütü ile kopmaz bir bağı söz konusudur ve bu haklar da kesin olarak analara verilmiştir. Ananın duyguları da gözetilmelidir; çünkü bir anne bebeğinin yetiştiği en hassas döneminde onu yalnız bırakamaz. Ayet ve rivayetlere bakıldığında emzirme süresinin en az 21 ay ve en çok iki yıl kadar olması gerektiği anlaşılır. Anne emzirmekten maddî ve manevî zevk ve haz duyduğundan emzirmeye devam edebilir. Bazen anneler bir takım sebeplerle emziremez, sütanne ihtiyacı doğar. Hz. Ali: "Evlilik için çabalayıp kendinize uygun biri ile evlenmeye çalıştığınız kadar bebeğinizi emzirme konusunda da sütanneyi seçerken bir o kadar özen gösterin, çünkü sütannenin sütü bebeğin kaderini değiştirebilir. Kutlu Peygamberinin sütannesi özel (pak ve imanlı) bir kadın olan Halime oldu. Hz. Musa ise Firavun sarayında hiç bir kadını emmedi, ta ki annesi geldi ve onu emzirdi. Bu örnekler, bebeklik çağının özel kulların eğitim ve terbiyelerinde önemli bir mesele olduğunu gösteriyor. (36)

Nursi mahlûkatın yaratılışını izah ederken, Kadir-i Zülcelâl'in iki tarzda icadının varlığından bahseder: "Biri ihtira' ve ibda' iledir," der. Yani hiçten, yoktan icad ederek, vücut vermesi şeklindeki icraatı. Diğeri için ise "inşa, terkip ve san 'at iledir," der. İhtira' ve ibda' şeklindeki benzeri olmayan bir şeyi hiçten, yoktan

yaratmaya misallerden birisi de zerrelerin, atom altı parçacıkların yaratılmasıdır, diyebiliriz. Bu zerrelerin, belirli bir hikmet ve san 'at dairesinde bir araya getirilmesi ile kâinatta müşahede ettiğimiz veya edemediğimiz mahlûkatın inşa, terkip ve san 'at tarzındaki yaratılmasıdır. (38) Nursi, gerek ibda' ve gerekse inşa' tarzında yaratılan tüm mahlûkatın icadlarının ancak ve ancak; her şeye hükmeden, her şeyi bilen sonsuz kudret ve hikmet sahibi Kadir-i Zülcelal'e mahsus olduğunu hatırlatır. Anne sütünün yaratılmasında ibda' ve inşa' icadlarının beraberce tahakkuku mükemmeldir.(39) Rezzak-ı Hakiki, çocukların rızkını sütle vermek için anne memesinde süt bezlerini, hormonlar ve teknik detayları devreye sokar. ''Her emrine tabi olan zerratları ve maddeleri, Rezzakiyet kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır" hakikati bir mucizeye dikkat çeker. Kadir-i Zülcelal'in ibda tarzındaki yaratılma şeklini bizlere hatırlatan, anne sütünün içeriğinin farklı farklı olması hakikati başka bir mucizedir. Her bebeğe has, özel olarak her an değişik bileşenlerde yaratılan anne sütünün, Rezzak-ı Hakiki'nin ibda' tarzındaki yaratma nazirelerine çok güzel misal teşkil ediyor. Mu'cizevi anne sütünde bu yaratılış hakikatlerini gören bir insan, elbette ki Rabbimizin kudret, san 'at ve hikmeti karşısında hayretle secdeye varacaktır. (37)

'O erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri...' "Her bahara, bir vagon gibi, hazine-i gaybdan yüz bin nevi et'ime ve levazımat, kemâl-i intizamla yüklenip zihayata gönderiliyor. Ve bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve validelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedahe bir Rahman-ı Rahimin gayet müşfikine ve mürebbiyane bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu ispat eder."(38) Yeni doğmuş masum ve çaresiz olan o yavruların daha bir kolay daha bir şefkatli şekilde beslendikleri ve rızıklandırıldıkları ifade edilmek isteniyor. Yaratılan süt çocuğun yaşına, hastalığına, cinsiyetine yani ihtiyacına göre farklı yaratılıyor. Bilim bunu "vücut otomatik algılıyor" diye ifade etse de Rahmân, Rahîm, Lâtif ve Kerîm gibi isimlerinin tecellisiyle bu yaratılış ancak Allah'ın eseridir. Çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet lâtif bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıtmaktadır.(37)

10. SONUÇ

Anne sütü, evrimle, tesadüfle, rastlantı ile asla açıklanamayacak sayısız ve çok orijinal özelliğiyle başlı başına bir yaratılış mucizesidir. İnsanın, yokluktan canlı ve bilinçli bir varlık olmasına varan yolculuğundaki en önemli dönemlerinden biri ana rahmindeki hayatı, bir diğeri doğumu takiben başlayan bebeklik dönemidir. Henüz kendini koruyacak güce sahip olamayan bebek, bu hassas ve tehlikeli aşamada tek besinini, annesinin sütünden alır. Anne sütü, bu çağında bebeğin besin ihtiyaçlarını eksiksiz olarak gidermek ve bebeği muhtemel enfeksiyonlara karşı korunmak üzere hazırlanmış, Yaratıcı'nın eşsiz bir tasarımıdır. Anne sütü öylesine mucizevi bir karışımdır ki, günümüz teknolojisi bile benzerini üretememektedir. Anne sütü içen bir bebek adeta, mucizeler okyanusuna dalmaktadır. Erken doğan bebek, emzirme süresince farklı ve mükemmel birleşimlerle karşılaşmaktadır. Bebeğin gelişimine paralel anne sütünde meydana gelen değişimi kim ayarlamaktadır? Doğumdan sonra son derece aciz ve güçsüz olan bu canlıyı koruyan, ona rızkını veren Rezzak (bütün canlıları rızık veren) çevresi milyonlarca düşmanlara aman vermemektedir (çeşitli mikrop, bakteri ve virüsler). Normal bir insan bedeni, sahip olduğu savunma sistemi sayesinde bu düşmanlarla 24 saat aralıksız savaşır. İşte yeni doğan bebek için problem burada ortaya çıkar. Çünkü bebeğin vücudunda kendisini bu düşmanlara karşı koruyacak bir savunma sistemi yoktur. Gerekli savunma sistemi (antikorlar ve savunma hücreleri) anne sütünün içinde bebeğe verilir. Suda çözülebilen tek D vitamini türünün, anne sütünde bulunduğu ortaya çıkmış ve bu maddenin anne sütündeki diğer maddelerle birleştiği zaman, bebeğin söz konusu ihtiyacını mükemmel bir şekilde giderdiği tespit edilmiştir. Annenin vücuduna da, bebeğin vücuduna da hâkim olan üstün bir en Üst Akıl anne bedeninden süt imalini yaratıp düzenlemektedir.

Anne sütünün "olmazsa olmaz" nitelikte birçok madde ve bu maddelerin arasında bir denge ihtiva etmesi, sütün özellikleri sabit kalmaması, bebeğin değişen ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde sürekli değişime

uğraması, bebeğin anne sütü sayesinde bir savunma sistemine sahip olması, vücudun mikrop ve bakterilere karşı korunması, sütle beraber mideye ulaşan protein yapılı bu savunma askerlerinin, proteinlerin sindirildiği midede sindirilmemeleri, mucizevi bir tolerans tanınması, henüz güçsüz olan sindirim sisteminin anne sütüyle gelen enzimler sayesinde görevini yapacak hale gelmesi son derece enteresandır.

Üstad Nursi muhteşem metaforlar ile emzirmeyi yorumluyor: 'Ve sair hayvanatın ve insanın yavrularına memeler musluğundan Ab-ı Kevser gibi hoş, mugaddi, safi, halis, beyaz sütleri kırmızı kan ve mülevves fışkı içinden bulaşmadan, bulandırmadan imdatlarına gönderir, validelerinin şefkatlerini yardımcı verir.'(38)

Anne sütü yaradılış açısından insan aklına durgunluk veren, hayretlere düşüren, ihtişamıyla şaşırtan harikulade bir yaşayan, canlı, enerjik sıvıdır. İlk insandan bu yana, yüzyıllardır, süt pınarları insanlığı doyurmaya, beslemeye, Ezel ve Ebed Sahibi, Rezzak-ı Hakiki' nin muhteşem tasarımlarından biri olarak anne sinelerinden çağlamaya devam etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Novak Gynecology
2. Danforth's Gynecology and Obstetrics
3. Kuran-ı Kerim (Diyanet İşleri Başkanlığı)
4. Human Milk,
5. Sağlıklı beslenmede anne sütü Dr. İbrahim Erbıyık Nesil yayınları, 1996
6. Zemahşerî, II, 334
7. İbn Atıyye, III, 404; Şevkânî, III, 197
8. Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 3 Sayfa: 415-416
9. Daly SE et al. (1993) Degree of breast emptying explains changes in the fat content, but not fatty acid composition, of human milk
10. Hale TW et al. (2007) Textbook of Human Lactation
11. de Weerd AW et al. (2003) The development of sleep during the first months of life.
12. Ardura J et al. (2003) Emergence and evolution of the circadian rhythm of melatonin in children.
13. Catharina Svanborg, MD, PhD, Professor of Clinical Immunology at Lund University, Sweden and Fellow of the Royal Swedish Academy of Science.
14. Nelson "Textbook of Pedratrics", 1976;
15. 7-11 Kasım 2016 UNICEF ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Floransa İtalya
16. Manuel of Pediatric Therapeuties
17. The UK Association for Milk Banking
18. Acta Pedratarica, 1982;
19. Current Pedratrics, 1982;
20. Acta Scandinavica 299, 1982;
21. Lloyd 1980 ve Falkner. 1980;
22. Acta Pedratrica Scandinavica, 1982;
23. Macmalson "Cancer";
24. Vorherr "Human Breast Cancer";
25. The value of human milk,www.medela.com
26. Prof. Dr. Rasim Adasal, Psikiyatri
27. Kişilik. Prof. Dr. Özcan Köknel
28. Pediatr Clin North Am. 2001 Feb;48(1):53-67. Nutrient comp of human milk. Picciano MF
29. Ruh sağlığı ve hastalıkları; Prof. Dr. Rıdvan Cebiroğlu
30. Bağlanma Teorisi. İngiliz psikanalist John Bowlby (1907-1990)

31. Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu. Gençlik Çağı / Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar
32. Türkiye'ye Özgü Beslenme Rehberi, 2004
33. UNICEF
34. A Özer, F Taş, H. Ç Ekerbiçer - TAF Preventive Medicine 2010
35. Mesʿad Abdülhamid, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1996), 2: 190 …
36. Ali'den Çağlara Mesaj, Tercüme ve Açıklama, İstanbul 2006,112
37. R.Nur Külliyatı. Mektubat.B. S. Nursi
38. Şualar, B. S. Nursi
39. Lemalar, 23. Lema B.S.N
40. http/mamary.niv.gov/rewievs/lactation/Neville/001/contents
41. www.sorularla islamiyet

A KELAMÎ LOOK AT THE ASIMETRIES OF MATTER AND ANTIMATTER IN THE VIEW OF THE TRUTH OF CREATION

Hasan Emre ULUTOP

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, İstanbul, Türkiye

eulutop@gmail.com

Abstract

Antimatter is material consisting of particles of the same mass as the matter particles but with different electrical charge and quantum spin direction. It is a question by scientists on why these do not destroy each other by cancelling each other out although they are required to be formed in equal amounts after the Big Bang. There are many hypotheses such as the CP symmetry violation which explains the deterioration of the matter and the amount of antimatter symmetries in favor of the matter. All of these hypotheses are seeking an answer to the question of how the matter predominates over the antimatter, that is, investigating the preferential power that brings the world from the marginal to the stage of existence. Hypotheses based on this asymmetry bring possibilities into ming, one of the proofs of the existence of God, in the kalam literature.

In the word Kelam, according to what is known as "possession", the world is a powerful entity and needs a preference for its absence. If there is the universe, then it is based on a reason that exists in it. This reason is also the God of the Vacuum. In fact, the proof of Vâcib proves the existence of asymmetry between matter and antimatter from these hypotheses. Because all the data should be symmetrical, the presence of the opposite is pointing to one that distorts this balance. The hypothesis of the book only tries to explain how this equilibrium is distorted, and they are contemplating the beginning of the universe. What we say is, that it supports our evidence of possibilities is not how this asymmetric situation is realized, but it is realized by the inequality of matter - antimatter itself.

In this study, we briefly provide information about matter – antimatter, and then, CP (charge parity) symmetry research will be mentioned in the LHCb (Large Hadron Collider beauty) experiment carried out at CERN (Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire) and then the particle accelerator experiments are carried out, and this matter – antimatter asymmetry -I will try to explain that it supports one of the pieces of evidence for possibilities.

Key Words: Evidence of the existence of God, Possibility of being, Hadron collider

YARATILIŞ HAKİKATİ AÇISINDAN MADDE – ANTİMADDE ASİMETRİSİ'NE KELAMÎ BİR BAKIŞ

Hasan Emre ULUTOP

Özet

Antimadde bilindiği üzere madde parçacıkları ile aynı kütleye sahip fakat farklı elektrik yükü ve quantum spin yönü olan anti parçacıklardan oluşan materyaldir. Büyük patlamadan sonra evrende madde ile eşit miktarda oluşmuş olması gerekli bulunan antimadde parçacıkların neden madde parçacıkları ile etkileşime geçerek birbirini yok etmediği ve sonuç olarak bir enerji denizi oluşmadığı bilim adamlarının hala cevap aradığı sorulardandır. Madde ile antimadde miktarındaki simetrinin maddenin lehine olacak şekilde bozulmasını açıklayan yük parite simetrisi ihlali gibi birçok hipotez mevcuttur. Bu hipotezlerin hepsi de maddenin nasıl olup antimaddeye baskın geldiğini sorusuna cevap aramakta, yani alemi yokluk denizinden varlık sahnesine çıkaran tercih edici gücü araştırmaktadır. Bu asimetri üzerine kurulan hipotezler kelam literatüründe İsbat-ı Vacip delillerinden biri olan imkan delilini hatıra getirmektedir.

Kelam literatüründe bilinen adıyla "imkan delili" ne göre âlem mümkin varlık olup, varlığını yokluğuna tercih edici birine muhtaçtır. Şu kainat madem ki vardır, o halde onunda var olması bir illete dayanmaktadır. İşte bu

illet de Vacibü'l Vücûd olan Allah'tır. Esasen Vâcib'in ispatını bu hipotezlerden ziyade madde ile antimadde arasındaki asimetrinin varlığı sağlamaktadır. Zira tüm veriler simetrik olmaları gerektiğini söylerken mevcudun bunun aksi yönde olması, bu dengeyi bozan birine işaret etmektedir. Bahsi geçen hipotezler sadece bu dengenin nasıl bozulduğunu açıklamaya çalışmakta olup, kainatın başlangıcı ile ilgili fikir yürütmektedirler. Bizim imkan delilini desteklediğini söylediğimiz şey ise, bu asimetrik durumun nasıl gerçekleştiği değil, madde – antimadde miktarlarındaki eşitsizliğin bizatihi kendisidir.

Bu çalışmamızda madde - antimadde hakkında kısaca bilgi verilip ardından parçacık hızlandırıcı deneyleri yapılan Avrupa Nükleer Araştırma Merkezinde gerçekleştirilen Büyük Hadron Çarpıştırıcısı deneyinde yük parite simetrisi araştırmalarına değinilecek ve bu madde-antimadde asimetrisinin kelam literatüründeki İsbat-ı Vacip delillerinden biri olan imkan delilini desteklediği izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsbat-ı Vacip, İmkan delili, Hadron çarpıştırıcısı

1. GİRİŞ VE ANTİMADDE

Kur'an-ı Kerim'in en temel konularından biri de yaratılış hakikatidir. Semantik bir tahlille Kur'an-ı Kerim "Allah her şeyin Yaratıcısıdır" (Zümer, 39/62) gibi ayetlerde "hâlık" manasını, "O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir" (Bakara, 2/117) ve " İnsan, daha önce hiçbir şey değil iken kendisini yarattığımızı düşünmez mi? " (Meryem, 19/67) gibi ayetlerde ise "Mübdi" , "Muhdis", "Fâtır" manasında bir fiil olarak yaratmayı kullanmıştır. Öte yandan Resulullah Aleyhisselatü Vesselam "Allah vardı, O'ndan başka hiçbir şey yoktu" (Buhari, Bed'ül- halk, 3191) buyurarak bu yoktan yaratılışa dikkat çekmiştir. Böylece hem ibda ve inşa manasına "halk" kelimesinin (Süleyman, 767, s.309) hem de prototip olmaksızın yoktan yaratma yani ibda manasına olarak (İsfehani, 1010, s.184) Bedi' kelimelerinin kullanımlarının delaletiyle anlaşılmaktadır ki yoktan yaratma fiili doğrudan Allah'a nispet edilmiştir. "[11] Kur'an' da ki yaratma fiili ile ilgili haleka, bedee, berae, enşee, sane'a, ahraca, fatara gibi lafızların kullanım çeşitliliğinden yola çıkılarak bu zengin istimalin sebebinin Kudret sıfatının farklı tecellilerine isabet etmesi yani farklı yaratma boyutlarındaki incelikleri nitelemesi olduğu anlaşılır (Yüksel, 2013, s. 15-16). Yani "Nasıl ki kainatı yoktan yaratmıştır öylede fiillerimiz dahil olmak üzere her şeyi yaratmaya devam etmektedir ve öldükten sonra bizleri çürümüş kemiklerimizden tekrar yaratacak ve hesaba çekecektir" manası vardır. Konu ile ilgili ayetler değerlendirildiğinde Kur'an' da her ne kadar sarahaten belirtilmese de zımnen bir kozmogoninin varlığı açıktır. Göklerin ve yerin bitişikken ayrılmasını, canlı olan her şeyin sudan yaratılmasını (Enbiya, 21/30), gece gündüz mübadelesini, güneş ay ve yıldızların musahhariyetlerini, göklerin ve yerin altı günde yaratılmasını (Kaf, 50/38), göklerin yedi kat olarak tanzimini (Bakara, 2/29), göklerin duman halini (Fussilet, 41/9-12), arşın su üzerinde oluşunu (Hud, 11/7) anlatan onlarca ayet-i kerimede hem kâinatın varoluşu, gök cisimlerinin meydana gelişi anlatılmakta hem de kâinatta cari olan kanunlardan bahsedilmektedir. Bunlarda zaten kozmoloji ve kozmogoninin konuları arasındadır (Ayverdi, 2011, s. 1782).

Yoktan yaratmanın mahiyeti konusu İslam'ın aslu'l usûlü olan tevhid akidesi ile sıkı münasebetinden ötürü ilk devirlerden beri "Eğer doğru söyleyenler iseler, haydi onun gibi bir söz getirsinler! Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin olarak inanmıyorlar." (Tur, 52/34-36) ayeti muvacehesinde konuşula gelmiştir. Ma'dumun bir şey olmadığını savunanlar âlemin yoktan yaratıldığını söylerken, ma'dumun bir şey anlamına geldiğini söyleyenler ise âlemin ezeli bir maddeden yaratıldığını iddia etmişlerdir. Bu şey Aristo ve Platon'da "heyula", İslam filozoflarında "imkân", kelamcılarda "ma'dum" olarak isimlendirilmiştir (Düzgün, 1998, s. 170).

[11] Aksi bir görüş için bkz. Kandemir, 2016, s. 171-172

Yaşadığımız son yüzyıldaki bilimsel gelişmelerin en mühimlerinden olan Büyük Patlama Teorisi ve bu teori ile birlikte bir dizi keşfin teizmi desteklediği yönündeki yayınlar artmış olup bu teori evrenin yaratılışının bilimsel ispatı olarak yorumlanmaktadır (Craig, 2009, s.178). Bunu kelam literatürümüzdeki hudûs delili ile mukayeseli olarak ele alan yazarlar olduğu gibi (Koons, 2002, s. 262), kelamdaki yokluk kavramı ile Büyük Patlama Teorisindeki tekillik kavramının aynı şey olmaması ve plank duvarının ötesi ile ilgili henüz bilimsel verilere sahip olmadığımızdan ötürü böyle bir desteklemenin mümkün olmadığını belirtenler de vardır (Acar, 2006, s. 107-109). Büyük Patlama Teorisi, Evrenin genişlemesinin gözlenmesi, entropide ki artış, kozmik mikrodalga arka alan ışınımı, hidrojen ve helyumun oranları gibi kanıtlar ışığında günümüzde geniş bir kabul bulmuş durumdadır. Bu teori evrenin ilk saniyelerden başlamak üzere büyük bir patlamayla meydana geldiğini, bu patlamanın sonlu bir geçmişte, belli bir zamanda sonsuz sıcak ve yoğun bir noktadan olduğunu öngörmektedir (Uslu, 2007, s. 20-31). 1926 yılında Paul Dirac tarafından varlığı gözlenmeden önce deneysel olarak ispatlanan antimadde miktarı (Lederman and Hill, 2005, s.234), Büyük Patlama Teorisine göre ilk andaki madde miktarı ile eşitti, zira laboratuar ortamındaki deneylerde üretilen madde-antimadde miktarlarında sürekli bir simetri vardır. İşte o ilk anda yani Madde ve antimadde karışımını içeren kararsız bir halde bulunan evrenin ilk saniyelerinde bu miktar eşitliği nasıl bozulmuştu? Çünkü laboratuar ortamında bugün enerji girdisiyle madde ve antimadde üretilebilmekte ve aynı şekilde madde ve antimadde girdisiyle bir patlama oluşturulabilmektedir. Madde ve Antimadde birleştiği takdirde birbirlerini yok ederek maddedeki enerji bir patlamayla açığa çıkmaktadır (Davies, 1995, s.78-79). Bu durumu bir matematik işlemi olarak düşünürsek -2 sayısı antimadde parçacığı, +2 sayısı da madde parçacığını temsil etsin. İkisinin toplamı nasıl sıfırı verirse, madde ve antimadde birleşimi de bir patlama birlikteliğinde yokluk neticesini verir. Âlem var olduğuna göre, evrenin yaratıldığı ilk anda madde miktarını antimadde miktarına galip ettirecek bir güce ihtiyaç var. Açıklaması her ne olursa olsun bu asimetrik durumun kendisinin imkân delilini desteklediğini söylüyoruz. Makalemizin amacı, kelamın imkân delili ile madde-antimadde asimetrik durumunun doğurduğu gerekliliği mukayese ederek, Büyük Patlama Teorisi kapsamında maddi âlemin varlığının bizatihi kendisinin Allah'ın varlığına delil olduğunu göstermektir.

1.1.ANTİMADDE NEDİR?

Antimaddeye geçmeden önce maddeye göz atmak gerekirse, madde moleküllerden, atomlardan oluşmaktadır. Atomlar, çekirdek ve etrafında yörüngelere sahip elektronlardan müteşekkildir. Çekirdekte proton ve nötronlar vardır. Protonlar ve nötronlar da kuark adı verilen daha temel parçacıklardan meydana gelmektedirler. Bir fikir vermesi için söylemek gerekirse henüz bilinebilen en temel parçacık olan bir kuarkın büyüklüğü 10^{-20} m den azdır (Tuna, 2006, s. 35).

1905 yılında Albert Einstein tarafından ortaya atılan izafiyet teorisi madde ile enerji arasındaki bağı açıklayarak maddeyi enerjinin yoğunlaşmış hali olarak tanımlıyordu. Max Planck ise ışığın hem parçacık olduğunu hem de dalga şeklinde yayıldığını söylüyordu. Planck ışığın bu en küçük paketini foton olarak isimlendirdi.

1928 yılına gelindiğinde ise Paul Dirac kuantum teorisi ile izafiyet teorisini birleştirerek ortak bir çözüm önerdi. $X^2 = 4$ denklemindeki x bilinmeyeninin, $x = +2$ ve $x = -2$ olmak üzere iki çözümü olduğu gibi, Dirac' ın bağıntısında da iki adet çözüm çıkıyordu. Yani eksi yüklü elektrondan başka artı yüklü bir elektron daha mevcut olmalıydı. Buna anti elektron yani pozitron adı verildi.

1950li yıllardan başlayarak hızla gelişen teknoloji sayesinde çok yüksek enerjili çarpışmalar gerçekleştirilmiş ve bu çarpışmaların gelişmiş dedektör sistemlerinde incelenmesi ile maddenin temeli diye bildiğimiz proton ve nötronların kuark ismi verilen parçacıklardan oluşan bir altyapısı olduğu anlaşılmıştır. Ulaşılan yüksek enerjilerde yapılan ölçümler protonun yarıçapının yüzde biri kadar olan uzaklıklarda maddenin yapısını araştırma olanağı sağlamıştır. 1965 yılına gelindiğinde birbirinden bağımsız olarak Amerika'da New York Brookhaven Araştırma Enstitüsü'nde ve İsviçre deki CERN (Center of Eurepean Reserch Nucleer) Laboratuarı'nda çalışan iki fizikçi aynı deneyi yürüttüler ve anti deteryum çekirdeğini keşfettiler. 1995 yılında ise CERN' de (Center of Eurepean Reserch Nucleer) 9 adet anti atom keşfedilmiştir.

Avrupa Nükleer Çekirdek Araştırma Merkezi (CERN) yerin yüz metre altında kurulu olup parçacıklar burada bulunan 27 km uzunluğundaki tünelde önce hızlandırılıp ardından birbirleriyle çarpışmaları sağlanır (Tuna, 2005, 71-76). Parçacıkların bu çarpışmalar neticesinde yok olmaları ve deneyler esnasında edinilen bilgiler maddenin kökeni ve doğasını anlamada bizlere epey ufuk kazandırmaktadır (Close, 2015, s. 89). Lhcb (Large Hadron Collidor beauty) deneyi de bu laboratuarda yapılan deneylerden biri olup amacı evrenin neden tamamen maddeden oluştuğunu anlamaktır. Madde ve Antimadde arasındaki farkları araştırırken bulunan "b" kuarkı bu deneye adını vermiştir. Öte yandan kuantum mekaniği Newton fiziğinin yerini alalı, doğa hakkında sadece olasılıksal bir öngörüde bulunulabiliyor ve bu olasılık yorumu doğanın gerçek bir simetrisi olan CPT (Yük Konum Zaman) simetrisi olarak adlandırılmaktadır. CPT ihlali ile ilgili deneyler yapılmakla birlikte henüz eldeki verilerle bu simetrinin nasıl olup bozulduğu konusunda bir açıklamaya sahip değiliz (Lederman and Hill, 2005, s. 238-239). Yani "Eğer evren yanıtsa, soru nedir?" (Lederman and Teresi, 2001, s. 5) mottosu ile ifade edilen ve CERN (Center of Eorepean Reserch Nucleer)' in "Aslında evrenimiz olmamalıydı" açıklamasıyla kastettiği hakikat âlemin Allah'ın yarattığı gerçeğidir. Bunun delillerini, patlamanın daha ilk saniyelerinde antimadde madde miktarlarındaki hassas dengeden, olayın tamamına hâkim olan bir nizamdan okumak mümkündür. Yani Büyük Patlamanın ilk saniyelerinde dahi kaos değil kozmos hakimdir (Efil, 2004, s48).

2. İMKÂN DELİLİ VE TARİHÇESİ

Hicri ikinci yüzyıla girmeden İslam'ın geniş coğrafyalara yayılması ve bunun bir neticesi olarak çeşitli din ve kültürlerle etkileşime girerek, materyalist, ateist fikirlere karşı tevhid akidesini savunmanın gerekliliğini ilk hissedenler Mutezilî âlimler olmuştur. Bu sapkın fikirlere karşı tevhid akidesi savunusunun Mutezilî ekolün kuruluşundaki payını anlamak için Ebu'l Huzeyl Allaf' ın bu meyanda altmıştan fazla eser yazdığını zikretmek yeterli olacaktır (Işık, 1967, s. 43). O ilk devirlerdeki yabancı uyruklu felsefi kültürden faydalanmış, âlemin kıdemi fikrine karşı onun hâdis oluşu ile ilgili ilk delillendirmeyi yaparak, Yunan felsefesinden devşirilen atomcu düşünceye İslami bir kisve giydirmiş ve bu yorumları kendinden sonraki hemen hemen tüm kelamcılarca benimsenmiştir. Ebu'l Huzeyl kendi fizik sistemiyle ahiret hayatı arasında irtibat kurarak başlangıcı olan her hareketin sona ereceğini düşünmüştür (Yurdagür, 1994, s. 330-331).

Ehl-i Sünnet akidesinin teşekkülündeki rolü büyük olan Ebu Hanife'nin de âlemdeki değişimden yola çıkarak Allah'ın varlığını kozmolojik delillerle bir anlamda ispatlamaya çalıştığı söylenebilir. Ona göre değişim ve başkalaşıma mahkûm olan şu âlemin ilim ve hikmet sahibi bir yaratıcı olmaksızın mevcudiyeti mümkün değildir. Çünkü değişim bir değiştiriciyi gerektirir. Nasıl ki bir bina onu yapana delalet ederse, bu âlemin vücudu da onu mevcut kılan bir iradeye delalet eder. O da Allah' tır. Ebu Hanife'nin bahsi geçen metodu ilk kelamcıların delil kurgularına yakın olmakla birlikte henüz erken bir dönem olmasının da tesiriyle cevher ve araz anlayışına dayanmamaktadır (Topaloğlu, 1998, s. 75).

2.1.KELAMCILARIN İMKAN - HUDÛS VE CEVHER - ARAZ TAKSİMATI

Kelami düşüncenin teşekkül döneminde Ebu'l Huzeyl el-Allaf, İbrahim b. Seyyar en-Nazzam, İbn Küllab el-Basri ile temsil edilen hudûs delili kullanımları, Sünni kelamın teşekkülü döneminde Ebu'l Hasen el-Eş'ari ve Ebu Mansur el-Maturidi ile geliştirilmiştir. Eşari, insan örneğini irdelerken meninin kadim olması ihtimalini de reddeder. Eğer kadim olsaydı, değişim ve dönüşüm gibi etkilere maruz kalmayacaktı. Kadim varlığın değişime ve dönüşüme konu olması kendisinde hudûs alametlerinin bulunması anlamına geleceğinden ötürü mümkün değildir. Sonradan olma özelliklerini taşıyan ve varlığı da yaratılmışların varlığına öncelenmeyen şey muhakkak hâdis ve yaratılmıştır. İmam Maturidi' de ise hudûs delili Vacip'in ispatı için tek metot olmamakla birlikte, bu konuyu çağdaşlarına göre oldukça kapsamlı işlemesinden hareketle başlıca delilini bunun oluşturduğu söylenebilir (Kılavuz, 2007, s. 65-78).

Kelamcılar varlıkları kadim ve hâdis olarak ikiye ayırmışlardır. Mesela kelamda dilin istimalinin çok önemli bir unsur olduğunu bilen Bakıllani bunu kullanmıştır. O itikadî hükümlerin delillendirilmesinde dil üzerinde durmuş, dili istidlal metotları arasında zikrederken kendi görüşlerinin inşasında dilin delaletini nasıl kullandığını açıklamıştır.

Kelamda istidlal ve delilin kullanımı konusunda her itikadi görüş sahibi kendi bakış açısının doğruluğunu ispatlayabilmek için nakli ve akli delillere başvurmuştur. Mutezilî âlimler genellikle aklı esas alırken, Ehl-i Sünnet kelamcılarından bilhassa Eş'ariler nakli esas almışlardır. Kıyas'ul gaib ale'ş-şahid, sebr ve taksim gibi yöntemler söz konusu istidlal metotlarından birkaçıdır. Mutezile ve Ehl-i Sünnet kelamcıları görünenden hareketle görünmeyene gitme yani şahit olunana bakarak gaib hakkında delil getirme metoduyla Allah'ın varlığını ve birliğini kanıtlamaya çalışmışlardır (Çam, 2018, s. 217-218). Sebr ve taksim metoduna gelince, "bir aslın muhtemel illetlerini teker teker inceleyip eledikten sonra kalan tek illete göre hüküm vermek" manasına gelmektedir (Cürcani, 2012, s. 186-187). Mesela, Ebu'l Muin en-Nesefi öncelikle âlemin yaratıcısı olan Allah kadimdir (varlığının başlangıcı yoktur, öncesizdir) dedikten sonra varlık alanı ile ilgili olan ihtimalleri kadim ve hadis olmak üzere ikiye ayırıp bunun ortasında bir konum bulunmadığını belirtir. Hâdis ise varlığının başlangıcı bulunup sonradan yaratılmış manasına olup Allah'a izafe edilseydi o zaman O'da bir yaratıcıya muhtaç olacaktı. Aynı şekilde ikinci ve üçüncü de bir yaratıcıya ihtiyaç duyulacak ve bu sonsuza kadar böyle devam edecekti. Böyle bir durumda âlemin mevcudiyeti kesin varlığı tasavvur olunamayana bağlı olurdu ve âlem yok üzere kalırdı. Oysa şahit olduğumuz şu âlem vardır ve görünmektedir. Yaratılmış olması da delil ile sabittir. Böylelikle diğer ihtimalin yanlışlığı ortaya çıktığına göre ilk önermenin doğruluğu müsellem olur. Yani âlemin vücudu kadim olan tek yaratıcıya bağlıdır (Nesefi, 2007, s. 30).

Aynı istidlali Mutezilî âlimlerin öncülerinden olan Kadı Abdulcebbar' da görüyoruz. O âlemin sonradan meydana gelmesi meselesinde evrenin şu görmüş olduğumuz cisimlerden ibaret olduğunu söyleyerek önce ihtimalleri ortaya koyar. Cisimlerin hem kadim hem hâdis olamayacağından hareketle varlıklar ya başlangıcı bulunmayanlardır ya da sonradan meydana gelenlerdir. Evrenin sonradan meydana geldiğinin delili ise cisimlerin varlıksal anlamda kendilerini önceleyemedikleri ve muhdes şeylerle birlikte bulunmaları zikredilebilir. Burada sonradan meydana gelen şeylerden kasıt arazlar olup hareket, sükûn, yakınlık, uzaklık gibi cisme sonradan arız olan her türlü şeydir. Sonra hareketin sükûnla birlikte ortadan kalkıp yok olduğunu ispatlar ve ardından arazların sonradan olmuşluğunu tespit edip, cismin renk tat ve kokudan bağımsız olamayacağını söyler. Böylelikle cisimler arazlardan bağımsız olamayacağı ve cisimlerin sonradan meydana gelmiş olması gerekliliği açıklanmış olur. "Âlem muhdes olduğuna göre bir muhdise ihtiyaç vardır, O da Allah'tır." Hakikati ortaya çıkmış olur (Kadı Abdulcebbar, 2007, s. 29-33).

Kelam miras aldığı cevher teorisini yaratılmışlık çerçevesinde yeniden yorumlayarak yepyeni bir şekle sokarak hudûs delilini vazetmiş (Kılavuz, 2007, s.192) ve literatürün de buna külliler (Tümeller) başlığı altında yer vermiştir. Örneğin Kadı Beydavi Tümeller bahsine vücud ve adem ile başlayıp vücub, imkan, kıdem ve hudûsü işler sonra cevher araz bahislerini ele alır ve nihayet Allah'ın sıfatları, fiilleri ve nübüvvet konularını işlemiştir (Beydavi, 2014).

Öte yandan kelamcılar hudûs delilini, âlemin sonradan olmuşluğu üzerine kurarken, hemen hemen aynı önermeye sahip olan imkân delilini ise aklın ontolojik bir araştırmada verdiği üç hüküm üzerine kurmaktadırlar. Aristo'nun varlık ile ilgili araştırmaları neticesindeki imkân ve istihale ile ilgili fikirleri İslam filozofları tarafından geliştirilerek kelam literatürümüze dâhil edilmiştir. Buna göre akıl bir şeyin varoluş (vücud) kavramıyla ilişkisi bakımından üç türlü hüküm verebilir: Vücub, imkân, imtina. Bu hükümlere konu teşkil eden varlık ve kavramlara vacip, mümkin ve mümteni' denir. Vacip, varlığı zatının gereği olan, varlığı zatının aynı olan, var oluşunda başka bir sebebe muhtaç olmayan ve yokluğu muhal olan demektir. Mümkin, varlığı da yokluğu da zatının gereği olmayan ve zatına nispetle varlığı ile yokluğu eşit bulunandır. Allah'ın dışında kalan bütün varlıkların dâhil olduğu mümkin, var olmak için mutlaka bir sebebe muhtaçtır ve bu sebep onun varlığını yokluğuna tercih eder. Mümkin varlık sebebinden önce ve sebebiyle birlikte değil mutlaka sebebinden sonra bulunur. Bundan dolayı her mümkin varlık hâdistir. Muhal veya müstehil diye de ifade edilen mümteni', yokluğu zatının gereği olan veya varlığı mümkün olmayandır. Allah'ın yokluğu, âlemin kadim oluşu veya bu âlemin var olmamış olması örnek olarak zikredilebilir (Üzüm, 1998, s.465-466). Bunu akla yaklaştırmak için bir örnekle açıklamamız gerekirse, bulunduğumuz odanın ortasında bir lamba olsun ve lambanın etrafında odanın çevresi boyunca dizilmiş aynalar bulunsun. Aynalardaki görüntüler için lambanın

mevcudiyeti nasıl zaruri ise bu âlemde yansıyan İlahi tecelliler için Allah'ın varlığı öyle zorunludur. Burada Lamba Vacibe, aynalardaki görüntüler ise mümkin varlığa misal olarak zikredilmiştir. Aynalar olmasa da lamba vardır, fakat aynalardaki yansımalar ancak lambanın mevcudiyetiyle kaimdir. Lamba olmasa aynalardaki akisler olmayacaktır. Mademki şu gördüğümüz âlem vardır, eserden müessire bir istidlalle Allah vardır. Aradaki irtibat kesilse bütün eşya bir anda yok olur. (Nursi, 2004, s. 78-80). Yani mümkin varlık olan aynalardaki yansımalar gibi olan mahlûkat mümkündürler. İmkân dairesi olan şu âlemde varlıkları ve yoklukları eşittir (Nursi, 2004, s.807-808).

Mutezile'nin temellerini attığı hudûs delili ve delile temel teşkil eden cevher – araz teorisi Ehl-i Sünnet kelamcıları tarafından da benimsenmiş ve kullanılmıştır. Öte yandan ilk kurguları Aristo ve Platon'a dayandırılan imkân delili Fahrettin Razi gibi âlimlerce geliştirilmiş, İbn-i Sina' da sudûr teorisi kapsamında Vacib'ul- Vücud kavramı kullanılmıştır.

Gazzali hudûs ve imkân delillerini birleştirerek ayrı bir formda bunları kullanmıştır (Kandemir, 2016, s.178). Gazali'nin bunu formüle edişi şöyledir; "Her hadis olan, varlık sahasına çıkmak için bir sebebe muhtaçtır. Âlem hâdistir. O halde onunda bir sebebi bulunması gerekir (Gazzali, 2012, s.36). Gazzali ilk öncülünde mümkinin varlık için bir sebebe ihtiyacını, bu delilin bir ön verisi olarak düşünmektedir (Kılavuz, 2009, s.181).

" Özetlemek gerekirse, Ebu'l Hüzeyl cevher- araz teorisini kelamın sınırlarına dâhil etmesiyle ve bunu Allah'ın varlığını ispatta kullanmasıyla bir çığır açmıştır. Menşei neresi olursa olsun, İslam kelamcılarının elinde bu teori Kur'an' ın sunduğu Allah tasavvurunu destekleyecek tarzda evrilerek kökenleri yine Kur'an' dan istihraç edilmeye çalışılmıştır. Yunan felsefesinden ithal edilen mekanik bir nizama tabi zannedilen ezeli atomlar, varlığı Allah'ın yaratmasıyla var olan ve varlığının devamı da yine Allah tarafından sağlanan yapıtaşları olarak yorumlanmaya başlanmıştır. Cevher teorisi ilim irade kudret sıfatlarına sahip âlemin tedbir ve idaresini her an elinde bulunduran Allah anlayışının oturtulacağı elverişli bir temel teşkil etmiştir. Bu bağlamda İspat-ı Vacip konusunda kelam geleneğindeki başlıca delil, âlemin yaratılmışlığı öncülüne dayanan ve bunun ispatı içinde cevher-araz ikilisini kullanan hudûs delilidir. Her ne kadar cevher-araz değerlendirmelerinde kelamcılar arasında bir takım farklar olsa da hepsinde mevcut olan ortak payda şu kâinatın yaratılmış oluşudur. Varlık, ezeli ve muhdes olarak ikiye ayrılıp, Allah' tan başka her şeyin yani mükevvenatın yaratılmış oldukları ispat edildiği takdirde, yegâne yaratıcı olarak Allah kalacak ve O'nun varlığına ulaşılmış olunacaktır. İşte kelamcıların cisimleri cevher ve araz olarak taksimatının sebebinin de, bu cisimlerin geçici olmalarını ve müstakil bir varlığa sahip olmamalarını ispat sadedinde kullanmak için olduğu da böylelikle anlaşılmış olur. Özellikle İbn-i Sina ile zirvede temsil edilen İspat-ı Vacip konusunda kullanılan delillerden olan vacip – mümkin ayrımı ve imkân kavramı, kelamcılar tarafından daha ziyade mantık önermelerine ilişkin, reel âlemde ki varlıklara tatbik edilemeyecek unsurlar olarak değerlendirilmişse de bilhassa Cüveyni ile cevaz – tahsis kavramları çerçevesinde kelam delilinde yeni açılımlar oluşturulmak suretiyle bunlar (cevaz ve tahsis) yardımcı unsurlar olarak kullanılagelmiştir. Bu manada imkân veya cevaz kelamcılarda felsefeden farklı olarak bizatihi varlığa yüklenen bir vasıf olarak değil, varlığın oluşturucu unsurlarının şu veya bu şekilde, şu veya bu zamanda "yaratılmış olması" nın imkânı olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde tasvir olunan bir imkân, olabilirliği olan ihtimallerden birini seçip tercih edecek ve bilfiil hale geçirecek bir varlığın mevcudiyetini mümkün kılacaktır. Felsefecilerin "var olması da olmaması da imkân dâhilinde bulunan bir varlık mevcutsa, bu varlığın karşısında varlığı zorunlu bir varlıkta bulunmalıdır" şeklinde özetlenebilecek imkan delili, âlemin yaratılmışlığının tesis edildiği hudûs delili ile birlikte kullanılmış, kelamın neredeyse tamamen felsefi bir renge büründüğü Razi ve sonrası döneme kadar cedelin zorunlu kıldığı haller dışında müstakil olarak genel geçer kullanılmamışsa da hudûs ile birlikte istimali her daim gündemde olmuştur.

Böylelikle kelam, tevhid akidesinin zeminini oluşturan Allah' ın varlığı konusunda, füruattaki bazı farklılıklara rağmen âlemin yaratılmışlığı altyapısında kendi içinde tutarlı, sistemli bir delil vazetmiş, felsefecilerle arasına bu manada bir mesafe koymuş, her ne kadar imanı tesis etme noktasında olmasa da, muhalif tasavvur ve anlayışlara cevap vererek şüphelerin izalesine çalışmış ve sahih Allah tasavvurunun

korunmasına önemli katkılarda bulunmuştur" (Kılavuz, 2007, s. 191-193).

3. MEVCUT ASİMETRİK DURUMUN İMKÂN DELİLİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kur'an' da yahut hadislerde yaratmanın "hangi şey"den yahut "ne"den olduğu hususu sarahaten bildirilmemekte (Aydın, 2012 s.69), fakat hem yoktan var etme manasına hem de mevcuttan başka şeyler inşası manasında yaratmaya dair ifadeler bol miktarda bulunmaktadır. Büyük Patlama Teorisi kâinatın bir başlangıcı olduğunu teyit eder ve yaratma ile âlemin ezeliliği üzerinden yapılan tartışmaları bilimsel bir neticeye bağlar (Dhanani, 2013, s.269). Teorinin önemli delillerinden biri olan genişleme anlaşıldıktan sonra, evrenin ezeli olduğunun bilimsel açıdan kabul edilebilir tarafı kalmamıştır (Taslaman, 2003, s. 113). Her ne kadar bu patlamanın tesadüfi bir şekilde olduğu, evrenin bir yaratıcıya gerek kalmaksızın açıklanabileceği bazı araştırmacılar tarafından iddia edilse de[12] modern bilimin ortaya koyduğu manzara karşısında ateizmi bırakan Antony Flew' e göre bilim, fiziksel gerçekliğin arka planında varlığı başkasına dayanmayan, değişmez, maddi olmayan, her yerde hazır ve nazır, her şeye kadir bir Varlığın var olduğunu ortaya koyar (Bulğen, 2017, s. 97).

Bilim adamları evrenin ne olduğu sorusuna, filozoflar ise evrenin niçin olduğu sorusuna cevap ararlarken aslında yapılması gereken şey birleşik kuramlı bir bakış açısıyla olaya bakmak olabilir (Hawking, 1987, s. 182-183). Öte yandan bu çoklu disiplinli çalışmalar esnasında hangi bilimsel verinin hangi dini hükümleri nasıl bir delalet şekliyle desteklediği belirlenmesi gereken önemli bir husustur. Örneğin yaratılış anının pozitif bilimlerin bilgi elde etme sınırının dışında kalması (Yücedoğru, 2006, 162) iddia edildiği takdirde, insanın bilimle Allah'ı bulması imkânsız hale gelecek ve İlahi iradenin giremediği mevhum bir alan oluşmuş olacaktır. Hâlbuki bilimin bulduğu neticeyi önümüze koyduğumuzda şöyle bir tablo ile karşı karşıya kalırız.

Evren yaklaşık 15 milyar yıl önce gerçekleşen şiddetli bir patlamayla başladı (Silk, 1997, s. 1). Bu yaklaşıklık hesaplamada kullanılan yöntemlere göre farklılık göstermekle beraber bugün evrenin yaşı ile ilgili, elementlerin üretilme hızından, radyoaktif yaş ölçümünden, beyaz cücelerin soğuma hızından, yıldız gruplarının yaşından faydalanılarak yapılan yaklaşık bir hesaplama neticesinde sekiz buçuk ile on yedi buçuk milyar yıl arasında değişen tahminler bulunmaktadır (Ant, 2005, s.4). Normalde patlamalar maddeyi dağıtıp düzensizleştirmesine rağmen, Büyük Patlamada bunun tam aksi bir durumu gözlemliyoruz (Hoyle, 1984, s.184-185) ve Allah'ın kusursuz bir şekilde yarattığı evren oluşmuştur (Aksu, 2006, s. 24). Başlangıçta evren atomların varlığını sürdüremeyeceği denli sıcak bir ışınım halindeyken, ilk birkaç dakikada en hafif elementlerin çekirdeklerinin oluşabileceği derecede soğudu (Barrow, 1998, s. 7).

Teoriye göre patlamayı takip eden ilk saniyelerde oluşan madde ve antimadde miktarlarının eşit olması mevcut durumu açıklama konusunda bizleri zora sokmaktadır. Zira soruyu farklı şekillerde sormak mümkündür. Birbirlerini anında yok edip bizlerin bir radyasyon denizinde yüzüyor olmamızın önündeki engel ne idi? Antimadde neden ortadan kayboldu ya da madde nasıl oldu da sağ kaldı? Zira temel elektronlar, protonlar ve nötronlar anti parçacık zıtlarıyla tam bir denklik içindedirler. Bu Dirac' ın denkleminde tam da öngördüğü şekildir, yani normal madde parçacıklarıyla bunların zıt parçacıkları olan anti parçacıklar birbirlerinin mükemmel denk karşıtlarıdır. O halde asıl soruyu sorabiliriz; Nasıl oluyor da bir şeyler var oluyor (Close, 2015, s. 119-120) ? Bu soruya cevap bulmak için bilim adamları kuark tabir edilen atom altı parçacıkları alın alına çarpıştırıyor ve daha küçük parçacıklar elde edilmeye çalışılıyor. CERN Araştırma Merkezin' de kurulu olan LHC (Büyük Hadron Çarpıştırıcısı) bu atom hızlandırıcıları ve çarpıştırıcılarına örnektir. İşte burada yapılan deneylerde madde ile anti madde arasında bulunan mükemmel simetrinin acaba bir ihlali mevcut mudur sorusuna yanıt aranmakta olup, şu ana kadar henüz açıklanan bir bilimsel açıklama mevcut değildir.

---

[12] Bu fikri savunanlar için bkz. Hawking and Mlodinow, 2012, s.141, 155

Nihayetinde bunun açıklaması ne olursa olsun bizim söylemek istediğimiz şey başlangıçta simetrik olması gerekliliğinin bir neticesi olarak var olmaması gereken şu âlemin mevcut oluşundan hareketle, bir tercih edicinin bulunduğunun delalet-i iltizamîye ile ispatlanmasının, kelamcıların hudûs delili zımnında ele aldıkları imkân delili ile paralellik gösterdiğidir.

Modern bilimin ulaştığı tekillik durumu ile kelamcıların delillerinde kullandıkları mutlak yokluk kavramlarının aynı olmadığı açıktır. Ama bunların birbirine mutabık olmamaları delil olmayacakları anlamına gelmez. Zira delil "yol göstermek ve rehberlik yapmak" anlamında olup, bir şeyin bilgisine ulaştırmayı ifade eder (Cürcani, 2012, s. 171-172, Altıntaş, 2016, s. 323, Askeri, 2013, s. 76). Delalet çeşitleri mutabakat, tazammun ve iltizamdır. Mesela, tavan sözcüğü "tavan" anlamına mutabakat yoluyla, tavanın kendileriyle teşkil edildiği malzemelere tazammun yoluyla, duvarın varlığına ise iltizam yoluyla delalet eder. Tavanın duvara delaleti tavanın tavana delaleti gibi mutabakat yoluyla değil iltizam yani gereklilik yoluyladır. Tavan deyince duvarın mevcudiyeti anlaşılır, çünkü duvarsız ayakta duran bir tavan yoktur (Gazzali, 2006, s. 48-49). Bunu meselemiz olan tekillik ile mutlak yokluğa uygularsak, şöyle bir sonuç ortaya çıkar. Evet, Büyük Patlama Teorisi ile ortaya konan tekillik kavramı kelamcıların mutlak yokluk kavramına mutabık değildir. Ama teorinin diğer yönlerinden olan evrenin genişlemesinin ispatlanmış olması ve bunun geriye sarıldığında tekilliğe ulaşılıyor olması, bu tekilliğin bozulması için bir nedenin varlığını zorunlu kılıyor.

Başlangıçtaki tekillik durumunu takip eden ilk saniyelerde büyük patlama neticesinde ortaya çıkan madde miktarı ile anti madde miktarı da eşit olması gerekiyordu. Bugün deney yoluyla gördüğümüz üzere parçacık ve karşı parçacık karşılaştığında netice birbirlerini yok etmelerinden başka bir şey değildir. Peki, patlamayı takip eden ilk saniyelerde maddenin lehine karar veren sebep, ilk sebep nedir? Evet, asimetrik durum bilimsel olarak nedeni açıklanamamış bir veridir. Ama biz bu durumu bilim açıklayamadı diye içinde bulunduğumuz şu âlemin varlığını inkar edemeyiz. Mademki âlem vardır, o halde başlangıçta karşıt maddeyi değil normal maddeyi tercih eden bir müreccih vardır. Yani âlemin mevcudiyeti ile ilgili; anti maddeden oluşmak, hiç oluşmamak, oluşup her tarafın gama ışımalarından müteşekkil bir radyasyon denizine dönüşmesi gibi imkânlar arasından tam da maddenin oluşumuna zemin hazırlayacak şekilde olanın tercihi elbette ilim irade kudret sıfatlarına kemal mertebede sahip bir Vâcibü'l-Vücudun vücub-u vücuduna iltizam yoluyla delâlet eder. Öte yandan ilk olarak Gazzali'de örneğini gördüğümüz imkân ve hudûs delillerinin birleştirilmiş formuna benzer şekilde tüm kozmolojik delilleri birleştirip kuracağımız önermenin neticesi Allah'ın varlığının ispatına güçlü başka bir delil olacaktır.

20. yüzyılın ilk yarısında başlayan ve beraberinde bir dizi keşifle birlikte düşünüldüğünde büyük fotoğrafın görülebileceği Büyük Patlama Teorisi, kozmolojik delilin evrenin başlangıcına dair "Evren sonradan var olmuştur yani bir başlangıcı vardır" anahtar önermesine bilimsel zemin oluşturmuştur. Newton'un çekim yasası, Einstein' in izafiyet teorisi, Hubble' ın genişleme delili, George Gamow' un teorik olarak ortaya koyduğu ve daha sonra Arno Penzias ve Robert Wilson'un gözlemsel olarak ispat ettiği Kozmik Fon Radyasyonunun keşfi, Kuantum fiziğinde yapılan hesaplamalar, termodinamiğin ikinci yasası, Dirac' ın teorik olarak ortaya koyduğu ve daha sonra parçacık hızlandırıcı laboratuarlarında gözlenen anti madde ve anti parçacıkların keşfi gibi evrenbilimin gidişatını etkileyen bulgular, bilimin Allah'ı arama çabalarının son yüzyıldaki sergüzeştini ortaya koymaktadır (Kalkan, 2005, s. 110)

Âlemin yaratılmışlığı ile ilgili evrenin başlangıcından yola çıkılarak kurgulanan kozmolojik delil son yüzyıla kadar mantıksal çıkarımlar ve kelamcıların orijinal önermeleri ile açıklanmakta ve delillendirilmekteydi. Bunun en önemli sebebi kuşkusuz evrenin başlangıcı ile ilgili bilimsel keşiflerin bulunmayışıdır (Kalkan, 2005, s. 110). Son yıllarda sadece kozmolojide değil ayrıca biyoloji, fizik, astronomi alanlarındaki yapılan keşifler, sayıları giderek artan bilim adamlarının görüşlerini evren ve hayatın bir tasarımın neticesi olduğu yönünde değiştirmektedir (Michael ve ark, 1999, s. 12). Çünkü fiziksel sabitlerin çok hassas terazilerle belirlenmesi, hayat ve idrakin ancak akil ve hakîm birinin amaçları arasında bulunursa

beklenebilir (Barbour, 2004, s. 89). Fiziki dünya ve kuantum hakkında öğrenilenler arttıkça şüphesiz maddenin ardında bulunan hakikati kavrayış farklılaşmıştır (Unwin, 2005, s. 153). Kelam kitaplarında yer alan "Allah varlıkları ne zaman yarattı?"[13] gibi başlangıca yönelik sorular artık modern bilimin laboratuvarlarında seslendirilmektedir.

Tüm bu veriler ve teorilerin ötesinde ileride ortaya çıkabilecek ve Büyük Patlama Teorisinin yerini alabilecek yeni teoriler geliştirilebilecek mi? Bu soru her daim ihtimal dâhilinde olmakla beraber şu kadarını söyleyebiliriz. O da bugün kabul ettiğimiz Standart Modelin yerini alacak olan yeni teorinin gücünü ve istinat noktasını yine bu teoriden alacağıdır (Weinberg, 1995, s. 6). Biz kendi istidlalimizi eserden müessire, fiilden faile intikalle yaptığımız için yeni gelişmeler Allah'ın varlığının ispatı noktasında mevcut delilleri yıkıcı değil her daim yapıcı olacaktır. Yeni gelişmelerle ispatlanan yeni teoremlerin hepsinden Allah'ın varlığına ve birliğine bir yol bulmak, İspat-ı Vacip delillerine bir yenisini eklemek anlamına gelecektir.

Yani sonuç olarak söylemek gerekirse karşıt madde ile madde arasında bulunan asimetrik durumun, bir müreccihin varlığı, kainatın sonradan yaratılması, alemin başlangıcının sonsuz olmaması, mevcut evrenin varlığının gerçekliği noktalarından kelamcıların imkan delilini desteklediğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

1. Abdulcebbar, K. Dinin temel ilkeleri (el-muhtasar fi usuli'd-din) (Arslan, H, Çev.). 1. baskı. Malatya, Türkiye: Hulusi Arslan; 2007.
2. Acar, R. Büyük patlama teorisi kelâm kozmoloji argümanını destekler mi?. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2006; 14; 89-109.
3. Aksu, T. Evrenin oluşumu. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Güneş Yayıncılık; 2006.
4. Altıntaş, R. Delil ve delillendirme yöntemleri. Düzgün, ŞA, editör. Kelam El Kitabı. 5. baskı. Ankara, Türkiye: Grafiker Yayınları; 2016.
5. Ant, A. Evrende yolculuk – 4 yıldızlar imparatorluğu. 1. baskı. İzmir, Türkiye: Zambak Yayınları; 2005.
6. Askerî, EH. Arap dili'nde ve Kur'an' da farklar sözlüğü (Akdoğan, V, Çev.). 2. baskı. İstanbul, Türkiye: İşaret Yayınları; 2013.
7. Aydın, H. İlim felsefe ve din açısından yaratılış ve gayelilik (Teleoloji). 7. baskı. Ankara, Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları; 2012.
8. Ayverdi, İ. Asırlar boyu tarihi seyri içinde misalli büyük Türkçe sözlük (C. 1-3). 4. baskı. İstanbul, Türkiye: Kubbealtı Yayınları; 2011.
9. Barbour, IG. Bilim ve din çatışma – ayrışma – uzlaşma (Mehdi, N, Camal, M, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: İnsan Yayınları; 2004.
10. Barrow. JD. Evrenin kökeni (Gül, S, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Varlık Yayınları; 1998.
11. Behe, MJ ve ark. Evrenin alternatif tarihi (Düz, O, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Gelenek Yayıncılık; 2004.
12. Beydavi, K. Tavali'u'l-envar, (Çelebi, İ, Çınar, M, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları; 2014.
13. Buhari, EA. Cami'u's-Sahih (Abdulbaki, MF, Thk.), (C. 1-4). Kahire, Mısır: al-Matba'atü's-Selefiyye; 1400 H.
14. Bulğen, M. Stephen Hawking the Grand design (büyük tasarım). Bulğen M, Doko E, editörler. Güncel Kelam Tartışmaları Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı. 2. baskı. İstanbul, Türkiye: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları; 2017.
15. Close, F. Antimadde (Alpar, Z, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi; 2015.
16. Craig, WL. Büyük patlama ve ötesi (Terkan, F, Çev.). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2009; 50 (1); 165-178.

[13] Bkz. Nesefi, 2010, s. 87, Taftazani, 2011, s. 112, Köse, 2017, s. 211-222, Koloğlu, 2011, 189-221

17. Cürcani, SŞ. Kitabu't-Ta'rifât (Mar'aşlî, MA, Thk.). 3. baskı. Beyrut, Lübnan: Daru'n-Nefas; 2012.
18. Çam, EG. Bakıllani'de bir delillendirme yöntemi olarak luğavî istidlal. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2018; 1 (40); 217-234.
19. Davies, P. Tanrı ve yeni fizik (Temelli, M, Çev.). 3. baskı. İstanbul, Türkiye: İm Yayın Tasarım; 1995.
20. Dhanani, A. Büyük patlama kozmolojisi üzerine Müslüman bakış açıları (Bulğen, M, Çev.). Kelam Araştırmaları 2013; 11 (2); 265-274.
21. Efil, Ş. Büyük patlama kozmolojisinin teistik yorumu üzerine. Ekev Akademi Dergisi 2004; 8 (18); 35-48.
22. Gazzali, EH. İtikadda orta yol (Demir, O, Çev.). 3. baskı. İstanbul, Türkiye: Klasik Yayınları; 2016.
23. Gazzali, EH. Mustasfa İslam hukuk metodolojisi (Apaydın, Y, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Klasik Yayınları; 2006.
24. Hawking, SW, Mlodinow, L. Büyük Tasarım (Öğünç, S, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Doğan Edmond Yayıncılık; 2012.
25. Hawking, SW. Zamanın kısa tarihi (Say, S, Uraz, M, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Milliyet Yayınları; tsiz.
26. Işık, K. Mutezile'nin doğuşu ve Kelami görüşleri. 1. baskı. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1967.
27. İ, Rağıb. Müfredat kur'an kavramları sözlüğü (Türker, Y, Çev.). 4. baskı. İstanbul, Türkiye: Pınar Yayınları; 2016.
28. Kalkan, Y. Big bang teorisi'nin teistik deliller açısından değeri (Basılmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2009.
29. Kandemir, AM. Big bang teorisi kelâmın yoktan yaratılış düşüncesini destekler mi?. V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı- III (İlahiyat- Sanat). İstanbul, Türkiye:TLCK; 2016. s. 171-187.
30. Kaya, M. İmkân. TDVİA. (C.22, S. 224-225). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; 2000.
31. Kılavuz, MU. Kelamda kozmolojik delil. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: İz Yayıncılık; 2009.
32. Koloğlu, OŞ. Cübbailer' in kelam sistemi. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: TDV Yayınları; 2011.
33. Koons, RC. Teizm ve big bang kozmolojisi (Aydın, H, Çev.). Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi II 2002; 3; 251-263.
34. Köse, M. Mutezile'de entelektüel düşünce- Cahız-. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Endülüs Yayınları; 2017.
35. Lederman LM, Hill CT. Simetri ve evrenin görkemli güzelliğini anlamak (Akalın, B, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Güncel Yayıncılık; 2005.
36. Lederman LM, Teresi, D. Tanrı parçacığı eğer evre yanıtsa, soru ne? (Kapkın, E, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Evrim Yayınevi; 2001.
37. Nesefi, EM. Maturidi Akaidi (Bahru'l kelam tercümesi) (Biçer, R, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Gelenek Yayıncılık; 2010.
38. Nesefi, EM. Tevhidin esasları Kitabü't- temhid li- kavaidi't- tevhid (Alper, H, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: İz Yayıncılık; 2007.
39. Nursi, BS. Risale-i nur külliyatından lem'alar. 3. baskı. İstanbul, Türkiye: Söz Basım Yayın; 2004.
40. Risale-i nur külliyatından şuâlar. 3. baskı. İstanbul, Türkiye: Söz Basım Yayın; 2004.
41. Silk, J. Evrenin kısa tarihi (Alev. M, Çev.). 1. baskı. Ankara, Türkiye: Tübitak Yayınları; 1997.
42. Süleyman, M. Kur'an terimleri sözlüğü (Eryarsoy, MB, Çev.). 2. baskı. İstanbul, Türkiye: İşaret Yayınları; 2016.
43. Taftazani, S. Şerhu'l akaid-i Nesefi tercümesi (Doğan, AH, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Dila Yayıncılık; 2011.
44. Taslaman C. Big bang ve tanrı. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: İstanbul Yayınevi; 2003.
45. Topaloğlu, B. Hudûs. TDVİA. (C.18, S. 304-309). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; 1998.

46. Tuna, T. Ol dedi oldu big bang'in nefes kesen öyküsü. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Şule Yayınları; 2005.
47. Ol dedi oldu - 2 ama nasıl oldu. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Şule Yayınları; 2006.
48. Unwin, SD. Tanrı'nın olasılığı nihai gerçeği arayan basit bir hesaplama (Çelebioğlu, N, Yaman, AC, Çev.). 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Yedinci Kapı Yayınları; 2005.
49. Uslu, F. Tanrı ve fizik büyük patlama ve öncesi. 1. baskı. İstanbul, Türkiye: Nobel Yayınları; 2007.
50. Üzüm, İ. Hüküm. TDVİA. (C.18, S. 464-466). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; 1998.
51. Weinberg, S. İlk üç dakika (Aydın, Z, Aslan, Z, Çev.). 1. baskı. Ankara, İstanbul: Tübitak Yayınları; 1995.
52. Yurdagür, M. Ebu'l Hüzeyl el-Allaf. TDVİA. (C.10, S. 330-332). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; 1994.
53. Yücedoğru, T. Geçmişten günümüze ilim ve din açısından yaratılış. 1. baskı. Bursa, Türkiye: Emin Yayınları; 2006.
54. Yüksel, A. Kelami açıdan alemin yaratılışı (Basılmamış yüksek lisans tezi). Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, 2013.

SOME PLANTS FROM THE CREATION MIRACLE AND THEIR PRESENTATION

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta, Türkiye

hasanozcelik@sdu.edu.tr

Abstract

This study describes some botanical, ecological, medical and nutritional effects of plants which are considered very important in Islamic sources. Religious sources include many plants, including the most commonly mentioned figs (Ficus carica), palm (Phoenix dactylifera), olive (Olea europea), grape (Vitis vinifera), pomegranate (Punica granatum) and wheat (Triticum aestivum). Rose (Rosa spp.) is a plant that is identified with the Prophet Muhammed. The common and interesting features of these superior plants are described in this report. The common features of the plants are as follows:

Botanical features: They are all seeded, genetic diversity of them is over. In original species, siblinghood is over. Except wheat, they are in the form of trees/bushes. Olive is the longest-lasting tree of the seeded plants in the world.

Ecological characteristics: Tolerances to the variety and conditions of the growing environment are high.

Economic characteristics: They are the most frequently used plants as food and medicine. The food values are very high, rich in minerals.

They are easily supplied and easily applied plants for medicinal purposes. No side effects have been identified in their use. The benefits of folding together are not antagonistic to one another.

Agricultural characteristics: Their yield is high. Harvest is easy.

Geographical features: Common plants. They are known, produced and used by most people. Their homeland is the Mediterranean region and its periphery. They are the plants that people have known and used since ancient times.

Symbolic values are higher: Date and olive are religious symbols.

Key Words: Wheat, Olive, Fig, Miraculous plants

YARATILIŞ MUCİZESİ BAZI BİTKİLER VE TANITIMI

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK

Özet

Bu çalışmada; İslami kaynaklarda çok önemli görülen bazı bitkilerin botanik, ekolojik, tıbbi ve beslenme üzerine olan etkileri anlatılmaktadır. Dini kaynaklarda çok sayıda bitki anlatılmakla beraber en çok bahsedilen İncir (Ficus carica), Hurma (Phoenix dactylifera), Zeytin (Olea europea), Üzüm (Vitis vinifera), Nar (Punica granatum) ve Buğdaydır (Triticum aestivum). Gül (Rosa spp.) ise Peygamber efendimizle özdeşleştirilen bir bitkidir. Bu bitkilerin ortak ve ilginç özellikleri bu bildiride anlatılmaktadır. Bu bitkilerin ortak özellikleri şöyle sıralanabilir:

Botanik özellikleri: Hepsi tohumlu bitkidir, tohumları çoktur. Tohumun meyve etine oranı yüksektir. Genetik çeşitlilikleri çoktur. Orijinal türlerde kardeşlenme fazladır. Buğday hariç, ağaç/çalı formunda bitkilerdir. Zeytin dünyada kapalı tohumlu bitkilerden en uzun ömürlü ağaçtır. Küçük tohumunda koca ağacın programını saklamak incir için mücizevi bir özelliktir.

Ekolojik özellikleri: Yetişme ortamı çeşitliliğine ve şartlarına toleransları fazladır. Kolay yetişir ve yetiştirilirler.

Ekonomik özellikleri: Gıda ve ilaç olarak en çok kullanılan bitkilerdir. Gıda değeri yüksektir. Mineral zenginidirler. Günlük ihtiyaçlarda en çok kullandığımız bitkilerdir. Beslenme bu bitkilerle yapılırsa hastalıklar azalır. Az miktarda yenilmesi bünyenin ihtiyacına kafi gelir. Çok fazla yenilmesi arzu edilmez. Sindiriminde zahmeti az, faydası çoktur.

İlaç amaçlı olarak kolay temin edilen ve kolay uygulanan bitkilerdir. Kullanımlarında herhangi bir yan etkileri tespit edilmemiştir. Hepsinin birlikte kullanımıyla faydaları katlanır, biri diğerine antagonistik değildir.

Tarımsal özellikleri: Verimleri fazladır. Hasadı kolaydır. Az emek ve masrafla yüksek verim elde edilebilir. İlaç atılmadan da yetiştirilebilen bitkilerdir. Ürünlerinin raf ömrü uzundur.

Coğrafi özellikleri: Yaygın bitkilerdir. İnsanların çoğu tarafından bilinir, üretilir ve kullanılırlar. Ana vatanları Akdeniz bölgesi ve çevresidir. İnsanların çok eski devirlerden bu yana tanıdığı ve kullanageldiği bitkilerdir. Sembol değerleri yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Buğday, Zeytin, İncir, Mucizevi bitkiler

GİRİŞ

Canlılık olayı kadar mükemmel bir olay gösterilemez. Bir hücrenin canlılık olayı başlı başına üzerinde düşünülmesi ve araştırılması gereken bir olgudur Tüm yaratıklar Yüce Allah(CC.) ilim, irade ve kudretinin tecellisi olarak ortaya çıkmışlardır. Halen bilim insanları bir hücrenin nasıl canlılık özellikleri taşıdığını anlamakta zorlanmaktadır. Bu durum sitoloji(hücre bilimi) adlı bir araştırma sahasının var oluş sebebidir.

Tüm bitkiler içinde bazıları var ki, diğerlerinden en azından bazı özellikleriyle daha dikkat çekici ve ibret vericidir. Bu bitkiler kutsal kitabımız Kuranda, HZ. Peygamber'in yaşantısında, sohbetlerinde ziyadesiyle yer almıştır. Bu bitkilerden en tanınmışlarından birkaçı seçilerek botanik bilimi açısından tür bazında ve hepsinin ortak özelliklerini ortaya koyarak farklı bir bakış açısı ile açıklanmaya çalışıldı. Niçin bu bitkilere islamî kaynaklarda yer verildiği anlatılmaya çalışıldı.

İnsanoğlu, pek çok karşıladığı dağları, tepeleri, çayırları, otlakları, yamaçları ve dereleri, vadileri, havzaları daima birer tabiat eczanesi olarak görmüştür. 21. yüz yılda sentetik ilaçlarında yan etkilerinin de anlaşılmasından dolayı insanlar ihtiyaçlarını yine doğal yoldan tedarik etmeye yönelmiştir. Psikolojik iyileştirici, sakinleştirici, zayıflatıcı vb. bitki çaylarının ve tentürlerinin yanı sıra, Akupressur, Aromaterapi ve Ayurveda gibi alternatif tedavi yöntemlerine duyulan ilginin giderek artması pek çok kişinin, sağlık konusunda anlayışlarını değiştirmeye başladığının bir işareti olarak görülebilir. Bitkilerin kullanımında günden güne artış görüldüğünden tüm Dünya'da konunun önemi daha da artmıştır. Akdeniz bölgesi tıbbi ve aromatik bitkilerin ana vatanıdır.

Şifalı bitkilerle tedavi veya diğer adıyla koruyucu hekimlik ya da aromaterapi uygulamaları büyük bir dikkatle incelenmektedir. Bitkisel ilaçlarla tedavinin en önemli özelliklerinden biri; gıda şeklinde hazırlanarak canlı bünyesinin besin yoluyla desteklenmesi ve immun (direnç) sisteminin güçlendirilmesidir. Böylelikle bozulmuş olan dengesini organizma yeniden tesis edilebilir. Bitkilerle tedavi uzmanları lokal hastalıkların, bedensel ve ruhsal anlamda insanı tümüyle etkilediği tezini savunurlar. Tedavileri de bu teze uygun yöntemlere dayanır. Şifalı bitki çayları tüm bünyeyi etkiler. Bitki yağları ve tentürleri ile bedenin kendini iyileştirebilen doku, organ veya sistemlerine daha fazla canlılık kazandırılabilir ve akut rahatsızlıklara karşı lokal tedavi yöntemleri uygulanabilir.

Kültürümüzde hemen her hastalık için bugün uygulanan modern tıbba benzer uygulamalar vardır. Bu kültür derinliğine incelenmeli, korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Yörükler / çobanlar bazı

bitkilerin görüntüsünden kullanılış amacına yönelik bir anlayış geliştirmişlerdir. Mesela *kiviyi enine keserseniz göz halini alır. Demek ki göze faydalıdır. Fasülyeye bakılırsa böbreği andırır, böbrek hastalıklarına iyi gelir. Cevizin iç kısmı insan beynine benzer, beyinle ilgili hastalıklara iyi gelir… Dikenli bitkiler ve kaba tüylü bitkiler zehirsiz, güzel görünüşlü ve hayvanların yemediği bitkiler zehirli olur…* gibi.

Çoban ve yörük kültürünün deneyimleriyle çare bulduğu bazı rahatsızlıklara modern tıp cevap vermemekte veya verememektedir. **Parmak çıkığı, ayak çıkığı, kalça çıkığı, eğe kemiği eğilmesi, göbek düşüğü, büyü, sihir, nazar, incinme, yel, mayasıl** gibi olguların modern tıpta net bir karşılığı yoktur. Kucağında ağır yük taşıyarak göğüs kemiklerini eğmiş olan bir kişiye yaşlı bir kadının kibar elleri ile iç organlara batan kemiği doğrultması modern tıpta pek rastladığımız bir olgu değildir. Analiz yapmakla, filim çekmekle, ameliyat yapmakla eğilen kemik doğrultulabilir mi? Parmağınız bir yere kısılıp ezildiğinde ya da bir vuruk olayında bir **tatlı hamur** (pekmez ile un karışımı) olayını kaç modern hekim bilir. Sürülen ilaçlar, verilen ağrı kesiciler bu ezilmeyi tedavi edebilir mi? Ağrıyı kesmek tedavi midir? Çıkık olayını anlasa bile kaç hekim çıkığı el becerisi ile ameliyatsız olarak yerine getirebilir. Modern hekimlerde el becerisinin zayıf olduğunu bilmek gerekir. Milletimizde yüzyılların tecrübesi olan ve hakkında hadis olan nazar olayını kaç modern hekim biliyor ve kabul ediyor?

Maddi hastalıkların ana kaynağı manevi hastalıklardır. Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise maneviyatta kördür. Bir atasözümüzde der ki *'nazar deveyi kazana, adamı mezara götürür*'. Kültürümüzde dua çok önemlidir. Yörükler çadırını kurarken dua ile başlar. Düğününe besmele ve dua ile başlar ve bitirir. Velhasıl, her işe başlarken Besmele ile başlanır, Allah'a güvenilir, hayırlı olması temenni edilir. Eski tedavi metotlarımızda bitkiler dua ile kullanılırdı. '*Ben sebebini yaptım, şifa Allahtandır'* denirdi. Hatta şifa için hastaya hekim bir işlem yaparken elini koyduğunda '**benim elim el değil, Fatma anamızın elidir'** derdi ve HZ. Fatıma'yı şefaatçi yapar, O'nun mübarek eliyle yapılmış bir işlem olarak kabul et Allah'ım diyerek yakarırdı. Aşağıdaki buna benzer bir şiir var. Konuyu çok güzel özetliyor:

El benim, Damen senin; Ey Rahmetenlil alemin,

Şöhretim isyan benim; Sen af ile meşhursun.

Ya Resulallah

ITRİ

Türk-İslam kültüründe yaratıcı kullarına ya imtihan etmek için bela ve musibet verir ya da kulunun suçuna karşılık ceza verir. Umumi musibetler ise umumun hatalarından kaynaklanır. Bir müslüman bir hata gördüğünde 'gücü nisbetinde eliyle, diliyle hatanın düzeltilmesine yardımcı olmalı; gücü yetmiyorsa kalbiyle buğz ederek hataya ortak olmamalıdır'. Musibetlerin kula bir ikaz, bir hatanın sonucu olduğu yazarını bilmediğimiz aşağıdaki şiirde ne güzel özetlenmiştir:

Kula bela gelmez, Hak yazmayınca;

Hak bela yazmaz, Kul azmayınca;

Hak kulundan intikamını Kul ile alır;

Dini-irfan bilmeyen bunu Kul etti sanır;

Bari emri olmayınca Sanma yaprak kıpranır.

Van'da halkımızın sık sık söylediği bir atasözümüz vardır: **Ayağına diken batsa kalbini yokla**. Yine İslâm inancına göre; '**Zalim yeryüzünde Allah'ın adaletidir. Allah onunla (başkalarından) intikâm alır.**

Sonra (döner), ondan da intikâmını alır'. Bilinmesi gereken hastalık ve musibetlerin rastgele bir şey olmadığı; hiçbir olayının başıboş ve bir tesadüf eseri olamayacağıdır.

Türkiye attarlarında satılan tıbbi bitkiler genellikle astım, bronşit, öksürük ve gribal enfeksiyonlarda, sindirim sistemi rahatsızlıklarında, böbrek taşı ve rahatsızlıklarında, iltihapları dağıtmak ve kurutmak için ve şeker hastalığında kullanılmaktadır.

Bu bildiri îslami temel kaynaklarda geçen bitkilerin botanik ve ortak özelliklerini belirtmek ve diğer bitkilerden farkını ortaya koymak amaçlı olarak hazırlanmıştır.

Kur'anda bitkiler anlatılırken sadece bireysel özellikleri anlatılmamaktadır. Çevre kirliliğine, çevrenin güzelleştirilmesine, diğer ekolojik faktörlere, canlılr üzerinde yaptığı etkilere, peyzaj değerine, topluluk halindeki özelliklerine vs. dikkat çekilmektedir. Peygamberimiz HZ. Muhammed (SAV) savaşta bile ağaçlara zarar vermemeyi önerir (Öztürk vd., 2009).

Bitkiler sadece doğayı süsleyen bir estetik unsuru değildir. Bitkilerden her gün yeni ilaçlar, gıdalar, boya maddeleri elde edilmekte ve insanlığın hizmetine sunulmaktadır. Türkiye'de yaklaşık 500 tıbbi bitki türü bulunmaktadır. Tıbbi bitkilerin ekseriyetle bulunduğu familyalar örneğin Labiatae (Ballıbabagiller) familyasının dünyada gen merkezi Akdeniz bölgesidir. Aynı şekilde Türkiye'de meyve ağaçlarının yaklaşık % 70'ini oluşturan Rosaceae (Gülgiller) familyasının da gen merkezi de Akdeniz bölgesidir. Bir ağaç ömrü boyunca ürettiği oksijen, reçine, etken madde vb. ile odun değerinin en az 50 kat daha fazla ekonomik girdi sağlamaktadır. Otsu bitkilerin faydası biyokütlesinin maddi değerine oranla daha fazladır.

İnsanoğlunun terakkisinde hayvanların davranışlarını incelemek ve uygulamak çok önemli olmuştur. Mesela hamile bir fil doğumu yaklaştığında diğer zamanlarda yemediği bir ağacı kemirir ve doğum sancısını dindirir. Söğüt ağacından elde edilen aspirin de böyledir. Gözünde katarakt olan kedi, kediotunu dişleyip özsuyunu gözüne akıtarak gözünü açmaktadır. Bitkileri anlayabilmek için hayvanların davranışlarını izlemek de ayrı ve çok önemli bir yoldur. Bu bildiri İslami temel kaynaklarda geçen bazı bitkileri tanıtmak ve daha fazla yararlanma yollarını göstermek için hazırlanmıştır.

1. Çalışma Metodu

Bu çalışmada tanıtılan bitkiler İslam'ın temel kaynaklarında yer alan ve en yaygın bitkilerden seçilmiştir. Bu bitkilerin yer aldığı kaynaklar, kaynaklarda yer alan bilgiler ve Türkçe anlamı ayrı bir bölüm halinde düzenlenmiştir. Ayet ve hasisler sadece metin içerisinde kaynak olarak belirtilmiştir. HZ. İsa'dan da bazı konuya ilişkin bitkiler nakledilmektedir. Bitkilerin botanik, ekolojik ve coğrafi özelliklerinin çoğu yazar tarafından yazılmıştır. Kimyasal bileşim ve sistematik bilgiler çizelgeler halinde sunulmuştur. Diğer özellikleri literatüre bağlı olarak açıklanmıştır. Anlatılan bitkilerin dini kaynaklarda niçin öne çıktığı yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu yorumların sonunda Müslüman ülkelerde bölgesel bazlı Mucize Bitkiler Bahçesi kurulması önerilmiştir.

2. Yaratılış Mucizesi Bazı Bitkiler ve Tanıtımı

Bitkilerle İlgili Ayetler:

Bakara Sûresi'nin 266. Ayetinde; '*herhangi biriniz ister mi ki, içerisinde her türlü meyveye sahip bulunduğu, içinden ırmaklar akan, hurma ve üzüm ağaçlarından oluşan bir bahçesi olsun;* himayeye muhtaç çocukları var iken ihtiyarlık gelip kendisine çatsın; derken bağı ateşli (yıldırımlı) bir kasırga vursun da orası yanıversin? Allah düşünesiniz diye size âyetlerini böyle açıklıyor'.

En'âm Sûresi'nin 141. Ayetinde; 'O, çardaklı, çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit *hurmalıkları ve ekinleri, zeytini ve narı* (her biri) birbirine benzer ve (her biri) bir birinden farklı biçimde yaratandır. *Bunlar*

meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (öşürünü) verin, fakat israf etmeyin. *Çünkü O, israf edenleri sevmez'.*

Ra'd Sûresi'nin 4. Ayetinde; 'yeryüzünde birbirine komşu kara parçaları, *üzüm bağları, ekinler; bir kökten çıkan çok gövdeli ve tek gövdeli hurma ağaçları* vardır ki hepsi aynı su ile sulanır. Ama biz ürünleri konusunda bir kısmını bir kısmına üstün kılıyoruz. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır'.

Meryem Sûresi'nin 23. Ayetinde; '*doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti.* 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!' dedi'.

Meryem Sûresi'nin 25. Ayetinde; 'Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana *taze hurma* dökülsün'.

Mü'minûn Sûresi'nin 19. Ayetinde; 'onunla sizin için *hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik. Bu bağ ve bahçelerde sizin için pek çok meyveler vardır ve siz onlardan yiyorsunuz'.*

Yâsîn Sûresi'nin 34, 35. Ayetinde; '*meyvelerinden yesinler diye biz orada hurmalıklar, üzüm bağları var ettik ve içlerinde pınarlar fışkırttık.* Bunları onların elleri yapmış değildir. Hâlâ şükretmeyecekler mi?'.

Rahmân Sûresi'nin 68. Ayetinde; 'içlerinde her *türlü meyve, hurma ve nar* vardır'.

Vâkıa Sûresi'nin 27. ve 30. Ayetinde; 'Ashab-ı yemin ki ne ashab-ı yemin! Ne mutludur onlar! Dalbastı *kirazlar, 27 dolgun salkımlı muzlar, yayılmış gölgeler... Şırıl şırıl akan sular...* Tükenmeyen, eksilmeyen, hiçbir surette esirgenmeyen birçok meyveler içindedirler'.

Kâf Sûresi'nin 9, 10, 11. Ayetinde; *'Gökten de bereketli bir su indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir.*

Tîn Sûresi'nin 1 ve 5. Ayetinde; '*İncire, zeytine*, Tur-i Sîna'ya ve şu emin beldeye (Mekke'ye) yemin ederim ki; gerçekten biz insanı en güzel bir şekilde yarattık".

Nahl Sûresi'nin 67. Ayetinde; '*Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden şerbet, şıra meyve suları bal ve güzel rızıklar elde edersiniz*. Düşünen kimseler için bunda ibretler vardır' (Anonim, 2018e,f).

Bitkilerle İlgili Diğer Bilgi Kaynakları:

Hz. Muhammed (ASM) şöyle buyurur: *Ekmeğe saygı gösteriniz! Çünkü yüce Allah onu göklerin bereketinden indirmiştir* [Müsnedü'ş Şâmiyyîn, Taberânî, Hadis No: 15].

Hz. Aişe der ki; Peygamberimiz; *'Ekmeğe saygı gösteriniz! Buğday ekmeğinin özelliğindendir ki, katık gerekmeden yenilebilir'* [Şuabü'l Îman, Beyhakî, Hadis No: 5481].

Enes ibni Malik (RA.) der ki: Peygamber Efendimiz akşam namazını kılmadan önce birkaç yaş hurma ile iftar ederdi. Eğer yaş hurma bulamazsa kuru hurma ile, kuru hurma da bulamazsa su ile iftar ederdi [Muhtasar-ı Sünen-i Ebî Dâvûd, Münzirî, Hadis No: 2255-2356].

Hz. Peygamber: 'Acve cennet meyvesi gibidir. Zehirlenmeye karşı şifadır', buyurmuştur [El-Câmi', Ma'mer b. Râşid, Hadis no: 20171].

Hz. Aişe: Vallahi ey kız kardeşimin oğlu (Urve) biz ayın hilalini görüyorduk. Sonra başka bir hilali, sonra başka bir hilali ki iki ayda üç hilal görüyorduk da Resulullahın evlerinde yemek pişirmek için ateş yanmazdı. Urve der ki; 'ey teyzeciğim, o halde siz ne yer ve ne içerdiniz' diye sordu: Yani iki siyah (su ve hurma) diye cevap verdi [Müsned, A. B. Hanbel, Hadis No: 24768].

Hz. Ali (KS.) şöyle buyurmuştur: 'Narı içindeki zarı ile beraber yiyiniz, çünkü mideyi temizler' [Müsned, A. B. Hanbel, Hadis No: 23237]. (**Anonim, 2018d).**

Hazreti Ali (RA.) den bitkiler hakkında sözler:

- Günlük yemeye devam edin. O kalbi kuvvetlendirir. Unutkanlığı da giderir.
- Yiyeceklerin efendisi önce et, sonra pirinçtir.
- Gözü ağrıyan Hazreti Ali'ye (RA.); Kırmızı pancar yemelerini tavsiye etmiştir. Kırmızı pancar hastalıkların etkisini azaltır.
- Narı içindeki zarı ile beraber yiyiniz, çünkü mideyi temizler (**Anonim, 2018d; Karabulut, 1993).**

Hadis-i Şeriflerde geçen bitkiler açıklamaları aşağıda belirtilmektedir:

1. Ekmeğe saygı gösteriniz. Çünkü Allahü Teâlâ onu göklerin bereketinden indirmiştir.
2. İçinde hurma bulunmayan evin halkı açtır.
3. Hurmanın hararetini karpuzun soğukluğu ile karpuzun soğukluğunu hurmanın harareti ile gideriniz.
4. Her kim kalbinin düzgün çalışmasını isterse incir yemeye devam etsin.
5. Zeytinyağını yiyiniz ve onunla yağlanınız. Zira o, mübarek, kıymetli ve değerli bir ağaçtan yetişmektedir.
6. Udu hindiye kıymet veriniz. Onda yedi hastalık için şifa olduğu muhakkaktır. Boğaz şişliğinde tozu zeytinyağına karıştırıp buruna damlatılır.
7. Sizlere çörek otunu tavsiye ederim. Zira bunda ölümden başka birçok hastalık için şifa vardır.
8. Sizin narlarınızdan bir nar yoktur ki, içinde cennet narından bir tane bulunmasın.
9. Yerden biten her bitkide şifa ve zehir vardır. Pirinç ise öyle değildir. Onda yalnız şifa vardır.
10. Sarımsak yiyiniz ve onunla tedavi olunuz. Çünkü sarımsakta yetmiş derde deva vardır.
11. Eğer ölüme şifa ve çare olan bir şey olsaydı sinameki olurdu.
12. Sizlere sinameki ve Sennut'u yani tereyağı, bal ve kimyon karışımı tavsiye ederim. Zira bunlar ölümden başka her derde devadır.
13. Ey Aişe, çorba pişirdiğiniz zaman kabağını çok koyunuz. Zira kabak üzüntülü kimsenin gönlünü güçlendirir.
14. Yemekten evvel kavun yenirse kanı yıkar, hastalıkları giderir.
15. Bağsur hastalığı olan İbni Abbas'a, "Gebere otunun çiçek ve tohumlarını alıp iyice döv, sonra sulandırıp içersin.
16. "Ayağımız ağrıyor." diyenlere; "Ayağınıza kına yakın." buyururlardı.
17. Mantar ekip dikmeden yetişen bir bitkidir. Suyu ise göz hastalığına şifadır.
18. Yatmadan evvel maydanoz yemek, tatlı bir nefesle uyumaya, diş ağrısını gidermeye şifadır.
19. Mercimek yemeye devam ediniz. Mercimeği yetmiş peygamber övmüştür.
20. Telbineye (Arpa unuyla yapılan çorba) önem veriniz. Hastaya onu yediriniz.
21. Sizden biriniz kalbi üzerinde bir ağırlık hissettiği zaman ayva yesin.
22. Bir kimse bakla yerse, yemeye devam ederse Allahü Teâlâ o kimsenin yediği baklanın misli kadar hastalığını çıkarır.
23. Hardal ve tere tohumuna kıymet veriniz. Zira Allahü Teâlâ bunları birçok derde deva kılmıştır.
24. Hindibayı silkmeden yeyiniz. Zira cennetten üzerine damla düşmediği bir gün yoktur.
25. Sirke ne güzel bir katıktır. ALLAH'ım sirkeyi bereketlendir. Çünkü sirke benden önceki peygamberlerin de katığı idi. Sirke bulunan ev katık sıkıntısı çekmez.
26. Üzüm yiyiniz. Yorgunluğu giderir, sinirleri kuvvetlendirir, öfkeyi durdurur. Bir kişi günde yirmi bir adet kuru siyah üzüm yerse, cesedinde hoşlanmayacağı bir şey kalmaz.
27. Mü`min, yaprağını hiç dökmeyen yeşil bir ağaca benzer (Anonim, 2018f). Ağaçlardan bir ağaç aynen Müslüman adama benzer, yaprağı düşmez. Söyler misiniz bana hangi ağaçtır o?' Orada bulunanlar çöl

ağaçlarına daldılar benim aklıma hurma olduğu geldi. Söylemeye niyetlendim ama baktım ki ben orada olanların en küçüğüyüm sustum. Efendimiz buyurdular ki : 'O ağaç hurmadır' "(Buhari,ilim14,50;Müslim, sıfatü'l-kıyamet 63; Tırmizi, emsal 79'e dayanarak Anonim, 2018f).

Osmanlıca 1800'lü yıllarda basılmış, "Kenzü's Sıhhati'l Ebdâniyye" adlı bir eserde geçen bilgilere göre yukarıdaki 26 maddelik liste hazırlanmıştır. Eser Osmanlıca 594 sahifedir.

HZ. İsa (AS.) ümmetine şöyle demiştir: *Ey İsrail Oğulları. Saf su içiniz ve toprakta yetişen yeşil sebzeleri ve arpa ekmeğini yeyiniz. Buğday ekmeğinden sakınınız. Çünkü sizler onun şükrünü yerine getiremezsiniz* **(Karabulut, 1993).**

Bu bitkilerden incir, hurma, zeytin, nar, buğday ve buğdaygillerden bazıları bu çalışma anlatılmaktadır.

3. Bazı Mucizevi Bitkilerin Tanıtımı

3.1. ***Triticum*** spp. (Buğday):

Botanik Özellikleri: Buğdaygiller (Poaceae / Gramineae,) familyasından tek yıllık, tohumu ve samanı için yetiştirilen otsu bir bitkidir. Saçak köklüdür. Yani kökleri toprak yüzeyine yakındır. Gövdelerinin içi boş ve boğumludur. Yaprakları şerit şeklinde, tabanı kınlıdır. Kını gövdeyi kuşatır ve almaşlı olarak dizilir. Arkeolojik kazılar sırasında buğdayın ilk kez Mezopotamya bölgesinde günümüzden yaklaşık 12000 yıl önce üretildiğine dair bulgular bulunmaktadır.

Ekonomik Önemi: *En çok ürüne sahip bitkilerden belki de birincisidir. Buğday; ekmek ve bir çok hamurlu yiyecekler için en iyi un veren bir tahıldır.* Günümüzde ***Triticum durum*** (makarnalık buğday, ***Triticum aestivum*** (ekmeklik buğday), ***Triticum compactum*** (bisküvilik buğday) ise protein içeriği ve yumuşak yapısından dolayı bisküvi imalatında Türkiye'de kullanılmaktadır. Dünya'da 3000 buğday çeşidi/genotipi tespit edilmiştir. Türkiye'de 500'den fazla çeşidi vardır.

Gıda olarak önemi: Halen dünyada en çok ihtiyaç duyulan ve ticareti yapılan tarım ürünlerinden biridir. Karbonhidrat bakımından zengin olduğu için tahıl grubunun önemli bir bitkisi sayılır. Tüm dünyada temel gıda maddesi olarak görülür. Dünyanın buğdaya olan ihtiyacı günden güne artmaktadır. Danesinde yaklaşık olarak % 13 su, % 51-72 karbonhidrat, % 9-13 protein vardır. %1.5 oranında yağ bulunur. Proteinlerinin çoğu glutendir. 100 g buğday (karabuğday) yani bir porsiyonda; 343 kcal enerji, 3.4 g toplam yağ, 1 mg sodyum, 460 mg potasyum, 18 mg kalsiyum, 231 mg magnezyum vardır. Selenyum, manganez, fosfor, folik asit ve bakır gibi elementler bakımından zengindir. Otsu kısmına 'ekin' denilir. Öğütülerek saman yapılır. Hayvan yemi olarak kullanılır. Yerel çeşitlerin saman değeri fazladır.

Kışlık ve yazlık buğday denen grupları da vardır. Kışlık olanlar özellikle Ekim ayında ekilir, yazlık buğdaylar erken ilkbaharda ekilir. Yaz sonunda ya da sonbaharın başında hasat edilir. Bunun dışında buğday sertliğe, renge ve şekle göre de sınıflandırılır. Sert kırmızı buğday, sert beyaz buğdaylar ekmeklik buğdaydır (T. aestivum). Yumuşak kırmızı buğday, yumuşak beyaz buğday, makarnalık buğdaylar durum buğdayıdır (T. durum). Topbaş veya bisküvilik buğday T. compactum türüne aittir (Anonim, 2018a,b). Siyez, karakılçık, kızılca, sünter gibi çeşitleri bulunur. Yerel çeşitlerin bulguru daha kalitelidir. Yabani çeşitleri Suriye, Filistin ve Anadolu'nun bazı bölgelerinde yetişmektedir (Anonim, 2018b).

Tıbbi önemi: Kepekli unu ile beslenme hastalık miktarını azaltır. Unu ile pekmez karıştırılıp ezilen dokuya sarılırsa acıyı keser. Buğday yağının tıbbi değeri yüksektir. Kepekli ekmeğin sağlık için faydalı olduğu tıbben sabittir. Ekmeğin kepeği ne kadar az olursa sindirimi de o kadar zor olur.

Ekolojik ve coğrafi özellikleri: Türkiye'nin her bölgesinde üretilir. Özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetiştirilmektedir. Kuraklığa dayanıklı bir bitkidir. Bazı araştırıcılara göre; buğday ilk olarak Güney-Batı Asya'da ekilmiştir ki buna biz **Himalya-Altay floristik alanı** diyoruz. Diğer bazı araştırıcılara göre ise **Nil Vadisi** kabul edilmiştir. Gen merkezi teorisine göre; Anadolu buğday çeşitlerinin en

zengin olduğu yerdir. Buğdayın tarımı ilk olarak Mezopotamya'da yapılmıştır. Mezopotamya, ilk medeniyetin kurulduğu yer olup bu günkü Güneydoğu Anadolu illerimiz, Kuzey Suriye, Güneybatı İran'ı kapsar. Şanlıurfa bu medeniyetin en önemli şehridir ve o zamanlar **Ur** şehri olarak anılmıştır. 12-13000 yıl öncesine kadar geriye giden bu dönemde en önemli bitki şüphesiz gıda bitkileriydi ve bunların başında buğday gelmekteydi. Sadece buğday değil, daha pek çok bitkinin tarımı Mezopotamya'da başlatılmıştır. Bu alan farklı medeniyetlere merkez olduğundan ve pek çok bitkinin gen merkezi olduğundan kültürü ve bitki çeşitliliği çok değişken ve fazladır. Buğdayın gen merkezi botanik biliminde **Karacadağ** (Siverek/Şanlıurfa) olarak bilinir. Hala Karacadağ'da yabani buğday popülasyonları biçilecek ve hayvan yemi yapılacak derecede gür olarak yetişmektedir.

Yayılış gösterdiği esas kıta Asya'dır. Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da da ve Amerika'da üretildiği bilinse de ana vatanı Mezopotamya'dır. ABD'ye Türkiye'den götürülmüş olduğuna dair bilgiler vardır. Bu durumda dünyada buğdayın iki gen merkezi değil, tek gen merkezi vardır: O da Mezopotamya (Türkiye ve çevresi).

Buğdaygillerden diğer önemli bitkiler çeşitli yönleriyle aşağıda anlatılmaktadır:

Tahıl bitkilerinin tamamı Buğdaygiller (Gramineae / Poaceae) familyasının üyeleridir. Bu familya yaklaşık 525 cins ve 5000 tür ihtiva eder. Kozmopolit bir familyadır. Yeryüzünün hemen her tarafında üyelerine rastlanır. Her çeşit ortamda yetişebilen üyeleri vardır.

Gıda olarak kullanılan kısımları tohum veya meyveleridir. Meyve veya tohumlarının zerreler (küçük tanecik) şeklinde olması ayırt edici özellikleridir. Umumiyetle toz yani un haline getirilerek ve pişirilerek kullanılmaktadır. Bu gruba **tahıl bitkileri, daneli bitkiler** veya **un veren bitkiler, un bitkileri** ya da **zahire** denilmektedir **(Çizelge 1).** Tahıl bitkileri karbonhidrat özellikle nişasta bakımından çok zengindir. Protein ve yağ bakımından çok zengin değildir.

Tahıl bitkileri en eski kültür bitkileridir. Tarih boyunca insanoğlu için en önemli gıda maddesi olmuştur. Beslenme için lüzumlu olan karbonhidrat, özellikle de nişasta ve protein bakımından zengin olması sebebiyle tarımda çok önemli görülmüştür. Dünya genelinde tarımı yapılan en büyük bitki grubudur **(Özçelik, 2018)**.

3.2. *Oryza sativa* (Pirinç**):** Ana vatanı Güney Asya'dır. Tarımda üretilen tek türü ***O. sativa***'dır. Bitkisine 'çeltik', meyvesine/danesine 'pirinç' denir. Makine ile soyulmuş pirinç danelerinde protein tabakası tahrip olur ve geriye sadece nişasta kalır. Danelerindeki nişasta %72-80 civarındadır. Bu tip pirinç yenince B vitamini eksikliğinden '*Beriberi hastalığı'* ortaya çıkar. Genellikle bu hastalığa Çin, Endonezya ve diğer Uzak Doğu'da rastlanır. Son yıllarda Terme (Samsun), Çorum ve Sinop civarında da yetiştirilir. Halen tropik ve subtropik bölgelerde ekiliyor. Yetiştirilmesi için sulak arazi lazımdır **(Özçelik, 2018)**.

3.3. *Hordeum* spp. **(**Arpa**):** Arpanın ziraatte başlıca 2 türü kullanılır. Bu türler ***H. distichum, H. polystichum***'dur. Besin değeri çavdara yakındır. Bir porsiyonda (100 g soyulmuş arpa); 354 kcal enerji, 2.3 g toplam yağ, 12 mg sodyum, 452 mg potasyum, 73 g karbonhidrat, 12 g protein, 33 mg kalsiyum ve 133 mg magnezyum taşır. Un imalinde az kullanılır. Daha ziyade hayvan yemi olarak değerlendirilir. Yabani arpaya Ön Asya'da rastlanmıştır. Bu tür ise ***Hordeum spontaneum*** olup, ***H. distichum*** kültür formunun orijinini teşkil eder. Buna göre arpanın vatanı Ön Asya olmaktadır (Özçelik, 2018).

3.4. *Avena sativa* (Yulaf**):** Tarımda kullanılan türü tektir ve ***A. sativa***'dır. Bu bitki çok değerli bir hayvan yemidir. Ana vatanı bilinmemektedir. Yabani yulaf ***A. fatua*** önce yabani ot olarak buğday tarlalarına girmiş, sonra kültüre alınmıştır. Bir porsiyonda (100 g); 389 kcal enerji, 7 g toplam yağ, 2 mg sodyum, 429 mg potasyum, 66 g karbonhidrat, 17 g protein, 54 mg kalsiyum ve 177 mg magnezyum içerir.

3.5. *Secale cereale* (Çavdar**):** Ana vatanı Ön Asya'dır. Anadolu'da halen yabani tiplerine rastlanır. Ziraatte kullanılan türü ***Secale cereale***'dir. ***S. montanum*** Türkiye'de yabani olarak yetişen ve buğday tarlalarına da

yabancı ot olarak buğdaya karışan bir türümüzdür. Çavdarın bir porsiyonu (100 g); 337 kcal enerji, 1.6 g toplam yağ, 2 mg sodyum, 510 mg potasyum, 76 g karbonhidrat, 10 g protein, 24 mg kalsiyum, 110 mg magnezyum taşır. Çavdar dünyada 32- 35 milyon ha arazide ekilir. Ülkemizde yaklaşık 650 bin ha'da ekilir. Ekmeği siyahtır. Bilhassa proteince fakir olan beyaz ekmeğe oranla daha değerlidir. Birçok Avrupa ülkesinde çavdar ekmeği tercih edilir. Bazı köylerimizde ekmek buğday ve çavdar karışımından yapılmaktadır. Böylece beyaz ekmeğin protein değerinde bir yükselme olur (Özçelik, 2018).

Çizelge 1a. Türkiye'nin önemli tahıl bitkileri (Buğdaygiller) (Özçelik, 2018).

Türü	Türkçe adı	Kullanılan Kısmı	Ekonomik Önemi
Triticum spp.	Buğday	Tohumları (daneleri)	Danelerinde %13 su, %51-72 nişasta, % 9-13 protein vardır. Ekmek, çorba, pilav ve un yapılır.
Oryza sativa	Pirinç	Tohumları (daneleri)	Danelerinde nişasta %72-80 oranındadır. Çorba, pilav ve un yapılır.
Panicum miliaceum	Darı	Tohumları (daneleri)	Boza, mama, ekmek ve un yapılır.
Zea mays	Mısır	Tohumları (daneleri)	Pişirilerek yenir, ekmek ve un yapılır. Hayvan yemi olarak değerlidir
Avena sativa	Yulaf	Tohumları (daneleri)	Ekmek ve un yapılır. Biskuvi gibi ürünlerin üzerine atılır.
Secale cereale	Çavdar	Tohumları (daneleri)	Nişasta oranı % 66, protein % 8'dir.
Hordeum spp.	Arpa	Meyvası (daneleri)	Nişasta % 69, protein % 7'dir

Çizelge 1b. Türkiye'nin bazı önemli tahıl bitkilerinin gıda değeri (Özçelik, 2018).

Özet Bileşim	Buğday	Pirinç	Tatlı mısır	Sorghum	Darı
100 g ham porsiyon bileşimi	**Miktar**	**Miktar**	**Miktar**	**Miktar**	**Miktar**
Su (g)	13.1	12	76	9.2	8.7
Enerji (kJ)	1368	1527	360	1418	**1582**
Protein (g)	**12.6**	7	3	11.3	11
Yağ (g)	1.5	1	1	3.3	**4.2**
Karbonhidrat (g)	71.2	**79**	19	75	73
Lif(g)	**12.2**	1	3	6.3	8.5
Şeker (g)	0.4	>0.1	**3**	1.9	
Demir (mg)	3.2	0.8	0.5	**4.4**	3
Manganez(mg)	**3.9**	1.1	0.2	<0.1	1.6

Kalsiyum(mg)	**29**	28	2	28	8
Magnezyum(mg)	**126**	25	37	<120	114
Fosfor(mg)	**288**	115	89	287	285
Potasyum(mg)	363	115	270	350	195
Çinko(mg)	**2.6**	1.1	0.5	<1	1.7
Pantothenicacid (mg)	0.9	**1.0**	0.7	<0.9	0.8
Vitamin B6 (mg)	0.3	0.2	0.1	<0.3	**0.4**
Folat (µg)	38	8	42	<25	**85**
Thiamin (mg)	0.38	0.1	0.2	0.2	**0.4**
Riboflavin (mg)	0.1	>0.1	0.1	0.1	**0.3**
Niacin (mg)	**5.5**	1.6	1.8	2.9	4.7

3.6. ***Olea europea*** subsp. ***sylvestris*** (Zeytin):

Botanik özellikleri: Familyası Oleaceae (Zeytingiller)'dir. Ana vatanı Doğu Akdeniz Bölgesi olarak kabul edilir. Yabani zeytin ülkemizde Akdeniz bölgesinde 800(-1000) m rakıma kadar yabani olarak yetişmektedir. Uzun ömürlü, geç büyüyen, daimi yeşil, tüm organları yağlı bir ağaçtır. Çiçekleri beyaz ve küçük, yaprakları elips şeklinde ve yaklaşık 2 cm boyunda, 1 cm eninde ve derisidir.

Ekonomik önemi:

Gıda olarak önemi: Hem meyve etinden hem de tohumundan (çekirdeği) yağ elde edilir. Meyvelerindeki yağ miktarı yaklaşık % 12'dir. Yağ damlacıkları mezokarp hücrelerinde toplanmıştır. Aynı zamanda zeytin kıymetli bir besin maddesidir.

Tıbbi önemi: Yağ elde edilirken zeytin kara suyundan son zamanlarda biyoaktif maddeler elde edilmiştir. *Oleuropein* bunlardan birisidir. İhraç ürünlerimizdendir. Bu madde zeytinin meyvesinden ziyade yapraklarında çoktur. Şeker ve kanser hastalıklarına karşı önemli bir antioksidanttır. Yağı göz ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Gövde kabuklarından kan şekerini ve tansiyonu düşürücü olarak faydalanılmaktadır (Özçelik, 1987).

Zeytin yaprağı ektsresinden günde 3 kez, enginar yaprağı ekstresinden günde 3 kez 1 tatlı kaşığı aç karına içilirse karaciğer temizlenir ve rahatlama hissedilir. Enginar meyvesi çok etkilidir. Enginar yoksa yaprağından yenilmelidir. Karaciğerdeki toksiditeyi giderir. Karaciğeri yeniler. Karaciğer sirozuna karşı iyi çok gelir.

Yağlar farklı şekilde sınıflandırılırlar. Bir sınıflandırmada; sabit ve uçucu yağ olmak üzere 2 gruba ayrılır. Uçucu yağlar aromatik bitkilerde çok bulunur ve besin değeri az veya yoktur. Sabit yağların gıda değeri yüksektir. Bir bitkide bulunan yağın sadece sabit yağ veya sadece uçucu yağ olması beklenemez. Çoğunluk hangisinde ise bitkinin grubu ona göre belirlenir. Mesela susamda, zeytinyağında hem uçucu hem de sabit yağ çokça bulunmaktadır. Sabit yağ amaçlı aldığımız gıdaları kokularıyla tanırız. İşte bu koku uçucu yağıdır. Kokladığımzda bu zeytinyağıdır, bu susam yağıdır vs. deriz. Zeytinyağında hem uçucu yağ hem de sabit yağ vardır. Sabit yağ oranı yüksektir. Özgül ağırlığı 0.9/lt civarındadır. Hatay, Antalya, Aydın, İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Yunanistan şeklinde bir dağılım grafiği çizer. Yunanistan'a yaklaştıkça zeytinyağının kalitesi artar.

Mardin, Derik ilçesinde eskiden kalma zeytin tarlaları vardır. Bu zeytinlikler koruma altına alınmıştır. Güneydoğu Anadolu'nun eski kültür bitkilerinden bir kalıntı olan bu zeytinlerden 'Halhali zeytini' Türkiye'deki en pahalı zeytindir. Yabaniye yakındır (Özçelik, 2016).

3.7. *Ficus carica* (İncir / Yemiş):

Botanik Özellikleri: Akdeniz bölgesi bitkisidir. Yaprakları geniş, dilimli, nadiren bütün bir ağaç veya çalı. Darende (Malatya) ilçesinde ve Bursa tarafında bütün yapraklı incirler görülmüştür. Diğer alanlardakilerin yaprakları derin loblu, parçalıdır. Odunu, yaprakları ve meyvesi sütlüdür. Dioiktir(erkek ve dişi bireyleri ayrı, insanlar gibi). Erkek incire Toros köylüleri 'mazı' adını verir. Tozlaştırılması bir sinek vasıtasıyladır. Etli meyvesine de '**incir/yemiş'** adı verilir. Yumuşak ve farklı büyüklüklerdedir. Çiçek durumu bir kovana benzer. Bu yapının içinde bulunduğundan çoğu kişi incirin çiçekli bitki olduğunu bilemez. Tüm organları sütlüdür. Sütünün kimyasal yapısı oldukça manalıdır. Sulak ve kurak farklı ortamlara tahammüllüdür. Rizomludur. Bitki yaşlandıktan sonra toprakaltı gövdelerinden tekrar vücut bulur. Çeşitleri pek çok fazladır, yüzlercedir.

Ekonomik önemi:

Gıda Olarak Önemi: Besleyici bir gıda olup hazmı kolaydır. Bütün meyvelerden daha besleyicidir.

Tıbbi Önemi: Zehirlenmeye karşı faydalıdır. Toroslardaki çobanlar hayvanlarını sabahleyin otlatmaya götürmeden önce incir yedirirler. Böylelikle sürüyü zehirlenmekten ve açlıktan dolayı zehirli bitkiler yemekten korumuş olurlar. Mideden balgamı temizler. Sinirleri yatıştırır. Kulunç, mafsal ve nikris ağrılarına ve felç hastalıklarına karşı faydalıdır. Ciğerleri güçlendirir. İç organlardaki tıkanıklıkları açar. İdrarını yapamayanlar için faydalıdır. Zayıf böbreklere, kalp çarpıntısına iyi gelir. Kalbi rahatlatır. Boğaz sertliğine ve göğüs ağrılarına karşı faydalıdır. Öksürük için gayet faydalıdır. İdrarı arttırır. Basur hastalığı ve mafsal ağrılarına karşı faydalıdır. Böbrek taşı ve mesaneyi temizler. Karaciğer ve dalağı güçlendirir. Barsakları yumuşak tutar ve iyi çalışmasına katkı sağlar. Yapraklarında bol bulunan **Ficin** bileşiği kansere karşı önemli ve tescilli bir bileşiktir. En iyi incir; beyaz, olgun ve kabuğu ince olanıdır. Yaşı kurusundan sıhhi açıdan daha faydalıdır.

Zeytinyağına konur ve 1 gün sonra yağı ile birlikte yenirse cinsel gücü arttırır. Su veya süt içinde kaynatılıp içilirse çiçek ve kızamık hastalıklarına karşı faydalıdır. Hamile ve emziren kadınlar için çok faydalıdır. Nezleye karşı faydalı olduğu gibi ağız ve diş eti yaraları için suyu ile gargara yapılır. Dişleri beyazlaştırır, diş etlerini güçlendirir. Ceviz, badem veya fıstık ile yenilmesi vücut direncini arttırır. Odununun külü zeytinyağı ile karıştırılıp yara üzerine sürülürse yara çabuk iyileşir. Barsaklarında iltihap olanlar fazla yememelidir.

3.8. *Phoenix dactylifera* (Hurma):

Botanik özellikleri: Sıcak iklimlerde yetişen ve kokusuz, tatlı bir meyve ve ağacıdır. Görünüşü hoş bir ağaçtır. Seyredilmesi ruha ferahlık verir. Arabistanda bolca yetiştirilir. Meyveleri orta büyüklükte, etli, tek ve iri tohumludur. Tohumu serttir.

Ekonomik önemi:

Gıda Olarak Önemi: Gıda Gıda, meyve, meşrubat, tatlı ve ilaçtır. Koruk, olgun ve kuru olarak yenilebilir. Arabistanda sadece hurma yemekle hayatını idame ettirenler bulunmaktadır.

Tıbbi Önemi: Vücuda hararet ve rutubet vericidir. Hurmanın süt ile macun yapılarak yenilmesi tavsiye edilir. *Acve, Bereni, Sayhani, Cüzami* gibi 50 kadar çeşidi vardır. Özellikleri birbirine yakındır. En meşhurları ise Acve ve Bereni'dir. Bol gıdalıdır, böbrekleri kuvvetlendirir, pirinç ile birlikte pişirilip yenirse şişmanlatır. Karaciğeri kuvvetlendirir. Mideyi temizler, tabiatı yumuşatır. Vücudu ısıtır, erkeklerde meniyi arttırır. Süt ile karıştırılıp içilirse cinsi gücü arttırır. İçine tarçın veya karanfil de katılırsa etki daha da artar Özellikle uykuya

yatılacağı zaman yenilirse felç ve mafsal ağrılarına iyi gelir. Aç karına yendiğinde barsak kurtlarını döker. Hurma şırası mideye ağır gelir, fakat taze kan yapımını arttırır. Acve hurmasının şırası ve pekmezi balın sağladığı faydayı sağlayabilir. Hurma yapraklarının kurutulmuş tozunda yara vb. kurutma özelliği vardır. Ağıza, diş etlerine ve mideye faydalıdır. Çok yemek kaşıntı, uyuz ve baş ağrısı meydana getirir. Koruğunun yenmesi üzüm koruğu gibi kabızlık yapar. Hazmı zor ve gıda değeri azdır. Her ikisi de midede şişkinlik yapar (Karabulut, 1993).

3.9. ***Punica granatum*** (Nar):

Botanik Özellikleri: Gövdesi dikenli, sert ve odunu sarı boyalıdır. Yaprakları almaşlı dizilişli, oblong şekilli ve basittir. Çiçekleri büyük, kırmızı, tekli ve birkaçı bir arada, hoş kokulu, koyu kırmızı renktedir. Küçük ağaç veya çalıdırlar. Meyvesine de 'nar' denilir. *Tatlı nar, Ekşi nar, Hicaz narı, Zivzik narı* gibi çeşitleri vardır. *Zivzik narı Siirt ve çevresine özgüdür*. Akdeniz bölgesinde yayılış gösterir. Yabani ve kültür formları vardır. Yetiştirilmesi kolaydır. Rizomludur. Bitki yaşlandıkça rizom gövdelerinden tekrar yenilenir. Yetişmesi için ilaç istemez. Suyu çok sever. Çiçekleri geç açar ve kırmızı renkte, gösterişlidir. Meyvesi iri, 5 (-6) karpelli (bölmeli), her bölmede karpeller etli ve bu etli yapıdan itina ile dizilmiş etli tohumlar meydana gelir. Yenilen kısım işte bu etli tohumlardır. Tohumları etlenip yenilen ilginç bir meyve ağacıdır.

Ekonomik önemi:

Gıda Olarak Önemi: Etli taneleri çiğ olarak yenilir. Ekşi narın daneleri sıkılır. Suyu kaynatılarak yoğunlaştırılır. Buna 'nar ekşisi' denilir. Yemeklere ekşi tad vermek amacıyla ilave edilir. C vitamini bakımından zengindir. Nar daneleri ayıklandıktan sonra kurutulur, toz hale getirilip satılır. Tozu yemeklere ilave edilir. Tokluk hissi verir. Tohumlarından kahve yapılıp içilir. Nar kabukları tanen bakımından zengindir. Yün ve gıda boyası olarak ekonomik önemi yüksektir. Nar meyvesinin suyunun, meyve kabuğunun odunlarının boyası çıkarılır. Yün boyamada ve gıda boyamada kullanılır.

Tıbbi Önemi: Tatlı nar vücudu ısıtıcı ve nemlendiricidir. Mideye gayet faydalıdır. Hafif kabızlık yapıcıdır. Boğaz, göğüs ve akciğer için faydalıdır. Öksürüğe karşı faydalıdır. Suyu bağırsakları yumuşatıcıdır. Cinsel arzuyu tahrik eder. Ateşli hastalara iyi gelmez. Ekşi nar soğutucu ve kurutucu özelliklere sahip olup hafif kabızlık yapar, mide iltihabına karşı faydalıdır. **HZ. Ali:** Narı etli kısmı/zarı ile birlikte yiyiniz. Mideyi tabaklayıp temizler demiştir. Safrayı teskin eder. İshali keser. Kusmayı engeller. Vücuttaki artık maddeleri yumuşatır. Karaciğerdeki harareti söndürür. Organları kuvvetlendirir. Safradan meydana gelen kalp çarpıntısına, kalpte ve mide gazından meydana gelen ağrılara karşı faydalıdır. İçindeki etli kısım ile birlikte narın suyu çıkarılıp birazcık bal ile merhem kıvamına kadar pişirilir ve onunla göze sürme çekilirse gözdeki sarılığı keser ve oradaki rutubeti temizler. Diş etleri üzerine sürüldüğü zaman çürümeye karşı faydalıdır. Tatlı nar ile ekşi narın suları etli kısımları ile birlikte çıkarılarak kullanılırsa karnı yumuşatır. Bağırsaklarda kokuşmuş bulunan rutubetleri azaltır. Günaşırı nöbetle gelen sıtma hastalığına karşı faydalıdır.

Narçiçeği cerehatli yaralar için kullanılır. 'Her sene narçiçeğinden 3 adet yutan kimse göz ağrısından korunmuş olur' denilmiştir. Yemekten sonra nar yemek mide bozulmasını önler. En iyisi çekirdeği az olanıdır. Ekşisinden '**naneli nar'** şurubu yapılır. Narın her çeşidi kalp çarpıntısına karşı faydalıdır. Nar şurubu ağrıları keser. Kabuğu ishali durdurur. Suyu ve çekirdeği bağırsak kurtlarını öldürür. Kabuğu ile birlikte çıkarılmış suyu kan kaybı, basur kanaması, burun zarı kanaması, diş etleri kanamasına karşı faydalıdır. Nar şurubunda tatlılık ve ekşilik karışık olmakla beraber ateşli hastalıklarda hararetin, şiddetli sıcaklarda susuzluğun giderilmesinde gayet faydalıdır. Nar kabuğu suda kaynatılıp berraklaştıktan sonra birkaç defa az miktarda içilirse ishali keser. Balın nar ile birlikte devamlı olarak belirli bir miktarda yenilmesi kalp hastalıklarına karşı çok faydalıdır. Nar kabuğunun kurutulmuş tozu bal ile karıştırılıp macun yapılır. Çiçek hastalığı olan kişinin cildine birkaç gün merhem gibi sürülürse faydalıdır.

Mayhoş nar; hem botanik özellik hem de etki bakımından diğer iki narın ortasında yer alır. Fakat hafifçe ekşi nar özelliğine doğru meyillidir. Nar çekirdeği dövülüp bal ile karıştırıldıktan sonra tırnak etrafında, parmak uçlarında meydana gelen dolama ve habis yaralara karşı faydalıdır (Karabulut, 1993).

3**.10.** ***Vitis vinifera*** (Asma / Tevek / Üzüm):

Botanik Özellikleri: Yumuşak odunlu, sarılıcı çalılar. Gövde yükselici ya da yere yatık. Yaprakları palmat loplu, almaşlı dizilişli ve iridir. Çiçekleri küçük, beyaz, salkım (simoz, panikula) şeklinde bir yapıda dizilmişlerdir. Ermemiş meyvelerine ‘koruk’, ergin meyvelerine ‘üzüm’, bitkisine de ‘asma / tevek’ adı verilir. Akdeniz ülkelerinde dağlarda yabani olarak yetiştir. Eski bir tarım bitkisidir. Mısırda çok ünlüdür. Babil döneminde üretimi ve çeşitliliği çok ün yapmıştır. Dünya’daki 7 harikadan biri ‘Babil Asma Bahçeleri’ olarak bilinir. Demir bakımından zengin olan Akdeniz bölgesi topraklarını çok sever. Türkiye’de 1200-1300 kadar asma çeşidi bulunur. Hızlı büyüyen bir meyve bitkisidir. Meyveleri bakka (üzümsü) tipi olup içinde bol miktarda su olduğundan sıcak dönemlerde yenmesi su ihtiyacını da karşılar.

Ekonomik önemi:

Gıda olarak önemi: Meyvelerinde Fe (demir) iyonu çoktur. Demirin yoğunluğu arttıkça üzümün ve pekmezinin rengi koyu kahve/siyaha döner. Siyah üzümde demir oranı daha yüksektir. Ak üzüm pekmezinde nispeten demir daha azdır. Rengin koyuya gidişi aynı zamanda üzümdeki glikoz oranının da göstergesidir. Türk toplumunda özellikle göçebecilik yaşantısında olanlarda ve kırsal kesimde yaşayanlarda çok tercih edilen bir meyvedir. Üzümünden pekmez yapılır. Pekmez de pek çok ürüne altyapı olarak kullanılır.

Tıbbi Önemi: Pekmezi kansızlığa karşı yenilir. Soğuğa direnmek için bolca yenir. Yaprakları salep, greyfurt ve zeytinyağı ile yenirse kadın hastalıklarına karşı faydalıdır. Çekirdeklerinden elde edilen yağ da sıhhi amaçlı olarak içilir. Vücut direncini arttırır.

3.11. ***Rosa*** spp**.** (Gül):

Botanik Özellikleri: Dikenli, çok gövdeli, 1-3 (-6) m boyunda çalılar. Yapraklar imparipinnat, almaşlı dizilişli, kışın ekseriyetle dökülücü. Çiçekler tek veya birkaçı birarada, yalınkat veya katmerli. Çiçekler çeşitli renklerde, ekseriyetle pembe ve kokulu. Meyve bakka tipinde, yumurta ya da mekik şeklinde, genelde turuncu renklidir. Türkiye güllerinin 70 türe bağlı 400 yerel, 100-150 kadar da ekzotik olmak üzere 500 civarında genotipten müteşekkil olduğu tahmin edilmektedir. Gen merkezi Isparta-Konya arasındaki Dedegül dağıdır. Tarımı yapılan ve yabani formda olan çok sayıda türü vardır. Esas kokulu güller: ***R. damascena, R. alba, R. moschata, R. semperflorens, R. odorata, R. gallica, R. borboniana*** ve ***R. versicolor***’dur. Meyvesi ilginçtir. Tüylü ve çok sayıda çekirdekleri vardır. Genellikle meyveleri turuncu renktedir. Güş çalılarının üst kısmı kuşlar, alt kısmı ise yılanlar için güvenli bir barınaktır ve şifalı bir bitki grubu olduğundan çevresindeki hayvanlara bir şifahane görevi yapar. Yabani hayvanlar için beslenme ve barınak amaçlı olarak önemli bitkilerdir. Meyveleri ayılar için önemli besin kaynağıdır. Ekolojik dengede önemi fazladır.

Ekonomik önemi: Çiçeklerin kraliçesi olarak kabul edilen güller; gösterişli ve hoş kokulu çiçekleri yanında süs bitkileri, kozmetik ve parfümeri, gıda ve tıp sektörlerindeki yaygın kullanımları ile dünyadaki en önemli bitkilerdendir. İnsanlık tarihinden daha eski bir geçmişe sahip olan güller, hoş kokuları ve görüntü güzelliğiyle insanlar tarafından eski çağlardan beri yetiştirilmiş ve değişik amaçlarla kullanılmıştır (Özçelik ve ark., 2011; Özçelik, 2018).

Gıda Olarak Önemi: Gül şurubu, gül reçeli, gül sirkesi, gül lokumu, gül kahvesi gibi çok sayıda gıda ürünü üretilmektedir. Son yıllarda posasından gıda boyası üretilmiştir. Bu amaçla kullanılan güller yağ gülleridir. Özellikle *R. damascena* Miller’dir.

Peyzajda Önemi: Güllerden tıbbi amaçlı olarak en az 5000 yıldır faydalanıldığı bilinmektedir (Özçelik ve ark., 2011). Peyzajda kullanılan en önemli türü *R. odorata* (Andrew) Sweet'tir.

Tıbbi Önemi: Güllerden ekonomik kazanç elde etme çeşitli kullanımlarla mümkün olmaktadır. Bunların başında; gıda, süs, peyzaj/estetik, ilaç/tedavi, kozmetik, süs eşyası vs. gelmektedir. Güller geçmişten günümüze kadar sadece süs veya estetik amaçlı değil, aynı zamanda dini, sosyal, kültürel ekonomi, endüstri, sağlık ve kozmetik alanlarında önemli yer tutmuştur. Kısacası günlük hayatımızın her safhasında önemli yer tutan gül, en gözde bitkilerin başında gelmektedir.

Güllerden tıbbi amaçlı olarak en az 5000 yıldır faydalanıldığı bilinmektedir. Türkiye'de endüstriyel amaçlı gülcülük Göller Yöresi'nde ***Rosa damascena*** Mill.'nın (Isparta gülü, Yağ gülü) tarımının yapılması ve çiçeklerinin 25 civarında fabrikada işlenmesiyle kazanç elde edilmesine dayanmaktadır. Türkiye genelinde 40 civarında yağ gülü genotipi olduğu tahmin edilmektedir. Bu kazanç sadece Isparta ilinde yaklaşık 20.000 ailenin geçim kaynağıdır. Son zamanlarda **meyve gülü, boya gülü, kesme çiçek, minyatür gül, cam gül** gibi terimler ortaya atılmakta, gülcülük çeşitlendirilmektedir. Peyzaj gülleri de baston gül, dikensiz gül, sarmaşık ve oturak gül gibi sınıflandırılmaktadır. Gülden gül yağı, gül konkreti, gül absolütü ve gül suyu (gülab) elde edilmektedir. Bu hammaddeler kozmetik, parfumeri, temizlik ürünleri, gıda ve şekerlemede yararlanılma yoluna gidilmekte, ürünler çeşitlendirilmektedir. Dünya gülyağı ihtiyacının yaklaşık %65'i Türkiye'den karşılanmaktadır. Türkiye'de gülden elde edilen ürünlerin toplam sayısı 150 civarındadır. Gümüşhane ve Tokat illerimizde, gül meyvesinden marmelat, soğuk ve sıcak içecekler halinde işleyen fabrikalara yenileri eklenmektedir. Bu fabrikalar hammadde (kuşburnu meyvesi) sıkıntısı çekmektedir. Bunun dışındaki kullanımlar evsel ihtiyaçlar için veya peyzaj amaçlı yapılmaktadır. ***Rosa damascena*** türünün tıbbi bir bitki olduğu, bu bitkiden elde edilen yağlı gülsuyunun antiseptik özellik taşıması nedeniyle diş çekimlerinden sonra yara iyileştirici ve dezenfektan olarak kullanılabileceği, kanserli fareleri iyileştirdiği, psikiyatrik ve nörolojik hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği kanaatine varılmıştır.

Kültürel Değeri: 'Gül' ismi Türkçeye Farsçadan geçmiştir. Osmanlı döneminde tezyinat güllerine Arapça ve Farsça isimler veriliyordu. Gül-i sadberg (yüz yapraklı gül), Gül-i râna (Güzel gül), Gül-i ziba (Süslü gül), Verd-i handan (Gülen gül), Verd-i Muhammedi (Muhammedi gül) bunlardan bazılarıdır (Baytop, 2001). İran'da kullanılan 'Gola Mohammadi' ifadesi Türkçe'de 'Muhammedi gül' anlamına gelmektedir. Bu adlandırma, Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde yaygındır. Adlandırmada; gülün kokusu esas alınmıştır. Bu koku diğer güllere pek benzemez. Daha keskin ve hoş kokuludur. Medine ve diğer kutsal topraklardan yayılan kokuya benzer bir kokusu vardır. Gül'ün HZ. Muhammed'in(SAV) terinden yaratıldığına dair düşüncelerin bir yansıması olarak bu isim verilmiştir. Camilere, türbelere mezarlıklara bitkileri dikilir, resimleri çizilir. Amacı Peygamber Efendimizi hatırlatmasıdır.

Yine bu anlayışın sebebiyle gül çiçeklerin kraliçesi *Rosa* L. (Gül), Rosaceae (Gülgiller) familyası içinde sınıflandırılan hoş kokulu ve güzel görünüşlü türlere sahip bir cinstir (Özçelik ve Orhan, 2014).

Osmanlı döneminde kazanç elde etmek için deneme mahiyetinde çok sayıda gül çeşidi devlet eliyle ülkenin (Anadolu) pek çok yerine dağıtılmıştır. Her bölgede bugün görebildiğimiz eski bahçe güllerimizin temeli bu uygulamalara dayanmaktadır. Bu konuda en önemli ferman, Sultan II. Abdulhamit Han'a aittir. Günümüz Türkiye'sinde sadece Göller Yöresi'nde yağ gülcülüğü, ancak ülkenin hemen her bölgesinde peyzaj amaçlı gülcülük yapılmaktadır.

İnsanlık tarihinden daha eski bir geçmişe sahip olan gül, hoş kokusu ve cezb edici güzelliğiyle çağlar boyunca yetiştirilmiş ve kullanılmıştır. Güllerden tıbbi olarak en az 5000 yıldır faydalanılmaktadır. Modern tıbbın kurucusu sayılan Hippokrates (M.Ö. 460-377) ve Plinus (M.S. 23-79), Dioscorides (M.S. 40-90), Galenus (M.S. 129-199), İbn-i Sina (M.S. 11.y.y.), İbnül-Baytâr (M.S. 13. yy.) gibi dünyaca ünlü tıp hekimleri gülün tedavide kullanımı üzerine önemli bilgiler vermişlerdir. 14. yüzyılda yazılan **Edviyeyi Müfrede** ve 15.

yüzyılda yazılmış olan **Hazâ'inü's-Saâ'dât**'ta gül ve gül suyunun faydalarından bahsedilmektedir. Osmanlı döneminde nörolojik ve psikiyatrik hastalıkların gül bahçeleri içerisine yapılmış pansiyon tipindeki evlerde musiki dinleterek tedavi edildiği ifade edilmektedir. Hayatizade Mustafa Efendi'nin eserlerinde ve "**Tıbbı Nebevi**" adlı eserde gül yağı hakkında çok sayıda faydalanma usullerinden bahsedilmektedir. Belki de bu nedenle ülkemizin her köşesinde çok sayıda yerli çeşitlerimiz halkımız tarafından bilinçle ve istekle yetiştirilmektedir. Bu gün de halkımız evsel ihtiyaçlarını (gıda, tebabet ve kozmetik amaçlı), karşılamak amacıyla bahçesinin bir köşesinde birkaç kök gül yetiştirmektedir. Her yörenin rağbet gösterdiği gül çeşitleri hatta türleri bile farklı olabilir (Özçelik, 2018).

Gülün diğer süs bitkilerine üstünlüğü tartışılmaz derecede insanoğlunun beğenisini kazanmıştır. Türkiye açısından en önemli gül, şüphesiz yağ gülüdür. Gülcülüğün temeli ***R. damascena***'ya dayanmaktadır. Günümüz Türkiye'sinde sadece Göller yöresinde yağ gülcülüğü yapılmakta ve yöreye önemli miktarda girdi sağlamaktadır.

Güllerin faydası saymakla bitmez. Bu faydalanma yöntemlerinden belki en önemlisi tedavi alanında güllerin hak ettiği önemin belirlenmesidir. Bir proje kapsamında gerçekleştirilen bir çalışmada, gül kokusunun nörolojik ve psikiyatrik hastalıklarda stresin neden olduğu baş ağrısı üzerine etkileri hekim gözetiminde hastalara anket uygulama metoduyla incelenmiştir. Buna göre; seçilen hastalar üzerinde stresin neden olduğu baş ağrısının gül kokusu yardımıyla azaldığı, gül kokusunun kişilerde rahatlatıcı etkiler yaptığı, uyku bozukluklarını düzenlediği, kişilerin yaşantılarını olumlu yönde etkilediği (%51 oranında); etkilenmede cinsiyet, yaş, kültür ve geçim standartlarının da etkili olduğu tespit edilmiştir. %51 başarı grafiğinin %70'ini kadınların, %30'unu ise erkeklerin oluşturduğu görülmüştür (Özçelik vd., 2011).

3.12. Bakliyat (Baklagiller) Grubu:

Leguminosae / Fabaceae familyasından olup kısaca '**bakliyat'** olarak bilinir. Sebze grubunun en önemli kısmını **bakliyat grubu** bitkiler oluşturur. Bu bitkilerin familyası Türkiye'de 2. büyük familya olup, "**Flora of Turkey"** adlı eserin (Davis, 1965-1988) 3. ciltini tek başına doldurmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin ne kadar bakliyat grubu zengini olduğu anlaşılabilir.

Çok üretimi yapılan bir gruptur. Protein bakımından çok zengindirler. Yağ bakımından zengin olan türleri de vardır. Karbonhidrat bakımından fakirdirler. Gıda zehirlenmelerinin önemli bir kısmı bu grup bitkileri çok tüketenlerde görülür. Sebebi ise protein bakımından zengin oldukları için canlı bünyesindeki proteinler tarafından kabul edilmeyişleridir. Bu tür zehirlenmelere **protein zehirlenmeleri** denir (Çizelge 2). Gut hastalığının protein zehirlenmeleri ile kuvvetli ilişkisi vardır. Fasülye, soya, mercimek gibi bitkilere '**fakirin et yemeği'** yakıştırmaları vardır. Bu ifade bu gıdaların protein bakımından zengin olduğunu ifade etmektedir. Ancak insanların ihtiyaçları açısından bitkisel proteinler başka hayvansal proteinler başkadır.

Çizelge 2. Türkiye'nin sebze olarak kullanılan önemli bakliyat bitkileri (Özçelik, 2018).

Türü	Türkçe adı	Kullanılan Kısmı	Ekonomik Önemi
Lens culinaris	Mecimek	Tohumları	Lifli ve protein, **B** vitamini, demir (Fe), kalsiyum (Ca), manganez (**Mn**), sodyum (**Na**), Bakır (**Cu**), çinko (**Zn**) ve fosfor (**P**) mineralleri açısından zengindir. Bağışıklık sistemini kuvvetlendirir. Enerji verir ve yorgunluğu giderir. Kan yapımını arttırır. Anne sütünü attırır. Kolesterolü düşürür. Kalp krizi riskini azaltır. Göğüs ağrılarını hafifletir ve öksürüğü keser.
Cicer arietinum	Nohut	Tohumları	**A, C, K, B6, B12** ve **E** vitaminleri taşır. Özellikle A vitamini ve beta karoten açısından zengindir. Kalsiyum, magnzeyum, Demir, bakır, potasyum, fosfor veselenyum açısından zengindir. Bol enerji verir. Nohut suyu cilti korur. Akciğeri temizler. Aç karına yenilmesi barsak kurtlarını öldürür. Sindirimi kolaylaştırır. Kan hücrelerinin sayısının arttırır, hemoglobini artırır ve tuzları temizler.
Faba vulgaris	Bakla	Meyve veya tohumları	Tüylenmeyi önler.
Pisum sativum	Bezelye	Meyve veya tohumları	

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Tanıtılmaya çalışılan bitkilerin ortak özellikleri aşağıdadır:

Botanik özellikleri: Mantar hariç, hepsi tohumlu bitkidir ve tohumları çoktur. Tohumun meyve etine oranı yüksektir. Genetik çeşitlilikleri çoktur. Orijinal türlerde kardeşlenme fazladır. Buğday hariç, ağaç/çalı formunda bitkilerdir. Zeytin dünyada kapalı tohumlu bitkilerden en uzun ömürlü ağaçtır. Kurudu sanıldığı zaman toprak altındaki rizom gövdelerinden tekrar meydana gelir. Küçük tohumunda koca ağacın programını saklamak incir için mücizevi bir özelliktir. Diğer bitkilerin tohumu incirden daha iri olduğundan o kadar dikkat çekmez. Ancak incir tohumu büyüklüğüne oranla uzun süre çimlenme özelliğini kaybetmeyişi, meyvede çok sayıda meydana gelişi, kocaman bir ağacın programını taşıması ile dikkati çeker.

Ekolojik özellikleri: Yetişme ortamı çeşitliliğine ve şartlarına toleransları fazladır. Kolay yetişir ve yetiştirilirler. Suyu sevmekle birlikte kuraklığa da dayanıklıdırlar. Bir çöl ortamını yeşertebilecek en iyi bitki hurmadır, palmiyedir. Suriye'nin Palmira antik kenti adını palmiyeden almıştır. Kavurucu sıcaklarda bu bitkilerin çöl ortamında yetişmesi ancak mucize olarak ifade edilebilir. Çölde yaşayan insanlar ve hayvanlara bir barınak, bir sığınak ve bir gıda kaynağıdırlar. Hepsi Akdeniz ülkelerinin ya da Akdeniz'in etkisi altındaki ülkelerin bitkileridir. Peygamberlerin çoğunluğu bu bölgede gelmişlerdir.

Ekonomik özellikleri: Günlük ihtiyaçlarda en çok kullandığımız bitkilerdir. Gıda ve ilaç olarak en çok kullanılan bitkilerdir. Gıda değeri yüksektir. Mineral zenginidirler. Beslenme bu bitkilerle yapılırsa hastalıklar azalır. Az miktarda yenilmesi bünyenin ihtiyacına kâfi gelir. Çok fazla yenilmesi arzu edilmez. Sindiriminde zahmeti az, faydası çoktur.

İlaç amaçlı olarak kolay temin edilen ve yemek suretiyle kolay uygulanan bitkilerdir. Kullanımlarında (aşırı tüketim hariç) herhangi bir yan etkileri tespit edilmemiştir. Hepsinin birlikte kullanımıyla faydaları katlanır, biri diğerine antagonistik değildir.

Tarımsal özellikleri: Verimleri fazladır. Hasadı kolaydır. Az emek ve masrafla yüksek verim elde edilebilir. İlaç atılmadan da yetiştirilebilen bitkilerdir. Mantar hariç ürünlerinin raf ömrü uzundur. Nar, buğday başağı, gül, incir çok tohumlu olarak meydana gelir. Zeytin ve hurma tek çekirdekli (eriksi) meyvedir. İncir, hurma, zeytin ve buğday, pirinç, kabak gıda açısından çok önemli bitkilerdir. Kabak ve pirinç içerisinde zehirli bileşik taşımayan tarım bitkileridir. Gül, sarımsak ve çörek otu ise çok amaçlı bir bitki grubudur.

Coğrafi özellikleri: Akdeniz bölgesinde yaygın bitkilerdir. Ana vatanları Akdeniz bölgesi ve çevresidir. İnsanların çoğu tarafından bilinir, üretilir ve kullanılırlar. İnsanların çok eski devirlerden bu yana tanıdığı ve kullanageldiği bitkilerdir. Bu bölge dünyada insanların birim alana en çok düştüğü bölgedir. İnsanların çoklukla yaşamak için tercih ettiği bölgedir. Peygamberlik görevinin en çok ifa edildiği coğrafi alandır. Belki de bu nedenle kutsal kitaplarda bölgenin bitkilerinden önde gelenleri yer almaktadır.

Sembol değerleri yüksektir: Hurma ve zeytinle oruç bozmak sünnettir. Dini bir sembol mahiyetindedir. Zeytin ile gül barışı ve dostluğu; incir ağacı üretkenliği, buğday ise bereketi ve tarımı temsil eder. Müslümanlar gülün Peygamber Efendimizin (SAV) terinin kokusundan yaratıldığına inanırlar ve bu nedenle gül üzerine çok şiir yazılmıştır. Lale de çiçek yapısı ile lafzullaha benzetilmiştir. Bu nedenle cami, türbe vb. yerlere gül ve lale resimleri çok çizilir ve bu 2 bitki grubu ebru sanatının temeli olmuştur. İncir, zeytin ve hurma yumuşak gövdeli, aynı zamanda meyve ve gölge ağaçlarıdır. Azameti temsil eder. Nar ise gücü, asaleti ve tehlikeyi temsil eder. Nar meyvası adeta bir yeşil kubbenin altında 5 ayrı kıtada yer alan dağlardan yeşeren ağaçlara benzetilebilir. Tohumları etlenerek yenilen, bol sulu bir meyvedir. Tohumları besleyici ve tokluk hissi veren bir özelliğe sahiptir. Gül hayat yolunun dikenlerle dolu olduğunu, ama bu yolun sonunda güle yani hedefe ulaşıldığını anlatan bir bitkidir.

Lale ve gül isimleri Kur'anda geçmemektedir. Lale ve Lafzullah ebced hesabına göre 66 etmektedir. 'Yaratanın yarattığında tecellisi' anlamına gelmektedir. Lale çiçeğinin 6 yaprağı imanın 6 şartını ifade ettiği kanaati yaygındır. Tasavvufta, edebiyatımızda ve inancımızda Peygamber Efendimiz (SAV) gül ile sembolize edilir. Gülün gonca hali halvet (insanın Allah ile beraber olması), gülün açmış hali de birliğin kesret (çokluk) olarak görülmesini temsil ediyor. Kur'anda sahifeler arasında işaret olarak secde gülü, hemse gülü, aşere gülü, cüz gülü, hizip gülü belli bölüm ve özellikleri temsil ediyor. Yüksek sesle okunan ve 'gülsesi' anlamına gelen katılımlı duaya 'gülbank' adı verilir.

Kısmen özellikleri anlatılan bu bitkilerin detay özellikleri ana metinde anlatılmaktadır.

Çizelge 3. Bazı mucizevi bitkilerin adları ve ekonomik önemleri (Özçelik, 2018).

Punicaceae *Punica granatum* L.	Nar	Çiçek	Çayı demlenir	Şeker, tansiyon (1), kabızlık etkisi vardır. İdrar söktürücü, ağız yarası, bağışıklık sistemi güçlendirir.
Lythraceae *Lawsonia inermis*	Kına	Yapraklar	Yaprakları toz haline getirilir.	1-Ciltteki mantar hastalıklarında, baş ağrısı (sirkeyle), uyuz (tereyağıyla) kaşınan yere sürülür). Egzamaya faydalıdır. 2- Macun halinde kullanılır, emerek yutulur; kronik faranjitte, ses kısıklığında kullanılır.
Poaceae / Gramineae *Triticum vulgare*	Buğday	Bitkinin tamamı, tohum kabuğu (kepeği).	Çayı demlenir, lapa yapılır	1-Çayı böbrek taşı düşürmede çok etkilidir. İdrar söktürücüdür (1) mesane ve göğüs ağrılarına iyi gelir (badem yağı ve balla) , kepeksiz buğday ekmeği şişmanlatır. Mideyi rahatlatır. 2-Çimlenmiş buğday tohumu zihin yorgunluğuna iyi gelir. 3-Kepeğinin çayı; Kabızlık, kansızlık, öksürüe iyi gelir, 4-Kepeğin tütsüsü haşeret kovucu, ağaç çiçeklerini koruyucu, 5-Kepeğin sirkeyle karışımı uyuza faydalıdır. 6-Kepeğin lapası süt şişkinlerini indirir. Kepek kaynatılıp 1 gün bekletildikten sonra süzülüp sirkeyle karışımı çocuk pişiklerine kullanılır. **Yan etki:** Çiğ buğday yemek bağırsakta kurt yapar.
Ranunculaceae *Nigella sativa*	Çörek otu	Tohum	Çayı ve macunu yapılır, yağı çıkarılır.	Tüm hastalıklarda kullanır.1 çay kaşığı çörek otu tohumu yemekten önce yenirse zayıflatır, yemekten sonra yenirse kilo aldırır (çiğnenerek yenmesi lazım). Kansere umuttur. Baş ağrısı, diş ağrısı, humma problemlerine iyi gelir. Tütsüsü haşereleri öldürür.

Rosa canina	Kuşburn u	Meyve	Marmelat, suyu çıkarılır çayı demlenir	İdrar söktürücü, kan temizleyici, şeker hastalıkları, soğuk algınlığı, böbrek kumu, karaciğer rahatsızlığı olanlarda yağlı yemek öncesi içilir.
Rosa gallica	Gül	Çiçeği	Suyu çıkarılır, marmelat yapılır.	Kan temizleyici. Ağız içi yarası için gargara yapılır, göz kızarıklığı için göze pansuman yapılır, ter kokusu için içilir.
Poaceae *Oryza sativa*	Pirinç	Tohum	Yemeği, pilavı yapılır	Zehirsiz bir bitkidir. Karbonhidrat ve B vitamini zenginidir.
Avena sativa	Yulaf	Tohum	Yemeği, pilavı yapılır	Yemekten önce yenirse zayıflatır.
Hordeum vulgare	Arpa	Bitkinin tamamı	Çayı demlenir	1-Çayı böbrek taşı düşürmede çok etkilidir. İdrar söktürücüdür. Vereme karşı faydalı, cilt temizliği yapılır, karaciğeri kuvvetlendirir ishal kesicidir. 2-Arpa tohumu çimlendirilerek yenir; Mide-bağırsak hastalıkları için faydalıdır. Yan etki: Tansiyonu yükseltir.
Triticum L. spp.	Buğday	Tohum		Pekmezle unu karıştırılır, eziklere sarılır, kepeği pekmezle yenir, kuvvet vericidir.
Moraceae *Ficus carica*	İncir	Meyve	Çiğ yenir, hoşafı yapılır.	Hemoroid ve eklem ağrıları. Kızamık (sütle kaynat) zehirlenmeyi önler, anne sütü artırıcı, karaciğer tıkanması, saraya ve tansiyona iyi gelir. Yan etki: Fazlası şişkinlik yapar, kilo aldırır.
Cucurbitaceae *Cucurbita moschata*	Bal kabağı	Meyve, meyve lifleri, çekirdek	Yemeği yapılır, suyu çıkarılır, lapası yapılır	Suyu kabızlık ve baş ağrısı, Kabağın lifi ağrıyan yere konur sırt ağrılarını keser. Bir avuç kabak çekirdeği aç yenirse tenya, solucan, kurt öldürücü özelliği vardır. Bal kabağı lapası çıban ve vücut şişkinliklerine iyi gelir. Zekayı geliştirir.

Çizelge 4a. Meyve olarak kullanılan bazı yaygın mucizevi bitkiler (Özçelik, 2018).

Bitki adı (Türkçe / Latince)	**Kullanılan Kısmın Botanik Bilimindeki Adı**	**Familya (Latince /Türkçe)**
Phoenix dactylifera	Meyve	**Palmae** (Palmiyegiller)
İncir (***Ficus carica***)	Meyve	**Moraceae** (Dutgiller)
Üzüm (***Vitis vinifera***)	Meyve	**Vitaceae** (Asmagiller)
Nar (***Punica granatum***)	Tohumları	**Punicaceae** (Nargiller)
Muz (***Musa paradisiaca)***	Partenokarp (Döllenmesiz meyve)	**Musaceae** (Muzgiller)
Kavun (***Cucumis melo***)	Meyve	**Cucurbitaceae** (Kabakgiller)
Karpuz (***Citrullus lanatus***)	Meyve	
Salatalık / Hıyar (***Cucumis sativus***)	Meyve	
Mersin (***Myrtus communis***)	Meyve	**Myrtaceae** (Mersingiller)
Ananas (***Ananas comosus***)	Meyve	**Bromeliaceae** (Ananasgiller)
Akdut (***Morus alba***)	Meyve	**Musaceae** (Muzgiller)
Kiraz **(Prunus avium)**	Meyve	**Rosaceae** (Gülgiller)
Ayva ***(Cydonia oblonga)***		

Çizelge 4b. Çeşitli amaçlarla kullanılan bazı yaygın mucizevi bitkiler

Bitki adı (Türkçe / Latince)	**Kullanılan Kısmın Botanik Bilimindeki Adı**	**Familya (Latince /Türkçe)**
Zeytin ***(Olea europea*** subsp. ***sylvestris)***	Meyve/Tohum	**Oleaceae** (Zeytingiller)
Kına ***(Lawsonia inermiş)***	Yaprak	**Lythraceae** (Kınaağacıgiller)
Sinameki ***(Cassia angustifolia)***	Yaprak	**Fabaceae / Leguminosae** (Baklagiller)
Mercimek ***(Lens culinaris)***	Tohum	
Bakla ***(Faba vulgaris)***		

Kabak (***Cucurbita*** spp.)	Meyve	**Cucurbitaceae** (Kabakgiller)
Çörekotu *(Nigella sativa, N. damascena)*	Tohum	**Ranunculaceae** (Düğünçiçeğigiller)
Udi Hindi, Ödağacı ***(Aquilaria agallocha)***	Rizom, Odun ve yaprakları	**Thymelaeaceae** (Serçediligiller)
Buğday ***(Triticum*** spp.)	Meyve	**Poaceae / Gramineae** (Buğdaygiller)
Pirinç ***(Oryza sativa)***		
Arpa ***(Hordeum*** spp.)		
Kebere/Gebere (***Capparis*** spp.)	Yaprak, Tomurcuk, Meyve	**Capparaceae** (Kebereotugiller)
Kimyon ***(Carum carvi)***	Tohum	**Apiaceae / Umbelliferae** (Maydanozgiller)
Maydanoz ***(Petroselinum crispum)***	Tüm toprak üstü aksamı	
Hardal (***Sinapis*** spp.)	Tohum	**Brassicaceae / Cruciferae** (Hardalgiller)
Tere ***(Lepidium sativum)***	Tüm toprak üstü aksamı	
Hindiba (***Cichorium*** spp.)	Tüm toprak üstü aksamı	**Asteraceae / Compositae** (Ayçiçeğigiller)
Sarımsak ***(Allium sativum)***	Kök hariç tüm bitki	**Liliaceae** (Zambakgiller)
Mantar ***(Morchella*** spp.)	Topraküstü kısmı	**Morchellaceae** (Kuzugöbeğigiller)

Çizelge 5. Türkiye'nin sebze olarak kullanılan kabak bitkileri (Özçelik, 2018).

Türü ve Türkçe adı	Familyası	Kullanılan Kısmı	Ekonomik Önemi
Cucurbita maxima (Helvacı kabağı)	Cucurbitaceae (Kabakgiller)	Meyveleri	Kızartma gıdalarda kabaklar çok önemlidir. Meyve etindeki lifler sindirimi kolaylaştırır. Metabolizmayı düzenler. Bu grupta zehirli bileşikler yoktur. Tohumları özellikle yağ açısından oldukça önemlidir. Çerez olarak da kullanılırlar. Son yıllarda çerez amaçlı kabak çeşitleri ıslah edilmiştir.
Cucurbita pepo (Sakız kabağı)			
Cucurbita moschata (Balkabağı)			

Kutsal kitabımız Kur'an'da Müslümanlar arasında azami irtibat, topluluk oluşturma gibi ifadeler en az 15 ayette geçiyor. Bitkileri anlatılan, altından ırmaklar akan, cennet gibi insanların hoşlandığı mekanlardan en az 150 yerde bahsediliyor. Kur'an bitkilere çok önem veriyor. Onların yaratılışından, renginden, kokusundan, gölgesinden vb. sağladığı faydalardan bahsediyor (Öztürk vd., 2009). İslami bilgilerden istifadesi ziyade olan Türk toplumunda da özellikle ekonomik amaçlı olarak bitkilere önem verilmiş, üretilmiş, kullanılmış, satılmış, tanıtılmıştır. Özellikle beslenme, sanat ve tedavi alanında bu durum aşikardır (Öztürk vd., 1997).

Kur'an ve dini kaynaklar bir bitkiyi örnek verirken sadece bir açıdan değil, özellikle beşerin dikkatini çekecek çok yönlü ibretlik yönleri açısından anlatmaktadır. Kitabımız Kur'an; İmamı Şafî HZ.lerinin belirttiği gibi; kullara lazım olan her bilgiyi deruhte eder. Sadece bir ibadet kitabı değil; dünya ve ahiret hayatı için bize lazım olan her şeyi anlatmaktadır.

Kur'an, Hadis ve Sünnette geçen bitkiler daha önce **Anwar Nasim (2009)** tarafından belirlenmiştir:

Errahman Suresi, Ayet 10-12; Abasa Suresi, Ayet 30-32; Mülk Suresi, Ayet 14;

Nahl Suresi, Ayet 8, 112.

Bu ayetlerden anladıklarımız şudur;

- Bütün bitkiler Allah'ın büyüklüğünün işaretleri (imzalarıdır),
- Bütün bitkiler direk ya da dolaylı olarak faydalıdırlar,
- Bitkilerin pek çok faydası bilinmiyor, bu faydalar gelecekte öğrenilecek ve çok önemli olacaktır,
- Tehlike altındaki türler korunmalıdır.

Eğitim açısından;

- Genç nesillere bitkilere nasıl bir bakışla incelenmesi gerektiği öğretilmelidir,
- Bitkilerin önemi genç kuşaklara öğretilmelidir,
- Flora ve fauna üzerine islami bakış vurgulanmalıdır.

Türkiye, bitkisel çeşitlilik açısından adeta bir açık hava müzesidir. Rabbimize sonsuz şükürler olsun ki, bizler Türkiye'de doğduk ve burada yaşıyoruz. Kıta büyüklüğünde bir zenginliğe sahip (Davis, 1965-1988) bu ülkede islamî kültürde geçen bitkilerin en az %90'na sahibiz. Böyle bir zenginlik içinde bulunan ülkemizin insanlarının psikolojik problemler yaşaması, özellikle gençlerinin uyuşturucu kullanması, sentetik bir tedavi yöntemi olan modern tıbla tedavi olması, devasa hastanelere ihtiyaç duyması kabul edilemez. Tarımda kendine yeterli 7 ülkeden birisi olan ülkemizin bu gün tohumda başka ülkelere bağımlı hale gelmesi bir tesadüf olamaz. Genleri değiştirilmiş organizmaların Türkiye'ye mevzuat gereği girişi yasak olsa bile farklı yollardan getirilmesi ve halkımıza kaynağı belli olmayan gıdalar yedirilmesi kabul edilemez. Artık kendi kültürümüze, inancımıza göre beslenmenin, tedavi olmanın zamanı gelmiş olmalıdır. Her şeyimiz var, bir tek organizemiz eksik.

II. Abdulahamid Han'ın İstanbulda şahsına ait bir gül bahçesi kurdurduğu, Topkapı Sarayı'nın çevresinin Edirne'den getirilen güllerle donatıldığı, Barla'da Cennet Bahçesi'nin eski tip meyve ağaçlarından oluştuğu ve bitkilere ilaç atılmadığı… gibi pek çok bilgiyi toplarsak bir sonuca ulaşırız: ***Acaba bu gün halâ Kur'anda geçen bitkilerden oluşan bir cennet bahçesi ya da şifa bahçesi kurmakta geç kalmadık mı? Bu kadar müslüman ülkede niçin böyle bahçeler bölgesel düzeyde kurulmadı! Böyle bahçelerde cenneti hayal etmek, tefekkür etmek, ilim yapmak daha kolay değil mi?***

Bu bahçelerin içinde bilimsel amaçlı bitkileri tanıtan, gıda ve sağlık amaçlı üniteler kurabiliriz. Fidanlarını hediye edebilir, satabiliriz. Böyle bir öneri belki İslam dünyasında ilk kez gündeme geliyor. Osmanlı dönemindeki şifahaneleri örnek alarak günün şartlarına göre düzenleyebiliriz. Bu bahçeler nebatat biliminin, uygun beslenmenin ve İslamî kültüre göre tedavi olmanın merkezleri olarak tasarlanabilir. Böyle bir eser **'Gül Vadisi'** projesi olarak planlandı, proje kabul edildi. Ancak çeşitli suni sebeplerle hayata geçirilemedi.

2009 yılında Katar'da Kuran Botanik Bahçelerinin dzenlenmesi ve sanatı üzerine sunduğumuz bildiri Katar hükümetince dikkate alınmış görülüyor (Öztürk vd., 2009). Kuran ve Sünnette adı geçen bitkiler de bir başka bildirinin konusu idi(Nasim, 2009). Bu günlerde Katar devleti tarafından böyle bir botanik bahçesinin kurulduğu, içinde özellikle ayetlerde geçen bitkilerin yer aldığı ve 2019 yılında açılışının yapılacağı basında haberlerde yer almaktadır. Bu bahçeler her ülkede kurabilir. Ancak en iyisini Türkiye kurabilir. Zira coğrafyası, bitkisel çeşitliliği, bahçe kurma deneyimi ve kültürü (Öztürk vd., 1997) her ülkeden daha fazladır. Ayrıca böyle bir bahçenin kurulması için önerimiz üretim seralarının, tefekkür odalarının, bitkilerle islamî usulde tedavi yapan bir veya birkaç şifahanenin, beslenme adabının öğretildiği yerlerden mücehhez olmasıdır. Teklifin devletimiz ve ilgili kurumlarca ciddiye alınacağı ümit edilir.

Türkiye'ye gelen sıradan turistler kişi başına 700 USD harcarken sağlık turizmi için gelenler kişi başına 20.000 USD harcayabiliyor. Böyle İslamî kültüre dayalı bir bahçe kompleksinin Türkiye'de kurulması halinde Dünya'daki yankılarını tahmin edebiliyor musunuz? O halde ne duruyoruz…

Teşekkür

Ayetlerle ilgili bilgileri veren ve bildiriyi eleştiri süzgecinden geçiren ilahiyatçı, emekli öğretim üyesi sayın Doç. Dr. Mustafa ÖZCAN'a (Akseki); gül ve lale hakkında bilgi veren öğretmen Mehmet Yavuz'a (İslamköy, Isparta) katkılarından dolayı teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Anonim, 2018a. https://www.nedir.com/bu%C4%9Fday, E. tarihi: 25.8.2018.
2. Anonim, 2018b. https://www.diyadinnet.com/YararliBilgiler-1188&Bilgi=bu%C4%9Fday,
3. E. tarihi: 25.8.2018.
4. Anonim, 2018c. http://apelasyon.com/Yazi/410-gecmisten-gunumuze-bugday,
5. E. tarihi: 25.8.2018.
6. Anonim, 2018d. https://www.hurma.com/hadis-i-seriflerde-hurma, E. tarihi: 25.8.2018.
7. Anonim, 2018e. https://www.facebook.com/BelgeselveTefekkur/posts/1312157588859114,
8. E. tarihi: 06.11.2018.
9. Anonim, 2018f https://www.hurma.com/hurma-agaci, E. tarihi: 26.11.2018.
10. Anonim, 2018f. https://kuranfihristi.net/ayetleri/Bitki%2C%20Nebat%2C%20%C5%9Fecere%2C%20a%C4%9Fa%C3%A7, Kuran Fihristi, E. tarihi: 06.11.2018.
11. Davis, P.H., 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol. I-X, Edinburgh Univ. Press.
12. Karabulut, A.R, 1993. Tıbbı Nebevi Ansiklopedisi, Cilt 1, Kozan Ofset ve Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara.
13. Nasim, A., 2009. Plants in the Holy Qur'an, Hadith and Sunnah (Concept of A Qur'anic Botanic Garden: Ethical Issues), Proceedings of the First International Forum on the Qur'anic Botanic Garden, Qatar, 121-130.
14. Özçelik, H., 1987. Akseki Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, DOĞA TU Botanik D., 11, 3: 316-321.
15. Öztürk, M., Akçiçek, E., Özçelik, H., Sayar, A., 1997. Tulip in Turkish Arts and Folklore, Bulletin of Faculty of Science Al-Azhar University.

16. Özçelik, H., 2016. Derik Zeytini ve Zeytinlikleri, SDU Journal of Science (E-Journal), 2016, 11 (2): 133-135.
17. Özçelik, H., 2018. Ekonomik Bitkiler (Ders Notları), SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta.
18. Özçelik, H., Muca, B., Özavcı, AGM., 2011. Isparta Yağgülü (Rosa x damascena Mill.) Yağı Çiçeklerinin Strese Bağlı Nörolojik ve Psikiyatrik Hastalıklara Etkileri, BİBAD, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi 4,2: 99-105.
19. Özçelik, H., Orhan, H., 2014. Türkiye'nin Gülleri, SDU. Journal of Sicience (E. Journal), 9(1): 43-55.
20. Öztürk, M., Özçelik, H., Aksoy, A., 1997. Gardens in Turkish Culture and Botanical Gardens in Anatolia; in Proc. of the Third Conf. of Intern. Assoc. of Botanical Gardens Asian
21. Division (Edt. Borong, Pet.al.) Xinjang Peoples Publ. House, Xinjang Ins. of Ecology and Geography, Chines Academy of Sciences, 33-40.
22. Öztürk, M., Aksoy, A., Özçelik, H., 2009. Qur'anic Botanic Garden: Islamic Art, Design and Architecture, Botanical Gardens: Art in the Islamic Culture and Way to Plant
23. Conservation, Proceedings of the First International Forum on the Qur'anic Botanic Garden Qatar, 105-119.

ABSOLUTE FACT OF THE UNIVERSE

Huzaifa Ghulam Mohammad RANDERA

jamia akkalkuwa, islamiyat, education, akkalkuwa, india

huzaifavastanwi@gmail.com

Abstract

Many falsehoods about the universe are spread among educational and cultural groups which have nothing but to deviate Muslims from the religion and the truth. Therefore, it is necessary to disclose fallacies and come up with facts

Fallacies:

Major fallacies about, the universe human beings and Islam

1. Islam is the invention of human mind.

2. Human beings come from monkeys.

3. The universe automatically came into existence without god.

Many historical books in Western and Arabic universities are filled with these mistakes, but the fact is “there is a Creator of this universe who carries all attributes of glory and perfection. Adam is the father of human beings created by Allah Almighty, Who shaped him on this unique pattern and approved Islam as a religion for Him.

Human beings did not know about the universe before the advent of the prophet Muhammad S.A.W.

It is a fact that Islamic history is connected with the creation of the universe, and the creatures and everything in it except human beings and jinn are surrendering and obedient to the Lord of the worlds. Allah Almighty says: “The seven Heavens and the Earth and whatever is in them exalt Him, and there is not a thing except that it exalts (Allah) by His praise, but you do not understand their (way of) exalting. Indeed, He is ever Forbearing and Forgiving. (Surah Isra: 44)

Therefore, the universe is Absolute and everything of it is a big mosque and its herbs and shrubs respond chanting glory, greatness and honor for One Who is Absolute, did not beget nor is He begotten and there is none like unto Him.

Key Words: Fallacies, Discloser

ريب ولا مراء بلا مسلمة انها الكون حقيقة

Huzaifa Ghulam Mohammad RANDERA

خلاصة

المسلمة إنها للكون الحقيقية

من يراد التي والأباطيل المغالطات من عدد والثقافة العلم محافل من كثير في المتأخر العصر في شاع المغالطات هذه عنها، الناس لصد الخالصة العقائد وتشويه وحقهم، دينهم عن المسلمين زحزحة ورائها ما وإظهار المغالطات هذه مثل كشف يجب ولهذا كذلك؛ هي وما علماً بعضهم يحسبها بصورة تقدم الأخطاء هذه بين ومن حقائق، من يهدمها:

والانسان الكون و الدين حول والمغالطات الرئيسيّة الأخطاء

1-البشري العقل اختراع من الدين أن
2- القردة سلالة من الإنسان وأن
3- نفسه تلقاء من خُلِق الكون وأن إله، لا وأنه.

والعربية؛ الأجنبية العلم دور في والمعتمدة المقررة التاريخية والمراجع المصادر غالب الاباطيل بهذه تمتلئ مصادفة، خلق والكون رسل، ولا وحي ولا ملائكة، ولا الكون، لهذا خالق إله من ليس أنه يدعى حيث واستئناس الزراعة وكذلك البشري، العقل اختراع من الدين وأن ، (القردة) الحيوان سلالة من والإنسان ومن الأرض؛ على البشر لتاريخ صحيحة صورة على تحصل أن اليوم الضالة البشرية حق من إن .الحيوانات العقيدة مجال في وخاصة مضللة معلومات وإعطاؤها التاريخ، ذلك تزوير حقها في الإجرام.

ينبني وما غيب؟ وكلها والإنسان، الكون وتاريخ العقائد تاريخ عن الصحيح التصور هو ما : هنا فالسوال تكاليف؟ من عليها

الكون :شيء كل خالق وإنه والكمال، الجلال صفات بكل متصفاً خالقاً إلهاً الكون لهذا إن: الصحيح فالجواب هذا على وسواه الله خلقه البشر أبو هو آدم وإن الكون، هذا مصير يؤول وإليه والجن، والملائكة والإنسان النحو ،البديع ورضي له الإسلام ديناً.

محمد بعثة قبل الإسلام والكون الإنسان يعرف لم :

عدا ما فيه ما وكل والمخلوقات الكون بخلق يرتبط الإسلامي التاريخ أن أيضاً فيها مراء لا التي والحقيقة فيهن ومن والأرض السبع السموات له تسبح : تعالى الله يقول .العالمين رب لله طائع مستسلم الثقلين وإن من شيء إلا يسبح بحمده ولكن لا تفقهون تسبيحهم إنه كان حليما غفورا {الإسراء: 44}.

يلد لم الذي الصمد للأحد والتمجيد والتعظيم بالتسبيح جنباته تتجاوب كبير مسجد وكله مسلم فالكون أحد كفواً له يكن ولم يولد ولم.

الحقيقة للكون أنها مسلمة

الشيخ حذيفة الوستانوي

مدير

الجامعة الإسلامية إشاعة العلوم أكل كوا ,الهند

الحمد لله الذي فطر السماوات والأرض ولم يعي بخَلقِهِنّ والصلاة والسلام على جميع الأنبياء والمرسلين وعلى عباد الله الصالحين.

أما بعد!

فقدتتعدد نظريات نشأة الكون، وكذلك يتعدد ما يرتبط بهذه النشأة من قوى ومفاهيم وأرقام وثوابت كونية، وضع العلماء لها الكثير من المعادلات والقوانين، ويمكن التمييز في الكون شاسع الامتداد بين الكون المدرك (الذي تدركه وترصده الأجهزة الفلكية – والذي وضع اينشتين له حدا،وهو وصول الأجرام السماوية في سرعتها النسبية بالنسبة للناظر من الأرض إلى سرعة الضوء)، وبعد ذلك يوجد الكون الغيبي (أو الغير مدرك بالنسبة للبشر)... وتمثل هذه القضية بحد ذاتها بُعدا غيبيا يتحقق فيه معنى الآية الكريمة:﴿**وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا**﴾[14] ، وبالتالي تنتهي حدود العلم المادي الطبيعي، وننتقل بالضرورة إلى الحاجة الشديدة للعلم الغيبي عند هذه النقطة.

والذي يتأمل في قوله تعالى ﴿ **وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ**﴾ [15] ، ويتأمل في حديث الرسول صلى الله عليه وسلم حول السماوات السبع ومقارنتها بالكرسي و العرش، عن أبي ذرالغفاري رضي الله عنه، قال : دخلت المسجد الحرام، فرأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وحده، فجلست إليه، فقلت: يا رسول الله أيما آية أنزلت عليك أفضل، **قال": آية الكرسي، وما السماوات السبع في الكرسي، إلا كحلقة ملقاة بأرض فلاة، وفضل العرش على الكرسي، كفضل تلك الفلاة على تلك الحلقة[16] ."**، فالمتأمل يجد بما لا يدع مجالا للشك أننا أمام كون أكبر مما نعرفه باسم الكون المدرك (الذي يحدد العلماء قطره بحوالي 20 ألف مليون سنة ضوئية) والذي يعتبر علماء الفلك المسلمين بأنه جزء من السماء الأولى، فبالضرورة نجد أنفسنا أمام الكون الواسع الذي يسميه القرآن الكريم باسم السماوات السبع، وكما نرى ووفقا لروايات للحديث الشريف المذكور: فالسماوات السبع –وبالتالي الكون المدرك- من العرش شيء لا يذكر، والدنيا –أو الأرض- لا تساوي عند الله جناح بعوضة... هنا يجب أن نقف ونتسائل عن نظريات نشأة الكون : أيّ كون هذا الذي وضع علماء الطبيعة نظرياتهم لنشأته؟ هل هو الكون المدرك أم السماوات السبع؟.

ما هي المفردات التي يجب أن نستخدمها لوصف نشأة الكون/السماوات السبع؟.

كم يمثل البعد المادي (الذي تقيسه الأجهزة) في هذا الإطار؟ وكم يمثل البعد الغيبي؟.

وبالتالي، وفي ضوء ما لدينا من علم قليل: هل نظريات نشأة الكون التي تنفي وجود خالق عظيم للكون (بادعاء عدم وجود دليل مادي على ذلك) هل هذه النظريات تعتبر علما صحيحا؟ويجب على البشر القبول به واتباعه؟

((أهمس هنا في آذان زملائي من العلماء المؤمنين بالخالق العظيم رب الكون سواء منهم المسلمين أو غير المسلمين))، أن ينتبهوا معي إلى بعض الحقائق الإيمانية حول قضية حقيقة الجاذبية ونشأة الكون، باعتبارها مثالا تطبيقيا يوضح الفارق بين التفكير المادي المتأثر بالفكر الإلحادي، وبين الاسترشاد بالإشارات العلمية في الوحي السماوي للوصول إلى مفاهيم أكثر اكتمالا حول قضايانا العلمية، وألفت انتباههم إلى أن الأمر لا يعدو أكثر من طريقة في التفكير خصوصا في القضايا الكبرى المرتبطة ببدايات الأشياء والتي يقصر الفكر البشري عن الوصول فيها لصياغات نهائية، ويحتاج حقا للاستفادة بتلك الحقائق النورانية الواردة في الوحي السماوي.

[14]- سورة الإسراء:85.

[15]- سورة البقرة:255.

16- أبو نعيم -: حلية الأولياء - الرقم: 1/ 221 ، ابن حجر العسقلاني -: فتح الباري لابن حجر - الصفحة أو الرقم: 422/13

استطلعت وصف القرآن الكريم للحوار مع المعاندين الذين يعتبرون القرآن الكريم من أساطير الأولين... وقد أخرج الدكتور سعد كامل[17] أكثر من 130 موضعا من الآيات القرآنية التي تتناول موضوعات خلق الكون و بدايات الخلق؛ هذا، وهو يقول قد استطلعت ما تيسر لي من بعض الأحاديث النبوية الشريفة التي تتناول مثل هذه القضايا، فوجدت كنوزا هائلة .

يقول د. كمال عليوه وأن المتأمل فى الكون، يجد أنه يسير فى كل أحواله، بما يمكن أن نسميه الانضباط المطلق، والذى يمكن أن نعقله ونتفهمه ، بما يبرهن على أن صانعه وخالقه ومالكه ،وضعه على قواعد العقل .

ومن مظاهر ذلك الاتي :

1-كل أمور الكون تخضع لعلم الحساب ، فكل كيف له كمه وله قانونه الحسابى ! (إنا كل شيء خلقناه بقدر) والحساب عملية عقلية !.

2 -الكون محكوم بأحكام منطقية،وحتى المعجزات والخوارق لها منطقيتها ،ومحكوميتها، ولها استيعابها، ولها أيضا أسسها وحساباتها فكل شيء عنده بمقدار.

3 -النظام الكوني به آليات ردع لكل من يخرج ويفسق على النظام الكوني المرسوم له قديما، ومنها: الأمراض والأوجاع،والمصائب والنوائب.

ومنها: الكوارث الطبيعية ، كالزلازل والبراكين ، والطوفان، وهجوم الأحياء المشاركة لنا في الحياة،كالهوام،والحيات،والحشرات.

وهذا التدبير والتنظيم إنما هو لصالح الكون ولصالح من فيه، وهذا شيء عقلي ومنطقي.!

ومن أجل هذا كله لم يشأ مالك الكون ،وخالقه، ومنظمه، ومدبره،وواضع هذا العقل الكبير في كونه ، أن يترك الانسان - ذلك المخلوق الحرالعاقل-أن يضل في كونه المجبول على الحكمة والعقل والنظام ، فاختار منهم رسلا وأرشدهم إلى طريق الانسجام مع الكون المسلم والمستسلم لخالقه ، وأمرهم بتبليغ الأوامر والنواهي لتحقيق الانسجام الكوني وليعزف الانسان بإرادته مع الكون الكبير سيمفونيه الاسلام والخضوع لله الملك ،في أجمل عملية عقلية ليتم بها العقل الكبير لهذا الكون الكبير الذى هو من ملك الله الكبير....

فنحن المسلمون نؤمن بأن الخالق -سبحانه وتعالى- هو خالق كل شيء، والوكيل عليه، وقد خرج هذا الكون إلى الوجود بكلمة واحدة هي **(كُنْ)** قال تعالى: ﴿**بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِذَا قَضَى أَمْراً فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ**﴾[18]وقال تعالى: ﴿**وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ**﴾[19].

وقال تعالى: ﴿**قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ**﴾[20].

وقال تعالى: ﴿**الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**﴾[21].

[17]-أستاذ مشارك في الجيولوجيا – الإسكندرية – مصر (في مواجهة العولمة الإلحادية: (2) نظرية البناء العظيم حول نشأة الكون)

[18]-البقرة:117.

[19]-القمر:50.

[20]-إبراهيم:10.

[21]-فاطر:1.

ومعنى الإبداع والفطر للسماوات والأرض في الآيات السابقة أي: الابتِداءُ والاختراع لا عَلى مثالٍ سابق[22], أو إحداث شيء لم يكن له من قبل خلق ولا ذكر ولا معرفة[23].

كما أشارت السنة إلى هذا الأمر في الحديث الذي رواه البخاري عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ قَالُوا بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ قَالُوا: قَبِلْنَا, جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الْأَمْرِ مَا كَانَ, قَالَ: **"كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ"**[24].

وفي صحيح مسلم عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُول: **"كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ"**[25].

هذه الأخبار الواضحة البينة عن خلق الكون وتقدير السنن المنظمة له تدل على أن الكون محدث في لحظة زمنية معينة هي لحظة صدور الأمر الإلهي (كُن) كما قال سبحانه: ﴿**إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ**﴾[26].

والله عز قد أمرنا بالسير في الأرض لمعرفة كيفية بدء الخلق قال تعالى: ﴿**قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**﴾[27], وسخر سبحانه وتعالى لهذا الإنسان الوسائل التي من خلالها يستطيع معرفة بعض الإشارات الكونية, والتي قد تدله على بعض التفاصيل في نشأة هذا الكون.[28]

شاع في العصر المتأخر في كثير من محافل العلم والثقافة عدد من المغالطات والأباطيل التي يراد من ورائها زحزحة المسلمين عن دينهم وحقهم، وتشويه العقائد الخالصة لصد الناس عنها، هذه المغالطات تقدم بصورة يحسبها بعضهم علماً وما هي كذلك؛ ولهذا يجب كشف مثل هذه المغالطات وإظهار ما يهدمها من حقائق، ومن بين هذه الأخطاء:

الأخطاء الرئيسيّة والأباطيل الشائعة والمغالطات حول الدين و الكون والانسان:

1 أن الدين من اختراع العقل البشري.

2وأن الإنسان من سلالة القردة.

3 وأنه لا إله.

4 وأن الكون خُلِق من تلقاء نفسه.

هذه المقولات من الأباطيل الشائعة التي تمتلئ بها غالب المصادر والمراجع التاريخية المقررة والمعتمدة في دور العلم الأجنبية والعربية؛ حيث يدعى أنه ليس من إله خالق لهذا الكون، ولا ملائكة، ولا وحي ولا رسل، والكون خلق مصادفة، والإنسان من سلالة الحيوان (القردة) التي تطورت عن الأحياء الدنيا التي نشأت في البرك والمستنقعات على مدار ملايين السنين، وأن الإنسان القرد كان في بداية نشأته محدود التفكير لا يتعدى تفكيره تفكير طفل صغير بلغ الخامسة من عمره، ولم يكن يميز بين الجمادات والكائنات الحية، وأن الدين من اختراع العقل البشري، وكذلك الزراعة واستئناس الحيوانات.

وتزداد الأباطيل شناعة حينما يزعم أدولف ارمان في كتابه: (ديانة مصر القديمة) الذي ترجمه أ. د. محمد أنور شكري، و أ. د. محمد عبد المنعم أبو بكر، أن الإنسان تعلم التدين من الحيوانات، ومنها تعلم لغة التخاطب، ومنها تعلم الزواج وإنشاء

---

[9]- مختار الصحاح, 241/1, تاج العروس, 1/ 3347.

[23]-كتاب العين, 4/2.

[24]-صحيح البخاري, 22/ 428.

صحيح مسلم, 117/13.[25]-

[26]- يس:82.

[27]- العنكبوت:20.

[28] مقالة :خَلقُ الكَونِ مِنَ العَدم في ضَوءِ الدِرَاسَاتِ الفَلَكِيَة إعداد: د/ رياض عيدروس عبد الله

الأسرة والدولة، والملفت للنظر أن المترجمَيْن وهما من أبناء المسلمين لم يحاولا الرد أو التصحيح في ضوء التصور الإسلامي؛ على كل لقد أفضوا إلى ما قدموا.

العجيب أن هذه الترهات وغيرها تدرس لبني الإنسان في جميع أقسام التاريخ والآثار في العالم تحت مسميات: (تاريخ وحضارة الشرق الأدنى القديم، تاريخ العصر الحجري، عصور ما قبل التاريخ، بلاد ما بين النهرين، مصر الفرعونية، تاريخ الشام القديم، الجزيرة العربية قبل الإسلام، تاريخ اليونان، الرومان، إلى غير ذلك) بوصفها مقررات دراسية دون فحص أو تمحيص؛ مع أن الرسول صلى الله عليه وسلم علّمنا أن هذا العلم دين فانظروا عمن تأخذون دينكم.

والذين قاموا ويقومون بهذا التزوير لتاريخ العقائد والكون والإنسان وهم المستشرقون ومن سار على نهجهم يهدفون من وراء ذلك إلى ما حذر الله سبحانه وتعالى منه: ﴿ولا يزالون يقاتلونكم حتى" يردوكم عن دينكم إن استطاعوا﴾[29] ؛ وذلك تمهيداً للسيطرة الاقتصادية والسياسية وغيرها على ثروات الشعوب والأمم.

ماذا يترتب على ذلك التفسير اللاديني لتاريخ العقائد والكون والإنسان؟

إن كُتَّاب التاريخ الديني الذين تبنوا هذا التفسير اللاديني اعتماداً على الحدس والتخمين، واستبعاداً للقرآن والسنة، حريصون وهم يتبنون ذلك التفسير على هدم الإسلام بوصفه عقيدة ونظام حياة شاملاً: اقتصادياً وسياسياً وثقافياً وتعليمياً وجهادياً، وهو صالح لكل زمان ومكان، ومن ثَمَّ زعزعة ثقة بني الإنسان في رب العالمين، والملائكة والكتب والرسل عليهم السلام؛ مع تشويه تاريخ الأمة المسلمة باعتباره واقعاً تطبيقياً لذلك الدين وتزييفه وبعثرته حتى لا تهتدي الأمة إلى ذاتها وغاياتها، منطلقين في ذلك من العداء للاتجاه الديني عامة والاتجاه الإسلامي على وجه الخصوص.

ولقد ترتب على هذه المعتقدات الفاسدة قيام مقررات دراسية تتبنى هذه التصورات: علم الاجتماع، علم النفس والدراسات النفسية، علم الاقتصاد، وعلى هذه التصورات الفاسدة تقوم العلاقات الدولية وعلى سبيل المثال لا الحصر ،على أساس أن بني الإنسان (الحيوانات) يعيشون في غابةٍ ،البقاءُ فيها للأقوى لا للأصلح؛ ولعل هذا يفسر المنطق السائد الآن وهو اغتصاب أوطان بأكملها وثروات، وإبادة وتشريد لقطاع من بني الإنسان، بل واغتيال عقائد الأمم، إن هذا لا يثير حفيظة أحد خاصة إذا كان المغتصَب هو الإنسان المسلم، وإذا كان الوطن المغتصَب هو الوطن الإسلامي، والثروة المغتصبة هي الثروة التي ادخرها الله ببلاد المسلمين، لماذا؟ لأننا تعلمنا أننا في غابة مليئة بالحيوانات لا ضابط لها من دين أو خلق، والبقاء للأقوى، هذه هي المحصلة الثقافية التي تنشئها كتب التاريخ المزور في أذهان النشء على امتداد العالم.

الشيء المؤسف والمحزن أن الذين قاموا بكتابة تاريخ الكون والعقائد والإنسان يشغلون أعلى المناصب في الجامعات ومراكز البحث العلمي، والذين قاموا بترجمة هذا الفكر الفاسد يحملون أعلى الدرجات العلمية، وهم الذين تحملوا تبعة تدريس هذا الفكر التاريخي الفاسد في الجامعات العربية والإسلامية، والذين ينتسبون إلى العروبة والإسلام لم يحاولوا إلا من رحم ربي أن يصححوا هذه الأخطاء.

إن من حق البشرية الضالة اليوم أن تحصل على صورة صحيحة لتاريخ البشر على الأرض؛ ومن الإجرام في حقها تزوير ذلك التاريخ، وإعطاؤها معلومات مضللة وخاصة في مجال العقيدة.

ومن الأمانة العلمية أن يمتنع العلماء وخاصة الذين يرسمون للناس صورة القرون الخوالي عن تقديم كتابات يعلمون أنها غير صحيحة، كما أن من واجب القادرين إزالة أخطاء التاريخ وإزالة آثارها، وتصحيحها التصحيح الواجب؛ لأنه ليس من مصلحة الإنسانية أن ترى الحياة كلها من زاوية واحدة لا تكشف عن كل جوانبها، وأن تسودها فِكر خاطئة عن ماضيها وحاضرها، وأن تجهل الدوافع الكاملة لسيرها وتحركها، والقيم الإنسانية لحياتها وحضارتها، وإن هذا الجهل لينشِئ أخطاء

[29]- البقرة: 217

عميقة الأثر، لا في التصور والتفكير فحسب، ولكن في علاقات الأمم بعضها ببعض، وفي علاقات الكتل الدولية بعضها ببعض، كما ينشئ أخطاء بعيدة المدى في تكييف سياسة كل أمة وتوجيهها.

هذه الأخطاء ينشأ معظمها عن سوء دراسة التاريخ البشري، وسوء تقدير الدور الذي قام به الإسلام الذي يمثله العالم الإسلامي، هذا العالم الذي يمثل وحدة إنسانية شاملة لها خصائصها المستقلة، ويمثل قوة إنسانية ثابتة لا يؤثر ضعفها العسكري الطارئ إلا تأثيراً عارضاً في وزنها الحقيقي.

وبعد: ما هو التصور الصحيح عن تاريخ العقائد وتاريخ الكون والإنسان، وكلها غيب؟ وما ينبني عليها من تكاليف؟

إن لهذا الكون إلهاً خالقاً متصفاً بكل صفات الجلال والكمال، وإنه خالق كل شيء: الكون والإنسان والملائكة والجن، وإليه يؤول مصير هذا الكون، وإن آدم هو أبو البشر خلقه الله وسوّاه على هذا النحو البديع، ورضي له الإسلام ديناً، واستخلفه في الأرض لمهمة وغاية وهي العبادة بمفهومها الشامل ﴿وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون﴾[30]، وأخذ عليه العهد والميثاق أن يخضع حياته لمناهجه وشريعته. يقول الله تعالى : ﴿وإذ أخذ ربك من بني آدم من ظهورهم ذريتهم وأشهدهم على" أنفسهم ألست بربكم قالوا بلى" شهدنا أن تقولوا يوم القيامة إنا كنا عن هذا غافلين﴾[31]

كما إنه سبحانه وتعالى لم يترك الإنسان هملاً، وإنما تعهده بالأنبياء والرسل يعرّفونه بربّه الحق ودين الحق (الإسلام) والسلوك الحق ﴿ولقد بعثنا في كل أمة رسولا أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت﴾[32] .

لم يعرف الإنسان والكون الإسلام قبل بعثة محمد صلى الله عليه وسلم :

وهذه أيضاً من الأخطاء الشائعة في مصادر ومراجع التاريخ المعتمدة في كثير من دور العلم؛ إذ يُدّعى أن التاريخ الإسلامي يبدأ ببعثة رسول الله محمد صلى الله عليه وسلم ، وأن ما قبله عبارة عن تاريخ وثني جاهلي محض لا أثر فيه للإسلام؛ أي تجاهل الكون المسلم وتجاهل الرسالات السماوية التي حملها رُسل الله عبر التاريخ.. فبعض المستشرقين يثيرون أن ما يسمى ب (العرب البائدة) ومنهم عاد وثمود على سبيل المثال ليس من التاريخ الحقيقي في شيء إنما هو جزء من (الميثولوجيا العربية أو التاريخ الأسطوري) الذي يسبق عادة التاريخ الحقيقي لكل أمة؛ كما قد زعم طه حسين أن: "للتوراة أن تحدّثنا عن إبراهيم وإسماعيل، وللقرآن أن يحدثنا عنهما أيضاً، ولكن ورود هذه الأسماء في التوراة والقرآن لا يكفي لإثبات وجودها التاريخي". وهذا غير صحيح؛ لأن نبيي الله إبراهيم وإسماعيل عليهما السلام كانا مسلمين وحمل الأول رسالة الإسلام إلى أهل العراق وأرض الشام وأرض مصر وأرض الحجاز، قال الله: ﴿ربنا واجعلنا مسلمين لك ومن ذريتنا أمة مسلمة لك﴾[33].

والحقيقة التي لا مراء فيها أيضاً أن التاريخ الإسلامي يرتبط بخلق الكون والمخلوقات وكل ما فيه ما عدا الثقلين مستسلم طائع لله رب العالمين. يقول الله تعالى : ﴿تسبح له السموات السبع والأرض ومن فيهن وإن من شيء إلا يسبح بحمده ولكن لا تفقهون تسبيحهم إنه كان حليما غفورا﴾[34].

وفي الحديث أن نملة قرصت نبياً من أنبياء بني إسرائيل، فأمر بقرية النمل فأحرقت، فأوحى الله إليه: "أفي أن قرصتك نملة أهلكت أمة من الأمم تسبح الله؟!"[35].

وثبت في صحيح البخاري عن أبي مسعود رضي الله عنه أنه قال: "كنا نسمع تسبيح الطعام وهو يؤكل"[36].

---

[30]- الذاريات: 56

[31]- الأعراف: 172.

[32]-النحل: 36.

[33]- البقرة: 128.

[34]-الإسراء: 44.

[35]-صحيح البخاري، كتاب بدء الخلق،رقم :3319

[36]-صحيح البخاري، رقم :3386

وأن النبي صلى الله عليه وسلم يحدثنا: "إني أعرف حجراً بمكة كان يُسلم عليَّ قبل أن أبعث وإني لأعرفه الآن"[37].

فالكون مسلم وكله مسجد كبير تتجاوب جنباته بالتسبيح والتعظيم والتمجيد للأحد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً أحد. هذه هي الصورة الحقيقية للكون، لا كما يراها المزيفون.. إن الإسلام أصيل أصالة هذا الوجود الذي خلقه رب العالمين.

التاريخ الإسلامي يرتبط بآدم وزوجه عليهما السلام وبنيه الذين شكلوا نواة أول مجتمع إسلامي على سطح الأرض، وبعشرة قرون على الإسلام بين آدم ونوح، عليهما السلام.

ويرتبط أيضاً بدعوة الأنبياء والرسل المسلمين إلى دين الإسلام الذي لا يقبل الله من الأولين أو الآخرين غيره، بداية بآدم ونوح عليهما السلام أول رُسل الله إلى أهل الأرض، ونهاية بخاتم الأنبياء والمرسلين محمد صلى الله عليه وسلم . فالرسالات تتعدد والدّين واحد وهو الإسلام وإن كان لكل نبي شريعته كما يقول الله تعالى : ﴿لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا﴾[38]

يقول الله تعالى : ﴿قولوا آمنا بالله وما أنزل إلينا وما أنزل إلى" إبراهيم وإسماعيل وإسحاق ويعقوب والأسباط وما أوتي موسى" وعيسى" وما أوتي النبيون من ربهم لا نفرق بين أحد منهم ونحن له مسلمون﴾[39].

ويقول محمد صلى الله عليه وسلم : "الأنبياء إخوة لعلات،أمهاتهم شتى ودينهم واحد"[40].

والتاريخ الإسلامي مرتبط بدين الإسلام الذي لا يقبل الله من الأولين والآخرين غيره. يقول رب العالمين: ﴿إن الدين عند الله الإسلام﴾[41]، ﴿ومن يبتغ غير الإسلام دينا فلن يقبل منه وهو في الآخرة من الخاسرين﴾[42].

والإسلام هو الدين الذي كان يتنزل به الوحي من السماء على جميع الأنبياء والمرسلين. يقول الله تعالى : ﴿قولوا آمنا بالله وما أنزل إلينا وما أنزل إلى" إبراهيم وإسماعيل وإسحاق ويعقوب والأسباط وما أوتي موسى" وعيسى" وما أوتي النبيون من ربهم لا نفرق بين أحد منهم ونحن له مسلمون﴾[43].

وجميع الأنبياء والمرسلين وعلى رأسهم محمد صلى الله عليه وسلم وإبراهيم ويعقوب (إسرائيل) وعيسى قد دعوا إلى دين واحد هو الإسلام، تتعدد الرسالات، والدين واحد، وإن اختلفت الشرائع. يقول الله تعالى : ﴿لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا﴾[44].

يقول الله تعالى عن إبراهيم عليه السلام : ﴿ومن يرغب عن ملة إبراهيم إلا من سفه نفسه ولقد اصطفيناه في الدنيا وإنه في الآخرة لمن الصالحين﴾[45] .

ويعقوب(إسرائيل) عليه السلام: ﴿أم كنتم شهداء إذ حضر يعقوب الموت إذ قال لبنيه ما تعبدون من بعدي قالوا نعبد إلهك وإله آبائك إبراهيم وإسماعيل وإسحاق إلها واحدا ونحن له مسلمون﴾[46].

وسليمان عليه السلام : ﴿إنه من سليمان وإنه بسم الله الرحمن الرحيم 30 ألا تعلوا علي وأتوني مسلمين﴾[47].

---

[37]-صحيح مسلم ، رقم :2277

[38]-المائدة: 48.

[39]-البقرة: 136.

[40]-صحيح البخاري،كتاب الأنبياء،رقم :3443

[41]-آل عمران: 19

[42]-آل عمران: 85

[43]-البقرة: 136

[44]-المائدة:48

[45]-البقرة: 130.

[46]-البقرة: 133.

[47]-النمل: 30، 31 .

وعيسى عليه السلام : ﴿فلما أحس عيسى" منهم الكفر قال من أنصاري إلى الله قال الحواريون نحن أنصار الله آمنا بالله واشهد بأنا مسلمون﴾[48].

ويقول الرسول محمد صلى الله عليه وسلم : "إن ذات الدين عند الله الحنيفية المسلمة"[49]

فخلاصة القول بأنّ الكون مسلم ومستسلم لله الخالق الاحد الصمد ،والله تعالى بيّن عن قصة خلق الكون بالتفصيل إما في القرآن وإما في الأحاديث النبوية الشريفة من قبل بداية الكون إلى آخره كما جمع الدكتور محمد بن عبدالله الخرعان في كتابه الجامع " قصة الخلق " في ضوء الكتاب والسنة الصحيحة فالخصه هنا من بداية الخلق الى نهايته .

قصة الخلق في ضوء الكتاب والسنة

مظاهر الحكمة في الخلق

من أهم ما يستوقف المتأمل في قصة الخلق مظاهر الحكمة، ومعالم العبرة في الخلق، وأن الله سبحانه ربط بين الخلق وبين الحكمة والعلة من الخلق، فلم يخلق الله الخلق عبثا ولا لعبا,وانما خلق الخلق جميعه لحكمة , وخلق تفاصيل الخلق لحكم عظيمة يدركها الإنسان في خلقته، وفيما حوله من المخلوقات التي يمتلئ بها الكون، من حيوانات وحشرات وشجر ونبات، ومن بحار وأنهار وجبال وسهول ورياح وأمطار. وهي حكم متعددة ومتداخلة، يؤكد بعضها بعضا، ويسوق بعضها بعضا في صور من الجلال والإبداع والكمال، وغايتها وحقيقتها تحقيق العبودية لله دون ما سواه. يقول سبحانه وتعالى: ((وماخلقنا السموت والأرض وما بينهما لعبين. ما خلقنهما إلا بالحق ولكن أكثرهم لايعلمون)) (سورة الدخان، الآيتان: ٣٨، ٣٩)، قال ابن سعدي: ((يخبر تعالى عن كمال قدرته، وتمام حكمته، وأنه ما خلق السموات والأرض لعبا ولالهوا، ولاسدي من غير فائدة، وأنه ما خلقهما إلا بالحق، أي: نفس خلقهما بالحق، وخلقهما مشتمل على الحق، وأنه أوجدهما ليعبدوه وحده لاشريك له، وليأمر عباده وينهاهم ويثيبهم ويعاقبهم)) (تفسير ابن سعدى: ص٧١٩)

خلق الله الأشياء وأفعالها:

مفهوم الخلق في الا سلام مفهوم واسع يمتد ليشمل كل ماسوى الله .وهو لدى اهل السنةوالجماعة مفهوم مفصل واضح المعالم, بين الإمارات, جلى الفكرة. ولعل من أهم القضايا التي تناسب اثارتها في هذالوقت الحديث عما يمكن أن يشمله مفهوم الخلق بتفاصيله وابعاده. فقد تقررلدى اهل العلم ان معنى الخلق يشمل المخلوقات وافعلها. فكما إنه سبحانه خلق الإنسان فهو الخالق لأفعاله وأقواله وتصرفاته, وحركاته وسكاناته الخالق لقيامه وقعوده, ونومه ويقظته, وفرحه وغضبه, وسروره وحزنه, كما انه سبحانه الخالق للأرض والسموات والنجوم والأفلاك,والرياح والمياه ولانهار,والأشجار والدواب,فهو سبحانه الخالق لحركاتها وسكونها. فجريانهاخلق وسكونهاخلق, وهوالخالق لما يجرى فيهاومنها وبسببها من أحداث وتحولات وتغيرات فالله خلق الشمس وخلق وهجها وجريانها ومغيبها ومشرقها, وخلق الأرض ومايجرى فيها من زلازل وبراكين, ونبات وماء, وخلق الرياح وتلقيحها للسحاب, إلى غير ذلك مما يجري من جميع المخلوقات من أفعال منها أوبسبسها.

وهذه القضية عند ذوي الفطر السليمة من بدهيات العلم والمعرفة، التي لا تحتاج إلى دليل، ولا تتطلب نقاشاً، لولامالابس هذا المفهوم من شبهات، أثرت على تعامل الناس مع هذه المسألة في حياتهم العلمية، وإن كانوا في قرارة أنفسهم لا يعيشون الشبهة ولا يدركونها.[50]

أول الخلق:

48-آل عمران: 52.

49.مقالة:هل الدين من اختراع العقل البشري؟ وماذا يترتب على التفسير اللاديني لتاريخ العقائد والكون والإنسان؟ أنظر "أخطاء يجب أن تصحح في التاريخ" للدكتور جمال عبد الهادي.

50 قصة الخلق:27،82.

(وهو الذي خلق السموات والأرض في ستة أيام وكان عرشه علي الماء)[51]

و قال في التفسير، قال مجاهد: (و كان عرشه على الماء) قبل أن يخلق شيئا. و كذا قال وهب بن منبه و ضمرة و قتادة و ابن جرير وغير واحد، و قال قتادة في قوله: ((و كان عرشه على الماء) ينبئكم كيف كان بدء خلقه قبل أن يخلق السموات والأرض).[52]

فما يرجحه كثير من أهل العلم أن العرش و الماء هما أول المخلوقات قال ابن حجر في الفتح: (أشار بقوله: (و كان عرشه على الماء) إلى أن الماء والعرش كانا مبدأ هذا العالم، لكونهما خلقا قبل خلق السموات والأرض، و لم يكن تحت العرش إذ ذاك إلا الماء).[53]

خلق الماء

خلق الماء، الماء الذي هو سرالحياة ومنبعها، وهو من أول المخلوقات وجودا، بل هناك من أهل العلم من قال بأن الماء أول المخلوقات، حتى قيل أنه خلق قبل العرش، ثم خلق العرش بعد ذالک، وحجتهم فيذلک قوله الله سبحان: { وهو الذي خلق السموت والأرض في ستة أيام وكان عرشه، على الماء} (سورة هود، الآية٧) كما روى ابن جرير قال: وقال آخر ون: بل خلق الله عز وجل الماء قبل العرش رواه السدي عن أبي مالک، وعن ابن عباس وابن مسعود وناس من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم قالوا: إن الله كان عرشه على الماء لم يخلق شيئا غيرما خلق قبل الماء. [54]

الماء أساس المخلوقات:

فالماء من أعظم وأول من مخلوقات الله عزو جل، وقدجعله الله أساس الحياة وعنصر ها الذي تقوم عليه وتبدأمنه، كماقال سبحانه تعالىٰ: ((أولم يرالذين كفروا أن السموٰت والأرض كا نتا رتقاً ففتقناهما وجعلنا من الماء كل شيء حيٍّ أفلايؤمنون))[55]، قال القرطبي رحمه الله، وفي قوله تعالى: ((وجعلنا من الماء كل شيء حي)) ثلاث تأويلات:

أحدهما: أنه خلق كل شيء من الماء، قال قتاده .

الثاني: حفظ حياة كل شيء بالماء .

الثالث: وجعلنا من ماء الصلب كل شيء حي، قال له قطرب.

وروى أبو حاطم البستي في المسندالصحيح له من حديث أبى هريرة قال: قلت: (يا رسول الله! إذا رأيتک طابت نفسى، وقرت عينى . أنبئنى عن كل شيئٍ . قال: (كل شيء خلق من الماء) الحديث. [56]

وقال سبحانه تعالىٰ: ((والله خلق كل دابةمن ماء، فمنهم من يمشى علىٰ بطنه منهم من يمشى علىٰ رجلين ومنهم من يمشى علىٰ أربع يخلق الله مايشاء إن الله علىٰ كل شيء قدير))[57]، قال القرطبي: (الدابة كل مادب علىٰ وجه الأرض من الحيوان) يقال: دب يدب فهو داب، ولم يدخل في هذالجن والملائكة لأنا لم نشاهد هم، ولم يثبت أنهم خلقوا من ماء، بل في الصحيح: (أن الملائكة خلقوا من نور والجن من النار) وقال قوم: لايستثنى الجن والملائكة، بل كل حيوان خلق من الماء وخلق النار من الماء وخلق الريح من الماء إذ أول ما خلق الله تعالىٰ من العالم الماء، ثم خلق منه كل شيء.[58]

---

[51] سورة الهود: ٧

[52] قصة الخلق: ص56

[53] قصة الخلق: ص٥7

[54] البداية والنهاية: ج١/ص٩

[55] سورة الأنبياء، الآية: ٣٠

[56] رواه أبو حاطم . القرطبي: ج ١١/ ص٢٨

[57] سورة النور: الآية55

[58] القرطبي: ج ١٢ / ص٢٩١

خلق القلم :

المقصود بالقلم هنا: القلم الذي أمره الله سبحانه في بدء الخليقة بأن يكتب مقادير الأشياء، وما هو كائن من مخلوقات، وأحداث، وحياة، وموت، إلى يوم القيامة، وذالک مقتضى علم الله سبحانه بخلقه، ومقتضى كماله وجلاله .فخلق بعلم، وقدر بعلم، فلا يحدث شئء في ملكه إلا بعلمه، ولا يخرج شيء مما يقع عن علمه وإحاطته سبحانه: ((ألا يعلم من خلق وهو الطيف الخبير))[59]، فكتب ما هو كائن إلى يوم القيامة.[60]

و قد سبق ذكر القول بأن القلم هو من بين أربعة مخلوقا ت عظيمة خلقها الله بيده من بين سائر المخلوقات، هي القلم والعرش وآدم وجنة عدن، كما عند الدرمى بسند صحيح قال بعض العلماء القلم خلق اولا، وقد خرج العلماء ما جاء في حديث عبادة بن الصامت مرفوعاً: أول ما خلق الله القلم ثم قال اكتب، فجرى بما هو كائن إلى يوم القيامة)، بأن المقصود بذلک كما يقول ابن كثير: (بأنه أول المخلوقات من هذا العالم)[61] أي عدا العرش.

خلق اللوح المحفوظ:

هو أحد المخلوقات العظيمة، فما هو اللوح المحفوظ؟ و ما وظيفته؟ و ما الذي حفظ فيه؟ و لماذا سمي محفوظا؟

جاء خلق االله عز و جل للوح المحفوظ في بدايات الخلق، و قد اقترن ذكره بالقلم في أحاديث كتابة القدر، كما ورد ذكره في عدد من آيات الكتاب العزيز، مرة باسم اللوح المحفوظ في قوله سبحانه: {بل هو قرآن مجيد*في لوح محفوظ}[62]، و مرة باسم أم الكتاب في قوله عزوجل: {وإنه في أم الكتاب لدينا لعلى حكيم}[63]، و ورد باسم الإمام المبين في قوله سبحانه: {إنا نحن نحی الموتی و نكتب ما قدموا و آثرهم و كل شيء أحصينه في إمام مبين}[64]، ما ورد باسم الكتاب على قول لإبن عباس في قوله عزوجل: {و ما من دابة في الأرض و لا طائر يطير بجناحيه الآ أمم أمثالكم ما فرطنا في الكتاب من شيء}[65] و ورد باسم الذكر كما في قوله صلى الله عليه وسلم من حديث عمران بن حصين: (وكتب في الذكر كل شيئ) ... الحديث، رواه البخاري[66]، قال ابن حجر: (في الذكر) أي في محل الذكر، أي في اللوح المحفوظ (الفتح: ٣٣٥/6) . و في الحديث الآخر عند البخاري عن أبي هريرة قال: قال رسول االله صلى الله عليه وسلم: (لما قضى االله الخلق كتب في كتابه، فهو عنده فوق العرش: إن رحمتي غلبت غضبي)[67]، قال في الفتح: (كتب في كتابه) أي أمر القلم أن يكتب في اللوح المحفوظ).[68]

خلق الزمان:

الزمان نوع من مخلوقات الله العظيمة، قلَّ من يتأمله أو يلتفت له.فهو الزمان والوقت الذي نتحرك فيه، ونعيش أيامه ولياليه، والذي به نحسب الأعمار والآجال، الوقت الذي هومحل الأعمال، وامتدادالآجال، فكيف خلق؟ ومتى خلق ؟وماكيفيته وكيفيةتصريفه وتحويله؟.

---

[59] سورة الملک: ١٥

[60] قصة الخلق: ص٧٧

[61] البداية والنهاية: ٩/١

[62] سورة البروج: الآيتان: ٢١، ٢٢

[63] سورة الزخرف: 5

[64] سورة يس: ١٢

[65] سورة الأنعام: ٣٨

[66] الفتح: ٣٣١/6

[67] الفتح: ٣٣١/6

[68] الفتح: ٣٣٦/6

إن المسلم الذي يؤمن حق الإيمان بمعنى قوله سبحانه وتعالى: {اللّه خٰلِقُ كُلِّ شَيْئٍ وَهو عَلٰى كُلِّ شَيْئٍ وَكِيْلٌ}[69]، يعرف حق المعرفة أنه ليس هناك في الوجود أحد سوى الله إلاوهو مخلوق بعد أن لم يكن، وأن الله سبحانه هوالخالق لكل شيئ، صغيراً كان أم كبيراً، محسوساً أم غيبياً، ومن ذلك الزمان والمكان، والليل والنهار، ومقدارذلک كله، قال ابن حجر في الفتح عندقوله صلى الله عليه وسلم: (وكتب في الذكر كل شيئ)قال: (وفيه أن جنس الزمان ونوعه حادث)).[70]

الزمان بعد خلق السماوات والأرض

الحديث هنا عن خلق الزمان الذي هو بعد خلق السماوات والأرض.

حيث تركز الحديث فيما سبق عى مبتدأ خلق الزمان قبل خلق السماوات والأرض.

وهذا وإن كان سبقاً لترتيبه الزمنى، إذ يسبقه خلق السماوات والأرض والشمس والقمر، إلا أن مراعاة تناول قصة كل نوع من المخلوقات بشكل متوال، قد تعين على تحقيق تصور متكامل عنه بشكل أيسر.

والزمان في الحياة الدنيا مرتبط بحركة الشمس والقمر. فبحركة الشمس يعرف اليوم الزمانى، وبحركة القمر يعرف الشهر، ومن ثم السنة. يقول الله عز و جل: {تَبَارَكَ الّذِى جَعَلَ فِى السَّمَاءِ بُرُوجاً وَّ جَعَلَ فِيها سِرَاجاً وَّ قَمَراً مُّنِيْراً(٦١) وَهواَلّذِى جَعَلَ الَّيْلَ وَالنّهارَ خِلْفَة لِّمَنْ أَرَادَ شُكُوراً}[71]، قال ابن كثير رحمه الله ((أي جعلهما يتعاقبان توقيتاً لعبادة عباده له عز و جل. فمن فاته عمل في الليل استدركه في النهار، ومن فاته عمل في النهار استدركه في الليل))[72].

خلق الأرض:

الأرض هي مستقر بنى آدم، فيهامعاشهم وسكنهم وموطن رزقهم وكدهم وكسبهم، وهي مقرإقامتهم في هذه الحياة الدنيا. منها خلقوا و إليها يعادون، ومنهايخرجون للبعث والحساب .كانت أول ماخلق الله من هذا العالم المشهود قبل السمٰوات والشمس والقمر والنجوم والكواكب، وقبل الشجروالجبال والدواب، منهاخلق آدم عليه السّلام، فهي مخلوقة قبل خلق البشر، خلقهاالله لتكون لهم مستقرًاوإقامة في هذه الحياة الدنيا، وجعلهاالله لهم فراشاًومهاداً، وذلولاًيمشون في مناكبها وأرجائهاالتدبيرمعاشهم وتدبر عظمة خالقهم .فهي مسكن:هيء لساكنيه قبل ان يوجدواووضع لهم فيها معاشهم وقوام حياتهم قبل أن يخلقوا، فسبحان الله المبدع القدير، العظيم في خلقه وأمره، الذي خلق فأبدع، ودبّرفأحكم علم كلّ شيء قبل أن يكون، أحاط بكلّ شيئ علماً، وجعل لكل شيء سبباً.جعلها الله دليلاًعلیٰ قدرته وحكمته وبديع صنعه، وشاهداًعلیٰ وحدانيّته وعظمته في ألوهيته وربوبيّته وأسمائه وصفاته.

الأرض خلقت قبل السموت:

ومما يدل على أنها خلقت قبل السموات قوله تعالى {قل أئنكم لتكفرون بالذى خلق الأرض في يومين وتجعلون له اندادا ذالک رب العلمين وجعل فيها رواسى من فوقها وبرک فيها أقواتها في أربعة ايام سواء للسائلين ثم استوى إلى السماء وهي دخان فقال لهاوللأرض أئتيا طوعا اوكرها قالتا أتينا طائعين}[73]، أما قوله تعالى {ء أنتم أشد خلقا أم السماء بنهارفع سمكهافسوها.وأغطش ليلهاوأخرج ضحهاو الأرض بعدذالک دحها أخرج منهاماءها ومرعها}[74]، وهوما يوحى بأن السماء خلقت قبل الار ض، حيث قال سبحانه: والأرض بعد ذالک دحها}، فقد فرق العلماء هنا بين الخلق والدحو، وأن الخلق غير الدحو، الذى يعنى اخراج الماء والمرعى وارسائها بالجبال، وفى هذا يقول ابن كثير رحمه الله تعالى ((ففى هذه الآيةأن دحى الأرض كان

---

[69] سورة الزمر الاية 62

[70] الفتح ج6 ص334

[71] سورة الدخان: الآية٦١-٦٢

[72] ابن كثير: ٣٢٥/٣

[73] سورة فصلت: ٩-١١

[74] سورة النازعات:الايات 27-31

بعد خلق السماء، فأما خلق الأرض فقبل خلق السماء باالنص))وبهذا أجاب ابن عباس رضى الله عنهما فيما ذكره البخارى عندتفسير هذه الآيةمن صحيحه، قال: ((وخلق الأرض في يومين، ثم خلق السماء، ثم استوى إلى السماء فسوهن في يومين آخرين ثم دحى الأرض، ودحيهاأن أخرج منها الماء والمرعى وخلق الجبال والرمال والجماد والآكام وما بينهمافى يومين آخرين، فذلك قوله تعالى: {دحيها}وقوله خلق الارض في يومين فخلق الارض ومافيها من في اربعة ايام وخلق السموات في يومين.[75]

خلق الجبال

الجبال خلق من مخلوقات الله العظيمة، ذكرها الله في كتابه العزيز في أكثر من أربعين موضعاًتتحدث عن صفاتها ووظائفها وخصائصها، وتدعو إلى التأمل فيها والتدبر في كيفية خلقها، وتشير إلىٰ شىء من عظيم قدرة الله في تكوينه لها، وشدة بنائها، كما تتحدث عن مصيرها وما لها يوم تبدل الأرض غير الأرض والسمٰوات، وكيف تتحول هذه الجبال مع عظمتها قوة خلقها هباء منبثاً، وكالعهن المنفوش.

الجبال خلقت بعد الأرض:

وتيشرالآيات القرآنية إلىٰ أن خلق الجبال جاء بعد خلق الأرض، بمعنى أن الأرض خلقت أولاً، ثم خلقت فيها الجبال بعد ذٰلک، كما في قوله تعالىٰ: (ء أنتم أشد خلقاً أم السماء بنٰها (٢٧) رفع سمكها فسوّٰها (٢٨) وأغطش ليلها وأخرج ضحٰها(٢٩) والارض بعد ذٰلک دحٰها(٣٠) أخرج منها مائها ومرعٰها(٣١) والجبال أرسٰها (٣٢)[76]، وقد سبق القول كما ذكرالمفسرون . بأن الدحى هنا للأرض جاء بعد الخلق الأول لها، وبعد خلق السموات كذلک، علىٰ هذا فخلق الجبال هو بعد الدحى مرتبط به، قال إبن كثير: (والجبال أرسٰها) أي: قررها وأثبتها أكدها في أما كنها. عن أنس بن مالک عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: (لما خلق الأرض جعلت تميد فخلق الجبال فألقا ها عليها فا سقرت) الحديث، رواه الإمام أحمد. وقال عبدالرزاق، أنبأنا معمر عن قتادة، سمعت الحسن يقول: لما خلقت الأرض كانت تميد، فقالوا: ما هذه بمقرة على ظهرها أحداً، فاصبحت صبحا وفيها رواسيها.[77]

خلق السموات:

من منا لايعرف السموات، في لونها الجميل، وخلقها البديع، ونجومها الزاهرات، وشمسها وقمرها اللذان وغمرابنورهما البريات، خلق محكم، وبناء متقن، فارجع البصر هل ترىٰ من فطور؟.

أن حديث القرآن الكريم عن قصة الخلق، لا سيما خلق السموات الأرض حديث تكرر فيالعديد من آياته العظيمة، وتناول الكثير من التفاصيل التي يعجز البشر عن إدراكها أو الأصول إليها، كا لحديث عن مادة الكون، ومدة تخلقه، وأول ماخلق منه وترتيب خلقه. كما في قوله سبحانه تعالىٰ: (قل أئنكم لتكفرون بالذي خلق الأرض فيمين وتجعلون له أنداداً ذلك رب العلمين(٩) وجعل فيها رواسى مو فوقها وبٰرک فيها وقدَّر فيها أقواتها في أربعة أيام سواء للسائلين. ثم استوى إلى السماء وهي دخان فقال لها وللأرض إئتيا طوعاً أو كرها قالتا أتينا طائعين)[78]. وقد نفى الله سبحانه أن يكون لأحد معه نصيب في شهود هذه البداية العظيمة. فقال سبحانه وتعالى: (ما أشهدتهم خلق السموات والأرض ولاخلق أنفسهم وماكنت متخذالمضلّين عضدا)[79]،. قال ابن كثير: يقول تعالىٰ: ((هٰؤلاء اللذين اتخذتموهم أولياء من دوني عبيد امثالكم لا يملكون شيئاً، ولا اشهدتهم خلق السموات والأرض، والاكانوا اذاذاک موجودين. يقول تعالى: انا المستقل بلخق الاشياء كلها ومدبرها ومقدرها وحدى ليس

[75] ابن كثير ج4 ص93

[76] سورة النازعات، الآيات٢٧-٣٢

[77] ابن كثير ج4ص468-69

[78] سورة فصلت، الآيات ٩،١١

[79] سورة الكهف، الآيات٥١

معى ذالک شريک ولا وزير والامشير والانظير[80], والعلم الحديث بما لديه من قدرات وإمكانات انتقل بها إلى جو السماء، واكتشف بها طبقات الأرض واعماق البحار، لا يعدو ما توصل إليه ان يكو ن مجموعة نظريات ومحاولات لتفسير الخلق وبدايته، لاتصل في اكثرها ا لى مستوى الحقيقة العلميةالتى لا تدفع. يقول الدكتور زغلول النجار في هذا المعنى: ان قضية الخلق خلق الكون وخلق الحياة وخلق الإنس، لايمكن ان تخضع للإدراك او لمشاهدة المباشرة من اى من الجن والانس، ولذلک لا يسطيع أي عالم تجربى، بل أي انسان أن يتعدى فيها مرحلة التنظير.فلا يمكن لعالم يحترم نفسه ان يقول: نعم، هكذا خلق الكون، او هكذا سيفني الكون، اوهكذا سيعاد خلق الكون فهذه القضايا لاتخضع للإدراک المباشر للعلماء ؟ولذلک لا يسطيع العالم التجربى ان يتجاوز فيها مرحلةالتنظير.[81]

السموات اول الكون المنظور خلقا:

تشير الايات القرآنية إلى ان خلق السموا ت والا رض كان اول مراحل خلق الكون المنظور انهما خلقتا حينما كان عرش الله تعالى وتقدس على الماء، كمابينت الآيات مادة خلق السموات وانهما كانت في بداية الامر دخانا، في هذا يقول شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله تعالى: وكان العر ش على الما ء، كما قال تعالى: وهو الذي خلق السموات والأرض في ستة أيام وكان عرشه على الماء (سورة هود، الآية ٧) وخلق الله من بخارذالک الماء هذه السموات، وهو الدخان المذكور في قوله تعالى: ثم استوى إلى السماء وهي دخان فقال لها وللأرض ائتيا طوعا أو كرها قالتا اتينا طائعين (١١)فقضهن سبع سموات في يومين[82]، وذلک لما كان الماء غامرا لتربة الأرض، وكانت الريح تهب على ذلک الماء، فخلق الله هذه السموات والأرض في ستةايام، ثم استوى على العرش، فتلک الايام التي خلق الله تعالى في هذه.[83]

خلق الشمس والقمر:

خلق الله الشمس والقمر، تلكم الآيتين العظيمتين السابحتين في فضاء السماء، ليتم بهمابناء الكون، وتستقر بوجودهما حياةالكائنات وتنمو، وليميز الله بهما بين الليل والنهار، والنور الظلام، فسبحان الخالق المبدع المصور المبدئ المعيد.

ولم يات الحديث عن خلق الشمس والقمر مفصلا كما هوا بالسنة لخلق السماء والأرض، وانما جاء حديث القرآن الكريم عن خلق الشمس والقمر تابعا لحديثه عن خلق السماء والأرض في آيات كثيرة، باعتبارهما جزاء تابعا لهما، من مثل قوله سبحانه: الم تروا كيف خلق الله سبع سموات طباقاءوجعل القمر فيهن نورا وجعل الشمس سراجا.[84] وقوله سبحانه تعالى: الله الذي رفع السموات بغيرعمد ترونها ثم استوى على العرش وسخر الشمس والقمر كل يجرى لأجل مسمى يدبر الامر يفصل الآيت لعلكم بلقاء ربكم توقنون.[85]

الشمس والقمرمخلوقان تابعان للسماء والأرض :

وقا ل القرطبي في قوله تعالى : (وجعل القمر فيهن نورًا) ((أي في سما ء الد نيا قال ابن كيسان: إذا كان في إحداهن فهو فيهن. وقال قطرب: (فيهن) بمعني معهن. وقاله الكلبيّ: أي خلق الشمس والقمر مع خلق السموات والأرض))[86]

---

[80] ابن كثير ج٣، ص٨٩

[81] من آيات الاعجاز العلمى في القران الكريم: زغلول النجار، ص٣٧

[82] سورة فصلت، الآيتان ١١،١٢

[83] الفتاوى ج6، ص٥٩٩، وانظرالفتاوى ج5/ص٣563، وج١٨ص٢١٥

[84] سورة نوح الآيتان 15،16

[85] سورة الرعد، الآية٢

[86] القرطبي، ج١٨، ص٣٠5

وجاء عن ابن عباس -رضي الله عنها- كما ذكر القرطبي، أن الله خلق الشمس و القمر بعد أن استكمل الخلق، وقبل أن يخلق آدم عليه السلام. فعن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (لما أبرم الله خلقه فلم يبق من خلق غير آدم خلق شمسًا من نور عرشه وقمرًا).[87]

وليس هنا مجال لمزيد من التفصيل فاذكر بالترتيب ماخلقت بعد الاشياء المذكورة

خلق الليل و النهار

خلق النجوم

خلق الرياح

خلق الملائكة

خلق الجن والشيطان

خلق الجنة

خلق النار

خلق الشجر والنبات

خلق الظلال

خلق آدم عليه السلام

ذالک ا لمخلوق الكريم على ربه، الذي سخرت له المخلوقات، وأسجدت له الملائكة، كرم على الخلق، أنه أبو البشرية، وخليفلة الله في الأرض، آدم عليه الصلاة والسلام.

خلق حواء عليها السلام

آدم عليه السلام في الأرض

آدم مهيئا لعمارة الأرض :

وقد هيا الله آدم قبل ان يهبط اليها .فانه لما كانت الحياة على هذا الكوكب الجديد، كوكب الأرض، تقتضى معرفة احواله وما فيه، وكيفيةالتعامل معها، واساليب العيش والأكل والشرب والزراعة العمل، والطبخ وطرائقه، والسعى في الار ض بما يقيم حياة الإنسان، ويحقق مبداالخلافة فيها وعمارتها، فقد هيا الله سبحانه لآدم ذلک كله، وكا ن اول ذلک ومبداه تعليمه أسماء الأشياء الوارد في قوله سبحانه : وعلم آدم الاسماء كلها ثم عرضهم على الملا ئكةفقال انبئوني بأسماء هؤلاء و إن كنتم صادقين[88]، وان المقصو د بذلک أسماء الأشياء والمخلوقات وأسماء الأفعال كالقيام والقعود والحركة والسكون وغير ذلک، جاء في تفسير ابن كثير : عن أبي موسى، قال ان الله حين اهبط آدم من الجنة إلى الأرض علمه صنعة كل شيء، وزوده من ثمار الجنة فثماركم هذه من ثمار الجنة، غير ان هذه تتغيروتلک لا تتغير.[89]

خلق ذرية آدم عليه السلام

إذا كان آدم عليه السلام هواصل البشرية، الذي خلقه الله بيده من طين لازب، ثم خلق الله زوجه حواء منه من ضلعه، بقدرته سبحانه كما شاء وأراد، فإنه سبحان جعل توالد ذريته وتناسلهم بصورة أخرى من صورالخلق البديعة العظيمة، التي تدل على قدرة القادر العظيم، والخالق المدبر لمايشاءئ كمايشاء . فقد جاء خلق آدم بطريقة، وخلق حواء

[87] القرطبي: ج١٠، ص٢٢٨

[88] سورة بقره، الآية٣١

[89] ابن كثير : ج١، ص٨٠

ب.بطريقة غيرها، وجعل سنة الخلق في ذريتهما بصورة أخرى كذالک، ليدل ذالک على تنوع القدرة، و تعدد صورها، ليعلم الناس انه سبحانه . (فعال لمايريد)[90]

الخلق وأمانة التكليف:

فخلق بني آدم وحياتهم في هذه الدنيا ليست هي آخر مراحل وجودهم، بل لهم وجود آخر في درا أخر ينالون فيها جزاء أعمالهم. وما الحياة الدنيا إلا دارابتلاء و اختيار، ودار غرور ولعب ولهو، وراءها ماوراءها من الجزاء والحساب، والثواب والعقاب.

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وسلم تسليما كثيراً كثيراً .

حذيفة بن الشيخ غلام محمد الوستانوي
مدير الجامعة الإسلامية إشاعة العلوم أكل كوا، الهند.

[90] سورة البروج: ١٦

UNDERSTANDING THE CREATION BY THE LANGUAGE OF LEAVES

Dr. İdris GÖRMEZ

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik Öğretimi

idrisgormez@hotmail.com

Abstract

The most vital organ of plants can be called leaves. While each plant species has a specific leaf, each leaf is similar in its basic structure. Leaves are of primary importance and concern to all plants, animals and even human beings. Leaves are almost as the main engine and factories of plants. The importance of photosynthesis in all the leaves, which makes them such an important position and which makes life indispensable elements and they gain the important position as a result of assignation to this task. All the nutrients and oxygen that arise at the end of photosynthesis have an invaluable value for living things. As a result of the breathing of living things, the air contaminated with carbon dioxide is cleared by photosynthesis and the oxygen that is the life source of all living things is produced by photosynthesis. Carbon dioxide, water and light energy are used as raw materials in photosynthesis. In other words, production is almost zero cost. Its more interesting side is that the raw materials used in photosynthesis are very simple but the manufatured substances are very complex organic matters. It is so, from corn to pomegranate, from apples to pears, from potatoes to tomatoes. That's what this great photosynthesis thing should do to the sun, air, water and plants. He should be able to rule the universe briefly. Can all this be the work of blind and unrequited nature or the bum? That's who this wanderful photosynthesis can do; the sun, air, water and plants are under his control. In short, who created the universe and control it, the only he can do this. Can all these be the result of work of blind and unconscious nature or the punk coincidence?

Key Words: Leaf, Plants

YAPRAKLARIN DİLİNDEN YARATILIŞI ANLAMA

Dr. İdris GÖRMEZ

Özet

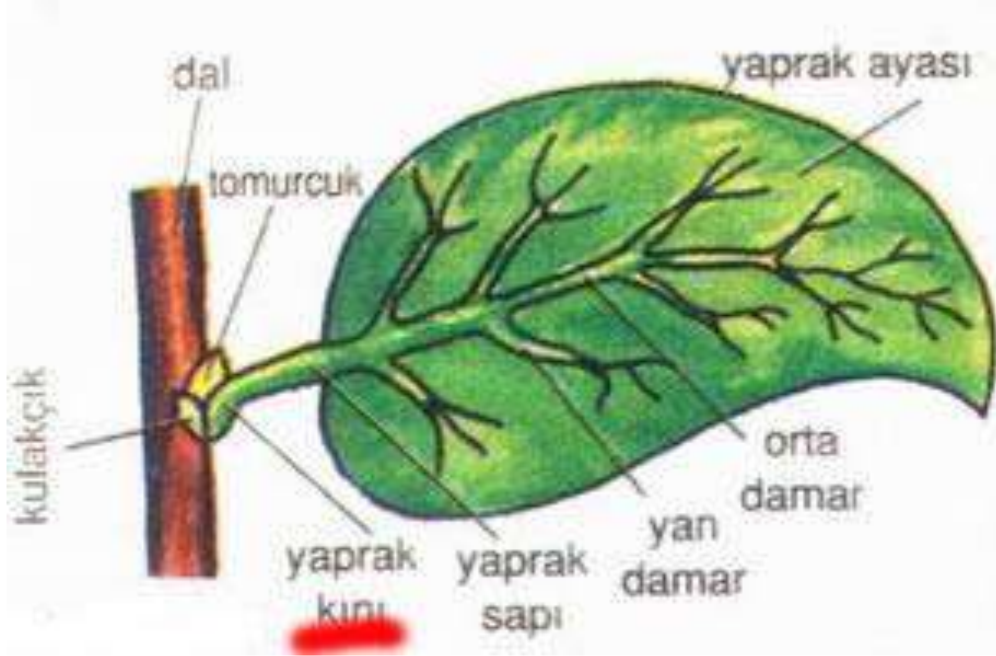
Bitkiler âleminin en hayati organı yaprak denilebilir. Her bitki türüne has yaprak olmakla beraber, her bir yaprak temel yapısı bakımından birbirine benzemektedir. Yapraklar bütün bitkileri, hayvanları ve hatta insanları birinci derecede ilgilendirmekte ve onlar için hayati öneme sahip bulunmaktadır. Yapraklar adeta bitkilerin ana motoru ve fabrikası hükmündedir. Onları böyle önemli konuma getiren ve hayatın vazgeçilmez elamanları yapan, bütün yapraklara fotosentez görevinin verilmiş olmasıdır. Fotosentez sonunda ortaya çıkan bütün besinler ve oksijen, canlılar için paha biçilmez bir değere sahiptir. Zira canlıların solunumu neticesinde karbondioksitle kirlenen hava fotosentez sayesinde temizlenmekte ve yine bütün canlıların hayat kaynağı olan oksijen fotosentez ile üretilmektedir. Fotosentezde ham madde olarak kullanılanlar ise karbondioksit, su ve ışık enerjisidir. Yani adeta sıfır maliyetle üretim yapılmaktadır. İşin daha enteresan tarafı ise, fotosentezde kullanılan ham maddelerin çok basit olmasına mukabil elde edilen ürünler; mısırdan nara, elmadan armuda, patatesten domatese kadar bütün bitkilerde oldukça kompleks organik maddelerdir. İşte bu harika fotosentez olayını yapacak olanın, hem güneşe, hem havaya, hem suya ve hem de bitkilere sözü geçmelidir. Kısaca kâinatı yaratan ve ona hükmedebilen ancak bu işleri yapabilir. Bütün bunlar kör ve şuursuz tabiatın veya serseri tesadüfün eseri olabilir mi?

Anahtar Kelimeler: Bitkiler, Yaprak

GİRİŞ: YAPRAK NİÇİN EN ÖNEMLİ BİR ORGANDIR?

Her bitkinin yaprağı kendine hastır ve başka bitkinin yaprağına benzemez. Onun için bitkileri tanıma ve teşhiste yaprakların şekil ve yapısından, üzerindeki tüy sayısı ve tüyün yapı karakterine göre sınıflama yapılır.

Kısacası, bitkilerin en önemli organlarından olan yaprakların gerek morfolojik ve gerekse anatomik yapısı, vazifesine ve yaşadığı ekolojik çevrenin şartlarına göre planlanmış ve yaratılmıştır (Şekil 1).



.

Şekil 1. Genel bir yaprak yapısı.
(http://biyolojiterimleri.com/?madde=Yaprak-kini)

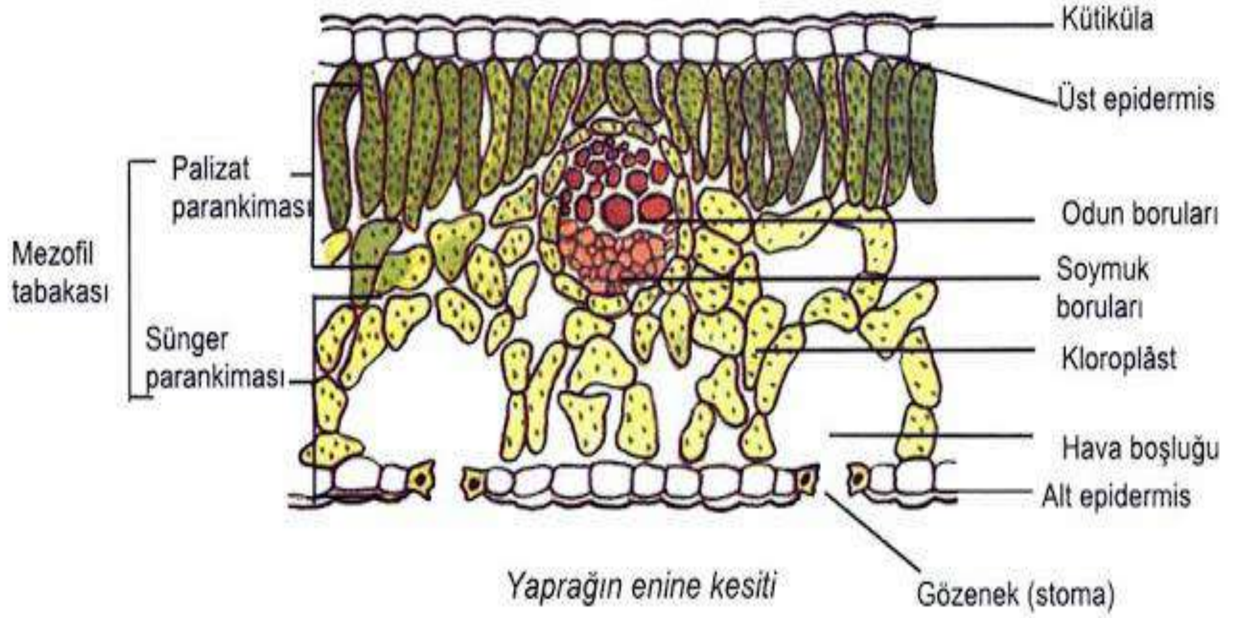
Yapraklar bitkilerin en önemli organlarından birisidir, daha doğrusu birincisidir denilebilir. Hatta sadece bitkilerin değil, bütün canlıların en önemli hayat kaynağıdır. Yaprakları bu konuma oturtan haklı sebepler vardır.

Bir canlı hava alamazsa, yani havayı teneffüs edemezse ne olur? Bunun o canlı için hemen kısa bir süre sonra ölüm olacağını hemen herkes bilir. İşte bitkilerin havayı teneffüs ettiği yer yapraklarıdır. Yani, hayvanlar ve insanlarda solunum ağız ve burun yoluyla olduğu gibi, bitkilerde de bu görev yapraklara verilmiştir.

Peki, yapraklardaki bu solunum olayı nasıl bir mekanizmayla gerçekleşir? Bunun için yaprağın üst ve alt yüzeyine hava delikleri yerleştirilmiştir. Bu deliklere stoma adı verilir. Bunlar genellikle yaprağın alt yüzeyinde daha fazladır ve mm^2de değişen sayıda stoma bulunur. İş bununla da bitmiş değildir. Bu hava deliklerinden sonra dışarıdan gelecek havanın depo edilmesi ve solunumun rahat yapılabilmesi için yaprağın içerisine stoma altı boşluğu adı verilen yapılar yerleştirilmiştir. Yani, yerine göre bir milimetre kare alanda 200-300 delik ve onun altında 200-300 adet hava boşluğu yapılmıştır (Şekil 2).

Bir milimetre kare alanda onlarca ve hatta yüzlerce stoma ne demektir? Bunun manasını anlamak için bu kadarcık bir alana 200-300 iğneyi sokabilir misiniz? Bir deneyin. O zaman yapılan işin harikalığı daha iyi anlaşılacaktır.

Sizce bütün bunlar tesadüfen olabilir mi?



Şekil 2. Yaprağın anatomik yapısı. (http://bahciivanim.blogspot.com/2015/07/yapragn-anatomik-yaps.html)

1-BESİNLERİN İMAL EDİLDİĞİ FABRİKALAR

Hiç düşündünüz mü, bitki ürünleri olan patatesten domatese, fasulyeden bibere, elmadan armuda, kavundan karpuza, üzümden nara bütün bu meyveler nerede üretiliyor? Otların ve ağaçların büyümesinde, kök, gövde ve dalların büyüyüp gelişmesinde kullanılan maddeler nerede imal ediliyor?

Bunların cevabı yine yapraklardır. Diğer canlıların ihtiyacı olan bütün besinler yapraklar vasıtasıyla imal edildiği için yaprakların varlığı onları çok yakından ilgilendirmektedir.

2-BESİN FABRİKALARININ MEKANİZMALARI

Besinlerin imal edildiği, adeta fabrika durumunda olan yaprakların besin üretim mekanizması bütün bitkilerde benzer yapıya sahiptir. Aslında her bir meyveli ağaç bir makine gibidir. Buna şöyle işaret edilir:

"*Yüzer tezgâhları, fabrikaları incecik dallarında taşıyor gibi, hayretnümâ yaprakları, çiçekleri, meyveleri dokuyor, süslendiriyor, pişiriyor, bizlere uzatıyor. Hâlbuki çam ve katran gibi muhteşem ağaçlar kuru bir taşta tezgâhını atmış, çalışıp duruyorlar*" (Nursi, 2016).

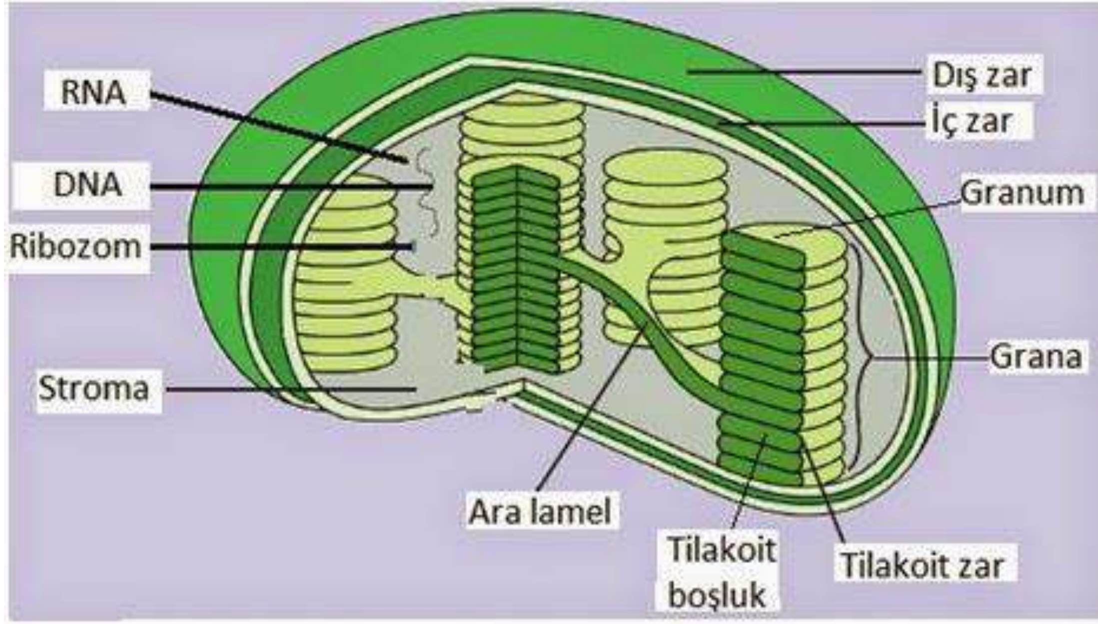
Yapraklara yeşil rengi veren küçük küçük yapılara "Kloroplast" adı verilir. Bu kloroplastların içerisinde adeta makine görevini yapan granalar vardır. Çünkü bütün organik maddelerin imalatı bu kloroplastlar içerisinde cereyan etmektedir. Bunlar üst üste gelmiş demir birer lira gibi yapılardır (Şekil 3).

Güneş enerjisi granalarda kimyevî enerjiye dönüştürülür (Tatlı, 2015).

Yapraklarda besin maddelerinin üretilmesi olayına fotosentez denir

3-FOTOSENTEZ

Fotosentezin kelime manası, ışık etkisi altında bazı maddelerin birleştirilmesi demektir. Yeşil olan bitkilerin kloroplastlarında güneş enerjisi sayesinde havadan alınan karbondioksit, köklerden gelen su ile birleştirilerek organik maddelerin yapılması olayına **fotosentez** denir. Karbondioksit fotosentezde hammadde olarak kullanılır. Işık ise, bu hammaddelerin mamul madde haline dönüşmesinde çarkı çeviren enerji kaynağıdır. Neticede mamul madde olarak karbonhidratlar sentezlenirken oksijen açığa çıkarılır (Şekil 16.1).



Şekil 3- Kloroplastın Yapısı.
(http://www.sanalbiyoloji.com/tr/index.php/11-sinif/ders-notlari/218-fotosentez)

Fotosentez olayı şu formülle özetlenebilir:



Karbondioksit ($6CO_2$) + Su ($6H_2O$)+Işık enerjisi $\xrightarrow{\text{Yeşil bitki}}$ Glikoz ($C_6H_{12}O_6$) +Oksijen ($6O_2$)

Bu denklemden de anlaşılacağı gibi, ham madde olarak kullanılanlar; karbondioksit, su ve ışık enerjisidir. Meydana gelen ürün ise, karbon hidratlardır. Yani, daha genel mana ile kavundur, karpuzdur, üzümdür, elmadır, buğdaydır, arpadır, patatestir, soğandır, domatestir. Velhasıl bitkiler vasıtasıyla imal edilen besin olarak her şeydir.

Bu nasıl bir mekanizmadır, nasıl bir kudret ve ilim işidir ki, ham madde olarak adeta değirmenin ağzına sadece karbondioksit, su ve ışık dökülürken, değirmenden alınan ürün, bütün canlıların ihtiyacı olan her türlü nebatî besin maddesidir.

Mamul madde olarak çıkan sadece karbonhidratlar mıdır? Hayır. Belki onlardan çok daha önemli ve canlılar için hayati değere sahip olan oksijendir.

Demek ki, canlıları, yani bitkileri, hayvanları ve insanları yaratan kim ise, bu canlılar için lüzumlu besinlerin ve oksijenin üretildiği ve zararlı karbondioksitin ayrıştırıldığı fotosentez olayını yapan da yine O'dur. Bir başka ifade ile fotosentez olayını yapacak olanın sözü ve kudreti hem güneşe, hem bitkilere, hem suya ve hem de gazlara geçmelidir.

Şimdi buradaki işin maliyetini hesaplamamız gerekir. Ham madde olarak kullanılan karbondioksit nedir? Bütün canlılarda solunumda açığa çıkarılan zararlı bir gazdır. Yani, bunun bir maliyeti olmadığı gibi, zehirleyici olması sebebiyle behemehâl ortadan kaldırılması gereken bir maddedir. Yaprağın yeşil rengi ile güneş enerjisi ve su da Allah'ın bir ikramıdır. Yani neredeyse sıfır maliyette bir hadisedir.

Fotosentez sonunda meydana gelen ürünlere bakıyoruz. Birisi karbonhidratlar. Yani, bütün bitkilerin, hayvanların ve insanların ihtiyacı olan maddeler. Diğeri de oksijen. Peki, oksijene kimin ihtiyacı var? Her halde bunun cevabı; "*Kimin ihtiyacı yok ki*" olacaktır. Hem bitkiler, hem hayvanlar ve hem de insanlar, oksijen almadan ne kadar yaşayabilirler?

Şimdi bütün bu işler tesadüf ve tabiatın eseri olabilir mi? Sizce bu son derece harika olan fotosentez olayı, sonsuz ilim, irade ve kudret sahibinin belirli hedef ve gayeler için bunu planlayıp yaptığını göstermiyor mu?

Yaprakların canlılara hem bir beşik, hem bir anne karnı ve hem de erzaklarının depo yeri olduğu şöyle nazara verilir:

"*Hem hiç mümkün müdür ki, bir Sâni-i Hakîm, kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve medh ü senâsını ettirmek ve envâ-ı ihsanatıyla zîhayatları mesrur ve memnun etmekle minnettarlıklarını ve şükürlerini rubûbiyetine mühim bir medar yapmak için, koca kâinatı, envâıyla, erkânıyla zîhayata musahhar bir hizmetkâr, bir mesken, bir meşher, bir ziyafetgâh yaptıktan sonra, zîhayatların* (canlıların) *çeşit çeşit, binlerce envâlarının nüshalarını o derece teksirini* (çoğalmasını) *istiyor ki, kavak ve karaağaç gibi meyvesizlerin bir kısım yapraklarından herbir yaprağı bir tabur sineklere, yani havada zikreden zîhayatlara hem beşik, hem rahm-ı mâder, hem erzaklarının mahzeni yaptığı halde; bu ziynetli semâvâtı ve bu nurânî yıldızları sahipsiz, hayatsız, ruhsuz, sekenesiz, boş, hâlî, faydasız yani melâikesiz, ruhânîsiz bıraksın? Hâşâ, melekler ve ruhânîler adedince hâşâ ve kellâ!"* (Nursi, 1995).

"Meselâ, bir sinek, bir karaağacın yaprağında yumurtasını bırakır. Birden, o koca karaağaç, yapraklarını o yumurtalara bir rahm-ı mâder, bir beşik, bal gibi bir gıda ile dolu bir mahzene çeviriyor. Adeta o meyvesiz ağaç, o surette zîruh meyveler veriyor" (Nursi, 2015).

Demek her şeyi hikmetli ve faydalı yaratan Cenab-ı hakkın binler çeşit sayısız varlıkları vücuda getirmesi akıl ve şuur sahiplerine kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve çeşit çeşit ihsanları ile hayat sahiplerini sevindirerek ve memnun ederek onların minnettarlıklarına ve şükürlerine vesile yapmaktır.

Sonuç olarak; Yaratılan her varlığın pek çok gayeleri ve faydalı neticeleri vardır. Hiçbir şey gayesiz hikmetsiz faydasız yaratılmamıştır. Her şeyin yaratılışının ve hayatının neticesi üç madde de özetlenmektedir.

"*Birinci kısım: Sâni-i Zülcelâlin esmâsına bakar. Meselâ, nasılki bir usta, harika bir makineyi yapsa, onu takdir eden herkes o zâta "Mâşâallah, bârekâllah" deyip alkışlar. Öyle de, o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisan-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve herşey böyle bir makinedir; ustasını tebriklerle alkışlar…."*

"*Demek, herşey, hayatıyla, vücuduyla Sâniinin mucizât-ı kudretini ve âsâr-ı san'atını teşhir edip, Sultan-ı Zülcelâlin nazarına arz etmek birinci gayesidir.*

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuurun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı marifet olur.

Yani, herşey, Sâni-i Zülcelâlin birer mektub-u hakaiknümâ (yazılı eser, yaratılmış eser), birer kaside-i letâfetnümâ (şiir gibi güzellik ve hoşluğu gösteren sanat eseri), birer kelime-i hikmet-edâ (derin manalı ve yüksek gayeli söz) hükmündedir ki, melâike ve cin ve hayvanın ve insanın enzârına arz eder, mütalâaya davet eder. Demek, ona bakan her zîşuura ibretnümâ bir mütalâagâhtır.

Üçüncü kısım gaye-i vücut ve netice-i hayat, o şeyin nefsine bakar ki, telezzüz ve tenezzüh ve bekà ve rahatla yaşamak gibi cüz'î neticelerdir. Meselâ, azîm bir sefine-i sultaniyede (Sultanın büyük bir gemisinde) *bir hizmetkârın dümencilik ettiğinin gayesi, sefine itibarıyla yüzde birisi kendisine, ücret-i cüz'iyesine ait, doksan dokuzu sultana ait olduğu gibi; herşeyin nefsine ve dünyaya ait gayesi bir ise, Sâniine ait doksan dokuzdur"* (Nursi, 2016).

İşte yapraklar gibi her bir varlığın yaratılmasının tek gayesi değil, pek çok hikmet ve gayesi vardır ve her birisi belirli bir plan ve programa göre yaratılmış ve şekillendirilmiştir. Bütün bu işlere tesadüfün, tabiatın ve sebeplerin eli ulaşamaz ve yetişemez. Her bir varlık kendisine has harika yaratılışıyla sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcının eseri olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Nursi, Bediüzzaman, S. Şuâlar. Envar Neşriyat, İstanbul, 1995, s. 39.
2. Nursi, Bediüzzaman, S. Sözler. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları-600, 3.baskı, Ankara, 2016, s. s. 92, 335, 565-566.
3. Nursi, Bediüzzaman, S. Asa-yı Musa, Envar Neşriyat, 2015, s.244.
4. Tatlı, Â. Genel Biyoloji. Hilal Ofset, Isparta, 9.baskı, 2015.

THE EYE LOSS OCCURED IN CAVE POPULATIONS OF SOME FISH SPECIES IS A PROOF FOR PLANNED CREATION

Prof. Dr. Kâzım UYSAL

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Kütahya, Türkiye

kazim.uysal@dpu.edu.tr

Abstract

Nowadays, the eye loss seen among animals living in caves is one of the most interesting issues as it was in the past. Since there are *Astyanax mexicanus* species with eyes living in zones with light and eyeless species living in dark zones, it became a focus of interest for materialist evolutionists, and it was shown as a proof for evolution theory that is based on coincidences. However, all the information related to this topic which is regarded as proof of the Theory of Evolution by evolutionists demonstrates a creator.

First, it is understood that the different cave populations of *A. mexicanus* which is claimed to have evolved were actually the same species. Even though natural mutation causes the complete eye loss and sight loss among the cave population, it does not cause a change of the breeding system, and this shows that mutation is not occurring coincidentally, it happens consciously.

Second, the eye loss of *A. mexicanus* cave population occurs as a result of programmed cell death and is totally under the control of genes, especially the Pax6 gene. As the confusing programs in the genetic constitution of the organism cannot be formed coincidentally, they also cannot be run coincidentally.

Third, as Charles Darwin claimed, eye loss occurring among cave animals is not a disadvantage, actually it provides crucial advantages. The job done to bring benefit cannot be coincidental.

Fourth, the most interesting thing is, the eyes of *A. mexicanus* cave populations are closed with the programmed cell death process and sense organs providing advantage for cave life are created, while lack of eyes is compensated for. Providing living creatures with change according to circumstances cannot be without knowing.

As a result, eye loss that occurred among *A. mexicanus* cave populations and other convenient changes for cave life have not occurred as a result of coincidental mutation, they are the intentional and erudite act of the Creator.

Key Words: *Astyanax mexicanus*, Mutation, Evolution, Creation

ASTYANAX MEXICANUS BALIK TÜRÜNÜN MAĞARA POPÜLASYONLARINDA MEYDANA GELEN GÖZ KAYIPLARI TESADÜFİ MUTASYONLARIN DEĞİL, PLANLI YARATILIŞIN DELİLDİR

Prof. Dr. Kâzım UYSAL

Özet

Mağaralarda yaşayan hayvanlarda görülen göz kayıpları geçmişte olduğu gibi, günümüzde de en çok merak edilen konular arasındadır. Hem ışıklı bölgede yaşayan gözlü, hem de mağaralarda yaşayan gözsüz popülasyonları olduğundan dolayı, *Astyanax mexicanus* türü balık, materyalist evrimcilerin ilgi odağı olmuş ve tesadüflere dayalı evrim teorisine delil olarak gösterilmiştir. Hâlbuki materyalist evrimcilerin tesadüflere dayalı evrim teorisine delil olarak gösterdiği bu konu ile ilgili tüm veriler bir Yaratıcı'yı ispat etmektedir.

Birincisi; *A. mexicanus* türünden evrimleştiği iddia edilen farklı mağara popülasyonlarının aslında aynı tür olduğu anlaşılmıştır. *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonlarında gözlerin ve görmenin tamamen

kaybolmasına sebep olan tabiî mutasyonların üreme sisteminde değişikliğe sebep olmaması, canlıdaki değişimlerin tesadüfen değil, bilinçli yapıldığını göstermektedir.

İkincisi; *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonlarında meydana gelen göz kayıpları programlı hücre ölümü ile meydana gelir ve başta Pax6 adlı gen olmak üzere tamamen genlerin kontrolündedir. Canlının genetik yapısındaki karmaşık programlar tesadüfen teşekkül edemeyeceği gibi, işletimi de tesadüfen yapılamaz.

Üçüncüsü; Mağara hayvanlarında meydana gelen göz kaybı Charles Darwin'in iddia ettiği gibi dezavantaj değil, önemli avantajlar sağlar. Faydalar gözetilerek yapılan işler ise tesadüfen olamaz.

Dördüncüsü; En ilginç olan ise, Programlı hücre ölümü ile gözü kapanan *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonlarında, mağara ortamında avantaj sağlayan his organları yaratılmakta ve göz eksikliği telafi edilmektedir. Canlıyı şartlara göre donatmak, elbette bilmeden olamaz.

Sonuç olarak; *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonlarında meydana gelen göz kaybı ve diğer mağara hayatına uygun değişimler tesadüfi mutasyonların değil, Yaratıcı'nın kasıtlı ve hikmetli işlerindendir.

Anahtar Kelimeler: *Astyanax mexicanus*, Mutasyon, Evrim, Yaratılış

1. GİRİŞ

Mağaralarda yaşayan hayvanlar mağara şartlarına uygun özellikte yaratılır. Bu özelliklerin başında; gözlerin yaratılmaması veya sonradan kapatılarak köreltilmesi, renk pigmentlerinin eksiltilmesi veya yok edilmesi, farklı his organlarının yaratılması gibi gelişen veya gerileyen fenotipik özellikler sayılabilir. Charles Darwin *The Origin of Species* adlı eserinde, mağara hayvanlarındaki fenotipik değişimleri özellikle göz kayıplarını açıklamak için doğal seleksiyon hipotezini ortaya atmış, ancak tatmin edici bir açıklama getirememiştir. Darwin'in kendisi de doğal seleksiyon hipotezinin mağara hayvanlarının göz kayıplarını açıklamada geçersiz kaldığını ifade etmiştir (Darwin 1859, Jeffery 2005). Hâlbuki sürekli mağaralarda yaşayan hayvanların gözsüz olması, Darwin'in iddia ettiği gibi zararlı değil, faydalıdır. Mağara hayvanlarındaki göz kayıpları da, sadece kullanmamaya bağlı tesadüfi mutasyonlarla değil, genlerin kontrolünde meydana gelmektedir. Dolayısı ile günümüzde Darwin'in mağara hayvanlarında meydana gelen göz kayıpları ile ilgili görüşleri geçerliliğini yitirmiştir. Son zamanlarda konu ile ilgili oldukça fazla çalışmalar yapılmakta ve mağara hayvanlarında görülen göz kapanması ve körelmesinin mekanizması çözülmeye çalışılmaktadır.

Mağara hayvanlarında görülen göz kayıplarına en çarpıcı misal *Astyanax mexicanus* **(**Meksika tetrası**)** türü balıktır. Çünkü *A. mexicanus* hem yüzeyde yaşayan görebilen populasyonları (Yüzey formu) hem de mağaralarda yaşayan görmeyen populasyonları (Mağara formu) olan yegâne türdür. *A. mexicanus* türünün laboratuvarda yetiştirilmesi kolaydır ve günümüzde hem gözlü yüzey formlarının, hem de gözsüz mağara formlarının laboratuvar şartlarında yetiştiriciliği yapılmaktadır (Jeffery 2001). Zebra balıklarını biyolojide mükemmel bir deney hayvanı yapan özelliklerin çoğu *A. mexicanus* türü balıklarda da vardır. Dış döllenme ile üremesi, sık ve bol miktarda yumurta yapması, yumurtaların saydan olmasından dolayı embriyo gelişiminin rahat görülebilmesi, kısa sürede (4-6 ay) eşey olgunluğa erişmesi gibi özellikleri gelişim ve moleküler biyoloji çalışmalarında faydalar sağlar. Ayrıca *A. mexicanus* türünün yüzey ve mağara formları interfertildir (Kendi aralarında çiftleşebilir ve verimli döller meydana getirebilir). Bu özelliklerden dolayı *A. mexicanus* türü, mağara şartlarında göz körelmesi mekanizması üzerine laboratuvar deneylerinin yapılabildiği birkaç hayvandan biridir (Jefery ve ark. 2003, Wilkens 1971). *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonlarında gözlerin nasıl ve neden kapanıp köreldiği ile ilgili birçok hipotez ortaya atılmıştır. Nötral Mutasyon ve Doğal Seleksiyon hipotezleri en fazla kabul gören hipotezler arasındadır (Jeffery ve ark. 2003, Jeffery 2005). Ancak konu ile ilgili bu teorileri reddetmek veya kabul etmek için tatmin edici bilimsel bir açıklama da getirilememiştir. Bu çalışmada *A. mexicanus* türünde meydana gelen göz kayıpları hakkında yapılan çalışmalar gözden geçirilmiş, bu olayın tesadüflere dayalı evrim mekanizmaları ile değil, Kudreti ve İlmi sonsuz bir Yaratıcı'nın kasıtlı ve planlı yaratması ile meydana geldiği anlatılmıştır.

2. *Astyanax mexicanus* BALIK TÜRÜ

Astyanax mexicanus (Meksika tetrası), Kuzeydoğu Meksika ve Güney Teksas'taki tatlı sularda yaşayan bir türdür (Jeffery 2001). *A. mexicanus* türü farklı morfolojik özelliklere sahip popülasyonlardan oluşan bir türdür. Yüzeyde ışıklı bölgede yaşayan formları gözlü ve pigmentli, ışıksız ortamlar olan mağaralarda yaşayan formları ise gözsüz ve pigmentsizdirler (Şekil 1). *A. mexicanus* balık türünün bilimdeki tanımı (sınıflandırılması) aşağıda verilmiştir (http://www.fishbase ve https://tr.wikipedia.org).





A. mexicanus türünün yüzey formu

A. mexicanus türünün mağara formu





Şekil 1. *A. mexicanus* türünün yüzey ve mağara formları (Krishnan ve Rohner 2017, Jefery ve ark. 2003)

Kingdom (Alem): *Animalia* (Hayvanlar alemi)
Phylum (Şube): *Chordata* (Kordalılar)
Sub phylum (Alt Şube): *Vertebrata* (Omurgalılar)
Superclass (Üst Sınıf): *Osteichthyes* (Kemikli balıklar)
Class (Sınıf): *Actinopterygii* (Işınlı yüzgeçliler)
Infra class (İnfra sınıf): *Teleostei* (Kemikli balıklar)
Order (Takım): *Characiformes*
Familia (Aile): *Characidae* (Tetragiller)
Genus (Cins): *Astyanax*
Species (Tür): *Astyanax mexicanus* (Meksika tetrası)

3. *Astyanax mexicanus* TÜRÜNÜN MAĞARA POPÜLASYONLARI

A. mexicanus türü balıkların bilinen 30 civarında mağara popülasyonu vardır (Wilkens 1988, Jeffery 2009). Bu mağaralar birbirlerinden farklı bölgelerde ve şartlardadır. Mağara popülasyonlarının yüzey popülasyonlarından ayrılmasının *Sierra de El Abra* Bölgesi'nde yaklaşık 10.000 ila 100.000 yıl önce (Jefery ark. 2003), bazı bölgelerde ise birkaç milyon yıl önce olduğu tahmin edilmektedir (Avise ve ark. 1972, Mitchell ve ark. 1977, Jefery 2001, Gross 2012). *A. mexicanus* türü balıkların mağara ve yüzey formları morfolojik olarak birbirlerinden oldukça farklıdır. Bundan dolayı öncelerde farklı *A. mexicanus* popülasyonları ayrı türler olarak değerlendirilmiştir. Mesela öncelerde *Anoptichthys* cinsine ait olarak bilinen üç türün (*A. jordani, A. antrobius ve A. hubbsi*) sonradan *A. mexicanus* türünün farklı fenotipe sahip mağara popülasyonları oldukları anlaşılmıştır. Birbirlerinden morfolojik olarak çok farklı yüzey ve mağara popülasyonlarının interfertil (Kendi aralarında çiftleşebilir ve verimli döller meydana getirebilir) oldukları tespit edilmiştir. Üstelik yüzey balıkları ve mağara balıkları genellikle birbirlerinden tamamen izoledir ve bu izolasyonun milyonlarca yıldır devam

ettiği tahmin edilmektedir (Avise ve ark. 1972, Mitchell ve ark. 1977, Wilkens 1988, Wilkens ve Burns 1972, Jeffery 2001).

Burada şu önemli sorular akla gelmektedir? Tüm mağara popülasyonları ortak bir atadan mı türedi ve gözlerini sadece bir kez mi kaybetti? Yoksa tüm mağara popülasyonları ayrı ayrı mı gözlerini kaybetti? Eğer tüm mağara popülasyonları aynı mekanizma ile gözlerini kaybediyorsa, bu materyalist evrimcilerin felsefelerine zıttır. Çünkü farklı yerlerde tesadüfen meydana gelen olaylardan her zaman aynı sonuç alınmamalıdır. Bu şuna benzer. 30 ayrı yerde (30 mağara), bir çok okuma yazma bilmeyen çocuk (Sebepler) bilgisayar başında rastgele tuşlara basacaklar. Bazen harfler yazıp, bazen de sil (delete) tuşu ile silecekler. Yazmaları da, silmeleri de manalı olacak. Neticede 30 ayrı bilgisayarlardan aynı kitap yazılmış olacak. Bu ihtimalin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği açıktır. İşte materyalist evrimciler tam da buna benzer bir ihtimali kabul ederler. Birbirlerinden farklı 30 ayrı mağarada, tesadüfî mutasyonlar neticesinde aynı değişimler meydana gelecek. Yani tüm mağaralardaki balıkların gözleri körelecek, renkleri kaybolacak ve faydalı his organları yapılacak. Bu durumun tesadüflere dayalı evrimsel mekanizmalarla meydana gelmesi imkânsızdır. Bu ancak tüm şartlara ve canlılara İlmi ve Kudreti ile tasarruf eden bir Yaratıcı'nın işi olabilir.

4. FARKLI MAĞARALARDA AYNI MEKANİZMA İLE GÖZLER KAPATILIR VE KÖRLEŞTİRİLİR

Tüm canlılık faaliyetlerini tesadüfü evrim mekanizmaları ile açıklamaya çalışan bazı biyologlar mağara hayvanlarında göz kaybından sorumlu evrimsel mekanizmaların hala çözülemediğini kabul ederler (Jefery 2003, Bradic ve ark. 2013**)**. *A. mexicanus* türünün mağara popülasyonları farklı zamanlarda ortaya çıkmışlardır ve birbirlerinden bağımsız olarak gözlerini kaybetmişlerdir (Dowling .ve ark. 2002; Strecker ve ark. 2003). Materyalist evrimciler de *A. mexicanus* türünün farklı mağara popülasyonlarının birbirlerinden bağımsız olarak evrimleştiğini söylerler. Genetik, biyocoğrafik ve filogenetik deliller de farklı mağara balığı populasyonşlarındaki göz kayıplarının birbirlerinden bağımsız olarak meydana geldiğini doğrulamıştır (Wilkens 1971, Mitchell ve ark 1977, Dowling ve ark. 2001). Ancak evrim genetik düzeyde nasıl tekrarlanabilir? Nasıl oluyor da farklı mağaralarda birbirlerinden bağımsız evrimleşen(!) canlıların genetik yapısında aynı yazılımlar olabiliyor? Bu durumun yukarıda anlatılan kitap misalinden farkı yoktur.

Mağara balıklarında göz kaybı rastgele mutasyonlarla olmuş olsaydı, otuzdan fazla mağara popülasyonunda meydana gelen göz kayıplarının aynı mekanizma ile olmaması gerekirdi. Çünkü hem her mağaradaki şartlar, hem de canlıların maruz kaldıkları mutasyonlar farklı olmalıdır. O halde tüm mağara popülasyonlarında neden aynı mekanizma ile göz körelmesi oluyor? Üstelik sadece *A. mexicanus* türünün otuza yakın farklı mağara populasyonları değil, bilinen ondan fazla aileye (Familyaya) ait yüze yakın mağara balığı türünde aynı mekanizma ile gözler körelmektedir. Bu durum elbette tesadüflere dayalı rastgele meydana gelen mutasyonlarla izah edilemez. Bu konunun mantıklı açıklaması, ancak Yaratıcı'nın varlığını ve her şeyde tasarrufu bulunduğunu kabul etmekle mümkündür. Işıksız ortamda gözlerin işe yaramayacağını bilen Yaratıcı, mağaralarda yaşayacak canlıların genetik yazılımına aynı programı yerleştirmekte ve böylece birbirlerinden bağımsız tüm mağaralarda yaşayan balıklarda aynı mekanizmalarla gözler kapanmakta ve görme özelliği kaybolmaktadır.

Mağaralarda yaşayan balıklarda gözlerin körelmesi ve görme özelliğinin kaybolması önemli faydalar sağlar (Yamamoto ve ark. 2004). Bu faydalardan bazıları şunlardır; birincisi, ışıksız ortamda göz gereksiz bir organdır. Mağaralarda yaşayan balıkların gözlerinin kaybolması ile balık gereksiz bir organdan kurtulmaktadır. İkincisi, gözlerin kapanması ile canlı önemli bir stres faktöründen kurtulur. Gözü olan ve görebilen bir canlı için ışıksız karanlık ortamlar önemli bir stres faktörüdür. Üçüncü olarak da, gözün ve görme fonksiyonlarının kaybedilmesi ile canlı önemli derecede enerji tasarrufu sağlar. Çünkü görme fonksiyonları beyne çok fazla enerji harcatır. İşte faydasız iş yapmayan Yaratıcı, mağaralarda yaşayan balıkların gözlerini balığın lehine olacak şekilde körleştirmekte ve ne kadar hikmetli iş yaptığını göstermektedir. Çünkü faydalar

gözetilerek yapılan işler, şuursuz sebeplere verilemez. Hâlbuki Darwin konu ile ilgili '*Gözlerin, işe yaramaz olsa da, karanlıkta yaşayan hayvanlara herhangi bir şekilde zarar verebileceğini düşünmek zor olduğundan, kayıplarını yalnızca kullanmamaya bağlıyorum*' ifadesini kullanmıştır (Darwin 1859, Jeffery 2005). Bazen insanlar Yaratıcı'nın hikmetli işlerine akıl erdiremezler. Ancak ilmin ilerlemesi ve insanoğlunun bilgi seviyesinin artması ile Yaratıcı'nın hikmetli işleri daha iyi anlaşılmaktadır.

5. MAĞARA BALIKLARINDAKİ GÖZ KAYIPLARI İLE İLGİLİ İLERİ SÜRÜLEN HİPOTEZLER

5. 1. NÖTR MUTASYON HİPOTEZİ

Mutasyonların canlıda hangi sıklıkla meydana geldiği ve canlının değişimine ne oranda etki ettiği oldukça tartışılan bir konudur. Biyolojide mutasyonlar ikiye ayrılarak incelenebilir. Bunlardan birincisi ani etkili mutasyonlar, ikincisi ise nötr mutasyonlardır. Ani etkili mutasyonlar canlıdaki etkisini kısa zamanda gösteren mutasyonlardır. Yıllarca laboratuvar çalışmaları ve doğa gözlemlerine rağmen ani etkili mutasyonların canlıda fayda sağladığı, gelişime yardımcı olduğu ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır (Tatlı 2014). Sinekler, böcekler, sıçanlar, balıklar, maymunlar vb. hayvanlar üzerine yapılan çalışmalardan ani etkili mutasyonlarla yeni bir tür geliştiği görülmemiştir. Ani etkili mutasyonlar canlıya zararlıdır ve genelde öldürücüdür. Bundan dolayı ani etkili mutasyonlar yeni türlerin meydana gelmesinde etkili değildir ve doğadaki bu kadar tür çeşitliliğinin ani etkili mutasyonla oluşması ihtimal dışıdır.

Doğadaki biyoçeşitliliği tesadüfî mutasyonlarla izah etmeye çalışan materyalist evrimciler ani etkili mutasyonlardan fayda göremeyince, nötr mutasyon hipotezini ortaya atmışlardır. Nötr mutasyon, isminden de anlaşılacağı gibi, meydana geldiği canlıda faydalı veya zararlı etkisi olmayan mutasyonlardır. Canlılarda meydana gelen mutasyonların neredeyse tamamı nötr mutasyondur. Materyalist evrimciler tesadüfen meydana gelen nötr mutasyonların adaptasyon baskısı ile birikerek yeni türlerin meydana geldiğini iddia ederler. Tesadüfen yapılan küçük küçük değişimlerle nasıl bir canlı meydana gelebilir? Gelişigüzel kullanılan bir fırça ile hiçbir zaman sanat harikası bir resim yapılamaz. Tuğlaları rastgele atmakla hiçbir zaman mükemmel bir saray inşa edilemez. Tuşlara tesadüfen basarak hiçbir zaman anlamlı metinler yazılamaz. Etkisi yok denecek kadar az olan tesadüfî nötr mutasyonlar da canlılarda şuurlu ve bilinçli değişimler yapamazlar, faydalı doku ve organlar meydana getiremezler. Hele hele faydalı bir organ (Mesela göz) rastgele olan nötr mutasyonlarla canlı ihtiyacına uygun olarak kapatılamaz ve köreltilemez.

Nötr mutasyon hipotezi, *A. mexicanus* türünün mağara populasyonlarında meydana gelen göz körelmesinin genlerdeki rastgele mutasyonlardan kaynaklandığını ileri sürer. Şu çok açıktır ki; canlının genetik yazılımında rastgele meydana gelen mutasyonlarla anlamlı ve faydalı programlar yapılamaz. Harf ve rakamların rastgele kullanılması ile değil çok karmaşık, basit bir program bile yazılamaz. Hâlbuki *A. mexicanus* türünün genetik yapısındaki program işletilerek, mağara balıklarının gözleri kapatılıp görme özelliği iptal ediliyor. Sadece gözü kapatıp kör edecek hücreler ölüyor, komşu dokulardaki diğer hücreler ölmüyor. Belli ki işler şuurlu yapılıyor. Çünkü gözlerin kapatılarak görmenin iptal edilmesi mağaralarda hayat süren balıklar için önemli faydalar sağlıyor.

Tesadüfî nötr mutasyon hipotezine göre, farklı mağara balık popülasyonlarında aynı mekanizmalarla göz kaybının olması beklenemez. Hâlbuki tüm mağara popülasyonlarında yaklaşık aynı mekanizmalar kullanılarak körleşme meydana geliyor. Nötr mutasyon hipotezine göre, göz fonksiyonlarını yerine getiren ve lens proteinlerini kodlayan genlerde zaman içerisinde fonksiyon kayıplarına sebep olan mutasyonların olması beklenir. Materyalist evrimcilerin iddiaları gibi göz oluşumu rastgele meydana gelen nötr mutasyonlarla olsaydı, bu gün hiçbir canlının gözü mükemmel olmazdı, zamanla nasıl gelişeceği belli olmayan fonksiyon kayıpları olurdu. O halde gözün mükemmel şekilde inşası da, zaman içerisinde meydana gelen sayısız mutasyonlara rağmen mükemmelliğinin korunması da, şartlara göre canlının lehine olarak köreltilmesi de programlıdır, Yaratıcı'nın kontrolünde ve iradesindedir.

Nötr mutasyon hipotezine göre, canlının yapısını etkilemeyen mutasyonlar sürekli meydana gelir, mutasyonlar zaman içerisinde birikerek genleri değiştirir. Ancak canlıda genlerin öyle çabuk değişmediği, değişse bile belli amaç ve gayeye göre değiştiği bilinmektedir. Mesela Behrens ve ark. (1998) mağara balıklarındaki *alfaA kristalin* geninin yapısal olarak hiç bozulmadığını tespit etmişlerdir.

Nötr mutasyon hipotezine göre farklı mağaralardaki balıkların gen ifadeleri aynı olmamalıdır. Oysa farklı mağara balık popülasyonlarında ilgili genlerin ekspreyonu (İfadesi) genelde aynıdır. Materyalist evrimciler bu durumu, mağara balıkları fenotipinde eş zamanlı olarak bazı özellikleri baskılayan, bazı özellikleri ise ortaya çıkaran pleiotropic genelere (Birden çok karakterin kodlandığı ve bir karakterin meydana gelmesinin şartlara bağlı olduğu gen) vermişlerdir. Buradan aslında canlının genetik yazılımının ne kadar harika olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü canlının genetik programı ileride canlının başına gelebilecek ihtimallere göre yapılmıştır. Böylesine harika bir yazılımı canlıya yerleştirmek de, ancak mevcut ve istikbaldeki şartları bilmekle mümkündür. İşte Yaratıcı yüzeyde hayat süren *A. mexicanus* türü balıkların sonra mağaralara gireceğini ve ışıksız ortamda göze ihtiyaçları olmayacağını bildiği için, genetik yazılımını da buna uygun yapmıştır. *A. mexicanus* türündeki pleiotropic genler balık yüzeyde yaşayacak ise gözleri geliştirecek, mağaralarda yaşayacak ise köreltecek özellikte görev yapmaktadır. Böylesine mükemmel bir yazılım hem Yaratıcı'nın varlığını, hem de ilminin tüm sebeplere ve geleceğe nüfuz ettiğini göstermektedir. Çünkü balığın ileride başına gelecek şartları bilmeyen, gelecekle ilgili böylesine harika bir programı yapamaz. Materyalist evrimcilerin İlah tanımaz felsefeleri burada tamamen iflas etmektedir. Onlara şu basit soruları sormak isteriz. Evrim mevcut şartlara göre mi, yoksa gelecekteki şartları da hesaba katarak mı meydana gelir? Tesadüfi mutasyonlar geleceği hesaba katarak mı olur? Rastgele mutasyonlar gelecekle ilgili böylesine mükemmel bir program yapabilir mi?

5. 2. ADAPTASYON HİPOTEZİ

Nötr mutasyon hipotezinin tam tersine adaptasyon hipotezi, görme kaybının avantajlarından dolayı doğal seleksiyonun göz kaybına neden olduğunu ileri sürer. Bu hipotez Darwin'in görüşüne zıttır. Çünkü Darwin körlüğün faydasının söz konusu olmadığını iddia eder. Adaptasyon hipotezine göre ışıksız ortamlar olan mağaralarda yaşayan balıklarda gözlerin ve görmenin kaybolması enerji maliyetini düşürür. Mağaralarda besin az olduğundan canlı az besinle yetinmeli ve az enerji harcamalıdır. Oysa görme ve gözler canlıda çok enerji harcatır. Adaptasyon hipotezine göre ışıksız ortamlar olan mağaralarda yaşayan balıklarda gözlerin ve görmenin yerine daha faydalı ve enerji maliyeti daha az olan farklı his organları gelişmiştir. Böyle olması mağarada yaşayan balıklar için daha avantajlıdır. Bununla birlikte bu iki hipotez de yüzyıllar boyunca bilimsel verilerle tam doğrulanamamış ve bu hipotezleri destekleyen yeterli bilimsel veri elde edilememiştir. Mağara balıklarının göz dejenerasyonunu anlamak için, dejeneratif sürecin moleküler ve hücresel mekanizmalarını ve aynı veya farklı genlerin ve mekanizmaların görme kaybındaki rolünü belirlemek gereklidir. Adaptasyon hipotezinde de Yaratıcı'nın varlığından ve müdahalesinden bahsedilmez. Yapılan faydalı işler sebeplere ve tesadüflere verilir. Halbuki sebeplerin aklı ve şuuru yoktur ki, olayları yönlendirsin ve şuurlu işler yaptırsın. Şuursuz sebeplerin şuurlu işler yapamayacağı açıktır.

6. GÖZ TESADÜFÎ EVRİM MEKANİZMALARI İLE OLUŞAMAZ

Materyalist evrimciler cansız, akılsız ve şuursuz atom ve elementlerin organize olarak ilk hücreyi meydana getirdiğini iddia ederler. Organize olma işini bizzat atom ve elementlere verirler. Cansız maddelerin organize edilmesi ile yapılmış hücre gibi bir mucize yapının ustasını inkâr ederler. Sadece sebepleri görebilen (Kalemin yazdığını gören, ancak yazan kişiyi göremeyen birisi gibi) böylesine vicdan ve akıl terazisinden yoksun bir felsefe, elbette göz gibi planlı ve gayeli yapılan bir organı da tesadüfi mutasyonlara verecekler ve materyalist evrim mekanizmaları ile izah edeceklerdir. Nitekim öyle de yapmışlardır. Darwin gözün mucizevi yapısı karşısında hayranlığını ifade etmesine rağmen, tesadüflere dayalı evrim mekanizmaları ile oluşabileceğini söyler. Darwin'in Türlerin Kökeni adlı eserinde geçen konu ile ilgili şu ifadeler oldukça dikkat

çekicidir. '*Gözün odağını farklı uzaklıklara göre uyarlaması, içeri girecek ışık miktarını ayarlaması, küresel ve renksel sapmayı düzeltmesi gibi eşsiz düzenlenişlerinin tümünün; doğal seçmeyle oluşabildiğini düşünmenin pek abes göründüğünü açık yüreklilikle itiraf ederim. ……. Akıl bana diyor ki, basit ve mükemmellikten uzak bir gözün karmaşık ve mükemmel bir göze dönüşümü pekâlâ gösterilebilir ve gerçekten olmuş olan da şüphesiz budur. ……..'*(Darwin 1872).

Darwin hayvanların karmaşık gözlerinin, sadece iki hücreden oluşan basit bir prototipten (Bir fotoreseptör hücre ve bir de pigment hücresi) evrimleştiğini öne sürer (Gehrinh ve Seimiya 2010). Darwin başta olmak üzere tüm materyalist evrimciler gözle ilgili hiçbir anlatımlarında Yaratıcının varlığını ve olayları kontrol ettiğini söylemezler. Yaratıcının harika işlerini hayret verici bir şekilde anlatırlar. Lakin sebeplerde boğulur ve asıl faili göremezler.

6.1. MATERYALİST EVRİMCİLERE BASİT BAZI SORULAR

1. Günümüz teknolojisi ile ancak yapılabilen biyosensörlerin tesadüfen oluşma ihtimali var mıdır?
2. Bir fotoreseptör hücre günümüz teknolojileri ile yapılan en karmaşık biyosensörlerden daha karmaşık ve mükemmel değil midir?
3. O halde ilk fotoreseptör hücre ve pigment hücresi nasıl akılsız ve şuursuz atom ve elementlerin kendi başlarına organize olması ile oluşabilir?
4. İki farklı hücre nasıl bir araya gelerek gözün prototipini oluşturmuşlardır?
5. Balıklar gibi omurgalılarda tam aynı özelliklere sahip bilateral gözler nasıl meydana gelmiştir?
6. İki göz nasıl aynı anda evrimleşmiş ve tam simetrik yerleşmiştir? Akılsız ve şuursuz sebepler gayeli işler yapabilirler mi?

Sorular arttırılabilir. İlmin ilerlemesi ile gözün var olmasının canlıların genetik yapısına yerleştirilen çok hassas programlar ile olduğunu materyalist evrimciler de kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu sefer de programcıyı inkâr etmişler, programın meydana gelmesini kör tabiata, şuursuz sebeplere ve tesadüfî mutasyonlara vermişlerdir.

7. GÖZLER PROGRAMLI HÜCRE ÖLÜMÜ İLE KÖRLEŞTİRİLİR

A. mexicanus türünün mağara popülasyonlarında meydana gelen göz körelmesi yıllarca merak konusu olmuştur. Materyalist evrimciler bu olayı Yatarıcı'ya vermemiş ve tesadüfî mutasyonlarla meydana geldiğini savunmuşlardır. Hâlbuki moleküler biyoloji ve genetik bilim sahalarında yapılan ayrıntılı çalışmalarla göz körelmesinin programlı hücre ölümü (Apoptoz) ile meydana geldiği anlaşılmıştır (Jeffery ve Martasian 1998, Yamamoto ve Jeffery 2000, Jeffery 2009). Yani canlının genetik yapısında mevcut olan program aktive edilerek gözler köreltilmektedir. Mağara balık embriyolarında başlangıçta küçük bir mercek ve küçülmüş bir optik kap oluşur. Başlangıçta mevcut yazılıma göre retina hücreleri farklılaşır. Ancak sonra göz gelişimi yavaş yavaş engellenir ve körleşen göz yörüngeye gömülür. Mağara balıklarında retinal gelişimin sınırlanması, şaşırtıcı bir şekilde hücre artışının yavaşlaması ve durması ile meydana gelir (Strickler ve ark. 2002, Tian ve Price 2005). Yapılan bir çalışmada yüzey ve mağara balıkları embriyolarının gelişmekte olan gözünde çok az programlanmış hücre ölümü olduğu görülmüştür (Jeffery ve Martasian 1998). Bununla birlikte mağara balıklarında lens vesikülü oluştuktan yaklaşık bir gün sonra, lens merkezinde yoğun bir şekilde programlı hücre ölümleri tespit edilmiştir (Şekil 2 B ve C). Bu süre zarfında yüzey balıkları gözlerinin merceğinde programlı hücre ölümü olmamıştır (Şekil 2 A).



Şekil 2. Lenslerde programlanmış hücre ölümü. A. yüzey balıkları embriyoları lenslerinde programlanmış hücre ölümü görülmez. Pacho´n (B) ve Los Sabinos (C) mağara balıkları lenslerinde (beyaz ok uçları) kapsamlı programlanmış hücre ölümü görülür.

İlginç olan, göz gelişimi aşamasında mağara balıklarının göz lensleri dışında başka bir doku ölümü olmamasıdır. Yani programlı hücre ölümü, gözleri köreltme kastı ile yapılmaktadır. Özel gayeler gözetilerek kasıtlı ve bilerek yapılan işler ise tesadüflere verilemez. Mağara balıkları retinasında programlı hücre ölümleri görülürken, yüzey balıkları retinasının aynı bölgesinde yeni retinal hücrelerin meydana getirilir. *A. mexicanus* türünün genetik yazılımına yerleştirilmiş göz köreltme programı öylesine mükemmeldir ki; başka dokulara zarar vermeden sadece gözü kapatıp köreltecek hücre ve dokuları öldürür. Yüzeyde yaşayan balıklarda ise göz hücreleri program gereği ölmediği gibi, gözü oluşturacak şekilde yeni hücrelerle tahkim edilir. Böylesine bir programın tesadüflere dayalı doğal mutasyonlarla oluşamayacağı açıktır. Program varsa, programcı (Yaratıcı) olmalıdır. İşte materyalist evrimciler programı kabul ederler. Lakin programcıyı inkâr ederler. Günümüzde bile tamamen anlaşılamamış canlılardaki böylesine mükemmel sayısız programların tesadüflerle oluştuğunu iddia ederler. Bilgisayar icat edildikten sonra günümüze kadar yazılmış milyonlarca bilgisayar programından bir tanesi bile tesadüfen oluşmuş olabilir mi? Kaldı ki canlıdaki programlar bilgisayar programlarından çok daha karmaşık ve mükemmeldir.

8. GÖZÜN YARATILMASI DA, KÖRELTİLMESİ DE GENLERDEKİ YAZILIMLA YAPILIR

Omurgalı canlılarda göz gelişimi ile ilgili birçok gen tanımlanmıştır (Jefery ve ark. 2003). Bu da gösteriyor ki; gözün yaratılması, canlının genetik yazılımında mevcut olan programa göre yapılmaktadır. İşin ilginç tarafı, gözün yaratılması gibi, köreltilmesinin de genlerde programlanmış olmasıdır. Bununla ilgili yapılan çalışmalarla *A. mexicanus* türünün göz körelmesinde görevlendirilen birçok genin olduğu ve bu genlerin kontrolünde gözlerin köreldiği anlaşılmıştır.

Hem omurgasızların hem de omurgalıların gözünün yaratılmasında Pax6 adı verilen bir gene önemli görevler verilmiştir. Pax6 geni bilinen en iyi göz gelişimini düzenleyici gendir (Tian ve Price 2005, Strickler ve ark. 2001). Pax6 geninin teleost (Kemikli) balıkların göz gelişiminin erken dönemlerinde retinada ifade edilen bir transkripsiyon faktörünü (Transkripsiyonun başlamasını düzenleyen herhangi bir protein veya enzim) kodladığı tahmin edilmektedir. Pax6 geninin mağara balığı göz körelmesinde de en etkili genlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Pax6 geni mağara balıklarında (*A. mexicanus*) lenslerde, retinada ve merkezi sinir sisteminin bazı bölümlerinde görev yapar. Mağara balıklarında gelişim sürecinde Pax6 geninin ifade edilmesi (expressionu) azaltılmakta ve lensin ve optik kabın küçültülmesi sağlanmaktadır (Krauss ve ark. 1991, Püschel ve ark. 1992, Ashley-Padan ve ark. 2000, Halder ve ark. 1995, Jefery ve ark. 2003).

Mağara balıklarında gözler kapatılırken, şaşırtıcı bir şekilde mağara hayatına uygun körlüğü telafi edici yapılar da yaratılmaktadır. Mağara balıklarında görülen gelişen ve gerileyen bütün değişimler balığın genetik yazılımında kayıtlıdır ve genlerin kontrolündedir. *A. mexicanus* türünün gözsüz fenotipinin yaratılmasında öncelikli olarak Pax6 geni görevlidir. Mağara balıklarındaki farklılıkların meydana gelmesinde görev alan bazı genler Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Mağara balıklarındaki değişimlere sebep olan bazı genler (Jeffery 2009)

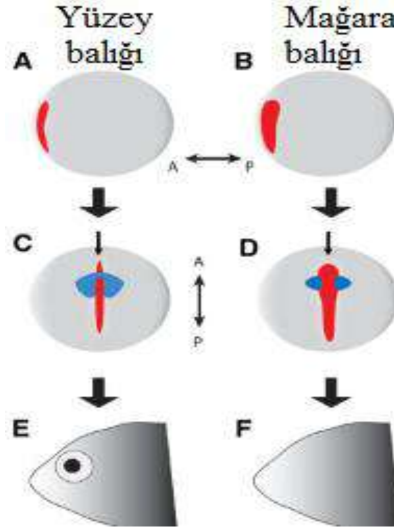
Geliştirici genler		Geriletici genler	
Gen	**Ekpresyon**	**Gen**	**Ekpresyon**
hsp90α	Lensler	pax6	Optik vesikül
shhA	Orta hat, beyin	gamma M-crystallin	Lensler
shhB	Orta hat	gamma B crystallin	Bilinmiyor
patched 1, 2	Orta hat	αA- crystallin	Lensler
pax2.1a	Optik vesikül	hodopsin	Retina
nkx 2.1a, b	Orta hat, beyin	neurofilament protein M	Bilinmiyor
vax1	Optik vesikül	pax6	Optik vesikül
lhx6, 7	Beyin	gamma M-crystallin	Lensler

Mağara balıkları uzun hayat süreleri, kimyevî ve mekanik sensörlerle donatılmış özel uzantıları, aşırı duyarlı koku sistemleri, hassas tat tomurcukları, özel ağız diş ve çene yapıları gibi mağara şartlarına uygun beslenme ve hissetme ile ilgili birçok yapıcı özelliklere sahiptirler (Jeffery 2001**)**. Ayrıca mağara balıklarının daha hassas (Yüzey balıklarına göre) kimyevi ve mekanik sensör sistemleri vardır. Yüzey balıklarına göre daha fazla ve vücudun farklı yerlerine yerleştirilmiş olan tat tomurcukları, mağara balıklarının karanlıkta daha hızlı ve kolay yiyecek bulmalarını sağlar. Mağara balıklarında tat tomurcukları gelişimi de birçok gen tarafından kontrol edilir (Jeffery 2001). *A. mexicanus* türünün çene yapıları ve beslenme davranışlarında da mağara hayatına uygun değişimler meydana gelmektedir. Göz olmasa da, farklı his organları ile çevreye daha iyi uyum sağlamakta, besinlerini ve düşmanlarını daha iyi algılamaktadır. Böylece balık adeta tüm vücudu ile görme özelliği kazanmakta ve kör mağara balıklarının hayatta kalması kolaylaşmaktadır. Körlük bir derece telafi edilmektedir.

Mağara balıklarında karanlık ortamda varlıkları algılamaya yarayan his organları, bir uçağa yerleştirilen gece görüş sisteminden kıyaslanamayacak derecede daha karmaşık ve mükemmeldir. İnsan yapımı gece görüş sistemlerinden en basitinin bile kendiliğinden veya tesadüfen oluşma ihtimali hiç yoktur. Canlılardaki bu derece mükemmel ve faydalı donanımlar nasıl tesadüfi olarak gelişebilir? İşte materyalist evrimcilerin canlılardaki harika sistemlerin meydana gelmesini ısrarla Yaratıcı'ya vermemeleri büyük bir hatadır. Bilimin materyalizme alet edilmesi ise, ancak materyalist evrimcilere has bir durumdur. Yoksa düşünen, akıllı ve vicdan sahibi insanların kabul edebileceği bir durum değildir.

9. PROTEİNLER GÖREVLİ MEMURLARDIR, KARAR VERİCİ OLAMAZLAR

Yakın zamana kadar, mağaralarda yaşayan balıkların lens hücrelerindeki programlı hücre ölümlerinin nasıl uyarıldığı bilinmiyordu. Günümüzde mağara balıklarında göz körelmesine pax6 geni etkinliğinin (expressionu) azalmasının sebep olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu genin gözdeki etkinliğinin azalmasına neden olan sebep nedir? Elbette bunun da bir sebebi olmalıdır. İşte mağara balıklarının embriyonik gelişimi esnasında embriyonik orta hat çizgisinde yayılan Sonic hedgeho (Shh) adı verilen bir protein sentezinin arttığı tespit edilmiştir. Pax6 geni etkinliğinin azalmasına da, Shh adlı protein miktarındaki artışın sebep olduğu ileri sürülmüştür. Shh adlı proteinin Pax6 ekspresyonunu azalttığı, lenslerde programlı hücre ölümünü arttırdığı, göz büyümesini durdurduğu ve göz dejenerasyonunu başlattığı tespit edilmiştir (Tian ve Price 2005). Yüzey ve mağara balıkları embriyolarındaki ilgili gen ekspresyon alanları Şekil 3'de verilmiştir.



Şekil 3. Yüzey ve mağara balıkları embriyoları Pax6 ve Shh gen ekspresyonları arasındaki farklılıklar. A, B: Mağara ve yüzey balıkları embriyolarında Shh (kırmızı) genişlemesinin lateral (yan) görünümü. C, D: Mağara ve yüzey balıkları embriyolarında Shh (kırmızı) ve pax6 (mavi) ekspresyonlarının dorsal görünümleri. E, F: Yetişkin yüzey balıkları ve mağara balıklarının kafaları. C ve D deki oklar embriyonik orta çizgiyi gösterir. A: anterior; P: posterior (Tian ve Price 2005)

Genç yüzey balık embriyolarında ön nöral plaktaki bilateral pax6 ekspresyon alanları (Şekilde 3'de mavi alanlar) daha büyüktür. Pax6 ekspresyon alanları, ön beyin ve gözü ayırmak için orta hatta karşı karşıya gelir. Hâlbuki mağara balıkları embriyolarının pax6 ekspresyon bölgeleri daha küçüktür ve anterior orta çizgide bir boşluk bırakacak şekilde birleşmez (Şekil 3). Sonraki gelişim aşamalarında, pax6 ekspresyonu mağara balıklarında yüzey balıklarındakinden daha küçük kalır. Anterior nöral plak üzerinde pax6 ekspresyonundaki azalma, birbirlerinden bağımsız olan tüm mağara balığı popülasyonları için genel bir özelliktir. Bu durum Shh ve pax6 genlerinin mağara balıklarında gözlerin yaratılmasında ve körleştirilmesinde görevli olduğunu göstermektedir.

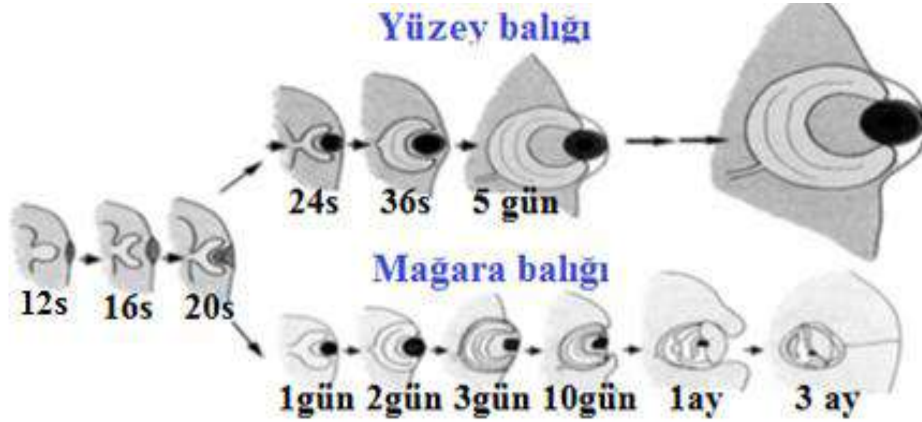
Mağara balıkları gözünde Shh proteininin artması, göz gelişiminde görevli olan Pax6 genini baskılamaktadır. Bunun neticesi olarak da gözler kapanmakta ve körleşmektedir. Shh proteini mağara balıklarının gözlerinin körleştirilmesine sebep olmasının yanında, mağara şartlarında gözle ilgili olmayan bazı önemli özelliklerin gelişimine de sebep olmaktadır. Mesela Shh adlı protein miktarındaki artış, mağara balıklarında tat tomurcuklarının arttırılmasına vesile olur. Bu da mağara balıklarının yiyecek bulma kabiliyetini artırır. Gözlerdeki körelme mağara hayatı için önemli bir kazanımla telafi edilmiş olur.

Materyalist evrimciler mağara balıklarında yapılan bu hikmetli değişimleri tesadüfi evrimsel mekanizmalara (Tesadüfî Mutasyonlar) vermişlerdir. Shh proteinindeki artışın mağara şartlarına adaptasyonu kolaylaştırdığını ve tam yerinde bir seçim olduğunu söylemişlerdir (Tian ve Price 2005). Görünüşte proteinler (Genler de protein yapıdadır) isabetli seçimler yapmakta, tam yerinde ve zamanında kararlar vermektedirler. Hâlbuki proteinlerde akıl ve şuur yoktur. İşte materyalist evrimciler işleri Yaratıcıya vermemek için Akılsızların akıllı, şuursuzların şuurlu işler yaptıklarını iddia ederler. Bir kere mağara balıklarında Shh proteini sentez mekanizması oldukça karmaşıktır ve tesadüfi mutasyonlarla oluşma ihtimali yoktur. İkinci olarak, Shh sentezi çok özel amaç ve gayelere göre yapılmaktadır. Çünkü Shh vasıtası ile gözler köreltilmekte ve faydalı yapılar geliştirilmektedir. Yapılan iş gözlerin körelmesinde olduğu gibi yıkıcı da olsa, tat tomurcukları ve mekanik biyosensörler gibi yapıcı da olsa mağara şartları için önemli faydalar sağlamaktadır. Materyalist evrimcilerin evrime delil olarak gösterdikleri tesadüfî mutasyonlar, kör bir insanın fırlattığı taşlara benzer. Hedefi her zaman ve her yerde tam isabetle vurma ihtimali yoktur. Lakin mağara balıklarındaki tüm canlılık

olaylarında hedefin tam isabetle vurulduğunu görüyoruz. O halde mutasyonlar da, proteinler de, genler de Yaratıcının kontrolündedirler.

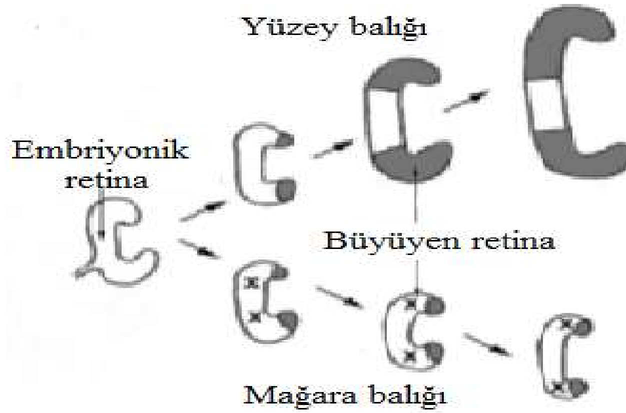
10. GÖZ LENSİ ORGANİZATÖR OLABİLİR Mİ?

Kör mağara balıklarında (*A. mexicanus*) yumurtanın döllenmesinden sonraki ilk 20 saate kadar olan göz gelişimi, yüzey balıklarının göz gelişimine benzer. Mağara balığı gözü kuluçkadan çıkıncaya kadar normal olarak gelişir (Şekil 4).



Şekil 4. *A. mexicanus* türü balıkların yüzey ve mağara formlarında göz gelişimi ve körelmesi (s: saat) (Yamamoto ve ark. 2004).

Önce normal olarak bir mercek ve optik kap oluşur. Ardından gelişim tedrici olarak yavaşlar, retina düzensizleşir, tamamen veya kısmen fotoreseptör hücreler kaybedilir ve göz, göz çukurunda kaybolur. Yüzey balıkları ve mağara balıklarında retina gelişimi hem hücre çoğalması, hem de programlı hücre ölümü ile yapılır (Şekil 5).



Şekil 5. *A. mexicanus* türünün yüzey ve mağara popülasyonlarında retina gelişimi (Jeffery 2009). Retina uçlarındaki koyu alanlar: Embriyo aşamasından sonra hücre çoğalması ile meydana gelen retina parçaları. X harfi ile işaretli alanlar: Programlı hücre ölümlerinin meydana geldiği retina parçaları

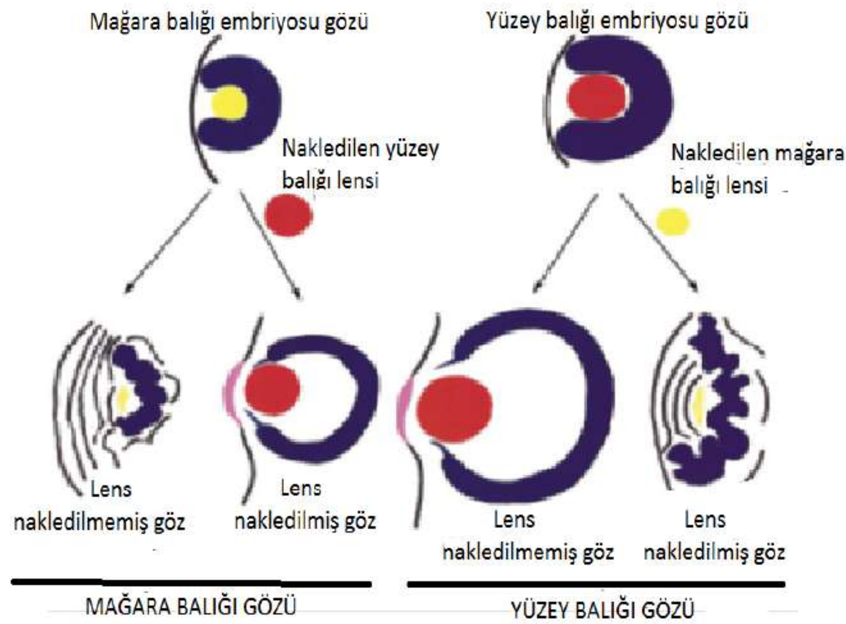
Hücre çoğalması ile yüzey balıkları retinası sürekli büyütülürken, mağara balıkları retinasında ise büyüme durdurulur ve programlı hücre ölümü başlar. Mağara balıklarında programlı hücre ölümü mercekte başlar ve retinaya yayılır. Mağara balığı lenslerinde hücre çoğalması durmaz. Ancak programlı hücre ölümü oranı çok yüksektir. Programlı hücre ölüm hızının hücre çoğalmasından daha yüksek olması lensi yok eder veya çok küçültür. Lenslerde programlı hücre ölümlerinin başlamasından birkaç gün sonra, mağara balıkları retinasında da programlı hücre ölümleri başlar. Yüzey balık lensi ve retinasında ise programlı hücre ölümü

görülmez. Mağara balıklarında retinanın gelişmemesinin, ölmekte olan merceğin büyümeyi düzenleyici bir faktör üretememesinden kaynaklanabileceği bildirilmiştir (Jeffery 2009).

Göz dejenerasyonu ilk olarak lenslerde başladığı ve diğer organlara yayıldığı için, lensler organizatör organ olarak görülmüştür (Jefery ve ark. 2003, Langecker ve ark. 1993, Wilkens 2007). Göz lensi nasıl organize edici ve yönetici olabilir? Ne lensi etkileyen ölüm programı, ne de lens organizatör olabilir. Şuurlu yapılan programlar ve akıllıca yapılan organizasyonlar akılsız ve şuursuz hücre ve dokulara verilemez. İşte Yaratıcı'nın yokluğuna şartlanmış materyalist evrimciler, program ve göz lensi gibi sebeplere İlahlık verirler. Programı görürler, programcıyı görmezler. Kitabı görürler, yazarı görmezler. Sanatı görürler, sanatkârı görmezler. Muhteşem binaları görürler, ustayı görmezler. İşte böyle bir mantık ancak materyalist evrimcilere mahsustur. Bakarlar, lakin görmezler.

11. LENS NAKLİ İLE KÖRLÜK GİDERİLİYOR. O HALDE LENS ORGANİZATÖR OLABİLİR!

Omurgalı canlılarda gözün kornea, pupil ve iris (Mağara balıklarında bulunmaz) kısımlarının yaratılması, göz lensinin normal şekilde gelişmesine bağlanmıştır (Tian ve Price 2005). Mağara balıklarında göz dejenerasyonunun lenslerde başladığı anlaşıldıktan sonra, lensin yüzey balıklarının göz gelişimindeki ve mağara balıklarındaki göz körelmesindeki rolünü daha iyi anlamak için bir lens nakil (transplantasyon) deneyi yapılmıştır (Şekil 6).

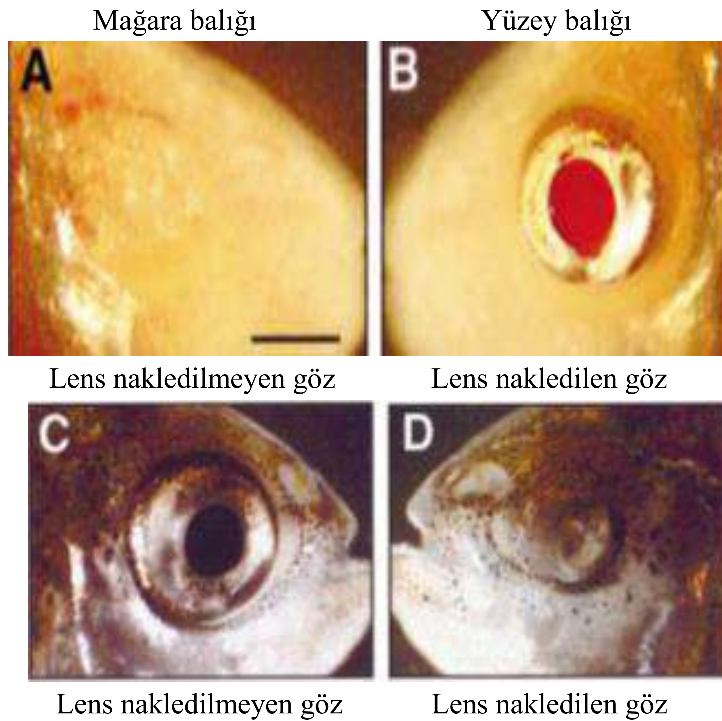


Şekil 6. Embriyonik gelişim sırasında bir yüzey balık merceğinin bir mağara balığına, bir mağara balığı merceğinin ise bir yüzey balığına nakli (Jeffery 2001)

Bu deneylerde aynı zamanda mağara balıkları lensindeki programlanmış hücre ölümünün belirleyici faktörünü bulmak da amaçlanmıştır. Acaba lenslerde başlayan programlanmış hücre ölümünü lensin bizzat kendisi mi yönetiyor? Yoksa lens dışında başka bir göz dokusu (Mesela retina) tarafından mı kontrol ediliyor? Yapılan bu deneyde yüzey balıklarının embriyonik gelişim döneminde merceği çıkarılarak mağara balıkları embriyosuna (Apoptoz başlamadan bir gün önceki embriyoya) nakledilmiştir (Şekil 6). Mağara balığı embriyosunun diğer gözüne ise lens nakli yapılmamış ve kontrol olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde bir mağara balığı embriyosu lensi de bir yüzey balığı embriyosuna nakledilmiştir. Mağara balığı embriyosu lensi nakledilen yüzey balığı gözünde lensin, tıpkı donör (Mağara balığı) embriyosundaki gibi, apoptoza uğradığı görülmüştür. Benzer şekilde, bir yüzey balığı embriyosunun merceği bir mağara balığı embriyosuna

nakledildiğinde de lensin yüzey balığında olduğu gibi büyümeye ve farklılaşmaya devam ettiği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar, en azından nakil zamanı sırasında, mağara balıkları lenslerindeki (merceklerindeki) programlı hücre ölümünün lensin alın yazısı (kaderi) olduğunu göstermektedir. Yani mağara balıkları lensindeki programlı hücre ölümü çevre şartları ve gözün başka dokularından bağımsız olarak, lensin kaderi olarak meydana gelmektedir. Bir yüzey balığı lensi naklinden sonra normalde mağara balıklarında eksik olan kornea ve iris gelişmiş, retina genişlemiş ve göz tamamen organize hale gelerek görme özelliği kazanmıştır (Şekil 7, B). Lens nakledilen göze zıt olarak, mağara balıklarının lens nakledilmemiş gözü ise normal programına göre dejenere olmuş, kapanmış ve görme özelliğini kaybetmiştir (Şekil 7, A). Aynı şekilde, bir mağara balığı lensi nakledilen yüzey balıklarında ise; göz gelişimi gerilemiş, kornea ve iris farklılaşmamış, retina büyüklüğü azalmış, göz kaybolmuş ve körleşmiştir (Şekil 7, D). Mağara balığı lensi nakli yapılmamış yüzey balığı gözü ise normal olarak gelişmiş (Şekil 7, C) ve tek gözlü bir yüzey balığı meydana gelmiştir (Yamamoto ve Jeffery, 2000, 2002).



Şekil 7. Lens transplantasyonunun (Nakil) göz gelişimine etkileri.

Lens nakli deneylerinden çeşitli sonuçlar çıkarılmıştır. 1. Lens, kornea ve iris farklılaşmasına, retina ve korneanın büyümesine aracılık eden göz gelişiminin organizatörüdür. 2. Mağara balığı lensi muhtemelen programlı hücre ölümünün bir sonucu olarak gözü organize etme yeteneğini kaybetmiştir. 3. Mağara balığı gözü ve aksesuar dokuları normal bir yüzey balık lensi tarafından üretilen sinyallere cevap verme yeteneğindedir. 4. Lens, mağara balıklarının göz körelmesinde önemli bir rol oynar ve programlı hücre ölümü mekanizmasını kontrol eder (Jefery ve ark. 2003, Tian ve Price 2005). Daha sonra benzer deneyler diğer mağara balıklarında da yapılmış ve lensin diğer mağara balıklarında da göz körelmesinin merkezi olduğu bildirilmiştir. Ancak mağara balıkları lenslerinde programlı hücre ölüm talimatının (Sinyalinin) nasıl verildiği, ölüm talimatının diğer dokulara nasıl ve hangi aracılarla iletildiği net olarak anlaşılamamıştır. İlerleyen yıllarda lenslerde ölüm sinyalini başlatanın ve gönderenin elbette bazı biyomoleküller olduğu keşfedilecektir. Bu sebepler silsilesi hiç bitmeyecek ve zaman geçtikçe bilinmeyenler daha da artacaktır. Materyalist evrimciler de bu gün lensleri organizatör olarak gösterirken, ilerde belki de bir biyomolekülü (Mesela bir proteini veya

bir kalsiyum elementini) organizatör olarak göstereceklerdir. Hep sebeplere takılacak, akılsız ve şuursuz maddeye akıl ve şuur vermek zorunda kalacaklardır. Şartlara göre otomatik yanıp sönen farları olan bir otomobil ile karanlık mağaralarda gözleri kapanan balıkları karşılaştıralım ve idrak (Akıl yürütme) terazisi ile tartalım (Şekil 8).



Şekil 8. Materyalist evrimcilerin İlah tanımaz felsefeleri akıl dışıdır

Şekil 8'deki karşılaştırmaya göre, materyalist evrimciler bir otomobilin karanlıkta sönen farlarının nasıl söndüğünü araştırırlar ve sebepler silsilesini incelerler. Otomobili tasarlayan ve idare eden tasarımcıyı görmezler. Karanlıkta farların sönmesini bu gün ampule, yarın elektrik akımının kesilmesine, sonra aküye, daha sonra şarj dinamosuna veya sigortaya, en sonunda da otomobildeki ilgili yazılıma vb. sebeplere verirler. Evet, şartlara göre farların yanıp sönmesinde birçok sebep vardır. Ancak farların şartlara göre yanıp sönmesini planlayan, otomobile ilgili donanımı ve programı yerleştiren bir tasarımcı ve usta vardır ve istediği zaman da programa ve sisteme müdahale edebilir. İşte Yaratıcı'ya inananlar (İslamî manada) hiçbir zaman sebepleri inkâr etmezler. Ancak akılsız ve şuursuz sebeplere iş yaptıranın Yaratıcı olduğuna inanırlar. Çünkü akılsızlar akıllı, şuursuzlar ise şuurlu işler yapamazlar. İşte *A. mexicanus* türü balıkların mağara popülasyonlarında gözlerin körelmesi olayında; lensler de, lens hücrelerindeki ölüm programı da, programı aktive eden biyomoleküller de hepsi sebeplerdir. *A. Mexicanus* türü balıklardaki göz körelme olayı tüm sebepleri ile birlikte Yaratıcı'nın kontrolündedir. Çünkü yapılan iş hikmetlidir. Akılsız ve şuursuz madde ise organize olup, hikmetli işler yapamazlar. İşte materyalist evrimciler lensi veya biyomolekülleri organizatör olarak görmekle, bu sebeplere İlahlık vermektedirler.

Yaratıcı hiçbir varlığa vermediği bir özelliği insana vermiştir. Bu özellik ise; Yaratıcı'nın Rububiyetine (Terbiye etmesine) müdahale yetkisidir. İşte insan normalde körleşecek olan bir mağara balığı gözüne, bir yüzey balığı lensini naklederek gözün görme özellikte yaratılmasına vesile olmaktadır. Yani insan Yratıcı'nın kanunlarına müdahale etmektedir. Eğer insanın müdahalesi Yaratıcının hikmetine uygun ise, yaratma fiili insanın istediği gibi gerçekleşmektedir. Burada insana verilen yetkinin ve mesuliyetin ne denli büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Materyalist evrimciler mağara balıklarında evrimsel değişimlerin lensleri hedef aldığını iddia ederler. Evrim boyunca, mağara balığı lensinin göz gelişimini destekleme kabiliyetini kaybetmiş olduğunu savunurlar. Lenslerdeki değişimlerin de tesadüfi mutasyonlarla olduğunu söylerler (Jefery vd 2003, Langecker ve ark.

1993; Yamamoto ve Jeffery 2002, Tian ve Price 2005). Evrimsel değişimler neden sadece lensleri hedef alsın ki? Hem tesadüflere dayalı evrimsel değişimler neticesinde nasıl oluyor da, hep olumlu özellikler meydana geliyor? Gözlerin körelmesi mağara balıkları için olumlu bir özelliktir. Yani balığın faydasınadır. Rastgele mutasyonlarla lensler değişime uğramış ise, balığın gözünü köreltecek seviyedeki mutasyonlar neden canlının üreme sisteminde aynı seviyede değişime sebep olmamıştır? Görüldüğü gibi, tesadüfi mutasyonlarla mağara balıklarında meydana gelen göz kayıplarının izahı mümkün değildir. Çünkü mağaralarda yaşayan balıklarındaki tüm olumlu veya olumsuz değişimler mağara şartları için faydalıdır. Dahası, lenslerdeki değişim programlıdır, programın hangi şartlarda çalışacağı planlıdır, hangi dokuların nasıl ve ne kadar etkileneceği de bellidir. O halde canlıdaki değişimler tesadüflerle değil, kasıtlı ve bilerek yapılmaktadır.

12. SONUÇ

Mağaralarda ve derin denizlerde yaşayan balıklarda şartlara uygun bazı değişimler meydana gelir. Bu değişimlerin başında göz kaybı ve körlük, ışık saçan organlar, körlüğü telafi edici kimyevî biyosensörler sayılabilir. Mağara ve derin denizlerde yaşayan garip canlılar her zaman insanoğlunun merakını celp etmiştir. Hakkında en çok araştırma yapılan ve merak edilen mağara hayvanlarından birisi de Meksika Tetrası (*A. mexicanus*) olarak bilinen bir tatlı su balığı türüdür. Bu balığın ışıklı bölgelerde yaşayan bireyleri gayet iyi gören gözlere sahipken, ışıksız ortamlar olan mağaralarda yaşayan bireyleri ise gözsüz ve kördürler. Mağara balıklarında gözlerin körelmesi meselesini materyalist evrimciler felsefelerine alet etmişler ve evrim teorilerine delil olarak göstermişlerdir. Hâlbuki ışıklı ortamlardaki balıkların gözlerinin yaratılması gibi, ışıksız yerlerdeki balıkların gözlerinin köreltilmesi de Yaratıcı'nın varlığını gösterir. Şöyle ki;

1. Mağaralarda gözlerin körelmesi Darwin'in iddia ettiği gibi balık için zararlı değil (Darwin 1859, Jeffery 2005), faydalıdır. Bu ise mağara balıklarında göz körelmesinin kasıtlı yapıldığını gösterir.

2. Mağara balıklarında gözlerin körelmesi canlının genetik yapısında bulunan hikmetli programlar sayesinde meydana gelir. Hikmetli yapılan böylesine hassas programlar ise tesadüfî mutasyonlarla oluşmuş olamaz.

3. Gözleri körelten ölüm programında görev alan biyomoleküller akıllı hareket ederek, gayeli işler yaparlar. Bu ise Yaratıcı'nın ilmi ve iradesi ile hareket ettiklerini gösterir.

4. Tüm mağaralarda yaşayan balıklarda gözler aynı mekanizma ile kapanıp, körelir (Romero ve Paulson, 2001, Jefery ve ark. 2003). Bu ise materyalist evrim mantığına zıttır. Çünkü farklı mağaralarda birbirlerinden bağımsız evrimleşen(!) balıkların genetik yapısında aynı programlar olmamalıdır.

5. Ölüm programı sadece gözleri kapatıp, körleştirecek dokulardaki hücreleri öldürüyor. Komşu dokulardaki hücreleri ise etkilemiyor. Bu ise mağara balıklarında meydana gelen körlük olayının tesadüfî mutasyonlarla değil, bilinçli ve gayeli yapıldığını gösterir.

6. Mağara balıklarında gözler körleştirilirken, şartlara uygun his organları yaratılır. Böylece körlük telafi edilir. Canlılardaki şartlara uygun harika donanımlar, işlerin bilerek ve şuurlu yapıldığını gösterir

7. Materyalist evrim mantığına göre, değişim mevcut şartlara göre olur. Evrimsel mekanizmalar canlının ileride başına gelecek şartları düşünerek işlemez. Hâlbuki ışıklı bölgelerde yaşayan tüm balıklarda gözleri körleştirecek mekanizma vardır. Bundan dolayı mağaralara giren ve derin denizlerde yaşayan balıklarda gözler yaklaşık aynı mekanizmalar işletilerek köreltilir. Bu ise balığın ileride başına gelecek şartları bilen Yaratıcı'nın işi olabilir.

8. Önceleri ayrı tür olarak tanımlanan farklı mağara balıklarının günümüzde aynı tür (*A. mexicanus*) olduğu anlaşılmıştır. Gözleri kapatıp körleştirecek derecede etkili olan mutasyonlar milyonlarca yıldır canlının üreme sisteminde üremeye mani olacak derecede bir değişikliğe sebep olmamıştır. Bu ise canlıdaki değişimlerin tesadüfî mutasyonlarla değil, kasıtlı yapıldığını gösterir.

Tüm canlılık olayları genetik yapıdaki programlar işletilerek yapılır. Canlının gen havuzunda bulunan yazılımlar ne derece değişime müsaade ediyorsa, canlı o nispette değişebilir. Doğal olarak canlının genetik yapısında tayin edilmiş hudutların dışına çıkılamaz ve canlı ölür. İşte materyalist evrimcilerin hatası; canlılardaki tüm değişimlerin tesadüfi mutasyonlarla meydana geldiğini söylemeleridir. Hâlbuki canlılardaki tüm olumlu (Mesela gözün yaratılması) ve olumsuz (Mesela gözün köreltilmesi) olaylar hikmetlidir, belli ve özel amaçlar esas alınarak yapılır. O halde canlılık kör tesadüfler ve şuursuz sebeplerle idare edilmiyor. Tüm olaylar ve sebepler Yaratıcı'nın ilmi ve iradesi ile oluyor ki; böyle hikmetli ve gayeli işler yapılıyor.

Materyalist ateist evrimci görüş mantıklı ve tutarlı esaslar üzerine bina edilmemiştir. Bu İlah tanımaz felsefe savunucuları; Muhteşem yapıları görüp, ustayı görmezler. Programı görüp, programcıyı görmezler. Sanatı görüp, sanatkârı görmezler. Kitabı görüp, yazarı görmezler. Bakarlar, lakin görmezler. Görmek de istemezler. Zaten mantıksız olan materyalist ateist evrimci görüş, ilmin ilerlemesi ile tamamen iflas etmiştir. Bunun yerine görünüşte daha mantıklı olan, ancak gerçekte çok daha mantıksız materyalist deist evrimci görüş yaygınlaşmıştır. Materyalist deist evrimci görüş ise, Yaratıcının varlığını kabul eder, fakat işlere karışmadığını savunur. İslami manada Yaratıcıya inanan (Müslüman teist), materyalist ateist evrimci ve materyalist deist evrimci kişiler arası temel farklılıklar tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Üç felsefi görüş arası temel farklılıklar

Müslüman teist kişi	Materyalist ateist evrimci kişi	Materyalist deist evrimci kişi
Yaratıklar varsa, Yaratıcı vardır	Yaratıklar vardır, Yaratıcı yoktur	Yaratıcı vardır, yaratıklara karışmaz
Kitap varsa, kâtip vardır	Kitap vardır, kâtip yoktur	Kâtip vardır, yazıma karışmaz
Sanat varsa, sanatkâr vardır	Sanat vardır, sanatkâr yoktur	Sanatkâr vardır, sanata karışmaz
Yapı varsa, usta vardır	Yapı vardır, usta yoktur	Usta vardır, işe karışmaz
Program varsa, programcı vardır	Program vardır, programcı yoktur	Programcı vardır, işleyişe karışmaz
Hikmetli işler varsa, hakîm vardır	Hikmetli işler vardır, hakîm yoktur	Hakîm vardır, işlere karışmaz
Kasıt varsa, kasteden vardır	Kasıt vardır, kasteden yoktur	Kasteden vardır, kasıtlı işlere müdahale etmez

Yaratıcının varlığı ve işlere müdahale ettiği, canlılar ve canlıların içinde yaşadıkları sistemin (Dünya ekosistemi) denge ve düzeninden anlaşılmaktadır. Dünyamızdaki tüm şartlar hayat için özel tasarlanmıştır. Bu da dünya ve içindeki canlıları tasarlayanın aynı tasarımcı olduğunu göstermektedir. Yaratıcı özel mağara ekosistemlerinde yaşayacak canlıları da uygun donanımda yaratmıştır. Mağara şartlarında gözlerin köreltilmesi, renk pigmentlerinin azaltılması veya yok edilmesi ve mekasensör his organlarının yaratılması son derece hikmetli işlerdir. Böylesine hikmetli işler ise, Yaratıcının hem varlığını hem de İlim ve Kudretini göstermektedir. İşte Yaratıcının varlığı ve her an işlere müdahale ettiği, kuru bir iddia değil, yapılan işlere bakarak aklın ve vicdanın tasdik ettiği bir gerçektir.

KAYNAKLAR

1. Avise J.C. ve Selander R.K. Evolutionary genetics of cave dwelling fishes of the genus Astyanax. Evolution, 1972, 26, 1–19.

2. Ashley-Padan R., Marquardt T., Zhou X., ve Gruss P. Pax6 activity in the lens primordium is required for lens formation and for correct placement of a single retina in the eye. Genes Dev., 2000, 14, 2701–2711.

3. Behrens M., Wilkens H. ve Schmale H. Cloning of the alphaA-crystallin genes of a blind cave form and the epigean form of Astyanax fasciatus: A comparative analysis of structure, expression and evolutionary conservation. Gene, 1998, 216,319–326.

4. Bradic M., Teotonio H. ve Borowsky R.L. The Population Genomics of Repeated Evolution in the Blind Cavefish Astyanax mexicanus, Mol. Biol. Evol., 2013, 30 (11), 2383–2400.

5. Darwin C. On the origin of species based on natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life, 6th ed. London, 1859.

6. Darwin C. Onur Yayınları, 2. baskı, 6. Bölüm. s 212-213. Orijinal metin: Darwin, C. 1872. The Origin of Species, 6th ed. London, 1872.

7. Dowling, T.E. Martasian D.P. ve Jeffery W.R. Evidence for multiple genetic lineages with similar eyeless phenotypes in the blind cavefish, Astyanax mexicanus. Mol. Biol. Evol., 2002, 19, 446–455.

8. Gehrinh W. ve Seimiya M. Eye evolution and the origin of Darwin's eye prototype Eye, Italian Journal of Zoology, 2010, 77 (2): 124–136.

9. Gross J.B, The complex origin of Astyanax cavefish, Gross BMC Evolutionary Biology, 2012, 105, 1-12.

10. Halder, G., Callaerts P. ve Gehring W.J. Induction of ectopic eyes by targeted expression of the eyeless gene in Drosophila. Science, 1995, 267, 1788–1792.

11.http://www.fishbase.org/summary/FamilySummary.php?ID=102 (05.10.2018)

12. https://tr.wikipedia.org/wiki/Tetragiller (05.10.2018)

13. Jeffery W.R. ve Martasian D.P. Evolution of eye regression in the cavefish Astyanax: Apoptosis and the Pax-6 gene. Amer. Zool., 1998, 38, 685–696.

14. Jeffery W.R. Cavefish as a model system in evolutionary developmental biology. Dev Biol., 2001, 231, 1–12.

15. Jefery W.R., Strickler A.G., Yamamoto Y. To See or Not to See: Evolution of Eye Degeneration in Mexican Blind Cavefish, INTEGR. COMP. BIOL., 2003, 43, 531–541.

16. Jeffery W.R. Adaptive Evolution of Eye Degeneration in the Mexican Blind Cavefish. Journal of Heredity, 2005, 96 (3), 185–196.

17. Jeffery W R. Evolution and development in the cavefish Astyanax, Curr Top Dev Biol., 2009, 86, 191–221.

18. Krauss S., Johannsen T., Korzh V., ve Fijose A., Zebrafish pax[zf-a]: A paired box gene expressed in the neural tube. EMBO J., 1991, 10, 3609–3619.

19. Krishnan J ve Rohner N. 2017. Cavefish and the basis for eye loss, Phil. Trans. R. Soc. B 372: 20150487 (http://dx.doi.org/10.1098/rstb.2015.0487).

20. Langecker T.G, Schmale H. ve Wilkens H. Transcription of the opsin gene in degenerate eyes of cave dwelling Astyanax fasciatus (Teleostei, Characidae) and its conspecific ancestor during early ontogeny. Cell Tiss. Res., 1993, 273, 183-192.

21. Mitchell R.W., Russell W. H. ve Elliot W.R. Mexican eyeless characin fishes, genus Astyanax: Environment, distribution, and evolution. Spec. Publ. Mus. Texas Tech Univ., 1977, 12, 1–89.

22. Püschel A.W., Gruss P., ve Westerfield M. Sequence and expression pattern of pax-6 are highly conserved between zebrafish and mice. Development, 1992, 114, 643–651.

23. Romero A., ve Paulson K.M. It’s a wonderful hypogean life. A guide to the trogomorphic fishes of the world. Environ. Biol. Fishes, 2001, 62,13–41.

24. Strecker U., Bernatchez L., ve Wilkens H. Genetic divergence between cave and surface populations of Astyanax in Mexico (Characidae, Teleostei). Mol. Ecol., 2003, 12, 699–710.

25. Strickler A.G, Yamamoto Y., Jeffery W.R. Early and late changes in Pax6 expression accompany eye degeneration during cavefish development. Dev Genes Evol, 2001, 211, 138–144.

26. Strickler A.G. Famuditimi K., ve Jeffery W.R., Retinal homeobox genes and the role of cell proliferation in cavefish eye degeneration. Int. J. Dev. Biol., 2002, 46, 285–294.

27. Tatlı A. Evrim ve yaratılış, Genişletilmiş 4. Baskı, Hilal Ofset, Isparta, 2014.

28. Tian N.M.M. ve Price D.J. Why cavefish are blind, BioEssays, 2005, (27), 235–238.

29. Wilkens, H. Genetic interpretation of regressive evolutionary processes: Studies of hybrid eyes of two Astyanax cave populations (Characidae, Pisces). Evolution, 1971, 25, 530–544.

30. Wilkens H. ve Burns R.L. A new Anoptichthys cave population (Characidae, Pisces). Ann. Speleol, 1972, 27, 263–270.

31. Wilkens, H. Evolution and genetics of epigean and cave Astyanax fasciatus (Characidae, Pisces). Evol. Biol., 1988, 23, 271–367.

32. Wilkens H. Regressive evolution: ontogeny and genetics of cavefish eye rudimentation, Biological Journal of the Linnean Society, 2007, 92, 287–296.

33. Yamamoto Y. ve Jeffery W.R. Central role for the lens in cavefish eye degeneration. Science, 2000, 289, 631–633.

34. Yamamoto Y. Ve Jeffery W.R. Probing teleost eye development by lens transplantation. Methods, 2002, 28, 420–426.

35. Yamamoto Y, Stock D.W., and Jeffery W.R. Hedgehog signaling controls eye degeneration in blind cavefish. Nature, 2004, 431, 844–847.

ORGANIZED ENTITY: ORGANISM

Assoc. Prof. Dr. Köksal PABUÇCU

Gaziosmanpaşa Universitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Tokat, Türkiye

kpabuccu@gmail.com

Abstract

The word organism began to be used for the first time in 1703. This word is directly related to term organization. In a certain place, in a certain volume, the system that comes together with the functioning of organized molecules in a regular and functional way can be called an 'organism'. This definition is not enough for the organism. In order for this small system to be an organism, it must also be able to organize with external systems. For example, a single-cell organism's intracellular systems (such as respiration, circulation and digestive), at the same time, must be able to integrate with the outside systems (such as solar, air, water, pressure) too. This integration must be continuous and synchronized. Without synchronized integration, there can be no (living) ‘organism’. All simple or complex organisms need to be organized with all systems (like lock and key).

The health of the organism depends on the exact functioning of this organization. In medicine, even in the diagnosis of diseases, the integration of the organism (e.g. human organism) with internal and external systems is considered. For example, respiratory system diseases are diagnosed based on the synchronization of the air system with the organism's respiratory system. The effect of drugs on the organism is exactly the same, too. A good medicine should be able to integrate in the best way with the organism.

As a result, an organism tells us that the owner of all systems is the only One (Vâhid, Ehad) and all these systems are governed by Him (Müdebbir, Bâri).

Key Words: Organism, Ehad, Mudebbir, Bâri

ORGANİZE VARLIK: ORGANİZMA

Doç. Dr. Köksal PABUÇCU

Özet

Organizma kelimesi ilk defa 1703'te kullanılmaya başlandı. Bu kelime, ‘organizasyon’ terimiyle doğrudan bağlantılıdır. Belli bir yerde, belli bir hacimde, düzenli ve fonksiyonel bir şekilde organize olan moleküllerin bir araya gelmesiyle oluşan sistem, 'ORGANİZMA' olarak adlandırılabilir. Bu tanım, organizma için yeterli değildir. Bu küçük sistemin bir ‘organizma’ olması için, dış sistemlerle de ‘organize’ olması gerekir. Meselâ, tek hücreli bir organizmanın (solunum, dolaşım ve sindirim gibi) hücre içi sistemleri, aynı zamanda, (güneş, hava, su, basınç gibi) dış sistemlerle de entegre olabilmelidir. Bu entegrasyon, devamlı ve senkronize bir şekilde olmalıdır. Senkronize entegrasyon olmadan, hiçbir varlık (canlı) ‘ORGANİZMA’ olamaz. Tüm basit veya karmaşık organizmaların bütün sistemler ile (kilit ve anahtar gibi) organize edilmesi gerekmektedir.

Organizmanın sağlıklı olması, bu organizasyonun tam işleyişine bağlıdır. Tıpta hastalıkların teşhisinde bile, (insan organizması gibi bir) organizmanın iç ve dış sistemlerle bütünleşmesi göz önüne alınır. Meselâ solunum sistemi hastalıkları, hava sisteminin organizmanın solunum sistemi ile olan senkronizasyonuna göre teşhis edilir. İlaçların organizma üzerindeki etkisi de aynıdır. İyi bir ilaç, organizma ile en iyi şekilde bütünleşebilmelidir.

Sonuç olarak; bir organizma, bize tüm sistemlerin sahibinin tek olduğunu (Vâhid, Ehad) ve tüm bu sistemlerin O'nun (Müdebbir, Bâri) tarafından yönetildiğini ifade eder.

Anahtar Kelimeler: Organizma, Ehad, Müdebbir, Bâri

GİRİŞ

Kelimeler; tıpkı büyük hazinelerin anahtarları, ağaçların küçük çekirdekleri gibidir. Her çekirdek sümbüle, her kelime taharriye muntazırdır. Taharri ve tetebbuatla sümbüllenir, derunundaki manalar, gün yüzüne çıkarlar.

Geniş anlamlar yüklenmiş kelimelerden biri de, bu çalışmaya konu olan ve öncelikle Fransızca'dan, daha sonra İngilizce'den uyarlanmış **'organizma'** kelimesidir. Bu kelime etimolojik olarak **'érgon'** (iş), **'erg'** (çalışma), **'orgue'** (alet) **'org'** (araç), **'organe'** (organ), 'organe+ism' **'organisme'** şeklinde türetilmiştir. 'Organism' kelimesine **'çeşitli fonksiyonlara sahip, parçalardan oluşan bütün'** anlamı yüklenmiştir. Fransızca ve İngilizce **'erg'** (fizikte iş birimi) sözcüğü, Eski Yunanca **érgon ἔργον** (iş, çalışma) sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcük, Hint-Avrupa dilinde **'werg'** (çalışmak) şekline dönüştürülmüştür. Farsça **'varzīdan'** (toprağı işlemek), İngilizce **'work'**, Almanca **'werk'** (çalışma) anlamlarına gelmektedir (2).

Organizma kelimesinin geçtiği tüm etimolojik aşamalarda, fonksiyonel bir durum söz konusudur. **'Çalışmak', 'işlemek'**, **'çeşitli fonksiyonlara sahip olmak'**, bu kelimenin karakteristik özelliğidir. Kelimenin bir başka özelliği de **'parçalardan oluşan bir bütün'** ve bu parçalarla birlikte **'fonksiyonel olmaktır'**.

Organizma kelimesinin işaret ettiği manalar, bize **'organizma'** olarak tanımlanan varlıkların da, **'tüm parçalarıyla fonksiyonel olması'** gerektiğini ifade etmektedir.

Bu kelime, ilk defa 1703 yılında kullanılmaya başlandıktan sonra **'organizasyon'** terimiyle doğrudan bağlantılı anlamıyla, biyolojide **'canlı varlık'** olarak işaretlendi (3). **'(Vücut denilen) Belli bir yerde, belli bir hacimde, düzenli ve fonksiyonel bir şekilde organize olan atom, molekül, hücre gibi yapı ve yapıtaşlarının, bir araya gelmesiyle oluşan sistem, 'ORGANİZMA'** olarak adlandırılabilir. *Bu tanım, organizma kelimesinin iç fonksiyonlarını ifade etmek için yeterli, lakin dış fonksiyonelliğini tanımlamak açısından yetersizdir. Çünkü bu küçük sistemin, bir 'organizma', yani 'canlı' olabilmesi için, onun dış sistemlerle de **'organize'** olması gerekir. Meselâ, tek hücreli bir organizmanın (solunum, dolaşım ve sindirim gibi) hücre içi sistemlerinin kendi arasında ve aynı zamanda, (güneş, hava, su, basınç gibi) dış sistemlerle de entegre olabilmesi lazımdır. Yoksa o varlık, organizma vasfına ulaşamaz.*

Şu halde bir organizmanın hem **'organizasyonu'** hem de **'entegrasyonu'** bulunmalıdır. Üstelik bu **'entegrasyonun devamlılığı'** ve **'senkronizasyonu'** olmalıdır. Senkronize entegrasyon olamayan hiçbir varlık (canlı) 'ORGANİZMA' olamaz.

Tüm basit veya karmaşık organizmaların, kâinattaki bütün sistemlerle (kilit ve anahtar gibi) senkronize bir şekilde entegre ve organize olması gerekmektedir.

1. BİLİMLER AÇISINDAN 'ORGANİZMA' TANIMLARI

Yukarıda belirtilen özellikleriyle, organizmanın farklı bilim dalları açısından bir tanımı yapılabilir. Mesela;

Biyoloji bilimi açısından 'organizma'; *"kâinatın özü, özetidir'. 'İçinde hayat enerjisi olan', 'hayatlı', 'hareketli', 'can denilen ışığa sahip', 'zararları def'e', 'faydaları celbe' istidatlı, 'büyüyen', 'gelişen', 'üreyebilen' ve 'tepki gösterebilen' bir varlık"* olarak ifade edilebilir.

Maddesi itibariyle **'Mona Lisa' (La Joconde)** tablosu, organize bir eserdir, hatta resim san'atında (Leonardo Da Vinci tarafından 1503 yılında yapılan) bir 'şaheserdir'. Mona Lisa ne yazık ki, yüzlerce yıldır 1797' den beri bulunduğu Louvre Müzesi'ndeki yerinden 'hareket edemedi', kendisi gibi bir eser 'doğuramadı'. 'Ne kimseyle konuşabildi', ne de 'yüzüne konan bir sineği kovabildi'. Hatta 'gözüne uzatılan

bir parmağa' 'göz kapağıyla tepki bile veremedi'. Tuvalin, fırça ve boyaların, Leonardo Usta tarafından organize edilmesiyle meydana geldi, lakin (mikrop gibi) basit bir varlık kadar bile 'organize' olamadı ve biyolojik açıdan 'canlı' vasfını kazanıp 'organizma' mertebesine yükselemedi.

Kimya bilimi açısından 'organizma'; *'çevresindeki elementlerden istifade edebilen', bünyesinde çeşitli analiz ve sentez reaksiyonlarının yapıldığı', ' gerekli bileşik, reaktif ve katalizörlerin ihtiyaca göre anında sentezlenebildiği' 'gerekli şartların kolaylıkla sağlanabildiği' kusursuz bir laboratuvardır.*

Bir kimya laboratuvarında her türlü şart ve malzeme bulunmaz. Yapılacak deneye göre düzenekler kurulur, gereken maddeler önceden hazır edilir. Saatlerce süren denemelere başlanır. Deney esnasında küçük bir malzeme ya da madde eksik olsa, deneme akim kalır. Gerekli herşeyin içinde üretildiği, ihtiyaca göre reaktif ve katalizörlerin anında sentezlenebildiği, değişen şartların kolaylıkla stabil hale getirilerek, binlerce zincir reaksiyonun senkronize ve çok kısa zamanda yapılabildiği bir laboratuvardır organizma.

Biyokimya bilimi açısından 'organizma'; *'tüm biyomoleküllerin, anabolik ve katabolik reaksiyonlarının eksiksiz gerçekleştirildiği bir organizasyondur'.*

Milyonlarca insanın, haberdar olduğu ve merakla beklediği bir organizasyonda beklenen gerçekleşmezse hayal kırıklığı yaşanır. Işıklar tam, her şey mükemmel, fakat sahne boş ise arbede çıkar (!) Büyük bir restoranda, iftar vakti yemeklerin yapılması ve servisi önemli bir organizasyon ve de senkronizasyon gerektirir. Milyarlarca hücrenin beklediği besinlerin, eksiksiz üretildiği ve çok kısa bir sürede servis edildiği bir 'organizasyondur' organizma.

Tıp bilimi açısından 'organizma'; *'kendine has ümmin sistemi bulunan', 'hasarını kendi içinde tamir ve tedavi edebilecek özel mekanizmalara sahip' kompleks bir 'sistemdir'.*

Bir otomobil, bir organizma değildir. Çünkü kendine ait tamir sistemi sınırlıdır. Eğer organizma gibi olsaydı, kaza yapan arabayı tamir atölyesine değil, benzin istasyonuna götürürdük. İçirirdik benzini, tampon yaralarının geçmesini beklerdik (!)

Ekonomi bilimi açısından 'organizma'; *'gelir-gider yönetiminin dengeli bir şekilde yapıldığı ve eksiği olmayan, fazlası taşmayan 'bir dükkândır'.*

Ekoloji bilimi açısından 'organizma'; *'kâinattaki tüm sistemlerle entegre edilmiş, zarar ve menfaati karar kılmış, korunaklı, huzurlu ve sakin bir yuvadır'.*

Matematik bilimi açısından 'organizma'; *'tüm sistemleri, matematiksel bir nizam, intizam ve mizan ile dengelenmiş', 'kusursuz ve hassas bir terazidir'.*

Mühendislik bilimi açısından 'organizma'; *'tüm sistemleriyle 7/24 durmaksızın, kesintisiz ve yüksek verimle çalışan, enerjisi kendi içinde üretilen bir makinadır'.*

Yazılım mühendisliği açısından 'organizma'; *'varlık süreci içinde gerçekleşen her bir aktivitenin, atılan her adımın, geçilen her basamağın, her hareket ve sonucun an be an plan, program ve algoritmasının önceden yapıldığı 'robotik bir sistemdir'*

Robotların basit bir hareketi için yüzlerce algoritmik adım hesaplanıp, yazılım yapıldıktan sonra hafıza kartına aktarılıyor. Hizmetkâr olarak planlanan bir robotun, bir bardağı nazikçe tutabilmesi için el sistemine yüzlerce yazılım, milyonlarca dolara yaptırılıyor.

Her uzvunun, her hareketinin algoritmik yazılımları, kendi genetik hafizasına kodlanmış bir robottur organizma. Elinin, ayağının, başının, kanatlarının yapacağı tüm hareketlerin yazılımı yapılmış ve kader programında dercedilmiştir. Gelişiminin her aşamasında, tüm âzâlarının bütün hareketleri ve onların algoritması düşünülürse, yazılım sonsuza ulaşır.

2. ORGANİZASYON DERECESİ

Ekolojik açıdan organizmanın organizasyon derecesi önemlidir. Bir hücrelilerden, çok hücreli kompleks canlılara kadar, biyosferde büyük bir organizma çeşitliliği görülmektedir. Bu organizasyon derecesi, organizma içinde de bulunmaktadır. Yaklaşık üç yüz civarında olduğu tahmin edilen atom altı parçacıklar, atomlar, primer-sekonder-tersiyer moleküller, DNA- RNA gibi kompleks moleküller, hücre içi sitoplazmik organizasyon, organeller, hücre zarı, hücreler, dokular, organlar, organ sistemleri ve 'organizma'ya kadar yükselen organizasyon derecesi görülmektedir. Bu organizasyon derecesi, biyosfere ve hatta kâinatın sınırlarına kadar uzanmaktadır(5).

3. İÇ SİSTEMLERİN ORGANİZASYONU

Atomlar molekülleri, moleküller de organizmanın en küçük yapı taşı hücreyi meydana getirir. İnsan bedeni yaklaşık 200 çeşit hücreden oluşmuştur. Farklı hücre grupları bir araya gelerek kasları, kemikleri, kan ve organları meydana getirirler. Yetişkin bir insanda ortalama 7. 10^{27} atom ve onlardan meydana gelen yaklaşık 70 trilyon hücre bulunmaktadır(6).

Bir organizma içinde tüm hücreler birbirleriyle entegre bir organizasyon içinde, adeta tek bir parça şeklindedir. Hücreler tüm sistemlerle bağlantılı ve her sistemin kanunlarıyla hükümlüdür. Sistemlerin arkasında her zaman kanunlar vardır. Mesela, nasıl ki eğitim sisteminin, trafik sisteminin arkasında belli kanunlar vardır, öyle de organizmada bulunan sistemlerin arkasında da spesifik kanunlar vardır ve tüm atomlar, hücreler çalıştıkları farklı bölgelerdeki farklı kanunlara tâbidir.

Mesela, dolaşım sistemine has kanunlar vardır. Bu sistem kalp, damar, bunlar içinde dolaşan kan ve plazma hücrelerinden oluşmaktadır. Sistemin merkezi kalptir. İnsan kalbi dakikada ortalama 80, günde yaklaşık 115.000 defa atar. Vücudun en uzak yerlerine kadar kanı pompalar. Kanın temel fonksiyonu hücrelere oksijen ve besin taşımak, hücrelerdeki atıkları uzaklaştırmaktır. Alyuvarlar oksijen ve besin taşırlar. Yetişkin bir insanda, bütün hücrelerinin yaklaşık 1/3'ü kadar alyuvar bulunur. Bunlar kemik iliğinde her saniyede yaklaşık 3 milyon, günde 200 milyar civarında üretilirler. Ömürleri yaklaşık 120 gündür ve bir alyuvar, bir insan organizmasını (ortalama 19.000 km) yaklaşık 20 saniyede dolaşır (7).

Solunum sistemi, başta dolaşım sistemi olmak üzere sinir sistemi ve diğer bütün sistemlerle de alakadardır. Yetişkin bir insan, nefes aldığında akciğerlerine yaklaşık yarım litre hava girer. Her gün 20.000 defa nefes alır ve akciğerlerine yaklaşık 10 bin litre hava dolar. Bu hava molekülleri sürekli şişip kapanan akciğerlerin bronş ve alveollerinden kandaki alyuvarlara yüklenir. Bu yüklenme işi fabrikadaki yürüyen bantlar gibidir. Senkronizasyon hiç aksamadan alyuvara aktarım gerçekleşir. Beyne 10 saniye kan gitmezse insan, şuurunu kaybedebilir. Eğer 4 dakika oksijen gitmezse, beyinde kalıcı hasarlar meydana gelir. Alyuvarlarla getirilen oksijenin yaklaşık 1/5'i beyinde tüketilir(7).

Organizmadaki sistemlerin merkezi konumundaki beyin, insan vücudunda yaklaşık 10 ila 25 Watt gücünde elektrik üretir. Bu elektrik, uyku halinde bile hiç durmaksızın, sürekli olarak sinirlerden kaslara doğru akmakta ve harekete vesile olmaktadır. Beyinden gelen elektrik gücü, insan bedeninin yaptığı her harekete eşit ve dengeli olarak dağılmalıdır. Her kasa ihtiyacı kadar enerji dağılır, dengesizlik anomaliye neden olur. Göz kasları, günde ortalama 100 bin defa kasılır ve her kasılmada eşit oranda enerji gönderilir. Eşit oranda gitmeseydi, göz kapaklarımızı bazen yavaş, bazen hızlı kasardık. Ayaklarımızdaki yüzlerce kasa farklı

oranlarda enerji gitmektedir. Ayakların her adımında ortalama 200 kas çalışır(7). Tüm bu kaslara enerji gücü az giderse titreme, fazla giderse kasılma olur. Göz kapağına giden enerji, ayak kaslarına gitseydi adım atamazdık.

Organizmadaki tüm sistemlerin düzgün, organize, entegre ve senkronize çalışması ile organizmanın topyekûn **'bağışıklık (ümmin) sistemi'** ortaya çıkar. Sistemleri olumsuz şartlara maruz bırakmak, zorlamak ve yormak, sistemlerdeki düzenin bozulmasına, yıpranma ve yavaşlamalara; ve en sonunda bağışıklık sisteminin çökmesine neden olur.

4. DIŞ SİSTEMLERLE ORGANİZASYON

Organizmanın organizasyonu yalnızca iç sistemlerle değil, aynı zamanda makro-kozmoz ile de olmaktadır. Organizma; çevresindeki abiyotik (cansız) ve biyotik (canlı) ekosistem unsurlarının her biri ve onlardaki tüm sistemlerle de entegre olmaktadır. Bu entegrasyon; intraspesifik (tür içi) ve interspesifik (tür dışı) ilişkilerle, popülasyonlar, komuniteler, ekosistemler, biyomlar, biyosfer, güneş sistemi ve tüm kainata kadar uzanmaktadır.

Organizma, tür içi ve tür dışı etkilerle baş edebilecek bir donanıma sahiptir. Populasyonlar hiçbir zaman fanus benzeri bir ortamda yaşamazlar. Yaşanan çevrede, birçok popülasyon birçok çevre faktörü organizmaya etkilidir. Organizma da onların hepsiyle iletişim halindedir. Dışarıda hava, su, ışık var; lakin organizma alamıyorsa ekosistemle entegrasyonunda bir eksiklik var demektir ki; tıpta genellikle hastalıkların teşhisinde buna bakılır, tedavi aşamasında uygun ilacın seçimi de bu minval üzere olur.

Organizmanın ilişkili olduğu ve gezegenimizde bulunan üst sistemlerin başında atmosferik, akuatik (sucul), terestrik (karasal) sistemler ve bunlar içindeki fiziksel-kimyasal faktörler gelmektedir.

Yeryüzünde keşfedilmiş yaklaşık 400 bin civarındaki bitki türü, yaklaşık 150 milyon km. uzakta bulunan, ısı ve ışık yayan güneşin fotonlarıyla entegre olmuştur. Her yaprakta binlerce bulunan ve plastit denilen fotoreseptörlerle 1/1000 sn.de gerekli dalga boyu absorbe edilir. Fotosentezle ışık enerjisi kimyasal enerjiye dönüştürülür. Böylece hem kendi ihtiyacı karşılanır, hem de heterotrof organizmalara besin takdim edilir. Bu şekilde organizasyon ve entegrasyon, canlılar âleminde besin zinciri şeklinde senkronize bir şekilde devam eder.

Bir balık, su içindeki çözünmüş oksijeni çok hızlı bir şekilde alabilecek, hücrelerine bunu aktarabilecek; ortamdaki hidrostatik basınca göre hava kesesini şişirerek yüzeye çıkabilecek bir donanım ve organizasyonda yaratılmıştır.

Toprağın yaklaşık 4 km. altında yaşayan *Halicephalobus mephisto* isimli bir solucan türünün, o derinlikte tüm abiyotik ve biyotik sistemlerle entegre 'organizma' vasfı korunabilmektedir(5). Denizlerin binlerce metre derinliklerinde yüksek hidrostatik basınca dayanıklı canlılar da böyledir.

Her bir zerre, her bir mevcut, her bir hayat sahibi, bir askere benzetilebilir. Bir ordudaki muhtelif dairelerde, o askerin ayrı ayrı bağları, vazifeleri olduğu gibi; her bir zerre, hatta her bir canlı da öyledir. Mesela; gözdeki bir zerrenin, göz hücresinde, yüzdeki sinirler ve bedenin damarlarında birer nispeti (bağı) ve o nispete göre birer vazifesi ve o vazifeye göre birer faydası vardır (8).

5. KÂİNATIN ORGANİZASYONU

Dünyamızın dâhil olduğu sistemlerin en küçüğü 'Güneş Sistemi'dir. Organizmanın 'canlı vasfı' için, dünyanın güneş etrafındaki elips yörüngesinde, hiç sapmadan, hızı hiç değişmeden yol alması gerekir. Sırplı bilim adamı Milankovitch'in hesaplamalarına göre, dünyanın güneş etrafındaki yörüngesinde, muhtemel

sapma oranı yılda 0.005-0.0061 mm'dir (9). Dünyanın kendi etrafında batıdan doğuya doğru olan dönüş hareketiyle gece-gündüz, yerçekimi sistemleri, rüzgâr ve basınç sistemleri gibi pek çok şey sistemler; güneş etrafındaki dönüş hızı ile de mevsimler organize edilmiştir. Güneş sisteminde, güneşin de dönmesiyle (10) gezegenlere çekim uygulanarak onların dağılması engellenmiştir. Gezegenler kendi etrafında ve güneşin etrafında (kendilerine has farklı şekil ve sistemlerle) dönerler. Bu dönüş hiç aksamamaktadır. En ufak bir sapma, tüm kâinatın felaketiyle sonuçlanır.

Canlının bu organizasyonu için, güneş sisteminden öte 'galaksideki tüm sistemlerin organizasyonu, galaksi kümelerinin, kozmik sarmalın ve kâinatın organizasyonu gerekir'. Üstelik tüm sistemlerin topyekûn organizasyonu sağlanmalıdır.

'Cosmos' kelimesi İngilizce'de **'kâinat'** için kullanılan güzel bir ifadedir. **'Cosmos= Düzen'** demektir. Bu kâinat için yakışan en güzel ifadelerden biridir kozmoz… Çünkü kâinatta her şey o kadar organize, o kadar düzenlidir ki, bu sistemler kümesinin tek bir adı olabilir; o da '**cosmos'dur**. İngilizce'de kâinat anlamı verilmiş bir başka ifade ise '**universe**'dir. **'verse', 'kelime',** veya **'ayet'** kelimesinden türetilmiştir (11). Yani, **'eşsiz, benzersiz, tek kelime' 'hiçbir harfi birbirinden ayrılamayan', 'ayrılırsa anlamı bozulan, tekvînî bir âyettir kâinat'…**

SONUÇ

Nasıl ki, harfleri birleştirerek heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler yapılır. Her bir organizma ve topyekûn kâinat, anlamlı ve bölünmez bir kelime, ayrılmaz bir bütündür.

Organizma; böyle muntazam, muhteşem organizasyonu içinde, kusursuz işleyen kâinat fabrikasının en kıymetli ürünü, o kitabın en anlamlı kelimesidir. Elbette kitap kiminse, kelimeler onundur. Fabrika kiminse, ürün onundur. *'Tarla kiminse mahsulat onundur'*(12). **Organizasyon kiminse, organizma da onundur**. **Her şeydeki mükemmel işleyiş, organizmanın bu muhteşem organizasyonu, ancak sonsuz kudret ve muhît ilim sahibi; tek ve yekta, Vâhid, Ehad ve organizatör bir Müdebbir'i akıllara göstermektedir.**

Kaynaklar:

1. Hine, RS. (2008). A dictionary of biology (6th ed.). Oxford: Oxford University Press. p. 461
2. *Etymology Dictionary*,2018 *'organism', https://www.etymonline.com/*
3. Chambers 21st Century Dictionary (online ed.). 1999, 'organism'.
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Organism
5. Odum, E P, Barrett G W, 2008, Ekolojinin Temel İlkeleri, Palme Yayıncılık, Beşinci baskıdan çeviri, (Işık, K), Palme Yayıncılık, Ankara.
6. Kramer, D, 2015, Discovering new cell types one at a time, Nature, https://www.nature.com/scitable/
7. Parker, S, 2013, The Human Body Book, DK Yayıncılık.
8. Nursi, B. S. 2003, Lem'alar, RNK yayınevi, İstanbul
9. Desonie, D, 2008, Climate, Chelsea Hause Publishers, London.
10. Kur'ân-ı Kerîm, Sure 36 (Ya Sin), ayet 38.
11. https://www.etymonline.com/word/verse, 2018, 'verse'.
12. Nursi, B.S. 2003, Asa-yı Musa, RNK Yayınevi, İstanbul

PHYSIOLOGY OF MILK FORMATION AND, MIRACLES IN MILK CHEMISTRY

Res. Asst. Mehmet Emin AYDEMİR[1], Asst. Prof. Dr. Kasım TAKIM[2]

[1,2]Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Gıda Hijyeni ve Teknolojisi, Şanlıurfa, Türkiye

aydemiremin23@harran.edu.tr

Abstract

In this study, the miracles of God in the creation of the milk will be examined taking into consideration the formation mechanism and the chemical substances in the milk composition. Tons of food in the grasslands and pasturages, as well as water flowing in the rivers, were created as livelihood for the animals. Animals take these foods and digested them in the gastrointestinal tract. These digested foods get into the bloodstream from the intestinal tract and mixed with blood. The enzymatic pathways and functioning mechanisms in the digestive and absorption metabolisms in the process the food mixes with the blood, like the functioning of a plant, require masterful design and engineering. It is reasonably fixed that such a design and engineering can not be given to cells that do not possess knowledge and wisdom. This situation is also seen when milk production process is examined. Namely; some of the nutrients that enter the blood are used for the energy of the animal while some of the them come to mammary glands to form milk. To produce one liter of milk, 500 liters of blood must pass through the mammary glands. When the process is completed, from herbaceous raw materials and from filtered in the mixture of two dirts such as blood and stool is formed a nutrient which is pure, clean, snow-white and very nutritious. This is also stated in Nahl Sûresi, verse 66. (And verily in cattle (too) will ye find an instructive sign. From what is within their bodies between excretions and blood, We produce, for your drink, milk, pure and agreeable to those who drink it). In this study, it was aimed to investigate the biochemical and physiological dimensions of extraordinary engineering in the formation of milk by scientific methods. In addition, by examining the components of milk (protein carbohydrate, fat, minerals and vitamins) and proportional harmonization of the components, how harmonization affects nutritional value and how it facilitates drinking has been investigated. As a result, it has been concluded that such a wise and miraculous process is not a coincidence and that it can not happen spontaneously but that it can happen with the power of a creator.

Key Words: Miracle of milk, Milk formation

SÜT OLUŞUM FİZYOLOJİSİ VE SÜT KİMYASINDAKİ MUCİZELER

Arş. Gör. Mehmet Emin AYDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Kasım TAKIM

Özet

Bu çalışmada sütün oluşum mekanizması ve süt bileşiminde bulunan kimyasal maddeler nazara verilerek, yaratılışındaki kudret mucizeleri incelenecektir. Meralarda ve çayırlarda bulunan tonlarca besinin yanı sıra nehirlerde akan sular hayvanlara rızk olarak yaratılmıştır. Hayvanlar bu besinleri alarak, mide-bağırsak sistemlerinde parçalayıp sindirir. Sindirilen bu besinler bağırsak sisteminden kan dolaşımına geçerek kana karışır. Besinlerin kana karışmasına kadar ki süreçte gerçekleşen sindirim ve emilim metabolizmalarında yer alan enzim yolakları ve mekanizmalar, tıpkı bir fabrikanın işleyişi gibi, ustaca bir tasarım ve mühendislik gerektirir. Böyle bir tasarım ve mühendisliğin ilim ve hikmet sahibi olmayan hücrelere verilemeyeceği aklen sabittir. Bu durum süt oluşum süreci incelendiğinde de görülür. Şöyle ki; kana karışan besin maddelerinin bir kısmı hayvanın enerjisini karşılarken bir kısmı ise kan yolu ile meme bezlerine gelerek sütün oluşmasını sağlar. Her bir litre sütün oluşması için 500 litre kanın meme bezlerinden geçmesi gerekir. Süreç tamamlandığında, kan ve dışkı gibi iki necaset karışımı içerisinden, ham maddesi ot olan, saf, tertemiz ve bembeyaz aynı zamanda besleyici bir besin ortaya çıkar. Bu durum Nahl Sûresi, 66 no'lu ayetinde de (Sağmal hayvanlarda da sizin için bir ibret vardır. Onların karınlarında kan ve dışkı arasından çıkan ve içenlerin boğazından kolaylıkla geçen halis bir sütle sizi besleriz.) belirtilmiştir. Bu çalışmada, sütün oluşumundaki sıra dışı mühendisliğin biyokimyasal ve fizyolojik boyutlarının bilimsel yöntemlerle araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca süt

bileşenleri (protein karbonhidrat, yağ, mineral ve vitaminler) ve bileşenlerin orantısal uyumları incelenerek, uyumun besin değerini nasıl etkilediği ve içmeyi nasıl kolaylaştırdığı araştırılmıştır. Sonuç olarak, böylesine hikmetli ve gayet mucizeli bir sürecin tesadüf olmadığı ve kendiliğinden gerçekleşmeyeceği, ancak bir yaratıcının gücü ile gerçekleşebileceği kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süt mucizesi, Süt oluşumu

1. GİRİŞ

Süt; dişi memeli hayvanların doğumdan sonra meme bezlerinden salgılanan, kendine özgü tadı, kokusu ve kıvamı olan, hemen hemen tüm besin öğelerini yeterli ve dengeli bir şekilde bünyesinde bulunduran beyazımsı renkte biyolojik bir sıvıdır. Süt doğadaki besinlerin en mükemmelidir. Yavrular doğduğunda diğer besinleri tüketene kadar tüm besin ihtiyacını sütten karşılayabilmektedir. (Tekinşen ve Tekinşen, 2005)

Korunmaya ve beslenmeye muhtaç olarak doğan yavru için, en ideal gıda olan anne sütünü, vücudunda üretmeye kendi karar vermemiştir. Dolayısıyla anne sütü içinde değişen besin değerlerini de, kuşkusuz annenin kendisi belirlememektedir. Çünkü bir annenin yavrusu için gerekli olan besinleri an an bilmesinin imkânı yoktur. Anne kendi bedeninde oluşan sütün içeriğini kontrol edemez. Anne sütü yavrunun geçirdiği evrelere göre değişmekte ve yavrunun bulunduğu döneminde hangi besine ihtiyacı varsa sütün içeriği de bu döneme göre farklılık göstermektedir. Korunmaya, beslenmeye muhtaç olarak doğan yavrular için en uygun gıda olan anne sütünü, annenin kendisi vücudunda üretmeye karar vermediği ve buna kudreti yetmediği gibi, değişen besin değerlerini de, kuşkusuz annenin kendisi belirlememektedir. Ancak her canlının ihtiyacını bilen ve onları ihtiyacına göre rızıklandıran bir yaratıcının, anne sütünü annenin bedeninde, yavrusu için yaratmaktadır.

Sütün canlı vücudunda nasıl yaratıldığı ve hangi kimyasal maddeleri içerdiği kısmen bilimsel teoriler ile açıklanabilmiştir. Fakat bazı kısımları halen açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu çalışmada sütün içeriği ve oluşum fizyolojisi incelenmiş ve sütün tesadüflere dayalı materyalist evrim mekanizmaları ile oluşamayacağı, ancak ilim sahibi bir kudret eli ile yaratılabileceği açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. SÜTÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

Süt, memenin yapısında bulunan alveollerindeki epitel hücrelerin faaliyetlerine bağlı fizyolojik ve biyoşimik olaylar sonucunda oluşturulmaktadır. Sütün oluşturulabilmesi için meme alveollerinden yeteri miktarda kanın geçmesi gerekmektedir. 1 litre sütün oluşturulabilmesi için yaklaşık 300-500 litre kanın meme bezlerinde dolaşması gerekmektedir. Buda kalbin pompaladığı toplam kanın yaklaşık %10'una karşılık gelmektedir. (Metin, 2009)

Sütün rengi genelde porselen beyazı rengindedir. Sütün bu renkte görünmesinin sebebi kolloidal durumdaki kalsiyum kazeinat ve süt yağı taneciklerinin ışığı geçirmemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca sütün yapısında bulunan riboflavin ve karotenoid maddelerininde renk üzerine etkisi bulunmaktadır. (Tekinşen ve Tekinşen, 2005)

Taze bir sütün kendisine has hoş bir kokusu ve tadı vardır. Süt hafif asidiktir. Taze sütün asitliği 7,5 Soxhlet Henkel (^{0}SH) dır. Sütteki asitlik kazein, fosfat, sitratlar, albümin, globülin ve CO_2'den ileri gelmektedir. Sütün ph ise 6,3-6,6 arasında değişmektedir.

2.2. SÜTÜN KİMYASAL BİLEŞİMİ

Sütün bileşimini; su, azotlu bileşikler, karbonhidratlar (laktoz), yağlar, vitaminler, tuz ve mineraller, süt gazları ve enzimler oluşturur. Sütün yaklaşık olarak % 87.5'i su, % 12.5'i kuru maddedir. Kuru maddenin % 3.5'ini yağ, % 9'unu yağsız kuru madde oluşturur. (Tekinşen, 200), (Varnam ve Sutherland, 2001)

Tablo 1. İnek sütünün bileşeni

Bileşenler	Sütteki ortalama miktar (%w/w)	Değişim genişliği (%w/w)	Kurumaddede ortalama miktar (%w/w)
Su	87.10	85.30-88.70	_
Süt yağsız kurumadde	8.90	7.90-10.00	_
Kurumaddede yağ	31	22-38	_
Laktoz	4.60	3.80-5.30	36
Yağ	4.0	2.5-5.5	31
Protein	3.3	2.3-4.4	25
Kazein	2.60	1.70-3.50	20.00
Mineral maddeler	0.70	0.57-0.83	5.40
Organik asitler	0.17	0.12-0.21	1.30
Diğer bileşenler	0.15	_	1.20

1 litre Sütte bulunan besin öğeleri ve miktarları ; Porotein 36g, yağ 35 g, karbonhitrat 47 g, vitamin A 1500 I. U., vitamin D 30 I. U., vitamin B_1 0,45 mg, vitamin B_2 1,5 mg, Vitamin B_6 0,4 mg, Vitamin B_{12} 3 ug, Vitamin C 2 mg, niasin 0,7 mg, kalsiyum 1,2 g, fosfat 2,1 g, demir 0,5 mg, sodyum 3 g, potasyum 1,5 g, magnezyum 0,12 g, iyot 43 ug dır. (Tekinşen, 200), (Ünal ve Besler, 2008)

Sütün proteinleri; Kazein(alfa kazein, $alfa_S$ kazein, kapa kazein, beta kazein, gama kazein), serum proteinleri(alfa laktoalbumin, beta laktoalbumin, kan serum albümini, immunoglobin, proteus pepton dur. (Huppertz ve Kelly, 2006)

1 litre sütte bulunan aminoasitler; İsoleucine 2,23 g, leucine 3,44 g, lysine 2,72 g, methionine 0,86 g, phenylalanine 1,70 g, threonin 1,60 g, tryptophan 0,49 g, valine 2,40 g, arjinin 4,3 g, histidin 2,6 g, sistin 1.0 g, tirozin 5,5 g dir. (McKenzie, 2002)

Sütün lipitleri; trigiliseritler, digliseritler, monogliseritler, mumlar, kollesterol esterleri, vitamin Eesterleri, fosfolipitler(sefalin, lesitin, sfengomiyelin), glikolipitler, türev lipitler(kolesterol, ergosterol, 7-dehidrokolesterol dur. (Tekinşen, 200), (Ünal ve Besler, 2008)

Sütün karbonhitratları; Laktoz(D- glikoz, D-galaktoz), L-früktoz, N-asetilglikozamin, D-mannoz, D-glikronik asit dir. (Tekinşen, 200), (Ünal ve Besler, 2008)

Süt enzimleri; Katalaz, peroksidaz, redüktaz, amilaz, fosfataz, lipaz dır.

Süt gazları; karbondioksit, azot, oksijen dir. (Tekinşen, 200), (Ünal ve Besler, 2008)

Sütün içeriğinin bu kadar çeşitli olmasının yanı sıra sütün içeriği her dişi memeli canlıda farklıdır. Ayrıca sütün içeriği laktasyon boyunca farklılık göstermekteir. Süt yavrunun geçirdiği evrelere göre değişmekte ve yavrunun hangi döneminde hangi besine ihtiyacı varsa sütün içeriği de bu döneme göre farklılık göstermektedir. Yavrunun ilk doğduğu günlerde süt protein ve antikor açısından zengindir. Bu süt, yavrunun bağışıklığını kuvvetlendirir ve yavrunun sindirim sisteminin gelişimine yardımcı olur. İlk 3-4 günden sonra süt sulu ve tatlı bir hal alır. Bu yavrunun susuzluğunu giderilmesi içindir. Sütte bulunan şeker, protein ve mineraller de yavrunun ihtiyacına göre dizayn edilmiştir. İlk günlerde süt yağ açısından düşük ve karbonhidrat açısından zengindir. İdeal sıcaklığı ile her an hazır olan süt, içinde bulunan şeker ve yağ ile beyin

gelişiminde de önemli bir rol oynar. Bunun yanı sıra içeriğindeki kalsiyum gibi elementler, yavrunun kemik gelişiminde önemli bir paya sahiptir.

Erken doğum yapan annelerin sütünde ise mucizevi bir şekilde, yavrunun ihtiyacına yönelik olarak daha fazla yağ, protein, sodyum, klorür ve demir bulunur. Nitekim kendi annelerinin sütüyle beslenen erken doğan (prematüre) bebeklerde, göz işlevlerinin daha iyi gelişmesi, zekâ testlerinde daha başarılı olma gibi pek çok üstünlük tespit edilmiştir.

Yavrunun beslenmesi ve gelişmesi için tüm besinleri içeren sütün; bu kadar karışık, süratli, nizamlı ve intizamlı bir şekilde annenin herhangi bir müdahalesi olmadan oluşması bir rastlantı olamaz. Ancak yavrunun ihtiyacını bilen bir yaratıcının desti kudreti ile olabilir.

2.3. SÜT YARATMA FİZYOLOJİSİ

2.3.1. Midede Sindirim Olayı

Midede sindirim olayı birkaç şekilde gerçekleşir; bunlardan bir kısmı hayvanların midesinde bulunan bakteriler ve protozoolar aracılığı ile gerçekleşen mekanik, kimyevî ve mikrobik sindirimlerdir. Sindirim işlemi ağızdan alınan yem maddeleri çiğnenir ve parçalanır, sonra ilk sindirimi gerçekleştiren enzimi (amilaz) içinde barındıran tükürük ve salyalarla karıştırılır. Daha sonra midede mekanik, mikrobik ve kimyevî sindirimler başlar. Bu sindirim sonucunda midede bulunan bakteriler gıda maddesini işleyerek şeker ve proteinleri ayırır. Bunu, gerçek midedeki mikrobiyolojik sindirim takip eder. Bütün bu sindirim işlemleri sonucunda yem maddesi akıcı sıvı dışkıya, daha sonra bunun da suyu geri emilerek sert ve katı dışkıya dönüştürülür. Yarı sıvı hâldeki parçalanmış gıdaların ince bağırsaklara gelerek sindirim işlemi devam eder. Bağırsaklarda ki sulu gıda içindeki her türlü gıda maddesinin yapısına göre pankreas, karaciğer ve safra kesesinden gelen enzimlerle sindirim devam eder. Bu şekilde, çok kompleks parçaları ihtiva eden besinler basit parçacıklara ayrılır; nişasta ve kompleks şekerler basit şekerlere; yağlar, yağ asitlerine; proteinler aminoasit ve peptitlere dönüşür. Ancak vitaminler, tuzlar ve su, parçalanmadan kılcal damarlar tarafından doğrudan emilir. Sindirilen bu besinler bağırsaklarda bulunan villus yardımı ile emilirler. Burada bulunan kılcal damar ve lenf yoluyla kana karışırlar. (Varnam ve Sutherland, 2001), (Anonim, 2018)

2.3.2. Süt Yağının Oluşturulması

İlk mide bölümündeki mikroorganizmaların yardımı ile yemlerdeki selüloz ve karbonhidratlar parçalanarak neticesinde asetik, bütirik ve propiyonik asitler olarak isimlendirilen uçucu yağ asitleri oluşturulur. Sindirim sistemi duvarı içinde dağılmış olan kılcal lenf damarları vasıtasıyla, bu yağ asitleri bağırsaklardan emilerek önce lenf yoluna geçerler, daha sonra kan dolaşımına dâhil edilerek kan yoluyla meme bezlerine ulaştırılırlar.

Süt yağının süt bezlerinden sentezlenmesinde, kan serumunda bulunan yağ asitlerinin rolü büyüktür. Süt bezlerinde yağ asitlerinin sentezlenmesi iki ayrı sistem ile oluşturulduğu düşünülmektedir. Bunlardan biri karaciğerde yağ sentezi gibidir. Burada yağ asitleri asetil-koenzim A dan meydana gelmektedir. Bu olayın gerçekleşmesinde ortama gelen CO_2 etkisi ile önce malonil-koenzim A oluşturulur. Bu yolla sentezlemede trifosfopridin nükleotid (TPN) katalizör olarak rol oynar. İkinci görüş ise süt bezinde difosfopridin nükleotid (DPN)'e bağlı gelişen ikinci bir enzim sistemi vardır. Bu sistem de kısa zincirli yağ asitlerinin oluşturulmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Trigliseritlerin oluşturulması ise kan glukozundan sağlanır. Glikozun parçalanması sırasında dioksiaseton fosfat oluşur ve hidrasyon yoluyla kolayca gliserine dönüştürülür. Gliserinde trigliseritlere dönüştürülür. Bu olayların tümü meme bezlerinde gerçekleşmektedir (Hele, 1958). (İnal, 1990)

Sütün yavrunun gelişimi için önemlerinden biri, Omega-3 yağ asitlerini içermesidir. Omega-3 yağ asitleri özellikle insan beyni ve retinasının önemli bir bileşeni olduğundan, özellikle yeni doğan bebekler açısından çok değerlidir. Omega-3 hamilelik dönemi boyunca ve bebeklik döneminin başlarında, beyin ve

sinirlerin uygun şekilde gelişimine katkı sağlar. Anne sütü de doğal ve mükemmel bir Omega-3 deposu olduğundan, bilim adamları anne sütünün bu içeriğine dikkat çekerler. Demek ki sütte bulunan yağın gereksiz olmadığı yavrunun gelişmesinde önemli bir yere sahip olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Sütte bulunan yağ miktarını anne belirlemeyeceğine göre ancak yavrunun ihtiyacını bilen ve o ihtiyaca göre rızıklandıran bir yaratıcı tarafında belirlenebilir.

2.3.3. Süt Proteinin Oluşturulması

Kanda bulunan serbest aminoasitlerin memeye ulaştırılması ile sütte bulunan kazein ve serum proteinlerinin oluşturulduğu düşünülmektedir. Kazein fosforca zengindir. Karbonhitratların parçalanması ile meydana gelen fosfogliserin asidinin meme bezlerinde depolandığı sanılmaktadır. Transaminasyon yoluyla fosfogliserin asidinden kazein molekülüne yerleşen fosfoserin oluşturulur (Bloch ve Kleiber, 1962). Normal bir insan protein ya da protein yapılı bir besin aldığında, bu proteinler midede parçalanırlar. Yavrunun anne sütüyle beraber vücuduna aldığı antikorlar ve diğer savunma elemanları da protein yapılıdırlar. Öyleyse yavrunun sindirim sisteminin bunları sindirmesi gerekir. Bu da yavrunun yine savunmasız kalması anlamına gelir. Ancak yavruyu da, savunma elamanlarını da ve bu savunma elemanlarını yerleştirildiği anne sütünü de yaratan yaratıcı, burda yine bir mücizeyi bize göstermektedir. Yavrunun midesi bu protein yapılı savunma elamanlarını sindirmez, bu sayede yavru milyonlarca zararlı mikroorganizmalara karşı bir savunma sistemi kazanmış olacaktır.

2.3.4. Süt Şekerinin Oluşturulması

Laktozun esas kısmı kanda buluna glikozdan oluşmaktadır. Bir kısmı ise sirke asidi artıklarından ve kan aminoasitlerinin meme bezinde gelişen dezaminasyonla oluşmaktadır(French ve ark., 1952). Yavrunun ilk doğduğu dönemlerde sütte bulunan şeker miktarı yüksektir bu miktar zaman geçtikçe düşmektedir. Ayrıca sabah saatlerinde sütte bulunan şeker miktarı yüksekken akşama doğru miktarı düşmektedir. Buradanda anlaşılıyor ki Sütte bulunan şeker miktarı da gelişigüzel değil de bir yaratıcı tarafından dizayn edilmiştir. Yoksa meme bezlerinde bulunan hücrelerin yavrunun ne kadar şekere ihtiyacı olduğunu ve süte ne kadar şekerin karışacağını bilemez. Bu olay tesadüfi bir şekilde de meydana gelemez. Ancak bir yaratıcının rahmeti ve kudreti ile olabilir.

2.3.5. Süte Vitaminlerin Katılması

Vitaminler herhangi bir değişime uğramadan kan yolu ile direk süte geçmektedirler. Vitaminler meme bezinde birikmiş durumda bulunurlar buradan da süte geçerler. Ancak vitamin A beta karotenin meme bezinde A vitaminine dönüşümü ile oluşturulmaktadır. (İnal, 1990) Annenin kanında bulunan vitaminler hepsi direk süte geçseydi anne belli bir süre sonra vitaminsiz kalacaktı ve sonunda annenin hayatı yavrunun beslenmesi için tehlikeye girecekti. Ancak sadece yavrunun ihtiyacı kadar vitamin süte geçmektedir. Bunun miktarını ne anne bilebilir nede yavru, ancak anneyi ve yavruyu yaratan bir yaratıcı tarafından bilinebilir.

Vitaminler yavrunun sağlılklı bir şekilde büyümesi için olması gereken maddelerdendirler. Geçtiğimiz yıllarda anne sütünün, bebeğin hayati ihtiyacı olan D vitamininden yoksun olduğu zannedilmiş ve dış katkı maddeleri ile sağlanmaya çalışılmıştı. Ancak, daha sonraki yıllarda gelişmiş aygıtlarla yapılan incelemeler sonucu, dünyada suda çözülebilen tek D vitamini türünün, anne sütünde bulunduğu ortaya çıkmış ve bu maddenin anne sütündeki diğer maddelerle birleştiği zaman, bebeğin söz konusu ihtiyacını mükemmel bir şekilde giderdiği tespit edilmiştir. Bu gelişme ile birlikte insanoğlu, anne sütünün kusursuz, benzersiz ve yeri doldurulamaz bir besin maddesi olduğunun farkına varabilmiştir.

2.3.6. Süte Minarellerin Katılması

Minerallerin bazıları meme bezine konsantre oldukları görülmüştür. Süt kan serumu değerleri ile karşılaştırıldığında sütte kalsiyum 13, fosfor 10 misli daha fazla bulunur. Bunun aksine sodyum ve klor sütte düşük miktarlardadır. Meme bezi epiteli NaCI'ün süte geçmesini engeller. Ayrıca sütte bulunan kalsiyumun %25'i kazeine bağlanmış olarak bulunur. (İnal, 1990) Kalsiyum ve fosforun yavrunun kemik yapısının gelişimi için elzemdir. Sütte bu maddeler az olsaydı yavru gelişemeyecekti ve ölecekti. Ya da NaCI sütte geçseydi yavrunun gelişimi olumsuz etkilenecekti. Meme bezlerinin NaCI süte geçmesinin engellenmesi ve sütte kalsiyum, fosforun yüksek miktarda bulunmaları yine tesadüfü ve meme bezlerinde ki hücelerin işi olmadığının ancak bir yaratıcı tarafında dizayn edildiği şüphesizdir.

2.3.7. Sütte Bulunan İz Elementler

Alınan besin maddelerinde iz elementlerinin bulunuş oranı ile sütte bulunan iz elementler arasında yakın bir ilişki vardır. Ancak sütte demir miktarı hep düşüktür. Sadece ağız sütünde demir miktarı yüksek olduğu görülmüştür. (İnal, 1990) Sütte çok az miktarda demir olmasının sebebi; demir bakteriler ve boğaz florası için bir işarettir. Eğer sütte çok fazla miktarda demir olsaydı, yavruda bu enfeksiyonlara neden olabilirdi. Bu durum tesadüflerle asla açıklanamayacak kadar kusursuzdur.

2.3.8. Meme Yapısı ve Memede Sütün Oluşturulması

Meme, meme bezlerini içeren bağımsız bölmelerden oluşmaktadır. Meme ligametler, deri ve elastik doku ile vucüda bağlanır. Meme bezleri ise karın boşlığuna kan ve lenf damarları ile sinirlerin geçtiği inguinal kanala bağlanır. Sütü salgılayan hücrelere alveol epitel hücreler denir. Alveollerin çapları 0.1-0.25mm arasında değişmektedir. 8-120 alveol yan yana gelerek 0.5-5 mm boyutunda lopçukları oluşturur. Lopçuklarda biriken salgıyı taşıyan çok ince yapılara kanal sistemi denir. Kanal kısmı meme ucuna doğru uzanarak sütün memeden dışarı çıkmasını sağlar. (McManaman ve Neville, 2003)

Alveollerdeki epitel hücreler, kandaki maddelerden sütü sentezler. Sütün temel unsurları alveol epitel hücrelerinin endoplazmik retikulumunda sentezlenerek golgi kompleksine taşınır. Buradan farklı (apokrin, ekrin, melokrin) salgılama yolları ile alveoler boşluğa bırakılır. Bu boşlukta süt zaman ile birikir. Meme başının emme veya sağım yolu ile uyarılması sonucu columna vertebralis yolu ile hipofiz arka lobuna uyarınlar gitmekte ve bu bölgede depo edilen spesifik nöronlar içindeki oksitosin hormonunun serbest bırakılmasını sağlanır. Mekanik uyarımdan yaklaşık 2 dakika sonra oksitosin pik seviyeye ulaşmaktadır. Salgılalan bu oksitosin etkisini alveollerin etrafında bulunan myoepitelial hücrelerdeki spesifik reseptörlere bağlanarak göstermektedir. Myoepitelial hücreleri kontraksiyona geçirerek sütün boşaltılmasını sağlamaktadır.(Cowie ve Tindal, 1971), (Wilde ve Peaker 1990)

3.TARTIŞMA VE SONUÇ

Mucize ve yaratılış kavramı pek çok inanan tarafından, genellikle nasıl olduğu anlaşılamayan şeyler üzerine inşa edile gelmiştir. Halbuki bir fiilin mekanizmasını keşfetmek, onun nasıl yaratıldığını anlamak demektir. Bu yüzdende anlaşılan şeyler, anlaşılmayan şeylerden daha kuvvetli delil olması lazım gelmektedir. Ayrıca bilim dünyasının yaratılışa ait fiillerin mekanizmalarını açıklaması, materyalizme ait söylemleri zayıflatırken, tevhide ait inançlara kuvvet verecek nitelik taşımaktadır. Materyalist felsefe bu tür fiilleri tesadüfi, rastgele, hikmetsiz, körü körüne, ilimsiz ve şuursuz olarak görür. Halbuki anlaşılan ve çözülebilen her mekanizma bu fiillerin; gayet derecede üstün bir ilim, hikmet, kudret ve tasarım eseri olduğunu göstermektedir. Bu da âlim, hakim ve kadir bir zatın varlığına işaret etmektedir.

Ayrıca bir fiilin nasıl meydana geldiğini keşfetmek, asla o fiili yapmak anlamına gelemez. Mucize; insanların yapmasından aciz kaldıkları şey olup, anlamasından aciz kaldıkları şey değildir. İnsanlığın sütün yaratılış mekanizmasını çözmesinin üzerinden hayli zaman geçse de, bilim dünyası hâla süt yaratacak kudrete

ulaşabilmiş değildir. Sütün kimyası ve süt yaratılış fizyolojisi ile alakalı bilgiler yakın zamana kadar insanoğlu tarafında bilinmiyordu. Bilim ve teknoloji gelişimi sayesinde bu muazzam nimetin oluşturulması hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Bu sayede memelerde meydana gelen bu olayların hiçbirinin kendiliğinden olmayacağı, ancak bir yaratıcının ilim ve kudreti ile olabileceği apaçık görülmektedir. Çünkü sanatlı hiçbir eser sanatkârsız olamaz. Şuursuz varlıklardan şuurlu eserler beklenilmez. Halbuki sütün meydana gelmesi yüzlerce şuurlu ve sanatlı fiilin sonucunda olmaktadır. Böyle yüzlerce farklı fiili, ancak tüm o mekanizmalara hâkim ve hepsinden hakkıyla haberdar olan bir zat yapabilir.

Kur'anı kerimde Nahl süresinin 66. Ayetinde de belirtilmiş olduğu gibi ‘*’Sağmal hayvanlarda da sizin için bir ibret vardır. Onların karınlarında kan ve dışkı arasından çıkan ve içenlerin boğazından kolaylıkla geçen halis bir sütle sizi besleriz*.” âyeti, sütün oluşturulmasının basit bir olaydan ibaret olmadığını, muazzam olaylar sonucundan ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca sütün oluşturulmasında dikkatleri çeken diğer bir olay da, meme bezinde kan içerisinden faydalı ve besleyici maddelerin seçilip ayırt edilmesidir. Başta kanın temel unsurlarından olan hemoglobin olmak üzere çoğu proteinler süte geçmemektedir. Eğer bunlar süte geçse idi sütün hem tadı ve görünümü bozulacak hem de annenin kan unsurları sürekli azaldığından dolayı, yavrusuna süt vermesi kendisinin ölümü ile sonuçlanacaktı. Ayrıca ayetin dikkatleri çektiği ikinci kısım olan dışkı ise; amonyak, üre ve ürik asit gibi atıklar kanda sütün temel unsurları ile karışık olarak bulundukları ve vücutta onlarla beraber hareket ettikleri hâlde yine süte geçmemektedir. Eğer geçecek olsalardı süt, nimet değil zehir olacaktı.

Vücutta memelerde süt üretim bu faaliyetleri yapılırken, böbrekler de bunun tam tersi icraatlar yapılmaktadır. Memelerde kandaki faydalı unsurlar çekilip süte dönüştürülürken; böbrekler de kandaki azotlu atıkların vücudu zehirlememesi için muhteşem bir filtrasyon mekanizmasıyla, idrar sentezlenir ve mesanede biriktirildikten sonra vücut dışına atılır. Buradan da; kainatta herşeyin yerli yerinde yaratıldığı, apaçık görülmektedir. Sütün yaratılmasında görüldüğü gibi her organa ayrı bir fonksiyon, ayrı bir şekil, ayrı bir kabiliyet veren yaratıcı bütün noksan sıfatlardan münezzeh olduğu, bütün cemal ve kemal sıfatlarıyla da muttasıf olduğu apaçık görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Bloch, A. L., Kleiber, M. (1962). Use of radioisotopes in animal biology an medical sciences 11. Akademik press, London, 137.
2. Cowie, A.T., Tindal, JS. (1971). Laktasyon fizyolojisi (No. 22). Londra: Edward Arnold (Publishers) Ltd.
3. French, T.H., Popjak, G., Malpress, F.H. (1952). Biological synthesis of laktoz from carbon 14 glucose. Nature(london), 169, 71.
4. Hele, P. (1958). Biosynthesis of fatty acids. Brit. Med. Bull., 14, 201
5. Huppertz, T., & Kelly, A. L. (2006). Physical chemistry of milk fat globules. In Advanced Dairy Chemistry, Springer, Boston, MA.
6. http://www.sorularlaevrim.com/icerik/hayvan-suetuenuen-yaratilisinda-ki-mucize
7. McManaman, J. L., & Neville, M. C. (2003). Mammary physiology and milk secretion. Advanced drug delivery reviews, 55(5), 629-641.
8. McKenzie, H. (2012). Milk Proteins V1: Chemistry and molecular biology. Elsevier
9. Metin M. (2009). Süt teknolojisi, Akademik yayıncılık
10. İnal, T. (1990). Süt ve Süt Ürünleri Hijyen ve Teknolojisi. İstanbul, Final Ofset.
11. Ünal, R. N., & Besler, H. T. (2008). Beslenmede sütün önemi. Sağlık Bakanlığı Yayın
12. Tekinşen, C., Telinşen, K.K. (2005). Süt ve Süt Ürünleri, Konya, Selçuk Üniversitesi Basımevi.
13. Tekinşen O. C., (2000). Süt ürünleri teknolojisi, Konya, Selçuk Üniversitesi Basımevi.

14. Varnam, A., Sutherland, J. P. (2001). Milk and milk products: technology, chemistry and microbiology (Vol. 1). Springer Science & Business Media.
15. Wilde, C. J., Peaker, M. (1990). Autocrine control in milk secretion. The Journal of Agricultural Science, 114(3), 235-238.

DEFENSE SYSTEMS OF FISH

**Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP[1], Assoc. Prof. Dr. Arzu UÇAR[1],
Asst. Prof. Dr. Veysel PARLAK[2]**

[1]Atatürk Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Yetiştiricilik Bölümü, Erzurum, Türkiye

[2]Atatürk Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü, Erzurum, Türkiye

mataman@atauni.edu.tr

Abstract

Fish have an important place in the animal world and differ from other living beings with their biological and morphological specifications. The fish that provide their movement with their fins and breathing with their gills form the largest group of vertebrate animals. There are species of different sizes ranging from a few grams to hundreds of kilos. They live in different climates from polar to tropical ecosystems. The high diversity of their ecosystems (wetlands, rivers, lakes, seas, etc.) and having many species increase the unknowns about this class.

When 70% of the earth is thought to be covered with water, it is not possible to talk about the characteristics of aquatic life in general. Fish have very different equipment in terms of sense organs and biological systems than other living beings. In order to understand their perfect creation, these properties need to be considered individually. In this review, it was aimed to explain the defense systems of fish in different sub-titles.

Key Words: Fish, Defense systems, Aquatic ecosystem, Behavior

BALIKLARDA SAVUNMA SİSTEMLERİ

**Prof. Dr. Muhammed ATAMANALP, Doç. Dr. Arzu UÇAR,
Dr. Öğr. Üyesi Veysel PARLAK**

Özet

Biyolojileri ve morfolojileri ile diğer canlılardan ayrışan balıklar hayvanlar aleminde önemli bir yere sahiptir. Hareketlerini yüzgeçleri ile sağlayıp, solungaçları ile solunum yapan balıklar omurgalı hayvanların en büyük grubunu oluşturur. Birkaç gramdan onlarca tona kadar ulaşan farklı büyüklüklerde yer alan türleri vardır. Kutuplardan tropik ekosistemlere kadar değişik iklimlerde yaşarlar. Bulundukları ekosistemlerin (sulak alan, akarsu, göl, deniz vb) çok farklılıklar göstermesi ve tür çeşitliliğinin fazla olması, bu sınıfta yer alan canlılardaki bilinmeyenleri arttırmaktadır.

Yeryüzünün % 70' lik kısmının su ile kaplı olduğu düşünüldüğünde sucul canlıların özelliklerinden genel olarak bahsetmek mümkün değildir. Balıklar, duyu organları ve biyolojik sistemler açısından diğer canlılardan çok farklı donanımlara sahiptirler. Mükemmel yaradılışlarının anlaşılması için bu özelliklerin münferit olarak ele alınması gerekmektedir. Bu derlemede balıkların sahip oldukları ve çok fazla bilinmeyen savunma sistemleri, alt başlıklara ayrılarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balık, Savunma sistemi, Sucul ekosistem, Davranış

GİRİŞ

"Su" denilince akla evimizde musluktan akan sudan okyanusa kadar geniş bir aralık gelmektedir. Dünya adını verdiğimiz bu güzel gezegenin % 70' inden fazlası sularla kaplıdır. İlginç olarak insan bedeninde bulunan su miktarı da benzer orandadır. Su olmaksızın bizim de gezegenimizin de hayatta kalması mümkün değildir. Kısacası su, gerçekten çok önemli olan ve yerine başka bir şeyi koyamayacağımız bir nimettir (Emoto, 2016).

Dünyada 30,000' e yakın balık türü bulunmaktadır. Genel olarak balık diye gruplandırılmalarına rağmen türler arasındaki farklılıklar çok yüksektir. Yaşadıkları ekosistemlerin birbirinden çok farklı özelliklerde

olması (göl, nehir, deniz, okyanus vb.) bu çeşitliliği açıklayan faktörlerden yalnızca birisidir. Her tür bireysel olarak ele alındığında farklılıkların yalnızca morfolojik boyutla sınırlı kalmadığı gözükür.

Sucul canlılar gıdalarını temin etmek, düşmanlarından korunmak, nesillerini devam ettirebilmek gibi hayati aşamalarda farklı tepki ve davranışlar sergilemektedirler. Yapılan biyo-ekolojik çalışmalar asıl şaşırtıcı farklılıkların davranış düzeyinde olduğunu ortaya koymuştur (Gary ve ark., 2014).

Bu derlemede sucul canlıların bir davranış biçimi olan savunma sistemlerinin çekici örneklerini bir araya getirmeyi amaçlamıştır.

1. SUCUL CANLILARDA SAVUNMA MEKANIZMALARI

Akuatik ekosistemdeki canlılar avcılarından korunma, besin zincirlerinde yer alan canlıları avlama, yumurta, yavru ve yuvalarını koruma kısacası nesillerini devam ettirebilmek için bazı savunma mekanizmaları ile donatılmışlardır (Ellis 2001). Bu mekanizmalar ilk aşamada, genel ve türe özgü olan savunma mekanizmaları olarak iki başlıkta incelenir. Bir harekete tepki olarak kaçma özelliği genel savunma mekanizmalarına bir örnektir. Bu derlemede daha dikkat çekici kısım olan türe özgü savunma sistemleri ele alınacaktır.

2. TÜRE ÖZGÜ SAVUNMA MEKANIZMALARI

2.1. TOPLULUK OLUŞTURMA

Balıklar genç dönemlerinde % 80, erginlerinde ise %20 oranında topluluk oluşturarak yaşarlar. Bazı türlerde sürüden ayrılarak münferit yaşayan balıklar da bir sorun olduğunun göstergesidir. Akuatik ortamda topluluk oluşturma ve sürü halinde senkronize yüzme doğal düşmanlar için caydırıcı olmaktadır. İhtiyolojistler sürü oluşturmada balıkların çoğunlukta kendilerini güvende hissetme güdülerinin etkisiyle olduğunu rapor etmişlerdir. Bu şekilde 'büyük balık küçük balığı yer' kuralına karşı küçük cüsseli balıklar bir araya gelerek büyük hacimli topluluklar oluşturarak düşmanlarından korunurlar. Balık kümeleri oluştuğu zaman çok sayıda küçük balık değilde büyük hacimli bir yaratık olarak düşünülmektedir. Sürünün kenarlarındaki bireyler bir gözcü olarak sürünün güvenliğini sağlamaktadırlar. Bu şekilde ani manevralar yaparak düşmanlarından korunabilirler (Pavlov ve Kasumyan 2000).

2.2. KAMUFLAJ (MIMIKRI)

Akuatik canlılarda görülen renk değişimleri, bilinçli bir savunma mekanizmasının açık göstergesidir. Dil balığı deniz yüzeyinde hareket ederken üzerinden geçtiği deniz tabanının rengini alarak kamufle olur (Hanlon, 2007). Pek çok türde, renk değişiminin temel nedeni, bireylerin yaşadıkları yerdeki yaşam alanlarına göre kamuflajı sağlamak ve çevresel değişimlerle başa çıkmak için görünümlerini güncellemektir (Caro ve ark. 2016)

Pek çok deniz canlısı kendilerine yuva benzeri yapılar inşa ederek tehlike anında buralarda saklanırlar. Bu savunma şekline örnek teşkil eden yengeçler, bir alarm durumunda biriktirdikleri kumun içerisine girerek tehlike geçinceye kadar orada kamufle olurlar. Saklanma esnasında özel yaratılmış gözlerini dışarıda tutarak çevrelerini takip ederler. Kemancı yengeçleri olarak ta bilinen Fiddler yengeçleri sağ ve sol kıskaçlarının çok farklı büyüklükte olması ile kolay tanınırlar. Çamur oyuklarında yaşayan bu yengeçler çok kısa sürede renk değiştirirler (Zeil ve Hemmi, 2006).

Kaya balıklarını, deniz içerisinde görünümleri ile kayalardan ayırt etmek mümkün değildir. Hayalet boru balığı (*Solenostomus paradoxus*) olağanüstü kamuflaj yetenekleri sayesinde içerisinde bulundukları ortamlarda fark edilmezler. Sarı, siyah, kırmız hatta şeffafa varan geniş bir renk çeşitliliği gösterirler (Gerlach,

2009). Ahtapotgillerden olan mürekkep balığı vücudunun bir kısmını kumlara gömerek, bulunduğu yerin rengini alır (Allen ve ark., 2009). Mürekkepbalığı devasa boyutlu yumuşakçalardır ve boylarına nazaran son derece güçlüdürler. Avlarını yakalamak için iyice gizlenip beklerler ve bir hayvan yaklaştığı zaman üzerine atlayıp dokunaçlarıyla onu sarar ve yemeğe başlarlar (Deveciyan 2006).

Palyaço balıkları kendilerine ait bir savunma mekanizması olmamasına rağmen diğer balıkların asla yaklaşamayacakları her canlıyı felç eden fakat kendilerinin etkilenmediği çok güçlü bir zehirle donatılmış bitkilerin üzerinde gizlenerek yaşamlarını devam ettirirler (Karplus ve Algom, 1981).

2.3. SU YÜZEYINE ÇIKMA

Uçan balıklar, kanat olarak işlev gören büyük oranda genişlemiş yüzgeçlere sahiptir. Denizden füze gibi fırlayarak saatte kırk mil hızına ulaşabilirler (Balcombe 2016). 50 türden daha fazla uçan balık; tuna, denizaslanı ve balina gibi predatör balıklardan kaçmak için okyanusların yüzeyinde süzülerek gitme kabiliyetlerini kullanırlar. Sahip oldukları kanat benzeri yapılar onların sudan çıkınca kuş gibi süzülmelerini sağlar. Bu türler su üzerinden 3 m yükseğe zıplayıp 100 m ye varan mesafede havada yol alabilirler (Davenport 1994).

2.4. ÖZEL MORFOLOJIK YAPILAR

Sucul canlıların bir kısmında yaşamlarını sürdürebilmek için bazı özel yapılar bulunmaktadır. Deniz hıyarının anüsünden zehir tüplerini çıkarması bu duruma bir örnektir. Bunun yanı sıra denizhıyarı kollajen oluşturarak normalde geçemeyeceği alanlardan örneğin bir kayanın deliğinden geçebilmektedir. Ayrıca bu hayvanlar yine kendilerini tehlike içerisinde hissettiklerinde, savunma mekanizması olarak iç organlarını dışarıya atarlar ve kısa bir süre sonra da rejenerasyon özelliğiyle tekrardan bu organlarını oluştururlar (Aydın 2016).

Kaya balıkları kamuflaj yeteneklerinin yanı sıra çok zehirli dikenlere sahiptirler. Ustura gibi keskin olan bu dikenleri düşmanlarında yalnızca zehirlenme değil ciddi yaralanmalara da sebep olur (Tay ve ark., 2016). Boksör yengeç deniz diplerinde besin temini karşılığında kendilerine saklanma ortamı sağlayan anemonlarla simbiyotik bir şekilde yaşarlar. Birden fazla savunma mekanizmasına örnek teşkil eden bu türler aynı zamanda düşmanlarına ön kıskaçları ile yumruk benzeri hareket yaparlar (Schnytzer ve ark., 2013).

2.5. JEL SALGILAMA

Sucul canlılarda mukus besin, su, gaz, hormonların geçişine imkân sağlayan doğal, fiziksel, biyokimyasal, dinamik ve yarı geçirgen bir bariyer olarak görev yapar. Bununla birlikte biyolojik bariyer olarak da hareket ederek balıkların savunma mekanizmasında kritik rol oynamaktadır. Kompleks bir sıvı olan, yapışkanlık özelliği bulunan ve epitel yüzey boyunca bileşimi değişen mukus, bakteriyel ve metazoan patojenlerin bir kısmını imha ederken bir kısmının da epitel doku ile temasını engeller. Balıkların mukus içerik ve özellikleri türlere göre değişmekle birlikte hastalıklara karşı dirençte savunma rolü oldukça önemlidir. Savunma mekanizmasını aktif şekilde kullanan *Myxini* türleri farklı sebeplerden ötürü kendini streste hissettiği zaman vücut üzerindeki gözeneklerinden yoğun miktarda jel salgılamaktadır. Özellikle solungaçlarıyla solunum yapan canlılarda çok etkili olan bu jel düşmanlardan korunmak için 0.4 saniye gibi kısa bir sürede oldukça etkili sümüksü bir bileşiktir. Bu toksik bileşik solungaçları tıkayarak çok geniş bir aralıktaki canlı grubuna etki etmektedir (Esteban, 2012).

2.6. BOYA SALGILAMA

Mürekkep balığı, tükürüklerinde bakteriler tarafından üretilen nörotoksinlere sahiptir, ancak mürekkep balığının tümü zehirli değildir. Predatörlerden kaçamadığı zaman, karın boşluğundaki özel bir keseden, “sepya” denen, siyaha yakın renkte bir sıvı püskürterek jet hızıyla uzaklaşarak düşmanlarından korunmuş olur (Nusnbaum ve Derby 2010; Wood ve ark., 2010).

2.7. ELEKTRIK ÜRETENLER

Balıkların yaklaşık 250 türü elektrik üretmek için özel organlara sahiptir. Bu organları avlarının yerini saptamak ve bayıltmak amacıyla kullanılır. Elektrik balıklarının büyük kısmı sürekli olarak düşük voltajda bir kısmı ise akut fakat yüksek voltajda elektrik yayarlar. En tehlikeli tür 600 volttan daha fazla elektrik üreten ve bir insanı öldürebilen *Electrophorus electricus* türüdür (Hagiwara ve ark., 1965).

2.8. BIOLUMINESANS

Okyanuslarda savunma aktivitelerinden en şaşırtıcı olanı biyolüminesanstır. Hakkında çok sınırlı bilgi bulunan bu mekanizma tatlı su formlarında görülmemektedir. Okyanusların 500 -2000 m derinlerinde yaşayan biyolüminesans balıklar genellikle yeşil – mavi ışık üretirler. Bu ışık simbiyotik yaşadıkları fotobakterium bakterileri vasıtasıyla ya da kendi sahip oldukları fotofor hücreler tarafından üretilir. Lüminesan canlılar genel olarak 440 – 480 nanometre dalga boyu arası ışık yayar ve bu da insan gözü ile görebildiğimiz mavi-yeşil ışık aralığına denk gelir. Derin deniz canlıları bu özelliği aydınlatma amacı ile de kullanabilirler. Avlarını çekmek, karşı cinsi cezbetmek ve sürü içi iletişimi sağlamak için de bu ışık yayarlar (Mensinger ve Case 1990).

Bazı balıklar, lüminesans tepkime ürünlerini vücut dışına açılan salgı bezlerinden suya püskürtüp, avcıların kendi yerlerini bulmasını zorlaştırarak hayatta kalırlar. Daha dolaylı bir savunma yöntemi olarak, saldırı altındaki lüminesans bir canlı ışık yayarak daha büyük bir avcının dikkatini kendi bulunduğu bölgeye çekip, yaşamını tehdit eden avcıyı av konumuna düşürebilir (Widder, 2010).

2.9. ŞEKIL DEĞIŞTIRME

Taklitçi ahtapot (***Thaumoctopus mimicus*)' u** diğerlerinden ayıran en önemli özellik gelişmiş şekil ve renk değiştirme özelliğidir. Bu ahtapot türü aslan balığı, deniz yılanı, denizanası ve vatoz gibi tehlikeli canlıları taklit ederek kendisini avcılara karşı koruyabilir. Bu taklit sırasında hem rengi hem de şeklini karşısındaki canlıya benzeterek mükemmel bir değişim geçirir. Bu nedenle taklitçi ahtapotlara denizlerin ajanı da denilir. Taklitçi ahtapot tehlike sezdiği anda kumda bir delik kazarak 6 kolunu saklayabilir. Kalan 2 kolunun rengi değiştirerek zehirli deniz yılanı görüntüsüne dönüşebilir (Huffard ve ark., 2010).

Balon balığı (*Diodon holocanthus*), vücut hacmini mide içine su pompalayarak üç katına çıkarabilir. Bu balığın midesi ve peritonal boşluğu oldukça esneyerek sindirim işlevini kaybeder. Şişme esnasında, mide aksiyal kas sistemini çevreleyen periton boşluğuna doğru genişler ve katlanmış peritonu baş kısmına ventral olan sırt yüzgeci, anal yüzgeç ve kaudal pedinkülü çevreleyen potansiyel peritoneal boşluklara doğru bastırır; sadece başın dorsal ve lateral yüzeyleri bu şişmeden etkilenmez. Balon balığının derisi şişme için özel elastik yapıdadır. Herhangi bir stres durumunda kollajen fibriller doğrudan etkilenir ve deri aniden sertleşir. Sertleşen deri ile balon balığı dikenli bir küre haline gelir. Bu yapısal ve işlevsel özellikler bir araya geldiğinde balon balığı mükemmel bir savunma mekanizması oluşturmaktadır (Brainerd 1994).

3.10. TÜKÜREREK AVLANMA VEYA SAVUNMA

Sosyal çevre hayvanların yiyecek arama davranışını şekillendirmede önemli bir rol oynayabilir. *Toxotes jaculatrix*, hedefini avlamada çok özel bir teknik kullanır. Hedefe kilitlendikten sonra ok gibi su kitlesini fırlatır (Jones ve ark. 2018).

SONUÇ

Doğal ortamlarında üreme ve beslenme özelliklerinde farklılıklar gözlenen sucul canlılar, nesillerini devam ettirebilmek için yaşadıkları ortamlara uyumlu, kendine özgü savunma sistemlerine sahiptirler. Kara canlılarında daha fazla bilinen bu özellikler, son yıllara kadar sucul canlılarda çok fazla dikkat çekmemiştir. Sucul canlıların davranış boyutundaki harika yaratılışları ile ilgili bilgiler yapılan araştırmalarla sürekli güncellenmektedir. Bu derlemede, sucul canlıların türe özgü savunma mekanizması ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları bir araya getirilmiştir.

KAYNAKLAR

Allen J. J., Mäthger L. M., Barbosa A., Buresch K. C., Sogin E., Schwartz J., Chubb C., Hanlon R. T. 2009. Cuttlefish dynamic camouflage: responses to substrate choice and integration of multiple visual cues. Proceedings of the Royal Society B. DOI: 10.1098/rspb.2009.1694.

Aydın M. 2016. Sea Cucumber (Holothuroidea) Species of Turkey. Journal of Maritime and Marine Sciences, 2:1, 49-58.

Balcombe, J. 2016. In praise of fishes: Précis of What a fish knows (Balcombe 2016). Animal Sentience 8(1).

Brainerd, E. L. 1994. Pufferfish inflation: Functional morphology of postcranial structures in *Diodon holocanthus* (Tetraodontiformes). Journal of Morphology. https://doi.org/10.1002/jmor.1052200304

Caro, T., Sherratt, T.N., Stevens, M. 2016. The ecology of multiple colour defences. Evol. Ecol. 30, 797– 09. doi:10.1007/s10682-016-9854-3.

Christine L. Huffard, Norah Saarman, Davenport J. 1994. How and why do flying fish fly? Reviews in Fish Biology and Fisheries. 4:2. 184-224.

Debilius, H., 1997, Mediterranean and Atlantic Fish Guide, Ikan, Unterwasserarchiv. doi.org/10.1016/0022-0981(90)90015-5.

Deveciyan, K. 2006. Türkiye'de Balık ve Balıkçılık. Aras Yayıncılık, s. 285.

Ellis, A.E. 2001. Innate host defense mechanisms of fish against viruses and bacteria. Developmental & Comparative Immunology, 25:8-9. 827-839.

Emoto, M., 2016, Sudaki Mucize, Arıtan Yayınevi, ss168.

Esteban, M.A. 2012. An Overview of the Immunological Defenses in Fish Skin, International Scholarly Research Network. Article ID 853470, 29. doi:10.5402/2012/853470

Gary, G. M., Ballew N. G., Kjelvik M.K. 2010. Fish behavioral types and their ecological consequences. Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences. 71:6, 927-944.

Gerlach, O. 2009. Colour change in the ghost pipefish *Solenostomus cyanopterus*. Phelsuma 17; 59-60.

Hagiwara S., Szabo T., and Enger P. S. 1965. Physiological Properties of Electroreceptors in The Electric Eel, Electrophorus Electricus. Journal of Neurophysiology. doi.org/10.1152/jn.1965.28.5.775.

Hanlon, R. 2007. Cephalopod dynamic camouflage. Current Biology. 17:11. DOI:https://doi.org/10.1016/j.cub.2007.03.034.

Huffard, c. Saarman, N., Hamilton, H., Simison, B. 2010. The evolution of conspicuous facultative mimicry in octopuses: an example of secondary adaptation? *Biological Journal of the Linnean Society*, 101:1, 68–77, https://doi.org/10.1111/j.1095-8312.2010.01484.x

Jones, N. A.R., Webster M., Templeton C. N., Schuster S., Rendell L. 2018. Presence of an audience and consistent interindividual differences affect archerfish shooting behaviour. Animal Behaviour. 141, 95-103.

Karplus I., Algom D. 1981. Visual Cues for Predator Face Recognition by Reef Fishes. International Journal of Behavioral Biology. doi.org/10.1111/j.1439-0310.1981.tb01277.x

Mensinger, A. F., Case J. F. 1990. Luminescent properties of deep sea fish. Journal of Experimental Marine Biology and Ecology. 144:1.1-15.
Nusnbaum, M. and Derby C.D. 2010. Ink secretion protects sea hares by acting on the olfactory and nonolfactory chemical senses of a predatory fish, Animal Behaviour, 79:5, 1067-1076.
Pavlov D. S. and Kasumyan A. O. 2000. Patterns and Mechanisms of Schooling Behavior. in Fish: A Review Journal of Ichthyology, 40:2, S163–S231.
Schnytzer Y., Giman Y., Karplus I., Achituv Y. 2013. Bonsai anemones: Growth suppression of sea anemones by their associated kleptoparasitic boxer crab. Journal of Experimental Marine Biology and Ecology, 448, 265-270.
Tay, T.K.W., Chan, H.Z., Ahmad, T.S.T., The K.K., Low T.H., Wahab, N.A. 2016. Stonefish envenomation of hand with impending compartment syndrome. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology Journal of Occupational Medicine and Toxicology. https://doi.org/10.1186/s12995-016-0112-y*
Vernon E. B., Riffenburgh, R. H. 1960. Fish Schooling: A Possible Factor in Reducing Predation. *ICES Journal of Marine Science*, 25:3, 307–317, doi.org/10.1093/icesjms/25.3.307
Widder E.A. 2010. Bioluminescence in the Ocean: Origins of Biological, Chemical, and Ecological Diversity. Science. 328:5979. 704-708.
Wood J. B., Maynard A. E., Lawlor A. G., Sawyer E. K., Simmons D. M., Pennoyer K. E., Derby C. D. 2010. Caribbean reef squid, *Sepioteuthis sepioidea*, use ink as a defense against predatory French grunts, *Haemulon flavolineatum*. Journal of Experimental Marine Biology and Ecology. 388:1-2. 20-27.
Zeil J., Hemmi J.M. 2006. The visual ecology of fiddler crabs. Journal of Comparative Physiology A. 192:1, 1-25.

THE EVIDENCE OF THE EXISTENCE OF GOD IN OUR BODY

Prof. Dr. Muzaffer GÜLYURT

Biruni Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Ortodonti Bölümü, İstanbul, Türkiye

mgulyurt@biruni.edu.tr

Abstract

Each tissue in the human body, created as an ecclesiastical creature, is the evidence of God's providence. From the moment human beings fall into their mother's womb, they show very miraculous developments. Today, all the issues that medicine has identified as scientific knowledge are expressed by our Creator in the Qur'an as the evidence of God's existence.

We must read and evaluate the book of universe from the point of view of unity as Bediuzzaman Said Nursi stated. Thus, all the tissues that make up the whole human body are evidence of the perfect creation as expressed in the verses of the Qur'an.

The embryo is formed by division of the fertilized egg, which is the result of the merging of the male and female cells and multiplying new tissue and organs by changing it. Later on, the embryo is created with hard and soft tissues and organs.

In this presentation, we will explain the formation of hard and soft tissues and organs of the embryo in an intrauterine life process (baby's weight and physically lower growth and development than normal) from the point of view of tawhid and the miracles of power will be mentioned.

Key Words: Embryo, The miracles of power

BEDENİMİZDEKİ AYETLER

Prof. Dr. Muzaffer GÜLYURT

Özet

Eşrefi mahlukat olarak halk edilen insan bedenindeki her bir doku Cenabı Hakk'ın kevni ayetlerindendir; yani Allah'ın varlığının delilleridir. İnsan, anne rahmine düştüğü andan itibaren çok mucizevi gelişmeler gösterir. Bugün tıp'ın belirlediği, ilmi olarak tespit ettiği bütün konular Rabbimiz tarafından Kuran'ı Âzim-üş Şan'da ayet olarak ifade edilmektedir.

Kainat kitabını Bediüzzaman Said Nursi'nin ifade ettiği gibi manayı harfi olarak okuyup, değerlendirdiğimizde, insan vücudunun tamamını oluşturan bütün dokular, ayeti kerimeler de ifade edildiği gibi insanın mükemmel bir eşrefi mahlukat olduğunu göstermektedir.

Erkek ve dişi hücrenin birleşmesi sonucunda meydana gelen döllenmiş yumurtanın bölünerek çoğalması, değişikliğe uğrayarak yeni doku ve organları meydana getirmesi ile embriyo oluşmaktadır. Daha sonra embriyodan sert ve yumuşak dokuları ve organlar yaratılmaktadır.

Yapacağımız sunumda; intrauterin hayat sürecinde (bebeğin kilo ve fizik olarak normalden daha az büyümesi ve gelişimi) embriyodan sert ve yumuşak dokuların ve organların teşekkülüne manayı harfi penceresinden bakılacak ve kudret mucizeleri nazara verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Embriyo, Kudret mucizesi

1. İNSANIN ANNE RAHMİNDE YARATILIŞI

Eşref-i mahlûkat olarak yaratılan insanın büyüme ve gelişimi birbirinin devamı olan iki dönemde incelenir. Doğum öncesi (Prenatal) Dönem ve Doğum sonrası (Postnatal) dönem.

Prenatal dönem erkek ve dişi üreme hücrelerinin birleşmesi ile başlar. Olgunlaşmış dişi yumurta hücresi sperm hücresi tarafından döllenir. Döllenmiş yumurta hücresi (zigot) tuba uterinada ilerleyerek rahim içerisinde uterusun duvarına yapışır. Buna gebelik denir. İşte bu hadise ile birlikte büyüme ve gelişim gerçekleşmeye başlar.

Rabbimiz kutsal kitabımız Kur'an'ı Kerim'de bu yaratılışı şöyle beyan buyurur.

"And olsun, Biz insanı, çamurdan süzülmüş bir hülasadan yarattık. Sonra onu bir su damlası nutfe (hakir bir damla sudan süzülmüş hülasa) olarak, savunması sağlam bir karar yerine (ana rahminde) yerleştirdik. Sonra o su damlasını bir alaka (embriyo) olarak yarattık; ardından o alak'ı (hücre topluluğu) bir çiğnem et parçası (mudğa) olarak yarattık; daha sonra o çiğnem et parçasını kemik olarak yarattık; böylece kemiklere de et giydirdik; sonra bir başka yaratışla onu inşa ettik. Yaratıcıların en güzeli olan Allah, ne yücedir." (Müminun Suresi, 12-14)

"Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir "alaka"dan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir "mudğa"dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hale gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir (Hacc suresi 5. Ayet).

Ayetlerde ifade buyrulan sıralama;

" Nutfe " – " Alaka " – " Mudga " intrauterin hayatın organogenez safhası dediğimiz ilk üç aylık dönemini açıklamaktadır.

NUTFE : ‚Kur'ân-ı Azîmü'ş-şân'da "nutfe" tabîri; bazen meni içinde erkek spermlerini ihtivâ eden sıvıya, bazen ana rahmindeki döllenme mahalline kadar sağlam olarak ulaştırılan sperm topluluğuna, bazen de spermle döllenmiş kadın yumurtasına (zigot'a) denilmektedir.

ALAKA: Ana rahmi duvarına tutunmuş asılı bir hücre topluluğu hâlindeki döneme,

MUDĞA: dişle çiğnenmiş ete benzeyen bir cenin safhasına, denir.

Bediüzzaman Said Nursi bu konuda şöyle ifade buyurur ; " Vücûd-u insan, tavırdan tavra geçtikçe acîb ve muntazam inkılâblar geçiriyor. Nutfeden (hakir bir damla sudan süzülmüş hulâsadan) alakaya, alakadan mudğaya, mudğadan azm ve lâhme (kemik ve ete), azm ve lâhmden halk-ı cedîde (yeni bir yaratılışa) yani insan sûretine inkılabı, gāyet dakik (ince) düsturlara tâbi'dir. O tavırların her birisinin öyle kavânîn-i mahsûsa (husûsi kānunlar) ve öyle nizâmât-ı muayyene (belirlenmiş intizamlar) ve öyle harekât-ı muttarideleri (düzenli hareketleri) vardır ki; cam gibi, altında bir kasd, bir irâde, bir ihtiyar, bir hikmetin cilvelerini gösterir. Acabâ mümkün müdür ki: Bu derece nihâyetsiz bir kudret ve muhit (kuşatıcı) bir hikmet ile rubûbiyet eden (herşeyi terbiye ve idâre eden) ve zerrattan tâ seyyârâta (zerrelerden gezegenlere) kadar bütün mevcûdâtı (varlıkları) kabza-i tasarrufunda (tasarrufu altında) tutmuş ve intizam ve mîzan (ölçü) dâiresinde döndüren Sâni'-i zü'l-Celâl (celâl sâhibi ve herşeyin san'atkârı olan Allah), 'neş'e-i uhrâ'yı (tekrar dirilmeyi) yapmasın veya yapamasın! İşte çok âyât-ı Kur'âniye, şu hikmetli neş'e-i ûlâyı (ilk yaratılmayı) nazar-ı beşere vaz' ediyor (insanın gözüne gösteriyor). Haşir (dirilme) ve kıyametteki neş'e-i uhrâyı ona temsîl ederek istib'âdı izâle eder (akıldan uzak görmeyi giderir)." (Sözler, 29. Söz, 198-200).

Döllenmiş yumurta hızla bölünmeye başlar. Bölünme sonucu 12-16 hücreden meydana gelmiş kitleye, duta benzer görümünden dolayı morula adı verilir. Bu bölünme çok hızlı bir şekilde devam eder ve Fekondasyondan itibaren 4-5 gün içinde hücre sayısı 107 ye ulaşır. Bu hücre topluluğu (blastosist), rahim duvarına yapışır, bu olaya gebelik (İmplantation) denir.

Hücreler bir yandan sayıca çoğalıp, büyüyüp ve gelişirken bir yandan da üç ayrı hücre tabakası oluştururlar.

Bunlar; ektoderm, endoderm ve mesoderm tabakalarıdır.

Bireyin teşekkülünde bütün sert ve yumuşak doku ve organlar hep bu üç hücre tabakalarından meydana gelirler.

İntra uterin (rahim içi) hayatın ilk üç aylık döneminde (Organogenez safhası) bütün organların oluşumları gerçekleşir, İkinci ve üçüncü üç aylık dönemler Morfogenez safhası) de ise organlar gelişimlerini tamamlarlar.

Gelişimin en belirgin değişiklikleri üçüncü ve sekizinci haftalar arasında görülür. Bu döneme "Embriyonik dönem" denilir. Embriyonik dönemde bütün doku ve organlar taslak olarak gelişir. Sonraki dönem "Fetal dönem"dir. Bu dönemde de taslak olarak gelişmiş doku ve organlarda morfolojik olarak farklılaşma ve büyüme görülür.

Kardiyovasküler sistem (Kalp ve Damar Sistemi) embriyoda fonksiyon gösteren ilk sistemdir. Primordal kalp ve damar sistemi embriyonel dönemin ilk üç haftası içerisinde belirir ve gelişim göstermeye başlar. Besin ve oksijen ihtiyacını sadece difüzyon yoluyla anne kanından karşılayan embriyo, büyüme ve gelişimini devam ettirirken daha fazla besin ve oksijene ihtiyacı olur. Kardiyovasküler sistemin gelişimi ile bu ihtiyaç da karşılanır.

2. İNSAN VÜCUDUNDAKİ SERT DOKULAR

İnsan vücudunda dört çeşit sert doku mevcuttur.

1-Tırnaklar; Embriyonel hayatın yaklaşık 10. haftasında Epiderm tabakasından gelişmeye başlar. Ayak tırnakları el tırnaklarına göre yaklaşık 4 hafta sonra gelişir.

2- Emriyonel hayatın 4. haftasının sonunda, Mesankim içerisinde sert dokuların oluşacağı bölgelerde sınırları belirsiz hücre yoğunlaşma sahaları oluşur. Buna Sclerobalastem denilir. Scleroblastemden ya doğrudan doğraya kemik dokusu oluşur (membranöz kemikleşme) veya önce kıkırdak meydana gelir sonra bu kıkırdak modellerin ortasında primer kemikleşme merkezleri oluşur ve osteogenesis (Endokondral kemikleşme) başlar. Ekstremitelerin - Uzun kemiklerin gelişimi bu şekilde indirekt kemikleşme yoluyla devam eder. İlk kıkırdak oluşumu embriyonel hayatın 5. haftasında gelişimine başlar.

3- Kemikler: Bebeklerde yetişkinlerden daha fazla kemik bulunur. 350 kemikle doğarız. Büyüdükçe kemikler azalır. Yetişkin bir insanda 206 kemik bulunur. 2.maddede de izah edildiği gibi kemikler iki şekilde meydana gelirler. Kıkırdaktan daha sert bu bölgeler, özellikle ekstremitelerde kemiğin epifiz kısmının kıkırdaktan kemik haline dönüşmesi ile gelişimini tamamlar. Kemikler vücudumuzun iskelet sistemini oluşturur. Yumuşak dokulara destek sağlar. Yumuşak dokular ve fonksiyon gören boşluklarda (ağız ve burun boşluğu gibi) iskeletsel yapının büyüme ve gelişiminde primer stimulus olarak etkin bir görev icra ederler. Kemiksel organlar kuvvete karşı dayanıklılığı olan ve vücudu koruyan yapılardır. Kemik medullasındaki trabeküler düzende öylesine bir diziliş vardır ki, bu mühendislik ilmi açısından incelendiğinde, mekanik ve matematik kaidelere uygunluk gösterdiği görülür. Trabeküler dizilişteki bu düzen, kitlenin kendisine tesir eden mekanik kuvvetlere karşı en az madde ile en büyük direnci gösterdiğini ifade eder. Bu düzen sayesinde kemik dokusu üzerine gelecek mekanik kuvvetlere karşı şekil değiştirmeden en büyük direnci gösterirler.

4- Dişler vücudumuzdaki en sert dokuya sahip organlarımızdır. Normal olarak iki diş grubu gelişir. Süt dişleri ve kalıcı/daimi dişler. Dişlerin mine tabakası ağız ektoderminden, diğer kısımları mesoderm ve nöral krest hücrelerinden gelişir.

Dişlere ait ilk gelişme Embriyonel hayatın 6. haftasında ektodermden diş laminası olarak başlar, ilerleyen haftalarda bu gelişme değişik safhalardan geçerek süt ve daimi dişler olarak gelişirler. Yeni doğan

bir bebeğin çene kemikleri içerisinde süt ve kalıcı dişlerinin germ halinde geliştiğini görüyoruz. Doğumdan sonra 6 aylıkken süt dişleri ağız içine sürmeğe başlar, 24 aylık bir bebekte süt dişleri 20 adet olarak ağız içindeki yerlerini alırlar. 6 yaşından itibaren büyük azı dişleri sürmeye başlar. Bu dönemde süt dişleri de ön bölgeden başlamak üzere yerlerini daimi dişlere bırakırlar.

Süt ve daimi dişlerin teşekkülü, ağız içinde sürmesi ve sürme sıraları öğlesine hikmetli, öğlesine nizam ve intizam içerisinde gerçekleşir ki, bugün hala birçok konu izah edilemez durumdadır. Cenab-ı Hakk'ın hâkimane, rahîmine in'amını görmemek mümkün değildir.

Manayı harfi ile bakıldığında Rabbimizin esmasının tecelliyatı hakkalyakîn müşahade edilir. Vücudumuzdaki sert dokuların sertliğini kalsiyum elementi vermektedir. İntra uterin hayatta annenin kanındaki kalsiyum, embriyonun kan dolaşımına geçerek dişlerin ve diğer dokuların sertliklerini vermektedir.

Mineyi oluşturan temel mineral kalsiyum hidroksiapatit kristalleridir. Hidroksiapatit kristalleri mineye sertlik vermesi yanında minenin kırılganlık derecesini de azaltmaktadır. Diş minesi, Mohs sertlik skalası açısından 5 ile değerlendirildiğinden insan vücudundaki en sert organdır. Mine dokusu sertlik açısından demir ve karbon çelik arasında yer alır.

Vücudumuzdaki sert dokulara bakılınca sertlik derecesi en düşük olan tırnaklardır. Sertlik derecesine göre tırnaklardan sonra sırayla kıkırdak, kemik ve en son dişler gelir.

Diş minesi demir ve çelikle aynı sertlik dercesine sahip olduğu için, çelik frezlerle dişi kesmek, restore etmek mümkün olmaz. Diş minesini ancak en sert elaman olan elmas frezlerle kesebiliyoruz.

3. TEVHİDİ ANLAYIŞLA İNSANIN YARATILIŞINA BAKIŞ

Şimdi burada bir düşünelim.

İnsanın yaratılışında ilk andan itibaren gerek prenatal gerekse postnatal dönemde binlerce harikulade, mucizevi fizyolojik gelişmeler cereyan etmektedir. Bu hadiselerden sadece birine manay-ı harfi dürbünü ile baktığımızda; aynı vücudun içinde büyüme ve gelişimini yapan bütün sert dokuların sertliğini kalsiyum elementi ile verildiğini görürüz. Bu kalsiyum ne kadar akıllı bir elementtir (!) ki, her bir dokunun ihtiyacına göre o'na sertlik kazandırmaktadır. Kalsiyumun aklı, şuuru olmadığına ve kendisi de bir mahluk olduğuna göre, o sert dokuların ihtiyacını ve fonksiyonunu bilen, ancak âlimane, hâkimane ve rahimane bir şekilde halk etmiştir. Bu da ancak âlemlerin Rabbi olan ALLAH (cc) tır.

INTERPRETATION OF THE SOIL BLACK BOX AS A CREATION MATERIAL

Assoc. Prof. Dr. Müdahir ÖZGÜL
Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü, Erzurum, Türkiye
mozgul@atauni.edu.tr

Abstract

Soil is one of the main forces (air, water, earth and fire) in the assembly of the whole universe. Soil and water are described as the base material of life's existence in in all religious and philosophical sources. In mythology, the soil is expressed as the earliest goddess of goddesses. There are significant deficiencies when the formation of soils and their characteristics are explained with today's scientific knowledge. This situation always exists at all stages in explaining soil formation (geogenesis and pedogenesis) and its use for a production material. It sometimes may not be possible to explain contradictions in the detailed interpretation of soil properties. It is still mysterious to explain the negative (-) load of soil mineral and organic colloids, the presence of cations and anions and the dipolar nature of water. Soil is always there in the adventure of existence and destruction of living and non-living beings on earth. The systematic explanation in soil formation from the minerals, the processes of decomposition-separation of the parent material of the rocks, wetting-drying and freezing-thawing has not been established. The material that has emerged as a result of these processes is defined as soil, and this cycle is known as the black box by the scientists. In this respect, these factors and processes have not been enough to explain the formation (evolution) of the soil. Interpretation of the physical, chemical, biological, mineralogical and morphological properties of soils as a material and a production source will be possible by explaining soil evolution on the development process of soil forming. The objective of this study is to explain soil evolution, which is a basic substance between existence and death (another form of return), in the context of the philosophy.

Key Words: Soil, Creation, Formation, Black box

YARATILIŞ MATERYALİ OLARAK TOPRAĞIN KARANLIK KUTUSU (BLACK BOX)'NUN YORUMLANMASI

Doç. Dr. Müdahir ÖZGÜL

Özet

Toprak; bütün Evren'in düzene konulmasında temel güç olan dört unsurdan (hava, su, toprak ve ateş) biridir. Toprak, dini ve felsefi kaynakların tamamında su ile birlikte canlı varoluşunun (yaratılışın) temel maddesi olarak tanımlanmıştır. Mitolojide ise toprak en eski Tanrıça olarak ifade edilmektedir. Toprakların oluşumu ve ortaya çıkan özellikleri, eldeki mevcut bilimsel bilgilerle açıklanırken önemli eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu durum toprağın oluşumu (jeogenesis ve pedogenesis) ve üretim materyali olmasının açıklamasında tüm evrelerde karşımıza çıkmaktadır. Toprak özelliklerinin detaylı yorumundaki çelişkileri açıklamak bazen mevcut bilgilerle mümkün olmamaktadır. Toprağın mineral ve organik kolloidlerinin negatif (-) yüklü olması, içerisinde katyon ve anyonları bulundurması ve suyun iki kutuplu (dipol) özellikte olmasının gizemi izaha muhtaçtır. Yeryüzündeki canlı ve cansız varlıkların var oluş ve yok oluş serüveninin içerisinde toprak hep vardır. Toprakların minerallerden, minerallerin oluşturduğu kayalardan ve kayaların ayrışma ürünü ana materyalden parçalanma-ayrışması, ıslanma-kuruması, donma-çözülmesi gibi süreçlerle oluşmasının sistematiği ortaya konulamamıştır. Bu süreçlerin sonucunda ortaya çıkan materyal toprak olarak tanımlanmış bu döngü (devinim) bilim adamlarınca karanlık kutu (black box) olarak tanımlanmıştır. Bu yönüyle toprağın tanımına giren faktör ve süreçler, toprağın oluşumunu (yaratılışını) değişimini (evrimini) açıklamağa yetmemiştir. Toprağın bir materyal ve üretim ortamı olarak fiziksel, kimyasal, biyolojik, mineralojik ve morfolojik özelliklerinin irdelenmesi, oluşum sürecinin gelişim ve değişimine etkisinin açıklanmasıyla

mümkün olacaktır. Bu çalışmanın amacı, yaratılış (var oluş) ve ölüm (başka bir şekle dönüş) arasında temel bir madde olan toprağın bu süreçte geçirdiği evrimi varlık felsefesi bağlamında açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Toprak, Yaratılış, Oluşum, Karanlık kutu

1. GİRİŞ

Topraklar; dünyadaki karasal ortamların yüzeyini ince bir tabaka halinde kaplayan, çeşitli kayaç ve minerallerin çevresel faktörlerin etkisiyle ayrışması sonucu oluşan, içerisinde inorganik ve organik materyaller ile birlikte belirli oranlarda hava ve su bulunduran, bitkilere tutunma yeri ve besin kaynağı olan üç boyutlu, üç fazlı, canlı ve doğal varlıklar olup; başlı başına bir ekosistemdir ve son derece karmaşık ve değişken bir yapıya sahiptirler.

Toprakların minerallerden, minerallerin oluşturduğu kayalardan ve kayaların ayrışma ürünü ana materyalden parçalanma-ayrışması, ıslanma-kuruması, donma-çözülmesi gibi süreçlerle oluşmasının sistematiği ortaya konulamamıştır. Bu süreçlerin sonucunda ortaya çıkan materyal toprak olarak tanımlanmış bu döngü (devinim) bilim adamlarınca karanlık kutu (black box) olarak tanımlanmıştır. Bu yönüyle toprağın tanımına giren faktör ve süreçler, toprağın oluşumunu (yaratılışını) değişimini (evrimini) ve kompleksliğini açıklamağa yetmemiştir.

Toprağın bir materyal ve üretim ortamı olarak fiziksel, kimyasal, biyolojik, mineralojik ve morfolojik özelliklerinin irdelenmesi, oluşum sürecinin gelişim ve değişimine etkisinin açıklanmasıyla mümkün olacaktır. Bu özellikleri açıklanırken, toprağın incelenmesi gereken en önemli bileşeni kuşkusuz kil (kolloid) dir. Kil mineralleri yerkürenin bileşiminde bulunan birincil (primer) minerallerin belli koşullarda (sıcaklık ve basınç) değişimleri altında değişim ve dönüşümü sonucu oluşan maddelerdir.

Buna göre "kil minerali, birincil (primer) minerallerin su ile reaksiyona girmesi sonucu oluşmuş çoğu kez tabaka yapısında olan ve genelde parçacık iriliği 2 μm' nin altında olan çoğunlukla sulu Al, bazen sulu Mg ve seyrek olarak sulu Fe silikatlarıdır" biçiminde tanımlanabilir. Kil mineralleri kristallerinin neden diğer minerallerden farklı olarak büyümediği ilginç bir durumdur.

Kil minerali olabilmek için şart, parçacık iriliğinin çoğu kez 2 μm'den küçük olması ve mineralin su ile reaksiyon sonucu birincil, başka bir deyişle püskürük kayaların yapısında olan minerallerden oluşmasıdır. Bu su sıcak (hidrotermal) veya soğuk (normal yeryüzü suyu) olabilmektedir. O halde kil minerallerinin en önemli özellikleri parçacık irilik sınırının yanında ikincil olarak oluşmuş olmalarıdır. Kil minerali olmak için gerekli koşullara sahip olan ancak tabaka yapısında olmayan silikatlar da vardır (Sayın, 1999).

Mineraller ayrışırken hidrosfer, biyosfer ve atmosfer ajanlarının etkisinde kalırlar. Bu ajanlar sırasıyla su, organizma ve oksijendir. Minerallerin ayrışma hız ve miktarları strüktürlerinin kimyasal ayrışma ajanlarına karşı direncine bağlı olarak değişmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yaratılış (var oluş) ve ölüm (başka bir şekle dönüş) arasında temel bir madde olan toprağın bu süreçte geçirdiği evrimi varlık felsefesi bağlamında açıklamaktır.

2. TOPRAĞIN TANIMI VE OLUŞUMU

2.1. TOPRAĞIN TANIMI

Yeryüzü koşulları altında oluşmayan püskürük kayalardaki minerallerin kimyasal etmenlerle reaksiyona girmeleri, bu minerallerin yeni koşullara kendilerini adapte amacını taşımaktadır. Şöyle ki, yer kabuğunun derinliklerinde yüksek sıcaklık ve basınç altında oluşan mineraller eskiden maruz kaldıkları koşullar ortadan

kalktığın-da kararsız bir duruma geçmektedir. Kararlılıklarını sürdürmeleri ancak bu yeni koşulların etkisini azaltacak yönde davranmalarıyla gerçekleşebilmektedir (Le Chatellier ilkesi).

Azalan basıncı karşılamak üzere minerallerin hacimleri genişler; alçalan sıcaklığa tepki olarak sıcaklık oluşturan reaksiyonlara girerler. Birinciye hidroliz ikinciye oksitlenme, birer örnek olarak verilebilir. Kayaç daha önceden değişmişse, örneğin sedimanter karakterde ise mineraller çoğu kez değişmeden doğrudan doğruya toprağa geçebilirler. Ancak toprakta yeni iyonar ortamda bulunan minerallerin kararlılığının kaybolması ve yeni minerallerin oluşması söz konusu olabilir. Bu bakımdan ayrışma ve oluşmanın birlikte incelenmesinde fayda vardır (Sayın, 1999).

Toprak bilimi ise, toprakların özelliklerini, gelişmelerini ve dağılımlarını ayrıca bunların insanlar tarafından kullanılması ile ilişkili olanakları ve tehlikeleri inceleyen bir bilim dalıdır.

2.2. TOPRAĞIN OLUŞUMU

Toprakların oluşumları hakkındaki görüşlerde dünden bugüne hep değişmiştir. Toprakla ilgili en ilkel değerlendirmelerden en modern araştırmalara kadar geçen süreçte bilgilere ekleme yapılmıştır. Pedologlar toprağın oluşumunu açıklarken toprak genetiği veya genesisi ifadelerini kullanarak onun canlı (organizma) özelliklerine atıfta bulunmuşlardır. Bazen ortaya konulan bir görüş yeniden tanımlanan bir toprak özelliği ile tartışmalı hale gelirken, toprak özellikleri dinamik bir değişimin sembolü haline gelebilmişlerdir.

Bütün bu tartışmalara bakarak toprakları birbirinden tamamen ayrı süreçlerin ürünüymüş (Podzollaşma, Lateritleşme, Karbonatlaşma) gibi gören eski toprak genesisi görüşlerinin hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda toprak oluşumunun devamlı bir süreç olduğu bir toprağın önce genç (Litosoller) sonra olgun (Podzoller) ve en sonra yaşlı (Latosoller) olacağı şeklinde görüşün de ancak kısmen doğru olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

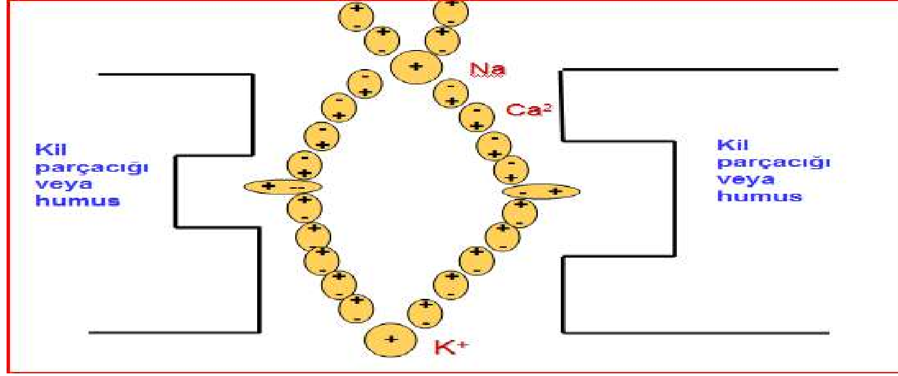
Toprak minerallerinin ana kaynağı kaya(ç)lardır. Ancak bir toprağın kimya ve mineralojisi oluştuğu kayanınkinden farklıdır. Bu farklılık toprağı yapan ayrışma ajanlarının etkinliği ve toprağın geçirdiği genetik değişimle artmaktadır.

Bir toprağın kimyasal yapısı kendisini oluşturan kayanınki ile karşılaştırıldığında bazı önemli farklılıklar görülmektedir (Çizelge II.1).

Çizelge 2.1. Yerkabuğunda, Toprakta ve Deniz Suyunda Elementlerin Bolluğu

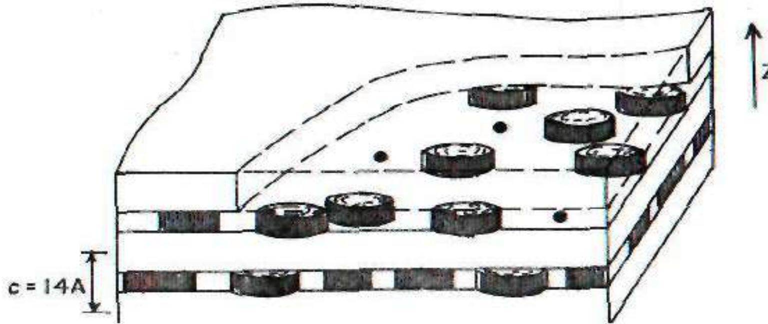
Element	Yerkabuğu (%)	Toprak (%)	Deniz Suyu (%)
0	46.4	53.6	85.7
Si	28.2	32.5	0.00003
Al	8.2	6.0	**1x1**0^{-6}
Fe	5.6	2.7	**1x1**0^{6}
Ca	4.1	1.2	0.04
Na	2.4	0.8	1.05
Mg	2.3	0.55	0.14
K	2.1	1.5	0.038
Ti	0.57	0.29	**lxl0**$^{-7}$
H	0.014	1.1	10.8
P	0.0105	0.07	0.0007
S	0.026	0.06	0.089
Mn	0.0095	0.12	2x10^{-}
Cl	0.0013	-	1.9

En büyük farklılık hidrojen oranının aşağı yukarı 80 kez artmasıdır. Oksijen oranı da bir miktar artmıştır. Bu durum toprağa hidrojen ve oksijen içeren bir bileşiğin girdiğini göstermektedir; bu bileşik sudur. Su, toprakta oluşan minerallerin yapısına (ki bunlar çoğunlukla kil mineralleridir) molekül veya hidroksitler halinde bağlanmaktadır. Kalsiyum, Mg ve Na oranlarında düşmeler olmuştur (**Şekil II.1).**



Şekil 2.1. Topraklarda Kil Kolloidleri, Katyonlar ve Su molekülleri Arasındaki İlişki

Bitkiler topraklarda bulunan K, Ca ve Mg gibi önemli besin elementlerini, birincil minerallerden çok bu minerallerin topraktaki ayrışma ürünü olan kil minerallerinden almaktadır. Kil mineralleri yüksek özgül yüzey alanı sayesinde fazla miktarda suyu bünyesinde tutmakta ve sahip olduğu çok tipik izomorfizm olgusu ile besin elementlerini iyon değişimi yoluyla yüzeyinde bulundurmaktadır **(**Şekil II.2).



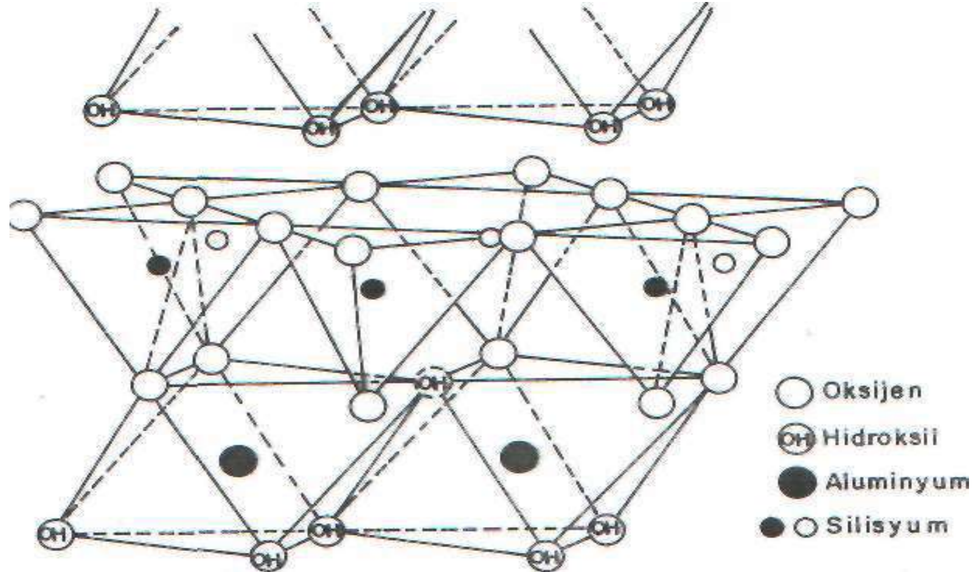
Şekil 2.2. Ara Tabakalı Mineral (Dixon ve Jackson, 1962)

Toprak mineralojisinin konusu toprak minerallerinin yapısını incelemek ve doğal ayrışma ortamındaki davranışım ortaya koymaktadır. Bu bilim dalı bir bakıma jeokimyanın jeolojideki rolünü toprak bilimi içinde yüklenmektedir. Toprak mineralojisi minerallerin toprak içindeki davranışını incelediğine göre bazı yüzey ve çözelti olaylarının da bu bilim dalı içinde incelenmesi gerekmektedir. Bu bakımdan toprak mineralojisi yüzey ve çözelti kimyası ile ilişki içindedir.

GİRDİLER	KARANLIK KUTU	ÇIKTILAR
TOPRAK OLUŞ (ÇEVRE) ETMENLERİ	**TOPRAK OLUŞ SÜREÇLERİ (KESİNTİSİZ DEVAM EDEN OLAYLAR DİZİNİ)**	**TOPRAK ÖZELLİKLERİ**
İklim (Aktif etmen) Canlılar (Aktif etmen) Topoğrafya (Pasif etmen) Ana Materyal (Pasif etmen) Zaman (Pasif etmen T= f (i, c, t, m,z)	Organik madde, kil, demir, aluminyum, silika, kalsiyum karbonat, jips vs.'nin; Toprak sistemine eklenmesi Toprak sisteminden uzaklaşması Toprak sisteminde yer değiştirmesi Toprak sisteminde şekil değiştirmesi	Toprak profili içindeki solum (genetik toprak gövdesi) ana ve ayırt edici horizonların oluşumu, solum ana materyal ilişkisi ve ana kayanın durumu

Şekil 2.3. Toprak Oluş faktörleri, Toprak Oluş Süreçleri ve Ortaya Çıkan Toprak Özellikleri (KARA KUTU) (Şimşek, G. 1999).

Toprak genesisi, kil genesisi ile iç içe olduğundan mineraloji genesis ile kısmen çakışmaktadır. Toprak mineralojisi toprak bileşenlerinin fiziksel etkileşimlerini makro düzeyde inceleyen toprak fiziği ile toprağın doğal ortamdaki yapısını mikro düzeyde inceleyen mikromorfoloji ile de bağlantı halindedir. Minerallerin tavrını su miktarına bağlı olarak incelendiği toprak mekaniği ise toprak mineralojisi ile yakından ilgilidir.



Şekil 2.4. Kaolinitin Diyagramatik Görünümü (Grim, 1968)

Kil minerali olabilmek için şart, parçacık iriliğinin çoğu kez 2 μm'den küçük olması ve mineralin su ile reaksiyon sonucu birincil, başka bir deyişle mağmatik (püskürük) kayaların yapısında olan minerallerden oluşmasıdır. Bu su sıcak (hidrotermal) veya soğuk (normal yeryüzü suyu) olabilmektedir. O halde kil minerallerinin en önemli özellikleri parçacık büyüklük sınırının yanında ikincil olarak oluşmuş olmalıdır. Kil minerali olmak için gerekli koşullara sahip olan ancak tabaka yapısında olmayan silikatlar da vardır (Sayın, 1999).

Killerin, aynı boyuttaki başka minerallerden farklı kılan en önemli özelliği su ile karıştırıldığında gösterdiği davranış biçimidir. Su ile karıştırıldığında çamurlaşır ve hamur gibi şekil verebilecek kıvamda plastisiteye sahiptir. Kuruduğunda ise bir kaya gibi sağlam gözükebilir.

Genel olarak toprakların pedojen kil minerallerinin kristalleri, saf olanlarınkinden daha küçüktür ve tam oluşmamışlardır. Kristallerde bozuk yerler vardır. Kısa bir uzaklıkta, hatta tabakadan tabakaya bazal aralık tabaka yükleri farklı olur yani kristalinite azdır. Bunun nedeni her şeyden önce oluştukları ortamla ilgilidir. Parçacıkların küçük ve kristalitenin az olması topraktaki kil mineralinin, tabaka yükü yanında yüksek derecede reaksiyona eğilimli olmasına neden olur.

Yeryüzünde canlı olarak tanımlanan varlıkların tamamında, oluşma ve genetik, gerçekleşen olayların teorilerine atıflar yapılarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Canlıların temel hammaddesi ve gen kaynağı olan toprak, bütün bu canlılardan çok daha derin anlamlar ifade eder.

Bilimsel olarak toprakçılar veya pedologlar, toprağın gelişimi ve içeriğinin bilimsel ifadesini bir sistem içerisinde tanımlayamadıklarından, onun oluşumunda etkin faktör ve süreçleri konu alan ifadelerle yorumlamaya çalışmışlardır. Bundan sonra toprağı inceleyenlerin temel hedefi bu karanlık olaylar dizininin şifreleri üzerine yoğunlaşmak olmuştur. Hiç kuşkusuz kainatın düzeni içerisinde bu gizemli varlığın rolü de, bir düzen içerisinde açıklanabilmelidir.



Şekil 2.5. Toprak Profilinin ve Solum (genetik toprak gövdesi) nin Farklı Görünümleri

Bütün bunlara göre yer kabuğunun katılaşmasından sonra insanoğlunu ortaya çıkmasına uygun koşullar ancak 4.5 milyar yılda hazırlanmıştır. Yeryüzünün şekillenmesiyle başlayan değişim süreci son derece yavaş bir şekilde olmasına rağmen hala devam etmektedir.

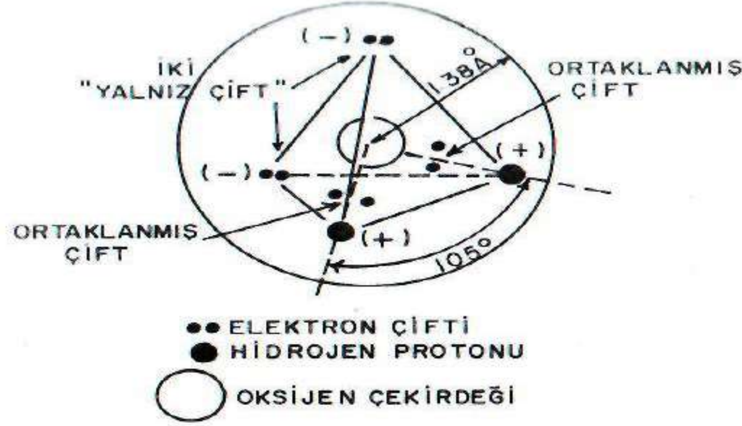
3. SUYUN AYRIŞMA KİMYASINDAKİ ROLÜ

Kayaçların ayrışarak toprak haline gelmesinde ana etmen sudur. Her ne kadar bir kayanın rüzgar gibi fiziksel ajanlarla ayrışıp ufalanması söz konusu olursa da bu ufalanma sırasında kayanın mineralojik yapısı değişmez. Elde edilen gevşek yapı tozdur, toprak değildir. Su bütün kaya mineralleriyle reaksiyona girer, onları çözer ve başka minerallere dönüştürür.

3.1. SU MOLEKÜLÜNÜN KAFES YAPISI

Bir su molekülü iki hidrojen ve bir oksijen atomundan yapılmıştır. Hidrojen atomlarının elektronları oksijenin en dıştaki elektronlarıyla kovalent bağlanarak ortak bir yörünge oluştururlar (Şekil. III.1).

Bu dönüşüm sırasında oksijen, hidrojen ve elektronlarla işbirliği yapar. Aynı zamanda toprağın organikliğine sebep olarak onun kayaçtan belki de en büyük farklılığını, canlı oluşunu sağlar. Suyun bu reaktif özelliğini molekülünün çok özel yapısında aramak gerekir (Soıl Survey Staff, 1992).



Şekil 3.1. Su Molekülünde Valans Elektronların Eşleşmesi.

Toprağın içerisindeki kolloid olarak tanımladığımız bir elektron yüküyle (negatif yük) yüklenmiş parçacıkların iki tane iki kutuplu (dipol) özellikteki su (H_2O) molekülleriyle olan ilişkisi bu komleksliğin oluşmasının temel kaynağıdır. Kolloidin negatif yükü ile suyun dipol özelliğinin keşfine kadar toprak ortamıyla ilgili fiziksel kimyasal ve mineralojik değerlendirmeler yapılamamıştır. Ancak morfolojik bazı değerlendirmelerle topraklar hakkında tahmine dayalı görüşler sunulmuştur.

3.2. SUYUN TOPRAKLA İLİŞKİSİ

Atmosferle litosferin karşılaştığı arz kabuğunda canlı faaliyeti birinci mucizedir. Bu anlamda birbiriyle ilişkili iki temel nesne, toprak ve sudur. Yaratılışın veya var edilişin temel materyali bu maddeler canlı devamının özneleridir. Bu ilişki fiziksel ve kimyasal benzerlikleri ve uyumu ifade eder.

Toprakla suyun ilişkisini ve benzerliğini ifade edenler, çoğu noktaların akıl ermezliğini söylemekten çekinmemişlerdir. Toprakla suyun teması sırasında suyun kristalleşmesi ve oluşan reaksiyondan açığa çıkan enerjinin (ıslanma ısısı) tanımlanması bu noktalardan birisidir. Kainatın düzeni bu materyallerin ilişkileri ile açıklanmayı bekleyecek ve belki de bu süreç insanlığı yeni keşiflere iterek daha mükemmelini bulmaya zorlayacaktır.

4. TOPRAĞIN DAVRANIŞINA FELSEFİK VE DİNİ YAKLAŞIMLAR

Beşerin veya insanın yaratılışı konusu, insanların kendi varlıklarını veya hayatın başlangıcının anlamlandırılma isteğinden kaynaklanmaktadır. Kuran-ı Kerim beşerin ve insanın yaratılışının bir süreç içerisinde farklı aşamalarda olduğunu ifade eder. Toprağın oluşumunun açıklaması da ancak bir süreçle tanımlanabilir. Bu süreci ölçmek veya deneysel olarak izlemek asla mümkün olamaz. Başka bir deyişle ilahi hitâb, insan söz konusu olduğunda ondan bir varlık olarak değil, süreç olarak "varoluş"undan söz eder (Kavşut, 2012).

Toprak; bütün Evren'in düzene konulmasında temel güç olan dört unsurdan (hava, su, toprak ve ateş) biridir. Toprak, dini ve felsefi kaynakların tamamında su ile birlikte canlı varoluşunun (yaratılışın) temel maddesi olarak tanımlanmıştır.

Varlığı oluş olarak alan devinizm yaklaşımına göre varlık vardır ancak statik açıdan ele alınamayacak bir süreçtir. Her şey her an değişim halindedir (dinamiktir). Temel doğru evrenin bir nehir gibi sürekli akış içinde oluşudur. Bunun dışında üzerinde uzlaşılabilecek temel bir doğru yoktur. Bu akımın en önemli temsilcileri Heraklitos ve Whitehead adlı filozoflardır. Toprak, bu yaklaşımla uyumlu olacak bir değişim ve dinamizme sahiptir. Bu dinamizmin devamını sağlamak üzere zerreden küreye her şey muazzam bir gayret içerisindedir.

4.1. VAHIY KAYNAKLARINDA ANLATILAN TOPRAK ÖZELLIKLERI

İnsanın yaratılış aşamaları incelenirken başlıca iki yöntemle yapılmış çalışmalar olduğu görülür. Birincisi, nakle dayalı metod olup, konunun tefsir geleneğindeki açılımını ortaya koymayı hedefleyen kelam ve felsefik tarafını açıklamaktır. İkinci yöntem ile de yaratılış aşamalarındaki temel vurguları anlama ve yorumlama merkezinde ancak bilimsel çalışmalar ile gelişen genetik, kimya ve biyoloji gibi bilim dallarının terminolojisinden yararlanılmıştır (Kavşut, 2012).

Hz. Adem'in topraktan gelerek tamamlanan yaratılış süreci teolojik ve felsefe kaynaklarında farklı ifadelerle anlatılmıştır. Yaratılış malzemesi olan toprağın farklı devrelerdeki durumunu ifade eden bu kavramların anlam alanlarını doğru tespit edebilmek, güç olduğu kadar kesin bir yargı oluşturmak neredeyse imkansızdır.

İbranice de Adem kızıl toprak anlamında kullanılmaktadır. Çok eski uygarlıklarda (örneğin sümer yazıları), Adem toprakla ilgilenen demektir. Kuranda, Tevratta ve İncilde toprak farklı ifade kullanılarak anlatılmış ve toprağın su ile ilişkisi üzerine ortaya çıkan materyaller farklı şekilde tanımlanmıştır. Kuran, insan yaratılırken kullanılan maddelerin toprak ve su olduğunu ortaya koymaktadır. Kuran, bazen bu maddeleri ayrı ayrı vurgulamakta, bazen de insanın çamurdan yaratıldığını söyleyip; toprak ve suyun bileşiminden insanın yaratıldığını açıklamaktadır.

Tevratta"Yahudi Yurdu" ve buraları kendilerine vaat edilen topraklar olduğu düşüncesi vardır. Yahudilerdeki Arz-ı Mev'ud anlayışı, Allah'ın emirlerini yerine getirmeleri karşılığında, Allah'la yapmış oldukları anlaşma anlamına gelmektedir. Tevrat'ın Tekvin bölümünde, Yahudiler, namaz kılma, zekât verme, kan dökmeme, kimseyi yurtlarından çıkarmama, yetim ve düşkünlere yardım etme konularında Allah'a söz vermiştir. Allah'ta Yahudilere verdikleri sözü tutarsa, Yahudileri seçkin bir kavim ve kutsal topraklara varis kılacağını belirtmiştir. Yahudiler verdikleri sözü tutmayıp anlaşmağa uymadıklarından memleketlerinden kovularak cezalandırılmıştır. Allah'ın emirlerini yerine getirilerse Allah'ta onlara Arz-ı Mev'ud'u verip ve diğer kavimler üzerinde hakimiyet sağlayacaktır. Arz-ı Mev'ud'ta vadedilen topraklar ise Tekvin'in 15. bölümünün 18. ayetinde belirtilmiştir. Vadedilmiş toprak anlayışı Tevrat'ın bu hükmü ile ifade edilmiştir.

RAB Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Yaratılmış olduğun toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin (İncil Yaratılış (Genesis).

Su ile olan birliktelikle toprak, insanlara bir kullanım alanı ve bu sayede bunlara davranışlarına göre bir çalışma alanı olmuştur. Bu maddelerle doğan büyüyen insanoğlu bunlarla yıkanmış, bunlarla temizlenmiş ve bunlarla karnını doyurmuştur. Sonra bu maddelere bağlı olarak cismi yok olacak ve kutsal kitaplara göre, bunlardan diriltilecek ve yine toprak olacaktır.

4.2. TOPRAĞIN ÖZELLİKLERİNE UYUMLU AYET ANLAMLARI

İnsanın topraktan yaratılması üzerine çok spekülasyonlar yapılmıştır. Biyoloji ve kimya gibi bilimlerin ilerlemesiyle; hem toprağın, hem de insan vücudunun analitik incelemesi yapıldı. Bu incelemeler sonucunda

insan vücudunun içerdiği maddeler ile toprağın içerdiği maddelerin benzer olduğu anlaşıldı. Bu maddeler alüminyum, demir, kalsiyum, oksijen, silikon, sodyum, potasyum, magnezyum, hidrojen, klor, iyot, manganez, kurşun, fosfor, bakır, gümüş, karbon, çinko, kükürt ve azottur. Amerika'daki bir kimya bürosunun yaptığı analize göre insan vücudunun % 65'i oksijen, % 18'i karbon, % 10'u hidrojen, % 3'ü azot, % 1.5'u kalsiyum, % 1'i fosfor, geri kalanı da diğer elementlerdir.

Rum Suresi, 20. ayet: Sizi topraktan yaratmış bulunması, O'nun ayetlerindendir; sonra siz, (yeryüzünün her yanına) yayılmakta olan bir beşer (türü) oldunuz. Bu ayette geçen Türab kelimesi, kendisinden fayda ve menfaât temin edilen temiz toprak anlamındadır.

Saffat 11'de Onlara (şunu) sor: Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa yarattığımız diğer şeyleri mi! Şüphesiz, biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık. Ayette geçen Tin-i Lazib yapışkan çamur olarak açıklanmıştır.

Müminun 12' de Andolsun, biz insanı, çamurdan süzülmüş bir özden yarattık. Ayetinde ifade edilen Sülâle min Tîn ifadesi çamurdan süzülen öz olarak tefsir edilmiştir.

Hicr 26'da ise Andolsun, biz insanı kuru ve değişime uğramış kara bir çamurdan yarattık. Burada geçen Hame-i Mesnun ifadesi değişime uğramış kararmış çamuru ifade etmektedir.

Rahman 14'te "(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) bir çamurdan yarattı. Ayetindeki Salsâl kelimesi kuru çamur veya parçaları birbirine değdiğinde ses çıkaran kuru çamur anlamında kullanılmıştır.

Hicr 29'da Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için secde ederek yere kapanın. Ayetinde, tasvir (şekil verme) kelimesinden ziyade, düzenlemek, eşit kılmak, tekmil etmek manalarına gelen tesviye terimiyle anlatılmıştır.

Yukarıda açıklanan ayetlerin içinde tanımlanan toprak ve toprağın su ile birlikte farklı özellikleri, modern anlamda toprakların laboratuvar ve arazideki özelliklerini açıklayan tanımlardır. Yaratılışın ifadelerini açıklayan tanımların tamamı, toprağın fiziksel ve mekanik özellikleri başta olmak üzere mineralojik, kimyasal ve morfolojik özelliklerini tanımlamaktadır.

Yasin Suresi, 33. ayet: Ölü **toprak** kendileri için bir ayettir; Biz onu dirilttik, ondan taneler çıkarttık, böylelikle ondan yemektedirler. Bu ayette toprağın verimlilik özellikleri ile bitki besleme yönü ifade edilmektedir.

SONUÇLAR

Toprağı anlamak, salt bilimsel verilere dayalı değerlendirmelerle mümkün değildir. Toprağı anlamak, onun kültürel, sosyolojik ve felsefik yönünü irdelemek ve bütün bu yönlerini birlikte değerlendirmekle mümkün olabilir.

Sahip olduğu potansiyeli açıklanamayan teorileri ile toprak, doğal bir nesne olarak canlı, bazen de, canlıların içerisinde yaşadığı bir ortam olarak değerlendirilmiştir. Ancak toprak canlıdan da öte bir varlık olarak bütün bu düşüncelerin üzerinde, canlı varlığının devamında temel bir nesne olarak durmaktadır.

Yapay olarak üretilemeyen ve yerine başka varlıkların geçemeyeceği özelliklere sahip bu maddenin oluşumundaki süreç, canlı oluşumundaki süreçle neredeyse aynıdır.

Toprakların bileşimindeki farklı maddelerin hal ve tanımları kavramsal olarak tespit edilip tanımlanamadığı gibi, bir yargıya da varılamıyor. Aynı şekilde, teolojik ve felsefi kaynaklarda da yaratılış bir

sistematikle ifade edilemiyor. Maturidi, Yeryüzünün tüm ulemâ ve hakîmleri bir araya gelse dahi, Allah'ın kudret ve iradesi dışında, toprağın ya da nutfenin insana dönüşmesini sağlayacak herhangi bir sebep bulamayacaklardır ifadesini kullanmaktadır.

Toprağın bilimsel, sosyolojik, kültürel ve felsefik tanım ve anlamlarının yanında, özellikle vahiy kaynaklarındaki tanımına kafa yormak ve araştırma yapmak gerekir.

KAYNAKLAR

1. Akalan, İ., 1965. Toprak oluşu yapısı ve özellikleri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:231 Ankara.
2. Ergene, A., 1993. Toprak biliminin esasları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 267. Ders Kitapları Serisi No: 42. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi Erzurum-1993.
3. Kavşut, M. S.,2012. Kur'ân'da İnsanın Yaratılış Aşamaları-Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Te'vîlat Ekseninde Bir Değerlendirme e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi -www.e-sarkiyat.com- ISSN: 1308-9633 Sayı: VII, Nisan 2012.
4. Köse, T. 2015. Filistin-İsrail Sorunu'nda Askeri Müdahale ve Barış Gücü Operasyonları: İmkanlar ve Sınırlar. Vadedilmiş Topraklar İnancı, Yahudi Karşıtlığı ve Siyonizm Üzerine Tarihsel Bir İnceleme.
5. http://www.kenandabirkuyu.org/kategori/biyografi.
6. Soıl Survey Staff, 1992. Keys to soıl taxonomy, 5th Edition. SMSS Tecnical Monograph No. 19. Blacksburg, Pocahontas Pres, Inc. 556 pages.
7. Sayın, M. 1999. Toprak Mineralojisi. Çukurova Üniversiyesi Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü. Genel Yayın No: 227, Ders Kitapları yayın No: 72 ADANA
8. Şimşek, G. 1999. Toprak oluşumu (pedogenesis) ve sınıflama ders notları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları Ders Notu Yayın No: 139 Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi 1999 Erzurum.

COULD CREATIONISM BE PROVED?

Prof. Dr. Neşet TOKU

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, İstanbul, Türkiye

nesettoku@gmail.com

Abstract

Creationism is a belief that belongs to the Abrahamic religions (Judaism, Christianity, Islam) in which the universe and all forms of life are created by God. This belief is an answer for all of these religions to the doctrine of eternalism, the classical understanding of the ancient Greek philosophy, and the modern evolutionary theory which claims to explain the emergence and diversity of life without any divine god. At the beginning of the 20th century, in the United States, some state councils prohibited the teaching of the Theory of Evolution in schools because it was contrary to biblical creationism. In the state of Tennessee, a biology teacher, John T. Scopes, violated the teaching ban. A trial was opened against him, the famous trial that was called the `Scopes Monkey Trial`. Creationism was intensely promoted by fundamentalist Christians for the public opinion that was involved in the trial. The original defense was a reaction to the Ancient-Greek Philosophy and could be taken back to Christian theology. Those who embraced the Ancient-Greek Philosophy claimed that the universe is eternal. According to one of the most important representatives of Pagan thinkers, Aristotle, God was not a Creator but the reason for the universe. For, as perfect and unchanging being, God would not have existed in time, he was the permanent eternal source of the universe. Therefore, it was imperative that the universe and its essential elements were to be eternal. Constructively, eternal craftsmanship would conquer the eternal works of art. This is exactly what is called eternalism. Against this doctrine of philosophical eternal existence. Starting from the first centuries of Christianity, throughout the Apostolic and Patristic periods, the greatest challenge for the doctrine of creation was realized by Creationism. This issue will be argued, in this speech.

Key Words: Creationism, Evolutionism

KREASYONİZM İSPAT EDİLEBİLİR Mİ?

Prof. Dr. Neşet TOKU

Özet

Kreasyonizm (Creationism – Yaratılışçılık); evrenin ve hayatın bütün formlarının, Tanrı tarafından, yoktan (ex nihilo) var edildiği, yaratıldığı şeklindeki kutsal dinlere ait (Musevilik, Hristiyanlık, İslam) inançtır. Bu inanç; bir taraftan klasik Antik-Yunan Felsefesinin varlık anlayışı, ezeli ve ebedi varoluş (eternalism) doktrinine, diğer taraftan da herhangi bir ilahi güce, Tanrı'ya dayanmaksızın, hayatın ortaya çıkışını ve çeşitliliğini açıklamaya çalışan bilimsellik iddiasındaki modern evrim teorisine (Evolutionism) karşı cevaptır. Kreasyonizm; evrim teorisinin ilk sistematik ifadesi, Charles Darwin`in Türlerin Kökeni Üzerine adlı eserinin yayınlandığı 1859'dan sonra muhafazakâr grupların gündemine girmiş ve özellikle 20. Yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri`nde bazı eyalet meclislerinin, İncil'deki yaratılış kıssasına aykırılık gerekçesiyle okullarda öğretilmesine dair koyduğu yasağın, Tennessee eyaletinde John T. Scopes adlı bir biyoloji öğretmeni tarafından ihlal edilmesi üzerine açılan meşhur 'ScopesMaymun Davası'na müdahil Fundamentalist Hristiyanların kamuoyu çalışmalarına istinaden yoğun bir biçimde tanıtılmışsa da müdafaa esas itibarıyla, Antik-Yunan Felsefesine bir reaksiyon olarak doğan ilk dönem Hristiyan Teolojisine kadar geri götürülebilir. Antik-Yunan Felsefesini benimseyenler sadece kadim bir dünya savunusu (argue) yapmamış, evrenin ebedi ve ezeli (eternalism) olduğunu da iddia (contend)etmişlerdi. Bu Pagan düşüncenin en önemli temsilcilerinden Aristoteles; her ne kadar Tanrı'nın, evrenin nedeni (cause) olduğuna inanıyorduysa da yaratıcısı (Creator)olduğuna inanmıyordu. Zira mükemmel ve değişmeyen varlık olarak Tanrı, zaman içerisinde aksiyonda bulunmazdı; o evrenin daimî (eternal) kaynağıydı ve dolayısıyla evrenin ve onun temel unsurlarının da daimî (eternal) olması zorunluydu. Binaenaleyh daimî (eternal) sanatkârlık, daimî (eternal) sanat eserlerini

iltizam ederdi. Ezeli ve ebedi varoluş (eternalism) olarak adlandırılan görüş tam da budur. İşte bu felsefî ezeli ve ebedi varoluş (eternalism) doktrinine karşı; Hristiyanlığın ilk yüzyıllarından başlayarak, Apostolik ve Patristik dönem boyunca ve günümüzde en büyük meydan okuma, yaratılış doktrini Kreasyonizm tarafından gerçekleştirilmiştir. Benzer tartışmalar şüphesiz İslam dünyasında da yaşanmıştır. Acaba "kreasyonizm" ispat edilebilir mi? Bildiride bu konu tartışılacaktır…

Anahtar Kelimeler: Yoktan var etme, Evrim

Varlığın nasıl izah edileceği ve nasıl anlamlandırılacağına dair, tarih boyunca esasta iki büyük cereyanın, iki büyük akımın rekabet ettiğini söylemek herhalde yanlış olmayacaktır: Farklı formlarda görünmekle birlikte, bir tarafta akla uygun ya da değil inancı ölçü olarak benimseyen **"din"** diğer tarafta ise yegâne ölçü olarak rasyonaliteyi benimseyen **"felsefe"** yer almaktadır. Yunanca "**on**", Latince **"esse"**, Fransızca **"etre"**, İngilizce **"being"**, Almanca **"sein"**, Arapça **"vücud"** kelimelerinin Türkçe karşılığı olan **"varlık"** kavramı hemen hemen bütün dillerde ya **"mutlak varlık"** kastıyla ya da **"mümkün varlık"** kastıyla kullanılır. Eski Türkçe anlatımıyla, varlık ya **"vacib'ul-vücud"** ya da **"mümkin'ul-vücud"** demektir. Mesela; **"Tanrı vardır." (Dieu est.)** cümlesi mutlak manada varlığı; **"Evren mevcuttur." (World is exist.)** cümlesi mukayyet manada var olmayı, var oluşu ifade eder. Bu girizgâhtan hareketle varlık hakkındaki izah ve anlamlandırma denemelerine bakmak gerekirse onun ya **eternalism** doktrinine ya da **kreasyonizm** doktrinine karşılık geldiğini söylemek mümkündür. **Eternalism** daha ziyade **"felsefî"** bir bakış açısını; **kreasyonizm** ise **"dinî"** bakış açısını ifade etmektedir.

Felsefenin, varlığı ve oluşu izaha çalışan temel disiplini **"metafizik"**tir. Metafizik **(meta ta physika)** teriminin ilk kez, **Aristoteles**'in eserlerinin yayıncısı **Rodoslu Andronikos** (M.Ö. I. Yüzyıl) tarafından kullanıldığı rivayet edilmektedir. Güya; Aristoteles'in metafizik konularını içeren eseri, **Andronikos**'un neşrinde fizik konularını içeren eserinden sonra geldiği için ona bu ad verilmiştir. Umumiyetle bu görüş kabul edilmekte ise de adlandırmanın eserin konusunun mahiyetinden kaynaklandığı rivayetleri de yok değildir. Terimin tek kelime halinde **(Metafizik)** kullanımına ilk kez altıncı yüzyılda rastlanmakta, yaygın olarak kullanımı ise ancak on ikinci yüzyıl sonrasına denk düşmektedir. Kastedilen anlamsa vahyin verilerinin aksine, varlığın akla dayanan bilgisidir.[91] Konuyla ilgili birbiriyle çatışan görüş farklılıklarının nedeni ise varlığın sadece soyut (**abstract**) ya da sadece somut (**concrete**) halde telakkisi veya gerçekliğin yalnızca soyuta (**abstract**) ya da yalnızca somuta (**concrete**) indirgenmesidir. Bu çatışmalar, felsefe tarihi boyunca sürdürülen doktrin savaşlarından öte, felsefenin temel kavramlarına yüklenilen farklı anlamlardan ve farklı yorumlardan da kaynaklanmaktadır. Mesela; İlkçağ filozoflarından **Thales**, **Anaximenes**, **Anaximondros**, **Parmenides**, **Heraklitos**, **Empedokles** gibi filozoflar varlığın ne olduğunu, nasıl var olduğunu merak etmiş, *"Varlığın nihai unsuru nedir?"* sualine cevaplar aramış ama farklı farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Kimine göre varlık; sudan ibaretken, kimine göre havadan, kimine göre topraktan, kimine göre ateşten, kimine göreyse dört unsurun bileşkesinden ibarettir. Yine mesela **Parmenides**'e göre; ***"Varlık vardır, var olmayan (yokluk) var değildir. Var olmayan üzerine düşünülemez. Varlık; yok iken var edilmiş değildir. Ezeli ve ebedidir. Onun için belli bir zamanda var olmuştur denilemez, çünkü o daima vardır ve birdir. Varlık; bir ve aynı olduğundan ona dair değişme, dönüşme ve yok olma da söz konusu edilemez. Varlığın dışında bir boşluk bulunmadığında varlıkta hareketlilik de yoktur".*** Parmenides'in; varlık hakkındaki çokluk, değişim ve hareketliliği inkâr eden bu değerlendirmesinin karşısında **Heraklitos**'un bir başka soyut varlık yorumu yer almaktadır. Heraklitos'a göre ise ***"Varlık sadece bir görüntüden ibarettir. Her şey sürekli bir oluş ve değişim halindedir. Her şey zıtların çatışmasından meydana gelir. Âlemde değişmeyen tek şey değişimdir. Aynı nehirde iki kez yıkanmak mümkün değildir. Varlık; bu sonsuz değişim, dönüşüm ve çatışmaların sadece bir görüntüsünden ibarettir".*** Her ne kadar iki doktrin de gerçeklik ve görüntü ayrımı yapıyorsa da Parmenides'in gerçek dediğine Heraklitos görüntü demekte; Heraklitos'un gerçek dediğine de Parmenides görüntü demektedir. Yine her ikisi de varlığı

[91] Aristoteles, Metafizik, Çev., A. Arslan, Ege Üniversitesi E. F. Yay., İzmir, 1985.

soyut düzlemde yorumlamakta ise de Parmenides, gerçekliğin zihni kabule mecbur bıraktığı değişim, dönüşüm, hareket gibi doneleri inkâr ederken; Heraklitos, onları asıl kabul edip varlığı görüntüye, fenomene indirgemektedir.[92]

Antikçağda varlık hakkındaki kapsamlı ilk çalışmanın, **Platon**'a ikinci kapsamlı çalışmanın da talebesi **Aristoteles**'e ait olduğunu söylemek mümkündür. Bilahare ortaya çıkan diğer doktrinler ya Platon'un **idealizm**inin ya da Aristoteles'in **realizm**inin birer türevi konumundadır. **Platon** varlık görüşünü **idealar** ve **duyular** âlemi olmak üzere **asıl** ve **görüntü** şeklinde tasavvur etmektedir. Duyular âlemi; oluş ve yok oluş halindeki nesnelerin alanı, beş duyu ila algılanan bu dünya olup, sonlu ve sınırlıdır. İdealar âlemi ise ebedi ve ezeli olan, duyusal dünyanın ötesindeki hakikatler âlemidir. Duyusal şeylerin asıllarını teşkil eden idealar, yalnızca akılla kavranabilirler. İdealar yaratılmadıkları gibi, yok da olmazlar. Onlar, zaman ve mekân ötesidirler. Nesnelerin cins ismine karşılık gelen ideler, duyusal dünyanın ötesindeki en yüksek ideden, bölünmez türlere kadar inen bir hiyerarşi oluştururlar. Bu hiyerarşik idealar âleminin en üstünde ise **"iyi idesi"** Tanrı bulunmaktadır.

Platon; ideaların varlığını temellendirmek için matematikle işe başlamaktadır. Ona göre; mesela, 2+2=4 denildiğinde muayyen varlıklar kastedilmez. Ancak, şayet sayıların belirli bir reel içeriğe karşılık geldikleri kabul edilmezse doğruluğundan herkesin emin olduğu matematiksel bilgi anlamını kaybeder. Bu açmaza düşülmemesi, maddenin mahiyetiyle sayıların mahiyetinin farklılığının bilinmesiyle mümkün olmaktadır. Açıktır ki maddenin varlık yapısıyla sayıların varlık yapısı arasında prensip açısından fark vardır. Madde; değişip, dönüşüp yok olurken; sayılar, değişmez, dönüşmez, elle tutulmaz ama daima var olan zihinsel teşekküllerdir. Yine mesela; eşyayla ilgili olarak, **3** adet elmadan, **3** adet armuttan, **3** adet kalemden veya **5** adet elmadan, **5** adet armuttan, **5** adet kalemden yahut da **10** adet elmadan, **10** adet armuttan, **10** adet kalemden ve sair söz edildiğinde, sayıların daima aynı kalan bir varlık alanına aidiyeti, onlarla nitelenen eşyanın ise değişebildiği ve çeşitlenebildiği kastedilmektedir. Bu da gösteriyor ki matematiksel âlem, maddi âlemden farklı bir varlık âlemine, kendine mahsus kanunların hükmettiği müstakil bir varlık âlemine tekabül etmekte ve bunların herkes tarafından aynı şekilde doğru kabulü de bir zorunluluğu ifade etmektedir. Matematiksel âlemde geçerli olan kanunlar, orada formunu değiştirmediği taktirde duyular aleminde de geçerlidir.

Ebedi ve değişmeyen ideler, yalnızca sayılarla sınırlı değildir. Duyusal dünyada mevcut olan eşya ve hayatla ilgili tüm kavramsal nitelemeler, idelerin varlığını gösterirler. Mesela; duyusal dünyada, nesneler üzerinde çizilen bir şekil, bir kare, bir daire, vs. de yansıttığı soyut geometrik şeklin, idealar âleminin varlığına delalet eder. Soyut alana ait tüm kurallar, onlardan pay alan duyusal her alan için de geçerlidir. Aynı karşılıklılığı, bitkiler ve hayvanlar âlemindeki cinslerde de görmek mümkündür. Mesela; somut bir çınar ağacı ya da lale çiçeği, soyut ve kalıcı bir çınar ağacına delalet ettiği gibi, somut bir aslan ya da insan teki de soyut ve kalıcı bir aslan ya da insan idesine delalet etmektedir. Yine mesela; ethikte cesaretten, cömertlikten, erdemden söz edildiğinde bütün bu ifadelerdeki ideal durumlar muayyen, somut, tekil hallere izafe edilmiş olmaktadır. Bütün bunlar da göstermektedir ki kendisini duyulara ve algıya sunan varlık, idelerin mükemmel olmayan bir haline karşılık gelmektedir. Bu anlamda onlar arasında bir mertebeler sıralanması mevcuttur. Mesela çam ağacı, çam kavramının, çam kavramı, ağaç kavramının, ağaç kavramı da bitki kavramının özel bir halidir. Kavramların teşkil ettiği piramitin en tepesinde de "iyi idesi" olarak Tanrı bulunmaktadır. Bu ilkeye dayanarak Platon, idealar âleminin, duyularla algılanan nesneler âleminin çok daha mükemmel bir formunu karşıladığını, bunun için de varlık kavramının aynı zamanda en mükemmel ve en iyi anlamına geldiğini belirtmektedir.

Platon, ikili âlem tasavvurunu, mağara istiaresiyle de şu şekilde anlatmaktadır: İnsan, bir mağarada, sırtını mağara kapısının dışındaki gerçek âleme çevirmiş bir vaziyette, sanki zincire vurulmuş bir tarzda bulunmaktadır. Güneş, dışarda eşya üzerinde aksettiğinde onların gölgeleri mağaranın duvarlarında

[92] Hilmi Ziya Ülken, Varlık ve Oluş, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara, 1968.

görünmekte ve gölgelerin asıllarından haberdar olmayan insan da gördüğü o gölgeleri gerçek zannetmektedir. Oysaki duvarda yansıyan şekiller, gerçek eşyanın yalnızca gölgelerinden ibarettir. Şayet insan, varlığın, mağaranın duvarlarında yansıyan gölgelerden ibaret olamayacağını kavrayabilirse işte o zaman gerçekliğin mağaranın dışında olduğunu anlayacaktır. Yani insan, duyuların ve algının zincirinden aklını kurtarabildiği takdirde, eşyanın hakikatini ve asıllarını hatırlayacaktır. Çünkü insanın ruhu, duyularla algılanan duyusal dünyadaki nesnelerin asıllarının bulunduğu, fizik ötesi, aşkın idealar âleminden yeryüzüne düştüğü için, daha önce orada gördüğü eşyanın asıllarını hatırlayacaktır. Eğer hatırlama olmasaydı, insanda akıl yürütme, muhakeme, mukayese, teemmül, gibi melekelerin bulunmaması gerekirdi. İnsan sayıların mevcudiyetini, geometrik şekilleri, iyilik, kötülük, güzellik, çirkinlik, erdem, adalet, gibi kavramları nasıl bilmektedir? Bütün bunların duyusal algılarla elde edilmesi imkânsızdır. Açıktır ki sayılar duyu verilerine irca edilemezler. İnsan; adet kavramına, sayılara tecrübe öncesi, apriori olarak sahiptir. İki şeyin benzerliğini insan, mukayese ederek bilmektedir. Ancak, mukayese için insanda ayniyet, fark, çelişki kavramlarının tecrübe öncesi, apriori olarak bulunması zorunludur. Bu da demektir ki duyusal dünya karşısında, idealar hakkındaki bilgi hatırlanmakta ve idealar eşyaya tatbik edilmektedir. Bunun da anlamı, idealar âleminin, duyular âleminden önce var olduğu ve duyusal eşyanın asıllarını ideaların teşkil ettiğidir.[93] Sonuç itibarıyla Platon için asıl varlık, ideal varlık olup, duyusal eşya, ideaların birer yansımasıdır. Duyusal eşya, idealar var olduğu için vardır. Duyusal eşyanın meydana gelebilmesi için mutlak boşluğa (madde-heyula) ihtiyaç vardır. Nesnel dünya, idelerle bu boş mekânın (madde-heyula) imtizacından doğmaktadır. İdelerin boş mekâna nüfuz etmeleriyle duyusal dünyada idelerin resimleri, görünüşleri, kalıpları ortaya çıkmaktadır. İdea; değişmeyip daima aynı kalan asıl varlık, eşya ise değişip yok olan çokluktur. Duyusal şeyler, ideaların kopyalarıdır. **İdeler; eşyanın asılları ve değişmez modelleri olarak hem dünyaya ait eşyayı meydana getiren dinamik sebepleri hem de her yeni oluştaki maksadı, teleolojiyi teşkil ederler. Platon'un bu varlık nazariyesi, idealist doktrinin ilk örneğidir.**[94]

Aristoteles; **Platon'**un öğrencisi olmasına rağmen ondan çok farklı bir varlık felsefesi inşa etmiştir. Aristoteles'e göre; varlık; tek bir âlemden ibarettir o da beş duyu ile algılanan duyular âlemidir. Ancak, beş duyuyla algılanan âlemde her şeyin bir mahiyeti ve bir de varoluşu **(cevher ve arazlar)** söz konusu olup, ayırt edilmesi gereken varlığın bu iki yönüdür. **Platon'un idea dediği şey aslında duyusal eşyada gerçekleşen eşyanın mahiyetinden başkası değildir.** Bir başka ifadeyle âlem; belirli bir cevher etrafında biçimlenen muhtelif arazlardan müteşekkil eşyanın toplamıdır. Eşyaya izafe edilen vasıfların bazıları mahiyete (cevhere) bazıları da arazlara aittir. Âlemde geçerli olan zorunluluklar, eşyanın mahiyetinden; tesadüfiliklerse eşyanın arazlarından kaynaklanırlar. Eşyadaki çeşitlilik, mahiyetlerin ve arazların niteliksel doğasıyla alakalıdır. Bu çerçevede **Aristoteles**; toprak, su, hava, ateş şeklindeki dört unsur faraziyesini kabul etmekte fakat bu unsurları muhtelif tezat niteliklere indirgemektedir. Mesela; toprak ağır olup aşağıya doğru hareket ederken; ateş hafif olup yukarıya doğru hareket eder. Bu unsurlar birbirleriyle karışmasalar da birinin diğerine dominant olması durumunda ortadan kalkabilirler. Mesela; su, ateşi söndürdüğünde ateş suya dönüşür. Ateş, ağacı yaktığındaysa ağaç ateşe dönüşür. Bu dönüşümü; madenlerde de bitkilerde de hayvanlarda da görmek kabildir, ancak bu dönüşümü sağlayacak bir güce mutlaka ihtiyaç vardır. Bu güç, varlıkta cari olan teleolojidir. Mesela; taşın yere düşmesi, taşın gayesi; çiçek tohumundaki potansiyelin çiçeğe dönüşmesi de o tohumun gayesidir. Denilebilir ki bir bütün olarak âlem, muayyen bir gayeye doğru evrilen bir organizma gibidir. Bu çıkarımla Aristoteles; âlemin **"fail neden"**inin Tanrı olduğunu ve bunu da âlemdeki ahengin kanıtladığını ileri sürmektedir. **Aristoteles'in Tanrısı, âlemin fail nedeni ise de âlemi yoktan var etmiş değildir. Tanrı; âlemin şekil vericisi, mimarı, musavviri, muharrikidir.** Dolayısıyla bu da demektir ki şekil verilecek, imar edilecek, tasvir edilecek, tahrik edilecek bir **"maddi neden"** daha vardır. Maddesi bulunan her varlık, bu şekilsiz ilk maddeden var edilmektedir. Şekilsiz ilk madde mahiyeti gereği pasifken; onu şekillendiren Tanrı

[93] Platon, Diyaloglar Cilt 1, Cilt 2, Çeviri Ed., M. Bayka, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.
[94] Cavit Sunar, Varlık Hakkında Ana Düşünceler, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara, 1977.

aktiftir. Eşyanın ilk ortaya çıkışını sağlayan "fail" ve "maddi" nedenler "nihai nedenler" ise de onlara **"formel neden"** ve **"gaye neden"**i de eklemek mümkündür. **Her şey varlık kazanmak, var olmak için bu dört nedene dayanmak zorundadır.** Aristoteles; ilk iki nedeni metafiziki varlık alanına; diğerlerini de fiziki varlık alanına dâhil etmektedir. Metafiziki ve fiziki âlem ayrımı; fail neden (Tanrı) ile maddi neden (Madde) arasındaki hiyerarşiyi ifade eder**. Hiyerarşinin en altında dört unsur (toprak, su, hava, ateş), sonra nebati varlık, sonra hayvani varlık, sonra insani varlık, sonra ebedi hareketin cereyan ettiği Ay üstü varlıklar ve en üstte de bütün bu varlık alanlarına şekil veren ilk muharrik, Tanrı bulunmaktadır. Dolayısıyla Tanrı; varlıkların hem evvelini hem ahirini, hem nedenini hem de gayesini oluşturmaktadır.**

Aristoteles'in, hocası Platon'un varlık anlayışını reddetmesinin asıl sebebi, cevher (cevher) kavramına yüklemiş olduğu farklı anlamdır. Aristoteles için felsefenin en önemli suali, cevherin ne olduğuna yönelik sualdir. Ona göre; "Varlık nedir?" suali "Cevher nedir?" sualiyle aynıdır. Aristoteles; Platon'un varlığı **idea** olarak kavrayışını Kategoriler'den hareketle sorgulamaya tabi tutmakta ve sonuç itibarıyla da asıl varlığın somut, tekil varlık olduğuna hükmetmektedir. Cevher ya da cevher, "bir şeyi o şey yapan şey"dir, Aristoteles için. Yani hem tekil olan hem de özü belirleyen şey. Mahiyeti gereği olması gerekeni olmuş olan şey. Bir şeyi her ne ise o yapan, ona kimliğini verendir. Bir şeyin cevheri, onun kendi mahiyetini gerçekleştirmesi yönünden o şeyin gayesini oluşturur. Bu açıdan cevherin form olduğu da söylenebilir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus, özü teşkil eden formun, potansiyel anlamında değil, mevcut tekil bir varlığın mahiyetinin tezahürü olmasıdır. Form olarak öz, tekil ve müşahhas varlığın kendisine aşkın değil, ona mündemiçtir, onunla birlikte mevcuttur.

Aristoteles'in varlığa ilişkin görüşlerinin anlaşılması için, varlığı izah sadedinde kullandığı iki kavramın; ***dunamis/kinesis*** ve ***energeia/entelecheia*** kavramlarının açıklanması çok önemlidir. ***Dunamis/kinesis***, bir varlığın mahiyeti gereği haiz olduğu yeteneği, imkânı, kapasiteyi ifade ederken; ***energeia/entelecheia*** genellikle tekil varlığın mahiyetinden bağımsız olarak mevcut olmayan ve onun kendi yetkinliğini tarif eden içkin aktiviteyi ifade eder. Varlık hakkındaki ***dunamis/kinesis*** ve ***energeia/entelecheia*** ayrımı, Aristoteles'in hiyerarşik âlem telakkisinin de bir karşılığıdır. ***Dunamis/kinesis,*** daha çok değişen, dönüşen ama nihai anlamda yok olmayan fiziki, duyusal varlıklar için geçerliyken; ***energeia/entelecheia*** değişen ve dönüşen varlık alanının dışında olan varlık, yalnızca Tanrı için söz konusudur. Tanrı hiçbir maddi nitelik içermeyen mutlak manada ***energeia/entelecheia***dır. Bu anlamda asıl cevher/cevher birdir ve onun herhangi bir benzeri de bulunmamaktadır. Tekil nesnelerden; bitkilerden, hayvanlardan, insanlardan, bahsedilmesine karşılık; mutlak teklik, salt ***energeia/entelecheia*** olan Tanrı'dır. Tanrısal cevher; yegâne yetkin, yegâne mutlak, yegâne bölünemez, yegâne tam olandır. Tanı için hiçbir surette olumsallıktan, duyusallıktan, ***dunamis/kinesis'***ten söz edilemez. Varlığı ve özü bir ve aynı olan Tanrı, mutlak akıldır (Nous). Varlık ve öz ayrımının yokluğu, mutlak mükemmelliği karşılığıdır. ***Dunamis/kinesis*** manasında cevhere ait nitelikler, madde ve formdan müteşekkil varlıklarda bulunur. Örneğin; bir insan, bir hayvan ya da bir bitkiye ait cevherde hem ***dunamis/kinesis*** hem de ***energeia/entelecheia*** bulunur. Çünkü onlar maddi niteliklere de sahip olmaları bakımından zorunlu olarak ***dunamis/kinesis***e sahiptirler ve varlık ve öz ayrımı bu tür varlıklar için geçerlidir. Tanrı ise yetkinliğinden ötürü ***dunamis/kinesis***e ait niteliklere sahip değildir. Tanrı; bütün cevherlerin var oluşunun ön şartıdır. Yani potansiyel olarak var olan varlığın gerçekleşmesi, kendisinde asla potansiyellik bulunmayan mutlak anlamda ***energeia/entelecheia*** olan Tanrı'nın varlığını gerektirir. Potansiyel varlığı, maddeyi harekete geçiren varlık olarak Tanrı, bir sevgi objesi anlamında ilk muharriktir. İlk hareket ettirici, aynı şekilde zamanın var oluşunun da sebebidir. Çünkü hareket olmadan potansiyelin tezahürü olamayacağı gibi zaman da mümkün olamaz. Zaman; hareketin sayısı olup, hareket olmadan ne geçmiş ne de gelecek mümkündür. Eğer hareket ebedi ve ezeli ise ona sebep olan şey de ebedi ve ezelidir. Dolayısıyla bu sonsuzca değişip dönüşen âlem telakkisinin arka planında yatan temel neden de yine onun varlık sebebi olan Tanrı'nın sonsuzluğudur. Netice olarak; Platon'da hakikat ya da gerçeklik değişmezlikte görülürken; Aristoteles'te yokluk hareketsizlik, gerçek anlamda var olmaksa harekete sahip olmaktır. Aristoteles'in hareketin farklı bir biçimi olarak Tanrı'ya mutlak aktivite, ***energeia/entelecheia*** demesi de işte bu yüzdendir.

Değişimin sürekliliği de zaten, daimi bir potansiyel olan maddenin, dunamisin mutlak aktivite ***energeia/entelecheia'***ya yönelik daimi hareketliliğinden başka bir şey değildir. **Aristoteles'in varlık anlayışı, Platon'un yaklaşımını tersine çevirmektir. Platon, idealara dayanarak varlık ve oluşu izah etmeye çalışırken; Aristoteles, bunu maddeden hareketle yapmaktadır. Aristoteles'in varlık anlayışı realizm doktrinin ilk örneğidir.**[95]

Aristoteles'in ve dolayısıyla da **Platon'**un varlık felsefelerinden anlaşılacağı üzere; **Antik-Yunan Filozofları** sadece kadim bir dünya savunusu **(argue)** yapmamış, evrenin ebedi ve ezeli **(eternalism)** olduğunu da iddia **(contend)** etmişlerdir. Bu **Pagan** düşüncenin mensupları, her ne kadar Tanrı'nın şu ya da bu şekilde evrenin nedeni **(cause)** olduğuna inanıyorduysalar da yaratıcısı **(Creator)** olduğuna inanmıyorlardı. Zira mükemmel ve değişmeyen varlık olarak Tanrı, zaman içerisinde aksiyonda bulunmazdı; o evrenin daimî **(eternal)** kaynağıydı ve dolayısıyla evrenin temel unsurlarının da daimî **(eternal)** olması zorunluydu. Binaenaleyh daimî **(eternal)** sanatkârlık, daimî **(eternal)** sanat eserlerini iltizam ederdi. Ezeli ve ebedi varoluş **(eternalism)** olarak adlandırılan görüş tam da budur. İşte bu felsefî ezeli ve ebedi varoluş **(eternalism)** doktrinine karşı; Hristiyanlığın ilk yüzyıllarından başlayarak, **Apostolik** ve **Patristik** dönem boyunca ve günümüzde en büyük meydan okuma, yaratılış doktrini **Kreasyonizm** tarafından gerçekleştirilmiştir. Benzer tartışmalar şüphesiz İslam dünyasında da yaşanmıştır.

Hristiyanlığın tezahürüyle birlikte**;** varlık ve oluşun izahına dair yeni bir anlayış, **kreasyonizm** ortaya çıkmıştır. **Hristiyanlık**; **Yunan** filozoflarının hikmetini (felsefe, hikmet sevgisidir) reddederken onun karşısına başka bir hikmeti, Hıristiyan hikmetini yani teolojiyi çıkarmıştır. Bu yeni hikmetin temel parametresi, **İsa**'ya iman etmekti. İlk Hıristiyanlara göre, Yunan hikmetinin doğru olmadığını ilan etmek, aslında aklın reddedilmesi anlamına gelmiyordu. Çünkü Hıristiyanlıkta, imana bağlı kılınan rasyonel-doğal bilgi, kesinlikle dışlanmamaktadır. Allah'ın öfkesi, küfre ve adaletsizliklerinden ötürü hakikati tutsak eden insanlar arasındaki adaletsizliğe karşı, göğün üstünde patlar ise de bilgisi yine eşyada ve insanlar arasında zuhur eder. Allah'ın görünmez yetkinlikleri, ebedi gücü ve ilahî sıfatları, dünyanın yoktan var edilişinden beri, onun eserleri aracılığıyla akla görünür kılınmıştır. Akıl; Allah'ın eserlerini temaşa ederek, Allah'a yükselebilir.[96] Hristiyan teologlar için şüphesiz hakikati ifade eden dindi. Ancak Hıristiyanlığı ilk kabul edenler çoğunlukla **aristokrat** olmayan alt sınıflardan, köylülerden geldiklerinden ve yaşadıkları toplumun egemen, üst sınıfı aristokratlar tarafından horlandıklarından, teologlar dini üst tabakalara makul gösterme mecburiyetini hissetmiş ve Hıristiyanlığı felsefî bir formda ifade etmeye gayret göstermişlerdir. Yunan hikmetine karşılık Hristiyan hikmetini yani teolojiyi savunan ilk düşünür; ilk meşhur Hıristiyan, **İskenderiyeli Clemens**'tir (Ölümü, M. 215). **Clemens**'in birbiriyle bağlantılı üç eseri vardır: **1- Exhortations aux Gentiles** (Paganları Hıristiyanlığa Teşvik İçin Hitabeler). Bu kitapta **Clemens**, apolojistlerin bilinen yöntemiyle paganlığın ve politeizmin akla aykırılığını ispatlamaya çalışmaktadır. **2- Pedagogus** (Eğitimci). Bu kitapta da Hıristiyan etiğini rasyonel çerçevede temellendirmeye çalışmaktadır. **3- Satromateis** (Dokumalar). Bu kitapta da Hıristiyanlığın **âlem** anlayışını bir tür kilise irfanı **-gnosis-** olarak rasyonalize etmeye çalışmaktadır. **Clemens**'in bu kitapları, Hıristiyan dininin **Platoncu** felsefe doktrinine uydurulmuş genel yapısını gösteren, dönemin en önemli temel kaynaklarıdır. **Clemens**, Hıristiyanlığın rasyonel izahını yapmanın dinî bir görev olduğunu belirtir. Ona göre; Tanrı, esasta İsa'nın aracılığıyla bilinir. Tanrının hikmet gücü olan **Söz-Kelime (Logos)** onun gibi ebedidir ve onunla aynı öze sahiptir. **İsa** ya da ondan ayrılmadan Tanrının yaydığı **Söz-Kelim (Logos)**, hem evrenin yoktan var edilmesinde araç, hem onun inayeti hem de içinde bulunan akıllar için ışığın kaynağıdır. Tanrı tarafından kendi suretinde yaratılan insan, diğer hayvanlarınkine nispetle daha saf bir özü bulunan ruha sahiptir. Tanrı'nın sözü insanlar için gerçek bir rehberdir fakat sırf taklidî imandan ***(pistis)*** daha yüksek olan irfan ***(gnosis)*** aşamasına ilerleyebilmek için rasyonaliteye ihtiyaç vardır. **Platoncu** felsefe işte bu rasyonalizasyonu

[95] Hatice Nur Beyaz Erkızan, Aristoteles Yazıları, Sentez Yay., Bursa, 2012.
96 Etienne Gilson, *Ortaçağda Felsefe*, Çev., A. Meral, Kabalcı Yay., İstanbul, 2003.

sağlamaktadır.[97] **Clemens**'in söz konusu doktrini bilahare şu motto ile ifade edilmiştir: ***"Anlamak için inanıyorum."*** Bundan kasıt; dinin öncelikle bir inanç meselesi olduğu, ancak inandıktan sonra akla uygunluğunun da fark edileceğidir.[98]

Clemens'in Hristiyanlığı rasyonalize etme çabalarıyla kitabi bilgi anlamında, literatüre giren **kreasyonizm (Creationism – Yaratılışçılık)**; evrenin ve hayatın bütün formlarının, Tanrı tarafından, yoktan **(ex nihilo)** var edildiği, yaratıldığı şeklindeki kutsal dinlere ait **(Musevilik, Hristiyanlık, İslam)** inanç kaynaklı bir doktrindir. Öte yandan bu görüş; bir taraftan klasik **Antik-Yunan Felsefesi**nin varlık anlayışı ezeli ve ebedi varoluş **(eternalism)** doktrinine, diğer taraftan da herhangi bir ilahi güce, Tanrı'ya dayanmaksızın, hayatın ortaya çıkışını ve çeşitliliğini açıklamaya çalışan **bilimsellik** iddiasındaki **modern evrim teorisi**ne **(Evolutionism)** karşı verilen cevaptır. **Kreasyonizm;** özellikle evrim teorisinin ilk sistematik ifadesi, **Charles Darwin'**in **Türlerin Kökeni Üzerine** adlı eserinin yayınlandığı **1859'**dan sonra muhafazakâr grupların gündemini teşkil etmiş ve **20. Yüzyıl**ın başlarında, **Amerika Birleşik Devletleri'**nde bazı eyalet meclislerinin, **İncil**'deki yaratılış kıssasına aykırılık gerekçesiyle okullarda öğretilmesine dair koyduğu yasağın, **Tennessee** eyaletinde **John T. Scopes** adlı bir biyoloji öğretmeni tarafından ihlal edilmesi üzerine açılan meşhur **'Scopes Maymun Davası'**na müdahil **Fundamentalist Hristiyanlar**ın kamuoyu çalışmalarına istinaden de yoğun bir biçimde hem tanıtılmış hem de tartışma konusu olmuştur.

Acaba **"kreasyonizm"** ispat edilebilir mi? Bir başka ifadeyle acaba **"kreasyon"** mantıksal ya da bilimsel yöntemlerle kanıtlanabilir mi? Bilenlerin malumu olduğu üzere herhangi bir iddiayı kanıtlamanın iki yöntemi vardır: Birincisi; **mantıksal-rasyonel** bakımdan doğrulama **"argumantation",** ikincisi de **nesnel-deneysel** bakımdan doğrulama **"demonstration". Argumantasyon** denilen mantıksal işlem, bir **cins-tür, sınıf-üye** ilişkisine sokulabilen kavramlar (terimler) ve bu kavramları (terimleri) içeren önermeler için söz konusudur. Mesela; *"Bütün insanlar ölümlüdür."* önermesi ile *"Sokrates ölümlüdür."* önermesi arasında bir kanıtlayan-kanıtlanan ilişkisi kurulabilir ve Sokrates'in ölümlü olmasının kanıtı, bütün insanların ölümlü olması olarak gösterilebilir. Her iki önermede ortak olan terimler ("insan" ve "ölümlü") vardır. Bu ortak terimlerden "insan" terimi, birinci önermede bir özelliğine göre içlemsel yoldan tanımlanmıştır yani tüm insanların ölümlü olduğu bilinmektedir ve dolayısıyla bunun tek bir insan ("Sokrates") için de geçerli olacağı açıktır. Burada kanıtlamanın, **içlem-kaplam, cins-tür, sınıf-üye** ilişkisi temelinde ve her iki önermedeki ortak terimlere dayanılarak kurulduğu açıkça görülmektedir. **Demonstration** ise ortak terimleri içermeyen önermeler arasında bir nedensellik bağıntısı kurma işlemi olarak anlaşılmalıdır. Mesela; *"Isı arttı."* önermesi ile *"Demir genleşti."* önermesi arasındaki bağıntı böyledir. Fizik yasaları gereğince, ısının arttığı her durumda metaller genleşir. Ama öbür yandan, bu iki önermede yer alan terimler arasında ("ısı", "demir", "genleşme") bir ortaklık yoktur. Her iki önerme farklı terimlerden kurulmuştur. Bir önermede yer alan terim, diğer önermede yer almamaktadır. Dolayısıyla bu terimler arasında bir içlem-kaplam, bir cins-tür, bir sınıf-üye ilişkisi ve bunlara bağlı olarak bir argümantasyon ilişkisi mevcut değildir. Böyle bir mantıksal ilişki olmamasına rağmen, yine de bu iki önerme arasında başka türden bir ilişki olduğu görülmektedir ve bu ilişki bir doğa yasasına bağlanmaktadır. Burada tespit edilen ilişki bir **neden-sonuç (causal relation)** ilişkisidir. Demek ki önermeler arasında iki tür ilişkiden söz etmek gerekmektedir: 1- mantıksal ilişki, 2- nedensel ilişki. **Nedensellik (causality),** insanın bilme eylemi için kaçınılmaz bir ilke görünümünde olmakla birlikte, her zaman sorunlarla yüklü bir konu olarak işlenegelmiştir. Zihin; şeyleri (nesneleri) yalnızca mantıksal işlemlerle cinsler ve türler halinde sınıflandırmakla yetinmez; bu nesneler arasındaki ilişkilerde bir neden-sonuç bağıntısı da kurmak ister. Yani nesnelerin oluşum ve birbirlerine yaptıkları etkilerden yola çıkıp aralarındaki tekrarlanan ilişkileri saptayarak yasalara, doğa yasalarına ulaşmak da ister. **Argümantation** ve **demonstration** çoğunlukla birbirine karıştırılan ve aynı anlamda kullanılan iki terim çifti ise de esasen birbirinden farklıdır. Bu iki akıl yürütme arasındaki her zaman göze batmayan ayırımları keskin çizgilerle ortaya koymak gerekir.

[97] Karl Vorlander, Felsefe Tarihi, Çev., M. İzzet, O. Saadettin, İz Yay., İstanbul, 2004.
[98] Ernst von Aster, İlk ve Ortaçağ Felsefe Tarihi, Çev., V. Okur, İm Yay., İstanbul, 1999.

Argumantation, sadece salt mantığa ait bir terim olarak kullanılmalıdır. **Demonstration** ise ortak terimleri içermeyen önermeler arasında bir nesnel-nedensellik bağıntısı kurma işlemi olarak anlaşılmalıdır. Cisimlerin yere düşmesini yer çekimine dayandırmak bir **demonstrasyon**; bütün insanlar ölümlü olduğundan Sokrates'in de ölümlü olduğunu bildirmek ise bir **argumantasyon**dur. **Sebep (raison),** bir **argumantation** işleminde kanıt **(argument)** durumundaki önermede dile getirilen iddiadır. **Neden (causa)** ise bir **demonstrasyon** işleminde delil **(demonstrare)** durumundaki önermede dile getirilen nesne veya olgu durumundadır. Cisimlerin yere düşmesini yer çekimine dayandırmak bir **demonstration;** bütün insanlar ölümlü olduğundan Sokrates'in de ölümlü olduğunu bildirmek ise bir **argumantation**dur. Sokrates'in ölümlü olmasının sebebi bütün insanların ölümlü olmasıdır; cisimlerin yere düşmesinin nedeni yerçekimidir. **Argumantation**, özellikle **dedüktif mantık** içerisinde bir zorunluluğu; **demonstration** ise **indüktif** akıl yürütme içerisinde her zaman bir **"ihtimal"**i ifade eder.[99]

Kreasyonizmin ispatı meselesine gelince: Denilebilir ki buna yönelik ileri sürülebilecek **"dedüktif"** argumanların **(dedüksiyon)** kendi içerisinde bir tutarlılığı olsa da nesnel geçerliliği yoktur; **"indüktif"** akıl yürütmelerinse **"ihtimaliyat"**tan öte bir değeri yoktur. Dedüksiyon ya da indüksiyon tarzındaki akıl yürütmelerin konuyla ilgili **"duygusal bir tatmin"** sağladığı kabul edilse bile hiçbirisi, herhangi bir dinin **(Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet)** doğruluğunun delili değildir. Zira din (özelde İslamiyet) bir **"imtihan"**dır; ali ruhları sefil ruhlardan tefrik içindir. İmtihanın esrarı icabı elbette bedahet suretinde ve ister istemez tasdike mecbur bırakacak derecede bir ispat olamaz. İspat bedihî bir surette olursa o vakit aklın ihtiyarı kalmaz. Habis ruhlar da halis ruhlar gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faidesi yok olur, kömürle elmas bir seviyede kalır ve netice-i imtihan zayi olur. Nübüvvet davası dinî meselelerden öyle bir tarzda bahsetmeli ki ne bütün bütün akla meçhul kalmalı ne de bedihî olup herkesi tasdike mecbur bırakmalı. Haddizatında icbar derecesinde bir bedahetle izhar, hem Mutlak Hakîm'in hikmetine münâfi hem de imtihanın sırrına muhaliftir. İmtihanın esrarının gereği, akla kapı açmak fakat ihtiyarı elden almamaktır.[100] Yani; **kreasyonizm**e yönelik şu ya da bu **"sözde ispat"** denemeleri insanı herhangi bir dine müntesip yapmaz; yapsa yapsa sadece **"deist"** yapar. **Deizm**'in Tanrı'sı ise kimseye şunu yapın, bunu yapmayın demez. Mesela; kimseye namaz kılın, oruç tutun, zekât verin demez. Felsefe tarihçisi **Will Durant** deist Aristoteles'in Tanrı'sı için şöyle diyor: ***"Aristo'nun Tanrı'sı hiçbir şey yapmaz. İstekleri, istemi amacı yoktur. Öyle katıksız bir etkinliktir ki hiçbir eylemde bulunmaz. Salt mükemmeldir, bu yüzden herhangi bir şey istemez, dolayısıyla da bir şey yapmaz. Tek uğraşı, eşyanın özünü seyretmektir. Kendisi bütün her şeyin özü ve formların formu olduğu için de işi gücü kendini seyretmektir. Zavallı Aristo'nun Tanrı'sı; hiçbir iş yapmayan tembel bir kral gibi; kral hüküm sürüyor ama yönetmiyor."***[101]

[99] Doğan Özlem, Mantık – Klasik/Sembolik, İnkılap Yay., İstanbul, 2004.
[100] Bediüzzaman, Risale-i Nur Külliyatı, Söz Basım Yay., İstanbul, 2006.
[101] Will Durant, Felsefenin Öyküsü, Çev., E. Gürol, İz Yay., İstanbul, 2003.

NEUROTHEOLOGY, FROM NEURAL SCIENCE TO SPIRITUAL NEUROSCIENCE

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
uuozelkalem@uskudar.edu.tr

Abstract

The era of enlightenment and religious solidarity was replaced by scientific solidarity. The result of this is the search for evidence in every field, the common method of relying on evidence. According to Professor Ruselı, 1 gram of brain contains more connections than the telecommunication connections in the whole world. It is known that the brain circuits surround the earth several times when they are connected end to end. What do all these connections do? There are protrusions in the brain between mushroom-like networks. Protrusions are chemical intersections. When we are thinking, dreaming, we experience a lot of neural connections. By repeating these thoughts, we make the connections into middle roads instead of thin roads. It is up to us to use our brains to the end. For this, the brain is known as an unstable organ.

Those who deal with neuroscience as an important scientific discipline try to understand the characteristics of some spiritual experiences, feelings, thoughts and behavior development. For this reason, they turn to do brain imaging studies. These studies were criticized as follows: "Some critics were not interested in this without regard to further research results of neurotheology. Some people think religion and science are necessarily opposed. While religion works on faith, science tries to process through measurable facts. What defines faith is the lack of evidence, but the most truthful, the most frequent spiritual experiences. These critics do not want to do anything with neurotheology, no matter what form, and say that the unification of science and religion is an unnecessary evil. https://www.wisegeek.com/what-is-neurotheology.htm

Consistency in the essence of quantum mechanics, basic existence and cognitive expression of interconnection may be called consciousness. The energy wave that connects with the complex biological and computational systems in our brains seems to be pushing the limits of consciousness as a force that interacts with the energy band or soul matter.

What is the neurobiology of human abstract thought, symbolic thinking, conceptual reflection, separating it from other creatures that teach the imagination of civilization. We have to understand how the brain thinks, how to imagine, the consciousness of consciousness, the search for meaning, the need for attachment, the cynical function of the brain for the search for innovation. This is the new space of the scientific world. For this, we should not be disturbed by the introduction of religious knowledge into the laboratory.

Key Words: Neurotheology, Religion

NÖROTEOLOJİ, SİNİR BİLİMDEN DİN BİLİMİNE

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Özet

Aydınlanma çağı ile dini sağlamlığın yerini bilimsel sağlamlık almaya başladı. Bunun sonucu her alanda delile dayanma ortak yöntem oldu.

Prof. Rusell'e göre 1 gram beyin bütün dünyadaki telekomünikasyon bağlantılarından daha çok bağlantı ihtiva ediyor. Beyin devreleri uç uca eklendiğinde dünyanın etrafını birkaç kez sardığı bilinmektedir. Bu kadar bağlantı ne iş yapıyor? Beyinde mantar gibi biten ağlar arasında çıkıntılar oluyor. Çıkıntılar kimyasal kavşaklardır. Düşünürken, hayal kurarken, tecrübe ederken çok sayıda sinir bağlantısı oluştururuz. Bu düşünceleri tekrar ederek bağlantıları ince yollar yerine orta yollar haline getiririz. Yaşlı insanlarda bile uyarıcı zihinsel faaliyet varsa yeni bağlantılar oluşur. Beynimizi sonuna kadar kullanmak bize kalmış bir şeydir. Bunun için Beyin paydos etmeyen bir organ olarak bilinir.

Sinir Bilim ile uğraşanları bazı ruhsal deneyimleri, duygu, düşünce, davranış geliştirme özelliklerini anlamaya çalışmaları önemli bir bilimsel disiplin oldu. Bunun için beyin görüntüleme çalışmaları yapmalarına yöneldiler. Bu çalışmalara şöyle eleştiri getirildi: "Nöroteolojinin daha ileri araştırma sonuçlarına aldırmaksızın bazı eleştirmenler bununla ilgilenmedi. Bazıları din ile bilimin ille de karşıt olduğunu düşünüyor. Din inanç üzerine işliyorken, bilim ölçülebilir gerçekler üzerinden işlemeye çalışmaktadır. İnancı tanımlayan şey, delilin olmayışı; ama en hakikatli, en sık manevi deneyimleri vermesidir. Bu eleştirmenler nöroteoloji ile hangi formda olursa olsun hiçbir şey yapmak istemiyor ve bilimin ve dinin birleşmesinin gereksiz kötülük olduğunu görüşündeler." https://www.wisegeek.com/what-is-neurotheology.htm

Kuantum mekaniğinin özündeki maddesiz oluş, temel var oluş, birbiri ile bağlantılı oluşun beyinsel ifadesine bilinç denilse yanlış olmaz. Beynimizdeki karmaşık biyolojik ve hesaplama sistemleri ile bağlantı kuran bir enerji dalgası, enerji bandı veya ruh maddeyle etkileşim veren bir güç olarak bilincin sınırlarını zorlayacak gibi gözüküyor.

İnsan soyut düşünceyi, sembolik düşünmeyi, kavramsal tefekkürü, medeniyet tasavvurunu öğreten diğer canlılardan ayıran nörobiyolojisi nedir? Nasıl düşünüyor, neden hayal ediyor, ölüm bilinci, anlam arayışı, bağlanma ihtiyacı, yeniliği arama davranışı için beynin sipritüel işlevini anlamalıyız. Bu bilim dünyasının yeni uzayıdır. Bunun için dini bilginin laboratuvara girmesinden rahatsız olmamalıyız.

Anahtar Kelimeler: Nöroteoloji, Din bilimi

Yaratılış Kongresi'nin birincisini Anadolu'nun o güzel şehri Peygamberler diyarı Şanlıurfa'da, ikincisini Evliyalar diyarı Erzurum'da yaptık. Bu kongreler aslında çok derin bir ihtiyaca cevap veriyor. Birçok kimse bunun farkında değil. Bu kongrelere özellikle yeni kuşaklar açısından ihtiyaç var. Yeni nesillerin kafasında şöyle bir sorun var; namazı nasıl kılacağından çok namazı neden kılacağını soruyor.

İçerisinde bulunduğumuz pozitivizm çağında dini sağlamlığın yerini bilimsel sağlamlık aldı. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte bilimsel sağlamlık aldığı için kişide çelişki olduğu zaman bilimsel bilgiyi tercih ediyor. Böyle durumlarda kişide inanç şüphesi başladığında, sağlam inanç temeli oturmadığında bu psikoloji yasalarındadır; aklınıza bir düşünce geldiği zaman, o düşünceye duygu katıldığınız zaman, o düşünce inanç haline dönüşebiliyor. İnanış haline döndükten sonra o düşünce devam ederse bir müddet sonra alışkanlık haline dönüşüyor. Yine devam ederse kişilik haline dönüşüyor; bu 6 aylık bir sürede gerçekleşiyor. O nedenle de bilginin inanç haline dönüşmesi için o bilgiye duygu katılması gerekiyor. Duygu katılması da ancak kişinin ikna olmasıyla ortaya çıkıyor. Kişinin bir tereddütü olduğu zaman kişi enter tuşuna basmış gibi onu artık kabul etmiyor ve beyninde artık iki tane dosya açıyor. Şüpheli bilgiler dosyası açıyor ve böyle durumlarda şüpheli bu bilgiyi eyleme dönüştürebiliyor. Yani bu nedenle bu zamanın inancı, tahkiki inanç olmak zorunda.

Şu anda bizim gençleri ikna edip onlara hakikatleri anlatmamız oldukça zor. Bunu herkes kendi alanında bunu yapacak. Yaradılış bu açıdan çok önemli. Varoluş tezlerinden tesadüfi varoluş tezi var, bir de tasarımsal varoluş tezi var. Tasarımsal varoluş tezi, tesadüfi varoluş tezine göre daha akla yakın.

Yaratılış Kongresi'nde bu akla yakın yolun bilimsel kanıtlarını toplamaya çalışıyoruz. Biz kanıt seviyesini arttırdıkça, insanların kafasındaki soru işaretleri dinecek ve yaratılışla ilgili bu hakikatlerin ortaya çıkması çok önemli. Bu şu açıdan da önemli; buna sadece Türkiye'nin ihtiyacı yok, insanlığın ihtiyacı var. Emin olun şu an bütün gelişmiş ülkelere baktığınız zaman hepsinde hakikati arama çabası var. Geçenlerde ünlü fizikçi Stephen Hawking öldü ve herkes kendisini Tanrı tanımaz olarak kabul ediyor. Hawking'in şöyle bir tezi vardı. Uzaydan gelecekler, dünyayı işgal edebilecekler ve dünyayı değiştirebilecekler diye bir görüşü vardı. "Fizikçi olarak yüksek bilgisayar teknolojisi kullanan üstün bir topluluk var, bu topluluk bizi arama topluluğudur ve onlar gelecekten geliyor" tarzında bir beklentisi vardı. "Tanrı" diyemiyordu, "Bir yaratan var" diyemiyordu ama "Yüksek bilgisayar teknolojisi kullanan üstün bir topluluk var o olması gerekir" diyordu. Bu nedenden ötürü varcı vücut demektir. Yani vücudu olması gereken bir güç var demektir. Bu akıl yönünde

gidiyor, ilerliyor. Bizim bu yönde muhakkak bilimsel akışa ilgi duymamız gerekiyor. Yaratılış Kongresi bu açıdan devam etmeli. İnşallah bu ikinci basamak oldu. Üçüncü basamak için Üsküdar Üniversitesi olarak biz her zaman hazırız. Kongreleri devam ettirmek bizim en büyük amacımız.

Şimdi konumuza geçersek; insan ve insan psikolojisiyle uğraşan biri olarak sinir bilimi şu açıdan önemli; İnsan davranışının organı beyin. Beynimizdeki duygular, düşünceler, davranışlar belli kimyasallarla şekilleniyor.

Elimizdeki bilgiler son zamanlarda çok arttı hatta yapay zekâ çalışmaları var. Günümüzde endüstri 4.0'dan bahsediliyor. Endüstri 1.0 sanayi devriminde oldu, 1850'li yıllarda buhar kuvveti ilk defa ortaya çıktı. Endüstri 1.0'la makine kuvveti sudan ve buhardan kaynaklanarak enerji üretti. Endüstri 2.0 elektriğin keşfiyle başladı. Elektrik keşfi ile birlikte endüstri 2.0 ile üretim daha da arttı, elektriğin keşfi ikinci bir devrim yaptı. Üçüncü sanayi devriminin üçüncü basamağında bilgisayar sisteminde otomasyon ortaya çıktı. Otomasyonla bir milat oluşmaya başladı. Şimdi ise endüstri 4.0'dan bahsediliyor. 4.0 ise otomasyonun daha ilerisinde. Artık nesnelerin interneti başladı ve burada otonom robotlar dönemi başladı. Simülasyonlar var, sistem entegrasyonları var, nesnelerin interneti var, siber güvenlik var, 3D yazıcı var.

Bu çalışmalar içerisinde gördük ki otonom robotlar ortaya çıkacak. Gelecekte otonom robotlar eldeki birçok işi yapacaklar. Hatta şu anda Batı toplumlarında çok yaygın olan evde köpek besleme var. Niye besleniyor? Yalnızlığı gidermek için. Gelecekte köpeklerin yerini, otonom robotlar alacak. Otonom robotlar öğrenen makinalar; kişilerle sohbet edebilecekler, ihtiyaçlarını giderebilecekler, yalnızlıklarını giderebilecekler. Yalnızlığı gidermek için belki de herkesin evinde otonom robotlar olacak.

Davos'ta gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'nda yapay zekâ gündeme geldi, artık zihin kontrolünün yapılabileceği konuşuldu. Bununla dünyaya hükmetmeye çalışıldığı konuşuldu. Google'da ikna laboratuvarı kuruldu. Burada ne yapılmaya çalışılıyor? İnsanlar benimle nasıl irtibat halinde kalabilir diyor. Youtube'de bir video var; arkasından ikinci bir video, zamanımızı ve dikkatimizi ona yöneltiyor. Zaman ve dikkatimizi yöneterek zihin kontrolünü böyle sağlıyorlar. Dünyayı da böyle yönetiyorlar. Bakıyoruz zamanımızı onlar esir almış hatta kanallar, sosyal medya kanalları, Youtube gibi Twitter ve Facebook gibi mecralar gençlerin uykusunu alıyor.

Yeni yetişen kuşak Z kuşağı hatta onlara alfa kuşağı da deniyor. Şimdi yeni bir kuşak ortaya çıkıyor. Kafamızda çok ciddi soru işaretleri var; gençler ve çocuklar ne olacak? Bilginin çok hızlı değiştiği, bilginin makinalaştığı, çeşitli hakikatlerin keşfedildiği bir dönemde yaşıyoruz. Böyle bir durumda insan beyni neler yapıyor?

Psikolojıde bir devrim yaşandı. Buna göre beynimiz de kimyasal olarak her açıdan temsil ediliyor. Damasio 1994'te "Descartes'in Yanılgısı" diye bir kitap yazdı. Bu kitap "Duygular bilimsel bir kategoridir" dedi ve ortaya duygusal zekâ kavramı çıktı. Duygular incelendi. Duyguların ötesinde spritüelite incelendi ve nöroteoloji dediğimiz kavram ortaya çıktı.

Bundan biraz bahsedeceğiz: Organların ritmi, duyarlılığı, fonksiyonları, tıpkı bilgisayar konfigürasyonları gibi temsil ediliyor ve konfigürasyonlar beyinde asal yapı teorisini açıklıyorlar yani beynimizdeki bilgiler konfigüre edilebiliyor. Biz şimdi günlük yapı tedavilerinde bunu yapabiliyoruz.

Yeni Dünya Projesi; İnsan Beyni Projesi. 2015'te ABD Başkanı Obama'nın Brain Projesi. Obama, Beyin inisiyatifi olarak başlattı ve bunu 10 yıllık bir proje olarak yaptı. G20 Zirvesi öncesinde N20/Neuroscience 20 Zirvesi gerçekleştiriliyor. Bu yıl Arjantin'de gerçekleştiriliyor. Üsküdar Üniversitesi olarak biz ilk defa Türkiye'yi temsil etmek üzere katılıyoruz. Neden önemli? N20/Neuroscience 20 Zirvesi'nde yapay zekâ, nano ve nöroteknolojı konuşuluyor. Şu anda NASA'da 2 bin tane nano/nöro teknoloji çalışan

araştırmacı var. NASA neydi? Uzaydı. Bilimin yeni uzayı beyin. Yeni beyin projesi 2005'te başladı, 2015'te fare beyniyle simülasyonu yapıldı. Daha sonra da insan beyninde simülasyonu yapıldı ve 2018'de ilan edildi. Bu projeyi yürüten Henry Markram İngiltere Oxford Üniversitesi'ndeki sunumunda insan beyni projesinin akıl hastalıklarında kullanılabileceğini söylüyor. Dünyada yaklaşık 2 milyar kişinin beyninde bir tür sorun var.

Mavi Beyin Projesiyle memelilerin beynine ters 13.3 tekniğini uygulamaya çalışıyor. Mavi Beyin Projesi insanlığın geleceğinde önemli rol oynayacak. Obama'nın bir sözü var: 'Biz GENOM projesine bir dolar yatırdık 147 dolar kazandık' diyor. Beyin Projesi de böyle. Buna bir yatırım yapıyoruz. Mesela bilgisayardaki bilgileri beyne aktaran bir cihaz üreteceğiz ve bununla Genom Projesi'nden daha fazla gelir elde edeceğiz diye bir iddiayla ortaya çıktı. Bu beynin yeni sürümü olarak kabul ediliyor

ABD Komisyonu, 21'inci yüzyılın en önemli projelerinden biri insan beyni araştırma projesi olarak kabul ediyor. Avrupa Birliği bu projeye 1 milyar Euro ayırmış. Bizim çevreden de beynin yeni sürümü olarak adlandırılan proje, beynin temel mekanizmasını daha iyi anlamaya çalışıyor ve 10 yıl sürecek olan projede insanın birçok psikiyatrik hastalığı Alzheimer, şizofreni, otizm gibi hastalıkların tedavisini bulmak konusunda kimin rol oynayacağı gibi bir iddia var. AB Komisyonu büyük bir bütçe ayırmış durumda, İsviçre'de bu markanın projesi. Mavi Beyin Projesi, mikro elektrik gücünü genetik algoritmanın özellikleri ile birleştiriyor. Genetik kodu, elektroniği ve sinir ağlarını birlikte kullanıyor. Yani biyolojik varlığımız ve dijital varlığımız aynı anda can buluyor. İnsan dijital bir varlık.

Daha önceleri evreni madde tabanlı kabul ediyorduk. Materyalizmin çıkışıyla birlikte kuantum dinamiği bulunduktan sonra materyalizm altüst oldu. Evrenin madde tabanlı değil, enerji tabanlı olduğu anlaşıldı. Enerji tabanlı olması demek, ilk önce bilgi gerekiyor ondan sonra enerji gerekiyor, ondan sonra da madde gerekiyor yani önce matematik var, sonra fizik var, ondan sonra kimya var ve ondan sonra biyoloji var. Bilimler hiyerarşisi olarak düşündüğümüz zaman.

Bu durumda önce bilgi var ama hâlbuki diyalektik materyalizm, 'Önce madde var, maddeye tepki olarak diyalektik olarak somut bilgi, somut madde soyut bilgiyi ortaya çıkarmıştır' diyor ama kuantumdan sonra görülüyor ki önce bilgi olması gerekiyor. DNA önce bilgi olması gerektiğini gösteriyor.

Önce ilim lazım ondan sonra kudret lazım, irade lazım. Kuantum tezi enerji tabanlı tezi bunu söylüyor, zekâ hesaplamalı nörobilim bizde önce hesap var, daha sonra uygulama var diyor ve eylem var tarzında söylüyor. Şimdi burada bir çocuğu görüyorsunuz taşa öyle bir dokunuyor ki taşı canlı zannedecek, başını kaldırıp konuşacak gibi bakıyor. 2-3 yaşlarında bir çocuk bu çünkü bu çocukta daha soyut düşünce gelişmemiş. Somut düşünüyor, çocuk gerçekliği soyut düşünmeyi 5-6 altı yaşlarında öğrenmeye başlıyor. O yüzden hayvanları konuşturuyor, soyut kavramları sonradan öğreniyor beynimiz. 0-6 yaş aralığında öğrendiğimiz bilgi, insanın hayatı boyunca öğrendiği bilgilerden daha çok. Biz soyut bilgileri çevreden sosyal öğrenmeyle öğreniyoruz.

İnsan, gerçekliği doğuştan değil, doğduktan sonra öğreniyor. Mesela bir çocuk eline bir bardak su alıyor. Suyu yere döküyor, biz yaramazlık yapıyor zannediyoruz aslında çocuk yerçekimine karşı kaslarını güçlendiriyor. Yerçekimi olmayan ortamda büyüyen çocuk yürümeyi öğrenemez, yürümeyi bile beyni sonradan öğreniyor.

Beyin enerji tüketimi. Beynimiz beden ağırlığının %2'si, kalp debisinin % 15'ini ama vücuda gelen glikoz ve oksijenin % 25'ini kullanıyor. Beynimiz sessiz organ olarak kabul ediliyordu. Şu an sinirbilimcilerin görüşüyle beynin % 5'i bilinçli, % 95'i bilinçsiz faaliyette. Bilgisayarda sistem dosyaları vardır. Onlarca sistemin dosyası var ve arka planda çalışır biz ön planda üç beş tane dosyayı kullanırız. Aynı bilgisayar gibi beynimizde de başka dosyalar var. Bilgisayardaki konfigürasyon beynimizdeki konfigürasyona çok benziyor. Bu da kognitif nörobilim diye geçiyor.

Burada tenis oynayan bir kimsenin beynini inceleyim: Hasta grup ve sağlıklı grup: Burada evde sağlıklı bir şekilde dolaşıyorsun. MR cihazının içerisinde tenis oynadığını hayal et diyorlar. Hasta grubuna bakıyorlar. Kırmızı alanlar beynin hızlı çalışan alanları, glikozu çok tüketen alanları. Hasta grupta kırmızı, sarı oranı var ama sağlıklı grupta evde sakince dolaş derken kırmızı stresli bir alan yok. Sağlıklı kişi sakinken de rahat, beynini çalıştırabiliyor. Beynimizin %20'sini ayna nöronlar oluşturuyor. Ayna nöronlar sayesinde biz sosyalleşmeyi öğreniyoruz. Karşıdakinin ne düşündüğünü düşünüyoruz, ayna nöronlarla zihin teorisi geliştiriyoruz. Yemek yerken, yemek yemeyi hayal ederken ve yemek yiyen bir insanı izlerken aynı nöronlar çalışıyor, bunlara ayna nöronlar deniyor. Bu ayna nöronlar telsiz dinlemek gibi çalışıyor ve karşı tarafın beyniyle bağlantı kuruyor. Ayna nöronlar birçok ezberi bozdu.

Tesadüfi var oluşla nasıl oluyor, açıklayamıyoruz. Bir sinir hücresi, başka bir sinir hücresiyle bağlantısına bakalım: 5 bin, 10 bin bağlantı var. Bu arada kimyasal ateşleme var, aksan potansiyeli oluşuyor buradan kimyasal ateşleme oluyor başka bir sinir hücresine geçiyor, buradan başka bir sinir hücresine geçiyor. Kuş beyninde bir sinir hücresiyle başka sinir hücresi arasında bir iki bağlantı var. Bizim Anadolu'da kuş beyinli sözü boşa söylenmemiş demek ki.

Beynimizi beyin yapan bağlantı sayısının yüksekliği. Beynimiz nasıl çalışıyor? Bozulmuş beyindeki bağlantıları birleştirmeye çalışan kişi beynin nasıl çalıştığını en güzel gösteren model network modeli.

Yine dikkat eksikliği olan kişinin beynine bakalım. Beyninde metabolizma bozulmuş kırmızı alanlar var. Beyindeki ürettiği dalgaları kaydediyoruz, elektrotlarla beyindeki sinyallerle düşünce gücüyle joyistik kullanmadan füzeyi uçurabiliyor. Gülen yüz ortaya çıkarabiliyor. Beyindeki dalgalarla kişi otonomik robotlar üretebiliyor.

Şu anda Nörobiofeedback sistemiyle biz tedavide kullanabiliyoruz artık. FDA, Nöro Biofeedbac'i onayladı. Dikkat eksikliği şu an onaylanmadı ama çalışmalar var. Beynin ürettiği dalgalar tesadüfi dalgalar değil anlamlı dalgalar. Anlamlarını çıkararak birçok hastalıklarda bunu ölçebilir hale geleceğiz gibi gözüküyor.

Her birimizin beyninde bir iç eczane var, her birimiz bir kimyacıyız. Hangi kimya hangi duygu ile ilgili? Dopamin haz ödül; endorfin zevk, ağrı kesici; adrenalin, nöroadrenalin neşe canlılıkla ilgili; oksitosin annelikle bağlanmayla ilgili; prolaktin, kortizon, vazopressin, stres hormonları cinselliği azaltır tansiyonu yükseltir gibi.

Beynimiz kimya laboratuvarı gibi, her duyguda bir karışım üretiyor. Bu durumlara göre de kalbimiz çarpıyor, nefesimiz hızlanıyor, kaslarımız kasılıyor, göz bebeklerimiz büyüyor, dikkatimiz artıyor. Beynimizin ürettiği kimyasallarla bunlar ortaya çıkıyor. Beynin fusiform bölgesi, yüz tanımayla ilgili, otonomik yanıtlarla ilgili, göz hareketleriyle ilgili, duygularla ilgili.

Bunun gibi beyinde 16 tane alan, 15 tane çevrim davranışla ilgili tespit edilmiş. Psikiyatrik hastalıklarla, ödül gözetmeyle mesela bağımlılık ödül-ceza sisteminin bozulması ile ortaya çıkıyor. Bağımlılar ödül yetmezliği sendromu yaşıyor. Hipokampus veri kaydetme otonom sinir sistemi ile ilgili organlarımız beyinde en çok temsil edilen bölge. Bazı kimseler var, midesi için doktora gider. İç hastalıkları uzmanı senin bir şeyin yok der. Fakat kişinin bağırsakları hızlı çalışıyordur ama sorun bağırsak değil. Organların beyinde temsil edildiği alanlardaki kimyasal ileti bozukluğudur.

Beyin düzeldiği zaman organ da düzeliyor. Psikosomatik hastalıklarda (somatic marker) hipotezi diye bilinen birçok psikosomatik hastalıklarda ve psikofizyolojik hastalıklarda bağlantılarının anlaşılmış olduğu görülür.

National Geographic'te 2014'de yayınlanan bir çalışmadan bahsedelim: Çeşitli kimyasallarla fare beynindeki yağı eritiyorlar. Yağ eriyince şeffaf bir beyin kalıyor ortada. Bu şeffaf beyine başka bir protein vererek beyninin yüzde birine tekabül ederek başka bir nöronun yayıldığı geniş alan ortaya koyuyor. Bir sinir hücresi beynin her tarafını dolaşıyor, bu çok hayret edici. 2014'te fare beyninde bir sinir hücresinin metrelerce dolaşması ciddi bir keşif ve bilim adamlarını hayret içerisinde bırakan keşif olmuştur.

Bir de beyindeki tümör vakasına bakalım. 26.54 (fortin) vakası diye geçer fakat bu kişide felç yok. Bunun üzerine (DTI 27.05) diye bir teknik var. Difüzyon Tensor Imajing diye bu metotla beynin TRAKTOGRAFİSİ çekiliyor. Beyindeki yolların haritası çekiliyor. Tümör büyümüş, beyindeki yolları sıkıştırmış ama daha tıkamamış. O kişi felç olmamış. Bir araştırmacı bu hastanın motor işlevli hali çok yüksek diyor. Bu nedenle cerrah agresif değil, daha muhafazakar olmayı tercih etti. Buna bakarak tümörü sağlam dokuya zarar vermeden çıkarmaya çalışıyor. Kişi felç olmamış ama her an felç olacak gibi tümörü çıkararak o kişinin felç olmasını engelliyor. Bu beyindeki yolların haritası. İstanbul'a bakın Erzurum'a bakın. Bu yoların tesadüfi yolla olması mümkün mü? Binlerce sene içerisinde niye İstanbul'da Erzurum'da yorulmadı da insanlar bunu yaptı? Beyin de hiçbir dış müdahale olmadan bu nasıl olabilir?

Peki, beyinde kendi kendine akıllıca yollar olabiliyorsa niye şehir yolları da asırlardır kendiliğinden olmadı? Demek ki orada bir dış irade bunu tercih etmemiş ama insan beyninde bir dış irade beyninde yollar olmasını tercih etmiş. Bu da tesadüfi varoluşla beyindeki yolların oluşmasının ne kadar imkânsız olduğunu gösteriyor.

İnsan beyninin çalışmasına bakalım: Sözcük üretirken ve sözcük oluştururken beynin aşağı yukarı her tarafı çalışıyor. Kelime öğretmek bile beynimizin her tarafını çalıştırıyor. Kekemelerde vardır, öğrencilik yıllarımızda hocalarımız derdi; 'Bir şeyden korktu, köpekten korktu dili tutuldu' derlerdi. Biz bunu hocalara sorardık. Bu bilimsel değildir. Böyle bir şey olamaz derlerdi ama şimdi bilimsel temeli anlaşıldı bir çocuk köpekten korktuğu zaman beyinde sinirsel devre patlıyor. Patladığı zaman sözcük üreten beyin bölgesinde sözcüğü anlatan beyin bölgesinin bağlantısı kopuyor. Kopunca düşünce hızıyla düşünceye anlam katma hızı aynı olmadığı için takılıyor kişi ve kekemelik ortaya çıkıyor.

Beynin bozulması ile kişiye tekrar konuşma öğretiliyor. Bu nedenle beynimizdeki ağsal yapı bir kaynak. Beyindeki kimyasal yapı ile ilgili bir kaynak aşkın kimyasıdır. Aşkın kimyası ilginç bir konu. Aşık olunca uykusu olanların uykusu açılır. Aşkın çekim özelliğiyle ilgili bu. Cinsellikle ilgili koku parçacıkları bu bağlanmayla ilgili. Kimyasallar dopamin, seratonin, büyüme hormonu. İnsanların iştah, tokluk, açlık, uyku bununla ilgili kimyasallar. Bunlar çok salgılandığında kişi çok enerjik oluyor, az salgılandığında enerjisi az oluyor. Bu kalp ve fiziksel aktivitelerle ilgili. Testosteron ve östrojen hormonu, aşırı salgılanmasıyla ile aşk duygusu koku parçacıkları yine aşk duygusuyla bağlantılı oksitosin ve vazopressin de aşk kimyasalı hatta oksitosin en çok emziren annelerde salgılanıyor.

Anne-çocuk bağlanmasını düşünün o derece bağlanır ki anne çocuğu parçası gibi görür kendisini feda eder. Mesela bir kırlangıç bir yangın çıkar evi yanmaya başlar, hemen yuvasına gider yavrusunu kurtarır. Bu dönemde korkak tavuk aslana saldırır niye? Öyle, yaratılmış genetik olarak kodlanmış. Onda oksitosin öyle bir salgılanıyor ki onu kendisi zannediyor. Beynimiz bunu yapıyor ve oksitosin şu anda sentetik olarak üretildi. İsviçre'de erkek maymunlara veriliyor. Dişilerle daha çok ilgilenmeye başlıyor, yavrularıyla daha çok ilgileniyor, tüylü şeylerle daha çok ilgileniyor. Oksitosin bugün satılıyor ve kimi evli çiftlere veriliyor. Yatmadan önce burnunuza sıkın diye tavsiye de ediliyor ve aşk hormonu diye tanımlanıyor. Ama ideal olan bunu beynimizin kendi kendine üretmesini sağlamak.

Bunu öğretemeyince sentetik uygulamalarla aşk duygusu harekete geçirmeye çalışılıyor. 24 saat oksitosin veremeyeceğine göre akıllı insan kendi beynindeki eczaneyi harekete geçirir. Kendi oksitosinini

salgılar, fiziksel temas oksitosini arttırır mesela sarılmak oksitosini arttırır. Onun için biz evli çiftlere küs bile olsalar, cinsellik olmasa bile, evli çiftlere sarılarak yatın diyoruz. Sarılarak yattığın zaman oksitosin salgılanıyor bağlar güçleniyor.

Fiziksel temas sevgi dillerinden birisidir, sevgi dillerinden diğeri ise konuşmak bir sevgi dilidir, hediyeleşmek sevgi dilidir, göz teması, yardım etmek sevgi dilidir. Bu nedenle sevgi dilini kullandığımızda beynimiz oksitosin salgılıyor. Oksitosin salgılandığı zaman da bağlanma ortaya çıkıyor ve kişide aşk duygusu ortaya çıkıyor. Aşk Arapça'da sarmaşık kelimesinden geliyor. Sarmaşık bağlı olduğu şeye öyle bir bağlanıyor ki ölümüne bağlanıyor, o öldüğü zaman o da ölüyor.

Aşk duygusu öyle bir duygu hatta aşk duygusu Leyla ile Mecnun'da öyle bir son noktaya gelmiş ki Leyla ile Mecnun birbirine aşık oluyor fakat bir araya geldiği zaman aşk bitiyor. Ondan sonra bakıyor ki Mecnun "Bu aşk bana niçin verilmiştir?" diyor. İlahi aşk için verilmiş diyor. Mecnun Leyla'yı terk ediyor, ilahi aşka yöneliyor, Fuzuli'nin hikâyesine yöneliyor.

Ama şu an Leyla ile Mecnun yaşasa biz onları alırız psikiyatriye yatırırız ne aşk kalır ne bir şey. Leylasına ulaşabilir ama Mevlasına ulaşamaz. Bu da herhalde bilimin risklerinden birisi. Şu anda böyle bir patolojik aşk varsa tedavi edilebiliyor, edebiyatçılar kızıyor ama bu da bilimin soğuk yüzlerinden birisidir.

Madde kullanan kimsenin beynine bakalım: Extacy aldıktan sonra beynin ön bölgesindeki serotonin depoları boşalıyor. Aşırı uyarılmış serotonin üreten hücreler boşalıyor. Extacy de öyle bir madde ki aldıktan sonra beynimiz orgazm duygusunun 2-3 misli kadar hissediyor ve bu saatlerce sürüyor. Ondan sonra beyin iki hafta sonra normale dönüyor. Üç hafta kişi kolunu bacağını kaldıramayacak kadar halsiz oluyor, durgun oluyor, neşesiz oluyor, depresif oluyor. Beyindeki bütün serotoninleri bir anda boşa ediyor. Extacy'yi ilk alanlar o ilki tekrar yakalamak için tekrar tekrar alıyor ama hiçbir zaman da yakalayamıyorlar. Bağımlılık ortaya çıkıyor.

Şizofren kişinin beyninin ön bölgesi aktif değil, çünkü bu kişinin beyninde kapsül olmuş bir alan var. Bu kişi ayrı bir dünyada yaşıyor. Yağmurlar yağdırıyor, savaşlar çıkarıyor, dünyayı düzeltiyor. Kendisinin Mehdi olduğunu zannediyor. Böyle yaşıyor… Hatta geçenlerde bize bir hastamız yattı, kendinin Mehdi olduğunu söyledi. Psikiyatri bölümümüzde muhakkak bir Mehdi iddiasında olan kimse vardır. O kişi tedavi aldı ve üç dört hafta sonra "Ben Mehdi değilim" diyor ama biz şüpheleniyoruz. Biraz sorguladık güldü hastamız "Ya ben Mehdilik'ten vazgeçmedim ama sağlıklı Mehdi olmaya karar verdim" dedi. "Demek ki Mehdilik'ten vazgeçmemiş tedavi edememişiz" dedim ben. Bu kişiyi o dünyadan çıkardığım zaman, hayatın gerçeklerine hoş geldin dediğim zaman, Şizofren hayatın gerçeklerini mahvediyor. O dünyada o çok mutlu yani Şizoferenin beyni böyle çalışıyor. O kapsülde aktif bir alan var ama beynin yönetici yürütücü, insanı insan yapan bölgesi bu kişilerde iyi çalışmıyor.

Depresyondaki bir kişide ise durum şöyle: Depresyondaki kişinin beyninin ön bölgesindeki fonksiyon bozulmuş. Tedaviden sonra beynin o bölgesi normal haline gelmiş. Depresyondaki bir kişinin tedaviden öncesi beyinin ön bölgesindeki beta dalgaları aktif çalışıyor, manyetik uyarma tedavisi yapılıyor. Bu tedaviden sonra bu kişi de YB 35 mesela Anksiyete 33 tedaviden sonra beynin ön bölgesi düzelmiş. Bu kişi aslında OKB, duygu durum bozukluğu, depresyon dediğimiz şey aslında beyin hastalığı. Beynimizin kimyası bozulduğu için böyle oluyor.

Bunlar psikiyatrik hastalıklar değil, yanlış söyleniyor bu beyin hastalığı. Ruh ayrı bir yapı. Ruh yapımızın mana âleminden madde âlemine bağlantı kurduğu aracı organı da beyin. Beynimiz bozulduğu zaman, ruh kendini ifade edemiyor. Bunu bilmekte fayda var. Kuantum Fiziğine gelelim. Bu enerji tabanlı evren modeli. Yayılan enerjinin yolculuğu burada önemli.

İnanç Psikolojisi diye bir kitap var. 2010'da yayında olan bir kitap, daha sonra inancın nörobiyolojisiyle çok ilgili olduğu için İngilizce çevrilip "İnanç Laboratuvarda" ismiyle piyasaya çıktı. amazon.com'da satılıyor şu anda. Bu kitapta grafiği de İngilizceye çevirdik. Enerji burası, tıbbi amaçlarla enerji arzları kullanılan enerji. 10 üzeri 20, 18 gibi frekanslar görüyorsunuz. Bu frekans yükseliyor. İnsanlar öldüğü zaman vücudunda bazı görüşlerde 21 gram eksiliyor. Ne oluyor, ruh mu çıkıyor, nereye gidiyor 21 gram? Elektronların dönmesi duruyor çünkü madde eksilmediği halde elektron kaybına neden olduğu söyleniyor. Daha sonra bu madde gama ışınları, x ışınları, mor ötesi ışınlar, çıplak göz, kızıl ötesi, radar, ,mikrodalga, televizyon, kısa dalga, standart radyo, astronomik radyo, ev çekimi graviton parçacık burada. Hava maddesi burada, foto enerji parçacıkları, elektron graviton gezegenleri birbirine çeken karanlık madde üzerine tartışılan bir konu.

Psikon da bir teorik bilgi hipotez, şu anda holografik evrenin Kuantum ilgiyi içeren enerji bandı atom altı parçacık oldu. Şu an ben size (40.45) Atom modeline göre nötron, elektron, proton %4'ü gösteriyor. %94'ü karanlık enerji diye geçiyor. İşte bu karanlık enerji ruh psikon olarak ya da şu anda işte tartışılan fizik bitecek ama bu ispatlanırsa çünkü ışık hızından sonra fizik bitiyor. Ne olacak yani? Işınsal varlıklar mı var diye foton telepatisi diye geçer tartışmalı önemli bir alan var.

CERN deneyi yapılırken Şikago'da, aynı anda Şikago'daki laboratuvarda zamandan bağımsız olarak oradaki fotonlar hareket ediyor. Bunun üzerine maddeden bağımsız enerji parçacığı var buna da Hadson cisimciği denilen cisimcikten bahsediliyor. Bu şu anda Kuantumun yeni alanı. Kuantumu niye söylüyorum? What the bleep do? Ne biliyoruz ki? Burada Kuantum Fizikçisi Duvi Now, bir ilahiyatçı, bir de psikiyatrist bir arada bilinci tartışıyorlar. Tartışmanın sonucunda bir deney var. Washington DC'de deney şu. Biz bin tane Budist rahibi Washinton DC'de deney yaptıracağız. Suçları % 25 azaltacağız diye bir iddia var. Bunun üzerine oranın emniyet müdürüne gidiyorlar. Adam gülüyor, Temmuz ayında kar yağdı deseniz bana bu derece imkânsız gelir diyor.

Bin tane Budist rahip Washington DC'ye gidiyorlar. Orada bir ay dua ediyorlar, bir ay sonra istatistiklere bakıyorlar ki %25 azalmış suçlar. Bunun sonuçları üzerine ilahiyatçı, Kuantum Fizikçi ve psikiyatrist tartışıyor. Şu sonuca varıyorlar; evrensel enerjiye akışa bu dualar yöneliyor. İnsanlardaki agresif duygular azalarak suç azalmış olabilir, Kuantumla bunu açıklayabiliriz diyorlar.

Ortada bir deney var. Bu deneyde ortaya çıkan duruma bilimsel olarak itiraz edebiliyorsun. Bilimsel metodoloji kullanılmış çünkü doğaüstü bir gerçeklik var, o ortaya çıkarılıyor. Doğaüstü gerçekliği ortaya çıkarabildiğimiz gibi Allah'ın varlığını da biz bilimsel metodolojiyle ortaya çıkarabiliriz. O yüzden bu Yaratılış Kongresi bunun için çok önemli.

Kuantum temelli düşüncede üç düşünce var. Bir derin düşünce. Consederation aşkın duygu meditation tefekkür metacognition (44.24) Türkçe'de tefekkür, en iyi derin düşünce ifade etmiyor yani düşünce hakkında da düşünmek, düşündüğünü de düşünmek.

Bunu yapabilmek bu psikiyatride bu üçüncü dalga psikoterapi olarak geçiyor, metabilişsel tedavi olarak geçiyor. Bu tedavi tekniğiyle kişi "Evrende bir dış güç var beni anlıyor beni biliyor. Her şeye gücü yeten bir güç var. O bana yardım edebilir" duygusuna bir insan inanıyorsa teselli buluyor, acizliğini, zayıflığını ve güçsüzlüğünü anlıyor.

Yüksek bir güce, yüksek bir zekâya teslim olabilen bir kimse, birçok psikiyatrik sorunlarını düzeltebiliyor. Travmalarını tedavi edebiliyor yoksa müthiş bir öfke yaşıyor. Müthiş bir kin yaşıyor, müthiş bir acı yaşıyor. Her şeyi bilen bir kimsenin kontrolüne inandığında rahatlıyorsunuz. Bu aslında Müslümanın imanındaki huzurunu ifade eden bir şey. Ben şu anda bakıyorum Müslümanlar imanlarının verdiği huzurun farkında değiller. Bu o kadar kıymetli ki "Olaylar karşısında, hastalıklar karşısında, musibetler karşısında

kendini ağır zayıf ve güçsüz hissettiğin zaman, her şeyi bilen, her şeyi kontrol eden, her şeyin anahtarı onda olan, her şeye hükmeden kontrol eden bir dış güç var. O beni duyuyor ve beni anlıyor" dediğin zaman insan o anda ormanda yalnızken birden halat inmiş beni kurtarıyor diye müthiş huzur ve rahatlık buluyor.

Bu imanın vermiş olduğu huzur.. Musibete uğrayan insan için müthiş bir huzur kaynağı. Hâlbuki insanların % 50'sinden fazlası da musibet mağduru. Ya zayıflar, ya güçsüzler, ya dezavantajlı insanlar % 50'yi buluyor. Toplumda bu %50 güçlü insanlar bunun farkında değiller ama hayatının bir döneminde onlar da bunu fark edecekler.

Onun için Mevlana Allaha ulaşmak için aşk yolunu kullanmıştır ama Bediuzzaman Said Nursi de "Allah'a ulaşmak için bu çağda aşk yolundan daha etkili bir yol arar acz, fakr, şefkat, tefekkür yolu, bunu kullanın" diyor.

Bu zamanda aşkın zaafını anlayan bir kimse Allah'ı daha kolay bulabilir; ama aşkta Allah'ı bulursan şaşırtabilir o yolda, çünkü aşkı yoldan çıkartabilecek çok şeyler var. Sahte şeyhler var vesaire. Birçok şey insanı yanıltabiliyor ama acz ve fakr yolu bu çağın insanına daha çok hitap eden bir yol. Derin düşünceyle buna ulaşabiliyor. Bu Kuantum düşüncesi. sosyal entropi, yalan, kötülük, Pandora'nın kutusu içinde mi şimdi kötülük.

Biliyorsunuz insanların Ateizm ve Deizmi savunanların en büyük iddiası şer problemidir. Allah şerri niye yarattı? Freud, şer problemini çözemeyen yani Ateizmle ilgili kitaplarda lafı dolaştırıp dolaştırıp Allah eğer güçlüyse (David Human tezi), niye bu çocuklar ölüyor? Niye kötülük var? Niye kötülüğü yaratmış? Kötülüğü yaratmak niye bir yaratıcıya verilmiş? Bu şer problemini çözemiyor.

Allah kötülük yapma, iyilik yapma, hep iyilik yapma imkânı olan bir varlık yaratmış. Melekler sadece iyilik yapıyorlar, kötülük yapma imkânı yok. Şeytanı da hep kötülük yapmaya yönelik yaratmış. Yaratıcı, iyilik-kötülük yapma özgürlüğü olan, iyilik kötülük arasında seçme yapan ve özgürlüğü sınamak isteyen bir varlık yaratmak istiyor. Bu varlık da insan.. İnsanda iyilik yapma imkanı da var ama kötülük ve iyilik yapma imkanı olduğu halde iyilik yapmayı başaran insanı rol model olarak Peygamber Efendimizi Resulullah Efendimizi (SAV) koymuş.

İyilik ve kötülük yapma modeli varken iyilik yapma konusunda en üst model 23 sene peygamber olarak yaşamış ve hep iyiliği tercih etmiş. Bunun gibi olun diyor, bize Allah'ın resulünü rol model olarak ve bunu aklımıza imtihan olarak veriyor.

Kötülük yapma ve iyilik yapma imkânı olan varlıklar yaratılmış. Bunun güzel bir örneği Merkez Efendidir. Sümbül Efendi, Merkez Efendi'nin hocası. İstanbul'da Merkez Efendi Mezarlığı var. Camisi var, türbesi var. Sümbül Efendi üç tane talebesini topluyor. İçlerinden birini seçerek soruyor "Siz Allah'ın yerinde olsaydınız kâinatı nasıl yaratırdınız?" Birisi diyor ki "Herkesi iyi yapardım", öbürü "Bütün kötülükleri yok ederdim" diyor: Merkez Efendi diyor ki "Ben her şeyi merkezinde bırakırdım" diyor. Bundan sonra adı Merkez Efendi olmuş.

Çünkü Allah'ın iyiyi ve kötüyü denge içinde yaratması, bir hikmet imtihan var çünkü ölüm var. Ölümsüz bir dünyada değiliz ki hayatı boyunca %51 iyileri tercih edenler %51 kötüleri tercih edenler bir sınav sonucunda hayatın sonunda o sınavda ya başarılı olacağız ya başarısız olacağız. Böyle bir evren yaratılmış.

Sosyal entropi olarak da bunu ele alıyoruz. Termodinamiğin ikinci yasası: Entropi. Bu yasaya göre evren düzenden düzensizliğe gidiyor. Eğer entropi yüksekse düzensizlik var. Mesela biz odamızı, evimizi, bahçemizi devamlı düzenli tutmazsak orada düzensizlik olur. Burayı aydınlatmazsak eğer burası karanlık olur,

burayı ısıtmazsak soğuk olur. Yani düzenin düzenli bir şekilde desteklenmesiyle düzen devam ediyor. Bu Entropi Yasası termodinamiğin ikinci yasası, enerji yasası.

Böyle olunca bakıyoruz evrende ilk patlamadan itibaren devamlı bir dış müdahale var. Sürekli enerji veriliyor, devamlı ışık veriliyor. Demek ki bir dış güç var, zamandan ve mekândan bağımsız bir yaratıcı var. Zamandan ve mekândan münezzeh bir yaratıcı var. Bu yaratıcı veriyor.

Bu aynı zamanda tevhide işaret ediyor. Bu termodinamiğin dışında da bir karşılığı var. İnsanlarda sonsuz iyilik yapma, sonsuz kötülük yapma potansiyeli var. Nefsimizi böyle yaratmış, biz iyilikte ve kötülükte hangisini tercih edersek öyle bir şey ki kötülük kendiliğinden yayılıyor.

İyilik olmadığı zaman kötülük hâkim oluyor. O halde iyiler tembel tembel oturursa mesuller, iyilerin hiçbir şey yapmaması kötülük olarak yeter. O halde iyilerin proaktif olması gerekiyor. İyilerin iyilikleri yaymak için çabalaması gerekiyor, bunu yapmazsak evren düzensizliğe doğru gider ve kıyamet kopar.

O yüzden bizim ayağımızı uzatayım, çayımızı içip Mehdi gelsin diye beklemek bize mesuliyet olarak yeter. Bu nedenle muhakkak biz proaktif olacağız. İyilikleri yaymaya çalışacağız. Kötülüğün entropisi var, sosyal entropi, yalan, kötülük bu aslında. Bu kötülüğün kutusu, evrenin ve insanın yaratılışıyla birlikte açılmış. Bunun açılmayla birlikte insanlığın imtihanı başlamış, insan minarenin en tepesine de çıkabiliyor kuyunun en dibine de inebiliyor.

Hz. Ebubekir gibi de olabilirsin, Ebu Cehil gibi de olabilirsin. Bize bu iki uç arasında tercih bırakılmış. Bu tercihlerden bizim verdiğimiz kararlar oluyor. Beynimizin bir özelliği var ön bölgesi, bunu yapıyor. Yap yapma, evet hayır, ret kabul diye. Hemen bir karar veriyoruz mesela buraya geldim gelmedim veya bunun yerine Allah'ı inkâr ettim etmedim.

Her an tercih var, mesulüz bundan, bunu yapıyoruz. Bunlar bir şekilde kayıt altında. İyiliği çok olan, kötülüğü çok olan karşılığını görecek. Bir sosyal Entropi Yasası var.

Varoluş hipotezine gelirsek çok Tanrılı dinler vardı, tek Tanrılı dinlere evrildi. Pozitivizm böyle diyordu. Şimdi Tanrıya ihtiyaç kalmadı diyor Nietzsche. "Tanrı öldü" altına Nietzsche yazmıştı. Birisi de; "Nietzsche öldü" altına "Tanrı" diye yazmış.

Tesadüfi varoluş hipotezi neydi? Varlıkların yaşam mücadelesi, doğal ayıklanma, güçlünün hayatta kalması, Darwinizm, sosyal Darvinizm. Şimdi olasılık hesaplarında neydi? Olasılık hesaplarında bakın DNA'nın ucundaki telomer var. Telomer DNA'nın kaç defa çoğalacağını belirleyen aminoasit sadece. DNA'nın üstündeki telomerin içindeki aminoasitlerin sıralanmasının olasılık hesaplarına göre % kaç olasılıkla buradaki aminoasitler bir araya gelebilirdi. Hesaplanmış 10 üzeri 652 ihtimalle tesadüfen bu aminoasitler bir araya gelecekler ve telomer oluşacak. 10 üzeri 652 bir ihtimal olasılık hesaplarına göre ve olasılık hesaplarına göre 10 üzeri 50'nin üzerindeki olasılıklar imkânsız kabul ediliyor. Demek ki olasılık hesaplarına göre sadece telomerin kendi kendine olması imkânsız. Peki bu evrenin olasılık hesaplarına göre matematik bilimine göre kendi kendine olması o zaman o da imkansız.

Matematik; evrenin kendi kendine, tesadüfi olmasını imkânsız görüyor ama tasarımsal varoluş kendini göstermeyen bir dış güç var, dış gerçeklik var. Buna karşı varlıkların mutluluk arayışı fırsatların değerlendirilmesi ve iki yaşam mutluluğu, dünya ve ahiret mutluluğu. Aslında tasarımsal varoluş hipotezi, bu daha akla yakın.

Bu nedenle Yaratılış Kongresi bu gerçeğin ortaya çıkmasında çok önemli. İnsanlığın geleceği burada. Eğer biz burada bilimsel olarak bunu anlatmazsak mesul oluruz diye düşünüyorum. Bununla ilgili burada Mesnevi Nuriye Bediüzzaman Said Nursi Katre Risalesi'nin 50. Sayfasında yazılan bana ilginç geldi: "… Ve

keza bir neviden bir ferdin bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayününün kalem-i kudretle yazılması, bütün nev-i beşerin mesela, efradının nazar-ı kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder; çünkü bir fert alamet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrad hazır bulunmazsa taayyünlerinde, alamatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise batıldır. Öyle ise bir ferdin Halık'ı, bir nevin Halık'ı olacaktır. Ve keza bir neve Halık olabilmek, cinse de Halık olabilmeye mütevakkıftır. En nihayet iş La İlahe İlla hu da nihayet bulur" . O Allah ki ondan başka ilah yoktur bu da tevhid demek.

Japonya ya gidenler bilir. Şu anda biz Japonlara, Çinlilere baktığımız zaman "ya hepsi aynı birbirini nasıl ayırt ediyorlar" deriz. Aama gidip orada bir ay kaldığın zaman bütün hepsini ayırt etmeye başlarız. Çünkü hepsi birbirinden farklı yaratılmıştır. Dünyada 6 milyar insan var, 6 milyar DNA var. Bir DNA'nın benzer olma ihtimali, 6 milyarda bir bile değil. Bu kadar bir farklılık var evrende.

Şahıslar birbirine benzemiyor. Picasso'nun tablosunu düşünün o tabloya baktığın zaman bunu yapan Picasso dersin. Van Gogh'un tablosuna bakarsın öyle dersin. Onun eseri olduğunu anlarız ama aynı tabloyu bin kişi yaptığı zaman hep bir birine benzer ama bütün insanlar farklı yaratılmış. Bütün her şeyi bilen, 6 milyarı bilen ancak birbirinden farklı yaratabilir. Bir tane bilen tesadüfen olsa 6 milyarda mutlaka birbirine benzeyen olurdu. Muhakkak birbirini taklit eden insanlar olurdu. Ama bakıyoruz 6 milyarda hiç biri bir birine benzemiyor, parmak izlerimiz benzemiyor. Bu ne demek?

Demek ki bütün parmak izlerini bilen bir kimse ancak bunu yapabilir. Tek bir kişi yapamaz, tek bir akıl yapamaz, büyük akıl lazım buna. O büyük akıl da Allah'tır diyor, tevhittir diyoruz. Bu sadece insanların teşahhusundan, şahıslaşmasından ve farklı belirginleşmesinden, farklı farklı olmasından hareketle bunun ancak tek bir yaratıcıyla olabileceğiyle ilgili 1900'lerde yazdığı kitapta bunu söylemiş. Burada da bu sözden bahsettiğim kitap.

Ne biliyoruz ki? What the bleep do we know? Bu ilk başta sunduğum kitap. Kitapta Kuantum fiziğiyle evrenin bilinci hem var hem yok diyor. Evren ve insan, bilinçte hem var hem yokuz. Aslında biz beden olarak dijital bir varlığız ve dijital format içeren her şey nakil edilebiliyor. Ruh da dijital bir format, evren dijital bir yazılım, insan da dijital bir yazılım. İnsanın içerisinde elektronik devre gibi. İnsanın vücudu, ruh, dijital bir yazılım. Bunun içerisinde biz yaratıcıyı bulmak için bekliyoruz. Ondan geldik ona gideceğiz, sinir bilim böyle diyor diyerek yazıyı bitiriyorum.

THE PROBLEM: SECULARIZATION OF SCIENCE AND THE CONSEQUENCES. HOW TO SET SCIENCE FREE FROM MATERIALISM AND ATHEISM

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK

YIldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, İstanbul, Türkiye

cakmak.osman@gmail.com

Abstract

To free today's science from the authority and domination of materialism and give it a free identity is the most important issue.* In this presentation, the solution "Manayı Harfi"** as a Tawhidi perspective is dealt with: the implicit methods used at abusing science for materialism and atheism in the name of scientificness. In the name of scientific explanations, "decorous statements and philosophy deceits" become prominent. "Illusion" is constantly used. This study, additionally, will give outcomes of this secular perspective, and the perception of education is the root of the tendency of the young generation to deism and atheism and secularization, as well as being the reason for corruption in morals and anxiousness/uneasiness of humanity. When we look at a writing, we pay our attention to the meaning emerging from the collocation of letters rather than paying attention to the letters and the paper. The meaning of being we think as a written letter is the reflection and manifestation of divine names and "scientific truths" that actually address to the "Al- Haqq" name of God.

Root of all the right? Sciences are God's "Al Hakim" (All-Wise) and "Al-`Alim" (All-Knowing) names. "Tawhid does not allow to "dicephaly". In this presentation, we will cover the thesis that religion and science are not opponents but are two parties supporting and helping each other. Science abused for materialism and atheism draws attention to the letters, not the meaning. In this study, a new curriculum in which (hikmah/wisdom), truth (verified knowledge), nature of aspects are explained, is brought forward. In the new curriculum proposal, it is proposed to include the subjects below as the main units and chapters: Cooperation-sharing, life and revitalization, sustenance and nourishment, going to the perfect, beautification-adornment, activity, order, balance and justice, nurture and administration, design and art, creation, cleaning and not wastefulness that we observe as the nature law and system are some of the curriculum topics.

**Mana-i harfi: other-signifier, being, like a letter, pointing to God rather than to itself. Mana-i ismi: self-signifier, being disconnected from God, claiming they indicate none other than their own existence.

Key Words: Science, Other-signified, Setting free science, Atheism

BİLGİNİN SEKÜLERLEŞMESİ SORUNU VE SONUÇLAR. BİLİMİN ATEİZM VE MATERYALİZMİN EGEMENLİĞİNDEN KURTARILMASI

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK

Özet

Günümüz biliminin materyalizmin sulta ve hegomonyasından kurtarılması ve bilimin özgür bir kimliğe kavuşturulması en önemli bir meseledir.* Bu sunumda, Tevhidî Bakış açısı olarak "Manayı Harfi" çözümü ele alınmakta; bilimin materyalizme ve ateizme alet edilmesinde bilimsellik kılıfı altında kullanılan üstü örtülü metotlar deşifre edilmektedir. Bilimsel açıklamalar adı altında "usturuplu ifadeler ve felsefe düzenbazlıkları" öne çıkmaktadır. "Algı yanılmasına" sürekli müracaat edilmektedir.

Bu çalışmada ayrıca seküler bilim ve eğitim anlayışının gençlerde deizm ve ateizm eğilimlerinin ve dünyevileşmenin temeli; insanlığın huzursuzluğunun ve ahlaki bozulmasının kaynağı olduğuna dair sonuçlara yer verilecektir.

Bir yazıya baktığımızda dikkatimizi harflere ve kâğıda değil, harflerin birleşmesinden ortaya çıkan manalara yöneltiriz. Yazılmış bir mektup gibi düşündüğümüz varlığın manası, ilahi isimlerin yansıma ve tecellileridir ve "bilimsel gerçekler" aslında Allah'ın "Hak" ismine işaret eder.

Tüm doğru bilimlerin kaynağı Allah'ın 'Hakim' ve 'Alim' isimleridir. "Tevhid" "iki başlılığa" izin vermemektedir. Bu sunumda, din ile bilim birbirinin muhalifi değil, birbirine destek veren ve birbirine güç veren iki taraf olduğu tezini işleyeceğiz.

Materyalizme ve ateizme alet edilen bilim dikkatleri manaya değil, harflere yöneltmektedir.

Bu çalışmada, varlığın hikmet, hakikat, fıtrat vd boyutları ile anlatıldığı yeni bir müfredat gündeme getirilmektedir. Yeni müfredat önerisinde; aşağıda yer alan konuların fen derslerinin ana ünite ve bölümleri halini alması talep edildi. Tabiat kanun ve nizamı olarak gözlemlediğimiz yardımlaşma -paylaşma, hayat ve diriltme, rızık ve beslenme, mükemmele gidiş, güzelleşme –süsleme, faaliyet, nizam ve düzen, denge ve adalet, terbiye ve idare, tasarım ve sanat, yaratılış, temizlik ve iktisat-israfsızlık müfredat konularından azılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Mana-yı harfi, Fen müfredat önerisi, Ateizm, Deizm, Tevhidi Bakış

GİRİŞ

Bu sunumda, bilimsellik kılıfına girerek, bilimsel açıklamalar adı altında "algı yanılmaları" yolu ile bilimin "inançsızlığa, özellikle ateizme alet edilmesi konusu ele alınmıştır.

Bilginin sınavlarda ölçülebilen mekanik bilgi-malumat şeklinde sunulması diğer boyutların görünmemesine yol açmaktadır. Ayrıca bilginin boyutları yanında dereceleri de nazarlardan saklanmaktadır. Bilginin derecelerine dair yaptığımız bir çalışmayı daha önce sunmuştuk [1]. Bu çalışmada ise "bilginin boyutları" tartışılacaktır.

Bir çalışmamızda ders kitaplarında asıl tabiat gerçeklerinin nasıl göz ardı edildiğine dair araştırma sonuçlarına yer verdik [2]. Örneğin yardımlaşma -paylaşma, hayat ve diriltme, rızık ve beslenme, mükemmele gidiş, güzelleşme–süsleme, faaliyet, nizam ve düzen, denge ve adalet, terbiye ve idare, tasarım ve sanat, yaratılış, temizlik ve iktisat-israfsızlık .. hali hazır fen bilimlerince görülmeyen, göz ardı edilen konulardan bazılarıdır.

Algı yanılmalarına maruz kalarak ideoloji ve felsefe ile karışık bir şekilde sunulan bilimi kısaca "seküler bilim" olarak tanımlayacağız. Seküler bilim, yaratılışı tabiata ve sebeplere verir. Seküler bilim yaratılışı açıklarken "usturuplu ifadeler" kullanır. Örneğin "açıkladık, nasıl olduğunu izah ettik" zan ve algısı oluşturur. "Tabiât, tesadüf, mekanizma, kanun" gibi hariçte (zihin dışında) eşya üzerinde te'sir yapabilecek sebeplere bir isim verir. Anladık veya çözdük havası oluşturulur.

1. SÜBLİMİNAL MESAJLAR VE İNKARCILIK

Çalışmamızda şu iki konu merkeze alınmıştır: (I) Bilimin ateizme alet edilmesinde kullanılan vasıtalar. (II) İnkârcılık ve ateizm propagandasının gizlenme metotları. Üçüncü olarak bilimsel bilgiyi (hakikate) gerçek boyutları ile görebilmek için hangi çözüm yolları bulunmaktadır?

İlk önce bilimin ateizme alet edilmesinde bilinçaltımıza sessizce fısıldanan *"subliminâl mesajları"* ele alıyoruz. Bilindiği gibi fiil failsiz ve eser ustası olmaz. Seküler bilim, fiilin sahibine (Allah) gerek yokmuş gibi ve failden hiç bahsetmeden, *"şu bu o sebeplerden oluyor"* der, dikkatleri sebeplere yöneltir. Bu ifade tarzı, *bu işi Allah yapmıyor"* demekten çok daha te'sirli ve ikna edici olmaktadır. Bu dolaylı ve üstü örtülü inkar metodu açıkça *"Evrendeki işleyişe Allah karışmıyor"* demekten çok daha aldatıcıdır olmaktadır.

Anlatımlarda maksada uygun bilimsel jargon ve teknik terimler üretilmektedir. Bu eserlerin ve fiillerin sahibi kimdir sorusu daha önceden verilen mesajlarla susturulur. *"Allah yoktur; varsa bile, evrenin işleyişine*

etki ve müdahalesi yoktur. O'na ihtiyaç ve zaruret de yoktur (!) O'na inanmak için, hiçbir mantıkî gerekçe ve aklî ve gözlemsel delil bulunmaz (!)"

Bu tür mesajlar "alt ve arkadan" empozeedilir. Çünkü doğrudan, inkâr ve şirkin reklâm ve progagandasının gizlenmesi gerekmektedir. Mesajlar, farkettirilmeden, direkt şuuraltımıza ilka ve şırınga edildiğinden; kişide herhangi bir tepki ve itiraz, savunma ve cevap verme ihtiyacı uyandırmaz. Açıkça yapılan propaganda mukabil cepheyi oluşturacağından, "münafıkane ve nifak perdesi altında" yürütülmesi maksada daha uygundur. Gençlerdeki deizmin bunca yaygınlığı şaşırtıcı bulunmaktadır. Esasen bu gizli ve üstü örtülü inkârın etkisi ile ile ilgili olduğunu düşünüyoruz.

Seküler bilim, *"Tanrı'nın varlık – yokluğu ve evrenimizde etken olup – olmadığı, Bilim'in konusu değildir" der. " Bilimsel olarak da ispatlanamaz; bizim konumuz, sadece deney – gözlem yapabildiğimiz 'madde"* demeye getirir. Diğer yandan da *"Tanrı'nın olmadığı veya kâinatla münasebeti ve içindeki maddeye etki ve illiyetininin olmadığına"* dair sürekli propaganda içine girer.

Seküler bilim bir yandan inanç ve dinden bağımsız hareket ettiğini söyler. Diğer yandan da keşif ve gözlemlerini, **"ateizm"** *(küfür ve şirk)* lehine tanzim eder. Samimi davranmaz. "Tanrı"ya, sadece evrenin başlangıcında *(domino taşlarında ilk hareketi veren gibi)* **"İlk Neden**" olarak küçük bir rol verir.

"Seküler Bilim; artık evrenin ihtiyacı kalmadığı, şimdi âtıl ve gereksiz olan bu "**İlk Neden Tanrısı**"na, verdiği bu küçük rol de, kerhendir! Bu İlk Neden Tanrısını reddetmemesi de, bir süreliğinedir! Çünkü: *"İleride Bilim; evrenin başlangıcını da çözüp – nedensellediğinde, bu "karanlık nokta" (!) da aydınlanmış olacaktır. Bu İlk Neden Tanrısı'na inanmak için de mantıkî bir zorunluluk ve neden veya aklî bir gerekçe kalmayacak"* der! Görüldüğü gibi seküler bilim duruma göre"**Alenî deist"** davranır. Ama aslında **"gizli ateist"** dir. Sıkışınca ise, "agnostist" olacaktır. "G*özleyip – bilemediğimiz Tanrının varlık – yokluğu gibi meseleler Bilim'in konusu ve sahası değil"* diyerek **"agnostizme"** kaçar.

2. İNKARCILIĞIN İÇ YÜZÜ

"Tanrı yok(muş), varsa bile işleyişe karışmıyor" derken bir taraftan da "asıl Fail ve Sani olan Halık-ı Teala yerine başka failler ikame eder. İma edilen şudur: Bilimsel ifade, denklem ve formüllerinde Allah'ın bulunmadığı bir kâinat tasavvuru ortaya çıkmaktadır. *Zaten evren kendi başına işleyebilmektedir. Tanrı olsa da zaten işleyişe karışmıyor. O yüzden O'na ihtiyaç da bulunmuyor. İ*nsanlar kanaatlerini pek sorgulamadığından bu kanaatler zamanla benimsenir. Kişi içine düştüğü "şirk" düşüncelerinin farkına bile varmaz.

Bilim üzerindeki bu tasarrufu bir illüzyonistin, ya da hokkabazın el çabukluğuna benzetebiliriz. Dikkatiniz belli bir yöne çekiliyor. Asıl gerçek gözünüzden kaçırılıyor ve bir hipnoz uzmanının, dikkatimizi belli bir noktaya veya sese yönlendirmesi gibi dikkatlerimiz evrendeki bazı *"sebep ve maddî nesnelere"* yönlendiriliyor. Her seferinde yapılmak istenen şey *gerçek Yaratıcıyı ve Kainatın sahibini görüş* alanından kaçırmak ve gizlemektir.

Bu zihnen uyutulma sonucu*, "alem nasıl Yaratıcısız ve Sahipsiz olabilir!?"* sorusu akla bile gelmez! Gelse de, merak edilmez. Merak edilse de; Bilim (!) ona da *"failsiz, yani otomatik, yani kendi kendine, yani çeşitli madde ve sebep ve kuvvetlerin etkisi ve itme – çekmesiyle, yani çeşitli tabiî ve deterministik fizik – kimya kanun ve mekanizmalarıyla işleyen"* "bilimsel"(!) açıklamalar sunar (!).

Bilim adına olmayanı olur(muş) gibi gösterme **hokkabazlığının sonu gelmez.** Sonraki aşamada; sözde bilimsel cümle ve tasvirler kanalıyla, bilinçaltımıza gönderilen "**subliminâl mesajlar**la" bilinçaltımız kodlanır ve programlanır! Bu arada seküler bilim objektif ve dinden ve inançtan bağımsız hareket ettiğini sürekli vurgular. Bu yüzden de ülke ve milliyet, din ve inanç fark ettirmeden, her yerde fikirlerini kabul ettirir.

Bilim adına, eğitim adına yapılan bu tekrar ve telkinler; bu tür zihinsel bombardımana dünyaya gözümüzü açtığımızdan beri maruz kalmaktayız. Okullar ve ders kitapları yolu ile yapılan zihinsel manipülâsyon ve programlama işlemine medya da katılır. Özellikle dışarıdan transfer edilen belgeseller bunun en etkin araçlarından birisidir.

Seküler bilim evren gözlem ve araştırmalarında **"kim, niçin / niye, anlam ve amacı ne**" sorularını dışlar; bu tür soruları spekülâtif kabul eder; bunları, *"bilgi ve araştırma, delil ve gözlemin"* değil; *"felsefe ve din / inançların"* konusudur der. Halbuki bilimin en temel amacı; gözlem ve deneylere dayanarak, geçmiş ve gelecek hakkında bilgi ve bulgular elde etmektir. Somut gördüklerinden, soyut kanun ve prensiplere ulaşmaktır. Varlık ve işleyişten (teorinin öngördüğü); *"teoriye göre, evrende şöyle bir şey de olması gerekir"* deyip, henüz göremediği o varlık ve boyutları keşfetmeye çalışmaktır.

Eğitim esasen bir kemalat yolculuğu ve insanın kendini ve kainatı keşif yolculuğu halini alması gerekir. İnsanın var olan potansiyellerini ve fıtratını/kendisini keşfetmekle yükümlüdür. Çekirdekler misali kendisine lütfedilen latifelerini uyandırmak ve işletmek vazifesidir. Ne var ki materyalist bilim ve eğitim insanın asli ihtiyaçlarını ve fıtratını, ebede açılan duygularını görmezden gelir. İnsanın sonsuzluğu arzulayan duygularından bihaberdir. Kainatla işleyen düzene uyum sağlamakla huzur ve mutluluğa erişeceğinden gafildir.

Bilgi mekanik boyuttan malumattan tek boyutlu açıklamaya bürününce ve indirgenince ve sınav için geçme aracı haline gelir. Öğrenilenler malumat boyutunda kalınca ilimden irfana ve marifete geçiş hattı kapanır.

Bilimi hep maddi ve araçsal görmenin sonucu bilim materyalizmin "malı" zannedilir. Eşyanın/varlığın sır ve hikmeti gizlenir. O yüzden okul kitaplarından başlamak üzere her türlü yazılı, sesli ve görüntülü yayın, bizi, "gafil" bir nazarla kâinata bakmaya şartlandırır.

Materyalist ya da seküler bilim, laboratuvarlarda denenmeye uygun olmayan ve dolayısıyla doğruluk veya yanlışlığı ölçümlere dayalı olarak belirlenemeyen bilgileri bilim-dışı ilan eder. Örneğin; Gözlem ve deneye dayalı fen bilimleri için pozitivizmi sosyal ve duygu temelli (psikoloji gibi) ve inanca dayalı bilimler (teoloji gibi) tatbik ederek işine geldiği gibi hareket eder. Ancak beş duyu ile idrak edemediğimiz manevi duygularla idrak ettiğimiz gerçekleri kabule yanaşmaz.

Seküler bilimce yapılan yanlışlık bu kadarla sınırlı kalmaz. Beş duyu ve deneycilik (empirisizm ve bilhassa pozitivizm) yöntemlerinin bilgi edinme mekanizmalarından sadece birisi olduğunu nazarlardan saklar. Bilimsellik adına böylece ön yargı, hatta taassup içine girer. Bilgiyi sadece maddede yansıyan miktarıyla sınırlar.

3. BİLİMİ ÖZGÜRLEŞTİRME ÇABALARI

Bilimi ateizmin malı gibi kabul eden ve onu ateizme alet etmeye çabalayan gizli niyetleri ve metotları ifşa eden çabalar bilimin özgürleşmesi adı altında BATI'da sürdürülmektedir.

Batıyı ikiye ayırmalıyız. Birbiri içinde iki Batı vardır aslında. Birinci Batı ikinci Batı'nın başarılarının arkasına sığınarak bilimi ateist ideolojiye alet etme çabası içindedir. Seküler bilim ve eğitim anlayışının savunucusu İkinci Batı, Metafizik boyuttan uzak ideolojik bilim (İkinci Avrupa), çoğunlukla zekice kurgulanmış (bazen zekâdan da yoksun), belli bir hedefi olmayan, hakikatten kopmuş ve dolayısıyla hikmeti olmayan entelektüel bir oyun görüntüsü verir [3].

Sebeplerin yaratıcı ve fail olduğu faraziyesinin işleyip işlemeyeceğine dair ortaya nice görüşler ortaya atılıyor ve hepsi de birbirinden farklı ve tutarsızlıklar içinde. Bu da açıkça işarettir ki tabiata veya tabiat kanunlarına yaratıcı bir güç isnat etmek, objektif bir ilmî araştırmanın sonuçları değildir. Şahsî kanaatlerden ibaret kalmaktadır.

Gittikçe artan sayıda ilim adamı, geçmişin mekanik teorilerinin artık savunulamadığını fark etmektedir. Kâinattaki güzellik, ihtişam, düzen, ahenk, simetri ve maksatlar karşısında, sebeplere ve tesadüfe dayanarak varlıkları açıklama teşebbüsleri, gittikçe müdafaa edilemez hâle düşmektedir.

Buna rağmen ilim adamları; yaratıkların var oluşun kör, aciz ve cahil sebeplerin tesadüfî hareketlerine hiç bir şekilde izafe edilemeyeceğini açık açık beyan edemiyorlar. Peki niçin?

Çünkü Evrim anlayışının katı bir doktrin halini aldığı gözlerden kaçmamaktadır. Çoğu bilim adamı bu teoriye inanmasa ve saçmalığını bilse de bağlılıklarını ifade etmek zorunda kalmaktadır. Meslekte kalabilmek için çoğu bilim adamı boyun eğmek durumunda olmaktadır. Bununla birlikte yine de "tenhâda" gerçek düşüncelerini fısıldayan çok bilim adamı görüyoruz.

4. ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Seküler bilimde Kâinattaki düzen ve ahenk inkâr edilmez; ancak bu düzen ve ahengin tesadüf sonucu ortaya çıktığına inanmamız istenir. Bundan sonra inanmamızı istedikleri şey ise, sebepler arasındaki mekanik münasebetler ile kâinatın varlığını devam ettirdiği iddiasıdır. Bunun ne mânâya geldiğini kendileri de bilmez. Onlara göre, kendileri yaratılmış, âciz, câhil, fâni ve başıboş sebepler, hiç yoktan ortaya çıkan kanunlar aracılığıyla, etrafımızda görüp işittiğimiz o hârikulâde ahenk ve muvâzene içindeki sanat eserlerini icad etmektedirler. Yapılması gereken kast ve iradeyi, ilim ve kudreti ve hikmeti onlara göstermektir. İnkarın nasıl bir cehalet ürünü olduğunu ortaya koymaktır.

Bediüzzaman hem akli muhakemeye dayalı genel bilimlerin hem de gözlem ve deneylere dayalı fen bilimlerinin önemine dikkat çeker. Gelecekte bilimin hakimiyetine vurgu yapar: "Elbette nev'-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fünuna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir"[*Sözler*, 20. Söz]. Bediüzzaman, İşarat-ül İcaz eserinde "İslâmiyetin menşei ilim, esası akıl" olduğunu söyler ve "hakikatı kabul ve safsatalı evhamı reddetmek" islâmiyet'in şânından olduğunun altını çizer. Kur'an-ı Kerim'de yer alan "'akıl etmezler mi' [Yasin suresi, 36:68.] 'tefekkür etmezler mi'[En'am suresi, 6:50] 'düşünmezler mi'[Nisa suresi, 4:82] ifadeleri de İslamiyetin aklı ve ilmi esas aldığının açık göstergeleri olmaktadır.

4.1. MANA-YI HARFİ

Bediüzzaman, sebeplere bakıldığı zaman "Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir." (Mesnevi Nuriye, s72) der. Bu hikmet dünyasında Cenâb-ı Hak varlıkları sebeplerle yaratmaktadır. Bunun en açık örneği insanın yaratılışına anne ve babasını sebep kılmış olmasıdır. İlk insan Hz Adem'in topraktan yaratılması,

kavun ve karpuzun ağaç olmaksızın ince bir saptan çıkarılması gösteriyor ki, anne baba gibi ağaçlar da sadece birer basit sebepten ibarettir. Yaratılışta olaylara bir müdaheleleri yoktur.

Bir yazıya baktığımızda dikkatimizi harflere ve kâğıda değil, harflerin birleşmesinden ortaya çıkan manalara yöneltiriz. İnkarcılığa alet edilen seküler bilim ise dikkatleri yazıdaki "manaya" değil "harflere" yöneltir. İnsanlara görmediği ve bilmediği şeyi inkar ettirmek bu şekilde kolaylaşmaktadır.

Bediüzzaman'ın dediği gibi; "evet her şeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakk'a bakar. Diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakk'a bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakk'a bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır." (Mesnevi Nuriye, s72)

Örneğin bitkilerin bez parçasını andıran basit görünümlü yaprakları aslında su ile havadaki karbondioksit gazını hammadde olarak kullanarak güneş enerjisini arabalarda sıvı yakıt olarak bile kullanılabilecek olan kimyasal enerjiye dönüştüren sessiz ve atıksız birer kimya fabrikasını andırır. Fotosentez denen bu mekanizmanın tüm inceliklerinin ve değişen şartlardan fotosentezin nasıl etkilendiğinin ortaya konması, fen bilimlerinin çalışma konusudur. Keza, bir tavuk yumurtasının hangi şartlarda ve hangi sürede bir civcive dönüştüğünün veya karanlık bir toprağa gömülen bir karpuz çekirdeğinin hangi şartlarda ve hangi aşamalardan geçerek bir bitkiye dönüşüp koca karpuz halini almasının arka planında hükmeden kanun ve prensiplerin belirlenip ortaya konması yine fen bilimcilerinin işi olmaktadır. Hatta tavuk yumurtası ve karpuz çekirdeğindeki genlerde değişiklikler yaparak farklı özelliklerde tavuk ve karpuz elde etmeye çalışmak yine fen bilimlerinin çalışma alanı kapsamındadır.

Ancak fen bilimcilerin faaliyet alanı, fizik âleminde gözlenebilen kısımla ve varlıklar ve olaylar için 'nedir' ve 'nasıl olmaktadır' gibi sorulara cevap arayıp bunu doğaya veya evrime mal etmek hakikatı örtme ve manadan dikkatleri kaçırma faaliyetidir. Evrim ve evolusyon gibi isimler takarak yaratılışı tesadüfe vermekle fen alanının dışına çıkılmakta; bilim ateizme alet edilmiş olmaktadır.

Bediüzzaman "Cenâb-ı Hakka hamdler, şükürler olsun ki, mesâil-i nahviyeden isim ile harf arasındaki mânevî fark ile çok mühim meseleleri bana öğretmiştir" (Mesnevi Nuriye, s279) diyerek mana-yı ismî ve mana-yı harfî kavramlarının İslam düşüncesindeki köklerini işaret etmiştir. Eserlerinde bu iki kavramı kullandığı yerlerde ne tür manalar yüklediğine dikkat çekmiştir.

Bediüzzaman Kur'an'ın bir özelliğinin de "büyük bir Kur'an" mahiyetindeki kâinatın "en âli bir müfessiri" ve "en beliğ bir tercümanı" olduğuna dikkat çekmesidir. Kâinata Kur'an gibi bakıldığında zamanın yapraklarında nakşedilen varlıklar manalı kelimelere dönüşmektedir. Kur'an, nazarları varlık kelimelerinden manaya ve oradan da Yaratıcıya yöneltir. Dinsizliğe alet edilen seküler bilim ise varlıkları onların sadece maddi şekil, suret ve özellikleri ile anlatır.

Bediüzzaman'ın geliştirdiği "Manayı Harfi" yaklaşımı esasen anahtar bakış açıları sunmaktadır. Mesela şu "anahtar" cümleyi ele alalım.
"Tabiat dedikleri şey, bir matbaadır, tâbi' değildir. Tâbi',ancak kudrettir. Kanundur, kuvvet değildir. Kuvvet, ancak kudrettedir." (İşaratül İcaz, s203).

Bu anahtarı kullanarak şu misali verebiliriz: Mutfakta tezgah üstünde dizilmiş yemekleri gören bir kişi, bu yemeklerin raftaki yemek tarifi kitabının hazırladığı fikrini saçma bulur ve anında karşı çıkar. Bu yemeklerin arkasında maharetli bir aşçının olduğundan hiç şüphe etmez. Çünkü zihnindeki hayat boyu gözlem ve tecrübelere dayalı veri tabanına göre, ilim, irade ve kudretten yoksun ve kendini okuma ve anlamadan aciz cansız bir mürekkepli kâğıt tomarının ilim, irade ve kudret gerektiren bu yemekleri yapması mümkün değildir.

Bir misal daha verelim: Tüm yaprak ve meyveleriyle bir ilim ve sanat harikası olan nar ağacının, harfler yerine atomlarla yazılmış olan gen sayfalarının bir kabukla ciltlenmiş bir kitabı olan nar çekirdeğinin

yapması düşünülemez. Ve nar ağacının arkasında mutlaka karanlık toprağa gömülen bu genler kitabını okuma ve anlama becerileri ile birlikte ilim, irade ve kudret sahibi canlı mahir bir sanatkârın olduğu nasıl kabul edilebilir.

Bediüzzaman, inançsızlığın mahiyetini/yanlışlığını formül niteliğindeki yaklaşımlarla ortaya koymuştur. Yukarıda verdiğimiz örnek/formülden de anlaşılacağı üzere inançsızlık akıl ve ilim haricidir. Fen bilimlerinin çalışma alanı yani mutfağı görünen kâinatın kendisidir, ama çıktıları görünmeyen kanun ve prensiplerdir. Tabiat kanunları, dünyanın görünmeyen anayasası gibi çalışır.

Bediüzzaman fen bilimlerini 'genel kaideler manzumesi' olarak tarif eder ve hikmet gözü ile muhtelif fen bilimi dallarının varlığını düzenin varlığına, düzenin varlığını da bir düzenleyenin varlığına delil olarak görür. Eğer dünya bir insan olsaydı, fenler onun hisleri olurdu" demektedir.

"İnsanların telâhuk-u efkâr denilen fikirlerinin birleşmesinden doğan ve nev-i beşerin havassı (duyguları) hükmünde olan fünun ile kâinata bak ve sahifelerini oku ki, akılları hayrette bırakan o yüksek nizamı göresin. Evet, kâinatın herbir nev'ine dair bir fen teşekkül etmiş veya etmektedir. Fen ise kavaid-i külliyeden [genel kaidelerden] ibarettir. Kaidenin külliyeti ise, nizamın yüksekliğine ve güzelliğine delâlet eder. Fünun-u kevniyeden [fizik, kimya, biyoloji gibi doğal bilimler] her birisi, kaidelerinin külliyetiyle kâinatta yüksek bir nizamın bulunmasına bir delildir. Ve her bir fen nurlu bir burhan olup, mevcudatın silsilelerinde salkımlar gibi asılıp sallanan maslahat semerelerini [fayda meyvelerini] ve ahvalin değişmesinde gizli olan faideleri göstermekle Sâniin kast ve hikmetini ilân ediyorlar. Âdeta vehim şeytanlarını tard etmek için her bir fen, birer necm-i sâkıptır [karanlığı delip geçen parlak yıldız]. Yani, bâtıl vehimleri delip yakan birer yıldızdırlar."[İşarat-ül İcaz,]

Kanunlar arkasındaki ilim, irade ve kudret sahibi bir makama işaret eder: Yaratılışta ilerleme ve mükemmelleşme kanunları caridir. Her şey gibi bilimde de birlik esastır, ancak insan aklı bu 'büyük bir'i bütünüyle kavrayamamaktadır. Bilim insanları ilgi alanlarına göre bu parçaların bir-ikisini anlamaya ve bütünün diğer parçalarıyla ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Burada yönlendirici ve anlam kazandırıcı olan, zihinlerdeki bütünün o alana yansımasıdır.

Yunus Çengel, bu konuları irdelerken bu alana materyalist dünya "felsefe" diyerek aslında hikmet ve yaratılış sırlarını anlatması gereken Felsefe biliminin yanlış mecralara sürüklendiği kanaatini dile getirir. Halbuki kişilerin zihinlerinde var olan bu "batıl fikirler" ne felsefe, ne de fen bilimlerinin parçasıdır [4].

İleri sürülen fikirler bilim değil materyalist görüşlerdir. Bu materyalist görüşlere göre, insan dâhil her şeye cahilce oluşmuş eksik ve kusurlu tesadüfî varlıklar olarak bakılır ve insan aklı ve araştırmalarının meyvesi olan bilim ile güya daha iyisi yapılmaya çalışılır – anne sütünden daha iyi bir bebek maması yapmaya çalışmak ve menapoz dönemine giren bayanlara östrojen hormonu vererek yaratılıştaki güya tasarım hatasını gidermeye kalkmak gibi hadiseleri yaşadık.

Zihinlerin arka planında insan dahil her şeyin ilim ve hikmet sahibi tek bir elden çıktığını ve yaratılışta hayır, adalet, yardımlaşma, güzellik ve mükemmelliğin esas olduğunu ön gören tevhidî bir bilim anlayışı hükmediyor olsaydı, araştırmalar bu mükemmel mekanizmanın sırlarını ve inceliklerini keşfetme ve mükemmelliği bozan unsurları tespit edip gidermeye matuf olurdu.

Yine bu anlayışladır ki yaratılışa dair sır ve hikmetler tam tersine evrimsel anlayışla izah edilir, yaratılıştaki mükemmellik ve sırlara tesadüf ve tabiatın eseri olarak görülür. Bu bakış açısı ile yaratılışta var olan adalet, hayır güzellik, kemalat, israfsızlık, denge, program, sanatlı olma gibi hakikatler görülmez hale gelir. Sonuç olarak, varlığın hikmet ve hakikatını yansıtacak, varoluştaki mükemmelliği nazara verecek yeni ve doğru bir bilim felsefesine ve yorumlama tarzı geliştirilmelidir.

Bediüzzaman'a göre hiç Allah'tan bahsetmiyor gibi görünen fen kitapları ve belgeseller de aslında mütemadiyen Allah'tan bahsetmektedirler – aynen bir yağlı boya eseri hakkında yazılan her kitap veya

makalenin dolaylı da olsa o eserin ressamından bahsediyor ve onu tarif ediyor olması gibi. Dolayısıyla önemli olan insanlara bu bakış açısını kazandırmaktır.

Kanunlar, nizam, terbiye, sanat konusunda kesinlik ve görüş birliği vardır. Bu yüzden adı geçen hakikatlerin fen konusu haline gelmesi elzemdir. Çünkü tüm bunlar gözleme dayalı doğa bilimleri dahilindedir.

Bediüzzaman, Risale-i Nur eserlerinde gözlemlere dayalı bu verileri felsefî metoda uygun bir tarzda evrensel muhakeme mekanizmasından geçirir ve çelişkileri ortaya koyar ve biyolojik gözle görünmeyeni akıl gözüne gösterir.

4.2. BİLGİNİN ÖZGÜRLEŞMESİ

"Bilginin İslamileşmesi" halen tartışılan bir konudur. Bilimin materyalizme ve ateizme alet edildiği konusu Batıda da tartışılmaktadır. Batıda tartışılan şekliyle konu "bilimin özgürleşmesi" dir.[5]

Bilimin İslamileşmesi konusunu kavramsal boyutta inceleyen iki düşünür dikkatimizi çekmektedir: Muhammed Al-Attas ve Mustafa Faruqi. Her iki araştırmacı da bilginin tarafsız ve objektif kalmadığına dair çalışmalar yaptılar. Al-Attas'ın çalışmaları yüzlerce kişiye ilham kaynağı oldu. Malezya'da Uluslararası İslam Üniversitesi bu çalışmalara merkezlik yaptı.

Necati Aydın bu çalışmalar hakkında bazı değerlendirmeler yapmıştır: Aydın değerlendirmesinde özetle şunları söylemektedir: Öncelikle Allah'ın eserleri seküler anlatımla dile getiriliyor. Sonunda yaratılışı Allaha veren ifadeler kullanılıyor. Bu ifade tarzını, zehirli ve tuzlu suya şeker katmaya benzetebiliriz. Şeker tuza da zehire de bir etki yapmamaktadır. Sonuçta şekerle karışık zehirli suyu içmeye devam ediyorsunuz. Seküler bilgi zehirli yemek gibi. Zehirli yemeği tatlı ile beraber ikram etmekle zehir etkisini yine gösterecektir. [6]

Aydın'a göre söz konusu araştırmacılar sorunun teşhisini net bir şekilde yapmışlardır. Ne var ki bu metodun uygulanması ile seküler bilginin mahiyetinde bir değişme olmamaktadır. Seküler bilginin içine ayet ve hadis yerleştirmekle bilginin İslamileşmesi söz konusu olmamaktadır. Böyle bir müfredatla yetişen öğrenciler seküler bilgi ile yetişenlerden pek farklı olmayacaktır.

Önemli olan zehri çıkarıp alacak bir metodoloji geliştirmektir. Seküler bilgiyi gözü kör eden zararlı ışığa da benzetebiliriz. Bilim adamları çalışmalarıyla ilahi ayetleri gün yüzüne çıkarıyorlar. Ancak, seküler bilimle beslenenler gözü kör olunca (basiret gözü) "açık ayetler" bile okunmaz oluyor. Ya da pislik karışmış suyla temizlik yapmak gibi temizlik geçerli olmuyor. Önce necaseti çıkarıp atacak bir metoda ihtiyaç bulunmaktadır.

Aydın'a göre bir çözüm yolu var: Bediüzzaman Said Nursi bir yol haritası sunmuş bulunuyor. Bilginin tabiat, esbab ve tesadüf tanrılarından arındırmakla işe başlamıştır. Bediüzzaman fen ve felsefe yolu ile bilim adına gelen etkili dinsizliğin yıkıcı etkisini gençliğinde erken vakitlerde görmüştür. Din ve fen bilimlerinden ayrı verilmesinin her iki taraf için tehlikeli olduğuna dikkat çekmiştir Bediüzzaman, "Mana-yı" Harfi" adı verilen bu metotun uygulanacağı eğitim kurumlarının açılması için her dönemde teşebbüslerde bulunmuştur. Medresetüzzehra adını verdiği bu projesini vasiyet olarak bıraktı. Risale-i Nur eserlerinin serbest bir okul olarak bu amaca hizmet ettiğini de belirtmiştir. [7]

Bediüzzaman'ın bu amaçla geliştirdiği yeni metodu/dili hem "epistomolojik" açıdan hem de "ontolojik" açıdan ele alacağız?

Bu yeni yolun özelliği, bilgiye bütün boyutları ile baktıracak, yani hakikatı olduğu gibi gösterecek çözüm sunmasıdır. Daha önceki bir sunumda bilginin inanç halini alması için geçirmesi gereken istihaleleri ve kat etmesi gereken basamakları gösterdik.[1] Bu çalışmada ise Bediüzzaman'ın ele aldığı şeyliyle bilginin altı temel boyutunu sunacağız.

(1) Bediüzzaman, (ene bahsinden hareketle) işe tevhidi ve seküler fenomenolojiden başlar. Ene vahid-i kıyası olması hasebiyle alfabe hükmüne geçmektedir. Bununla hem kendini hem de kainatı okumanın anahtarlarını elde edersiniz. Husserl'e ait olan fenomenolojide olgular dünyasını algılamada "numen"ler ve "fenomen"lerden yararlanır. Kainata "mana-i harfi" ve "mana-i ismi" cihetiyle bakılır. Elimdeki kalem numendir ve somuttur ama ben onu her boyutuyla bilemem. Gördüğüm kadarıyla olana da fenomen denir. Numen kelimesi somutun görünmeyen yanlarıyla anlatımıdır. İddia öyle, görünmeyen yanlarının olmaması onun soyut olduğunu göstermez [8].

Bediüzzaman, Ene ölçeğinin iyi işletilmesi ile insanın kendisinde olduğu kadar kainatta tezahür eden güzelliklere kendisine mal etmekten kurtarmaktadır. İnsanın kendisinde tezahür eden şeyleri kendisine vermesi haksız bir şekilde temellüktür. Ayna kendisinde yansıyana sahip çıkamaz.

Diğer yandan enenin/benlik duygusunun doğru bir şekilde işletilmesi tevazu ve mahviyet gibi kemalat meyveleri hasıl olmakta, faziletin yolu açılmaktadır. Kibir ve gurur gibi şirke götüren kapılar kapanmaktadır.

(2) Tevhidi ontoloji ve seküler ontoloji farkını ortaya koymakla bilginin fıtrat boyutu ortaya konulmaktadır. Bediüzzaman; varlık nedir, nasıl var olur ve nasıl varlığını devam ettirir konusuna açıklık getirmektedir. Bediüzzaman, varlığın yaratılış sırlarını ortaya çıkaran metotlar geliştirmiş ve böylece varlığın fıtrat boyutu ile görünmesi sağlanmıştır.

Madde/eşya, hayat, insan, dünya ve kainatla ilgili bir bütünlük içinde verilir. Cüz'den küll'e küll'den cüz'e sürekli geçilir ve vahidiyet ve ehadiyet tecellileri nazara verilir. Böylece diyebiliriz ki Bediüzzaman Ontoloji bilimine yeni bir çerçeve sunmuştur. Onun sağlam bir zemine oturmasını sağlamıştır. Bu bilimin gereği olarak hayat ve evren hakkında genel bir görüş, genel ve doğru ilkeler görülmeye başlanmıştır. Bilimsel bilgileri onların ötesinde bilime yol gösterici görüşlere ve hipotezlere kapı aralanmış ve genişletilmiş/zenginleştirilmiştir.

(3) Bilgi nedir? Hangi şartlarda bilgi gerçekleşir? Doğruluk bilgi için bir şart mıdır? Şart ise nelere doğru denir? Bilgi göreceli mi, değil mi? (mutlak mı) türü sorulara cevap arayan felsefe dalı epistemolojidir.

Bediüzzaman tevhidi ve seküler epistemoloji farkını ortaya koymuştur. Böylece eşyanın ya da olayın hakikatı belirgin hale gelmektedir.

Epistemoloji şu tip sorulara cevap arar: "Bu şeyi gerçekten biliyor muyuz?", "eğer biliyorsak, bildiğimiz bu şey nedir?" ve "onu nasıl bilebiliyoruz?" "Bu şeyin hakikatı nedir?" Bediüzzaman, bilginin hakikat boyutunu özellikle, varlıkların esma-i ilahiye ile bağlantısının gösterilmesi alanında büyük açılım yapmıştır.

Eşyanın hakikatı ilahi isimlerdir. Bunu Bediüzzaman; "Belki, bütün hakaik-ı kainat, o mahiyetin Esma-i Hüsna'sından olan Hak isminin şualarıdır " (20. Mektup s357) sözü ile teyit eder. Eşyanın hakikat yönü Cenâb-ı Hakka bakan vecihtir. Bediüzzaman şu sözlerle ifade eder: "Çünkü onda cilvesi görünen esma-i bakiye var. Mâdum değil; çünkü sermedî bir vücudun gölgesini taşıyor. Hakikati vardır, sabittir, hem yüksektir. Çünkü mazhar olduğu bâki bir ismin sabit bir nevi gölgesidir. (Mektubat, 15. Mektup, s95)

Bediüzzaman'a göre varlığın iki yüzü vardır. Bir yüzü Hakk'a, diğer yüzü halka, yani varlıklara bakmaktadır. Ona göre varlıklara bakan yüz, Hakk'a bakan yüze "tenteneli perde" ya da "şeffaf cam" gibidir. Nimete bakıldığında Mün'im ismi, sanata dikkat edildiğinde Sani ismi, sebeplere bakıldığında ise Müsebbib-i

Hakiki görülür. İşte bu noktalar dikkate alındığında Risale-i Nur'un farklı iki yerinde geçen şu sözler anlam kazanmaktadır: "Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen, Cenab-ı Hakk'ın marifetini kazan. Çünkü bütün hakaik-i mevcudat, ism-i Hakk'ın şuaatı ve esmasının tezahüratı ve sıfatının tecelliyatıdır",[10] "Vacibü'l Vücudun mahiyet-i kudsiyesi, mahiyet-i mümkinat cinsinden değildir. Belki, bütün hakaik-ı kainat, o mahiyetin Esma-i Hüsna'sından olan Hak isminin şualarıdır".

(4) Dördüncü mertebe, *bilginin hikmet boyutuna kavuşturulmasıdır. T*evhidi teoloji hikmet boyutunu göz önüne alarak hikmetleri Usta ve Faile mal eder. Yaratana bağlar. Seküler Teoloji ise eşyanın faydasına sadece kendisi açısından bakar. Ustasına (Sani) bakan yönleri ve hayata bakan yönleri görmezden gelir.

Tevhidi teoloji eşyanın yaratılış hikmetlerine ve faydalarına dikkat çeker. Örneğin her uzvun bir yaratılış gayesi ve gereği vardır. Akıl eşyanın arka cephesinde duran manaları okur; tevhide işaret eden delilleri tefekkür ile okuyup Allah'ın isim ve sıfatlarını istihsan ve tesbih eder.

Bediüzzaman, **Bütün fenler, Allah'ın Hakim isminin bir lema ve tecellisinden ibaret olarak görmüş, bu anlayışın sonucu olarak** Risale-i Nur'un dilinde, hikmet ve tefekkürün galip durumdadır. Hakim ismine mazhar olmuştur.

(5) Risaleler eşyanın tevhidi ve seküler antropoloji karşılaştırmasını keşfetmiş ve açığa çıkarmıştır. Yani, insan fıtratında iyiye ve kötüye istimal edilebilecek temel latifelerin portreleri çıkarılmaktadır. Yaratılış gerçekleri ve fıtratın gereği gözler önüne serilmektedir. Fıtrat delili insanın asli vazifesinin ne olduğunu, yaratılışın gereğini anlamada en etkili bir yol olmaktadır. İnsanda hakikatı gören bir de kalb hatta sır ve başka duygular vardır. Çoklu zeka ile anlatılmaya çalışılmakta; yada duygusal ve ruhsal zekalarla anlatılmak istenmektedir.

Bir şeyi sadece aklen bilmek yeterli değildir. Zira, "ilimde iz'an-ı kalb olmazsa cehildir". (Mektubat, s. 471). Aklın gördüklerini kalb tasdik etmelidir. Meselâ, akıl "alem yaratılmıştır" derken kalb bunu kesin olarak onaylamıyor, meseleye tereddütle bakıyorsa, henüz iz'an mertebesine ulaşamamış demektir. Kalbin de "akıl-beyin" gözü (basiret) gözü vardır. Bu durumda kalb onu gerçekte değil, ancak takliden kabul edebilir. Kalbin çalışması ve uyanmasında birinci amil ise iman olmaktadır. İlimden irfana giden yol vardır. Marifet buna işaret eder. İrfan, kalbîdir… ilim ise aklîdir. İrfan, kalbin eylemi olmaktadır, ilim ise aklın. Demek ki kalp hareketi olmadan irfana ve marifete ulaşmak mümkün olmaz.

Bilgi veya ilim, içten gelen bir anlayışımızın olduğu ve gördüğümüzde tanıdığımız şeylerden biridir. Ancak bilgiyi tam olarak tarif etmek ve onun tam bir tarifini sunmak kolay değildir. Çünkü bilgi ancak madde-dışı akıl gözü tarafından görülebilen madde-dışı görünmez bir ışıktır ve onu kelimelerle ihata etmek mümkün olamayabilir

(6) Son olarak, tevhidi ve seküler aksiyoloji farkının gösterilmesidir. Yani, iyi ve kötünün ne olduğu ve hayatın nasıl yaşanması gerektiğine ilişkin ahlaki değerler ortaya konulmaktadır. Hayır şer meseleleri kötülük problemi ele alınmaktadır. Tüm değerlerde sırat-ı müstakim gösterilmekte ve her şeyin ahlakla bağlantısı ve yüksek düzen nazara verilerek terbiye, temizlik düzen, israfsızlık ve denge gibi yüksek ahlaka kaynaklık eden gerçekler nazara verilir. Böylece insanı fıtratı ile tabiatın ahlak açısından okunması sağlanır.

Aksiyolojinin iki bölümü vardır. (I) İnsan hareketleri (tüm yapıp etmeleri) ve ahlaki değerlerle ilgilenen kısmına ahlak (etik), (II) doğadaki ve sanattaki güzellikleri, bu güzelliklerin niteliklerini ve güzel takdir yargılarını inceleyen kısmına ise estetik denir. Ahlak doğru hareketlere temel olacak değerlerle ilgilenirken; estetik, hayal gücü ve üretkenliğe dayanan doğal ve sanatsal güzelliklerle ilgilenir.

Esasen insanın doğada işleyen mekanizmalarının takdir edilmesi/görülmesi insandaki estetik duyguların gelişmesinde bir temeldir. Bir yaratılış vazifesidir. Seküler bilgi ile kazanılan materyalist bakış

açısı var oluştaki harikalıkları, sanatı, düzeni ve hikmeti göstermez/görmek istemez. Olaylara araçsal/menfaati açısından bakar. Bilimi çevresine hükmedeceği bir araç olarak görür. Bu da hem kötü ahlakın zayıflamasına yol açar ve hem de inançsızlığın bir kaynağı olur. Halbuki varlıklar sanatkarına ve hakimine bakan yönü ile kutsallık ve kıymet kazanır.

Risale-i Nur; sanatı ve nizamı, ahengi sürekli nazara veren dili ve metodu keşfetmiştir. Bu sayede çevremizdeki güzellikleri görecek gözümüz açılır. Estetik duygular uyanır. Olumlu ve yapıcı bir bakış açısı (pozitif bakış) gelişir. Estetik duyguları ve güzelliği algılama duygusunu besler. Bu beslenme, insanın tabiatla bütünleşmesini sağlar. Mutlu ve huzurlu bir hayatın kapısını açar. Eğitimin bir medeniyet meselesi haline gelmesini sağlar.

4.3. YENİ MÜFREDAT ÖNERİSİ

Daha önceki yıllardaki bir sunumda bilimin (fen) ateizm adına nasıl çalıştığına dair bir çalışmamızı sunmuştuk.[2] O öneriyi yineliyoruz:

Yukarıda dile getirdiğimiz gibi bilginin değişik boyutları vardır. Bilgiyi mümkün olan tüm boyutları ile değerlendiren (hakikatı olduğu gibi gösteren) doğru bir müfredat yapılanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yaşadığımız, tabiatın asıl kanunları ve prensipleri ders kitaplarına alınmalıdır. Yardımlaşma - paylaşma, hayat ve rızık-beslenme, mükemmele gidiş, güzelleşme–süsleme, faaliyet, düzenlilik, denge ve tasarım, temizlik, iktisat-israfsızlık vb. tabiat gerçekleri fen derslerinin ana temel konular, asıl tabiat gerçekleridir. Halbuki bu konular birer ünite halinde müfredatta yer almamaktadır. Materyalist yada ateist anlayışın gereği olarak asıl konular müfredattan uzak tutulmaktadır.

Varlıkların ve olayların halka ve kendine bakan yönü (mana-yı ismi) olduğu kadar, hikmet yönleri öne çıkarılmalı ve hayatla ilişkilerine dikkat çekilmelidir. Derslerin gerçek boyutları ve yüzleri/cepheleri ile verilmesi halinde eğitim öğrenci için aynı zamanda bir “mana ziyafeti” halini alacaktır. Parçalar arasındaki ilgi ve bağlantıların gösterilmesi ile olayın ve resmin bütünü ve bütün içindeki yeri görülecektir. Ders konularının öğrenciler tarafından “anlamlı” ve “faydalı bilgiler” olarak görülecek; öğrenci, elde ettiği bilgiyi nerede ve nasıl kullanacağını öğrenecektir.

Hikmet ve gaye boyutunun; sanat yönünün nazara verilmediği ve yaratılış sırlarına dikkatlerin çekilmediği bu eğitim anlayışı, öğrencide merak ve öğrenmeye karşı ilgiyi olumsuz etkilemektedir. Bu tarz eğitimde öğrenci “kainatı inceleme ve “bir sanata” muhatab olma özellikleri kazandırmaktadır. Derslerin bu işleniş şeklinde insan yaratılışında var olan tabiat çevre ilişkisi kurulmaktadır; çevreye saygı duygusu gelişmektedir.

Özellikle fen dersleri açısından müfredatta yapılması gereken değişiklikler için şu teklifleri yapıyoruz: Derslerde, fizikî, kimyevî ve biyolojik her türlü tabiat ve evren olayı anlatılırken;

(i)Varlıklar ve olaylarda gözlenen tasarım, sanat, uyum ahenk nazara verilmelidir.

(ii) Fen dersleri aynı zamanda bir Türkçe dersi gibi ve sanat tasarım dersi gibi ele alınmalı, fen derslerinde öğrencinin evreni inceleme-okuma özelliğinin geliştirilmesi ve bir “sanat okuru” haline getirilmesi amaçlanmalıdır.

(iii) Varlıkların ve olayların kendilerinin ne olduğundan ziyade, fayda ve hikmet yönleri öne çıkarılmalı ve hayatla ilişkilerine dikkat çekilmelidir.

(iv) Parçalar arasındaki ilgi ve bağlantılara dikkat çekilmeli; olayın, resmin bütünü içindeki yeri ve işlevi anlatılmalıdır.

(v) Derslerde verilen ödevler, hayatla uygulama ile ilişkilendirilerek verilmeli ve sorular mutlaka anlamlı ve gerçek olaylardan seçilmelidir.

(v) Derslerin, dersliklerin duvarları arasından çıkarılarak uygulama alanları ile birleştirilmesi sağlanmalıdır. Fen derslerinin derslikte değil, mutlaka laboratuar gibi gösterme uygulama-deneme imkanlarının olduğu yerlerde işlenmeli ve elektronik gösteri animasyon imkanlarından yararlanılmalıdır.

(vi) Astronomi ve uzay konularına ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir.

Müfredattaki bu yeni yapılanma ile alınan eğitim, öğrencinin bilimsel düşüncesinin gelişimi-oluşumu kadar, manevi dünyasının da zenginleşmesine ve ideal sahibi olmasına destek verecektir.

Derslerin misyona ve muhtevaya kavuşması halinde ortaya çıkacak verimli ve faydalı durumu şu şekilde özetleyebiliriz:

(a) Derslerin müfredata niçin konulduğu belirgin ve anlamlı hale gelecektir.

(b) Alınan derslerin diğer derslerle ilişkisi ve hangi boşlukları doldurduğu açıklığa kavuşacaktır.

(c) Öğrenci tamamladığı ders ve konuların hangi yeni bilgi ve becerileri kazandırdığını bilecektir.

(d) Derslerin, öğrencinin kritik ve bilimsel düşünmesine, üretkenliğine hangi etkileri yaptığı bilinecektir.

(e) Dersler, öğrencinin iletişim, takım çalışması, ahlaki davranış, ferdî gelişim vs becerilerine katkı yapar düzeye çıkacaktır.

(f) Sınav sistemi, derslerin bu hedeflere ne miktarda ulaştığını ölçebilen özelliğe sahip olacaktır. Tabiattaki güzellikler ferdin alemine yansıyacaktır.

Teklif ettiğimiz şekilde yapılanması ile "Fen Eğitimi" öğrenciye, elde ettiği bilgiyi nerede ve nasıl kullanacağını öğretmiş olacaktır. Varlığın hikmet ve gaye boyutunun; sanat yönünün nazara verilmesi ile öğrencide öğrenmeye karşı merak ve ilgi artacaktır.

Bu tarz eğitimde öğrenci "kainat kitabını okuma" ve "bir sanat okuru" olma özelliğine kavuşacaktır. Derslerin bu işleniş şeklinde insan yaratılışında var olan tabiat-çevre ilişkisi kurulacaktır. Öğrencide kendisine ve çevreye saygı duygusu gelişecektir.

Derslerde, fizikî, kimyevî ve biyolojik her türlü tabiat ve evren olayı anlatılırken; varlıklar ve olaylarda gözlenen tasarım, sanat ve uyum nazara verilmesi ile kişide entellektüel duygular ve yüksek zevkler (sanata sevgi ve ilgi) artacaktır. Fen derslerinin doğru verilmesi ile Türkçe-okuma dersi gibi olacak ve sanat-tasarım dersine dönüşecektir. Her şeyden önce tabiatteki gerçekler olduğu gibi yansıtılmış olacağından kişide eğitime karşı güven artacak dürüstlüğün temelleri sağlamlaştırılacaktır.

SONUÇ

Bediüzzaman günümüz insanımızın gerçeğe ulaşmasında en büyük engel olarak bilimin dünyevileşmesinde ve metafizikle bağlantısının kesilmesini görür. Özellikle fen bilimleri sahasında Bediüzzaman insanlığın hakikatle buluşmasının önünde üç felsefe akımını sorumlu tutar. Bunları şu cümlelerle özetlemiştir: (a) Sebepler meydana getirdi. (b) Kendi kendine oldu. (c) Tabiat yaptı.

Bilimin ve Aklın gösterdiği yolda ilerlediğimizde; bilimler ve eğitim rotasına oturacak, kendi insan ve âlem tasavvuru doğrultusunda kendine has bir eğitim idrak ve anlayışı gelişecektir. Geliştirilen bu bilim idrakine bağlı olarak kendi insan tipimiz ve hayat tarzımız inşa edilecektir

Kendi değer ve inançlarımızın düşünce, sanat ve hayat tasavvuru ekseninde bir eğitim ve okul yapısı teşkil ettiğimizde, "kendi referanslarımızla" bilimi ve eğitimi inşa dönemine girmiş olacağız. Bu takdirde insanımız bir medeniyet fikri, ruhu ve iddiasına kavuşacaktır. Üstelik her alanda kendi referans sistemlerimizi oluşturmaya başlamakla özgün ve orijinal eserler çıkmaya başlayacaktır.

Müfredattaki bu tür yapılanmalarla olayların hakikati ve özü görülecek; ilmi hadiseler hakîkî boyutları ile kavranabilecektir. Bilim niceliksel alanda yatay olarak gelişirken, dikey olarak ruhanî boyutla irtibatı kurulmaya başlayacaktır. Bu irtibat sayesinde niceliksel bilginin ötesine geçilecek ve fiziksel âleme ilişkin bilginin ruhanî âleme irtibatı sağlanacaktır.

Her alanda sağlam ve derin fen ve matematik eğitimi ile doğru düşünmenin yolu açılacaktır. Bediüzzamanın belirttiği gibi fen ve matematik çağımızda mantık ilminin yerini almaktadır. Doğru düşünmeyi öğrenmesinde kişinin aklını kullanmasında fen eğitiminin büyük yeri bulunmaktadır. Özellikle matematik ve fizik kişiye doğru düşünmenin anahtarlarını vermektedir.

Tabiatta güzel ahlakın menşei olan hakikatler sergilenmektedir. Güzel meziyet ve adetlerin kaynağı tabiatta yer almaktadır. Örneğin çevremizde, bedenimizde, her yerde müşahede ettiğimiz yardımlaşma - paylaşma, hayat ve rızık-beslenme, mükemmele gidiş, güzelleşme –süsleme, faaliyet, düzenlilik, denge ve tasarım, temizlik, iktisat-israfsızlık vb. tabiat gerçekleri fen derslerinin ana temel konularıdır.

Doğru bir fen eğitimi ile bu hakikatler görülecek; sadece güzel ahlak ve değerler kişinin tabiatında yer etmeye başlayacaktır. Ayı zamanda bilim "marifete" dönüşecek; insanlar sağlam inançla buluşacaklardır.

Sonuç olarak varlığın hikmet ve hakikatını fen derslerine yansıtılması; öğrencide hem bilim merakını geliştirecek, hem sanat ve estetik duyguların neşv-ü nema bulmasını sağlayacaktır. Yardımlaşma, temizlik, düzenli ve programlı olmak gibi yüksek ahlaki meziyetler ve sanat sevgisi gibi estetik duygular insan tabiatında da yer etmeye başlayacaktır. Bilindiği gibi eğitimde en etkili vasıta, uygulamaları ile göstermek ve örnek olmaktır.

KAYNAKLAR

[1] 11. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu, Müsbet Hareket, 2-15 ekim 2017, İstanbul

[2] Osman Çakmak, An evaluation of Science of Education: The Sources of Lower Interest among Students Toward Science Courses and Suggested Solutions. 4. International Congress of Educational Research, 4-7 Mayıs, 2012, Yıldız Technical University, İstanbul.

[3] Erkuş, A. (2011). Davranış Bilimleri İçin Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık. (3.baskı). Göker, L. (1996). Bilim ve Teknolojinin Gelişimi Ve Türk-İslam Bilginlerinin Yeri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

[4] http://www.yunuscengel.com/bilim-felsefe-ve-inanc-iliskisi/

[5] http://www.sheldrake.org/files/pdfs/explore-Materialism.2013.pdf

[6] [http://www.nursisociety.org/uploads/6/3/2/8/63280843/said_nursi_and_secularization_by_dr.aydin.pdf , https://www.crcpress.com/Said-Nursi-and-Science-in-Islam-Character-Building-through-Nursis-Mana-i/Aydin/p/book/9780367028954].

[7] [https://www.yenisafak.com/hayat/bediuzzamanin-egitim-modeli-medresetuzzehra-2477494]

[8] Husserl fenomenolojisinin felsefe görüşü şöyle özetlenebilir: Pozitivizmin en büyük hatası, yalnız duyusal ve bireysel verileri ele almış olmasıdır. Oysa fenomenoloji genel objeleri düşünme ile kavramak ister. Yani, fenomenolojinin ele aldığı konu, algısal ve deneysel nesneler dünyası değildir, tersine nesnelerin özüdür.

Pozitivizme ve ampirisizme karşı çıkan fenomenoloji, bilgi, varlık, değer felsefeleri gibi alanların hepsiyle uğraştığı için tümel bir nitelik taşır. Bazılarına göre ise bir felsefe akımı olmaktan çok, bir felsefe yöntemidir. Bu akım da diğer felsefe akımları gibi öz-nesne ilişkisinden yola çıkar. Neden-sonuç ilişkisi içinde ele alınan doğa yasaları, Husserl'e göre, belli bir takım koşullar altında elde edilen sonuçlar ışığında bir kesinlik değeri taşırlar. Koşullar değiştiğinde ise, farklı sonuçlar elde edilecek ve doğa yasalarının genel geçerlilik iddiaları söz konusu olamayacaktır.

EXCELLENT CONTROL OF METABOLIC PATHWAYS IN LIVING BEINGS

Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU

Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya Bölümü, Erzurum, Türkiye
okufrevi@atauni.edu.tr

Abstract

Vitality requires the fulfillment of millions of tasks. Even in a simple organism like E. coli, a thousand chemical reactions occur. The number of biochemical reactions is very large when we consider the higher-level living organisms. In fact, each molecule works within the cell with maximum efficiency. In summary, every molecule in living organisms is used in the most economical way.

The reactions in living things take place in a series of metabolic pathways. Each metabolic pathway has specific targets. It is controlled based on these goals. Most of these systems inhibit the first enzyme of the metabolic pathway when the final product of the series of reactions reaches a certain concentration. This type of end product inhibition is called feed-back inhibition.

Another important control of metabolic regulation is the genetic control of enzyme synthesis, because enzymes are encoded by the genes in the DNA. The rate of a particular metabolic pathway is closely related to the intracellular amounts of enzymes that work in that pathway. The intracellular amount of some enzymes is constant, while others vary as needed. The genes bearing information about the synthesis of these enzymes are under an inhibition which, if necessary, is removed by some compounds and the enzyme is synthesized.

These control mechanisms within a cell are guided by the needs of an entire organism, such as the human body. These events take place outside of our willpower and cannot be said to have been carried out by unconscious molecules. The excellent control of metabolic events according to their needs is the clear proof of the existence of God, an infinite knowledge and might.

Key Words: Metabolic pathway, Genetic control

CANLILARDA METABOLİK YOLLARIN MÜKEMMEL KONTROLÜ

Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU

Özet

Canlılık hali milyonlarca görevin yerine getirilmesini gerektirmektedir. E.coli gibi basit bir organizmada bile bin civarında kimyasal reaksiyon vuku bulmaktadır. Yüksek canlı yapılarını göz önüne aldığımızda biyokimyasal reaksiyonların sayısı büyük bir rakama ulaşır. Gerçekten her bir molekül hücre içerisinde maksimum verimle çalışır. Özetle, canlılardaki her molekül en ekonomik şekilde kullanılmaktadır.

Canlılardaki reaksiyonlar bir seri metabolik yollarda cereyan etmektedir. Her metabolik yolun belirli hedefleri vardır. Bu hedeflere göre kontrol edilir. Bu sistemlerin çoğunda, seri reaksiyonların son ürünü belirli bir konsantrasyona eriştiğinde metabolik yolun ilk enzimini inhibe eder. Bu tip son ürün inhibisyonuna feed-back inhibisyonu adı verilir.

Metabolik düzenlenmenin diğer önemli kontrolü enzim sentezinin genetik yoldan kontrolüdür. Zira enzimler, DNA üzerindeki genler tarafından şifrelenir. Belirli bir metabolik yolun hızı, o yolda görev yapan enzimlerin hücre içi miktarına yakından bağlıdır. Bazı enzimlerin hücre içi miktarı sabit iken, bazıları ise ihtiyaca göre değişir. Bu enzimlerin sentezi ile ilgili bilgileri taşıyan genler bir baskı altındadırlar ve bu baskı ihtiyaç halinde bazı bileşikler vasıtasıyla ortadan kaldırılır ve enzim sentezlenir.

Bir hücre içindeki bu kontrol mekanizmaları, insan vücudu gibi bütün bir organizmanın ihtiyacına göre yönlendirilmektedir. Bu olaylar irademiz dışında cereyan etmektedir ve şuursuz moleküller tarafından

yapıldığı söylenemez. Metabolik olayların ihtiyaca göre mükemmel kontrolü, sonsuz bir ilim ve kudret sahibi Allah'ın varlığının apaçık delilleridir.

Anahtar Kelimeler: Metabolik yol, Genetik kontrol

1. GİRİŞ

Hücrelerde fonksiyonlarını yerine getirmek için gereken enerjiyi üretecek miktarda besin maddesi kullanılır. Aynı şekilde hücre bileşenlerinin biyosentez hızı acil ihtiyaçlarına göre ayarlanır. Mesela, hücrelerdeki amino asit sentezi, protein sentezi için gerekli olan minimum seviyede amino asit sağlayacak hızda gerçekleşir. Böylece hücredeki metabolizma olaylarında hiçbir besin maddesi israf edilmez, ihtiyaç duyulan kadarı kullanılır, gerektiği kadar sentez yapılır, yani kısaca hücre maksimum ekonomi prensiplerine uygun çalışan bir sistemdir.

E.coli gibi basit bir organizmada bile bin civarında kimyasal reaksiyon vuku bulmaktadır. Yüksek canlı yapılarını göz önüne aldığımızda biyokimyasal reaksiyonların sayısı büyük bir rakama ulaşır. Bir canlı hücrede enerji elde etmek ve biyosentez olayları, son derece karmaşık bir kimyasal reaksiyon ağı ile gerçekleştirilir. Bu ağda yer alan reaksiyonların tümüne birden metabolizma denir. Bu reaksiyonların kontrol edilmemesi canlı hayatının son bulması anlamına gelir. Bu olaylar hücrelerde mükemmel bir şekilde ve farklı yollarla kontrol edilirler (Lehninger, 1983).

2. ALLOSTERİK ENZİMLERİN İNHİBİSYONU VEYA AKTİVASYONU İLE METABOLİK REAKSİYONLARIN KONTROLÜ

Bir seri reaksiyon ihtiva eden bir metabolik yolda, son ürün belirli bir miktara (konsantrasyona) ulaştığında reaksiyon serisinin ilk enzimi veya dallanma noktasındaki enzimi inhibe edilir. Böylece bu reaksiyon serisi yavaşlar veya durur. Aksi takdirde ihtiyaç olmadığı halde boşu boşuna reaksiyonlar olacak ve hücredeki düzen bozulacaktı. Bu olaya feed-back inhibisyonu adı verilir.

Bir metabolik yolun kontrol noktasındaki enzimine allosterik enzim denir. Bu enzimleri etkileyen bileşiklere aktivatör veya inhibitör adı verilir. Örnek olarak hücrede ADP'nin yüksek miktarı, hücrede enerji ihtiyacı olduğu anlamına gelir ve ADP katabolizma (yıkım) reaksiyonlarını aktive eder. Bunun yanı sıra, anabolik (biyosentez) ve katabolik reaksiyon dizilerinin düzenleyici enzimleri ve bunları etkileyen faktörler farklı olduğundan, bunlar birbirlerinden bağımsız olarak düzenlenip, kontrol edilirler.

Birçok hücrede meydana gelen önemli bir metabolik yol olan glikolizi ele alalım: Sitozolde meydana gelen bu reaksiyon serisiyle glukoz, iki piruvat molekülüne çevrilirken, bu arada da iki ATP ve iki NADH meydana gelir. Glikoliz iki amaca hizmet eder: (1) ATP üretmek, (2) biyosentez olaylarında kullanılmak üzere karbon iskeletleri sağlamak. Glukozun piruvata çevrilme hızı, bu çifte ihtiyacı karşılamak üzere düzenlenir. Glikolizde en önemli kontrol noktası, fosfofruktokinaz-1 enzimidir. Yüksek ATP ve sitrat seviyeleri bu enzimi inhibe ederken, AMP de inhibisyonu azaltır (Berg et al. , 2014).

İşin bir başka yönü de allosterik enzimlerin miktarı da genetik kontrol altındadır. İhtiyaç duyulursa bu enzimler üretilir. Yani bir canlıdaki bütün olaylar arasında muazzam bir koordinasyon bulunmaktadır. Bu koordinasyonu şuursuz moleküllere vermek ne derece akla uygundur?

3. GENETİK KONTROL MEKANİZMALARI

Normal hücrelerde genetik bilginin akışı;



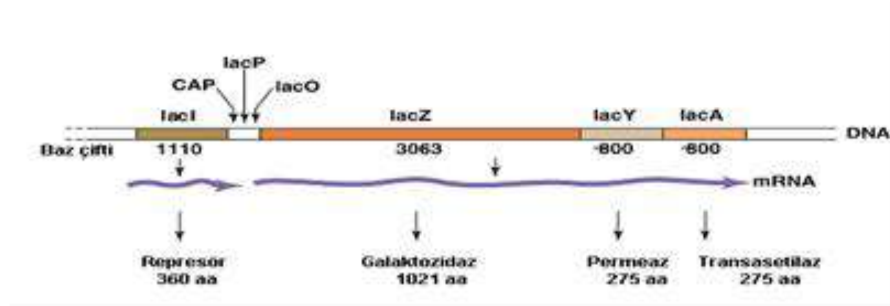
yönündedir. Ancak her gen, belirli hücrelerde ve belirli zamanlarda organizmanın ihtiyacına göre ekspresyona uğramakta, yani açılmaktadır. Örnek olarak albümin geni sadece karaciğerde açılır; globin geni alyuvarların

öncül hali olan retikülositlerde açılır. İnsanı düşünecek olursak insanda mevcut alyuvar hücresi hariç her hücre 23 bin protein genini paket program gibi ihtiva etmesine rağmen, her gen farklı hücrelerde ve ihtiyaca göre açılır.

Belirli bir metabolik yolun hızı, o yolda görev yapan enzimlerin hücre içi konsantrasyonuna yakından bağlıdır. Bazı enzimlerin hücre içi konsantrasyonu sabit iken, bazılarının konsantrasyonu da belirli substratların varlığına bağlıdır. Bu enzimlerin sentezi ile ilgili bilgileri taşıyan genler bir baskı altındadırlar ve bu baskı bazı bileşikler vasıtasıyla ortadan kaldırılabilir. Hatta bir multienzim sistemindeki enzimlerin tamamının sentezi beraberce baskılanabilir veya uyarılabilir, çünkü bunların sentezi, DNA üzerindeki ve operon adı verilen birbirlerini takip eden genler tarafından şifrelenir. Bunlar da beraberce baskılanır veya uyarılır. Özellikle, bakterilerde bu mekanizma daha önemlidir (Keha ve Küfrevioğlu, 2012).

Genetik düzenlenme aşağıdaki basamaklarda olur.

1-Prokaryotlarda genetik ifadenin en önemli kontrol noktası transkripsiyonun başlangıç safhasıdır. Örnek olarak E.coli'de açıklanan lac operon modelinde, laktoz operonunun genetik elemanlarını bir regülatör (düzenleyici) gen, bir operatör gen ve bir seri yapısal genler oluşturmaktadır.



Şekil 1.1.E.coli'de lac operon modeli

Regülatör genden operatör genle etkileşebilen ve protein yapısında molekül olan bir represör protein sentezlenir. Operatör gen kontrol ettiği yapısal genlerin bitişiğinde bulunur. Represör proteinin operatör gene bağlanması sonucu yapısal genlerin transkripsiyonu engellenir. Operatör gen ve beraberindeki yapısal genlere bir arada operon adı verilir. Laktoz operonunda "i" geni regülatör geni, "o" geni, operatör geni, "z,y ve a" genleri de yapısal genleri temsil etmektedir. Ayrıca RNA polimerazın bağlanması için "p" ile gösterilen bir promoter bölgesi vardır. Bu durumda da z,y ve a genleri sözü edilen üç enzimi şifreleyen bir mRNA molekülüne çevrilir.

i.Ortamda laktoz yoksa, i geninden sentezlenen represör protein "o geni"ne bağlanarak yapısal genlerin açılması önlenir.

ii.Ortamda laktoz varsa, hücre içinde allolaktoz molekülü sentezlenir, represör proteine bağlanarak üç boyutlu yapısının değişmesine yol açar. "o geni"ne bağlanamayınca yapısal genler açılır. Yapısal genlerden de üç farklı protein yapılır: Permeaz, laktozu hücre içine taşır; Galaktozidaz, laktozu glukoz ve galaktoza parçalar. Transasetilaz, toksik maddeleri uzaklaştırır.

Burada görüldüğü gibi, tamamen hücrenin ihtiyacına ve ortama göre olaylar cereyan etmektedir. Ortamda laktozun (süt şekeri) bulunması yapısal genlerin açılmasına yol açarken, laktozun bulunmaması genlerin baskılanmasına sebep olur (Lehninger, A.L., Nelson, D.L., Cox, M.M. , 1993).

2. Çok hücreli ökaryotlarda genetik düzenlenme, çok daha karmaşık ve bir çok faktörün rol aldığı bir olaydır. Aslında, bir gen yapısı transkripsiyonunu düzenleyen "transkripsiyon elementlerini (TE)" de içinde bulundurur. Transkripsiyon elementleri, transkripsiyon faktörleri (TF) adı verilen çeşitli proteinlerin

bağlanarak transkripsiyon hızının düzenlendiği DNA üzerindeki dizilişlerdir. Bu bölgelere, hormon-reseptör komplekslerinin de aralarında bulunduğu, birbirinden farklı yapıda olan ve farklı şekillerde aktifleştirilen yüzlerce çeşit transkripsiyon faktörlerinden bir veya birkaçı bağlanarak ökaryotik genetik ekspresyonu düzenlenir.

3.Ökaryotik canlılardaki genlerin büyük çoğunluğunda protein yapısına dönüşen ekzon bölgelerinin yanı sıra intron denilen protein yapısına dönüşmeyen bölgeler de bulunmaktadır. Bir gen açılırken önce heterojen nükleer adı verilen mRNA'ların öncül hali (hnRNA) sentezlenir. Daha sonra intronlara karşılık gelen kısımlar splicing adı verilen bir mekanizmayla uzaklaştırılır. Bir gende çok sayıda intron bölgeleri bulunabilir. Bir mRNA üzerinde alternatif splicing'lerle farklı mRNA'lar oluşturulabilmektedir. Alternatif splicing'ler yapılarak ilgili hücrenin ihtiyacı olan farklı proteinler sentezlenir.

4.Bazen, aynı mRNA'nın farklı hücrelerde farklı baz modifikasyonu farklı proteinleri ortaya çıkarabilmektedir. Mesela, şilomikronların yapısındaki apoB-48 ve VLDL yapısındaki apoB-100, sırasıyla, bağırsak ve karaciğerde aynı mRNA'dan sentezlenmektedir. ApoB-48, apoB-100'ün amino ucundaki amino asitleri aynen taşımakta olan ve 48kDa molekül ağırlığında bir proteindir. Bağırsakta, bu proteinlerin mRNA'sındaki CAA kodonunun bir 'sitidin deaminaz' enzimince UAA kodonuna, yani, glutamin kodonundan 'stop' kodonuna dönüştürüldüğünü ve bunun sonucu olarak, DNA üzerinde aynı gen tarafından şifrelenen iki farklı uzunlukta proteinin karaciğer ve bağırsakta böyle bir mekanizma ile ortaya çıktığını göstermiştir (Keha ve Küfrevioğlu, 2012).

5.Genetik kontrol protein sentezi safhasında da olabilir. Translasyonal düzenlemeye örnek olarak, 'hem' grubu eksikliğinde, retikülositlerde hemoglobin alt birimleri olan □ ve □ altbirimleri sentezinin yavaşlatılması verilebilir. Bu durumda, eIF-2 özel bir kinaz tarafından fosforillenerek inaktif hale dönüştürülmekte ve protein sentezinin başlaması önlenmektedir. Böylece "hem" grubu eksik olduğunda globin protein sentezi yapılmamaktadır.

Canlılarda her an meydana gelen binlerce metabolik olay, yukarıda anlatıldığı şekilde çok farklı yollarla kontrol edilmektedir. Böylece hem israf önlenmekte hem de canlının hayatı devam ettirilmektedir. Bu da bütün kainatta her an sonsuz ilim, irade ve kudretle tasarruf eden Allah'ın varlığının en büyük elillerindendir. "Akıllar O'nun sanatı karşısında hayrettedirler" vecizesi bunu ne güzel ifade etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Keha, E.E., Küfrevioğlu, Ö.İ. , Biyokimya, Aktif Yayınevi, 9.Baskı, 2012.

2. Lehninger, A.L., (1983), Biochemie (übersetzt von H. Kleinig und B. Liedvogel), Weinheim, Verlag Chemie, 2.Auflage.

3. Lehninger, A.L., Nelson, D.L., Cox, M.M. (1993), Principles of Biochemistry, New York, Worth Publishers, Inc., second edition.

4. Berg, J.M., Tymoczko, J.L., Stryer, L., (2014), Biyokimya, 7.Baskıdan çeviri (ed. Deanizli, A., Özden, A.K., , Ankara, Palme Yayıncılık.

A WATER MOLECULE IS A MIRACULOUS MATERIAL DESIGNED FOR LIVING THINGS

Prof. Dr. Rahmi KASIMOĞULLARI[1], Prof. Dr. Kazım UYSAL[2]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edeabiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, Kütahya, Türkiye
[2]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edeabiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Kütahya, Türkiye

rahmi.kasimogullari@dpu.edu.tr

Abstract

Water is the basic element of biological life. It is not possible to have life without water. Water is the most important ingredient that comes after oxygen for human life. Approximately 70% of the adult human body weight is water. According to the World Health Organization's reports, 15% water loss from the human body results in death.

This study investigates the wisdom of the creation of water. It attempts to explore the answers for the following questions: How does the water that occupied the three quarters of our planet exist, or where did it come from? What makes water (colorless, tasteless, odorless and a unique liquid) perfect? Why is water the only thing that can be found in all three states of fluid, solid and gas at the same time? Why is water the most powerful solvent with the highest surface tension among other fluids? How can water rise to the top of giant trees by challenging gravity? Unlike all other liquids, what is the wisdom of the volume of the water in solidity being greater than its liquidity? Had it not been for one of these special properties of water, could there be life on the planet? As a result, the precise chemical structure of water that is appropriate to the living organism and the properties that this structure gives to water cannot occur by chance. In this case, the divine power that designed our world in connection with our life, designed water deliberately to suit this life.

Key Words: Water, Liwe, Coincidence, World

SU MOLEKÜLÜ CANLILAR İÇİN TASARLANMIŞ MUCİZEVÎ BİR MADDEDİR

Prof. Dr. Rahmi KASIMOĞULLARI, Prof. Dr. Kazım UYSAL

Özet

Su, biyolojik olarak canlıların temel unsurudur. Su olmadan hayatın olması mümkün değildir. Su, insan yaşamı için oksijenden sonra gelen en önemli maddedir. Yetişkin bir insanın vücut ağırlığının yaklaşık %70'i sudur. Dünya Sağlık Örgütü'nün tespitlerine göre, insan vücudundan %15 oranında su kaybı, ölümle neticelenmektedir.

Bu çalışmada, suyun yaratılmasındaki hikmetler araştırıldı. Aşağıdaki sorulara cevaplar arandı. Yaşadığımız gezegenin dörtte üçünü kaplayan su nasıl var oldu veya nereden geldi? Renksiz, tatsız, kokusuz ve diğer tüm sıvılardan çok farklı termal özelliklere sahip suyu mükemmel kılan nedir? Neden su sıvı, katı ve gaz hallerinin her üçünde de bulunabilen dünyadaki yegâne maddedir? Su niçin diğer sıvılar arasında yüzey gerilimi en fazla olan ve dünyadaki en güçlü çözücü sıvıdır? Nasıl oluyor da su, yer çekimine meydan okuyarak dev ağaçların en tepesine kadar yükselebiliyor? Diğer tüm sıvıların aksine, suyun katı halinin hacminin sıvı halinden daha büyük olmasının hikmeti nedir? Şayet sudaki bu özel durumların bir tanesi bile olmasaydı, gezegende hayat olur muydu? Sonuç olarak; suyun canlıya uygun gayet hassas kimyevi yapısı ve bu yapının suya kazandırdığı özellikler tesadüflerle oluşamaz. O halde dünyamızı hayata göre tasarlayan ilahi kudret, suyu da kasıtlı olarak hayata uygun tasarlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Su, Canlı, Tesadüf, Dünya

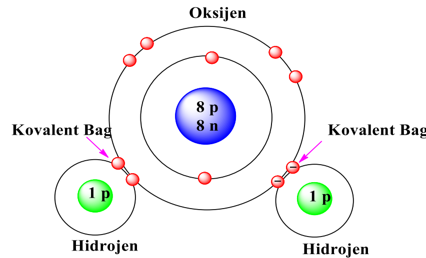
1. GİRİŞ

Dünya, canlılar için özel olarak yaratılmış dörtte üçü su ile kaplı bir mekândır. Furkan Suresi'nde insanların, Enbiya ve Nur Surelerinde ise tüm canlıların sudan yaratıldığı ifade edilmektedir. Su, biyolojik olarak canlıların temel unsurudur. Canlı yapısındaki hücreleri incelediğimizde yaklaşık % 60-80 arasında sudan oluştuğunu görürüz. O halde su olmadan hayatın olması mümkün değildir. Hatta Ünlü biyokimyacı A. E. Needham, Biyolojik Materyallerin Özgünlüğü adlı kitabında, hayatın oluşması için mutlaka sıvı maddelerin varlığının şart olduğunu ifade eder (Balkır, 2015). Eğer evrende bulunan madde sadece katı ve gaz halinde olsaydı, hayat hiçbir zaman var olamayacaktı. Çünkü katı maddelerde atomlar birbirlerine çok girift ve hareketsizdir. Bu yapılar, canlı organizmaların gerçekleştirmek zorunda oldukları dinamik moleküler işlemleri imkânsız kılarlar. Diğer yandan gazlarda ise moleküller hiçbir istikrar göstermeden serbestçe uçuşurlar. Böyle bir yapı içinde, canlı organizmaların karmaşık mekanizmalarının işlemesi mümkün değildir. Bu durumda, hayat için gerekli olan faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi, sadece sıvı bir ortamın, daha doğrusu sıvıların en mükemmeli olan suyun varlığı ile mümkündür. Diğer bir ifadeyle Su, başka hiçbir sıvıyla kıyaslanamayacak kadar yaşama uygundur ve gezegenimiz, yaşam için tam gerekli miktarda su ile doldurulmuştur (Needham, 1965). O halde, suyun tüm fiziksel ve kimyasal özellikleri, bu sıvının canlı yaşamı için özel olarak yaratıldığını göstermektedir. Demek ki yaşam için özel olarak yaratılmış olan Dünya, yine canlı yaşamına temel oluşturması için özel olarak tasarlanan suyla hayata kavuşturulmuştur. Yani Allah, suyla bize hayat vermiş, yediğimiz her türlü besini suyla topraktan bitirmiştir. Dolayısıyla tüm bunların bir rastlantı olamayacağı ve ortada kusursuz bir tasarım bulunduğu apaçıktır.

İşin en önemli yanı ise bu gerçekleri, Allah (*C.C.*), 14 asır önce insanlara yol gösterici olarak vahyedilen Kur'anda şöyle ifade etmektedir: "*O kâfir olanlar, görmediler mi ki, göklerle yer bitişik bir halde iken biz onları ayırdık. Hayatı olan her şeyi sudan yarattık. Hâlâ inanmıyorlar mı?*[1] diğer bir ayette de: "*Allah, her canlıyı sudan yarattı. İşte bunlardan kimi karnı üstünde sürünür, kimi iki ayağı üstünde yürür, kimi dört ayağı üstünde yürür. Allah dilediğini yaratır; şüphesiz Allah her şeye kadirdir*"[2].

1.1. SUYUN KİMYASAL YAPISI

Canlı hayatının temelini oluşturan ve hayatın devamı için gerekli olan su, hidrojen ve oksijen atomlarının birleşmesi sonucunda teşekkül eden bir maddedir. Her bir su molekülü (H_2O), 2 hidrojen (H) ve 1 oksijen (O) atomunun son yörüngelerindeki elektronlarını ortaklaşa kullanarak birleşmesiyle (kovalent bağ) teşekkül etmektedir (Şekil 1). Oksijen ve hidrojen, serbest halde iken, H_2 ve O_2 molekülleri halinde bulunurlar. Biri yanıcı, diğeri ise yakıcı olan bu iki gazın bir araya gelmesinden, ateşi söndürme özelliğine sahip olan suyun meydana gelmesi oldukça ilgi çekicidir.



Şekil 1. Suyun Bohr Modeli (anonim, yaklasansaat.com)

Dünya atmosferinde bol miktarda hidrojen ve oksijen bulunmasına rağmen, bu iki molekülün oda sıcaklığında birbiriyle reaksiyona girmesi son derece zordur. Çünkü suyun oluşması için bu moleküllerin çok yüksek bir sıcaklık ve enerji seviyesinde çarpışmaları gerekir. Bu çarpışma sonucunda, hidrojen ile oksijen molekülünü oluşturan bağlar zayıflar. Böylece bu atomların birleşmesine engel kalmaz. Sıcaklığın artması,

[1]Enbiya suresi – 30
[2]Nur Suresi – 45

moleküllerin enerjilerinin artmasına ve tepkimenin hızlı ilerlemesine vesile olur. Kimyacılar bu durumu "aktifleşme enerjisi" denilen bir kavramla açıklamaktadırlar. Bu kavram moleküllerin tepkimeye girebilmeleri için gerekli olan minimum enerji miktarını ifade eder. Dolayısıyla hidrojen ve oksijen moleküllerinin tepkimeye girip suyu oluşturabilmeleri için enerjilerinin, aktifleşme enerjisinden daha yüksek olması gerekir. Neticede çok özel ve uygun şartların varlığında bu iki atom, kendi aralarında birleşerek yeni bir molekül olan suyu teşekkül ettirirler.

Su Kuran-ı Kerimdeki birçok ayette de ifade edildiği gibi bütün canlıların hayat kaynağıdır. Yani Allah, tüm canlıları basit bir sudan yaratmış olduğunu Kuran-ı Kerimde şöyle ifade etmektedir; "*İnsanoğlu neden yaratılmış olduğuna bir baksın. O,* (üreme organlarından) *fışkıran ve omurga ile kaburga arasındaki bölgeden çıkan ve hayat tohumları içeren basit bir sudan yaratıldı*.[3]"

O halde Allah, basit ve hakir olan elementlerin oluşturduğu sudan, insan gibi çok mükemmel bir varlık yaratmaktadır. Ünlü bilim adamı Rutherford, yaptığı deneyler neticesinde geliştirdiği atom modelinde, atomu izah ederken; "*bir atomun kütlesinin çok büyük bir kısmı ve pozitif yükün tümü, çekirdek denen çok küçük bir bölgede yoğunlaşır. Atomun büyük bir kısmı boş bir uzay parçasıdır*." şeklinde bir açıklama yapmaktadır (Petrucci, 2015).

Peki, nasıl oluyor da çok büyük bir kısmı (%99,9) boşluk olan cansız ve şuursuz atomlardan oluşan sudan yaratılmış bitkiler, hayvanlar ve insanlar canlanıyorlar? Düşünebilen her akıl sahibi, bu mükemmelliğin tesadüfen değil, bu şuursuz ve cansız atomları canlandıran sonsuz ilim ve hikmet sahibi Allah'ın ilmi ve iradesi ile olabileceğini anlar.

1.2. VÜCUTTAKİ SU DENGESİ

Yetişkin bir insanın vücut ağırlığının yaklaşık %50-70'i sudur (Şekil 2). Bu oran yaşa, kiloya, boy uzunluğuna, cinsiyete ve kişinin fiziksel etkinliğinin derecesine bağlı olarak değişse de genelde çocuklarda %65-75, erkeklerde %60, kadınlarda ise %50'dir. Kanın %85'inden fazlası, beyin ve kasların ise %75'inden fazlası sudur (Coşkun, 2005).

Yaş ilerledikçe vücuttaki yağ oranı artarken su oranı azalır ve kas dokusu yağ dokusundan daha fazla su içerir. İnsan vücudundaki suyun 2/3'ü hücrelerin içinde, geri kalanı ise damarlarda, dokular arasında, sindirim sisteminde ve vücut boşluklarında bulunur. Yiyecek ve içeceklerle vücuda alınan su, sindirim sisteminde emildikten sonra kana geçer. Kan dolaşımı ile vücuda dağılır ve kılcal damarlardan çıkarak doku sıvısını oluşturur. Hücre içinde bazı kimyasal tepkimelere eşlik ettikten sonra tekrar kan dolaşımı aracılığı ile böbreklere gelir. Önemli bir kısmı idrar olarak vücudu terk ederken bir kısmı terleme yoluyla deriden, bir kısmı solunum ile akciğerlerden ve bir kısmı da sindirim sistemi vasıtasıyla bağırsaklardan vücut dışına atılır. Algılayıcı ve uyarıcı hücreler sayesinde, vücuttaki suyun azaldığını algılayan beyin, susama hissi ile vücudu uyararak su takviyesi yapılmasını telkin eder (wikipedia/su).



Şekil 2. Vücuttaki su oranları (*Bilim ve Teknik Dergisi*, Mart-2014)

[3]Tarık Suresi – 86

Günlük su alımının günlük su atımından daha fazla olması su zehirlenmesine sebep olur. Şöyle ki, vücudumuzdaki suyun içinde belli oranda tuz, protein, üre, şeker gibi bazı madde ve mineraller bulunmaktadır. Bu oranın fazla su tüketimi ile bozulması, kandaki tuz dengesizliği ve sodyum miktarının azalmasına neden olur. Bu durum kalp, böbrek ve beyin gibi hayati organlarımızı önemli derecede etkileyebilir. Dolayısıyla vücutta normal sıvı hacminin korunması için günlük sıvı alımının günlük sıvı kaybına eşit olması gerekir. Günlük su ihtiyacı yaklaşık 2,5 litre olan yetişkin bir insanda, bu dengenin bozulması durumunda birtakım rahatsızlıklar ortaya çıkar. Su kaybı arttığında vücudun ısı düzeni bozulur. Susuzluk hissi, baş, eklem ve sırt ağrısı oluşur. İdrar rengi koyulaşır, dil ve cilt kurur, tansiyon düşer, nabız hızlanır, halsizlik ve konsantrasyon bozukluğu meydana gelir (Kılıç, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre, vücut kendi ağırlığına nispeten çeşitli oranlarda su kaybettiğinde bazen ölüm gibi telafisi mümkün olmayan hasarlar oluşabilir. Mesela;

%1 su kaybı: Susuzluk hissi, ısı düzeninde bozulma, performans azalması,
%3 su kaybı: Vücut ısı düzeninin iyice bozulması, aşırı susuzluk hissi,
%4 su kaybı: Fiziki performansın %20-30 düşmesi,
%5 su kaybı: Baş ağrısı, yorgunluk,
%6 su kaybı: Hâlsizlik, titreme,
%7 su kaybı: Fiziksel faaliyet sürerse bayılma,
%10 su kaybı: Bilinç kaybı,
%11 su kaybı: Vücut dirençsizliği, ölüm tehlikesi,
%12 su kaybı: %97 oranında ölüm,
%15 su kaybı: %100 ölümle sonuçlanabilir.

Hâlbuki yeteri kadar su tüketildiğinde vücudun ihtiyacı olan eser elementlerin çoğu karşılanır. Bu durum cildin güzelleşmesine ve bağışıklık sisteminin güçlenmesine vesile olur. (Kılıç, 2014, Wikipedia-2018).

Tüm bunlar göstermektedir ki, canlı hayatının devamı için gerekli tüm dengeler, suyun varlığı sayesinde devamlılığını sürdürmektedir.

1.3. SU, İNSAN İÇİN BİR YAŞAM KAYNAĞIDIR

Su, insan yaşamı için oksijenden sonra gelen en önemli maddedir. Canlılar için bir besin kaynağı olmasının yanında, içerisinde bulundurduğu mineral ve bileşiklerle de vücudumuzdaki her türlü biyokimyasal reaksiyonların gerçekleşmesinde olağanüstü derecede etkin bir rol oynamaktadır. Diğer yandan oksijen ve besin öğelerini hücrelere taşır ve hücrelerin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için gerekli olan katı maddelerin çözünmesini sağlar. Hücredeki proteinlerin diziliş yapısını düzenler ve yaşamın organize edilmesine yardımcı olur. Vücudumuzun pH dengesinin korunmasının yanında, besinlerin hücrelerdeki molekül ve organellere dağıtılması ve atık maddelerin ilgili yerlere taşınmasına kadar pek çok görev alır. Bu da göstermektedir ki Su, insan için bir yaşam kaynağı olup, susuz hayat düşünülemez (Baysal, 1989; Himes, 1991; 2005; Atabey, 2005). O halde canlıyı yaratan kimse, hayat için gerekli olan suyu yaratan da odur.

1.4. SUYUN YERKÜREDEKİ DAĞILIMI

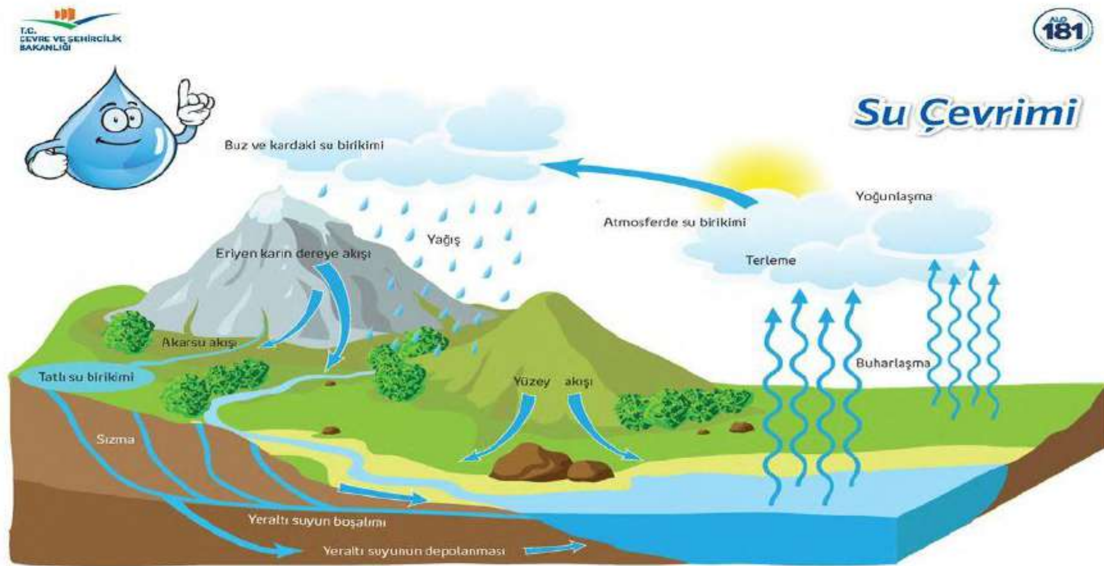
Bilindiği üzere, küre şeklindeki dünyamızın yaklaşık %71'i sularla kaplı olup geri kalanını da karalar oluşturur. Yerkürede toplam olarak 1,4 milyar km^3 su bulunmaktadır (Gleick, 1996). Ancak, bu miktarın tamamına ulaşılabilmesi ve kullanılabilmesi teknik ve ekonomik olarak mümkün değildir. Zira bu suların % 97,5'i deniz ve okyanuslarda tuzlu su olarak bulunmakta iken, sadece % 2,5'lik kısmı tatlı sudur (buzullar, göller, akarsular, yer altı suyu). Yeryüzünde bulunan tatlı suyun %68'i buzullarda, %30'u ise yeraltında bulunmaktadır. Akarsular, göller ve bataklıklar gibi yüzey suları, tatlı suyun yalnızca % 0,3'ünü oluşturmaktadır (BTD, 2005).

Aslına bakılırsa, tuzlu sudan müteşekkil tüm denizler ve okyanuslar da canlı yaşamına hizmet eder. Zira hayatın devamı için gerekli olan tatlı suyun canlılara ulaştırılması, denizlerdeki suların buharlaştırılıp bulutlara yüklenmesi ve tekrar arıtılmış olarak yeryüzüne düşürülmesi ile mümkün olur (Özer, 2005). Kur'an-ı Kerimde; "*Gökten su indiren O'dur. Ondan hem kendiniz için içecek su hem de hayvanlarınıza yedireceğiniz bitkiler verir. Allah o su ile size ekin, zeytin, hurma, üzüm ve daha türlü türlü ürünler de bitirir. İşte bunda düşünen bir topluluk için büyük ibret vardır*[4]" şeklindeki ayetlerde bu durum çok güzel ifade edilmiştir.

1.5. BU KADAR FAZLA MİKTARDA SU DÜNYAMIZA NEREDEN GELDİ?

Yukarıda suyun oluşabilmesi için moleküllerin yüksek ısıda çarpışmaları gerektiğini ifade etmiştik. Ancak şu anda yeryüzünde, suyun oluşmasını sağlayacak kadar yüksek ısı olmadığına göre, bu kadar fazla miktarda su dünyamıza nereden geldi ya da nasıl oluştu? Suyun oluşması için gerekli olan ısının, Dünya'nın başlangıcında var olduğu düşünülmektedir. Yani dünyanın, dörtte üçlük kısmını meydana getiren suyun, bu devrede oluştuğu, tahmin edilmektedir.

Bilim adamları, Dünya'nın ilk zamanlarında suyun iki temel etkenle ortaya çıktığına inanıyorlardı. Birincisi yanar dağlardan fışkıran gazlarla birlikte su buharının da çıkması ve bu su buharının bulutları, ardından da yağmuru oluşturduğuydu. İkincisi ise buzlardan oluşan küçük kuyruklu yıldızların ve donmuş asteroitlerin Dünya'ya çarpmalarıyla geldiği düşünülüyordu. Bugün kullandığımız suyun milyonlarca yıldır dünyada bulunduğu ve miktarının çok fazla değişmediği doğrudur. Dünyada su hareket eder, hal değiştirir, bitkiler, hayvanlar ve insanlar tarafından kullanılır. Fakat gerçekte, miktarında belirgin bir azalma ya da artma olmaz. Zira akarsuların devamlı kullanılmasına rağmen bitmemesi, nehirler, çaylar ve çeşmelerin kurumaması, suyun, kapalı bir ekosistem olan Dünya'da devri daim halinde dolaşmasından kaynaklanır. Yani su, önce buharlaştırılarak atmosfere yükseltilir ve bulutlara yüklenerek taşınır. Sonra orada soğutulup yoğunlaştırılır. Yağmur, kar veya dolu şeklinde arıtılmış ve tazelenmiş olarak, yeniden yeryüzüne döndürülür (Şekil 3). İşte ilahi bir kanun olan su döngüsü, adeta su arıtma ve taşıma işi yapan bir devri daim makinesi olarak çalışır. (Pratt, 2002; Nelson, Cox, 2004). Allah bu gerçeği, Kuran-ı Kerim'de şöyle ifade etmektedir. "*Şimdi siz, içmekte olduğunuz suyu gördünüz mü? Onu sizler mi buluttan indiriyorsunuz, yoksa indiren Biz miyiz?*[5]"



Şekil 3. Yerküredeki hidrolojik döngü (https://docplayer.biz.tr)

[4] Nahl Suresi, 10-11
[5] Vakıa Suresi, 68–69

Şayet suyun, hidrolojik döngü de denilen kara ve denizler arasındaki dolanımı olmasaydı, mevcut suyun hepsi denizlerde toplanacaktı. Denizlerdeki tuzlu olan bu su ise karadaki canlılar tarafından kullanılamayacak, hatta denizlerden uzak olan yerlerde hiç su kalmayacağından, hayat da olmayacaktı. O halde su döngüsü ile ihtiyacı olan yerlere su gönderiliyor. Kirletilen sular arındırılarak tekrar insanların ve diğer canlıların imdadına yetiştiriliyor. Öyleyse bütün canlıların hayat kaynağı olan suyun dünyadaki döngüsü tesadüf eseri olamaz. Demek ki bütün bu işler, sistem içindeki canlıların ihtiyacını bilen ve sistemi ona göre tasarlayan bir kudretin iradesi ile olmaktadır. Zaten elemanları arasında faydalar gözetilerek çok hassas tasarlanmış bir sistem varsa, muhakkak ki bir tasarımcı ve planlayıcı da vardır.

1.6. YAĞMUR YERYÜZÜNE BİR ÖLÇÜ İLE YAĞDIRILMAKTADIR

Allah her şeyi bir ölçü ile yaratmıştır. "*O Allah ki gökten bir ölçü ile su indirir*[6]" ayetinde ifade edildiği gibi, yağmur da yeryüzüne şaşmaz bir ölçü içinde indirilmektedir. Mesela yeryüzünden bir saniyede 16 milyon ton su buharlaştırıldığı hesaplanmıştır. Bu aynı zamanda, bir saniyede Dünya'ya yağdırılan yağmur miktarıdır. Yağmur bulutları yeryüzünden minimum 1200 metre yukarıda bulunurlar. Normalde bu yükseklikten bırakılan yağmur damlasının, giderek hızlanıp, yaklaşık 558 km/saatlik bir hızla yere düşmesi gerekir. Oysa yağmur damlalarının ortalama sürati sadece 8-10 km/saattir (wikipedia/water, 2018). Bunun sebebi ise, yağmur damlasının atmosferin sürtünme etkisini artıran ve yere daha yavaş düşmesini sağlayan bir biçime sahip olmasıdır. Eğer yağmur damlası farklı bir şekilde olsaydı veya atmosferin sürtünme özelliği bulunmasaydı, her yağmur yağışında yeryüzü ve üzerinde yaşayan canlılar çok büyük bir felaketle karşı karşıya kalacaktı.

Bu ölçü, deniz ve karaların yeryüzündeki oranlarına bakınca da kendini gösterir. Farz edelim ki yeryüzünün dörtte üçü su değil de kara olsaydı. Bu durumda kurak bölgelerin ve çölleşmiş toprakların çok artması kaçınılmaz olurdu. Şayet su, şu anki miktarından fazla olsaydı, bu kez de insanlara yaşam ve tarım açısından az bir alan kalır ve aşırı yağmur alacağı için sel felaketleri yüzünden toprak verimsizleşirdi.

1.7. GÜNEŞ SİSTEMİNDEKİ DİĞER GEZEGENLERDE DE SU VAR MI?

Yaşamın temel kaynağı olan suyun, güneş sisteminde bulunan gök cisimlerinin birçoğunda mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ancak hiçbirinde gezegenimizdeki şekliyle bulunmaz. Zira bir kısmında gaz, bir kısmında ise katı buz halinde bulunmaktadır. Bu nedenle Dünya'dakine benzer bir yaşam biçiminin var olmasına elverişli değillerdir. Mesela Venüs gezegeninin atmosferi, Dünya atmosferine benzer bir kimyasal yapıya sahip olsaydı, yaşam için uygun şartlar olabilirdi. Fakat atmosferindeki sera gazlarının etkisiyle yüzeyindeki sıcaklık 1000 °C'ye kadar yükselebildiğinden, Venüs yaşam için elverişli şartlara sahip bir gezegen değildir (Ocak, 2014).

Venüs gibi Mars'ın da jeomorfolojik özelliklerine bakılarak bir zamanlar sıvı suya sahip olduğu düşünülmektedir. Ancak Mars bugün o kadar soğuktur ki, yüzeyinde suyun sıvı halde bulunabileceği herhangi bir bölgesi bulunmamaktadır. Dünya dışındaki diğer gezegenlerde güneşe olan uzaklıklarına göre benzer özelliklere sahiptirler (Seager, 2013; Ocak, 2014). Ancak dünya yaşama elverişli olacak şekilde güneşe en uygun uzaklıkta yaratılmıştır. Diğer bir ifadeyle Dünya'nın güneş sistemindeki konumu, tam olarak canlı hayatına uygun olacak bir noktadadır.

2. SUYUN OLAĞANÜSTÜ ÖZELLİKLERİ

2.1. SU, HAYATA GÖRE ÖZEL OLARAK TASARLANMIŞTIR

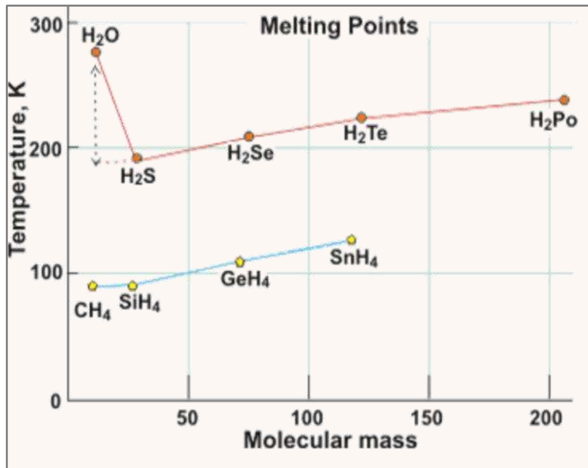
Su, hayatın temelini teşkil edecek şekilde özel olarak tasarlanmış, her türlü fiziksel ve kimyasal özelliği ile özellikle hayat için var edilmiş bir maddedir. Kimyasal formülü H_2O olan saf su renksiz, kokusuz ve tatsız olup, dünya üzerindeki en mucizevî maddelerden biridir. Yapı itibariyle suya benzeyen H_2S, H_2Se ve H_2Te

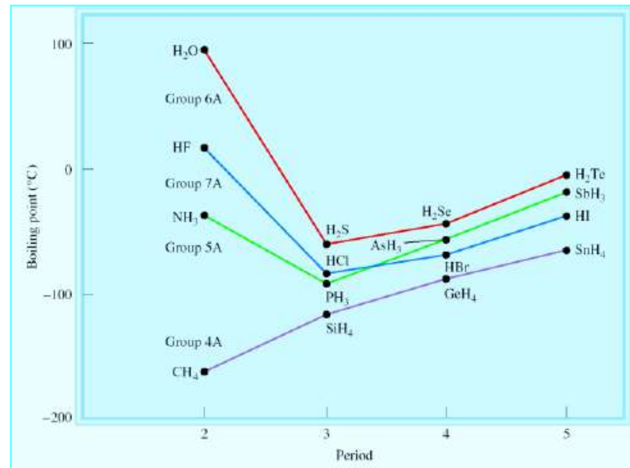
[6]Zuhruf Suresi, 11

(hidrojen sülfür, hidrojen selenür ve hidrojen tellür) gibi periyodik tabloda oksijenle aynı grupta bulunan elementlerin hidrojenli bileşiklerinin özellikleri, kükürtten başlayarak hafif elementten ağır elemente doğru düzenli olarak değişiklikler gösterir. Mesela söz konusu bileşiklerin hal değişimleri (katı halden sıvı hale, sıvı halden de gaz haline geçiş dereceleri) arasında belli bir kural vardır. Bu kurala göre, bir molekülün, molekül kütlesi azaldıkça erime ve kaynama noktası da düşer. Ancak su molekülleri arasında oluşan çok sayıda hidrojen bağından dolayı, su bu kurala uymaz (Petrucci, 2015). Normalde yaklaşık -100 ºC' de donması gerekirken 0 ºC de buz haline gelir. -80 ºC'de kaynaması gerekirken +100 ºC de kaynayarak olması gerekenden 180 ºC daha yüksek sıcaklıkta gaz haline geçer (Tablo 1 ve Şekil 3).

Tablo 1: Yapı itibarıyla su benzeri bileşiklerin erime ve kaynama sıcaklıkları.

MOLEKÜL FORMÜLÜ ve ADI	MOLEKÜL AĞIRLIĞI	ERİME SICAKLIĞI	KAYNAMA SICAKLIĞI
H_2Te (Hidrojen Tellür)	***129 gr/mol***	**− 49 °C**	**− 4 °C**
H_2Se *(Hidrojen Selenür)*	***80 gr/mol***	**− 64 °C**	**− 42 °C**
H_2S (Hidrojen Sülfür)	***34 gr/mol***	**− 83 °C**	**− 60 °C**
H_2O (Su)	***18 gr/mol***	**0 °C (−100 °C olmalıydı)**	**+100 °C (−80 °C olmalıydı)**





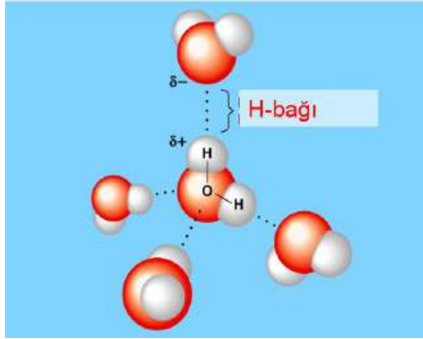
Şekil 4. Oksijenle aynı grupta bulunan elementlerin hidrojenle olan bileşiklerinin erime ve kaynama sıcaklıklarına ait grafikler (Petrucci, 2015)

Suyun bu davranışı hayatın devamı için tam da olması gerektiği gibidir. Eğer suyun yapısı bir anda değişip benzerleri (H_2S, H_2Se, H_2Te) gibi davransa idi, tüm sular buhar haline dönüşürdü ve birbirini izleyen felaketlerle yeryüzünde yaşam kâbusa dönerdi. Yâda en basitiyle kanın büyük bir kısmını teşkil eden su, damarlarda adeta kaynardı. O halde su, tüm fizik ve kimya kurallarını hiçe sayarak, canlı yaşamın var olabilmesine en uygun şekilde yaratılmıştır.

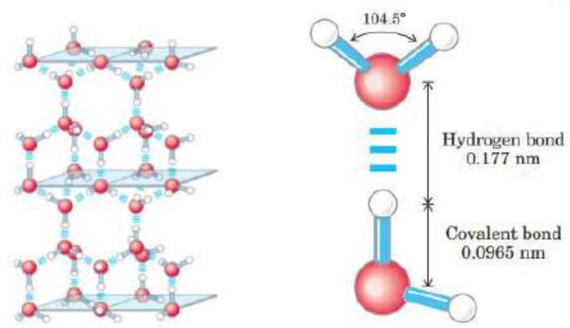
2.2. SU MOLEKÜLLERİ ARASINDAKİ HİDROJEN BAĞLARI

Normal şartlarda gaz halindeki iki element olan hidrojen ve oksijenden teşekkül eden su molekülünün kütlesi 18 gr/mol'dür. Ortada konumlanmış bir oksijen atomuna bağlı iki hidrojenden oluşan su molekülünün geometrik şekli, kolları arasında 104,5°'lik açı bulunan bir "V" harfine benzemektedir (Şekil 6). Oksijen atomunun elektronegativitesi yüksek olduğundan, bağ elektronlarını kendine doğru cezbetmekte ve elektronların tercihen oksijenin tarafında yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Böylece oksijen atomu kısmi olarak negatif, hidrojen atomları ise pozitif bir karakter kazanmaktadır (Şekil 5). Bu durum su molekülünün

polar bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır. İşte suyun polar (çift kutuplu) yapısı, suyu hayatın vazgeçilmez maddesi yapan en önemli özelliklerinden biridir. Zira bu yapısı ile su, çok değişik katı maddeleri çözebilmekte ve biyolojik çözücü olarak görev yapmaktadır (Nelson, Cox, 2017).



Şekil 5. Sudaki hidrojen bağları



Şekil 6. Buzdaki hidrojen bağları (Nelson, Cox)

Diğer yandan oksijen atomuna ait bağ yapmamış olan 2 elektron çiftinin komşu su moleküllerindeki hidrojen atomlarıyla kısmi bir pozitiflik negatiflik ilişkisi kurması ve bu atomları kendine çekmesi nedeniyle oluşan "*hidrojen bağları*" her bir su molekülünün 4 su molekülüyle daha bağ yapmasına vesile olmaktadır. İçerisinde hiçbir yabancı madde ihtiva etmeyen saf su, molekülleri arasında teşekkül eden çok sayıdaki bu hidrojen bağlarından dolayı polimer bir yapıya sahip olup **$(H_2O)n$** formülü ile gösterilir. Formüldeki "n" değeri sıcaklık ve basınç gibi bir takım parametrelere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. İşte suyun kaynama sıcaklığının 100 ^oC gibi oldukça yüksek oluşu yaptığı çok fazla sayıdaki bu hidrojen bağlarından kaynaklanmaktadır (Mutluay,1996; Gül, 1998).

Suyun katı hali olan buz, X ışınlarıyla incelendiğinde, oldukça aralıklı, gevşek bir istiflenme ile her bir hidrojen atomunun iki oksijen atomu arasında yer aldığı ve moleküllerin içi boş bir altıgen (hekzagonal) yapı biçiminde düzenlendiği gözlenir (Şekil 6). Yapısındaki geniş boşluklardan dolayı buzun yoğunluğu suyunkinden düşüktür. Buz ısıtılırsa artan enerji, molekül ve atomların daha hızlı titreşimlerine neden olur ve hidrojen bağları gerilir. Erime noktasına ulaşıldığında artan enerjiden dolayı kristal yapı bozulur ve buz 0 ^oC'de sıvı hale geçer. 0 ^oC'deki suda hidrojen bağlarının buzdakinden daha uzun olmasına rağmen daha çok eğilip bükülebilmelerinden dolayı sıvı moleküllerin grupları buzdakinden daha yoğun olarak bir araya gelebilirler. Bu yoğunlaşma +4 ^oC'ye kadar devam eder. Fakat bu sıcaklığın üstünde moleküllerin artan enerjisi gruplanmalara karşı direnç gösterir ve yoğunluk gitgide azalır. Çok sayıdaki hidrojen bağlarının güçlü çekim kuvveti nedeniyle, su, kendisine benzer moleküllerin hepsinden daha geniş bir sıcaklık aralığında sıvı halde kalabilmektedir. Normalde suyun kaynama noktası 100 °C'dir. Ancak su, buharlaşmak için her zaman 100 °C'de kaynamayı da beklemez. Moleküler yapısı nedeniyle her sıcaklıkta buharlaşabilen su, dünya üzerinde her üç halinde de (katı, sıvı, gaz) gözlenebilmektedir. Böyle olmasaydı, sıcaklığın çok düşük olduğu kutup bölgelerindeki atmosferde su buharının bulunması mümkün olmazdı.

2.3. SU NİÇİN AKIŞKANDIR?

Kovalent bağa nispeten, hidrojen bağı çok zayıf bir bağdır. Ömrü 1-20 pikosaniye (1 ps $=10^{-12}$ s) gibi aklımızın kavrayamayacağı kadar kısa olup yaklaşık olarak bir saniyenin yüz milyarda biri kadardır. Ancak çok büyük sayılarda hidrojen bağı yapabilme kapasitesine sahip su molekülleri arasındaki bağlardan biri kırıldığında, hemen bir diğer bağ oluşur. Dolayısıyla tüm sistemde hidrojen bağı miktarı sabit kalır. Böylece su molekülleri, bir taraftan birbirlerine tutunurken, diğer taraftan zayıf bir bağla birbirlerine bağlandıklarından, akışkan olurlar (viskozite). Şayet bağlar, daha da zayıf olsaydı, su molekülleri, parçalanır ve gaz haline dönüşerek işe yaramaz hale gelirdi. Olduğundan güçlü olsalardı, bu seferde su yeterince akışkan olmazdı (Nelson and Cox, 2017).

Peki, acaba bu hayati sıvı, biraz daha az ya da fazla akışkan olsaydı, bizim için fark eder miydi? Elbette! Eğer suyun akışkanlığı daha yüksek olsaydı, su, hayat için uygun bir temel olma özelliğini kesinlikle yitirirdi. Mesela suyun, sıvı hidrojen kadar yüksek bir akışkanlığı olsaydı, tahrip edici etkiler karşısında hassas moleküler yapıların, su tarafından desteklenmesi mümkün olmayacaktı. Dolayısıyla canlı hücresinin son derece hassas olan yapısıyla yaşamını sürdüremeyecekti.

Öte yandan, suyun akışkanlığı biraz daha az olsaydı, proteinler, enzimler gibi makromoleküllerin ve özellikle mitokondri gibi özelleşmiş yapılar ile küçük organellerin kontrollü hareketleri imkânsız hale gelecekti. Aynı şekilde hücre bölünmesi de imkânsızlaşacaktı. Hücrenin tüm hayat faaliyetleri fiili olarak donacak ve bizim bildiğimize benzer bir hücre yaşamı mümkün olmayacaktı. Hücrelerin embriyogenez (anne rahmindeki gelişim) sırasındaki hareket etme ve sürünme yeteneklerine bağlı olan daha yüksek organizmaların gelişimi ise, suyun akışkanlığının çok az bile daha düşük olması durumunda, kesinlikle gerçekleşemeyecekti (Denton, M., 2017).

Demek ki suyun yüksek akışkanlık değeri, bizim için hayati öneme sahiptir. Eğer suyun akışkanlığı, balın ya da katranın akışkanlığı kadar az olsaydı, bu durumda %95'i su olan böyle bir kanı hiçbir kalp pompalayamayacaktı ve kanın kılcal damarlar yoluyla taşınması imkânsızlaşacaktı. O halde, suyun tüm diğer özellikleri gibi akışkanlığı da, yaşam için olabilecek en ideal değerdedir. Sıvıların akışkanlıkları arasında milyarlarca kat farklılıklar vardır. Ama su, bu kadar farklı akışkanlık değeri içinde tam olması gereken değerle var edilmiştir.

2.4. SU MÜKEMMEL BİR ÇÖZÜCÜDÜR

Polar bir yapıya sahip olan suyun oksijeni, herhangi bir molekülün pozitif yüklü kısımlarıyla, hidrojeni ise negatif yüklü kısımlarıyla bağ yapar. Şayet bu bağlar, o molekülü, bağlı olduğu diğer moleküllerden ayıracak kadar güçlü ise, çözünme denilen olay gerçekleşir. Mesela suya atılan sodyum klorürün (NaCl) pozitif yüklü iyonlarının (Na^+) suyun oksijeniyle, negatif yüklü iyonlarının (Cl^-) ise suyun hidrojeniyle bağ yapması, NaCl'ın su içerisinde çözünmesine vesile olur. Teorik olarak birçok madde, su içerisinde az veya çok oranda çözünür. Dolayısıyla Su, bu özelliği ile mükemmel bir çözücüdür. Yapı itibarıyla suya benzer şekilde, iki hidrojen atomuyla bağ yapan başka elementler de vardır. Ancak dipol (ikiz elektrik kutbu) oluşturmadıkları için, bu moleküller su ile aynı fiziksel özelliklere sahip değillerdir (Cavalleri, 2004). Mesela yağmur suyu saf suya en yakın örnektir. Ancak renksiz, kokusuz ve tatsız olan saf su içilebilir bir su değildir. O halde insanlar için suyun içilebilir olması, içerisinde çözünmüş halde bulunan minerallerin oranına bağlıdır. Dolayısıyla yağmur suyu yeryüzüne iner ve buradan da yeraltına sızarken toprak içerisinde bulunan çeşitli mineralleri gerektiği kadar çözerek içilebilir bir hal alır. Şayet su molekülü polar olmayıp söz konusu mineralleri çözemeseydi, ya da gereğinden fazla çözseydi, bu durumda oluşabilecek berbat bir tat veya kötü kokulu su içilebilir miydi? İçilse bile böyle bir hayattan zevk alınır mıydı?

2.5. SU, DİĞER SIVILAR GİBİ NORMAL DAVRANSAYDI NE OLURDU?

Suyun termal (ısıyla ilgili) özellikleri hayatın sürekliliğinde büyük rol oynar. Mesela bilinen tüm sıvılar ısıları düştükçe büzüşür, hacim kaybederler. Hacim azalınca yoğunluk artar ve böylece soğuk olan kısımlar daha ağır hale gelir. Bu nedenle sıvı maddelerin katı halleri, sıvı hallerine nispeten daha ağırdır. Ancak su, bilinen tüm sıvıların aksine, sıcaklık +4 °C'ye düşünceye kadar büzüşürken, bu sıcaklıktan sonra birdenbire genleşmeye başlar. Su, en yoğun halini yaklaşık +4 °C'de alır (Cavalleri, 2004). Donduğunda ise hidrojen bağları arasındaki altıgen geometriden dolayı daha da genleşir (Şekil 6). Böylece hacmi arttığından yoğunluğu azalır. Bu nedenle suyun katı hali, sıvı halinden daha hafiftir (Tanyolaç, 2011). Yani normal fizik kurallarına göre buz, suyun dibine batması gerekirken, yukarı doğru yükselerek su üstünde yüzmeye başlar. Böylece su yüzeyi buzla kaplanmış olur. Yüzeydeki buz tabakası hava ile suyu yalıttığından, dışarıdaki hava -50 °C'yi bulsa bile, sıcak kalan alt kısımda hayat devam eder (Colinvaux, 1986). Diğer sıvılardan farklı olarak sadece suya özgü bu kanun, elbette ki su

içerisindeki hayatın devamı için gereklidir. Bu da gösteriyor ki su da, suyun içinde yaşayan canlılar da aynı iradenin ürünleridir.

Peki, su normal davransaydı ne olurdu? Yani, tüm diğer sıvılar gibi ısı kaybına paralel olarak yoğunluğu artsaydı ve buz suyun dibine batsaydı ne olurdu? Bu durumda okyanuslar, denizler ve göllerde, donan sular batacak ve soğuk mevsimlerde tüm sular donacaktı.. Böylece Dünya'daki birçok göl, deniz ve okyanusun büyük bölümü donacak dev bir buz kütlesi haline gelecekti. Belki de soğuk bölgelerdeki göl ve denizlerin yüzeyinde sadece birkaç metrelik bir su tabakası kalacak ve hava sıcaklığı artsa bile, dipteki buz asla çözülmeyecekti. Böyle bir suda hiçbir canlı kalmazdı. Kısacası eğer su normal davransaydı, içinde hayat da olmayacaktı.

2.6. SUYUN KENDİNE ÖZGÜ TERMAL ÖZELLİKLERİ

1 gr buzun 0 °C'de katı halden sıvı hale geçmesi için 80 kalorilik bir ısı enerjisine ihtiyaç vardır. Tam tersi sıvı halden katı hale geçerken ise 80 kalorilik ısı açığa çıkar. Demek ki buz eridiğinde ya da su buharlaştığında, etraftan ısı alınır. Bunun tersi gerçekleştiğinde ise, dışarıya ısı verilir. Mesela bir buzu eritmek için ona ısı verildiğinde, buzun sıcaklığı 0 °C'ye kadar yükselir. Sonra biraz daha ısı verilirse, buzun sıcaklığında hiçbir artış olmaz. Yani hala 0 °C'dir. Ancak bu esnada buz yavaş yavaş eriyip su olmuştur. İşte sıcaklıkta herhangi bir fark olmadan, sadece katı halin sıvıya ya da sıvı halin gaza dönüşmesi için kullanılan bu enerjiye *gizli ısı* denir (Perrot, 1998).

Tüm sıvıların gizli ısıları vardır. Ancak suyun buharlaşma gizli ısısı, su molekülleri arasındaki hidrojen bağlarından dolayı bilinen tüm sıvılarınkinden daha yüksektir (*100 °C'de 1 gr suyu tamamen buharlaştırabilmek için 540 kalorilik ısı enerjisi gerekir*). Suyun gizli buharlaşma ısısının yüksekliği, canlı sisteminin *izotermal* (sabit sıcaklık) olarak davranmasında önemli bir katkıya sahiptir. Mesela su buharlaşırken, fazla miktarda ısı enerjisi kullandığından suyun sıcaklığında bir düşme olur. Bütün memeli canlılar, aşağı yukarı aynı vücut sıcaklığına sahiptirler. Yaklaşık 35-40 °C arasında değişen bu sıcaklık, insanlarda da normal şartlarda 36 °C civarındadır. Bu çok hassas bir ısıdır ve mutlaka sabit tutulması gerekir. Vücut sıcaklığı birkaç derece düştüğünde donma tehlikesi ile karşı karşıya geliriz. Birkaç derece yükseldiğinde ise ciddi biçimde güçten düşeriz. Vücut ısısının 40 °C'nin üzerine çıkması ölüm tehlikesi anlamına gelir ki dayanabileceğimiz en yüksek sıcaklık 42 ºC'dir (Cavalleri, 2004). Kısacası vücudumuzun ısısı ancak birkaç derece oynayabilecek kadar hassas bir dengeye sahiptir. Ancak vücudumuzun bu noktada önemli bir sorunu vardır. Sürekli olarak hareket etmektedir. Makinelerin çalışmaları da dâhil, bütün fiziksel hareketler, enerji üretimi gerektirirler. Enerji üretimi de her zaman için ısı açığa çıkarır. Normal bir insan 10 kilometrelik yolu bir saat içinde koştuğu zaman, yaklaşık 1000 kalorilik bir ısı açığa çıkarır. Eğer koşu sırasında bu ısı vücuttan atılmazsa, koşan kişinin vücut ısısı o kadar artacaktır ki, koşucu daha birinci kilometrenin içinde komaya girecektir. İşte bu büyük tehlike, suyun sahip olduğu gizli ısı ve yüksek termal kapasite özellikleri sayesinde engellenir. Böyle bir durumda hemen devreye terleme girer. Yani açığa çıkan ısı karşısında vücudun serinletilmesi için terleme mekanizması kullanılır. Terleme sırasında deriye yayılan su, hızla buharlaşırken ısıyı vücudumuzdan çekip alır ve böylece bizi soğutmuş olur. Bu soğutma o kadar etkilidir ki, bazen üşütmeye bile neden olabilir (Cavalleri, 2004).

Demek ki vücudumuz, otomatik olarak çalışan böyle bir mekanizmaya sahip olmasaydı, birkaç saat güneş altında çalışmak ya da birkaç kilometre koşmak bile bizler için öldürücü olabilirdi.

1 gr suyun sıcaklığını 1 °C arttırmak için gerekli olan enerjiye suyun *özgül ısısı* (termal kapasitesi) denir. Suyun özgül ısısı 1 cal/gr ºC'dir. Yani 1 gram suyun sıcaklığını 1 derece artırmak için 1 kalorilik ısı enerjisi vermek gerekir. İşte suyun termal kapasitesi ve gizli ısısının diğer sıvılara göre çok yüksek olması, denizlerin karalara göre daha geç ısınıp daha geç soğumalarına vesile olur. Bu aynı zamanda suyun fazla miktarda enerji depolayabildiği anlamına da gelir. Bu nedenle Dünya'da kara üzerindeki ısı farklılıkları en sıcak yer ile en soğuk yer arasında 140 °C'ye kadar çıkarken, denizlerin ısı farklılığı en fazla 15-20 °C arasında değişir. Aynı

durum gece-gündüz arasındaki ısı farkında da yaşanır. Karalarda gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı, kurak ortamlarda 20-30 °C'ye kadar çıkarken, denizlerde en fazla birkaç derecelik bir ısı farkı olur. Bu durum sadece denizlere özgü değildir. Su buharının ısı kapasitesi, suyunkinin yarısı kadar olmasına rağmen, atmosferdeki su buharı da çok büyük bir sıcaklık dengesi sağlamaktadır. Mesela gece-gündüz arasındaki sıcaklık farkının, su buharının çok az bulunduğu çöllerde çok fazla, deniz iklimi yaşayan yerlerde ise çok daha az olması, bunun bir sonucudur (Henderson, L. 1958).

Şayet su, havadaki ani sıcaklık iniş ve çıkışlarına aynı oranda tepki verseydi, vücudumuz çok büyük oranda su içerdiğinden dolayı aniden ateşimiz çıkardı veya aniden donardık.

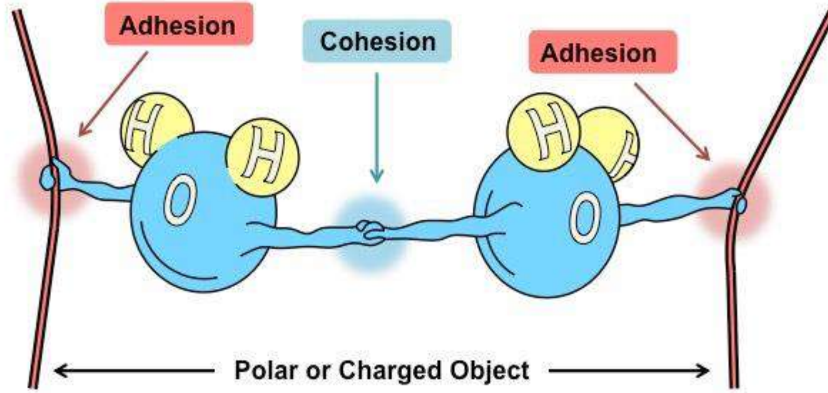
İşte suyun kendine özgü termal özellikleri, hem karada hem de denizde yaşayan canlılar için büyük önem arz etmektedir. Bu sayede, kış ile yaz ya da gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı daima insanların ve diğer canlıların yaşayabileceği sınırlarda kalmaktadır. Şayet Dünya üzerindeki su miktarı karalara oranla daha az olmuş olsaydı, gece ile gündüz sıcaklıkları arasındaki fark çok artacak, karaların büyük kısmı çöle dönüşecek ve yaşam imkânsızlaşacak ya da en azından çok zorlaşacaktı. Sular, güneş ışınlarını karadan daha az yansıtır. Böylece karalardan daha fazla güneş enerjisi alır, ama bu ısıyı kendi içinde karalara göre daha dengeli biçimde dağıtır. Dolayısıyla okyanuslar, daha sıcak olan ekvator bölgelerini serinleterek sıcaklıkların aşırı yükselmesini engellerken, kutup bölgelerinin ise soğuk sularını ısıtarak aşırı soğumaya müsaade etmez. Eğer suda bu özellikler olmasaydı, yeryüzünde çok daha farklı sıcaklık dalgalanmaları gözlenecekti. Özellikle oluşacak çok soğuk şartlar, hayatı olumsuz etkileyecek veya yaşam olmayacaktı. Ayrıca suyun sıcaklığı da hava sıcaklığı gibi kısa sürede önemli derecede değişseydi, suda yaşayan canlılar bu değişime dayanamayarak ölürlerdi (Henderson,1958).

Henderson, suyun tüm bu termal özelliklerini inceledikten sonra şu yorumları yapmaktadır:

1- Dünya'nın ısısını düzenlemeye ve dengelemeye yarar.
2- Canlılardaki ısı dengesinin mükemmel bir biçimde korunmasını sağlar.
3- Meteorolojik çevirimleri destekler. Dolayısıyla tüm bu etkiler, olabilecek en yüksek uygunlukta gerçekleşmektedir ve başka hiçbir madde bu yönden su ile karşılaştırılamaz.

2.7. KOHEZYON VE ADEZYON KUVVETLERİ

Bir sıvı damlası bir yüzey boyunca film halinde yayılırsa, sıvı bu yüzeyi ıslatır. Sıvı damlasının bir yüzeyi ıslatması ya da yüzeyde küresel damla halinde kalması, *adezyon* ve *kohezyon* olarak adlandırılan iki moleküller arası kuvvete bağlıdır. Kohezyon kuvvetleri benzer, adezyon kuvvetleri ise farklı moleküller arasındaki çekim kuvvetleridir (Şekil 7). Eğer kohezyon kuvvetleri, adezyon kuvvetlerinden daha büyükse damla biçimini korur. Eğer adezyon kuvvetleri yeterince büyükse, damlanın dağılması sırasında yapılan iş, sıvının bir film halinde yayılması için gereken enerjiyi karşılar. Böylece sıvı bulunduğu yüzeyi ıslatır (Petruçi, 2015). Dolayısıyla su molekülleri arasındaki çekim kuvvetine *kohezyon* denirken, suyun bulunduğu yüzeye tutunma kuvvetine ise *adezyon* denir.



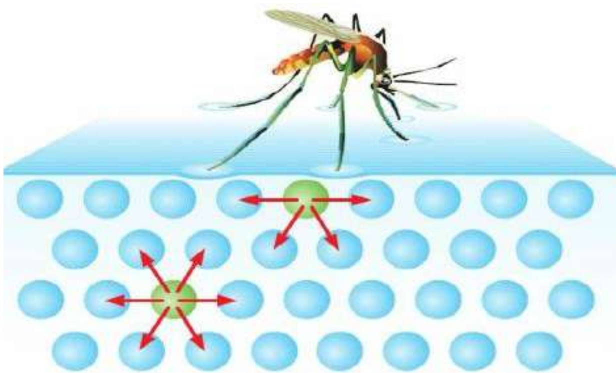
Şekil 7. Kohezyon ve Adezyon kuvvetleri (www.yenibiyoloji.com)

Kohezyon özelliği, su moleküllerinin, moleküller arasındaki hidrojen bağlarından dolayı birbirlerine tutunarak dağılmayıp bir arada kalmalarını sağlar. Diğer yandan, polar yapısından dolayı suyun, konulduğu kabın şeklini alıp bulunduğu yüzeye yapışarak ıslatması ise adezyon özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu özellik sayesinde ağaçların topraktan aldıkları su, kılcal borularındaki hücre zarlarına tutunup, yer çekimine karşı koyarak metrelerce yükseklikteki yapraklara kadar tırmanmaktadır.

2.8. SUYUN YÜZEY GERİLİMİ HAYAT İÇİN ÖZEL AYARLANMIŞTIR

Suyun bir diğer hayati özelliği ise yüzey gerilimidir. Mesela bir toplu iğnenin suya bırakıldığında, suyun yüzeyinde yüzmesi oldukça şaşırtıcıdır. Hâlbuki iğnenin yapıldığı çelik sudan çok daha yoğundur ve yüzmemelidir. Bunun yanında bazı böcekler de suyun yüzeyinde rahatlıkla yürüyebilmektedir (Petruçi, 2015). Peki, bunlar suyun üzerinde nasıl durabilirler? Bu soru ancak suyun yüzey gerilimi ile cevaplandırılabilir.

Yüzey gerilimi, bir sıvının yüzey alanını artırmak için gereken enerji ya da iştir. Bu gerilim, su yüzeyindeki moleküllerin birbirleriyle ve alt kısımda kalan moleküllerle hidrojen bağı oluşturmasından kaynaklanır. Suyun içindeki moleküller her yönden komşu moleküllerle kuşatıldıkları için, üzerlerine etkiyen toplam kuvvet sıfır olup potansiyel enerjileri düşüktür. Yüzeydeki moleküllerin ise sadece bir tarafı diğer su molekülleriyle çevrili olduğundan, bunlar içeriye doğru net bir kuvvetle çekilirler (Şekil 8). Bu durum yüzeyde bir gerilme oluşturup yüzeyin minimum olmasını sağlar. Hacimleri eşit birçok geometrik şekil içinde yüzey alanı en az olan küre olduğundan, su damlalarının küre şeklini alması da yüzey geriliminin en az yüzey oluşturacak şekilde molekülleri hareket ettirmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak, olabildiğince çok molekül sıvının içerisine gitmeye çalışırken, olabildiğince az molekül de sıvı yüzeyinde kalır. Bu yüzden sıvılar yüzey alanlarını minimumda tutma eğilimindedirler (Petruçi, 2015).





Şekil 8. Suyun yüzey gerilimi (www.fenodevi.com)

Her sıvının yüzey gerilimi farklıdır. Su, diğer tüm sıvılardan daha yüksek bir gerilime sahiptir. Su yüzeyinde yüzen nesne üzerine etkiyen ağırlık kuvvetinin yaptığı iş, su yüzeyini genişletmek için gereken enerjiden daha büyük olmadıkça, nesne su yüzeyinde kalır (Petruçi, 2015). İşte gemileri su üstünde tutan şey de aynı yüzey gerilimidir. Şayet suyun bu özelliği olmasaydı gemilerin varlığından söz edilemezdi. Aynı zamanda suda yaşayan balıklar ve diğer canlılar da su altında yaşamak ve yüzmek için çok fazla enerjiye ihtiyaç duyacaklarından dolayı, belki de su altında bu kadar canlı türü de olmayacaktı.

SONUÇ

Evrende yaratılmış olan her molekül son derece hassas dengelerle meydana gelmiş özel bir tasarımdır. Ancak bu tasarımlardan belki de en önemlilerinden ve hayat için en gereklilerinden biri "Su" molekülüdür. Su, Dünya üzerindeki hayatın devamı için var edilmiş bir mucizedir ve bilinçli bir tasarımdır.

Suyun, niçin diğer tüm sıvılardan farklı davrandığı, ya da neden normal davranmadığı, materyalist hiçbir kimsenin cevaplayamayacağı bir sorudur. Suyu diğer tüm sıvılardan farklı kılan bu olağanüstü özellikleri, suyun hayat için özel tasarlanmış olduğunu göstermektedir (Henderson, 1958). Başka hiçbir gezegende böyle bir su kütlesinin olmaması, sadece Dünya üzerinde bulunması elbette bir tesadüf değildir.

Suyun hayata uygun kusursuz tasarımı, tesadüflerle açıklanamayacak kadar karmaşık ve mükemmeldir. Elbette böyle mükemmel bir eser, ancak üstün bir akıl ve sanatkârın eseri olabilir. İşte bu üstün akıl sahibi ve sanatkâr ise, âlemlerin Rabbi olan Allah'tır (C.C).

KAYNAKLAR

1. Atabey, E. Tıbbi Jeoloji. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları, 88, 210 s, Ankara, 2005.
2. Atkins, P. W. Molecules, A Division of HPHLP, New York, s. 23, 1987.
3. Balkır F., Suyun Kusursuz Yapısı, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi. http://yaratilis.com/index.php/suyun-kusursuz-yapisi, 2015.
4. Barbara, H., Ferreira, P., Water and Salt; The Essence of Life: The Healing Power of Nature Paperback – January 1, 2003.
5. Baysal, A., Genel Beslenme Bilgisi. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi. Ankara, 1989.
6. Btd, Araş. ve Yazı Grubu, Su, Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi Eki, Kasım 2005.
7. Cavalleri, M., Local Structrue of Hydrogen-Bonded Liquids, Stockholm Universty, 2004.
8. Colinvaux, P., 86, Ecology, John Wileyand Sons. İnc. s. 508-511, 1986.
9. Coşkun, M., Tübitak, Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım, 2005.
a. Denton, M., The Wonder of Water: Water's Profound Fitness for Life on Earth and Mankind (The Privileged Species Series), Sept. 11, 2017.
10. Gleick, P.H., Water Resources. In Encyclopedia of Climate and Weather, ed. by S. H. Schneider, Oxford Univ. Press, New York, Vol. 2, pp. 817-823, 1996.
11. Gül, Ş., Su Kalitesi ve Kimyası, Çukurova Üniversitesi, Adana, 1998.
12. Henderson, L., The Fitness of the Environment, Beacon Press, s. 105, 1958.
13. Hımes, J.H., Anthropometrics Assessment of Nutritional Status. New York: A John Wiley and Sons. Inc. Publication, 1991.
14. Kılıç, Ö., TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, 556. Sayı Eki, Mart, 2014.
15. Mutluay, H., Demirak, A., Su Kimyası, İstanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. İstanbul, 1996,
16. Needham, A. E., The Uniqueness of Biological Materials, ISBN: 978-0-08-010748-6, University Lecturer in Zoology, Oxford, 1965.

17. Nelson, D.L. and Cox, M.M., Lehninger Principles of Biochemistry, International Edition, Chapter 2, Water (7th edn) New York, 1328 pp, ISBN 9781319108243 (2017).
18. Ocak, M. E. Anonim, Yaşanabilir Gezegenler, 2014.
19. Özer, Z., Su Döngüsü, Yeni Ufuklara, Tübitak, Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2005 Sayısı Eki, s.19.
20. Perrot, P., A to Z of Thermodynamics. Oxford University Press. ISBN 0-19-856552-6., 1998.
21. Petrucci, H., Madura, B., Çev. Edt: Uyar, T., Aksoy, S., İnam, R., Rutherford Atom Modeli, Genel Kimya, İlkeler ve Modern Uygulamalar, Palme Yayıncılık, 10. Baskı, s. 42, 2015.
22. Petrucci, H., Madura, B., Çev. Edt: Uyar, T., Aksoy, S., İnam, R., Moleküller Arası Kuvvetler, Sıvılar ve Katılar, Genel Kimya, İlkeler ve Modern Uygulamalar, 10. baskı, s. 501, 2015.
23. Seager, S., Exoplanet Habitability, Science, Cilt 340, s. 577, 2013.
24. Tanyolaç, J., Limnoloji, Hatipoğlu Yayınları, Ankara, s. 16, 2011,
25. Wikipedia, https://tr.wikipedia.org/wiki/Su, 2018.
26. Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Water-cycle, 2018,
27. Yalçın, B. Su Dünyası Dergisi, DSİ Vakfı, Sayı:156, s.17, Temmuz-2016.

CHANGES IN CHROMOSOMES DO NOT SUPPORT EVOLUTIONIST VIEW

Med. Dr. Selçuk ESKİÇUBUK

Kütahya OSGB, AÜTF, Genel Cerrahi Uzmanı, Kütahya, Türkiye

drselesk@gmail.com

Abstract

Today, evolutionist views have the assumption that living species have been revealed from a species by natural selection, as stated by Darwin, who suggested it for the origin of species. For example, it has been claimed that human and monkey species are originated from the same common ancestor in a phylogenetic tree. So many technological developments, especially in genetics, have occurred after Darwin. Since his time, chromosome numbers and genes of so many living species were determined. It has been shown that monkeys have some 48 or some 42 chromosomes whereas humans and Molly fish have 46 chromosomes (as equal numbers). These were not known during Darwin's time. Medical geneticists observed that the numerical changes in human chromosomes usually cause abortions of the fertilized egg or the disabled fetus. In some cases, chromosomal changes result in some births of diseased babies. Additionally, chromosomal changes result in spiritual and social disfunctions. As a result, it was impossible to originate human and monkey species from the same common ancestor from the point of view of medical genetics. In this presentation, chromosomal changes such as triploidy, tetraploidy, trisomy will be discussed in relation to abnormalities such as those mentioned above, so that how these events do not support the Darwinian evolution view is expressed.

Key Words: Natural selection, Monosomy, Trizomi, Chromosomal change

KROMOZOM SAYISI FARKLILIKLARI EVRİM GÖRÜŞÜNÜ DESTEKLEMİYOR

Tıp Doktoru Selçuk ESKİÇUBUK

Özet

Günümüzdeki evrimci görüşler Darwin'in türlerin kökeni için ileri sürdüğü "doğal seçilim" yoluyla bir türün değişerek başka canlı türlerinin meydana getirdiği kabulüne sahiptirler. Mesela, maymunların ve insanların evrim ağacındaki ortak bir atadan ayrılarak yeryüzünde var oldukları iddia edilir. Darwin'den sonraki teknolojik ve bilimsel gelişmeler özellikle de genetik bilimi öylesine çok gelişmiştir ki, insan ve maymundaki kromozom sayıları, genleri incelendiğinde, goril, şempanze ve maymunların 48 kromozomu, Rhesus maymununun 42, buna mukabil Moli balığı ve insanın ise eşit sayıda yani 46 kromozomlu oldukları tespit edilmiştir. Darwin zamanında bunlar bilinmiyordu. Tıbbi genetikçiler insan kromozomlarında sayısal değişiklikler meydana geldiğinde döllenmiş yumurtanın çoğunlukla düşükler ile dışarı atıldığını, hayatın son bulduğunu, doğanların ise özürlü doğup ilk aylar içinde öldüklerini gördüler. Çok az sayıdaki bazı özel kromozomlarda meydana gelen değişikliklerde ise hastalıklı bireyler doğmuştur. Kromozomlardaki sayısal değişiklikler, insanda bedensel bozukluklar dışında, ruhsal ve sosyal açıdan iyilik halinin kaybolmasını da netice verdiler. Sonuç olarak evrimcilerin iddia ettikleri gibi insan ve maymunun ortak bir atadan ayrılarak meydana gelmesi Tıbbi Genetik açıdan imkansızdı. Bu bildiride örnekleriyle triploidi, tetraploidi, monosomi, trisomi v.b gibi sayısal değişim gösteren vakalar üzerinden nasıl yaşamla bağdaşmadığı, yaşayan çok az sayıdaki insanların ise sağlıklarını kaybedip hangi hastalıklarla birlikte yaşam savaşı verdikleri üzerinden kromozom sayılarının Darwinci evrim görüşünü nasıl desteklemediği anlatılacaktır.

Anahtar kelimeler: Doğal seçilim, Monosomy, Trisomy, Kromozomal değişim

GİRİŞ

İnsan kromozomlarını inceleyen bilim dalına SİTOGENETİK adı verilmektedir. Kromozomlar üzerinde Gen adı verilen DNA parçaları vardır. Bunların sayıları 25 bin civarındadır.(5)Genlerin bir kısmı yaşam için gerekli proteinlerin kodlanmasıyla görevlendirilmişlerdir. Kişinin taşıdığı tüm genetik bilgiye ise

Genom denir. İnsan genomunun %2'sinden daha azı protein kodlayan genlerdir, kalan diğer bölümlerin ise bir kısmının halen daha görevleri tam olarak aydınlatılmış değildir.

İnsan kromozomları ilk olarak 1879'da Arnold tarafından tümör hücrelerinden elde edilmiştir.1882'de ilk olarak Flemming tarafından fotoğraflanmıştır. (2).Winiwarter, 1912 de kromozom sayılarının erkeklerde 47, dişilerde 48 olduğunu iddia etmişti(1)

Painter tarafından 1923'de İnsanda 48 kromozom olduğu ileri sürülmüştü. İnsan kromozom sayısının 48 değil 46 olduğu ise kesin olarak 1956'da Tjio ve Levan tarafından saptanmıştır. Gen kavramı 1941 de, DNA'nın keşfi ise 1953 de olmuştur(6).Kromozomları boyama/bantlama yöntemleri de 1970 yıllarında bulunmuştur(15)

Darwin(1809-1882) zamanında kromozomlar, genler, DNA, ve mutasyonlar bilinmiyordu. O, bir biyolog ve doğa tarihçisi idi, Galapagos adalarında hayvanları ve bitkileri gözlemlemişti. Onun döneminde hücre genetiği, kromozomlar, genler, prokaryot, eukaryot hücreler, hücre içi organeller bilinmiyordu.1859 yılında "Türlerin kökeni" isimli kitabı yazdı. Bir türden başka bir türün meydana geldiğini ileri sürdü ve bunu "doğal seçilim" adını verdiği bir kavramla açıkladı.

Bugün yapılan genetik araştırmalar göstermiştir ki bitki olsun hayvan olsun her bir canlının hücre çekirdeklerinde kromozom adı verilen kalıtımsal bilgiyi taşıyan parçacıklar vardır. Kromozom sayıları her tür için sabittir. Mesela goril, şempanze ve maymunlarda 48, Rhesus maymununda 42, Moli balığı ve insanda ise 46 kromozom bulunur.

Evrimcilerin ileri sürdüğü "evrim ağacına" göre yeryüzünde hayatın başlangıcı tek bir hücredir. Bu ilk hücre; cansız maddelerin tesadüfen, kendi kendine bir "Kimyasal evrim" geçirmesiyle meydana gelmiştir(3).Tesadüfen ortaya çıkan bu tek hücre, gelişerek ve farklılaşarak diğer canlıları meydana getirmiştir. Hayali evrim ağacının iki dalı vardır:

Bir dalı bitkiler âlemini temsil etmektedir. Bu dalda çalı formundaki ağaçlardan zamanla "buğday, arpa ve mısır gibi" tek çenekli olarak ifade edilen bitkiler meydana gelmiş olduğuna inanırlar.

Ağacın diğer dalı da kendi içerisinde küçük dallara ayrılarak; "balıktan başlayıp, kurbağa, yılan, tarla faresi, koyun, keçi, at, köpek, maymun, insan" şeklinde bir sıra takip ettiğini, bütün bunların tesadüfen ve gelişigüzel ortaya çıktığını ifade ederler(7,9).

1. İNSAN HÜCRELERİNİN KROMOZOMLARI

İnsan vücudunda yaklaşık 38 trilyon hücre (Bianconi, vd., 2013), 200 den fazla hücre çeşidi vardır (Fu vd, 2017). 200 den fazla hücre çeşidi vardır. Bunların bir kısmı eşey hücreleridir. İnsan hücrelerinde her kromozomdan iki tane bulunur, yani kromozom 1'den iki tane, kromozom 2'den iki tane, vb. Kromozomların yirmi ikisi (1'den 22'ye kadar) 'otozomal' kromozom bulunur. Diğer kromozomlar (X,Y) ise 'gonozomal(eşeysel)' kromozomlardır. Erkeklerde X ve Y, dişilerde ise iki adet X kromozomu bulunmaktadır.

İnsana vücut hücrelerinde normalde 23 çift yani diploid (2n=46) kromozom bulunur. Yirmi üç kromozoma haploid (n), adı verilir. Yirmi üç (n) kromozomun katlarının bulunması durumuna ise öploidi denir, iki katı ise diploide (2n=46) olarak isimlendirilir.

İnsanda Y kromozomu tüm genomun yaklaşık %2– 3'ünü oluşturur.(14)

1.1. İNSAN VÜCUDUNDAKİ EŞEY HÜCRELERİ

Eşey hücreleri doğumda 700 bin - 2 milyon arasında iken olgunluk çağında sayısı 400 bine iner, hayat boyu da en fazla 500 tanesi olgunlaşır.

Dişi eşey hücresi 150-200 mikron çapında, besin maddelerinden çok zengin, büyük bir hücredir.

Erkek cinsiyet hücresinin ise baş bölümü 4,6 mikron, kuyruk bölümü de 50 mikron boyundadır. Babadan çocuğuna geçecek olan bütün kalıtsal özellikler baş bölümü içinde genlerde kodlanmış olarak bulunur.

Bu iki hücrenin birleşmesiyle oluşan zigotun anne karnında başlayan serüveni doğuma kadar bir halden bir hale değişerek devam eder. 9 ay 10 günlük bu misafirlik süresi sona erince de anne karnından doğar ve dünyaya gelir.

1.2. DÜŞÜKLER VE SAYISAL ANOMALİLER

Genelde gebeliklerin yaklaşık %15'i (1/8) düşükle sonlanır. Yalnızca kanda yükselen gebelik hormonları(beta hcg)ile kendini gösteren "Kimyasal gebeliklerde" ise bu oran %50 dir. Düşüklerin oluşumunda birçok neden rol oynar, önemli bir bölümünden de kromozomlardaki bozukluklar sorumludur. Dünyaya böyle kusurlu bebeklerin gelmemesi düşükler sayesinde azdır. Onun için bu tür anomalili düşükler üzücü değil, sevindiricidir.

Kromozomal bozukluklar genellikle ölümcül olup canlı yenidoğanlarda görülme sıklığı %0.5-0.7 arasındadır. Sıklıkla gebelik ilk 3 ayı içinde, istemeden olan düşüklerle gebelikler son bulur.(13)

2. KROMOZOMLARDAKİ SAYISAL DÜZENSİZLIKLER

Tek bir kromozomdaki sayısal değişikliklere "Anöploidi" denir, eğer bir kromozom sayısal olarak eksik ise" Monozomi," fazla olması durumuna da kromozomun sayısına göre" Trizomi, Tetrazomi " denir.(6,2)

İnsandaki Yirmi üç (n) kromozomun katlarının bulunması durumuna ise öploidi denir, iki katı ise diploide (2n=46) olarak isimlendirilir. Bu insanın normal yapısıdır. Ama bu kromozomlar üç katına çıkarsa triplodi(69), dört katına çıkarsa teraploidi(92) denir. En çok karşılaşılan tip anormallik triplodi dir.

2.1. TRİPLOİDİ

Poliploidin en sık karşılaşılan tipidir, 69 kromozom vardır. Triploidili bebek taşıyan kadınların gebelikleri sıklıkla düşükle veya ölü doğumla sonuçlanır. Mesela Mol gebelik(üzüm gebeliği) te 2 erkek eşey hücresi 1 yumurta ile birleşir 69 kromozomlu anormal bir gebelik oluşur. Bebeğin beslenmesiyle ilgili hücreler kontrolsüz olarak çoğalır. 16 haftada düşükle sonuçlanır(18) Ender olarak triploidili olarak hayata gelen bebekler de bir sene içinde kaybedilir. (4)

2.2. TETRAPLOİDİ

92 kromozom vardır, düşüklerle son bulur eğer doğarsa da çok ağır hastalık tablosu ile doğar ve ölürler.(19)

2.3. MONOSOMİ

Bir(1) kromozom eksikliği vardır. Otozomlardaki monozomi insan ve diğer hayvanlarda genellikle yaşamla bağdaşmaz. Kısmi monozomiler ise ciddi hastalıklara sebebiyet verir. Mesela monosomi 7 de ağır kan hastalıkları görülür.

a-CRİ Du Chat sendromu (kedi miyavlaması)

Sadece kromozomunun bir kısmını kaybederek kısmi monozomi gösteren ve hayatta kalan bireyler bulunmaktadır. Bu durum, parçalı delesyonlar olarak adlandırılır. 1963'te, ilk kez Jerome Le Jeune böyle bir vakayı rapor etmiştir. 5. kromozomun kısa kolunun küçük bir kısmının eksik olduğu bu vaka olarak tanımlanmıştır. Görülme sıklığı 1:20000 ile 1:50000 arasında değişir. Ölüm oranı yüksek olan bu sendroma sahip olguların %75-90'ının hayatın ilk yılı içinde kaybedildiği bildirilmiş olmakla birlikte ellili yaşlara dek yaşayan olgular bildirilmiştir.(12,11).

Yenidoğan döneminde düşük doğum ağırlığı, kedi miyavlaması şeklinde tiz ve yüksek sesli ağlama, geniş yüz ve burun köprü, şaşılık, adale tonüsü azalması, küçük çene, küçük kafatası ve ciddi zeka geriliği

görülür. Hiperaktivite, agresyon, kendine zarar verme, seslere aşırı duyarlılık gibi davranışsal problemler, sendromun diğer klinik özellikleridir.

b- Turner sendromu(45,X)

X kromozomunun bir kısmının veya tamamının yokluğu sebep olur. (X) kromozomundaki anomalinin tipi total kayıp, kısa veya uzun koldaki kısmi kopmalar, izokromlar, çeşitli mozaizmler gibidir. (45,X) yapısındaki döllenmiş yumurtların %95-98 düşükle sonuçlanır. Doğmuş olanlar da kısa boyludurlar. Şaşılık ve işitme kaybı, kalçada gelişim bozukluğu, omurgalarda eğrilik, sırtta kamburluk ile öğrenme güçlüğü, ileri yaşlarda adet görmeme şikayetleriyle doktora götürülürler.Doğanlar mevcut kalp damar hastalıkları nedeniyle erken yaşta ölmektedir.

2.4. TRİSOMİ

İnsan embriyolarında en sık görülen genetik anomalidir. Bu insanlarda 46 değil 47 kromozom bulunur. Her hangi bir kromozomun fazladan bir üçüncü kopyasının olması durumudur. Somatik kromozomlardan 13, 18 ve 21. kromozomların trizomisi dışındaki otozomal kromozomlardaki sayısal anomaliler genelde ölümcül seyreder, yaşamla bağdaşmaz, yaşayanlarda da ağır fiziksel/zihinsel bozukluklar vardır. Mesela Trisomi 8 Mozaizm li literatürde 120 vaka bildirilmiştir.

Genetik anomaliler sebebiyle normal çiftlerde döllenen yumurtaların yaklaşık %30 ila %40'ı rahim içine dahi yerleşmeden gizli düşük halinde kaybedilmektedir. Her anormal gebelik doğumla sonuçlansaydı dünyanın hali nasıl olurdu? Bu gizli düşükler tesadüf müdür, yoksa ilahi bir seçim midir? En çok görülen trisomi anomalileri neden yalnız (21, 18 ve 13.kromozomlarda) oluyor, diğer kromozomlarda olmuyor? Bir tür içinde bir fazla kromozom kopyası bile o türün çocuklarında bambaşka özelliklerin ortaya çıkmasına, asıl özelliklerinin kaybına neden olmaktadır.

2.4.1. Down sendromu(Mongolizm)

%96 olguda mayoz bölünme esnasında 21.kromozom çiftinin birbirinden ayrılamaması sonucu gamette fazladan bir ek kromozom bulunmasıdır yani 3 kopyası vardır (trizomi 21). Olgularının % 90'ında bu anomali anneden gelir. Down sendromunun görülme sıklığı yaklaşık 600 ila 800 canlı doğumda bir olarak kabul edilmektedir.(6,13,8,10)

Sürekli gülümseyen bir yüz ifadesine sahip olmaları ile onları tanırız. Ülkemizde 70 bin Dünyada 6 milyon Down sendromlu birey var. Onlar bizlerden genetik olarak farklı,1 kromozom daha fazla taşırlar. Hem kızlarda hem de erkeklerde görülür.

Çekik küçük gözler, basık burun, kısa parmaklar, kıvrık serçe parmak, kalın ense ile hafif veya orta derecede zeka geriliği klasik özellikleridir. Kalpleri, gözleri, bağırsakları ve en önemlisi bağışıklık sistemleri onlara yetmiyor. Acı çektiğini belirtemez, bir yerlerinin ağrıdığını söylemez ve, dert yanmazlar, sadece gülümserler onlar.

2.4.2. Edward sendromu(Trisomi 18)

18.kromozomdan 3 kopya vardır. Canlı doğumlar arasında Down sendromundan sonra en sık görülen trizomi sendromudur. Yenidoğanlarda 3/10.000 sıklıkta görüldüğü belirtilmiştir. Kız çocuklarda 3 kat daha fazla görülmektedir. Çoklu sistem anomalisi vardır. Anne karnında başlayan gelişme geriliği, küçük alt çene, küçük kafa, düşük kulaklar, doğuştan kalp rahatsızlıkları, mide- barsak sistemi, boşaltım sistemi ve el-kol-ayak anomalileriyle dünyaya gelirler. Büyük çoğunluğu anne karnında veya yaşamın ilk günlerinde ölürler, ender olarak da 1 yaş üstüne kadar yaşayabilirler.(6,13,5,10)

2.4.3. Patau sendromu(Trisomi 13)

Yaklaşık 5000 canlı doğumda bir görülen ağır bir hastalık tablosudur. Trizomi 13 ile doğan çocuklar genellikle kör ya da sağırdır olur ve genellikle kalp yetmezliği veya solunum yetmezliğinden çok erken ölürler. Tedavi edilemeyen ağır kromozomal bozukluklardan biridir

Doğan bebeklerin %95 i ilk yılda kaybedilir. Zeka geriliği, beyin ve kalp yapısında bozukluk, yarık damak,tavşan dudak,ufak çene, kulak şekil bozuklukları ve fazla el ve parmağı görülür.(6,13,10)

2.4.4. Klinifelter sendromu(47,XXY)

Hastaların %80 kadarını klasik tip olarak adlandırılan bir x kromozom fazlalığı olan 47,XXY karyotipi, geri kalan %20 kadarını ise 46,XY/47,XXY, mozaik formudur. Erkeklerde en sık görülen seks kromozom bozukluğudur. Çarpık parmak, yarık damak, kasık fıtığı ve kalpte yapısal bozukluklar görülür. Öğrenme ve algılama sorunları görülür. Hastaların bazı rahatsızlıkları ergenlik döneminde belirgin olmaya başlar.

SONUÇ

Bilim önce gözleme dayanır sonra laboratuarda araştırma ve deneylere dayanır. Bugün ileri derecede gelişmiş hücre genetiği laboratuvarları var, yapılan çalışmalar kromozom sayılarında artış veya eksilişin ortaya çıkardığı patolojik durumları ortaya koyuyor. Kromozom sayısal değişikliğin dışında kromozomal veya mitekondriyal DNA'larda meydan gelen mutasyonların da ağır hastalıklar meydana getirdiği bilinmektedir.

Bugün cansız maddelerin uzun bir "kimyasal evrim" geçirmesiyle ilk canlının heterotrof bir organizma olarak meydana geldiğini iddia etmek bilimsel değildir. Mevcut gelişmiş laboratuarlara rağmen bu iddia gerçekleştirilememiştir, Bukadar bilimsel gerçekler ortada iken “kimyasal evrimi” savunmak anlamsızdır.

Bugünkü genetik bilgiler insanların 46 kromozomlu olduğunu gösteriyor. Bu kromozom sayılarında herhangi bir artış ve eksilme ya kendi kendine düşüklerle sonuçlanmakta ya da doğanların çoğu erken yaşlarda ölmektedir. Çok az bir kısmı da beraberinde getirdiği yapısal bozukluklar ve hastalıklarla yaşamaya çalışmaktadır.

Evrimcilerin iddia ettikleri gibi insan ile maymunun, ortak bir kökenden/soydan ayrılarak gelişmeleri mümkün değildir. Çünkü İnsanların 23 çift (46 adet) kromozomu varken, şempanzelerin (aslında tüm şempanzeler, goriller ve orangutanların) 24 çift (48 adet), Rhesus maymunun ise (*Macaca mulatta)* 42 kromozom bulunmaktadır. İnsan ile maymunun ortak atasının kromozom sayısı kaçtır? İnsanın kromozom sayısı ortak atadan ayrılırken artmış mıdır, azalmış mıdır? Maymunların kromozom sayıları nasıl olmuşta insandan 2 fazla olmuştur? Bu artış veya eksilmeler aynı anda bütün dişi ve erkek ortak atada nasıl meydana gelmişlerdir? Evrimciler bu sorulara asla bilimsel cevaplar verememişlerdir.

Kromozomların artmasından veya eksilmesinden, genlerin mutasyonundan bugüne kadar daha mükemmel bir tür oluşmamıştır. Daha zeki, daha güçlü dahi bir canlı görülmemiştir. Dişi at yani kısrak(64 kromozom) ile erkek eşeğin(62 kromozom) çiftleşmesinden olan katırda ise (63 kromozom) vardır ama o da kısırdır. Erkek at ile dişi eşek çiftleşirse yine bir melez olur ona Bardo veya Ester adı verilir.

Bazı türleri kromozom sayılarının aynı ya da yakın olması demek türlerin de birbirine benzeyeceği anlamına gelmez. Örnek: İnsan ve Moli balığı. Bu iki türün kromozom sayıları aynı olmasına rağmen tamamen farklı iki canlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Demek ki kromozom sayısı ile canlıların arasında akrabalık ilişkisi kurmak doğru değildir. Çünkü: insandaki 46 kromozomun üzerindeki genler ile Moli balığının 46 kromozomunun üzerindeki genler birbirinden tamamen farklıdır. Farklı olduğu için de iki farklı canlı meydana gelmiştir/gelmektedir. Kromozom sayısının aynı olması demek kromozom içeriklerinin aynı olması anlamına gelmemektedir.

İnsanlardaki kromozom sayılarında artış veya eksilmeler düşükler, ağır hastalıklar ortaya çıkarırken “tesadüfen, kendi kendine “yeni bir türün meydana gelmesi” nasıl olabilir? İnsanda kromozomal değişiklikler olduğunda bütün güzel özellikler daha da gerilere gitmiştir. İnsanlar kromozomların ötesinde ruh, akıl, kap, vicdan, sevgi, merhamet, sabır, hayal ve 6. his gibi duygulara sahip bir varlıklardır

Darwin, kromozomların yapısını, sayılarını, DNA'yı, RNA'yı genleri, sayısal ve yapısal anomalileri, mutasyonları bilmeden "doğal seleksiyon" adını verdiği sihirli bir kelime ile "bir türden başka bir türün oluşumunu" açıklamaya çalıştı. Ancak Darwin'den sonra gelişen bilim ve teknoloji, onun söylemlerinin kanıtlarını ne biyolojik olarak ne de fosil olarak asla bulamadı. Bugün bu kadar bilimsel gerçekler ortada iken "bir türden başka bir türün doğal seçilimle türemesi" ni inadına savunmak, artık bilimsellik değil ideolojik bir saplantıdır. Materyalist görüşlere kılıf olarak bilim kullanılmakmaktır.

Öyleyse bütün evrenin ve canlıların: 1-Zaman ve mekandan bağımsız,2-Başlangıcı ve sonu olmayan, 3-Hiçbir şeye muhtaç olmayan, 4-Doğurmayan, doğurulmayan,5-İlim, kudret ve hikmet sahibi olan, 6-Bir tek Yaratıcı tarafından yaratıldığını kabul etmek akli ve mantıki tek yoldur.

KAYNAKLAR

1. Başaran, S.,Istanbul Ünv.Tıbbi genetik, https://www.slideserve.com/alexis/temel-sitogenetik-ve-nomenklatur-d-nden-bug-ne-kromozom-analizleri
2. Candemir, Z., Tıbbi genetik uzmanı, Düzen labarauvarı https://www.duzen.com.tr/workshop/2005/dr_zuhal_sitogenetik.pdf
3. Ersöz, N., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Evrimsel Tıp Ekibi, https://evrimseltip.org/2016/03/18/ilk-organik-molekuller-koaservat-ve-kimyasal-evrim-uzerine/
4. Gökçimen, A., insan doğum defektleri-konjenital anomaliler-konjenital malformasyon Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı www.akademik.adu.edu.tr/fakulte/med/webfolders/File/Dersicerikleri/KonjenitalMalor
5. Güneş, C., Göksügür, B.S., Bekdaş, M., Demircioğlu, F. Okmeydanı Tıp Dergisi 31(2):109-111, 2015 doi:10.5222/otd.2015.109 http://www.journalagent.com/okmeydanitip/pdfs/OTD_31_2_109_111.pdf
6. Korkmaz, T., Adıyaman Üniversitesi Sağlık hizmetleri MYO: Sitogenetik https://www.slideshare.net/Deniz_Tastemir_Korkmaz/sitogenetik
7. Küfrevioğlu, İ., Bilimsel açıdan yaratılış, Atatürk Üniversitesi İlahiyat fak.de konferans,2017, A. Üniversitesi, Fen Fakültesi, Kimya bölümü, Biyokimya
8. Nur, B., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Pediatrik Genetik BD. 3.çocuk genetik simpozyumu,11-13 Ekim 21017 www.cocukgenetik2017.com/gorseller/files/3cocukgenetik.pdf
9. Özdemir, B., İnsanın evrimi https://www.slideshare.net/evrimagaci/nsann-evrimi-bilgesu-zdemir
10. Saltuerk, M., The Institute for Genetics of the University of Cologne https://saltuerk.wordpress.com/2017/03/21/kromozomal-hastaliklar-trizomi-21-trizomi-18-ve-trizomi-13/
11. Şen, T, A., Melek, H., Köken N., İmirzalıoğlu, N. http://www.guncelpediatri.com/makale_764/Cri-Du-Chat-Sendromu-5p-Delesyonu-Saptanan-Bes-Aylik-Kiz-Olgu-Olgu-Sunumu
12. Tepe, B., Kromozom Mutasyonları: Kromozom Sayısı ve Düzenindeki Değişiklikler http://www.bektastepe.net/course-slides/8-kromozom-mutasyonlar.pdf
13. Yayla, M., Genetik danışma ve genetik tarama www.muratyayla.com/default.asp?CatId=46 Yiğin, K.A. ve ark., Y kromozomu mikrodelesyonları ve erkek infertilitesi
14. http://www.journalagent.com/androloji/pdfs/AND_18_65_126_129.pdf.
15. Kromozom analiz yöntemleri, //aves.comu.edu.tr/ImageOfByte.aspx? Resim=8&SSNO= 2&USER=805
16. Bianconi, E., Piovesan, A., Facchin, F., Beraudi, A., Casadei, R., Frabetti, F., Vitale, L., Pelleri, M., C., Tassani, S., Piva, F., Perez-Amodio, S., Strippoli, P., Canaider, S., An estimation of the number of cells in the human body. Ann Hum Biol, 2013; 40(6): 463–471
17. Fu, X., He, F., Li, Y., Shahveranov, A., Hutchins, A.P., Genomic and molecular control of cell type and cell type conversions. Cell Regeneration 6 (2017) 1-7
18. http://www.aliosmankoyuncuoglu.com/mol-gebelik-nedir-nasil-olusur
19. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0031393913001248#fig0015

FINE-TUNING IN CREATION

Dr. Taşkın TUNA

Çevre Bakanlığı

taskin.tuna@gmail.com

Abstract

We find more experimental evidence that the Big Bang occured roughly 14 billion years ego.

Given that space and time came into existence at the cosmic creation event, we know someting about the Big Bang process.

From a scientific standing point, the cosmic beginning was not just the beginning of matter and energy but the beginning of space and time as well. In other words, space and time were created when the universe began.

Can we say that the universe was created out of nothing? The answer depends on the definition of “nothing”! Similarly, scientists, theologians and philosophers have different definitions of “nothing” depending on the context.

In the beginning, time may be defined as t=0, which is called the Planck era. Physicists explain this time is $t=10^{-43}$sec., the size of space is $s=10^{-33}$ cm., density of matter is $d=1094gr/cm^3$, and temperature is T=1032 K°.

It is believed that these constants are obviously far beyond the human mind.

One can easily find approximately 1000 “âyet” (verses) in which the Quran emphasizes the fine tuning in the whole universe.

In this presentation, we will try to consider the framework from micro cosmos to macro cosmos for physical forces which govern the matter and energy, particularly the strong, electromagnetic, weak and gravitation forces.

The first law of thermodynamics says the total amount of matter and energy within the universe, can neither be increased or decreased.

This fine-tuning, however, serves the needs of physical life as we know it. Such fine-tuning certainly suggests that the universe may have been designed not just for any kind of life but for human life in particular.

Key Words: Big bang, Quran

YARATILIŞIN HASSAS DENGELERİ

Dr. Taşkın TUNA

Özet

Bilindiği gibi Evrenimiz, zamanımızdan yaklaşık 14 milyar yıl önce “Big Bang” denilen ve Türkçemize de “Büyük Patlama” şeklinde tercüme edilen müstesna ve muhteşem bir yaratılmışla vücud bulmuştur. Hakikatte, Big Bang’a patlama demek yanlış olacaktır; zira tam sıfır anında o sonsuz küçük noktada her hangi bir bomba veya mayın gibi patlayıcı bir madde yoktur ki, bir patlamadan söz edilebilsin.

Yaratılışı sadece maddesel nesnelerin yoktan varlığa geçiş süreci olarak değerlendiremeyiz. Maddenin yanında enerji, boyutlar, zaman, fiziksel kuvvetler ve sâbitlerle süreç, eksiksiz ve mükemmel bir tasarımın göz kamaştırıcı dengeleriyle tamamlanmıştır.

Başlangıç zamanının t=0 anından itibaren Planck değerlerinin zamanda, 10^{-43} saniyeden, mekânın 10^{-33} cm. den; sıcaklığın 1032 dereceden, yoğunluğun 1094 gr/cm^3 den başlaması ve boyutların da dört boyutlu olarak programlanması; insan zihninin kavrayış kapasitesinin çok ötesindeki sarsıcı sonuçlardır.

Saniyenin çok çok kısa aralıklarında neler olup bittiğini öğrenmek çağımızın insanlarına hem büyük bir sorumluluk ve hem de Yüce Allah'ın eşsiz bir lütfu olarak kabul edilmelidir.

Bir görüşe göre, şanı yüce Kur'ânda 1000 adet olarak varlığı bilinen kevnî âyetlerin zamanımızın bilimsel gerçeklerinin sonuçları ile yeniden yorumlamak, böylece yaratılış, uzay, güneş, dünya ve gezegenlerden oluşan muazzam büyüklükteki galaktik sistemlerin oluşum sürecini anlamak artık vazgeçilmez bir şart olarak karşımızdadır.

Biz bu çalışmamızda kevnî âyetler konusuna değinirken; mikro kozmostan makro kozmosa kadar uzanan geniş yelpazede atom altı parçacıkların yaratılış sürecindeki hassas dengeleri üzerinde de durmayı hedefledik. Bu amaçla gravitasyon, güçlü çekirdek kuvveti, zayıf kuvvet ve elektromağnetik kuvvetlerin doğa düzleminde olağanüstü bir mükemmellikle atomlardan moleküllere; moleküllerden yıldızlara; yıldızlardan galaktik sistemlere kadar uzanan uzun bir süreçte, Evrenimizin nasıl hassas dengelerle genişlemekte olduğunu vurgulamaya çalışacağız.

Uzayın bugünkü sıcaklık değeri -270 derecedir. Dünyamız, 4.5 milyar yıldan beri insanoğlunu misafir etmek için milyarlarca yıl beklemiş ve uzaydaki bu "soğuk" değere ulaşınca, ancak misafir kabul edilmiştir. Zaten tüm Kâinatın yaratılış sebebi ve hikmeti de insandır!

Anahtar Kelimeler: Büyük patlama, Kur'an

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz 2009 yılını Birleşmiş Milletler (BM) "DÜNYA ASTRONOMİ GÜNÜ" olarak kabul etti ve tüm üye ülkelerde astronomi ile ilgili etkinliklerin yıl boyunca sürdürülmesi tavsiyesinde bulundu.

Gerçekten dünya bilim tarihinin belki de en önemli buluşlarından biri, ünlü İtalyan bilimcinin 7 Ocak 1609 yılında kendi yaptığı bir teleskopla Jupiter gezegenini, gözlemesinden tam 400 yıl geçti. O zamandan bu yana astronomi ile birlikte fizik kimya, biyoloji, kozmoloji ve yer bilimleri dediğimiz atmosfer- jeoloji ve hidroloji olağanüstü gelişmelerle bilim tarihinin önemli buluşlarına ve keşiflerine katkıda bulundu. Nihayet insanlık Ay'a ayak bastı ve böylece uzay çağı başladı.

Bilim ilerledikçe bilmediğimiz ne kadar fazla konunun varlığını da idrak ettik. Her yeni keşif, aslında yeni keşiflerin ve araştırmaların sürdürülmesine neden olurken,

Mikrokozmostan, makrokozmosa kadar her yer ve zamanda akıl almaz bir nizamın; olağanüstü bir görüntünün ve şaşmaz bir plânlamanın nefes kesen sonuçlarının varlığına şahit olduk.

Nizam, intizam, denge ve ahengin sarsılmaz ve değişmez prensipleri, bize efsaneler kadar heyecanlı, masallar kadar meraklı ve destanlar kadar sarsıcı sonuçlarını sergilediler. Görebilen bir göz için tek bir maydanoz yaprağındaki hassas dengeler ve hikmetler bile ne kadar anlamlı, ne kadar muhteşemdir.

Aşağıda özet olarak sıralamaya çalışacağımız bu hassas dengelerin sadece birkaçını vereceğiz. Bunları arttırmak kuşkusuz mümkün ise de, biz sadece sınırlı sayıda olanlarını seçtik:

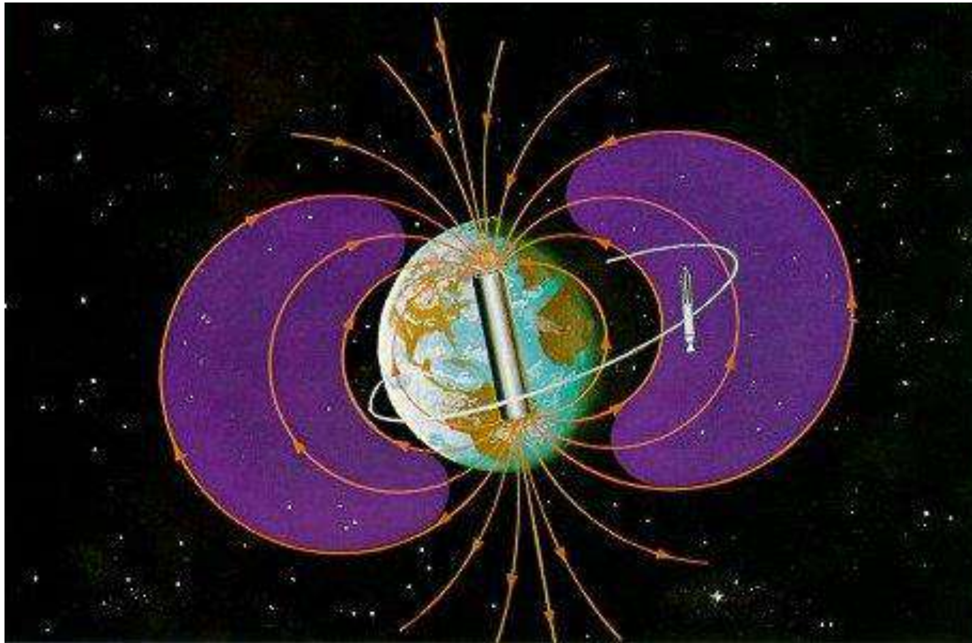
1. Eğer Sistemimizde birden fazla güneş olsaydı, ne olurdu? Cevap: Dünyanın yörüngesi alt üst olurdu.

2. Eğer güneşimiz şimdikinden daha yaşlı veya daha genç olsaydı neler olurdu?

Cevap: Daha genç olsaydı yakıt için gerekli olan kararlılığa erişemez; şimdikinden daha da yaşlı olsaydı o zaman da ışık ve ısısı azalmış olacaktı.

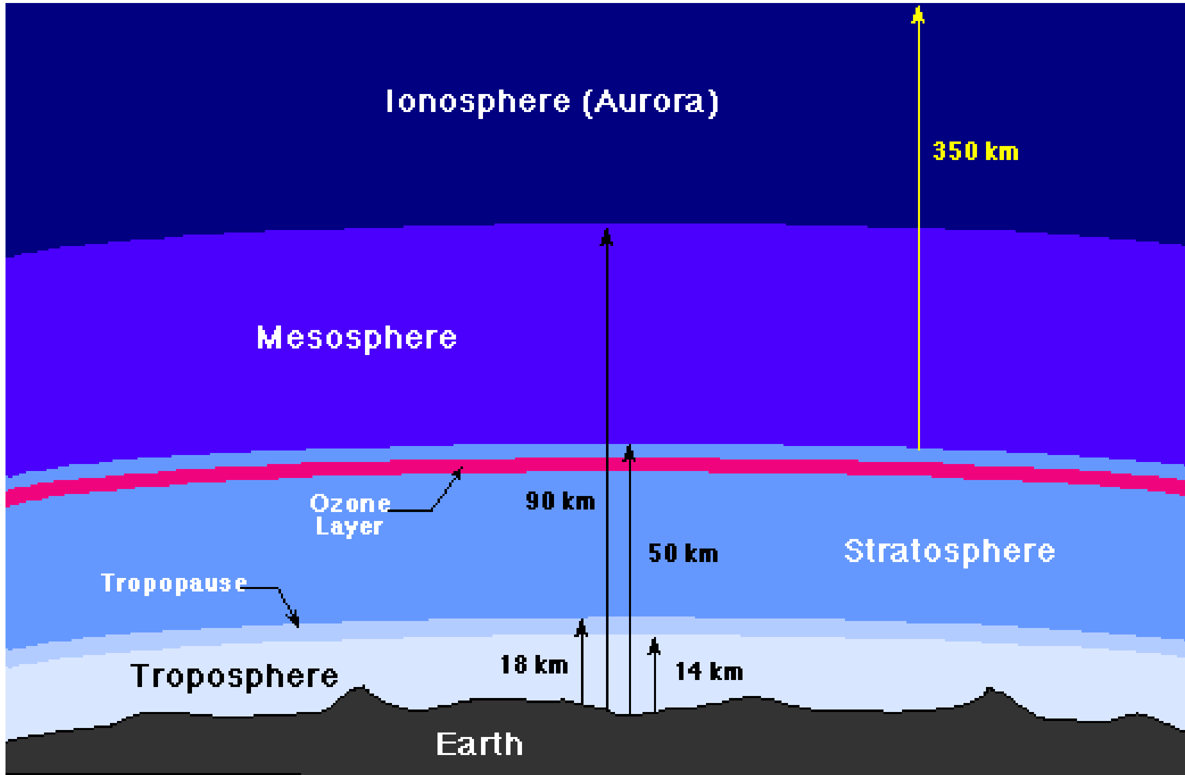
3. Güneşimiz şimdiki gibi Samanyolu Galaksisinin merkeze olan yakınlığı az ya da çok olsaydı ne olurdu? Cevap: Çok yakın olsaydı, enerjisi çok yüksek olacak, Dünya üzerinde hayat mümkün olmayacak, şimdikinden daha uzak olsaydı bu kez de çevresindeki gezegenlerin yapısını oluşturan kimyasal elementler değişik olacaktı.

4. Eğer Güneş, şimdiki kütlesinden daha ağır ya da daha hafifi olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha az olsaydı, çekim gücü azalacak ve yeryüzü yörüngesi bozulacak; daha fazla olsaydı bu kez de enerjisi artacak ve hayat çok zorlaşacaktı.
5. Eğer Güneşlimiz spektrumunda daha fazla kırmızı renk ya da daha fazla mor renk olsaydı ne olurdu? Cevap: Her iki halde de fotosentez denilen olay gerçekleşemez; ışık enerjisi bitkiler yardımıyla kimyasal enerjiye dönüşemez ve 'besin zinciri' denilen zincir oluşamazdı.
6. Dünyanın şimdiki kütlesi ve buna bağlı olarak çekim gücü şimdikinden daha fazla veya daha az olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha fazla bir çekimde günlük hayatın zorluğu bir yana; Arz çevresini tamamen kaplayan atmosfer tabakasında şimdi bulunan hassas oranlar olmaz; onun yerine amonyak gibi solunumu imkânsız gazlar egemen olurdu. Daha az bir çekimde ise Dünya atmosferinde su bulunamaz ve hayatın en önemli gereği eksik kalırdı.
7. Eğer Dünyamızın Güneşten olan uzaklığı şimdikinden daha fazla ya da daha az olsaydı ne olurdu? Cevap: Güneşten daha uzak konumda olan bir dünyada sular buz keser; daha yakın bir konumda ise kaynar sular her tarafı kaplardı.
8. Dünyanın kendi ekseni etrafındaki dönüş periyodu (24 saatlik periyod) şimdikinden daha uzun ya da daha kısa olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha uzun bir dönüş sırasında günlük sıcaklık değişimi çok fazla olacak, bitkiler aşırı don tehlikesine maruz kalacaklar; daha kısa dolanımda ise rüzgar hız, yön ve dağılımı çok kararsız değerlere ulaşacak; sonuçta atmosferin ayarı bozulacak hayat olumsuz yönde etkilenecekti .
9. Dünyamızın bir mağnetik alanı ve bu alan nedeniyle her iki kutup arasında kuvvet çizgilerinin mevcut olduğunu biliyoruz. Eğer mağnetik alan şiddeti şimdikinden daha az ya da çok olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha şiddetli bir mağnetik alanda mağnetik fırtınalar çok yüksek değerlere varır; daha düşük bir şiddette ise Güneşten uzaya püsküren zararlı elektrik parçacıklar, yeryüzüne ulaşır ve büyük tahribata neden olurdu.



Şekil 1. Aslına bakılacak olursa dünyamız dev bir mıknatıs gibidir. Mıknatıs özelliği arzın iç katmanlarındaki erimiş halde pek bol bulunan demir elementinden kaynaklanır. Böylece kuzey güney kutupları oluşmakta ve dünya etrafında tıpkı bir mıknatısta görüldüğü gibi kuvvet çizgileri nefis bir simetri ve muhteşem bir ahenkle yerlerini almaktadır.

10. Dünyanın yörünge düzlemi ile yaptığı açının 23^0 27’ olduğunu biliyoruz. Bu eğim şimdikinden daha fazla ya da daha az olsaydı ne olurdu? Cevap: Eğim açısının artması, yüzey sıcaklık değerleri arasındaki farkı büyütecek daha az eğim açısı aynı şekilde Arz yüzeyindeki sıcaklık dağılımını aşırı ölçüde değiştirecekti.
11. Dünyamıza gelen Güneş ışınlarının yüzeydeki yansıtma oranına ‘Albedo’ diyoruz. Bu oran %35 olarak ölçülmüştür. Albedeo oranının şimdikinden daha az ya da daha çok olması halinde ne olurdu? Cevap: Oran artarsa kutuplardaki buzullar artar, azalırsa ‘greenhouse’ denilen ser’a gazları, tüm atmosferi kaplar her iki durumda da iklim, yaşanamaz hale gelirdi.
12. Havada oksijen %22 oranında azot (nitrojen) ise %77 oranında bulunur. Eğer oksijenin nitrojene olan oranı şimdikinden daha az ya da çok olsaydı ne olurdu? Cevap: Her iki halde de yaşam imkânsız hale gelirdi.
13. Havadaki karbon dioksit ile su buharının bulunma oranı şimdikinden daha az ya da daha çok olsaydı ne olurdu? Cevap: Oranın artması veya azalması benzer sonuçları doğuracaktı. Her iki durumda da Dünyamız, iklim açısından yaşanmaz duruma gelirdi.
14. Atmosferde bulunan ve yerden yaklaşık 50 km yukarıda yer alan incecik bir ozon tabakası vardır. Bu ozon gazının miktarsı şimdikinden daha fazla ya da daha az olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha kalın bir ozon tabakası, yeryüzü sıcaklığını çok düşürecekti. Daha az orandaki ozon ise yüzey sıcaklığını aşırı derecede arttıracak, ultraviole (mor itesi) ışınlar fazlaşacak ve sonuçta hayat oluşmayacaktı.



Şekil 2. Atmosfer tabakalarının dikey kesiti. Bütün meteorolojik olaylar; kar, tipi, fırtına ve her çeşit yağış ilk tabaka olan ve yerden 14 km. kadar yüksekliğe sahip troposfer tabakasında oluyor. Atmosferin tüm kalınlığını saptamak çok güç. Çünkü yukarılara çıkıldıkça yoğunluk azalıyor ve seyrelti halinde olan moleküller oradan oraya uçuşup duruyorlar. Yeryüzünden 50 km. yukarıda ise hayati derecede önemli olan ozon gazı bulunuyor. Ozon gazının yeterli miktarda yeryüzüne ulaşması, özellikle bebeklerin kemik yapısı ve tüm canlıların organizmaları için gereklidir. Ozon Güneşten gelen göze görünmeyen mor ötesi ışınları bu seviyede tutuyor ve çok az miktarını Arz yüzeyine gönderiyor. Gereğinden fazla ozon yüzeye ulaşırsa bu kez

de deri kanserlerine neden oluyor. Tam anlamıyla uyumlu ve ayarlı; tam ölçüde hassas dengeye verilecek en güzel örneklerden biridir.

15. Biliyoruz ki, atmosferin de kendine özgü bir elektrik yükü ve elektriksel alanı var. Şimşek ve yıldırım olaylarını meydana getiren, havadaki bu elektrik boşalmasıdır. (elektric discharge) Eğer elektrik yükleri şimdikinden daha fazla ya da daha az olsaydı ne olurdu? Cevap: Daha fazla elektriksel yükler her tarafta yangınlara sebebiyet verecek; daha az elektriksel boşalma ise topraktaki azot miktarını azaltmış olacaktı. (Şimşek olayları sırasında açığa çıkan azot gazı toprağa ulaşır ve buradaki bitki köklerini besler)

Hassas dengelerimizi artık burada bitiriyoruz. Değil tüm kâinat boyutlarında; uzayda minicik bir nokta gibi kalan Dünyamızda öylesine hassas dengeler, ahenkli ve uyumlu olaylar zinciri var ki; bu zincirin sadece tek bir halkasında görülebilecek küçük bir aksama, bütün sistemi etkileyebilecek ölçüde ve ölçekte tahribata sebep olurdu.

Rüzgârlar şimdikinden daha hafif olsaydı, tozlaşma olmaz, kuvvetli olsaydı yine tozlaşma gerçekleşmez ve bitki çoğalması dururdu. Bitkisiz bir ortamın havasındaki oksijen azalır, canlılık yayılmazdı. Yanardağlar olmasa ismine 'yoğunlaşma çekirdekleri' denilen minicik tozlar havaya karışmaz ve su buharı bu toz taneciklerin üzerinde yoğunlaşmaz, bulutlar oluşamaz, yağmurlar yağmazdı.

Isaac Asimov(1920-1992) aslen Rus olan, fakat Amerika'ya yerleşmiş ve burada öğrenim ve ihtisas yapmış seçkin bir bilim adamıdır. Onun bilim kurgu romanlarının yanında, çok sayıda makaleleri, kitapları ve tebliğleri vardır. Asimov'un dilimize çevrilmemiş "Frontiers of the Universe (Evrenin Öncüleri) adlı kitabının son sahifeleri, Antropik Prensiple ilgilidir. Şimdi yazarın bu kitabındaki görüşleri Türkçe'ye çeviriyoruz: (shf: 373-374)

"Antropik Prensip öyle anlaşılıyor ki, insan oğlunun tıpkı bir gözlemci gibi Evrende var olmasını gerekli kılıyor. Yüzlerce milyar galaksi içindeki bir tek bizim Samanyolu Galaksisi içinde yine yüz milyarlarca güneş içinde ufacık bir Güneş etrafında bir toz zerresi gibi olan Dünya üzerindeyiz. Bu Dünya, bu kadar dev bir Evren içinde sırf bizim için mi var?

Bunun cevabını şöyle verebiliriz: Küçük çaptaki bir Evren aslında küçük bir zaman demektir. Küçük bir zaman ise, Evrenin şimdiki gibi genişlemesini imkânsız hale getirir. Evren çok çok büyük olmalıdır ki, zaman bu geniş Evren içinde olması gereken bir zaman dilimini gerçekleştirsin.

Ayrıca, doğada mevcut hassas yasalar öyle düzenlenmiş olmalı ki, atomlar ortaya çıkabilsin. Eğer bu yasalarda en ufak bir farklılık olsaydı atomlar, dolayısıyla madde imkânsız hale gelirdi. Bundan ayrı olarak, Big Bang sürecindeki

olaylar o şekilde ayarlanmış olmalı ki, yıldızlar ve galaksiler ortaya çıkabilsin. En ufak bir değişim bu şartları sağlayamazdı. Eğer atomlar oluşmaz, yıldızlar belirmez, galaksiler yerlerini almamış olsalardı, bizlerin de bu Dünyada yeri olmazdı.

Dünyamız da aynı dengeler içinde bulunuyor. Dünyanın yörüngesinde, Güneşin kütlesinde görülebilecek ufak bir değişiklik Yeryüzünü barınamaz duruma getirirdi. Hatta kimyada en ufak bir değişiklik, örneğin suyun donması halinde yoğunluğunun azalması veya karbon atomunun diğer elementlerle bağlanabilme kolaylığı olmasaydı, canlılık ortaya çıkmazdı.

Kuantum Teorisinde de benzer ayarlamalar görüyoruz. Atomu gözlemedikçe, elektronun ne yaptığı konusunda en ufak bir bilgimiz yok. Buradan çıkan sonuca göre, bir gözlemci olmadan Evren varlığa geçemezdi.

Evren bir gözlemciye muhtaçtır! Evrenimiz 10 milyar yıl yaşındayken, Dünyamız oluşamazdı. (Çünkü kozmik Fon Işıması çok çok sıcak olurdu < T.T>)

Bütün bunlar, bu hassas dengeler ve uyumlu ayarlamalar, acaba Tanrı’nın insanlar için uyguladıkları mı?

Evrenimizi çok mükemmel bir yapıda buluyoruz. Çünkü bu mükemmellikte sadece bizler var olabilirdik!”

LIFE - A DIFFERENT AND MYSTERIOUS DIMENSION OF EXISTENCE

Prof. Dr. Yunus ÇENGEL

Nevada Üniversitesi, Mechanical Engineering Department, Mechanical Engineering Department, Nevada, A.B.D.

yunus.cengel@yahoo.com

Abstract

The nature of life continues to be a perplexing mystery for both natural scientists and philosophers. The question 'what is life?' still does not have a satisfactory answer. Life is the most basic and distinguishing attribute of living things. An intrinsic characteristic of living things is unity or integrity. The surface of the Earth today is much more hospitable to life compared to the hostile environment of the Early Earth 3.5 billion years ago when life is thought to have started. Yet, it is puzzling that there is no observation of an animate being emerging from inanimate matter, and the origin of life on earth remains a mystery.

Life is beyond cause-and-effect relations, and there is no specific cause that results in the appearance of life – the creation of living beings from lifeless materials. The failure to create artificial life and the general pessimism about it confirm this assessment. All molecules in a cell, including DNA and water, are piles of lifeless matter made mostly of C, H, O and N atoms. Atoms are elemental particles with no life, will, purpose or consciousness, and with no ability to see, hear, speak or think. Molecules do not possess any of these attributes, either. Therefore, no molecule in a cell is aware of what is going on in the cell, let alone in the adjacent cells and the organism on a large scale. No molecule is aware even of its own existence.

For lack of better ones, the theory of chemical reactions for life is widely accepted in scientific circles since all live beings involve chemical reactions. Yet, although all sorts of controlled or uncontrolled chemical reactions occur all over the earth, no chemical reaction has ever produced life. This is sufficient observational evidence to discard the claim that life consists of chemical reactions. If chemical reactions were the source of life, like reacting hydrogen and oxygen being the source of water, producing life would have been a child's play by now instead of remaining a perplexing mystery. It is time to think out of the box and give some consideration to the idea that life might just be outside of the chemicals, and it should be recognized that life is not chemistry. Attempts to grant molecules attributes that they do not possess and portrayal of chemicals as supreme beings that they are not should be abandoned.

Key Words: Life, Mysterious dimension of existence

HAYAT - FARKLI VE GİZEMLİ BİR VARLIK BOYUTU

Prof. Dr. Yunus ÇENGEL

Özet

Hayatın mahiyeti, hem doğa bilimciler hem de filozoflar için karmaşık bir gizem olmaya devam etmektedir. "Hayat Nedir?" sorusuna hala tatmin edici bir cevap verilememektedir. Hayat, canlı varlıkların en öznel ve ayırt edici özelliğidir. Canlı varlıkların karakteristik bir özelliği, birliktir. Bugünkü yeryüzü, hayatın başladığı düşünülen 3.5 milyar yıl önceki yeryüzünün hasımca ortamına kıyasla, hayata çok daha elverişlidir. Buna rağmen, günümüzde canlı bir varlığın cansız maddeden ortaya çıktığına dair hiçbir gözlem olmaması ve dünyada hayatın nasıl başladığının hala bir gizem olması düşündürücüdür.

Hayat, sebep-sonuç ilişkilerinin dışındadır ve 'hayat' sonucunu doğuracak yani cansızdan canlı yapılmasını netice verecek hiçbir sebep yoktur. Tüm 'yapay hayat' yapma projelerinin başarısızlıkla sonuçlanması ve bu konudaki karamsarlık, bu tespiti teyit etmektedir. Bir hücredeki DNA ve su dâhil tüm moleküller, çoğunlukla C, H, O ve N'den oluşan cansız atom yığınlarıdır. Atomlar görme, işitme, konuşma ve düşünme yetenekleri olmayan hayatsız, bilinçsiz, iradesiz ve amaçsız temel parçacıklardır. Atomlardan oluşan

moleküller de bu niteliklerin hiçbirine sahip değildir. O yüzden, hücredeki hiçbir molekül, komşu hücreler ve organizmanın bütünü şöyle dursun, içinde bulunduğu hücrede neler olup bittiğinin farkında değildir ve olamaz. Hatta hiçbir molekül kendi varlığından bile haberdar değildir.

Daha iyisi olmadığı ve tüm canlılar kimyasal reaksiyon içerdiği için, hayatın kimyasal reaksiyonlar olduğu teorisi bilim camiasında genel kabul görmektedir. Ancak, her türlü kontrollü veya kontrolsüz kimyasal reaksiyonlar yeryüzünün her tarafında olagelmelerine rağmen, hiçbir kimyasal reaksiyonun hiçbir formda hayat oluşturduğu görülmemiştir. Bu durum, hayatın kimyasal reaksiyonlar olduğu tezini reddetmek için yeterli gözlemsel delildir. Eğer kimyasal reaksiyonlar hayatın kaynağı olsaydı – oksijen ve hidrojen reaksiyonlarının suyun kaynağı olduğu gibi – hayat üretmek bir gizem olarak kalmak yerine, şimdiye kadar bir çocuk oyuncağı olurdu. Artık kutu dışında düşünüp hayatın kimyasalların dışında olabileceği tezleri dikkate alınmalı, hayatın kimya olmadığı ve kimyasal bileşenlerin içinde bulunmadığı açıkça ifade edilmelidir. Moleküllere hiç sahip olmadıkları özellikleri bahşeden, kimyasalları yüce varlıklarmış gibi gösteren çaresiz girişimler terkedilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hayat, Gizemli bir varlık boyutu

1. HAYAT NEDİR?

Hayatın **tanımı**, hem doğa bilimciler hem de felsefeciler için zorlayıcı bir konu olmaya devam etmektedir. Hayatın gerçek doğası, hala büyük ölçüde kafaları zonklatan bir gizem olarak durmaktadır. "Hayat Nedir?" sorusunun halen tatmin edici bir cevabı yoktur. Hayat, ne olduğundan tam olarak emin olmadığımız, ancak gördüğümüzde tanıdığımız şeylerden biridir. Örneğin, bizler insan olarak canlıyız. Kediler gibi hayvanlar, portakal ağaçları gibi bitkiler ve bizi hasta eden bakteriler de canlıdır. Ancak mobilya, TV cihazları, robotlar, büyüyen silikon kristalleri ve kar taneleri canlı değildir. Dolayısıyla, hayatın tanımlanması yerine genellikle tarif edilmesi hiç şaşırtıcı değildir. Çünkü hayat, canlı varlıkların somut bir özelliği olmak yerine, soyut yani sübjektif bir özellik veya niteliktir. Biz, canlı olmanın ne demek olduğu ve canlı varlıkları cansız olanlardan ayırt edebilme konusunda içten gelen sezgisel bir anlayışa sahibiz. Bunu, canlı varlıkların karakteristik özelliklerinin varlığını kontrol ederek yaparız.

Hayat, genellikle **sürekli değişim ve büyüme** kapasitesi, fonksiyonel aktiviteler ve üreme ile karakterize edilir. Hayatı tanımlamak için, "*hayat kendi kendini idame ettirme ve kendini kopyalama özellikleri olan moleküler bir dizilimdir*" den "*en iyi durumunda hayat aktif, duygulu, düşünen, amaca yönelik, değerlendiren, sosyal, başkalarına saygı gösteren, ilişki kuran ve umursayan bir ruhtur*" a kadar uzanan, birçok öneriler yapılmıştır[102]. Ontolojik olarak, canlı ve cansız şeylerin varlığı ve aralarındaki açık fark, tüm insanlığın "hayat" olarak adlandırdığı bir şeyin var olduğunu gösterir. Hayat, bazen, organizmada değişime ve faaliyete sebep olan görülmeyen bir enerji veya bir ışık olarak nitelendirilir. Canlı varlıkların aksine, hayatın kendisi, fiziksel bir varoluş değildir. Çünkü, onunla etkileşime girdiğinde veya birleştiğinde cansız bir şeyi canlı bir varlığa dönüştüren bir "hayat maddesi", "hayat enerjisi" veya fiziksel bir "hayat alanı" gözlemlenmemiştir. Bu nedenle hayat, madde-dışı ve fizik-ötesidir. Başka bir deyişle, hayat manadır.

Bir insan **öldüğünde**, fiziksel bedeninden hiçbir kütle veya enerji kaybı olmaz. Her ne kadar hücrelerdeki biyokimyasal reaksiyonlar büyük ölçüde rastgele bir biçimde devam ediyor olsa da, sanki görülmez hayat ışığının bedendeki parlaması bir şekilde söner. Kişiyi, kanın yapay olarak dolaşmasını, akciğerlerin çalışmasını ve beslenmeyi sağlayan hayat destek makinelerine bağlamak, sonucu değiştirmez. Bu yüzden, yapay hayat yaratma amaçlı tüm iddialı proje ve projeksiyonların başarısızlıkla sonuçlanmış olması pek de şaşırtıcı değildir. Öyle görülüyor ki bizim yeni bir başlangıçla önyargısız bir şekilde hayatı daha iyi anlamaya çalışmamız gerekmektedir.

Canlı varlıkların karakteristik özelliklerinden biri, **birlik** ya da **bütünlüktür**. Hayat, çokluk üzerinde birliğin tezahür etmesinin bir şeklidir. Hayat, çokluğu birliğe dönüştürür; bütünün bileşenlerini adeta görünmez bağlarla birbirleriyle ve bütünle ilişkilendirir. Ne kadar büyük ya da karmaşık olursa olsun, canlı bir organizma,

---

[102] Talley, J., https://philosophynow.org/issues/101/What_Is_Life, Erişim Tarihi: 1 Eylül 2017.

belirgin sınırları içinde, bir **'bir'** olarak işlev görür – bir otomobilin binlerce parçasının bir sürücünün komutu altında (ya da şoförsüz araçlarda sürücü yazılımının kontrolünde) tek bir varlık olarak birlikte hareket etmesi gibi. Canlı sistemlerin bir diğer içsel özelliği de parçalar ile bütün arasında kesin bir ilişki olmasını gerektiren, organizmadaki bileşenlerin bölünmezliğidir.[103]

Hayat, bütün bileşenlerin derinliklerine işleyen **görünmez bir tutkal** gibidir. Canlı bir organizmanın bedenini bir arada tutar ve net hatlarla belirlenmiş bütünlüğünü korur. Öyle görülüyor ki canlı bir organizmadaki bütün faaliyetler hayata hizmet eder ve hayatı sürdürmeye ve bütünlüğünü korumaya yöneliktir. Bir organizma öldüğünde, dağılmaya başlar ve bütünlüğünü yitirir. Ölü bir beden, o görünmez tutkal buharlaşmış ve parçalar birbirinden çözülmüş gibi ayrışmaya başlar. Bu yüzden, canlı bir organizma, kimyasal açıdan aktif bir moleküller kümesinden çok daha fazlasıdır. **Kimyasal reaksiyonlar**, ölü bir organizmanın ayrışan bedeni içerisinde meydana gelmeye devam eder. Ancak birbirinden kopuk başıboş kimyasal reaksiyonlar, cansız bütünü, diğer canlı organizmaların inşasında yapı taşları olarak tekrar kullanılmak üzere, parçalarına ayrıştırırlar. Bu nedenle, kimyasal reaksiyonlar, canlı varlıklarda hayatı desteklemek için gayet düzenli ve koordineli bir biçimde oluşurken, ölü organizmalarda, cesetleri bileşenlerine ayrıştırmak için rastgele ve koordinasyonsuz bir tarzda meydana gelirler.

Hayat olmadan **algılama** olamaz. Ve algılama olmadan, hiçbir şeyin **varlığı** bilinemez ve dolayısıyla hiçbir şey var olamaz. Bu durunda **realite** diye bir şey olamaz. Eğer evrende hayat (ve dolayısıyla bilinç) olmasaydı, evren bilinmeyen bir şey olurdu ve tüm evrenin hiçbir değeri ve anlamı olmazdı. Evrenin var olup olmaması hiçbir anlam ifade etmezdi, çünkü hiçbir bilinçli zihin onun hakkında bir şey bilmeyecekti. Yani bir bakıma evren adeta hiç var olmamış gibi olacaktı. Kimsenin varlığından haberi olmadığı bir yer altı definesi, var olmayan bir define gibidir. Hayatla tüm evren canlanır ve bilinir hale gelir – karanlıkta yokluğa bürünmüş bir şehrin, ışıkları yandığında yokluktan varoluşa çıkıvermesi gibi. Bildiğimiz fiziksel ışık, fiziksel varlıkları görünür hale getirir; fizik-dışı olan hayat ışığı ise, fiziksel olan ve olmayan şeylerin bilinmesini sağlar. Varoluş, bilinçli gözlemcilerin varlığı ile önem kazanır ve anlamlı hale gelir, çünkü ancak bu sayede gözlemlenebilir ve algılanabilir hale gelir. Bu yüzden denebilir ki canlı küçük bir arı, cansız büyük bir dağdan daha büyüktür. Çünkü bütün dağ, arı tarafından gözlemlenebilir ve algılanabilir ve arının varlık aleminin bir parçası olur. Arı, dağdaki her şeyle etkileşim içindedir ve tüm dağın sahibi ve onun efendisi gibi davranabilir. Öte yandan, ölü bir arı, yalnızca temas halinde olduğu toprak ve hava ile sınırlı bir etkileşim içindedir.

Fiziksel varoluş, ayırt edici özelliği **hayat** olan iki geniş kategoride ele alınabilir: (1) canlı varlıklar ve (2) cansız varlıklar. Canlı varlıklar, daha yüksek bir varoluş seviyesini oluştururlar; cansız varlıklar ise canlı varlıklara destek olarak onların ihtiyaçlarını karşılarlar. Canlılar aleminde, **insanlar**, üst düzey bir bilince sahip oldukları için, en üst varoluş formudur. Bitkiler ise, hiçbir bilinç emaresi sergilemedikleri için, en alt varoluş formlarını oluşturur. İnsanlara kıyasla hayvanların içgüdüyle desteklenen zayıf bir bilince sahip oldukları görülür – yiyecek, habitat, yavrularını ve tehlikeleri fark etmek gibi. Cansız hiçbir şeyin bilinç sahibi olmadığı gözleminden hareketle denebilir ki, hayatın varlığı, bilinç sahibi olmak için bir önkoşuldur. Eğer durum gerçekten böyle ise, son zamanlarda gelecekteki akıllı makinelerin bilinç kazanıp insanlığa varoluşsal bir tehdit oluşturacağı ile ilgili tartışmalar ve telaşlar, yapay hayat üretilmediği sürece, bir fanteziden ibarettir.

"A Guide for the Perplexed (*Kafası Karışmışlara Rehber)*" adlı kitabında, E. F. Schumacher, gerçekliğin bir haritası olarak, maddesel determinizmin ve bilimsel dünya görüşünün yetersizliklerine dikkat çeker. Ayrıca, varoluşun, niteliksel olarak farklı dört seviyeden oluştuğunu öne sürer: mineraller, bitkiler, hayvanlar ve insanlar. Schumacher sadece mineral seviyesinin tamamen dışsal ve görünebilir olduğunu ve dolayısıyla modern bilim tarafından tam olarak bilinebileceğini belirtir. Diğer üç seviye, dışsal beş duyumuz yoluyla bilimsel gözlemlemeler için tam olarak uygun olmayan, gittikçe artan oranda içsel ve görünmez nitelikler içerir. O, devamla, minerallerin **cansız** olduğunu, bitkilerin **hayat** ek özelliğine, hayvanların **bilinç** ek özelliğine, ve insanların da **öz farkındalık** ek özelliğine sahip olduğunu öne sürer. Aynı zamanda, bu dört varlık seviyesi arasında birbirine geçişin, hiçbir maddi sebebe atfedilemeyeceğini iddia eder:

[103] Rosen, R. (1991). Life Itself: A Comprehensive Inquiry into the Nature, Origin, and Fabrication of Life. ISBN 978-0-231-07565-7.

"*Hayatın, atomların bazı özel tuhaf kombinasyonlarının bir özelliğinden başka bir şey olmadığını söylemek, Shakespeare'in Hamlet'inin, harflerin özel tuhaf bir kombinasyonunun bir özelliğinden başka bir şey olmadığını söylemek gibidir. Gerçek şudur ki, tuhaf harfler kombinasyonu, Shakespeare'in Hamlet'inin bir özelliğinden başka bir şey değildir. Oyunun Fransızca veya Almanca versiyonları, harflerin farklı kombinasyonlarına sahiptirler*." [104]

Ayrıca, **büyük bir harf yığınının**, bir milyar yıl beklense bile, kendiliğinden anlamlı kitaplar oluşturacak şekilde dizilme olasılığı nedir? Benzer şekilde, büyük bir atom yığınının, bir milyar yıl beklense bile, amaç, kasıt, bilgi ve beceri sahibi olmayan doğal nedenlerin rastgele etkisi altında, kendiliğinden harika canlı varlıklara dönüştürme olasılığı nedir?

Fiziksel bir '**hayat maddesi'** olmadığından, hayat, canlı varlıkların fiziksel olmayan bir özelliğidir. Hayat, bir insan bedeninde tezahür ettiğinde, bedende birlik sağlar, bedeni insan özellikleriyle bütünleştirir ve ona zekâ, bilinç, duygu ve arzu gibi sübjektif nitelikler kazandırır. Bir şekilde aklını, bilincini ve duygularını yitiren bir kimse, hala hayata sahip olabilir ve hatta koma halinde olsa bile yaşamaya devam edebilir. Ama hayatını kaybeden bir kişi akıl, bilinç, duygu ve arzu gibi bütün sübjektif niteliklerini yitirir. Bu nedenle hayat, canlı varlıkların **en temel özelliği** olmak zorundadır. Hayat olmadan, bir kimse akıl, bilinç ve duygu sahibi olamaz. Geleceğin cansız süper-zeki yapay-zekâ (AI) makinelerinin bir gün insanları köleleştireceğinden ve insan ırkının sonunu getireceğinden tedirgin olanlar, cansız varlıklar bilinç, duygu ve arzu sahibi olamayacağından, rahat nefes alabilirler.

Canlı organizmalar, ister birçok hücreden oluşan **çok hücreliler** olsun ister sadece tek bir hücreden oluşan **tek hücreliler** olsun, yüksek düzeyde yapılandırılmış ve organize edilmişlerdir. Her bir hücre, karmaşık biyokimyasal proseslerin mükemmel bir düzen içinde ve uyum içinde gerçekleştiği bir birim gibi çalışır. Canlı bir hücre kimliğini, anlamını ve işlevselliğini onu oluşturan akılsız moleküllerden ve hücredeki kör kimyasal reaksiyonlardan edinmez. Hücrenin bileşenleri, hücrenin ne yaptığı hakkında hiçbir fikre sahip değildir. Tüm hücreye tek başına ve diğer hücrelerle birlikte önem ve anlam kazandıran, hücrenin amaç ve işlevselliği ile iç içe girmiş olan hayattır.

Bu, bir bütün olarak bir **otomobilin** kimliğini, işlevselliğini ve hareketlerinin anlamını, otomobili oluşturan parçalardan ya da motorundaki kimyasal reaksiyonlardan edinmemesi gibidir. Eğer arabanın parçalarının içinde ve kimyasal reaksiyona giren moleküllerde bilinçli periler olsaydı, o perilerin arabanın ne olduğu ve ne yaptığı hakkında hiçbir fikirleri olmayacaktı. Cansız otomobil, değerini, amacını ve anlamını, kendini oluşturan parçalardan değil, canlı sürücüsünden edinir. Sürücüsüz hareket eden bir otomobil, olmayı bekleyen bir kaza demektir. Çünkü direksiyondan frenlere ve motora kadar otomobilin hiçbir parçası aracın ne yaptığını ve hangi amaçla nereye gideceğini bilmez.

Hücreler, içinde hayatın şifresi olarak adlandırılan genetik malzemenin bulunduğu temel ünite veya birimlerdir. Hücreler, canlı organizmaların yapı taşlarıdır. Bütün canlı organizmalar bir veya daha fazla hücreden oluşur. En basit hayat formları, **bakteriler** ve **virüsler** gibi tek hücreli organizmalardır. Görünürdeki basitliklerine rağmen, bir bakteri veya virüs, kendisini, yarı geçirgen bir zardan oluşan bir torba içindeki bir kimyasallar çorbasında, neyi niçin yaptıklarından habersiz olarak çok sayıda kimyasal reaksiyona giren moleküllerden ayıran, kendine has bir kimliğe, karaktere ve işlevselliğe sahiptir. Canlı bir hücre, aynı kimyasal içeriğe sahip ve aynı kimyasal reaksiyonlara sahne olan cansız bir kimyasal çorba kâsesinden çok daha fazlasıdır. Fark, gizemli hayattır. İşte bu gizemli hayattır ki o bir kâse kimyasal çorbasına birlik, kimlik ve kolektif bir şekilde hücrenin fonksiyonlarını yerine getirme yeteneği bahşeder. Ölü bir bakteri ya da virüs, içinde kimyasal reaksiyonlar meydana gelmeye devam etse de, canlı bir bakteri ya da virüse kıyasla, bir hiçtir.

Bir kitaptaki her bir **kelime**, anlamlı olacak şekilde, belirli bir sırada dizilmiş harflerden oluşur. Ancak bireysel harflerin hiçbir anlamı yoktur, ve belli ki bir kelimenin anlamı, onu oluşturan harflerden kaynaklanmaz. Anlam, dışsal olarak edinilir; ve bir ruh gibi kelimeye nüfuz eder. Örneğin "Elma" kelimesi, e, l, m ve a harflerinin özel bir dizinidir; öyle ki, akla belirli bir meyveyi getirir. Aynı şekilde, cümle, anlamlı olacak şekilde, kelimelerin bir araya getirilmesinden oluşur. Ancak bir cümlenin anlamı, onu oluşturan kelimelerin anlamlarının toplamı değildir. Örneğin, "*Ben çay değil kahve severim*" cümlesinde "kahve" ve

[104] Schumacher, E. M., *A Guide for the Perplexed*, Harper & Row, New York, 1977, s. 19.

“çay” kelimelerinin yerlerini değiştirince, cümlenin anlamı tamamen değişir. Belli ki, bir cümlenin kazandığı anlam, onu oluşturmada kullanılan kelimelerin yanı sıra, kelimelerin konumuna da bağlıdır. Aynı şekilde, eğer bir kitaptaki paragraflar – ki her biri cümleler topluluğudur – karıştırıldığında, kitabın içeriği aynı kalır ancak kitap tutarlılığını yitirir ve anlamsız hale gelir. Belli ki bir kitaptaki her bir kelime ve cümle, kitabın kendisi gibi, bir anlam bütünlüğüne sahiptir.

Bileşik bir kümenin anlamı, bileşenlerinin anlamlarıyla ilintilidir ama bileşenlerinin anlamlarının toplamı değildir. Yani, anlam kazanılır, üretilmez; ve anlam her seviyede **tezahürsel** bir olgudur. Eğer bir cümledeki kelimeler karıştırılırsa, cümle hiçbir anlam edinmez ve anlamsız hale gelir. Kelimeleri rastgele dizilmiş bir cümle, anlamsız bir kelime yığını olur ve artık o kelimeler kümesine cümle bile denemez. Tabi ki eğer cümlede yer alan kelimeler çıkarılırsa, cümlenin anlamı yok olacaktır. Ancak bu, anlamın kaynağının kelimeler olduğunu göstermez (kaldı ki kelimelerin kendileri sadece harfler, semboller veya sesler topluluğudur). Bu durum, kelimelerin veya cümlelerin sadece “anlam taşıyıcılar” olduğu gerçeğini değiştirmez.

Yukarıda verilen argümanlar elbette ki hayatın gizemini çözmekten uzaktır; ama **doğru yönü** işaret etmektedir. Burada dikkat çekilen, hayatın sırları ile ilgili cevapları atomlar ve moleküller içinde arama yaklaşımının bizi hiçbir yere götürmeyeceği ve bunun ötesine bakmanın gerekliliğidir. Hayat, doğru bir şekilde fizik-dışı bir özellik olarak karakterize edildikten sonra, maddi ve madde-dışı şeylerin nasıl etkileştiklerine ve sürecin nasıl kontrol edilebileceğine odaklanabiliriz.

2. CANLI VARLIKLARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Çalışma alanı canlı ya da yaşayan varlıklar olan temel bilim **Biyolojidir**. Biyokimya, biyolojik sistemlerdeki kimyasal reaksiyonlarla ilgilenen bilim dalıdır. Canlı varlıkları cansız varlıklardan ayıran karakteristik özellik, gizemli **hayattır**. Hayatın, üzerinde herkesin mutabık kaldığı açık bir tanımı yoktur. Onun yerine, canlı varlıklar genellikle şu yedi özelliğe sahip organizmalar olarak tarif edilirler: hücrelerden oluşmak, metabolizmaya sahip olmak, büyümek, üremek, homeostazi (vücut sıcaklığını) korumak, çevredeki uyarıcılara cevap vermek ve değişen çevresel şartlara uyum sağlamak için değişmek.

Hayatlarını idame ettirmek amacıyla gerekli biyokimyasal reaksiyonları gerçekleştirmek için, canlı organizmaların besin ve enerji tüketmeleri gerekir. Bir organizmada meydana gelen biyokimyasal reaksiyonların toplamına **metabolizma** denir. Metabolizma, ya enerji tüketerek daha basit moleküllerden DNA ve proteinler gibi karmaşık moleküller inşa etmekten (anabolizma) veya kompleks molekülleri daha küçük moleküllere parçalamaktan (katabolizma) ibarettir. Büyüyen organizmalar, katabolizmaya kıyasla daha yüksek oranda anabolizmaya sahiptir. Değişen çevresel koşullarda bile, canlı organizmalar fizyolojik işlevlerini yerine getirmek için, sinyal ve kontrol mekanizması yoluyla kararlı iç koşulları (örneğin insanlar için yaklaşık 37°C’lik bir sıcaklık) koruyabilir. Buna **homeostazi** denir.

Canlı bir organizmadaki hücreler, düzenli ve dengeli büyümeye tabi tutulurlar ve organizma bedenen büyür. Örneğin, insan vücudu tek bir hücreyle başlar ve trilyonlarca hücreye ulaşır. Çok hücreli organizmalarda hücre sayısı, hücre bölünmesi yoluyla artar. Büyüme, maddenin, bedenin rastgele yerlerinde rastgele birikimi değildir. Tersine, büyümenin bütüncül bir tarzda gayet koordineli bir süreç olduğu görülür. Adeta yeni bir genel şekil edinirken organizmanın içine büyüdüğü görünmeyen dış kalıplar vardır. Ve sanki her bir uzuv, organizmanın bir bütün olarak ne yaptığından haberdardır. Ayrıca, çiçekler, kuşlar ve kelebekler gibi canlıların üzerinde sergilenen büyüleyici ince ve rengârenk sanata bakılırsa, tüm hücreleri kontrolü altında tutan dışsal bir yönetim mekanizmasının iş başında olması gerektiği kanaati oluşur. Belli ki bu mekanizma doğa kanunları olamaz, çünkü her canlı varlık birçok yönden kendine özeldir.

Bütün canlı organizmalar, genel olarak, ya tek bir ebeveynden veya iki ebeveynden **üreyerek** türünü devam ettirme yeteneğine sahiptir. Bu kuralın açık bir istisnası, dişi bir at ile erkek bir eşeğin çiftleşmesi sonucu doğan ancak kendisi üreyemeyen katırdır. Katırların canlı olduğuna dair bir şüphe söz konusu değildir. Bakteriler gibi tek hücreli organizmalar, basitçe ikiye bölünerek ürerler. İnsanlar gibi karmaşık çok hücreli organizmalarda bir yavrunun hayatı da ikiye bölünerek kendinin kopyalarını üreten tek bir hücre (döllenmiş yumurta) ile başlar. Sonra bölünen hücreler, tüm organizmaya hükmeden dışsal bir ajan tarafından yönlendiriliyormuş gibi, doğru yerlerde, doğru şekilde değişmeye başlar. İlginçtir ki, bakteriler gibi tek hücreli

organizmalar, hücre bölünmesi yoluyla ürediklerinde, hücre kolonileri oluşur ve her hücre kendi başına hayatta kalma kabiliyetine sahiptir. Yani, tek hücreli bir organizma "tek" olarak faaliyet gösteren, bağımsız ve kendine yeten bir hayat formudur.

Canlı organizmaların diğer bir ortak özelliği, çevrelerindeki değişikliklere veya uyarıcılara **duyarlı** olmalarıdır. Örneğin, birçok ağacın yaprakları güneşe doğru döner; bakteriler besin kaynaklarına doğru göç eder ve hayvanlar sıcak havalarda bir yandan iç serinleme mekanizmalarını harekete geçirirken diğer yandan da gölgelik yerler ararlar. Canlı organizmalar, ayrıca, genetik kodlarındaki değişikliklerle ve dolayısıyla kalıtım yoluyla yeni çevrelere uyum sağlarlar. Örneğin, oksijenin az olduğu yüksek yerlerde yaşayan insanlar, daha büyük akciğerleri barındıracak daha büyük göğüs kafesi geliştirirler.

Yukarıda listelenen **hayat özellikleri** hiçbir şekilde eksiksiz ya da tartışılamaz değildir. Alternatif özellik listeleri her zaman teklif edilebilir. Ama bu özellikler, canlı ve cansız varlıkları ayırt edebilmek için makul bir genel özellikler seti oluşturmaktadır. İlginçtir ki bakteriler canlılık için bütün kriterleri sağlarlar, ama virüsler sağlamazlar. **Bir virüs**, belirgin bir çekirdek olmadan, içeride bir nükleik asit genomundan ve onu dışarıdan çevreleyen bir protein kabuğundan oluşur. Virüslerin hücresel bir yapısı yoktur, metabolizma yapmazlar ve üremek için taşıyıcı bir hücreye gerek duyarlar. Ancak genleri vardır, uyarılara tepki verirler, çevrelerine uyum sağlarlar, değişime uğrarlar ve taşıyıcı hücrelerde kendi kopyalarını üreterek çoğalırlar. Bu nedenle, bazıları virüsleri canlı kabul ederken, başkaları etmezler

Belki de hayat için gri bölgelerdeki görüş ayrılıklarını gidermek için **tezahür olgusu** devreye konabilir: Eğer bir organizma, 'bir' olarak hareket etme ve sadece bütün tarafından yapılabilen işlevleri yapabilme gibi, fiziksel parçalarının ve proseslerinin toplamından fazla ise, o organizma canlıdır. Bunun sebebi, görünmez hayat tutkalının bileşenler arasındaki birliği ve koordinasyonu sağlamasıdır. Bu tanıma göre virüs canlıdır, çünkü bir virüsün hiçbir bileşeni tüm virüsün bir bütün olarak yapabildiğini yapamaz. Ayrıca, klinik olarak ölü ilan edilen bir kişi, bazı organları ve hücreleri hayat fonksiyonları sergiliyor olmasına rağmen, bu tanımlamaya göre canlı değildir. Bu bakış açısı, **hilomorfizm** denen her şeyin maddi ve madde-dışı varoluş veya formların birleşimi olduğu felsefesi ile uyumludur. Ama her şeyin madde ve enerji gibi fiziksel şeylerden ibaret olduğu felsefesi ile (fizikalizm) uyumlu değildir.

3. BİYOMERKEZCİLİK (BİOCENTRİSİM)

Hayatın varoluşun odak noktası olması ve hayat olmadan hiçbir varlığın bilinemeyeceği görüşü, evrenin hayat merkezli olduğunu ifade eden **biyomerkezcilik** fikrinin doğmasına yol açmıştır. Tüm varoluş hayatın etrafında döner ve her şey hayata hizmet eder. Evrenin merkez sahnesi hayata aittir. Hayatın en yüksek formu **bilinçli hayattır** ve insanlar evrendeki üstünlüklerini en yüksek düzeyde bilince sahip olmalarına borçludurlar. Hatta denebilir ki hayat varlığın özüdür; bilinç de hayatın özüdür. Bu nedenle, bilinçlilik tüm varoluşa hükmeder ve yaradılış ağacının zirvesidir.

Evreni dikkatle gözlemleyenlerin fark ettiği gibi, **doğa kanunları**nın, evrende hayatın mümkün olabilmesi için hassas bir şekilde ayarlanmış olduğu görünüyor. Yerçekimi kuvvetinden evrensel sabitlere kadar, 200'den fazla değerleri hassas bir şekilde ayarlanmış fiziksel parametre mevcuttur. Eğer onlardan sadece biri mevcut değerinden yüzde birin bir kesri kadar bile sapmış olsaydı, evrende hayat oluşamayacaktı. Örneğin güçlü nükleer kuvvet birazcık daha zayıf olsaydı, protonlar atomların çekirdeğinde bir arada tutunamayacaklar ve karbon ve oksijen gibi elementler oluşamayacaktı. Sonuç olarak, ne karbon ne de aşina olduğumuz karbon temelli hayat var olacaktı. Öyle görülüyor ki atom altı parçacıklardan galaksilere her şey hayat için, bilhassa bilinçli hayat için, itinayla tasarlanmıştır.

Eğer evren bir **ağaç** olsaydı, onun meyveleri canlı varlıklar, en kıymetli meyve de insanlar olurdu. Ve topraktaki köklerinden havadaki yapraklarına kadar, tüm evren ağacı kendini yavruları olan meyvelerine, bilhassa en kıymetli meyvelerine, hizmet etmeye adardı. Evrende mümkün olan sonsuz sayıdaki kombinasyonlar arasından, mevcut koşulların, hayatı desteklemek ve evrenin insan merkezli olmasını sağlamak için ince-ayar yapılmış olduğu tarzındaki gözlemlenen gerçekliğe **antropik prensip** ya da **Goldilocks prensibi** adı verilmiştir.

200'ü aşkın fiziksel parametrenin mevcut 'doğru' değerlere sahip olması ile ilgili **olasılığın düşüklüğünü** takdir etmek için, hesap numaralarının bir kutuya atılmış olduğu sonsuz yerine sadece bir milyon müşterisi olan bir banka düşünelim. Kutudan belli bir müşterinin hesap numarasını çekme ihtimali, milyonda birdir. Başka bir müşterinin hesap numarasını çekme olasılığı da aynı şekilde milyonda birdir. Bu sebeple, kutudan çekilen iki hesap numarasının, isimleri önceden belirlenen iki müşteriyle eşleşme ihtimali milyon çarpı milyonda birdir. Dolayısıyla, kutudan, isimleri önceden belirlenmiş iki müşterinin hesap numarası çekme şansı milyon kere milyonda birdir. O halde isimleri önceden belirlenmiş 200 müşterinin hesap numaralarını çekme şansı pratik olarak sıfırdır (1 bölü 1200 sıfırlı bir sayı) ve dolayısıyla imkânsızdır. Bu düşünce çizgisini takip ederek, her sorusunda 5 yerine bir milyon cevap seçeneğinin bulunduğu 200 sorulu çoktan seçmeli bir testte, cevapları rastgele işaretleyerek tüm sorulara doğru cevap verme şansı nedir?

Fizikteki tüm parametrelerin **'tam doğru'** değerlere sahip oldukları gözlemi, yaratılışın arkasında gaye, bilgi ve güç sahibi gizemli büyük bir tasarımcı olması gerektiği düşüncesini yansıtan **akıllı tasarım** görüşünün mantıksal zeminini oluşturur. Temelsiz 'kör tesadüf' iddiasıyla kolayca çürütülemeyeceği belli olan akıllı tasarım teorisine karşı çıkmak için **paralel evrenler teorisi** olarak da adlandırılan **çoklu evren teorisi** ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre, her birinde farklı bir fizik kanunları ve sabitleri seti olan, birbirlerine paralel, sonsuz sayıda evren vardır ve böylelikle istatistiksel olarak bazı 'şanslı' evrenlerde koşullar setinin hayat için 'tam doğru' değerlere denk gelmesi mümkündür.

Çoklu evren teorisi, aslında bir olasılıklar okyanusuna dalıp can simidi gibi kozmik bir piyangoya sarılarak, olası tek bir gizemli tasarımcı fikrine kulakları kapatmak çabasıdır. Ancak bunu yaparken, hiçbir gözlemsel dayanak ve makul delil sunmadan, sonsuz sayıda gizemli evren-üreticisi icat edilmektedir. Eğer fizik kanunları ve sabitleri zaman içerisinde değişiyor olsaydı, değerlerin hayatı mümkün kılacak şekilde olgunlaşması, muhtemelen milyarlarca yıl süren evrimsel bir sürece atfedilecekti ve paralel evrenler teorisini icat etmeye gerek kalmayacaktı.

4. HAYATIN KÖKENİ

Varlıklar içinde hayat, belki de en gizemli ve akıllara durgunluk veren ve araştırmacıları aciz ve çaresiz bırakan şeydir. O kadar ki, bazı bilim insanlarının öne sürdüğü hayat teorilerinden biri, **hayatın bilinemez olduğu** ve büyük ihtimalle gelecekte de o şekilde kalacağıdır. Bu teoriye göre, hayat tam bir gizemdir ve böyle olmayı da sürdürecektir, çünkü hiçbir ümit ışığının olmadığı görünmektedir. Bu nedenle, hayatın kökeni ve ilk organizmanın yeryüzünde ortaya çıkması, bilim insanlarından çok filozoflar ve teologların ilgi alanı haline gelmiştir. Bu, bilimsel araştırmalar için uygun bir konu olmadığından, büyük patlamadan önce var olduğuna inanılan sonsuz yoğunluklu nokta kütlenin kaynağının fizikçilerden çok felsefecilerin ilgisini çekiyor olması gibidir. Diğer bazı bilim insanları ise, hayatın evrende yaygın olduğu düşüncesinden hareketle, hayatın yeryüzünde başlamak yerine ilk organizmanın dünyaya uzaydan meteorlar yoluyla gelmiş olmasının daha olası olduğu teorisini geliştirmişlerdir.

Daha önce belirtildiği gibi, hem bilim insanları hem de filozoflar hayatı tarif etmede zorlanmaktadır ve dolayısıyla hayatın **herkesçe kabul gören bir tanımı** yoktur. Bu yüzden, çalışmalar, daha çok hayatın özelliklerinin yeryüzünde canlı varlıklarda gözlemlendiği şekilde tarif edilmesine yöneliktir. Tüm biyolojik sistemlerin yoğun kimyasal reaksiyonlara sahne olmalarından hareketle, bilim camiasında **hayatın doğası** hakkında öne çıkan görüş, hayatın güzel bir kimyasal reaksiyonlar kombinasyonu olduğudur. Ancak bu görüşe, haklı olarak hiçbir kimyasal reaksiyonun hiçbir zaman hiçbir formda hayata yol açmadığı argümanıyla karşı çıkılmaktadır. İki şeyin hep bir arada ortaya çıkması, bunlardan birinin diğerinin kaynağı olmasını gerektirmez. Bunun gibi, canlı organizmalarda kimyasal reaksiyonların varlığı, hayatın kimyasal reaksiyonlardan kaynaklandığını göstermez. Bütün biyolojik sistemler çoğunlukla karbon, hidrojen ve oksijen atomlarından oluşurlar. Ancak bu durum, atomların (ve onların su veya DNA gibi bileşenlerinin) hayatın kaynağı olduğunu göstermez. Gözlerdeki lenslerin kataraktla buğulanması sonucu görme duyusunu yitiren bir kişi, buğulu doğal lensler ameliyatla yapaylarıyla değiştirildikten sonra görme özelliğini tekrar kazanabilir. Ama bu, uygun olarak şekillendirilmiş saydam bir plastik parçası olan lenslerin görmenin kaynağı oldukları anlamına gelmez.

Gözlemler, dünyevi hayatın **sıvı suya** dayalı olduğunu göstermektedir. Her nerede bir enerji kaynağı ile

birlikte su varsa, bizim anladığımız tarzda çeşitli hayat formları vardır. Bu gözlem, birçok kimsenin suyu hayatla bağdaştırmasına ve hatta suyu hayatın kaynağı olarak görmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak, NASA'nın güneş sisteminde hayat arama misyonu, su olup olmadığı araştırmasına dönmüştür ve bir gezegende suyun varlığına işaret eden herhangi bir bulgu, dünya dışında hayatın var olma olasılığı hakkında heyecan yaratmıştır. Bizim gibi canlı organizmalar karbon bazlı olduğu, oksijen soluduğu ve %60 sudan oluştuğu için, bu yaklaşım hiç de şaşırtıcı değildir.

2007'de ABD Ulusal Bilimler Akademisi tarafından yayınlanan bir raporda, dünya-dışı hayatın bizim bildiğimizden farklı olabileceğine vurgu yapıldı ve NASA'yı güneş sisteminin başka yerlerinde hayat ararken suya bu kadar odaklanmaktan sakınması konusunda uyardı.[105] Rapor, hayat için genel olarak bilinen temel ihtiyaçları sıvı su biyoçözücü (organizma içinde maddelerin çözündüğü sıvı), karbon bazlı metabolizma, değişebilen moleküler sistem ve çevre ile enerji alışverişi yapabilme olarak listeledi. Ancak rapor, bunların hayat olarak bilinen olguyu desteklemenin tek yolu olmadığını da ekledi. Komitenin başkanı olan John Baross, "*Yeryüzündekinden farklı formlarda hayat mümkündür*" dedi. "*Şu ana kadar yapılmış araştırmalar yeryüzündekine benzer bir hayata odaklandılar, çünkü bildiğimiz tek hayat formu bu. Ancak, farklı yerlerde ortaya çıkan hayat, buradakine kıyasla bizim için tanınamaz olabilir. Son on yıl boyunca biyoloji ve biyokimyadaki gelişmeler, hayat için temel gereksinimlerin düşündüğümüz kadar somut olamayabileceğini gösterdi*."

Rapor, en yaygın varsayım olan "hayat için su olmalıdır" varsayımını kısıtlı düşünme olarak görmekte ve dünya dışı hayat araştırmaları yapan bilim insanlarını hayatın olası formları hakkındaki görüşlerini genişletmeye teşvik etmektedir. Kaldı ki, genellikle yeryüzündeki hayatın belkemiği olarak adlandırılan karbon ve tüm canlılarda bol miktarda gördüğümüz suyun – hayvanlar ve bitkiler tarafından dışarıya salgılanan su molekülleri de dahil – kendileri canlı değildir. Örneğin, sıcak ve nemli havada yüzümüzden akıp giden ter damlaları canlı değildir. Sıvı su, yalnızca hücrede kimyasal reaksiyona giren moleküller için mükemmel bir çözücü olarak işlev görmektedir.

Su, **hayatın kaynağı** değildir ve olamaz. Su olmadan hayatın olmaması, hayatın sudan kaynaklandığının kanıtı değildir. Çünkü iki hidrojen ve bir oksijen atomundan oluşan su molekülünde hayat diye bir şey yoktur. Suyun, kendisinde olmayan bir şeyin kaynağı olduğu iddiası, tıpkı elmasın etrafa yaydığı ışık parıltılarının ya da televizyon cihazının ekranında yansıyan resimlerin kaynağı olduğu iddiaları gibi, saçmadır. Hayatın kaynağını araştırırken, organizmaların temel yapı taşlarına yönelik indirgemeci yaklaşım da bizi hiçbir yere götürmez. Kaldı ki, bütün canlı organizmaların bedenlerinin inşa edildiği atom veya moleküllerde (ya da atom altı seviyede parçacık ve dalgalarda) hayat diye bir unsur veya bileşen yoktur. Maddi varlıklarda, parçalarında olmayan bir şey bütününde olamayacağına göre, hayat **madde-dışı** ya da **mana** olmalıdır ve dolayısıyla zaman ve mekân kısıtlarına tabi olmamalıdır. O halde, gözle görünmeyen hayat ışığını yayan yaygın bir fizik-dışı hayat alanı veya boyutu olmalıdır ve bu görünmeyen hayat ışığını alma kabiliyetine sahip her şey – fiziksel bedeni olsun veya olmasın – canlı olmalıdır.

Onlarca yıldır yapılan araştırmalar, sırlarının dünyanın ilk oluşum aşamalarındaki detaylarda saklı olduğu düşünülen hayatın yeryüzünde **nasıl başladığı** konusunda kayda değer bir ilerleme sağlamamıştır. Hala hayatın yeryüzünde nasıl ortaya çıktığı sorusunu tatmin edici bir cevap vermekten çok uzağız. Bunun bir sebebi, hayatın şartları ve oluşum mekanizmaları hakkında kesin bir bilgiye sahip olmayışımızdır. Bugünkü yeryüzü, hayatın başladığı düşünülen 3.5 milyar yıl önceki yeryüzünün hasımca ortamına kıyasla, hayata çok daha elverişlidir. Bu olumlu ortama rağmen, günümüzde canlı bir varlığın cansız maddeden ortaya çıktığına dair hiçbir gözlem olmaması düşündürücüdür.

Yıllar boyunca hayatın kökeni hakkında birçok **teori** öne sürülmüştür. Ancak bunların hiçbiri geniş çapta destek bulamamıştır. Bazı araştırmacılar, yeryüzündeki hayatın evrenin başka bir yerinde başladığı tezini öne sürmüşlerdir. Fakat bu tez, hayatın nasıl başladığı sorusunu cevap vermemekte; onu sadece uzak bir noktaya göndermektedir. İlkel dünyada önce 'kendini kopyalayan moleküller' in oluştuğu, bunun hayat mekanizmasını başlattığı ve sonrasında bu moleküllerin birbirleriyle etkileşmeye başladığı iddiası hiç de inandırıcı değildir ve dayanaktan yoksundur. Çünkü hayat şartlarının çok daha elverişli olduğu bugünün

[105] National Academy of Sciences, HTTP://NATIONAL-ACADEMIES.ORG.

dünyasında böyle kendini kopyalayabilen hiçbir molekül asla gözlemlenmemiştir.

Kalıtsal bilginin aktarılmasının ve dolayısıyla RNA molekülünün hayattan önce oluşmuş olması gerektiğinin ve RNA'nın ilkel bir formunun kendi gelişim safhaları boyunca hayatın ortaya çıkışına rehberlik eden geçici bir kök molekülü olarak işlev gördüğünü savunan ve **önce-RNA** olarak adlandırılan saygın bir teori de vardır. Ancak RNA'nın kendisi belirli bir dizilimle birbirine bağlı binlerce daha küçük molekülden oluşan karmaşık bir moleküldür ve bu teori RNA'nın kendisinin ilk olarak nasıl sentezlendiğini açıklayamamaktadır. Bir diğer teori, kil parçacıklarının katalitik etkisiyle basit organik moleküllerin daha karmaşık moleküllere dönüştüğünü ve böylelikle hayatın ortaya çıkması ve canlı hücrelerin evirilmesi için zemin hazırladığını öne sürer. Karşıt bir teori de, hayat ortaya çıkmadan önce, dünyanın yüzeyi yerine okyanusların dibinde oluşan cansız inorganik hücrelerin oluştuğunu iddia eder. Bu teori, hidrojen, siyanür, sülfür ve karbon monoksit içeriği bakımından zengin sıvıların okyanus tabanında dünya kabuğundan açığa çıktığını ve demir sülfür oyuklarında reaksiyona girdiğini, ve böylelikle kimyasal reaksiyonların başlaması ve hayatın ortaya çıkması için gerekli olan yeterli konsantrasyonu korumak için uygun bir ortam sağladığını öne sürer. Ancak bu iddialar hiçbir zaman bilimsel bulgularla desteklenmemiş ve doğrulanmamıştır ve dolayısıyla hiçbir bilimsel değeri yoktur.

Hayatın kökeni hakkındaki tartışma, hayatın "ilkel çorba" (primordial soup) denen sığ su göletlerinde doğduğunu öne süren **Charles Darwin'**e (1809-1882) kadar dayanır. Bu iddiaya göre ilkel çorbada basit kimyasallar ısı, ışık ve yıldırımlardan gelen elektriğin aktive etmesiyle kendiliğinden reaksiyona girdiler ve amino asit denilen ve hayatın kimyasal öncüleri olan organik bileşikleri ürettiler. Zamanla bu amino asitler gizemli bir şekilde birleşerek kompleks moleküllere dönüştüler ve en sonunda bu kimyasal çorbada hayat ortaya çıkıverdi. Bu küçük gölet hayat teorisi, Şikago Üniversitesinden Harold Urey ve Stanley Miller'in laboratuvarda şimşeği elektrik arklarıyla simüle etmek dahil yeryüzünün ilkel atmosferinin varsayılan şartlarını deneysel olarak yeniden oluşturmasıyla, 1953'de güçlü bir deneysel destek almıştır. Bir haftalık deney sürecinin sonunda, Urey ve Miller, sistemdeki bazı karbonların organik bileşenlere dönüştüğünü ve bu bileşenlerden bir kısmının canlı hücrelerin proteinlerinde görülen amino asitler olduğunu gözlemledi.

Bu klasik deney sırasında protein moleküllerinin temel yapı taşları olarak **basit organik moleküllerin** kendiliğinden oluşması, hayatın kökeni hakkında tartışmayı bitirmekten uzaktır. Her şeyin ötesinde, sıkça işaret edildiği üzere, amino asitler ile hayatın en ilkel formu arasında büyük bir uçurum vardır. Çünkü bir amino asit 100'den az atom içerirken, en basit bir tek hücreli bakteri, bünyesinde oldukça spesifik bir tarzda düzenlenmiş yaklaşık 100 milyar atom barındırır. Ayrıca, sıklıkla hayatın yapı taşları olarak gösterilen amino asitler, cansız varlıklarda da mevcutturlar. Ama ne amino asitlerin kendileri, ne de amino asitlerden yapılmış olan proteinler canlıdır. Urey-Miller deneyi başlangıçta bilimsel çevrelerde bir miktar heyecan yarattı, ama bıraktığı boşluklar ve eksiklikler yüzünden daha sonra gözden düştü. Daha inandırıcı bir teori olmadığından, Urey-Miller deneyi uzun süre ilkel dünyadaki küçük ılık su kaynaklarında hayatın ortaya çıkmasının bir ispatı olarak sunuldu.

Sonraları, hiçbir bilimsel kanıt olmadan, bu basit moleküllerin spontane bir şekilde **kendilerini kopyalayan** daha karmaşık moleküllere – kendi kopyalarını yapma yeteneğine sahip büyük moleküler yapılara – dönüştürdükleri ileri sürüldü. Bu moleküllerin de en basit bakteriden en karmaşık insana kadar, yeryüzündeki tüm canlılar için hayatı ateşleyici kıvılcım olarak işlev gördüğü iddia edildi. Ancak, kimyanın rastgele biyolojiye dönüştüğü iddiasını destekleyen hiçbir kanıt sunulmamıştır. Kimyasalların kendilerini rastgele kendini-kopyalayan bir moleküle dönüştürdükleri iddiası, bilimle hiç alakası olmayan **sihirbazlık** iddiası gibidir. Hayat olgusunun kimyanın bir formu olduğu görüşü, bilimsel değil felsefidir. Çünkü ne doğada ne de laboratuvar ortamında kimyadan biyolojiye geçiş hiç gözlemlenmemiştir.

Gözlemlenen gerçekliğe dayalı bir teoriden ziyade bilim-kurgu bir **peri masalını** anımsatan bu ılık gölet teorisi, destekleyici kanıttan yoksundur. O yüzden, hayat üzerinde çalışan araştırmacıları tatmin etmemiş olması şaşırtıcı değildir. Örnek olarak, doğada metal tozları, cam parçaları, petrol damlaları içeren bir miktar çamur keşfedilmesi, mikroişlemcisi çalışan ve yazılımı yüklü bir **akıllı telefonun** ilk olarak nasıl ortaya çıktığını açıklamaktan çok uzaktır. Bir akıllı telefonun montajı ve tasarlandığı gibi işlemesi, doğa kanunlarıyla tam uyumludur. Ama kör, bilgisiz ve amaçsız doğa kanunları ya da nedensellik etkileri, bir trilyon yıl da beklense, akıllı bir telefon meydana getiremezler.

1960'larda amino asitlerin, deneysel olarak "**proteinoids**" denen kısa proteinlere dönüştürülmesi, ham maddelerden yapay hayat yaratmaya yakın olduğumuz konusunda ciddi bir heyecan uyandırdı. Ancak üretilen bu karmaşık moleküller kendi kendilerini kopyalayamadıklarından, umutlar hızla söndü ve çalışma hayal kırıklığı ile sona erdi. Bu yüzden, hayatın kökeni ve kendisi hakkında daha iyi bir teori arayışları devam etmekte, ve sürekli yeni teoriler geliştirilmekte ve önerilmektedir. Ancak, her yeni teori, kendi sorunlar kümesiyle ve yanıtlanmamış sorularıyla birlikte gelmektedir. Neticede bizler, hayatı anlamaya ve hayatın kökenini keşfetmeye yaklaşabilmiş değiliz.

Hayata 'kimya' olarak baktığımız ve hayatın inceliklerini maddede ve kimyasal reaksiyonların detaylarında aramaya devam ettiğimiz sürece, bu **karamsar görünüm** pek değişeceğe benzememektedir. Büyük eksikliklerine rağmen, küçük ılık gölet teorisi (little warm pond theory), sadece daha tatminkar teorilerin olmamasından dolayı, hayatın kökeni hakkında en çok atıf yapılan teori olmaya devam etmektedir. Hayatı anlama arayışlarındaki en büyük engel, kimyasal reaksiyonlar ile kendini kopyalama arasındaki eksik halkadır. Kimyasal bir bileşen olmaktan, kendini kopyalayabilen biyolojik bir varlığa geçiş, akılları zorlayan bir gizem olmaya devam etmektedir. Sonunda, bir torba kimyasal madde, bir torba kimyasal maddedir – daha fazlası değil. O yüzden Quora'da '*Fizik biliminin açıklayamadığı şeyler nelerdir*?" sorusuna George Wood'un listelediği cevaplardan birinin hayatın menşei olması hiç de şaşırtıcı değildir: "*Milyarlarca yıl önce, bir noktada, bir miktar organik madde YAŞAMAYA başlayıverdi. Ve o andan itibaren dünya hayat ile doldu. Bu olayı tekrarlamayı başaramadığımız gibi, neyi tekrarlamaya çalıştığımızı dahi bilmiyoruz*." [106]

'Kimya' bilimi bakımından, bir su havuzunda yüzüp duran amino asitler, şekerler ve yağ asitleri yapmak oldukça kolaydır. Zor olan, bütün bu farklı bileşenlerin, faaliyetteki bir kimya fabrikasında olduğu gibi, **birlikte çalışmasını** ve koordineli bir şekilde işlev görmesini sağlamaktır. Sonuçta, bir tuğla yığını ve içleri kimyasal dolu bir dizi kazan, bir kimya fabrikası değildir. Bir molekül grubunun ikinci bir molekül grubuna bir araya gelmeleri için direktifler vermesi, onların da üçüncü bir molekül grubuna canlı bir hücrede belirli görevleri yerine getirmek için direktifler vermesi, kesinlikle kimyasalların öyle yapıverdiği şeyler değildir. Belli ki hayatta, biyolojik bir gözün gördüğünden çok daha fazlası vardır – aynen bir kimya fabrikasında binadaki tuğlalar ve üretim hatlarındaki kimyasallardan çok daha fazlası olduğu gibi.

Hayatın kökenini arayış ve onun doğasını anlama teşebbüslerinin, belli ki çok büyük ticari sonuçları da vardır. Kimyasallardan yapılmış tek bir hücreyle başlayarak, sıfırdan **sentetik hayat** yapma gayretleri içinde olan bazı özel şirketlerin, hayatın sırrının çözülmesinde, büyük çıkarları söz konusudur. Bu şirketler, eninde sonunda yapay bir DNA yapmayı başaracaklarını ve DNA'nın temel yapı taşları olan nükleotidleri doğru oranlarda bir kaba ekleyerek, çalışan bir genetik sistem oluşturacaklarını ümit etmektedirler. Bütün malzemeler bir araya getirildiğinde, evrimin sihirli gücüyle kontrolü ele alacağını ve hayatın ortaya çıkacağını ummaktadırlar. Sonra yapılacak tek şey, sadece ne olup bittiğini anlamak olacaktır. Ne yazık ki yapay hayatın yaratılışı için ilan edilen tarihlerin hepsi geçmiştir ve şu ana kadar bu tür tüm girişimler başarısız olmuştur. Gelecek de pek parlak görünmemektedir.

Uygun bir **fizik** (veya doğa) **kanunları** seti ile tam ve doğru değerlere sahip fizik sabitlerinin olması, hayatın ortaya çıkması için gereklidir; ama yeterli olmaktan uzaktır. Hayatın doğa kanunlarından kaynaklandığına dair bir belirti yoktur, ve hayatın varlığı, bütün doğal olguları yönettiği varsayılan doğa kanunlarına indirgenemez. Geliştirilmesine çalışılan kapsamlı 'her şeyin teorisi' nin bile, hayat (ve bilinç) için makul bir açıklama getirmesi pek olası değildir. Ve hayat, fizikçilerin, hayatın fizik kanunlarıyla nasıl bir ilişkisi olduğuna dair en küçük bir fikirleri olmadığı için, büyük ölçüde bir gizem olarak kalmaya devam edecektir. '*A Different Universe (Farklı Bir Evren)"* adlı kitabında, 1998 Nobel Fizik ödülü sahibi Robert Laughlin, canlı şeylerin bilinmezliğinin aslında fiziksel bir fenomen olabileceği argümanını sunar:

''Bilim kurumunun, potansiyel olarak hayatta mevcut olan ***tezahür prensiplerine*** *dik başlı tepkisi, doğal olarak, onun indirgemeci inançlara bağımlılığının göze çarpan bir belirtisidir – ki sektörleriyle alakalı detay işlerin vergi mükelleflerinin harcamalarıyla yapılmasından oldukça memnun olan ilaç endüstrisi tarafından memnuniyetle teşvik edilmektedir. Tezahür (yani maddi bir şey üzerinde hiç yoktan*

[106] Wood, G., *Quora*, 'What can physics not explain?' Accessed: May 31, 2018. https://www.quora.com/

beliriverme) görüşünün reddedilmesi, bilimi mistisizme karşı savunmak olarak haklı gösterilmeye çalışılmaktadır. Görünürdeki bilimsel görüş, hayatın kimyasal reaksiyonlar olduğudur; ve yapılacak cesur ve erkekçe şey, devasa ölçekte para ve süper bilgisayarlarla, o reaksiyonları belirlemek ve manipüle etmektir. Buna karşı mistik görüş, hayatın, bütün paraları ve bilgisayar çevrimleriyle sadece insanlar tarafından berbat edilebilecek, gayet güzel bilinemeyen bir şey olduğudur. Bu karşıt uçlar arasında, son derece önemli fakat pek az anlaşılmış olan 'canlı varlıkların bilinemezliği, aslında fiziksel bir fenomen olabilir' fikri vardır. Bu, hayatı daha az harika yapmaz; sadece basitçe onun ulaşılmazlığının indirgemeci kanunla nasıl tam uyumlu olabileceğini ortaya koyar. Bilinemezlik, cansız dünyada her zaman gördüğümüz bir şeydir ve bu aslında hiç de gizemli değildir. Bu karakteristiği sergileyen daha ilkel diğer sistemler, şu ana kadar bilgisayar çözümlerinde ortaya çıkmayarak kaçmayı başardılar. Ve bazılarımız, onların her zaman kaçmayı başaracaklarından eminiz. Benzer etkilerin biyolojide meydana gelip gelmeyeceğini bekleyip göreceğiz. Ancak kesinlikle doğru olan şey, tepeden bakarak kibirli bir tavırla bu ihtimali göz ardı etmenin, sonu gelmeyen ve hayal edilemeyecek derecede pahalı kötü deneyler bataklığına gidiş olduğudur.''[107]

PBS (ABD Kamu Yayın Servisi)'nin Bilimsel Programının bir parçası olan NOVA ile yapılan bir röportajda, Harvard Üniversitesi'nden Profesör Andrew Knoll hayatla ilgili derin gizeme dikkat çeker: *''Gezegenimizin ilk devresinin bir aşamasında meydana gelen cansızdan canlıya sıçrayış ile ilgili incelikler derin bir muammadır ve muhtemelen gelecekte bir süre daha böyle olmaya devam edecektir.*" Profesör Knoll, bu bulmacanın gelecekte tamamen çözüleceğine dair fazla umut ışığı görmemektedir: *''Torunlarımın hala ortalıkta dolanıp hayatın büyük bir gizem olduğunu söyleyeceklerini hayal edebiliyorum; ancak, onlar bu gizemi, bizim bugün idrak edemeyeceğimiz seviyede anlayacaklardır.*"[108]

Bu karamsarlığın nedeni, bilim insanlarının yapabildiği tek şeyin, laboratuvarda farklı elementleri kimyasal reaksiyona sokup arzu edilen bileşenleri elde ederek, maddeyi manipüle etmek olmasıdır. Ama, hayat fonksiyonlarının, kimyasal reaksiyonların çok ötesinde olduğu görünmektedir. Profesör Knoll'ün belirttiği gibi: "*DNA'nın tek tek parçalarının yapılması pek zor olmayabilir. Ancak DNA'nın, proteinleri, önemli hayat fonksiyonlarını gerçekleştirmek için direktifler vermeye başladığı noktaya gelmek – bu sıçrama, kahredici bir şekilde, gizemini korumaktadır.''*[109]

Hayat, hiç şüphe yok ki, canlı varlıkların **en ilginç ve cezbedici** özelliğidir. Bütün canlı varlıklar kimyasal reaksiyonlar içerdiği için, hayat, genelde, kimyasal reaksiyonlar olarak izah edilir. Ancak, daha önce belirtildiği gibi, hiçbir kimyasal reaksiyon ya da kimyasal reaksiyonlar zinciri hiçbir zaman hayat üretmemiştir. Bu nedenle, "kimyasal reaksiyonlar hayatın kaynağıdır'' önermesinin ya da ''hayat kimyasal reaksiyonlardır'' basitleştirmesinin geçerli hiçbir dayanağı veya gerekçesi yoktur. Hayat da, bilinç gibi, hayatı mümkün ve sürdürülebilir kılmaya uygun maddi yapılarda ışıldayan görünmez bir ışık gibi, **fiziksel olmayan bir olgu** olarak tanınmalıdır – aynen elmastaki kristal bir yapıda birbirlerine bağlanan maddi karbon atomlarının, maddi olmayan ışığı alma, kırma ve yansıtmayı mümkün kılması gibi. Öyle görünüyor ki, hayat, maddeden değil, maddede oluşur.

5. ÖLÜM – HAYATI İSPAT EDEN OLGU

Canlı varlıkların ayırt edici bir özelliği, **hayatın sona ermesi** olarak tanımlanan, ölümü tecrübe edebilmesidir. Her canlı ölür, ölen her şey canlıdır. Hayatın tanımı, ölümü otomatik olarak karakterize eder. İnsanlarda, canlı bir kişi, ölü bir kişinin olmadığı her şeydir. Sadece canlı varlıklar ölebilir. Robotlar, kar taneleri, akıllı telefonlar ve televizyon setleri gibi canlı olmayan şeyler, ölümü tecrübe edemezler. Bu tür şeyler için bazen 'öldü' ifadesini mecazi olarak kullanırız.

---

[107] Laughlin, R. B., *A Different Universe – Reinventing Physics from the Bottom Down*, Basic Books, New York, 2005, s. 173.
[108] How Did Life Begin: An Interview with Andy Knoll," NOVA Science Programming, PBS, http://www.pbs.org/wgbh/nova/origins/knoll.html
[109] A.g.e.

Canlı ve **cansız** arasındaki temel fark, tüm canlı varlıkların doğması, büyümesi ve en sonunda ölmesidir. Canlı varlıkların belirgin bir başlangıçları ve kesin bir sonları vardır. Bu yüzden, canlı bir varlık, **ölme kapasitesi** olan ve sonunda ölecek olan bir varlık olarak tanımlanabilir. Ve öldükleri kesin olarak teyit edilen canlı varlıklar, artık hayata döndürülemezler. Bu tanıma göre, canlı olup olmadıkları tartışmalı olan virüsler kesinlikle canlıdır; çünkü öldürülerek işlevsiz hale getirilebilirler. Virüsler, bakteriler ve diğer canlı varlıklar kimyasallarla, ısıyla, radyasyonla ya da sadece aç bırakılarak yeniden hayata dönme ihtimali olmayacak şekilde öldürülebilirler. Yani bir canlının bedeni, hayatın barınmasını imkansız kılacak bir hale getirilebilir. Öte yandan robotlar bozulabilir ve iş yapamaz hale gelebilirler. Ama, yıllarca adeta 'ölü' kalmış olsalar bile, ekonomik olduğu sürece, her zaman tamir edilebilirler ve çalışır hale getirilebilirler. Hatta gerektiğinde, mikroişlemcileri bile değiştirilebilir ve yazılımları tekrar yüklenebilir.

Hayat ve ölüm tanımlarının, biri diğeri açısından tanımlanabildiği ve ölümü tartışmak hayatı anlamaya çok bir şey katmadığı için, **döngüsel** olduğu iddia edilebilir. Hayatın tanımı üzerine fikir birliği olmadığı göz önüne alındığında, hayatın sonu yani ölümün tanımının da, hem bilimsel hem de hukuksal açıdan, tartışmalı olması pek de şaşırtıcı değildir. Ama ölü üzerinde yapılan dikkatli gözlemler, aynı varlığın canlı ve cansız hallerini karşılaştırarak, dolaylı olarak hayatın anlaşılması için bulunmaz bir fırsat sunar.

İnsanlar için ölüm, bir zamanlar sadece **kalp atışının ve nefes alışverişinin** durması olarak tanımlanıyordu. Fakat sonraları bu hayat göstergelerinin kaybının genellikle **geçici ölüm** olduğu ortaya çıktı. Çünkü kalp atışının ve nefes alıp vermenin CPR ve hayat destek cihazlarıyla sürdürülebildiği ve devam ettirilebildiği görüldü. Bugün insanlarda ölüm, genellikle 'geri döndürülemez koma' olarak da adlandırılan **'beyin ölümü'** ile özdeşleşmiştir. Beyin ölümü, başa takılan sensörlerle (elektrotlar) kullanılarak elektroansefalogram (EEG) testiyle ölçülerek belirlenen, beyindeki bütün elektriksel aktivitenin kalıcı olarak durmasıdır. Beyin aktivitesinin yokluğu, bilincin yokluğu olarak kabul edilmektedir. Beyin ölümü geçekleşmiş bir kişide sinir refleksleri yoktur, acıya tepki vermez ve EEG grafiği düz bir çizgiden ibarettir.

Fakat, ölümün bu modern tanımına bile, 'beyin ölümü' gerçekleşmiş insanların organlarının uzun süre makinelerle canlı tutulduğu gözleminden hareketle, bazı bilim insanları tarafından itiraz edilmiştir. Besbelli bitkisel hayat modunda olan bu 'beyin ölümü' gerçekleşmiş insanların organları çalışmaya devam etmektedir. Hatta beyin ölümü gerçekleşmiş hamile kadınların bebekleri bile, doğum zamanı gelinceye kadar gelişmeye devam etmektedir. Beyni kesin olarak ölü olan bir kişi, kalp atışı, nefes alışverişi ve bedenin metabolik işlemleri hayat destek cihazlarıyla sürdürülse bile, dünyadaki çoğu hukuk sisteminde '**yasal olarak ölü**' kabul edilir. Beyin ölümü gerçekleşmiş insanların bağışlanmış organları cerrahi olarak alınabilir ve organ naklinde kullanılabilir. Bir kişinin beyin ölümünün gerçekleştiğinin ilan edildiği tarih, organların hangi tarihte alındığına ve hayat destek ünitesinin fişinin ne zaman çekildiğine bakılmaksızın, resmi ölüm tarihi olarak işlem görür.

Beyin-ölü insanların bedensel hayat fonksiyonlarını **yapay olarak sürdürebilmesi**, tüm organların kontrolü ve çalışmaya devam etmesi beyinle ilişkilendirildiği için, başta inanılmaz gelebilir. Herhalde çoğumuz, mucizevi beyin oyun dışı kaldığından, mekanik hayat destek ünitesine bağlı olan bilinçsiz bir insanın bedensel organlarında tam bir kargaşa bekleriz. Özellikle beyin ölümü gerçekleşmiş (ve dolayısıyla hukuken ölü) hamile kadının rahminde bebeğini geliştirmeye devam etmesine şaşırıp kalırız. O zaman haklı olarak şu soruyu sorabiliriz: 'Eğer hamile bayan ölü ise, her gün doğru şekilde doğru yerlerde milyonlarca yeni hücrenin oluşturulmasını içeren bebeğini nasıl büyütüyor? Ve o beyin-ölü hamile bayan eğer bebeğini tıpkı canlı bir hamile bayan gibi büyütmeye devam ediyorsa, nasıl ölü ilan edilebilir?'

Bu tür haklı sorular, ölümü beyin ölümüyle özdeşleştiren mevcut anlayışın geçerliliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Belli ki biz burada bazı temel fenomenleri kaçırıyoruz. Hali hazırdaki **hayatı anlama** durumumuz da fena halde tutarsız ve yetersiz görünmektedir. İnsan, mekanik veya elektrikli bir cihazdan farklı olarak, bedensel organlarının toplamından daha fazla göründüğü için, özellikle insanı anlayışımızın tekrar gözden geçirilmesi lazımdır. Ve o 'daha fazla' gittiğinde, bedensel organlarda her şey yerli yerinde görünmesine rağmen, insan olmak şöyle dursun, artık canlı bir varlık bile değildir.

Şimdi geriye dönüp tekrar baktığımızda, **bitkisel hayat** halindeki beyin ölümü gerçekleşmiş bir kadının, bütün bedensel aktivitelerinin kumanda merkezi olan beyninden destek almadan bebeğini rahminde büyütmesi, aslında bu kadar şaşırtıcı olmamalıdır. Çünkü biz zaten beyinsiz bitkilerin, bebekleri olan elma, portakal ve patates gibi kendi meyve ve sebzelerini büyüttüğünü görmeye alışkın değil miyiz? Bu yüzden, beyin ölümü gerçekleşmiş insanlar için kullanılan "bitkisel hayat halinde" ifadesi çok uygun düşmektedir. Bütün bitkilerin canlı olduğunu ve canlılığı bitkilerin canlılığı seviyesine indirgenmiş insanların ölü kabul edildiği dikkate alınırsa, bu demektir ki **hayatın farklı formları, normları ve seviyeleri** vardır. Ve organizma seviyesindeki hayat sona erince, insan hayatı sona ermektedir – daha düşük seviyelerde hayat devam etmesine rağmen. Bu nedenle, hayatın özü aynı kalsa bile, tüm canlılara uyan tek bir hayat formu yoktur. Ve hayat bulmacasının çözülmesine yardımcı olması için, basit bir hücre veya bakteriden tutun, birlikte birbirleriyle uyumlu çalışan trilyonlarca hücreye sahip insan gibi karmaşık organizmaya kadar, çok çeşitli hayat formlarının dikkatle gözlemlenmesine dayalı olarak, hayatın farklı formları farklı bir şekilde tanımlanmalı ve tarif edilmelidir.

6. HÜCRE SEVİYESİNDE HAYAT

Hücreler, **en küçük** canlı varlıklardır. Hücreler, bitkiler ve hayvanlar gibi çok hücreli organizmaların temel yapı taşlarıdır. Bakteri gibi tek hücreli organizmalar durumunda, tek bir hücre organizmanın tamamını oluşturur. Bakteriler kendi başlarına hayatlarını idame ettirebilseler bile, birbirlerini desteklemek için genellikle çok iyi yapılandırılmış bir koloni halinde yaşarlar. Bir bakteri ile çok hücreli organizmalardaki bir hücresinin temel biyokimyasal mekanizmaları çoğunlukla birbirlerinin aynıdır.

Bütün hücreler üç kısımdan oluşur: hücrenin içeriğini dış dünyadan net hatlarla ayıran **zar** (veya membran), bir su banyosu içinde proteinler ve nükleik asitler gibi biyomolekülleri içeren jöle kıvamında bir sıvı olan **sitoplazma** ve hücrenin genetik malzemesi olan **DNA**. Bir hücrenin boyu, yaklaşık 1 ila 100 mikrometre arasında değişir (1 mikrometre = bir metrenin milyonda 1'i) ve çoğu hücre ancak mikroskop altında görülebilir. Tipik bir hücrenin içerdiği maddenin miktarı, yaklaşık olarak bir gramın milyarda biri kadardır. Bir hücrenin kütlesinin yaklaşık yüzde 70'i sudur. Ortalama insan bedeni, ortalama çapı 12 mikrometre olan **37 trilyon hücreden** (artı, yaklaşık aynı sayıda bağımsız mikrop) oluşur. Ortalama bir insan hücresinde yaklaşık 70 trilyon atom vardır. Tipik bir insan bedeninde hücre bölünmesi yoluyla saniyede yaklaşık 50 milyon yeni hücre üretilir.

Dışarıdan bakıldığında, hücre, karmaşık kimyasal reaksiyonların yoğun olarak meydana geldiği ve çok işlek bir ortamda moleküllerin sürekli birbirleriyle etkileştiği, bir torba suda yüzen **bir yığın molekülü** andırır. Daha yakından incelendiğinde ise, hücre, karmaşık işlemlerin yüksek bir hassasiyetle gerçekleştirildiği ve gerekli bileşenlerin itinayla sentezlendiği iyi yönetilen modern bir kimyasal fabrikaya benzer. Örneğin **zarlar**, farklı birçok işlevi yerine getirebilen çeşitli moleküllere ev sahipliği yapar. Bu moleküllerden bir kısmı zardan girilmesine veya çıkılmasına izin verilen maddeleri tanımlayan bekçiler gibi hareket ederken, diğer bir kısmı da hücrenin yerli ya da yabancı olduğunu tanımlayan işaretçiler gibi hareket eder. Bazı moleküller de hücrelerin bir birlik olarak davranmalarını sağlamak için onları bir arada tutan bağlama elemanları olarak işlev görür. Diğer bazı moleküller ise, sinyalleri ileten ve alan telefon santralleri olarak hizmet verirler.

Hücrenin ana gövdesini oluşturan **sitoplazma**, malzemeleri ihtiyaç duyulan yerlere taşıyan forkliftler de dâhil, tam koordinasyon içinde çalışan çeşitli tezgah ve makineleri de barındıran bir fabrika üretim alanını anımsatır. Sitoplazma, proteinler, karbonhidratlar ve lipitler gibi çeşitli organik molekülleri içerir. Proteinler, birbirlerine zincirleme bağlanmış daha basit amino asit moleküllerinden oluşur ve hücre atıklarını dışarıya pompalamak dahil çeşitli işlevleri yerine getirirler. Karbonhidratlar, hücrelerin enerji ihtiyacını karşılamak için kullanılırlar. Lipitler ya da yağ molekülleri, enerjiyi kimyasal olarak depolama ve sinyal aktarmada kullanılır. Bazı hücreler, ayrıca belirlenmiş kısımlarda özel işlevler gerçekleştiren ve **organel** denen küçük organlar gibi hareket eden uzmanlaşmış kısımlar içerirler. Örneğin, **mitokondriye**, bileşikleri parçalar ve enerji üretir; adeta hücrenin güç santralı gibi çalışır. DNA ve RNA molekülleri gibi **nükleik asitler**, genetik mirası korurken, hücreye hangi fonksiyonları nasıl yerine getireceğini dikte eder.

Tipik bir hücre, çoğunluğu su moleküllerinden oluşan, **birkaç trilyon molekül** içerir. Sadece protein moleküllerinin sayısı, bir E. coli bakterisinde birkaç milyondan, insanlarda birkaç milyara kadar değişir. DNA da dâhil tüm moleküller, kimyasal bağlarla birbirine bağlı ve bir üzüm salkımını andıran ve çoğunlukla karbon (C), hidrojen (H) ve nitrojen (N) olan atom yığınlarıdır.

Biraz kimya çalışmış olan herkes bilir ki, tüm atomlar **görme, işitme, konuşma ve düşünme yetenekler**i olmayan **hayatsız, bilgisiz, iradesiz, amaçsız, zekâsız ve bilinçsiz** temel parçacıklardır. Atomlardan oluşan moleküller de bu özelliklerin hiçbirine sahip değillerdir. Bu nedenle, bir hücredeki hiçbir molekül, komşu hücreler ve organizmanın bütünü şöyle dursun, içinde bulunduğu hücrede neler olup bittiğinin farkında değildir ve olamaz. Hatta hiçbir molekül kendi varlığından bile haberdar değildir. Bu moleküller arasında meydana gelen herhangi bir kimyasal reaksiyon, yine sadece hayatsız, bilgisiz, amaçsız, bilinçsiz, görme vb. özellikleri olmayan yeni moleküller üretecektir. Ve hücrelerin farklı bölümlerindeki işlevler arasında hiçbir ilgi olmayacaktır. Zaten ölü bir hücrede olan aynen budur.

Cansız yani ölü bir hücreyi dikkate alalım. Cansız bir hücrede görebileceğimiz yegane şey, çöp kutularında meydana gelen pis kokulu kimyasal reaksiyonlar gibi, hiçbir amacı olmayan ve bütüncül fonksiyonların yerine getirilmediği, bazı rastgele başıboş kimyasal reaksiyonlardır. Bu amaçsız kör kimyasal aktivite, sonunda hücrenin parçalarına ayrılmasına ve temel yapı taşlarına ayrışmasına yol açar. Bu durum, bir endüstriyel tesisinin üretim hattında çalışan işçilerin bir anda kör, sağır ve sarhoş olması gibidir. Tahmin edilebileceği gibi, bu üretim hattından birbirlerine çarpan ve çevrelerindeki donanımı ve birbirlerini deviren işçiler dışında hiçbir şey çıkmaz ve dolayısıyla üretim hattı durma noktasına getirir.

Ancak hücre **canlı** olduğunda, yani hücreye o gizemli hayat geldiğinde, muhteşem şeyler meydana gelir: Tüm hücre, birbirleriyle tam koordineli olarak ve tam bir işbirliği içinde çalışan milyarlarca molekül ile tek bir entegre varlık gibi davranır. Hayat ile birlikte, sağlam bir organize yapı, sıkı bir organizasyon ve hücrenin bileşenleri için iyi tanımlanmış roller ve ilişkiler ağı gelir. Sanki tüm o aptal moleküller, aniden, bütün hücrenin ne yaptığını, hücrenin genel işlevinin ve kendi bireysel rollerinin ne olduğunu ve görevlerini nasıl yapacaklarını biliyor gibi davranmaya başlarlar. Hatta moleküller, bir bütün olarak, hücreyle ve hücrenin tüm öğeleriyle iletişim kurmalarını sağlayan gelişmiş görünmeyen sinyal işleme merkezleri varmış gibi davranırlar. Bir futbol takımı gibi, her oyuncu tüm oyuncuları ve rollerini bilir, ve bir takım olarak gol atmak ve oyunu kazanmak için takım ruhu içinde, birlikte çalışırlar.

İlginçtir ki canlı hücrelerde de, DNA gibi mega moleküller dâhil, tüm moleküller **cansızdır** – tıpkı vücudumuzdaki hücrelerde bulunup terle dışarı salgılanan su moleküllerinin cansız olması gibi. Ama öyle görünüyor ki, hücre tarafından edinilen ve her şeyi kuşatan görünmez hayat ışığı, hücreyi oluşturan tüm parçalara nüfuz eder, ve hücrenin içeriği, hayat bulup hayatla gelen özellikleri sergiler. Bu, bir manyetik alana sokulduğunda demir parçacıklarının mıknatıslanması ve manyetik kuvvet çizgileri boyunca sıraya dizilmesi gibidir. Hayat da bunun gibi, ancak fizik-dışı bir alan olarak düşünülebilir.

Hayat ışığı artık hücrede parlamadığında ve o birleştirici ruh gittiğinde, hücrenin bütün bileşenleri, birbirleriyle hiçbir ilişkisi kalmamış ve birbirlerinden kopmuş kimyasal bileşenler haline gelirler. Ve bu durumda hücrenin öldüğü söylenir. Hücre hayatı, hayatın en düşük seviyesi olduğu için, hücre öldüğünde, bütün parçaları ve bileşenleri de aynı zamanda ölür. Çünkü onlar artık herhangi bir hayat emaresi göstermezler (bu bileşenler zaten tek başlarına canlı hücrede bile canlı değildir ve hücre dışına çıktıklarında cansız bir kimyasal gibi dururlar – hücreye girip çıkan su veya glikoz molekülleri gibi). Yani, hücre, öldüğünde, bir membran torbası içinde yer alan tek tek birbirinden kopuk moleküller yığınına dönüşür. Ve DNA dahil o harika biyomoleküller, hayat ışığıyla bağlantıları kesilir kesilmez, sıradan kimyasal bileşenlere dönüşürler.

Hayat, varoluşun bilinmesini ve fark edilmesini mümkün kılan gizemli bir görünmez ışıktır. Canlı varlığı karakterize eden bir **nitelikler demeti** de gizemli hayata eşlik eder. Örneğin, insanlarda hayat, tipik olarak **zeka, bilinç, irade, hayal gücü, arzu, acı ve zevk** ile birlikte, aşk, nefret, korku ve merak gibi **duygular** ve de görme gibi **beş duyuyla** birlikte paketlenmiş olarak gelir. Bu, renklerle paketlenmiş olarak gelen ve varlıklara renk özelliklerini veren güneş ışığı gibidir. Hayat gidip kişi öldüğünde, bizi biz yapan tüm bu

özellikler de gider. Geriye, bütün beden parçaları bir arada olarak, gömülüp yok olmaya terkedilecek değersiz bir maddi kılıfı bırakır.

Daha önce de belirtildiği gibi, hayatın beraberinde getirdiği en temel özellik **birleştirme** ya da tek bütün içinde entegre etmedir. Sonunda canlı bir varlık bir 'bir' olarak hareket eder ve müstakil bir varlık olarak davranır. Örneğin, bir kâse kimyasal çorbasından farklı olarak, canlı bir hücrede, moleküller rastgele ve birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmezler. Aksine, hücrenin varoluş misyonu ve genel amacı doğrultusunda, moleküller, emirleri uygulayan ve verilen görevleri yerine getiren bilinç ve sorumluluk sahibi işçiler gibidirler. Bu yüzden, hayatla birlikte gelen bir diğer temel özellik, bütün bileşenlere empoze edilen bir üst iradedir. Bütün bu bileşenlere söz geçirip dikte eden ve her şeyi kuşatan irade ile birlikte, **amaç** ve **işlevsellik** gelir. Sanki hücredeki tüm bileşenler ve moleküller, hayatla birlikte gelen kapsamlı irade gücüne boyun eğiyorlar ve bir ekip ruhuyla tam bir itaatle emirleri yerine getiriyorlar. Hücredeki birlik içinde hareketi sağlayan merkezi idareden habersiz bir dış gözlemci için, bir hücredeki bütün moleküller (1) iradeleri var, (2) ne yapacaklarını ve kiminle etkileşime gireceklerini biliyorlar ve (3) bunu yapabilecek yetenekleri var gibi davranmaktadırlar – ki bu davranışlar kör, sağır, bilgisiz ve bilinçsiz atom yığınları için gerçekten şaşırtıcıdır. En hayret verici olan şey de, bir hücredeki milyarlarca molekül ve organelin, içinde olduğu hücrenin amaçlanan makroskopik misyonunu yerine getirmek için, tam bir koordinasyon içinde hareket etmesidir. Bu gözlem tek başına, hücrenin tüm bileşenleri üzerinde tam kontrol sağlayabilen ve **hücre ruhu** olarak da adlandırılabilecek olan **görünmez bir kumanda merkezinin** olması gerektiği tespitini yapmak için yeterlidir.

Bu, bir düşman hedefine saldırmak için tam bir işbirliği içinde hareket eden milyonlarca askerden oluşan bir **ordunun**, tüm birimler için görevleri belirleyen, koordinasyonu sağlayan ve mühimmatın doğru yerlere iletilmesini emreden bir komuta merkezinin olması gerektiği sonucuna varılması gibidir – görünürde öyle bir komuta merkezi olmasa bile. Ordudaki belirli bir birimin iradesi, açıkça merkezi komutanlığın kapsamlı iradesinin o birimin görev tanımıyla alakalı yansımasından ibarettir. Alternatif tez, savaş uçaklarında, donanma gemilerinde, füze mevzilerinde, tanklarda ve makineli tüfeklere sahip milyonlarca askeri personelin birbirleriyle sürekli iletişim halinde olduklarını, tüm savaş alanını net bir şekilde görebildiklerini, birbirlerine emirler verip emirler aldıklarını ve dolayısıyla aynı zamanda hiçbir hiyerarşi olmadan hem bir komutan hem bir er olduklarını farz etmektir – ki bu, aklı başında hiç kimsenin kabul edebileceği bir şey değildir. Eğer görme, işitme, düşünme ve emir verme ve emirleri yerine getirme yeteneğine sahip milyonlarca bilinç sahibi askerin bir komuta merkezi olmadan tek bir ordu olarak hareket etmesi mümkün değilse, görünmez bir kontrol merkezi olmadan, bu üst düzey insani özelliklere sahip olmayan milyarlarca hatta trilyonlarca molekülün, tek bir hücre olarak hareket etmesi hiç mümkün değildir. Bir savaş sırasında öncelikli hedefin düşmanın kumanda merkezini bulmak ve yok etmek olması, düşman ordusunda kargaşa, koordinesizlik ve sonunda yenilgi getireceği için, hiç de şaşırtıcı değildir.

7. OTONOM FABRİKALAR VE BİYOTEKNOLOJİ

Canlı ve cansız hücreler hakkında daha net bir bakış açısı ve hayat hakkında daha kolay bir anlayış geliştirmek için, üretim alanında hiçbir insan olmadan, tamamen endüstriyel robotlarla çalışan ve "akıllı" makinelerle donatılmış tam otomatik bir **modern fabrikayı** dikkate alalım. Tesis, nesnelerin interneti ve büyük veri kullanmakta ve robottan robota, makineden makineye ve robottan makineye iletişim dahil tüm makineler ve ekipmanlar arasında sürekli gerçek-zamanlı iletişim ve bilgi akışı sağlamaktadır. Bütün operasyonlar tam otomatiktir. Stok miktarı belirli bir seviyenin altına düşünce, bir kapı açılmakta ve forkliftler ihtiyaç duyulan malzemeleri gerekli yerlere taşımaktadırlar. Bir taşıyıcı bant, atıkları, kamyonların alıp götürmesi için çöp alanına taşımaktadır. Yapımı tamamlanmış bütün ürünler, başka bir kapıdan çıkarılmakta ve ürünler bayilere sevk edilmek üzere tırlara yüklenmektedir.

Şimdi Ford otomotiv şirketinin kurucusu ve ünlü T-model arabayla otomotiv endüstrisinde üretim hattının mucidi olan **Henry Ford**'un (1863-1947) aniden dirildiğini ve bu modern fabrikaya – bir otomotiv üretim tesisi diyelim – 1940'ların dünyasındaki anlayış ve bilgilerle girdiğini farz edelim. Yani, hiç elektronik ve veri merkezleri, yazılım, bilgisayar kontrollü makineler, internet, makine vizyonu, kendi kendileriyle ve diğer makinelerle iletişim ve işbirliği içinde çalışan robotların olmadığı ve bilginin dijitalleşmediği bir dünya. Herhalde Ford'un şaşkınlığını hayal edebiliyorsunuzdur. Ford herhalde rüya gördüğünü düşünecekti ve canlı, zeki, bilinçli, duyarlı, gören, konuşan, işiten, düşünen, iletişim kuran, ne yaptığını ve üretim katındaki

rollerinin ne olduğunu bilen yüzlerce işçiyle 1940'ların gerçekliğine dönmek için kendini çimdikleyecekti.

Ford, ilk şokun ardından, etrafta soru soracak insan olmadığından **işleyişi** anlamak için işletmeyi daha yakından **gözlemlemeye** başlar. Üretim makinelerinin kendi fabrikasındakilere çok benzediğini ve benzer işleri yaptıklarını çabucak fark eder. Ancak makineleri yöneten hiçbir insan operatörün olmamasına çok şaşırır. Ayrıca, kaynak yapmaktan boyamaya, birçok görevi yerine getiren robotların parçalardan yapıldığını ve canlı olmadığını da fark eder. Çelik, plastik, alüminyum ve boya (ve ayrıca enerji için yakıt ve elektrik) gibi ham maddelerin fabrikanın bir ucundan girerken, montajı tamamlanış araçların diğer uçtan çıktığını; ve bütün bunların, kendileri de parçalarının montajlanmış birleşimi olan ve uyum içinde çalışan gözsüz, kulaksız, cansız, bilinçsiz, düşüncesiz ve amaçsız makineler tarafından yapılıyor olduğunu görür.

Ford, bu gizemli işletmenin sırlarını umutsuzca çözmeye çalışırken, fabrikadaki tüm operasyonları tüm ayrıntılarıyla anlatan bir **işletme kılavuzu** kitabını keşfeder. Ford, fabrikadaki her şeyin kitaptaki direktiflere tam uygun olarak çalıştığını görür. Bir an için bu harika insansız araba fabrikasının sırlarını keşfettiğini düşünür. Ancak, basılı tüm kitaplar gibi, bu kitabın da kağıt üzerinde mürekkepten fazla bir şey olmadığını ve bu işletme kılavuzu kitabının bu operasyonu yönetme gücünün, bir yemek kitabının yemek yapma gücünden daha fazla olmadığını fark ettiğinde, heyecanı çabucak söner. Neticede işletme kılavuzu kendi varlığının bile farkında değildir, çünkü ne hayatı ve ne de bilinci vardır. Ve dolayısıyla emir vererek etraftaki diğer varlıkları sevk ve idare etmesi söz konusu değildir. (Neyse ki, hücrelerden farklı olarak, makineler ve bütün diğer donanımlar ve de işletme kılavuzu Ford'un ziyareti sırasında kendilerinin kopyasını yapıp bölünerek bir fabrikayı iki fabrikaya çevirmediler ve Ford'un akıl sağlığını tehlikeye atmadılar).

Ford'un merakı, ancak fabrikanın üst kattaki **kontrol odasına** gidip teknik ekiple tanışmasıyla ve bu bilgi ve iletişim çağının olağanüstü teknolojik gelişmeleri üzerine hızlandırılmış bir ders almasıyla giderildi. Ford, elektronik, programlama, yazılım, internet, uzaktan kontrol, sensörler, makineden makineye ve insandan makineye iletişim ve akıllı cihazlar bilgisi ile hayretten hayrete girdi. Üretim merkezindeki tüm makinelerin hayret verici özelliklere sahipmiş gibi davranmasını sağlayan şeyin, kontrol odasındaki teknik ekibin hayat, bilinç, zekâ, bilgi, amaç, irade ve iletişim yeteneği ile, hiç yer tutmayan ve her yerde var olan elektromanyetik dalgalar olduğunu anladı. Eğer kontrol odasını keşfetmeseydi, endüstriyel dahi Henry Ford, mezarına tamamen kafası karışmış ve şaşırmış bir şekilde dönecekti ve mezardaki çağdaşlarına dünyadaki yeni fabrikaların akıllara durgunluk veren gizemlerini anlatacaktı.

Öte yandan, bu fütüristtik fabrikayı ziyaret eden günümüzdeki bir sanayici, daha kendileriyle tanışmadan **teknik ekibe** yüksek taktirlerini ve hayranlığını ifade edecekti. Çünkü, üretim tesisindeki ilgi çekici faaliyetler, o ekipteki akıllı ve bilgili insanların takdire şayan çalışmalarının ve yeteneklerinin üretim alanındaki yansımasından ibarettir. Cansız, akılsız ve bilinçsiz cihazların, üretim alanında sergiledikleri tüm akıllı davranışlar, tüm cihaz ve makineleri tam kontrol eden akıllı ve bilinçli insanlardan kaynaklanmaktadır. Eğer robotlar ve makineler, ana yazılımı devre dışı bırakılarak ve merkezi kontrol odasıyla iletişimi keserek serbest bırakılacak olsaydı, üretim tesisi kısa bir süre içinde harabeye dönecekti.

Bir **hücrenin işleyişi**, yukarıda bahsedilen modern fabrikadan çok farklı değildir. Hücredeki bütün parçalar tam bir uyum içerisinde bir 'bir' olarak çalışırken, hücre de ham maddeleri içeri alır ve mamul ürünleri dışarı verir. Ancak bu bütüncül operasyonun, hücredeki her şeyi bilen, her şeyi gören ve her şeyin üzerinde sıkı bir kontrol tesis eden güçlü bir kumanda merkezi olması gerekir. Ama hücrede, böyle belirgin bir merkez görülmemektedir. DNA molekülü, böyle bir pozisyona aday bile değildir, çünkü DNA kelimeler yerine atomlarla yazılmış bilinçsiz bir 'talimatlar kitabı'dır. Hücredeki milyarlarca bağımsız ajana talimatlar empoze etmek şöyle dursun, kendi üzerinde yazılı talimatları bile bilme ve anlama yeteneğine sahip değildir. Bu nedenle, uçaklarda kokpitteki pilot gibi, canlı hücre üzerinde tam kontrole sahip olan madde-dışı görünmez bir kumanda merkezi veya 'ruh' olmalıdır – aynen madde-dışı doğa kanunlarının, kendileri madde olmadıkları halde, tüm maddeye nüfuz ederek, fiziksel dünyadaki bütün doğa olaylarını sıkı bir kontrol altında tutması gibi. Einstein'ın deyimiyle, *''Evrenin kanunlarında bir ruh tezahür eder''*. Alfred Montapert'in ifadesiyle, *''Doğa kanunları, dünyanın görünmeyen hükümetidir''*. Bu, etrafta hiç insan olmayan tam otomatik bir fabrikayı ziyaret ederken, düşünen bir kişinin varabileceği basit sonuca benzer.

Bir şeyin **varlığını** bilmek, o şeyin **doğasını** veya özelliklerini bilmekle karıştırılmamalıdır. Bir şeyin doğasını bilmemek o şeyin varlığını reddetmeyi gerektirmez. Örneğin fizikte karanlık maddenin varlığını, onun yerçekimi üzerindeki etkisinden dolayı biliyoruz; ama onun doğası hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyoruz. Bu nedenle, önerilen 'hücre ruhu'nun doğası hakkında en temel özelliğinin hayat olması dışında hiçbir şey bilmemek, gözlemlerin varlığına işaret ettiği böyle bir görünmez bir şeyin inkarını gerektirmez.

Bir başka örnek olarak, **biyoteknolojinin** çok geliştiğini, ve DNA gibi karmaşık mega moleküller dâhil, atomlardan molekül yapma kabiliyetimizi arttırdığımızı ve moleküllerden de tam hücreler yapabilecek teknoloji seviyesine ulaştığımızı farz edelim. Bu durumda, karbon, hidrojen, oksijen, nitrojen ve az miktarda diğer atomları temel yapı taşları olarak kullanarak, gerekli tüm molekülleri yapabilmemiz, zarlar gibi dokular üretebilmemiz ve E. coli bakterisi gibi bir hücreyi yapay olarak yapmamız pek ala mümkündür. O kadar ki, yaptığımız yapay hücre, kopya ettiğimiz canlı hücreyle kimyasal ve yapısal olarak tamamen özdeş olabilir. (Ya da alternatif olarak, bakteri gibi tek hücreli canlı bir organizmayı bazı hayati yapılarına zarar vererek öldürebilir, sonra canlı bir hücreyle kimyasal ve yapısal olarak tıpatıp aynı olacak şekilde hasar gören yapıları tamir edebiliriz). Hatta ilk startı vermek için, yapay hücrede kimyasal reaksiyonları bile başlatabiliriz. Ama, çok şaşırsak da, yapay hücrede hiç bir hayat fonksiyonunun meydana gelmediğini göreceğiz. Hiçbir koordinasyon olmayan bazı amaçsız başıboş kimyasal reaksiyonlardan sonra kimyasal aktivite duracak ve elimizde bir zar torbası içinde bir yığın cansız molekülle kala kalacağız. Son yıllardaki "yapay hayat yapma" girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması, bu değerlendirmeyi teyit etmektedir.

Yukarıda verilen argümanlar, **canlı bir hücredeki hayatın**, hücrenin maddesinden yani maddi içeriğinden kaynaklanmadığını ikna edici bir şekilde göstermektedir. Zaten, su molekülleri dâhil, bir hücredeki tüm moleküller cansızdır – tıpkı bir bardak içme suyundaki su molekülleri gibi. Bütün su molekülleri, sadece H_2O kimyasal bileşiğidir. Aynı şey bir hücredeki protein, yağ ve şeker molekülleri için de geçerlidir, çünkü hepsi cansız atomlardan oluşmuş cansız kimyasal bileşiklerdir. E. coli bakterisi gibi tam işlevsel bir hücre ile onun yapay cansız ikizi arasındaki her fark hayattır ve hayatla ilişkilidir. Canlı hücre ile onun cansız yapay ikizi maddesel ve yapısal olarak aynı olduğunu dikkate alacak olursak, hayatın madde olmadığı ve dolayısıyla madde-dışı bir varlık olduğu ortaya çıkar.

Hayat, canlı olma donanımına haiz fiziki yapılara derinlemesine nüfuz edip yansıyan görünmez fizik-dışı bir ışık olarak görülebilir. Canlılığa uygun fiziki yapılar, hayat ışığını alır, onunla etkileşir ve onu yansıtır. Bu, karbon atomlarının, ışığı soğurup yok eden grafit yerine, ışığı yansıtan **elmas** şeklinde dizilmesine benzer. Elmas, bildiğimiz ışığı içine alma, kırma ve yansıtma için uygun bir yapıya sahiptir. Elmas durumunda, gözleri kamaştıran ışıltı ve büyüleyici parıltı ile ilgili bir gizem yoktur. Çünkü bildiğimiz ışık fiziksel bir varlıktır ve şeffaf katılara nüfuz eden ışığın yansıma, kırılma ve iletme mekanizmaları çok iyi bilinmektedir. Hayatın kafaları zonklatıcı büyük bir gizem olmaya devam etmesinin nedeni, fiziksel olmaması ve dolayısıyla zaman ve mekânın üstü olması ve fiziğin çalışma alanının dışında kalmasıdır. Ve bu sebeple, neyi nerede aramamız gerektiği hakkında elimizde hiçbir ipucu olmamasıdır. Öyle görünüyor ki hayat bilmecesini çözebilmemiz için, kutu dışında düşünmemiz ve bütün önyargılardan sıyrılmamız gerekmektedir. Belki de zihinsel olarak, hayatı alan ve onu yansıtan görünmez bir ayna icat etmemiz ve bu gizemli ayna ile böyle bir aynaya sahip olduğu görünen canlı varlıklar arasındaki bağlantıyı keşfetmemiz gerekmektedir.

8. ORGAN VE ORGANİZMA SEVİYELERİNDE HAYAT

Hücreler, belli değişim aşamalarından geçip kümeleşerek spesifik kullanıma uygun **dokuları** oluşturur – kas dokusu gibi. Dokular, belli görevleri yerine getirme amaçlı olarak tüm organizmaya hizmet eden **organları** yapmada kullanılır – böbrek, kalp ve karaciğer gibi. Organlar da **organizmayı** oluşturur. Örneğin canlı bir organizma olan insan, gözler, eller, akciğer ve kalp gibi birlikte koordine içinde çalışan organlardan oluşur. Ve her bir organ birbirleriyle uyum içinde çalışan çok sayıda hücreden oluşur. Yani, bir organizmanın bedeninin bir bütün olarak bir araya getirilmesinde, bileşenlerin her seviyede birlikte çalıştığı, iyi tanımlanmış bir hiyerarşi vardır.

Son derece karmaşık bir organizma olan **insan vücudu**, yaklaşık 37 trilyon hücreden oluşur; ancak salt 37 trilyon hücrenin bir araya getirilmesi ile insan oluşmaz. Bireysel hücrelerin tüm organizma hakkında – organizasyonu, işlevselliği, genel kontrolü, arzuları ve eğilimleri gibi – bir farkındalığa sahip olması mümkün değildir. Hatta ilgili hücreler baş başa verip insanların yürüme ve konuşma gibi işlevlerini yerine getiremezler. Bir organizmanın manası, onun öğelerinin manalarının toplamı değildir – belli ki fazlası vardır. Üst düzey bir canlı varlıkta ise çok daha fazlası vardır. Sadece birbiriyle bağlantılı 37 trilyon hücreden ibaret olan bir organizma, ancak bireysel hücrelerin teker teker ürettiğini üretebilir – tabi ki çok daha büyük ölçekte. Çünkü bir suda yüzen bir moleküller yığını olan hücreler, üst düzey çıktılar ortaya koyabilmek için, organlar veya organizmalar olarak bir birlik oluşturacak bilgiye, iradeye, amaca ve güce sahip görünmemektedirler. İnsan vücudunda en az bir o kadar daha bağımsız hücre (mikrop) vardır. Ancak bu ikinci grup hücre, birbirlerinden bağımsız oldukları ve tek bir organizma olarak organize olmadıkları için, sadece tek bir hücrenin yapabildiklerini çok daha yüksek ölçekte yapabilmektedirler.

İnsanı insan yapan, bütün organ ve hücrelerin en ücra köşelerine kadar nüfuz edip onları kontrol altına alan, makro seviyedeki üst düzey **insan nitelikleri** ve **kolektif hayattır**. Yani, insanda fiziksel olmayan ama fiziksel bedene hükmedip onu yöneten üst düzey bir varlık olmalıdır. Bu, yerçekimi kanununun evrenin her yerinde maddeye hükmedip onu yönetmesi ve fiziksel varlıkların o görünmeyen tüm doğa kanunlarına itirazsız itaat etmesi gibidir. İnsanlar için bu üst düzey görünmeyen varlık, insan hayatı ve hayatla paketlenmiş olarak gelen görme, konuşma, işitme, bilme, hissetme ve eyleme geçme gibi niteliklerdir. Bedeni kontrol ve idare eden ve bilinç sahibi olan bu üst düzey varlık, dünyanın her yerinde **ruh** olarak bilinir.

İlginçtir ki tipik bir insan bedeni, çoğunluğu bağırsaklarda bulunan, yaklaşık 40 trilyon **mikrop** denen tek hücreli canlı organizmaların da evidir. Ama bu mikroplar insan bedeninin yapısal bir elemanı veya parçası değildir. Çünkü mikroplar, insan bedenindeki birbirine entegre olmuş hücreler gibi değil, bağımsız bireysel ajanlar olarak çalışırlar. Yani, insan hayatı ve hayatla gelen nitelikler, mikrop hücrelerine nüfuz edip onları hakimiyetleri altına almazlar. Bu nedenle, insan bedeni hücrelerinin aksine, mikroplar insanın kontrol merkezi tarafından kontrol edilmezler. Belli ki mikropların hayatı, insan hayatının bir parçası değildir ve onunla bir ilişkisi yoktur. İnsan vücudundaki 37 trilyon hücrenin, mikroplar gibi bağımsız ajanlar olarak değil de, bir komuta altında birlik halinde hareket ediyor olması gerçeği, organizma seviyesinde birleştirici, fiziksel olmayan, kuşatıcı bir hayat ve hayatla gelen tüm insan niteliklerine sahip, üst-düzey bir varoluşun yeterli kanıtıdır. Keza, kanser hücreleri, sonradan isyancıya dönen asker kaçakları gibi, bu her şeyi kuşatıcı ve birleştirici üst düzey hayatla olan emir-komuta ilişkisini kesip başına buyruk olan hücrelerdir.

Gözlemler, tek hücreliler dışındaki organizmalarda, **farklı hayat seviyeleri** olduğunu ve bu seviyeler arasında bir hiyerarşi ve bağlantılar bulunduğunu göstermektedir. Daha üst düzey bir hayat, tüm nitelikleriyle birlikte, daha alt düzey hayatları kuşatır ve onlara kendi üst kimliğini ve niteliklerini empoze eder. Hücrelerdeki hayat, hayatın en düşük ve en basit seviyesidir. Ancak insanlar gibi çok hücreli karmaşık organizmalarda hayat, en üst seviyededir ve kapsamlıdır. Bu kapsamlı hayatla birlikte demetlenmiş olarak gelen görme, işitme, konuşma, bilme, hissetme ve eyleme geçme gibi pek çok nitelik vardır. Bu, akıllı telefon gibi cihazların işletim sistemlerinin, mikrofon gibi komponentlerin sürücü yazılımlarına kıyasla, çok daha kapsamlı olması gibidir.

Tipleri ne olursa olsun, tüm canlı hücrelerde hayat vardır. Ancak, belli bir hücre tipindeki hayat, o hücre tipine kimlik ve karakterini veren farklı nitelikler seti eşliğinde gelir. Bir hücre öldüğü zaman, geriye hiçbir hayat eseri kalmaz, çünkü moleküller ve organeller gibi hücrenin tüm bileşenleri zaten cansızdır. Yani bir hücrenin bütün bileşenleri **cansız kimyasallardır**. Ama canlı bir hücrenin içinde yer aldıklarında, bileşenler, hayat dahil hücrenin kuşatıcı kimliği ve niteliklerini edinirler ve hayata ve hayatla gelen niteliklere sahipmiş gibi davranırlar – tıpkı, ışıklı bir ortamda, elmastaki mat karbon atomlarının, üzerlerinde yansıyan rengarenk ışığın kaynağı olarak görünmesi gibi. Bakteri gibi tek hücreli organizmalarda hayat hücre içinde bir bütünlük gösterir ve kendi kendini idame ettirir. Bu yüzden, bakteriler, diğer bakterilerle iş birliği yaparken de kendi bireyselliklerini ve bağımsızlıklarını korurlar. Daha üst düzey hayatla bağlantı kurmazlar, daha büyük bir şeyin parçası olmazlar ve daha üst bir kimlik edinmezler. Ancak çok hücreli organizmalarda, hücreler daha üst seviyelerde hayatla bağlantı kurarlar ve baskın karakter olarak daha üst bir kimlik edinirler.

Örneğin **ordudaki bir asker**, kendi bireysel kişiliği yerine, ordunun nitelikleriyle ve topçu bölüğü gibi spesifik bir alt birimin özelliğiyle karakterize edilir. Bu nedenle, bu askerin farklı seviyelerde farklı kimlikleri vardır: kendi öz kişiliği, topçu birimindeki rolü ve ordunun bir üyesi olarak genel asker kimliği. Asker ordudan ayrıldığında, ordunun bir mensubu olmaktan gelen tüm üst kimliklerini bırakır ve kendi kişisel kimliğini sergiler.

Aynı şekilde, örneğin insan **karaciğerindeki bir hücrenin**, bir bireysel hücre olarak, bir hayatı, kimliği ve nitelikleri vardır (hücre seviyesinde hayat). Bu, daha üst düzey bir yapı olan karaciğerin hayatı, kimliği ve nitelikleri ile bağlantılıdır ve bu üst karakteristik hükmeder (organ seviyesinde hayat). Bu da, en üst düzey yapı olan insanın hayatı, kimliği ve nitelikleri ile bağlantılıdır ve bu en üst karakteristik en otoriter konumdadır (organizma seviyesinde hayat). Bu nedenle, bir hücrenin hayatı, iç içe girmiş hücre hayatı, organ hayatı ve organizma hayatının hiyerarşik kombinasyonunu yansıtır. Hatta, bir türün ortak özellikleriyle kümelenmiş olarak gelen ve o türün tüm üyelerini birbirine bağlayan daha yüksek bir 'tür düzeyinde hayat' olduğu dahi düşünülebilir. Bu, ülkelerdeki ilçe, il ve merkezi yönetimler arasındaki ilişkiye benzer. İlçe yönetimleri il yönetiminden ve il yönetimleri de merkezi hükümetten bağımsız hareket edemez. Merkezi hükümetin kararları, tüm il ve ilçeleri bağlar. Eğer merkezi hükümet lağvedilirse, o ülke haritadan silinir ve yerine bir sürü bağımsız küçük şehir devletçikler kurulur. Eğer il ve ilçe yönetimleri de lağvedilirse, artık o ülkedeki insanları arasındaki tüm yönetim bağları kopmuş olur ve herkes bireysel olarak istediği gibi hareket eder.

Bir kişi öldüğünde, yani beyin ölümü gerçekleştiğinde, **organizma seviyesindeki hayat** gider ama organ seviyesindeki hayat devam eder – aynen eyalet sistemindeki bir ülkede, merkezi hükümet kendini lağvettiği zaman, her bir eyaletin bağımsız bir yönetim birimi olarak varlığını devam ettirmesi gibi. Bu nedenle, yeni ölmüş bir kişinin organları canlıdır ve naklediklerinde başkalarının vücutlarında bir birim olarak faaliyetini sürdürebilir. Ölü organizmaların organlarının canlı kalması ve birlik ve bütünlüklerini koruması, organ düzeyinde hayatın varlığı hakkında ciddi bir delil oluşturmaktadır. Ayrıca, organ düzeyindeki hayattan dolayı, bir organda, organı oluşturan hücrelerin hayatlarının toplamından çok daha fazla hayat vardır.

Örneğin, insanın böbrek gibi bir organının düzgün çalışması için, böbreği oluşturan milyarlarca hücre **koordineli** bir biçimde birlikte çalışmak zorundadır. Böbrekteki milyarlarca hücre yığını, her hücrenin birbirinden bağımsız hareket etmek yerine, bir "bir" olarak hareket eder – tıpkı bütün parçaları birlikte tek bir bütün olarak hareket eden bir diyaliz makinesi gibi. Böbrek hücreleri, bağımsızlıklarından ve kimliklerinden kısmen vaz geçmekle, hiçbir hücre veya hücre grubunun kendi başına yapamayacağı görevleri gerçekleştirebilen üst düzey bir varlığın bileşenleri olarak üst düzey bir kimlik kazanırlar. Öyle görünüyor ki, bir atomun çekirdeğindeki quark ve protonları birlikte tutan gluon gibi, bu hücre yığınını bir "bir" olarak bir arada tutan ve kimliğini onların özüne işleten görünmez bir 'birlik tutkalı' vardır. Bu görünmez tutkal, organın hayatıdır.

Organ hayatıyla birlikte gelen nitelikler, adeta organın ruhu gibi, **organın kimliğini** ve **karakteristiğini** oluşturur. Bir organdaki canlı hücreler, organın fonksiyonlarını desteklemek için koordineli bir şekilde hareket ederler – aynen bir hücredeki molekül ve organellerin hücrenin fonksiyonlarını desteklemek için tam bir koordinasyon içinde hareket etmeleri gibi. O yüzden, bir organın herhangi bir hücresi, o organın karakterini yansıtır. Bir organizmanın herhangi bir organı da o organizmanın karakterini yansıtır. Böyle olunca, bir organizma öldüğü zaman, organizmanın karakter veya ruhunun organlar üzerinde izlerinin kalması oldukça mümkündür. Kalp nakli ameliyatlarından sonra, organ alıcılarının, çok defa organ vericinin duyguları, arzuları ve meyilleri gibi 'kalp karakterlerini' göstermelerinin sebebi bu kalıcı izler olabilir.

Beyin ölümü gerçekleşen bir kişiden alınan ve başka bir kişiye **nakledilen** bir organ, alıcı kişinin üst düzey hayatına monte olur, onun kimliğini edinir ve o kişinin hayatını idame ettirmek için işlevlerini yerine getirir. Bu, bir bilgisayarın ana işletim sisteminin, bilgisayarı oluşturan tüm komponentleri birlikte çalıştırması ve onları kontrol altında tutması gibidir. Eğer bilgisayar bir şekilde ölürse, o bilgisayarın ekran, CD oynatıcı, mikrofon ve hoparlör gibi bileşenleri, kendi bileşen sürücü yazılımıyla birlikte, aynı üst düzey işletim sistemine (Windows gibi) sahip diğer bilgisayarlarda kullanılabilirler.

Bir **organ öldüğü** zaman, organ seviyesindeki hayatın görünmez tutkalı adeta yok olur, ve organdaki hücreler artık koordineli olarak birlikte hareket etmezler. Sanki ölen organın hücreleri birbirlerinden çözülüvermiştir. Bunun sonucu olarak, organ, artık görevlerini yerine getiremez. Organdaki hücreler hala canlı olabilirler ve bir süre bireysel hücreler olarak yaşamlarını sürdürebilirler. Hatta uygun koşullarda besin bakımından zengin bir çözeltide korunarak, hücrelerin hayatları uzatılabilir. Bir **hücre öldüğünde** ise, ortada söz konusu olabilecek bir hayat yoktur ve elimizde sadece hücrenin bedenini oluşturan cansız kimyasal maddeler kalır. Hücre seviyesindeki hayatın en düşük düzeyli hayat olarak nitelenmesinin sebebi de zaten budur.

9. ŞOFÖRSÜZ ARAÇLARIN SÜRÜCÜ YAZILIMI

Daha önce bahsedildiği gibi, milyarlarca aktif moleküllerden oluşan bir hücre, varlığı aşikar olan ama görünmeyen bir **komuta merkezinin** sıkı kontrolü ve direktifi altında, hücre seviyesinde makroskopik işlevleri yerine getirmek için iyi organize edilmiş ve etkin yönetilen bir birim gibi çalışır. Bu merkez, fiziksel olmayan hayat ve irade, amaç, bilgi ve güç gibi hayatla beraber gelen niteliklerden oluşur. Yani hücre, maddi bir beden ile tüm bedene nüfuz eden hayat etrafında kümelenmiş madde-dışı bir sürücü veya kontrolörün bir kombinasyonu olarak görülebilir. Bu, bir **bilgisayar, yazıcı veya akıllı telefon** gibi bir elektronik cihazın, maddi parçalardan oluşan donanım ve maddi olmayan komutlardan oluşan yazılımın birleşimi olması ve yazılımın donanım üzerinde sıkı bir kontrolü olması gibidir. Zaten bu sebepledir ki cihazların yazılımları genelde **sürücü** olarak adlandırılmakta ve sürücülerin yüklendiği elektronik kartlara da **kontrol kartları** denmektedir. Sürücünün elbette ki hayatı yoktur; ama cihazın tüm parçalarını algılama ve tamamen kontrol ve idare etme için gerekli tüm özelliklerle donatılmıştır.

Örneğin, şoförsüz araçların yolu gören, direksiyonu kontrol eden, hızı ayarlayan, kazaları önlemek için frene basan ve gideceği yere varınca arabayı durduran insan sürücüleri yoktur. Fakat bütün bu akıllı hareketleri gerçekleştiren sensörlerle desteklenmiş görünmez bir sürücü yazılımları vardır. Sürücü yazılımını görmesek ve aracın neresinde olduğunu konusunda hiçbir fikrimiz olmasa bile, **onun varlığından ve yeteneklerinden kuşku duymayız**. Çünkü, direksiyon, fren ve gaz pedalı gibi, bir aracın fiziksel parçalarının bir şoförün hiçbir özelliğine sahip olmadığını ve bu parçaların, değişken trafik koşullarını takip ederken aracın yolda gitmesini sağlamak için, kendi hareketlerini koordine etme yeteneğine sahip olmadıklarını gayet iyi biliriz.

Aslında, sürücü yazılımının fiziksel olarak araçta olması gerekmez; büyük veri depolama sistemleri olan **'bulut'** ta da konumlanmış olabilir. Bu tarz uzaktan kontrol edilen şoförsüz araçlarda, aracın ihtiyacı olan tek şey, 'gökyüzünde' olan sanal sürücüyle iletişim kurmasını mümkün kılan bir **sinyal alma/gönderme/işleme merkezidir**. Otonom araç teknolojisine aşina olmayanlar ve trafikte onları geçen sürücüsüz araçları görüp hayrete düşen ve hatta korkuya kapılanlar, düşüncelerinde maddi araba parçalarını aşmalıdırlar. Şoförsüz araçların gizemini çözmek isteyenler, araçta sürücü yazılımının yüklenmiş olduğu kontrol çipini veya sinyal alma/gönderme/işleme merkezini aramalıdırlar ve iletilen sinyalleri çözmeye çalışmalıdırlar.

Birinde kendi kendine gitme özelliği bulunan diğerinde ise bulunmayan **birbirinin aynı iki araç** düşünelim. Veya, birinin kendi kendine gitme özelliği devre dışı bırakılmış olan birbirinin aynı iki şoförsüz araç düşünelim. Şimdi her iki aracı çalıştırıp onlara belirli bir yere gitmeleri komutunu verelim. Kendi kendine gitme özelliği olan araç direksiyonu, frenleri ve hızı kontrol ederek bu komutu yerine getirirken, fiziksel olarak aynı olan diğer araç olduğu yerde duracaktır. Öyle görünüyor ki kendi kendine gitme özelliği devreye girdiğinde, araç, sanki bütün parçalarıyla birlikte canlanır. Ve görünmez hayali sürücü, aracın bütün parçalarının idaresini ele alır ve onu istenilen varış noktasına yönlendirir. Ancak kendi kendine gitme özelliği devre dışı bırakılınca, aracın bu yeteneği yok olur, ve parçaları sapa sağlam olmasına rağmen, araç adeta bir ölü gibi hareketiz durur. Belli ki aracın gitme yeteneği, parçalarından ya da torpido gözündeki sürücü el kitabından gelmemektedir.

Komut satırlarından oluşan sürücü yazılımı hakkında hiçbir şey bilmesek bile, **birbirinin aynı iki aracı** gözlemleyerek, hangi aracın kendi kendine gitme özelliği olduğunu ve hangisinin olmadığını kolayca

söyleyebiliriz. Bu yüzden, sürücü yazılımı, otonom aracın bütün parçalarına hükmeden bir ruhu gibi davranır. Benzer şekilde, herkes ölü bir insan ile onun tıpatıp aynısı canlı ikizi arasındaki farkı görebilir; ve bu fark, fiziksel değildir. Ölü kişi durumunda, öyle görünüyor ki, bedenin kontrol merkezindeki görünmez hayat ve hayatla gelen özelliklerin düğmesi kapatılmıştır ve beden üzerindeki o ittirici güç artık gitmiştir. Otonom araçların aksine, biyolojik sistemlerin sürücüleri (ya da biyo-sürücüler), fiziksel olmadığı ve dolayısıyla erişilemez olduğu için, biyolojik sistemlerdeki sürücü yazılımını yeniden yükleyerek onları hayata geri döndürme şansımız yoktur. Bizim hayat niteliğine sahip olan görünmez biyo-sürücüler üzerinde hiçbir kontrolümüz yoktur. Otonom araçların sanal sürücüleri hakkında, araçların trafikteki hareketlerini ve tepkilerini gözlemleyerek bilgi sahibi olabildiğimiz gibi, biyo-sürücüler hakkında da biyolojik sistemlerin bedenleri üzerindeki yansımalardan bilgi sahibi olabiliriz.

10. DNA – CANLI VARLIKLARIN KODU

İnsan genomu bizim fiziksel olarak kim olduğumuzu belirleyen yaklaşık 20 bin genin tamamını kapsar. Kandaki alyuvarlar hücreleri hariç, insan bedenindeki 37 trilyon hücrenin her biri, çekirdeğinde 23 çift kromozomdan oluşan (her bir çift X harfini andırır) eksiksiz insan genomunu taşır. Her bir kromozom, tüm kalıtsal bilgileri içeren ve bir dizi stabilize edici proteinlerle kaplanmış, bütün bir makro-molekül DNA'dan oluşur. Bu sebeple, kromozom, giyinmiş bir DNA olarak; DNA da, soyunmuş bir kromozom olarak görülebilir. Spiral bir merdiveni andıran DNA molekülüne, başka isimlerle beraber, hayatın **kodu**, hayatın **yazılımı,** canlı varlıkların **yapım planları** ve hatta hayatın **reçetesi** adları verilmiştir. Bu tarz isimler pek şaşırtıcı değildir, çünkü DNA, bir hücrede sentezlenen ve üretilen her şey için gerekli kod ya da talimatları içerir. Bütün canlı varlıkların ortak bir özelliği, büyüme, çalışma ve üreme için gerekli olan direktifleri içeren DNA'ya sahip olmalarıdır.

DNA'nın, bir protein veya protein grubunu amino asit moleküllerinden yapmak için gerekli olan kodun tamamını içeren bir bölümüne, **gen** denir. Her bir genin, belirli bir kromozom veya DNA üzerinde kendine özgü belirli bir yeri vardır. Genler, gördükleri işlevin karmaşıklık derecesine bağlı olarak, basit veya karmaşık olabilir. Örneğin, bir insanın gözlerinin mavi ya da kahverengi olması, göz rengini kontrol eden gende ne yazılı olduğuna bağlıdır. Tek bir insan geninin uzunluğu, yüz ila birkaç milyon DNA basamağı arasında değişebilir.

DNA, bir **çifte sarmal** oluşturmak üzere birbirine sarılmış iki uzun şeritten oluşur. DNA'nın yapısı, isimleri adenin (A), guanin (G), sitozin (C) ve timin (T) olan 4 **baz molekülünden** 2'sinin merdivenin yatay basamaklarını oluşturduğu ve şeker ve fosfat moleküllerinin de, baz moleküllerinin bağlandığı dikey yan parçaları oluşturduğu, bükülmüş bir **merdiveni** andırır. DNA'nın temel yapı taşı, bir ucu bir **şeker** ve **fosfat** molekülüne bağlı bir baz molekülü olan ve yaklaşık 30 atomdan oluşan **nükleotiddir**. Bu yüzden, en sonunda, bu uzun, spiral büyük mucizevi DNA molekülü, tıpkı diğer kimyasal bileşikler gibi, birbirlerine kenetlenmiş bir atom yığınından ibarettir. Tek bir molekülün, karmaşık bir canlı varlığın inşa edilme kodu ve tarifi rolü oynaması, gerçekten olağanüstüdür.

Baz çiftleri oluşturmak üzere, baz molekülü A her zaman T ile, ve baz molekülü C ise her zaman G ile eşleşir. Bu nedenle, DNA merdiveninin H şeklindeki her bir biriminin yatay basamağı bir baz çiftinden ve her bir dikey yan kolu da şeker-fosfat çiftinden oluşur. Bu 'H' şeklindeki birimlerin birbirine art arda eklenmesiyle DNA merdivenini oluşturur. Bir düzine kadar basamak içeren bildiğimiz merdivenden farklı olarak, insan genomundaki DNA molekülleri, yaklaşık 3 milyar basamak ya da baz çiftinden oluşur (en büyük insan DNA'sı yaklaşık 220 milyon baz çifti içerir). Bu demektir ki insan genomunda iki DNA sarmalının her biri, 3 milyar harf içermektedir. Büyük bir cilt kitapta yaklaşık 3 milyon harf vardır. Bu yüzden, eğer kitaplar bildiğimiz harfler yerine aynı font büyüklüğünde DNA'daki A, C, G ve T molekül harfleriyle yazılmış olsaydı, bir hücredeki insan genomunun bir sarmalındaki harfleri sığdırabilmek için 1000 büyük cilt kitap (tüm genom için 2000 büyük cilt kitap) gerekecekti. İnsan bedeninde her saniye yaklaşık 50 milyon yeni hücre üretildiğini ve her bir hücrenin eksiksiz bir genom setini içerdiği düşünüldüğünde, insan vücudunda sessizce gerçekleşen 100 milyar büyük cilt kitap uzunluğundaki kodlama ve derleme, gerçekten akıllara durgunluk verecek büyüklüktedir. Bu yüksek bilgi depolama kapasitesiyle, DNA'dan yapılmış 2 mm çapındaki bir toplu iğne başında, bir trilyon büyük cilt kitap depolanabilir.

İnsan genomundaki 3 milyar baz çiftinin dökümünün çıkarılması devasa bir proje ve bunun başarılmış olması insanlık için önemli bir dönüm noktasıdır. DNA'nın her bir kolundaki A, C, G ve T baz moleküllerinin sıralanma düzeni, yapısı, kontrolü ve bakımı dâhil organizmanın karakteristiğini belirler. Bu, bir kitaptaki **alfabetik harflerin** sıralanma tarzının kelimelerin, cümlelerin ve kitabın içeriğini ve ilettiği mesajları belirlemesi gibidir. DNA spiralinin sağ ya da sol koluna baktığımızda A, C, G ve T **molekül harflerinin** daima gen kodlarında kullanılan ACC, TAG ve CGT gibi **triplet** denen üç harfli **kelimeleri** oluşturmak için kullanıldığını görürüz. Her bir triplet, bir protein sentezlenmesi sırasında tutularak monte edilen belirli bir amino asidin etiketidir. DNA'nın yaklaşık yüzde 2'sinin kodlar ya da direktiflerden oluştuğu tahmin edilmektedir. DNA'nın geri kalan kısmı, genler arasında mesafe oluşturmada ve genleri aktif veya pasif hale getirerek kontrol etmede kullanılır.

DNA'nın önemli bir karakteristiği, **kendini kopyalayabilmesi** yani kendi ikizini üretebilmesidir. Kopyalama sırasında, DNA'nın çift sarmalını oluşturan iki şerit, merkez çizgisi boyunca, bir fermuarın açılması gibi, ayrılır ve her bir şerit, ikizinin üretiminde bir şablon görevi görür. Bu iki DNA şeridi, dizilimlerinin zıt yönlerde olması dışında, birbirinin aynıdır. Bu nedenle, her bir DNA şeridi (veya kolu) aynı genetik bilgiyi içerir. Ve her bir şerit kendini kopyaladığında, hücre bölündüğünde oluşan iki yeni hücrenin çekirdeklerini oluştururlar. Böylelikle, yeni oluşan her bir hücre, kaynak hücrenin DNA'sının tam bir kopyasını içerir.

Hücre büyüklükleri hücreden hücreye değişmesine rağmen, DNA'nın ve bütün genomun evi olan hücre çekirdeğinin eni, insan saçının 2000'de biri, uzunluğu ise saç kalınlığının küçük bir kesri kadardır. Bir organizmanın tüm genetik materyali, her bir hücrede bir gramın milyarda biri kütlesiyle yaklaşık 1 cc'nin (santilitre) milyarda biri hacmine sığar. Bu sebeple, DNA çıplak gözle görünemeyecek kadar küçük bir nokta gibidir ve o dar hacme sığmak için eğrilir, bükülür ve dolanır. Sarılmış bir yay gibi olan DNA'nın uçlarından tutup çekerek düz bir ip haline gelecek şekilde açıldığında ve uzatıldığında, insan DNA'sı yaklaşık 2 metre uzunluğa ulaşır.

DNA, hayatın kodu olarak, belki haklı olarak hücre çekirdeğinde taht kurabilir. Ama hücrede yaşamın hayati işlevlerini yerine getirenler, çekirdeğin dışındaki **amino asitlerdir**. Bu nedenle, amino asitler çoğu zaman **hayatın yapı taşları** olarak adlandırılırlar. Aslında amino asitler, tüm organizmaların temel biyomolekülleri olan proteinlerin yapı taşlarıdır. Amino asitler, karbon (C), hidrojen (H), oksijen (O), nitrojen (N) ve kükürt (S) elementlerinin farklı kombinasyonlarından yapılmışlardır. Bu 5 elementin tüm olası kombinasyonlardan, her biri kendine özgü bir şekle haiz, sadece 20 amino asit, bütün organizmalardaki daha büyük protein çeşitlerinin yapı taşları olarak kullanılmak üzere sentezlenmiştir – aynen **legoların** birbirine farklı tarzlarda bağlanarak farklı oyuncakların yapımında kullanılması gibi.

Amino asit molekülleri, haliyle **atom kümeleri**nden başka şeyler değildir. Ve bu moleküllerin baş başa verip proteinler inşa etmek için doğru yerlere hareket etmeye karar vermeleri söz konusu değildir – aynen lego parçalarının belli bir oyuncağı oluşturacak şekilde kendi kendilerini organize etmelerinin söz konusu olmadığı gibi. Bu iş için, doğru amino asitleri doğru miktarlarda bir araya getirme, ve onlarla doğru bir şekilde doğru proteini inşa etme bilgisine ve yapma gücüne sahip olan aktif bir ajana ihtiyaç vardır. Belli ki hücrede bu aktif ajanın niteliklerine haiz bir kontrol merkezi olmalıdır. Görünüşe bakılırsa, hücredeki bu aktif kontrol merkezi pozisyonu için akla gelen ilk aday, DNA'dır. Ancak DNA, hücre çekirdeğinden çıkıp bütün aksiyonun sergilendiği sitoplazmaya girmez. Ayrıca, DNA moleküllerinin bir şey yapma ve yaptırma güçleri yoktur. O yüzden, hücredeki aktif ajan pozisyonu esas olarak boştur. Kuşkusuz ki DNA de tıpkı amino asitler gibi, sadece bir atom yığınıdır. Ve hücredeki baş döndürücü hızdaki dinamizm adeta sihirbazlık gibi görünür. Neyse, biz konumuza geri dönelim.

Fermuar gibi DNA'nın iki tarafını oluşturan iki şerit incelendiğinde, her bir şeridin, dört moleküler harf A, C, G ve T'den ibaret bir alfabe ile DNA dilinde yazılmış kimyasal kodları oluşturan **uzun dikey bir metin dizisi** olduğunu görürüz. Tipik bir DNA şeridi, milyonlarca harf uzunluğundadır ve bu harfler sıradan bir kitap olarak basılacak olsaydı, bir çok ciltlik büyük bir ansiklopedi oluştururdu. Bu kodu icra etmek ve hücrede proteinleri inşa etmeye başlamak için, çekirdeğin içinde DNA'nın bir tarafının kısmi kopyaları olan

RNA denilen küçük moleküller üretilir. RNA, hücre çekirdeği zarındaki küçük deliklerden sitoplazmaya geçer ve moleküler protein üretme makinesi olan **ribozoma** bağlanır. Ribozom donanımı, RNA yazılımını her seferinde 3 harfli gruplar halinde okur; 20 amino asit listesinden bu kodlara karşılık gelen amino asitleri sırasıyla bulup getirir; bu amino asitleri doğrusal bir zincir halinde artarda dizer ve onları istenilen proteini uygun şekilde inşa etmek için katlar.

Bu sofistike proseslerin sonunda **yeni inşa edilmiş proteinler**, fabrika üretim alanındaki robotlar gibi, kendilerine verilen hayati fonksiyonları yerine getirmeye başlarlar. Örneğin, kanda alyuvarlardaki hemoglobin proteini, akciğerlerde oksijen moleküllerini yakalayıp onları dokularda serbest bırakmak için gerekli hassas şekil ve boyuta haizdir.[110] Öyle görünüyor ki RNA, DNA yemek kitabından alınan protein yapma tarifi, ribozom da tarifteki talimatlara göre proteinleri yapan aşçıdır.

Yukarıda detayları verilen süreç, hem bitkilerde hem de hayvanlarda aynı şekilde işler. Canlı varlıklarda kendini belli eden özelliklerin, genlerde kodlanan talimatlarla bire bir uyumlu olduğunun ve biyolojik yapıların tam bu DNA kitabındaki talimatlar doğrultusunda inşa edildiğinin anlaşılması, arzu edilen özellikleri elde etmek için bitkilerin ve hayvanların genetik kodlarını **manipüle etme** fikrini uyandırmıştır. Bu da **genetik mühendisliği** branşının doğmasına zemin hazırlamıştır. Günümüzde artık DNA'daki bazı genleri, hastalıklara, böceklere ve yaşlanmaya dirençli olma gibi çok daha cazip özelliklere sahip benzer genlerle değiştirebiliyoruz. Zaten her bir gen, adeta bir protein veya protein grubunun nasıl yapılacağı talimatlarını içeren bir tarifnamedir – aynen bir yemek tarifi gibi.

Hücrelerdeki protein yapma makinelerinin, her ikisi de A, C, G ve T molekül harflerinden oluşan aynı moleküler DNA alfabesini kullandıkları için, **doğal genler** ile **nakledilmiş yapay genler** arasında bir ayırım yapmaması, bizim için büyük bir şanstır. Yeni bir protein yaparken yapay direktifler de, orijinal doğal direktifler gibi, aynı şekilde okunur, işlenir ve icra edilirler. Bu, bir yemek kitabındaki bir tarifte, bir malzemenin kendisinde veya miktarında bir değişiklik yapmamız durumunda, o yemek bir dahaki sefer pişirilirken, artık eskisi yerine yeni tarifteki bilgiler takip edilerek pişirilecek olması gibidir.

Keza, 1980'lerden beri **biyoteknoloji**, belirli bir proteini üretmek için, verici (donör) bir organizmanın DNA'sındaki belirli bir geni alıp onu alıcı (taşıyıcı) bir organizmanın DNA'sıyla yeniden birleştirmede yaygın olarak kullanılmaktadır. **Sentetik insan insülini** bu şekilde insan DNA'sından ilgili geni çıkartıp onu bir E. coli bakterisinin çekirdeğine yerleştirerek, bakteriler tarafından üretilmektedir. Böylelikle bakteri kolonileri, diyabetli milyonlarca insan tarafından kullanılmak üzere, insülin üreten bir biyolojik makine ordusuna dönüştürülmektedir. İlginçtir ki, canlı bir varlığın bünyesindeyken, proteinler robotlar gibi belirli işlevleri yerine getirmelerine rağmen, üretilip şişelenmiş proteinler (bu durumda insülin proteini) canlı değildir.

Yukarıda açıklandığı gibi, **bir protein**, gen üzerinde o spesifik proteinin kodu takip edilerek üretilir. Ama bir protein, kendileri atom kümeleri olan bir amino asitler kümesidir. Bu sebeple, hem proteinler hem de amino asitler, belirli kimyasal formüllerle ifade edilebilen kimyasallardan başka şeyler değildir. Aynı şey, DNA ve DNA'nın belirli kısımları olan genler için de geçerlidir. Yani, muhteşem DNA molekülü de, oldukça büyük bir molekül olsa da, sonunda daha küçük A, C, G ve T baz moleküllerinin bir dizilimi olarak düzenlenmiş milyonlarca atomdan oluşan bir kimyasal moleküldür. Bu dört baz harften binlercesinin ve hatta milyonlarcasının bir DNA şeridi boyunca dizilimine baktığımızda, gördüğümüz şey, hayat kodunun hayat dilinde yazılmış olan halidir. Yani DNA da uzun bir talimatlar setidir – tıpkı elektronik aletlerin çalışmasını sağlayan bir yazılım ya da işletim sisteminin bir talimatlar seti olması gibi.

Bilgisayarlarda veya akıllı telefonlarda kullandığımız **yazılımın canlı olmadığını** biliyoruz. Peki, hücreyi sevk ve idare eden ve tüm hayati fonksiyonları kontrol eden DNA yazılımına ne demek gerekir? Acaba, canlı mıdır? Eğer DNA canlı değilse ve dolayısıyla sadece bir kimyasal bileşen ise, bizim onu yapay olarak sentezleyebiliyor olmamız gerekir. Sonuçta, atomları küçük moleküller halinde birleştirmek ve bu molekülleri büyük moleküller olarak sentezlemek, kimya laboratuvarlarında rutin olarak yapılan işlerdendir.

---

[110] [110]http://statedclearly.com/videos/what-is-dna/ Erişim tarihi:1 Ekim 2017.

Yapay bir DNA ve kromozom yapma girişimi, ilk kez Craig Venter Merkezi'ndeki bilim insanları tarafından teşebbüs edildi. Yapay bir DNA parçası, laboratuvarda, başarılı bir şekilde sentezlendi, doğruluğu kontrol edildi ve bir E. coli bakterisine nakledildi. Yapay DNA, bakteri tarafından tanındı; üzerinde yazılan yapay genetik kod doğru bir şekilde okundu ve talimatlar yerine getirildi. J. Craig Venter'in 2012 de bir konferansta açıkladığı gibi:[111]

> *'Dijital kodla başlayarak, bazı DNA kısımlarını sentezledik ve genomla birleştirdik. Hataları düzelttik ve sonunda sentetik 5,386 çift baz parçasını içeren DNA'yı E. Coli bakterisinin içine yerleştirdik. … E. Coli, sentetik DNA kısmını doğal DNA gibi algıladı ve canlıların robotları olan proteinler, derhal sentetik genetik kodu okumaya başladılar – çünkü onların yapmaya programlandığı şey budur. DNA kodu onlara ne yapmasını söylediyse, onu yani virüs proteinlerini yaptılar. Virüs proteinleri kendi kendilerine bir araya geldiler ve işlevsel bir virüs oluşturdular. Virüs, hücreleri öldürerek minnettarlığını gösterdi, ki bu, bakteri hücreleri deryasında, bu berrak plakları böyle etkin bir şekilde elde etmenin yoludur. Ben bu duruma 'yazılımın kendi donanımını inşa etmesi' diyorum. Bütün yaptığımız şey, hücrenin içine bir parça DNA yazılımı koymaktı ve sonunda DNA çekirdekli bir protein virüsü elde ettik.'*

Sentetik bir DNA bir hücrenin içine konulduğunda, sentetik DNA'da kodlanmış proteinlerin üretildiği ve bunun da hücresel karakteri tamamen değiştirdiği gösterilmiştir. Kimyasal olarak sentezlenmiş kromozomların canlı hücrelere naklini içeren genom naklindeki başarılar, genetikte yeni bir alan olan '**sentetik genom bilimi**'nin doğmasına yol açmıştır. Bu gelişme, insülin-üreten bakteri mühendisliği gibi, tıpta, enerjide ve tarımda kullanılmak üzere, mikroorganizma tasarlanmasını ve üretilmesini mümkün kılma potansiyeline sahiptir.

Sıradan bir gözlemci için, canlı bir hücre, DNA üzerindeki kodlara göre üretilmiş olan binlerce ve hatta milyonlarca protein robotlarıyla, **DNA yazılımıyla çalışan bir fütüristtik makine** gibi görünebilir. Bu nano-robotlar ordusu, kolektif olarak tam bir koordinasyon içinde, hücredeki son derece hassas hayati fonksiyonları yerine getirir. Fakat dikkatli bir gözlemci, her bir hücrenin, hiçbir makinenin yapamadığı şeyi yapabildiğini – DNA yazılımının kopyasını çıkardığını ve kendini kopyalayabildiğini – de fark eder. Bu farkı yaratan, yine gizemli hayattır.

İlginçtir ki, kendini kopyalama işleminin gerçekleşebilmesi için, sentetik DNA'nın mutlaka **canlı bir hücreye** nakledilmesi gerekir. Bu nedenle, şu anda genom nakilleriyle üretilen sentetik hücrelerdeki hayat, doğal hücrelerden kaynaklanmaktadır. Yani, canlılık için, doğal bir hayatın etki alanına girmek veya mevcut bir hayat ağına katılmak gerekmektedir. Sentetik bir DNA genomunu, insan eliyle yapılmış bir enzimler, ribozomlar ve gerekli kimyasallar kokteyline koymak, herhangi bir hayat aktivitesi oluşturmamaktadır. Sonuçta, insan eliyle yapılmış tamamen yapay olan bir hücre, kimyasal olarak canlı bir hücreyle tıpatıp aynı bile olsa, sadece cansız bir kimyasallar torbasıdır. Tek başına bu gözlem, hayatın **basitçe kimya olmadığını**, kimyada bulunmadığını ve dahasının olduğunu göstermektedir. Öyle görünüyor ki gizemli hayat maddeye nüfuz eder, madde üzerinde kontrol kurar, ama madde değildir. Varoluşun bu maddi olmayan boyutu tanınmadığı ve çözümlenmediği sürece, laboratuvarlarda tüm yapay hayat üretme çabaları, şu ana kadar olduğu gibi, bundan sonra da başarısız olmaya mahkûm görünmektedir.

Burada karşılaştığımız **ikilem**, hayatı sadece fiziksel bedenlerde tezahür ettiğinde görebiliyor olmamızdadır – tıpkı yerçekimi kuvvetini ancak madde üzerindeki etkisinden bilebildiğimiz gibi. Yani hayat ile fiziki beden arasında çetrefilli bir etkileşim vardır. Örneğin elmasta, ışık ile karbon atomları arasındaki etkileşim mekanizması gayet iyi bilinmektedir. Ancak canlı varlıklar, fiziksel ışık yerine, müphem hayat ışığı ile etkileşmektedir ve bu etkileşim mekanizmasını tespit etmek ve ortaya çıkarmak hiç de kolay değildir.

[111] https://www.edge.org/conversation/j_craig_venter-what-is-life-a-21st-century-perspective, Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2017.

Örneğin, bir **pusulanın iğnesi**, pusula maddi olmasa da fiziksel olan bir **manyetik alan** etkisi altına girdiğinde, hareket etmeye başlar. Biz iğnenin hareketini gözlemleyerek, manyetik alanın gücü ve yönü hakkında çok şey söyleyebiliriz.

Benzer şekilde, **DNA** veya **protein molekülü** gibi bir kimyasal, bir hücrenin içeriğiyle tıpatıp aynı olan bir kimyasal çorbaya konulduğunda, hiçbir şey olmaz. Ama DNA ya da protein molekülü, canlı bir hücre gibi bir hayat alanına girerse, o cansız kimyasal molekül aniden hayata kenetlenerek bir biyokimyasal moleküle dönüşür ve hayatın etkisi altında hareket etmeye başlar. Bu sebeple, manyetik alan gibi, hayat da bir **alan olgusu** olmalıdır. Ancak manyetik alandan farklı olarak, bu fiziksel bir alan değildir ve dolayısıyla fiziksel aletlerle hissedilemez ve tespit edilemez. Zaten hayatı kafa zonklatıcı bir olgu veya büyük bir gizem yapan da budur. Eğer bir gün hayat gizemini çözme şansını yakalayacaksak, var olan her şey fizikseldir ve hayat kimyadır gibi bütün önyargılarımızı bir kenara itmemiz ve, kuantum mekaniğinde olduğu gibi, akılların anlamakta zorlandığı her türlü tuhaf ihtimallere açık olmamız gerekmektedir. Aksi taktirde hayat şaşırtıcı bir gizem olarak kalmaya devam edecektir.

Organizmalar hakkında ilgi çekici bir diğer gözlem de, bakterilerden insanlara tüm canlılarda **pek çok ortak yanının** olması ve hepsinin A, C, G ve T molekül harflerinden oluşan ortak alfabesinde yazılan aynı temel DNA kodunu kullanmasıdır. Hatta birçok yaratık pek çok ortak gene sahiptir. Örneğin minicik bir meyve sineğindeki genlerin yaklaşık yarısı, insanlarda da bulunur. Bu, dünyadaki tüm hayat formlarının **aynı kökeni** paylaştığını gösterir. Irkları ne olursa olsun, genlerin yüzde 99'undan fazlası bütün insanlarda ortaktır. Tek yumurta ikizleri dâhil farklı kişilerin DNA baz molekülü dizilişlerinde az da olsa farklılıklar vardır; ve bu farklılık, her bir bireyi bir bakıma özel yapar. Ayrıca, DNA, bazı etkenlerin yıkıcı etkileri altında zarar görebilir ve nükleotidlerin dizilişlerinde mutasyon denen değişiklikler oluşabilir.

DNA ile, bildiğimiz **basılı bir kitap** arasında iyi bir benzerlik veya analoji vardır. Hatta insan genomuna bazen **hayatın genetik kitabı** denir. Eğer genlere proteinlerin tarifi gözüyle bakılırsa – ki öyledir – o zaman insan genomu, bedenlerimizdeki hücrelerin **büyük tarif kitabı** olur. Kromozomlar (veya DNA, çünkü her bir kromozom esasen bir DNA molekülünden oluşur) bu genetik kitabın bölümlerini oluştururken, genler kodlama sayfalarına karşılık gelir. Hayat kitabının alfabesi 4 kimyasal harften (her biri yaklaşık 30 atomdan meydana gelen A, C, G ve T harfleri) ibarettir. Ve bu kitaptaki kelimeler, her biri 20 amino asitten birine karşılık gelecek şekilde ACC gibi 3 harften oluşur. Buna karşılık telgraf alfabesi, 0'lar ve 1'lerden oluşan dijital dünyanın alfabesi gibi, sadece 2 harften (nokta ve çizgi) oluşmaktadır. **Tüm alfabeler**, fizik-dışı olan manaların, üzerinde yansıdığı fiziki matrislerin temel yapı taşlarıdır.

Hayatın büyüleyici gerçekliğini takdir etmek için, bir araba veya evin **yapım projeleri** ile portakal ağacı gibi bir bitkinin tohumundaki hayatın yapım projesini yani **DNA'yı** göz önüne alalım. Yapım projeleri bir ev, araba veya bitkinin yapımı için gerekli tüm bilgileri ve direktifler setini içerebilir; ancak, bu projelerin bir yaptırım gücü, kontrol altına alma yetkisi ve yapma becerisi yoktur. Bu nedenle, bir evin mimari planlarını inşaat malzemeleri yönünden zengin bir toprağa gömmekle veya bir arabanın detaylı teknik çizimlerini araba yapımında kullanılan hammaddeler bakımından zengin bir havuza koymakla, hiçbir şey olmayacaktır. Yani yerden bir ev yükselmeyecek ve havuzdan bir araba çıkmayacaktır.

İlginçtir ki, yapay olarak **portakal tohumunun** tam bir kopyasını yaparak toprağa gömdüğümüzde, yine hiçbir şey olmayacaktır. İnsan yapımı yapay tohum, atom ve molekülüne kadar doğal tohumun bire bir kopyası olabilir; ancak, her iki tohum da toprağa gömüldüğünde, doğal tohum yeşerip filizlenirken, yapay tohum konulduğu yerde durur. Öyle görülüyor ki doğal tohumda (hasarlı olmadığını varsayarsak), gözlemlerle teyit edildiği gibi, hayat vardır; yapay olanda ise yoktur. Ve hayat madde-dışı olduğu için, yer kaplamaz ve dolayısı ile tohum içinde belirli bir yeri yoktur. Yine ilginçtir ki, canlı bitkilerin dışarıya verdiği su ve karbon dioksit molekülleri, havadaki su ve karbondioksit molekülleri gibi, cansızdır; ancak, meyvelerindeki tohumlar canlıdır. Tohum, fiziksel beden veya cüsse olarak küçüktür, ancak yerine getirdiği işlevler bakımından

büyüktür. Tohum, DNA'sında, bitkinin şekli, yapısı, rengi, görünümü ve çıktıları gibi özelliklerle ilgili tüm bilgilerle birlikte dal, yaprak ve meyvelerin yapımı ile ilgili talimatlar ile donatılmıştır. Bitki, ayrıca, her şeyi inşa etmek için gerekli tüm moleküler makina ve ustalıkla birlikte, bitkinin DNA'sını her tohuma yazacak yazıcılar ile de donatılmıştır. Bitkinin tüm bünyesi, oldukça yoğun faaliyetleriyle, iyi çalışan bir fabrikayı andırmaktadır.

Hiç kimse akıllı bir telefonun yapım projelerini içeren bir flaş belleği silikon, metal ve organik materyal yönünden zengin bir toprağa gömüp bir süre bekleyerek yerden bir **akıllı telefon** çıkmasını beklemez. Eğer portakal çekirdeği canlı değilse, kod ya da yapım projeleri aktif ajanlar olmadığı için, çekirdeği besin maddeleri ve su yönünden zengin bir toprağa gömdüğümüzde de yine hiçbir şey olmaz. Ama eğer nemli ve gübreli toprağa gömülen portakal çekirdeği canlıysa, etrafındaki topraktaki su ve besinleri emerek yeşerecek ve filizlenmeye başlayacaktır. Portakal meyvelerinin oluşması ve yeni çekirdeklerde kod yazımı da dâhil olmak üzere, portakal ağacının, molekül molekül gözümüzün önünde inşa edilmesine ve büyümesine şahit oluruz. Özetlemek gerekirse, çekirdekteki yazılım, direktifler verip ağaç donanımının inşasını düzenlemekte; ağaç donanımı da çekirdek yazılımını yeniden yazıp paketlemektedir – ki bunlar akıllı cihazlar gibi cansız şeyler için bile düşünülemez bir dizi çarpıcı işlemlerdir. Belli ki bir şeyi inşa etmek için verilen bir dizi talimat ile, fiziksel olarak o şeyi bütün temel yapı taşları üzerinde tam kontrol sağlayarak talimatlara uygun olarak inşa etmek arasındaki fark, gizemli fizik-dışı hayattır. Tekrar edecek olursak, yaptırıcı güç ile bağlantılı olan şey, görünmez hayattır. Hayat olmadan, bir DNA molekülü, sıradan bir kitapta dizili harfler gibi, amaç, irade, bilgi ve güç sahibi aktif bir ajan olarak hareket etme gücü olmayan, milyonlarca harften oluşan bir harf yığınıdır. Canlı varlıklarla bulut-tabanlı otonom sistemler arasında iyi bir analoji olabilir. Uyum içinde çalışan bulut-tabanlı bir şoförsüz araç filosunun (veya başka otomatik makine veya robotların) işlemesi, ancak bulut tarafından oluşturulan bir alanın varlığının tanınması ve araçların bu alan ile etkileşimlerinin araştırılması ile tam olarak anlaşılabilir.

11. SİHİRLİ YEMEK KİTABI

Daha önce bahsedildiği gibi, bir **yemek kitabı** ile 'hayat kitabı' olan **DNA** arasında hayatı anlamamıza yardımcı olacak güzel bir benzerlik vardır. DNA üzerindeki müstakil genler, amino asit molekülleri malzemelerinden protein üretmek için tarifler veya 'yazılı talimatlar'dır. DNA da bütün bu protein yapma tariflerini içine alan büyük yemek kitabıdır. Dolayısıyla, hem bildiğimiz yemek kitabı, hem de DNA **yazıdır**: birincisi tanıdık bir alfabe kullanarak mürekkeple, ikincisi ise kimyasal bir alfabe kullanarak atomlarla yazılıdır. Mürekkebin de bir atom yığını olduğunu düşünürsek, hem yemek kitabının hem de DNA'nın önce harf şekillerinde kalıplanmış atomlarla yazılmış olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, yemek kitabı gibi, DNA da canlı değildir. Bunun delili, kimya laboratuvarlarında dizilen insan yapımı sentetik DNA'ların canlı bir hücreye nakledildiklerinde işlev görmeleri, ama cansız sentetik bir hücreye nakledildiklerinde ise donuk işlevsiz bir kimyasal olarak kalmalarıdır. Aynı şey DNA'ların bölümleri olan genler ve genlerin kopyası olan RNA molekülleri için de söylenebilir.

Bu nedenle, canlı bir hücredeki DNA, genler, RNA ve ribozom moleküllerinin **akıllara durgunluk veren** tüm muhteşem hareketleri – kendilerinin tam ya da kısmi kopyalarını yapmak, talimatları okumak, belirtilen malzemeleri tanımak ve yakalamak, bu malzemeleri doğru pozisyonlarda doğru yerlere götürmek, birleştirme talimatlarını takip ederek görev-odaklı biyorobotlar inşa etmek, ve biyorobotlara spesifik görevler vermek ve bu görevlerin başarıyla tamamlanmasını sağlamak gibi – bu kabiliyetsiz biyomoleküllerden değil, mahiyeti muğlak **hayattan** kaynaklanmalıdır. Yani, canlı bir hücre ve onun kimyasal olarak aynısı olan cansız ikizi arasındaki fark, hayat ve hayatla gelen özelliklerdir. Hayatın niteliği hakkında hiçbir fikrimiz olmasa da, bu gözlem, fiziksel olmayan hayat ve hayatla beraber gelen özelliklerin varlığı için yeterli bir delildir. Bu, fizikte karanlık madde ve karanlık enerjinin mahiyetinin ve birçok özelliğinin hala bir gizem olmasına rağmen, karanlık madden ve karanlık enerjinin varlığının yaygın olarak kabul edilmesine benzerdir.

Bir düşünce deneyi olarak, ikisi de başlangıçta aynı yiyecek malzemeleri, aynı mutfak aletleri ve aynı yemek kitabıyla donatılmış **tıpatıp aynı iki mutfağa** girdiğimizi düşünelim. Bir süre sonra ilk mutfağı bir daha ziyaret ettiğimizi hayal edelim ve her şeyin bıraktığınız gibi yerli yerinde olduğunu ve hiçbir şeyin değişmediğini görelim. Burada şaşılacak hiçbir şeyin olmadığı açıktır. Ardından ikinci mutfağı ziyaret edelim, ve hoş bir sürpriz olarak, yemek kitabındaki bazı tariflerin kelimesi kelimesine takip edilerek, mevcut yiyecek malzemelerinden bazı lezzetli yemeklerin hazırlanmış olduğunu görelim.

Herhalde akla gelen ilk düşünce, yemek tariflerini görme, okuma ve anlama yeteneğine sahip; yiyecek malzemelerini tanıma, hareket ettirme, ölçme ve manipüle etme bilgisi ve becerisi olan, ve yemekleri hazırlama arzusu olan **canlı bir insanın** ikinci mutfağa girdiği, bütün pişirme işini yaptığı ve hatta çöpleri de dışarı attığıdır. Eğer gerçekten de böyle olduysa, burada da şaşılacak bir şey yoktur. Ama ya ikinci mutfağa hiç kimse girmemişse? Ya mutfakta görünmez bir şef varmış gibi, yemek kitabının kendi kendine tarifin olduğu sayfa görülecek şekilde açıldığı, ilgili yiyecek malzemelerinin tarifte belirtilen miktarda ayrışıp masada sıralandığı, mutfak alet ve tavalarının doğru yerlere hareket ettiği ve ocak ve fırınların kendi kendilerine açılıp kapandığı gözlemlenip kameraya kaydedilmişse? Herhalde olup bitenlere çok şaşırırız ve anlamakta zorlanırız. Hatta birisi bize kamera şakası yapıyor diye düşünüp gördüklerimize inanmayız.

İkinci mutfakta olan olağanüstü şeyleri bir çok kez gördükten sonra, herhalde gördüklerimizi artık yadırgamazdık ve o mutfağa **'gizemli mutfak'** gibi bir isim verirdik. Yemek kitabına da **'sihirli kitap'** adını koyardık. Sonra da bu mutfağın sırrını çözmek için daha dikkatli gözlemler ve deneyler yapmaya başlardık. Örneğin yemek kitabındaki bazı yemek tariflerini yenileriyle değiştirdiğimizde, yeni tariflerin okunduğunu ve yeni yemekler yapılırken son talimatların takip edildiğini şaşkınlık ve memnuniyetle izlerdik. Tabi ki, sihirli mutfağa hangi yemekleri hangi tarife göre yapmasını söyleyebildiğimiz için, kendimizle gurur duyar ve kendimizi güçlü hissederdik. Fakat, tüm yemek kitabını yenisiyle değiştirdiğimizde, mutfaktaki bütün aktivitelerin durduğunu ve görünmeyen şefin yemek yapmayı bıraktığını gördüğümüzde de şaşırırdık. Gizemli sihir etkisinin, yemek kitabının bir yerlerinde olduğundan şüphelenecektik, ama tam da nerede olduğunu bilemeyecektik.

Mutfaktaki sihirli faaliyetleri tanımlamak için, 'yemek kitabı tavaya şunu yapmasını söylüyor', 'yiyecek malzemeleri yemek tarifini okuyor' ve 'tava malzemeleri tutup içine alıyor' gibi kulağımıza tuhaf gelen bir **dil** geliştirecektik. Beceri sahibi olası bir görünmez şefin varlığını hiç dikkate almaksızın, tüm cevapları fiziksel sihirli yemek kitabı içinde aradığımız sürece, gizemi çözmede kayda değer bir ilerleme kaydedemeyecektik. Belli ki, yemek tariflerini görme, okuma ve anlama yeteneğine sahip, yiyecek malzemelerini tanıma, hareket ettirme, ölçme ve manipüle etme bilgisi ve becerisi olan, ve yemekleri pişirebilen bir şef ile ikinci mutfağı bir 'sihirli mutfağa' dönüştüren gizemli bir şey vardır. Hücrede, hayat tam olarak bu görünmez şef gibi davranır – DNA'daki talimatları okumaktan, DNA'nın talimatları doğrultusunda doğru amino asitleri doğru miktarda yakalamaya ve robotlar gibi hareket eden proteinler yapmaya kadar. Aynı şey organlar ve tüm organizmalar için de geçerlidir. Belki de gerçek muğlak varlık, maddeye kumanda eden görünmeyen dirayetli şef yerine, gayet sağlam görünen maddedir.

12. BEDİÜZZAMAN'IN HAYATA ESMA TABANLI BAKIŞ AÇISI

Modern çağın önde gelen İslam alimlerinden Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur külliyatında **hayat** gerçekliğine özel bir yer ayırmış ve felsefi derinlikli analizler yapmıştır. O kadar ki, Bediüzzaman hayatı varoluşun merkezine koyar ve hayat olmadan varoluşun bilinemeyeceğini ve evrenin anlamsız kalacağını ifade eder. Hayatın kaynağını da Allah'ın ilahi 'Hayy' ve 'Muhyi' ('Canlı' ve 'Hayat veren') isimlerinin bir tecellisi, tezahürü veya yansıması olarak görür.

Bediüzzaman, 'Hayat nedir?' sorusuna şu kapsamlı cevabı verir: "*Hayat, şu kâinatın en ehemmiyetli gayesi, hem en büyük neticesi, hem en parlak nuru, hem en lâtif mâyesi [esas, maya], hem gayet süzülmüş bir*

hulâsası [öz], hem en mükemmel meyvesi, hem en yüksek kemali [mükemmellik], hem en güzel cemali [güzellik], hem en güzel ziyneti [süs], hem sırr-ı vahdeti [birlik sırrı], hem rabıta-i ittihadı [birleşme bağı], hem kemalâtının menşei, hem sanat ve mahiyetçe en harika bir zîruhu [ruh sahibi] hem en küçük bir mahlûku bir kâinat hükmüne getiren mu'cizekâr [mucizevi] bir hakikati, hem güya kâinatın küçük bir zîhayatta yerleşmesine vesile oluyor gibi koca kâinatın bir nevi fihristesini [özet] o zîhayatta göstermekle beraber o zîhayatı ekser mevcudatla münasebettar [alakalı] ve küçük bir kâinat hükmüne getiren en harika bir mu'cize-i kudrettir [kudret mucizesi]."[112]

Bediüzzaman devamla, hayatı, küçük bir parçayı en büyük bir bütün kadar büyüten ve bir bireyi kapsamlı bir alem hükmüne getiren ilahi bir sanat olarak niteler. Hayat ile hayatın kaynağı arasındaki bağlantıyı kurar ve hayatı 'Hayat sahibi bir Zat'ın varlığının gerekliliğini ve birliğini gösteren en mükemmel, en parlak, en berrak, en kapsamlı, en kuvvetli ve en kesin bir delil olarak sunar. Hayatın en gizemli ancak en açık, en kıymetli ancak en ucuz ve en şatafatlı ve en anlamlı bir nitelik olmasına ve hayatın diğer varlıkları kendine hizmet ettiren narin bir rahmet cilvesi olmasına dikkat çeker. Bediüzzaman hayatı, ilahi özniteliklerin üzerinde aksettiği kapsamlı bir yoğun ayna olarak da tarif eder. Ona göre hayat, Allah'ın Rahman, Rahim, Kerîm, Hakîm ve Rezzak (rızık veren) gibi birçok güzel isimlerinin yansımalarını bünyesinde toplayan ve rızık, hikmet, rahmet ve inayet gibi birçok gerçekliği kendine ram eden acayip bir varoluş mucizesidir. Keza, hayat, görmek, işitmek ve hissetmek gibi tüm duyguların kaynağı ve madenidir. Sözler eserinde ifade edildiği gibi:

"*Evet hayat, tek başıyla bir Hayy-ı Kayyum'u bütün esma [isimler] ve şuunatı [öznitelikler] ile bildirir. Çünkü hayat, pek çok sıfatın memzuç [birleşmiş] bir macunu hükmünde, bir ziya [ışık], bir tiryaktır [ilaç]. Elvan-ı seb'a [yedi renk] ziyada ve muhtelif edviyeler [devalar] tiryakta nasıl ki mümtezicen [karışmış olarak] bulunur; öyle de, hayat dahi, pek çok sıfattan yapılmış bir hakikattir. O hakikatteki sıfatlardan bir kısmı, duygular vasıtasıyla inbisat [yayılma] ederek, inkişaf edip ayrılırlar. Kısm-ı ekseri ise, hissiyat suretinde kendilerini ihsas ederler ve hayattan kaynama suretinde kendilerini bildirirler.*

Hem hayat, kâinatın tedbir ve idaresinde hükümferma olan [hükmeden] rızk ve rahmet ve inayet ve hikmeti tazammun ediyor [içeriyor]. Güya, hayat onları arkasına takıp, girdiği yere çekiyor. Meselâ, hayat bir cisme, bir bedene girdiği vakit, Hakîm ismi dahi tecelli eder, hikmetle [gaye ve faydalılık gözeterek] yuvasını güzelce yapıp tanzim eder. Aynı hâlde Kerîm ismi de tecelli edip, meskenini hacatına göre tertip ve tezyin eder. Yine aynı hâlde Rahîm isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın devam ve kemali için türlü türlü ihsanlarla taltif eder. Yine aynı hâlde Rezzak isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın bekasına ve inkişafına lâzım maddî, manevî gıdaları yetiştiriyor ve kısmen bedeninde iddihar ediyor [depoluyor]. Demek, hayat bir nokta-i mihrakiye [odak noktası] hükmünde, muhtelif sıfat birbiri içine girer, belki birbirinin aynı olur. Güya, hayat tamamıyla hem ilimdir, aynı halde kudrettir, aynı hâlde de hikmet ve rahmettir ve hakeza... İşte, hayat bu cami' mahiyeti itibariyle şuûn-u zatiye-i Rabbaniyeye âyinedarlık eden bir âyine-i samediyettir. İşte bu sırdandır ki, Hayy-ı Kayyum olan Zat-ı Vacib-ül Vücud, hayatı pek çok kesretle [bol olarak] ve mebzuliyetle [ucuzca] halkedip [yaratıp], neşir ve teşhir eder. Ve her şeyi hayatın etrafına toplattırıp, ona hizmetkâr eder."[113]

Bediüzzaman'ın dikkat çektiği diğer bir husus da her yönüyle parlak, yüksek ve kusursuz olan hayatın sebep-sonuç ilişkiler ağının dışında olması ve perdesiz, aracısız doğrudan doğruya Allah'ın kudret elinden çıktığının görülmesidir. Yani diğer varlık ve olgulardan farklı olarak, hayatı netice verecek görünür bir sebep konulmamıştır:

[112] Nursi, B. S., *Lem'alar*, 30. Lem'a, 5. Nükte, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 913. http://www.yeniasya.com.tr/risaleinur/lemalar/#913/z
[113] Nursi, B. S., *Sözler*, 33. Söz, 23. Pencere, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 1100.

"*Kâinatta en mühim hakikat ve en kıymettar mahiyet vücut, hayat, nur, rahmettir ki, bu dört şey perdesiz, vasıtasız, doğrudan doğruya kudret-i İlâhiye ve meşiet-i hassa-i İlâhiyeye [ilahi has irade] bakar. Sair masnuatta [sanatlı varlıklarda] zahirî esbap [görünürdeki sebepler] kudretin tasarrufuna perde oluyorlar. Ve muttarit [süre gelen] kanunlar ve kaideler, bir derece irade ve meşiete hicap [perde] oluyor. Fakat vücut, hayat, nur ve rahmette o perdeler konulmamış. Çünkü perdelerin sırr-ı hikmeti o işte cereyan etmiyor*." [114]

Örneğin hidrojen ve oksijenin kimyasal etkileşmesini sağlayarak su oluşturmak, rutin bir kimya işlemidir. Çünkü oksijen ve hidrojen gazları ile su arasında kesin bir sebep-sonuç ilişkisi vardır. Keza, uzunca bir süre havasız kalan bir kişi ölür, çünkü havasızlık ile ölüm arasında da kesin bir sebep-sonuç ilişkisi vardır. Yani havasızlık sebebi, ölüm sonucunu doğurur. Ancak 'hayat' sonucunu doğuracak yani cansızdan canlı yapılmasını netice verecek hiçbir sebep veya sebepler dizisi yoktur. Tüm 'yapay hayat' yaratma amaçlı iddialı projelerin başarısızlıkla sonuçlanması, yani cansız maddelerden bir canlının oluşması sonucunu doğuracak sebeplerin bulunamaması ve bu konuda geleceğe dönük genel karamsarlık, Bediüzzaman'ın bu tespitini teyit etmektedir.

İçinde oturduğumuz binadan cebimizdeki telefona kadar, görünen evrende her şey fizik kanunlarına uygun bir şekilde meydana gelir. Ancak fizik kanunlarının 'yapma' veya 'inşa etme' gibi bir gücü yoktur. Bir bina inşaatında kullanılacak tüm tuğla, demir, çimento, boru, vs. malzeme yığınları, fizik kanunlarının yaptırmasıyla kendi kendilerine bir binaya dönüşüvermezler. O malzeme yığınlarının, sonsuz sayıda ihtimal arasından, tasarlanan binayı oluşturacak tarzda konumlanmaları, ancak bir tercih ile olur ki o da ilim, irade ve güç gerektirir. Aynı argüman hayat için de geçerlidir. Evrendeki tüm fiziksel yapı taşları ve kanunlar bir araya gelerek hayat oluşturamazlar. Kaldı ki 'hayat maddesi' diye bir şey yoktur ve hayat fizik-dışıdır. Bediüzzaman'ın ifadesi ile, "*Hiç hatırına gelmesin ki, şu hilkatte [yaratılışta] cari [geçerli] olan namuslar, kanunlar, kâinatın hayattar [canlı] olmasına kâfi gelir. Çünkü, o cereyan eden namuslar [kanunlar], şu hükmeden kanunlar, itibarî [izafî] emirlerdir, vehmî düsturlardır; ademî sayılır*." [115] Yani hayat, amaçsız doğa olaylarının sonucu rastgele ortaya çıkan bir olgu değildir.

Bediüzzaman teknoloji harikası bir minimakina olan bir mikrobu nazara vererek tüm varlıklardaki ilim ve şuur boyutlarına dikkat çeker, ve varlıkların şuursuz ve ilimsiz sadece sebep-sonuç ilişkileriyle arka plandaki tabiat kanunları ile açıklanamayacağını ifade eder:

"*Gözle görünmeyen bir mikrop, bir hayvancık, küçüklüğüyle beraber pek ince ve garip bir makine-i İlâhiyeyi havidir. O makine, mümkinattan [olması mümkün olanlar] olduğundan, vücut ve ademi mütesavidir [varlık ve yokluğu birdir]; illetsiz [sebepsiz] vücuda gelmesi muhaldir [imkansız]. O makinenin bir illetten vücuda geldiği zarurîdir [zorunlu]. O illet ise, esbab-ı tabiiye [doğal sebepler] değildir. Çünkü, o makinedeki ince nizam, bir ilim ve şuurun eseridir; esbab-ı tabiiye ise ilimsiz, şuursuz, camit şeylerdir. Akılları hayrette bırakan o ince makinenin esbab-ı tabiiyeden neş'et ettiğini [kaynaklandığını] iddia eden adam, esbabın her bir zerresine Eflâtun'un şuurunu, Calinos'un hikmetini itâ etmekle [vermekle] beraber; o zerrat [parçacıklar] arasında bir muhaberenin de mevcut olmasını itikat etmelidir. ... Kezalik, nizam-ı âlemdeki bütün hikmetlerin, faydaların tam bir ihtiyâra [irade] ve şamil [kapsamlı] bir ilme ve kâmil [mükemmel] bir kudrete yaptıkları şahadetten [şahitlikten] gaflet eden gafiller, sathî [yüzeysel] nazarlarınca, tesir-i hakikîyi esbab-ı camideye [hayatsız ve şuursuz sebepler] vermeye mecbur kalmışlardır*." [116]

---

114 Nursi, B. S., *Lem'alar*, 16. Lem'a, Hatime, 3. Sual, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 281.
115 Nursi, B. S., *Sözler*, 29. Söz 1. Maksat, 2. Esas, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 829.
116 Nursi, B. S., *İsaratül İcaz* (Signs of Miraculasness), Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 233; 237.

Bediüzzaman, İşaratü'l İcaz adlı eserinde "*Hâlbuki sizin hayatınız yoktu; O size hayatı verdi.*" (Bakara Suresi, Ayet 28) ayetini tefsir ederken, insanın cesedini oluşturan atom ve moleküllerin, diğer atom ve moleküller gibi cansız, amaçsız, rastgele dağınık bir vaziyette iken, birdenbire bir yerlerden emir almış gibi belli bir kurala göre kafile kafile bir düzen altına alınarak, bir kasıt ve amaç altında belli yerlere sevk edildiğine dikkat çeker. Sonra bu atıl molekül yığınları, hayatsız oldukları halde, kendilerini son derece düzenli yoğun aktivitenin içinde bulurlar ve birçok harikulade değişim aşamalarından geçerek şekilden şekle girerler. En sonunda da insan görünümünü alırlar. Bediüzzaman'a göre bu harika işler, mikro alemde gayesiz olarak sel gibi akan kör, sağır, birbirinden habersiz ve bilinçsiz parçacıkların işi olamaz. Olsa olsa her şeyi bir amaca yönelik olarak yapan sonsuz bir hikmet, her şeyi kuşatan bir ilim ve her şeye nüfuz eden bir iradenin işi olabilir: "*Camit, dağınık bazı zerrelerin birdenbire bir vaziyetten çıkıp, makul bir sebep olmadığı hâlde, diğer bir vaziyete girmesi, sâniin vücuduna [sanatkarın varlığına] zahir [açık] bir delildir*."[117]

Bediüzzaman, aynı eserinde hayatın mucizevi özelliğine ve harikalığına da vurgu yapar ve gözümüz önünde sürekli olarak tüm açıklığıyla cereyan etmesine rağmen akılları aciz bırakan hayatın derin gizemini nazara verir: "*Evet, hayat kudret-i ezeliyenin en büyük ve en ince ve en acip bir mu'cizesidir ve bütün nimetlerden üstündür ve mebde ve meadın [ilk ve ölüm sonrası ikinci yaratılış] bürhanlarından [delil] en zahir [açık] bürhandır. Evet, hayat nevilerinin [tür] en ednası [küçük] nebat [bitki] hayatıdır. Hayat-ı nebatiyenin başlangıcı, çekirdekte ve habbede [tohum] hayat düğümünün uyanıp açılmasıdır. Bunun keyfiyeti [nasıl olduğu] o kadar zahir [açık], o kadar umumî, o kadar me'lûf [bilinen] iken, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar, hikmet-i beşerden [fen bilimleri] ve felsefesinden gizli kalmıştır. İşte hayatın ne derece ince olduğu anlaşıldı*."[118]

Bediüzzaman, varlığın ancak bilinmekle yani canlıların varlığıyla varlık olabileceğine dikkat çeker ve bunu koca bir dağ ile küçücük bir bal arısını karşılaştırarak açıklar: "*Hayatı olmayan bir cisim, en büyük bir dağ da olsa tektir, yetimdir, mekânından başka bir şeyle münasebeti yoktur. Lâkin bal arısı gibi küçük bir cisim, hayata mazhar olduğu zaman, bütün kâinatla münasebettar [ilişkili] olur ve her şeyle alışveriş yapar; hatta diyebilir ki, 'kâinat benim mülkümdür, benim yerimdir.' Kâinatın her tarafına gider, havâssiyle [hisleriyle] tasarruf eder [iş görür], bütün eşya ile kesb-i muarefe [tanışıklık] eder. … Demek, ziya [ışık] renk ve cisimlerin görünmesine sebep olduğu gibi, hayat da mevcudatın kaşifi [keşfedici] ve sebeb-i zuhurudur [görünme sebebi]. Evet, hayat bir zerreyi bir küre gibi yapar. Ashab-ı hayatın [canlılar] her birisi, 'Âlem benimdir' diyebilir, aralarında müzaheme [izdiham] ve münakaşa da olmaz.*"[119]

"*Ziya [ışık] ile mevcudat görünür, hayat ile mevcudatın [varlıkların] varlığı bilinir. Her birisi birer keşşaftır [keşfedici].*"[120]

"*Hayatsız vücut adem [yokluk] gibidir. Ziya [ışık] ile hayatın her biri, mevcudatın birer keşşafıdır. Bak; nur-i hayat [manevi hayat ışığı] olmazsa, vücut [varlık] ademâlûddur [yokluk ile karışık], belki adem gibidir.*"[121]

Bediüzzaman, hayatın birleştirici niteliğine ve sihirli bir tutkal gibi çokluktan birlik sağladığına da vurgu yapar: "*Hayat, kesrette [çoklukta] bir çeşit tecelli-i vahdettir [birlik görünmesi]. Onun için ittihada [birleşmeye] sevkeder. Hayat, bir şeyi her şeye mâlik [sahip] eder.*"[122] "*Hayat bir nur-i vahdettir [birleştirici*

[117] Nursi, B. SS., *İşaratü'l İcaz*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 378. http://www.yeniasya.com.tr/risaleinur/isaratulicaz/#376/z
[118] Nursi, B. S., *İşaratü'l İcaz*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 377.
[119] Nursi, B. S., *İşaratü'l İcaz*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 377.
[120] Nursi, B. S., *Mektubat*, Hakikat Çekirekeri, No. 20. Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 796.
[121] Nursi, B. S., *Sözler*, Lemeat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 1143.
[122] Nursi, B. S., *Mektubat*, Hakikat Çekirekeri, No. 18. Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 796.

manevi ışık]; şu kesrette [çokluk] eder tevhid [birlik] tecelli. Evet, bir cilve-i vahdet [birlik parıltısı] eder kesretleri tevhid ve yekta [tek]. Hayat bir şeyi her şeye eder malik [sahip]. Hayatsız şey, ona nispet ademdir [yok] cümle eşya."[123]

Bediüzzaman, evrenin hayatı ve bilhassa bilinçli hayatı netice verecek şekilde ayarlandığını ifade eden 'antropik prensibi'ni destekler tarzda, evrenin hayat için yaratılmış olduğunu belirtir. Evrenin aslı, esası, meyvesi, özünün hayat olduğundan hareketle, hayatı veren kim ise bütün evrenin de yaratıcısının o olması gerektiği çıkarımını yapar. Ayrıca, farklı hayat seviyelerine ve bilinç ve duygu için hayatın varlığının gerekliliğine işaret eder ve bu hiyerarşiyi şöyle ifade eder:

"*Evet, nasıl ki hayat bu kâinattan süzülmüş bir hulâsadır [öz]. Ve şuur [bilinç] ve his dahi hayattan süzülmüş, hayatın bir hulâsasıdır. Akıl dahi şuurdan ve histen süzülmüş, şuurun bir hulâsasıdır. Ve ruh dahi, hayatın halis ve safî bir cevheri ve sabit ve müstakil zatıdır.*"[124]

"*Hilkat-ı âlemde [evrenin yaratılışında] görüyoruz ki, mevcudat-ı âlem [varlık alemi] bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-i merkeziye olarak hayat halk edilmiş. Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levazımatını yetiştirir. Demek, kâinatı halk eden zat, ondan o hayatı intihap ediyor [seçiyor]. Sonra görüyoruz ki, zihayat [canlı] âlemlerini bir daire suretinde icat edip, insanı nokta-i merkeziyede bırakıyor. Âdeta, zîhayatlardan maksut olan gayeler onda temerküz ediyor [merkezleniyor]; bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp ona hizmetkâr ve musahhar [tabi] ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek, Hâlık-ı zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyar ediyor*."[125]

Bediüzzaman, hayatın kaynağının madde ve kanunlar olamayacağını tespit ettikten sonra, hayatın ayrı ayrı her bir canlının kendisinden kaynaklandığı fikrini de mantığa aykırı ve dayanaktan mahrum bulur. Elmas, cam parçacıkları ve su damlalarındaki parlaklığın kaynağının dışarıdaki bir ışık kaynağı olduğu gözleminden hareketle, canlılardaki hayat parıltıları için en mantıklı açıklamanın, aynen bir lamba veya güneş gibi, görülmeyen hayat ışığı yayan dışsal bir hayat kaynağının varlığı olması gerektiğini ifade eder:

"*Meselâ, güneş, seyyarelerden [gezegen] tut, tâ katrelere [damla] kadar, tâ camın küçük parçalarına kadar ve karın parlak zerreciklerine kadar, şu güneşin cilve-i misaliyesinden [görüntü] ve in'ikâsından [yansıma] bir turrası [mühür] ve güneşe mahsus bir eser-i nuranîsi görünüyor. Şayet o hadsiz şeylerde görünen güneşçiklerini, güneşin cilve-i in'ikâsı ve tecelli-i aksi olduğunu kabul etmezsen, o vakit her bir katrede ve ziyaya maruz her bir cam parçasında ve ışığa mukabil her şeffaf bir zerrecikte, tabiî ve hakikî bir güneşin vücudunu bilasale [aslen] kabul etmek gibi gayet derece bir divanelikle, nihayetsiz bir belâhate düşmekliğin lâzım gelir.*

Öyle de, Şems-i Ezelînin tecelliyat-ı nuraniyesinden [ezel güneşi olan Allah'ın nurlu tezahürlerinden] 'ihya,' yani 'hayat vermek' cihetinde, her bir zihayat [canlı] üstünde öyle bir turrası [mühür] vardır ki, faraza bütün esbap [sebepler] toplansa ve birer fail-i muhtar [irade sahibi etgen güç] kesilseler, yine o turrayı taklit edemezler. Zira, her biri birer mu'cize-i kudret [kudret mucizesi] olan zîhayatlar, her biri o Şems-i Ezelî'nin şuaları [ışınları] hükmünde olan esmasının nokta-i mihrakiyesi [odak noktası] suretindedir."[126]

Bahsedilen bu hayat kaynağı fizik-dışı olduğu için de zaman ve mekân üstü ve dolayısı ile ebedi olmalıdır. Varlık alemindeki birlik, düzen ve uyumluluk, bu kaynağın evrenin yaratıcısı ile ilişkili olmasını ve

[123] Nursi, B. S., *Sözler*, Lemeat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 1143.
[124] Nursi, B. S., *Lem'alar*, 30. Lem'a, 5. Nükte, 4. Remiz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 926.
[125] Nursi, B. S., *Mektubat*, 28. Mektup, 5. Risale. Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 610.
[126] Nursi, B. S., *Sözler*, 22. Söz, 2. Makam, 4. Lem'a, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 469.

dolayısı ile O'nun bir isim veya sıfatı olmasını gerektirir. Bu ilahi isimler, 'Hayat sahibi' ve 'Hayat veren' anlamlarında 'Hayy' ve 'Muhyi' isimleri olarak bilinir.

Bediüzzaman, canlılarda görünen sanat nakışları, yaratılış sırları ve birlik mühürleri gibi ilahi isim ve sıfat yansımalarının o bir Zat'a verilmediği vakit, sinek ve çiçek gibi her bir canlıda sonsuz bir yaratıcı güç olduğunu, her şeyi kapsayan bir ilim bulunduğunu ve tüm evrene sözü geçecek bir mutlak irade onda mevcut olduğunu kabul etmek gerekeceğini belirtir. Yani bitkiler dahil her bir canlının adeta ilahlara has vasıflarla donanımlı olması gerektiğini ifade eder. Canlının her bir atom ve molekülünde de her şeyi görür bir göz, her şeyi işitir bir kulak ve her şeyi kapsayan bir bilinç olması gerekir. Özet olarak, nasıl su damlalarında ve cam parçacıklarında görünen güneşçikler ve çeşit çeşit renkler, eğer güneşin ışınlarının yansımalarının tezahürüne verilmezse, bir tek güneşe karşılık sonsuz sayıda güneşlerin varlığını kabul etmek lâzım gelir ki akıl dışıdır. Benzer şekilde, eğer her şey mutlak güç sahibi Allah'a verilmezse, bir tek ilaha karşılık evrendeki atom ve moleküller sayısında ilâhları kabul etmek durumunda kalınır.

Bediüzzaman, bir nehrin güneş gören bir bölgeye girince yüzeyindeki su damlalarının elmas gibi parıldamaya başlamasını ve nehir gölgelik bir alana girince de o parıltıların yok olmasını örnek göstererek, varlıkların hiç yoktan hayat özelliğini kazanmalarını hayatı veren bir hayat güneşi olan Allah'ın varlığına, bu canlılar öldükten sonra da yeni gelenlerin hayat vasfı ile donanmaya devam etmesini de Allah'ın varlığının sürekliliğine yani bekasına delil gösterir:

"*Nasıl ki güneşe karşı parlayan ve akan büyük bir ırmağın kabarcıkları ve zemin yüzünün mütelemmi [parıldayan] şeffafatı [şeffaf şeyler], güneşin aksini [yansıma] ve ışığını göstermek suretiyle, güneşe şahadet [şahitlik] ettikleri gibi; o kataratın [damlalar] ve şeffafatın gurubuyla [sönme, batma] gitmeleriyle beraber, arkalarından yeni gelen katarat taifeleri ve şeffafat kabileleri üstünde yine güneşin cilveleri haşmetle devamı ve ışığının tecellisi ve noksansız istimrarı [devamlılık], kat'iyen şahadet eder ki, sönüp yanan, değişip tazelenen, gelip parlayan misalî [yansıyan] güneşçikler ve ışıklar ve nurlar bir bâkî, daimî, âlî, tecellisi zevalsiz [yansıması son bulmayan] bir tek güneşin cilveleridir. Demek o parlayan kataratlar, zuhuruyla [ortaya çıkmaları] ve gelmeleriyle güneşin vücudunu gösterdikleri gibi, guruplarıyla [ortadan kaybolmalarıyla], zevalleriyle, güneşin bekasını ve devamını ve birliğini gösteriyorlar.*

Aynen öyle de, şu mevcudat-ı seyyale [akıp gelen varlıklar], vücutlarıyla [var olmaları] ve hayatlarıyla Vacibü'l-Vücud'un vücup [gereklilik] ve vücuduna [varlık] ve ehadiyetine [birlik] şahadet ettikleri gibi, zevalleriyle [yok olmaları], ölümleriyle o Vacibü'l-Vücud'un ezeliyetine, sermediyetine [ebedilik] ve ehadiyetine [birlik] şahadet ederler.

Evet, gece-gündüz, kış ve yaz, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurup [batma] ve uful [gözden kaybolma] içinde teceddüt eden ve tazelenen masnuat-ı cemîle [güzel sanat eserleri], mevcudat-ı lâtife [latif varlıklar], elbette bir âlî [yüksek] ve sermedî [ebedi] ve daimüttecelli [sürekli görünen] bir Cemal Sahibinin vücut ve beka ve vahdetini gösterdikleri gibi; o masnuat, esbab-ı zahiriye-i süfliyeleriyle [görünürdeki bayağı sebepler] beraber zeval bulup ölmeleri, o esbabın hiçliğini ve bir perde olduğunu gösteriyorlar. Şu hâl kat'iyen ispat eder ki, şu sanatlar, şu nakışlar, şu cilveler bütün esması [isimleri] kudsiye [kutsal, eksiksiz] ve cemîle [güzel] olan bir Zat-ı Cemîl-i Zülcelâl'in tazelenen sanatlarıdır, tahavvül eden [değişen] nakışlarıdır, taharrük [hareket] eden âyineleridir [ayna], birbiri arkasından gelen sikkeleridir [mühür], hikmetle değişen hatemleridir [damga]."[127]

Bediüzzaman, varoluş ağacının gayesi ve en yüksek meyvesi olan hayatın aynı zamanda bu evrenin yaratıcısının en kapsamlı bir birlik aynası olduğunu ve O'nun tüm evrende tezahür eden çoğu isim ve sıfatlarını

[127] Nursi, B. S., *Sözler*, 22. Söz, 2. Makam, 10. Lem'a, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 486.

en yoğun şekilde aksettirdiğini ifade eder. Mesela bilmek hayatın işaretleridir ve ancak canlılar bilebilir. Keza işitmek dirilik emaresidir, görmek dirilere hastır, irade ancak hayat ile olabilir. Tercih etme gücü ancak canlılarda bulunur. Konuşma ise bilen dirilerin işidir. O yüzden, bu evrende eserleriyle varlıkları kesin ve açık olan mutlak kudret, kapsamlı irade ve her şeyi kuşatan ilim gibi sıfatlar, bütün delilleriyle, hayat sahibi bir Zat'ın hayatını ve varlığının gerekliliğini gösterirler.

Bediüzzaman, evrendeki tüm canlılığın menşei olan ilahi hayatı yani Allah'ın zatının bir vasfı olan hayatı şöyle tarif eder: "*Hayatı daimîdir, ezelî ve ebedîdir. Mevt [ölüm] ve fenâ [yok olma], adem [yokluk] ve zeval [sona erme] ona arız olamaz. Çünkü hayat, ona zatîdir [zatından olan bir özellik]. Zatî olan, zail olamaz. Evet, ezelî olan, elbette ebedîdir. Kadim olan [başlangıcı olmayan], elbette bâkîdir. Vacibü'l-Vücud olan, elbette sermedîdir [ebedi]. Evet, bir hayat ki, bütün vücut, bütün envarıyla [nurlar] onun gölgesidir; nasıl adem ona arız olabilir? Evet, bir hayat ki, vacip bir vücut onun lâzımı ve ünvanıdır; elbette adem ve fenâ hiçbir cihetle ona arız olamaz. Evet, bir hayat ki, bütün hayatlar mütemadiyen onun cilvesiyle zuhura gelir [tezahür eder] ve bütün hakaik-ı sabite-i kâinat [evrendeki değişmez gerçeklikler] ona istinat eder [dayanır], onunla kaimdir [devam eder]; elbette hiçbir cihetle fenâ ve zeval ona arız olamaz.*" [128]

13. HAYAT ALAN TEORİSİ

Alan teorileri, ilgili fenomenlerin üzerine kurulduğu fiziksel veya fiziksel olmayan anlamda temel platformları belirlemek için matematik, fizik bilimleri ve sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Fiziksel alanlar, zaman ve zeminde 'şartlar' olarak düşünülebilir. Alanların yapısal özellikleri, alanlarla ilişkili nitelikler için ortak bir çerçeve oluşturmaktadır ve bu, ilgili nitelikleri bir grup olarak incelemeyi mümkün kılmaktadır. Matematikte, reel sayı alanı, karmaşık sayı alanı ve vektör alanı gibi çok sayıda alan vardır ve birçok alan teorisi bu alanlar üzerine kurulmuştur. Fizikte, atom altı parçacıkların ortaya çıkıvermesi ve yok oluvermesi gibi birçok fiziksel fenomen, kuantum alan teorisine göre açıklanmaktadır. Psikolojide, bireyler ve çevreleri arasındaki etkileşim paternleri üzerine kurulan teoriler, psikolojik alan teorileri olarak adlandırılmaktadır.

Matematikte, alanlar varsayımsal yapılardır ve dolayısıyla fiziksel olmayan varlıklardır. Aslında, bir bilim dalı olarak tüm matematik, zihinsel yapılarla ilgilidir ve o yüzden matematik, STEM (science, technology, engineering and mathematics) ibaresinin ima ettiği gibi, bir fen bilimi olarak sınıflandırılmaz. Psikoloji ve sosyolojideki alanlar için de aynı şey söylenebilir. Fakat fizikte, gözlemlenebilir, test edilebilir ve ölçülebilir oldukları için, alanlar fiziksel varlıklardır. Fiziksel bir alan, uzay ve zamandaki her bir noktada bir değere sahiptir. Hız gibi vektörel varlıklarda, alanların her noktada büyüklük ile birlikte yönü de vardır. Alanların çoğunun şiddeti mesafeyle azalır, ve belli bir mesafeden sonra pratik olarak sıfır olur. Örneğin hem yer çekim alanının hem de elektromanyetik alanın şiddeti, kaynaktan olan mesafe ile ters orantılıdır. Elektron veya proton gibi elektrik yüklü bir parçacık, parçacıktan çıkan ve teorik olarak tüm uzaya uzanan bir elektrik alanı veya etki alanı oluşturur. Bu alanın kaynağı veya sebebi tamamen bir muammadır. Elektrik yüklü bir parçacık bu alana girdiğinde, parçacık bu alanın etkisiyle bir kuvvete maruz kalır. Rölativisttik alan teorilerinde, elektron gibi temel parçacıklar birincil veya temel nesneler olarak, alanlar ise ikincil veya türetilmiş nesneler olarak alınır. Kuantum alan teorisinde ise, alan temel nesne olarak, elektron gibi parçacıklar ise arka plandaki alanın uyarılmış halleri olarak dikkate alınır. Kuantum alan teorisi, evrendeki her parçacık veya dalganın, tüm uzay ve zamana uzanan bir kuantum alanının uyarılmış hali olduğunu öne sürer.

Fizikte, **kütleyi**, tüm maddi varlıkların öznel bir niteliği olarak görüp hiç kanıksamayız. Aynı şekilde biyolojide de hayatı, tüm canlı varlıkların öznel bir niteliği olarak, pek de umursamayız. Ama aslında ne kütle ne de hayat varlıkların temel yapı taşlarından kaynaklanan öznel bir niteliktir. Örneğin, elektronlar gibi kütle

[128] Nursi, B. S., *Mektubat*, 20. Mektup, 2. Makam, 8. Kelime. Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2010, s. 406.

sahibi parçacıklar, bazen kütlesiz dalgalar gibi davranırlar – aynen ışık dalgaları gibi. Parçacıkların ikili doğası, kütlenin niteliği hakkında on yıllardır tartışılan zorlu soruları gündeme getirmiştir. 2012'de CERN'de gerçekleştirilen deneyler sayesinde, artık kütle sahibi parçacıklara bu özelliği veren şeyin Higgs parçacığı olduğundan oldukça eminiz.

Fiziksel modellerin gözlemlenen fiziksel gerçeklikle uyumlu hale gelmesi için, fizikçiler yarım yüzyıl önce tüm evrene nüfuz eden ve bazı parçacıkların kitle kazanmasından sorumlu olan yeni bir enerji alanı icat etmenin gerekli olduğu öngörüsüne vardılar. Böyle bir alanın varlığını kuramsallaştıran ilk makale 1964 yılında Peter Higgs tarafından yayımlandı ve bunu aynı yıl başkaları da takip etti. O yüzden bu alana "Higgs alanı" adı verildi. Kuantum alanları, kendilerini tipik olarak parçacıklar tarzında gösterirler. Bu durumda eğer Higgs alanı gerçekten var ise, o zaman bu alanla ilişkili bir parçacığın da var olabileceği argümanı öne sürüldü. Dört temel kuvvet olan güçlü kuvvet, zayıf kuvvet, elektromanyetik kuvvet ve yerçekimi kuvveti, sırasıyla, güç taşıyıcı gluon, W ve Z bozonları, foton ve graviton parçacıklarıyla ilişkilidir. Benzer şekilde, Higgs alanıyla ilişkili parçacığa da Higgs bozonu adı verildi. Higgs parçacıkları, Higgs alanının yerel uyarılmalarıdır – aynen fotonların evrensel elektromanyetik alanın yerel uyarılmaları olmaları gibi. Kütlesi olan parçacıklar, Higgs bozonları ile etkileşerek kütlelerini kazandı. Her ne kadar Higgs bozonunun ve dolayısı ile öngörülen Higgs alanının varlığı 2012'de CERN'de deneysel olarak doğrulanmış olsa da, hala Higgs parçacıklarının doğasını anlamaktan çok uzağız. Kütle-edinme işleminde Higgs mekanizmasının anlaşılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca, evrenin yüzde 25'ini oluşturduğu düşünülen gizemli karanlık maddenin varlığı, bu maddenin normal madde ile yerçekimi kuvveti yoluyla etkileşimi ile bilinir. Higgs parçacığı, karanlık maddenin gizemini de çözmek için ümit vaat etmektedir.

Tıp alanında, fizikten alınan ‘alan’ kavramına dayalı olarak, çeşitli bilinç alan teorileri geliştirilmiştir.[129] Bu teorilerin çoğunda, bilinç, uzay ve zaman içinde uzanan bir fiziksel alan ile tanımlanır, ve bilinç, uzay-zamanın bir özelliği olarak görülür. Bununla birlikte, bazı alan teorilerinde, bilinç, uzaya yayılmış ama fiziksel olmayan farazi bir alan olarak düşünülür. Örneğin, elektromanyetik alan bilinç teorileri, bilinci, doğrudan nöron aktivitesiyle ilişkilendirmek yerine, beynin elektromanyetik alanının bir şekilde bir tezahürü ve dolayısıyla bir elektromanyetik olgu olarak görür.

Bilinçli elektromanyetik bilgi (cemi) alan teorisinde, beyindeki nöron aktivitesi sonucu üretilen elektromanyetik alana ait bilgilerin, beyinde bir cemi alanı oluşturmak üzere birleştirildiği tezi ileri sürülür. Bu teoride, bilinç, düşünce ve özgür irade gibi sübjektif özelliklerin, bu cemi alanının, nöronlara geri iletilen farklı deneyimleri olduğu iddia edilir. Cemi alanının, beyin işlevlerini etkilediği ve milyarlarca nöronun her birinde kodlanan bilgileri birleştirdiği ve böylece bilinçle ilgili ‘birleştirme problemi’ne bir açıklama getirdiği savunulmaktadır. Bilinç alan teorileri genelde meşru bir bilimsel araştırma konusu olarak görülmekle birlikte, bilinci tatmin edici bir şekilde açıklamaktan ve yaygın kabul görmekten uzaktırlar. Hem bilinç hem de hayat canlı varlıkların sübjektif niteliklerindendir. Mevcut bilinç alanı teorileri ve burada önerilen hayat alan teorisi, bazı ortak özellikleri paylaşmakla birlikte, birincisi beyindeki nöron aktivitesi ile bağlantılı iken, ikincisi tüm bedendeki kimyasal aktivite ile ilişkilidir.

Mevcut hayat teorilerindeki eksiklikler ve gidilecek yön hakkındaki belirsizlik, hayatı farklı bakış açısı ve hareket noktalarına sahip **yeni teorilere** açık hale getirmektedir. Herhangi bir başarı şansına sahip olmaları için, yeni teorilerin yeni bir düşünce tarzına sahip olmaları ve yeni düşünceleri teşvik etmeleri gerekir. Örneğin fizikte şimdiye kadar geliştirilen en başarılı teori olan Kuantum Teorisi, önceleri genel sezgiye zıt (ki hâlâ öyle), garip ve hatta saçma olarak görüldü ve Einstein gibi önde gelen fizikçilerin sert tepkisiyle karşılaştı. Bir

---

[129] *John, E. R. (2001 June). A Field Theory of Consciousness, Consciousness and Cognition, 10 (2): 184-213.* https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11414714

elektronun bir anda her yerde olması ve aynı anda iki yarıktan birden geçmesi kolay kolay kabul edilebilecek şeyler değildir. Ama zaman testinden geçti, ve kurucularından Richard Feynman'ın hala geçerli olan "kimse kuantum mekaniğini anlamıyor" tespitine rağmen, doğal dünyaya bakışımızı değiştirdi.

Farklı bilim dallarının birbirlerinden öğrenmeleri ve birbirlerinden kavram ve terminoloji almaları yaygındır. Ne de olsa, tek bir evren var ve varoluşta tutarlılık vardır. Hayatın yeryüzünde yaygın olduğu ve her yerde ortaya çıkıverdiği göz önüne alınırsa, fizikte oldukça başarılı olan 'alan' konseptini ödünç alarak hayata uygulamak mantığa gayet uygun bir yaklaşımdır. Bu nedenle, burada bir hayat alanının varlığı önerilmektedir ve bu önermeye '**hayat alan teorisi'** adı verilmektedir. Hayat alanının, canlılarda görüp tanıdığımız hayat niteliğinden sorumlu olduğu varsayılmaktadır. Canlı varlıklar, farz olunan hayat alanıyla başarılı bir şekilde etkileşime giren varlıklardır. Etkileşim mekanizması, canlılardaki hayat özelliğinin ortaya çıkmasını ve ortadan kaybolmasını dikkatlice gözlemleyerek anlaşılabilir. Dolayısıyla, önerilen yaşam alanı teorisi, tezahür teorileri gibi, maddi yapılar üzerinde hiç yoktan var olan ve var iken yok olan özellikleri içerir. Bu nedenle, muhtemelen, önerilen yaşam alanı fiziksel değildir ve doğrudan gözlemlenmesi pek olası değildir. Hayat alanı, sadece fiziksel varlıklar üzerindeki hayat emarelerinin tezahürleriyle tanınabilir. Hayatın kendisinin fiziksel varlıkların temel yapı taşlarına indirgenemez olduğuna bakılırsa, bu seçimin gayet makul olduğu görülür. Hayat alanının varlığı, hayatla ilgili farklı etkiler altında canlı ve cansız varlıkların ortak özelliklerinden çıkarılabilir. Bu, karbon atomlarından yapılmış yapıların dışarıdaki ışık alanıyla olan etkileşimlerini araştırarak, elmas ve grafit özelliklerinden hareketle, ışığın özelliklerini belirlemek gibidir. Bu, aynı zamanda, Higgs bozon'unun diğer parçacıklarla etkileşimine dayalı olarak, Higgs alanının varlığını teyit etmek ve onu karakterize etmek gibidir. Hayat olgusunun sübjektif doğası, onu bu tür araştırmalar için zor bir aday yapmaktadır; ancak, hayatın kolayca gözlemlenebilmesi ve ayırt edici niteliklerinin olması, umut vericidir.

Hayat alan teorisi, doğal fenomenlerin modellemesi ve açıklanmasında, **kuantum alan teorisi** gibi, fizikteki oldukça başarılı alan teorilerinden esinlenmiştir. Bu bölümde, canlı varlıkların hayat özelliği kazanmalarından sorumlu olduğu varsayılan bir 'hayat alanı'nın varlığı hipotezi öne sürülmüştür. Hayat alanının, canlı varlıkların hayat sahibi olmalarından sorumlu olduğu varsayılmıştır. Hayat alanıyla ilişkili sanal parçacığa, temel parçacıklar bozon ve gluona benzer şekilde, 'lifeon' adı verilmiştir. Lifeon, yaşam alanının yerel tezahürleri olarak tanımlanmıştır – aynen fotonların elektromanyetik alanın yerel uyarılmaları ve Higgs parçacığının Higgs alanının yerel uyarılmaları olarak tanımlandığı gibi. Lifeon, etkileşmelerini mümkün kılmak için fiziksel beden ile hayat alanı arasındaki ara yüz, modem veya köprü olarak işlev gören sanal bir yapı olarak tasarlanmıştır. Organizmalara hayat veren şeyin hayat alanı ile ilişkili olan lifeon olduğu varsayılmıştır – aynen elmasa parıltı veren şeyin, elektromanyetik alanla ilişkili fotonun olması gibi.

Lifeon vasıtasıyla, hayat alanıyla etkileşimini devam ettirmeye uygunluğunu koruyacak tarzda doğru kompozisyona ve konfigürasyona sahip olan bir kimyasal yapı veya organizma canlıdır; aksi taktirde cansız veya ölüdür. Hayat alanı ve lifeon önermesinin bir sonucu olarak, canlı organizmalar, ölmeleri mümkün olan organizmalar olarak tanımlanabilir (ölüm hali test ve gözlemlerle pozitif olarak teyit edilebilir). Bu tanıma göre virüsler canlıdır çünkü, bakteriler gibi, ölmeleri veya öldürülmeleri mümkündür. Kimyasal yapılar ile hayat alanı arasındaki etkileşimlerin henüz keşfedilmemiş doğası ve detaylarına **hayat mekanizması** adı verilmiştir.

Hayat alan teorisiyle öngörülen **lifeon**, fiziksel beden ile fiziksel olmayan hayat alanı arasındaki ara yüz olarak düşünülebilir. Yani, beden ve hayat alanı, gizemli lifeon aracılığıyla etkileşir. Lifeonun fiziksel yüzü canlının kontrol merkezidir; fiziksel olmayan yüzü ise, canlıya nüfuz eden ve kendisini tüm fiziksel bedene empoze eden sübjektif aktif ajan veya kontrolördür. Bu, tüm kontrol düğmeleri ve kolları ile cansız kokpitin uçağın kontrol merkezi olması, ve canlı pilotun uçağın kontrolörü ve canlı ajanı olması gibidir.

Lifeonun varlığının delili, canlı varlıkların birliği ve bir bütün olarak üst düzey işlevleri yerine getirebilmeleri için gerekli yüksek seviye organizasyonlarıdır. Lifeon'un fiziksel olmadığına dair delil, canlılarda bu tanıma uyan fiziksel bir şey olmaması ve maddede başka maddelere hükmetme güç ve kabiliyetinin olmamasıdır. Hayatla ilişkili büyüleyici nitelikleri kimyasallara ve kimyasal reaksiyonlara atfetmek, hayatın gizemini derinleştirir ve kapıyı yeni fikirlere kapatır. Bu noktada, kendisi de gizemli olan lifeon **aktif bir ara yüz** olarak doğru bir şekilde konumlandırıldığında, onun birincil işlevi, fiziksel beden ile hayat alanı arasında hayat ile ilgili sinyalleri almak, işlemek ve iletmek için sanal bir santral, modem veya köprü olarak görev yapmak olur.

Parçacıkların kütle kazanmasının sırrını çözmek amacıyla **Higgs alanının** ve onunla ilişkili Higgs parçacığının varlığı ilgili teori 1964'te ileri sürüldü. Ancak, bu teorinin deneysel olarak CERN'de teyit edilmesi neredeyse yarım yüzyıl aldı. Hayat alanının ve ilgili sanal lifeon parçacığının varlığının teyidi, daha da uzun alabilir – henüz keşfedilmemiş olan kuantum yerçekimi alanı ile ilişkili temel parçacık olan ve yaygın olarak kullanılan graviton gibi. Ancak önerilen hayat alanı, hayat mekanizmasını araştırmak ve anlamak ve de hayatı manipüle etmeye yönelik gerekli mekanizmaları geliştirmek için uygun bir çerçeve oluşturabilir. Hatta fizikte alanlarla ilgili devasa bilgi birikimine erişerek ve onu iyi kullanıma koyarak, hayat gizemini çözmeye yönelik önemli ilerlemeler sağlanabilir. Önerilen teori, varlıkların bazı sübjektif niteliklerinin, maddenin yapı taşlarından kaynaklanmak yerine, varlıklar üzerinde hiç yoktan beliriverdiklerini ifade eden tezahür teorileri ile aynı kategoride yer almaktadır. Bazı kimyasal reaksiyonların hayat üretmeye yönelik nedensel güce sahip olduğunun gösterilmesi halinde yanlışlığı ortaya çıkacağından, bu teori 'yanlışlanabilme' şartını da yerine getirmektedir.

Hayat, canlı varlıkların atom ve molekülleriyle doğrudan ilintili değildir. Bu, elmasın göz alıcı parlaklığının karbon atomlarının kendileri ile değil, dizilimleri ile ilintili olması gibidir. Büyük bir grafit kütlesinin matlığı da bunu göstermektedir. Işığın elmasın kendisinden değil de bir lamba veya güneşten kaynaklandığına bakılırsa, elmastaki parlaklığın kaynağının, onun kristal yapısı olmadığı da açıktır. Bir karbon yapı, ancak karbon atomları ışığın art arda yansımasını ve kırılmasını mümkün kılacak şekilde dizilince rengarenk parıldayabilmektedir. Bu akıl yürütme, birçok önde gelen fen bilimci ve felsefeci tarafından savunulan '**tezahür'** teorisiyle uyumludur. Bu teoriye göre, parçalarda mevcut olmayan ancak bütünde olan nitelikler, bütün tarafından edinilen tezahürsel niteliklerdir. Yani, bütünün, parçalarının toplamından daha büyük olması, sayısız gözlemlerle teyit edildiği gibi, geçerli bir fiziksel olgudur.

Hayat ve akıl sübjektif varlıklardır ve ikisinin arasında iyi bir benzeşim vardır. Filozof J.R. Searle, **tezahür olgusunun** akıl ile nasıl ilişkilendirildiğini şöyle açıklar: '*Akılsız madde parçaları, kümelenmeleri nedeniyle akıl üretebilirler. Akılsız madde parçaları belirli dinamik yollarla organize olmuşlardır ve aklı oluşturan bu dinamik organizasyondur. Gerçekten de insan, aklın ortaya çıkmasını mümkün kılan dinamik organizasyonun yapısını suni olarak yapabilir*.[130]

Akıl edinmede organizasyonun kilit rol oynadığı iddiası akla yakındır, ancak organizasyonu aklın kaynağı olarak görmek, akılsız maddeyi aklın kaynağı olarak görmek kadar sorunludur. Organizasyon, aklın dışardan edinilmesi için gerekli şartları oluşturabilir. Ama, akıl üretme konusunda, organizasyon, akılsız maddenin yapamadığını hiç yapamaz.

"Değişik Bir Evren" adlı kitabında, 1998 Fizik Nobel Ödülü sahibi Robert Laughlin, **fizik kanunlarının kaynağının** mikro âlemde yani atom altı dünyada olmadığını, makro âlemde hiç yoktan tezahür ediverdiğini ifade eder: "*Fiziğin en temel kanunları (Newton'un hareket kanunları ve Kuantum mekaniği gibi) aslında tezahürseldir. Bu kanunlar büyük madde yığınlarının özellikleridir. Ve onların kesinliği, çok yakından*

[130] Searle, J. R., *The Rediscovery of the Mind*, The MIT Press, Cambridge, MA, 9th basım, 2002, s. 32.

tetkik edildiğinde, hiçlik içine kayboluverirler.”[131] Laughlin hava durumu gibi bazı basit organizasyon fenomenlerini inceledikten sonra şu iddiayı dile getirir: “*Bu basit durumlarda biz ispat edebiliyoruz ki organizasyon kendine has bir mana ve hayat kazanabilir ve kendisini oluşturan parçalarına nüfuz etmeye başlayabilir.*[132] Ve bir bütünün parçalarının bazı görünür özelliklerinin kökeninin bütünde hükmünü icra etmekte olan organizasyon prensibi olduğu argümanını öne sürer. O kadar ki bütünün mahiyeti, parçalarının mahiyetlerinden bağımsızdır: ‘*Eğer basit bir fiziksel hadise efektif olarak kendisinin gelmiş olduğu daha temel kanunlardan bağımsız olabiliyorsa, biz de olabiliriz. Ben karbonum, ama öyle olmak zorunda değilim. Benim yapılmış olduğum atomlara nüfuz eden bir manam var*.’[133]

Fizikteki alan teorilerinin aksine, bu dahil **tüm hayat teorilerinin** başarı şansları belirsizdir; çünkü hayat, hiç şüphesiz, canlı varlıkların en çetrefilli ve gizemli özniteliğidir. Tüm canlılar yoğun kimyasal faaliyetlere sahne olduğu için, hayat genellikle kimyasal reaksiyonlar olarak tanımlanır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, hiçbir kimyasal reaksiyonun ya da kimyasal reaksiyonlar zincirinin hayat ürettiği görülmemiştir. Bu nedenle, 'kimyasal reaksiyonlar hayatın kaynağıdır' önermesi veya 'hayat kimyasal reaksiyonlardır' basitleştirmesinin geçerli hiçbir dayanağı ve dolayısı ile geçerliliği yoktur. O yüzden, muğlaklığı ve riski daha fazla olan sıra dışı teorilerin başarı şansı daha yüksektir. Hayat, bilinç gibi, varlığını mümkün ve sürdürülebilir kılan uygun bir konfigürasyondaki maddi yapılarla etkileşime giren sübjektif bir alan olgusu olarak tanınmalı ve tanımlanmalıdır – aynen karbon atomlarının kristal bir konfigürasyonda dizilmelerinin ışığın içeri alınmasını, kırılmasını ve yayılmasını mümkün kılması gibi. Öyle görünüyor ki, hayat maddenin içinden değil, dışından kaynaklanmakta ve tezahür etmektedir; ve bu durum, varsayımsal bir hayat alanının varlığını kuramsallaştırmaya haklı bir gerekçe oluşturmaktadır. Hayat alan teorisi, yine sübjektif bir olgu olan bilinç alan teorisi ile ilgili araştırmalara da yardımcı olacaktır. Bu iki teori, karşılıklı olarak, birbirlerinin başarılarından yararlanacaklardır.

Büyük patlama gibi teorilerle bağlantılı belirsizlik, anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü büyük patlama koşulları yeniden oluşturulamaz ve bu teorileri kesin olarak doğrulama veya yanlışlamanın bir yolu yoktur. Gözlemlere uyumlu olduğu ve önerilen alternatifler daha makul olmadığı sürece, bu tür teorilerin geçerliliği devam edecektir. Ancak, evrenin genişlemesi gibi süregelen olgularla ilişkili teoriler, gözlem ve ölçümlerle teyit edilmeleri mümkün olduğu için, kesin olarak doğrulanma ve yanlışlanmaya açıktırlar. 1919’da Arthur Eddington’ın ölçümleriyle teyit edilen Einstein'ın genel izafiyet teorisi, buna bir örnektir. Benzer şekilde, yaygın hayat süregelen bir olgudur ve yeni canlı varlıklar sürekli olarak var olurken, mevcut bazı canlı varlıklar da hayatlarını kaybetmektedir. Bu nedenle, hayatı fiziksel gerçeklik içinde nedensel ilişkilere bağlayan teoriler, test etme ve gözlemleme yoluyla doğrulamaya tabidir.

Bu durumda, hayatın kimyasal reaksiyonlar olduğu iddialarının geçerliliğinin şimdiye kadar hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde doğrulanmış olması gerekirdi. Ancak, her türlü kontrollü veya kontrolsüz kimyasal reaksiyonlar yeryüzünün her tarafında olagelmelerine rağmen, hiçbir kimyasal reaksiyonun hiçbir formda hayat oluşturduğu görülmemiştir. Ve bu, hayatın kimyasal reaksiyonlar olduğu iddiasını reddetmek için yeterli gözlemsel delildir. Artık düşünceyi madde kutusu içinde sınırlamadan, yeni hayat teorileri geliştirme zamanı gelmiştir. Eğer kimyasal reaksiyonlar hayatın kaynağı olsaydı – oksijen ve hidrojen reaksiyonlarının suyun kaynağı olduğu gibi – hayat meydana getirmek akıllara durgunluk veren bir gizem olarak kalmak yerine, şimdiye kadar bir çocuk oyuncağı olurdu. Akla uygunluk, mantıksal tutarlılık ve gözlemlerle uyumluluk rehber alınmalıdır. Kayıp araba anahtarlarının hala evde bir yerde olabileceği umudunu sürdürmek mantığa uygundur ve anahtarları bir süre evde aramaya devam etmek anlaşılabilir bir durumdur.

---

[131] Laughlin, R. B., *A Different Universe – Reinventing Physics from the Bottom Down*, Basic Books, (New York, 2005), arka kapak sayfası.
[132] A.g.e., Önsöz, s. xiv.
[133] A.g.e., Önsöz, s. xv.

Ancak defalarca kapsamlı aramalarından sonra anahtarları hala yıllarca evde aramaya devam etmek, anlaşılabilir bir durum değildir. Artık gerçeklikle yüzleşmek ve anahtarların evin dışında bir yerde olabileceği düşüncesini ciddi şekilde dikkate almak zamanı gelmiştir. Benzer şekilde, kutu dışında düşünüp hayatın kimyasalların dışında olabileceği fikrinin dikkate alınmasının da zamanı gelmiştir.

KAPANIŞ

Dikkatli gözlemler göstermektedir ki: (1) Canlı varlıkları cansız olanlardan ayıran 'hayat' denilen bir şey vardır. (2) Canlı hücrelerin temel yapı taşları proteinlerdir ve proteinlerin temel yapı taşları 20 amino asittir. (3) Amino asitler H, O, N, C ve S atomlarından oluşurlar ve (4) H, O, N, C ve S atomlarında ve kimyasal bağlarda 'hayat' diye bir bileşen yoktur. Ayrıca, bütün canlı varlıklar çoğunlukla sudan oluşur, ama su da hayat içermez. Gözlemlenen bu gerçeklere dayanarak çıkarılabilecek en mantıklı sonuç şudur: Elmasta parlayan ışığın elmastan kaynaklanmaması gibi, hayat, maddede parlayan fakat maddeden kaynaklanmayan fiziksel olmayan bir ışıktır. Benzer şekilde, TV ekranlarındaki şovlar, TV cihazından değil, görünmeyen elektromanyetik dalgalar olarak cihaza gelen yayından kaynaklanır.

Bir kişinin bedeninin maddi yapısının ölümden hemen önce ve hemen sonra aynı olduğu dikkate alınırsa, 'hayat nerededir?' sorusu gayet makul ve haklı bir sorudur. Kutunun dışında, yani 'varlık maddedir ve madde varlıktır' şeklindeki dar materyalist dünya görüşünün dayattığı sınırların dışında düşünme cesaretini göstermediğimiz sürece, hayatın gizeminin çözülmesi pek mümkün değildir. Canlı organizmaların fiziksel bedenleri kimya laboratuvarlarında inşa edilebilir; ancak hayatın edinilmesi tamamen başka bir şeydir. Tüm gözlemlerin teyit ettiği gibi, hayatın kimya olmadığı ve kimyasal bileşenlerin içinde bulunmadığı kesin olarak ifade edilmelidir. Bunun aksini gösterme teşebbüsleri feci bir şekilde başarısız olmuştur. *'Hayat kendi kendini organize eden kimyadır ve kendi kopyasını üretir'* gibi tanımlar, moleküllere sahip olmadıkları özellikleri bahşeden ve kimyasalları öyle olmadıkları halde yüce varlıklarmış gibi gösteren umutsuz girişimlerdir. Gelecekte hayatın ve bilinç gibi diğer maddi olmayan olguların gizemini çözme başarısı, maddi olan ve olmayan varoluş arasındaki etkileşimlerin sırlarını anlamakta yatmaktadır. Canlı varlıklarla bulut-tabanlı otonom sistemler arasında iyi bir analoji olabilir. Uyum içinde çalışan bulut-tabanlı bir şoförsüz araç filosunun (veya başka otomatik makine veya robotların) işlemesi, ancak bulut tarafından oluşturulan bir alanın varlığının tanınması ve araçların bu alan ile etkileşimlerinin araştırılması ile tam olarak anlaşılabilir.

Bir gökkuşağındaki renk bantlarının kaynağı, havada asılı halde duran su damlacıklarının kendileri değil, su damlacıkları ile etkileşen güneş ışınlarıdır. Ancak, su damlacıkları kümesinin konfigürasyonu ve dağılımı o şekildedir ki, damlacıklarda kırılıp renklerine ayrışan güneş ışınlarının bileşenleri, gökyüzünde düzgün ve uyumlu renk bantları oluştururlar. Su damlacıkları bir şekilde rüzgar ya da buharlaşmaya bağlı olarak doğru konfigürasyonlarını kaybedince, o muhteşem gökkuşağı yavaş yavaş dağılmaya ve silinmeye başlar ve sonunda ortadan kaybolur. Güneş bulutların arkasına saklandığında da ay şey olur. Benzer şekilde, güneş ışığını direk olarak ve doğru bir açı ile alan bir nehir yüzeyi kısmı, dev bir elmas gibi parlar. Nehrin yüzeyindeki su damlacıklarının güneşli bölgeye girerken parlamaya başlaması, dışsal bir ışık kaynağının varlığını gösterirken, su damlacıklarının güneşli bölgeden ayrıldıktan sonra parlamalarının sona ermesi, o ışık kaynağının devamını gösterir.

SEA BREADS: DIATOMS

Prof. Dr. Zekeriya ALTUNER

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Tokat, Türkiye

zekeriya.altuner@gop.edu.tr

Abstract

The microscopic organisms that swim freely in big water reservoirs are called plankton. Plankton are named as phytoplankton if they are photosynthetic (able to make photosynthesis), zooplankton if they are animals. The first ring of the food chain in the waters is constituted by Algae. Phytoplankton are tiny, photosynthetic organisms that come from the microscopic parts of these algae.

The majority of phytoplankton are diatoms (siliceous water algae). It is well-known that there ae more than 200,000 diatom species all over the world. There are over 20,000 registered species in the literature.

Diatoms are the most widely distributed and the most diverse types of plankton, because these organism are responsible for about 40% of the primary products in water.

Therefore, they are known as the bread of the sea or the meadow of the sea. According to some calculations, algae account for 70-80% of O2 in the 21% in the atmosphere. Diatoms' share is higher than 40% in this ration. In the spring, diatoms can rise to 10,000 times of their amount in the previous season. Thus, in the ecological balance, they play an important role in ensuring the continuity of life, which never occurs by coincidence.

The purpose of this review is to provide information about phytoplankton, especially diatoms, which play an important role in the ecological balance, and show the expression of the names Razzaq, Adl and Kuddus of Allah in the atmosphere and the sea.

Key Words: Phytoplankton, Ecological balance

DENİZLERİN EKMEĞİ: DİYATOMELER

Prof. Dr. Zekeriya ALTUNER

Özet

Büyük su kitlelerin de serbest olarak yüzen mikroskobik canlara plankton adı verilir. Planktonların fotosentetik olanlarına (fotosentez yapanlarına) fitoplankton, hayvanlardan olanına ise zooplankton denilir. Sularda besin zincirinin ilk halkasını Algae (Su yosunları) teşkil eder. Fitoplanktonlar, bu suyosunlarının mikroskobik kısmından meydana gelmiş küçücük, fotosentetik organizmalardır. Fitoplanktonların çoğunluğunu Diyatomeler (silisli su yosunları) oluşturur. Diyatomelerin dünya üzerinde yayılış gösteren yaklaşık 200 000 türü olduğu belirtilmektedir. Literatürde 20.000 'den fazla kayıtlı türü vardır. Diyatomeler en yaygın ve en çok türe sahip alglerdir. Çünkü bu canlılar, suların birincil üreticileri olarak yaklaşık üretimin %40'ından sorumludur. Bu yüzden denizlerin ekmeği ve denizlerin çayırı olarak bilinirler. Ayrıca bazı hesaplara göre atmosferdeki %21 oranındaki O2'nin %70-80'nini algler karşılamaktadır. Diyatomelerin bu orandaki payı %40'dan fazladır. Kısaca denizdeki canların besin kaynağı ve atmosferdeki oksijeni dengeleyen mikroskobik fabrikalardır. Diyatomeler, ilkbaharda bir mevsim önceki miktarının 10.000 katına çıkabilir. Böylece ekolojikdengede hayatın devamını sağlamakta önemli rol oynar. Karışık tesadüf hiç karışamaz.

Derleme bir makale olan bu çalışmanın amacı, ekolojik dengede önemli rol oynayan fitoplanktonlar, özellikle Diyatomeler hakkında bilgi vererek, Allah'ın atmosferde ve denizlerde, Rezzak, Adl ve Kuddüs isimlerinin tecellisini nazara vermektir.

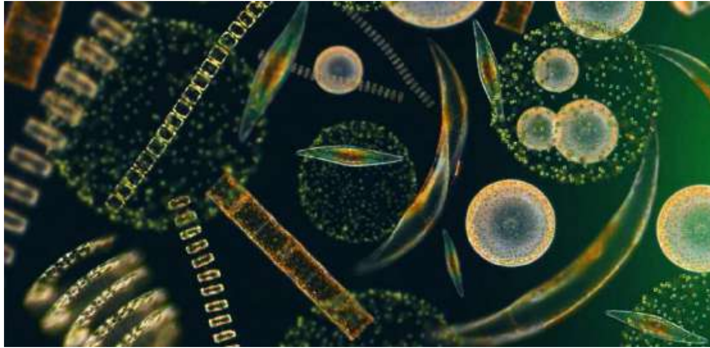
Anahtar Kelimeler: Fitoplankton, Ekolojik denge

GİRİŞ

Hiç merak ettiniz mi?Denizlerin, göllerin ve nehirlerin görünmeyen dünyalarında acaba hayat nasıldır? Görünüşte kum ve sudan ibaret engin denizlerde yaşayan hayvanlar ne ile beslenir? Bu gibi soruları merak eden ilim adamları, denizden bir damla suyu mikroskop altında inceleyince hayretler içerisinde kalmışlardır. Çeşit çeşit, renk renk, desen desen mikroskobik canlıların ayrı ayır hareketleriyle ve damlada ki harika dünyalarıyla karşılaşmışlardır.

Büyük su kitlelerin de serbes olarak yüzen mikroskobik canlılara plankton adı verilir. Planktonların fotosentetik olanına (fotosentez yapanlarına) fitoplankton(şekil,1), hayvanlardan oluşan kısmına ise zooplankton denilir. Sularda besin zincirinin ilk halkasını Algae denen su yosunları teşkil eder. Fitoplanktonlar bu su yosunlarının mikroskobik kısmından meydana gelmiş küçücük fotosentetik canlılardır. Denizlerin çayırı olarak bilinen fitoplanktonlar 30-40 tonluk balinaların gıdası olduğu gibi zooplankton denen mikroskobik hayvanlarında esas besinidir(Altuner,1991; Tatlı,1993). Denizlerdeki fotosentetik biyokütle(canlı kütle), biyosferdeki toplam bitki kütlesinin sadece % 0,2 sini oluşturur. Ancak, denizlerdeki birincil üretim (~40-50 milyar ton C yıl -1), küresel birincil üretimin yarısını karşılar. Bu kadar az biyokütle ile bu kadar fazla birincil üretim yapma sebebi, fitoplanktonun karbon dönüşüm etkinliğinin çok fazla olmasıdır. Küresel fitoplankton kütlesi yaklaşık olarak her bir haftada yenilenir, karasal bitkilerin kütlesinde ise her 10 yıl veya 100 yılda bir yenilenme olmaktadır. Dolayısıyla doğadaki değişimler denizleri daha kısa zamanda etkilemektedir. Aynı zamanda fitoplankton yeryüzündeki oksijenin de yarısını üretmektedir (Eker- Develi,2009;Agar,2017). Fitoplanktonun büyük bir kısmı dinoflagellatlar ve diyatomelerden oluşmaktadır(Altuner,2009).

Derleme bir makale olan bu çalışmanın amacı,ekolojik dengede önemli rol oynayan fitoplanktonlar,özellikle Diyatomeler hakkında bilgi vererek,Allahın atmosferde ve denizlerde , Rezzak,Adl ve Kuddüs isimlerinin tecellisini nazara vermektir.




Şekil,l. a)Fitoplanktonlar b)Diyatomeler

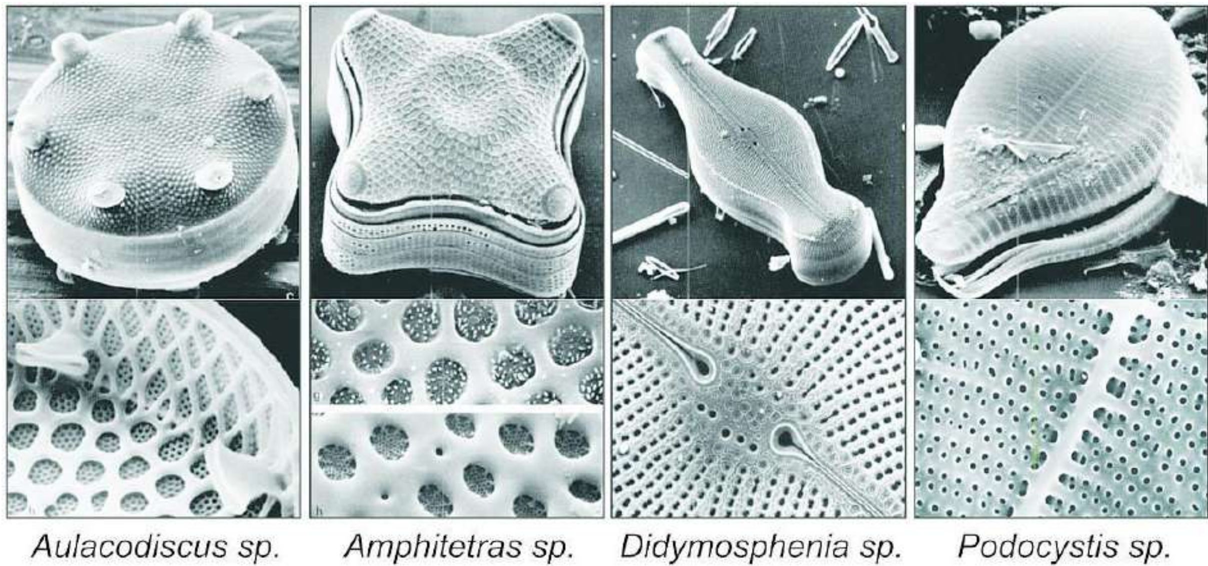
1.1. DİYATOMELER (silisli su yosunları):

Fitoplankton'nun büyük bir kısmını teşkil eden diyatomeler (silisli su yosunları), ilkbaharda bir mevsim önceki miktarının 10.000 katına çıkabilir. İlim adamlarının "hayatın ekmeği veya denizlerin ekmeği" olarak adlandırdıkları diyatomeleri biraz daha yakından tanıyalım;

Diyatomelerin, denizdeki hayvanlara besin olabilmeleri ve hayatlarını devam ettirebilmeleri için su içerisinde kalıp dibe çökmemeleri gerekir. Bilhassa fotosentez yapabilmeleri için güneş ışığının su içerisinde iyi nüfuz ettiği yer olan fotik zonda yaşamalıdırlar. Bunun için okyanuslarda ince hesaplarla hassas mizanlarla(ölçülerle) tasarruf eden kudret, diyatomeleri su içerisinde yaşayabilecek yapıda yaratmıştır. Bir canlı su içerisinde kalabilmek için ya aktif hareket etmeli veya özgül ağırlığı suyunkine eşit veya yakın olmalıdır. Diyatomeler pasiftirler ve aktif hareket edemezler. Yüce yaratıcı,diyatomelere yağ biriktirme hususiyeti vererek, özgül ağırlıklarını suyunkine yakın duruma getirmiştir.Ayrıca,yüzeyleri çeşit çeşit süslerle bezetilmiş ve nisbi yüzeyleri artırılmıştır.Nisbi yüzeyin artışı ise çökme direncini arttırır böylece su içerisinde yüzebilirler.Bu süslerin taksonomide(sınıflandırma ilmi) de önemi büyüktür.

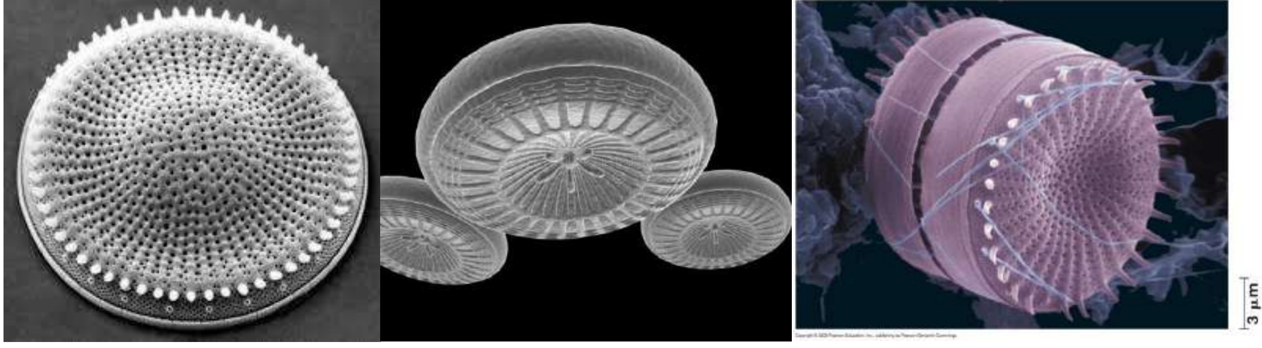
Bunlar tek tek hücreler halinde veya bazen salgıladıkları yapışkan bir sıvı ile (müsilajla) birbirine bağlanarak koloni halinde denizlerde ve tatlı sularda yaşarlar. Hücre çeper yapıları %95 oranında silis ihtiva ettiği için bunlara silisli su yosunları denir. Hücre çeperi iç içe geçmiş kutu şeklinde kapanan bir yapıdadır. Canlı hücre bu silis kutu içerisindedir Sanatkârane işlenmiş harika bir mücevher kutusunun milimetrenin %1'i kadar küçültebilirseniz diyatome hücre çeperinine benzer bir yapı elde edebilirsiniz. Ortalama 10-60 mikron büyüklüğündeki bu mikroskobik canlıların hücre çeperlerinin üzeri girintili çıkıntılı, desen desen çizgilerle, noktalarla ve harika süslerle işlenmiştir.Bunlara denizlerin mücevherleride denmektedir.Bediüzzaman hazretleri kuvvetli bir delil getirerek sanatkarane nakşedilmiş bu süslerin bir Nakkaşının olduğunu ne güzel ifade ediyor: " Nasılki bir kitab, bâhusus öyle bir kitab ki; her kelimesi içinde küçük kalemle bir kitab yazılmış, her harfi içinde ince kalem ile muntazam bir kaside yazılmış. Kâtibsiz olmak, son derece muhaldir. Öyle de şu kâinat nakkaşsız olmak, son derece muhal ender muhaldir. Zira bu kâinat öyle bir kitabdır ki, her sahifesi çok kitabları tazammun eder. Hattâ her kelimesi içinde bir kitab vardır. Her bir harfi içinde bir kaside vardır. Yeryüzü bir sahifedir, ne kadar kitab içinde var. Bir ağaç bir kelimedir, ne kadar sahifesi vardır. Bir meyve bir harf; bir çekirdek, bir noktadır. O noktada koca bir ağacın proğramı, fihristesi var. İşte böyle bir kitab, evsaf-ı celal ve cemale, nihayetsiz kudret ve hikmete mâlik bir Zât-ı Zülcelal'in nakş-ı kalem-i kudreti olabilir. Demek âlemin şuhuduyla, bu iman lâzımgelir. İllâ ki, dalaletten sarhoş olmuş ola.."Sanatlı bir eser, sanatkârı icab eder"(Bediüzzamam,2015).

Bu canlılar şekil bakımından da nihayetsiz zenginliğe sahiptirler; Küre, mekik, çomak, yarım ay, küp, testi, tabak vesair aklımıza gelmedik daha nice şekiller ve süslerle bezenmiştir. Hem bu süsler rastgele ve gayesiz işlenmemiş olup,Yukarıada ifade edildiği gibi,diyatomelerin teşhis ve tanımlanmasında önemli bir kriter olduğu,yüzey artırımını sağlamakla suda batmadan yüzmelerine de vesile olduğ bilinmektedir(şekil,2.).

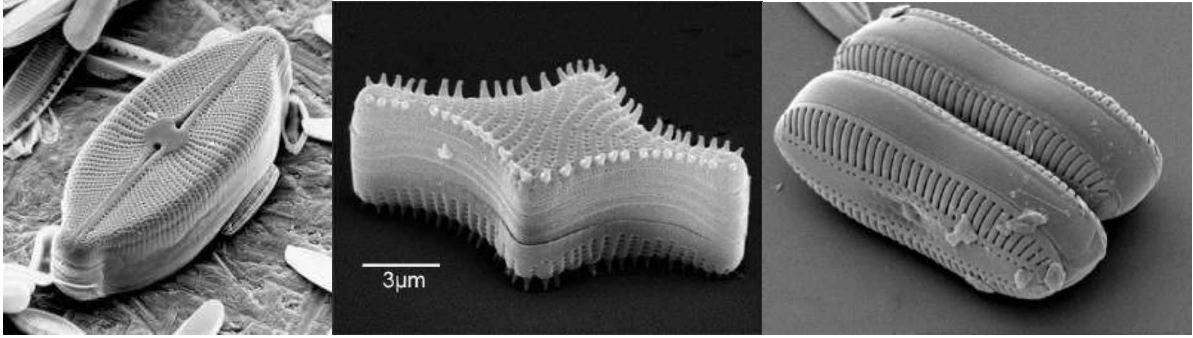


Şekil 2. Diyatome kabuklarındaki süsler.

Süsler, genel olarak radyal, simetrik ve asimetriktir. Radyal süslü diyatomelere sentrik diyatomeler (şekil,3) adı verilir. Bunlar ekseriya daire şeklinde bir yapıya sahip olup, açık sularda bolca bulunurlar ve fitoplanktonun büyük kısmını teşkil ederler. Şekilleri simetrik ve asimetrik olan diyatomelere pennat diyatomeler(şekil,4) denir ve daha çok kıyı bölgesinde bulunurlar(Round et al.1992; Altuner,2009).



Şekil 3. Sentrik diyatomeler



Şekil 4. Pennat diyatomeler

ÖNEMİ

Alglerin, aynızamanda fitoplanktonların önemli bir grubunu oluşturan diyatomeler (Bacillariophyta); biyolojik, ekolojik ve ekonomik yönden büyük öneme sahip, her türlü akuatik sistemde, hatta nemli topraklarda bile yaşayabilen fotosentetik protistlerdir. Diyatomelerin dünya üzerinde yayılış gösteren yaklaşık 200 000 türü olduğu tahmin edilmektedir. Literatürde 20.000 ‘den fazla isimlendirilmiş kayıtlı türü vardır. Diyatomeler enyaygın ve en çok türe sahip alglerdir. Çok hızlı çoğalmaları, sekiz saatte, bazan dört saatte bir bölünen türleri vardır. Diyatome popülasyonlarının diğer canlı gruplarına göre çok daha büyük olması okyanuslar için büyük önem taşıyor. Çünkü bu canlılar, suların birincil üreticileri olarak yaklaşık %40’ından sorumludur. Ayrıca atmosferdeki %21 oranındaki O_2’nin %70-80’nini algler karşılamaktadır. Diyatomelerin bu orandaki payı %40’dan fazladır. Birçok kullanım alanı olan(özellikle filitrasyonda) ve “Diyatomit” adı verilen diyatome toprağının da ekonomik önemi çok büyüktür (Altuner,2009,Altuner,2018;Guiry,2012,).

Bütün canlılar hayatlarının devamı ve büyüyüp gelişmeleri için, enerji ve organik yapı moleküllerine ihtiyaç duyarlar. Canlıların enerji ihtiyaçları güneşten gelen enerjiyle karşılanır. Bu enerji, klorofil molekülü ihtiva eden canlılar (bitkiler,algler ve bakteriler) tarafından kimyevî enerjiye dönüştürülür ve bu esnada inorganik maddelerden organik maddeler yaratılır. Bu hâdise fotosentez olarak bilinmektedir. Diğer canlılar ise besin ve enerji ihtiyaçlarını fotosentetetik canlıları yiyerek karşılar. Fitoplanktonlar da fotosentez yapacak şekilde klorofil pigmentlerine sahip yaratılmışlardır. Onlar da karalardaki bitkiler gibi fotosentez yapar ve böylece deniz ve okyanuslardaki canlıların rızıkları sağlanır. Kainatta Allahın birçok isminin tecellisi görüldüğü gibi Rezzak isminin tecelliside görülmektedir. Kainattaki birçok hakikatın Allahın varlığının ve birliğinin delili olduğunu, Kuranın bu asra bakan bir tefsiri olan Risale-i Nur Külliyatı adlı eserinde çok güzel izah eden Bediüzzaman Said Nursi hazretleri bu konuyu şöyle izah etmektedir. “Evet herşeyi kanun ve nizamına itaat ettiren hikmet-i âmme(umumi fayda) ve herşeyi süslendirip yüzünü güldüren inayet-i şamile(umumi yardım) ve her şeyi sevindirip memnun eden rahmet-i vasia(geniş rahmet) ve zîhayat her şeyi beslendirip lezzetlendiren rızk-ı umumî-i iaşe(verilen umumi rızk) ve her şeyi umum eşyaya münasebettar ve müstefid ve bir derece mâlik eden hayat ve ihya gibi kâinatın yüzünü güldüren, ışıklandıran bedihî hakikatlar

ve vahdanî fiiller; ziya güneşi gösterdiği gibi, bir tek Zât-ı Hakîm, Kerim, Rahîm, Rezzak, Hayy ve Muhyî'yi bilbedahe gösteriyorlar (Bediüzzaman,2013)

Fitoplanktonlar ve çevre arasında karşılıklı münasebet vardır. Tabiî dengenin sağlanması için fitoplanktonlar çevreye, çevre de fitoplanktonlara tesir edecek şekilde yaratılmıştır. Bu fotosentetik canlıların popülasyonu, çevrelerindeki değişikliklere bağlı olarak artmakta veya azalmaktadır. Bilim adamları, fitoplankton popülasyonunun bir günde ikiye katlanabildiğini tespit etmişlerdir. Belli bir fitoplankton popülasyonunun yoğunluğu, bölgesel dağılımı, popülasyonun artma veya azalma nispeti gibi verilerdeki değişme, bölgede çevre şartlarının değişikliğine etkiettiği konusunda fikir vermektedir. Çünkü fitoplanktonlar, çevrelerindeki değişikliklere çok çabuk cevap verebilecek kabiliyette yaratılmışlardır.

Fitoplanktonlar (Diyatomeler en yaygın fitoplanktonlardır) atmosferden karbondioksiti alıp(fotosentezle) organik karbona çevirirler ve ölen organizmalarda deniz tabanına çöker. Karbon döngüsüne vesile olarak tabiattaki karbon dengesinin korunmasında iş gördüğü gibi aynı zamanda zararlı gaz olan karbondioksit temizlenerek canlıların solunumunda önemli olan oksijen üretilir ve karbondioksit- oksijen dengesi korunmuşm olur. Bu olaydada Allahın birçok isminin tecellisi olduğu gibi "Kuddüs=Kainattaki temizleme fiilini yapan" isminin tezahürüde görülür. Bedüzzama buna işareten şöyle demektedir: "Eğer herbiri birer bürhan-ı bahir-i vahdaniyet(Allahın birliğinin açık bir delili) olan o yüzer geniş fiillerden tek birisi Vâhid-i Ehad'e(Allah'a) verilmezse, yüzer vecihle muhaller lâzım gelir. Meselâ: Onlardan değil hikmet, inayet, rahmet, iaşe, ihya gibi bedihî hakikatlar ve vahdanî deliller, belki yalnız tanzif(temizleme) fiili kâinat Hâlık'ına verilmezse, o vakit ehl-i dalaletin o meslek-i küfrîsinde lâzım gelir ki: Ya tanzif ile alâkadar zerreden, sinekten tut tâ unsurlara, yıldızlara kadar bütün mahlukatın her biri koca kâinatın tezyinini ve tevzinini ve tanzimini ve tanzifini bilecek, düşünecek ve ona göre davranacak bir kabiliyette olacak.. veyahud Hâlık-ı Âlem'in sıfât-ı kudsiyesi kendisinde bulunacak.. veyahud bu kâinatın tezyinat ve tanzifatı ve vâridat ve masarıfının müvazenelerini tanzim etmek için, kâinat büyüklüğünde bir meclis-i meşveret bulundurulacak ve hadsiz zerreler, sinekler, yıldızlar o meclisin âzaları olacak ve hâkeza.. bunlar gibi hurafeli, safsatalı yüzer muhaller bulunacak. Tâ ki, her tarafta görünen ve müşahede olunan umumî ve ihatalı ulvî tezyin ve tathir ve tanzif vücud bulabilsin. Bu ise bir muhal değil, belki yüzbin muhal ortaya girer.

Evet eğer gündüzün ziyası ve zemindeki umum parlak şeylerde temessül eden hayalî güneşçikler Güneş'e verilmezse ve bir tek Güneş'in cilve-i in'ikasıdır denilmezse, o vakit zemin yüzünde parlayan bütün cam parçalarında ve su katrelerinde ve karın şişeciklerinde, belki havanın zerrelerinde birer hakikî Güneş bulunmak lâzım gelir. Tâ ki, o umumî ziya vücud bulabilsin… Evet kâinat sarayını tertemiz tutan bu ulvî, umumî tanzif; elbette İsm-i Kuddüs'ün cilvesi ve muktezasıdır. Evet nasılki bütün mahlukatın tesbihatları İsm-i Kuddüs'e bakar; öyle de bütün nezafetlerini de, Kuddüs ismi ister." (Bediüzzaman,2013).

Ayrıca Kuranda kainattaki nizam (düzen, denge) ve mizan(ölçü)'dan bahsederek her şeyin ölçülü dengeli yaratıldığı,her canlının yaratılışı neyi gerektiriyorsa adaletle hakkı verildiği ifade edilerek insanında bu nizam ve mizana uyması emredilmektedir.Bediüzzaman Adl isminin tecellisini izah ederken bu hususu nazara vermektedir. "Evet İsm-i Hakîm'in cilve-i a'zamından olan hikmet-i âmme-i kâinat, iktisad ve israfsızlık üzerinde hareket ediyor; iktisadı emrediyor. Ve İsm-i Adl'in cilve-i a'zamından gelen kâinattaki adalet-i tâmme(tam adalet), umum eşyanın müvazenelerini idare ediyor ve beşere de adaleti emrediyor. Sure-i Rahman'da "Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu. Ölçüde haddi aşmayın. Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın."(Rahman,7-9. Ayetler.). âyetindeki dört mertebe, dört nevi mizana işaret eden dört defa "mizan" zikretmesi, kâinatta mizanın derece-i azametini ve fevkalâde pek büyük ehemmiyetini gösteriyor. Evet hiçbir şeyde israf olmadığı gibi, hiçbir şeyde de hakikî zulüm ve mizansızlık yoktur. Ve İsm-i Kuddüs'ün cilve-i a'zamından gelen tanzif ve nezafet, bütün kâinatın mevcudatını temizliyor, güzelleştiriyor. Beşerin bulaşık eli karışmamak şartıyla, hiçbir şeyde hakikî nezafetsizlik ve çirkinlik görünmüyor (Bediüzzaman,2013; Yazır,1979).

Okyanus'larda yaygın olarak görülen bazı fitoplankton gruplarından(*coccolithophores*) çıkan dimetilsülfat gazı, atmosferde sülfat aerosollerine yükseltgenerek bulut yoğunlaşma çekirdeği olarak görev yaptığı, bu bulut oluşumu güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşmasını engelleyeceği için bu gazın küresel bir

soğumaya yol açabileceği belirtilmiştir. Biyosferdeki bitki kütlesinin sadece %0,2'sine karşılık gelen fakat tüm deniz canlılarının direk veya dolaylı olarak besin kaynağı olan fitoplanktonun çağın en büyük sorunlarından biri olan küresel ısınmayı etkileyebildiği düşünüldüğünde bu organizmaların ekosistemdeki yeri ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Agar,2017).

SONUÇ

Özetle söylemek gerekirse, fitoplanktolar, özellikle diyatome ve dinoflagellatlar,

Kainatta suda yaşayan canlıların besini olması(Rezzak isminin tecellisi),Atmosferde heterotrof canlılar için zehirli ve zararlı bir gaz olan karbondioksiti(CO_2) temizliyerek canlılar için faydalı bir gaz olan oksijen(O_2) üretmeleri, böylece karbon-oksijen dengesnin ve daha birçok dengelerin korunmasında önemli vazife görmeleri(Kuddüs, Hakim, Kerim, Rahim ve Adl isimlerinin tecellisi),

Bazı fitoplanktonların(coccolithophores)çıkarttığı dimetilsülfat gazı ile atmosferde bulut oluşumuna vesile olarak sera etkisiyle iklim düzenlemelerinde rol oynadığı, düşünüldüğünde, bütün kainatı kudretinde tutan, herşeyi bilen bir yaratıcının tasarrufu ile bu işlerin olabileceği anlaşılır.

KAYNAKLAR

1. Agar,R.,2017 Why Is Phytoplankton Important? https://sciencing.com.
2. Altuner,Z.,Zafer dergisi,1991.
3. Altuner,Z.(2018),Diyatomelerin (bacıllarıophyta) Üremesi ve Önemi. *Uluslararası Su ve Çevre Kongresi, SUCEV2018 Bildiriler Kitabı 22-24 Mart 2018, Bursa*
4. Altuner,Z.,2009.Tohumsuz Bitkiler Sistematiği-I.,Aktif yayınevi,İstanbul.
5. Eker-Develi,E., 2009.Denizel Fitoplanktonun Ekolojik Önemi ve Küresel İklim Değişikliğindeki Rolü, dergipark.gov.tr.
6. Guiry M.D. (2012), "How many specıes of algae are there?", Journal of Phycology, 48, pp.1057–1063.
7. Round, F.E. (1981), "The Ecology of Algae". Cambridge University Press, Cambridge.
8. Round, F. E, Crawford, R.M., Mann, D.G. (1992), "Diatoms: biology and morphology of the genera",Cambridge.
9. Nursi,S.B.2013,Lemalar.RNK Neşriyat
10. Nursi,S.B.2015,Sözler.Diyanet Vakfı Yayınları
11. Tatlı, A.1993.Merak Ettiklerimiz I.Cihan Yayınları.İstanbul.
12. Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi,1979, Hak Dini Kuran Dili, Eser Neşriyat.

COORDINATION BETWEEN CELL AND MITOCHONDRIAL GENES

Prof. Dr. Mehmet ÇİFTCİ

Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, Bingöl, Türkiye
ciftcim@atauni.edu.tr

Abstract

In addition to the nuclear DNA in humans and animals, there is also a small, circular DNA in the mitochondria, the power plants of the cell. This small DNA causes the synthesis of approximately 5% of the proteins and enzymes in the mitochondria. The other proteins and enzymes of the mitochondria are synthesized from the DNA in the cell and then packed and sent to the mitochondria. Most of the proteins and enzymes have subunits. These subunits cause the formation of an active protein or enzyme-like strands wrapping around each other (tertiary structure) forming a rope. If one of the subunits is missing, it is impossible for the enzyme or protein to function. For example, the synthesis of some of the enzymes found in the Table is particularly noteworthy. All of these enzymes play a role in energy production. In the absence of one of these enzymes or a subunit of these enzymes, it is not possible to produce energy in cells and maintain life.

Complex	Number of subunits	Number of subunits encoded by core DNA	Number of subunits encoded by mitochondrial DNA
Cytochrome oxidase	13	10	3
ATP synthase	8	6	2
NADH dehydrogenase	>43	36	7
Succinate dehydrogenase	4	4	0
Ubiquinone: cytochrome c oxidoreductase	11	10	1

As seen in the table, enzymes have large numbers of subunits. Some of these subunits are synthesized from nuclear DNA, and some from genes of mitochondrial DNA. After the subunits that are synthesized from the nuclear DNA are packed, they are sealed (encrypted with a chemical code) in ribosomes. They then come to the mitochondria without losing their way, even though there are dozens of cell organelles, and combine with other subunits to form active enzymes, thanks to the seal they bear on them. Therefore, synthesis of these enzymes requires both cellular DNA and mitochondrial DNA. As a result, these events indicate that without nuclear DNA, it is not possible for the mitochondria to maintain their life and the cell to survive without the mitochondria. These collaboration, solidarity and harmony between the cell and the mitochondria shows very clearly that there is a wonderful plan and program within the cell

Key Words: Cell, Mitochondria, Gene, Enzyme

HÜCRE VE MİTOKONDRİ GENLERİ ARASINDAKİ KOORDİNASYON

Prof. Dr. Mehmet ÇİFTCİ

Özet

İnsan ve hayvanlarda çekirdek DNA'sının yanı sıra hücrenin enerji santrali olan mitokondrilerde de küçük ve dairesel bir DNA mevcuttur. Bu küçük DNA, mitokondrideki protein ve enzimlerinin yaklaşık % 5'nin sentezlenmesine sebep olur. Mitokondrinin diğer protein ve enzimleri hücredeki DNA'dan sentezlendikten sonra paketlenip mitokondriye gönderilirler. Protein ve enzimlerin birçoğu alt birimlere sahiptir. Bu alt birimler -ipliklerin birbirine sarılıp sicim halini alması gibi- birbirine sarılarak (tersiyer yapı) aktif bir protein ya da enzimin oluşmasına sebep olurlar. Alt birimlerden birinin eksik olması halinde enzim ya da proteinin iş görmesi mümkün değildir. Örneğin Tabloda bulunan bazı enzimlerinin sentezi özellikle dikkat çekmektedir.

Bu enzimlerin tümü enerji üretiminde rol almaktadır. Bu enzimlerin bir tanesinin ya da bir alt biriminin eksikliğinde hücrelerde enerjinin üretilmesi ve canlılığın devam etmesi mümkün değildir.

Enzim adı	**Alt birim sayısı**	**Çekirdek DNA'sı tarafından kodlanan alt birim sayısı**	**Mitokondri DNA'sı tarafından kodlanan alt birim sayısı**
Sitokrom oksidaz	13	10	3
ATP sentaz	8	6	2
NADH dehidrogenaz,	>43	36	7
Süksinat dehidrogenaz	4	4	0
Ubikinon sitokrom C oksidoredüktaz	11	10	1

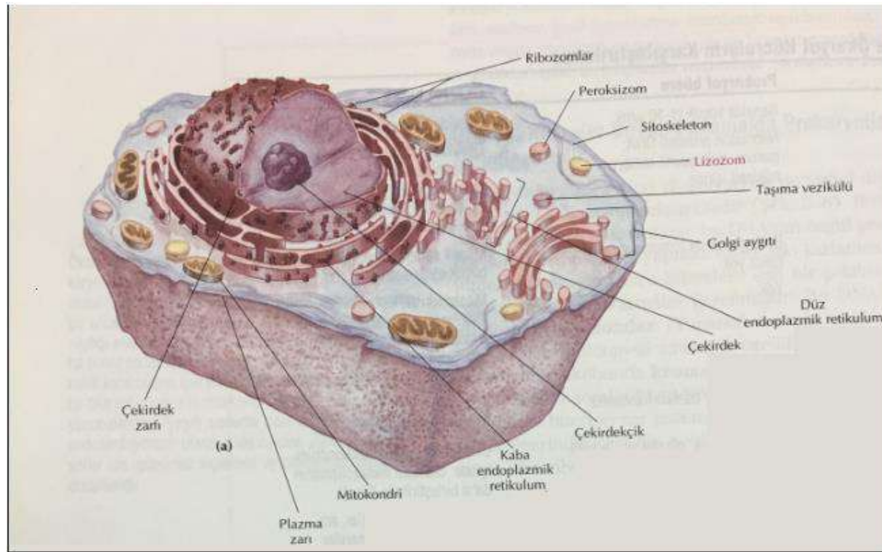
Tablodan göründüğü gibi enzimlerin çok sayıda alt birimi mevcuttur. Bu alt birimlerden bazıları çekirdek DNA'sı, bazıları ise mitokondri DNA'sındaki genlerden sentezlenir. Çekirdek DNA'sından sentezlenen alt birimler paketlendikten sonra ribozomlarda mühürlenir (kimyasal şifre ile şifrelenir). Daha sonra yollarını şaşırmadan onlarca hücre organeli olmasına rağmen mitokondriye gelirler ve burada yine kendilerine basılan mühür sayesinde diğer alt birimlerle birleşerek aktif enzimleri oluştururlar.

Dolayısıyla bu enzimlerin sentezlenmesi için hem hücre DNA'sına hem de mitokondri DNA'sına ihtiyaç vardır. Sonuç olarak, bu olaylar gösteriyor ki, çekirdek DNA'sı olmadan mitokondrinin ve mitokondri olmadan da hücrenin hayatiyetini devam ettirmesi mümkün değildir. Hücre ile mitokondri arasındaki bu yardımlaşma, dayanışma ve uyumluluk kati bir surette hücre içinde harika bir plan ve programın olduğunu gösteriyor.

Anahtar Kelimeler: Hücre, Mitokondri, Gen, Enzim

1.1. HÜCRE

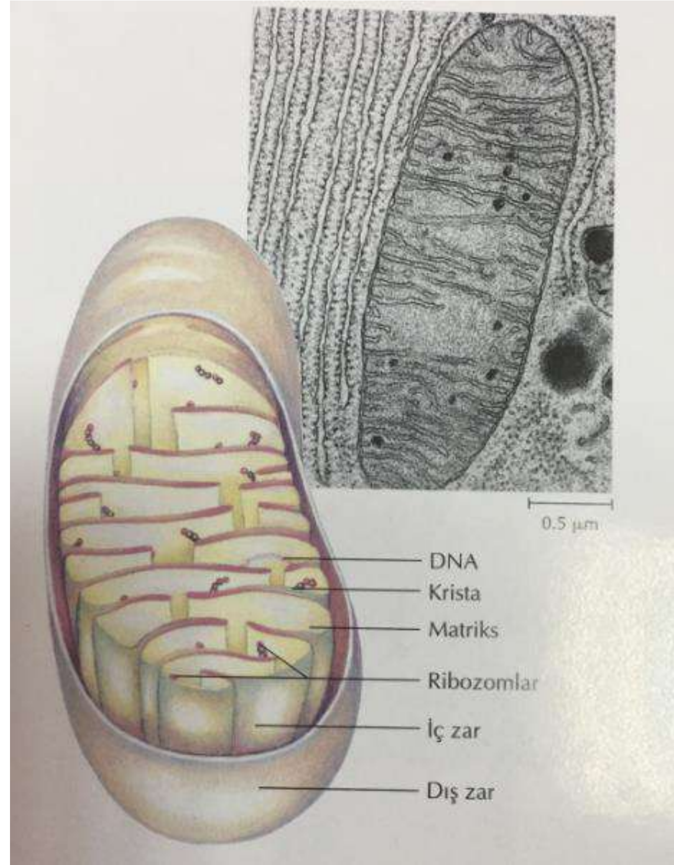
Ökaryotik hücreler, prokaryotlara nispeten daha büyük ve daha karmaşıktır. Hücre büyüklüklri prokaryotlardan 1000 ile 10.000 kat daha fazla olabilmektedir. Hayvan ve bitkilerin hemen hemen bütün hücreleri ökaryotiktir. Çekirdek bir membranla sarılmıştır. DNA'lar ise histon adı verilen proteinlere bağlı olan çok sayıdadır. Ökaryotlarda ayrıca membranlar tarafından çevrili mitokondriler, golgi cisimleri ve endoplazmik retikulum bulunur. Şekil 1.1'de ökaryotik bir hücrenin yapısı verilmiştir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009)



Şekil 1.1. Hücrenin Yapısı (Lehninger ve ark, 2004)

2.1. MİTOKONDRİ

Şekil 2.1'den de göründüğü gibi; yumurtamsı şekle sahip organellerdir ve hücrede enerji üretiminden sorumludurlar. Karaciğer hücrelerinde yaklaşık olarak 800 civarında mitokondri vardır. Sitoplazma hacminin yaklaşık % 20'sini işgal ederler. Mitokondriler, iç ve dış membran olmak üzere iki membranla çevrilidir. Bu membranların kimyasal bileşiklere karşı geçirgenlikleri farklıdır. İç membran içeriye doğru ı katlanmalar yapar. Bu katlanmalara krista ve mitokondri içi sıvısına da matriks adı verilir. Matriks enzimlerce zengin olup, bir DNA zinciri de ihtiva eder. Mitokondriler glukozun ve yağ asitlerinin CO_2 ve H_2O'ya kadar moleküler oksijenin kullanılmasıyla yakıldığı yerdir. ATP üretimini yapan (Oksidatif fosforilasyon) enzimler iç membranda yerleşmişlerdir (Lehninger ve ark, 2004; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



Şekil 2.1. Mitokondrinin Yapısı(Lehninger ve ark, 2004)

3.1. OKSİDATİF FOSFORİLASYON VE BAZI SOLUNUM ENZİMLERİ

3.1.1. Oksidatif Fosforilasyon

NADH ve $FADH_2$'den elektronların bir seri elektron taşıyıcıları vasıtasıyla O_2'ye transferi ile ATP'nin sentezlendiği olaya oksidatif fosforilasyon adı verilir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).

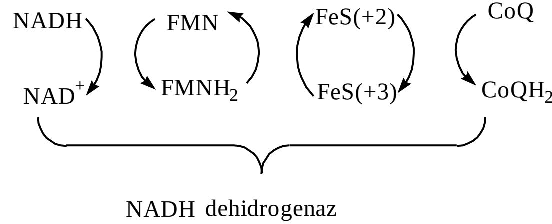
3.1.2. Elektron Transport Zinciri (Solunum Zinciri)

NADH ve $FADH_2$'deki elektronlar; flavinler, hem grupları, Fe-S protein kompleksleri, kinonlar vasıtasıyla O_2'ye taşınırlar. Bu mekanizmanın tümüne elektron transport zinciri (solunum zinciri) adı verilir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).

3.1.3. Solunum Enzimleri

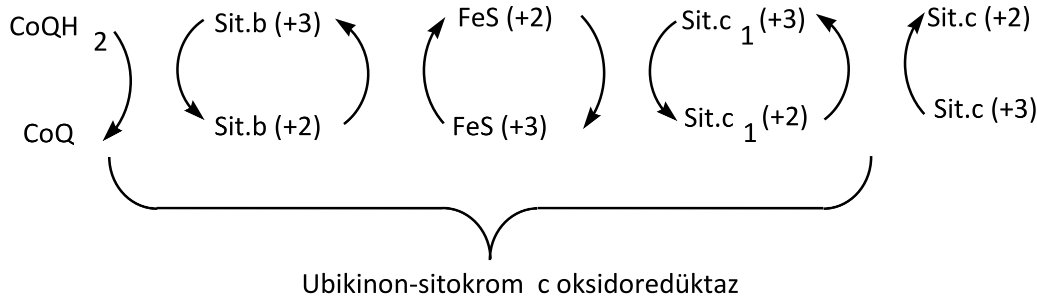
3.1.3.1. NADH Dehidrogenaz (veya NADH-Q redüktaz) Multienzim Kompleksi

Elektron transport zincirinin ilk reaksiyonu, NADH'ın NADH dehidrogenaz (veya NADH-Q redüktaz) multienzim kompleksi tarafından yükseltgenmesidir. Bu kompleks bakterilerde en az 16, ökaryotlarda 43 polipeptid zincirinden ibarettir. Aşağıdaki reaksiyon serisinden de anlaşıldığı gibi, NADH'dan iki elektron enzimin prostetik grubu olan flavin mononükleotid (FMN)'e aktarılarak $FMNH_2$'ye indirgenir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



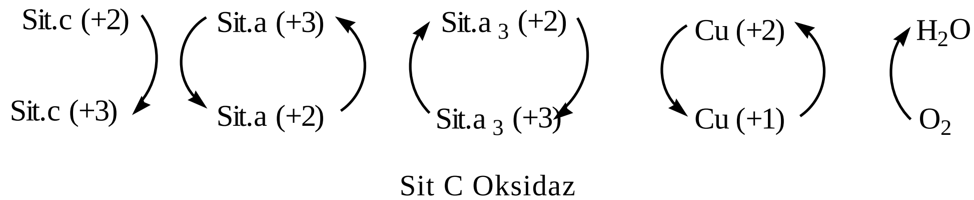
3.1.3.2. Ubikinon-Sitokrom C Oksidoredüktaz

İkinci reaksiyonda ubikinon-sitokrom c oksidoredüktaz kompleksi elektronları CoQH2'den, sitokrom c'ye transferinde görev alır (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



3.1.3.3. Sitokrom Oksidaz

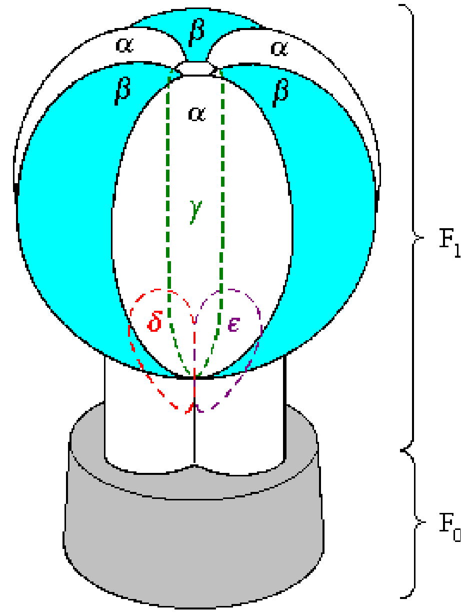
İndirgenmiş sitokrom c, elektronunu sitokrom oksidaz kompleksine aktarır (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



Sit C Oksidaz

3.1.3.4. F_0F_1ATPaz Enzim Kompleksi

ATPaz enzim kompleksi F_1 ve F_0 ile gösterilen başlıca iki kısımdan ibarettir ve 5 çeşit polipeptid zinciri içerir. ATP sentezini gerçekleştirir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



Şekil 3.1.3.4. F_oF_1-ATPaz Enziminin Altbirimlerini Gösteren Şema (Keha ve Küfrevioğlu 2009)

3.1.3.5. Süksinat Dehidrogenaz

TCA devrinde süksinatın fumarata oksidasyonunu katalizler. Süksinat dehidrogenaz elektron transport sistemine (ETS) direkt bağlıdır. $FADH_2$ oluştuğu zaman NADH gibi enzimden ayrılmaz ve yapısındaki iki elektronu doğrudan enzimdeki Fe^{+3} atomlarına ve oradan da ETS' deki CoQ' ya aktarır (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).

3.1.4. Enzimlerin Alt Birimleri

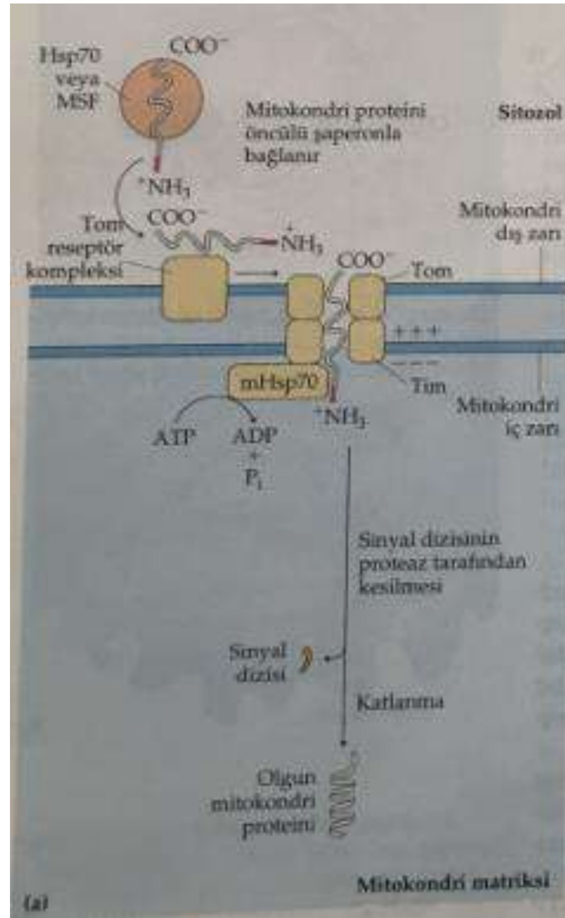
Enzimlerin alt birimleri Tablo 3.1.8'de verilmiştir (Lehninger ve ark, 2004).

Tablo 3.1.4. Bazı Solunum Enzimlerinin Alt Birimleri

Enzim adı	Alt birim sayısı	Çekirdek DNA'sı tarafından kodlanan alt birim sayısı	Mitokondri DNA'sı tarafından kodlanan alt birim sayısı
Sitokrom oksidaz	13	10	3
ATP sentaz	8	6	2
NADH dehidrogenaz,	>43	36	7
Süksinat dehidrogenaz	4	4	0
Ubikinon sitokrom C oksidoredüktaz,	11	10	1

4.1. SİTOPLAZMADAKİ PROTEİNLERİN MİTOKONDRİYE TAŞINMASI

Mitokondri DNA'ya sahip olmasına rağmen ihtiyaç duyduğu proteinlerinin çoğu çekirdekteki DNA'da şifrelenir. Şifrelenen bu proteinlerin mitokondriye gönderilmesi zaruridir. Dolayısıyla bu proteinlerin ait olduğu organele yönlendirilmeleri gerekir. Mitokondri ve kloroplast proteinlerinin yönlendirilmeleri öncül protein sentezlendikten ve serbest hale geldikten sonra başlar. Mitokondrilere yönlendirilecek öncül proteinlerin amino uçlarında, sitoplazmadaki şaperon proteinler tanınan sinyal dizileri vardır. Öncül proteinler hedef organelin dış yüzeyindeki reseptörlere bırakıldıktan sonra mitokondri zarındaki bir protein kanalına verilirler. Kanaldan proteinin geçişi, enerji harcanarak (ATP ve GTP) zar potansiyeliyle kolaylaştırılır. Öncü protein mitokondriye geçtikten sonra, sinyal dizisi uzaklaştırılarak yeniden katlanır ve böylece olgun protein meydana gelir (Şekil 4.1). Mitokondri sinyal dizileri genellikle 20 ile 35 amino asit uzunlukta ve Ser, Thr ve bazik amino asitlerden zengindir. Sitoplazmadaki mitokondri proteinlerinin öncülleri Hsp 70 (ısı şoku proteini) veya MSF (mitokondriyel giriş uyarı faktörü) ile bağlanırlar. Bu şaperonlar öncül proteinin katlanmamış yapılarını sabit hale getirir (Şekil 4.1). Daha sonra öncül protein Tom adı verilen bir protein kompleksine (dış zardan taşınma proteini), oradan mitokondri reseptörüne ve kanal oluşturan bir başka Tom kompleksine aktarılır (Şekil 4.1). Mitokondri içi zarında bulunan bir başka protein kompleksi Tim (iç zardan taşınma proteini), öncül proteini mitokondri matriksine geçirir. Geçiş, ATP hidroliziyle elektrokimyasal potansiyel tarafından sağlanır. Matriks içinde, mitokondri proteininin katlanması mHsp 70'i de içeren bir grup farklı şaperon protein tarafından sağlanır. Ayrıca sinyal dizisinin kesimi matriksteki bir proteaz tarafından gerçekleştirilir (Lehninger ve ark, 2004; Berg ve ark 2014; Keha ve Küfrevioğlu 2009).



Şekil 4.1. Sitoplazmadaki Proteinlerin Mitokondriye Taşınması (Lehninger ve ark, 2004).

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bilindiği gibi protein ve protein yapısında olan enzimlerin genleri hücrenin çekirdeğinde bulunan DNA'dan sentezlenir. İnsan ve hayvanlarda çekirdek DNA'sının yanı sıra hücrenin enerji santrali olan mitokondrilerde de küçük ve dairesel bir DNA mevcuttur. Bu küçük DNA mitokondri protein ve enzimlerinin yaklaşık % 5'nin sentezlenmesine sebep olur. Mitokondrinin diğer protein ve enzimleri (% 95) çekirdekteki DNA'dan sentezlendikten sonra paketlenip mitokondriye gönderilirler.

Protein ve enzimlerin birçoğu alt birimlere sahiptir. Bu alt birimler -ipliklerin birbirine sarılarak (tersiyer yapı) aktif bir protein ya da enzimin oluşmasına vesile olurlar. Alt birimlerden birinin eksikliği halinde enzim ya da proteinin iş görmesi mümkün değildir. Mitokondrilerin tek hücreli mikroorganizmalarda olmayışı evrimcileri uzun süre rahatsız etmiştir. Evrimciler kendilerine göre bunu aşmak için "endosimbiyotik" diye bir varsayımdan bahsederler. Endosimbiyotik insan ve hayvanlardaki mitokondrinin tek hücreli mikroorganizmalardan geldiğini varsayan bir teoridir. Kendilerinin de önceden ihtimal olarak bahsettikleri bu varsayım, zamanla çoğu evrimciler tarafından kanun gibi gösterilmeye çalışıldı ve çalışılıyor. Fakat evrimin her konusunda olduğu gibi bunun da tutarlı bir tarafının olmadığını mitokondrideki ve hücrelerdeki her bir olay şahitlik yapıyor. Böyle olmasına rağmen ne yazık ki bu konu tecvit pilavı gibi tekrar tekrar önümüze getiriliyor.

Mitokondri içindeki biyokimyasal olaylar bunun mümkün olamayacağını açık bir şekilde gösteriyor. Örneğin bilim adamları tarafından mekanizmaları tam olarak açıklanan bazı mitokondri (sitokrom oksidaz, DNA sentaz, NADH dehidrogenaz, süksinat dehidrogenaz, ubikinon sitokrom C oksideroredüktaz) enzimlerinin sentezi özellikle dikkatimizi çekmektedir. Bu beş enzim mitokondride enerji üretimine sebep olan enzimlerdir. Bu enzimlerin bir tanesinin ya da bir alt biriminin eksikliğinde hücrelerde enerjinin üretilmesi ve canlılığın devam etmesi mümkün değildir.

Tablo 3.4.1'den de göründüğü gibi bu enzimlerin çok sayıda alt birimi mevcuttur. Bu alt birimlerden bazıları çekirdek DNA'sı, bazıları ise mitokondri DNA'sındaki genlerden sentezlenir. Çekirdek DNA'sından sentezlenen alt birimler paketlendikten sonra ribozomlarda mühürlenir (kimyasal şifre ile şifrelenir). Daha sonra mitokondriye postalanır. Bu alt birimler yollarını şaşırmadan onlarca hücre organeli arasından yollarını şaşırmayarak mitokondriye gelirler ve burada yine kendilerine basılan mühür sayesinde diğer alt birimlerle buluşup birleşerek aktif enzimleri oluştururlar.

Dolayısıyla bu enzimlerin sentezlenmesi için hem hücre DNA'sına hem de hücrenin içinde bulunan mitokondri DNA'sına ihtiyaç vardır. Ne mitokondri ne de hücre tek başına bu enzimlerin oluşması için yeterli sebep değildir. Hal böyle olunca insanın aklına şu sorunun gelmemesi mümkün müdür? Bu enzimler olmadan hücrelerin yaşaması mümkün olmadığına göre daha önce bu hücreler nasıl yaşıyordu? Bu ve bunun gibi onlarca soru sıralanabilir.

Sonuç olarak; bütün bu olaylar gösteriyor ki çekirdek DNA'sı olmadan mitokondrinin ve mitokondri olmadan da hücrenin hayatiyetini devam ettirmesi mümkün değildir. Hücre ile mitokondri arasındaki bu yardımlaşma, dayanışma ve uyumluluk kanunları kati bir surette kâinatta olduğu gibi, hücrelerde de akıllı bir tasarımın olduğunu gösteriyor.

KAYNAKÇA

1. Lehninger AL, Nelson DL, Cox MM, Çeviri Ed. Kılıç N. Biyokimyanın İlkeleri, Üçüncü Baskıdan Çeviri. Ankara, Palme Yayıncılık; 2004.
2. Berg JM, Tymoczko JL, Stryer L. Çeviri Ed. Denizli A, Özden AK. Biyokimya, 7. Baskıdan Çeviri, Ankara, Palme Yayıncılık, 2014.
3. Keha EE, Küfrevioğlu Öİ. Biyokimya, 6. Baskı, Ankara, Aktif Yayınevi,2009.

Chapter 2 / Bölüm 2

Evaluation of the Truth of Creation in the Light of the Quran

Kur'an Işığında Yaratılış Gerçeğinin Değerlendirilmesi

Creation Goals and Wisdom, Recognizing and Understanding the God

Yaratılışın Gaye ve Hikmetleri, Yaratıcıyı Tanıma ve Anlama

DIFFERENT DIMENSIONS OF CREATION EVIDENCES IN SIX VERSES OF SURAH AR-RUM

Prof. Dr. Atilla YARGICI

Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tefsir Anabilim Dalı, Şanlıurfa, Turkiye

atiyar1963@yahoo.com

Abstract

The purpose of this paper is to examine the different dimensions of the evidence of creation in the context of verses of the Quran and examine the messages of these verses that invalidate Darwinist interpretations. These six verses (Rum, 30 / 20-25) emphasize creation especially in the context of God`s existence and uniqueness, and that man is sent to the life to think about God, who created him. According to these verses, the fact that man is created from soil and then spread to the Earth, creates spouses from his own breeds to fuse with people, and has love and compassion among his wives, points out that God is the source of man`s both material existence and spiritual feelings. According to the verses, the creation of the Heavens and the Earth, the change of man`s language and colors, the man`s sleeping at night, the search for his discretion during the day, the plundering of witchcraft, the plundering of rain is evidence of God`s being and unity. These verses indicate that people were not evolved from other beings like monkeys, they were created as a human species, and spiritual feelings such as love and compassion show that human beings` speech in different languages is put together with the first creation. The skies and the place where the limit cannot be determined, namely the creation of the universe, describes the infinity of God`s might. God, who has such an infinite might, is the same God who created this kind of human being in its own unique material and spiritual characteristics. While man acknowledges that even a needle has a maker, it is contrary to the rules of reason that it does not accept that this universe and man have a Creator.

Key Words: God, Love, Compassion, Colors and languages

RUM SURESİNDEKİ ALTI AYETTE YARATILIŞ DELİLLERİNİN FARKLI BOYUTLARI

Özet

Bu bildirimizin amacı, sadece bu ayetler çerçevesinde yaratılışın delillerinin farklı boyutlarını ortaya çıkarmak ve bunların pozitivizmin Darwinist yorumunu geçersiz kılan mesajlarını incelemektir. Bu surede zikredilen altı ayette(Rum, 30/20-25) özellikle Allah'ın varlık ve birliği bağlamında yaratılışa vurgu yapılmakta, insan da kendisini yaratan Allah hakkında düşünmeye sevk edilmektedir. Bu ayetlere göre insanın topraktan yaratılıp sonra da yeryüzüne yayılması, insanlara kaynaşması için kendi cinslerinden eşler yaratması, eşlerin arasında da sevgi ve merhameti var etmesi, hem insanın maddi varlığının hem de insanda var olan manevî duygularının kaynağının Allah olduğuna işaret etmektedir. ayetlere göre, göklerin ve yerin yaratılması, insanın lisan ve renklerinin değişik olması, geceleyin insanın uyuması, gündüz ise rızkını araması, şimşeğin çakması, yağmurun yağması Allah'ın varlık ve birliğinin delillerindendir. Bu ayetler, insanın Maymun gibi başka varlıklardan evrimleşmediğini, insan türü olarak yaratıldığını ifade etmekte, sevgi ve şefkat gibi manevi duyguların, insanın farklı dillerde konuşma özelliğinin insanın fıtratına ilk yaratılışla birlikte konulduğunu göstermektedir. Bu ayetlerde insan zihni, kainatın yaratılması ile insanın yaratılışı arasında bir ilişki kurmaya sevk edilmektedir. Sınırının tespit edilmesi mümkün olmayan göklerin ve yerin; yani kainatın yaratılmasının zikredilmesi, Allah'ın kudretinin sonsuzluğunu anlatmaktadır. Böyle sonsuz bir kudrete sahip olan Allah, bu

evrendeki insan türünü kendine has maddi ve manevi özellikleriyle yaratan aynı Allah'tır. Başka ayetlerde en güzel şekilde yaratıldığı bildirilen insanın (Tin, 95/4) tesadüfün eseri olarak ya da evrimleşerek oluşması insan aklına aykırıdır. İnsan, bir iğnenin bile bir ustasının var olduğunu kabul ederken; bu evrenin ve insanın bir Yaratıcısının olduğunu kabul etmemesi, aklın kurallarına aykırıdır. Bu yüzden Kur'an başta insan olmak üzere evrendeki her varlığının Yaratıcısına dikkat çektiği gibi, insan aklı da böyle bir yaratılışın var olduğunu kabul etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Allah, Sevgi, Şefkat, Diller ve renkler

GİRİŞ

Evrendeki her şeyin tesadüfi olarak, mutasyona uğrayarak meydana geldiği iddiaları köke antik çağa dayanan felsefi teorilerin pozitivizm şeklinde ortaya çıkan görüşleridir. Bu tür teori ve düşüncelere inanan kimselere göre bu evrenin ve insanın bir yaratıcısı yoktur. Her şey tesadüfen, evrim yoluyla ve mutasyonlara uğrayarak ortaya çıkmıştır. Her bir tür bir tür olarak yaratılmamış, zamanla tabiat şartların farklılaşmasıyla değişikliklere uğrayarak oluşmuştur. Buna göre insan da bir insan olarak var olmamıştır. Zaman içeresinde maymunun değişime uğramasıyla oluşmuştur. En son Darwin tarafından dile getirilen bu benzeri görüşlerin asıl amacı, insanın da dünyada diğer canlı türleri gibi bir canlı olduğunu, varlıklar nasıl hayatlarını mücadele şeklinde devam ettiriyorlarsa, kuvvetli olanlar ayakta kalıyor, zayıf olanlar da yok oluyorsa, insan da hayatını bu şekilde devam ettirmek zorundadır. Bu yüzden güçlü olan ırklar ve milletler, zayıf olanları ezme hakkına, hatta yok etme hakkına sahiptir. Günümüz dünyasının büyük ölçüde bu düşüncelerin tesirinde kaldığı, güçlü ülkelerin zayıfları sömürmesinden, yok etmeye çalışmasından, güç olarak şirketlerin küçük ve zayıf olanları piyasadan silmek için uğraşmasından anlaşılmaktadır. Bu teori, güç olanın haklı olduğu gibi zulüm ve haksızlıkların alabildiğince yayılmasına sebep olan yanlış bir prensibin doğmasına sebep olmuştur. Biz bu tebliğimizde Rum suresindeki altı ayet çerçevesinde yaratılış delillerini ele almak istiyoruz. Bu deliller, bu tür felsefi görüşlerin hiçbir hakikatinin bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Yüce Allah birçok âyette, insanların ülfet ettiklerinden dolayı düşünüp bir anlam veremedikleri canlı ve cansız nesnelerin Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren deliller olduğuna işâret etmektedir. Kur'an'ın bütününde bu tür delillerden çok sayıda görmek mümkündür. Yalnızca Mekkî bir sure olan Rum suresinde bu delillerin bazılarından bahsedilmektedir. Bunlardan birisi de "sevgi"dir. Bu delili anlamamız için diğer delilleri kısaca incelememiz gerekmektedir.

Bu konudaki âyet grubuna bir bütün olarak baktığımızda, Rum suresinde Allah'ın varlığının ve birliğinin delillerinin sıralanmasına yirminci âyette başlandığı görülmektedir. İlk delil insanın topraktan yaratılmasıdır.[1] Bilindiği gibi, Hz. Adem topraktan yaratılmış, daha sonra ise ondan türeyen insanlar yeryüzüne dağılmıştır.[2] Burada ilk mesaj, insanın bir tür olarak Allah tarafından topraktan yaratıldığıyla ilgilidir. Bu vurgu birçok ayette çeşitli şekillerde görülmektedir. O halde insan, maymun gibi bir başka varlıktan evrim yoluyla ortaya çıkmış bir varlık değildir. O Allah tarafından insan olarak yaratılmış, ona göre kendisine diğer canlılardan farklı özellikler verilmiş ve bu dünyada imtihana tabi tutulmuştur. Elbette ki bu âyetten Allah'ın yalnızca Hz. Adem'i topraktan yarattığı gibi bir anlam çıkarılamaz. Çünkü âyette geçen "haleqaküm" ifâdesi "sizi yarattı" demektir. Burada "sizi" tabirinden bütün insanları anlamak gerekir. Gerçekten de insanın, kendisinde hiçbir hayat emâresi olmayan topraktan yaratılmış olması büyük bir mucizedir. Çünkü maddî varlık ve sıfatlar ile toprak arasında fazla bir irtibat görülmemektedir. İlk insan Hz. Adem'in çamurdan yaratılmasından sonra, nesiller doğumla çoğalmaktadır. Bu çoğalma, insan yaratılışının her zaman devam ettiğini göstermektedir. Biraz dikkat

---

[1] Rum, 30/21
[2] Suyutî, Celalü'd-Din Abdurrahman, ed-Dürru'l-Me'sur fî Tefsiri'l-Me'sur, Darü'l-Fikr, Beyrut, 1983, VI, 490.

edildiğinde bu yaratmanın dolaylı olarak topraktan olduğu anlaşılıyor. Merağî'nin bildirdiği gibi insanlar, hayvanlar ve bitkilerle beslenmektedir. Hayvanlar da bitkilerle besleniyor. Bitkiler ise topraktan yaratılıyor. Bir çekirdeğin topraksız, topraktaki elementler bulunmadan ağaç olması mümkün değildir.[3] Aslında şuursuz bir toprak ve suyun ağacı yaratması mümkün olmadığından, bunu Allah'ın kudretinin ve ilminin bir eseri olarak telakkî etmek gerekir. Mevdudî'nin belirttiği gibi, insanın topraktan direkt veya dolaylı olarak alınıp yaratıldığı maddeler, karbon, sodyum, kalsiyum gibi toprakta bulunan ölü cevherlerdir. Bu elementlerin birleşmesi ile insan denilen mükemmel bir varlık oluşturulmuş ve onun içine fiziksel varlığına maddelerle hiçbir direkt ilişkisi bulunmayan duygular, vicdan ve tahayyül gibi büyük güçler yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra bir tek insan değil, bütün insanlar böyle yaratılmış ve içlerine de üretici bir güç yerleştirilmiştir. Elbette böyle mükemmel biri varlığın kendi kendine olmasını veya birden fazla tanrı tarafından yaratılmasını akıl kabul etmez.[4]

Burada olduğu gibi, ilk nazil olanlardan son nazil olanlara kadar birçok âyette insanın yaratılmış olmasına vurgu yapılması ve bunun da Allah'a varlığına ve birliğine delil olarak zikredilmesi, insanların en büyük hatalarından biri olan kendilerini tanrılaştırmasının önüne geçmeyi hedeflediği söylenebilir. Çünkü Kur'ân'da bazı kimselerin kendilerini "Rab" zannettikleri anlatılır.[5] Esasında putlara ve diğer canlı cansız nesnelere tapmanın ardında insanın kendisini veya kendi arzusunu putlaştırması yatmaktadır. Çünkü"Tanrının varlığını kabul etmek, hiç kimsenin Tanrı olamayacağını, her şeyi yapıp, her şeyi bilemeyeceğini kabul etmek demektir; Böylece insanın narsizmine kapılarak kendini putlaştırmasına kesin bir sınır getirilmiş olur."[6]

Peygamber öğretilerinin özünü oluşturan putlarla savaş aynı zamanda narsizme karşı verilen bir savaştır. Çünkü puta tapmada, insanın belli bir yanını mutlaklaştırma ve putlaştırma vardır. Böylece insan yabancılaştırılmış bir biçimde kendine tapmaktadır. Saplanıp kaldığı put, onun narsist tutkusunun nesnesi durumuna gelir. Tanrı fikri tam tersine narsizmin yadsınmasıdır. Çünkü her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten varlık insan değil, Allah'tır. İnsanın bütünüyle olgunlaşabilmesi için hem ferdî hem de toplumsal narsizmden kurtulması gerekir. O halde âyetlerde insanın özellikle "**topraktan yaratıldığı**"nın bildirilmesi, aslı toprak olan bir kimsenin kendisini Allah yerine koymasının yanlışlığını idrak ettirme hedefini gütmektedir. Üstelik insan cansız ve basit bir topraktan yaratılmasıyla Allah olamayacağı gibi, tam aksine onun bu şekilde topraktan yaratılmış olması, Allah'ın varlığının önemli bir delilini oluşturmaktadır. Mekke'de nazil olan bu ve benzeri âyetlerin, hevasını putlaştıran bir toplumu tevhid inancına ulaştırmada ne kadar önemli bir fonskiyon icra ettiği anlaşılmaktadır. Esas itibariyle bu mesaj, o günden bugüne ulaşan ve tazeliğini hâlâ muhafaza eden bir mesajdır. Bilimlerin gelişmesiyle insanın kendi kendine olmasının imkansızlığı daha çok ortaya çıkmaktadır. İnsan acizdir, üstelik bu aczine de sınır yoktur. Topraktaki cansız elementlerden yaratılmış böyle aciz bir varlığın kendini putlaştırması, kendini ilah yerine koyması kendi fıtratına yabancılaşmasıdır.

İnsanın topraktan yaratılması Allah'ın varlığının ve birliğinin delillerinden birisi olduğu gibi, bu toprakla hiçbir ilişkisi olmayan insanın dişi ve erkek olarak yaratılması, üstelik aralarına **sevgi ve rahmet** gibi manevî duygu ve özelliklerin yerleştirilmesi de bu deliller arasındadır. Bu konudaki âyette şöyle buyrulur:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

[3] Merağî, Ahmed Mustafa, Tefsirü'l-Merağî, Musafa Babi el-Halebi, Mısır, 1966, 21. Cüz, 37.
[4] Mevdudî, Ebu'l-A'lâ, Tefhimu'l-Kur'ân, Çev: Muhammed Han Keyhanî, vd., ist., 1987, IV, 260.
[5] Naziât: 79/ 24.
[6] Fromm, Erich, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, Çev: Yurdanur Salman, Nalan İçten, İnsan Yayınları, İst. 1994, s.73.

"**sükuna ermeniz için size kendinizden eşler yaratıp da aranızda sevgi (meveddet) ve şefkati (merhamet) peyda etmesi de O'nun delillerindendir. Doğrusu bunda iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır."**[7] buyrulmaktadır.

İnsanın topraktan yaratılmasının Allah'ın varlığının ve birliğinin delillerinden sayılmasının hemen akabinde, insanların "erkek ve dişi" olarak çift yaratılması ve üstelik de **"meveddet ve rahmet**" gibi iki önemli duygunun bahşedilmesinin O'nun delilleri arasında zikredilmesi önemlidir. Çünkü cansız elementlerin tesadüfen veya birden fazla tanrı tarafından bir araya getirilip insan gibi en mükemmel bir varlık oluşturulması ne kadar imkansızsa, aynı maddî elementlerden de manevî ve ruhî bir boyutu olan "**meveddet ve rahmet**"in tesadüfen oluşabilmesi de imkansızdır. O halde, Allah'ın var ve bir olduğunun en önemli delillerinden birisi de insanda yaratılan sevgi diye tercüme edebileceğimiz "meveddet" ve sevginin bir boyutunu teşkil eden "rahmet"tir. Rahmeti biz burada "şefkat" olarak ifade etmek istiyoruz.

Psikolojinin son zamanlarda ilgilenmeye başladığı sevgi ve onun bir başka görüntüsü olan şefkatin, bir insan için ne kadar önemli olduğu yeni yeni anlaşılmaktadır. Allah'ın insanın fıtratına koymuş olduğu bu duygular, Allah'ın insana bir ihsanı, hediyesi ve lutfudur. Bugün bir çok bilim dalları bu duyguları okuma ve anlama çabası içindedir. Ancak bu okumaların *sevgi ile Yaratıcısı* arasında bağlantı kurulmadan yapıldığı görülmektedir. Bu durumda, insan ne maddî varlığı, ne de kendisine lutfedilen manevî duyguları sebebiyle bir yaratıcıya minnet duyma, ona teşekkür etme, acizliğini ve hiçliğini hissederek O'na yönelme gibi bir düşünce ve duygu içinde olmaz. Sevgisini de çeşitli nesnelere yöneltirken ifrat ve tefrit arasında bocalar. Üstelik nesnelerin bazılarını "putlaştırır", bir kısmına ise hiç ilgi duymaz.

İşte Kur'ân bebeklikten ölüme kadar, hayatın her devresinde önemli olan ve insanın mükemmel bir varlık olmasını sağlamada önemli bir rolü bulunan sevgiyi, Allah'ın varlığının alâmetlerinden birisi olarak göstererek inançla bağlantılı bir konuma getirmektedir. Bu bağlamda bu duyguların Allah'ın varlığının ayrılmaz bir parçası olan isimleriyle de bağlantılı olduğunu ifâde etmeliyiz. Yani sevgi ve şefkat gibi insanî özellikler, Allah'ın birliği ile birlikte O'nun bazı özelliklilerinin, sıfat ve isimlerinin de delilidirler.

Kur'ândan anlaşılmaktadır ki, Allah insanlara kendisini isimleriyle ve sıfatlarıyla tanıtmak istemektedir. İnsanın Allah'ı özellikleriyle tanıması için kendisinde o özelliklerin sınırlı da olsa bulunması zarureti vardır. Çünkü insan kendisinde olmayan bir şeyi, başkasında tasavvur edemez. Bu sebebte insanda sevginin var olması, üstelik bu sevginin bütün insanlarda bulunması, bunun Allah tarafından konulduğunu göstermektedir. Bu sevgi duygusunun herkeste var olması, bu sevgilerin hepsinin tek bir kudret eli tarafından yaratıldığının en büyük alâmetidir.[8] Yani insanda bulunan sevgi duygusu tesadüfen ortaya çıkmış veya hiç olmadığı halde sadece anne ve babadan öğrenilen bir duygu değildir. İnsanda bulunan geniş kapasitedeki sevgi duygusu, sevgisi sonsuz bir yaratıcıyı göstermektedir. İşte sevgi ve şefkat konusuna bu açıdan da yaklaşmak mümkündür. Allah Kur'ân'da kendisinin "Rahim ve Vedûd" olduğunu bildirmektedir.[9] Bir başka âyette de yine Allah'ın " Gafur ve Vedûd" olduğu ifâde edilmektedir.[10] Bu âyetlerde geçen "Vedûd" Allah'ın " çok seven ve sevilen" olduğunu ifâde etmektedir.[11] Rahim de sevginin koşulsuz kısmını ifade eden şefkati dile getiriyor. Buna

---

[7] Rum: 30/21

[8] İbn-i Sina sevgi yerine "aşk" kelimesini kullarak, aşkla Allah'ı ispat etmeye çalışmıştır. Konunun ayrıntısı için bkz: Bayraktar, Mehmet, "İbn Sina'da Varlık, Varoluşun Sebebi ve Varlığın Delili Olarak Aşk", *İlahiyat Fakültesi Dergisi* , Ankara, 1985, XXVII, , s. 299-306.

[9] Hud: 11/90

[10] Buruç: 85/14

[11] Bağdadî, Alaaddin Ali b. Muhammed, Muhtasar Tefsir-i Hazin, el-Yemâmetü, Beyrut, 1994, III, 1667

göre Yüce Allah'ın "Rahim" olması, mahlûkatına çok şefkatli olduğunu anlatıyor. Bu sebeble yüce Allah, kendi mahlukatını, onların içinde de özel bir önem atfettiği insanları, insanlar arasından da kendisini tanıyan ve bilen, ibâdet eden salih kullarını daha çok sevmektedir.

Diğer taraftan Yüce Allah, başta insan olmak üzere bütün şuurlu varlıklardan tarafından sevilmeye layıktır. Sonuçta insanın Allah'ın hem seven hem de sevilen anlamında Vedûd olduğunu, bu sevgisinden de dolayı da rahmet ve şefkat sahibi olduğunu anlayabilmesi kendisine bu duyguların verilmiş olmasına ve bunları yaşamasına, hissetmesine bağlıdır. Bu yüzden Allah'ın insanlara sevgi ve şefkat duygularını vermesi, O'nu gösteren ve sıfatlarıyla birlikte tanıtan bir delil olma özelliğini taşımaktadır.

O halde insanda tesadüfen oluşmayan sevgi ve şefkat Allah'ın insana bir lütfu ve ihsanıdır. Kişinin Allah ile kendisi ile eşi, çocukları, toplum ve bunların dışındaki nesneler ile ilişkilerinde bu sevginin kullanılması kaçınılmazdır. Burada önemli olan, Kur'ân'ın bu duyguları kullanırken, Allah'ı hatırdan çıkarmama mesajı veriyor olmasıdır. Bu hatırlama insanı, sevgisini hangi nesneye yöneltirse yöneltsin, Allah'ın lutfettiği bir duyguyu, onun istediği bir formda yöneltme ihtiyacını hissetmesine sebeb olur. Bu durum varlıkları "Allah için sevmek" şeklinde formüle edilebilir. Çünkü insanın bedeni, gözü-kulağı, eli-ayağı gibi maddî duyu organları nasıl bir emanet ve lütufsa ve insanın bu emanetleri yaratıcısının istediği şekilde kullanması en iyi yolsa, sevgi de manevî bir duygu olarak Allah'ın insana bir lutfu, ihsanı ve emanetidir. Onu da Allah'ın istediği şekilde kullanmak gerekmektedir.

Bütün bunlardan, hiçbir şeyin tesadüfen oluşmadığı bir dünyada, insanın kendisi, Yaratıcısı, ailesi ve toplumla ilişkilerini düzenleyen çok önemli bir duygu olan sevginin de tesadüfen oluşmadığı; sevgi ve rahmeti sonsuz bir Allah'ın bu sevgisini biz insanlara lütfettiği anlaşılmaktadır.[12]

Rum Suresi 22. Ayette ise şöyle buyrulur:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِينَ

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır."[13]

Buradan anlaşılmaktadır ki, Hiçbir şeyin tesadüfen meydana gelmediği dünyada, evrenin tamamını ifade eden göklerin ve yerin yaratılmasının tesadüfen oluşması mümkün değildir. Aynı şekilde insanın renklerinin ve dillerinin farklı oluşu da Allah'ın delillerindendir. İnsanlar aynı yiyecekleri yiyip aynı içecekleri içtikleri halde renkleri de dilleri de birbirine benzememektedir. Evreni yaratmaya gücü yeten Allah, evrenin içinde küçük bir varlık olan insanın renkleri ve dillerini de farklı farklı yaratmaya gücü yeten bir varlıktır. O halde insan tesadüfen meydana gelmediği gibi, insanın renkleri ve dilleri de tesadüfen oluşmaz. Hayvanlarda da dil bulunmaktadır. Ama onların insan gibi konuştuğu görülmemiştir. O halde konuşmak insana has bir özelliktir. İnsan maymun gibi varlıklardan gelseydi, insanın maymun gibi dilsiz olması gerekirdi. Konuşma özelliğinin insanda kendiliğinden oluştuğunu söylemek, insanın kendi aklıyla ciddi bir çelişkiye düşmesi demektir.

Rum suresi 23. Ayette ise şöyle buyrulur:

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ

---

12 Scot Peck, Az Seçilen Yol isimli sevgi ile ilgili kaleme aldığı eserinde sevginin Allah'ın bir lütfu olduğuna işaret ederek şöyle der: " İnsanların sevme kapasiteleri ve buna bağlı olarak da tekâmül arzularının, sadece çocukluklarında ana babalarından gördükleri sevgiden değil, yaşamları boyunca Tanrı'nın lütfu ya da sevgisinden beslendiğine inanıyorum." Peck, Scot,, Az Seçilen Yol, Çev:Rengin Özer, Akaşa Yayın ve Dağıtım, ist., 1998, s. 312, 313.

13 Rum, 21/22.

“Geceleyin uyumanız ve gündüzün O’nun lütfundan istemeniz de O’nun delillerindendir. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır.”[14]

Yüce Allah Rum suresi 24. Ayette de şimşek ve yağmura dikkat çekmektedir:

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاء مَاء فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“Korku ve ümit kaynağı olarak şimşeği size göstermesi, gökten yağmur indirip onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi, O’nun delillerindendir. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir toplum içine elbette ibretler vardır.”[15]

Aynı surenin 25.ayetinde de yerin ve göğün bir düzen içinde bulunması vurgulanmaktadır:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاء وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ

“Emriyle göğün ve yerin kendi düzenlerinde durması da O’nun delillerindendir. Sonra sizi yerden kalkmaya bir çağırdı mı, bir de bakarsınız ki diriltilmiş olarak çıkıyorsunuz.”[16]

Görüldüğü gibi bu ayetlerde de gece ile gündüzün, şimşeğin, yağmurun ve yerlerin ve göklerin bir düzen içinde olmasının da Allah’ın ayetlerinden, delillerinden olduğuna dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda ayetlerde insanın öldükten sonra diriltilmesine de vurgu yapılmaktadır. Gökleri yeri yaratmaya ve onları bir düzen içinde tutmaya gücü yeten, yağmur yağdırıp ölü varlıkları diriltmeye kadir olan bir Allah’ın, elbette insanı da öldükten sonra diriltmeye gücü yetecektir. İnsanın öldükten sonra diriltilmesi ise yaptıklarını hesabını vermesi demektir. İnsanın, varlıkların, yerlerin ve göğün yaratılmış olduğuna yapılan vurgu, onun yaratıcıya karşı görevleri olduğu hatırlatmaktadır.

SONUÇ

İnsan, böyle düzen içinde tutulan bir evrende tesadüfen ortaya çıkması mümkün olmayan, Allah tarafından yaratılan, birçok kendisine has özelliklere sahip kılınan bir varlıktır.

O halde ayetler, insanın kendisinin ve evrenin yaratılışı üzerinde düşünmeye davet etmektedir. Şüphesiz insanın bazılarının iddia ettiği gibi tesadüfen ortaya çıkan maymun gibi varlıklardan evrim yoluyla ortaya çıkmayıp da yaratılmış olması, Yaratana karşı bir şükür görevinin bulunduğunu göstermektedir. Bu da Allah’a kulluk şeklinde olmalıdır. Allah’a kulluğun Allah ile insan arasında özel bir ilişki yönü olduğu gibi, insan ile insan arasındaki bir muamele yönü vardır ki, bu, diğer insanlara ve çevrimizde bulunan diğer varlıklara şefkat etme şeklinde kendini gösterir. Halbuki Evrenin ve insanın tesadüflerin eseri olarak, mutasyon ve evrim yoluyla oluştuğunu iddia edenlere göre ise insanın hiçbir varlığa karşı sorumluluğu yoktur. Sorumsuz ama ellerinde güç bulunan insanların hakim olduğu bir dünyanın nasıl cehenneme döndüğünü dünya savaşları apaçık göstermiştir. Bilimlerin ortaya çıkardığı gerçeklere tevhid gözüyle bakılması, bu bakış açısının gençlere eğitim yoluyla kazandırılması, çağımızın bunalan insanın anlam arayışına çok önemli katkılar sağlayacaktır.

---

[14] Rum, 21/23.
[15] Rum, 21/24.
[16] Rum, 21/25.

QUR'AN AND EVOLUTION

Asst. Prof. Dr. Avnullah Enes ATEŞ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Bilecik, Türkiye

enes.ates@bilecik.edu.tr

Abstract

The Qur'an tells a short story. There is no need for detailed information on these matters. Knowing the principles and the messages to be given is enough for such matters. Many of the Prophet's shorts are like this. The same is true for religious practices such as prayer, zakat and pilgrimage, for there is a living example that communicates them and shows all the details by living it himself. However, some of these are detailed for the benefit of the interlocutors. Inheritance sharing, borrowing, family law, and so on. These are the most common causes of conflict among people. Therefore, the benefits of people in the matters detailed in the Qur'an have been observed; it was thought people's own thoughts will open doors to wrong ideas and conclusions which will lead to debate in such matters. For the topics that were briefly mentioned, if these matters are not known, there will be no shortcomings in human beings or details. It may be said that the Prophet (S.A.W.) was left to explain. The issue of the creation of man, which is the subject of our work, is the subject of the Qur'an in detail. Trying to base the theory of evolution on the Qur'an today shows that some researchers have a problem of trust in the Qur'an about the creation of man. In this study, we will examine the verses of the Qur'an, which are shown as the reference of evolution, and try to reveal the truth of the creation of the human species based on the Qur'an.

Key Words: Adam (a.s.), Evolution, Human, Genesis

KUR'AN VE EVRİM

Özet

Kur'an-ı Kerim bazı konuları muhtasar olarak anlatır. Bu konularda detaylı bilgiye ihtiyaç yoktur. Prensiplerin ve verilmek istenen mesajların bilinmesi bu tür meselelerde yeterlidir. Peygamber kıssalarının birçoğu böyledir. Yine namaz, zekât, hac gibi dini vecibeler için de aynı durum söz konusudur. Zira bunları tebliğ eden canlı bir örnek bulunmakta ve tüm detaylarını kendisi yaşayarak göstermektedir. Ancak kimi konular da muhatapların maslahatı gereği teferruatlı bir anlatımla sunulmuştur. Miras paylaşımı, borçlanma, aile hukuku ve benzerleri bunlardandır. Bu hususlar insanlar arasında en çok tartışma ve kavgaya sebep olan hususlardandır. Dolayısıyla Kur'an'da detay verilen konularda insanların faydası gözetilmiş; kendi içtihatlarının bu gibi noktalarda aralarında nizaa yol açacağı, yanlış düşünce ve sonuçlara kapı aralayacağı düşünülmüştür. Veciz anlatılan ve teferruata inilmeyen konular için ise; bu konuların, bilinmemesinde insanda bir eksiklik oluşturmayacak hususlar olduğu veya teferruatının, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) açıklamasına havale edildiği söylenebilir. Çalışmamızın konusu olan insanın yaratılışı meselesi Kur'an'ın detaylı ele aldığı konulardandır. Bu demek oluyor ki bu konu nüzul döneminin muhatapları tarafından çabayla kavranabilecek bir mesele değildi. Onlara nasıl insan türünün vücut bulduğu detaylandırılarak anlatıldı. Günümüz insanı için de artık bu mesele Kur'an açısında yeniden tartışılabilecek bir konu olmaktan çıktı. O dönemin insanının yaratılışla ilgili zihin dünyalarında var olan bilgilerin olduğu gibi alınıp, bu hususta bilgi verme amacı güdülmeden sadece onların bu algısından hareketle onlara nasihat ve uyarılarda bulunulduğunun söylenmesi de doğru değildir. Çünkü böyle bir düşünce, insanların kendisine bile yakıştıramadığı; muhatabın bilgisinin yanlış ve doğruluğunu gözetmeksizin buradan hareket etme acizliğini doğuracaktır ki Allah acizlikten münezzehtir. Aslında böyle bir yoruma başvuranlar, gelişen teknolojik gelişmeler sonucu Kur'an'da ifade edilen yaratılışla ilgili bilgilerin yanlışlanabileceği kaygısını gütmenin yanı sıra

Allah'a olan güvenlerinde de problem yaşamaktadırlar. Evrim dayatmasının günümüzde Kur'an'dan temellendirilmeye çalışılması bunun bir tezahürüdür. Bu çalışmada biz, evrime referans olarak gösterilen Kur'an ayetlerini inceleyeceğiz ve Kur'an açısından insan cinsinin yaratılışının hakikatini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Âdem (a.s.), Evrim, İnsan, Yaratılış

GİRİŞ

Evrim teorisi yaratıcı inancına bir karşı tez olarak ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de uzun yıllar eğitim kitaplarında bu tez bir hakikatmiş gibi dikte edilmiştir. Son yıllarda ise bu tez 'evrim' geçirerek bazı Müslümanlar tarafından Kur'an'dan temellendirilmeye çalışılmıştır. Daha da ötesi, bu teoriyi kabul etmeyen Müslümanlar, evrimle yaratılışı ateşli bir şekilde savunan Müslümanlar tarafından tahkir edilir olmuştur. Batı kaynaklı araştırmaları mutlak doğrunun kaynağı olarak gören bu kimseler, İslam'ın en temel kaynağı olan Kur'an'ı, amaçlarına hizmet edecek şekilde usulsüz ve bilgisiz bir şekilde tevil etmeye kalkmışlardır. Bu kimseleri canhıraş bir şekilde evrimi Kur'an'dan temellendirmeye iten sâikin Kur'an'a ve içerisinde yazılanlara olan güvenlerindeki eksiklik olduğu kanaatindeyiz. Kesin doğru olarak kabul ettikleri evrim teorisini Kur'an ayetleriyle temellendirerek kendilerini rahatsız eden iç huzursuzluklarını gidermeye çalışıyorlar. Böylece inançlarıyla çelişmez gösterilen evrimi rahatlıkla konuşabilecek ve bilimsel çevrelerde aksi bir inançtan dolayı duymaları muhtemel bir utançtan kurtulmuş olacaklardır.

İslam düşünürlerinden ilk evrime dair söz sarf eden kimsenin Câhız (ö. 255 h.) olduğu söylenir. Ancak o bu görüşlerini sadece mesnetsiz rivayetler olarak nakleder ve herhangi bir şekilde İslami kaynaklarla destekleme yoluna gitmez. Bir başka deyişle Câhız, bazı hayvanların önceki şekillerinden daha farklı bir şekle dönüştüklerine dair söylentiler olduğunu aktarır. Bu değişimin insanlar için söz konusu olduğundan veya bu değişimin insanla kemal bulduğundan hiçbir şekilde bahsetmez. Aksine Câhız, insanların Âdem ve Havva'dan yaratıldığına değinir, ilk insanın topraktan, neslinin ise nutfeden geldiğini söyler. Câhız'ın şu sözleri bu konudaki görüşlerine bir fikir verecektir:

> نَحْنُ نَاسٌ نُؤْمِنُ بِأَنَّ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خُلِقَ مِنْ غَيْرِ ذَكَرٍ وَإِنَّمَا خُلِقَ مِنْ أُنْثَى وَأَنَّ آدَمَ وَحَوَّاءَ خُلِقَا مِنْ غَيْرِ ذَكَرٍ وَأُنْثَى.
>
> Biz İsa'nın (a.s.) erkek olmaksızın; sadece kadından yaratıldığına ve Âdem ve Havva'nın (aleyhimâ's-selâm) erkek ve kadın olmaksızın yaratıldığına inanan insanlarız (Câhız, 1424).
>
> وَخَلَقَ أٰدَمَ فَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ أَبًا وَلَا أُمًّا وَخَلَقَهُ مِنْ طِينٍ وَنَسَبَهُ إِلَيْهِ وَخَلَقَ حَوَّاءَ مِنْ ضِلْعِ آدَمَ وَجَعَلَهَا لَهُ زَوْجًا وَسَكَنًا.
>
> … ve Âdem'i (a.s.) yarattı; onun için ne anne ne de baba var etmedi, onu çamurdan yarattı ve ona nispet etti. Havva'yı (aleyhâ's-selâm) da Âdem'in (a.s.) kaburgasından yarattı ve onu Âdem (a.s.) için bir eş ve sükûnet sebebi kıldı (Câhız, 1384).

Bu ifadeler Câhız'ın, insanların Âdem'den (a.s.) ve eşinden türediğine inandığını açıkça gösterir. Yine bunlar onun, insanların başka varlıklardan tekâmül yoluyla oluşmadığını kabul ettiğine işaret eder. Evrimi Kur'an'a yamamaya çalışanların günahlarına Câhız'ı alet etme çabaları boşunadır. Kaldı ki Câhız evrime inanan biri bile olsa bu hakikatin böyle olduğunu göstermez. Zira Câhız İslam adına bir referans değildir.

Câhız'ın dışında Fârâbî (ö. 339/950), İbn Miskeveyh (ö. 421/1030), İbn Heysem (ö. 432/1040 [?]), Nâsiruddîn Tûsî (ö. 672/1274), Erzurumlu İbrahim Hakkı (ö. 1194/1780) gibi İslam düşünürlerinin de evrime dair söylemlerinin olduğu iddia edilmiştir (Yakıt, 1984). Bu düşünürlerin evrimi çağrıştıran görüşleri olsa da insanların yaratılışının başka canlıların tekamülüyle olduğu şeklinde herhangi bir

söylemleri yoktur. Kaldı ki bunların da evrimin İslami temellerini oluşturmada hüccet olmadıkları malumdur.

İslam dünyasında, özellikle de ülkemizde evrimin Kur'an'dan temellendirilmesine dair ilk ciddi çalışmayı yapanlardan biri Süleyman Ateş'tir. Evrimin kesin kanıtlandığını dile getirdiği (Ateş, 1978) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisinin XX. cildinde yayınlamış olduğu "Kur'an-ı Kerim'e Göre Evrim Teorisi" isimli makalesinde insanların evrim ile yaratıldığının Kur'an'dan dayanaklarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu makale sonrasında yapılan, evrimin Kur'an'dan temellendirilmesine dair hemen tüm çalışmalar bu makaledeki argümanları kullanmışlardır. Bunlara ilave olarak birkaç farklı delil de ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu nedenle biz bu bildirimizde Süleyman Ateş'in ve diğer Müslüman bilim adamlarının, insanların evrim ile yaratıldığı yargısını temellendirmek için kullandığı Kur'an ayetlerinden hareket edeceğiz. Öncelikle ilgili ayetleri ve evrimle nasıl ilişkilendirilmeye çalışıldığını arz edeceğiz. Sonrasında bu ayetleri evrim bağlamında tetkik edeceğiz. Son olarak da Kur'an'da insanın yaratılışına dair sarih olarak ifade edilen ayetlerin ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalışacağız.

1.1. KUR'AN'DA EVRİMLE İLİŞKİLENDİRİLEN AYETLER

Kur'an'da Hz. Âdem'in ve insanın yaratışından bahseden ayetlerde toprak, çamur, su, kan pıhtısı vd. bazı nesneler zikredilir. Buradan hareket edilerek insan cinsinin oluşumunun bu nesneler arası geçişkenlikle oluştuğu iddia edilir. Toprağın su ile yoğrulduğu, zamanla ilk canlı türlerinin oluştuğu ve insanın da zaman içerisinde bu türlerden tekâmül ederek meydana geldiği söylenir. Bu yargının tek dayanağı zorlama yorumdur. Hatta bu yargıyı Kur'an'a onaylatma çabası olarak da niteleyebiliriz. Bu yorumların tutarsızlığını ortaya koymak için öncelikle konuyla ilgili ayetleri aşağıda inceleyeceğiz.

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

"Şüphesiz ki İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra da ona "Ol" dedi, o da olmaya başladı." (Âl-i İmrân, 59)

Bu ayette Hz. Âdem'in (a.s.) topraktan yaratıldığı açık bir şekilde söylenmektedir. Üstelik Hz. İsa'nın (a.s.) durumu ile benzerlik noktası ortaya koyulmaktadır. Ayette bu iki peygamber arasında tesis edilen benzerlik yönü önemlidir. Bunu tespit etmek için ayetin siyakı yardımcı olacaktır. Siyak hem metin içi hem de metin dışı bağlamdır. Ayetlerin zaman ve zemini de söylemek istediklerini belirlemede kilit bir role sahiptir. Bahsi geçen ayetler Medine'ye gelen Necrân Hıristiyanlarının Hz. İsa (a.s.) hakkındaki uluhiyet iddialarına karşılık Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından söylenilmesi istenmiştir. Baba olmaksızın harikulade bir şekilde yaratılan İsa'nın (a.s.) bu durumu onun bir ilah olarak görülmesi sonucunu doğurmamalıdır. Allah'ın bu şekilde bir yaratmaya muktedir olması şaşılacak bir durum değildir. Nitekim Âdem'i (a.s.) de harikulade bir şekilde hem annesiz hem de babasız, topraktan yaratmıştır. İkisi arasında Allah'ın kudreti bakımından fark yokken neden İsa'nın (a.s.) uluhiyetle tavsif edildiği bu benzetmeyle sorgulanmaktadır. (Taberî, 1420) Hıristiyanların güttüğü mantığa göre daha garip bir şekilde yaratılan Âdem'in de daha evla bir şekilde ilah edinilmesi gerekecekti. Hâlbuki bunu söylememişlerdir.

İsa'nın (a.s.) babası olmaksızın yaratıldığı gerçeği ortadayken, Kur'an bunu açıkça ifade etmişken ve bunun Hıristiyan aleminde kendisine uluhiyet atfetmelerine sebep olduğu bilinirken bu ayetteki Âdem (a.s.) ile benzetme hangi şekilde algılanmalıdır? Neden Âdem (a.s.) peygamber seçilmiştir? Diğer peygamberlerdense Âdem'in (a.s.) seçilmesi, onun diğer peygamberler gibi yaratılmadığını açık bir şekilde haykırmaktadır. Aynı zamanda bu benzetmenin diğer tarafı olan İsa'nın (a.s.) da olağandışı bir şekilde babasız yaratılmasını teyit etmekte ve Allah katında bunun kolaylığına göndermede bulunulmaktadır. Bu ayet hiç şüpheye meydan bırakmayacak şekilde Âdem'in doğrudan topraktan yaratıldığını, annesiz ve babasız var edildiğini ispatlamaktadır.

Yukarıda zikri geçen ve açıklamasını yaptığımız ayetin dışında cemi muhatap siygasıyla topraktan yaratılmayı ifade eden ayetler de vardır. Aşağıda bunların nasıl yorumlanması gerektiği incelenecektir.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ
وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا
يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

"Ey insanlar! Eğer diriliş konusunda bir kuşku içerisindeyseniz şunu bilin ki Biz sizi topraktan sonra nutfeden sonra alakadan sonra belli belirsiz et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim; ve biz dilediğimizin rahimlerde belirli bir vakte kadar kalmasını sağlarız, sonra sizi bebek olarak çıkarırız, ki daha sonra yetişkinlik çağınıza erişesiniz. İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hale gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir. Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün; üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır." (Hac, 5)

Ayet-i kerimede tüm insanlara seslenilerek "sizi topraktan sonra nutfeden sonra alakadan…" denilmesi, modern dönemin evrim savunucusu Müslüman düşünürleri Âdem'in (a.s.) de bu potaya girdiğini söylemeye itmiştir. "Ey insanlar!" hitabının Âdem'i (a.s.) kapsadığını böylece bu kimseler iddia etmişlerdir. Dolayısıyla sonuç olarak Âdem (a.s.) de dahil tüm insanların topraktan yaratılmış olan bir canlı türünden evrilerek nutfe, alaka ve diğer ana rahmindeki yaratılış aşamalarıyla yaratılıp çoğalan bir tür haline geldiklerini savunmuşlardır. Yukarıdaki ayete benzer şu ayetler de bu yargıyı desteklemek için getirilmektedir:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلُ
وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"Sizi toprak, sonra nutfe, sonra alaka aşamalarından geçirerek yaratan O'dur. Sonra O sizi bir bebek olarak hayat alanına çıkarır; ardından güçlü çağınıza ulaşıncaya, sonra da yaşlılar haline gelinceye kadar sizi yaşatır; içinizden bazıları bundan önce vefat eder. Sonuçta belli bir vakte kadar yaşamaktasınız. Umulur ki (bunlar üzerine) akıl yorarsınız." (Mümin, 67)

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi topraktan yaratması O'nun ayetlerindendir. Sonra bir de bakarsınız ki yeryüzüne yayılan bir beşer olmuşsunuz." (Rûm, 20)

Bu ayette ve öncesinde tüm insanlara yöneltilmiş bir hitap olması evrimi savunan Müslüman düşünürlerin Âdem'i (a.s.) de bu çerçevede değerlendirmesine sebep olmuştur. Ayrıca son zikredilen ayette "yeryüzüne yayılan beşer" sözü, kimilerine ilham vermiş ve buradan hareketle insan türünden önceki insansı olan ve kendisinde şuur ve akıl bulunmayan türe beşer denildiğini söyleyerek, insanın beşere ruh üflenmiş, akıl ve şuur bahşedilmiş hali olduğunu iddia etmiştir. (İslamoğlu, https://www.youtube.com/watch?v=Iu-VhQdgmzY; Erişim Tarihi: 21.10.2018) Tabi tüm bunların indi yorumlar olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Öncelikle gerek ilk verdiğimiz ve "Ey insanlar!" hitabıyla başlayan ayet gerekse "Sizi topraktan yaratması" şeklinde başlayan ayet olsun hepsinde insan türünün topraktan yaratıldığı açıkça ifade ediliyor. Sonraki aşama olarak hemen, bildiğimiz ana karnındaki yaratılış evrelerinden bahsediliyor. O halde toprak dışında zikredilenlerin tamamı ana karnına ait şeyler. Bu da anne ve baba ile yaratılan tüm insanları ilgilendiren bir durumu arz etmekte; ilk paylaştığımız ayette zikredilen Âdem'in yaratılışını kapsamamaktadır. Zira o anne ve baba olmaksızın doğrudan topraktan yaratılmıştır. Bu durumda muhatap siyga ile zikredilen yaratılış ayetlerinde insanın ilk yaratıldığı asıl olan Âdem'den (a.s.)

öncelikle bahsedilmekte, sonrasında da onun neslinin ana karnındaki yaratılış evrelerine değinilmektedir. Çünkü cemi muhatap siygası umum lafızlardandır. (Serahsî, t.y.) Bu lafız yaratılan tüm insanları kapsamı içerisine alır. Âdem'in (a.s.) de bu kapsamda olması gerekirken tahsis edilmesi, onun topraktan doğrudan yaratıldığını ifade eden ayetler sebebiyledir.

İnsanın yaratılışıyla ilgili muhatap siyga ile zikredilen ayetlerin yanında bir de *el-insân* şeklinde ifade edilen insan cinsinin yaratılışına dair ayetler bulunur. Bu ayetlerde insan cinsinin yaratılışı toprağa ve toprağın farklı durumlarına bağlanmıştır. Evrimi savunan Müslüman düşünürler bu gibi ayetlerdeki insan cinsinin içerisine Âdem'in (a.s.) de gireceğini söylemekte ve böylece bu gibi ayetlerin evrime karşı kullanılamayacağını iddia etmektedirler (Yakıt, 1998). Aşağıda bu ayetler incelenecektir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ

"Andolsun biz insanı şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan yarattık. Cin türüne gelince daha önce onu da kavurucu alevden yaratmıştık. Hani rabbin meleklere demişti ki: "Ben şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan bir insan yaratacağım" demişti. "Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın." Bunun üzerine meleklerin hepsi secde ettiler. Yalnız İblîs hariç; o, secde edenlerle birlikte olmaktan kaçındı." (Hicr, 26-31)

Bu ayet-i kerime insanın yaratıldığı özün 'özlü balçık, şekil verilip kurutulmuş çamur' olduğunu söylemektedir. Bunu ifade ederken de *el-insân* ismini kullanmaktadır. Aynı özü ayetin devamında gelen *beşer* ifadesiyle de tekrar etmektedir. Bu ayet bile tek başına insan ile beşer ayrımı yapıp evrime su taşımaya çalışanlara cevap niteliğindedir. Ayrıca ayetin devamında meleklere secde emri verilmekte ve bu ilk yaratılan insana, beşere melekler -İblis hariç- secde etmektedirler. Kur'an'ın farklı ayetlerinde meleklere secde etmeleri emredilen kimsenin Âdem (a.s.) sarahaten ifade edilmiştir. (Bkz. Bakara, 34; Aʿrâf, 11) Bu ise ilk insan ile Âdem'in (a.s.) bir olmadığını, Âdem'in (a.s.) kendisine şuur verilen insanların ilki olduğunu yarım yamalak delillerle savunarak evrimi Kur'an'dan ispatlamak için çabalayanların (Yakıt, 1998) çabalarını boşa çıkarmaktadır. Beşer ile insan ayrımı yapanların şu ayetlere göz atmaları, tezlerinin ne kadar yersiz olduğunu göstermeye yetecektir. (Bkz. Mâide, 18; Enʿâm, 91; İbrahim, 10-11; Nahl, 103; Kehf, 119; Meryem, 20) Bu ayet, aşağıda gelecek olan ayetlerdeki *el-insân* ile kimin kastedildiğini de ortaya koymaktadır. İlk insan ve beşer Âdem'dir (a.s.) ve o da topraktan yaratılmıştır. Toprak genel bir isim, balçık, çamur gibi isimler de Âdem'in (a.s.) topraktan şekillendirilmiş halleridir.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

"O, insanı ateşte pişirilmiş toprak kaplar gibi kurutulmuş çamurdan yarattı." (Rahmân, 14)

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا

"İnsan, "Ben öldükten bir süre sonra sahiden yeniden hayata döndürülecek miyim?" diyor. İnsan düşünmez mi ki, daha önce hiçbir şey değilken biz onu yaratmışızdır?" (Meryem, 66-67)

Bu ayet de önemlidir. Zira insanın öncesinde hiçbir varlık biriminin bulunmadığını ifade eder. Herhangi bir türden geçiş yapılmış olsaydı 'hiçbir şey değilken' ifadesi ayette zikredilmezdi. Buna benzer bir ifade, yaşlılığına rağmen Allah'tan çocuk talep eden ve kendisine bahşedildiğinde şaşkınlıktan 'benim nasıl çocuğum olabilir?' diyen Zekeriya'nın (a.s.) bu şaşkınlığını giderici nitelikteki Allah'ın "Daha önceden de seni hiçbir şey değilken yarattım" sözü bulunur (Bkz. Meryem 1-9). Nasıl ki Zekeriya (a.s.) herhangi bir türden geçiş olmaksızın, hiçbir şey değilken yaratılmışsa Âdem (a.s.) de hiçbir şey değilken var edilmiştir.

Bu ayette ayrıca *el-insân* ile ilk insan değil, ahirette diriltileceğine şüpheyle bakan, öldükten sonra toprağa karışıp yok olacağına inanan insan kastedilir. Bu düşüncedeki insana topraktan yeniden diriltilmenin kolaylığı, ilk yaratılıştaki yoktan var edilme örnek gösterilerek anlatılmaktadır. Böylece insanın ilk var edilme evresinin herhangi bir önceki türden geçiş yoluyla değil; doğrudan yoktan var edilme şeklinde olduğu ortaya konulmakta ve yoktan var edenin yeniden de diriltebileceği söylenmektedir.

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ

“O yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. Sonra onun neslini önemsenmeyen bir suyun özünden yaratıp sürdürmüştür. Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!” (Secde, 7-9)

Bu ayet açıkça ilk insanın yaratılışı ile ondan türeyen insanların yaratılışının birbirinden farklı olduğunu açıklıyor. İnsan türünü Allah ilk olarak yukarıdaki ayetlerde de ifade edildiği gibi çamurdan yaratmıştır. Âdem (a.s.) olan bu ilk insanın nesli ise erkek ve bayanın sularının karışımıyla meydana gelmiştir. Ayette ‘onun neslini’ ifadesi de önemlidir. İlk yaratılan insanın nesli onun ve eşinin suyu vasıtasıyla var edilmiştir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

“Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz; sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi (döllenmiş yumurta) alakaya (rahimde asılıp beslenen embriyo) çeviriyor, alakayı şekilsiz et (görünümünde) yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale giydiriyoruz; nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir.” (Mü’minûn, 12-14)

Bir önceki ayetteki anlatımın benzeri bir anlatım da bu ayette bulunmaktadır. Yoksa ayetin ilk ifadesinde ‘çamurdan alınmış bir öz’den yaratıldığı bahsedilen insan ile ayetin devamında bildiğimiz ana rahmindeki yaratılış evrelerinden bahsedilen kişi aynı değildir. İlki bir önceki ayette olduğu gibi ilk insanın, sonrasındaki ise ondan ve eşinde türeyen tüm insanların yaratılış durumudur. Ayetleri toplu, bir arada değerlendirdiğimizde evrim gibi bir yaratılış modelinin Kur’an’dan asla çıkarılamayacağı anlaşılmaktadır. Ancak lokal olarak kimi ayetleri alıp onların üzerinden evrim düşüncesiyle ayetleri konuşturma çabasına girildiğinde bunu yapmak mümkün olmaktadır ki bu hakikati saptırmak, insanlığı aldatmaktır.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

“İnsanı bir damla sudan yarattı; fakat görürsün ki o, yaratıcısına apaçık bir muhalif olup çıkmıştır!” (Nahl, 4)

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

“İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur.” (Yâsîn, 77)

Bu iki ayet yeniden dirilmeyi inkar eden, Allah’a boyun eğmeyen nankör insandan bahsetmektedir. Bu ayetlerdeki insan, ilk insan değil; ondan ve eşinden türetilmiş olan insanlar içerisindeki nankörlerdir.

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

“Gerçek şu ki, insanın yaratılış tarihinde onun henüz anılan bir şey olmadığı bir dönem gelip geçmiştir. Hakikatte biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; imtihan edelim diye onu işitir ve görür kıldık.” (İnsân, 1-2)

İnsan var edilmeden önce nice zamanların bulunduğu zikredilmektedir bu ayette. Zira hayat sadece insanın yaratılışıyla başlamamıştır. İnsan var edilmeden nice zamanlar geçirmiştir evren. Ancak evrimciler buradan nemalanmak için ayeti, insan cinsi tekâmül edinceye kadar türler arasında nice zamanların geçtiği şeklinde yoruyorlar. (Ateş, 1978; Yakıt, 1998) Bu tamamıyla mesnetsiz bir çıkarımdır. Evrimci bir kafayla ayeti yorumlama çabasının tipik bir örneğidir. Ayet ayrıca insanların ilk insandan sonra nutfe yoluyla yaratıldığını da ifade etmektedir.

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ

"İnsan neden yaratıldığına bir baksın. O, atılan bir sudan yaratıldı." (Târık, 5-6)

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"O, insanı alaktan (asılıp tutunan zigottan) yaratmıştır." (Alak, 2)

İnsanın nutfeden, sudan, alakadan yaratıldığının zikredildiği tüm ayetler ilk insanın nesli için geçerli olan yaratılış durumudur. Tüm ayetlerin bir arada değerlendirildiğinde açıkça anlaşılan bu hakikat maalesef evrimci bakış açısının zulmüne maruz kalmaktadır.

İnsanların evrimle var olduğunu Kur'an'dan ispatlamak isteyenler delil olarak aşağıdaki iki ayet üzerinde de durmaktadırlar. Bu ayetlerin ilkinde insanların bir bitki gibi yaratıldığının söylendiği üzerinde durulmakta ve buradan evrimle bağlantı kurulmaktadır. Diğerinde de insanların tavır tavır yaratıldığından bahsedildiği ileri sürülmektedir. Evrimi savunanlar bu ayetlerden hareketle insanların, suyun toprakla karışması sebebiyle oluşan bir canlı türünden insan oluncaya kadarki süreçteki evrelerinin bu ayetlerde kastedildiğini iddia etmektedirler. (Ateş, 1978; Yakıt, 1998)

Ayet-i kerimeler şöyledir:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا

"Ne oluyor size de Allah'ın büyüklüğünü hesaba katmıyorsunuz? Oysa O sizi türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır." (Nuh, 13-14)

وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا

"Allah sizi yerden bitirip yetiştirmiştir." (Nuh, 17)

Bu iki ayet birbirini tamamlayıcı niteliktedir. İlk ayette Allah Teala insanlara yaratılışlarındaki evreleri hatırlatmaktadır. Yukarıdaki Âdem'in (a.s.) ve neslinin yaratılışındaki yaratılış evreleri burada dile getirilmektedir. Toprak ile ataları Âdem (a.s.) yaratılmış, onun nesli de embriyo, kan pıhtısı, bir çiğnem et, kemiklerin var edilmesi ve etin giydirilmesi ve nihayet tesviye edilerek güzel bir surete getirilmesi ile var edilmiştir. (Zemahşerî, 1407) Bu aşamaların hatırlatıldığı ayeti tamamen Kur'an'daki diğer ayetleri görmezden gelerek evrimle ilişkilendirmek ilmi etikle uyuşmamaktadır.

İkinci ayette ise Allah Teala'nın insanları bir bitki gibi öncesi olmaksızın, yani başka bir türden geçiş olmaksızın doğrudan topraktan var etmesi pekiştirilmektedir. Buna rağmen bu ayeti evrimle ilişkilendirmek insafsızlıktır. Ayetteki genelde bitkilerin bitirilmesi için kullanılan *enbete* fiili Hz. Meryem'in güzel bir şekilde yetiştirildiğini ifade eden ayette de (Âl-i İmrân, 37) geçmektedir. Bir çiçeği insan nasıl özenle yetiştirip büyütürse Allah da Hz. Meryem'i gözetimi altında güzel bir şekilde yetiştirmiştir. Ayette Allah Teala insanların atası Âdem'i (a.s.) topraktan, öncesi olmaksızın yarattığını belirtmekte, ilk yaratılışa dikkat çekilerek yeniden dirilişin makul ve kolay olduğu gösterilmektedir. (İbn Âşûr, 1984) Nitekim bir sonraki ayette de (Nuh, 18) bu ifade edilmektedir.

İnsanın yaratılışıyla ilgili bu başlık altında zikredilen ayetler birlikte değerlendirildiğinde Âdem'in (a.s.) topraktan doğrudan yaratıldığı, ana-babasız var edildiği, Âdem'in (a.s.) ilk insan ve beşer olduğu, onun neslinin ana karnındaki yaratılış evreleriyle yaratıldığı açık ve seçik bir şekilde anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki başlıkta ise Kur'an'ın insanları tek bir candan var ettiğini ifade eden ayetlerin tahlili yapılacak ve evrimci yaklaşımın bu tür ayetleri manüple etme çabaları, zorlama ve bilgisizce yaptıkları yorumları gösterilecektir.

1.2. KUR'AN'A GÖRE İNSAN NASIL YARATILMIŞTIR?

Allah Teala hitap ettiği insanların durumunu dikkate alır ve ona göre hitap eder. Her peygamberi gönderdiği toplumun içerisinden seçmesi, onların diliyle ilahi hitabı onlara sunması (İbrahim, 4) bunun göstergelerindendir. Yine hitap ettiği toplumun sorunlarını öncelikli ele alması, o toplumun görüp aşina olduğu örneklerde bulunması da buna delildir. Deveye işaret edilmesi (Ğâşiye, 17), köle ve efendi ilişkisinin örneklendirilmesi (Nahl, 75-76) vb. durumlar bunun örneklerdir. Dolayısıyla Allah Teala hitap ettiği toplumun zaman ve zeminini dikkate alarak ilahi vahyi inzal etmektedir. Ancak bu, onların durumunu gözettiği için yanlış da olsa bir bilgi aktarımı ya da bir sözün söylenmesini asla doğurmaz, doğurmamıştır da. Bir başka deyişle, Arap toplumu Âdem'den (a.s.) yaratıldıklarına inandıkları için Allah onlara Âdem'den (a.s.) yaratıldıklarını söylememiştir. Ya da onlar göklerin yedi kat olduğunu duydukları için onlara böyle bir bilgi sadece onlar böyle bildiği için aktarılmamıştır. Böyle bir davranışı biz insanlar bile kendimize yakıştırmazken nasıl olur da Allah'a yakıştırabiliriz. Muhatabımızı eğitmek ve düzeltmek istediğimizde onun yanlış inanışlarını ve bilgilerini doğruymuş gibi kullanır mıyız? Maalesef kimi düşünürler Kur'an'daki Âdem (a.s.) kıssasını ve insanların ondan ve eşinden yaratılıp çoğaldığını ifade eden ayetleri tevil etmekte zorlanınca bu gibi insafla bağdaşmayan yorumlara gitmişlerdir. (Öztürk, 2015)

Bu başlıkta biz, Allah Teala'nın insanı nasıl yarattığına dair söylemiş olduğu ayetleri zikredip yorumlayacağız. Bu ayetlerin evrimi savunan Müslüman düşünürler tarafından nasıl çarpıtılmaya çalışıldığına da işaret edeceğiz.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının.

Bu ayet-i kerimede Allah Teala insanlara seslenerek kendilerini bir tek nefisten yarattığını, ondan da eşini yarattığını ve bu ikisinden erkek ve bayan olarak insan neslini çoğalttığını açık ve seçik ifade etmektedir. Bu ayette ifade edilen *nefs-i vâhide* ile Âdem (a.s.) kastedilmiştir. İlk müfessirlerden günümüze kadar -modern çağdaki birkaç istisnayı saymazsak- bu ibareyi başka şekilde yorumlayan olmamıştır. (Ateş, 2016) Buna rağmen bu ibareyi "öz, maya, hücresel bir yapı" olarak yorumlamaya çalışanlar olmuştur. Burada *nefs-i vâhide* ibaresiyle herhangi bir insan değil; erkeklik ve dişiliği olmayan hücresel bir yapı olduğu ileri sürülmüştür. Bunu desteklemek için de hem hitabın tüm insanlara olduğu hem de *nefs-i vâhide* ibaresinin nekra, yani belirsiz formda geldiği söylenmiştir. (Okuyan, https://www.youtube.com/watch?v=EejTp-HEyy_A (erişim: 11. 07. 2015; Taslaman, 2016) Hâlbuki "Ey insanlar!" hitabının yaratılışla ilgili bir konuda ilk insanı kapsamaması aklın gereğidir. Hitabın içerisine giren birinden tüm insanları yaratmışsa elbette o ilk kişi "tek bir nefis" ibaresiyle kastedilen olacaktır. Kaldı ki ayetin devamı zaten eşinin de bu nefisten yaratıldığını söylemekte ve diğer insanların bu ikisinden çoğaltıldığını açıkça ifade etmektedir. İbarenin nekra gelmesi, yaratılışın kaynağının belirsizliğinden değil, tek bir adetten olduğunu ifade içindir. Burada belirli olarak bu ifadenin getirilmesi anlatılmak istenen mana gereği yanlış olurdu. Kaldı ki her nekra belirsizlik için değil, *taklîl, ta'zîm* gibi farklı anlamlara da gelmektedir. Yâsîn suresinde geçen *selâm*^{un} *kavl*^{en} *min rabb*^{in} *rahîm*^{in} ifadesinde (Yâsîn, 36) bilinmeyen bir rabden mi bahsedilmektedir? Hâşâ! Bu gibi basit Arapça kullanımları bilmeden sadece sonuç odaklı evrimi ispatlama çabası kişiyi yarı yolda bırakacak bir hevestir.

Bu ayeti Âdem'in (a.s.) dışındaki bir anlamla yorumlama çabasını gerektiren bir diğer argüman ise insanların tek bir aileden yaratılması durumunda ensest ilişkinin ortaya çıkacak olmasıdır. Kardeş evliliğiyle insanların çoğaltılması günümüz şartlarıyla değerlendirilmekte ve o dönemde de böyle bir

çoğalmanın gayrı ahlaki olduğu düşünülmektedir. Allah Teala'nın açık bir şekilde insanları tek bir nefisten yarattığını söylemesi karşısında tutunacak tavır bu olmamalıdır. Tek bir kişi ve ondan yaratılan eşinden insanların çoğalması ancak böyle mümkün olmuşsa o dönem yargısında belli bir süreye kadar bu serbest bırakılmıştır. Nitekim dönemden döneme göre haram ve helaller değişebilmektedir. Hz. İsa'nın "Size haram kılınan bazı şeyleri helal etmek için geldim" sözü de (Âl-i İmrân, 50) bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Kur'an'da insanın nasıl yaratıldığına dair diğer ayetler ise şunlardır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır." (Hucurât, 13)

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا

"Ey Âdemoğulları! Şeytan, anne babanızı ayıp yerlerini birbirine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın." (Aʿrâf, 27)

يَا بَنِي آدَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنِ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Ey Âdemoğulları! İçinizden ayetlerimi size anlatacak peygamberler gelir de (onları dinleyerek) kim kötülükten sakınıp kendini ıslah ederse, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." (Aʿrâf, 36)

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنِ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

"Ey Âdemoğulları! Size "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık bir düşmandır; bana kulluk edin, doğru yol budur" dememiş miydim?" (Yâsîn, 60-61)

İnsanların bir erkek ve dişiden yaratıldığını dile getiren Hucurât sûresindeki ayetler, insanların birbirine üstünlük yarışına girmemelerini, soy ve nesebin bu anlamda para etmediğini bildirmektedir. Sonuç olarak tüm insanların tek bir erkek ve dişiden yaratıldığı, sonradan halklara ve kabilelere bölündüğü söylenmekte ve bunun hikmeti olarak da bu farklılaşan halk ve kabilelerin tanış olması zikredilmektedir. Yine Allah katındaki üstünlüğün O'ndan en çok sakınmakla olacağı haber verilmek suretiyle o dönemin toplumundaki asabiyet hastalığı yıkılmaya çalışılmaktadır.

Hucurât sûresindeki ayetlerden sonra zikredilen ayetlerde "Ey Âdem oğulları!" ifadeleri yer alır. Bu ifadelerin nesepsel bir ifade olmadığı, İbrahim peygamber için de Müslümanlara "babanız İbrahim'in dinine uyun" denildiği, İbrahim'in (a.s.) ise tüm Müslümanların atası olmadığının aşikâr olduğu söylenmekte ve böylece "Ey Âdem (a.s.) oğulları" ifadelerinin de böyle değerlendirilmesi gerektiği, bunlarla onların yolundan gidenlerin kastedildiği iddia edilmektedir. (Taslaman, 2016) Hâlbuki "Ey Âdem'in oğulları" ifadesi tüm insanlara yöneltilmiş bir hitaptır. "Anne-babanızı cennetten çıkarttığı gibi" denilmesi ve Kur'an'da cennetten çıkartılan ilk insanın Âdem (a.s.) olduğu bilinmesine rağmen bu ifadeyi biyolojik, nesepsel bir ifade görmemek hatada ısrardır. Yine "size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınızı size uyarak elçiler geldiğinde" denilen ayette de açıkça tüm insanlara seslenilmektedir. Yine kıyamette tüm insanların toplandığı bir günde Allah'ın bu ifadeyle seslenmesi tüm insanların onun çocukları olduğunu sarahaten anlatır. İbrahim peygamber için Allah'ın "babanız" ifadesini kullanması sadece Hac sûresinin 78'inci ayetinde geçmekte ve bununla Arap toplumunun atası olarak kabul edilen ve o dönemdeki tüm kafir-müslüman herkesin kabul ettiği bir gerçeği ifade içindir. Mekke toplumunun atası İbrahim'dir (a.s.) ve bu gerçeğe işaret edilerek hak yoldan sapanlar atalarının dinine davet edilmektedir. Bu ifadeyle gerçek anlamda nesepsel bir bağ kastedilmektedir. O toplumdan sonra gelen Müslümanların nesep bakımından atası olmasa da o dönemdekiler için bu hakikatin varlığı böylece gösterilmiştir. Allah Resulünün (s.a.v.) atası, onun ümmetinin de bir nevi atası kabul edilir. Bu lokal

olan durum ile ve bağlamı göz önüne alarak Âdem (a.s.) ile ilgili ifade edilen atalık vasfını kıyaslamak yanlıştır.

SONUÇ

Evrim ile insanların yaratıldığını savunmak ile bunu Kur'an'dan ispat etmeye kalkmanın aynı kategoride değerlendirilmemesi gerektiğine inanıyoruz. Zira ilki bilimsel bir çaba, diğeri ise ön kabullerin Kur'an'a söyletilme çabasıdır. Araştırmamızda görüldüğü üzere Kur'an'a evrimi söyletmek isteyenler ayetleri bağlamlarından bağımsız değerlendirmeye çalışmış, hiç olmadık manaları o dönemin Arapça kalıplarına sığdırmaya çalışmışlardır. Başta Âdem (a.s.) ve İsa'nın (a.s.) yaratılış olarak benzetilmeleri bu noktada kilit bir niteliğe sahiptir. Bu bile tek başına Âdem'in (a.s.) annesiz ve babasız, topraktan yaratıldığını ispatlamaya kafidir. İnsanların anne karnındaki yaratılış evrelerinin ilk insanın yaratılışıyla birlikte zikredilmesi, tüm insanlık türünün nasıl meydana geldiğini toplu bir şekilde sunma amacı gütmektedir. Beşer ve insan ayırımı da temelsiz bir iddiadır. Zira ilk insanın yaratılışında hem insan hem de beşer ifadeleri geçmekte ve bunlar kendisine secde edilmesi emredilen Âdem (a.s.) için kullanılmaktadır. Son olarak, insanların tek bir nefisten yaratılıp çoğaltıldığı ifade edilen ayetlerle "Ey Âdem oğulları!" ifadeleri tüm insanlığın Âdem (a.s.) ve eşinden var edildiğini şüpheye mahal bırakmayacak derecede kanıtlamaya yeterlidir. Teori düzeyinde olan ve bu teoriyi ortaya ilk atanların bile kendi teorilerine mutlak doğru olarak bakmadığı bir düzlemde Müslüman düşünürlerin ezilmişlik hisleriyle ve Allah'ın mutlak doğru olan kelamına güvenmeden bu gibi zorlama ve bilgisizce tevillere gitmesi gerçekten çok can sıkıcı bir hal almıştır. Kur'an, dileyenin ona dilediği şeyleri söylettirebileceği bir kitap değildir. İndiği zaman, zemin ve muhatapları olan ve sözleri sarih ve beliğ olan bu kitabı en azından Müslümanların kendi fikri ve düşünsel çıkarımlarına alet etmemeleri gerekir.

KAYNAKÇA

1. Ateş, AE. Kur'an'da İnsanların Yaratılışı Meselesi. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 2016; 30; 353-369.
2. Ateş, S. Kur'an-ı Kerim'e Göre Evrim Teorisi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1978; 20; 127-146.
3. Câhız, Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinânî. el-Hayevân. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ʿİlmiyye; 1424.
4. er-Resâil. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî; 1384/1964.
5. İbn Âşûr, Tâhir b. Muhammed. et-Tahrîr ve't-Tenvîr. Tunus: ed-Dâru't-Tûnusiyye; 1984.
6. İslamoğlu M. https://www.youtube.com/watch?v=Iu-VhQdgmzY; Erişim Tarihi: 21.10.2018.
7. Okuyan, M. https://www.youtube.com/watch?v=EejTp-HEyy_A. Erişim: 11. 07. 2015.
8. Öztürk, M. Kur'an ve Yaratılış. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi Yayınları; 2015.
9. Serahsî, Muhammed b. Ahmed. Usûlü's-Serahsî. Beyrut: Dâru'l-Maʿrife; t.y.
10. Taberî, Ebû Caʿfer Muhammed b. Cerîr. Câmiʿu'l-Beyân ʿan Te'vîli Âyi'l-Kur'ân. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle; 1420/2000.
11. Taslaman, C. Evrim Teorisi: Felsefi ve Teolojik Bir Değerlendirme. Bilim Tarihi ve Felsefesi Sempozyumu. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları; 2016.
12. Yakıt, İ. Darwin'den Önce İslam Düşünürlerinde Evrimle İlgili Fikirler. Felsefe Arkivi. 1984; 24; 101-120.
13. Kur'an'da İnsanın Yaratılışı ve Evrimi. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1998; 5; 1-16.
14. Zemahşerî, Ebu'l-Kāsım Mahmûd b. Ömer. el-Keşşâf ʿan Hakāikı Gavâmidı't-Tenzîl ve ʿUyûni'l-Ekāvîli fî Vucûhi't-Te'vîl. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-ʿArabî; 1407.

THREE-STAGE CREATION OF ADAM IN THE SAFE LOAD

(Karar-ı Mekin) (قرار مكين)

Dr. Bahri TAYRAN
b.tayran@gmail.com

Abstract

As seen in the expression of ‘’the Lord (God) created the man from the dust of ground and breathed into his nostrils the breath of life and the man became the living spirit’’ (Genesis [2:7]) in the Genesis Section of Torah, it is understood that the man was created as a type of miracle by bringing him into existence from his statute.

The creation examples similar to the creation of Adam expressed in Torah are considered as a miracle in Quran; the prophet Salih took out a camel from the rock, the bird which were slaughtered by the prophet Ibrahim, came back into life and whenthe Lord Jesus commanded the figures of bird made from clay to ‘’Fly by God’s permission’’, the bird flew.

However, Adam who was the first man, was not created in this way. As a matter of fact, his creation from these starting raw materials has not revealed the intermediate and advanced stages yet when the terms of ‘’clay’’ and ‘’clay like cooked on the fire’’ are taken in consideration as well as that the creation of Adam from ground or clayis widely spoken out by every section of society in the world of Islam. When we center on the subject, we clearly see that the creation of Adam has two biological dimensions and one mental dimension, pursuant to following surahs: ‘’When your Lord said to the angels: Verily I am creating a human being from clay.So when I have proportioned him and breathed into him of My [created] soul, then fall down to him in prostration." (Surah Sad [38:71-72]).

It is understood from these two verses that he stated the creation of something from the dust of ground or clay so asthis man was fashioned and he was ensouled at the end of this fashioning. The creation of Adam has not been enlightened enough since the first-stage creation staring from this ground was remained implicit by the glossators. Here, this is the real point to be emphasized. Pursuant to the section of ‘’he created him from the ground’’ given in the verse of ‘’ Indeed, the example of Jesus to Allah is like that of Adam. He created Him from dust; then He said to him, "Be," and he was.’’ (Ali Imran [3:59]), we conclude that this was not the finished, completed and terminated state of Adam from ground but it was only the end of first-stage creation. The instruction of God to ‘’Be’’ was given to that. We understand how the first-stage creation was important based on the five denotations in Quran. These are as follows: Mud (hame-in mesnun) ((**حمإٍ مسنون**, Ancestry **سلالة**)), Sticky Clay (tin lazib) (**طين لازب**) , Water (el-Ma) (**الماء**) and Nefs-i Vahid(**نفس واحدة**) . We attribute a joint meaning to them as ‘’adem-i zigot’’ which refers to being created from a single cell known as ‘’zygote’’.

The first man ‘’prophet Adam’’ was not created on the ground in an exposed terrain or in a muddy swamp but he was created in very special environmentcalled safe load which fulfillsall functions of uterus such as the seeds of plants and eggs of animals as well as the embryos inside them and which is referred to as ‘’Karar-ı Mekin’’ in the Quran.

First stage: From the elements to the mud (hame-i mesnun) cell of first human equivalent to zygote.

Second stage: Multi-cellular embryonal period corresponding to gradation.

Third stage: The creation of first man Adam was completed by harmonizing the body and spirit which was breathed following the fashioning.

Key Words: Adam, Create, Safe load, Fashioned, Spirit

ÂDEM'İN KARAR-I MEKİN'DE (قرار مكين) ÜÇ KADEMELİ YARATILIŞI

Dr. Bahri TAYRAN

Özet

Tevrat'ın Tekvin bölümünde "Rab Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu" (Tekvin 2/7) cümlesinde görüldüğü gibi topraktan, insan heykeline hayat verilerek mucize türü yaratıldığı anlaşılmaktadır.

Tevrat'taki Âdem'in yaratılışına benzer yaratma örnekleri Kur'an'da, Salih peygamberin kayadan deve çıkarması, Hz. İbrahim'in kestiği kuşların etlerinden tekrar yaratılmaları ve Hz. İsa'nın çamurdan yaptığı kuş şekline, "Allah'ın izniyle uç" deyince uçması, birer mucize olarak görülmektedir. Ancak, ilk insan olan Âdem böyle yaratılmamıştır. Şurası bir gerçek ki İslam aleminde Âdem'in topraktan veya çamurdan yaratılışı, halkın her kesiminde yaygınca kullanılması yanında, daha az bilinen "salsal" ve "ateşte pişmiş gibi salsal" terimleri de dikkate alındığında, bu başlangıç hammaddelerinden onun yaratılışının ara ve ileri aşamaları henüz ortaya konamamıştır. İşte bu konuya odaklandığımızda, Âdem'in yaratılışının iki biyolojik ve bir de ruhsal boyutu olduğunu şu ayetlerde açıkça görmekteyiz:"Rabbin meleklere Ben çamurdan bir beşer halketmekteyim. Onu tesviye edip ruhumdan üflediğim zaman secdeye kapanın" (Sad 38/71-72) diye bildirmektedir.

Bu iki ayetten anlaşılıyor ki topraktan veya çamurdan bir şeyin yaratıldığı bildirilmiş ki o tesviye edilmiş ve tesviye sonunda ona ruh verilmiştir. Bu topraktan başlanan birinci kademe yaratma, müfessirlerce kapalı kaldığından, Âdem'in yaratılışı yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. İşte esas, üzerinde durulması gereken nokta burasıdır. Nitekim "İsa meseli Allah'ın yanında Âdem meseli gibidir. Onu (Âdem'i) topraktan yarattı, sonra ona ol dedi, oluverir" (Ali İmran 3/59) ayetindeki "onu topraktan yarattı" kesiti Âdem'in topraktan yaratılışının bitmiş, tamamlanmış, son bulmuş durumu değil, sadece birinci kademe yaratılışın sonu olduğu tespitini yapmaktayız. İşte Allah'ın "ol" emri buna verilmiştir.

Bu birinci kademe yaratılışının ne kadar önemli olduğunu Kur'an'da beş farklı isimlendirilmeden anlıyoruz. Bunlar Hame-i mesnun ((**حماٍ مسنون**, Sülale **سلالة**)), Tin lazib(**طين لازب**) , el-Ma (**الماء**) ve Nefs-i vahid'dir (**نفس واحدة**) . Bu terimlerin hepsinin farklı mesajları olmakla beraber ortak anlamlarını "ademi zigot" olarak veriyoruz.

İlk insan Hz. Âdem, açık bir arazideki toprakta veya çamur halindeki bir bataklıkta değil Kur'an'daki adı "karar-ı mekin" olan bitkilerin tohumları ve hayvanların yumurtaları ile içindeki embriyoları gibi rahim fonksiyonlarını karşılayan çok özel bir ortamda üç kademede yaratılmıştır:

Birinci kademe: Elementlerden ilk insanın zigota eş değer Hame-i mesnun hücresine,

İkinci kademe: Tesviye edilmenin karşılığı olan çok hücreli embriyonal döneme,

Üçüncü kademe: Tesviye sonu üflenen ruhla canlı ceset ve ruh birlikteliği gerçekleşerek ilk insan Âdem'in yaratılışı tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âdem, Yaratılış, Karar-ı mekin, Tesviye etme, Ruh.

1. ÇAMURDAN İLK İNSANA

Kur'an'da mucize türü yaratma örneklerinde Salih (asm.) kayadan çıkan deve mucizesi (A'raf 7/73) , Hz. İbrahim'in kendi eliyle kestiği kuşların ölü parçalarının birer dağın tepesine koyarak çağırmasıyla beraber yaratılarak yanına gelmeleri mucizesi (Bakara 2/ 260) ve Hz. İsa'nın çamuru kuş şekline getirerek Allah'ın izniyle "uç" demekle yaratılması mucizesini görmekteyiz (Maide 5/110). İşte ilk insan Hz. Âdem bu mucize örneklerinde görüldüğü gibi yaratılmamıştır.

1.1. İLK İNSANIN ÂDEM İSMİYLE YARATILIŞINI BİLDİREN AYETLER

1- Âdem ismi Kur'an'da 25 kere geçmektedir; (Abdulbaki, Mucemu'l Müfehres 2009) bunlardan üç tanesinde yaratılışıyla ilgili bilgi verilmektedir.

Birinci ayet: "Allah İblise,Âdem'e (7/12) neden secde etmediğini soruyor" Emrettiğim halde secde etmene mani ne oldu?" (İblis) "Ben dedi ondan daha hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan (tin) yarattın" (Araf 7/11).

İkinci Ayet: Allah Hz. Muhammed'e şöyle bildirmektedir:*"Yine unutma ki bir vakit meleklere Âdem için secde edin demiştik, derhal secde ettiler. Lakin iblis hariç. O, ben çamurdan (tin) yarattığın kimseye secde mi ederim?" dedi (İsra suresi 17/61)*

Üçüncü Ayet: Allah Hz. İsa ile Hz. Âdem'i kıyaslayarak özellikle yaratılışı yanında başka özellikleri de dikkate veren bir ayette şöyle bildirmektedir:

"Doğrusu Allah indinde İsa meseli Âdem meseli gibidir. Onu (Âdem'i) topraktan halketti, sonra ona ol dedi, oluverir" (Al-i İmran 3/59).

Bu ayette babasız olarak sadece annesi Hz. Meryem'den yaratılan ve bir erkek olan Hz. İsa hakkındaki tartışmalara Allah son noktayı koyar. Ne anne ve ne de baba olmadan Âdem'in yaratılışıyla bir kıyas yapar ve Âdem'in yaratılışının İsa'ya göre daha zor olduğunu dikkatlere verir. Sonrada ilk erkek insan olarak Âdem'in yaratılışında iki yaratma kademesi zikredilir:

Birincisi topraktan bir şeyin yaratıldığıdır ki ayette "onu topraktan halketti" diye bildirilmiştir. Burada Âdem topraktan yaratılan bir kilometretaşı ile temsil edilmektedir.

İkinci kademe ise "sonra ona ol dedi" (3/59) ayet kesitinden "ol" emrine muhatap olacak birinci kademe sonudur. Allah'ın "ol" emrine muhatap olan ve topraktan yaratılan şeyin ne olduğunu gelecek ayetlerde göreceğiz. Biz burada son sözü Müfessir Hamdi Yazır'dan alacağız. O bu ayetin yorumunda diyor ki "Hilkati insaniye iki neşet üzerine tertip olunmuş ve "kün" emri ikincide verilmiştir. (Yazır, Hamdi. Hak Dini Kuran Dili 2.Cilt / 1119)

1.2. İLK İNSAN ÂDEM'İ BEŞER İSMİYLE BİLDİREN YARATILIŞ AYETLERİ

Kur'an'da "beşer" ismi 47 kere geçmekte (Abdulbaki, Mucemu'l Müfehres 2009) ve bunlardan 4 tanesi Âdem'in yaratılışıyla ilgili olup Âdem değil de "beşer" kelimesi ile bildirilmiştir.

Birinci ayet: "Allah İblise,Âdem'e (7/11) neden secde etmediğini soruyor" Emrettiğim halde secde etmene mani ne oldu?" (İblis) "Ben dedi ondan daha hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan (tin) yarattın" (Araf 7/11).

İkinci ayet: "Düşün o vakti ki Rabbin meleklere Ben demişti salsaldan Hame-i mesnundan bir beşer yaratmaktayım (Hicr suresi 15/28). Buradaki yaratılacak beşer Âdem'dir.

Üçüncü ayet: (İblis) Benim dedi "bir salsaldan, hame-i mesnundan yarattığın beşere secde etmem mümkün değil (15/33). İblis salsal ve hamei mesnunun ne olduğunu biliyordu ki açıklayıcı bilgi istememiştir.

Dördüncü ayet: "Rabbim meleklere şöyle dediği vakit; haberiniz olsun, ben bir çamurdan bir beşer yaratmaktayım (Sad suresi 38/71).

Beşinci ayet:"(İblis) dedi ki: Ben ondan daha hayırlıyım; beni bir ateşten yarattın, onu (beşer) ise bir çamurdan yarattın" (Sad suresi 38/76).

İlk insan Adem'in "beşer" olarak yaratılışını bildiren bu 4 ayetin ikisinde çamurdan yaratıldığı bildirilirken diğer iki ayette aynı "beşerin" yaratılışında iki yeni terim kullanıldığını tespit ediyoruz. Bunlar "salsal" ve "hamei mesnun"dur (Hicr 15/28,33)

1.3. ÂDEM'İ İNSAN İSMİYLE BİLDİREN YARATILIŞ AYETLERİ

2- İnsan kelimesi Kur'an'da 65 kere geçerken (Abdulbaki, Mucemu'l Müfehres 2009)

20 kadarı yaratılışla ilgili olarak ilk insan Âdem ve neslini de kapsamaktadır. Hz. Âdem için aşağıdaki ayetleri verebiliriz.

Birinci Ayet: "Ve bedee halkel insan min tin"(Secde 32/7) (O ki (Allah) yarattığı her şeyi güzel yarattı ve insanı ilk defa çamurdan yarattı). Tefsirlerde ayetin son kısmı "insanı yaratmaya çamurdan başladı" şeklinde çok yaygınca kullanılmaktadır. Tercümesini verdiğimiz "insanı ilk defa çamurdan yarattı" Kur'an Yolu Tefsirinde de (Karaman,H. Kuran Yolu 4.Cilt 348) verilmiştir ve biz onu tercih ediyoruz.

İkinci Ayet: "Ve lekad halaknel insane min sülaletin min tin"(Mu'minun 23/12) (İnsanı çamurdan bir sülaleden yarattı)

Bu ayetteki insanın Âdem olup olmadığı çok önceleri sahabe dönemlerinde tartışılmıştır. Özellikle İbn Abbas ve ilk dönem müfessirler bu ayette yaratılan insanın Âdem olduğunu ifade etmişlerdir.(Razi, F.Tefsiri Kebir 16.Cilt 398) Ancak ne var ki, Kur'an tefsirlerinde bu ayetin devamındaki 23/13, 14 ayetleri Âdem için değerlendirmek yerine nesli için değerlendirilmiştir. (Razi, F.Tefsiri Kebir 16.Cilt 399-400).

Burada iki kademeli biyolojik yaratılış kuralı uygulandığında 23/12, 13 ve 14. Ayetlerdeki insan direk olarak Hz. Âdem olup dolaylı olarak onun nesli olan biz insanları da düşünebiliriz. Çünkü Âdem'in iki kademeli biyolojik yaratılış boyutu ile neslinin yaratılışı arasında ciddi paralellikler vardır.

Üçüncü Ayet: "Haleke'l- insane min salsalın kel fehhar" (Rahman 55/14) (İnsanı fehhar gibi bir salsaldan yarattık).

Salsal ve Fehhar: Toprak ve çamurun yanında "salsal" ın daha farklı bir anlamı olmalıdır. Tefsirlerde çok yaygın olarak kullanılan "vurunca ses veren kuru çamur" anlamının nasıl ortaya konduğunu Ragıp el İsfehani'nin Müfredat'ından inceledik. Orada "salsalın asıl anlamının kuru bir şeyden çıkan sesin yankılanması" olarak ifade edilir (İsfehani,R. Müfredat, s-l-l maddesi). Buradan hareketle salsalın ses veren kuru çamur olduğu sonucuna varılmıştır.

Yine Müfredatta "salsal"ın ikinci bir anlamı verilmekte ve "*kokuşan et* anlamındaki *sallel lahm* tabirinden hareketle *kokuşan çamur* anlamına ulaşılmıştır" şeklinde belirtilmektedir. (s-l-l maddesi)

Ses verecek kadar "kuru çamur" ile "kokuşan çamur" anlamları birbirinden farklı olduğundan bu anlamlardan birinin tercih edilmesi gerekir. Bize göre "kokuşan et" tabirinin daha uygun bir kullanım olacağını belirtmek isteriz. Böylece çamuru teşkil eden minerallerden 30 kadarının seçilmesi ve bunlardan sindirilebilecek besleyici organik gıdaların sentezine geçmiş oluruz. "Kokuşan et" anlamında besleyici gıdaların protein, yağ ve çeşitli mineraller ve su gibi daha pek çok diğer inorganik moleküllerin tamamını düşünebiliriz. Tıpkı bir tohum ve yumurtadaki besin maddelerinin embriyo için vazgeçilmez önemi neyse, kararı mekin içinde "salsal" olarak ifade edilen "kokuşan etten" ilk insan embriyosunu besleyecek gerekli çeşitlilikte ve yeterli miktarda gıda maddelerini anlamaktayız.

Kararı mekin deki "karar", k-r-r (قرر) kökünden gelmekte ve bu kökten bir de "müstekarr" türetilmektedir. Müstekarr hem mekân itibariyle karar kılınan yer ve hem de zaman itibariyle belli bir sureyi ifade eder.(Ateş,S.Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri 7.Cilt 347) Yumurtanın ve tohumun içindeki embriyo için yumurta ve tohum müstekarr demektir. Allah bize bütün canlıların beslenmelerini sağlayacak gerekli çeşitlilikte ve yeterli miktarda garanti ettiğini bildirirken kararlı, durağan anlamındaki müstekarr ile hareketli hale ulaşan hayvan yavruları ve erginleri için emaneten bulundukları yaşam ortamlarını da müstevda olarak bildirmektedir. (Tayran,B. Dabbetülarz ve Negaf, 2015; 124-126)

Şimdi büyük sonuça gelelim: Allah, gıda ile canlı ilişkisini iki farklı ortamda şöyle bildiriyor:Arzda hiçbir canlı (dabbe) yoktur ki rızkı Allah'a ait olmasın. O, onun müstekar (kararlı, durağan) ve müstevdaini (hareketli, emaneten bulunma) bilir. Hepsi kitabı mübindedir (Hud 11/6).

Büyük sonuç! Kararı mekindeki "karar", aynı zamanda kararlılık, durağanlık anlamını verdiği için müstekarr da demek oluyor. O halde kararı mekinde ilk insanın embriyosunun besleneceği tüm gıdalar vardır ve salsal, "kokuşan et" anlamıyla bu gıdaları ifade etmektedir.

Salsaldan ilk insan yaratıldığına göre gerekli ve yeterli bütün ihtiyaçları karşılayabilecek bir organik hammadde anlamını taşırken ikinci bir kaynak olarak da hamei mesnun denen ilk insan hücresinin hammaddelerine de kaynak olmuştur. Onun için ayette "Düşün o vakti ki Rabbin meleklere Ben demişti, salsaldan, hamei mesnundan bir beşer yaratacağım" diye bildirilmiştir. (Hicr 15/28).

Buraya kadar salsala yeni bir yorum getirdik. Konunun tamamlanması için ise Rahman suresinde geçen "Halekel insane min salsalin kel fehhar" (Rahman 55/14) "O (Allah) insanı fehhar gibi bir salsaldan yarattı" ayetine yer vermemiz gerekmektedir. Kur'an tercüme ve tefsirlerinde "fehhar" ateşte pişmiş kiremit, çanak, çömlek anlamıyla verilmektedir. Fahrettin Razı bu anlamı kabul etmekle beraber, "iftihar eden" anlamındaki "fahir" kelimesinin mübalağalı hali olan "fehhar" ise "çok iftihar eden" anlamına geldiğine yer verir (Razı,F. Tefsiri Kebir 21.Cilt / 87). İşte biz de bunun üzerine duracağız:
"Min salsalin kel fehhar", "çok iftihar eder gibi salsal" anlamını nasıl açıklayabiliriz? Yukarıda sadece salsalın anlam genişliği ve derinliğini verirken, hem kokuşan et anlamıyla organik gıda maddelerini ifade ettiğini hem de hamei mesnun denen ilk insanın zigot seviyesindeki hücresine de hammadde sunduğu üzerinde durmuştuk. Bunlara ilave olarak çok iftihar eden salsal olunca hangi mesajlar verilmektedir? Bunları üç noktada toplayacağız.

1. Toprak ve çamurdaki elementlerden Âdem'in vücuduna geçecek olanların seçilmesi, bunlardan sentezler yapılarak yeni terkiplerin çeşitlilik ve miktar bakımından yapılmasında bu yapılanmaya katılamayanlara göreiftihar edecek bir üstünlük kazanmıştır.
2. Salsaldan hamei mesnun hücresi yaratılmıştır. Bu ilk insan olan Âdem'e ait hücre, bütün insanlara köken olmak gibi muhteşem bir nitelikler yazılımına, kapasitesine, aktivitesine ve donanımına sahiptir. O halde salsal iftihar edecek bir katma değer kazanmıştır.
3. Salsal besleyici gıda maddelerine ve ilk insan hücresine köken olunca iki büyük iftihar vesilesi kazanmıştır. İkisi de Kur'an'dandır. Birincisi Hz. Âdem'in birinci kademe yaratılışının sonu olan kararı mekindeki hamei mesnun (Âdemi zigot) hücresine Allah "Ol!" emrini vermiştir (Âli İmran 3/59). İkincisi ise, Allah meleklere "Ben çamurdan bir beşer yaratmaktayım" (Sâd 38/71) "Onu tesviye edip ruhumdan üflediğim zaman secdeye kapanın" (Sâd 38/72) diye bildirilince melekler bu emre uyarken şeytanın uymamasından (38/74) sonra gelmektedir. Allah iblise: "O, Benim iki elimle (bi yedeyye) yarattığıma…" der (Sâd 38/75). İşte salsal elbette iftihar eden, çok iftihar eden olacaktır. Çünkü Allah yarattığı toprak maddelerinden salsal diye isimlendirdiği daha üst seviyeli insan hücresinin yaratılışını ondan, beslenmesini ondan, kararı mekinin içinikudret elini kullanarak ondan doldurdu,onun için salsal iftihar etmez mi?

Dördüncü Ayet:"Halekel insan" (Rahman 55/3) (Yarattı insanı)
Allah, insanı yarattığını bildiriyor. Peki neden? Demek ki insanın Allah tarafından yaratıldığını kabul etmeyecekler olacak. Hatta bir başka ayette: "Sizi biz yarattık, hala tasdik etmeyecek misiniz?" (Vakıa 56/57) diye bildirilmektedir. Demek ki insanın Allah tarafından yaratılışını kabul etmeyecek insanların ciddi oranlarda var olacağını Yüce Yaratan biliyor ve uyarıyor.

Beşinci Ayet:"Lekad haleke'l insane fi ahseni takvim" (Tin 95/4) (Biz insanı ahseni takvimde yarattık).
Yani tam kıvamında ve tam optimum değerlerdeki mükemmellikte insanın yaratıldığı bildirilmektedir.

Altıncı Ayet:"Ve hüvellezi haleke min el-mâi beşeren fecea'lehu neseben ve sıhren ve kane rabbüke kadıra" (Furkan 25/54) (O'dur ki sudan bir beşer yarattı da onu bir neseb (erkek çocuklar nesli) ve sıhr (kız çocukları nesli) kıldı. Rabbin herşeye kadir bulunuyor)
Bu ayetteki el-mâ; Kur'an'da 60 kadar geçen (Abdulbaki, Mucemu'l Müfehres 2009) "su", lügat anlamında ise de kavramsal olarak Âdem'in birinci kademe yaratılışının sonu olan hamei mesnun, çamurdan sülale gibi olup, hepsi Âdemi zigot anlamındadır.

2. İLK İNSAN ÂDEM KARARI MEKİNDE YARATILDI

Kararı mekin Kur'anda 2 kere geçerken (Müminun 23/13, Mürselat 77/21) Rahim daima çoğulu olan "erham" olarak 6 kere geçmektedir. (Âli İmran 3/6, Hacc 22/5, Râ'd 13/8, Lokman 31/34, Mü'min 40/64)
Kur'an tefsirlerinde kararı mekin "oturaklı karargah" (Yazır,H. 5.cilt, 3431), sağlam korunak (Karaman,H.Kur'anYolu IV./14) gibi açıklamalar ile sunulmaktadır. Bir de bunun karşılığının anne rahmi olduğu cömertçe ifade edilince "kararı mekin" teriminin Âdem için olan çok özel konumu ortadan kalkmış olmaktadır. Fonksiyonel benzerlikleri olsa da kararı mekin eşittir rahim değildir. Bunun esas nedeni Âdem'in yaratılışının iki kademeli biyolojik boyutunun oluşu ayrımının bilinmeyişinden kaynaklanmaktadır. Kararı mekin teriminin iki kelimesini önce lügat anlamlarıyla tanıyalım.

Karar'ın Anlamı: (Develioğlu,F. Osmanlıca-Türkçe Lugat, 1993, 489)

1. Durma 2. Rahat 3.Devamlılık 4.Ölçülülük 5.Neticeye Bağlama

Mekin'in Anlamı:

1. Bir dairede, bir mekânda oturanlara mekin denir.
2. Bir saraya çağrılan ve onure edilen insana mekin denir.
3. Çekirge ve kertenkele yumurtalarına da mekin denilmektedir. (Sarı,M.El-Mevarid 1984)

Çekirge ve kertenkele yumurtalarına mekin denmesi kararı mekinin de yumurta gibi düşünülmesine büyük imkan vermektedir.Kararı mekin deki itibarlı değerli varlık başlangıçta zigot denen döllenmiş yumurta hücresi sonrası bunun çoğalmasıyla başlayan embriyodur.Adem bir açık tarlada veya sulak bir arazide değil işte böyle özel bir isimlendirme ile bildirilen olan kararı mekin de yaratılmıştır. Bu yaratma sistemini bütün canlıların ilk atalarının yaratılışındaki temel kural olarak da düşünebiliriz. Sonuç olarak "tavuk mu yumurta dan yumurta mı tavuktan çıkmıştır" sorusunun cevabı da bulunmuş olmaktadır. İlk başlangıçlar da tohum ve yumurtalar yaratılışında önceliği almaktadır.Burada iki örnek vereceğiz ; Bugün biyolojiden öğreniyoruz ki (Demirsoy,Ali.Yaşamın Temel Kuralları/Omurgalılar,Cilt3/Kısım2 s.269) 1800 yıllarda nesilleri tüketilen fil kuşları 10 kg yumurta yumurtluyorlardı böylece 6,5-7 kg ağırlığında yavruların dünya ya gelmesini sağlıyorlardı.
İkinci örnek ise 26 metre boyunda dev bir dinozorun 50 cm çapındaki fosilleşmiş yumurtası ile temsil edilmektedir.(Jinghua and Xiaosi,F.1994). Böyle bir yumurta yaklaşık 65 kg ağırlığında ve 45 kg bir yavrunun dünya ya merhaba demesine imkan vermektedir.
Bu tespitler doğrultusunda ilk insanın tıpkı kuş yumurtaları, dinozor yumurtaları ve ağaçların tohumları gibi bir özel ortamda yaratıldığı sonuçuna varırız. Bunun adı Kur'an daki isimlendirmeyle "kararı mekindir".

2.1. İLK İNSANIN YARATILIŞININ ÜÇ KADEMESİ

Kur'anda çeşitli surelerde bazen tek ayet, bazen birbirini takip eden birkaç ayette ilk insanın yaratılışı bildirilmektedir. Şimdi Müminun suresinden üç ayette "insan" kelimesi üzerinden ilk insanın çamurdan başlayan birinci kademe yaratılışı olan çamurdan bir sülale olarak ilk insan hücresine ulaşılması, bunun Kararı mekinde nutfe yapılması (Müminun 23/13) yani çok hücreli embriyonal döneme geçmesi, üçüncü ayette ise tesviye dönemi (Müminun 23/14) zikredilmeden onun nutfe, alâka ve mudga ile isimlendirilmiş detayını görmekteyiz. Diğer detayları görmek için şimdi üç ayeti görelim:

2.1.1. وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (Müminun 23/12) Şüphesiz Biz insanı çamurdan bir sülaleden yarattık.

Bu ayetteki -"insan"ın Âdem olduğu İbn Abbas ile sahabeler döneminde verilmiştir. (Razı,F. Tefsiri Kebir 16.Cilt / 398). Hamei mesnun yerine bu ayette çamurdan bir sülâle isimlendirmesi geçmiştir. Sülâleye tefsirlerde çok yaygınca "çamurun özü" denmektedir. Böyle bir ifadeye dil müsaade etse de esas olan çamurun özü ifadesinin karşılığının ne olduğunun tespitidir.

"Sülâle" isim olup "bir şeyi bir şeyden çekip çıkarmak" anlamındaki "sell" fiilinden türetilmiştir. Buna verilen örnekler "kılıcı kınından çekmek" gibi fiziksel bir ayırımı sağlarken, "çocuğun babanın sülâlesi "sellul veledi" (İsfehani,R. Müfredat s-l-l maddesi) olmasıyla da nesil veren hücrelerin baba vücudundan çıkarılmasına götürür. Buna üreme biyolojisinde Gametogenez denmektedir. Erkek için spermatogenez (spermin yaratılışı, oluşumu), dişiler için oogenez (yumurta hücresinin yaratılışı, oluşumu) denmektedir.

Bu durumda "çamurdan bir sülâle"den yaratılan insanın birinci kademesinin sonu olan zigot seviyesine karşılık geldiğini ifade ediyoruz. Çünkü kararı mekinde nutfe yapılan bu sülâledir.

2.1.2. ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَكِينٍ (Müminun 23/13) Sonra onu kararı mekinde nutfe yaptık.

Bu ayetteki "onu" işaret zamiri olarak ve Arapça dilbilgisi kuralı olarak birinci ayetteki "insana" bakmaktadır. Ancak o insan henüz varlık sahnesinde çamurdan bir sülâle olarak yaratılmış ve yaratılışı devam ettiğinden, kararı mekinde nutfe olan çamurdan yaratılan sülâledir.

Nutfe biz insanların anne rahminde geçirdiğimiz embriyonal sürecin başlangıç aşamasıdır. Bu aşama artık tek hücreden ibaret olan zigotun çok hücreli döneme geçişidir. Âdem tesviye edildiği gibi bizim anne rahmindeki nutfe ile başlayan dönemimiz de tesviye edilmektedir. Onun için Âdem anne baba olmaksızın yaratıldığında, sülâlesi âdemi zigot seviyesinde topraktan, çamurdan ve salsaldan yaratılmış tek hücredir. Bu hücre anne rahmine karşılık gelen ve fonksiyonel olarak onun lojistik desteklerini veren kararı mekinde yaratılışın üç kademesini tamamlamıştır.

3. BİRİNCİ KADEME YARATILIŞIN SONUNU İFADE EDEN 5 İSİMLENDİRME VE ANLAMLARI

3.1. HAMEİ MESNUN (HİCR 15/26, 28, 33)

Toprak ve çamurdan sonra organik gıda maddelerini "kokuşan et" anlamıyla temsil eden salsal ve yine ondan yaratılan hamei mesnun hücresidir. Tefsirlerde ve Kur'an tercümelerinde çok yaygın olarak "siyah, kokar, cıvık çamur" şeklinde ifade edilir. Müfessir Hamdi Yazır, hamei mesnunun "insan tohumu olan nutfe" olduğunu söyler. (Yazır,H. Kur'an Dili, 5.cilt/3058) . Bu tespite uyuyoruz, sadece hamei mesnunu insan tohumu olan nutfe değil, bir tek hücreden ibaret "Âdemi zigot" olarak tanımlıyoruz. Nutfe bunun çok hücreli döneme geçen ileri aşamasıdır.

Hamei mesnunun ne anlama gelebileceğine dair yapılan çalışma ve yorumlardan ciddi gayretlerin sarfedildiği tefsirlerden anlaşılmaktadır. Ancak kabul edilen bu yorumlar sahabelerden tabiine geçiş döneminde yapılanların tekrarı şeklindedir. Hamdi Yazır'ın yorumunda bir yenilik ve kanaatimizce de toprak, çamur, salsal gibi temel hammaddelerden hücreye geçişi sağlamış olması nedeniyle de orijinalliği vardır.

Biz hamei mesnuna Âdemi zigot diyebileceğimizi öneriyoruz. Çünkü "mesnun" kelimesi "sünnet olan şey" (Develioğlu,F. Osmanlıca-Türkçe Lügat) anlamındadır. Sünnet, İslam literatüründe Hz. Muhammed'in (s.a.v) sünneti yani yaşam alışkanlıkları, kuralları, uygulamalarını ifade ederken Cenab-

ı Hakk'ın da kendi usul ve kurallarının da sünnetullah ve fıtratullah olarak adlandırıldığını bilmekteyiz. Bu durumda çamurdan, topraktan başlayan salsal seviyesine ve ondan bir kilometre taşı olan hamei mesnunu yaratmıştır. Hamdi Yazır "önce salsal, sonra da ondan insan mayasını teşkil edecek hamei mesnunun yapıldığını" ifade eder. (Yazır, H. Kur'an Dili 5.cilt, 3057) Birinci kademe yaratmanın sonudur. "Ol" emrini yerine getirip ikinci kademe yaratılışa geçerek Âdem olacak bir mahiyete sahiptir. Allah, hamei mesnun isimlendirmesiyle bize, ona verdiği bütün çalışma kapasiteleri, aktiviteleri, faaliyetleri, kanunları ve kurallarıyla "mesnun" seviyesine ulaşmış bir yaratılmıştan bahsetmektedir. Mesnun Allah'ın sünnetullah ve fıtratullah denen usul ve kurallar koyucu yaratıcılığın çamurdan yarattığı insan hücresinde gördüğümüz karşılıklarını ifade etmektedir. Onun için mesnun sünnet bulmuş demektir. Şimdi mesnunun bir doku hücresindeki karşılıklarını görelim:

1. Hücreler hücre zarı, stoplazma ve nükleus olmak üzere üç bölümden ibarettir.
2. Solunum yaparlar, enerjilerini korurlar
3. Beslenirler
4. Kendilerini sentez ederler ve böylece hücre çoğalması yaparlar (mitoz bölünme)

Halbuki Âdem'in çamurdan yaratılan ilk hücresi zigot kapasitesindedir. Böylece bir hücre Sünnetullah ve Fıtratullah'ın verdiği karar kılınmış tüm kurallar, aktiviteler onun "mesnun" oluşunu sağlamıştır. Bu hücreye çizilmiş aktiviteler onun aynı zamanda otonomisi demektir. Bütün bu faaliyetler sünnet bulma demektir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Hücre beslenmesi
2. Hücre solunumu
3. Hücre çoğalması
4. Hücrelerin özel görevlere göre değişimi ve 200 farklı hücreye ulaşması
5. Nesil verecek hücreleri embriyonal süreçte oluşturmaları ve testis ve yumurtalıklara yerleştirilmeleri
6. Bu hücrelerin embriyonal süreçte göç edip hedef organa yerleşmeleri

İşte hamei mesnun denen hücredeki mesnun yani sünnet bulmuş, kendi adet, usul ve aktivitelerini kazanmış demektir.

Bu durumda "hame"ye gelince "uzun müddet su ile yumuşayıp değişmiş, cıvık, kokar çamura denir" diye tanımlanmaktadır. (Yazır,H. 5.cilt/3056) Hamei mesnunla birlikte düşünüldüğünde "değişkenlik" özelliği Âdemi zigot dediğimiz hamei mesnunun 200 çeşit hücreyi verebilen değişkenliği ile doğrulanmış olması yeterlidir. Kaldı ki çürüme ve kokma mikroorganizmalarca yapılır ki "hame" bizi yine canlı hücreye yönlendirir.

3.2. NEFSİ VAHİD (Nisa 4/1;Enam 6/98; A'raf 7/189; Zümer 39/6; Lokman 31/28)

a. Âdem'in yaratılışını veren hamei mesnunun kanatimizce totipotens (çok potansiyelli hücre) özelliğini ifade eder.
b. Havva da kanatımizce bu hücrenin ikiye bölünmesiyle oluşan bir hücresinden yaratılmıştır. (Nisa 4/1; A'raf 7/189; 39/6)
c. Bütün insanlar nefsi vahidden köken aldı. (Nisa 4/1 v.d)
d. Öldükten ve kıyamet koptuktan sonra bütün insanların tamamının yaratılması bir tek nefsi vahidin yaratılması gibidir. (Lokman 31/28)

3.3. ÇAMURDAN SÜLALEYE (Müminun 23/12)

Çamurdan bir sülale Âdem'in zigot anlamındaki hücresinin bir başka adıdır. İlahi kudret kendine uygun bir usul ile topraktan, çamurdan sülaleyi sentezleyerek yarattı. İkinci olarak Âdemin yine sülale üzerinden nasıl nesil verdiği bildirilmektedir. (Secde 32/8) Bu defa sülale bizde kesinleşen kanaate göre

testislerde sperm ana hücreleri (Spermatagonium), yumurtalıklarda yumurta ana hücreleridir.(Oogonium)

3.4. TİN LAZİB (SÂFFÂT 37/11) (YAPIŞKAN ÇAMUR)

Âdem ve neslinin birinci kademe yaratılışının buluştuğu ortak terim yapışkan çamur (Tin lazib)

3.5. (EL-MÂ) SU (FURKAN 25/54);

a. Âdem'in birinci kademe yaratılışı sonu olarak (El-mâ) Âdemi zigot (Furkan 25/54)
b. Âdemin nesli de "zayıf su" anlamında "mâi mehin" ile bildirildi (Secde 32/8, Mürselat 77/20)
c. Bütün hayvanların (dabbe) ilk ataları sudan (min main) yani her birine ait atasal zigotlardan yaratıldı (Nur 24/45).
d. Bütün canlılar sudan (min el mâi) yani kendilerine özgü atasal zigotlardan yaratıldı (Enbiya 21/30) bu ayet tek hücreli ve çok hücreli bütün canlıları kapsamaktadır. Onların hücreleri dikkate verilmesine rağmen tefsirler de suyun önemi üzerinde durulmaktadır.

4. İKİNCİ BİYOLOJİK YARATILIŞ KADEMESİ: TESVİYE EDİLME

Âdeme ait birinci kademe yaratılışın sonunun 5 ayrı isimlendirme ile Kur'an'da bildirildiğini incelemiştik. İşte bu birinci kademe sonu olan hücrenin "Âdemi zigot" olarak kararı mekinde ikinci kademeyi tesviye etme olarak Kur'an'da hem Âdemin yaratılışında (Hicr 15/29, 38/72) ve hem de neslinin yaratılışında "sevva" fiili ile bildirildiğini görmekteyiz.

Tesviye etmeyi fiziksel anlamda bir toprak kütlesini çanak, çömlek ve tuğla gibi yapmak veya insanı çamurdan bir heykel haline getirmek şeklinde düşünemez miyiz? Düşünebiliriz, ancak Kur'an'daki tesviye etme böyle değildir. Şimdi şu ayetlere bakalım:

Arkadaşı ona dedi "Sen, O Rabbini inkar mı ediyorsun ki, o seni topraktan, sonra nutfeden yarattı, sonra da seni erkek olarak tesviye etti (sevvake recula)"(Kehf 18/37).

Bu iki kişi arasındaki konuşmadan anlıyoruz ki inanmayan kişi henüz annesinin rahminde erken embriyo döneminden itibaren (nutfe) erkek olarak tesviye (sevvake) edilmiştir.

Demek embriyonal süreç tek kelimeyle ifade edilecekse Kur'an'daki karşılığı tesviye etmek anlamındaki "sevva" fiili ile ortaya konmuştur (Diğer sevva ayetleri: Kıyamet 75/38, İnfitar 82/7, Alâ 87/2)

Demek ki Âdem'in sülalesinin (hamei mesnun, nefsi vahid) kararı mekinde tesviye edilmesi onun nutfe, alaka ve mudğa dönemlerini kapsayan yaratılış sürecini embriyolojide anlatıldığı gibi tamamlamak şeklindedir. Aynı şekilde Âdem'in nesli kararı mekin yerine anne rahminde tesviye edilmekte yani nutfe, alaka ve mudğa dönemlerinden geçmektedir. Şimdi ayetimize bakalım:

"Sonra o nutfeyi alaka yarattık
Derken o alakayı mudğa yarattık
Derken o mudğayı bir takım kemik yarattık
Derken o kemiklere et giydirdik
Sonra ona diğer bir hilkat neş'eti verdik
Bak ne şanlı o Allah, yaratanların en güzeli"(Mü'mi

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ
مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا
الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْهُ خَلْقًا اَخَرَ فَتَبَارَكَ
اللهُ اَحْسَنُ الْخَاقِينَ

Bu ayette bugün Embriyolojide çok iyi bilinen günlük embriyonal yaratılış süreçleri ile nutfe, alaka ve mudğa dönemlerinin karşılıkları olan süreleri anlama imkanına sahibiz. Embriyolojide ve üreme biyolojisinde hiç yer almayan "yaratmak" fiilinin yerine "gelişmek" fiili geçmiştir. Kur'an dan

öğrendiğimize göre embriyolojinin incelediği zigottan doğuma kadar ki hamilelik sürecinde ruh verilinceye kadar ki dönem, tesviye dönemi iken yaratmanın yoğun olarak yürütüldüğü dönemdir.

5. YARATILIŞIN ÜÇÜNCÜ KADEMESİ ÂDEM'E RUH VERİLMESİDİR.

İki biyolojik kademeyi topraktan tek hücreli hamei mesnun yani Âdemi zigota geçilmesi ve onun kararı mekinde nutfe, alaka ve mudğa dönemlerini embriyonal süreç olarak tamamlarken bir de üçüncü aşama olarak ruh verilmiştir. Bu üç kademenin geçtiği iki ayetle Âdem'in yaratılışındaki ilk başa dönüyor ve son sözü Kur'andan alıyoruz;
"Rabbin Meleklere şöyle dediğini hatırla: Ben salsaldan hame-i mesnundan bir beşer yaratmaktayım. Ben onun yaratılışını tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim zaman derhal onun için secdeye kapanın" Hicr 15 / 28-29

KAYNAKÇA

1. Abdulbaki, Muhammed Fuat : Mucemu'l Müfehres 2009
2. Ateş, Süleyman : Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri,Yeni Ufuklar Neşriyat, tarih yok
3. Demirsoy, Ali : Yaşamın Temel Kuralları / Omurgalılar
4. Develioğlu ,Ferit : Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat , Aydın Kitabevi 1990
5. İsfehani ,Ragıp (Terc. Abdulbaki Güneş- Mehmet Yalçın) : Müfredat ,Çıra yayınları 2010
6. Jinghua and Xiaosi , F: 1994 , Xixia,the Kingdom of Dinozaur Egg
7. Fossils,Chia and Word Cultural Exchange, No,4 ,pp. 20-21 Beijing
8. Karaman, Hayrettin ve Arkadaşları : Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara / 2007
9. Razi, Fahrettin (Terc. Suat Yıldırım ve Arkadaşları): Tefsiri Kebir, Huzur Yayınları 1993
10. Sarı, Mevlüt : El-Mevarid , Arapça Türkçe Lugat , Bahar Yayınları 1984
11. Tayran, Bahri : Dabbetülarz ve Negaf, Kahraman Yayınları , 2015
12. Yazır, Hamdi : Hak Dini Kuran Dili (Yayınevi ve tarih mevcut değil)

CREATION EX NIHILO WITHIN THE FRAME OF AL-ASMA' AL-HUSNA WHICH ATTESTS TO CREATION

Asst. Prof. Dr. Cafer GENÇ

Artvin Çoruh Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Artvin, Türkiye

g.cafer@artvin.edu.tr

Abstract

The information that emerges at the end of human interaction with nature is not only a single piece of information but also comes into existence as a variety of philosophical, religious, scientific and other pieces. The evaluations on the entity are generally made within the frame of "finitude" and "infinitude". Some methods have been put forward to overcome the problem(s) arising from the coexistence of two opposing elements/states. While those who highlight the finitude for the entity have opened the door to "pantheist" considerations, those who highlight the infinitude have paved the way for "theist" considerations, and those who propose both being independent of each other have paved the way for the "dualist" considerations. The emergence of different and even opposite considerations/doctrines/beliefs towards the entity/nature that is unique/same is an epistemologically important problem. This problem must remain as a situation that activates thought but must not pass to a stage that prevents and locks the thought. Otherwise, it is possible that understandings on creation, which are disconnected of each other, realistically distant and connected with each doctrine and belief such as religion, science, philosophy and mythology, have appeared.

"Creation ex nihilo" is a strategic issue that carries all the problems we have listed above. In order to be able to partly remove/balance the "chaos" caused by the diversity of information on creation, it is important to consider the issue within the frame of al-Asma` al-Husna indicating creation. Al-Asma` al-Husna is holistic and inclusive since it allows consideration of the Creator on one hand and the nature on the other in company. However, since the logic and language connections are established by humans, it must be said in advance that there may be some ambiguous points. Already, they should not be removed while trying to solve the problem.

Key Words: Creation, Existence

YARATMAYA DELÂLET EDEN ESMÂU'L HÜSNÂ ÇERÇEVESİNDE YOKTAN YARATMA

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GENÇ

Özet

Hayatın mutlak anlamı bilinçli bir şekilde yaşayabilmektir. Bilinçsiz bir şekilde varlığını sürdüren hayvanların yaşam sürecine mecazen hayat dense de, gerçek anlamda hayat sayılmaz. “Bilinçli olmak” hayatın temel bir umdesi olunca, bilincin yapısı ve epistemolojik değeri hayatı algılamanın odak noktası haline gelmektedir. Dolayısıyla insan neyi düşünüyorsa onun için hayat odur. Çünkü düşünme süreci alel ade bir şekilde ortaya çıkmamakta, zihinle tabiat arasındaki sistematik etkileşim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Zihin ancak “sorun” olarak algıladığı durum karşısında “çözüm” refleksini öne çıkarabilmektedir.

İnsanın tabiatla etkileşimi sonunda ortaya çıkan bilgi tek bir bilgi olmakla beraber, felsefî, dinî, bilimsel, mitolojik vb. olarak adlandırılarak bilgi çeşitliliği ortaya çıkmaktadır. Varlık üzerine yapılan değerlendirmeler genel olarak “sonlu olma” ve “sonsuz olma” çerçevesinde yapılmaktadır. Zıt iki unsurun/durumun bir arada olmasından doğan problem(ler)i aşmak için bazı metotlar öne çıkarılmıştır. Varlığın sonlu olmasını öne çıkaranlar “panteist” telakkilere kapı açarken, sonsuz olmasını öne çıkaranlar da “teist” telakkilerin önünü açmışlardır. Her ikisinin birbirinden bağımsız olduğunu ileri

sürenler de “düalist” telakkilerin önünü açmışlardır. Tek/aynı olan varlığa/tabiata yönelik farklı, hatta zıt telakkilerin/doktrinlerin/inançların ortaya çıkmış olması epistemolojik açıdan önemli bir problemdir. Bu problemin, düşünceyi etkinleştiren bir durum olarak kalması; düşünceyi engelleyen ve kilitleyen bir aşamaya geçmemesi gerekmektedir. Aksi takdirde din, bilim, felsefe, mitoloji gibi her bir doktrin ve inanca bağlı birbirinden kopuk, realiteden uzak yaratma anlayışlarının ortaya çıkması imkân dahilindedir.

“Yoktan yaratma” konusu yukarıda sıraladığımız bütün problemleri bünyesinde taşıyan stratejik bir konudur. Yaratma konusunda bilgi çeşitliliğinin yol açtığı “karmaşayı” bir ölçüde ortadan kaldırabilmek/dengeleyebilmek için, konuyu yaratmaya işaret eden esmâu’l hüsnâ çerçevesinde ele almak önemlidir. Esmâu’l hüsnâ bir yandan Yaratıcıyı, diğer yandan tabiatı bir arada ele alma imkânını verdiğinden, bütüncül ve kapsayıcıdır. Ancak mantık ve dil bağlantılarını insan kurduğundan, bazı müphem noktaların olabileceğini baştan söylemek gerekir. Zaten, problemi çözmeye çalışırken ortadan kaldırmamak gerekir.

Anahtar Kelimeler: Yaratma, Varlık

GİRİŞ

Yaratma konusundaki bilgi ve telakkiler, insanlığın tarihi kadar eskidir. Bu bilgi ve telakkilerden hangilerinin ne ölçüde doğru/yanlış oldukları tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu noktada, konuya dair bilgilerin kaynak değerinin irdelenmesi ve bu bilgilerin dayandı(rıldı)ğı tarihi malzemenin de kritize edilme gereği öne çıkmaktadır. Bu durumda tartışma iki yönlü gelişim göstermekte, konu bir yandan felsefe/bilgi tarihinin konusu olurken, diğer yandan epistemolojinin bir konusu haline gelmektedir. Gerçekten, eldeki mevcut kaynaklar muvacehesinde bile, ilk felsefe hareketlerinden itibaren yaratma/oluşumla ilgili teoriler vardır.[17]

Konunun tarihi süreç içerisindeki durumu ve gelişim çizgisi önemli olup geniş kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Böyle bir çalışma aslında bir bütün olarak “teolojik tarihin” araştırılması anlamına gelmektedir. Ayrıca teolojinin, teoloji ile felsefe ve sosyal bilimler arasında epistemolojik ayrımlaşma başlamadan önce bütün bilgi klasmanlarının üzerinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, günümüzdeki bütün sosyal bilimlerin alanları tartışmanın içine dâhil edilmiş olur. İslâm düşüncesinde yaratılış konusu tartışılmaya başlandığında, konuya antropoloji ve kozmoloji başta olmak üzere, biyoloji, kimya v.b. bütün sosyal ve fen bilimlerin tartışmaya dâhil olmak zorunda kalmaları bunun bir göstergesidir.

Yaratılış konusunun epistemolojiyle olan ilişkisi tarihi kısmından bir nebze daha kolay ve anlaşılırdır. Epistemolojik bakış, tarihi müktesebattan tamamen kopuk ve bağımsız olmamakla beraber, bir ölçüde kendine özgü bir tarafı da bulunmaktadır. Bir ilke olarak, ilk insanın mantık yapısıyla günümüzdeki insanın mantık yapısının aynı minvalde işliyor olması,[18] günümüz insanına tarihi müktesebatı atlayarak özgün bir bakış açısı geliştirebilme imkânını sağlamaktadır.

Yaratılış konusunun ontolojik yönü olmakla beraber, epistemolojik yönünün daha ağır bastığını söyleyebiliriz.[19] Ontolojiyle olan ilişkisi epistemoloji üzerinden ve dolaylıdır. Konu epistemolojinin alanına girince yaratmanın anlamı, kaynağı ve değeri, çerçevesi ve yöntemi gibi konular öne çıkmaktadır.

---

[17] Alfred Weber, *Felsefe Tarihi*, trc. H. Vehbi Eralp, 5. Basım (İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1998), 14.
[18] Necip Taylan, *Mantık Tarihçesi Problemleri* (İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996),70.
[19] Ş. Teoman Duralı, *Felsefe-Bilim Nedir*, 2. Baskı(İstanbul: Dergâh Yayınları, 2009),78-79.

Bilgi nazariyeleri aklî, hissi, sezgiye dayanan ve vahyî şeklinde sınıflandırılabilir. Buradaki ifadeler ve kavramlar müşterek lafızlar olmakla beraber konu hakkında bir fikir vermektedir. Bu bilgi kaynakları göz önünde bulundurulduğunda, yaratılış konusuna felsefe bilimleri, sosyal ve fen bilimleri, din bilimleri ve İslâm ilimleri çerçevesinde bakılabilir. Daha doğrusu, insanların mensup oldukları din ve inanç bağlamında ancak bu disiplinlerden biri öne çıkarılarak yaratılış konusu ele alınabilir! Akıl, vahiy, his ve sezgiyi her bir disiplin kendi anlam evreni içerisinde şekillendirerek idrak tarzını ortaya koyabilir. İnançtan bağımsız olarak bütün insanlığa hitap edebilecek şekilde ortak yaratılış nazariyesinin ortaya konulabilmesi imkânsız gibi görünüyor! Örneğin, melekler hakkında ortak kanaate varmak ne derece imkân dâhilinde ise, yaratılış hakkında da aynı derecede ortak kanaate varılabilir! Bir adım öne gidersek, yaratılış konusunda ortak bir teori peşinde koşmak, işin başında yaratma fiilini bağlamından koparabilir; çünkü bu tür bir çaba zımnen konunun sadece müşahede ile/bilimsel dille[20] ele alınabileceğini ima etmektedir. İnsanlar ancak inançlarından soyutlandıktan ve/veya aynı inanca sahip olduktan sonra[21] bir ortak yaratılış dili oluşturabilir/anlayabilirler. Yaratılışın inanç/vahiyden bağımsız anlaşılabileceğini ileri sürmek evreni/varlığı sekülerize edeceğinden gerçekçi değildir. Yaratılışa dair bilimsel dille elde edilen sonucun vahiyle "mutabık olması" farklı bir durum olup karıştırılmaması gerekir. Ancak bu tetabukiyetin ilimden mi, yoksa inaçtan/te'vilden mi kaynaklandığı yine tartışılması gereken bir diğer husustur.

Bazı konuların tabiatı gereği tartışılmaktan çıkarılmaları sorunu çözmek bir yana daha da pekiştirebilir. Dolayısıyla kendi bağlamında tutulabilmesi için tartışılır olmaktan çıkarılmaması gerekir! Ancak bu noktada konunun tartışma biçiminin hangi çerçevede tutulması gerektiği önem kazanmaktadır. Bizzat bu tartışmanın kendisi insana vizyon kazandırabilir; belki de konuyu "ne olduğu"ndan çok "ne olmadığı" bağlamında tartışmak tercih edilebilir!

Yaratma konusunun bir ölçüde agnostizmi ima edecek bir çerçevede tartışılmasının önerilmesi ilk bakışta yadırganabilir ki bunda haklılık payı vardır. Ancak konunun sadece inanç ehlinin bilgi kaynakları açısından yapılmasının inanç ehli olmayanlar açısından ne anlam ifade edebileceğinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Yani yaratılış tartışmasını zıt iki alanın tartışması olarak ortaya koymak ve bu düzlemde sürdürmek doğru değildir. Bu yönüyle yaratılış konusu ilâhî olanla beşerî olan arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Konuya yaklaşan akıl ilâhî olanla beşerî olan arasındaki ilişkiyi hangi minvalde ele alıyorsa, yaratma konusuna da aynı minvalde yaklaşmak zorunda kalacaktır. İlâhî ve beşerî olan içlem kaplamla birbiriyle ilişkili olandır; birbirinden kopuk değildir. Bu iki alanın her birini diğerine kalbetmek doğru olmadığı gibi, alakasız olarak görmek de doğru değildir

Yaratılış konusuna Allah'ın isimleri/sıfatları çerçevesinde bakmak ilk bakışta kelâm bağlamında lokal bir bakış olarak anlaşılabilir. Bu insanların kelâma atfettikleri anlamla ilgili bir konudur. Oysa konuyu esmâ-i hüsnâ çerçevesinde ele almak en geniş çerçevede ele almak anlamına gelmektedir. Esmâ-i hüsnâ başta dil mantık ilişkisi olmak üzere bütün disiplinlere uzanan çerçeveyi sunmaktadır; daha doğrusu bunu gerekli kılmaktadır.

1. KISACA DİL MANTIK İLİŞKİSİ

Diller çok olmasına karşın mantık tek olarak kabul edilir.[22] Mantığın tek olması dil karşısında ona öncelik sağlamakla beraber aslında hangisinin öncelikli olduğuna doğrudan işaret etmemektedir. Dil mantığın bir açılımı ise, dil mantıktan başka bir şey olamaz. Aynı şekilde, dilin teşekkülünde mantık

[20] Süleyman Hayri Bolay, *Felsefe Doktrinler Ve Terimleri Sözlüğü*, 11. Baskı (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 46.
[21] Ayhan Bıçak, *Tarih Felsefesinin Oluşumu* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2004), 57.
[22] Taylan, *Mantık Tarihçesi Problemleri*, 11.

önemli olmakla beraber sadece mantığın açılımıyla ortaya çıkan bir realite değilse, öncelik sonralık ilişkisinden bahsedilemez. İki olgu arasında ilişkinin görülmesi/olması yetmez; aynı zamanda bu ilişki türünün de bilinmesi gerekir.

Felsefî teori mantıkla dil arasında illet malûl ilişkisi kurduğundan mantığa öncelik/belirleyicilik vermekte dili sadece araçsal bir konumda ele almakta ve dilin teşekkülünü, farklı toplumlarda aynı anlamı farklı seslerle dile getiren sesler üzerinde uzlaşmaya dayandırmaktadır.[23] İnsana ait ilk dilin seslere dayalı konuşma dili mi, yoksa mantıkî mefhumlara dayalı düşünce dili "kelâm-i nefsi" mi olduğu bu tartışmanın bir uzantısıdır.[24] Ayrıca Allah'ın Hz. Adem'e öğrettiği isimlerle (el-Bakara 1/31) insana öğrettiği beyanın (er-Rahman 55/4) tefsiri konuya önemli derecede ışık tutacaktır.[25] Genel eğilim olarak, mutezilî görüş dillerin mutabakat yoluyla teşekkül ettiğini söylerken, ehl-i sünnet ilk dilin doğrudan vahiyle bildirildiği görüşündedir.

İlk dilin doğrudan vahye dayanması dilin yapısıyla ilgili bazı önemli ipuçları vermektedir. İlk dil vahyî olduğundan varlığa ait adlandırmanın doğru bir şekilde yapılmaya başlandığını gösterir. Yani adlandırma bizzat vahiy diliyle yapıldığından, varlıkla adlandırılması arasında tam bir tetabukiyet vardır. Bu durumda, ilk dille mantık arasında tam bir uyumdan bahsedilebilir! Bir diğer ifadeyle, Hz. Adem (a.s) in mantığıyla kullandığı dil tam bir uyum içerisindedir. Ancak sonra ortaya çıkan tarihi süreçte akıl tabii kültürel süreçle gölgelendiğinden, dilde anlam değişimi ve dönüşümü ortaya çıkmış; bir anlamda dilde dejenerasyon başlamıştır. Bütün peygamberlere gelen vahiyler aynı olmakla beraber, dilin vahiyle öğretilmesi ayrıcalığı sadece Hz. Adem'e aittir|; çünkü bütün vahiyler peygamberlerin mensup oldukları toplumun diliyle gönderilmiştir. Dolayısıyla, vahiy diliyle ifade edilen gerçeğin idrak edilmesinde, vahiyle beşerî unsurlar bir arada olmuştur. Ancak ilk dil tamamen vahiy olduğundan, doğrudan idrak söz konusudur. Bu dönemdeki dil sade olmakla beraber, en üst seviyede anlam ifade etme özelliğine sahip bir dil olmalıdır![26] Hemen ardından şirkin ortaya çıkmasında "Allahu alem" dilsel değişimin ve dönüşümün etkisi vardır.[27] Bu tartışmalara girerek konuyu dağıtmamak gerekir; ancak şunu da söylemek gerekir: Hz. Adem döneminde var olan mantık dil mutabakatının aynı derecede sonraki dönemlerde sağlanması mümkün olmadığından, yaratılış ve benzeri temel konuları ancak vahyin işaret ettiği çerçevede ele almak gerekir.[28] Bu apolojik bir tutum değil, bizzat rasyonel olmanın bir gereğidir. Burada bütün teolojik ve teist yaklaşımların doğru kabul edilmesinin söz konusu olmadığını, sadece bir yöntemi dile getirmek istediğimizi belirtmek gerekir. Her zaman bizzat teist kapsamına sokulan yaratılışa dair bir görüşün, karşıt olanına oranla vahyin işaret ettiğinden daha uzak düşme ihtimali vardır.

Felsefe tarihinde külliler üzerine realistlerle nominalistler arasındaki tartışmalar bilinmektedir. "Küllilerin gerçekliği vardır" diyenlerle "yoktur" diyenler tartışmanın iki aşırı ucunu oluşturmaktadır. Küllilerin gerçekliği bağımsız olarak olmamakla beraber, ferdî varlıkların içerisinde mündemiç olarak vardır diyenler bir nebze orta yolu bulanlar, bu arayışta olanlardır. Teferruata girmemek şartıyla, metaforik anlatımla konuyu şu şekilde ortaya koyabiliriz: Varlıkları parçalarına ayırdıktan sonra her bir parçaya/olguya dokunup çıkardığı farklı sesi ve sesin sembolü kelimeyi o varlığı ifade eden biricik işaret

---

[23] Ebû Nasr b. Muhammed b. Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ el-Fârâbî, *Kitâb'l-Hurûf*, trc. Ömer Türker(İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015), 172.

[24] Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 1, 310.

[25] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7, 4663.

[26] Ramazan Demir, "İbn Hazm'a Göre Dilin Menşei ve İlk Dil Problemi", *Usûl İslam Araştırmaları*, Cilt 10, Sayı 10, 2008, ss. 107-124, s. 116.

[27] Duralı, *Felsefe-Bilim Nedir*, 78.

[28] Ebû Hamîd el-Gazzâlî, *el-İktisad fi'l-i'tikâd*, nşr. Abdullah Muhammed el-Huleyli (Lübnan: Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 2004/ 1424,76

olarak görmek nominalistlerin hareket noktasını oluşturmaktadır. Nominalistlerin bu yaklaşımında varlığı fiziksel bir bütün olarak görme eğilimi öne çıkmaktadır. Realistler ise, varlığın fiziksel bir bütünlük olarak görülemeyeceğinden parçalara ayırmanın mümkün olmadığı noktasından hareket etmektedirler. Sonuç olarak, mantığın varlıkla ilişkisinde realistler aklı/düşünceyi hareket noktası seçerken, nominalistler varlığı hareket noktası olarak seçmiş olmaktadırlar. Realistler varlığı aklın/düşüncenin kalıbına dökerken, nominalistler varlıktan hareketle adlandırma yoluna gitmektedirler. Temel sorun şudur: Varlığa göre dil mi, dile göre varlık mı? Bu yöndeki tartışma bizi esas konumuzdan uzaklaştırabilir; gerekli de değildir. Bizim için önemli olan, dilin ilk teşekkülü bir yana, mantıkla dil oluşumu arasında karşılıklı ilişki vardır ve bu ilişki devingendir.

Zihin varlığı idrak ettiği derinliğe göre kavramsal çerçeve oluşturmakta, aynı şekilde bu kavramsal yapıya göre oluşan idrak biçimi ifade edilmekte ve aktarılmış olmaktadır. Burada aktarımın ne ölçüde doğru yapılabileceği bir diğer tartışma konusudur; ancak insanın bundan başka bir seçeneği de bulunmamaktadır. İnsanların sahip oldukları dille tefekkür hayatına girmeleriyle, kavramsal yakınlaşma sağlanabildiği ölçüde doğru aktarım yapılabilir. Kur'an'ın insanları tefekküre çağırmasını sadece ferdi amaca yönelik görmemek gerekir. Bu şekilde, varlık karşısında kavramsal yakınlaşma/bütünleşmenin yolu açılmış olmaktadır. İlk vahiylerin daha çok tefekküre yönelik olması bu maksada atfen anlaşılabilir! Yani vahiy dili kendine göre kavram örgüsünü de oluşturmuştur. Vahiy dilindeki bu dönüşüm anlaşılmadığında, vahyin sosyal bilim metoduyla anlaşılma süreci başlar ki, oldukça tehlikelidir! Örneğin Arapların kullandığı kelimeler içerisinde doğrudan cennet ya da cehennemin ebediliğine delâlet edecek bir kelime bulamayız; çünkü bu anlamın işaret etiği mefhumu tecrübe etmek mümkün değildir. Sosyal bilim metodu ile "ebed" kelimesini tecrübe edilebilir uzun süre dışında anlamak mümkün değilken, sadece vahyin kavramsallaştırmasıyla "sonsuz hayat" olarak manalandırılabilir/adlandırılabilir. Vahyin cahiliye Araplarının dilsel yapısına doğrudan müdahil olması, Hz. Adem dönemindeki dilsel yapıyla tamamen aynı olmamakla beraber, benzer durum ortaya çıkarmıştır. Kur'an ayetlerinin sadece inzali değil, inzal anı da muciz olduğundan[29] vahiy en doğru kavramsal yapıyı ortaya koymuştur.

Realizm ve nominalizm metodun varlığa ve akla/düşünceye atfettiği anlam farklılaşınca, metodik yaklaşımın dışında kavramsal muhtevaya bağlı tartışma ortaya çıkmaktadır. Akıl ve evren hakkında ortak bir anlamlandırma ortaya koymadan bu döngünün ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bununla beraber, her iki yaklaşım biçimi birbirini dengelemesi açısından önemlidir.

"Kâinat ile akıl arasındaki ilişkinin yapısı nasıldır?" sorusu konumuz açısından önemlidir. Eğer kâinatın işleyişi ile aklın işleyişi arasında doğrudan bir ilişki varsa, bu ilişki akıl tarafından kavranabilir ve belli ölçüde dile de dökülebilir. Tam aksine, kâinatın işleyişi ile aklın işleyişi arasında doğrudan bir ilişki olmayıp, akıl sadece kâinatın işleyişinin insanî kısmına[30] yönelik bir düşünce/eylem gücü imkânı ise bütün kâinatı tanımlayacak evrensel bir dilin teşekkülü imkânsız hale gelir. Modern dönemde, nominalizmi andıran kâinat algısı pozitivist anlayışın bir türevi mantıksal pozitivizmi öne çıkarmıştır. Pozitivist mantık, varlık algısında nominalizme yakın dururken, tümevarım metodunu kullanarak tamamen realizmin dışında da kalmamıştır. Mantıksal pozitivizmin bu iki/çok yönlü metodu egemenliğini pekiştirmiş; felsefeye evrensel bir dili oluşturma görevini verirken, bu dille işlem yapmayı bilime bırakmıştır. Bu yaklaşım biçimiyle gerçekten çok iddialı bir çıkış yapmıştır.

---

[29] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8, 5404.

[30] Bekir Topaloğlu, İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2010), 21-22; Macit Fahri, *İslâm Felsefesi Tarihi*, trc. Kasım Turhan, 2. Baskı (İstanbul: İklim Yayınları, 1992), 110-111.

Pozitivizm bu çıkışıyla entelektüel alanda yüksek derecede meşruiyet alanı elde edince, kısa sürede eğitim felsefesinin ilgi alanına girerek, bütün dünyada bu yönde eğitim yapılaşmasına gidilmiştir.[31] Artık pozitivizm zamandaş felsefî/bilimsel teorilerden bir adım öne geçerek sadece ilim çevrelerinde değil, halk kesiminde de etkin olmaya başlamıştır. Pozitivizmin geniş tabana yayılırken transformasyona bağlı ortaya çıkardığı sorunlar ayrıca ele alınması gereken bir diğer konudur.[32]

2. KUDRET, İLİM, İRADE, KELÂM VE TEKVİN SIFATLARI ÇERÇEVESİNDE YARATMA

İslâm düşünce geleneğinde yaratma genel olarak cevher-araz ve kümün-zuhur sistemiyle açıklanmaya çalışılmıştır.[33] Yaratma fiiliyle ilişkili halk, ibdâ, zer', fatr, sun', inşâ, ihdâs, ihtirâ, tasvîr, icad v.b. kavramların olması yaratmanın "sade" bir fiil değil (el-Mü'min 40/57), ilintili bir fiil olduğuna işaret etmektedir.[34] Yaratmaya işaret eden bu lafızlar anlam yönünden ortak özelliklere sahip oldukları gibi farklı özelliklere de sahiptirler. Dolayısıyla bu kavram ve lafızları tam anlamıyla eş anlamlı kelimeler olarak kabul edemeyiz. Her birinin kendine özgü anlamları ve kâinatta buna denk düşen bir tedbirat-i ilâhî vardır.

İkinci olarak, yaratmaya işaret eden lafızlar ortak anlamlı olup hem Allah'ın hem de insanların/yaratıkların fiillerine işaret etmektedir. Bu durumda bu lafızların mana yönünden çerçevelendirilmesi gerekir; aksi takdirde ta'tîl ve teşbihe düşülür. Bu lafızları hangi minvalde anlamlandırmak gerektiği hususu konunun odak noktasını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, burası dil ve mantığın "stratejik buluşma" noktasıdır. Aynı zamanda "din dili" ile "bilimsel dilin" de ayrıştığı/birleştiği yerdir. Bu ilişki doğru kurulursa din diline ait ve bilimsel dile ait iki farklı değerlendirmeye gerek kalmaz ki, doğru olan metot budur. Bu noktada keskin bir ayrımlaşma yapıldığında paralel/alternatifli iki görüşe yol açılmış olur. Ancak bu ayrımlaşma mutlak anlamda yapılmaz, sadece şehâdet âlemine ve gayb âlemine bağlı bir ayrım olarak görülürse pedagojik seviyede kaldığından makul karşılanabilir! Burada her ne kadar din dili ve bilimsel dil şeklinde iki ayrı dille yaratılış konusuna bakılması savunulmuyorsa da, bazen bilimsel dilin bir zorunluluk sonucu ortaya çıktığını bilmek gerekir. Çünkü herkes vahiy bilgisine sahip değil, ayrıca sahip olsa da inanmadığından vahiy diline mesafeli olabilir; hatta zihinsel düşünme tarzı açısından mesafeli olmak zorunda kalabilir. Dolayısıyla bu durumdaki insanların yaratılış konusunu düşünmemelerini talep edemeyiz! Yaratma bir dizi süreçlerden oluşmakta (Rûm 30/20; Saffât 37/11; Hicr 15/26; Rahman 55/14; M'minûn 23/12-13; Hac 22/5; En'âm 6/101; Araf 7/54; Hadîd 57/4) ve bütün insanlara yönelik bir izleği/alanı barındırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yaratma sürecinde meydana gelen olaylar ve durumlar, gayb ve şehâdet âlemiyle bağlantılı olan olay ve durumlardır. Bu açıdan her nazara ait doğru ya da yanlış bir cevabı vardır. Metaforik anlatımla, her insan su dolu kuyuya kabını daldırdığında kuyunun tamamını alamasa bile, kabının büyüklüğü nispetinde su alabilir! Dolayısıyla hiçbir insan, etrafındaki âlemin nasıl meydana geldiği konusuna bigane kalamaz; açık ya da örtülü bir yaratılış/meydana geliş fikrine sahiptir. Her insan etrafındaki sesin sebebini aradığı gibi, var olanların/varlığın da sebebini arar. Yaratılış/evrenin meydana gelişinin bütün inanç ve öğretilerde merkezi konumda olması buna işaret etmektedir.[35]

---

[31] Sabri Esat Siyavuşgil, *Tanzimat'ın Fransız Efkârı Umumiyesinde Uyandırdığı Akisler*, Tanzimat II(Ankara: Millli Eğitim Bakanlığı Yayınları,1999), 755.

[32] Ejder Okumuş, *Türkiye'nin Laikleşme Sürecinde Tanzimat* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1999), 269.

[33]Muhammet Yazıcı, *Gazzâli Sonrası Ehl-i Sünnet Kelâmı'nda Varlık Anlayışı* (Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları), 19-20.

[34] Mustafa Çağrıcı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansik*lopedisi (İstanbul: TDV, 2013) 43, 325.

[35] Mehmet Bulğen, *Kelâm Atomculuğu Ve Modern Kozmoloji* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015),39-40; Mehmet Bayrakdar, *İslâm Felsefesine Giriş*, 8. Baskı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 107.

Yaratılış konusuna vahiy dili ve bilimsel dilin imkânlarıyla, bir diğer ifadeyle gayb ve şehâdet âlemine işaret eden ortak dille bakmanın önemi ortada olmakla beraber, bunun aynı zamanda bir riski de barındırdığının farkında olmak gerekir. Çünkü gayb ve şehâdet âlemini ortak bir dille analiz etmeye çalışırken, her ikisinin ayrıştırılma tehlikesi vardır! En kötüsü ise, din diliyle bilimsel dilin birbirini tehdit eden bir dil olarak algılamasıdır. Materyalist eğilimler gayb diye bir alan kabul etmeyerek sadece şehâdet/bilimsel alanın imkânlarıyla yaratılış/meydana gelişi temellendirmeye çalışırken, gayb ve şehâdet âlemini kabul etmekle beraber bunları ayrıştırıp sadece gayb dilinin imkânlarıyla konuya bakanlar tartışmayı mecrasından çıkarabilmektedir. Ayrıca bu bakış "dinî" bir bakış olarak adlandırıldığında, şehâdet/bilimsel dile yer kalmamaktadır. Oysa vahiy dili sadece gayba ait bir dil değil, her ikisinin ortak dilidir.[36] Kur'an'da gaybın kapsamı sadece Allah'a inanmakla sınırlı değil, oldukça geniş kapsamlıdır.[37]

Günümüzde yaratılış konusunu ele alırken iki temel problem öne çıkmaktadır: Materyalist eğilimlere dayalı görüş yaratılış konusuna mantık çerçevesinde bakmakta; mantığı da sosyoloji ve psikoloji eksenli olmak üzere ele almakta ve dolayısıyla her hal ü karda insana dayandırmakta ve bu metodu bilimsel metot olarak deklare etmektedir. Bu görüş günümüzde büyük ölçüde eğitim felsefesi açısından meşru bir anlayış olarak değerlendirilmekte, bütün eğitim kurumlarında bu yönde telkinlerde bulunulmaktadır. İkinci problem ise iç problem olarak adlandırılabilir. Gayb ve şehâdet âlemini imanın gereği kabul etmekle beraber, her iki alanı ayrıştıran ve vahyi sadece gayb âleminin dili kabul eden anlayıştır. Bu durumda, bilimsel dil materyalizmin inisiyatifine terkedilmiş olmaktadır. Bu anlayışın sonucu olarak müslümanlar arasında bilimsel dile karşı iki aşırı uç anlayış ortaya çıkmaktadır. Bir kesim materyalist bilimsel dile dayalı verileri meşru görmek zorunda kalırken, diğer kesim şehâdet âlemini bilimsel alanın dışında bir fenomenal alan olarak görmektedir. Ortaya çıkan durum büyük bir "çatlak" olarak tanımlanabilir. Vahiy dilinin gayb ve şehâdet âleminin ortak dili olduğu idrak edilmeden bu çatlağın kapanması mümkün değildir. Bundan dolayı, yaratılış konusuna dair tartışmalar her zaman popüler ve aynı zamanda can sıkıcı olmaktadır! Çünkü tartışma epistemolojik açıdan üç alana yayılmış durumdadır. Bu alanların alt türevleri de hesaba katıldığında tartışma çeşitlenmekte ve yön değiştirebilmektedir.

Epistemolojik açıdan materyalist bilim teorisinin tahlili yapılmalı, materyalist olarak adlandırılan bilim teorisinin gerçeklik derecesi ve düzeyi anlaşılmalı ve çerçevelendirilmelidir. Bir insanî bakışı yansıtması açısından materyalist bilim teorisinin imkânları ortaya konmalı, tamamen dışlanmamalıdır. Zaten ideolojik bir tutum sergilenmediğinde mutlak anlamda dışlanması mümkün de değildir. Diğer yandan, müslümanlar arasında epistemolojik ayrışmaya/yabancılaşmaya yol açan bilimsel dil din dili farklılaşması ortadan kalkmalıdır. Müslümanlarla müslüman olmayanlar arasında vahiy diliyle bilim dilinin ayrışmasının ortaya çıkması belli ölçüde normal, hatta zorunlu olmakla beraber, müslümanlar arasında böyle bir ayrışmanın ortaya çıkması bilgi teşekkülü sistemi açısından anormal bir duruma işaret etmektedir. Sonuç olarak, yaratılış konusunu sağlam bir zeminde ele almak için bilim dili vahiy dili ayrışmasının ortadan kalkması, vahiy dilinin de bilimsel dile dönüşmemesi gerekmektedir.

Esmâ-i hüsnânın sayısı ile ilgili tartışmalar doğrudan konumuzun kapsamına girmemektedir. Bütün güzel isimler Allah'a aittir. Kur'an'da geçen isimler Allah inancı için genel bir çerçeve çizmektedir. Bu isimler başka bir dile çevrildiğinde büyük bir ihtimalle aynı sayı korunamayacaktır; hatta dilin yapısına göre her bir dile çevirisi farklı sayılarda olacaktır. Aynı şekilde, Kur'a'daki bazı isimlerin başka dillerde tam bir karşılığı da bulunamayabilir! Dolayısıyla şekil açısından isimleri mevsuk naslara dayananları kabul edip, çevirilerinde tefsir ve te'vile başvurmak en makul olanıdır. Her

[36] Abdülgaffar Aslan, *Kur'an'da Vahiy* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2000), 47.
[37] Topaloğlu, İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 100.

dilde doğrudan karşılık olamayacağından, isimleri naslardaki şekliyle sınırlı tutup mana açısından bütün isimleri/manaları kapsamına alacak şekilde çoğaltmak daha makul olabilir. Te'vil yoluyla Allah'ı isimlendirme yoluna gitmek Kuran'daki esmâ-i hüsnânın yeterli imanı/çerçeveyi ortaya koyamadığı izlenimini doğurabilir! Dolayısıyla isimlerin kendisinde değil, manalarında te'vil ve tefsire gitmek düşünülebilir.

Allah'ın kudret sıfatının taalluku bütün sıfatlarla ilişkilidir.[38] Ancak Kur'an'da başka isimlerin/sıfatların de olması kudret sıfatını tamamen lügavi anlamının dışına çıkarmamak gerektiğini ortaya koymaktadır. "Allah'ın her şeye gücü yeter" tabiri mantıken hemen hemen her şeye şamil kılınabilir; bu durumda başka sıfat ve isimlere gerek kalmaz! Bu tarz bir anlamlandırma Allah'ın yüce oluşuna atfen yapıldığında bir mahzuru olmayabilir; ancak Kur'an'ın insanlara yönelik ta'lim maksadı açısından uygun değildir. Bu birçok yönden farklı özelliklere sahip varlıkları sadece cinsteki ortaklıktan dolayı ortak bir lafızla anlamlandırmak gibidir. Bu tür bir adlandırma, tamamen yanlış olmamakla beraber doğru da değildir; çünkü anlam karışıklığı ortaya çıkarmaktadır. Kur'an'daki esmâ-i hüsnâ bu yöndeki anlam karışıklığını ortadan kaldırmaktadır.[39]

İlim sıfatının taalluku konusunda kelamcılarla filozof ve mutezile ehli arasında farklı bakış açısı söz konusudur.[40] İlim sıfatı diğer sıfatlardan kopuk olmamakla beraber müstakil bir sıfattır. İlim tabiri şehâdet âleminin tedbiratıyla teşekkül etmiş bir lafız olması dolayısıyla insanlar için taşıdığı anlamı hareket noktası olarak kabul edilmeli; Alah'ın ilminin farklılığı bundan sonra eklenmelidir. Yani bu tabir, hem insanın hem de Allah'ın bilmesine işaret ettiğinden öncelikli olarak insanî anlamı merkeze alınmalı, oradan ilâhî anlamana/insanî ilimden farklı oluşuna geçiş yapılmalıdır. Tam tersi bir mantıkla, ilim lafzı doğrudan Allah'ın ilmine işareten kullanıldığında, insana ait bilgiyi ifade etmek zorlaşır; hatta imkânsızlaşır ki agnostizme de kapı açılmış olur. İlim sıfatı Allah'ın zatının aynı olmadığından müstakil anlamı var, yine Alah'ın zatının gayrı olmadığından da zatından kopuk değildir. Bu durum bir çelişkiye değil kapsayıcılığa işaret etmektedir. Aksi takdirde, ilimde hem insanî hem de ilâhî durumu kapsayacak bir lafız bulunamazdı!

İrade filozoflarda müstakil bir sıfat olarak yer almamakta, ilim sıfatı içinde mündemiç olarak kabul edilmektedir. Yani Allah'ın ilmi mükemmel olduğundan taalluk alanına geçmek zorunda kabul edilmiş olmaktadır. Allah'ın ilminin mükemmel oluşu, gereğinin gerçekleşmesinin tam bir koşulu olduğundan Allah'ın bildiği gerçekleşmiş olmaktadır. Diğer bir tabirle, filozoflara göre Allah o kadar mükemmel bilgiye sahiptir ki, taallukunu seçmesi için bir iradeye ihtiyacı yoktur; bilinen, olması gerekendir. Burada bilginin mükemmelliğiyle varlığın mükemmelliği arasında doğrudan ilişki kurulmuş olmakta; örtülü bir "pozitif doğmatizme"[41] kapı açılmaktadır. Esas konumuz açısından önemli yönü ise, ilim sıfatıyla varlık arasında doğrudan sebep sonuç ilişkisi kurduğundan yoktan yaratmanın imkânını/idrakını ortadan kaldırmış olmaktadır. Yani filozoflara göre Allah varlığı/varlıklar âlemini kendisiyle beraber yaratmak zorunda kalmakta; istese de sonradan yaratamamaktadır! Allah'ın varlığı kendisiyle beraber yaratmak zorunda oluşuyla iradî olarak kendisiyle beraber yaratması aynı şey değildir. Ancak filozofların Allah'ın ilmine atfettikleri anlam iradeyi işlevsiz/geçersiz kılmaktadır. İlim sıfatına sadece mantık çerçevesinde değil, lügavî çerçevede yaklaşmış olsalardı bu durum ortaya çıkmazdı! Allah'ın bir şeyin olmasını istediğinde o şeyin olacağını bildiren açık bir nas

[38] Gazzâlî, *el-İktisad fi'l-i'tikâd*, 52.
[39] Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, mhk. Fethullah Huleyf (İskenderiye: Daru'l Cami'ati'l Mısrıyye),44 -45.
[40] Gazzâlî, *el-İktisad fi'l-i'tikâd,* 52.
[41] Gazzâlî, *el-İktisad fi'l-i'tikâd,* 61-62.

bulunmamaktadır. Naslarda yoktan yaratmaya delâlet eden açık nasların olmadığını söyleyenler, bilmenin ardından taallukunun gerçekleşeceğine dair bir nassın olmamasını problem etmemişlerdir!

Allah kelâm sıfatıyla emir, nehiy ve haberler bildirmiştir. Risâlet bu ismin bir taallukudur. Kelâm sıfatında emir, nehiy ve ihbar olduğundan şeriat ve bütün bilgilendirme bu sıfatın anlam çerçevesine girmektedir. Allah şer'î hitapta bulunduğu gibi ihbarî bilgileri de vermiştir. İhbarî bilgilerin bilgi değeri fıkıh usulü çerçevesinde ele alınmaktadır. İrade, ilim, kudret gibi sıfatların varlıkların yaratılmasında/zuhurunda etkisi neyse kelâm sıfatının da teşr'îde/bilgilendirmede etkisi odur. Yani Allah'ın yaratması olmadan varlık olamayacağı gibi, kelâmı olmadan da risâlet ve temel/bazı bilgiler olmazdı!

Kur'an'da geçen esmâ-i hüsnânın anlamları lügavi anlamların dışına çıkılmadan tefsir ve te'vîl çerçevesinde ele alındığında, birbirlerini tamamlar ve sahih/külli bir anlayış elde edilebilir. Âlemdeki her olay esmâ-i hüsnânın bir tecellisidir. Bazı olaylar tek bir ismin değil, birkaç ismin birden tecellisi olabilir! Dolayısıyla her bir ismi bir tikel olayla ilişkilendirmek bazen yanlış olabilir. Ayrıca tikel olarak adlandırdığımız bir olayın gerçekten ne ölçüde tikel olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Dolayısıyla yalın bir mantıkla, âlemdeki bir olayın hangi ismin tecellisi olduğu anlaşılamayabilir! Bu noktada isimlerin olaylara teşmil edilmesi için tefsir ve te'vil kogerekebilir.

Tekvin lafız olarak Kur'an'da geçmez. Maturidiler tekvini Allah'ın zatıyla kaim müstakil bir subuti sıfatı olarak görürken eş'ârîler irade ve kudret sıfatlarının içinde mütalaa ederler. Tekvîn tabirini ilk olarak İmam Mâtüridî'nin kullandığı kabul edilmektedir. Tekvîni İmam Mâtüridî yaratmaya işaret eden isim ve sıfatların ortak bir adı olarak kullanmaktadır.[42] Tekvîn yoktan yaratma anlamına geldiği gibi, bir şeyden meydana getirme anlamına da gelmektedir.[43]

"Kun" emrinin taalluku yokluğun varlık olup olmadığı tartışmasını ortaya çıkarmıştır. Konunun detaylarına girmeden söylemek gerekirse, yokluğa varlık affedildiği zaman var olanla bir farkı kalmaz; ayrıca var olmayı cevher olmaktan çıkarıp araz haline sokar. Valık araz olarak görülmediği sürece, şeylik atfedilemez. Valık araz olduğunda, varlığın kendisinin hangi lafızla adlandırılması gerekir? Sonuç olarak ma'dumun varlık olup olmama durumu/tartışması muhtemelen şu iki noktadan ortaya çıkmaktadır: Kur'an'da ifade edilen "kun" emrinin yokluğa yapılamayacağı gerekçesiyle ma'dumun bir şey olmasının zorunlu olması gerektiği ifade edilmiştir. İkinci olarak, varlık/var olma süreci araz olarak görüldüğünde var olanın arka planının ma'duma/"madmum varlık" dayandırılması gerektiğinden dolayı yokluğa varlık atfedilme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda, varlığın yaratılması, varlığın izharı ve sudûr etmesi olarak anlaşılmıştır. Sonuç olarak ma'dumun var olarak kabulü/isimlendirilmesi istidlâl ve nazara dayanmakta; doğrudan fıtriyyata, yakiniyyata ve nassa dayanmamaktadır. Nazar ve istidlâl ise temel/itikadi konularda kesin bilgi doğurmaz.[44]

Bu noktada dile getirilmesi gereken bir diğer husus da "kun" emrine muhatap arama hususunda beşer merkezli bir dilsel yapının zorunlu kabul edilmesidir. Yani insan karşısında bir şey olmadan ona hitap edemeyebilir; ancak emir hitabını sadece karşılıklı diyaloga dayanan bir kip olarak görmek yanılgıya yol açmaktadır. Çünkü olmayan bir şeyin yoktan yaratılmasını ifade edecek bir lafzın beşerî lisanda türetilmesi imkânsızdır; çünkü bunun insan açısından tecrübe edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla yoktan yaratmayı ifade edecek en yakın tabir "ol" emridir. Bunun dışında bir tabir aramak

---

[42] Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 48.
[43] Ali İbn Muhammed es-Seyyid eş-Şerif Cürcânî, *Kitabu't Ta'rîfat*, trc.Ali Erkan (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997, 66.
[44]Ebu'l-Muîn Meymûn b. Muhammed en-Nesefî, *Tabsıratu'l Edille Fî Usûli'd-Dîn*, trc. Hüseyin Atay, 2. Baskı (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 9.

kısır döngüye yol açar. Bu yönde bir lafız/ifade nazil olsa bile bu mana açısından muhkem olamayacağından işin içine tefsir ve te'vil girmek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla yoktan yaratmada tefsir ve te'vile ihtiyaç duymayacak muhkem bir lafız istemek başlı başına sorun barındıran bir taleptir! Kaldı ki Kur'an'da yoktan yaratmaya işaret eden tabirler vardır (el-Bakara 2/117; el-En'âm 6/101); ama te'vilden kurtulamamaktadır.[45] Bu durum sadece insanların iyi veya köyü niyetli oluşlarıyla değil, meselenin yapısıyla alakalı bir durumdur. Cahiliyye araplarında yoktan yaratmaya işaret eden bir tabirin olması mümkün değildir; çünkü yoktan yaratma tevhîdle alakalı bir konudur. Bu dilde doğrudan böyle manaya işaret eden bir kelime olmayınca, nasların dönüştürme sistemine bakmak gerekir. Yani yaratılışla ilgili kelime ve kavramların/nasların te'vil ve tefsir kapsamında ortaya konulması gerekmektedir. Bu iyi yapılamadığında, bilimsel dilin imkânları da çerçevelendirilemez. Yaratma evrenin yaratılışına işareten külli anlama atfedileceği gibi, tabiattaki bir olayın yaratılışına da atfen cüzi anlamda da ele alınabilir. Yani hem yoktan yaratmaya hem de dönüştürmeye şâmil kılınabilir(el-Bakara 1/29; Nazîat /30; el-Enbiyâ /30).

3. KUR'AN'DA YARATMAYA İŞARET EDEN İSİMLER ÇERÇEVESİNDE YOKTAN YARATMA

Hz. Peygamber (s.a.v)'den sonra sahabiler arasında mezheplere konu olabilecek bazı farklı anlayışlar ortaya çıkmış olmakla beraber varlığın yapısıyla ilgili bir tartışma çıkmamıştır. Bu konuda ilk beyanlar hicri ikinci asırda başlamıştır.[46] Varlığın yapısıyla ilgili tartışmaların sonradan başlamış olması muhtemelen "ilk arke" sorunuyla karşılaşmış olmanın bir sonucudur. Çünkü cahiliye araplarında da doğrudan yoktan yaratmaya işaret eden bir lafız bulunmamaktaydı; dolayısıyla tartışmanın yaşanmamış olması problemin olmadığının da bir göstergesi olarak anlaşılabilir. Tartışma Kur'an'daki lafızlara dayalı bir tartışma olsaydı ilk dönemde de olması gerekirdi! Yani İslâmın ilk dönemlerinde Allah'ın yoktan yaratması tevhidin bir gereği olarak kabul ediliyordu ve bu gerçek içselleştirilmiş olduğundan tartışma gereği duyulmuyordu! Yoktan yaratma tartışmasının İlk arke sorununa bağlı karşıt görüş olarak çıkmış olması, mantık açısından da mümkün değildir; çünkü yaratılışın bir "maddeye" dayandırılması yoktan yaratmaya göre ilk arke anlayışı ile daha uyumludur. Bu çerçevede, yoktan yaratma bir "cevabî tartışma" olarak görülemez. Dolayısıyla burada, öncelikli olarak yaratmanın bir esasa dayandırılmasındaki temel vurguyu iyi ortaya koymak gerekmektedir.

İlk vahiy insanın alaktan yaratıldığını bildirerek başlamaktadır. Alak kan pıhtısı, nutfe, ilgi olarak anlamlandırılmaktadır.[47] Burada bahsedilen unsurlar tecrübeyle her insanın rahatlıkla bilebileceği hususlardır. Dolayısıyla yaratılışla ilgili bir maddi dayanak oluşturma/sunma amacı güdülmemekte, insanın nankör olmaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.[48] Buradan doğrudan "embriyo" v.b. çıkarımlarda bulunmak doğru değildir. Biyolojik araştırmalar sonucu elde edilecek bilgiler doğru olduğunda kabul edilmesinde bir engel bulunmamaktadır ve hepsi yaratılış sürecinin birer aşamasıdır. Kaldı ki insanın embriyodan yaratılmasının ileri sürülmesi hiçbir kelâmî meseleyi çözmez; çünkü embriyonun yaratılması basit bir olay değildir. Yani insanın yaratılışını problem kabul eden bir zihin için embriyodan yaratılmak bir çözüm şekli değildir. Aynı şekilde, alaktan yaratmanın belirtilmesi yaratılışla ilgili bir hareket noktası oluşturma amacına yönelik olmadığı anlaşıldığında, yoktan yaratmaya aykırı bir durum da ortaya koymadığı anlaşılmış olur. Yani alaktan yaratılma yaratma sürecinin bir aşaması olarak görüldüğünde, alakın bir başlangıç değil, bir ara süreç olduğu anlaşılır.

[45] Ebu Hamid el-Gazzâlî, *Filozofların Tutarsızlığı*, trc. Mahmut Kaya, Hüseyin Sarıoğlu, 6. Basım (İstanbul: Klasık Yayınlar, 2014), 15.
[46] Muhammet Yazıcı, Gazzâli Sonrası Ehl-i Sünnet Kelâmı'nda Varlık Anlayışı, s. 16-17.
[47] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8, 5950-5951.
[48]Kur'an Yolu Türkçe Meâl Ve Tefsir (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 5, 652.

İnsanın yoktan yaratıldığının belirtilmesi, insanın tabiatla ilişkisini keseceğinden tefekkür sürecinin de önünü kesebilir! Çünkü insan alak ile insan arasındaki oldukça uzun "mesafeyi" tefekkürle kapatabildiğinde önemli bir adım atmış sayılır. Bu mesafenin sadece müşahede gözüyle kapatılması mümkün değildir. Müşahede sadece insanın bu tefekkür yoluna girmesine yardımcı olur; yoksa tek başına bu mesafeyi kapatamaz ve insan esas hitaba hazır hale gelmiş/getirilmiş olur. İnsanın yoktan yaratılması ancak bu aşamadan sonra anlaşılabilir. İradî davranışlarda tedrîcilik olduğu gibi, istidlali bilgide de tedriciliği andıran durum neden olmasın! Sonuç olarak, insanın alaktan yaratılmış olmasının bildirilmesi, yaratılışının bir aşamasına işaret etmek ve tefekkür sürecine kapı açmak içindir; oysa yoktan yaratma Alah'ın kudretine, yüceliğine/yaratıcılığına bir vurgudur. İnsan varlık âlemini bay-pass ederek imân/gerçek görüş elde edemez.[49]

Evrenin yaratılışı/ortaya çıkışı tarih boyunca tartışma konusu olmuş ve bu yönde birçok teori geliştirilmiştir. Anasır-ı erbaa bu teorilerin toplamı olarak düşünülebilir. Bu teori ateş, toprak, hava ve suyu evrenin temeli sayan teoridir. Bu unsurları temel unsurlar görüp kâinatın birinden/hepsinden meydana geldiğini ileri sürer. İslâm felsefe geleneği de bu unsurlara yer vermiş, bunların dönüştürülmesini Allah'ın gücüne/ilmine bağlamıştır.[50]

Anasır-ı erbaa konusu arke tartışmasının odak noktasını oluşturmaktadır. Grek düşünce geleneği yoktan yaratmayı anlamaya yatkın olmadığından ilk arke, anasır-ı erbaanın bu minvalde ele alınması gerekir. Yoktan yaratmaya açık olmayan bir zihni önce dönüştürme gücünü Alah'a atfederek tefekküre çağırılabilir, tefekküre yol açılabilir. Bu anlamda, ilk arke düşüncesi insanın "alaktan" yaratılmasına benzetilebilir! Bu, evrenin yaratılışı/oluşumu için bir paradigma ortaya koymayı değil, yaratılış fikrine sahip olmayan bir zihni "yola koyma"yı amaçlayabilir. Yoksa evrenin yaratılışını sorun kabul eden bir zihnin ilk arke/dört unsuru sorun kabul etmemesi mümkün değildir. Evreni Allah'a dayandırmayan bir zihne "sen evrenin yaratılışını müstakil bir olay olarak göremezsin, bu mükemmelliği Allah'a dayandırmadan açıklaman mantıksızlıktır; ancak ilk arkeyi/arkenin ortaya çıkışını Allah'a dayandırmadan müstakil bir fiil olarak görebilirsin" şeklinde cevap mantıksız bir cevaptır. Dolayısıyla Grek düşüncesindeki ilk arke sistemi yaratılışı anlamada bir hareket noktası oluşturma amacına matufen doğru kabul edilse de, yaratılışın esasını ortaya koyacak bir sistem değildir; çünkü belli noktadan sonra totoloji ortaya çıkmaktadır. Aynı durum İslâm felsefe geleneğindeki yaratılış/oluşum anlayışı için de söylenebilir. Âlemin zaman açısından değil sadece varlık çeşidi açısından Tanrıdan farklı olmasının savunulması, örtülü de olsa ilk arkeye dayanan/dayandırılan görüşün, mutlak bir yaratılış olduğu görüşüne kapı açtığından meşru görülemez; en azından bu görüşün Grek yaratılış anlayışına atıf yaptığını bilmek gerekir. Yaratılmaya muhtaç olmak ve yaratmaya "muhtaç" olmak, ikisi de samed[51] olmaya aykırıdır. Bu durumda varlık tanrı olmadan var olamamakta, ancak tanrı da var etmeden kalamamakta/duramamakta; hangisi hâkim hangisi mahkûm net değildir![52] Örtülü de olsa panteizme giden yolu açmış olmaktadır!

Kur'an'da toprak, su, hava ve ateş geçmekte, her biri yaratılmış varlık olarak verilmektedir. Allah suyu gönderen (Tahâ 20 /53; el-Hac 22 /63), rüzgârlara emreden (el-Bakara 2/164; ez-Zariyat 51 /41), ateşi indiren (el-A'raf 7 /12; Enbiyâ 21/69; Yasîn 36/80), toprağa canlılık veren (Al-i İmrân 3/59; Yasîn 36/33) olarak tanıtılmaktadır. Bu ayetlerde dört esasın yaratılmış olduğu, dolayısıyla yaratıcı olamayacakları vurgulanmaktadır. Bu temel gerçek bilindikten sonra, Allah'ın varlıkları bazı

---

[49] İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî, *Kitâbü'l-irşâd ilâ kava'idi'l-edille fî usûli'l-i'tikâd*, thk. Ahmed Abdurrahim es-Sayih, Tevfik Ali Vehbe (Kahire: Mektebetü's Sekafeti'd Diniyye, 2009), 34-35

[50] Mehmet Bayrakdar, *İslâm Felsefesine Giriş*, 8. Baskı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 183.

[51] Topaloğlu, İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 271.

[52] Gazzâlî, *Filozofların Tutarsızlığı*, trc. Mahmut Kaya, Hüseyin Sarıoğlu, 6. Basım (İstanbul: Klasik Yayınlar, 2014), 57; Macit Fahri, *İslâm Felsefesi Tarihi*, trc. Kasım Turhan, 2. Baskı (İstanbul: İklim Yayınları, 1992), 111.

varlıklardan yaratmış olması problem teşkil etmez. Ancak bu esas bilinmeden varlıkların başka varlıklardan yaratıldığını söylemek ilk unsur anlayışına kapı açabilir.

Acaba Allah insana bilimsel bir dille insana yaratılışın kapısını açmış mıdır? İnsan bir gün bu sorunun cevabını bulabilecek midir? Bu soruya cevap vermek zordur, belki de imkânsızdır. Bu sorunun cevabını bilmediğimizden dolayı (Nahl 16/77) araştırmalarımızı sürdürmekle yükümlüyüz. Yaratılışın aşamalarıyla ilgili bazı bilgiler elde edebileceğimizi söyleyebiliriz; çünkü Allah insana ilmin kapılarını açmıştır (el-Bakara 2/31-32; er-Rahman 55/1-4; Alak 96/1-5)) Ancak "kun" emrini "duymamız" mümkün değildir (el-Kehf 18/51; el-A'raf 7/187)! Dolayısıyla yoktan yaratmada delâletten delile geçiş yapmak mümkün değildir; çünkü "kun" ile illiyet bağı tamamen kopmaktadır.[53] Ancak yaratılış konusunda bilimsel dilin de iddialı olma imkânı bulunmamaktadır. Müktesebat düzeyinde artan bilimsel bilgiler yoktan yaratmayı anlama ve izah etmeye hiçbir şey katmaz da eksiltmez de! İşin nirengi noktası, Alah'ın yoktan yaratabilme gücüne sahip olduğunu bilmek ve inanmaktır. Bu inanç bilimsel araştırmalara engel çıkarmadığı gibi doğrudan yaratılış konusuna ışık tutacağı varsayımıyla teşvik edici de değildir! Hiçbir bilimsel teori mebde ve mead konusunda söz söyleme "yetkinliğine" ve metoduna sahip değildir. Yaratılış konusunda yaratmanın ara süreçleriyle ilgili söz söyleyebilir; ancak yoktan yaratmaya aykırı bir teori ortaya koyamaz![54] Bunu yapmaya çalıştığında yanlış yola girmiş sayılır; çünkü bilimsel dil bir nesne veya olgunun tam olarak epistemolojik haritasını çıkaramadığından[55] böyle yapmakla kendi metoduna aykırı davranmış olur. Şehâdet âleminin varlıklarıyla gayb âleminin varlıkları birbirlerinden tamamen kopuk değildir; ayrıca varlıkların şehâdet diliyle ilgili kısmı olduğu gibi gayb diliyle ilgili kısmı da vardır.[56]

Kâinatın yaratılışıyla ilgili ayetlerde belirtilen günlerin sayısı (Secde Suresi, 4; Yunus Suresi, 3; Hud Suresi, 7; Furkan Suresi, 59; Hadid Suresi, 4; Kaf Suresi, 38; Araf Suresi, 54) farklı şekillerde tefsir edilmiş ve bilimsel gelişmeler ışığında yorumlanmıştır. Burada konumuz açısından önemli olan husus, kâinatın yaratılışının sınırlı bir zamana dayanmış olmasıdır. Altı, iki, dört gün tabirleri nasıl tefsir edilirse edilsin belirli bir zamana işaret etmektedir. "Tanrıyla beraber var olan varlığın" zamana bağlı yaratılışından bahsedilemez! Bu durumda yaratma ancak "suret verme" olarak anlaşıldığında bir çıkış bulunabilir ki yine yaratma ilk arkeye dayandırılmış olur.

Kadîm sıfatına sahip olan varlığın bekâ sıfatına da sahip olması gerekeceğinden kâinatın yok olacağı ve buna bağlı olarak ahiret hayatının olamayacağı şeklinde bir itiraz ileri sürülemez; tam aksine bu durum ilk yaratmanın ve ahiret hayatının Allah'ın "irade" sıfatına racî olduğunu ispat eder. Varlık yaratılmaya muhtaç olduğuna göre, ayakta kalması için de Allah'ın "kayyûm" sıfatına muhtaçtır.[57] Dolayısıyla kâinat/varlık mümkün varlık olması yönüyle yok olmaya mahkûmken, Allah'ın "kayyûm" sıfatıyla varlığına devam edecektir. Yani kâinatın sürekliliği/ahiret hayatının gerekli oluşu aklî delile değil sem'î delile dayanmaktadır. Naslar kabul edilmediğinde hiçbir aklî gerekçe ahiret hayatını gerekli kılmaz! Bundan dolayı kelâm mead konusunu semiyyat içinde ele almıştır.

Konu buraya geldiğinde, tevhîd[58] ile monizm arasındaki benzer/farklı tarafların ortaya konulması gerekir. Her monist düşünme sistemi tevhîd olarak addedilebilir mi? Monizm iç tutarlılığa sahip bir düşünmeyi ifade ettiğinden elbette önemlidir. Monizmde bir paradigma etrafında kavramsal yapıya

---

[53] Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 49.
[54]Süleyman Hayri Bolay, *Felsefe Doktrinler Ve Terimleri Sözlüğü*, 11. Baskı (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 398.
[55] Bolay, *Felsefe Doktrinler Ve Terimleri Sözlüğü,* 265-266.
[56]Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 28.
[57] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2, 1019.
[58] Topaloğlu, İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, 318-319; Bolay, *Felsefe Doktrinler Ve Terimleri Sözlüğü*, 351.

bağlı kalarak iç tutarlılığı sağlama söz konusu olup, her zaman örtülü de olsa totolojiye açıktır ve felsefi bir açıklama biçimidir.[59] Dolayısıyla doktrinel olup alternatifleri vardır. Tevhîde dayanan düşünce vahyîdir; yani naslara dayanan bir düşünce sistemi/iman olup alternatifleri yoktur. Bundan dolayı mümkün varlığın "asalet"inden hareketle oluşturulacak düşünme sistemin monist bir nitelik taşıma ihtimali yüksektir ve metodu gereği alternatifleri barındırdığından tevhîdî yapıyı koruması zordur; belki imkânsızdır. Örneğin, varlıkta mahiyet varlık ayrımı felsefede vardır; ama gerçek anlamda yoktan yaratma fikri yoktur.[60] Varlık mahiyet ayrımının hangi kavramsal çerçevede açıklanacağı ayrı bir konu olup işin özüyle ilgili değildir. Belki de bu noktayı, yoktan yaratma anlayışını "bertaraf etme" çabası olarak anlamak gerekir!

İmam Ebû Hamid el-Gazzâlî tarafından İslâm filozofları kâinatın kıdemini savundukları için tekfir edilmişlerdir.[61] Bu konu "tehafüt" üzerinden tartışılmış, yoktan yaratmanın İslâmın ruhuna daha yakın olduğu şeklinde genel bir teâmül oluşmuştur. Ayrıca bilimsel dil yoktan yaratmayı problem ettiği kadar "dönüştürme"ye dayanan yaratmayı/oluşmayı problem olarak görmemesi yoktan yaratmanın orijinal yönünü oluşturmaktadır. Bilimsel dilin yoktan yaratmayı problem olarak görmesi sadece görüş sahiplerinin yanlış eğilim içinde olmalarıyla açıklanamaz; bu aynı zamanda düşünme mekanizmasıyla da ilgili bir durumdur. Her ne şekilde olursa olsun, yaratmayı ilk madeye/maddenin kıdemine dayandırmak illiyet bağını ortaya çıkarmakta ve "kimyasal dönüşüm sistemine"/kevn ve fesad anlayışına zemin hazırlamakta, müslüman olmayan bir aklın da kabul edebileceği bir yaratma anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda yaratma semiyatın konusu olmaktan çıkıp doğrudan akliyyatın konusu olmaktadır. Alah'ın ilim, irade, kudreti gibi sıfatlarıyla ilgili bir konunun doğrudan akliyyatın konusu yapılması her şeyden önce metot bakımından doğru değildir. Bilimsel dil/akıl yoktan yaratmayı ispat edemeyebilir; ancak varlığın kıdemine dair de bir delil ortaya koyması mümkün değildir.[62] Kur'an'ın "Biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuzda mı, gerçekten biz mi diriltilecekmişiz" (Vakıa /47), "Biz kemikler haline geldikten, toprak olup ufalandıktan sonra mı, gerçekten biz mi yeni bir yaratılışla diriltileceğiz?" (İsrâ /98) itirazlarına cevap verirken, itiraz noktası olan "ufalanmış kemik" yerine ilk yaratılışa ve Allah'ın kudretine atıfla cevaplandırmış olması anlamlıdır!

KAYNAKÇA

1. Akarsu, Bedia. *FelsefeTerimleri Sözlüğü*. 7. Baskı. İstanbul: İnkılâp Yayınları, 1998
2. Aslan, Abdülgaffar. *Kur'an'da Vahiy*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2000.
3. Bayrakdar, Mehmet, *İslâm Felsefesine Giriş*, 8. Baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
4. Bıçak, Ayhan. *Tarih Felsefesinin Oluşumu*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2004.
5. Bolay, Süleyman Hayri. *Felsefe Doktrinler Ve Terimleri Sözlüğü*. 11. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları, 2013.
6. Bulğen, Mehmet. *Kelâm Atomculuğu Ve Modern Kozmoloji.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2015.
7. Cürcânî, Ali İbn Muhammed es-Seyyid eş-Şerif. *Kitabu't Ta'rîfat*. trc. Ali Erkan. İstanbul: Bahar Yayınları, 1997.
8. el-Cüveyni, İmâmü'l-Haremeyn. *Kitâbü'l-irşâd ilâ kava'idi'l-edille fî usûli'l-i'tikâd*. thk. Ahmed Abdurrahim es-Sayih, Tevfik Ali Vehbe. Kahire: Mektebetü's Sekafeti'd Diniyye, 2009.
9. Demir, Ramazan. "İbn Hazm'a Göre Dilin Menşei ve İlk Dil Problemi", *Usûl İslam Araştırmaları*, Cilt 10, Sayı 10, 2008.

[59] Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 7. Baskı (İstanbul: İnkılâp Yayınları, 1998), 173.
[60] Gazzâlî, *Filozofların Tutarsızlığı*, 123.
[61] Gazzâlî, *Filozofların Tutarsızlığı* 225.
[62] Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, 12.

10. Duralı, Ş. Teoman. *Felsefe-Bilim Nedir*. 2. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2009.

11. Fahri, Macit. *İslâm Felsefesi Tarihi*. trc. Kasım Turhan. 2. Baskı. İstanbul: İklim Yayınları, 1992.
12. el-Fârâbî, Ebû Nasr b. Muhammed b. Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ. *Kitâb'l-Hurûf*. trc. Ömer Türker. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015.
13. el-Gazzali, Ebû Hamîd. *el-İktisad fi'l-i'tikâd*. nşr. Abdullah Muhammed el-Huleyli. Lübnan: Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 2004/ 1424.
14. Gazzali. *Filozofların Tutarsızlığı*. trc. Mahmut Kaya, Hüseyin Sarıoğlu. 6. Basım. İstanbul: Klasık Yayınlar, 2014.
15. el-Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Kitâbü't-Tevhîd*. mhk. Fethullah Huleyf. İskenderiye: Daru'l Cami'ati'l Mısrıyye. ts.
16. en-Nesefî , Ebu'l-Muîn Meymûn b. Muhammed. *Tabsıratu'l Edille Fî Usûli'd-Dîn*. trc. Hüseyin Atay. 2. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.
17. Okumuş, Ejder. *Türkiye'nin Laikleşme Sürecinde Tanzimat*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1999.
18. Siyavuşgil, Sabri Esat. *Tanzimat'ın Fransız Efkârı Umumiyesinde Uyandırdığı Akisler*. Tanzimat II. Ankara: Millli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1999.
19. Taylan, Necip. *Mantık Tarihçesi Problemleri*. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
20. Topaloğlu, Bekir, İlyas Çelebi. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2010.
21. Weber, Alfrwd. *Felsefe Tarihi*. trc. H. Vehbi Eralp. 5. Basım. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1998.
22. Yazıcı, Muhammet. Gazzâli Sonrası Ehl-i Sünnet Kelâmı'nda Varlık Anlayışı, s. 16-17.
23. Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.

CEREAL STORAGE IN SPIKE

Prof. Dr. Hasan KILIÇ

Bingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Bingöl, Türkiye
kilichasan@yahoo.com

Abstract

Cereal grains are the most important source of calories for the majority of the world population. About 60% of daily calories of the people are supplied by wheat, maize and rice. Cereal, which has existed throughout human history, is mentioned in the Qur'an with the verse "Then will come after that seven difficult [years] which will consume what you saved for them, except a little from which you will store" (Joseph 47). Guiding people about the storage method of cereal in 1700 BC when wheat had been cultivated and stored with primitive methods, befits the declaration of Allah who writes and shows the plan of the universe. Today, the viability of cereal seeds and protection from harmful substances are possible in modern storage facilities under certain temperature and humidity conditions. Despite the lack of enough studies in the storage of grains in spike form, in comparison to modern storage techniques it may be concluded that wheat is less inclined to be affected by pests and more resistant against unfavorable storage conditions when it is stored in spike. It is hoped that the content of this study on the comparison of the grain with and without spike in terms of germination and other characteristics over long storage will contribute to the field of storage technology.

Key Words: Cereal, Storage in spike

TAHILLARIN BAŞAĞINDA DEPOLANMASI

Prof. Dr. Hasan KILIÇ

Özet

Dünyada en fazla ekim alanına sahip tahıllardan buğday, çeltik ve mısır beslenme amaçlı dünya enerji ihtiyacının %60'ına yakınını temin ederler. Kültüre alınmaları insanlık tarihi kadar eskiye dayanan ve Kur'an-ı Hakim'de farklı yönlerden ele alınan tahılların uzun süre depolarda muhafaza etmenin metotları "Yedi yıl her zamanki gibi ekersiniz. Biçtiğinizde, yiyeceğiniz az bir kısmı alın, kalanı başaklarının içinde bırakın (Yusuf 47)"ayeti ile beşere yol gösterilmiştir. Gerek ziraat ve gerekse ürünlerin depolanmasının iptidai şartlarda yapıldığı MÖ 1700'lı yıllarda, tanenin başakta muhafazası ile alakalı hadisenin Kur'an'ı Mu'ciz'ül beyan'da bahsedilmesi, mevcudata dair plan ve programı yazan ve gösteren kâinat Halık'ının beyanına yakışır bir tarzdadır. Günümüzde tahıl ürünlerinin canlılığı ve zararlılardan korunması modern depolama tesislerinde belirli sıcaklık ve nem şartlarında mümkün olabilmektedir. Tahıl tanelerinin başağında depolanması ile alakalı çok çalışma olmamakla birlikte modern depolama teknikleri ile mukayese edildiğinde buğdayda haşerat zararı daha az, kalite kaybının olumsuz şartlarda başaksız daneye göre daha dirençli olduğu yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Başaklı ve başaksız tanenin uzun depolama şartlarında çimlenme ve diğer özellikler bakımından mukayese edilmesine yönelik araştırmalara yer verilmesinin bu sahadaki depolama teknolojisine katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tahıllar, Başağında muhafaza

1. GİRİŞ

Tahıllar, Gramineae olarak da bilinen Poaceae familyasına mensup nişasta amaçlı üretilen tek yıllık bitkiler olup buğday, mısır, çeltik, sorgum, arpa, çavdar ve yulaf dünyada en fazla üretime sahip başlıca türlerdir. Taneleri tüm olarak değerlendirildiğinde karbonhidrat, protein, vitaminler, mineraller ve yağ bakımından insanın ihtiyacını karşılayacak seviyede yaratılmışlardır. Bununla beraber kabuğu ve embriyosu uzaklaştırılan tahıl taneleri insan için ihtiyaç duyulan çoğu vitamin ve besin elementlerinden yoksun karbonhidrat kaynağı haline gelmiş olur. Tahıllar aynı zamanda yem bitkisi olarak hayvanların ihtiyaçlarının temininde kullanıldığı gibi endüstride de başta glikoz olmak üzere yapışkan, yağ ve alkol olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Dünyada en fazla üretime sahip tahıllardan mısır 1.033.74 mil. ton, buğday 757.92 mil. ton, çeltik: 488.6 mil. ton, arpa 144.26 mil. ton,

yulaf: 23.51 mil. ton ve çavdar 12.58 mil. ton dur (Statistica 2018). Tahıllardan buğday, dünyada en yaygın ekimi yapılan ve insan gıdası olarak kullanılan bir serin iklim tahılıdır. Kültürünün insanlık tarihi kadar bir geçmişe sahip olduğu buğday; geniş adaptasyon kabiliyeti ve yetiştirilmesindeki kolaylıklar ile birlikte kalori ve protein yönünden insanların %20'sinin ihtiyacını karşılaması, dünyada en fazla ekim alanına sahip olmasını sağlamıştır. İlk tarımın başladığı Verimli Hilal (Şekil 1) bölgesinde tahılların kültüre alınmalarının bundan yaklaşık 10-12 bin yıl öncesine dayandığı (Lev-Yadun et al., 2000; Doebley et al., 2006) bildirilmektedir. Kâinatın bir nevi kıraati olan Kur'an-ı Hakim, marifetullahtan ve tevhidin mertebelerinden bahsettiği gibi insanların menfaatlerine raci fenlere de yer vermesi makama gayet uygundur. وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ *bu cümle ile âyetlerin sonunda zikredilen emsalî cümleler***,** *İslâmiyetin menşei ilim, esası, akıl olduğuna işaret eder* (Nursi, İşaratül İcaz 173*). Kur'an-ı Hakim; enbiyaları, insanın cemaatlerine terakkiyat-ı maneviye cihetinde birer pişdar ve imam gönderdiği gibi; yine insanların terakkiyat-ı maddiye suretinde dahi o enbiyanın her birisinin eline bazı harikalar verip yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir. Onlara mutlak olarak ittibaa emrediyor. İşte enbiyaların manevi kemalatını bahsetmekle insanları onlardan istifadeye teşvik ettiği gibi, mu'cizatlarından bahis dahi; onların nazirelerine yetişmeye ve taklidlerini yapmaya bir teşviki işmam ediyor* (Nursi Sözler 279). Bu itibarla, Kur'an-ı Hakim'in diğer ilim sahalarındaki keşiflerden (gemi, tayyare, şimendifer, celb-i suret, telyin-i hadid vs) bahsettiği gibi geçmişten günümüze insanların esas gıdası olan ve dünyada üretim bakımından ticarette en fazla yer tutan tahılların kullanım teknolojilerinden bahsetmesi aynı hakikattir. Bilhassa buğday gibi dünyada en fazla ekim alanına sahip bir ürünün saklanma veya depolama tekniklerinin bundan yaklaşık 3.800 yıl önce Hz Yusuf (as) vasıtasıyla öğretilmesi, depolama tekniğinin benzerlerini ve taklitlerini yapmaya bir teşviki işmam ediyor. Araştırıcılar, tarım tekniklerindeki ilk değişimin *Verimli Hilal* bölgesinde başladığı ve tüm dünyaya buradan yayıldığı gerçeğinde hemfikirdirler. Arkeolog Özdoğan (2007), dünyanın her yerinde insanlar, değişen doğal çevre koşullarına, bildikleri teknoloji ve sosyal alışkanlıklarıyla uyum sağlamakla birlikte Yakındoğu'nun belirli bir bölgesinde bu dönüşüm dünyanın diğer yerlerinden farklı olmuş ve daha sonra tüm dünyayı etkileyecek olan yeni yaşam biçimini ortaya çıkardığını bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim'in nassıyla birçok sahada bilime ve insanların yaşama şartlarının kolaylığına öncülük eden peygamberlerin söz konusu bölgede yaşamış olmalarının bahse konu dönüşüm ve tekniklerin temelinde önemli payları olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmada silolarda ergonomik dizayn ve tasarımı ile ürünlerin depolanma tekniklerinin temelinde bir peygamberin aldığı rol ile tahıl danesinin özellikleri ve mukayeseli depolama teknikleri ile ayet-i kerimede bahse konu başağında depolamanın hususiyetleri tartışılmıştır.

2.TAHILLARIN DEPOLAMA GEREKÇESİ

Ekimi, bakımı ve hasadı diğer mahsullere nispeten daha kolay olan ve insan ihtiyacını dengeli bir şekilde karşılayacak tarzda halkedilen tahıllardan buğday ve arpa insanların birinci derecede tercih sebebi olmuştur. İnsanlar tarih boyunca gerek bir sene sonraki tohumluk tedariki ve gerekse kış dönemindeki gıda ihtiyacını karşılamak üzere tanelerin depolanmasını farklı yöntemlerle gidermeye çalışmışlardır. Hâlihazırda dünyada başta buğday olmak üzere mısır, arpa, yulaf, çavdar, darı ve diğer olmak üzere üretilen 2 milyar ton dane tahılın 606 milyon tonu ihtiyat amaçlı silolarda depolanmaktadır (TMO, 2018). Hükümetler depolamayı düzenleyen kanunlar çıkarmak suretiyle müteşebbisleri teşvik etmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde lisanslı depo faaliyetleri 5300 sayılı "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk" Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Kanun; "tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, tarım ürünleri lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayrım yapmaksızın tarım ürünlerini kabul etmelerini temin etmek, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini

sağlayan ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmek üzere, tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir." Olarak tarif edilmiştir (Resmi gazete, 2005). Yüksek sıcaklık ve rutubet şartlarında saklanan danelerde solunum faaliyetinin hızlanması yanında mikrobiyolojik aktivite ve haşere faaliyetinin artması sonucu bozulmalar meydana gelmektedir (Elgün ve Ertugay, 2000; Erbaş ve ark., 2018). Tahılların bozulmadan depolanabilmesi, danenin rutubet muhteviyatı ile ortam sıcaklığı ve nisbi nemin belirli bir seviyede tutulması ile mümkündür. Depolamanın uzun süreli olması için ürünün yeterince olgun, zedelenmemiş-sağlam; dane nem içeriğinin %14'den, yığın sıcaklığının 15°C'den ve depo atmosfer nispi nem oranın da %65'den düşük olması gerekir (Elgün ve Ertugay, 2000). İnsanların yerleşik düzene geçerek tarımı başlatması ürünlerin muhafaza edilmesi ile alakalı tedbirler alınmasını da zorunlu kılmıştır. Antik dönemden günümüze tahılların muhafazası ile alakalı olarak farklı depolama tipleri kullanılmıştır.

3. DEPOLAMANIN TARİHİ GELİŞİMİ

Tohum depolama, dağıtım ve ticareti tarih öncesi zamanlarda başlamış olup ilk örneklerine Mısır ve Babillerde rastlanmıştır (Hyland, 1977). Nitekim Mısır bilimcileri Saqqara'da Firavun Djozer'in gelecekteki gömü bölgesini içeren büyük bir kompleks buldular. Söz konusu kompleksin içerisinde tünellerle birbirine bağlı tahıl depoları da keşfedilmiştir. Araştırıcıların çoğu odaların mezar olmayıp tahıl depoları olduğunu bildirmektedirler (Şekil 2, 3 ve 4) (Moeller 2008; Volchof, 2013: Gospelclips, 2014**;** Nuri, 2018). Wilford (2008) New York Times'te "Nil nehri ve civarına ait deliller" isimli yazdığı bir makalede arkeologlar tarafından Mısır piramitlerinde keşfedilen siloların MÖ 1.630 ve 1.520 yıllarına ait olduğunu bildirmiştir. Kur'an ve Tevrat'ta kurak ve olumsuz şartların hüküm sürdüğü yıllarda ihtiyat için Hz Yusuf'un tahılları silolarda sakladığından bahsetmektedir. Kur'an'da Yusuf suresi 47. Ayette قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمْ فَذَرُوهُ فِى سُنبُلِهِ إِلاَّ قَلِيلاً مِّمَّا تَأْكُلُونَ *Yedi yıl her zamanki gibi ekersiniz. Biçtiğinizde, yiyeceğiniz az bir kısmı alın, kalanı başaklarının içinde bırakın* şeklinde ifade edilmektedir. Tevrat'ta da Kur'an-ı Kerim'den bazı farklılıkları olmakla birlikte Hz. Yusuf (as) döneminde 7 kıtlık yılından bahsederek ihtiyat için ürünlerin depolarda saklanmasından bahseder.

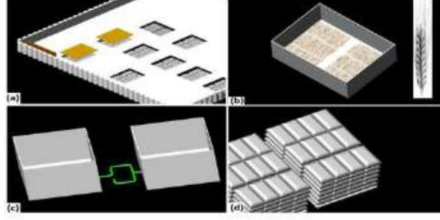


Şekil 1. Fırat, Dicle ve Nil deltalarının yer aldığı verimli hilal bölgesi (Britannica Kids. 2018).



Şekil 2. Firavun Djoser tarafından Hz. Yusuf (as) zamanında inşa edildiğine inanılan Mısır Saqqara'da keşfedilen piramit ve silo (Volchof, 2013, Gospelclips, 2014; Nuri, 2018

Bunun dışında farklı kaynaklarda da Hz Yusuf'un bolluk yıllarında buğday ve arpayı 7 sene depoladığını, kıtlık yıllarında da depoları açarak satışa sunduğunu bildirmektedir (Sinha, 1994; Genesis 2013). Bu itibarla Mısır piramitlerinde yapılan arkeolojik kazılarda bulunan tahıl silolarının MÖ 1700-1800 yıllara sahip olması yanında Nil deltasının farklı yerlerinde yapılan diğer arkeolojik kazılarda MÖ 2040-1785 yıllarına ait yere gömülü kubbeli çember şeklinde silindirik depoların keşfedilmesi (Levinson and Levinson 1989) hadisenin bu bölgede cereyan ettiğinin güçlü delillerini oluşturmaktadır (Şekil 1).



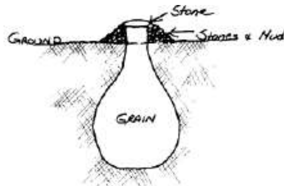
Şekil 3. (a): Kıtlık yıllarında inşa edilen 9 depo; (b): Alta kalan bazı tahıl tohumları; (c): Birbirine tünelle bağlı 2 depo unitesi; (d): Üst üste yığılmış tohum çuvalları (Prepared by Anjum) (Nuri 2018)

Günümüze kadar tohumun depolamanması, üretimin yapıldığı bölgedeki yaygın gıda kaynağını oluşturan tahıllar, baklagiller vb ürünler için yapılmaktaydı. Arkeolojik kazılarda mezarlarda *Triticum spelta* olarak adlandırılan kavuzlu buğday ve arpa tohumlarına rastlandığı bildirilmiştir (Jackson and Walford, 1846). En fazla kullanılan depo tipi hendek tipi olmakla birlikte yöre iklim ve ürün grubuna göre farklı saklama malzemeleri de kullanılmıştır. Silo yapımı 19. yüz yılda ahşap malzemeyle başladı. Bilahare tuğla, beton yakın zamanda da ve günümüzde çelik silo yapımına geçildi. Geçmişten günümüze kullanılan bazı silo tipleri Şekil 4 ve 5 de verilmiştir.

3.1. YER ALTI DEPOLARI: Günümüzde hala kullanılabilen yer altı hendek tipi tahıl depolama yöntemlerinde maliyetin düşük olması, sıcaklığın belirli bir seviyede sabit kalması, çalınmaya karşı daha güvenli olması, haşeratın daha az zarar vermesi gibi avantajları sebebiyle tercih edilmektedir (Şekil 4a). Bu yöntemde özellikle düşük yağışlı bölgelerde daha başarılı bir şekilde ürün saklanabilmektedir. Söz konusu yer altı toprak siloların esası Hz. Yusuf (S) tarafından kullanılan silolara dayanmaktadır (Nuri, 2018).

3.2. KİL AMBARLAR: Şekil ve kapasiteleri yerden yere değişebilen kil ambarlar (Şekil 4b), daneleri dışardan saldırabilecek haşerelere karşı muhafaza edebildiği gibi, rutubete karşı belirli sıcaklıkta muhafaza edebilme özelliklerine de sahiptir. Kil ambarlar daha ziyada güvenli saklama ve taşımaya imkan verdiği için Mısır, Yunan ve Romalılar tarafından tercih edilmiştir.

3.3. DUVAR SİLOLAR: Yer üstünde boyuna inşa edilen bu tür silolar özellikle kurak ve sıcak bölgelerde güneşin etkisinden faydalanılarak danelerin düşük nem seviyesinde kalması açısından Afrika'nın Sahalian ve bölgesi ile güneydoğu Afrika ülkelerinde yaygın kullanılmıştır (Şekil 4c). Bu tür depolama sistemleri de muhtemelen Hz. Yusuf (as) tarafından kullanılan silolar esas alınarak inşa edilmiştir (Nuri, 2018).



a) Basit bir yer altı silosu



b) Kilden yapılmış bir tahıl ambarı (Flickr, 2018).



c) Tahıl daneleri için kullanılan duvar tipi bir silo (Shepherd, 1999)



d) Mısır çeltik gibi sıcak iklim tahıllarının saklandığı sepet depo (Laisumuam 2018)

Şekil 4 Farklı tahıl silo tipleri

3.4. SAKLAMA SEPETLERİ: Depolamadan önce tahılın yeterince kurumadığı nemli ülkelerde ve saklama süresi boyunca iyi havalandırılması gerekiyor (Şekil 4d). Saklama sepetleri genellikle sazlık veya bambulardan yapılmaktadır. Ancak sepetlerin yapımında kullanılan bitkilerin her yerde

bulunmamaları ve küçük ebatlı olmaları sebebiyle yaygın kullanılmamıştır (Nuri, 2018). Günümüzde ise ileri teknoloji ile donatılmış beton ve çelik silolar dünyanın her bölgesinde yaygın kullanılmaktadır. Bitki türlerine ve amaca göre değişmekle birlikte danelerin canlılığını uzun süre devam ettirebilecek şartların tesis edilmesi vb hususlar günümüz silolarında yaygın kullanılmaktadır (Şekil 5).

3.5. GÜNÜMÜZ MODERN SİLOLAR: Yakın tarihte genetik kaynakların muhafaza edilmesi ve gelecek kuşaklara iletilmesi ile alakalı ilk yaklaşım Rus bilim adamı Vavilov tarafından ileri sürülmüştür (Vavilov, 1926, 1940). Bu bağlamda modern gen bankalarının tesis edilerek dünyanın farklı yerlerinden toplanan farklı türlerin uzun sure muhafaza edilmesi ile baş gösterecek muhtemel menfi şartlara karşı (yangın sel, kuraklık vb) genetik çeşitliliğin gelecek kuşaklara güvence altına alınabilecektir



a) TMO'ya ait betonarme bir tahıl silosu



b) Modern donanımlı çelikten yapılmış bir tahıl silosu (Bachari A. 2017).



c) Modern teknoloji ile donatılmış bir tahıl silosu (Bachari, 2017)



d) Türkiye tohum gen bankası



e) Genetik kaynakların (tohum) muhafazası

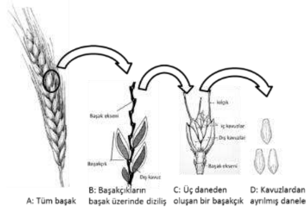
Şekil 5. Günümüzde kullanılan beton ve çelik silolar ile tohum gen bankaları

Bu suretle Vavilov bitki gen kaynaklarını toplayarak 1894 yılında Rusya Uygulamalı Botanik teşkilatında muhafaza etmiştir (Sachs, 2009). Günümüzde tohum saklamanın ehemmiyetini anlayan devletler, gen bankalarını kurmak suretiyle sahip oldukları genetik çeşitliliği muhafaza etmeye başlamışlardır. Bu amaçla gen banklarında 20-30 yıl ve daha uzun süreli şartlarda tohumlar saklanabilmektedir. Ülkemizde de bu meyanda İzmir ve Ankara'da olmak üzere 2 gen bankası kurulmuştur. Başta semavi kitaplar olmak üzere arkeolojik kazılar ile depolamanın tarihi gelişimindeki bilgi ve belgeler ışığında gerek depolama inşaat tekniği ve gerekse tahılların depolama şekli ile modern siloların temelinin atılmasında Hz Yusuf'un (as) öncülük ettiği anlaşılmaktadır. İnsanlara rehber olarak gönderilen peygamberlerin başta Allah'ın birliğini ispat, marziyatı ilahi ve ahiret saadetine esas şartları tebliğ esas vazifeleri olmakla birlikte dünya hayatını kolaylaştırmayı temin eden sanat ve teknikleri öğretmekle de tavzif edilmişlerdir. Bediüzzaman said Nursi İşaratü'l-İ'caz eserinde: Ey arkadaş! Herşeyin Kitab-ı Mübînde mevcut olduğunu tasrih eden (En'am 59) وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابس اِلاَّ فِى كِتَابٍ مُبين âyet-i kerimesinin hükmüne göre; Kur'ân-ı Kerim, zahiren ve bâtınen, nassen ve delâleten, remzen ve işareten, her zamanda vücuda gelmiş veya gelecek herşeyi ifade ediyor. Buna binaen, gerek enbiyanın kıssa ve hikâyeleri, gerek mu'cizeleri hakkında Kur'ân-ı Kerimin işârâtından fehmettiğime göre mu'cizat-ı enbiyadan iki gaye ve hikmet takip edilmiştir. Birincisi**:** Nübüvvetlerini halka tasdik ve kabul ettirmektir. İkincisi**:** Terakkiyat-ı maddiye için lâzım olan örnekleri nev-i beşere göstererek, o mu'cizelerin benzerlerini meydana getirmek için nev-i beşeri teşvik ve teşci etmektir. Sanki Kur'ân-ı Kerim, enbiyanın kıssa ve hikâyeleriyle terakkiyatın esaslarına, temellerine parmakla işaret ederek, "Ey beşer! Şu gördüğün mu'cizeler, birtakım örnek ve numunelerdir. Telâhuk-u efkârınızla, çalışmalarınızla şu örneklerin emsalini yapacaksınız" diye ihtar etmiştir. Ürünleri depolamanın esasını Hz Yusuf'un vahiy ile çizdiği ve geçen zaman içerisinde bu sahadaki araştırmaların

ürün cinsi, mekân, iklim şartları ve ekonomik tercihler dikkate alınarak modern silolar şeklinde tezahür ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Arkeolojik kazılarda depolamada haşerat zararı, kızışma ve küflenmeyi engelleyici düşük nispi nem ve sıcaklık gibi tedbirlerin esas alındığı Hz Yusuf dönemine ait tahıl ambarları keşfedilmiştir. Günümüz modern silolamada da benzer faktörler esas alınmaktadır. Günümüzde betonarme ve çelik malzemeden inşa edilen silolarda nem içerikleri %14'ün altına indirilen tahıl tohumları, ortam sıcaklığı 15 ºC ve ortam nispi hava nemi %65'ın altında olmak şartıyla tane şeklinde kısa vadede muhafaza edilebilmektedir. Havalandırma, sıcaklık ayarı, haşeratlara karşı deponun dezenfekte edilmesi gibi tedbirler modern ve teknolojik olarak programlanmış bilgisayarlar tarafından kontrol edilebilmekte ve tohumlar yıllarca canlılığını muhafaza edebilmektedir. Uzun vadeli depolamalarda ise gen bankalarından istifade edilmektedir. Genetik kaynakların muhafaza edilmesi amacıyla tohumlar uzun vadeli depolamada çoğunlukla -18 ºC'de depolanırken, bazı durumlarda tohum örnekleri sıvı azotla -196 ºC 'de dondurarak saklanabilmektedir. Materyalin kimyevi maddelerle canlılığını yavaşlatma gibi birçok yöntem olmakla birlikte genetik materyalin DNA biçiminde depolanması bitkisel gen kaynaklarının korunmasına yeni imkânlar temin etmiştir. Bu tekniğe geleceğin depolama metodu olarak bakılmaktadır (Özgen ve ark., 1995). Bu teknik herbaryum ya da fosil gibi canlı olmayan kaynaklardan DNA dizilerinin belirlenmesi ile yok olmuş genlerin yeniden kazanılması düşüncesini de desteklemektedir (Rao ve Riley, 1994).

4.TAHILLARIN BAŞAĞINDA SAKLANMASI

Serin iklim tahıllarını oluşturan buğday, arpa, çavdar ve yulaf çiçek ve dane yapıları az çok birbirine benzemektedir. Dane, başakçıklardan oluşan başak içerisinde yer almaktadır. Her bir dane sarmal şekilde bir çift dış ve bir çift iç kavuzdan oluşmaktadır (Şekil 7a). Sıcak iklim tahıllarından çeltik ve darılar da başakçık yapısı bakımından serin iklim tahıllarına benzemektedirler (Şekil 7e ve şekil 7f). Tahılların önemli bir temsilcisi olan buğday başağı, başak eksenine bağlı başakçıklar ve her başakçıkta 3-6 potansiyel fertil çiçek ihtiva eder (Kirby and Appleyard, 1984). Tahıllarda, tohum çimlenmesinin gerek başak içerisinde ve gerekse çıplak olarak sıcaklık ve nem yönünden uygun şartlar oluştuğunda çimlendiği bir çok araştırıcı tarafından bildirilmektedir (Gubler et al., 2005; Bojovic, 2010).



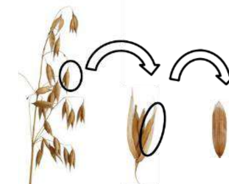
a) Tahıl başağı ve unsurları [Kaynak:Weide (2015); Prota (2018); Bogaard et al.(2017)]



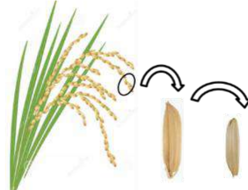
b) Arpada başak, başakçık ve dane



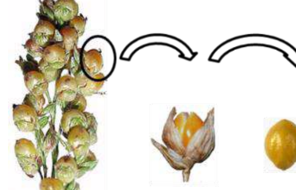
c) Çavdarda başak, başakçık ve dane. (Kaynak: http://grain-gallery.com/en/rye/images)



d) Yulafta salkım (Panicula) başakçık ve dane



e) Çeltikte salkım, başakçık (kavuzlu dane) ve çıplak dane (pirinç)



f) Darıda salkım, başakçık ve dane. (Kaynak:https://www2.palomar.edu/users/warmstrong/ecoph12.htm)

Şekil 6. Serin ve Sıcak iklim tahıl grubuna giren bazı türlere ait başak/salkım, başakçık ve danı şekilleri

Tohum olgunlaşmasından sonra uyku hali olarak adlandırılan dormansi süresi genotipler arasında farklık arz etmekte olup genotip ve çevrenin tesiri altındadır (Bojovic, 2010). Söz konusu çimlenme mekanizmaları tesadüf eseri olmayıp kader programı olarak kabul edilen çekirdekteki genetik mekanizma ile sonsuz ilim ve kudret sahibi bir zatın tasarrufunda olan çevre faktörlerinin emirber nefer gibi hareket etmeleriyle işlemektedir. Vakıa süresi 63. ayette أفرأيتم ما تحرثون *Ektiğiniz tohuma ne dersiniz?* Bu ayet-i kerimede Allah tohumdaki mucizeye dikkat çekmekte ve genotipler arasında farklı dormansi süreleri yaratmakla da fail-i muhtar olduğunu إن الله فالق الحب والنوى "*Şüphesiz Allah; tohumu ve çekirdeği yarandır*" (En'am süresi 95) cümlesiyle bildirmektedir. Bilindiği üzere tohum ekildikten sonra yeterli sıcaklık ve nem bulduğunda kader programı kabul edilen embriyodaki çimlenme mekanizmaları faaliyete başlar. Fizyologlar, çimlenme hadisesini iç ve dış faktör olarak ikiye ayırmakta, sıcaklık ve nem gibi dış faktörler uygun olsa bile çimlenmenin start alması ancak genetik mekanizmanın elvermesiyle olabileceğini bildirmektedirler. Kendine döllenmenin hâkim olduğu homozigot bir bitkiden elde edilen tohumların aynı zamanda çimlenmemeleri ve farklı dormansi sürelerine sahip olmalarının sırrı içsel bir faktör olarak tesmiye edilerek izah edilmeye çalışılmaktadır. Halbuki, dormansinin kırılıp çimlenmesinde yer alan enzim ve hormon faaliyetleri ile sıcaklık, nem vb ortam şartları gibi kör, serseri ve şuursuz sebeplerin işi olamayacağını bunların ancak birer perde olduklarını tohumdaki çimlenme hadisesinin sonsuz bir ilim ve kudret sahibi bir zatın eseri olduğunu kabul etmemiz icab etmektedir. Hz.Yusuf (as) neden başağında saklamayı tavsiye etmiştir? Hz. Yusuf'un tohumu başağında depolamasını tavsiye etmesinin tohum dormansisi veya çimlenme durgunluğu ile doğrudan alakadar olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim buğday ve arpa gibi türlerin olgunlaşma döneminde yağışın olduğu bölgelerde bazı genotiplerde başakta çimlenme hadisesinin olması konuyu izah etmeye yetmektedir. Başağında saklamanın asıl amacının tohumun çimlenme özelliğini kaybetmemesi ile küf ve haşerat zararından muhafaza olduğu anlaşılmaktadır. Allah قال تزرعون سبع سنين دأبا فما حصدتم فذروه في سنبله إلا قليلا مما تأكلو (Yusuf 47) *Yûsuf dedi ki: "Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın*" beyanındaki i'caz cihetlerinden biri de başağın içinde sarılı olan tohumun zaman geçtikçe zarara uğramadan korunması için en güzel yöntem olmasıdır. Yedi bolluk yılı takip eden 7 kıtlık senesinden sonra geçen sure yaklaşık 15 yıldır. Hz. Yusuf'un (as) tahıl danelerini tohumun canlılığını muhafaza edecek şartlarda yer altında yaptırdığı depolarda yaklaşık 7-15 yıl sakladığı anlaşılmaktadır. Bu kadar sürenin dane rutubeti, ortam sıcaklık ve nemi gibi faktörlerin kontrol altında olmasıyla mümkündür. Ayette tahıl türü belirtilmeyip "biçtikleriniz" diye tarif edilmesi, bu hükmün başta buğday olmak üzere arpa, çavdar ve yulaf, çeltik, darı gibi başak-başakçık yapısındaki ürünler için de cari olduğuna işaret etmektedir Günümüzde ise ancak gen bankalarında uygulanan dondurma yöntemiyle daha uzun süreli saklama mümkün olabilmektedir. Günümüz akademik çalışmalarında depolama süresini belirlemede çıplak daneler kullanılmakta olup danenin başakta depolanması ile alakalı teferruatlı araştırmaya rastlanılmamaktadır. Bununla beraber tohum canlılığını belirlemek üzere Almanya'da Rauber (1988) isimli araştırıcı tohumları çıplak ve başağında olmak üzere tabii şartlarda 30 cm lik toprağa gömmüş ve 15 ay sonra yaptığı incelemede başaktaki tohumların çıplak daneye göre daha canlı olduğunu bildirmiştir. Günümüz silo teknolojisinde düşük dane ve ortam nemi ile düşük sıcaklık ve havalandırma gibi tedbirlerle çimlenme önlenmekte ve uzun süre depolanabilmektedir. Ancak uzun süreli depolamada insan sağlığına zarar vermeden böcek ve haşeratların zararını önlemeye yönelik kültürel ve organik usullerin masraflı ve zor olduğu görülmektedir. Nitekim böcekler, dünyadaki her yıl depolanan tahıl miktarının yüzde 30'unu tahrip ederken bu oran bazı ülkelerde %50 (Fornal et al., 2007) gelişmiş ülkelerde %10 civarındadır. Yapılan bir çalışmada Amerika Birleşik devletleri tohum depolarında 50'den fazla böcek türü tespit edilirken (Kearney ve ark., 2006), Ankara TMO depolarında yapılan benzer bir çalışmada 9 tür tespit edilmiştir (Bağcı ve ark., 2015). Tahıllar çimlenmelerini kaybetmeden ne kadar süre ile depoda bekletilebilir? Petrenko (2014), kışlık tahılların normal şartlar altında depolama sürelerinin 6-18 ay olduğunu daha uzun sureli depolamalarda ise soğuk (dondurma) muhafaza sistemlerinin zorunlu olduğunu bildirmiştir. Öte yandan gen bankalarında tohumlar orta vadeli saklamalarda hermetik kaplarda 0-2 ^{o}C de, uzun vadeli saklamalarda ise -18-20 ^{o}C de muhafaza edilmektedir (Payne et al. 2008). Desheva (2016) Bulgaristan ulusal gen bankasından yaklaşık 20 yıldan beri özel şartlarda (-18 ^{o}C) hermetik kaplarda saklanan 7 familyaya ait 28 bitki türü tohumu ile

başlangıçta sahip olduğu çimlenme oranını baz alarak yaptığı modellemede tahıl ürünleri ile alakalı elde ettiği sonuçlar aşağıdaki Çizelge 1'de verilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi tahıl daneleri uygun şartlarda depolandığında 22-27 yıl gibi sürede bile çok az çimlenme kaybı meydana gelmiştir. Araştırıcı, nem içerikleri, başlangıçta ve depolama sonrası çimlenme oranları üzerinden yaptığı Probit analiz modellemesiyle ekmeklik buğdayın %50 çimlenme oranıyla 847 yıl, %10 çimlenme oranıyla 318.5 yıl canlılığını devam ettirebileceğini bildirmiştir.

Tablo 1. Belirtilen süre içerisinde depolanan ürünlerde tohum canlılık değerleri (Desheva, 2016)

Tür	Numune sayısı	Başlangıçta çimlenme oranı%	Dane nem içeriği %	Uzun dönem depolama sonrası çim. oranı%	Depolama süresi yıl	$P_{(\%10)}$ yıl	$P_{(\%50)}$ yıl
Yulaf (*Avena sativa* L)	457	95.8±6.1	6.22±0.3	95.3±7.34	23.12	338.5	880.0
Arpa (*Hordeum vulgare* L)	1195	93.2±5.5	6.85±0.21	92.0±6.19	22.78	179.0	502.7
Çavdar (*Secale cereale* L)	35	94.6±5.2	7.09±0.37	39.7±7.71	23.48	20.55	55.9
Koca darı (*Sorghum vulgarı* L)	99	91.4±6.4	6.59±0.26	83.6±17.35	24.00	28.33	82.7
Mısır (*Zea mays* L)	364	94.6±5.5	7.07±0.32	91.2±9.26	23.49	50.81	141.0
Yumuşak buğday (*Triticum aestivum* L)	1547	95.5±5.0	6.91±0.26	94.9±4.82	23.03	318.5	847.0
Ser buğday (*Triticum durum* Desf)	389	95.4±5.5	7.09±0.42	95.6±7.22	27.29	69.44	186.0

$P_{(\%10)}$ yıl: %10 çimlenme kaybıyla depoda dayanabileceği süre (yıl); $P_{(\%50)}$ yıl: %50 çimlenme kaybıyla depoda dayanabileceği süre (yıl)

Başakta saklama veya depolama ile alakalı gerek ülkemizde ve gerekse dünyada yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Karaoğlu ve Çalmaşur (2012), başak ve tane halinde farklı tane nemi ve farklı ortam sıcaklıklarında depoladıkları ekmeklik buğdayda, buğday bitinin (*Sitophilus granarius* L) gelişimi üzerine yaptıkları bir çalışmada başak halinde depolanan buğdaylarda hem yenik tane hem de böcek kesafeti, tane halinde depolanmış buğdaylara göre önemli derecede düşük çıktığını, başak halinde depolamanın böcek zararına karşı daha dayanıklı bulunduğunu bildirmişlerdir. Karaoğlu ve ark (2010) Erzurum Atatürk Üniversitesinde buğdayın başağında ve çıplak olarak farklı nem ve sıcaklık seviyeleri ile farklı sürelerde muhafaza edilmesi ile alakalı yaptıkları bir çalışmada, kalite parametrelerinden hektolitre ağırlığı, gluten muhtevası, zeleny sedimentasyonu, enzim aktivitesi, phytik asit ve dane rengi yönünden önemli farklılıklar elde ettiklerini bildirmişlerdir. Çalışmada gluten muhtevası bakımından başakta saklamanın çıplak dane şeklindeki depolamaya göre daha sağlıklı olduğu, nem ve sıcaklık yönünden olumsuz depolama şartlarında başakta saklamanın çıplak dane şeklindeki saklamaya göre daha güvenli ve danelerin daha dayanıklı oldukları bildirilmiştir.

5. SONUÇ

Kur'an-ı Kerim'de Yusuf suresi 47. ayette *biçtikleriniz başağında saklayın* mealindeki ilahi beyanı esas alan Hz Yusuf (as), kıtlık yıllarında gıda ve tohumluk ihtiyacını karşılamak gayesiyle 7 bolluk yılında hasad edilen mahsulü, küflenme ve haşerat zararına karşı dönemin şartlarına göre inşa ettirdiği büyük silolarda 7-15 sene boyunca muhafaza etmiştir. Aynı zamanda ticarete de konu olan stok durumundaki mahsulün günümüz gıda ve tohum sektörünün ticari esaslarının belirlenmesine de ışık tutmuştur. Başağında depolama metodunun, tane olarak saklanma yöntemine göre daha sağlıklı olduğuna yönelik sınırlı sayıdaki araştırmalarla teyid edilmiştir Bu itibarla, tahılların başağında saklanmasının fizyolojik esasları tespit edilerek stratejik öneme sahip genetik kaynakların uzun vadeli muhafazasına yönelik çok yönlü araştırmalara öncelik verilmelidir.

6. KAYNAKLAR

1. Bachari A. What you should do for long-term grain storage 2017.http://www.adascan.ca/blog/what-you-should-do-long-term-grain-storage.

2. Bağci F., Yilmaz A. ve Ertürk S. Ankara ili hububat depolarında bulunan zararlı böcek türleri Bitki Koruma Bülteni 2015; 54(1):69-78

3. Bogaard A., Filipovi D., Fairbairn A., Green L. Stroud E. Fuller D., Charles M. Agricultural innovation and resilience in a long-lived early farming community: The 1,500-year sequence at Neolithic to early Chalcolithic Çatalhöyük, Central Anatolia Anatolian Studies 2017; 67:1-28.

4. Bojovic B. The Effects of Temperature, Length of Storage and Plant Growth Regulators on Germination of Wheat (*Triticum aestivum* L.) and Triticale Seeds, Biotechnology & Biotechnological Equipment 2010; 24:2, 1849-1853
5. Britannica Kids. 2018**.** https://kids.britannica.com/kids/assembly/view/54537
6. Chattha S.H., Hasfalina CM., Mirani BN. and Mahadi MR. Traditional storage methods and their effect on quality characteristics of wheat grain in Sindh, Pakistan; Agric Eng Int: CIGR Journal 2015; 17(4):346-353 Open access at http://www.cigrjournal.org
6. Desheva G. The longevity of crop seeds stored under long-term condition in the national gene bank of Bulgaria; *Agriculture (Poľnohospodárstvo),* 2016; 62(3): 90-100
7. Doebley, J. F., Gaut, B. S., Smith, B. D. The molecular genetics of crop domestication 2006; *Cell*, 127 (7):1309–13
8. Elgün, A., Ertugay, Z., Tahıl İşleme Teknolojisi; Atatürk Üniversitesi Yayınları 2000; No:718, Erzurum,.
9. Erbaş M, Durak A.N, Ve Arslan S. Tahıl Depolamada Depolamanın Temel Prensipleri; Miller Değirmenci Dergisi. 2018; Erişim Tarihi: 18.10.2018. http://www.millermagazine.com/tahil-depolamada-zararlarin-olusum-mekanizmalari -ve-depolamanin-temel-prensipleri/.html
10. Flickr. Bioversity International: Traditional grain and seed storage huts; 2018; Niger https://www.flickr.com/photos/bioversity
11. Fornal, J., T. Jelinski, J. Sadowska, S. Grundas, J. Nawrot, A. Niewiada and W. Błaszczak. Detection of granary weevil *Sitophilus granarius* (L.) eggs and internal stages in wheat grain using soft Xray and image analysis, *Journal of Stored Products Research,* 2007; 43(2): 142- 148.
12. Gubler, F., Millar, A.A., Jacobsen, J.V. Dormancy release, ABA and pre-harvest sprouting 2005; *Current Opinion in Plant Biology* 8: 183-187.
13. Genesis. New American Standard Bible (NASB) 2013; 41:33-36. https://www.biblegateway.com/passage/?search=Genesis%2041:33-36&version=NASB
14. Gospelclips, Could Joseph and Imhotep have been the same person? 2014; https://josephandisraelinegypt.wordpress. com/tag/grain-silos/
15. Hyland HL History of U.S. plant introduction. Environ Rev 1977; 226–33.
16. Jackson and Walford. The Biblical Review and Congregational Magazine London1846, 1. Cilt: sayfa 134**.**
17. Kakani M. Traditional ways of Storing Grains 2015; http://www.iskconvarnasrama.com/home/traditional-ways-of-storing-grains/
18. Karaoğlu M.M., Aydeniz M., Kotancilar H.G. & Gercelaslan KE.. A comparison of the functional characteristics of wheat stored as grain with wheat stored in spike form; International Journal of Food Science and Technology, 2010; 45: 38–47
19. Karaoğlu M.M. ve Çalmaşur Ö. Farklı depolama tiplerinin buğday biti [*Sitophilus Granarius* L. (*Coleoptera: Curculionidae*)]'nin gelişmesi üzerine etkisi; Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2012; 43 (2): 117-122.
20. Kearney T., Garcia S., Jackson L.. Small grain production manual part 13 harvesting and storage university of california Division of Agriculture and Natural Resources ANR Publication 2006; 8176. http://anrcatalog.ucdavis.edu
21. Kirby, E.J.M. and Appleyard, M. Cereal development guide; Stoneleigh, Kenilworth, UK, NAC Arable Unit; 1984, 95 pp.
22. Laisumuam 2018. http://www.laisumuam.org/photo.html#c18yNjg0MA
23. Lev-Yadun, S., Gopher, A., Abbo, S. The cradle of agriculture. *Science*, 2000; 288: 1602–1603.
24. Levinson HZ and Levinson AR Food storage protection in ancient Egypt. Boletin de Saridad Vegetal Fuera de Serie 1989; 17:475-482.

25. Moeller N.. Oriental Institute. University of Chicago. 2008; https://news.uchicago.edu/story/archaeologists-find-silos-and-administration-center-early-egyptian-city
26. MYSİLO. Mysilo depolama sistemleri 2018; https://mysilotahildepolamasistemleri.wordpress.com/2015/10/13/turkiyede-silo-yapimi-ne-zaman-basladi/
27. Nuri MMH Study of Ancient Grain Storage Techniques during Famine/ Drought-Lessons learnt from the Time of Prophet Joseph (as) 2018; http://tahirheart.org/Grain_Storage_Techniques.pdf
28. Nursi B.S.. Yirminci söz. Sözler. RNK Neşriyat. 2015; S.279.
29. Nursi BS. İşaratü'l – İcaz. RNK Neşriyat. 2018; S.174
30. Özdoğan M.. Neolitik Dönem: Günümüz Uygarlığının Temel Taşları 12.000 Yıl Önce "Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı" Neolitik Dönem, (Edt.) N. Başgelen, YKY Yay, 2007; İstanbul, 9-20.
31. Özgen, M., Adak, M. S., Karagöz, A. and H. Ulukan., Bitkisel Gen Kaynaklarının Koruma ve Kullanımı, T.Z.M.O IV. Teknik kongresi, 1995; 9-13 Ocak, Ankara, Türkiye, 309-343
32. Payne T.S., Amri A., Humeid B. and Rukhkyan N. Regeneration guidelines: smallgrained cereals. In: Dulloo M.E., Thormann I., Jorge M.A. and Hanson J., editors. Crop specifc regeneration guidelines [CD-ROM]. CGIAR System-wide Genetic Resource Programme, 2008; Rome, Italy. 12 pp.
33. Petrenko., V. Influence of storage conditions on germination of winter wheat seeds (*Triticum aestivum* L.) in relation to agriculture systems Žemės Ūkio Mokslai. 2014. T. 21(3):173–180
34. PROTA,. Plant Resources of Tropical Africa Protologue. 2018; Sp. pl. 1: 85 (1753). Erişim Tarihi 11. Ekim.https://uses.plantnet-project.org/en/Triticum_aestivum_(PROTA)
35. Rao, V.R. and Riley, K.W. The use of biotechnology for conservation and utilization of plant genetic resources. Plant Genet. Res. 1994; Newsletter, 97: 3.
36. Rauber R. Studies on survival of freshly ripened barley seeds *(Hordeum vulgare* L) in soil 2 influence of straw admixture on the survival of seeds and spikes. Angewandte and Botanik 1988; 62:255-264
37. Resmi Gazete. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu, Resmi Gazete 2005; Kanun No. 5300
38. Sachs M.M. Cereal Germplasm Resources. Plant Physiol.149(1): 148–151.
39. Sinha RN. 1994.The Stored grain in ecosystem (Edit: Digvir S., Noel DG., Muir WE), 2009**;** P.784.
40. Shepherd A.W. A guide to maize marketing for extension officers. 1999; http://www.fao.org/docrep/005/x0530e/X0530E05.htm
41. Statistica, 2018. https://www.statista.com/statistics/263977/world-grain-production-by-type/
42. TMO. 2017 Yılı Hububat sektör Raporu. 2018; Erişim Tarihi: 23.10.2018. http://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/hububatsektorraporu2017.pdf
43. Vavilov NI Studies on the origin of cultivated plants. Bulletin of Applied Botany 1926; 26:1–248.
44. Weide, A. On the Identification of Domesticated Emmer Wheat, *Triticum turgidum subsp. dicoccum* (Poaceae), in the Aceramic Neolithic of the Fertile Crescent. Archäologische Informationen 2015; .38, Early Viev. http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:16-ai-262054
45. Wilford J. N. 2008. Uncovering Evidence of a Workaday World Along the Nile, *The New York Times*, 2008; July 1.
46. Volchof**,.** Great Discoveries in Archaeology. The Step Pyramid at Saqqara 2013; http://anthropology.msu.edu/anp264-ss13/2013/02/07/the-step-pyramid-at-saqqara/

COMPARISON BETWEEN HUMAN'S WORK AND ALLAH'S WORKS OF ART, THE MEANING OF THE LETTER AND THE MEANING OF THE NAME

Prof. Dr. Kenan ÖREN

Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi, Isparta, Türkiye

kenanoren@sdu.edu.tr

Abstract

To understand and believe the unseen universe from the observed universe is not really a difficult issue. As it is quite possible and easy to understand and believe the processes of transition from the unseen world and the absence to the existence from the point of positive science, it is also possible to comprehend and believe in it in the light of social sciences. In terms of social sciences, the "Fact of Creation" can be understood very easily by using three important parameters: "Wahid-i Kiyasī (Comparison between humans' work and Allah's works of art), Mana-yi Harfi (Meaning of the Letter) and Mana-yi Ismi (Meaning of the Name)". As human beings, Ziya Pasha stated that "the ability of perception for the universe does not need this little mind; we cannot fully understand the supreme power of Allah, which we cannot solve with this little mind," and as he said, "this balance will not be so great." but we can comprehend and believe to a certain degree with the parameters of "Vahid-i Kıyasî, Mana-yi Letter and Mana-yi Ismi". In this context, Wahid-i Kıyasi is a comprehension of the ashful attributes of Allah through such means as knowledge, will and might, possessed by a man`s hypothetical sense of self; Mana-yi letter: The name and the whole universe are to look at Allah`s account and with the art of Allah and the work of mankind. Mana-yi İsmi is to look at the creatures with their names apart from Allah.

This work will try to prove that the universe is an artifact of the Supreme Creator, not as a result of a mixed coincidence, with the parameters of "Vahid-i Kıyasî, Mana-yi Harfi and Mana-yi İsmi" described above.

Key Words: Creation fact, Meanıng of the letter and the meanıng of the name

VAHİD-İ KIYASÎ, MANA-YI İSMİ, MANA-YI HARFİ, ÜÇGENİNDE YARATILIŞ GERÇEĞİ

Prof. Dr. Kenan ÖREN

Özet

Müşahede edilen âlemden, gayb âlemini anlamak, kavramak ve inanmak aslında çok zor olan bir mesele değildir. Müspet (pozitif) bilimlerin ışığında gayb âlemini ve yokluktan varlık âlemine geçiş süreçlerini anlamak mümkün olduğu gibi, sosyal bilimin nokta-i nazarından da bunu anlamak, kavramak ve inanmak oldukça mümkün ve kolay bir olgudur. Sosyal bilim açısından, bu olguyu anlamak için üç tane önemli parametre olan "Vahid-i Kıyasî, Mana-yı Harfi ve Mana-yı İsmi" kavramları kullanılarak "Yaratılış Gerçeği" çok kolay bir şekilde anlaşılabilir. İnsan olarak, Ziya Paşa'nın "İdrak-i meali bu küçük akla gerekmez; Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez" dediği gibi, bu küçük aklımızla çözemeyeceğimiz Allah'ın mutlak olan yüce kudretini tam anlamıyla anlayamayız; ama "Vahid-i Kıyasî, Mana-yı Harfi ve Mana-yı İsmi" parametreleriyle bir derece kavrayabilir ve iman edebiliriz. Bu bağlamda, Vahid-i kıyasi, insanın farazi benlik hissi ile sahiplendiği cüzi ilim, irade ve kudret gibi vasıtalarla Allah'ın külli sıfatlarını bilmesi ve kıyaslaması; Mana-yı harfi: mahlûkata ve bütün kâinata Allah hesabına ve Allah'ın sanatı ve eseri nazarı ile bakması, Mana-yı ismi ise, yaratılan her şeye ve kâinata Allah namına bakmayarak kendi adına bakıp, Yüce Yaratıcı ile nispetini kat etmektir.

İşte bu çalışmada “Vahid-i Kıyasî, Mana-yı Harfi ve Mana-yı İsmi” parametreleriyle, kâinatın karışık bir tesadüfün eseri olarak değil, Yüce Yaratıcı’nın bir sanat eseri olduğu ispat edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış gerçeği, Mana-yı Harfi, Mana-yı İsmi

1. ENE, VAHİD-İ KIYASÎ VE YARATILIŞ

Ene, yani **“ben” duygusu, Allah tarafından insanlara verilen bir ölçü aletidir. Ancak bu ölçü aleti, kendinde var olmayıp; varmış gibi hayal edilerek, Allah’ın yüce kudretini farazî; yani varsayım olarak bir derece anlamaya yarayan bir ölçü aletidir. Diğer bir ifadeyle, insandaki ene; yani benlik duygusu, yaratılan şeyleri kıyaslamak için verilen; tıpkı termometrenin ısıyı anlamamız için kullandığımız gibi, yaratılan mahlukatın Allah’ın birer eseri olduğunu kavrayabilmemiz için kullanabileceğimiz bir ölçü aletidir. Yalnız, bu ene denilen ölçü aleti,** nisbî ve itibaridir. Yani bu mukayese gerçekte olan değil; bir varsayımla nispet yaparak Allah’ın yüce kudretine bir pencere açmaktır.

Diğer taraftan ene, Bediüzzaman’ın ifadesiyle, ***"Kendinde bir rububiyet-i mevhume, bir malikiyet, bir kudret, bir ilim, tasavvur eder, bir had çizer. Diğer bir ifadeyle, insana verilmiş olan ene, farazi ve mevhum bir hattır. İnsana verilme amacı da Allah’ın mutlak sıfatlarını kıyas ile anlayabilmek içindir. Bu amaç tahakkuk ettikten sonra, yani Allah’ın o mutlak ve külli sıfatları anlaşıldıktan sonra o cüzi benlikten de vazgeçilip tamamen Allah’a irca edilmeli ve emaneti sahibine tevdi etmek gerekir.”*** Bu bağlamda, insan ene cetveliyle, kâinatta mevcut olan tüm varlıkların ve yaratıkların, Allah’ın kudretiyle yaratıldıklarını anlar. Yoksa ene denilen ölçü aletini, kendinde var olan kudret aleti olarak görürse ve kendine mal ederse, o zaman haddini aşmış ve teferûn batağına saplanır; yani firavunlaşır.

Teferûn, kaderin manyetik alanından çıkıp nefsin ve enaniyetin manyetik alanına; ya da anaforuna kapılmaktır. Diğer bir ifadeyle teferun bir girdaptır. Bu girdaba giren Karunlar, Nemrutlar, Firavunlar, Şeddatlar ve her türlü zulmü irtikâp eden zalimler, kendilerindeki mevhum rububiyeti; yani Allah’ın mutlak sıfatlarını kıyas ile anlayabilmek için verilen; ancak hakikatte olmayan yapabilme gücünü, Allah’ın o mutlak ve külli sıfatlarını anladıktan sonra; o cüzi benlikten vazgeçerek, bütün rububiyeti, tamamen Allah’a irca etmeleri gerekirken; kendilerine mal ederler; “Ben yaptım, ben yarattım, benim başardım…” gibi hezeyanlar savururlar. Nitekim, Karun’a, Allah’ın ihsan ettiği muhteşem zenginliğin zekâtını vermesi istendiğinde, enaniyetini devreye sokmuş ve kendindeki mevhum rububiyeti hakiki olarak görmüş; kendine mal ederek adeta gasp etmişti. Bu olay Kur’an-ı Kerim’de Kasas Suresi’nde şöyle anlatılır:

Ayet 77. Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.

Bunun üzerine Karun, hem bu sözlere hem de Mûsâ -aleyhisselâm-’ın nasîhatlerine önem vermedi. Yani, Mûsâ -aleyhisselâm-, ona malının zekâtını vermesini söylediğinde, zenginliğini, Hz. Musa’nın duası ve Allah’tan dilemesiyle elde etmesine rağmen: ***“Malıma göz mü diktin? Bu parayı ben kazandım,”*** diyerek reddetti.

Bu olay Kur’an-ı Kerim’de şöyle anlatılır:

Ayet 78: "O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi, demişti. Bilmiyor muydu ki Allah, kendinden önceki nesillerden, ondan daha güçlü, ondan daha çok taraftarı olan kimseleri helâk etmişti."

Bu hadisede, Karun kendinde kıyas için derç edilen kıyas aleti olan enaniyeti, mevhum rububiyet halini; yani hakikatte olmayıp, varsayım olarak farz edilen bir yapabilme gücünü; kendine mal edip, Allah ile olan bağları koparır; kendinde bir ilahlık tevehhümüne kapılır. Oysa insanın bir işi yapmadaki ihtiyarı ve iradesi oldukça cüzidir ve kudreti nihayetsiz bir üstün gücün tasarrufu altındadır. O üstün güç ise "Allah"tır. Ancak insan Allah'ın kudretini ve yaratma hakikatini tam kavrayamaz. Kavrayabilmesi için Allah insana "ene" namında bir ölçü aleti vermiştir. İnsan bu ölçü aleti ile kâinattaki varlıkların Yüce bir Yaratıcı tarafından yaratıldığını kavrar ve Allah'ın varlığına, birliğine; bütün kâinatın O'nun tarafından yaratıldığına iman ve izan eder. Bu hakikati kavradıktan sonra, mukayese safhasını atlayarak, kendi acz ve fakrini; kendisinde aslında sadece bir yapabilme meyli olduğunu; bu cüzi meyille bir takım faaliyetlerde çalıştırıldığını anlar.

Şimdi insanın yapabilme gücünün, sadece cüzi bir ihtiyar ve iradenin meylinden ibaret olduğunu ve hatta onları da verenin yine Allah olduğunu şöyle bir tahlil edelim. Aşağıda verilen bir heykeli yapan heykeltıraş, o heykeli yaparken aklını, zekâsını, kabiliyetini vs. duygularını kullandı. Peki, bu duygulardan mahrum bir insan bu heykeli yapabilir mi? Meselâ zihinsel engelli bir insan bu heykeli ne derece yapabilir? Heykele şekil veren heykeltıraş, onu yaparken ellerini kullanıyor. Elleri olmayan aynı sanat değeri olan bir eseri yapabilir mi? Kısacası, bu heykeli yapan heykeltıraş, onu yaparken, Allah'ın verdiği zekâyı, aklı, zihni, duyguları, fiziksel güçleri kullanıyor. Demek ki, tüm fiiller bir Fail-i Muhtar'dan geliyor. İnsan ise cüzi iradesini ve ihtiyarını bir meyille kullanıyor.

Aslında insandaki bütün azalar, insanın kendi irade ve kudretiyle değil; Allah'ın isimlerinin yansımasıyla çalışmaktadır. Allah insandaki nispetini bir an kesse, insan boş çuval gibi yere yığılır. Örneğin kalp krizi geçiren ya da beyin kanaması geçiren bir insan, hiçbir iş yapamaz ve yere yığılır; eceli gelmişse Rahmet-i Rahman'a kavuşur. Demek ki, yapabilme gücü insanın bizatihi sahip olduğu bir güç değil; Allah'ın isimlerinin yansımasıyla yaptığını zannettiği bir güçtür. Bir uzman protez bir kol yaptığında, önce tasarlar, Allah'ın Kadir ismiyle bunu yapar. Sonra şekil verir; Allah'ın "Musavvir" ismiyle tasvir eder; şekil verir vs. Bediüzzaman Said Nursi, Sözler isimli eserinde 30. Söz'de enenin bir ölçü; bir mukayese aleti olması gerçeğini şöyle izah eder:

Cenâb-ı Hakkın, ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sıfât ve esmâsı muhit, hudutsuz, şeriksiz olduğu için, onlara bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da enaniyet yapar. Kendinde bir rububiyet-i mevhume, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer, onunla muhit sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz eder hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hissolunmaz. Öyle ise, hakikî nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî. "Buraya kadar benim, ondan sonra Onundur" diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücüklerle onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.



Yukarıdaki resimde, heykeltıraş, önce bir tasarım yapar; sonra kafasında oluşturduğu bu tasarımı taşa yansıtır. Bu tasarımın başarılı bir şekilde taşa yansıması için bütün kabiliyetlerini ve maharetlerini kullanır ve ortaya bir eser çıkar. Bu esere baktığı zaman, kendi hünerinin iftiharını hisseder. Sonra dönüp aynaya baktığı zaman, "Nasıl ki, ben bu heykeli yaptım; aynen öyle de bana bu simayı bir "Musavvir" tasarladı ve beni yoktan var etti," der. İşte böyle dediği zaman, "vahid-i kıyasi" işlemini yerine getirmiş olur. Bilahare, kendisinin heykeli yaparken, aklını, zihnini, zekâsını, fiziki hareketlerini, tüm azalarını yüce bir Kudret'in kendisine emaneten verdiğini derkeder. Kendisinde sadece bir "cüz'i irade" ve bir "meyil" olduğu kanaatine varır. İşte böyle yaparsa, Allah'la irtibatını kurmuş olur. Aksi takdirde, kendisindeki heykel yapma sanatını bir narsis gibi kendine mal ederek Allah ile irtibatını koparırsa, o zaman tamamen teferun; yani Firavunlaşma bataklığına düşmüş olur. Her yaptığı işte ve her başarılı bir fiilinde; "Ben yaptım", "Ben başardım", "Benden başkası bu işi başaramaz," gibi hezeyanlarla Allah'ın kendisine bahşettiği nimetleri örter ve küfür bataklığına düşer.



Meselâ, daire-i mülkünde mevhum rububiyetiyle, daire-i mümkinatta Hâlıkının rububiyetini anlar. Ve zâhir mâlikiyetiyle, Hâlıkının hakikî mâlikiyetini fehmeder ve "Bu haneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir" der. Ve cüz'î ilmiyle Onun ilmini fehmeder. Ve kisbî san'atçığıyla O Sâni-i Zülcelâlin ibdâ-i san'atını anlar. Meselâ, "Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de, şu dünya hanesini birisi yapmış ve tanzim etmiş" der. Ve hâkezâ, bütün sıfât ve şuûnât-ı İlâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrarlı ahval ve sıfât ve hissiyat, enede münderiçtir.

Demek ene, âyine-misal ve vahid-i kıyasî ve âlet-i inkişaf ve mânâ-yı harfî gibi, mânâsı kendinde olmayan ve başkasının mânâsını gösteren, vücud-u insaniyetin kalın ipinden şuurlu bir tel ve mahiyet-i beşeriyenin hullesinden ince bir ip ve şahsiyet-i Âdemiyetin kitabından bir elif'tir

Bütün bunların ışığında, sonuç olarak diyebiliriz ki, insan kendisinde var zannettiği ne varsa, aslından onların hepsi Allah'ın malıdır. İnsan, Allah'ın isimlerinin nispetiyle işleri görmektedir. Kendisinde var olan ene ise Allah'ın insan verdiği bir vahid-i kıyasidir; yani ölçü aletidir. O ölçü aletinde yapabilme gücü yoktur. Sadece Allah'ın yaratma gücünü ve özelliklerini anlamak için verilmiştir. Anladıktan sonra kendinde var olan acz ve fakrini hissedip, Kudret-i nihayetsiz olan Allah'a yönelmekle mükelleftir. Bunu yapmayıp nefsani hilelere kapılarak Allah'tan nispetini kesip; bütün her şeyi kendisine mal ederse teferun etmiş olur. Yani Firavunlaşmış vahşi bir hayvana inkılap eder. O zaman insan aklını, ruhunu, vs. azalarını nefsine ve Şeytan'a teslim ederek Allah'tan nispetini keser ve esfel-i safiline düşer. Aşağıdaki şekilde gösterilen ashab-ı meşeme safına katılmış olur. Aksi halde ise insan Allah'a nispetini raptederek ashab-ı meymene safına katılır.

Aslında, Evrim Teorisi, Liberalizm, Marksizm, Sosyalizm, Komünizm vs. akımlar, aynı kökten beslenen zakkum dallarıdır. Bütün mesele, Allah'tan ve emirlerinde kaçma; nefsin ve Şeytanın tasallutu ve esareti altına grime meselesidir. Bu bağlamda aşağıdaki şekil, insanın iki kanattan birinde yerini almasını temsil etmektedir. İnsan aklını ve ruhunu ya Allah'ın tasarrufu altında; emir ve yasaklarına uyarak teslim edecek; ya da nefis ve Şeytanın tasallutu altında heva ve hevesinin esareti altına girecektir.



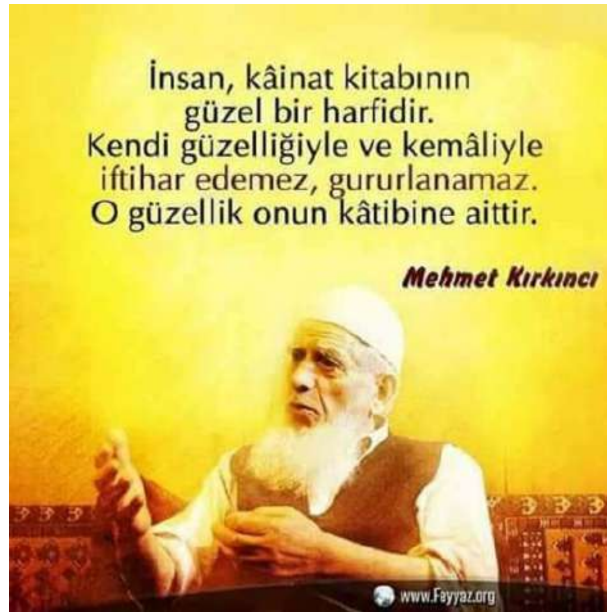
Neticede insan iki yoldan birini seçmek durumundadır. Ya bu muhteşem ve kusursuz kâinatta, kâinata benzemeyen üstün bir varlığın olduğunu kabul ederek; O'na istinat edecek ya da beşerî

mülahazalarla dayanak noktaları çürük olan Evrim Teorisi gibi safsata ve zırvalara tevil getirmeye çalışarak "YARATILIŞ" hakikatine, ışıktan nefret eden yarasalar gibi, göz yumacaktır.

2. MANA-YI İSMİ", MANA-YI HARFİ" VE YARATILIŞ GERÇEĞİ

Mana-yı ismi ve mana-yı harfi tâbirleri, Bediüzzaman Said Nursi tarafından kullanılmış ve kâinatta yaratılan tüm mevcudatın mahiyetlerini anlamamız için güzel örnekler olmuştur. Bediüzzaman'ın görüşleri ışığında "Mana-yı harfi" ile "Mana-yı ismi" arasındaki farkı şöyle izah edebiliriz[63]:

"Mana-yı harfî", kâinata, mevcudat ve mahlûkata Allah adına bakar. Kâinat kitabı, manayı harfi ile okunursa, bu okuma tevhid gözlüğü olur; o zaman her bir masnu, bir sanat-ı İlahi, bir nakş-ı Rabbani, bir eser-i Sübhanî olarak görülür. Kâinat, sanat-ı İlahiyye'nin meşheri, kudret-i İlahiyye'nin mazharı, rahmet-i İlahiyye'nin teşhirgahı, haşmet-i İlahiyye'nin ordugâhı şeklinde müşahede edilir. Masnuattaki, tebdil ve tağyir, tesadüf ve başıbozukluk değil, tasarruf-u İlahiyye'nin hakimane icraatı olarak algılanır. Ölüm bir terhis tezkeresidir, musibet ve sıkıntılar birer tasaffi, tekâmül vesilesidir. Yapılan ibadetler, sergilenen hizmetler, boşa gitmeyecektir. Bir dar-ı beka, bir menzili saadet açılacaktır. Herkes yaptıklarının karşılığını orada bulacaktır.



"Mana-yı ismî," hayata hükmeder, insanların dünyasına girerse, o vakit, onun tahribi dehşetli, yıkımı şiddetli ve sürekli olur. Çünkü mana-yı ismî, kâinata sanat-ı İlahî suretinde bakmaz, âlemleri bir sıbga-i Rahmanî suretinde görmez. Saltanat-ı Ulûhiyeti, haşmet-i Rububiyeti hissedemez. İbret nazarı kayıp, hikmet gözlüğü kırık olduğu için Kâinat kitabını layıkıyla okuyamaz. Hayatın hakikatini, hukukunu, sır ve hakikatlerini anlayamaz. Ölüm gerçeğini göremez; görmek de istemez. Mahlûkatın ibadet ve tesbihatını hissedemez. İç dünyasında murakabe, hesap verme, sorumluluk hisleri hakkıyla gelişmez. Fıtratı taşkınlığa yönelir, tahrip ve tecavüz, hiddet ve şiddet adamı olur.

[63] http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/said-nurs%C3%AE%E2%80%99nin-ilim-seyri-mana-y%C4%B1-harf%C3%AE-mana-y%C4%B1-ism%C3%AE-niyet-ve-nazar

Nizamı bozar, hakkı çiğner, hukuku gözetmez, adım adım anarşiye sürüklenir, tefessüh eder, sefehat ateşine düşer, kendini ve etrafını yakar, yıkar, adeta bir canavara döner.

Yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı üzere "Mana-yı harfî" ile kâinata bakan insan her eserde Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını görür. Bir nevi "Ehadiyet" sırrına mazhar olur. Ehadiyetten; Vahidiyete yol bulur. Neye baksa; hikmetle ve Allah hesabına bakar. Her yaratılan eserden bir anlam çıkarır ve tefekkür eder. Meselâ göz unsuruna baktığı zaman, Allah'ın da her şeyi gördüğünü idrak eder ve Allah'ın kendisini her an gördüğünü tasavvur ederek harekâtını ona göre tanzim eder ve Muhsinlerden olur. Zira Muhsin, Allah'ın kendisini ve yaptığı her fiili her an gördüğünü ve her fiilini kaydettiğini bilir ve böylece sırat-ı müstakimden inhiraf etmez.

Kâinata "Mana-yı ismi" ile bakanlar ise; Allah'tan irtibatını keser ve başıboş kalır. Başıboş kalınca tutunacak bir dal arar. Önüne gelen akla mantığa ters her şeye yapışır. Tıpkı denize düşenin yılana sarıldığı gibi, bazen "Evrim Safsatası"na; bazen "tesadüf bataklığı"na; bazen de "Ateizm" gibi tuzaklara düşer.

3. YARATILIŞ GERÇEĞİNİ KABUL ETMEYENLERE SORULAR

- İnsanın fiziki yapısının dışında olan ruh, akıl, zekâ, hafıza, merhamet ve şefkat duygusu, sevgi ve muhabbet duygusu, nefret duygusu, korku, heves duygusu, iştah hissi gibi unsurları ne ile izah ediyorsunuz. Bunları insanın beynine ve kalbine kodlayan birinin olmadığına nasıl hükmediyorsunuz?
- Parmak izi, simalardaki kalıtsal benzerlikler (DNA'dan gelen özellikler) gibi birçok alamet-i farikalar, bir Sani-i Zülcelal'den haber verdikleri halde; bunları hangi sebebe veya tesadüfe veriyorsunuz?
- Bir ressamın yaptığı boyaları itina ile seçtiğine inanıyorsunuz; kâinatta aşağıdaki kuşun tüylerinde olduğu gibi, muhteşem bir şekilde boyalı olan mahlukatın boyaları nereden gelmektedir?
- Kâinatta bir "tekâmül" kanunu var. Her an bir değişim söz konusu. Ancak bu değişim cins değişikliği şeklinde olmuyor. Bir insan ana rahminden mezara kadar değişime uğruyor; ancak yine insan olarak değişim geçiriyor. Nasıl oluyor da insanın maymundan oluştuğunu kabul edebiliyorsunuz? Aşağıdaki tekâmül safhalarında kuş yine kuş olarak değişimler yaşamış. Sonunda en mükemmel bir şekle ulaşmış. Bu değişimleri kendi kendine mi yapmış?
- 47 kromozom kalıtsal bir değişikliktir. Her insanda 23 anneden; 23 de babadan olmak üzere 46 kromozom olduğu halde; 47 kromozom olanlarda down sendromu oluyor. Tesadüfün olmadığını ispat etmek için istisnai olarak yaratılan böylesi çocuklardaki 47 kromozom insanın mahiyetini değiştiriyor. Şimdi her normal insanda olan 46 kromozomun olmasını hangi tesadüfe bağlıyorsunuz?
- Kâinattaki varlıklarda bir mizan (ölçü), bir muvazene (denge), bir simetri vardır. Çarpıklık nadir görünen şeydir. Ellerin, ayakların, gözlerin vs. azaların bu mükemmel uyumunu hangi tesadüfe veriyorsunuz? Aşağıdaki resimlere bakarak bu soruyu cevaplayınız.

Kâinatta tesadüfün olmadığını ispat eden ve evrimcileri, ateistleri, din karşıtlarını köşeye sıkıştıran binlerce sorular sorulabilir. Bu bağlamda kâinattaki tüm yaratılan varlıklara baktığımıza, tek elden çıkan mükemmel bir uyum ve sistemin işlediğini görüyoruz. Bunların kendi kendine veya tesadüf sonucu olması mümkün değildir. Demek bu yaratılan tüm varlıklar mutlak güç sahibi bir Kadir-i Mutlak'ın tezgâhında yaratılıyor.

SONUÇ

Kâinatta mükemmel ve muhteşem işleyen bir nizam ve sistem vardır. Simbiyotik ilişkilerle muavenet ve dayanışma mevcuttur. Kusursuz işleyen bir ekolojik denge bulunmaktadır. Gerek insan nev'i ve gereksek hayvanat alemi olsun birbirini tamamlayan mütemmim cüzlerle muhteşem bir koordinasyon bulunmaktadır. Bütün bu mükemmel sistemler, mahlukatın üstünde bir ÜST AKIL olduğuna işaret etmektedir. Bu Üst Akıl kudreti nihayetsiz olan ALLAH'tır.

Kâinattaki bu nizamı, intizamı, kusursuz işleyen sistemleri tesadüfe, tabiata ya da kendi kendine işleyen oluşumlara havale etmek akıl ve mantık ölçüleriyle bağdaştırılamaz. Bediüzzaman'ın dediği gibi, eğer kâinattaki tüm varlıkların yaratılmasını bir tek Allah'a vermezsek; o zaman zerrat-ı kâinat adedince ilâhları kabul etmek zorunda kalırız ki, bunu en gabi hayvanlar bile kabul edemez.

Yaratılış gerçeğinden saparak Evrim Teorisi gibi safsatalara inananlar, aslında bir din nizamı altına girerek; dinin gereklerini yapmaktan aciz oldukları için böyle bir külfetin altına girmek istemezler. Carpe Diem (Anı Yaşa) mantığıyla eyyamcı anlayışıyla nefsin ve hevanın tasallutu altında ömürlerini heba ederek Allah'a olan intisaptan uzak bir hayatı tercih etmektedirler. Yoksa deprem, kaza anı, sel; tsunami gibi felaketleri yaşayanlar, ateist bile olsalar, sığınacak bir istinat noktası ararlar; muztar kalarak "Allah" derler.

Biz katiyetle inanıyoruz ki, bu kâinat tek bir Allah'ın dest-i kudretinden çıkmış muhteşem bir varlıktır. Ancak bu varlık sürekli tazelenmekte ve değişimler yaşamaktadır. Bu tazelenmeler ve değişimler kendi kendine olan biten hadiseler değil; bir dest-i kudretin kontrolünde cereyan eden olaylardır. Sonunda bir kıyametle dünyanın işi bitirilerek ebedi alem yaratılacak ve inanan; inanmayan ayrımı yapılarak layık oldukları mekânlarda ebedi istirahatlarına tevdi edilecektir.

KAYNAKLAR

1. Kur'an-ı Kerim
2. Risale-i Nur (http://www.sorularlarisale.com/)
3. Sorularla İslamiyet (https://sorularlaislamiyet.com/)
4. Sorularla Risale-i Nur (http://www.sorularlarisale.com/)
5. http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/said-nurs%C3%AE%E2%80%99nin-ilim-seyri-mana-y%C4%B1-harf%C3%AE-mana-y%C4%B1-ism%C3%AE-niyet-ve-nazar

IN THE QUR'AN, CREATION OF HZ. ADAM AND HZ. HAVVA AS FIRST TWO HUMANS AND CONTINUATION OF GENERATIONS

Asst. Prof. Dr. Lokman BEDİR[1], Asst. Prof. Dr. Refik KASIM[2]

[1]İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

[2]İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

lokman.bedir@inonu.edu.tr

Abstract

How the first people, with a clearer expression, Adam and his wife Eve were created has always been a matter of curiosity. One wonders, are those two the people who were created? If there is creation of people, the Prophets, Adam and his wife Eve, is it possible to assess the creation of Eve with one of the sexual or asexual reproduction categories? Were many people created with them? No, if those two were created as the first two people, did the proliferation of the people come from the marriage of the children of those two? How did this subject take place in the commentaries from the earlies periods? We will try to find answers to the questions above on the basis of the statements given to us by the Quranic verses.

"O people! The one who created you from one person and created his wife from him; you are to be respectful to your Lord, who brings many men and women from both of them" (Nisa: 4/1). The statement "Nafs-al Wahida" has great importance in terms of the creation of the first human being. This word has been interpreted in two ways.

1. The intent of "nafs-i vahide" is Adam.

2. The intention from the Nafs al-Wahida is not Adam, but the essence of Adam is created.

Findings from the verses in our study;

The Nafs al-Wahida in the verses meant that Adam was created as the first human. His wife was created from him. It is not appropriate to mention sex or sexual reproduction in their creation. Other people were created as the offspring of these two.

Key Words: Creation, Marriage, Proliferation

KUR'AN-I KERİM'DE HZ. ÂDEM İLE HZ. HAVVA'NIN İLK İKİ İNSAN OLARAK YARATILMASI VE NESİLLERİNİN DEVAMI

Dr. Öğr. Üyesi Lokman BEDİR, Dr. Öğr. Üyesi Refik KASIM

Özet

İlk insanların daha açık bir ifadeyle Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın nasıl yaratıldığı hep merak konusu olmuştur. Acaba o ikisi yaratılan insanların ilki midirler? Eğer yaratılan insanların ilki iseler, Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılmalarını eşeyli veya eşeysiz üreme kategorilerinden biriyle değerlendirmek mümkün müdür? Onlarla beraber birçok insan da yaratılmış mıdır? Yok, eğer o ikisi ilk iki insan olarak yaratıldıysa insanların çoğalması o ikisinin çocuklarının evlenmesiyle mi gerçekleşti? İlk dönemden itibaren bu konu tefsirlerde nasıl yer aldı? Biz bu bildirimizde Kur'an âyetlerinin bize sunduğu veriler çerçevesinde yukarıdaki sorulara cevap bulmağa çalışacağız.

"Ey insanlar! Sizi bir tek kişiden yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize karşı saygılı olunuz.…" (Nisa: 4/1) âyetinde yer alan "nefs-i vâhide" ifadesi

ilk insanın yaratılmasını anlatması açısından büyük önemi haizdir. Bu kelime iki şekilde yorumlanmıştır.

1. Nefs-i vâhide'den kasıt Hz. Âdem'dir.

2. Nefs-i vâhide'den kasıt Hz. Âdem değil, Hz. Âdem'in yaratıldığı öz'dür.

Çalışmamızda âyetlerden elde ettiğimiz bulgular;

Âyetlerde yer alan nefs-i vâhide'den kasıt Hz. Âdem'dir. Dolayısıyla yaratılan ilk insan odur. Eşi ondan yaratılmıştır. Bunların yaratılmasında eşeyli veya eşeysiz üremeden söz etmek uygun değildir. Diğer insanlar o ikisinin nesli olarak yaratılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Evlenme, Çoğalma

GİRİŞ

İnsanın yaratılması varlık âleminin şahit olduğu en büyük ve en heyecan verici bir gerçekliktir. Zira ilk insan olan Hz. Âdem ve ardından eşi Hz. Havva'nın yaratılmasıyla âhiret yolcusu olarak yaratılan insanların diğer bir ifadeyle insanlığın, dünyadan geçiş kısmı başlar. Bu açıdan bakılacak olursa yaratılan ilk iki insan ve onların nesli olan diğer insanlar âhiret yolcularıdır ve âhiret yolculuğundaki insanlar, üzerinde bulunduğu dünyayı bir manada geçiş güzergâhı olarak kullanacaklardır.

İnsanlığın yaratılması iki aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Birincisi, ilk iki insanın yani Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın yaratılması, ikincisi ise onların nesli olan diğer insanların yaratılmasıdır.

Biz bu bildiride konuyla ilgili âyetlerin delaletiyle, bazı bilim adamlarının iddia ettikleri gibi ilk yaratılışta erkek ve bayanlardan oluşan birçok insanın olmadığını, bilakis ilk insan olarak sadece Hz. Âdem yaratıldığını, ondan da eşi Hz. Havva'nın yaratıldığını ortaya koymaya çalışacağız.

1. HZ. ÂDEM İLE HZ. HAVVA'NIN YARATILMASI

Canlıları inceleyen biyoloji ilmine göre, canlıların dünya sahnesinde yerlerini almaları eşeyli ve eşeysiz üreme[64] şekillerinden biriyle mümkündür. Burada hemen şu sorular akla gelmektedir; acaba ilk iki insan olan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılmaları eşeyli veya eşeysiz üreme kategorilerinden biriyle değerlendirilebilir mi? Bu iki üremenin dışında bir üreme söz konusu olamaz mı? Yani وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌۙ *"O, her türlü yaratmayı gâyet iyi bilir"* (Yâsîn: 36/79) âyetinden yola çıkılarak bu iki üremenin dışında başka üreme şekillerinden de bahsedilebilir mi? Şunu hemen ifade etmek gerekir ki, Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılmalarının eşeyli üreme kategorisinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Zira onların bir anne ve bir babaları yoktur ki, onların çocukları olarak dünyaya gelsinler. İkinci seçenek olarak eşeysiz üreme kalıyor. Bu ise var olan bir tek canlının kendisinden yeni bir canlının yaratılması olduğuna göre, bu seçenek de Hz. Âdem hakkında düşünülemez. Belki Hz. Havva hakkında eşeysiz üreme düşünülebilir. Bu da ancak Hz. Havva'nın, Hz. Âdem'in bir parçasından yaratılmasıyla söz konusu olur. Ancak eşeysiz üremede sonradan üreyen canlı, atasının tıpatıp aynısı olacağına göre Hz. Havva için de eşeysiz üremeden bahsedilemez. Zira Hz. Âdem ile Hz. Havva farklı cinsiyetlerdir. Bu durumda üçüncü şık olarak geriye, Allah'ın (cc), **Hâlik** (yaratan), **Fâtır,** (ilk defa yaratan), **Bedî'**

[64] Üreme; eşeysiz ve eşeyli olmak üzere iki temel tipte meydana gelmektedir. **Eşeysiz üremede** tek ata söz konusudur. Bunun sonucu tek atadan meydana gelen yavru bireyler kalıtımsal açıdan tıpatıp atalarının kopyasıdırlar. **Eşeyli üremede** ise iki farklı atanın rol alması söz konusudur. Ataların oluşturduğu üreme hücreleri (gametler) nin meydana getirdiği zigot (döllenmiş yumurta hücresi) gelişerek yeni bir birey meydana getirir. A. Yavuz Kılıç - Ayşen Türk, *Canlılarda Üreme, Üreme Sistemleri,* http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/2281/ unite 11.pdf, 19.03.2017, 221-240. Erişim tarihi: 04.05.2017.

(yoktan ve örneksiz var edici), **Bâri** (varlıkları örneksiz icat eden)[65] olduğu gerçeği kalıyor ki, Allah (cc) Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'yı bir benzeri olmadan ve bir anne-baba olmaksızın yaratması hakikatidir. Kaldı ki, ister eşeyli üreme yoluyla dünyaya gelen canlılar olsun ister eşeysiz üreme ile dünyaya gelen canlılar olsun, kendi kendilerine üremeleri ve varlık sahnesinde yerlerini almaları söz konusu değildir.

Ülkemizin yetiştirdiği saygın ve tefsir dalında kıymetli eserler vermiş olan bazı bilim adamlarının, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılmasının eşeysiz üreme yoluyla gerçekleşmiş olabileceğini veya Hz. Âdem'in özünü teşkil eden bir canlının yaratıldığını Hz. Âdem'in ise ondan evrimleşerek son şeklini aldığını söylemesi[66] ve bu yöndeki değerlendirmeleri tahkike muhtaçtır. Tefsir bilim adamlarının bu yönde görüş beyan etmeleri Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılması hakkında verilen bilgilerle ters düşmektedir. Zira Kur'an-ı Kerim ilk insan olan Hz. Âdem'in, -eşeysiz üremede olduğu gibi- var olan bir başka Âdem'den değil, topraktan yaratıldığını bildirmiştir. Bu durumda onun yaratılması konusunda eşeysiz üremeden bahsedilmesi Kur'an gerçeklerine aykırıdır. Ancak bu görüşteki bilim adamlarından biri, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılması hakkında eşeysiz üreme yönündeki görüşünü belirttikten hemen sonra Hz. Âdem'in yaratılmasını Kur'an'da anlatıldığı şekliyle ve Kur'an ruhuna uygun bir biçimde ele alır inceler ve Hz. Âdem'in yaratılış safhalarını şu şekilde sıralamanın mümkün olacağını ifade eder: من تراب "…topraktan",[67] من طين لازب "…cıvık çamurdan",[68] من طين "…çamurdan",[69] من سلالة من طين "…süzülmüş çamurdan",[70] من حمإ مسنون "…mayalanmış çamurdan"[71] ve son safha olarak من صلصال كالفخار "…pişmiş kiremit gibi çamurdan".[72] Yazar bu safhaları sıraladıktan sonra, eşeysiz üreme benzetmesi konusunda kendisiyle çelişerek, Âdem'in (a.s) yaratıldığı asıl unsurun toprak olduğunu söyler.[73]

İnsanlığın ilk atası olan Hz. Âdem'in (a.s) ve Hz. Havva'nın yaratılması hususunda fikirlerine başvurduğumuz biyoloji dalında uzman bilim adamlarının[74] görüşleri özetle şöyledir: *"Kur'an'a göre Hz. Âdem'in (a.s) topraktan yaratıldığını, Hz. Havva'nın ise ya Hz. Âdem'in bir parçasından veya onun yaratıldığı aynı topraktan/özden yaratıldığını, bazı tefsir bilimi insanlarının ise bu hususta eşeysiz üremeden bahsettiğini söylüyorsunuz. İnsanlığın bu iki atası hakkında eşeyli üreme söz konusu olmadığı gibi, eşeysiz üremeden de bahsedilemez. Zira eşeysiz üreme, bazı canlılarda görüldüğü gibi, bir çiftleşme olmadan tek bir atadan bölünme, tomurcuklanma, soğan vb. şekillerdeki üreme demektir. Bu durum, Hz. Âdem hakkında düşünülemez. Zira sunduğunuz âyetlere göre onun atası yoktur. Topraktan*

---

65 Bu esma-i şeriflerin geniş çaplı anlamları için bkz. Veli Ulutürk, *Kur'an-ı Kerim Allah'ı (cc) Nasıl Tanıtıyor,* Nil Yay. İzmir 1994. 118-121; İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları (Esma-i Hüsna),* DİB Yayınları, İstanbul 2010, 190, 193, 194; Abdülaziz Hatip, *Esma-i Hüsna,* BSR Yayın grubu, (4. Baskı), İstanbul 2012, 67, 71, 331.

66 Muhsin Demirci, *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları,* (1. Baskı) Ensar Neşriyat, İst. 2010, 38-39; Süleyman Ateş; *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri,* I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst. 1989, 2/190; Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri,* I-XXI (1. Baskı), Bayraklı Yay. İst. 2003; 5/22.

67 Âl-i İmrân: 3/59; Hac 22/5.

68 Sâffât 37/11.

69 A'râf 7/12; Secde 32/7; Sâd 38/71, 76.

70 Mü'minûn 23/12.

71 Hicr 15/26, 28, 33.

72 Hicr 15/26, 28, 33; Rahman 55/14; Demirci, *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları,* 43.

73 Demirci, *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları,* 43; Ayrıca bkz. Karagöz, *Din ve Vicdan Özgürlüğü,* DİB Yayınları, Ankara 2007, 17-18.

74 Prof. Dr. Ekrem Atalan, İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Mikrobiyoloji Bakteriyoloji Rekombinant DNA Teknolojisi Bölümü öğretim üyesi, Mülakat tarih/saat/yer: 23.08.2017/11:00, Fakülte Ofisleri; Dr. Öğr. Üyesi Kasım Takım, Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Temel Bilimler Biyokimya Bölümü öğretim üyesi, Mülakat tarih/saat: 14.08.2017/12:00; Dr. Öğr. Üyesi Akın Yiğin, Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zooteknik ve Hayvan Besleme, Genetik Bölümü üyesi, Mülakat tarih/saat: 14.08.2017/12:40; Dr. Aykut Genç, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Mikrobiyoloji Bölümü araştırma görevlisi, Mülakat tarih/saat: 13.08.2017/17:00.

yaratılmıştır. Hz. Havva için de eşeysiz üreme düşünülemez. Çünkü eşeysiz üremede, sonradan üreyenle onun atası sayılan canlı, cinsiyet birliği de dahil olmak üzere birbirinin tıpatıp aynısı olması gerekir. Hâlbuki Hz. Havva, Hz. Âdem'den (a.s) veya onun yaratıldığı aynı özden yaratıldığı halde, Hz. Âdem'in tıpatıp aynısı değildir."

Hz. Havva'nın -keyfiyeti belirtilmeksizin- Hz. Âdem'den yaratıldığı, üç âyette açık bir şekilde ifade edilmiştir. O âyetlerden birisi ve meali şöyledir: هُوَ الَّذى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا *"Sizi bir tek kişiden (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur"* (A'raf: 7/189).[75] Yukarıdaki âyette Hz. Havva'nın "نَفْسٍ وَاحِدَةٍ" nefs-i vâhide'den yaratıldığı ifade edilmiştir. Nefs-i vâhide'nin ne olduğunun bilinmesi, ilgili âyetleri anlama ve yorumlama hususunda hayati öneme sahip bir mesele olmasa da bu konuda hemen hemen her müfessir bu hususta görüş beyan etmiş ve görüşünü desteklemek üzere nakli ve akli deliller ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak nefs-i vâhide'nin ne olduğu hakkında müfessirler arasında ittifak sağlanmamıştır. Bu konuda iki görüş hâkim durumdadır:

a. Nefs-i vâhide'den kasıt Hz. Âdem'dir.[76] مَا خَلْقُكُمْ وَلاَ بَعْثُكُمْ اِلاَّ **كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ** اِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ *(İnsanlar!) Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, ancak **tek bir kişinin** yaratılması ve diriltilmesi gibidir. Unutulmasın ki, Allah her şeyi bilen ve görendir* (Lokman: 31/28) âyetinde **nefs-i vâhide**'den bir kişinin kastedildiği açıktır. Diğer âyetlerde zikredilen **nefs-i vâhide**[77] ifadesini de bu âyetin ışığında değerlendirmek gerekir. Zaten ekser müfessirin bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır.

b. Nefs-i vâhide'den kasıt Hz. Âdem değil, Hz. Âdem'in yaratıldığı öz'dür.[78] Tefsir bilim insanlarından Sadık Kılıç, bu konudaki geleneksel görüşle ikinci görüşü naklettikten sonra bu iki görüşü değerlendirirken, birinci görüşün kadını erkeğe bağımlı hale getirdiği, ikincil duruma düşürdüğü, bu yüzden de ikinci görüşün daha doğru olacağı yönünde fikir beyan eder.[79]

[75] Diğer iki ayet için bkz. Nisâ 4/1; Zümer 39/6.

[76] Bkz. Ebu'l Haccâc Mücâhid b. Cebr el Kuraşi'l- Mahzûmî, *Tefsir-i Mücâhid*, (1. Baskı), Dâru'l- Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut 2005, 45; Muhammed Şükri Ahmed Zâvîyetî, *Tefsîr-u Dahhâk,* I-II (1. Baskı), Dâru's-Selam, Kahire 1999, 1/271; Süddî, Ebu Muhammed İsmail b. Abdurrahmân es-Süddi'l- Kebir, (1. Baskı), Tahkik; Muhammed Ata Yusuf, *Tefsir-u Süddi'l- Kebir,* Dâru'l-Vefa, b. y. y. 1993, 195; Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et- Taberî, (Tahkik Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî), *Tefsiru't-Taberî, Câmiu'l-Beyân An Te'vil-i Âyi'l- Kur'an,* I-XXVI, (1. Baskı), Hicr, Kahire 2001, 6/340-341; Mâverdî, Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el- Mâverdî el- Basri, *en- Nüket ve'l-Uyûn,* I-VI, Dâru'l- Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut Tsz, 1/446; Bağavî, Muhyi's-Sünne Ebi Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud el-Bağavî, *Tefsiru'l- Bağavî (Meâlimü't- Tenzîl),* I-VIII, (Thk: Heyet), Dar-u Halibe, Riyad h: 1409, 2/159; Zemahşerî, Carullah Ebi'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakaik-ı Ğavamizı't- Tenzil ve Uyuni'l- Ekavil fi Vücuhi't- Tevil,* I-VI (1. Baskı), (Thk. Adil Ahmed Abdul Mevcud; Ali Muhammed Muavviz), Mektebetü Abikan, Riyad 1998, 2/5; Kâdı Ebî Muhammed Abdulhak b. Ğâlib b. Atiyye el- Endelûsî, *El-Muharrerü'l- Vecîz Fî Tefsîr-i Kitâbi'l- Azîz,* I-VI (1. Baskı), Dâru'l- Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut 2001, 2/4; Tabersî, *Mecmau'l- Beyân Fî Tefsîri'l- Kur'an*, I-X (1. Baskı), Dâru'l- Murtazâ, Beyrut 2006, 3/7. Bunların zikrettikleri hadisler için bkz. Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğire el- Cu'fiyyi el- Buhâriyyi, *El-Câmiu's- Sahih, Nikâh,* 79-80; İbn Mâce Ebû Abdillah Muhammed b. Yezîd, *Sünen*, Kitâbu't-Tahâret, 1 (525 no'lu hadis) Dâr-u İhyâ-i Kütübi'l- Arabiyyi, Tsz. Ayrıca bkz. Züleyha Birinci, *"Nefs-i vâhide" İfadesinden Hareketle Kadının Yaratılışı Hakkında Bir Değerlendirme,* Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Cilt-Sayı 47, Aralık 2014, ss. 151-164.

[77] Nisa 4/1; En'am 6/98; A'raf 7/189; Zümer 39/6.

[78] Tabersî, 3/7; Hayrettin Karaman ve ark., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* I-V (3. Baskı), DİB Yay. Ank. 2007, 2/11; Ateş; *Kur'an-ı Kerim 'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri,* 2/188-189.

[79] Sadık Kılıç, *Kadın Erkeğin Kaburga Kemiğine İndirgenecek İkincil Bir Fenomen Değildir,* Ekev Akademi Dergisi, 10 (27), 2006, 1-20; Benzer değerlendirme için bkz. Musa Bilgiz, *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, (2. Baskı), Fecr Yayınları Ankara 2013, 23.

Bu görüşü savunanlardan Yaşar Nuri Öztürk'e göre, âyette geçen "nefs" kelimesinin Hz. Âdem olarak anlaşılması yanlıştır. Bu kelime ruh, benlik ve canlı demektir.[80]

Allah'ın (cc) kudreti, görmesi, duyması vb. sonsuz olduğu gibi ilmi de sonsuzdur. Odundan meyve, otlardan sebze yaratanın; topraktan veyahut bir insanın kaburga kemiğinden[81] başka bir insan yaratması O'nun için çok normal bir şey olsa gerektir. Zira وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌۙ *"O, her türlü yaratmayı gâyet iyi bilir"* (Yâsîn: 36/79).

Yaratılma hususunda Hz. Âdem için kullanılan ifade "nefs"dir. Kur'an'da müştaklarıyla birlikte **298 kez geçen** "nefs" kelimesi genelde; ruh,[82] kalp/gönül,[83] insan bedeni,[84] zât/kimse/kişi,[85] kötülüğü emreden,[86] vb. anlamlarda kullanılmıştır.

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثٖيرًا وَنِسَّاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖى تَسَّاءَ لُونَ بِهٖ وَالْاَرْحَامَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقٖيبًا *"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten (kişiden) yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize karşı saygılı olunuz.…"* (Nisa: 4/1) âyetinde insanlık âleminin yaratılışının üç aşamalı olarak gerçekleştiği açıkça ifade edilmektedir. Birincisi, ilk insanın yaratılışı; ikincisi, eşinin yaratılışı; üçüncüsü o ikisinin nesli olarak diğer insanların yaratılışı. Kanaatimize göre, âyetteki *nefis* kelimesi, "zât/kimse/kişi" anlamında kullanılmıştır. Burada "zât/kimse/kişi" ile kastedilen de Hz. Âdem'dir. Hz. Havva ise mahiyetini Allah'ın (cc) bilebileceği bir şekilde Hz. Âdem'den yaratılmıştır. Şöyle ki, insanlığın atasının nasıl yaratıldığının belirlenmesi açısından âyette yer alan üç kelime büyük önemi haizdir. Bunlar *nefis, eş ve ikisi* kelimeleridir. *İkisi* kelimesiyle, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın, *eş* kelimesiyle Hz. Havva'nın kastedildiği anlaşılmaktadır. Zaten müfessirler arasında bu üç kelimeden sadece *nefis* kelimesi üzerinde ihtilaf olmuştur. Âyette yer alan *"…ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getiren…"* ibaresinden; insanlığın ilk iki atası arasında bir evliliğin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yine âyetin içeriğinden anlıyoruz ki bu evliliğin taraflarından birini *eş,* diğerini *nefis* kelimesi oluşturmaktadır. *Eş* kelimesiyle Hz. Havva'nın kastedildiğini yukarıda ifade etmiştik. Bu durumda *nefis* kelimesi ile kastedilen Hz. Âdem'in yaratıldığı toprak değil, bizzat kendisi olmalıdır. Zira bir insan ancak karşı cinsten bir insanla evlenebilir. Buna göre Hz. Havva'nın Hz. Âdem'le evlendiği ve insan neslinin o ikisi aracılığıyla çoğaldığı anlaşılmaktadır.

İnsanlığın atası olan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılışını ve onların ilk çocuklarının dünyaya gelmesini konu edinen bir âyet –ki bir kısmını yukarıda zikrettik- ve meali şu şekildedir: هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَاۚ فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلاً خَفٖيفًا فَمَرَّتْ بِهٖۚ فَلَمَّا اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ *Sizi bir tek candan (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur. Eşini örtünce (eşi ile birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirsen muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler.*[87] Bu âyet-i kerimede de *nefis-i vâhide* ile zev*c*in (Hz. Âdem ile Hz. Havva) evlendirildiği sonra da onların çocuklarının dünyaya geldiği açık bir şekilde ortaya konulmaktadır.

[80] Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'daki İslam,* (18. Baskı) Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997, 531.
[81] Buhârî, *Nikâh,* 79, 80; Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî,* I-XXV, (1. Baskı), Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyyi, Beyrut 2001, 20/234-235.
[82] Bkz. En'âm 6/93; Zümer 39/42; Kıyâmet 75/2; Şems 91/7-10.
[83] Bkz. Bakara 2/87, 109, 235; Âl-i İmrân 3/154; Hûd 11/31; Yusuf 12/77; Neml 27/14.
[84] Bkz. Yusuf 12/32, 51; Âl-i İmrân 3/61, 145; En'âm 6/151; İsrâ 17/33; Nahl 16/7.
[85] Bkz. Bakara 2/48; Âl-i İmrân 3/25; Hûd 11/105; Nahl 16/111; Enbiyâ 21/47; Lokman 31/28, 34; Yâsîn: 36/54; Müddessir 74/38; 151; Tekvîr 81/14.
[86] Bkz. Mâide 5/30; Yusuf 12/18, İbrâhîm 14/22; 53; Tâhâ 20/96; Kaf 50/16; Haşr 59/9.
[87] A'raf 7/189.

Kur'an-ı Kerim'de ilk iki insanın yaratılmasından sonraki süreçte diğer insanların yaratılma safhaları detaylarıyla ele alınmıştır. Gelecek başlıkta bu hususa etraflıca yer verilecektir.

İlk insan olan Hz. Âdem'in bedeninin topraktan yaratılmasının ardından ona ruh üflenir. Bu konu bir âyette şöyle dile getirilir: فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِينَ *"Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!"*.[88]

Hz. Âdem ve Hz. Havva, yaratılmalarının ardından cennete yerleştirilirler.[89] Süresini Allah'ın (cc) bilebileceği bir müddet orada kalırlar. Şeytanın vesvesesiyle Allah'ın (cc) yemesini yasakladığı ağaçtan yerler ve dünyaya gönderilirler. Bütün bunlar Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilir: *"(Allah buyurdu ki): Ey Âdem!* ***Sen ve eşin*** *cennette yerleşip dilediğiniz yerden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz. Derken Şeytan, birbirine kapalı (ikisi de birbirinin ayıp yerlerini göremez oldukları halde) ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese verdi ve: Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya ebedî kalanlardan olursunuz diye yasakladı, dedi. ve onlara: Ben gerçekten size öğüt verenlerdenim, diye yemin etti. Böylece onları hile ile aldattı. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara: Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi? diye nidâ etti. (Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz. Allah: Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır, buyurdu. «Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltilip) çıkarılacaksınız» dedi"* (A'raf: 7/19-25).[90] Yukarıda yer verdiğimiz âyette insanlığın ilk atasının iki kişiden ibaret olduğuna dair birçok karine vardır. Bunlardan en önemlisi cennete yerleştirilirken Hz. Âdem ve eşi için "sen ve eşin" şeklinde tekil ifade kullanılması, ikisini kasteden birçok zamirin kullanılması, şeytanın vesvesesi sonucu cennetten iki insanın dünyaya gönderilmesi vs. bütün bunlar gösteriyor ki insanlığın ilk atası iki kişiden ibarettir.

Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın isimlendirilmesi hususuna da kısaca yer vermek istiyorum. Hz. Âdem'in ismi bizzat Allah (cc) tarafından telaffuz edildiği,[91] âyetlerden anlaşılmaktadır. Hz. Havva'nın ise kimin tarafından isimlendirildiği Kur'an'da yer almamaktadır. Sahih hadis kaynaklarında da bu hususta bir bilgiye rastlayamadık. Ancak tefsirde otorite sahibi olan müfessirlerden İbn Kesir bu hususta bir rivayet aktarır. Şöyle ki; İblis (malum suçundan dolayı) Cennet' ten çıkarıldıktan sonra, Âdem (a.s) cennete yerleştirilir. Kendisiyle teselli olacağı bir eşi olmaksızın, yalnız başına bir müddet orada dolaşır. Bir ara uykuya dalar uyandığında yanı başında, Allah'ın, kaburga kemiğinden yarattığı bir kadın görür. "Sen nesin?" diye sorar. Kadın: "bir kadın" diye cevap verir. Daha sonra kadına: "niçin yaratıldın?" diye sorar. Kadın, "benimle sükûnete ermen için" diye cevap verir. Bu arada melekler onları görür ve Âdem'in bilgisini ölçmek için kadının kim olduğunu sorarlar. Âdem (a.s), onun Havva olduğunu söyler. Neden O'na bu ismi verdiğini sorduklarında; "çünkü o, canlı bir şeyden yaratıldı" diye cevap verir.[92]

Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın soyundan gelen evlatlarının nasıl çoğaldıkları, yani nasıl bir evlilik gerçekleştirdikleri hakkında ise elimizde âyet ve hadise dayanan net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla beraber bazı rivayet tefsirlerinde şu bilgilere yer verilir: Hz. Âdem'in çocuklarının, her batında biri erkek diğeri kız olmak üzere ikiz dünyaya gelir. Bu ikizler kendi aralarında değil çaprazlama şeklinde; yani bir batında doğan kız, diğer batında doğan erkekle; onun erkek ikizi ise aynı şekilde diğer batında doğan

---

[88] Hicr 15/29; Sâd 38/72.

[89] Hz. Âdem'e ve eşi Hz. Havva'ya; "cennete girin" veya "cennete gidin" ifadesinin yerine; "cennete yerleşin" şeklinde emredilmesi o ikisinin cennette yaratıldıklarına işaret sayılabilir.

[90] Aynı gerçeklerin dile getirildiği farklı bir ayet grubu için bkz. Bakara 2/35-38.

[91] İlgili âyetler için bakınız. Bakara 2/31; Âl-i İmrân 3/33, 59; Mâide 5/27; Meryem 19/58; Tâhâ 20/115;

[92] İbn Kesîr, İmam el- Celil el- Hafız İmâdü'd- Din Ebu'l- Fidâ İsmail İbn Kesîr ed- Dımeşkî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm,* I-IV, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1988, 1/76.

kızla evlendirilir. Kâbil'in Hâbil'e düşmanlığı ve onu öldürmesi de bu sebepledir. Çünkü o, Hâbil'le beraber dünyaya gelen kızla değil de kendisiyle beraber doğduğu ikizi ile evlenmek ister. Hz. Âdem ise ona Hâbil ile beraber doğan kızla evlenmesini emretmişti ancak o bunu reddeder. Nihayet babaları yanlarında değilken bu tartışmayı neticeye bağlamak için Yüce Allah'a kurban sunmaya karar verirler. Ağabey olan Kâbil çiftçi, Hâbil ise çobandır. Hâbil semiz bir koyunu kurban olarak sunarken, Kâbil bir demet buğday başağı sunar, o esnada gözüne ilişen en büyük başağa da kıyamayıp elinde ufalayarak yine kendisi yer. Gökten bir ateş inerek Hâbil'in kurbanını yakar; bu, onun makbul olduğunun alamet sayılır. Makbul olmayan kurbanı ise kuşlar ve yırtıcı hayvanlar yer. Bu durumu gören ağabey, "Madem öyle, ant olsun ki kız kardeşimle evlenememen için ben de seni öldürürüm" demiş, kardeşi ise buna, "Allah ancak müttakîlerin sunduğu kurbanı kabul eder." karşılığını vermiştir.[93]

2. DİĞER İNSANLARIN YARATILMASI

Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın dünyaya indirilmelerinin ardından Hz. Havva'nın hamile kalmasıyla âdemoğullarının yaratılması başlar. Bu konu A'raf suresinde şöyle dile getirilir: *Sizi bir tek kişiden yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur. Eşi ile (birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: And olsun bize kusursuz bir çocuk verirsen muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler* (A'raf: 7/189). Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılması, insanlığın yaratılmasının birinci aşaması, âdemoğullarının yaratılması ise yeryüzündeki insanlığın yaratılmasının ikinci aşamasıdır. Denilebilir ki; *"Kur'an birçok yerinde, okuyucu nazarında yanlışlık ihtiva eden en küçük bir ifadeye yer vermeksizin, üremenin açık seçik mekanizmalarından bahseder ve onun iyice belirlenmiş safhalarını bildirir. Onda her şey, insanlar tarafından kolayca anlaşılabilecek sade bir dille ve çok sonraları keşfedilecek bilgilere, son derece uygun olarak ifade edilir"*[94].

Kur'an-ı Kerim'de insanlığın atası olan Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın yoktan yaratılmalarını ve onlardan zürriyetlerinin meydana getirilmesini beraberce zikreden bir âyet grubu mealen şöyledir: *"And olsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu az bir su (meni) halinde sağlam bir karargâha (ana rahmine) yerleştirdik. Sonra bu az suyu "alaka" haline getirdik. Alakayı da "mudga" yaptık. Bu "mudga"yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihâyet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir! Sonra (ey insanlar) siz bunun ardından muhakkak öleceksiniz. Sonra yine muhakkak siz, kıyâmet gününde (tekrar) diriltileceksiniz."* (Mü'minûn: 23/12-16)[95].

Allah (cc) insanları birtakım safhalardan geçirerek[96] hiçbir şey bilmez halde dünyaya getirir (Nahl: 16/78). Onlardan kimisinin ömrünü erken yaşlarda sona erdirirken kimisinin ömrünü düşkün çağlara dek uzatır (Nahl: 16/70). Bu durum bir âyette toplu olarak şöyle zikredilir: *"Allah, sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç veren, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir…"* (Rûm: 30/54). Yani maddi-manevi kuvvet ve yeteneklerini yaşlanma süreci içinde zayıflığa ve düşkünlüğe çevirir[97]. Çocuk olarak dünyaya gelen insan birkaç yıl zayıf durumdadır. Eğer ömrü varsa

---

[93] Yunus Emre Gördük, *İlk İnsan Nesli Nasıl Devam Etti? Ensest İlişki İddiası Üzerine Eleştirel Bir Analiz,* Usûl İslam Araştırmaları, 29 (2018), s. 67 - 96 (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân,* X, 207-208; es-Seâlebî, Ebu Zeyd Abdurrahman, *el-Cevâhiru'l-Hisan fî Tefsiri'l-Kur'an,* Daru İhyai't-Türâs, Beyrut h. 1418, II, 370; İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, III, 83)'den naklen. Bu hususta geniş bilgi için aynı makaleye bakılabilir.

[94] Maurice Bucaille, Trc. Suat Yıldırım, *Kitâb-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim (La Bible le Coran, et la science),* (II. Baskı), İzmir 1981, 293.

[95] Aynı manaya gelen diğer âyetler için bkz. Kehf 18/37; Hac 22/5; Rûm 30/20; Secde 32/7-9; Fâtır 35/11; Zümer 39/6; Ahkâf 46/15; Kıyâme 75/36; İnsân 76/2; Abese 80/18.

[96] Bakara 2/28; Nûh 71/14; Mürselât 77/20-23.

[97] Yâsîn: 36/68; Mü'min: 40/67.

aynı zayıf duruma yaşlılığında tekrar erişecektir. Hz. Âdem'den sonra yaratılan insanların nasıl yaratıldığı hususunda[98] yeterli ve detaylı sayılabilecek derecede bilgi verildiğinden bu başlıkta bu kadar bilgi ile iktifa ettik.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Üretim, ürün, üretim yeri, üretim zamanı… vb. kavramlar bir üretici firmayı, firma sahibini ve firmanın üretim için kurduğu tesisleri, yaptığı tasarımları, planları projeleri ve konuyla alakalı daha nice şeyleri akla getirirken, aynı kökten gelen üreme kelimesi de kâinat tesisinin sahibini akla getirmelidir.

İncelediğimiz âyetlerden, insan türü ilk olarak iki kişi yaratılmıştır ki, bunlar ismi Kur'an'da yer alan Hz. Âdem ve onun eşi Hz. Havva'dır. İlk insan Hz. Âdem'in topraktan, eşi Hz. Havva'nın ise mahiyetini Allah'ın (cc) bilebileceği bir tarzda Hz. Âdem'den yaratıldığı anlaşılmaktadır. Allah (cc) için zorluk-kolaylık problemi olmadığından Hz. Havva'yı, Hz. Âdem'in bir kaburga kemiğinden veya herhangi bir hücresinden yaratması fazla da önemli değildir. Zira *"O, her türlü yaratmayı gâyet iyi bilir"* (Yâsîn: 36/79).

Bazı bilim insanlarının Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın çocuklarının birbiriyle evlenmediğini ispat etmenin hatırına ilgili âyetlerden, ilk insanların sadece iki kişiden (Hz. Âdem ve Hz. Havva) ibaret olmadığını bilakis aynı anda birçok insanın yaratıldığını anlamaktadırlar. Hâlbuki helal etme ve haram etme yani şeriatler Allah'ın (cc) dilemesine bağlıdır.

Diğer insanların yaratılmasında olduğu gibi ilk iki insan olan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılmalarının da Allah'ın (cc) dışında gerçekleşmeyeceği muhakkaktır. Bu hususta yürütülen farklı fikirlerin bir kısmının –evrimci fikirde olduğu gibi- Allah'ı (cc) haşa devre dışı bırakmak amaçlı olduğu aşikârdır.

[98] Peygamberimizden yaklaşık beş yüz yıl önce yaşadığı anlaşılan Hz. İsa'nın yaratılışı Kur'an'da Hz. Âdem'in yaratılışına benzetilir. Dolayısıyla onun yaratılışı bu bölümün konusu değildir.

KAYNAKÇA

1. Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1989.
2. Bağavî, Muhyi's-Sünne Ebi Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud el-Bağavî, *Tefsiru'l- Bağavî (Meâlimü't- Tenzîl),* I-VIII, (Thk: Heyet), Dar-u Halibe, Riyad h: 1409.
3. Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri,* I-XXI (1. Baskı), Bayraklı Yayınları, İstanbul 2003.
4. Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî,* I-XXV, (1. Baskı), Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyyi, Beyrut 2001.
5. Bilgiz, Musa, *Kur'an'da İnsanlık Onuru,* (2. Baskı), Fecr Yayınları Ankara 2013.
6. Birinci, Züleyha, "Nefs-i vâhide İfadesinden Hareketle Kadının Yaratılışı Hakkında Bir Değerlendirme", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt-Sayı 47, Aralık 2014, ss. 151-164.
7. Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğire el- Cu'fiyyi el- Buhâriyyi, *El-Câmiu's- Sahih.*
8. Demirci, Muhsin, *Kur'an'a Göre İnsan ve Sorumlulukları,* (1. Baskı) Ensar Neşriyat, İstanbul 2010. *Din ve Vicdan Özgürlüğü,* DİB Yayınları, Ankara 2007.
9. Gördük, Yunus Emre, "İlk İnsan Nesli Nasıl Devam Etti? Ensest İlişki İddiası Üzerine Eleştirel Bir Analiz" *Usûl İslam Araştırmaları,* 29 (2018), s. 67 – 96.
10. Hatip, Abdülaziz, *Esma-i Hüsna*, BSR Yayın grubu, (4. Baskı), İstanbul 2012.
11. İbn Atiyye, Kâdı Ebî Muhammed Abdulhak b. Ğâlib b. Atiyye el- Endelûsî, *El- Muharrerü'l- Vecîz Fî Tefsîr-i Kitâbi'l- Azîz,* I-VI (1. Baskı), Dâru'l- Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut 2001.
12. İbn Kesîr, İmam el- Celil el- Hafız İmâdü'd- Din Ebu'l- Fidâ İsmail İbn Kesîr ed- Dımeşkî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm,* I-IV, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1988.
13. İbn Mâce Ebû Abdillah Muhammed b. Yezîd, *Sünen*, Dâr-u İhyâ-i Kütübi'l- Arabiyyi, Tsz.
14. Karagöz, İsmail, *Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları (Esma-i Hüsna),* DİB Yayınları, İstanbul 2010.
15. Karaman, Hayrettin ve ark., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,* I-V (3. Baskı), DİB Yay. Ank. 2007.
16. Kılıç, A. Yavuz - Ayşen Türk, *Canlılarda Üreme, Üreme Sistemleri,* http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/2281/ unite 11.pdf, 19.03.2017, 221-240. Erişim tarihi: 04.05.2017.
17. Kılıç, Sadık, "Kadın Erkeğin Kaburga Kemiğine İndirgenecek İkincil Bir Fenomen Değildir", *Ekev Akademi Dergisi,* 10 (27), 2006.
18. Maurice Bucaille, Trc. Suat Yıldırım, *Kitâb-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim (La Bible le Coran, et la science),* (II. Baskı), İzmir 1981, 293.
19. Mâverdî, Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el- Mâverdî el- Basri, *en- Nüket ve'l-Uyûn,* I-VI, Dâru'l- Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut Tsz.
20. Muhammed Şükri Ahmed Zâvîyetî, *Tefsîr-u Dahhâk,* I-II (1. Baskı), Dâru's-Selam, Kahire 1999.
21. Mücâhid, Ebu'l Haccâc Mücâhid b. Cebr el Kuraşi'l- Mahzûmî, *Tefsir-i Mücâhid,* (1. Baskı), Dâru'l-Kütübi'l- İlmiyyi, Beyrut 2005.
22. Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an'daki İslam,* (18. Baskı) Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.
23. Süddî, Ebu Muhammed İsmail b. Abdurrahmân es-Süddi'l- Kebir, (1. Baskı), Tahkik; Muhammed Ata Yusuf, *Tefsir-u Süddi'l- Kebir,* Dâru'l-Vefa, b. y. y. 1993.
24. Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et- Taberî, (Tahkik Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî), *Tefsiru't-Taberî, Câmiu'l-Beyân An Te'vil-i Âyi'l- Kur'an,* I-XXVI, (1. Baskı), Hicr, Kahire 2001.

25. Tabersî, Ebî ale'l-Fadl İbn Hasan et-Tabersî, *Mecmau'l- Beyân Fî Tefsîri'l- Kur'an,* I-X (1. Baskı), Dâru'l- Murtazâ, Beyrut 2006.
26. Ulutürk, Veli, *Kur'an-ı Kerim Allah'ı (cc) Nasıl Tanıtıyor*, Nil Yayınları, İzmir 1994.
27. Zemahşerî, Carullah Ebi'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakaik-ı Ğavamizı't- Tenzil ve Uyuni'l- Ekavil fi Vücuhi't- Tevil*, I-VI (1. Baskı), (Thk. Adil Ahmed Abdul Mevcud; Ali Muhammed Muavviz), Mektebetü Abikan, Riyad 1998.

THE QUR'AN, THE ENVIRONMENT, THE GOSPELS AND THE KÜTÜB-İ SİTTE, ADAM AND EVE'S CREATION (A COMPARATIVE REVIEW)

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Salih GECİT

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Kelam A.B.D., Ağrı, Türkiye

msgecit@agri.edu.tr

Abstract

In this paper, we have three holy books (Qur'an, Torah, Gospels) and Kutub-i Sitte which include texts about Adam and Eve We aim to compile the information about them, compare them and reveal the similarities and differences. Since the issue is controversial in the theological, philosophical and scientific platforms of the present day, since it is also considered within the framework of the relationship between religion and science, the situation in the sources which are the holy books of the three Abrahamic religions, Islam, Judaism and Christianity, is clearly revealed in order to clarify the discussions and form a basis. To establish the relationship between religion and science based on fuzzy and inadequate information will not lead to the right results. For this reason, we will firstly try to evaluate the information provided by the three sacred books in order to reveal the creation of humans in the context of religious texts. We will also try to clarify the subject by taking advantage of the six most important sources of the hadith books (Kutub-i Sitte) which are the second source after the Quran. In this study, it is believed to be beneficial to discuss the creation of women, as women are represented in the context of the creation of Eve and in comparison to men in terms of status and value.

Key Words: The Qur'an, Adem, Havva, Creatıon

KUR'AN, TEVRAT, İNCİLLER VE KÜTÜB-İ SİTTE'DE HZ. ADEM VE HAVVA'NIN YARATILIŞI (MUKAYESELİ BİR İNCELEME)

Doç. Dr. Mehmet Salih GECİT

Özet

Bu tebliğimizde elimizde bulunan üç kutsal kitap (Kur`an, Tevrat, İnciller) ile Kütüb-i Sitte metinlerinde Hz. Adem ve Hz. Havva ile ilgili bilgileri derleyip bir aya getirmeyi, bunlar arasında mukayesede bulunarak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktayız. Konu günümüz teolojik, felsefi ve bilimsel platformlarda tartışmalı olduğundan, ayrıca din-bilim ilişkisi çerçevesinde ele alındığından söz konusu tartışmalara açıklık kazandırmak ve temel oluşturmak için öncelikle üç büyük d,n olan İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerinin kutsal kitapları olan kaynaklardaki durumun net bir şekilde ortaya konulması oldukça önem arz etmektedir.aksi takdirde bulanık ve yetersiz bir bilgiye dayanarak din-bilim ilişkisini tesbit etmek, doğru sonuçlara götürmeyecektir. işte bu gereklilikten dolayı biz de öncelikle insanın yaratılışını dini metinler bağlamında ortaya koymak için elimizdeki üç kutsal kitabın verdiği bilgileri mukayeseli bir analiz ile değerlendirmeye gayret göstereceğiz. Ayrıca müslümanlar arasında Kur`an`dan sonra ikinci derecede kaynak olan hadis kitaplarının en muteber altı kaynak (Kütüb-i sitte)den de faydalanarak konuyu açıklığa kavuşturmaya çalışacağız. Bu mukayeseli araştırma, Hz. Havva bağlamında da ele alınacağı için, kadının yaratılışı, kadının erkek karşısındaki veya erkeğe oranla durumu, değeri, kadın konusunda son yıllarda yapılan bir takım tartışmaların açıklığa kavuşturulması açısından da fayda sağlayacağını düşünmekteyi

Anahtar Kelimeler: Kutsal kitaplar, Hz. Havva, Yaratılış, Mukayese

GİRİŞ: HZ. ÂDEM VE HAVVA’NIN YARATILIŞINI İNCELEMENİN ÖNEMİ:

Hz. Âdem ve Havva insanların ilk babası ve ilk annesi olarak bilinmektedir. Bu bilgiyi insanlar, dinlerden ve kutsal kitaplardan tevarüs yoluyla öğrenmişlerdir. Başka bir ifade ile bugüne kadar

insanlara hitap eden peygamberler, onların getirdiği kutsal kitaplar ve anlattığı dinlerin öğretilerinden hareketle farklı dinlere mensup insanların tümü arasında böyle bir icma ve ittifak oluşmuştur. Bununla birlikte günümüzde farklı dinlere mensup insanlar tarafından bazı sübjektif kanaatlerden ve bir takım dinî metinlerin henüz kanıtlanmamış ifadelerinden hareketle başka başka Âdem ve Havvaları bulma arayışına gidildiği de bir gerçektir. Aynı şekilde geliştirilen bir takım yaratılış veya var oluş teorilerince insanın yeryüzünde yaşamaya başlaması veya yeryüzüne adım atması konusunda farklı iddialar dile getirilmektedir. Acaba atamız dediğimiz Âdem'in de babası yok muydu? Onun eşi olan Havva annemiz onun kaburga kemiğinden mi yaratıldı? Âdem ile Havva Tanrı tarafından direkt olarak mı ya da toprak veya başka bir maddeden mi yaratıldı? Yoksa ezelden beri devam eden bir oluşum süreci ve evrimleşme sonucunda mı insan haline geldiler? Şayet insanın insanlaşma süreci bir evrim ve tekâmül neticesinde hâsıl olduysa, bu durumda hangi hayvan veya hayvanlardan (veya canlı varlıklardan) türemişlerdir? İşte bu ve benzeri sorular günümüz bilim adamlarının ve insanının merak ve dikkatlerini çekmektedir. Zaman geçtikçe, bu merak ve dikkat daha da büyümekte, araştırmacıların net bir cevap vermesini gerekli kılmaktadır. Günümüzde bilimsel açıdan farklı bakış açıları geliştirilmiş olduğundan, ayrıca işin içine dini fanatizm ve ideolojik ön yargılar karıştırıldığından mesele daha da karmaşık hale gelmektedir. Bu nedenle konuyu direkt olarak kutsal kitaplardan ve son peygamber olan Hz. Muhammed'den rivayet edilen hadislerden hareketle ortaya koyma zarureti hâsıl olmuştur. Biz de bu çalışmamızda isbat edilmiş veya edilmemiş teori ve iddialara bakmaksızın ve kendi kişisel yorum ve görüşlerimizi de yansıtmaksızın tamamen tarafsız bir şekilde kutsal metinlere bakarak, bu metinlerin zahiri ifadeleri açısından Hz. Âdem ve Havva'nın yaratışı konusunda serd edilen ayet ve hadisleri bir tasnife tabi tutmayı hedeflemekteyiz. Bu nedenle çalışmamız sadece sınırlı kaynaklar olarak Tevrat, İnciller, Ku'ran ve Kütüb-i Sitte üzerinde gerçekleştirilecektir.

1. TEVRAT'TA HZ. ÂDEM VE HAVVA'NIN YARATILIŞ:

Tevratta konumuzu detaylarıyla ele alan bir *"Yaratılış/Tekvin"* bölümü bulunmaktadır. Burada Allah'ın gökleri ve yeri, karanlığı ve aydınlığı, geceyi ve gündüzü, suyu ve karayı, insan ve hayvanları, canlı ve cansızları yaratmasından bahsedilmekte, bu bağlamda Hz. Âdem ve Havva'nın yaratılışı, cennete konuluşu, yasak meyvayı yemeleri, yeryüzünde çoğalmaları gibi daha birçok konu da ele alınmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in tercümelerinde bu bölüm şöyle tanıtılmaktadır: *"Yaratılış Kitabı bize evrenin ve insanın yaratılışını, günahın ve dünyada çekilen acıların başlangıcını, Tanrı'nın insanlığa yaklaşım biçimini anlatmaktadır. Yaratılış Kitabı'nı iki ana bölüme ayırabiliriz: 1. 1-11 bölümleri, dünyanın yaratılışı ve ilk insanların öyküsüdür. Âdem'le Havva'nın, Kayin'le Habil'in, Nuh'un, Tufan'ın, Babil Kulesi'nin öyküsünü içerir. 2. 12-50 bölümleri, İsrailliler'in ilk atalarının öyküsüdür. Önce imanı ve Tanrı'ya itaatiyle bilinen İbrahim'den söz eder. Bunu İbrahim'in oğlu İshak'ın, torunu Yakup'un ve Yakup'un on iki oğlunun öyküsü izler. Bunlardan Yusuf'un öyküsüyle, Yakup ve oğullarını Mısır'da yaşamaya sürükleyen olayların öyküsü özel bir yer tutar. Kitap insanın öyküsünü anlatmakla birlikte konunun odağında Tanrı vardır. Her şeyi yaratan, günahlıyı yargılayıp cezalandıran, halkına yardım ve öncülük eden hep O'dur. Kitap Tanrı'ya iman eden kişilerin öyküsünü kayda geçirmek ve sonraki kuşakların aynı imanı sürdürmelerini sağlamak için yazıldı. Geleneksel kanıya göre Yaratılış, Mısır'dan Çıkış, Levililer, Çölde Sayım ve Yasa'nın Tekrarı kitaplarının yazarı Musa'dır. Bu beş kitap İbranice "Tora" diye bilinir. Türkçe Tevrat sözcüğü de Tora'dan geliyor."*[99]

[99] *Kitab-ı Mukaddes*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1995; *Kutsal Kitap* (Eski ve Yeni Anlaşma), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2014; https://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-hakkinda-bilgilendirme-ve-tam-metni/eski-antlasma/yaratilis/ (Erişim Tarihi: 26.10.2018) Not: Bu çalışmamızda Tevrat'tan yapacağımız nakiller çoğunlukla bu kaynaklardan alınmadır.

Tevrat yorumcularının da ifade ettiği gibi, Tevrat, kâinatın oluşumu ve insanların yaratılışı konusundan başlamaktadır. Biz de burada tesbit ettiğimiz başlıklar altında konumuzla ilgili malumatı nakledeceğiz.

1.1. Tevrat'ta Yaratma (Dünyanın Yaratılışı) : Tevrat'tın Tekvin Kısmında yaratılış konusu ile ilgili genel olarak şu hususlar yer almaktadır:

"1 Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı. 2 Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhu suların üzerinde hareket ediyordu. 3 Tanrı, "Işık olsun" diye buyurdu ve ışık oldu. 4 Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü ve onu karanlıktan ayırdı. 5 Işığa "Gündüz", karanlığa "Gece" adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ***ilk gün oluştu****. 6 Tanrı, "Suların ortasında bir kubbe olsun, suları birbirinden ayırsın" diye buyurdu. 7 Ve öyle oldu. Tanrı gökkubbeyi yarattı. Kubbenin altındaki suları üstündeki sulardan ayırdı. 8 Kubbeye "Gök" adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve* ***ikinci gün oluştu****. 9 Tanrı, "Göğün altındaki sular bir yere toplansın, kuru toprak görünsün" diye buyurdu ve öyle oldu. 10 Kuru alana "Kara", toplanan sulara "Deniz" adını verdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 11 Tanrı, "Yeryüzü bitkiler, tohum veren otlar, türüne göre tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları üretsin" diye buyurdu ve öyle oldu. 12 Yeryüzü bitkiler, türüne göre tohum veren otlar, tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları yetiştirdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 13 Akşam oldu, sabah oldu ve* ***üçüncü gün oluştu****. 14-15 Tanrı şöyle buyurdu: "Gökkubbede gündüzü geceden ayıracak, yeryüzünü aydınlatacak ışıklar olsun. Belirtileri, mevsimleri, günleri, yılları göstersin." Ve öyle oldu. 16 Tanrı büyüğü gündüze, küçüğü geceye egemen olacak iki büyük ışığı ve yıldızları yarattı. 17-18 Yeryüzünü aydınlatmak, gündüze ve geceye egemen olmak, ışığı karanlıktan ayırmak için onları gökkubbeye yerleştirdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 19 Akşam oldu, sabah oldu ve* ***dördüncü gün oluştu****. 20 Tanrı, "Sular canlı yaratıklarla dolup taşsın, yeryüzünün üzerinde, gökte kuşlar uçuşsun" diye buyurdu. 21 Tanrı büyük deniz canavarlarını, sularda kaynaşan canlıları ve uçan çeşitli varlıkları yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü. 22 Tanrı, "Verimli olun, çoğalın, denizleri doldurun, yeryüzünde kuşlar çoğalsın" diyerek onları kutsadı. 23 Akşam oldu, sabah oldu ve* ***beşinci gün oluştu.*** *24 Tanrı, "Yeryüzü çeşit çeşit canlı yaratık, evcil ve yabanıl hayvan, sürüngen türetsin" diye buyurdu. Ve öyle oldu. 25 Tanrı çeşit çeşit yabanıl hayvan, evcil hayvan, sürüngen yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü. 26 Tanrı, "Kendi suretimizde, kendimize benzer insan yaratalım" dedi, "Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun."*[100]

Tevrat'tan naklettiğimiz bu uzun paragraf, insan adı verilen varlığın oluşumuna kadarki yaratılış safhalarını anlatmaktadır. Buna göre;

a. Kâinatı Tanrı yaratmıştır.
b. Tanrı başlangıçta gökleri ve yeri yaratmıştır.
c. Sonra karanlığı ve aydınlığı yaratmıştır.
d. Işığı gündüz, karanlığı da gece yapmıştır.
e. Böylece sabah, akşam, gece vakitlerini oluşturarak günü yaratmıştır.
f. Daha sonra suyu yaratmıştır.
g. Suyun üzerine gök kubbeyi yerleştirmiştir.
h. Suları bir yere biriktirerek kara parçasını ortaya çıkarmıştır.
i. Böylece yeri ve denizleri oluşturmuştur.
j. Yerde sebze veren otları, meyva veren ağaçları yaratmış, onlardan tohumlar çıkarmıştır.

[100] Tekvin, Bab 1, 1-26.

k. Daha sonra zamana ve mekâna düzen ve disiplin verip daha da güzelleştirmek için yıldızları yaratmış, yerli yerine koymuştur.
l. Daha sonra da sularda su canlılarını, gökte de kuşları yaratmıştır.
m. Bundan sonra da yerde de sığır gibi canlıları, sürüngen hayvanları, cinslerine göre çeşit çeşit hayvanları yaratmıştır.
n. Bütün bunlardan sonra da "kendi suretinde ve benzeyişinde olan insan" adlı varlığı yaratmış, onu diğer varlıkların tümüne hâkim kılmıştır.

İşte buraya kadarki malumattan biz Tevrat'ın anlattığı kâinatın oluşum safhalarını açık bir şekilde görmekteyiz. Buna göre insanın yaratılışı safhasına gelmeden önce kâinat onun yaşamasına elverecek bir şekle sokulmuş, daha sonra da insan denilen varlık tam zamanında yaratılmıştır. Buradan da mesaj aralarından yukarıda bahsi geçen varlıkların insanın egemen olduğu bir dünyayı oluşturmak amacıyla yaratıldığı anlaşılmaktadır.

1.2. Tevrat'ta Hz. Âdem ve Yaratılışı: Tevrat'ta insan'ın yaratılış safhası çok kısa bir şekilde anlatılmakla birlikte, ilk insan olan Hz. Âdem ve Havva'nın yaratılış sonrası yaşamları daha uzun şekilde analatılmıştır. Tevrât, ilk insanı anlatırken "*insan*", "*adam*" ve "*Âdem*" kelimelerini kullanmaktadır. Bu üç kelimenin aynı anlamda kullanılmış olması ve birbirleriyle özdeşleşmiş olması muhtemeldir.[101] Tevrat'ta Hz. Âdem'in yaratılışı konusunda Birinci Bab'da yukarıdaki ayetlerin devamı olarak şunlar geçmektedir:

*"27 Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı. 28 Onları kutsayarak, "Verimli olun, çoğalın" dedi, "Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun. 29 İşte yeryüzünde tohum veren her otu, tohumu meyvesinde bulunan her meyve ağacını size veriyorum. Bunlar size yiyecek olacak. 30 Yabanıl hayvanlara, gökteki kuşlara, sürüngenlere –soluk alıp veren bütün hayvanlara– yiyecek olarak yeşil otları veriyorum." Ve öyle oldu. 31 Tanrı yarattıklarına baktı ve her şeyin çok iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve **altıncı gün oluştu**."*[102]

Burada da insanı erkek ve kadın olmak üzere iki cins üzere yarattığı açıklanmaktadır. Ayrıca yaratılan bu yeni canlı türünün Tanrı'nın suretinde olduğu, diğer varlıkların tümüne hâkim olmak üzere kendilerine yetki verildiği ifade edilmektedir. Tevrat'a göre bütün bunlar, altı günde meydana gelmiştir.

Kâinatın ve insanın yaratılışından sonra, sıra insan neslinin yeryüzünde çoğalmasına gelmektedir. İşte bu konuyla alakalı olarak Tevrat'ta Bab 2' de şöyle devam edilmektedir:

BAP 2

*"1 VE gökler ve yer ve onların bütün orduları itmam olundu. 2 Ve Allah yaptığı işi **yedinci günde bitirdi** ve yaptığı bütün işten yedinci günde istirahat etti. 3 Ve Allah yedinci günü mubarek kıldı ve onu takdis etti; çünkü Allah yaratıp yaptığı bütün işten o günde istirahat etti. 4 RAB Allah yeri ve gökleri yaptığı günde, yaratıldıkları zaman, göklerin ve yerin asılları bunlardır. 5 Ve henüz yerde bir kır fidanı yoktu ve bir kır otu henüz bitmemişti; çünkü RAB Allah yerin üzerine yağmur yağdırmamıştı*

---

[101] Erdem, Mustafa, *Hazreti Âdem* (İlk İnsan), TDV Yay., Ankara 1993, s. 21;
*Nurullah Agitoğlu, "*Kutsal Metinlerde Ve Hadislerde Hz. Âdem –Tespit Ve Değerlendirme"**,** *The Journal of Academic Social Science Studies,* Number: 26, Summer II 2014, p. 269-287, s. 271.
[102] Tekvin, Bab 1, 27-31.

***ve toprağı işlemek için adam yoktu**; 6 ve yerden buğu yükseldi ve bütün toprağın yüzünü suladı. 7 Ve RAB **Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu.** 8 Ve **RAB Allah şarka doğru Adende bir bahçe dikti ve yaptığı adamı oraya koydu.** 9 Ve RAB Allah görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacı ve bahçenin ortasında hayat ağacını ve iyilik ve kötülüğü bilme ağacını yerden bitirdi. 10 Ve bahçeyi sulamak için Adenden bir ırmak çıktı ve oradan bölündü ve dört kol oldu. 11 Birinin adı Pişondur; kendisinde altın olan bütün Havila diyarını kuşatır; 12 ve bu diyarın altını iyidir; orada ak günnük ve akik taşı vardır. 13 Ve ikinci ırmağın adı Gihondur; bütün Kuş ilini kuşatan odur. 14 Ve üçüncü ırmağın adı Dicledir; Aşurun önünden akan odur. Ve dördüncü ırmak Fırattır. **15** Ve RAB Allah adamı aldı, baksın ve onu korusun diye **Aden bahçesine koydu**. **16** Ve RAB Allah adama emredip dedi: Bahçenin her ağacından istediğin gibi ye; **17** fakat iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemiyeceksin; çünkü ondan yediğin günde mutlaka ölürsün. **18** Ve RAB **Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım.** **19** Ve RAB Allah her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlûkun adı o oldu. **20** Ve adam bütün sığırlara ve göklerin kuşlarına ve her kır hayvanına ad koydu; fakat adam için kendisine uygun yardımcı bulunmadı. **21** Ve RAB **Allah adamın üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ve yerini etle kapadı**."*[103]

Bu ifadelerden de yeryüzünde insanın yaşamasına ve çoğalmasına fırsat verecek olanakların yaratıldığı belirtilmektedir. Buna göre;

a. RAB Allah yerin üzerine yağmur yağdırmamıştı ve toprağı işlemek için adam yoktu;
b. RAB Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu.
c. RAB Allah şarka doğru Adende bir bahçe dikti ve yaptığı adamı oraya koydu. Başka bir ifadeyle RAB Allah adamı aldı, baksın ve onu korusun diye Aden bahçesine koydu.
d. RAB Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım.
e. RAB Allah adamın üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı.

Böylece ilk erkek ve ilk kadın yaratıldı. Erkek ile kadının yaratılış safhaları da şöyle gerçekleşmiştir: Tanrı ilk erkeği yerin toprağından yarattıonun canlı olması için de hayat nefesinden üfledi. Sonra da Aden cennetine koyup orada yardımcısı olan ilk kadını da onun kaburga kemiğinden yarattı.

1.2. Hz. Havva ve Yaratılışı: Tevrat, Hz. Âdem'in yaratılışından bahsettikten sonra sözü Hz. Havva'nın yaratılışına getirip şöyle devam etmektedir**:**

"22 ve RAB Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. 23 Ve adam dedi: Şimdi bu benim kemiklerimden kemik ve etimden ettir; buna Nisa denilecek, çünkü o İnsandan alındı. 24 Bunun için insan anasını ve babasını bırakacak ve karısına yapışacaktır ve bir beden olacaklardır. 25 Ve adam ve karısı, ikisi de çıplaktılar ve utançları yoktu."[104]

Bu malumata göre de ilk adam veya Hz. Âdem'in kemiğinden ve etinden yaratılan bu kadına Âdem "Nisa" demiştir. Böylece erkeğin dünyadaki sosyal hayatında anne ve babasından ayrılıp eşiyle

[103] Tekvin, Bab 2, 1-21.
[104] Tekvin, Bab 2, 22-25.

birlikte bir beden gibi yaşayacağının planlandığını görmekteyiz. Tevrat Hz. Havva'nın yaratılışından sonra sözü onun gebe kalışına ve insan neslinin ondan türeyişine getirmek üzere Bab 3'de Âdem ile Havva'nın Aden adlı bahçeden kovuluş olayını da anlatmaktadır:

BAP 3

"1 VE RAB Allahın yaptığı bütün kır hayvanlarının en hilekârı olan yılandı. Ve kadına dedi: Gerçek, Allah: Bahçenin hiç bir ağacından yemiyeceksiniz dedi mi? **2** Ve kadın yılana dedi: Bahçenin ağaçlarının meyvasından yiyebiliriz; **3** fakat bahçenin ortasında olan ağacın meyvası hakkında Allah: Ondan yemeyin ve ona dokunmayın ki, ölmiyesiniz, dedi. **4** Ve yılan kadına dedi: Katiyen ölmezsiniz; **5** çünkü Allah bilir ki, ondan yediğiniz gün, o vakit gözleriniz açılacak ve iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız. **6** Ve kadın gördü ki, ağaç yemek için iyi ve gözlere hoş ve anlayışlı kılmak için arzu olunur bir ağaçtı ve onun meyvasından aldı ve yedi ve kendisiyle beraber kocasına da verdi, o da yedi. **7** İkisinin de gözleri açıldı ve kendilerinin çıplak olduklarını bildiler ve incir yaprakları dikip kendilerine önlükler yaptılar. **8** Ve günün serinliğinde **bahçede gezmekte olan RAB Allahın sesini işittiler** ve adamla karısı RAB Allahın yüzünden bahçenin ağaçları arasına gizlendiler. **9** Ve RAB Allah adama seslenip ona dedi: Neredesin? **10** Ve o dedi: Senin sesini bahçede işittim ve korktum, çünkü ben çıplaktım ve gizlendim. **11** Ve dedi: Çıplak olduğunu sana kim bildirdi? Ondan yeme, diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi? **12 Ve adam dedi: Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim**. **13** Ve RAB Allah kadına dedi: Bu yaptığın nedir? **Ve kadın dedi: Yılan beni aldattı ve yedim.** **14** Ve RAB Allah yılana dedi: Bunu yaptığın için, bütün sığırlardan ve bütün kır hayvanlarından daha lânetlisin; karnın üzerinde yürüyeceksin ve ömrünün bütün günlerinde toprak yiyeceksin; **15** ve seninle kadın arasına ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım; o senin başına saldıracak ve sen onun topuğuna saldıracaksın. **16** Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlât doğuracaksın ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır. **17** Ve Âdeme dedi: Karının sözünü dinlediğin ve: Ondan yemiyeceksin, diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lânetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin; **18** ve sana diken ve çalı bitirecek ve kır otunu yiyeceksin; **19** toprağa dönünceye kadar, alnının terile ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın; çünkü topraksın ve toprağa döneceksin. **20 Ve adam karısının adını Havva koydu**; çünkü bütün yaşıyanların anası oldu. **21** Ve RAB Allah Âdem için ve karısı için deriden kaftan yaptı ve onlara giydirdi."[105]

Artık insanın yeryüzünde yaşama süreci başlamıştır. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılmış ve kendisine Havva adını verdiği kadının yılanın iğvasına aldanıp kocasını da yasak meyvayı yemeğe teşvik etmesinden sonra, zorlu şartlara, çalışma ve emeğe bağlı bir yaşam başlamıştır. Böylece yaratılış süreci kemale ermiş, türeme veya çoğalma yani doğma süreci başlamıştır. Yani insan nesli babalarının ve annelerinin yaratılış sürecinden sonra doğma süreci sonucunda dünyaya gelmekte, gittikçe de çoğalmaktadır. İşte Tevrat bu konuda da Bab 4'te insan neslinin yeryüzünde çoğalması ve değişik yerlere dağılışı hakkında detaylı malumatlar vermektedir. Biz burada ayetler arasında seçmeler yapıp bazılarını da atlayacağız:

*"1 VE Âdem karısı Havvayı bildi; ve gebe kalıp Kaini doğurdu; ve: RABBİN yardımile bir adam kazandım, dedi. **2** Ve yine kardeşi Habili doğurdu. Ve Habil koyun çobanı oldu, fakat Kain çiftçi oldu. **3** Ve Kain, günler geçtikten sonra, toprağın semeresinden RABBE takdime getirdi. **4** Ve Habil, kendisi de sürünün ilk doğanlarından ve yağlarından getirdi. Ve RAB Habile ve onun takdimesine baktı; **5** fakat Kaine ve onun takdimesine bakmadı. Ve Kain çok öfkelendi, ve çehresini astı. **6** Ve RAB Kaine dedi:*

105 Tekvin, Bab 3, 1-21.

Niçin öfkelendin? ve niçin çehreni astın? 7 Eğer iyi davranırsan, o yükseltilmiyecek mi? ve eğer iyi davranmazsan, günah kapıda pusuya yatmıştır; ve onun istediği sensin; fakat sen ona üstün ol. 8 Ve Kain, kardeşi Habile söyledi. Ve vaki oldu ki, kırda oldukları zaman, Kain, kardeşi Habile karşı kalktı, ve onu öldürdü.[106]

16 Ve Kain RABBİN önünden çıktı, ve Adenin şarkında Nod diyarında oturdu. 17 Ve Kain karısını bildi, ve gebe kalıp Hanoku doğurdu; ve bir şehir bina etti, ve şehrin adını oğlunun adına göre Hanok koydu. 18 Ve Hanoka İrad doğdu; ve İrad Mehuyaelin babası oldu; ve Mehuyael Metuşaelin babası oldu; ve Metuşael Lamekin babası oldu. 19 Ve Lamek kendisine iki karı aldı; birinin adı Ada, ve obirinin adı Tsilla idi. 20 Ve Ada Yabali doğurdu; çadırda oturanların, ve sürü sahiplerinin atası bu idi. 21 Ve kardeşinin adı Yubal idi; çenk ve boru çalanların hepsinin atası bu idi. 22 Ve Tsilla, kendisi de Tubal-kaini doğurdu; tunç ve demir, bütün keskin âletleri döven bu idi; ve Tubal-kainin kızkardeşi Naama idi. 25 Ve Âdem karısını tekrar bildi; ve bir oğul doğurdu, ve onun ismini Şit koydu: Çünkü Allah Habil yerine bana başka bir zürriyet verdi; zira onu Kain öldürdü, dedi. 26 Ve Şitin, onun da bir oğlu doğdu; ve onun adını Enoş koydu. RABBİN ismini o zaman çağırmağa başladılar.[107]

Bu malumatta da ilk insan neslinin üremesi, çoğalması ve yeryüzüne dağılması ayrıntılarıyla ortaya konulmuştur. Daha sonra da Hz. Nuh ve sonrası gelişmeler ele alınmak suretiyle insan neslinin yaratılış ve çoğalış süreci daha da netleştirilmektedir.

1.3. Âdem oğullarının çoğalışı: Tevrat'ta Bab 5'de insanoğlunun Hz. Âdem'den Hz. Nuh'a kadarki çoğalış süreci ele alınmaktadır. Böylece yeryüzünün artık insan yurdu haline geliş sürcinin çok ileri safhalara geldiği, insanların farklı ailevî, dinî, sosyal gruplara ayrıldığı, insan nesli arasında müesseselerin ve belirli örf adetlerin oluştuğu, peygamberlerin peyderpey gelerek insana yön verip yol gösterdiği, Tanrı'nın da insan hayatına müdahale etmeye başladığı bildirilmektedir:

"1 ÂDEM zürriyetlerinin kitabı budur. Allah adamı yarattığı günde, onu Allah benzeyişinde yaptı; 2 onları erkek ve dişi yarattı, ve onları mubarek kıldı, ve yaratıldıkları günde onların adını Adam koydu. 3 Ve Âdem yüz otuz yaşında, kendi benzeyişinde, suretine göre bir oğulun babası oldu; ve onun adını Şit koydu, 4 ve Şitin babası olduktan sonra, Âdemin günleri sekiz yüz yıl oldu; ve oğullar ve kızlar babası oldu. 5 Ve Âdemin yaşadığı bütün günler dokuz yüz otuz yıl oldu; ve öldü. 6 Ve Şit yüz beş yaşında, Enoşun babası oldu; 7 ve Enoşun babası olduktan sonra, Şit sekiz yüz yedi yıl yaşadı, ve oğullar ve kızlar babası oldu; 8 ve Şitin bütün günleri dokuz yüz on iki yıl oldu; ve öldü .9 Ve Enoş doksan yaşında, Kenânın babası oldu; 10 ve Kenânın babası olduktan sonra, Enoş sekiz yüz on beş yıl yaşadı, ve oğullar ve kızlar babası oldu; 11 ve Enoşun bütün günleri dokuz yüz beş yıl oldu; ve öldü. 12 Ve Kenân yetmiş yaşında, Mahalalelin babası oldu; 13 ve Mahalalelin babası olduktan sonra, Kenân sekiz yüz kırk yıl yaşadı, ve oğullar ve kızlar babası oldu; 14 ve Kenânın bütün günleri dokuz yüz on yıl oldu; ve öldü. 15 Ve Mahalalel altmış beş yaşında, Yaredin babası oldu; 16 ve Yaredin babası olduktan sonra, Mahalalel sekiz yüz otuz yıl yaşadı, ve oğullar ve kızlar babası oldu; 17 ve Mahalalelin bütün günleri sekiz yüz doksan beş yıl oldu; ve öldü. 18 Ve Yared yüz altmış iki yaşında, Hanokun babası oldu; 19 ve Hanokun babası olduktan sonra, Yared sekiz yüz yıl yaşadı, ve oğullar ve kızlar babası oldu; 20 ve Yaredin bütün günleri dokuz yüz altmış iki yıl oldu; ve öldü. 21 Ve Hanok altmış beş yaşında, Metuşelahın babası oldu; 22 ve Metuşelahın babası olduktan sonra, Hanok üç yüz yıl Allah ile yürüdü ve oğullar ve kızlar babası oldu; 23 ve Hanokun bütün günleri üç yüz altmış beş yıl oldu; 24 ve Hanok Allah ile yürüdü ve gözden kayboldu; çünkü onu Allah aldı. 25 Ve Metuşelah yüz seksen yedi yaşında, Lamekin babası oldu; 26 ve

[106] Tekvin, Bab 4, 1-8.
[107] Tekvin, Bab 4, 16-25.

*Lamekin babası olduktan sonra, Metuşelah yedi yüz seksen iki yıl yaşadı ve oğullar ve kızlar babası oldu; **27** ve Metuşelahın bütün günleri dokuz yüz altmış dokuz yıl oldu ve öldü. **28** Ve Lamek yüz seksen iki yaşında, bir oğulun babası oldu; **29** ve: İşimizden, RABBİN lânet ettiği topraktan olan ellerimizin zahmetinden, bu bizi teselli edecek, diyerek onun ismini Nuh koydu. **30** Ve Nuhun babası olduktan sonra, Lamek beş yüz doksan beş yıl yaşadı ve oğullar ve kızlar babası oldu; **31** ve Lamekin bütün günleri yedi yüz yetmiş yedi yıl oldu ve öldü. **32** Ve Nuh beş yüz yaşında idi; ve Samın, Hamın, ve Yafetin babası oldu."*[108]

Artık çoğalma süreci de kemale ermiştir. Yani insanın üreyip çoğalmasının yolu da artık belirlenmiş, erkekler kadınlarla evlenerek bu türün artmasını sağlamışlardır. Tevrat'ın Bab 6'da bu konuda verdiği bilgi de şöyledir:

"*VE vaki oldu ki, toprağın yüzü üzerinde adamlar çoğalmağa başladı ve onların kızları doğduğu zaman, **2** Allah oğulları adam kızlarının güzel olduklarını gördüler ve bütün seçtiklerinden kendilerine karılar aldılar. **3** Ve RAB dedi: Ruhum adam ile ebediyen çekişmiyecektir, çünkü o da ettir; bunun için onun günleri yüz yirmi yıl olacaktır. **4** Allah oğulları insan kızlarına vardıkları ve bu kızlar onlara çocuk doğurdukları zaman, o günlerde, hem de ondan sonra, yeryüzünde Nefilim vardı; bunlar eski zamandan zorbalar, şöhretli adamlardı."*[109]

Bunun dışında Tevrat'ta taratılış sürecinin kısa ifadelerle özetlendiği pasajlar da bulunmaktadır. Örneğin Göklerin ve yerin yaradılışı üzerine Tevrat'ta şöyle bir bilgi de verilmektedir: *"O Allah ki, gökleri ve yeri, denizi ve içlerindeki her şeyi yaratan, ebediyen hakikati koruyan..."*[110]

Buraya kadarki malumatı özetlersek, Tanrı kâinatı yarattı. Farklı varlıklar var etti. Gece ve gündüzü oluşturdu. Belli bir süreç sonucunda insanı yarattı. Önce bir erkek yarattı. Sonra da onun kaburga kemiğinden eşini (kadını) yarattı. İkisinden doğum suretiyle çocuklar ve torunlar türetti. Böylece yeryüzünü yaşabilir bir dünyaya çevirip insanın egemenliğine verdi. Tevrat'ın gün gün ve isim isim zikrederek ayrıntılarını verdiği malumatın özeti kısaca bu şekildedir.

2. İNCİLLERDE HZ. ÂDEM VE HAVVA'NIN YARATILIŞI:

2.1. İncil'de Kâinatın Yaratılışı: İncil'de kâinatın ve insanın yaratılışı konusu Tevrat'taki gibi ayrıntılı şekilde anlatılmamaktadır. Hatta bu konuda net bir anlayış geliştirmeye yarayacak düzeyde malumat verildiğine şahid olunmamaktadır. Bu nedenle Hıristiyan İncil youmcuları, yaratılış konusuyla ilgiliboşluğu Tevrat'ı esas alarak doldurmakta, ayrıca zorlama yorumlarla insan yaratılışını Hz. İsa'nın yaratılışı üzerinden açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle genel olarak yaratma gerçeği konusunda İncil'den faydalanarak ortaya koyacağımız dört başı mamur bir kıssa veya nazariye bulunmamaktadır diyerek diğer başlığımıza geçmek zorundayız.

2.2. İncil'de Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın Yaratılışı: İnciller'de Hz. Âdem ile Havvâ'nın hikâyesi özellikle Pavlus'a atfedilen metinlerde yer alır. Pavlus, Hz. Âdem'i Hz. İsâ'nın bir öncüsü, "gelecek olan zatın bir sureti" olarak yorumlar. Pavlus'un Romalılara 1. mektubunda bu konu şöyle geçer: *"Bunun için nasıl günah bir adam vasıtasıyla ve ölüm günah vasıtasıyla dünyaya girdi ise böylece ölüm de bütün insanlara geçti. Çünkü hepsi günah işlediler. Çünkü şeriata göre dünyada günah vardı. Fakat şeriat yokken günah sayılamaz..."* Burada görüldüğü üzere Hristiyanların *"aslî günah"* anlayışına

[108] Tekvin Bab 5, 1-32.
[109] Tekvin, Bab 6, 1-4.
[110] Tevrat, Mezmurlar, Bap 146, 6.

değinilmiştir. Hıristiyanlar Hz. Âdem'i gerçek bir şahsiyetten çok bir sembol olarak gördüklerinden onun yaratılışını genel anlamda insan cinsinin yaratılışı şeklinde görmekte ve hadiseye bu açıdan yaklaşmaktadırlar.[111]

Hristiyanlık'ta İslam'dakinden farklı olarak birinci ve ikinci Âdem anlayışı bulunmaktadır. İlk Hıristiyan teoloğu Pavlus'a göre günah işlemenin ve ölümün sebebi olan birinci Âdem'den farklı olarak ikinci Âdem yani İsâ, hayat kaynağıdır. İlk Âdem yaşayan can olmuş, ikinci Âdem ise dirilen ruh olmuştur. Birincisi topraktan, ikincisi gökten gelmiştir.[112] Buna göre İnciller'de Hz. Âdem'in yaratılışı konusunda da direkt bir bilgi elde etmek zordur. Bu konuda yapılabilecek tek şey vardır, o da Hz. İsa, Hz. Yahya ve diğer bazı peygamberlerin doğumunu yorumlayark insanın yaratılışı ile ilişkilendirme çabası göstermektir. Zira esas olan birinci Âdem'in değil, ikinci Âdem'in yaratılışıdır. Bu sebeple her şey İsa Mesih ekseninde dönüp dolaşmaktadır.

Aşağıda bazı İncil pasajlarından hareketle konuyu işleyeceğiz. Yuhanna kendisine nisbet edilen İncil'de (Bab 1'de) hayatın Hz. Yahya'ya kadarki serüvenini çok kısa bir şekilde özetlemektedir:

BAP 1

"1 KELÂM başlangıçta var idi, ve Kelâm Allah nezdinde idi, ve Kelâm Allah idi. ***2*** *O, başlangıçta Allah nezdinde idi.* ***3*** *Her şey onun ile oldu, ve olmuş olanlardan hiç bir şey onsuz olmadı.* ***4*** *Hayat onda idi, ve hayat insanların nuru idi.* ***5*** *Nur karanlıkta parlar, ve karanlık onu anlamadı.* ***6*** *Allah tarafından gönderilmiş bir adam çıktı, onun adı Yahya idi."*[113]

Burada sanki Tevrat'ın Tekvin bölümü çok kısa bir şekilde özetlenmekte, konuyla ilgili bilgi almak isteyenler oraya yönlendirlmektedir. Bu sebeple de Başlangıçtan Hz. Yahya'nın doğumu arasındaki insanlık tarihi veya kâinatın yaratılış süreci birkaç cümle ile muhtasar bir tarzda verilmektedir. Zira Hıristiyanlık için esas olan kainat ve insan değil, kainata ve insana anlam katan İsa ve Yahya'dır. Bu nedenle konu İsa ve Yahya üzerinden işlenmektedir. Burada şöyle bir yorum yapılabilir: Muhtemelen İncil yazarları, İncil'i Tevrat'ın bir devamı olarak yazdıkları –nitekim Hıristiyanlar Ahd-i Cedid'i Ahd-i Atik'in devamı kabul edip birlikte basıyor ve okuyorlar- için Yartılış konusunda Hz. İsa konuşmuş olsa bile tekrara girmemek amacıyla konuyu kısa tutmuşlardır.

Yuhanna İncili'nde bunun dışında yaratılış kelimesinin geçtiği tek yer de BAP 19'da geçen şu malumattır:

"1 VE vaki oldu ki, İsa, bu sözleri bitirince, Galileden yola çıkıp Erden ötesinde Yahudiye sınırlarına geldi. ***2*** *Ve büyük kalabalıklar ardınca gittiler ve İsa orada onları iyi etti.* ***3*** *Ve Ferisiler onu deniyerek gelip dediler: Her sebeple karısını boşamak caiz midir?* ***4*** *İsa cevap verip dedi: "****Başlangıçtan yaratan onları erkek ve dişi yarattığını, 5 ve: "Bunun için insan babasını ve anasını bırakacak ve karısına yapışacaktır ve ikisi bir beden olacaktır,"***[114] *dediğini okumadınız mı?* ***6*** *Şöyle ki,* ***onlar artık iki değil, fakat bir bedendirler.*** *İmdi Allah'ın birleştirdiğini insan ayırmasın.* ***7*** *Onlar İsaya dediler:*

---

[111] *Ana Britannıca,* (I-XXII), Âdem md., Ana Yay., İstanbul 1986, c.1 s.90.
16 Pavlus'un Romalılara Mektubu, V/ 12-14.

17 Mustafa Erdem, *Hz.Âdem,* s. 50-51. Agitoğlu, 271.
[112] Agitoğlu, s. 271-272;
[113] Yuhanna Bab 1, 1-5.
[114] Burada Tevrat'ın şu âyetine işaret edişöektedir: Tekvin 2:24.

Öyle ise, Musa niçin bir boş kâğıdı vermeği ve kadını boşamağı[115] *emretti?* ***8*** *İsa onlara dedi: Yüreklerinizin katılığından ötürü karılarınızı boşamanıza Musa müsaade etti; fakat* ***başlangıçtan böyle olmamıştır.*** ***9*** *Ve ben size derim: Kim zinadan ötürü olmayıp karısını boşar ve başkası ile evlenirse, zina eder; boşanmış olanla da evlenen zina eder.* ***10*** *Şakirtler İsa'ya dediler: Eğer erkeğin, karısı ile hali böyle ise, evlenmek iyi değil.* ***11*** *Fakat İsa onlara dedi: Bütün adamlar bu sözü kabul edemez, ancak kendilerine verilmiş olanlar kabul edebilir.* ***12*** *Çünkü anadan doğma hadım vardır ve insanlar tarafından yapılmış hadım vardır, göklerin melekûtu uğrunda kendilerini hadım edenler de vardır. Bunu kabul edebilen kabul etsin."*[116]

Yuhanna İncili'nin verdiği bu malumat Marko'da Bab 10'da zikredilmektedir: *"ORADAN kalkıp Yahudiye sınırlarına ve Erdenin ötesine geldi; yanına kalabalıklar yine toplandılar; ve âdeti üzre onlara yine öğretiyordu.* ***2*** *Ferisiler geldiler, ve onu deniyerek:* ***Adama karısını boşamak caiz mi?*** *diye kendisinden sordular.* ***3*** *O da cevap verip onlara dedi:* ***Musa size ne emretti?***[117] ***4*** *Onlar da dediler:* ***Musa bir boş kâğıdı yazmağa ve kadını boşamağa müsaade etmiştir.*** ***5*** *Fakat İsa onlara dedi: Yüreklerinizin katılığından dolayı size bu emri yazdı.* ***6 Fakat hilkatin başlangıcından Allah onları erkek ve dişi yarattı. 7 Bunun için bir adam babasını anasını bırakacak, karısına yapışacaktır; 8 ikisi de bir beden olacaktır; şöyle ki, onlar artık iki değil, fakat bir bedendirler.*** ***9*** *İmdi, Allahın birleştirdiğini insan ayırmasın.* ***10*** *Şakirtler evde bunun için yine kendisinden sordular.* ***11*** *Onlara dedi: Kim karısını boşar ve başkası ile evlenirse, ona karşı zina eder;* ***12*** *ve kadın kocasını boşar ve bir başkası ile evlenirse, zina eder."*[118]

Bu pasajlarda da Hz. İsa'nın insanlara Tevrat'ın Tekvîn Kısmındaki bilgileri hatırlattığı bildirilmekte, ayrıca insan neslinin çoğalma sorununun kalmadığı bir dönemde hem boşanması haram olan bir evliliğin tavsiye edildiği, böylece Hz. Musa'nın şeriatındaki boşanmanın cevazı hükmünün nesh edildiği, hem de üç farklı hadımlık türü hatırlatılarak isteyenlerin bekâr yaşayabilecekleri izninin verildiği ifade edilmektedir.

İncil'e alınan diğer yazıtlarda da yaratılış konusu kısa ve öz biçimde ele alınmaktadır. Örneğin Habercilerin İşleri Bölümünde şöyle denilmektedir: *"14 Ne var ki elçiler, Barnaba'yla Pavlus, bunu duyunca giysilerini yırtarak kalabalığın içine daldılar. 15 "Efendiler, neden böyle şeyler yapıyorsunuz?" diye bağırdılar.* ***"Biz de sizin gibi insanız, aynı yaradılışa sahibiz. Size müjde getiriyoruz. Sizi bu boş şeylerden vazgeçmeye, yeri, göğü, denizi ve bunların içindekilerin hepsini yaratan, yaşayan Tanrı'ya dönmeye çağırıyoruz.*** *16 Geçmiş çağlarda Tanrı, bütün ulusların kendi yollarından gitmelerine izin verdi. 17 Yine de kendini tanıksız bırakmadı. Size iyilik ediyor. Gökten yağmur yağdırıyor, çeşitli ürünleriyle mevsimleri düzenliyor, sizi yiyecekle doyurup yüreklerinizi sevinçle dolduruyor." 18 Bu sözlerle bile halkın kendilerine kurban sunmasını güçlükle engelleyebildiler.. "*[119]

Hıristiyanların kutsal kitabı olan İncillerde ve mektupların bulunduğu ikinci kısımda Yaratılış konusuna temas edilmemekte, Allah-İnsan ilişkileri üzerinde durulmaktadır. Hıristiyan ilahiyatçıları da yaratılış ve özellikle ilk insanın yaratılışı konularının maddi unsurları üzerinde durmamışlar, konunun

---

[115] Burada da Tevrat'ın şu ayetine işaret edilmektedir: Tesniye 24:1-4.
[116] Matta, Bab 19, 1-12.
[117] Burada Tesniye 24:1, 3'ye işaret vardır.

[118] Marko, 10: 1-12.
[119] İncil, Habercilerin İşleri, Bap 14, 14-18.

felsefesine ağırlık vermişlerdir.[120] Bu nedenle de yorum gücüyle meseleyi Hz. İsa'nın mucizevi douğumuna taşımışlardır.

İncil'in yaratılış konusunu ele alışı konusunda yapılmış bir çalışmada şu istatistiki bilgiler verilmektedir: *"Yeni Ahit kaynaklarında ilk insanın yaradılış ile ilgili bilgi bulunmamakla beraber İsa'nın yaratılışı özel olarak ele alınmış ve mucizevi olaylara etraflıca değinilmiştir. Matta İncil'inin başlangıcında yaratılış hakkında bilgi verilmemiştir. Matta İncil'i Meryem'den İsa Mesih'in doğumunu konu almıştır (İncil/Matta BAP 1, 2005: 1). Markos İncil'ine göre İsa Tanrı'nın oğludur. Günah çıkarma ve vaftiz edilmeyi konu almıştır. Markos İncil'inin başlangıcında İsa'nın İncili anlatmasından bahsedilir (İncil/Markos BAP 1-2, 2005: 45-47). Luka İncil'i Zekeriya'ya kısır ve yaşlı eşinden doğacak bir oğul müjdesi ile başlamaktadır. Bakire Meryem'e gebe kalacağı ve doğacak çocuğunun adının İsa olacağı bildirilmiştir. Doğacak çocuğun büyük olacağı ve ona Tanrı'nın oğlu olarak bilineceği söylenmiştir (İncil/Luka BAP 1, 2005: 72-73). Yuhanna İncil'ine her şey bir söz ile başlamıştır. Başlangıçta Tanrının kontrolündedir. Her şey söz ile olmuştur. Allah tarafından gönderilmiş bir adam ortaya çıkmıştır ve adı Yahya'dır. Tanrıyı hiç kimse görmemiştir. Ancak oğlunun bildirdiği kadar bilinmektedir. Yahya, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu bildirmiştir (İncil/Yuhanna BAP 1, 2005: 118-119). Yeni Ahit kaynaklarında yaratılış kavramları detaylı olarak belirtilmemesine rağmen Katolik inancın benimsemiş olduğu "Lekesiz Gebelik" öğretisinde İsa'nın lekesiz olarak anne rahmine düşmesinin yanı sıra Meryem'in de annesinin rahmine lekesiz olarak düştüğü belirtilmektedir."*[121]

Hiristiyan teologların bu durumla ilgili yorumları da farklıdır. Biz burada konuyla ilgili uzun bir nakilde bulunacağız: *"Yaratılışın tüm iyi meyvelerinin en önemlisi Hristiyanlık'tır. Birçok Mesih imanlısı Hristiyanlığın temel doktrinlerinin tümünün yaratılış gerçeğine dayandığının farkında değil gibi davranıyor. İsa'yı anlatan Müjde (İncil'de bulunan iyi haber) yaratılışla başlar. Vahiy 14:6-7'de Elçi Yuhanna'nın şu tanıklığını okuyoruz: "Bundan sonra göğün ortasında uçan başka bir melek gördüm. Yeryüzünde yaşayanlara -her ulusa, her oymağa, her dile, her halka- iletmek üzere sonsuza dek kalıcı olan Müjde'yi getiriyordu. Yüksek sesle şöyle diyordu: 'Tanrı'dan korkun! O'nu yüceltin! Çünkü O'nun yargılama saati geldi.* ***Göğü, yeri, denizi, su pınarlarını yaratana tapının****!'" Lütfen dikkat edin: Bu,* ***sonsuza dek kalıcı*** *olan Müjde'dir. Reddedilmesi, meleğin aracılığıyla gelecek olan yargıyla ilgilidir, ama* ***mesajının odağında Yaratıcı vardır. Müjde yaratılışla ilgilidir, çünkü İsa'nın kendisi Yaratan'dır. Yalnız ve yalnız bütün insanları yaratan, günahı bağışlatmak uğruna ölebilir, ölümü yenebilir ve adına iman edenlerin hepsinin Kurtarıcısı olabilirdi.*** *İsa'nın kimliğini ve yaptıklarını anlatan en büyük ayetlerden birkaçı Koloseliler 1:16-20' de geçer. Şu önemli açıklamayla başlıyor:* ***"Nitekim yerde ve gökte, görünen ve görünmeyen her şey -tahtlar, egemenlikler, yönetimler, hükümranlıklar- O'nda yaratıldı. Her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için yaratıldı. Her şeyden önce var olan O'dur ve her şey varlığını O'nda sürdürmektedir"*** *(16'ncı ve 17'nci ayetleri). Her şeyin yaratıcısı olduğu için, "çarmıhta akıtılan kanı aracılığıyla esenliği sağlamış olarak yerdeki ve gökteki her şeyi O'nun aracılığıyla kendisiyle barıştırmaya razı oldu" (20'nci ayet). O'nun kurtarıcımız olmasına neden ihtiyacımız var?* ***Yaratıcımız olarak O'na karşı günah işledik de ondan.*** *O'nu tanımak ve O'na inanmak için bunu iyi anlamalıyız. Kutsal Kitap'taki yaratılış doktrininin kurtaran ve yaşayan iman için ne denli önemli olduğunu anlatan başka bir bölüm de İbraniler mektubunda geçiyor. Bu mektuptaki 11'nci bölüm, iman üzerine yazılmış önemli bir bölüm olarak bilinir. Aslında bu konunun açıklanması ıo'ncu bölümün son iki ayetiyle başlıyor. 10:38'de deniyor ki, "doğru adamım imanla yaşayacaktır." … Peki nedir bu aracılığıyla kurtulduğumuz ve yaşadığımız iman? Yine İbraniler 11:3'e göre imanın ilk*

---

[120] Erdem Mustafa, *Hz.Âdem,* s.49-50. Agitoğlu, a.g.m., s. 271.
[121] Aydın C., Erbay Aslıtürk, G. (2017). "Mitoloji ve Dinler Tarihi Çerçevesinde Yaratılış: Sistine Şapeli Tavan Freskosuna Yönelik Düşünceler", *idil*, 6 (30), s.715-734., s.i 722.

amacı şudur: ***"Evrenin Tanrı'nın buyruğuyla yaratıldığını, böylece görülenlerin görünmeyenlerden oluştuğunu iman sayesinde anlıyoruz."*** *Bu arada, bu bölüm Tanrısal Evrim'i (Tanrı'nın evrimi yönettiğini kabul eden öğretiyi) dışlıyor. Yaratıcı Tanrı, yavaş yavaş işleyen evrimsel süreçle ortaya çıktığı iddia edilen nesneleri yaratmak için önceden var olan nesneleri kullanmadı. Dünyaları yaratmak için 'ol' dedi ve oldu. "Gökler RAB'bin sözüyle, gök cisimleri ağzından çıkan solukla ('Ruh'la) yaratıldı... Çünkü O söyleyince, her şey var oldu; O buyurunca, her şey belirdi" (Mezmur 33:6,9). Öte yandan, İsa'nın ilk öğrencileri kurtuluş müjdesini Yahudi olmayan uluslara, yani Kutsal Yazıları bilmeyen ve Tanrı'ya yaratıcı olarak inanmayanlara duyurmaya başlarken önce yaratılış kavramının temellerini attılar. Örneğin Pavlus Atina'daki dinleyenlerine "dünyayı ve içindekilerin tümünü yaratan, yerin ve göğün Rabbi olan Tanrı"yı tanıttı (Elçilerin İşleri 17:24). Bundan gerekli sonuçları çıkardıktan sonra İsa'nın dirilişiyle ilgili büyük tanıklığa geçti. Aynı şekilde Pavlus Listra'da kendisine ve yanındakilere kurban sunmak isteyen halka seslenerek, "Sizi bu boş şeylerden vazgeçmeye, yeri, göğü, denizi ve bunların içindekilerin hepsini yaratan, yaşayan Tanrı'ya dönmeye çağırıyoruz" dedi (Elçilerin İşleri 14:15).”*[122]

Böylece biz İncil’de yaratılış ile ilgili olarak şu madderlere ulaşmaktayız:

a. Kâinatın yaratıcısı Tanrı’dır.
b. Tanrı evreni evrim neticesinde değil uzun süren bir sürece bağlı olarak ağzından çıkan soluk veya ol emriyle yarattı.
c. Tanrı kâinatı İsa Mesih için yaratmıştır.
d. İsa Mesih de bu itibarla yaratıcı sayılmaktadır.
e. İnsanlığın kurtuluşu ikinci Âdem olan İsa Mesih’in getirdiği Mesaj ve Müjde’ye bağlıdır.

3. KUR’AN’DA YARATILIŞ

Kur’an’ın yaratılışla ilgili verdiği malumat insan zihninin merak ettiği tüm sorulara cevap verdiği gibi, dört başı mamur bir yaratılış gerçeği anlayışını da oluşturmaktadır. Kur’an’da ne Tevrat’tın Hz. Musa’yı esas alan, ne de İncil’deki gibi Hz. İsa’yı esas alan bir yaratılış algı ve anlayışına benzer şekilde Hz. Muhamed’i esas alan bir algı ve anlayış vardır. Kur’an’da diğer konuların tümünde olduğu gibi, yaratılış konusunda da “Tevhid Akidesi” esastır ve her şey “Yüce Yaradan”ın etrafında dönüp dolaşmaktadır. Kur’an’a göre Hz. Muhammed’in Allah karşısındaki konumu “kul” ve “resul”dur. Bu nedenle sık sık “قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾” yani *“De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık O’na yönelin ve O’ndan bağışlanma dileyin. Allah’a ortak koşanların vay hâline!”*[123] Durum böyle olunca Kur’an’ın yaratılışla ilgili verdiği malumat daha derli ve toplu, aynı şekilde daha tutarlı ve gerçekçidir. Biz de burada Kur’an’ın bu koudaki ayetlerimi şu taksimata göre ele alacağız:

3.1. Kur’an’da Kâinatın Yaratılışı: Kur’an-ı Kerîm yaratılış gerçeğini farklı şekillerde ele almaktadır. Bu konuda zikrettiği delil ve hükümlerin hepsini göz önünde bulundurduğumuzda, astronomik bilgi ve bulguları bildirmeyi amaçlamadığını, temel amaç olarak kâinatta mevcut bulunan düzen ve intizamdan hareket ederek, her şeyin yaratıcısı olan Allah’ın varlığı ve birliğini esas aldığını görmekteyiz. Buna göre Yüce Allah (c.c.) Kur’an’da kendi yaratıcı gücünden hareket ederek, kudret ve

---

[122] Henry M. Morris, Ph.D., *Kutsal Kitap, Bilim ve Yaratılış***,** Terc**.** M. Ali Şimşek, Yeni Yaşam Yayınları, İzmir, 2014, s. 12.

[123] Fussilet Sûresi, 41/6.

azametini hatırlatarak insanların kendisini inkâr etmemesi ve hepten ona ibadet etmeye yönelmesi gerektiği mesajını açık bir şekilde vermektedir. Bununla birlikte bizlerin de kâinatın yaratılışı konusunda bir takım bilimsel veri ve bilgilere ulaşmamıza fırsat vermektedir. Bu açıdan baktığımızda şu âyetleri hatırlatmak yeterlidir:

*“***Göklerde ve yerde bulunanlar O'nundur; hepsi O'na 'gönülden boyun eğmiş' bulunuyorlar. Yaratmayı başlatan, sonra onu iade edecek olan O'dur; bu O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce misal O'nundur. O, güçlü ve üstün olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.** *”*[124] *“O* ***inkâr edenler görmüyorlar mı ki (başlangıçta) göklerle yer birbiriyle bitişikken, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık. Yine de onlar inanmayacaklar mı?”***[125] ***“Gökleri ve yeri bir örnek edinmeksizin Yaratandır.”***[126] ***“Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri yalnızca: "Ol" demesidir; o da hemen oluverir.”***[127] ***“Gökleri ve yeri (bir örnek edinmeksizin) yaratandır. O, bir işin olmasına karar verirse, ona yalnızca "Ol" der, o da hemen oluverir.”***[128] *“O,* ***gökleri dayanak olmaksızın yaratmıştır****, bunu görmektesiniz. Arzda da, sizi sarsıntıya uğratır diye* **sarsılmaz dağlar bıraktı** *ve orada* ***her canlıdan türetip yayıverdi****. Biz gökten* **su indirdik***, böylelikle orada* ***her güzel olan çiftten bir bitki*** *bitirdik. “129 “Üzerlerindeki* ***göğe bakmıyorlar mı? Biz, onu nasıl bina ettik ve onu nasıl süsledik? Onun hiçbir çatlağı yok. Yeri de (nasıl) döşeyip-yaydık? Onda sarsılmaz dağlar bıraktık ve onda 'göz alıcı ve iç açıcı' her çiftten (nice bitkiler) bitirdik. (Bunlar,) 'İçten Allah'a yönelen' her kul için 'hikmetle bakan bir iç göz' ve bir*** *zikirdir.”*[130] ***“Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, durmaksızın kendisini kovalayan geceyle örten, Güneş'e, aya ve yıldızlara kendi buyruğuyla baş eğdirendir. Haberiniz olsun, yaratmak da, emir de (yalnızca) O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir.”***[131] ***“Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, durmaksızın kendisini kovalayan geceyle örten, güneşe, aya ve yıldızlara kendi buyruğuyla baş eğdirendir.”***[132] ***“Allah, gökleri ve yeri yaratan ve gökten su indirip onunla size rızık olarak türlü ürünler çıkarandır... Ve güneşi ve ayı hareketlerinde sürekli emrinize amade kılan, geceyi ve gündüzü de emrinize amade kılandır. Size her istediğiniz şeyi verdi. Eğer Allah'ın nimetini saymaya kalkışırsanız, onu sayıp-bitirmeye güç yetiremezsiniz. Gerçek şu ki, insan pek zalimdir, pek nankördür.”***[133] ***“Yaratan, hiç yaratmayan gibi midir? Artık öğüt alıp-düşünmez misiniz?”***[134]

Bu ve benzeri ayetlerden hareketle kâinatın yaratılışı konusunda çok önemli bilgi ve bulgular tesbit etmek mümkündür. Örneğin;

a. Yeryüzünün emsali olmadan yaratıldığı,
b. Yer ve göklerin altı günde yaratıldığı,
c. Allah’ın kudreti açısından bakıldığınnnda, herhangi bir hammadde, asıl ve özden yaratılmasını gerektirmeyecek derecede kudretli olan Yaratcının sadece “ol!” emri ile yaratıldığı,

---

124 Rûm, 26-27.
125 Enbiya, 30.
126 En’am, 101.
127 Yâsin, 82.
128 Bakara, 2/117.
129 Lokman, 10.
130 Kaf, 6-8.
131 A’râf, 54.
132 A’râf, 54.
133 İbrahim, 32-34.
134 Nahl, 17.

d. Yer ve gök sistemi içinde güneş ve ayın önemli roller üstlendiği, gece ve gündüzün oluşmasında istihdam edildiği,
e. Hayatın idamesinde gökden nazil olan su ile yerde biten bitkilerin son derece önemli olduğu gibi birçok hakikat tesbit edilebilir.

Kur'an, canlıların yaratılışının değişik safhalarından bahsederken sürekli olarak sözü suya götürmekte ve su unsurunu vurgulu bir şekilde sunmaktadır. Bu nedenle her şeyin varlık safhasının başlangıcının suya dayandığını haber vermektedir. Nitekim bazı âlimlere göre, ayrı ayrı maddelerden yaratılmış olsalar bile melek, cin, insan, hayvan ve bitki gibi varlıkların tümünün yaratıldıkları maddelerin esası, suya dayanmaktadır[135] Ayırca varlıkların birbirinden parçalanıp ayrıldığından ve var olma sürecinin bu şekilde de cereyan ettiğinden bahsetmektedir. Örneğin bir âyette şöyle buyurmaktadır: (وَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاء كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ) "*Göklerle yer bitişik bir halde iken biz onları birbirinden yarıb ayırdığımızı, her diri şey'i de sudan yaratdığımızı o küfr (ve inkâr) edenler görmedi (ler) mi? Haalâ inanmayacaklar mı onlar?"*[136] Görüldüğü üzere âyette "*ratk*" ve ,"*fatk*" kelimeleri geçmektedir. İlmi kaynaklarda "*ratk*" kelimesi, yapışık olma, "*fatk*" kelimesi ise ayırma anlamında yorumlanmaktadır. "*Ratk*" kelimesi, "*rataka – yertuku*" fiilinin mastarıdır. Kelime olarak, yaratılıştan bitişik ve yapışık olmak demektir. Bu ayete göre, gök ve yer önceleri bitişik, kaynaşık ve yapışık bir şekilde bir bütün halinde idi. "*Fatk*" kelimesi de, "*fataka – yeftuku*" fiilinin mastarıdır. Kelime olarak "*ratk*" kelimesinin zıttı olup, bitişik olan iki şeyi söküp birbirinden ayırmak demektir. Yine bu ayete göre Allah, önceleri yapışık, bitişik ve bir bütün halinde olan yeri ve göğü, sonradan birbirinden koparıp ayırdı ve mevcut olan bütün canlıları da sudan yarattı.[137]

Kur'an'da yaratılıştan bahseden ayetlerde hem eski felsefî görüşlerde zikredilen temel unsurlar, hem de çağdaş bilim anlayışının bahsettiği temel maddelerin adı geçmektedir. Örneğin anasır-ı erbaa diye bilinen su, toprak, ateş (ısı-ışık) ve hava (sema) birçok ayette zikredilmektedir ki kadim felsefede de bunların bahsi üzerinde büyük tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin Thales, suyu, her şeyin başı, ilkesi olarak kabul eder. Mezopotamya bölgesinde yaşayan Êzidilerin inanışı ile Mısır mitolojisinde de yaratılışın başlangıç evresinde her yer su ile kaplıydı ve tanrılar dâhil bütün evren bu sudan türemişlerdi. Thales'ten sonra gelen felsefeciler de, aynı şekilde varlıkların ilk yaratılışını, başlangıcını merak edip bu konularda araştırmalarda bulunmuşlardır. Bunlar, Anaximandros, Anaxmenes, Herakleitos, Xenophanes, Parmenides, Elealı Zenon, Pyhagoras, Empedokles, Anaxagoros ve Demokritos gibi felsefecilerdir. Buna göre yaratılış konusunda Kur'ân'da verilen bilgiler ile felsefecilerin konu ile ilgili görüşleri, tam örtüşmese de birbirine yakın bulunmaktadır. [138] Aynı şekilde bilim adamları da kendi uzmanlık becerilerine göre Kur'an ayetlerinden hareketle son derece önemli bilimsel hakikatları tesbit edebilirler. Nitekim günümüz bilimsel tesbitlerle Kur'an'ın ifadeleri arasında da birçok benzerlikler ve örtüşmeler söz konusudur. Biz Müslümanlara göre, bilim nihaî noktasına varmadığında, zaman zaman çelişkili görünen bit takım iddialar ortaya atılabilir. Ancak Kur'an, kâinatı yaratan Allah'ın gönderdiği

---

[135] Ebû Abdillah el-Hakim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek,* Beyrut tsz., XVII, 18 vd. Bkz. Evin Bilge, s. 143.
[136] Enbiya, 21/30.
[137] Evin Bilge, s. 145. Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, "*rateke*", *Kitâbu'l-Ayn*, Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut tsz. s. 335; el-İsfahânî, *el-Mufredât*, s. 273; Cemâluddin Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, "*rateke*", *Lisânu'l-Arab*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1994, X, 114; el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II, 33.
57 Halil b. Ahmed, "feteke", *Kitâbu'l-Ayn,* s. 728; el-İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 558, İbn Manzûr, "feteke", *Lisânu'l-Arab,* X, 296 vd.; el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl,* II, 33.
[138] Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008, s. 19 vd.; Hüsameddin Erdem, *İlkçağ Felsefesi tarihi*, HÜ-ER Yayınları, Konya 2010, s. 68; Serol Teber, *Doğanın İnsanlaşması*, Say yayınları, İstanbul 2010, s. 21. Bkz. Evin Bilge, a.g.m., s. 131.

Vahiy Kitabı olduğuna göre, çelişme ve tenakuz iddialarında bize göre bilimin kendisini geliştirmesinin gerektiği söylenebilir.

3.2. Kur'an'da İnsanın Yaratılışı:

Kur'an'da kâinatın yaratılışı gibi insan yaratılışı konusunda da birçok ayet bulunmakta ve bu ayetlerden hareketle de Allah'ın varlığı, birliği, kudreti ve azameti isbat edilmektedir. Bu konuda nazil olan tüm ayetleri burada nakletmek çalışmamızın hacmini aşacağından dolayı sadece birkaç ayet ile iktifa etmek istiyoruz:

"Andolsun, Biz insanı, süzme bir çamurdan yarattık. Sonra onu bir su damlası olarak, savunması sağlam bir karar yerine yerleştirdik. Sonra o su damlasını bir alak (embriyo) olarak yarattık; ardından o alak'ı (hücre topluluğu) bir çiğnem et parçası olarak yarattık; daha sonra o çiğnem et parçasını kemik olarak yarattık; böylece kemiklere de et giydirdik; sonra bir başka yaratışla onu inşa ettik. Yaratıcıların en güzeli olan Allah, ne yücedir."[139] "Ki O, yarattığı herşeyi en güzel yapan ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayandır. Sonra onun soyunu bir özden, basbayağı bir sudan yapmıştır."[140] "Şüphesiz senin Rabbin, mağfireti geniş olandır. O, sizi daha iyi bilendir; hem sizi topraktan inşa ettiği (yarattığı) ve siz daha annelerinizin karnında cenin halinde bulunduğunuz zaman da. Öyleyse kendinizi temize çıkarıp-durmayın. O, sakınanı daha iyi bilendir."[141] "Andolsun, biz insanı, süzme bir çamurdan yarattık. Sonra onu bir su damlası olarak, savunması sağlam bir karar yerine yerleştirdik."[142] "Döl yataklarında size dilediği gibi suret veren O'dur. O'ndan başka İlah yoktur; üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir. "[143] "O'dur ki, sizi topraktan, sonra bir damla sudan, sonra bir alak'tan (embriyo) yarattı; sonra sizi bir bebek olarak çıkarmakta, sonra güçlü (erginlik) çağınıza erişmeniz, sonra da yaşlanmanız için size (belli bir ömür vermektedir). Sizden kiminin daha önce hayatına son verilmektedir; adı konulmuş bir ecele erişmeniz ve belki aklınızı kullanmanız için (Allah sizi böyle yaşatır). Dirilten ve öldüren O'dur. Bir işin olmasına hükmetti mi, ona yalnızca: "Ol" der, o da hemen oluverir."[144] "Ey insanlar, eğer dirilişten yana bir kuşku içindeyseniz, gerçek şu ki, Biz sizi topraktan yarattık, sonra bir damla sudan, sonra bir alak'tan (embriyo), sonra yaratılış biçimi belli belirsiz bir çiğnem et parçasından; size (kudretimizi) açıkça göstermek için. Dilediğimizi, adı konulmuş bir süreye kadar rahimlerde tutuyoruz. Sonra sizi bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da erginlik çağına erişmeniz için (sizi büyütüyoruz). Sizden kiminizin hayatına son verilmekte, kiminiz de, bildikten sonra hiçbir şey bilmeme durumuna gelmesi için ömrün en aşağı ucuna (yaşlılığa) geri çevrilmektedir."[145]

Kur'an'da insanın yaratılışı ile ilgili birçok âyet geçmektedir. Bu âyetler insanın var oluş ve yaratılış safhalarını değişik ayetlerde farklı şekillerde açıklamaktadır. Bunları düzenli bir şekilde sıralamak ve buradan hareketle doğru bilgiyi yakalamak gerekmektedir. Zira Kur'ân'da yaratılış

[139] Mü'minûn, 12-14.
[140] Secde, 7-8.
[141] Necm, 32.
[142] Mü'minûn, 12-13.
[143] Al-i İmran, 6.
[144] Mü'minûn, 67-68.
[145] Hac, 5.

hakkında verilen bilgiler, modern bilim kurallarına ters düşmemekte, modern bilim geliştikçe, Kur'ân daha iyi anlaşılmaktadır.[146]

İsmail Cerrahoğlu bu konuda yaptığı bir araştırma neticesinde şu sonuçlara varmıştır:

"İnsanın yaratılışı Kur'anın müteaddid sûrelerde çeşitli şekillerde zikrolunmuştur. Bunlardan tam ve doğru bir mana çıkarabilmek için, bu husustaki Kur'an ayetlerini toplu bir surette mütalaa etmekte fayda vardır. Kuran'ın ilk nazil olan suresinde, başlangıç olarak insanın yaratılışına dikkat çekilir. "Yaratan Rabbininin adı ile oku. O, insanı kan pıhtısından yarattı"[147]. Bu da, insanoğlu için bu meselenin ne kadar mühim olduğunu gösterir. Kur'anın bütünü gözden geçirilince görülür ki, Allah Taala, meleklerine, insanı yaratma planını haber verir ve Allah her şeyi değişmez bir düzen çerçevesi içerisinde ve belirli bir ölçüye göre yaratır. Allah İnsanı sudan, topraktan (turab) ve toprağın geçirdiği çeşitli istihaleIerden, kuru çamurdan (salsal), kara balçıktan (hamein ınesnun), çamurdan (tin) , balçık mayasından (sulaletin min tîn), ateşte pişmiş kuru bir çamurdan (salsalin ke'l-fahhar") yapışkan cıvık çamurdan (tinin lazib), nutfeden yarattığını haber veriyor. Görüldüğü gibi, insanın yaratılmasında ***su ve toprak*** *en mühim unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuru topraktan tutunuz da, onun su ile yoğrulup en cıvık halinden, ateşte pişirilmiş hale gelinceye kadar ki durumu, insanın kendiliğinden mevcûd bir kadim, bir anda yaratılıvermiş basit bir mahlûk da olmadığına işaret etmektedir. O, yaratılışının başlangıcında devir devir, tavır tavır yaratılagelmiş, ilahi kimya laboratuvarında nice şeylerin kudret süzgecinden süzülüp terbiye edile edile, bir takım evsaf ve hususiyetler kazanan insanın fiziki bünyesi meydana gelmiş ve yaratıcının,* ***"iki ellerimle yarattığım"*** *dediği bu insanoğlunun heykeline* ***"kendinden bir nefes, ruh, akıl üfürülerek"*** *kadri kıymeti yüceltilmiş, Allahın dununda en yüksek mertebeye erişmiştir."*[148]

Kur'an'ın bu tür ayetleri üzerinde çok düşünülmüş ve Kur'an'ın verdiği bilgilerden hareketl hem Müslüman âlimler, hem de gayr-ı müslim bilim adamları tarafından birçok fikir geliştirilmiştir. *"Uzay Ayetleri Tefsiri*" adlı eserinde insanın yaratılışı ile ilgili ayetlerin üzerinde duran Celal Yeniçeri, bu konuda şöyle bir tespitte bulunmaktadır: "

"Kur'ân'da, ilk insanın topraktan yaratıldığına dair altı ayet vardır. Onun yaratılışının çamur safhası ile ilgili yine altı ayet vardır. Bu çamurun değişik nitelik ve safhalarını anlatan ayetlerin sayısı, yine altıdır. Kur'ân, bunları boşuna anlatmamaktadır. Elbette bu safhalar, bize belli oluşum ve gelişmeleri anlatmaktadır. Nitekim insanın, anne karnında hücre bölünmesi ve molekül sıralanması yoluyla oluşup gelişmesini ifade eden fiil ve Allah'ın buna ilişkin yaratıcılığı, Kur'ân'da altı yerde dile getirilmektedir. Ayrıca Kur'ân'ın bir ayetinde de bebeğin, doğuncaya kadar anne karnında geçirdiği altı safhaya dikkat çekilmektedir. Bundan anlaşıldığına göre ilk insan, ***anne karnının dışında tabiatın kucağında*** *benzer şekilde altı safhanın neticesinde oluşarak meydana gelmiştir. Bütün bunların yanında, kâinatın oluşum safhalarının da altı merhale halinde olduğu bilinmektedir."*[149]

Böylece biz, insan neslinin evvela *"topraktan"* "Âdem" suretinde yaratıldığını, daha sonra da tüm insanların ilk atası olan Hz. Âdem ile Havva'nın mukârenet-i cinsiyesinden itibaren zevc ve

[146] Evin Bilge, "Kutsal Metinlerde Yaratılış", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 15, sayı 1, 2013, s. 128.
[147] Alak, 1.
[148] İsmail Cerrahoğlu, *Kur'an'da İnsanın Yaratılış Sahnesi*, s. 87.
[149] Bkz. Celal Yeniçeri, *Uzay Ayetleri*, İstanbul 1995, s. 290 vd. Evin Bilge, a.g.m., s. 154.

zevcelerin tezevvüç veya zevâcı neticesinde anne karnında "*nutfeden*" meydana geldiğini, doğum suretiyle tenâsül ve tevârüs yoluyla yeryüzüne dağıldığını görmekteyiz.

3.3. Kur'an'da Hz. Âdem'in Yaratılışı:

Kur'an insanın yaratılışı ile kâinatın yaratılışını Tevrat gibi tek bir bölümde ve silsile halinde anlatmamakta, bunun yerine farklı sûrelerin farklı yerlerine yerleştirip serpiştirdiği âyetlerde konunun değişik safhalarına dikkat çekmektedir. Bu yüzden konuyla ilgili ayetler, müstakil ve büyük çalışmalara müsait olacak kadar fazladır. Bu tür âyetler eskide mantıkî bir silsile halinde yanyana getirilerek bir sonuca gidilmeye çalışılırdı. Ancak günümüzde bu mantıkî silsilenin yanında bir de bilimsel bir sıralama yapılarak işin gerçeği daha açık ve net şekillerde ortaya konulabilir.

Kur'ân'da, Hz. Âdem ile ilgili birçok âyet mevcuttur. Hepsini burada zikretme imkânımız olmadığından dolayı konuyla ilgili yapılmış bir çalışmadan bazı tesbitleri aktarmayı uygun görmekteyiz:

"Kur'ân'da Âdem ismi yirmi beş (25) âyette geçer. Bunlardan on altı yerde sadece "*Âdem"* lafzı, bir yerde "*Âdem'in iki oğlu"* şeklinde, geriye kalan sekiz yerde de "*Âdemoğulları"* şeklinde zikredilmektedir. Hz. Âdem'in yaratılışı ve kıssasına ellibeş (55) âyette yer verilmektedir. Bu âyetler el-Bakara, el-Maide, el-A'raf, el-Hicr, Tâhâ ve İsrâ surelerindedir. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem ile ilgili halk arasında yaygınlaşmış muhtelif yaratılış kıssaları Kur'ân kaynaklı değil; genellikle Kitab-ı Mukaddes kökenlidir. Kur'an'daki Hz. Âdem kıssasına yer veren ayetleri dikkate aldığımızda, bunlarda Hz. Âdem'in yaratılışı, Allah'ın, Hz. Âdem'e bütün isimleri öğretmesi, meleklerin Hz. Âdem'e secde ile emredilmeleri ve İblis'in bu emre karşı gelerek secde etmekten kaçınması, Hz. Âdem'in işlediği günah neticesinde pişman olup Allah'a tevbe etmesi ve tevbesinin kabul edilmesi, Hz.Âdem'in iki oğlu Hâbil ile Kabil'in kıssası gibi hususların genişçe yer aldığını görürüz. Bu noktalar bize Kur'an'da Hz. Âdem kıssasının işlendiği bağlamı da göstermektedir. Kur'ân'da anlatılan Hz. Âdem kıssasıyla ilgili bir diğer boyut da Hz. İsâ'nın babasız olarak mucizevi yaratılışı ile Hz. Âdem'in yaratılışının birbirine benzetilmesidir: "*Allah nezdinde Îsâ'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol!" dedi ve oluverdi."*[150] Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesini dillerine dolayıp kınayanlara karşı, bu durumun Hz. Âdem'in yaratılışına benzer mucizevî bir şekilde Allah tarafından gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır."[151]

Buna göre Hz. Âdem Yüce Allah tarafından herhangi bir örneği ve geçmişi olmaksızın topraktan yaratılmıştır. Bu konuda ileri sürülen evrim iddialarını Kur'an'a tasdik ettirmenin ne Kur'an ayatelerinden istidlal edilen mana ve hükümler açısından, ne de günümüz bilim adamlarının üzerinde ittifak ettiği kesin bilgiye dayanması açısından bir anlamı bulunmamaktadır.

---

[150] Al-i İmrân, 3/59.

[151] Agitoğlu, 272; 21 Âyetler için bkz. el-Bakara, 2/ 30-39 ; el-Maide, 5/ 27-31 ; el-A'raf, 7/ 11-25 ; el-Hicr, 15/ 28-43 ; Tâhâ, 20/ 115-123 (Özsoy Ömer- Güler İlhami, *Konularına Göre Kur'ân* (Sistematik Kur'ân Fihristi), Fecr Yay., Ankara- 2001, s.725- 730).

22 Özsoy, Ömer, a.g.e., s.725.

23 Bkz. el-Bakara, 2/31-36; el'Araf, 7/12-18, 19-23; el-Hicr, 15/28-40; Taha, 20/116, 123.

24 Bkz. el-Bakara, 2/37-38; el'Araf, 7/23-25; Taha, 20/115,122.

25 Bkz. el-Maide, 5/27-31.

26 Bkz. Al-i İmrân 3/59.

3.4. Kur’an’da Hz. Havva’nın Yaratılışı: Kur’an-ı Kerîm’de Havva annemiz ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Özellikle konumuz olan *“Hz. Havva’nın Yaratılışı”* konusunda Hz. Âdem’den haber verilirken ve tüm insanlara hitap edilirken verilen bazı mesajlar kapsamında bilgi verilmektedir. Mesela “Âdem” kelimesi 25 defa geçerken eşinden “zevcesi” diye bahsedilmekle birlikte “Havva” şeklindeki ismi geçmemektedir. Bu tür ayetlerde onun yaratılışı konusunda sarih ifadeler yerine işareten bilgi verilmektedir. Bu nedenle de müfessirler tarafından birçok farklı görüşler beyan edilmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’de Havvâ’nın yaratılışından bahsedilmemekte, kocası Âdem ile birlikte cennete yerleştirilmeleri ve sonra oradan çıkarılışları anlatılmaktadır.[152] Yine Kur’an’da Hz. Âdem’in topraktan yaratıldığı belirtilmekte[153], ancak Hz. Havva’nın topraktan, balçıktan, nutfeden veya başka bir maddeden yaratılıp yaratılmadığı konusunda bir ifade geçmemektedir. Bunun yerine (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء) *“Ey insanlar! **Sizi bir tek nefisten yaratan** ve **ondan da eşini yaratan** ve ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinizden sakının”* [154], (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا) *“Sizi bir **nefisten** (Âdem’den) **yaratan** ve bu **nefisten** de, gönlü kendisine meyledip rahat etsin diye **zevcesini** (Havva’yı) **yaratan** O’dur.”*[155], (خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا) *“O, sizi bir tek nefisten yarattı. Sonra ondan eşini var etti.”*[156] İfadeleri kullanılmaktadır. İşte bu yüzden de müfessirler, genellikle âyetteki “*nefis*” kelimesiyle Hz. Âdem’in kastedildiğini söylemekte ve Hz. Havva’nın onun “*vücudundan*” yaratıldığı görüşünü zikretmektedirler. Müfessirlerin bu görüşe dair gösterdikleri delil ise *“Kadınlar hakkında hayır tavsiye ediniz (onlara iyi davranınız); çünkü kadın eğri kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı baş tarafıdır. Onu doğrultmaya çalışırsan kırarsın, hali üzere bırakırsan öyle eğri kalır. Kadınlar hakkında hayır tavsiye ediniz.”*[157] Hadisidir. Bu hadis, umumiyetle lafzî mânada yorumlanarak Havvâ’nın Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı görüşünün benimsenmesine esas kılınmıştır. Eski müfessirler tarafından söz konusu hadise dayanarak ifade edilen bu görüş, Tevrat’a da uygun gelmekle birlikte, çağımız müfessirlerinden ve Kur’an yorumcularından olan bazı âlimlerce kabul edilmemektedir.[158] Hadisi, kadınların hassas ruhî durumunu belirten mecazi bir ifade olarak yorumlayan bir kısım âlimler Hz. Peygamber’in bu açıklamasıyla, yaratılışın menşeinden ziyade kadınlara karşı dikkatli ve nazik davranılması gerektiğine dikkat çektiğini kabul etmektedirler.[159] Bu görüşe göre, Hz. Havva ile ilgili bu âyet, onun yaratılışının Hz. Âdem’in bedeninden değil, dayandığı özün aynısından yaratıldığı anlamına gelmektedir ki, biz bu yorumu da mesnedsiz ve delilsiz bir yorum olarak görmekteyiz. Zira böyle bir yorumda bulunmak için Kur’an veya Sünnet’ten destekleyici sarih ifadelere sahip sahih destekler bulmak gerekmektedir. Hz. Havva’nın Hz. Âdem’in *“vücudu (kaburga kemiği)”* ve *“nefsi”* dışında başka bir maddeden yaratıldığına dair elimizde ne bir ayet, ne de bir hadis bulunmaktadır. Bu nedenle bilim de kesin bir tesbit yapmadığı takdirde, hadisle destekli eski müfessirlerin yorumunu, sadece beyin ve fikir jimnastiğine dayandırılan çağdaş dönemdeki Kur’an yorumcularının iddialarına tercih etmek zorundayız.

4. KÜTUB-İ SİTTE’DE HZ. ÂDEM VE HAVVA’NIN YARATILIŞI:

[152] el-Bakara 2/35-38; el-A‘râf 7/19-25; Tâhâ 20/117-123.
[153] Âl-i İmrân 3/59.
[154] en-Nisâ 4/1; el-A‘râf 7/189; ez-Zümer 39/6.
[155] A’râf, 7/189.
[156] Zümer, 39/6.
[157] Buhârî, “Nikâḥ”, 80; İbn Mâce, “Ṭahâret”, 77.
[158] Sâbûnî, I-II, 352-353; Münâvî, I, 503.
[159] Ömer Faruk Harman, "*Havvâ*", TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 1997, 16/542-545; https://islamansiklopedisi. org.tr/havva (06.11.2018).

4.1. Kütub-i Sitte'de Yaratma: Kütüb-i Sitte'de yaratılış konusu ile ilgili yapılan araştırmaların da ortaya koyduğu gibi bir bütün olarak ele alındığında, konuyla ilgili hadislerin farklı başlıklar ve mevzular altında dağınık bir şekildedir. Hz. Âdem ve Havva'nın yaratılışı ile ilgili rivayetlerin genellikle Enbiya, Salât, Cumua, Tevbe, Zühd, İsti'zân, Tefsir vb. gibi değişik kitaplarda geçtiği, buna karşılık kâinatın genel yaratılışı ile ilgili hadislerin *"Kitâbu Bed'i-Halk"* babı altında geçtiği görülmektedir. Bunun en önemli sebebi de yaratılış ile ilgili hadislerde aynı zamanda başka konularla veya konunun başka boyutları ve safhaları ile ilgili bilgilerin de bulunmuş olmasıdır. Bu da musannıfların bu hadîslerle birçok konunun bağlantısını kurduklarını ve değişik bölümlere aldıklarını göstermektedir.[160] Biz burada yaratılış ile ilgili hadislerden bazı seçmelerde bulunup genel sonuçlara gitmeye çalışacağız.

a. Kainat yaratılmadan önceki durumla ilgili hadisler: Sahabenin rivâyetlerinden anlaşıldığına göre, onlar da tıpkı bizler gibi kainatın ve insanların yaratılışını merak ediyorlar, konuyu bir de Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ağzından duymak istiyorlardı. Bu sebeple cesaretini toplayarak ona yaratılışın değişik safhaları konusunda birçok soru sormuşlardı. Örneğin Buhârî'de *"Mahlûkatın Yaratılışı"* bahsinde şu hadis geçmektedir:

وَرَوَى عِيسَى عَنْ رَقَبَةَ عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَامَ فِينَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَامًا فَأَخْبَرَنَا عَنْ بَدْءِ الْخَلْقِ حَتَّى دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنَازِلَهُمْ وَأَهْلُ النَّارِ مَنَازِلَهُمْ حَفِظَ ذَلِكَ مَنْ حَفِظَهُ وَنَسِيَهُ مَنْ نَسِيَهُ

"Hz. Ömer dedi ki: Rasûlullah (s.a.s.) aramızda bir makama kalktı ve bize kâinatın yaratılışından Cennet ehlinin Cennet'e, Cehennem ehlinin de kendi yerlerine girişine kadarki olayları anlattı. Bunları ezberleyen ezberledi, unutan da unuttu."[161]

Tirmizî'de geçen bir hadise göre sahabîlerden birisi Hz. Peygamber (s.a.s.)'e " يا رسول الله أين كان ربنا قبل أن يخلق خلقه ؟" yani" Ey Allah'ın Rasûlü, yaratmadan önce Rabbimiz nerede idi?" diye sormuş, Rasûlullah (s.a.s.) de şöyle cevap vermiştir: "كان في عماء ما تحته هواء وما فوقه هواء وخلق عرشه على الماء" "Ne altında altında hava, ne de üstünde üstünde hava bulunmayan bir âmâ'da idi" Hadisin râvîlerinden Yezîd b. Harûn der ki: " العماء أي ليس معه شيء: âmâ yanında hiçbir şey yoktu anlamına gelmektedir."[162] Aynı hadisi bn Mâce de nakletmiştir. Ancak hadis metni şöyledir: " (كان في عماء ما تحته هواء وما فوقه هواء وما ثم خلق عرشه على الماء): Ne altında hava, ne de üstünde hava bulunan bir yerde idi. O esnada hiçbir yaratık da yoktu. Arşı su üzerinde idi."[163] Buhârî'de geçen bir başka hadiste hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından bu hususu daha net bir şekilde açıklayan bir cevap verildiği rivâyet edilmektedir: " كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرُهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ وَخَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ" "Allah (c.c.) var idi. Ondan başka hiçbir şey yok idi. Onun arşı suyun üzerinde idi. Allah Zikir'de her şeyi yazdı ve gökleri ve yeri yarattı.[164]

b. İlk yaratılan varlığın kalem olduğunu belirten hadisler: Bazı hadislerde Allah'ın ilk yarattığı varlık olarak "kalem" adı verilmektedir:

عَنْ أَبِى حَفْصَةَ قَالَ قَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ لاِبْنِهِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ. قَالَ رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ ».

---

160 Bkz. Nurullah Agitoğlu*, Kutsal Metinlerde ve Hadislerde Hz. Âdem –Tespit ve Değerlendirme-,* s. 273.
161 Buhârî, Kitâbu Bed'i'l-Halk, 3192.
162 Tirmizî, Sûretu Hûd, 3109. Tirmizî, hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.
163 İbn Mâce, Babu Fima Enkereti'l-Cehmiyyetu, 182.
164 Buhârî, Kitâbu Bed'i'l-Halk, 3191.

Bu hadisin meali şöyledir: "Ubade b. Es-Sâmit (r.a.) oğluna şöyle dedi: Ben Rasûlullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Şüphesiz ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Allah ona "Yaz'" dedi, o da "Ey Allahım, neyi yazayım?" diye sordu. Allah (c.c.) şöyle buyurdu: "Her şeyin kıyâmet kopana kadarki kaderlerini/miktarlarını yaz."*[165] Görüldüğü gibi burada da ilk yaratılan varlığın ismi olarak "kalem" zikredilmektedir.

c. Varlıkların hammaddesi ile ilgili hadisler: Sahabe bazen Allah'ın kainattaki varlıkları hangi şeyden veya asıldan yarattığını da sormaktaydı. Tirmizî'nin rivâyet ettiği şu hadiste Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah'a bu konuyla ilgili يا رسول الله مم خلق الخلق؟ *"Ey Allah'ın Rasûlü, varlıklar hangi şeyden yaratıldı?"* şeklinde soru sormaktadır: "Rasûlullah (s.a.s.) buyurdu ki: "(قال من الماء) *Su'dan."*[166]

Abdullah b. Amr (r.a.) ise konuyla alakalı olarak şu hadisi nakletmiştir:

حدثنا الحسن بن عرفة حدثنا إسماعيل بن عياش عن يحيى بن أبي عمرو السيباني عن عبد الله بن الديلمي قال سمعت عبد الله بن عمرو يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول إن الله عز و جل خلق خلقه في ظلمة فألقي عليهم من نوره فمن أصابه من ذلك النور اهتدى ومن أخطأه ضل فلذلك أقول جف القلم على علم الله

"Rasûlullah (s.a.s.)'i şöyle derken duydum*: "Muhakkak ki Azîz ve Celîl olan Allah, mahlûklarını bir zülmet içinde yarattı. Daha sonra onların üzerinden Nûr'undan attı. Kendisine bu Nûr isabet eden kişi, hidayet ermiştir. Kendisine bu Nûr isabet etmeyen kişi de dalalete uğramıştır. Ben derim ki: Allah'ın ilmine dair kalem kurmuştur."*[167]Aynı hadisi Tirmizî başka bir yerde şöyle rivâyet etmektedir:

حدثنا عبد الواحد بن سليم قال : قدمت مكة فلقيت عطاء بن أبي رباح فقلت له يا أبا محمد إن أناسا عندنا يقولون في القدر فقال عطاء لقيت الوليد بن عبادة بن الصامت قال حدثني أبي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول إن أول ما خلق الله القلم فقال له اكتب فجرى بما هو كائن إلى الأبد .

Abdülvahid b. Süleym diyor ki: "Mekke'ye gittiğimde Ata b. RTebâh'a rastladım ve ona "Ey Muhhamed'in babası, bizde bazı insanlar kader konusunda görüşler ileri sürüyorlar. Ne dersin? O da şöyle dedi: ";Ubade b. Es-Samit'in oğlu Velid'le karşılaşmıştım. O bana babasının Rasûlullah (s.a.s.)'den şunu işittiğini nakletti: *"Şüphesiz ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Allah ona "yaz" dedi, o da ebediyete kadar olacak şeyleri yazdı."*[168]

*Burada dikkatimizi çeken husus şudur: Daha önce naklettiğimiz hadiste Allah'ın dışındaki varlıklardan hiçbir şey yok iken "**âmâ**", yani "körlük", bir anlamıyla "**boşluk**" bulunduğu, bir diğer hadiste varlıkların "**su**"dan yaratıldığı belirtilirken, bu hadiste ise varlıkların yaratıldığı ortamın beyan edilmesi bağlamında "**zülmet**"ten bahsedilmektedir.*

d. Cennet ve cehennemin yaratılışı: Bazı hadisler de Cennet ve Cehnnem'in yaratılışından bahsetmektedir. Burada bir örnekle yetineceğiz:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ : « لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ قَالَ لِجِبْرِيلَ : اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَىْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لاَ يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلاَّ دَخَلَهَا ثُمَّ حَفَّهَا بِالْمَكَارِهِ ثُمَّ قَالَ : يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَىْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لاَ يَدْخُلَهَا أَحَدٌ ». قَالَ : « فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ قَالَ : يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ

165 Ebu Davud, 4702.
166 Tirmizî, Sıfatu'l-Cenne, 2526.
167 Tirmizi, İftiraku'l-Ümme, 2642. Tirmizî bu hadisin hasen, Elbanî de sahih olduğunu söylemiştir.
168 Tirmizî, Sûretu Nûn, 3319. Tirmizi bu hadisin garip olduğunu söylemiştir.

إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَىْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لاَ يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ ثُمَّ قَالَ : يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَىْ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لاَ يَبْقَى أَحَدٌ إِلاَّ دَخَلَهَا ».

Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah (c.c.) Cennet'i yarattığı zaman Cebrail'e "git ona bak!" Cebrail (a.s.) ona gidip baktı ve sonra gelip şöyle dedi: "Ey Rabbim, izzetine and olsun ki, (o kadar güzel yaratmışsın ki) kim onu(n vasfını) işitirse mutlaka girecektir." Daha sonra Allah (c.c.) Cennet'i hoşa gitmeyen şeylerle kuşattı ve yine Cibril'e "Git, bak!" diye emretti. Cebrail (a.s.) gitti baktı, sonra gelip şöyle dedi: "Ey Rabbim, izzetine and olsun ki hiç kimsenin oraya girmemesinden korktum!" hz. Peygamber devamla şöyle buyurdu: "Allah (c.c.) Cehennemi yarattığında Cebrail (a.s.)'e git de oraya bak!" diye emretti. Cebrail gidip oraya baktı ve sonra gelip şöyle dedi: "Ey Rabbim, izzetine and olsun ki, onu iştip de gidecek hiç kimse olmayacak!" Bunun üzerine Allah (c.c.) Cehennem'i şehvetlerle kuşattı, sonra da "Ey Cibril, oraya git de bak!" diye emretti. O da gidip baktı, sonra da gelip şöyle dedi: Ey Rabbim, hiç kimsenin kalmayacağı şekilde hrkesin oaraya gireceğinden korktum!"[169]

Burada Cennet ve Cehennem'in yaratılışından bahsedilmekte, ancak hangi maddeden yaratıldığı konusunda bir malumat verilmemektedir.

e. Diğer canlıların ve bazı varlıkların yaratılışı: Bazı hadislerde melek, cin, hayvanların yaratılışı hakkında da bilgi verilmektedir. Biz burada İmam Müslim'in rivâyet ettiği bir hadisi kısaltarak sunacağız.

عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خلقت الملائكة من نور وخلق الجان من مارج من نار وخلق آدم مما وصف لكم

"Hz. Aişe (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Melekler nurdan, cinler ateşin alevinden, Hz. Âdem de size vasfı belirtilen şeyden yaratılmıştır."*[170] Burada meleklerin, cinlerin ve insanın kendisinden yaratıldığı maddedden bahsedilmektedir. İnsandan bahsedilirken de "vasfı yapılan" veya "sözü edilen" şey ifadesi kullanılmıştır. Bu da Kur'an ve Sünnet'e iki şekilde açıklanmıştır: Âdem (a.s.) topraktan, zürriyeti de meniden yaratılmıştır.

f. Yeryüzünün, dağların ve bazı madenlerin yaratılışı: Tirmizî'nin rivâyet ettiği şu hadis, yaratılışın bazı ayrıntılarını ve ilerki safhalarını gündeme getirmektedir:

عن أنس بن مالك : عن النبي صلى الله عليه و سلم قال لما خلق الله الأرض جعلت تميد فخلق الجبال فعاد بها عليها فاستقرت فعجبت الملائكة من شدة الجبال قالوا يا رب هل من خلقك شيء أشد من الجبال ؟ قال نعم الحديد قالوا يارب فهل من خلقك أشد من الحديد ؟ قال نعم النار فقالوا يا رب فهل من خلقك شيء أشد من النار ؟ قال نعم الماء قالوا يا رب فهل من خلقك شيء أشد من الماء ؟ قال نعم الريح قالوا يا رب فهل من خلقك أشد من الريح ؟ قال نعم ابن آدم تصدق بصدقة بيمينه يخفيها من شماله.

Enes b. Mâlik'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah (c.c.) yeri (arzı) yarattığı zaman yeryüzü uzanmaya başladı. Daha sonra onda dağları yaratı. Yeryüzü de bun un üzerine yaratılışına ida edip dağlarla istikrar buldu. Melekler dağların şiddetli halinden (muhteşem manzarasından) hayrete düştüler ve Allah'a şöyle sordular: "Ey Rabbimiz, yarattıkların arasında dağlardan daha şiddetli olan şey var mıdır?" Allah (c.c. ise "Evet, **demir**!" buyurdu. Melekler daha sonra "Ey Rabbimiz, yarattıkların arasında demirden daha şiddetli olan şey var mıdır?" Allah (c.c. ise "Evet, **ateş**!" buyurdu. Melekler daha sonra "Ey Rabbimiz, yarattıkların arasında ateşten daha şiddetli olan şey var mıdır?" Allah (c.c. ise "Evet, **su**!" buyurdu. Melekler daha sonra "Ey Rabbimiz, yarattıkların

[169] Ebu Davud, Babun fî Halki'l-Cenne ve'n-Nâr, 4746.
[170] Müslim, Bâbün fî Ahadis Müteferrika, 2996.

arasında sudan daha şiddetli olan şey var mıdır?" Allah (c.c. ise "Evet, **rüzgâr**!" buyurdu. Melekler daha sonra "Ey Rabbimiz, yarattıkların arasında rüzgârdan daha şiddetli olan şey var mıdır?" Allah (c.c. ise "Evet, Âdemoğlunun sağ eliyle verip sol elinden gizlettiği sadakası!" buyurdu.[171]

Bu hadiste önce yeryüzünün, sonra da dağların yaratıldığının beyan edilmesinden sonra hangisinin diğerinden önce yaratıldığına dair kronolojik bir bilgi sarahaten verilmemiş olsa da, yaratılmış varlıkların dayandığı temel maddeler olarak demir, ateş, su rüzgârdan bahsedilmiştir.

4.2. Kütüb-i Sitte'de İnsanın yaratılışı: Kütüb-i Sitte'de kâinatın yaratılışı konusu müstakil olarak ele alındığı gibi, kâinatın en önemli canlı varlıklarından olan insanın yaratılışı konusu da önemli ve özel bir konu olarak işlenmektedir. Hz. Peygamber'in kendisi herhangi bir soru gelmeden gerek Kur'an'daki ayetleri daha anlaşılır hale getirmek, gerek Allah'ın azamet ve kudretinden hareketle insanlara yönelik tebliğ ve uyarı vazifesini eda etmek, gerekse de insanları terhib ve terğib yolllarını kullanarak hayra yöneltip, günahlardan uzaklaştırmak amacıyla insan yaratılışına farklı açılardan dikkat çekmiştir.

عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ قَالَ إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ وَيُقَالُ لَهُ اكْتُبْ عَمَلَهُ وَرِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ

Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Sizden her biriniz yaratılışı bakımından annesinin karnında kırk gün bir araya gelmektedir. Daha sonra bunun gibi bir alaka (kan pıhtısı) olmaktadır. Sonra aynı şekilde mudğa (et parçası) olmaktadır. Sonra Allah (c.c.) bir melek göndermekte, o melek dört kelime ile emredilmekte ve ona şöyle denilmektedir: "onun amelini, rızkını, ecelini ve günahkâr mıdır yoksa iyi bir insan mıdır diye yaz." Daha sonra ona ruhu üflenir…"*[172]

Görüldüğü üzere bu hadiste insanın anne karnındaki yaratılışı değişik safhalarıyla birlikte ele alınmakta, bununla birlikte önce bedeb boyutunun oluşmasına, sonra da bedenin canlı bir varlık olmasını sağlayan "ruhun üflenmesi" boyutuna dikkat çekilmektedir. Buna göre anne karnında kırk gün içerisinde anne ile babanın spermleri birleşmekte, daha sonra kan ve et parçası olmaktadır. Bundan sonra da onun yaşam serüvenindeki kaderi çizilmekte ile canlılığını sürdürmesi için ruh üflenmektedir.

4.3. Kütub-i Sitte'de Hz. Âdem ve Yaratılışı: İnsan neslinin merak ettiği en önemli konulardan birisi de neslinin kime ve nereye dayandığıdır. İşte bu konuda da hem sahabe soru sormuş, hem de Hz. Peygamber bi takım açıklamalarda bulunmuştur. Burada Buhârî'nin ve diğer hadis kitaplarının bu konuda rivâyet ettiği birkaç hadisi nakletmekle yetineceğiz.

Buhârî "بَاب خَلْقِ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَذُرِّيَّتِهِ" (Âdem (a.s.)'in ve zürriyetinin yaratılışı" başlığı altında Kur'an'da konuyla alakalı olarak geçen "salsal, {صَلْصَالٍ} meni, {مَا تُمْنُونَ}, en güzel kıvam, {فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ}) ve lâzib (لَازِبٍ) ifadelerine dikkat çektikten sonra şu hadisi rivâyet etmektedir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَطُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا ثُمَّ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولَئِكَ مِنْ الْمَلَائِكَةِ فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ فَلَمْ يَزَلْ الْخَلْقُ يَنْقُصُ حَتَّى الْآنَ

[171] Tirmizî, Bab 95, 3369. Tirmizi bu hadisin hasen-garip olduğnu söylemiştir.
[172] Buhârî, Kitâbu Bed'i'l-Halk, 3208.

"Ebu Hureyre (r.a.)'im rivâyet ettiğine göre Hz. Muhammed (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Âdem (a.s.)'i yarattığında uzunluğu altmış zira idi…. Cennet'e girecek herkes de Âdem'in bu suretinde olacaktır. Ancak zaman geçtikçe insanlar kısalageldiler."[173]

Tirmizî'nin rivâyet ettiği hadiste de Hz. Peygamber Mekke'nin Fethi esnasında cahiliyye ırkçılığına karşı uyarırken şu ifadelere yer vermiştir:

عن بن عمر : أن رسول الله صلى الله عليه و سلم خطب الناس يوم فتح مكة فقال يا أيها الناس إن الله قد أذهب عنكم عبية الجاهلية وتعاظمها بآبائها فالناس رجلان بر تقي كريم على الله وفاجر شقي هين على الله والناس بنو آدم وخلق الله آدم من تراب قال الله { يا أيها الناس إنا خلقناكم من ذكر وأنثى وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا إن أكرمكم عند الله أتقاكم إن الله عليم خبير }

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur*: "Ey insanlar, şüphesiz ki Allah (c.c.) cahiliyenin kirlerini ve babalarıyla öğünme/büyüklenme âdetini sizden gidermiştir. İnsanlar iki çeşittir: Allah'a karşı vefakâr, takvalı ve şerefli olanlar ile Allah'a karşı günahkâr, isyankâr ve alçak olanlar. İnsanların hepsi Âdem'in oğullarıdır, Âdem'i de Allah topraktan yaratmıştır. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "Ey İnsanlar, şüphesiz ki biz sizleri bir erkek ve bir dişiden yarattık. Daha sonra sizleri aşiretlere ve kabilelere ayırdık ki tanışasınız. Muhakkak Allah akatında en değerli olanınız, ona karşı en çok takvalı olanınızdır. Allah herşeydei bilen ve herşeyden haberdar olandır."*[174]

Aynı hadisi Tirmizi şu şekilde de rivâyet etmiştir:

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال : لينتهين أقوام يفتخرون بآبائهم الذين ماتوا إنما هم فحم جهنم أو ليكونن أهون على الله من الجعل الذي يدهده الخرء بأنفه إن الله قد أذهب عنكم عبية الجاهلية إنما هو مؤمن تقي وفاجر شقي الناس كلهم بنو آدم وآدم خلق من تراب

Ebu Hureyre (r.a.)'in rivâyetine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bazı kavimler ya ölen babalarıyla öğünme işine son vereceklerdir. Çünkü onlar ancak Cehennem'in yakıtıdırlar. Ya da Allah katında onlar pisliği burnuyla karıştıran hayvancıklardan daha hakirdirler. Şüphesiz ki Allah (c.c.) sizlerden cahiliyye böbürlenmesini kaldırıp gidermiştir. Kişi ya takvalı bir mü'min, ya da isyankâr bir facirdir. İnsanların tümü Âdem'in oğullarıdır, Âdem de topraktan yaratıldı."[175]

Bu hadislerde Kur'an'dan istişhad edilerek *"bütün insanların Hz. Âdem'den türedikleri, Hz. Âdem'in de topraktan yaratıldığı"* belirtilmektedir. Aşağıdaki hadis ise "topraktan yaratılış" gerçeğini biraz daha anlaşılır kılmaktadır:

عن أبي موسى الاشعري قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : إن الله تعالى خلق آدم من قبضة قبضها من جميع الأرض فجاء بنو آدم على قدر الأرض فجاء منهم الأحمر والأبيض والأسود وبين ذلك والسهل والحزن والخبيث والطيب.

"Ebu Musâ el-Eş'arî'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah Teâlâ Hz. Âdem'i yeryüzünün her tarafından kabzettiği bir kabzadan yarattı.bu nedenle Âdem oğulları yeryüzünün (yaratıldığı toprağının) miktarına göre doğmaktadır. Onlardan bir kısmı kırmızı, bir kısmı

[173] Buhârî, Bâbu Halki Adem, 3326.
[174] Tirmizî, Sûretu'l-Hüzûrât, 3955.
[175] Tirmizî, Fadlu'ş-Şam ve'l-Yemen, 3955.

beyaz, bir kısmı siyah olarak doğmaktadır. Bunlar arasında bazıları yumuşak huylu, bazıları hüzünlü, bazıları pis tıynetli, bazıları da temiz tıynetlidir."[176]

Hz. Âdem'in nyaratılışından bahseden hadisler onun Cuma günü yaratıldığı ayrıntısını da vermektedir. Bu tür hadisler, genellikle (باب [ما جاء في] فضل يوم الجمعة) başlığı altında Cuma Gününün faziletini vurgulamaktadır:

عن أبي هريرة : أن النبي صلى الله عليه وسلم قال خير يوم طلعت في الشمس يوم الجمعة فيه خلق آدم وفيه أدخل الجنة وفيه أخرج منها ولا تقوم الساعة إلا يوم الجمعة.

"Hz. Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Güneşin üzerinde doğduğu en hayırlı gün, Cuma Günüdür. Bu günde Hz. Âdem yaratıldı, Cennet'e konuldu, oradan çıkarıldı. Kıyâmet günü de ancak Cuma Günü kopacaktır."*[177]

Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığını ifade eden hadislerden bir diğeri de İmam Müslim'in (باب ابتداء الخلق وخلق آدم عليه السلام) başlığı altında rivâyet ettiği şu hadistir:

عن أبي هريرة قال: أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بيدي فقال خلق الله عز وجل التربة يوم السبت وخلق فيها الجبال يوم الأحد وخلق الشجر يوم الإثنين وخلق المكروه يوم الثلاثاء وخلق النور يوم الأربعاء وبث فيها الدواب يوم الخميس وخلق آدم عليه السلام بعد العصر من يوم الجمعة في آخر الخلق في آخر ساعة من ساعات الجمعة فيما بين العصر إلى الليل.

"Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.s.) benim elimi tutup şöyle dedi: *"Azîz ve Celîl olan Allah, toprağı cumartesi günü yarattı. Dağları onun içinde Pazar günü yarattı. Ağaçları pazartesi günü yarattı. Mekruhları Salı günü yarattı. Nuru Çarşamba günü yarattı. Hayvanları Perşembe günü yeryüzüne yaydı. Hz. Âdem (a.s.)'i de Cuma Gününde ikindiden sonra mahluklarının sonuncusu olarak Cuma gününde ikindi ile gecenin arasındaki en son saatinde yarattı."*[178]

Bu hadiste hem Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı, hem mahlukların yaratılma süreci, hem de Hz. Âdem'in diğer varlıklardan sonra yaratıldığından behsedilmektedir.

Hz. Âdem'in yaratılışı ile ilgili bir diğer önemli husus da onun yaratılışının bizzat Allah (c.c.) tarafından gerçekleştirildiğine dair teşrifi ve tabiî nisbetten bahseden ve "şefaat hadisi" diye meşhur olan şu hadiste geçmektedir:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْمَعُ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُونَ لَوْ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا فَيُرِيحُنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ لَهُ أَنْتَ آدَمُ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ الْمَلَائِكَةَ وَعَلَّمَكَ أَسْمَاءَ كُلِّ شَيْءٍ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا حَتَّى يُرِيحَنَا …

"Enes (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyâmet gününde mü'minler(in tümü) bir araya getirilecektir. Onlar "*Keşke Rabbimizin katında şefaat talep etsek de bu durumdan kurtulup rahata ersek." Bu nedenle Hz. Âdem'e gelirler de ona şöyle derler: "Sen, beşeriyetin babası Âdem'sin. Allah (c.c.) seni eliyle (bizzat) yarattı, meleklere sana secde ettirdi, her*

---

[176] Tirmizi, Suretu'l-Bakara, 2955. Bkz. Ebu Davud, Sunnet 16; Tirmizi, Tefsir 2/1; Musned, IX, 400-406. Tirmizî bu hadisin senedi hakkında şöyle der: " قال أبو عيسى هذا حديث حسن صحيح " Buna göre hadis sahihtir.

[177] Tirmizî, Babu Fadli Yavmi'l-Cumua,488353. Aynı hadisi Ebu Davud ve Nesaî de rivayet etmektedir.
[178] Müslim, Babu İbtidai'l-Halk, 2789.

şeyin adını sana öğretti, o halde sen Rabbimizin yanında bizim için şefaat eyle ki buradan kurtulup rahata kavuşalım…”[179]

Bazı hadisler de Hz. Âdem'in suretinin yaratılışından bahsetmektedir. Örneğin Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber'in (إذا قاتل أحدكم أخاه فليجتنب الوجه فإن الله خلق آدم على صورته) "Sizden biriniz kardeşini dövdüğünde yüzüne vurmasın. Zira Allah (c.c.) Hz. Âdem'i kendi suretinde yaratmıştır." buyurduğu belirtilmektedir.

4.4. Kütub-i Sitte'de Hz. Havva ve Yaratılışı: Kütüb-i Sitte'de Hz. Havva'nın yaratılışı ile ilgili hadisler bulunmakla birlikte tıpkı Kur'an-ı Kerîm'de olduğu gibi Hz. Âdem'in yaratılışı kadar ayrıntılı olarak zikredilmemektedir. Bu açıdan bakıldığında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in konulara yaptığı vurgunun, Kur'an'ın yaptığı vurgulara uygun bir oranda olduğu görülmektedir. Bu husus da elinizdeki çalışmamızın tesbit ettiği bir gerçek olarak hadislerle ilgili tartışmalara ışık saçmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), Hz. Havva annemizden kadınlara iyi davranma çerçevesinde bahsetmiştir. Ebu Hureyre'nin rivâyetine göre şöyle buyurmuştur: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ) *"Kadınlara vasiyet ediniz. Zira kadın, kamurga kemiğinden yaratılmıştır. Şüphesiz ki kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır. Şayet onu düzeltmeye girişirsen, onu kırarsın. Şayet onu hali üzere bırakırsan eğri olarak devam eder. O halde kadınlara nasihat edin!"*Ebu Hureyre'nin [180] rivâyet ettiği başka bir hadiste de aynı konu şöyle geçmektedir: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا) Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Her kim ki Allah'a ve ahiret gününe iman getirmişse, komşusunda eziyet vermesin. Kadınlara hayırlı şeyleri tavsiye ediniz. Çünkü onlar, bir tür kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Şüphesiz ki kaburga kemiğinin en eğri tarafı, üstüdür. Şayet onu düzeltmeye girişirsen, onu kırarsın. Şayet onu hali üzere bırakırsan eğri olarak devam eder. O halde kadınlara hayırlı şeyleri nasihat edin!"*[181]

Aynı lafız ve mana diğer hadis kitaplarının tümünde geçmektedir. Ancak burada dikkat çekmemiz gereken bir husus vardır: Naklettiğimiz bu hadislerde "kadınların Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığına" dair bir kayıt bulunmamaktadır. Bunun yerine "فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ" ve "فَإِنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِنْ ضِلَعٍ" ifadesi geçmektedir. Müslim'de (باب الوصية بالنساء) başlığı altında peşpeşe dört hadis rivayet edilmektedir. Bunların ilk ikisinde " عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن المرأة كالضلع إذا ذهبت تقيمها كسرتها وإن تركتها استمتعت بها وفيها عوج" (Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki kadın kaburga kemiği gibidir. Şayet onu düzeltmeye kalkışırsan, kırarsın. Yo eğer onu terk edersen, ondan meta bulursun. Bil ki onda bir eğirilik vardır."[182] Bu hadisin peşisıra hadisin aynısının başka bir senedini nakleden Müslim, bundan sonra iki hadis daha rivayet etmektedir ki, ikisinde de " ان المرأة خلقت من ضلع لن" ifadesi geçmektedir. Bütün bu hususları yanyana getirdiğimizde iki nokta karşımıza çıkmaktadır:

a. Bazı hadislerde kadının kaburga kemiğinden yaratıldığı belirtilmektedir.
b. Bazı hadislerde kadının kaburga kemiği gibi eğri olduğu belirtilmektedir.
c. Bütün bu hadislerde kadının Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı söylenmemektedir.

[179] Müslim, Babu Marifeti Rek'ateyn, 192. Aynı hadisi Buhârî ve diğer birçok hadis kaynağı da rivâyet etmiştir.
[180] Buharî, 3331.
[181] Buhari, 518.
[182] Müslim, Bâbu'l-Vasiyye bi'n-Nisa, 1468.

İşte buradan hareketle Müslim'in ***"kaburga kemiğinden"*** ifadesi geçen hadisleri te'hîr, ***"kaburga kemiği gibidir"*** ifadesi geçen hadisleri takdim etmesinin önemli bir anlamı anlaşılmaktadır. Buna göre Müslim, ilk iki hadisi esas, diğerlerini de şahid olarak değerlendirmektedir. Bu da hadise ***"hakiki anlamda eğri kemikten yaratılma"*** anlamını değil, ***"eğri olan kaburga kemiğine teşbihen nazik bir yaratılış üzerinde yaratıldığı"*** anlamını tercih ettiğini göstermektedir. Nitekim Şamile programında hadis metinleri şerhleri, hadis ilimleri, hadis usulü ile ilgili 836 adet kitap üzerinde yapmış olduğumuz taramada "ضلع آدم" yani *"Âdem'in kaburga kemiği"* şeklinde bir ifadeye ancak 36 yerde rastladık. Bunlardan Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ömer'e nisbet edilen 2 mevkuf, tabin ve etbau't-tabiin neslinde bazı âlimlere nisbet edilem birkaç maktu rivayet dışında, geri kalan 30'a yakın "ضلع آدم" ifadesi, şerh kitaplarında geçmektedir. İmam Nevevî ise hem Müslim'in Şerh'inde hem de Riyâzu's-Salihinde bu görüşün bazı fakihlere ait olduğunu belirtmiştir. Nevevî'nin ifâdesi şöyledir: وفيه دليل لما يقوله الفقهاء أو بعضهم أن حواء خلقت من ضلع آدم "Bu hadiste, fakihlerin veya onlardan bazılarının dediği "Havva'nın Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı" görüşüne dair delil vardır." Bu ifadeden anlaşıldığı gibi, İmâm Nevevî konunun Hz. Âdem'e nisbet edilmesini hadise dayandırmamakta, fakihlerin hadisin böyle bir hükme delalet ve işaret ettiğine inandıklarını ifade etmektedir.[183]

Buna göre ne Kur'an metninde, ne de hadis metinlerinde İbrani eski inanışının ifade ettiği gibi, Tevrat'ta dişinin erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığından bahsedilmesi ***(Yaratılış 2: 21-23)***'nden hareketle "Tanrı'nın Âdem‟in kaburga kemiğinden Havva‟yı yarattığı" na dair sarih bir ifade bulunmamaktadır. Bu da Kur'an ve Sünnet'teki "yaratılış olayı"nın "Tevrat" "İnciller" ve diğer kutsal kitaplarıyla tamamen uyuşmadığını, aralarında önemli farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

4.5. Yaratılış ile ilgili hadisler hakkında kısa bir değerlendirme: Hadis kitaplartında geçen ve yaratılış konusunu ele alan bir çalışmada önemli istatistikler yakalanmıştır. Biz de *"hâsılı yeniden tahsil etmemek"* adına bu başlık altında söz konusu çalışmadan uzun bir nakilde bulunacağız:

"Konumuzla ilgili mükerrerlerle birlikte iki yüz yetmiş altı rivayet (276) tespit edilmiş olup, otuz üç ayrı râvî tarafından nakledilmiştir. Yüz elli sekiz (158) rivayet Muksirun dediğimiz sahâbilerden gelmiştir. Buna göre seksen dokuz rivayetle, Ebû Hureyre'nin ilk sırada olduğunu görüyoruz. Kendisinin en çok hadis rivayet eden sahâbilerden, yani muksirundan olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bu durumun doğal olduğunu anlarız. Ashab-ı Suffa'dan olan ve sırf hadis rivayet etmek için Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında bulunan bu sahâbinin, hadislerin bize ulaşmasında büyük emekleri olmuştur. Ancak İsrailiyattan da haberler rivayet ettiği iddialarından dolayı bu rivâyetlere karşı temkini de elden bırakmamak gerekir. Ebû Hureyre'den sonra otuz rivayetle, Enes b. Mâlik gelmektedir. Bu durum Enes b. Mâlik'in de muksirundan olduğu ve Hz. Peygamber'e (s.a.s.) on yıl hizmet ederek yakınında bulunmasıyla açıklanabilir. Daha sonra yirmi beş rivayetle, İbn Abbâs üçüncü sırada yer almaktadır. Önceki iki sahabî gibi İbn Abbâs da muksirundan olup özellikle tefsir alanındaki rivâyetleriyle şöhret bulmuştur. Hz. Âdem'in de Kur'an'da kıssası yer aldığı için hadis kaynaklarında bu âyetlerle ilgili rivâyetlerin nakledildiği düşünülürse İbn Abbâs'ın bu kadar rivayetinin olması gayet makul görünmektedir. Diğer râvîler içinde, Hz. 'Âişe, Abdullah b. 'Ömer ve Abdullah b. Mes'ud da muksirundandır. Hz. 'Âişe ve Abdullah b. 'Ömer konumuzla ilgili altışar hadis, Abdullah b. Mes'ud ise iki hadis rivayet etmiştir. Yani Muksirun diye anılan yedi sahabiden altısı konumuzla ilgili hadis rivayet etmiştir. Daha sonra sırayla, on yedi rivayetle Ebûzerr el-Gıfârî, on beş rivayetle İmrân b. Husayn, on dörder rivayetle Ubey b. Ka'b ile Evs b. Evs, on iki rivayetle Ebû Saîd el-Hudrî, dokuz rivayetle Mâlik b. Sa'saa ve yedi rivayetle Ebû Mûsâ el-Eş'arî dikkat çekmektedir. Tablo incelendiğinde dört halife

[183] Bkz. Nevevî, *Şerhu'l-Müslim*, 10/57; Muhammed b. Allân, *Delîlu'l-Fâlihin*, 2/385. (Şamile Versiyonu).

içinde de, konumuzla ilgili olarak, Hz. Ömer'in üç, Hz. Ebûbekir, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin birer hadis rivayet ettikleri görülür."[184]

"Bu çalışmada esas aldığımız kaynaklar genelde kabul görmüş kaynaklardır. En başta Sahih-i Buhârî ve Sahih-i Muslim olmak üzere Kütüb-i Tis'a dediğimiz eserler İslam âleminde güvenilir sayılan kaynaklardır. Ancak aynı konuda, her eserde farklı sayıda rivayet mevcuttur. Mükerrerlerle beraber incelendiğinde, Kütüb-i Sitte diye şöhret bulan kaynaklarda yetmiş beş (75) rivayetin olduğu, bunun kırk altı (46) adedinin Buharî ve Muslim'in *Sahih*lerinde yer aldığı görülmektedir. Konumuzla ilgili en fazla rivayeti Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i* vermektedir. Eserinde konumuzla ilgili altmış bir (61) rivayet vardır. İçerdiği rivayet sayısı bakımından büyük olan bir eser için bu durum normal karşılanmalıdır. Daha sonra sırayla, otuz beş (35) rivayetle Hâkim'in *Müstedrek*'i, yirmi beş (25) rivayetle *Sahih-i Buhârî,* yirmi bir (21) rivayetle *Sahih-i Muslim* ve yirmi (20) rivayetle *Sahih-i İbn Hıbban* gelmektedir. Kütüb-i Tis'a denilen dokuz kaynağın tamamında konumuzla ilgili hadis olduğu gibi, derleme dönemi eserlerinde de konu ile alakalı rivayet bulmak mümkündür. İncelenen hadis kaynaklarında konuyla alakalı iki yüz yetmiş altı (276) rivayet tespit edilmiştir. Bu rakamdan, mükerrerler çıkarıldığı zaman bu sayı elli altı (56) olmaktadır. Bu sayı da hadis kaynaklarındaki rivâyetlerin çok olduğunu gösterir. Konuyla ilgili en fazla rivayeti Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i vermektedir. Bununla beraber *Kütüb-i Tis'a* olmak üzere muteber hadis kaynakları, imkânlar ölçüsünde taranarak bu rivâyetler elde edilmiştir. Bunlar içerisinde dört tane zayıf, bir tane hasen-sahih ve bir tane hasen-garib hadis tespit edilmiştir. On üçü Buhârî ve Müslim'de de geçmek üzere geriye kalan elli rivayet muteber kaynaklarda mevcuttur. Bunların da zayıf olmadıklarını söylemek mümkündür. Buna göre Hz. Âdem ile ilgili olarak güvenilir kaynaklarda geçen çok sayıda hadîsin yer aldığı ve bu rivayetlerin çok değişik konularla ilgili olduğu görülmüştür. Bu durum da hadîs rivayetlerinde konunun detaylarına kadar yer aldığı sonucunu vermektedir."[185]

Agitoğlu'nun çalışmasının da net bir şekilde ortaya koyduğu gibi, gerek kâinatın yaratılışı, gerek insan nslinin yaratılışı, gerekse de Hz. Âdem ve Havva'nın yaratılışı konusunda rivayet edilen hadisler arasında sıhhat derecesi yüksek, doğruluk derecesi üstün, Kur'an'ın verdiği bilgilere uygun ve benzer, Kur'an'da geçmeyen bazı bilgileri bildiren ve diğer kutsal kitaplara muvafık düşen ve düşmeyen birçok malumat bulunmaktadır. Bu malumatların bir kısmı kat'î bilgi vermekteyse de, diğer bir kısmının bilim tarafından şerh ve izah edilmesi, hatta kat'î derecede isbat ve tesbit edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

1. Ateistlerin ve materyalistlerin kâinatın yaratılışı ve var oluşu ile ilgili anlattıkları şeyler eski mitolojilerin farklı unsur ve parçalarına benzemektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, ilkel dinlerin yaratılış mitolojileri kaldırılıp yerine yeni yaratılış mitolojileri üretilmektedir.

2. Yaratılış ile ilgili mitolojilerde ve kutsal kitaplarda kullanılan argümanlar ile semboller birbirine çok benzemektedir. Bütün bunların farklı zaman ve mekânlarda oluşmasına rağmen benzer ve ortak anlamlar içermesi, perde arkasında güçlü bir haber ve bilgi kaynağının bulunduğunu göstermektedir ki biz, buna vahiy diyoruz.

3. Bize göre vahyin değişik toplumlara yaratılış gerçeğini akli ve kültürel seviyelerine göre anlatma zarureti bu konuda bir takım farklı kelime, kavram, üslup ve anlatımların doğmasına neden olmuştur. Konunun derinliği, yaratılış vakıasının bilimsel seviyemizi aşacak düzeyde cereyan etmiş

[184] Agitoğlu, *Kutsal Metinlerde ve Hadislerde Hz. Âdem –Tespit ve Değerlendirme-* , s. 281-283.
[185] Agitoğlu, *Kutsal Metinlerde ve Hadislerde Hz. Âdem –Tespit ve Değerlendirme-* , s. 283-286.

olması, insanın sahip olduğu anlayış ve dilin yetersizliği sebebiyle sembolik üslupların kullanılması, vahyin değiştiği ve çeliştiği anlamında değil, ilahi hitabın farklı seviyedeki insanlara aynı gerçeği farklı dil ve üsluplar kullanarak benimsetmesi şeklinde değerlendirilmelidir. Burada bize düşen farklılıklar veya zıtlıklar buluduğunda tüm bilgileri reddetmek, silip süpürmek değil, hepsinin ittifak ettiği ortak gerçekleri tesbit etmektir.

4. Çağımız ilahiyatçı ve araştırmacılarının bir kısmı Kur'an'ın yaratılış gerçeği ilgili malumatlarını *"klasik israiliyat"*tan arındırma çabalarını ve hassasiyetlerini gösterirken, modern bilimin dayattığı *"çağdaş israiliyat"*lar veya bilimsel ve akademik hurafeler konusunda aynı hassasiyeti göstermemektedir. Örneğin bir taraftan tefsir ve hadis kitaplarını İsrailiyattan arındırmaya gayret gösterirken diğer yandan da İsrailiyata dayanan başka Âdemler ve ikinci Havva söylemlerini bilimsellik adına savunmaktadırlar. Bu da büyük bir paradoks olarak karşımızda durmaktadır.

5. Kutsal Kitapların ve Kütüb-i Sitte'nin konuyla ilgili bilgilerini kabul ve red açısından veya muteber oluş dereceleri açısından şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

İttifak Ettikleri Bilgiler

a. Tevrat, İncil, Kur'an ve Kütüb-i Sitte'nin ittifak ve icma ettikleri bilgiler,
b. Kur'an, Tevrat ve Kütüb-i Sitte'nin ittifak ve icma ettikleri bilgiler,
c. Kur'an, İncil ve Kütüb-i Sitte'nin ittifak ve icma ettikleri bilgiler,
d. Kur'an ve Kütüb-i Sitte'nin ittifak ve icma ettikleri bilgiler.

İhtilaf Ettikleri Bilgiler

a. Yalnızca Kur'an'da geçen bilgiler,
b. Yalnızca Kütüb-i Sitte'de geçen bilgiler.
c. Yalnızca Tevrat'ta geçen bilgiler,
d. Yalnızca İncil'de geçen bilgiler,

İşte bu türden olan ayet ve hadisleri tutarlı bir şekilde yorumlamamız gerekmektedir. Ayetlerin bazı lafzî ibarelerini te'vîl ederek zahiri anlamından mecazi anlamlara kazandmak suretiyle makul açıklama tarzına kavuşturduğumuz gibi, konuyla ilgili sahih hadisleri de makul anlamlara kazandırmak için te'vîlden istifade etmemiz gerekmektedir. Bu konuda bilime veya kendi kişisel aklımıza muvafık görmediğimiz her hadisi uydurma ilan etmenin bilimsellik olmadığını ifade etmek gerekmektedir.

6. Burada bir değerlendirmeyi de evrim teorisini Kur'an ve İslam adına savunanlara yöneltmek isteriz. Yer, gök, güneş sisteminin ortaklaşa desteklediği bir yaşam alanı olan dünyada benzer yaşam koşulları arasında yaşayan ve canlı kalabilmek için hava, su, gıda almak zorunda kalan, bu nedenle de aynı mekânda benzer ve ortak özellik ve niteliklere sahip olmak durumunda kalan varlıkların, bu benzerliklerinden hareketle birbirinden evrimleşerek meydana geldiğini iddia etmek, böylece batıda dinlerin yaratılış anlayışlarını tamamen ortadan kaldırıp dini işlevsizleştirme maksatlı propagandalara temel yapılan evrim teorisini savunmak, günümüzdeki bilimsel seviye açısından olduğu kadar dinî müktesebat açısından da ikna edici değildir. Zira daha evrim teorisinin bilimsel olarak itiraza mahal vermeyecek düzeyde isbatlanmadığı, ileriki yıllarda ve asırlarda farklı farklı yaratılış nazariyelerinin çıkmasının mümkün olduğu, bilim adamlarının da evrim konusunda büyük tarışmaları devam ettirdiği, evrimi savunmayanların da savunanlar kadar güçlü bilimsel deliller ortaya koymaya çaba gösterdiği bir dönemde *"Evrimi anlamayan Kur'an'ı anlayamaz"* diyerek, evrimi Kur'an-ı Kerim'in ve diğer kutsal Metinlerin temel yasası ve ana omurgası gibi göstermek, kanaatimizce bilimsel görüş değil, ideolojik bir saplantı olarak görülmelidir. Zira canlı organizmalar arasındaki benzerliği *"ortak köken"*e alternatif olarak *"ortak şartlar"*a bağlamak da mümkündür. Yani hayatın merkezi olarak takdir edilen bu dünyada

canlı olmak ve canlı kalmak için ortak mekânda aynı nefesi almak, aynı besini almak, aynı canlılık özellik ve niteliklerini taşımak her zaman aynı kökten evrimleşme anlamına gelmez, ortak biyolojik yapı ve sistemi gerektiren ortak yaşam alanında bulunmaktan da kaynaklanabilir. Kaldı ki ne din, ne de bilim konusunda, ihtimalleri kesin bilgi şeklinde sunma hakkımız bulunmamaktadır. Zira dinde ihtimalli görüşler "*nass*" değil "*ictihad*" iken, bilimde ise "*kanun*" değil, sadece "*teori*"dir.

7. Kur'an ile Tevrat ve İncillerin yaratılışla ilgili verdikleri bilgiler karşılaştırıldığında şu hususlar ortaya çıkmaktadır: Kur'an, geçmiş vahiyleri tasdik etmesi münasebetiyle, vahiy mahsulü olan diğer kitapların verdiği malumatın hepsini red ve inkâr etmemekte, tahrif edilen kısımlarını red ederken, tahrif edilmeyen kısımlarını kabul etmektedir. Bu nedenle Kur'an ile diğer kutsal kitaplar arasında bir takım benzerliklerin bulunması normaldir. Bunu, Kur'an'ın diğer kitap ve kültürlerden etkilenmesi veya onları aşırması olarak kabul etmek veyahut onlardan kopya edilmiş bir kitap göstermenin fırsatına çevirmek doğru değildir. Bu konuda Cerrahoğlu'nun şu uyarılarını hatırlatmakla yetineceğiz:

"Kur'an-ı Kerim'i, Allah'ın kelamı olarak kabul etmeyen ve onu Hazreti Muhammed'in eseri olarak göstermeye çalışan ve Kur'an'ın kıssalarını Süryani ve İbrani hikâyelerden alınmış olduğunu söylemeyi adet edinen batılı müsteşrikler, bu mesele hakkında da epeyce hataya düşmüşlerdir. Onlarla menşede bir anlaşmaya varamadığımıza göre, neticelerde bir anlaşmaya varmak mümkün değildir. Hazreti Peygamberin hayatı ve yaşantısı tarihen sabittir. Kur'an'a iftira, Hazreti Muhammed'i olduğundan başka şekilde gösterme ve gelmiş geçmiş ve halen yaşayan milyarlarca müslümanın inancına saygısızlıkta bulunma ilim ve objektiflikle telif edilemez. Çalışmalarının gayesi menfaata ve hissiyata dayanırsa, elbette bu çalışmalarından ilmi bir açıklık beklenemez. Garb Müsteşriklerinin âdetidir ki onlar daima Kur'an'ın kaynağı olarak, Tevrat ve İncilleri göstermişler veyahutta bu kaynağın Sami kavimler arasındaki şifahi rivayetler olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre Hazreti Muhammed güya onların gerek şifahi ve gerekse yazılı rivayetlerinin tesiri altında kalmış, elde ettiği bu malumat yığını ile Kur'an adlı eserini telif etmiş!!? Bu görüşlerini isbat edebilmek için, yabancı olduğunu iddia ettikleri bazı kelimelerin menşeini bulma hastalığı ifrat bir dereceye varmış, o kelimenin, fikrin veya kıssanın diğer tarafta bulunması, Hazreti Muhammedin taklitçiliğinin bir ifadesi olmuştur. İnsanlığın hidayet rehberi olan Kur'an-ı Kerim'in, ilahi bir menşeden gelmeyip, Onu, bir mahlûkun eseri gibi göstermek, elbette niyet ve hislerine daha uygun olacaktır."[186]

Oryantalizmin bu tür iddialarının cevabını Maurice Bucaile'nin *"Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur'an"* adlı kitabına havale ediyor, çalışmamızı Hz. Muhammed'in secde esnasında tekrarladığı şu Nebevî kelimelerle bitiriyoruz: " عن النبي صلى الله عليه و سلم كان يقول في سجوده: اللهم لك سجدت وبك آمنت ولك أسلمت وأنت ربي سجد وجهي للذي خلقه وصوره وشق سمعه وبصره تبارك الله أحسن الخالقين *"Ey Allahım, sana secdeye vardım, ben sana inandım, sana teslim oldum, sen benim Rabbimsin. Şüphesiz yüzüm/şahsım kendisini yaratana, şekil ve suret verene, işitme uzvunu ve gözünü yerli yerine oyup koyana secdeye vardı. Mahlûkatı en güzel şekilde yaratan Allah ne yücedir."*[187]

KAYNAKLAR

1. Agitoğlu, Nurullah, "Kutsal Metinlerde Ve Hadislerde Hz. Âdem –Tespit Ve Değerlendirme", *The Journal of AcÂdemic Social Science Studies,* Number: 26, Summer II 2014, p. 269-287
2. *Ana Britannıca Ansiklopedisi,* (I-XXII), Âdem md., Ana Yay., İstanbul 1986, c.1 s.90.

---

[186] Cerrahoğlu, a.g.m. a.y.
[187] Müslim, Babu Marifeti Rekatayn, 771; Babu İstiftahi's-Salat, 760; Tirmizi, Dua İnde İftitah es-Salat, 3421.

3. Aydın C., Erbay Aslıtürk, G. (2017). "Mitoloji ve Dinler Tarihi Çerçevesinde Yaratılış: Sistine Şapeli Tavan Freskosuna Yönelik Düşünceler", *idil*, 6 (30), s.715-734., s.i 722.
4. Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl,* Beyrût, 1998.
5. Bilge, Evin, "Kutsal Metinlerde Yaratılış", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 15, sayı 1, 2013, s. 128.
6. Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu's-Sahîh,* Kitâbu Bed'i'l-Vahy, Dâru'ş-Şi'b, Kâhire, 1987.
7. Ebu Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistani, *es-Sünen, M*. Muhammed Abdu'l-Hamit, Mısır, Tsz.
8. Erdem, Hüsameddin, *İlkçağ Felsefesi tarihi*, HÜ-ER Yayınları, Konya 2010.
9. Erdem, Mustafa, *Hazreti Âdem* (İlk İnsan), TDV Yay., Ankara 1993.
10. Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008.
11. Hakim en-Neysâbûrî, Ebû Abdillah, *el-Müstedrek*, Beyrut tsz., XVII, 18 vd.
12. Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-Ayn*, Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.
13. Harman, Ömer Faruk, "Havvâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1997.
14. Henry M. Morris, Ph.D., *Kutsal Kitap, Bilim ve Yaratılış,* Terc. M. Ali Şimşek, Yeni Yaşam Yayınları, İzmir, 2014.
15. https://islamansiklopedisi.org.tr/havva (06.11.2018).
16. https://www.kitabimukaddes.com/kutsal-kitap-hakkinda-bilgilendirme-ve-tam-metni/eski-antlasma/yaratilis/ (Erişim Tarihi: 26.10.2018) Not: Bu çalışmamızda Tevrat'tan yapacağımız nakiller çoğunlukla bu kaynaklardan alınmadır.
17. İbn Mâce, *Sünen*, Tahk. M. Fuâd Abdulbâkî, Dâru'l-Fikr, Beyrut, tsz.
18. İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu'l-Arab*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1994.
19. İsmail Cerrahoğlu, "Kur'an'da insanın Yaratılış Sahnesinin Düşündürdükleri," *Ankara Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi,* XX (1975). s. 86.
20. Kitab-ı Mukaddes, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1995.
21. Kutsal Kitap (Eski ve Yeni Anlaşma), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2014.
22. Muhammed b. Allân, *Delîlu'l-Fâlihin,* (Şamile Programı Versiyonu).
23. Müslim, b. Haccâc, Hâfız Ebû'ʿl-Huseyn*, Sahihu Müslim***,** Tahk. Nazar Muhammed Fârayâbî, Dâru Tayyibe, Riyad, 2006.
24. Münâvî, Muhammed Abdurraûf (1031/1621), *Feyzu'l-Kadîr Şerhi'l-Câmii's-Sağîr min Ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr,* I-VI, thk. Ahmed Abdüsselâm, Dâru'l-Kütibi'l-İlmiyye, Beyrut, 2001.
25. Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *Sünen-i Nesâî.* Tahk. Muhammed Nasruriddin el-Albâni, Mektebetu'l-Maârif, Riyad, 1988.
26. Nevevî, Muhyiddin, *Şerhu Sahîh-i Müslim*, I-XVIII, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1417/1996.
27. Râğıb el-Isfahânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*, tah. Safvân Adnân Dâvûdî, Dımeşk, 1992.
28. Teber, Serol, *Doğanın İnsanlaşması*, Say yayınları, İstanbul 2010.
29. Tirmîzî, E bu Abdillah Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-Sahih*, Kahire, 1292.
30. Yeniçeri, Celal, *Uzay Ayetleri,* Erkam Yay., İstanbul 1995.

EVALUATION OF THE TRUTH OF CREATION IN THE LIGHT OF THE QURAN

Prof. Dr. Necdet ÇAĞIL

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri (Tefsir), Erzurum, Türkiye

ncagil@atauni.edu.tr

Abstract

The Subject of "Creation" (Genesis) jointly takes part in old legends and holy texts. So, it is possible to find lots of manifestations of epical narratives about "Creation" in holy texts. The topic of "Creation" that I study is mainly a Quranic focus, and I occasionally try to reference other holy texts which touch on the same topics of "Creation". I am going to reference mostly the Quranic sciences during the study of the topic, and besides, some modern and scientific studies. I aim to study the Quranic verses which are comprehensive and scientific that deal with the transition of the universe from chaos to the cosmos.

Key Words: Creation, Cosmos, Koran, The Scripture

KUR'AN IŞIĞINDA YARATILIŞ GERÇEĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Necdet ÇAĞIL

Özet

"Yaratılış" konusu hem kadim destanların hem de kutsal metinlerin müşterek olarak işlediği önemli konular arasında yer alır. Bu yönüyle yaratılışla ilgili pek çok destansı anlatımların bir izdüşümünü kutsal metinlerde de görmemiz mümkündür. Benim ele alacağım yaratılış konusu Kur'an merkezli olmak şartıyla yer yer diğer kadim kutsal metinlerden de referans verecek şekilde işlenecektir. Konuyu işlerken temel referans kaynaklarım Kur'an ilimleri olacaktır. Bunun yanı sıra yer yer çağdaş bilimsel araştırmalardan da referans vermeye çalışacağım. Konu bütün bir evrenin kaostan kozmosa taşınmasını konu alan Kur'an ayetlerinin kapsamlı ve bilimsel bir incelemeye tabi tutulması eşliğinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Kozmos, Kur'an, Kitabı Mukaddes

GİRİŞ

Vahiy menşeli Kutsal Metinler ilmi, hikmeti ve kudreti sonsuz olan Aşkın Varlık (Müteâl) kaynaklı olmaları hasebiyle muhatabını asla yanıltmayacak olan yegâne bilgi kaynağı olma özelliğini haizdirler. Zira her yanıltma bir tür zulümdür. Yaratılmışlara özgü bir nakısa olan zulmün üç temel sebebi vardır; cehalet, acizlik ve ihtiyaç. İnsanlar -en süper güçler de dâhil olmak üzere- bu üç arızadan hali kalamayacağı için az ya da çok; bir şekilde zulüm irtikâbına bulaşmış ve bulaşmaktadırlar. Cenabı Hak bu üç arızadan münezzeh olduğu için zulümden de münezzehtir. Dolayısıyla Kutsal Metinlerin yaratılışa dair sunduğu ontolojik ve kozmik bilgilerin güvenilir veriler olduğu tartışmasızdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Kutsal Metinlerin gerek yaratılış gerek başka konularla ilgili sunduğu bilgilerin ansiklopedik ve ihtisas muhtevalı bilgiler olmayıp, mukteza-i hâlin esas alındığı icmali ve şemsiye bilgiler olduğu gerçeğidir. Bu gerçek göz ardı edilmediği takdirde Kutsal Metinlerin; bilhassa Kur'an'ın yaratılışa dair ilginç ve ufuk açıcı bilgiler sunduğu görülecektir. Konuyu birkaç başlık altında sunmaya çalışacağım:

1. BÜTÜN BİR KOZMOSUN YARATILIŞ KEYFİYETİ

Gerek Kur'an gerek Tevrat bütün bir evrenin yaratılışı keyfiyetine dair kayda değer otantik bilgiler sunmaktadır. Her iki kutsal metin yaratılışı göklerle başlatır, yeryüzü ve üzerinde yer alan levazımıyla birlikte altı günde (altı evrede) tamamlayıp noktalar. Bir farkla ki, Tevrat'ın sunduğu yaratılış keyfiyetine ilişkin anlatım daha teferruatlıdır. Tevrat birinci günden (Pazar) yedinci güne

(cumartesi) değin tüm yaratılış evrelerini günleriyle ve yaratılışa konu olan nesneleriyle teker teker sayarken, Kur'an (Fussilet suresi dışında) göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin altı gün zarfında yaratıldığını muhtasaran zikreder. Fussilet 41/9-12'de ise bir nebze Tevrat'ın tafsilatlı anlatışını çağrıştıran bir üslupla yeryüzünün iki günde, yüksek sabit dağların, bolluk, bereket ve rızıkların dört günde ve duman (nebülöz) evresindeki göklerinse iki günde yaratılıp kozmosa taşındığı ifade edilmektedir.

Tevrat ile Kur'an'ın yaratılış hâdisesine ilişkin sergiledikleri bir diğer ve önemli üslûp farklılığı kozmik evrelere ilişkin çağrışım keyfiyetidir. Şöyle ki, Tevrat yaratılışı birinci gün (Pazar) ile başlatıp, yedinci güne (cumartesi) değin etraflıca anlatırken, müteakip günü "ve akşam oldu ve sabah oldu" kaydıyla başlatmaktadır. Bu ifade her ne kadar kozmik evreleri de çağrıştıran bir metafor içeriyorsa da, şu bilinen yirmi dört saatlik gün mefhumunu daha çok ön plana çıkarmaktadır. Kur'an ise yaratılışı muhtasar bir üslûpla ele alırken, Tevrat'ın kullandığı o mezkûr kayda hiç yer vermez ve detaya girmeksizin, genel bir anlatım tarzı çerçevesinde göklerin ve yerin altı günde yaratıldığını söyler ki, bu üslûp altı günün altı kozmik evreyi kapsayan bir görüntü sergilemesine daha uygun düşmektedir. Bizim tefsir kaynaklarımızda da yaratılışa konu olan günler Pazar, pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma olarak ortaya konmakla birlikte, bu altı günden her birinin bizim hesabımızla bin yıllık bir süreye tekabül ettiği belirtilmektedir. Gerek göklerin ve yerin altı gün (evre)de yaratıldığını ifade eden bir ayetin devamında yer alan, "O gökten yere her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün işler sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'nun katına çıkar"; gerekse "Melekler ve Ruh O'na, miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar" ayetleri, söz konusu "gün" kavramının farklı bir kozmik manaya büründüğünü ortaya koymaktadır. Hemen belirtelim, her iki ayette yer alan "bin yıl" ve "elli bin yıl" rakamlarının, farazî ve temsilî anlatım üzere kesretten kinaye olduğu da belirtilmektedir. Öte yandan, "altı gün" ile kastedilenin "altı vakit" yahut -bugünkü bilinen şekliyle güneşin doğuşu ve batışı arasındaki süreçten ibaret olan "gün" kavramının o an henüz mevcut olmamasından ötürü- "altı gün zarfı" olduğu görüşüne yer verilmektedir.

Her iki kutsal metinde yeryüzünün; yani dünyanın göklerin tek alternatifiymiş gibi sunulmasında bütünüyle mukteza-i hâlin; yani müşahede edilen ve yaşanan dünyanın, bir de muhatapların seviyesinin esas alındığı izahtan varestedir. Kur'an kozmik hâdiselerden bahsederken, genellikle mukteza-i zahiri (dış dünyanın; reeller âleminin fizikî yapısını) değil, mukteza-i hâli esas alır. Örneğin, Kur'an güneşin doğuşundan ve batışından bahsederken, tıpkı "yüzüğü parmağıma geçirdim" ifadesindeki gibi mukteza-i zahiri değil, mukteza-i hâli; yani mutat olanı ve müşahedeyi esas alır. Dolayısıyla, yaratılışı ve kozmik işleyişi konu alan ayetleri bu minval üzere yorumlamak gerekir. İşte, elan mevcut bilimsel verilere göre yaşanan yegâne gezegenin dünya olması itibariyle Kur'an bunu: "Şüphesiz ki sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan... Allah'tır" şeklinde ifade etmektedir. Zira dünyada yaşayan kişi yeryüzünü ve gökyüzünü müşahede ettiği vakit, bu ikisi dışında üçüncü bir alternatif alan müşahedesinden uzak kalacağı için sadece yer ve göğü iki alternatif alan olarak algılayacaktır. O, gökteki sayısız yıldızları -içlerinde dünyadan kat kat büyük olanlar bulunmakla birlikte- sadece gökyüzünün tezyinatı olarak algılayacaktır. Nitekim Kur'an, muhatabın durumunu esas alarak, o kocaman dev küreleri: ""Biz, yakın semayı kandillerle donattık..." ayetinde birer "lâmba" olarak sunmaktadır. Sözgelişi, Jüpiter'de de bizim gibi akıl sahibi muhataplar yaşasaydı, muhtemelen onlara indirilen kutsal metinde de, aynı mantık üzere: "Şüphesiz ki sizin Rabbiniz gökleri ve Jüpiter'i altı günde yaratan Allah'tır" denmiş olacaktı.

Kur'an göklerin ve yerin ilk başta bitişikken, bilâhare birbirinden sertçe koparılıp ayrıldığını ifade eder: "İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları (sertçe) ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?" Ayet fonetik tınısıyla, meşhur "Büyük Patlama" (Big Bang) hâdisesini çağrıştırmaktadır. Şöyle ki, ayet öncelikle göklerin ve yerin ilk başta heyula; yani "kaos" (unformed) evresinde iken, sonradan suret (şekil; form) kazanarak kozmosa taşındığını ortaya koymaktadır. Ayetin orijinal metninde yer alan فَتَقْنَا "feteķnâ" (sertçe koparıp ayırdık) mazi fiilin fonetik yapısı, telâffuz esnasında "kalkale harfi" (explosive letter) olan ق "ķ" harfinin betimlediği tam bir

patlama sesi vermektedir. İlginçtir, bu fiil Kur'an'da bir kez geçmektedir ki, o da burasıdır. Zaten "fetķ" sözlükte "açmak, yarmak, dikilmiş nesneyi sökmek ve ayırmak" anlamlarına gelmektedir. Nitekim günlük konuşmamızda yer alan şekliyle, tıbbî bir terim olan "fıtık" tabiri de aynı kökten gelme olup, bir tür "doku patlaması" anlamına geldiği malûmdur.

Edwin Huble (ö. 1953)'ın "Genişleme Teorisi" (Expansion) ve bunun uzantısı olarak Georges Lemaître (ö. 1966) ve George Gamow (ö. 1968)'un "Büyük Patlama" (Big Bang) teorisi doğrultusunda, uzayda vuku bulan büyük bir patlama sonucu, tek ve ilksel bir kütlenin parçalara ayrılıp, nihayet galaksilerin oluştuğu şeklindeki kozmogonik yorum bilinmektedir. Bu yorum ayetteki "fetķ" (yarıp ayırma) hâdisesini bir nebze izah ediyor gibidir. Bu ayette göklerin ve yerin ilk başta aralarında boşluk bulunmayacak şekilde birbirine yapışık tek bir kütle hâlinde iken, birbirinden koparılıp ayrıldığı anlatılmaktadır. Beydâvî (ö. 1286)'nin konuyla ilgili yorumu modern ve bilimsel bulguları çağrıştıracak türdendir. Bu yoruma göre gökler ve yer tek ve bitişik bir objeyken, çeşitli hareketler verdirilerek birbirinden ayrıştırılmış ve sonuçta felekler oluşmuş, yer tabakaları ve iklimler şekillenip, yağmurlar yağmış ve bitkiler meydana gelmiştir. Bu meyanda "Göğü kudretimizle biz kurduk ve biz onu genişletmekteyiz" ayeti de "Genişleme Teorisi" (Expansion) açısından ufuk açıcı ve düşündürücü bir keyfiyet arz etmektedir.

Gerek âlemin ezelî oluşunu kabul eden Antikçağ felsefesi, gerekse âlemin sonradan yaratıldığını kabul eden üç büyük semavî din, evrenin ilk önce bir belirsizlik (kaos) evresi geçirmişken, bilâhare bu yapıdan kurtulup, belirliliğe (kozmos) kavuştuğu hususunda bir benzerlik arz etmektedir. Anaxagoras (ö. İ.Ö. 428)'a göre âlemin başlangıcında her şey karmakarışık bir hâldeydi; atomlar arasında bir kaos hâli hüküm sürüyordu. Bu kaotik yapı Tanrı tarafından canlandırılıp, harekete geçene dek hareketsiz kalmıştı. Daha sonra âlem o kaos hâlinden bir kozmosa doğru gelişme kaydetmiştir. Kör ve mihanikî kuvvetler bu nizamı temin edemez; bu imkânsızdır. Sözgelimi, bir taş yığını kendiliğinden ev, bir balçık yığını da kendiliğinden heykel olamaz. Bunun için tasarımcı bir mimara ve bir heykeltıraşa ihtiyaç vardır. Tıpkı bunun gibi âlem de kendi başına kaostan kozmosa geçemez. O hâlde bu iş için, düşünen ve planlayan, müessir bir yapıcının mevcut olması şarttır ki, o da Nus'tur (Nous); Tanrı'dır. Platon (ö. İ.Ö. 347)'a göre de Tanrı âleme el koyup, düzen vermesinden önce bir kaos mevcuttu. Oysa ideler tam anlamıyla kozmostur; mükemmel ve nizamlıdır. Fakat Aristo (ö. İ.Ö. 322), Platon'un bu görüşünü kusurlu bulmuştur. Zira bu doktrine göre düzensizlik orijinal ve tabiî olurken, düzenlilik tabiata aykırı olarak sunulmaktadır.

Kur'an, Tevrat'tan farklı olarak göğün ilk başta "duman" (nebülöz) hâlinde iken, daha sonra Cenabı Hakk'ın müdahalesiyle yedi kat gökler olarak düzenlenerek kozmik nizama kavuştuğunu açık bir ifadeyle ortaya koymaktadır ki, bu da günümüz bilimsel verileriyle örtüşmektedir. Burada bir hususa açıklık getirmek gerekirse o da, kadim kozmografya verileri doğrultusunda "yedi gök" ifadesiyle "yedi gezegen" ifadesi arasında alâka kurulmasıdır. Nitekim bu yaklaşımın esas alınması sadedinde "yedi gök" ifadesiyle, rasat erbabının "dokuz gezegen" anlayışı arasında mutabakat bulunmaması farklı yorumlarla aşılmaya çalışılmıştır. Buna göre ya "dokuz gezegen" görüşünün şüphe barındırdığı veya bu görüş doğruysa, ayette "yedi gökten fazlası yoktur" şeklinde herhangi bir fazlalığın olumsuzluğuna yer verilmediği yahut "Arş" ve "Kürsü" eklenerek "dokuz" sayısının tamamlanmasıyla ihtilaf konusunun ortadan kalkacağı iddia edilmiştir.

"Büyük Patlama" teorisiyle ilgili çözüm bekleyen bir problemden bahsedebiliriz ki, o da bu kozmik olayın, bilhassa Lemaître tarafından: "Dünü Olmayan Bir Gün" (The Day Without Yesterday) şeklinde betimlenmesidir. Evrenin kozmik yapılanmasını ifade eden bu yaklaşım, zamanı "Büyük Patlama" ile başlatmakta olup, bu da söz konusu olaydan önce "zaman" diye bir kavramdan bahsedilemeyeceğini iddia etmektedir. Hâlbuki "hareket" kavramını doğrusal değil de, feleklerin dönmesinden kaynaklanan dairesel bir hareket olarak gören kadim felsefî gelenekte zamanın başlangıcı yoktur. Eğer zamanın bir başlangıcı olsaydı, mevcudiyetinden önceki yokluğu sonralıkla birlikte bulunmayan bir öncelik olacaktı. Sonralıkla birlikte bulunmayan her öncelikse zamansaldır. Bu

demektir ki, zamanın öncesinde bir yokluk bulunsaydı; yani yokluk zamanın önüne geçmiş olsaydı, zamanın bu yokluğu gene zaman olarak varlığının önüne geçmiş olacaktı ki, bu da zamanın yok iken var olmasını gerektirecektir; bu ise muhaldir ve bir tenakuzdur. Buna göre zamanın mevcudiyetten önce de sonra da yokluğu mümkün değildir. Çünkü varlıkla yokluk arasındaki öncelik ve sonralık ancak zaman sayesinde tasavvur edilebilir. Bu noktada, "Durum buysa, birden çok kadim varlıktan bahsedilebilir mi?" şeklinde bir soru akla gelebilir. Hayır; gerçek manada bir tek kadim varlık vardır; o da Allah Teâlâ'dır. Zira beş türlü takaddümden (öne geçme) bahsedilir. A) Zaman İtibariyle Takaddüm: Hz. Musa'nın Hz. İsa'dan önce gelmesi buna örnektir. B) Zat (İlliyet) İtibariyle Takaddüm: Elin dönmesinin anahtarın dönmesine; keza güneşin kendi ışığına önceliği buna örnektir. C) Tabiat İtibariyle Takaddüm: Birin ikiden önce gelmesi buna örnektir. D) Rütbe İtibariyle Takaddüm: İmamın cemaatin önüne geçmesi buna örnektir. E) Şeref İtibariyle Takaddüm: Âlimin cahile, muallimin öğrencisine önceliği buna örnektir. İkinci madde konumuzu ilgilendirmekte olup, elin dönmesiyle anahtarın dönmesi arasında zaman itibariyle olmasa da zat itibariyle bir öne geçme söz konusudur. Zira anahtarın dönmesi bütünüyle elin dönmesine muhtaçtır. Benzer şekilde Cenabı Hakk'ın da zamana zat itibariyle önceliği bulunmaktadır. Yani zaman bütün bir ontolojik mahiyetiyle Allah'a muhtaçtır. Medresede okuduğumuz yıllar, hocamız: "Allah var; zaman da var" ifadesiyle mutlak zaman denilen dehrin bu gizemliliğine ve çetrefilliğine dikkat çekerdi.

Kısmen kısır döngü (musâdara ale'l-matlûb) oluşturmakla birlikte kadim felsefe geleneğinde zamanın, "hareketin miktarı" diye tanımlanması, mutlak hareketin hâdis (sonradan olma) olmasını gerektirmemektedir. Çünkü kadim felsefe, hareketin cüzlerini hâdis saymakla birlikte mutlak hareketin ezelî olduğu görüşündedir. Zira her bir hareketin öncesinde başlangıcı olmayan hareketler zinciri vardır. Dolayısıyla hareket de zaman gibi başlangıcı olmayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İslâm âlimleri bu görüşü reddetme adına, mutlak olanın ancak cüz'î olanın mündemicinde vücut bulabileceğini; dolayısıyla, cüzlerden her birinin hâdis oluşu ortada iken, bunlardan oluşan mutlak hareketin kadim oluşunun tasavvur edilemeyeceğini savunmuşlardır. Konunun muğlak ve çetrefilli olduğu; dolayısıyla da çözümün kolay olmadığı ortadadır.

2. TÜRLERİN YARATILIŞI KEYFİYETİ

Kur'an bütün canlı türlerin yaratılışı keyfiyetinden bahsederken iki yerde iki farklı veri sunmaktadır ki, ikisi de tahkik edilmesi gereken önemli hususlardır. İlki, Mekke dönemi surelerinden olan Enbiyâ suresinde yer almaktadır:

"... Ve canlı olan her şeyi sudan meydana getirdik." Ayet sadece hayvan türlerini değil; bitki türlerini de ihtiva eden bir nazım dokusu sergilemektedir. Nitekim müfessirlerin yorumuna göre hayvan türlerinin yanı sıra tüm bitki, ekin ve ağaç türleri de ayetin kapsamına dâhil olup, maksadı en iyi yansıtan görüş budur. Çünkü canlı türleri su sayesinde neşvünema bulur; her birinin rutubeti, yeşilliği, ışığı ve semeresi suda mevcuttur. Hem, ayete konu olan şeylerden her birinin kendine has bir ruhu, bir hayatı ve bir ölümü vardır. Kaldı ki, kupkuru hâldeki yeryüzünün yağmurlarla diriltilip, çeşitli bitkiler bitirmesini konu alan ayetlerde "hayy" (diri; canlı) kökünden türemiş formuyla "ihyâ" (canlandırmak; hayat bahşetmek) fiili kullanılmaktadır. Bu yorumlar doğrultusunda ayette geçen "su" ifadesi, diğer elementlerin dışında kalacak şekilde, şu bilinen "su" cinsini ifade etmektedir ki, bu da genel anlamıyla tüm "su" cinslerini kapsamaktadır. Yani ayet belli bir tür ve familyaya münhasır olmayacak şekilde bitki olsun, hayvan olsun; bütün canlıların asli itibariyle (başka bir elementten değil) sırf su elementinden yaratıldığını anlatmaktadır. Nitekim ünlü filozof ve matematikçi Thales (ö. İ.Ö. 546) her şeyin menşeinin sudan geldiğini ileri sürerek, "su" elementini tabiatın aslî ögesi (arkhe) olarak mülahaza ediyor ve onu canlılığın timsali sayıp, varlığın temeline yerleştiriyordu. Hatta bazı tefsir kaynaklarında, ilk başta yaratılışın aslî maddesi "su" iken, daha sonra suyun bir kısmının havaya dönüşüp bundan meleklerin, bir kısmının ateşe dönüşüp bundan cinlerin, bir kısmının da çamura dönüşüp bundan da Âdem'in yaratıldığı şeklinde ilginç bir malûmata yer verilmektedir.

İkinci ayete gelince; “Allah hareket eden her bir canlıyı bir tür sudan yarattı. Bunlardan kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimi de dört ayak üzerinde yol alır. Allah dilediğini yaratıyor, Allah her şeye kadirdir.” Ayet her bir hayvan türünün özgün bir su türünden; yani kendi DNA’sını şekillendiren bir sudan yaratıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Şöyle ki, ayetin orijinal metninde yer alan كل دآبةٍ “külle dâbbetin” (her bir hayvan türü) ifadesi, tümel (küllî) bir lâfız olan “külle” tamlananı, nekre bir kelime olan ve bu sebeple genellik ifade eden “dâbbetin” tamlayanına izafe edilmiş olup, böylece bir genel diğer genele izafe edilmiştir. Bu da debelenen, hareket eden ne kadar canlı türü varsa, hepsini kapsayan bir yapı arz etmektedir. Keza من مآءٍ “min mâin” (bir tür sudan) ibaresi de nekre bir yapı taşıdığı için tüm su türlerini betimleyen bir genelleme ifade etmektedir. Buna göre her canlı türü özel bir su türünden yaratılmış olup, bir türün bir başka türden istihalesi söz konusu değildir. Nitekim müfessirlerin öne çıkan yorumuna göre ayette “mâin” (bir tür sudan) şeklindeki nekre yapılanmanın sebebi, her canlının o canlıya mahsus kılınan bir su türünden yaratılmış olmasıdır. Enbiyâ 21/30’da الماء “el-mâ’” şeklinde marife gelmişken, burada مآء “mâ’” şeklinde nekre gelmesinin sebebi, oradaki “su” cinsinin burada “su” türlerine taksim edilmiş olmasıdır. Böylece orada tüm canlıların, aslî madde olan su ile aralarında vasıtalar (ara geçişler) yer almakla birlikte “su” cinsinden yaratıldığı anlatılırken, burada her canlı türünün kendine özgü bir su türünden yaratıldığı ifade edilmektedir.

Ayette hayvanlar üç sınıfa taksim edilmektedir: A) Karnı üzere yürüyenler ki, maksat balık ve sürüngen türleridir. B) İki ayak üzere yürüyenler ki, maksat insan ve kuş türüdür. C) Dört ayak üzere yürüyenler ki, bu sınıfların dışında kalan; tüm evcil, vahşi ve yırtıcı hayvanlarla haşerelerdir. Örümcekler ve kırkayak gibi çokayaklılar da bu kategoriye dâhildir. Çünkü bu tür hayvanlar dört ayak üzere yürüyormuş görüntüsü verirler.

Ayette önce sürüngenlerin, peşinden iki ayaklıların ve en sonunda da dört ayaklıların yer alacağı şeklinde bir tertip gözetilmesinin sebebi, en şaşılacak ve Allah’ın kudretini en iyi tanıtacak olanın önce sunulmasıdır ki, o da ayak ve destek adına hiçbir alet olmaksızın yürüyen sürüngenlerin ilk sırada verilmesidir. Bunu iki ayaklılar ve dört ayaklılar takip etmiştir. Ayetin sonunda: “Allah dilediğini yaratıyor. Allah her şeye kadirdir” denirken, şu zikredilenlerin yanı sıra zikredilmeyen türlerden basit olsun, bileşik olsun; azaları, yapıları, hareketleri, tabiatları, kuvveleri ve fiilleri hususunda unsur birlikteliği mevcut olmakla birlikte farklı formlar taşımalarının Allah’ın dilemesinin bir gereği olduğu anlatılmaktadır.

3. BÜTÜN CANLI TÜRLERİ MÜSTAKİLDİR.

Bir önceki konuyla ilgili sunduğumuz ikinci ayet her canlı türünün kendi türünün dâhilinde kalacak şekilde tekâmül evrelerinden geçmesine mani bir anlam taşımamaktadır. Bu hem insan hem de insanın dışında kalan tüm canlı türleri için geçerli bir husustur. Örneğin, kurbağa türünün ilk başta yumurtadan çıkarken geçirdiği kuyruklu evre bilinmektedir. Hatta biz Çoruh nehrinde yüzdüğümüz, çocukluk yıllarımızda kurbağanın bu kuyruklu yavruları için “kepçe balığı” tabirini kullanırdık ve bunların gerçekte bir kurbağa lârvası olduğunu hiç bilmezdik. Hatta kuyruk kısmı nispeten belli olan, o zıplayan minik kurbağaların bunların bir tekâmülü olduğunu sonradan öğrendik. Bu noktada “Her şeyden çift çift yarattık, inceden inceye düşünesiniz diye.” ayeti, iman-inkâr, şekavet-saadet, hidayet-dalalet, gece-gündüz, yer-gök, kara-deniz, ova-dağ, yaz-kış, sıcak-soğuk, ışık-karanlık, acı-tatlı, ölüm-hayat vb. zıddiyet prensibinin yanı sıra, hem bitki hem canlı türlerini kapsayacak şekilde her şeyin dişili erkekli yaratıldığını da ifade etmektedir. Buna göre her hayvan ve bitki türü kendi nüvesini ve mahiyetini koruyup sürdüreceği şekilde dişili erkekli yaratılmış olmaktadır ki, bu da gene türlerin birbirine ve birbirinden dönüşmeksizin, kendi özünü devam ettirecek şekilde takdir edildiğini ortaya koymaktadır.

“İnsan” için de benzer bir durum söz konusudur. Şöyle ki, “Ne oluyor size de Allah’ın büyüklüğünü hesaba katmıyorsunuz? Oysa O sizi türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır” ayetinde insanın yaratılış merhaleleri gündeme taşınmaktadır. Buna göre insan ilk merhalede unsurlar (toprak,

su, hava, ateş) hâlinde yaratılmışken, sonrasında insana gıda maddesi oluşturan kimyasal terkiplere, daha sonra karışımlara (dört karışım; balgam, sevda, kan ve safra) dönüşmekte ve sırasıyla nutfe (zigot), alaka (embriyo), mudga (fetüs), kemik + et + sinir sistemi vb. ve nihaî tekâmül evrelerinden teşekkül etmektedir. Nitekim "... İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı" ayeti insanın menşei olan unsurlara işaret etmektedir. "Allah sizi (bitki misali) yerden bitirip yetiştirmiştir (mükemmel biçimde topraktan inşa etmiştir)" ayeti de insanın, neşvünema bulduğu gıdaların topraktan gelmesi itibariyle ilk başta unsurlardan oluştuğunu anlatmaktadır.

"Ey insanlar! Öldükten sonra dirileceğinizden kuşku duyuyorsanız şunu unutmayın ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra belli belirsiz et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim; ve biz dilediğimizin rahimlerde belirli bir vakte kadar kalmasını sağlarız, sonra sizi bebek olarak çıkarırız, ki daha sonra yetişkinlik çağınıza erişesiniz. İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hale gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir. Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün; üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır." ; "Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz; Sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi (döllenmiş yumurta; zigot) alakaya (rahimde asılıp beslenen embriyo) çeviriyor, alakayı şekilsiz et (görünümünde) yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale giydiriyoruz; nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir." Her iki ayetin müşterek değerlendirilmesine göre insanın yaratılış evrelerinin başlangıcı "sülale" denen; çamurun süzülmüş özünden gelmekte olup, bu ifade toprağın çeşitli mikroorganizmaları barındırdığının resmidir. Aynı ifade, meninin oluşumunu sağlayan besinlerin de, organik ve inorganik maddeleri ihtiva ettiği bilinen topraktan geldiğini ortaya koymaktadır. İnsanın cevherini oluşturan bu ilk çamur (toprak) unsuru, daha sonra yaratılış evrelerinden bir bir geçmek üzere, sırasıyla nutfe, alaka, mudga; (belli belirsiz, şekilsiz et), kemik, adale ve nihayet bambaşka bir yaratık hâline; yani nihaî beden formuna dönüşüp tekâmül etmektedir. Birinci ayette "belli belirsiz" şeklinde tercüme edilen kısım, hiçbir noksan ve kusura mahal olmaksızın, mükemmel bir insan formunda teşekkül etmiş ve böylece doğmuş veya böyle olmayıp kusurlu şekilde doğmuş yahut düşük olmuş anlamında yorumlandığı gibi, temel unsurları ve istidatlarıyla tamamlanmış; ama bütün ögeleriyle henüz tamamlanmamış şeklinde de yorumlanmıştır. İkinci ayette (orijinal metinde yer alan) atıf edatlarının "sümme" ve "fe" şeklinde değişik gelmesi, beyaz zigotun kırmızı embriyoya, embriyonun belli belirsiz; çiğnenmiş gibi bir et parçasına, bunun et-kemik terkibine ve nihayet bunun da tekâmül etmiş bir beden formuna dönüşmesinden oluşan istihale süreçlerinin farklılık arz etmesi sebebiyledir.

Tüm canlı türlerinin ve insanın yaratılışını konu alan ayetlerin yorumuna yönelik tüm bu görüşler şunu ortaya koymaktadır ki, her canlı kendi türü dâhilinde kalmak koşuluyla çeşitli istihaleler geçirerek, nihaî kemal formuna ulaşmaktadır. Dolayısıyla, insan da dâhil olmak üzere hiçbir türün başka bir türden ya da ara canlıdan dönüşmesi söz konusu değildir.

İnsanın yaratılış evrelerine işaret eden bir ayet-i kerime var ki, ilk bakışta farklı çağrışımlara kapı aralayan bir lafız yapılanması taşıdığı için izahına ihtiyaç duyulmaktadır:

"Gerçek şu ki, insanın yaratılış tarihinde onun henüz anılan bir şey olmadığı bir dönem gelip geçmiştir." Ayetteki حين "ḥîn" ve الدهر "ed-dehr" lâfızlarının anlam alanının yanı sıra "anılacak bir şey değildi" ifadesi bu farklı çağrışımlara zemin hazırlar niteliktedir. "Ḥîn" kelimesi sözlükte herhangi bir şeye müteallik olacak şekilde; yani bir hâdisenin veya eylemin vuku bulduğu mahdut ve mukayyet vaktin tayini noktasında sınırlı bir zaman dilimi için kullanılırken, "dehr", bütün bir evrenin işleyiş müddetini ifade eden, mutlak ve sınırsız zaman demektir. "Anılmaya değer bir şey değildi" ifadesinin ya "insan"ın hâl tümleci ya da "bir dönem"in sıfatı olması hususu tartışmanın odağını oluşturmaktadır. İkinci görüşten başlayacak olursak bu, insanın henüz yaratılmasından önce bir dönemin geçtiğini ve bu dönemin uçsuz bucaksız dehre nispetle anılmaya değer bir şey olmadığını anlatmaktadır ki, bu da insanın yaratılış sürecinin çok eskiye dayandığını ima etmektedir. Zira insanın yaratılış sürecini anlatan

“bir dönem” tabirinin zikre şayan bir şey olmaması, mutlak ve sınırsız olan dehre nispetle takdim edilmektedir. Birinci ve asıl tartışma konusu olan görüşe gelecek olursak; bu, insanın geçirmiş olduğu bir yaratılış sürecinde adından bile bahsedilmeye değer bir varlık olmadığını ifade etmektedir. İşte asıl irdelenmesi gereken husus da burada yatmaktadır. Tefsir kaynaklarımızın buluştuğu müşterek nokta bunun, daha önce aktardığımız üzere insanın unsurlardan başlayarak nutfe, alaka, mudga vb. evrelere varıncaya dek geçirmiş olduğu süreç içerisinde “insan” diye bahsedilmeye değer bir varlık olmadığı hususudur. Zira insan bu istihale süreçlerinde şu bilinen şekliyle tekâmül etmiş bir insan formuna henüz sahip değildir. Bu yoruma göre insanın başka bir türden dönüşmediği; kendi türünün değişik istihaleler geçirdiği açıktır. Dolayısıyla insanın bir insansıdan (hominid) tahavvül etmesi söz konusu değildir. Konunun bir de tasavvufî boyutu vardır ki, kısmen problematik olan da budur. Fakat konunun iyice irdelenmesiyle problemin çözüme kavuşacağı açıktır. Şöyle ki, ilke ve sonuç itibariyle insanın üç merhalesinden bahsedilmektedir. Birinci merhale istidat ve kabiliyet, ikincisi tenezzül ve hayvanlık, üçüncüsü ise olgunluk ve insanlık merhaleleridir. İkincisi birinci ile üçüncü arasında, iki denizin ortasına girmiş bir karaya benzer ki, “O, birbirine kavuşmak üzere iki denizi salıverdi. (Ama) aralarında bir engel vardır; birbirlerine karışmazlar” ayetlerinde işaret edilen berzah budur. İşte İnsan (Dehr) Suresi’nin birinci ayeti gereğince insan birinci merhalede (ruhlar âleminde): “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” hitabına mazhar olunca, “Evet, Rabbimizsin” diyerek kabiliyet ve istidadına göre tenezzül yoluna sülük etmiştir. Bu sülük “Mevâlîd-i Selâse” (Üç Oluşum) denen; cemadat, nebatat ve hayvanat tarafınadır ki, bu ikinci merhaleyi ve o merhaleye inmeyi gösterir. Burada insan “Hakikatte biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; imtihan edelim diye onu işitir ve görür kıldık. Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör” ayetlerinin tecellisine mazhardır. İnsan bu ikinci merhalede “İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder” ayeti hükmünce bir imtihan geçirir. Binaenaleyh o, üçüncü merhaleye yükselebilmek için cüzi iradesini güzel kullanmalıdır. Eğer insan meşru ve meşkûr yollarda çalışırsa üçüncü merhaleye yükselir. Fakat kuvvelerini meşru olmayan yollarda kullanır, Yaradan’ına nankörlük ederse “esfel-i sâfilîn” (aşağıların aşağısı) denilen hayvanî ve şehvanî tabiatı onun terakkisine mani olur... Bu tasavvufî yorumlarda insanın hayvanî merhalesinden bahsedilmesi, insanın fizikî değil, tamamen ruhî boyutuyla ilgili olduğu çok açıktır.

Ayette kastedilenin insan türü değil de Hz. Âdem olması hâlinde, kendisine ruh üflenmeden önceki balçık formunun üzerinden geçen; rivayetlere göre kırk senelik sürecin de, o süreçte yer alan ilk insanın da zikre değer olmaması söz konusudur.

İnsanın nefs-i natıkadan ibaret olduğu; dolayısıyla bedenlerin mevcudiyetinden önce de var olduğu şeklinde yorumlar da vardır. Bu yoruma göre insan dışında konuşan başka bir canlı bulunmadığı için insanın başka bir ara canlıdan dönüşmesi söz konusu olmayacaktır. Zaten insan eski mantık kaynaklarında “konuşan canlı” diye tanımlanır ki, Aristo’ya nispet edilen bu tanım insanın yakın cinsiyle yakın ayırımından oluşmaktadır.

İnsanın hakikatini kavrayabilmek için nesnel mahiyet üzerine bir nebze konuşmak gerekiyor. Herhangi bir şey için “Bu nedir?” sorusuna verilecek cevap, tam tanım oluşturacak değerde ise; yani o şeyin yakın cinsini ve yakın ayrımını ortaya koyuyorsa bu o şeyin hakikati ve mahiyeti olur. Başka bir deyimle, bir şeyin hakikati ve mahiyeti o şeyi o şey yapan özdür ki, o şeyin bu öz olmadan tasavvuru mümkün değildir. Buna ayniyet ilkesi denir (mâ bihi’ş-şey’u huve huve; ne ise o olarak var olması gereken). İnsan için “Bu nedir?” sorusuna, “Konuşan canlıdır” cevabının verilmesi buna örnektir. Bir görüşe göre de bir şeyi o şey yapan özün dış dünyada fertlerinin zımnında vücut bulmasına hakikat, kendi dışındakilerden seçilip, şahıs olarak taayyün etmesine hüviyet, bu iki durumdan beri olarak, sırf ne olduğuna ise mahiyet denir. Örneğin, “Anka’nın hakikati” denmez; bunun yerine “Anka’nın mahiyeti” denir (zira dış dünyada “Anka” diye bir kuş bulunmamaktadır; o sadece masalların konusudur). Nitekim İbn Sînâ (ö. 1037) hakikat ile vücut arasında fark gözeterek, bir şeyin zihinde hâsıl olan ve kavranabilen gerçekliğine hakikat, bu gerçekliğe sonradan katılan ve zihin dışında; yani dış dünyada sabit olan varlığına ise vücut demiştir. Böylece biri zihnî, diğeri vücudî olmak üzere iki farklı

hakikatten bahsetme imkânı vardır. Kısmen Eflatun ve Aristo felsefesinin uzantısı olarak İslâm kelâm ilmi geleneğinde insanın mahiyet-varlık ilişkisini tahkik noktasında filozofların idealist ve realist diye iki gruba ayrıldığı söylenebilir. İbn Sînâ gibi idealist filozoflara göre insanın mahiyeti onun varlığından ayrıdır ve önce gelir. Zira mahiyet her türlü varlığın önündedir. Meselâ insan olarak "insan" kavramının ifade ettiği anlam başka; onun varlığının biyolojik, fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin çokluğu başka bir şeydir. Dolayısıyla, insanın mahiyeti; yani özü değişmezken, onun ferdî varlığına ilişkin nitelikler onun yüklemi olarak değişebilir. Sözgelimi, "İnsan, canlı, akıllı, konuşan, gülen vb. bir varlıktır" ifadesindeki nitelikler insana sonradan katılan arazlardır. Bu demektir ki, varlıktan mahiyete değil, mahiyetten varlığa bir geçiş söz konusudur.

Jean-Paul Sartre (ö. 1980) gibi egzistansiyalistlerin "Varoluşçuluk" yaklaşımlarına göre insan öncelikle kendisini dünyada "var olurken" bulur ve ardından yaşamla ilgili ne yapacağına kendisi karar verir. İnsan bir çakı bıçağı gibi (kesmek için) tasarlanmış değildir. Bu yüzden insanın varoluşu özünden önce gelir. Oysa tasarlanmış nesnelerin özleri, onların varoluşlarından önce gelir.

Ontolojik olarak "mümkün" denen varlığın vücudu bir sebebe muhtaçtır. Bu ihtiyaç filozoflara göre imkân, kelamcılara göre ise hudûs (sonradan olma) kaynaklıdır. Hudûs (sonradan olma)da esas olan, varoluşun sıfatı olması hasebiyle varoluştan sonra gelmesidir. Zira hudûs, yokluğun varoluşun önüne geçmesinden ibarettir. Varoluşsa müessirin tesirinden sonra gelir ki, bunun sebebi ihtiyaçtır. İmkânsa varoluşun mahiyete nispetinden ibaret bir keyfiyettir. Buna göre imkân varoluştan, varoluş tesirden, tesir de müessire muhtaç oluştan sonraya kalmak durumundadır. Velhâsıl, hem mümkün hem hâdis (sonradan olan) mutlaka bir müessire ihtiyaç duyar ki, bu da her ikisinin varlığının veya yokluğunun yahut bu ikisinin devamlılığının, müessir devam ettiği sürece onun eserine bağlı kalması anlamına gelir. Bu felsefî ve kelâmî mülâhazalar tüm nesneler gibi insanın da özünün varoluşundan önce geldiğini ortaya koymaktadır ki, bunun egzistansiyalistlerin görüşüyle bağdaşmadığı açıktır.

Keza (farklı mülâhazalar hesaba katılmazsa) herhangi bir şeyin mahiyeti ve hakikati, "O nedir?" sorusuna: "Onu o yapan şeydir; özdür; sabitliktir, değişmezliktir" şeklinde verilen cevaptan ibarettir ki, bu dış dünyada gerçekleştiğinde "zat" ve "hakikat", kendi dışında kalanlardan seçilip, şahsiyet giydiğinde ise "hüviyet" ismini alır. Bunun doğruluğu fail illete bağlı değildir. Çünkü bir nesne fail sayesinde mahiyete değil, sadece vücuda kavuşur. Meselâ biz üçgenin varlığını ve failini bilmesek de onun hakikatini tasavvur edebiliriz. Dolayısıyla, mahiyet vücut-adem, hudûs-kıdem, vahdet-kesret, tek-çift, gülen-gülmeyen vb. sabit ve değişken arazlardan farklı olup, tüm bunlar mahiyete sadece yüklem olurlar. Bu demektir ki, varoluş mahiyetin bir arazıdır; kendisi değildir. Arazınsa cevherden sonraya kalması elzemdir. Şu hâlde sadece insan dışındaki nesnelerin değil; insanın da özü varoluşundan öncedir, diyebiliriz. Durum bu olunca insanın tam tanımını ve hakikatini oluşturan "konuşan" olması vasfı, insan dışında başka bir canlıda bulunmadığı için, insanın konuşamayan bir başka canlı türden dönüşmesi söz konusu değildir.

SONUÇ

Çalışmamızı bütün bir evrenin ve canlı türlerin yaratılışını konu alan Kur'an ayetlerini tahkike yönelik olarak başlıca üç temel esas üzerine kurgulamaya gayret ettik. Birinci başlık altında evrenin kaostan kozmosa taşınmasını işleyen ayetleri eski ve yeni kuşak ilim adamlarının tespitleri doğrultusunda ele almaya gayret ettik. Bu meyanda Kur'an-ı Kerim'in çağdaş ve bilimsel bulguları çağrıştıran ilginç ifade formlarına dikkat çekmeye çalıştık.

İkinci ve üçüncü başlık altında tüm canlı türlerinin yaratılışını ve kategorize edilişini konu alan ayetlerin yorumuna yer verdik. Bu noktada iki ayetten birinin bütün canlıların su cinsinden yaratıldığını ortaya koyarken, diğerinin her bir canlı türünün, kendine has bir su türünden yaratıldığını ifade ettiğine tanık olduk. Böylece insan türü de dâhil olmak üzere her canlı türünün başka bir türden dönüşerek değil de, kendi türünün evrelerini yansıtacak biçimde noksandan kemale doğru istihaleler geçirdiği gerçeğini yansıtmaya çalıştık.

Egzistansiyalist filozoflar insanı tasarlanmış, gayesi ve amacı bulunan bir varlık olarak görmedikleri için insanın varoluşunu onun hakikatine öncelerken, bazı ilâhiyatçı filozof ve kelâm âlimleri insanın Yaratıcı tarafından tasarlandığını ve bir amacı olduğunu esas alarak, onun hakikatinin varoluşundan önce geldiğini savunmuşlardır. Buna göre insanın hakikati "nefs-i nâtıka"dan ibaret olunca, onun "konuşan" olmayan bir canlı türünden dönüşmesi de söz konusu olmayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Alpher, Ralph A., "Cosmology", Encycelopedia International, U.S.A., 1968.
2. Aster, Ernst Von, Felsefe Tarihi Dersleri (İlkçağ ve Ortaçağ Felsefesi), çev. Macit Gökberk, Ahmed Hasan Matbaası Ltd. Ş., İstanbul 1943.
3. Beydâvî, Nâsiruddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer, Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl, Dâru't-Tıbâati'l-Âmira, İstanbul 1885.
4. Bikâ'î, Ebu'l-Hasen Burhânuddîn İbrâhîm, Nazmu'd-Durer fî Tenâsubi'l-Âyâti ve's-Suver, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
5. Buckley, John L., "Lemaître", The Encyclopedia Americana, U.S.A., 1970.
6. Cürcânî, Seyyid Şerif Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, et-Ta'rîfât, Beyrut 1983.
7. Çağıl, Necdet, Kur'an'ın Belâgat ve Fonetik Yapısı, İlahiyat, Ankara 2005.
8. "Kur'an Nazmında Müşahede Edilen Eşsiz Mantık Örgüsüne Dair Bir Örneklendirme: Bazı Kıyas Formlarının Kur'an'a Uygulanması", AÜİFD, Sayı: 41, Erzurum 2014.
9. "Secde Suresi 7. Ayeti Bağlamında Mutlak İyinin Evrenselliği", EKEV Akademi Dergisi, Yıl: 9; Sayı: 23; Erzurum (Bahar) 2005.
10. Çantay, Hasan Basri, Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm, İstanbul 1973.
11. Ebherî, Esîruddîn el-Mufaddal b. Ömer, el-Hidâye ["el-Meybedî" şerhiyle birlikte], y.y., ts.
12. İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, Zâdu'l-Mesîr fî-İlmi't-Tefsîr, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 2010.
13. Konevî, İsmail b. Muhammed, Hâşiyetu'l-Konevî 'alâ Tefsîri'l-Beydâvî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, İstanbul 1869.
14. Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Komisyon, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.
15. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 2002.
16. Molla Fenârî, Şemsüddîn Muhammed b. Hamza, el-Fevâidu'l-Fenâriyye (Îsâgûcî Şerhi), İbrahim Efendi Matbaası, İstanbul 1888.
17. Munitz, Milton K., "Universe", The Encyclopedia Americana, U.S.A., 1970.
18. Mustafa Karahisarî, Ahter-i Kebîr, Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, İstanbul, h. 1309.
19. Râgıb Isfahanî, Ebu'l-Kâsım Huseyn b. Muhammed, Mufredâtu Elfâzi'l-Kur'ân, Dâru'l-Kalem, Beyrut 2009.
20. Râzî, Fahruddîn Muhammed b. Ömer, el-Metâlibu'l-'Âliye, mine'l-'İlmi'l-İlâhî, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut 1987.
21. Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed, el-Keşf ve'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrut 2004.
22. et-Tefsîru'l-Kebîr, Matbaatu'l-Behiyye, Mısır 1938.
23. Sciama, D. W., "Cosmology", The Encyclopedia Americana, U.S.A., 1970.
24. Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîl-i Âyi'l-Kur'ân, Dâru İbn Hazm, Beyrut 2002.
25. Taftazanî, Sa'duddîn Mes'ûd b. Ömer, Şerhu'l-Akâid, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul 1973.
26. Warburton, Nigel, Felsefenin Kısa Tarihi, çev. Güçlü Ateşoğlu, Alfa Yayınları, İstanbul 2016.
27. Şerhu'l-Makâsıd, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut 1989.

28. Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Cârullâh Mahmûd b. Ömer, el-Keşşâf 'an Hakâiki Gavâmıdı't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Akâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyrut 2009.

BUILDING A HOUSE IN QUESTIONS OR WORKING IN MEANING THE FOUR ELEMENTS

Prof. Dr. Nurullah GENÇ

Merkez Bankası Meclis Üyesi

genc.nurullah@gmail.com

Abstract

The most important asset in terms of creation is the entities. Man is built and differentiated in a created form equipped with an especially non-existent creature, intelligent proprietor, and with the angels who cannot question and think without them again. The ask questions, find answers or produce and think and behave according to them. This is because he does not have the means to answer with all his questions, his being is surely directed by the Creator with the messenger and the books. Despite such a direction, he continues to build houses from questions and sit inside. When the door of the house is opened, and the wisdom and truth are delivered to the mystery, the peace and serenity becomes unsettled with uneasiness and turmoil when it integrates the fright of the questions with reason and bases its conclusions on only data and reason.

It has resulted in a rebellion and heresy as a result of creation and man's test of things. Since angels cannot count, Allah is the source of the four elements of the human being created from the earth because of counting of things, the rebellion and expulsion of Iblis, which expresses that it is created from the essence and the superiority, the beginning of world life, and the two important symbols of man have become a demonstration of the relationship with people. In the Qur'an and other divine books, it is possible to obtain information about man's creation and exile from heaven. Everything that has been experienced and done has reached today since the beginning of the history of humanity, being influenced by the earth, which is the symbol of Adam, created from the earth and the symbol of Iblis created from the fire.

Key Words: Creativity, Being, Human, Devil

SORULARDAN EV YAPMAK YA DA DÖRT UNSURUN KÜNHÜNE VARMAK

Prof. Dr. Nurullah GENÇ

Özet

Yaratılış açısından en önemli varlık insandır. İnsan diğer canlı varlıkların hiç birisinde olmayan bir özellikle, akıl sahibi olarak, yine onlarda olmayan soru sorabilme ve düşünebilme melekeleriyle donatılmış mümtaz bir varlıktır. Sorular sorar, cevaplar bulur veya üretir ve onlara göre düşünür ve davranır. Sorularının tamamına aklıyla cevap verme imkânına sahip olmadığı için de, Yaratıcı tarafından elçilerle ve kitaplarla yönlendirilir. Böyle bir yönlendirmeye rağmen, sorulardan ev yapıp içinde oturmaya devam eder. Evinin kapısını ötelere açıp hikmetin ve hakikatin esrarına teslim olduğunda huzur ve dinginlik, soruların ürkütücülüğünü aklıyla bütünleştirip çıkarımlarını sadece veri ve akla dayandırdığı zaman da huzursuzluk ve çalkantıyla baş başa kalır.

Yaratılışın ve insanın şeylerle imtihanının neticesi bir isyan ve sapkınlıkla sonuçlanmıştır. Melekler sayamazken, Allah kendisine öğrettiği için topraktan yaratılan insanın şeyleri sayması, üstün olduğunu ifade eden İblis'in isyanı ve kovulup sürülmesi, dünya hayatının başlaması ve insan-şeytan mücadelesinin iki önemli sembolle birlikte, toprak ve ateşle hayata damga vurması, dört unsurun insanla olan ilişkisinin de göstergesi haline gelmiştir. Kur'an-ı Kerim ve muharref diğer ilahi kitaplarda insanın yaratılışı ve cennetten sürgünüyle ilgili bilgilere ulaşmak mümkündür. Yaşanılan ve yapılan her şey, insanlık tarihinin başlangıcından beri, topraktan yaratılan Adem a.s'in sembolü olan toprak, ateşten

yaratılan İblisin sembolü olan ateşten etkilenerek bu güne kadar ulaşmıştır. Bu iki kavram adeta iki farklı medeniyetin de sembolleri haline gelmişlerdir: Toprak ve Ateş Medeniyetleri.

Medeniyetin dünyaya bakışı ve onu yorumlaması toprağın ve ateşin yapısına uygun bir biçimde ortaya çıkmıştır. Toprak medeniyeti bereketin, merhametin ve mutluluğun odak noktası haline gelirken, ateş medeniyeti ateşin yakıcılığının ve yok ediciliğinin tüm özelliklerini sergilemekten geri durmamıştır. Hayatı oluşturan dört unsurun bu ikisi diğer unsurları da kendi yapılarına uygun şekilde etkileyerek kalıcı çok önemli izler bırakmışlardır. Su ve hava bu ikisinden öylesine etkilenmiştir ki, insanoğlu bu gün bozulan ve korunmaya çalışılan bir dünya çatışması içinde yaşamını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı, Varlık, İnsan, Şeytan

GİRİŞ

Derûnî bir âleme girmedikçe, ünlemini hep koruyan sorular vardır. Kafa karıştırırlar ve yıpratırlar insanı. Soruların kısır döngüsü hiç bir şeye benzemez. Sorular, sorulduklarında cevapsız kalıyorlarsa, soranın, tâcını tahtını terkeden İbrahim Ethem'e veya Robin Sharma'nın ondan ilhamla yazmış olabileceğini hep düşündüğüm Ferrasini Satan Bilge'ye benzemesi mümkün müdür? Ya da soran ve cevap alamayan, Necip Fazıl Kısakürek'in Çile şiirinde ilmek ilmek işlediği girdaplardan kurtulup sonsuz aydınlığın ferahlığına kavuşabilir mi?

Sorular yakıcıdır. Nemrut'ça sorulduklarında ateşin içinde Hz. İbrahim'e gül olurlar. Nemrut hüsrandadır. İbrahim'ce sorulduklarında yıldız olurlar, ay ve güneş olurlar lakin tatmin etmezler ve sonsuzluğun sahibine yönelirler. Ebucehil'ce sorulduklarında ise, Arif Nihat Asya'nın dediği gibi, kıtalar bile dolaşsalar, her sorunun göğsüne bir mızrağın saplanacağı günü bekler sorular.

Ancak kalbin titreşimleriyle sorulanlar, gönülden akıp geliyorlarsa, iyi niyet hamuruyla yoğrulmuşlarsa, Hazreti Muhammed'den Hazreti Âdem'e ulaşan Nûr'un toprağında çiçek çiçek yeşerecektir hayat. Çünkü onu yeşerten en temel unsur samimiyettir. Samimiyetle ve iyi niyetle sorular sorup iz sürmeye çalışanların kızgın çölleri, sarp yamaçları, derin uçurumları geçip sadece baharı olan bir ülkeye ulaşmalarını sağlayacak olan ise soruları ve tüm varlığı yaratıp inşâ edendir.

Sorulara böyle yaklaşmamızın temel nedeni, aklımızın sorularla, bizim de aklımızla imtihanda olmamızdır. Sorularla imtihandadır akıl. Akılla imtihandadır insan. Soru sormayan akıl iz süremez. Doğru soru sormayan akıl ise, müstahkem bir mevkiye ulaşamaz. Akıl nimetinden yoksun canlıların soru soramamaları, inanış açısından sabit ve irdeleyemeyen bir konumda bulunmaları ve yaratılışla ilgili meselelerinin olmamasından kaynaklanır. Onlar her şeyin tabii ve itiraza meydan vermeyecek kadar ilâhî olduğunu o kadar güzel ifade ederler ki beden dilleriyle, soru sormaya gerek kalmaz.

Problemli olan varlık insandır. Problemi bazen o kadar büyür ki, aklını devre dışı bırakabilecek sarsıntılarla karşı karşıya kalabilir. Oysa diğer canlıları bir görebilse. Deveyi bir anlayabilse mesela. Ya da karlar üzerinde sekip duran beyaz tavşanı!...

Var eden, akılla donattığı tek yaratılmış olan insana sorular sorar. "Devenin nasıl yaratıldığına bakmıyorlar mı?" der mesela. Deve bundan habersizdir ve mutmaindir. İnsan ise, eğer Yaratanın sorusu dolayısıyla içini rahatlatan bir cevaba nâil olmamışsa, hüsrandadır. İnsan iz peşinde yürüyüp durur ve sorular sorar. O neden öyle, bu neden böyle deyip durur bir kum saatinin tanelerinde. Taneler biter, akışı sona erer saatin ve sorular biter. Geride kalanların soruları vardır şimdi: Ne idi, ne oldu, nereye gitti?!

Var edenin, yeryüzünde yaşadıklarını müşahade ettiğimiz canlılar içinde sorulardan haberdar kıldığı tek varlık insandır.

Neden?

Böyle bir durum rastlantıya dayalı olabilir mi?akıl sahibi olmak ve sorabilmek ya da muhatabı olmak bir sorunun… Bu nasıl bir rasgeleliktir!

İnsan neden akıl sahibidir ve neden akıldan mahrumdur diğer canlılar? Aklı olsaydı sineğin, insanlığın hali nice olurdu! Akıllı olsaydı yılan, akıllı olsaydı köstebekler, akıllı olsaydı mikroplar!

Büyük ve kusursuz bir dengeden başkası olmayan bu duruma yönelik her soru, her şeyi bir denge üzerine yarattığını beyan eden Allah'ı çağrıştırmıyorsa, sorular hüsrandadır! Ve işte ünlemini hep koruyan sorular bu sorulardır.

Yetenek ve akıl, soru meselesi çözümlenince bütünleşen iki içiçe kelimeye dönüşür. Akıl olmayınca insani yetenekler anlam ifade etmez. Diger canlıların ise akıl gerektirmeyen yetenekleri vardır zaten. Ve sorar akıl: insanın yetenekleri neden akıl gerektirmektedir?! Bir diğer deyişle, yeryüzünde yaşayan diğer canlı varlıklar akla sahip olmadıkları halde, farklı farklı pek çok yetenekleri nasıl sergileyebiliyorlar? Aklî fonksiyonlarını kullanamayan insan neden yeteneklerini de kullanamaz hale geliyor peki? Ve neden insanlar arasında yetenekler eşit bir şekilde dağıtılmamıştır? Neden birisi iyi bir ressamdır da, ben değilim! Musikî ile dinlemenin dışında meşgul olmaya neden gücüm yetmiyor? Neden herkes şair değil? Neden mimar olamıyor tüm insanlar? Dede Efendi'nin en yakın arkadaşı kimdi ve ben neden onu tanımıyorum. O gariban neden falanca efendi olarak anılmıyor bu gün? Da Vinci'nin babası, neden sadece O'nun babası olduğu için özgeçmişinde yer alabilmektedir? Babasının yeteneklerinden bu güne ulaşan bir eser var mıdır bilmiyorum.

Aklı olan insanlarda yetenekler neden farklı farklıdır ve eşit dağıtılmamıştır? Aklı olmayan herhangi bir tür canlı varlığın tüm bireylerinde yetenekler hep neden aynıdır ve aynı düzeydedir?

Sorular, sorular, sorular!

Sorular bir hayli fazla ve akıl dediğimiz şey her zaman akîl olup tüm bu sorulara cevap verme ve tatmin olma derecesine ulaşamıyor. Huzursuzdur akıl ve acı çekiyor. Bu nedenle olup bitenlerin açıklanmasına ihtiyacı var. Bunu da ancak, tüm akılları var eden ve onları zayıf bırakan, cüz-i bırakan Küllî İrade ve sonsuz bilgi sahibi gerçekleştirebilir. Aksini düşünmek veya kabul etmek, sorulardan yapılan evin, yapanın başına çökmesi anlamına gelir. Asıl zelzele işte budur!

Zelzele topraktadır.

Ve toprak ateşle imtihandadır!

Toprak ve ateş: Medeniyetin iki kutbu, iki ayırt edici hülâsası, iki fenomeni. Hudut kavramından yola çıkarak bir tasnif yapılacaksa, toprak ve ateş yeter. Toprağın bereketini unutup alevlerin içinde yitiğini arayan insan, toprağın kalbine sığınıp emânetini korumaya çalışan insanla imtihandadır bu gün.

Gökyüzünün öğrencisi olmadıkça, yeryüzünün öğretmeni olamazsınız diyen Aliya İzzetbegoviç' in de işaret ettiği gibi, medeniyet ve kültürün başladığı yer, Allah'ın meleklerden saymasını istediğinde onların sayamadıkları ve neticesinde kendisine öğretildiği için şeylerin isimlerini sayan Hazreti Âdem'e secde ile emr olundukları büyük hâdisedir. İşte o hâdisenin en çarpıcı yanı, İblis'in, kendisinin hiçbir takdiri olmadığı halde ateşten yaratıldığını ve üstün olduğunu ileri sürerek, topraktan yaratılana, yani ilk insan ve ilk Peygamber Âdem'e secde etmeme düşüncesiyle açtığı isyan bayrağıdır. Bu nedenle medeniyet ve kültür, teslimiyet ve isyanla, irfan ve saf akla dayalı bir kültürle başlamıştır. Cemil Meriç'in de ifade ettiği gibi, başlangıçtaki zıtlık nedeniyle irfan, bize ait olanı izah etmede daha kuşatıcıdır. Melekler ve Hazreti Âdem'in teslimiyetleri ve Allah'a kulluktan ve adâletten uzaklaşmamalarına karşılık, Şeytan'ın isyanı ve adâlete değil üstünlük iddiasına dayanan bir karşı medeniyet ve kültürün tohumlarını insanlığın zaafiyet rahmine bırakması bu günün dünyasını açıklayabilecek en önemli hakikattir. İşte o büyük hâdise, sonraki tarih boyunca hep iki düşüncenin, Hak ve Batıl'ın ve onların sembolleri durumundaki toprakla ateşin mücadelesinin temelini meydana getirmiştir. Bu temel aynı zamanda, insanlığı ilgilendiren kuralları yaratandan mı, yoksa insanın kendisinden mi almak gerekir sorusu ve mücadelisinin de başlangıcıdır. Kendince üstünlüğünün kuralını

koyan İblis, bütün insanlığı ilgilendiren hususlarda kendi kuralını koymaya çalışan insan prototipinin de yolunu açmıştır.

Toprak ve ateş yüzyıllar içinde her iki medeniyet ve kültür anlayışının bütün hususiyetlerini belirlemiş iki en önemli ilgi alanını meydana getirir. Öyle ki, Hazreti İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atılması hadisesinde bu durumun en çarpıcı misaliyle karşılaşırız. Dolayısıyla Hazreti Âdem'in ve onunla yeryüzüne inen hak inancı ve düşünceyi izleyenlerin toprak medeniyetinin ve irfanın; Şeytan ve ona tabi olanların ise ateş medeniyetinin, saf akla veya tahrife dayalı bir kültürün insanları olarak Hak ve Batıl mücadelesi içerisinde yerlerini aldıkları ayan beyan ortadadır. Bu durum yüzyıllar boyunca her iki insanlık kutbunun kavramlarını, sanatını, folklorunu, inanışlarını, düşünce eksenlerini, fikri temayüllerini, kutsallık algılarını; beden, ruh ve kalbe izdüşüren istek ve arzularını, hayallerini ve rüyalarını derinden etkilemiştir. Söz konusu etki bu günün dünyasında, özellikle iletişimdeki baş döndürücü gelişmeler dolayısıyla çok büyük bir ivme kazanmıştır. Her iki medeniyet anlayışı da, iletişim vasıtalarını en iyi şekilde kullanarak işaret ettiğimiz etkiyi hakim kılma çabası içindedir. Okunmakta olunan yazı dahi, bu çabanın ürününden başka bir şey değildir.

Toprak medeniyeti ve kültürü teslimiyet ve tevazu mihengiyle hareket eder. Çünkü büyüklük ancak hakimler hakimi olan Allah'ın şanıyla ezeli ve bâkidir ve ezanda en güzel manasını bulur. Ateş medeniyeti ise, isyan ve büyüklenmeyi, üstünlük taslamayı temsil eder ki, bu da ancak kendisinin belirlemediği veya tercih etmediği ateşten yaratılmış olmayı üstünlük sebebi kabul edip ona göre hareket eden şeytanın sıfatından zuhur etmiştir. Garip olan durum, Şeytan'ın ateşten yaratılmasının kendisinin herhangi bir dahliyle ilişkisi olmadığı halde, bunu sanki kendisi var etmiş ve ortaya koymuş gibi kabul edip üstünlük vesilesi olarak öne çıkarabilmesinden ziyade, topraktan yaratılan insanın buna alet olmasıdır. Aslında son derece komik bir halden ibaret olan bu hâlin, Şeytan tarafından insanlığın yoldan çıkarılması için en etkili tercih alanına dönüştürüldüğü de açıktır.

İnsanın tercih alanında olmayan hususları öne çıkararak üstünlük taslamasının arkasında Şeytan'ın ifade ettiğimiz isyanı vardır. Bu nedenledir ki, yaratılanın üstünlüğünden değil, yaratandan korkmanın derecelerini üstünlüğün dereceleri olarak kabul eden anlayışın ilahi ve sahih olduğu çarpıcı bir şekilde belirginleşmektedir. İnsanların, ırk, dil, renk veya kendi seçimlerine bağlı olmayan özelliklerini öne çıkararak farklılaşma çabası içine girmeleri maalesef açılan o ilk isyan bayrağının gönderine hizmet etmektedir. Özellikle ırk temeline dayalı üstünlük anlayışının yüzyıllardır insanlığa nasıl pahalıya mal olduğu, Alman ırkının üstünlüğünü savunan Hitler'in mantığı iyi anlaşılarak, İkinci Dünya Savaşından geriye doğru gidildikçe ürpertici bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ya da 1940 lara kadar ABD'de otobüslerin ön kısmına oturamayan ve beyazlardan aşağıda sayıldıkları için yüzlerce yıl onların üstünlüklerinin köleleri haline getirilen siyahların durumu da buna çarpıcı bir misaldir.

Afrika'daki insanın toprağından başka bir şeyi yokken, üstünlük iddiasındaki bir medeniyetin insanları oraya ateş götürmüşler ve özellikle siyahlara ait ne varsa ateşin merhametine terketmişlerdir! Kevin Carter'ın 1990'lı yıllarda Sudan'da çektiği, ölmek üzere olan çocuk ve akbaba fotoğrafının arkasında bu terkedişin kavrulmuş Afrikası vardır. Pulitzer Ödülü kazandıran bu fotoğraftan yola çıkarak kendisine sorulan "O çocuğa ne oldu biliyor musunuz?" sorusuna cevap veremediği için insani yanı devreye giren ve intihar eden Carter dahi ateşin kurbanlarından birisidir. Aynı durum Amerika yerlileri için de geçerlidir. Jeremy İrons ve Robert De Niro'nun başrollerini paylaştıkları Misyoner filmi izlendiği zaman, ne demek istediğimiz daha kolay anlışalacaktır. Amerika'lı yerlileri köleleştiren ateş medeniyeti ve kültürü insanlarının, direnenleri, içlerinde merhamete gelip onlara yardım etmeye kalkışan ama aslında kendilerine mensup birileri dahi bulunsa ateşle nasıl yok ettikleri çok manidar bir şekilde, yine o medeniyetin insanları tarafından anlatılmaktadır. Benzer bir fotoğrafı haçlıların binlerce insanın evlerini yakıp yıkarak, onları kılıçtan geçirip günlerce sokaklarında kan akmasına neden oldukları Kudüsün ele geçirilmesi trajedisinde de görürüz. Oysa bu mübarek şehri onlardan geri alan Selahaddin Eyyubi, tek kişinin kanını akıtmadan ve onlara ait hiçbir şeyi yakıp yıkmadan, tamanını serbest bırakarak ateşin yakıcılığına karşı toprağın ateşi söndüren karakterini ve bereketini ortaya

koyabilmiştir. Çünkü Selahaddin Eyyubi'nin rehberi Hazreti Peygamberdir ve O'nun Mekke'yi fethettiğinde, kendisine ve ashabına yıllarca işkence edenlere nasıl bir tavır sergilediği müslümanların mâlumudur. Bu hakikati yine vicdan sahibi bazı batılıların Cennetin Krallığı filminde nasıl anlattıklarını da elbette ki iyi hatırlıyoruz. Bütün bunlardan sonra, günümüzde mazlum coğrafyalara ateşiyle giden ve oralarda milyonlarca müslümanın ve mazlumun ölümüne sebep olup onları toprağa gömenlerin de aynı batıl ve Şeytanî üstünlük anlayışının koruyucuları olduğunu söylemeye bile gerek yok sanıyorum.

Hasılı kelâm, son yüzyılın en etkili dünya görüşleri değerlendirildiğinde, üstünlük anlayışını doruğa çıkaran bütün faşist eğilimlerin, üstünlük ölçüsünü paranın merkezine yükleyerek onsuz kalanları köleleştiren kapitalizmin, üstünlük anlayışını kapitalizmin bireyinden devletin hakimiyetine geçirerek, insanı üstün devlet kabulü çerçevesinde köle haline getirme açısından eşitleyip bir başka ateş zulmü ortaya koyan sosyalizmin, ateş medeniyetinin ve kültününün türevleri olduklarını söylemek asla ve asla haksızlık olmayacaktır. Pagan anlayışından etkilenerek kurgulanmış Teslis inancıyla İncilin'in özünü tahrif edip değiştiren ve farklı bir üstünlük örgüsü oluşturan Hristiyanların, hem inanç hem de ırk olarak üstün olduklarını yine tahrif ettikleri Tevrat'a yazarak Şeytan'ın vahim bir şekilde aleti olan Yahudilerin ve benzer inanç ve düşüncelerin de, temellerinde ilahi bir başlangıç olsa dahi, yozlaştırılıp ateş kültünün bir parçası haline getirildikleri tarihin tanıklık alanındadır.

Oysa toprağın böyle bir iddiası yoktur. Toprak mütevazidir. Toprak bereketlidir ve üzerinde savaş bile olsa nimetini hiçbir taraftan esirgemez. Topraktan yaratıldığına inanan ve üstünlüğün ancak Allah'tan korkma ile gerçekleşeceğine kanaat getirerek her şeyine sahibine teslim olan insanların farklılıkları apaçık meydandadır. Çünkü insanî olan budur. Çünkü tüm canlılar için vicdanî olan da budur. Toprak tüm canlıların hakkını da koruyan büyük bir hazinedir. Topraktan yaratılıp sonunda yine toprak olacaklarına Hazreti Âdem ve Hazreti Muhammed ikliminde iman edenlerin dünyasında o nedenle, haksız yere bir insanı öldürmek bütün insanlığı öldürmek anlamına gelir. Oysa ateşin böyle bir endişesi yoktur. Önüne gelen her şeyi yakıp yıkar ve üstünlüğünü vurgulayarak kendisini ancak böyle tatmin eder.

Bir de suyun ve havanın hakikati vardır. Dört unsur bu anlamda ayırt edilemez bir bütünlük oluştururken, insanın davranışlarının renkleri de belirginleşmeye başlar.

İnsan ve hakikat birbirlerine öylesine yakışırlar ki, bu iki kelime beni her defasında heyecanlandırır. Birisinin ayna olduğu yerde diğeri görüntünün mekânıdır. İnsan, hakikatin kalbine inmesi gereken en güzel varlığıdır yeryüzünün. Hakikat ise, insanın kavramasına âmâde kâinatın onun tarafından bilinenleri ve bilinmeyenleri. Ve yine hakikat, yaratıcının kâinatın dışında olup bize bildirdiği ve bildirmediği ne varsa hepsinin adı. Kendisi ve var ettiği her şey. Aynı zamanda insanın kendi kâinatı da bu anlamda bilinenleri ve bilinmeyenleriyle hakikat içinde hakikat olarak çıkıyor karşımıza. Hakikat fizik ve metafiziği kuşatan yegâne kelime. Hikmet ise, anlayalım ya da anlamayalım, hakikatin Hak olana götüren sonsuzluk terennümü. Hak olan ise O. Her şeyin sahibi Allah.

Var edensiz bir varoluş düşünmek, koşanı olmayan bir koşuyu, oyuncusu olmayan bir satranç oyununu düşünmek gibi gelir bana. Üstelik koşu ve satranç fânilerin yapabildikleri fiiller iken. Fânilerin yapabildiklerini failsiz düşünmek bile insana son derece absürd ve gerçek dışı görünürken, fâni olanın yapamayacağı bir hâlin, varoluşun var edensiz gerçekleşebileceğinin düşünülmesi ise kapanmış bir aklın ve hikmetin diliyle teması olmayan bir kalbin mevcudu olabilir ancak. Varoluşun var edensiz gerçekleşemeyeceğini düşünebilme imkanının var eden tarafından bağışlanmış en büyük hazine olduğu da bu durumda apaçık meydana çıkıyor. Çünkü var eden onu da var etmeseydi, var olanı düşünme farkındalığı da olmayacaktı. Yoksa böylesi bir hakikate karşı akıl nasıl kapanabilir ve yürek onun diliyle nasıl temas kuramaz diye düşünmeden edemiyor insan.

Yaratılmış olanın yaratılanları bilmesi yaratanın ona bu özelliği vermemesi halinde zaten mümkün değildir. Bu nedenle verenin de O, alanın da O oluşunu anlamak daha bir mümkün hale geliyor. Kün feyekûn. Kainatı tanıması ve olgunluğa ulaşması için yaratılan kâinat içi bir kâinattır insan.

Şeyh Galib'in insana seslenen o güzel beytini hatırlamamak elde değil: Kendine iyi bak, sen bir kâinat numunesisin ve yaratılmışların göz bebeği olan âdemsin.

Kâinat içinde insan, insan içinde kâinat. Hakikatin farkında olmak ise, denizde olup denizi bilmek kadar önemli. Balıklar gibi olmamak yani. Hayali'nin, cihanı süsleyen cihana var oluşunun işaretlerini koymuştur; ama o süsleyeni bilmezler, balıklar derya içredirler ama deryayı bilmezler, beytini okuduğumda, balıklara yakışan mananın insan için ne kadar ıstırap verici olduğunu düşünürüm. Kainatta yaşayan yaratılmışlar içinde Allah'ın akıl bağışladığı insanın aklı olmayan bir yaratılmış gibi davranmasının ıstırabıdır bu. Yüreğine inemeyip akıl dışılığın, fikredememenin kurbanı olmak, günah – sevap ikileminde dahi insanı derinden sarsarken, cihan ârâyı bilememe noktasından bakınca ortaya çıkan vehâmet için söylenecek belki de tek söz kalıyor geriye: Vermemiş ma'bud, neylesin sultan Mahmud..

Bütün bunlardan sonra, yukarıda anlatmaya çalıştığımız toprak ve ateş hakikatinin insanlara yansıyan esrarının nerede olduğunu kestirebiliriz: Var edenin katında. Topraktan yaratıldığı halde ateşin yanında saf tutan insanın sapkınlığı ve azgınlığı daha bir netleşiyor şimdi. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman bu azgınlığa ve sapkınlığa vurgu yapılır. Anasırı erbaanın diğer iki unsuru olan suyu ve havayı kirleten ateşin toprağı yok etmek için yüzlerce yıldır nasıl hararetle yanmaya devam ettiğine tarih tanıklık ediyor. Çünkü toprak yok edildikten sonra, havanın da, suyun da bir önemi kalmayacaktır.

İki medeniyetin, toprak ve ateş medeniyetlerinin suya karşı tavırları incelense ve binlerce yılın fotoğrafı çekilebilse, ya da her ikisinin havaya karşı tutumu bir irdelenebilse!.. Katrana dönüşmüş denizde boğulan balıkçılların fotoğraflarının insanlığın yüz karası arşivinde yerini aldığını hepimiz çok iyi biliyoruz. Ateş medeniyetinin ozon tabakasına kadar varan vurdumduymazlık tahrifatının biliçlerimizde yer alan endişe verici ve yürek burkan soru işaretlerini de. Su savaşlarının eşiğine gelmiş bir dünyada, obeziteyi, yaklaşan büyük tehlike olarak ilan edebilen haddinden fazla yiyici ve içicilerle birlikte yaşamanın zulum derecesindeki ağırlığını, etiyopyada bir avuç su ve hatta yiyecek bulabilmek için her gün kilometrelerce koşmak zorunda kalan ve katıldğı olimpiyatlarda birinci olan atletlerin bir deri bir kemik tenlerinin hafifliğinden daha iyi hangi ironi anlatabilir.

Bu gün artık tatlı su kaynaklarını hızla tüketen ve kirlettiği havayı temizleme derdine düşen insanlığın toprağa yeniden dönüş veya ateşin içinde kalma tercihleriyle başbaşa olduğunu söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Bu öyle bir felâkettir ki, toprağın damarlarına zehir akıtan bir döngüyü insanlığın kalbine dayamıştır. Tohumu bozulan bitkilerin, besini yapaylaştırılan hayvanların ve hakikatinden yüzyıllardır koparılmaya çalışılan toprağa dayalı fıtrî yaşayıştan uzaklaşma temayülünün özellikle mazlum ve köleleştirilmiş insan topluluklarına küresel güçler tarafından dayatılmış hali ister istemez insanın aklına, ateşin üstünlüğünü külte dönüştüren ve ırk, renk, para gibi başka kavramlara yansıtan, Allah'tan aldığı ruhsat ile kıyamete kadar insanı yoldan çıkarma eyleminin mimarı olan Şeytan'ı getiriyor. Irmakta olsak bile suyu israf etmememiz gerektiğini dile getiren Peygamberimizin dikkat çektiği hakikat, hak ve batıl olanın müthiş mücadelisinin tam da bu günü anlatan en güzel tercümanı değil midir! Yanından geçtikleri köpek ölüsünün tesiriyle arkadaşları pis kokuya dikkat çekerken, O'nun, "dişleri de ne kadar güzelmiş" ifadesi, güzelden yana bir tercihin adı değil midir? Mekkede kendisini öldürmeye gelen ateş medeniyeti insanlarının arasından geçerken yüzlerine savurduğu bir avuç toprakla onların gözlerindeki ateşi ve ışığı söndürmesi ve aralarından yürürken kendisini görememeleri ne kadar mânidardır. Bu yüzden diyebiliriz ki, kıymetini bilenler için toprak ateşi söndürecek ve bereketini yeniden onlara verecektir. Tabii ki sadece kıymetini bilenlere. Ateşli makinalar kullanıp da topraklarını taş yığınlarına çevirme yarışında olanlara değil elbette. Adı gökdelen de olsa, toprağı ve suyu terkedip taş yığınlarının içine gömülen ve orada toprağa ve suya muhtaç hale gelen, ateşten çıkan dumanlarla kirlenen bir gökyüzünün havasını solumaya çalışan insan ne kadar acınası bir durumdadır aslında.

İnsan sorularla, su ve hava da tıpkı toprak gibi, ateşle imtihandadır. Lakin su damarındadır insanın, hava ciğerlerinde. Toprak teninde ve özündedir. O yüzden imtihan insanın imtihanıdır. İnsan, toprak, su ve hava adına ateşle imtihandadır. İster istemez Son Hava Bükücü filmini hatırladım şimdi. Ateşi durdurmak için havayı büken bir çocuğun müthiş hava akımlarıyla suyu kabartarak ve adeta Kızıldenizde ateşi suyla boğan Hazreti Musa'ya telmih yaparcasına, düşman filosunun önünü su ile keserek sergilediği insanüstü güç sahnelerini. İnsan hem ateşe teslim oluyor hem de ateşe karşı su, hava ve toprak açısından yaşadığı hüsranı resmetmeye devam ediyor.

Sözün hülasası şudur: Sorular yakar insanın içini. İnsan sorulardan ev yapmaya çalışır. Toprak, ateş, su ve hava insanla farklı anlamlara bürünür. Sorularını yaratılış hakikatinin temellerine oturtmayı becerebilenler sağlam aşiyanlarda hayatlarını sürdürürler. Ancak hakikatin ve hikmetin özündün uzak sorularla ev yapanların evleri mutlaka başlarına yıkılır. Onların dünyasında toprak, su ve hava ateşe teslim olmuş demektir.

THE STAGES OF UNIVERSE CREATION IN THE LIGHT OF AL-QURAN AND SCIENCE

Dr. Sujıat ZUBAIDI

University of Darussalam Gontor, Postgraduate Program, Aqidah & Islamic Philosophy, Ponorogo, Indonesia

abufawwaz@unida.gontor.ac.id

Abstract

This article sheds light on obtaining the stage of the creation of the universe based on the Quranic and scientific perspectives. The problem of the universe and the stages of creation are unseen, which cannot be known scientifically sooner, but our God's grace is spreading the proofs in the sky, and the expanse of earth particles becomes the sensory knowledge through which humanity may be able to know the secret of creation, according to the light of the Quran and the hadith, which may to lead us to study and increase the Quranic interpretation coherently. It has become an axiomatic reality that God had determined various creations before God created the Heavens and the Earth for fifty thousand years. Absolutely, His throne is on the water. Our God created water at first and then created His throne. The mufassirs argue that water is the beginning of creation. There was a huge explosion in the early material of the creation of the Heavens and the Earth, after its unity. So, with the universe's expansion and şts freezing, arises the unity. Allah created seven earths and seven sky layers to create the Seven Heavens in six days. At the end of the sixth day, the celestial creation was completed with the layers at once. So, the celestial layer that is expanded is built after coating separated pieces in place and heat. The creation of the Heavens is expanding continually until the Hereafter. Then God brings out a bright morning sky with the sun, and the earth is so wide. In the order of galaxies, occurs the harmony between one and others.

Key Words: Universe creation, Beginning of creation, Throne creation, Huge explotion, Universe expansion

مراحل خلق الكون بين القرآن والعلم

Dr. Sujiat Zubaidi

University of Darussalam (UNIDA) Gontor Indonesia

Email: abufawwaz@unida.gontor.ac.id. Phone: +6281259332364

يهدف هذا البحث للكشف والدراسة عن مراحل خلق الكون بناءا على الآيات القرآنية والحقائق العلمية. إن قضية خلق الكون وترتيب مراحلها من الأمور الغيبية التي لا تخضع مباشرة لإدراك الإنسان، ولكن من رحمته تعالى أنه قد أبقي لنا في صفحة السماء، وفي صخور الأرض من الشواهد الحسية، ما يمكن أن يعيننا علي استقراء ذلك، كما أبقي لنا في القرآن والسنة النبوية، ما يمكن أن يدعم هذا الاستقراء أو أن يهذبه. ومن الحقائق المعترف بها أن الله كتب مقادير الخلائق قبل أن يخلق السّماوات والأرض بخمسين ألف سنة. فلقد كان الله ولم يكن شيءٌ غيره، وكان عرشه على الماء. فخلق الله الماء أوّلاً ثم خلق العرش. فيرى المفسّرون أنّ الماء هو مادّة بدء الخلق، هذا ولا مانع من أن تكون السماوات السبع والأرضين السبع قد خلقتا من العدم. حدث انفجارٌ عظيم في مادّة بدء الخلق للسماوات والأرضين بعد أن كانت رتقاً. ومع توسّع الكون وتبرُّده حدث الفتق: أي خلق الله الأرضين السّبع الطباق وخلق كذلك السّماوات السّبع في ستّة أيّام. ومع نهاية اليوم السّادس اكتملت تسوية البناء السّماوي الطّبقي بعد أن استقلّت طبقاته مكانيّاً وحراريّاً. هذا وإنّ بناء السماء متوسّعٌ إلى أن يطوى يوم القيامة. ثم أخرج الله ضحى السّماء بنور الشّمس، ودُحيت الكرةُ الأرضيّة؛ إذ أخرج منها ماءها ومرعاها. ويأتي هذا التّسلسل منسجماً مع ما أثبته العلم من عمرٍ للكون وللشمس، وللزمن الّذي مضى على تكوّن القشرة الصّلبة للأرض.

الكلمة المفتاحية: خلق الكون، بدء الخلق، خلق العرش، انفجارٌ عظيم، توسّع الكون

مقدّمة

أصبح علم الكون وعلم الفلك يحاولان أن يفسرا الكثير من المشاهدات الطبيعية والحقائق الواقعية، يتصور بعض العلماء أنه يلزمهم الإجابة عن بعض التساؤلات الفيزيائية الملحّة: من أين هذا الكون؟ متى بدأ؟ ماذا كان قبل بدءه؟ وغيرها من مجموعة الأسئلة التي لا تزال مدار البحث لدى علماء الكون إلى اليوم.

يلقي هذا البحث ظلالا على بعض الأسئلة ضمن منهج يلائم العلم والدين. إن الله هو الخالق العليم بكل شيء (ولا يحيطون بشيء من علمه إلا بما شاء وسع كرسيُّه السماوات والأرض) [البقرة 255] ، فتقتضي الحكمة أن نفيد من العلم الّذي اطلعنا عليه الخالق سبحانه وتعالى. ولا بدَّ من منهج الرّبط بين العلم والدين عامّة، وبين الدين وعلم الكون خاصّة.

إن هناك حاجة إلى تحليل حقول المعرفة كافّة حتى تفهم القرآن الكريم، وتستطيع أن تدرك معاني آياته. إنَّ القرآن كتاب هداية، وإنّه ليعالج موضوعات كثيرة في فروع العلم العديدة؛ ممّا يؤكد الحاجة إلى جهود أصحاب هذه المعارف حتّى يتعمق إدراكنا وفهمنا لآيات القرآن وإشاراته العلمية. كما أن أصحاب هذه العلوم بحاجة ماسة إلى دراسة القرآن كي ينطلقوا من الحقيقة القرآنيّة.

مبدأ خلق الكون

ذكر في الحديث عن مبدأ الخلق، عن عمران بن حصين رضي الله عنهما قال: "دخلت على النّبي – صلّى الله عليه وسلم – وعقلت ناقتي بالباب. فأتاه ناسٌ من بني تميم فقال: اقبلوا البشرى يا بني تميم. قالوا: قد بشرتنا فأعطينا (مرّتين). ثم دخل عليه ناس من أهل اليمن فقال: اقبلوا البشرى يا أهل اليمن أنْ لم يقبلها بنو تميم. قالوا: قد قبلنا يا رسول الله. قالوا: جئنا نسألك عن هذا الأمر. قال كان الله ولم يكن شيء غيره. وكان عرشه على الماء. وكتب في الذِّكر كلّ شيءٍ. وخلق السماوات والأرض. فنادى منادٍ: ذهبت ناقتك يا ابن الحصين. فانطلقت فإذا هي يقطع دونها السراب. فوالله لوددت أني كنت تركتها".188

وفيما يلي ألفاظ الحديث الصحيح عن الخلق الذي يرويه عبد الله بن عمرو: كتَبَ اللهُ مقاديرَ الخلائقِ قبل أن يخلقَ السَّماواتِ والأرضَ بخمسينَ ألفَ سنةٍ . قال وعرشُه على الماء وفي روايةٍ : مثلُهُ . غير أنّهما لم يَذكرا : وعرشُه علَى الماءِ (رواه مسلم)

قال مجاهد: (وكان عرشه على الماء) قبل أن يخلق شيئاً، وقال "بدء الخلق العرش والماء والهواء (الفراغ)، وخلقت الأرض من الماء". وقال قتادة: (وكان عرشه على الماء) ينبّئكم كيف كان بدءُ خلقه قبل أن يخلق السّماوات والأرض. وقال الطّيّبي: أشار بقوله (وكان عرشه على الماء) إلى أنّ الماء والعرش كانا مبدأ هذا العالم لكونهما خلقا قبل خلق السّماوات والأرض ، ولم يكن تحت العرش إذ ذاك إلاّ الماء. قال ابن عبّاس إنّما سمّي العرش عرشاً لارتفاعه. وفعل "كان" للدلالة على الزمن السابق.

قد وضّح الحديثان الشّريفان السّابقان حالة مبدأ الخلق والوجود قبل خلق السّماوات والأرض. وقد أورد العسقلاني في فتح الباري قوله: "ووقع في الرّواية الّتي في التوحيد (ثمّ خلق السّماوات والأرض) ولم يقع بلفظ "ثمّ" إلاّ في ذكر خلق السّماوات والأرض. وفي رواية مسلم (إن الله قدّر مقادير الخلق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة وكان عرشه على الماء).189

وهذا يؤيّدُ رواية من روى (ثمّ خلق السّماوات والأرض) باللّفظ الدّالّ على الترتيب ... أشار بقوله (وكان عرشه على الماء) إلى أنّ الماء والعرش كانا مبدأ هذا العالم لكونهما خلقا قبل خلق السّماوات والأرض، ولم يكن تحت العرش إذ ذاك إلاّ الماء... والمراد بكان في الأوّل (كان الله) الأزليّة وفي الثاني (كان عرشه) الحدوث بعد العدم. وقد روى أحمد والتّرمذي وصحّحه من حديث أبي رزين العقيلي مرفوعاً (إنّ الماء خلق قبل العرش)، وروى السّدي في تفسيره بأسانيد متعدّدة

188 قدّر الله المقادير قبل أن يخلق السّماوات والأرض بخمسين ألف سنة). صحيح مسلم، كتاب القدر، حديث رقم 4797. وكذلك في سنن الترمذي، كتاب القدر، حديث رقم 2082. وكذلك في مسند أحمد، مسند المكثرين من الصحابة.

189 ابن حجر العسقلاني، أحمد بن علي، فتح الباري شرح صحيح البخاري، كتاب بدء الخلق، باب 1، ص 356. أخرجه سعيد ابن منصور عن أبي عوانة بن أبي بشر عن مجاهد.

(إنّ الله لم يخلق شيئا ممّا خلق قبل الماء) ... إنّ أوّليّة القلم بالنّسبة إلى ما عدا الماء والعرش ... ". هذا ويبيّن الفرع الأوّل من الباب الثالث حالة مبدأ الكون كما يتصوّر علماء الكون والفلك.190

إن أول ماخلقه الله تعالى تصور فى الحديث عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قال : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ :"إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ ، قَالَ: رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ"، صدق رسول الله الكريم، فليس كما يظّن الجميع بأنّ أوّل خلق الله سبحانه وتعالى هو آدم وحواء والملائكة، فالله سبحانه وتعالى ابتدأ خلقه بالماء، فالعرش، ثمّ القلم.

1- الماء. قال تعالى:"وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ"، فالماء هو أول مخلوق من مخلوقات الله عز وجل، ولا يمكننا أن نجزم بأنّ الماء الذي خلقه الله سبحانه وتعالى تحت العرش مشابه للماء المعروف على سطح الأرض، فقد يكون الماء مشابهاً لماء الأرض في المكوّنات وربّما لا، ولا نعلم بأيّ حاله كيميائية يكون، قد يكون في الحالة السائلة أو الغازيّة أو الصلبة والله أعلم.

2- العرش. معنى العرش باللغة العربية، هو فراش الملك أو كرسيه العظيم المرصّع بالذهب والمجوهرات، أمّا عرش الرحمن وكما جاء ذكر صفاته في أحاديث نبوية وبعض الآيات الكريمه بأنّه موجود بعد سبع سماوات وبين كل سماء والسماء الأخرى مسيرة خمسمئة عام؛ أي أنّ بين السماء الدنيا وعرش الرحمن مسيرة خمسمئة ألف سنة واتساعه خمسمئة ألف سنة أيضاً، قال تعالى:" تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ "،وبعد السماء السابعة مسيرة خمسمئة عام أيضاً، ثم يوجد بحر من ماء وفوق البحر يقع عرش الرحمن، ويحمل العرش ثمانية من الملائكة ولم يحدد ثمانية عشر أو مئة أو ألف، فالله سبحانه وتعالى أعلم.

3- القلم. خلق الله سبحانه وتعالى القلم بعد أن خلق الماء والعرش، فالقلم هو ثالث مخلوفات الله عز وجل، وخلق القلم كجرم وبشكل نور، وخلق بعد القلم اللوح المحفوظ، فاللوح المحفوظ هو رابع مخلوفات الله سبحانه وتعالى، قد يكون اللوح تحت العرش أو فوقه فمكانه غير معلوم، تبلغ مساحته مسيرة خمسمئة عام، وطوله ما بين السماء الأولى والأرض وعرضه كالبعد بين المشرق والمغرب، وبعد ذلك أمر الله سبحانه وتعالى بالكتابة على اللوح المحفوظ، فكتب ما سيحدث في العالم من بدء الخلق وحتى نهايته. بعد ذلك خلق الله سبحانه وتعالى السماوات والأرض في ستة أيام ثم استوى على العرش، خلق السماوات في ستة أيام فيه حكمة إلهية وهي تعليم الناس الصبر والتأنّي، على الرغم من أنّ الله سبحانه وتعالى قادر على خلق السماوات والأرض في لحظات، والسماء العظيمة التي خلقها الله تدلّ على قدرته وعظمته، فبين السماء والأخري مسيرة خمسمئة عام مليئة بالملائكة191.

الأرضون السبع

يقول سبحانه وتعالى: (الله الذي خلق سبع سموات ومن الأرض مثلهن يتنزل الأمر بينهنّ لتعلموا أن الله على كل شيء قدير) [الطلاق 12]. قرأ الجمهور (مثلهنّ) بالنّصب عطفاً على (سبع سموات) أو على تقدير فعَل: أي وخلق من الأرض مثلهنّ (إيجاز حذف: أي وخلق سبعاً من الأرض). وأورد القرطبي في تفسيره الجامع: " (ومن الأرض مثلهن) يعني سبعاً".192

هناك أحاديث يردُ فيها ذكر الأرضين بصيغة الجمع لا المفرد، ومن هذه النّصوص:

- عن عبيدالله بن مقْسم أنّه نظر إلى عبدالله بن عمر كيف يحْكِي رسولَ الله – صلّى الله عليه وسلم – قال: (يأخذُ الله عزّ وجلّ سمواته وأرضيه بيديْه فيقولُ: أنا الله – ويقبضُ أصابعهُ ويبسُطها- أنا الملكُ) حتى نظرتُ إلى المنبر يتحرّكُ من أسفل شيءٍ منه حتى إنّي لأقولُ: أساقطٌ هو برسول الله – صلّى الله عليه وسلم –؟.

- عن عبيدالله بن مقسم عن عبدالله بن عمر قال رأيت رسولَ الله – صلّى الله عليه وسلم – على المنبر وهو يقول: يأخذُ الجبّارُ عزّ وجلّ سمواته وأرضيه بيديْه ثمّ ذكر نحو حديث يعقوب.

---

190 ابن كثير القرشي الدمشقي، عماد الدين أبي الفداء (ت 774 هـ)، تفسير القرآن العظيم، دار الفيحاء (دمشق الطبعة الأولى 1414 هـ-1994 م)، أربع مجلدات. م 1، ص 102.

191 ابن حجر العسقلاني، أحمد بن علي، فتح الباري شرح صحيح البخاري. ج 6، ص 355

192 الشوكاني، محمد بن علي بن محمّد (ت 1250 هـ)، فتح القدير الجامع بين فنّي الرّواية والدّراية من علم التّفسير، عالم الكتب (بلا تاريخ) ، 5 أجزاء. ج 5، ص 247.

تبيّن الآية الكريمة (والأرضُ جميعاً قبضتُه يومَ القيامة) ما أكّدته الأحاديث السّابقة من أنّ حال الأرضين يوم القيامة هو القبض والطّيُّ، والمراد بالأرض الأرضون السّبع . وأنَّ حالة القبض هذه لا تحصل إلا يوم القيامة. أمّا حالهنّ في الدّنيا ففتق وبسط (حالة فتق الأرضين تبيّنها مجموعة الأشكال)؛193 بعد أن كانتا رتقاً عند بداية الخلق (أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا) [الأنبياء 30].

هناك أحاديث تحدّد عدد الأرضين بسبع، ومن هذه الأحاديث:

- روى البخاري عن ابن عمر –رضي الله عنهما– قال: قال النّبيُّ – صلّى الله عليه وسلم – : (من أخذ من الأرض شيئاً بغير حقّه خُسف به يوم القيامة إلى سبع أرضين)194

-وفي الصّحيحين عن سعيد بن زيد –رضي الله عنه– قال: سمعتُ رسول الله –صلّى الله عليه وسلم– يقول: (من ظلم من الأرض شيئاً طُوِّقه من سبع أرضين)195

-وروى الشّيخان عن عائشة –رضي الله عنها– أنّ رسولَ الله – صلّى الله عليه وسلم – قال: (من ظلم قِيْدَ شبرٍ من الأرض طُوِّقهُ من سبع أرضين)196

يتّضح من هذه النّصوص ذكرُ الأرضين وهي المقصودةُ في الحكم العامّ. والعدد كالوصف لها. أي أنّ عاقبة ظلم الأرض _ أخذها بغير وجه حقّ _ الخسف بمرتكبه يوم القيامة إلى الأرضين الّتي هي سبع. وهذا ما تقوله اللّغة في أحكام العدد.197 ويبيّن الحديثان السّابقان أنّ حال الأرضين يوم القيامة هو القبض في جهة السّفل؛ ودليله (من أخذ من الأرض شيئاً بغير حقه خُسف به يوم القيامة إلى سبع أرضين)198.

ومن هذا القبيل قوله سبحانه وتعالى: (هو الّذي خلق لكم ما في الأرض جميعاً) [البقرة 29]. تشير الآية إلى أنّ حال الأرضين عند بداية خلقهنّ هو القبض والرّتق في جهة السّفل. وهو ما تشير إليه الآية: (أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا) [الأنبياء 30]. أي كان الجميع متّصلاً بعضه ببعض في ابتداء الأمر.

خلق الكون في ضوء القرآن والعلم الحديث

الفرع الأوّل: الكون الواسع المتوسّع وإشعاع الخلفيّة

يرى علماء الكون صحّة أنموذج الكون المتوسّع؛ فقد خلق الله الكونَ واسعا ومتوسّعا(يتزايد فى الوسع). وهذا يتّفق مع الآية الكريمة (والسّماء بنيناها بأييد وإنّا لموسعون) [الذّاريات 47]. يقول علماء التّفسير إنّ الله عزّ وجلّ قد خلق السّماء واسعة199. كما ويقولون أنّ السّماء آخذةٌ بالتّوسّع.

(ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ * فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ) [فصّلت آية 12-11].

- (وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ * وَالأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ) [47-48 الذّاريات].

لقد كانت السّماء واسعة عندما خلقها الله عزّ وجلّ ابتداءً؛ فلقد كان الكون يتوسّع بتسارع كبير (الشكل). وإنّ التوسّع في بناء السّماء دائم ومستمر حتى فناء الكون يوم القيامة.

(أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا * رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا) [النّازعات 28-27].

يتصوّر علماء الكون أنّ التّوسّع نتيجةٌ لانفجار عظيم حدث لكتلة يزعمُ علماء الكون أنّها ذات كثافة عالية جدّاً200.

193 الرّازي، محمد فخر الدين (ت 604 هـ – 1208 م)، التفسير الكبير ومفاتيح الغيب المشهور بتفسير الفخر الرّازي، دار الفكر (بيروت 1414 هـ – 1993 م)، سبعة عشر مجلداً. م 14 ، ص 17-18.

194 صحيح البخاري، كتاب المظالم، حديث رقم 1120.

195 صحيح البخاري، كتاب المظالم، حديث رقم 1119

196 الترمذي، كتاب الدّيّات، حديث رقم 1338.

197 العمري، حسين يوسف راشد، الأرضون السّبع لغز المادّة المظلمة وبوّابة تكميم الكون، مجلّة كليّة المعارف الجامعة، الأنبار، (2004)، العدد السادس، ص 10

198 صحيح البخاري، كتاب المظالم، حديث رقم 1121.

199 الخازن، علاء الدّين علي بن محمّد البغدادي، لباب التأويل في معاني التنزيل. دار الفكر (بيروت). م 4، ص 184.

200 العمري، حسين، بناء السّماء والمادّة المظلمة الباردة دراسة مقارنة بين الفلك والقرآن. مؤتة للبحوث والدّراسات، سلسلة العلوم الإنسانيّة والاجتماعيّة، 2002. م 17، عدد 6، ص 187-211.

لا نريد أن نقول أكثر من هذا فيما يخصُّ حالة الوجود قبل خلق السّماوات والأرض، لأنّ هذه المسألة ما بعد الطبيعة (metaphysics). وعليه يكون الاعتماد هنا على النّص النّقلي فقط، ممّا يجعلني أرجّحُ أنّ مادّة الخلق هي الماء، وليست مادّة أخرى ذات كثافة كبيرة جدّاً. وهذا ما قد يشير إليه الحديثان السّابقان: (..كان الله ولم يكن شيء غيره. وكان عرشه على الماء ..) ، (إن الله قدّر مقادير الخلق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة، وكان عرشه على الماء).

يرى علماء الكون أنّ إشعاع الخلفيّة الكوني عند درجة الحرارة ثلاثة كلفن (شكل) مؤشّرٌ على أنّ درجة حرارة الكون كانت مرتفعة جدّاً عند بدء خلقه ؛ إذ هو إشعاع جسم أسود (blackbody radiation). كما وأنّ درجة حرارة الكون قد انخفضت بسبب توسُّعه.201 يشيرُ قوله تعالى (ثمّ استوى إلى السّماء وهي دخان) [فصّلت 11] إلى ارتفاع درجة حرارة الكون خلال أيّام خلقه المبكّرة. ويدلُّ على التّوسّع قوله تعالى: (والسّماء بنيناها بأييد وإنّا لموسعون) [الذّاريات 47]. وممّا يؤكّدُ كلاً من التّوسّع والتّبرّد المصاحبين لخلق الكون قوله تعالى: (ءأنتم أشدُّ خلقاً أم السماء بناها * رفع سمكها فسوّاها * وأغطش ليلها وأخرج ضحاها) [النّازعات 27– 29]. إنّ التّفسير الفلكي لظلمة اللّيل (وأغطش ليلها) هو التّوسّع الّذي ينتج عنه تبرُّد الكون ومجانبته لحالة الاتزان الحراري الثيرموديناميكي.202

في اللحظات الأولى بعد الانفجار الكبير، كان الكون شديد الحرارة وكثيفاً. لقد كانت درجة حرارة الإشعاع مرتفعة جدّاً. وبفعل الاندفاع الناجم عن الانفجار يتوسّع الكون، فتنخفض درجة الحرارة203. فأصبحت الظروف ملائمة لتخلّق اللبنات الأساسية للمادة – الكواركات والإلكترونات. وهناك وبعد زمن وجيز (جزء من المليون من الثانية)، تجمّعت الكواركات لإنتاج البروتونات والنيوترونات. وفي غضون دقائق التحمت البروتونات والنيوترونات جنبا إلى جنب مشكلة بعض أنوية الذّرات.204

الفرع الثاني: خلق السّماء والأرض في ضوء النّصوص الشّرعيّة

يقول تعالى: (هو الّذي خلق لكم ما في الأرض جميعاً ثمّ استوى إلى السّماء فسوّاهنَّ سبع سموات وهو بكلّ شيءٍ عليم) [البقرة 29]. في اللّحظة الّتي تلت الانفجار بدأ أيضاً خلقُ الأرض (الأرض بمعنى جهة السُّفل؛ أي الأرضين السّبع). ويراد بجهة السّفل الاتّجاه نحو مركز الكون، ويُقصدُ بجهة العلوّ الاتّجاه نحو السّماء (شكل 2). وقد تباينت الشّروحات الّتي قدّمها المفسّرون لهذه الآية الكريمة بين الاختصار والإسهاب؛ هذا وإن كانت أقوالهم تدور حول محورٍ واحدٍ: جاء في جامع البيان عن تأويل آي القرآن ما فحواه: "لما أراد الله تعالى أن يخلق الخلق أخرج من الماء دخاناً — أي الإشعاع والجسيمات الأوّليّة – وخلق سبحانه وتعالى السّماوات السّبع والأرضين السّبع(المادة المظلمة الباردة) من الماء ودخانه.205 (ثمّ استوى إلى السّماء): السّماء تدلُّ على السّماوات، فهي بمعنى الجمع. إنّهنَّ كنَّ سبعاً غير مستويات فلذلك قال جلّ ثناؤه: (فسوّاهنَّ): هيّأهُنَّ ودبّرهُنَّ وقوّمهُنَّ، ثمّ دحا الأرض بعد ذلك".

وقد أورد أبو حيّان في تفسيره البحر المحيط في التفسير: "قيل: (جميعاً) حال مؤكّدة من كلمة (ما)، ولا دلالة لها على الاجتماع الزّماني، وهذا بخلاف معاً. وبما أنّ الآية تذكر جزيل نعمه سبحانه ووفرتها، فإنّهم لم يجعلوها حالاً من ضمير لكم لأنّه لتعداد النِّعم دون المنْعَم عليه، ولنفس الاعتبار فإنّهم لم يجعلوها حالاً من الأرض أيضاً".206

هذا وإنّ الناظر إلى الآية السّابقة من السّورة ذاتها (كيف تكفرون بالله وكنتم أمواتاً فأحياكم ثمّ يميتكم ثمّ يحييكم ثمّ إليه ترجعون) [البقرة 28] يلاحظُ أنّ السّياق القرآني يستعرضُ الخلق والإحياء والإماتة والبعث بالإضافة لذكره جزيل نعمه سبحانه ووفرتها. وعليه —والله تعالى أعلم– فإنّ جميعاً قد تُعتبر حالاً من الأرض أيضاً. ويدلُّ على ذلك قوله جلّ وعلا: (أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ) [الأنبياء 30]. (رتقاً) أي كان الجميع متّصلاً بعضه ببعض متلاصقاً متراكماً بعضُه فوق بعضٍ في ابتداء الأمر.

---

201 الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف الشهير بأبي حيان (654-745 هـ)، النهر الماد من البحر إلى المحيط، دار الجيل (بيروت–لبنان 1416 هـ-1995 م)، ستّة أجزاء . م 5، ص 244.

202 السمرقندي ، أبي الليث نصر بن محمد (ت 375 هـ) ، بحر العلوم، دار الكتب العلمية (بيروت–لبنان 1413 هـ–1993 م)، ثلاثة أجزاء. ج 3، ص 280.

203 Zeilik, Michal, *Astronomy the Evolving Universe*, John Wiley and sons, New York, seventh ed., 1994, p483.

204 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 216-220.

205 الزمخشري، أبو القاسم جار الله، الكشّاف. م 2، ص 570.

206 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 216

وأخال الزّمخشري في تفسيره الكشّاف لا يخالف هذا لقوله: "فإن قلت: هل لقول من زعم أنّ المعنى خلق لكم الأرض وما فيها وجه صحّة؟ قلت: إن أراد بالأرض الجهات السّفليّة دون الغبراء كما تذكر السّماء وتراد الجهات العلويّة جاز ذلك، فإنّ الغبراء وما فيها واقعة في الجهات السّفليّة.207 وهو عين ما قاله كثيرٌ من أئمّة التّفسير.

ويتابع أبو حيّان –رحمه الله– فيقول: "ففتق هذه من هذه فجعل السماوات سبعاً، والأرض سبعاً (مجموعة الأشكال)، وفصل بين السّماء الدّنيا والأرض بالهواء. ويؤكّدُ أبو حيّان أنّ الأرض كانت رتقاً ثمّ فتقت، وبالتالي فهذا حُجَّةٌ عليه حين يقول: فإنّهم لم يجعلوها –جميعاً– حالاً من الأرض.208 ويورد قول ابن عبّاس: "ففتق السّماء بالماء فأمطرت السّماءُ، وفتق الأرض بالنّبات فأنبتت الأرضُ".

ويرى الباحث أنّ هذا البعد الأخير للفتق ليس هو عكس مدلول الرّتق من كون الجميع متّصلاً بعضه ببعض متلاصقاً متراكماً بعضه فوق بعض، إلاّ أن يراد أنّ خروج النّبات من كرتنا الأرضيّة سبّب تفتّت قشرتها. وأنّ السّحاب –السّماء هنا بمعنى السّحاب– كان في حالة الرّتق بسبب ارتفاع الحرارة، ومع التّبرّد تكاثف في غيوم فانفتق عنها الماء.

ويتصوّر بعضُ المفسّرين أنّ ماهيّة الخلق الّتي تتحدّثُ عنها الآيةُ الكريمة (هو الّذي خلق لكم ما في الأرض جميعاً) هي تقديرُ خلق الأشياء لأنّ المخلوقات لم تخلق كلُّها في ذلك الوقت، وذلك أنّ كلاًّ من الحياتين النباتيّة والحيوانيّة تحتاجُ إلى مقوّمات: من خلقٍ للشمس، بالإضافة إلى كون كرة الأرض مدحوّة ممهّدة لإنبات الزّرع ولحياة الحيوان.209 يرى الباحث أنَّ المفسّرين ربّما لجأوا إلى هذا القول بسبب عدم معرفتهم المعنى الدّقيق للعبارة القرآنيّة (الأرض جميعاً). هذا ويوافقهم الباحث الرّأي من أنّ دحو كرتنا الأرضيّة جاء متأخِّراً. فلقد كان بعد انقضاء أيّام الخلق السّتّة، وبعد تمام تسوية بناء السماء، ومتأخّراً عن إخراج ضحى السّماء بنور الشّمس. ودليل ذلك قوله تعالى: (ءأنتم أشدُّ خلقاً أم السماء بناها * رفع سمكها فسوّاها * وأغطش ليلها وأخرج ضحاها * والأرض بعد ذلك دحاها * أخرج منها مآءها ومرعها) [النّازعات 27- 31].

وفي معرض تفسير الآية: (ثمّ استوى إلى السّماء وهي دخان) [فصّلت 11]، ذكر أبو حيّان: "والعطف ب (ثمّ) يقتضي التّراخي في الزّمان، ولا زمان إذْ ذاك". وأقول لا بُدّ من الوقوف على عبارته "ولا زمان إذْ ذاك". ففي الحديث: (إن الله قدّر مقادير الخلق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة وكان عرشه على الماء).210

ويتابع أبو حيّان قوله: "قيل أشار ب (ثمّ) إلى التّفاوت الحاصل بين خلق السّماء والأرض في القَدْرِ – أي أنّها تفيد التّراخي الرُّتبي–. وقيل: لما كان بين خلق الأرض والسّماء أعمالٌ من جعل الرّواسي، والبركة فيها، وتقدير الأقوات (في يومين آخرين)، عطف ب (ثمّ)؛ إذْ بين خلق الأرض والاستواء تراخٍ يدُلُّ على ذلك". إنّ قول أبي حيّان هذا بحاجةٍ إلى توضيح. إنّ جعل الرّواسي (بمعنى خلق الجبال) متأخّرٌ كثيراً عن خلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع.

وتمهيداً بين يدي قوله سبحانه: (ثمّ استوى إلى السّماء فسوّاهنَّ سبع سموات) [البقرة 29]، أقول: إنّ للتراخي الزّماني ضرورتُه: فمنها كي يكون الزّمن كافياً لتوسّع الكون؛ وبالتالي انخفاض درجة حرارته، ومن ثمّ تكاثف فتبرّد وتماسك لطبقات البناء السّماوي في اليومين الأخيرين من أيّام الخلق السّتّة.

ويُتابع أبو حيّان قوله211: إنّ الضمير في (فسوّاهنَّ) عائدٌ على السّماء على أنّها جمعُ سماوة، أو على أنّه اسم جنسٍ فيصدُق إطلاقه على الفرد والجمع، ويكون مراداً به هنا الجمع ... وظاهر القول أنّ الّذي استوى إليه هو بعينه المستوي سبع سموات؛ ذوات حُبُكٍ وحُسنٍ واستواء. وقد أعرب بعضُهم سبع سموات بدلاً من الضّمير على أنّ الضمير عائدٌ على ما قبله، وهو إعرابٌ صحيحٌ، نحو: أخوك مررتُ به زيدٌ، وأجازوا في سبع سموات أن يكون منصوباً على المفعول به، والتّقدير فسوّى منهُنّ سبع سموات، وهذا ليس بجيّد من حيث اللّفظ، ومن حيث المعنى.212

---

207 الزمخشري، أبو القاسم جار الله، الكشّاف. م 2، ص 570.

208 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 262.

209 القرطبي، أبي عبد الله محمد، الجامع لأحكام القرآن. م 6، ج 11 ص، 188.

210 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 232

211 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 218.

212 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 1 ، ص 219.

إنّ غالبيّة آراء المفسّرين تؤكّدُ معنى التّسوية الّذي أشار إليه أبو حيّان،213 وأضاف بعضُ المفسّرين214 أنّ قوله تعالى (فسوّاهنَّ): أي فصيّرهنّ، كما في آية أخرى (فقضاهنَّ) [فصّلت 12]. إنّ قوله تعالى (فقضاهنَّ): أي صنعهنَّ وأظهرهنَّ وأوجدهنَّ وصيّرهنَّ وأحكمهنَّ وفرغ من خلقهنَّ سبعاً،215 لعلّ المراد بالأرض ما في جهة السّفل (أي الأرضين السّبع: المادة المظلمة الباردة). أمّا الكرة الأرضيّة فربّما كان قد خُلق أصلها ومادّتها. وقالوا أريد باليومين هنا فترتين زمنيّتين.216 وذكروا أنّ الرّواسي هي الجبال، وقيل المراد بجعلها إبداعها بالفعل، وفي الإرشاد المراد تقدير الجعل لا الجعل بالفعل،217 يؤكّدُ علم الكون أنّ القول بإبداعها بالفعل غير صحيح، فإنّ خلق كرة الأرض نفسها قد جاء متأخّراً عن خلق السّماء.

إنّ القول بإيجاد الرّواسي يُفسَّرُ بغير الجبال. ويتّفقُ هذا مع ما ذكره أبو حيّان في البحر المحيط من أنّ دحو الأرض غير خلقها، وقد تأخّر عن خلق السّماء. وأنّ جعل الرّواسي (الجبال) والبركة في الأرض، وتقدير الأقوات لا يمكن إدخالها في الوجود إلاّ بعد أن صارت الأرضُ موجودة.218 وإنّ تقدير الخلق قد سبق الخلق بخمسين ألف سنة.219 لذا يرى الباحثُ أنّ قوله سبحانه (وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا) قد يشير إلى إحداث عدم تجانس في مادّة الأرضين والّتي هي مادّة مظلمة (Dark matter)

ربّما هو إشارة إلى بداية خلق مادّة عاديّة بدأت تتشكّل وترسو في الجزء العلوي من الأرض أي المادّة الّتي بدأت تتشكّل في أعالي الأرضين السّبع ؛ أي في الأماكن الأقرب إلى الحيّز الداخلي للبناء السّماوي الأوّل. وهذه المادّة هي أساس البناء في الأرض العليا بعد فتق الأرضين. وربّما تجسّد هذا حاليّاً كتغاير طفيف في درجة حرارة إشعاع الخلفيّة الكوني. ويراد بالأرض العليا (الأولى) تلك الّتي تحتضن مجرّة درب التّبانة (شكل 2)؛ الّتي توجد فيها مجموعتنا الشّمسيّة.220 ودليل هذا الفهم قول سبحانه: (وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا).

ويقول سبحانه: (وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا) وبعد انتهاء الأيّام السّتّة لخلق السّماوات والأرض، خلق في كلّ سماء منها ما استعدّت له من الأمور الّتي هي قوامها وصلاحها، واقتضت الحكمة أن يكون فيها من الملائكة. وأودُّ الإشارة هنا إلى أنّه بعد انتهاء الأيّام السّتّة لخلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع قد جاء متأخّراً خلقُ المجرّات والنّجوم، ومن ثمّ الشّمس وكرتنا الأرضيّة (وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا).

وبعد خلق الشّمس أخذت كرة الأرض شكلها البيضويّ ودحيت وجعلت مهاداً وقراراً لأهلها (ءأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا * رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا * وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا * وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا * أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا * والجِبَالَ أَرْساها)[النازعات 27-32]. ودحو الأرض بمعنى كرتنا الأرضيّة، أو بمعنى الأرض العليا كون مجرّتنا جزءاً من الأرض العليا221 مفسّرٌ بقوله تعالى: (أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا).

الفرع الثالث: قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ

ماذا لو تواجدت كلّ المياه على عمق 700 كيلومتر تحت سطح.الأرض؟ (أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا) (الكهف 41) " وَقَوْله : " أَوْ يُصْبِح مَاؤُهَا غَوْرًا " أَيْ غَائِرًا فِي الْأَرْض وَهُوَ ضِدّ النَّابِع الَّذِي يَطْلُب وَجْه الْأَرْض فَالْغَائِر يَطْلُب أَسْفَلهَا كَمَا قَالَ تَعَالَى : " قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين " أَيْ جَارٍ وَسَائِحٍ وَقَالَ هَاهُنَا " أَوْ يُصْبِح مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيع لَهُ طَلَبًا " وَالْغَوْر مَصْدَر بِمَعْنَى غَائِر وَهُوَ أَبْلَغ مِنْهُ كَمَا قَالَ الشَّاعِر عَمْرو بْن كُلْثُوم : تَظَلّ جِيَاده نَوْحًا عَلَيْهِ مُقَلَّدَة أَعِنَّتهَا صُفُونًا آخَر : هَرِيقِي مِنْ دُمُوعهمَا سِجَامًا ضُبَاع وَجَاوِبِي نُوحًا بِمَعْنَى نَائِحَات عَلَيْهِ.222

---

213 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. م 9 ، ص 292.

214 القاسمي، محمد جمال الدّين، محاسن التأويل. ج 2، ص 91 .

215 الألوسي، أبي الفضل شهاب الدين، روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسّبع المثاني. م 13، ص 159.

216**Mushaf Al-Madinah An-Nabawiyah**, **The Holy Qur'an**, English translation of the meaning and commentary, The presidency of the Islamic researches, Ifta, King Fahd Holy Qur'an printing complex, p 1456.

217العمادي، أبي السعود محمد بن محمد، تفسير أبي السعود إرشاد العقل السليم . ج 8 ، ص 4.

218أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 9 ، ص 290.

219 ابن حجر العسقلاني، أحمد بن علي، فتح الباري شرح صحيح البخاري. ج 6، ص 355.

220الرّازي، محمد فخر الدين (ت 604 هـ – 1208 م)، التفسير الكبير ومفاتيح الغيب المشهور بتفسير الفخر الرّازي، دار الفكر (بيروت 1414 هـ – 1993 م)، سبعة عشر مجلداً. 43

221 العمري، حسين يوسف راشد، الأرضون السّبع لغز المادّة المظلمة وبوّابة تكميم الكون، مجلّة كليّة المعارف الجامعة، الأنبار، (2004)، العدد السادس، ص 10.

222 الطبري، ابن جرير، (ت 310 هـ)، جامع البيان عن تأويل آي القرآن، دار الفكر للطباعة والنشر (بيروت 1415 هـ – 1995 م). م1، ص 279.

أَيْ غَائِرًا ذَاهِبًا , فَتَكُون أَعْدَم أَرْض لِلْمَاءِ بَعْد أَنْ كَانَتْ أَوْجَدَ أَرْض لِلْمَاءِ . وَالْغَوْر مَصْدَر وُضِعَ مَوْضِع الِاسْم ;كَمَا يُقَال : رَجُل صَوْم وَفِطْر وَعَدْل وَرِضَا وَفَضْل وَزَوْر وَنِسَاء نَوْح ; وَيَسْتَوِي فِيهِ الْمُذَكَّر وَالْمُؤَنَّث وَالتَّثْنِيَة وَالْجَمْع .

وَقِيلَ : أَوْ يُصْبِح مَاؤُهَا ذَا غَوْر ; فَحَذَفَ الْمُضَاف ; مِثْل " وَاسْأَلْ الْقَرْيَة " [يُوسُف : 82] ذَكَرَهُ النَّحَّاس . وَقَالَ الْكِسَائِيّ : مَاء غَوْر . وَقَدْ غَارَ الْمَاء يَغُور غَوْرًا وَغُؤُورًا , أَيْ سَفُلَ فِي الْأَرْض , وَيَجُوز الْهَمْزَة لِانْضِمَامِ الْوَاو . وَغَارَتْ عَيْنه تَغُور غَوْرًا وَغُؤُورًا ; دَخَلَتْ فِي الرَّأْس . وَغَارَتْ تَغَار لُغَة فِيهِ وَقَالَ : أَغَارَتْ عَيْنه أَمْ لَمْ تَغَارَا وَغَارَتْ الشَّمْس تَغُور غِيَارًا , أَيْ غَرَبَت . قَالَ أَبُو ذُؤَيْب : هَلْ الدَّهْر إِلَّا لَيْلَة وَنَهَارهَا وَإِلَّا طُلُوع الشَّمْس ثُمَّ غِيَارهَا.223

ثُمَّ قَالَ تَعَالَى إِظْهَارًا لِلرَّحْمَةِ فِي خَلْقه " قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا " أَيْ ذَاهِبًا فِي الْأَرْض إِلَى أَسْفَل فَلَا يُنَال بِالْفُؤُوسِ الْحِدَاد وَلَا السَّوَاعِد الشِّدَاد وَالْغَائِر عَكْس النَّابِع وَلِهَذَا قَالَ تَعَالَى " فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين " أَيْ نَابِع سَائِح جَارٍ عَلَى وَجْه الْأَرْض أَيْ لَا يَقْدِر عَلَى ذَلِكَ إِلَّا اللَّه عَزَّ وَجَلَّ فَمِنْ فَضْله وَكَرَمه أَنْ أَنْبَعَ لَكُمْ الْمِيَاه وَأَجْرَاهَا فِي سَائِر أَقْطَار الْأَرْض بِحَسَبِ مَا يَحْتَاج الْعِبَاد إِلَيْهِ مِنْ الْقِلَّة وَالْكَثْرَة فَلِلَّهِ الْحَمْد وَالْمِنَّة آخِر تَفْسِير سُورَة الْمُلْك وَلِلَّهِ الْحَمْد وَالْمِنَّة .224

وفي تفسير الطبري: { إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا } يَقُول : غَائِرًا لَا تَنَالهُ الدِّلَاء { فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين } يَقُول : فَمَنْ يَجِيئكُمْ بِمَاءٍ مَعِين , يَعْنِي بِالْمَعِينِ : الَّذِي تَرَاهُ الْعُيُون ظَاهِرًا ... , عَنِ ابْن عَبَّاس , قَوْله : { فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين } يَقُول : بِمَاءٍ عَذْب . وعَنْ سَعِيد بْن جُبَيْر فِي قَوْله : { إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا } لَا تَنَالهُ الدِّلَاء { فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين }, وعَنْ قَتَادَة, قَوْله : { قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا } : أَيْ ذَاهِبًا { فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين } قَالَ : الْمَاء الْمَعِين : الْجَارِي. وعن الضَّحَّاك يَقُول, فِي قَوْله : { مَاؤُكُمْ غَوْرًا } ذَاهِبًا { فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين } جَارٍ .225

طول أيّام الخلق بين القرآن والحقائق الكونيّة

يقول تعالى: (وهو الّذي خلق السّمواتِ والأرضَ في ستّةِ أيّامٍ وكان عرشهُ على الماء) [هود 7]. لعلّ الأيّام الواردة في هذه الآية ليست الأيّام الّتي نعرفها بطول أربع وعشرين ساعة، إنّما قد تعني فترةً زمنيّة. هذا ويُرجّحُ أنّ طول اليوم الواحد من أيّام الخلق هذه هو ألف سنة ممّا نعدُّ مصداقاً لقوله تعالى: (وإنّ يوماً عند ربّك كألف سنةٍ ممّا تعُدُّون) [الحج 47]. ويرى بعضُ المفسّرين أنّ كون اليوم بطول أقلّ هو أكمل وأتمُّ في إظهار القدرة الإلهيّة على الخلق.

إذا كانت مادّةُ خلق السّماوات السّبع226 والأرضين السّبع هي مادّة نيوكليونيّة، فإنّ أيّام الخلق السّتّة يجبُ أن تكون طويلة؛ لعلّ طول اليوم الواحد منها ألف سنة ممّا نعدُّ.227 أمّا إذا كانت مادّةُ خلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع هي مادّة غير نيوكليونيّة تستقلُّ عن الإشعاع بدرجة حرارة خاصّة، فقد يكون طول اليوم من أيّام الخلق بمقدار طول أيّام الدُّنيا.

روى مسلم عن أبي هريرة –رضي الله عنه– قال: أخذ رسولُ الله –صلّى الله عليه وسلّم– بيدي فقال: (خلق الله عزّ وجلّ التُّربة يوم السّبت، وخلق فيها الجبال يوم الأحد، وخلق الشّجر يوم الإثنين، وخلق المكروه يوم الثُّلاثاءِ، وخلق النُّور يوم الأربعاء، وبثّ فيها الدّواب يوم الخميس، وخلق آدم عليه السّلام بعد العصر من يوم الجمعة في آخر الخلق في آخر ساعةٍ من ساعات الجمعة فيما بين العصر إلى اللّيل.228

وممّا يقوّي هذا الفهم أنّ الحديث ليس فيه إشارةٌ إلى خلق السّماء. وإنّ الله سبحانه وتعالى دحا الأرض وأخرج منها ماءها ومرعاها بعد تمام خلق السّماوات والأرض. وكذلك نقول إنّ الله –سبحانه وتعالى– قد أخرج ضحى السماء بنور الشّمس بعد تمام أيّام الخلق السّتّة. فإنّ خلق مجموعتنا الشّمسيّة يتطلّب حدوث انفجار سوبرنوفا لنجم قديم ذي كتلة تعادل حوالي عشرين ضعف كتلة الشّمس، وذلك حتى يتحقّق إنزال (بمعنى خلق وبعث) الحديد والعناصر الثقيلة التي تتخلّق في باطن هذا النجم بفعل تفاعلات الاندماج النّووي (أنظر بحث: إنزال الحديد).

---

223 مجمع اللّغة العربيّة الإدارة العامّة للمعجمات وإحياء التراث، مصر، المعجم الوسيط. دار الدعوة استنبول تركيا، ج 1، ص 643.

224 ابن كثير، عماد الدين، تفسير القرآن العظيم. م 4، ص 303.

225 الطبري، ابن جرير، (ت 310 ه)، جامع البيان عن تأويل آي القرآن، دار الفكر للطباعة والنشر (بيروت 1415 هـ- 1995 م). م1، ص 261.

226 العمري، حسين، بناء السّماء والمادّة المظلمة الباردة دراسة مقارنة بين الفلك والقرآن. مؤتة للبحوث والدّراسات، سلسلة العلوم الإنسانيّة والاجتماعيّة، 2002. م 17، عدد 6، ص 187-211.

227 العمري، حسين يوسف راشد، الأرضون السّبع لغز المادّة المظلمة وبوّابة تكميم الكون، مجلّة كليّة المعارف الجامعة، الأنبار، (2004)، العدد السادس، ص 10.

228 النّووي، صحيح مسلم بشرح النّووي، م 6، كتاب صفة القيامة والجنّة والنّار. قال إبراهيم حدّثنا البِسطامي "وهو الحسين بن عيسى" وسهل بن عمّارٍ وإبراهيم بن بنت حفص وغيرهم عن حجّاجٍ بهذا الحديث.

لذا فإنّ الأيّام الواردة في الحديث هي من أيّام دحو الكرة الأرضيّة، وليست من أيّام الخلق السّتّة الّتي خلق الله خلالها الكون بسماواته وأرضيه ومادّة أصل خلق المدائن والعمران والخراب.229 إنّ قوله تعالى : (ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا * رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا * وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا * وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا * وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا *أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا) [النازعات 27-31] 230

أمّا هذا الحديث فيورد أنّ خلق الشّجر –والّذي يتطلّبُ أرضاً مدحوّة– قد كان في اليوم الثالث من الأيّام الّتي يذكرها الحديث. إنّ هذا يستلزم أن تكون الأيّام الواردة في الحديث الشّريف غير أيّام الخلق السّتّة. وإنّ هذا الفهم ليتّفق مع قول الشُّرّاح من أنّ المقصود بالمكروه (وخلق المكروه يوم الثلاثاء) هو ما يقوم به المعاش ويصلح به التّدبير كالحديد وغيره من جواهر الأرض231. وقد ثبت علميّاً أنّ تشكّل المعادن الثقيلة قد جاء في مرحلة متأخّرة من مراحل الخلق؛ إذ هو يتمّ بفعل تفاعلات الاندماج النّووي في باطن نجوم قديمة ذات كتل حوالي عشرين ضعف كتلة الشّمس.232 (إنزال الحديد). ويقوّي هذا الفهم أنّ الحديث يورد سبعة أيّام، أمّا الآيات الكريمة فتتحدّث عن خلق السّماوات والأرض في ستّة أيّام. وكذلك فإنّ هذا الفهم يوفّقُ بين الآيات والحديث الصّحيح.

إنَّ الحديث يدلُّ على أنّ الأيّام السّتّة الّتي خلقت فيها السّماوات والأرض لم تكن أيّاماً فلكيّة، تعتمد طلوع الشّمس وغروبها. وإنّما هي سابقة لخلق آدم، وإن خلق الشّمس قد بدء بعد انتهائها بفترة زمنية كبيرة. وإنّه لمن المناسب أن يكون ليوم الجمعة الّذي فيه خُلق آدمُ نفس طول يوم الجمعة الّذي فيه أدخلَ الجنّة، ولكلٍّ طول يوم الجمعة الّذي فيه أخرج منها (حوالي 24 ساعة). أورد صاحب البحر المحيط233 : قوله (في ستّة أيّام) ظرفاً لخلق الأرض (كرتنا الأرضيّة) لا ظرفاً لخلق السّماوات والأرض، فيكون (في ستة أيّام) مدّة لخلق الأرض (كرتنا الأرضيّة) بتربتها وجبالها وشجرها ومكروهها ونورها ودوابّها وآدم عليه السّلام كما أشار الحديث الثابت الصّحيح.

أورد الخطيب: "الأيّام السّتة ليست بياناً للزمن الّذي عملت فيه القدرةُ هذا الخلق للسّماوات والأرض –كما يذهب إلى ذلك أكثرُ المفسّرين– فذلك فهمٌ قاصر لقدرة الله، الّتي تحكم الزّمن ولا يحكمها .. (إنّما أمره إذا أراد شيئاً أن يقول له كن فيكون). فهذه الأيّام السّتّة هي المدّة الّتي ينضج فيها خلق السّماوات والأرض، وهي الوعاء الزّمني لخلق السّماوات والأرض، وتسويتهما على الصّورة الّتي أرادها الله وذلك كما يتخلّقُ الجنين في بطن أمّه، ويتمُّ خلقه في تسعة أشهر234 ..

وقد سبق بيان ما يرجّحهُ المفسّرون من أنّ طول اليوم الواحد من أيام خلق السّماوات والأرض هو ألف سنة ممّا نعدُّ. هذا ويوردُ الدّكتور الطائي235 قوله: "أنّ القول بتمام الخلق خلال ستّة آلاف سنة قمريّة مخالفٌ لمكتشفات العلم الصّحيح الّتي تقدّر عمر الكون ما بين (10– 20) مليار سنة".

ويقول تعالى: (وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا) أي وأبرز ضوء نجومها، كقوله تعالى: (وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا). ولقد أوردنا آنفاً أنّ السّماء كانت في الحالة الدّخانيّة عند بدء الخلق. ويستلزم هذا أنّ طول أيّام الخلق السّتة أقلُّ من الحقبة الزّمنيّة 0.7 مليون سنة الّتي تلزم حتى يحصل التّمايز بين الإشعاع والمادة.236. هذا وقد تكون درجة حرارة المادّة الّتي تشكّل منها كلٌّ من البناء السّماوي والمجرّات القريبة منه أقلّ من درجة حرارة المادّة القريبة نسبيّاً من مركز الانفجار؛ ممّا يجعل طول أيّام الخلق السّتة أقل من 0.7 مليون سنة وبفارقٍ أكبر.

229 الألوسي، أبي الفضل شهاب الدين، روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسّبع المثاني. م 13، ص 162.

230 جوهري، طنطاوي، الجواهر في تفسير القرآن الكريم. دار إحياء التراث العربي (بيروت 1412 هـ - 1991 م). م 25، ص 35.

231 النّووي، صحيح مسلم بشرح النّووي، م 6، كتاب صفة القيامة والجنّة والنّار. قال إبراهيم حدّثنا البِسطامي "وهو الحسين بن عيسى" وسهل بن عمّارٍ وإبراهيم بن بنت حفص وغيرهم عن حجّاجٍ بهذا الحديث.

232 Phillips, A. C. The physics of stars, John Wiley and Sons, Baffins Lane, Chichester, 1994, p 32, 128-12

233 أبو حيان الأندلسي الغرناطي، محمد بن يوسف، البحر المحيط في التفسير. ج 5 ، ص 64- 65.

234 الخطيب، عبد الكريم، التفسير القرآني للقرآن، دار الفكر (بيروت-لبنان 1970 م)، ثلاثون جزءاً. م 16، ص 1412

235 الطائي، محمد باسل، خلق الكون بين العلم والإيمان. ص 162- 163.

236 Weinberg, Steven, the First Three Minutes, Toronto, 1994, pp 104-105.

ويؤكّد هذا التّبريد الحديث الشّريف عن أنس بن مالك قال: قال رسول الله –صلّى الله عليه وسلّم– (إنّ ناركم هذه جزءٌ من سبعين جزءاً من نار جهنّم. ولولا أنّها أُطفئت بالماء مرّتين ما انتفعتم بها. وإنّها لتدعو الله عزّ وجلّ أن لا يعيدها فيها). أقول لعلّ المادة الكونية قد تمّ تبريدها بالماء كذلك؛ ممّا يسارع في تبرُّدها وتشكُّلها. فلقد قلنا آنفاً: لعلّ مادّة بدء الخلق هي بعضُ الماء الّذي سبق وجوده خلق السّماوات والأرض.237.

توسّع بناء السماء مستمرٌّ إلى يوم القيامة

سنتعامل مع بناء السّماء على أنّه مرآةٌ كرويّة متوسّعة، ممّا يؤدّي إلى انخفاض درجة حرارة الكون. إنّ أهمّ ما يميّز هذا النّموذج أمران: ثبات عدد الفوتونات (Photons): كما تبيّن الآية الكريمة:(وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ) (الطارق11) ؛ هذا بالإضافة إلى ما ذكره ابن عباس (على اعتبار أنّ السماء بمعنى السحاب أو الغلاف الجويّ) : الرَّجْع الْمَطَر وَعَنْهُ هُوَ السَّحَاب فِيهِ الْمَطَر وَعَنْهُ " وَالسَّمَاء ذَات الرَّجْع " تُمْطِر ثُمَّ تُمْطِر (ابن كثير). وأنّ التناقص في طاقة الإشعاع الكوني يساوي جزءاً من الشّغل المبذول في توسّع الكون

وبما أنّ الإزاحة الحمراء مؤشّرٌ على استمراريّة توسّعبناء السماء، في حين أنّ درجة حرارة إشعاع الخلفيّة الكوني لا تزال 3 كلفن، فإنّ هذا مؤشر على أن العامل الرئيس في التوسع الكوني هو الطاقة المظلمة. وهذا يؤكّدُ أنّ بناء السماء في توسّعٍ مستمرٍ إلى أن تقوم السّاعة،238 مصداقاً للآية (والسّماء بنيناها بأييد وإنّا لموسعون) [الذّاريات 47]. وهذه الآية بيان للعامل الرئيس في التوسع الكوني وهو ما يسميّه علماء الكون بالطاقة المظلمة. فالخالق سبحانه وتعالى يرفع البناء السّماوي ويوسّعه بقوّته وقدرته، وليس الأمر موكلا فقط لضغط الإشعاع الكوني أو الجذب الثقالي. هذا وقد يتعرّض البناء السّماوي للتسخين من قبل المجرّات، كما وأنّه يتبرّد مع التّوسّع.

خاتمة

كانت مقادير الخلائق قد كتبها الله قبل أن يخلق السّماوات والأرض بخمسين ألف سنة. فلقد كان الله ولم يكن شيءٌ غيره، وكان عرشه على الماء. فخلق الله الماء أوّلاً ثم خلق العرش. يرى المفسّرون أنّ الماء هو مادّة بدء الخلق، هذا ولا مانع من أن تكون السماوات السبع والأرضين السبع قد خلقتا من العدم. حدث انفجارٌ عظيم في مادّة بدء الخلق للسماوات والأرضين بعد أن كانت رتقاً. ومع توسّع وتبرُّد الكون حدث الفتق: أي خلق الله الأرضين السّبع الطباق وخلق كذلك السّماوات السّبع في ستّة أيّام. إذا كانت مادّة خلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع مادّة نيوكليونيّة، فإنّ طول اليوم الواحد من أيّام خلقهنّ يعدلُ ألف سنةٍ ممّا نعدُّ.

أمّا إذا كانت مادّة خلقهنّ مادّة غير نيوكليونيّة، فيرجّح أنّ أيّام خلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع هي بطول الأيّام الأرضيّة (24 ساعة). لقد بدأ خلق الأرضين السّبع مع الانفجار العظيم، ومع نهاية اليوم الثاني اكتمل خلقها. ومع نهاية اليوم الرّابع خلق الله في أعاليها الدقائق الأوّليّة للمادّة والإشعاع اللذين كانا أساساً لخلق المادة النيوكليونية، وأساساً لدحو الكرة الأرضية التي تأخّر خلقها حوالي ثماني مليارات سنة عن خلق الأرضين السّبع وخلق السّماوات السّبع.

ومع نهاية اليوم السّادس اكتملت تسوية البناء السّماوي الطّبقي بعد أن استقلّت طبقاته مكانيّاً وحراريّاً. هذا وإنّ بناء السماء واسعٌ ومتوسّعٌ إلى أن يطوى يوم القيامة. وعندما أصبح عمر الكون من رتبة مليون سنة بدأ خلق النّجوم والمجرّات. وبعد ثماني مليارات سنة من انقضاء الأيّام السّتة الخاصّة بخلق السّماوات السّبع والأرضين السّبع بدأ خلق مجموعتنا الشمسية: أخرج الله سبحانه وتعالى ضحى السّماء بنور الشّمس، ودُحيت الكرةُ الأرضيّة؛ إذ أخرج الله منها ماءها ومرعاها. ويأتي هذا التّسلسل منسجماً مع ما أثبته العلم من عمرٍ للكون وللشمس، وللزمن الّذي مضى على تكوّن القشرة الصّلبة للأرض.

.

237 Fairal, Anthony, Large scale structure in the universe, Wiley-Praxisseries In. Britain, 1998, p 105-106.

238 العمري، حسين، بناء السّماء والمادّة المظلمة الباردة دراسة مقارنة بين الفلك والقرآن. مؤتة للبحوث والدّراسات، سلسلة العلوم الإنسانيّة والاجتماعيّة، 2002. م 17، عدد 6، ص 187-211.

THE MISTRANSLATION OF THE WORD NUTFE IN QUR'ANIC VERSUS IN TURKISH LANGUAGE

Res. Suna ALLAHVERDİ

sunaallahverdi@windowslive.com

Abstract

The phrase "nutfa" نطفة , take 12 places in the Holy Qur`an, is given meaning as the male reproductive cell "sperm" or "semen" consisting of millions of sperm in Turkish. The meaning of "nutfe" in Turkish is not the same meaning neither in the Qur`an nor in embryology. This leads to a distorted sense of meaning in verses. For this reason, it seems like there is a contradiction with the embryologically discovered information.

من نطفة (nutfa), is found in the verse (80: 19) من نطفة خلقه فقدره "I created him from a sperm and gave him a shape" (1) and is given the meaning of "sperm" in Turkish. In the Qur`an, however, in comparison to other verses (76: 2), where "نطفة" and "nutfa" are mentioned, we see that there is a special concept in itself, which is not semen or sperm.

This is because man first starts to be created as a zygote, i.e., fertilized egg. According to embryology, fertilizing a 23-chromosomed female egg with a 23-chromosomed male reproductive cell, sperm, in a 46-chromosomed fertilized egg (zygote), which is described with the expression of the Qur`an as "nutfa".

In this study, we aim to show that the provision in purview and explanation in the Turkish versions of verses included to "nutfa" mentioned in 11 surahs in the Qur`an is fertilized egg (zygote), not sperm or semen. We use the document analysis method, which is one of the tools of qualitative research methods.

Key Words: Nutfe, Zygote, Semen, Embryology

KUR'AN-I KERİM DE BAHSİ GEÇEN NUTFE KELİMESİNİN TÜRKCE MEAL VE TEFSİRLERİNİN EMBRİYOLOJİ İLE ÇELİŞKİSİ ÜZERİNE İNCELEME

Araştırmacı Suna ALLAHVERDİ

Özet

Kuran ı kerim de 12 yerde geçen "nutfe" نُطْفَةٍ kelimesine Türkçe karşılık olarak, erkek üreme hücresi olan "sperm" veya milyonlarca spermden oluşan meni manası verilmiş. "Nutfe" kelimesinin Türkçe karşılığının; Kur'an da ve Embriyolojide aynı anlamı ifade etmediklerini ve ayetlerde anlam bozukluklarına yol açtığını, bu sebeple sanki embriyolojik olarak keşfedilen bilgiler ile çelişkisi varmış gibi bir durum meydana gelmiştir.

Kur'an da; (80: 19) مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ "Bir spermden yarattı da ona şekil verdi"(1) ayetin de geçen مِنْ نُطْفَةٍ (nutfe) kelimesine "sperm" diye Türkçe meal verilmiş. Halbuki "نُطْفَةٍ" "nutfe" kelimesinin geçtiği diğer ayetler ile karşılaştırıldığında (76:2) meni ve sperm olmadığını, başlı başına özel bir kavram olduğunu görmekteyiz. Çünkü insan ilk yaratılmaya zigot yani döllenmiş olan yumurta ile başlar. Embriyolojiye göre insan; erkek üreme hücresi olan (23 kromozomlu) spermin, (23 kromozomlu) dişi yumurtası ile fertilizasyonu (birleşmesi) sonucunda 46 kromozomlu döllenmiş yumurta (zigot) yani Kur'an ın ifadesiyle "nutfe" oluşur.

Kur'an-ı Kerimin 11 suresinde geçen "nutfe" ile ilgili ayetlerin Türkçe meâl ve tefsirlerde ki karşılığının sperm veya meni değilde, döllenmiş yumurta (zigot) olduğunu göstermeyi hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma yönteminin araçlarından biri olan doküman analizi metodu kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nutfe, Zigot, Meni, Embriyoloji

GİRİŞ

Yaratılış veya varoluş, Allah Teâla'nın muhteşem sanatının nakışları olup, Büyük Patlama ile başlayan ve tesadüfler ile oluşması imkansızın imkansızı olan Evren denilen muazzam büyüklükte ki muhteşem işleyişin, planlanmış düzenin, her an varlık ile yokluk arasında meydana geldiği, Allah'ın kudret kelemiyle yazmış olduğu muntazam yazılarının kalem uçları olan zerrelerinin, milyonlarca ihtimaller arasından sevk edilerek işlettirildiği hareketlerdir.

Bilim de; bu kusursuz olarak yaratılmış ve yaratılmakta olan kâinatta ki tüm varlıkların; madde âlemin de ki var olma seyirlerini ve bu harika düzendeki hatasız, belli bir amaca yönelik olarak işleyen hareketlerini bilimsel yöntem basamaklarını kullanarak araştırıp, keşfederek algılamamızı sağlayan, insanların akıl birlikteliklerinden meydana gelmiş ve yeni bilgiler ile sürekli olarak yenilenmekte olan araştırmalardır. Gerçek manada bilimin vazifesi; tümevarım yöntemi ile kâinatta ki eserlerden, müessire ulaştırarak, Sâni'yi tanıttırmaktır. Dolayısıyla yaratılmış olanların tek sahibi ve yaratıcısı Allah Teâla'nın son olarak tüm insanlığa hitaben gönderdiği ve kainatın fihristesi hükmünde olan Kur'an ı Kerim'in ayetlerindeki bilgiler ile kainatı keşfeden bilim arasında bir çelişki yoktur.

Kur'an-ı Azîmüşşan bütün zamanlarda gelip geçen nev'-i beşerin tabakalarına, milletlerine ve fertlerine hitaben Arş_ı A'ladan îrad edilen ilahi ve şümullü bir nutuk ve umumî, Rabbani bir hitabe olduğu gibi; bilinmesi bir ferdin veya küçük bir cemaatin iktidarından hariç olan ve bilhassa **bu zamanda**, dünya maddiyatına ait pek çok fenleri ve ilimleri câmi'dir… Binaenaleyh Kur'anın ince manalarının ve tefsirlerde dağınık surette bulunan mehasininin ve zamanın tecrübesiyle fennin keşfi sayesinde tecelli eden hakikatlarının tesbitiyle, her biri birkaç fende mütehassıs olmak üzere muhakkikîn-i ulemadan **yüksek bir heyetin** tedkikatıyla bir tefsirin yapılması lâzımdır… (Said Nursi; 1999)

Evet Kur'an-ın asrımıza bakan ayetlerinin hakikatlerini anlamak için farklı alanlarda araştırmacı olan ilim sahipleri ile birlikte, ayetler tetkik edilip yeni bir tefsirinin yazılması gerekmektedir. Çünkü Kur'an evrensel olduğundan ve umum asırlara hitap ettiğinden, bazı ayetlerde ki kavramlar ancak bilimsel yeni keşifler ile anlaşılabilmektedir. Mesela; insanın yaratılış aşamaları ile ilgili olan ayet meallerini incelediğimizde, mealler ile bilimsel yeni keşifler arasında çelişkiler olduğu görülmektedir. Fakat zaman ilerledikçe bilimsel yeni keşifler ile yeni yeni anlamları kavranan yaratılış ile ilgili ayetlerin Arapça olan metinlerine baktığımız da araştırmaların ayetleri doğruladığı ve hiçbir çelişkinin olmadığı görülmüştür. Dolayısı ile ayetlerin mealleri ile bilimsel araştırmalar arasında ki çelişkili gibi görünen durumun müfessirlerin konu hakkında ki yeni keşiflerden habersiz olmalarından kaynaklanmaktadır.

Madem Kur'an kelamullahtır; umum asırlar üzerinde ve arkasında oturan muhtelif tabaka tabaka olarak dizilmiş bütün nev'-i beşere hitap ediyor, ders veriyor. Hem bu kâinat bu Hâlık-ı Zülcelal'inin kelâmı olarak rububiyetin en yüksek mertebesinden çıkıp, bu binler muhtelif tabaka muhataplarla konuşuyor, umumun bütün suallerine ve ihtiyaçlarına cevap veriyor; elbette manaları küll ve umumidir. Beşer kelâmı gibi mahsus bir zamana, muayyen bir taifeye ve cüz'î bir manaya inhisar etmiyor. Bütün cin ve insin binler muhtelif tabakada olan efkâr ve ukûl ve kulûb ve ervahının her birisine lâyık gıdaları veriyor, dağıtıyor." (Said Nursi;1999)

Âlem-i insaniyette, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar iki cereyan-ı azim, iki silsele-i efkâr her tarafta ve her tabaka-i insaniye de dal budak salmış, iki şecere-i azîme hükmünde… Biri, silsile-i nübüvvet ve diyanet; diğeri, silsele-i felsefe ve hikmet, gelmiş gidiyor. Her ne vakit o silsile **imtizaç** ve **ittihat** etmiş ise, yani silsile-i felsefe, silsile-i diyanete dehalet edip itaat ederek hizmet etmişse; âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimaiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişler ise, bütün hayır ve nur, silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış ve şerler ve dalaletler, felsefe silsilesinin etrafına cem' olmuştur. Şimdi şu iki silsilenin menşe'lerini, esaslarını bulmalıyız. İşte diyanet silsilesine itaat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum suretini alıp, şirk ve dalalet zulümatını etrafına dağıtır. Hatta kuvveyi-i akliye dalında; Dehriyyun, Maddiyyun, Tabiiyyun meyvelerini, beşer aklının eline vermiş…" (Said Nursi;2002)

Kur'an-ı Kerim de geçen fakat yakın yüz yıllarda ancak yeni yeni keşfedilmeye başlayan embriyolojik gelişmelerin, keşiflerin asırlar önce ayetlerde açıkça bildirilmesi O'nun mucize olduğuna en büyük delillerdir. Fakat bu keşiflerden önce ki bilgilere göre yapılan tefsirlerin ve meallerin bilimin keşifleri ile ters düşmesi ise müfessirlerin henüz bu bilgilere ulaşamamış olunmasından dolayıdır. 19. yüz yıldan önceki tefsirlerin değil de, embriyolojik keşiflerden sonra ki yıllarda yazılan tefsir ve mealler ile bilim arasında çelişkili görülen durumların hala devam etmesi ise müfessirlerin artık bilimsel yönden eksik kalmalarından dolayı eski bilimsel bilgiler ile ayetleri yorumlamalarından kaynaklanmaktadır. İşte bu makalemizde ele aldığımız konu da ayetlerin başka dillerde ki çevirileri ve tefsirleri ile bilim arasında çelişkisi varmış gibi görünen; Kur'an da 12 ayette geçen; Türkçe ve birçok dillerde ki meallerinde genel itibariyle çevirisi yanlış yapılmış olan "nutfe" kavramıdır. Öncelikle nutfe kavramının ne manaya geldiğini daha sonrasında da nutfe nin geçtiği ayetlere verilen mealler ile embriyoloji arasında çelişki varmış gibi görünen durumun aslında başka dillere çevirilerinden kaynaklandığını açıklamaya çalışacağız.

1. EMBRİYOLOJİYE GÖRE NUTFE NE DEMEKTİR?

Bilim adamları, yüz yıllar boyu insanın ilk yaratılışının; Aristo dan itibaren babadan anneye atılan sperm ile geçtiği bilgisine sahiptiler. Din adamları da bu bilimsel kaynaklardan edindiği bilgilerden etkilenmiş olmalıdırlar ki, insanın ilk yaratılışı ile ilgili olan ayetlerde geçen ilk başlangıç olarak bildirilen "nutfe" kavramının babadan geldiğini düşündüklerinden, nutfe kavramını "sperm veya meni" şeklinde tefsir etmişler. Fakat mikroskobun embriyoloji alanında kullanılmaya başlanması (1827) ile yapılan araştırmalarda **nutfe**nin; insanın yaratılmasın daki embriyolojik basamaklarda özel bir kavram olduğu keşfedildi. Ve bilim bu tarihten sonra döllenme de dişi yumurtasının zigot oluşumunda etkisini keşfetmiş oldu. . Fakat günümüz tefsirleri incelendiğinde bilimin keşfettiği bu bilgi yer almamakta ve hala eski bilgiler ile tefsir edildiği görülmektedir

Nutfe; embriyolojik olarak zigot yani döllenmiş yumurta demektir ve oluşması için erkek ve dişi üreme hücrelerinin birleşmesi gerekmektedir. Nutfe (=zigot) embriyolojik olarak; Fallop tüplerinin ampullasında ovulasyondan (yumurtlamadan) sonra atılmış olan (23 kromozomlu haploid) yumurtanın (23 kromozomlu haploid) sperm ile fizyonuyla (karışımıyla), (46 kromozomlu diploid) hücre oluşturmasıdır. Uterusa doğru hareket eden spermler tüplerde yumurta hücreleriyle karşılaştığında fertilizasyon (karışma) gerçekleşir. Ve bu birleşme günümüz şartlarında dişi yumurtalıklardan alınan yumurta ile erkek den alınan spermin, anne karnı dışında özel ortamlarda birleştirilerek **zigot** yani **nutfe** oluşumu sağlanabilmektedir. Fertilizasyonda temel amaçlardan biri; vucut hücreleri için tipik olan diploid (46) kromozom sayısını oluşturmaktır. Döllenme:aynı zamanda anne ve babanın hücrelerinden karıştırılarak, benzersiz bir genumu olan, yeni bir hücre oluşumuyla sonuçlanır.

Yani erkek ve dişi üreme hücrelerinin *fertilizasyon* yani birleşmesiyle, genetik materyallerin çaprazlanıp karışması suretiyle oluşan 46 kromozoma sahip "döllenmiş hücreye" veya "döllenmiş yumurtaya"; Nutfe (Zigot) denir. Bundan dolayı nutfe ne *sperm,* ne de *meni* değildir.

1..1. EMBRİYOLOJİYE GÖRE NUTFENİN SADECE SPERM OLAMAYACAĞI SEBEPLER

Embriyoloji de nutfenin oluşumun da önemli nokta; erkek spermi ve dişi yumurtasının birleşmesi yani fertilizasyonun gerçekleşmesi gerekmektedir. İki cinsiyetin üreme hücreleri tek başlarına nutfeyi oluşturamazlar. Nutfe oluşumu için olmazsa olmaz şartları vardır ve bu gerekli olan şartlatı sırasıyla açıklayacağız.

1.1.1. Sperm sayısı

Döllenme olması için; dişi yumurta fallop tüpünde ilerlerken spermlerin de tüplere kadar gelmesi gerekmektedir. Yumurtayı dölleyecek olan spermin güvenli biçimde yumurtaya ulaşabilmesi ve fertilizasyonu için belli miktarda sayıya sahip olması gerekmektedir.

Bir ovumun (yumurta) döllenme olasılığını arttırmak için, semen örneğindeki spermatozoların konsantrasyonun 20 milyon/ml'den daha yüksek olması (yani ejekulatta toplam 40 milyondan daha fazla spermatozoon olması) zorunludur.Çünkü zaten örnekteki örnekteki spermatozoaların bir kısmının ya hareketsiz ya da defektli ((hasarlı, kusurlu) olmasından dolayı döllenme yeteneğinde olmama ihtimali oldukça yüksektir. Bununla birlikte spermatozoaların %70 kadarı anormal morfolojiye sahip olabilir fakat bu orandan fazlası fertilizeyi tehlikeye sokar. Semenin pH (normalde 7.2-8.0 arasıdır) değeride önemlidir. Seminal veziküler ve bulbouretral bezlerden salgılanan sıvının katkıda bulunduğu semenin zayıf alkali yapısı, daha çok spermatozoonun bırakıldığı yerde canlı kalmasını **garant**i altına alır ve dişi üreme sisteminin zayıf asidik ortamını nötralize etmeye hizmet eder. (Aktümsek, Abdurrahman)

1.1.2. Zaman

Spermin sayısının yanı sıra fertilizasyonda zaman da çok önemlidir. Spermatozoalar hem sayı bakımından çok önemli kriterlere sahip olmalı hem zamanla yarışmalıdırlar. Ve binlerce rakip arasından sadece bir tanesi yumurtaya girmeyi başarmalıdır.

Fertilizasyon ovulasyondan 12 ile 24 saat kadar bir sürede gerçekleşir. Çünkü yumurta yalnızca bir gün kadar canlı kalabilir. Spermin canlılık süresi iki-üç güne kadar çıkabilir. Döllenmenin gerçekleşmesi için yumurtanın salındığı ve canlı kalabildiği süre içerisinde spermin yumurtaya ulaşmış olması gerekir. Aksi takdirde döllenme mümkün değildir. (Aktümsek, Abdurrahman)

1.1.3. Eşey Kromozomu

Zigotun oluşumunda bir başka etken daha bulunmaktadır ki; bu da erkek üreme hücresinde ki cinsiyet özelliğinin belirlenmesinde etkin rol oynayan eşey kromozomudur.

Ovumun sahip olduğu 23 kromozomun 22'si vücut özelliklerinin belirlendiği otozom; bir tanesi ile cinsiyet özelliğinin belirlendiği X eşey kromozomu, gonozomdur. Spermlerde eşey kromozomu kiminde X, kiminde Y'dir. Şayet ovuma giren sperm X kromozomuna sahipse XX zigotun gelişmesiyle kız çocuğu, şayet sperm Y kromozouna sahipse XY zigotun gelişmesiyle erkek çocoğu oluşur. (Aktümsek , Abdurrahman)

Yukarıda belirttiğimiz şartlar sağlandığında ancak insan oluşmaya başlar. Demek ki insan yaratılışı için erkek ve dişi üreme hücrelerinin ikisinin de olması ve her ikisinin de birleşmesi gerekmektedir. Çünkü üreme hücreleri mayoz bölünme geçirdiklerinden, her biri 23 kromozoma sahiptirler ve ancak birleşerek insan için gerekli 46 kromozomu oluştururlar.

2.KUR'AN-I KERİMİN AYETLERİNDE GEÇEN "NUTFE" KAVRAMI

Kur'an-ı Kerim de canlıların yaratılışı konusu ile ilgili ayetlerde birden fazla kavramlar geçmektedir. Bu kavramları, ayetlerin meallerini incelediğimiz de Arapça olan metni ile mealler arasında çelişkili bir durumun olduğunu gözlemledik. Halbuki ayetlerde geçen yaratılış aşamalarında ki sıralanan kavramların, canlıların yaratılmaya başlama evrelerini inceleyen Embriyoloji dalı altında yapılan keşifler ile ancak yakın yüzyıllarda anlaşılmaya başlanmıştır ve hiçbir şekilde çelişkili durum da bulunmamaktadır..

Bu aşamaları ilki olan ve insanın yaratılmaya başladığı ilk safha olan, Kur'an da nutfe, embriyo biliminde ise zigot olarak isimlendirilen kavramın Arapça dan başka dillere yapılan çevirilerinde özellikle Türkçe çevirisinde yanlış olan manaların verildiği görülmüştür. Mesela;

ARAPÇA	DİĞER DİLLER	ÇEVİRİ
Nutfe	Almanca	spermien
Nutfe	Fransızca	spermes 'a
Nutfe	İspanyolca	espermatozoides a

Nutfe	İngilizce	sperms to
Nutfe	İtalyanca	spermatozoi per
Nutfe	Türkçe	Sperm veya meni

Nutfe özeş bir kavram olup, sperm veya binlerce spermin birlikteliğine söylenen *meni* olarak çevirisi yapılması yanlıştır. Kur'an ayetlerin de geçen nutfe kavramına sperm denilmesinden dolayı embriyolojik olarak insanın oluşum aşamalarının sıralandığı ayetler de geçen kavramların başka dillere çevirilerinde ki hatalardan kaynaklı Arapça metin ile mealleri ve bilim arasında çelişkilerin ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Kur'an-ı Kerim de embriyolojik olarak insanın yaratılış aşamaları açık ve net şekilde sıralanmakta olmasına rağmen, fen bilimlerinin yaratılış hakkında ki araştırmaları ile bu kavramları ancak yakın yüzyıllarda ne ifade ettikleri anlaşılmaya başlanmıştır.

İşte yaratılış aşamalardan olan ve insanın yaratılışın başlangıcı olarak bilinen "zigot" yani "döllenmiş yumurta"nın Kur'an da ki karşılığının Nutfe olduğu bildirilen, Hacc suresinin (22:5) ayetini incelediğimiz de daha iyi anlaşılacaktır şöyle ki;

Bismillahirrahmanirrahim

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ

"Ey insanlar! Öldükten sonra dirileceğinizden kuşku duyuyorsanız şunu unutmayı ki,

1) "biz sizi topraktan," مِنْ تُرَابٍ

2) "sonra Nutfe den," ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ

3) "sonra alakadan," ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ

ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ

4)"sonra belli belirsiz et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim,"(6)

Yukarıda görüldüğü gibi embriyolojik olarak, embriyonun yaratılış aşamaları ile bunlara karşılık gelen Kur'an da ki kavramları eşleştirdiğimiz de;

Embriyolojiye göre mbriyonun oluşum aşamaları	**Kur'an a göre embriyonun oluşum aşamaları**
GAMETOGENEZ	TOPRAKTAN
FERTİLİZASYON(Döllenme)	NUTFE
YARIKLAMA	ÂLAKA
GASTROLASYON	MUDGA
ORGANOGENEZ	Rahimlerde Organların Oluşması

Birebir ayetlerde ki kavramlar ile bilimsel bilgilerin eşleştiği görülmektedir. Fakat ayetin meal ve tefsirlerini incelediğimiz de çoğunluğun nutfe kavramına embriyoloji de ki birinci aşama olan Gametogenez ile eşleştirilmesinden dolayı ayet meallerinin genelinde anlam karmaşalıkları meydana geldiğini gözlenmiştir. "min nutfetin" ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ nutfeden; yarattık ifadesi 12 ayette geçmektedir. Nutfe kavramının geçtiği ayetleri incelediğimizde çok çeşitli fakat yanlış olan karşılıklar verildiğini göstermek istiyoruz.

1) İlk olarak ele alacağımız ayet meali Yasin suresi 77. Ayet;

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾

"İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi?" (7)

Sırayla nutfe kavramı için hangi meallerin verildiğini bazı tefsirlere bakarak görelim;

TEFSİRLERİN ADLARI	VERDİKLERİ MEALLER
Diyanet Kur'an Yolu	"nutfe" . Fakat başka ayetlerde; sperm veya meni karşılıkları verilmiş.
Ahmet Hulusi	"bir spermden"
Bayraktar Bayraklı	" nutfeden/meni ve yumurtadan"
Elmalı Hamdi Yazır	"bir damla sudan"
Fizil_al il Kuran	"nutfeden (sperm)"
Hayrat Neşriyat	"nutfeden (hakir bir damla sudan süzülmüş hulasadan)
Mustafa İslamoğlu	"bir damlacık hayat suyundan"
Seyit Kutup	"bir nutfeden (sperm)"
Yusuf Ali (İngilizce)	"sperm"

Seklinde karşılıkların, meal olarak vermişler.

Fakat, nutfenin *nutfe ,zigot* veya *döllenmiş yumurta* olarak birebir çevrilmesi gerekmektedir. Ve şunu da belirtelim ki nutfe kavramını gerçek mana da kullanan, araştırdığımız tefsirler içerisinde yalnızca birinde bulabildik. Bediüzzaman Said Nursi Risale-i Nur Külliyatında bu ayeti tefsir ederken nutfe kelimesini birebir tercüme ederek, nutfe nin özel kavram olduğunu anlatmaktadır.

"… Der ki: *nutfe*den alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan tâ xilkat-i insaniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz.…" (Said Nursi; 1999)

Başka bir yerde de insanın yaratılışını yani embriyolojik oluşum aşamalarını şu şekilde tefsir etmektedir;

"…İnsaının cesedini teşkil eden zerreler, âlemin zerratı içinde camid, dağınık bir şekilde iken, bakarsın ki; mahsus bir kanun ile, muayyen bir nizam ile intizam altına alınarak âlem-i anasıra gönderilir. Âlem-i anasırda sâkit, sakin, gizli bir vaziyette iken, birdenbire kafile kafile, muayyen bir düstur ile, yevmi bir intizam ile, bir kasd ve hikmet altında âlem-i mevalide intikal eder. Âlem-i mevalidde de, sükût içinde iken birdenbire acib, garip bir tarz ile nutfeye inkılab eder. Sonra müteselsil inkılablar ile alaka olur, sonra mudga olur, sonra et, kemik olur...." (Said Nursi; 1999)

2) Abese suresi 80: 19. Ayetinde ise insanın nutfeden yaratıldığını ve genetik olarak, oluşacak canlının karakterlerinin nutfe oluşumu sırasında yazıldığını, yaratıldığını yani *kalıtım* dan haber vermesi de yine evrensel bir ayet olarak Kur'an-ın mucize yönünü ıspatlamaktadır.

"مِنْ نُطْفَةٍۜ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُۙ "

"Az bir sudan (meniden) Onu yarattı ve ona ölçülü bir şekil verdi." (10)

Nutfe (zigot) oluşmasıyla, insanın, belirlenmiş bir ölçüde ve tayin edilimiş bir kararda, planlanmış şekilde var edildiği bildirilmiştir. Bu ayette geçen planın ve belirlenmiş olan ölçünün anne ve babadan gelen genlerin karışım ile karakterlerinin evlatlarına aktarıldığı ve bedeninin biçimlendirildiğini öğrenmekteyiz. Ve bilimin yine döllenme de kalıtımın etkisini 19. Yüzyılda keşfetmesi ile bu ayetin gelecekte ki keşiflerden bahsetmesi yine Kur'an-ın evrensel olduğunun mucizelerindendir

Embriyonun ***spermden*** başladığını savunanlardan biri olan Jean Astruc 1765'te ***kalıtımın*** tek açıklama olduğunu söyleyerek; hiç kimsenin yapamadığı, sperm ile birleşen bir yumurta hücresinin olduğu şeklinde ki özel bir tarif ile bu problemi çözmüş oldu. (11)

Anneden yarısı ve babadan yarısı gelecek olan karakterlerin fertilizasyon ile birleşip kromozomlarının çaprazlanması ile milyonlarca ihtimale sahip olacak olan nutfenin *biyolojik tür* bazında insanlara benzemesi; Allah teâla hazretlerinin embriyo r üzerinde ki Vahdaniyyetini yani birliğinin mührünü ve bu çaprazlama sonucunca anne babanın karakterlerinin çaprazlanmasından meydana gelmiş özel ve benzersiz insan olması yani diğer insan fertleri arasında benzersiz olması ise Allah Teâla'nın o ferd üzerindeki Ehadiyet mührünü yani eşsiz ve benzersiz olarak yaratılmış olmasının en büyük delillerindendir. Bu da Allah teâla' çok büyük ve muazzam olan kudretini göstermektedir.

Ayetin diğer müfessirlerin yazmış olduğu meallerinde yine nutfe için "az bir sudan", "spermden" veya "meniden" karşılıklarının verildiği görülmüştür.

3) Nutfenin erkek üreme hücresi olan sperm ile başlamadığına ve nutfenin rahimlerde yaratılmaya başlandığına en büyük delil olan ayet ise Mü'minun (23: 13) de geçen ;

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾

"sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getiriyoruz"

Bu ayet ile nutfenin rahimde oluşmaya başladığı bildirilmektedir. Ayetten önce gelen ki 12. Ayette;

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

"Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz" (12)

Bahsi geçen çamurdan alınan öz (Yüce Allah en doğrusunu bilir) ile anne ve babanın bedenlerine giren elementlerden süzülerek oluşan üreme hücreleri ve ardından gelen on üçüncü ayette de bu iki üreme hücresinin birleştiği ve zigotun gelişmeye başladığı yer olan korunaklı rahimden bahsetmektedir. Yani nutfe rahimde oluşmaya başladığından, erkek bedeninde oluşan sperm meal olarak verilemez. Sperm erkek üreme hücresi olup erkek üreme organlarında (testislerde) yaratılmaktadır. Evet tek başına sperm insan oluşması için yeterli değildir. On dördüncü ayette ise embriyolojik olarak insanın oluşum aşamaları sıralanmaktadır. On üçüncü Ayet mealinde de müfessirlerin bazıları çelişkili mealler vermiş olup daha öncesinde nutfeyi sperm veya meni olarak çevirenlerin bu ayette farklı ifadeler kullandıkları gözlenmiştir şöyle birkaç tanesini inceleyelim;

Elmalılı Hamdi Yazır (1878- 19429) tefsirinde;

"Sonra onu emin ve sağlam bir karargâhta (rahimde) nutfe (sperma) haline getirdik." Mealini verirken tefsirin de şöyle açıklamada bulunmuştur;

"… Buradan anlaşılıyor ki, Kur'an da nutfe yalnız *meninin* ismi değil, daha çok meninin içindeki tohumun ismidir…" (13)

Mustafa İslamoğlu;

"Epey sonra onu, karar kılacağı (rahimde) yer tutan bir hayat tohumu kıldık."

Nahl suresinde "bir damlacık atık sudan" şeklinde nutfeye meal veren İslamoğlu bu kez nutfe için "hayat tohumu" olarak meal vermiştir.

Ebul A'la El Mevdudi (1903-1979) nin tefsirin de ise;

"Sonra onu bir su damlası olarak, savunması sağlam bir karar yerinde yerleştirdik." Mealini verip tefsirin de ise "… İnsanın kökeni, anne rahminde çeşitli değişiklikler geçiren bir damla *meniden* ibarettir…" şeklinde yorumlamıştır. (14)

Bayraktar Bayraklı ise;

Nutfe için "erlik suyundan" diye meal verirken bu 13. Ayet için ise şöyle meal vermiştir;"sonra onu döl suyu damlası halinde sağlam bir yere yerleştirdik." Diye bu kez nutfeye "döl suyu damlası" şeklinde zikretmiştir.

4) Nutfe'nin karışımdan meydana geldiğine ve birleşme ile oluştuğuna açıkça işaret eden, İnsan Suresi 76: 2. ayette ;

"اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍۗ "

"Hakikatte biz insanı ***katışık*** bir *nutfe*den yarattık…"(15)

Ayet-i kerime de bahsi geçen katışıklığın, nutfenin bir değilde bir den fazla etkenden meydana geldiğinin açık delilidir. Ve bu karışım için gerekli dişi üreme hücresinin de nutfe nin yaratılması için gerekli olduğunun en büyük delilidir.

Ayrıca işin ilginç yanı 19. Yüz yıla kadar da tüm insanlık embriyo oluşumunda dişi yumurtasının varlığından bi haberdi. Taki dişi yumurtasının da döllenmede etkin hatta en etkin rol sahibi olduğunu keşfedene kadar. Ve bilim bu hakikati 1826 yılında Karl Ernst von Baer (1792-1876) isimli bilim adamının araştırmaları sonucunda, daha önceleri parazitler olduğuna inanılan seminal sıvıda "hayvancules" olarak adlandırılan "*spermatozoa*" terimini, ardından da yüz yılarca araştırılan yumurtalıkta ki *dişi yumurtasını* (oosit) keşfetmesiyle ögrendi.(16)

Bu ezber bozan keşif, embriyo biliminde yeni bir çığır açmış oldu. Dişi yumurtasının keşfine kadar tüm bilim ve din camiasında ki araştırmacılar insanın yaratılış başlangıcının erkek den kadına aktarılan spermler sayesinde meydana geldiğine inanıyordu. Ve hatta bazı bilim adamları bu keşfe kadar spermlerin içinde *minyatür insancıklar* gördüğünü dahi iddia etmişti.

Fakat bu ayet ile Yüce Allah zigotun karışımdan meydana geldiğini asırlar öncesinden haber vermesiyle mucize yönü bir kez daha görülmüş oldu.

Bu ayetin meallerinde müfessirlerin genel itibariyle vermiş oldukları meallerde birliktelik olduğu görülmüştür. Yani "erkeğin ve kadının döl sularının birleşmesiyle" şeklinde اَمْشَاجٍۗ (karışım) dan meydana geldiğini fakat nutfe kelimesine yine Nahl suresin deki çelişkili meali verdikleri gözlemlenmiştir. Yani nutfenin karışımdan oluştuğunu fakat bu karışımın da erkek üreme hücresi olduğu şeklinde çok çelişkili yanlış çeviri yaptıkları gözlenmiştir.

5) Necm suresi (53: 45, 46) da nutfe kavramı şu şekilde geçmektedir;

Bismillahirrahmanirrahim

(45) وَاَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۙ

(46) مِنْ نُطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰىۖ

"Rahime atıldığı zaman nutfeden (embriyo) erkeğiyle dişisiyle iki cinsi yaratan da O'dur". (17)

Ayetlerde nutfenin rahme doğru ilerlediğini ve meydana gelecek olan insanın cinsiyetinin de ana rahmine yerleştikten sonra ki aşamada gerçekleştiğini bildirmektedir. Embriyolojinin keşiflerinde dişi yumurta hücresi ovaryumlarda oluştuktan sonra yumurtalık yolunda rahme doğru hareket eder, bir nevi atılır. Yumurtanın rahme ilerleme serüveninde eğer fetüs oluşacak ise yumurta ile sperm birleşir. Bilim adamları cinsiyetin ancak kalıtım yoluyla sperm ve yumurtanın birleşmesiyle oluştuğunu da yakın yüzyılda keşfederek bu ayetin de evrensel olarak günümüze hitap ettiğini ıspatlayarak, Kur'an-ın mucize yönünü bir kez daha gözler önüne sermiş oldu.

6) Asıl bizi sonuca götüren ve nutfenin kesinlikle sperm olmayıp rahimde oluştuğuna en büyük delil olan Tarık suresi 5. 6. ve 7. ayetlerinde;

Ayet Meali	Ayetin Arapça Metni
İnsan neden yaratıldığına baksın!(5)	فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾
Atılan bir sudan yaratıldı.(6)	خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾
O su, sulb ile göğüs kemikleri arasından çıkar. (7)	يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾

Surede geçen 6. ayette ki "Min main dafiq مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ (= atılan sudan)" kelimelerine, Türkçe olarak "meni" veya "sperm" diye tefsir edildiğini fark ettik. Buna göre ayetin Türkçe çevirisin de, insanın başlangıcının ; "babadan gelen sperm" ile başlıyor olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bahsi geçen nutfenin babadan gelmediğini, nutfenin dişi yumurtalık yolunda sperm ile yumurtanın birleşmesiyle meydana geldiğini bilmekteyiz. Dolayısıyla 'atılan sudan yarattık' ayet de; dişi yumurtasının da erkek üreme hücrelei olan spermler gibi atıldığı bildirilmektedir. Bilimin yeni keşfetmiş olduğu bu hakikatin, asırlar öncesinden bu ayet ile bildirmiş olması, Kuran ın mucizeliğine evensel olduğuna başka bir delildir.

Ayet meallerine baktığımız da; insanın "atılan sudan yaratıldı"ğı bildirilmiştir. 6. Ayette geçen; مَاءٍ دَافِقٍ "atılan sudan" yarattı tabiriyle,(Yüce Allah her şeyin en doğrusunu bilir) atılan suyun; dişi yumurtasına (ovum) ve 7. ayette o atılan suyun sulb ve teraibden çıktğı bildirilen kavramlar da ise; Anatomik olarak Sulb; bel kemiği ve teraib de göğüs kafesi demek olup bu suyun bel ve göğüs kafesi arasından çıktığı açık şekilde belirtilmiştir. Ve dişi üreme hücrelerinin meydana geldiği yumurtalık(ovaryumlar)ların bulunduğu anatomik yeri tarif ederek bu atılan suyun o bölgeden çıktığı açık ifadeler ile bildirilmiştir. Ayet meallerini incelediğimiz de ise çok değişik yorumlamalar yapılmış olduğunu gözlemledik. Bunlardan bazıları şunlar;

Müfessirler	Mealleri
Elmalılı Hamdi Yazır	O su, erkeğin sulbü ile kadının göğüs kemikleri arasından çıkar,
Ebu'l Al'â Mevdûdî	(Bu su,)Bel kemiği ile kaburgalar arasında(ki organlar)dan çıkar.(..çünkü erkeğin ve kadının üreme hücreleri bu bölgeden meydana geldiği için…)
Ahmet Hulusi	Erkeğin beli ve kadının teraibi'nin (leğen kemiklerinin) arasından çıkar
Bayraktar Bayraklı	" O su, erkeğin belinden, kadının leğen kemiğinden çıkmaktadır

Şekilde çevirisini ve tefsirini yapmışlardır. Fakat kadının yumurta hücresinin nutfe oluşumunda ki etkinliğinin bilinmememsi sebebi ile mealler ile Arapça metni arasında karmaşa oluşturacak yorumlarda bulunmuşlardır. Burada özen gösterilmesi gereken durum 19. Yüz yıldan önceki bilimsel keşiflerden habersiz olan müfessirler evet farklı yorumlama yolunu tercih etseler de mazur görülebilir. Fakat hala asrımızda bu karmaşanın devam etmesi ve müfessirler tarafından meallerinde hala eski bilgilerin kullanılması, malesef bilimsel keşifler ile Kur'an arasında sanki çelişkili durum varmış gibi bir karmaşa ortaya çıkarmaktadır.

SONUÇ

İnsanlık asırlar boyunca canlıların yaratılmaya başlamasında ki ilk etken unsurun ne olduğu hususunda belki de milyonlarca çalışmalarda bulunmuşlar. Hem bilim hem din kaynaklarında genel

olarak kabul gören ise ilk yaratılışın erkek spermlerinden başladığı hipoteziydi. Bu inanç, Von Baer' in spermatozoa yı adlandırıp yumurtalık yolunda dişi yumurtası ile birleştiğini keşfedinceye kadar sürdü. Bu keşifle insanlığın başlama noktası embriyolojik aşamalar daki sıralama da biraz daha ileriye alıp yalnız sperm ile değil de dişilerde ki yumurta hücresi olan oosit ile spermin birleşerek zigot yani Kur'an-ın ifadesiyle "nutfe" ile başladığını söyleyene kadar sürdü. 19. Yüzyıla kadar insanlığın ilk başlangıcın erkek sperminden kadına geçtiğine inanılıyordu. Bu keşif ile nutfenin özel bir kavram olduğu ve insanın yaratılışında tek etken yalnız baba değil anneden gelen yumurtanın da etkili olduğu kabul edildi. Ve bu bilginin daha önceden ayetlerde açıklanması, Kur'an-ın her asra, her zamana hitap ettiği yani evrensel olduğu açıkça görülmektedir. Nutfe kelimesi Kur'an-ın mucizelerinden biridir.

Kur'an ı Kerim de bahsi geçen ve son birkaç asırda yeni yeni bilimsel keşifler ile anlam kazanan veya hala sırrı keşfedilemeyen yaratılış ile ilgili ayetler bulunmaktadır. Ve onlarca ayetlerde ise insanın nasıl var edilmeye başladığından bahsedilmektedir. Bu ayetlerin sırlarının anlaşılması için mutlaka müfessirlerin; fen bilimleri alanları hakkında da bilgi sahibi ve her yeni gelişmenin takip ediliyor olması gerekmektedir. Yoksa bilgi eksikliğinden dolayı sanki ayetleri le bilim keşifleri arasında çelişki varmış gibi neticeler ortaya çıkmaya devam edecektir. Hâlbuki ayetlerin Arapça metinlerinde değil, farklı dillere yapılan çevirilerinde yanlışlık bulunmaktadır.

Bu sebeple din bilimleri dallarında çalışmalar yapılan ve eğitim veren bölümlerin mutlaka iki yönlü olarak, hem felsefi hem fen bilimleri alanlarında da temel konular hakkında bilgilenmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Bediüzzaman Said Nursi; Rasale-i Nur Külliyatı; İşarat-ül İ'caz; Tenbih
2. Bediüzzaman Said Nursi; Risale-i Nur Külliyatı; Sözler; Otuzuncu Söz; Birinci Maksat.
3. Aktümsek, Abdurrahman. Human physıology (İnsan Fizyolojisi); Daniel P McLaughlin – Jonathan A Stanford – David A Ahite; 1. Baskıdan Çeviri; çeviri Editörü: Abdurrahman Aktümsek sayfa; 381
4. Aktümsek, Abdurrahman. Anatomi ve Fizyoloji- İnsan Biyolojisi /Prof. Dr. Abdurrahman Aktümsek; 1. Basım; sayfa 397
5. Aktümsek, Abdurrahman. Anatomi ve Fizyoloji- İnsan Biyolojisi /Prof. Dr. Abdurrahman Aktümsek; 1. Basım; sayfa; 398
6. Diyanet İşeleri Başkanlığı; Kur'an Yolu Tefsiri; Hacc Suresi; 5.
7. Diyanet İşeleri Başkanlığı; Kur'an Yolu Tefsiri; Yasin Suresi;
8. Bediüzzaman Said Nursi; Risale-i Nur Külliyatı; Sözler
9. Bediüzzaman Said Nursi; Risale-i Nur Külliyatı; İşarat-ül İ'caz
10. Diyanet; Kur'an Yolu; Abese Suresi; 19
11. Lawrence, Cera R., "Spermizm". Embriyo Projesi Ansiklopedisi (2008-08-13). ISSN: 1940-5030 http://embriyo.asu.edu/handle/10776/1802.
12. Diyanet; Kur-an Yolu; Mü'minun Suresi; 13
13. Elmalılı M. Hamdi Yazır; Hak Dini Kur'an Dili; 5. Cilt; Mü'minun Suresi; sayfa 513.
14. Mevdudi; Tefhimu'l Kur'an; kur'an'ın anlamı ve tefsiri; 3. Cilt; sayfa 407.
15. Diyanet; Kur-an Yolu; İnsan Suresi; 2
16. Karl ernst?
17. Diyanet; Kur-an Yolu; Necm Suresi; 45 ve 46
18. Diyanet; Kur-an Yolu; Tarık Suresi; 4, 5

“BE” ORDER AND CREATION

Prof. Dr. Şadi EREN

Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Iğdır, Türkiye

sadieren@hotmail.com

Abstract

When we look around, we see that we live in a very colorful, very moving, very variable, perfect world. It accepted by almost everyone except a few that the world we live in is not a real but a virtual one.

Although existence is a reality, it has been discussed whether this existence is a creation or self-generated. While the majority of the members of religions accept creation with divine power, others who have the secular and materialist views ignore faith. In a manner of speaking, they do not take God into consideration.

The Qur'an, the holy book of the last heavenly religion, tells us about creation from the beginning to the end, and the Qur'an states that this creation took place with the command “Be” in eight verses. When the concept named “Amr-i kun fayakun” is well understood, the way in which creation takes place will be seen better from the Quranic perspective.

In this study, based on the relevant verses, the relationship between God and the universe will be examined with examples: “Be”; order will be observed under headings of the address, the effect, the truth and the continuity of “Be” order and evaluate it in a way to clarify the minds.

Key Words: Emr-i kün feyekun, “Be” order, Ibda (bring into existence), İnşaa (create), Ayan-ı sabite

KÜN EMRİ VE YARATILIŞ

Prof. Dr. Şadi EREN

Özet

Etrafımıza dikkatle baktığımızda çok renkli, çok hareketli, çok değişken mükemmel bir âlemde yaşadığımızı görürüz. Az sayıda insan dışında hemen herkes içinde yaşadığımız şu âlemin sanal değil gerçek bir âlem olduğunu kabul eder.

Var oluş bir realite olmakla beraber bu var oluşun bir yaratılış mı yoksa kendi kendine bir oluş mu olduğu eskiden beri tartışılagelmiştir. Büyük ekseriyeti teşkil eden din mensupları ilahi kudretle yaratılışı kabul ederken, seküler ve maddeci düşünenler işin inanç kısmına yönelmemiş, tabir yerindeyse “Allahı işe katmak istememiştir.”

Son semavi dinin kutsal kitabı olan Kur'an, baştan sona yaratılışı bize anlatır ve sekiz ayetinde bu yaratılışın “ol” emriyle gerçekleştiğini bildirir. “Emr-i kün feyekun” olarak kalıplaşan bu kavram iyi anlaşıldığında, yaratılışın ne şekilde gerçekleştiği Kur'anî zaviyeden daha iyi görülecektir.

Bu çalışmada ilgili ayetler esas alınarak Allah - âlem alakası örneklerle ele alınacak; “Ol” emrinin muhatabı, “Ol” emrinin tesiri, “Ol” emrinin hakikati, “Ol” emrinin sürekliliği gibi başlıklar halinde “ol” emri incelenip zihinlerde netleşecek şekilde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Emr-i kün feyekun, “Ol” emri, İbda, İnşa, Ayan-ı sabite

1. YARATILIŞ GERÇEĞİ

Sınırlarını bilmediğimiz uçsuz bucaksız bir âlemde yaşıyoruz. Astronomi alanında yazılan eserlerde anlatıldığı üzere, kâinatta içinde bulunduğumuz Samanyolu Galaksisi gibi en az yüz milyar galaksi var. Galaksimizde ise güneşimiz gibi en az iki yüz milyar yıldız var. Kendimize ve etrafımızdaki âleme baktığımızda bir "var oluş" realitesiyle karşı karşıyayız. Gerçi yaratılışın ilk anlarına şahit değiliz, ama kendimizin yoktan vücuda geldiğini biliyoruz, yeni yeni vücuda gelenleri de görüyoruz.

Bu âlemin yaratıcısı olup olmadığı meselesi, eskiden beri insanları meşgul etmiştir. Hemen bütün dinlerde âlemi ve insanı yaratan bir yaratıcı inancı bulunur. Müstakil akılla evreni anlamaya çalışan felsefeciler de genelde bir yaratıcının varlığını kabul ederler. Ama eskide ve günümüzde bir dine bağlı olmayan kimseler de bulunmaktadır. Bunların bir kısmı, Pozitivizm, Materyalizm gibi felsefi akımlar meydana getirmişler ve kitlelere ateist görüşlerini telkin etmişlerdir.

Milattan öncesi Antik Yunan Filozoflarının bir kısmı her şeyi atomlarla izah eder. Onlara göre atomlar yaratılmamışlardır ve asla yok olmayacaklardır. Her şey bu atomların birbiriyle birleşmesinden meydana gelmektedir.[239]

Dikkat edilirse, bu felsefede Allah dememek için maddenin ezeliyeti görüşüne sığınılmıştır.

Var oluşla alakalı olarak önümüzde iki seçenek vardır:

1- Ateistlerin nazara verdiği maddenin ezeliyeti.

2-Bütün dinlerin kabul ettiği maddenin yaratılışı.

Yani madde ya ezelidir, yaratılmamıştır veya ezeli değildir, yaratılmıştır. Yaratılmışsa elbette yaratanı vardır.

2. YOKLUK

Bir zamanlar biz yoktuk. Daha evveline gittiğimizde dünya da yoktu. Milyarlarca yıl evveline gittiğimizde şu evren yoktu. Hz. Peygamberin ifadesiyle "Allah var, başka bir şey yoktu"[240] O, ilmiyle belirledi, iradesiyle seçti ve kudretiyle de yoktan var etti.

Âlemi inceleyen fizik ilmi, onun ezeli olmadığını ifade eder. Hamdi Yazırın da dikkat çektiği gibi, "madumun kendi kendine vücuda gelmesi, zâtî yok olanın bizâtihî var olması imkânsızdır"[241] (yani olmayan bir şey kendiliğinden var olmaz) ve "hiçbir şey kendi kendine ademden vücuda (yokluktan varlığa) gelemez."[242]

İslamî eserlerde yokluk "adem" kelimesiyle, varlık da "vücut" kelimesiyle ifade edilir. "Yokluk var mıdır" sorusuna "evet" denildiğinde ona bir nevi vücut verilmiş olur. Bundan dolayı adem ve vücudu şöyle netleştirebiliriz:

Vücut, ademin olmayışı ve adem de vücudun olmayışıdır.[243]

Adem iki kısma ayrılır:

1-Adem-i mahz. (Mutlak yokluk)
2-Adem-i izafi. (İtibari yokluk)

---

* Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Temel İslam Bilimleri – Tefsir Anabilim Dalı)
[239] Bkz. Ahmet Arslan, İlkçağ Felsefe Tarihi, Bilgi Ün. Yay. 2006 İstanbul, s. 314-330
[240] Muhammed İsmaîl *Buhari,* Câmiu's-Sahîh (Sahîhu'l- Buhârî), *Bed'u'l-halk, 1*
[241] Hamdi Yazır, Hak Dîni Kur'an Dili III, 2007
[242] Yazır, III, 2009
[243] Ahmet Avni Konuk, Füsusu'l- Hikem Tercüme ve Şerhi, s. I, 8

Bunlardan birincisi hakiki yokluktur. Diğeri ise belli kayıtlarla yok olmayı ifade eder.[244] Mesela kaybettiğimiz anahtar yanımızda yoktur, ama düştüğü yerde bir varlığa sahiptir. İşte eşya ilk var edildiğinde tümüyle yok değildi, Allah'ın ilminde bir vücuda sahip idi.

3. YARATMA ÇEŞİTLERİ

Etrafımıza dikkatle baktığımızda birbirinden çok farklı nice varlıklar görürüz. Bunlar farklı tarzlarda varlık sahasına gelmektedir. Kur'an "O (Allah), her türlü yaratmayı bilendir"[245] ayetiyle bütün bu yaratılışları ilahi ilme irca eder. Ayet, öldükten sonra dirilmenin anlatıldığı bir bağlamda yer almıştır. Hamdi Yazdır, ayetin açıklamasında şöyle der: "Allah, maddeli maddesiz, aletli aletsiz, örnekli örneksiz, gerek ilkin gerek sonra yaratılışın her nev'ini bilir."[246]

Allah'ın yaratması başlıca iki şekildedir:

1-İbda

2-İnşa[247]

Bunlardan birincisi sebepsiz, maddesiz, vasıtasız olan ilk yaratılışı ifade eder. Nitekim "(Allah) göklerin ve yerin Bediidir"[248] ayeti bu manayı anlatır. İbda: Bir şeyi yoktan yaratmak[249] anlamında olup, Bedi' "evvelinde bir örnek olmadan bir eser meydana getiren" demektir. Bedi'de bir misalsizlik, nazirsizlik, güzellik ve fevkaladelik mefhumu vardır.[250] İlk yaratılış tamamen ibda ile olmuştur. Bu âlemin ve bu âlemde yaratılan her bir varlığın ilk başlangıcının kendisinden öncesinde bulunan bir örneği söz konusu değildir.

Şu evreni içinde sayısız kitaplar bulunan büyük bir kitaba benzetirsek, elementler onun alfabesi, elementlerden meydana gelen her bir varlık da müstakil bir kitap olur. Türkçemizde yirmi dokuz harf vardır, Türkçe olarak hiçbir kitap bu harflerin dışında yazılmamıştır. Ama yirmi dokuz harfle yazılan hiçbir kitap da diğerinin aynısı değildir. Buradan şu sonuca varabiliriz: "Her inşa, bir yönüyle ibdadır." Yani var olan maddeden yaratılan/ inşa edilen her şey asli maddeleri dışında ibda ile yaratılmaktadır, çünkü onun aynısı daha önce yoktu ve sonrasında da olmayacaktır. Bundan dolayı ibda ikiye ayrılır:

1-Hakiki ibda.

2-Nisbi ibda.[251]

Allah'ın yaratmasında çeşitlilik ve renklilik vardır. Mesela insanların yaratılışı üç şekilde olmuştur:

1- Hz. Âdemin bir anne ve baba olmaksızın doğrudan topraktan yaratılması

2-Hz. İsa'nın baba olmaksızın anneden yaratılması.

3-Diğer insanların anne-baba vasıtasıyla yaratılması.

Hz. Âdem müstakil, orijinal bir nüsha olduğu gibi, aslında her bir insan da orijinal ve müstakildir. Benzeri bir durum her bir varlık için geçerlidir. Mesela bütün kar kristalleri altıgen olmakla beraber hiç birinin deseni bir diğeriyle aynı değildir. Bu muhteşem hakikat "tecellide tekrar yoktur" şeklinde ifade edilir.[252] Yani Allah her bir yarattığını tabir yerindeyse "ilk defa" yaratır, aynısını bir daha yaratmaz.

---

[244] Konuk, s. I, 8
[245] *Yâsîn, 79*
[246] Yazır, VI, 4041
[247] Bkz. Said Nursi, Lemalar, s. 193
[248] *Âl-i İmran 47*
[249] Kadı Beydavi, Envaru't- Tenzil ve Esraru't- Te'vil, I, 83
[250] Yazır, III, 2006
[251] Yazır, III, 2006
[252] Konuk, I, 39

Onun yaratması son derece seri olmakla beraber, icraatında “seri üretim” yoktur. Çünkü her bir yarattığının arkasında “sonsuz bir ilim, her şeyi kuşatan bir irade ve her şeye güç yetiren bir kudret” vardır.

4. YARATMADA İLİM, İRADE VE KUDRET SIFATLARI

Beydavi şarihlerinden Muhyiddin Şeyhzade, “ol” emriyle alakalı olarak şöyle der: “Bu, Allahın ilim, irade ve kudretle eşyaya vücut vermesini ifade eder.”[253]

Allah insana kendi ruhundan üflemiş[254] yani kendi sıfatlarından bir nebze ona vermiştir. Bize bu sıfatların verilmesi, bu sıfatlarla Onu tanımamız içindir. Bize verilen ilim, irade ve kudret bu sıfatlardan bazılarıdır. Biz, her hangi bir şeyi meydana getirirken bu sıfatları kullanarak icraatta bulunuruz. Mesela, A harfini yazmamız için bu sıfatlara sahip olmamız gerekir. Bilmesek yazamayız, kudretimiz olmasa, bilsek bile yazamayız. Kudretimiz de olduğunda, irade etmezsek yazmayız. Temsilde hata olmasın, her bir varlığın vücudu bu üç ilahi sıfatın tecellisiyle gerçekleşir. Dolayısıyla “Allah yoktan yaratmayı bilir mi veya yaratmaya gücü yeter mi” diye bir soru anlamsızdır. Bilmese, dilemese, gücü yetmese böyle bir yaratılış söz konusu olmayacak, her şey yokluk karanlıklarında kalacak veya daha yerinde bir ifadeyle “şey diye bir şey olmayacaktı!”

Eşyaya yoktan vücut veren ilahi kudret, mahiyeti itibariyle meçhul, eserleri itibariyle meşhuttur. Yani o kudretin nasıl bir kudret olduğunu bilmiyoruz, ama o kudretin eserlerini gerek kendi nefsimizde gerekse dış dünyada daima görüyoruz. “Gördüklerinize ve görmediklerinize yemin ederim”[255] ayetinin tefsîrinde tâbiin devri imamlarından olan Atâ şöyle der:

“Görülen asâr-ı kudret, görülmeyen esrâr-ı kudrettir.”[256]

Yani, gördüğümüz her şey Allah’ın kudret eseridir. Fakat bu kudretin nasıl ve ne keyfiyette olduğu bizim meçhulümüzdür. “Tabiat kanunları” denilen şeyler, gerçekte Allah’ın kudretinin tecellilerinden başka bir şey değildir. O, bu kanunlarla âlemde icraatta bulunmaktadır.

5. ALLAH - ÂLEM ALAKASI

Hamdi Yazır, Allah ile âlem arasındaki münasebeti şöyle değerlendirir:

“Allah - âlem alakası, halıkıyet - mahlukiyet alakasıdır, yoksa tevlid ü tenasül alakası değildir.”[257] Yani Allah yaratandır, âlem de Onun mahlûkudur. Yoksa âlem Allahtan bir parça değildir. Bunu ressam ve resim misaliyle anlayabiliriz. Resim ressamın sanatkârlığını yansıtır. Resmin vücudu ressamın varlığını gösterir, ama ondan bir parça da değildir. Benzeri bir münasebet, Allah - âlem arasında geçerlidir. Âlem, Allaha ayna olması için yaratılmıştır. Mevlana bunu şöyle anlatır:

“Varlık aynası nedir? Yokluktur. Varlık, ancak yoklukta görülür. Nitekim zenginler, fakirlere ikramda bulunurlar.”[258] Doktor, şifaya muhtaç olanlarda hünerini gösterir. Terzi, biçimsiz kumaşlara şekil verir. Marangoz, kaba keresteleri mobilya haline getirir... Bütün bunlardaki yokluk ve noksaniyet, Allahın sanatına ayna olmalarını sağlamıştır.[259] Onun gibi, bin bir isimle müsemma olan Allahın aynası, yokluk âlemidir. O, âlemi var edip, üzerinde nakışlarını göstermektedir. Ve Onun âlemi var etmesi “ol” emriyle olmaktadır.

---

[253] Muhyiddin Şeyhzade, Haşiyetü Şeyhzade, V, 105
[254] Bkz. Hicr, 29.
[255] Hâkka, 38-39
[256] Ebu’l- Fadl Şihâbuddîn Âlûsî, Ruhu’l- Meani, XXIX, 52
[257] Yazır, I, 479
[258] Mevlana Celâleddîn Rûmî, Mesnevî, V, 1482.
[259] Rûmî, V, 1482.

6. OL EMRİ

Göklerin ve yerin Allah'ın yaratmasıyla yokluktan varlığa gelmeleri, yoktan yaratılmış insan için anlaşılması güç ve derin bir meseledir. Kur'an, sekiz ayetinde Allah'ın (Kün) emriyle, yani "ol" demesiyle eşyaya vücut verildiğini bildirir.[260] Mesela şöyle buyrulur:

"Onun emri, bir şeyi murat edince, ona sadece 'ol' demektir, o da olur**."**

"Ol" emri, ilahi iradenin mahlûka teveccühüdür.[261] Bu ifade, Yaratıcı ile yaratılmışın alaka nev'ini ifade eder. Şu görülen varlıkların Yaratıcıdan nasıl vücuda geldiğini anlatır. Ancak bu nafiz iradenin eşya ile ittisalinin nasıl olduğu beşer idrakine kapalıdır.[262]

Ayetteki "…o da olur" kısmı, oluş sürecinin başlamasını ifade eder, yoksa her şeyin bir anda her şeyiyle ve bütün ayrıntılarıyla hemen oluverdiğini anlatmaz. Çünkü Allah eşyayı sanatlı bir şekilde yaratmayı murat etmiştir. Mesela insanın ana rahmindeki evrelerinin her birinin nice hayret verici halleri vardır. Yoksa insan faraza birden kırk yaşında yaratılsa, kırk yıla kadar geçen ve her biri nice güzellikler taşıyan bebeklik, çocukluk, gençlik gibi hayat evreleri ve bunların her anındaki ayrıntılar hiç görülmeyecekti. Ayetteki fiilin geniş zamanla ifade edilmesi bu mühim gerçeği anlatmaktadır. Yani bu oluş, takdir edilen bir süreyi içine alır. Diğer varlıklar da genelde böyle tedrici bir tarzda yaratılmaktadır.

7. "OL" EMRİNİN MUHATABI

Yaratılışa esas olarak nazara verilen "Ol" emrinin muhatabı hususunda ilginç değerlendirmeler yapılmıştır. Şöyle ki: "Ol" emri ya o şeyin vücudundan öncedir, bu durumda "maduma hitap" yani olmayan bir şeye hitap edilmiş demektir. Veya hitap var olanadır, bu durumda da "tahsil-i hâsıl" yapılmış yani zaten var olana "ol" denilmiş demektir, her ikisi de sıkıntılıdır.[263]

Mevlana Celaleddin Rûmi, bu bağlamda şöyle der:

"Ya Rabbena, biz yoktuk, bizim talebimiz de yoktu. Senin lütfun, bizim söylemediklerimizi işitti."[264]

Yine Onun ifadesiyle: "Her an u zaman Allah'tan, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' hitabı gelir. Gelir de, cevherler ve arazlar var olur. Eğer o cevherlerden, o arazlardan 'Evet' cevabı zuhur etmiyorsa, onların ademden vücuda (yokluktan varlığa) gelmeleri gerçekte 'Evet' demeleridir."[265]

Allah'ın olmuş ve olacak her şeyi kuşatan bir ilmi vardır. Eşyanın suretleri ve ilmî vücutları Allah'ın ilminde mevcuttur. Bunları, gözle gördüğümüz şu âleme çıkarmak, Allah için elbette hiç de zor değildir. Bu, yanma kabiliyetinde olan kibritin, bir temasla hemen yanması gibi kolaydır. Veya göze görülmeyen bir yazı ile yazılan bir hattın, göze gösterici bir madde sürülerek ortaya çıkması yahut fotoğrafın aynasındaki görüntünün, kâğıt üstüne çok kolay bir işlemle nakledilmesi gibidir.[266]

Bu mesele, vücut mertebeleri açısından ele alındığında problem hallolacaktır. Şöyle ki:

Vücut (varlık) mertebeleri farklı farklıdır. Mesela bir şair şiirini zihninde tasarlar, sonra da yazar. Zihnindeki şiir bize göre yok hükmünde olmakla beraber şaire nisbetle yok değildir. Bu iki farklı varlık mertebesi "vücud-i ilmî ve vücud-ı haricî" (yani ilim dairesindeki varlık ve hariçte gözle görülen varlık) kavramlarıyla ifade edilir. Temsilde hata olmasın, eşya şu âlemde var edilmeden önce Allah'ın ilminde

---

[260] *Bakara 117, Âl-i İmran 47-59,En'am 73, Nahl 40, Meryem 35, Yâsîn 82, Mü'min 68*
[261] Seyyid Kutub, fî Zılâlil- Kur'an, V, 2978
[262] Kutub, I, 106
[263] Bkz. Fahreddin Razi, Mefatihu'l- Gayb (Tefsir-i Kebir), IV, 27; İsmaîl Hakkı Bursevi, Ruhu'l- Beyân, VIII, 231
[264] Rûmi, II, 382.
[265] Rûmi, IV, 1038.
[266] Nursî, Şualar, s. 24

bulunmaktaydı. Buna “ayan-ı sabite” denilmektedir. Bu durumda “ol” emri, mutlak yok olana değil, Allahın ilminde varlığı belirlenmiş olana veriliyor demektir. Yunus Emre "*Ete kemiğe büründüm,* Yunus diye göründüm" derken âdeta buna işaret ediyor gibidir. Yani Yunus Emre aslında Allahın ilminde vardı ve belirlenmişti. Ama şu vücut sahrasında ete kemiğe bürünmüş halde görülmesi belli bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.

8. “OL” EMRİNİN TESİRİ

Sıradan bir neferin verdiği emirle, bir mareşalin verdiği emir elbette farklı güçte olur. Birincisi bir kişiyi bile harekete geçiremezken, mareşal yüzbinlerce askeri emir ve direktifleriyle harekete geçirir, yönlendirir, manevralar yaptırır.

Allahın emri nafizdir. Her varlık Onun emriyle vücut bulur ve Onun bütün emirlerine harfiyen itaat eder. Bu muhteşem kâinat, her an ve zaman, ilâhî emir ve iradeye muhataptır ve bu emir ve iradenin mahkûmudur. Gerek gündüzün sultanı görülen güneş, gerek gecenin melikleri gibi görülen ay ve yıldızlar “Allah, her semaya görevini vahyetti”[267] medlûlünce, kendilerine verilen ilâhî emre itaat etmek ve boyun eğmek mecburiyetindedir. Hilkatleri, mahiyetleri, tabiatları aldıkları emre musahhariyetten ibarettir... Hepsi mahlûk, hepsi ilâhî iradeye tabidirler. “Yürü” derse yürürler. “Dön” derse dönerler. “Dur” derse dururlar. “Parla” derse parlarlar. “Sön” derse sönerler...[268] Tabir yerindeyse “ol” demesiyle olurlar, “öl” demesiyle şu görülen vücut sahnesinden çekilirler.

Kâinatta gördüğümüz bu itaat ve inkıyat; kevnî bir İslâm’ı, bir teslim oluşu simgeler. Her şey, mahiyeti içerisine yerleştirilmiş kanunlar doğrultusunda hareket ettiği için, bütün kâinat Müslümandır. Yani, Allah’ın iradesine teslim olmuştur.[269]

İnsan ve cin gibi mükellef olan varlıklar ise imtihan edilmelerinin gereği olarak fiillerinde tercih hakkına sahiptir. Çünkü bu tercihlerinden dolayı mükâfat veya cezaları olacaktır.

Ol emrinin bir benzerini Tevrat’ta şöyle görürüz:

“Allah dedi: Işık olsun! Ve ışık oldu.”[270]

Kur’an’ın şu ayeti, Allah’ın ilminde planları, programları ve manevî miktarları bulunan eşyanın, Allah’ın emriyle vücut sahasına çıkmak için ne derece iştiyak içinde olduklarını gösterir:

“Sonra (Allah) buhar halindeki semaya yönelip, ona ve arza ‘İster istemez gelin’ dedi. Onlar da ‘Biz, isteyerek geldik’ dediler.”[271]

Halık ile mahlûk arasındaki bu muhavere, yaratıcı iradenin nüfuzunun anlatımıdır. Bundan murat, Cenab-ı Hakk’ın kudretinin kemalini, iradesinin nüfuzunu göstermektir. Yoksa sema ve arzın varlığa gelişi isteyip istememeleri değildir.[272]

Konunun bir başka örneğini şu ayette görebiliriz:

“Biz onlara ‘hor - hakir maymunlar olun’ dedik.”[273]

---

[267] Fussilet, 12
[268] Yazır, III, 2191
[269] Fazlurrahman, Ana Hatlarıyla Kur’an, s. 81
[270] Tevrat, Tekvin, I, 3
[271] Fussilet, 11
[272] Beydâvî, II, 385
[273] Bakara, 65

Ayet, İsrailoğullarından Cumartesi yasağını çiğneyenlerle ilgilidir. Allah onlara Cumartesi günü balık tutmaya gitmeyi yasaklamıştı. Ama kendilerine yapılan nice uyarıları nazara almadılar, sonunda böyle bir cezaya çarptırıldılar.[274] Ayette bu cezaları "şöyle olun" tarzında ifade edilmiştir.

Komutanın "arş" emri bir neferi harekete geçirdiği gibi koca bir orduyu da harekete geçirir.[275] Bunun gibi Allah'ın "ol" emri karşısında her şey müsavidir. Bu şey, ister sema olsun ister yer; ister sivrisinek olsun ister karınca hiç fark etmez. Allah "ol" der ve olur. O'nun için bir zorluk ve kolaylık, yakınlık ve uzaklık söz konusu değildir. Bir şeyin yaratılışı için, ilâhî iradenin yönelmesi yeterlidir.[276]

"Ol" emri, bir yönüyle yaratılıştaki sürat ve kolaylığı ifade eder. Çünkü Allaha nisbetle zor ve kolay ayrımı yoktur, tabir yerindeyse "her şey Ona kolaydır." Bu kolaylığı "Göğün ve yerin Rabbine and olsun ki, şüphesiz o (size vadedilen ahiret ve cennet), gerçekten sizin konuşmakta olmanız gibi haktır (kesin bir gerçektir)"[277] ayetinden mülhem olarak "konuşma" örneğiyle açıklayabiliriz. Şöyle ki:

Allahın yaratmasını insanın konuşması misaliyle daha kolay anlayabiliriz. Mesela konuşurken çiçek dememizle güneş dememiz arasında kolaylık ve zorluk açısından bir fark yoktur. Gerçi güneş çiçekten çok çok büyüktür, ama bu "telaffuzda 'güneş' demek daha zordur" anlamına gelmez. Benzeri bir durum yaratmakta geçerlidir, ister güneş ister bir başka varlık, asla Allaha zor değildir. Bizim bunları telaffuz etmemizden çok daha kolay bir şekilde onlara vücut verir, yaratır.

9. "OL" EMRİNİN HAKİKATİ

"Ol" emrinin hakikat mi yoksa mecaz mı olduğu eskiden beri tartışılmıştır. "Hakikattir" diyenler olmuşsa da ekser Kur'an yorumcuları bunun mecaz olduğunu ifade ederler. Fahreddin Razi, her kelamın zahirine göre değerlendirilemeyeceğini beyan sadedinde şu örneği verir: "Duvar çiviye "niye beni yarıyorsun' demiş. Çivi de demiş: "Beni çakana sor!"[278] Türkçede de benzeri deyimler vardır ve bu deyimler "melfuzuna göre değil mantukuna" göre değerlendirilir. Yani kelamın zahiri nazara alınmaz, ne kastedildiğine bakılır. Mesela "niye bu kadar ihtiyatlı hareket ediyorsun?" dediğimiz biri "sütten ağzım yandı da yoğurdu üfleyerek yiyorum" diye cevap verse, illa sütten ağzının yanması gerekmez. Bazılarından gördüğü ihmalleri veya ihanetleri böyle bir deyimle anlatmıştır.

Dolayısıyla "Ol" emri yaratmaktaki sür'ati ifade için bir mecazdır. Yoksa ortada böyle bir konuşma söz konusu değildir. İtaatkâr bir memurun, emir verildiğinde, beklemeden, tereddüt etmeden, diretmeden emri yerine getirmesi gibi, Allah'ın olmasını istediği şeylerin de, direnmeden, beklemeden vücut sahasına çıkmalarını ifade eder.[279]

10. "OL" EMRİNE BİR MİSAL

1970 li yıllarda televizyonu elle açar kapardık, sonra kumanda ile açtık kapattık, kanallarda gezinti yaptık. Şimdilerde ise elini kullanamayanlar için geliştirilen sistem sayesinde mücerret irade ile açıp kapamak mümkün.

Yine eskilerde telefon numaralarını elle tek tek çevirirdik, sonra tuşlara bastık, derken sesimizle arayabildik.

---

[274] Ayrıntılar için bkz. Araf, 163-166
[275] Bkz. Nursi, Sözler, s. 527
[276] Kutub, V, 2978
[277] Zariyat, 23
[278] Razi, IV, 28
[279] Mahmûd b. Ömer Zemahşeri, Keşşâf an Hakâikı Ğavâmizi't-Tenzîl, (Tefsîru'l- Keşşâf) I, 307; Razi, IV, 28; Beydavi, I, 84; Ebu'l-Berekât Nesefî, Medâriku't- Tenzîl ve Hakaku't- Te'vîl, (Tefsîru'n- Nesefî) I, 71; Bursevi, V, 36; İbnu'l- Hasen Tabersî, Mecmau'l- Beyan, V, 6

İleri bir teknoloji ile bir oda içerisinde sanal bir dünya meydana getirebiliriz ve bu sanal dünyaya istediğimiz gibi hükmedebiliriz. Temsilde hata olmasın, Allah'ın alemdeki icraatının ve tasarruflarının böyle bir kolaylıkta olduğu -künhünü bilmesek bile- gözler önündedir.

11. "OL" EMRİNİN SÜREKLİLİĞİ

Cenab-ı Hakk'ın nâfiz ve yaratıcı iradesi, daima faaldir. Yoksa "ol" emri ilk yaratışta sona ermiş değildir. Kur'an bunu **"O** (Allah)**, her gün yeni bir tasarruftadır"**[280] diyerek bize anlatır. Hamdi Yazırın ifadesiyle "Kâinat kitabının bir taraftan harfleri ve satırları silinip, diğer taraftan yazılmaktadır."[281]

Avrupa'da çıkan **deist filozoflar**, dini kabul etmeseler bile akıllarıyla Allah inancına ulaşan kimselerdir. Bunların kabulüne göre, Allah evrenin içine mekanik ilkeler yerleştirmiştir. O istese bile, evrene yerleştirdiği rasyonel düzene karşı gelemez. Onun iradesi bile, bu rasyonel ilkelere bağlıdır... Bu dünyada mucizenin yeri yoktur. Allah, evreni mucize ile değil, rasyonel yasalarla yönetir. Gerçi bu yasaları o kendi koymuştur. Ama bir defa yarattıktan sonra evrenin gidişine artık karışmaz olmuş, onu kendi kendine işlemeye bırakmıştır.[282]

Böyle düşünen bu filozoflar, Kur'anın üstteki ayetinin bildirdiği mühim hakikatten mahrum kalmışlardır. Hâlbuki âlem her an yenilenmekte, âdeta her an yeniden yaratılmaktadır. Bilimler gözüyle âleme ve kendimize baktığımızda bu gerçeği anlamamız çok da zor olmayacaktır. Mesela insanda yüz trilyon hücre vardır. Bu hücrelerin her biri bir fabrika ve bir laboratuvar gibidir. En akıllı insanların bile bir tek hücrelerine müdahale edememeleri gösterir ki insanda ve âlemde sonsuz bir ilim, muhit bir irade ve sınırsız bir kuvvet sahibi zat "ol" emriyle icraatta bulunmaktadır.

12. ÖNEMLİ BİR NOKTA

Bazıları, fen derslerinde Allahtan bahsedilmesinin bilimsel metoda aykırı olduğunu söyler. Hâlbuki durum tam tersidir. Çünkü fiil failine, eser ustasına, sanat sanatkârına nisbet edilir. Edebiyat dersinde İstiklal Marşı anlatılırken Mehmet Akif'ten söz etmemek, Sanat Tarihinde Selimiye Camii anlatılırken Mimar Sinan'a yer vermemek, Resim dersinde Mona Lisa tablosu değerlendirilirken Leonardo Da Vinci'yi takdir etmemek düşünülemez. Bu zaviyeden bakıldığında bu derslerde Allah denilmesinin bir sıkıntı olmayıp aksine bir gereklilik olduğu görülecektir.

19. yüzyılda Avrupa'da Pozitivizm, Materyalizm, Marksizm, Darwinizm, Sekülerizm gibi Hristiyanlığa ve dine cephe alan akımlar ciddi bir şekilde kendini hissettirmişti. Pek çok düşünür dinden soğumuştu. Dine muhabbeti olan bazıları ise "bir bilgin laboratuvarına girerken paltosunu çıkarır gibi, dini inançlarını kapının dışında bırakır ve öyle girer. Çıkarken yine onları alır ve giyer"[283] diyerek bir çözüm yolu bulmaya çalışıyordu. Hâlbuki bir Müslüman bir bilim insanı, böyle tekellüflere maruz kalmadan şöyle diyebilir:

"Ben, Allahın büyük bir laboratuvarı olan âlemde Onun sanatını anlamaya çalışıyor, koyduğu kanunları bulmaya gayret ediyorum.

SONUÇ

Kur'anî perspektiften bakıldığında "var oluşun bir yaratılış olup bir var edenle gerçekleştiği" gayet net bir şekilde görülmektedir. Kur'an bunu "Emr-i kün feyekun" yani "ol" emri ile ifade eder. En küçük bir canlıda hatta bir atomda görülen sonsuz ilim ve kudret tecellileri maddenin arka planında işleyen gizli elin şahitleridir. Günümüzde dev adımlarla ilerleyen ilim, gittikçe maddenin ve evrenin sırlarını

---

[280] Rahman, 29
[281] Yazır, IV, 3003
[282] Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, s. 392; ayrıca bkz. Mehmet Aydın, Din Felsefesi, s. 141
[283] A. AdnanAdıvar, Bilim ve Din, s. 253

çözmekte, bizi Allaha biraz daha yaklaştırmaktadır. İnsanoğlu bilim ve teknolojide ilerledikçe "ol" emrinin âdeta küçük bir benzerini yapabilmekte, dev fabrikaları full otomasyon sistemle kolayca çalıştırmakta, oturduğu yerden gökteki uyduları rahatça kullanabilmektedir. Herhalde bunun bir ileri adımı "iradeyle eşyayı kullanmak" olacak ve o zaman insanlar "ol" emrini çok daha iyi anlayabileceklerdir. Tenzih ederiz o zâtı ki, kün emrini eşyaya bir masdar yapmış, hazinelerini "kaf-nun" da gizlemiştir.

KAYNAKLAR

1. Adıvar, A. Adnan, Bilim ve Din, Remzi Kit. İst. 1980
2. Âlûsî, Ebu'l- Fadl Şihâbuddîn, Ruhu'l- Me'ânî fî Tefsîri'l- Kur'âni'l- Azîm, Dâru İhyâi't- Turâsi'l-Arabî Beyrût, ts.
3. Arslan, Ahmet, İlkçağ Felsefe Tarihi, Bilgi Ün. Yay. 2006 İstanbul
4. Aydın, Mehmet, Din Felsefesi, Dokuz Eylül Ün. Yay. İzmir, 1987
5. Beydavi, Kadı, Envaru't- Tenzil ve Esraru't- Te'vil, Daru'l- Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut, 1988
6. Buhârî Muhammed İsmaîl, Câmiu's-Sahîh (Sahîhu'l- Buhârî), Çağrı Yay. İst. 1981.
7. Bursevî, İsmaîl Hakkı, Ruhu'l- Beyân, Daru'l- Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut, 2002
8. Fazlurrahman, Ana Hatlarıyla Kur'an, Ter: Alpaslan Açıkgenç, Fecr Yay. Ank. 1987
9. Gökberk, Macit, Felsefe Tarihi, Remzi Kit. İst. 1990
10. Konuk, Ahmet Avni, Füsusu'l- Hikem Tercüme ve Şerhi, Marmara Ün. İlahiyat Fakültesi Yay. İstanbul 2017
11. Kutub, Seyyid, fî Zılâlil- Kur'an, Dâru'ş-Şurûk, 1980
12. Nesefî, Ebu'l-Berekât, Medâriku't- Tenzîl ve Hakaku't- Te'vîl, (Tefsîru'n- Nesefî) Kahraman Yay. İst. 1984.
13. Nursi, Said (Bediüzzaman),
- Sözler, Envar Neşriyat, İst. 2002
- Mektubat, Envar Neşriyat, İst. 2002
- Lem'alar, Envar Neşriyat, İst. 2002
14. Razi, Fahreddin, Mefatihu'l- Gayb (Tefsir-i Kebir), Daru İhyai't- Türasi'l-Arabî, Beyrut
15. Rûmî, Celâluddîn, Mesnevî, Tercüme ve Şerh: Tâhiru'l- Mevlevî, Ahmed Saîd Matbaası, İst. 1971.
16. Şeyhzade, Muhyiddin, Haşiyetü Şeyhzade, Daru'l- Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut 1999
17. Tabersi, İbnu'l- Hasen, Mecmau'l- Beyan, Tahran 1373 h.
18. Tevrat, (Kitab-ı Mukaddes), Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İst. 1981
19. Yazır, Hamdi, Hak Dîni Kur'an Dili, ts.
20. Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer, Keşşâf an Hakâikı Ğavâmizi't-Tenzîl, (Tefsîru'l- Keşşâf) Dârul-Marife, Beyrût, ts.

"WE CREATED HUMAN FROM… THE MUD" "15/26, 37/11" THE MUD; DNA MOLECULE

Med. Dr. Uğur DADALI

Sağlık Bakanlığı, Ankara Mesleki ve Çevresel Hastalıklar Hastanesi, KBB Hastalıkları Kliniği, Ankara, Türkiye

udadali@gmail.com

Abstract

The theme of creation has attracted the curiosity and interest of almost everybody at every age. As much as members of other beliefs, many explanations have been made by Muslim scholars on the subject based on the verses of the Qur'an. However, none of these explanations provided any scientific evidence that would increase the faith of the believers and encourage non-believers to believe in Allah. Moreover, because of the contradictions and the incompatibilities they have shown with the related sciences, they have brought the risk of backsliding. In this study, it is aimed to put forward the scientific evidence on that the Qur'an is true, and thus, prove that Allah and Muhammad's prophethood and religion of Islam are also true. Therefore, it şs ultimately aimed to save people from false beliefs and trends. For this purpose, in this study, the verses of the Qur'an which stated that the human was created from mud (15/ 26, 37 / 11, 55/14, 32/7) were examined using a restricted thematic approach. As a result of the study it was shown that all of the qualities of the mud are the qualities of the DNA molecule. Thus, it was revealed that the mud in the verses of the Qur'an which stated that the human was created from mud is actually the DNA (deoxyribonucleic acid) molecule. Thereby, it was proven that the Qur`an is true, because at the time, when these were unknown yet, the Qur'an clearly stated that the DNA molecule with all its properties and the fact the human is created from the DNA molecule. In parallel, it was also proven that Allah and Muhammad`s prophethood and religion of Islam are true. This result has put forward the scientific face of the Qur'an, and the process of the collapse of the Theory of Evolution has begun.

Key Words: Allah, DNA, Qur'an, Creation

"BİZ İNSANI… ÇAMURDAN YARATTIK." "Hicr, 26", "Saffat, 11" ÇAMUR; DNA MOLEKÜLÜ

Tıp Doktoru Uğur DADALI

Özet

Yaratılış konusu her çağda hemen her insanın merak ve ilgisini çekmiş ve bu ilgi ve merakla diğer inanç mensupları kadar, Kur'an ayetleri temel alınarak Müslüman alimlerce de konuyla ilgili pek çok açıklama yapılmıştır. Fakat bu açıklamaların hiç birisi inananların imanını arttıracak ya da inkâr edenlerin Allah'a iman etmesini sağlayacak bir bilimsel kanıt ortaya koyamamış, üstelik içerdikleri çelişkiler ve ilişkili bilimlerle gösterdikleri uyumsuzluklar sebebiyle insanların hak dinden uzaklaşması riskini de beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada, Kur'an'ın hak olduğunun bilimsel kanıtlarıyla ortaya konması, böylece Allah'ın, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinin ve İslam dininin her birisinin hak olduğunun ispatlanması ve neticede insanların batıl inanç ve akımlardan sakındırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, sınırlı bir konulu tefsir metodu kullanılarak Kur'an'da insanın çamurdan yaratıldığını haber veren "andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık." "Hicr, 26", "… şüphesiz, Biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık." "Saffat, 11", "(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) ses veren bir çamurdan yarattı." "Rahman, 14 ve "… (Allah) insanı yaratmaya çamurdan başladı." "Secde, 7" ayeti kerimeleri ele alınmış ve insanın kendisinden yaratıldığı haber verilen çamurun yine aynı ayeti kerimelerde verilmiş olan nitelikleri incelenmiştir. Çalışma sonunda insanın kendisinden yaratıldığı haber verilen çamurun söz konusu niteliklerinin hepsinin DNA (deoksiribonükleik asit) molekülünün nitelikleri olduğu gösterilmiş ve böylece Kur'an'da insanın kendisinden yaratıldığı haber verilen çamur maddesinden kastın gerçekte DNA molekülü olduğu ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, bütün nitelikleriyle DNA molekülünü ve insanın DNA molekülünden yaratıldığı gerçeğini, henüz bunların bilinmediği bir dönemde açık seçik haber vermiş olması sebebiyle Kur'an'ın hak olduğu ortaya konulmuş ve dolayısıyla Allah'ın, Hz. Muhammed (sav)'in peygamberliğinin ve İslam dininin her birisinin de hak olduğu ispatlanmıştır. Nihayetinde Kur'an'ın bilimsel yüzünün ortaya konmasıyla birlikte evrim teorisinin çöküş süreci de başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Allah, DNA, Kur'an, Yaratılış

1.1 GİRİŞ

Yaratılış konusu her çağda hemen her insanın merak ve ilgisini çekmiş ve bu ilgi ve merakla diğer inanç sahipleri kadar, Müslüman alimlerce de konuyla ilgili pek çok açıklama yapılmıştır. Fakat bu açıklamaların hiç birisi doğruluklarına dayanak teşkil edecek bir bilimsel kanıt sunamamış ve dolayısıyla birer zan olmaktan öteye geçememiştir. Kur'an'ın insanın çamurdan yaratıldığını bildiren ayeti kerimeleri temel alınarak yapılan açıklamalar da bu akıbetten kurtulamamış ve söz konusu açıklamalar inananların imanını arttırmadığı gibi inkarcıların da iman etmesini sağlamamıştır. Üstelik bu açıklamalar içerdikleri çelişkiler ve ilişkili bilimlerle gösterdikleri uyumsuzluklar sebebiyle, insanların hak dinden uzaklaşma ve batıl inanç ve akımlara yönelme riskini de beraberinde getirmiştir. Bu gerçek, Kur'an ayetlerinin günümüz bilimleri ışığında yorumlanmasını kaçınılamaz ve ertelenemez bir ihtiyaç haline getirmiştir.

1.2. AMAÇ

Bu çalışmada, Kur'an'ın hak olduğunun bilimsel kanıtlarıyla ortaya konması ve dolayısıyla Allah'ın, Hz. Muhammed (sav)'in peygamberliğinin ve İslam dininin her birisinin de hak olduğunun ispatlanması ve neticede insanların batıl inanç ve akımlardan sakındırılması amaçlanmıştır.

1.3. YÖNTEM

Çalışmada sınırlı bir konulu tefsir metodu kullanılmıştır. Metot dâhilinde, Kur'an'ın insanın çamurdan yaratıldığını haber veren ***"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık."*** *"Hicr, 26"*, ***"şüphesiz Biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık."*** *"Saffat, 11"*, ***"(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) ses veren bir çamurdan yarattı."*** *"Rahman, 14"* ve ***"(Allah) insanı yaratmaya çamurdan başladı."*** *"Secde, 7"* ayeti kerimeleri ele alınmış ve insanın kendisinden yaratılmış olduğu haber verilen çamurun yine aynı ayeti kerimelerde bildirilmiş olan nitelikleri, DNA molekülünün nitelikleri ile karşılaştırılmıştır.

1.4. ÇAMUR

1.4.1 "Andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık." "Hicr, 26"

1.4.1.1 "… kararmış bir çamurdan…"

İnsan organizmasının yapısında pek çok farklı molekül bulunmakla birlikte, sağlıklı bir insanın vücuda gelmesini ve yaşamını sürdürmesini sağlayan iki temel molekül DNA (deoksiribonükleik asit) ve proteinlerdir. Proteinler bir yandan hücre yapısında yer alarak insanı vücuda getirirken, diğer yandan da hücre içerisindeki temel yaşamsal faaliyetlerin yerine getirilmesinde rol alarak gelişme, büyüme, farklılaşma ve üreme gibi süreçlerin sağlıklı şekilde yürütülmesini sağlarlar. Bütün bu proteinlerin sentezinin ana kaynağı ise DNA molekülüdür. Zira bu proteinlerin sentezi için gerekli genetik bilgi DNA içerisinde yer alır. Her bir protein için özel olan bu bilgi, DNA içerisinde belirli bir sıra ve uzunluğa sahip kodlanmış diziler halinde bulunur. Bu DNA dizilerine gen adı verilir. Bu genlerin uygun hücrelerde ve uygun zamanlarda aktifleştirilmesi ve pasifleştirilmesi ile ancak gerekli hücrelerde ve gerekli zamanlarda gerekli proteinler sentezlenir. Bu genlerin uygun aktivasyon ve pasifizasyon işlemleri birtakım mekanizmalar aracılığı ile sağlanır. Bu mekanizmaların başlıcaları; DNA metilasyonu ve histon modifikasyonlarıdır. Histon modifikasyonları, DNA molekülünü oluşturan kromatin ipliklerinin sıkılaştırılması ve sıkıştırılması ile sonuçlanır. Sıkılaştırılmış ve sıkıştırılmış bu DNA molekülüne heterokromatin adı verilir. Heterokromatin yapıdaki DNA molekülü mikroskop altında koyu, kara renklerde izlenir.[284, 285]İşte, Kur'an'ın **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık." "Hicr 26"** ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratıldığını haber vermiş olduğu **"kararmış çamur"**; mikroskop altında koyu, kara renklerde izlenen heterokromatik yapıdaki bu DNA molekülüne karşılık gelir.

1.4.1.2 "… kokuşmuş bir çamurdan…"

Uygun genlerin uygun hücrelerde ve uygun zamanlarda ifade edilmesini sağlayan mekanizmaların iyi bilinenlerinden bir tanesi de DNA metilasyonudur. DNA metilasyonu, kendisini oluşturan dört nükleotitten birisi olan sitozin nükleotitlerinin metillenmesi ile gerçekleştirilir. Metillenmiş bir bileşik genellikle kötü kokuludur. Nitekim metillenmiş birer bileşik olan dimetilsülfit ve metil sülfit kötü ağız kokusuna, trimethylamin bileşiği trimetilaminüri hastalığındaki ağır balık kokusuna ve 2-okso-3-metilvalerik asit bileşiği de akçaağaç şurubu idrarı hastalığındaki akçaağaç veya yanık şeker kokusuna yol açar. Kötü kokuya yol açan bütün bu bileşiklerin ortak özelliği metillenmiş olmalarıdır. Yani bütün bu bileşiklerin sebep olduğu kötü kokuların sebebi bu bileşiklerin içerdiği metil gruplarıdır. DNA molekülü de sitozin nükleotinin içerdiği metil

[284]http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori=terim&hng=md&kelime=heterokromatin erişim zamanı 2018
285 dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1745/218dc1ee... erişim zamanı 2018

grupları sebebi ile metillenmiş bir bileşiktir. Dolayısıyla metil grubu içeren kötü kokulu diğer bileşikler gibi DNA molekülü de kimyasal açıdan kötü kokulu bir bileşiktir. İşte, Kur'an'ın **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık."** "Hicr 26" ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratıldığını haber vermiş olduğu **"kokuşmuş çamur"**; bu metillenmiş DNA molekülüne karşılık gelir.

1.4.1.3 "… kuru bir çamurdan…"

DNA molekülünü oluşturan dört nükleotidden birisi olan timin metilasyon sonucu oluşur. Bu nükleotiddeki metil grubu DNA molekülünü hidrofobik kılar. DNA'da ayrıca hidrofobik ceplerden oluşan büyük ve küçük oluk şeklinde yapılar bulunur.[286, 287, 288] Hidrofobi; bir molekülün sudan kaçınma özelliğidir.[289] Bu özelliğe bağlı olarak hidrofobik moleküllerin ıslanabilirlikleri çok az veya hiç yoktur yani bu moleküler kurudur. Dolayısıyla gerek taşıdığı metil grubu ve gerekse içerdiği büyük ve küçük oluklar sebebi ile hidrofobik olan DNA molekülü de sudan kaçan, yani ıslanmayan, yani kuru olan bir moleküldür. İşte, Kur'an'ın **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık."** "Hicr 26" ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratıldığını haber vermiş olduğu **"kuru çamur"**; bu hidrofobik DNA molekülüne karşılık gelir.

1.4.1.4 "… şekillenmiş bir çamurdan…"

Hücre bölünmesi dışında, DNA molekülünü oluşturan kromatin iplikleri çekirdek içerisinde dağılmış halde bulunur ve mikroskop altında oldukça homojen bir görünüme sahiptir. Hücre bölünmesi esnasında ise genetik bilginin aktarılmasını sağlayacak yapıların oluşturulması için kromatin iplikleri organize edilir ve DNA molekülü on bin kat kısaltılarak kısa ve kalın çubuklar halinde şekillendirilir.[290] DNA molekülünün bu haline kromozom adı verilir. İşte, Kur'an'ın **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık."** "Hicr 26" ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratılmış olduğunu haber verdiği **"şekillenmiş çamur"**; kısa ve kalın çubuklar şekline getirilmiş bu kromozomal DNA molekülüne karşılık gelir. (Şekil 1)

1.4.2. "Şüphesiz biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık." "Saffat,11"

DNA molekülü gerek hücre içerisinde ve gerek DNA çözeltisi olarak izole edilmiş şekilde hücre dışında yüksek derecede viskoziteye sahiptir. Yüksek derecede viskozite, bir molekülün yüksek derecede yapışkan olduğu anlamına gelir. Diğer taraftan, genetik bilginin kopyalanması, çoğaltılması veya değiştirilmesi gibi çeşitli amaçlarla DNA zincirinin birtakım enzimler tarafından belirli noktalarından kesilmesi neticesinde oluşan DNA uçları, birleşeceği diğer DNA parçalarının uçlarına karşı yüksek bir bağlanma eğilimine sahiptir. Bu uçlara da bu özellikleri sebebi ile genetik dilinde yapışkan uç adı verilir.[291] İşte, Kur'an'ın **"şüphesiz biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık."** "Saffat,11" ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratılmış olduğunu haber verdiği **"yapışkan çamur";** bu yüksek derecede viskoziteye ve yapışkan uçlara sahip DNA molekülüne karşılık gelir.

1.4.3. "(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) ses veren bir çamurdan yarattı." "Rahman, 14"

1.4.3.1 "… ateşte pişmiş gibi..."

İnsan proteinler aracılığı ile vücuda gelir. Bu proteinlerin sentezini sağlayan genetik bilgi ise DNA molekülü üzerinde yer alır. Ancak protein sentezini sağlayabilmesi için DNA üzerindeki bu bilgilerin ilk önce RNA (ribonükleikasit) adı verilen bir başka molekül üzerine kopyalanması gerekir. Kopyalama işlemi enzim adı verilen birtakım moleküller aracılığı ile gerçekleştirilir. Bu enzimlerin özelliği ancak zincirleri birbirinden ayrılmış DNA molekülüne bağlanabilmeleridir. DNA molekülü ise çift zincirli haldedir. Dolayısıyla kopyalama işleminin gerçekleştirilebilmesi, protein sentezinin sağlanması ve neticede insanın vücuda gelebilmesi için öncelikle DNA sarmalını oluşturan zincirlerin birbirinden ayrılması gerekir. Ayırma işlemi iki farklı temel yolla gerçekleştirilebilmektedir. Bunlardan birincisi; DNA molekülünün fiziksel olarak ısıtılmasıdır. Isıtma, iki zinciri bir arada tutan hidrojen bağlarını kopartır ve DNA zincirlerini birbirinden ayırır. Bu yöntem laboratuvar ortamında ve tüp içinde yapılan çeşitli testlerde DNA zincirlerini birbirinden ayırmada başarı ile kullanılmaktadır. [292]

---

[286] https://studylibtr.com/doc/743099/dna--n%C4%B1n-sekonder-yap%C4%B1s%C4%B1 erişim 22018
[287] https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/7177/mod_resource/content/0/14.%20Hafta.pdf erişim 2018
[288] https://docplayer.biz.tr/21942620-Dna-yapisi-ve-fonksiyonu-dr-mahmut-cerkez-ergoren.html erişim zamanı 2018
[289] https://biyolojidersi.org/hidrofobik.html erişim zamanı 2018
[290] Kromozom Yapısı ve Sınıflandırılması https://slideplayer.biz.tr/slide/3106640/
[291] https://studylibtr.com/doc/1052271/rekombinant-dna-teknolojisi erişim zamanı 2018
[292] PCR (POLİMERAZ ZİNCİR REAKSİYONU) - Ppt Video Online... https://slideplayer.biz.tr/slide/2791721/

Laboratuvar ortamında ve tüp içinde DNA zincirlerini birbirinden ayırmada başarı ile kullanılabilmekle birlikte, ısının diğer hücre yapılarına zarar vermesi nedeni ile ısıtma yöntemi hücre içerisinde kullanılamaz. Bu sebeple hücre içerisinde DNA zincirlerini birbirinden ayırmada bir başka yöntem kullanılır. Bu yöntemde enzimler görev alır ve ısı enerjisi yerine kimyasal enerji kullanılır. Bu yöntemin sonucunda da DNA zincirlerini bir arada tutan hidrojen bağları parçalanır ve çift zincirli DNA molekülü tek zincirlerine ayrılır.[293]

Isı enerjisi kullanılarak zincirlerine ayrılan DNA molekülü Kur'an'da ateşte pişmiş çamur olarak nitelendirilmektedir. Zira bu yöntemde ısı enerjisi kullanılmakta yani DNA molekülü ısıtılmakta, diğer bir deyişle DNA molekülü ateşte pişirilmektedir. Kimyasal enerji kullanılarak enzimler yardımıyla elde edilen DNA molekülü ise Kur'an'da ateşte pişmiş gibi çamur olarak nitelendirilmektedir. Zira bu yöntemde ısı enerjisi kullanılmamakta, yani DNA molekülü ısıtılmamakta, diğer bir deyişle DNA molekülü ateşte pişirilmemektedir. Onun yerine kimyasal enerji ve enzimler kullanılmakta, fakat bu yöntemin sonucunda da DNA zincirleri yine sanki ısıtılmış yani ateşte pişirilmiş gibi birbirinden ayrılmaktadır. Yani kimyasal enerjili enzim yönteminin sonucu, ısı enerjili fiziksel yöntemin sonucu ile aynı olmaktadır. Sonuçlarının aynı olması sebebi ile de kimyasal enerji kullanılarak enzimler yardımıyla zincirlerine ayrılmış DNA molekülü, Kur'an'da ısı enerjisi kullanılarak zincirlerine ayrılmış DNA molekülüne benzetilmekte ve ***"ateşte pişmiş gibi çamur"*** olarak nitelendirilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere ısıtma yani ateşte pişirme yöntemi sadece laboratuvar ortamında ve tüp içerisinde kullanılabilmekte, ısının diğer hücre yapılarına zarar vermesi sebebi ile hücre içerisinde kullanılamamaktadır. İnsan ise hücre içerisindeki DNA molekülünden yaratılmakta ve hücre içerisinde DNA zincirlerini birbirinden ayırmada enzim aracılı kimyasal yöntem kullanılmaktadır. Bu sebeple Kur'an'da "(Allah), insanı ateşte pişmiş bir çamurdan yarattı." denilmemiş, fakat **"(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi bir çamurdan yarattı."** **"Rahman, 14"** denilmiştir. İşte Kur'an'ın **"(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi bir çamurdan yarattı."** **"Rahman, 14"** ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratılmış olduğunu haber verdiği **"ateşte pişmiş gibi çamur"**; enzim aracılı kimyasal yolla bu zincirleri birbirinden ayrılmış DNA molekülüne karşılık gelir. Ayeti kerimede bu DNA molekülünün **"ateşte pişmiş gibi kuru…"** olarak nitelenmesinin sebebi temel olarak DNA molekülünün yukarıda bahsedilen hidrofobik yapısından kaynaklanan kuruluğudur. Öte yandan kimyasal yolda rol alan enzimlerin DNA molekülünün zincirlerini birbirinden ayırma esnasında kullandıkları enerji ATP molekülünün hidrolizinden sağlanmaktadır. Hidroliz ise su harcanan bir reaksiyondur. Su tüketiminin neticesi ise kurumadır. Dolayısıyla buradaki **"kuru"** nitelemesi hidroliz esnasında su harcandığına ve sonuçta bu su kaybının getirdiği gerçek ya da mecazi bir ortamsal kuruluğa da işaret olabilir.

1.4.3.2 "…ses veren bir çamurdan…"

Proteinlerin yapımını sağlayan bilgiler, DNA molekülü içerisinde değişik sıra ve uzunlukta olmak üzere kodlanmış halde bulunur. Bu kodları içeren DNA dizilerine gen adı verilir. Genlerdeki bilginin proteinlere dönüştürülmesinin ilk adımı genler üzerindeki bilginin RNA molekülü üzerine kopyalanmasıdır. Ancak yukarıda anlatıldığı üzere kopyalamayı gerçekleştirecek enzimler zincirleri birbirinden ayrılmamış DNA molekülüne bağlanamaz. Bu nedenle de bu durumdaki DNA üzerinde yer alan genlerdeki bilgi kopyalanamaz ve proteine çevrilemez. Böyle genlere genetik dilinde **"sessiz genler"** adı verilir.[294] Buna karşılık zincirleri birbirinden ayrılmış DNA ise enzimlerin bağlanabileceği durumdadır. Dolayısı ile bu DNA molekülü üzerinde yer alan genlerin sahip olduğu bilgi kopyalanabilir ve neticede proteine dönüştürülebilir. Böyle genlere de genetik dilinde **"ses veren genler"** adı verilir. İşte Kur'an'ın **"(Allah), insanı… ses veren bir çamurdan yarattı."** **"Rahman, 14"** ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratıldığını bildirdiği **"ses veren çamur"**; genetik dili ile ses veren yani zincirleri birbirinden ayrılmış protein üretebilen bu DNA molekülüne karşılık gelir.

1.4.4 "İnsanı yaratmaya çamurdan başladı." "Secde, 7"

İnsanı vücuda getiren proteinlerin sentezinin birinci aşaması sentezlenecek proteinin bilgisinin DNA molekülü üzerinden RNA üzerine kopyalanması, ikinci aşaması bu RNA üzerindeki bilginin okunması ve son aşaması da bu bilgiye uygun amino asitlerin birbirine eklenmesidir. Yani protein sentezi sürecinde yer alan moleküllerin baştan sona doğru sıralaması; DNA, RNA ve protein şeklindedir. Dolayısıyla protein sentezinin birinci basamağında yer alan molekül DNA'dır. Diğer bir deyişle protein sentezine DNA molekülünden

---

[293] DNA REPLİKASYONU | DNA Helikaz http://docs.neu.edu.tr/staff/mahmutcerkez.ergoren/5.DNA%20Replikasyonu_DrErgoren_Di%C5%9F%20Hekimli%C4%9Fi,%20Beslenme%20ve%20Ebelik_22.pdf erişim zamanı 2018

[294] Ökaryotik genom organizasyonu - ppt indir – SlidePlayer https://slideplayer.biz.tr/slide/11877528

başlanır.[295] Bu, insanın proteinlerden vücuda gelmesi sebebiyle insanın yaratılışına da DNA molekülünden başlandığı anlamına gelir. İşte Kur'an'ın **"insanı yaratmaya çamurdan başladı."** **"Secde, 7"** ayeti kerimesinde insanın kendisinden yaratılmaya başlandığını bildirdiği çamur; insanı vücuda getiren proteinlerin sentezinin ilk basamağında yer alan ve bu sebeple insanın yaratılışının başlangıcı olan bu DNA molekülüne karşılık gelir.

5. TARTIŞMA

Bilimin ortaya koyduğu üzere insan DNA molekülünden yaratılmaktadır. İnsanın kendisinden yaratıldığı bu DNA molekülü, heterokromatik yapısı sebebi ile mikroskop altında **koyu, kara** renklerde izlenen, metillenmiş olması sebebi ile kimyasal olarak **kötü kokan**, hidrofobik özelliği sebebi ile **kuru** olan, kromozom halinde **şekillendirilmiş**, yüksek derecede viskoziteye ve yapışkan uçlara sahip olması sebebi ile **yapışkan**, enzim yardımı ile kimyasal enerji kullanılarak **sanki ısıtılmış gibi** zincirleri birbirinden ayrılabilen, protein üreten genleri aracılığı ile genetik dili ile **ses veren** bir moleküldür. Bu DNA molekülü aynı zamanda protein sentezinin ve insanın proteinlerden vücuda gelmesi dolayısıyla da **insanın yaratılışının başlangıç maddesidir.** DNA molekülü, DNA molekülünün bütün bu özellikleri ve insanın DNA molekülünden yaratıldığı gerçeği bilim tarafından son yüzyıllık süreç içerisinde ortaya konmuştur.

Kur'an'ın bildirdiği üzere de insan çamurdan yaratılmıştır. İnsanın yaratıldığı bu çamurun özellikleri Kur'an'ın **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan yarattık."** **"Hicr, 26"**, **"şüphesiz Biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık."** **"Saffat, 11"**ve **"(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) ses veren bir çamurdan yarattı."** **"Rahman, 14"** ayeti kerimelerinde **"kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş, yapışkan, ateşte pişmiş gibi kuru, ses veren"** olarak sayılmıştır. Yine Kur'an'ın **"(Allah) insanı yaratmaya çamurdan başladı."** **"Secde, 7"** ayeti kerimesinde de bu çamurun aynı zamanda **insanın yaratılışına başlanan madde** olduğu haber verilmiştir. Kur'an'ın insanın çamurdan yaratıldığını, insanın kendisinden yaratıldığını bildirdiği çamurun bu özelliklerini ve insanın yaratılmasına çamurdan başlandığını haber vermesi ise günümüzden yaklaşık 1400 yıl yani bilimden 1300 yıl öncedir.

Görüldüğü üzere Kur'an'ın insanın kendisinden yaratıldığını haber verdiği çamurun bildirmiş olduğu **"kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş, yapışkan, ateşte pişmiş gibi kuru, ses veren"** özellikleri, bilimin insanın kendisinden yaratıldığını ortaya koyduğu DNA molekülünün sahip olduğu "**koyu, kara**, **kötü kokan**, **kuru, şekillendirilmiş**, **yapışkan, sanki ısıtılmış gibi, ses veren"** özellikleri ile birebir aynıdır. O halde Kur'an'ın insanın kendisinden yaratıldığını haber verdiği çamur; gerçekte bilimin insanın kendisinden yaratıldığını ortaya koyduğu DNA molekülü olmalıdır.

Öte yandan bilim insanın yaratılmasına DNA molekülünden başlandığını ortaya koymuştur. Bu durumda çamur gerçekten DNA molekülü ise Kur'an'ın da insanın yaratılmasına çamurdan başlandığını haber vermiş olması gerekir. Gerçekten de **"(Allah) insanı yaratmaya çamurdan başladı."** **"Secde, 7"** ayeti kerimesinde Kur'an insanın yaratılmasına çamurdan başlandığını haber vermiştir. Bilimin ortaya koyduğu insanın yaratılmasına DNA molekülünden başlandığı gerçeği, Kur'an'ın bildirdiği insanın yaratılmasına çamurdan başlandığı haberi ile bir arada ve çamur ile DNA molekülünün yukarıda ortaya konulmuş olan özelliklerinin aynılığı ile birlikte değerlendirildiğinde, Kur'an'ın insanın kendisinden yaratıldığını haber verdiği çamurun gerçekte bilimin insanın kendisinden yaratıldığını ortaya koyduğu DNA molekülü olduğu ikinci bir kanıtla da desteklenmektedir.

6. SONUÇ

Netice itibari ile bilimin insanın kendisinden yaratıldığını ortaya koyduğu DNA molekülü ile Kur'an'ın insanın kendisinden yaratıldığını haber verdiği çamur aynı maddedir. Fakat bilim DNA molekülünün özelliklerini ve insanın DNA molekülünden yaratıldığı gerçeğini ancak son yüzyılda ortaya koyabilmiştir. Kur'an ise aynı özellikleri ve gerçeği bilimden 1300 yıl önce yani insanlar tarafından henüz bilinmedikleri bir dönemde bildirmiştir. Dolayısıyla bütün bu özelliklerin ve gerçeğin insan ürünü bir kitap tarafından bildirilmiş olması mümkün değildir. Zira tekrar vurgulamak gerekirse bu özellikler ve gerçekler bunların bildirildiği dönemde insanlar tarafından henüz bilinmeyen özellikler ve gerçeklerdir. Öyleyse Kur'an'ın kaynağı ancak bu gerçekleri 1300 yıl önce de bilen bir kaynak olmalıdır. Bu kaynak ise ancak insanı yaratan olabilir. Zira bu özellikleri ve gerçekleri tüm incelikleri ile o dönemde bilebilecek ve bildirebilecek tek kaynak ancak insanı yaratmış olandır. O halde Kur'an insanı yaratan tarafından indirilmiştir ve dolayısıyla da hak bir kitaptır. Hak bir kitabın bildirdiği bütün haberler de ancak ve sadece haktır. O halde hak olduğu ortaya konmuş olan Kur'an'ın bildirmiş olduğu üzere Allah da haktır ve insan da Allah tarafından yaratılmıştır. Bu durumda ateizm çerçevesindeki bütün inanç ve akımların batıl olduğu ortadadır. Hak olduğu ortaya konulmuş olan Allah'ın hak olduğu ortaya konulmuş olan kitabı Kur'an'ı sıradan bir insana indirmiş olması mümkün değildir. Zira hak olduğu ortaya konulmuş olan Allah hak olan kitabı Kur'an'da bildirdiği üzere kitaplarını sadece hak olan peygamberlerine vermiştir. O

[295] Moleküler Genetik Prof. Dr. Arif Altıntaş https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1005/mod_resource/content/1/9.%20Mol-Gentk.pdf

halde hak olduğu ortaya konmuş olan Allah'ın hak olduğu ortaya konulmuş olan kitabı Kur'an'da Kur'an'ı kendisine verdiğini bildirdiği Muhammed de hak peygamberdir. Bu durumda deizm çerçevesindeki bütün inanç ve akımların da batıl olduğu ortadadır. Hak olduğu ortaya konulmuş olan Allah'ın hak olduğu ortaya konulmuş olan kitabı Kur'an'da bildirdiği ve yine Hak olduğu ortaya konulmuş olan Allah'ın hak olduğu ortaya konulmuş olan kitabı Kur'an'da hak olduğunu haber verdiği peygamberi Muhammed'in tebliğ ettiği İslam da Allah katındaki tek hak dindir. Bu durumda İslam dışındaki bütün inanç ve akımların da batıl olduğu ortadadır.

Öte yandan **i**nsanı insan, hayvanı hayvan ve bitkiyi de bitki yapan sadece ve sadece tohumunda veya çekirdeğinde taşıdığı DNA molekülü yani sahip olduğu genetik bilgidir. İçerisinde insan olma bilgisini taşıyan bir tohum ya da çekirdekten ancak ve sadece ve direkt olarak insan, içerisinde hayvan olma bilgisini taşıyan bir tohum ya da çekirdekten ancak ve sadece ve direkt olarak hayvan ve içerisinde bitki olma bilgisini taşıyan bir tohum ya da çekirdekten de ancak ve sadece ve direkt olarak bitki vücuda gelir. Hak olduğu ortaya konmuş Kur'an'da, hak olduğu ortaya konulmuş olan Allah, **"Ben çamurdan bir insan yaratacağım"** **"Hicr, 28"** ayeti kerimesinde haber verdiği üzere çamurdan yani DNA molekülünden bir insan yaratmaya karar vermiş, **"…(Allah) insanı yaratmaya çamurdan başladı."** **"Secde, 7"** ayeti kerimesinde bildirdiği üzere insanı yaratmaya çamurdan yani DNA molekülünden başlamış ve **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan (yani DNA molekülünden) yarattık."** **"Hicr, 26"** ayeti kerimesinde bildirdiği üzere de insanı bu çamurdan yani DNA molekülünden yaratmıştır. **"Ben çamurdan (yani DNA molekülünden) bir insan yaratacağım"** **"Hicr, 28"** ayeti kerimesinin içerdiği bilgi ve haber gerçekte Allah'ın insanı yaratacağı DNA molekülüne insanı vücuda getirecek bilgiyi yükleyeceği, **"…(Allah) insanı yaratmaya çamurdan (yani DNA molekülünden) başladı."** **"Secde, 7"** ayeti kerimesinin içerdiği bilgi ve haber gerçekte Allah'ın insanı vücuda getirecek bilgiyi yüklediği bu DNA molekülü üzerinden insanı yaratmaya başladığı ve **"andolsun, Biz insanı kararmış, kokuşmuş, kuru, şekillenmiş bir çamurdan (yani DNA molekülünden) yarattık."** **"Hicr, 26"** ayeti kerimesinin içerdiği bilgi ve haber de gerçekte Allah'ın insanı vücuda getirecek bilgiyi yüklediği bu DNA molekülü aracılığıyla sentezlenen proteinler üzerinden insanı yarattığıdır. Yani Allah insanı yaratacağı DNA molekülüne yaratılış sürecinin en başında insan olma bilgisi yüklemiştir. Yaratılış sürecinin en başında insan olma bilgisi yüklenmiş bu DNA molekülünden de ancak ve sadece ve direkt olarak insan vücuda gelmiştir. Zaten kendisine en başından sadece insan olma bilgisi yüklenmiş bir molekülden bir bitki ya da hayvan türü gelişmesi aklen ve ilmen mümkün değildir. Zira yukarıda belirtildiği üzere insanı insan, hayvanı hayvan ve bitkiyi de bitki yapan sadece ve sadece tohumunda veya çekirdeğinde taşıdığı DNA molekülü yani sahip olduğu genetik bilgidir. İnsan da yaratıldığı ilk günden bu yana sahip olduğu DNA molekülünde Allah tarafından kendisine yüklenmiş olan insan olma bilgisini taşımakta ve bu sebeple de bu bilgiden ilk günden bugüne kadar ancak ve sadece ve direkt olarak insan vücuda gelmektedir. Günümüz insanının herhangi bir bitki veya hayvan türünden evrimleşmeden ancak ve sadece ve direkt olarak insan olarak vücuda gelebilmesi sahip olduğu DNA molekülünün ancak ve sadece ve direkt olarak insanı vücuda getirebilme bilgisinden kaynaklanmaktadır ve günümüz insanı genlerindeki bu ancak ve sadece ve direkt olarak insan olma bilgisini kalıtım yoluyla ilk atalarından miras almıştır. Dolayısıyla Allah ilk insanı ve ondan bugüne dek yaratmış olduğu bütün insanları günümüz insanı gibi sadece insanı vücuda getirme bilgisine sahip DNA molekülünden ve dolayısıyla da ancak ve sadece ve direkt insan olarak yaratmıştır. Nitekim **"ey insanlar! sizi ve sizden öncekileri yaratan"** **"Nisa,1"** **"Allah'ın yaratmasında değişme olmaz."** **"Rûm, 30"** O halde bir organizmanın dolayısıyla insanın soy hattının zaman içerisinde değiştiğini, türlerin dolayısıyla insan türünün ortak atalardan farklılaşarak evrimleştiğini ve bütün canlıların dolayısıyla da insanın basit ve ufak adımlardan geçerek evrimleştiğini savunan evrim teorisi de yanlıştır. Zira yukarıda ortaya konulduğu üzere Allah ilk insanı ve ondan bugüne dek yaratmış olduğu bütün insanları günümüz insanı gibi sadece insanı vücuda getirebilecek bilgiye sahip bir DNA molekülünden ve dolayısıyla da ancak ve sadece ve direkt insan olarak yaratmıştır. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdü senalar ve O'nun hak peygamberi Muhammed'e salat ve selam olsun.

KAYNAKÇA

1.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori=terim&hng=md&kelime=heterokromatin erişim zamanı 2018

2.dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/1745/218dc1ee... erişim zamanı 20183

3.https://studylibtr.com/doc/743099/dna--n%C4%B1n-sekonder-yap%C4%B1s%C4%B1 erişim zamanıI 22018

4.https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/7177/mod_resource/content/0/14.%20Hafta.pdf erişim zamanı 2018

5.https://docplayer.biz.tr/21942620-Dna-yapisi-ve-fonksiyonu-dr-mahmut-cerkez-ergoren.html erişim zamanı 2018

6.https://biyolojidersi.org/hidrofobik.html erişim zamanı 2018

7.Kromozom Yapısı ve Sınıflandırılması https://slideplayer.biz.tr/slide/3106640/ erişim zamanı 2018

8.https://studylibtr.com/doc/1052271/rekombinant-dna-teknolojisi erişim zamanı 2018

9.PCR (POLİMERAZ ZİNCİR REAKSİYONU) - Ppt Video Online... https://slideplayer.biz.tr/slide/2791721/ erişim zamanı 2018

10.DNA replikasyonu | DNA Helikaz. http://docs.neu.edu.tr/staff/mahmutcerkez.ergoren/5.DNA%20Replikasyonu_DrErgoren_Di%C5%9F%20Hekimli%C4%9Fi,%20Beslenme%20ve%20Ebelik_22.pdf erişim zamanı 2018

11.Ökaryotik genom organizasyonu - ppt indir – SlidePlayer https://slideplayer.biz.tr/slide/11877528 erişim zamanı 2018

12.Moleküler Genetik Prof. Dr. Arif Altıntaş https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1005/mod_resource/content/1/9.%20Mol-Gentk.pdf erişim zamanı 2018

THE PROJECTIONS OF EVOLOTIONAL REVIEW IN THE QUR'AN'S TRANSLATIONS

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Erzurum, Türkiye

veyselgulluce@atauni.edu.tr

Abstract

In fact, the Theory of Evolution, which has atheist, materialist and naturalist ideas, is regarded as a scientific fact on ideological grounds. So much so that theories about plants and animals are often mentioned. Additionally, newspapers, magazines, books, articles and encyclopedia are also included. Even in the advertisement of various products, in many films and cartoons, these are included. Thus, people are faced with an intense evolutionist propaganda, and many people think this theory is an undisputed scientific fact. In this case, some theologians are also influenced, and this theory, which is contrary to religious instructions, is unfortunately accepted. These theologians who think this theory is as a scientific reality, on the one side, trying to change and distort the verses which seem contrary to this theory, while on the other side, they are trying to interpret the verse according to this theory and they are trying to assign meaning to the verses to support evolution.

People with this idea support evolution by giving meaning to the verses related to creation in the Qur`an. As a result, the reflection of this theory has become visible even in the meaning of the Qur`an.

With this work, the translation of the evolutionist viewers appearing in the Quranic verses will be exposed, and it will be aimed to draw attention to the magnitude of this danger that has leaked to the translation.

Key Words: Evolution, Translations of Qur'an, Translation

EVRİMCİ GÖRÜŞÜN KUR'ÂN MEÂLLERİNDEKİ İZDÜŞÜMLERİ

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

Özet

Esasında ateist, materyalist ve tabiatçı düşünceye sahip olan evrim teorisi, ideolojik sebeplerle bilimsel bir gerçekmiş gibi kabul ve takdim edilmektedir. Öyle ki, bitki ve hayvanlarla ilgili belgesellerde bu teoriden sıkça bahsedilmekte; gazete, dergi, kitap, makale ve ansiklopedilerde, çeşitli ürünlerin reklamında yer almakta, pek çok filme konu olmakta hatta çizgi filmlerde dahi yer bulmaktadır. Böylece insanlar yoğun bir evrim propagandasıyla karşı karşıya kalmış, pek çok kimse bu teorinin tartışmasız bilimsel bir gerçek olduğunu zanneder duruma gelmiştir. Bu durumdan bazı ilahiyatçılar da etkilenmiş olup, gerçekte dini talimatlara zıt olan bu teori onlar tarafından da benimsenmektedir. Bu teoriyi bilimsel bir gerçek zanneden bu ilahiyatçılar, bir taraftan bu teoriye aykırı görünen ayetleri tevil ve tahrif etme yoluna giderken, diğer taraftan da bir takım ayetleri bu teoriye göre yorumlamakta ve ayetlerden evrimi destekleyen manalar çıkarmaya çalışmaktadırlar.

Bu düşünceye sahip olanlar Kur'ân'daki yaratılışla ilgili âyetlere evrimi destekleyecek şekilde mana verilmesini savunmuşlar, bunun sonucu olarak, bu teorinin izdüşümleri Kur'ân-ı Kerîm meâllerinde dahi görünür duruma gelmiştir.

Bu çalışmada evrimci görüşü benimseyenlerin Kur'ân-ı Kerîm meallerinde görünen bu tür çeviriler gözler önüne serilerek, meâllere kadar sızan bu tehlikenin büyüklüğüne dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Kur'an mealleri, Çeviri

GİRİŞ

Esasında ateist, materyalist ve tabiatçı düşünceyi yansıtan ve böyle bir anlayışın ürünü olan evrim teorisi, ideolojik sebeplerle bilimsel bir gerçekmiş gibi takdim edilmektedir. Yoğun bir evrim propagandasıyla karşı karşıya kalan pek çok kimse bu teorinin tartışmasız bilimsel bir gerçek olduğunu zanneder bir duruma gelmiştir. Bu durumdan bazı ilahiyatçılar da etkilenmiş olup, gerçekte dini hakikatlere zıt olan bu teori onlar tarafından da benimsenmiştir. Bu teoriyi bilimsel bir gerçekmiş gibi zannedenler, bir taraftan bu teoriye aykırı görünen ayetleri tekellüflü bir şekilde tevil yoluna giderken, diğer taraftan bir takım ayetleri de bu teoriye göre yorumlamakta ve evrimi destekleyen manalar çıkarmaya çalışmaktadırlar.

Bazıları ise daha ileri giderek meâllerinde yaratılışla ilgili âyetlere evrimi ifade ve işmam eden manalar vermekte bir beis görmemiş, büyük çoğunluğun aksine olan şâz anlayışlarını meâllere yansıtmaktan kaçınmamışlardır... Böylece üzülerek belirtmek gerekir ki, bu görüşün izdüşümleri Kur'ân meâllerinde dahi görünür olmuştur.

Burada Kur'ân-ı Kerîm meallerinde görünen evrimci çevirileri gözler önüne sererek, meâllere kadar aktarılan bu anlayışa dikkat çekmeye çalışacağız:

1. وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا "O, sizi tavırdan tavıra geçirerek yarattı" (Nûh, 14) âyeti, evrimci yaratılışçıların Kur'an'ın evrimden bahsettiğine dair ileri sürdükleri ve meâllerine kadar yansıttıkları ayetlerin başında gelmektedir. Aslında bu âyet Kur'ân'ın mana yüklü câmi âyetlerinden olup insanın ana rahmindeki nutfe, alaka, mudğa gibi evrelerine; hayat boyunca geçirdiği çocukluk, gençlik, ihtiyarlık gibi merhalelerine işaret etmekte; darlıktan bolluğa, bolluktan darlığa, zenginlikten fakirliğe, fakirlikten zenginliğe geçme ve farklı ahlakî ve bedeni özelliklerde yaratılma gibi geniş manalar ifade etmektedir.[296] Ayete Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde, ön yargılardan uzak bir şekilde baktığımızda bu manaları ifade etme hususunda manasının gayet açık olduğunu görürüz. Çünkü bir ayette icmali bir durum veya bir kapalılık varsa, bu kapalılığı gidermenin veya açıklamanın yolu benzer diğer ayetlere müracaat etmektir. Meseleye böyle yaklaşınca bu ayetin başka ayetlerde genişçe anlatılan bu tür manalara delâlet ettiğini anlamakta gecikmeyiz.

Kur'an'ın bütünlüğünü bir tarafa bırakarak bu ayete önyargılı olarak bakanlar ise, evrimden bahsettiğini (!) iddia edebilmektedirler. Bu iddiada olanlanlardan bazıları bu ayeti evrimi ifade eder bir şekilde yorumlamış, bazı meal sahipleri ise bu ayete evrimi çağrıştırır bir şekilde mana vermişlerdir.

Örneğin, *"Yaratılış ve Evrim Konusunda Türkçe Kur'an Meallerindeki Tercüme Hataları"*[297] adlı tebliğde, bu ayetle ilgili şunlar söylenmektedir: "Bu ayette geçen *"etvâren"* kelimesi *"tavr"* kökünden gelmedir. *"Bir hâlden diğer bir hâle geçmek"*, *"bir merhaleden diğerine geçmek"* anlamındadır. Bu kelime bugün **evolution** yani evrim kelimesinin Arapçası olan **"tatavvur"**la aynı köktendir. Zaten evrim bir canlının oluşumundaki etapların adıdır. Öyleyse ayette geçen ve üstelik evrim anlamıyla aynı köke malik bulunan kelimeyi *"evrim etapları"* şeklinde tercüme etmek en ilmî yoldur… Ayetin anlamı şöyle olmalıdır: Hâlbuki O sizi evrim merhalelerinden geçirerek yarattı"[298]

Tebliğinin sonuç kısmında ise, meâl ve tefsir yapmakla ilgili bir takım kurallar zikredilerek bu kurallara uyulduğu ima edilmektedir. Hâlbuki tebliğ sahibinin, yukarıdaki açıklamaları yaparken aslında bu kurallara uymadığı kanaatindeyiz. Dolayısıyla bu kurallar hakikatte kendisine yöneltilmiş eleştiriler

---

296 . Bkz. Ebu'l-Hasen el-Maverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1992, VI, 102.
297 . Bkz. İsmail Yakıt, *"Yaratılış ve Evrim Konusunda Türkçe Kur'an Meallerindeki Tercüme Hataları"* Kur'an Mealleri Sempozyumu, 24-26 Nisan, 2003, İzmir, II, 229-235
298 .Yakıt, s. 233-234. Benzer iddialar için bkz., Hamid Atiyye, *Halku'l-İnsan beyne'l-İlmi ve'l-Kur'ân*, Tunus, 1987, s. 82-83

mahiyetindedir. Biz de başka eleştiri noktalarına değinmeden bunları kendisine hatırlatarak eleştirimizi yapacağız. Şöyle diyor:

“Kur’an âyetlerini tercüme ve bu tercümeler üzerine tefsir yaparken:

1-Kur’an bir bütünlük içinde ele alınmalı, ayetler arasında anlam zinciri kurulmalı ve tercümede varılan anlam başka bir ayetle tevfik edilmelidir.

2- Kilit kavramların semantik analizi mutlaka yapılmalı ve cümle semantiği de semiolojik özellikler doğrultusunda ele alınmalıdır.

3- Kur’an tercümesi ve tefsiri peşin fikirlerden uzak olarak yapılmalıdır. Kur’an ayetleri özellikle israiliyyattan ve ehl-i kitabın yorumlarından bağımsız ele alınmalıdır.”[299]

1.Maddede “*Kur’an bir bütünlük içinde ele alınmalı, ayetler arasında anlam zinciri kurulmalı ve tercümede varılan anlam başka bir ayetle tevfik edilmelidir*.” Diyor. Ayetlere mana verirken Kur’ân’ın bütünlüğüne göre hareket etmemiz gerektiğini belirtiyor. Ki bu prensip Kur’ân tefsirinde çok önemli olup ayetlere parçacı bir bakış açısıyla değil de bütüncül olarak bakılmasını, bir âyette kapalı olan kısmın başka âyetlere müracaat edilerek giderilmesini, âyetlerin birbirini tefsir edip açıkladığını ifade etmektedir.

Dolayısıyla “tavırdan tavıra geçilerek yaratılma”dan ne kast edildiği konusunda Kur’ân’a bütüncül bir bakış açısıyla baktığımızda, Yakıt’ın savunduğu görüşün yani “evrim merhalelerinden” geçilerek yaratılmanın tam aksi bir durumla karşılaşırız. Çünkü hiçbir âyette böyle bir merhaleden bahsedilmemekte, yani canlıların birbirlerinden türetilerek yaratıldığı asla ifade edilmemektedir. Buna karşılık, insanın anne rahminde çeşitli merhalelerden geçerek yaratıldığını, keza dünya hayatında çocukluk, gençlik, ihtiyarlık gibi merhalelerden geçtiğini ifade eden âyetlerle karşılaşırız. Dolayısıyla Kur’ân’ı bütünlük içinde ele aldığımızda, zikredilen “evrim merhalelerini” destekleyen herhangi bir âyete rastlamak mümkün değildir.

2. Maddede ise, “*Kilit kavramların semantik analizi mutlaka yapılmalı ve cümle semantiği de semiolojik özellikler doğrultusunda ele alınmalıdır.*” Diyor. Ancak “Bu kelime bugün **evolution** yani evrim kelimesinin Arapçası olan **“tatavvur”**la aynı köktendir. Zaten evrim bir canlının oluşumundaki etapların adıdır. Öyleyse ayette geçen ve üstelik evrim anlamıyla aynı köke malik bulunan kelimeyi *“evrim etapları”* şeklinde tercüme etmek en ilmî yoldur” şeklindeki açıklamalarda semantiğin temel kurallarına dahi uyulmadığına şahit oluyoruz. Çünkü semantiğe göre, kelimelerin anlamını tespitte kullanıldığı dönem çok önemlidir. Kelimelerde zaman içinde anlam genişlemesi, anlam daralması ve anlam kayması olabilir. Etimolojik ve semantik analizin sonucu bize, kavramları ifade edecek ve kelimelerin gerçek anlamını verecektir. Çünkü kelimenin esas anlamını tespit edebilmek için mümkün olduğu kadar erken dönem kaynaklarına müracaat edilmesi bir zarurettir. Bu faaliyet ile kavramın yanlış anlaşılmasını, kavram kargaşasını önleme ve doğru anlamı bulmaya çalışılmaktadır.[300] Dolayısıyla burada önemli olan, “etvâr” kelimesinin nüzul döneminde ne manada kullanıldığını tespit etmektir. Yoksa yüzyıllar sonra bu kelimenin kökünden “evrim” manasında kullanılan bir kelime türetilmiş diye, âyeti buna göre anlamlandırmak, başka bir ifadeyle, “tavır” kökünden gelen “tatavvur”un günümüzde evrim manasında kullanılmasından yola çıkarak, âyetteki “etvâr” ile kastedilenin “evrim merhaleleri” olduğunu iddia etmek semantik ilmi açısından hatalı bir tutumdur.

---

[299] . Yakıt, s. 235

[300] . bkz. Hasan Yılmaz, *Semantik Analiz Yönteminin Kur’ân’a Uygulanması*, KURAV. Yay., Bursa, 2007, s. 119-129, 167-180.

3. Maddede ise, "*Kur'an tercümesi ve tefsiri peşin fikirlerden uzak olarak yapılmalıdır. Kur'an ayetleri özellikle israiliyyattan ve ehl-i kitabın yorumlarından bağımsız ele alınmalıdır."* Diyor. Ama yaptığı yorumlara bakıldığında, kendisinin peşin fikirle hareket ettiği hissedilmektedir.

"*Kur'an ayetleri özellikle israiliyyattan ve ehl-i kitabın yorumlarından bağımsız ele alınmalıdır."* İfadesine gelince, İsrailiyât hakkında uyulması gereken prensip şöyledir: Kur'ân'a ve İslâm'ın temel prensiplerine aykırı olanlar reddedilir. Muvafık olanlar ise, tefsir sadedinde değerlendirilebilir. Bunun dışındakiler hakkında ise kesin hüküm vermekten yani "doğrudur" veya "yanlıştır" demekten kaçınılır. Çünkü kaynak güvenilir olmadığı için, doğrudur dediğimiz şey yanlış, yanlıştır dediğimiz ise doğru olabilir.

Evet, İsrâiliyâta pek çok hurafelerin karıştığı doğrudur. Ama hurafe sadece İsrailiyâta has bir durum değil… Acaba evrim teorisini savunanların ileri sürdükleri hurafelerden haberdar mıyız? Burada zikredeceğimiz birkaç örneğin dahi, bu teoriyi esas alarak âyetlere mana vermenin, İsrâiliyâta dayanarak tefsir etmeden daha sakıncalı olduğu hususunda yeterli olacağı kanaatindeyim.

İşte Evrim hurafelerine dair birkaç örnek: Evrimciler denizlerdeki diğer balıkların aksine balina türünün memeli oluşunu şöyle izah etmektedirler: Denizlerde başlayıp çoğalıp gelişen hayat karaya sıçradıktan sonra karada da evrim devam etmiş, böylece çeşitli kara hayvanları türemiştir. Bunlardan biri olan ayıların veya ayı benzeri başka hayvanların bir kısmı zamanla tekrar denize dönmüş, denizde yaşamaya ayak uydurmuş ve derken memeli bir tür olan balinalar oluşmuştur (!) Eğik yürüyen insan atalarının (!) nasıl dik yürümeye başlayan homo-erectus'a dönüştüklerine (!) dair yapılan izah da böyledir: Evrimcilere göre, yüksek otlaklarda ve çayırlarda yaşayan bazı maymun türleri, etraflarını görebilmek için ayakları üzere dikilmek zorunda kalmışlar, nesiller boyunca devam eden bu durum onların dik yürümelerine sebep olmuştur (!) ilâ âhiri hayâlâtihim…

Bir meâlde ise, bu âyete "Oysaki sizi **uzun süreçler içinde** halden hale geçiren yaratan O'dur." Manası verilerek hakikatte âyette yer almayan "**uzun süreçler içinde"** ifadesi eklenmiş ve böylece âyet evrimi çağrıştırır bir hale dönüştürülmüştür.

Diğer bir meâlde ise, "Oysa sizi evrimler halinde yaratan O'dur." Anlamı yüklenerek bu yönde daha aşırı bir çeviri yapılmıştır.

İlginçtir ki bu âyet günümüzde reenkarnasyonu savunan bazı kimseler tarafından da reenkarnasyon ifade ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Kanaatimizce bu durum, Kur'ân'a önceden kabullenilmiş görüşler istikametinde yaklaşmanın bir sonucu olarak görülebilir.

2. وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا "Allah sizi yerden mükemmel bir yaratışla inşa etti" (Nûh, 17) âyetine dair bazı meâllerde de evrimci yaklaşımın izdüşümleri hissedilmektedir. Şöyle ki: Bu âyette mef'ul-i mutlak olan *nebât* kelimesi Kurtubî'nin ifade ettiği gibi, *inbât* manasında mastarın yerini tutan, yani enbete-bitirdi (yarattı) kelimesini pekiştirmek için getirilmiş bir kelime olduğu halde, bazı meâllerde *bitk*i manasında değerlendirilmiştir. Böylece bazılarında: "Allah, sizi de yerden bitki bitirir gibi bitirmiştir",[301] bazılarında ise "Allah, sizi de yerden bitki olarak bitirmiştir." manası yüklenmiştir.[302] Oysa burada kastedilen mana Hz. Adem'in güzel ve mükemmel bir şekilde topraktan yaratılmasıdır. Yani yaratma ifadesi, benzer bir kelimeyle, *enbete* kelimesiyle ifade edilmiştir. Ayetin sonundaki *nebâten* ise inbât yerine kullanılmış (bitirme-yaratma)

301 . Örnek olarak bkz. Abdul Metin Saruhan, Âdem Uğur, Ahmed Hulusi ve Ahmed Varol'a ait Meâller.
302 . Örnek olarak bkz. Süleyman Ateş ve Yaşar Nuri Öztürk'e ait Meâller. Meâlin böyle olması gerektiğini iddia eden Yakıt bu ayetle ilgili olarak da şöyle diyor: "… Ayetin anlamı sade ve basittir. Ancak bazı meâller anlamı saptırmaktadır. Ayet: "Allah sizi yerden bir bitki olarak bitirdi" anlamındadır.

manasında meful-i mutlaktır. Dolayısıyla âyetin doğru anlamı, bazı meâllerde de ifade edildiği gibi[303], "Allah sizi en güzel bir şekilde arzdan (topraktan) yarattı" şeklindedir.

Tefsirlerde de bu kelimeye *(enbete*'ye*)* inşâ etmek manası verilmiştir. Mesela Taberi'ye göre âyet "Allah sizi Yerin toprağından inşa edip yarattı" manasındadır.[304] Kurtubi'ye göre, âyetteki "nebaten" ifadesi asıl mastarın dışında bir mastardır. Çünkü "Enbete" fiilinin asıl mastarı "inbât"'tır. Böylece isim (nebât) mastar (inbât) yerinde kullanılmıştır.[305] Razi'ye göre ise, ayette "أنبتكم إنباتاً" denmesi beklenirken "أنبتكم نباتاً" denmesindeki nükte, "inbât"ın Allah'ın sıfatı olup müşahede edilmeyen bir durum olmasıdır.[306]

Bu âyetin devamı olan ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا "Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi (yeniden) çıkaracaktır." İfadesine bakılınca bu âyetin manası daha iyi anlaşılacaktır. Çünkü bu âyette Allah'ın varlığı, kudreti ifade edildiği gibi öldükten sonra dirilişin Allah için ne kadar kolay olduğu da belirtilmektedir. Sizi yerden bir kere yaratan Allah, ölüp toprağa karışmanızın ardından sizi tekrar oradan çıkarabilir. Elbette buna da gücü yeter deniyor. İşte bu kıyası zihinlere yerleştirmek için bu âyettte inbât (topraktan bitirme) kelimesi tercih edilmiştir. Bu âyetin bir benzeri de "Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız (مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى)" (Ta-Ha, 55) ayetidir. Görüldüğü gibi bu âyetle Nûh, 17. Ayet arasındaki fark, yaratma manasında birinde *enbete* kelimesinin diğerinde ise *halakna* kelimesinin kullanılmış olmasıdır. Her iki ayet de aynı maksatlarla sevk olunmuştur ve aynı manaya delâlet etmektedir.

Hz. Meryem'in yaratılışının güzelliğini ifade etmek için bildirilen {وَأَنبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا} "Onu güzel bir şekilde yaratıp inşa etti, büyüttü" (Al-i İmrân, 37) ayetindeki *nebat* kelimesinin *bitki* değil de "*büyütme/yaratma*" manasında olduğu gibi (Çünkü Hz. Meryem'in bitki olarak yaratılmadığı yetiştirilmediği, bitkiden insana dönüşmediği açıktır!), Nuh, 17. Ayetinde de durum böyledir. Özetle, "enbete" fiili *yaratma* manasında kullanılan kelimelerdendir.[307]

3. هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا "İnsan üzerinden henüz anılmadığı uzun bir zaman geçmedi mi?" (İnsan, 1) âyeti de bir zamanlar "insan" diye bir varlık olmadığı, henüz yaratılmadığı için isminin anılmadığı ifade edilerek varlık nimetine dikkat çekildiği halde, bazı meâllerde bu âyet, ilginç bir yaklaşımla evrimi çağrıştıran bir şekilde anlamlandırılmıştır.

Müfessirler, âyetteki "insan"dan kastedilenin Hz. Âdem olabileceği gibi, bütün insanların da kastedilmiş olabileceğini ifade etmişlerdir. Böylece ayette, ister ilk insan olan Hz. Âdem olsun, isterse diğer insanlar olsun, her bir insan için isminden bahsedilmediği, anılmadığı bir zamandan bahsedilmektedir.[308] Çünkü bir zamanlar ortada Hz. Âdem yoktu. Keza bir zamanlar bizler de yoktuk. Ne ismimiz anılıyordu, ne de bizlerden bahsediliyordu.

Ayette geçen "حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ" ifadesi ise, miktarı bilinmeyen, belirsiz bir zamandan bir bölüm olarak tefsir edilmiştir. Bunu "zamandan bir kesit" olarak da ifade edebiliriz. Buradaki insandan maksadın Hz. Âdem olduğunu söyleyenlere göre ise, Hz. Âdem'in toprağın merhalelerinden yaratılışındaki dönemlerin süreleri

---

303 . Örnek olarak bkz. A. Fikri Yavuz'a ait Meâl: "Allah sizi (babanız Âdem'i) arzdan yaratıp meydana çıkardı."

304 Bkz. Taberi, ilgili ayetin tefsiri: { واللَّهُ أَنْبَتَكُم مِنَ الأرْض نَباتاً } يقول: والله أنشأكم من تراب الأرض، فخلقكم منه إنشاء

305 Bkz. Kurtubi, ilgili ayetin tefsiri:و«نَبَاتاً» مصدر على غير المصدر، لأن مصدره أنبت إنباتاً، فجعل الإسم الذي هو النّبات في موضع المصدر

306 Bkz. Razi ilgili ayetin tefsiri: المسألة الثانية: كان ينبغي أن يقال: إلا أنه لم يقل ذلك بل قال: أنبتكم نباتاً، والتقدير أنبتكم فنبتم نباتاً، وفيه دقيقة لطيفة: وهي أنه لو قال: أنبتكم إنباتاً كان المعنى أنبتكم إنباتاً عجيباً غريباً، ولما قال: أنبتكم نباتاً كان المعنى أنبتكم فنبتم نباتاً عجيباً، وهذا الثاني أولى لأن الإنبات صفة لله تعالى وصفة الله غير محسوسة لنا، فلا نعرف أن ذلك الإنبات إنبات عجيب كامل إلا بواسطة إخبار الله تعالى

307 . Önceki âyette olduğu gibi bu âyette de *nebât, inbât* manasında olup mef'ul-i mutlaktır. Bkz. Taberi: والقبول والنبات مصدران على غير المصدر، والأصل تقَبُّلاً وإنباتاً ; Şevkânî: وأصله إنباتاً، فحذف الحرف الزائد Hz. Meryem'in güzel bir şekilde yaratılıp büyütülmesini ifade etmektedir. Ancak meâllerde yine aynı yaklaşımla *nebât,* bitki manasında çevrilmiştir.

308 . Mâverdî, VI, 162; İbnu'l-Cevzî, VIII, 142.

olarak açıklanmıştır ki, bu sürelerin 40 yıllık dönemler olduğu ifade edilmiştir. Yani 40 yıl toprak olarak kalmış, sonra 40 yıl hame-i mesnun olarak kalmış, sonra 40 yıl da salsal olarak kalmış, böylece 120 yıl sonra ruh üflenerek canlanmıştır. Bazı müfessirlere göre ise toprak ile ruhun üflenme safhaları arasında toplam 40 yıl vardır.[309]

Keza ayetteki, "لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا / anılan bir şey değildi" ifadesi de varlık âleminde değildi" şeklinde yorumlandığı gibi, buradaki insandan maksadın Hz. Âdem olduğunu söyleyenlere göre ise, toprağın merhalelerinden yaratılışındaki dönemlerde Hz. Âdem'in henüz ismi anılmıyordu, şeklinde de yorumlamıştır. Yine bütün müfessirlerin ittifakıyla, ikinci ayette katışık nutfeden yaratıldığı bildirilen insandan kastedilen, Hz. Âdem'in çocukları olan diğer insanlardır.[310]

Görüldüğü gibi bu âyette Hz. Âdem veya her bir insanın bir zamanlar dünyada olmadığı, isminin anılmadığı zamanlara dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla evrimle uzaktan yakından alakası yoktur. Nitekim bazı meâllerde de bu duruma işaret edilmiştir:

-"İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti" (Diyanet İşleri Başkanlığı Meâli)

-Dehr'de insanın anılmadığı bir süreç yok muydu? (A. Hulusi)

Örnek olarak zikrettiğimiz bu meâllerde görüldüğü gibi "insanın mezkûr bir şey olmaması"ndan kastedilen mana, henüz yaratılmamış olması, varlıklar âleminde ve mahlukât içinde henüz bir yerinin olmaması ve anılmamasıdır. Kanaatimizce doğru ve isabetli mana budur.

Bazı meâllerde ise, "insanın mezkûr bir şey olmaması" ifadesi "anılmaya değer bir şey değildi" olarak belirtilmiştir. Şu meâllerde olduğu gibi:

-"İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman gel (ib geç) di ki (o vakit) o, anılmıya değer bir şey bile değildi." (H. Basri Çantay)

-"Gerçekten insan üzerine dehirden öyle bir zaman geçti ki, o vakit insan alınır, (insanlıkla tanınır) bir şey değildi." (A. Fikri Yavuz)

-"Gerçek şu ki, insanın üzerinden, daha kendisi anılmaya değer bir şey değilken, uzun zamanlardan (dehr) bir süre (hin) gelip geçti." (G. Onan)

-"İnsan anılmaya değer bir şey olana kadar, üzerinden uzun bir zaman geçmemiş midir?" (Ö. Öngüt),

"İnsan, adı anılmaya değer bir şey olana kadar, üzerinden uzun bir süre geçmedi mi?" (Ş. Piriş)

-"Gerçekten insan üzerinden öyle uzun bir süre gelip geçti ki o anılmaya değer bir şey bile değildi?!" (Elmalılı (sadeleştirilmiş-1))

-Gerçekten insan üzerine dehirden (zamandan) öyle bir müddet geldi ki o zaman o, anılmaya değer bir şey değildi. (Elmalılı (sadeleştirilmiş - 2))

309 . Mâverdî, VI, 163; İbnu'l-Cevzî, VIII, 143.
310. Mâverdî, VI, 162

Elmalılı Hamdi Yazır'ın mealinin aslı ise, "Fil'hakîka geldi insan üzerine dehirden bir müddet o anılır bir şey olmadı" şeklinde olup birinci manaya yakındır.

Hz. Âdem'e henüz ruh üflenmeden önce toprak olarak bekletildiği veya insanların henüz dünyaya gelmeden önceki, nutfe, alaka, mudğa gibi evreleri dikkate alındığında âyete böyle bir mana vermenin de doğru olabileceği düşünülebilir. Nitekim İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayete göre, "Hz. Âdem kendisine ruh üflenip canlanmadan önce 40 yıl boyunca Mekke ile Tâif arasında atılmış bir vaziyette idi"[311]

Bazı meâllerde ise, bütün olarak bakıldığında, "insanın mezkûr bir şey olmaması" ifadesinin "anılmaya değer bir şey değildi" şeklinde belirtilmesinde evrimi işmam eden bir mana hissedilmektedir. Bu meâllerin bazısı evrimi çağrıştırdığı gibi bazıları ise âdetâ evrim teorisi göz önünde bulundurularak şekillendirilmiş gibidir: Şu meâllerde olduğu gibi:

-"İnsan(ın tarih sahnesinde görünmesin)den önceki dönem, sonsuz bir zaman kesitinden ibaret (değil) midir; insanın henüz dikkate değer bir varlık olmadığı (bir zaman kesiti)?" (M. Esed)

-"İnsanın üzerinden, o tarih sahnesine çıkıncaya (kadar), tüm zamanlar içinden belirsiz ve uzun bir süre geçmemiş miydi (ki), henüz o (bu süre zarfında) anılmaya değer bir varlık bile değildi?" (M. İslamoğlu)

-"İnsanın üzerinden, daha kendisi anılmaya değer bir şey değilken, uzun bir süre (beşyüzbin yıl veya daha fazlası) geçmedi mi?" (S. Türkmen)

Böylece bu ayetlerdeki "حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ/zamandan bir kesit" ifadesini çok uzun devirler olarak ele alınması, "لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا / anılan bir şey değildi" ifadesinin de "anılmaya değer bir varlık değildi" şeklinde yorumlanması, ayetin meâlini evrimi çağrıştırır bir hale dönüştürmüştür. Bu yaklaşımın, Hz. Âdem'e henüz ruh üflenmeden önce toprak olarak bekletildiği veya insanların henüz dünyaya gelmeden önceki dönemin dikkate alınmasının bir sonucu olduğu düşünülse de, bazıları tarafından ise, evrim dikkate alınarak yapılmış gibi bir izlenim hissedilmektedir.

4. Kur'ân'da âni yaratmayı ifade eden çeşitli âyetlerde geçen **كُن فَيَكُونُ / "kun-feyekun /Ol der, derhal olur"** ifadesi de yaratılışın ânî ve def'i bir surette olamayacağını, ancak süreç içinde olabileceğini iddia eden veya yaratılışın evrim yoluyla olduğunu savunanlar tarafından evrimi çağrıştırır bir şekilde anlamlandırılmış, bazıları da bu meâlleri böyle bir yaklaşımın farkında olmadan kullanır olmuştur. Örneğin, وَإِذَا قَضَى أَمْراً فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ "*Bir şeyi dilediğinde ona sadece ol der o da derhal olur*" (Bakara, 117) âyetindeki "yekûnu/olur" kelimesi meâllerin büyük çoğunluğunda (baktığımız 41 meâlden 38'inde) "olur", "oluverir" şeklinde olduğu halde bazı meâl sahipleri (3 kişi) bunların yerine "oluş sürecine girer" veya "olmaya başlar"[312] manasını vermişlerdir.

Şüphesiz diğer meâllerden farklı olarak bu meâli tercih edenlerin tamamı hakkında, evrimi göz önünde bulundurarak âyetlere bu manayı verdiklerini söyleyemeyiz. Başka gerekçelerle de böyle bir meâli tercih etmiş olabilirler. Ancak yaratılışın evrim yoluyla olduğunu savunanların böyle bir meâlden kasdı ise farklıdır. Onlara göre, Allah'ın ol dediği şey derhal olmaz, sadece olmaya başlar, oluş sürecine girer. Böylece, yaratılışın

311 . Mâverdî, VI, 162

312 . Bu tür meâllere örnek olarak bkz.: Allah, göklerin ve yerin yoktan yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece, "Ol" der, o da hemen **oluşmaya başlar**." (Bayraktar Bayraklı); "Gökleri ve yeri yoktan, eşsiz ve benzersiz yaratan O'dur. Bir işin olmasını murad ettiğinde, ona sadece "ol" der ve o da hemen **oluş sürecine girer**." (Mustafa İslamoğlu); "Gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi, ona sadece "ol" der, o da hemen **oluşmaya başlar**." (Sadık Türkmen), Keza bkz. Sakıp Yıldız, *Kur'ân Işığında Yaratılış Konuları*, DİB, Ankara, 1992, s. 30.

başlayıp biten bir olay değil safhalar halinde devam eden bir bütün olduğunu[313] söylerler. İbda ve inşa (anî ve tedricî) olarak ifade edilen iki türlü yaratmadan sadece birini yani tedricî yaratmayı kabul eder görünürler. Allah'ın varlıkları tedricî olarak, safhalar halinde yaratmasının yanında dilediği bir şeyi hiçbir sebep ortada yok iken bir anda (def'î ve âni olarak) var edebileceği hakikatini göz ardı eden bir görünüm sergilerler.

Bu meâli verenler âyetteki yekûnu/olur kelimesinin muzarî (şimdiki ve geniş zaman) kipinde oluşunu da gerekçe gösterirler. Oysa cümle, bütün ögeleliyle bir bütün olarak ele alındığında buradaki "olur"un derhal olma manasında olduğu görülecektir. Nitekim Türkçemizde de "… ol der, o da olur" ifadesinde "olur" fiili geniş zaman ifade ettiği halde cümle bir bütün olarak ani ve def'i oluş, yaratılış şeklinde anlaşılır. "Fe-yekûnu"daki *fâ-i takibiye* de bu manayı desteklemektedir. Dolayısıyla ister Arapçadaki formunu (yekûnu), isterse Türkçedeki formunu (olur) dikkate alalım sevk olunuş gaye ve ortamını göz ardı ederek sadece kelimenin kipini esas alıp, cümleye ona göre mana vermek doğru bir yaklaşım değildir.

Özetle, "Ol deriz o da derhal olur" şeklindeki ifadede "olur" kelimesi geniş zaman ifade eder ama ayeti bir bütün olarak ele aldığımızda ve ayetin sevk olunduğu ortamı dikkate aldığımızda böyle bir böyle bir çıkarımın uygun olmadığı görülecektir. Zira bu nevi âyetler Yüce Allah'ın sonsuz kudretini dile getirmek için sevk olunmuş, Allah için yaratmanın ne kadar kolay olduğunu belirtmek için zikredilmiştir. Nitekim Muhammed Hamidullah da "Kur'ân'da anlatılan yaratılış konularına dikkat ettiğimizde iki türlü yaratılış sahnesine şahit oluruz. Birincisi fevrî, yani âni ve def'i yaratmadır. Buna ibdâ' (yoktan yaratma) da diyebiliriz. İkincisi ise, tedricî yaratmadır. Buna da inşâ yani, yaratılan şeyin merhaleler halinde, zaman içinde tamamlanıp kemâle erdirilmesi diyebiliriz." diyerek bu iki yaratılış keyfiyetine dikkat çekmiş ardından fevrî yani âni -bir anda olup bitme- tarzındaki yaratmaya, "*Bizim emrimiz ancak bir keredir; bir göz kırpması gibidir*" (Kamer, 54: 50) "*Bir şeyi yaratmak istediğimizde ona sadece ol deriz o da derhal oluverir."* (Yâ-Sîn, 36: 82) âyetlerini örnek olarak zikretmiştir. Tedricî yaratma hususunda ise, semavâtın altı günde yaratılışına dair âyetleri zikretmiştir. Daha sonra yaratmanın bu iki kısmı arasında bir tezat olmadığını, fevrî yaratmanın Yüce Allah'ın kemâl-i kudretini, diğerinin ise, sünnetini (âdetullah) ve bunun gerçekleşme şeklini ifade ettiğini belirtmiştir.[314]

Bu manadaki (ol der derhal olur) âyetlerden biri (Al-i İmrân, 59) Hz. Âdem'in yaratılışı hakkında, ikisi (Al-i İmrân, 47, 59) Hz. İsa'nın yaratılışı hakkında, üçü ise (Nahl, 40; Yâ-Sîn, 82; Mü'min, 68) kıyamet gününde insanların yeniden yaratılıp diriltilmesi hakkındadır. Kıyamet günündeki dirilişin âni olacağı, sûra üflenince insanların derhal kabirlerinden kalkacakları çeşitli âyetlerde ifade edildiği üzere, bilinen bir gerçektir. Hz. Âdem ve Hz. İsa'nın yaratılışıyla ilgili olarak bu nevi ifadelerin zikredilişi de insanlara garip gelen bu gibi şeylerin Allah için ne derece kolay olduğunu bildirmek içindir. Nitekim Katade'nin belirttiğine göre, "Arapçada bu sözden (kün/ol) daha hafif, daha kolay bir söz yoktur. Allah'ın yaratması da böyle olup, istenen şey böylesine bir kolaylıkla meydana gelir."[315] Yani, bu söz dile kolay geldiği, bir çırpıda söylendiği gibi, yaratma işi de Allah için o derece kolay, bir anda gerçekleştirilen bir şeydir.

Hz. İsa'nın: "***Ben sizin için çamurdan bir kuş yapar ve ona üflerim, Allah'ın izniyle derhal bir kuş olur...*** *" ifadesindeki "**fe-yekûnu/ olur***" kelimesi de yaratmadaki sür'ati ifade etmek için kullanılmıştır. Aksi halde, (bu kelimeyi "olmaya başlar, oluş sürecine girer" manasında düşünürsek) Hz. İsa (a.s)'nın çamur şeklindeki kuşa üfledikten sonra gerçekten kuş olup uçmasını görmesi ve insanlara göstermesi için uzun zaman beklemesi gerekirdi (!) keza, لَمَّا عَتَوْاْ عَن مَّا نُهُواْ عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُواْ قِرَدَةً خَاسِئِينَ "Yasaklandıkları şeylerden vazgeçmeye

---

[313] Bkz. Yıldız, a.g.e., s. 34.
[314] . Muhammed Hamidullah, "Halku'l-Kâinât ve Aslu'l-Envâ Hasebe'l-Kur'ân ve'l-Müfekkirine'l-Müslimin", Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Prof. M. Tayyib Okiç Armağanı içinde.
[315] Bkz. Veli Ulutürk*, Kur'ân-ı Kerîm'de Yaratma Kavramı*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 51.

yanaşmayınca da onlara "aşağılık maymunlar olun" dedik." (A'râf, 166) ayetinde kastedilenin de o insanların milyonlarca sene süren süreçte (!) değil de aniden maymuna dönüştüğü aşikârdır.

Ayrıca, bu ayetlerde asıl vurgulanan husus, Allah'ın olmasını istediği şeyin –ister ânî ister tedricî olsun- kolaylıkla vücuda gelmesi, var olması, Allah'ın iradesinin karşısına çıkacak hiçbir engelin bulunmamasıdır.

SONUÇ

'Çeviri olgusu', kaynak dil ile hedef dil arasındaki hassas dengeyi çok iyi inşa etme sanatıdır.[316] Bu ise zor bir iş olup mütercim ne kadar gayret etse de tercümesinde mutlaka hatalar olabilmektedir. Her dilin kendine has özelliklerinin olması, cümle yapılarının, deyimlerin farklılığı, kelime çeşitliliği bir çeviriyi zorlalaştıran etkenlerdendir.

Bir de söz konusu olan ilahî ve edebi bir mucize olan Kur'ân-ı Kerîm ise, kelimelerin ve cümlelerin hakkını vererek başka bir dile aktarmanın ne kadar zor olacağı açıktır. Özetle meâl yazmak büyük bir emek ve sorumluluk gerektiren durumdur. Meâl yazan kişi her iki dile de vâkıf, ön yargılardan, ideolojik düşüncelerden uzak olmalı, hâlis bir niyetle hareket etmelidir.

Ülkemizin ilk Meâl müelliflerinden Çantay'ın ifadesiyle bir meâlde, Allah'ın Kelâmı ile bilim ve fennin tam olarak ispatlanmamış teorileri birbirine karıştırılmamalı; meâli okuyan her meslek erbabı kendi zevk ve ihtisasına göre, nasibini bu ilâhî kaynaktan alabilmelidir.[317]

Zira hedef dillerde muhataplar, Kur'ân-ı Kerîm'in anlamı ve ilâhî mesajı ile ancak bu meâller yani 'Kur'ân Çevirileri' vasıtasıyla buluşmaktadır. Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'i kaynak dili Arapçadan başka hedef dillere çevirirken, olabildiğince 'dil, anlam, sözdizimi, söz sanatları, belâgat ve estetik' kaybına yol açmadan taşımak ya da çevirmek bir gerekliliktir.[318] Ayrıca meâl mümkün olduğu kadar kesin bilgiye dayanmalıdır. Çünkü "âyetin meâli budur" demekle, Yüce Allah'ın bu manayı kastettiğini belirtmiş oluyoruz. Meâli okuyana da böyle bir mesaj vermiş oluyoruz. Dolayısıyla bu konuda son derece hassas davranılmasının gereği açıktır.

Bazı şâirler şiirinin bir beytinde kullanacağı uygun bir kelime için günler, hatta aylarca bekleyip düşünürken; Kur'ân'ın meâli konusunda nasıl bir hassasiyet gösterilmesi gerektiği izahtan vârestedir. Ancak ne yazık ki, Kur'ân Meâllerine göz attığımızda birçoğunda anlatım bozuklukları ve anlaşılması güç ibarelerle karşılaşmaktayız.

Bütün bunlar bir tarafa, bir de bazı meâllere bir takım ön yargıların yansıması üzücü bir durumdur. İşte bunlardan birisi de evrim teorisini bilimsel bir gerçekmiş gibi zannedenlerin, yaratılışla ilgili âyetlere bu teoriden ilham alarak mana vermeleridir.

Kanaatimizce onları böyle bir yanılgıya sevkeden, temelde birkaç meseledir:

1. Evrim görüşünü kesinleşmiş bilimsel gerçek zannetmek,

---

[316]. Hasan Yılmaz, "Elmalılı ve Çantay'ın Mukaddimeleri Özelinde Çeviri Olgusu ve Kur'ân Meâllerine Dair", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 30, Erzurum 2008, s. 94-95.

[317] . Yılmaz, a.g.m., s. 109.
[318] . Yılmaz, a.g.m., s. 95.

2. Evrimi her türlü gelişme manasında ele alıp evrensel bir hakikat olduğunu söyleyip evrim teorisini de aynı çerçeve içine katmak.

3. Bizim için önemli olan yaratılışın keyfiyeti değil, bir yaratıcının varlığıdır anlayışı. Yani ateist evrimcilerle uğraşmak yerine, Allah öyle de yaratabilir der işin içinden çıkarız anlayışı.

Hâlbuki meseleye yakından bakıp evrimcilerin iddiaları tafsilatlı bir şekilde incelendiğinde, evrim görüşünde her şeyin tesadüfler üzerine bina edildiği görülecek, hem dinî hem aklî açıdan problemlerle dolu olduğu anlaşılacaktır. Ayrıca Kur'ân'da yaratılışın keyfeyetine de temas edilmiş, bilhassa Hz. Âdem'in yaratılışı tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır. Dolayısıyla bu gerçekler gözardı edilerek böyle bir teori sahiplenilemez.

4. "Ya günün birinde ispat olursa!" zann-ı batılı. Hâlbuki evrim teorisinin çürüklüğü ortadır… Eğer biz ileride bilimsel açıdan ispat edilebilir vehmiyle batıl ve yanlış düşüncelerin üzerine gitmezsek, o zaman bâtıl ve yanlış akımlar revaç bulup etrafımızı kuşatırlar.

EVIDENCE OF CREATION OF CORD BLOOD

Asst. Prof. Yasemin AĞAOĞLU

İzmir Kavram MYO, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü, İstanbul, Türkiye

yasemin.agaoglu@kavram.edu.tr

Abstract

Stem cell information is the basis of cord blood and cord tissue storage procedures that are widely used nowadays. Based on these data, the aim of this study is to show evidence of creation in the cord blood. Stem cells are known as the main cells that make up all the tissues and organs in our body. As it is now known, the stem cells found in the cord blood are now taken with the approval of the family during the birth, can be stored in specialized conditions for many years and can be used in the treatment of various diseases that they may face in the future. Stem cells are found in the bloodstream of all body tissues and organs but are particularly high in three places: the umbilical cord of the infants, the bone marrow and the blood circulating in our veins. This situation may be associated with the fact of creation. For example, our Prophet (PBUH) said: There are forty years between the two walls! Then Allah will send water from the sky, and people will resurrect from the earth as vivacious as the vegetables. In the human body, all but one self-decay. This decaying essence is acbuzzeneb. In another hadith, the Prophet (PBUH) said: If all the children of Abraham shall eat the land, each Adam is created from it and will be made from it. As an example of this, we can see the mention of stem cells in the Sura Tariq. So, let Us see why people were created. They were created from a squirting water. This water comes out of the rib bones with the waist. Verily, Allah will have the power to resurrect him after death (Surat al-Tariq). All the stages of human creation have been completed by the unique creation of God. Our supreme Creator has presented this miraculous structure of vital importance to the service of mankind with another miracle like birth. This highly organized and programmed structure could not have emerged by chance or by itself in the evolutionary process.

Key Words: Creation, Cord blood

KORDON KANINDA YARATILIŞ DELİLLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AĞAOĞLU

Özet

Günümüzde yaygın olarak kullanılmaya başlanan kordon kanı ve kordon dokusu saklama işlemlerinin temelinde kök hücre bilgisi yatmaktadır. Bu verilere bağlı olarak bu çalışmanın amacı; kordon kanında yaratılış delillerinin gösterilmesidir. Kök hücreler bilindiği üzere vücudumuzdaki bütün dokuları ve organları oluşturan ana hücrelerdir. Günümüzde tespit edildiği üzere kordon kanında yoğun olarak bulunan kök hücreler artık doğum esnasında aile onayı ile alınıp yıllarca özel koşullarda saklanabilmekte ve ileride bireylerinin karşılaşabileceği çeşitli hastalıkların tedavilerinde kullanılabilmektedir. Kök hücreler, tüm vücut doku ve organlarında, kan dolaşımında bulunur fakat özellikle üç yerde daha fazladır: Bebeklerin göbek kordonu, kemik iliği ve damarlarımızda dolaşan kan. Bu durum yaratılış gerçeği ile ilişkilendirilebilir. Örneğin; Peygamber Efendimiz (asm) buyurmuştur ki: "İki sur arasında kırk yıllık zaman vardır! Sonra Allah semadan su indirecek ve insanlar yerden sebze gibi capcanlı dirilecekler. İnsanda bir öz hariç hepsi çürümüştür. Bu çürümeyen öz, acbüzzenebdir. Kıyamet günü yeniden yaratılış bundan meydana gelecektir." Bir diğer hadislerinde Peygamber Efendimiz (asm): "Bütün Âdemoğullarını toprak yiyecektir, acbüzzeneb müstesnâ. Her Âdemoğlu bundan yaratılmıştır ve bundan terkib olunacaktır" buyurmuştur..Bunun bir örneği olarak yine Tarık Suresinde kök hücreden bahsedildiğini görebilmekteyiz. ….Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın. Fışkırıp çıkan bir sudan yaratıldı. Bu su, bel ile kaburga kemikleri arasından çıkar. Şüphesiz Allah'ın onu, öldükten sonra tekrar diriltmeye de gücü yeter.(Tarık Suresi) İnsanın oluşumundaki bütün aşamalar, Allah'ın benzersiz yaratışıyla var olmuştur. Yüce yaratıcımız, hayati bir öneme sahip bu mucizevi yapıyı doğum gibi

başka bir mucize ile birlikte insanoğlunun hizmetine sunmuştur. Son derece planlı ve programlı olan bu yapı tesadüfen ve kendi kendine, evrim süreci içerisinde ortaya çıkmış olamaz.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Kordon kanı

1. KÖK HÜCRE

Vücudumuzdaki bütün dokuları ve organları oluşturan ana hücrelerdir. Bir canlının yumurta ve sperm hücrelerinin döllenmesi ile başlayan Embriyo döneminden itibaren yaşamı boyunca her türlü doku ve organın gelişmesinde ve yenilenmesinde rol alırlar. Bunu şu özellikleri ile sağlarlar: Farklılaşmamış hücrelerdir. Sınırsız bölünebilme yeteneği ile kendileri gibi yeni kök hücreler oluşturabilirler. Organ ve dokulara dönüşebilme yeteneğine sahiptirler.

Kısaca, "Bütün canlılar kök hücreler vasıtasıyla gelişmekte ve yaşamını sürdürmektedir" diyebiliriz. (1)

Memelilerde kök hücrelerin iki yaygın tipi bulunur; blastokist evresinin iç tabakasından elde edilebilen embriyonik kök hücreler ve çeşitli dokularda bulunan yetişkin kök hücreleri. Yetişkinlerdeki kök ve öncül (progenitör) hücreler vücudun onarımında görev alıp, erişkin dokuları yenileyebilme yetisine sahiplerdir. Gelişen bir embriyoda, kök hücreler özelleşmiş hücrelerin tümüne --ektoderm, mezoderm, endoderm-- farklılaşabilirler (bkz. pluripotent hücreler denir) ve ayrıca kan, deri, sindirim organları gibi organların da yenilenmesini sürekli kılarlar. İnsanlarda erişilebilir olan otolog erişkin kök hücre kaynakları şu şekildedir; Kemik iliği; femur ya da leğen kemiğinden biyopsi ile alınması ve hücrelerin saflaştırılmaları gerekir. Yağ (adipoz) doku (yağ hücreleri) ; liposakşın ile alınması ve saflaştırmaları gerekir. Kan, donörden alıcıya kan bağışına benzer şekilde kanın içinden geçtiği ve kök hücrelerin süzüldüğü "ferez" aracılığıyla saflaştırmayla yapılarak elde edilir. Kök hücreler ayrıca doğumdan hemen sonra umbilikal kord kanından da elde edilebilir. Bütün kök hücre tiplerinde kendinden (otolog) elde en az riski taşır ve bankalarda saklanılarak sonrası için kullanılabilirler. Ancak son çalışmalar kanser tedavilerinde otolog kök hücre kullanımının riskli olabilceğini de göstermektedir. (2)

2. KAN (Hematopoetik) KÖK HÜCRE

Vücudunuzdaki kan hücrelerinin tümü hematopoetik kök hücreler denen, genç (olgunlaşmamış) hücrelerden oluşur. (Hematopoetik sözcüğü "kan oluşturan" anlamına gelir.) Her ne kadar bunlara genellikle "kök hücreler" denilse de bu hücreler klonlama ve diğer çeşit araştırmalara konu olan embriyonik kök hücrelerle aynı değildir.

3. KAN KÖK HÜCRELERİNİN ÜRETİLDİĞİ YERLER

Kemik iliği kan hücrelerinin yapıldığı süngerimsi dokudur. Kemiklerin merkezindeki boşlukta bulunur. Yeni doğanlarda tüm kemiklerde aktif kemik iliği vardır. Birey genç erişkinliğe ulaştığında el, ayak, kol ve bacak kemikleri işlevsel kemik iliğine sahip değildir. Sırt kemikleri (vertebralar), kalça ve omuz kemikleri, kaburgalar, göğüs kemiği ve kafatası erişkinlerde kan hücrelerinin yapıldığı kemik iliği içerirler. Kan kemik iliğinden geçer ve dolaşıma katılacak olan kırmızı ve beyaz küreler ve plateletleri toplar.(3)

4. KÖK HÜCRE ÇEŞİTLERİ

Kök hücreler plastisite özelliklerine göre totipotent, pluripotent, multipotent olmak üzere üç alt gruba ayrılmaktadır. Bir kök hücrenin plastisitesi onun farklı dokuları oluşturan hücrelere farklılaşma yeteneği olarak tanımlanmaktadır.**(4-5)**

Totipotent Hücreler; vücuttaki tüm hücrelere dönüşebilecek potansiyele sahip olan zigot hücresine (Sperm ile yumurtanın birleşmesinden sonra oluşan embriyonel hücre) totipotent hücre (her şeyi yapabilen) denilmektedir. Totipotent özelliği bilinen tek kök hücre tipi fertilize yumurta hücresidir. (6)

Pluripotent Kök Hücreler; Embriyonun 5-6. günlerinde 64-200 hücre aşamasına geldiği blastosist evresindeki iç hücre kitlesindeki embriyoblastlardır. Plasenta haricinde, ektoderm, endoderm ve mezoderm karakterli tüm germ hücrelerine dönüşerek bütün organ ve dokuları oluşturabilir. Sınırsız çoğalma yeteneğine sahip hücrelerdir (7).

Multipotent Kök Hücreler; Multipotansiyel kök hücre ve bu hücrelerin bölünmesi sonucu oluşan ve tek bir yönde farklılaşmak üzere programlanmış bulunan hücrelerdir. Gelişimin ilerleyen dönemlerinde (fetal hayat), hücreler biraz daha özel görevlere sahip olur ve erişkin kök hücrelere dönüşürler. Bu erişkin kök hücreleri tipik olarak yer aldıkları dokunun hücre tiplerini üretirler. Kemik iliği kök hücreleri en iyi örnektir. Biraz daha özelleşmiş bu hücrelere multipotent hücreler denir (8, 9, 10, 11).

Oligopotent Kök Hücreler: Özel bir doku veya organda iki veya daha fazla hücre hattına farklılaşabilen kendini yenileme özelliğine sahip kök hücrelerdir. Miyeloid ve lenfoid hücrelere dönüşebilen miyeloid ve lenfoid öncül (progenitör) hücreler oligopotent kök hücrelere örnektir.

Unipotent Kök Hücreler: Yalnız tek bir hücre serisine dönüşebilen kendini yenileme özelliğine sahip en az potent kök hücrelerdir. Kas kök hücreleri buna örnek olup sadece olgun kas hücrelerine farklılaşabilir olabilirler. (12)

Tablo 1. Kök Hücre İle Tedavi Edilen Hastalıklar (13)

STANDART TEDAVİLER
Aşağıdaki hastalıklarda, hematopoetik kök hücre nakli standart bir tedavidir.

Lösemiler

Akut Lösemiler
- Akut Lenfoiblastik Lösemi (ALL)
- Akut Miyeloid Lösemi (AML)
- Akut Bifenotipik Akut Lösemi
- Akut Farklılaşmamış Lösemi

Kronik Lösemiler
- Kronik Miyeloid Lösemi (CML)
- Kronik Lenfositik Lösemi (CLL)
- Juvenil Kronik Miyeloid Lösemi (JCML)
- Juvenil Myelomonositik Lösemi (JMML)

Miyelodisplastik Sendromlar
- Dirençli Anemi (RA)
- Dirençli Anemi-Ring Sideroblast (RARS)
- Kronik Miyelomonositik Lösemi (CMML)
- Blast Artışı ile Birlikte Olan Dirençli Lösemi (RAEB)
- Dönüşüm Gösteren Blast Artışı ile
- Birlikte Olan Dirençli Anemi (RAEB-T)

Lenfomalar
- Hodgkin Lenfoma
- Hodgkin Dışı Lenfoma (Burkitt Lenfoma)

Kalıtsal Alyuvar (Eritrosit) Anomalileri
- Orak Hücreli Anemi
- Saf Alyuvar Aplazisi
- Diamond-Blackfan Anemisi
- Akdeniz Anemisi (Cooley Anemisi)

Kemik İliği Kanserleri
- Multiple Myeloma
- Plazma Hücreli Lösemi
- Waldenström Makroglobulinemisi

Diğer Kanserler
- Nöroblastoma Hastalığı
- Retinoblastoma Hastalığı

Diğer Kan Hücresi Proliferasyon Bozuklukları

Anemiler
- Ağır Aplastik Anemi
- Fankoni Anemisi
- Konjenital Diseritropoetik Anemi
- Paroksismal Noktürnal Hemoglobinüri (PNH)
- Saf Alyuvar Aplazisi

Kalıtsal Trombosit Fonksiyon Bozuklukları
- Konjenital Trombositopeni
- Glanzmann Trombositopeni

Miyeloproliferatif Bozukluklar
- Akut Miyelofibroz
- Agnogenik Miyeloit Metaplazi
- Polisitemia Vera
- Esansiyel Trombositemi

Ağır Kombine İmmünyetmezlik (AKİY)
- AKİY- ADA Eksikliği
- AKİY- X'e bağlı geçişli
- AKİY- T ve B hücre Eksikliği
- AKİY- Normal B hücreli, T hücre Eksikliği
- Omenn Sendromu

Nötropeniler
- Kostmann Sendromu
- Myelokateksis

Diğer Kalıtsal İmmün Sistem Bozuklukları
- Ataksi Telenjiektazi
- Bare Lenfosit Sendromu
- Yaygın Değişken İmmün Yetmezlik
- DiGeorge Sendromu
- Lökosit Adezyon Defekti
- Lenfoproliferatif Bozukluk (LPD)
- X'e bağlı Lenfoproliferatif Bozukluk
- Wiskott-Aldrich Sendromu

Fagosit Fonksiyon Bozuklukları
- Chediak Higashi Sendromu
- Kronik Granulomatoz Hastalığı
- Nötrofil Aktin Eksikliği
- Retiküler Disgenezi

Kalıtsal Metabolik Hastalıklar için Nakiller

Mukopolisakkaridoz Depo Hastalıkları
- Mukopolisakkaridozis (MPS)
- Hurler Sendromu (MPS-IH)
- Scheie Sendromu (MPS-IS)
- Hunter Sendromu (MPS-II)
- Sanfilippo Sendromu (MPS-III)
- Morquio Sendromu (MPS-IV)
- Maroteaux-Lamy Sendromu (MPS-VI)
- Sly Sendromu (MPS-VII)
- Mukolipidozis Tip II

Lökodistrofi Hastalığı
- Adrenolökodistrofileri (ADL)
- Krabbe Hastalığı
- Metakromatik Lökodistrofi

Lizozomal Depo Hastalıkları
- Gaucher Hastalığı
- Niemann-Pick Hastalığı
- Sandhoff Hastalığı
- Tay-Sachs Hastalığı
- Wolman Hastalığı

Diğer Kalıtsal Hastalıklar
- Lesch-Nyhan Sendromu
- Osteopetrozis

İmmün Sistem ve Diğer Organları Etkileyen Kalıtsal Hastalıklar için Nakiller
- Kıkırdak-Saç Hipoplazisi
- Gunther Hastalığı
- Hermansky-Pudlak Sendromu
- Pearson Sendromu
- Shwachman-Diamond Sendromu
- Sistemik Mastositozi

Yukarıdaki bilgiler Parent's Guide to Cord Blood www.parentsguidetocordblood.org sitesinden alınmıştır.

5. PLASENTA

Plasenta, hamilelik boyunca anne ile bebek arasındaki besin alışverişini sağlayan, rahim içerisinde bebekle birlikte büyüyen ve doğumdan hemen sonra vücut dışına atılan geçici bir organdır. Anne karnındaki bebek, gebelik boyunca göbek kordonu vasıtasıyla plasentaya bağlı olarak yaşar. Doğumdan sonra göbek kordonunun kesilmesiyle bebeğin plasenta ile olan bağı sona erer. Hamileliğin ilk haftalarında hücreler embriyoyu oluşturmak üzere bölünmeye başladığında, bazı hücreler de plasentayı oluşturacak şekilde ayrışırlar. Amniyon kesesinin içinde bebek büyürken, şekillenen göbek kordonu ile bağlı olduğu plasenta da gelişimini sürdürür. Hamileliğin 4. haftasına gelindiğinde, vücutta yükselmeye başlayan hamilelik hormonları bebeğin gelişimini desteklediği gibi, plasentanın gelişimini de destekler ve kese içerisinde bebek ve plasenta eşzamanlı olarak büyümeye devam eder.

Hamileliğin son haftalarında plasenta, ortalama 190 mm çapına ulaşır. Yaklaşık 23 mm kalınlığındadır ve 510 grama yakın bir ağırlığı vardır. Bebek doğduktan sonra, plasenta da görevini tamamlayarak rahim dışına çıkar.(14)

Plasenta, yapı olarak sağlam ve esnektir. Bu sayede hemen dolanıp sıkışmaz. Plasenta bebeğin hareketini engellemeyecek şekilde tasarlanmış bir organdır. Plasenta bebeğin değişen ihtiyaçlarını rahatlıkla

karşılayabilecek bir yapıya sahiptir. Zaman zaman akciğer görevi gören plasenta zaman zaman böbrek fonksiyonunu üstlenir. Plasentanın görevleri saymakla bitmez. Plasenta gebeliğin 3 aylık döneminde karşılaşılabilecek enfeksiyonlara karşı da bebeği korur.

Plasentanın akıllı hücrelerden oluştuğunu söylemiştik. Bu durumun en büyük kanıtlarından biri ise gebelik sürecinde anne adayı kansere yakalansa bile plasenta kanserli hücrelerin fetüse ulaşmasını engelliyor. Genel olarak hamilelikte kanser tanısı konması çok nadir karşılaşılan bir durumdur. (15)



Şekil 1. Plasenta ve göbek kordonunun yakın hali(16)

6. PLASENTANIN GÖREVLERİ

Plasenta gerek yapısı gerekse işlevleri bakımından benzersiz ve eşsiz bir organdır. Bebeğin gelişimini sağlayan en önemli organ plasentadır. Plasentanın sağlıklı bir şekilde işlevini yapması bebeğin yaşaması ve gelişmesi için önemlidir. Plasentanın gelişememesi bebeğin gelişememesi demektir. Çünkü bebeğin anne karnında gelişerek büyümesi plasentaya bağlıdır.

Anneden almış olduğu besin maddeleri ile birlikte glikoz, su, oksijen, vitamin, mineral ve gerekli diğer maddeleri bebeğe aktarır. Ayrıca bebekteki karbondioksit ve zararlı atıkları, tekrar anneye ileterek vücuttan atılmasını sağlar. Plasenta anne ile bebek arasındaki iletişimi sağlamak için de kullanılır. Sağlıklı bir gebeliğin geçirilmesi için gerekli hormonlar plasenta tarafından sağlanır. Plasenta aynı zamanda bir salgı bezi görevi görür.

Anne ve bebeğin kan dolaşımı birbirinden oldukça farklıdır. Buna rağmen bebekler plasenta sayesinde bu farklılıktan etkilenmez, birbiriyle temas etmezler. Aralarında bir hücre duvarı vardır. Bu hücre duvarı bebeğin annenin bağışıklık sistemi tarafından kabullenilmesini sağlar.

Plasenta bebeğin sürekli değişen ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir ve bu değişken ihtiyaçlara göre hareket eder. Gerektiğinde akciğer ve karaciğer, gerektiğinde böbreğin görevini üstlenerek bebeğin solunum ve dolaşımını gerçekleştirir. Bebek için mide ve bağırsak görevi de görür. Hastalıklardan korunabilmek için antikor üretimini gerçekleştirir. Plasenta oldukça güçlü hücrelerden oluştuğundan anne adayı kanser gibi ciddi hastalıklara yakalansa bile, kanser hücrelerinin bebeğe geçmesini önler. Bakteri ve virüslerin rahime girmesini engeller. Plasentanın içi ince bir zar şeklindedir. Bu ince zar bazı atık maddelerin bebeğe geçmesini engeller fakat bazılarına engel olamaz, bu nedenle anne adaylarının beslenme şekilleri çok çok önemlidir. Plasenta aynı zamanda gebeliğin olağan bir şekilde ilerlemesini sağlar ve organizmayı doğuma hazırlar. Gebelik sürecinde

östrojen ve progesteron hormonlarını salgılar. Anne vücudu plasenta sayesinde bebeğini yabancı olarak algılamaz. Plasenta gebeliğin devamı sürecinde gerekli hormonları üretirken, bebeğin vücut ısısının anneden bir iki derece daha fazla olmasını sağlar. Plasenta ana endokrin organlarından biridir. Yumurtalık, rahim, meme dokusu ve bebek üzerinde etkili pek çok hormonun üretilmesinden sorumludur. Kordon rahim duvarına annenin kan damarları ile bebeğin göbeğine bağlıdır. Kordon normal doğum sırasında kendiliğinden dışarı çıkar, fakat sezaryen doğumlarda doktor tarafından çıkarılır. Doğumdan sonra çıkarılan plasentanın içindeki kan doğru şekilde korunur ve muhafaza edilirse, bebeğin ilerlediği safhalarda geçirebileceği pek çok hastalıklar için de hayati önem taşır. Plasentanın içindeki bu kan, bebeğin damarlarında dolaşan kandan farklıdır ve kan üretiminde görev alan kök hücre içerir.(17)

7. KORDON KANI

Göbek kordon kanı, göbek kordonu ve plasentada kalan kandır. Kök hücreler bakımından zengin bir kaynaktır. 1978 yılında kordon kanının hematopoetik kök hücrelere sahip olduğunun keşfedilmesinden sonra kordon kanı, depolama için kök hücreleri ayıklamak ve daha sonra tedavide kullanılmak üzere toplanmaktadır. Göbek kordon kanı, hematopoetik kök hücreler açısından zengin bir kaynaktır ve bu da kemik iliği hücreleri gibi, hematopoetik ve bağışıklık sistemi işleyişini iyileştirmek için kolaylıkla nakledilebilir. Ayrıca yetişkin donörlerden alınan kök hücrelerle karşılaştırıldığında çok daha etkili oldukları kanıtlanmıştır. Belirtildiği üzere, kök hücreler, göbek kordon kanından elde edilebilir; çoğalmak için oldukça geniş kapasiteye sahiptirler özellikle de nakil sonrasında çoğalma yeteneğine sahiptirler. Otolog nakiller (donör üretilen kök hücrelerin alıcısıdır) en az allojeneik nakiller kadar (örn. Aile üyeleri gibi, naklin farklı bireyler arasında gerçekleştirilmesi) bu eşsiz ayrıcalığa haizdir. Kordon kanı, yalnızca farklı tipteki kan hücrelerine dönüşebilen hematopoetik kök hücreler bakımından zengin değildir, aynı zamanda sinir, kemik, kas dokuları ile kalp kası hücreleri gibi diğer dokuları oluşturabilme kapasitesi olan mezenkimal kök hücre de içerirler. (18)

8. KORDON KANININ ÖNEMİ

Elde edilmesi en kolay, zahmetsiz kök hücre kaynağıdır. Bu hücreler eritrosit, lökosit, trombosit gibi kan ve kan hücrelerini yapma yeteneğine sahiptirler. Kordon kanı kök hücreleri daha genç ve güçlüdürler. Uzun yıllar saklanabilmektedir. İhtiyaç duyulduğunda kullanıma hazırdır. Bir hastalık tedavisi için kök hücre nakli gerektiğinde alıcı ve verici arasında tam doku uyumu gerekirken; kordon kanı kök hücreleri kısmi uyum gösterse bile kullanılabilmektedir. Bu nedenle aile içi kullanım olasılığı daha yüksektir. Nakil sonrasında alıcıda bağışıklık sisteminde olumsuz reaksiyon gösterme olasılığı düşüktür.(19)

9. KORDONUN ÖZEL YARATILIŞI

Normal zamanında olan doğumların yaklaşık % 25'inde kordon, boyna bir kez dolanmış vaziyettedir; ancak bu, anne rahminde bebeğin oksijen alışverişini bozmaz. Çünkü bebek, oksijeni ağız-burun yoluyla değil, kan yoluyla anneden alır. Kordon uzunluğu arttıkça dolanma riski de artar.

Bu kadar sık görülebilen bu durumun neticeleriyle alâkalı olarak yapılan çalışmalar, bunun sanıldığı kadar tehlikeli olmadığını göstermiştir. Kordonun özel yaratılışı, dolanma olsa bile sıkışmaya meydan vermeyecek şekildedir. Göbek kordonundan geçen üç önemli damarın etrafını jel kıvamında bir madde sarmaktadır. Bu jel, yastık vazifesi görerek göbek kordonunun kıvrılmasını önler. Bu özel yapı sayesinde, göbek kordonunda tam bir düğüm oluşsa bile kordon tam mânâsıyla sıkışmaz ve bebeğin beslenmesi bozulmaz. Yani dolanmaların olduğu durumlarda dahî bebeğe kan akışı devam eder ve hayatî bir tehlike oluşmaz.(20)Bebek, hâmilelik boyunca üç kat zarın içinde korunmaya alınmıştır. Bebeği, göbek kordonunu, eşi ve bütün rahmin içini kaplayan iki tabaka, tek kat gibi görünür ve birbirinden zor ayrılır. Doğumla beraber bu zarların vazifesi de sona erer ve vücut dışına atılırlar. Zarı oluşturan hücreler tarafından salgılanan özel bir

sıvı (amniyon sıvısı) bebeği çevreler ve hâmileliğin sonuna doğru bir litreye ulaşır. Bu dinamik bir sıvı olup saatte 300-600 mililitresi değişir. Bebeğin baskı ve basınç altında kalmadan rahmin içinde büyümesini sağlarken; büyüyen bebeğin de rahme baskı yapmasını önler. Yerçekiminin tesiriyle bebeğin asimetrik büyümesini engeller. Düşme ve çarpma durumlarında darbelere karşı yumuşak yastık vazifesi görür. Bebeğin sabit sıcaklıktaki bir ortamda yaşamasını sağlar. Annenin ateşi çıksa bile bu sıvının sıcaklığı değişmez. Sistemin içinde bir termo-regülasyon vardır. Sıvı; içindeki bebeğe hareket imkânı verir ve kas-iskelet sisteminin gelişmesini sağlar. Bebek, içinde yüzdüğü bu sıvıyı yutar, ama boğulmaz. Bebek uzun süre bu sıvının içinde yer almasına rağmen zarar görmez. Bunun sebebi, onun vücudunda yaratılmış özel ve mükemmel bir koruma sistemidir ki; bu beşinci ayda çıkan ve bebeğin bütün vücudunu saran renksiz tüylerdir. Bu tüycükleri doğumda da görmek mümkündür.(21)

10. KORDON KANINDA YARATILIŞ DELİLLERİ

Kopyalama yüce dinimiz İslam'a aykırıdır ve etik dışı yanlış bir uygulamadır. Fakat genetik biliminin ve embriyolojinin olmadığı bir çağda yani 1400 yıl önce indirilen Kuranı Kerim'de sanki bilim adamlarının kopyalama yapacakları haber verilirmişçesine işaretler bulunmaktadır. Kopyalanmış bir hayvandan çok sayıda kopya hayvan üretme (ikinci nesil kopyalama) deneylerinde Kulak Dokusundan hücreler alınarak kopyalama gerçekleştirilmiştir. Yani yakın tarihte yapılan ilk deneylerde hayvanların kulağı kesilip hücre alınarak kopyası üretilmiştir. Kuran-ı Kerimin bir ayeti şöyledir:"...(Şeytan dedi ki) Mutlaka onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını kesecekler ve yine mutlaka onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler..." (Nisa Suresi 119.ayet) (22)Diğer ayetler ve surelerin meali incelendiğinde de insanın nasıl yaratıldığının, ilk aşamadan son aşamaya kadar tüm safhalarıyla açıkça ortaya konulduğunu görmekteyiz. Örneğin; Müminun Suresinde anlatılan bu safhaların güncel tıp biliminin gelişim safhaları ile aynı olarak belirtiği gerçeği ile karşılaşmaktayız. **Andolsun, Biz insanı, süzme bir çamurdan yarattık. Sonra onu bir su damlası olarak, savunması sağlam bir karar yerine yerleştirdik. Sonra o su damlasını bir alak (embriyo) olarak yarattık; ardından o alak'ı (hücre topluluğu) bir çiğnem et parçası olarak yarattık; daha sonra o çiğnem et parçasını kemik olarak yarattık; böylece kemiklere de et giydirdik; sonra bir başka yaratışla onu inşa ettik. Yaratıcıların en güzeli olan Allah, ne yücedir. (Müminun Suresi, 12-14)** "Çamurdan alınmış bir öz" diye tercüme ettiğimiz 12. âyetteki sülâle kelimesi, sözlükte "bir şeyin içinden çekip çıkarılan nesne" anlamına gelir; burada ise toprakta bulunan ve insan bedeninin oluşumuna yarayan organik ve inorganik maddeler, besinler için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Zira erkekte ve kadında üremeyi sağlayan unsurların (sperm ve yumurta) oluşması sonuçta beslenmeye bağlıdır. Şu halde sadece ilk insanın değil, diğer bütün insanların varlığının aslı da topraktandır. Erkeğin sperminin kadının rahim kanalında onun yumurtasını aşılamasından sonra insanın bu ilk maddesi, âyette "sağlam korunak" deyimiyle ifade edilen rahme gelir. Nutfe ile bu aşamadaki döllenmiş hücre (zigot) kastedilmektedir. Bu hücrelerin bazı uzantılar çıkararak rahim iç zarına asılıp tutundukları ve bir iki gün bu vaziyette kaldıkları günümüzde elektro mikroskop sayesinde gözlenebilmektedir. İşte hücrenin rahim cidarındaki bu asılı vaziyetine âyette, –kelimenin sözlük anlamına uygun olarak– alaka denilmiştir. Bu suretle rahimde gelişimini sürdüren embriyo, önce –âyet metninde mudga denilen– şekilsiz etimsi bir parçaya dönüşür; zamanla kemikler oluşur, kemikler kas, damar ve sinirlerle, bunlar da etle kaplanarak insan bedeninin oluşumu tamamlanır.

Bu âyetler de topraktan, dolayısıyla toprakta beslenip büyüyen bitkilerden alınan besin aşamasından başlayarak ana karnında ete kemiğe bürünmesine, tam bir beden halini almasına varıncaya kadar her bir insanın biyolojik yaratılış ve oluşum süreci özetlenmiştir. Böylece insan, bir yandan bedeninin menşei yönüyle basit bir topraktır; fakat öte yandan Allah'ın kendisine bağışladığı duyu, akıl gibi meleke ve özellikler sayesinde madde üstü bir yönü olan varlıktır. "Nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz" cümlesi insanın fizyolojik oluşum ve gelişimi yanında onu diğer canlılardan ayıran psikolojik ve mânevî donanımını da kazanarak eksiksiz, bağımsız bir kişilik halini almasını ifade eder.(23)

Prof. Dr. Adem Tatlı bir yazısında; insanın anne karnına düştüğü andan itibaren ilk dört aylık süre içerisinde Kuran-ı Kerim ve modern bilim arasında ki benzerliği açıkça ortaya koymuştur.''Bu safhaya kadar olan gelişmeler, günümüzdeki ceninin ilk dört aylık (120 günlük) durumuna benzerlik gösterir. Midedeki besinlerden spermanın süzülerek çıkarıldığı gibi, çamur da süzülerek çamur özü **(sülale)** hasıl edilmiştir. Bir müddet bu hâlde kalan çamur özü, balçık şeklini **(Hamein mesnun)** almış ve daha sonra katı hâle **(salsal)** sokulmuştur. Bu devreden sonra kuruyan bu balçığa insan şekli verildiğini anlıyoruz.'' açıklamasını yapmıştır.(24)

"Her birinizin yaratılışı ana rahminde nutfe olarak 40 gün derlenip toparlanır. Sonra aynen öyle (40 gün daha) alaka (yapışan şey) olur. Sonra yine öyle (bir 40 gün daha) mudga (et parçası) hâlinde kalır. Ondan sonra melek gönderilir. Ona ruh üfler..." Bu hadiste, zigot, morula ve blastula safhaları, derlenip toparlanma devresi (nutfe) olarak ifade edilmiştir. Bugün embriyoloji ilminin tespiti de yukarıda bahsedilen gelişim devrelerine paralellik gösterir. Yumurtalık kanalında döllenen yumurta, ana rahmine doğru inmeye başlar. Daha inerken bile bölünmektedir. Ana rahmine gelen yumurta, plasenta (eten=eş) oluşunca mukoza ve kasları içine iyice yapışarak gömülür. Bir başka ifade ile tohum gibi ekilir. Bu safha, ayet ve hadislerde "alaka"(*) (yapışan şey) kelimesiyle ifade edilir. Buradaki embriyo, çıplak gözle görülmeye başladığı zaman, küçük bir et kütlesi (mudga) hâlindedir. Bulunduğu yerde gelişir ve kademe kademe bir insan şeklini almaya başlar.(25)

39/ZUMER-6: Sizi bir tek candan yarattı, sonra ondan eşini var etti. Sizin için davarlardan sekiz çift indirdi (yarattı). Sizi annelerinizin karınlarında üç karanlık içinde bir yaratışın ardından başka yaratışa geçirerek yaratmaktadır. İşte bu Rabbiniz olan Allah'tır. Mülk O'nundur. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse nasıl (gerçekten) döndürülüyorsunuz? (26) O, insanı pıhtılaşmış kandan (alak'tan) yarattı. (27)

Bu ayette bahsettiği üç karanlık;'karın karanlığı, rahim karanlığı ve plasenta karanlığı'olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda plasenta varlığı ayetlerde geçmektedir. Bebek ve anne arasında ki bağ plasenta aracılığı ile yani kordon ile sağlanmaktadır.

SONUÇ

Günümüzde kordon kanı ile yapılan tedavilerin hızla yayılmakta olduğunu görmekteyiz. Kordon kanının yapısında bulunan hematopoetik hücrelerin var olması nedeniyle özellikle bağışıklık sistemi güçlendirilmesinde kullanılmaktadır. Herhangi bir organa ait transplantasyon işleminde zayıflayan bağışıklık sistemi, bu hematopoetik hücreler sayesinde yeniden kemik iliğinde kan hücreleri üretimini sağlayarak bu sorunu ortadan kaldırmakta ve bağışıklık sistemini yeniden güçlendirmektedir. Bu hücreler aynı zamanda başka dokulara da dönüşebilmekte ve sorunlu olan bölgede gerekli tedavi işlemini gerçekleştirebilmektedir.

Bu durum elbette ki kendiliğinden oluşabilen bir durum değildir. Yaratılış gerçeğinde bir mucize olarak bu durumu da saymak yerinde bir karar olabilecektir. Allah-u Teâla; insanın anne rahmine düştüğü andan başlayarak doğumun gerçekleşeceği ana kadar meydana gelen tüm aşamaları ayetlerin de açıkça belirtmiştir. Bu ayetler incelendiğinde özelikle bir ayet bize kordon kanının önemini göstermektedir. ZUMER SURESİ 39. Ayetin de, ''… Sizi annelerinizin karınlarında üç karanlık içinde bir yaratışın ardından başka yaratışa geçirerek yaratmaktadır.'' buyurulmuştur. Burada konu edilen üç karanlıktan biri olan plasenta, kordon kanının gerçeğini ortaya koymaktadır. Çünkü plasenta bebeğin anne karnında yaşamını devam ettirebilmesi için hayati önem taşıyan, anne ile bebeğin arasındaki bağın kurulması ve aralarında ki alışveriş sağlanmasında rol oynayan geçici bir yapıdır. Plasenta doğum gerçekleştikten sonra atılmaktadır. Plasenta hem anneye hem de bebeğe bağlıdır. Yani bu kordon bağı olarak bilinen yapıdır. Bu yapı sayesinde bebeğe anne karnında olduğu sürece besin, oksijen, glikoz ve su gibi besin maddelerinin geçişi sağlanmış olur Bunun yanı sıra bebeğin kanında ki atık maddelerde uzaklaştırılmaktadır ve herhangi bir hastalık durumunda antikor üretimi de sağlanmaktadır.

Bu kusursuz düzenin sağlanması yaratıcının mükemmelliğini gözler önüne sermektedir. Yüce Allah'ın kurduğu bu düzen çerçevesinde yaratılan insanoğlu'nun bu düzeni bu mükemmelliği görmekte zorlanması inanılması zor bir durumdur. Çünkü aslında bizler yıllardır tıp alanında, Yüce yaratıcın ilim sıfatının insanda ki yansımasını okuyor ve araştırıyoruz. Plasenta yıllardır anlatılır ancak kordon tamamen düğüm bile olsa kordonun tam olarak sıkışmamasına ve bebeğe kan akışının devam ediyor olmasına ya da o sıvı içerisinde boğulmadan o suyu yutmadan yaşamasına cevap bulunamamıştır. Yüce Allah o yapıyı öylesine kusursuz yaratmıştır ki anne gebelik sırasında kanser dahi olsa bu bebeğe ulaşmamaktadır. Gebelik sırasında bu kadar fonksiyona sahip bir yapının doğum sonrasında da benzer yararları sağlayabilecek yapısıyla kullanılabilir olması asla bir tesadüf değildir. Bu durum sadece Yüce Yaratıcının mükemmel kurgusudur. Yüce Allah anne karnındaki bu mucizeyi, sonrasında da insanoğlunun yararı için kullanılabilecek bir şekilde var etmiştir. Yüce Allah'ın yarattığı hiçbir şey nedensiz değildir. Onun yarattığı hiçbir şey tesadüf değildir. Rabbin yarattığı her şeyin bir anlamı ve varoluş nedeni mutlaka vardır. Doğumdan sonra atılan ama aslında varoluşun da Rabbin yapısına gizlediği mucizevi bilgi kordon dokusu ve kordon kanını bu yaratılış içinde güzel bir örnek olarak gösterebiliriz. ''Allah yarattığı her şeyi güzel yapan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu, bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ruhundan ona üfleyen, size kulaklar, gözler ve gönüller verendir. Öyleyken, pek az şükrediyorsunuz.''

KAYNAKLAR

1-https://www.onkim.com.tr/icerik_detay.php?id=73
2-http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/kok-hucre-tedavisi
3https://www.google.com.tr/search?q=hematopoetik&oq=HEMOPOE&aqs=chrome.1.69i57j0l5.6921j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8
4- Martin-Rendon E, Watt SM. Exploitation of stem cell plasticity. Transfus Med 2003;13:325-49.
5- Lozano FJR, Insausti CL, Iniesta F, Blanquer M, Ramírez MC, Meseguer L, Meseguer-Henarejos AB, Marín N, Martínez S, Moraleda MJ. Mesenchymal Dental Stem Cells in Regenerative Dentistry. Med Oral Patol Oral Cir Bucal 2012;17:1062-7.
6- Blau HM, Brazelton TR,Weimman JM. The evolving concept of a stem cell: entity or function? Cell 2001; 106: 829-41
7-Kolios G, Moodley Y. Introduction to stem cells and regenerative medicine. Respiration 2013;85:3-10.
8- Beksaç M, Çörtoğlu S, Kansu E, Öztürk M. Kök hücre araştırmalarında güncel kavramlar. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, 2004; sayı:7.
9- Kansu E. Kök hücre biyolojisi ve plastisitesinde güncel kavramlar. ANKEM Dergisi, 2006; 20(ek-2):1-8.
10- Moore KA, Ema H, Lemischka IR. In vitro maintenance of highly purified, transplantable hematopoietic. Stem Cells Blood, 1997; 89 (12) :4337-47.
11- Ural AU. Embriyonel ve mezodermal kök hücreler, Türk Hematoloji Derneği. Erişim adresi: http://www.thd.org.tr/doc/ kurs_pdf/29_04_2006_ali_ugur_ural_10- 30_11-00.pdf 2006. Erişim tarihi: 27.06.2008.
12-http://aai.org.tr/index.php/aai/article/viewFile/22/274
13-ww.parentsguidetocodblood.org
14-https://hthayat.haberturk.com/hamilelik/haber/1065634-plasenta-nedir
15- https://www.bulenttiras.com/plasenta-nedir-ne-ise-yarar
16- https://yenianneyim.com/plasenta-nedir-ne-ise-yarar/
17- https://sebboy.com/plasenta/
18-https://www.kordonkanibankasi.com/kok-hucre-hakknda/kordon-kani
19- http://www.atigencell.com/kordon-kani/kordon-kani-nedir/
20-https://www.yeniakit.com.tr/haber/bebegin-gobek-bagindaki-mucize-218823.html
21- Dr. Betül Nefise İnal, Şebnem Dergisi, 139. Sayı

22- http://hakdost.blogcu.com/http-www-kuranca-com/2913147
23- Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 4 Sayfa: 13-15
24-https://sorularlaislamiyet.com/kuran-i-kerime-gore-insanin-yaratilisi-nasildir-0
25-https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Mü'minün-suresi/2685/12-14-ayet-tefsiri
26- http://www.kuranmeali.org/39/zumer_suresi/6.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx
27- http://www.kuranmeali.org/96/alak_suresi/2.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx

THE CREATION OF ADAM ACCORDING TO HAMDİ YAZIR (A STUDY ON THE EVOLUTION CLAIMS BY SÜLEYMAN ATEŞ)

Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK

Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Balıkesir, Türkiye

yunusemre.gorduk@gmail.com

Abstract

Some Muslim researchers argue that humans have come to this day as evolving from another primitive ancestor, not from Adam and his wife Eve. Their most common characteristic is that they try to support this claim with the Quranic verses by making arbitrary interpretations (ta'wils). However, in the verses, it is declared that the first created human being is Adam, then his wife is created, and that the human race is the children of this first couple. One researcher we talk about is Süleyman Ateş.. Ateş has tried to use not only the verses of the Qur'an but also the views of some scholars (ulama) as support for his claim. One of these scholars is Elmalili Muhammed Hamdi Yazir, the writer of the Tafsir named "Hak Dini Kur'an Dili" [The Language of the Qur'an, the Religion of Allah]. In his article, "the Theory of Evolution According to the Qur'an" published in 1975, Ateş implied that Elmalili adopted the idea of evolution. In doing so, he chose a fragmented approach. However, when Yazir's opinion is examined with a holistic view of the subject, it is understood that the situation is not at all the same as Ateş implied. The paper we are considering to present will include an analysis in this framework.

Key Words: Elmalılı Hamdi, Creation, Evolution, Süleyman Ateş

ELMALILI HAMDİ'YE GÖRE HZ. ÂDEM'İN YARATILIŞI MESELESİ (SÜLEYMAN ATEŞ'İN EVRİM İDDİASI ÜZERİNE BİR İNCELEME)

Doç. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK

Özet

Bazı Müslüman araştırmacılar, insan soyunun Âdem ve eşi Havva'dan değil evrim sonucu başka bir ilkel türden tekâmül ederek bugüne geldiğini savunmaktadır. Bunların en yaygın özelliği, keyfî teviller yaparak bu iddiayı Kur'ân âyetleriyle de desteklemeye çalışmalarıdır. Oysaki âyetlerde açıkça ilk yaratılan insanın Hz. Âdem olduğu, daha sonra eşinin yaratıldığı ve insan neslinin bu ilk çiftin çocukları olduğu beyan edilmektedir. Bu araştırmacılardan biri de Süleyman Ateş'tir. Ateş sadece Kur'ân âyetlerini değil bazı âlimlerin ilgili görüşlerini de kendi iddiasına delil yapmaya çalışmıştır. Bu alimlerden biri de Hak Dini Kur'ân Dili adlı tefsirin müellifi Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'dır. Süleyman Ateş 1975'te yayınlamış olduğu "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi" adlı makalesinde, Elmalılı Hamdi'nin evrim fikrini benimsediğini ima etmekte; bunu yaparken de parçacı bir yaklaşımla işine yarayacak olan kısımları seçerek kullanmaktadır. Halbuki Yazır'ın konuyla ilgili düşüncesi bütünsel bir gözle incelendiğinde durumun hiç de Ateş'in lanse ettiği gibi olmadığı anlaşılmaktadır. Sunmayı düşündüğümüz bildiri bu çerçevede bir tahlili içerecektir.

Anahtar Kelimeler: Elmalılı Hamdi, Yaratılış, Evrim, Süleyman Ateş

Bazı Müslüman araştırmacılar, insan soyunun Âdem ve eşi Havva'dan değil evrim sonucu başka bir ilkel türden tekâmül ederek bugüne geldiğini savunmaktadır. Söz konusu araştırmacılardan biri olan Süleyman Ateş 1975'te yayınlanan "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi" adlı makalesinde âyetleri bu doğrultuda tevil etmiş, bu arada bazı âlimlerin konuyla ilgili görüşlerini de kendi iddiasına delil yapmaya çalışmıştır. Bu alimlerden biri *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı tefsirin müellifi Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'dır. Ateş kendi makalesinde yaptığı alıntılarla Elmalılı Hamdi'nin evrim fikrini benimsediğini îma etmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki bu bildirideki asıl mesele Süleyman

Ateş'in şahsı yahut fikirleri değil daha ziyade bir zihniyetin tahlilidir. Nitekim bir yandan evrimi savunan diğer yandan Müslüman oldukları için bu düşünce ekseninde Kur'ân'ı da kullanmak isteyen kimselerin, âyetleri kendi fikirlerini destekleyecek şekilde tevil ettikleri görülmektedir. Ancak bu yapılırken tevile elverişli âyetler seçilmekte, elverişli olmayanlar ise görmezden gelinmektedir. Yani parçacı yaklaşım maalesef Kur'ân'a da uygulanmaya çalışılmaktadır. Bildiride önce Süleyman Ateş'in adı geçen makalesindeki evrimle ilgili görüşlerinden bahsedilecek, ardından Elmalılı Hamdi Yazır'a yaptığı atıflar tahlil edilecektir. Son olarak Yazır'ın yaratılışla ilgili düşüncesi, yine kendi tefsirinden bazı örneklerle kısaca ortaya konulacaktır.

Evrim düşüncesini ilk defa Müslümanların ortaya attığını iddia eden[319] Süleyman Ateş'in görüşleri, doğrudan kendi makalesinde kaleme aldığı şekliyle şöyledir:

> Demek ki insanın menşei, önce güneşin ısısı karşısında bulunan kupkuru, hayattan eser olmayan anorganik topraktır. Bu toprak su ile karışıp balçık haline gelmiş, bu balçıktan zamanla organik hücre teşekkül etmiş, bu hücre insanı meydana getirmek için Allah'ın iradesi ve verdiği yön doğrultusunda gelişe gelişe; çeşitli safhalardan geçe geçe bitkileri, hayvanları meydana getirmiş ve insanın kökü olan bir canlının evriminden de insan yaratılmış, akıl gücünü kazanan ilk insan, Âdem adını almıştır.[320]

> "Ant olsun biz insanı karışık bir nutfeden yarattık!" (İnsan, 76/2) âyetindeki insan umum ifade ettiğinden, Âdem de âyetin hüküm şümulüne girmektedir. Demek ki Âdem de nutfeden yaratılmıştır ancak bu nutfe bir insandan gelmemektedir. Âdem insanla hayvan arasındaki sınır canlının nutfesinden yaratılmıştır.[321]

> Allah'ın "İnsanı yaratmaya çamurdan başladı!" (Secde, 32/7) sözü son derece düşündürücüdür. Ayet insanı çamurdan yarattı demiyor, insanı çamurdan yaratmaya başladı diyor. Demek ki insanın yaratılışı çamurdan başlamış, fakat hemen bir anda çamur insan oluvermemiştir. Çamurdan yaratılan hücre "ol" emriyle insan olma yönüne yöneltilmiştir. Bu emri alan canlı derhal insan olmamış, insan olma yoluna girmiştir. Eğer çamur derhal insan olsaydı Yüce Allah: "… ona ol dedi, o da oldu." derdi. Fakat öyle demiyor şöyle diyor: "O'nu topraktan yarattı, sonra ona ol dedi, o da oluyor." (Âl-i İmrân, 3/59) Bu ifade toprağın Âdem olma yoluna girdiğini, şekilden şekle, safhadan safhaya geçerek evrimleştiğini hatıra getiriyor.[322]

> Âdem kelimesi Kur'ân'da özel isimden ziyade insan nev'ini göstermektedir. İlk insanın yaratılışından bahseden âyetler genellikle Âdem yerine insan kelimesini kullanır. (…) Âyet (A'raf, 7/11), insanın yaratıldığını, çeşitli merhalelerden geçip şekillendirildiğini, sonra Âdem adını alan ilk insana meleklerin boyun eğdirildiğini ifade ediyor. Âyetten açıkça anlaşıldığı gibi Âdem, evrim sonunda akıl ve duyularına kavuşan ilk insanın adıdır.[323]

Görüldüğü gibi Süleyman Ateş, balçıktan yaratılan tek hücrenin gelişe gelişe bitkileri daha sonra hayvanları meydana getirdiğini; nihayet insanın kökü olan bir canlının evrimi sonucu insanın yaratıldığını söylemektedir. Akıl gücünü kazanan ilk insana ise Âdem denmiştir. Dolayısıyla Âdem,

---

[319] Ateş, Süleyman, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 1975, c. XX, s. 136.
[320] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 133.
[321] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 133.
[322] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 134.
[323] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 140.

safhadan safhaya geçerek evrimleşmiş, en sonunda insanla hayvan arasında sınır teşkil eden ve tabiri yerindeyse “Ne idüğü belirsiz!” olan bir canlının nutfesinden yaratılmıştır. Meleklerin boyun eğdirildiği ifade edilen Âdem de bu adı alan ilk insandır. Ateş’e göre evrimin sonunda akıl ve duyularına kavuşan ilk insanın “Âdem” oluşu, âyetten açıkça anlaşılan (!) bir durumdur. Kur’ân âyetlerinden bu kadar açıkça (!) anlaşılan bir şeyin, bin dört yüz yıllık tarihsel süreçte en azından akıl sahibi olanların çoğu tarafından idrâk edilememesi hakikaten kayda değerdir. Öte yandan âyetlerin bu kadar net bir şekilde evrime delâlet ettiğini iddia etmenin bir vehim ve zandan ibaret olabileceği hiç düşünülmemiş gibidir. Ancak ilgili makaleden verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı gibi, sadece bir hipotez düzeyinde olan evrim fikrine önce “iman” edip, daha sonra bunu Kur’ân’a mal etmeye çalışanlar parçacı ve keyfî bir öznellikten öteye geçememektedir. Bu parçacı, keyfî öznellik ve kendinden son derece emin müddeî tavırlar sadece Ateş’e mahsus değil bu tarzı izleyen hemen herkeste görülen bir tavır niteliğindedir.

Süleyman Ateş’in Elmalılı Hamdi Yazır’dan naklettiği ve kendi fikrine destek yaptığı bölümler ise şunlardır.

a) Âl-i İmrân sûresi 59. âyette, “إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ” buyrulmaktadır. Bu âyet doğrudan doğruya Hz. Îsa’nın da Hz. Âdem gibi babasız yaratıldığını beyan etmektedir. Hrsitiyanların, “Madem ki İsa’nın babası yok o halde Allah’ın oğludur!” şeklindeki iddiaları üzerine nâzil olmuştur ve Âdem’in hem babasız hem de anasız yaratılmasının bundan daha şaşırtıcı olduğunu belirtmektedir.[324] Yani ayet babasız olma özelliğinden dolayı Îsa’yı ilah edinenlere, “Hem anasız hem de babasız olan Âdem’in de rab olması gerekmez mi?” demektedir.[325] Yapılan teşbih ikisinin aynı şekilde yaratılmış olduğu için değil Yüce Allah’ın müstemir adetinin dışında bir yaratılış ile halk edilmiş olmaları bakımındandır.[326] Şu halde âyette vurgulanan nokta, Âdem’in topraktan yani beşerî bir babaya muhtaç olmaksızın yaratıldığı gibi Hz. Îsa’nın da babasız halk edilmiş olduğudur. Onun bir anne tarafından doğurulmuş olması bu neticeyi değiştirmez. Yazır âyete, “*Doğrusu Allah indinde İsa meseli Âdem meseli gibidir: Onu topraktan yarattı sonra da ona ‘ol!’ dedi, o halde olur*.” şeklinde bir meâl vererek şu açıklamayı yapar:

> “خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ” âyeti, topraktan hayata doğru başlayan ıstıfaya “ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ” bir müddet sonra ruh-ı insanî nefhiyle insan olarak ıstıfaya “فَيَكُونُ” da tevali-i silsileye delâlet etmektedir ki “oldu ve olur” demektir. Âdem’in topraktan halkı evlâd-ı Âdem’in sulb-i pederdeki tavr-ı hilkatlerine muadildir denilebilir. Bugün bazı hayvanat ulemasının muhtarlarına göre nutfedeki yani büzurat-ı meneviyyedeki hayat, hayat-ı nebatîdir. “وَاللّٰهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا”[327] medlûlüne nazaran da Âdem’in arzdan bir hayat-ı nebatî ile başlamış olması fehmolunabiliyor. Bundan sonra bunun hayat-ı hayvanî ve hayat-ı insanîye bir hatvede mi yoksa birçok hatvelerle mi geçdiğini ilim denecek bir surette tayin edemeyiz, bunlar şüphedir. Bunda muhkem olan nokta Âdem’in her halde ilk hilkati ne olursa olsun onun o hilkatte insan ve Âdem değil iken ilk olarak bir insan bir beşer olması ve ondan evvel nebat ve hayvan varsa da insan bulunmaması ve insanın bir “Kün!” ile tekevvün etmesidir. Şu halde burada hem insan hem hayvan hem nebat nokta-i nazarından her birinin ilk tohumları kendi cinslerinden olmadığını, onların her birinin de bir halk-ı İlahî ile olduğunu ve bunların kadim ve ezelî olmadıklarını

[324] ez-Zeccâc, İbrahim b. es-Sırrî Ebû İshak, *Meânî’l-Kur’ân ve İ’râbuhu,* Âlemu’l-Kütüb, Beyrut, 1988, I, 219.
[325] el-Mâturîdî, Ebû Mansur, *Te’vîlâtu Ehli’s-Sünne*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2005, II, 391.
[326] ez-Zemahşerî, Ebu’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâfu an Hakâıkı Ğavâmıdı’t-Tenzîl,* Dâru’l-Kitabi’l-Arabî, Beyrut, 1985, I, 367.
[327] Nûh, 71/18.

tasrih vardır. Binaenaleyh insan bir hayvan tohumundan olmuştur veya bir nebat tohumundan olmuştur diye şüphe etmek de meseleyi değiştirmez, ilk insan yine bizzat mahlûktur. Farz edelim ki Adem bir hayvandan doğmuş olsun, bir hayvan veya bir nebat insan oluversin, bu da bir 'kün!' den başka bir şey midir? Bilfarz ilk insan nesnastan doğmuş demek ilk insan insan tohumuna muhtac olmamıştır, insan için insan tohumu zarurî değildir demek değil midir? O halde bunlarda halk kanunu ve "Kün!" emrinden başka ilmî ve yakînî bir mebde-i kanunî yok iken şüphelere koşup da muhkemi bırakmanın manâsı nedir? Daha sonra Âdem'in bir değil bir çok farzedilmesi de meseleyi değiştirmez. Bilakis emsali teksir eder. Lâkin akıl nokta-i nazarında bir Âdem'den fazlası da zarurî ve muhkem değildir. Maamafih ne gariptir ki babasız bir insan olmaz davasında bulunanlar bidâyette bir değil birçok babasız insanlar bulunduğuna hükmetmek istiyorlar. Bunun ise ilimde ve imanda muhkemi bırakıp şüpheye koşmaktır.[328]

Görüldüğü gibi Elmalılı Hamdi Yazır'ın bu açıklaması, doğrudan Hz. Âdem'in yaratılmasından ziyade, âyette geçtiği üzere Hz. Âdem ile Hz. Îsa'nın hilkatlerinin kıyası sadedindedir. Ateş, Yazır'ın bu izahatını kendi makalesine aktarırken altını çizerek belirttiğimiz kısımları almaktan imtina etmiştir. Oysaki Yazır, izahın bütünlüğü içerisinde net bir şekilde Âdem'den önce nebat ve hayvan varsa da insanın bulunmadığını ve insanın "Kün!" emriyle var olduğunu ortaya koymaktadır. Müellif "Kün!" emri açısından, insanın bir nebat yahut hayvan tohumundan olduğu konusunda şüphe etmenin bile sonucu değiştirmeyeceğini belirtmektedir. Hatta faraza insanın bir nebattan yahut hayvandan doğmuş olduğu düşünülse bile müellife göre bu durum "Kün!" emrine aykırı değildir. Kaldı ki "Kün!" emrinden başka bir mebde-i kanunî yokken âyetlerin muhkemâtını bırakıp bu gibi şüphelere koşmak yanlıştır. Müellife ilginç gelen daha önemli bir nokta ise, Hz. Îsâ'nn babasız olabileceğine inanmayan kimselerin başlangıçta bir değil birçok babasız insan bulunduğuna hükmetmek zorunda kalıyor oluşlarıdır. Çünkü onlar bir yandan Allah'ın sonsuz kudretiyle ve "Kün!" emriyle yaratmasına akıl erdirememekte diğer yandan insanın var oluşunu evrime bağlamaktadır. Bunu düşünmek ise hem zarurî ve muhkem değildir, hem de evrim sonucu türeyen birçok Âdem'in var olduğuna inanmak demektir.

b) Süleyman Ateş, Elmalılı Hamdi Yazır'ın "وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ"[329] âyetinin tefsirinde "Demek ki Yüce Allah, çamurdan süzerek bir sülâle (öz) çıkarmış ve insanı ilk defa o sülâleden yaratmıştır. Yüce Allah, çamurdan madenleri, bitkileri, hayvanları sıyırıp çıkardıktan sonra bunların bir hulâsasından da insanı hiç yokken yaratmış ve insan bunların sonuncusu olmuştur."[330] dediğini belirtir ve ardından Yazır'ın tefsirinden ilgili kısmı şöyle özetler:

Gelen haberlerde insanın, maden, bitki ve hayvan unsurlarından sonra yaratıldığında ihtilaf görülmediğini, bunların ilk insan hücreciği haline nasıl geldiğini anlamak için öteden beri bu üç unsurun tasnifine çalışıldığını ve çeşitli fikirler ileri sürüldüğünü belirten müfessir, İbn Turke el-Isfahani'nin, *Fusus Şerhi*'ne bu konuda yazdığı şu sözlerine dikkati çeker: Arzda ilk oluşan önce madenler, sonra bitki, sonra hayvandır. Yüce Allah, bu birbirinden üremiş türlerin her sınıfının sonunu,

[328] Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, 1979, II, 1119; Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 134-135.

[329] Mü'minûn, 23/12.

[330] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 135.

ondan sonra gelenin başı kıldı da madenlerin sonu ve bitkilerin başını mantar; bitkinin sonu ve hayvanın başını hurma; hayvanın sonu ve insanın başını maymun kıldı...[331]

Ateş burada da Yazır'ın ifadelerinden evrime bir yol aramaya çalışmaktadır. Yazır ise tefsirinde âyete "*Şanım hakkı için biz insanı çamurdan, bir sülâleden yarattık.*" şeklinde meâl vermiş ve ilkin "sülâle" kelimesi hakkında filolojik açıklamalarda bulunmuştur. Müellif daha sonra âyette geçen "الْإِنْسَانَ" lafzıyla kimi müfessirlerce Âdem'in, kimilerince de insan cinsinin kastedildiğini belirtmiştir. Şayet Âdem olarak düşünülürse, çamurdan süzülmüş bu "sülâle" onun yaratılmış olduğu ilk öz maddedir. Eğer insan cinsi olarak alınırsa, insanlara gıda olarak uzviyet-i insaniyeye ilk temessül eden maddeler şeklinde tasavvur edilebilir ki bunlar çamurdan sıyrılmış çıkmış madenî, nebatî yahut hayvanî maddelerdir. Nitekim "sülâle", nufteyi oluşturan gıda maddeleri ile de açıklanmıştır. Bu anlamıyla ayet sadece Âdem'e, yahut insan cinsine değil fert fert bütün insanları kastetmiş olur.[332] Müellif daha sonra şöyle devam eder:

> Zira mevâddı gıdaiyyeden her insanda uzviyyet-i insaniyye halk edildiği ve bu suretle insanın hilkatine bu mevâddın bil'ıstıfa bir menşe' teşkil ettiği malûmdur. Bu ise ledettenkıh ilk insanın madde-i hilkatini idrâk için bir delil olur. Ancak sonraki insanlarda bu mevad bir insan nutfesiyle mesbuk olan bir beden içinde hazm-ü temsil olunduğundan bunu insan bedenine daha evvel verilmiş olan kuvve-i hayatiyyenin bir eseri olarak mülâhaza etmek ve binâenaleyh baba nutfesinin kuvvetine irca' eylemek karîb görünür. Halbuki ilk insanın yaradılışında böyle bir mülâhazaya imkân yoktur. Çünkü bu mevâddı insana temsil etmek için henüz bir insan uzviyyeti yoktu.[333]

Görüldüğü gibi Elmalılı Hamdi Yazır'ın, Âdem'in ilk insan oluşuyla ilgili herhangi bir şüphesi yoktur ancak metnin tamamı değil sadece bazı yerleri nazara verildiğinde aksi bir durumun lanse edilmesi mümkündür. Müellifin düşünce sisteminde, insanın maden, bitki ve hayvan unsurlarından sonra yaratılmış olması, onlardan evrimleşerek yaratılmış olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine Yüce Allah önceden var ettiği maddelerin hülâsası denebilecek "sülâle"yi dilediği gibi kullanarak ilk insanın cismini yaratmıştır. Âyette geçen bu kelime sonraki insanlar için "nutfe" olarak da anlaşılabilir[334] çünkü insanın nutfesi de (meni) adeta topraktan halk edilen gıda maddelerinden süzülmüş bir hülâsadır.[335] Dolayısıyla Yazır'a göre insan, Süleyman Ateş'in ve diğer evrimcilerin iddia ettiği gibi, kendinden önce var olduğu söylenen insan-hayvan arası ilkel bir alt türün evrimleşmesinden ortaya çıkmamıştır. Bu meyanda müellifin şu cümlesi son derece önemli ve gayet açıktır: "Allah Teâlâ, çamurdan maâdini, nebâtatı, hayvanâtı sıyırıp çıkardıktan sonra; bunların bir hulâsasından da insanı hiç yokken yaratmış ve insan bunların âhiri olmuştur."[336] Şu halde Yazır'ın

---

[331] Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 135.
[332] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3432-3433.
[333] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3433.
[334] Bkz. İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî, *Garîbu'l-Kur'ân,* y.y., tsz., s. 253; et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerîr, *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli Âyi'l-Kur'ân,* Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2000, XIX, 14; el-Kurtubî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kâhire, 1964, XII, 109. es-Semerkandî, Ebu'l-Leys, *Bahru'l-Ulûm,* y.y., tsz., II, 475.

[335] Bkz. er-Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer, *Mefâtîhu'l-Gayb*, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1998, XXIII, 264-265.
[336] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3433.

tasnif örneği olarak İbn Turke el-Isfahanî'den naklettiği kısmı bu çerçevede anlamak gerekmektedir. Müellifin nakli tam olarak şöyledir:

> "Arzda evvelâ tekevvün eden maâdin, sonra nebât, sonra hayvandır. Ve Hak Teâlâ bu mevalid ecnasından her sınıfının âhirini onu velyedenin evveli kıldı da maâdinin âhiri ve nebatın evvelini mantar, nebatın âhiri ve hayvanın evvelini hurma, hayvanın âhiri ve insanın evvelini maymun kıldı ki vahdeti ittisaliyye halel ve inhiraftan fasıla ve inkıta'dan mahfuz ve mazbut için."[337]

Burada "Hayvanın ahiri ve insanın evvelini maymun kıldı" ifadesiyle insanın maymundan evrimleştiği kastedilmemekte; hayvan sınıfının insana en yakın olanının maymun olduğundan bahsedilmektedir. Dolayısıyla "insanın evveli" denirken, insandan bir önce, bir mertebe altta maymunun olduğu anlatılmaktadır; yoksa insanın başlangıcı, atası maymundur denilmemektedir. Nasıl ki yine aynı tasnife göre hurma herhangi bir hayvanın atası değilse, maymun da insanın atası değildir. İnsanın bunlarla irtibatı, aynı zamanda onların da yapıtaşlarını teşkil eden maddelerden yaratılmış olmasıdır. Örneğin karbon, azot, kalsiyum, fosfor ve benzeri maddeler hem tabiatta cansız olarak, hem bitki hücrelerinde, hem hayvanî cisimlerde hem de insan vücûdunda mevcuttur. İnsan ise bütün mahlûkat yaratıldıktan sonra ve tıpkı diğer nevilerin ataları-âdemleri gibi hiç yok iken orijinal bir surette yaratılmıştır.

c) Süleyman Ateş'e göre insanın çeşitli evrim safhalarından geçtiği "وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا : *Oysa o sizi çeşitli aşamalar halinde yarattı*"[338] âyetinde de açıkça belirtilmiştir. Aynı sûrenin " وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا : *Allah sizi bir bitki olarak bitirdi*."[339] âyeti ise ona göre insan tekâmülünde ilk aşamanın bitki olduğunu anlatmaktadır. Ateş'in bu âyetlerden bahsederken *Hak Dini Kur'ân Dili*'nden naklettiği kısımlar şunlardır:

> "Burada insan yaratılışının geçirdiği tekâmül mertebelerine işaret buyurulmuştur ki Ebu's-Suûd'un yazdığı üzere önce anorganik halde, sonra gıdalar halinde, sonra karışımlar halinde, sonra nutfe (sperma) halinde, sonra alaka, mudğa, izam ve lahm halinde ve sonra da bambaşka bir yaratılışta inşa etmiştir."[340]

> "Hâsılı insan, bizatihi ve lizatihi kamil ve kendiliğinden mevcud bir kadim olmadığı gibi, bir anda yaratılıvermiş basit bir mahluk da değil, dehrin bidayetinden beri devir, devir; tavır tavır yaratılagelmiş gayr-i mezkûr şeylerin süzülüp birbirine katıla katıla imtizaç ettirilmiş ve terbiye edile edile birtakım evsaf ve hususiyyat ilave olunarak yetiştirilmiş emşacdan mürekkeb bir nutfeden yaratılmıştır."[341]

Ateş bu alıntılardan sonra şöyle der: "Dehr suresinde yüce Allah: '*İnsanın üzerinden, kendisinin henüz anılan hiçbir şey olmadığı (yani kendisinin anorganik halde bulunduğu) uzun bir zaman geçmedi mi?*' âyetiyle insanın bu ilk yaratılış aşamasına işaret etmiştir. Hamdi Yazır'ın da 'gayri mezkûr şeyler' tabiriyle anlatmak istediği, bu ayetin meâlidir."[342]

---

337 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3434.
338 Nûh, 71/14.
339 Nûh, 71/18.
340 Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 136.
341 Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 136.
342 Ateş, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", s. 136.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın "وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا" âyetiyle ilgili orijinal ifadeleri ise şöyledir:

"*Halbuki o sizi tavır tavır nice hallerden geçirerek halk etmiştir*. Burada insan hilkatinin ferden ve cem'an geçirmiş olduğu tekâmül mertebelerine işaret buyurulmuştur ki Ebu's-Suûd'un tahriri vechile ibtidâ anasır halinde, sonra ağziye halinde, sonra ahlât halinde, sonra nutfe halinde, sonra alaka halinde, sonra mudga halinde, sonra izam ve lühum halinde, sonra da bambaşka bir hilkatte inşa etmiştir."

Orijinal metinde "Burada insan hilkatinin ferden ve cem'an geçirmiş olduğu tekâmül mertebelerine işaret buyurulmuştur." denirken, Ateş bu cümleyi "Burada insan yaratılışının geçirdiği tekâmül mertebelerine işaret buyurulmuştur." şeklinde almıştır. Burada nutfe, alaka, mudğa gibi aşamaların insan ferdinin anne karnında geçirdiği safhalar olduğunu reddetme niyeti ile yapılmış keyfî ve yuvarlama bir alıntı örneği görülmektedir.

Müellif "وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا : *Ve Allah yetiştirdi sizi arzdan nebat tarziyle*." âyetine ilişkin, "nebât-inbât" kelimeleri hakkında bir takım etimolojik açıklamalar yaptıktan sonra ise yine Ateş'in görmezden geldiği şu açıklamayı yapar:

Razî derki: Âyette iki vecih vardır. Birisi, "Sizi arzdan bitirdi" demek "Babanızı arzdan bitirdi" yani "İbtida topraktan onu yaratmak suretiyle cinsinizi yarattı." demektir, o kadarki " إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ"[343] gibi olur. Diğeri, "Hepinizi arzdan yarattı." demek olur, çünkü Allah bizleri nutfelerden, onları gıdalardan, onları nebattan, onu da arzdan yaratıyor.[344]

Yazır, Ateş'in bahsettiği "هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا"[345] âyetinin sonu ve hemen ardından gelen "إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا"[346] âyetinin başıyla ilgili ise şöyle bir açıklama yapmaktadır:

Bidayetinde ilk maddeleri olan anasır, maâdin, sonra onlardan tavır tavır yaratılıp mutavassıt maddeleri olan nebatî hayvanî gıdalar "مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ"[347] sonra onlardan süzülen ve yakın maddesi olan nutfeye doğru peyderpey etvar ve meratib içinde gelen bir şey olmuş, lâkin insan diye mezkûr olan şey olmamıştı. Hâkikat insanın her ferdi gibi cinsi de kadîm değildir, hâdistir. Hem dehrin başlangıcından, âlemin hilkatinden çok sonra vücuda gelmiştir. Niçin öyle olmuş da daha evvel olmamış? "إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ"[348] -Çünkü insanı biz şöyle yarattık- Yani o kendi kendine, kendi keyfine göre olmadı, basît ve mahdûd bir mertebede mühmel olarak kalmak için de yaratılmadı, şu veçhile yaratıldı "مِنْ نُطْفَةٍ" -bir nutfeden- (…) Sonra insan cinsinin bir nutfeden yaratılmış olmasının zâhiri, Âdem'in de bir nutfeden yaratılmış olduğunu ifade eder. Şu kadar ki o nutfenin bir insandan gelmemiş olmasını istilzam eyler, "مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ" de bu olmak gerektir. Gerçi "خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ" ile Âdem'in buradan istisnasına da istidlâl edilebilir. Lâkin "ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ" ve "مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ" gibi diğer âyetler, turabdan, tînden hilkatin mebde' itibariyle olduğunu gösterdiği gibi "خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ", "خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ" gibi umuma hitap eden âyetler de mebde' nokta-i nazarından bunların bütün insanlar hakkında sadık olduğunu anlattığından Âdem'in bir insan ile mesbûk olmayan bir nutfeden yaratılmış olmasına münafi

343 Âl-i İmrân, 3/59.
344 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII, 5374.
345 İnsan, 76/1.
346 İnsan, 76/2.
347 Mü'minûn, 23/12.
348 İnsan, 76/2.

olmıyacağı cihetle "خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ"[349] de olduğu gibi burada da cins mebdei olarak vârid olan "مِنْ نُطْفَةٍ" ıtlakından hiç bir insan istisna edilmemek daha zâhirdir. (…) Hâsılı insan bizâtihi ve lizâtihi kâmil ve kendiliğinden mevcud bir kadîm olmadığı gibi bir anda yaratılıvermiş basît bir mahlûk da değil, dehrin bidayetinden beri devir devir, tavır tavır yaratılagelmiş gayr-i mezkûr şeylerin süzülüp birbirlerine katıla katıla imtizaç ettirilmiş ve terbiye edile edile bir takım evsaf ve hususiyyat ilâve olunarak yetiştirilmiş emşacdan mürekkep bir nutfeden yaratılmıştır.[350]

Görüldüğü gibi Elmalılı Hamdi Yazır, Kur'ân'da topraktan yaratıldığının beyan edilmesi itibariyle Hz. Âdem'in nutfeden yaratılmış olma bakımından istisnâ tutulabileceğini söylemektedir. Bununla birlikte âyette cins isim kastedilmesi itibariyle bütün insanlarla beraber Âdem'in de nutfeden yaratıldığını söylemek zâhire daha uygundur. Böyle kabul edildiğinde ise müellife göre bu nutfenin önceki bir insandan gelmemiş olduğunu söylemek gerekir çünkü Âdem babasız yaratılmıştır. O halde onun yaratıldığı nutfe "مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ" ile ifadesini bulan, adeta maddeden süzülmüş saf bir öz olacaktır. Ateş'in bu detaylı izahı göz ardı ederek makalesinde sadece son kısmı alıntılaması, şüphesiz ki Âdem'in diğer bir ilkel canlı türünün nutfesinden yaratıldığı savını desteklemeye yöneliktir. Oysaki Yazır, Ateş'in alıntıladığı kısımda yer alan "nutfe" ile ne kastedildiğini yine onun göz ardı ettiği bölümde apaçık izah etmektedir.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirini incelediğimiz zaman Süleyman Ateş'in mevzubahis etmediği pek çok yerde Hz. Âdem'in yaratılması meselesine temas ettiği görülmektedir. Konunun meraklılarını detaylı okumalara havale ederek bunlardan birkaçını kısaca ve aynen aktarmakla yetiniyoruz.

"O Hâlık Tealâ ki nefs-i vahideden eşini de halk etmek suretiyle kudret-i Rabbaniyyesini gösterdi 'وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً' ve bu ikisinden birçok erkekler ve kadınlar neşretti, cihana yaydı ve elyevm mevcut insanlar böyle meydana geldi. Binaenaleyh hiç yokken topraktan ıstıfâ ile insan yaratan ve o insandan eşini yaratan ve iki insandan bittevâlüd erkek dişi birçok evlât ve ahfad yaratıp dünyaya yayan Hâlık Tealâ'nın Rubûbiyyeti bir şahıstan ordular, milletler yetiştirebilidiğini bilmeli ve ona göre îman-ı tâmm ile îfa-i vazife etmeli, Allah yolunda hiç bir fedakârıktan çekinmemeli ve kanu-ı izdivaca riayetle teksiri nüfusa ehemmiyet vermeli ve bunların bir terbiye-i Rabbaniyye ile yetişmesine itina eylemeli"[351]

"Bu nefs-i vahideden murat Hazreti Âdem, zevcinden murat da Hazreti Havva olduğunda ittifak ve icma vardır. Hazreti Âdem topraktan bi'l-ıstıfa halk olunmuş Hazreti Havva da nefs-i Âdem'den münşaib olarak yaratılmıştır…"[352]

"Binaenaleyh halden mebde'e irca-ı nazar olunduğu zaman tenasülün ikiden dört ve dörtten sekiz gibi bir nisbet-i hendesiye takip etmesi haysiyetiyle bu günkü milyarlarla insanların cezri alınınca riyazî bir surette sabit olur ki mebde-i beşer Âdem ve Havva diye ifade edilen bir çifte, yani bir erkekle bir kadına racidir ve bunlar beyninde vahdet-i asliyye ifade eden bir alâka-i nefsiyye vardır. Ve bu alâkada erkek evvel, kadın tâlidir. Ve binaenaleyh o kadın o erkeğin nefsinden münşaibdir, onun ruhundan kopmuştur. Ancak bu teşaübde harıka muzaaftır, zira onlar artık bizzarure ana baba ile mesbuk değildirler ve o kadının o erkekten teşaubu da bir evlâd teşaubu gibi değildir. Hamilülcinseyn bir

349 Rahman, 55/14.
350 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII, 5493-5496.
351 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* II, 1273.
352 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* II, 1273.

cüzeyrden çatallanan ve ileride biribirlerine telâki etmek üzere mütekabil bir incizab besliyen ve müttehid bir gayeye hizmet eden muhtelif hasiyetli fail ve kabil bir çift vüreykin inşikakı gibidir. Bu ise topraktan ıstıfa-i beşerî gibi bizzat "halkullah" ile izah olunur."[353]

"Dilerse bunların aralarındaki mahlûkatı halk ettiği gibi bir asıldan halk eder, Bunu da ya ibtidaen topraktan nebatat ve hayvanatı ve Âdem'i halk ettiği gibi diler hilâf-ı cins bir asıldan inşa eder veya diler mücanis bir asıldan inşa eder. Bunu da dilerse bir erkekten dişi halk etmek suretiyle tenevvü ettirir, nitekim Âdem'den Havva'yı böyle halk etmiştir. Dilerse bir dişiden erkek halk etmek suretiyle tenevvü ettirir, nasıl ki Îsâ'yı da böyle halk eylemiştir. Dilerse hem erkek hem dişiden halk eder ki sair insanları da böyle halk etmiş ve etmektedir."[354]

Bunlar gibi pek çok örnek vermemiz mümkündür. Netice itibariyle Elmalılı Hamdi Yazır'ın, Hz. Âdem'in evrim sonucu insan altı bir ilkel canlı; diğer deyişle cismanî bir baba vasıtasıyla yaratıldığı görüşünde olmadığı kesindir. O kendinden önceki bütün ulemâ gibi âyetlerin sarih anlamlarını esas alıp Hz. Âdem'in ilk insan olarak halk edildiğini kabul etmektedir. Hz. Âdem'den önce madenlerin, bitkilerin ve hayvanların yaratılmış olması onun da hayvanî bir türün devamı olmasını gerektirmez. Bu çerçevede, insanın yaratılışı ile ilgili Kur'ân'da anlatılan safahat insan nevinin tür olarak evrimine değil Hz. Âdem'in ilk yaratılırken ilahî hikmet gereği geçirdiği aşamalara yahut anne karnında her insan ferdinin geçirdiği safhalara işaret etmektedir. Süleyman Ateş makalesinde başta Kur'ân âyetleri olmak üzere birçok yerden yaptığı alıntıları keyfî, parçacı ve tevilci bir üslupla kendi savunduğu evrim fikrine destek yapma gayretindedir. Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirindeki görüş ve izahları da bu perspektifle süzdüğü anlaşılan Ateş'in bu tavrı aslında bir zihniyet ve duruşun tipik örneğidir. Yayınlanmasının üzerinden kırk üç yıl geçtikten sonra hasbelkader böyle bir çalışmaya konu olan makaledeki tarz ve yaklaşım geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürdürülmektedir. Sarih naslara aykırı ve zorlama tevillere yönelenlerin hemen hepsi, başta Kur'ân olmak üzere referans olarak öne sürdükleri kaynaklarda kendilerince işe yarar buldukları kısmı bağlamından kopararak almakta, kalan kısımları ise göz ardı etmektedir. Görüldüğü gibi söz konusu makalede Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsiri de bu yaklaşım tarzından nasibini almış ve dolaylı bir şekilde müellifin de evrim fikrine meyilli olduğu imajı verilmiştir. Halbuki Yazır'ın konuyla ilgili düşüncesi seçme paragraflar ve kopuk ifadelerle değil bütüncül bir gözle incelendiğinde durumun hiç de Ateş'in yansıttığı gibi olmadığı anlaşılmaktadır. Nihâî hakikat şudur ki üzerinden yarım asra yakın bir zaman geçse bile ilim dünyasına sunulan bu tür yanlışların kabul ve tasvip edilmesi mümkün değildir.

KAYNAKLAR

1. Ateş, Süleyman, "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 1975, c. XX, s. 127-146.
2. İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî (v. 276/889), *Garîbu'l-Kur'ân,* thk. Said el-Liham, y.y., tsz.
3. el-Kurtubî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir b. Ferh el-Hazrecî Şemsüddîn (v. 671/1273), el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, I-XX, Thk. Ahmed el-Berdûnî/İbrâhin Atfîş, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kâhire 1964.

[353] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, II, 1276.
[354] Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 1628-1629.

4. el-Mâturîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud (v. 333/944), *Te'vîlâtu Ehli's-Sünne,* I-X, Thk. Mecdî Baslûm, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2005.
5. er-Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyin et-Teymî (v. 606/1209), *Mefâtîhu'l-Gayb,* I-XXXII, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1998.
6. es-Semerkandî, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim (v. 373/973), *Bahru'l-Ulûm,* I-III, y.y., tsz.
7. et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerîr (v. 310/922), *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli Âyi'l-Kur'ân,* I-XXIV, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2000.
8. Yazır, Elmalılı Hamdi (v. 1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, 1979.
9. ez-Zeccâc, İbrahim b. es-Sırrî b. Sehl Ebû İshak (v. 311/923), *Meânî'l-Kur'ân ve İ'râbuhu,* I-V, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, 1988.
10. ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer (v. 538/1143), el-Keşşâfu an Hakâıkı Ğavâmıdı't-Tenzîl, I-IV, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1985.

BEING, CREATION AND BELIEF

Prof. Dr. Yusuf SANCAK

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Erzurum, Türkiye

yusufsancak@atauni.edu.tr

Abstract

The realm of existence is not limited to what can only be seen by the human eye. Today, science has to accept a wide range of rays, sounds, souls and spiritualities. The harmonious unity and integrity of the universe, galaxies, the order of the stars, the Earth, the celestial bodies and the stars including the Sun are at the appropriate distances of one another, in addition to the appropriate structure and size ratios, the world's atmosphere, carbon, oxygen, life, from vitality to the elements and gases, especially in front of our eyes, especially animals, animals, human beings many of these universes, stars, the world, inanimate objects, plants and human beings are designed and created by a God who knows everything. The idea that the universe and the beings in it are created by themselves, by chance or by nature, and the arguments and philosophies of evolution are ideas and ideologies that are not in line with reality. It is one of the most fundamental realities that the universe was created.

As the Qur'an declares, the integrity of the universe and the order of the beings in it require an eternal existence of a God with infinite knowledge, power, power of art and wisdom. This God is the Creator and He has created these beings, the universe. When one thinks deeply about this matter, with his mind and conscience, he finds, knows and understands. In the heart of the human soul, there is a desire to believe in an Almighty creator, to desire Him, to seek refuge against one’s fears, and a desire to give Him what He expects. Since the beginning of human existence, this belief and this tendency have existed. Man has always believed in a Creator throughout his history. The history of humanity is in the historical field of religions. History of Religions may be studied. Nonbelief is the exception, the exception of deviating defiance, and it is personal, philosophical, perhaps ideological.

So, what can the whole universe be, what might be more rational, more scientific, than it is with the design of the Supreme Creator and His plan?

Key Words: Being, The Qur'an, Creation, Belief

VARLIK, YARATILIŞ VE İNANMA

Prof. Dr. Yusuf SANCAK

Özet

Varlık alemi sadece insan gözüyle görülebilen şeylerle sınırlı değildir. Bugün bilim de çok çeşitli ışınlar, sesler, ruh ve ruhanî birçok farklı varlığı kabul etmek durumundadır. Kainatın uyumlu birlik ve bütünlüğü; galaksiler, yıldızların düzeni, dünyanın, gök cisimleri ve yıldızların güneş ve biri birleriyle olan uygun uzaklıkları, yapı ve büyüklük oranları, dünyanın atmosfer, karbon, oksijen gibi hayata, canlılığa gerekli element ve gazları bulundurması, gözümüz önündeki bilhassa bitki, hayvan insan gibi varlıkların hassas ölçülü yapıları, hayat düzenleri gibi çok şey bütün bu kainatın, yıldızların, dünyanın, cansız, bitki ve insan gibi bütün varlıkların ve hayatın tasarlandığını, yaratıldığını, her şeyi bilebilen, görüp yapabilen bir Zat tarafından var edilip yaratılmış olduklarını gösteriyor. Kainatın ve varlıkların tesadüfen, kendi kendine, ya da tabiat tarafından var edildiği, evrimle olduğu iddia ve felsefeleri gerçekle uyumlu olmayan düşünce, zan ve ideolojilerdir. Kainatın yaratılmış olduğu en temel gerçeklerden biridir.

Kur'anın da beyan ettiği gibi, kainatın bütünlüğü ve içerdiği varlıkların düzeni; sonsuz bir ilim, kudret, sanat gücü ve hikmet sahibi olan, ezeli ve ebedi bir Zatın öncelikli olarak var olmasını gerektiriyor. İşte bu Zat, Yaratandır ve bu varlıkları, kâinatı O var etmiştir. İnsan bu hususu derin düşünmesiyle; aklıyla ve vicdanıyla da bulur, bilir ve anlar. İnsan ruhunda kalbinde ve vicdanında Yüce bir yaratıcıya inanma, korkularıma karşı ona sığınma arzu ve beklentilerini ondan isteme temayülü, arzusu ve fıtratı vardır. İnsan varlığının başlangıcından beri de bu inançta ve bu temayüldedir. İnsanoğlu tarihi boyunca da daima bir Yaratıcıya inanmıştır. İnsanlık tarihi, dinler tarihi meydandadır. Bu konuda Dinler Tarihine bakılabilir. İnanmama arizî, istisnaî sapma ve marazidir, şahsî felsefi, belki de ideolojiktir.

Öyleyse bütün kâinatın, içindeki her şeyiyle Yüce Yaratıcının takdiri ve Onun tasarımıyla olmasından daha doğru, daha mantıklı, daha ilmî ne olabilir, hangi yol olabilir?

Anahtar Kelimeler: Varlık, Kur'an, Yaratıcı, İnanma

GİRİŞ

Genel insanlık tarihini tetkik edenler ve Dinler Tarihini inceleyenler, Tarih boyunca insanlık için en önemli hususlardan birinin inanç, iman, dinî konular ve insanlar arasında dini hareketlerin devamlılığı olduğunu görürler.

Bir açıdan, insan düşüncesinin, kâinatı kuşatan yüce ilahi iradeyi tanımaya doğru tedrici olarak uyanması; bütün varlık âlemini yöneten ve kainatı kaplayan ruhu; kudret ve rahmeti idrak edinceye kadar fertlerin ve milletlerin geçirdiği devirler, en derin ehemmiyeti haiz bulunan hususları ve dersleri teşkil eder. İnsanlık, birtakım maddi şekilleri mukaddes olarak tanımaktan Allah (C.C)'a ibadet seviyesine yükselmek için yol alırken türlü türlü gecikmelere uğramıştır. Nice insan kitleleri bu ilerleme yolundan saparak nefsanî arzularının telkinlerine teslim olmuşlar, kalplerinin isteklerine boyun eğmişler, insanlığın çocukluk çağına ait putlarda sembolleşen istek ve arzulara ibadete geri dönmüşlerdi. Fakat ilahi vahiy insanları Hakk'a davet edegelmiş ve zamanı gelince Allah'ın (C.C.) gönderdiği Peygamberler insanın kendi nefsine çevresine ve yaratıcısına karşı mükellef olduğu vazifeleri öğretmeye çalışmışlardır. Bu kudsî vazifeyle gelenler Allah (C.C)'ın elçileridir. Bunlar, kendi devirlerinin evladı olarak mensup oldukları milletlerin arasında zuhur etmişler, hak ve adalete susamış olan insan ruhunun isteklerine tercüman olmuşlardır. Bunların her biri insanlığın ve kendi devrinin en temel ruhi ihtiyaçlarını ifade ediyordu. Her biri, çöküntüye uğrayan bir ırkı, bir toplumu, yozlaşan bir topluluğu temizlemek ve düzeltmek ve yükseltmek için gelmişti.(bk. Ali,1979).

Uzun çağlar boyu insanlar, varlık, kâinat, hayat ölüm ve yokluk gibi temel şeyleri merak etmiş, araştırmışlardır. İnsan nedir, nasıl var oldu, insanlık nerden gelip nereye gidiyor gibi çok önemli soruların, problemlerin cevabını, gerçeğini, mahiyetlerini merakla bunların gerçeğini sırrını öğrenmeye çalışmışlardır. Çok kere de dinleri inançları fikirleri uğrunda tartışmış, kavga etmiş savaşmışlardır. Bu sorulara en doğru, en yetkili cevabı Kuran-ı Kerimle Hz. Peygamber veriyor. (Nursî,1980a).

1. VARLIK VE KAİNAT

Evren, kâinat içindeki elemanları, öğeleriyle; elementler, madde, bitki, hayvan, insan vb. bir birlik, bir bütünlük nizam, düzen, uyum ifade ediyor. İnsan ise bu kâinat içinde çok özel konumu olan bir varlıktır.

Kâinat, evren denen bu kadar büyük varlık, içindeki bütün şeyler; gökler, yerler, yıldızlar ve kürelerle büyük bir varlık, büyük bir birlik, birliktelik, bütünlük oluşturuyor. Bu kadar sanatlı, uyumlu, intizamlı ölçülü, anlamlı... hedef ve gayesi olduğu anlaşılan bir varlığın, bütünlüğün, oluşumun kendi kendine, tesadüfen, ya da başlangıçta henüz mevcut olmayan; sıcak, soğuk, hava, su, hareket vb. sebeplerle kendiliğinden meydana gelmiş olması asla mümkün olamaz. Yine bu kainat içinde her biri anlamlı gayeli varlıkların; element, mineral, canlı; bitki hayvan ve insan, dünya güneş ay, yıldızlar, galaksiler; bunların çok düzenli yapıları uyumları,

düzenleri çok intizamlı bir şekilde çevrelerinde, yörüngelerinde, yollarında hareketleri, yine bilhassa canlıların, tek tek ve bütünüyle, bu kadar sanatlı, anlamlı, ölçülü, uyumlu bir şekilde bir bütünlük oluşturması kendi kendine, tesadüfen ya da özellikle ilk varoluşta henüz mevcut olmayan, sonra yaratılacak bir tabiatın eseri olamaz. Her şeyin ilk ve asıl sebebi kâinatı var eden Allah'tır.(bk. Çakar,1977).

İnsanoğlu gökyüzünü araştırıyor. Belki bir gün gökyüzünde birçok şeyler keşfedilir. Fakat hiç bir zaman yıldızların ve diğer gök cisimlerinin ilk maddesinin nasıl var olduğunu çözemiyoruz. Güneş sistemine dahil bazı yıldızların güneşten ayrıldığı faraziyesini kabul edebiliriz. Fakat güneşin ilk maddesinin nasıl meydana geldiğini bilemiyoruz. Demek oluyor ki insanoğlu ancak bir nevi gözü önünde var olan şeylerin sebep ve sonuçlarını bulabiliyor. Fakat kâinatın ilk tohumunun ve ilk maddenin nasıl var olduğunu çözemiyor. Ancak çözemediğimiz bir şeyin sebebini inkâra da lüzum yoktur. Enerji formüllerini bilmesek bile, enerjinin varlığını inkâr etmemek gerekir. Yahut bir matematik problemini çözmesek bile, bu problemin varlığını inkâr etmemek icap eder. O halde kâinatın ilk nedenini çözemiyoruz diye, böyle bir nedeni inkâr etmeğe lüzum yoktur. İşte insanoğlunun çözemediği bu ilk neden Allah'tır. Her şeyi yaratan da, yoktan var eden de Odur. ? Tabiatın sırrını çözemiyoruz diye onu nasıl yok sayabiliriz? İnsanın bir şeyi anlamaması, o şeyi inkâr etmesini gerektirmez. Aksine böyle bir durum, duyumlar ve akılla çok anlaşılamayan bir şeyin varlığını gösterir.(bk. Morrison,1977).

Gözümüz önündeki her varlık, her nesne, her canlı; atom, molekül veya canlı hücre doku; sonra bunların bütün yapıları, içerdikleri yapı, sanat düzen ve dizinleri gibi hususlar; içindekilerle kâinat bütünlüğü; bir ve bütün halindeki intizamı; sonsuz bir ilim, kudret, sanat, hikmet ve irade gibi hususları ve bunlara sahip, ezeli ve ebedi bir Zatın öncelikli olarak mevcut olmasını gerektiriyor. İşte bu zat Yaratandır ve bu varlıkları, kâinatı o var etmiştir. Her şey, Onun bildirdiği şekilde ve o gerçeklik üzeredir. İnsan bu hususu derin düşünmesiyle; aklıyla sonra vicdanıyla da bulur, bilir ve anlar.

O, gökleri ve yeri (bir örnek edinmeksizin) Yaratandır. O, bir işin olmasına karar verirse, ona yalnızca "ol" der, o da hemen olur." (Bakara Suresi, 2/117)

"O inkar edenler görmüyorlar mı ki (başlangıçta) göklerle yer birbiriyle bitişikken, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık. Yine de onlar inanmayacaklar mı?" (Enbiya Suresi,21/ 30)

" *Biz göğü büyük bir kudretle bina ettik ve şüphesiz. Biz, (onu) genişletiyoruz.*"(Zariyat Suresi,51/ 47)

Kâinatın bir yüce Yaratıcı tarafından yaratılmış olduğu, varlığın evrenin en temel gerçeklerinden biridir. Natüralizm, materyalizm, evrimcilik vb. fikir ve ideolojiler kâinatın Yüce bir yaratıcı, Allah tarafından var edilip yaratıldığını nakzetmeye yönelik ideoloji ve felsefelerdir, gerçekle alakalı değillerdir.

İçindeki varlıklarla birlikte bütün kâinat, oluşumlar, nesneler, geçmiş ve gelecekleri, yapıları, geleceklerinin ne ve nasıl olacağıyla ilgili olarak; her şeyi bilen, gören sanatlı, anlamlı faydalı ve gerekli bir şekilde var edebilen, takdir edebilen bir Yaratıcının varlığı, zorunlu olarak önümüze çıkıyor. Böyle bir Yaratıcının varlığı bütün varlıkların var olabilmesi için en açık ve en gerekli şeydir. Bu gerçeği kabul mantığın gereğidir. Her şeyiyle, bütün bu varlık âleminin, kainatın bir var edicisi vardır, gerçeğine karşı, bilhassa ideoloji ve yanlış felsefeler, anlayışlar ve algıların teşvik edildiği bir dünyada bilim-felsefe ve ideoloji karışımı, ortaya atılan nazariyeler, kendisiyle birlikte Yüce Yaratıcıyı inkar ya da yanlış tanıma ve tanıtma özü taşımakta ve ortak bir payda ve eksen oluşturmaktadır. Bu fikri yönelim ve nazariyeler içinde; natüralizm, determinizm, pozitivizm nihayet Darwinizm materyalizm, Marksizm, ateizm ve postmodernizm gibi felsefe ve fikri anlayışlar, da ister istemez akla gelmekte ve öne çıkmaktadır.

2. FELSEFE VE KELAMDA İNANÇ

Şüpheci, inkarcı veya kendine has özellikleri olan belli sayıda bazı düşünürler bir tarafa bırakılırsa, Doğulu ve Batılı değişik zamanlarda yetişmiş birçok filozof, Allah'ın varlığını kabul etmişler kainatın ve insanın yaratılışını O'na nisbet etmişlerdir.

Sokrates, kendi hiçliğini ve eksikliğini hissettiği anda, içinde duyduğunu hissettiği Tanrı'nın sesi ile bir vecd haline yükseliyordu. Bu da bizzat insanın Tanrı'yı hissetmeyi kendi içinde bulacağının bir kanıtı olarak gösterilebilir. Yunan filozoflarından Sokrates, Atina'nın tanrılarının üstünde yeni bir Tanrı anlayışını gençliğe aşıladığı için ölüme mahkûm edilmişti.

Eflatun kâinata düzen veren bir Tanrı'nın varlığını kabul eden filozoflardandır. Eflatun en yüksek derecede iyilik idesinin Tanrı ile aynı şey olduğunu ima etmiştir. O, maddeye idelere göre biçim veren Demiurg adında bir Tanrı'nın varlığından söz etmiştir. Ona göre görünen âlem ideler alemine uygun olarak böyle üstün bir kuvvet tarafından düzenlenmiştir. Tanrı, en iyi ve en olgun olanın başıdır. O var olan her şeyin sebebidir. Başka bir ifadeyle Tanrı, iyilik idesinin ve her şeyin nedeninin kendisidir. Her şeyin üstünde olan Tanrı, bilginin ve ahlakiliğin de özüdür. Eflatun'un görüşlerinden Allah'ın varlığına dair başlıca iki delil bulunabilir. Bunlar; hareket ve kozmolojik delillerdir. Eflatun'a göre âlemin hareketi düzenli dairevi harekettir. Bu hareket âlemin gücü dışında olan bir harekettir. Bu hareketin sebebi düşünen(bilen) bir varlıktır. Bu da Tanrıdır. Kâinatta bir güzellik ve düzen vardır. Eşyanın cüzleri arasında da bir düzen vardır. Bu düzenin tesadüfi olması imkânsızdır. Her şeyi bir amaçla yapan bir düzenleyici vardır. Bu da Tanrıdır. Diğer yandan Eflatun'a göre görünen âlemdeki güzellik vasıfları, eşyadan eşyaya değişmektedir. Bu da adı geçen vasıfların güzelliğin zatî olmadıklarını gösterir. Onların asılları, ideler âlemindeki güzellik ve iyilik idesidir. Bu ideler, iyinin ve doğrunun kaynağıdır. Böylece Eflatun en yüksek derecede iyilik idesinin Tanrı ile aynı şey olduğunu ima etmiştir.

Eflatun, özellikle Timaios'da maddeye idelere göre biçim veren bir Tanrı'nın varlığından söz ediyor. Ona göre görünüşler alemi ideler alemine uygun olarak böyle üstün bir kuvvet tarafından düzenlenmiştir. Eflatun, Devlet'in ikinci kitabına ve biraz da Phaidros'da din düşüncesine dokunuyor. Ona göre Tanrı, en iyi ve en olgun olandır. O var olan her şeyin sebebidir. Başka bir deyimle Tanrı, iyilik idesinin ve her şeyin nedeninin kendisidir. Her şeyin üstünde olan Tanrı, bilginin ve ahlakiliğin de özüdür. Eflatun'un görüşlerinden Allah'ın varlığına dair başlıca iki delil çıkarmamız mümkündür. Bunlar da hareket ve kozmolojik delillerdir.

Aristo da her şeyin nedeni olan bir Tanrının varlığını kabul etmiştir. Ancak Aristo'ya göre madde de öncesizdir. Stoalılar da Tanrı'nın varlığını kabul etmişlerdir. Onlara göre alemde etken prensip ve edilgen madde vardır. Etken prensip bizzat Tanrı'dır. O maddeye etki yapar.

İslam filozoflarından el-Kindi(ö.252/866) alemin, evrenin hadis yani; sonradan olduğunu dolayısıyla bir var edicisi bulunduğunu isbattan sonra, kainattaki nizam, hikmet vb. deliller ile de Allah'ın varlığını isbat eder. Kindî'nin Allah'ı isbatı doğru, kapsamlı ve mantıklıdır. Bazı filozoflarındaki gibi sadece varlığın icabı olan itici ve hareket verici bir kuvvetten ibaret değildir. Kindi Allah' ın varlığını bir takım sıfatlarla da anlatmıştır. Ona göre gerçek varlık Allah'tır. O hiç yok olmamıştır ve olmayacaktır. O yaratıcı olarak devam etmektedir. O, birdir, diridir. Onda çokluk olmaz. O, kendisi için sebep bulunmayan bir Sebeptir. Kendisi için fâil bulunmayan bir Fâildir. Tamamlayıcısı bulunmayan bir mütemmimdir. Her şeyi yoktan yaratan O'dur. Bazı şeyleri, diğer bazıları için sebep yapan da O'dur ". Allah öncesizdir. Yokluk onun için söz konusu olamaz. Onun varlığı başkasına bağlı değildir. Öncesiz varlık için sebep aranamaz. Allah öncesizdir. Yokluk onun için söz konusu olamaz. Onun varlığı başkasına bağlı değildir. Öncesiz varlık için sebep aranamaz.

Farabi (ö. 339 / 95o), Allah'ın varlığını isbat delilleri açıklamaktadır: Alemi var eden bir etken sebep vardır. Bu sebep, varlıkların en üstün ve en önce olanıdır. Onu var eden diğer bir sebep yoktur. O kendiliğinden vardır. O yetkindir, olgundur ve tamdır. Bu sebeple onda eksiklik bulunmaz. O sebeplerin sebebidir

İbn Sinâ (ö. 428 / ı o37) birçok konuda Fârâbi'nin (ö. 339 /95o) izinden giden İbn Sinâ, Allah' ın varlığının isbatında da onun görüşlerinden faydalanmıştır.

Gazzâlî (ö. 505 / 1111) Gazzâlî Allah' ın varlığını isbatlamak için kendinden önce gelen İslam filozoflarından ayrıntılı deliller kullanmayı ihmal etmemiştir.

Yine, ibn Tufeyl (ö. 581/1186), İbn Rüşd (ö. 595 /198) gibi birçok İslam filozof ve alimi çok çeşitli delillerle Yüce Allah'ın varlığını isbat etmişlerdir.

Büyük İslam kelamcıları da en mantıklı yöntemlerle Allah'ın varlığını isbat ederler.

Eş'ari (ö. 33o/936) Allah'ın varlığını şöyle isbatlar: İnsan olgun bir varlıktır. Başlangıçta insan, küçük bir meni parçası idi. Daha sonra pıhtılaşmış bir madde oldu. Sonra onda et, kan ve kemik türedi. En sonra da insan oldu. İnsanda olgunluğa doğru olan bu değişmeleri yapan bizzat insanın kendisi değildir. Çünkü insan olgun halinde bile işitme ve görme duyusunu yaratmaktan yoksundur. Sperm halinde ise olgun halindeki durumundan daha güçsüzdür. O halde insandaki bedeni olgunluğa doğru olan değişmelerin sebebi bizzat insan olamaz. İlk tohumu yaratan da insan değildir. O halde onu yaratan ve halden hale değiştiren murid bir sebep vardır. Bu da Allah'tır. Görülüyor ki var olan bir eserin, bir yapıcısı da vardır. O halde insanı ve kâinatı yapan ve yaratan sebep de vardır. Bu sebep de âlim ve hakim olan Yüce Allah'tır.

Eş'ari ise bu konuda orta bir yol tutmuştur. Ona göre Allah'ı tanımak ilkin akıl ile sağlanır. Sonra Şeriatla da vâcip olur.

Maturidi'ye (ö.333 /944) göre Allah' ın varlığı akılla, dini teklif ise Şeriatla bilinir.

İslam İlâhiyatı, Allah'ın âlemi hür iradesiyle yarattığını ve bunu yapmağa kâdir olduğunu şüpheye yer vermeyecek biçimde açıklamıştır. İbn Rüşd'ün âlemin kıdemi düşüncesine karşı olmakla beraber, onun Allah' ın zat itibariyle her şeyden önce var olduğunu doğrulamasını da takdirle anarız. Filozofumuzun Allah' ın varlığını kendine özgü delillerle kaleme al ışı da İslâmiyet aç ısından lehinde kaydedeceğimiz hususlardandır.

Görülüyor ki ister kelamcı, ister sûfi, isterse de filozof olsun büyük İslam düşünürleri Allah' ın varlığında kesin bir mutabakat içindedirler. İslam ilahiyatı ilk Peygamber ve ilk insan olan Hz. Adem'in tek bir Allah'ın varlığına inandığını ve onun emirlerine uyduğunu kabul eder. (bk.Çubukçu,1983).

3. İNSAN

İnsan, maddesi, sonsuza açılan manasıyla, aklı, kalbi, ruhu ve duygularıyla kısaca madde ve manasıyla ele aldığımızda; onun çok kıymetli, çok önemli bir varlık, bir yaratık olduğunu görürüz. O belki bütün kainat içinde en değerli varlıktır. Bu insan bütün kainatı değerlendirebiliyor, inceleyebiliyor, kainatın bütünlüğünü, sistemini müşahede edebiliyor. Kainat ve insanın yaratılışında bütün kainatı ve ihata eden bir rahmet, bir merhamet, inayet açıkça hissediliyor. O rahmet, o inayet makro alemden mikro aleme kadar kainatı bir bütünlük bir birlik içinde gösteriyor. Sonra o inayet, o rahmet insanda temerküz ediyor. Kainat ve insan birlikteliğiyle tam bir bütünlük, yüksek bir gaye görülüyor. Yine, bütün kainat canlılar ve özellikle insanın, bütün kainatı her şeyiyle kuşatan bir ilim, kudret, hikmetin sanat ve bir gayenin eseri olarak var edildiği görülüyor. İnsanın vücudu, yüzü, sesi, anatomisi, aklı, ruhu, duyguları, kabiliyeti bütünüyle; dikkatle incelendiğinde, bakıldığında şu fikri veriyor. Bu insan tesadüfen, kendi kendine, şuursuz sebeplerin, tabiatın etkisiyle meydana gelemez, vücut bulamaz. Şimdi bu insanı tesadüflerin var ettiği nasıl söylenebilir. Böyle bir varlığın, tesadüflerle kendi kendine, şuursuz, tek hücreliden evrilip gelerek; bozulmalarla, değişmelerle, mutasyonlarla ortaya çıktığı, varlık alemine geldiği nasıl iddia edilebilir? Böyle isbatsız bir iddia, nazariye nasıl kabul edebilir?

İnsan organları beyni, aklı, insanın erkek ve dişi olması, bütün bu canlılar ve kainatın bütünü büyük bir birliktelik oluşturuyor. Bu varlıkların devamı, canlıların ihtiyaçlarının temini, hazırlanması, hazırlanmış olması, tesadüfen, kendi kendine var olması mümkün değildir. Öyle ise bütün kainatı her şeyiyle, her ihtiyacıyla bilen, her şeye gücü yeten takdir eden, planlayan, ilmi gücü ve diğer sıfatlarıyla eşsiz benzersiz bir zatın olması gerekiyor. O zat Allah'tır.(krş. Çubukçu,1988; Morrison, 1977).

Yaratan Rabbin adıyla oku. O, insanı bir "alak"tan yarattı. Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir. (Alak Suresi, 96/1-3)

Rahimlerde size dilediği gibi suret veren O'dur. O'ndan başka İlah yoktur; O, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir. (Al-i İmran Suresi,3/6)

Bu büyük ve sınırları bizce bilinemeyen kainat, evren içinde insan çok özeldir. Bedenî yapısı, aklı, kalbi ruhu, duyguları, psikolojisi, arzuları ümitleri, beklentileri, korkuları, kaygıları, sıkıntıları, sevgileri şefkati, özlemleri... vb. küçük bir kainat gibidir. Bütün kainatı değerlendirebilir, anlayıp, kavrayabilir yapı ve potansiyeliyle adeta kainat üstünde bir değer taşır. Elbette böyle bir varlığın; böcekten, sürüngenden vb ara formlardan evrimleşerek değil, doğrudan kendisinin; bu üstün, "ahsen-i takvim" yapısıyla yaratılması, dinin, aklın, naklin gösterdiği en uygun izahtır.(krş. Nursî 1980a).

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Âdem'in yaratılışının diğer insanlarınki gibi olmadığı kesindir. Özellikle Âl-i İmrân sûresinin elli dokuzuncu âyetinde, "Allah nezdinde -yaratılış bakımından- Îsâ'nın durumu Âdem'e benzer; Allah onu topraktan yarattı; sonra ona "ol dedi ve oldu" denilerek bu iki peygamberin yaratılışlarındaki olağanüstü duruma işaret edilmiştir.

Hz. Âdem'in yaratıldığı madde, çeşitli ayetlerde değişik terimlerle ifade edilmektedir. Fahreddin er-Râzî bu âyetlerde onun yaratılış keyfiyetinin muhtelif şekillerde tasvir edildiğini belirterek bunları şöyle sıralamaktadır: Toprak (türâb), su (mâ'), çamur (tîn), akışkan veya süzme çamur (sülâle min tîn), yapışkan çamur (tîn lâzib), kurumuş çamur (salsâl). Salsâl Kur'an'da farklı ifadelerle tekrarlanmıştır (bk. el-Hicr, 15/26, 28, 33; er-Rahmân, 55/14). Râzî'ye göre bunların ilkinde "porselen (hazef) gibi ses çıkaran (fehhâr) kurumuş çamur", ikincisinde "bir müddet suda kaldığından rengi siyahlaşmaya yüz tutmuş madde (hame')", üçüncüsünde de "kokusu değişmiş madde (mesnûn)" kastedilir (bk. Mefâtîhu'l- Gayb, VIII, 74-75). Bu âyetleri ve burada belirtilen tâbirleri bir nevi tekâmül anlayışı içinde yorumlamak isteyen teşebbüsler görülmektedir. Özellikle, "İnsanın üzerinden öyle uzun bir zaman geçti ki -o vakit- o, anılmaya değer bir şey bile değildi" meâlindeki âyetten (el-İnsân, 76/1), Hz. Âdem'in yaratılışından bedenî ve ruhî yönleriyle tam bir insan haline gelmesine kadar uzun bir zaman geçtiği mânası çıkarılabilir. Nitekim Abdullah b. Abbas'tan nakledilen bir rivayette, Âdem'in çamur halinden başlayarak her yaratılış safhasında kırk yıl kaldığı belirtilmektedir. Fakat bu rakamı kesin kabul etmeyip çokluktan kinaye saymak gerekir. Ayrıca göklerin, yerin ve bunlardaki şeylerin altı günde yaratıldığını bildiren âyetlerdeki "gün" tâbirini "devir" şeklinde yorumlayan görüşün tercih edilmesi ve Râzî'nin de işaret ettiği gibi gerçek insanın "düşünen nefs" olduğunun kabul edilmesi halinde, bedenin bu nefsi yahut ruhu kabullenecek duruma gelinceye kadar uzun bir gelişme devresi geçirdiğini düşünmek mümkündür.

Kur'an, sahih hadisler ve bunlara dayanan diğer güvenilir İslâmî kaynakların Hz. Âdem hakkında verdiği bilgilerden çıkan sonuca göre Âdem topraktan yaratılmıştır. Konuyla ilgili âyetlerden, bu yaratılışın belli bir gelişme seyri takip ettiği ve süresi bilinmemekle birlikte belli bir zaman içinde tamamlandığı sonucu da çıkarılabilir. Ancak bu gelişme hiçbir zaman, ilâhî irade ve kudretin tesiri olmaksızın tabii bir tekâmül şeklinde anlaşılmamalıdır. Bütün ilgili âyetlerde Âdem'in yaratılması olayında Allah'ın irade ve kudretinin etkisine özellikle dikkat çekilmiştir. Ayrıca Âdem'in herhangi bir başka canlıdan tekâmül suretiyle değil, topraktan ve tamamıyla bağımsız bir canlı türün ilk atası, yeryüzünde, öteki bütün canlı ve cansız varlıkların

aksine, yükümlü ve sorumlu tutulan ve bunun için gerekli mânevî, ahlâkî, zihnî ve psikolojik kabiliyetlerle donatılmış bir varlık olarak yaratıldığı açıklanmıştır.

İslâmî kaynaklarda, Hz. Âdem'in yaratılmasından önce yeryüzünde insan veya ona benzer akıllı ve şuurlu bir varlık bulunup bulunmadığı konusu tartışılmıştır. Bu tartışmanın sebebi, Âdem'in yaratılışıyla ilgili âyetlerde geçen halîfe kelimesiyle, Bakara sûresinde meleklere atfedilen, "Yeryüzünde orayı fesada verecek ve kan dökecek birilerini mi yaratacaksın?" anlamındaki ifadedir. Bir görüşe göre, Kur'ân-ı Kerîm'de Âdem'e ve onun soyuna halife denildiğine bakılırsa yeryüzünde Âdem'den önce başka bir insan türü yaşamış olmalıdır. Bunlar orayı fesada verdikleri ve kan döktükleri için helâk edilmişlerdir. Bu sebeple Âdem ve soyu halife yani bu eski insanların halefi olmuş, onların yerine geçmiştir. Melekler Âdem'in neslinin fesat çıkaran ve kan döken varlıklar olacağını bu eski insanlarla kıyaslayarak ileri sürüyorlardı. Bundan başka, Hz. Âdem'den önce yeryüzünde Hin ve Bin veya Tim ve Rim diye adlandırılan varlıklar bulunduğu, bunların cinlerden önce var olduğu, dünyada fesat çıkardıkları, kan döktükleri ve bu yüzden Allah'ın bunları helâk ettiği şeklinde rivayetler varsa da bunlar İsrâiliyat'tan veya eski İran folklorundan geçmiş hikâyeler olup İslâmî bir temele dayanmamaktadır. İbn Haldûn bu tür rivayetleri asılsız bulmakta, Âdem ve soyu hakkında Kur'an'da bildirilenlerden başka güvenilir bilgiye sahip olmadığımızı belirtmektedir

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Âdem' in durumu; toprak gibi basit bir maddeden yaratılmış olmakla birlikte bedenî ve ruhî yönleriyle tam ve kâmil bir insan olması, varlıklar içinde mevkiinin yüksekliği ve ilgili âyetlerde bu konu genellikle üç ayrı noktadan ele alınmıştır: Öncelikle Âdem'in son derece önemsiz bir madde olan topraktan başlamak üzere bedeni ve ruhî yönleriyle kamil insan haline getirilip yaratılması ve Allah'ın kudreti, Onun mevkii ve şerefi, O ve soyunun yeryüzünün halifeleri olması, meleklerin Ona secdesi ve üstünlüğü, bir de Onun Peygamberliği (Bolay,1996).

İnsan; tesadüfen, şuursuz tabiatın, değişmelerin, bozulmaların, mutasyonların eseridir, bunlar sonucunda ortaya çıkmıştır" demek imkansız derecede zorken neden mümkün görünmeyen bu anlamsız yolda gidelim. İnanalım kolayca, akılla, ilimle, bilgiyle rahatça yaratılışı Allah'ın yaratması olarak kabul edelim. Dikkat edilirse şu hususlar açıkça görülür: mahlukat içinde kendisini ve bütün kainatı içindekilerle birlikte yani onların görevleri, fonksiyonları nedir okuyabilen değerlendirebilen varlık insandır. Yine bütün kainattan istifade eden insandır. Ve bunun sonucu olarak da bütün kainat üstünde bir değer ortaya koyabilen insandır. Aynı zamanda insan adeta bütün kainatın sonucudur, meyvesidir, özüdür, özetidir. Bütün kainatla ilgilidir. Maddesi ve manasıyla, fiziği ve ruhuyla, aklı, kalbi ve duygularıyla insan her şeyi bilen, yaratan, sanatlı kılan, her şeye gücü yeten, hikmetli ve anlamlı kılan, kainatı ve insanı yaratan, bir Yaratıcı, bir Rabbin eseridir.

Gözü önünde insanın bir hücreden yaratılarak bu muazzam hale getirilmesini kalbi, ciğeri, böbreği, gözü, kulağı, eli, ayağıyla, beyniyle aklıyla, bütün vücuduyla bu muazzam yapıya kavuşturulduğunun görülmesinden sonra ona nasıl "tesadüflerin eseridir", denebilir? Sebeplere isnat edilebilir?(krş.Nursî,1980a)

Ayrıca, İnsan ruhunda kalbinde ve vicdanında inanma, Yüce bir yaratıcıya inanma, korkularına karşı ona sığınma arzu ve beklentilerini ondan isteme temayülü ve arzusu vardır. O, bu fıtrat üzeredir. İnsan varlığının başlangıcından beri de bu inançta ve bu temayüldedir. İnsanoğlu tarihi boyunca da daima Yaratıcıya inanmıştır. İnsanlık tarihi, dinler tarihi meydandadır. Bu konuda Dinler Tarihine bakılabilir. İnanmama arizî, istisnaî sapma ve marazidir, şahsî felsefi ve ideolojiktir.

SONUÇ

Batı ortaçağı; antik çağdan başlayıp Rönesansla (düşüncede doğruya ulaşma, hürriyet ve yenilenme)sona eren, tamamen din adamlarının muharref ve hurafeci Hristiyanlığın kontrolünde, filozofları, düşünce adamları, din adamları olan bir dönemdir. Ortaçağda felsefe tamamen Hristiyanlık üzerine yapılanmış ve dinin kontrolünde bir felsefe vardır (Skolastik Felsefe). Rönesans'la (14.yy sonları 16.yy ortaları) felsefe

din adamlarının boyunduruğundan kurtulma çabası göstermiş ve nisbeten bağımsızlaşmaya başlamıştır. Akıl, deney, tecrübe öne çıkmış Hıristiyanlık ve felsefe birbirinden uzaklaşma temayülüne girmiştir. Bu dönemden itibaren muharref ve yanlış din baskısından kurtulma seyrinde olan batı filozofları, **varlık, kainat ve insan** gerçeklerini, böyle bir ortamda yetişmiş mücerret akılla, çok kere de hatalı ve sapmalı açıklamalarla açıklamışlardır. Çünkü bu izah ve açıklamaları daha çok kendi gelişme ortamlarının etkisiyle ve onun bir uzantısı olarak maddeci materyalist, seküler tamamen dünyevi; mana ruh ve maneviyata önem vermeyen, Allah'ı tanımayan anlayışlarla olmuştur. Ayrıca derin oluşumların ideolojik, dini vb. menfaat çevrelerinin çeşitli etki ve baskılarıyla ve maddi algılarıyla bir anlamda felsefe, bilim ve ideoloji birbirine karışmıştır. Çağdaş teknoloji, sanayi fen de büyük oranda batıdan Avrupa'dan geldiği için Türkiye ve İslam coğrafyasında bazıları batıdan gelen her fikir her düşünce ve her şeyin doğru olduğuna inanma temayülü gösterdi. Hâlbuki batıda ortaya çıkıp dünyaya yayılan; fikir, ahlak, anlayış, davranış vb. çok şeyde yanlışlar, sapmalar da vardır. Biz kendi maddi ve manevi ihtiyaç ve ortamımıza bakmalıyız. Bu meselelerde Kur'anın, vahyin Peygamberimizin (sas.) ve gerçek ilmin açıklamalarına önem vererek bütüncü bir şekilde hakikati aramalıyız. Böylece tam doğruyu bulabiliriz.

Eski çağ felsefelerine oranla bu gün çok net bilinen bir gerçek vardır; madde ezeli değildir. Kâinatın yaşı hesap edilebilmektedir. Kâinatta, evrende ilk varlık ve varlıklar, ilk madde kendi kendini var edemeyeceğine göre sonradan var edildi. Bu var edilme, yaratılma ona kendi dışından geldi. Madde kendi kendini var edemez ve kendi kendine hayat bulamaz. Maddeye ve kâinata varlık ve hayatın verilmesi kendi dışından gelmiştir. Kâinatın, maddenin enerjinin olmadığı bir durumda; tabiattan, sebeplerden ve tesadüften bahsedilemeyeceğine göre, yine; yok şeyin ve şeylerin de kendi kendisini yapamayacağına, var edemeyeceğine göre, kâinat ve sonra her şey sonsuz bir ilim ve kudret sahibi tarafından var edildi. Öyleyse kâinatta; madde ve enerji var edildi, hayat var edildi. Bugün kâinatın yaşı hesap edilebiliyor. İlk dönem Yunan filozoflarından bir kısmı kâinatın, maddenin ezeli olduğunu iddia etmişlerdi. Hatta bu görüşe meyleden bazı İslam filozofları olmuştur.(krş. Çubukçu,1983). Fakat "kainat, madde ezelidir" sözü bu gün için mazide kalmış kuru bir iddiadır. Bilim bu gün kainatın yaşını hesap etmekte, belirleyebilmektedir. Bilim bununla Yüce Yaratıcıyı da itiraf ve isbat etmiş oluyor. Çünkü hiçbir şey kendi kendine var olamaz. Her şeyi bir var eden vardır. O, Allah'tır.

Kainat ve insan; her şeyi bilen, gören, her şeye gücü yeten ve hikmetle yapan rahman, rahîm, kerim bir zat eliyle yaratılmıştır. O zat, insanı da çok özel yaratmış, kendisinden çok yansımalar vermiştir. Kâinat, insan her şey, Allah'ın eseridir. Bunu kabul ve anlamak son derece kolaydır ve makuldür. Bütün bunları da en doğru anlatan Kur'an'dır, Hz. Peygamberdir.

Bütün kainat ve insan, varlıklar, nesneler ve olayların gerçek mahiyeti ancak bu kabul, tasdik ve imanla anlaşılabilir, açıklanabilir ve anlamlandırılabilir. İnsanın yaratılışını anlamak istiyorsak kainat üstü bir gücü, kuvveti, kudreti, ilmi ve bunların sahibi, her şeye gücü yeten, bilen yaratan, terbiye eden varlığı kendisinden olan, harici bir şeye bağlı olmaksızın ezeli ve ebedi bizzat var olan bir Allah'ı tanımakla, iman etmekle anlaşılabilir. Bizzat mevcut, mutlak, Vacibu'l-Vücûd olan bir zat var ki mutlak, sınırsız olarak yaratıyor. Onun yaratmasına hiçbir şey engel olmuyor, olamıyor.(bk. Nursî, 1980b).

Özet olarak; bütün varlık, kâinat ve insan, nesneler ve olayların gerçek mahiyeti ancak imanla anlaşılabilir, açıklanabilir, anlamlandırılabilir. İnsanın var edilişini, yaratılışını anlamak Allah' tanımak ve imanla olur. Çünkü kainatı ve insanı Allah yaratmıştır. İnsan, kâinat üstü bir gücü, kuvveti, kudreti, ilmi olan, her şeye gücü yeten, bilen, yaratan, terbiye eden, varlığı kendisinden olan, harici bir şeye bağlı olmayan, ezeli ve ebedi bizzat mevcut bir Allah'ın eseridir ve Onun var etmesiyle var olmuştur.

KAYNAKLAR

1. Bediüzzaman, Saîd Nursî, *Mesnevî*, mütercim Abdülmecid Nursî, Sözler Yayınevi, (1980a).
2. Bediüzzaman, Saîd Nursî, *Sözler*, Sözler Yayınevi, (1980b).
3. Bolay., S. Hayri, *Âdem*, DİA,T.D.V. Yay. 1996; 1: 358-363.
4. Çakar, Muharrem, *Varlığın Sebebi Allah*, İstanbul,1977.
5. Çubukçu, İbrahim Agah, *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, Ankara.1983.
6. Kam, Ferit, Dini Felsefi Sohbetler, notlar ilave ederek sadeleştiren S. Hayri Bolay Ankara,1987.
7. Morrison, A. Cressy' in Man Does Not Stand Alone isimli eserinin Mahmûd Salih el- Felekî'nin Arapça'ya tercümeden istifadeyle hazırlayan Nurettin Boyacılar, *İlim İman Etmeyi Gerektirir*, D İ B, Başbakanlık Basımevi, Ankara,1977.
8. Seyyîd Emir Ali, *Rûh-u İslâm*, ter. Ömer Rıza Doğrul, Ünsal Yayınevi, İstanbul,1979.

CREATION IN LIGHT OF PROVIDENCE AT AVICENNA

Res. Assist. Dr. Emine TAŞÇI YILDIRIM
Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Yalova, Turkey
emine_tasci84@hotmail.com

Abstract

Creation is one of the main discussion topics of philosophy. The issue of creation, in the tradition of Islamic philosophy, is generally handled in connection with the idea that God, who is omnipotent, omniscience and al-Khayr al-Maḥḍ, must have created a world which is the best of all the possible worlds. Avicenna, one of the leading names of Islamic philosophy, examined creation with a wider perspective than previous Islamic philosophers with the notion of providence. Indeed, according to Avicenna, providence is the coming into being of the most perfect world possible and order from God by His knowledge, as a result of the emanation process which is a description of creation. It may be stated that Avicenna also objected indirectly to the idea of a world that came into existence by chance with the concept of providence that he used to explain creation. Therefore, it is important to look at the philosopher`s idea of creation from the window of providence. As a matter of fact, with this work, it is aimed to reveal how Avicenna handled creation with the notion of providence, and what extent of providence reflects the purpose and wisdom in creation, taking into account his basic works. It will also try to show presenting what kind of a creator was conceived with the ideas of the philosopher on this issue, as well as how much it contributes to recognizing and understanding the Creator. At the same time, it will be appreciated in this study that Avicenna`s idea of creation, which is expressed by the notion of the providence, whether or not it would be meaningful answer against the views in the present days that all the beings in world have come into being as a result of chance or as an artifact of nature.

Key Words: Creation, Providence, İbn Sînâ

İNÂYET IŞIĞINDA İBN SÎNÂ'DA YARATILIŞ

Arş. Gör. Dr. Emine TAŞÇI YILDIRIM

Özet

Yaratılış, genel olarak felsefenin özelde ise metafiziğin temel tartışma konularından biridir. Tanrı-alem ilişkisi bağlamında çeşitli kavramlar ekseninde ele alınan yaratılış meselesi, İslam felsefe geleneği içerisinde genel olarak her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve hayru`l-mahz olan Tanrı’nın, var ettiği âlemin mümkün âlemlerin en iyisi olması gerektiği fikriyle bağlantılı olarak işlenmektedir. İslam felsefesinin zirve isimlerinden biri olan İbn Sînâ ise yaratılışı, inâyet kavramıyla kendinden önceki İslam filozoflarından daha geniş bir perspektifle incelemiştir. Nitekim İbn Sînâ`ya göre inâyet, yaratılışın bir açıklaması olan sudûr süreci sonucunda Tanrı`nın bilgisiyle O`ndan mümkün olan en mükemmel düzenin varlığa gelmesidir. Başka bir deyişle bu âlemin mümkün dünyaların en iyisi oluşu ve bu âlemde var olan düzen inâyetin sonucudur. İbn Sînâ`nın, yaratılışı açıklamak için kullandığı inâyetle dolaylı olarak tesadüfen varlığa gelmiş bir alem fikrine de karşı çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla filozofun yaratılış düşüncesine inâyet penceresinden bakmak önem arz etmektedir. Nitekim bu çalışmayla İbn Sînâ`nın inâyet fikriyle yaratılışı nasıl ele aldığını, inâyetin yaratılıştaki gayeliliği ve hikmeti ne derece yansıttığını onun temel eserlerini dikkate alarak ortaya koymak amaçlanmaktadır. Ayrıca filozofun bu konudaki görüşlerinin nasıl bir yaratıcı tasavvuru sunduğu, yaratıcıyı tanıma ve anlamaya katkısının ne düzeyde olduğu da gösterilmeye çalışılacaktır. Bununla birlikte günümüzde var olan kainattaki bütün varlıkların tesadüfen ya da tabiatın bir eseri olarak meydana geldiğine dair görüşlere karşı İbn Sînâ`nın inâyet fikriyle açıkladığı yaratılış düşüncesinin anlamlı bir cevap olup olamayacağı bu çalışma içerisinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, İnaâyet, İbn Sînâ

1. YARATILIŞ MESELESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Yaratılış meselesi, insanlık tarihi boyunca her şeyi yaratan bir yaratıcının varlığını kabul edenlerin yanı sıra bir yaratıcıya gerek olmadığını savunanların iki ucunu oluşturduğu geniş bir zeminde tartışılmıştır. Felsefe

tarihi içerisinde de çokça tartışılan bu mesele, varlıkların nasıl meydana geldiği sorusu üzerinden filozofların Tanrı tasavvurları ekseninde şekillenmektedir. Âlemin ezeliliğini savunan filozoflar tarafından ortaya atılan teorilerde yaratan bir Tanrı tasavvuru yerine sadece sûret veren (Eflatun) ya da âleme yalnızca hareket veren (Aristoteles) bir Tanrı öngörülmektedir. Bu anlayış Tanrı ile âlem arasına büyük bir uçurumun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İslam felsefe geleneği içerisinde ise Antik Yunan'dan tevarüs edilen bu anlayışın kabul görmediğini söylemek mümkündür. Nitekim İslam filozofları genel olarak her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve hayru'l-mahz olan bir Tanrı anlayışına sahip olup yaratılış gerçeğini de bu bağlamda ele almaktadırlar. Özellikle Fârâbî ve İbn Sînâ, yaratılmış olan bu âlemin mümkün âlemlerin en iyisi olduğunu savunmaktadır. Yaratılışa ilişkin bu kısa girişin ardından bu tebliğde, İbn Sînâ'nın yaratılış gerçeğine inâyet ekseninde nasıl yaklaştığı ele alınacaktır.

2. İBN SÎNÂ'DA YARATILIŞ GERÇEĞİ

Bir varlık filozofu olarak bilinen İbn Sînâ, varlıkların var oluşu sürecini belirli kavramlarla açıklamaktadır. İbn Sînâ Kur'anî literatüründe yer alan ibdâ', halk, ihdâs ve tekvîn kavramlarını farklı âlemlerdeki yaratılışı ifade etmek üzere kullanmıştır. Genel olarak o, ayüstü âlem için ibdâ', ay altı âlem için ise halk ve tekvin kavramlarına başvurmuştur.

İbn Sînâ, *Fizik* kitabında iki tür cisimden bahsetmekte ve bunlardan bir kısmı, oluş ve bozuluşa tabi iken; bir kısmı oluş ve bozuluşa uğramamaktadır. İbdâ' kavramı, bu iki tür cisimden oluş ve bozuluşa tabi olmayan cisimler için benzersiz yaratma manasında kullanılmaktadır (İbn Sînâ, 2014: 23). Başka bir deyişle "vasıtasız, bir şeyden olmayan şeyin tesisi" (İbn Sînâ, 2013: 65) anlamındaki ibdâ', maddesiz ve bedensiz olarak bilinen akılların meydana getirilişini anlatmaktadır (Bolay, 1990: 150). "Madde ve sûretten hasıl olan varlığın nasıl olduğunu" (İbn Sînâ, 2013: 65) açıklayıcı olan 'Halk' kavramı ise İbn Sînâ tarafından değişim, oluş-bozuluş ve zamanın hâkim olduğu ay altı âlemdeki mevcûdatın var oluşunu ifade etmektedir. Burada yer alan varlıklar bir şeyden zamansal süreç içerisinde var edilmişlerdir (Bolay, 1990:150; Atay, 2003: 8). Tekvine de halk ile beraber ay altı âlemdeki varlığa geliş sürecini ifade edecek şekilde yer verilmekte yani oluş ve bozuluşa tabi varlıklar için tekvinden söz edilmektedir (İbn Sînâ, 2003:260-261;1298:93-94; 2004:7-8).

İbn Sînâ ayrıca *er-Risaletu'n-Nevrûziyye* adlı eserinde Kur'an'da geçen hurûfu'l-mukatta harflerine ilişkin değerlendirme yapıp ibdâ', ihdas, halk ve tekvin kavramlarına bu bağlamda incelenmektedir. Bu dört kavramı, varlık mertebelerine ilişkin dörtlü tasnife (saf akıllar veya melekler âlemi, müteharrik akıllar âlemi, fiziki tabiat âlemi, cismani âlem) göre açıklamaktadır (Okumuş, 2003: 116-117; Sinanoğlu, 2009: 65). İbdâ', akıl âleminde gerçekleşirken; halk, tabi varlıklara özgü olarak vukû bulmaktadır. Bunun yanı sıra oluş ve bozuluşa tabi varlıklar için tekvin söz konusudur (İbn Sînâ, 2003: 260-261; 1298: 93-94). İbn Sînâ, *Namaz Risâlesi*'nde ay altı ve ay üstü âlemdeki varlıkları sıralamakta ve bunların ibdâ' ve halk ile var edildiklerini dile getirmektedir. Feleklerin yaratılışı ibdâ'; unsurlar (erkân), nebat, hayvan ve insanki ise halk kavramı ile ifade edilmiştir (İbn Sînâ, 2004: 7-8). İhdasa gelince zamanlı ve zamansız sonradan var etmeyi ifade edecek şekilde kullanılmaktadır (İbn Sînâ, 2013: 66-67).

Felsefî sistemindeki temel kavramlara işaret etmek suretiyle hurûf-ı Mukattaayı yorumlayan İbn Sînâ, Yasin sûresinin ilk âyetini sudûrun başlangıcı olarak görmekte ve bu sudûr sürecinin ibdâ' ile başladığını ve ahirinin ise tekvin olduğunu belirtmektedir. Ayrıca o, heyulani âlemin tekvinle meydana geldiğine değinmekle beraber genel bir ayrım yaparak; emir âleminin ibdâ'yla, halk âleminde ise tekvini de içine alan halk ile var olduğunu zikretmektedir. Bununla beraber İbn Sînâ, bütün bunların hepsinin küllî ibdâ' içerisinde yer aldığını da söylemektedir (İbn Sînâ, 2003: 263-264; 1298: 96-97). Kısacası, ibdâ', yaratma düşünüldüğünde kapsayıcı, her şeyi içine alan bir kavram olarak da görülmektedir. Başka bir eserinde İbn Sînâ, *İbdâ'*yı şu şekilde tarif etmektedir:

"Benzersiz yaratma (ibdâ'), bir şeyden başkası için yalnızca onunla ilgili olan bir varlığın madde, alet veya zaman gibi aracılar olmadan oluşmasıdır. Ve kendisini zamansal yokluğun öncelediği şey, maddenin aracılığından müstağni kalamaz. Benzersiz yaratma, oluşturma (tekvin) ve sonradan meydana getirmeden (ihdas) derece bakımından daha yüksektir." (İbn Sînâ, 2005: 139; 1998: 88).

İbn Sînâ'nın ibdâ' kavramını kullanmak suretiyle, Zorunlu Varlık dışında hiçbir varlığın ezelî olmayacağını tasdik etmekle kalmamakta, ayrıca ibdâ' yoluyla bir şeyden olmayan bir şeyin yani ilk aklın İlk'ten sudûr ettiğini belirterek Aristoteles'in ezelî madde görüşünü reddettiği söylenebilir (Atay, 1974: 121).

İbdâ' kavramı, sudûr sürecinde hâkim olan genel inâyeti de yansıtmaktadır. Burada varlık vermekten ve hareket ettirici bir sebep olmaktan çok daha fazlası söz konusudur. Mübdi' (İbn Sînâ, 2005:158; 1980: 37) olan İlk Sebeb, sadece yaratmakla kalmamakta aynı zamanda varlığın devamlılığını da sağlamaktadır. İbn Sînâ, yegâne ve gerçek manada varlık verenin Zorunlu Varlık yani İlk Sebeb olduğunu ve O'nun gayesinin olmadığını her fırsatta dile getirmektedir. O'nun inâyetinin ilk şekli mümkün varlıklara varlık verişinde görülmektedir. Herhangi bir gaye veya amacının olmadığı bu varlık veriş tarzı, Allah'ın bir lütfu ve yardımı manasında inâyet kavramının tam karşılığı olarak düşünülebilir. Buna göre her şey, doğrudan ya da dolaylı olarak İlk İlke'den feyz etmekte, ona dayanmakta ve onun dışında bütün var olanlar onun inâyetiyle varlık kazanmaktadır. İbn Sînâ'nın yaratılışa ilişkin genel düşüncelerine yer verdikten sonra âlemin mükemmelliği (mümkün dünyaların en iyisi) fikrinden bahsedilecektir.

3. İBN SÎNÂ'DA ÂLEMİN MÜKEMMELLİĞİ (MÜMKÜN DÜNYALARIN EN İYİSİ)

Âlemin mükemmelliği fikrinin çıkış noktası Tanrı'nın mükemmel olduğu düşüncesidir. Özellikle de teizmde var olan Tanrı anlayışı dikkate alındığında her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve hayru'l-mahz olan bir Tanrı öngörülmektedir. Böyle bir Tanrı'nın, var ettiği âlemin İslam filozoflarının deyimiyle mümkün dünyaların en iyisi olması gerekmektedir.

Mümkün dünyaların en iyisi fikri aslında felsefe tarihi boyunca tartışılan ve akli delillerle kanıtlanmaya çalışılan inâyet fikri temelinde ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, mükemmel bir Tanrı'nın sadece en iyi olanı yaratacağı fikrine dayanmaktadır (Janssens, 2014: 441). Ayrıca inâyet teorisi, şansın ve tesadüfün reddedilişini de beraberinde getirmektedir. Çünkü âlemde var olan imkân dahilindeki en mükemmel düzenin şans ve tesadüfle gerçekleşmesi mümkün değildir, aksine o inâyet sahibi bir var edicinin varlığını gerektirir.

Âlemin mükemmelliği konusu kelâmî gelenekte Mu'tezile'nin salah-aslah teorisi ve ona yöneltilen eleştiriler bağlamında ferdi olaylar temelinde tartışılırken; felsefede kozmik bir düzenle ilintili olarak ele alınmaktadır. İbn Sînâ, kendinden önce gelen İslam filozoflarının bir veya birkaç kavram bağlamında yer verdikleri âlemin mükemmelliği meselesini onlardan çok daha detaylı bir şekilde ve birçok felsefî kavramla ilişkilendirerek ele almıştır. Nitekim âlemin mükemmelliği meselesi, İbn Sînâ felsefesi içerisinde Allah'ın mahza iyi oluşu, sonsuz cömertliği, varlık vermedeki sürekliliği, inâyet- tedbir, hikmet, sebep-sonuç ilişkisine dayanan iyilik düzeni, aşağıdan yukarıya seyreden gâîyyet prensibi bağlamında işlenmektedir (Kaya, 2004/1: 240-241).

İbn Sînâ, birçok Müslüman düşünürde var olan "varlığın bir iyilik ve rahmet olduğu" fikri üzerinden dünyanın olabilecek âlemlerin en iyisi olduğu düşüncesini şekillendirmektedir. Nitekim âlemin başka bir şekilde yaratılmamış olması onun olabilecek en güzel âlem olduğuna işaret olarak kabul edilmektedir (Dalkılıç, 2008: 5-6).

İbn Sînâ'daki mümkün dünyaların en iyisi fikri, ondaki zorunlu ve mümkün ayrımına dayanmaktadır. el-Evvel'in tek ve gerçek Zorunlu Varlık olduğunu her fırsatta vurgulayan filozof için O'nun dışında kalanlar

mümkündür. Zorunlu ve mümkün şeklinde iki kategorinin varlığının yanı sıra Atay, bu Zorunlu Varlık dışında kalanları da İbn Sînâ'nın genel felsefesinden yola çıkarak kendi içinde sınıflandırmaktadır. Atay'ın yaptığı ayrıma göre gerçek mümkün ve başkasıyla zorunlu şeklinde iki tür mümkünden bahsedilebilmektedir. Gerçek mümkünün varlık ve yokluğa eşit uzaklıkta olup ikisinden birinin gerçekleşmesi için bir sebebe ihtiyacı vardır (Atay, 1974: 35,37; 2001, 146-148). Âlem de bu açıdan mümkün kategorisinde yer alması sebebiyle mümkün dünyaların en iyisi olabilmektedir. Bu âlemin mutlak mükemmelliğinden bahsedilemez. Çünkü filozofa göre gerçek anlamda mükemmellik sadece Allah için kullanılabilir. Bu sebepten dolayıdır ki âlem de ancak mümkün olabilecek düzeyde en iyi vasfını taşıyabilir. Mutlak Hayr ve mükemmellik yalnızca el-Evvel için kullanılabilir. Mümkünün bir sebebe ihtiyaç duyması, varlığının başkasından olması ve Allah tarafından varlığa getirilişi gerçek mükemmel olmasını engellemektedir. Mümkün dünyaların en iyisi fikrinde bu ayrımın etkisi fazlasıyla hissedilmekte ve İlk Sebeb dışında zâtıyla zorunlu başka hiçbir varlığın olamayacağı da tekrar tekrar vurgulanmaktadır.

İbn Sînâ, bu âlemin mümkün dünyaların en iyisi olduğunu savunarak şans ve tesadüfü reddetmektedir. Ona göre Tanrı'nın bilgisiyle meydana gelmiş olabilecek en mükemmel âlemin tesadüfen var olduğu söylenemez. O, bir sanatkarın sanatıdır. Filozof buna örnek olarak toprağa ekilen buğday tanesinden buğday başağının, arpa tanesinden arpanın meydana gelmesi örneğini vermektedir. Burada maddenin topraktan yardım almasıyla buğdaydan başak meydana gelirken; maddenin rahimden yardım almasıyla spermadan embriyo meydana gelmektedir. Bunların rastlantı sonucu olması mümkün gözükmemektedir. Buğday tanesinden arpa başağının değil de buğday başağının meydana gelmesi, onların hareketliliklerinin tanelerde yerleşik olan "Allah'ın izniyle çekici olan güçlerinin çekimleri dolayısıyladır." (İbn Sînâ, 2014: 87). Yani böyle bir şey, Allah'ın izni dahilinde gerçekleşmekte ve belli bir düzen içerisinde bir sanatkarın eseri olarak tabi olaylar rastlantıya yer verilmeksizin vukû bulmaktadır.

Filozof ayrıca inâyet tanımını yapmadan önce "âlemin, göklerin parçalarının ve canlı ve bitkilerin parçalarının oluşumundaki şaşırtıcı eserlerin tesadüfen (ittifaken) meydana çıkmadığını aksine belirli bir tedbîri gerektirdiğini inkâr etmek mümkün değildir"(İbn Sînâ, 2005: 160; 2013: 260) diyerek inâyetin mümkün olan en mükemmel düzeni meydana getirecek şekilde el- Evvel'in bilgisiyle gerçekleşen bir feyz olduğunu dile getirmektedir (İbn Sînâ, 2005:160). İbn Sînâ'nın inâyet tanımından önce âlemde ittifaka yer olmadığını ifade etmesi inâyetin düzen bağlamında rastlantıyı devre dışı bıraktığı şeklinde yorumlanabilir.

Tabi sebeplilik bağlamında tartışılan şans (chance) ile inâyet teorisi dönüp dolaşıp aynı noktaya gelmektedir. İbn Sînâ, Grek filozoflarının bazısında var olan dünyanın şans sonucu meydana geldiği fikrini reddederek âlemin Tanrı tarafından cömertlikle inâyet sonucunda varlığa getirildiğini savunmaktadır (Belo, 2007: 109).

4. DÜZEN FİKRİ VE İNÂYET

Düzen fikri çok eski dönemlerden beri birçok filozof tarafından işlenmekte ve Tanrı'nın varlığına dair kozmolojik ve teleolojik delilin temelini oluşturmaktadır. Kindî, Fârâbî, Âmirî gibi filozofların yanı sıra Mâtürîdî ve Mu'tezili kelamcılar tarafından tartışılan düzen fikri, şüphesiz ki İbn Sînâ'nın felsefesi içerisinde de yerini almıştır. İbn Sînâ, her fırsatta bir iyilik düzeninden bahsetmekte ve İlk Gerçek'in zâtının varlıktaki iyilik düzeninin sebebi olduğunu dile getirmektedir (İbn Sînâ, 2013: 251). Yani düzen fikri mükemmel olan, her şeyi bilen ve her şeyin kendisinden feyz ettiği bir Tanrı anlayışının ürünüdür.

İbn Sînâ'nın yukarıda geçen inâyet tanımından da hatırlanacağı üzere sudûr süreci sonucunda Allah'ın bilgisiyle O'ndan mümkün olan en mükemmel düzen varlığa gelmektedir. İlk Sebeb'in hayır nizamına dair bilgisi neticesinde daha mükemmeli düşünülemeyecek olan imkân alanındaki en mükemmel düzen yani nizâmü'l- hayr vukû bulmaktadır (İbn Sînâ, 2005: 160; 2013: 320). Ayrıca "Her fiil, eşyanın düzeni ve

yetkinliklerine göre olabileceği en güzel haliyle, O'nun ilminden sâdır olur" (İbn Sînâ, 2000: 648) diyen İbn Sînâ, yukarıdaki görüşünü de pekiştirmektedir.

Bununla beraber filozof, inâyet ile hayır nizamının birlikte düşünülmesi gerektiğine işaret edecek şekilde "İnâyet, O'nun (Evvel) zâtından zâtının dışında bir gaye olmaksızın hayrın sudûr etmesidir." (İbn Sînâ, 1404: 157), "İnâyet, her şeyin nizam içinde mümkün olan en üst seviyede var olmasıdır." (İbn Sînâ, 1404: 16), "İnâyet, küllîdeki nizâmü'l-hayrı şekillendirir." (İbn Sînâ, 1980: 29) diyerek açıklama yapmaktadır. Tanımların birinde Evvel'den iyiliğin sudûr ettiğine işaret edilirken diğerinde varlık vermek olan bu sudûr ile her şeyin kendisi için mümkün olabilecek en mükemmel şekilde varlığa geldiği söylenmektedir. Bu düşünce çerçevesinde inâyet, âlemin düzeni ile olan ilişkisi bağlamında ele alınmakta ve Tanrı'nın varlığı için de bir delil olarak sunulmaktadır. Bu anlamda inâyet delili, İlk Sebep ile sebebi olduğu âlem arasındaki ilişki üzerine kurulmuştur.

İnâyet, âlemdeki iyilik ve mükemmelliği açıklamada önemli bir yere sahiptir. İbn Sînâ, *el-İşârât ve't-Tenbîhât*'ta yer verdiği inâyet tanımında bunu şu şekilde dile getirmektedir:

"İnâyet, bütünü ve en güzel düzen (ahseni'l-nizam) üzere olacak şekilde bütünün olması gerektiği durumu ve bunun (düzenin) kendinden ve onu kuşatmasından dolayı zorunlu olduğunu Evvel'in ilminin kuşatmasıdır. Buna göre mevcut, en güzel (ahsen) düzen üzere bilinene ilk gerçeğin bir kasıt ve talebinden kaynaklanmaksızın uygun olur" (İbn Sînâ, 2005: 168-169).

İbn Sînâ, mutlak ilim ile mevcûdatın nizamının teşekkül edeceğini belirtmekte ve bu da "Nizam ve kemâli kendisinde olan fâilden gerektiği (muktedi) şekilde mevcûdatın meydana gelişi inâyetin hasıl olmasıdır."(İbn Sînâ, 1404: 18) diye ifade edilmektedir. Hayır nizamının sebebi olan Evvel'den sudûr eden de onun zâtına uygun olmalıdır. Bu sebeple de O'ndan feyz eden bu âlemin, hayır olması gerekmektedir (İbn Sînâ, 1404: 18). İbn Sînâ tarafından kullanılan gerektiği şekilde ve olabilecek ifadeleri mutlak zorunluluğun olmadığını gösteren işaretlerdir.

Buraya kadar zikredilen İbn Sînâ'ya ait birçok inâyet tarifinde yer alan en dikkat çekici ayrıntı, Allah'ın ilminden sonra her fırsatta nizâmü'l-hayr veya ahsenü'n-nizam vurgusudur. Hayr nizamı inâyetin ayrılmaz bir parçası olarak sunulmakta ve Allah'ın varlığı inâyet tarifi içerisinde yer alan bu ifadelerle dolaylı olarak kanıtlanmış olmaktadır. Bununla birlikte el-Evvel'in ilmine yapılan vurgu da yaratılışın kendiliğinden ya da bilinçsizce tabi olarak vuku bulmadığın açıkça göstermektedir.

İbn Sînâ, Allah'ın âleme yönelik olan inâyetinden yola çıkarak da O'nun varlığını ispat etmek üzere inâyet delilini oluşturmaktadır. Nitekim ona göre Müdebbir, Munazzım olan Allah, bu âlemi her açıdan görüp gözetmekte (Murşan, 1992: 272) ve inâyetiyle bu âleme hükmetmektedir.

İnâyet delili hayır kavramıyla ilişkili olup İbn Sînâ, hayrın Allah'tan ayrık akıllara, ayrık akıllardan da kevn ve fesad âlemine feyz etiğini belirtmektedir. Bu manada Allah, varlığın mebde'i ve müfeyyizidir (Murşan, 1992: 277). Bilme ve akletmenin İlk Sebeb'de eşitlendiği sudûr sürecinde hem zâtını hem de zâtının gerektirdiği şeyi akleden Zorunlu Varlık, hayrın kendisi olup hayrını her şeye ulaştırmaktadır (İbn Sînâ, 1954: 59; 2005:111). Ayrıca O, her şeydeki hayrın varlığının keyfiyetini zâtında bilmektedir. Bununla birlikte O, Nizâmü'l-hayr'ın kaynağı olduğunu da bilmekte ve bu bilgisine mutabık olarak iyilik ve nizam O'ndan taşmaktadır (İbn Sînâ, 2005: 109; 1404:103;1978: 33; 1998: 20,33). Özetle söylemek gerekirse bu sudûr sürecinde Zorunlu Varlık'tan mümkün varlıkların feyzi, tertip ve nizam üzere gerçekleşmektedir. Bilgi, düşünme ve hayrın hâkim olduğu bir sudûr sürecinden mümkün en mükemmel düzen vukû bulmaktadır.

İbn Sînâ, *Metafizik'*in, birçok yerinde her şeyde var olan iyilik nizamına atıfta bulunmaktadır (İbn Sînâ, 2005: 109,112,147). Ancak bu nizama ilişkin Bâri'nin bir kastı ve niyeti söz konusu değildir. O'nun fiilleri O'ndan nizama niyetlenilmeksizin muntazam olarak sudûr etmekte ve nizam, Barî için maksud olmamaktadır (İbn Sînâ, 1404: 163). Filozof, ayrıca fiillerini O'nun varlığının yetkinliğine işaret olarak görmekte ve onların irade edicisi olduğunu da sözlerine eklemektedir. Buradan yola çıkarak inâyetin (İbn Sînâ, 2000: 648: 1980: 29) (gaye) kapsayıcılığına değinmekte ve onun varlıklardan sadece birine özgü bir hayra yönelik bir eğilim olarak görülmesinin yanlışlığına da işaret etmektedir. İnâyet, yaratıkların tamamına yayılmış olup her şeydeki hayır düzenini sağlamaktadır. Ayrıca İbn Sînâ, inâyetin bilinebildiği ölçüde varlık alanına nüfuz edilebileceğini belirtmekte ve inâyeti her türlü değişikliklerin üstünde olan bir tasavvur olarak nitelemektedir (İbn Sînâ, 2000: 648). "Bu yetkinlikler, O'nun inâyetinin ve iradesinin izlerindendir" (İbn Sînâ, 2000: 648) diyen filozofun sözü inâyet dair güzel bir açıklama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber inâyetin kuşatıcılığı ve her şeye yayılmış olduğu da vurgulanmaktadır.

Özetle söylemek gerekirse İbn Sînâ, bazen İlk Sebeb'in iyi oluşunu kabul ederek âlemin mümkün en mükemmel âlem oluşu sonucuna varmaktayken; bazen de her şeyde iyilik nizamının varlığı ön kabulüyle başlamakta ve sudûr süreciyle bu iyiliğin nasıl her şeye yayıldığına işaret etmektedir. Ayrıca bu iyilik düzenini akledilişi, olması gerekene uygun olarak gerçekleşmektedir ki buradan da yola çıkarak varlığa gelen âlemin imkân dahilindeki en mükemmel âlem olmasını gerekli kılmaktadır. Filozof, bütün bunları inâyet kavramı altında toplamakta ve bütün yaratılış sürecini de bu kavramla özetlemiş olmaktadır. Bu sebeple de inâyet, İbn Sînâ'nın felsefesinde merkezi bir konum işgal etmektedir.

İbn Sînâ, nizamu'l hayırla ilişkilendirebilecek âlemdeki düzene işaret eden bazı örnekler vermektedir. Bunlardan biri de güneş ve yıldızların alçak yerlerdeki etkisidir. Bu etkiden dolayı su bir yöne çekilmekte ve bunun bir sonucu olarak da toprağın tamamının suyun altında kalmaması sağlanmaktadır. Bu ilahî hikmetin yani inâyetin bir sonucu olarak gelişmiş hayvanların hava ve nefes almalarını olanaklı hale getirmektedir (İbn Sînâ, 2013: 408).

Evrende bir gaye, iyilik ve her şeyin yerli yerine bulunmasını sağlayan hikemî bir düzenin varlığına işaret eden filozof, doğal cisimlerin de bu düzen içerisinde yer almaları hasebiyle onlar arasında herhangi bir işlevi olmayan faydasızın varlığını mümkün görmemektedir (İbn Sînâ, 2013: 92). İlk'in, hikmet ve iyi tedbîrle hüviyetleri kemâle erdirdiğini dile getiren İbn Sînâ, tabiatta lüzumsuzun varlığının gereksiz olduğunu da vurgulamaktadır (İbn Sînâ, 1953: 2,4-6). Nitekim ona göre tabiattaki derecelilik, bitkiler ve hayvanların uzuvları, düzeni inkâr etmenin mümkün olmadığını gösteren misallerdendir (İbn Sînâ, 1998: 84). Ustukusların aşamalı olarak tertip edilmesi ve ateşin feleğe en yakın konuma yerleştirilmiş olması, güneşin hareketi, iki ısıtıcı ay ve güneşin aynı anda bir arada bulunmayışı düzeni tesis etmek içindir. İbn Sînâ, genel olarak gökler, yeryüzü, bu ikisi arasındakiler ve üzerindekilerin O'nun adaletiyle ayakta durduğunu dile getirmektedir. Ayrıca filozofa göre her şeyde hayrın nasıl olması gerektiği Bârî'nin ilmiyle belirlenmekte ve bu kasd olarak adlandırılmakla beraber inâyet şeklinde de isimlendirilmektedir (İbn Sînâ, 1998: 88-90). Bu örnekten ve açıklamalardan yola çıkarak âlemde hiçbir şeyin boşuna yaratılmadığı, abesliğin olmadığı ve her şeyin bir düzen dahilinde varlıkların iyiliğini tesis edecek şekilde inâyet çerçevesinde meydana geldiği sonucuna varılabilir.

İbn Sînâ, yukarıda zikredilen inâyete ilişkin örneklerin yanı sıra *el-İşârât ve't-Tenbîhât*'ta insanı yaratıcının hikmetini farkına varmaya davet etmektedir. Fizikî âlemden örnek veren filozof, varlıkların meydana geliş sürecindeki aşamalılığa dikkatleri çekmektedir. Son merhalede nefsi natıka yer almakta olup el-Evvel, ilk olarak asılları yaratmıştır. Daha sonrasında ise her tür için kendisine özel değişik karışımlar meydana getirmiştir. Ayrıca türlerin yetkinliği için mutedil karışımlar da var eden İlk Sebeb, en son olarak nefsi natıkanın yuva edinmesi için insanı mümkün olan en mutedil karışıma yakın bir seviyeye getirmiştir (İbn

Sînâ, 2005: 106; 2011: 75,77; 2000:648). Daha önce de ifade edildiği üzere sudûr sürecinin ilk akıldan faal akla kadar olanki kısmı mükemmelden daha az mükemmele gidişken, ay altı âlemde bu süreç tersine işlemekte olup süflî âlem içerisinde en az mükemmelden daha mükemmele doğru bir yükseliş söz konusu olmaktadır. Bu belli bir düzen çerçevesinde gerçekleşmekte ve nefsi natıka için uygun bir yer hazırlanmaktadır. Akılla başlayan feyz yine akılda son bulmaktadır. Mümkün olan en mutedil kavramı da özel olarak seçilmiş gibi görünmektedir. Burada da İbn Sînâ varlıkların mümkün oluşunu vurgulamaktadır. İtidal kavramıyla imkân sahasındaki insanın varlığında hâkim olan inâyete de bir ima vardır.

Bu örnekler yukarıdakilerle sınırlı olmayıp İbn Sînâ, ayrıca canlıların yaratılışı ve bitkilerin durumlarından yola çıkarak yapılacak istidlal ile de Allah'ın varlığının ispat edilebileceğini söylemektedir. Buna ilişkin olarak A'lâ sûresinin 1-5. âyetlerini misal olarak sunmaktadır. İkinci âyette geçen *halaka fesevva(yarattı ve düzenledi)* âyetinde Allah'ın canlıları yaratıp düzenlediğine işaret eden filozof, her canlının bedenin de belli bir orana göre takdir edildiğini yani yaratıldığını ifade etmektedir. Sadece bu belli bir oranla sınırlı olmayıp âyette de geçtiği üzere "takdir edip yol göstermesi" her organı ona özgü ve yarar sağlayıcı bir kuvvetle donatması şeklinde yorumlayan İbn Sînâ, göze görme kuvvetinin, kulağa işitme kuvvetinin verilişini bu bağlamda değerlendirmektedir (İbn Sînâ, 2003:236-237). Yine aynı sûrenin tefsirinde İbn Sînâ, nutfeyi örnek olarak vermekte ve onun cinsinin, tabiata benzediğine işaret etmektedir. Ancak ona göre bu nutfenin parçalarından kemik, sinir, damar veya eklem gibi birbirinden farklı şeylerin oluşması burada tabi ve zorunlulukla meydana gelen bir etkiden ziyade bir müessirin tesirinin varlığı apaçık bir şekilde ortaya çıkmaktadır (İbn Sînâ, 2003: 237). Kısacası, her şeye nüfuz etmiş olan zorunluluktan ziyade bir takdir edilmişliğin var olduğunu ve bunun da en güzel inâyet delili ile ifade edildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Risale fi'l-Erzâk adlı eserinde ise İbn Sînâ, insanın yaratılışında hikmet ve adaletin hâkim olduğunu söylemektedir. Ancak insanın bazen bu yaratılıştaki hikmeti görmekte aciz düştüğünü ifade eden filozof, saç ve tırnağın yaratılışının insana gereksiz geldiğinden, onu hoş görmediğinden bahsetmektedir. İdrar, dışkı, sümük gibi şeylerin yanı sıra insanın kerih gördüğü sivrisinek, tahta kurusu, toprak ve denizdeki zararlı haşeratlar dahil hepsinde bir fayda var olup, âlemde hiçbir şey boş yere yaratılmamıştır. İbn Sînâ'ya göre, âlemde kesinlikle batıl hiçbir şeye yer yoktur (İbn Sînâ, 2010: 100-101). Özetle, yaratılmış olan her şeyde bir hikmet var olup insan bu hikmeti kavramaktan aciz kalabilmektedir. Her şeyin belli bir gaye için yaratıldığı, abesliğin söz konusu olmadığı bu âlem mümkün en mükemmel âlem olup inâyetle varlığa gelmiştir. Yaratılmış her şeyde var olan hikmet, inâyete açık bir işarettir.

Kısacası, nizamu'l hayr ve âlemin mükemmelliği açısından ele alındığında İbn Sînâ'ya göre inâyet, "tabiat kanunlarına karşı değil, belki de onlardaki gayeleri, maksat ve incelikleri yani sırları anlama ve çözme ilkesi olarak tabiatın kanunlarına şamil evrensel bir nizamdır." (Atay, 2001: 220-221).

5. SONUÇ

İbn Sînâ, yaratılışı detaylı bir şekilde işlemiş ve ortaya koyduğu Tanrı tasavvuruyla yaratılışa ilişkin detaylara nüfuz etmeyi mümkün kılmıştır. Nitekim onun, el-Evvel'in Müdebbir, Müfeyyiz, Münazzım, Mübdî', Münşi olduğunu ifade ettiği ve Kur'ân'da geçen yaratılışla ilgili kavramları farklı yaratılış kategorilerini açıklamak üzere kullandığı görülmektedir. el-Evvel dışında bütün varlıkların mümkün kategorisinde olduğunu yani var olmak için bir sebeb ihtiyaç duyduklarını dile getiren filozof, bu sebebin Bari olduğunu belirtmek suretiyle yaratılışı özetlemektedir. Ayrıca o, tesadüf veya tabiatın bir eseri olarak meydana gelmiş bir âlemin varlığını da reddetmekte ve ilahî inâyet ile âleme verilmiş olan düzen ile bu âlemin mümkün dünyaların en iyisi olduğunu da ortaya koymaktadır. Bununla birlikte o inâyetle meydana gelmiş olan bu hayır nizamının bir yaratıcının varlığına açık bir işaret olduğunu söylemekte ve âlemde faydasız gereksiz hiçbir şeyin mevcut

olmadığını belirtmektedir. İnsana gereksiz gibi görünen her bir şeyin belli bir gaye için yaratıldığını bunun da rastlantının bir ürünü olmasının mümkün olmayacağını zikretmektedir.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür ki İbn Sînâ'nın inâyet ışığında açıkladığı yaratılış düşüncesi günümüzde kainattaki varlıkların tesadüfen ya da tabiatın bir eseri olarak meydana geldiğini iddia edenlerin görüşlerini çürütecek düzeyde olduğu söylenebilir. Nitekim onun inâyetteki hayır nizamı vurgusu ve mümkün en mükemmel alem anlayışı bunu açıkça göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Atay, Hüseyin. Fârâbî ve İbn Sînâ'ya Göre Yaratma. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1974.
2. Atay, Hüseyin. İslam Felsefesinde Yaratma. *Kelam Araştırmaları* 2003; 1; 3-10.
3. Atay, Hüseyin. İbn Sînâ'da Varlık Nazariyesi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 2001.
4. Belo, Catarina. Chance and Determinism in Avicenna and Averroes. Boston: Brill; 2007.
5. Bolay, Süleyman Hayri. İbn-i Sînâ'da "Contingence" Anlayışı. *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri, 09-12 Eylül 1985*, 1990; 149-152.
6. Dalkılıç, Mehmet. İslam Düşünürlerinin Âlem Görüşü: 'Olabilecek Âlemlerin En Mükemmeli. *Uluslararası Çevre ve Din Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Yalın Yayıncılık; 2008; 2; 5-10.
7. İbn Sînâ. "A'la sûresinin Tefsiri". çev. Mesut Okumuş. *Kur'an'ın Felsefî Okunuşu İbn Sînâ Örneği*, Ankara: Araştırma Yayınları; 2003; 236-243.
8. İbn Sînâ. Arş Risalesi -Allah'ın Birliği ve Sıfatları Üzerine-. çev. Enver Uysal. *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi*, 2000; 9; 641- 655.
9. İbn Sînâ. *Dânişnâme-i Alâî/ Alâî Hikmet Kitabı*. çev. Murat Demirkol. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı; 2013.
10. İbn Sînâ. *İşaretler ve Tenbihler (el-İşârât ve't-Tenbîhât).* çev. Ali Durusoy, Muhittin Macit, Ekrem Demirli. İstanbul: Litera Yayıncılık; 2005.
11. İbn Sînâ. el-Keşf an Mahiyyeti's-Salat ve Hikmetu Teşriiha: Mahiyyetü's-Salat. *Câmiü'l-bedai': Yahtevi Ala Resaili'ş-Şeyh er-Reis İbn Sînâ*. thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye; 2004; 7-12.
12. İbn Sînâ. *Kitâbu'ş-Şifâ Fizik I*. çev. Muhittin Macit, Ferruh Özpilavcı. İstanbul: Litera Yayıncılık; 2014.
13. İbn Sînâ. *Mebde' ve'l-Me'âd*. thk. Abdullah Nûrani. Tahran: Müessesi Mutalaâti İslâmî, 1998.
14. İbn Sînâ. *Mutluluk ve İnsan Nefsinin Cevher Olduğuna Dair On Delil (Risâle fi's-Se'âde ve'l-Hucceci'l-'Aşere)*. çev. Fatih Toktaş. Ankara: TDV Yayınları; 2011.
15. İbn Sînâ. *en-Necât* (*Felsefenin Temel Konuları).* çev. Kübra Şenel. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2013.
16. İbn Sînâ. Nevruz Risalesi. çev. Mesut Okumuş. *Kur'an'ın Felsefî Okunuşu İbn Sînâ Örneği*. Ankara: Araştırma Yayınları; 2003: 258-265.
17. İbn Sînâ. Niruziyye. *Tis'u Resail fi'l-Hikme ve't-Tabiîyyat.* Kostantiniye:
18. Matbaatü'l-Cevaib; 1298; 92-97.
19. İbn Sînâ. *er-Risâletü'l-Arşiyye fî Hakaiki't-Tevhid ve İsbatü'n-Nübüvve.* thk. İbrâhim Hilâl. Kahire: Câmiatü'l-Ezher; 1980.
20. İbn Sînâ. *Risale fi'l-Erzâk.* thk. Habibi Najafgholi. *Cavidan Hirad(The Journal Of Sapiential Wisdom and Philosophy(Sophia Perennis))*, 2010; 7; 4; 87-110.İbn Sînâ. *Risâle fi Mahiyeti'l-'Işk(Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale)*. çev. Ahmet Ateş. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi; 1953.
21. İbn Sînâ. *Tanımlar Kitabı (Kitabu'l-Hudud).* çev. Aygün Akyol, İclal Arslan. Ankara: Elis Yayınları; 2013.
22. İbn Sînâ. Şerhu Kitabu Harfi Lam. *Aristo İnde'l-Arab.* Kuveyt: Vekalatü'l- Matbuat; 1978; 22-33.
23. İbn Sînâ. *Uyunu'l-Hikme*. thk. Abdurrahman Bedevi. Kahire: Menşurat el-Ma'hadi'l-İlmi el-Faransi; 1954.
24. Janssens, Jules. "What About Providence in the Best of All Possible Worlds? Avicenna and Leibniz". *Fate, Providence and Moral Responsibility in Ancient, Medieval and Early Modern Thought.* Leuven: Leuven University Press; 2014.
25. Kaya, M. Cüneyt. Daha Mükemmel Bir Âlem Var Olabilir mi?: "Leyse fi'l-İmkân" Tartışmasının Kaynakları Üzerine Notlar. *Dîvân İlmi Araştırmalar*, 2004; 16; 239-249.
26. Murşan, Sâlim. *Canibu'l-İlahi İnde İbn Sînâ*. Beyrut: Darul Kuteybe;1992.
27. Okumuş, Mesut. *Kuran'ın Felsefî Okunuşu İbn Sînâ Örneği*. Ankara: Araştırma Yayınları; 2003.
28. Sinanoğlu, Abdülhamit. İbn Sînâ'nın Felak Sûresini Tefsiri Bağlamında İlk Yaratılış Düşüncesine Teolojik Bir Yaklaşım. *Kelam Araştırmaları*, 2009, 7:2; 53-72.

MA'RİFATULLAH WITHIN THE CONTEXT OF TRANSFIGURATION OF DIVINE ATTRIBUTES AND NAMES ACCORDING TO AL GAZZALI

Asst. Prof. Dr. İbrahim Halil ERDOĞAN

Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Antalya, Türkiye

ihalilerdogan@akdeniz.edu.tr

Abstract

The human was created in the most beautiful form by presenting as the caliph of the earth and the universe serving him has undoubted wisdom and purpose. Each society and the systems governing these societies have different ideas about the wisdom and purpose in the creation of the human life and the universe. If these ideas are known to the human, it will have an impact on the actions of individuals and societies. In this sense, a person will adopt a lifestyle that is appropriate to their own creation purpose, and their comprehension of the wisdom in the creation of the universe will lead them to contemplate.

In this context, a secular life style which is trying to dominate the life of the Muslim as a modern problem with modernism seems to cause deviation from the real wisdom and purpose of the creation of the universe and man. In our age, it is seen that there are some deficiencies in understanding / introducing the Creator, as well as understanding the aim and wisdom in creating the human and the universe. Accordingly, that deism, types of disbelief such as atheism are increasing every passing day is a matter of the agenda of the scientific world.

Therefore, it is of great importance to put forward different ideas about the aim and wisdom of life and discuss the issue on a scientific basis. In this study, the wisdom of the creation of the human and the universe, and the purpose of the great philanthropist and kalam al-Qawam al-Suleim al-Ghazali's views will be put forward in the theoretical sense. The points of view of the Islamic scholar of the Qur'an, who did not accept the classical evidence and used the rules of logic in the Quran, introduced the logic of the Qur'an to the literature of logic, and accepted the logic of logic as a section within the chanting discipline (d.505 / 1111) will be examined.

Key Words: Kalam, The universe, Human creation, Gazzali

GAZZÂLÎ'DE İLÂHÎ SIFAT VE İSİMLERİN TECELLİSİ BAĞLAMINDA MA'RİFETULLAH

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil ERDOĞAN

Özet

Yeryüzünün halifesi şeklinde takdim edilerek en güzel bir sûrette yaratılan insan ve ona hizmet eden evrenin şüphesiz bir hikmet ve gayesi vardır. Her toplumun ve bu toplumları idare eden sistemlerin insanın yaşamı ve evrenin yaratılmasındaki hikmet ve gaye ile ilgili farklı düşünceleri vardır. Bu düşüncelerin insan tarafından bilinmesi ise birey ve toplumların eylemlerine bir şekilde etkisi olacaktır. Bu anlamda kişi kendi yaratılış gayesine uygun bir yaşam tarzını benimseyeceği gibi, evrenin yaratılmasındaki hikmeti kavraması da onu tefekkür etmeye sevk edecektir.

Bu bağlamda, modernizm ile birlikte gelişen ve çağdaş bir sorun olarak Müslüman'ın hayatına hakimiyet sağlamaya çalışan seküler bir yaşam tarzı gerek evrenin ve gerekse insanın yaratılışının gerçek hikmet ve gayesinden sapmasına sebep olduğu görülmektedir. Çağımızda yaratıcıyı tanıma/tanıtmada, insan ve evrenin yaratılmasının gaye ve hikmetini anlamada birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak Deizm, Ateizm gibi din dışı inanışların da her geçen gün artarak taraftar bulması bilim dünyasının gündeminde olan bir meseledir.

Dolayısıyla hayatın gaye ve hikmetlerine yönelik farklı fikirlerin ortaya atılması, meselenin bilimsel bir zemin üzerinde tartışılması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın, insan ve evrenin yaratılış hikmeti ve gayesine yönelik büyük mütefekkir ve kelam âlimi Ebû Hâmid el-Gazzâlî'nin görüşleri teorik anlamda ortaya konulmaya çalışılacaktır. Klasik delilleri kabul etmeyip kelamda mantık kurallarını kullanan, Kur'an'ın

Allah'ı tanıtmada kullandığı delilleri mantık literatürüne aktararak, mantık ilmini kelam disiplini içerisinde bir bölüm olarak kabul eden ve fikirleriyle orta çağ Müslüman ve Hristiyan bilim adamlarını etkileyen İslam bilgini Gazzâlî'nin (ö.505/1111)meseleye bakış açısı incelenecektir

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Evren, Yaratılış, Gazzâlî

GİRİŞ

Dünya hayatından sonra bir dirilişin varlığındaki hikmeti anlama ile ilk yaratılışın ve mevcut olanın hikmetini anlama arasında yakın bir ilişki vardır. Zira ilk yaratılışın gerçekleşmesinde, varılacak hedefin/dirilişin de hesabı yapılmış ve hayatın planlanması bu esasa göre belirlenmiştir. Varoluş aşamalarındaki dizilimin bir halkası da sonrasında tekrar bir dirilişin mevcut olmasıdır. Birey ve toplumun yaşam felsefesi bu halka ile olgunluğa erişir ve belirlenen hikmetlerin kavranmasıyla da zirveye ulaşır. Yaratılış hikmet ve gayelerinden gaflette olmak ise varoluşun anlamının birey tarafından kaybedilmesi anlamını taşır. Halbuki yaratılmış olan tüm olgulardaki bu hikmet ve gaye, kozmolojik evrenin tüm sayfalarında oldukça belirgin bir durumdadır. Hatta yaşamın her alanına serpiştirilen her varlık, yaratılıştaki bu hikmet ve gayeyi tarif etmektedir.

Kelam ilminde, endüksiyon/tümevarım yöntemiyle ifade edilen gâye, nizâm, inâyet ve hikmet gibi kavramlar, evrenin yaratılışından hareketle, isbât-ı vâcip/zorunlu varlığı kanıtlamaya yönelik metotlardan biridir. Bu kanıt yöntemlerini farklı bir metodoloji ile İslam filozofları da benimsemişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'in ifadesiyle, "iç ve dış âlemdeki harikuladeliklerin insanlara gösterilmesi" (Fussilet: 41/53), yaratılıştaki hikmet ve gayeyi bildirmeye yöneliktir. Bu anlamda, öncelikle uluhiyet bağlamında yüce Allah'ın varlığının hakikati, sonrasında bu dinin ve kitabı olan Kur'ân'ın gerçek olduğunu tüm insanlar kavrayıncaya kadar evrendeki yaratılış hikmetlerinin gösterileceği ifade edilmiştir. Zira doğru bir yaşam tarzı, ancak varlığın hikmet ve gayesini anlamakla mümkündür. Gayesiz ve hikmetsiz bir yaratılış, abes/anlamsız demektir (Arslan, 2009). Anlamsızlık ise, insanda bulunan akıl, şuur ve idrak ile bağdaşması mümkün olmayan bir durumdur.

Arapça "hakeme" (حكم) fiilinden türeyen hikmet, ilim, bilgelik, doğru düşünme, felsefe ve adalet anlamlarına gelir (İbn Manzûr, t.y). Hikmetin; ilim, îcâd ve trigonometrik eylemler olmak üzere üç anlama geldiği de ifade edilmiştir. Kavram olarak ise insanda bulunan güç ölçüsünde, eşyanın hakikatini varoluş şekliyle araştıran bir ilim şeklinde tanımlanmıştır (Ferâhîdî, 1998). Bu anlamda hikmet, mekanik değil teorik bir bilgidir. Hikmeti, ileri derece duyarsızlık ve aşırı duygu arasında bulunan bilimsel zihin gücü diye tanımlamışlardır. Bu tanıma göre ise hikmet; kulun kendi gücü nispetinde, varlığın yaratılış hakikatinde bulunan realiteyi öğrenmeyi elde ettiği bir olgudur. İbn-i Abbâs (r.a.) hikmeti "helal ve haramı öğrenmek" şeklinde tefsir etmiştir. Ayrıca hikmetin sözlük anlamında hem pratik eylem hem de teorik bilgi vardır. Cürcânî (ö. 816/1413) hikmeti; gerçeğe uygun, anlamsızlık içermeyen makul, yerinde söylenen ve iyi bir sonuç elde edilen söz, diye tanımlamıştır. Hikmet, ilah lafzına izâfe edildiğinde ise (hikmet-i ilâhî); insanın gücü ve iradesi dışında meydana gelen evrendeki varlığın, yaratılışını inceleyeme anlamı taşır. Bireyin varlıktaki yaratılış amaç ve gayesini bilmesi, yaşam tarzının yaratılış gayesine uygun olmasını sağlayacaktır (Cürcânî, 1983).

Gaye ise; Arapça "ğa-ye-ye" fiilinden türeyen (غ ي ي) ve son, nihai nokta, hedef, maksat, gaye, niyet anlamına gelir (İbn Mazûr, ty.). Cürcânî, bir şeyin varlığının, kendisi için olduğu olgu, diye tarif etmiştir (Cürcânî, 1983). Erekbilim/teleoloji anlamına gelen Gâyelilik ise, evrenin varoluşunun ve içinde oluşan olayların hiyerarşisi, tabi oldukları kuralların belli bir plan ve program çerçevesinde bir gayeye göre var olmasıdır (Arslan, 2009; Aydın, 2004)).

1. GAZZÂLÎ'DE HİKMET

Eş'arî kelam ekolüne mensup, Şâfiî alimi ve mütekellim, felsefecilere yönelttiği tenkitlerle bilinen büyük İslâm mütefekkiri Gâzzâlî, hikmet kavramını bilimin bir dalı olarak değerlendirmiştir. Ona göre bedenin gıdası yemek içmek ise kalbin gıdası da bilgi ve hikmettir. Hikmetin olmadığı bir kalp ölü kalptir (Gazzâlî, 1982). Ona göre, Allah'ı kesin bir bilgi ile tanımanın yolu, yaratılıştaki hikmetleri bilmekten geçer. Ma'rifetullah/Allah'ı tanıma, onun yoktan var ettiği mahlukatına saygı duymak, yaratmadaki olağanüstü durumları tefekkür etmek ve yaratılıştaki hikmetleri anlamaktır. Böyle bir anlayış, Allah'ı yakînen tanımaya ve imanın kalpte kesinlik arz etmesine sebep olacaktır (Gazzâlî, 1978).

Gazzâlî'ye göre, hikmet mefhumu dahil olmak üzere İslam terminolojisindeki bazı kavramların nosyonu sonrakiler tarafından değiştirilmiştir. Ona göre, fıkıh, ilim, tevhid, tezkîr ve hikmet kelimelerinin tasarımı, selefin kullandığı konseptin dışına çıkılarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu anlamda fıkhın kapsamı daraltılarak sadece fetva vermeye indirgenmiş, "ilim", Allah'ı, onun âyetleri ve mahlukatı üzerindeki tasarruflarını bilmek anlamında kullanılırken, tekelleştirilerek sadece cedel ve hilafiyât alanına hasredilmiş, "tevhid ilmi" sadece kelamcılara özgü kılınmış, zikir ve tezkîr ile de kıssa ve hikâye anlatanlar kastedilmeye başlanmıştır. Gazzâlî, bunu yapanlara "dini terimleri zâhirî anlamlarından koparıp hiçbir fayda sağlamayan bâtınî anlamlara aktaranlar" mânâsına gelen "Tâmmât" nitelemesini kullanmıştır. Hikmet teriminin de içi boşaltılarak asıl ifade etmesi gereken konseptin dışına çıkarıldığını iddia eden Gazzâlî, hikmetin bir bilim dalı olduğunu, buna sahip olanların övüldüğünü ve hikmet/bilge nitelemesine haiz olan kimselerin önemli bir makama sahip olduklarını söylemiştir. Ancak diğerleri gibi hikmet terimi de asıl kapsamından kaydırılmıştır. Nitekim tabip, müneccim/astroloji uzmanı, şâir ve hatta sokak başlarında durarak bilgisiz insanların el falına bakan kimselerin bile hekîm/bilge kişi olarak anılmasının doğru olmadığını söyleyen Gazzâlî, Allah'ın övgü ile bahsettiği hikmetin böyle bir nosyonu olmadığını ifade etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de "*Allah hikmeti dilediğine verir*. *Kime hikmet verilirse, ona çok hayır verilmiş demektir"* (Bakara, 2/269) buyurulmuştur. Buna göre Kur'ân'da ifade edilen bu tasarım, farklı konseptlerle anılarak te'vil edilmemelidir. Âyette ifade edilen *"Allah hikmeti dilediğine verir"* cümlesindeki hikmet, "bilgi ve akıl ile hakikate isabet etmek" demektir (Gazzâlî, 1982).

Hikmet kavramının yaratıcıya/hâlıka ve yaratılana/mahlûka bakan şeklinde iki yönü vardır. Yaratıcıya bakan yönü, O'nun mevcudatı en üst düzey kurallara göre yaratmış olmasıdır. Mahlûka bakan yönüyle ise eşyanın yaratılışındaki hikmet ve gayenin bilinip tanınması ve kulun bu hikmet ve amaca uygun hayırlı eylemlerde bulunmasıdır (İsfahânî, 1961). Dolayısıyla Kur'ân'da ifade edilen *"biz Lokman'a hikmet verdik*" yargısından hareketle, âyetin siyâkında ifade edilen ve nimetlere şükredip nankörlük yapmama, güzel evlat yetiştirme, şirkten uzak durma, anne-babaya itaat, insanlarla iyi geçinme, Allah'ın sıfatlarını bilme ve inanma, namazı ikâme etme, iyiliği emredip kötülükten sakındırma, imtihanlar karşısında sabırlı davranma, kibirden ve kendini beğenme gibi gayri ahlaki durumlardan uzak durma, tevazu ile yürüme ve hatta sesi kullanırken nezaket ölçülerine dikkat etme gibi birçok etik ve ahlaki durumlar, hikmetli davranmanın muhtevasını oluşturmaktadır (Lokman, 31,12-19).

Gazzâlî, hikmet kavramını Allah'ın fiilleri meselesinde ele almış ve husun-kubuh konusunun anlaşılabilmesi için hikmet kavramı da dahil olmak üzere abes ve sefeh lafızlarının doğru tanınması gerektiğini söylemiştir. Ona göre bu lafızlar birden fazla anlamı olan kelime grupları arasında yer alan ve "müşterek" adı verilen terimlerdendir. Bu durumda "husun" olarak ortaya çıkan olgunun fâilin gayesine uygun olması, ondan nefret etmesi veya ifâ ve ihmalinde fayda olmayan bir aksiyona sahiptir. Fâilin kendi gayesine uygun olan eylemler husundur/güzel olarak kabul edilir. Buradaki hüsniyet/güzellik ve kubuh/çirkinlik sadece failin amacına uygun olup olmaması yönündedir. Çünkü bireyin amaç ve gayesine hizmet etmeyen bir fiil kubuh/çirkin olarak değerlendirilir. Bu ikisi dışında, hiçbir amaca hizmet etmeyen, içerisinde fayda ve zararın olmadığı bir fiil, "abes/saçmalık" diye isimlendirilmiştir. Böyle bir aksiyona sahip kimseler de âbis/saçma ya da sefih/aptal şeklinde tesmiye edilmişlerdir (Gazzâlî, 1983). Hikmet terimi de iki anlam içeren müşterek

kelimelerdendir. Birinci anlamı, yaratılıştaki konsepti en ince ayrıntısına kadar (bilgi anlamında) kuşatmak ve hedeflenen gaye/yaratılıştaki amaç konusunda kesin kanıya/hükme varmaktır. İkinci anlamı ise bilgiye bir de kudreti/gücü ilave ederek, eşyanın sistemli, düzenli, sapasağlam ve en mükemmel bir şekilde yaratılmadır (Gazzâlî, 1983). Burada hikmetin ilk anlamı, insanın eşyadaki hikmeti kavraması ve ona göre davranması, ikinci anlamı ise Allah'ın eşyayı yaratmasındaki hikmet-i ilahiyedir. Yani hikmet bir yönüyle teorik bilgi, diğer yönüyle de pratik eylemdir. Nitekim "hikmet" lafzından, "hakîm/bilge" (حَكِيم) kuramsal/teorik/soyut bir anlam elde edildiği gibi, "ihkâm/sistemli/sapasağlam/mükemmel yapma" (إِحْكَام-مُحْكَم) anlamındaki aksiyonel/somut bir anlam elde etmek de mümkündür (Gazzâlî, 1983).

Eserlerinde evrenin yaratılış gaye ve hikmetlerine sık sık vurgu yapan Gazzâlî, yaratılıştaki hikmet ve gayeleri konu edinen ve Muhammed Reşîd Kubbânî tarafından tahkik edilerek 1978 yılında yayımlanan *"el-hikmetu fî mahlûkâtillâh"* adlı bir eseri günümüze kadar ulaşmıştır. Gazzâlî bu risalesini, evrende bulunan güneşin, ayın, gezegen ve yıldızların, yeryüzünün, denizlerin, suyun, havanın, ateşin, insanın, hayvanın, arının, karıncanın, örümceğin, sineğin, balığın ve tüm bitkilerin yaratılmasındaki Allah'ın hikmetleri açıklamaya hasretmiştir. Gazzâlî, evrende mevcut olan bu yaratılışların fevkaladeliği ve harikulade oluşlarını izah etmeye çalıştırmıştır. Tüm bunları izah ederken, evrendeki olağanüstü yaratılışı bilmenin, yaratıcının azameti ve büyüklüğü konusunda insanın kalbinde oluşturduğu marifete vurgu yapmıştır.

2. EVRENİN YARATILIŞINDAKİ GAYE VE HİKMETLER

Aslında "gaye" ya da "gaiyyet", varlık ve hadiselerin ilâhî hikmet ve inâyet uyarınca kozmik düzeni gerçekleştirmeye yönelik bir amaca sahip olduğunu savunan bir doktrindir (Kutluer, 1996). Yaratılıştaki hikmet ve gayeyi bilmek, Allah'ı gerçek anlamda tanımaya sevk eder. *Kur'ân'da "Allah, melekler ve ilim sahibi kimseler, Allah'ın varlığına şahitlik ettiler*" (Âli İmrân: 3/18) buyrulmuştur. Allah Teâlâ insanlara her fırsatta "*yeryüzünde gezerek ilk yaratılışın nasıl başladığını*" (Ankebût, 29/20) öğrenmelerini, "*yeryüzünde ve gökyüzünde neler olduğuna bakmalarını"* (Yûnus, 10/101), "*su ile yeryüzündeki her şeye hayat verdiğini düşünmelerini ve görmelerini*" emretmiştir. Evrendeki tüm bu olağanüstü yaratılışın hikmet ve gayeleri, aklıselim ile bilinebilen durumlardır. Gazzâlî'ye göre, evrenin yaratılışındaki gaye ve hikmetleri kavramak, bireyin dünyada Allah'ı yakinen tanımasını sağlar. Yüce yaratanı tanımakla, gerçek huzur ve mutluluğa erişir. Dünyada iman şeklinde bir huzuru yakalayan kimse ise ahirette de Allah'ın bizzat müşahedesiyle elde edilecek olan büyük nimetlere, cennete kavuşarak ebedi mutluluğun sahibi olur. Kısaca yaratılıştaki hikmet, dünya ve ahiret saadetinin kaynağıdır. (Gazzâlî, 1978).

Gazzâlî, itikâdî meselelere yaklaşımında, İslâm filozoflarının konuyla ilgili fikirlerini tenkit etmesinin yanısıra o fikirleri geliştirme gayreti içerisinde de olmuştur. Dolayısıyla seleflerinin aksine, öncelikle "ilâhî hikmet" ve "ilâhî irade" arasında mevcut olan ilişkiye dikkat çekmiştir. Ona göre ilâhî hikmet evrendeki illiyyet, nizâm ve gâyeliliğin ilkesidir. Hikmet ise sebepleri düzenleyip, müsebbebâta tevcih etmektir. Bu durumda müsebbibül esbab olan yaratıcı mutlak hakîmdir, yani hikmetle hükmedicidir (Kutluer, 1996).

Gazzâlî, evrenin yaratılışındaki gaye ve hikmetleri ifade esnasında kelamcıların çokça kullandığı inâyet, hikmet, illet-i gâiyyet, ihtira', ibda' ve nizâm-ı âlem şeklinde ifade edilen kanıt yöntemlerini kullanma şeklinde bir metodolojiyi ortaya koymaktadır. Yaratılıştaki hikmet, gaye ve inâhet delili, kelamda kullanılan imkân ve hudûs delilinden daha kolay ve anlaşılır olduğu gibi, Kur'an-ı Kerîm'in de en çok kullandığı kanıt yöntemidir. Aynı şekilde insanın doğasıyla daha yakın bir ilişki içerisindedir. İnâyet delilinin ilk nüvelerini oluşturan ve doğasını belirleyen kişi İslâm meşşâî okulunun en büyük sistemci filozofu ve ortaçağ tıbbının önde gelen temsilcisi İbn Sina'dır (ö. 428/1037). Ona göre, evrenin teşekkülündeki harikulade etkiler, semâvî detaylar, bitki ve hayvanların yaratılışındaki ayrıntılar rastgele değildir. Evrendeki eşyanın özen gerektiren bir yaratılış ile meydana gelmelerini inkar etmenin hiçbir yolu yoktur. İnâyet, ilk zorunlu varlığın, mevcudatın bulunduğu iyilik nizamı konusunda âlim olması, mümkün olan iyiliğin ve kemâletin bizzat illeti olması ve zikredildiği şekilde ondan razı olmasıdır (İbn Sînâ 1982). Bu durumda yaratılışın anlamı ile ilahi bilimin konuları,

yaratıcının ilmi ve sıfatları ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla İbn Sina'daki ilahi inâyet düşüncesi, "Allah'ın ezelî ve ebedî ilminin, varlıkların en mükemmel bir sistem üzerinde düzenlemesi" şeklindeki sudur nazariyesi üzerine bina edilmiştir.

İnâyet delilini daha farklı bir bakış açısı ile değerlendiren meşşâî okulunun son temsilcisi, İbn Rüşd (ö. 595/1198) ise bu delili itikâdi anlamda daha meşru bir zeminde açıklama yolunu tercih etmiştir. İbn Rüşd'ün bu yöntemi, ısbât-ı vâcip konusunda birçok kelamcının ortaya koymaya çalıştığı hudûs delilini, inayet delili ile mezcetmeye yöneliktir. Onun ortaya koyduğu bu mantıksal model ise iki asıldan oluşur:

Birincisi: Evrendeki tüm varlıklar, insan doğası ile bir önemli entegrasyona sahiptir. Nitekim gece, gündüz, güneş ve ay gibi varlık türlerine bakıldığında, insan tabiatıyla ahenk içerisinde olduğu görülecektir. Aynı şekilde dört mevsimin oluşumu, yeryüzünün yapısı, birçok hayvan ve bitki türü ile birlikte cansız varlıklar da insan yaşamı ile uyum halindedir. Aynı şekilde insan ve diğer canlıların parçaları/uzuvları kendi arasında müthiş bir ahenge sahip oldukları gibi cansız varlıklardan su, hava, ateş yağmur ve nehir gibi doğanın parçaları da yine kendi arasında üstün bir uyum göstermektedir. Dolayısıyla tüm bunların insana sağladığı faydaların bilinmesi ve üzerinde tefekkür edilmesi bu delilin kurallarını oluşturmaktadır. Netice itibariyle yaratıcıyı tam anlamıyla tanımanın yolu varlıktaki bu yararları bilmektir (İbn Rüşd, 1998).

İkincisi: Evrendeki eşyanın insanın varlığı ve yaşamı ile ahenk içerisinde olması bir tesadüfün eseri değildir. Aksine fâilinin amaç ve iradesi doğrultusunda belli bir gayeye yöneliktir (İbn Rüşd, 1998). Dolayısıyla evren ve muhtevası, Allah'ın varlığını kanıtlama alanında inâyet delilinin unsurlarını oluşturmaktadır.

Gazzâli, İbn Sînâ'nın ifade ettiği illet ve gaye prensibini daha da geliştirmiş, konu ile ilgili Kur'ân âyetlerinden yararlanmış ve kozmolojik evrenin yaratılmasındaki olağanüstü durumları inâyet/gâiyyet çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu anlamda yeryüzü ve gökyüzünün yaratılması ile ilgili hikmet ve gayeyi açıklama sadedinde "*üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık, onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur*" (Kâf, 50/6) ve "*Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Allah'ın emri bunlar arasından inip durmaktadır*" (Talâk, 65/12) ayetlerinden sonra şunları söylemiştir: "Evrenin yaratılışı düşünüldüğünde gökyüzünün tavan şeklinde yükseltildiği, yeryüzünün halı gibi serildiği, yıldızların lamba gibi asıldığı, önemli zâhirelerin toprakta gizlendiği, içerisinde insanın ihtiyacı olan her şeyin bulunduğu bir ev şeklinde olduğu görülür. Her türlü imkanın bulunduğu bu malikanenin sahibi ve yetkilisi de insandır. Birçok çeşidi ile bitkiler onun ihtiyaçları için hazırlanmış, hayvan çeşitleri de yine insanın maslahatına ve kullanımına verilmiştir. Gökyüzü için, göz zevki ve güçlü bakışlara en uygun renk olan mavi renk seçilmiştir. Eğer bunun dışına bir ışın veya ışık olsaydı bakışlara zarar verirdi. Çünkü yeşil ve mavi tonlar gözler için en uygun olan renklerdir. Nitekim geniş olan gökyüzüne bakan her göz, mutlak surette bir rahatlık ve huzur hissedecektir" Gazzâlî, 1978).

Gazzâlî, kâinatın en saygın varlığı olarak kabul edilen insanın yaratılışındaki hikmeti ifade ederken, Kur'ân âyetlerinde belirtilen ilk yaratılıştaki evrelerin (Mü'minûn, 23/12-16) hikmetlerinden bahsetmiştir. Bu noktada "*kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?*" (Zâriyât, 53/21) âyetine istinat ederek, insan bedeninde bulunan organların her birinin icra ettiği fonksiyonlardan hareketle, yaratılışındaki hikmetleri ortaya koymaya çalışmıştır. İnsan vücudunda yaratılan tüm bu olağanüstü durumların, hikmet ve gayelerinin idrak edilmesi yine insanda yaratılan akıl sayesinder. Gazzâlî, bu anlamda yüce yaratıcıyı tanıma da aklın fonksiyonuna özel bir önem atfetmiştir (Gazzâlî, 1978).

SONUÇ

Hayatta başarılı olmanın en önemli hususlarından biri de kişinin kendisine doğru bir hedef belirlemesi ve bu hedefe götürecek bir yönelime sahibi olmasıdır. Akıl ve şuur ile donatılmış insan, bu dünyaya neden geldiğini, ne yapması gerektiğini ve varış yerinin neresi oluğunu mutlaka sorgulamıştır. Çünkü hedefin doğru bilinmesi, bu sorulara verilecek doğru cevaplarla orantılıdır. Yaşadığı evrenin ve kendisine sunulan tüm

varlığın yaratılışındaki amaç, gaye ve sebeplerin doğru teşhis edilmesi, hayatın anlamını değiştirecek ve hedefe doğru atılan adımların isabetli olmasını sağlayacaktır. Dini terminolojide "yaratılışın gaye ve hikmetleri" olarak ifade edilen bu durum evren ve içerisindekilerin yaratılışındaki hikmet ve gayeyi anlamaya matuftur.

Büyük mütefekkir Gazzâlî, kainattaki tüm varlıkların ihkâm/en mükemmel şekilde yaratıldığını şu sözleri ile ifade etmiştir: "Mevcut olandan daha sistemli, mükemmeli ve uygunu yaratılamaz" (Gazzâlî, 1982). Ona göre, hikmetin olmadığı şeyler abes, hikmetli iş yapmayan kimse sefih/bedbaht şeklinde ifade edildiğine göre, büyük bir sanat eseri olan kâinatın hikmetsiz ve gayesiz olması mümkün değildir. Aynı şekilde, evrendeki yaratılışın gaye ve hedefinin sadece bu dünya hayatı ile sınırlı tutulması da yaratılıştaki hikmetin anlaşılmadığını gösterir. Eş'arî kelam ekolünün bir savunucusu olan Gazzâlî, husun-kubuh meselesi çerçevesinde ele aldığı yaratılıştaki hikmet ve gaye problemini de yine bu ekolün düşünceleri doğrultusunda açıklamaya çalışmış ve eşyadaki hikmetin, husun ve kubuhun yine yaratıcı tarafından belirtildiğini ifade ETMİŞTİR.

Kaynakça

1. Arslan, H., "Maturîdî'ye Göre Evren Ve İnsanın Yaratılış Hikmeti" Hikmet Yurdu, İmam Matüridî ve Matürîdîlik Özel Sayısı, Yıl: 2, S.4 (Temmuz-Aralık, ss. 71 – 90, 2009.
2. Arslan, H., "Yaratma ve Gâyelilik Bağlamında Mutezilenin Fayda Teorisi". *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 343-360. 2016.
3. Aydın, H., *İlim, felsefe ve din açısından yaratılış ve gayelilik : (Teleoloji).*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, , s.129, 2004.
4. İbn Manzûr, M. M., Lisânu'l-Arab, Dâru Sâdır, Beyrut; t.y.
5. Cürcânî, S. Ş., Kitâbu't-Ta'rîfât, Dâru'r-Reyyân li't-Turâs, Kahire; 1983.
6. Ferâhîdî, H. A., Kitâbu'l-Ayn, Haz. Mehdî el-Mahzûmî, Müessesetü Dâru'l-Hicre, İran; 1998.
7. Gazzâlî, E. H., el-Hikmetü fî Mahlûkâtillâhi, Haz. Muhammed Reşîd Kabbânî, Dâru İhyâi'l-Ulûm, Beyrut; 1978.
8. Gazzâlî, E. H. İhyâu Ulûmi'd-Dîn, Dâru'l Ma'rife, Beyrut; 1982.
9. Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân, Tah. Muhammed Seyyid Keylânî, Matba'atu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire; 1961.
10. Gazzâlî, E. H. Kitâbu'l-İktisâd fi'l-İ'tikâd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut; 1983.
11. İbn Rüşd, E.V., el-Keşfü an Menâhici'l-Edille fî Akâidi'l-Mille, Haz. Muhammed Âbid el-Câbirî, Merkezü Dirâsâtu Vahdeti'l-Arabiyye, Beyrut, 1998.
12. İbn Sînâ, H. A., Kitâbu'n-Necât fi'l-Hikmeti'l-Mantıkiyyeti ve't-Tabîiyyeti ve'l-İlâhiyye, Haz. Mâcid Fahrî, Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut, 1982.
13. Kutluer, İ., Gâiyyet, T.D.V. İslam Ansiklopedisi; 1996; 13: 292-295.

THE EVALUATION OF THE HADITHS THAT ATTRIBUTE THE DAYS OF CREATION TO THE CREATED

Asst. Prof. Dr. Mehmet DİLEK

Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Antalya, Türkiye

mehmetdilek@akdeniz.edu.tr

Abstract

In the book called al-Musnadu's-Sahih compiled by Muslim b. Haccâc (d. 261/875), according to a hadith narrated by Abu Hureyre, the Prophet said: "Allah, (Glorified and Exalted is He,) created the earth on Saturday, and over it He created the mountains on Sunday. He created the trees on Monday, He created the abominable on Tuesday, He created the light on Wednesday, He scattered the animals on the face of earth on Thursday, and After all the beings were created, He created Adam (peace be upon him) after 'Asr, between the Asr and the Night at the last hours on Friday."

The hadith mentioned above has been narrated in many hadith books besides Muslim. Many discussions have been made about the hadith in the past and today. We can collect these under these headings:

1-First of all, is this hadith authentic or weak? If it is weak, what is the proof?

2-Is this hadith elevated (merfu') that is, a narrative attributed to the Prophet or a halted hadith attributed to Ka'b a'l-Ahbār famous for its narrative and isrâilî traditions?

3-Is this hadith contrary to the Qur'an or not?

4-How is this hadith scientifically evaluated today?

Expecting scientific developments and discoveries, some scholars have stated that, the meanings of this hadith will be better understood, while others have stated that there is scientific miraculousness in the hadith since the order of creation mentioned in the hadith is suitable for today's scientific explanations.

Key Words: Hadith, The created beings, Day, Science

MAHLUKÂTA YARATILIŞ GÜNLERİ İZAFE EDEN HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DİLEK

Özet

Sahih hadis kitaplarından Müslim b. Haccâc el-Kuşeyri'nin(ö. 261/875) tasnif etmiş olduğu el-Müsnedu's-Sahih adlı eserinin Sıfatu'l-Kıyâme adlı bölümünde Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadise göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Allah toprağı cumartesi günü yarattı. Ondaki dağları pazar günü yarattı; ağaçları pazartesi günü yarattı. Mekruhları salı günü yarattı. Nuru çarşamba günü yarattı. Yerin üzerinde hayvanları perşembe günü yaydı. Âdem'i de cuma günü ikindiden sonra mahlûkatın en sonunda ve cum'a saatlerinin nihâyetinde, ikindi ile akşam arasında yarattı."

Hadis kitaplarında Mahlukât'ın yaratılışı bölümlerinde de geçen söz konusu hadisi Müslim dışında, en-Nesâi es'Sünenü'l-Kübrâ'da, Ahmed b. Hanbel Müsnedinde, Ebu Ya'lâ Müsned'inde, İbn Huzeyme Sahih'inde, İbn Hibban Sahih'inde, Taberâni El-Mu'cemu'l-Evsat'ta, Beyhakî es-Sünenü'l-Kübrâ'da rivayet etmişlerdir. Bunların dışında daha başka kitaplarında da rivayet edilmiştir.

Öte yandan hadis hakkında geçmişte ve günümüzde pek çok tartışma vardır. Bunları şu başlıklar altında toplamamız münkündür.

1- Öncelikle bu hadis sened açısından sahih mi yoksa zayıf mı? Şayet zayıf ise bunun delili nedir?

2-Bu hadis, merfu' , yani Hz. Peygamber'e nisbet edilen bir rivayet mi yoksa mevkuf olup isrâilî rivayetleriyle meşhur Ka'bu'l-Ahbâra mı nisbet edilmektedir?

3-Bu hadis Kur'an'a muhalif mi değil mi?

4-Bu hadis, günümüz bilimsel anlayışında nasıl değerlendirilmektedir?

Bir kısım araştırmacılar, ilmi keşiflerin beklenip, hadisteki manaların daha da iyi anlaşılacağını ifade ederken, bir kısmı da hadiste ilmî bir i'cazın bulunduğunu çünkü hadiste ifade edilen mahlukatın yaratılış sırasının bugünkü ilmin açıkladığı şekilde olduğunu, bunun bir tesadüf olamayacağını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mahlukat, Gün, Bilim

GİRİŞ

*Kütüb-i Sitte'*den sayılan Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî'nin(ö. 261/875) tasnif etmiş olduğu *el-Müsnedu's-Sahih* adlı eserinin Sıfatu'l-Kıyâme bölümünde Ebû Hüreyre'nin rivayet etmiş olduğu bir hadîs, Âdem aleyhisselam ve diğer bazı mahlûkâtın hangi günde yaratıldıklarından söz etmektedir. Ebû Hüreyre (r.a), Hz. Peygamber'in kendi elinden tuttuğunu ve şöyle söylediğini nakleder:

"Allah, toprağı cumartesi günü yarattı. Ondaki dağları pazar günü yarattı; ağaçları pazartesi günü yarattı. Mekrûhları salı günü yarattı. Nûru çarşamba günü yarattı. Yerin üzerinde, hayvanları perşembe günü yaydı. Âdem'i de cuma günü ikindiden sonra mahlûkatın en sonunda ve cum'a saatlerinin nihâyetinde, ikindi ile akşam arasında yarattı."[355]

Hadîsin maksadının ne olduğu konusunda tartışmalar olduğu gibi senedi ve metni üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Hadîsi sahih kabul eden âlimlerin yanında sıhhatini kabul etmeyip isrâiliyâttan olduğunu iddia edenler de vardır. Bunun dışında söz konusu hadîsin, Kur'ân'daki yaratılış ile ilgili âyetlere[356] muhalif bir mana taşıdığından reddedilmesi gerektiğini söyleyenlere mukabil hadîsin kastettiği mananın ayrı, âyetlerin ifade ettiği anlamın ise farklı olduğu şeklinde fikir beyan eden âlimler vardır.

Bu tebliğde senet ve metin açısından ilgili hadîsin değerlendirilmesi yapılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Öncelikle hadîsin Müslim'in *Sahîh*'i dışında geçtiği diğer kaynaklara değinilecek peşinden *Müslim'*deki rivâyetin isnadında bulunan râviler ve hadîsin metni üzerinde yapılan tartışmalara yer verilecektir.

I- Hadîsin Geçtiği Diğer Kaynaklar

* Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Dilek, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, mdilek25@hotmail.com

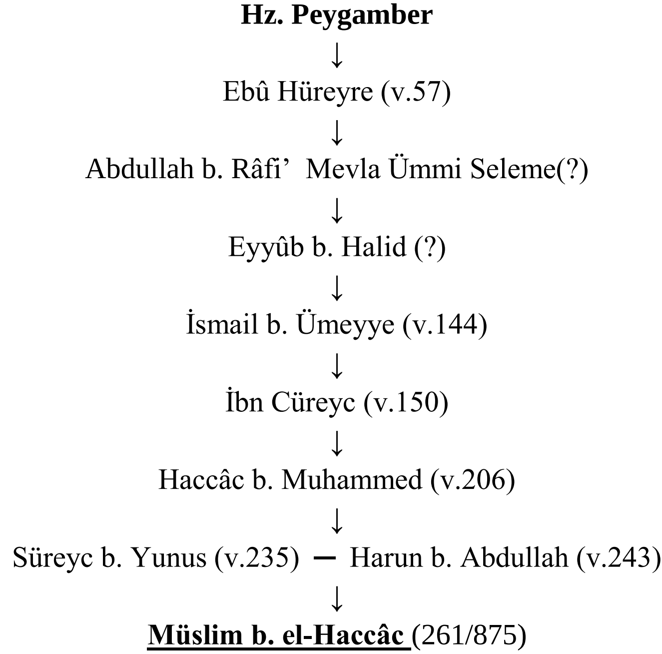
355 Müslim, "Sıfatu'l-Kıyâme, 27.

356 "O, yerin üstünde sabit dağlar yarattı, orayı bereketli kıldı. Orada arayıp soranlar için gıdalarını, bitkilerini ve ağaçlarını tam dört günde takdir edip düzene koydu."
"Sonra iradesi bir gaz halinde bulunan göğe yöneldi. Ona ve yere şöyle buyurdu: "İsteyerek de olsa istemeyerek de olsa emrime gelin!" Onlar da: "İsteyerek geldik" dediler."
"Böylece iki gün içinde gökleri yedi kat olarak şekillendirdi. Her bir göğe, kendisine ait işi vahyetti. Biz, dünya semasını kandillerle, yıldızlarla süsledik, bozulup yıkılmaktan koruduk. İşte bu, her şeye gâlip olan, her şeyi bilen Allah'ın takdiridir" (Fussilet, /10-12).
"Andolsun, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı" Kaf, 38.

Söz konusu hadîsi Müslim'in *Sahih*'i dışında, Ahmed b. Hanbel (241/855) *Müsned'*inde[357], Nesâi (303/915) *es-Sünenü'l-Kübrâ'*da[358], Ebû Ya'lâ el-Mevsılî (307/919) *Müsned*'inde[359], İbn Huzeyme (311/924) *Sahîh*'inde[360], İbn Hibbân (354/965) *Sahîh*'inde[361], Taberânî (360/970) *el-Mu'cemu'l-Evsat'*ta[362], Beyhakî (458/1066) *es-Sünenü'l-Kübrâ* [363] ve *el-Esmâ ve's-Sıfât*[364] adlı eserlerinde rivâyet etmişlerdir. Bunların dışında başka kitaplarda da rivayet edilmiştir.

A- Hadîsin Sened Açısından İncelenmesi

Hadîsin Müslim'in *Sahîh'*indeki senedi şu şekildedir:



Hadîs, *Sıfatu'l-Kıyâme* bölümünde geçmekte ve senedi sübâî (yedi râvili)dir. Müslim, onu Süreyc b. Yunus ve Harun b. Abdullah adında iki hocasından tahric etmiştir:

Râviler hakkında cerh ve ta'dil kitaplarımızda şu bilgilere rastlamaktayız.

1. Süreyc b. Yunus, (سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ): el-Mervezî asıllı olup, sika bir râvi olarak bilinmektedir. İbn Hibbân (ö. 354/965) *Sikât*'ında zikreder ve künyesinin Ebû'l-Hâris olup, Yemen'de bir kabile olan el-Ebnâ'dan olduğunu aktarır. Hüşeym ve İsmail b. Cafer'den rivayette bulunmuştur. İbn Hibbân, hocalarının ondan kendisine rivayette bulunduklarını, kitap tasnif eden ve hadîs toplayan bir kişi olduğunu belirterek hicri 235 yılında vefat ettiğini söyler.[365] Yahya b. Maîn, İbn Sa'd ve İbn Kâni de Süreyc'i sika saymışlardır. Ahmed b. Hanbel'e sorulduğunda onun için *lâ be'se bih* ifadesini kullanmıştır. Yahya b Maîn de aynı ifadeyi kullanır. Ebû Davud es-Sicistanî (202/275), ona sika der ve Ahmed b. Hanbel'in bu râviyi övdüğünü söyler.[366]

[357] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XIV, 82.
[358] Nesâi, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 20, 213.
[359] Ebû Ya'la el-Mevsılî, *Müsned*, X, 513.
[360] İbn Huzeyme, *Sahîh,* III, 117.
[361] İbn Hıbbân, *Sahîh,* XIV, 30.
[362] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 303.
[363] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ,* IX, 5.
[364] Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* II, 250.
[365] İbn Hibbân, *es-Sikât,* VIII, 307.
[366] İbn Ebî Hâtim er-Râzi, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* IV, 305; Hatib el-Bağdadî, *Tarihu Bağdat,* X, 302.

2- Harun b. Abdullah (هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ): Harun b. Abdullah b. Mervân, künyesi Ebû Musa'dır. Buhârî dışında diğer *Kütüb-i Sitte* imamları ondan hadîs rivayet etmişlerdir. Ebû Hâtim onun sadûk[367], Nesâî de sika olduğunu söylemiştir. Hadis hâfızı olan Ebû İshâk İbrâhîm b. İshâk el-Harbî (ö. 285/899): *"Şayet yalan mübah ve helal olsa Harun b. Abdullah onu bile terk ederdi"* ifadesini kullanarak övmüştür. 243 senesinde vefat etmiştir.[368]

3- Haccâc b. Muhammed (حجاج بن محمد): Kaynaklarda imam, hüccet ve hâfız olarak geçer. Ebû Davud es-Sicistânî, Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Maîn'in ona rıhle yani ilim yolculuğu yaptığını ve Yahya b. Maîn'in ondan elli bin hadîs yazdığını söylemiştir. Yahya b. Maîn, Haccâc b. Muhammed'in hadîs rivayet etmiş olduğu hocası İbn Cüreyc'in talebelerinden en sağlamı olduğunu belirtmiştir. İbrahim b. Abdullah el-Sülemî, Haccâc b. Muhammed ile *Musannef* sahibi Abdurrezzak'ı karşılaştırarak, *'onun uyur olduğu halde uyanık olan Abdürrezzak'tan daha sika'* olduğunu belirtmiştir. İbn Sa'd, Haccâc'ın sika bir râvi olduğunu hicri 206 yılında vefat ettiğini, ömrünün sonunda ihtilata düştüğünü de belirtir. 80 yaşında vefat etmiş olup hadîsleri İslam'ın asıllarından sayılır ve ilminin genişliğine rağmen hakkında kötü bir şey duymadığını kaydeder.[369]

4-İbn Cüreyc (ابن جريج): Onun hakkında imam, allâme, hâfız, şeyhu'l-harem ifadeleri kullanılır. Tasnif sahibi olup hakkında çok övücü ifadeler vardır. Hicri 150 senesinde vefat etmiştir. İbn Cüreyc için İbn Sa'd, Yahya b. Maîn, İclî ve Zehebî gibi otoriteler sika tabirini kullanmış; Yahya b. Maîn, yazılı metinlerden yaptığı rivayetlerinin güvenilir olduğunu özellikle belirtmiş, İbn Sa'd da onun çok hadîs rivayet ettiğine işaret etmiştir. Rivayetlerinin *Kütüb-i Sitte* ile Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ve Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-Kebîr'*inde bol miktarda yer aldığı zikredilmiştir.[370] Ebû Hâtim onun için "sâlihu'l-hadîs" ifadesini kullanmışken, Ahmed b. Hanbel, hadîs alanında güvenilir kişiliğine işaret etmiştir.[371] İbn Cüreyc'in hadîs rivayetinde tedlis yapması üzerinde durulmuştur. Malik b. Enes, hadîslerin güvenilirliğine bakmaksızın rivayette bulunduğunu söylerken, Yezid b. Zürey' de "çer çöp sahibi" derken herhalde onun bu yönüne işaret etmişlerdir.[372] İbn Hacer, biyografisini *Tabakâtu'l--müdellisîn* adlı eserinde ele almıştır. Zehebî ise onun tedlis yaptığını belirtirken sika kişiliği üzerinde icma bulunduğuna özellikle dikkat çekmiştir.[373] İbn Cüreyc'in ilmî kişiliği konusunda önemli sayılması gereken görüş, hocası Atâ b. Ebi Rebâh'a ait olup bu zata kendisinden sonra ilim meclisindeki yeri için kimi düşündüğü sorulduğunda İbn Cüreyc'i işaret etmiş[374] ve onu "Hicaz gençlerinin efendisi" diye nitelendirmiştir.[375]

5-İsmail b.Ümeyye (امية بن اسمعيل):Kütüb-i sitte imamları kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Hicri 144 tarihinde vefat etmiştir. 139 olduğunu söyleyenler de vardır. Ebû Hâtim er-Râzî, sika sâlih, Ebû Zür'a er-Râzi sika, Ahmed b. Hanbel, Eyyûb'un kavi olduğunu ve İsmail'in hadîste Eyyûb'tan daha sağlam olduğunu söylemiştir. Yahya b. Maîn, sika derken İbn Sa'd da sika olduğunu ve çok hadîs rivayet ettiğini kaydeder.

---

[367] İbn Ebî Hâtim er-Râzi, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* IX, 92.
[368] Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd,* XVI, 31.
[369] Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd,* IX, 142; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl,* V, 455; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* II, 205.
[370] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ,* VI, 332, 336.
[371] Ahmed b. Hanbel hadis alanında güvenilir kişiliğine işaret etmekle birlikte "bana söylediğine göre", şeyh adı zikretmeksizin "filan dedi ki", "bana ulaştığına göre" vb. ifadelerle yaptığı rivayetlerin uydurma olduğunu, şeyh adı zikrederek "ahberani, semi'tü" gibi ifadelerle yaptığı rivayetlere ise güvenilebileceğini belirtmiştir. Bkz. İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* V, 357Hatîb el-Bağdâdî, *Tarîhu Bağdâd,* X, 404, 405.
[372] Cerrahoğlu, İsmail, "İbn Cüreyc", *DİA,* XI-X, 404-406.
[373] İbn Cüreyc'in tedlisi uydurma bir metnin illetini gizlemek amacıyla değil onun müdelles bir haber olduğunu ortaya koyan bir siga ile yaptığı ve bunu rivayet ilkelerine aykırı görmediği anlaşılmaktadır. Ancak Darekutni, onun tedllisi için en ağır ifadeyi kullanarak, *"Tedlisin en kötüsü İbn Cüreyc'in tedlisidir"* demiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tabakâtü'l-Müdellisîn,* s. 41.
[374] İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl* V, 356.
[375] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* VI, 402.

Nesâi, onun sika olduğunu söylerken İbn Hacer, sika sebt, Zehebî ise sika der. Süfyan b. Uyeyne onun ilmi ve takvasıyla beraber ilmi hıfzettiğini belirtir. [376]

6-Eyyûb b. Hâlid (أيوب بن خالد): Eyyûb b. Halid b. Safvân b. Evs b. Câbir el-Ensâri hakkında Ebû'l-Feth el-Ezdî (374/985) *leyse hadîsuhü bizâke* (hadîsi makbul değildir) demiş ve ehl-i hadîsin onun hakkında cerh edici ifadeler kullandıklarını belirtmiştir. İbn Hacer el-Askalânî *fihi lîn* (gevşek bir râvi) demiştir.[377] Yahya b. Said el-Kattân da onun hadîsinin yazılmayacağına dair cerh edici ifade kullanmıştır. Ancak Müslim, bu râviyle ihticac etmiştir. Ayrıca İbn Hibbân da *es-Sikât'*ında zikretmiştir.[378] İbn Hacer'in *Takrîbü't-Tehzîb'*de Müslim'in râvilerinden *leyyinü'l-hadîs* dediği ricâlle ilgili bir makale yazan Nuaym es-Safedî, bunları beş râvi olarak tesbit etmiş ve incelemiştir. Bunlardan ilki olarak ele aldığı râvi söz konusu olan Eyyûb b. Hâlid'dir. Eyyûb'u cerh edenler olduğu gibi ta'dil edenlerin de olduğunu belirtir.[379] Makalenin yazarı tercih ettiği görüşün onun sika olduğu yönünde olduğunu belirtir. Çünkü Müslim, ondan bir hadîs almış ve onunla ihticac etmiştir. İlgili yerdeki baba da bu hadîsle başlamıştır. Müslim'e göre Eyyûb sika bir râvidir.[380]

7-Abdullah b. Râfi' Mevla Ümmü Seleme (عبدالله بن رافع): Hz. Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin azatlı kölesidir. Ümmü Seleme ve Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuştur. İbn Sa'd, sika ve çok hadîs rivayet ettiğini kaydetmiştir.[381] Kendisinden akranları Said el-Makbûri, Eflah b. Said ve İbn İshak vb. rivayette bulunmuşlardır.[382] Iclî, Ebû Zür'a ve Nesâi ona sika demişlerdir.[383] İbn Hibbân da onu *Sikât'ta* zikretmiştir.[384]

Abdullah b. Râfi de hadîsi Ebû Hüreyre'den rivayet etmiştir.

Bütün bunlardan sonra hadîsin senedi hakkında söylenecek olan şudur;

Seneddeki râvilerden daha çok Eyyûb b. Hâlid b. Safvân üzerinde tartışmalar bulunmakta, ancak Müslim'in bu râvi ile ihticâc ettiğini görmekteyiz. Hatta hadîsin bulunduğu babta başka herhangi bir hadîse yer vermemiştir. Bu durum, ona göre râvinin hüccet olduğunu göstermektedir. Rivayet edilen bu hadîsi sıhhat açısından takviye edici anlamda Nesâî'nin[385] *el-Ahdar b. Aclân* tarîkiyle aktardığı hadîs mütâbi bir rivayet hükmündedir. Bu rivayet hem hadîsin sıhhatini hem de râvinin hüccet olmasını takviye etmektedir.[386] İncelediğimiz hadîsle alakalı bir kitap yazan Abdulkadir Habibullah es-Sindî, rivayetin Müslim'in şartlarına[387] uyan hadîslerden olduğunu seneddeki râvilerden sadece Eyyûb b. Hâlid hariç hepsinin sika olduğunu ifade

---

376 Hatîb el-Bağdâdî, *el-Cerh ve't-Ta'dîl* X. 403.
377 İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 401.
378 İbn Hibbân, *es-Sikât,* IV,25.
379 es-Safedî, bunları makalesinde sayar. Cerh edenler olarak yukarıda sayılanları verir. Ta'dil edenler arasında İbn Hibbân, el-Hazrecî gibi âlimler var olup, Müslim bu râviyle ihticac etmiştir. Muhammed Subhi Hallak: Sika ama hakkında cerh vaki olmuştur. Ahmed Şâkir: onun hadislerinin isnadının sahih olduğunu belirtir. Şuayb el-Arnavud onun hadisinin Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtmiştir. Elbani de onun zayıf olduğunu kabul etmez, Ezdî kendisinin muhaddisler nezdinde leyyin olduğunu aktarmıştır. Ezdî'nin kitabında birçok kimseyi cerh ettiğini ancak onun dışındaki kimsenin onları cerh etmediğini görmekteyiz. Zehebî de buna dikkat çekmiştir. İbn Hacer'in kendisi de bir ravi ile ilgili olarak Ezdi'nin değerlendirmesine katılmadığını belirtmiştir. Ezdi'nin infirad ettiği konuda ona itimad edilemeyeceğini belirtir. Bkz. Es-Safedî Nuaym Es'ad, "Leyyinu'l-hadis inde İbn Hacer el-Askalâni dirâse tatbikiyye alâ Sahîhi Müslim", *Mecelletu'l-Câmia Külliyetu Usûli'd-Din,* Filistin, 2004, s. 67-118.
380 es-Safedî, a.g.m., s. 67-118.
381 İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, V, 227.
382 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* V, 90.
383 Iclî, *Tarihu's-Sikât*, I, 255; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* V, 53; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl,* XIV, 485.
384 İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 30.
385 Nesâi, *Es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 213.
386 Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, V, 72. (Muhammed Avvâme ta'liki)
387 Müslim'in şartları konusunda Mukkaddime'de bilgi vermektedir. Orada müttehem bi'l-kizb ve münkerul hadis veya galatı çok olanlardan hadis tahric etmediğini belirtmektedir. Müslim'in bu ve diğer şartları için bkz. Dilek, Mehmet, *Kütüb-i Sitte'nin Şartları Etrafında Gelişen Tartışmalar*, İlahiyat, Ankara 2014, s.128 vd.

etmiştir. Onun hadîslerinin de mütabaât ve şevâhid için uygun olduğunu, hadîsinin yazılabileceğini aktardıktan sonra bu hadîsin de sikalara muhâlif olmadığını belirtmiştir. [388]

Yukarıda verilen bilgilerden sonra hadîsin sahih olduğunu kabul eden ve etmeyenlerin görüşlerine yer verdikten sonra değerlendirmelerde bulunacağız.

Müslim'in vermiş olduğu rivayeti sahih sayan pek çok âlimin yanında sahîh olmadığını söyleyen hadîs otoriteleri de bulunmaktadır.

Sahîh olduğunu kabul edenler arasında başta Müslim b. Haccâc olarak İbn Huzeyme, İbn Hibbân, Beyhakî, İbnu'l-Cevzî ve Şevkâni gibi âlimler vardır. Çağdaş sayılabilecek kişilerden ise bu konuda bir kitabı da bulunan el-Muallemî, sahîh olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nâsıruddin el-Elbâni de hadîsin sahih olduğunu belirtmiştir. Yine günümüzde birçok araştırmacı, yazmış olduğu kitap ve makalelerinde hadîsin sıhhatine vurgu yapmışlardır. Muhammed Avvâme de hadîs hakkında görüş belirterek hadîsin hem zayıf olmadığı belirtmiş hem de Kur'ân'a muhalif bir mana taşıdmadığına dikkat çekmiştir.

Sahih kabul etmeyenler ise; hadîsi zayıf sayma sebepleri farklı olmakla birlikte Buhârî ve hocası Ali b. el-Medînî gibi hadîs otoriteleri yanında İbn Kesîrİbn Kesîr ve el-Münâvi gibi muhaddisler de vardır. Şuayb el-Arnavut da hadîsi zayıf sayanlar arasındadır. [389]

Âlimler bu hadîsi birkaç açıdan illetli bulmuşlardır. Bunlardan bazısı hadîsin isnadıyla ilgili iken bazısı da metni ile alakalıdır;

Birincisi; Hadîs merfu değildir, bilakis Ebû Hüreyre'nin Ka'bu'l-Ahbâr'dan duymuş olduğu bir rivâyettir.

Buhârî, *Târîhu'l-Kebîret-Târihu'l-Kebîr* adlı eserinde bu hadîsi rivayet edenlerden Eyyûb b. Hâlid'in biyoğrafisini verirken Müslim'de geçen senedin İsmail b. Ümeyye'den sonraki kısmını verir ve peşinden de hadîsle ilgili olarak aşağıdaki bilgiyi nakleder.

وروى اسمعيل بْن أمية عَنْ أيوب بْن خَالِد الْأَنْصَارِيّ عَنْ عَبْد اللَّه بْن رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم قَالَ :خلق الله التربة يوم السبت، وقَالَ بعضهم عن ابى هريرة عَنْ كعب وهو أصح.

"İsmail b. Ümeyye, Eyyûb b. Hâlid el-Ensâri'den O da Abdullah b. Râfi'den O da Ebû Hüreyre'den O da Hz. Peygamber'den şöyle aktarmıştır: *Allah toprağı cumartesi günü yarattı*… Bazıları bu hadîs Ebû Hüreyre'nin Kab b. el-Ahbâr'dan yapmış olduğu rivayetlerden olduğunu söylediler. Bu bilgi daha sahihtir." [390] Demiştir.

Bu anlamda İbn Kesîrİbn Kesîr (774/1373), *El-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserinde şunları ifade etmiştir: "Hadîs, Ebû Hüreyre'nin Ka'bu'l -Ahbâr'dan yaptığı rivayetlerdendir. Her ikisi arkadaşlık eder sohbet meclisi kurarlardı. Ka'b sahifelerinden rivayette bulunur, Ebû Hüreyre de Hz. Peygamber'in tasdik ettiklerini ondan rivayette bulunurdu. Bu hadîs de Ebû Hüreyre'nin Ka'b'tan aldıkları nevindendir. Râvilerden biri yanılmış ve onu merfu olarak almıştır. Merfuluğunu te'kid için de *"Hz. Peygamber elimden tuttu"* ifadesini kullanmıştır."[391]

---

[388] Es-Sindî, Abdulkadir Habibullah, *İzâletu'şübhe an hadisi't-türbe*, Haleb, 1401. S. 14.
[389] Sahîh sayan ve zayıf kabul eden âlimler için bkz. el-Kudât, Şerif, "Hel yeteâradu'l-hadisü's-sahih maa'l- Kur'ani'l-Kerim ev el-ilmu'l-hadîs: Halakallahu yevme's-sebti nemuzecen," *Külliyetü'ş-Şeria el-Câmiatu'l-Ürdüniyye,* Amman, 2009-2010, s. 4.

[390] Buhârî, *et-Târîhul'l-Kebîr*, I, 414.
[391] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 18.

İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye (751/1350), *el-Menâru'l-Münîf* adlı eserinde hadîsin merfu olmasının hata olduğunu Buhârî'nin kaydettiği rivayete dayanarak açıklamıştır.[392] el-Münâvî (1031/1622) *Feyzu'l-Kadîr* adlı şerhinde hadîsi yorumlarken Zerkeşî'den[393] naklen bu rivâyetin Müslim'in garîb rivayetlerinden sayıldığını hakkında tenkidler var olduğunu Buhârî, Ali b. el-Medînî ve diğer bir kısım âlimlerin bu rivayeti Ka'b'ın sözü olarak kabul ettiklerini belirtmiştir.[394]

Dikkat edildiği üzere Buhârî'den sonraki âlimler, hadîsi merfu saymama sebepleri olarak genelde Buhârî'nin sözüne atıf yapmışlardır.

Abdurrahman b. Yahya el-Muallemî, *Envâru'l-Kâşife* adlı eserinde buna değinmiştir. Ona göre sanki Buhârî'nin zihnine gelen Eyyûb b. Hâlid'in bu rivayette hata yaptığıdır. Çünkü söz konusu rivayeti onun biyoğrafisinde vermekte ve tercihinin hangisi olduğunu belirtmektedir. Buhârî'yi bu düşünceye sevk eden aşağıdaki kaydedeceğimiz şu üç sebep olabilir.

Birincisi; Haberi bu şekliyle uygun bulup tasvip etmemiştir.

İkincisi: Eyyûb'un sağlam ve kavî bir râvi olmamasıdır. Eyyûb, az hadîs rivayet eden biri olup Müslim, ondan sadece bir rivâyet almıştır. Ebû'l-Feth el-Ezdî (374/985) onu tenkid etmiştir. İbn Hibbân dışında da onu tevsik eden kimse yoktur. İbn Hibbân ise râvileri tevsikte yani sika kabul etmekte müsamahakâr biridir.

Üçüncüsü; *"Bazılarının"* sözüyle işaret ettiği diğer bir rivâyetten dolayıdır.

Bu bilgileri verdikten sonra el-Muallemî, şunu da eklemiştir: "Keşke Buhârî, belirtmiş olduğu o rivayetin sened ve metnini vermiş olsaydı. Çünkü bazan sözü edilen rivayetin kendisi de zayıf olabilmektedir. Bununla birlikte belki de üstteki diğer iki illeti, bu hadîsin zayıf sayılması için yeterli sebep görmüştür."[395]

Buhârî'nin hadîsi bu şekilde değerlendirmesine karşı itirazlar olmuş, Hadîsin merfu olduğunu destekleyici çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Söz konusu hadîsle ilgili makale yazan Nuaym Es'ad es- Safedî'ye göre : "Aslında hadîsin bütün tarikleri merfu olduğunu göstermektedir. Buhârî'nin ifade ettiği bilginin dışında Ebû Hüreyre'nin bu rivayeti Ka'b'tan aldığına dair herhangi bir kayda rastlamadım. Zaten Buhârî de *"bazılarının"* kim olduğunu açıklamamıştır. Bilakis Ebû Hüreyre, "*Hz. Peygamber benim elimden tuttu"* demiştir. Bu ifade, onun hadisi iyi ezberlediğini ve bu konudaki te'kidine delalet eder."[396] Ali el-Kârî (1014/1605), ilgili hadîsi şerh ederken *"elimden tuttu"* ifadesinin Hz. Peygamber'e yakınlığına ve hadîsi tam manasıyla zabt ettiğine işaret olduğuna delil olduğunu belirtir.[397]

Müfessir Âlusi (1270/1854), *Ruhu'l-Meânî* adlı eserinde bu eleştiriye cevap olarak şu ifadelerin kaydedildiğini aktarır: "Merfuyu ezberleyen onu ezberlemeyen üzerine tercih edilir ve hüccet olur. Sırf bir zandan dolayı sikanın rivayeti reddedilemez. Bu yüzden Müslim, diğerlerinin dediklerini kabul etmedi ve kitabına makbul bir rivayet olarak bu hadîsi almıştır."[398]

Eyyûb b. Hâlid'in zayıf bir ravi olduğuna dair aktarılan bilgilere ise şu şekilde itiraz edilmiştir: Aslında bu râvi hakkında Ebû'l-Feth el-Ezdî (374/985) tek başına kalmıştır. Zaten İbn Hacer de ondan aktarmıştır. Bunların dışında başka taz'if eden yoktur. Ebû'l-Feth el-Ezdî'nin kendisi cerh edilen biridir. Eğer zayıf kabul

392 İbnul Kayyim, *el-Menârul Münîf*, I, 85.
393 Zerkeşî, *en-Nüket*, III, 447.
394 Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, III, 447-448.
395 el-Muallemî, Abdurrahman b. Ebû Yahya, *el-Envâru'l-Kâşife*, s. 189.
396 Safedî, a.g.m. s.77.
397 Ali el-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtîh*, IX, 3666. (Sayfa doğru mu?)
398 Âlûsi, *Rûhu'l-Meânî,* XIII, 358.

ettiği râvi konusunda tek başına olup ondan başkası râviyi cerh etmemişse ona itimat edilmez. Zehebî de (748/1348) el-Ezdî'nin mecrûhîn(cerh edilmiş) râviler hakkında büyük bir kitap te'lif ettiğini ancak kendinden önce hiç kimsenin zayıf saymadığı pek çok kişiyi de zayıf saydığını aktarmış, aslında kendisi de hakkında konuşulmuş biri olduğunu söylemiştir.[399] İbn Hacer, diğer bir râvinin biyoğrafisinde el-Ezdî'nin bir râvi için *"kabul edilen biri değildir"* tenkidine hiç kimsenin katılmadığını bilakis el-Ezdî'nin kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca bir yerde de teferrüdü halinde yani tek başına kaldığı durumda onun sözüne itimat edilemeyeceğini ifade etmiştir.[400]

Öte yanda Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî, *Sahih'*ine zayıf râvilerden rivayet almış olduğu eleştirisine, âlimlerin cevabı da diğerlerine göre zayıf olan bazı râvilerin ona göre sika olduğu şeklinde cevap vermişlerdir.[401]

Buhârî'nin وقَالَ بعضهم عن ابى هريرة عَنْ كعب وهو أصح ifadesinde bulunan أصح ibaresine dikkat edilmesi gerektiğini söyleyen Muhammed Avvâme, bu ifadenin Buhârî ve mütekaddim ulema nezdinde hem sahih hem de zayıf hadîs mukabilinde kullanıldığına dikkat çeker. Dolayısıyla bu konuda kesin bir hüküm vermenin hatalı sonuca götüreceğini ve çok doğru olmadığını belirtir.[402] Burada diğer rivayet sahih de olabileceğinden Buhârî'nin tam olarak neyi kastettiğini anlamak zordur.

es-Sindî, Buhârî'nin *Târîhu'l-Kebîr'*de cerh ettiği rivayet için söylediği *'Bazıları Ebû Hüreyre'nin Ka'btan verdiği rivayet olarak vermiş ve bu daha sahihtir'* demesi Müslim'deki rivayetin şaz olmasını gerektireceğini belirterek şunları eklemiştir: "Buhârî'nin dediği bu rivayet nerede? *Kütüb-i sitte* veya dışındaki kitaplardan hangisi rivayet etmiştir? Buhârî bunu, *Sahîh'*te rivayet etmemiş başka kitaplarında da yoktur. Ben, matbu ve mahtût terâcim, tarih, siyer, tefsir kitaplarında bu rivayeti araştırdım bulamadım. Hatta Buhârî dışında bu rivayete işaret eden kimse de yoktur."[403]

el-Muallemîise *el-Envâru'l-Kâşife* adlı eserinde bu illetin zayıf olduğuna dair Ka'b'tan, Abdullah b. Selam'dan Vehb b. Münebbih ve onlardan rivayet edenlerden yaratılışın başlangıcının pazar günü olduğuna dair rivayetlerin var olmasıdır. Bu ehl-i kitabın kitaplarında da böyledir. Bu durum söz konusu hadîsin Ka'b'ın sözü olmadığını göstermektedir. Taberî'nin verdiği rivayete göre Allah semâvât ve arzı pazar ve pazartesi günü yaratmaya başladı şeklindedir.[404] Abdullah b. Selâm'dan da aynı şekilde bir rivayet bulunmaktadır.[405]

Ehl-i kitabın inancına göre Allah, kâinatı altı günde yaratmış ve yedinci günde ise istirahat etmiştir. Bu hadîste ise yaratmanın cumartesi günü başladığı belirtilmektedir.. Dolayısıyla bunun isrâiliyyattan olması ihtimali yoktur. Tevratın tekvin bölümü[406] ile hadîste olanları karşılaştırdığımızda da zaten bunu görebilmekteyiz.

Günler	***Tevrat***	***Hadîs***
Cumartesi	*İstirahat*	***Türbe (yer kabuğu,toprak, arz)***
Pazar	*Semavât, Arz, Nur*	***Dağlar***
Pazartesi	*Sema(gökkubbe), gökkubbenin üstündeki suların altındaki sulardan ayrılması*	***Ağaçlar***

[399] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübüvve*, XIII, 389; XVI, 347.
[400] İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 198.
[401] Safedî, "Leyyinu'l-hadis inde İbn Hacer fi't-Takrîb", s. 73.
[402] Suyutî, *Tedrîb*, (Muhammed Avvâme ta'liki), I, 74.
[403] es-Sindî, *İzâle,* s. 20.
[404] Taberî, *Târîh*, I, 59.
[405] Zehebî, *el-Uluvv li Ali el-Ğaffâr*, I, 117.
[406] Bkz. Kutsal Kitap, *Yaratılış*, 1-2

Salı	*Kuru toprağın görünmesi, kara, deniz ve ağaçlar*	***Mekrûhlar***
Çarşamba	*Güneş, ay ve yıldızlar*	***Balık[Nûn] veya Nûr***
Perşembe	*Büyük deniz canavarları, deniz hayvanları ve uçan varlıklar*	***Hayvanlar***
Cum'a	*Hayvanlar(evcil ve yabanıl hayvan, sürüngen) ve İnsan*	***Âdem***

Buna göre; yaratılma günlerinde tam bir tevafuk yoktur. Sadece perşembe ve cuma günlerinde kısmen bir uygunluk görülebilmektedir. Hadîs yaratılmanın cumartesi başladığını belirtirken, Tevrat pazar günü başladığını bildirmektedir. Cumartesi gününün istirahat günü olması ise tamamen İslami anlayışla uyuşmamaktadır.[407]

Bu açıklama ve değerlendirmelerden sonra ele aldığımız Müslim hadîsinin israilî bir rivayet olamayacağı anlaşılmaktadır.

İkincisi; Seneddeki İsmail b. Ümeyye Hadisi Metrûk Bir Râvî Olan İbrahim b. Ebû Yahya'dan alması.

Hadîsin senedinde yer alan İsmail b. Ümeyye, bu rivayeti İbrahim b. Ebû Yahya'dan almıştır. O da metruk bir râvidir.

Bu görüş, Buhârî'nin hocası Ali b. el-Medînî'ye (ö. 234/848) aittir. Muhammed b. Yahya adındaki bir kişi Ebû Hüreyre'nin rivayet etmiş olduğu konumuz olan rivayet hakkındaki görüşünü sormuştur. Ali b. el-Medînî, hadîsin Medine menşeli olduğu ve senedinin de *Hişâm b. Yusuf→İbn Cüreyc→İsmail b. Ümeyye→ Eyyûb b. Halid →Ebû Râfi' Mevlâ Ümmü Seleme→Ebû Hüreyre dedi ki* **Hz. Peygamber elimi tuttu...** şeklinde olduğunu belirtmiştir.

Peşinden Ali b. el-Medînî, müselsel[408] bir rivayet olarak hadîsin senedini şöyle verir; ***İbrahim b. Ebû Yahyâ*** dediki, Eyyûb b. Hâlid elimi tuttu, Eyyûb dediki Abdullah b. Râfi' elimi tuttu, Abdullah b. Râfi dediki Ebû'l-Kâsım benim elimi tuttu ve *Allah toprağı cumartesi günü yarattı...* dedi.[409] Ali b. el-Medînî, bu rivayet için sadece İsmail b.Ümeyye'nin ***İbrahim b. Ebû Yahya***'dan vermiş olduğu rivayet olarak biliyorum.[410] demiştir. Yani senedinde râvi düşmesi olup, sahîh bir hadîs olmadığını belirtmiştir. Ali b. el-Medînî, bu rivayeti seneddeki İbrahim b. Ebû Yahya'dan dolayı illetli saymıştır. ***İbrahim b. Ebû Yahya*** pek çok âlimin belirttiği gibi kendisiyle ihticac edilmeyen bir râvidir.[411]

---

407 Bu tesbite Tevrat, gün ismi vermemektedir, sadece birinci gün, ikinci gün, üçüncü gün… diye sıralamaktadır, diye itiraz olsa bile bu nazar-ı dikkate alındığında yine sadece üç günde cüzi bir uyuşma olduğu görülmektedir. Geniş bilgi için bkz. el-Kudât, "a.g.m", s. 20-25.

408 Bu rivayeti Hâkim en-Neysâbûrî, *Marifetu Ulûmi'l-Hadîs* adlı eserinde müselsel hadise örnek verir. Beyhakî de *el-Esmâ ve's-Sıfât el-Esmâ ve's-Sıfât el-Esmâ ve's-Sıfât* adlı eserinde kaydeder. Hadisin senedi şu şekildedir: Ahmed b. el-Hüseyin el-Mukri ***elimden tuttu,*** dediki, Ebû Ömer Abdulaziz b. Ömer b. el-Hasen b. Bekr b. eş-Şerud es-San'ânî ***elimden tuttu,*** dediki, babam *elimden tuttu*, o da dediki, babam *elimden tuttu*, dediki, İbrahim b. Ebû Yahya ***elimden tuttu,*** o da dediki, Safvan b. Ebi Süleym ***elimden tuttu,*** o da dediki, Eyyub b. Halid el-Ensârî ***elimden tuttu,*** o da dediki, Abdullah b. Rafi' ***elimden tuttu***, dediki, Ebû Hüreyre ***elimden tuttu,*** Ebû Hüreyre de; Ebu'l-Kasım (s.a.v) ***elimden tuttu*** ve şöyle dedi: Allah, arzı cumartesi günü yarattı…ilh

409 Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât* , II, 250.

410 Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfât*, II, 250.

411 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, I, 306; *et-Tarîhu's-Sağîr*, I, 13; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, II, 125; Nesâî, *ed-Duafâ*, s.11; Zehebî, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, I, 106.

Muhtemelen bu bilgileri Ali b. el-Medînî'ye nisbet eden en eski kaynak *el-Esmâ ve Sıfât* olup Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn b. Alî Beyhakî'ye (ö. 458/1066) aittir.[412] Beyhakî bu tarik için Musa b. Ubeyde er-Rebezî'nin mütâbi bir rivayeti bulunduğunu ancak Musa'nın zayıf bir râvi olduğunu belirtmiştir. Yine mütâbi bir rivayet olarak Bekr b. eş-Şerûd da İbrahim b. Ebû Yahya'dan[413] rivayette bulunmuş ancak onun da isnadı zayıftır. Beyhakî eserinde, Müslim'de geçen hadîsi verdikten sonra şöyle demiştir: "Ehl-i ilimden bir kısım âlimler, tefsir ve tarih âlimlerinin bu hadîse olan muhalefetlerinden dolayı gayr-ı mahfûz[414] yani şâz olduğunu söylemişlerdir. Bir kısmı da İsmail b. Ümeyye'nin bunu, İbrahim b. Ebû Yahya'dan onun da Eyyûb b. Halid'den aldığını, İbrahim'in ise ihticac edilen bir râvi olmadığını açıklamışlardır."[415]

Buhârî'nin *et-Tarihul-kebir*'de hadîsi illetli sayma sebebi bu değildir. Ali b. el-Medînî de bu hadîsi rivayet eden Eyyûb b. Hâlid el-Ensâri'yi zayıf saymamıştır. Beyhakî de Ali b. el-Medînî'nin bu rivayeti sadece İsmail b. Ümeyye'nin Eyyûb b. Halid el-Ensâri'den almış olduğu ifadesine katılmadığını göstermek için hadîse iki tane mütâbi rivayet vermiştir.[416] Muhammed b. İsmail el-Buhârî, hocasının hadîsi illetli sayma sebebine katılmamıştır. Çünkü İsmail b Ümeyye, muhaddisler nezdinde sika sebt bir râvidir. Ne tedlis ne de hafi irsâl ile itham edilmiştir. Senedinde herhangi bir inkıta da yoktur. İsmail b Ümeyye hocası Eyyûb b. Halid el-Ensâri ile çağdaştır. Eğer böyle bir şey olsaydı Buhârî buna işaret ederdi. Bundan dolayı hadîs âlimlerinden pek çoğu bu isnadı sahih saymışlardır.[417]

Sehâvî, *el-Cevâhirul Mükellele* adlı eserinde, isnadın İbrahim b. Muhammed b. EbûYayha'da birleştiğini ve onun zayıf bir râvi olduğunu belirttikten sonra, teselsül olmayan diğer rivayetin sahih olduğunu aktarmıştır.[418]

Beyhakî'nin Ali b. el-Medînî'yi reddettiği söze gelince: "Bazıları iddia etmişler ki (زعم) İsmail b. Ümeyye bunu sadece İbrahim b. Ebû Yahya'dan almıştır. Aslında Beyhakî'nin burada *"iddia etmişler ki (زعم)"* kelimesini kullanması açık bir kabul etmeme ve reddetmektir. Çünkü İsmail b. Ümeyye, Eyyûb b. Halid el-Ensâri'nin çağdaşıdır.[419] Nasıruddin el- Elbânî de bu iddianın delilden uzak bir görüş olduğunu aktardıktan sonra böyle bir durumun İsmail b. Ümeyye'nin rivâyetinde olamayacağını belirtir. Çünkü İbn Hacer'in *Takrîb*'de ifade ettiği gibi İsmail, sika sebt bir râvidir.[420]

Öte yandan önemle altının çizilmesi gereken nokta ise şudur: Ali b. el-Medînî ve Buhârî Hadîsi ta'lil sebebi açısından ittifak etmemişlerdir. Her birinin vurguladığı nokta farklıdır. Şayet aynı noktada birleşselerdi, görüşlerini kabul edilmesi gerekirdi. [421]

Üçüncüsü; Bu hadîs, Kur'ân'a muhaliftir.

---

[412] Suyûti, *TedrîbTedrîbu'r-Râvî,* s. 74. (Muhammed Avvâme'nin taliki); El-Beyhakî, bu bilginin isnadını *Ebû Abdullah →Ebû Yahya Ahmed es-Semerkandi →Ebû Abdullah Muhammed b. Nasr → Muhammed b. Yahya* şeklinde vermiştir.
[413] Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât* , II, 250.
[414] Gayr-ı Mahfûz: Sika ve zayıf ravilerin kendilerinden daha güvenilir ravilere muhalif olarak rivayet ettiklerin hadislere denir. Geniş bilgi için bkz. ebdulkadir b. Mustafa el-Muhammedi, *eş-Şâzz ve'l-Münker ve Ziyâdetu's-Sika,* Beyrut, 2005, s.107.
[415] Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât* , II, 250; Buhâri, Nesâî, Zehebî, Ukaylî, İbn Hacer, İbn Hibbân hepsine göre İsmail b.Ümeyye'nin İbrahim b. Yahya'dan semaı sabit değildir, râvi de müttehemün bilkizbtir. İbn Mâce'nin tek başına rivayet ettiği râvilerindendir. Bkz. es-Sindî, *İzâle,* s. 17.
[416] es- Sindî, *a.g.e.,* s. 18.
[417] es- Sindî, *a.g.e.,* s. 18.
[418] Suyutî, *Tedrîb*, Muhakkik ta'liki, V, 71.
[419] es-Sindî, *a.g.e.,* s.18.
[420] İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 86.
[421] es-Sindî, *a.g.e.,* s.18.

Âlimlerin illetli saydıkları üçüncü nokta ise, hadîsin Kaf suresindeki "**Andolsun, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı."**[422] manasındaki âyete muhalif olmasıdır.

Âyet, göklerin ve yerin altı günde yaratıldığını ifade ederken hadîs yedi günde yaratıldığından söz eder. Bu görüşü de İbn Kesîr[423] ve başka bazı âlimler de savunurlar. Bu tenkid, hadîsin metni ile ilgili olduğu için metin tahlili kısmında yer verdik.

B- Hadîsin Metin Açısından İncelenmesi

Hadîsin Müslim'deki metni şu şekildedir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِي فَقَالَ: " خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ، وَخَلَقَ فِيهَا الْجِبَالَ يَوْمَ الْأَحَدِ، وَخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ، وَخَلَقَ الْمَكْرُوهَ يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ، وَخَلَقَ النُّورَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ، وَبَثَّ فِيهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ الْخَمِيسِ، وَخَلَقَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، فِي آخِرِ الْخَلْقِ، فِي آخِرِ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ الْجُمُعَةِ، فِيمَا بَيْنَ الْعَصْرِ إِلَى اللَّيْلِ"

Ebû Hüreyre'den rivayet edilmiştir. Resulullah elimden tuttu ve şöyle söyledi: "Allah, toprağı cumartesi günü yarattı. Ondaki dağları pazar günü yarattı; ağaçları pazartesi günü yarattı. Mekruhları salı günü yarattı. Nuru çarşamba günü yarattı. Yerin üzerinde, hayvanları perşembe günü yaydı. Âdem'i de cuma günü ikindiden sonra mahlûkatın en sonunda ve cum'a saatlerinin nihâyetinde, ikindi ile akşam arasında yarattı."[424]

A. Rivayetlerdeki Farklılıklar

Bu rivayetle diğer kitaplarda geçen tariklerine baktığımızda bazı farklılıklar olduğunu görmekteyiz.

Müslim'deki rivayette salı günü المَكْرُوهَ "mekrûhları" yarattı şeklinde geçerken Nesâî'in *es-Sünenu'l-Kübra*'sında التِّقْنَ "demir vb. hayat işçin gerekli olan madenleri" yarattı[425] şeklinde geçer. Kadı Iyâz (544/1149) bazı rivâyetlerde الْنّورَ yerine balık anlamında النون olarak geçtiğini hatta *Sahihu Müslim'*in bazı râvilerinin de bu şekilde rivayet ettiklerini belirtmiştir. Yine Kâdı Iyâz bir rivayette ise "denizler" anlamındaki البحور kelimesinin geçtiğini belirtir. [426] Diğer bir Müslim şârihi Nevevî (676/1277), her iki şeyin de aynı günde yaratılma ihtimalinden dolayı rivayetlerdeki bu durumun herhangi bir zıtlık oluşturmayacağını ifade etmiştir.[427]

Elbânî'nin tahkikli olarak neşretmiş olduğu *Mişkâtü'l-Mesâbîh*'te خلق الله التُّرْبَةَ yerine خلق الله الْبَرِيَّة [428]şeklinde geçer, ancak bu rivayet Tebrîzî'nin eklemiş olduğu rivayetlerden olup aslı olan Beğâvî'nin *Mesâbihü's-Sünne* adlı eserinde yoktur. Yine aynı şekilde Ebû'l-Ferec İbnul Cevzî'nin (597/1201) *Keşfu'l-Müşkil min Hadîsi's-Sahîhayn* adlı kitabında geçer.[429]

Hadîste geçen التُّرْبَةَ kelimesini arz yani yer küresi[430], sadece toprağın kendisi[431] ve bir de yer kürenin kışrı yani kabuğu[432] olmak üzere üç şekilde anlamışlardır. Hadîste geçen bu kelimenin üçüncü manada olduğu daha uygun gözükmektedir. Çünkü Hz. Peygamber zamanında *el-Kışretu'l-ardiyye* kelimesi kullanılmıyordu.

---

422 Kâf suresi, 38.
423 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* I,18.
424 Müslim, "Sıfatu'l-Kıyâme, 27.
425 Nesâi, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 213.
426 Kadı Iyaz, *İkmâlu'l-Mu'lim*, VIII, 321.
427 Nevevi, *Şerhu Müslim,* XVII, 133,134.
428 Beriyye: Şayet *b-r-e* kökünden alınırsa yaratmak anlamında, b-r-y kökünden alınırsa toprak anlamında olduğu belirtilmiştir. İbnu'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl,* VIII, 512.
429 Ebû'l-Ferec İbnu'l-Cevzî'nin *Keşful Müşkil min Hadisi's Sahîhayn*. III, 580.
430 Kadı Iyaz, *el-Meşâriku'l-Envâr*, I, 120.
431 İbn Hacer*, Fethu'l- Bârî*, I, 438; Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, IV, 3.
432 Ayni, *Umdetu'l-Kâri*, IV, 3.

Hz. Peygamber, *arz* ve *türâb* yerine *türbe* kelimesini kullanmayı tercih etmiştir.[433] Böyle olması yeni ilmi anlayışa da uygundur. Çünkü önce yer kabuğu yaratıldı, sonra soğudu ancak arz kaya gibiydi ne toprak gibi ne de kum idi. Sonra dağlar çıkmaya başladı. Bu ateşli kayalar yer kabuğunu oluşturan ilk kayalardır.[434]

Kur'ân'da geçen *el-yevm* kavramı günümüzdeki anladığımız gün anlamında değildir. Çünkü bizim bildiğimiz gün dünyanın dönüşüne göre belirlenmekte ve yirmi dört saatlik bir zaman dilimidir. Yaratılışın ilk zamanlarında dünya ve güneş yoktu. Dünya yaratılınca kendi etrafında dönmesiyle günler oluşmuştur. Buna delil, Kur'ân-ı Kerim'in günün bazısını bin sene, bazısını ellibin sene, bazısını da bizim bildiğimiz günler gibi kullanmış olmasıdır. Hatta Allah, semâvât ve arzı altı günde yarattığını bildirdiği âyetin hemen peşinden gelen âyette günü, ellibin sene olarak bildirmektedir.[435]

Buradan açıkça anlaşılıyor ki, Kur'ân'da söz edilen günler bizim bildiğimiz günler anlamında değildir. Günümüzde bile bir yıldızdan diğerine gün müddeti değişmektedir.[436]

B. Hadîsin Kur'ân'a Muhalif Olması

Bu Hadîsin Kur'ân'a muhalif olduğunu söyleyenlerin delileri şunlardır.

1. Âyette semâvât ve arzın altı günde yaratıldığı belirtilmektedir.[437] Hadîste ise yedi gün olarak sayılmaktadır.

2. Fussilet sûresindeki âyetler arz ve içindekilerin dört günde yaratıldığını anlatırken hadîs bunu yedi olarak belirtir. [438]

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eserinde şunları söylemiştir: "Bu hadîsin metninde şiddetli bir gariplik vardır. Mesela, hadîste göklerin yaratılmasından bahsedilmemektedir. Yerlerin ve yerdeki mevcudatın yedi günde yaratıldığı söylenmektedir. Bu da Kur'ân'ın beyanlarına ters düşmektedir. Çünkü Kur'ân'da anlatıldığına göre yer, dört günde yaratılmış, sonra iki günde gökler dumandan yaratılmıştır. Dumandan maksat ta suyun buharıdır. O buhar, büyük su kütlesinin dalgalanması neticesinde büyük ilâhi kudretin eseri olarak yerden yükselmişti.[439]

Muhammed Avvâme, hadîsin Kur'ân'a muhalif olmadığını beş noktada izah eder.

Birincisi; Âyetler semâvât ve arzın yaratılmasından söz eder. Hadîs, arzdaki bazı âlemlerin yaratılmasını anlatır.

İkincisi; Âyetler insanlık âleminin ilk yaratılışından veya insanın yaratılmasından söz etmez. Hadîs bunlardan bahseder.

Üçüncüsü; İki yaratılış olduğunu söyleyebiliriz. İlk yaratılış, ikinci yaratılış… Nesâi'nin ikinci rivayetinden bunu anlamaktayız. Buna göre Allah, semâvât ve arzları yarattı, sonra arşa yöneldi, toprağı (arzı)

---

433 el-Kudât, "Hel yeteâradu'l-Kur'ân", s. 13.
434 el-Kudât, "Hel yeteâradu'l-Kur'ân", s. 13.
435 Secde suresi, 4-5.
436 el-Kudât, "Hel yeteâradu'l-Kur'ân", s. 13.
437 Allah, Kur'an'da yedi yerde semavat ve arzı altı günde yarattığını bildirmektedir. Bkz. A'râf, 54; Yunus, 3;Hûd, 7; Furkân,59; Secde, 4; Kâf, 38; Hadîd, 4.
438 "Siz yeri iki günde yaratanı mı inkar ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz! O, âlemlerin Rabbidir" de. Fussilet, 9; "O, yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Orada bereketler yarattı ve orada tam dört günde isteyenler için fark gözetmeden gıdalar takdir etti." Fussilet,10.
439 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* I,18.

cumartesi günü yarattı[440] denmekte toprağın ve sonrakilerin yaratılmasını ilk yaratılma dediği semâvât ve arzın yaratılmasına atfetmektedir. Atıf ise muğayereti gerektirir.

Dördüncüsü; Âyetler günlerin sayısını altı olarak belirlemiştir. Hadîs ise günleri cumartesi, pazar… diye isimlendirmiştir. İsimlendirilen bu günler, dünyanın kendi ekseni etrafında dönmesiyle oluşan günlerdir. Öyleki onda gece gündüz vardır. Güneş ve ay vardır. Doğması ve batması vardır. Ama âyetlerdeki günlerde güneş, ay, gündüz ve gece yoktur. Onlar eyyâm-ı şe'niyedir, Allah'ın **"Hergün O bir şe'ndedir (كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ)"**[441] âyetinde buyurduğu gibi buradaki gün, bizim örfümüzdeki lahzadan daha az bir zamandır.

Beşincisi; Kur'ânî günlerle hadîsteki günler arasındaki fark, hadîsin belirlediği Âdem aleyhisselamın yaratılışını ifade eden kısımda daha da net ortaya çıkmaktadır. Hadîste Âdem, cuma günü ikindi ile akşam arasında cumanın son saatlerinde yaratıldı denmektedir.[442]

Ali el-Kâri (1014/1605), bu hadîsi şerh ederken bu manaya şu şekilde değinmiştir. Ona göre cumartesinden murad günün sonu olup pazar gecesi olarak isim verilen zamandır. Bu da onun hükmünde olup altı günde yaratılmaya zıt değildir.[443] Elbâni ise şunları söylemiştir: "Hadîsin senedinde ta'n gerektirecek herhangi bir durum yoktur. Bazılarının iddia ettikleri gibi Kur'ân'a muhalif bir durum da söz konusu değildir. Çünkü hadîs mahlûkatın arzda yaratılış keyfiyetini anlatıyor. Bu yedi günde olmuştur. Kur'ân ise semavat ve arzın altı günde yaratıldığını belirtmektedir. Arz da iki günde yaratılmıştır. Bunlar birbirine muarız değildir. Kur'ân'ın ifade ettiği altı gün hadîste sayılan 7 günden farklı bir şey olması ihtimalinden dolayı bu böyledir. Hadîs mahlûkatın arz üzerinde oturulmaya elverişli hale geliş tavırlarından söz ediyor. Kur'ân'ın gün kavramının bir kısmının bin, bir kısmının da ellibin sene demesi de bunu teyid ediyor. Altı günün bunlardan olmasına engel yoktur. Yedi gün de bizim günlerimizden olmasına hadîste açıklandığı gibi engel yoktur. Böyle olunca Kur'ân'la hadîs arasında bir zıtlık söz konusu değildir.[444]

Kur'ân'ın ifadesi hadîsin ifadesi arasında bir zıtlık olmadığını Ata b. Ebû Rebâh'ın Abdullah b. Râfi'ye mütâbi olarak vermiş olduğu rivayette; önce semâvât ve arzın altı günde yaratıldığı belirtilmekte peşinden arzın yaratılması ile ilgili tafsilat verilmektedir.

Ebû'- Ferec İbnu'l Cevzî (597/1201), *Keşfu'l-Müşkil min Hadîsi's-Sahîhayn* adındaki eserinde şöyle bir yorum yapmıştır: "İbn Cerir ve bazı âlimler hadîste geçen günlerin müddetinin bin yıl olduğunu söylemişlerdir. Niçin böyle bir kanaate vardıklarını bilmiyorum. Belki de Hacc suresindeki 47. âyetten almışlardır. Halbuki bu günler, âhiretteki günlerdir. Hadîste ise bildiğimiz dünyadaki günlerdir. Şayet denilirse; Kur'ân altı günde semâvât ve arzdakilerin yaratıldığını bildiriyor. Hadîs ise yedi gün olduğunu söylüyor. Buna cevap şöyle verilir; Âyet semavatı arzı ve ikisi arasındakilerini genel olarak altı günde yarattı diyor, Âdem ise arz içindeki yaratılanlar arasındadır. Asıl olanlar altı günde yaratılmıştır. Âdem ise aslın fer'i durumundadır." [445]

Hadîsle ilgili bir makale kaleme alan Şerif el-Kudât, söz konusu hadîsin Kur'ân-ı Kerim'le çelişmediğine dair dört tane görüş olduğunu belirtir ve bunları tartışır.

Birinci görüş; Hadîs, aynen âyetteki gibi semavat ve arzın yaratılmasından söz eder. Âyetlerlerde semavât ve arzın altı günde yaratıldığı bildirilirken, Âdem aleyhisselamın yaratılmasından söz edilmemiştir. Hadîste, buna yedinci bir gün bilgisi daha eklenmiş oldu. Yani Allah, Âdemi yedinci günde yaratmıştır.[446] Dolayısıyla âyetlerle bu hadîs arasında herhangi bir zıtlık yoktur.

---

440 Nesâi, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X,213.
441 Rahman suresi 29.
442 SüyûtîSüyûtî, *Tedrîb, Muhammed Avvâme taliki* s. 73, 74.
443 Ali el-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtîh*, IX, 3666.
444 Elbânî, Muhammed Nâsıruddin, *Mevsûatu'l-Elbânî fi'l-Akîde,* VII, 910.
445 İbnu'l-Cevzî, *Keşfu'l-Müşkil*, III, 580
446 el-Kudât, "Hel yetearadu'l-Kur'ân", s. 16.

Bu görüş birkaç problemi beraberinde getirmektedir. Şöyleki hadîs sadece semâvata ait nurun yaratılmasından söz eder, başka değil. Bu da bir gün eder, ayetler iki gün olarak zikretmiştir. Ayrıca hadîs, arzın yaratılmasından değil, türbe yani yerkürenin kabuğunun yaratılmasından söz eder. Türbe, arzdan başkadır. Şayet arzı, türbe olarak kabul etsek o zamanda ayet iki günde yaratıldığını beyan ederken hadîs bir gün de yaratıldığını anlatmış olmaktadır. Yine âyet, dağlar ve yiyecekler (ağaçlar, hayvanlar) iki günde yaratıldı derken Hadîs üç günde yaratıldı demektedir. Dolayısyla bu görüş zayıftır.

İkinci görüş; Hadîs, semavât ve arzın yaratılmasından söz eder, tıpkı âyet gibi ancak Kur'ânî günlerle hadîsteki günler birbirinden farklıdır. Yani Kur'ân'da bahsedilen altı gün Hadîste bahsedilen yedi günle aynı zamana denk gelmektedir.

İlk bakışta kuvvetli gibi görünen bu görüş, bazı problemleri halledememiştir. Bir defa hadîs, semâvâttan söz etmez. Arzdan da söz etmez, çünkü türbe diye geçmektedir. Arz iki günde yaratılmıştır. Türbe yani arzın kışrı bir günde yaratılmıştır. Hadîsteki günler daha kısadır, dolayıslıyla iki günden fazla bir zamanda yaratılmış olmaktadır. Yine âyet dağlar ve yiyecekler (ağaçlar, hayvanlar) iki günde yaratıldı derken hadîs üç günde yaratıldı demektedir

Üçüncü görüş; Âyet ayrı bir konudan hadîs ise ayrı bir konudan söz eder. Âyet semavât ve arzın yaratılmasından hadîs ise arzın yaratıldığından sonra üzerindeki mahlûkatın yaratılış evrelerinden söz eder.

Bu görüş birkaç problemi barındırmaktadır. Çünkü ayetler dağların yaratılması, yiyeceklerin kaynağı olan hayvan ve bitkilerin yaratılma evrelerinden söz eder. Dolayısyla âlimlerin çoğunluğu âyet ve hadîsin aynı şeyden bahsettiğini ifade etmişlerdir. Bu görüşte problemleri çözecek gibi değildir.

Dördüncü görüş; Hadîs, arzın yaratılmasından sadece son iki gününü tafsilatıyla açıklamaktadır. Allah, Kur'ân'da şöyle buyurmuştur: **"O, yerin üstünde sabit dağlar yarattı. Orada bereketler meydana getirdi. Orada araştırıp soranlar için rızıkları tam dört günde belli bir seviyede takdîr edip, düzene koydu."**[447]

Bu görüşe göre, hadîs semâvât ve arzından yaratılımasından söz etmez. *Türbe, cibal, şecer, mekruh, nur, hayvanlar ve Âdem aleyhisselam…* Çünkü bunların hepsi ne arzdır ne de semâdır. Buna nurun semavattan olduğu şeklinde bir itiraz vuku bulsa bilse tercih edilen görüşün ***nun*** şeklinde olduğundan dolayı bunun bir problem teşkil etmediği şeklinde cevap verilebilir.

Şerif el-Kudât, önceki üç görüş ve delillerini incelediğimizde bu son görüşün daha tercih edilebileceğini belirtmiştir.[448]

C. Âdem Aleyhisselam Ne Zaman Yaratıldı?

Hadîste yedinci günde Âdem'den başkası yaratıldığında dair bir bilgi yoktur. Kur'ân'da Âdem'in altı günde yaratıldığına dair bir bilgi de yoktur. Sünnet'te de buna dair bir delil yoktur. Altı günden sonra yaratmanın durması da makul bir şey değildir. Bakara suresinin başındaki âyetlerden ve bazı hadîslerden anlaşıldığına göre Âdem yaratılmadan önce arzda yaşayanlar vardı. Bu da Âdem'in semavât ve arzın yaratılmasından uzun müddet sonra yaratıldığına delildir.[449]

Âdem'in yaratıldığı gün ile ilgili bir rivayeti Hâkim en-Neysâbûrî, İbn Abbas'tan aktarır. Buna göre; "Allah, Âdem'i (a.s.) Cennet'e hiç kimse girmeden oradan çıkardı. Çünkü Allah**:"Ben yeryüzünde bir halîfe kılacağım"** dedi. Melekler: **"Yeryüzünde ifsad eden, kan akıtan bir kimseyi mi kılacaksın?** diye sordular. Yeryüzünde, Âdem'den (a.s.) iki bin sene önce, «Benu'l-Cân» denilen cinler vardı. Yeryüzünü ifsad ettiler, kanlar akıttılar, îfsad yaptıklarında Allah, onların üzerine Meleklerden bir ordu gönderdi. Onları döve döve

---

447 Fussilet sûresi, 10.
448 Şerif el-Kudât, "Hel Yeteâradu'l-Kur'an", s. 19.
449 Muallemi, *Envâru'l-Kâşife,* 190; es-Sindî, *İzâletü'ş-Şübhe*, s. 33.

deniz adalarına sıkıştırdılar. Allah: **“Ben yeryüzünde bir halife kılacağım”** dediği zaman, melekler **“Yeryüzünde ifsad edecek ve kanlar akıtacak birisini mi kılacaksın?** Nitekim daha önce cinler de böyle yaptılar” dediler. Cenabı Hak, **“Sizin bilmediğinizi kesinlikle ben bilirim”** buyurarak onları susturdu.[450]

Buradan anlaşılıyorki, Âdem’in yaratılması Kur’ân’da yaratılma zamanı olarak belirtilen altı gün içerisinde değildir. Onun yaratılması semâvât ve arzın yaratılmasından uzun müddet sonra olmuştur. Bunu destekleyen başka rivayetler de vardır.

Bakara suresindeki Âdemin yaratılışı ilgili olarak anlatılan ve Hâkim’in rivayetinden anlaşılıyorki Âdemin yaratılması meleklerden sonradır. Müslim’in rivayetinden de anlaşılıyor ki Allah, Âdemi cuma günü mahlûkatın en sonunda cuma saatlerinin sonunda ikindi ile akşam arası yaratmıştır. Bu lafızdan Âdemin yaratılışının sema ve arzın yaratılışından sonra cumanın son saatlerinde olduğu anlatılmaktadır. Bunu destekleyen rivayetler ve şahitler çoktur.

Ebû Hureyre’nin haber verdiğine göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"*Üzerine güneş doğan günlerin en hayırlısı cum'a günüdür: Âdem aleyhisselam o gün yaratıldı, o gün cennet'e kondu, yine o gün cennetten çıkarıldı. Kıyamet de cum'a günü kopacaktır.* " [451]

Ayrıca hadîslerde bunu destekleyen birçok rivayete rastlamaktayız.[452]

SONUÇ

Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî’nin(ö. 261/875) *el-Müsnedu’s-Sahih* adlı eserinde Ebû Hüreyre’nin rivayet etmiş olduğu bir hadîs, Âdem aleyhisselam ve diğer bazı mahlûkâtın yaratıldıkları günleri bildirmektedir.

Hadîsin maksadının ne olduğu konusunda tartışmalar olduğu gibi senedi ve metni üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Hadîsi sahih kabul eden âlimlerin yanında sıhhatini kabul etmeyip isrâiliyattan olduğunu iddia edenler de vardır. Bunun dışında söz konusu hadîsin, Kur’ân’daki yaratılış ile ilgili âyetlere muhalif bir mana taşıdığından reddedilmesi gerektiğini söyleyenlere mukabil hadîsin kastettiği mananın ayrı, âyetin ifade ettiği anlamın ise farklı olduğu şeklinde fikir beyan eden âlimler vardır.

Bu tebliğde senet ve metin açısından ilgili hadîsin değerlendirilmesi yapılmış ve şu sonuca ulaşılmıştır.

1-Hadîs, *Sıfatu’l-Kıyâme* bölümünde geçmekte ve senedi sübâî (yedi râvili)dir. Müslim, onu Süreyc b. Yunus ve Harun b. Abdullah adında iki hocasından tahric etmiştir. râvilerden daha çok Eyyûb b. Hâlid b. Safvân üzerinde tartışmalar bulunmakta, ancak Müslim’in bu râvi ile ihticâc ettiğini görmekteyiz. Hatta hadîsin bulunduğu babta başka herhangi bir hadîs vermemiştir. Bu durum ona göre râvinin hüccet olduğunu göstermektedir. Râvi’nin ve rivayet ettiği bu hadîsi sıhhat açısından takviye edici anlamda Nesâî’nin *el-Ahdar b. Aclân* tarîkiyle aktardığı hadîs mütâbi bir rivayet hükmündedir. Bu rivayet hem hadîsin sıhhatini hem de râvinin hüccet olmasını takviye etmektedir. Rivayetin Müslim’in şartlarına uyan hadîslerden olduğunu seneddeki râvilerden sadece Eyyûb b. Hâlid hariç hepsinin sika olduğunu görmekteyiz. Eyyub’un hadîslerinin de mütabaât ve şevâhid için uygun olduğunu ve bu hadîsin de sikalara muhâlif olmadığını anlamaktayız.

2-Müslim’in vermiş olduğu rivayeti sahîh sayan pek çok âlimin yanında sahih olmadığını söyleyen hadîs otoriteleri de bulunmaktadır. Sahih olduğunu kabul edenler arasında başta Müslim olarak İbn Huzeyme, İbn

---

[450] Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek,* II, 287; Hâkim rivayetin peşinden, isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Zehebî de *Telhîs*’te sahih olduğunu teyid etmiştir.
[451] Müslim, Cum'a, 18,
[452] Rivâyetler için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 418, 486, 504,512, 540; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* I, 477; İbn Hibbân, *Sahih,* III, 191; Hâkim, *el-Müstedrek*, Taberî, *Tarih,* I, 56.

Hibbân, İbnu'l-Cevzî, Şevkâni gibi âlimler vardır. Çağdaş sayılabilecek kişilerden ise bu konuda pek çok araştırmacı sahîh olduğunu kabul ederler. Sahîh kabul etmeyenler ise; hadîsi zayıf sayma sebepleri aynı olmamakla birlikte Buhârî ve hocası Ali b. el-Medînî gibi hadîs otoriteleri yanında İbn Kesîrİbn Kesîr ve el-Münâvi gibi muhaddisler de vardır. Şuayb el-Arnavut da hadîsi zayıf sayanlar arasındadır. Âlimler bu hadîsi birkaç açıdan illetli bulmuşlardır. Bunlardan bazısı hadîsin isnadıyla ilgili iken bazısı da metni ile alakalıdır.

3- Hadis illetli bulanlardan Buhârî, bazılarının bu hadîsin Ebû Hüreyre'nin Kab b. el-Ahbâr'dan yapmış olduğu rivayetlerden olduğunu söylediklerini ve bu bilginin daha sahih olduğunu aktarmıştır. Ancak Buhârî, bazılarının kim olduğunu açıklamamış, hadis kaynaklarında da bu rivayete rastlanmamıştır. Söz konusu rivayetin sahih mi yoksa zayıf mı olduğu da belirlenemediğinden hüküm vermek zordur. Ayrıca Tevrat'ta yaratılmanın Pazar günü başladığı bildirilmekte, İslami anlayışa uymayacak manada cumartesinin ise istirahat günü olduğu söylenmektedir. Hadiste ise cumartesi başlangıç olarak kabul edilmektedir.

4-Hadise yöneltilen diğer bir tenkid ise Buhârî'nin hocası Ali b. el-Medînî'ye aittir. Ona göre İsmail b. Ümeyye bu rivayeti metruk bir ravi olan İbrahim b. Ebû Yahya'dan almıştır. Buhârî'nin hadîsi illetli sayma sebebi ile Ali b. el-Medînî'nin aynı değildir. İsmail b Ümeyye, muhaddisler nezdinde sika sebt bir râvidir. Ne tedlis ne de hafi irsâl ile itham edilmiştir. Senedinde herhangi bir inkıta da yoktur. İsmail b Ümeyye hocası Eyyûb b. Halid el-Ensâri ile çağdaştır. Eğer böyle bir şey olsaydı Buhârî buna işaret ederdi. Bundan dolayı hadîs âlimlerinden pek çoğu bu isnadı sahih saymışlardır.

5-Hadise yapılan diğer bir tenkid de Kur'ân'a muhalif bir mana taşımasıdır. Âyetlerde semâvât ve arzın altı günde yaratıldığı belirtilmektedir. Hadîste ise yedi gün olarak sayılmaktadır. Ayrıca ayetlerde arz ve içindekilerin dört günde yaratıldığını anlatırken hadîs bunu yedi olarak belirtir. Hadîs mahlûkatın arzda yaratılış keyfiyetini anlatıyor. Bu yedi günde olmuştur. Kur'ân ise semavat ve arzın altı günde yaratıldığını belirtmektedir. Arz da iki günde yaratılmıştır. Bunlar birbirine muarız değildir. Kur'ân'ın ifade ettiği altı gün hadîste sayılan 7 günden farklı bir şey olması ihtimalinden dolayı bu böyledir. Hadîs mahlûkatın arz üzerinde oturulmaya elverişli hale geliş tavırlarından söz ediyor. Kur'ân'ın gün kavramının bir kısmının bin, bir kısmının da ellibin sene demesi de bunu teyid ediyor. Altı günün bunlardan olmasına engel yoktur. Yedi gün de bizim günlerimizden olmasına hadîste açıklandığı gibi engel yoktur. Böyle olunca Kur'ân'la hadîs arasında bir zıtlık söz konusu değildir.

6- Âdem'in yaratılması Kur'ân'da yaratılma zamanı olarak belirtilen altı gün içerisinde değildir. Onun yaratılması semâvât ve arzın yaratılmasından uzun müddet sonra olmuştur. Bunu destekleyen başka rivayetler de vardır. Bakara suresindeki Âdemin yaratılışı ilgili olarak anlatılan ve Hâkim'in rivayetinden anlaşılıyorki Âdemin yaratılması meleklerden sonradır. Müslim'in rivayetinden de anlaşılıyor ki Allah, Âdem'i cuma günü mahlûkatın en sonunda cuma saatlerinin sonunda ikindi ile akşam arası yaratmıştır. Bu lafızdan Âdemin yaratılışının sema ve arzın yaratılışından sonra cumanın son saatlerinde olduğu anlatılmaktadır. Bunu destekleyen rivâyetler ve şâhitler çoktur.

KAYNAKLAR

1. Abdulkadir b. Mustafa el-Muhammedî, ***eş-Şâzz ve'l-Münker ve Ziyâdetu's-Sika,*** Beyrut, 2005, S, 107.
2. Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
3. Âlûsi, Şihabuddin Mahmud b. Abdullah, *Rûhu'l-Meâni fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Azim* ve's-*Seb'i'l-Mesânî,* (thk. Ali Abdulbari Atiyye), Dârül-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1415.
4. Aynî, Bedruddin, *Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Daru ihyâi't-türâsi'l-arabi, Beyrut, tsz.
5. Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *el-Esmâ ve's-Sıfât,* (thk. Abdullah b. Muhammed el-Hâşidî), Mektebetü's-Sevâdî, Cidde, 1993.
6. Buhârî, Muhammed b. İsmail, *et-Târîhu'l-Kebîr*, (thk. Mustafa Abdulkadir Ahmed Atâ), Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 2008.

7. Cerrahoğlu, İsmail, "İbn Cüreyc", *DİA,* İstanbul, 1999.
8. Dilek, Mehmet, *Kütüb-i Sitte'nin Şartları Etrafında Gelişen Tartışmalar*, İlahiyat, Ankara, 2014, s. 128 vd.
9. Ebû Ya'lâ el-Mevsıli, *Müsned,* (thk. Hüseyin Selim Esed), Dârü'l-me'mûn, Dımaşk, 1984.
10. İbnu'l-Cevzi, Ebû'l-Ferec, *Keşfu'l-Müşkil min Hadîsi's Sahîhayn*, (thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb), Darü'l-vatan- Riyad, tsz.
11. el-Kudât, Şerif, "Hel yeteâradu'l-Hadîsü's-Sahih maa'l-Kur'âni'l-Kerim ev el-İlmü'l- Hadîs: Halakallahu yevme's-sebti nemuzecen," *Külliyetü'ş-Şeria el-Câmiatu'l-Ürdüniyye,* Amman, 2009-2010.
12. el-Muallemi, Abdurrahman b. Ebû Yahya, *el-Envâru'l-Kâşife lima fi Kitabi "Edvâ ale's-Sünne" mine'z-Zeleli ve't-Tadlili ve'l-Mücazefe,* Âlemu'l-kütüb, Beyrut 1406.
13. es-Safedî, Nuaym Es'ad, "Leyyinu'l-Hadîs inde İbn Hacer el-Askalâni dirâse tatbikiyye alâ Sahîhi Müslim", *Mecelletu'l-Câmia Külliyetu Usûli'd-Din,* Filistin, 2004.
14. es-Sindî, Abdulkadir Habibullah, *İzâletu'Şübhe an Hadîsi't-Türbe,* Haleb, 1401.
15. Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, (thk. Mustafa Abdulkadir Ata), Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1990.
16. Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Ali, *Tarihu Bağdâd,* (thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Daru'l-ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 2002.
17. Iclî, Ahmed b. Abdullah, *Tarihu's-Sikât*, Daru'l-bâz, 1984.
18. İbn Ebî Hâtim er-Râzi, Abdurrahman b. Muhammed, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrut, 1952.
19. İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed, *el-Kitabu'l-Musannaf fi'l-Ehâdisi ve'l-Âsâr,*(thk. Kemal Yusuf el-Hût), Mektebetü'r-rüşd, Riyad,1409.

20. İbn Hacer el-Askalanî, *Fethu'l- Bâri bişerhi Sahihi'l-Buhârî,* Dârü ihyâi't-türasi'l-arabi, Beyrut, tsz.
21. İbn Hacer el-Askalânî, *Ta'rîfu Ehli't-Takdis bi Merâtibi'l-Mevsûfine bi't-Tedlis,* Ammân, 1983.
22. *Takrîbu't-Tehzîb,* Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 2010.
23. *Tehzîbu't-Tehzîb*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 2014.
24. İbn Hibbân el-Büstî, *es-Sikât*, Dâiretu'l-meârif el-Osmaniyye, Haydarabad, 1973.
25. İbn Hibbân el-Büstî, *el-İhsân fi takribi Sahihi İbn Hibbân* , (thk. Şuayb el-Arnavut), Müessesetü'r-risâle, Beyrut,1988.
26. İbn Huzeyme, Muhammed b. İshak, *Sahihu İbn Huzeyme*, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî)

27. İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye,* (thk. Ali Şîrî), Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrut, 1988.
28. İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, (thk. İhsan Abbas), Darü Sadır, Beyrut,1968.
29. İbnu'l-Esîr, Mecduddin, *Câmiu'l-Usûl* fi *Ehâdisi'r-Resûl*; (thk. Abdulkadir Arnavut), Mekebetü'l-hulvâni-Matbaatü'l-melah- Mektebetü dâri'l-beyân, tsz.
30. İbnul Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Münîf,* (thk. Abdulfettah Ebû Gudde), Halep, 1970.
31. Kâdı Iyâz el-Yahsubî, *el-Meşâriku'l-Envâr alâ Sıhâhi'l-Âsâr*, Mektebetü'l-atîka, Darü't-türâs, tsz.
32. Kâdı Iyaz el-Yahsubî, *İkmâlu'l-Mu'lim bi Fevâidi Müslim*, (thk. Yahya İsmail), Darü'l-vefâ, Mısır, 1988.
33. Mizzî, Yusuf b. Abdurrahman, *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmai'r-Ricâl*, (thk. Ömer Seyyid Şevket), Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 2003.
34. Münâvi, Abdurraûf, *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmii's-Sağir,* Mektebetü't-ticâriyye el-kübrâ, Mısır, 1356.
35. Nesâî, Ahmed b. Şuayb, *ed-Duafâ ve'l-metrûkîn*, (thk. Mahmud İbrahim Zâyed), Dâru'l-va'y, Halep,1396.
36. Nesâi, Ahmed b. Şuayb, *Es-Sünenü'l-Kübrâ*, (thk. Hasan Abdulmün'im Şiblî), Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 2001.

37. Suyûtî, Celaleddin, *Tedribü'r-Râvî fî Şerhi Takribi'n-Nevevî,* (thk. Muhammed Avvâme), Darü'l-yüsr, Darü'l-minhâc, 2016.
38. Taberi, Muhammed b. Cerir, *Tarihu't-Taberî,* Darü't-türâs, Beyrut, 1387.
39. Zehebî, Şemsüddin, *el-Uluvv li Ali el-Ğaffâr fi Îzahi Sahihi'l-Âsâr ve Sakîmihâ,* (thk. Ebû Muhammed Eşref b. Abdu'l-Maksûd), Mektebetü Edvâi's-selef, Riyad, 1995.
40. *Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl,* (thk. Ahmed b. Ali), Darü'l-Hadîs, Kahire, 2011.
41. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Darü'l-hadîs, Kahire, 2006.
42. Zerkeşî, Bedreddîn, *en-Nüket alâ Mukaddimeti İbni's-Salâh*, (thk. Zeyne'l-Âbidin b. Muhammed bilâ ferîc), Edvâü's-Selef, Riyâd, 1998.

CREATION OF THE UNIVERSE: THE CREATOR AND THE LAW

Prof. Dr. Mohammed Basil ALTAIE
Yarmouk University, Science, Physics, Irbid, Jordan
baseltaie@gmail.com

Abstract

The Creation of the universe has been discussed since the dawn of the knowledge of man. Ancient nations have different views about the universe, but since the Aristotelean view dominated philosophy, it became a rule among philosophers to consider the universe as an eternal entity that has no beginning. This might well be the case in the wide scope of the process of creation and annihilation, but if we are to consider one cycle in the process, we ought to see that the universe in which we live does have a start. The difficulty is to realize that such a start was accompanied with the creation of time too. So, the universe was created not in time but with time.

Creation, and re-creation on the microscopic scale, is a prime characteristic of the world we are living in. Such a process cannot be understood without assuming some transcendent agency necessary to initiate the actions of the laws of nature and coordinate such action to produce something fruitful, to produce such a richness that we see in the world.

In this article, I expose the basic elements related to the creation of the universe and discuss the initial conditions for creating and developing the universe, showing that such conditions persistently need the involvement of the forgotten fact in the whole game, the role of God. The article explains the reason for such an ignorance on the part of atheists including natural scientist exposing their embedded assumption implied by their worldview. The absence of the purpose of the creation in the mind of the atheist is one factor which makes the comprehension of the world very confusing for them and consequently motivates them to deny the need for God.

Key Words: Creation, God

INTRODUCTION

The question of the creation of the universe is a time-old query. Here there are several fundamental questions:

The first is the question of the temporality and the eternity of the world. Was the Universe ever created? This is again an old question for which many arguments are available (see for example [1]).

1. The Hubble discovery of the expansion of the universe indicates that our world was in the past a very small object which went expanding and developing to become the present universe we are living in [2].
2. The observational confirmation of the existence of the Cosmic Microwave Background (CMB) is considered a proof for the high temperature past of the universe affirming that the universe has a beginning [3].
3. Analysis of the observations obtained for the CMB strongly indicates that the universe existed some 14 billion years ago [4].

The second question is related to the concept of time and the existence of time. Does time exist before the creation? Physics tells us that real time has a begging, however based on the mathematical possibility that time can be composed of real and imaginary parts, William Hartle and Steven Hawking suggested in 1983 that the universe may have existed in endless imaginary time before being created in real time, thus avoiding the singularity of time [5]. To this end Hawking remarked “So long as the universe had a beginning, we could suppose it had a creator. But if the universe is really self-contained, having no boundary or edge, it would have neither beginning nor end, it would simply be. What place, then, for a creator?” [6].

The question remains as what physical meaning should be attributed to the imaginary time? We know that imaginary quantities have no physical realization. Nevertheless, Leibnitz acclimated their metaphoric

spiritual existence. In this context comes the suggestion for the cyclic universe which is re-created in cycles over long periods of time. There are some vague observational indications in support of this suggestion.

The third question is related to causality and the necessity of the presence of a cause for every effect that takes place[453]. This again is a long debated fundamental issue for which there are many conflicting views. The main relevant issue in these views is the existence of effective cause. This might seem to be a requirement for the regularity of the laws of nature, but the mutakallimūn have denied such an effective cause and instead they proposed their theory of re-creation by which there are causal relationships rather than deterministic causes. Quantum physics denies determinism leaving the laws of nature to work within some available provisional possibilities defined by the physical circumstances. Thus the laws of nature turns out to be expressing processes and relationships exposing order in the world. Such laws are therefore in need for a determinant and, therefore, are unreliable to stand as an effective cause.

If the universe had indeed began with time, the question comes does it need a creator? Can the universe create itself out of nothing without a Creator? Some physicists like Steven Hawking [7] and Lawrence Krauss [8] claim the there is no need for a Creator. The universe is assumed to have been created out of vacuum spontaneously. However, quantum physics tells us that such a creation need to be supported by gravity (see [7]), so my argument is that: if vacuum needs no creator because it is nothing, how could gravity exist without a Creator? In fact the hand of the creator as far as I can see is embedded in the so-called initial condition for the first creation, a challenge that physicists couldn't overcome [9].

From the perspective of classical physics the universe seems to be fully deterministic, but from the quantum perspective which is more fundamental and more accurate, the universe is surely indeterministic. Event of the word can be predicted to happen with certain probabilities but none can be thought to take place deterministically.

Science need not to talk about God at all unless we question the reason behind observing Laws of Nature working. Why there should be a law at all? Why not a complete chaos? Why the laws of nature are indeterministic while the laws of physics are known to be deterministic? Who plays with the probabilities of the contingent events to make the universe possible? Science cannot answer such questions. Ignoring these questions and many others, Sean Carrol remark: "It's certainly conceivable that the methods of science could lead us to a self-contained picture of the universe that doesn't involve God in any way." Then to ask "If so, would we be correct to conclude that cosmology has undermined the reasons for believing in God, or at least a certain kind of reason?" [10].

Carrol presents his argument in favor of the "no need for Creator", but then realizes that there are certain fundamental questions that begs an answer if science is to provide a complete explanation for the existence of the world including the intelligent life. Some questions like: "We need to understand why the universe exists/continues to exist/exhibits regularities/came to be." But then he says we don't need to answer these questions since we need to know *how* things happened to be rather that *why* they were to be. With this denial Carrol want to extinguish the legitimacy of what he calls the meta-explanations. But this is unfair since we all know that the scientific quest starts with the question: *why*? Unless we answer such question we cannot claim that science is providing us with full explanation about the universe and our existence.

Finally, Carrol tries to evaluate God as a scientific theory, he find that this hypothesis fails the test! Indeed it should be so, because God is not a scientific theory in the first place.

1. GOD AND THE LAWS

Some physicists are confused about the concepts of Laws of Nature and Laws of Physics. In my book God, Nature and the Cause I have shown that this confusion may lead to fundamental misunderstanding about the roles of both types of laws in sustaining the world. [11] some prominent physicist have misused this

[453] According to Aristotle there are four types of causes: the formal cause, the material cause, the efficient cause and the final cause.

confusion to make people believe that the laws of physics can play the role of the Creator. This is completely wrong since these laws are our own construction according to our understanding of the world, such an understanding which changes, sometimes drastically, with time as it happened with the law of gravity. On the other hand the Laws of Nature are the natural phenomena itself, like having cotton getting burnt if set in fire. Quantum mechanics has shown that the Laws of Nature are indeterministic; the burning of cotton once set in fire is highly probable but not absolutely certain. As such there should be an agency which is choosing between probabilities. Thus the laws of nature cannot be considered reliable for the self-ruling of the universe. Laws of nature cannot choose to act or not act, there must be a transcendent agency that makes such choices.

It is remarkable that some physicists think that if God exist then the universe should be run miraculously. This wrong understanding of the divine action is one of the fundamental reasons for the denial of the Creator. There are some examples of this attitude which has been expressed recently by some prominent physicists. Confronted with facts that point toward a transcendental existence in a debate with John Polkinghorne, Steven Weinberg declared: “My argument can be falsified if a fiery sword will come from nowhere and hit me for my impiety.” [12]

In a public lecture, Lawrence Krauss agreed that he might believe in God if one evening he found the stars arranged in the sky to read “I am here”. Clearly, both Weinberg and Krauss are implicitly assuming that the existence of God implies that the world is run miraculously, which is not the case.

In fact theism does not imply that the world should be run miraculously. Having God able to perform his will over the world does not imply that the world is run miraculously. God states in the Qur'ān that he has created this world with truth and to establish the truth we should have definite measures and reference. Such measures and a reference can only be brought through a Law. The Qur'ān has stressed this fact in several verses.

2. RE-CREATION

The best proposal put forward by the mutakallimūn for the divine sustainment of the universe is the re-creation proposal [13]. Detailed account of this proposal is given in [14]. This allows for the divine providence to be available for all objects in the world at all times. Recently I found that the re-creation proposal can provide the most reasonable explanation for the problem of quantum measurement [15]. We can verify several quantum phenomena that were considered to be counter intuitive. Beside this, the re-creation proposal would provide the necessary link between the Creator and the created such a link that never cease until the created vanishes.

The re-creation proposal can provide explanations to several phenomena in physics including the quantum entanglement which expresses the wholeness of the world. However, these explanations need much theoretical work to be elaborated and get the necessary mathematical formulations. In fact the re-creation proposal can open the door wide open for new developments in physics both on the theoretical and the experimental levels.

In fact the re-creation process has to be viewed in relation to the other four principles of daqīq al-kalām. In such a scope the full story of the creation can be better understood. The re-creation proposal provides the full authority of the Creator to act without necessary doing miracles but through the indeterministic laws of nature. Again the Qur'ān has emphasized this in several verses.

THE PURPOSE

One of the fundamental questions that arises in the context of discussing the creation is the purpose. Does the creation has a purpose? Some physicist, like Steven Weinberg, see no purpose at all in the creation, consequently they can see no intended design act in the world. This integrates very well with Darwin’s theory of biological evolution. Indeed, at first glance one might deny the purpose of our existence and consider this as happy chance. But the complexity and diversity of the word obliges us to think about the purpose. The

precise choice of the universal constants (the Anthropic Principle) indicates that the purpose is to have man created and developing in this universe. The highly ordered structures in the world from the atoms to the huge galactic clusters tells us that there must be a purpose otherwise our logical deduction including science will be meaningless. The denial of the purpose for the existence of the world including man undermines the whole rational logic of having a cause for everything that begins to exist, the Kalām Cosmological Argument.

Francisco Ayala discussed the argument of design in the context of biological Darwinian evolution [16]. He compares three situations the steering wheel of a car, the mountain slopes and the eye. He says that the steering wheel is surely designed for steering the car, so it has a clear purpose. The eye is designed for seeing, again it has a clear purpose. However, Ayala says that nobody can claim that mountains slopes are designed for climbing. Nevertheless we cannot deny that the mountains themselves were created for the purpose of balancing the rotating Earth. In this respect we should rather be careful in recognizing the intended purpose and the unintended one. Climbing is not an intended purpose for the slopes of the mountains, but it could be seen as an unintended purpose.

If our lives will end up with our existence on Earth, and if our souls will perish by our death then there is no purpose for our existence and therefore no purpose for the existence of the whole universe. But if by any chance our life is to continue in any form beyond our death then for sure there should be a purpose for our creation. This exposes the fact the belief in afterlife is the key element in answering many questions. From the materialistic point of view there is the slightest evidence for afterlife. Our consciousness is believed to vanish by death. So believing in afterlife is a matter of faith. In this respect I think that future science might open doors to learn that the afterlife is possible. We have already indications from modern physics that such a possibility can be physically justified.

REFERENCES

1. Coles, P. and F. Lucchin, Cosmology: The origin and evolution of cosmic structure. 2003: John Wiley & Sons.
2. Hubble, E., A relation between distance and radial velocity among extra-galactic nebulae. Proceedings of the National Academy of Sciences, 1929. **15**(3): p. 168-173.
3. Penzias, A.A. and R.W. Wilson, A measurement of excess antenna temperature at 4080 Mc/s. The Astrophysical Journal, 1965. **142**: p. 419-421.
4. Ade, P., et al., Planck 2015 results-XIII. Cosmological parameters. Astronomy & Astrophysics, 2016. **594**: p. A13.
5. Hartle, J.B. and S.W. Hawking, Wave function of the universe. Physical Review D, 1983. **28**(12): p. 2960.
6. Hawking, S. and L. Mlodinow, A briefer history of time. 2008: Random House.
7. Hawking, S. and L. Mlodinow, The Grand Design: New Answers to the Ultimate Question of Life, 2010, Bantam Books.
8. Krauss, L.M., A universe from nothing. 2012: Simon and Schuster.
9. Davies, P., Mind of God: The Scientific Basis for a Rational World. 1993: Simon and Schuster.
10. Carroll, S., Does the Universe Need God?, in The Blackwell Companion to Science and Christianity. 2012, Wiley. p. 185-197.
11. Altaie, B., God, Nature and the Cause. 2016, USA: KRM.
12. Weinberg, S., Science and the Three Monotheisms: A New Partnership, 2002.
13. Wolfson, H.A., The philosophy of the Kalam. Vol. 4. 1976, Masssachusetts: Harvard University Press.
14. Altaie, M.B., Daqīq al-Kalām: The Islamic Approach to Natural Philosophy. 2009: ‘ālam al-Kutub al-Ḥadīth, Jordan.
15. Altaie, M.B., Re-Creation: A Possible Interpretation of Quantum Indeterminism, in Matter and Meaning: Is matter Sacred or Profane?, M. Fuller, Editor. 2010, Cambridge Scholar Publishing. p. 21-36.
16. Ayala, F., Darwin and Intelligent Design in The Blackwell Companion to Science and Christianity. 2012, Wiley. p. 283-294.

THE PROBLEM OF EVIL IN TERMS OF CREATION

Prof. Dr. Nihat YATKIN

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Erzurum, Türkiye

nyatkin@atauni.edu.tr

Abstract

There are several problems open to religious and philosophical debate in the history of thought. The one among these that draws the most attention and receives the most interest may be the problem of evil. The question of that the place and meaning of evil in a universe created by a God that has knowledge, power, will and goodness are, has made and is still making busy believers and all theological systems, those who oppose any religious beliefs, those who have believed from the start, as well as ordinary people in addition to philosophers. This problem has become one of the most significant bases in the philosophical schemes of especially atheists. Our manuscript will talk about the problem of moral evil, which means the mistake or sin that arises as a person's usage of their will in the wrong way, beyond physical evil, which merely causes physical pain. For this reason, firstly, the concept of theodicy/evil will be focused on, and then, it will be aimed to look for an answer to the question above by focusing on the source of evil in the context of the relationship of human-God, the relationship of evil-God and then the relationship of human-evil.

Key words: God, Evil, Theodicy

YARATILIŞ AÇISINDAN KÖTÜLÜK PROBLEMİ

Prof. Dr. Nihat YATKIN

Özet

Düşünce tarihinde, dinî ve felsefî açıdan tartışmaya açık birçok problem mevcuttur. Bunlardan en fazla dikkat çeken ve ilgi duyulanı, belki de kötülük problemidir. İlim, kudret, irade ve iyilik sahibi olan bir Tanrı'nın, yarattığı ve idare ettiği evrende kötülüğün yeri ve anlamının ne olduğu sorusu; baştan beri inananları ve bütün ilahiyat sistemlerini, her türlü dini inanca karşı çıkanları ve büyük felsefe sistemlerini, hatta düşünürler kadar sıradan insanları da meşgul etmiştir, hâlâ da etmektedir. Bu problem, özellikle ateistlerin, fikir planında, en büyük dayanaklarından biri olmuştur. Tebliğimizde, acı çekmekten ibaret olan fiziki kötülükten ziyade insanın, iradesini kötüye kullanması sonucunda ortaya çıkan hata ya da günah anlamına gelen ahlâkî kötülük probleminden bahsedilecektir. Bu itibarla önce teodise/kötülük kavramı üzerinde durulacak, ardından kötülük-insan-Tanrı ilişkisi bağlamında kötülüğün kaynağı, kötülük-Tanrı ilişkisi, ardından insan-kötülükilişkisi üzerinde durularak yukarıdaki soruya cevap aranmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Kötülük, Teodise

GİRİŞ

Düşünce tarihinde, dinî ve felsefî açıdan tartışmaya açık birçok problem mevcuttur. Bunlardan en fazla dikkat çeken ve ilgi duyulanı, belki de kötülük problemidir. İlim, kudret, irade ve iyilik sahibi olan bir Tanrı'nın, yarattığı ve idare ettiği evrende kötülüğün yeri ve anlamının ne olduğu sorusu; baştan beri inananları ve bütün ilahiyat sistemlerini, her türlü dini inanca karşı çıkanları ve büyük felsefe sistemlerini, hatta düşünürler kadar sıradan insanları da meşgul etmiştir, hâlâ da etmektedir. Bu problem, özellikle ateistlerin, fikir planında, en büyük dayanaklarından biri olmuştur. Tebliğimizde, acı çekmekten ibaret olan fiziki kötülükten ziyade insanın, iradesini kötüye kullanması sonucunda ortaya çıkan hata ya da günah anlamına gelen ahlâkî kötülük probleminden bahsedilecektir. Bu itibarla önce *teodise/kötülük* kavramı üzerinde durulacak, ardından *kötülük-insan-Tanrı* ilişkisi bağlamında kötülüğün kaynağı, *kötülük-Tanrı* ilişkisi, daha sonra da *insan-kötülük* ilişkisi üzerinde durularak yukarıdaki soruya cevap aranmaya çalışılacaktır.

1) KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Teodise, sözlükte: *"En yüksek iyiliğin meydana gelebilmesi için fenalığın gerekli olduğunu iddia ederek Allah'ın tedbirlerini haklı çıkaran felsefe"* olarak tarif edilir.[454] Felsefe dilinde **kötülük** veya **şer** problemi olarak adlandırılan terim, İslâm teolojisi ve felsefesinde **adl-i ilahî**, din sosyolojisinde ise, **ulûhiyetin dünya ile ilişkileri ve bunun ispatı** biçiminde ele alınmaktadır.[455]

Grekçe'de Tanrı ve adalet anlamına gelen iki kelimenin bir araya getirilmesinden oluşturulan bu yeni kavramın keşfi, genellikle Leibniz'e atfedilir. Istılah olarak **teodise**; *"kötülük olgusu karşısında Tanrı'nın adaleti ve haklılığını savunma"* anlamında kullanılır. Pratikte ise, bazen, hem kötülük problemi hem de onunla ilgili çözüm girişimlerinin sistematik bir incelenişinden oluşan bütün bir 'konu'nun genel adı, bazen de daha dar anlamda, kötülük problemi karşısında öne sürülmüş özel bir 'çözüm' anlamında kullanılabilmektedir.[456]

Aslında hiçbir devirde ve hiçbir ülkede ahlâkçılar "iyi" ve "kötü"nün tarifinde anlaşamamışlardır. Bazıları "iyi"yi, faydalı, doğru, avantajlı, hoşa giden… şeklinde görmüşlerdir. Diğer bazılarına göre de "iyi" tabiata ve Allah'ın iradesine uygun olandır. "Kötü" ise ıstıraba, cehalete, adaletsizliğe, şeytana uymaya denk şeyler olarak vasıflandırılmıştır.

Bu itibarla iyi ve kötü kavramları her zaman belirsiz kalmış ve çeşitli şekillerde anlaşılmıştır. Aristippe de Cayréne, zevk yegâne iyi, acı ise yegâne kötüdür diyordu. Stoacılar buna *"gerçek iyi asla zevk değildir"* diye cevap verdiler. İyi, eşya düzeninin içindedir ve muhakeme ile meydana çıkar. Bekamız için tabiata uymak zorundayız. Ve tabiat tamamen Allah ile meşbudur. Epictete ve Marc Auréle için iyilik kavramı, kardeşlerimize karşı sevgi, feragat, ilâhî iradeye tabi olmak idi. Bu önce Yahudilerde, sonra Hristiyanlarda çok daha belirli bir mana kazandı. Allah'ın emirleri mukaddes kitaplara yazılmıştır. O halde bir ahlâkçı, kanunu tefsir eden bir hâkim gibi, neyin iyi, neyin kötü olduğunu bu kitaplara bakarak zahmetsizce tespit edebilir. Ortaçağ'ın sonuna kadar Batılı insanların hareketlerini işte bu yasaklanan ve yasaklanmayan şeyler tespit ediyordu. Fakat yine de zevk alma ve memnun olma ahlâkı asırlarca devam etti. Helvetius ve Jeremy Bentham tarafından bir kere daha yenilendikten sonra, bu, bir menfaat ahlâkı oldu. O zaman muazzam bir başarıya ulaştı. Çünkü insan egoizmi, daima hareketinin en yüksek kaidesi olarak kabullenmeye meyyaldir. Modern demokrasilerde "iyi" kesin olarak "fayda" ile bir tutuldu. Egoizm sevgiden daha kuvvetli göründü ve Epicure İsa'yı mağlup etti.[457]

Kötülük nedir? sorusuna ortak bir cevabın verilemeyişi, başka bir görüşün doğmasına neden olmuştur: Bundan böyle kötülük nedir? sorusunun cevabı dinde, başka bir deyişle Tanrısal vahiyde aranmalıdır. Bu görüş, **kötülüğün Tanrı'nın emirlerine karşı gelmekten başka bir şey olmadığının ifade edilmesiyle daha da güçlenmiştir.**[458] Tanrının emirleri kutsal kitaplarda yazılı olduğuna göre bir kimse neyin iyi, neyin kötü olduğunu bu kitaplara bakarak zahmetsizce öğrenebilir.[459]

Kötülüğü, ahlâkî ve fizikî olmak üzere iki kategoride ele alabiliriz ki, fizikî kötülük, acı çekmekten; ahlâkî kötülük ise, günahtan ibarettir.[460] Biraz daha açacak olursak ahlâkî kötülük, en genel tanımı içinde, insanın iradesini kötüye kullanması sonucu ortaya çıkan hata ya da günah olarak anlaşılmaktadır. Bencillik,

---

* Prof.Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis anabilim Dalı (e-posta: nyatkin@atauni.edu.tr).

454 Ulaş, Sarp Erk ve ark., ***Felsefe Sözlüğü,*** Bilim ve Sanat Yay., Ankara 2002, s. 1414 (teodise md.); Avery, Robert ve ark., ***İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü,*** Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 1015 (theodicy md.).

455 Peter L. Berger, ***Dinin Sosyal Gerçekliği,*** Çev. Ali Coşkun, İnsan Yay., İstanbul 1993, s. 95 (çevirenin notu).

456 Ormsby, Erich Lee, ***İslam Düşüncesinde 'İlahi Adalet' (Teodise) Sorunu,*** Çev., Metin Özdemir, Kitâbiyât, Ankara 2001, s. 15; Yaran, Cafer Sadık, ***Kötülük ve Teodise,*** Vadi Yay., Ankara 1997, s. 79.

457 Alexis Carrel, ***Başarının Sırları,*** çev., Refik Özdek, Yağmur Yay., İstanbul 1981, s. 100; Yasa, Metin, ***Tanrı ve Kötülük,*** Elis Yay., Ankara 2003 s. 99-100.

458 Heinemann, Fritz "Etik", ***Günümüzde Felsefe Disiplinleri,*** çev., Doğan Özlem, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1997, s. 369; Yasa, ***a.g.e.,*** s. 16-17.

459 Carrel, ***Başarının Sırları,*** s. 17.

460 Leibniz, G. W., ***Theodicy, Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man and the Origin of Evil,*** Eng. Trs. By E.M. Huggard, Introduction; Austin Farrer, Open Court Puplishing Company, London, 1993, s. 136; Yazoğlu, Ruhattin, ***Leibniz'de Tanrı ve Ahlâk,*** Seba Yay., Ankara, 2002, s. 88.

kıskançlık, yalan söyleme, zulüm, öldürmek gibi hatalardan her biri ayrı bir ahlâkî kötülüktür. Ahlâkî kötülük daha çok din felsefesi literatüründe yer almakla birlikte, çağdaş din felsefecileri söz konusu kavramı, din literatüründe yer alan daha çok "günah" kavramı ile eş anlamda kullanmışlardır. Bunun iki nedeni olabilir; kötülüğün ne olduğunda ancak kutsal kitapların belirleyiciliğini kabul etmeleri, diğeri ise, kötülükler ile "ilk günah" arasında bir ilişkinin varlığını ileri sürmeleridir.[461]

Felsefe tarihinde kötülük problemi üzerinde en ciddi olarak duran filozof, belki de, Leibniz'dir. Augustine'e çok şey borçlu olan Leibniz, ***Theodicy***'de yetkinliği Tanrıya, eksikliği ise sonlu varlıklara bağlıyor ve dünyanın, var olması mümkün olan en iyi dünya olduğunu söylüyordu. O, kötülük problemini şu şekilde ortaya koyuyordu: *"Doğru yolu seçmeyen bir varlığın ya gücünde, ya bilgisinde, ya da iyiliğinde bir eksiklik vardır. İçinde kötülüğün de bulunduğu dünyayı yaratan Tanrı en iyi yolu seçmiştir."* Öyleyse O'nun ya gücü, ya bilgisi, ya da iyiliği eksiktir. Leibniz, buradaki ikinci hükmü reddediyor ve içinde kötülüğe yer vermesine rağmen, dünyanın en iyi olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Ona göre, eğer Âdem Cennet'ten kovulmasaydı İsa dünyaya gelmeyecekti. Oysa dünya ve insanlık için İsa'nın gelişi, Âdem'in kovulmasından daha önemlidir.[462]

Augustine'in *teodise*sinin hem felsefî hem de teolojik bileşenleri vardır. Ana felsefî tutumu, kötülüğün olumsuz veya yokluksal bir doğasının olduğu fikridir. Ona göre, kötülüğün pozitif bir gerçekliği yoktur. Daha ziyade o, iyiliğin yokluğudur. Evreni, her şeyiyle mükemmel olan Tanrı yoktan yarattığına göre, evrende asıl olan iyiliktir. Augustine'ci *teodise*deki ikinci bir merkezî konu, kötülüğün, yine aslında iyi olan insanların kendi özgür iradelerini ve seçimlerini kötü kullanmalarından kaynaklanıyor olmasıdır. Augustine bu bağlamda düşüş, aslî günah, kefaret gibi pek çok Hristiyan doktrinini *teodise*sinin içine katar. Augustine'in yorumladığı şekliyle aslında mükemmel bir yaratık olan Âdem Tanrı'ya karşı günah işlemiş; bu aslî suç bütün Âdemoğullarına, tüm insanlara, suç ve ceza getirmiştir. Ancak inananlar ilahî lütufla kurtulacak ve tarih, Tanrı'nın krallığının tesisiyle zirvesine ulaşacaktır.[463]

Augustine'ci *teodise*nin, içerik açısından bakıldığında, felsefî ana temasının kötülüğün yokluksallığı, teolojik ana temasınınsa özgür iradenin kötüye kullanılması olduğu anlaşılırken; teolojik açıdan bakıldığında da, onun bütünsel amacının, kötülüğün varlığından hiçbir surette Tanrı'nın değil, özgür bıraktığı yaratıklarının sorumlu olduğunu kanıtlamak şeklinde özetlenebileceği görülür.[464]

2) KÖTÜLÜĞÜN KAYNAĞI

Kötülük bağlamında tartışma konusu olan bir başka konu da, kötülüğün kaynağı meselesidir.

Sokrates'e göre kötülüğün kaynağı, insanın doğal yapısı olmayıp bilgisizlikti;[465] onun için kötülük, yanlışlıktı. Tevrat ise bunun tersine, insanın tarihinin bir suç edimi ile başladığını ve "itilimlerinin çocukluğundan itibaren kötü olduğunu" anlatır. Ortaçağın başlarında bu iki karşıt görüş arasındaki savaş, İncil'deki Âdem'in *düşüş*üne ilişkin söylemi nasıl yorumlayacakları sorusu çerçevesinde odaklanmıştı. Augustine, insan doğasının *düşme*'den beri bozulmuş olduğunu düşünmekteydi.[466] Yani, her kuşak ilk insanın başkaldırısının neden olduğu bir lanet ile doğmaktadır. İnsanı ancak Kilise ve törenleri aracılığıyla iletilen Tanrı'nın bağışlaması kurtarabilirdi. Augustine'in muhalifi olan Pelagius, Âdem'in suçunun salt kişisel bir suç olduğunu, kendisinden başka kimseyi etkilememiş bulunduğunu savunmaktaydı. Ona göre, sonuç olarak her

---

461 Yasa, ***a.g.e.,*** s. 17.

462 Aydın, Mehmet S., ***Tanrı-Ahlâk İlişkisi,*** TDV Yay., by., tsz., s. 177.

463 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 91.

464 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 92.

465 Pazarlı, ***Metinlerle Felsefe Tarihi,*** Remzi Kitabevi, İstanbul 1964, s. 30; Birand, Kâmıran, ***İlkçağ Felsefe Tarihi,*** AÜİF Yay., Ankara 1987, s.38. Sokrates gibi Protagoras da, *"Kötülüğe yol açan, insanların zevke kapılması değil bilgisizliğidir. Hiç kimse, kötü bildiği şeyi isteyerek yapmaz…"* demek suretiyle, kötülüğün kaynağının bilgisizlik olduğu görüşünü benimsemiştir (bkz., Paksüt, Fatma, ***Seneca'nın Tuttuğu Işıkta Platon ve Platon Sonrası,*** Ayyıldız Matbaası, Ankara 1980, s. 62).

466 Bkz., Weber, Alfred ***Felsefe Tarihi,*** Çev., H. Vehbi Eralp, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1993, s. 134.

insan, Âdem'in *düşme*den önceki güçleri kadar yozlaşmamış güçlerle doğmaktaydı. Suç, günaha kışkırtmanın ve kötü örneğin sonucuydu…[467]

Augustine, kötüyü iyinin yokluğu olarak kabul ediyor ve kötülüğe kendi başına var olma statüsü tanımıyordu. Ona göre kötü, iyiden sapmadır; iyinin bozulmasıdır. Kötü iradenin, Augustine'e göre, yeterli bir sebebi yoktur, çünkü bizzat kötülük yetersizliktir. Dünya bir bütün olarak ele alındığında iyidir. Üzerinde günahın işlendiği fakat günahkârın adalete uygun düşecek bir şekilde cezalandırıldığı bir dünya, hiç günah işlenmeyen dünya kadar iyi ve güzeldir. Augustine, kötülüğün, dünyanın estetik görünümünü tamamladığını söyler.[468]

Diğer taraftan Boehitus, *"Eğer Tanrı varsa, bu kadar kötülük nereden geldi?"* diyor. Platon ise, kötülük problemine açık ve seçik bir çözüm getirememiş ve onu evrenin düzensiz hareketine bağlayarak, ondan Tanrıyı değil kötü ruhları sorumlu tutmuştu.[469] Platon, daha sonra ortaya çıkan bazı Platonist akımların kendisine mal ettikleri görüşlere rağmen kötülüğün kaynağının madde olduğunu da söylemiyordu. Kötülüğün kaynağının madde olduğunu açıkça söyleyen Plotinus[470] olmuştur. Onun bu görüşü mistik yöneliş içinde bulunan birçok düşünür tarafından hararetle benimsenmiştir.[471]

Kötülük, yaratılanın sınırlanmasından kaynaklandığından, kötülüğün müspet bir realitesi yoktur. Leibniz'e göre kötülüğün iyi olana ilintisi, karanlığın ışığa ilintisi gibidir. Eğer yaratılanların içinde kötü bir şey var ise, bu takdirde bunun nedeni yaratılanların sınırlılığından kaynaklanan iyinin var olmamasıdır. Böylece, aynı zamanda ve çelişkisiz olarak yaratılanın Tanrı'ya bağlılığını, bu yaratılanın eyleminde kötünün mevcudiyetini savunabiliriz. Yani, eğer yaratılan Tanrı'ya tâbi ise, içinde müspet olarak ne varsa hepsinin -iyi ve yetkin olanın tümünün- Tanrı tarafından ona verildiğini söylemiş oluruz. Ancak, bu yaratılan eyleminde kusurlu olursa, bu onun kendi mahiyetinden kaynaklanır ve onun sınırlılığıdır.[472] Leibniz burada bir karşılaştırma yapar. Şöyle ki; *"Bir ırmakta giden birbirine eşit olmayan yüklerle dolu birden çok gemi var sayalım. Şimdi ağır yükü olan gemilerin diğerlerinden daha yavaş seyrettiklerini tespit edebiliriz. Maddenin doğal ataletinden dolayı bu böyledir. Şimdi biz, ırmağın akıntısının gemilerin yerlerinden hareket ederek yol almalarının nedeni olduğunu söyleriz, ancak onların daha yavaş yol almalarının nedeni bu değildir. Buna göre de Tanrı, yaratılanın eyleminde yetkin olan her şeyin nedenidir, hatalarsa başlangıçtan beri kaçınılmaz olarak taşıdığı sınırlılığından ortaya çıkar."*[473]

Burada değinilmesi gereken bir husus da, Tanrı'nın kötülüğü bilip murat etmesidir. Özellikle ahlâkî kötülüğün yaygın bir durum almasından sorumlu olan, insandır. Tabiat açısından bakıldığında zaman zaman bir imkândan ibaret olan ahlâkî kötülük, irade özgürlüğüne sahip olan insanın seçimleri sonucunda gerçeklik kazanıyor. Tanrı, şüphesiz, insanın yaşadığı dünyada bir takım ahlâkî kötülüklerin bulunacağını ezelî bilgisiyle biliyordu. Yaratıcı güç, irade özgürlüğüne sahip kişilerin yaratılmasını ve dolayısıyla onun yaşadığı dünyada belli oranda bir kötülüğün bulunmasını "günahsız robotlar"ın yaşayacağı bir dünyaya tercih etmiştir. Tanrının her an müdahale ettiği bir insan hayatında özgürlükten söz etmek doğrusu anlamsız olurdu.[474] Muhammed İkbal'e göre de, özgün bir iş ile uğraşan günahkâr, hissiz dindarlardan daha iyidir.[475]

---

467 Erich Fromm, ***Kendini Savunan İnsan,*** Çev., Necla Arat, Say Yay., İstanbul 1996, s. 205

468 Weber, ***a.g.e.,*** s. 134-135; Aydın, M.S., ***Tanrı-Ahlâk,*** s. 176.

469 Bkz., Paksüt, Fatma, ***Seneca'nın Tuttuğu Işıkta Platon ve Platon Sonrası,*** Ayyıldız Matbaası, Ankara 1980**,** s. 404 vd. (Kanunlar: 5).

470 Bkz., Weber, ***a.g.e.,*** s. 115-116.

471 Aydın, M.S., ***Tanrı-Ahlâk,*** s. 176.

472 Bkz., Nicholas Rescher, ***The Philosophy of Leibniz,*** Prentice-Hall, New Jersey, 1967, s. 152-155; Yazoğlu, ***a.g.e.,*** s. 85-86.

473 Leibniz, ***a.g.e.,*** s. 140: Yazoğlu, ***a.g.e.,*** s. 86.

474 Aydın, M. S., ***Tanrı-Ahlâk,*** s. 185.

475 Muhammed İkbal, ***Yansımalar,*** çev., Halil Toker, Kaknüs Yay., İstanbul 2001, (Cavid İkbal'in sunuş yazısı), s. 18.

3) TANRI-KÖTÜLÜK İLİŞKİSİ

Kötülüğün en son kökeni metafizikseldir. Ancak burada, Tanrı'nın, yalnızca bu dünyayı yaratmış, sınırlı ve eksik şeylere varlık vermiş olması nedeniyle kötülükten nasıl sorumlu olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Leibniz, iradeyi ikiye ayırmak suretiyle bu soruyu cevaplamaktadır. Ona göre bunlardan ilki, öncel (condecedent) irade; ikincisi ise, ardıl (consequent) iradedir. Genel olarak irade, iyi olana yönelir ve tercih yaparken iyi olanı amaçlar. Öncel irade, âlemde var edilecek şeylerin hepsinin birbiri ile uyumlu birlikteliğini amaçlar. O sadece şuna veya buna göre bireysel varlıkların en iyisinin varlık kazanmasını arzu eder. Ardıl irade ise, tek tek iyi olanların sonuçta tutarlı bir şekilde bütünlük oluşturmalarını ve genel olarak 'en iyi olan'ı meydana getirmelerini amaçlar. Bir başka ifadeyle, ardıl irade, her şey birbiriyle nasıl en iyi kompozisyonu oluşturur, sorusuna cevap arar. Sonuçta, bütüne yönelik olarak, tek tek iyilikler eğer genele yaygın olan iyilikte belli bir önem taşımıyorsa, bu kompozisyonda yeri yoktur ve bırakılmaya mahkûmdur. Demek ki, iradenin son amacı, kendi başına iyi olanı değil, bütünüyle en iyi olanı seçmektir. Ardıl irade, iyiye yönelenler kadar, kötülüğe iten öncel iradenin çalışmasından doğar. Kısacası Tanrı, öncelikle iyi olanı, sonuç olarak en iyi olanı ister. Tanrı gerçekte kötülüklere niçin izin verir? Kötülükleri birçok kez katlayacak iyiliklerin ortaya çıkması için. Bu nedenle şöyle ya da böyle bu âlemde kötülük olmak zorundadır. Tek başına kötü olanın, küllîde hiç de öyle olmayacağını kim bilir?[476] Yani şöyle bir soru sorulabilir: Mademki bu dünya, mümkün dünyaların en iyisidir, o halde bazı kötülüklerin bulunduğu bu âlem niçin var edildi? Leibniz'in cevabı şöyledir: Var oluş var olmayıştan daha iyidir.[477]

Augustine'a göre Tanrı, tüm şeyleri yokluktan yaratmıştır. Bunların hepsi Tanrısal buyruğun zorunlu ve doğrudan bir ürünü olarak iyidirler. Fakat kötü bu Tanrısal buyrukla ve doğal süreçlerle örtüşmeyen insan iradesinin ürünüdür. Şu halde iyilik sembolü olan Tanrı, kötülüklerden arınmıştır. Kötülükler, iyilik, güzellik ve erdemin zayıflamasının sonucudur. Kötülükten kurtulmak için, aklımızı ve bütün ruhsal enerjimizi Tanrı'ya yöneltmeliyiz. Tanrı insana anlama ve seçme hakkını vermiştir.[478]

İbn Sinâ'ya göre de Allah, iyilik nizamını, imkân dâhilindeki en güzel şekilde düşünmüş, âlem de O'nun bu düşüncesi, doğrultusunda en güzel ve en mükemmel şekilde feyezan etmiştir.[479]

Âlem, mümkün olan en mükemmel ve en iyi şekilde meydana gelmiş olmasına rağmen, onda kötüye, noksan varlıklara da yer vardır. İbn Sinâ, üç türlü kötülükten bahseder:

a) Cehalet, yaratılıştaki noksanlık ve zayıflık gibi noksanlık bildiren kötü,[480]

b) Elem ve gam gibi kötü,[481]

c) Kötülenmiş fiiller (günahlar).[482]

Âlemde bulunan bu kötülükler maddeden ve maddedeki noksanlıktan kaynaklanır. Bunlar fertlerde bazen görülen, arızî durumlardır. Nevilerde ve türlerde ise kötüden iz yoktur. Esasen âlemde kötünün bulunması bile bir gayeye mebnidir. Kötü, âlemin gerçek gayesine, mükemmelliğin anlaşılmasına bir yardımcı ve bir vesiledir. Kötü olmasaydı, iyinin ve güzelin değeri anlaşılamazdı.[483]

---

476 Bkz., Bakara, 2/216.

477 Leibniz, ***a.g.e.,*** s. 136-137; Yazoğlu, ***a.g.e.,*** s. 86-87.

478 Aydın, Ayhan, ***Düşünce Tarihi ve İnsan Doğası,*** Gendaş Yay., İstanbul 2004, s. 69; bkz., Weber, ***a.g.e.,*** s. 130 vd..

479 İbn Sinâ, ***eş-Şifâ, İlahiyat,*** nşr., İbrahim Madkour, Kahire 1961s. 415; Özden, H. Ömer, ***İbn-i Sînâ-Descartes/ Metafizik Bir Karşılaştırma,*** Dergâh Yay., İstanbul 1996, s. 135.

480 İbn Sinâ, ***eş-Şifâ, İlahiyat,*** s. 415.

481 Bkz., ***eş-Şifâ, İlahiyat,*** s. 415, 419; İbn Sina, ***en-Necât,*** nşr., Muhyiddîn Sabrî, Mısır 1938/1357, s. 284, 288. Özden, ***a.g.e.,*** s. 136.

482 Bkz., ***eş-Şifâ, İlahiyat,*** s. 419; ***en-Necat,*** s. 284-7. Özden, ***a.g.e.,*** s. 136.

483 Bkz., ***eş-Şifâ, İlahiyat,*** s. 415 vd.; ***en-Necat,*** s. 284; İzmirli, İsmail Hakkı, "İbn Sinâ Felsefesi, Şahsiyet ve Hususiyeti, Metod ve Sistemi", ***Büyük Türk Filozof ve Tıb Üstadı İbni Sina-Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler,***

Muhyiddîn Arabî'ye göre ise; *"Şerrin bizatihi vücudu yoktur, çünkü bir şeyin bizzat kendisi (aynı) kötü olmaz. Kötü olan sadece o şeyden zuhur edendir."*[484] Bu demektir ki varlıkta, eşya ve olay halinde doğrudan kötü ve çirkin yoktur. Varlık yeri-göğü, oluşu ve gidişiyle güzel ve temizdir. Esasta güzel olan varlığı ve hayatı çirkinleştiren, daha doğrusu onu öyle görmemize sebep olan bizim fiil, düşünce ve niyetimizdir.[485]

Eğer yeryüzündeki iyi ve kötü üzerinde bir yargıya varmak istesek, her şeyi göz önünde bulunduracak bir bakış açısı edinmeliyiz. Varlıkların yetkinliğini yadsıyan insanlar var olursa, onlar Tanrı'yı tek bir insanla uğraşan ve sadece onun mutluluğunu gözeten 'özel bir öğretmen' gibi kabul etmiş olurlar. Fakat Tanrı bütün dünyayı gözetir. Bunu için Tanrı bize kötülük gibi görünen şeye bütünde iyi olsun diye belirli ölçüde izin verir.[486] Burada Kur'an-ı Kerîm'deki Bakara sûresinin 216. âyeti konuya açıklık getirir mahiyettedir: *...Sizin için daha hayırlı olduğu hâlde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu hâlde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilemezsiniz.* Bu âyete göre zahirde iyi sandığımız şey bizim için kötü; kötü gördüğümüz şey ise iyi olabilir. Dolayasıyla iyi ve kötü bir anlamda izafilik arzediyor.

Kötülük-Tanrı ilişkisi bağlamında akla gelen bir başka soru da şu olabilir; "Acaba Tanrı insanı daha başlangıçta kötülük yapmaktan uzak kalacak bir şekilde yaratabilir miydi?" Mackie ve Flew bu soruya olumlu cevap vermekte ve Tanrı'nın böyle bir yolu seçmesini mantıken mümkün görmektedirler. Bu düşünürlere göre, dünyada kötülük olduğu halde insan, daima iyiliği seçebilecek şekilde yaratılabilirdi. Meselâ, kötülükle karşı karşıya kalan iki insandan biri kötüyü seçtiği halde öteki iyiyi seçebiliyor. Bu demektir ki, ortada bir kötülüğün varlığına rağmen insan iyiyi seçebilmektedir. Öyleyse Tanrı, hem kötülüğü hem de daima iyiyi seçen özgür insanı, isteseydi yaratabilirdi. Ancak Mackie ve Flew'in bu görüşü sadece zayıf değil aynı zamanda anlamsızdır. Her şeyden önce "daima iyiyi seçmek", insanda kötülüğe karşı herhangi bir yatkınlığın bulunmaması demek olur. Yukarıda verilen örnekte iyiyi seçen insan, kötülüğe olan yatkınlığına rağmen iyiyi seçiyor. Oysa "insan şu şekilde yaratılabilirdi" dediğimiz zaman artık yatkınlığa, dolayısıyla ahlâkî seçime yer kalmaz. Eğer korkaklık yatkınlığı olmasaydı cesaretten; acı çekme olmasaydı, merhamet duygusundan söz etmek anlamsız olurdu. Cesaret, merhamet vb. ahlâk kavramları, kötülüğün bulunduğu dünyada anlam ifade ederler.

"Tanrı insanı daima iyiyi seçecek şekilde yaratabilirdi" cümlesi ampirik bir içerikten yoksundur; çünkü ortada böyle bir reel varlık yoktur. Var olsaydı da ona "insan" değil başka bir ad bulmak gerekirdi. Biz, şu anda "var olan" için gerekli olan ahlâk kavramlarını kullanarak, "var olabilirdi"nin ahlâk felsefesini yapmaya çalışarak bir düşünce fantezisine kapılamayız. Din ve ahlâk, şu anda var olan insan içindir. Eğer bu insanın kötülüğe yatkınlığı olmasaydı ne dine ne de ahlâka gerek kalırdı. Ahlâkî kötülük, insanın eksikliğinden doğmaktadır. İnsanın varlığında hiçbir kötülüğün olmaması için onun tam anlamıyla yetkin olması gerekirdi. Tam anlamıyla yetkin olan ise sadece Tanrı'dır. Mark Pontifex'in dediği gibi, ***"Kulda hiçbir kötülük bulunmasaydı demek, kulu Tanrı düzeyine çıkarmak olur."***[487]

*Teodise*ye karşı çıkan teistler yok değildir. Örneğin, kötülük problemi karşısında teistik savunmanın bir numaralı temsilcisi olan Alvin Plantinga, doğal *teodise*ye karşı çıktığı gibi *teodise*ye de karşı çıkmaktadır. Ona göre kötülüğü yaratmak veya müsaade etmek için, *"Belki Tanrı'nın iyi bir nedeni vardır, fakat bu neden bizim anlayamayacağımız kadar komplikedir."*[488]

TTK Yay. İstanbul, 1937, s. 38; Ülken, H. Ziya, ***İslâm Düşüncesi,*** İÜEF Yay., İstanbul 1946, s. 279-280; Bolay, Mehmet N., ***İbn-i Sinâ,*** Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s. 55-56; Özden, ***a.g.e.,*** s. 136.

[484] Bkz., İbn Arabî, ***Fusûsu'l-Hikem,*** Ta'lik, Ebü'l-'Alâ Afîfî**,** Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, tsz., I, 221-222 (fass, 27); Öztürk, ***Din ve Fıtrat,*** Yeni Boyut Yay., İstanbul 1990, s. 146.

[485] Bu mealde bir hadis için bkz., ***Müslim,*** Mesâcid, 3-5; ***Dârimî,*** Salât, 111; Öztürk, ***Din ve Fıtrat***, s. 146.

[486] Wilson, Catharine, ***Leibniz's Metaphysics (A Historical and Comparative Study),*** Princeton University Press, New Jersey 1989, s. 302; Yazoğlu, ***a.g.e.,*** s. 87-88.

[487] Aydın, M.S., ***Tanrı-Ahlâk İlişkisi,*** s. 186.

[488] Yaran, ***a.g.e.,*** s. 80.

Oysaki dinler, insanı kötülükten çıkarıp "doğru yola" iletmek için var olduklarını söylerler. Eğer dünyada kötülük olmasaydı onların varlığına da gerek kalmazdı. Bu bakımdan kötülük problemi teizmin aleyhine kullanıldığı kadar lehine de pekâlâ kullanılabilir.[489]

Allah mutlak güzel, mutlak iyidir, fakat dünyayı dolduran bir yığın kötü, çirkin, zalim ve zulüm var. Güzel ve iyi olandan kötü ve çirkin nasıl zuhur ediyor? Yoksa kötü ve çirkin yok da biz mi yanılıyoruz? İnsanlık bu soruyu cevaplamak için çok çabalamış, bu arada, Allah'ı, kötülük ve çirkinliğin kaynağı olarak göstermemek endişesiyle ikinci bir Yaratıcı icadına kalkarak, farkında olmadan Allah'a ortak koşmuştur. Şer ve kötülükler için ayrı bir ilah tasavvur edenler, işte bu endişenin kurbanı olmuşlardır.[490]

Dinî olduğu kadar mantıkî zaruretler de Allah'ın çirkinlik ve kötülükten tenzih edilmesini gerekli kılar. Fakat gözümüzü tırmalayacak boyutlara varan kötülük, çirkinlik, şer ve zulümler nasıl izah edilecektir? **Kur'ân'ın ve Ona dayalı olarak İslâm düşüncesinin görüşü şudur:** Hakikatte yalnız güzel ve iyi vardır. Yani kötü ve çirkin izafîdir: *"Rahmân olan Allah'ın yaratışında hiçbir düzensizlik, çatlaklık göremezsin. İşte, gözünü bir kere daha çevir. Hiçbir bozukluk, düzensizlik görüyor musun?"* (Mülk, 67/3.).[491]

Teodise bağlamında tartışmalara neden olan bir diğer husus da, Allah'ın şerri (kötülüğü) yaratması meselesidir. **Mu'tezile'ye göre** Allah şerri yaratmaz. Öyleyse günahı da ne emreder ne de yaratır.[492]

Eş'arîlere göre ise, hayırla birlikte, şer ve kötü şeyler de O'nun iradesiyle olmaktadır. Mü'minin imanı, Allah'ın iradesiyle olduğu gibi, kâfirin küfrü de O'nun iradesiyle olmaktadır. Allah'ın kötü şeyleri dilemiş olması O'nun sefih olmasını gerektirmez. Zira Allah'ın bir şeyi irade etmiş olması, aynı zamanda, onu emretmiş olmasını da gerektirmez. Meselâ, Allah, kâfirin küfrünü irade etmiştir, ama onu emretmemiştir. Yani Eş'arîlere göre şerre ait irade, şerri emretmeyi gerektirmez. Allah şerri irade ettiği halde, onu emretmez, aksine yasaklar.[493]

Sem'ânî; Biri çıkar da, 'İnsanlara bahşedilmiş bütün şeref ve yüceliğe rağmen, Allah niçin onların isyanla denenmelerine hükmetti?' diye sorarsa, ne olacak? sorusuna değişik açılardan ve müşahhas birtakım misallerle cevap aramaya çalışmaktadır. Onlardan bir kısmını özetleyerek vermek istiyoruz:

Birincisi, bundaki hikmetin, kulun gurura kapılmaması olduğu söylenebilir. Çünkü gurur perdeyi davet eder. Başka bir cevap: Cam ustasının zekâ, beceri ve mahareti kırık camda ortaya çıkar. Kalbin cam gibidir. İsyan taşı ona çarptı ve kırdı. Rabbü'l-İzzet, nedamet ateşiyle, onu tekrar birleştirdi.

Başka bir cevap şudur: Allah'ın iki ambarı var; biri mükâfat dolu, diğeri af ve rahmet dolu. "Eğer Bana itaat ederseniz, ödüller ve bol armağanlar alırsınız; ama Bana isyan ederseniz merhamet ve af bulursunuz. Böylece Benim ambarım boşa gitmez."

Şöyle de denir: O sizi, İblis'in gözü size düşmesin diye, isyanla kederlendirir. Bir meyve bahçesi güzel olduğu zaman, kötü göz değmesin diye, oraya bir maymun kafası asıldığını bilmiyor musun?

4) İNSAN-KÖTÜLÜK İLİŞKİSİ

Augustine'ci *teodise*nin çağdaş eleştirilerinin, daha felsefî görülen kötülüğün ademiliği görüşü üzerinde pek durmadıkları, ama teolojik temelli olan merkezine birçok eleştiri getirdikleri görülüyor. Bunlar arasında en temel eleştiri şudur: Asıl yaratılışı itibariyle kendilerinde kötülük izi taşımayacak derecede iyi olan, sınırlı da olsa mükemmel yaratıklar olan ve yine sınırlı da olsa mükemmel bir çevrede bulunan özgür yaratıklar, bu şartlar altında hiç günaha düşmemeleri beklenirken, nasıl oldu da kendiliklerinden ve sebepsiz olarak yanlış yola sapıp günah olan kötü eylemlerde bulundular? Kusursuz bir çevredeki kusursuz bir varlığın durup dururken kendiliğinden günah işlemesi veya kötülük yapması çelişkidir. Bunlar kötülük yapmayı nasıl ve niçin

489 Aydın, M.S., ***Tanrı-Ahlâk İlişkisi,*** s. 187.
490 Öztürk, ***a.g.e.,*** s. 145.
491 Öztürk, ***a.g.e.,*** s. 145-146.
492 Özler, ***a.g.e.,*** s. 75.
493 Özler, ***a.g.e.,*** s. 92.

seçtiler? Bu eleştirel sorularla varılmak istenen şey, Augustine'in, şeytan ve insanın ilk halleri ile ilgili aslî iyilik ve mükemmeliyeti kabul ettikten sonra, bunlara dayanarak ve bunlarla birlikte, Tanrı'yı, onların başlattığı günahın ve kötülüğün sorumluluğundan kurtaramayacağıdır.

Eleştirinin özünü John Hick şöyle ortaya koymaktadır: *"Kuşkusuz bir yaratık asla yanlış yola sapmaz ve eğer böyle bir yaratık gerçekten yanlış yola saparsa bunun nihaî sorumluluğu onun yaratıcısına ait olmalıdır."*[494]

Hick'e göre, 'neden her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, sonsuz derecede iyi ve yaratıklarını sevmekte olan bir Yaratıcı, yarattığı evrende günah ve ahlâkî kötülüğe izin vermektedir?' sorusuna cevap verirken, hem Augustine'ci *teodise* hem de İreneaus'cu *teodise*, sınırlı bir kişisel varlık olarak insanın özgürlüğü ve sorumluluğu üzerinde yoğunlaşmaktalar. Ne var ki, Augustine'ci *teodise*nin aksine, İreneaus'cu *teodise*ye göre insan, mükemmel yaratıklar ırkı olarak yaratılmaktan ziyade başlangıçta olgunlaşmamış ve kusurlu varlıklar olarak yaratılmışlardır. Hick'in bazı eleştiricileri, eğer her şeye gücü yetiyorsa, Tanrı'nın, manevi açıdan değerli görülen insanoğlunu neden daha baştan mükemmel bir biçimde yaratmadığını sorgulamaktadırlar.[495]

5) DEĞERLENDİRME

Görünen o ki, kendisini *teodise* ikileminin iki ucundan ille de birini seçmek zorunda hissetmek insanları yanlışa sürüklemektedir. Augustine, Tanrı'yı sorumluluktan kurtarayım diye, O'nun, âdeta huzurunda olan bir hadise ile dinamik ilişkisini kesmektedir. Oysa en azından klasik teizme göre, Tanrı'nın izni ve yaratması dışında herhangi bir şey meydana gelmez. Fakat öte yandan eleştiriciler de, salt Tanrı'yı sorumlu tutmak gibi bir gayretle, kusursuz bir yaratığın özgür olmasına rağmen kusur işlemeyeceğine hükmetmektedirler. Oysa bu, sınırlı, sonlu bir mükemmeliyettir ve bu arada iyilik yanında kötülüğün bilgisini de içeren geniş bir bilgi gücü, özgürlük ile birleştiğinde, sınırlı mükemmeliyete rağmen özgürlüğü kendi üstündeki bir güç tarafından kısıtlanmamışsa, kendiliğinden de yanlış yola sapabilir; bunda iddia edildiği gibi bir çelişki gözükmemektedir.[496]

Sonuç olarak denebilir ki, salt bir felsefe ve hatta rasyonalite sorunu olarak ele alındığında, kötülük sorunu herkesi tatmin edecek düzeyde tam olarak çözülebilecek bir sorun değildir. Geçmişte ve bugün tartışıldığı gibi, gelecekte de tartışılacak ve ne kadar açıklanırsa açıklansın teizm adına gizemli bir nokta kalabilecektir. Ancak onun bu hali, tanrısızlığı veya Tanrı'nın iyi olmadığı görüşünü temellendirmeye veya haklı çıkarmaya, ne zorunluluk ne de olumsallık anlamında yetmediği gibi; deliller ve *teodise*ler ışığında evrene bütünsel açıdan bakıp değerlendirebilen entelektüel bir teist bir yana, makul ve sağduyu sahibi herhangi bir insan Tanrı inancına dahi ciddi bir kuşku düşürmeye yetmez.[497]

Daha önce, kısmen de olsa İslâm düşüncesinde *teodise* problemine değinilmişti. Ancak burada özet olarak toparlamak gerekirse, problem sadece tenzih anlayışı çerçevesinde tartışılmış ve çözümlemeye çalışılmıştır, denilebilir.

Mesela **Mu'tezileye göre**, Allah kötülük yapmaktan münezzehtir; bu nedenle O, kötülükleri yaratmaz. Dolayısıyla Ona hiçbir kötülük izafe edilemez. **Eş'arîler**, bunu Allah'ın kudretine sınır getirdiği gerekçesiyle reddederler. Ancak onlar da bu tezlerini ortaya koyarken Allah'ın bütün eksikliklerden münezzeh olduğu ilkesinden hareket ederler.

Kısaca her iki grubun da endişesi aynıdır. Birisi, ilahî adalete, ötekisi ise ilahî irade ve kudrete eksiklik getirmemeye çalışmaktadır. Sonuçta her iki taraf da kendi varsayımlarını temellendirmek için diğer tarafın duyarlı olduğu noktaları ihmal etmektedir. **Eş'arîler**, ilahî irade ve kudreti tenzih etme adına ilahî adaleti, **Mu'tezilîler** ise ilahî adaleti tenzih etme adına ilahî irade ve kudreti töhmet altında bırakacak çıkarımlarda bulunmaktadırlar.

494 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 93.
495 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 98.
496 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 93-94.
497 Yaran, ***a.g.e.,*** s. 190.

Eş'arîler ve Maturidîlere göre, Allah'tan başka yaratıcı olmadığı için, doğal olarak kötülüklerin yaratıcısı da O'dur. Mu'tezileye göre ise, çirkini icat eden çirkin; aptalca işler yapan da aptaldır. Halbuki **Eş'arîlere ve Maturidîlere göre**, sefihlik, kendisine yasak konulan kimse için geçerlidir. Allah'a yasak koyacak hiçbir kimse yoktur ki, kendisine konulan bir yasağı işlemiş, belirlenen bir sınırı aşmış, ya da bir kuralı çiğnemiş olsun! Bu bakımdan, O'nun yaptığı/yarattığı hiçbir şey çirkin ve kötü değildir.[498]

Ayrıca şunu ifade etmek isteriz ki, Yüce Allah, insanları sınadığı için yaptıkları kötülükleri engellemez. Ancak O bazen, kötüye ve kötülüklere imkân ve mühlet verir. Bunun yanında iyilik ve kötülüklerin Allah'ın bilgisi ve izni dâhilinde olması kötülüğü istediği anlamına gelmez. Çünkü Allah insana kötülük yapma yeteneği verdiği gibi ondan sakınma yeteneği de vermiştir.[499] İlâhî vahyin asıl amacı insanları kötülükten, kötülük yapmaktan sakındırmaktır. Bütün uyarılarla birlikte kötülük işleyenlerin yaptıklarından bizzat kendilerinin sorumlu oldukları da bildirilmiştir.[500] Bununla birlikte dinin özü teslimiyettir. O hâlde iman ve teslimiyetin bütün istifham, soru ve sorunların çözümü olduğu unutulmamalıdır.

---

498 Özdemir, Metin, ***İslam Düşüncesinde Kötülük Problemi,*** Furkan Kitaplığı, İstanbul 2001, s. 319.
499 Şems, 91/8.
500 En'âm, 6/164.

TEACHING OF CREATION IN THE QUR'AN

Asst. Prof. Dr. Nurullah AYDENİZ

Bilecik Üniversitesi, İslami ilimler Fakültesi, Bilecik, Türkiye

nurullah.aydeniz@bilecik.edu.tr

Abstract

The Qur'an, the primary source of Islam, has described the fact of creation in detail to Muslims. As well as providing information about the creation of the universe, it has also provided a detailed account of the creation of man. First of all, the Qur'an demanded that people think about why they are created, that they should contemplate coming from a simple water body. It also recommended that people observe the food they eat, the water they drink, the other living things they observe, the astronomical changes that take place in the sky, the seas, the Sun, the Moon and the universe. All this means that the fact of creation can only be embraced by contemplation; with dogmatic information, it is revealed that this reality cannot be based on sound grounds. Additionally, the Qur'an describes the unity of the creator by bringing the mass into His subjects. It is stated that the order in the universe points to a single creator, because, in the case of more than one deity, each one would enter a competition of superiority, and consequently, mischief would arise. Therefore, the order in the state is presented as proof of the single god. At the time when slavery was widespread, an example was given in relation to slaves and masters, and it was stated that the slave who possesses a single master and the slave who has many masters can be questioned, and the one with master can be managed more easily. In this study, basic parameters related to the teachings of God's existence and unity will be mentioned by showing the methods that the Qur'an follows in the teaching of creation.

Key Words: Creation, Qur'an

KUR'AN'DA YARATILIŞ ÖĞRETİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Nurullah AYDENİZ

Özet

İslam dininin birincil kaynağı olan Kur'an Müslümanlara yaratılış gerçeğini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Evrenin yaratılışıyla ilgili bilgiler verdiği gibi insanın yaratılışı konusunda da tafsilatlı bir anlatımda bulunmuştur. Öncelikle insanın neden yaratıldığını düşünmesini istemiş, basit bir sudan vücuda gelmesini tefekkür etmesini talep etmiştir. Yine insanın yediği yiyecekleri, içtiği suyu, etrafında gözlemlediği diğer canlıları, gökyüzünü, denizleri, güneşi, ayı ve kainatta cereyan eden astronomik değişimleri gözlemlemesini tavsiye etmiştir. Tüm bunlar yaratılış gerçeğinin ancak tefekkür ile benimsenebileceğini; dogmatik bilgilerle bu gerçekliğin sağlam temellere oturmayacağını ortaya koymaktadır. Ayrıca Kur'an, yaratıcının birliğini muhataplarına darbı meseller getirmek suretiyle de anlatmaktadır. Kâinattaki düzenin tek bir yaratıcıya işaret ettiğini, çünkü birden fazla ilah olması durumunda her birinin birbirine üstünlük yarışına gireceğini ve bunun sonucunda da fesat çıkacağı anlatılmaktadır. Dolayısıyla evrendeki düzen tek ilahın kanıtı olarak sunulmaktadır. Köleliğin yaygın olduğu o dönemde bir örnek de köle ve efendi ilişkisinden verilmekte ve tek bir efendiye sahip olan köle ile birçok efendiye sahip olan kölenin durumu sorgulanarak tek efendiye sahip olanın daha rahat yönetilebileceği ifade edilmektedir. Bununla birden fazla ilah telakkisinin nasıl bir sapkınlık olduğu öğretilmektedir. Bu çalışmada Kur'an'ın yaratılış öğretisinde takip ettiği metotlar gösterilerek Allah'ın varlığının ve birliğinin öğretilmesiyle ilgili temel parametreler zikredilecektir. Yaratılış konusunda özellikle İbrahim peygamberin kavmiyle aralarında geçen diyalog bu noktada ele alınacaktır. Yaratmaya dair diğer ayetler de konunun temellendirilmesinde kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Kur'an

GİRİŞ

Her insan, yaşamının belli dönemlerinde “ben kimim? Nereden geldim nereye gitmekteyim?” gibi sorularla yüzleşerek hayatı anlama ve anlamlandırma çabası içine girer. Öyle ki küçük çocuklar bile sınırlı bilgi ve idraklerine rağmen benzeri sorular sormakta, içlerinde barındırdıkları meraka cevap aramaktadırlar. Cevabı aranan bu sorular sadece insanın kendisiyle de sınırlı kalmamakta, tüm varlığa yönelerek daha kuşatıcı bir hal alabilmektedir. Elbette binlerce yıldır süregelen bu sorulara şimdiye kadar gerek felsefeciler ve gerekse dinler ve çeşitli kültürler tarafından verilmiş cevaplar vardır. Ancak biz burada ortaya çıkışı ve amacı bakımından varlığı, müsebbibini ve varlık üzerinden verilmek istenen mesajları diğer iddia ve teorilere yer vermeksizin Kur’an açısından ele alacak ve ilgili konunun nasıl anlatıldığı, nelere vurgu yapıldığı ve bununla neyin amaçlandığını irdelemeye çalışacağız.

Kur’an’da yaratılış konusuna geçmeden önce birkaç hususa değinmek gerektiğine inanmaktayız. Öncelikle vahyin indirildiği dönemde muhatapların ümmi bir topluluk olduğunu hatırlamak gerekir. Bu nedenle Şâtibî, ümmîlik ve yükümlülük arasında bir bağ kurarak mükellefiyet seviyesini tespitte ümmîlik seviyesini esas alır. Ona göre, bir kimsenin teklif altına girebilmesi için itikâdî ve amelî bütün yükümlülüklerin, ümmî bir kimsenin kavrayabileceği seviyede olması gerekir (Çapan, 2012). Şâtıbî, her ne kadar Kur’an’ın hitabının ümmi olan Arapları ve onların anlayış seviyelerini esas aldığını (Coşkun, 1993) söylese de Kur’an, mesajını her yaşta ve her düzeyde insana bütün zamanlarda ve mekânlarda ulaştırmak durumundadır (Hamidullah, 1993). Tahir b. Aşur’un Kur’an’ın üslubuyla ilgili olarak yaptığı açıklama ise bu meyanda daha makul gözükmektedir: “Zannedilmesin ki, bir ayetten zıt manalar çıkabilir. Gerçek şudur ki birçok ayetin genel manası aynı kalmakla beraber sathı, derinliği ve kökleri bulunabilir. Geniş kitle zahiri manayı; kültürlü kesim derinlikteki manayı; ihtisas ehli ise mananın köklerinin çoğunu anlar ve gelecek nesillere de yeni taraflar kalır. Farklı anlayışlara imkân veren bir ayeti, ilk nesiller kendi durumlarına göre, daha sonraki nesiller ise ulaştıkları ilmi seviyelere göre anlarlar” (İbn Âşûr, 1997; akt: Görmez, 2016).

Kur’an’ın insanların farklı ilmi seviyelerini gözetmesi bir nevi onun mucizesidir. Öyle ki Kur’an’da yer alan konular beşeri üslubun tersine, konu esasına göre bölümlere ayrılarak değil, hepsi ahenkli bir bütün oluşturacak tarzda iç içe ele alınmıştır. Kur’an’ın bu özelliğine dikkat çeken Zurkani de, Kur’an’da bir işin yapılması için acık emir kipinin yanında on beş kadar ayrı üslup kullanıldığını belirtir (Zurkani, 1995; akt: Görmez, 2016). Dikkat çekici bir usluba sahip olan Kur’an yeri geldiğinde anlatımında betimleme, haber verme, kıssalar sayesinde ibret alınacak dersler verme, aynı anda hem soru-cevap yöntemini hem de tek yönlü soru sorma yöntemini kullanma, karşılaştırmalara ve benzetmelere yer verme, örnek üzerinden anlatım, öğüt verme, müjdeleme-korkutma ve meydan okumayı kullanır ve sürekli değişen bir üslupla muhatabına seslenir. Mesela müminlere hitap ettiği bir cümlede aniden kâfirlere yönelir, onlardan bahseder ve onları cümlenin içine çeker. İnkârcıyı uyardığı esnada mümine bir müjde verdiği görülür. Umumî ifadeler kullanarak anlatımını sürdürürken, aniden ilim ve fikir sahibi insanları derin düşüncelere sürükler (Kılıçarslan, 2016).

Kur’ân’da sıkça geçen ″*âyet*″ kelimesi de onun üslubunu izah ederken açıklanması gereken bir kavram olduğu söylenebilir. Çünkü gözlem yapmayı öğütleyen Kur’an, “ayet” kavramıyla birçok varlığa işaret eder. Kur’an’da geçen “ayet”, lügat anlamlarının yanında başlıca üç anlamda daha kullanılmaktadır: Bunlardan birincisi Kur′ân′ın kendi “*âyet*”’leridir. İkincisi, Yüce Allah′ın peygamberleri eliyle gösterdiği “*mucize*”lerdir. Üçüncüsü ise, insanlar da dâhil olmak üzere, tabiatta ve kâinatta gördüğümüz en küçüğünden en büyüğüne kadar canlı, cansız bütün varlıklar, olaylar ve oluşumlardır. Mesela, ay, güneş, gece-gündüz, insan, çiçek, kuş, sinek ve hatta yaprak bile birer ayettir. Bu ayetler genel olarak *kevnî ayetler* olarak isimlendirilmektedir. Bu üç türlü ayetin ortak özelliği de aslında bir yerde birleşmektedir. Çünkü bunların üçü de onları gereği gibi düşünüp değerlendirebilenleri Allah′a götüren, Onun varlığını, birliğini, sonsuz güç, kudret ve ilmini açıkça ortaya koyan birer delil, işâret, alâmet ve nişandırlar. Buradan hareketle Allah′ın yazılı ayetlerini içine alan Mukaddes Kitabı Kur′ân′ın yanında bir de kâinatta, somut olarak karşımızda duran, okunmayı, keşfedilmeyi

bekleyen pek çok *âyet*'ini içine alan *kâinat kitabı* vardır diyebiliriz. Birinci tür ayetler Allah'ın sözlü ayetleri, ikinci tür ayetler ise Allah'ın sözsüz ayetleridir. İşte Kur'ân, Yüce Allah'ın varlığını, birliğini ve diğer yüce sıfatlarını, bu meyanda yeniden dirilmenin mümkün olduğunu ispat sadedinde bu kâinat kitabının ayetlerine de sık sık dikkatimizi çeker ve onlar hakkında düşünmemizi ve araştırma yapmamızı ister (Güngör, 2006).

Kur‟an-ı Kerim, muradını ifade etmede kıssalara da yer verir. Bu nedenle özellikle peygamberlerin anlatıldığı kıssalar Kur'an'da geniş bir yer utmakta ve etkili bir üslupla ele alınmaktadır. Kıssalar, geçmiş devirlerde yaşanmış ve yaşandığına dair deliller bulunan; genelde şahısları, yeri ve zamanı bilinen, ibret vermek maksadıyla ele alınan olaylardır (Akıncı, 2004). Bizim ele alacağımız husus daha çok bu iki yöntemi kapsayacaktır. Yani kevni ayetlere odaklanılarak Kur'an'nın onların gözlemlenmesine teşvik etmesi ve oradan hareketle bir yaratıcı, düzenleyici ve yaşatıcı rabbe muhatabı yönlendirmesi üzerinde durulacaktır. Diğer taraftan Kur'an'da yer alan bir kıssa olarak Hz. İbrahim'in yaratıcıyı bulma serüvenine atıfta bulunulacak, onun örnekliğinde Allah'ın akıl sahiplerine tabiat üzerinden yaratıcı inancına ulaşılabileceğine dair mesajı irdelenecektir.

Kur'an'da yaklaşık iki yüz ayette yaratılıştan söz edilir. Bu kapsamda Kur'an'da Allah'ın fiilleri ile kâinat arasındaki münasebeti ifade eden en kapsamlı kelime *halq* olmakla birlikte, çeşitli ayetlerde yaratma fiilini belirtmek için *halq* dışında *fatr, ibdâ, inşâ', ca'l, sun', zer', ber', tasvîr, tesviye* gibi mastarlardan türetilmiş birçok kelime de kullanılır. Örneğin, Haşr suresinin sonunda yer alan ve on yedi ilâhî ismi muhtevi olan üç ayetin (Haşr, 59/22-24) sonuncusunda Allah *hâliq* yanında *bâri'* ve *musavvir* isimleriyle de anılır (Öztürk, 2016). Bir yoruma göre *hâliq* genel, *bârî'* özel, *musavvir* daha özel bir anlam taşır. Dolayısıyla bu kelimeler eş anlamlı (müteradif) olmayıp yaratmanın üç farklı boyutunu veya birbirini takip eden üç ayrı safhasını anlatır. *Hâliq* yaratma sürecinde alt yapı oluşturmaya, *bâri'* cisim kazandırmaya, *musavvir* de cismi belli bir şekle sokmaya karşılık gelir (İbn, Âşûr, 1997; akt: 2016). Fakat biz yaratma ile ilgili kavramların anlamlarına ve aralarındaki farklılıklara temas etmeden Kur'an'nın mezkûr konudaki yaklaşımlarına, vurguladığı hususlara ve vermek istediği mesajlara odaklanacağız.

1. YARATILIŞI VE YARATICIYI KAVRAMADA GÖZLEM

Kur'an'ı Kerim'de üzerinde en çok durulan husus tevhittir. Allah'tan başka ilahın olmadığı, tek ve benzersiz olduğu, her şeyi yaratan, planlayan ve hayata geçirenin O olduğu vurgulanır. Bu kapsamda kâinata, yaratılışına, canlı ve cansız varlıklara atıfta bulunarak gözlem yapmak emredilir. Bu yapılırken de aklı kullanmayı, ibret nazarıyla bakıp tefekkür etmeyi bir yöntem olarak öne çıkaran Kur'an'da değişik örnekler bulmak mümkündür. Örneğin ankebût suresi 20. ayette *Yeryüzünde gezip dolaşın ve Allah'ın ilk yaratılışı nasıl başlatıp devam ettirdiğini görün (*Ankebût, 20) buyrularak bütün yeryüzü müşahede edilecek bir mekan olarak gözler önüne serilmektedir. Bu en genel anlamda bütün varlığın müşahede edilmesini öğütleyen ayetten farklı olarak direkt herhangi bir varlığı ve olayı örnek olay gibi gözleme, tefekküre konu etmek isteyen ayetler de vardır. Mesela Âli İmran süresi 190 ve 191. ayetler, dikkatleri göklere ve yere çevirerek, gece ile gündüzün peşi sıra gelişine vurgu yaparak insanoğlunun her gün gözlediği, bilfiil yaşadığı bu dönüşüme sıradan bir olay, tabii bir durum ve arkasında bir güç, plan ve program yokmuş gibi bakmanın gaflet olacağını hatırlatarak ancak akıl sahiplerinin bundan uzak olacağını vurgular: *Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda aklıselim sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru.! (*Âl-i İmrân, 190-191) Ayetin devamında ise aklıselim sahiplerinin gözlem ve tefekkür sonucu varacağı sonuca da değinilerek sanattan hareketle sanatçıya, varlıktan hareketle var ediciye ulaşılabileceği örneklendirilir.

Bakıldığında benzer yaklaşımla birçok ayetin Kur'an'da yer aldığı görülmektedir. Bir başka ayette içinde yaşadığımız kâinat, üzerinde hayat sürdüğümüz gezegen, istifade ettiğimiz dağlar, ırmaklar ve meyveler sıralanarak dikkatler varlığa çekiliyor. Oradan da bir yaratıcıya zorunlu olarak ulaşılacağı sonucuna varılıyor:

*Gökleri görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükselten, sonra arşa istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır; her biri belirlenmiş bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşleri Allah düzenliyor; âyetleri de açıklıyor ki rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanasınız. Yeryüzünü enine boyuna uzatan, onda sabit dağlar ve ırmaklar meydana getiren, orada meyvelerin her birinden çifter çifter yaratan O'dur. Geceyi de gündüzün üzerine O bürüyüp örtüyor. Düşünen insanlar için şüphesiz bütün bunlarda ibretler vardır (*Ra'd, 2-3).

Kur'an, ortaya koyduğu yaklaşımın, önerdiği gözlem ve akıl yürütmenin sonucunun bir hayranlık ve tek bir ilah düşüncesi olacağına vurgu yapmaktadır. Bu konuda varlığın kusursuz ve mükemmel oluşu yine gözlem ve tefekküre başvurularak ortaya konulur. Mülk süresinde geçen: *Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O'dur. Rahmânın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak; (kusur arayan) göz aradığını bulamadan bitkin olarak sana dönecektir (*Mülk, 3-4) ayetleri buna örnek olarak verilebilir.

İnsanoğlunun yaratıcı düşüncesine ve ölümden sonra tekrar dirileceği inancına sahip olabilmesinde Kur'an, yerine göre muhatapların günlük hayatının bir parçası olan canlıları da bir örnek olarak verdiği görülmektedir. Örneğin vahyin indiği dönemde Araplar için adeta olmazsa olmaz konumunda olan develer akıl yürütmenin, tefekkürün ve Allah'ın varlığına ve birliğine dair düşüncenin oluşmasında bir unsur olarak öne sürülmüştür: *İnsanlar devenin nasıl yaratıldığına bakmazlar mı? (*Gâşiye, 17)

İlginç ve düşündürücü bir örnek de arılarla verilir: *Ve rabbin bal arısına şöyle ilham etti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine yuvalar edin. Sonra her türlü besleyici ürünlerden ye; rabbinin koyduğu kanunlara boyun eğerek çizdiği yollardan git!" Onların karınlarından, farklı renk ve çeşitlerde şerbet (kıvamından bir sıvı) çıkar ki onda insanlara şifa vardır. İşte bunda da düşünen bir topluluk için açık delil bulunmaktadır (*Nahl, 68-69).

Bu ayette geçen "vahy" canlının kendisine yararlı olanları alması, zararlılardan sakınması ve kendi geçimini sağlaması hususunda muhtaç olduğu becerileri Allah Teâlâ'nın onda yaratması" anlamındaki ilham karşılığında kullanılmıştır (Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, III, 1156) ki buna psikolojide içgüdü denmektedir. Bal arısı, Allah'ın verdiği ilham veya içgüdü sayesinde, bizzat kendisinin ürettiği bal mumuyla kendi yuvasını yapmakta, dalak içine milimetrik ölçülerle altıgen prizma şeklinde gözcükler yerleştirmektedir. Âyetteki deyimiyle "her türlü besleyici ürünler"den nektar denilen bal ham maddesi ve çiçek tozu toplayarak bunları hem kendi tüketimi için hem de bal ve bal mumu yapmak için değerlendirmektedir. Bu arada meyve, sebze ve ekinlerde tozlaşmayı sağlama konusunda da bütün diğer böceklerin toplamından daha fazla iş görmektedir (Karaman ve ark, 2006). Gerçekten de arının doğuştan getirmiş olduğu içgüdüsel yetenek onun öncesinde planlanmış, programlanmış ve kodlanmış olduğunu göstermektedir ki bu da bizlere yaratıcıyı hatırlatmaktadır.

2. İNSANIN KENDİ VARLIĞI ÜZERİNE DÜŞÜNMESİ

Kur'an, kainata ve onun içinde canlı veya cansız olarak yer alıp da insanın istifadesine sunduğu varlıklara temas etmekle de kalmaz. Dikkati, aklıselimi bizzat insanın kendisi üzerine yoğunlaştırır. İnsanın kendisi üzerine de düşünmesini sağlayarak içinde taşıdığı kim olduğu ve nasıl var olduğuna dair merakı harekete geçirir. Bu meyanda Kur'an, insanın var oluşuna dair bize iki farklı anlatımda bulunur. Biri, ilk insanın nasıl var olduğu, diğeri ise insanın nasıl türediği ve çoğaldığıyla ilgilidir. Öncelikle Târık süresindeki ayetle insanı kendisiyle ilgili düşünmeye sevk eder. *İnsan neden yaratıldığına bir baksın! (*Târık, 5) Bu ayet dikkatleri insanın kendisine, kökenine çekerken değişik surelerde yer alan ve insanın vücuda gelmesini anlatan ayetlerle de süreç aydınlatılır. İlk insanın nasıl yaratıldığıyla ilgili olarak Kur'an bize insanın hammaddesi konumunda olan çamurun değişik durumundan/ya da aşamalarından bahseder. İnsanın gözü toprağa çevrilir ve tüm canlı varlıkların bir nevi hammaddesi olduğu hatırlatılır. Zamanla gerek bitki, hayvan ve gerekse insanın ölümle birlikte yeniden toprak oluşu vurgulanır. Bununla kâinatta var olan döngüye, toprak

aşamasından canlı ve hareketli bir varlığa, sonrasında tekrar toprak oluşa dikkat çekilir, böylece yeniden dirilişin mümkün oluşu zihinlere işlenir. Aşağıda yer alan ve ilk insanın yaratılışını anlatan ayetlere yer verilmiştir. Konuyla ilgili olarak Kur'an'da yer alan bu ayetler de Mâturîdî'nin *Te'vîlatu'l-Kurân*'ı esas alınarak sıralanmıştır (Kavşut, 2012).

I- Hz. Adem'in Yaratılış Evreleri: (İnorganik) Topraktan Eşref-i Mahlûk İnsana

1-*Turâb* (Toprak)

*"Sizi topraktan yaratması O'nun varlığının delillerindendir. Sonrasında ise (çoğalıp yeryüzüne) yayılan insanlar oluverdiniz (*Rûm, 20).

2- *Tîn-i Lâzib (*Yapışkan çamur)

*"Onlara (şunu) sor: Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa yarattığımız diğer şeyleri mi! Şüphesiz, biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık (*Sâffât, 11).

3- *Sülâle min Tîn (*Çamurdan süzülen öz)

*"Andolsun, biz insanı, çamurdan süzülmüş bir özden yarattık" (*Mü'minûn,12).

4- *Hame-i Mesnûn (*Değişime uğramış kara çamur)

*"Andolsun, biz insanı kuru ve değişime uğramış kara bir çamurdan yarattık." (*Hicr, 15/26).

5- *Salsâl (*Kuru çamur)

*"(Allah), insanı ateşte pişmiş gibi kuru (olan) bir çamurdan yarattı" (*Rahmân, 55/14).

6- *Tesviye (*Düzenleme)

*"Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için secde ederek yere kapanın" (*Hicr, 15/29).

İlk insanın yaratılışı anlatıldıktan sonra insan soyunun nasıl devam ettiği, varlık olarak insanın kendi soyunu devam ettirecek şekilde nasıl inşa edilip programlandığı, evlilik yoluyla anne karnında aşama aşama insanın nasıl kendi şeklini aldığının anlatımı gerçekleştirilir. Bütün bunlardan da amaç bunca sistematik oluşum sürecinin kendi kendine meydana gelemeyeceği, ancak üstün bir güç, planlayan ve planı doğrultusunda dilediğini yapabilen bir yaratıcı olduğu öğretilir.

II- İnsanın Yaratılış Evreleri

1- *Nutfe (*Dölleyici sperm)

*"Andolsun, biz insanı, çamurdan süzülmüş bir özden yarattık. Sonra onu (Adem'in neslini) nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik… (*Mü'minûn, 23/12-13).

2- *'Alaka* (Rahme asılmış embriyo)

"*Sonra bu nutfeyi "alaka" hâline getirdik…(*Mü'minûn, 23/14).

3- *Mudğa (*Bir çiğnem et)

*"Alaka'yı da "mudğa" yaptık ve bu "mudğa"yı, üzerini et ile kaplayacağımız kemiklere dönüştürdük. Nihayet onu, başka bir yaratışla inşa ettik. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir! (değil mi!)" (*Mü'minûn, 23/14).

3. HZ. İBRAHİM'İN ARAYIŞI

Kur'an, insanın önüne kâinatı, içindeki canlı ve cansız varlıkları koyarak gözlem yapmasını, sebep ve müsebbip bağını kurarak bir ve tek olan yaratıcı düşüncesine; ölümden sonra tekrar hayat sahibi olunacağına imana ulaşmayı hedeflerken bir kıssa ile de bu sorma/sorgulama ve gerçek bir ilah inancına kavuşmayı müşahhas hale getirir. Bunun için Hz. İbrahim'in arayışına yer vererek bu zihni faaliyeti örneklendirir. Bu örnek ayetlerde şöyle aktarılır:

İbrâhim, babası Âzer'e, "Putları tanrılar mı sayıyorsun? Doğrusu ben seni de kavmini de apaçık bir sapkınlık içinde görüyorum" demişti. Aynı şekilde biz İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki kesin inananlardan olsun. Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. "Rabbim budur" dedi. Yıldız batınca da "Batanları sevmem" dedi. Ayı doğarken görünce, "Rabbim budur" dedi. O da batınca, "Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yolunu şaşırmış kimselerden olurum" dedi. Güneşi doğarken görünce, "Rabbim budur; zira bu daha büyük" dedi. O da batınca dedi ki: "Ey kavmim! ben, sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım." Ben, O'nun birliğine inanarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim." Kavmi onunla tartışmaya girişti. Onlara dedi ki: "Beni doğru yola iletmişken, Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben sizin O'na ortak koştuklarınızdan korkmam. Ancak rabbimin (beni korkutacak) bir şey dilemesi hariç. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ ibret almıyor musunuz?" Siz, Allah'ın size haklarında hiçbir hüküm indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden nasıl korkarım? Şimdi biliyorsanız (söyleyin), iki gruptan hangisi güvende olmaya daha lâyıktır?" (En'âm, 74-81).

Hz. İbrahim'in bu sorgulaması ve neticesinde eksiklikten münezzeh bir yaratıcı inancına ulaşması insanoğlunun önünde bir örnek iken aynı zamanda gözlem ile elde edilen bu inancın tebliği ve etrafa öğretilmesi gayreti de ayrı bir ders teşkil etmektedir. Bir başka çıkarılacak ders ise Hz. İbrahim'in Allah tarafından peygamber olarak seçilip bilgilendirdikten sonra da merak ve sorgulama tavrının devam etmesidir. Bu vakıa da oldukça manidardır:

*İbrâhim "Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster!" deyince, rabbi "Yoksa inanmıyor musun?" demişti. O "Hayır inanıyorum, fakat kalbim tam kanaat getirsin diye" cevabını verdi. Rabbi "Kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır, sonra (parçalayıp) her bir tepeye onlardan bir parça bırak, sonra onları çağır. Koşarak sana gelecekler ve şunu bil ki, Allah hep galiptir ve hikmet sahibidir" buyurdu. (*Bakara, 260).

Hz. İbrahim'in bu merakı, iman sahibinin müsebbibi bilse bile yine de varlığın oluş ve bozuluşunu, nasıllığını merak edip sorgulaması gerektiğini teşvik anlamı da taşımaktadır.

SONUÇ

Kur'an'da geçen yaratılışla ilgili ayetler, daha çok Allah'ın varlığını ve birliğini ortaya koymayı, dolayısıyla tevhit inancını zihinlere yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunda ilk muhataplar olan müşriklerin Allah'ı kabul etmekle birlikte ona ortak koşmaları ve günlük hayatta ona ulaşmada bir takım vasıtalar edinmeleri önemli bir neden olarak görülmektedir. Çünkü bazı ayetler muhatapların Allah inancıyla ilgili yanlışlarını düzeltmeyi hedeflemektedir.

Kur'an'da yaratılışla ilgili ayetlerin önemle üzerinde durduğu hususlardan biri de öldükten sonra tekrar diriltilmekle ilgilidir. Hayatın sadece dünyadan ibaret olmadığı, dünyada hayatı ve ölümü yaratanın bunu bir kez daha tekrarlayabileceği değişik örneklerle açıklanmakta, böylece ölüm sonrası bir hayatın varlığına dair inanç pekiştirilmektedir.

Yaratılışla ilgili ayetlerden çıkabilecek bir başka anlam ise deizm inancının geçersizliğiyle ilgilidir. Allah'ın varlığı yaratıp düzene koymakla yetinmediği, sürekli yaratmakta olduğu, her an her şeyde hüküm ve hikmet sahibi olduğu beyan edilerek gören, işiten ve karşılık veren bir ilah olduğu vurgulanır.

Kainat ve içindeki tüm varlıklar Kur'an'a göre Allah'ın birer ayeti, onun varlığını gösteren bir delil olabilmektedir. Buna bağlı olarak aklıselim ve iyi bir gözlemle herhangi bir varlıktan hareketle Allah'ın varlığına ve birliğine dair bilgiye ve inanca ulaşılabileceği açıkça ifade edilir. Çünkü kâinatta olup biten her şeyin gerisinde mutlak irade ve kudret sahibi Allah vardır. Makro ve mikro boyutuyla fizikî âlemdeki bütün olaylarda gerçek fail O'dur. Spermanın teşekkülünden yumurta hücresiyle birleşip yeni bir yaratığa (insana) dönüşmesine kadar geçen bütün safhalarda da yine O vardır (Özsoy, 2004).

Kur'an, yaratılışla bağlantılı olarak her şeyin bir plan ve amaçla var olduğunu ifade ederken insanın özel konumuna vurgu yapmakta ve her şeyin onun için var edildiğini ve onun emrine amade kılındığını belirtmektedir. Ancak bunun da bir karşılığı olacağı, sorumlu bir muhatap olarak kendisi için yaratılıp önüne serilen nimetlerden dolayı şükreden bir kul olması gerektiği hatırlatılmaktadır.

Yaratılışla ilgili ayetler insanı düşünmeye, gözlem yapmaya, sorgulamaya, sebep ve müsebbip arasındaki bağı kurmaya teşvik anlamı da taşımaktadır. Özellikle Hz. İbrahim'in bir ve tek, noksanlıktan münezzeh Allah inancına ulaşmada varlık üzerine tefekkürü din eğitimcileri için hem bir model hem de bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Zira bu kıssa gözlem, sorgulama ve tefekkürü bir örnek yoluyla müşahhas hale getirmektedir. Diğer taraftan yaratılışın nasıl gerçekleştiğine dair Hz. İbrahim'in taşıdığı merak da üzerinde durulmaya değerdir. Zira bu örnek bize araştırmayı ve incelemeyi bir yöntem olarak tarif etmekte, merak ve şüphe duygusunun bilgiye giden bir yol olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Kur'an'daki bu yöntem, birçok Müslüman mütefekkirin çocukların terbiyesine ve yaratıcı inancına sahip olmasına katkı sağlayacağından hareketle önerilmiştir. Örneğin Şair Nâbî, Hayriyye adlı eserinde oğluna bu meyanda şöyle öğütte bulunmaktadır:

Seyre çık fasl-ı bahar oldıkça
Mevsim-i geşt ü güzâr oldıkça
(Gezip dolaşma mevsimi olan bahar ayları gelince gezintiye çık.)

Çemen etrâfına gâhî güzer it
Eser-i rahmet-i Hakk'a nazar it
(Bazen yeşillikle dolu yerlerde dolaş ve Allah'ın rahmetle ortaya koyduğu esere bak.)

Sâni'un sun'ına ol dîde-güşâ
Ki'eylemiş mürde zemîni ihyâ
(Allah'ın yaptıkları hakkında gözünü dört aç ve gör ki o, ölü toprağı, bahar mevsiminde (yağmurlar ile) tekrar diriltmiş.)

Gösterir sun'-ı çemen-perverdi
Sebzeden siirij ü sefîd ü zerdi (b. 941-944)
(Yeşilliklerin (kırların) kırmızısı, sarısı ve beyazı hep o yeşillikleri ortaya çıkaran Allah'a işarettir.) (Aydeniz, 2018).

KAYNAKÇA

1. Akıncı, A. Kur'an'daki Kıssalar ve Din Öğretimindeki Yeri, Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 13, Ocak-Haziran 2004.
2. Aydeniz, N. Şair Nâbî'den Öğütler (Hayriyye Üzerine Bir Değerlendirme), Hiperyayın, İstanbul, 2018.
3. Coşkun, A. *İbn Âşûr mad.* DİA. İst. 1993, XIX, 333.
4. Çağrıcı, M. *Yaratma*, DİA, c, 43, s, 324-329.
5. Çapan E. *Şatibî'nin İlmî Tefsir Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım*, AÜİF. Dergisi, s. 38,Erzurum, 2012, s. 79.

6. Görmez, H. *Beşer Dilinin İmkanları ve Kur'an-ı Kerim'in Anlatım Uslubuna Dair,* Journal of Islamic Research 2016;27(1): 22-30.
7. Güngör, M. *Kur'ân Ve Kâinat Kitabı*, Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, yıl: 7 [2006], sayı: 16, ss. 107-124.
8. Hamidullah, M. Kur'an-ı Kerim Tarihi, Cev. Salih Tuğ, İFAV Yayınları, İstanbul, 1993, s.26.
9. Karaman, H. vd. Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
10. Kavşut, M. S. *Kur'ân'da İnsanın Yaratılış Aşamaları (Te'vîlat Ekseninde Bir Değerlendirme)* e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi -www.e-sarkiyat.com- ISSN: 1308-9633 Sayı: VII, Nisan 2012, s, 289-301.
11. Kılıçarslan, M. Kur'ân'ın Anlatım Üslubu, Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 2016, Cilt: 2, Sayı: 1, s, 30.
12. Özsoy, Ömer. *Kur'an ve Tarihsellik Yazıları*, Ankara 2004.
13. Öztürk M. Kur'an Perspektifinden Yaratılış (Kur'an'da Yaratılışla İlgili Kavramların Semantiği ve Yoktan Yaratma Meselesi), *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Haziran 20*16.

RECOGNIZING THE CREATOR

Prof. Dr. Rüstem GÜL

Iğdır Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Iğdır, Turkiye

rgul@atauni.edu.tr

Abstract

Along with countless and endless pieces of evidence that introduce us to the Creator, there are four main pieces of evidence that introduce and report the Creator. The Prophet Muhammad (S.A.W.), who is the evidence of evidence, the Qur'an, a sacred book, the conscience, which resembles a great man and is the greatest man, the universe, and the feeling of seeking good and evil. In this presentation, some truths in the book of universe and possibilities and Subsequently Created truths are going to be aimed to be brought about evidence to the creator's existence and unity.

Some quotations from Bediüzzaman about the presence and association of Allah regarding this issue are listed below: "If the universe is a very homogeneous country, a very beautiful city, it is a very beautiful palace, there is a Master.

There is the Universe of the Universe, and there is a filler who created in it. It is not a normal act, but a virtue. A Manifest Book is not a clone. Of course, there is a falcon of wise actions that fill the universe, and an astonishing miniaturist of the earth-refreshing season-be-seasons, a Mystery of the Literary Literature, a miniaturist. If there are two judges in a grand work, this breaks the order of that work. There is a perfect order, from the winged wing of the feast to the worship of the sky. If so, He is a judge.

It is evident that the facts of the Subsequently Created and the written Hadith are Hadiths, that is to say, that they were later to be buried, this is preference is necessary to pass to the body realm while the possibilities of the beings are in the possibilities of reality.

Conclusion: From the smallest creature to the largest being, everything is seen from the book of the universe, in which everything is not hadith and eternity, everything created is originally and specially created, and even the members of the same species are created differently. For the creation of the witnessed presence, it seems that reasons, power and consciousness are not enough. It is evident that it is impossible for anything planned to be created on its own, by chance, to come to the fountain, but the work of a caste and of the will. It is read from the book of the universe that every species begins with a father and ends in a place, non-eternal and eternal.

Key Words: Opportunity, Creation, Wisdom, Be required

YARATILANLARDAN YARATANI TANIMA

Prof. Dr. Rüstem GÜL

Özet

Yaratıcıyı bize tanıtan sayısız ve sonsuz deliller olmakla beraber; Yaratanı tanıtan ve bildiren dört ana delil bulunmaktadır. Konuşan delil olan Peygamberimiz(A.S.M.), Mukaddes kitabımız Kur'an, Büyük bir kitaba benzeyen ve en büyük insan olan kâinat ve iyi ile kötüyü arayan his olan vicdandır. Bu sunuda kâinat kitabındaki bazı hakikatlerden ve imkân ve hudus hakikatlarından gidilerek yaratıcının varlığı ve birliğine deliler getirilmeye çalışılacaktır.

Bediüzzaman Said Nursi hazretlerinin Risale-i Nur Külliyatında konuyla ilgili allah'ın varlığına ve birliğine ait bazı alıntılar aşağıda sıralanmıştır: "Madem bu Kâinat gayet muntazam bir memleket, gayet muhteşem bir şehir, gayet müzeyyen bir saray hükmündedir. Elbette onun bir Hâkimi, bir Mâliki, bir Ustası vardır.

Mâdem şu Kâinat var ve içinde filler ve İcad var. Hem mâdem muntazam bir fiil, fâilsiz olmaz. Manidar bir Kitab, kâtibsiz olmaz. San`atlı bir nakış, nakkaşsız olmaz... Elbette şu Kâinatı dolduran hikmetli fiillerin bir Fâili ve yeryüzünün mevsim-be-mevsim tazelenen hayretfeza Nukuşlarının, manidar Mektubatının bir Kâtibi, bir Nakkaşı vardır. Hem mâdem bir işde iki hâkimin bulunması, o işin İntizamını bozuyor. Hem mâdem sinek kanadından tâ Semâvat kandiline kadar mükemmel bir İntizam var. Öyle ise, o Hâkim birdir.

Hudus hakikati ile mevcudatın hadis olduğu yani sonradan yatıldığı ve imkân hakikati ile varlıkların imkân dairesinde iken vücut âlemine geçmesi için bir tercih edicinin gerektiği açıktır.

Sonuç olarak: En küçük bir mahlûktan en büyük bir mevcuda kadar her şeyin hadis olduğu ve ezeli olmadığı, yaratılan her şeyin orijinal olarak özel yaratıldığı, aynı nev'in fertlerinin bile birbirinden farklı yaratıldığı kâinat kitabından müşahede edilmektedir. Hikmetli mevcudatın yaratılışı için sebeplerin ilminin, gücünün, şuurunun yeterli olmadığı görülmektedir. Planlı programlı yaratılan hiçbir şeyin kendi kendine, tesadüfen meydana gelmesinin imkânsız olduğu, ancak bir kast ve iradenin eseri olduğu açıktır. Her bir nev'in bir babadan başladığı ve bir yerde biteceği, ezeli ve ebedi olmadığı kâinat kitabından okunmaktadır

Anahtar Kelimeler: İmkan, Yaratılış, Vacib, Hikmet

GİRİŞ

Konuyla ilgili Ayet ve Hadis mealleri: Gökleri ve yeri yoktan var eden Allah hakkında şüphe olur mu? (İbrahim suresi,14-10) ; Allah her şeyin yaratıcısıdır. (Zümer suresi,39-62) ; Allah Teala ki, Ondan başka ibadete layık hiçbir ilah yoktur. O Hayydır. O Kayyumdur. (Bakara suresi, 2-255) (1).

Senden başka ilah yoktur. Sen birsin, teksin, şerikin yoktur (İbnüHambel); Ben ve benden evvel gelen Peygamberlerin en ziyade faziletli ve kıymetli sözleri "La İlahe İllellah" kelamıdır (Tirmizi) ; İmanınızı La İlahe İllellah ile yenileyiniz. (Müsned) (2).

Yaratıcıyı bize tanıtan sayısız ve sonsuz deliller olmakla beraber; Yaratanı tanıtan ve bildiren dört ana delil bulunmaktadır. Konuşan delil olan Peygamberimiz (A.S.M.), Mukaddes kitabımız Kur'an, büyük bir kitaba benzeyen ve en büyük insan olan kâinat ve iyi ile kötüyü ayıran his olan vicdandır.

Bu sunuda kâinat kitabındaki bazı ayetlerden ve imkân ve hudus hakikatlerinden gidilerek yaratıcının varlığı ve birliğine deliller getirilmeye çalışılacaktır.

Yaratılan her şey yaratanın varlığına ve birliğine delildir. Çünkü Allah bu kâinatı sanatını, isimlerini, esma, sıfat, şuunat ve zatını bildirmek için yaratmıştır. Yaratılanların bir nevi maketi ve projesi olan çekirdekler ve tohumlar ve nutfeler incelendiğinde; bütün bunların her birinin harika mükemmel birer sanat ve proje oldukları ve ince ve hassas bir fiilin neticesinde meydana geldikleri görülmektedir.

"Çünkü mevzun ve muntazam ve mükemmel ve güzel san'atlar, gayet güzel bir programa istinat eder. Mükemmel ve güzel bir program ise, mükemmel ve güzel bir İlme ve güzel bir Zihne ve güzel bir Kabiliyet-i Ruhiyeye delalet eder. Demek Ruhun manevî güzelliğidir ki; İlim vasıtasıyla san'atında tezahür ediyor.

İşte şu Kâinat, hadsiz mehasin-i maddiyesiyle, bir manevî ve ilmî mehasinin tereşşuhatıdır. Ve o ilmî ve manevî Mehasin ve Kemâlât, elbette hadsiz bir sermedî Hüsün ve Cemâlin ve Kemalin cilveleridir.

Malûmdur ki; ziyayı verenin ziyadar olması lâzım.. tenvir edenin nuranî olması gerek.. İhsan gınadan gelir.. Lütuf Latiften zuhur eder. Mâdem öyledir; Kâinata bu kadar Hüsün ve Cemâl vermek ve mevcûdata muhtelif Kemâlât vermek; ışık, güneşi gösterdiği gibi, bir Cemâl-i Sermedîyi gösterirler" (3) .

Mesela; küçücük bir incir çekirdeğinde bir incir ağacının teşekkül kanunu, dalı, yaprağı, çiçeği ve meyvesinin projesi bulunmaktadır. İncir meyvesinin içinde bu incir çekirdeğinden onlarca çekirdek bulunmaktadır. Görüldüğü gibi; iç içe tasarlanmış ve sonucunda birçok faydalar ve hikmetler takılmış bu harika tasarım ve projeler elbette; iyi programın, ilmin ve fiilin (işin) neticesinde meydana gelir.

Sanat sanatkârı, tasarım ve proje Mimar ve Mühendisi ve yapılan bir fiil (iş) failini (o işi yapanı) gösterdiği gibi; küçücük çekirdekteki sanatlar sanatkârı, tasarım ve proje tasarımı yapanı ve çekirdeğin meyve vermesine kadar bütün evrelerinde yapılan işler bu işleri yapan birinin gerekliliğini akıl gözüne göstermektedir.

Sonuç olarak; Sanat sanatkârı, fiil faili gösterdiği gibi; bu âlem bütün sanatları ile bir yaratanı gösterir. İncir çekirdeği gibi; bütün çekirdekler, tohumlar ve nutfeler hep birden sessiz konuşarak hal lisanîyle yaratana delil olmaktadırlar. Bütün çekirdekler, tohumlar ve nutfeler dünyanın her tarafında yaygın olması ve aynı sistemle büyüyüp ağaç olup meyve vermesi ve bütün âlemle irtibatlı olması tek bir yaratanın sanatları olduklarını göstermektedir.

Bir projenin hayatiyete geçirilmesi için konuyla ilgili uzman elemanlara ve malzemeye ihtiyaç olduğu gibi; incir çekirdeğindeki bu ince projenin ağaç olup meyve vermesi için dalını, yaprağını, çiçeğini işleyip meyveyi netice vermesi için elbette malzemeye ve o malzemeyi çekirdek içindeki ince projedeki yerlerine dikkatli bir şekilde yerleştirecek bir ustaya ihtiyaç vardır. Su, toprak, hava ve güneş; atomları çekirdeği işlemek için malzemelerdir. Bir ustanın taş, tuğla, demir ve beton gibi malzemeleri kullanarak yapıyı inşa etmesi gibi; incir çekirdeği içindeki projenin ağaç olup meyve vermesi için; su, toprak, hava ve güneş atomlarının çekirdek içindeki projeyi okuyabilen birisi tarafından, incir meyvesini netice verecek şekilde kullanılıp yerli yerine uygun olarak yerleştirmesi ile olabilir. Veya su, toprak, hava ve güneş atomlarının/ışınlarının bir Mimarın bir Mühendisin veya bir ustanın ilmine, gücüne, kuvvetine sahip olması ile olabilir.

Ayrıca; Su, toprak, hava ve güneş atomları/ışınları ilimlerinin ve güçlerinin üzerinde işler yapıyorlar. Demek tohumları, çekirdekleri ve nutfeleri işlemek, su, toprak, hava ve güneş atomlarının/ışınlarının işi olamaz, birisi onları malzeme olarak kullanıyor ve bir çekirdeğin ağaç olup, meyve vermesini sağlıyor. Bunlar yapıyor denilse; o zaman su, toprak, hava ve güneş atomlarının/ışınlarının bütün çekirdeklerin, tohumların ve nutfelerın iç yapısını ve bütün inceliklerini bilmesi gerekir. İnsanoğlunun yaratılışından şimdiye kadar bütün insanların hala tam anlayamadığı ve onlardaki hayat düğümünü çözemediği bir işi ilimsiz, şuursuz ,tahsilsiz çekirdeklere, tohumlara ve nutfelere vermek; ancak bu atomları insandan daha akıllı kabul etmekle olur.

Konuyla alakalı olarak Said NURSİ Hazretleri şöyle demektedir;"Herbir zerre, eğer Memur-u İlahî olmazsa ve Onun İzni ve Tasarrufu ile hareket etmezse ve İlim ve Kudretiyle tahavvül etmezse; o vakit her bir zerrenin nihayetsiz bir İlmi, hadsiz bir Kudreti, herşeyi görür bir gözü, herşeye bakar bir yüzü, herşeye geçer bir sözü bulunmak lâzım gelir. Çünki anasırın herbir zerresi, herbir cism-i Zîhayatta muntazaman işler veya işleyebilir. Eşyanın İntizamatı ve Kavanin-i Teşekkülâtı birbirine muhaliftir. Onların nizamatı bilinmezse, işlenilmez; işlenilse de yanlışsız yapılmaz. Halbuki yanlışsız yapılıyor. Öyle ise o hizmet eden zerreler, ya bir İlm-i Muhit Sahibinin İzin ve Emriyle ve İlim ve İradesiyle işliyorlar veyahut kendilerinde öyle bir muhit ilim ve kudret bulunmak lâzım geliyor. Evet havanın her bir zerresi, her bir Zihayatın cismine, her bir çiçeğin her bir meyvesine, her bir yaprağın binasına girip işleyebilir. Hâlbuki onların teşkilâtları ayrı ayrı tarzdadır, başka başka nizamatı var. Bir incir meyvesinin fabrikası, faraza çuha makinesi gibi olsa; bir nar meyvesinin fabrikası da şeker makinesi gibi olacaktır ve hâkeza.. O binaların, o cisimlerin programları birbirinden başkadır. Şimdi şu zerre-i havaiye, bütün onlara girer veya girebilir ve gayet hakîmane ve üstadane yanlışsız olarak işler, vaziyetler alır. Vazifesi bittikten sonra kalkar gider.

İşte müteharrik havanın müteharrik zerresi, ya nebatata ve hayvanata, hattâ meyvelerine ve çiçeklerine giydirilen suretlerin, miktarların teşkilâtını, biçimini bilmesi lâzım geldiği veyahut onlar, bir Bilenin Emir ve İradesiyle memur olması lâzım geldiği gibi; sâkin toprak, sâkin olan herbir zerresi; bütün çiçekli nebatatın ve meyvedar ağaçların tohumlarına medar ve menşe' olmak kabil olduğundan hangi tohum gelse o zerrede, yâni misliyet itibariyle bir zerre hükmünde olan bir avuç toprakta kendine mahsus bir fabrika ve bütün levazımatına ve teşkilâtına lâzım bütün cihazatı bulunduğundan; o zerrede ve o zerrenin kulübeciği olan o bir avuç toprakta; eşcar ve nebatat ve çiçekler ve meyveler enva'ı adedince muntazam manevî makine ve fabrikaları bulunması veyahut Mu'cizekâr, herşeyi hiçten icad eder ve her şeyin her şeyini ve her cihetini bilir bir ilim ve kudret bulunması lâzımdır veyahut bir Kadîr-i Mutlak, bir Alîm-i Küll-i Şey'in Emir ve İzniyle, Havl ve Kuvveti ile o vazifeler gördürülür (4).

"Hem her bir zerrede, Vücub ve Vahdet-i Sâni'a iki Şahid-i Sadık daha var. Birisi; her bir zerre, acz-i mutlakıyla beraber pek büyük ve pek mütenevvi vazifeleri kaldırıyor ve cümudiyeti ile beraber bir şuur-u küllî gösteren intizamperverane Nizam-ı Umumîye tevfik-i hareket eder. Demek her bir zerre, lisan-ı acziyle Kadîr-i Mutlak'ın Vücub-u Vücuduna ve Nizam-ı Âlemi gözetmesiyle Vahdetine şehadet eder" (5).

Su, toprak, hava ve güneş atomlarının; çekirdekleri, tohumları ve nutfeleri Allah'ın izni ile işlemesiyle ortaya çıkan ve hayatlı olan bitki, hayvan ve insan fabrikalarının her birisi; kendilerinde görülen harika sanatla sanatkârını, fabrika gibi üretmesi ile fabrikatörünü, harika bir makine gibi çalışması ile makinistini ve birer kitap gibi mana ifade etmekle kâtibini akıl sahiplerine gösterir.

Su, toprak, hava ve güneş atomlarının/ışınlarının hem, tohumlar, çekirdekler ve nutfeler ile, hem de bütün kainatla irtibatı, ilişkisi ve münasebeti olması ve âlemde intizamı bozmadan hareket etmesi bütün bu alemin bir tek Allah'ın tasarrufunda olduğunun bir şahididir.

1. KAİNAT KİTABINDAN ALLAH'IN VARLIĞINA BAZI DELİLLER

Bediüzzaman Said Nursi Hazretlerinin Risale-i Nur Külliyatında konuyla ilgili Allah'ın varlığına ve birliğine ait bazı alıntılar aşağıda sıralanmıştır:

"Madem bu Kâinat gayet muntazam bir memleket, gayet muhteşem bir şehir, gayet müzeyyen bir saray hükmündedir. Elbette onun bir Hâkimi, bir Mâliki, bir Ustası vardır" (6).

"Nasılki bir Kitab, bâhusus öyle bir Kitab ki; her kelimesi içinde küçük kalemle bir Kitab yazılmış. Her harfi içinde ince kalem ile muntazam bir Kaside yazılmış. Kâtibsiz olmak, son derece muhaldir. Öyle de, şu Kâinat nakkaşsız olmak, son derece muhal-ender muhaldir. Zira bu Kâinat öyle bir Kitabdır ki; her sahifesi çok Kitabları tazammun eder. Hattâ, her kelimesi içinde bir Kitab vardır. Her bir Harfi içinde bir Kaside vardır.

Yeryüzü bir sahifedir. Ne kadar Kitab, içinde var. Bir ağaç bir kelimedir. Ne kadar sahifesi vardır. Bir meyve bir harf; bir çekirdek, bir noktadır. O noktada koca bir ağacın proğramı, fihristesi var. İşte böyle bir Kitab, Evsaf-ı Celâl ve Cemâle, nihayetsiz Kudret ve Hikmete mâlik bir Zât-ı Zülcelâl'in Nakş-ı Kalem-i Kudreti olabilir. Demek, Âlemin şuhûduyla, bu Îman lâzımgelir. İllâ ki, dalâletten sarhoş olmuş ola..."

"Nasıl bir Kitabın herbir harfi, kendi nefsini bir harf kadar gösterip ve kendi Vücuduna tek bir suretle delalet ediyor ve kendi kâtibini on kelime ile tarif eder ve çok cihetlerle gösterir. Meselâ: 'Benim kâtibimin hüsn-ü hattı var: Kalemi kırmızıdır, şöyledir böyledir' der. Aynen öyle de: Şu Kitab-ı Kebir-i Âlemin her bir harfi, kendine cirmi kadar delalet eder ve kendi sureti kadar gösterir. Fakat Nakkaş-ı Ezelî'nin Esmasını, bir Kaside kadar tarif eder ve keyfiyetleri adedince işaret parmaklarıyla o Esmayı gösterir, müsemmasına şehadet eder. Demek hem kendini, hem bütün Kâinatı inkâr eden safsatacı gibi bir ahmak, yine Sâni'-i Zülcelâl'ın inkârına gitmemek gerektir!.." (7)

"Hem nasılki, bir hâne ustasız olmaz. Bâhusus öyle bir hâne ki: Hârika san'atlarla, acîb nakışlarla, garib ziynetlerle tezyin edilmiş. Hattâ herbir taşında, bir saray kadar san'at dercedilmiş. Ustasız olmak, hiçbir

Akıl kabul edemez, gayet mâhir bir san'atkâr ister. Bâhusus o saray içinde sinema perdeleri gibi her saatte hakikî menziller teşkil edilip, Kemâl-i İntizamla elbise değiştirdiği gibi değiştiriyor. Hattâ herbir hakikî perde içinde, müteaddid küçük küçük menziller icad ediliyor.

Öyle de, şu Kâinat nihayetsiz Hakîm, Alîm, Kadîr bir Sâni' ister.Çünki: Şu muhteşem Kâinat öyle bir saraydır ki: Ay, Güneş lâmbaları; yıldızlar, mumları; zaman, bir ip, bir şerittir ki, O Sâni-i Zülcelâl her sene bir başka Âlemi Ona takıp, gösteriyor. O taktığı Âlemin içinde üç yüz altmış tarzda muntazam sûretlerini tecdîd ediyor. Kemâl-i İntizamla ve Hikmetle değiştiriyor. Yeryüzünü bir Sofra-i Ni'met yapmış ki, her bahar mevsiminde, üç yüzbin enva-ı masnûatıyle tezyin ediyor. Had ve hesaba gelmez Enva-ı İhsanatıyla dolduruyor. Öyle bir tarzda ki, nihayet ihtilât içinde ve karışmış oldukları halde, nihayet derecede imtiyaz ve farkla birbirlerinden ayrılıyor. Başka cihetleri buna kıyas et... Nasıl, böyle bir sarayın Sâni'inden gaflet edilebilir?" (8).

"Meselâ: Nasılki mükemmel bir eczahane ki, her kavanozunda hârika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şübhesiz gayet meharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir. Öyle de, küre-i arz ecza hanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki Zihayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahaneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde, okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla küre-i arz Eczahane-i Kübrasının Eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hattâ kör gözlere de gösterir, tanıttırır (8).

"Bir eczahanede, gayet muhtelif maddelerle dolu, yüzer kavanoz şişeler bulunuyor. O edviyelerden, zîhayat bir macun istenildi. Hem hayatdar hârika bir tiryak onlardan yapılmak îcab etti. Geldik, o eczahanede, o zîhayat macunun ve hayatdar tiryakın çoklukla efradını gördük. O macunlardan her birisini tedkik ettik. Görüyoruz ki: O kavanoz şişelerden her birisinden, bir mizan-ı mahsus ile, bir iki dirhem bundan, üç dört dirhem ötekinden, altı yedi dirhem başkasından ve hakeza..muhtelif miktarlarda eczalar alınmış. Eğer birinden, bir dirhem ya noksan veya fazla alınsa o macun zîhayat olamaz, hasiyetini gösteremez. Hem o hayatdar tiryakı da tedkik ettik. Herbir kavanozdan bir mizan-ı mahsus ile bir madde alınmış ki, zerre mikdarı noksan veya ziyade olsa, tiryak hassasını kaybeder. O kavanozlar elliden ziyade iken, her birisinden ayrı bir mizan ile alınmış gibi, ayrı ayrı mikdarda eczaları alınmış. Acaba hiçbir cihette imkân ve ihtimal var mı ki, o şişelerden alınan muhtelif mikdarlar, şişelerin garib bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın çarpmasıyla devrilmesinden, her birisinden alınan mikdar kadar yalnız o mikdar aksın, beraber gitsinler ve toplanıp o macunu teşkil etsinler... Acaba bundan daha hurafe, muhal, bâtıl birşey var mı? Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, "Bu fikri kabul etmem" diye kaçacaktır.

İşte bu misal gibi..herbir zîhayat, elbette zîhayat bir macundur ve herbir nebat, hayatdar bir tiryak gibidir ki; çok müteaddid eczalardan, çok muhtelif maddelerden, gayet hassas bir ölçü ile alınan maddelerden terkib edilmiştir. Eğer esbaba, anasıra isnad edilse ve "esbab icad etti" denilse; aynen eczahanedeki macunun, şişelerin devrilmesinden vücud bulması gibi, yüz derece Akıldan uzak, muhal ve bâtıldır.

Elhasıl: Şu Eczahane-i Kübra-yı Âlemde, Hakîm-i Ezelî'nin Mizan-ı Kaza ve Kaderiyle alınan mevadd-ı hayatiye, hadsiz bir Hikmet ve nihayetsiz bir İlim ve herşeye şamil bir İrade ile Vücud bulabilir. 'Kör, sağır, hududsuz, sel gibi akan küllî anasır ve tabayi' ve esbabın işidir' diyen bedbaht, 'O tiryak-ı acib, kendi kendine şişelerin devrilmesinden çıkıp olmuştur' diyen divane bir hezeyancı, sarhoş bulunan bir ahmaktan daha ziyade ahmaktır. Evet o küfür; ahmakane, sarhoşane, divanece bir hezeyandır "(9).

"Hem meselâ: Nasıl bir Hârika fabrika ki, binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve meharetli bir makinisti tanıttırır. Öyle de, küre-i arz denilen yüzbinler başlı, her başında yüzbinler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar Makine-i Rabbaniye, ne derece bu İnsan fabrikasından büyükse, mükemmelse, o derecede okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla küre-i arzın Ustasını ve Sahibini bildirir ve tanıttırır "(10).

“Mâdem şu Kâinat var ve içinde filler ve İcad var. Hem mâdem muntazam bir fiil, fâilsiz olmaz. Manidar bir Kitab, kâtibsiz olmaz. San`atlı bir nakış, nakkaşsız olmaz... Elbette şu Kâinatı dolduran hikmetli fiillerin bir Fâili ve yeryüzünün mevsim-be-mevsim tazelenen hayretfeza Nukuşlarının, manidar Mektubatının bir Kâtibi, bir Nakkaşı vardır. “

“Bilmüşahede görüyoruz ki: Bütün eşya, husûsan Zîhayat olanların pekçok muhtelif hacatı ve pekçok mütenevvi metalibi vardır. O matlabları, o hacetleri, ummadığı ve bilmediği ve eli yetişmediği yerden münasib ve lâyık bir vakitte onlara veriliyor, imdada yetiştiriliyor. Halbuki o hadsiz maksudların en küçüğüne o muhtaçların kudreti yetişmez, elleri ulaşmaz. Sen kendine bak: Zahirî ve bâtınî hasselerin ve onların levazımatı gibi elin yetişmediği ne kadar eşyaya muhtaçsın. Bütün Zîhayatları kendine kıyas et. İşte bütün onlar, birer birer, Vücud-u Vâcib'e şehadet ve Vahdetine işaret ettikleri gibi, heyet-i mecmuasıyla, güneşin ziyası güneşi gösterdiği gibi, o hal ve bu keyfiyet, Perde-i Gayb arkasında bir Vâcib-ülVücud'u, bir Vâhid-i Ehad'i, hem gayet Kerim, Rahîm, Mürebbi, Müdebbir Ünvanları içinde Akla gösterir.

Şimdi ey münkir-i cahil ve ey fâsık-ı gafil! Bu Faaliyet-i Hakîmaneyi, Basîraneyi, Rahîmaneyi ne ile izah edebilirsin? Sağır tabiatla mı, kör kuvvetle mi, sersem tesadüfle mi, âciz camid esbabla mı izah edebilirsin.”

“Eşya, Vücud ve teşahhusatlarında, nihayetsiz imkânat yolları içinde mütereddid, mütehayyir, şekilsiz bir surette iken, birdenbire gayet muntazam, hakîmane öyle bir teşahhus-u vechî veriliyor ki; meselâ her bir İnsanın yüzünde, bütün ebna-yı cinsinden her birisine karşı birer alâmet-i fârika, o küçük yüzde bulunduğu ve zahir ve bâtın duygularıyla Kemal-i Hikmetle teçhiz edildiği cihetle, o yüz gayet parlak bir Sikke-i Ehadiyet olduğunu isbat eder. Her bir yüz, yüzer cihetle bir Sâni-i Hakîm'in Vücuduna şehadet ve Vahdetine işaret ettikleri gibi, bütün yüzlerin heyet-i mecmuasıyla izhar ettikleri o sikke, bütün eşyanın Hâlıkına mahsus bir hâtem olduğunu Akıl gözüne gösterir

Ey münkir! Hiçbir cihetle kabil-i taklid olmayan şu Sikkeleri ve mecmuundaki parlak Sikke-i Samediyeti hangi tezgâha havale edebilirsin!” (11).

2. HUDUS

Mütekellimîn demişler ki: "Âlem, mütegayyirdir. Her mütegayyir, hâdistir. Her bir hâdisin, bir muhdisi, yâni mûcidi var. Öyle ise bu Kâinatın kadîm bir mûcidi var."

Bediüzzaman şöyle der: “Evet Kâinat hâdistir. Çünki görüyoruz: Her asırda, belki her senede, belki her mevsimde bir Kâinat, bir Âlem gider, biri gelir. Demek bir Kadîr-i Zülcelâl var ki, bu Kâinatı hiçten İcad ederek her senede belki her mevsimde, belki her günde birisini İcad eder, Ehl-i Şuura gösterir ve sonra onu alır, başkasını getirir. Birbiri arkasına takıp zincirleme bir surette zamanın şeridine asıyor. Elbette bu Âlem gibi birer Kâinat-ı Müteceddide hükmünde olan her baharda gözümüzün önünde hiçten gelen ve giden Kâinatları İcad eden bir Zât-ı Kadîr'in Mu’cizat-ı Kudretidirler. Elbette Âlem içinde her vakit Âlemleri halkedip değiştiren Zât, mutlaka şu Âlemi dahi O halketmiştir. Ve şu Âlemi ve rûy-i zemini, o büyük misafirlere misafirhane yapmıştır.”

“Şu Kâinatın mevti, mümkündür. Çünki bir şey kanun-u tekâmülde dâhil ise, o şeyde alâküllihal neşvünema vardır. Neşvünema ve büyümek varsa, ona alâküllihal bir ömr-ü fıtrî vardır. Ömr-ü fıtrîsi var ise, alâküllihal bir ecel-i fıtrîsi vardır. Gayet geniş bir istikra ve tetebbu ile sabittir ki, öyle şeyler mevtin pençesinden kendini kurtaramaz.

Evet nasıl ki İnsan küçük bir Âlemdir, yıkılmaktan kurtulamaz. Âlem dahi büyük bir İnsandır, o dahi ölümün pençesinden kurtulamaz. O da ölecek, sonra dirilecek veya yatıp sonra Subh-u Haşirle gözünü açacaktır. Hem nasıl ki Kâinatın bir nüsha-i musaggarası olan bir şecere-i zîhayat, tahrib ve inhilalden başını kurtaramaz.

Öyle de: Şecere-i Hilkatten teşa'ub etmiş olan Silsile-i Kâinat tamir ve tecdid için, tahribden, dağılmaktan kendini kurtaramaz. "Eğer dünyanın ecel-i fıtrîsinden evvel İrade-i Ezeliyenin İzni ile, haricî bir maraz veya muharrib bir hâdise başına gelmezse ve onun Sâni-i Hakîm'i dahi ecel-i fıtrîden evvel onu bozmazsa, herhalde hattâ fennî bir hesab ile bir gün gelecek ki: O dünya olan büyük İnsan sekerata başlayıp acib bir hırıltı ile ve müdhiş bir savt ile fezayı çınlatıp dolduracak, bağırıp ölecek; sonra Emr-i İlahî ile dirilecektir" (12).

3. İMKAN

Mütekellimîn demişler ki: "İmkân, mütesaviy-üt tarafeyn"dir. Yâni: Adem ve Vücud, ikisi de müsavi olsa; bir tahsis edici, bir tercih edici, bir Mûcid lâzımdır. Çünki mümkinat, birbirini İcad edip teselsül edemez. Yahut o onu, o da onu İcad edip devir suretinde dahi olamaz. Öyle ise bir Vâcib-ül Vücud vardır ki, bunları İcad ediyor.

Bediüzzaman der ki: "Herbir şey Vücudunda, Sıfâtında, Müddet-i Bekasında hadsiz imkânat, yâni gayet çok yollar ve cihetler içinde mütereddid iken, görüyoruz ki; o hadsiz cihetler içinde vücudça muntazam bir yolu takib ediyor. Herbir Sıfatı da mahsus bir tarzda ona veriyor. Müddet-i Bekasında bütün değiştirdiği sıfat ve haller dahi, böyle bir tahsis ile veriliyor. Demek bir Muhassısın İradesiyle, bir Müreccihin tercihiyle, bir Mûcid-i Hakîmin İcadıyladır ki; hadsiz yollar içinde, Hikmetli bir yolda onu sevkeder, muntazam sıfâtı ve ahvali ona giydiriyor.

Sonra infiraddan çıkarıp, bir terkibli cisme cüz' yapar, imkânat ziyadeleşir. Çünki o cisimde binler tarzda bulunabilir. Halbuki neticesiz o vaziyetler içinde neticeli, mahsus bir vaziyet ona verilir ki; mühim neticeleri ve faideleri ve o cisimde vazifeleri gördürülüyor. Sonra o cisim dahi diğer bir cisme cüz' yaptırılıyor. İmkânat daha ziyadeleşir. Çünki binlerle tarzda bulunabilir. İşte o binler tarz içinde, birtek vaziyet veriliyor. O vaziyet ile mühim vazifeler gördürülüyor ve hâkeza... Gittikçe daha ziyade kat'î bir Hakîm-i Müdebbir'inVücub-u Vücudunu gösteriyor. Bir Âmir-i Alîm'in Emriyle sevk edildiğini bildiriyor. Cisim içinde cisim, birbiri içinde cüz' olup giden bütün bu terkiblerde; nasıl bir nefer, takımında, bölüğünde, taburunda, alayında, fırkasında, ordusunda mütedâhil o heyetlerden herbirisine mahsus birer vazifesi, Hikmetli birer nisbeti, İntizamlı birer Hizmeti bulunuyor. Hem nasılki senin gözbebeğinden bir hüceyre; gözünde bir nisbeti ve bir vazifesi var. Senin başın heyet-i umumiyesi nisbetine dahi, Hikmetli bir vazifesi ve Hizmeti vardır. Zerre miktar şaşırsa, sıhhat ve idare-i beden bozulur. Kan damarlarına, his ve hareket asablarına, hattâ bedenin heyet-i umumiyesinde birer mahsus vazifesi, Hikmetli birer vaziyeti vardır. Binlerle imkânat içinde, bir Sâni'-i Hakîm'in Hikmetiyle o muayyen vaziyet verilmiştir.

Öyle de: Bu Kâinattaki mevcûdat, herbiri kendi Zâtı ile, Sıfâtı ile çok imkânat yolları içinde has bir Vücudu ve hikmetli bir sureti ve faideli sıfatları, nasıl bir Vâcib-ülVücud'a şehadet ederler. Öyle de: Mürekkebata girdikleri vakit, her bir mürekkebde daha başka bir lisanla yine Sâniini ilân eder. Git gide, tâ en büyük mürekkebe kadar nisbeti ve vazifesi, Hizmeti itibariyle Sâni'-i Hakîm'inVücub-u Vücuduna ve İhtiyarına ve İradesine şehadet eder. Çünki bir şeyi, bütün mürekkebata Hikmetli münasebetleri muhafaza suretinde yerleştiren, bütün o mürekkebatın Hâlıkı olabilir. Demek bir tek şey, binler lisanlarla ona şehadet eder hükmündedir.

İşte Kâinatın mevcûdatı kadar değil, belki mevcûdatın sıfât ve mürekkebatı adedince imkânat noktasından da Vâcib-ülVücud'un Vücuduna karşı şehadetler geliyor."

Allahın birliğine bazı deliller: "Âmiriyet ve Hâkimiyetin muktezası; rakib kabul etmemektir, iştiraki reddetmektir, müdahaleyi ref'etmektir... Onun içindir ki; küçük bir köyde iki muhtar bulunsa, köyün rahatını ve nizamını bozarlar. Bir nahiyede iki müdür, bir vilayette iki Vali bulunsa, herc ü merc ederler. Bir memlekette iki padişah bulunsa, fırtınalı bir karmakarışıklığa sebebiyet verirler. Mâdem hâkimiyet ve âmiriyetin gölgesinin zaîf bir gölgesi ve cüz'î bir nümunesi, muavenete muhtaç âciz İnsanlarda böyle rakib ve zıddı ve emsalinin müdahalesini kabul etmezse; acaba Saltanat-ı Mutlaka suretindeki Hâkimiyet ve Rubûbiyet

derecesindeki Âmiriyet, bir Kadîr-i Mutlak'ta ne derece o redd-i müdahale kanunu ne kadar esaslı bir surette hükmünü icra ettiğini kıyas et.

Demek Uluhiyet ve Rubûbiyetin en kat'î ve daimî lâzımı; Vahdet ve İnfiraddır. Buna bir Bürhan-ı Bahir ve şahid-i kat'î, Kâinattaki İntizam-ı Ekmel ve İnsicam-ı Ecmeldir. Sinek kanadından tut, tâ Semâvat kandillerine kadar öyle bir Nizam var ki; Akıl onun karşısında hayretinden ve istihsan eder, Secde eder. Eğer zerre miktar şerike yer bulunsa idi, müdahalesi olsa idi, intizam bozulacaktı.

Hem mâdem bir işde iki hâkimin bulunması, o işin İntizamını bozuyor. Hem mâdem sinek kanadından tâ Semâvat kandiline kadar mükemmel bir İntizam var. Öyle ise, o Hâkim birdir. Âlemde sabit bir Nizam vardır, muhkem bir irtibat vardır ve daimî Düsturlar, esaslı Kanunlar vardır. Bu itibarla Âlem, bir saat veya muntazam bir makine gibidir. Herbir çarkın, herbir vidanın, herbir çivinin; makinenin nizam ve intizamında bir hissesi ve makinenin netice ve faidelerinde bir tesiri olduğu gibi, Ehl-i Hayat için ve bilhassa beşer için de bir faidesi vardır (13).

"İnsanın cesedini teşkil eden zerreler, Âlemin zerratı içinde camid, dağınık bir şekilde iken, bakarsın ki; mahsus bir Kanun ile, muayyen bir Nizam ile İntizam altına alınarak Âlem-i Anasıra gönderilir. Âlem-i Anasırda sâkit, sâkin, gizli bir vaziyette iken, birdenbire kafile kafile, muayyen bir düstur ile, yevmî bir İntizam ile, bir Kasd ve Hikmet altında Âlem-i Mevalide intikal eder. Âlem-i Mevalidde de, sükût içinde iken birdenbire acib, garib bir tarz ile nutfeye inkılab eder. Sonra müteselsil inkılablar ile alaka olur; sonra mudga olur, sonra et, kemik olur (14).

"Ve keza Semavat sahifesini güneş ve yıldızlarla yazan Kudretle, bal arısıyla karıncanın sahifelerini hüceyrat ve zerrat ile yazan Kudret bir olduğundan Hâlıkın bir olduğuna delalet ve şehadet eder.

Ve keza meselâ bulut ile arz gibi camid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet, yani birbirinin hacetine cevab vermek ve seyyarat gibi şemsten pek uzak olan yıldızların şemse veya birbirine Tesanüd etmeleri, bütün eşyanın bir Müdebbirin İdaresinde bulunduğuna şehadet ederek tevhidi ilân eder.

Ve keza Semavatın yıldızlar gibi âsâr-ı muntazamadaki müşabehet ve arzın birbirine benzeyen çiçeklerinde, hayvanatındaki münasebet, Hâlıkın bir olduğunu ilân eder.

Ve keza her bir zîhayat, çok İsim ve Sıfatların Tecellisine mazhardır. Meselâ, bir zîhayat vücuda geldiğinde Bari İsminin Cilvesine, teşekkülünde Musavvir Sıfatının Cilvesine, gıdalandığı zaman Rezzak İsminin Cilvesine; hastalıktan şifa bulduğunda, Şâfî İsminin Tecellisine ve hakeza tesirde mütesanid, âsârda mütehalif, çok sıfat ve İsimlere mazhardır. Bu sıfatların ve İsimlerin hedefleri bir olduğundan, elbette müsemmaları da bir olur. İşte her bir zîhayat, şu mazhariyetle Hâlık'ın bir olduğuna dair olan şehadetini ilân eder.

Ve keza manzume-i şemsiye ile bal arısının gözleri arasındaki irtibat ve keyfiyetçe birbiriyle münasebetleri, ikisinin bir Nakkaş'ın nakşı olduğuna olan delaletlerini ´i'lam ediyorlar.

Ve keza zerrat arasındaki cazibenin, güneş ve yıldızlar arasında bulunan cazibeye kardeş olması, her iki kısmın da bir Kalem-i Vâhidin yazısı olduğunu izhar ediyorlar.

Ve keza terkib ve mürekkebatta görünen İntizam, o mürekkebattaki her zerrenin, lâyık mevziine konulmasıyla hasıl olmuştur. Binaenaleyh o zerreleri, aralarındaki münasebetler bozulmamak şartıyla, lâyık mevkilerine koyabilmek, ancak bütün o mürekkebatı yaratabilecek bir Kudret Sahibine hastır. İşte zerrattaki İntizam ve şu vaziyetin lisanıyla La İlahe İllellah'i okur.

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün Kalem-i Kudretle yazılması, bütün nev'-i beşerin, meselâ efradının Nazar-ı Kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder. Çünki bir ferd, alâmet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrad hazır bulunmazsa, taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtıldır. Öyle ise, bir ferdin Hâlıkı bir nev'in Hâlıkı olacaktır (15).

SONUÇ

En küçük bir mahlûktan en büyük bir mevcuda kadar her şeyin hadis olduğu ve ezeli olmadığı, yaratılan her şeyin orijinal olarak özel yaratıldığı, aynı nev'in fertlerinin bile birbirinden farklı yaratıldığı kâinat kitabından müşahede edilmektedir. Hikmetli mevcudatın yaratılışı için sebeplerin ilminin, gücünün, şuurunun yeterli olmadığı görülmektedir. Planlı programlı yaratılan hiçbir şeyin kendi kendine, tesadüfen meydana gelmesinin imkânsız olduğu, ancak bir kast ve iradenin eseri olduğu açıktır. Her bir nev'in bir babadan başladığı ve bir yerde biteceği, ezeli ve ebedi olmadığı kâinat kitabından ve Hudus ile imkan hakikatlarından okunmaktadır.

KAYNAKLAR

1.Ayetler: İbrahim suresi,14-10.; Allah her şeyin yaratıcısıdır. Zümer suresi,39-62.; Bakara suresi,2-255.

2.Hadisler:İbnü Hambel.,Tirmizi.; Müsned.

3.Bediüzamman Said Nursi,Yirmi İkinci Söz, Sayfa 298

4. Bediüzamman Said Nursi, Onuncu Söz, Sayfa 60

5.Bediüzamman Said Nursi , Otuzikinci Söz, Sayfa.632.

6.Bediüzamman Said Nursi,Onuncu Söz, Sayfa 60.

7.Bediüzamman Said Nursi,Yirmi İkinci Söz, Sayfa 300

8.Bediüzamman Said Nursi, Onuncu Söz, Sayfa 61.

9.Bediüzamman Said Nursi, Onuncu Sözün Zeyli, Altıncı Mesele, Sayfa 157.

10.Bediüzamman Said Nursi,Otuzüçüncü Söz, Sayfa 655.

11.Bediüzamman Said Nursi,Otuz üçüncü Söz, Sayfa 684-686.

12. Bediüzamman Said Nursi,Yirmidokuzuncu Söz, Sayfa 595.

13.Bediüzamman Said Nursi,İşârât-ül İ'caz,Sayfa 186.

14.Bediüzamman Said Nursi,İşârât-ül İ'caz, Sayfa 177.

15. Bediüzamman Said Nursi,Mesnevi-i Nuriye, Katre, Sayfa 55-57.

MORPHOLOGIC CHARACTERISTICS OF RETE MIRABILE OPHTHALMICUM OF SAANEN GOATS LIVING AT HIGH ALTITUDES AND COLD CLIMATE

Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN

Balıkesir Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Anatomi ABD, Balıkesir, Türkiye

sukruhakan@hotmail.com

Abstract

The purpose of this study was to investigate the occurrence of rete mirabile ophthalmicum (miracle artery network near the eye) in Saanen goats living at high altitudes and cold climates. Specimens were collected at a local slaughterhouse. Seven Saanen goats were injected with red-colored latex and examined by the corrosion cast technique using Takilon, dissection was performed, the rete was examined, and the vessels were counted macroscopically. The cadavers were put in tap water for polymerization of the latex for 48 h., and later, they were kept in 10% formaldehyde to protect them from decay. Mirabile is miraculous. It explains that this vessel was created miraculously. Rete is the network. It is a miraculous vessel network. This rete has many functions. This vessel stabilizes the brain temperature and maintains the brain's blood pressure. The external ophthalmic artery (main vessel feeding the eyeball) arose from the maxillary near the origin of the rostral branches to the rostral epidural rete mirabile. The initial segment of the external ophthalmic artery extended rostrodorsally and crossed the optic nerve laterally. Its middle segment was represented by a rete mirabile which lays dorsolateral to the optic nerve and gave off several muscular branches for the orbita. Beyond the ophthalmic rete mirabile, the external ophthalmic artery coursed rostrolaterally across the dorsal part of the optic nerve. This rete has many functions and been created as if an art. This is the art of a creator. The size and the afferent and efferent vessels of the rete were mostly in parallel with the literature.

Key Words: Anatomy, Rete mirabile ophtalmicum

SOĞUK HAVA ŞARTLARI VE YÜKSEK RAKIMDA YETİŞTİRİLEN SAANEN KEÇİSİ RETE MIRABILE OPHTHALMICUM MUCİZESİ VE MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN

Özet

Bu çalışma, Saanen keçisinde rete mirabile ophthalmicum'un (göz yakınlarındaki mucizevi damar ağı) oluşumunun belirlenmesi amacıyla yapıldı. Türler yerel mezbahalardan temin edildi. Çalışmada materyal olarak kullanılan Saanen keçisinin cinsiyetleri dikkate alınmadı. Yedi adet Saanen Keçisine renklendirilmiş lateks enjeksiyonu ve takilon kullanarak corrosion cast metodu uygulandı. Kadavralar lateksin donması için 48 saat çeşme suyunda bekletildikten sonra, bozulmalarını önlemek amacıyla %10'luk formaldehit solusyonunda saklandı. Materyallerin diseksiyonu yapıldıktan sonra rete mirabile ophthalmicum'u oluşturan damarlar makroskobik olarak incelendi. Damarın ismini oluşturan kelimelerden mirabile mucizevi anlamını taşır. Bu damarın mucizevi şekilde yaratıldığını anlatmaktadır. Rete ise ağ demektir. Rete mirabile, mucizevi damar ağı demektir. Bu damar ağının birçok fonksiyonu vardır. Bu damar beyin ısısını dengeler ve kan basıncını sabit tutar. Arteria ophtalmica externa (göz küresini besleyen ana damar) rete mirabile epidurale rostrale'nin rostral (ön) dallarının yanından, os maxilla'dan çıktı. A. optalmica externa'nın başlangıç segmenti rostrodorsal yönde nervus opticus'un (görüntüyü alan sinir) lateral'inde seyretmekteydi. Orta segment nervus opticus'un dorsolateral'inde uzanmakta ve orbita (Göz çukuru) için birçok kas dalı vermekteydi. Rete mirabile ophthalmicum'un ötesinde, a. optalmica externa, nervus opticus'un dorsal kesiminin karşısında rostrolateral'e seyretmekteydi. Bu retenin birçok fonksiyonu yanında sanatlı bir şekilde yaratılması bir yaratıcının eseri

olduğunu gösterir. Rete'nin afferent (gelen) ve efferent (çıkan) damarları ile boyutlarının büyük ölçüde literatür ile paralel olduğu tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Anatomi, Rete mirabile ophtalmicum

GİRİŞ

Saanen Keçisi ülkemizde süt ve döl veriminin yüksekliği ile bilinir. Renkleri kremden beyaza kadar değişir. Kısa kıllı, dik ve küçük kulak yapısı vardır. Her iki cinsiyette de küpe ve sakal vardır. Meme yapısı tarsal eklem üzerinde bulunan formdur. Canlı ağırlığı 5-100 kg arasında değişmektedir. İyi bakım şartlarında erken yaşta ergenliğe ulaşmakta ve 8-10 aylık dönemde damızlık olarak kullanılabilmektedir. Laktasyon süt verimleri 500-650 kg arasında değişmektedir. https://www.esk.gov.tr/tr/11130/Turk-Saanen-Kecisi

Canlılar hayatlarını devam ettirebilmek için dışardan; oksijen ve besin maddeleri alırlar. Aldıkları bu maddeler solunum ve sindirim sistemleri aracılığı ile vücutta kullanılacak hale getirilir. Kullanıma uygun hale getirilen oksijen akciğerler, besin maddeleri bağırsaklar aracılığıyla rezorbe edilir. Rezorbe edilen bu maddeler kan yoluyla ihtiyacı olan vücut organ ve dokularına dağıtırlar. Diğer zararlı metabolik artıklar vücuttan atılmak üzere böbrekler ve deri gibi boşaltım sistemi organlarına gönderilir. Kanın bunun dışında birçok görevi daha vardır. Bunlardan bir tanesi taşıma fonksiyonudur (William O. Reece, 2004).

Besin, oksijen, hormon, enzim, metabolizma artıkları, karbon dioksit ve benzerleri kan tarafından taşınır. Kanın bir diğer görevi ise düzenleme fonksiyonudur. Bu fonksiyonunda vücut iç ortamını sabit tutmak, vücut hücre ve dokularının Ph'sını ayarlamak, vücut ısısını ayarlamak temel görevidir. Savunma fonksiyonunda kan hücreleri aracılığı ile vucuda giren yabancı cisimleri fagosite eder. Antikor oluşturur, pıhtılaşarak kanın sıvı ve besinlerin daha fazla dışarıya atılmasını önleyerek koruma fonksiyonu yerine getirir. Damarların bu fonksiyonları yerine getirmesi bazı durumlara farklı şekillerde yaratılmasını gerektirmiştir. Bunlardan birisi de rete denilen ağ yapmasıdır. Anatomistler tarafından mükemmel olarak ve sanatlı olarak yaratıldığı için mirabile yani mucizevi damar olarak isimlendirilmiştir (William O. Reece, 2004).

MATERYAL METOT

Çalışma için Saanen keçileri kullanıldı. Mezbahanede kesilen hayvanların kafaları alındı, a. carotis communis'ten fizyolojik tuzlu su ile arteryel sistem temizlendi. Daha sonra takilon (100 ml liquid monomethylmethacrylate, 21 gr powder polymethylmethacrylate) karışımına kırmızı mürekkep ilave edilerek damar içine enjekte edildi. Materyaller 24 saat sonra %5'lik KOH çözeltisine konuldu ve diseksiyon yapıldı. Aynı damara farklı hayvanlarda ise renklendirilmiş latex verildi. Bu materyaller ise % 10 'luk formaldehit solüsyonunda muhafaza edildi. Ortaya çıkan damarlar için bulgu alındı ve fotoğraflandı.

BULGULAR VE SONUÇ

Rete mirabile, mucizevi damarağı veya harika net demektir. Atardamar ya da toplardamar üzerinde yeralan kapillar damar sistemidir. Özellikle bazı sıcakkanlı omurgalılarda bulunan, birbirine çok yakın olan arterler ve damarlar kompleksidir . Rete mirabile, ağ içindeki ters yönde kan akışını kullanır. Rete içerisindeki iki kan akımı sıcaklığa , ya da gazların ya da çözünen maddelerin konsantrasyonuna göre damar duvarları arasında ısı , iyon ya da gaz değişimi yapar. Rete mirabile'de bir organa gelen atardamar önce kapillar damarlara ayrılır, sonra yoluna o organın veya başka dokuların beslenmesini üzerine alan bir atardamar olarak devam eder. Toplardamarda da aynı durum vardır.

Çalışmamızda kullanılan hayvanlarda dolayısıyla geviş getirenlerde a. carotis interna olmadığı, a. maxillaris, a. vertebralis, a. meningea media ve a. condylaris'in dallarının diğer bir rete olan rete mirabile epidurale'yi oluşturduğu, bundan da a. carotis cerebralis oluştuğu tespit edildi.

Çalışmada rete mirabile ophtalmica'nın ise arteria oftalmica externa'nın kolları tarafından şekillendiği saptandı. Rete mirabile ophtalmica'nın küçük bir dalının m. rectus dorsalis ve lateralis'in arasından bölgedeki kaslara dağıldığı gözlendi. Arteria lacrimalis için iki küçük kol verdiği, konjonktivaya dallar gönderdiği

belirlendi. Ayrıca a. supraorbitale'nin de buradan çıktığı gözlendi. Bu bulguların literatür (Bao-Ping Shao ve ark., 2008) ile uyumlu olduğu saptandı.

Vücuttaki arteriel ve venöz retelerin fonksiyonları net olmasa da bilinmekte olduğu bildirilmiştir, buna ilave olarak rete mirabile ophtalmica'nın bir görevinin de beynin ısısının düşürülmesine yardımcı olmak olduğu belirtilmiştir (Pettit ve ark. 1981).

Damarların paralel düzenlenmesini içeren kuşlara ait rete mirabile ophtalmica'nın anatomik uzantıları, karşı akım ısı alışverişini kolaylaştırmaya, beyne ve göze giden kan basıncını düzenlemeye yardımcı olabileceği belirtilmiştir. (Ninomiya, 2002) Hawaii deniz kuşlarının rete mirabile ophtalmica'sının bu karmaşık yapısı karşı akım ısı değişimlerinin beyinleri soğutmak için temel mekanizma olduğu ve böylece kuşun uzun mesafeli uçuş sırasında çevresel ısı stresine karşı toleransını arttırdığını ortaya koyduğu belirtilmiştir (Chung ve Weon, 2008; Deborah A. Burgoon 1983). Çalışmamızda anatomik yapıların bildirilen şekilde olması aynı fonksiyon için yapıldığını düşündürmektedir.

Pleksus oftalmikus rete mirabile ophtalmicus'u içine alan venöz bir plexus'dur. Bu plexus rete mirabile ophtalmica'nın içinde yüzdüğü bir havuz gibidir. Gözün yörüngesinden, gözün aksesuar organlarından gelen venöz damarların yanı sıra, v. supraorbitalis v. dorsalis lateralis'in dalları tarafından oluşturulur. Pleksusu oluşturan damarların, farklı uzunlukta ve farklı şekilli halkalar oluşturarak, radyal olarak ve dairesel bir şekilde olduğu bulunmuştur. Venöz pleksusların, göz bölgesindeki kan ile ilgili olarak ve özellikle hem rete mirabile ophtalmicum hem de rete mirabile epidurale rostrale ile ilgili olarak bir toplama, dağıtma ve hemodinamik fonksiyona sahip olduğuna inanılmaktadır (Gadzhey ve Gudev, 1982). Çalışmamız ile uyumlu veriler içermektedir.

Özellikle bazı sıcakkanlı omurgalılarda bulunan rete mirabile ophtalmicum'un damarların birbiriyle düzenli ve sanatlı bir şekilde ağızlaşması, bir rete oluşturması ve buradan çıkan damarlardaki kanın hem basıncı hem de sıcaklığının dengelenmesi böylece beyne zarar vermeyecek bir düzeyde gelmesi tesadüfen değil bir yaratıcının kasdi tasarrufu olduğunu gösterir.

KAYNAKLAR

1. Bao-Ping Shao a , Yan-Ping Ding a , Shi-Yaun Yu b , Jian-Lin Wang a, The arterial supply of the eye of the yak (Bos Grunniens) Research in Veterinary Science, 2008, 84,174–177.
2. Chung J.-I. ve Weon Y.C. Ophthalmic Rete Mirabile: The First Angiographic Documentation of Embryonic Ophthalmic Collaterals in a Patient with Moyamoya Disease Interventional Neuroradiology 2008, 30; 14, 3: 293-296.
3. Deborah A. Burgoon, Brain cooling and the rete mirabile ophthalmicum in the Calliope hummingbird (Stellula calliope) The University of Montana, USA,1983.
4. Gadzhev S, Gudev Kh, Anatomical studies of the plexus ophthalmicus and plexus orbitalis medialis in sheep Veterinarno-meditsinski nauki 1982, 19:9 ,27-33.
5. Hiroyoshi N. Veterinary Ophthalmology, Vasculature of the ophthalmic rete in night herons (Nycticorax nycticorax): scanning electron microscopy of corrosion casts,2002, 5, 3, 155–160
6. https://www.esk.gov.tr/tr/11130/Turk-Saanen-Kecisi
7. Reece, W.O.Dukes Veteriner Fizyoloji, 2004 Medipres, Malatya, Türkiye.
8. Ted N. Pettit, G. Causey Whittow and Gilbert S. Grant Source: Rete Mirabile Ophthalmicum in Hawaiian Seabirds, The Auk, 1981, 98, 844-846

ELECTRON MICROSCOPIC STUDY OF THE PAPILLA FILIFORMIS IN THE RABBIT FED WITH PELLET FEED

Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN

Balıkesir Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Anatomi ABD, Balıkesir, Türkiye

sukruhakan@hotmail.com

Abstract

The morphology of papillae filiformis of five male Rabbits (fed with pellet feed) mature was examined by scanning electron microscopy. Tissues were taken from the dorsal surfaces of the apex, body and root of the tongue, prepared accordingly and observed under a scanning electron microscope. The animals subject to the experiment were fed with pellet feed. Good quality pellets have several benefits: reduced waste, less segregation in the feed, improved palatability and shorter eating periods. On the dorsal surfaces of the lingual mucosa, the types of mechanical papillae (filiform, lenticular, and conical) and two types of gustatory papillae (vallate and fungiform) were observed. The structure and density of the filiform papillae differentiated on the anterior, posterior and ventro-lateral parts of the tongue. Mechanical papillae are responsible for forwarding foodstuffs. Gustatory papillae are responsible for taste intake. Three types of filiform papillae were determined. The type I filiform papilla had one apex while the type II filiform papilla had two apices. The type III filiform papilla had three apices. The fungiform papillae were scattered among the filiform papillae in the anterior two-thirds of the dorsal and lateral surfaces, and each of them was highly protected by the surrounding filiform papillae yet encircled by a papillary groove. Our findings show that a rabbit has plenty of papillae on its tongue, each one has its own tasks and is created by a creator. Papilla filiformis displays the morphological features characteristic of mechanical function.

Key Words: Lingua, Rabbit

PELET YEMLE BESLENEN TAVŞANLARDA PAPİLLA FİLİFORMİS'İN TARAMALI ELEKTRON MİKROSKOBİK İNCELENMESİ

Prof. Dr. Şükrü Hakan ATALGIN

Özet

Beş erkek olgun pelet yemle beslenen tavşan papilla filiformis'inin morfolojisi taramalı elektron mikroskobu ile incelendi. Dokular, apeksin, gövdenin ve dilin kökünün dorsal yüzeylerinden alındı ve taramalı elektron mikroskobik prosedüre göre hazırlandı ve taramalı elektron mikroskobu altında gözlendi. Deneye konu olan hayvanlar pelet yem ile beslendi. Kaliteli peletlerin çeşitli faydaları vardır: azaltılmış atık, yemde daha az ayrışma, daha iyi lezzetlilik ve daha kısa yemek süreleridir. Dil mukozasının yüzeyinde mekanik papillalar (filiform, lenticuler ve conical) ve iki tip gustatorik papilla (vallate ve fungiform) gözlendi. Filiform papillaların yapısı ve yoğunluğu, dilin anterior, posterior ve ventro-lateral yönlerinde farklılaşmıştır. Mekanik papillalar gıda maddelerinin ağızda kalması ve sinirimin başlamasından sorumludur. Gustatorik papilla, lezzet alımından sorumludur. Üç tip filiform papilla tespit edildi. Tip I filiform papillada bir apex vardı. Tip II filiform papillada iki apeks vardı. Tip III filiform papillada üç apeks vardı. Fungiform papilla filiformlar arasında dağılmıştır. Dorsal ve lateral yüzeylerin ön üçte ikisinde papilla ve her biri çevreleyen filiform papilla tarafından korunmuş, ancak papiller bir olukla çevrilmiştir. Bulgularımız, Tavşan`ın dil üzerinde bol miktarda papillaya sahip olduğunu herbirinin kendine ait görevleri olduğu ve bir yaratıcı tarafından yaratıldığını göstermektedir. Papilla filiformis mekanik görevinin karakteristik morfolojik özelliklerini gösterir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Tavşan

GİRİŞ

Dil kas yapısında bir organdır. İnsan ve kedide kısa ve geniş, geviş getirenlerde dar ve uzundur. Üst yüzüne dorsum lingua, alt yüzüne facies lingua, yan kenarına margo lingua adı verilir. Üç kısmı vardır; bunlar, apex lingua (serbest hareketli uç kısım), corpus lingua (dilin gövdesi) ve radix lingua (dilin kökü)'dır. Apex linguae; Serbest ve hareketli uç kısmıdır. Üst yüzü sığırlarda biraz dış bükeydir. Tek tırnaklılarda ise median bir oluğa sahiptir. İnsan ve köpek de sulcus medianus lingua ile devam eder. Corpus linguae; dilin gövdesidir. Bu kısım ağız kapandığı zaman damağa uyar. İnsan ve köpekte median bir oluğa, sulcus medianus linguae'ya sahiptir. Bu yüzün arka kısmıda geviş getirenlerde torus linguae denilen bir kabartı ve önünde derin bir çöküntü fossa lingua bulunur. Radix linguae; Kök kısmıdır. Epiglottis'in köküne kadar uzanır.Bu bölgede glandula lingualis'e ait çok sayıda küçük delikler ve tonsilla lingualis'i oluşturan lenfoid düğümcükler bulunur (Bahadır A., Yıldız H.2008).

Dil mukozası üzerinde iki tip papilla bulunur. Bunlarda birisi papilla mekanica'dır. (mekanik etkili papillalar) bunların 3 çeşidi vardır. Bunlar papilla filiformes, papilla conicae (özellikle geviş getirenlerde) ve papilla lentiformes'dir. Papillae gustatoria ise tat alma fonksiyonuna sahip olanlardır. Bu tip papillalar papilla fungiformes, papilla vallatae (dil kökü yakınında) ve papilla foliatae'dır (dil kökü yakınında yaprak şeklinde). Papilla filiformes: iplik şeklindeki papillalardır. Dilin üst ve yan yüzünde bulunurlar. Yönleri arkaya doğrudur. Kedide ve geviş getirenlerde sert ve boynuzlaşmıştır. Bu hayvanlarda besin maddelerinin ağızdan dışarı dökülmesine engel olurlar.
Papilla conica: Koni biçimindeki papillalardır. Özellikle geviş getirenlerde bulunur dilin yan tarafında yanak kısmen de dudakların iç kısmında yer alırlar. Koyun ve keçide, sığıra oranla daha az oranda bulunur (Bahadır A., Yıldız H.2008).

Papillae lentiformes: Mercimek şeklinde geviş getirenlerde dilin arka tarafında, özellikle torus linguae üzerinde bulunur.

Papilla fungiformes: Mantar görünümünde olan papilladır. Dilin her tarafında bulunurlarsa da genellikle ön yarımında yer alırlar. At ve sığırda dilin yan kenarları boyunca yer alırlar. En büyük olarak etçillerde bulunur. Tat duyusu alan papillalardır. Papilla vallatae: Etrafı dar ve derin bir hendekle çevrilmiş papillalardır. Dil kökü (radix liguae) yakınında v harfi şeklinde dizilmişlerdir. Her bir yarımda at ve domuzda birer, köpekte 2-3, sığırda 8, küçük geviş getirenlerde 18-24 tane bulunurlar. Tat ile ilgili papillalardır. Tat tomurcukları papilla'nın epitel katının içinde olup, hendeğe bakan kesiminde yer almıştır (Bahadır A., Yıldız H, 2008, Dursun N, 2001).

Papillae foliatae: Yaprak şeklindeki papillalardır. Dil kökü yakınına arcus palatoglossus'un önünde yer alır. Tat duyusu ile ilgili papillalardır. Birbirine paralel mukoza yapraklarıdır. Her bir yanda birer tane bulunur. Geviş getirenlerde mevcut değildir (Bahadır A., Yıldız H.2008).

Dilin sinirleri: Dilin sinirleri chorda tympani, n. lingualis ve n. glossopharyngeus'tur. Ayrıca n. vagus'un n. laryngeus cranialis'i de dile gelen sinirlerdendir. Chorda tympani, n. facialis'in bir dalıdır. Başlangıcından hemen sonra n. lingualis'e katılır. Chorda tympani dilin 2/3 ön kısmının tat duyusunu alır. N. lingualis, n. trigeminus'un dalı olan n. mandibularis'ten ayrılır. N. lingualis, dilin 2/3 ön kısmının yani papilla vallata'nın önündeki bölgenin duyusunu alır. N. glossopharyngeus ramus lingualis adındaki dalı ile dilin 1/3 arka kısmının ve dil kökünün tat ve duyusunu alır. N. laryngeus cranialis, n. vagus'un bir dalıdır. Bu dal dil köküne ve epiglottis yakınına sensitif iplikler gönderir. Dilin tüm kaslarının (dilin özel iç kasları ile m. genioglossus, m. hyoglossus ve m. styloglossus gibi dış kaslarının) motor siniri n. hypoglossus'tur (Bahadır A., Yıldız H.2008; Dursun N, 2001).

MATERYAL METOT

Diller tavşanlardan usulüne uygun olarak alındı. Dillerin dorsal kısmından örnekler alındı. Bunlar rutin taramalı elektron mikroskobik prosedürden geçirdikten sonra alüminyum ile kaplandı. Daha sonra Jeol marka taramalı elektron mikroskobunda incelendi.

BULGULAR VE SONUÇ

Bu çalışmada pelet yem ile beslenen tavşanların papilla filiformis'lerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Dil papillaları hakkında hayvanlar üzerinde yapılmış birçok çalışma vardır. Sığır (Steflik *ve ark*., 1983; Chamorro, 1986; Scala *ve ark*., 1995), serow (Funato *ve ark*.., 1985; Atoji, 1998), deve (Qayyum *ve ark*., 1988), bufalo (Scala *ve ark*., 1993), Saanen keçisi (Kurtul & Atalgın, 2008) ve roan antilobu (Emura *ve ark*.., 2011) hakkında çalışmalar yapılmıştır.

Taramalı Elektron mikroskobik görüntüler ile farklı hayvanlar üzerindeki dillerde farklılıklar ortaya konulmuştur. Memeliler arasında dil papillaları ile ilgili birçok farklılık vardır. Bu farklılıklar yeme alışkanlıkları, türler arasındaki farklılıklar, çevresel etkenlerden kaynaklanabilir. Diller makroskobik olarak incelendiğinde mekanik papillalardan olan papilla filiformis'ler görülemedi. Fakat taramalı elektron mikroskobik görüntülemede ise 20 ila 500 kez büyütmelerde görüntüler alındı. Özellikle 30 ve 50 ve 100 kez büyütmelerdeki görüntüler değerlendirmeye alındı. Yapılan incelemede Papilla filiformis'lerin oldukça düzenli ve sanatlı bir şekilde dizildiği görüldü. İhtiyaca bağlı olarak papilla filiformis'lerin uç kısımlarının iki veya üççatallı olduğu tespit edildi bu durumun besin maddelerinin ağızdan düşmesini engellemeye yönelik bir tedbir olduğu öngörüldü. Yapılan bir çalışmada (Silva ve ark., 2002) tavşan dilinde bu papillalarda beş adet çatallanma görüldüğü belirtildiği saptandı. Özellikle Papila filiformis'in gövde bölgesinde bol miktarda bulunduğu saptandı. Yaptığımız çalışma tavşanlarda daha önce yapılan çalışma (Silva ve ark., 2002) ile uyumlu olduğu belirlendi.

Papillaların hem sindirime yardımcı olacak, hem de tat alma duyusuna yardımcı olacak şekilde yaratılması ve kusursuz işlemesi elbette bir yaratıcının yaratma sıfatına dayandığını göstermektedir. Özellikle sanatlı ve süslü yaratılması önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Atoji, Y.; Yamamoto, Y. & Suzuki, Y. Morphology of the tongue of a male Formosan serow (Capricornis crispus swinhoei). Anat. Histol. Embryol.1998, 27(1):17-9.
2. Chamorro, C. A.; de Paz, P.; Sandoval, J. & Fernandez, J. G. Comparative scanning electron microscopic study of the lingual papillae in two species of domestic mammals (Equus caballus and Bos taurus). 1. Gustatory Papillae. Acta Anat. (Basel), 1986.125(2):83-87.
3. Dursun N. Veteriner Anatomi II-III Medisan Basımevi 2001.
4. Funato, H.; Atoji, Y.; Suzuki, Y. & Sugimura, M. Morphological studies on the tongue of wild Japanese serows, Capricornis crispus Res. Bull. Fac. Agr. Gifu Univ.,1985,50:205-19.
5. Emura, S.; Okumura, T. & Chen, H. Morphology of the lingual papillae in the roan antelope. Okajimas Folia Anat. Jpn,2011, 88(3):127-31.
6. Kurtul, I. & Atalgin, S. H. Scanning electron microscopic study on the structure of the lingual papillae of the Saanen goat. Small Rumin. Res.2008, 80(1-3):52-6.
7. Silva M.C.P.,Watanabe I.,and Kronka M.C. Three-dimensional architecture of the connective tissue core and surface structures of the lingual papillae in the rabbit Histol Histopathol, 2002, 17: 455-461
8. Scala, G. ; Pelagalli, G. V.; Vittoria, A. & de Girolamo, P. Morphostructural study of the lingual papillae in the buffalo (Bubalus bubalus). Anat. Histol. Embryol., 22(3):264-72, 1993

9. Steflik, D. E.; Singh, B. B.; Mckinney, R. V. Jr. & Boshell, J. L. Correlated TEM, SEM, and histological observations of filiform papillae of the cow tongue. Acta Anat. (Basel),1983, 117(1):21-30
10. Tadjalli, M. & Pazhoomand, R. Tongue papillae in lambs: A scanning electron microscopic study.
11. Small Rumin. Res., 2004.54(1-2):157-64.
12. Quayyum, M. A.; Fatani, J. A. & Mohajir, A. M. Scanning electron microscopic study of the lingual papillae of the one humped camel, Camelus dromedarius. J. Anat,1988.160:21-6.

Chapter 3 / Bölüm 3

Questioning of Evolutionist View

Evrimci Görüşün Sorgulanması

Evaluation of Curriculum Textbooks in Terms of the Fact of Creation

Ders Kitapları Müfredatının Yaratılış Gerçeği Açısından Değerlendirilmesi

An Overview of the Truths of Creation in the Press, Media and Documentaries

Yazılı-Görsel Medya ve Belgesellerde Yaratılış Gerçeğine Bakış

THE INTELLECTUAL RELATIONSHIP BETWEEN THE CLASSICAL ECONOMIC THEORY AND THE EVOLUTION THEORY

Assoc. Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKALİ
Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Erzurum, Türkiye
adnankucukali@atauni.edu.tr

Abstract

The 19th century simply does not only refer to a period of transition to major changes in working life and working relationships but also is a period of time in which the secular vision of the world begins to replace the church-centered world understanding that existed in pre-industrial societies, especially in Europe, where fundamental social institutions, beliefs, thoughts and values show great changes.

Industrialization has failed to respond to the socio-economic expectations of the large masses of people in developing geographies of the period, especially in Europe and America. 19th century capitalism has been unable to save industrialization from have been used as a means of exploitation. On the contrary, capitalism has paved the way for national and international exploitation without limiting the cheap labor and natural resource demands of factory owners.

The main idea of early economists such as Turgot, Smith, Ricardo and Malthus that could be summarized as "the economically weak and poor are to go extinct and only the strong continues living" was turned into the base of the Theory of Evolution which was supported by biological findings and named as "natural selection" by Darwin.

In this study, the reasons that the Evolutionary Theory proposed by Darwin was considered as an unchanging law, and the attempt to legitimize evolutionary thought in the society were discussed.

Key Words: Sociology of economics, Industrial revolution, Human, Evolution theory, Social structure

KLASİK İKTİSADİ DÜŞÜNCE İLE EVRİM TEORİSİNİN ENTELEKTÜEL BERABERLİĞİ

Doç. Dr. Adnan KÜÇÜKALİ

Özet

19. Yüzyıl yalnızca çalışma hayatının ve çalışma ilişkilerinin büyük değişiklikler geçirdiği bir dönemi ifade etmez. Bu dönem aynı zamanda başta Avrupa'da olmak üzere temel toplumsal kurumların, inanç, düşünce ve değerlerin de büyük değişimler gösterdiği sanayi öncesi toplumlarda var olan kilise odaklı dünya anlayışı yerine seküler dünya anlayışının yer etmeye başladığı bir zaman dilimidir.

Sanayileşme başta Avrupa ve Amerika'da olmak üzere dönemin gelişmekte olan coğrafyalarında geniş halk kitlelerinin sosyo-ekonomik beklentilerine cevap verememiştir. 19. Yüzyıl kapitalizmi ise sanayileşmeyi bir sömürü aracı olarak kullanmaktan kurtaramamıştır. Aksine kapitalizm, fabrika sahiplerinin ucuz işgücü ve doğal kaynak taleplerine herhangi bir sınırlama getirmeksizin ulusal ve uluslararası sömürünün önünü açmıştır.

Turgot, Smith, Ricardo ve Malthus gibi ilk dönem iktisatçılarının teorilerine hâkim olan; ekonomik açıdan güçsüz ve zayıf olanın ortadan kalkması, yalnızca güçlünün yaşamını devam ettirmesi anlayışı; Darwin tarafından biyolojik verilerle desteklenmeye çalışılarak "doğal seçilim" mekanizması tanımlamasıyla evrimin temel dayanak noktası haline getirilmiştir.

Bu çalışmada Darwin tarafından ileri sürülen evrimci teorinin değişmez bir yasa gibi kabul görmesinin altında yatan nedenler ile evrimci düşüncenin toplumda meşrulaştırılma çabası araştırma konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisat sosyolojisi, Sanayi devrimi, İnsan, Evrim teorisi, Toplumsal yapı

GİRİŞ

Herhangi bir zaman diliminde ortaya çıkmış olan olay veya olguyu tek bir nedene indirgemek sosyal bilimler açısından oldukça hatalı sonuçlara neden olabilir. Toplumlarda var olan gelenek, görenek, kültür ve inançlar, ideolojiler hatta üretilen teoriler aynı zamanda yaşanılan dönemin ihtiyaçlarına yönelik bir duruşu da temsil etmektedir.

Fen bilimlerinde yeni bir teorinin bilim dünyasına sunulması veya sahiplenilmesi dahi sosyal bilimlerin birçok disipliniyle ele alınıp araştırmaya konu edilebilecek niteliktedir. Durum böyle iken sosyal bilimlerde genel geçer ve tüm toplum tiplerine uygun bir metodun varlığından söz edilemez (Duverger, 1999: 22).

Tarım toplumundan sanayi/kapitalist toplumuna geçişle birlikte, kendisine kalıcı bir yer edinen sosyoloji, sanayileşmenin ilk dönemlerinde toplumda yaşanan büyük değişim ve dönüşümleri, toplumsal yapıyı etkileyici nitelikteki hemen her olguyu, özellikle de ideolojik oluşumları araştırmalarına konu edinmekten geri kalmamıştı.

Ortaçağ Avrupa'sının siyasal, sosyal ve ekonomik düzenini ifade eden feodalite; sanayileşme ile birlikte üretim araçlarının özel mülkiyetine ve bunların kâr amacıyla işletilmesine dayanan kapitalist ekonomik sistem karşısında tutunamamıştır. Zira kapitalizm bireysel sermayenin giderek güçlenmesi üzerine bina edildiğinden sürekli olarak üretim faktörlerini çoğaltmanın ve güçlünün daha fazla güçlenmesinin yanında yer almıştır (İslatince, 2009: 43). Ortaçağda Batı Hristiyan toplumunun sosyo-politik rejimini karakterize eden feodalizm; Adam Smith'e göre ayrı bir üretim tarzıdır ve kapitalizmin ayak sesleridir (Kılıçbay, 1985:3; Sezer, 1978: 61).

Ortaçağ boyunca Hristiyanlığın bilime bağnazca yaklaşımı, zaman içerisinde düşünen insanların tepkisine neden olmuş, Rönesans ve reform hareketleri ile birlikte dinin birey ve toplumun hayatından çıkarılması uygulamasına gidilmiştir.

Geri kalmışlığa kilisenin kendi içinden Martin Luther (15.Yüzyıl)'in Protestanlık, John Calvin (16.Yüzyıl)'in ise Kalvenizm mezhebi ile karşı duruşu o dönem Avrupa'sının geleneksel Hristiyanlık anlayışına ciddi bir tavır almadır (Deane, P. 1988: 2-4; Davran, 1986: 31- 41). Yine bu dönemlerde aklı ve bilimi rehber edinip cesaretle araştırmalar yapan Francis Bacon ve René Descartes gibi düşünürler feodalitenin ve kilisenin baskısından kurtulmuş yeni bir toplumun temelini atmak için çalışmalar yapmış, özgün eserler ortaya koymaya başlamışlardır (**Bozkurt, 2012: 5-9).**

Dokuma endüstrisi ile başlayıp zamanla demir-çelik, ulaştırma, kimya, elektrik ve benzin motorlu araçların üretilmesi ile devam eden 18. Yüzyıl endüstri/modern toplumu bir anlamda dinin, katı laiklik uygulamaları ile sosyal hayattan çıkarılması ve kiliseye hapsedilmesinin de başlangıcı olmuştur (Aron, 1994: 60-67). Zira birçok Avrupalı düşünüre göre kilise, araştırmacı ve düşünenler için bir uyuşturucu niteliğindedir.

İlk örneklerine M.Ö. 5. Asırda Leucippus ve Democritus'ta rastlanılan evrimci görüşler değişik versiyonlar ve adlar altında varlığını devam ettirmiştir (Jensen, 2010: 1-3; Denkel, 1998: 54). Ancak hiçbirisi İngiliz biyolog Charles Robert Darwin (12 Şubat 1809 - 19 Nisan 1882) 'in evrim teorisi kadar etkili olamamıştır. Çünkü Darwin'in teorisi yalnızca milyarlarca yıl önceki organizmanın günümüze kadar süren yaşam mücadelesine cevap vermekle kalmıyor, toplumda o güne değin var olan ve dini referanslarla açıklanan insanın yeryüzündeki var oluşuna veya değişik bir ifade ile yaradılış inancına yönelik alternatif bir yaklaşımı da beraberinde getiriyordu.

Ancak gerek Jean-Baptiste Lamarck (1744-1829) ve Darwin gibi biyologlar gerekse de Herbert Spencer (1820-1903) gibi evrim teorisini yaşamın tüm alanlarına uygulayan dönem filozofları, teoriye göre milyonlar hatta milyarlarca yıllık bir zaman diliminde ortaya çıktığını iddia ettikleri türler arası değişimi ispatlamakta oldukça yetersiz kalmışlardır. Örneğin Lamarck'ın evrim teorisine dayanak olarak kabul ettiği "Kazanılmış karakterlerin iletimi" tezi oldukça büyük tartışmaya meydan vermiş, ancak kısa bir süre sonra genetik aktarım prensiplerinin ortaya konmasıyla görüşleri önemini yitirmiştir.

19. Yüzyıl biyologlarının teknolojiden ve ciddi araştırma yapabilecek bilimsel yeterlilik ve imkândan oldukça uzak bir zamanda milyarca yıl içerisinde oluştuğunu varsaydıkları evrimi bir yasa gibi kabullenmelerinin altında yatan temel nedenlerden birisi, yaşadıkları hayatı kilisenin öğretilerinin dışında anlamlandırma/meşrulaştırma çabasıdır.

Taslaman (2013: 99-106), evrim teorisi gibi bir bilimsel yaklaşımın siyasal ideolojiden ve toplumsal ortamdan bağımsız değerlendirilemeyeceğinin, iktisadi ve sosyal yapının çalışmanın yapıldığı ortamı (paradigmayı) etkilediğinin altını çizer.

Darwin de, evrimi bir teori olarak ortaya koyarken yalnızca fen bilimlerinin geldiği noktadan değil, dönemin iktisadi teorilerinin ve sosyal yapısının açıkça etkisinde kalmıştır. Darwin evrim teorisinde, içerisinde yaşadığı toplumun elitlerince benimsenmiş "güçlünün ayakta kalması zayıfın ise ortadan kalkmasının doğallığı" inancına, biyolojinin diliyle cevap verebilmenin uğraşısı içerisindedir. Kapitalizmin "bırakınız yapsınlar" anlayışı, yaşam hakkını güçlüye tanırken bu anlayıştan hareketle ortaya konan Maltush'un (1766-1834) Nüfus Teorisi ise zayıfın nasıl ortadan kaldırılması gerektiğinin yol haritasını çizer gibidir.

Bu çalışma yöntem olarak evrimci, Darwinist düşüncenin toplumsal geçmişini veya bugüne yansımasını, nedenselliklerini araştırmak ve tarihsel verilerden yararlanılarak tikel/özgül olanı sosyolojik bir yaklaşımla (Cengiz, 2011: 194) sorgulamak amacıyla yapılmıştır.

1. 19. YÜZYIL AVRUPA'SINDA İNSAN TASAVVURU

19. Yüzyıl; insani değerlerin yozlaştığı o güne dek saygı duyulan ve değer verilen bütün "kutsalların" değersizleştirildiği, insanın ücretle çalışan bir hayvan hatta ruhsuz bir makine olarak tanımlandığı, toplamsal anominin zirveye ulaştığı yeni bir zaman dilimi karmaşanın yaşandığı toplum türüdür.

İçerisinde yaşadıkları toplumsal değişime ve problemlere karşı tarihin her döneminde olduğu gibi yeni politikalar üretme durumunda olan bilim insanları, eşitsizlik, açlık, yoksulluk, işsizlik, suç ve sömürünün zirveye ulaştığı modern toplumun bu olumsuzluklarına kayıtsız kalmayarak birçok farklı teoriyi ortaya koyma uğraşısı içerisine girmişlerdir.

Ancak başta dönemin iktisatçıları olmak üzere birçok sosyal bilimci, dezavantajlı konumda bulunan kesim/sınıfların yanında yer alması gerekirken güçlü ve avantajlı azınlığın statüsünü koruma doğrultusunda çalışmışlardır. Kullandıkları temel argüman, insanın doğada var olan hayvan türlerinden bir tür olduğudur (Yılmaz, Erdem, 2016: 40-41).

Descartes'in hayvanların ruhları olmadığı, onların saat gibi bir makine olduğu, tinsel bir insan ruhu anlayışının gereksiz olduğu, insanın da bir makine olduğu görüşlerini dile getiren La Mettrie (1709-1751), hayvanlaşan bir insanın alt yapısını oluşturmakta gecikmemiştir. La Mettrie, dört ayaklı hayvanların biçiminin insana benzediğinden yola çıkarak aralarındaki temel farkı, insanda daha kıvrımlı bir beynin varlığına bağlar (La Mettrie, 1980: 27). Ona göre insan; bir fabrikanın çarkları ve yayları gibi sürekli hareket eden dikey

yürüyen sürüngen bir hayvan veya değişik bir ifade ile makinadır (La Mettrie, 1980: 70). Bu makinada ruha yer olmadığından insan bedeni de bir tözden yani maddeden ibarettir (Yılmaz, Erdem, 2016: 41).

19. Yüzyıl Avrupa'sında hızla büyüyen kentlerde hâkim olan görüntü; fabrika üretiminde emek yoğun çalışan ve süreç içerisinde makinanın bir parçası olan on binlerce düşük ücretli işçinin hayata tutunma çabalarıdır. Jean-Baptiste Say çalışan insanın durumunu şu cümlelerle ifade eder: "İşçinin yaşamı boyunca yalnızca bir toplu iğnenin on sekiz parçasından birini yapmış olduğunu görmek çok acıdır." (Yılmaz, Erdem, 2016: 41).

Kapitalist sistemde dönemin tek tip işini yapan insanı; saatlerce montaj hattında durup, yürüyen bantlar aracılığıyla önüne gelen arabanın belirli bir vidasını binlerce kez sıkmakla yükümlü olup başka herhangi bir şey yapmaya hatta yanında çalışan arkadaşıyla bile sohbet etmeye vakit bulamayan robottan farksız bir haldedir. Böylesi bir çalışma ortamında makineye ve makinenin hızına göre çalışmak zorunda olan bu işçinin makineli üretimle birlikte "makineleşmiş" durumda olması kaçınılmazdır (Dikmen, 2011: 37; Yılmaz, Erdem, 2016: 36).

Kızılçelik'in ifadesiyle kapitalizm; "dinsel ve siyasal yanılsamalarla maskelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız kaba sömürüyü koymuştur (Kızılçelik, 2012: 65).

2. EVRİM KAVRAMINDAN EVRİM TEORİSİNE

Kavram olarak evrim; antikçağdan modern topluma kadar geçen binlerce yıl içerisinde birçok disiplinde ve düşünürde farklı anlamlarda kullanılsa da genellikle ortaya çıkan değişim, dönüşüm ve başkalaşımı ifade etmek için kullanılmıştır. (Meyer and Keas, 2003: 1; Johnson. 2003: 29).

Evrim kavramı, günlük hayatta daha ziyade gelişim/tekâmülü ifade etmek için kullanılan bir terim olsa da her bir disiplin bazı nüanslarıyla bu kavramı kullanmaktan geri kalmamıştır. Örneğin evrim, Schellig'de (1175-1854) doğa merkezli, Hegel'de (1770-1831) idealist ve insanlık tarihi merkezli, Marks'ta (1818-1883) materyalist ve ekonomik ilişkilerin belirlediği tarih merkezli, biyolog Darwin'de ise bütün canlı türlerinin birbirinden oluşması merkezli bir kavramdır (Taslaman, 2013: 75).

Her ne kadar Evrim, teori olarak varlığını Darwin ile duyursa da canlıların değişim ve dönüşümü üzerine yapılan çalışmaların tarihi milattan öncesine kadar uzanır. Eski Pers ve Mısır Mitolojilerinden Hint düşüncesine, Thales, Anaximander, Heraklitus ve özellikle Aristoteles gibi Antik Yunan filozoflarına, Cabir bin Hayyan, Nazzam ve Bîruni gibi bazı İslam düşünürlerine kadar farklı kültürlerde araştırmalara konu edilmiştir (Yıldırım, 1989: 12; Çakmak, 2013: 59).

Terim olarak evrim, hazırlanma aşaması daha öncesine kadar uzansa da ilk kez günümüzden yaklaşık 1.1 milyon yıl önce dinoflagellat adı verilen bir gurup canlının kendi içinde türleşmesi ile başlayan gen ve özellik dağılımlarının nesiller içerisindeki değişimini ifade eden bir kavramdır. Her ne kadar birçok disiplinin incelemesine konu olmuş bir değişim ve dönüşümü ifade eden kavram olsa da temel verilerini biyolojiden almaktadır (Kampourakis, 2014: IX). Ancak bu teorinin genel geçer bir değerlendirilmesinin yapılabilmesi için bir hayli bilim dalından faydalanılması kaçınılmazdır.

Canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen çevrebilim, yerküredeki hareket ve gelişmeleri araştıran jeoloji, yaşayan organizmaların geride bıraktıkları fosilleri inceleyerek dünyadaki yaşamın geçmişini konu edinen paleontoloji gibi bilimlerin yanı sıra, kökenleri, değişimleri, fiziksel ve kimyasal özellikleri ile gök cisimlerini açıklamaya çalışan astronomi dahi canlılar arasında bir türden başka

bir türe geçişin olup olmadığının ortaya konmasında ortak bulgularından yararlanılması gereken bilim dallarından bir kaçıdır (Meyer and Keas, 2003: 2; Bowler, 1975: 99).

3. SOSYO-KÜLTÜREL YAPININ DARWİN'İN EVRİM TEORİSİNE ETKİLERİ

Evrimin araştırma konusu yapıldığı ve bir problem olarak ele alındığı dönemler incelendiğinde, toplumlarda özellikle bilimsellik adına emeklerin yoğunlaştığı yeni kültür ve değerlere yönelmenin hızla yaşandığı zaman dilimleridir. Tıpkı tarım toplumu sonrası Avrupa'da ortaya çıkan dönüşüm gibi. 17 ve 18. Yüzyıl pozitivizmi ile buluşmuş fen bilimcileri, Avrupa toplumunun tepeden tırnağa değişimini, tüm değerleri ile başkalaşımını, bir anlamda yeni bir toplum türünün ortaya çıkışını, evrimci düşüncelerle doğallaştırma çabasının kendilerine bir zorunluluk olduğu bilinciyle hareket etmişlerdir (Yıldırım, 1989: 12).

Kölelik ve feodal düzenle güçlünün hâkim ve baskın olduğu toplum yapısından, endüstri toplumuna yönelen Avrupa, şehirlerde işsiz, aç ve sefalet içinde yaşayan kesimler ile sermayenin sahibi olan burjuvanın emri altında yarı köle statüsünde çalışma zorunluluğunda olan işçi/emekçi sınıfının yaşamda kalabilme mücadelesine şahit olmuştur. Darwin de bu durumu doğal seleksiyonun acımasız anlayışına somut bir örneklik olarak değerlendirilmiştir.

J. M. Smith' e göre eğer Darwin, kapitalizmin toplumu hızla değiştirdiği yıllarda doğmuş olmasaydı evrim düşüncesine sahip olamazdı. Smith, Darwin'im daha durgun bir feodal toplum içerisinde yaşamış olması halinde doğada var olmak için 'yarışma' ve 'savaşım' gibi kavramları aklına getiremeyeceğini, dolayısıyla bir evrim teorisi iddiasında bulunmasının pek de mümkün olamayacağının altını çizer (Taslaman, 2013: 123).

Robert Young ise doğada İngiliz fabrika sitemine benzer bir işbölümünün varlığının Darwin tarafından keşfedilmesi, kendisinde ortama uyum sağlayamayan işçinin de elenmesinin bir anlamda ortadan kalkmasının doğal yasalarla örtüştüğü düşüncesinin doğmasına neden olmuştur. Onun bu nazariyesi fabrikalaşan ve işbölümü ile vasıfsızlaşan işçi kesiminin elini zayıflatırken, işverenlerin ellerini güçlendirmiştir (Taslaman, 2013: 123). Ancak ne tuhaftır ki, kapitalist düşüncenin temel dayanaklarını güçlendirme görevi üstlenmiş olan evrimci düşünce, yine o dönemde ortaya çıkan ve bir işçi hareketi olan Marksist düşünce tarafından da hüsn-ü kabul görmüştür (Duralı, 2011: 470).

17. Y*üzyıl* başından *19. Yüzyıl* ortalarına kadarki geniş zaman boyutu, başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin farklı coğrafyalarında yaşayan görece geri kalmış toplumlara hükmetme, beşeri ve ekonomik sermayelerine sahip olma tutkularının en yoğun yaşandığı dönemdir. Bir anlamda Darwin'in evrim teorisi bu durumun legaliteye kavuşturulma (meşrulaştırma) misyonunu rahatlıkla üstlenmiş görünmektedir.

Evrim teorisi inorganik dünyadan organik dünyaya, ekonomik hayattan ahlaki hayata, yaşamın hemen her alanına yönelik açıklamalar getirmektedir. Açıklamalarının etkisi yalnızca biyolojinin sınırları içerisinde kalmamış, geçmişten o güne kadar eski dinlerin ve metafizik açıklamaların yerini dolduracak ve modern toplumun yeni dini inançlarının şekillenmesinde belirleyici olacak derecede ciddi bir rol üstlenmiştir. Wilberforce göre Darwin bu yeni ve "kirli dinin peygamberi" konumundadır (Russel, 1972: 62).

1879'da Oscar Scmidth tarafından Popüler Bilim dergisindeki bir makalede Darwin'in evrim teorisinin toplumsal hayattaki karşılığı ilk kez sosyal Darwinizm olarak adlandırılmıştır. Mikro anlamda bireysel üstünlükleri desteklemek olarak kendini gösteren bu anlayış, makro anlamda güçlü olan milletlerin devamını gerekli görürken zayıf unsurların sistemin dışına atılmasını doğal görür (Gökhan, 2013: 196). Böylelikle Darwinizm'in yaşamak için mücadele ve doğal ayıklanmayı temel alan evrim fikri, kısa sürede sosyal ve politik alana taşınarak Liberal ekonomi içerisinde ırkçı doktrinlerin ve rekabetin önü açılmıştır (Becquemont, 2011: 12).

Sosyal Darwinizm'i ortaya koyan ve biyolojide Lamarck'a benzer bir Evrim Teorisi anlayışı benimseyen Herbert Spencer da Malthus'tan etkilenerek Malthus'un nüfus prensiplerinin sosyal ilerlemenin dinamiklerinden olduğunu iddia etmiştir. Sosyal Darwinizm anlayışına göre bireyler ve milletler arasındaki rekabet, beraberinde sosyal evrimin oluşmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda, Nazilerin zayıf gördükleri bireyleri sistem dışına çıkarmak için neler yaptıklarını hatırlamak, sosyal Darwinizm'in nasıl tehlikeli ve ürkütücü, bir yönüyle de karanlık bir düşünce sistematiği olduğunu anlamak için yeterli olsa gerektir. (Kavak, 2013: 8; Morris, 1974: 234-236).

Evrimci düşünceye sahip bilim insanlarının asıl hatası, yaşadıkları çağın siyasal ve ideolojik düşüncelerini gerçeğin kendisi gibi görmeleridir. Çakmak (2003: 66) ise bilim dünyasının evrim teorisine yaklaşımını şu şekilde özetler:

"Kanıtın teoriyi şekillendirmesi yerine yerleşmiş teorilerin kanıta yönelik bakış açısını sınırlandırmasından bahsedilebilir. Bu açıdan bakıldığında, bugünün bilim dünyasına egemen olan paradigmanın aslında herhangi bir konuda ortaya konulan yeni kanıtların değerlendirilmesinde alan açacağı yerde bu alanın sınırlarını bilimsellik adına daralttığı iddiası dikkate değerdir."

3.1. KLASİK İKTİSAT TEORİLERİNE BİYOLOJİNİN CEVAP BULMA ARAYIŞLARI

Klasik İktisatçıların temel teorilerinden olan Doğal Ücret Teorisi, Ücretin Tunç Yasası ve Malthus'un Nüfus Teorisinin ortak iddiası, kişisel çıkarın üstünlüğü ile ortama uyum sağlayamayan yani yaşamını devam ettiremeyecek ücreti kazanamayan (daha doğrusu emeğinin karşılığını alamayan) emekçi bireylerin, nüfuslarının sınırlandırılması yönündedir (Savaş,1997: 228; Tekelioğlu, 1993: 59-61).

Emeğin üretimden aldığı pay olan ücret, Adam Smith'ten itibaren klasik iktisadın en önemli konularından biri olmuştur. Klasikler, işçinin hayati ihtiyaçlarını karşılayıp neslini devam ettirmesine yetecek; ülkeler ve dönemler arasında gelişmişlik düzeyi ve kültür düzeyine bağlı olarak değişiklikler gösteren "geçimlik/doğal ücret" kavramını ortaya atmışlardır. Sanayi devrimi, işbölümü ve uzmanlaşmanın neden olduğu üretim artışı, doğal olarak beraberinde toplumsal zenginlikte de bir artış meydana getirmiştir (Doğruyol, Aydınalar, 2015: 264-269; Dinler, 2002: 421). Bu zenginliğin işçiler ve sermaye sahipleri arasındaki adaletsiz bölüşümü, Darwin'den yaklaşık 100 yıl önce ileri sürülen klasik iktisadi teoriler ve denetimsiz ekonomik yapı; piyasayı bırakınız her şey doğal olana doğru yönelir, değişir anlayışı çerçevesinde düzenlenmiştir.

Canlıların, milyonlarca yıl içerisinde olgunlaşıp geliştikleri veya türlerin kendi içlerinde değişerek, ayıklandığı hatta türlerin zamanla ortadan kalkıp yeni bir tür oluşturduğu düşüncesi -tarihte bu denli ilgi görmese de- şüphesiz ki Darwin'inden önce de var olmuştur (Öktem, 2010: 27). Ancak biyoloji ile iktisadın entelektüel işbirliği, klasik iktisatçıların teorilerine Darwin'in biyoloji biliminden hareketle karşılık vermesiyle başlar (Taslaman, 2013: 122-126).

İlerleyen yıllarda birçok disiplinde olduğu gibi değişim ve dönüşümün kavramsal olarak karşılığı çoğunlukla evrim olmuştur tıpkı Amerikan iktisatçısı T.B. Veblen (1857-1929)'in Amerikan kapitalizmine karşı çıkan ve temelini her toplumun kendine özgü iktisadi bir yapısı olduğu yönündeki düşüncelerinin evrimci iktisat teorisi adı altında değerlendirilmesi gibi (Turan, Nakipoğlu ve Bozkaya, 2015: 188).

Hodgson'a göre ise evrimci iktisadı özgün kılan en önemli nokta iktisadi olayların açıklanmasında biyoloji biliminde kullanılan evrim metaforlarını kullanmasıdır (Yalçıntaş, 2010: 2).

B. Russel, Darwin'in teorisinin, klasik liberal "bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler" (laissez-faire) ilkesine dayanan kuramın canlılar dünyasına aktarımından ibaret olduğunu ve bu teorinin de Malthus'un nüfus teorisinden esinlenerek ortaya konduğunu ifade eder (Taslaman, 2013: 99).

3.1.1. Malthus'un nüfus teorisi

18 ve 19. Yüzyıllar, Batı dünyasının kapitalizmi olanla gerçekliğiyle yaşadığı bir zaman dilimidir. Devletin ekonomide seyirci kaldığı, sermaye sahibi ile emekçinin artık değer paylaşımında baş başa bırakıldığı ve insani hakların gerek Avrupa'da gerekse dünyanın büyük kesiminde bir türlü varlık gösteremediği bir dönemdir. Yine bu dönemdeki nüfus hareketleri dikkat çekicidir. Örneğin Avrupa'nın 1750 yılında nüfusu 140 milyon iken, bir asır sonra 260 milyona çıkmıştır. Yine 1750 yılında İngiltere'de doğan her üç çocuktan ikisi beşinci yaş günlerini görememiştir (Taslaman, 2013: 122-126).

Merkantilistler ve fizyokratlar, pek çok konuda farklı düşüncelere sahip olmalarına rağmen, ücretler konusunda klasik/liberal iktisatçılarla benzer fikirleri paylaşmışlardır. Her iki ekole göre ücretler işçinin yaşayabilmesi ve hayatını devam ettirebilmesi için gereken asgari seviyede gerçekleşmelidir. Aksi takdirde mevcut olan toplumsal anomi katlanarak artacaktır (Roncaglia, 2005: 76).

Emeğe olan ihtiyacın azaldığı, yoksulluğun ise üstesinden gelinemediği böyle bir dönemde Malthus, "An Essay on the Principle of Population"adlı eserinin ilk baskısını yaptı (1798). Bu eseri elde eden Darwin, eser için şu ifadeleri kullanır:

> "…Ekim 1838'de eğlence olsun diye Malthus'un Nüfus Üzerine [1798]'sini okumaya başladım. Hayvanların ve bitkilerin davranışlarına ilişkin uzun süreli gözlemlerim beni hayatta kalma mücadelesinin anlamını kavramaya hazırlamış olduğundan, birdenbire kafamda, bu koşullar altında uygun değişikliklerin korunma eğilimi gösterip uygun olmayanların yok olacağı düşüncesi çakıverdi. Bu, yeni türlerin ortaya çıkması sonucunu doğuracaktı. En sonunda çalışacağım bir kurama sahiptim." (Gould, 2005: 4; Yalçıntaş, 2010: 5)

Malthus'un teorisine göre insan nüfusu 1, 2, 4, 8, 16, 32... şeklinde geometrik dizi halinde artarken, gıda maddeleri 1, 2, 3, 4, 5, 6 ... olarak aritmetik dizi biçiminde artmaktadır. Özellikle Amerika'daki nüfus artışını örnek alan Malthus, nüfusun serbest bırakıldığı takdirde, her yirmi beş yılda bir kat artacağını ileri sürmüştür. O'na göre bu durum, nüfusla gıda maddeleri arasındaki dengeyi bozmaktadır (Savaş, 1997: 344-345).

Malthus daha sonra 1803'te aynı eserinin ikinci baskısında eklemeler yaparak dengeyi sağlamak için insanların geç evlenerek ve doğum sayısını azaltarak önüne geçebileceğini, ancak bunun ahlak dışı önlemler olduğunu söylemektedir. Her halükarda gelişmemiş toplumların nüfus artışının devam edeceğini ve dengesizliğin artacağını söyleyerek; gıda kıtlığı, savaş, doğal afetler, çocuk ölümleri ve hastalıklarla özellikle de fakir, beceriksiz ve güçsüz olan nüfusun telef olacağını belirtmiştir (Davis, 1999: 83; Turner, 2013: 68).

Malthus'a göre bunlar doğa yasalarından çıkan kontrollerdir. Gıda maddelerinin artışının nüfus artışına yetişmeyeceği teorisini Azalan Verimler Yasası (The Law of Diminishing Returns)'na dayandırarak geliştirmiştir. Bu yasaya göre toprağın verimi, kullanılan sermaye malları ve yeni üretim yöntemleri ile belli bir düzeye kadar artırılabilir. Marjinal seviyeye ulaştıktan sonra yeni sermaye mallarının kullanımı verimi daha fazla artırmayacaktır (Savaş, 1997: 344-345).

Malthus, nüfus ile ücret düzeyi arasında da ilişki bulunduğunu öne sürer. Nüfus artışı, emek arzını artırdığı için ücretlerin düşmesine yol açacaktır. Ücretler işçilerin dayanabilecekleri maksimum düzeye kadar düşecektir. Ücret düzeyinin "Asgari Geçim Düzeyi"'nin altına düşmesiyle sefalet ve hastalık artacak, dolayısıyla emek arzı azalacak, ücretler ise yeniden yükselecektir. Malthus, yiyecek arzı üzerinde teknolojinin

etkisini tam olarak değerlendirememiştir. Malthus'tan günümüze, nüfusun önemli ölçüde artması, yaşam süresinin neredeyse iki katına çıkması, teknolojik yenilikler, ekonomik, sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olarak nüfus artış hızının değişmesi, kıtlık ve açlığın daha çok siyasal karışıklıklar nedeniyle gündeme gelmesi Malthus'un nüfus ile ilgili teorisinin etkisini azaltmıştır (Güneş, 2009: 134; Savaş, 1997: 344-345).

Darwin'in evrim teorisinin objektif olmadığı, yaşadığı çağın ve Darwin'in psikolojisinin etkisinde ortaya konduğu sonucuna ulaşılabileceği endişesiyle bazı evrimci bilim insanları Malthus'un Nüfus Teorisinin Darwin'de etkili olduğu düşüncesini küçümsemişlerdir. Ancak Darwin'deki bu etkileri kabul etmekte herhangi bir sorun görmeyen evrimci anlayışa sahip bilim insanları da çıkmıştır. Öyle ki yalnızca Darwin'in değil; İngiltere'de aynı dönemde ortaya çıkmış Spencer ve Wallace gibi evrimcilerin de toplumda var olan sosyo-kültürel yapının etkisi ile evrim teorileri oluşturdukları gerçeğine işaret ederler (Taslaman, 2013: 101).

SONUÇ

Milyarlarca yıl önceden başlayıp günümüze kadar devam eden ve cansız maddelerin canlı ve farklı türler haline gelmesini, zamanla türlerin değişimini ve yeni türler oluşumunu da ifade eden Evrim Teorileri her şeyden önce biyoloji biliminin araştırma ve inceleme alanı içerisindedir. **Ancak evrimi yalnızca biyoloji biliminin verileriyle değerlendirmek teorinin oluşumunu hazırlayan nedenlerin ve ifade ettiği anlamların anlaşılmasını güçleştirir.**

Antik Yunandan beri evrendeki değişim ve dönüşümünden hareketle canlıların orijinine yönelik çabaları –fraksiyonlarına girmeksizin- sonuçta iki ana görüşe indirgemek mümkündür.

İlk görüş, "evren, bilinçsizce mekanik bir şekilde hareket eden ezeli (öncesiz) ve ebedi (sonsuz) atomlardan oluşmakta ve zamanla söz konusu atomlar canlılık kazanarak zorunlu bir şekilde organik hayatı ortaya çıkarmaktadır" şeklinde ifade edilebilir.

İkinci görüş ise kendi arasında yine iki kısma ayrılmaktadır. İlki şöyledir: "Evren, oluşumunu bir gaye (teleoloji) üzerine devam ettirmektedir. Bu gaye doğrultusunda canlılardan, iklim, besin, rekabet vb. durumlarla mücadelesinde ayakta kalan ve ortama uyum sağlayabilenlerin yaşamlarını devam ettirmeleri, uyum sağlayamayanların ortadan kalkmaları süreğen bir şekilde devam etmektedir. Böylelikle de canlılar türler arası geçişle daha mükemmel ve daha donanımlı bir türe doğru dönüşmektedirler." İkinci görüş ise "evren hem bir gaye üzerine hareket etmekte hem de canlı varlıklar var olduğu günden bugüne türlerini devam ettirmektedir" şeklindedir. Bu kısımda yer alan açıklamalar, materyalist yaklaşımın aksine evrenden aşkın sonsuz ilim sahibi bir varlığın evreni yoktan yarattığını, canlıların ise var olduğundan bugüne herhangi bir evrimleşmeye maruz kalmadığına yöneliktir. Bu yaklaşıma sahip bilim insanları da türler arası geçişle yeni bir canlı türünün meydana gelmiş olduğunun varsayımdan öteye gitmediğini iddia ederek bilimsel araştırmalarında türler arası geçişin olmadığının örneklendirmelerini yaparlar.

Ortaçağ boyunca çoğu zaman, bilimden ve bilimsellikten uzak tutulmuş feodal düzenin emrinde bir çeşit köle yaşamı sürmüş Avrupalı, ikinci binyılın yarısından sonra Antik Yunan'dan beri devam eden bilimsel birikimini yeniden elde etmenin gerekliliği inancıyla üretim ve refahın alt yapısını oluşturmanın gayreti içerisine girmiştir.

Sanayileşmenin gerçekleşmesiyle birlikte, kendine güveni artan ve fen bilimlerinde büyük bir ivme kazanıp, tüm kurumlarıyla yepyeni bir toplum (endüstri/modern) tipine kavuşan Avrupalı bilim insanları, teoloji ve metafizik içermeyen, sadece fiziksel veya maddi dünyanın gerçeklerine dayanan, neden-sonuç ilişkisi doğrultusunda, ampirik yöntemlerle elde edilen bilginin (pozitivizm) yegane sağlam bilgi türü olduğu sonucuna varmıştır.

Pozitivist anlayışın toplumda taban bulmasında fizik, kimya ve biyoloji gibi deneysel fen bilimlerinin ulusların kalkınmasında son derece etkin olma özelliklerinin anlaşılmasıdır. Aynı şekilde kilisenin metafizik dışındaki bilimlere yönelik süreğen tedirgin ve negatif tutumu da pozitivizmin yerleşmesinde etkili olmuştur. Zira Avrupa toplumu kilisenin sunduğu inanç sisteminin bilimsel özgürlük için bir tehdit oluşturduğu düşüncesindeydi. Tam da bu dönemde dinlerin yaradılış inancı yerine Darwin'in evrim teorisi, kilise öğretilerine savaş açmış pozitivist ve seküler dünya görüşüne sahip Avrupa toplumu için fosillerden hareketle insanın var olmasını açıklamak çok daha uygun ve bilimsel bir davranış olarak benimsenmiştir. Bazı yazarlara göre ise evrim teorisi dini inancın yerine tesis edilmiş yeni bir inanç olma konumundadır.

Sanayileşmeyle üretimde artışı yakalayan Avrupa, bir yandan sermaye sahibi büyük patronlardan oluşan zengin ve yeni bir azınlık sınıfla tanışırken, diğer yandan sermaye sahiplerinin emri altında mutlak yoksulluk sınırında yaşam mücadelesi veren sayıları yüzbinleri bulan büyük bir çalışan kesimle karşı karşıya kalmıştır.

Sanayi toplumu ulusal ve uluslararası tüm dinamikleri ve kurumlarıyla insanilikten uzaktır, tam anlamıyla ekonomi merkezlidir. Üretim araçlarının büyük bölümünün kişisel aktörlere ait olduğu ve bu kişilerce işletildiği, toplumsal aktivitelerin büyük bir bölümünün kâr amacı ile yapılandırıldığı sanayi toplumu, insanlık tarihi boyunca değişim ve dönüşümün en hızlı yaşandığı ve tarih boyunca elde edilmiş olan birçok değer ve inancın yeniden sorgulandığı, maddinin maddi olmayan karşısında mutlak üstünlük ilan ettiği yepyeni bir dönem olmuştur.

Daha önceden kırsalda tarım odaklı çalışan ve feodalitenin kıskancında bir türlü aradığı refah düzeyini yakalayamayan geniş halk kitleleri, sanayileşmeyle birçok mal ve hizmetin üretiminde bir artışla karşılaşsa da aradığı refah düzeyini yine elde edememiştir. Dönemin klasik iktisatçıları mevcut kaynakların yaşam mücadelesinde birçok insan için yeterli olmayacağı sonucuna ulaşarak yaşanan geçim mücadelesini geliştirdikleri teorilerle anlamlandırma çabası göstermişlerdir.

Liberal ekonomik sistem, zenginliğin küçük bir kesimde oluşmasının, geniş halk kitlelerin ise kıtlık ve yokluk içerisinde kalmasının önünü açmaktan öteye politikalar ***geliştirememiştir. Sistem "bırakınız yapsınlar" ilkesiyle, bu mücadelede zenginin daha güçlenerek çıkmasında rol oynamış, sermaye sahibinden yana tavır almıştır.***

Nüfusun geometrik bir şekilde çoğalırken, yiyecek arzının aritmetik bir şekilde artacağını ve bu durumun kitlesel açlığa yol açacağını öngören Klasik dönem iktisatçısı Thomas Robert *Malthus'un Nüfus Teorisi; çağdaşı biyolog Darwin'de evrim teorisi olarak karşılık bulmuştur. Çünkü Malthus'un teorisinde yer alan; m*evcut gıda kaynaklarının yetersizliği nedeniyle fakir, beceriksiz ve güçsüz olanların, bu kaynaklara diğerleri kadar başarılı bir şekilde erişememesi ve böylece ölerek elenmeleri, güçlü olanın yaşaması, güçsüzün ise 'doğal seleksiyon'a uğraması anlamını taşımaktadır. Katolik mezhebince yasaklanan faiz ekonomisini, Protestanlık mezhebinin güçlünün daha çok kazanabilmesi adına, meşrulaştırması evrimleşme geleneğinin bir adımı olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

1. Aron, R. (1994). Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, (Çev. K. Alemdar), İstanbul: Bilgi Yayınevi.
2. Becquemont, D. (2011). "*Social Darwinism: From Reality To Myth And From Myth To Reality*", Studies İn History And Philosophy Of Biological And Biomedical Sciences, (42), 12-19.
3. Bowler, P.J. (1975). "*The Changing Meaning Of 'Evolution*", Journal Of The History Of Ideas, 36 (1), 95-114.
4. Bozkurt, V. (2012) Endüstriyel & Post Endüstriyel Dönüşüm. 2. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.
5. Cengiz, C. (2011). "*Tarihsel Sosyolojide Yöntemi Bulmak Ya Da Doğan Ergun Üzerine Bir Deneme"*, Ankara: Folklor Edebiyat Dergisi, 17 (66): 189-217.

6. Çakmak, M. (2013). "*Evrim Teorisi Tanrının Varlığı İçin Bir Tehdit Midir*?", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 22 (2), 55-81.
7. Davis, J. J. (1999). "*Response To Paul Nelson And John Mark Reynolds*", (Ed: J. P. Moreland-John Mark Reynolds, Three Views On Creation And Evolution, Michigan: Zondervan Publishing House.
8. Davran, Z. (1986). "Reformlar" Osmanlılarda Ve Avrupa'da Çağdaş Kültürün Oluşumu (Ed., Z. Davran, A. Denkel, A. Kuran, J. Parla), İstanbul: Metis Yayınları.
9. Deane, P. (1988). İlk Sanayi İnkılabı, (Çev. T. Gürkan), Türk Tarih Kurumları Yayını, Ankara.
10. Denkel, A. (1998). İlkçağda Doğa Felsefeleri, İstanbul: Özne Yayınları.
11. Dikmen, A. A. (2011). Makine İş Kapitalizm Ve İnsan, Ankara: Tan Yayınları.
12. Dinler, Z. (2002) Mikro Ekonomi, 14. Baskı ,Bursa: Ekin Kitabevi..
13. Doğruyol, A., Aydınlar, K. (2015). "*Emek Üretkenliği Ve Ücret Teorisi*", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (2), 263-278.
14. Duralı, T. Ş. (2011). "*Canlılar Bilimi Ve Evrim Sorununun Teşrihi*". İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 3 (22), 455-471.
15. Duverger, M. (1999). Sosyal Bilimlere Giriş, Ankara: Bilgi Yayınevi.
16. Gould, S. J. (1995). Darwin Ve Sonrası, Ankara: Tübitak Yayınları.
17. Gökhan, H. (2013). 100 Terimde Bütün Felsefe, İstanbul: Kafekültür Yayıncılık.
18. Güneş, H. H. (2009). "*İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri Ve Politikalar"*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (28): 126-138.
19. İslatince, H. (2009). İktisadi Sistemler, Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
20. Jensen, W.B. (2010). "*Four Centurıes Of Atomıc Theory N Overview*", Http://Www. Che. Uc. Edu/Jensen/W.%20b.%20jensen/Reprints/172.%20atomism%20.Pdf,
20.1. Erişim Tarihi: 10.10.2017.
21. Johnson, P. E. (2003). Evrim Duruşması, (Çev. Orhan Düz), İstanbul: Gelenek Yayınları.
22. Kampourakıs, K. (2014). Understanding Evolution, 1 Edition , Cambridge: Cambridge University Press.
23. Kavak, K. (2013). "*Türk Tipi Muhafazakârlığın Yozlaşmasına Dair Notlar-1, Liberalizm Darwinizm Elele: Muhafazakârlık Nereye?*" Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, (5) 1-10.
24. Kılıçbay, M. A. (1985). Feodalite Ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı, Ankara: Teori Yayınları.
25. Kızılçelik, S. (2012). Küreselleşme Ve Sosyal Bilimler, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
26. La Mettrie, J. O. (1980). İnsan Bir Makina, (Çeviri, Ehra Bayramoğlu), İstanbul: Havass Yayınları.
27. Meyer, S. C. & Keas, M. N. (2003). "*The Meanings Of Evolution*" , Http://Www.Arn. Org/Docs/Meyer/Sm_Meaningsofevolution.Pdf, Erişim Tarihi, 09.10.2018.
28. Morris, H. M. (1974). Scientific Creationism, , General Ed. San Diego: Creation-Life Publishers.
29. Öktem, Ü. (2010). "*Olgu, Kuram, Darwin Öncesi Evrim Kuramları Ve Darw Darwin' İn Evrim Kuramı*", Antropoloji, Ankara: A.Ü. Matbaası. 23, 21-39.
30. Roncaglıa, A. (2005). The Wealth Of Ideas A History Of Economic Thought, Cambridge: Published İn Cambridge University Press.
31. Russel, B. (1972). Din İle Bilim (Çeviri, Akşit Öztürk), Ankara: Bilgi Yayınevi.
32. Savaş, V. F. (1997). İktisadın Tarihi, Liberal Düşünce Topluluğu, İstanbul: Avcıol Matbaacılık.
33. Sezer, B. (1978). "*Türk Toplum Tarihi Üzerine Tartışmalar*" Toplum Ve Bilim, Ankara, Sayı: 4, 61.
34. Taslaman, C. (2013). Evrim Teorisi Felsefe Ve Tanrı, 6. Baskı, İstanbul: İstanbul Yayınevi.
35. Tekelioğlu, M. (1993). İktisadi Düşünceler Tarihi, Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
36. Turan, Z., Nakipoğlu, A. Ve Bozkaya, Ş. (2015). "*Öğretileriyle T.B. Veblen*" İşletme Ve İktisat Çalışmaları Dergisi 3 (4): 161-200.
37. Turner, H. J. (2013). Sosyolojik Teorinin Oluşumu, (Çev: Ümit Tatlıcan) 4. Baskı, Bursa: Sentez Yayıncılık.
38. Yalçıntaş, A. (2010). *"İktisat Düşüncesinde Evrimci Yol: İktisat Güncel Evrim Teorisine Ne Kadar Katkı Yaptı? (Meraklısına Notlar)".* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Geta Tartışma Metinleri, No:108.
39. Yıldırım, C. (1989). Evrim Kuramı Ve Bağnazlık, Ankara: Bilgi Yayınevi.
40. Yılmaz, N, Erdem, R. (2016). "*Uzmanlaşma Ve Tıpta Bütüncül Yaklaşım Üzerine Bir Değerlendirme*", Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7 (16), 35-47.

ANSWERS TO DEFENDERS OF THE DARWIN'S EVOLUTION THEORY IN THE LIGHT OF CREATION

Prof. Dr Ahmet AKYÜREK

Anadolu Kalkınma Vakfı, Genel Sekreter, Van, Türkiye

a.akyurek@akv-adf.org

Abstract

In this presentation, the introduction of my book titled "1000 DEAD ENDS OF DARWIN" will be discussed. The book is an analytic and critical approach to the theory broadly stated in Darwin's book "the Origin of Species" published in 1876 (7th edition). It is believed that anything said by Darwin in his book can be divided into two groups. The first group is the findings and interpretation of these findings by the scientists of Darwin's time and earlier, going back to Hippocrates, which are generally correct, because mostly based on some experiments or findings in nature. The second group is the theory by Darwin and his interpretations. The author believes that all of those said in his theory book were completely dependent on baseless interpretations, dreams or fairytale stories. Therefore, more than 1000 wrong points were taken, by using Darwin's own coated statements, then it was explained why these are wrong.

The second main part of the book is divided into four sub-topics. The first one is some important topics that came into mind while writing the main part of this book, called "REMEMBRANCE." The second topic is "SOME ADDITIONAL INFORMATION." Here, it is aimed to provide some basic information for a better understanding of the main part, including Darwin's life. The third topic is "ANSWERS." Here, answers to some of the Darwinist arguments are given. The fourth part is "ONE MEMORY AND ONE ADVISE." Here, the part talks about a memory of the author who observed some creatures in the microbiology laboratory, while he was student, and was stated by the scientist that these microscopic models of creatures, similar in our time, were created in the laboratory by extracting Polyuronic acid crystals from the soil. Which meant the all creatures including man came from the soil. A summary of this article was put at the end of the book advising that this research has to be repeated by scientists to learn the truth.

Key Words: 1000 dead end of Darwin, Answers

YARATILIŞ IŞIĞINDA, DARWİN'İN EVRİM TEORİSİ SAVUNUCULARINA YANITLAR

Prof. Dr Ahmet AKYÜREK

Özet

Bu sunumda “1000 DARWİN ÇIKMAZI” kitabımın tanıtımı yapılacaktır. Bu kitap Darwin’in, Türlerin Orijini adlı, 1876 yılında yayınlanan (7.basım) kitabında geniş olarak verilen teorik yaklaşımın analitik bir eleştirisidir. İnanılan odur ki, Darwin tarafından bu kitabında birinci ana bölümünde, söylenenlerin tamamı iki bölüme ayrılabilir. Birinci grup; Darwin’den önceki bilim adamlarına dayanan, Hipokrat’a kadar giden, kendi dönemindeki, ya da önceki dönemlerdeki bilim adamlarına atfedilen bilgi ve analizlerdir ki, bunların çoğunluğu genelde doğru şeylerdir. Çünkü bunlar, ya tabiattaki gözlemlere, ya da deneylere dayanır. İkinci grup ise, Darwin’e ait olan teori ve yorumlardır. Darwin’in ifade ettiği bu teori kitabındaki hususların, tamamının, bir esasa dayanmayan, hayale ve pamuk prenses benzeri hikayelere dayanan uydurmalar olduğu kanısındayım. Dolayısı ile 1000’i aşkın husus, Darwin’in kendi cümleleri kotlanarak verilmiş ve neden yanlış oldukları izah edilmiştir.

Kitabın ikinci ana bölümü, dört alt başlığa ayrılmıştır. Birinci alt başlıkta, kitabın birinci ana bölümünü yazarken akla gelen önemli hususlar verilmiş, bu kısma ÇAĞRIŞIMLAR denmiştir. İkinci alt başlıkta, kitabın

daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli görülen bazı ilave bilgiler verilmiş, bu kısma da BAZI İLAVE BİLGİLER denmiştir. Üçüncü alt başlıkta, Darwin'cilerin genelde savundukları fikirlere karşı cevaplar verilmiş, bu kısma YANITLAR denmiştir. Dördüncü alt başlıkta, bir hatıramdan bahsedilmiştir. Öğrencilik yıllarında, Hocam mikrobiyoloji laboratuarda bir canlı oluşturduğunu ve bunun kanıtlarını laboratuarda gösterebileceğini, bu konuda yaptığı deney esaslarının, topraktan elde ettiği poliuronik asit kristallerine bağlandığını ve sonuç olarak da canlıların toprakta bulunan maket kristallerinden elde edildiğini savunmuştu. Şahsen bu konudaki bazı deney sonuçlarını bizzat gördüğüm için, konunun yeniden araştırılmasını ve ne kadarının doğru olduğunun tekrardan teyit edilmesinin yararlı olacağını tavsiye etmmekteyim ve bu alt bölüme BİR ANI VE BİR ÖNERİ denmiştir. Konunun önemine binaen, genç bilim adamları, verilen literatürden yararlanarak, yapacakları deney tekrarlarıyla, bu konuda müspet veya menfi ama kesin bilgiler verebilirler.

Anahtar Kelimeler: 1000 Darwin çıkmazı, Yanıtlar

GİRİŞ

Bu sunumda, yaratılış inancında olan bilim adamlarıyla, Darwin'ciler arasında en çok tartışılan bazı konulara açıklık getirmeye çalışılmıştır. Burada değinilen konular "1000 Darwin Çıkmazı" kitabının sonunda yer almaktadır. Aslında belki kitabın sonuna böyle bir bölüm eklemek tehlikeli bir durumdur. Zira birçok kişinin, hatta bilim adamlarının, 650 sayfalık bir kitabı okumaya vakit ayıramayacakları için, sadece bu bölümü okuyarak, bu kitabın tamamını anladıklarını söylemeleri olasıdır. Tavsiye edilen, gerçekten kitabın tamamını okumalarıdır, aksi takdirde, yüzlerce çıkmazın nedenini ıskalamış ve yanlış yorumlar yapıyor olacaklardır. Burada sorular sorarak, Darwin teorisinin neden tamamına yakın kısmının yanlışlarla dolu olduğu, yaratılış gerçeği ışığında özetlenmeye çalışılmıştır.

1. Darwin'in Mendel'le ilişkisi var mıydı? Sanırım bilgi noksanlığından, yapılan eleştirilerin bazılarında, Darwin'in Mendeli ve Mendel genetiğini bilmemesine rağmen 35 yıl öncesinden bazı olayları sanki bir genetikçi gibi algıladığı vurgusu yapılmıştır. Bu abartma ya da yanlıştır. Darwin'in kalıtım konusunda söylediği, neredeyse daha önceki bilim adamlarının söyledikleriyle aynıdır. Önce şunu belirtelim, Darwin (1809-1882) ve Mendel (1822-1884) 13 yıl arayla doğmuştur, Mendel daha gençtir, iki yıl arayla ölmüşlerdir, Darwin erken ölmüştür. Darwin Türlerin Kökeni ile ilgili teori kitabını ilk kez 1859'da yayınlamış, Mendel ise yasalarını, 1865'te yayımlamıştır. Darwin son kitabının baskısını da 1876'da hayattayken yaptırmıştır. Yani ilk kitabı Mendelden 6 yıl önce, son kitabı da 11 yıl sonra, kendisi hayattayken basılmıştır. Bu duruma göre, bu bilim adamları aynı zamanlarda yaşamışlardır. Darwin'in Mendeli bilmemesi bir eksikliktir. Kendisini sadece çevre şartlarıyla oluşan değişimin seleksiyonuna konsantre ettiği ve kalıtsal olayları da değişimde önemsiz bulduğu için, duyduysa bile, Mendel'in keşiflerini ve delillerini önemsememiş olabilir. Ancak Darwinci söylemlerin aksine, Darwin'in teorisi ve o zamanlar, bu teorinin popüler bir tartışma konusu olması, Mendeli ve buluşlarını, bununla kalmayıp bu konuda bilim adamlarının genetik çalışmalarını da 35 yıl durdurmuştur. Ta ki, Mendel, 1900'lü yılların başında yeniden keşfedilinceye kadar. Bu Darwin'in insanlığa bilerek, ya da bilmeyerek verdiği en büyük zarardır. Hâlâ da insanlık, saçmalıklarla mücehhez o bariyeri kırıp biyolojik olayları gerektiği bağımsızlıkla inceleyememektedir. Yani bilimsel geciktirmeler ve tahribat hâlâ devam etmektedir.

2. Darwin bir yaratıcı olduğuna inanıyor muydu? Bu konuda, kitabımın metni içerisinde verdiğim bazı cümleleri tekrarlayalım; Darwin, yaratılış teorisine göre, "At cinsinin her türünün bağımsız olarak kendi başına yaratıldığını kabul eden herhangi bir kimse, her türün; yabanlık şartlarında olduğu kadar evcillik şartlarında da arızi olarak, cinsin öteki türlerinin ayırt edici özelliklerinden olan çizgilere bürünebilecek biçimde bir değişim eğilimi ile birlikte yaratıldığını da kabul etmek durumundadır diye düşünüyorum" (s.187) demiştir. Bu değişim eğilimi, türler içinde olmak kaydıyla aynen öyledir. Yani her tür, ayrı ayrı yerlerde, aynı tür olarak yaratılmamış, ancak genetik varyasyonları ile tek tür olarak tek yerde yaratılmıştır. Darwin, farklı bölgelerde yetişen bazı atların kendi atalarına değil de, diğer bazı türlere daha çok benzediğini söylemekte ve "böyle bir nedeni (yaratılış) kabul etmek gerçek bir nedenin yerine hayali ya da en azından bilinmeyen bir nedeni geçirmek istemek demektir; tek sözcükle tanrı eserini küçümseme ve aldatma olarak düşünmek

demektir" (s.187) demektedir. Devam etmekte; "Bana gelince, ben de doğrusu, birkaç yüzyıl öncesinin bilisiz evrendoğumcularıyla birlikte, fosil kabukluların hiçbir zaman yaşamamış olduklarına, ama deniz kıyılarında yaşayan kabukluların taklidi olarak taştan yaratıldıklarına inanmak isterdim" demektedir (s.187). Bu söylemler, görüldüğü gibi, Darwin'in bir yaratıcıya inanmadığı, bunu da alaycı bir şekilde ifade ettiği şeklinde yorumlanabilir. Yani kitabın ana temasına uygundur. Aynı Darwin yine garip bir çelişki içerisinde, kitabının son paragrafında, son derece güzel bir şekilde tasvirler yapmış, evrendeki olayları bir yaratıcıya bağlamıştır, Darwin belki bunu en son 1876 baskısında kullanmıştır ama her nedense, kitabının birkaç yerinde, çok cılız ya da zoraki de olsa, ortaya çıkan yaratıcısı o zaman ne iş yapmaktadır, ya da neyi yaratmaktadır? Eğer Darwin'in de söylediği gibi bir şeyi yarattıysa, neden diğerini yaratmasın ki, onu yaratmasına inanırım ama bunu yaratmasına inanmam denebilir mi?

3. Darwin'in teorisini destekleyen deliller var mıdır? Hâlen Darwin teorisindeki evrimi bilen gören yoktur. Bu konuda Darwin'in söylediklerine bakalım "Verilebilecek cevapların özeti ve kuramıma karşı ileri sürülebilecek itirazlara ve diğer güçlüklere karşı yapılabilecek açıklamalar böyle; bu güçlüklerin ağırlığını, ben kendim, onların öneminden kuşku etmeyecek kadar uzun zaman duyumsadım. Ama özenle şunu belirtmek gerekir ki, en ciddi itirazlar öyle sorunlarla ilgili ki, bu konulardaki bilgisizliğimiz onun ne kadar geniş olduğundan kuşkulanmamızı bile engelliyor. En basit organlarla en yetkin organlar arasında olabilecek bütün aşamalanmaları bilemiyoruz, geçmişin uzun dönemleri boyunca etkili olmuş olan dağılım yollarının hepsini bildiğimizi ileri süremeyiz; ne de jeolojik belgelerin eksikliklerinin oylumunu. Bütün bu itirazlar ne kadar ciddi olurlarsa olsunlar, kanımca, gene de sonradan gerçekleşen değişimlerle türeme kuramını yıkmaya yetecek önemde değiller" (s.553-554) demiştir. Biz bunun tam tersini düşünürüz, yani bu ciddi itirazların tamamı ya da her biri, Darwin'in teorisini yıkmaya yeter. Bu konuda Darwin'i desteklemek amacıyla yapılan binlerce çalışmalardan hiçbir sonuç alınamamaktadır. Alındığı söylenen, ancak tamamıyla Darwin'in küçümsediği ve neden nasıl olduğunu anlamadığı, genetik çalışmalara dayanan çeşitli araştırmalar yapılmakta, hatta zaman zaman, tamamen bir önyargı ile, olsa olsa, varsayımı ile Darwin'in desteklendiği de iddia edilmektedir. Eğer bu konuda tek somut bir delil bulunabilseydi, Darwin'ciler bugüne kadar yaptıkları gibi, ortalığı karıştırır, sağır sultana duyururdu.

4. Benzer embriyolar ortak atalara mı işarettir? Darwin zaman zaman çelişkiye düşse de, sık sık bu benzerliğin ortak atalara işaret ettiğini söylemiştir. Şimdiki Darwin'ciler de benzer savlarla teorinin ispatlandığını söylerler. Tabii ki bu doğru değildir. Tek bir hücreden meydana gelecek embriyo maketinin, özellikle benzer organlara sahip canlılar için benzer olmasından doğal hiçbir şey yoktur. Bunu kitap metni içerisinde defalarca açıkladık. Bu konuda teorisiyle çelişki içinde olsa da Darwin'in ne söylediğine bakalım; Darwin, "Aynı bir sınıfın çok farklı hayvanlarının embriyolarında birbirlerine benzedikleri yapısal noktaların çoğu kez bu hayvanların varlık şartlarıyla hiçbir ilişkisi yoktur" (s.524) demiştir. Bunlara da örnek vermiştir ve "Hiç kimse aslan yavrularının postunun çizgili oluşunun ve yavru karatavukların kanatlarının beneklerinin herhangi bir yararı olduğunu düşünmez" (s.525) demiştir. Yani kısacası, Darwin'cilerin aksine, dolaylı da olsa kendi evrim teorisinin doğru olmadığını ifade etmiştir. Neden? Teoriye göre yararlı olmayan bir karakterin tabiat şartları vasıtasıyla biriktirilmesi ve sahip olunması mümkün değildir. O zaman hemen şu sorumuzu soralım; bu yararı olmadığı düşünülen karakterler nasıl ve hangi amaçla kim tarafından verilmiştir? Öyle ya, tabiat şartları bunu yapamadığına göre elbette bir yapanı olacaktır!

5. Evrim teorisi reddedilebilir mi? Darwin'in evrim teorisinin aksine bir delil olmadığı için bu teorinin reddedilemeyeceği ifade edilmektedir. Tamamen yalandır. Her gördüğün biyolojik varlık evrim teorisinin aksini söyleyen, yaratıcıyı işaret eden bir delildir. Buna en büyük delil de insanın kendi varlığıdır. Kitaptaki ana eleştirilerde bu konuya girildiği için burada detaya inilmeyecektir.

6. Darwin'cilerin söyledikleri, sınıflama (Taksonomi) tabii midir? Bazı Darwin'ciler, canlıların sınıflandırılması tabii karakterlere göre yapıldığından, aynı türlerde olduğu gibi, türün üstündeki sınıflamaların da tabii kabul edilmesini söylerler, hatta bundan dolayı da Darwin'in çeşitlerle türleri ayırmamasını tabii karşılarlar. Örneğin; bir şey tür içinde oluyorsa türler arasında da olur derler. Metin içinde biz ısrarla, tür üstündeki sınıflamaların tamamının keyfi, yapanın takdirine kalmış olduğunu vurguladık. Kitabın taslağını okuyan bazı eleştirmenler ısrarla, bizim yanlış düşündüğümüzü ve sınıflamaların da tabii olduğunu söylediler. Ben burada yorum yapmayacağım, Darwin'in ne söylediklerini koyacağım. Darwin "Kuşkusuz organik

varlıklar da, pek çok nesne gibi, tek tek ele alınan karakterlerine göre sunî olarak ya da karakterlerinin toplamına göre daha tabii olarak pek çok biçimde sınıflandırılabilirler" (s.493) demiş daha sonra da "Takımlar, alt takımlar, familyalar, alt familyalar ve cinsler gibi çeşitli tür gruplarının karşılaştırmalı değerine gelince, bu, hiç değilse şimdiye kadar hemen hemen bütünüyle keyfi bir şey olmuştur" (s.499) demiştir. Arif olan anlar!

7. Yaratılış inancı ne kadar bilimseldir? Evrimin denenmediği için delili olmadığını, hatta jeolojik bulguların tam aksini ispatladığını, Darwin'cilerin tamamı kabul ederler, ancak onların iddiası, bunun doğru olmadığı değil, yaratılış inancının, olağanüstü bir zekânın ürünü olduğu savıyla, bugünkü bilimsel deneylerle ispatlayamayacağı için yaratılışçılığın da sınanamayacağı dolayısı ile onun da Darwinci inanış kadar bilimsel olamayacağıdır. Zaten yaratılmış olan canlıların insanlar tarafından yaratılmasının sınanamayacağı da, yaratılışa ait kesin bir delildir. Zira var olan her şey, (dini inanca bağlansın ya da bağlanmasın) öyle ya da böyle, dahi bir yaratıcı tarafından kurgulanmıştır. Darwin ortak atalardan geldiği sanılan tip benzerliği konusunda "Bir sınıfın üyelerindeki bu tip benzerliğini yarar ile ya da amaca yönelik olma öğretisiyle açıklamak istemek kadar boşuna çaba yoktur. Owen, Nature of Limbs adlı ilginç eserinde böyle bir şeye ulaşmanın imkânsızlığını kabul etmiştir. Her canlının diğerinden bağımsız olarak yaratıldığı öğretisine göre şunu söyleyebiliriz: Yaratanın böylesi hoşuna gitmiş ve her büyük sınıftan bütün hayvanları ve bütün bitkileri tek biçimli bir plana göre yapmıştır diye ekleyebiliriz. Ne var ki bu açıklama bilimsel değildir" (s.517-518) demiştir. Yaratıcının, canlıları bir sisteme göre ve varyasyon kabiliyetleri ile türler olarak yaratması ve bunların her yerde görülmesi, kitapta açıklandığı üzere, Darwin'in söylediklerinden daha az bilimsel değildir. Yaratılan olmadan onun değişmesinden ya da değiştirilmesinden bahsedilemez. Darwin bile, geç de olsa, bir yaratıcıdan bahsettikten sonra…

8. Yaratılış inancına göre akıllı tasarım diye bir şey var mıdır? Darwin'ciler akıllı tasarım diye bir şey yoktur, dünyadaki düzen ve detay, çeşitlilik üzerine iş gören tabii seçimin işidir derler. Yaratıcılığı da gereksiz ve modası geçmiş bulurlar. Hâlbuki tabii düzenin ve tabiat şartlarının bizzat kendisi yaratılmaya muhtaçtır. Yaratılmak ayrı, yaratılanların işlemesi tamamen farklı şeylerdir. Bunlar karıştırılmaktadır. Bilim adamının modayla da işi olmaz.

9. Yaratıcıya inananlar Bilim Adamı Olamazlar mı? Bunu ben bizzat Darwinci arkadaşlarımdan duydum. Onların iddiası, bilim adamı eğer bir yaratıcıya inanırsa, o zaman her şeyi ona havale edip, kendini inanış sınırları içine hapsedip, bilimi bırakıp "hikmetinden sual olmaz" mantığıyla yan gelip yatacaktır. Yani sorgulayamayacak ve bilimsel çalışma yapamayacaktır. Hâlbuki gerçek tam bunun tersidir. Özel mikroskoplarla bir hücrenin içine bakıp oradaki olayları ve koşuşturmaları gören bir insanın, yaratıcıya inanmıyorum demesi bizce hiç mümkün değildir. Mümkündür de, bu tiplere ancak özürlü ya da sapkın insanlar denebilir. Yaratıcı, insana kendinde bulunan akıl ve yetilerinin bir bölümünü vermiştir. Bundan maksadı da, insanların kendi sırlarına erişebilmesi için çalışmaları ve her yeni keşiflerinde, yaratıcının ne kadar büyük ve erişilmez bir dahi olduğunu anlamaları içindir. Zira her keşfedilen şey, en az kendisi kadar yeni, keşfedilmeyi bekleyen bilinmeyen ortaya koyar, bu da sonsuzluğa, yani yaratıcıya gider. Kör cehalet insanları ne kadar yaratıcısından uzaklaştırırsa, her öğrenilen ilim ya da keşif, o kadar yaklaştırır, sadece bunu görebilen göz, hissedebilen duyu ve anlayabilen akıl gerekir.

10.Darwin'ciler ve yaratılışa inananlar "Entropi" yasalarına nasıl bakarlar? Yaratıcı inancını taşıyan, ya da Darwinci olan bazı bilim adamları, "Entropi-düzensizlik" konusunda tartışmışlar hâlâ da tartışmaktadırlar. Yaratılış inancına sahip kişiler, Darwin teorisinin termodinamiğin ikinci yasasını ihlal ettiğini, Darwin'ciler ise tam olarak bunun böyle olmayacağını iddia etmektedirler. Konuya uzak olanlar için; termodinamiğin birinci yasası, "Evrendeki tüm madde ve enerjinin toplamı sabittir ve o ne arttırabilir, ne de yok edilebilir," der. Özünü, aslını değiştiremez ancak şekil değiştirebilir. Termodinamiğin ikinci ve tartışmalarda kullanılan yasası, diğer adıyla Entropi yasası, "Madde ve enerjinin sadece bir yöne doğru değişebileceğini, bu yönün ise 'kullanılabilirden kullanılamaza, elde edilebilirden elde edilemeze, düzenliden düzensize' doğru olduğu"nu söyler. Bu ikinci yasanın temelinde, "evrendeki her şey belirli bir yapıya ve değere sahip olarak başladı, fakat geri dönülemez şekilde, gelişigüzel kaosa, ve ıskarta, ziyan veya atığa gidiyor" Entropi de, kâinatın bir alt sistemindeki elde edilebilir enerjinin, elde edilemez enerjiye veya kullanılabilir enerjinin kullanılamaz enerjiye, ne ölçüde dönüşmüş olduğunu belirtir. Yine Entropi Yasası uyarınca "ne zaman dünyada, ya da kâinatta düzenli bir durum oluşsa, bu, yakın çevresinde daha büyük bir düzensizlik

olacağı göstergesidir". Bir adım daha ileri gidersek "Entropi Yasası, tarihin ilerleme demek olduğu fikrini yıkar. Bunun yanında, bilim ve teknolojinin daha düzenli bir dünya yarattığı fikrini de reddeder".Bu arada Darwin'in tabii seçimle gelişme fikri de çöpe gider. Ben, bu konudaki, çeşitli açılardan (dini, felsefi, teknik vs.) tartışmaları, konunun uzmanı olan fizikçilere ya da diğer bilim adamlarına bırakırım. Ancak bu tartışmanın hiç bitmeyeceğini düşünerek, ben de bir fikir serdetmek isterim. Bu da "oluşumların hangi kıstaslarla, hangi seviyelerde (genel-özel, makro-mikro vs) değerlendirildiğine göre farklı yorumlanabileceği ve tartışmalara devam edileceğidir. Ben yaratılışın bir sistem ve zaman içerisinde olduğuna inandığım için (özellikle jeolojik delillere göre), belki diğer yaratılışa inananlardan farklı, Entropi yasasına da şüpheyle bakar sadece bir teori olduğunu düşünürüm.

11.Bilim her bilinmeyeni keşfetmeyi başarabilecek midir? Yaratılışçıların cansız bir maddeden canlı meydana gelmesinin neredeyse sonsuz-1 ihtimalde olacağını göstermeleri karşısında, Darwin savunucuları, şu andaki durumun bunu gösterdiği gerçeğini kabul etmiş, ancak, "bilimin başaramayacağının asla başarılamayacağını iddia etmenin akılsızlık ve kendini beğenmişlik" olduğunu iddia etmişlerdir. Hâlbuki bilim her şeyi açıklayacaktır diye bir şey yoktur. Zaten bu hiçbir zaman mümkün de olmayacaktır. Çünkü daha önceleri de ifade ettiğimiz gibi, yaratıcı öyle kurgulamıştır ki (belki Entropi'nin 2. yasasına da uygun düşer), "her yeni keşfedilen, en az bir ve ya daha çok, yeni keşfedilmeyen ortaya koyar" Bu da keşfedilmesini bekleyeceklerin sonsuzluğuna işaret eder. Yine bazı Darwin savunucuları, yaşamın bir kez ortaya çıkışı ile bundaki değişikliğin farklı şeyler olduğunu ifade ederler. Bu gerçekten doğru bir ifadedir. Bize göre, zaten bu da, yaratılmış bir şey varsa bunun bir de yaratanı olduğunu gösterir. Değişiklikler de tamamen yaratıcının koyduğu kurallar çerçevesinde olur. Bunun yanında da bazı Darwin'ciler, "evrimin ortak ata inancını" benimsemek ve buna inanmak için, yaşamın kökenini de bilmek durumunda olmadıklarını söylerler. Aslında bu da doğrudur. Bir farkla ki, Darwin ve birçok Darwinci de bunu bildiklerini iddia ediyorlar. Yaratıcıya inananların koydukları, dahi yaratıcının gücü yerine, tesadüfleri, bilinmeyenleri, her nasılsaları veya hiçbir bilinci olmayan tabii şartlarını ya da sıkışınca, "kökeni bilmek durumunda değiliz"i koyuyorlar.

12.Mutasyon evrimi yaratabilir mi? Darwinci anlayış, mutasyonların sıklıkla ve peş peşe olabileceğinden bahsederek, olumlu mutasyonların da ortaya çıkabileceğini ifade etmektedirler. Bu doğrudur, ancak bilimsel olanı, mutasyon oranı ne kadar yüksek ya da sık olursa olsun yine çok düşük kalmaktadır. Bir de yararlı mutasyonların oranının azlığı düşünülürse rakamlar çok düşer (burada rakam veremeyişimizin nedeni, karakterlere göre değişmesidir, ancak kaba bir bilgi olarak, bir popülasyonda, bir karakter için, % 5 gibi bir mutasyon, çok yüksek bir mutasyon oranıdır). Mutasyonla değişim olacaktır ama hiçbir zaman Darwin'in anladığı anlamda, evrim yaratacak mutasyon oranlarıyla olmaz, zaten buna dünyanın yaşı da yetmez (kitapta bazı rakamsal açıklamalar verilmiştir).

13. Doğal **seleksiyon eski atalardaki karakterleri mi ortaya çıkarır?** Yaratılışçıların, doğal seleksiyonun uyumlu olmayan karakterler ortaya çıkardığı savına karşı, Darwin'ciler, karakterleri, savundukları ancak olmayan ortak atalara yorarak, zaten bu yeni karakterler eski karakterlerin tezahürüdür derler. Doğal seçilimin de allel sıklığı yaratarak bu karakterlerin tezahür etmesini sağladığını iddia ederler. Darwin'in bahsettiği doğal seleksiyon, tabiat şartlarının oluşturduğu karakterlerin kalıtsal hâle gelmesi ve bunların tezahür etmesi şeklindedir. Darwin'cilerin bahsettiği bütün genetik mekanizmalar (bazıları da doğru değil, ya da olmayacak şeyler) Darwin'in hiç bilmediği ve bilmediği bu kalıtsal olayları da zaten önemsiz olarak yorumladığı bir durumdur. Yani Darwin'cilerin yorumuyla alakası yoktur. Darwin'cilerin illa da Darwin tezini savunmak için daha doğrusu bütün olayları teoriye uydurmak için çabalarının sonucu böyle zorlamalardır. Doğal seçilimin de önemli olduğu muhakkaktır. Ancak bu Darwin'in evrim teorisi anlamında değildir.

14.Yaratılanlar tesadüfen mi, yoksa belirlemeci bir süreçte mi oluşmuş ya da oluşmaktadır? Yaratılışçılar, oluşumların, insanların aklının almayacağı son derece detayları içermesine rağmen, bir o kadar da dâhiyane bir düzen içerisinde olduğuna ve hiçbir zaman bu olayların Darwin'cilerin savunduğu tesadüf dedikleri olaylarla açıklanamayacağını ileri sürerler. Darwin'ciler de buna karşılık (her ne kadar Darwin buna rastlantılar diyorsa da) yok öyle rastlantı değil, bunlar belirlemeci bir süreçtir demektedirler. Rastlantı ve belirlemeci süreç tam birbirinin zıddıdır. Darwin'ciler beyaza siyah adı verip bunun savunmasına çabalıyorlarsa, buna ne denir?

15.Karmaşık karakterler hep son halinde mi yaratılmıştır, yoksa evrimle yavaş yavaş mı oluşmuştur? Yaratılışçılar, bizim de kitaptaki bölümlerde ısrarla belirttiğimiz üzere, çok karmaşık yapıların işlev görebilmesi için hep son hallerinde olmasını aksi halde işlev göremeyeceklerini ve canlının var olamayacağını iddia ederler, bu bize göre de aynen doğrudur. Bunun ispatı neredeyse her canlıda vardır. Buna karşılık Darwin'ciler ise eğer bu karmaşık yapılar farklı canlılarda farklı iseler, o zaman mutlaka bunların bir derecelendirmesi vardır demektedirler. Derecelendirmenin kabul edilmesi, her organ derece derece oluşacağından, Darwin'in delili olarak sunulmaktadır. Başka bir delile gerek yoktur. Hâlbuki bu sadece yaratıcının her yarattığı canlıya, aynı mantıkla ama tür karakterine daha uygun gelecek bir biçimde sağladığı organ ya da dokularla ilgilidir. Bu yapılanmanın detayı moleküler seviyeye ve bilinmezlere kadar iner. Zaten eğer Darwin'cilerin söyledikleri doğru olsaydı, şimdiye kadar milyonlarca yıldır, örneğin; gözü olmayan ya da görmeyen ya da az gören canlıların evrimle hepsinin gözü mükemmel görebilecekti. Kimse göz yararsızdır dolayısı ile evrimleşmesi söz konusu değildir diyebilir mi? Darwin bile gözün görme işlemini evrimle bağdaştıramamıuştır. Yine Darwin'ciler pek çok yapının bir işlev için hazırlandıktan sonra değiştiğini de iddia etmektedirler. Tabii bu yapıların başlangıcı nedir bunu hazırlayan kimdir? Bu bölümü karanlıkta bırakıp atlarlar. Başka bir organdan, bu kadar detaylara haiz, gören bir gözün oluşabilmesi için dünyanın yaşının yetmeyeceğini bilmezler. Bu organların ya da dokuların tam bir senkronizasyon içerisinde son derece hassas işlevlerini yerine getirmeleri konusuna itiraz edemezler ama bu olağanüstü durumu bile, muhtemelen atalarında bunlar vardı, diye geçiştirirler ve hatta ispatladıklarını iddia ederler. Gerçekten bunlar bakar körlerdir. Yine göz örneğini alırsak, bırakın gözü oluşturan dokuları ve bunların hücrelerinin birbirleri ile son derece hassas ve senkronize halde işlev görmelerini, sadece gözyaşı olmasa, göz kurur ve canlı kör olur. Şimdi, insanda da iki göz, sığırcık kuşunda da iki göz var ama bunların görme biçimi ya da göz kapakları farklıdır. O zaman insan gözü sığırcık kuşunun gözünün evrimi sonucu ortaya çıkmıştır, bütün sığırcıklar da bunun delilidir demek kadar komik bir şey olabilir mi?

16.Neden aynı yararlı organlar her canlıda yoktur? Yaratılışçılar, neden yararlı organlar ya da yapılar bir canlıda vardır da diğerinde yoktur? sorusunu sorarlar ve Darwin'ciler bu soruyu çok aptalca bulur. Bunun cevabının çok basit olduğunu, farklı türlerin farklı ekolojik şartlarda farklı olacağını, zekanın bile farklı olarak geliştiğini söylerler. Yaratılışçıların sorusu ne kadar aptalcadır bilmem ama Darwin'cilerin açıklaması zekâ özürlülerinin bile komik bulacağı bir açıklamadır. Adama sormazlar mı, aynı çevre şartlarında yaşayan milyonlarca canlı neden aynı değişimlere uğramaz ve çeşitliliğin artması yerine tek tipliğe doğru bir gidiş olmaz? Başka açıklamaya gerek var mı?

17.Darwin teorisine göre oluşması gerekli ara türler nerededir? Yaratılışçılar, kademeli evrimin olması halinde türler arasında sürekli geçiş tipleri olacağını söylerler. Bu aynen doğrudur. Benzetmeler ve uydurmaların dışında milyonlarcası ortalarda olması gereken canlılar ortalıkta yoktur. Bu gerçeği Darwin hiçbir zaman inkâr etmemiş hatta "her karşılaştığım bilim adamı bana bu sinir soruyu soruyor" diye hayıflanmıştır. Bu sorunun cevabı hiçbir zaman verilememiştir. Darwin teorisinin en zayıf taraflarından birinin bu olduğunu söylemesine karşın, Darwin'ciler kolları sıvamışlar ve buna da bir kulp bulma gayreti içine girmişlerdir. Şöyle ki, Darwin'ciler, benzeşmeyen türlerin bile birbirlerine bağlanabileceğini ifade ederek, bazı mutasyonların bu tedriciliği bozabileceğine ve aslında evrimin tedriciliği diye bir kuramsal zorunluluğun da olmadığını (Darwin tam tersini söyler), bunun sadece deneysel olduğunu söyleyerek, bu soruya da son derece akılcı bir cevap verdiklerini söylemektedirler. Her yerde delil kanıt arayan ve deney soranlar bu kez yine topu kelimelerle oynamaya atmıştır. Neyse, gerçek şudur; sınıflamalar tamamen insanlar tarafından konulan kıstaslara göre yapıldığından, kişilere göre değişir, yani sunidir. Dolayısı ile birilerinin kuşla insan arasındaki geçiş türünü, ben deve olarak kabul ediyorum derse, neyi münakaşa edeceksiniz? Bırakın öyle mutlu olsun. Darwin'ciler kendilerini Darwin'den daha modern görerek onun açıklayamadığı bazı şeyleri açıkladıklarını sanmaktadırlar. Gerçekten de biyoloji ilmi hızla ilerlemektedir. Her gün yeni bir keşif yapılmaktadır. İleride bulunacak bazı keşifler birçok doğmayı yıkabilir, buna bir şey diyemeyiz ancak Darwin belki iyi bir evrim biyologu olamamıştır (bana göre) ama iyi bir jeolog olduğu söylenmektedir. Eğer Darwin milyonlarca ara çeşit olması gerektiği halde bunlar ortalıkta yok diyorsa ve bu hâlen de öyleyse, birilerinin çıkıp illa da Darwin teorisi doğrudur diye uydurmalara ve saptırmalara kalkışması abestir.

18.Ara tür diye bir oluşum var mıdır? Yukarıdaki noktanın devamı olarak yaratılışçılar, taşıl kayıtlarında geçiş türlerine ait en küçük bir delil olmadığını ifade etmektedir (Darwin de bunu itiraf etmektedir). Tahmin edileceği gibi, Darwin'ciler hemen sinek uçar, kuş da uçar, bunun ikisinin arasında geçiş

türü olarak da kelebekler vardır. İşte ispatı diyeceklerdir. Böyle diyenlerle ya da çeşitli yakıştırmalar yapanlarla nasıl tartışılır? Hâlbuki işin doğrusu, ara ya da geçiş formu diye bir şey yoktur ve hiç olmamıştır. Canlıların tamamı yaratıldığı kendi türlerine aittir. Ara tür denenlerin tamamı uydurmadır, yoksa bırakın taşılları her taşın altına birisinin hilkat garibesi olarak bulunması gerekirdi. Ben Karaman'ın yaylalarında (yaklaşık 1.700 metre yükseklikte) şimdikilerin aynısı ya da benzeri yüzlerce deniz kabuklarına rastladım ama hiç böyle ara tip denen garip fosil ya da varlıklara rastlamadım, rastlayanların da olabileceğini sanmam, çünkü yoklardır. Bakın bu konuda Darwin ne demiştir? "bu türleri doğrudan birbirine bağlayan ara biçimlere rastlamayı beklememiz için elimizde hiçbir neden olmadığını, ancak bunlardan her birini yerinden edilmiş ya da tükenmiş herhangi bir biçime bağlayan türlerle karşılaşabileceğimizi aklımızda tutmak zorundayız"(s.550) gibi, hayali sözler ve buna ilaveten, "Ne kadar dikkatle incelersek inceleyelim, jeolojik belgelerin eksik olması nedeniyle pek çoğunu bulabilmeyi umamayacağımız aracı halkaların birçoğu elimizde yoksa bir türün değişime uğramış bir başka türün ilk kaynak biçimi olduğunu kabul etmemiz imkânsızdır" (s.551) demiştir. Darwin bizim söyleyeceğimizi söylemiştir.

19.Taşıl kayıtları nasıl bir zaman serisi gösterirler? Darwin'ciler, yaratılışçıların, 'taşıl kayıtlarının kayaç tabakalarının ihtiva ettiği organik maddelere göre, Darwinci evrim esasıyla sınıflandırıldığı için, suni olarak yapılan bu sınıflamanın, bir zaman serisi göstermediğini iddia ettiklerini, bunun da yanlış olduğunu söylemektedirler', demişlerdir. Darwin'den önce de bu tip sınıflamaların yapıldığına dikkat çekmişlerdir. Yaratılışa inanan kimler bunu söylemiştir bilemiyorum ama bence de Darwin'ciler kırk yılda bir doğru laf etmişlerdir. Ama tam aksi, Darwin'in de kabul ettiği gibi, bu kayaç tabakalarının bize sunduğu, türlerin ilk çıkışları ile ilgili bilgileri, Darwin, teorisi için çok büyük güçlük olarak ifade etmiştir, bize göre ise teorinin tümüyle çöpe atılmasını gerektirir. Bir de Darwin'in söylediğine bakalım; "Yeryüzünün bugünkü canlıları ile eski tükenmiş canlılarını birbirine bağlayan ve ardışık her dönemde yaşamış olan türleri daha eski biçimlerle birleştiren zincirin sayısı belirsiz halkaların zaman içinde yok olduğu savı yerinde bir sav ise peki o zaman neden jeolojik oluşumların her birinde bu ara biçimlere bol bol rastlamıyoruz? Neden fosil kalıntılarından yaptığımız koleksiyonlar yaşayan biçimlerin aşamalanmalarının ve mutasyonlarının net bir delilini vermiyor? Her ne kadar jeolojik araştırmalar yaşam biçimlerinin pek çoğunu daha şimdiden birbirine yaklaştıran halkaların geçmişteki canlının karşı çıkılmayacak bir biçimde ortaya sermişse de, gene de zamanımızdaki türlerle eski türler arasında sonsuz sayılardaki belli belirsiz aşamaların hepsini benim teorimin gerektirdiği ölçüde sunmamaktadır. Ve bu, kuşku yok ki, bu sava karşı ileri sürülebilecek en ciddi itirazdır." (s.550-551) demiştir.

20.Canlılardaki körelmiş yapılar neyi ifade eder? Canlılardaki, körelmiş ya da dumura uğramış yapıları, yaratılışa inanan bilim adamları, işlevsel oldukları nedeniyle yaratıcı dâhinin bir tasarımı olarak ifade etmişlerdir. Darwin'ciler bu yapıların evrim sırasında oluşan olumsuzluklar nedeniyle ortaya çıktığını iddia ederler. Biz de yaratılışa inandığımız için, önceleri, hiçbir işe yaramadığı, evrim artığı olduğu Darwin'ciler tarafından ortaya atılan birçok yapının, hayat için çok fonksiyonel olabildiğinin ispatladığını (bademcik, apandisit vs. gibi) söyleyerek yaratılışçıların haklı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bilimsel olarak şunu da belirtmemiz gerekir ki, bazı yeni yapılar da, mutasyonla ortaya çıkabilir. Bu yapılar, bırakın yararlı olmayı zararlı da olabilir. Öyleyse, bu tip yapıların evrimsel değil ama mutasyonel olarak ortaya çıkması, bunların da canlı hayatını doğrudan etkilememesi nedeniyle, canlılarda nesilden nesile geçmesi olasıdır. Bunlar sistemik olmayan ani değişimlerdir, dolayısı ile Darwin'in bahsettiği, teorisindeki yavaş yavaş ve uzun zaman içerisindeki evrim değişimleri ile de alakaları olamaz.

21.Darwin'ciler sahtekâr mıdır? Darwin'ciler, yaratılışçıların, kendilerini yanlış ve uydurma bilgilerle sahtekârlık yaptıklarını ve bununla da kalmayıp, bu sahtekarlıkları ders kitaplarına dahi koydurabildiklerini iddia etmeleri nedeniyle haksız suçlamalara maruz bırakıldıklarını söylemektedirler. Yaratılışçıların bu iddialarını çeşitli delillerle ispatlamaya çalıştıklarını ifade etmekte ve yaratılışçıların verdiği örnekleri de reddetmemektedirler. Yani Darwin'cilerin sahtekârlıklarını kabul etmektedirler. Ancak Darwin'ciler kötü örnekleri her kitap yazarının araştıramayacağını, dolayısı ile bu tip yanlış şeylerin de kitaplara konabileceğini ifade etmektedirler. Hatta bu yanlışların bazılarının, bizzat Darwin'ciler tarafından da tespit edildiği ve kınandığını söylemektedirler. Sonuç olarak da, yanlışların yanında yüzlerce doğru delillerin de olduğunu ifade etmektedirler. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu delil diye sunulan uydurmaların değil yüzlercesi, bir tekini bile biz görmedik ya da duymadık söylenenler, hayalperestlik ya da uydurmalar (sahtekârlık biraz ağır olur)

değilse bile yanlışlardır. Neyse, bilim nasıl olsa haklıları ya da sahtekârlıkları, önceden olduğu gibi, gelecekte de ortaya çıkaracaktır.

22. Darwin'in teorisi, hâlâ teori midir? Darwin'ciler, yaratılışçıların, hâlâ Darwin'in sunduğu evrim fikrinin oturmadığını, birçok evrimcilerin de bu fikri artık benimsemediklerini hatta reddettiklerini ileri sürerek, hâlâ tartışılan bir şey gerçekmiş gibi sunulamaz dediklerine değinmişlerdir. Darwin'ciler buna karşı, diğer alanlarda olduğu gibi bilimsel alanlardaki benzer tartışmaların normal olduğunu, iddia edildiği gibi de hiçbir evrimsel biyologun, evrimin tarihsel bir olgu olduğu ya da ortak atadan değişim yoluyla türeme konusunda farklı düşünmediğini ancak, tartışmaların daha ziyade, evrimi etkileyen mutasyon ve sonrası doğal seçimin oluşumu konusunda olduğunu ifade etmektedirler. Bizim görüşümüz de şöyledir. Doğal seçilim gerçekten de tarihi bir olgudur. Ama doğal seçilim ile Darwin'in bahsettiği evrimin hiç alakası yoktur. Bu konuyu kitaptaki bölümlerde tekrar tekrar anlattığım için burada tekrar etmeyeceğim. Ortak ata konusuna gelince, bunu da kitapta geniş olarak anlattım, türler arasında Darwin'in anlattığı anlamda, ortak ata diye bir şeyin hiç olmadığını, bunun tamamen o uydurmalardan birisi olduğunu, her canlının geriye doğru mutlaka bir veya birçok atası olduğunu, zaten bunun aksinin düşünülemeyeceğini, bu ataların ise tür içerisinde, yeni oluşabilecek melezleri evrimsel değil, genetik kurallar içerisinde oluşturduğunu anlatmaya çalıştım. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de bilim adamlarının ya da daha spesifik olarak biyologların çoğu gibi Darwin öğretisi ile yetiştirildim. Ta ki, genetik talebesi iken eğriyi doğruyu, ya da mantıklı açıklamaların her zaman doğruyu göstermediğini anlayıncaya, ya da öğreninceye kadar. Kitabı okuyan Darwin'ciler inanmayabilirler ama gerçekten, benim düşüncelerimin dini inancımla alakası yoktur. Dini inancım, sadece bilimsel verileri ve doğruları teyit etmektedir, o kadar.

23. İnsanın maymundan gelip gelmediği tartışması nereye gelmiştir? Yaratılışa inanan bilim adamları, insanın maymundan geldiği fikrine atıfta bulunarak (Darwin'ciler bunun böyle olmadığını, ancak atalarının aynı olabileceği şeklinde ifade ederler) bunun yanlış olduğunu, insanla maymun ya da diğer hayvanlar arasında hiçbir zaman kapatılamayacak farklılıklar olması nedeniyle, bunlardan birinin diğerinden gelmesi, ya da ortak ataya sahip olma olasılığının olamayacağını söylemektedirler. Darwin'ciler de buna karşı çıkarak, bir de uydurulan, insansı denen (hangi insana benziyorsa) maymunların kromozom ve diğer bazı benzerlikleri dolayısı ile insanla ortak atadan geldiklerini söylerler. Yine Darwin'ciler, bir türden, diğer bir türün meydana geldiğini hiçbir zaman, ne Darwin'in, ne de kendilerinin söylemediğini, ancak atalarının aynı olduğunu söylediklerini ısrarla vurgularlar. Bana göre bu tamamen açıklanamayan olayları bilinmeze havale ederek, açıklamış gibi satmaktır ya da nitelikli sahtekârlıktan öteye değildir. Bir türün ataları aynı demekle, bir tür diğerinden ya da diğerlerinden meydana geliyor demek arasında hiçbir fark yoktur (bu husus kitabın ilgili bölümünde bir örnekle açıklanmıştır). Sadece kelime oyunuyla bilim adamlığı cakası satılmaktadır. Bunu daha önce açıklamıştım. DNA zincirlerinin, özellikle doku hücreleri bazında, birbirlerine benzemesi birçok canlı tür için varittir. Fiziksel olarak da birbirlerine benzeyen canlılarda benzerliğin çok daha yüksek olması zaten kaçınılmazdır. Bu sadece yaratıcının tek olduğunu ve yarattıklarını bir sistem içerisinde yarattığını gösterir, maymunla insanın ortak atadan geldiği ile hiç alakası olmaz.

24. Darwin'cilik lobisi ne kadar güçlüdür? Yaratılışa inanan bilim adamları, Darwin'ciliğin hiçbir delili olmamasına rağmen bunlar varmış gibi, neredeyse bir din olarak, okul kitaplarına sokulduğunu, bunun yanlış olduğunu, her şeye rağmen, bu öğretinin yanında diğer öğretilerin de mutlaka öğrencilere öğretilerek hiç olmazsa onların da kendilerine, akıllarıyla, yol çizmelerine yardımcı olunmasını istemektedirler. Darwin'ciler ise yüzlerce yaratılış efsanesi olduğundan, öğretmenlerin her bir efsaneyi öğrenmek mecburiyetinde kalacakları gibi son derece basit, anlamsız, geçersiz hatta komik bir bahane arkasına sığınarak buna karşı çıkmaktadırlar. Kimse öğretmenlerden dünyadaki her kabile ya da her din inanışına göre yaratılışın nasıl olduğunu anlatmasını bekleyemez. Zaten bunu düşünmek bile son derece aptalcadır. Burada önemli olan, ister bir dine inan, ister inanma, bir yaratıcının var olduğuna inanmaktır. Darwin bile kitabının son paragrafında, bu yaratıcıdan bahsetmektedir. O zaman Darwin'in yaratıcısı neyi yaratmıştır? Öğretmenin bir yaratıcı olduğunu söylemesi, biyoloji dışında da söylendiği gibi, her bilim dalı içerisindeki açıklanamayan bazı unsurları yaratıcıya bağlaması, "hikmetinden sual olmaz" bir şey öğrenmenize gerek de yok, yan gelin yatın demek değildir. Kaldı ki, her bilim dalının da bilinenleri, ya da bilinmeyenleri vardır. Bilinmeyenler, keşifleri yapılıncaya kadar yaratıcı tarafında mahfuzdur. Çoğunun sonucunu biliriz ve nasıl olabildiğini tahmin ederiz. Ancak her yeni keşfettiğimiz şey en az keşfedilen kadar bilinmeyenlere gebedir. Dolayısı ile keşfedilmeyi bekleyenler sonsuza yani yaratıcıya gider. Darwin'ciler için çağdaş bilim önce Darwin'e inanmaktan geçer.

Bu tabii Darwin'in bütün yanlışlarını da içine alır. Darwin'cilerin, eğer bir yaratıcıyı göremiyorsak ya da bu delillerle ispat edilemiyorsa, bu öğretilemez demesi cahilliğin dik alasıdır. Bunun ispatı ve delilleri o kadar açıktır ki, Darwin'ciler bunu bile ısrarla görmezlikten gelirler, gerçeklerle yüzleşmekten acizdirler. Aynada gördükleri kendi varlıklarını bile yok sayıp delil isterler, Darwin kadar bile cesaretleri yoktur. Darwin, gerçekten bunlardan çok daha ileride bir bilim adamıdır, teorisi yanlış da olsa, bilime katkı değil, köstek olmuş da olsa, hiç olmazsa teorisinin çıkmazlarını söyleyebilecek, saygın ve cesur bir bilim adamıdır.

25. Darwin'cilerin şimdilerde, teoriyi ispatlamak için sarıldıkları "Darwin-Mendel görüşleri" gerçekten söylenebilir mi? Şimdiki bazı Darwin'ciler, Mendel ile Darwin'in görüşlerini birleştirmek isterler hatta Mendel-Darwin görüşleri derler. Bu tamamen yanlış ve birbirine zıt iki ayrı bilimsel yol ve tartışmadır. En azından Darwin bunu böyle yorumlamıştır. Darwin doğal seleksiyon dışında dediği kalıtsal olayların da farkına varmış, bunu, kendiliğinden ya da bir şekilde olmuş, açıklanamayan ama önemsiz olaylar olarak yorumlamıştır. Darwin'ciler hemen itiraz edip, Darwin'in de kalıtsallığa inandığını ve önem verdiğini söyleyeceklerdir. Darwin'in önemsediği kalıtsallık, sadece doğa şartlarından meydana gelecek değişiklerin her nasılsa, kalıtsal hâle gelmesi olayıdır. Defalarca açıklandığı üzere, tabii ki bu mümkün değildir (bunun, şimdiki Darwin'cilerin sarıldıkları mutasyon olayı ile de alakası yoktur). Darwin "Kimi doğa bilimcileri bütün değişimlerin eşeysel üreme eylemlerine bağlı olduğunu savunuyorlar; bu kesinlikle yanlıştır" (s.21) demiştir. Bu da gösteriyor ki, zaten Mendel'i zamanında anlasaydı, muhtemelen teorisinden derhal vazgeçerdi. Belki de kendi zamanında yaşamış ve yayınını da yapmış olan Mendel'in açıklamalarını görmüş ya da duymuş ama kendi düşüncelerine tamamen ters düştüğü için üstünü kapatmayı ve bilmiyormuş gibi yapmayı tercih etmiştir. Bu son cümle, genel değerlendirmelere bakarak, tamamen şahsi bir tahmindir. Yine Darwin, "Evcil hayvan ve bitki ırklarının kökeni konusuna ilişkin olarak söylenenleri birkaç sözcükle özetleyelim. Varlık şartlarındaki değişiklikler, değişkenliğin nedeni olarak en büyük önemi taşımaktadır, çünkü bu şartlar doğrudan organizma üzerinde etki oluştururlar ve üretim sistemini etkileyerek dolaylı bir biçimde de etkili olurlar" demektedir (s.54) ki, bu yanlıştır. Genel kural ve bütün deliller, çevre şartlarındaki değişimin kalıtsallığa etki etmediğini, üreme sistemine etki etse de, bunun fiziksel sınırlarda kaldığını (Darwin'in kastetdiği), gen mekanizmalarına etkili olmadığını gösterir (mutasyon gibi özel ve nadir durumlar hariç). Darwin'ciler, yanlış inançlarından vazgeçme yerine, kıyısından köşesinden, bilimsel doğruları deneyleri ile gösteren Mendel'i ve onun genetiğini de bu işe nasıl bulaştırırız diye çeşitli kıvırtma ve adaptasyonlara girişmişlerdir. Hatta bazı Darwin'cilerin yorumlarını okuyunca insan bunların inancı farklı, yorumları farklı demektedir. Doğa şartlarını ya da doğal seleksiyonu neredeyse tamamen yok sayarak, hep (Darwin'in tam tersi) kalıtsal mekanizmalar üzerinden izahlara girişmektedirler. Bu yapay çabalar gerçekten şaşırtıcıdır. Şimdi bir de olaya başka yönden bakalım, Mendel'in ne dediğine kulak verelim ve Gerçekten Darwin-Mendel görüşleri denebilir mi kendisinden öğrenelim: Mendel "Gärtner yapmış olduğu transformasyon denemeleri sonuçlarına dayanarak, naturalistlere karşı olan fikri savunmuştur. Naturalistler, bitki species'lerinin kararlı bir formda kalabileceğini kabul etmeyip, devamlı vejetasyon evrimine inanmaktadırlar. Gärtner daha da ileri giderek, bir species'in diğer bir species'e (o zamanki species'ten kasıt çeşit anlamındadır) tamamen dönüşebileceğini, species karakterlerinin belli sınırları içerisinde kalacağını, bunun haricinde değişmeyeceklerini şüphe götürmeyecek delillerle ortaya koymuştur. Bu fikir şartsız olarak kabul edilememekle birlikte, biz de Gärtner'in yapmış olduğu denemelerde, önceden de belirtildiği üzere, kültürü yapılan bitki değişimlerini hedef alan görüşlerin, çok açık olarak doğrulandığını görüyoruz" (Mendel, A. Akyürek, 1982, Meteksan, 5 No'lu yayın). Bu sözlerden Mendel ve Gartner'in Darwin teorisi ya da benzeri fikirleri savunan, o zamanın bilim adamlarından haberdar oldukları ve o fikirlerin kesin karşısında oldukları ve bunu da denemeleriyle ispat ettikleri sonucu çıkmaktadır.

26. Neden bazı türler değişir de diğerleri değişmez? Darwin'in anlayamadığı hatta teori bile üretemediği, üzülerek ifade ettiği hususlardan biri de, "neden bazı türler değişiyor da diğerleri değişmiyorlar?" sorusudur. Burada değişmeden ne kastedildiği önemlidir. Darwin'in kastettiği tabii ki, bir türün başka türe dönüşmesi durumudur. Darwin sorusunun cevabını bulabilseydi, zaten teorisiyle ortaya da çıkmazdı. Zamanımızda hâlâ tanıdığım biyologlar bana şu soruyu sormaktadırlar, "Neden tür içindeki çeşitlerin değişeceğine ya da farklı çeşitler oluşturacağına (melezleme ya da mutasyonlarla) inanıyorsunuz da, cins içindeki türlerin birbirlerine dönüşeceğine ya da yeni türler meydana getireceğine inanmıyorsunuz?" Buna cevap dahi vermeye gerek yok, zaten şimdiye kadar anlatılanlardan bunun cevabını kolayca bulacaksınız. Ama bana, "eğer ananın çocuk doğuracağına inanıyorsan, neden babanın da doğuracağına inanmıyorsun" söylemi kadar safça geliyor.

27. Canlı telef olmadan bir türden diğerine geçebilir mi? Bilindiği üzere, memeli hayvanlarda, yavru doğduktan sonra, belirli bir müddet anne sütüyle beslenir, genelde başka besin alamaz. Şayet beslenemezse de ölür. Yani bu hayvanların nesli devam edemez. Darwin'in söylediğine göre, bu memeli hayvanlar da memeli olmayan başka hayvanların evrimi ile oluşmuştur ya da belli ortak atalardan oluşmuşlardır. Şimdi şu soruyu soralım, evrim denen şey, fertler üzerinde etki yapacağına göre ve diyelim ki daha önceki bir organizmadan bir inek meydana gelecek, önceki atası memeli olmayan ve süt üretmeyen bir hayvandan süt üreten bir canlının meydana gelmesi için kaç yüz ya da bin generasyon geçmesi gereklidir? Bütün bu generasyonlar boyunca, eğer oluşursa, oluşacak yavrular gerekli sütü nereden bulacaklardır? Böyle bir durumda, bu ve benzeri hayvanların nesillerini evrim teorisine göre devam etmesi mümkün olabilir mi? Buna bir de şunu ilave edelim, doğal seleksiyon var oluş şartlarına bağımlıdır ve sadece içinde bulunduğu ferdi etkiler, herhalde doğal seleksiyon çok akıllıdır, sadece içinde bulundurduklarını değil, gelecekte olacak olayları da etkiler denemez. Örneğin; ineğin sütünün eğer birisi sağıp ona içirmezse ki, doğada bu olmaz, kendisine hiç yararı yoktur, sadece gelecekteki yavrusu için bir yararı vardır. Kendisine hiç yararı olmayan bir organın gelişmesi Darwin teorisine terstir. Darwin, "Her türün değişikliği bağımsız bir özelliktir, doğal seçim, ancak, birey için, karmaşık yaşam savaşında bir yarar, bir üstünlük sağlayabildiği ölçüde bu özelliği ele alır, işler" (s.434) demektedir. Herhalde Darwin'ciler bunu, "Doğal seleksiyon o kadar akıllıdır ki, yalnız canlının kendi üzerinde değil, gelecek nesilleri de düşünerek yeni organlar ve işlevler yaratırlar" şeklinde yorumlayacaklardır. Buna inananlar da çıkacaktır!

28. Darwin'cilerin söylediği, "Doğal seleksiyon bireyler üzerinde olur ancak popülasyonda gözlenir" fikri doğru mudur? Darwin'ciler "doğal seleksiyonun bireyler üzerinden olduğunu ancak popülasyonda gözlendiğini" iddia ederler. Bu tabii yine çok bilimsellik adına uydurma kaydırma laflardan biridir. Bütün değişimler fertler üzerinde olacağı için, bu değişimlerin tamamı, er ya da geç fertler üzerinde görülür. Örneğin; kırmızı çiçekli lalelerin arasında mavi çiçekli tek bir bitki bile görülse, bu net bir şekilde fark edilir. Bu Mendel genetiği ile geçen birçok karakterler için böyledir. Diyelim ki, Darwin'ciler popülasyon genetiğinden bahsediyorlar, bunun için de az ya da çok değişimin fertlerde olması gerekir. Bunların fiziksel olanları fertlerde gözlenebilir ama kimyasal ve moleküler seviyede olanları dışarıdan bakıldığında gözlenemeyebilir. İsterseniz popülasyon genetiğinin temelini atan Hardy-Weinberg'in bu konuda ne dediğine bir bakalım. Onlara göre popülasyon genetiğinde kanunlarının geçerli olabilmesi için;

a) Popülasyonun yeteri kadar büyük olması gerekir ki, örnekleme hatası sıfıra yakın olsun ve nazara alınmasın. "p" ve "q" değerleri ("A" ve "a" allel gen frekansları) kararlı ve bir önceki gibi olmalıdır.

b) "A" dan "a" ya ya da tersi mutasyonların olmaması (ya da aynı oranda olmaları) gerekir ki, gen frekanslar değişmesin.

c) Popülasyonda seçici bir seleksiyon yapılmaması gerekir.

d) Özellikle "A" ya da "a" allelerinin fertlerin üreme hücreleri üzerine farklı etkisi olmaması gereklidir.

Popülasyon genetiğinde olaylar matematiksel modeller üzerinden incelendiği için pratikte mümkün olmasa da teoride, popülasyondaki genlerin frekanslarının değişmediği kabul edilir (fenotipik olarak, birbirlerine benzeyenlerin "positive assortive mating-positif seçim eşleştirmeleri " halinde gen frekansının değişmediği ancak bunun tersi olduğunda yani "negative assortive mating" sonucu gen ve genotip frekansının değişebileceği de iddia edilmektedir). Bu handikaplar nazara alınarak, bir popülasyonda yapılan incelemelerin ve varılan sonuçların diğer popülasyonlarda aynı olacağı söylenemez, emin olmak için de incelenen popülasyonla sınırlı olduğu sık sık vurgulanır. Pratikte dışarıdan popülasyona gen girişi yoksa var olan potansiyel genetik varyasyonlarının dışında, değişimi yapacak şey yeni oluşabilecek mutasyonlardır. Meydana gelecek mutasyonların Darwin'in söylediği gibi, yavaş yavaş ve hissedilmeden olabilmesi, bunun da evrimsel bir değişim yaratabilmesi için, çoklu allel (bir karaktere birçok genin etki etmesi) ya da pleiotropik (bir genin birçok karaktere etkili olması) genlerin, aynı yönde belki yüzlerce defa mutasyona uğraması gerekir. Daha önceleri de izah ettiğimiz gibi, buna dünyanın yaşı yeterli olmaz. Onun için de, ileri ya da geri mutasyonların birbirlerini dengeleyebileceği ya da ihmal edilebilecek azlıkta olacağı inancıyla, popülasyon genetiğinde mutasyonlar nazara alınmaz. Kaldı ki mutant denen tiplerin gerçekten mutasyonla mı, yoksa zaten var olan genetik ve çevre etkileşimleriyle mi oluştuğunu tespit de ancak özel suni tekniklerle anlaşılabilir, doğada bu hiç anlaşılmayabilir de.

29. Teorideki doğal seleksiyonun yüzü arkaya mı yoksa öne mi dönüktür? Darwin'cilerin tekerleme halinde söyledikleri şudur; "Doğal seçilimin yüzü arkaya dönüktür, ileriye değil" ya da "Doğal seçilim rastgele değildir, fakat ilerletici de değildir." Görüldüğü gibi, bunlar önemli yanlışlardır. Darwin'in dahi bunu kabul etmesi düşünülemezdi. Neden? Birincisi, Evrim (Evolution)'in anlamı, gelişme, tekâmül etmedir. Darwin de bunu böyle almıştır. Darwin teorisinde yarar esasıyla gelişme esastır. Bu gelişmenin geriye dönük olması demek ilkelliğe doğru gidiş demektir ki, bunun kabul edilmesi mümkün değildir. İkincisi, yeni fertler meydana geldikleri ana babaya, yani bir önceki jenerasyona benzedikleri için genetik anlamda 'geriye dönük' terimi kullanılmış olabilir ancak bu da doğru olamaz. Zira her yeni oluşan fert bir öncekinden farklıdır. Çünkü gen ve çevre etkileşimleri sonsuz denecek farklılıklar gösterir. Genelde popülasyondaki gen frekansları sabit kalsa da, yeni şartlara ya da oldukları şartlara daha iyi adapte olabilmeleri için, aynı tür içerisindeki çeşitler arasında, içinde bulunulan şartlara göre, frekanslarda az da olsa, ileri-geri değişimler olabilir. Eğer doğal seçilim ilerletici değilse, Darwin'in evrim teorisini çöpe atmak gerekmez mi? O zaman Darwin ne söyleyip duruyor? Üçüncü bir husus, eğer doğal seçilim arkaya dönükse, organik canlıların Darwin'e göre, nasıl olup da tek hücrelilikten bu duruma geldiklerini bir tarafa bırakalım, ya da diyelim ki böyle yaratılmışlardır, er ya da geç ataya dönüş olacaktır, yani tek hücreliliğe doğru bir evrim olacaktır. Bu aklın alacağı bir şey midir? Şimdi Darwinci arkadaşlarım bunu okuyunca yine "aslında Darwin öyle demek istemiyor" diye, birçok konuda yaptıkları gibi, Darwin'le hiç alakası olmayacak yakıştırmaları, biraz da cafcaflı kelimelerle süsleyip, çok bilimsel olduklarını iddia edeceklerdir. Etsinler, mutlu da olsunlar. Bazen, hatta birçok kez, yanlışlarda insanları mutlu eder.

30. Türler içerisinde veya arasında Darwin'in bahsettiği, birbirini tüketici ve birinin diğerinin yerine geçici boyutunda bir rekabet var mıdır? Darwin'in iddiası ve teorisini dayandırdığı esaslardan birisi, tabiatın yardımıyla, güçlünün tür içerisinde ya da türler arasında zayıfı zamanla yok edeceği, zayıfların yerini alacağı ve farklı türler oluşturacağı varsayımıdır. Kitap metni içerisinde zaman zaman söylediğimiz gibi bu doğru değildir. Çok nadiren, belirli mahallerde bir tür diğerini gerçekten de yok edebilir ancak bu son derece seyrek olabilecek, ya da yok sayılabilecek olay, hiçbir zaman evrimi oluşturacak ölçüde bir rekabet ortamına ve kuralına dönüşmez. Bunun anlaşılabilmesi için burada gerçek bir gözlem sunmak isterim. Eşim, özellikle evimizdeki yaşlı köpeğimiz öldükten sonra, bahçemizdeki bitkiler üzerine konan kuşlar yesin diye neredeyse her sabah mutfak penceremizin önüne ekmek kırıntıları ve bazı yemek artıkları bırakır, yanında da su kabı vardır. Bıraktıktan sonra, biz hem kahvaltımızı yaparız hem de yemleri yemeye gelen kuşları seyrederiz, gerçekten çok güzel bir görüntü oluştururlar. Bahçemize dört tür kuş gelmektedir; yabani güvercin, kumru, ala karga (saksağan) ve serçe. Yemler atıldıktan yaklaşık 5 dakika sonra kuşlar gelmeye başlarlar. Örneğin; serçeler gelmeye başladı diyelim; atılan yiyecek hepsine yetecek kadar olmasına rağmen, erkek serçeler, ya da büyük serçeler, hatta sıradan serçeler birbirlerini kovalayarak, aynı yemleri gagalayarak bunları diğer serçelerden kaçırmak isterler, birbirlerinin ağzından yemleri çalıp kaçırmaya çalışırlar. Biz de bunlara güleriz. Hepsine yetecek yem olmasına rağmen, birlerinden yem kaçırmaya çalışmaları bir çocuğun, aynı oyuncaktan kendinde de olmasına rağmen kardeşinin ya da arkadaşının oyuncağını da elinden alma çabasına benzer içgüdüsel bir durum. Biraz sonra güvercinlerle, kumrular gelir, kumruların serçelere pek bir şey yaptığını görmeyiz ama güvercinler hem serçeleri hem de kumruları yemleri yemesinler diye kovalamaya çalışırlar. Bu arada ala kargalar gelmeye başlar, bunlar gerçekten yırtıcı hayvanlardır, hem güvercinleri, hem kumruları, hem de serçeleri kovalarlar. Önceleri biz pencereyi açıp kızdığımız ala kargaları kovuyorduk ancak kovmadan vazgeçtiğimizde ya da daha fazla beklemeye sabrımız olunca, ne görelim? Ala kargalar yerde yemlerini yerken, önce güvercinler, sonra kumrular, sonra da serçeler bahçeye yavaş yavaş temkinli ve korkak bir şekilde inerek, aynı sofradan hep birlikte yemlerini yemeye başlarlar. Bir gün bizimle kahvaltı yapan bir misafirimiz, bunların böyle hep birlikte, uyumlu bir biçimde yemlerini yemelerini resmi çekilecek güzel bir manzara olarak niteledi. Bu söylediğim olayı evinin yakınında bahçe olan meraklı her kişi deneyebilir. Ben burada neyi anlatmak istiyorum? Her canlı, ister tür içinde olsun, ister türler arasında olsun diğerleri ile rekabet halinde olup önce kendini düşünür. Bu bencillik yaratıcı tarafından verilen bir içgüdüdür. Bu içgüdüyü veren yaratıcı aynı zamanda bu içgüdünün, hayati tehlike olmadığı ve tamamen çaresiz olunması hali dışında, hiçbir canlıya, ister tür içinde, ister türler arasında olsun, kendi varlığını sürdürebilmek uğruna, Darwin'in söylediği anlamda, illa da diğerlerini boğazlayarak yok etme ve onun yerine geçme ya da yeni türler üretme içgüdüsünü ya da yetisini vermemiştir. Yani güçlü bir serçenin daha zayıf bir serçeyi kovması ya da onun ağzındaki yemi alması, işte zayıflar güçlüler tarafından böyle yok edilir ve dünya güçlü yeni oluşan türlere kalır gibi, bilimsellikten öteye, ideolojik ve yanlış bir yorumu getirmez. Bu gerçek dışı olayları, zorla gerçeklerin yerine ikame etme

çabasıdır. Yaratıcı, rekabet içgüdüsünü verirken bunun yanında acıma, şevkat ya da diğer olağanüstü duyularla o duyguyu törpülemiş, sonsuz ve katı bir acımasızlığa dönüştürmemiş, yeryüzünde yaşayan her yarattığı canlının belli kurallar içerisinde yaşamasına, çoğalmasına, çeşitlenmesine ve yerini döllerine bırakmasına ortam sağlamıştır. Darwin'in de bunu bilmemesi mümkün değildir zaten onun için de çelişkili ifadelerle işin içinden sıyrılmak istemiştir, Şöyleki; Darwin "Bununla birlikte, takımadaya özgü ya da dünyanın başka kesimlerinde bulunan türlerden kimileri değişik adaların ortak türleridirler ve bu türlerin bugünkü dağılımından bir adadan ötekine geçmiş olmaları gerektiği sonucunu çıkarmaktayız. Gene de öyle sanıyorum ki, birbirine yakın hısım olan türlerin birbirleriyle serbestçe ilişkiye geçebilseler de, gene de birbirlerinin alanlarını ele geçireceklerini varsaymakta yanılıyoruz" (s.483) demektedir. Yine, "Şurası kesindir ki, bir tür bir başka türe karşı bir üstünlüğe sahip olduğunda, kısmen ya da bütün bütüne onu yerinden etmekte gecikmez; ama her ikisinin de karşılıklı konumlarını çok uzun zaman korumaları olasıdır, yeter ki her ikisi de içinde bulundukları duruma eşit oranda uyum sağlayabilmiş olsun" (s.483) demiştir. Hem öldüresiye rekabet olacak, hem de bulundukları duruma eşit olarak uyum sağlayacaklar. Kitapta izah edildiği gibi, son derece tutarsız ve yanlış yorumlar.

31. Popülasyonlarda Gen Frekans Farklılaşmaları ve Yeni Dengeler (İngilizcesi "Genetic Drift", Türkçeye "Genetik Sürüklenme" diye tercüme edilmiştir, bize göre hem İngilizcesi, hem de Türkçesi içeriği tam olarak kapsamamaktadır) evrimi, bugünkü Darwin'cilerin söylediği gibi yönlendiren ya da etkileyen ana mekanizmalardan birisi midir? İnsan gerçekten bazen kendisinden şüphe etmeye başlıyor. Ya da, bilim adamlarının çoğu bu kadar aptal diyemeyeceğim ama kör ya da bilinçsiz olabilir mi? Diye hayıflanıyor. Sırf bilimsel birşeyler yapıyormuş ya da söylüyormuş desinler ya da sözde modern görünmek adına ipe sapa gelmez saçmalıkları nasıl yazarlar anlamıyorum. Başlıktaki konu benim ABD'de olduğum yıllarda da (1968-1971) popüler bir konuydu ama bizler daha çok bu konuya popülasyon genetiğindeki gen yığılmalarının nasıl olabileceği ya da gen frekanslarının hangi faktörlerle değişebileceği açısından bakar matematiksel simülasyonlar yapardık. Darwinci sözde bilim adamları bunu da getirip evrimin en önemli unsuruymuş gibi empoze etmeyi başardılar, bununla da kalmayıp, sanki gerçek bir bilimsel analiz yapıyormuş havasında, aslında evrim konusu ile hiç alakası olmayan, matematiksel örnekler vererek açıklamaya kalkışmaktadırlar. Yani son derece basit olayları alıp nasıl kompleks ya da anlaşılmaz hâle getirir de bilim yapıyoruz diye yuttururuz havasındalar. Neyse biz sorumuzu cevaplayalım. Önce Popülasyonda Gen Frekans Farklılaşması nedir ona bakalım; basit olarak, belli bir bölge popülasyonunda, çeşitli nedenlerle (hastalık, deprem, ani iklim değişiklikleri, kuraklık, meteor çarpması, savaşlar vs. gibi doğal ya da suni olabilir) belli bir canlı grubunun popülasyondan ayrılması, ayrılırken de üzerlerinde bulundurdukları karakterlere ait genleri popülasyondan dışarı çıkarmaları nedeniyle, popülasyonda kalan fertler üzerindeki gen frekanslarının, ileriki jenerasyonlarda artı ya da eksi yöne kaymasıdır. Bu kayma, takdir edilir ki, frekans (%'si) açısından, küçük popülasyonlarda büyük popülasyonlardan, çok daha etkili olacaktır. Canlılar var olduklarından beri çeşitli olumlu ya da olumsuz olaylar nedeniyle popülasyonlardaki gen oranlarında önce iniş çıkışlar olmakta, sonra da popülasyonlar yeniden dengeye ulaşmaktadır. Dikkat ettim, literatürde bu olay anlatılırken, çok ince matematiksel örnekler de veriliyor. Matematiksel örneklerin tamamı doğrudur ve hiç itirazımız da olmaz ancak basit olarak, popülasyonda var olan genlerin frekanslarının değişmesinin ve yeniden dengeli hâle gelmesinin evrime ne katkısı olur bunu anlamak mümkün değildir. Birisi tamamen gen giriş çıkışıyla ilgili kalıtsal bir mekanizmanın matematiksel izahıdır, diğeri hayat şartlarının ya da doğa şartlarının, yavaş yavaş değişimi ile yarar esasına göre, bir türün diğer bir türe (her nasılsa) dönüşüvereceği anlayışıdır. Kitapta geniş olarak izah edildiği gibi, biri gerçektir diğeri, gelmiş geçmiş örneği olmayan bir hayal ürünüdür.

32. Çeşitler mi türleri doğurur, yoksa türler mi çeşitleri? Darwin teorisine göre, çeşitler, zamanla karakterlerini daha da belirginleştirerek ve stabl hâle getirerek, daha genel karakterlere sahip farklı türlere dönüşür. Lütfen etrafınıza bakın; hiç özel karakterlerden genel karakterlere ulaşmış, türleşmiş çeşit gördünüz mü? Ya da, uzun uzun anlatılanlardan sonra, böyle bir olasılık olur mu? Bir de tür içerisindeki çeşitlenmelere bakın (çelişkili de olsa, Darwin nadiren doğruları söyler), aynı türün binlerce çeşidinin, çeşitli yollarla elde edilmesine. Lütfent bir daha bakın!

33. Yaratılış mucizesini hiç tereddütsüz % 100 destekleyen ve Darwin teorisini tereddütsüz % 100 çöpe gönderebilecek bir olay var mıdır? Evet vardır. Bu, konuyla ilgili bilim adamlarının bakışlarına göre de değişebilir. Yüzlercesini önceki açıklamalarda gördük, her insanın yakın çevresinde gördüğü gibi,

neredeyse her oluşum ya da olay, bu iki zıt olayı (yaratılış ya da Darwin'in anladığı anlamda evrim) ayan beyan sergiler. Ancak hem yaratılış mucizesi olarak, hem de Darwin'in teorisinin tamamen çöpe atılmasını gerektirecek en büyük oluşum nedir diye sorarsanız, benim cevabım biyolojide BAŞKALAŞIM dediğimiz olaydır derim. Tek bir hücrenin çoğalması ve aniden, çoğalan hücrelerin farklılaşarak tam bir senkronizasyon ve düzen içerisinde dokuların ve organların maketlerini yapmaları ve hücrelerin daha sonra canlıyı oluşturacak embriyo haline dönüşmesidir. Bu olay ve oluşumun talimatları da diğer birçok olay ve karakterlerin oluşumu gibi hücre kromozomlarında mevcuttur. Ancak böyle bir olayın başlangıcının, nasıl dâhiyane ya da ilahi bir güç tarafından planlandığını, oluşturulduğunu ve kromozomlara talimatları verecek şekilde yerleştirildiğini düşünmek bile insanın tüylerini ürpertir, akıl ve duyu sahiplerini kesin bir dahi yaratıcıya götürür. Böyle bir mucizeyi Darwin'in, ferde yararlıysa, yavaş yavaş ve zamanla birikerek (böyle bir mucizenin oluşmasına kim karar verecek ve bu nasıl nasıl birikecekse) ya da kendi kendine ya da tesadüfen ya da her nasılsa oluşmuştur, ya da Darwin'cilerin sıkıştıklarında, "başlangıcını bilmek mecburiyetinde değiliz" safsatalarıyla izah etmeye çabalamak, cahillikten öte tanımlarla bile açıklanamaz.

34. Darwin teorisi, bilimsel çalışmaları ilerletmiş mi, yoksa geriletmiş midir? Darwinciler her platformda Darwin teorisinin biyoloji bilimini geliştirdiğini iddia ederler. Ben de bunun tam aksini iddia ediyorum. Kanıt olarak da, Mendel'in, teori değil, kanun niteliğinde uygulamalı sunduğu bilimsel araştırmalara, zamanında (35 yıl) hiç değer verilmemiş olmasını gösteriyorum. O devirde bilim adamları Darwin'i tartışmaktan ya da Darwin'cilerin yaygarasından, Mendel'e zaman ayıramamışlardır ya da onun buluşlarını küçümsemişlerdir. Darwin'cilerin bahsettiği bilimsel gelişmelerin Darwin teorisi ile hiç alakası yoktur diyemeyeceğim (sadece fikir jimnastiği açısından bir yararı olmuş olabilir) ama en azından Mendel'in yaptığı katkılar nazara alınırsa, ihmal edilebilecek düzeyde olduğunu söyleyebilirim. Mendel zamanında yaşamış olan bilim adamlarından Naudin 1865-1869 yılları arasında yaptığı araştırmaları yayınlamıştır. Mendel'e benzer sonuçlar aldığı için bazı bilim adamları Mendel-Naudin kanunları diye konu başlıkları atmıştır ama Darwin'le en küçük bir ilişkilendirilme yapılmamıştır. Zaten bu mümkün de değildir. Zamanımızın Darwin'cileri de bunu pek ala bildikleri halde, büyük bir çarpıtma ya da birçok konuda olduğu gibi, kelime cambazlığı (sahtekârlık demeyeceğim) ile neredeyse Darwin'in teorisine, Darwinci-Mendelci görüş diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Hatta "doğal seleksiyonun genetik temelli bir mekanizma" olduğunu dahi iddia ederler. Bilindiği gibi bu iki bilim adamının inanışları birbirinin tam zıddıdır. İsterseniz bir kez daha Darwin'in kendi sözlerine bakalım; "Şartlarda meydana gelen değişiklikler, çoğu kez belirli bir değişim değil daha çok belirsiz bir değişim meydana getirir. Bu birincisi, yani belirsiz değişim, bizim evcil ırklarımızın oluşmasında ikincisinden yani belirli değişimden daha önemlidir. Bu belirli olmayan belirsiz değişkenlik aynı türün bireylerini birbirinden ayırt eden sayısız küçük özelliklerde kendisini ifade eder. Bu özellikleri, soya çekim gereğince, ne babaya, ne anaya, ne de daha uzak bir ataya bağlayabilirsiniz" (s.19–20) demiştir. Yine, Darwin "Kimi tabiat doğa bilimcileri bütün değişimlerin eşeysel üreme eylemlerine bağlı olduğunu savunuyorlar; bu kesinlikle yanlıştır" (s.21) demektedir. Son bir kodlama kotlama daha yapalım; Darwin, "Ayrıca çaprazlama yoluyla birbirinden ayrı ırklar oluşturma olanağı da çok abartılmıştır" (s.31) der ki, bilindiği gibi bu hiç abartılmamıştır. Darwin teorisine ters de olsa, en önemli ırklar, doğa şartlarıyla değil, melezleme ve seleksiyon yoluyla elde edilir ve bu zamanımızda tartışılmaz. Mendel ve Darwin'in söylediği zıt ve son derece açık görüşler (kıvırtmaya da müsait değil), nasıl aynı pota içerisinde sunulabilir? Darwin'ciler kendi savundukları fikirlerin saçmalığını gördükleri için Mendel'e sarılmak istemektedirler, bu yanlıştır. Çünkü Darwin karakterlerin doğa şartları ile değiştiğini, kendi deyimiyle Hippocrates'e benzer olarak, değişen organların çıkardığı minik zerreciklerin kana geçtiğini, oradan da üreme hücrelerine geçerek etki yaptığına inanmıştı. Ancak sonraları kuzeni Galton'un tavşanlar üzerinde kan aktarımı suretiyle yaptığı denemeler sonunda bunun böyle olmadığını şaşkınlıkla görmüştür, yine de pangenesis fikrinden vazgeçmemiştir, yani değişen her organa ait cisimciklerin kan vasıtasıyla değilse bile bir şekilde üreme hücrelerine geçerek etkisini gösterdiğine inanmıştır. Görüldüğü gibi, bu Mendel'in inandığı ve hiç şüphe götürmeyen kanıtlarla ortaya koyduğu, kromozomların ya da zaten var olan, çeşitli varyasyonlardaki kalıtsal maddelerin canlı karakterleri üzerindeki etkisiyle tam zıttır. Kanımca Darwinci meslektaşlarım, "Darwin ne yaptığını ya da söylediğini bilmiyordu, biz onun söylediklerini ondan daha iyi biliyoruz ve analiz ediyoruz" edasıyla, Darwin'le Mendel'i bir potaya koyabilmektedirler. Hatta neredeyse Darwin'in ne kadar da büyük bir genetikçi olduğunu, teorisini de genetiğe, hatta popülasyon genetiğine (Hardy-Weinberg, 1908'den bile önce) dayandırdığını anlatma aymazlığı içine düşmektedirler. İşte bu aymazlıklar biyoloji biliminin ilerleyişini yavaşlatmayı sürdürmektedir. İnanıyorum ki, bilim adamları bu prangadan kurtulunca daha tarafsız kalacaklar ve biyoloji

biliminde çok daha yararlı gelişmelere ön ayak olacaklardır. Burada en önemli problem, Darwin'in bile kabul ettiği, son derece açık ve kabul edilmeyecek yanlışlarına rağmen, bilim dışı yaklaşımlarla, biyolojideki bilimsel çalışmaların, illa da Darwin teorisine uydurulma gayreti içinde, bir dogma haline getirilmesi, tartışılmasına bile tahammül edilememesidir. Aslında, Darwin'cilere benzemek istemem, yani konuyu bilim dışı kulvarlara ve ideolojilere çekmek istemem ancak yakın sayılabilecek bir zamanda yaşanmış bir olayın özet açıklamasını yapmak da yararlı olur sanırım. Eski Sovyetler Birliği'nde, Trofim Lysenko'nun, 1920'li yılların sonundan başlayarak, sosyalizm ideolojisine ilmi uydurmak için, devleti ve hatta Stalini de arkasına alarak, Vavilov gibi dünyanın en iyi buğday genetikçilerinden birini, sırf kalıtıma ve kalıtsallığa inandığı, bunu savunduğu ve kullandığı için hapse attırmaya muaffak olmasıdır. Lysenko, Darwin ve Lamarckian teorisine yakın bir yorumla, genetik yapının önemli olmadığını, bunun çevre şartları ile değiştirilebileceğini savunmuş ve buğday ve diğer bazı bitkilerde vernalizasyonu (kitapta anlatılan, bitkilerin düşük ısıda kalma ihtiyacı) örnek alarak, yaptığı programlamalar ve çiftçilere uygulatmalarla, ülkede buğday veriminin düşmesine, ülkenin açlıkla boğuşmasına neden olmasına rağmen, yıllarca yaptığı şarlatanlık alkışlanmış ve ülkesinde çok önemli bir kişi haline gelmiştir (ilgilenenler bu çok bilinen olayın detaylarını literatürlerden bulabilirler). Geç de olsa, bu adamın yaptığı hatalar ve ülkesine verdiği tahribat anlaşılabilmiştir. Bu konuda yapılan yanlışlıklar, sapkın düşünce ve uygulamaları (Lysenkoism) Sovyetler birliği ve diğer bazı sosyalist ülkelerde, 1964 yılına kadar geriletme etkisini sürdürmüştür.

KAYNAKLAR

1. Darwin, C. R. "The origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life,"London: John Murray. 6th edition, with additions and corrections amended version of 1876).
2.Türlerin Kökeni, 2009, Alter Yay. Rek.0rg. Tic..Ltd.Şti., 1. Cadde Elif Sok. No:7/145, İskitler, Ankara.
3. 1000 Darwin Çıkmazı, Prof. Dr. Ahmet Akyürek. 2013, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim, Danışmanlık, Tic.Ltd. Şti., Sertifika Nu. 20779, 1. Basım, Ankara.

INNER SIDE OF EVOLUTIONARY DEBATE: BIOLOGICAL EVOLUTION OR SOCIAL EVOLUTION?

Asst. Prof. Dr. Ahmet ÖZDEMİR
Bitlis Eren Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Bitlis, Türkiye
ahmetzdmr77@gmail.com

Abstract

Darwinism or evolution is defined as "all the changes that the living beings on the Earth have experienced evolution from the initial states to the emergence of today's diversity." According to this definition, evolution is briefly the process in which living species acquire different characteristics from the original, by inherited variation from generation to generation. However, there are two basic arguments on which this process is based. First, evolving through mutual change; second, the human race is associated with ape-like creatures. This situation is briefly explained as "natural selection" in which the characteristics of living beings acquire new features which are the result of interaction with the environmental conditions. Social Darwinism, on the other hand, is the reflection of Darwin's theory in the social context and the idea of struggle to live a social life. Darwin reached the conclusion of biological evolution as a result of nature observations and explained it through natural selection. This theory has been associated with the "Population Theory" previously conceived by Thomas Robert Malthus and Herbert Spencer's idea of "the survival of the fittest ." This concept refers to a social evolutionary process in which individuals, societies and internationally renowned survivors of the struggle for existence survive, by processes such as the continued existence of the most appropriate for the everyday environment among individual organisms. This work will discuss from the observations given by the Qur'an about the relationship between creation and living beings, the objectives of the evolutionist view and the negative effects of it on social life.

Key Words: Darwinizm, Creation, Social evolution, Biological evolution

EVRİMCİ GÖRÜŞÜN İÇ YÜZÜ: BİYOLOJİK EVRİM Mİ YOKSA SOSYAL EVRİM Mİ?

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Özet

Darwinizm ya da evrim, “yeryüzünde yaşayan canlıların başlangıçtaki durumlarından günümüzdeki çeşitliliğin ortaya çıkmasına kadar geçirdikleri değişikliklerin tümü” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre evrim kısaca, biyolojide canlı türlerin nesilden nesile kalıtsal değişime uğrayarak ilk halinden farklı özellikler kazanması sürecidir. Ancak bu sürecin üzerine bina edildiği iki temel argüman söz konusudur. Birincisi, ortak atadan değişme yoluyla evrim; ikincisi, insan soyunun maymunumsu canlılarla ilişkilendirilmesidir. Bu durum kısaca, “doğal seleksiyon” denilen süreç içerisinde canlı varlıkların bulundukları çevre şartları ile girdikleri etkileşim sonucu yeni özellikler kazanması şeklinde açıklanmaktadır. Sosyal Darwinizm ise, Darwin'in kuramının genişletilerek sosyal alanda uygulanması ve yaşamak için mücadele düşüncesinin toplumsal hayata yansıtılmasıdır. Darwin, doğa gözlemleri sonucunda biyolojik evrim sonucuna ulaşmış bunu da doğal ayıklanma yoluyla açıklamıştır. Bu teori, daha önce Thomas Robert Malthus tarafından ortaya konulan “Nüfus Teorisi” ve Herbert Spencer’ın “en güçlü olanın ayakta kalması” düşüncesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu kavram, bireysel organizmalar arasındaki rekabette çevreye en uygun olanın varlığını devam ettirmesi gibi bireyler, toplumlar ve uluslararası rekabette de varoluş mücadelesini kazananın hayatta kaldığı sosyal bir evrim sürecini ifade eder. Bu çalışmada Kur’an’ın yaratılış ve canlı varlıklar arasındaki ilişkiye dair sunduğu verilerden hareketle evrimci görüş iddiası; arka planındaki hedefleri ve sosyal hayata yönelik olumsuz etkileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Darvinizm, Yaratılış, Sosyal evrim, Biyolojik evrim

GİRİŞ

Başta kâinat olmak üzere canlı ve cansız varlıkların nasıl yaratıldığı; bununla birlikte ilk insan Âdem mi yoksa ondan önce yaşayan insan canlıları var mıydı, canlı türler nasıl yaratılmaktadır vb. sorular, semavî dinlerin sunduğu verilerin ötesinde, sürekli olarak insanoğlunun zihnini meşgul etmiş ve cevap aranan sorular olmuştur. En başından beri felsefenin yoğun tartışma konuları arasında olan bu sorular, bir adım sonrasında varlığı yaratan bir Tanrı var mı sorusu doğrultusunda felsefi ekollerin oluşmasına sebep olmuştur. Çünkü yukarıdaki bütün sorular, Tanrı var mı yok mu sorusunun cevabına bağlı olarak cevap bulmaktadırlar.

Felsefedeki söz konusu tartışmalar son bulmamakla beraber, 19. Yüzyıl aydınlanma felsefesinin de etkisiyle bilimsel alanda meydana gelen gelişmeler doğrultusunda sadece laboratuvar ortamlarında yapılan çalışmalar sonucu elde edilen somut bilgilerin tek hakikat olarak kabul edilmesiyle insanlık, pozitivizm adı altında yeni bir dinle tanışmış oldu. Bu süreçten sonra sonu "izm" ile biten birçok akım ortaya çıktı ve özellikle canlı türlerin ortak bir atadan meydana geldiğini ve süreç içerisinde bazı etkenlerle türlerin birbirinden ayrıştığını iddia eden Darwinizm de o akımlar içerisinde yerini almış oldu. Ancak, ortaya çıktığı dönemin paradigmaları bir bütün olarak ele alındığında, diğer adıyla biyolojik evrim olarak canlı türlerin oluşumunu açıklamaya çalışan Darwinizm'in aslında o dönem Batı Dünyasındaki hâkim zihniyetin ürettiği işlevsel bir ideoloji olmanın ötesinde bir şey olmadığı aşikârdır.

Bu tebliğde, İngiltere'de ortaya çıkan pozitivizmin doğurduğu Darwinizmin diğer adıyla biyolojik evrimin iki açıdan sorgulaması yapılacaktır. Birincisinde, Kur'anî ilkeler ışığında evrimci görüşün yaratılışa ait bir açıklama biçimi olmadığı ortaya konulacaktır. İkincisinde ise, evrimci görüşün bir ispat neticesinde elde edilmiş bilimsel bir gerçekliğin aksine ispatlanamamış bir teori olduğu şeklinde sorgulaması yapılacaktır. Çünkü bu teori, dünya iktidarını ele geçirmek, var olan iktidarı korumak ve diğer toplumları yönetebilmek noktasında politika üretenlerin, biyolojik düzlemdeki sözde kanunların toplumsal düzlemde de geçerli olduğunu iddia ederek sosyal hayatta icra ettikleri kanunları meşrulaştırmak adına ürettikleri bir teoriden ibarettir.

1. BİYOLOJİK AÇIDAN EVRİMCİ GÖRÜŞ NEDİR?

Evrim kısaca, "yeryüzünde yaşayan canlıların başlangıçtaki durumlarından günümüzdeki çeşitliliğin ortaya çıkmasına kadar geçirdikleri değişikliklerin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır (Champbell-Reece, 2008). Bu tanıma göre evrim, biyolojide canlı türlerin nesilden nesile kalıtsal değişime uğrayarak ilk halinden farklı özellikler kazanması sürecidir. Doğal olarak bu süreç, iki iddia üzerine bina edilmektedir. Birincisi, ortak atadan değişme yoluyla evrim; ikincisi, insan soyunun maymunumsu canlılarla ilişkilendirilmesidir (Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 40-44; Taslaman, Evrim Teorisi, Felsefe ve Tanrı, s, 127).

Birinci iddia, yani ortak atadan değişme yoluyla evrim, "doğal seleksiyon" kavramıyla açıklanmaktadır. "Darwinizm", doğal seleksiyon yani bütün canlıların geçmişte yaşamış "ortak bir ata"dan değişerek geldiklerini söyleyen ve onları "ortak bir soy" yoluyla bağlayan bir teoridir. Türlerin birbirinden değiştikleri kabul edildikten sonra tüm türlerin, cinslerin, familyaların ortak bir atadan geldiği iddia edilmiştir (http://www.evrim.gen.tr/articles.asp?id=3). Ancak bu fikir, Darwin (1809-1882)'den önce ortaya çıkan Lamarck (1744-1829)'ın teorisine göre ise, türler ortak bir atayla birbirlerine bağlanmamışlardır. Türlerin ortak bir atayla birbirine bağlanamayacağı fikri, daha önce Darwin'in dedesi tarafından da savunulmuştur. Ama ortak soy yoluyla türlerin hepsinin birbirine bağlanması görüşü ancak Darwin tarafından detaylıca savunulmuş ve yaygınlık kazanmıştır (Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 11).

O dönem evrimci görüşü savunanlar bile ortak bir paydada buluşamadıkları gibi yaratılıştan bahseden Kur'an ayetleri açısından da "canlı türlerin nesilden nesile kalıtsal değişime uğrayarak ilk halinden farklı özellikler kazandığı" görüşü, bir anlam taşımamaktadır. Kur'an, "*Allah, sizi önce topraktan, sonra da az bir sudan (meniden) yarattı. Sonra sizi (erkekli dişili) eşler yaptı. Allah'ın ilmine dayanmadan hiçbir dişi ne hamile kalır, ne de doğurur. Herhangi bir kimseye uzun ömür verilmez yahut ömrü kısaltılmaz ki bu bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır"* (Fâtır, 35/11; Geniş bilgi için diğer ayetlere bkz: Hicr, 26/33; Mü'minun, 23/12; A'raf, 7/11; Nuh, 71/14; Sâd, 38/72; Hacc, 22/5) buyurarak hem bir canlı türü olarak insanın yaratılış kökenini bildirmekte hem de yeni bir canlının yaratılmasının Allah'ın ilmine dayandığını; kısaca sürecin herhangi bir yerinde tesadüflere ve evrilmeye yer olmadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu süreç insan türünde olduğu gibi diğer canlı türleri için de geçerlidir. Esed, bu ayetin yorumunda, *"Va(A)llâhu ḣalekakum min turâbin"* ifadesini, *"Allah sizi[n her birinizi] topraktan yaratır"* şeklinde tercüme ederek başlangıçtaki yaratılış kaidesinin yaratılan her bir fert için tekrar tekrar gerçekleştiğini belirtmektedir. Ayrıca Esed, *"Allah katında İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir ki Allah onu topraktan yarattı ve sonra "Ol!" dedi; işte (insanoğlu böylece) oluverir"* (Al-i İmran, 3/59) ayetiyle birlikte diğer birçok ayeti (18/37, 22/5, 30/20, 35/11 ve 40/67) de delil getirerek şöyle demektedir. Hz. İsa'nın Hz. Âdem -ki, bu bağlamda bütün insan soyunu ifade etmektedir- gibi sadece "topraktan yaratılmış", yani, toprağın üzerinde ve altında asal şekillerinde bulunan organik ve inorganik maddelerden yaratılmış bir ölümlü olduğu gerçeğini vurgular (Esed, Kur'an Mesajı; 3/59).

İkincisi, yani Darwin'in canlıların ortak atadan evrimleştiği iddiası, bu ortak noktadan dallanıp budaklanan bir soy ağacını ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşımın gündeme getirdiği belki de en temel sorun, insanın bu soy ağacının neresinde olduğudur. Linnaeus'un canlılar sınıflamasında insan, maymuna yakın bir yere konmuştur. Morfolojik (dış-şekilsel) özelliklere dayanan bu sınıflamada, memeli olmalarından morfolojik özelliklerine kadar benzer birçok özellikleri olan maymun ve insan birbirlerine yakın bir yere konmuştur. Morfolojik benzerlikleri, ortak atadan türemenin delili olarak sayan evrimci görüşün doğal sonucu da, maymun ve insanı ortak bir atadan türetip yakın akraba ilan etmek olmuştur (Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 19; Taslaman, Evrim Teorisi, s, 104).

Bütün canlı türlerinin ortak bir soy ağacından geldiği ve dolayısıyla morfolojik benzerliklerden yola çıkılarak insanın bu soy ağacında maymuna yakın durduğunu ve ortak bir atadan türemiş olabileceği iddiası, bilimsel çalışmalar açısından gerçeği yansıtmadığı gibi Kur'an açısından da gerçek dışı bir iddiadır. "İnsanın "balçıktan", "topraktan" yahut yukarıdaki ayette geçtiği gibi, "balçığın özünden (sulâleh)" yaratıldığına dair birçok ayet, insan bedeninin toprakta yetişen ya da toprağın bileşiminde bulunan muhtelif organik ve inorganik unsurlardan teşekkül ettiği, toprakta yetişen besinlerin özümlenmesi yoluyla bu unsurların Allah tarafından sürekli olarak canlı ve üretken hücrelere dönüştürüldüğüne işaret etmekte ve böylece insanın bedensel menşeinin ya da özünün basitliğini ve buna bağlı olarak da ona akıl ve duygu donanımını bahşeden Allah'a karşı insanın ödemesi gereken şükran borcunu dile getirmektedirler" (Razi, Tefsiru'r-Razî, 23/84; Esed, Kur'an mesajı, s, 690). Esed'e göre 12-14. ayetlerde kullanılan geçmiş zaman kipi (mazî), bu yaratılış evrelerinin hepsinin Allah tarafından öngörülüp gerçekleştirildiğini ve bu sürecin, insanın O'nun tarafından yeryüzüne çıkarıldığı günden bu yana hep tekrarlanıp durduğunu vurgulamak içindir (Mü'minun, 23/12).

2. EVRİMCİ GÖRÜŞÜN ORTAYA ÇIKIŞI

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki evrimci görüş, orijinin de Darwin ya da ondan önce dedesi veya Lamarck tarafından ortaya atılmış bir kavram değildir. Esas olarak evrimci görüş, 14. Yüzyıl Müslüman âlim İbn Haldun tarafından ortaya atılmış ve savunulmuştur (İbn Haldun, Mukaddime, I/133). XIV. Yüzyılda İbn Haldun'un bu görüşlerini ele aldığı Mukaddime isimli eseri, XIX. Yüzyılda batı dillerine çevrilince İbn Haldun

ve Mukkadime bütün dünyaya tanınır hale geldi. Birçok alanın öncüsü kabul edilen İbn Haldun, öyle anlaşılıyor ki evrimci görüşün de ilk temsilcisidir. Dolayısıyla, o yüzyıllarda yaşamış olan Lamarck, Darwin, Wallace, Spencer gibi evrimcilerin, evrim görüşüyle ortaya çıkmaları bir tesadüf olamaz. İbn Haldun'dan bu fikir çalınmış mıdır, bilinmez ama "evrim teorisi 19. yüzyılda, esas itibarıyla İngiltere'deki felsefi, bilimsel, teolojik, politik, sosyolojik ortamdaki paradigmadan etkilenerek ortaya konmuştur" (Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 83; Taslaman, 2007; Acar, 2011, s, 11).

Bilgi sosyolojisine göre, mevcut bilimsel bilgi ve teorinin neden ve hangi ortamda oluştuğu açıklanabilir. Bu açıdan "Evrim Teorisi"nin, sosyal boyutuna, felsefi ve bilimsel arka planına bakıldığında belli bir sosyal ortamın yansıması ve belli bir paradigmanın ürünü olduğu için kabul edildiğini göstermek için vurgulayanlar olmuştur. Diğer yandan, Evrim Teorisi'nin doğru olduğunu kabul eden ünlü düşünürlerden birçoğu da bu olguyu kabul etmişlerdir. Daha önceden görüldüğü gibi hem Darwin'in hem de Wallace'ın her ikisi de Malthus'tan (iktisada yönelik bir teoriden) etkilenmişlerdir. Friedrich Nietzsche (1844-1900) Darwin'in 'yaşam mücadelesi' görüşünü eleştirirken, Darwin'in doğa ile Malthus'u birbirine karıştırdığına vurgu yapar. Engels ise, Darwin'in teorisinin, Hobbes'un "İnsan insanın kurdudur" mantığının, Malthus'un nüfus teorisinin ve burjuvazinin ekonomideki rekabet yaklaşımının doğaya aktarımı olduğunu söyler ve ardından kapitalistlerin önce doğaya aktarılan bu görüşleri, sonra kendilerini meşrulaştırmak için tekrar topluma aktarmalarını eleştirir. Görüldüğü gibi Darwin'in teorisine kaynaklık eden en etkili paradigmalar, iktisat teorileri olmuştur. Bu teoriler, Darwin'in yaşadığı İngiltere'de 19. yüzyılın sosyo-ekonomik şartları ile yakından ilgili oldukları için, gündemden uzak ve sırf soyut teoriler düzeyinde düşünülmemelidirler (Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 54; Taslaman, 2013, s, 157).

3. AMAÇLARI AÇISINDAN EVRİMCİ GÖRÜŞÜN ÇIKMAZI

Bugün geriye dönülüp evrimci görüşün ortaya çıkış sürecine bakıldığında, belki de o fikrin temsilcileri tarafından hiç düşünülmeyen ve arka planda evrimci görüş üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılan iki önemli husus söz konusudur. Birincisi, pozitivist felsefi düşüncenin yaygınlaşmasını sağlamak ikincisi, biyolojik evrim adı altında sosyal evrim düşüncesini pratize etmek ve kabul ettirmeye çalışmaktır (Slattery, Sosyolojide Temel Fikirler, s, 94). Özellikle o dönem oluşan pozitivizmin etkisinin yaygınlaşması ve sosyolojik, ekonomik değişimlerin oluşturduğu ortam, evrim teorisinin oluşmasında, kabulünde ve devam ettirilmesinde büyük rol oynamıştır. Pozitivizm gerek 19. yüzyılın gerekse 20. yüzyılın en etkili felsefi sistemlerinden birisi olmuştur. Bu felsefe her türlü metafiziği reddederken, bilimi metafiziğin yerine koymaya çabalar. Pozitivizm'in kurucusu Comte, bilgi teorisindeki yaklaşımı açısından deneycidir; onun deneyciliği, metafiziği yok etmek için başvurulan bir araçtır (Slattery, Sosyolojide Temel Fikirler, s, 71; Bulutay, Evrim ve Quantum Kuramları, s, 44-46; Taslaman, 2013, s, 109).

En açık tabirle evrimci görüş, pozitivist anlayışı insanlığın hayatına ikame etmek, manevi/metafizik alana karşı tezler üretmek ve bununla da yeni bir yaşam algısı oluşturmak için ortaya atılmış bir teoriden öte bir anlam ifade etmemektedir. Bucaille tarafından Darwin'in teorisi, evrimcilerin materyalist felsefe ile dini inanç arasındaki savaşta sallayıp durduğu bir sancak olarak tarif edilmiş ve ona göre Darwin, ateistlerin putlarından biri olarak kalmıştır. Eseri, XIX. yüzyılın ikinci yarısında şiddetlenen din-bilim çatışmasında ateizmi destekleyici delilleri sunmaya çalışmıştır. (Bucaille, İnsanın Kökeni Nedir? s, 46). P. Grasse ise, "temel kuralları ve nihai yargılarıyla Darwinizm, ortadaki doktrinlerin en din karşıtı ve en materyalist olanıdır" demekte ve Marx'ın da dinsel inançlara karşı çıkarken kullandığı argümanları Darwin'in eserinin sayfalarından elde ettiğini eklemektedir (Bucaille, a.g.e., 50).

Evrimci görüş savunulurken hedeflenen ikinci şey, sosyal darwinizmi uygulamaktır. Bu konuda ön plana çıkan Herbert Spencer'ın genel amacı, bütün teorik bilimleri birleştirmek ve Charles Darvin'in kuram ve yöntemlerine dayalı karşılaştırmalı bir sosyoloji kurmaktır. Darwinizm, Charles Darwin'in toplumbilim alanındaki fikirleri ve evrim teorisine dayalı düşüncelerinin sosyolojik alandaki etkilerinden bahsedilirken kullanılan bir terimdir. Bu anlamda "Sosyal Darwinizm" ise, Darwin'in kuramının genişletilerek sosyal alanda uygulanma biçimidir. (Slattery, Sosyolojide Temel Fikirler, s, 21, 96; Solmaz, Dine Sosyolojik Bir Bakış Açılarındaki Gelişmeler, s, 33; Özerkmen, İnsan Merkezli Çevre Anlayışından Doğa Merkezli Çevre Anlayışına, s, 171). Darwin, doğa gözlemleri sonucunda biyolojik evrim olduğunu iddia etmiş ve bunu da doğal ayıklanma yoluyla açıklamıştır. Darwin teorisini, daha önce Thomas Robert Malthus tarafından ortaya konulan "Nüfus Teorisi" ile ilişkilendirerek oluşturmaya çalışmıştır. İngiliz nüfus bilimci ve iktisatçı Thomas Robert Malthus, 1798 yılında yazdığı "An Essay on the Principle of Population" adlı eserinde sürekli bir nüfus artışının gelecekte gıda yetersizliğine neden olacağını ve bunun da insanlığı tehdit ettiğini ifade etmiştir (Dursunoğlu, s, 211). İkincisi olarak Herbert Spencer'ın "en güçlü olanın ayakta kalması" düşüncesi ile ilişkilendirmiştir. Sosyal Darwinizm kavramı, bireysel organizmalar arasındaki rekabette çevreye en uygun olanın varlığını devam ettirmesi gibi bireyler, toplumlar ve uluslararası rekabette de varoluş mücadelesini kazananın hayatta kaldığı sosyal bir evrim sürecini ifade eder. Kısaca, yaşamak için diğerleriyle çarpışmak, ayakta kalabilmek için başkasının her türlü hakkını çiğnemek ve bunu gerçekleştirebilmek için de her türlü yolun mubah görülme düşüncesinin toplumsal hayata yansıtılmasıdır (Slattery, Sosyolojide Temel Fikirler, s, 21; Solmaz, Dine Sosyolojik Bir Bakış Açılarındaki Gelişmeler, s, 33; Dursunoğlu, 2016, s, 210).

Darwin uzun seyahatleri boyunca yaptığı gözlemler ve elde ettiği bulgular neticesinde yakın türlerin birbirine benzediklerini fark etmiş ve bunların birbirinin devamı olduğu düşüncesine ulaşmış olmasına rağmen Malthus'un nüfus teorisini okuyana dek bunun nedenini bir türlü açıklayamamıştır. Darwin, nüfus teorisini okuduğunda canlıların evrimleşme nedeninin doğal ayıklanma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu teoriye göre, insanlar geometrik olarak; yiyecekler ise aritmetik şekilde artmaktadır. Dolayısıyla bazı yöntemlerle bunların eşitlenmesi gerekmektedir (Dursunoğlu, 2016, s, 211).

Kur'an açısından olaya baktığımızda evrim adına ortaya atılan bu görüşlerin, temelde bir yaratıcı fikrinin kabul edilmemesinden ya da yaratıcıya dair algının yanlışlığından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Çünkü bilimsel ve somut bir veri olmadan ilahi buyrukların da aksine, sadece canlıların morfolojik özelliklerinden ve sürekli bir nüfus artışının gelecekte gıda yetersizliğine neden olacağını ve bunun da insanlığı tehdit ettiği düşüncesinden hareketle bir kuram geliştirmek, Kur'an'ın yaratılış ve evrenin işleyiş gerçeğine dair beyanlarına aykırı olduğu gibi insanlığa bir dayatma olduğu da aşikârdır. *"Allah -O'ndan başka ilah yoktur; Her zaman diridir, bütün varlıkların kendi kendine yeterli yegane kaynağıdır. Ne uyuklama tutar O'nu, ne de uyku. Yeryüzünde ve göklerde ne varsa O'nundur. O'nun izni olmaksızın nezdinde şefaat edebilecek olan kimdir? O, insanların gözlerinin önünde olanı da, onlardan gizli tutulanı da bilir; oysa O dilemedikçe insanlar O'nun ilminden hiçbir şey edinemez, hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun sonsuz kudreti ve egemenliği gökleri ve yeri kaplar ve onların korunup desteklenmesi O'na ağır gelmez. Gerçekten yüce ve büyük olan yalnızca O'dur"* (Bakara, 2/255). Bir yaratıcı fikrini kabul etmek, zorunlu olarak Kur'an'ın yukarıdaki ifadesinden anlaşıldığı üzere, Allah'ın bütün her şeyin kaynağı olduğu gibi onların beslenmesi ve hayatta kalmalarının da tek dayanağı olduğu fikrini de kabul etmeyi gerektirir.

Darwin, doğadaki her türün bir dizi tesadüfi fiziksel ve zihinsel değişime veya mutasyona uğradığını iddia etmiştir. Bu değişimler hayatı destekleyen değişimler olmakla beraber belli bir türün hayatta kalmasını ve gelişmesini mümkün kılmıştır. Bazı mutasyonlar ise daha az elverişli olduğu için hayatta kalmayı

güçleştirir. Bu sebeple, bir yandan birçok türün soyu tükenmişken, bir yandan da büyük çeşitlilik gösteren canlılar ortaya çıkmıştır. Doğal bir seleksiyon süreci, doğaları gereği hayatlarını sürdürmeye uygun olan veya olmayan türlerin hangileri olduğunu belirlemektedir (Heywood, 2013: 67). İfade edildiği gibi Darwin the Origin of Species eserinde, son kısımdaki bazı cümleler hariç, insanlardan bahsetmemesine rağmen, onun çıkarımlarının, sosyal bir varlık olan insanları da kapsadığı varsayılır. Tarihsel gelişim içinde 19. Yüzyılda ortaya çıkan Sosyal Darwinizm, en güçlü ve en uygunun hayatta kaldığını savunan bir ideoloji olmuştur. Fikrin destekçileri de bunun ilerlemek için gerekli olduğunu savunmuşlardır (Dursunoğlu, 2016, s, 213).

Biyolojik evrimdeki "en uygunun hayatta kalması" düşüncesinin, "doğal ayıklanma" fikri ile örtüşmesi ve dönemin en güçlü düşüncelerinden olan Darwinizm'in bilim dünyasında yaygın bir biçimde kabul görmesi sosyal evrim düşüncesinin yerleşmesinde etkili olmuştur (Slattery, Sosyolojide Temel Fikirler, s, 75; Dursunoğlu, 2016). Tabiî ayıklanma görüşü, sosyolojide de bazı sosyologlar tarafından uygulanmıştır. Buna göre, toplumların gelişmesi, ancak ırklar ve gruplar arasındaki çatışmalar ve ayıklanmalarla açıklanmaya çalışılmış ve aynı görüş sınıflar çatışması halinde Marks'çı teoriye de tesir etmiştir. Bununla beraber, tabiî ayıklanma teorisinin kesin karşı koyucuları da, belli amaca yönelen, yaratıcı tekâmüle âit kuvvetlerin varlığını kabul eden görüşler ileri sürmektedirler. Bu yüzden, vahiy karşıtları, tutunacak epistemolojik bir temel aradıklarında ilâhî bilginin karşısına Darwinci tezlerini çıkarmaktadırlar. Özellikle Materyalizm, Darwincilik'e kendi görüşünün üzerinde yükseleceği bir temel olarak sahip çıkmaktadır. Müslüman araştırmacılar hiçbir zaman evrim teorisine iltifat etmemiş; bu teoriyi "Allah'ın kudretinin yaratıkları üzerinden koparılmak istenmesi ile meydana getirilen boşluğu doldurmak üzere başvurulmuş bir vasıtadan ibaret görmüşlerdir" (Nasr, 1989, s, 51).

Darwin'in doğadaki her türün bir dizi tesadüfi fiziksel ve zihinsel değişime veya mutasyona uğradığı ve biyolojik evrimdeki en uygunun hayatta kaldığı şeklindeki düşünceleri, yine bir yaratıcının varlığı fikrini ret ve inkâr anlamına gelmektedir. Çünkü sözde türlerde meydana gelen değişimin yine türler tarafından bilinçli bir çabanın sonunda meydana gelen bir faaliyet olduğu anlamında ifade edilmektedir. Dolayısıyla Yüce Allah'ın külli iradesi, ilmi ve kuvveti sayesinde çekip çevirdiği, şekil verdiği, hayat vermesi ve ardından ölüm vermesi gibi bütün fiiliyatı, şuursuz ve bilinçsiz olan türlere verilmektedir. *"Andolsun biz sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklere: Âdem'e secde edin" dedik. "Hepsi secde ettiler, yalnız İblis etmedi, o secde edenlerden olmadı"* (el-Âraf, 7/11); *"Rahimlerde size istediği şekli veren O'dur. O'ndan başka ilah yoktur, O Kudret Sahibi, Hikmet Sahibidir"* (Al-i İmran, 3/69). Bu ayetlerde görüldüğü üzere türler içerisinde şuur ve akıl sahibi olan insan da bile Yüce Allah'ın tasarrufu söz konusudur.

Yine Darvin'in tabiî ayıklanma görüşü de Kudret ve Hikmet Sahibi Yüce Allah'ın kâinata müdahalesini inkâr eden, bütün kâinatta ve canlı türlerin yaşamlarında görülen faaliyetleri tesadüfe havale eden bir düşüncenin ürünü olmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Oysa Allah, kâinattaki düzenin kaynağı ve koruyucusu olduğu gibi canlı varlıkların yaşamlarını, ölümlerini ve rızıklarını takdir edendir. *"Gerçek şu ki, semavî varlıkları ve yeri [yörüngelerinden] sapmamaları için tutan [yalnızca] Allah'tır. Bir kere sapınca da, O'nun müdahale etmemesi halinde başka hiçbir güç onları tutamaz. [Fakat] Allah halîmdir, çok bağışlayıcıdır!"* (Fatır 35/41) *ve "O'ndan başka ilah yoktur, hayat bağışlayan ve ölüm veren O'dur: O sizin de Rabbinizdir, geçmiş atalarınızın da"* (Duhan, 44/8) ayetleri söz konusu gerçeği dile getirmektedir.

SONUÇ

Evrim ya da Darwinizm sadece bir teoridir ve bilimsel temele dayalı bir bilgi türü değildir. Dönemin şartları içerisinde ortaya çıkmış ve daha sonra sosyo-politik bir amaçla şekillenen bir ideolojidir. Bu teori, uygulamada Darwincilik karşıtı başka bilim çalışmalarıyla, birçok açıdan tenkit edildiği gibi yine alanın uzmanları tarafından ciddi bir eleştiriye tabi tutulmuş ve bilimsel bir boyutunun olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak biyolojik evrim üzerinden gerçekleştirilmek istenen sosyal evrim ya da sosyal Darwinizm, bir nebze de başarıya ulaşmış ve güçlü olanın ayakta kaldığı düşüncesinin iktidarlar tarafından özümsenmesi sonucu, günlük hayatımızda bile hissedilir bir noktaya ulaşmıştır.

Darwinizm, Kur'ânî ifâdeyle "zan" olmaktan öteye geçmemektedir. Ancak, Kur'an'ın serdettiği ilâhî tekâmül bilgisi, kesin bir bilgidir. Bu iki bilgi anlayışı birbiriyle kıyaslanamayacağı gibi zaman zaman bazı Müslüman araştırmacıların bu iki noktayı birbirine karıştırdığına şahit olmaktayız. Esas olarak bilimsel bilgi adı altında ortaya çıkan Evrim Teorisi ile vahyî bilginin esas karşılaşması, yeryüzündeki toplum düzenlerinin eğitim ve bilim çalışmalarının nasıl bir temele dayanacağı meselesinde yoğunlaşmaktadır. Bu yüzden, vahiy karşıtları, tutunacak epistemolojik bir temel aradıklarında ilâhî bilginin karşısına Darwinci tezlerini çıkarmaktadırlar. Özellikle Materyalizm, Darwincilik'e kendi görüşünün üzerinde yükseleceği bir temel olarak sahip çıkmaktadır.

Ayrıca, insanın maymun soyundan geldiği iddialarının bugün artık inandırıcılığı kalmamıştır. Kur'ân'a göre yaratılış, Darwincilikten farklı olarak insanın hayata insan olarak başladığını ve tarih boyunca insan dışı bir değişme geçirmediğini ortaya koymaktadır. İnsanın yaratılışına ait bu iki temellendirme, insanın yapıp etmelerinde iki zıt fikre yol açmıştır. Darwincilik, insanı hayvanî bir ilkelliğe indirger ve onun davranışlarını hayvânî davranışlar grubuna sokar. İlâhî açıklamaya göre ise, insan, "eşref-i mahlûkât" yani yaratıkların en üstünü ve Allah'ın yeryüzündeki halifesi diye tanımlanır. İşte bu iki temel görüş ve bunlara yaslanan bilim, medeniyet, sosyal ve ahlâkî hayat telâkkileri bütün dünyada karşıtlık oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Abdulbâkî, Muhammed Fuâd, el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim, Daru'l-Hadîs, Kahire 1364/1945.
2. Arslan, Ali, Büyük Kur'an Tefsiri, 14 Cilt, Arslan Yayınları, İstanbul 1984.
3. Beğavi, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mesûd (v. 516/1122), Me'alimu't-Tenzil, Daru İbnu Hazm, Beyrut 2002.
4. Bucaille, Maurice, İnsanın Kökeni Nedir, çev. A. Ünal, İstanbul 1984.
5. Bulutay, Tuncer, Bilimin Niteliği Üzerine Denemeler Evrim ve Guantum Kuramları, Mükiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tsz.
6. Dursunoğlu, İsmail, "Sosyal Darwinizm" Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016: 6/1.
7. Kubat, Mehmet, Kur'an'da Tevhid, Beka Yayınları, İstanbul 2014.
8. Kutluer, Cevher, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), 1993.
9. Marshal, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, Trc. Osman Akınhan-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.
10. Mevdudî, Ebu'l-A'la, Tefhimü'l-Kur'an, 7 cilt, Trc: M.H. Kayani-Y. Karaca-N. Şişman-İ. Bosnalı-A. Ünal-H. Aktaş, İnsan Yayınları 1997.
11. Nasr, Seyyid Hüseyin, İslâm ve İlim, çev. İ. Kutluer, İnsan Yayınları, İstanbul 1989.

12. Neil A. Champbell-Jane B. Reece, Biyoloji, (çev: Ertunç Gündüz-İsmail Türkan), 2. Baskı, Palme Yayıncılık, Ankara 2008.
13. Özerkmen, Necmettin, "*İnsan Merkezli Çevre Anlayışından Doğa Merkezli Çevre Anlayışına"*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 42,1-2 (2002) 167-185.
14. Râzî (606/1209), *Mefâtîhu'l-Ğayb,* Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981.
15. Slattery, Martin, Sosyolojide Temel Fikirler, Trc. ÜmitTatlıcan - Gülhan Demiriz, Sentez Yayınları, 6. Basım, İstanbul 2014.
16. Solmaz, Bünyamin, "*Dine Sosyolojik Bir Bakış Açılarındaki Gelişmeler"*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 31, 2011, ss. 29-54.
17. İbn Haldun, Mukaddime I-II, Trc. Halil Kendir, Yenişafak Kültür Armağanı, Ankara 2004.
18. Taberi, Tefsiru't-Taberi, min Kitabihi Cami'l-Beyan 'an-Te'vil-i Ayi'l-Kur'an, Daru-Risale, Beyrut 1994.
19. Taslaman, Caner, Evrim Teorisi, Felsefe ve Tanrı, 6. Baskı, İstanbul Yayınevi, 2013.
20. Yazır, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, 10 Cilt, Azim Dağıtım, İstanbul 1992.
21. http://www.evrim.gen.tr/articles.asp?id=3.

WRONG OPINIONS FOR THE RIGHT WAY: EVOLUTION THEORY

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta, Türkiye
hasanozcelik@sdu.edu.tr

Abstract

Human beings have sought to investigate many phenomena that have occurred in nature due to the curiosity given to them since its existence. The adventure that began with the elimination of the curiosity has gradually turned into knowledge, laws and technology. Some of the endeavors have been left only at the stage of thought, lied, and only a history of the history of science. However, all of these efforts directly or indirectly contributed to the birth of new sciences or the development of existing science.

The most curious subject of human beings; what is the vitality? What am I, who am I, what am I going to be, what will I be after that? Why is this happening, why is it happening like this, what is wanted from me? I am asking what I should do in the face of these events.

There is an important monument in Dubrovnik, Croatia. This monument tells us that the ancestor of mankind has been destroyed. Some scientists think that man's ancestor came from a monkey, some from a field mouse, some from a bear, from a wolf (monster). Some of them thought that life came randomly from elements or compounds as a coincidence. It is the nature of the scientists to make mistakes while looking for the truth. Extraordinary false ideas have helped science develop. This is not only seen in biology but in the development of all science branches. History of science is filled with these false adventures.

Men learn with their sense organs, they are educated. C. Darwin is a famous tourist. To Blinds' Island is the first world outside the island to go with his team. His impressions and observations have seen during their journey have laid the foundations of "the theory of evolution" in the mind of the famous traveler. However, even when this opinion emerged, it was hesitant, it was subject to many changes on the basis of ideas, the main idea could not be proven, but it was not given up. Life is the struggle; natural selection; the development of the organs used, the blindness of unused organs has not been proven by the rules of science. The theory has been tried by everybody everywhere because of the nature of science, and similar results have not been achieved. "*The origins of the species*" have been shaken by the rooting to revision of the definition of the idea species. The reason why the theory of evolution is so prevalent and grouped scientists is also a matter of debate, as there are a lot of hypotheses in science, the theory, and even the wrongness of the laws.

The inadequacy, misinterpretations, and inadequacies at the scientific level of the period caused the observations that constituted the basis of the theory of evolution to be flawed. On the basis of your opinion, you have to oppose Christian faith. At first, Alfred Russell Wallace, who liked the idea of "natural selection," and later dismissed researchers as well as Thomas Henry Huxley, the idea of evolution has been strongly opposed to the idea. This view, which was born about 150 years ago, is still being debated because it can not be proven and it can not be put in place. In Muslim societies, the idea was not taken seriously. The theory deals with living things only as a material entity; to struggle with the ability to live and to select. For this reason, the birth of life, its purpose etc. can not correctly identify. The classification systems based on this theory in Europe are becoming weaker and have left their place largely to alphabetical systems or molecular genetics studies. However, common similarities between family trees and living things are still preferred in scintific studies.

Keywords: Philosophy of Science, Theory of Evolution, Charles Darwin, Natural Selection, Species

DOĞRU YOLDA YANLIŞ SERÜVENLER: EVRİM TEORİSİ

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK

Özet

İnsanoğlu var oluşundan bu yana kendisine verilen merak sebebiyle tabiatta meydana gelen pek çok olayı araştırmak istemiştir. Merakını giderme ile başlayan serüven zamanla bilime, kanuna ve teknolojiye dönüşmüştür. Bir kısım gayretler ise sadece düşünce safhasında kalmış, yalanlanmış, sadece bilim tarihinin geçmişini anlatan bir malûmat olmuştur. Ancak bu gayretlerin hepsi direk ya da dolaylı olarak yeni bilimlerin doğmasına veya mevcut bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

İnsanoğlunun en çok merak ettiği konu; canlılık olayı nasıl bir şeydir? Ben neyim, kimim, nasıl oldum, bundan sonra ne olacağım? Neden bu işler / olaylar böyle oluyor, benden istediği nedir? Ben bu olaylar karşısında ne yapmalıyım gibi sorulardır.

Hırvatistan'ın Dubrovnik kentinde bulunan önemli bir anıt vardır. Bu anıt insanoğlunun atasının keçiden türediğini anlatmaktadır. Bir kısım bilim adamı insanın atasının maymundan, bir kısmı tarla faresinden, bir kısmı ayıdan, kurttan… meydana geldiğini düşünmüştür. Bir kısmı ise canlılığın bir tesadüf eseri olarak elementlerden veya bileşiklerden rastgele birden veya uzun zaman içinde meydana geldiğini düşünmüştür. İnsan beyninin görevi düşünmek ve merak ettiği konuları cevaplamaktır. Doğruyu ararken yanlış yapma bilim insanlarının karakteridir. Doğrulardan ziyade yanlış fikirler bilimin gelişmesine yardımcı olmuştur. Bu durum sadece biyolojide değil, tüm bilim dallarının gelişmesinde görülmektedir. Bilim tarihi yanlış serüvenlerle doludur.

İnsanlar duyu organları ile öğrenirler, eğitilirler. C. Darwin ünlü bir gezgindir. Tropiklerde Körler Adası'na ekibiyle birlikte gidebilmiş ada dışından ilk dünyalıdır. Gezileri sırasında gördükleri ve izlenimleri ünlü seyyahın zihninde 'evrim teorisi'nin temellerini atmıştır. Ancak bu görüş ortaya çıkarken bile tereddütlü çıkmış, fikir bazında birçok değişikliğe uğramış, ana fikri ispatlanamamış, ancak görüşten de bir türlü vazgeçilememiştir. *Hayatın mücadele olduğu; doğal seleksiyon; kullanılan organların geliştiği, kullanılmayan organların körleştiği* görüşleri bilimin kuralları ile ispatlanamamıştır. Bu teori fen bilimlerinin özelliği gereği her yerde herkes tarafından denenip benzer sonuçlara ulaşılabilir olmamıştır. 'Türlerin orjini' fikri tür tanımının revizyona uğraması ile kökünden sarsılmıştır. Bilimde çok sayıda hipotez, teori hatta kanunların yanlışlığı ortaya konulduğunda bilim insanları arasında ciddi bir ayrılık olmazken evrim teorisinin niçin bu kadar önemsendiği ve bilim insanlarını gruplaştırdığı ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Evrim teorisinin temelini oluşturan gözlemlerin yetersizliği, yanlış yorumlamalar ve o dönemin bilimsel düzeyindeki yetersizlikler teorinin kusurlu olarak doğmasına neden olmuştur. Görüşün temelinde Hristiyanlık inancına karşı çıkmak vardır. İlk başlarda Alfred Russell Wallace gibi "doğal seçilim" fikrini benimsemiş, sonradan vazgeçmiş araştırıcılar yanında Thomas Henry Huxley gibi evrim fikrine şiddetle karşı çıkanlar da olmuştur. Yaklaşık 160 yıl öncesi doğan bu görüş ispatlanamadığı ve yerine de başka bir görüş konulamadığı için hala tartışılmaktadır. Müslüman toplumlarda ise ciddiye alınmamıştır. Teori canlıları sadece maddi bir varlık olarak ele almıştır, oluşma mekanizmasını tesadüfe; yaşama kabiliyetini mücadeleye ve seçilime bağlamıştır. Bu nedenle hayatın doğuşunu, amacını ve canlıları doğru tanımlayamamıştır. Avrupa'da bu teori üzerine kurulmuş olan sınıflandırma sistemleri giderek zayıflamış, yerini büyük ölçüde alfabetik sisteme ya da moleküler genetik çalışmalarına bırakmıştır. Ancak soy ağaçları ve canlılar arasındaki ortak benzerlikler bilimsel çalışmalarda halen tercih edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilim felsefesi, Evrim Teorisi, Charles Darwin, Doğal Seleksiyon, Tür

1. GİRİŞ

İnsanoğlu kendisine verilen merak sebebiyle tabiatta meydana gelen pek çok olayı araştırmak istemiştir. Bir kısım gayretler ise sadece düşünce safhasında kalmış, yalanlanmış, sadece bilim tarihinin geçmişini anlatan bir malumat olmuştur. Ancak bu gayretler boşa gitmemiş, yeni bilimlerin doğmasına veya mevcut bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bir eserin veya sanatın kıymeti onun programından doğan bir ruhtur. Bu programın mükemmelliği eserin ya da sanatın farkını ortaya koyar. Kâinata bakıldığında en küçük zerreden yıldız ve galaksilere kadar her bir varlığın belirli bir programa göre tanzim edildiği görülür. İnsanoğlunun programı ise bu programları anlamak ve yorumlamak üzerine kurulmuştur. Bu nedenle atomdan kürelere kadar tüm varlıkların programını anlamanın metodu ilimle iştigaldir. İlmin görevi de varlıklarla programları arasındaki münasebeti orta çıkarmaktır. Canlıların temel yapısı hücredir. *Her hücre kendi programı bakımından mükemmeldir. Bu nedenle ilkelden gelişmişe doğru ya da tersi değişim şeklinde bir dönüşümden bahsedilemez* Hücreler arasındaki fark; matematiksel program farkıdır. Farklılık programlardadır. Bu program da hücrelerin kimyasal-fiziksel yapısıdır, yani DNA'sıdır. Yaklaşık 200 yıl önce Wirchow her hücrenin bir hafızası olduğundan bahsetmektedir. Bu hafıza bahsedilen her canlıya ve hücresine ait mükemmel programdır (Nurbaki, 1983).

Bilim, bilinmeyeni açığa çıkarma işlemidir. Bilinmeyenin araştırılması temel; temel bilimin belirlediği bilinen prensiplerin kendi özel amaçlarına yönelik uygulanması, genişletilmesi uygulamalı araştırmadır. Temel araştırmada yol gösteren yoktur. Araştırmacı aklı, düş gücü ve meraklarıyla baş başadır. Beklenmedik olaylar olabilir. Araştırıcı bunlardan işe yarar bilgiler üretmeye çalışır. Ortaya çıkan bilgiler birkaç yıl sonra değerlendirilebilir (Hoagland, 1998). Darwin'in çalışmaları da bir temel bilim çalışmasıdır.

Bilgi ve bilginin üretilmesi etik açısından tarafsızdır. Ancak toplumun bilgiyi kullanışı etik açısından çok nadir olarak tarafsızdır. *İyiye gidiş, başka bir deyişle insanların acılarını azaltacak, huzur içinde tüm dünya insanlarının sorunlarını çözecek hızlı bir gelişme için bilim dünyasının elinde çok büyük potansiyel vardır. Ortalama ömrü uzatabilecek, hastalıkları ortadan kaldırabilecek, sefaleti azaltabilecek, güzelliği, neşeyi huzuru yakalayabilecek araştırmalara yönelmeliyiz. Bu potansiyeli biyolojik savaşlara vs. yönlendirip insanlığın huzurunu kaçırmak aklı-selim kişi işi değildir* (Hoagland, 1998).

İnsanın etrafındaki alem bir yana, yalnız kendisinin yaratılışı üzerinde düşünmesi bile onu sonsuz kudret sahibi bir zatın (Allah) varlığına götürecektir. Bu durum karşısında günümüzde birçok insanın bu sırrı ve hikmeti araştırmak yerine durup düşünmeme şeklinde bir tepki gösterdiklerine şahit olmak ne kadar üzücüdür (Özyazıcı, 1979).

İlmin pek çok çehresi vardır. Ne, nasıl gibi sorulara cevap vermesi ile ilim merak etme ve tatmin aracından öteye geçemez. Mesela, insanlığın en büyük ıstırap kaynağını teşkil eden ölüm gerçeği karşısında galaksilerin sayısını hesaplamak, yıldızların keyfiyetini bilmek kime ne kazandıracaktır (Demirkan, 1978).

Her gün çevremizde olup biten yüzlerce, binlerce olay görür, onlara hayatımızın akışı içinde bakar geçeriz. Güneş her sabah doğar, akşam batar. Newton'un *Yer Çekimi Kanunu*'nu bulduğunu biliriz de ağaçtan düşen elma hikayesi bize daha cazip gelir. Havadaki 25°C sıcaklığı normal karşılarız da güneşe yaklaştıkça boş uzayda havasız sıcaklığın -270 ° C soğuk olmasına kayıtsız kalırız. Samanyolu kainattaki 100 milyar galaksiden sadece bir tanesi. Samanyolu galaksisi içerisinde 200 milyon güneş var ve dünyamız da bu güneşlerden birisinin etrafında dönen küçük bir gezegen deseler önemsizmiş gibi inanır geçeriz. Ama karşı duvar yeni boyanmış deseler parmağımızı sürer, ifadenin doğruluğunu parmağımızı boyaya sürerek kontrol ederiz.

Atom altı küçük bir parçacıktan en büyük galaksilere kadar içinde bulunduğumuz maddi alemin bir düzen, bir ahenk, bir intizam içerisinde olmasının sebebine çok azımız kafa yorar. *Peki bu mükemmel sistem bir tesadüf eseri midir?* Kim tarafından ve niçin kurulmuştur? Kâinatın yoktan var edildiğine dair ilk ilmi açıklama olan *Big Bang Teorisi*'ne sizce kaç insan kafa yormuştur? (Tuna, 1987; Muslu, 1980). Fizik ilmince dünyanın hesaplanan yaşı 4,5 milyar yıldır. Yani yaklaşık 5 milyar yıl öncesi dünyamız yoktu. Bugün var kabul ediyorsak bunun sebebi bir tesadüf olabilir mi? Yani bir yaratan olduğu anlaşılmaz mı? (Tuna, 1982). Aynı şekilde öncesinden yok olduğunu, bugün var olduğunu bildiğimiz mevcudat nasıl bu günkü hale gelmiştir! Yoktan var, vardan yok olmaz diyen adam önce kendini inkâr etmeli ve yok olmalıdır.

Dünya güneşten 149 milyon km uzaklıktaki yörüngesine bütün fizik prensiplerini alt üst edercesine 23 derecelik bir eğiklikle oturtulmuştur. Dünya bu yörüngede saniyede 30 km'lik hızla yol alırken içindeki canlılar için uygun mevsimleri ve iklim şartlarını yani habitatını, ekosistemini oluşturdu. İnsanoğlu için aldığı her soluk, yediği her lokmanın, kullandığı enerjinin temeli var oluşundan milyarlarca sene önce atılmıştı. Bütün bu işlemler hakkında ne düşünmeliyiz! (Songar, 1979).

İnsanoğlunun en çok merak ettiği konu; canlılık olayı nasıl bir şeydir? Hırvatistan'ın Dubrovnik kentinde bulunan önemli bir anıt vardır. *Bu anıt insanoğlunun atasının keçiden türediğini anlatmaktadır. Bir kısım bilim adamı insanın atasının maymundan, bir kısmı tarla faresinden, bir kısmı ayıdan, kurttan, balıktan… meydana geldiğini düşünmüştür. Bir kısmı ise canlılığın bir tesadüf eseri olarak elementlerden veya bileşiklerden rastgele meydana geldiğini kabul eder.* İnsan beyninin görevi düşünmek ve merak ettiği konulara ve sorulara cevap aramaktır.

Doğruyu ararken yanlış yapma bilim insanlarının ortak karakteridir. Bakırdan altın üretebileceğini düşünen Alman menşeili bir bilim kadınının yıllar süren gayretleri boşa mı gitmiştir. Altın ve bakırın farklı elementler olduğu ve birbirine dönüşmediği gerçeği bu gayretlerle anlaşılmıştır. Böyle yanlış fikirler bilimin gelişmesine yardımcı olmuştur. Bu durum tüm bilim dallarının gelişmesinde görülmektedir. Doğruyu bulmayı amaçlayan bilim tarihi bu yanlış serüvenlerle doludur.

İnsanlar duyu organları ile öğrenirler ve eğitilirler. C. Darwin ünlü bir gezgindir. *'Renkkörleri Adası'* isimli bir kitapta (Sacks, 1998); Dünya'nın öbür ucunda, Pasifik Okyanusu kıyılarında Mikronezya bölgesindeki 'Renk Körleri Adası' adı verilen bir adada sıra dışı yöresel hastalıklar ve irsi bir hastalık olan renkkörlüğü, renkkörlüğünün ilerlemesi ile meydana gelen ölümcül vücut arazları anlatılmaktadır. Pingelap ve Pohnpei'de kalıtımsal renkkörlüğü; Guam ve Rota'da ilerleyen, ölümcül bir nörodejeneratif bozukluk anlatılıyor. Tropik iklimin egemen olduğu bu adayı Avrupalı iki hekimin olağanüstü bir cesaretle incelemeye gittiği, bu adada insanların birbirlerine besin kaynağı olarak baktıkları, dışardan adaya ulaşan insanların yendiği (yamyamlar), 'ekmekağacı' adı verilen hurma tipi bitkileri vb. hayat şartları anlatılmaktadır. Yine bu eserde; bugüne kadar adaya bir grubun geldiğinden, yaptıkları işlerden bahsedilmektedir. Tarif üzerine bu adaya ada dışından ilk ayak basanların C. Darwin'in meşhur seyahati ile olduğu kanaatine varmışlardır (Sacks, 1998).

Evrim teorisi üzerine bugüne kadar çok şey yazıldı, söylendi. Bu teori kimilerine göre bilimsel bir kanun olmalıydı, bu görüşün karşıtları bilim dünyasından silinmeliydi. Bazılarına göre ise ciddiye bile alınmayacak yalanlanmış, din karşıtı, bilimsel kisveye sokulmak istenen bir ideolojik fikirdir, maksatlı bir felsefi görüştür. Biyoloji ile ilgisi oldukça zayıftır.

Bu bildirinin amacı; evrim görüşünü bir başka açıdan ele alarak ortaya çıkış sebebi, ortaya çıktığı dönemdeki bilim insanları üzerine yapılan toplumsal baskı özellikle kilise baskısı, C. Darwin'in kişiliği, hayata bakışı ve çalışmaları hakkında bilgi vererek yeni bir analiz yapmak ve yorumlamaktır.

2. ÇALIŞMA METODU

Bildiri hazırlanırken çok sayıda literatür taranmıştır. Benzer tip bilgileri veren literatürden önemli görülen sadece birisi dikkate alınmıştır. Görüşü ne olursa olsun her türlü yazılı kaynağa önem verilmiş; ancak tüm görüşler yazarın bilgi ve deneyimleri doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bilimin kuralı gereği yazılı olmayan hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. Her görüş sahibini bağlar. Bilimsel olarak doğruluğu ya da yanlışlığı zamanla ortaya çıkacaktır. Bu nedenle tarafsızlık ilkesi ölçülerine azami gayret gösterilmiştir. Kullanılan literatür genel olarak internet yayınları ve güncel yayınlardır. Yorumlara önemli bir altyapı oluşturacağı düşüncesi ile Evrim Kuramı'nın öncüsü Darwin'in hayatı ve çalışmaları hakkında ayrı bir kısım oluşturulmuştur. Bu durum sunulan bildirinin diğer bildirilerden farkını ortaya koyar. Yararlanılan kaynaklar birbirleri ile karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

3. CHARLES DARWİN'İN KISA HAYAT HİKAYESİ VE ÇALIŞMALARI

C. Darwin 1809'da İngiltere'nin Shrewsbury şehrinde dünyaya gelmiştir (Darwin, 1998). Darwin'in babası ünlü bir doktordur. 1817 yılında, henüz 8 yaşındayken annesini kaybetmiştir. 1818 yılında yatılı öğrenci olarak eğitime başlatılmıştır. 1825 yılında mezun olan Darwin, babasının yanında bir süre stajyer doktor olarak çalışmış ve daha sonra Edinburgh Üniversitesi'nin (İskoçya) tıp bölümüne yazılmıştır. Bu konu ilgisini çekmediği için babası rahip olması için Cambridge Üniversitesinde Christ's College'e gönderdi. Yirmi iki yaşında üniversiteyi bitirir, ama bu mezuniyet kilisede görev almaya yönelik değildir. Çünkü dini konulara uzak kalmak istemektedir (Darwin, 1998).

O'nu en çok ilgilendiren konu doğa tarihiydi. Cambridge'de öğretim görevlisi Joseph S. Henslow'la tanıştı ve dost oldu. Henslow'un sayesinde Güney Amerika kıyılarına yapılan resmi keşif gezisine katılma imkânı buldu. Yine bu dönemde Darwin'in doğa bilimi görüşlerini etkileyen bir başka bilgin de Alexander von Humboldt'tur. Humboldt'un kitapları O'nda tabiat ilmine ilgi uyandırdı. 'Beagle' adlı gemiyle yaptığı yolculuk esnasında, *ünlü jeoloğ Lyell'in ortaya koyduğu, geçmiş dönemdeki jeolojik süreçlerin günümüzdekilerle aynı olduğunu* iddia eden teoriyi destekleyecek birçok inceleme yaptı ve tanınmış bir jeolog oldu.

C. Darwin, G. Amerika yolculuğu dönüşü zooloji konusundaki incelemelerini ve günlüğünü yayınlayarak kamuoyunda tanındı. En temel eseri olan 'Doğal Seleksiyon Yoluyla Türlerin Kökeni'ni 1859 yılında yayınladı. Thomas Malthus'un '*Toplumun Gelecekteki Gelişmesine Etkileri Açısından Nüfus Üzerine Bir Deneme'* adlı eserinden çok etkilendi. Bu eserin etkisiyle 'Doğal Seleksiyon/Ayıklama' görüşünü ileri sürdü (Anonim, 2018a).

Darwin 'agnostik' denilen bilinmezci bir düşünce yapısına sahipti. *İskoçya'daki Edinburgh Üniversitesi'nde ameliyatları acımasız bulmasından dolayı tıp okuluna ısınamadı.* Okulda John Edmonstone'dan hayvan doldurma sanatını öğrendi. 1822 yılında(13 yaşında) bir kimya laboratuvarı kurarak bilimsel deneylerin prensiplerini öğrendi (Anonim, 2018a,b,c).

1827 yılında babası Darwin'i tıp okulundan alarak teoloji eğitim alması için Cambridge Üniversitesi'ne bağlı Christ's College'a gönderdi. Ancak Darwin tıp ve papaz okulundan ziyade William Darwin Fox ile birlikte böcek toplamaya başladı. Okulun ikinci senesinde doğa tarihiyle ilgilenen bir topluluğa katıldı. Jean-Babtiste Lamarck'ın 'evrim teorisini' öğrendi. Deniz canlılarını inceledi. *'Homoloji'* görüşünü ortaya attı. Edinburgh Kraliyet Müzesi'nin bitki koleksiyonunun düzenlenmesine yardımcı oldu (Anonim, 2018b,c).

1828'de botanik profesörü John Stevens Henslow ile tanışarak dost oldu. 1829'da böcek bilimci Frederick Hope ile tanıştı. Böcekler hakkında uzun konuşmalar yaptılar. Hope, Darwin'e koleksiyonu için

birçok tür verdi. 1831'de Henslow, Darwin'i İngiliz Kraliyet Deniz Kuvvetleri Gemisi olan 'HMS Beagle'nin kaptanı Robert FitzRoy ile tanıştırdı. Gemi, Aralık 1831'de Güney Amerika yolculuğuna çıktı. Yolculuğu beş yıl sürdü. Henslow'un tavsiyesiyle Darwin gemiye kabul edildi. Bu seyahat sırasında gözlemlerine ilişkin çok sayıda kayıt tuttu.

HMS Beagle'de az yer olmasına karşın kaya, fosil, bitki, kuş, hayvan ve deniz kabuklarından oluşan büyük bir koleksiyon oluşturdu. Birçok canlı türü, jeolojik oluşum ve fosillerden örnek topladı. Bu örnekleri Cambridge'e yolladı. Böylece ünü doğa bilimciler arasında yayıldı. Gördüğü yerler ve yaptığı gözlemler Dünya'da yaşamın nasıl başladığı ve nasıl geliştiği konusundaki '*geleneksel inançlara meydan okudu'* şeklinde bir anlam çıkmasına yol açtı.

Seyahatiyle ilgili ailesine yazdığı yazıları daha sonra "The Voyage of the Beagle" adıyla yayınlandı. Charles Lylell'in "Principles of Geology/Jeolojinin Prensipleri' kitabında jeolojik oluşumların bugünkü hallerine çok uzun ve yavaş bir süreçten geçerel geldiği yazmaktaydı. Darwin, yolculuğu boyunca bu bilgilerin doğruluğunu anlamaya çalıştı. Şili'de yaptığı gözlemler sonucu depremler ve volkanik faaliyetlerle bir zamanlar deniz olan kıyının yükseldiğini fark etti. And Dağları'nın yamaçlarında da kumlu sahillerde yetişen ağaçların ve bitkilerin fosillerini buldu. 4 Ekim 1836 tarihinde evine döndü ve topladığı koleksiyon materyallerini düzenledi. 1837'de Londra'daki "Royal Geological Society" önünde ilk konuşmasını yaptı. Konuşmasının konusu: 'Güney Amerika'nın tarihsel jeolojik oluşumu' idi. Bu konuşma toplantıya katılan bilim adamları tarafından büyük ilgi gördü. Darwin 1837 yılının yaz aylarını türlerin değişim geçirmeleri üzerinde düşünerek geçirdi. Ana kıtalarda bulunan bazı bitki ve hayvan türlerine okyanusun uzak yerlerinde rastlanmasının gerekçelerini anlamaya çalıştı. 1842'de ''The Structure and Distribution of Coral Reefs''i yayınlandı. 1844'te ''Geological Observations on South America''yı yazmaya başladı. Bu kitabı Eylül 1984'de tamamladı (Anonim, 2018c).

1853 yılında deniz kabuklularıyla ilgili yaptığı araştırmalarıyla İngiliz "Royal Society" tarafından madalya ile onurlandırıldı. Bu tarihe kadar bir jeolog olarak bilinen Darwin, bundan sonra bir biyolog olarak anılmaya başlandı. Rahatsızlıkları giderek artan C. Darwin geçirdiği kalp krizi sonucu 1882 tarihinde Londra'da öldü (Anonim, 2018b; Darwin, 1998).

Kaya, fosil, bitki, kuş, hayvan ve deniz kabuklarından oluşan büyük bir koleksiyon Darwin'in ana çalışmasıdır. Gemi, 1832 baharında Brezilya'nın Bahia kentine vardı. Darwin, gördüğü bitki ve kuş türleri ve bunların göz kamaştırıcı çeşitliliği karşısında hayrete düştü. Beagle gemisi güneydeki Patagonya kıyıları boyunca yol alırken ekip soyları tükenmiş bir *tembel hayvan* ve bir *armadillo*'nun fosil kalıntılarına rastladı. Buradan, Güney Amerika'nın en ucunda yer alan, rüzgarın çıplaklaştırdığı Tierra del Fuego'ya yöneldiler. Darwin, iç kesimlere, Arjantin'in 'pampa' olarak bilinen ovalarına doğru yola çıktı ve '*gaucho'* denilen kovboyların arasına girdi. Eylül 1835'te gemi Büyük Okyanus'ta, Ekvator kıyılarının 965 km açığında yer alan ücra ve tuhaf Galapagos Adaları'na ulaştı. Burada Darwin Dünya'nın başka hiçbir yerinde bulunmayan kuşlar, hayvanlar ve bitkileri gördü. Bu türler Amerika'daki akrabalarıyla herhangi bir ilişkileri olmadan gelişmişlerdi (Anonim, 2018c).

'Origin of Species'/Türlerin Kökeni' kitabının büyük bir kısmı piyasaya çıktığı ilk gün satıldı! Bunun üzerine ikinci baskının hazırlıklarını yapmaya başladı. 1860 yılında Thomas Huxley isimli bir gazeteci "Darwinizm" kelimesinin ilk defa kullanıldığı bir yazı yazdı. 1867 yılında Darwin'in evrim teorisi Avrupa'da yayılmaya başladı. Mart 1871'de "Descent of Man/İnsanın İnişi" eserini yayınlandı. Bu kitabı da büyük ilgi gördü. 1875'de "Insectivorous Plants/Böcekçil Bitkiler" isimli eseri yayınlandı (Anonim, 2018e).

4. EVRİM KURAMI'NIN MODERN BİLİM IŞIĞINDA KRİTİĞİ

İngiliz Kraliyet Deniz Kuvvetleri Gemisi olan 'HMS Beagle' 1836'nın Ekim ayında İngiltere'ye döndü. Darwin daha sonraki 20 yılını seyahat notlarını yazıya dökmekle geçirdi. 1859'da evrimle ilgili kuramlarını içeren 'The Origin of Species by Means of Natural Selection/ Doğal Seleksiyon Yoluyla Türlerin Kökeni' adlı eserini yayınladı (Darwin, 1998). Yazdıkları, kilisenin öğretilerini altüst ediyordu. Bu görüş büyük tepki gördü; çünkü İncil'deki, dünyanın altı günde yaratıldığı ve o günden bu yana da değişmediği ifadesi ile çelişiyordu. Yaratılışla ilgili benzer bilgiler Kuran-ı Kerimde de geçmektedir: *A'raf,54; Yunus,3; Hûd, 7; Furkân, 59: Secde, 4; Kâf, 38: Hadid, 4 ayetleri*).

Darwin'in gördüğü yerler ve gözlemleri hakkındaki verdiği bilgiler ve yaptığı yorumlar Dünya'da yaşamın nasıl başladığı ve nasıl geliştiği konusundaki geleneksel inançlara meydan okuma olarak algılandı. *Özellikle dini ve felsefi çevrelerce evrim teorisine ağır eleştiriler yapıldı:* İngiliz Bilimsel İlerleme Derneği'nin 30 Haziran 1860'ta Oxford'da toplanan yıllık oturumunda Anglikan Kilisesi Piskoposu Samuel Wilberforce çok sert eleştirilerde bulundu. Birçok bilim adamı da '*doğal seleksiyon'* görüşüne karşı çıktılar. Felsefi karşı çıkışların temelinde bu görüşün *ırkçılığa varabilecek sonuçlar doğuracağı ön görülmekteydi. Bu görüşler halen tartışılmaktadır* (Anonim, 2018a).

19. yüzyılın acımasız kapitalizminin 'laissez faire et laissez passer/bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' sloganına da yansıyan bu düşünce, Darwin'in yirmi yıl sonra açıkladığı evrim kuramının özünü oluşturur. '*Doğal seleksiyon' evrimin itici gücü, ilerlemenin dayandığı düzenektir.* Evrim düşüncesinin bu anlayış ve yaklaşımı tüm dünyada çok yadırgandı. Bu çevreler; '*her şey gibi insan da Yaratıcı gücün ürünüdür'* demişlerdir. Tüm semavi dinlerde evrim düşüncesi yer almamış ve reddedilmiştir. Darwin incelemelerinden türlerin sabit olmadığını, uzun süreli de olsa, çevre koşullarına göre değiştiğini söylemişti. Ama "evrim" denen bu değişimin düzeneği; Malthus'un yazdığı 'Nüfus Üzerine Deneme' adlı kitapta anlatılan ilginç bir tezdi. Canlılar için hayat; '*bir var olma ya da yok olma savaşıydı'*. Yani '*hayat bir mücadeleydi, kuvvetliler yaşar, zayıflar elenirdi'*. Çünkü hemen her çevrede, nüfus artışı beslenme imkanlarını kat kat aşmaktadır. Bu savaşta güçlüler karşısında zayıf kalanlar yok olup gider; çevresiyle uyumsuzluğa düşenler elenir, uyum kuranlar çoğalırdı. (Anonim, 2018a-e). Darwin, 1838 yılında, Thomas Malthus'un 1798 yılında yazdığı '*Popülasyonların Prensipleri Üzerine Bir Makale'* isimli makalesini heyecanla okudu. Aynı gün, vahşi yaşam içerisinde yaptığı gözlemlerin sonucu olarak, daha bol besinli ortamlarda yaşayan canlı türlerinin daha kolay hayatta kaldığını ve üreyerek kendilerindeki bu özellikleri '*pangenez*' adını verdiği bir mekanizmanın ayakta tuttuğunu yazdı.

Antikçağ'ın ünlü Yunan filozofu Aristo; 'vücuttaki tüm hücrelerin bir parçasının yumurta ve spermi oluşturmak üzere bir araya geldiğini; bir canlının hayatı boyunca vücudunun çeşitli bölgelerinde oluşan değişimlerin de bir sonraki nesle aktarılabileceğini' savunmaktaydı. Güçlülerin gücünü sonraki nesillere aktarabildiğini ve ortama daha uyumlu canlıların hayatta kalıp ürediği anlamına gelmekteydi. 'Doğal seleksiyonun' temelini oluşturan ana fikirdi ve dolayısıyla Evrim Teorisi'nin kalbi idi. Günümüzde, genetik bilimi 'Penganez' fikrinin tamamen yanlış olduğu ispatladı. Yalanlandı ve tarih oldu (Anonim, 2018g, h).

Pangenez Teorisi'nin diğer açıklamaları şöyledir: ovum'un anne vücudundan, spermatozoon'un ise baba vücudundan bir zerrecik içerdiğini, kalıtsal özelliklerin bu şekilde kuşaktan kuşağa iletildiğini ileri süren eski teoridir. Darwin tarafından ileri sürülmüş bir kalıtım teorisi olup bugün değerini kaybetmiştir (Anonim, 2018i). Hal bu ki bu görüş Aristo tarafından ileri sürülen görüşün tekrarı idi.

Hayat boyu edinilen özelliklerin bir sonraki nesle aktarıldığını savunan bu görüşe göre; beslenmek için boynunu ağaçtan ağaca uzatan zürafanın boynu nesilden nesile uzamıştır. Yani bisiklet sürme alışkanlığımız sperme dönüşüyor ve gelecek nesle aktarılıyor. Bir böbreği alınmış bir kişinin çocuğu tek böbrekli oluyor vb.!

(Anonim, 2018i, j). Modifikasyonların (çevre etkisiyle oluşan morfoloji değişim) irsi olmadığının Darwin döneminde bilinmediği anlaşılmaktadır.

Pangenez Teorisi; sperm oluşurken canlının her organından üreme organlarına kan ile taşınan özelliklerin taşındığı ve cinsel birleşme ile oluşturulduğu teorisidir. Leukippos, Anaksagoras, Demokritos ve Plato tarafından benimsenmiştir. Hipokrat da bu teoriyi büyük ölçüde kabul etmektedir. Görüş bilim dünyasında yüzyıllar boyunca etkili olmuştur. C. Darwin, doğal seçilim görüşüne genetik bir temel olarak kabul etmiştir. *Pangenez; Darwin'in kalıtım kuramının adıdır.* Buna göre vücutta 'gemul' adı verilen çok küçük yapılar vardır ve vücut yapısının nasıl inşa edileceğini belirler. Bu özellik çiftleşme sırasında yavrulara geçer. Ata ile oğul döl arasındaki genetik benzerlik gemüllerle izah edilmiştir. Evrimin en önemli varsayımlarından biridir. Vücudun her birimi çok küçük tanecikler çıkarır, bu tanecikler her iki eşeyin de döllerine iletilir. Kendileri bölünerek çoğalır. C. Darwin'in '*İnsan Türeyişi ve Evrim Üzerine'* isimli eserinde(s.304-314'de) verilen bilgilere göre; '*vücudun kopmuş bir kısmı tekrar meydana gelebilir. Kertenkelelerde olduğu gibi. Bu nedenle bazan kurbağanın ağzından bacak çıkabilir…'* Darwin'in arkadaşı Henry Bates hipotezi: '*ölü doğmuş bir teori'* olarak nitelendirmiştir (Anonim, 2018k).

C. Darwin yaratılışa karşı çıkan evrim teorisini ortaya atan bir İngiliz amatör biyolog ve doğa tarihçisidir. Modern bilim Darwin'in görüşlerinin tam tersi sonuçlar ortaya koymuş ve evrim teorisinin bilimsel bir delilini ortaya çıkaramamıştır (Anonim, 2018d,e).

Genel olarak iki çeneklilerin en ilkelleri arasında olabileceği kabul edilen Ranunculaceae familyasının Engler, flogenetik pozisyonunun bu duruma tamamen ters olduğunu belirtmektedir (Lawrence, 1954). Zira bu familyada hem gelişmiş, hem de ilkel karakterli bitkiler bir arada bulunur. Yani evrim kurama göre yapılmış iki farklı sistemin birisinde Dikotillerin en ilkeli, diğerine göre ise en gelişmişi olarak yer almıştır.

'Flora of Turkey' adlı eser (Davis, 1965-1988) evrimsel sınıflandırmaya göre yazılmıştır. Bu eserde Monokotiller kapalı tohumluların en gelişmişi olarak kabul edilmişti. Son yıllarda yapılan sınıflandırmalarda ise Dikotiller en gelişmiş bitki grubu olarak görülmektedir. Aktinomorf çiçekli (daha ilkel), zigomorf çiçekli, serbest karpelli (daha ilkel) bileşik karpelli, çok karpelli (daha ilkel) birkaç karpelli, bitkiler bu familyanın üyeleridir. Anatomik özellikleri ise Dikotillerden ziyade Monokotillere ve özellikle Alismataceae'ye benzemektedir (Medcalfe and Celak, 1957). İşte evrim kuramına göre yapılan bir sınıflandırmada Ranunculaceae familyasının pozisyonu.

Bundan yaklaşık 30 yıl önce flora çalışmalarını yayınlarken evrimsel sınıflandırmaya göre bitki listesi hazırlanmasını isteyen ünlü bilim adamları bugün alfabetik sırayı önemsemektedirler. DNA parmak izleri ile filogenetik soy ağaçları çıkarılmakla beraber bu yapılan çalışmaların en azından bir kısmı ilgisiz canlıları birbirine daha yakın akraba göstermiştir. Bu bulguların inandırıcılığı zayıf ve eski sistemleri de anlamsız hale getirmektedir.

Evrim teorisi gelişmiş ve körermiş karakterlerden bahsetmekle beraber bu karakterlerin bitkilerde bir sınıflandırmasını yapamamıştır. Hutschinson sisteminde (Seçmen vd., 2008) kısmen böyle bir liste verilmekte, ancak bunun da uygulamasında karakterler birbirine karışmaktadır. Bir bitkide hem gelişmiş hem de ilkel karakterler bulunabilmektedir. Aynı şekilde güçlü ve zayıf karakterlerin bir listesi verilmemiş ve sınıflandırılması yapılmamıştır. Dolayısı ile evrim kuramında yer alan 'güçlü olan yaşar, zayıf elenir' gibi fikirler uygulama safhasına sokulamamış, ne kabul edilebilmiş ne de yalanlanabilmiştir. Hangi karakter güçlü ya da zayıf kabul edilirse edilsin tabiatta her iki grup karakteri taşıyan canlılara rastlamak sıklıkla mümkündür.

'Hayat mücadeledir' görüşüne karşı tabiatta simbiyoz yaşayan, mutualizm örneği yüzlerce canlı türü sayılabilir. Güçlü görülenlerle zayıf görülenler tabiatta birlikte yaşamakta ve hayatlarını devam ettirmektedirler. Nesli kaybolan türlerde tabiata insan müdahalesi söz konusudur. Beşerin bulaşık eli ne zaman tabiata müdahale etse işleri karıştırmıştır. Ahengi bozmuştur. Öte yandan bütün bu anlatılanların Darwin'in ileri sürdüğü evrim kuramı ile ne kadar ilgili olduğu da ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü Darwin'in ölümünden bu yana evrim üzerine yapılan yayınlar arasındaki çelişki de Darwin'e mal edilmektedir. Meydana getirilen bilgi kirliliğinde Darwin'in gerçek görüşlerinin ne olduğunu ayıklamak da neredeyse imkansızdır. Bunu en güzel örneğini 'Türlerin Orjini' kitabı oluşturur. Darwin'in ölümünden sonra yayınlanan kitapların farklı yayınevi ve tarihlerdeki baskıları birbirlerinden oldukça farklıdır.

Bilim, tanımla başlar. Ölçülebilir ve tekrarlanabilir bilgileri ihtiva eder. Evrim Kuramı'nda geçen terimlerin tanımları net değildir. Ölçülebilirlik özellikleri zayıf, tekrarlanabilir oluşu ise yoktur. Tabiat olaylarına ilgisi çok yüksek olan Darwin'in topladığı biyolojik malzemeyi kim teşhis etti ve yorumladı! Bu işlemleri yapan bir branşlaşmış paleontologlar var mıydı? Darwin'in topladığı fosilleri teşhis edip jeolojik zaman spektrumuna doğru şekilde yerleştirmesi beklenebilir mi? Günümüzde bile paleontolog bulmakta zorlandığımız bir gerçektir. Belki de tüm dünyada paleontolog eksikliği sebebiyle evrim tartışması bir türlü sonlandırılamıyor. *Uzman bilim adamı konuşursa herkes susar ve susmalı. Bilen konuşur, dinletir; bilmeyen tartışır.*

Öte yandan toplanan bu örnekler doğa tarihine önemli katkılar yapmıştır ve gelecekte de yapacaktır. 'Türlerin Orjini' (Darwin, 1859) kitabında anlatılan pek çok konu modern eğitim sistemimizdekiler benzerlik göstermektedir. Darwin'in ölümünden bu yana evrim ve Darwin adına çok sayıda eser yayınlanmıştır. Bu eserlerde birbirini tekzip eden bilgiler de bulunmaktadır. Yani konuya ilişkin bir bilgi kirliliği olduğu muhakkaktır. Öte yandan 'Türlerin Orjini' kitabında kültür bitkilerinde ve yabani bitkilerde varyasyon, hibritleşme, popülasyon dinamiği, adaptasyon gibi konuların yer alışı kitabın yayın yılı dikkate alınırsa hayli ilginç görülüyor.

5. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Evrim teorisi denildiğinde insanların aklına farklı kavramlar gelebilir. Materyalist çevrelerden bazı kişiler evrim kuramının bilim adamları tarafından ispatlanmış gerçekler olduğunu sanırlar. Teoriyi şiddetle savunur, karşı fikirleri şiddetle reddederler.

Son iki yüzyıldır dünyayı kan gölüne çeviren, insanlar arasındaki farklılıkları 'çatışma' nedeni sayan materyalist felsefenin her sahada izlerini bulmak mümkündür. Her teori belirli bir bilim dalına münhasır iken bu teori biyolojiden, jeolojiden, tıptan başlayıp ilahiyat ve felsefe gibi sosyal bilim dallarını bile etkilemiştir. Komünizmin kurucusu Karl Marx'ın ifadesiyle, Darwin'in evrim teorisi materyalizmin 'doğa bilimleri açısından temeli'dir (Anonim, 2018k).

'Darwinizm (evrim kuramı) hayatın tesadüfen ortaya çıktığını ve bir mücadele olduğunu iddia eder. Marksizm, faşizm ve kapitalizm gibi sapkın ideolojileri ortaya çıkarmıştır. Karl Marx, evrim teorisi ve Darwin'in kitabı hakkında; "*bizim görüşlerimizin doğa tarihinde temelini içeren kitap budur*" demiştir. Darwinizm'i geçersiz kılan en güçlü kanıt; proteinlerin tesadüfen ortaya çıkmasının imkânsız olmasıdır. Doğadaki Biyogenez Kanunu yani hayat aynı türdeki başka bir canlıdan gelir. Hayat, ancak hayat sahibi varlıktan gelir. Her canlı hücresi bir başka canlı hücre tarafından üretilir. Dolayısıyla dünyada ilk hayat, ancak bir başka hayat sahibi varlıktan gelmiş olabilir. Bu Allah'ın 'Hayy' (Hayatın Sahibi) isminin tecellisidir. Hayat ancak O'nun dilemesiyle başlar, devam eder ve sona erer. Modern dünyada en tanınmış biyoloji ders kitabı Campbell and Reece'dir. Bu kitapta evrim savunulmakla beraber mutasyonlar bölümünde bir benzetme

yapılır. Mutasyonların yararlı olması iddiası, arabanın kaportasına ateş edilmesine benzetilir. Arabaya ateş edilmesinin motorun daha iyi çalışmasını sağlamayacağı belirtilir' (Babuna, 2018). Watson-Crick DNA Modeli'ni ortaya koyan Crick'e göre; DNA bir mükemmel bir mühendislik tasarımıdır. Kimyasal bileşiklere canlının her türlü özelliğini (doğumundan ölümüne kadar) yükleyebilmek tesadüfi bir olay olamaz. Ölüm olayı da canlının DNA'sında kodlanmıştır.

'Bir canlının DNA'sındaki değişiklik o canlı açısından zararlıdır. Ömrünü kısaltma yönünde etki yapar. Bir benzetme yapalım: Shakespeare'nin oyunlarına rastgele eklenen cümlelerin oyunu daha iyiye götürmesi ihtimali oldukça zayıftır. Araştırmalar kansere neden olan virüsün DNA'sını alıp bakteri DNA'sına yerleştiriyorlar. Hücreleri bu virüsle kolayca kansere dönüşebilen farelere bu bakteriler veriliyor. Ama fareler kansere yakalanmıyorlar. Sonuç; kuzu kılığında kurt DNA'sı işlemiyor' (Hoagland, 1998).

Bu bilgiler ışığında evrim kuramının ileri sürdüğü mikro mutasyonlar canlıları daha güçlü olmaya değil; yok olmaya doğru sürüklemektedir. Prensip olarak zaten mutasyonlar öldürücüdür. Mutantların hayatta kalma başarısı %0'dır. Ancak mutlak sıfır değildir, Onbinde, Yüzbinde gibi daha düşük oranlarda hayatta kalma ihtimali vardır. Tarım bitkilerinde ıslah yollarından birisi olan mutasyon, belirli bir dereceye kadar insanlar için verimi arttırırken canlıyı zayıflatmaktadır. Sonunda apomiksis görülebilir. Mutasyonlar evrim kuramının ileri sürdüğü gibi canlıyı kuvvetlendirmemekte, aksine zayıflatmaktadır.

Homo sapiens (sapiens Latincede *'akıllı'* anlamındadır*)* türünün yaklaşık 10.000 yıllık tarihindeki sessiz ve sakin ilerleyen yaşantı tarzı hızlı bir şekilde genişlemeye ve güçlenmeye başlamıştır. Günümüzde 'yapay seleksiyon' denilen 'evcilleştirme/ıslah/mutasyon' işlemi ayrı bir metot olarak karşımıza çıkmıştır. Yapay seleksiyon ve mutasyon ıslahı günümüzde tarımda önemli bir yer tutar. Ancak bu metot insanların işine yaramakla beraber ıslaha maruz kalan canlıları zayıflatmakta, hatta apomiksise (neslin bitmesi) bile sebep olabilmektedir.

'Mitolojik tarihte de görüldüğü üzere, bir olgunun meydana çıkışında bileşenlerin farklılığa uğramaları ile ilgili süreç kavramının felsefi bakımdan 'evrim' sözcüğü ile belirginleşmesi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Darwin'in '*Türlerin Kökeni'* adlı kitabında bulunan 'Yaşam Ağacı' canlıların evrimini anlatırken kullandığı mitolojik bir semboldür ve bu sembol birçok eserde ve fikirde yer almaktadır. Sağlam ve doğru bir biyolojik altyapısı yoktur. Aristo'dan Konfüçyüs'e kadar pek çok önemli şahsiyet evrime benzer yazılar yazmıştır'. Bu bilgiler evrim teorisine altlık oluşturmuştur (Anonim, 2018c).

Lamarck, 19. yüzyıl'da evrim teorisinin mekanizması olarak kazanılan karakterlerin kalıtımı konusunda bir hipotez ortaya atmış, ancak bilim dünyası bu hipotezi reddetmiştir. Darwin ise, yine aynı dönemde Galapagos Adaları'nda yaptığı gözlemler sonucunda, doğal seçilimle evrimin mekanizmasını açıklamıştır (Alpagut, 2018). Buradan varılacak sonuç şudur; evrim görüşü sabit, ancak belirtilen bilimsel temel çürütüldüğü için evrimin mekanizmasını bilimsel temellere dayandırabilecek yeni fikirlere ve bulgulara ihtiyaç duyulmuştur. Hal bu ki, modern bilim bulgulardan hareketle hipoteze ve teoriye gider. Bilim bize ışık gösterir, yolumuzu aydınlatır. Teoriyi ortaya atıp ispatı sonraya bırakma uygulaması modern bilim anlayışı ile tezat görünüyor.

'Önce görüşü yazarım, sonra delillerini bulur, savunurum' anlayışı bilimsel bir bakış değildir. Etik açısından da doğru değildir. Toplumlar bilim insanlarına aşırı derecede önem verir, fikirlerini doğru olarak sorgulamadan benimser. Bu anlayış, bilim insanlarının her hareketinde dikkatli olması gerektiği sorumluluğunu da bilim insanlarının omuzlarına yüklemiştir. Dünyanın ve insanlığın geleceğine yürüyen geminin kaptan köşkünde bilim insanları oturmaktadır. Evrim teorisinin ortaya atılışı bu günkü bilimsel

kurallarımız ve anlayışlarımız açısından fevkalade eksiklerle doludur. Alelacele yazılmıştır. Ancak bir görüşün tümünün doğru ya da tümden yanlış veya faydasız olduğu düşünülemez.

Orta çağda Hristiyanlık alemi tarafında din her şeye hükmedip bilimin gelişmesini engellediği bir dönemde İslam aleminde tam tersi bir durum görülür. Din (İslâm) bilimin gelişmesini teşvik eder. XIV. yüzyılda İtalya'da başlayan Rönesans hareketi ile batı dünyası ilim ve sanat dünyasına tekrar katılır. XVII. yüzyılda kilisenin bilimsel bulgulara karşı kesin tavır koyması ile Galile gibi bilim adamlarını mahkemeye taşır, kitaplarını yasaklatır ve din-bilim ayrılığı derinleşir. İşte böyle bir dönemde; yani din düşmanlığının ve baskıcı politikaların; ayrıca şimalde doğmaya çalışan ve dinsizliği dava edinen bir yeni ideolojinin piyasaya sürülmeye başladığı bir döneme rastlaması bütün olayların özetidir.

'Darwin küçük yaşında iken özellikle aile çevresi tarafından horlanmıştı. Babası 'Seni, anlaşılan, ava çıkma, köpeklerle eğlenme ve fare yakalama dışında hiçbir şey ilgilendirmiyor. Geleceğin, kendin ve ailen için yüz karası olacaktır' dediği kayıtlarda geçmektedir (Anonim, 2018c). Bu baskıcı uygulama kuvvetli ihtimalle çevresinin dini inançlarından ileri geliyordu ve bu durum Darwin yaşıtı gençlerde bir küçümsenme, horlanma, ciddiye alınmama algısı oluşturduğundan isyankâr bir nesil ortaya çıkmıştı. Okuyacağı okulu ve bölümü kişi kendisi seçemiyor, geleceğine ve ne olması gerektiğine başkaları karar veriyor gibi uygulamalar bu tip isyankâr görüşleri beslemiştir. 1838 yılında 'doğal seçilim' fikrini ortaya atan Darwin, kendisinden önceki evrim benzeri düşüncelerin çevresinde 'sapkınlık' olarak değerlendirildiğini bildiği için, bu konuyla ilgili fikirlerini yakın dostları dışında kimseye anlatmak istememiştir. Bu baskıya boyun eğen sadece Darwin değil, o dönemin gençliği ve toplumudur. Bu sebeple Darwin'in eserleri yayınlanır yayınlanmaz kapışılmış, aranmış ve mevcut kilise anlayışına karşı çıkan her kesim tarafından benimsenmiştir. Bu durum kilise çevrelerini kızdırmış, *Darwin'in görüşleri din karşıtı* olarak algılanmıştır. Bu nedenle Darwin'in ölümünde bile mezar yeri bulmada kilisenin baskıcı tutumu devam etmiştir. Darwin 20 yıl kadar yani 1858 yılına kadar açıklamaktan çekindiği düşüncelerini ise Alfred Russel'in yazdığı bir mektup üzerine açıklama kararı almıştır (Alpagut, 2018; Anonim, 2018c). Buradan da teorinin alelacele ortaya atıldığı, başkasının sahiplenmesinden korkulduğu bir ortamda yayınlandığı kanaatine varabiliriz.

İnsanların en önce muhtaç olduğu şey hürriyettir. Ekmeksiz yaşanır, hürriyetsiz yaşanamaz. Pencereyi siz açarsanız temiz hava gelir, istemediğiniz birisi açarsa cereyan olur ve derhal kapatılması gerekir. Evrim teorisi aşırı toplumsal baskılar sonucu doğmuştur. *Acaba demokratik bir toplumda, sevgi dolu bir aile ortamında, bütün sorularını sorup ilmi, mantıki cevaplar alabildiği bir okulda yetişmiş olsaydı Darwin; Evrim Teorisi'ni ortaya atar, hayat mücadeledir, doğal seleksiyon var, güçlüler kazanır der miydi! Bıraktığı notlar üzerine "Ben öldükten sonra açılacak" şeklinde yazıp onları paketler, 20 yıl yaşadığı evin merdiven altında bulunan süpürgeliğinde bir sandıkta tutar mıydı? Çevresi Darwin'in fikirlerini ve eserlerini bu kadar önemser ve benimser miydi?* Sorgulanması gereken bir konudur.

'Düşünce tarihinde pek az bilim adamı Darwin kadar tepki çekmiştir. Görüşleri o dönemde de birçok kişi ve çevrenin tepkisini çekmiştir. Evrim teorisi kolay kolay kabul görmemiş ve dini (kilise) ve sosyal çevreler Darwin'i hiçbir zaman bağışlamamışlardır. Yaşadığı dönemde, 'Maymunla akrabalık bağın annen tarafından mı, baban tarafından mı?' diye alaya alınmıştır. Günümüzde O'na bir 'şarlatan', bir 'şeytan' diyenler bile vardır' (Alpagut, 2018; Anonim, 2018a-e). Bu aşağılama anlayışı hiçbir dönemde ve hiçbir inançta ve kültürde doğru görülemez. Bir fikri kabul etmemek ayrıdır; aşağılamak, düşman olmak ayrıdır.

Evrime bilimsel yaklaşım getirmeye çalışan Fransız doğa bilimcisi Buffon, canlıların sınıflanmasına ilişkin Aristoteles sistemini düzeltme ve geliştirme amacıyla çalışmaya koyulur. İlgilendiği konuların başında evrim geliyordu. Fosil ve diğer kanıtlara dayanarak canlı türlerin evrimle oluştuğu görüşünü savunuyordu.

Ancak kilisenin sert tepkisi karşısında Buffon, "Kutsal kitapta bildirilenlere ters düşen sözlerimi geri alıyorum" demiştir (Anonim, 2018).

C. Darwin'i ve fikirlerini yetiştiği ortamın şartları şekillendirmiştir. Canlılardan ziyade habitatları önemlidir. Canlılar yetiştikleri, yaşadıkları ortamın temsilcileridir. Kişileri sorgulamak küçük, olayları sorgulamak orta, sistemleri sorgulamak büyük beyinlerin işidir.

'Aslında bilim denen şey; mazi ile bir istişaredir. Çünkü bilim yüzyıllar boyunca yüzbinlerce kişinin fikir, ilham ve tecrübelerinden süzülmüş ve zaman testinden geçmiş, aydınlatıcı bir ışıktır. Bu ışığa gözünü kapayanlar sadece gündüzü kendisine gece yaparlar. Hakikatte okullarda yapılan şey, geçmiş birikimleri genç dimağlara aktarmak ve gelişim için uygun bir altyapı oluşturmaktır' (Tatlı, 2010).

Darwin'in dedesi Erasmus Darwin, Buffon gibi, canlıların yaşam dönemlerinde edindikleri beceri veya özelliklerin yeni kuşaklara geçmesiyle evrimleştiği görüşündeydi. C. Darwin dedesinin bu görüşünden etkilenmiş olabilir. Bu görüşü geliştiren Fransız doğa bilgini Lamarck ise evrim konusunda ilk kuramı ortaya atmıştı. Bu kuram; 'canlıların yaşam dönemlerinde kazandıkları özelliklerin ya da uğradıkları değişikliklerin (bunlar çevre koşullarının etkisinde ortaya çıkabileceği gibi, organların kullanış veya kullanışsızlık nedeniyle de olabilir) kalıtsal yoldan yeni kuşaklara geçtiği' diye özetlenebilir. Bu görüş, bilim dünyasında beklenen ilgiyi bulamadı ve yalanlandı.

Gregor Mendel'in 1930'lu yıllarda ortaya koyduğu kalıtım teorisi ile evrim teorisi birleştirilerek modernleştirilme yoluna gidilmiştir. Güncel evrim teorisinin adı ise '*sentetik evrim kuramı'dır*. Bu kuram üzerine kuramsal biyoloji uzmanı Theodosius şöyle demektedir: '*Biyolojide hiçbir şey, evrimin ışığıyla aydınlatılmadığı sürece bir anlam ifade etmez'* (Alpagut, 2018). Görüşlerin doğruluğu yanlışlığı bir yana, kilisenin ve sosyal çevrenin baskısına isyan eden bir kesimin zamanla fikirlerini hür dünyaya dayatması ilginçtir. Üstelik bu baskıcı anlayışın demokrasinin beşiği kabul edilen İngiltere'de, Avrupa'da olması şaşırtıcıdır. Evrim kuramı nihayetinde bir görüştür. Fen bilimlerinde kanunlara karşı çıkanları bilim dünyasından çıkarıyor muyuz? Kanunları yüzde yüz doğru kabul etmek bile bilimsel olarak doğru bir yaklaşım değildir. 'Mendel Kanunları' biyoloji tarihinde çok önemsenmiştir. Kanun olmasına rağmen Mendel Kanunları'ndan sapmalar kanunlardan daha çok sayıdadır. Bilimin kuralı; demokrasiyi benimsemek, aykırı fikirlere saygılı ve hoşgörülü olmaktır. Aykırı fikirlerin de bilime katkısı göz ardı edilmemelidir. Zayıfken bize yapılan dayatmaları güçlü olduğumuzda zayıflara yapmamalı, zayıfları himaye etmek için gayret sarf edilmelidir. Bilim insanları bu özellikleriyle toplumlara örnek olmalıdır.

Evrimden ilk söz edenler, MÖ. 6. yüzyılda yaşayan İyonya'lı filozoflar olmuştur. Thales tüm nesneler gibi canlıların da sudan oluştuğunu savunmuştur. Kur'anda da bu düşüncenin ifadesi vardır: *Enbiya, 30.* Bu görüş yaratıcıyı kabul etme şartı ile kutsal kitap Kur'an ile barışıktır.

Anaximander'e göre; 'Canlıların kaynağı denizdir. Başlangıçta balık olan atalarımızdan bugünkü formumuza tesadüfen evrimleşerek ulaştık' demektedir (Tatlı, 2014). Aynı dönemin bir başka filozofu Herakleitus, canlıların gelişmesinde aralarındaki çatışmanın rolüne değinir. Bunlardan iki yüz yıl sonra gelen antik çağın ünlü filozofu Aristoteles de evrim düşüncesini savunmuştur. Onun görüşünde aşağıdaki ilginç noktaları bulmaktayız:

a) Canlıların en ilkel düzeyde kendiliğinden oluştuğu,
b) Organizmaların basitten daha karmaşık formlara doğru geliştiği,
c) Organların canlının ihtiyacına göre oluştuğu' şeklinde idi.

Evrim kuramı oluşurken keşke bir bilimsel toplantıda sunulsaydı, tartışılsaydı, daha sonra gün yüzüne çıkarılsaydı bilim insanları gruplaşmazlardı diye düşünülebilir. Zira fen bilimlerindeki diğer kuramlar multidisipliner bilimsel toplantılarda sunulduktan ve tartışıldıktan sonra bilim dünyasına önerilmişlerdir.

Ünlü botanikçi Linnaeus'un modern sınıflama yöntemine ilişkin çalışmaları ve türlerin belirli bir çerçevede değişmeden sabit kalışı evrim düşüncesine karşı bir düşünce olarak görülebilir. Modern sistematiğin babası kabul edilen Linnaeus, *Genera Plantarum* ve *Species Plantarum* isimli iki kitabıyla yeni bir sistemi bilim dünyasına tanıttı. Bu tarihten yaklaşık yüz yıl sonra C. Darwin de bu sistem üzerine filogenetik sınıflandırmayı kurmaya çalıştı. Ancak hangi sınıflandırma olursa olsun sistemin temeli tür kavramı üzerine kuruluydu. Bugüne kadar üç farklı tanımı yapılan türün kesin kabul görmüş bir açıklaması yoktur.

Nominalistikçilere göre ise tür diye tabiatta bir şey yoktur. Sadece işimizi kolaylaştırdığı için varlığını kabul edip inanılmaz derecede çeşitliliğe sahip olan canlıları tespit etmiş oluyoruz (Seçmen vd., 2008). İşte biyolojide tüm sınıflandırma sistemlerinin temelinin sağlamlığı. Bu durum biraz da işin tabiatında vardır. Biyoloji ile çalışma diğer bilimler kadar net sonuçlar vermez. Bu nedenle aynı canlı materyale bakanların yorumları çok farklı olabilir.

Dönemin bilginlerinden T.H. Huxley ise; '*Türlerin oluşumu doğruluğu olgusal olarak yoklanabilir. Aradığımızı Türlerin Kökeni'nde bulduk. Kutsal kitabın masalımsı açıklaması geçerli olamazdı. Bilimsel görünen diğer açıklamaları da yeterli bulamıyorduk. Darwin kuramı her yönüyle bilimsel yeterlikte idi'* demektedir (Anonim, 2018f).

Evrim Görüşünün yansımaları sadece biyoloji biliminde değil, çok farklı sahalarda da etkili olmuştur. Darwin, Gallapagus adalarındaki dev kaplumbağalar ile kuşlar üzerindeki gözlemleri, değişik çevre koşullarında türlerin nasıl oluştuğu konusunda gözlemlerde bulunmuştu. Bu gözlemleri; kimi türlerin çevreyle uyum kurarak sürdürdüğü, kimi türlerin ise değişen koşullarda uyumsuzluğa düşerek yok olduğu şeklinde yorumladı. Gözlemler elbette önemlidir. Ancak yorumları doğru yapabilmek için mesleki disiplin içerisinde yeterli bilgi ve deneyime sahip olmak ve bu yorumları yazar dışından ehli vukuf hakemlerin süzgecinden geçirmek şarttır. Gözlemler ne kadar ilginç de olsalar ciddi bilimsel bulgular değildir. Denemeler kurup birkaç tekrarlı denemek ve analizleri istatistiksel olarak güvenilirlik testine tabi tutmak gerekir. Modern ilim bugün bu şekilde çalışmaktadır. Bu kuralların evrim teorisinde uygulanması çok zayıf olarak görülmektedir. Darwin'e yol gösterenlerin de yeterince meslek disiplini almamış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak fikri ve bulguyu içinde bulunduğu şartlara göre değerlendirmek gerekir. Bu açıdan bakılırsa Darwin, kabuğunu kıran, atılgan, tabiatı ve canlıları önemseyen, dikkatli gözlem yapan ve gözlemlerini kaydeden amatör bir biyologtur. Okuduğu kitapları iyi inceler ve oradan kurallar çıkarmaya çalışır. Ancak her bilimsel eserde yazılan fikirler doğru olmayabilir. İşte örneği; "Evrim" denen değişimin düzeneği nedir? Bu soruya yanıt halen bulunamamıştır. Darwin, 1838'de okuduğu Thomas Malthus'un yazdığı '*Nüfus Üzerine Deneme'* adlı bu kitapla ilginç bir tez ortaya koyuyor. Bu kitap; canlılar için yaşam bir var olma ya da yok olma savaşımıdır; çünkü hemen her çevrede, nüfus artışı beslenme olanaklarını kat kat aşmaktadır. Bu savaşta güçlüler karşısında zayıf kalanlar yok olup gider; çevresiyle uyumsuzluğa düşenler elenirken, uyum sağlayanlar çoğalır.

Modern bilimde adaptasyon konusu yer almakla beraber içeriği farklıdır. Adaptasyon tüm canlıların ortak özelliğidir. Adaptasyonu bir hayat mücadelesi, bir savaşma gibi görmek hatalı bir bakıştır. Modern dünyada giderek artan devlet, ulus, aşiret ve birey bazlı boğuşmaların temelinde evrim görüşündeki 'hayat bir mücadeledir; güçlü olmak için ben tok olayım başkası açlıktan ölse bana ne; sen çalış ben yiyeyim' anlayışının varlığı inkâr edilemez.

Evrim fikri, sadece canlılar için değil, özellikle Charles Lyell'ın araştırmaları ile Dünya'nın kendisinin de bir devinim, bir gelişim halinde olduğu fikrine sebep olmuştur. Şimdi tüm bilim insanlarının ve aklıselim insanların bu günkü geldiğimiz durumda durup düşünmesi gerekir. Evrim kuramı ortaya atıldıktan bu yana insanların mutluluğu arttı mı azaldı mı? İyiye, huzura, mutluluğa götürecek yolları aramak ve bulunan yolları genişletmek gerekir. Bilim peşin yargılarla yürütülemez. İnsanlığın zararına olan bilimlerden de kaçınmak gerekir.

Evrim kuramının mucidi C. Darwin, küçük yaşta annesinin de vefatıyla baskıcı, sevgi ve yardımlaşmadan uzak bir ortamda yetişmek zorunda kalmıştır. Modern tıbbın başlangıç yıllarında Tıp mektebine yazılmış olmasına rağmen oradaki uygulamaları yadırgamış ve rahatsız olup okulu terketmiş; biyolojiye yönelmiştir. Ancak biyolojideki gözlemleri kısa süreli, yüzeysel ve yanlış yorumlamalarla doludur. Öte yandan kendisi ile benzeri kaderi paylaşan bir kesim Darwinden bir şeyler yazmasını beklemektedir. Bu yazıları yayma gayreti içerisinde bulunarak varlıklarını ispat etme yoluna giderler. Halen dünyada dini çevrelerin baskılarına karşı gelen bir kitle vardır ve bu kitle artma eğilimindedir. *Bu kesime göre; din insan toplulukları için bir baskı ve uyuşturma aracıdır, bilimin gelişmesine engeldir. Bilim, dini çevrelerin baskısına karşı koyduğu ölçüde güçlenecek ve insanlar özgür olacaklardır. Bilim insanları bu sebeple dini yaklaşımlara karşı çıkar ve çıkmalıdır. Bunun için bilim adamları dinden uzak olmalıdır*... Bu yanlış algıyı herkes hissedebilir. Darwin ve arkadaşları kendi toplumlarının yapısını genel bir kural haline getirmeye çalışmışlar, başarılı da olmuşlardır. Ancak bu başarı insanlığı sevgiye, barışa, dostluğa, sosyal adalete götürmemiş; savaşları, boğuşmaları arttırmıştır.

Ayrıca Aristo Abiyogenez teorisinin (canlıların cansızlardan tesadüfen meydana geldiği görüşü) mucididir. 17. yüzyılda bu teori bir hekim olan Fransesco Redi'nin deneyleri ile yalanlanmıştı (Anonim, 2012). *Benzeri deneyleri Louis Pasteur da yapmıştı. Abiyogenez kuramı Yaratılış Kuramı ile bağdaştırılıp yalanlandığı şeklinde bir bilgi kirliliği veya saptırmaya da rastlamak mümkündür* (Anonim, 2012). Yaratılış Kuramı, Evrim Kuramı'ndan daha sonra ve Evrim kuramına zıt fikirlerle ortaya atılmıştır.

Bazılarına göre; 'teolojide farklı düşüncelere yer yoktur. Tüm kutsal kitaplara göre; evrim düşüncesi bir sapıklıktır' denilmektedir. Bu kesimin de dini kaynaklara sırt çevirdiği, dinin her şeye özellikle bilimsel gelişmelere karşı çıktığı gibi peşin fikirli bir bakışı görülüyor. Bu kesimden kaç tanesi semavi dinlerden bir eseri alıp okumuş veya sorgulamıştır! Tüm dini kaynakların ve çevrelerin bilimsel gelişmelere, farklı fikirlere karşı çıktığı kabul edilmez. Ancak din adamlarından dini istismar eden, yanlış yorumlayan, cahil ve maksatlı insanların çıkması her zaman mümkündür. Ancak bu kötü örnekler din bilimleri ile bağdaştırılamaz.

İnsan gördüğünün ve hissettiğinin esiridir. Başından geçenler hayatı Darwin'e böyle algılatmıştır. Darwin de o toplumun ve dönemin bir çocuğudur. Hatalı anlayış, hatalı kültür ve yanlış din inancının fen bilimleri üzerindeki etkilerine ve zararlarına bir örnektir. Evrim kuramı yaygınlaştıkça dünyada huzur ortamını daha da tehlikeye sokacağından endişe edilmektedir. Evrim görüşü Müslüman Türk toplumlarının hayata bakışı ile bağdaştırılamadı. Bu kesimde fazla etkin olamadı. Dünya çapında batılı bilginlerden de tepki gördü. Albert Einstein'e göre; '*Kainat yaratıcısına olan inanç, ilmi araştırmanın en asil muharrik gücüdür'*. Max Planck'a göre; *hangi sahada olursa olsun ilimle meşgul olan herkes ilim mabedinin kapısındaki şu yazıyı okuyacaktır: 'İman et, İman ilim adamının vazgeçemeyeceği bir vasıftır'*(Şimşek, 1980). ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki San Francisco'nun yaklaşık 290 kilometre kuzeydoğusundaki Paradise kasabası ve civarını etkisi altına alan Kasım 2018'de çıkan yangında çok sayıda insan yanarak öldü. On günlerce yangın söndürülemedi. Medya'ya yansıyan bilgilere göre; ünlü Hollywood yıldızlarının da mal ve can kaybına uğradığı bu felakette; yöre halkı '*beni bu cehennemden kurtar Allah'ım'* diye yalvarıyorlar. Bu durum en inancı zayıf insanların bile çaresizlik karşısında yaptığı bir şeydir. Yaratıcıya sığınmak… İnsan acizdir, düşmanları çok; fakirdir, ihtiyacı

pek ziyade. Çaresizlik durumunda insanların yaratıcıya sığınmaktan başka çaresi var mı? Varsa niçin diğerlerine sığınmıyorlar ve yardıma çağırmıyorlar! Güçlü olmak en güçlüden destek almaktan geçer. Kendi gücüne güvenenlerin hüsrana uğradığına sıkça şahit oluyoruz.

Bilim insanları tesadüfleri değil, kuralları araştırır. Kainatta her şey ölçülüdür. Bir nizam, bir kural ve bir yasa ile her şey yerli yerinde, uyum içindedir. O halde bu nizamı kuran bir nazım, kanunları koyan bir adili hakim vardır. Sokrat'ın deyimiyle; Kainatta tesadüfe tesadüf edilmez. Bilim görüntülü de olsa tartışılması ve çalışılması sonuca ulaşmayan, insanlığa hizmet etmeyen fikirlere mesai harcamak kıymetli ömür sermayesini boşa harcama gayretleri olarak düşünülebilir. Evrim kuramı hakkında bu bildiri konuyu farklı bir açıdan ele alarak yorumlamıştır. Ancak çeşitli çevrelerce bu kuramın daha yıllarca tartışılacağı, ancak bir arpa boyu yol alamayacağı tahmin edilmektedir.

Zaman ihtisas zamanıdır. Bir şahıs çok fenlerde/ilmi sahalarda ihtisas sahibi olamaz. Fenler fikirlerin birleşmesinden hasıl olup zamanla tekamül eder. Farklı fikirlerin çarpışmasından hakikat tecelli eder. İnsanların sıfatlarında, tabiatlarında, ahvalinde zaman ve mekanın çok tesiri vardır. Çok ilim ve fenler vardır ki; adetlerin telkini ve vukuatın talimiyle ve zamanla muhitin yardımıyla husule gelirler. Eski zamanda nazari olup bu zamanda bedihi olmuş çok meseleler vardır. Mazi bu zamana kıyas edilmez. Aralarında çok fark vardır.

Kırsal kesim insanları basit ve saf olduklarından medenilerin medeniyet perdesi altında gizleyebildikleri hile ve desiseleri bilemezler ve anlayamazlar. Her işleri merdanedir. Kalpleri ve lisanları birdir. Beşerin nazarı istikbale nüfuz edemez. Hususi keyfiyet ve ahvali göremez.

Beşer için bir ömrü tabi olduğu gibi yaptığı kanunlar için de bir ömrü tabi vardır. Eski zamanlarda harika addedilen çok şeyler vardır ki, mebadi ve vesaitin tekamülü ile bu gün adi şeyler hükmüne geçmiştir. Bir fennin icadına ve ikmal edilmesine harika bir zeka olsa bile muktedir olamaz. O fen ancak çocuk gibi tedricen kemale erer (Nursi, 2015).

Ey insan! Şu gördüğünüz yerler, gökler, sıfatlarıyla beraber bir yaratıcının yaratmasıyla, bilinçli tasarrufu ve tahsisiyle meydana gelip bu intizamı bulmuşlardır. Kör tabiatın bu kadar büyük şeylerde ve hatta en küçük şeylerde de yeri yoktur. Ey insanlar! Arz ve semayı emrinize verip size hizmetkar yapan zat, yaptığı şu iyiliğe karşı ibadete müstehaktır (Nursi, 2015). Gökleri ve yeri hak ile yaratan O'dur. O, Ol dediği an her şey olur (Kur'an, 6: 73).

Teşekkür

Ayetlerle ilgili bilgileri veren ve bildiriyi eleştiri süzgecinden geçiren ilahiyatçı, emekli öğretim üyesi sayın Doç. Dr. Mustafa ÖZCAN'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Alpagut, B., 2018. https://aaspot.net/charles-darwin-kimdir-kisaca-bilgi-charles-darwin-kisa-biyografisi/ E. tarihi: 31.10.2018.
2. Anonim, 2012. Canlılığın Oluşumu: Abiyogenez Kuramı I: Abiyogenez: Hayatın Kökeni, https://www.facebook.com/notes/bilime-dair-her-%C5%9Fey/canl%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1n-olu%C5%9Fumu-abiyogenez-kuram%C4%B1-i/163570110451418/. E. Tarihi: 4.11.2018.
3. Anonim, 2018a. http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1212; Erişim tarihi: 25.8.2018.
4. Anonim, 2018b. https://www.yeniakit.com.tr/kimdir/Charles_Darwin, E. tarihi: 31.10.2018

5. Anonim, 2018c. Charles Darwin Kimdir? Darwin'in Hayatı ve Teorileri. http://www.bilgibaba.org/yazi/charles-darwin-kimdir-darwin-in-hayati-ve-teorileri, E. tarihi: 31.10.2018.
6. Anonim, 2018d. http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=1212; Erişim tarihi: 25.8.2018.
7. Anonim, 2018e. https://eodev.com/gorev/4238125#readmore, E. tarihi: 25.08.2018.
8. Anonim, 2018f. http://icatlarvebuluslar.blogspot.com.tr/2010/12/charles-darwin.html; www.bilimadamlari.net. E. tarihi: 25.08.2018.
9. Anonim, 2018g. https://evrimteorisi.com/evrim-teorisini-sozde-dine-uygun-hale-getirme-cabalarinin-ardindaki-gercek-nedir, E. tarihi: 3.11.2018
10. Anonim, 2018h. https://evrimbilimblog.wordpress.com/2013/08/24/pangenesis-teorisi-nedir/ E. tarihi: 3.11.2018
11. Anonim, 2018i. http://www.mynet.com/cevaplar/pangenesis-teorisi-nedir/6179708: E. tarihi: 3.111.2018.
12. Anonim, 2018j. https://www.uludagsozluk.com/k/pangenesis/: E. tarihi: 3.111.2018.
13. Anonim, 2018k. https://evrimteorisi.com/neden-evrim-teorisi, E. Tarihi: 3.11.2018.
14. Babuna, O., 2018. Evrim teorisi, Dr. Oktar Babuna'nın Sunumu: Evrim teorisinin Çöküşü ve Yaratılış Gerçeği, https://evrimteorisi.com/dr-oktar-babunanin-sunumu-evrim-teorisinin-cokusu-yaratilis-gercegi, E. tarihi: 03.11.2018.
15. Darwin, C., 1998. The Origin of Species, Penguin Classics, Penguin Science Philoosophy, Oxford.
16. Davis, P.H., 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol.I-X, Edinburgh Univ. Press.
17. Demirkan, H., 1978. Yıldızların Esrarı, 13. Baskı, Yeni Asya Yayınları Ticaret ve Sanayi A.Ş., İlim ve Teknik Serisi: 1, Nurtan Matbaası, İstanbul.
18. Hoagland, M.B., 1998. Roots of Life / Hayatın Kökleri (Çeviri: Ş. Güven), TUBITAK Popüler Bilim Kitapları: 1, Nurol Matbaacılık, Ankara.
19. Lawrence, G.H.M., 1954.Taxonomy of Vascular Plants, The Macmillan Company, New York.
20. Medcalfe, C.R., Celak, L., 1957.Anatomy of the Dicotyledons , I., II., Oxford Clerondon Press.
21. Muslu, Y., 1980. Yaşayan Gezegen, Yeni Asya Yayınları, İlim ve Teknik Serisi: No: 8, Ekol Ofset, İstanbul.
22. Nurbaki, H., 1983. İnsan ve Hayat, Yeni Asya Yayınları Ticaret ve Sanayi A.Ş., İlim ve Teknik Serisi: 19, Yeni Nesil Web Ofset Tesisleri, İstanbul.
23. Nursi, B.S., 2015. İşaretül İcaz (Tercüme: A. Nursi), T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı: 983, İlmi Eserler: 156(s.438, 475-476).
24. Özyazıcı, A., 1979. Hücreden İnsana, Yeni Asya Yayınları, İlim ve Teknik Serisi: 2, Ekol Ofset, İstanbul.
25. Sacks, O., 1998. The Island of the Colour-Blind. Çeviri: Osman Yener. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Yayınları A.Ş, Şefik Matbaası, İstanbul.
26. Seçmen, Ö., Gemici, Y., Leblebici, E., Görk, M.G., Bekat, L., 2008. Tohumlu Bitkiler Sistematiği(Ders Kitabı), E.Ü. Fen Fak., Kitaplar Serisi No: 116, İzmir.
27. Songar, A., 1979. Enerji ve Hayat, Yeni Asya Yayınları, İlim ve Teknik Serisi: No: 6, Ekol Ofset, İstanbul.
28. Şimşek, Ü., 1980. Bıg Bang/Kainatın Doğuşu, Yeni Asya Yayınları: 193, İlim ve Teknik Serisi: No: 11, Ekol Ofset, İstanbul.
29. Tatlı, A., 2010. İnsanlık Tarihi Boyunca Evrim, Çağlayan A.Ş., İzmir.
30. Tatlı, A., 2014. Evrim ve Yaratılış, Hilal Ofset, Isparta.
31. Tuna, T., 1982. Uzay ve Dünya, Yeni Asya Yayınları Ticaret ve sanayi A.Ş., İlim ve Teknik Serisi: No: 14, Kuşak Ofset, İstanbul.
32. Tuna, T., 1987. Kainatta Enerji, Yeni Asya Yayınları, İlim ve Teknik Serisi: No: 21, İstanbul.

SIMILARITIES OF EVOLUTION HYPOTHESIS TO A THEORY

Asst. Prof. Dr. Hüseyin ALLAHVERDİ

Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Muş, Türkiye

h.allahverdi@alparslan.edu.tr

Abstract

Taken as a whole, if evolution is judged according to the scientific method steps, it is not a theory but a hypothesis or "whole of hypotheses". However, nowadays there are many studies about evolution, and it is possible to come across different units at universities and institutes related to evolution. This shows that evolution is not a hypothesis. According to the scientific method steps, if the hypothesis is not confirmed by a controlled experiment or a substitute, then the hypothesis needs to be changed. Can the evolution hypothesis be changed? If it is changed, what can it be replaced with? Evolution had similarities to a theory when it was first introduced. It also has explanations to the new developments. Whether artificial selection, which was given as an evidence of evolution in the Origin of the Species, is a theory or not is questionable. The changes in micro-scale, which are not evidence of evolution in total, are within the boundaries of species. The changes inherited and transferred to later generations represent a change and can be experimentally observed. These and some other issues that are not mentioned can be considered as the theoretical aspects of the evolutionary hypothesis. Each of these issues needs to be handled and criticized.

Key Words: Evolution, Micro evolution, Artificial selection, Theory

EVRİM HİPOTEZİNİN TEORİYE BENZEYEN YÖNLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ALLAHVERDİ

Özet

Totalde bakıldığında, evrim bilimsel yöntem basamaklarına göre değerlendirildiği taktirde teori değil bir hipotez veya “hipotezler bütünü” dür. Ancak günümüzde evrimle ilgili pek çok çalışma yapılmakta ve yine evrimle ilgili üniversite ve enstitülerde farklı birimlere rastlamak mümkündür. Buda şunu göstermektedir ki, evrim herhangi bir hipotez değildir. Bilimsel yöntem basamaklarına göre herhangi bir hipotez kontrollü deney ve ya onun yerine geçebilecek bir kıstasla doğrulanmıyorsa, hipotezin değiştirilmesi gerekmektedir. Evrim hipotezi değiştirile bilir mi? Değiştirilirse bunun yerine ne konulabilir? Evrimin teoriye benzeyen yönleri vardır. Gerek evrimin ortaya konulduğu zaman açısından, gerekse yeni gelişmelere cevap olabilecek açıklamalara, evrimde rastlamak mümkündür. Türlerin kökeninde evrimin delilerinden olarak zikredilen sun-i seleksiyon bir başka yöndür ve bunun teoriliği tartışılmalıdır. Özellikle tür sınırını aşmadığından totalde evrime delil olamayan mikro ölçekteki değişimlerin, kalıtımı ve sonraki nesillere aktarılması yine bir değişimi ifade etmekte ve deneysel olarak ta gözlenebilmektedir. Bunlar ve burada zikredilemeyen başka bazı hususlar evrim hipotezinin teoriye benzeyen yönleri olarak sayılabilir. Bunların tek tek ele alınıp kritiklerinin yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Mikro evolüsyon, Sun-i seleksiyon, Teori

GİRİŞ

Totalde bakıldığında evrimin teori değil hipotez olduğu görülmektedir. Bu hükmün sağlamasını şununla yapabiliriz; evrim ilk canlıyı açıklamak zorundadır. Çünkü evrime göre var olan tüm canlılar bir ilk canlıdan meydana gelmiştir. Günümüzde ilk canlının oluşumuyla ilgili bilimsel manada pek çok hipotez (çözüm önerisi) vardır. Bu konuda bilimsel bir teori söz konusu değildir. Ancak evrim herhangi bir hipotez de değildir. Çünkü bilimsel yöntem basamaklarına göre, problemler için birer çözüm önerisi olan hipotezler şayet kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek(fosil bulgular gibi) bir kanıtla desteklenmez ise bu çözüm

önerilerinin(hipotezlerin) değiştirilmesi icap etmektedir. Bakıldığında evrim hipotezinin ilk ortaya atıldığı andan itibaren değiştirilmediğini; canlıların nasıl ortaya çıktığı ve çeşitlendiği(türleştiği) ile ilgili çözüm önerisi olarak yerini koruduğu görülmektedir. Bunun iki sebebini sayabiliriz. Birincisi; söz konusu problemle ilgili materyal olarak günümüz canlıları ve geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşamayan ancak fosillerini bildiğimiz materyal dışında elimizde değerlendireceğimiz bir malzemenin olmaması. Bu malzemenin değerlendirilmesi ve sonuç çıkarılması kimilerince ancak bu materyale dayalı olarak yapılabileceği düşüncesidir. Yani biz canlıları görüyoruz ve bunların ortaya çıkması ve türleşmesini ancak elimizdeki materyale dayalı olarak yapabiliriz düşüncesidir. Konu canlı materyalle ilgili olduğu için bunun dışında bir yol görülmediğinden evrim hipotezi yerini korumaktadır. Burada elimizde olan materyale dayalı olarak pek çok çıkarımda bulunabiliriz; ancak bunlarında materyal dışında bir şeye inanmayan(materyalist) kimseler için bir değeri olmayacaktır. Burada yapılması gereken ise materyale dayalı, ortaya konulan hipotezin bilimsel olarak tutarlı olup olmadığı ve madde dışında bir şeye inanmayanların bu düşüncelerine madde dışında veya deneysiz bir şekilde şöyle ya da şöyle olmalı diye deneye veya onun yerine konulacak bir duruma sahip olmadıkları halde bir sonuç çıkarıp çıkarmadıklarına bakmamız gerekecektir. En azından ilk canlı açısından evrim hipotezinde durum tamda budur. Burada deneye dayalı olmayan çıkarımların olduğu aşikardır. Bu çıkarımlar maddeye dayalı bazı düşüncelere dayanmaktadır. Dolayısıyla yine materyale dayalı akıl yürütmeyle ortaya konulan mesela yaratılış görüşü ile bu seviyede eşit oldukları görülmektedir. Buna göre evrimcilerin ileri sürdükleri gibi bu materyal işidir, bundan mana çıkarmak doğru değildir düşüncesi tutarsızdır.

Darwin'den önce her ne kadar çeşitli düşünürler veya araştırmacılar evrim konusunda fikir beyan etmişlerse de; bu hiçbir zaman Türlerin Kökeninin yayınlanması kadar etkili olmamış, antik birer düşünce olarak zikredilmiş ve deneysel olarak bunlara çeşitli itirazlar yapılmıştır.

İkincisi ise evrim hipotezinin bazı yönlerinin teoriye benzerliğidir. Bu benzerlikler başka hipotezlerde olmadığı içindir ki evrim hipotezi hala varlığını devam ettirmektedir. Bunları birkaç başlık altında ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi evrim düşüncesinin ortaya atıldığı zamanda mevcut bilginin yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani evrim ilk ortaya atıldığı 1859 da günümüzde evrime yapılan en büyük itirazlardan olan ilk canlının nasıl oluştuğu o dönem için ciddi bir problem değildi. Zira o dönemde organizmaların en azından küçük olanlarının kendiliğinden meydana geldiğine inanılıyor ve bu konuda yapılan deneyler de vardı. Abiyogenez ve Biyogenez arasındaki deneye dayalı atışmalar henüz devam ediyordu. Evrimin diğer ayağı olan türleşme ile ilgili de Darwin gelecekte paleontolojiye işaret ediyordu. Biyogenezin tartışmasız bir şekilde teorileştiği ve Abiyogenezin bir hipotez olarak bilim tarihinde yerini alması ise ancak Louis Pasteur'ün 1861 deki meşhur deneyi ile gerçekleşti. Yani Türlerin Kökeninin yayınlanmasından iki yıl sonra. O zamanki bilimsel bilginin yayılma hızını da hesaba kattığımızda ortaya konduğu zaman açısından evrim teori olarak pekala değerlendirilebilir.

Evrimin teoriye benzeyen ikinci yönü türlerde alt türleşmenin görülmesidir. Bir türün zaman içinde bazı coğrafi ya da topoğrafik sebeplerden alt türlere dönüştüğü bilinmektedir. Bu, bir taksondan iki farklı taksonun oluşmasıdır ki bir yönüyle tam da evrimdir. Evrimcilerin bunu çokça nazara vermesi gerekirken mevcut durumun böyle olmadığını müşahede etmekteyiz. Bunun sebebini anlamaya çalıştığımızda; alt türleşme ile var olan tam bir taksondan(türden) iki yeni takson meydana gelmektedir. Bu durum evrimin, ilkelden daha gelişmişin evrildiği ana düşüncesi ile çeliştiğinden olsa gerek alt türleşme evrimcilerin pek üzerinde durdukları bir konu değildir. Alt türleşme ile yeni türlerin oluştuğu varsayılsa bile bu evrimin hipotetik soy ağaçlarına ters düşmektedir. Adeta bu ağaçların ters düz edilmesidir. Mesela bütün Eklembacaklıların var olan tek bir Eklembacaklı ana türünün alt türleşmesiyle meydana gelmesi çok daha mantıklı olmasına rağmen böyle bir iddiaya rastlanmamaktadır. Bununla ilgili hiçbir delil arayışına da rastlanmamaktadır. Aslında böyle bir iddiaya, ortaya konulacak olan alttürler sayısınca delil vardır ve bu evrimin ortak ata iddiasından çok daha mantıklıdır. Çünkü pek çok alttür vardır. Ancak böyle bir iddia en azından canlı şubeleri adedince ana türleri gerektirir. Daha tek bir ata türü bulamayan evrimin böyle yüzlerce şube ata türünün nerden geldiği sorusu

karşısındaki durumu çok daha zor olmalıdır. Üstelik tüm donanımı ile ortada olacak böyle yüzlerce türün nerden geldiği sorusu evrimin tek ortak ata tür hipotezini hükümsüz kılar.

Evrimin teoriye benzeyen diğer bir yönü suni seleksiyondur. Zaten Darwin'de bunu Türlerin Kökeninde Güvercinler için zikretmektedir. Olaya bakıldığında seçilmiş nesiller boyunca popülasyonların değiştikleri görülmektedir. Bu değişimlerin ilgili grubun kalıtım materyali tarafından korunduğu da bilinmektedir. Buda bir yönüyle tamda evrimdir. Ancak bunun da iki çıkmazı söz konusudur. Öncelikle suni seleksiyona tabi olmuş bir türden farklı bir tür ya da türlerin oluştuğu en azından hayvanlar için bilinmemektedir. Dolayısı ile hayvanlar için bu yolla bir tür ne kadar değişirse değişsin bu hep bir tür içi varyasyon olacaktır. Bu durum genel olarak hayvanlar ve bitkilerde belirli oranda farklılık gösterebilir. Hayvanlar için tür sınırı çok daha korunaklı iken bitkilerde bu sınır daha esnektir. Bitkiler için "yakın karakterlere sahip iki türden üçüncüsünün çıkması mümkün ve vakidir"(Tatlı,2008)· Bütün canlılar için tür sınırını aşamayan bir değişim evrimin işine tam olarak yaramaz. Suni seleksiyonun ikinci çıkmazı ise felsefidir. Zira bu durumda seçici bir irade vardır(İnsan). Şayet suni seleksiyonla yeni bir tür meydana getirilse bile bu evrime delil olamaz; çünkü evrim tesadüfidir. Suni seleksiyonda ise tesadüfe yer yoktur. Seleksiyonu yapan insandır ve bunu bir amaca ulaşmak için yapmaktadır. Türlerin Kökeni de bu açıdan tutarsızdır. Çünkü suni seleksiyonu bu felsefi probleme değinmeden doğrudan evrimin delili olarak zikretmektedir.

Mikro evolüsyonla bir çok canlının yeni karakterler kazandığı ve bunu sonraki nesillere ilettikleri bilinmektedir. Örneğin antibiyotiğe direnç geliştiren bir bakteri mikro ölçekte evrimleşmiş demektir. Bu yönüyle de evrim hipotezi teoriye benzemektedir. Ancak burada da suni seleksiyonda olduğu gibi, yeni durumlara uyumun ilgili canlıyı bir türden diğerine evirdiği ile ilgili bir bilgiye rastlamamaktayız. Yani tür sınırını aşamayan tür içi varyasyondan öteye geçememektedir.

Sıradan hipotezler hiçbir şekilde yeni gelişmelere ayak uyduramazken evrimin yeni gelişmelere ayak uydurduğunu görmekteyiz. Adeta evrim evrimleşmekte ve yeni gelişmelere ayak uydurmaktadır. Örneğin yeni bulunan bir türün sanki evrimdeki yeri bellidir. Yine moleküler seviyedeki gelişmelere de evrim uyum sağlamaktadır. Yeni gelişmelere ayak uydurmak hipotezlerin değil teorilerin özelliğidir. Bu yönüyle de evrim hipotezi teoriye benzemektedir.

Mutasyonlar evrimin taşıyıcı gücü olarak ifade edilmektedir. Bir neslin tümünü etkileyen bir mutasyon mikro ölçekte evrimdir. Ancak bırakın doğal şartlarda meydana gelen mutasyonları, son elli senedir pek çok laboratuvarda kontrollü gerçekleştirilen mutasyonlarla bile bir türün diğerine dönüşümünü sağlayan bir mekanizma gösterilememektedir. Şayet ilerde böyle bir sonuç alınsa bile yukarıda söz edildiği gibi bu durum doğal ve tesadüfi olmadığından felsefi açıdan sorunlu olur.

Sonuç olarak evrim ortaya çıktığı zaman açısından ve yeni gelişmelere ayak uydurmak açısından teoriye benzemektedir. Ancak günümüzde baktığımızda ortaya çıktığı zamanı da, şimdi daha iyi değerlendirebildiğimizden bu durum o zamana has kalmaktadır. Dolayısı ile şu an için evrimin teoriye benzeyen tek bir yönü, yani yeni gelişmelere ayak uydurması bulunmaktadır. Diğer teoriye benzer olarak saydığımız yönlerin hiçbirisi en azından tüm canlılar için tür sınırını aşıp türleşmeyi sağlayamadığından evrimin işine gerçek manada yaramamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Charles D. (Çeviren: Öner Ünalan). Türlerin Kökeni. Evrensel Basın Yayın, 4. Basım.2013

2. Demirsoy A. Kalıtım ve Evrim. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.2008

3. Duralı T. Biyoloji Felsefesi. Ankara: Akçağ Yayınları.1992

4. Futuyma DJ. Evrim. (Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Aykut Kence, Prof. Dr. A. Nihat Bozcuk),Palme Yayıncılık.2008

5. Neil A. Champbell NA, Reece JB.(Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Ertunç Gündüz, Prof. Dr. Ali Demirsoy, Prof. Dr. İsmail Türkkan). Biyoloj. Altıncı Baskıdan Çeviri, Gözden Geçirilmiş 2. Türkçe Baskı, Palme Yayıncılık.2008

6. Taslaman C. Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı. İstanbul Yayınevi. 2007

7. Tatlı A. Evrim ve Yaratılış. İstanbul: Nesil Yayınları.2008

CRTIQUE OF THE VIEW OF EVOLUTION FROM THE POINT OF WIEV OF RECOMBINANT DNA TECHNOLOGY

Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN[1], Yunus Emre ARVAS[2]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, İstanbul, Türkiye

[2]Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enst., Moleküler Biyoloji ve Genetik ABD

ikocacaliskan@gmail.com

Abstract

Food has been one of the most important problems for the humanity. From the beginning of mankind to today, human beings have tried various ways and methods to guarantee their nutrition. In recent years, modern genetic engineering technologies have been developed to solve the problems associated with the dramatically growing population. Recombinant DNA technology is also one of these methods. Currently, gene transfer to organisms is possible using technology. Plants have often been used in gene transfer with a gene or combinations of genes. In gene transfer studies, gene or genes with a specific characteristics are transferred to another living organism's genome and a new characteristic is introduced into that organism. The foreign genes transferred to the living organism genome may cause changes in the gene pool, as well as some problems such as allergies. No new species appear from the transgenic organisms obtained from the transferred genes, but it was seen that this process resulted in in-species variations. The resulting transgenic organism remains as a mutant, race or variety. Additionally, recent studies have shown that although some desirable traits are obtained in transgenic organisms, some of their nutrient qualities and contents were lower in comparison to their ancestors. Therefore, it is understood that gene transfer cannot be performed accidentally and randomly. In conclusion, although there are no restrictions such as sexual compatibility and hybridization of close relative living beings, the inability of obtaining a new species from existing species is indicative of the unreliability of the inter-species evolution view. In this submission, it is argued that the transgenic organisms obtained by recombinant DNA technologies do not support the idea of inter-species evolution, there are biological and non-biological barriers against inter-species evolution, and only intra-species changes are possible in living organisms.

Key Words: Evolution view, Recobinant DNA technology, Transgenic organism

REKOMBİNANT DNA TEKNOLOJİSİ AÇISINDAN EVRİM GÖRÜŞÜNÜN KRİTİĞİ

Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN, Yunus Emre ARVAS

Özet

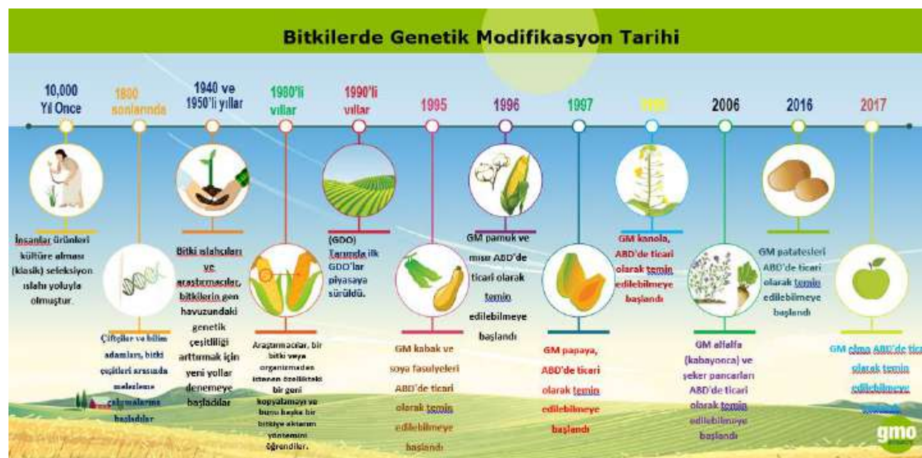
Yeryüzünde insanlığın başladığı zamanlardan günümüze kadar en temel problemlerden birisi beslenme ihtiyacı olmuştur. İnsanlar tarih boyunca beslenmelerini garanti altına almak için çeşitli yol ve yöntemler denemişlerdir. Son yıllarda artan nüfus ile birlikte ortaya çıkan problemlerin çözümü için modern genetik mühendisliği teknolojileri geliştirilmiştir. Rekombinant DNA teknolojisi de bu metotlardan birisidir. Günümüzde bu metot kullanılarak organizmalara gen aktarımları yapılabilmektedir. Çoğunlukla bitkilere gen aktarımı yapılan bu teknolojide bir gen veya birden fazla gen aktarımları (kombine genler) yapılabilmektedir. Gen aktarım çalışmalarında belirli bir özelliğe sahip gen veya genler başka bir genoma aktarılmakta ve o organizmaya yeni bir özellik kazandırılmaktadır. Canlı genomuna aktarılan yabancı genler gen havuzunda değişiklikler ortaya çıkardığı gibi alerji hastalığı gibi bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Aktarılan genlerden dolayı elde edilen transgenik organizmalardan ortaya yeni bir tür çıkmadığı, ancak tür içi varyasyonları netice verdiği görülmektedir. Elde edilen transgenik organizma mutant, ırk veya varyete olarak kalmaktadır. Ayrıca yapılan son çalışmalarda, transgenik organizmalarda istenen bazı özellikler elde

edilmesine rağmen ataları ile kıyaslandıklarında bazı besin kalitesi ve içeriklerinin daha düşük çıkabildiği görülmüştür. Dolayısı ile gen aktarımının rastgele ve tesadüfi bir şekilde yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Rekombinant DNA teknolojisinde eşeysel uyum ve yakın akraba canlıların melezlenmesi gibi kısıtlamalar bulunmamasına rağmen, mevcut türlerden yeni bir tür elde edilememesi türler arası evrim görüşünün dayanaksızlığını göstermektedir. Bu tebliğde rekombinant DNA teknolojileri ile elde edilen transgenik organizmaların türler arası evrimi desteklemediği, türler arası evrime karşı biyolojik ve biyolojik olmayan engellerin bulunduğu ve canlılarda ancak tür içi değişimlerin mümkün olabildiği hususlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evrim görüşü, Rekombinant DNA teknolojisi, Transgenik organizma

1. GİRİŞ

Türler arası evrimin önünde duran 3 önemli engelden bahsedebiliriz. Bunlar; 1. Kâinatta maddi alemde görülen sınırlılık kanunu, 2. Doku uyuşmazlığı, 3. Rekombinant DNA teknolojisi (Kocaçalışkan, 2017). Bu bildiride bunlardan üçüncüsü ele alınacaktır. 1900'lü yıllardan itibaren ekilebilir alan artırımından ziyade ekilen alanlardan daha fazla verim alınması çalışmalarına ağırlık verilmiştir. 1965-1985 yılları arasında ise dünya tarımında yeni bir sayfa açılmış ve bu sayfa "yeşil devrim" olarak adlandırılmıştır. Yeşil devrim kısaca "yüksek tane" verimini amaçlayan sürece verilen addır (Arvas, 2017a; Atsan & Kaya, 2008). Bu süreçte suni gübreler, hormonlar, tarım ilaçları ve teknolojik cihazlar kullanılarak bitkisel ürünlerin kalite ve veriminde artışlar sağlanmıştır. Bir taraftan da yüksek verimli ve dayanıklı bitki çeşitleri elde etmek için tür içi melezlemeyle klasik ıslah çalışmaları yapılmıştır. Fakat bu süreçte ilaçlar ve suni gübreler gibi kullanılan kimyasalların bilinçsiz ve kontrolsüz kullanılması sonucu insan ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri görülmeye başlamıştır (Arvas, 2017a, 2017b; Kaya, 2015). Bitkisel üretimde istenen artış sağlanmasına rağmen insan sağlığını tehdit edecek ürünlerin ortaya çıkmasına neden olduğu görülmüştür (Yılmaz, 2014). Diğer taraftan, klasik ıslah çalışmaları hem uzun yıllar alıyor hem de bu yöntemde tür engeli aşılamadığı için çoğu istenen özellikler elde edilemiyordu. 1980 lerde yeni bir üretim tarzı kapsamında rekombinant DNA yöntemleri kullanılarak transgenik organizmalar veya diğer adıyla "genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO)" elde edilmesi çalışmalarına yönelim başlamıştır. İlk ticari transgenik ürün (GDO) 1996 yılında ABD'de pamuk ve mısırda ticarete sunulmuş ve günümüze kadar bu çalışmalar başka türlerde sırasıyla papaya, kanola, yonca, patates ve elma şeklinde devam edegelmiştir (GMOAnswers, 2017; Folta 2018), (Şekil 1).

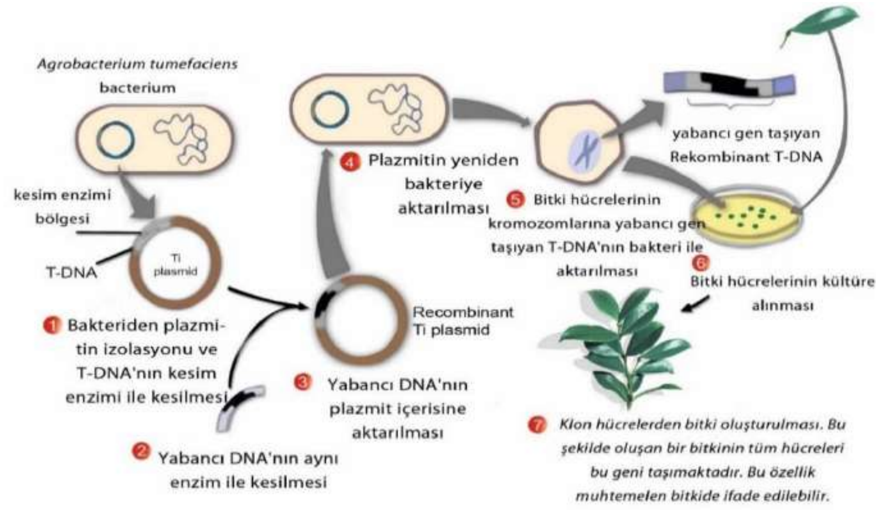


Şekil 1. Bitkilerde genetik modifikasyonun kronolojik tarihi (Folta, 2014)

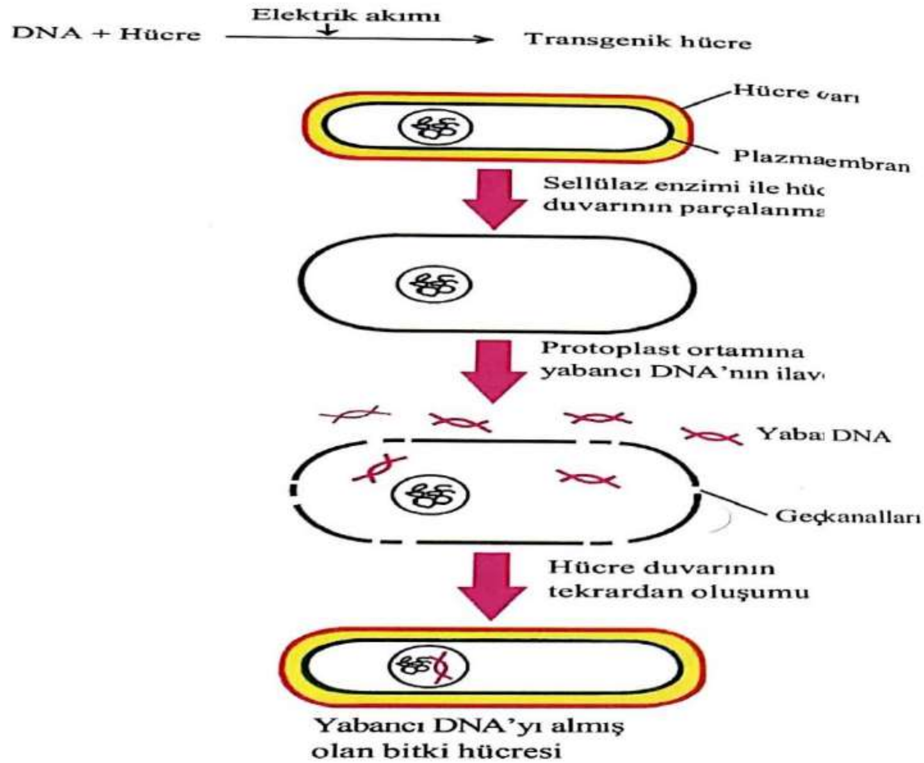
2. REKOMBINANT DNA TEKNOLOJISI

Rekombinant DNA Teknolojisi; Bir canlı türünde bulunan ve istenen bir özelliğin şifresini barındıran bir genin buradan kesilip alınarak bir başka türe ait canlıya aktarılması ve böylece o canlıya onda olmayan

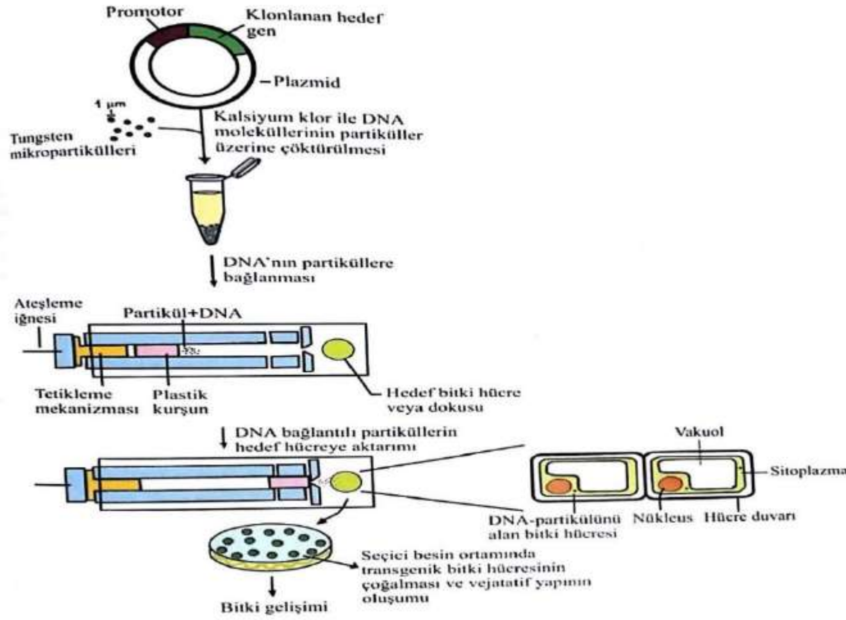
hastalıklara veya olumsuz şartlara dayanıklılık veya yüksek verim gibi yeni bir özelliğin aktarılması işlemidir. Bu amaçlar doğrultusunda Rekombinant DNA mühendisliği teknikleri olan *Agrobacterium Tumafaciens* bakterisi aracılığıyla dolaylı gen aktarımı tekniği uygulanabildiği gibi (Şekil 2), elektroporasyon (Şekil 3), hızlandırılmış partiküller (Şekil 4), ve mikroenjeksiyon (Şekil 5) gibi doğrudan gen aktarım teknikleriyle de gen aktarımı yapılabilmektedir. Böylece hastalıklara ve olumsuz çevre şartlarına direnç gibi istenen genetik özellikler bu özelliklere sahip olmayan bitki türlerine aktarılarak bitkisel üretimde verim artışları sağlanabilmektedir (Mauseth, 2012; Kocaçalışkan, 2018).



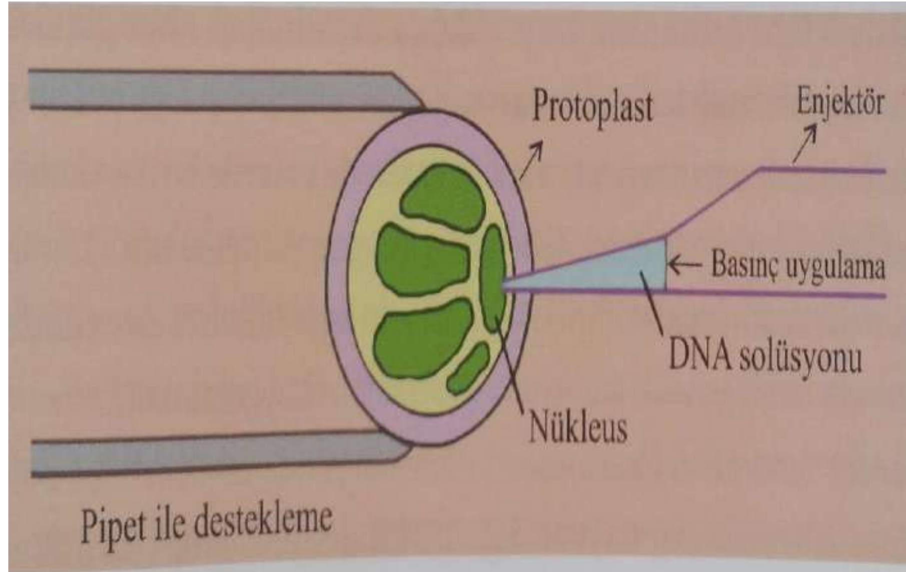
Şekil 2. *Agrobacterium tumafaciens* aracılığıyla dolaylı gen aktarımı (Arvas, 2017a).



Şekil 3. Elektroporasyon yöntemi ile doğrudan gen aktarımı (Dilsiz, 2017).



Şekil 4. Hızlandırılmış partiküller yöntemi ile doğrudan gen aktarımı (Dilsiz, 2017).



Şekil 5. Mikroenjeksiyon yöntemi ile doğrudan gen aktarımı (Dilsiz, 2017).

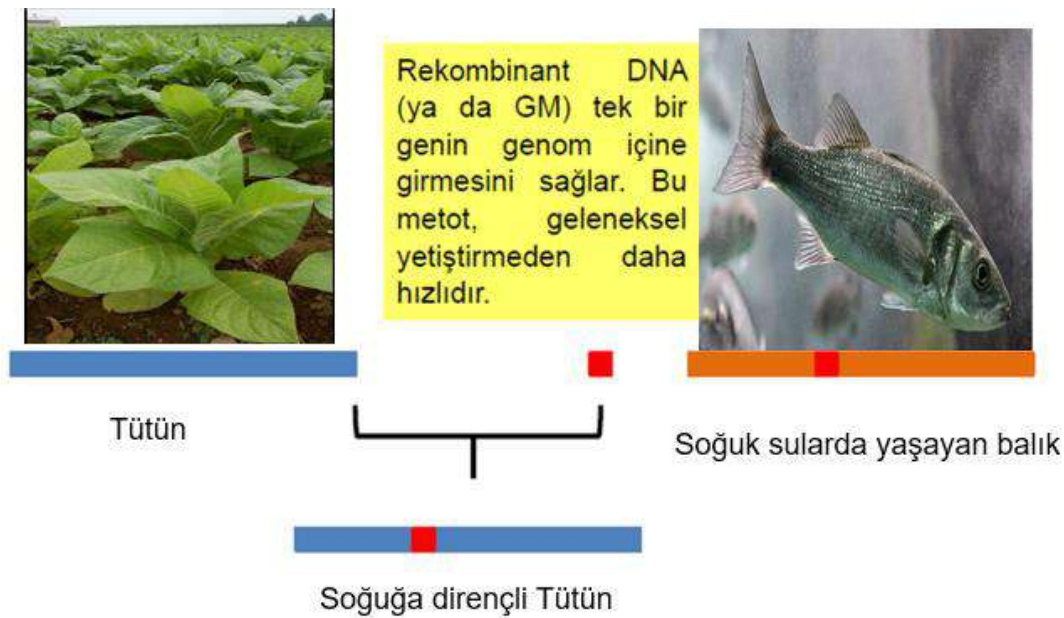
Tablo 1. Hayvanlarda ve bitkilerde transgenik çalışmalar (Myelnikov, 2015; ISAAA, 2017b; Anonymous, 2018).

No	Bitkilerde Rekombinant DNA Teknolojisinin Kullanılması				
	Bitki	**Kazandırılmak istenen özellik**	**Gen Kaynağı**	**Aktarılan Gen**	**Referans**
1	Alfalfa	Transforme edilen bitkilerin seleksiyon sırasında neomisin ve	*Escherichia coli* Tn5 transposon	***nptII***	Özel Şirket

		kanamisin antibiyotiklerini metabolize etmesine izin verir.			
2	Elma	dsRNA ya siRNA eklenerek PPO geninin susturularak elmanın kahverengileşmesi veya esmerleşmesi önleniyor	Malus domestica	***PGAS PPO suppression of gene***	Özel Şirket
3	Pamuk	**cry2Ae** delta- endotoxin **cry1Ab**- delta- endotoxin	*Streptomyces hygroscopicus*, *Bacillus thuringiensis* subsp Dakota ve kurstaki	***bar***, ***cry2Ae***, ***cry1Ab***	Özel Şirket
4	Patlıcan	Transforme edilmiş bitkilerin seleksiyon sırasında neomisin ve kanamisin antibiyotiklerini metabolize etmesine izin verir	*Escherichia coli* Tn5 transposon	***nptII***	Özel Şirket
5	Mısır	lepidopteran zararlılarına karşı direnç kazandırılması	Bacillus thuringiensis var. 'dan türetilen cry1F geninin sentetik formu. aizawai	***cry1Fa2***	Özel Şirket
6	Papaya	Gen susturma mekanizması ile papaya ringspot virüsüne (PRSV) karşı direnç kazandırır.	Papaya ringspot virus (PRSV)	***prsv_rep***	South China Agricultural University
7	Patates	Çift zincirli RNA(dsRNA). VInv sentezini düzenli olarak azaltarak şeker miktarının üretimini azaltmak	Patates (*Solanum tuberosum*)	***Vlnv***	Özel Şirket
8	Çeltik	*Cry1Ac* delta-endotoxin *Cry1Ab* delta-endotoxin. lepidopteran zararlılarına karşı direnç kazandırılması	*Bacillus thuringiensis*subsp. Kurst aki strain HD73	***cry1Ac cry1Ab***	Huazhong Agricultural University (China)
9	Soya	Glufosinate (phosphinothricin) herbisidal aktivitesini elimine etmek	*Streptomyces hygroscopicus*	***bar***	Özel Şirket
10	Domates	Geç yumuşamasını sağlamak	*Lycopersicon esculentum*	*PG*	Özel Şirket
11	Buğday	Glyphosate bağlanma afinitesini azaltarak herbisitlere karşı direnç kazandırır.	*Agrobacterium tumefaciens* strain CP4	***cp4 epsps (aroA:CP4)***	Özel Şirket
Hayvanlarda Rekombinant DNA Teknolojisinin Kullanılması					
12	Transgenik Fare	Protein P2X7R'nin, böbrek hastalığının tedavisi için, iltihap ve bağışıklık sisteminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.		Protein P2X7R	University of Edinburgh,University College London,

				Imperial College
13	İnsan	CRISPR / Cas9 kullanılarak domuz embriyolarında 60 gen değiştirilerek insan için uygun organları oluşturarak nakil işlemleri için uygun organlar oluşturmak	60 adet domuz geni	Harvard University
14	Micropigs	Beijing Genomics Institute, TALENs gen düzenleme tekniğiyle oluşturulan ilk micropigs satışını duyurdu.		Beijing Genomics Institute
15	Fare	Embriyonik kök hücreleri kullanarak farelerde germline gen modifikasyonunun sağlanması (Bu çalışma Nobel ödülü aldı)		University of North Carolina, University of Utah
16	İnsan	İnsan monoklonal antikor ilacı bütün özellikleri ile onaylandı		Özel Şirket
17	Koyun	ilk klonlanmış memeli olan Dolly öldü		Roslin Institute

Bitkiden bitkiye ve hayvandan hayvana gen aktarımı yapılabildiği gibi hayvandan bitkiye de gen aktarılabilmektedir. Tablo 1 de, bitkiden bitkiye ve hayvandan hayvana gen aktarımı örnekleri verilmiştir. Hayvandan bitkiye gen aktarımıyla ilgili ilk çalışma ise; Antarktika buz denizinde yaşayan bir balıktaki antifiriz proteini geninin soğuğa dayanıksız bir tütün bitkisine aktarılarak soğuğa dayanıklı tütün bitkisi elde edilmesidir (Kenward ve ark., 1993). Şekil 6'da bunun temsili resmi gösterilmiştir.



Şekil 6. Rekombinant DNA Tekniği ile balıktan tütüne antifriz proteini geninin aktarımı.

3. REKOMBINANT DNA TEKNOLOJISI VE EVRIM

Yukarıda bahsedildiği gibi, rekombinant DNA tekniği sayesinde artık günümüzde gen aktarımında türler arası engel kaldırılmış olup birbirine en uzak canlılar arasında bile gen aktarımı yapılabilmektedir.

Balıktan tütüne soğuğa direnç geni aktarılmış ve soğuğa dirençli tütün bitkisi elde edilmiştir. Ama yine tütün tütündür. Farklı bir tür değildir. Klasik ıslah çalışmaları yapılırken eşeysel uyumlu, yakın akraba bitkilerin melezlenmesi gibi kısıtlamalardan dolayı belli ölçüde sınırlar bulunmaktadır. Oysa Rekombinant DNA teknolojileri ile en önemli engel teşkil eden izolasyon yani kısırlık ve uyuşmazlık sorunu çözülmüş olmasına rağmen bir canlı türünün başka bir canlı türüne dönüştürülerek türler arası değişim ve dönüşüm sağlanamamıştır. Bu teknikle yapılan çalışmalar neticesinde yeni bir tür elde edilmesi değil, sadece var olan türlere yeni bir özellik kazandırılmaktadır. Yani, rekombinant DNA teknolojisi ile ırk, varyete veya çeşit denilen tür içi varyantlar elde edilebilmektedir. Yoksa yeni bir canlı türü elde edilmesi söz konusu değildir. Bu durum, türler arası evrimi savunanların açıklayamayacağı bir şeydir. Çünkü mevcut türlerden yeni bir türün evrimle ortaya çıkabilmesi için onun genetik, anatomik ve fizyolojik yapısında değişiklikler olması gerekir. Bir yapı değişikliğinde ise yüzlerce gen görev yapmaktadır. Yüzlerce genin aktarılması ve aktardıktan sonra da bunlar arasında koordinasyonun sağlanması gerekir (Kocaçalışkan, 2018).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yüzyılın en çok tartışılan konularının başında şüphesiz evrim konusu gelmektedir. Canlılarda görülen başkalaşım, adaptasyon, modifikasyon, mutasyon ve varyasyon gibi bütün değişikliklere karşılık olarak evrim kelimesinin kullanılması konuyu daha da karmaşık hale getirmiş bunun neticesinde kafa karışıklığına neden olmuştur. Tür tanımı, çiftleştikleri veya çaprazlandıkları vakit verimli döller veren canlı bireyler topluluğu (popülasyonu) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle kısırlık dışında eğer iki canlı çift çiftleştiği veya çaprazlandığı (çiftleştirildiği) vakit verimli döl vermiyorlarsa bu iki bireyin farklı tür oldukları anlaşılır. Türlerin orijini ile ilgili görüşler üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlar: 1. Tesadüfçü türler arası evrim görüşü, 2. Yaratılışçı türler arası evrim görüşü, 3. Yaratılışçı tür içi değişim görüşü (Kocaçalışkan 2017). Klasik melezleme (hibridizasyon) yöntemlerinde tür içi gen rekombinasyonu mümkün ancak türler arası rekombinasyon mümkün değildir. Rekombinant DNA teknolojisinde ise bu engel aşılmış ve türler arasında DNA rekombinasyonu sağlanmıştır. Bu başarıya rağmen bir türü başka bir türe dönüştürerek yeni bir tür elde etmek mümkün olmamıştır. Bu sonuç, yukarıda ileri sürülen türler arası evrimin geçerli olmadığını ancak tür içi değişmelerin mümkün olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak; Canlılarda değişim vardır, ancak değişim dikey değil yataydır. Yani değişim türler arası değil, tür içindeki aynı gen havuzunda meydana gelen çeşitlenmeler şeklindedir. Yani, rekombinant DNA tekniğiyle elde edilen değişimde görüldüğü gibi bu değişimler tür içi varyasyonlar olup türlerin dönüşmesine imkân vermemektedir. Bu da türlerin evrimi görüşü karşısında büyük bir soru işaretidir.

KAYNAKLAR

1. Anonymous (2018). What is Biotechnology? Transgenic animals. Retrieved from **http://www.whatisbiotechnology.org/index.php/science/summary/transgenic/transgenic-animals-have-genes-from-other-species-inserted** [Erişim Tarihi: 22.10.2018]
2. Arvas Y E (2017a). Genetiği Değiştirilmiş Bitkiler ve Tanısı. LAP Lambert Academic Publishing, 112,
3. Arvas Y E (2017b). Türkiye'deki Yabancı Çeltik ve İşlenmiş Çeltik Ürünlerinde Genetiği Değiştirilmiş Organizmalarla İlgili Genetik Analizler. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi Samsun- Türkiye.
4. Atsan T & Kaya T E (2008). Genetiği değiştirilmiş organizmaların (GDO) tarım ve insan sağlığı üzerine etkileri. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2): 1-6
5. Dilsiz N (2017). Modern Moleküler Biyoloji. Palme Yayıncılık, 242- 253, Ankara.
6. Folta K (2018). What is a GMO? Retrieved from **https://gmoanswers.com/what-gmo** [Erişim tarihi: 06.07.2018]
7. GMOAnswers (2017). How GMOs Are Made. Retrieved from **https://gmoanswers.com/how-gmos-are-made** [Erişim Tarihi: 01.11.2018]
8. James C (2017). Global status of commercialized biotech/GM crops. Retrieved from **http://www.isaaa.org/default.asp** [Erişim Tarihi: 06.07.2018]
9. Kaya Y (2015). Genetically Modified Plants and Their Biosecurity Risks. Halal and Tayyip Products Fiqh, Medicine Pharmaceuticals, Cosmetics and Tourisms Workshop.
10. Kenward K D, Altschuler M, Hildebrand D & Davies P L (1993). Accumulation of type I fish antifreeze protein in transgenic tobacco is cold-specific. Plant molecular biology, 23(2): 377-385
11. Kocaçalışkan İ (2017). Türler Arası Evrime Karşı Biyolojik Engeller, "1. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi", Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
12. Kocaçalışkan İ (2018). Bitkiler Bize Neler Söyler? (2. Baskı) LP Akademi Yayınları, sayfa 92, 186,189,195, İstanbul.
13. Mauseth J D (2012). Botany:an Introduction to Plant Biology / Botanik: Bitki BİyoIojisine Giriş. çeviri editörleri: Hasan Çetin Özen ve Murat Biricik. Nobel Yayın, 392-404, Ankara.
14. Myelnikov D (2015). 'Transforming mice: Technique and communication in the making of transgenic animals, 1974-1988'. Unpublished PhD., Cambridge University, England.
15. Yılmaz F (2014). Bitkisel Üretimde Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünleri ile Biyogüvenlik,. Uzmanlık tezi, ankara.

TIME MISCONCEPTIONS OF EVOLUTIONIST VIEWS

Asst. Prof. Dr. Kasım TAKIM

Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü, Biyokimya A.B.D, Şanlıurfa, Türkiye

kasimtakim@harran.edu.tr

Abstract

Time, the movement of beings, is a relative, dimensional entity that has emerged as a result. Time is a key element in life, because each living thing has a certain life span and there is a definite and fairly limited time for the biochemical reactions that lead to the continuation of that vitality to take place. If the reactions do not occur at the relevant unit, vitality will not continue. For example, if the letter mistakes in the chain cannot be repaired in a certain time when DNA is copied during the formation of a new cell, if free oxygen radicals are not repressed within a certain period and foreign elements such as viruses and bacteria entering the body are not struggled within a certain time, unless synthesized within a period of time, it is possible to extend this list to 3000 different reactions taking place every minute for a cell. If these biochemical reactions are not carried out in specific and short periods, it is impossible to mention the existence and continuity of life.

In the evolutionist view, however, this timing is virtually non-existent, and there is a rather extravagant approach in this regard. For example, defense mechanisms such as oxidative stress and response to pathogens that are formed as a result of random transformations in the first millions of years are said to be developed as a result of trial and error of billions of years and billions of times. In fact, there is still no time marker to measure this time. However, the longer they are told, the more convincing it is to believe that they will not refrain from doing so. On the other hand, there is an important point they have missed; this approach is very unscientific and unrealistic, because a creature has a certain life span and every split-second reactions in the cell, such as seconds and minutes must take place within a very temporary time periods. Sometimes a delay in time will cause the death of the living being. For example, if the antioxidant defense mechanism of a cell that begins the breathing process does not even last for 1 hour, the DNA, proteins and lipids from the core components of the cell will become exposed to oxidative stress and become dysfunctional, and the cell will be dragged to death.

Key Words: Evolution, Reaction, Vitality

EVRİMCİ GÖRÜŞÜN ZAMAN YANILGISI

Dr. Öğr. Üyesi KASIM TAKIM

Özet

Zaman; varlıkların hareketi sonucu oluşan izafi ve boyutsal bir varlıktır. Canlılıkta zaman oldukça önemli bir temel unsurdur. Zira her bir canlının belirli bir zamanı içine alan ömrü ve canlılığın devamını sağlayan biyokimyasal reaksiyonların, gerçekleşmesi için gereken oldukça kısıtlı bir süresi vardır. Eğer ilgili birim zamanda o reaksiyonlar gerçekleşmezse canlılık devam edemeyecektir. Örneğin yeni bir hücre oluşumu sırasında DNA kopyalanırken, zincirde oluşan harf hataları belirli bir zamanda tamir edilemezse, oksijenli solunum sonucu oluşan serbest radikaller belirli bir süre içinde baskılanmazsa, vücuda giren virüs ve bakteri gibi yabancı unsurlarla belirli bir zaman içerisinde mücadele edilip karşı konmazsa, proteinler belirli bir süre içerisinde sentezlenmezse vs. bu listeyi bir hücre için her dakikada gerçekleşen birbirinden farklı 3000

reaksiyon için uzatmak mümkündür. Eğer bu biyokimyasal reaksiyonlar belirli ve kısacık vakitlerde yapılamazsa, canlılığın varlığı ve devamlılığından söz etmemiz mümkün değildir.

Halbuki evrimci görüşte bu zamanlama neredeyse hiç nazara alınmaz ve bu konuda oldukça müsrif bir yaklaşım mevcuttur. Örneğin ilk hücrenin milyonlarca sene içerisinde tesadüfi dönüşümler sonucunda teşekkül ettiği, oksidatif strese ve patojenlere cevap üretmek gibi savunma mekanizmalrının milyonlarca senede ve milyarlarca kere olan deneme yanılmaların sonucunda geliştirilebildiği söylenilmektedir. Aslında söylenilen bu zamanı ölçecek bir zaman belirleyicisi halen mevcut değildir. Fakat belkide ne kadar büyük bir zaman söylenilirse inandırıcılığının da o kadar artacağı düşünüldüğü için, zaman kavramı ölçüsüz ve cömert bir şekilde kullanılmıştır. Ama gözlerinden kaçırdıkları önemli bir nokta var ki; bu yaklaşım bilimsellik ve gerçeklikten çok uzaktır. Çünkü canlının belli bir yaşam süresi vardır ve hücre içerisindeki her reaksiyonun salise, saniye ve dakika gibi çok kısacık zaman dilimleri içerisinde gerçekleşmesi gerekir. Bazen saatlerle ifade edilecek bir gecikme canlının ölmesine neden olmaktadır. Örneğin oksijenli solunuma başlayan bir hücrenin antioksidan savunma mekanizması 1 saat dahi olmazsa, hücredeki temel bileşenlerden olan DNA, proteinler ve yağlar oksidatif strese maruz kalıp işlevsiz hale gelecek ve hücre ölüme sürüklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Reaksiyon, Canlılık

1. GİRİŞ

Zaman; maddenin hareketi sonucu oluşan izafi ve boyutsal bir varlıktır. Canlılıkta zaman önemli bir temel unsurdur. Zira herbir canlının belirli bir zamanı içine alan ömrü ve o canlılığın devamını sağlayan biyokimyasal reaksiyonların, gerçekleşmesi için gerekli belirli ve oldukça kısıtlı bir süresi vardır. Eğer ilgili birim zamanda o reaksiyonlar gerçekleşemez ise; canlılık devam edemeyecektir. Örneğin yeni bir hücre oluşumu sırasında DNA kopyalanırken zincirde oluşan harf hataları belirli bir zamanda tamir edilemezse, oksijenli solunum sonucu oluşan serbest radikaller belirli bir süre içinde baskılanmazsa, vücuda giren virüs ve bakteri gibi yabancı unsurlarla belirli bir zaman içerisinde mücadele edilip karşı konmazsa, proteinler belirli bir süre içerisinde sentezlenmezse vs. bu listeyi bir hücre için her dakikada gerçekleşen birbirinden farklı 3000 reaksiyon için uzatmak mümkündür. Eğer bu biyokimyasal reaksiyonlar belirli ve kısacık vakitlerde yapılamazsa, canlılığın varlığı ve devamlılığından söz etmemiz mümkün değildir.

Halbuki evrimci görüşte bu zamanlama neredeyse hiç nazara alınmaz ve bu konuda oldukça müsrif bir yaklaşım mevcuttur. Örneğin ilk hücrenin milyonlarca sene içerisinde tesadüfi dönüşümler sonucunda teşekkül ettiği, oksidatif strese ve patojenlere cevap üretmek gibi savunma mekanizmalrının milyonlarca senede ve milyarlarca kere olan deneme yanılmaların sonucunda geliştirilebildiği söylenilmektedir. Aslında söylenilen bu zamanı ölçecek gerçek bir zaman belirleyicisi halen mevcut değildir. Fakat ne kadar büyük bir zaman söylenilirse inandırıcılığının da o kadar artacağına inanıldığı için bu konudaki cömerlikten hiç kaçınmıyorlar. Ama gözlerinden kaçırdıkları önemli bir nokta var ki; bu yaklaşım bilimsellik ve gerçeklikten çok uzaktır. Çünkü canlının belli bir yaşam süresi vardır ve hücre içerisindeki her reaksiyonun salise, saniye ve dakika gibi çok kısacık zaman dilimleri içerisinde gerçekleşmesi gerekir. Bazen saatlerle ifade edilecek bir gecikme canlının ölmesine neden olmaktadır. Örneğin oksijenli solunuma başlayan bir hücrenin antioksidan savunma mekanizması 1 saat dahi olmazsa, hücredeki temel bileşenlerden olan DNA, proteinler ve yağlar oksidatif strese maruz kalıp işlevsiz hale gelecek ve hücre ölüme sürüklenecektir. İşte tüm bu nedenlerden dolayı, evrimcilerin zamanla ilgili yaklaşımlarının biyokimyasal bir bakış açısıyla yeniden sorgulanması gerekmektedir.

2. MATERYAL METOD VE TARTIŞMA SONUÇ

Bu çalışmamızda evrimcilerin zamansal yaklaşımlarının, canlılardaki biyolojik duruma uymadığını gösteren; hücre içerisindeki bileşiklerin kararsızlığı, biyokimyasal reaksiyonların zamana bağımlı olmaları, genetik değişimlerdeki olasılık hesaplamaları ve dünya atmosferinin canlılar üzerindeki etkisini içeren 4 cihet ayrıntılı olarak incelenerek tartışılacaktır.

2.1. CANLILARDAKİ KARARSIZ BİLEŞENLERİN YARILANMA ÖMRÜ NOKTASINDAN EVRİMDE ZAMAN SORUNSALI

Yarılanma ömrü; kimyasal reaksiyonlarda, azalmakta olan bir maddenin baştaki miktarın yarısına düşmesi için gereken zaman dilimidir [1]. Genellikle radyoaktif elementler için kullanılsa da, reaksiyona giren tüm bileşikler için de kullanılabilmektedir. Biyokimyasal bileşikler çoğunlukla ortamdaki reaktif bileşenlerin etkisiyle bozundukları için, her biyokimyasal bileşiğin bir yarılanma ömründen söz edilebilmektedir [2]. Örneğin RNA, labaratuar ortamında yarılanma ömrü oldukça kısa olan bir bileşiktir. Bu yüzden RNA' yı yıkan kimyasallara karşı etkili tedbirler alınması ve izolasyon tamponlarına nükleaz aktivitesi gösteren endojen proteinleri yıkan kimyasallar eklenmesi gerekir. Ayrıca deney ortamının belli bir sıcaklık (0 ile +4 ˚C arası) ve asitlikte (pH;7.2-8.5) olması gerekir. Aksi takdirde RNA hemen bozunur, stabilitesini kaybeder ve yapılan deney boşa çıkar. Bu durum enzimler, koenzimler, işlevsel diğer proteinler ve lipidler içinde böyledir. Hatta enzim yapısında görev alan Fe^{+2}, Cu^{+1} ve Mn^{+2} gibi bazı mineral yapısında ki kofaktörler içinde aynı problem geçerlidir. Zira bu elemenlerde havadaki oksijenle reaksiyona girerek çok kısa bir sürede okside olur ve artık kofaktör görevi göremez hale gelirler [3].

Labaratuvarda yaşamış olduğum bir tecrübemi bu konuya örnek olarak verebilirim. Antioksidan aktivite belirleme deneylerinde, hücrede gerçekleşen oksidatif sitresi taklit edebilmek için, hidroksil radikalleri ($OH_{\cdot}$) üretmek gerekir. Bunun için fenton reaksiyonlarından yararlanılır. Yani +2 değerlikli demirin (Fe^{+2}), hidrojen peroksiti (H_2O_2) parçalayıp, hidroksil radikaline dönüştürmesi lazımdır. Bunun için deney ortamına hidrojen peroksit ve çözünmüş halde demir iki klorür eklenmelidir [4]. Ben de bunları hazırlayıp deney ortamına ekliyordum ancak bir türlü istediğim sonucu elde edemiyordum. Tekrar tekrar deney yapıyor ve bir türlü muvaffak olamıyordum. Tam 5 gün sürdü. 5. günün sonunda +2 değerlikli demirin (Fe^{+2}) hava ile temas ettiğinde, havadaki oksijenle reaksiyona girip, yükseltgendiğini yani +3 değerlikli demire (Fe^{+3}) dönüştüğünü ve bu reaksiyon için işe yaramaz bir hale geldiğini anladım. Yani Fe^{+2} ' yi hazırlar hazırlamaz deney ortamına ilave etmem gerekiyordu. Halbuki ben bu çözeltiyi hazırladıktan yaklaşık yarım saat sonra ilave ediyordum. İşte öğrenmiş olduğum bu küçücük ama çok önemli ayrıntı sayesinde 5 günde başaramadığım deneyi 5 dk'da yapabildim.

İşte yaşamış olduğum bu başarısız deneyler, müthiş bir işleyişi fark etmeme yardımcı oldu. Evet canlılarda gerçekleşen pekçok reaksiyonun beklemeye hiç tahammülü yoktu. Başarılı bir biyokimyasal reaksiyon ancak belirli şartlar (sıcaklık, derişim, pH vs.) ve kısacık zaman dilimleri altında gerçekleşebiliyordu. Halbuki evrimciler canlılardaki bu hassasiyeti hiç de nazara almayarak, zaman noktasında, iddialarının inandırılıcığı artması için oldukça cömert davranıyorlar. Ancak gözden kaçırdıkları çok önemli bir nokta varki; biyolojik işleyin bu savurganlığa hiç tahammülü yok. Evrimcilerin DNA, RNA ve protein gibi kararsız bileşiklerin atmosferik koşullarda ve milyonlarca yılda evrimleştiği iddiası, en başta bu moleküllerin biyokimyasına aykırılık teşkil etmektedir.

2.2. BİYOKİMYASAL REAKSİYONLARIN ZAMANA BAĞIMLIĞI NOKTASINDAN EVRİMDE ZAMAN SORUNSALI

Birim zamanda, reaksiyona giren maddelerden veya reaksiyon sonucunda oluşan ürünlerden birinin miktarında görülen değişikliğe o reaksiyonun hızı denir. Her reaksiyonun bir hızı vardır. Bir kimyasal

reaksiyonda, reaksiyonun zamanla ilerleyişinin ölçüsü, o reaksiyonun hızıdır ve kimyasal kinetik olarak adlandırılır [5]. Kimyasal kinetik, bir reaksiyonunun nasıl yürüdüğü, ne kadar hızlı yürüdüğü,hangi mekanizma ile yürüdüğü ve hızına hangi faktörlerin nasıl etki ettiği hakkında bilgi veren, kimyanın çalışma alanlarından biridir. Kimyasal kinetik denklemlerinde her zaman bir zaman (t) terimi yer alır [6].

Cansız doğadaki kimyasal tepkimelerde bu zaman terimi saniye olabildiği gibi seneler hatta asırlar alabilmektedir. Biyokimyasal reaksiyonlarda ise çoğunlukla bu zaman salise ve daha küçük zaman terimlerine denk gelmektedir. Çünkü her canlının belirli ve kısa bir zaman limitini içine alan ömrü ve o canlılığın devamını sağlayan biyokimyasal reaksiyonların, gerçekleşmesi için gerekli belirli ve oldukça kısıtlı bir süresi vardır. Canlılıkta gerçekleşen bu kimyasal reaksiyonları hızlandırmak için enzimler çalıştırılmaktadır. Eğer enzimler olmasaydı canlılar bir nefes alıp vermek gibi en basit görünen faaliyetlerini bile yüz yıllar alacak bir zaman diliminde ancak gerçekleştirebileceklerdi. Hatta denilebilir ki eğer enzimler olmasaydı canlılık olmayacaktı. Zira bir hücrede aynı anda birbirinden farklı en az 3000 reaksiyon gerçekleşmektedir [7]. Eğer canlılardaki reaksiyonlar hızlı bir şekilde, yani çok kısa bir süre içerisinde gerçekleşmeseydi; hücrenin başta enerji ve savunma sistemi olmak üzere hayati ihtiyaçları karşılanamayacak ve hücre bütünlüğü bozulacaktı. Ayrıca biyokimyasal reaksiyonları bozucu etkenler galip gelecek ve reaksiyondan istenen ürünler elde edilemeyecekti.

Buna bir örnek verecek olursak; oksijenli solunumun doğal bir sonucu olarak oksidatif stres unsuru olacak olan, süperoksit gibi kimyasal radikaller ortaya çıkmaktadır [8]. Bu radikal bileşikler ise başta DNA ve proteinler olmak üzere hücredeki hayati öneme sahip bileşenleri tahrip etme potansiyeline sahiptir. Ancak hücre içerisine bu radikalleri etkisiz hale getirecek savunma sistemi yerleştirildiği için, çoğunlukla bu zararlı etkiler bastırılmaktadır. Bu radikalik bileşikler baskılanamadığı durumda ise başta kanser olmak üzere pekçok hastalığın temel nedeni olmaktadırlar. Bir hücrede sadece DNA'ya hergün 10.000 radikalik saldırı gerçekleşmekte olduğu belirtilmektedir. Ancak bu saldırılar, süperoksit dismutaz, katalaz ve glutatyon peroksidaz gibi enzimler sayesinde önlenmekte ve eğer saldırı başarılı olursa DNA tamir enzimleri devreye girerek zararlı etkiler ortadan kaldırılmaktadır [9] [10] [11] [12].

Şimdi evrimcilerin iddia ettiği gibi bu savunma sisteminin milyonlarca yılda geliştirildiğini kabul etsek, hücrenin hayatta kalmasına ve kendini nesilden nesile sağlam bir şekilde aktarabilmesine ne ile hükmedeceğiz? Bir hücrenin yaşam süresi ne kadardır? Bu kadar kısa bir ömrü olan bir varlık hergün onbin defa gerçekleşen saldırılardan kendini nasıl ve ne ile koruyabildi? Bir mucize mi gerçekleşti? Yoksa bu savunma sistemleri ile beraber mi varlık sahasına çıktı? Akla, mantığa ve bilimsel işleyişe en uygun yaklaşım elbette hücrenin savunma enzimleri ile beraber var olmasıdır. Bu yaklaşımı, hücre içerisinde gerçekleşen birbirinden farklı üç bin reaksiyonun herbirisi için düşünebiliriz. Biyokimyada temeli olmayan, evrimci görüşteki bu iddiaların gerçekleşmiş olması beklenemez. Zira bütün canlılık biyokimyasal reaksiyonlar üzerine kurulmuştur. Bu yüzden evrimcilerin canlılıktaki zamansal boyut ile ilgili söylediği iddialar bilimsel değil, ideolojiktir.

2.3. GENETİK DEĞİŞİMLERDEKİ OLASILIK HESAPLAMALARI NOKTASINDAN EVRİMDE ZAMAN SORUNSALI

Bir türün başka bir türe dönüşüm ihtimali oldukça büyük bir değişiklik gerektirdiği için, evrimciler bu değişimin aniden değil milyonlarca sene gibi çok uzun zaman dilimlerinde mutasyonlar sonucu gerçekleştiğini iddia ederler. Aslında ilk bakışta bu kadar uzun zaman diliminde böyle bir değişimin olabileceği hayalden çokta uzak bir ihtimal değildir. Ancak bu ihtimal sadece hayali bir ihtimaldir. Çünkü böyle bir ihtimalin akli ve gerçek bir ihtimal olabilmesi için, genetik bir temelinin olması gerekmektedir. Zira bahse konu olan değişikliğin genlerde gerçekleşen mutasyonlar sonucu gerçekleştiği iddia edilmektedir. Halbuki genetik

yöntemlerle olasılık hesapları yapıldığında böyle bir ihtimalin değil dünyanın, evrenin bile ömrüne sığmayacağı görülmektedir. Bu kadar gelişmiş teknoloji ve birikmiş tecrübe ile kullanılsa bile, mutasyonla bir türü diğer bir türe dönüştürmek neredeyse imkansızdır.

Örneğin insana genetik olarak en yakın canlı olan şempanzenin, mutasyonlarla bir insana dönüşmesi imkansız denecek kadar uzak bir ihtimaldir. Zira aralarında en iyi ihtimalle % 96'lık bir benzeyiş, % 4'lük bir fark vardır [13] [14] [15]. Genlerinde ise; toplam üç buçuk milyar genetik harf (nükleotid) vardır [16]. Yani iki tür arasında 3.5000.000.000*4/100=140.000.000 nükleotidlik bir fark vardır. Yani eğer genetiğe vakıf bir mühendis tarafından yapılmak istense, o mühendisin 140 milyon harfin yerini dikkatli bir şekilde değiştirmesi gerekiyor. Ancak eğer bu iş tabiat ve tesadüf gibi, mühendislik kabiliyeti olmayan kör ve maksatsız araçlardan beklense; aradaki farkın tesadüfi mutasyonlarla kapatılma ihtimali; DNA zincirinde bulunan 4 farklı genetik harfin (Adenin, Guanin, Sitozin ve Timin), 140 milyon değişik pozisyona girme ihtimalinden= $1/4^{140.000.000}$' dur. Daha kolay anlamak için onlu rakamlara çevirdiğimizde bu mutasyonun başarı şansı; $1/10^{84.000.000}$' dir. Yani 10'un yanına 84 milyon tane sıfır koyun, ne elde edersiniz? işte o sayıda bir ihtimaldir. Bu ihtimali isterseniz birde evrimcilerin sıklıkla sarıldıkları zamana göre de hesaplayalım. Evrimci görüşün iddiasına göre bu dönüşüm mutasyonlar sonucu, 100 milyon senede gerçekleşti. Peki eğer yüz milyon senede gerçekleşmiş olsaydı, acaba 1 yılda ne kadar mutasyon olması gerekiyordu? Hesaplayalım.

$$10^{84.000.000.000} / 100.000.000 \text{ yıl} = 10^{84.000.000.000} / 1*10^{8} = 10^{84.000.000.000-8}$$

Yani birin yanına 83 milyon 999 bin 992 tane sıfır koyacaksınız işte o kadar da bir ihtimale düşüyor. Yani aslında milyonlarca yıl böyle bir düşük ihtimali hiç zayıflatmıyor. Hatta milyarlarca yıl bile deseler bile milyarda 10 adet sıfır olduğundan, 84 milyon sıfırdan sadece 10 sıfır eksilecek. Milyondan on çıksa, yüz çıksa ne eksiltebilir ki? Üstelik herbir yılda, bu kadarlık mutasyonların **düzenli bir şekilde** olması gerekiyor. Şu anda bir canlının, bir yılda hücrelerinde olan toplam mutasyon sayısı bir elin parmak sayılarını geçmezken, geçmişte bu kadar çok mutasyonun bir yılda gerçekleşmiş olduğuna neden hükmedelim ki? İşte böyle imkansız bir ihtimale mümkündür diyene akıllı denilebilir mi?

2.4. DÜNYA ATMOSFERİNİN CANLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ BAKIMINDAN EVRİMDE ZAMAN SORUNSALI

Evrimcilere göre gelişmiş organizmaların yaklaşık 250 milyon kadar önce ortaya çıktı. Doğrulanmış herhangi bir deneye dayanmayan bu uzun zaman dilimi iddiası, yalnızca basit kabüller ve tahmini hesaplamalarla ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu hesaplamalarda kullanılan en önemli tekniklerden biri olan radyokarbon (C-14) tarihleme metodunun yanlış sonuçlar verdiği ve yapılan deneysel çalışmalar sonucunda güvenilir bir teknik olmadığı anlaşılmıştır [17] [18]. Ayrıca bu iddiaların sadece kuramsal hesaplamalarla değil, fosil kayıtlarıyla desteklenmiş olması da gerekiyor. Dünya çapında şimdiye kadar yaklaşık 200 milyon büyük, milyarlarca da küçük fosil bulundu ve arşivlendi. Bu kapsamlı ve ayrıntılı fosil kaydı, tüm büyük hayvan gruplarının birdenbire ortaya çıktığını ve sonrasında hemen hemen hiç değişmediğini, birçok türün de aniden ortaya çıkıp aniden kaybolduğunu gösteriyor [19]. Bu konu daha çok antropologları ilgilendirdiği için fazla detayına inmeden meseleye sadece biyokimyasal açıdan bakacak olsak bile aslında iddia edilen şeylerin aşağıdaki sorulara net bir şekilde cevap vermeden ispatlanamayacağı karşımıza çıkmaktadır.

250 milyon yıl önce dünyanın atmosferindeki gazların miktarı ne kadardı ve özelliklede yüksek organizasyonlu hücrelerin yaşam koşullarına uygunmuydu? Örneğin radon gazı akciğer kanserinin en önemli sorumlularında birisidir. Volkanik patlamalar sonucu bol miktarda açığa çıkan bu gaz atmosferde varken canlıların hayatta kalması nasıl mümkün olabiliyordu? 250 milyon yıl önce atmosferin oksijen miktarı ne kadardı ve bu oksijenli solunum yapan canlılar için yeterli miydi veya aşırı miktarda olup zehirlenme etkisi

yapmıyor muydu? Ozon tabakası tam olarak ne zaman oluşturuldu? Ozon tabakası fotosentez yapan canlıların atmosfere saldıkları oksijenden üretildiği iddia ediliyor. Ozon tabakası yokken bu canlılar kendini radyasyondan nasıl koruyordu? Tüm bu soruların net cevapları verilmeden, o tarihlerde canlılığın var olup olmayacağına kesin bir yanıt bile verilemezken, evrimcilerin bu kadar net ve iddialı söylemlerde bulunması nasıl okunmalıdır?

KAYNAKLAR

[1] E. Eden, N. Geva-Zatorsky, I. Issaeva, A. Cohen, E. Dekel, T. Danon, L. Cohen, A. Mayo, U. Alon, Proteome half-life dynamics in living human cells, Science (80-.). (2011). doi:10.1126/science.1199784.
[2] E. et al. Eden, Proteome Half-Life Dynamics, Science (80-.). (2011). doi:10.1126/science.1199784.
[3] Y.S. Jung, W.T. Lim, J.Y. Park, Y.H. Kim, Effect of pH on Fenton and Fenton-like oxidation, Environ. Technol. (2009). doi:10.1080/09593330802468848.
[4] J.J. Pignatello, E. Oliveros, A. MacKay, Advanced oxidation processes for organic contaminant destruction based on the fenton reaction and related chemistry, Crit. Rev. Environ. Sci. Technol. (2006). doi:10.1080/10643380500326564.
[5] P. Hayes, Reaction Kinetics, in: Treatise Process Metall., 2013. doi:10.1016/B978-0-08-096986-2.00014-X.
[6] F. Acartürk, REAKSİYON KİNETİĞİ ve STABİLİTE, in: Mod. Farmasötik Teknol., 2007.
[7] B. Alberts, The cell as a collection of protein machines: Preparing the next generation of molecular biologists, Cell. (1998). doi:10.1016/S0092-8674(00)80922-8.
[8] S. Emen, B. Çeken, G. Kizil, M. Kizil, Dna damage protecting activity and in vitro antioxidant potential of the methanol extract of cyclotrichium niveum, Pharm. Biol. 47 (2009) 219–229. doi:10.1080/13880200802435903.
[9] J. Emerit, M. Edeas, F. Bricaire, Neurodegenerative diseases and oxidative stress, Biomed. Pharmacother. (2004). doi:10.1016/j.biopha.2003.11.004.
[10] A.H.V. Schapira, Oxidative stress in Parkinson's disease, Neuropathol. Appl. Neurobiol. (1995). doi:10.1111/j.1365-2990.1995.tb01022.x.
[11] E. Birben, U.M. Sahiner, C. Sackesen, S. Erzurum, O. Kalayci, Oxidative stress and antioxidant defense, World Allergy Organ. J. (2012). doi:10.1097/WOX.0b013e3182439613.
[12] L.A. Pham-Huy, H. He, C. Pham-Huy, Free radicals, antioxidants in disease and health, Int. J. Biomed. Sci. (2008). doi:10.1073/pnas.0804252105.
[13] DNA sequence and comparative analysis of chimpanzee chromosome 22, Nature. (2004). doi:10.1038/nature02564.
[14] M. Somel, H. Creely, H. Franz, U. Mueller, M. Lachmann, P. Khaitovich, S. Pääbo, Human and chimpanzee gene expression differences replicated in mice fed different diets, PLoS One. (2008). doi:10.1371/journal.pone.0001504.
[15] P. Gagneux, A. Varki, Genetic differences between humans and great apes, Mol. Phylogenet. Evol. (2001). doi:10.1006/mpev.2000.0799.
[16] M.M. DeAngelis, M. a. Batzer, Genome Sequence Analysis, Encycl. Life Sci. (2001). doi:10.1038/npg.els.0003028.
[17] H.E. Suess, The Radiocarbon Record in Tree Rings of the Last 8000 Years, Radiocarbon. (1980). doi:10.1017/S0033822200009462.
[18] H.E. Suess, Secular Variations of Cosmogenic 14C on Earth: Their Discovery and Interpretation, Radiocarbon. (1986). doi:10.1017/S0033822200007359.
[19] E.C. Scott, Evolution vs. creationism, 2006. doi:10.1002/sce.20158.

EVOLUTIONIST OPINION VULNERABLE ORGAN MISCONCEPTION

Asst. Prof. Dr. Kasım TAKIM

Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Temel Bilimler Bölümü, Biyokimya A.B.D, Şanlıurfa, Türkiye

kasimtakim@harran.edu.tr

Abstract

According to evolutionist opinion, a vestigial organ is organ that is still functioning in the body but remain ineffective as environmental conditions change and the creature cannot keep up with it. Scientific studies have not been made to bring the definition of vestigial organ beyond assumption, but rather by scientific studies, these acceptances have to disappear one by one. The vestigial organ view is a misconception that arises from a simple assumption, because the basis of the approach "function unknown to the organ is blurred" is the rationale. However, this logic is far from the method of scientific approach, because, to determine the function of a body part, it is necessary to examine it in all its dimensions. First, there is the time dimension; oil, which is believed to have done nothing for a while and as a black hole for different fields, has become one of the greatest needs of mankind these days. Many substances and organs whose function is unknown in the 1900's have become the most fundamental assets for life these days. Thus, an organ that cannot be identified as functioning can be scientifically explained as not "dysfunctional" but "its function is not understood and further work is needed to know if it has a function." As a matter of fact, evolutionists say that the organ that they cannot understand in more than 100 subjects is a vestigial organ, but today, 98% of those organs have been found to have very important functions. As a result, it is understood that the vestigial organ point is based on some assumptions (understanding, non-observing, etc.) obtained by evaluation of the data at that time without scientific grounds, just as the evolutionary view is in terms of many points. This approach, which has been rejected hundreds of times, still pursues and embraces it as an unshakable evidence, points out that evolution is a form of religious assumption rather than a scientific approach. This work will examine in detail the body parts that have been seen as vestigial organs by evolutionists in recent times; the appendix, the wisdom tooth, the pharyngeal nerves extending to the heart of the Zyprexas, and the organs such as the spine structure and the tail bone of people will be examined in detail.

Key Words: Evolution, Error, Accept

EVRİMCİ GÖRÜŞÜN KÖRELMİŞ ORGAN YANILGISI

Dr. Öğr. Üyesi KASIM TAKIM

Özet

Evrimci görüşe göre körelmiş organ; canlıların daha önceki atalarında işlevsel olup, çevresel şartların değişmesi ve canlıların ona ayak uyduramaması sonucu işlevsiz kalan ancak hala vücutta varlığı devam eden organlara verilen isimdir. Körelmiş organ tanımını, kabül olmanın ötesine götürecek bilimsel bir çalışma yapılamamış aksine pek çok defa bilimsel çalışmalar tarafından bu kabüller tek tek yok olmak durumunda kalmıştır.

Körelmiş organ yaklaşımı, basit bir kabul dolayısıyla oluşan bir yanılgıdan ibarettir. Zira yaklaşımın temelinde "İşlevi bilinmeyen organ körelmiştir" mantığı yatmaktadır. Halbuki bu mantık bilimsel yaklaşım metodundan uzaktır. Çünkü bir parçacığın işlevini belirlemek için onu tüm boyutlarıyla incelemek gerekmektedir. Evvela zaman boyutu var ki; bir zamanlar hiçbir şeye yaramadığına inanılan ve tarlalar için kara bela olarak tanımlanan petrol bu gün insanlığın en büyük ihtiyaçlarından biri haline gelmiştir. 1900'lü yıllarda işlevi

bilinmeyen pek çok madde ve organ bu gün hayat için en temel varlıklar halini almıştır. Öyle ise işlevi belirlenmemiş bir organa, işlevsizdir diye değil, "işlevi anlaşılamamıştır ve bir işlevinin olup olmadığını anlamak için daha ileri çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır" gibi bir yaklaşım ancak bilimsel olabilir. Nitekim evrimciler 100'den fazla vazifesini anlayamadıkları organa, körelmiş organdır demiş fakat bu gün o organların % 98'inin çok önemli işlevleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak evrimci görüşün pekçok noktada olduğu gibi, körelmiş organ noktasında da, bilimsel zemini olmayan ve yalnızca o zamanki verilerin değerlendirilmesi ile elde edilen ademi kabüller (anlayamama, belirleyememe, gözlemleyememe vs.) üzerine kurulmuş bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Böyle 100 defa çürütülmüş bir yaklaşımın hala peşinden koşmak ve ona sarsılmaz delil gibi sarılmak, evrimin bilimsel yaklaşımdan ziyade inançsal kabüller olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada evrimcilerin son zamanlarında ellerinde körelmiş organ diye koz gibi gördükleri; apandis, 20'lik diş, zürafaların kalbe kadar uzanan yutak sinirleri ve insanların omurga yapısı ve kuyruk sokumu kemiği gibi organların hakkında son yıllarda yapılan çalışmalar detaylı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Evrim, Yanılgı, Kabul

1. GİRİŞ

Körelmiş organ tanımı evrimci bir bakış açısının sonucudur. Genellikle canlıların daha önceki atalarında işlevsel olup, çevresel şartların değişmesi ve canlıların ona ayak uyduramaması sonucu işlevsiz kalan ancak hala vücutta varlığı devam eden organlara verilen isimdir. Körelmiş organ tanımını, kabül olmanın ötesine götürecek bilimsel bir çalışma yapılamamış, aksine yapılan yeni deneyler ve araştırmalar sonucunda bu kabüller yok olmak durumunda kalmıştır. 1900'lü yılların başlarında 100'den fazla körelmiş organın var olduğu iddia ediliyordu. Ancak şimdi o organların % 98'inin çok önemli işlev ve görevlerinin var olduğunu biliyoruz. Bunun yanında genetik biliminin inkişafıyla "somatik hücrelerde meydana gelen değişiklikler sonraki nesillere aktarılamaz. Sadece eşey hücrelerde bulunan genetik materyaldeki değişiklikler aktarılır" gerçeğinin ortaya çıkmasıyla organlardaki bu körelme iddiası esasından bozuldu. Bundan sonra bu iddiaların tamamen ortadan kalkması gerekiyordu. Ancak ne yazıkki öyle olmadı. Çünkü evrim görüşü dogmatik bir inanç sistemi halini aldığı için değişime ayak uyduramadı.

Körelmiş organ kabulü, aslında basit bir yanılgıdan ibarettir. Zira bu kabulün temelinde "İşlevi bilinmeyen organ körelmiştir" mantığı yatmaktadır. Gereçekte bu mantık bilimsel yaklaşım metodundan çok uzaktır. Zira bir organın işlevsiz olup olmadığını belirlemek için onu tüm boyutlarıyla araştırmak gerekmektedir. İlk başta zaman boyutu var ki; bir zamanlar hiçbir şeye yaramadığına inanılan pek çok şey, bu gün insanlığın en çok kullandığı eşya haline gelebilmektedir. Örneğin; 1800'lü yıllarda, doğada petrol ve canlılarda bademcikler gibi işlevi bilinmeyen pek çok madde ve organ bu gün hayatın devamı için en temel varlıklar haline gelmiştir. Hatta 1900'lü yılların başında 100'den ziyade körelmiş organ tanımlanmışken bu gün bu sayı 3'e kadar gerilemiştir. Bu yüzden fonksiyonu belirlenememiş bir organa, körelmiştir diye değil, "işlevi anlaşılamamıştır ve bir işlevinin olup olmadığını anlamak için daha ileri çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır" gibi bir yaklaşım daha isabetli olacaktır. Körelmiş organ yanılgısında verilecek örnekler 100'den fazla olmakla birlikte bu çalışmada 20'lik dişler, epifiz bezi, troid bezleri, bademcikler ve apandis gibi sadece birkaç örnek ayrıntılı olarak incelenecektir.

2. MATERYAL METOT

Bu çalışmada 1800'lü yıllardan günümüze kadar devam eden, biyoloji, antropoloji, anatomi ve biyokimya gibi bilim dallarından elde edilen bilimsel verilerin yorumlanma biçimi olan evrimci bakış açısı,

eleştirilerek yeni bir bakış açısının oluşturulması hedeflenmektedir. Mevcut ve hâkim anlayışta, evrim düşüncesi merkeze oturtularak tüm bilimsel veriler evrimci bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Oysaki bu bakış açısı pek çok noktada olduğu gibi, sözde körelmiş organ kabulü noktasında da, isabetsiz olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü evrimci bir bakış açısıyla ele alınan bilimsel yayınlarda; 100' den fazla organın körelmiş, yani işlevsiz olduğu iddia edildiği halde bu gün o organların hemen hepsinin muhakkak bir işlevinin var olduğu yapılan deneysel çalışmalarla ortaya çıkartılmıştır. İşte bu yüzden bilimin ilerlemesine mani olacak derecede köhne bu bakış açısının değiştirilmesi ve yeni bakış açılarının ortaya konması gerekmektedir.

Bu çalışmada ise; ''canlıların tıpkı bir mühendisin tasarladığı bir makine gibi bir tasarım ürünü olduğu ve bu yüzden işlevsiz hiçbir parçasının olmaması gerektiği kabulü ile yaklaşılıp, şimdilik işlevi anlaşılmayan organların işlevlerinin, daha ileri çalışmalarla ortaya konulabileceği nazara alınarak, çalışmalara devam edilmesi gerektiği'' vurgulanmaktadır. Bu çalışma teorik bir çalışma olup, yeni bakış açılarının ortaya konulması ve bilimin evrim gibi köhne kabullerden arındırılması hedeflenmektedir. Ayrıca çalışmada evrimcilerin son zamanlarında ellerinde körelmiş organ diye koz gibi gördükleri; apandis, 20'lik diş, zürafaların kalbe kadar uzanan yutak sinirleri ve insanların omurga yapısı ve kuyruk sokumu kemiği gibi organların hakkında son yıllarda yapılan çalışmalar detaylı olarak incelenecektir.

3. BULGULAR, TARTIŞMA VE SONUÇ

Robert Wiedersheim 1893 yılında; atalarımızdan bize kaldığı ve şuanda da bize faydası olmadığını iddia ettiği organlar listesi açıkladı. Bu listedeki organları "Körelmiş Organ" olarak niteledi. "Wiedersheim"a göre bu organlar evrim kalıntısıydı. Ve atalarımızdan bize kalmıştı, herhangi bir işlevi yoktu. R.Wiedersheim tam 86 tane böyle organ olduğunu iddia etti (Wiedersheim, 1895). Ancak literatürde bulunuan bilimsel çalışmalar bu iddiaları tek tek ortadan kaldırdı.

3.1. EVRİMCİLER TARAFINDAN KÖRELMİŞ ORGAN OLDUĞU İDDİA EDİLEN ANCAK YAPILAN ÇALIŞMALAR SONUCUNDA İŞLEVSEL OLDUĞU BELİRLENEN ORGANLARA ÖRNEKLER

3.1.1. Kuyruk ve Kuyruk Sokumu

Körelmiş organ iddialarından en meşhuru; daha önceleri kuyruklu olduğu varsayılan insanın ekolojik şartların etkisiyle kuyruğunun kopması ancak kuyruk sokumu kemiğinin halen vücutta işlevsiz olarak devam etmesine ait kabuldür. Evvela kuyruk sokumu kemiğinin işlevsiz olduğunu iddia etmek, ancak anatomi bilmemekle izah edilebilecek bir yaklaşım olabilir. Çünkü bu kemiğin insan bedeninin sağlıklı hareket edebilmesi, omurga yapısının sabitlenmesi ve bölgesinde bulunan kasların birarada durabilmesi için oldukça önemli görevleri vardır. Körelmiş olma ihtimali ise; Weismann'ın ratlar üzerinde yapmış olduğu kuyruk kesiminin, gelen nesillerdeki kuyruk yapısı üzerine etkisinin araştırıldığı çalışma sonucunda bu varsayımın çürütülmüşdür. Zira Weismann ratların kuyruklarını kesip çiftleştirerek, yavrularının kuyruksuz olmasını bekliyordu. Fakat doğan herbir sıçan onu hayal kırıklığına uğrattı. Bu şekilde 20 nesil üretti, ancak kuyruksuz bir nesili elde edemedi. Weismann'ın ratlar üzerinde yapmış olduğu kuyruk kesiminin, gelen nesillerdeki kuyruk yapısı üzerine etkisinin araştırıldığı çalışma sonucunda bu varsayımın çürütülmüşdür.

3.1.2. Yirmilik Dişler

20'lik dişler evrimciler tarafından körelmiş organa verilen en önemli örneklerden birisidir. Onlara göre "Sözde insanın atası olan ırklar; otlar, bitki kökleri ve çiğ etle beslendikleri için daha büyük çene yapısına sahiptiler. Zira bitkilerde insanın sindirebileceği besin miktarı az olduğundan dolayı, bu besinlerin daha çok

parçalanması gerekiyordu. Bunun içinde en avantajlı durum, daha büyük bir çene yapısı ve 20'lik diş adı verilen bu dişlerin var olmasıydı. Ancak zamanla beslenme şekli değiştiği ve insan pişirilmiş et gibi besin içeriği daha yüksek besinler tüketebildiği için, artık büyük çene yapısına ve 20'lik dişlere ihtiyaç kalmadı. Zamanla çenesi küçüldü, ancak yirmilik dişler bir türlü doğal selleksiyona uğrayamadı. Bu yüzdende çoğu insan için hala problemli bir yapı olarak kalmaya devam etmektedir."

Öncelikle bu çıkarımlar gerçek bir bilimsel çalışma ile desteklenmesi gerekmektedir. Halbuki antropolojik bir çalışmaya dayanmayan ve sadece tahminlerden ibaret olan bu kabuller artık geçerliliğini yitirmek üzere. Çünkü aksini iddia eden birçok bilimsel çalışma yayınlanmaya başladı. 2007 yılında yayınlanan bir araştırmada (Friedman, 2007), "insanların üçte ikisinin yirmilik yaş dişini aldırılmasına gerek olmadığı açıklandı. Araştırmada, birçok insanın yirmilik dişlerinin çenedeki diş dizilimine uyum sağlayarak çıktığı söyleniyordu." Birçok insanda yirmilik diş düzgün çıkıyor ve daha az bir kısım insanda problemli çıkıyorsa, bu sorun körelmiş olma gibi bir genelleme ile avunularak değil, problemin kaynağına daha ciddi çalışmalarla eğilmekle çözülebilir. Gerçektende bu problem araştırıldığında, aslında tâ bebeklikteki emme probleminin ve daha ileri yaşlardaki yeme alışkanlıklarının böyle bir sorunu karşımıza çıkardığı görülmektedir (Watt and Williams, 1951). Zira bebekler emme esnasında alt çenelerini öne ittirip, geri çekme şeklinde hareket ettirdikleri ve bu hareketin hem daha fazla süt emisyonuna neden olduğu, hem de aynı zamanda çenenin gelişmesini sağladığı belirtilmektedir. Eğer herhangi bir nedenden dolayı emme işlemini yapamazalarsa, yada çocukluk döneminde sürekli yumuşak gıdalarla beslenirlerse, çene yapısı ideal boyutuna ulaşamayacağı için, çene kavisinde darlık oluşacak ve ileriki yaşlarında ortodontik problemlerle beraber yirmilik diş sıkıntısı çekmeleri de yüksek olasılık teşkil edecektir. Ayrıca ekmek, elma, ayva vs. gibi gıdaların ısırılarak yada kesilerek yenmesinin bile çene yapısının gelişimine etki ettiği ve ortodontik problemlerle karşılaşma riskini değiştirdiği yapılan çalışmalarla ortaya konmaktadır. 20'lik diş probleminde başka bir neden ise süt dişlerinin erken kaybedilmesi olduğu, bu yüzden düzgün bir çene yapısı için çocuklarda süt dişlerinin korunması gerektiği yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (Güven ve Aktoren, 2007).

İşte problemin kaynağına inip çözüm üreten bu yaklaşım nerede? Körelmiş organdır diyerek olayın üstünü kapatan ve yapılacak araştırmaların önünü kesecek olan evrimci anlayış nerede? Böyle bir anlayışın bilime nasıl bir katkısı olabileceği ise ayrıca tartışılması gereken bir husustur.

3.1.3. Epifiz, **Timus ve Troid Bezleri**

Endokrin sistemin en önemli parçaları olan ve vücut için hayati derecede önemli kimyasalar üreten bu bezleri körelmiş organ olarak tanımlamak, tam anlamıyla bir cehl-i mürekkeb (çift katlı cehalet) örneği olsa gerektir. Bu kısımda bu bezlerin hayati fonksiyonlarından yanlızca bir kaçına değinilecektir. Çünkü konumuz anatomi veya fizyolojiyi ders vermek değil, körelmiş organ gibi bağnazca kabüllerin, insanları ne kadar körleştirebildiğini ders almaktır.

Epifiz bezi bir zamanlar evrimcilerin körelmiş organa verdikleri en iyi örneklerinden biriydi. Halbuki günümüzde epifiz bezinin, vücut için çok önemli bir antioksidan olan melatonini üreten hormonal bez olduğu tartışmasız bir gerçek olmuştur. Bilimin gelişmesi ile yapılan araştırmalar, epifiz bezinin özellikleri ve görevi hakkında birçok bilgiyi gözler önüne serdi. Vücuttaki melatonin salınımını düzene sokan, melatonin dengesini sağlayan bir organ olan epifiz bezi aynı zamanda, gündüz ve gece karakteristik olan ışık ortamının döngüsünün kontrol ederek. biyolojik saatimizi de belirlediği bildirilmiştir (Favaron et al., 2008).

Troid bezlerinin metabolizma dengesini sağlayan troid hormonlarını ürettiği, bademciklerin canlı vücudununda savunma makanizmasının merkezi olduğu ve bu yönüyle vucudun sigortaları oldukları bilinen gerçekler halini almıştır (Hiller-Sturmhofel and Bartke, 1998) (Hillary and Balasubramanian, 2017). Timus bezi; Troid bezinin altında, soluk borusunun önünde bulunan bir bezdir. Robert Wiedersheim tarafından

körelmiş organlar listesinde açıklanan organlardandır. Ancak "Timüs"ün yararlı bir organ olduğu artık tartışmasız bilimsel bir gerçektir; Bu bez lenfosit meydana getirir (T-lenfositi) ve vücudu enfeksiyonlara karşı korur. T lenfositi vücut için çok önemlidir. T lenfositi antijenlere karşı antikor üretir. Timüs; T lenfositlerinin eğitim alanıdır."T lenfositleri"nin çıkarıldığı durumlarda canlılarda bir takım problemler oluşur. Örneğin bulunduğu bölgeyi korumakla görevle T lenfositi, organ nakillerinde vücuda yerleştirilen organı düşman olarak algılar, bu durumu engellemek için T lenfositleri alınır ve o zaman da vücut tüm mikroplara açık hale gelir (Emerald, 2015).

3.1.4. Apandis

Apandis evrimciler tarafından hala körelmiş organ olarak nitelendirilmeye devam etmektedir. Bunun nedeni ise evrimcilerin kendilerini güncelleyememiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü Amerika'da yapılan ve apansisin sözde evrimini anlamak üzere yola çıkılan bir çalışmada, apandisin görünüşü ile diyet, fermentasyon stratejisi, sosyal grup büyüklüğü, aktivite şekli, çekal şekli veya kolonik ayırma mekanizması arasındaki evrimsel değişiklikler arasında bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, immünolojik ve tıbbi kanıtlarla birlikte, Darwin'in bazı hipotezlerini çürütmekte olduğu ve apandisin belirli bir diyete veya sosyal faktöre bir cevap olarak evrimleşmediğini ortaya çıkartmıştır. Ayrıca apandisin fetüsün bağırsaklarının oluşmasına öncülük etmenin yanında, bağırsakların probiyotik florası için depo görevi görmek gibi hayat boyu devam eden bir vazifesinin olduğu ortaya çıkartılmıştır (Smith et al., 2013). Daha sade bir dille anlatacak olursak; Dr. Heather Smith, apandisli 533 memeli hayvanı yakından inceleyerek zaman içinde değişimine odaklandı. Hayvanların hiçbirinde apandisin yok olmadığını gözlemleyen Dr. Smith ve diğer araştırmacılar, apandisin bir amaca hizmet ettiğini ve sindirim sistemine yardımcı olan lenf bezlerinin gelişimine yardımcı olduğunu keşfettiler (Smith et al., 2017).

Eğer apandis olmazsa bağırsaklar probiyotik deposunu kaybetmiş olacak ve bu yüzden antibiyotik kullanımı gibi, bağırsak florasını bozan herhangi bir durum olduğunda, floranın düzelmesi oldukça uzun bir zaman alacaktır. Bir zamanlar "zaten körelmiş organdır, bir işe yaramıyor ve patladığı zaman ölüm riski var" diyerek insanları ürküten, sünnet olur gibi, apandisini aldırtan bu savların ne kadar körü körüne bir saplantı oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bir organın evrimini anlamak üzere yola çıkılan bir çalışmada, evriminin olamayacağının ortaya çıkması ise; evrimci söylemlerin tamamının deneysel çalışmalara şiddetli bir şekilde ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Zaten fenbilimleri ile ilgili bir söylemin bilimsel olabilmesi için deneylerle desteklenmesi gerekmektedir. Ama ne yazık ki; labaratuar imkanlarının zirve yaptığı ve teknoloji çağını yaşadığımız bu zamanda bile, evrimle ilgili iddiaların en az % 90'ı hala labaratuara uğramış değil.

3.1.5. Kalbe Kadar Uzanan Yutak Sinirleri (Larengeal Rekürrens)

Körelmiş organ hakkında yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bu kadar veriye rağmen, günümüzde hala körelmiş organa inanan ve ispatlamaya çalışan bilim insanı, hiç te azımsanmayacak kadar çoktur. Onlardan en meşhuru olan Richard Dawkins, yaptığı bir zürafa otopsisinde; Recurrent Laryngeal adlı sadece yutakla ve ses telleri ile alakalı görevleri bilinen bir sinirin zürafada farklı işlevlerinin olabileceğine hiç ihtimal vermediği ve kendi ideolojisine kanıt ararken karşılaştığı zayıf bir işarete sağlam bir delil gibi sarılmasıdır. Zürafalarda da bulunan Recurrent Laryngeal siniri genellikle insan dahil her canlıda bulunur. Rekürren sinir boyunun sol bölgesindeki Vagus sinirinden (10'uncu kafa çift siniri) çıkan karışık bir sinirdir. Kanı boyun ve kollara taşıyan damarın (subclavian artery) altından geçip boğaza çıkarak **yemek borusu, soluk borusu, boğaz** gibi boyun organlarını donatır ve bu organlara dallar verir. Solda göğüs boşluğuna kadar varır. Boğaz kaslarını sinirlerle donatan rekürren larengeal sinir, sağ ve sol **ses tellerini** hareket ettirerek **seslemeyi** (phonation) de sağlar. Dawkins ise zürafalarda bulunan bu sinirinin beyinden çıktığını ve

gereksiz bir şekilde aşağıya doğru indiğini ve geri döndüğünü, aklı başında hiç bir mühendisin böyle bir hata yapmayacağından bahseder.

Burada Dawkins'in ya gözünden kaçırdığı ya da görünmesini istemediği bir kaç nokta var. Öncelikle bu sinir beyinden başlamaz. Beyinden başlayan Nörus Vagus'tur. Bu sinir ise subclavian arterin alt bölgesinden, vagus sinirinden ayrılır ve nörus vagus sinirinin bir kolu olarak devam eder. İkincisi; yukarı doğru seyrederken sadece gırtlağa değil, nefes borusu ve yemek borusuna da dallar verir ve onların hareketlerine etki eder. Üçüncüsü bu sinir aşağıdan yukarıya dolandığı için rekürren adını almıştır ve evrimciler bunun yukarıdan ayrılması gerektiğini aşağıya kadar inip, tekrar yukarıya çıkmasının saçma olduğunu söylerler. Halbuki bu sinir onların istediği gibi seyrettiğinde ki böyle durumlarda istisna olarak yaratılmıştır. Tıpta bir problem olarak karşımıza çıkar. Literatürde bu sinirin dolaşmayan yani rekürren olmayan hali şu şekilde tarif edilmiştir; "*Çok ender olarak inferior laringeal sinir servikal bölgede (kafatasının hemen altında başlayan ve omurganın tepesinde biten omurganın üst kısmı) nervus vagustan ayrılır ve orijininden itibaren kısa ve düz bir seyirle gırtlağa girer. Bu anomali "non-rekürren laringeal sinir" adını alır. Bu anomali embriyoner hayatta gelişen vasküler anomaliler sonucu ortaya çıkar. Aberran subklavya arterinin varlığı ve innominate arter yokluğu sağ non-rekürren laringeal sinirle beraber görülebilir. Sol non-rekürren sinire eşlik eden anomaliler, situs inversus ve sağ yerleşimli aort arkusudur* " (Yetişir ve ark, 2014) (Ellis, 2007).

Bu sinir insanlarda özellikle gırtlak için motor fonksiyon ve algılama kaynağıdır. Özellikle tiroid bezi ile yakın ilişkili bu sinir, tiroid bezinin alınması sırasında zarar görmesi durumunda konuşma bozukluğuna ya da konuşma yitimine de neden olmaktadır. Eğer bu sinirin, evrimcilerin istediği gibi non-rekürren yani dolaşmayan hali çoğunlukta olsaydı; o zaman gırtlakta yapılacak tüm ameliyatlar, başta grtlak felci olmak üzere çok büyük riskler teşkil edecekti. Zaten troid operasyonlarında operatörün dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan birisinin bu sinirin zedelenmemesine dikkat etmesi olduğu belirtilmektedir. Eğer bu sinir non-rekürren halde olsaydı zedelenme riski artacaktı. Literatürde bu durum; "*Tiroid ve paratiroidin cerrahisinde; özellikle malign olgularda en önemli komplikasyonlardan biri rekürren laringeal sinir (inferior laringeal sinir) yaralanmasıdır. Bu yaralanmaların en önemli nedeni rekürren sinirin anatomik seyrinin non-rekürren varyasyonlar göstermesidir.*" şeklinde izah edilmiştir (Yetişir ve ark, 2014).

Başka hipoteze göre ise; baştan kalbe kadar giden bölümden yukarı çıkan ve aşağı inen damarların ve sinirlerin oluşturduğu bu U sistemi, ters yönde akan kan damarları toplam basıncını sıfırladığı, böylece canlıların ani kanamalara neden olacak iç basınçtan kurtulacağı iddia edilmiştir. Hatta bu işlevin zürafa gibi uzun boyunlu canlılar da çok daha güçlü ve etkili olduğu, aksi takdirde basınç kaynaklı beyin kanaması riskinin artacağı belirtillmiştir.

Ayrıca Larengeal Rekürren sinirinin sadece gırtlağı inerve etmediği, aynı zamanda baroreseptörlerle çok önemli ilişkilerinin olduğu, yapılan fizyolojik çalışmalarla ortaya konulmuştur (Da Silva et al., 2016) (Paton and Nolan, 2000). En önemli baroreseptörler kalpte, atardamarlarda ana atardamar eğrisinde ve karotid sinüstedir. Bu sinir uçları aracılığıyla beyne kan basıncının durumu bildirilir. Kan basıncı çoğaldığı zaman beyne giden uyarılar, kalbin daha değişik bir tempoyla çalışmasını, damar çaplarının değişmesini emreden uyarıların doğmasına yol açar. Bu şekilde vücudun tümü bu basınç değişikliğine uymuş olur. Buda bu sinirin kalbe kadar uzanmasının saçma, gereksiz bir durum olmadığını, tam tersine hayati derecede önemli fonksiyonlar için dolaşması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak; evrimci görüşün, körelmiş organ noktasında, bilimsel zemini olmayan ve yalnızca o zamanki verilerin değerlendirilmesi ile ortaya çıkan ademi kabüller (anlayamama, belirleyememe, gözlemleyememe vs.) üzerine kurulmuş bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki insana ve bilim adamlığına yakışan hareket; çözemediği ve anlayamadığı durumu basitleştirerek üstünü kapatmak değil, daha fazla çalışmamız gerekiyor diyerek, o konu hakkındaki çalışmaların önünü açacak söylemlerde bulunmaktır.

Bu noktalardan hareketle Richard Dawkins ve benzeri evrimci şahısların bilimin değil, ataist bir ideolojinin temsilcisi gibi davrandıkları anlaşılmatadır.

KAYNAKÇA

1. Da Silva, G.A.R., De Aguiar Mendes, V.A., Genari, A.B., Castania, J.A., Salgado, H.C., Fazan, V.P.S., 2016. Recurrent laryngeal nerve alterations in developing spontaneously hypertensive rats. Laryngoscope. https://doi.org/10.1002/lary.25426

2. Ellis, H., 2007. Anatomy of the thyroid and parathyroid glands. Surgery. https://doi.org/10.1016/j.mpsur.2007.09.011

3. Emerald, M., 2015. Pituitary Gland: Pituitary Hormones, in: Encyclopedia of Food and Health. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-384947-2.00548-1

4. Fahri Yetişir, Alper Bilal Özkardeş, Halit Ziya Dündar, Bozkurt Birkan, Ahmet Burak Çiftci, M.K., 2014. Non-rekürren laringeal sinir. Turkish J. Surg. 30, 112–4.

5. Favaron, P.O., Mançanares, C.A.F., De Carvalho, A.F., Ambrósio, C.E., Leiser, R., Miglino, M.A., 2008. Gross and microscopic anatomy of the pineal gland in Nasua nasua- Coati (Linnaeus, 1766). J. Vet. Med. Ser. C Anat. Histol. Embryol. https://doi.org/10.1111/j.1439-0264.2008.00883.x

6. Friedman, J.W., 2007. The prophylactic extraction of third molars: A public health hazard. Am. J. Public Health. https://doi.org/10.2105/AJPH.2006.100271

7. Hillary, S., Balasubramanian, S.P., 2017. Anatomy of the thyroid, parathyroid, pituitary and adrenal glands. Surg. (United Kingdom). https://doi.org/10.1016/j.mpsur.2017.06.016

8. Hiller-Sturmhofel, S., Bartke, A., 1998. The Endocrine System-An Overview. Alcohol Heal. Res. World. https://doi.org/10.1016/j.recesp.2010.10.015

9. Paton, J.F.R., Nolan, P.J., 2000. Similarities in reflex control of laryngeal and cardiac vagal motor neurones, in: Respiration Physiology. https://doi.org/10.1016/S0034-5687(99)00105-X

10. Smith, H.F., Parker, W., Kotzé, S.H., Laurin, M., 2017. Morphological evolution of the mammalian cecum and cecal appendix. Comptes Rendus Palevol. https://doi.org/10.1016/j.crpv.2016.06.001

11. Smith, H.F., Parker, W., Kotzé, S.H., Laurin, M., 2013. Multiple independent appearances of the cecal appendix in mammalian evolution and an investigation of related ecological and anatomical factors. Comptes Rendus - Palevol. https://doi.org/10.1016/j.crpv.2012.12.001

12. Watt, D.G., Williams, C.H.M., 1951. The effects of the physical consistency of food on the growth and development of the mandible and the maxilla of the rat. Am. J. Orthod. https://doi.org/10.1016/0002-9416(51)90101-7

13. Wiedersheim, R., 1895. Wiedersheim, R. (1893) The Structure of Man: An Index to His Past History. Second Edition. Translated by H. and M. Bernard. London: Macmillan and Co. Macmillan and co., London New York.

14. Yeliz GUVEN ve Oya AKTOREN, 2007. Süt Dişlenme Döneminde Maloklüzyonların Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Diş Hekim. Fakültesi Derg. 41, 27–36.

WHAT IS THE TRUTH ABOUT DEATH? IS IT A PROCESS OF PURPOSEFUL CREATION OR DOES IT OCCUR BY COINCIDENTAL EVOLUTIONARY MECHANISMS?

Prof. Dr. Kâzım UYSAL

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Kütahya, Türkiye
kazim.uysal@dpu.edu.tr

Abstract

Programmed cell death in vivo comes not from the process of evolution based on chance, as materialist evolutionists claim, but from programmatic creation. This can be explained as follows:

First, programmed cell death in vivo is carried out within the framework of a very sensitive program in the control of genes. Mindless and unconscious matter cannot organize and program this process by itself. Very sensitive programs in the living world require a programmer who has the knowledge, will, and power.

Second, programmed cell death in vivo is performed as necessary and consciously for the vital activities of the organism. A number of genes, proteins, enzymes and elements are involved in the decision making of death and the mechanism of death. Intelligent and unconscious elements and molecules cannot give such intelligent and conscious decisions.

Third, programmed cell deaths that occur in physiological conditions are always for the survival of the living. For example, in the prenatal period, the removal of the curtains between the hands and toes, the creation of gaps in the tissues and organs is a programmed cell death. Aging and death from aging is a programmed cell death that occurs in physiological conditions, just as it is in prenatal life. In that case, aging and death should be for the benefit of the human being. This is not a materialist evolutionist philosophy, but a reality that fits creationism.

Recent scientific evidence shows that programmed cell death, which occurs in physiological conditions, is an active event, requires energy, has dozens of substances synthesized for death, complex mechanisms for death to occur, and that living beings are programmed to die. In that case, the Creator, who possesses infinite Knowledge and Power, creates and controls death as well as life.

Key Words: Death, Creation, Evolution

ÖLÜMÜN HAKİKATİ NEDİR? ÖLÜM YARATILARAK MI, YOKSA TESADÜFLERE DAYALI EVRİM MEKANİZMALARI İLE Mİ MEYDANA GELİYOR?

Prof. Dr. Kâzım UYSAL

Özet

Canlıda programlı hücre ölümü materyalist evrimcilerin iddia ettikleri gibi tesadüflere dayalı evrim süreciyle değil, programlı yaratma ile meydana gelmektedir. Bu durum şöyle izah edilebilir:

Birincisi, canlıda programlı hücre ölümü genlerin kontrolünde çok hassas bir program çerçevesinde gerçekleştirilir. Akılsız ve şuursuz madde kendi başına organize olup program yapamaz. Canlıdaki çok hassas programlar mutlaka ilim, irade ve kudret sahibi bir programcıyı gerektirir.

İkincisi, canlıda programlı hücre ölümü, canlının hayatî faaliyetleri için gerekli durumlarda ve şuurlu olarak yapılır. Ölüm kararının verilmesi ve ölüm mekanizmasının işlemesinde birçok gen, protein, enzim ve element görev alır. Aklı ve şuuru olmayan element ve moleküller, böyle akıllı ve şuurlu kararlar veremezler.

Üçüncüsü, fizyolojik şartlarda meydana gelen programlı hücre ölümleri daima canlının kazanımı içindir. Mesela insanda doğum öncesi dönemde el ve ayak parmakları arasındaki perdelerin kaldırılması, doku ve organlardaki boşlukların yaratılması programlı hücre ölümü iledir. Yaşlanma ve yaşlanma sonucu meydana gelen ölüm de, tıpkı doğum öncesi hayatta olduğu gibi, fizyolojik şartlarda meydana gelen programlı hücre ölümü iledir. O halde yaşlanma ve ölüm de insanın kazanımı ve faydası için olmalıdır. Bu ise materyalist evrimci felsefeye değil, yaratılışçı bakışa uygun bir gerçektir.

Son bilimsel veriler fizyolojik şartlarda meydana gelen programlı hücre ölümünün aktif bir olay olduğunu, enerji gerektirdiğini, ölüm için onlarca madde sentezlendiğini, ölümün gerçekleşmesi için karmaşık mekanizmaların olduğunu ve canlının ölüme programlandığını göstermiştir. O halde sonsuz İlim ve Kudret sahibi Yaratıcı, hayat gibi, ölümü de yaratmakta ve kontrol etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, Yaratılış, Evrim

1. GİRİŞ

Ölüm her canlının başına gelen değişmez bir hakikat olmasına rağmen, mahiyeti insanlık tarihi boyunca gizli kalmıştır. Materyalist evrimciler ölümü canlının hayatını sonlandıran, tesadüflere dayalı, zararlı ve pasif bir olay olarak değerlendirmişler ve tabiatın canlılara kurduğu bir tuzak olarak görmüşlerdir. Ölümün çürüme, dağılma ve yok olma olduğunu zannetmişlerdir. Bazı filozoflar da, yaşlanmayı ve ölümü kötü bir kader olarak yorumlamışlardır. Hâlbuki yaşlanma ve ölüm ne olumsuz bir kaderin neticesi, ne de materyalist evrimcilerin iddiası gibi tabiatın canlılara kurduğu bir tuzaktır.

Bilim dünyasında yakın zamana kadar bilinen tek ölüm çeşidi nekrozdu (Canlının genetik programında olmayan, genelde canlı dışı faktörlerin sebep olduğu ölüm). Canlılarda nekrozun aslında patolojik şartlarda görüldüğü, tabii şartlarda geçerli olan ölüm çeşidinin ise programlı hücre ölümü olduğu (Apoptoz) ancak 1970'lerden sonra anlaşılmıştır. Programlı hücre ölümünde hücreler farklı uyarıcılara cevap olarak, önemli amaçlar için, programlı bir şekilde ve düzenli bir yol izleyerek ölürler. Programlı hücre ölümü için kullanılan '*apoptoz*', sonbaharda yaprak dökümünü tanımlayan bir kelimedir.

Canlıda hücreler önemli amaç ve gayeler için öldürülür. Programlı hücre ölümü, doğum öncesi dönemde doku ve organların dünya hayatına uygun şekilde yaratılmasında kullanılır. Doğum sonrası dönemde ise hücre homeostazisinin (Doku ve organların mevcut şeklinin ve hücre sayılarının muhafazasında), stres faktörlerine karşı canlının korunmasında, yapısı bozuk, hasarlı ya da zararlı hücrelerin ortamdan kaldırılmasında ve inflamasyon olmadan canlıyı yaşlandırıp öldürmekte kullanılan bir ölüm mekanizmasıdır. Programlı ölümün gerçekleşmesi için RNA, protein sentezi ve enerjiye ihtiyaç vardır (Banfalvi 2017, Tomatır 2003, Focher 2002). Kısaca programlı hücre ölümü hem fizyolojik hem de patolojik amaçlar için kullanılır. Canlıda fizyolojik amaçlarla gerçekleştirilen programlı hücre ölümünün iki temel gayesi vardır. Birincisi; gelişim sürecindeki (Embriyogenez ve metaforfoz) organizasyonun tamamlanması, ikincisi ise organizma için zararlı hücrelerin ortamdan kaldırılmasıdır.

O halde ölüm tesadüfen meydana gelen amaçsız bir olay değildir. Ölüm kasıtlı olarak canlıya yerleştirilmiş bir program çerçevesinde meydana gelmekte, yani yaratılmaktadır. Bundan dolayı ölüm, aslında yok olmak için değil, hayat bulmak ve hayatı sağlıklı devam ettirmek için lüzumlu bir mekanizmadır. Robert Browning '*Hayatın anlamını ölünceye kadar bilemezsiniz, hayatı yaşanılır kılan ve ona önemini veren ölümdür'* der. Dr. Mak ise hücre ölümü olmadan hayatın da olmayacağını ifade eder (Mak 2003). John Owen ise '*Biz ölümlüler binlerce şekilde ölüyoruz, ama bir şekilde doğuyoruz. Binlerce çeşit insan hastalığı var, ama*

sadece bir sağlık var' der. İnsan ve çok hücreli canlıların binlerce farklı şekilde öldüklerinin yanında, günümüzde hücrelerin de binlerce farklı şekilde öldükleri anlaşılmıştır. Yani canlıda programlı hücre ölümünün binlerce sebebi ve farklı şekilleri vardır (Banfalvi 2017). Bu dünyada aslında hayat ölümle kaimdir, ölüm hayattan daha zahirdir.

Kur'an-ı Kerim'de ölümle ilgili bir ayet-i kerimede '*Şüphesiz Allah, tohumu ve çekirdeği çatlatandır, ölüden diriyi çıkaran, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte Allah budur. O halde (haktan) nasıl dönersiniz!'* (Enam/95). İlgili ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifleri yorumlayan müfessirler ölümün Yüce Allah'ın takdiri ile meydana geldiğini, tıpkı hayat gibi yaratıldığını ve yeni bir hayatın başlangıcı olduğunu ifade ederler (Nursi 2018).

Bilim insanları, felsefeciler ve dini otoriteler ölüm hakkında çok sayıda söz söylemişler ve fikirler beyan etmişlerdir. Bu makalede her canlının başına gelecek ölüm hakikatinin materyalist evrimcilerin iddia ettikleri gibi ürkütücü bir olay olmadığı, Yaratıcı'nın kasıtlı ve gayeli planlaması ile meydana geldiği ve mutlaka canlının lehine olduğu anlatılmıştır. Günümüzde bilim insanlarının ilmî metotlarla elde ettikleri verilerin, İslam Dini'nin yüzyıllar önce ölüm hakkında ileri sürdüğü hükümleri desteklediği tespit edilmiştir.

2. ÖLÜM ÇEŞİTLERİ

Biyoloji ilminde hücre ölümü; temelde programlanmış (Apaptoz ve otofaji) ve programlanmamış (Nekroz) hücre ölümü şeklinde ikiye ayrılabilir (Tablo 1). Ancak son yıllarda yapılan çalışmalarda apoptoz, otofaji ve nekroz tipi ölümlerden farklılıklar gösteren başka ölüm tiplerinin de olduğu bildirilmiştir. (Coşkun ve Özgür 2011, Tomatır 2003, Yanık ve ark. 2018).

Tablo 1. Programlı (Apoptotik) ve programsız (Nekrotik) hücre ölümlerinin genel özellikleri

	Programlı (Apoptotik) hücre ölümü	**Programsız (Nekrotik) hücre ölümü**
Nedenleri	Hücre yaşlanması, ölüm reseptörleri aktivasyonu, sitotoksik T lenfositler, büyüme faktörü eksikliği, radyasyon, kanser ilaçları, toksik maddeler, virusler,	İskemi, hipertermi, hipoksi, toksik maddeler, şiddetli oksidatif stress vb.
Meydana gelme şartları	Genelde fizyolıjik, bazen de patolojik şartlarda görülür	Daima patolojik şartlarda görülür
Morfolojik özellikler	Hücre büzülür ve küçülür, stoplazma yoğunluğu artar, organeller normal görünümde, apoptotik cisimler görülür	Stoplazma sulanır, hücre su alarak şişer, büyük vakuoller oluşur, organeller parçalanır
Hücre zarı	Hücre zarı sağlam, devamlılığı korunur, hücre zarı büzülür ve tomurcuklanır	Hücre zarı düzleşir, parçalanma gözlenir
Enflamasyon	Ölen hücre ve kalıntıları fagosite edilir, enflamasyon oluşmaz	Makrofaj invazyonu görülür, enflamasyon oluşur
DNA parçalanması	DNA intizamlı kırılır, elektroforezde merdiven görünümü oluşur	Rastgele ve yaygın DNA kırıkları oluşur
Ölüm şekli	Dokuda dağınık olarak görülür, hücreler tek tek ölür	Ölen dokuların komşu hücrelerinde, gruplar halinde
Mitokondri	Yapı korunur, zar geçirgenliği artar	Şişer ve yapısı bozulur
Genel uyarı mekanizması	Gelişim programları, endojen sinyaller, hücrelerarası sinyaller, hastalık süreçleri	Hastalık süreçleri

Özel uyarı mekanizması	Büyüme faktörü eksikliği, ölüm aktivatörleri, yüzey reseptörlerine bağlanma, sitokinler, lenfokinler, toksik maddeler, radyasyon, orta derecede iskemi, oksidanlar, DNA hasarı	Toksik maddeler, ağır iskemi, radyasyon vb.
Hücresel süreçler	Programlıdır, kaspaz aktivasyonu, İnternükleozomal endonükleazlar, transglutaminaz aktivasyonu, yeni RNA transkripsiyonu, protein sentezi, ATP gerekli (Aktif bir süreçtir)	Protein sentezi yok, RNA transkripsiyonu yok, Enerjiden bağımsız, ATP ihtiyacı yok (Pasif bir süreç)
Sıcaklık	+4^{o}C'de gerçekleşmez	+4^{o}C'de gerçekleşebilir

2.1. PROGRAMLI ÖLÜM (APOPTOZ VE OTOFAJİ)

Programlı hücre ölümünde (Apoptoz); stoplazma yoğunlaşır, hücre küçülür ve büzülür, komşu hücreler ile bağlantı kopar. Çekirdek DNA sı nükleozomal bölgelerden intizamlı olarak kırılır. Sitokrom c mitokontri zarından stoplazmaya salınır. Kaspazlar olarak isimlendirilen proteolitik enzimlerin faaliyetleri artar. Hücre iskeleti elemanları parçalanır ve hücre yüzeyinde tekrar düzenlenir. Ribozomlar küçük gruplar halindedir ve endositik veziküllerin çoğu hücre zarı ile birleşir. Programlanmış hücre ölümünde mitokondriyal görev kaybolur. Hücre zarı değişiklikleri sonucunda zar vezikülleri meydana gelir. Hücre parçalanmadan önce oluşan, çekirdek materyali ve organelleri ihtiva eden sitoplazmik veziküllere apoptotik cisimler denir. Apoptotik cisimler fagositik hücreler tarafından hızlıca ortamdan kaldırıldığı için inflamasyon görülmez (Sharma ve ark. 2014, Öniz 2004, Wyllie 1992).

Hücrenin programlı ölümü; ölüm sinyalinin alınması (Uyarılma), kaspaz aktivasyonu (İşlem) ve oluşan kalıntıların ortamdan kaldırılması olmak üzere üç safhada gerçekleştirilir. Programlı hücre ölümünde öncelikle hücre içinden veya dışından gelen ölüm sinyali alınır. İkinci adım olarak proteazlar (Kaspazlar) aktive edilir. Aktif hale gelen kaspazlar ise hedef proteinleri yıkar. Programlı ölümün son safhasında ise apoptotik cisimler oluşur ve oluşan apoptotik cisimler fagosite edilir. Programlı olup, ancak apoptoz dan farklılıklar gösteren bir ölüm çeşidi de otofajidir. fonksiyonu bozulmuş organellerin, hasarlı makromoleküllerin ve patojenlerin yok edilmesinden sorumlu, kaspazlardan bağımsız meydana gelen ve kaspaz aktivitesi görülmeyen fizyolojik programlı bir hücre ölüm çeşididir. Otofaji, canlıda kalite kontrol sistemi olarak çalışan mucizevi bir olaydır. Otofaji '*kendi kendini yeme*' anlamında bir kelimedir. Hücre aç kalınca enerji elde etmek için kendi içindeki yapıları parçalar (Mizushima ve ark. 2008, Karadağ 2016).

Hücre muhtevasına bağlı olarak apoptozun yetersiz kaldığı şartlarda otofaji devreye girer ve hücre öldürülür. Tümör baskılayıcı bir mekanizma olarak da bilinir. Otofajik hücre ölümü, özellikle açlık ve diğer tüm stres faktörlerine karşı hücre içi moleküllerin geri dönüşümünü sağlayarak homeostaziyi korur (Anding ve Baehrecke 2015). Böylece sağlıklı kalmada ve hayatın devam etmesinde önemli bir görev yaptırılır. Hücre besin temin edememesi durumunda, otofaji devreye girerek kendini içten yer ve varlığını sürdürür. Ayrıca otofaji patojen enfeksiyonu, toksin maddeler, hipoksi gibi hücresel stres faktörleri ile de tetiklenebilir. Otofaji aslında hücreyi zor şartlarda korumak için lüzumlu bir mekanizmadır. Ancak strese neden olan şartların baskısı artarsa hücreyi tüketerek ölüme götürür. Otofaji mekanizmasının bozulması ise; kanser, erken bunama, alzheimer ve çeşitli enfeksiyonların oluşmasına sebep olur. Otofaji ayrıca canlıların gelişiminde de (Metamorfoz, kuşlarda kanat ve memelilerde damak oluşumu gibi) etkili bir mekanizmadır (Anding ve Baehrecke 2015). ATGs (Autophagy related genes) otofajik hücre ölümünde görevlendirilen genlerdir (Michaeli ve ark. 2016). Bazı özellikler bakımından apoptoz ve otofajiye (Programlı hücre ölümü) benzeyen, ancak bazı özellikler bakımından benzemeyen farklı hücre ölüm tiplerinin de olduğu anlaşılmıştır. Mesela

nekroptozis tipi ölüm programlı olsa da, bazı özellikler bakımından nekroza benzer. Literatürde nekroptozis, anoikis, eksitotoksis, mitotik katastrofta, wallerian dejenerasyonu, aponecrozis, paraptozis ve pyroptozis gibi ölüm tiplerinin de olduğu bildirilmiştir (Elmore 2007, Kroemer 2009, Frisch ve Ruoslahti 1997).

2.1.1 Her Canlı Ölüme Programlanmıştır

Çok kabaca bir bakışla bile, her canlının ölüme programlandığı görülür. Canlıların hayat süreleri farklı olsa da, hiçbir canlı yaşlanma ve ölümden kurtulamaz. Hayatı tadan her canlı, bir gün mutlaka ölümü de tadar. Dünyamızda sayısız canlı yaşamış olmasına rağmen, hiçbiri ölüm gerçeğinin dışında kalmamış, yüce Yaratıcı tarafından takdir edilen sürelerde yaşamış ve ölmüştür. Her canlının takdir edilmiş bir hayat süresi olduğu gibi, türlerin de hayat süreleri takdir edilmiştir. Mesela bazı türlere ait bireyler birkaç gün yaşarken, bazı türlere ait bireyler ise birkaç yıl veya birkaç yüz yıl yaşayabiliyorlar. Ömrü birkaç gün olan bir türe ait herhangi bir canlıyı tabii şartlarda yıllarca yaşatmak mümkün olmuyor. İnsan da bu gerçeğin dışında değildir. Bilimde ve teknolojideki baş döndürücü ilerlemeye rağmen, insanın ölümü ötelense de önlenememiştir.

Bu gerçekler karşısında insanoğlu canlının ölüme programlandığını eski zamanlardan beri zaten bilmekte ve inanmaktaydı. Ancak ilmî metotlarla da canlının ve hücrelerin ölüme programlı olduğu 1970'lerden sonra anlaşılmıştır. Konunun tıp ve biyoloji alanındaki öneminden dolayı '*programlanmış hücre ölümü ve organ gelişiminin genetik olarak düzenlenmesi*' konusunu çalışan ilim adamlarına (Sydney Brenner, Robert Horvitz ve John E. Sulston) 2002 yılında Nobel ödülü verilmiştir (Coşkun ve Özgür 2011).

2.1.2. Programlı Ölümde Genlerin Rolü

Kromozomların belirli bir kısmını oluşturan, bir RNA (r-RNA veya t-RNA gibi) veya polipeptit (Çok sayıda amino asidin birleşmesiyle oluşan organik molekül) gibi fonksiyonel bir ürünün sentezini sağlayan DNA parçalarına gen denir. Her bir canlının genomu bir kütüphaneye benzetilirse, kromozom kütüphane içindeki bir kitap, gen de kitap içindeki bir sayfa veya bölümdür. Genler tüm organizmaların canlılık görevleri ve biyolojik gelişmeleri için gerekli yazılım veya programlardır. DNA'nın paketlenmesi kromozomları oluşturduğuna göre bir kromozomda çok sayıda gen, yani program var demektir. Canlının yapısını oluşturan tüm proteinler genler üzerinde bulunan özel şifrelere, yani yazılıma göre hücrelerde sentezlenir. Öncelikle akılsız ve şuursuz madde kendi başına tesadüfen bir araya gelip gayet hikmetli bir yazılım veya program yapamazlar. Bir program varsa, programcı da mutlaka olacaktır. İşte materyalist evrimciler programı ve programın harikulade olduğunu kabul edeler. Lakin programcıyı kabul etmezler. Tüm canlılardaki mükemmel yazılım ve programların akılsız ve şuursuz atom, element ve moleküllerin tesadüfen bir araya gelip organize olmaları ile oluştuğunu iddia ederler. İçinde yaşadığımız bu mükemmel sistem, sistem içindeki sanat harikası canlılar ve canlılardaki karmaşık yazılım ve programlar Yaratıcı'nın varlığının açık delilidirler. Programlı hücre ölümü ile ilgili 25 den fazla gen tanımlanmıştır. İnsanda bu genlerin en önemlilerinden birisi 393 aminoasitli bir protein olan p53 genidir.

2.1.2.1. Programlı Ölümde P53 Geni ve Görevleri

p53 geninin en önemli görevlerinden birisi çevre şartları ve hücrenin durumuna göre hücre döngüsünü kontrol etmektir. p53 ayrıca DNA tamiri ve sentezinde, hücrelerin farklılaşmasında, genomun şekillenmesinde (Plasticity) ve programlı hücre ölümünde görev alır (De Senedetti ve ark. 1996, Öniz 2004). p53 bir transkripsiyon regülatör genidir. p53 genindeki ölüm programı çalıştırılmaz (Mutasyona uğrarsa) veya hücre ölümünde p53 görevlendirilmezse (Aktive edilmezse) hücre ölüm sürecine girmez. Böylece hücre hayatı

uzatılmış olur. Hücrelerdeki p53 geni, genelde hücre hasarı ile aktive edilir. p53 genindeki yazılımın kontrolünde sentezlenen protein, DNA'ya bağlanarak hasarı tanır. Hasar tespit edildikten sonra p53 geninde iki ihtimalli bir yol izlenir.

Birinci yol; DNA hasarı az ise, hücre döngüsü G1 safhasında durdurulur ve hasarlı DNA tamir edilir. DNA tamir işlemi hücre S fazına geçmeden önce G1 safhasındayken yapılmalıdır. Çünkü S fazında hücre DNA sı çoğaltılır. Hücre bölünmesi esnasında döngü G1 fazında durdurulmasaydı ve hasarlı DNA üretilmeye devam etseydi, mutasyonlarla oluşan hasarlı DNA lar genomu değiştirirlerdi. İşte p53 geni, genomu değiştirici etkiye sahip olan mutasyonlardan temizlenene kadar hücrenin S fazına geçişini engeller. Bundan dolayı p53 geni '*genom gardiyanı*' olarak da bilinir.

İkinci yol ise; DNA hasarı çok ise, p53 genindeki ölüm programı işletilerek hücre öldürülür (Offer ve ark. 2002).

Görüldüğü gibi p53 genindeki program, klasik bir bilgisayar yazılımı gibi değildir. p53 geni öncelikle şartlara göre çalışmaktadır. İkinci olarak zamanlamayı çok mükemmel yapmaktadır. Üçüncü olarak da hangi şartlarda nasıl davranacağını çok iyi bilmektedir. En önemlisi de, yaptığı işin canlı için hayati öneme sahip olmasıdır. Hâlbuki p53 geni, akılsız ve şuursuz bir proteindir ve canlıda sentezlenmektedir. İşte p53 geninde yazılan program, bir programcının varlığını gösterir. Programın şartlara göre bazen çalışıp, bazen çalışmamak, hangi şartlarda ne yapılacağına karar vermek gibi iradeyi gerektiren özellikleri ise programcının her an görev başında olması ile mümkündür.

p53 geninin DNA'daki hasarı tespit etmesi basit bir iş değildir. Bu olayı idrak terazisi ile tartalım. Mesela otomobillerdeki arızayı tespit eden cihazları düşünelim. Birinci olarak, arıza tespit cihazları teknoloji ve bilgi birikiminin neticesidir ve otomobildeki donanımları çok iyi bilen bir mucidin tasarımıdır. İkinci olarak, arıza tespit cihazı kendi başına çalışmaz. Çalışması için akıllı ve işi bilen birisine ihtiyaç vardır. Üçüncü olarak, arızaya göre ne yapılacağına karar vermek ve tamir işini yapmak veya tamir edilemeyecek derecede hasar büyük ise otomobili hurdaya çıkarıp geri dönüşüme göndermek de bilgi ve irade sahibi birisinin yapabileceği işlerdir. Hal böyle iken, p53 geninin DNA (Çok küçük ve çok karmaşık) hasarını tanıması, ne yapılacağına karar vermesi ve gereğinin yapılması (Tamir edilmesi ya da hücrenin öldürülerek ortamdan kaldırılması) tesadüflere dayalı evrim mekanizmaları ile açıklanamaz. İşte yapılan bu harika işlerden Yaracının varlığını ancak sağlıklı akıl ve idrak sahipleri anlayabilirler. Yoksa kendi yaptığı küçük eserlere bile telif hakkı isteyen veya patent alan bir insanın, canlıdaki harika işleri tesadüflere vermesi akıl ve idrak ile izah edilemez.

2.1.2.2. Programlı Ölümde Bcl-2 Gen Ailesi ve Görevleri

Hücre içi antiapoptotik ve proapoptotik zar proteinlerden oluşan Bcl-2 gen ailesi de programlı ölüm mekanizmasının düzenlenmesinde önemli görevler üstlenirler. Ayrıca Bcl-2 gen ailesi hücre döngüsünün G0'dan G1'e ilerlemesini baskılama ve bazı nöronların yenilenme yeteneklerini arttırıcı özelliğe de sahiptirler. Bcl-2 gen ailesi ile ilgili proteinler yapı ve görevlerine göre 3 grup altında incelenebilir 1. Bcl-2 alt grubu (Bcl-2, Bel-XL ve Bcl-w): Antiapoptotik aktiviteye sahiptirler. Mitokondri dış zarına yerleşirler. 2. Bax alt grubu (Bax ve Bak): Proapoptotiktirler, hücre hasarı ve stres algılayıcıları olarak görev yaparlar ve genelde stoplazma içinde bulunurlar. 3. Bik alt grubu (Proapoptotik Bik ve Birn). Hücredeki Bcl-2 dağılımı hücre tipine göre değişir. Hücrenin programlı ölüme eğilimli olması bulundurduğu Bcl-2 çeşidine bağlıdır. Hücrede proapoptotik proteinler fazla ise hücre programlı ölüme daha çok, antiapoptotik proteinler fazla ise daha az eğilimlidir. Bel-2 en fazla mitokondri, düz endoplazmik retikulum ve çekirdek çevresindeki zarlarda yerleşir. Bcl-2 her hücre ölümünü önlemez (Earnshaw ve ark. 1999, Denault ve Salvesen 2002; Öniz 2004).

2.1.3. Akılsız ve Şuursuz Madde Kendi Başına Program Yapamaz

Programlanmış hücre ölümünde; Çekirdek DNA sı 180 ve 200 bç veya katları şeklinde nükleozomal bölgelerden intizamlı olarak geri dönüşümsüz bir şekilde kırılır. Kırılma program gereğidir, intizamlıdır ve geri dönüşümsüzdür. Hücrede DNA'nın parçalanması çekirdek endonükleazların (Bir nükleik asit zincirini belirli yerlerden kesen enzimler) faaliyetine, çekirdek endonükleazların faaliyeti ise hücre içinde Mg ve Ca elementlerinin artmasına bağlanmıştır. Bu elementler akılsız ve şuursuzdur. Ölüm programının oluşturulması ve işletilmesinde ancak birer görevli olabilirler. Bir kitabın veya bir bilgisayar programının yazımını harfler ve rakamlar kendi başlarına yapamadığı gibi, bir kitap hükmündeki canlıyı ve canlıdaki harika programları da akılsız ve şuursuz elementler yapamazlar.

Hücrede bütün bu olaylar bilinçli ve şuurlu yapılır. Hücre sanki başına gelecekleri önceden bilmekte ve ona göre hareket etmektedir. Programlı ölüm mekanizmaları kusursuz işletilir ve hücre ölüme götürülür. Küçücük hücrelerde harika programların varlığı ve tam zamanı gelince çalıştırılması ve tüm elementlere akıllıca işler yaptırılması elbette, materyalist evrimcilerin iddiası gibi, tesadüflere verilemez. Bu harika işlerin yapılması tüm elementleri alfabemizin harfleri gibi kullanan bir yaratıcının varlığını ve her an tasarruf ettiğini gösterir. Bu gerçek de İslam dininin Yaratıcı tanımına uyar. Çünkü İslam Dini'nde Yaratıcı; İsim ve sıfatları ile (İlmi, Kudreti vb.) sınırsızdır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şey O'na muhtaçtır, ezeli ve ebedidir, yaratılan hiçbir varlığa benzemez, misli ve benzeri ikinci bir varlık yoktur. İşte şu muhteşem ve intizamlı kâinatın, kâinat içindeki sayısız acayip canlının, her bir canlıdaki harika sistem ve programların yapılması ve işletilmesi ancak Kur'an-ı Kerim'in tarif ettiği özelliklerde bir Yaratıcı ile mümkündür. Bu, farazi bir kabul değildir. Yapılan işler ve eserlerden akıl ve vicdanın tasdik ettiği bir hakikattir. Yoksa yapılan işlerdeki harikalığı, eserlerdeki mükemmelliği akıl ve şuuru olmayan maddelere, kör tesadüflere vermek akıllı ve şuurlu olan bir insanın işi olamaz.

2.1.4. Ölüm Emrini Kim, Nasıl Veriyor?

Her canlı ve hücrenin genetik yapısında ölüm programı vardır. Ancak zamanı gelmeden ölüm programı çalıştırılmaz. Ölüm programı normal fizyolojik şartlarda zamanı gelince aktive edilir ve ölüm bu programa göre gerçekleştirilir. Ölüm zamanı her canlı ve hücreye göre değişir. Canlıda ölüm programı nasıl aktive edilmektedir? Yani ölüm emri hangi sebeplerle verilmektedir ve ölüm mekanizması nasıl işlemektedir? Ölüm emrinin verilmesinde ve ölüm mekanizmasının çalıştırılmasında sebep olarak; büyüme faktörleri eksikliği, sitokinler (Monositler, makrofajlar ve lenfositler tarafından salgılanan hücreler arası iletişimi sağlayan maddeler), hücre içi kalsiyum miktarındaki artış, tümör nekroz faktör (TNF), TGF-B (Transforming Growth Factor), DNA hasarından dolayı p53 geninin aktive olması, Fas/FasL sisteminin aktive olması, viral ve bakteriyal enfeksiyonlar ve glukokortikoidler kullanılır (King ve Cidlowski 1998).

Programlı hücre ölümünün en belirgin özelliği, stoplazma yoğunluğunun artmasıdır. Ancak stoplazma yoğunluğunun artması hangi mekanizmalarla olduğu bilinmemektedir. Programlı ölümden önce stoplazmada kalsiyum miktarı artar. Kalsiyum hücrede birçok aktivitede, özellikle sinyal iletiminde görev yapar. Hücre stoplazmasındaki kalsiyum artışı endonükleaz ve transglutaminaz gibi bazı sessiz enzimleri aktive eder. Bu enzimlerin aktive edilmesi de hücrede yapısal değişimlere neden olur (Mason 1999, Wyllie 1992, Öniz 2004).

Görüldüğü gibi; ölüm emrini verenler de aklı ve şuuru olmayan element veya moleküllerdir. Mesela hücre içi kalsiyum miktarının artması, programlı ölüm mekanizmasının işletilmesinde bir sebep olarak gösterilmiştir. O halde akla şu soru gelmektedir: Hücre içerisindeki kalsiyum miktarının arttırılmasına hangi

olaylar neden olmaktadır? Sebepler noktasında bu zincirleme ilişkiler uzar gider. Zaten bilim ilerledikçe, bilinmeyenlerin artması da bundan dolayıdır. İşte materyalist evrimcileri yanıltan nokta; Yaratıcı'nın sebepleri kullanarak iş yapmasıdır. Manayı göz ardı edip sadece maddeye nazar edenler, elbette sadece maddeyi ve sebepleri görürler, hakikati göremezler. Silahla vurularak öldürülen bir insanı düşünelim. Öldüren, öldürmeyi planlayan ve silahın tetiğine basan akıllı ve iradeli bir insandır. Silah, tetik, barut ve kurşun ise öldürme eyleminin gerçekleştirilmesi için birer sebeptir. İşte materyalist evrimciler sebeplere, yani akılsız ve şuursuz maddeye nazar ederler ve öldürme fiilini maddeye verirler. Hâlbuki akıllı işler yapan akılsız, şuurlu işler yapan şuursuz, isabetli kararlar veren de iradesiz olamaz. Programlı hücre ölümünde akılsız, şuursuz ve iradesiz maddelerin akıllı, şuurlu ve iradeli işler yaptığını görüyoruz. O halde ölüm programını yapan, programın ne zaman ve nasıl işletileceğine karar veren İlahi İlim, Kudret ve İrade'dir. Akılsız ve şuursuz madde ise sadece görevli sebeplerdir veya memurlardır.

Programlı hücre ölümünde; ölüm reseptörleri, adaptör proteinler ve proteolitik enzimler (Kaspazlar) aktif olarak görev alan gruplardır. Hücrede ölüm sinyalinin alıcıları (Ölüm reseptörleri) genelde hücre döngüsünde önemli rolleri olan moleküllerdir. En çok bilinen ölüm reseptörleri şunlardır: CD95 (APO-1/Fas), TRAIL (TNF Related Apoptosis-Inducing Ligand)-R1, TRAILR2, TNF-R1, DR3 ve DR6. Ölüm reseptörlerinin görevi adaptör proteinlere bağlanmak ve ölüm sinyalini iletmektir. Ölüm sinyali alan adaptör proteinler ise kaspazlara bağlanır ve onları aktive ederler. Kaspazlar, proteinleri yalnızca aspartik asit bulunan bölgelerden keserler. Ölüm sinyali hücreye gelene kadar, kaspazlar hücre içerisinde aktif değildirler. Hücredeki inaktif kaspazlara prokaspazlar denir. Yapı ve görevleri bakımından 3 grup kaspaz vardır. 1. Lenfokin (Lenfositler tarafından salgılanan ve bağışıklık sistemi hücreleri arasında sinyal görevi yapan, aktive edici maddeler) yapımında bulunan kaspazlar. 2. Cellat kaspazlar. 3. Aktive edici kaspazlar (Sinyal iletmede görevlidirler ve cellat kaspazları aktive ederler).

Kaspazlar sitokrom c'nin sitoplazma içine salınması ile aktif hale gelir. Ölüm sinyali alan kaspaz geri dönüşümsüz olarak çalışır ve diğer kaspazları da aktive eder. Ölüm sinyali alan ve veren başlatıcı kaspazlar, adaptöre bağlanarak hücreyi ölüme sevkederler. Lakin infazı gerçekleştirmezler. Ancak infazı yapacak kaspazları aktifve ederler. İnfazı gerçekleştiren uygulayıcı kaspazlardır. Aktive olan kaspaz dizisi de DNaz (*CAD*) enzimi vasıtası ile DNA yıkımına neden olur. Kaspaz inhibitörleri effektör kaspazları inhibe eder ve programlı hücre ölümünü (Apoptoz) engeller. (Michalke 2001; Büyükgebiz ve Caferler 2001; Eichhorst ve Krammer 2001, Tomatır 2003).

Görüldüğü gibi; hücrede programlı ölüm mekanizmasının işletilmesi sanki bir aksiyon filmi gibidir. Ölüm emrini verenler, aracılar, suikastçılar, cellatlar, ölüler ve ölülerin ortamdan kaldırılması… İşte programlı hücre ölümünde görev alan tüm element ve moleküller birer aktördürler. Sadece verilen görevi yaparlar. Hücrede ölüm senaryosunu planlayan ve yazan, farklı aktörlere özel görevler veren ve verilen görevlerin hudutlarını çizen, bazen filmi durduran ve şartlara göre tekrar başlatan ancak İlahi Kudrettir.

2.1.5. Materyalist Evrimcilere Birkaç Soru

Programlanmış hücre ölümü (Apaptoz) hem fizyolojik hem de patolojik şartlarda meydana gelir. Fizyolojik şartlarda meydana gelen programlı hücre ölümü; embriyo gelişimi, doku modellenmesi, immun hücre seçimi vb. durumlarda kullanılır. Programlı ölüm hücrenin genetik yazılımında önceden planlanmıştır. Fizyolojik bir süreçtir ve hücreler fizyolojik şartlar uygunken program gereği ölür. Burada akıl ve vicdan sahibi her insanın aklına şu sorular gelir. Program, hele de canlıdaki son derece karmaşık programların, programcısız meydana gelmesi mümkün müdür? Yazılım çağı olan günümüzde bu gerçek daha iyi anlaşılmaktadır. Her

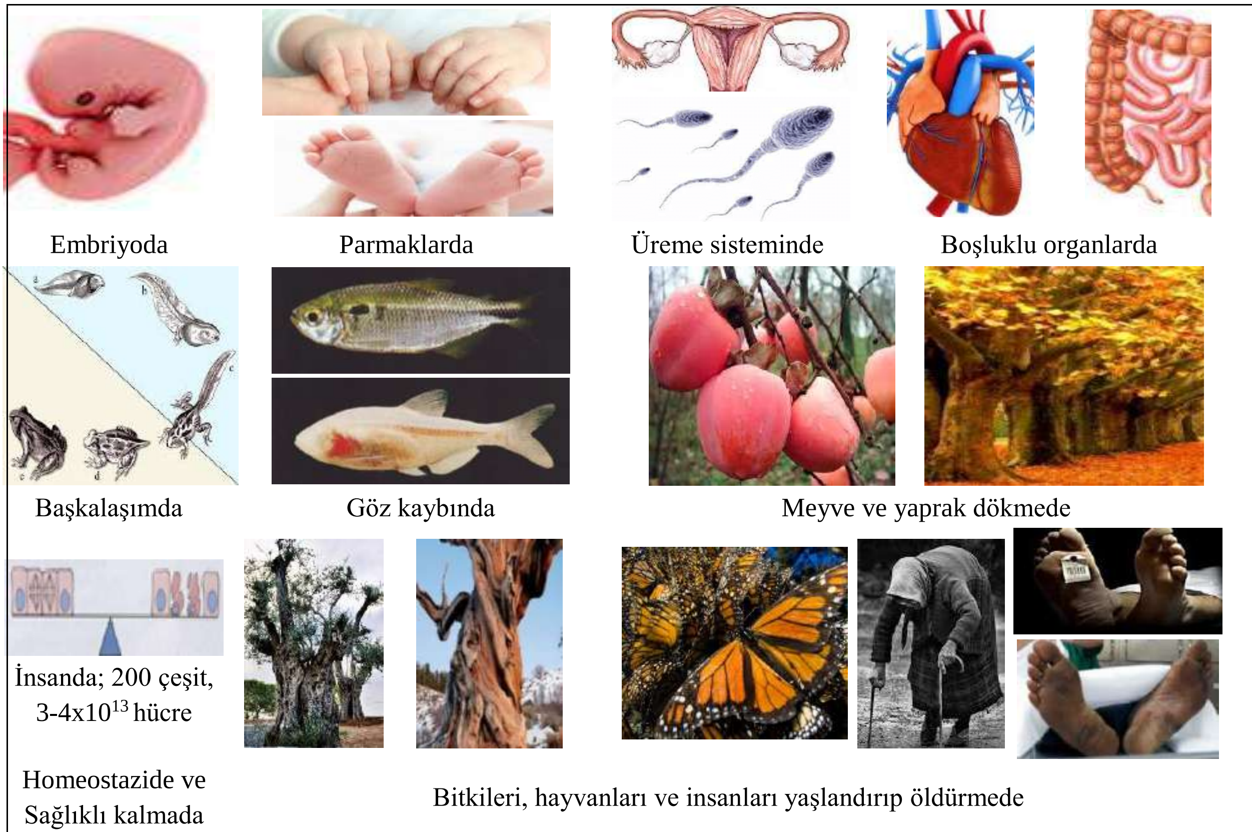
yazılımın arkasında mühendisler ve emek vardır. Günümüzde kullanılan sayısız yazılımlardan hangisi tesadüfen oluşmuş olabilir? Cevap çok açıktır. Hiçbiri. O halde insan yapımı en basit programlar bile tesadüfen olamazsa, canlıdaki karmaşık programlar akılsız ve şuursuz maddenin tesadüfen bir araya gelmesi ile oluşmuş olabilir mi? Canlının ölüme programlı olması, programı yapan Yaratıcı'nın varlığının açık bir delili değil midir? Materyalist evrimciler fizyolojik şartlarda meydana gelen programlı hücre ölümünde canlının sağlığı ve faydası için hücrelerin kendi hayatını feda ettiğini, yani intihar ettiğini söylerler. Hücrelerin bu kararı nasıl verdiğini ve başkası için neden kendini feda ettiğini ise izah etmezler. Hücre neden kendinin sonu olacak bir celladı (Ölüm mekanizması) geliştirsin ve barındırsın ki? Hücredeki programlı ölüm mekanizması hangi tabii seleksiyonla izah edilebilir? Hayat bir mücadele ise, neden hücre başkası için kendini feda eder? Bu sorulara verilecek mantıklı bir cevap materyalist evrimcilerin felsefelerine tamamen terstir. Çünkü onlar mana ile değil, tamamen sebeplerle ve mekanizmalarla meşgul olurlar. Darwinist görüşe göre, hayat bir mücadeledir ve güçlü olan hayatta kalır. Hâlbuki programlı hücre ölümünde, hücre başka hücrelerin faydası ve canlı hayatının sağlıklı devamı için kendini feda eder. Bu fizyolojik olay, kör tesadüflerin ve şuursuz maddenin yapabileceği bir iş değildir. Hücrelerin, hücrelerden oluşan doku, organ veya canlıların yapabileceği bir iş de değildir. Çünkü akılsız ve şuursuz madde böyle akıllı ve şuurlu işler yapamazlar. O halde hücreler ve canlılardaki ölüm programı, Yüce Yaratıcı'nın kasıtlı ve hikmetli işlerindendir. Bizzat O'nun takdiri ile Kader programının bir yansımasıdır.

2.1.7. Programlı Hücre Ölümü Hangi Gayeler İçin Kullanılır?

Programlı hücre ölümü hayatın her safhasında vardır ve yaratılışın önemli bir mekanizmasıdır (Şekil 1). Aşağıda canlının yaratılış aşamalarında programlı hücre ölümü kullanılarak yapılan işlere bazı misaller verilmiştir (Doğan ve ark 2014, Elmore 2007, Gandini ve ark. 2000, Gewies 2003, Hutchins ve Barger 1998, Kültürsay ve Kayıkçıoğlu 2002, Meier ve ark. 2000, Rathmell ve Thompson 2002, Sharma ve ark. 2014, Singh ve ark. 2003, Tiwari ve ark. 2015).

1. Embriyonal gelişimin tüm safhalarında, doku ve organların yaratılmasında.
2. Tün hayat boyunca normal hücre döngüsünün kontrolünde, homeostazide.
3. Bağırsaklar gibi boşluklu organların yaratılmasında.
4. Üreme organları ve eşey hücreleri (Yumurta ve sperm) üretiminde.
5. Anne karnında parmaklar arasındaki mezenşimal hücrelerin kaldırılmasında.
6. Menstrüasyon (Kadınlarda ay hali) olayında endometriyumda (Uterusun iç kısmı) meydana gelen hücre yıkımında.
7. Menapozda foliküllerin küçülmesi ve kaybolmasında ve emzirme döneminden sonra meme bezlerinin küçülmesinde.
8. Göz lensinde embriyonik dönemde oluşan lens hücreleri gelişimin ileri devrelerinde ölerek içlerinin şeffaf bir protein olan kristallin ile dolmasında.
9. İnce barsaklardaki kriptaların tabanlarında oluşan hücrelerin ölerek barsak boşluğuna dökülmesinde.
10. Organizmayı dış etkenlerden (Enfeksiyon, travmatik zedelenmeler vs.) koruyan ölü tabakayı oluşturmak için derinin üst tabakasındaki hücrelerin öldürülmesinde.
11. İmmün sistemin önemli hücrelerinden olan T lenfositlerden etkisiz olanların veya canlının kendi dokularına reaksiyon verenlerin öldürülmesinde.
12. Sinir ve immün sistemlerin yaratılmasında. Gelişim devam ederken her iki sistemde de gereğinden fazla veya işlevsiz olan hücrelerin öldürülmesinde.
13. Kalp ve damar sistemlerinin şekillenmesi ve düzenlenmesinde.
14. Kemik iliğinde kan üretiminin dengede tutulmasında.

15. Mutasyona uğramış, kalıcı DNA hasarı oluşmuş, virüslerle enfekte olmuş, yaşlanmış, hasar görmüş ve kontrolsüz çoğalan hücrelerin öldürülmesinde ve ortamdan kaldırılmasında, canlının hastalıklardan korunmasında.
16. Hayvanlarda metaforfozda (Mesela kurbağanın kuyruğunun kaybedilmesinde).
17. Karanlık mağaralar ve derin denizlerde yaşayan canlılarında meydana gelen göz körelmesinde.
18.Bitkilerde (Gelişim, yaprak ve meyve dökümü vb.).
19. Tek hücreli canlılarda, neslin devamı için bazı fertlerin (Üreme yeteneğini kaybetmiş, yaşlanmış, genetik yapısı bozulmuş vb.) öldürülmesinde.
20. Tüm canlıları yaşlandırıp öldürmede.



Şekil 1. Programlı hücre ölümü hayatın tüm safhalarında kullanılır.

Şimdi programlı ölüm mekanizmasının önemli gayelerinden birkaçını daha ayrıntılı olarak düşünelim.

2.1.7.1. Homeostazi (Denge) Programlı Hücre Ölümü ile Korunur

Programlı hücre ölümü canlının gelişim safhalarındaki organizasyonunda kullanılır. Sağlıklı çok hücreli canlılarda hücrelerin çoğalması da, ölümleri de kontrol altındadır. Canlıdaki organ ve dokuların şekli, büyüklüğü ve yaptığı görevler dikkate alınarak hücreler yaratılır ve sayıları hassas bir şekilde kontrol edilir. Hücre çoğalmasındaki hassas kontrol mekanizmaları ölümlerinde de yapılmalıdır ki, homeostazi korunsun ve canlı hayatı devam etsin (Şekil 2). Programlı ölüm, normal şartlarda tüm vücut kısımlarının muhtevası, büyüklüğü ve şeklinin takdir edilen özelikte kalmasını sağlar. Homeostazi sadece hücre sayısının kontrol altında tutulması değil, su, sıcaklık, pH, şeker, iyot, Na, Cl vb. tüm faktörler bakımından iç dengelerin korunmasıdır. Bu bakımdan canlı hayatı tüm bu dengelerin korunması ile mümkündür. Ölümü ise, bir tane hücrenin kural dışına çıkmasıyla ve iç dengelerden bir tanesinin bile bozulması ile meydana gelebilir.



Şekil 2. Hayat homeostazi ile devam eder. Canlıda homeostazi programlı ölümle mümkündür. Hayatın var olması ve devam etmesinde, hücrelerin programlı öldürülmesi, yaratılması kadar önemlidir.

Bazı kaynaklarda insan vücudunda yaklaşık 10^{14} (100 tirilyon) hücre bulunduğu bildirilmiştir. Lakin son yapılan bir çalışmada bu sayının yaklaşık 3-4x10^{13} (30-40 tirilyon) olduğu tespit edilmiştir. Öncelerde insan vücudundaki bakteri sayısının hücre sayısının yaklaşık 10 katı olduğu tahmin edilmekteydi. Bu bilginin de yanlış olduğu bildirilmiş ve insan vücudunda hücre sayısı ile bakteri sayısının yaklaşık aynı sayıda olduğu tespit edilmiştir (Sender ve ark. 2016). Normal fizyolojik fonksiyonların sağlanabilmesi ve insan hayatının devam edebilmesi için her gün milyarlarca hücre ölür. Ancak vücut büyüklüğü korunur. Doku ve organların bütünlüğü ve büyüklüğünün korunması ölen hücrelerle yaratılan hücreler arası dengenin sağlanması ile yapılır. Canlıda programlı hücre ölüm (Apoptoz) hızı, mitozdan 20 kat daha hızlıdır (Sharma ve ark. 2014, Raff 1992). İşte dengenin korunması, öldürmenin gelişigüzel değil, ihtiyaç durumlarında yapılması ile sağlanmaktadır. İnsan vücudunda bir günde programlı hücre ölümü ile ölen hücre sayısı 8-14 yaş arası bir çocukta yaklaşık 20-30 milyar, erişkin bir insanda ise 50-70 milyar kadardır. Eğer programlı hücre ölümü (Apoptoz) olmadan gelişim (Mitoz) devam etseydi, 80 yaşındaki bir insanda yaklaşık 2 ton kemik iliği ve lenf düğümü ile 16 km uzunluğunda bağırsak olacaktı (Sharma vd. 2014).

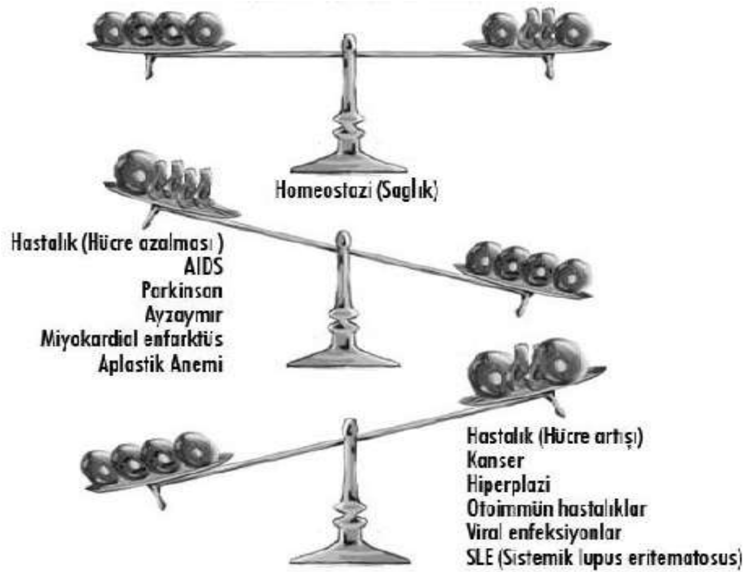
Öte yandan eritrositler insanda en çok bulunan hücre çeşididir. Yetişkin bir insanda yaklaşık 30 trilyon eritrosit vardır. Eritrositlerin hayat süresi yaklaşık 100-120 gündür. Dolayısı ile kanda eritrosit yenilenme hızı yaklaşık 200-250 milyar/gün (200-250X10^9/gün) dür. Eritrositler çekirdekleri ve mitokondrileri olmayan hücrelerdir. Bundan dolayı eritrositlerin programlı ölümleri (İntiharları) apoptosise bazı özellikleri ile benzerken, bazı özellikleri ile de farklılıklar gösterir. Eritrositlerin programlı ölümleri için ‘Eriptosis’ kelimesi kullanılmıştır (Föller ve ark. 2008, Lockshin ve Zakeri 2007).

Her bir canlı harika bir saray gibidir. Bu sarayların her bir taşı (Hücre) taklit edilemez sanatlarla bezenmiştir. O halde ustanın (Yaratıcı) varlığı, sarayın varlığı kadar kesin ve açıktır. Bu muhteşem saraylarda her an eşsiz kıymette olan milyonlarca taşın değiştirilip, yerine yenilerinin konulması ve bu hızlı değişim içerisinde dengelerin (Homeostazi) bozulmaması ise ustanın her an iş başında olduğunu gösterir. İşte böylesine sayısız muhteşem sarayların inşa edilip, belli sürelerde harika şekilde idare edildikten sonra planlı ve programlı şekilde yıkılmasından (Öldürülmesi) anlaşılıyor ki, işler tesadüflerle olmuyor. Ustanın bu sayısız sarayları

özenli inşasında ve programlı yıkmasında önemli gayeleri olduğu anlaşılıyor. İşte materyalist evrimciler sarayların inşasına ve yıkımına bakarlar. Ustayı ve Ustanın neden böyle yaptığını düşünmezler. Soranlara da verecek cevapları olmadığından kızarlar, bağırırlar, gericilikle itham ederler ve aşağılarlar. Ustanın maksadını izah eden semavi dinleri de tanımazlar. Göstermek istesen, gözlerini kaparlar. Anlatmak istesen, kulaklarını tıkarlar.

2.1.7.2. Sağlıklı Hayat, Programlı Hücre Ölümü ile Mümkündür

Programlı hücre ölüm mekanizması zararlı hücrelerin ortadan kaldırılmasında ve hastalıkları önlemede de görevlidir. Yaşlanmış, görevini yitirmiş, fazla üretilmiş, düzensiz gelişmiş veya genetik olarak hasarlı hücrelerin organizma için güvenli bir şekilde yok edilmesi programlı hücre ölümü ile olur. Programlı hücre ölümü sinyalleme mekanizması, hücrenin ölümünden büyümesine, gelişmesine ve stres tepkilerine kadar tüm hücre faktörlerine verilecek cevapları düzenleyen hücre sinyalizasyon ağına entegre edilmiştir. Programlı hücre ölümü istenmeyen, hasarlı veya anormal hücreleri ortadan kaldıran, normal doku ve organ gelişimini ve görevini sürdüren bir mekanizmadır. O halde programlı hücre ölümü, normal organizma fonksiyonu ve sağ kalımı için lüzumlu bir mekanizmadır. Buradan yola çıkarak '*Hayatın yolu, ölümden geçer*' denebilir. Çünkü dengeli hücre büyümesi ve ölümü, sağlıklı organizmaların bir özelliğidir. Canlıda programlı hücre ölüm mekanizması bozulursa ölümcül hastalıklar meydana gelir (Milisav ve ark. 2017). Sağlıklı bireylerde dengede olan programlı ölüm mekanizması, sadece hastalık durumlarında bozulur (Yanık ve ark. 2018). Mesela programlı ölümün aşırı artması ile nörodejenaratif hastalıklar (Alzheimer, huntington, parkinson vb.), hematolojik hastalıklar (Aplastik anemi, fanconi anemisi, hodgkin hastalığı vb.), otoimmün hastalıklar (Fulminant hepatit, İnsüline bağlı diyabet, multipli skleroz, romatoid artrit vb.), toksinlere bağlı hastalıklar (Alkole bağlı hepatit, sepsis, pulmonar fibrozis vb.), iskemik hastalıklar (Böbrek enfarktüsü, miyokardial enfarktüs, inme vb.), bakteriyal ve viral enfeksiyon (AIDS, ebola virüsü vb.) hasıl olur. Canlıda programlı ölüm mekanizmasının yetersiz kalması ile de kanser, lösemi, lenfoma, sarkom, premalign hastalıklar, otoimmün hastalıklar, ateroskleroz, osteoporozis, Wilson hastalığı ve çeşitli viral enfeksiyonlar, Down sendromu, erken yaşlanma gibi hastalıklar meydana gelir. Görüldüğü gibi; sağlıklı olma veya sağlığın devamı ancak canlıda programlı ölüm mekanizmasının dengeli çalıştırılmasına bağlıdır (Şekil 3).



Şekil 3. Hücre sayısının dengesiz artması da, azalması da hastalık sebebidir.

Deri, barsak epiteli ve kan gibi hücre yapım ve yıkımının hızlı olduğu dokularda yaşlanan hücreler de programlı hücre ölümü ile öldürülür, vücutta birikip enflamasyona neden olmadan ortamdan temizlenir ve yeni hücrelere yer açılır. Organizmada zararlı hücrelerin ortadan kaldırılması: Virus ile enfekte olmuş hücreler; sitotoksik T hücreleri ile, immun sistem hücreleri; hücresel bağışıklık sistemleri ile, DNA hasarı olan hücreler; p53 yolu ile, kanser hücreleri ise; kemoterepi ajanları ile olur. Canlıda yapısı bozulan zararlı hücrelerin programlı hücre ölümü ile imhası hayatın her safhasında aktif olarak yapılır. Zaten canlı hayatının devamı da böyle sağlanır. Mesela vücudumuzda her zaman kanserli hücreler meydana gelir. Bundan dolayı her zaman kanser hastası olma ihtimalimiz vardır. Ancak normal şartlarda programlı hücre ölüm mekanizması ile yapısı bozulan kanserli hücreler imha edilir ve kanser olmamız engellenir. Eğer programlı hücre ölümü mekanizması düzenli çalıştırılmaz ve yapısı bozulan hücreler imha edilmezse, kanser hastalığına yakalanmış oluruz.

Sağlıklı beslenme ve çevre faktörleri ölüm programının işletilmesinde etkilidir. Yani Yaratıcı şartlara göre ölümü geciktirmekte veya erkene almaktadır. Ancak şartlar ne kadar uygun olursa olsun, hiçbir canlı ölümden kurtulamamakta ve ölümü tatmaktadır. Ölüm programının ne zaman işletileceği, canlının ne zaman öldürüleceği ise, şartları da hesaba katarak karar veren Yaratıcı'nın iradesindedir.

2.1.7.3. Programlı Ölüm Üreme Hücreleri Üretiminde de kullanılır

Programlı hücre ölümü sperm üretiminde (Spermatogenez) düzenleyici bir mekanizmadır ve hayat boyu devam eder. Sperm üretiminde programlı hücre ölümü şu amaçlarla kullanılır: a) Sperm sayısını sertoli hücrelerinin destekleyebileceği sayıda sınırlamak b) Anormal düşük sperm sayısı durumunda seçici davranmak, c) DNA yapısı bozuk spermlerin tamirini sağlamak, tamir edilemezse öldürülerek hatalı genetik bilginin embriyoya geçmesini engellemek. Memeli yumurtalıklarındaki germ hücrelerinin (Yumurta hücresinin olgunlaşmadan önceki ilk hali) % 99'dan fazlasının ortadan kaldırılmasında da programlı hücre ölümü kullanılır. Böylece germ hücrelerinin % 1'inden çok daha azı mayoz geçirirerek döllenme ve enbriyonal gelişim için uygun olgun yumurta hücresi olur. Beş aylık bir kız fötüsü ovaryumunda yaklaşık 7-8 milyon olgunlaşmamış yumurta (Primordiyal folikül içindeki oogonium) bulunurken, ergenlik yaşına kadar yaklaşık 400-500 bin civarına düşer. Ergenlik döneminden menapoza kadar ise ancak 400-500 tane yumurta atılabilir. İşte ovaryumlardaki yumurta sayısının bu denli azalması atresi, nekroz ve genelde programlı hücre ölümü ile olur. İnsanın var olabilmesi için sebepler noktasında sperm ve yumurta hücrelerine ihtiyaç vardır. Bu hücrelerin sağlıklı üretilebilmesi için ise programlı hücre ölümü mekanizması aktif olarak kullanılmaktadır (Tiwari ve ark 2015).

2.1.7.4. El ve Ayak Parmakları Programlı Ölüm ile Yapılır

Atomlar, elementler, moleküller, organeller, hücreler, dokular, organlar ve sistemler organize edilerek canlı yaratılır. Bu harika organizasyonda hayat ve ölüm iç içedir ve dengelidir. Mesela programlı hücre ölümü ile yapılan organizasyonlardan anne karnında el ve ayak parmaklarının yaratılmasını ele alalım: Programlı hücre ölümü ile el ve ayak parmakları arasındaki perdeler kaldırılarak parmaklar birbirlerinden ayrılır. Aynı zamanda yeni hücreler yaratılarak parmakların mevcut şeklini alması ve görev yapabilecek duruma gelmesi sağlanır. Hiçbir organizasyon, organizatör olmadan olamaz. Hele de cahil, akılsız ve şuursuz madde ve hücreler kendi başlarına gayeli işler ve harika organizasyonlar yapamazlar. Ancak gözümüzün önünde kendimizde ve tüm canlılarda akılsız ve şuursuz maddenin önemli gayelerle bir araya geldikleri veya dağıldıklarını görüyor, müthiş organizasyonlar yaptıklarını müşahede ediyoruz. O halde bu harika işleri akılsız ve şuuruz madde değil, sonsuz ilim ve kudret sahibi Yaratıcı yapıyor. Aksi takdirde akılsıza akıl, şuursuza şuur, cahile ilim ve iradesi olmayana irade isnat etmek lazım gelecek. Böyle bir durum ise muhaldir, olamaz.

2.1.7.5. Bitki Gelişiminde de Programlı Hücre Ölümü Kullanılır

Hayvan embriyosu gibi, bitki embriyosunun yaratılmasında da programlı hücre ölümü kullanılır. Programlı hücre ölümü bitki organlarının normal gelişimleri için de lüzumlu bir mekanizmadır. İncecik bitki köklerinin sert toprak ve kaya içinde nasıl ilerlediğini hiç düşündünüz mü? Kök, bitkiyi toprağa bağlayan vejetatif bir organdır. Kök şapkası hücreleri, sert toprağın verebileceği mekanik zararlardan kök uçlarını korur. Programlı hücre ölümü kök şapkasının yaratılmasında da kullanılır. Zarar gören veya yaşlanan kök şapkası hücreleri programlı hücre ölümü ile hızlı bir şekilde değiştirilir. Bitkilerde ksilem elemanlarından trake-trakeitler de programlı hücre ölümü ile yaratılır. Mezofil hücrelerin trake elemanlarına değişimi, bitkilere mahsus programlı vakuoler hücre ölümü ile yapılır. Hücre muhtevası hızlıca sindirilerek boru şeklinde hücrelere dönüştürülür. Bitkilerde havalandırma parankiması ve sklerenkima oluşumunda, trikom (tüy) gelişiminde, yaprak, çiçek ve meyvelerin olgunlaşıp dökülmesinde, üreme organlarının gelişiminde programlı hücre ölümü kullanılır (Munne-Bosch 2016, Vardar ve Ünal 2012). Bitki gelişimi sırasında görülen programlı hücre ölümü genetik olarak kontrol altındadır. Ancak yaprak ve diğer bitki organlarının yaşlanarak ölümünde görevli genetik kontrol mekanizmasında iklim vb. çevre kaynaklı faktörler de etkilidir (Van Durme ve Nowack 2016; Van Hautegem ve ark. 2015).

Bitki ve hayvanlardaki programlı hücre ölümü ortak morfolojik özelliklere sahiptir. Hayvanlarda olduğu gibi bitkilerde de programlı hücre ölümünün başlatılması, devamı ve sonuçlandırılması sırasında gerçekleşen moleküler olaylar ve transkripsiyon faktörleri henüz aydınlatılamamıştır. Bitki gelişimi ve stres faktörleri ile alakalı olan programlı hücre ölümlerinin aynı mı, yoksa farklı mekanizmalar tarafından mı kontrol edildiği de hala tam olarak anlaşılamamıştır (Yanık ve ark. 2018).

Netice olarak bitki hayatının var olması ve devamı için programlı hücre ölüm mekanizması lüzumludur. Mesela bitkilerin sonbahar mevsiminde programlı ölümle yapraklarını dökmesi ne kadar faydalı ve manidardır. Bitki programlı ölümle sonbaharda yaprak dökerken, aslında sonraki ilkbaharda misliyle doğuşa hazırlanmaktadır. Ayrıca Yaratıcı her bitkiyi muhteşem bir sanat eseri, her baharı da eşsiz bir tablo mahiyetinde yaratmıştır. İnsanların sanattan sanatkârı görmeleri için de, her ilkbaharda yaptığı muhteşem tabloları ve açtığı eşsiz sanat sergilerini sonbaharda programlı hücre ölümü ile toplayıp kaldırmaktadır. Yaratıcı'nın her yıl bunu yapmasındaki pek çok gayelerinden birisi de, insanın ülfet etmemesi ve gaflete düşmemesidir.

2.1.7.6. Programlı Hücre Ölümü Tek Hücreli Canlılar İçin de Önemlidir

Çok hücreli organizmalarda hücreler, bütünün yararı için öldürülürler. Mesela doku geliştirmek ve canlıyı hastalıklardan korumak gayesi ile meydana gelen programlı hücre ölümleri tamamen canlının menfaatinedir. Hâlbuki programlı hücre ölümü tek hücreli canlılarda da görülür. Tek hücreli bir canlıda bütünün yararı düşünülemez. Çünkü canlı zaten tek hücreden oluşmuştur. O halde tek hücreli bir canlıda neden programlı ölüm mekanizması vardır? Bu soru uzun zaman ilim ehlini meşgul etmiştir. Tek hücreli canlılarda (Mesela maya hücreleri) yaşlanma, toksinlere maruz kalma vb. durumlarda programlı hücre ölümü mekanizmasının işletildiği tespit edilmiştir. Buradan öncelikle su neticeler çıkarılabilir.

1. Hayatı yaratan yüce Yaratıcı, ölümü de yaratmış ve tüm canlılara ölüm programını yerleştirmiştir. Normal şartlarda tüm canlılar takdir edilen sürelerde yaşarlar, ekosistemlerde yüklenen görevleri yaparlar ve program gereği ölürler. Tek hücreli canlılarda programlı hücre ölüm mekanizmasının fizyolojik faydalarını maya hücrelerini ele alarak anlatmaya çalışalım (Büttner ve ark. 2006).

2. Üreyemeyen maya hücreleri programlı hücre ölümü ile ölürler. Maya hücrelerinde eşleşme başarılı olursa, programlı hücre ölümü görülmez. Bu olaya eşleşmenin başarısız veya verimsiz olması halinde düşük dozda salgılanan feromonların (Aynı türün üyeleri arasında sosyal ilişkileri düzenleyen kimyasal maddeler) sebep olduğu düşünülmektedir. Programlı hücre ölümü ile üreme bakımından verimsiz (İnfertil) hücreler temizlenmiş olur. Üreme zamanında maya hücrelerin yaklaşık % 20'si üreme yeteneği olmadığından programlı olarak ölür ve geri kalan % 80'ni normal üremeye (Spor üretmeye) devam eder. Üreme kabiliyeti olmayan maya hücrelerinin tam üreme (Aşk) zamanında ölmeleri, aslında neslin devamını garanti altına alan bir mekanizmadır (Büttner ve ark. 2006, Severin ve Hyman 2002, Knorre 2005). Akılsız ve şuursuz tek hücreli bir canlı, elbette günümüzde ancak anlaşılan böylesine faydalı bir neticeyi (Neslin devamı için kendini feda etmek) düşünemez. Günümüzde akıl ve şuur sahibi insanoğlu bile, sürdürülebilir bir nüfus artışı elde etmekte zorlanmaktadır. Akılsız ve şuursuz bir maya hücresinde neslinin devamı için böylesine faydalı bir ölüm mekanizmanın olması, elbette kör tesadüflerle ve şuursuz sebeplerle izah edilemez. İşte bir maya hücresinin akıllıca işler yapması, Yaratıcının varlığını gösteren açık bir delildir.

3. Maya hücreleri sadece üreme (Aşk) zamanlarında değil, barış zamanlarında da programlı hücre ölümü ile öldürülürler. Ortamda besin miktarının azalması, yaşlı maya hücrelerinde programlı hücre ölüm mekanizmasını tetikler. Genç bireylerin hayatta kalması için yaşlı bireyler kendini feda ederler. Mikroorganizmaların çoğu toplu yaşama ve biyofilmler oluşturma eğilimindedirler. Bu tür toplu yaşamlarda bireyin değil, toplumun faydası düşünülür. Ortamda besin azalınca, yaşlı bireyler programlı ölümle öldürülür. Böylece genç bireylere daha çok besin temin edilir. Genç bireylere daha uzun yaşama ve üreme imkânı sağlanmış olur. Ayrıca Virüslerle enfekte olmuş, yaşlanmış, genetik olarak hasar görmüş (Mutasyona uğramış) maya hücreleri de programlı ölümle öldürülürler. Böylece daha sağlıklı bir nesil ve topluluk elde edilmiş olur.

Çürüyen bir meyve üzerine yerleşen maya hücreleri, besin azalana kadar hızla çoğalırlar ve büyük bir koloni oluştururlar. Meyve tamamen koloni ile kaplandığında ve besinin (Meyvenin) devamının olmadığı anlaşıldığında öncelikle yaşlı ve hasarlı hücreler programlı olarak öldürülür (Fabrizio ve ark 2004 ve Büttner ve ark. 2006). Bu, aslında koloninin hayatta kalması ve devamı için ölüm pahasına yapılan bir fedakârlık ve dayanışma misalidir. Enteresan olan, böyle bir durumda hangi yaşlı veya hasarlı hücrelerin intihar edeceğinin nasıl belirlendiğidir. Bazı çalışmalarda maya hücreleri arası şaşırtıcı bu gibi sosyal etkileşimlerde bazı özel kimyasal bileşikler (Alkoller) kullanıldığı bildirilmiştir (Chen ve Fink 2006). Bu öylesine mükemmel bir mekanizmadır ki; maya hücreleri binlerce kimyasal içinde ölüm emrini ifade eden özel kimyasalı tanır, ölüm emrini alır, ölmeye karar verir ve ölür. Tek hücreli bir canlının programlı ölümü için yüzlerce aracı kimyasallar (Enzimler gibi özel proteinler) kullanılır ve mekanizma kusursuz işler. Bilim insanlarının bile bilemediği böylesine karmaşık mekanizmaları ve davranış örneklerini küçücük canlıların bilmesi ve uygulaması elbette tesadüflere dayalı evrim mekanizmaları ile kazanılmış olamaz. İşte Yaratıcının varlığı ve Büyüklüğü yaptığı bu gibi harika eser ve işlerden anlaşılmaktadır. Programlı hücre ölümünün yaşlı bireyleri ortamdan kaldırması, ekolojik olarak olması gerekli bir mekanizmadır. Aynı husus çok hücreli hayvanlar ve insanlar için de geçerlidir. Programlı hücre ölümü ile hayvan ve insanların yaşlı bireyleri öldürülmeseydi elbette sınırlı bir dünyada ekolojik dengeden de söz edilmeyecekti. Yüce Yaratıcı programlı ölüm mekanizmasını yaratmamış olsaydı, ya dünyada hiç hayat olmayacaktı, ya da insanoğlu ölümü de icat etmek zorunda kalacaktı.

Maya hücrelerinde kalori kısıtlamasının yaşam süresini arttırdığı tespit edilmiştir. Bu hususun tek hücreli canlılardan tut, memeli ve insanlara kadar tüm canlılarda geçerli olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca canlıda glikoza bağlı sinyalleme mekanizmasının programlı hücre ölümü mekanizması ile de ilişkili olduğu

tahmin edilmektedir Özellikle yaşlanma sürecinde kalori kısıtlaması programlı hücre ölümünü geciktirmekte ve yaşam süresini uzatmaktadır (Fabrizio ve ark. 2004, Koubova ve Guarente 2003).

4. Maya hücreleri savaş zamanında da programlı olarak ölürler. Rakip maya hücrelerinin salgıladıkları toksinler az düzeyde ise, maya hücrelerinde programlı ölüm tetiklenmekte, salgılanan toksin yüksek düzeyde ise nekrotik ölüm gerçekleşmektedir (Reiter ve ark. 2005). Görüldüğü gibi; tek hücreli canlılarda da aşk, barış, savaş gibi hayatın her safhasında programlı hücre ölüm mekanizması işletilir. Ölüm ferdin aleyhine olsa da, türün lehinedir ve güzeldir. Tek hücreli canlılara yüksek üreme gücü verilmesi ne kadar hikmetli bir iş ise, programlı ölüm mekanizmasının konulması da o kadar hikmetlidir. Yapılan tüm bu hikmetli işler de Yaratıcının varlığını göstermektedir.

2.2. PROGRAMLANMAMIŞ ÖLÜM (NEKROZ)

1970'lere kadar bilinen tek ölüm çeşidi Nekrozdu. Nekroz, canlının genetik programında olmayan fiziki veya kimyevi etkenler (hipoksi, hipotermi, düşük veya yüksek tuzluluk, radyasyon, zehirli maddeler vb.) neticesinde meydana gelen ölümdür. Nekrozda, ölüm sebebi genelde canlı dışı etkenlerdir. Dış kaynaklı fiziki veya kimyevi etkenler özellikle hücre zarının hasar görmesine sebep olur. Hücre zarı hasarından dolayı hücre içi ve dışı iyonlar kontrol edilemez, yani hücre homeostazı bozulur. Hücrede su ve iyon dengesinin bozulması ile hücre içi organellerde değişiklikler meydana gelir, hücre şişer ve hücre zarı parçalanır. Zarı parçalanan hücrede, sitoplazma muhtevası ve lizozomal enzimler hücre dışına salınır (Tablo 1). Nekrozla hücre ölümünde; nükleer kromatin dağılır, rastgele DNA kırıkları oluşur, yaygın doku hasarı meydana gelir, enflamasyon oluşur (Öniz 2004, Tomatır 2003, Yanık ve ark. 2018, Coşkun ve Özgür 2011).

Nekrozla meydana gelen ölüm, genelde canlı dışı faktörlerden kaynaklanır ve canlının genetik programı ile ilgisi yoktur. Bundan dolayı materyalist evrimciler nekrozla meydana gelen ölümü Yaratıcı'ya vermezler, sebeplere verirler ve tesadüfî bir olay olarak görürler. Bu hatalarında bir derece mazur sayılabilirler! Çünkü materyalist evrimciler Kuran'ın tarif ettiği gibi bir İlah'a inanmazlar. Kur'an Yaratıcıyı tüm Kâinat ve sebepler emrinde olan, İlmi ve Kudreti her şeye yeten ve bu âlemde yaptığı işleri genelde sebeplerle yapan, yaratılan hiçbir şeye benzemeyen, varlığı yaptığı işlerden anlaşılan tabiatüstü yüce bir varlık olarak tarif eder. İşte böyle bir Yaratıcı telakkisi olmayan materyalistler nekrozla ölümü sebeplerin eseri, tesadüflere bağlı tabii bir olay olarak algılaması gayet normaldir. Hâlbuki Kur'an'nın tarif ettiği şekli ile Yaratıcıya inanan bir Müslüman nekrozla ölümü de Allah'a verir ve canlıyı yaratanın da öldürenin de Allah olduğuna inanır. Çünkü bir Müslümana göre atomlar da, gezegenler de; hücre de hücrelerden oluşan canlı da; sebepler de, sebepler neticesinde meydana gelen fiiller de Allah'ın İlmi ve Kudreti ile hareket ederler. Sistem bu sayede dengede durur ve devam eder.

3. İSLAMÎ BAKIŞA GÖRE ÖLÜMÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kur'an'ı Kerim'e göre ölüm; programlıdır ve güzeldir. Ölüm dünya hayatının sonu, ebedi bir hayatın ise başlangıcıdır. Mesela Mülk süresi 2. Ayette '*Hanginiz daha güzel işler yapacaksınız diye sizi imtihan etmek için ölümü de, hayatı da yaratan O'dur*' ifade edilir. Kur'an-ı Kerim'de ölümün Allah'ın takdiri ile meydana geldiğini, ölümün son olmadığını ve yeni bir hayatın başlangıcı olduğunu bildiren birçok ayet-i kerime vardır (Enbiya/35, Necm/44, Rum/50, Rum/19, Ankebut/57). Kur'an müfessiri âlimler de Kur'an-ı Kerim'in bakışı ile ölüme bakarlar. Nursi (2018) ölümle ilgili yukarıda verilen ayet-i kerimenin (Mülk/ 2) tefsirinde ölümün yaratıldığını ve nimet olduğunu anlatır. Nursi (2018) nin ölüm ve ölümden sonraki hayat ile ilgili şu cümleleri oldukça dikkat çekicidir. '*Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir iledir. Öyle de, dünyadan gitmesi*

de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir iledir'. '*Sizlere müjde! Mevt idam değil, hiçlik değil, fena değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedi değil, adem değil, tesadüf değil, failsiz bir in'idam değil; belki, bir Fail-i Hakim-i Rahim tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır, saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslilerine bir sevkiyattır, yüzde doksan dokuz ahbabın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır'*

Ölümün yaratıldığı gerçeği, yaklaşık 50 yıl önce programlı hücre ölümünün keşfedilmesinden sonra anlaşılmıştır. Hâlbuki Kur'an-ı Kerim yaklaşık 1450 yıl önce ölümün yaratılarak meydana geldiğini açıkça ifade etmiş ve binlerce müfessir de bu manayı açıklayan eserler yazmışlardır. Ölüm hakikatine İslamî bakış ile günümüz ilmî bakışın uyumlu olduğu noktalar şunlardır. 1. Her canlının ölüme programlı olması. 2. Ölümün pasif bir olay olmayıp, enerji ve madde sentezini gerektirmesi (Yaratılması). 3. Ölümün güzel olması, hayatın aslında ölümle mümkün olması. Bu üç noktada İslamî ve ilmî bakışlar birbirine benzer. Ancak materyalist evrimciler ilmî gerçekleri farklı yorumlarlar. Onlara göre; her hücrede ölüm programı vardır, lakin programcı yoktur. Her canlının bu Dünya'dan terhisi (Ölümü) kararlaştırılmıştır, lakin karar veren yoktur. Programlı ölüm canlının faydasınadır ve güzeldir, lakin programlı ölümle yaşlanmak ve ölmek çirkindir. Materyalist evrimcilerin felsefelerini yansıtan bu gibi anlamsız ve saçma cümleleri çoğaltmamız mümkündür. İslamî bakışta ise; her hücrede ölüm programı varsa, programcı vardır. Her canlının bu Dünya'dan terhisi (Ölümü) kararlaştırılmış ise, karar veren de olmalıdır. Programlı ölüm canlının faydasına ve güzelse, programlı ölümle olan yaşlanmak ve ölmek de canlının faydasınadır ve güzeldir.

4. SONUÇ

Çok hücreli canlıların yaratılması ve hayatlarının devam ettirilmesi programlı hücre ölümü ile mümkündür. Canlılardaki ölüm programının yazılmasında ve işletilmesinde başta p53 olmak üzere bir çok gen görevlidir. Genler ve genlerde yazılan programlar materyalist evrimcilerin iddia ettikleri gibi tesadüfî mutasyonlar ve doğal seçilim yolu ile oluşmuş olamaz. Çünkü canlılardaki genler ve genlerdeki ölüm programı günümüzde bile anlaşılamayan mekanizmalara sahip son derece karmaşık yazılımlardır. Dahası önemli faydalar gözetilerek, belli amaçlar için yapılmıştır. O halde canlıya ölüm programını yerleştiren ve programın işletimini elinde tutan bir yaratıcı olmalıdır.

Ölüm programının yapılması ve işletilmesi pasif bir olay değildir. Çünkü çok özel yüzlerce bileşik sentezlenmektedir. Bunun için ise enerji gereklidir. Yani normal fizyolojik şartlarda canlıyı öldürmek, aslında aktif bir olaydır. Bunun da İslami literatürde karşılığı yaratmadır. Nasıl ki fiil varsa, fail de olmalıdır. Aynen öyle de yaratılanlar var ise, yaratan da olmalıdır.

Canlıyı yaşatmak da, öldürmek de Yaratıcının elindedir. İşin enteresan tarafı, canlılardaki ölüm programı öyle bir özellikte hazırlanmıştır ki; çevre faktörlerinin de etkisi hesaba katılmıştır. Ancak bu etki, sonsuz bir etki değil, biraz uzatma veya kısaltma şeklindedir. Yoksa çevre faktörleri ne kadar uygun olursa olsun ölüm programı işletilmekte, hücre veya canlı ölüme götürülmektedir. Canlı ölüme programlanmıştır ve ölümün elinden kurtuluş yoktur. O halde canlıların öldürülmesinde önemli hikmetler ve gayeler olmalıdır.

Canlı hayatının her safhasında programlı hücre ölümü yaygın olarak kullanılır. Yani hayatın devamı, ölüm programının dengeli işletilmesi ile sağlanır. Mesela üreme hücrelerinin (Yumurta ve sperm) üretilmesi, uterusun (Döl yatağı) her ay yeniden hazırlanması, anne karnında doku ve organların bu dünya hayatına uygun şekilde yaratılması, dünya hayatında hastalıklardan korunması ve homeostazinin (İç dengeler) sağlanması hep programlı hücre ölümü iledir. Canlının normal şartlarda yaşlanması ve ölümü de fizyolojik programlanmış

hücre ölümü ile meydana gelir. O halde canlının yaşlanması ve ölümü de canlının lehinedir ve güzeldir denebilir (Şekil 4).



Şekil 4. Hayat geri dönüşü olmayan bir yolculuktur ve her safhası ölüm programı ile kontrol edilmektedir. İslami inanca göre ölüm dünya hayatını sona erdirirken, başka bir âlemde ebedi bir hayatı başlatır.

Başta İslamiyet ve tüm semavi dinler, başta peygamberimiz ve tüm hak peygamberler ölümün yaratılarak meydana geldiğini ve neticesinin güzel olduğunu söylerler. Materyalist evrimciler ise bir istisna dışında programlı hücre ölümünün canlı için faydalı olduğunu kabul ederler. O istisna da canlının yaşlanması ve yaşlanma neticesinde meydana gelen ölümüdür. Bu da canlıları ölüme programlayan Yaratıcıyı kabul etmemekten ve O'nun yaratılış gayelerini bilmemekten kaynaklanır. Yani dünya ve dünya içindeki şartları hayat için planlayan, akılsız ve şuursuz maddeleri organize ederek canlı yaratan, programlı ölüm mekanizmasını hayatın her safhasında kullanan İlahi bir Kudretin varlığını görememenin neticesidir. Hâlbuki nasıl ki anne karnında hayatın başlaması, gelişmesi ve sonlanması programlı ölümledir. Canlının anne karnından ayrılmasının neticesi, başka bir âleme (Dünya) geçiştir. Yani bambaşka ve yeni bir hayatın başlangıcıdır. Aynı bunun gibi; dünya hayatında canlının sağlıklı kalması, hayatın devamı, sonunda yaşlanması ve ölümü de programlı hücre ölümü iledir. O halde programlı ölümle dünya hayatının sonlanması da, yeni ve farklı bir hayatın başlangıcı olacaktır. Ölümle ancak dünya hayatı son bulacak, lakin ebedi bir hayat başlayacaktır. Bu, vicdan ve aklın düsturlarına aykırı değildir. Bilakis, varlık âleminin manasızlıktan kurtulması için gereklidir.

KAYNAKLAR

1. Anding A. L ve Baehrecke E.H. Autophagy in Cell Life and Cell Death, Curr Top Dev Biol. 2015, 114, 67-91
2. Banfalvi G. Mille modis morimur: We die in a thousand ways, Apoptosis, 2017, 22, 169–174.
3. Büttner S. Eisenberg T., Herker E., Gutierrez DC., Kroemer G. ve Madeo F. 2006. Why yeast cells can undergo apoptosis: death in times of peace, love, and war. The Journal of Cell Biology, 175 (4), 521–525

4. Chen H. ve Fink GR. 2006. Feedback control of morphogenesis in fungi by aromatic alcohols. Genes Dev. 20, 1150–1161.
5. Coşkun G. ve Özgür H. Apoptoz ve Nekrozun Moleküler Mekanizması, Arşiv 2011, 20, 145-158
6. Earnshaw, W.C., Martins, L.M. ve Kaufmann, S.H. Mammalian caspases: Structure, activation, substrates and functions during apoptosis. Annual Review ofBiochemistry, 1999, 68, 383-424.
7. Denault, J.B. ve Salvesen, G.S. Caspases: Keys in the ignition of cell death. Chemical Reviews, 2002, 102, 4489-4499.
8. De Senedetti V., Bennett W.P., Greenblatt M.S. ve Harris C.C. P53 tumor suppressor gene: Implications for iatrogenic cancer and cancer therapy. Med Pediatr Onca., 1996, 1, 2-11.
9. Doğan Ş., Kovalı M., Yıldız C., ve Pekçetin Ç. Programlı hücre ölümü ve spermatozoon, Erkek üreme sağlığı, 2014, 42, 201-205.
10. Elmore S. Apoptosis: A Review of Programmed Cell Death, Toxicologic Pathology, 2007, 35, 495–516.
11. Föller M., Stephan M. Huber S.M., ve Lang F. Erythrocyte Programmed Cell Death, IUBMB Life, 2008, 60, 10, 661–668.
12. Gandini L, Lombardo F, Paoli D, Caponecchia L. ve ark. Study of apoptotic DNA fragmentation in human spermatozoa, Hum Reprod. 2000, 15, 4, 830-839.
13. Gewies A. Introduction to apoptosis. 2003, 1-26. **www.ihcworld.com/books/apointro.pdf** (11.10.2018)
14. Fabrizio P., Battistella L., Vardavas R., Gattazzo C., Liou LL., Diaspro A., Dossen JW., Gralla EB. ve and Longo VD. 2004. Superoxide is a mediator of an altruistic aging program in Saccharomyces cerevisiae. J. Cell Biol. 166, 1055–1067.
15. Focher F. Programmed death in Schopenhauer's World?, Apoptosis, 2002, 7: 285.
16. Frisch S.M. ve Ruoslahti E. Integrins and anoikis, Curr Opin Cell Biol., 1997, 9(5), 701-6.
17. Hutchins J.B. ve Barger S.W. Why neurons die: cell death in the nervous system, Anat Rec. 1998, 253, 3, 79-90.
18. Koubova J. ve Guarente L. 2003. How does calorie restriction work? Genes Dev. 17:313–321.
19. Karadağ A. Otofaji: Programlı Hücre Ölümü, Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2016, 15 (2), 19-26.
20. King K.L., Cidlowski J.A. Cell cycle regulation and apoptosis.Annual Review of Physiology, 1 998, 60, 601-17.
21. Knorre DA., Smirnova EA., ve Severin FF., 2005. Natural conditions inducing programmed cell death in the yeast Saccharomyces cerevisiae. Biochemistry (Mosc.). 70. 264–266.
22. Kroemer G, Galluzzi L. ve Vandenabeele P. Classification of cell death, Cell Death Differ, 2009, 16(1), 3–11.
23. Kültürsay H. Ve Kayıkçıoğlu M. Apoptozis ve Kardiyovasküler Hastal›klar, Anadolu Kardiyoloji Dergisi, 2002, 4, 323-329.
24. Lockshin R.A. ve Zakeri Z. Cell death in health and disease, J. Cell. Mol. Med. 2007, 11(6), 1214-1224.
25. Mak T. Apoptosis: 'Tis death that makes life live'. Bial Blaad Marraw Transp/ant 2003, 9: 483-8.
26. Mason R. P. Effects of calcium channel blockers on cellular apoptosis. lmplications for carcinogenic potential. Cancer 1999, 85, 2093-102.
27. Meier P., Finch A. ve Evan G. Apoptosis in development, Nature, 2000, 407, 6805, 796-801.
28. Michaeli, S., Galili, G., Genschik, P., Fernie, A.R. ve Avin-Wittenberg, T. Autophagy in plants: What's new on the menu. Trends in Plant Science, 2016, 21 (2), 134-144.
29. Milisav I., Poljšak B. ve Ribarič S. Reduced risk of apoptosis: mechanisms of stress responses, Apoptosis, 2017, 22, 265–283.
30. Mizushima N., Levine B., Cuervo A.M., Klionsky D.J. Autophagy Fights Disease Through Cellular Self-Digestion. Nature, 2008, 451, 1069-1075.
31. Munne-Bosch, S., Flower senescence ant other programmed cell death processes in plants: Atribute to the late Wouter G. Van Door. Journal ofExperimental Botany, 2016, 67 (20), 5885-5886.
32. Nursi, B.S. Mektubat, RNK neşriyat, Istanbul, 2018. s. 7 ve s. 151.
33. Offer H., Erez N., Zurer I. ve ark. The onset of p53-dependent DNA repair or apoptosis is determined by the level of accumulated damaged DNA. Careinagenesis, 2002., 23(6), 1025-32.
34. Öniz H. Apoptoz: Ölmeye Yatmak, SSK Tepecik Hcwt Derg, 2004, 14 (1), 1-20.
35. Raff M.C. Social controls on cell survival and cell death. Nature, 1992, 356, 397-400.

36. Rathmell J.C. ve Thompson C.B. Pathways of apoptosis in lymphocyte development, homeostasis, and disease. Cell, 2002, 109, 97-107.
37. Reiter J., Herker E., Madeo F., ve Schmitt MJ. 2005. Viral killer toxins induce caspase-mediated apoptosis in yeast. J. Cell Biol. 168, 353–358.
38. Sender R., Fuchs S., Milo R. Revised Estimates for the Number of Human and Bacteria Cells in the Body. https://www.biorxiv.org/content/early/2016/01/06/036103 (04.11.2018)
39. Severin, F.F. ve Hyman AA. 2002. Pheromone induces programmed cell death in S. cerevisiae. Curr. Biol., 12, 233–235.
40. Sharma H.P., Jain P. ve Amit P. Apoptosıs (Programmed cell death) - A revıew, World Journal of Pharmaceutical Research, 2014, 3 (4), 1854-1872.
41. Singh N.P, Muller C.H. ve Berger R.E. Effects of age on DNA double-strand breaks and apoptosis in human sperm, Fertil Steril. 2003, 80(6),1420-30.
42. Tiwari M., Prasad S., Tripathi A., Pandey A.N., Ali İ., Singh A.K., Shrivastav T.G. ve Chaube S.K. Apoptosis in mammalian oocytes: a review, Apoptosis, 2015, 20, 1019–1025
43. Tomatır A. G. Apoptoz: Programlı Hücre Ölümü, T Klin J Med Sci, 2003, 23, 499-508.
Van Durme M., Nowack M.K., Mechanisms of developmentally controlled cell death in plants. Current Opinion in Plant Biology, 2016, 29, 29-37.
44. Van Hautegem T., Waters A.J. Goodrich, J. Ve Nowack M.K. Only in dying, life: programmed cell death during plant development. Trends in Plant Science, 2015, 20, 102-113.
45. Vardar F. ve Ünal M. Ultrastructural aspects and programmed cell death in the tapetal cells ofLathyrus undulatus Boiss. Acta Biologica Hungarica, 2012, 63(1), 52-66.
46. Wyllie A.H. Apoptosis and the regulation of cell numbers in normal and neoplastic tissue: An overview. Cancer Metastas Rev., 1992, 11, 95-103.
47. Yanık F., Çetinbaş A. ve Vardar F. Bitkilerde programlı hücre ölümü, Marmara Fen Bilimleri Dergisi, 2018, 1, 157-166.

EVOLUTION, HYPOTHETICAL SCIENTIFICNESS AND PERCEPTION OF CREATION

Prof. Dr. Melik BÜLBÜL

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğt. Bölümü, Erzurum, Türkiye

bulbulm@atauni.edu.tr

Abstract

In the last years, on the fact of creation, the existence of debates that have been made from the field or from interdisciplinary studies and made from a superficial angle does not escape attention. It seems that the use of the convincing power of scientific norms on the one hand and the failure of the necessary analysis of the data of the religious sciences on the other to achieve the required public opinion is a result of the use of social media by the claims' proprietors. It is obvious, however, that when the subject of creation is discussed, it must be inevitable to take the root information from the first hand in the foreground. It is obvious that this is the top information as a source. It is evident that the only source of reference to creation is the celestial knowledge, that is, the source of the book, above the material and human sciences, in the fact that the reference group is the only and absolute authority in all the processes related to the subject; while in the philosophical context, this comes to understanding the truth with this state, on the contrary, it is the danger of the murder and the change of the truth. Evolutionary assumptions have, in recent years, attempted to create a more moderate and loving evolutionary assumption that has been abandoned from the set of atheist arguments, unlike the old one, that is, the use of the thesis of evolution against God's existence. However, this thesis is not long-lived, but has led to the confusion of minds.

Key Words: Divine order, Genesis, Root information, Human

EVRİM, VARSAYIMSAL BİLİMSELLİK VE YARATILIŞ ALGISI

Prof. Dr. Melik BÜLBÜL

Özet

Son yıllarda yaratılış gerçeği üzerine, alandan veya disiplinler arası çalışmalardan sudur eden ve üst perdeden yapılan tartışmaların varlığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Bunda bir taraftan bilimsel normların ikna edici gücünün kullanılması ve diğer taraftan din bilimlerinin konu hakkındaki verilerinin uygun düzeyde tahlillerinin yapılamaması veya yapılsa bile iddia sahibi taraftarlarının sosyal medyayı marifetle kullanmalarının neticesi olarak, gerekli kamusal yankıyı yakalayamamasının etkisi olduğu görülmektedir. Oysa açık olarak bilinmektedir ki, yaratılış konusu bahse konu olunca, ilk elden kök bilginin ön plana alınması kaçınılmaz olmalıdır. Bunun, kaynak olarak üst bilgi olduğu açıktır. Referans grubu konu ile ilgili tüm süreçlerde söz sahibi tek ve mutlak otorite olması gerçeğine binaen, yaratılış üzerine söz söyleyecek tek kaynağın maddi ve insani bilimlerin üstünde göksel bilginin, yani kitabi kaynağın olacağı açıktır. Kutsal kitabın verileri ışığında değerlendirmelerin yapılmasının elzem olduğu gerçeğini göz ardı ederek, bir anlamda bilginin önüne geçmek adına, sınır ihlalleri yaparak, kimi varsayımlarla mutlak bilgiye rağmen yorum alanları oluşturmak, kök bilgiye rağmen yersel bilgi üretimi anlamına gelir ki, bu gerçeğin anlaşılmasına vurulabilecek en haksız engel ve en büyük darbedir. Kur 'ani-üst bilgi ile ilgili bir konu olan yaratılış olgusuna, meseleyi sorunsallaştırarak Kuran dışı, tek bellekli ve akli veriler ile varsayımlara dayandırılarak açıklama ve yorum getirmek, konunun aslından kopartılıp, felsefi bağlamda ve kök anlamın verilerini sözde dayanak oluşturarak, çok zorlama yorumlama anlamına gelir ki, bu haliyle gerçeğin anlaşılması bir tarafa, aksine gerçeğin katledilişi ve değiştirilmesi tehlikesini doğurur. Bu da "sözü değiştirme" ilahi uyarısını anımsatan eylemin karşılığını zorunlu kılmaktadır.

Evrimsel varsayımlar, son yıllarda eskisinden farklı olarak ateist iddialar kümesinden vazgeçmiş, yani Tanrı varlığına karşı evrim tezinin kullanılmasından vaz geçilmiş, teistik verilerle desteklenen daha ılımlı ve sevecen bir evrimsel varsayım olgusu ihdas edilmeye çalışılmıştır. Ne var ki, bu tez de pek uzun ömürlü olmamakla beraber, zihinlerin karışıklığına yeterince yol açmış bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlahi düzen, Yaratılış, Kök bilgisi, İnsan

GİRİŞ

Kur 'ani-üst bilgi ile ilgili bir konu olan yaratılış olgusuna, meseleyi sorunsallaştırarak Kuran dışı, tek bellekli ve akli veriler ile varsayımlara dayandırılarak açıklama ve yorum getirmek, konunun aslından kopartılıp, felsefi bağlamda ve kök anlamın verilerini sözde dayanak oluşturarak, çok zorlama yorumlama anlamına gelir ki, bu haliyle gerçeğin anlaşılması bir tarafa, aksine gerçeğin katledilişi ve değiştirilmesi tehlikesini doğurur. Bu da "sözü değiştirme" ilahi uyarısını anımsatan eylemin karşılığını zorunlu kılmaktadır. Yaratılış ve evrim teorisinin yan yana getirmek, akıl ve kök bilgi verilerini yerinden oynatacak kadar zorlama bir çabadır. Bu zorlama bir varsayımdır. Mutasyonların, oluşum-yaratım süreçleriyle ilgili gelişigüzel tesadüflere bağlı oluşumlara yol açabileceği ihtimaline (Malassee v.d. 1992, 49-54) açık oluşunu savunmak ise yeni yaratımların çok dehşet ve esrarengiz hilkatlere sıkça yol açmasını ihtimalini-gerekliliğini de beraberinde getirirdi ki, böyle tesadüflere bağlı yaratıkların olmadığını tarih boyunca insanlık olarak görmekteyiz (Margulis, 2002, 73). Yoksa çok hilkat garibesi canlılarla beraber yaşamak çok olağan olurdu. Oysa yaratımda ilk dönem olduğu gibi, haldeki-hazırdaki hayat akışında da ilk kurulu düzene orijinal haliyle akli ve kitabi (akıl-nakil) olarak tanık oluyoruz ve bunu destekleyen ilahi ikazı da bu bağlamda anıyoruz: *O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?* (Mülk, 3)1

Ele alınan konuya açıklık getirmek adına öncelikle, ana terimleri irdelemekte fayda vardır. Tekâmül fikrinin kavramsal boyutu, çok eskilere dayandığından bir kere bu varsayım yeniymiş gibi ortaya atılması kafa karışıklığına yol açmak için özellikle kurgulanmıştır. Uzun süre sıcak tutulmaya çalışılan bir karşı tez sığınağı olarak bu teori devamlı işlenmektedir. Esasen tevhit inancının gereği olarak, şekil üzerinde yoğunlaşmak değil de, ilahi üslubun da ileri sürdüğü gibi, esas üzerinde yüce yaratıcının ulûhiyetinin ubudiyet üzerindeki otoritesinin etkinliği öne alınmaktadır. Âlemin yaratıcısı olarak Allah'ı kabul eden Câhız, Ihvanu's- Safa, ibn Miskeveyh gibi Müslüman filozofların tekâmülcü yaratılış teorilerine yer verilmektedir. Modern çağın akıl-felsefe odaklı yeni sarmallı ve çağcıl bilimsellik burgacında ise bu iddia daha üst temellendirmelerle daha sevimli ve tutarlı görüntüsü ile insan yaşamına boyutlanarak girmiş bulunmaktadır. Evrimci fikirlerin kaynağı olarak Müslüman tekâmülcülerin fikirlerinin yanı sıra, Lamarck ve Charles Darwin'i daha sonra Yeni Darvincileri ve diğerlerini de görmek bilim dünyasında olağan olmuştur.

Akıl ölçütlerinin aşırı kutsanması ve modern dönemin ana parametrelerinden olan eleştiri, eskiye yeni ile müdahale etme cesareti, akılcı-felsefi açıklama gereksinimleri, yenidünyanın kaçınılmaz umdeleri olabilecek, yeni insan ve yenidünya imajı gibi üst veriler, çağ insanının dış dünyaya daha cesaretli ve eleştirel bakmasının bir anlamda amentüsü olabileceği inancını doğurmuş oldu. Kök bilgiden uzak, akıl ölçütlerini tek geçerli dayanak ve esas olmayı bilimsellik normlarının vazgeçilmez ilkesi olarak gören çağ insanı, bilginin önüne geçerek haddi aşmış ve alternatif inanç ve ekol ihdas edebilecek düzeye çıkmayı başarmıştır. Oysa bu konuda ilahi fermanın uyarısı gayet açıktır*: İnsanlardan bazıları Allah hakkında bir bilgisi olmadığı halde*

1 Çalışmada kullanılan meal açıklamaları E. H. Yazır'dan alınmadır.

tartışır da her azılı şeytanın ardına düşer. (Hacc, 3). Modern insan, hemen her konuda akılın kutsanması fırsatını da iyi değerlendirerek ilahi bilginin önüne geçme pahasına hemen hemen her konuda sözüm ona, akılcı bir ilim ekibi ve ekolü ile her şeyi açıklayabileceklerini iddia ederler ve iyimserlikle Allah'ın koyduğu sınırın ötesine hadlerinin bilmeden geçmeye çalışırlar ki, burada da bu durum tenkit edilmektedir. *İnsanlardan kimi de vardır ki ne bir bilgiye, ne bir delile, ne de aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışır.* (Hacc, 8), *Allah yolundan şaşırtmak (saptırmak) için büyüklük taslayarak (tartışır). Dünyada ona bir rezillik vardır. Kıyamet gününde ise ona cehennem azabını tattıracağız* (Hacc, 10), ayrıca *ne bir bilgiye, ne bir delile, ne de aydınlatıcı bir kitaba* dayandırmadan aklın üstünlüğünü ileri sürerek, en mahrem, özel, üst perdeden konulara bile tanrısal bir eda ile açıklama getirmekten de geri durmazlar. Burada geçen Allah hakkında tartışarak, O'nun getirdiği düzen ve hayat yasalarının arka plana itilerek, seküler yasa ve algılarla yenilerini oluşturmak hatasına düşmenin akıbetinin uyarısına tanık olunmaktadır. Neticede insana kalan sermaye sapıtmak, şaşırmak, tekebbür hatasına düşmek ve rezillik ile azaba doğru yol almaktır. Diğer taraftan *akıl* ile seküler bir kod olan *ratio* terimlerini birbirinin yerine kullanmak da diğer seküler kodlarla İslami terimlerin açıklamasını yapmak hatasına düşmenin doğurduğu anlam ve kavram yanılgıları da ayrıca bir anlama – yorumlama fecaatine yol açmaktadır. Batı kaynaklı terminolojinin köken bilimsel verileri ve çağrışım halkaları ile İslami terimlerin gösteren- gösterilen ilişkisi düzeyinde ortaya koydukları anlamsal alan, birbirinden çok farklı anlam aralıklarına işaret ederler. Konu tartışmalarının XVIII. asırdan beri İslam dünyasına bıraktığı en büyük sorun da, bu batıya karşı İslami fikir dünyasının göstermeye çalıştığı savunma refleksinin yarattığı bu ruh halidir. Çünkü *akıl* İslami gelenekte, yaratan ve yaratıcı arasındaki bağa işaret ederken, batı düşünce dünyasında *ratio* iki şey arsındaki orantı, nispet, saymak anlamında kullanılmaktadır. Yani kavram dinselden çok dünyevi içerik taşır (Bz. Gencer, 2017,37). Kaldı ki, metafizik bir değer taşısa kavram, bu haliyle batılı düşünce anlamında bir içerik taşıyacağından yine İslami içerikten uzak kalacaktır. Demek oluyor ki, *cogito* kavramı batılı düşünce anlamında, kuşku ve varlık arasındaki akıl merkezli bir sorgulamanın ve bu sorgu sonucu bir anlam tesis etmenin eylemine işaret eder. Ratio merkezli bir eylemin cogito denetimi sonucunda bir varoluş sağlaması söz konusudur. Oysa İslami literatürde yer alan anlayış, akıl üstü bir bilgi (kök bilgi) ile aklın denetlenerek bilgiye ulaşması söz konusudur.

Tekâmül fikrinin kavram alanına bakılacak olursa, Klasik Arapça sözlüklerde *mesh (Mutasyon)* söyle tarif edilmektedir: Bir yaratığın başka bir sekle *(suret)* değişimi *(tahvil)* (Camaluddin M., 1300, 23). Başka bir tarif de*; bir şeklin kendisinden daha çirkin bir şekle değişimidir*. Müslüman düşünürler bu kavram yerine aynı anlama gelen *nesh, mish, fesh, resh* kavramlarını (sözcüklerini) da kullanmışlarıdır. İstihale (Changement) suret ve mahal itibariyle değişme anlamına gelir (Vahid V. 1959, 713). Mübadele etmek, ticarette bulunmak, katlanmak manasında kullanılır. Changement kelimesinin Almancada üç karşılığı vardır: 1-degişme, tadile uğrama, 2- tebeddül, tagayyür bunlar aşağıda açıklanacaktır. 3- *tenavüp, nöbetleşme, mübadele*, tahsisat 'tır (Çankı, 361). *Tebeddül* ise, bir nesneyi bir nesneden bedel almak, bir nesne eski heyetinden bozulup *mütegayyer* olmak (Çankı, 361) anlamına gelmektedir. Bir şeyi birisinin uhdesine hamletmek demektir. Gelişme (Development); *tekâmül, büyüme, ilerleme* (terakki), inkişaf ve gelişme tarzı anlamlarına gelir. Fiil olarak, büyüyüp boy atmak, neşvünema bulmak, inkişaf etmek anlamlarına gelir. *İnkişaf* açılma, açığa çıkma, zahir olma, tohumun kendisinin erişken bir vücut haline geçtiği, hadiselerin mecmuu olarak tarif edilir. *Terakki*, yukarıya kalkma, yükselme, artma, çoğalma, ilerleme ve ileriye gitme anlamlarına gelir. İngilizcede *progres ve progretion* için kullanılmıştır. *Tekâmül* günümüzde genellikle evrim *(evolution)* yerine kullanılmaktadır. Kelime anlamı olarak bir nesne kemalini bulmak, kâmillenmek anlamlarındadır. Geniş anlamda ise tedrici ve mütezayit bir surette haddi kemale doğru gitmek anlamına gelir. (Çankı, 755). *Tatavvara*; gelişmek, inkişaf etmek, evrim geçirmek, değişmek, hızlanmak manalarına gelir. *Tatavvur* ise tefe'ul babının mastarıdır ve gelişme, ilerleme ve evrim anlamlarına gelir. Çoğulu ise tatavvurâttır. Bu kelime

bir halden diğer hale geçmek veya bir merhaleden diğerine geçmek anlamlarına gelmektedir. Günümüzde Arap dünyasında evrim yerine *Tatavvur* kelimesi kullanılmaktadır. Bizde ise tekâmül kelimesi kullanılmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi tekâmül kelimesi evrim kelimesinin ifade ettiği anlamı karşılamamaktadır. (Yakıt, 1998, 16).

1. METİN, OKUR VE YORUM

Son yıllarda özellikle batı kaynaklı rasyonalizme endeksli, sözde akıl merkezli çalışmalarla ivme kazanan dini meselelere açıklık getirme gayretleri, dini meselelere açıklık yerine kimi tahrifatların girmesini tetiklemektedir. Bu, bilinen bir gerçek olarak büyük oranda, ilgililerin de dikkatini çekmiş bulunmaktadır. Bu noktada pek çok değerli reddiyelerin de yazıldığını burada anmakta yarar vardır. Esasen sorun olarak gösterilmeye çalışılan meseleler, yüzyıllar öncesinde esaslı biçimde halledilmiş ve insanlığa hediye olarak bırakılmış; çözüme ulaştırılmış konulardır. Çoğu feri (değersiz-tali ayrıntılar) olmaktan da öteye geçmemiştir zaten. Ancak günümüzde yeni nesillere, yeniymiş gibi sunulmaya çalışılarak; büyük sorunlar ve özellikle dini tenakuzlar-çelişikler varmış gibi lanse edilmeye çalışılan cılız meselelerin, büyütülerek kamuoyuna servis edilmesi manidardır. Bu konuda yeni peyda olmuş, güya akıl merkezli düşünce üretimlerini ön plana çıkardıklarını iddia eden çevrelerin etkisini görmekteyiz. Oysa akıl, sınanan, denetlenen olgu olduğundan vahiy karşısında her zaman teslim olmak zorundadır. Bu teslim oluş, bir pasiflik değil, aksine akıl üstü bilgiyi onamasıdır; çünkü kendi bu kül ilmin eseridir, mahlûkudur. XII asır önce tartışılmaya kasten açılmış ve o dönemin ileri gelen bilirkişileri tarafından açıkça izah edilmiş ve kökten çözümlenmiş meselelerin, her yüzyıl yeni sorunlarmış gibi ortaya atılması kasıt taşımaktadır ve bu bilinmektedir. Ramazan aylarına denk getirilen kimi kafa karışıklıklarına neden olan konularda olduğu gibi. Bu çevrelerin kendilerini akılcı, etkin düşünce-eleştirel bakış, ilerlemeci, sorgulayıcı gibi, kimi popüler ve iyimserlik uyandıran kavramlarla ambalajlayıp ileri sürmeleri, itiraf edilmeli ki, kendilerine taraftar da bulmaktadır. Modern anlamda mealci! çevreler, sözde Kur'an'ı yüceltmeyi amaçlayan, Kur'an'ın (ki kainat metnin üst başlığıdır) kendilerine ve insanlığa yeteceğini iddia eden bu kesim, soyutlayıcı ve indirgemeci bakış açısıyla sinsice İslam inancına zarar vermekle kalmıyor; bu zararlı etkilerini nesillere yaymayı planlayarak ileriye dönük olarak kimi projelerin de alt yapısını oluşturmaktadırlar.

Mezhepler tarihine bakıldığında, yüzyıllardır sorun olarak ortaya atılan meselelerin feri meseleler olduğu; **itikadi, fıkhi** olarak hemen hemen hiçbir ayrılığın olmadığı, ancak **siyasi** olarak mücadelelerden doğan kimi çatışmaların yansımaları olarak sorunların zuhur ettiği dikkatleri çekmektedir. (geniş bilgi için bkz. Ebu Zehra, 2014). Temcit pilavı gibi her dönem ısıtılarak ortaya atılan ve sorun gibi lanse edilen konular genel olarak şöyle sıralanabilir:

- Kader
- İrade
- Allah'ın sıfatları
- Kabir hayatı
- Kesp ve ihtiyar meseleleri
- Şefaat
- Namaz vakitleri
- Müşkül ayetler (Müteşabih anlamlar)
- Kıyamet
- Gayb ve hazır meselesi
- Ruh
- Allah'ın ilminin önüne geçme gayreti ve saplantısı.
- Hz. Âdem'in (as) ve Hz. İsa'nın (as) durumu
- Yaratılış
- Mucize
- Ehli kitabın durumu
- Hadislerin hükmü
- Resüllük makamı (Nebiye tabi olmanın hükmü)
- Hayır ve şer
- Miraç
- Tek din olarak İslam'ın tanınırlığının hükmü.

Yukarıda sıralananlara kaynaklık eden sebeplerin ortaya çıkışında, İslam âleminde yaşanan bilgi yoksunluğunun büyük etkisi vardır. Zaten uzun yıllardır İslam toplumlarında gayretlerle oluşturulmak ve getirilmek istenen ortam ve düzey de bu olmuştur. Bu konuda başarılı olunmuştur ne yazık ki. Şimdi bu durumdan silkinerek sıyrılmanın gizemli kodlarının neler olabileceği üzerinde tartışılmalıdır. Doğrusu bu tartışmaların başladığını sevinerek duyurmakta fayda bulmaktayım.

Tartışmalara alan açan en önemli sorun, Kur'an metninin anlam düzeyinin yorumlamada dönem, insan ve ortam koşullarına uyumlu olarak değerlendirilip değerlendirilemediği sorunudur. Tüm kafa karışlıklılarının üst katmandaki kaynağı-nedeni burasıdır. Ne yazık ki, bu nokta özenle işlenmektedir. İslam mensuplarının içinde bulundukları bilgi inkırazı da buna eklenince, söz konusu çevrelere gün doğmaktadır. Son yılların önemli dejenerasyon-yozlaşma projesi olan dışardan olmuyorsa içerden tahribat ve tahrifat anlayışı sürece dahil edilmiştir ve etkili olmuştur. Metin, anlam ve yorumlama stratejileri bağlamında, ilahi muradın ve mesajın evreni esasen, İslami yorumlama usulünde Resullullah (as) döneminden beri süregelen çizgide vardı ve günümüze aynı şekilde de ulaşmıştır. Ancak bunu etkisiz kılmak için önce bu silsilenin tahrif ve tahrip edilmesi gerekiyordu, bu nedenle Nebilik makamına ve anlamın genetiğine onulmaz saldırılarda bulunularak işe başlanmıştır. Bunları ortadan kardırarak hedeflerine ulaşmanın kolaylığı gün gibi ortadadır.

Kur'an, içeriği, anlatım şekli, anlatım tutumu ve diğer müştemilatı ile normal metin türlerinden zaten ayrılmaktadır. Sanatlı anlatım örgüsü içinde pek çok anlam katmanı arka planla sunulmaktadır. Yukarıda sözünü ettiğimiz edebi metinlerin anlam örüntüsünün de üstünde bir üst metin (paratext) oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu metnin anlam açılımının yapılabilmesi pek çok önbilgi, teknik donanım ve metodik yaklaşımların bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Hal böyle olunca Kur'an'ın dilinin kolay olduğunu ve herkesçe kolaylıkla anlaşılabileceğini ileri sürmek, bilinen yanıyla ya saflık ya da kötü niyet taşımaktadır. İniş nedenleri, tarihsel olaylar arasındaki bağlam alanı, ilgili kişilerin olaylar içindeki durumu, toplumsal gerçekler ve dönem insanının beklenti evreni… vs. hepten, anlamın kök varlığına, dönemsel algıya ve anlam uzantısına etki eden

amillerdendir. Yoksa sadece yapmalısın, yapmamalısın**!** komutları üzerinden, düz anlam verileri ile yola çıkarak Kuran'ın anlamına varmak, bilgi yoksunluğundan başka bir şey değildir (Görgün 2016, 47).

Bu arada Kuran'ın ifadesiyle *biz onu kolay anlaşılır kıldık ve akledenlere*… Uyarı mealindeki ilahi dikkat çekmeler, kuran dilinin yapısal olarak anlaşılabilirliğinin ötesinde Kuran'ın anlamına giden yolların ve ortamların kolay bulabilirliğine; hatta bulunması gerekliliğine işaret eder nitekim *içinizden uyaranların olsun! Ve bilgi sahiplerine sorulsun!* gibi uyarılar da bunun doğruluğuna delil teşkil eder. Bu bağlamda günümüzde ana sorunlarmış gibi ortaya atılan meseleler, işte yukarıda sözünü ettiğimiz ve Kuran'ın deyimiyle çok anlamlı (müteşabih) ayetlerin peşine düşülmesi ve kimi anlamların bu minvalde üretilmeye çalışılmasının sakıncalarını üreten meselelerdir. Bu konuda ilahi uyarıların olması çok manidardır:

> Sana bu kitabı indiren O'dur. Bunun âyetlerinden bir kısmı muhkemdir ki, bu âyetler, kitabın anası (aslı) demektir. Diğer bir kısmı da müteşabih âyetlerdir. Kalplerinde kaypaklık olanlar, sırf fitne çıkarmak için, bir de kendi Keyiflerine göre te'vil yapmak için onun müteşabih olanlarının peşine düşerler. Hâlbuki onun te'vilini Allah'tan başka kimse bilmez. İlimde uzman olanlar, "Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz katındandır." derler. Üstün akıllılardan başkası da derin düşünmez. (Al-i İmran, 7).

2. SÜREÇ KAÇAMAĞI VE ARAFORM (ARAFORMÜL) SIĞINAĞI

Süreç olgusu ile ilgili olarak, evrimcilerin iddia ettiği varsayımların çok ötesinde bir oluşum evresi gözlenmektedir**.** Zira yaratılış süreci, evrimcilerin iddia ettiği oluşumun çok ötesinde ve gerçekle örtüşen bir yanı vardır. Burada zaman, oluşum, varlık, yaratıcı, yaratım evresi, ortam koşulları, algılanabilirlik ölçütleri, deneyimlenebilme ihtimalleri hepten yaratılış olgusunu belirleyen amillerdir. Yoksa iddia edildiği gibi, insanın yaşayabilmesi için bile değişik besinlerden yararlandığı ve hayvansal bitkisel besinlerden oluşan bir organizma olduğu ve haliyle biyolojik olarak bir canlı-hayvan olabileceği ihtimalinin kaçınılmaz olduğu gibi bir varsayım hem temelden yanlış ve hem de yaratılış gayesine terstir. Bu bağlamda türler arası geçişlerin sağlam kaynaklara oturtulabilmesi için de ara form uydurması geliştirilmiş; bir anlamda ara formüllerle nazariyeye çıkış yolu aranmıştır. Oysaki burada yaratım ve üretim süreçleri birbirine karıştırılmış ve yaratıcı kudretin süreçsiz de yaratmaya misal olacak hadiseleri de beyan ettiği unutulmuştur. Nitekim daha başka iddialarla evrim teorisine sıçrama temelli çıkış yolları da aranmıştır ki bu ilk iddiaya temelden terstir zaten. Kaldı ki, süreç temelli yaratım bizim algı formlarımız için geçerli olabilecek olaylardır. Allah indinde zaman kavramının değişkenliği ve bu değişebilirliğin boyutsal verileri ilgili ayetlerden de anlaşılmaktadır:

O (Allah) ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı (Hud/7).

O (Allah)'dur. Gökleri, yeri ve aralarında olanları altı günde yarattı (Furkan/59).

Buradaki "*gün,*" 24 saatlik süreden ziyade, gündüz aydınlığını ifade eder. Çoğulu *eyyam* ise, "günler" manasına gelmekle birlikte, "uzun zaman, süre belirlenmemiş zaman devresi" olarak da kullanılır.

Kur'an'da Allah nezdindeki günlerin bizim günümüzle bin yıl olduğu belirtilir:

Ve senden azabın acele gelmesini isterler. Hâlbuki Allah vaadinde asla hulf etmez ve şüphe yok ki, Rabbin indindeki bir gün, sizin sayacaklarınızdan bin yıl gibidir (Hacc/47).

Arapça'da bu rakamlar çokluğu ifade ettiği için, kesin sayılar şeklinden ziyade "*devir*" manasında alınması daha uygun görülmektedir. Nitekim bazı âlimler bu manada anlamıştır. Hatta her bir günün 50 bin sene olduğu belirtilir.

Melekler ve ruh oraya bir günde çıkarlar ki, oranın mesafesi 50 bin yıldır (Mearic/4).

Yeryüzünün de devreler hâlinde yaratıldığı nazara verilir:

De ki: 'Siz mi arzı iki günde yaratanı tanımıyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? İşte, âlemlerin Rabbi O'dur (Fussilet/9).

O'na üstünden ağır baskılar (sağlam dağlar) yaptı. Onda bereketler yarattı ve onda arayıp soranlar için gıdalarını (bitkilerini ve ağaçlarını) tam dört günde takdir etti (düzene koydu) (Fussilet /10).

Buradan, yeryüzünün iki devrede genel durumunu aldığını, bütün varlıkların yaşayabileceği uygun şekle de dört devrede ve insanın yaratılışından önce ulaştığını anlamak mümkündür. Nâziât Suresi'nde varlıkların birbiri ardınca yaratılışı ve tanzimi ile bunların ne için halk edildiği belirtilir:

Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü yaratmak mı? Ki Allah onu bina edip yükseltmiş ve ona şekil vermiştir. Gecesini karanlık yapmış, gündüzünü aydınlatmıştır. Bundan sonra da yeri düzenlemiştir. Suyunu ondan çıkarmış ve orada otlak yer meydana getirmiştir. Dağları da sapasağlam yerleştirmiştir. Bütün bunları sizin ve hayvanlarınızın geçimi için yapmıştır (Nâziât/27, 33).

Bu anlamda süreç, yani olmakta olan olaylar zincirine bağlı eylem uzantısı, zamansal bir içerikten uzaktır. Anlaşıldığı gibi zamana ve mekâna bağlı formlar değildir. Zira zaman ve mekân bağlamlı algılama biçimleri, bizim için geçerli-göreli olan ve deneyimlenebilen ortam koşullarına bağlı olaylardır. Oysaki Âdemin yaratılışındaki olay, zamansal ve mekânsal olmaktan çok, üst boyutlu ilahi nitelik taşıyan ve mahiyeti insanın kesbiyetinin ve keyfiyetinin ötesinde olan bir hadisedir. Ancak insan yaratılış refleksi ile bilginin önüne geçme ve bunun tehdidi pahasına tutumundan vazgeçmemekte ve kendince akıl ve hür düşünme hakkı adına, ileri gidebilmekte bilginin üstünde bilgi üretimine kalkışmaktadır. Bu noktada ilahi uyarıya şahit olunmaktadır: *Onlar ise, O'nun dilediği kadarından başka ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun hükümdarlığı, bütün gökleri ve yeri kucaklamıştır. (*Bakara, 255).

Üst bilgi sayesinde yetkilendirilmiş ve kendisine bu bilgiden verilmiş olan insan, bu verilen bilgi ile ilahi bilginin önüne geçme çabasında olması, akıl dışı, kabul görmez bir tutumdur. İblisvari bir davranıştır. İblisin tekebbür içeren tutumu tam da bunula ilgilidir. Secde etmemede direnmesi, bu tekebbürün eseridir. Esasen Allah'ın emrine yapılması istenen secde, reddedilmiş ve kendisine verilmiş ilim ile ilahi ilme emsal getirmeye çalışmıştır ki, kovulmuşlardan olmuştur. İblisin kibirli tutumu ile insanın emsal getirmeye yeltenen kibirli tutumu ne kadar da benzerlik içermektedir. *İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karsı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Su çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her turlu yaratmayı gayet iyi bilir*. (Yasin, 77-79).

Biliyoruz ki bir sperm, yumurta hücresine giderken içeriye girebilecek en uygun enzimlere en başta sahip veyahut yumurta hücresi ilk spermi içine aldıktan sonra, diğer spermleri dışarı tutacak başka mekanizmalara sahip. Eğer bu sistemin geliştiği bir süreç kabul edilse, bu demektir ki ilk başta spermin yumurtaya girecek enzimleri gelişmemiş idi. Yani ilk sperm yumurtaya henüz girememişti. Farzı muhal girdi ise yumurta diğer spermlerin de girmesi ile haddinden fazla gebeliğe neden olup ilk basta üreme faaliyeti başarılı olamayacaktı. Sonuç olarak ilk memeli canlı üreyememişti ki Evrim Tağut'u denilen sürece dayansın (süreç paradoksuna) da bir maymuna kadar gelebilsin de oradan bir insan olsun. Bu yalana inanmak kainattaki hayat sahibi trilyonlarca tür canlının bu milyonlarca yıl boyunca kendi hayatlarını destekleyemeyecek birimleri henüz gelişmediği halde prototip halinde kalmaları ve beklemelerini kabul etmek anlamına gelir. Aynı Kubbe örneğindeki gibi, bir mühendisi inkâr eden batıl fikir ile köprü kendi kendine, taşlarından bir kısmı eksik

olduğu halde inşa olunamaz. Çünkü eksik kısım köprünün tamamının çökmesine neden olacaktır. Bu bakımdan bilim de yaratılış diyor.

Biraz örneklerle açıklayalım. Mesela kâinattaki bütün annelerin içinde olan merhamet duygusu, eğer bir süreçle hâsıl oldu ise bu demektir ki, bir kediden bir ördeğe bir balinadan bir yarasaya kadar tüm anneler ilk basta yavrularını beslememişlerdi. Anne kedinin yavrularını doğurduğu zaman plasentasını yiyerek hormon takviyesi ile rahatlamasından ve acıya dayanmasından yavrularını bırakıp kaçmamasından tutun, mucizevi anne sütünün gelmesine kadar binlerce yapıtaşının yerli yerinde olması gereken bir fizyoloji süreç ile hâsıl olamaz, (Bz. (Pennisi, 2010, 958). Çünkü ilk annenin henüz bu vasıfları olmadığı ve milyonlarca seneye ihtiyaç duyduğu gibi bir safsata o süreç içinde yavruların hayatta kalmasını açıklayamaz. Yaratılışı icabı parçalamak fıtratında olan bir timsah bile kendi yavrularını hayatta kalabilecekleri büyüklüğe gelene kadar ağzında taşıyor. Bu tür örnekleri saymakla bitirmek mümkün değil. Mesela, insanın kanının pıhtılaşma faktörü henüz icat olmamış idi ise, o canlı bütün gelişimin tamam olması durumunda bile, kani pıhtılaşmadığı (Gibson ve Glas, 2010, 5) için ilk yaralanmasında ölmüş ve hayatta kalmamıştı; hayatta kalamadığı için üreyememiş, türünün diğer bireylerine de bir öğretisi veya gen aktarımı olamamıştı ki "hey geride kalanlar! Benim kanımda pıhtılaşma faktörü eksik olmuş ben maalesef öldüm. Siz geliştirin! " diye seslensin. Tıp buna Hemofili hastası diyor ki bu hastaların asker olmasına hiçbir kurum onay vermezken vahşi doğada bir hayvanın kanının pıhtılaşma faktörü eksikse hayatta kalması ne ile mümkün? Yani hayat devam etmediği için bu eblehlerin iddia ettiği bir süreç söz konusu değil. Şimdi bu sadece bir pıhtılaşma faktörü. Bunu bir vücudun tümündeki sayısız faktör, enzim, hormon, protein2 ve yapıtaşına kıyas edebilirsiniz. Büyük bir tıp fakültesinin kütüphanesine gidip bir kadın doğum uzmanı profesörünün kırk yılı aşkın ilim tahsil etme sürecinde okuduğu belki yüzlerce kitabı sorup, sadece bir "Doğum" olayının mükemmel bir şekilde olmasını olanak dâhiline sokan her biri aynı kilit taşı hükmündeki tüm mekanizmaları bu örnekler gibi kıyas edilirse konu daha iyi anlaşılır.

Allah'ın yaratması ve diriltmesi bizim algı formlarımıza bağlı gelişen hadiseler değildir. Diğer yandan bizim deneyimlenebilir ortam şartlarımızın da üstünde gelişen hadiselerdir tüm bunlar. Ancak yaratıcı tarafından, insanın olayları daha iyi anlayıp kulluk vazifelerini icra ederken; kalben, fikren, aklen tatmin olabilmesi için oluşturulmuş verilerdir. Nitekim Allah, *ben bilirim siz bilmezsiniz* ilahi uyarısıyla hem melekler âlemine ve hem de insan âlemine bilginin önüne geçilmemesi noktasında keskin uyarısının yapmıştır. Bu bakımdan herhangi bir sürece bağlı kalınmadan yaratım, diriltim ve hayat tezahürleri gelişir. Bunun algılanabilmesi ise bizim için bağlayıcı olan zaman, mekân ve deneyim formlarına indirgenerek sağlanır. *İnkâr edenler de, kendilerine ansızın kıyamet gelinceye veya akîm (kısır) bir günün azabı gelinceye kadar, Kur'an'dan şüphe etmekte devam edip giderler (*Hacc, 55*).*Ayrıca, *İşte bu (azab) onlara, kendileri farkında olmadan, ansızın geliverecektir. (*Şuara, 202*). Buyruğumuz yalnız bir tekdir, göz açıp yumma gibidir.(*Kamer, 50*). Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyamet'in kopması, bir göz kırpması gibi veya daha az bir zamandır. Şüphesiz Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.* (Nahl, 77*)* görüldüğü üzere süreç safsatası evrim varsayımcıları için adeta bir sığınak gibi kullanılmaya yönelik bir kaçamaktır. Dolayısıyla doğa kanunları ve tekâmül arasında yakınlık kurmak bir kurgudan öteye geçememektedir (Büchner, 2017, 121). Diğer yandan yaratılış hakikati Kuran ışığında gayet açık olmasına rağmen, bundan basitten komplekse doğru sözde,

2 -Protein terkibi öyle rastgele oluşmuyor. Hücre çok sayıda protein olmasına rağmen, her protein adeta iş arkadaşını büyük bir dikkatle seçiyor: "Çoğu protein kiminle çalışacağı konusunda çok titizdir. Bazıları da birden çok-meziyetlidir. Birden fazla protein grubuyla birleşebilir özellikleri vardır." I. M. Nooren ve J. M. Thorton, *Diversity of Protein İnteractions*, sayı 33, s. 3486-92, EMBO Journal, Heidelberg 2003.

canlılara bir evirilme alanı oluşturabilecek bir ortam gibi yararlanmaya kalkışmak zorlama bir varsayımdan öteye gidememektedir. Çünkü bilim tasarım ve planlı yaratım derken, evrimsel teoriler bilimsellikten uzak, varsayımlarla türler arası geçişlerin mutasyonların ve oryantasyonların hipotetik sanal kurgularına sığınmaktadırlar. Nitekim *Allah her bir an her bir şeyi yeniden ve devamla yaratma halindedir*. (Rahman, 29).

Ortada bir ilim varsa, muhakkak o ilmin sahibi bir âlim olacaktır. O da Allah'tır. İnsanı harika bir makine gibi yaratan Allah, koyunu da kuzuyu da, gülü de bülbülü de ilim, irade ve kudretiyle kendi türünün tek hücresinden yaratmıştır. İnsanlar da bu yaratılışları laboratuvarlarda incelemektedirler. Demek ki, yaratılışçılar ilimle uğraşıyor ve bu ilimlerin arkasındaki Allah'ı nazara veriyorlar. Ateist-teist evrimciler de pozitivist felsefenin savunuculuğunu yaparak bilimsel çalışmaları felsefi-teistik ideolojilerine alet ediyorlar.

3. EVİRİLEMEYEN EVRİMİN DEVRİLİŞİ

*Sizi, rahimlerde dilediği gibi şekillendiren O'dur.(*Ali İmran, 6*)* Üreme evreleri de yaratılış aşamalarına ait tüm müştemilatını havidir. Aynı süreçleri içeren insanın ilk hali ile şimdiki hali arasında yaratılış bakımından ve tezyini bakımından fark yoktur. (idrak, hayâ, akletme yetisi, hislenme, utanma, düşünme, pişmanlık, kavrayış, ebedi yaşama dürtüsü, tecrübeye bağlı değişimler… vs.) Âdemi olarak her dönem gelişim arz eden melekelerdir ve hep var olmuştur. Âdemin de, âdemden olan tüm insanlığın da sınanma nedenlerinin üst tabakası bu insani özellikler olmuştur. Nitekim Âdem de bu özellikleri sayesinde imtihan olmuş ve bilindik süreçlerden geçmek durumunda kalmıştır. Bu şekil alma Âdemin kendisine bahşedilen şeklin kendisidir. İlk ata ve âdem öncesi âdem ata, safsatası bitimsiz ve tanrısal bir ön oluş silsilesi gerektirir ki, bu hem yaratılışın ve hem de Kuran'ın ileri sürdüklerine aykırıdır. Diğer yandan evrimin basitten kompleks hücreye (canlıya evirilmesini) zaten temelden reddeder. Çünkü o zaman ilk insan zaten insan ve âdemler öncesi yine âdemdir ki, basit canlı –hücre değildir. Dolayısıyla daha kompleks-karmaşık (sözüm ona mükemmele doğru) bir canlıya dönmesi değil de, bu kez daha basite mi evirilmesi gerekiyor o zaman? Sorusunu akla getirir. *Bugün, sizi ilk defa yarattığımız zamanki gibi yapayalnız huzurumuza geldiniz, size verdiğimiz her şeyi arkanızda bıraktınız. Allah'ın size göre ortağı olduklarını iddia ederek yardımlarına, şefaatlarına güvendiğiniz ortakları yanınızda görmüyoruz. Aranızdaki bütün bağlar artık kesilmiş, güvendiklerinizin hepsi kaybolup gitmiştir* (En am, 94). Demek oluyor ki, yaratılış orijininde hiçbir değişiklik olmadan insan türü kıyamete dek aynı iç-dış surette kalacaktır.

Daha ilk yaratılış aşamasında dahi insani özellikleri ile yoğrulan insan, evirilerek basitten çıkma bir canlı olmasına en büyük manilerden bir diğer uyarı da şu ifadede kendini göstermektedir: *Derken onların, kendilerinden gizli kalan çirkin yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: "Rabbiniz, başka bir sebepten dolayı değil, sırf ikiniz de birer melek ya da ebedî kalıcılardan olursunuz diye sizi şu ağaçtan men etti." dedi*. (Araf, 20) ve hayâ sahibi kâmil insan olarak yine pişmanlık ve mahcubiyet duygularına sahip insanın refleksi ile *Böylece onları aldatarak aşağı sarkıttı (önceki mevkilerinden indirdi). Ağacı(n meyvesini) tadınca, çirkin yerleri kendilerine göründü ve cennet yapraklarını üst üste yamayıp üzerlerini örtmeğe başladılar*. (Araf, 22). Bu haliyle ilk insan olarak Âdemin tüm insani hususiyetleri ile Allah'ın sorumluluk yüklemeye muhatap aldığı kâmil bir varlık olarak mükemmelliği ile ortada iken, basite indirgenerek basit canlı türünden karmaşık ve süreçle şekil bulmuş üst varlığa sıçraması safsatası, bilimsellikten uzak olduğu gibi, yaratılış gerçeği ile de uyuşmamaktadır. Tövbe etmeyi bilen ve kendilerine bunu akletmeyi yaratan Allah, bu vesile ile onlara tövbe etmeye sevk etmektedir. Bu haliyle düşünen, muhakeme eden ve duayı tanıyan insan ilk yaratılışında dahi orijinini bozmadan kalmıştır. *Dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize rahmetinle muamele etmezsen muhakkak ziyana uğrayacaklardan oluruz!"* (Araf, 23). Konuşan, kelam sahibi varlık olan ilk insan, üstün yaratılmış; basit oluşturuculardan uzak, mükemmel bir varlıktır. "Çirkin yerler" uyarısının aynı şekilde âdemoğulları için de ilahi bir ferman olarak yapılmış olması,

insanın yaratılış ve varlık zincirinde herhangi bir halkanın bilinçli veya bilinçsiz olarak kopmadığına veya değişmediğine işaret eder: *Ey Âdemoğulları. Şeytan, ana babanızı, çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sizi de (şaşırtıp) bir belaya düşürmesin! Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz, şeytanları, inanmayanların dostu yaptık.* (Araf, 27). Buradan anlaşılmaktadır ki, tüm bu duygu, düşünce ve muhakeme bilinci ta cennetteki-ilk yaratılış ortamında da mevcuttur. Evirilerek insanın başka bir türden türemesi iddiası, gülünç olmakla kalmıyor; tam bir körlük ve cehalet olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ilk insana, Allah tarafından muhatap alınarak; bilinç ve sorumluluk yüklenmesi ve yetkilendirilme üstünlüğü kendisine bahşedilmesi zaten temelden evrim varsayımını yerle bir etmektedir.

Yoktan o yaratır ve tekrar o diriltir. (Buruc, 13).

İlk yaratmada insanın konumu ne ise sonrası ve hazırda da odur. Allah (cc), iddia edildiği gibi insanın evirilerek farklı hücrelerden ve farklı ara formlar (Darvincilerin çaresizliğinin ara formülleri!!!) süreçlerinden geçerek tekmil olmuş bir varlık yapmamıştır. Zaten bu da evrim teorisini çürütür ki, Allah'ın müdahale etkisinin ispatı olur. Gerçi evrimciler son zamanlarda kendilerini evirip çevirerek din temelli dayanakları teorilerine uyarlama yoluyla, teorileri ile ilişkilendirmeye çalışmışlardır. Yani sonradan insan türüne evirilmiş bir varlığın, Allah'ın yaratma süreçleriyle ilişkilendirilerek açıklanması da, tesadüfü reddeder ve tasarımı ispatlar, aksine ilk yaratılışından beri tüm insani melekeleri ve sorumluluk duygusu ile aklı kâmil bir varlıktır ki, Allah ona sorumluluk yükleyerek bu meyveden yeme! talimatı vermiştir. Bu haliyle insan Allah'a muhatap olmuş kâmil bir varlık olarak ilk andan beri aynı yaratılış müştemilatı ve münderecatı ile varlık bulmuştur. Zaten cennette vuku bulan olaylar da (türeme öncesi insan varlığı) bu teorinin kasıtlı bir varsayımdan öteye geçemediğinin delilidir. Daha dünya hayatı açılmadan cennetteki olaylar, insan olarak Âdemin tüm melekeleri ve insani varlığı ile Allah'a muhatap olmuş; ahlaken bir sınavın yenileni olarak nefis ve şeytan üçgeninde kendi sorumluluklarının farkında olması sağlanmış ve öğretilen kelimelerle de tövbe etmesi ilham edilerek Allah'ın nezdinde hatırı sayılır varlık olarak konumunu yeniden düzene sokmuştur. (Bakara: 30 ve sonrası). Bu olanların üst keyfiyetini ve sırrını insan olarak bilemeyiz. Ancak anlatılan kıssanın üzerinden verilen bilgilerin insan olarak bizde ne gibi etkiler ve dersler bıraktığını alarak, dünya hayatına, Kuran mecrasında yön vermemiz beklenmektedir. Bu ise itaat ve kulluk (ubudiyet-ulûhiyet) arasındaki temel ilişkinin yaratılış nedenidir denebilir. Çünkü insan yaratılışının en güzelini kendinde cem etmiş üstün varlıktır: *Biz insanı en güzel biçimde yarattık*. (Tin, 4). Yine burada insanın yaratılış evresi sonrası ahlaken çöküşe kendini bırakması ve hakka sırt çevirmesi sonrası içine düştüğü değersizlik ve kopuş derekeleri izah edilir. *Sonra da çevirdik aşağıların aşağısına attık* (Tin, 5). Zaten insan olarak yaratılan varlığın sonradan aşağıya düşmesi, yani sözüm ona başka bir türe evirilmesi gibi anlamsız bir mana çıkarmak, onların teorilerine de aykırı gelir ki, burada bu da kast edilmemektedir. Yani önce ilk yaratımın şekli olan insan yaratılmış, sonra hakka sırt çevirmesi ile düştüğü aşağılık mertebesi-derekesi kastedilmektedir. (Bk. F. Razi, Kuran Tefsiri, Tin süresi)

Tesadüfi ve tasarımlı yaratım zaten artık tartışmaya konu bile edilmemektedir. Bundan vazgeçmek zorunda kalan evrimciler, tasarım olgusundan hareketle, bunun içinden zorlama yoluyla evrime temel oluşturmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Kaldı ki bilimsellik planlı olmayı gerektirir, tesadüflere yer vermez. Bilimsellik tesadüflerle açıklanamaz. "Felsefi fikirler" olarak ifade edebileceğimiz bu görüşler, iki ana grup altında değerlendirilebilir. Birisi, tesadüf ve rastlantıları esas alan ve bir yaratıcının varlığını kabul etmeyen düşünce tarzı; diğeri de her bir varlığın gayeli yaratıldığını kabul eden görüş.

Ortak ata safsatasına gelince, tek bir ortak ata değil, ehadiyyet mucibince tek bir yaratıcı kaynaktan gelen benzerlik içindeki sonsuz sayıdaki farklılığın göstergesidir temel morfolojik yakınlıklar veya benzerlikler. Ehad sıfatının tecellisi olarak doğadaki tüm farklılıklar arasında benzerliklerin varlığı fraktal geometrinin ilahi

zorunluluğudur. (Aynı olabileceği gibi benzer de olan çeşitlilik; genel anlamda canlılık benzerlik ise, cins olarak insanların birbirinin aynı olması gibi). Bu noktada evrim varsayımının dayanaksız bilimsel altyapısızlığını, yine Kuran ayetlerinin kesin hükümleri ile izah etmek yerinde olacaktır. Allah, ezeli kudreti ile ilk insan Âdem ile başlayan insanlık ve insanın sorumlu varlık olarak yaratılış ve üreme serüveni, ön olası ata (Âdemin Âdemi- onun babası safsatası) varsayımını temelden yok eden, kesin izahlarla beyan eder: *Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun? dediler. Allah da onlara: Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi*. (Bakara, 30). Tüm dinsel içerikli ifadelerden farklı olarak, hitap ve kitap eksenli bu ayetlerin Âdemin ilk insan olarak yaratıldığı, insani tüm özellikleri ihata ettiği ve bu haliyle ilahi muhataba layık görülen üstün varlık olarak tanıtıldığına şahit olunmaktadır. "ceal", "halife" gibi özel nitelemeler, insan olarak bu mükemmel varlığın yetkilendirilmesinin ilahi alt yapısının da hazırlandığını göstermektedir. Üstün yetki sahibinin yetkilerinin, kendine belli bir ilmi alan içinde ki keyfiyeti bütünüyle insan tarafından bilinemememektedir, verilmesi bu haliyle meleklerde bir hayretin uyanmasına neden olmuştur. Yoksa burada ön yaşanmışlıklara ve tecrübelere dayalı bir şaşkınlık söz konu değildir. Ön ata safsatasını ileri süren evrimciler, bunu istismar etmeye yönelmişlerdir. Ancak ayet ve tefsirler buna imkân tanımamaktadır: *bunda açık olarak Allah'ın yardımı, kaza ve kader, Allah katında Âdem'in kıymetinin başlangıcı, beşeri üremenin başlangıcı, din, ilim ve dilin başlangıcı vazife ve kardeşliğin başlangıcı, sosyolojinin başlangıcı, hukukun başlangıcı vardır… Hristiyanların "asli günah" inançlarının doğru olmadığını şeytanın mahiyetinin insanın mahiyetinden başka bir şey olduğunu… fakat insanlığın buna karşı kendine, kendi yaratılışına sahip olarak nefsini ve türünü muhafaza ve müdafaa edebileceğini ve o zaman beşeri saadetin en yüksek sınırını bulacağı ve bu hususta tövbenin kıymeti anlatılıyor. (Elmalılı, Tefsiri, Cild 1, 314-315).* İlk insan tüm insani müştemilatı ile daha ilk yaratımda varlığını bulmuştur. Bu mükemmellik içinde ilk cennet ortamı, müteakip dünya ortamı ve üreme aşamaları üstün varlığın, ilahi muhatabı olarak devam etmiştir. Dolayısıyla basit hücreden karmaşık hücreye evirilme, mutasyon, oryantasyon ve popülasyon safsataları bu bağlamda anlamını yitirmiş bulunmaktadır. Çünkü bunlar türler arası geçişlerin bilimsel olarak varlığına delil getirememektedirler. Zaten ayetlerin hükmünde de böyle bir anlam aramak çok zorlama bir tutum olacaktır. Yanı sıra ilk insan olarak Âdemin konuşan, anlayan, sorumluluğu olan, utanma hissi, muhakemesi, yanılması ve sonra bunun farkında olması, hatasından rücu etmesi, tövbe etmesi, ilahi irtibatının devamiyeti ki bu anlamda Allah'tan tövbe için kelimelin kendisine bahşedilmesi önemli delildir. Bunlar bugün insandan başka hiçbir canlıda varlığı söz konusu olmayan değerlerdir ve hepten evrim safsatasına karşı, yaratılış ve tasarım fikrine temel teşkil eder: *Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden bir takım ilhamlar aldı ve derhal tövbe etti. Çünkü Allah tövbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır.* (Bakara, 37). Yani evrim teorisinin iddiasının aksine basitten karmaşığa değil, tersine mükemmel varlık olarak âdemi ve beşeri insandan ve insani hissiyat evreninden oluşmaktadır ilk yaratılış.

Evrimin diğer bir sığınağı da kavram kargaşasından yararlanarak, Âdemin yaratılması ile beşeri üreme evrelerini birbirine karıştırmasıdır. Ya da bunu manipüle etmesidir. Yaratmanın, yaşadığımız dünyada yer alan algı formlarıyla kavranılabilir olması yaratılış gayesine ve inanma eylemine aykırıdır. Çünkü iman ve ispat bir arada olmaz. Ancak her şeyde zahir olan Allah'ın ispat üstü bir tanınırlığı da söz konusudur. Diğer yandan bunu kavramak inanmakla sabittir. Görmekten inanmaya doğru değil de, inandıktan sonra görmenin mümkün oluşu ile ilgilidir. Yoksa ayeti kerimede beyan olunduğu üzere *gözleri var görmezler, kulakları var işitmezler kalpleri mühürlenmiştir* (Bk. Bakara, 7-18- Araf, 179) mealindeki uyarılar görmek ve görmemek; anlamak ya da anlamamak eylemlerimizin nasıl ve ne şeklide geçerlilik kazanabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla yeni felsefi akımlarının da hararetle iddialarda bulunduğu gibi, insan transmutasyonlardan veya canlıdan canlıya erilme yoluyla veya diğer varsayımsal bilimsellik tezleriyle (soya çekim- doğal seçkinleşme

vs.) değil, aksine planlı bir tasarımın neticesi olarak ilahi takdir ile yaratılmıştır: *kendi irademden, kudret ve sıfatımdan ona bazı selahiyetler vereceğim, o bana bağlanarak, bana vekil olarak yarattıklarım üzerinde bir takım kullanma yetkilerine sahip olarak, benim adıma hükümlerimi icra edecek ve yürütecek. O bu hususta asil olmayacak, kendi zatı ve şahsı adına asil olarak hükümleri icra edecek değil. Ancak benim bir vekilim, bir kalfam olacak. İradesiyle benim iradelerimi, benim kanunlarımı tatbik etmekle emredilmiş olacak, sonra onun arkasından gelenler ve ona halef olarak aynı görevi icra edecek olanlar bulunacak.* (Elmalılı, 1. Cild, 316). Batı tarzı bir bilimsellik formu ile İslam medeniyetinin kodlarını açıklamaya çalışmak, diğer bir sorun alanını oluşturmaktadır. Seküler kodlarla İslami kodların açıklamasını yapmaya kalkışmak, akıl öncelikli değerlendirmelerle felsefi yaklaşımları ilişkilendirerek dünyevi bilgi elde etme çabasına dönüşür ki, bu da kaynak bilginin yani kök bilginin dejenere olması demektir. Akıl yürütmeler ise diğer akıl verilerinin muhalefetini doğurur ve çatışma zincirleme olarak devam eder, sonuçta ele alınan konular çözümsüz kalır. Çünkü batı tarzı bilimsellik hipotetik verilerle çalışır. Kaynak veriyi göz ardı eder. Aklı kutsayarak aklın tek açıklama kaynağı olduğunu iddia eder. Zaten sorun da burada başlar. Oysa akıl, zihin, ruh, zaman, mekân, Allah algısı bizim deneyimlenebilir algı formlarımızın üstünde bir ortam şartı gerektirir ki, yaşadığımız dünya buna elverişli değildir. O yüzden yukarıda açıklandığı üzere, bilinmeyen bilginin peşine düşülmemesi uyarısı yapılmıştır. Burada bilimin ön gördüğü araştırmaların yapılmamasının teşvik edildiği gibi bir yanlış anlama olmamalıdır. Zira bilinmesi gerekli olan konular yaşlı dünyamızın konumu dikkate alındığında, çok geç kalınmıştır ancak daha pek çok uğraşıyı da gerektirmektedir. Sorun olan insanın peşinden koştuğu bilginin mahiyetinin ne olduğu ve gücünün sınırlarının bilinebilir olup olmadığıdır. Astronomi, fizik, moleküler biyoloji, embriyoloji, zooloji ve diğer alanlardaki araştırmaların insanoğlunun hayatına pek çok önemli katkılar sağlayacağı bilinmekte ve kevni ayetlerle de bu konular desteklenmektedir.

Evrim teorisinin aksine ilk insan Âdem beşeri (bk. El-Isfahani, 156) ve insani varlık olarak diğer canlı türlerinden ayrı özellikte insan olarak yaratılmıştır. İnsani özellikleri daha ilk yaratmadaki evrede bunu göstermektedir. Bilinen insan olarak tam tekmil ve insani tüm özellikleri ile diğer canlılarda olmayan fiziki, akli, ruhi ve diğer tüm münderecatı ve müştemilatı ile ilahi muhataba mazhar olmuş ve bu haliyle de meleklerin teveccühünü ve hayretini kazanmış üstün varlık olarak yaratılmış ve bu yaratma sürecini tamamlamıştır. Basit bir canlı olarak, sözünü ettiğimiz özelliklere sahip olması ve meleklerin bu haliyle bu basit canlıya hayret etmesi ve onun bilgisinin önünde hayretlerini dile getirmeleri asla mümkün değildir. Bu konuda hem bilim ve hem de Kuran, planlı yaratılış ve planlı tasarım demektedir. Bu düzen evreni içinde canlıdan canlıya evirilme; basitten karmaşığa yönelme, ara formlardan, ani sıçramaya kadar tüm varsayımsal veriler, tesadüflere bağlı batı tarzı bilimsellik normlarının akıl yürütmelerinden öte gidemeyen hipotetik düşüncelerledir. Delili ve dayanakları yoktur. Bilimsellik adına yapılan tahmini nazariyelerdir. Âdem'e, Rabbül âlemin tarafından bilginin, özellikle dilin öğretilmesi, zaten başlı başına doğal seçkinleşme ve diğer nazari safsataları temelinden çürütmektedir ki, Âdem bunu bir eğitim sayesinde daha ilk yaratım aşamasında almış ve kendisine bahşedilen yetenek sayesinde kendine özgü bir insani sıfatla beşer türünün mahiyet ve ilk fıtratını oluşturmaktadır. *Zira Âdem bu türün ilk ferdidir ve türe ait duyguların aslı ondan miras kalmıştır*. (Bk. Elmalılı, C. 1, 325). İlk yaratmada, ilk insanda ve ilk muhatap oluşta bile varlık, yokluk, lisan, sorumluluk, akıl, muhakeme, yasak, uyarı, hayâ ve diğer insani melekelerin varlığı ile denebilir ki, evrim teorisi ve diğer yaratılış nazariyeleri akıl ve dünyevi tecrübelerle ilk canlı, yaratılış ve varlık hakkında sığ bilginin ötesine geçememiştir ve geçmemektedirler. Bu noktada planlı yaratılış varlığını her zamankinden daha fazla hissettirmektedir.

SONUÇ

- Evrim teorisi, diğer varoluş nazariyeleri ile birlikte hipotetik bilimselliğin sığ alanına sığınmış ve varsayımsal iddialar olarak kalmıştır.

- Bilimsellik adı altında kavramsal alanlar yaratarak, yaratılış gibi ciddi bir olgunun üzerine tahmini veriler üretmek bilimin doğasına aykırıdır.
- Nakil esaslı bilginin önüne geçerek, sözde bilimsellik atfedilen açıklamalar varlık ve yaratılış konularına açıklık getirmektense, gerçeği katletmiştir.
- Evrim teorisi sıkıştığı durumlarda ateizmden teizme kaymış; ateisttik Darwinizm ’den koparak teistik Darvinizm ile kendine daha iyimser ve sevimli görünümlü zemin bulmaya çalışmış ve kendi içinde de çeşitlenmiştir.
- Günümüzde daha çok bilimsel veriler karmaşası içinde kendini kamufle eden bir evrim kuramı görmekteyiz.
- Bilimsellik adına, nakli bilgi esaslı verileri görmezden gelen bilimsel nazariyeler varsayımlardan öte gidememiş, kendisi ile çelişerek daha da karmaşık duruma düşmüştür.
- Din-bilim ayrımında safsatalara mahkûm olmuş bilimsellik, birbiriyle çatışan kuramsal verilerden kendini kurtaramamıştır.
- Yer yer tahrif olmuş kaynakları referans grubu (Tekvin) olarak alan evrim teorisi bu haliyle din merkezli bir kabul görürlük yaratmayı amaçlasa da, dayanaklarının delilsiz olması nedeniyle bunda da başarılı olamamıştır.
- Kuran beyanı ile yaratılışın oluş şekli, evrim teorisinin iddialarına ters olduğu gibi, onunla örtüşme bir yana, evrim iddiasını temelden reddeden bilgilerle doludur.
- Evrim teorisi iddiası, basitten karmaşığa, doğal seçkinleşmeye, kalıtıma, güçlü güçsüz canlı ayrımına ve doğal ortamlardaki mücadele olgularına dayanarak canlı türünün evrimleştiğini iddia etmektedir. Yani tesadüfün burgacında çıkış yolu aramaktadır.
- Oysaki bilimsel veriler ve onun tabii olduğu kitabi beyan, yaratılışta belli bir düzen, plan, müdahale, üst bilgi ve tasarımın izlerini her bir an kesintisiz olarak bildirmektedir. Kâinatın devingenliği de bu minval üzere kalımlı olmaktadır. Yaşlı dünyamızda şimdiye kadar olmadıysa, şimdiden sonra da olası olmayan bir hipotetik rastlantıya asla dönüşemeyeceğine her geçen gün daha da tanık olunmaktadır.
- Bilim de tasarımlı yaratılış demektedir.
- Evrim teorisinin hipotetik yaklaşımları, yaratılış planının içinde bilerek gözden kaçırdığı ilkelere bile kendi lehine sarılmakta ve yaratılışın bir tasarım olduğunu itiraf etmekten kurtulmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Büchner Louis, (2017). Madde ve Kuvvet (çev. Baha Tevfik, Ahmet Nebil), Çizgi Kitabevi, Konya.
2. Bülbül, M. (2018) Metin ve Anlam Üzerine Düşünceler, Çizgi Kitabevi, Konya.
3. Ebu’l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Bekr ibn Manzûr, **Lisânu’l-arab**, Kahire,1300.
4. Ebu Zehra M.(2014) Mezhepler Tarihi, Hisar Yayınları. İstanbul.
5. Elmalılı, M. H. Y, (2015) Hak Dini Kuran Dili, Kuran Tefsiri, Azim Dağıtım, İstanbul.

6. El-Isfahani, R. el-Müfredat fi Garibi'l- Kur'an.
7. Gencer, B. (2017) İslam'da Modernleşme, Doğu-Batı yayınları, Ankara.
8. Görgün, T. (2016) Anlam ve Yorum, Külliyat Yayınları, İstanbul.
9. Ali Abdul Vahid Vâfi, (1959) "Nazariyyetü İrtigâil-Envâi ve İnsibâi Bagdiha min Bagdin'inde Mütefekkiril-İslami", ME, Cilt 30, Sayı 9, Kahire, 1959, s, 713.
10. Malesee, A. D. Debenath, A. Pelegin, J. (1992) On New Models fort the Neanderthal Debate, Current Anthropology, 33, 1.
11. Margulis, L. Sagan, D. (2002) Acquiring Genome; a Thepry of the Origin of Species, New York, Basic Books.
12. Mustafa N. Ç. (1954) Büyük Felsefe Lügatı, I/ 361. İstanbul, 1954, I/361-6.
13. Yakıt İ. (1998) Kur'an'da İnsanın Yaratılışı ve Evrimi, SDU_FD, Sayı 5, Isparta.
14. Pennisi, E. (2010). Synthetic Genome Brings New Life to Bacterium. Science. Vol.328, 21 May.2010. pp.958-959.
15. Razi, F. Tefsir-i Kebir, (Kuran Tefsiri), Mefahitül Gayb.
16. Gibson, G.D. Glass I.J. et al. (2010). Creation of a Bacterial cell controlled by a Chemically Synthesized Genome. Sciencexpress. 20 May 2010. Pp:1-5.
17. Mayr, E. The Growth of Biological Thought. The Belknap Press of Harward University Press, Cambridge, 1982, s. 862.
18. Russell, B. Dünya Üzerine Bildiğimiz. Terc. Vehbi Hacıkadiroğlu. Alaz Yayınları. İstanbul, 1980, s. 24-25.
19. Gillespie, N.C. Charles Darwin and the problem of Creation. Chicago: The Univerfsity of Chicago Press, 1979.
20. Alberts B: "The Cell as a Collection of Ptotein Machines: Preparing the Next Generation of Melocular Biologists", Cell, sayı 92, s.291-294.

THE EXCELLENCE OF CREATION STEPS REJECTS EVOLUTION (EVOLUTION OF SPECIES INTO DIFFERENT ONES)

Prof. Dr. Murat ÜNAL[1], Assoc. Prof. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE[2]

[1]Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi Bölümü, Van, Türkiye

[2]Tuşba Belediyesi, Van, Türkiye

muratunalyyu@gmail.com

Abstract

There are many mathematical, physical, chemical, molecular, genetic, biological and systematic stages from the atoms to bringing the living creatures into being. Therefore, the single-celled creatures that were tried to be shown as simple are in fact perfect with these states. When we examine the universe, it shows that this perfection is coded by each species' unique genetic structure and created at once. To give an example of this, thinking the iron, cement and brick as simple and unimportant and assuming the a structure that is built through many architectural, mechanical, static, electrical projects and not considering of putting up a wall from bricks with an architectural wonder, and so only focusing on the outputs, prevents understanding the entirety. Only the same building can be constructed with the same plan, the same scale and the same project from the material of a deteriorated building. When you think that you need the previous building, no matter what the circumstances, the old and new buildings are thought to have existed in the same place.

This study especially emphasizes how plant diversity proves creation. The study of living things by separation into taxonomic categories and showing the similar species among the same genus and accepting these genera within the same families aims to understand and identify all kinds of creatures. Claiming that all living beings came into being by chance, random, unplanned, unscheduled, and that these living species came to existence from each other, is denying molecular biology, genetics, biochemistry, morphology, physiology, ecology, systematics and other sciences in the first place.

Key Words: Excellence, Evolution

YARATILIŞ BASAMAKLARININ MÜKEMMELLİĞİ EVOLUSYONU (BİR TÜRÜN FARKLI BİR TÜRE DÖNÜŞMESİ) REDDEDİYOR

Prof. Dr. Murat ÜNAL, Doç. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE

Özet

Atomlardan canlıların vücuda gelip hayattar olmasına kadar birçok matematiksel, fiziksel, kimyasal, moleküler, genetiksel, biyolojik ve sistematik aşamalar geçmektedir. Dolayısıyla basit olarak gösterilmeye çalışılan tek hücreli canlılar aslında bu halleri ile mükemmeldir. Kâinatı incelediğimizde bu mükemmelliğin her bir türün kendine has genetik yapılarıyla kodlanarak defaten yaratıldığını göstermektedir. Buna bir misal verecek olursak bir binanın temelinde kullanılan demiri, çimentoyu, tuğlayı basit görüp, mimari, statik, mekanik, elektrik ve daha onlarca mühendislik projesi ile yapılacak binayı mükemmel olarak adlandırmak o tuğlanın mimarlık harikası olarak duvara dizilmesini görmemek sadece sonuca odaklanmak bütünü anlamamızı engellemektedir. Bununla birlikte bir bina kendine özgü plan ve projesi ile en son haline geldikten sonra onu yıkıp veya onu söküp başka bir bina yapımında kullanmak imkânsızdır. Bozulacak bir binanın malzemesinden ancak ve ancak o malzeme ile aynı ölçek, aynı plan ve aynı projede aynı bina yapılabilir. Yoksa eldeki malzemelerle yeni bir plan ve proje üzerine farklı bir bina yapmak imkânsızdır. Bir önceki binaya da ihtiyacınız olduğu, şartlar ne olursa olsun aynı anda ve aynı yerde eski ve yeni binanın var olduğu düşünüldüğünde bir türün başka bir türe dönüşme ihtimalin mantıktan, akıldan ve bilimden uzak olduğunu

aşikârdır. Bir hücreliler nasıl yaratılmış ise çok hücrelilerde farklı bir programda defaten bir plan ve proje sahibi bir yaratıcı tarafından yaratılmıştır.

Çalışmamızda özellikle bitkiler âleminde görülen bitki çeşitliliğinin yaradılışı nasıl ispat ettiği üzerinde durulmuştur. Canlıların taksonomik kategorilere ayrılarak incelenmesi ve birbirine benzeyen türlerin cinslere, birbirine benzeyen cinslerin familyalar içinde gösterilmesi tüm yaratılmış canlı türlerinin tanınması ve bilinmesi için yapay olarak yapılmıştır. Canlı türlerinin birbirinden meydana geldiği izlenimini vermek için değildir. Tüm canlıların tesadüfen, rastgele, plansız, programsız ve o ondan oda ondan meydana geldiğini iddia etmek en başta moleküler biyoloji, genetik, biyokimya, morfoloji, fizyoloji, ekoloji, sistematik ve diğer bilimleri inkar etmek demektir.

Anahtar Kelimeler: Mükemmellik, Evolusyon

GİRİŞ

Mükemmelliğin tanımı ve yaratılıştaki yeri:Mükemmellik: kusursuz, tam, yetkin olma, mükemmeliyet (TDK, 2018).Arapça 'kml' kökünden 'kemal' tam olgun mükemmellik sözcüğünden alıntıdır.

Bir canlının meydana gelmesinden popülasyon oluşturarak kainatta varlığını devam ettirmesine kadar geçen aşamalar o canlının tüm yönleri ile mükemmel olduğuna delildir. Canlının, atomik aşamadan moleküler aşamaya daha sonra hücre aşamasına hücre aşamasından doku, organ ve organizma aşamalarına kadar sıralı ve hedef (mükemmelliği) gözeten bir inşaat hareketi görülmektedir. Sonsuz ihtimaller içerisinde sonuca götüren basamakların her birisi de mükemmel olarak tanımlanmalıdır. Bundan dolayı etrafımızda olup biten ve kainatın ilk başlangıcından günümüze kadar gelen tüm canlılar bu mükemmellikten hisselerini almışlardır.

Bir mevcut vücuda gelirken uğradığı yaratılış basamakları ile sona ulaştığındaki nokta arasındaki bağlantı.

Bir tohumun içerisindeki canlılık şifresi tohumdaki hayatın harekete geçişinden olgun bitki olarak ortaya çıkana ve hayatının sonuna kadar etkin bir şekilde canlının hayatında rol oynamaktadır. Başlangıç ile son aynı anda kodlanmakta ve bitkinin hayatı boyunca karşısına çıkan stres ortamlarında nasıl hareket edeceği, çevresel sorulara vereceği cevaplar bulunmaktadır. İlk yaratılıştan günümüze kadar değişmeden günümüze ulaştığı yapılan bütün paleobotanik verilerle desteklenmektedir. Paleobotanik çalışmalarda bulunan diasporların ve bitki kalıntılarının binlerce hatta milyonlarca yıl değişmeden kalmış olması bu konuda en büyük delildir.

Tüm canlıların yaşam formlarını ararken ortaya çıktığını ve her canlının çevreyle uyuma ulaşmak için çaba gösterdiğini ve ortak atadan köken alarak bunu gerçekleştiğine öne sürmektedir.

Çevreye uyumda ise mutasyon, doğal seleksiyon, adaptasyon ve kalıtsal varyasyon mekanizmaları ile ortaya çıktığını savunmaktadırlar.

Bu mekanizmalara yakından bakıldığında mevcut moleküler ve genetik kuralları kanunları uymayarak hiçe saymaktadır.

Mutasyon, türün gen havuzunda hiçbir zaman iyileştirici etki yapmamaktadır her zaman bozucu ve yıkıcı etki yapmaktadır. Organizma da genetik olarak mutasyona uğramış genleri tamir etme yoluna giderek bozucu etkiden kurtulmaya çalışmaktadır. Eğer mutasyonlar canlının hayatta kalmasına engel olmaz ise cacıda büyük yıkımlara ve aksaklıklara neden olmaktadır. Var olan özelliğin veya karakterin bulunduğu noktadan daha geriye götürmektedir. Mutasyonla canlı kesinlikle daha avantajlı duruma geçmemektedir. Mutasyona çeşitlik açısından bakıldığında çeşitliliği sağlayacak bir potansiyele sahip olmadığı görülmektedir.

"*Mutasyonların yüzde 99'undan fazlası kesin olarak zararlıdır. Tesadüfi olaylardan da ancak böyle olması beklenir*" H. J. Muller

Doğal seleksiyon: Evrim görüşüne göre mutasyondan sonra ancak doğal seleksiyon ile o çevre şartlarına uyabilen türlerin hayatına devam ettiğini diğerlerinin ise bu süreçte yok olduğu ileri sürülmektedir. Oysaki en basit olarak görülen canlıdan en kompleks görülen canlı aynı zamanda aynı mekanda görülebilmektir. Buda gösteriyor ki doğal seçilim diye bir mekanizmanın işlememektedir.

Doğal seleksiyonun çıkmazlarındanbiride sürekli güçlü olanın hayatta kalmasını öne sürmekyedir. Ancak günümüzde de görüldüğü gibi zayıf olak adlandırdığımız canlılarda hayatlarını birlikte devam etmektedirler.

İleri sürülenin aksine Doğal seleksiyon birçok canlı türünde türün gen havuzundaki zayıf ve popülasyona zarar verebilecek özellikleri azaltmakta o türün daha güçlü bir yapı kazanmasına sebep olmaktadır.

Adaptasyon: Bir alanda bir yaşayabiliyorsa bu ortam türün tolerans sınırları çerisinde ise varlığını devam ettirmektedir. Uygun bir ortam değilse daha uygun bir ortama göç ederek tür hayatta kalabilmektedir. Tolerans sınırları içerisinde olan farklı habitatlarda tür genetik potansiyelini elverdiği şekilde cevap vermekte ve fenolojik olarak değişiklik göstermektedir. Ancak ortam eski haline geldiğinde tekrar bir önceki fenotipik görüntüye ulaşmaktadır. Türün genetik sınırları içerisinde bu karakterler asla başka bir türe dönüştürecek potansiyelde değildir. Şartlar uygun olmadığında bitki tohumu veya diasporu beklemekte uygun ortamı bulduğunda gelişmektedir. Başka bir türe dönüşmemektedir.

Kalıtsal varyasyon: Gerek mutasyon gerek se doğal seleksiyon ve adaptasyon ile bu makanizmaların bir türden başka bir türe dönüşümü mümkün olmadığını kalıtsal varyasyonun bu şekilde meydana gelemediği görülmektedir. Ancak tür içi çeşitlilik mayoz bölünme sonucundaki krosing-over ile canlı türünün gen havuzu sınırları içerisinde kaldığı kesinlikle faklı bir tür meydana gelmediği genetik ve moleküler kurallar göstermektedir. Çünkü türlerin birbirine geçişli olması demek türün genotipik ve fenotipik karakterizasyonunun yapılamaması anlamına gelmektedir. Taksonomi biliminin varlığı da bu gerçeği göstermektedir.

Biyolojik çeşitlilik: Yeryüzünde yaşayan canlılar oldukça çeşitlilik gösterir. Günümüzde yaşayan ve daha önce yaşadığı bilinen türlerin belli bir sistem içinde ele alınıp sistematize edilmesine çok eski yıllarda başlanmış olup, bugün de devam etmektedir. 1996 yılı verilerine göre Dünyada şimdiye kadar tanımlanmış tür sayısı 1.700.000 civarındadır. Dünyada yaşamakta olan fakat henüz tanımı yapılmamış türlerin tahmini olarak 12-18 milyon arasında olduğu ileri sürülmektedir. Fakat kesin olarak ne kadar canlı türünün yaşadığı bilinmemektedir.

Hiyerarşik görüntü: Bitki taksonomisi canlıları sınıflandırırken türü temel kategori alır türden sonraki taksonomik kategoriler birbirine benzeyen canlılar bir araya getirilerek meydana getirilir. Dolayısıyla gerçek olan tür dür.

Bitkiler alemindeki soy ağacı ve orta ata arayışlarının mükemmeliyet kavramı ile ilişkisi

Evolusyon delili olarak kullanılmaya çalışılan soy ağaçları polifletik (çok atalılık) kavramının ortaya çıkmasıyla geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü tüm canlıları bağlamaya çalıştıkları ortak ata ile açıklayamadıkları durumları çok atacılık denilen polifiletik kavramı ile açıklamaya çalışmaları ortak ata düşüncesinin iflası olarak görülmektedir.

Yapılan soy ağacı çalışmaları moleküler ve genetik biliminin gelişmesi ile farklı boyutlar kazanmış ve canlılar sadece görünüşlerinin benzeyişleriyle değil aynı zamanda moleküler benzeyişleri ile tanımlanır ve sınıflanır olmuştur. Bu gelişmeler benzerlik indeksleri ile çalışan soy ağaçlarının fenotipik benzerlikleri izah edememesinden dolayı çok atalılık olarak tanımlama zorunda kalmışlardır.

Hz. Nuh Aleyhisselam ve türlerin orijinal hallerinin muhafazası; Yaratıcının yarattığı canlıların eğer adetullahında birbirinden dönüşme olma ihtimali olsa neden peygamberine her bir canlıdan birer çift almasını söylesin ki?. Dolayısıyla Nuh Tufanı olarak bilinen ikinci yaratılış olarak nitelendirilen kıssada türlerin ilk yaratıldığı gibi tüm özellikleriyle günümüze taşındığını peygamber kıssası ile yaratıcı bize öğretmektedir.

Bir cinsin içerisindeki türlerin birbirine benzemesi birbirinden türedi anlamına gelmez bilakis aynı cinsin içerisine girebilecek benzerlikte farklı özellikte türlerin bütün cinsi bilen ve birbirinden ayırt edebilen bir sanatkârın varlığını göstermektedir.

Oysaki her bir canlı o kadar hassas ve ölçülü şekilde hayatına devam etmektedir ki canlının mükemmeliyetine gölge düşürerek onu sürekli dönüşüme ve değişime mahkûm etmeye çalışmaktadır. Böylece dönüşümün dinamik olduğunu ortaya koymak istemektedirler.

KAYNAKLAR

1. Muller, H.J. 1950. Radiation Damage to the Genetic Material. American Scientist. Vo1.37.p.3.
2. Morris, H. and Parker,G.E. 1985. What is Creation Science? Master Book Publishers. California. 1982. Terc. Âdem Tatlı ve ark. Yaratılış Modeli. M.E.B.
3. TDK, 2018; Türk Dil Kurumu, (**www.tdk.gov.tr**)

BEGINNING AND STAGES OF LIFE

Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN

Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Erzurum, Türkiye

oerdogan@atauni.edu.tr

Abstract

How life began and what steps have been recorded on earth has long been a topic that has aroused the curiosity of mankind. It is understood by the scientific knowledge obtained nowadays and from experiments, that life cannot be the result of natural selection and mutation effects by chance. Spontaneous and experimental mutations cause limb loss and infertility in living organisms. It is opposite to science that creatures are born from chance, because of blind force, the deaf nature, reasons of unconscious and involution. The good order of the genome sequences of creatures is the best evidence that they are perfectly created from nothing.

The effect of the environment on the creatures is the level of the relationship of permission of living organism`s metabolic integrity. This is called modification, and it does not convert creatures into or creatures. Genetic variation is due to the diversity of the genetic construction of the organism. The genetic variation seen in creatures is the result of Allah's (c.c.)'s power, and it provides creatures with genetic and phenotypical diversity. From the living creatures including humans and also those that lived millions of years ago, the obtained fossil evidence shows that creatures have remained unchanged. The information obtained by the researchers revealed that the humans came from only one mother and one father.

Key Words: Creation, Fossil evidence, Mutations

YAŞAMIN BAŞLANGICI VE EVRELERİ

Prof. Dr. Orhan ERDOĞAN

Özet

Yeryüzünde hayatın nasıl başladığı ve hangi aşamaları kaydettiği eskiden beri insanlığın merakını uyandıran bir konu olmuştur. Bu günkü elde edilen ilmi veriler ve deneyler neticesinde yaşamın tesadüfen, doğal seleksiyon ve mutasyonların etkisi sonucu olamayacağı anlaşılmaktadır. Spotan ve deneysel mutasyonlar canlılarda uzuv kayıplarına, kısırlığa sebep olmaktadır. Canlıların ortaya çıkışlarını tesadüfe, kör kuvvetlere, sağır tabiata, şuursuz ve iradesiz sebeplere isnat emek bilme terstir. Canlıların genom dizilimlerindeki muntazam diziliş, onların kusursuz bir şekilde yoktan yaratılmış olduklarının en güzel delilidir.

Çevrenin canlılar üzerine olan etkisi, canlının metabolik bütünlüğünün müsade ettiği ölçüde gerçekleşmektedir. Bu durum modifikasyon olarak isimlendirilmekte olup canlıyı başka bir canlıya çevirmez. Genetik varyasyon ise canlının genetic yapısındaki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Canlılarda görülen genetik varyasyon doğrudan doğruya yüce Allah (c.c) kudretinin eseridir ve canlılara genetik ve fenotipik çeşitlilik sağlamaktadır. Elde edilen fosil kanıtlarından milyonlarca yıl önce yaşamış olan insanın da içerisinde bulunduğu canlılar, hiç değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Araştırıcıların elde ettiği bilgiler ışığında insanın tek bir anne ve babadan geldiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Fosil kanıtları, Mutasyonlar

1.GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu zamandan beri nasıl var olduğunu merak etmiş ve bu konuda bir arayış içerisine girmiştir. Bu amaçla kendi var oluşunu ve nedenini ararken pozitif bilimin derinliklerine dalmıştır. Her şeyi

bir sebep sonuç çerçevesinde değerlendirdiğinde pozitif bilimin yöntemlerini kullanmıştır. Bu bakımdan sebebini bilmediği konularla karşılaştığında ise pozitif bilimden sapma göstererek olayları tesadüf, şans ve varsayımlarla izah etmeye çalışmaktadır. Bu durum ise pozitif bilimle taban tabana çelişmektedir.

Bu çalışma ile insanoğlunun nasıl var olduğu ele alınmış ve bir yaratıcıyı kabul etmenin zorunlu olduğu ortaya konulmuştur.

2. HAYATIN BAŞLANGICI VE CANLILARIN İLK ORTAYA ÇIKIŞLARI

Evrimci görüşteki insanlar, canlıların ilk ortaya çıkışlarının bir yaratıcı tarafından yoktan var edilmesi inancı yerine, canlıların tesadüf ve şansa bağlı olarak ortaya çıktıklarına inanmaktadırlar. Bu yaklaşım tarzı pozitif bilimle taban tabana zıt olup hiçbir ilmi dayanağı yoktur. Diğer taraftan bu konunun taraftarları da bir kafa karışıklığına sahiplerdir.

Bazı bilim insanları canlıların yaratıldığı görüşü yerine farklı görüşlere sahiptirler;

Dünyanın ilk oluşumu sırasında çeşitli gazlardan reaksiyonu sonucu meydana geldiğine inanmaktadırlar (Miller deneyi gibi),

Abiyogenez hipotezine (kendiliğinden oluş),

Biyogenez hipotezine (canlı başka bir canlıdan oluş)

Heterotrof hipotezine (cansız maddelerden oluş),

«Canlıların uzaydan gelebileceği görüşünü» (Panspermia hipotezi) kabul etmektedirler.

«Allah'ın canlıları yaratmada evrim yolunu seçmiştir» görüşü.

"Hayatın ilk başlangıcı nasıl olmuştur ve hayat dediğimiz canlılık kavramı nasıl meydana gelmiştir? Cansız bir madde canlı hale nasıl dönüşmüştür?" sorularına cevap verememektedirler.

3. DARWİN'İN GÖRÜŞLERİ

Darwin, dünyada yaşayan türlerin ayrı ayrı yaratıldığına inanmıyordu. Bunların ortak bir kökenden geldiğini ve tesadüflerle değişerek çeşitlendiğini, türlerin çok uzun zaman içerisinde başka türlere dönüştüğünü iddia ediyordu.

Bir eserinde Darwin, "Doğal Seçim" (doğal seleksiyon) mekanizması üzerinde durmuştur. Darwin'in çalışmaları bulunduğu dönemde yalnızca gözleme dayanıyordu. Kullanılan cihazlar da oldukça yetersizdi (Şekil 3.1).



Şekil 3.1. **Binyediyüzlü yıllarda kullanılan mikroskoplar ve araştırma olanakları (Anonim 1, 2018; Wilson, J., 1702)**

Darwin'in tabiat görüşünü çürüten birçok misaller vardır. Darwin'e karşı olan bazı bilim insanlarına göre, mademki tabiatta zayıflar elenmektedir; o halde bize göre çok güçsüz gibi görünen türlerin yaşaması nasıl izah edilebilir. Örneğin; virüsler, bakteriler ve hatta kendisinin de ölümüne yol açan bazı parazit canlılar nasıl olup da hala hayatlarını sürdürebilmektedirler? Günümüzde yapılan geniş çaplı arama ve araştırmalara rağmen, insanın ilk atasına ait maymun veya orangutana benzeyen bir canlının izine rastlanmamıştır. Yani, insanın maymunla ortak bir atadan türediğini, bugünkü ilmi verilere dayanarak söylemek mümkün değildir.

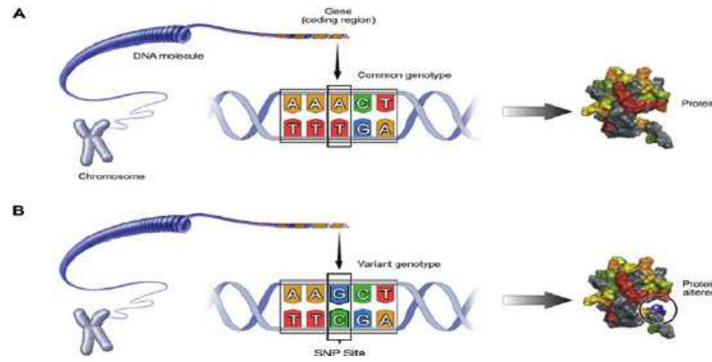
4. TABİÎ SEÇİLİM, SELEKSİYON VE GENETİK SÜRÜKLENME

Biyolojide, türlerin değişebileceği görüşünü ilk ortaya atanlar Fransız Comte de Buffon (1707-1788) ve Lamarck'tır (1744-1829) (Anonim 2, 2018). Bu iki bilim adamı, çevrenin etkisiyle canlılarda meydana gelen değişmelerin daha sonraki nesillere geçebileceğine inanmışlardı. Lamarck'ın "kullanma" yoluyla bir organizmada çeşitli vücut bölgelerinin gelişebileceğine dair görüşü inandırıcıdır. Bu duruma modifikasyon denmektedir. August Weismann adlı bir araştırmacı, farelerin yirmi döl boyunca kuyruğunu kesmiş; fakat yirmi birinci döldeki farelerin de birinci döldeki gibi uzun bir kuyruğa sahip olduklarını tespit etmiştir (Anonim 3). Bu deney, sonradan kazanılan özelliklerin diğer döllere geçmediğini, daha yirminci yüzyılın başlarında iken göstermiştir.

Müslümanlar ve Museviler, dini inançlarından dolayı yüzyıllardan beri sünnet oldukları halde, sonraki nesillerde erkek çocuklar sünnetli doğmamıştır. İşte bütün bunlar, çevre ve yaşama şartlarının etkileri ile fertlerde görülen değişikliklerin oğul döllere geçemeyeceğini açıkça göstermektedir.

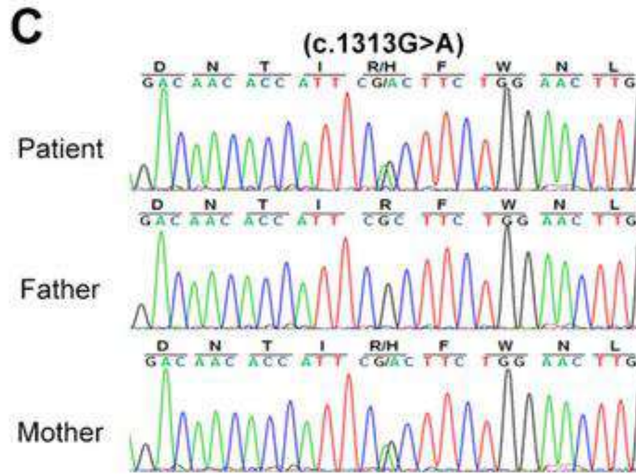
5. MUTASYONLAR VE ETKİLERİ

X- Işınları, Kimyasallar, Ultraviyole ışınları, Yüksek sıcaklık gib etkenler sonucu oluşmaktadır. Canlıların silsile halinde birbirinden tesadüfen mutasyonlarla meydana geldiği ileri sürülür. Mutasyonlar, ani olarak hâsıl olan ve çoğu öldürücü olan değişikliklerdir. Muller 1950, mutasyonlarla ilgili olarak şu görüşü dile getirir; Mutasyonların yüzde 99'undan fazlası kesin olarak zararlıdır. Tesadüfi olaylardan da ancak böyle olması beklenir demektedir. Şekil 5.1 ve 5.2' de görülebileceği DNA üzerindeki tek bir bazın tesadüfen değişimi proteinin yapısında farklılık meydana getirmektedir. Bu durum ise proteinin foksiyonunun değişimine sebep olmaktadır.



Şekil 5.1. Tek bir baz değişimi proteinin yapısını ve hatta fonksiyonunu değiştirebilir (Camp ve Trujillo, 2014).

Aynı şekilde (Farak ve ark., 2013), tarafından yapılan bir araştırmada WDR62 tek nükleotid mutasyonun insanlarda microsefali (küçük başlılık) hastalığına sebep olduğu tespit edilmiştir. Tek nükleotid değişiminin canlılarda hastalıklara nasıl sebebiyet verdiği konusunda yüzlerce bilimsel makale mevcuttur. Tek nükleotid değişiminin böylesi bir hastalığa sebep olmasına rağmen, insan gibi 3,2 milyar baz çiftine sahip olan insanın şansa bağlı olarak ve doğal seleksiyonla nasıl oluştuğu? Kromozomlarda homolog rekombinasyonun nasıl sağladığı? ve Soyunu nasıl devam ettirdiği? akıl alır gibi değildir.



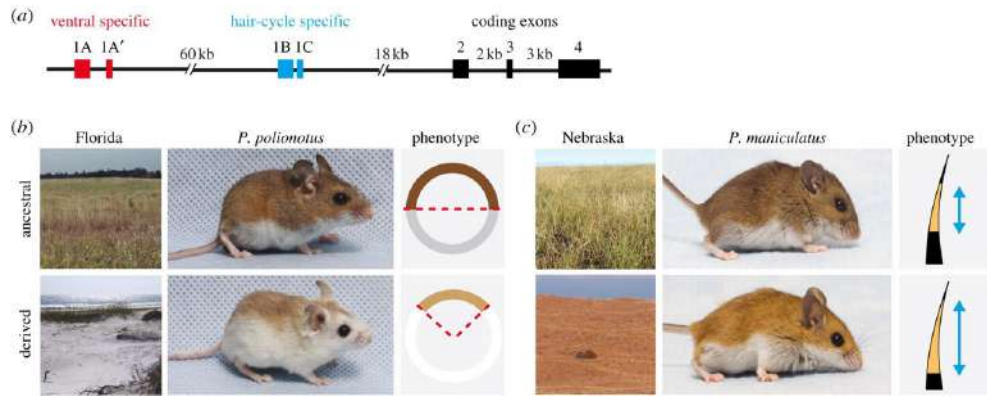
Şekil 5.2. Tek nükleotid değişiminin mikrosefali'ye (küçük başlılık) sebep olması. (Farag ve ark.,2013)

6. CANLILARDA GENETİK VARYASYON VE ÇEVRENİN ETKİSİ

Allah (c.c), her ferde ve her canlı türüne kendi özelliğine ve yaşadığı ortama uygun, kendisine has bir genetik yapı ve ona bağlı bir vücut vermiştir. Bu genetik yapının büyük oranda değişerek, o canlıyı başka bir canlıya dönüştürmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir değişiklik o canlıyı daha embriyo safhasında öldürür. Varyasyon olarak adlandırılan çeşitlilik ise, her zaman mümkündür (Şekil 6.1).



Şekil 6.1. Kırmızı ve siyah renk, sarı renk üzerine dominanttır. Gouldian Finch kuşlarda renk poliformizmi (Pryke ve Griffith, 2006).



Şekil 6.2. Farklı çevrelerde yaşayan farelerde kürk rengi varyasyonu (Manceau ve ark., 2010).

Manceau ve ark., 2010 yapmış oldukları çalışmadan da görülebileceği gibi bu farelerin bulundukları çevre ile yakından ilgilidir (Şekil 6.2.). Farelerin bu fenotipik varyasyonunun genetik bir varyasyondan kaynaklandığı ve her canlının kendi bölgesi sınırları içerisinde yaşadığı görülmektedir. Bu durum yüce yaratıcının bu canlılara vermiş olduğu genetik ve hayat alanı çeşitliliğinin bir arada bulundurulmasının bir eseridir. Yani bu çeşitlilik zaten genlerinde mevcut olup, alternatif şekillerde ortaya çıkıp canlının uyum gösterdiği bölgede baskın hale gelebileceği gibi, canlının renk özelliğinden dolayı kendisini daha rahat hissettiği ve kamufle olduğu çevreye göç ile de ilgilidir. Bu durum kesinlikle o canlının başka bir canlıya dönüşmesine yol açmaz. Sadece renginin, bulunduğu ortama uyumluluğundan dolayı belli bir bölgede meydana getirdiği popülasyonda o genin popülasyon içi çiftleşmeden dolayı baskın hale gelmesinden kaynaklanmaktadır (Erdoğan, 2018)

7. EVRİMCİ GÖRÜŞÜN YAPMIŞ OLDUĞU BİLİMSEL ÇARPITMALAR

7.1. PİLTDOWN ADAMI (EANTHROPUS DAWSONİ)

İnsanın atası olarak kabul edilen bu fosilin çenesinin orangutan maymununa, kafatası ve dişlerin insana ait olduğu ve dişleri çeneye uydurmak için eğelendiği anlaşılmıştır. 1912 yılında Londra tabiat tarihi müzesi müdürü Arthur Smith Woodward ile tıp doktoru Charles Dawson tarafından, İngiltere'nin Piltdown yakınındaki bir çakıl çukurundan bir çene ile kafatası fosili, bir merasimle çıkarılır ve buna Piltdown Adamı (Eanthropus dawsoni) adı verilir. Yaşı da 500 bin yıl olarak tespit edilir. 1950 yılında fosil üzerinde yapılan

incelemede fosilin bazı sahtekarlıklara maruz kaldığı anlaşılır. Fosil üzerinde yapılan inceleme neticesinde eskiye ait olduğu görüntüsünü vermek için fosilin potasyum dikromat ile lekelendirildiği, çene kemiği üzerindeki dişlerin, yıpranmış ve aşınmış bir görüntü verecek tarzda eğelendiği, kafatasının insana, çenenin ve dişlerin de orangutan maymununa ait olduğu anlaşılmıştır (Smith, 1979)

7.2. EMBRİYOLOJİK YAPI BENZERLİĞİ

Bir organizmanın zigottan başlayarak ergin hâle gelinceye kadar geçirdiği embriyonal gelişme safhalarını inceleyen bilim dalına "embriyoloji" veya "ontojeni" denir.

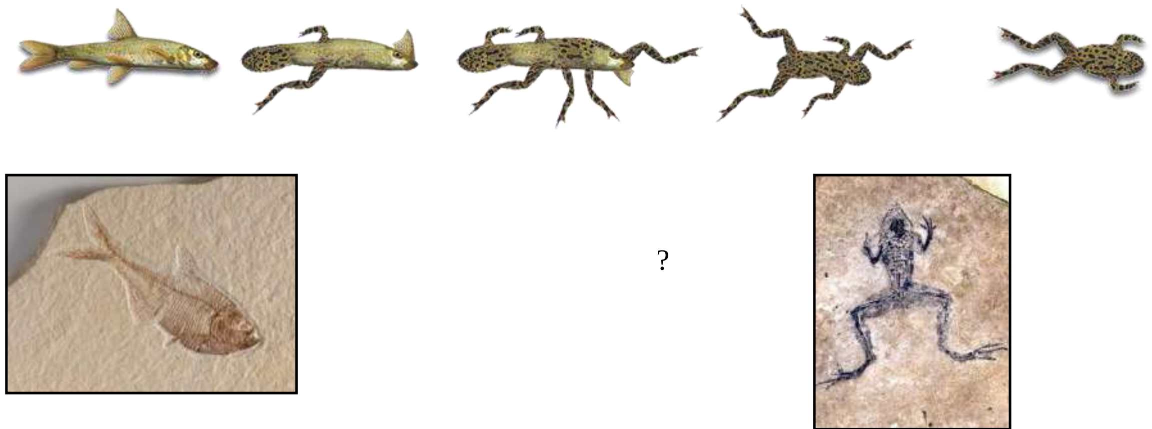
Canlıların erken embriyolojik safhadaki benzerlikleri, birbirlerinden meydana geldiğine delil gösterilmektedir. Haeckel, çeşitli omurgalı hayvan sınıflarına ait embriyoları 140 yıl önce çizmiştir. Haeckel'in yaklaşık 140 yıl önce çizdiği bu resimler günümüzde hemen bütün biyoloji kitaplarında kullanılmaktadır. Haeckel'in bu embriyoların çiziminde, canlıların birbirinden meydana geldiği iddiasını doğrulamak için çizimde sahtekârlık yaptığı ileri sürülmektedir (Pennisi, 1997).

7.3. KETTLEWELL DENEYİ

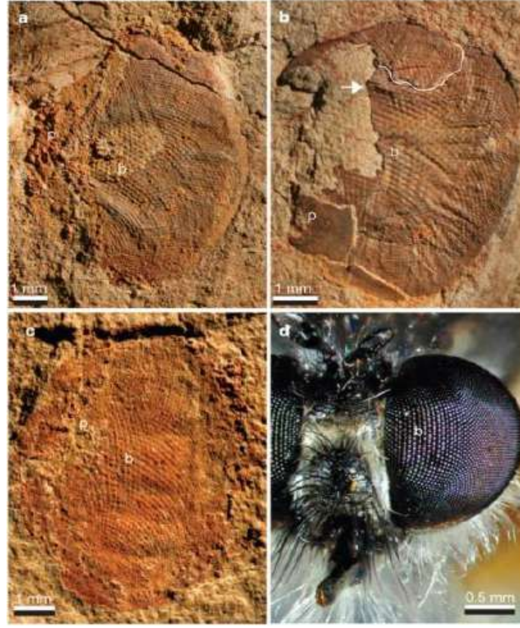
Biyoloji kitaplarında sıkça yer alan Kettlewell'in güvelerle (Biston betularia) yapmış olduğu tabiî seleksiyon çalışması birçok bilimsel yayın ve makalelerle eleştirilmiş ve güvenilmez olarak ortaya konmuştur (Berry, 1990; Howlett ve Majerus, 1987; Coyne, 1998; Coyne, 2002).

Kettlewell güveler ile yapmış olduğu çalışmasında İngiltere'de sanayi devrimi zamanlarında endüstriyel kirlikten dolayı ağaçların siyah bir renge büründüğünü siyah ve beyaz renkli olan güvelerden (*Biston betularia*) siyah olanlarının ağaç gövdelerinde kamufle olarak kuşlardan daha iyi korunduğunu ve hayatta kaldığını ileri sürmüştür. Beyaz renkli olan güvelerin ise siyah ağaçlarda daha belirgin olmalarından dolayı kuşlar tarafından fark edilip avlandıklarını iddia etmişti. Fakat daha sonraları yapılan başka çalışmalar ile Kettlewell'in hem deneyi ve hem de elde ettiği sonuçlarının kusurlu olduğu anlaşılmıştır (Erdoğan,2018)

7.4. GEÇİŞ (ARA) FORMLARI VE FOSIL KANITLARI



Şekil 7.1. Evrimcilerin; "Balıktan kurbağanın meydana geldi" şeklindeki iddialarını doğrulayan ara formların fosil delilleri mevcut değildir. Balık fosilleri tam balık olarak, kurbağa fosilleri de tam kurbağa olarak bulunmaktadır. Yarı balık-yarı kurbağa fosiline yüz yıllardır dünyanın hiçbir yerinde rastlanmamıştır.



Şekil 7.2. 515 milyon yıl önce yaşamış arı gözüne ait fosil delilleri ile canlı bir arı gözü yan yana verilmiştir (Lee ve ark., 2011)





Şekil 7.3. Kambrian döneminde, yani yaklaşık günümüzden 500 milyon yıl önce yaşamış olan *Anomalocaris*'in fosil delillerinden bu canlının mükemmel petek gözlere sahip olduğu tespit edilmiştir (Paterson ve ark., 2011)

8. İNSAN FOSIL KANITLARI VE ELDE EDILEN BILIMSEL VERILER

Spencer Wells, Y kromozomunda yer alan M168 bölgesinin tüm erkelerde aynı olduğunu ve tek bir babadan geldiğini, diğer bazı araştırmacıların ise mitokondri analizinde (Cann ve ark., 1987, Quintana-Murci ve ark., 1999, Fornarino ve ark., 2009) insanların tek bir anneden geldiğini ve dünyaya yayıldığını ifade etmektedirler.

İnsanın tek bir anneden geldiğini ifade eden bir makale aşağıda sunulmuştur. Bu makalede insanın bir anneden geldiği ifade edilirken bunun evrimle ilişkilendirilmesi bir çıkmazdır.

NATURE VOL. 325 1 JANUARY 1987 — ARTICLES — 31

Mitochondrial DNA and human evolution

Rebecca L. Cann*, Mark Stoneking & Allan C. Wilson

Department of Biochemistry, University of California, Berkeley, California 94720, USA

Mitochondrial DNAs from 147 people, drawn from five geographic populations have been analysed by restriction mapping. All these mitochondrial DNAs stem from one woman who is postulated to have lived about 200,000 years ago, probably in Africa. All the populations examined except the African population have multiple origins, implying that each area was colonised repeatedly.

MOLECULAR biology is now a major source of quantitative and objective information about the evolutionary history of the human species. It has provided new insights into our genetic divergence from apes[1-8] and into the way in which humans are related to one another genetically[9-14]. Our picture of genetic evolution within the human species is clouded, however, because it is based mainly on comparisons of genes in the nucleus. Mutations accumulate slowly in nuclear genes. In addition, nuclear genes are inherited from both parents and mix in every generation. This mixing obscures the history of individuals and allows recombination to occur. Recombination makes it hard to trace the history of particular segments of DNA unless tightly linked sites within them are considered.

Our world-wide survey of mitochondrial DNA (mtDNA) adds to knowledge of the history of the human gene pool in three ways. First, mtDNA gives a magnified view of the diversity present in the human gene pool, because mutations accumulate in this DNA several times faster than in the nucleus[15]. Second, because mtDNA is inherited maternally and does not recombine[16], it is a tool for relating individuals to one another. Third, there are about 10^{16} mtDNA molecules within a typical human and they are usually identical to one another[17-19]. Typical mam-

* Present address: Department of Genetics, University of Hawaii, Honolulu, Hawaii 96822.

Şekil 8.1. İnsanoğlunun tek bir anneden geldiğini gösterir makaledir

LETTER

doi:10.1038/nature22336

New fossils from Jebel Irhoud, Morocco and the pan-African origin of *Homo sapiens*

Jean-Jacques Hublin[1,2], Abdelouahed Ben-Ncer[3], Shara E. Bailey[4], Sarah E. Freidline[1], Simon Neubauer[1], Matthew M. Skinner[5], Inga Bergmann[1], Adeline Le Cabec[1], Stefano Benazzi[6], Katerina Harvati[7] & Philipp Gunz[1]

Fossil evidence points to an African origin of *Homo sapiens* from a group called either *H. heidelbergensis* or *H. rhodesiensis*. However, the exact place and time of emergence of *H. sapiens* remain obscure because the fossil record is scarce and the chronological age of many key specimens remains uncertain. In particular, it is unclear whether the present day 'modern' morphology rapidly emerged approximately 200 thousand years ago (ka) among earlier representatives of *H. sapiens*[1] or evolved gradually over the last 400 thousand years[2]. Here we report newly discovered human fossils from Jebel Irhoud, Morocco, and interpret the affinities of the hominins from this site with other archaic and recent human groups. We identified a mosaic of features including facial, mandibular and dental morphology that aligns the Jebel Irhoud material with early or recent anatomically modern humans and more primitive neurocranial and endocranial morphology. In combination with an age of 315 ± 34 thousand years (as determined by thermoluminescence dating)[3], this evidence makes Jebel Irhoud the oldest and richest African Middle Stone Age hominin site that documents early stages of the *H. sapiens* clade in which key features of modern morphology were established. Furthermore, it shows that the evolutionary processes behind the emergence of *H. sapiens* involved the whole African continent.

In 1960, mining operations in the Jebel Irhoud massif 55 km south-east of Safi, Morocco exposed a Palaeolithic site in the Pleistocene filling of a karstic network. An almost complete skull (Irhoud 1) was accidentally unearthed in 1961, prompting excavations that yielded an adult braincase (Irhoud 2)[4], an immature mandible (Irhoud 3)[5], an immature humeral shaft[6], an immature ilium[7] and a fragment of a mandible[8], associated with abundant faunal remains and Levallois stone-tool technology[4]. Although these human remains were all reported to come from the bottom of the archaeological deposits, only the precise location of the humeral shaft was recorded.

The interpretation of the Irhoud hominins has long been complicated by persistent uncertainties surrounding their geological age. They were initially considered to be around 40 thousand years (kyr) old and an African form of Neanderthals[9]. However, these affinities have been challenged[5,10,11] and the faunal[8] and microfaunal[12] evidence supported a Middle Pleistocene age for the site. An attempt to date one of the hominins directly by uranium series combined with electron spin resonance (U-series/ESR)[3] suggested an age of 160 ± 16 kyr (ref. 13). Consistent with some genetic evidence[14], fossils from Ethiopia (Omo Kibish is considered to be as old as approximately 195 kyr (ref. 15) and Herto has been dated to approximately 160 thousand years ago (ka)[16]) are commonly regarded as the first early anatomically modern humans (EMH). Notably, Omo Kibish 1 and the Herto specimens appear to be more derived than the supposedly contemporaneous or even younger Irhoud hominins. It has therefore been suggested that the archaic features of the Irhoud fossils may indicate that north African *H. sapiens*

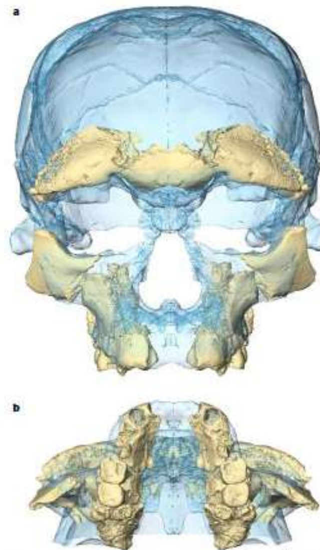


Figure 1 | Facial reconstruction of Irhoud 10. a, b, Frontal (**a**) and basal (**b**) views. This superimposition of Irhoud 10 (beige) and Irhoud 1 (light blue) represents one possible alignment of the facial bones of Irhoud 10. Nine alternative reconstructions were included in the statistical shape analysis of the face (see Methods and Fig. 3). The maxilla, zygomatic bone and supra-orbital area of Irhoud 10 are more robust than for Irhoud 1. Scale bar, 20 mm.

[1]Department of Human Evolution, Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Deutscher Platz 6, Leipzig 04103, Germany. [2]Chaire Internationale de Paléoanthropologie, Collège de France, Paris, France. [3]Institut National des Sciences de l'Archéologie et du Patrimoine, Rabat, Morocco. [4]Department of Anthropology, Center for the Study of Human Origins, New York University, New York, New York 10003, USA. [5]School of Anthropology and Conservation, University of Kent, Canterbury CT2 7NR, UK. [6]Department of Cultural Heritage, University of Bologna, Ravenna 48121, Italy. [7]Paleoanthropology, Senckenberg Center for Human Evolution and Palaeoenvironment, and DFG Center for Advanced Studies "Words, Bones, Genes, Tools", Eberhard Karls Universität, Tübingen, Germany.

8 JUNE 2017 | VOL 546 | NATURE | 289

Şekil 8.2. Bulunan en eski insan fosillerinden birisi (*Homo sapiens*) (Hublin ve ark., 2017)

Diğer taraftan 1991 yılında İtalya'da Alplerde bir insan mummyası (Ötzi) bulunmuş ve yapılan yaş analizlerinde 5300 yalında olduğu bulunmuştur. Mumya üzerinde yapılan genetik incelemeler neticesinde mumyanın *Homo sapiens* olduğu ve Avrupalı insanlarla akraba olduğu ortaya çıkarılmıştır (Keller ve ark., 2011).

9.SONUÇ

Çalışmadan sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, her bir türün ilk anne ve babaları müstakil olarak yoktan yaratılmışlardır. Türler arasında gerek kromozom sayıları, tipleri itibari ile ve gerekse de DNA'daki bazların sayısı ve dizilişi itibari ile büyük farklılıklar vardır. Bu farklılıklar türlerin birbiri ile olan çaprazlamalarına ve döl verimlerine engel olmaktadır. Genetik yapıları birbirine benzeyen bazı türlerin çaprazlamalarından hibrit dediğimiz ara formalar oluşabilmektedir. Fakat bunlar soylarını devam ettirememektedirler (Mesala; at ve eşeğin çaprazlanmasından oluşan katır gibi). Aynı türün farklı fenotipine sahip fertler birbirleri ile çaprazlanabilmektedir. Bu durumda ise melezler oluşabilmektedir. Mikro evrim yolu ile türleşme konusu ise başlı başına dayanağı olmayan bir senaryodan ibarettir. Ebetteki çevresel etkiler sonucu canlılarda birtakım genetik değişiklikler olabilmektedir. Bu durum canlının genomunun ve metabolik aktivitesinin izin verdiği ölçülerde gerçekleşmekte. Büyük değişiklikler sonucu canlılar soylarını devam ettirememekte ve hatta yaşamının belli bir süresinde ölmektedirler. Çünkü tesadüfi değişimler canlıların hasta olmasına ve ölerek popülasyondan ayıklanmasına veya soyunu devam ettirememesine sebep olmaktadır. Zaman içerisinde bir türden başka bir türün tesadüfen, mutasyonlar sonucu ve çevrenin etkisi veya tabiî seleksiyonlar gibi mekanizmalarla ortaya çıkabilmesi bilimsel yöntemler ve matematik ihtimal hesapları dahilinde mümkün değildir.

KAYNAKLAR

1. Wilson, J., *Philosophical Transactions of the Royal Society*, Volume 23, London 1702, pp. 1241-1247.
2. Anonim 1, 2018, **https://www.microscopehistory.com/** MHS: 42845; Turner 1989: 270-1; Billings: P. 158, Fig. 297, AFIP 49163-60-4713-37; Whipple: 1824; Harvard Univ.
3. Anonim 2, 2018, **https://tr.wikipedia.org/wiki/Evrim**
4. Anonim 3, **https://tr.wikipedia.org/wiki/August_Weismann**
5. Muller, H.J. Radiation Damage To The Genetic Material. American Scientist. 1950, Vol.1.37.P.3.
6. Kathryn M Camp, Elaine B. Trujillo, Position of the Academy of Nutrition and Dietetics: Nutritional Genomics Journal of the American Academy of Nutrition and Dietetics, February 2014.
7. Farag,H.G., Froehler, S., Oexle, K., Ravindran, E., Schindler,D., Staab, T., Angela, H., Kraemer, N., Chen, W., Kaindl. A.M., "Abnormal centrosome and spindle morphology in a patient with autosomal recessive primary microcephaly type 2 due to compound heterozygous WDR62 gene mutation". Orphanet Journal of Rare Diseases 2013, 8:178
8. Pryke, S.R ve Griffith, S.C. Red dominates black: agonistic signalling among head morphs in the colour polymorphic Gouldian finch. Proc. 2006, R. Soc. B 273, 949–957.
9. Manceau, M., Domingues, V.S., Linnen,C.R., Rosenblum, E.B., Hoekstra, H.E., Convergence in pigmentation at multiple levels: mutations, genes and function. Marie. Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci., 2010, 365(1552): 2439–2450.
10. Smith, G. S. Wood Word's Tony. New Scientist. 1979.5 April.

11. Pennisi, E., Haeckel's Embryos: Fraud Rediscovered. Science 5 September 1997: Vol. 277. no. 5331, p. 1435, DOI: 10.1126/science.277.5331.1435a
12. Berry, R.J., Industrial melanism and peppered moths (Bistom betularia (L.)) Biological Journal of the Linnean Society. 1990, 39; 301-322.
13. Howlett, R.J.,. Majerus, M.E.N, The understanding of industrial melanism in the peppered moth (Biston betularia) (Lepidoptera: Geometridae), Biological Journal of the Linnean Society.1987, vol. 30, s. 40.
14. Coyne, J.A., Of Moths and Men: Intrigue, Tragedy and the Peppered Moth by Judith Hooper. 1998, Nature, 418.
15. Coyne, J.A., , Evolution under pressure (Not black and White. Melanism: Evolution in Action by Michael E. N. Majerus). 2002, Nature, 396.
16. Lee, M.S.Y, Jago, J.B., García-Bellido, D.C., Edgecombe, G.D., Gehling,J.G. and Paterson, J.R., Modern optics in exceptionally preserved eyes of Early Cambrian arthropods from Australia. Nature, 474, 631–634 (30 June 2011) doi:10.1038/nature10097.
17. Paterson, J.R., García-Bellido, D.C, Lee, M.S.Y, Brock, G.A., Jago, J.B., and Edgecombe, G. D., Acute vision in the giant Cambrian predator Anomalocaris and the origin of compound eyes. Nature, 480, 237–240, (08 December 2011) doi:10.1038/nature10689.
18. Erdoğan O. Canlilarda Renk Teşekkülü Ve Mutasyonlarin Etkileri. I. International Creation Congress on The Ligth Of Sciences, 30 Kasım-2 Aralık, Şanlıurfa 2018.
19. Quintana-Murci L, Semino O., Bandelt, H.J., Passarino, G., McElreavey, K., Silvana Santachiara-Benerecetti, S.S., Genetic evidence of an early exit of Homo sapiens sapiens from Africa through eastern Africa. Nature Genetics, Volume 23, December 1999.
20. Cann, R.L., Stoneking, M., Wilson, A.C., Mitochondrial DNA and human evolation. Nature Vol.325, January 1987.
21. Fornarino S, Pala M, Battaglia V, Maranta R, Achilli A, Modiano G, et al. Mitochondrial and Y-chromosome diversity of the Tharus (Nepal): a reservoir of genetic variation. BMC Evol Biol. 2009;9:154.
22. Hublin JJ, Ben-Ncer A, Bailey SE, Freidline SE, Neubauer S, Skinner MM, et al. New fossils from Jebel Irhoud, Morocco and the pan-African origin of Homo sapiens. Nature. 2017;546(7657):289-92.
23. Keller A, Graefen A, Ball M, Matzas M, Boisguerin V, Maixner F, et al. New insights into the Tyrolean Iceman's origin and phenotype as inferred by whole-genome sequencing. Nat Commun. 2012;3:698.

THE LIMITS OF INTRA-SPECIES VARIATIONS

Prof. Dr. Turan GÜVEN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye

turandanismend@gmail.com

Abstract

Every species goes to its end with a time-depending process. This change, as it is claimed today, is not random or uncontrolled. As it is in everything, there are fundamental laws on which change is based. The basis of the differences in population is based on mutations and new gene combinations. They cause individual differences within the species, but these are small, non-linear changes that are so limited that new species can not form. However, according to the hypothetical beliefs of the Darwinian evolutionists, variations linearly accumulate through "natural selection" and create new species. In nature, no observation has been made to support this hypothesis until now. At the basis of the "evolution" conception on which today's positivist-materialist paradigm is based, the "biological determinism" that contradicts the realities of life.

This work is based on the fact that the process of change in living species is unlimited and nonlinear. It is envisaged that the biological structure of every species has a limited "variation amplitude" between 0 and 1. According to this hypothesis, if the change process is closer to 0, it is slower, if it is closer to 1, the change process is faster. The factor that determines the rate of change is the interaction of the living organism's biological hardware and the environment it lives in. When we look at the fossil ancestors of some living organisms today, we see that they have not undergone much change for millions of years.

Key Words: Species, Evrenvironment

TÜR İÇİ DEĞİŞİMİN SINIRLARI

Prof. Dr. Turan GÜVEN

Özet

Her canlı türü, zamana bağlı bir değişim süreci içinde kendi sonuna doğru gitmektedir. Bu değişim, bugün iddia edildiği gibi, rastgele ve kontrolsüz değildir. Her şeyde olduğu gibi, değişimin de dayandığı temel yasalar vardır. Bir popülasyondaki değişimlerin temeli, mutasyonlara ve yeni gen kombinasyonlarına dayanır. Bunlar tür içinde bireysel farklılıklara sebep olurlar; ama yeni türleri oluşturamayacak kadar sınırlı, küçük ve doğrusal olmayan değişimlerdir. Oysa Darwinci evrimcilerin hipotetik düşüncelerine göre, varyasyonlar "doğal seçilim" yoluyla doğrusal olarak birikir ve yeni türleri meydana getirir. Tabiatta, şimdiye kadar bu hipotezi destekleyen bir gözlem yapılamamıştır. Bugünkü pozitivist-materyalist paradigmanın dayandığı "evrim" anlayışının temelinde, hayatın gerçekleriyle çelişen "biyolojik determinizm" düşüncesi yatmaktadır.

Bu çalışma, canlı türlerindeki değişim sürecinin sınırsız ve doğrusal olmadığı gerçeği üzerine inşa edilmiştir. Her türün biyolojik donanımının 0 ila 1 arasında sınırlı bir "değişim genliği"ne sahip olduğu öngörülmektedir. Bu hipoteze göre, sıfıra doğru yaklaştıkça değişim süreci yavaştır; bir'e doğru yaklaştıkça değişim süreci hızlı gerçekleşmektedir. Değişimin hızını belirleyen faktör ise, canlı organizmanın biyolojik donanımı ile içinde yaşadığı çevrenin etkileşimidir. Günümüzde yaşayan bazı organizmaların fosil atalarına baktığımızda milyonlarca yıl fazla bir değişime uğramadıklarını görüyoruz.

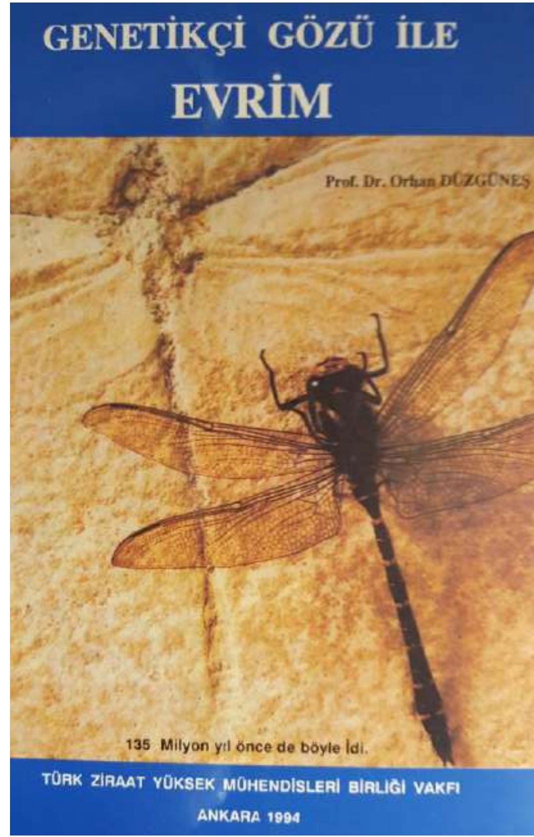
Anahtar Kelimeler: Tür, Çevre

İster ateist olsun ister dindar olsun, bütün biyolog bilim adamlarının üzerinde birleştikleri önemli konulardan biri, türlerin değişebilir esnek bir donanıma sahip olmalarıdır. Tabiatta yaptığımız gözlemler, bu

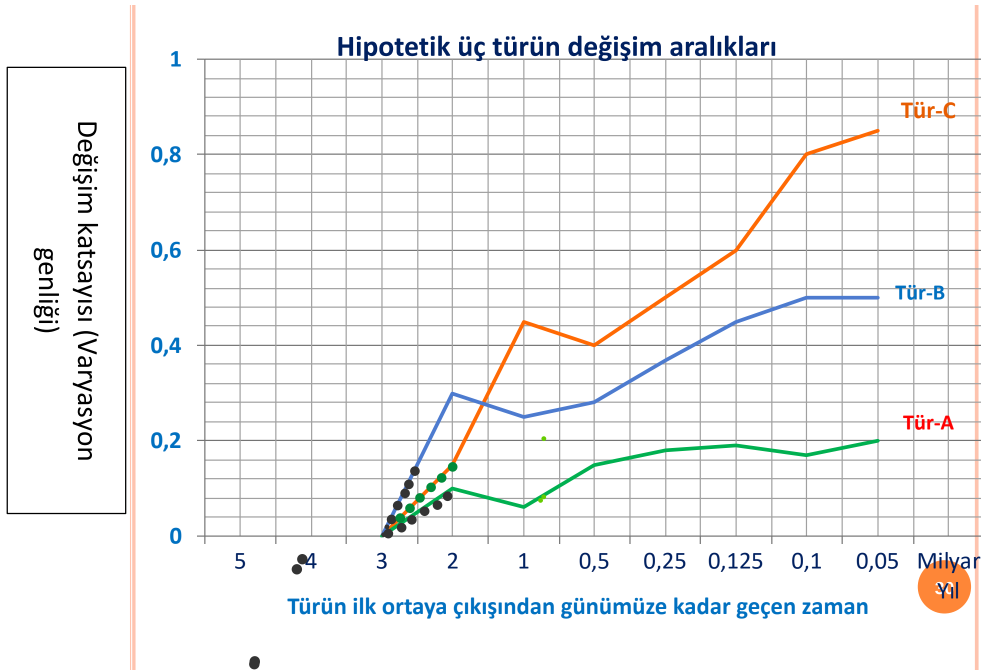
gerçeği bariz bir şekilde doğrulamaktadır. Eğer böyle olmasaydı, hiçbir canlı bugünkü dünya şartlarında yaşayamazdı. Çünkü her canlı hemen her gün, içinde yaşadığı habitattaki çevresel değişiklikleri algılar ve gelişmişlik derecesine göre buna uyum sağlayarak hayatını devam ettirir. Her canlı organizmayı biyolojik bir sistem olarak tanımlarsak, bu biyolojik sistem, varlığını ancak belirli esneklik sınırları içinde kalarak sürdürebilir. Uyum yeteneği, potansiyel olarak canlı organizmanın biyolojik donanımında mevcuttur. Şayet, biyolojik donanımın esneklik sınırlarını aşan ekstrem çevresel değişmeler olursa, türün habitat içindeki hayatı tehlikeye girer.

Darwinci evrimciler, türlerin esnek bir donanımla yaratıldıklarını kabul etmezler; bilakis, bu donanımın popülasyondaki varyasyonlar üzerinde etkin olan doğal seçilimle kazanıldığını savunurlar. Canlının veya biyolojik sistemlerin verili özelliklerle yaratıldıklarını temelden reddederler. Dahası, varyasyonların -ki bunu değişim olarak da anlayabiliriz- birikerek bardağı taşıran son damla gibi, belirli bir süre sonra yeni bir türe geçiş olduğunu düşünürler. Yani değişimin sonsuz olduğunu, tür geçişlerinin de bu değişimle gerçekleştiğini savunurlar. Oysa, tabiatta tür içi varyasyonların lineer olarak birikimine dair bir gözlemimiz söz konusu değildir. Mutasyonlar ve yeni gen kombinasyonları, tür içinde varyasyon dalgalanmalarına sebep olurlar; ama, hiçbir zaman “bardağı taşıran son damla” gibi başka bir türe geçişi sağlayan bir birikim oluşturmazlar. Diğer taraftan, tabiatta gözlemlediğimiz bazı türlerin, milyon yıllarla ifade edilen fosillerine baktığımızda (Omurgalılardan balıklar, böceklerden de Odonat türleri), bunların çok az bir değişmeye uğradıklarını görürüz (Şekil 1). Büyük taksonların (kök, sınıf, takım gibi) birbirine yakınlık durumuna göre bir ağaç gibi tasavvur edilmesi (kladogenez) mantıklı görülebilir; ama bunların evrimle birbirinden türediklerini gösteren bilimsel deliller inandırıcı değildir. Biyosferdeki tür çeşitliliği Darwinist evrimcilerin dedikleri gibi sonradan oluşmamıştır; sonradan oluşan çeşitlilik -ki o da Allah’ın koyduğu yasalar çerçevesinde- tür içi varyasyonların sağladığı çeşitliliktir.

Bugüne kadar yapılan gözlemlerimiz, dünyada hiçbir olayın kontrolsüz, başı boş ve sınırsız olmadığını göstermiştir. Canlı organizmalardaki değişim süreçleri de bu temel ilkenin dışında tutulamaz. Belirli aralıklarda esnek dalgalanmalar gösterse de bunun bir alt ve üst sınırı vardır. Nasıl ki, demirin, çeliğin ve plastiğin esneklik katsayıları (veya esneklik sınırı) varsa, biyolojik donanımlarındaki ince farklılıklardan dolayı türlerin de kendilerine özgü değişebilirlik katsayıları vardır. Bir başka ifadeyle tür içindeki varyasyon dalgalanmalarının bir alt ve üst sınırının olduğunu düşünüyoruz. Bu teorik sınırı, “0 (sıfır) ila 1 (bir) arasında (0-1) “*değişebilirlik katsayısı*” veya “*varyasyon genliği*” olarak tanımlıyoruz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, türlerdeki varyasyon genliğinin sıfırla bir arasındaki değerini belirleyen faktör, o türün biyolojik donanımıdır. Bazı türler fazla bir değişim göstermediği için katsayı düşük olabilir (mesela 0,1 gibi); bazı türlerde ise, değişim fazla olduğu için katsayı (mesela 0,9 gibi) yüksek olabilir. Dikkat ediniz bunlar zaman içinde meydana gelen varyasyon dalgalanmaları olup, hepsi de değişebilirlik sınırları (0-1) içindedir. Bu teorik düşüncelerimiz iki farklı grafikte (Şekil 2 ve 3) daha anlaşılır hale getirilmiştir.



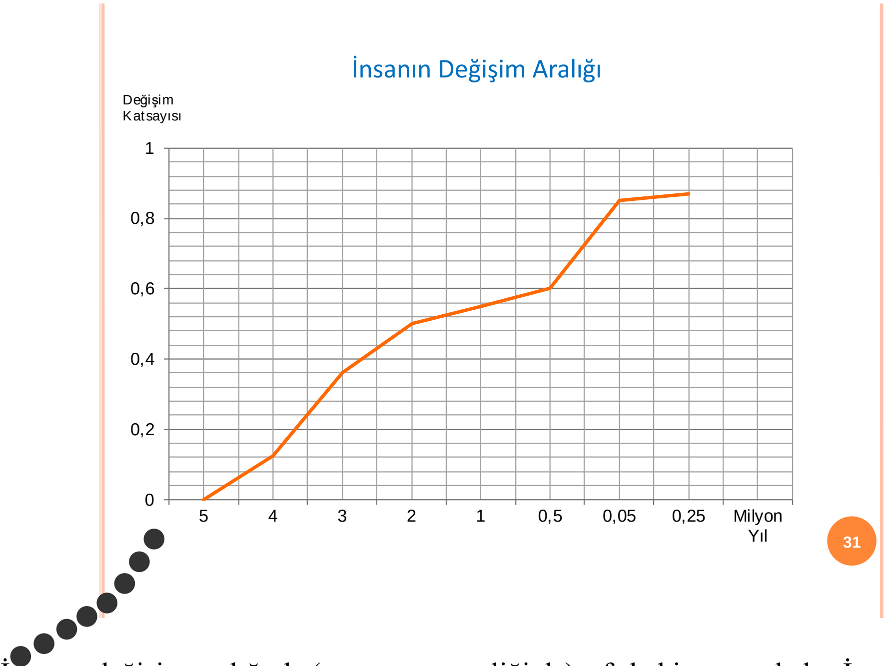
Şekil 1. Günümüzde yaşayan bir Odonat'ın, 135 milyon yıl önceki fosili ile neredeyse aynı olduğunu gösteren resmini evrimle ilgili kitabına kapak yapan bir bilim adamı.



Şekil 2. Hipotetik üç türün farklı varyasyon genliklerini gösteren grafik. Tür-A, düşük düzeyde bir varyasyon genliğine sahip olduğu için biyolojik donanımı daha az esnektir. Tür-B, orta düzeyde varyasyon genliğine

sahip olduğu için Tür-A'ya göre daha esnek bir donanımı vardır. Tür-C ise, Tür-A ve Tür-B'den daha esnek biyolojik donanıma sahip olduğu için yüksek bir varyasyon genliği gösterir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, türlerin varyasyon genliğinin sıfırla bir arasında olmasıdır

(Not: Grafikte noktalı olarak gösterilen yerler, türün ne zaman ortaya çıktığının tam bilinmediğini gösterir).



Şekil 3. İnsanın değişim aralığı da (varyasyon genliği de) sıfırla bir arasındadır. İnsanın evrimi üzerine yapılan spekülasyonlar 5 milyon yıllık bir geçmişe dayandırılmaktadır. Eldeki fosiller ise 2 milyon yıldan öteye geçmemektedir (Grafikte noktalı olarak gösterilen yer, türün ne zaman ortaya çıktığının tam bilinmediğini göstermektedir).

SONUÇ

Biyosferdeki türlerin biyolojik donanımları, Darwincilerin iddia ettikleri gibi, sınırsız bir değişim potansiyeline sahip değildir. Doğal seçilime dayalı böyle bir sınırsız değişim öngörüsü, gözlemlenen gerçeklerle örtüşmemektedir. Türün bireylerindeki değişim, türün kendi içindeki varyasyon sınırını aşamaz. Bu da ancak, belirli sınırlar içinde dalgalanan bir esneklikte olduğundan yeni bir tür oluşumuna yol açmaz. Yani, Darwincilerin dediği gibi, doğrusal bir varyasyon birikimi yoktur.

CREATING HOLISTIC, BALANCED GRADUATES: INTEGRATING RISALE-I NUR PERSPECTIVE INTO THE MALAYSIAN CURRICULUM EDUCATION BLUEPRINT VIA THE UDIN MODEL

Assoc. Prof. Dr. Rosseni DIN

Universiti Kebangsaan Malaysia, Education, Science, Technology, Engineering & Mathematics Enculturation, Bandar Baru Bangi, Malaysia

rosseni@ukm.edu.my

Abstract

The Malaysian Blueprint outlines 10 Shifts that will spur continued excellence in the higher education system. All 10 Shifts address key performance issues in the system. Every graduate will have the relevant disciplinary knowledge and skills (ilmu), ethics and morality (akhlaq), as well as the appropriate behaviors, mindsets, cultural, and civilizational literacy (manners) to advance them to a high level of personal well-being. They will be global citizens with a strong Malaysian identity, ready and willing to contribute to the harmony and betterment of the family, society, nation, and the global community. Such holistic, entrepreneurial and balanced graduates are a natural extension of the goal of the Malaysian basic education system to develop values-driven Malaysians. To achieve these outcomes, the Ministry and Higher Learning Institutes will focus on developing more holistic and integrated curricula and enhancing the ecosystem for student development. Key initiatives include enhancing the student's learning experience by expanding industry collaboration in the design and delivery of programs, increasing the use of experiential and in-service learning to develop 21st century skills, and leveraging technology-enabled models to enable more personalized learning. This paper will discuss how to integrate the Risale-i Nur perspective into the design of a technology-enabled teaching and learning process to achieve the goal of creating holistic, balanced graduates with ilmu and akhlaq. This method is known as the Islamization of Curriculum as required at the International Islamic University of Malaysia. The paper will conclude with a model for instructional design.

Key Words: Holistics graduate, UDin model, Risale-i Nur, Values

1 INTRODUCTION

The Malaysian Blueprint for Higher Education (Ministry of Education, 2015) states that the ministry aspire to (i) Infuse an entrepreneurial mindset throughout Malaysia's higher education system and create a system that produces graduates with a drive to create jobs, rather than to only seek jobs; (ii) Create a system that is less focused on traditional, academic pathways and that places an equal value on much-needed technical and vocational training; (iii) Concentrate on outcomes over inputs and to actively pursue technologies and innovations that address students' needs and enable greater personalisation of the learning experience; (iv) Synchronize how private and public institutions are regulated, and to make a transition from the current, highly-centralised governance system for Higher Learning Institutions (HLIs) to a model based on earned autonomy within the regulatory framework; and (v) Safeguard the financial sustainability of the higher education system by reducing HLIs reliance on government resources and asking all stakeholders that directly benefit from it to contribute as well.

This paper will discuss the integration of values extracted from the thematic interpretation of the Quran, that is, the Risale-I Nur by Said Nursi Bediuzzaman into the design of technology-enabled teaching and learning process to achieve the goal of developing holistic, balanced graduates with knowledge and skills (*ilmu*) as well as ethics and morality (*akhlak*). This method is known as Islamization of Curriculum as required

at the International Islamic University of Malaysia. With the launch of Malaysian Higher Education Blueprint (2015-2025), all public universities and institutes of higher education are expected to make a swift change towards the initiatives. This paper will discuss about (i) the relevant points in the blueprint about the goal of developing holistic, balanced graduates with *ilmu* and *akhlaq* (ii) a model for instructional design molded to the Malaysian culture with values component and (iii) points from the Risale-I Nur that will help Malaysia achieve its vision the fastest and practical way.

2 MALAYSIAN HIGHER EDUCATION BLUEPRINT (2015-2025)

In several parts of the Malaysian Blueprint for Higher Education, there are several statements that give importance to values related to the spiritual and ethical conduct. These statements can be identified in the aspirations of the blueprint towards the education system and also towards the students as well as in one of the 10 main shifts underlined by the authors of the blueprint to transform the national education system. While some of the action plans and initiatives recommended in the blueprint come across as efforts to strengthen values in Malaysian educational institutions, other initiatives are dubious. In regards to values education and integration into the system, theory and practice thus far, is not substantive. Thus, this paper aims to point out some of the values from the Risale-I Nur perspective which succeeded to transform a nation in Turki within a mere decade.

Concurrently, we offer suggestions for integrating the values into a Malaysian local model for design and development of learning resources and implementations. A general aim of the blueprint is to produce Malaysian citizens who internalise values and specifically, to strengthen values education thus ensuring the spiritual and moral development of Malaysian students. Indeed, there is no shortage of ideas concerning ways to promote students' maturity in values and this network of ideas and measures entails placing the responsibility for values education and integration, not just on one group (the values education teachers) or programme (the Islamic Education and Moral Education subjects), but on all school heads and teachers as well as adults at home and in the community outside the school (Mohd Aroff, 2014) particularly in this study towards the higher institutions community.

The Ministry of Education will continue to use the National Education Philosophy's vision of a balanced education as its foundation for individual student aspirations. The preschool, primary, secondary, and higher education have a shared vision of what the outcome of a Malaysian education should look like, and what that means for individual students. The shared vision is built around six primary attributes: (i) ethics and spirituality, (ii) leadership skills, (iii) national identity, (iv) language proficiency, (v) thinking skills, and (vi) knowledge. It is a switch from a pure talent creation responsibility to something broader reflecting the human capital agenda. This discussion will focus on the first attributes as shown in Figure 1.1.



Figure 1.1. Six Student Aspirations (Students' expectations from Higher Education)

The blueprint introduces 10 shifts (Figure 1.2) to support the attainment of system and student aspiration to create learned, values-based talent (that is entrepreneurial, knowledgeable, balanced) yet relevant to meet 21st century challenges. According to Asma Ismail (2016), "we want balanced between character and knowledge; we believe that education is about humanising the student; we want our education system to move from the word human capital to human being (talent); in short we want to bring back soul to the Malaysian education system". This paper will focus on how to actively pursue technologies and innovations that address students' needs and enable greater personalisation of the learning experience while infusing values into the system.



Figure 1.2. Shifts in the Malaysian Blueprint (Ministry of Education Malaysia, 2015)

The study uses content analysis to identify values from the perspective of the thematic interpretation of the Quran written by Bediuzzaman Said Nursi between 1910s and 1950s. The interpretations do not follow the order of the chapters and verses as is done in classic quranic interpretations. Rather it makes comments on meanings of verses according to the theme of the chapters and books. It deals with the doubts surrounding the basic doctrines and principles of Islam. The collection consists of 6000 pages of commentaries of the Quran. The primary purpose of the Risale-i Nur is to bring about a religious revival in Turkey during his time.

However, the Risale-I Nur isn't solely a quran interpretation. It includes reflections and details about Said Nursi's own life. These reflections and details help the reader to learn how to practice everyday activities on Qur'an norms, and "install" Qur'an to a person's alternating life situations and emotions. As this quran interpretation is full of values and the nearest to our time in this 21st century, in addition to the enormous transformation it had effected various nation from Europe to Asia and the Middle East in numerous countries, we had chosed Said Nursi's interpretation of values to be integrated into the teaching and learning processes through the design and development of learning media. This section will further be elaborated in the next section 1.3 to show how and where integration of values component in an instructional design model with the Risale-I Nur perspective.

3. UNIVERSAL DESIGN & AGILE DEVELOPMENT MODEL

Universal **D**esign & Ag**i**le Developme**n**t (UDin) model (Figure 1.3) originates from studies using the earlier *Model **Reka** Bentuk dan Pem**bangun**an **S**istem **P**engajaran dan **P**embelajaran* (Model RekaBangun SPP) from the first version to the fourth (Figure 1.4) conducted from 1999-2018 (Din,2001; Din, 2010; Din,

2014; Din, 2017). Subsequent studies were undertaken to establish the model until it transforms to UDin short for **U**niversal **D**esign & Ag**i**le Developme**n**t Model (Abdul Razak, 2018; Din, 2016; Din et al. 2017; Din et al. 2018). The purpose is to design and develop educational product based on theories without neglecting values integration in the design, development and implementation of teaching and learning processes. It is an agile model derived from a comprehensive developmental model for design, development, implementation, evaluation and modelling of any e-learning application aimed at giving meaningful learning with embedded values.

The new 3-layer UDin model is as in Figure 1.3. At the centre of the model is the learning outcome and its' assessment. Learning outcome is the first component to be identified. Its' achievement is determined by assessment processes at the end and during the learning processes. Outside the centre is the inner layer of the model. It comprises of the instructional design model. In the initial models, instructional design model (Figure 1.5) is embed into developmental phases. The earlier UDiN model had only four components without the value component as shown in Figure 1.5 also known as the UDL Model.

The initial model was first tested and validated in 2001 as *Model Pembangunan Sistem*. The outer layer of UDin Model represent developmental phases used to test and validate various applications, systems and educational product development, to come out with the improvised *Model Reka Bentuk dan Pembangunan Sistem* version II in 2006 (Din 2006), version III in 2010 (Din, 2010) and version IV as published in 2014 (Din, 2014) and reprint in 2017 (Din, 2017). The UDin model aims to help novice designers start with defining the product with its learning outcome before defining the processes. Design phase focuses on five elements. The first element is the *eclectic content*. Second, is the *values* embedded in the educational product. Third is the *pedagogy* for content and product delivery. Fourth, is *learning strategy* use during product implementation and finally *learning theories* embedded in the educational product during design, development and implementation. The design and development method were tested to ensure product quality not sacrificed when transforming to agile solution.



Figure 1.3. UDIN Model for design and development of learning media (Din, 2018)

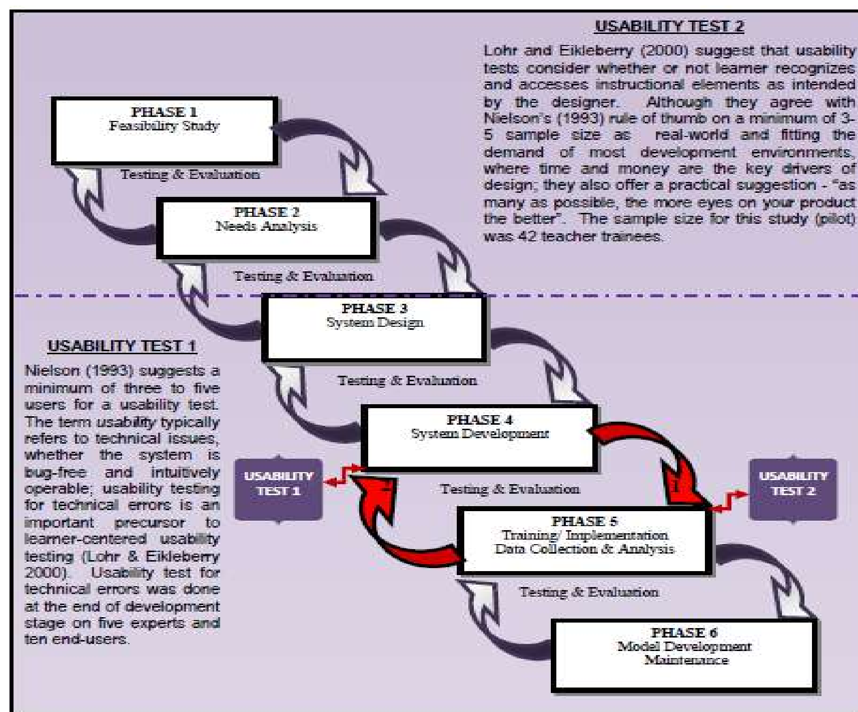


Figure 1.4. RekaBangunSPP IV Model (Din 2010, 2017)

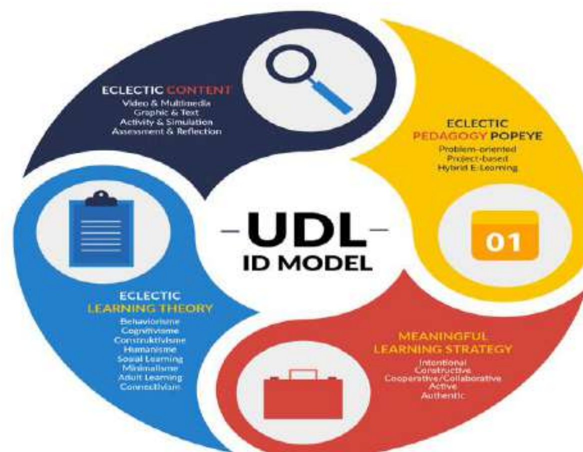


Figure 1.5. The origin Instructional Design Model (Din 2016)

4 VALUES COMPONENT EXTRACTED FROM RISALE-I NUR PERSPECTIVE INTEGRATED IN UDIN MODEL

Mermer (2010) wrote about Knowledge of God as the foundation of Moral Theory in a post on Moral Theory in the Risale-I Nur at **http://www.bediuzzamansaidnursi.org**. The writing explain how Nursi teaches that every thing has basically two aspects: from one aspect they are signs indicating the attributes of perfection of their Eternal Maker; or like letters carrying the meanings of those attributes. From another aspect when considered in themselves, they are just transient beings. That is when we become aware of the symbolic aspect of beings we see them as they really are i.e. as cosmic signs (ayat). A great deal of the Risale-i Nur is concerned with teaching how things function as signs because only then can man realize that things are only like mirrors

reflecting the goodness and perfections of Whoever made them that way. He understands then that none of those perfections can possibly belong to those transient beings; i.e. he witnesses that all attributes of perfection (also known as divine names or most beautiful names) which are his object of love and admiration belong to their Maker. Therefore, only He Who possesses those attributes of perfection is worthy of love and admiration. This is the gist of tawhid as expressed in the Qur'anic verse or sign (ayat) "God there is no deity but He; to Him alone belong the attributes of perfection."(20:8). Based on this understanding and values extracted from the Risale-I Nur, the UDiN model integrate some of the values as mentioned in Table 1.1 into the design, development and implementation of learning and teaching media developed by teachers and teacher trainees.

Table 1.1: Some of the values extracted from the Risale-I Nur translated work (Said Nursi, 2009; Said Nursi 2011a, 2011b, 2011c)

VALUES	**POSITIVE ACTIONS TO BE INTEGRATED INTO THE DESIGN, DEVELOPMENT & IMPLEMENTATION OF LEARNING PROCESSES**
TAWAKKAL (**Hope**) (Flashes 1)	1. Plan, produce and present the best in any given task 2. Submit to the Divine Determining, pray without fail 3. Continuously hope for His Mercy
IKHLAS (**Sincere**) (Flashes 20, 21)	1. Seek divine pleasure as a member of a collective personality 2. Do service for iman and quran 3. work with all the strength to gain and preserve sincerity 4. avoid things that harm sincerity
SABAR (**Enduring**) (Flashes 2,)	1. Brave and enduring 2. Perform ibadat and responsibilities 3. Give up misery and anger, strive together to gain strength and resist despair 4. spread His 'Words' with courage and belief
AMANAH (**Honest**) (Words)	1. Perform prayer with or without companion 2. Practice truthfulness 3. Seek cure for moral and spiritual sicknesses
UKHUWAH (**Love**) (Mektubat 22)	1. Practice justice, gentleness, concord, unity, forgiveness, bigheartedness 2. Abstaining from enmity, hostility, revenge, egotism, fame-seeking
SOLIDARITY (**Cooperate/Collaborate**) (Mektubat 22, Flashes 21)	1. Assisting each other morally and materially 2. Hold on to each other to create a luminous chain 3. Proud of the company travelling the same path

	4. Abandon hipocricy
HONESTY (**truthful as a remedy**) (Damascus Sermon)	1. Practice truthfulness 2. Moral and spiritual sicknesses 3. Apply reflective thoughts to evaluate decisions
INNOVATION (**development**) (Words 20)	1. Universal principles are concealed in various minor events in the quran 2. Science and technology recorded in the form of the miracles of the prophets 3. Also by certain historical events

5 FINDINGS OF VALUES IN STUDENT'S PROJECT

For a Media Digital course, after explaining about the UDiN model to be use in the design, development and implementation of the video production project, traces of various values integrated into student's video production project can be seen and identified. Figure 1.6(i) through 1.6(v) shows how a student project entitle *Tsunami and Earthquake* were able to integrate values and Islamic explanation of the tsunami and earthquake learned from the Addendum of Chapter 14 in the 3rd Collection of the Risale-I Nur, entitle The Words. After the phenomena and causes of earthquake were explained and demonstrated from the scientific perspective within the first three minutes of the video presentation, the explanation from the Risale-I Nur were presented in the next 3 minutes of the video as shown in the following screen shots of the video (Figure 1.6(i)-1.6(v)). Five questions were posted and answered by Said Nursi Bediuzzaman based on the Quran interpretation in the Words volume 3 of Risale-I Nur.

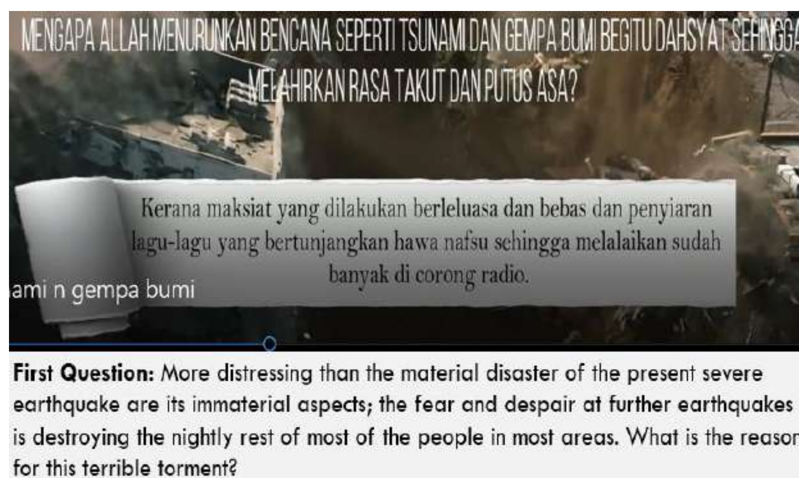


Figure 1.6(i): Explanation of the first question asked about the earthquake



Figure 1.6(ii): Explanation of the second question about the earthquake

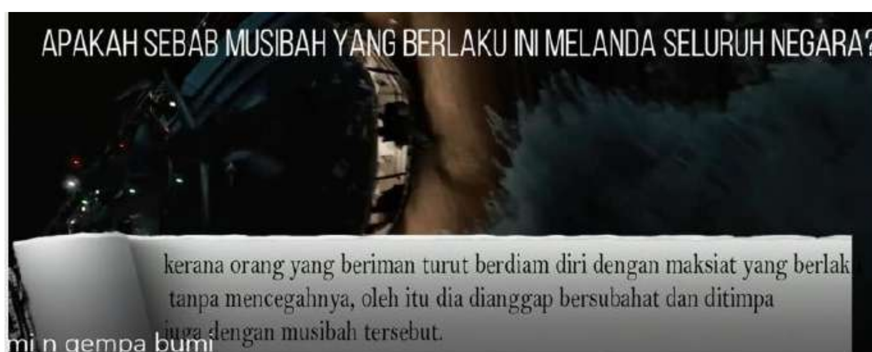


Figure 1.6(iii): Explanation of the third question post about the earthquake

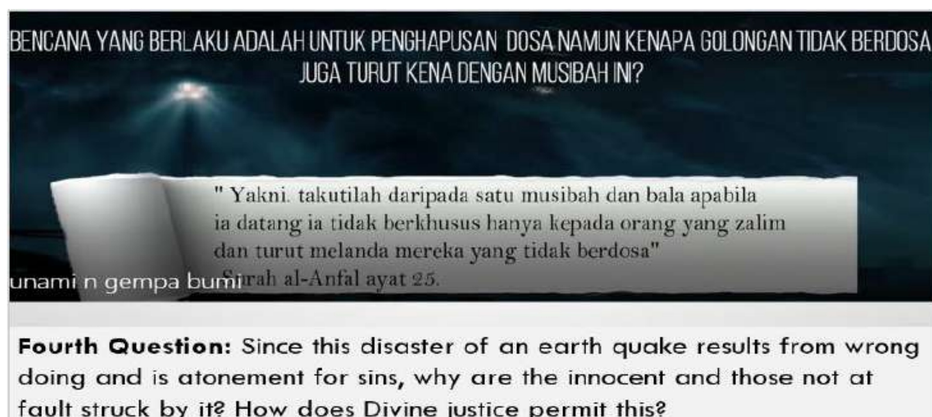


Figure 1.6(iv): Explanation of the fourth question post about the earthquake

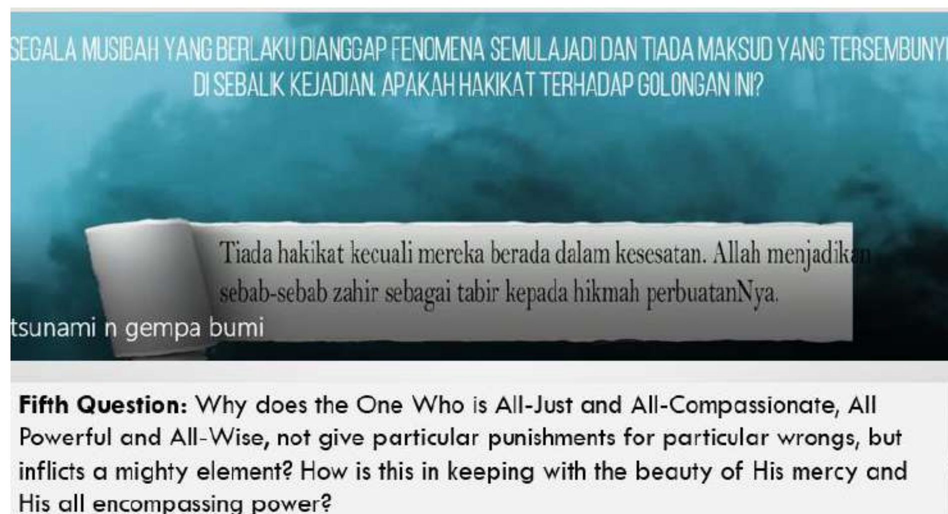


Figure 1.6(v): Explanation of the fifth question post about the earthquake

6 CONCLUSION

Risale-I Nur played a major role in preserving and revitalizing the Islamic faith in Turkey in the very darkest days of its history until today. Risale-I Nur addresses not only Muslims but indeed all mankind thus it uniquely fitted Malaysia, with multi-racial and multi-religion citizens. Risale-I Nur shows that true happiness is only to be found in belief and knowledge of God, both in this world and the hereafter. He also said in his Damascus Sermon (Said Nursi, 1989) that our enemies are ignorance, poverty and conflict. We will fight against these three enemies by the weapons of education, industry and unity; and we are competitors of love, we have no time for enmity!

ACKNOWLEDGEMENT

This research is supported by Universiti Kebangsaan Malaysia, Universiti Putra Malaysia and Ministry of Education under DCP-2017-020/3. We would like to convey our upmost appreciation and thanks to Malaysian-Turkish Culture Association and the organizers of the Second International Congress of Creation in the Light of Science for the hospitality and priviledges given to both of us as Invited Speakers.

REFERENCES

1. Abdul Razak, N.S. 2018. Wordpress Platform Pembelajaran Maya. Interview, Metro Newpaper, Infiniti-Inovasi-Sains-Gajet Column. Bangi, 20 September. Available at: **http://www.kosmo.com.my/k2/infiniti/wordpress-platform-pembelajaran-maya-1.754905**. Retrieve September 30, 2018.
2. Din, R. 2017. Pembinaan dan Permodelan Sistem Pengajaran (Cetakan ke-2). Bangi: Penerbit UKM.
3. Din, R. 2016. Notes from the Chief Editor on Designing Personalized Learning. *Journal of Personalize Learning*. 2(1): i-ii. Available at: **http://spaj.ukm.my/jplearning/index.php/jplearning/article/view/108**. Retrieve September 30, 2018.
4. Din, R. 2014. Pembinaan dan Permodelan Sistem Pengajaran. Bangi: Penerbit UKM.

5. Din, R. 2010. Development and validation of an integrated meaningful hybrid e-Training (I-MeT) for Computer Science: Theoretical-empirical based design and development approach. PhD Thesis. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia. Open access thesis published online available at: **https://rosseni.files.wordpress.com/2010/03/myphd.pdf**. Retrieve September 30, 2018.
6. Din, R. 2006. Technical Report. Projek Laluan Pantas Pembangunan Sistem Persidangan Berkomputer dalam Rangkaian Jauh. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
7. Din, R. 2001. Pembinaan Sistem Persidangan Berkomputer (SidangKom). Unpublished Master Thesis. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
8. Din, R., Othman, N., Nasir, M.K.M., Che, N.M. & Alias, M.H. 2018. Universal Design & Agile Development Model. for Meaningful Learning with Embedded Values. 2018. Poster presented at e-Learning Carnival & Conference (ELCC 2018), Universiti Teknikal Malaysia, Melaka, 16th July.
9. Din, R, Othman, N, Che Murat, N, Alias, M.H, Nasran, U.A. & Mohamad, M.K.N. 2017. Formative to summative in one go: Getting to the Final Destiny with Edutechnovation Day: Universal Design & Agile Development Model for Meaningful Learning. Poster presented at RAHOLE Conference, Universiti Malaya, 20-21 November.
10. Ismail, A. 2016. Addressing current and future challenges in Malaysian higher education. USM Vice Chansellor public lecture. Dewan Budaya USM, 15 Disember.
11. Ministry of Education, 2015. Malaysian Education Blueprint 2015-2025 (Higher Education). Putrajaya: Kementerian Pendidikan Malaysia. Available at: **http://www.moe.gov.my**. Retrieve August 3, 2018.
12. Mermer, Y. 2010. Moral Theory in the Risale-I Nur. Available at: **http://www.bediuzzamansaidnursi.org**, retrieve August 3, 2018.
13. Mohd Aroff, A.R. 2014. Values Education and the Malaysia Education Blueprint. *Journal of Interdisciplinary Research in Education (JIRE)*. Vol. 4, Issue 1, 2014, pp. 59-73. Retrieve July 30, 2018.
14. Said Nursi. 1989. The Damascus Sermon. (Ihlas Nur Nesriyat, Trans.). Ankara: Ihlas Nur Nesriyat Publications.
15. Said Nursi. 2011a. The Flashes Collection: From the Risale-I Nur Collection. (Vahide, S., Trans.). Istanbul: Sozler Publication.
16. Said Nursi. 2011b. The Letters Collection: From the Risale-I Nur Collection. (Vahide, S., Trans.). Istanbul: Sozler Publication.
17. Said Nursi. 2011c. The Words Collection: From the Risale-I Nur Collection. (Vahide, S., Trans.). Istanbul: Sozler Publication.

AN ISLAMIC EPISTEMOLOGY PROPOSAL IN THE CONSTRUCTION OF NOVEL UNDERSTANDING OF THE SCIENCE: ALLAH; NOT ONLY THE SUBJECT OF RELIGION COURSE, BUT ALSO OF PHYSICS – CHEMISTRY

Researcher-Writer Ayhan KÜFLÜOĞLU

İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tez İşlemleri, İstanbul, Türkiye
ayhank27@gmail.com

Abstract

Our Lord "Allah" is not only the subject of Religion Courses, but also of other subjects such as Physics and Chemistry. This is because, in these classes as well, the "acts and works" of our Lord that are appearing in the universe, his "gifts and blessings" are taught to us. Because just as in the verses of the Quran that were revealed and written in two-dimensional letters, the "Legislative and Scholarly" the "Transpire and Genesis revelations" are found in the "Universe Book" that Allah created in three dimensions and more. One is the "Book of the Holy Quran", the Protective and the Proverbial Sharia, and the other is the "Book of the Transpired Universe" that includes the writings of Genesis Sharia.

So, in research and observation of the universe, measurement and testing activities, with the "secular" paradigms of "scientificity" in the eye of an "atheist" or "deist" are that "Allah is absent; even if He exists, not involved in the process" with a preliminary assumption, and a Muslim cannot consider this assumption true and scientifically proven. If there is an ideology that divides the entity and the truth, saying "Scientific", "Secularism"; "Religion Courses–Science Courses" with different distinctions, this produces different fields of reality, and as a result, we teach our Lord only in Religion Classes. In other classes, we forget and skip Him. When we go out to the street, our view of the universe will also be "out of religion" (secular), rather "Atheist-like" with a sight of disbelief.

Both in the lectures in the classes and in the knowledge and exploration, expression and explication of science, research and observation, our religion, which does not contradict the "Tawhid Paradigm" and which does not bring about an idealistic wear and shake in the minds of the tender and young, and makes the Lord forget us - that is to say, these are "denial and shirk viruses." Otherwise, say, in school, while teaching the process of "rain" to the student, the explanation is made as "the water on earth is evaporated by the sun`s heat and carried by the winds. Then, it encounters low pressure and cold air, condensing water gets heavy and drops by gravity, as this circulation and cycle/transformation of water." This is a description that means "unattended and without the subject", "Objective and factual, neutral and independent of faith."

Key Words: Religion and science, Secularism, Tawhid paradigm, Islamic science

ALLAH; SADECE DİN DERSİNİN DEĞİL, FİZİK – KİMYA’NIN DA KONUSUDUR

Araştırmacı-Yazar Ayhan KÜFLÜOĞLU

Özet

Rabbimiz olan “Allah”; sadece Din Dersinin konusu olmayıp, Fizik – Kimya gibi, diğer derslerin de konusudur. Çünkü bu derslerde de, Rabbimiz’in evrende görünen “fiil ve eserleri”; bize “ihsan ve ni’metleri” anlatılmaktadır.

Çünkü: Tıpkı, iki boyutlu harflerle yazılan “Teşriî ve Kelâmî” olan, vahyettiği “Kur’an Kitabındaki” âyetlerin okunması gibi; diğerinde de, üç ve daha çok boyutlu yarattığı “Kâinat Kitabında” yazdığı “Tekvinî ve Kevnî Âyetleri” okunmaktadır. Biri, Teşriî ve Teklifî Şeri’ât ve kuralların yazıldığı “Kurân-ı Kerîm Kitabı;” diğeri ise, Tekvinî Şer’iâtın yazıldığı “Kevnî Kâinat Kitabı.”

Ve zaten Kitabımızda ilk vahyolunan "oku" emriyle de, bu 2 kitabı okumamız emrediliyor ama "Bismillâh"la okumamız; daha doğru ifadeyle: "Yaratan Rabbimiz'in adıyla" okumamız emrediliyor.

Yani: Kâinatı; Rabbimiz'in yarattığı ve her ân/mekân [yok(luk)tan halk ve icad ve var(lık)tan terkip ve inşa suretiyle] yaratmaya devam ettiği; çok boyutlu ve hareketli bir kitap olarak okumamız ve bu kitaptaki harf ve kelimelerin, suret ve özelliklerinden daha çok; taşıdığı ve işaret ettiği anlam ve mesajlara dikkat edilmesi gereken bir kitap olarak okumamız emrediliyor.

Demek ki; evren araştırma ve gözlemlerini, ölçüm ve deney faâliyetlerini; "Bilimsellik"in "seküler ve lâik" paradigmalarıyla; yani bir "ateist" veya "deist"in gözüyle; yani güya "Allah yok(muş); varsa bile, evrendeki işleyişe karışmıyor(muş!)" önvarsayımıyla ve sanki bu önvarsayım doğruymuş ve bilimsel olarakta ispatlanmış tarzında yapamaz bir müslüman!

Eğer varlık ve gerçeği parçalayıp, bölen bir kafayla; yani "bilimsellik" diyerek, "sekülârizm ve lâiklik" diyerek; "Din Dersleri – Fen Dersleri" ayrımlarıyla, farklı gerçeklik alanları üretir ve bunun sonucunda, Rabbimiz'i sadece Din Derslerinde anlatır, diğer derslerde unutur ve atlarsak; sokağa çıktığımızda, evrene bakışımız da "din dışı" (seküler ve lâik); daha doğrusu "ateistçe" olur; bir ateistin gözüyle olur!

Hakikâti parçalayıp, çifte gerçeklik alanları üreten, bu bölmeli seküler anlayışın sonucu olarak; "müslümanlığımız" da, sadece "cami" gibi mekân ve "bayram, namaz" gibi zamanlarda hatırlanan, "parttime müslümanlık"a döner!

Anahtar Kelimeler: Din ve bilim, Sekülârizm ve Lâiklik, Tevhid paradigması, İslâmî bilim

GİRİŞ

Rabbimiz olan "Allah"; sadece Din Dersinin konusu olmayıp, Fizik – Kimya gibi, diğer derslerin de konusudur. Çünkü bu derslerde de, Rabbimiz'in evrende görünen *"fiil ve eserleri";* bize *"ihsan ve ni'metleri"* anlatılmaktadır.

Çünkü: Tıpkı, iki boyutlu harflerle yazılan *"Teşriî ve Kelâmî"* olan, vahyettiği "Kur'an Kitabındaki" âyetlerin okunması gibi; diğerinde de, üç ve daha çok boyutlu yarattığı "Kâinat Kitabında" yazdığı *"Tekvinî ve Kevnî Âyetleri"* okunmaktadır. Biri, Teşriî ve Teklifî Şeri'ât ve kuralların yazıldığı *"Kurân-ı Kerîm Kitabı;"* diğeri ise, Tekvinî Şer'iâtın yazıldığı *"Kevnî Kâinat Kitabı."*

Ve zaten Kitabımızda ilk vahyolunan *"oku"* emriyle de, bu 2 kitabı okumamız emredilir ama *"Bismillâh"la* okumamız; daha doğru ifadeyle: *"Yaratan Rabbimiz'in adıyla"* okumamız emredilir. Yani: Kâinatı; Rabbimiz'in yarattığı ve her ân/mekân [yok(luk)tan halk ve icad ve var(lık)tan terkip ve inşa suretiyle] yaratmaya devam ettiği; çok boyutlu ve hareketli, canlı bir *"kitap"* olarak okumamız ve bu kitaptaki harf ve kelimelerin, *"suret ve özelliklerinden"* daha çok; taşıdığı ve işaret ettiği *"anlam ve mesajlara"* dikkat edilmesi gereken bir kitap olarak okumamız emredilir.

Demek ki; evren araştırma ve gözlemlerini, ölçüm ve deney faâliyetlerini; "Bilimsellik"in *"seküler ve lâik"* paradigmalarıyla; yani bir *"ateist"* veya *"deist"in* gözüyle; yani güya "Allah yok(muş); varsa bile, evrendeki işleyişe karışmıyor(muş!)" önvarsayımıyla ve sanki bu önvarsayım doğruymuş ve bilimsel olarakta ispatlanmış tarzında yapamaz bir müslüman!

Eğer varlık ve gerçeği parçalayıp, bölen bir kafayla; yani *"bilimsellik"* diyerek, *"sekülârizm ve lâiklik"* diyerek; *"Din Dersleri – Fen Dersleri"* ayrımlarıyla, farklı gerçeklik alanları üretir ve bunun sonucunda, Rabbimiz'i sadece Din Derslerinde anlatır, diğer derslerde unutur ve atlarsak; sokağa çıktığımızda, evrene bakışımız da "din dışı" *(seküler ve lâik);* daha doğrusu *"ateistçe"* olur; bir ateistin gözüyle olur!

Hakikâti parçalayıp, çifte gerçeklik alanları üreten, bu bölmeli seküler anlayışın sonucu olarak; "müslümanlığımız" da, sadece "cami" gibi mekân ve "bayram, namaz" gibi zamanlarda hatırlanan, "*parttime müslümanlık*"a döner!

1. TEVHİD; SADECE İNANCIN DEĞİL, BİLGİ'NİN DE KONUSUDUR

Halbuki gerek derslerin anlatımında ve gerekse Bilim'in, araştırma ve gözlemlerden elde ettiği bilgi ve keşiflerin, ifade ve izahında; dinimizin, "Tevhid Paradigması"na zıt olmayan ve körpe zihinlerde itikadî bir aşınma ve sarsıntı meydana getirmeyen ve Rabbimiz'i unutturup – gaflet perdesini kalınlaştırmayan; yani *"inkâr ve şirk virüsleri"* taşımayan ifadeler kullanmak gerekir.

Yoksa misâlen: Okulda, öğrenciye "yağmur" hâdisesini anlatırken; *"Yeryüzündeki su; güneşin ısısıyla buharlaşıp, rüzgârlarla taşınır. Sonra alçak basınç ve soğuk havayla karşılaşıp, yoğunlaşan su; ağırlaşıp, yerçekimi etkisiyle yere düşer; suyun bu devri daim ve döngü/dönüşümü…"* gibi, "failsiz ve öznesiz" ifadelerle anlatmak; "objektif ve olgusal, tarafsız ve inançtan bağımsız" anlatmak değildir.

Fail ve özneyi işe katmadan, yapılan bu tasvir ve ifade tarzı; analojik ve yapısal olarak; "Mona Lisa" gibi bir sanat eserini, "Da Vinci" gibi bir "faile" atıf yapmadan, sadece "resim" üzerinden; *"tuvalin şekil – renk – boyutu ve üzerindeki boya – fırça darbeleriyle"* anlatmaya benzer!

Hâlbuki iki boyutlu ve gerçeğinin taklidi olan, cansız "Mona Lisa" resminden çok daha sanatlı, evrendeki hakiki "Mona Lisa"yı anlatırken, olması mantıken zarurî ve şart olan *"fail ve özneye;"* yani canlı "Mona Lisa"nın *"müessir ve ustası"* olan Rabbimize hiç atıf yapılmaması; bundan çok daha mantıksız ve saçmadır.

Görüldüğü gibi: En basit bir resmi bile, *"fail ve ustasına"* atıf yapmadan; hattâ yan yana gelmiş "iki basit harf" veya "anlamlı bir kelimeyi" bile, *"kâtip ve yazar/yazanına"* gönderme yapmadan; o resim ve yazının "neden" ve "nasılını" *(neden ve nasıl olduğunu ve olabildiğini)* determine edemeyiz; olması zorunlu olan *"fail ve yazarı"* işe katmadan, evreni rasyonalize edemez ve açıklayamayız.

Bilim'in virüslü bilgileriyle formatlanmamış ve programlanmamış, "Bilimsellik" illüzyon ve sihrine kapılmamış, her selim kâlp ve sâlim zihin; dinimizin Tevhid nazarıyla bakarsa, görür ki: Varlık sahnesinde olduğunun bile farkında olmayan; *"ağaç"* gibi bir tahta parçası, meyve yapamaz! İlim – sanat nedir bilmeyen, *"toprak"* gibi bir çamur; türlü türlü dokuma kumaşlar, narin ve rengarenk, sanatlı çiçekler yapamaz!... Şapkadan tavşan çıkmasına benzeyen: Cansız atomların birleşmesinden, *"canlılık ve bilinç;"* görmeyen atomdan, *"göz ve görme"* çıkmaz!...

Verdiğimiz bu örneklerdeki; *"atom, ağaç, toprak"* gibi madde ve sebepler; tıpkı bir "su borusu" ve "çeşme" gibidir. Nasıl ki "çeşme ve boru;" suyun çıktığı, nakil ve akış yeridir; suyun *"terkip sebebi ve inşa nedeni"* değil; *"fail ve ustası"* hiç değil! Bu "madde ve atomlar;" evrendeki binaların, *"inşa malzemesi ve yapım hammaddesidir*."

İşte tâ Big Bang'ten itibaren, ilk element hidrojenin yaratılmasından itibaren; kâinattan imbiklerle süzüle süzüle, uzay çölünden, *"yeşil vahâmız"* ve *"uzay gemimiz"* olan Dünya Gezegenine, çok çok uzak mesafelerden nakledilen/nakledilmiş "su, hayat, ağaç, elma, toprak, çiçek, bal, süt" ve tüm herşey; Rabbimiz'in kudret elinde tuttuğu ve çevirdiği ve hareket ettirdiği, *"edilgen bir alet ve münfail bir araç ve pasif bir enstrüman"* olan "madde ve zerrelerini" kullanması ve hareket ettirmesi ve yönlendirmesi neticesidir.

Ağaç, toprak, inek, arı, tavuk vs… Bunlar; "Meyve, süt, bal, yumurtayı" kudret eliyle üretip – imâl ettiği, (otomatik değil) *"manuel üretim tezgâhıdır."* Rabbimiz'in, ni'metlerini gönderdiği, inzal ve indirdiği; çıkış yerleri, çıkış borularıdır…

Madde ve sebeplerin en kuvvetlisi ve göz – kulak gibi cihazlarla en zengini olan, canlı ve şuurlu *"insan"* bile; meselâ bir *"anne adayı,"* kendi karnındaki bebeği kendisi yapmaz, yapamaz. Hattâ o anne adayının, karnında olanlar hakkında ne bilgisi vardır ve ne de olurken şuuru farkeder!

Sebeplerin en zengin ve kuvvetlisi *"insan"ın* durumu buyken; toprağın ağaca ve ağacın da meyveye, *"sebep"* ve/veya *"fail"* olduğunu söylemek ve buradan kâinatta, "sıralı tren vagonları" gibi "sebep – sonuç zincirleri" tahayyül ve tasavvur etmek ve bu *"deterministik tasavvur ve şablon"* üzerine, "bilgi"yi kodlamak; reel evrendeki gerçeklerle uyuşmaz ve saçmadır!

Bunun gibi; insanın en basit eylemlerinden olan *"yürümek"* fiilinde; insanın yaptığı sadece *"yürümeyi istemek (dua etmek)"tir.* Rabbimiz'de, bu istek ve duayı kabul edip, yürümeyi yaratır. Yoksa o insanın: *"Yürümek için hangi sinir ve kas hücreleri uyarılacak, hangi hücrelerde, hangi biyokimyevîelektrikî ateşleme ve reaksiyon gerekiyor, açı – denge – ağırlık – eğim hesapları vs…"* O insanın, bunlar hakkında ne bilgisi vardır ve ne de, *"yürüme"* fiili yaratılıp – gerçekleşirken bile, vücudundaki o işlemlerin farkında olur!

Şimdi bu insan; kendi vücudunda ve kendi iradesiyle yaptığı fiillerde bile *"aktif* ve *etken"* değilken; yani kendi vücudundaki işleyiş ve sonuçlarına bile aktif katılımcı ve *"sebep"* değilken! Kendi fiillerine sebep olmamasını ve yaratamamasını geçtik; fiili yaratılırken, o fiil sürecindeki işlemlerin bile, farkında değilken!…

İnsanın bu; iradesiyle, isteyerek yaptığı fiillerde durumu buyken, irade ve isteğinin bile karışmadığı: *"Sindirim, kanın deveran ve temizlenmesi, hücrelerin beslenmesi"* gibi, irade ve bilgisi, iktidar ve şuuru dışında gerçekleşen fiil ve faâliyetlere ise, hiç girmiyoruz!

Yani "insan"ın; irade ve şuuru, bilgi ve iktidarında olan tek şey, sadece "istemek" iken; kendinden daha aciz ve cahil, cansız ve şuursuz, iradesiz ve bilgisiz, kör ve sağır diğer "atom ve maddeye": *"Bu, bunun sebebi. Şu, şunun sonucudur"* demenin anlamı ne!? Realitede hangi gerçeğe uyar!?

Meselâ: Toprağın terzilik, tekstil ve konfeksiyon sanatını icra edip; türlü türlü dokuma kumaşlar ve rengarenk elbiseler yapabilecek kabiliyet ve tabiâtta olduğunu ve yapabileceğini ve yaptığını kim iddiâ edebilir!? Hem de aletsiz olarak; hem de göz, kulak gibi duyuları da olmadığı hâlde!

Örneğin: "Ağacın", değil meyve ve yapraklarına "etken" ve "sebep" olması; halbuki o ağaç, üzerindeki o meyvenin ve üzerindeki işleyişin bile farkında değil; hattâ o ağaç, kendi varlığından bile bîhaber! Farzı muhâl, sorsak: "Üzerindeki elmayı sen mi yaptın ve sebep oldun?", "Ne alâka! Kendi varlığımdan bile haberim bile yok ki, üzerimdeki şeyler hakkında bilgim olsun! Beni alet ve araç olarak kullanan, fail ve ustama sor!" diyecek.

Hem nasıl ki: Süleymaniye'nin yapıtaşları olan "demir, kum, taş" vs.; *"kütleçekimi, elektromagnetik kuvvet, kimyasal kuvvet"* gibi türlü türlü "itme – çekme rüzgarlarının" *ittirme ve çektirmesiyle;* bu yapıtaşları ve malzemeler, kendi kendine havalanıp, birleşip, "Süleymaniye"yi inşa ve imâl edemez! Yani Süleymaniye'nin *"etken"* olmayıp, *"edilgen"* olan bu yapıtaşları; Süleymaniye'nin mimar ve mühendis, fail ve ustası olamaz! İllâ bir Sinan ve emrinde çalışan usta ve ameleler ve ancak amelelerin eli ve kuvvetiyle hareket edebilen *"alet ve araçlar"* gereklidir.

Çünkü Süleymaniye'de görünen "mimarî ve sanat, ilim ve irade, ölçü ve şuur" gibi özellik ve sıfatlar; *"malzemelerinde, parça ve yapıtaşlarında"* yoktur. Süleymaniye'deki sıfatlar, binasının malzemelerinde olmadığı için de; Süleymaniye'nin *"nedeni ve faili, ustası ve mimarı"* ondaki malzeme ve yapıtaşları olamaz. Zaten şuursuz ve bilgisiz *"atom ve maddelerin"* biraraya gelmesi; toplamda, şuursuzluk ve cehaleti arttırmaktan başka da bir işe yaramaz! Yani gözsüz – şuursuzların toplanması, Süleymaniye'nin vücuda gelme ihtimâlini daha da azaltır.

Hem zaten ışığı olmayanın, ışık vermesi; parası olmayanın, para vermesi; ilmi olmayanın bilgi vermesi mümkün olmaması gibi; *"cansız ve şuursuz atom ve maddelerin"* birleşmesi ve bir araya gelmesiyle; bütün'de, *"canlılık ve şuur, bilgi ve sanat"* gibi, daha üst özellik ve sıfatların oluşması da, mantıken mümkün değildir. Çünkü: *"Parça,"* kendisinde olmayan özellikleri; parçası olduğu *"bütün"e* veremez.

2. MAKRO EVREN VE MİKRO EVREN, BİRBİRLERİNE İNDİRGENEMEZ

Makro Evren ve Mikro Evren arasında, birbirleriyle nedensellenemeyecek sınır ve duvarlar; maddeyi bölerek, birbirine indirgenemeyecek engeller vardır. Misâlen: "Su"yun özellik ve sıfatlarının; onu oluşturan parça ve cüzleriyle, nedensellenemesi ve rasyonalize edilememesi gibi. Yani su'yun *"sıvı – serin ve söndürücü"* olması gibi özellik ve sıfatlarının; suyun yapıtaşı ve imâl malzemesi olan, oksijen ve hidrojenin, *"gaz – yakıcı ve yanıcı"* olması gibi, suya zıt özellikler taşıması nedeniyle; su'yun bu özellik ve sıfatlarının nedeni ve kaynağı, *"oksijen ve hidrojen"* olmasının mümkün olmaması gibi.

Zaten yukarıda demiştik: Hiçbirşey, kendinde olmayan özellik ve sıfatları, başkasına veremez. Bilgisiz, *"bilgi"* veremez; ışıksız, *"ışık"* veremez gibi… Bilinçsiz ve gözsüz atomların toplamından *"bilinç, göz ve görme"* çıkması vs. hep bu muhâli içinde taşır.

O hâlde: *"Madde'nin kendisinde"* ve *"evren'in bütününde"* olan özellik ve sıfatlar, fiil ve eserler; analitik bir mantıkla, analiz – sentezlerle, ayrıştırma – bölmelerle; *"maddenin yapıtaşlarında"* aranmaz ve evrendeki *"madde – enerjilerle"* nedensellenemez ve evrendeki *"alet, araç, malzemelerle"* rasyonalize edilemez! Ve "maddî (ve somut)" olmayan ve "neden" olmayıp, "sonuç ve işleyişin tasviri" olan; yani *"zihnî ve itibarî"* olan *"kanun ve mekanizmalarla"* da determinize edilemez! O hâlde, bu gibi konularda, analitik ve ayrıştırmacı değil; holistik ve bütüncül, yani vahdet ve vahdaniyyet gözüyle, "Tevhidî Paradigma"dan bakmalıyız.

Örneğin: Milyonlarca ton ağırlık ve büyüklükte olan ve çoğunun hızı, silâhtan çıkan mermiden milyonlarca kat daha hızlı olan *"milyonlarca yıldız ve gezegeni;"* uzay boşluğunda, bir yere bağlayıp – tutturmadan gezdiren ve döndüren ve milyonlarca yıldır, çarpıştırmayıp – düşürmeyerek, dengede tutan "sebep ve mekanizma ve kuvvet;" *"kütleçekimi"* değil, *"El Kayyum ve El Hafîz"* olan Rabbimiz'dir! Rabbimiz'in iradesinin, bu yönde olmasıdır. Kuvvet ve kudretiyle, bu iradesini gerçekleştirmesidir.

Çünkü ve zaten: İrade ve kudreti bu yönde olmasa; ne *"kütleçekimi"* kendi varlığını muhafaza edebilir ve ne de *(farzı muhâl, varlığını muhafaza etse bile)* yıldızları boşlukta dengede tutabilir ve ne de yıldızları döndürme ve gezdirmeye sebep olabilir! Yani *"kütleçekimi"nin* en fazla, yapabildiği; *"çekmek"tir* ve çekmesi de, kendi(liği)nden ve "kütle"den *(kütle'nin zât ve tabiâtından)* değildir.

Çünkü: Bu kuvveti kütle'de *"yaratan"* ve kütle'ye *"nazil ve inzal eden, bitişik ve yanyana iktiran ettiren"* ve Kudret'ini, "kütleçekimi" olarak *"tezahür veya tecelli ettiren:"* Âlemlerin Rabbi olan "Allah"tır!...

Özetle: Evrene, Bilim/sellik'in "parçalayıcı" ve insan zihnini "kesrete dağıtıp, çokluk ve madde'de boğdurucu" bakışı yerine; dinimizin "birleştirici ve bütüncül (holistik)", (daha doğru ifadeyle, "Tevhid ve Vahdet" nazarıyla) ve doğru sorular eşliğinde bakarsak, görürüz ki:

Allah'tan başka hangi sebep, yeryüzünde tonlarca suyu göğe kaldırıp – arıtır; O'ndan başka hangi fail başımızın üzerinde tonlarca suyu gezdirip, muhtaçlara taşıyıp, yetiştirir!?, Allah'tan başka hangi müessir, yağmuru dünyadan terkip edip; sonra da usulca, yaprak ve çiçeklere indirir!?, Allah'tan başka hangi sebep, uzay boşluğunda sürâtle dönen dünya gemisine, her gün tonlarca "elma, bal, sütten nehirler, ırmaklar" akıtır ve gönderir!? (Çünkü: Boşlukta asılı ve sür'atle dönen ve hiçbir nakil vasıtası ve ulaşım imkânı olmayan "dünya gemisine", hergün, "yağmur" gibi gönderilen; yani "ağaç musluklarıyla" akıtılan veya "arı, inek gibi kanal – borularla" gönderilen tüm "meyve, bal, sütlerin" miktarları, binlerce – milyonlarca tondur!), Allah'tan başka hangi neden, hangi fail; anne karnındaki bebeği, göbeğine bağladığı bir kordonla karnından;

doğduğunda da, (dişleri olmayan ve katı yiyecekler için sindirim organları gelişmemiş o bebeği,) annesinin göğsünden; böyle en lâzım ve lâtif bir ni'meti gönderip – besleyebilir!?…

Halbuki "Ateist ve Materyalist Bilimsellik Felsefesi"nin ürün ve sonucu olan "Bilim"; insan zihnini, sebepler ve kesrete yönelterek, "tevhidî" bakıştan uzaklaştırır ve Rabbimizi unutturur. Bunu, "bilimsel bilgi"de saklı olan, "bilinçaltı (subliminâl)" mesajlarla yapar.

3. BİLİMSELLİK FELSEFESİ'NİN DAYATTIĞI AKSİYOMATİK ÖNİNANÇLAR

Bu kısımda; *"Bilimsel Bilgi"nin* bilinçaltımıza telkin ve ilka ettiği *"kirli ve virütik bilgilere;"* bizi kodlayıp – programladığı ve formatladığı, *"bilinçaltı (subliminâl) ve hipnotik mesajlara"* değineceğiz.

Yazımızın başında verdiğimiz "yağmur" örneğinde; yağmurun *"neden ve nasıl olduğu ve yağdığını"* anlatan, Bilim'in bu *"failsiz ve öznesiz"* tasvir ve ifadeleri; "Ateist ve Materyalist Bilim"in, "Determinist ve Natüralist Bilimsellik Felsefesi"ne göre yapılmış bir *"yağmur"* tasviridir.

Bu tasvir ve ifadeler; *(sanki "Allah var – yok"un ortası veya bunun 3. bir ihtimâl ve şıkkı varmış gibi veya bu 2 şıkka eşit mesafede kalıp, bakılacak dış bir 3. gözlem ve koordinat noktası varmış gibi!):* "Gözlem ve araştırmalarımda, tüm dinî ve felsefî inançlardan bağımsız olacağım. Evrene, tarafsız ve objektif bakacağım. Olayları, olgusal ve olduğu gibi anlatacağım!…" iddiasıyla; "ateist" tarafa savrulan, "deist" subjektifliğe kayan ve bu inançları savunan "Bilimsellik Felsefesi"ne göre kurgulanmış ifadelerdir; "Bilimsellik Kriterleri"ne uyarak hazırlanmış "Bilimsel Bilgiler"dir.

"Allah var – yok" dışında 3. bir ihtimâl; gidilecek 3. bir yol ve aklî seçenek olmadığı için; "objektif ve tarafsız, olgusal ve nesnel" olunamayacak bir konuda; güya *"objektif ve tarafsız olacağım"* diye, Bilimsellik'in, bu "ateist ve deist" taraflı bakışı sahiplenilmez!

Ayrıca, bu konuda *"objektif ve nesnel"* bir bakış mümkün olsaydı bile; ahlâkî olarak, gene de "tarafsız" olmak doğru değil. Çünkü: *"İyi – doğru – güzelden"* taraf olmak gibi, insanî bir yükümlülüğümüz de var bizim.

Konumuza dönersek: Bilim'in bu "ateist ve deist yağmur tasviri" *(yani: "Yağmur"da Allah yok; yani Rabbimiz, yağmur'a 'müdahil ve etken ve fail' değil; belki kâinatın başlangıcında var ve fail olabilir!);* yağmur'un, "failsiz ve öznesiz" yağdığına inanmasından kaynaklanmaktadır!

Buna da en büyük delil olarak: Faili görmemesini; Bilimsellik'in ise, gördüklerini konusu olarak kabul ettiğini vermektedir. *("Görmemek", "olmamaya" delil olmaz; fakat konumuz bu değil.)*

Diğer, en büyük zanları da: Görünen *"madde ve sebep"* ve görünmeyen *"otomatik mekanizma"* ve *"doğa yasalarının;"* fail gerektirmeden, bu işleyiş ve sonuçlarını gerçekleştirebileceği ve olanın da, bu mümkünün gerçekleşmiş hâli *(vukûu)* olduğu inancına sımsıkı yapışmalarıdır!

Yani Bilimsellik: *"Yağmur'un; herhangi bir faile zaruret ve ihtiyaç duymadan, olabileceğine ve olduğuna"* inanır. *"Yağmur'un, failsiz olmasının mümkün olduğunu; olanın da, bu mümkün'ün gerçekleşmesi olduğu"* inancını savunur. İşte "Bilimsel Bilgi" dediğimiz şey, Bilimsellik Felsefesi'nin bu itikad ve varlık anlayışına göre dizayn edilir.

"Bilimsel Bilgi"; kısır döngüsel olarak *[yani delil ve ispatın (müddeânın) sürekli yer değiştirdiği]: "*Mümkün ki oluyor; oluyor ki mümkün*"* şeklinde yapılan, "totolojik" bir itikada göre dizayn edilir ve sanki bu *"ateist felsefî inanç",* doğru ve ispatlanmış gibi kurgulanıp – sunulur.

Yağmur'u, Yatay Deterministik Şablon üzerinden, salt "sebep – sonuç" kurgusuyla resmeden Bilimsellik Felsefesi'nin verdiği bilgiler; güya *"Evrenin varlık ve işleyişinde, herhangi bir fail ve özneye zaruret ve ihtiyaç yok(muş); çünkü ve zaten evrenin işleyişi, otomatik bir makina ve bilgisayar gibi(ymiş). Yani bu işleyişin failsiz*

olması mümkün(müş) ki oluyor ve oluyor ki mümkün(müş). Yani Allah yok(muş), varsa bile bu işleyişe karışmıyor(muş)… Zaten evrenin varlık ve devamında, işleyiş ve faâliyetinde O'na zaruret ve ihtiyaç yok(muş). Çünkü evrende O'nu gerektirecek bir nedensel boşluk ve delil de yok(muş)... O, varsa ve olsa bile ancak 'İlk Neden Tanrısı' olabilir(miş); fakat evren veya evrenler, sınırsız sonsuz veya sonsuz sınırlı ise, bu İlk Neden Tanrısı'na inanmak için de, aklî bir gerekçe ve gözlemsel, ampirik bir kanıt kalmayacak(mış)!..." gibi "aksiyomatik öninanç ve önvarsayımlara" göre kurgulanmış ifadelerdir.

"Bilimsellik Felsefesi"nin, bu aksiyomatik varsayım ve tahminleri; bu felsefenin ürün ve sonucu olan "Bilim"in, tarafsız ve objektif olmadığını gösterir. Evreni, *"olduğu gibi"* görmediğini ve araştırma ve gözlemlerini de; *"olduğu gibi",* yani *"olgusal"* anlatmadığını gösterir! Yani: "Bilim/sellik"'in; varlık ve hâdiselere, önyargılı ve koşullu baktığını gösterir. Üstelik: *"Bilimselllik Kriterleri"* diyerek, bunu tüm dünyaya dayattığını; zihnimize, epistemolojik şiddet ve baskı uyguladığını gösterir!

Bu ön kabül ve aksiyomlara göre düzenlenmiş ve kurgulanmış "Bilimsel Bilgi"nin, bu "varlık ve bilgi anlayışı" *(ontoloji ve epistemolojisi);* "araştırma ve gözlemlerini"; bir "ateist veya müşrik ve deistin" gözüyle; yani "şirk ve inkâr" itikadına göre anlatır!

Bu varlık ve evren tasavvuru ise; güya *"Allah yok(muş); varsa bile ancak İlk Neden olabilir(miş); varsa ve olsa bile, evrendeki işleyişe karışmıyor(muş)!..."* şeklinde bir "Tanrı tasavvur ve anlayışını" *(teolojisini),* zihinlere enjekte ve empoze eder!

Bunun sonucu: İlkokuldan itibaren, *(hatta daha da öncesinden başlayarak)* tüm hayatı boyunca, okulda – medyada – sokakta; Bilim'in bu "*kirli, virütik alt mesaj ve anlam, bilinçaltı telkin ve gizli subliminâl mesaj*" barındıran "Bilimsel Bilgilerine" tekrar tekrar ma'ruz kalan ve başka seçeneği olmayan öğrenciye, insana: *"Varlık ve eşya tasavvurunu böyle kur, böyle düşün ve böyle de algıla ve yazılarında da böyle ifade et!... Evrene, sana taktığımız Bilimsel Gözlükle baktıkça zaten, hangi dinden olduğun fark etmez. Çünkü inandığın Tanrıyı da, bizim tanımladığımız gibi (ateist ve/veya deist) tasavvur etmeye başlayacaksın zaten!... Sınırlarını 'Bilimsellik'in çizdiği; varlık ve işleyişini 'deterministik şablonla' tasvir eden bu evrenin; Tanrı'ya ihtiyacı olmadığını (dolayısıyla, Tanrı'ya inanmak için de, aklî bir neden ve gözlemsel bir kanıt ve objektif bir delil olmadığını) sen de anlayacaksın zaten…"* demektir!

Bu ise; Bilim'in, kendi *"varlık"* ve *"bilgi"* ve *"tanrı"* anlayışını; kendi *"ateist ve deist aksiyomatik inançlarını"* kabule zorlaması demektir. Tüm din ve inançlardan bağımsız ve ayrı, seküler ve lâik, olgusal ve objektif olduğu iddia edilen Bilimsellik'in dayandığı arka plân ve fonun rengi budur. Bilimsellik Felsefesinin ürün ve sonucu olan Bilimsel Bilgi'nin, zihnimizi yönlendirip – programladığı ve bizi hipnotize eden; "gizli zihinsel kod ve derin bilinçaltı komutlar" *(subliminâl mesaj ve telkinler)* böyledir.

Buradan geleceğimiz nokta: Bilim'in, "inkâr ve/veya şirk"i savunan; yani "ateizm ve deizm"e hizmet eden Bilimsellik Felsefesi ve sanki bu "felsefî inkâr ve inançları" doğruy(muş) ve ispatlanmış "altmesajıyla" *(bu arka fonda)* sunulan "Bilimsel Bilgi;" dinimizin "*Tevhid ve Vahdet*" Paradigmasıyla çelişir ve çatışır.

"Eğer evrende bir olay, sebep – sonuç ilişkisi ve madde – enerji etkileşimleriyle nedensellenebiliyorsa; burada Tanrı gibi bir fail aramak lüzumsuz ve gereksizdir. Evrenin işleyişinde, Tanrı'yı gerektirecek nedensel bir boşluk ve loşluk yoktur(!)" diye iddia eden "Bilimsellik"in; evrendeki olayları *"neden – sonuç kurgu ve şablonuyla"* resmetmesi ve *(madde ve nedenleri, "neden" olarak atayıp; bunları, fiil ve icraatında "araç / alet-edevat" olarak kullanan)* "fail"e yer vermemesi; bilinçaltımıza "subliminâl mesaj" olarak: "*Bu işleyişe Tanrı karışmıyor*" telkin ve talimatını kodlar!

Bilimsel Bilgi'nin, sesli olarak: *"Gördüğümüz bu şey; şu sebep – sonuç ilişki ve etkileşimiyle oluyor"* demesi; bilinçaltımıza sessiz olarak: *"Bu işleyişin, failsiz olması mümkün ve zaten olmaktadır"* mesajını gönderir.

Kulağımızla işitilmesi ve bilincimizle fark edilmesi mümkün olmayan, bu harfsiz ve sessiz – sözsüz mesajları; bir sihir ve hipnoz gibi, *"varlık tasavvur ve algımızı"* şekillendirerek, irade ve davranışlarımızı yönlendirir.

Bilimsellik Felsefesi'nin *(scientism, scientific, philosophy of scientificism),* evrendeki "bilgi"yi *(veri/data – information – knowledge),* Yatay Deterministik Şablona göre filtreleyip – kodlaması ve "bilim" *(science)* olarak, yeniden üretmesi neticesi ve gözümüzü açtığımızdan beri, tüm ömrümüz boyunca maruz kaldığımız bu *"Bilimsel Bilgilerin"* telkin ve tekrarları neticesi; kalbimiz *"müslüman"* kalsa bile, algı ve zihnimize *"inkâr ve şirk virüsleri"* bulaşmış, hastalık tüm vücuda yayılmıştır artık!

Üstelik, bu virüsleri tanıyıp – teşhis edecek, bir *"antivirüs programımız"* bile olmadığı için; hasta olduğumuzu bile fark etmeyiz! Ki, tedavi olmayı düşünelim; bir çözüm arayalım!...

4. SİZ, HİÇ AĞAÇ GÖRDÜNÜZ MÜ!?

Üstelik, Bilimsellik Felsefesinin taşıdığı bu *"şirk ve inkâr virüsleri",* sadece Rabbimizle münasebetimizi, itikad ve ahiretimizi tehlikeye atmakla kalmaz! Bilim'in, bu, kendi sınırlarını aşarak, bütün hayatımıza sirayet eden, kirli *"virütik bilgileri";* algı ve anlamlandırmalarımızı bozan bu *"varlık ve bilgi ve tanrı anlayışı/anlayışsızlığının"* neticesi olarak; varlık ve gerçeklikle, birebir teması da kaybederiz! Varlıkla aramızda oluşan bu boşluk ve kesiklik neticesinde, artık eşyayla şahsen ve birebir tanışmamız da zorlaşır! Başta kendimiz ve Rabbimiz ve sonra da eşya ile aramızda bir mesafe ve soğukluk ve yabancılaşma başlar!

Yani: *"Bilim ve Bilimsel Yöntem";* sadece *"bilim insanın"* laboratuvarda yaptığı *"iş"* olarak kalmayıp, sınırlarını aşmış ve bilimle ilgilenmeyen sokaktaki insanın da, algı ve anlam haritalarını bozmuştur!

Kâinat ve Rabbimizle, aramızdaki ilişki ve bağlantıyı koparan ve kapatan ve bizi, bir *"yabanî"* gibi¸ her şeye soğuk; her şeye dışarıdan ve uzaktan; yani *"objektif"* bakmaya zorlayan *"Bilim/sellik Virüsü'nün* zararları neticesi, varlık ve gerçeklikle teması kaybederiz. Her şeye *"Bilimsel Göz / Bilimsellik Gözlüğüyle"* bakmaya; nesnel ve objektif olmaya; bunun için, her şeye dışarıdan ve pencerelerden bakmaya alışırız.

Burada Bilimsellik Felsefesi *(ve daha genelde tüm Felsefe);* varlık ve eşyayı, "akıl" üzerinden, bilme ve düşünme sürecinin adı; daha doğrusu, eşya ile, "zekâ" üzerinden kurulan bağlantının adı olup; bu da varlığı, zihne; yani *"dil ve mantık"a* hapsetmenin diğer adı olmaktadır!

Eşyayla, *"kuru zihinsel bilgi"* ve *"nicelik / bilimsel ölçüm – tanımlar"* üzerinden kurulan, bu temas/sızlık neticesinde; *"epistemoloji ve objektivite"yi* aşarak; eşyayla birebir karşılaşmamız ve tanışıp – kaynaşmamız zorlaşır! Bunun bedelini; eşyanın "ne" olduğu ve bize "yakınlık" ve "hissettirdiklerinin" kaybıyla öderiz!

İşte insanın, *"Bilimsel Devrim ve Aydınlanma"* denilen; Rabbiyle bağlantısını kesme ve kapatmasının neticesi olarak, *"varlık"la* da bağlantısını kaybetmesiyle; bir ağaca baktığımızda veya dokunduğumuzda ve yapraklarının çıkarttığı lâhutî hışırtıda, kaybettiğimiz ilk şey; bu yakınlık ve bu histir!

Meselâ *"yağmur"un,* Rabbimiz'in indirdiği ve gönderdiği *"ni'met ve rızık"* olduğu, hatırımıza bile gelmez! Yağmur'un, güya tecessüm etmiş ve cisimleşmiş *"rahmet"* olduğu, çoğumuzun algı ve çağrışımlarından çıkar.

Meselâ; gökte *"bulut"a* baktığımızda, *"kendinde bulut"u* algılamayız; "*asıl bulut"u* görmeyiz. Gördüğümüz; *"suyun, buharlaşmış ve yoğunlaşmış hâlidir"* sadece! Bu algı ve anlamlandırmayı aşıp; Bilimsellik'in tüm objektif tanım ve nesnel ta'riflerinin ötesine geçerek, bulut'la şahsen tanışmamız çok zordur. *(Burada artık, mesela "bulut" ile bulut olarak; yani "bulutun şahsiyeti" üzerinden bir tanışma ve kaynaşma yok. Bulut'a, "su buharının yoğunlaşmış hâli" tanım ve kavramsallaştırılması üzerinden bakma ve öyle baktığı için de, bulutu öyle görme ve algılama ve anlamlandırma var. Yani: Bulutun fiziksel görünüşünü görmek, fakat derinliğini görememek; görsekte fark edememek, farketsekte anlamlandıramamak ve önemsememek var.)*

Bunun gibi; meselâ "su"ya baktığımızda; su'yu, "su" olarak görmeyiz. Gördüğümüz: *"2 hidrojen ve 1 oksijenin bileşiminden oluşmuş bir madde"dir* sadece! Çevremizdeki *"taş, toprak, ağaç, hava, rüzgâr, ışık, ses"* gibi varlık ve eşyaya bakışımız hep böyle dolaylı ve uzaktan; *"bilimsellik"in* hep bu "sayısal ve nicel" tanımları üzerinden olur. Bilim'in, "analitik düşünce" diyerek, analiz – sentezlerle, eşyayı bölüp – parçalayan ta'rifleri penceresinden olur. Varlığa; holistik ve bütüncül, "tevhidî" bakışın terki neticesi; eşyayla, birebir yakınlaşma ve empati ve aracısız iletişim, mümkün olmaz.

Bu tıpkı: Karşımızda tanımadığımız bir insana bakarken, sadece fiziksel görünüşünü görmek ve bununla ilgili detaylı şekilsel tanım ve ta'rifler yapmak ama, o insanla bizzat tanışmadığımız için; o insanın *"manevî vücudunu;"* yani ahlâk ve karakter, düşünce ve davranışlarını görmemek ve bilmemeye benzer. Uzaktan gözlem ve aracıları ortadan kaldırarak, o insanla direkt tanışıp, iletişim kurmadığımız için; aramızda herhangi bir sevgi veya nefret bağı oluşmamasına benzer. O insana empati kurup, ruh hâlini hissetmemek ve fark etmemek; fark etsek de önemsememek ve bu algı ve anlamlandırmanın doğal sonucu olarak; zaten bu insanla, yakınlık ve arkadaşlık kurmaya hiç niyeti olmamak ve bundan özellikle kaçınmaya benzer. Karşımızda tanımadığımız bir insana bakarken, sadece fiziksel görünüşünü görmek ve bununla ilgili detaylı şekilsel ta'rifler yapmak ama, o insanla tanışmadığımız için; o insanın *"manevî vücudunu;"* yani ahlâk ve karakter, düşünce ve davranışlarını görmemek ve bilmemek; empati kurup, ruh hâlini hissetmemek ve fark etmemek; fark etsek de önemsememek ve bu algı ve anlamladırmanın doğal sonucu olarak; zaten bu insanla, yakınlık ve arkadaşlık kurmaya niyeti olmamak ve bunu hiç istememeye benzer.

5. BİLİM/SELLİK FELSEFESİ VE ÜRÜNÜ OLAN BİLİM, TEVHİD PARADİGMASI'NIN ZITTIDIR

Bilim'in; başlangıçta *"deizm"e* yolaçarak, buradan *"ateizm"e* giden yolu kolaylaştıran; yani *"şirk ve inkâr"ın* teori ve sistemini kurmaya çalışan bu Bilimsellik Felsefesi'nin:

"Evrendeki olayların 'nasıl ve neden' olduğunu, 'sebep – sonuç' ilişki ve etkileşimleriyle açıklayabiliyorsam; 'kim ve niçin, anlam ve amacı ne?' gibi, 'fail ve gaye sorularına' zaruret ve ihtiyaç yoktur!" diyerek; evrende Rabbimiz'e yapacak iş bırakmayan(!) bu "Determinist Evreni!;"

"Madde'nin; varlık ve devam, hareket ve çalışmasında, Rabbimiz'e zaruret ve ihtiyaç duymadığı;" bu bizatihî *(kendinden / kendi tabiât ve zâtından kaynaklı)* "Kayyum Evreni!;"

Rabbimiz'i, eğer varsa ve olsa bile, ancak *"İlk Neden"* olarak kâinatın başlangıcına kadar uzaklaştıran ve Rabbimiz'e ancak burada ihtiyaç duyan ve *(kerhen de olsa)* ufacık bir rol veren "Deist Evreni!;"

"Ama, eğer 'sonsuz evren/ler' veya 'sonsuz sonlu evrenler' ispatlanırsa; bu 'İlk Neden Tanrısı'na da ihtiyaç ve inanmak için neden kalmayacağını" iddia eden "Ateist Evreni!;"

"Şu anlattığım iş ve işleyişe, Tanrı müdahil ve fail değil; bu işleyişte Tanrı yok" diyen "Ateist Evreni!;"

"Alenî Deist" ve "Gizli Ateist" olan, sıkıştırınca da: *"Bunu gözleyip – bilemeyiz. Dolayısıyla Tanrı'nın varlık – yokluğu ve evrenle münasebeti gibi meseleler, Bilim/selllik'in konusu değildir"* diyerek, bu sefer "Agnostizm"e kaçan "Agnostik Evreni!;"…

Elhasıl, varlık ve faâliyetlerine bakarken *"Kim?"* ve *"Niçin / niye? (Gaye ve amacı ne?)"* sorularını sormayacağını, daha baştan deklare etmiş "Bilimsellik Felsefesi"nin; güya *"inanç ve taraftan bağımsız ve ayrı olacağım; her şeye, seküler ve lâik bakacağım"* iddiâsıyla, geldiği ve bizi getirdiği yer burası!

Sonuç olarak: Bilim'in *(science),* evrenden elde ettiği Bilgi'yi *(veri/data – information – knowledge);* "Ateist ve Materyalist, Determinist ve Natüralist" felsefî inanç ve aksiyomlarına göre filtreleyip – işleyerek, ürettiği Bilimsel Bilgi ve bize sunduğu, bu *"evren tasavvur ve tasvirleri,"* Tevhid Paradigması'nın tam aksi istikametidir!

Halbuki *"Tevhid ve vahdet";* hem düşünerek, kendi içimizde *(enfüs),* mantıken ulaşılabilecek aklî bir ilke ve hem de dışımızda *(afak),* varlığı inceleyerek, elde edilebileceğimiz gözlemsel bir bilgidir.

Üstelik: Bu *"enfüsî ve afakî"* düşünme ve araştırma neticesi elde ettiğimiz bilginin doğruluğu; sistem dışından gelen bir "bilgi ve haber" olan *"Risalet/Nübüvvet/Vahiy"le* de, ayrıca te'yid edilip, doğruluğu onaylanmış.

Burada, bir düşünme ve araştırma yöntemi olarak "tevhid" kavramından anlaşılması gereken, sadece Rabbimiz'in varlık ve birliği; tek olup, ortağı olmaması değil. Rabbimiz'in, icraat ve fiilleri ve sonuçları olan eserlerinde de ortağı olmaması, ortaklar kullanmaması; kendisine yardımcılar atamaması demektir.

Bu Tevhid Paradigması'nın, evren gözlem – araştırmalarında sonucu ise; Rabbimiz gibi bir fail ve özne olmadan, hiçbir şeyin hiçbir şeye, hakikî fail ve sebep, aktif ve etken olamayacağıdır. İpe dizili tesbih taneleri gibi, evrendeki zerre ve kürrelerin birbirlerine bağlı olup; bu hâliyle kâinatın tek parça bir bütün olduğu; buradan herhangi bir parçayı koparıp, evren ve Rabbimizle bağlantısını kesip, herhangi bir sebep ve mekanizma, madde ve kuvvet, tesadüf ve tabiata bağlanamayacağıdır.

Çünkü: Kitabı yazanın, içindeki cümleleri yazanla; cümleleri yazanın da, cümle içindeki kelimeleri yazanla ve kelimeleri yazanın da, kelimelerdeki harfleri yazanla aynı olması zaruret ve mecburiyeti vardır.

Çünkü: Elma'yı yapan kim ise, ağacı da o yapmıştır; ağacı yapan kim ise, toprak ve dünyayı da ancak o yapmış olabilir… Elhasıl: *"Madde alet edevatlarını"* kullanarak, elma'yı kim terkip ve inşa etmiş ise; elmanın bağlı ve asılı olduğu *"kâinat ağacını";* elmanın yapıldığı ve dokunduğu *"kâinat tezgâhını"* da o yapmıştır…

Aksi hâlde; "Bilimsellik"in, birbirlerine ve Rabbimiz'e tevhid edilerek, bağlanmış varlığı parçalayıp – ayrıştırarak ve Rabbimiz'den kopararak: *"Elma, ağaçtan; bitki, topraktan; yumurta, tavuktan; şifa, ilâçtan; su, H_2O'dan veya buluttan; ışık, güneşten…"* şeklinde Yatay Deterministik Zincir Şemaları ve tasvir kalıpları; bize, *"toprağın elma yapabileceği ve yaptığı; tavuğun, yumurta imâl edebildiği ve ettiği; güneşin, bize ısı ve ışık göndermeyi irade ettiği ve gönderdiği"* veya *"evrende gaz hâlinde bulunan, yanıcı / yakıcı, hidrojen / oksijenin, birleşerek, kendilerinde olmayan 'sıvı ve serin ve söndürücü su' yapabildiği ve yaptığı (kendilerinde olmayan özellik ve niteliklerin ortaya çıkması; yani bütün'ün, parça ve yapıtaşlarına indirgenememesi ve rasyonalize edilememesi)"* gibi absürdlükleri bilinçaltımıza kodlanır.

Bunun sonucu olarak: "Kayyum *(var olup, ayrıca varlıkta durma ve devamında, herşey O'na muhtaç ve bağlı/bağımlı)* ve Samed *(herşey O'na muhtaç, O ise hiçbirşeye muhtaç değil)* olan Allah" inancı yerine; "Kayyum ve Samed olan Kâinat" inancı zihnimize işlenir…

Bu kodlama ve Yatay Deterministik Düşünce Kalıpları sonucu; *"Mona Lisa, Da Vinci / resim – ressam"* bağlantı ve çağrışımları; kâinat ölçeğinde *"Varlık – Allah / eser – müessir"* olarak kopar. Bu zihinsel alışkanlık neticesi: Bu ni'metleri, varlık tezgâhında; *"madde",* araç ve alet – edevatlarıyla imâl ve inşa ederek, bize gönderen Rabbimiz'i bize unutturur. "Yaratma", oluşuma; "ni'met", mala; "rızık", gıda maddesine; "sevk-i ilâhî ve ilham", sevk-i tabiî ve içgüdüye dönüşür.

EVALUATING THE PROBLEMS OF TUKEY'S EDUCATION SYSTEM IN TERMS OF ISLAM AND ITS VALUES

Assoc. Prof. Dr. Bayram ÖZER[1], Res. Assist. Volkan DURAN[1], Asst. Prof. Dr. Mustafa TEKKE[2]

[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Samsun, Türkiye

[2]Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye

ozer.bayram@gmail.com

Abstract

The purpose of education is to help people maintain their lives comfortably by giving them personality, identity, personality and talent. This will enable people to take part in every aspect of development and growth of their country. The education systems all over the world are constantly being updated and renewed for achieving this aim. These regulations in Turkey is slightly faster than other countries, however. These changes may be so fast in a way that new regulations are put forward without checking and experimenting on whether the previous results were successful or ineffective, hence the previous model is altered and a new model which is claimed to be more modern and successful is proposed. The basis of these changes is civilized countries, mainly as the United States of America and Europe that are economically rich and developed in terms of technology, but poor in terms of human values which are generally called 'the Western Civilization'.

In this respect, this study will evaluate the problems experienced in Turkey`s education system and the solution proposals for these problems in terms of Turkey's national and moral values, and we will try to make comparisons with countries that are as successful as western countries and more similar to Turks in culture and civilization in terms of modelling. Based on these comparisons, a solution proposal will be developed as a result.

Key Words: Education system, Islamic solutions, Islamic religion, Religious values

EĞİTİM SİSTEMİMİZDEKİ SORUNLARIN İSLAM DİNİ VE DEĞERLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Bayram ÖZER, Arş. Gör. Volkan DURAN, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEKKE

Özet

Eğitimin amacı insanlara bir şahsiyet, kimlik, kişilik ve yetenek kazandırarak hayatını rahat bir şekilde sürdürmesine yardımcı olmaktır. Bunu yaptığı taktirde insanların üretime her yönüyle katkı sağlayacağı ve ülkenin kalkınmasına öncülük edeceği düşünülmektedir. Bu amaçla da eğitim sistemleri sürekli bir şekilde güncellenmekte ve zamanın gerektirdiği şartlar doğrultusunda yenilenmektedir. Türkiye'de bu güncelleme işi biraz daha hızlı olmaktadır. Öyle ki, yapılan bir düzenleme daha sonuçları alınmadan ve başarılı mı başarısız mı anlaşılmadan değiştirilmekte ve yerine daha modern ve başarılı olduğu iddia edilen bir model getirilmekte. Bu değişikliklerin temelini ise genellikle batı medeniyeti olarak isimlendirilen Amerika ve Avrupa'nın ekonomik olarak zengin ve teknoloji açısından gelişmiş, ancak insani değerler açısından fakir ve sadece kendisine medeni olan ülkeler oluşturmaktadır.

Bu açıdan bu çalışmada ülkemiz eğitim sisteminde yaşanan sorunlar ve bu sorunlar için çözüm önerileri kendi milli ve manevi değerlerimiz açısından değerlendirilecek ve model alma konusunda en az batı kadar başarılı

olan ve kültür ve medeniyet konusunda kendimize daha çok benzeyen ülkelerle karşılaştırmalar yapılmaya çalışılacaktır. Bu karşılaştırmalara dayanarak da sonucunda çözüm önerileri geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim sistemimiz, İslami çözümler, İslam dini, Dini değerler

GİRİŞ

Dünyada eğitim sistemi ile ilgili sorunu olmayan ve eğitimde bütün işlerin yolunda olduğunu söyleyen hiçbir ülke yoktur. Her ülke bir şekilde eğitim sisteminin eksikleri olduğunu düşünmekte ve bu eksikleri gidermek için zaman zaman çalışmalar yapmaktadır. Eğitim sistemiyle ilgili sorunlar hakkındaki bilgiler genel olarak araştırmalar yapılarak tespit edilmekte ve bazı uluslararası değerlendirme sonuçlarına göre diğer ülkelerle karşılaştırmalar yapılarak karar verilmektedir. Eğitim sisteminin başarısını gösteren çok farklı göstergeler bulunmaktadır ve bu göstergelerin önemli bir kısmı somuttur. Sayısal olarak hesaplanabilir ve karşılaştırmalar yapılabilir. Bu amaçla uluslararası düzeyde yapılan sınavlarda Türkiye'nin durumu uzun yıllardır hiç istenilen durumda değil. Ancak bu noktada unutulan eğitimde başarının sadece sayısal verilerle değerlendirilemeyeceği ve başarının da sayılarla tam olarak ifade edilemeyeceğinin bilinmesi gerekir. Çünkü sayılar daha çok öğretimle ilgili durumu gösterir, eğitim kısmı ise daha çok davranışla ve yaşayışla ilgilidir. Örneğin bir Eğitim Fakültesinin kaç tane öğretmen adayı mezun ettiği ya da öğretmen adaylarının KPSS sınavından kaç puan aldığı öğretimle ilgilidir ve bu alanda başarıyı gösterebilir ama öğretmen olanların performansı ve öğretmenlik yeterlikleri daha çok eğitim kısmıyla ilgilidir ve pratik becerilere bakar. Bu kısımda da milli ve manevi değerlerle donanmış bir program ve eğitim gereklidir. Dolayısıyla eğitimin bu kısmı ithal edilemez. Tamamen öz kaynaklardan beslenmeli ve öz kültürümüzü yansıtmalıdır. Diğer türlü sınavlarda yüksek puan alan öğrenciler yetiştirebiliriz ancak ülkesinin ve milletinin sorunlarını hissedecek ve bu sorunları kendi sorunu gibi sahiplenip çalışacak insanlar yetiştiremeyiz. Bu açıdan bu çalışmada eğitim sistemimizdeki bazı sorunlar islami bir bakış açısıyla değerlendirilerek öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Sorunlar

1. Liyakat sorunu
2. Öğretmen sorunu
3. Görev bilinci ve görev şuuru sorunu
4. Öğrenci disiplinsizliği sorunu
5. İlme karşı duyarsızlık sorunu
6. Sınav sistemi sorunu
7. Finansman sorunu
8. Yabancı kavram ve dil sorunu

1. LİYAKAT SORUNU

Sadece eğitim sistemimizde değil ama konumuz eğitim sistemi olduğu için eğitim konusundaki liyakatsizlik üzerinde bir değerlendirme yapılacak olursa, sistemin içerisindeki herhangi birisine konuyla ilgili düşüncelerini sorarsak alacağımız ilk cevap her makam ve kademede liyakatsiz insanların işbaşında olduğuna dair olacaktır şüphesiz. Hangi öğretim programını, eğitim sistemini getirirseniz getirin, eğitimde verimi ve niteliği ancak nitelikli insan kaynaklarıyla yakalayabilirsiniz. Çünkü programı uygulayacak olanların yetersiz olması, programın başarısının en temel ölçüsüdür. Nasıl ki acemi bir askerin elinde en teknolojik silah bile olsa, o silah doğru kullanılmadığı sürece hiçbir işe yaramazsa ya da en iyi stratejinin bile iyi sporcuları olmayan bir futbol takımını başarıya götürmesi mümkün değilse, liyakatli öğretmenleri olmayan bir eğitim sisteminden

istenilen başarıyı beklemek de mümkün değildir. Peki, bu durumda ne yapmamız gerekiyor. Elbette yapılması gereken belli; işi ehline bırakmalıyız.

Kur'an-ı kerimde ve hadis-i şeriflerde, işlerin ehli olana yani layık olduğu kimselere verilmesi emrediliyor. Görev yerlerinin emanet olduğu, bu emanetlere riayet edilmesi, uyulması gerektiği emrediliyor. Kur'an-ı kerimde mealen buyuruluyor ki: Allah size, mutlaka emanetleri [işleri] ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle davranmanızı emreder [Nisa 58]. Müminler övülürken, (Emanetlerine [dinin emir ve yasaklarına] riayet ederler ve verdikleri sözleri yerine getirirler) buyuruluyor (Müminun 8). Bir işi yaparken de aralarında istişare ettikleri, birbirine danışarak yaptıkları bildiriliyor (Şura 38).

Hadis-i şeriflerde de buyuruluyor ki: İş, ehli olmayana yöneltilip dayandırıldığı zaman kıyameti bekle 3. (Emanet zayi edildiğinde kıyametin kopmasını bekleyin. "Ya Resulallah, emanetin zayi edilmesi nasıl olur?" denince, (Görev ehlinden başkasına verildiği zaman kıyameti bekleyin) buyurdu (Buhârî, İlim 2).

Allah yolunda savaş, bütün günahların affına sebeptir. Fakat emanete hıyanetin affına sebep olmaz. Allah yolunda öldürülen kimse, kıyamette, emaneti ödemeyince Cehenneme atılır [Beyhaki]. Emanete riayet edilmezse, zekât zorla verilirse, ilim, dine hizmet için değil de, para ve makam için öğrenilirse, kişi, hanımının meşru olmayan arzusunu yapmaya çalışırsa, ana babasına isyan ederse, fâsık ve ehil olmayanlar işbaşına getirilirse, kötülüğünden korkup zalime hürmet edilirse, gayrı meşru ilişkiler, çalgılı içkili yerler çoğalırsa, yeni nesil, önceki âlimleri kötülerse, o zaman çeşitli belaya maruz kalırlar [Bezzar].

Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur. Onun namazı da, zekâtı da kabul olmaz [Bezzar]. İmanı yok, imanı olgun değil demektir. Kabul olmaz demek, sahih olmaz demek değildir. Namazı ve diğer ibadeti sahih olur, borçtan kurtulur. Fakat namaz ve zekâttan hâsıl olacak büyük sevaplara kavuşamaz demektir.

2. ÖĞRETMEN SORUNU

Öğretmenler eğitim sisteminin temel taşıdır. Dolayısıyla öğretmenlerin yeterlikleri eğitim sisteminin kalitesi açısından en önde gelmektedir. Başta üniversitelerde görev yapan akademisyenler olmak üzere öğretmenlerin öğrenci yetiştirmek konusunda üzerlerine düşeni en iyi şekilde yapmadıklarına dair pek çok veri bulunmaktadır. Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçiminden başlamak üzere öğretmen yetiştirme ve atama sistemindeki yetersizlikten dolayı öğretmen kalitesi son derece kötü durumda. Bunun sonucu olarak da, eğitim sisteminin iyileşmesi söz konusu olamamaktadır. Dolayısıyla yapılacak iş belli. İşe en başından başlayıp, başarılı, yüksek akademik puanı olan, öğretmenlik yapabilecek özveri ve yeteneğe sahip, zeki öğrencilerin öğretmen olmaları sağlanmalıdır. Bunu yapabilmek için de, öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi gerekmektedir.

Yüce dinimiz İslam, ilme, ilim öğrenme ve öğretmeye büyük önem vermiştir. Zira ilim, sadece sahibine değil, insanlara ve tüm canlılara sayısız faydaları bulunan eşsiz bir hazinedir. Bundan dolayıdır ki, ilim sahipleri Kur'an-ı Kerim'de, **"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"** (Zümer, 39/9) buyrularak övülmüştür. İnsanın Allah'ı tanıyabilmesi, O'na hakkıyla kul olabilmesi ve ahiret hayatını kazanabilmesi ilim öğrenmesine bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de, insanlar içinde Allah'a karşı derin saygı duyan ve O'ndan gereği gibi korkanların âlimler yani bilgi sahibi kimseler olduğu bildirilmiştir (Fâtır, 35/28). Ayrıca insanların kendilerinden beklenen vazifelerini en iyi şekilde yapmaları için de iyi bir eğitim almaya ihtiyaçları vardır. Bunun için de bir öğretmene ihtiyaçları vardır.

---

3 Hadîsin başlığa uygunluğu meydandadır. Bu hadîsten birçok hükümler alınmıştır: Sorana öğretmenin vücûbu, âlim meşgul bulunduğu müddetçe ona herhangi bir-şey sormaması öğrencinin âdabından olduğu; çünkü konuşmakta olduğu konu-yu tamamlayıncaya kadar sözünü kesmemesi dinleyenlerin hakkı olduğu, öğrenci sormasında katı ve sert bile olsa öğretmenin ona yumuşak ve rıfk ile muamele etmesi, âlimin cevâbda genişletme yapabileceği, cevâb vermekte kaadî, müftî ve müderrisin soru soranların öncelik sıralarını gözetmeleri gerekeceği... Mehmed Sofuoğlu, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Ötüken Yayınları: 1/215, **http://www.enfal.de/buhari/ilim.htm#_ftn3**, Erişim Tarhi: 04.11.218

İlim öğrenmek ve öğretmekle meşgul olan kimseler Allah katında üstün bir yere sahiptirler. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: "Allah içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. "(Mücâdele, 58/11) Hz. Peygamber (s.a.s.) de öğrendiği ilimle amel eden ve onu başkalarına öğretenlerin gıpta edilmeye layık kimseler olduğunu bildirmiştir. (Buharî, İlim, 15) İnsanın bildiklerini başkalarına öğretmesi dinimizde en büyük iyilik ve infak olarak kabul edilmiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bilmeyenlere ilim öğretmek sadakadır. Sadakanın en faziletlisi de bir Müslüman'ın ilim öğrenmesi ve başkalarına öğretmesidir." (İbni Mâce, Mukaddime, 16) Bu öğrenci yetiştirmek şeklinde de olabilir, kitap yazmak, vaaz ve konferans vermek gibi yollarla da mümkündür. Bu gibi ilmî faaliyetler kişinin öldükten sonra bile amel defterinin kapanmamasına ve sevap kazanmasına vesile olan bir sadaka-i cariyedir (Müslim, Vasiyyet, 14). Ancak günümüz seküler eğitim anlayışında öğretmenlik mesleğinin bu yönleri hiç zikredilmemekte, bunun yerine sadece bir iş şekli olarak tarif edilmektedir. Bunun sonucunda da herhangi bir işi yapan insanlar gibi işin sonucunda ücreti peşinen istenmektedir. Ücret ise tamamen maddi bir meta olarak düşünülmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi öğretmenlik mesleğinin manevi yönü ve manevi ücreti hiçbir şekilde hesaba katılmamaktadır. Dolayısıyla bu mesleği yapmak isteyen ve yapan insanlar mesleği tamamen sağladığı maddi kazancına göre değerlendirmektedir. Elde ettiği maddi kazanç tatmin edici değilse meslekten de tatmin olmamakta ve dolayısıyla mesleğin hakkını verememektedir.

İlim ancak okumakla, eğitim ve öğretimle elde edilir. Bunun için de bir öğretmene ihtiyaç vardır. İnsanoğluna bilmediği her şeyi öğreten Yüce Allah'tır. (Alak, 96/5) Bunun içindir ki, öğretmenlik kutsal bir görevdir. Öğretmenlik mesleği Peygamber mesleğidir. Çünkü bu ümmetin ilk öğretmeni Resulullah Efendimizdir. Efendimiz (s.a.s.) bunu bizzat kendisi şöyle ifade etmiştir: "Ben, ancak bir muallim olarak gönderildim."(İbn Mâce, Mukaddime, 17). Bu sebeple, öğretmenlerimiz, Efendimizin meslektaşlarıdır.

Her milletin hedefi hem maddî, hem de manevî bakımdan iyi nesiller yetiştirmektir. Geleceğe güvenle bakmanın tek çıkar yolu budur. Yarınlarımızı emanet edeceğimiz sevgili yavrularımızın eğitimini üstlenen öğretmenlerimiz bu manada kutsal bir görevi yerine getirmektedirler. İslam dininin eğitim-öğretime verdiği önemden dolayı, tarih boyunca Müslümanlar ilim adamlarına ve öğretmelere büyük değer vermişler, onlara son derece saygı ve hürmet göstermişlerdir. Bilgi sahibi olmalarında emeği olan bu saygıdeğer insanlara minnet ve şükran duygularını her fırsatta dile getirmişlerdir. Hz. Ali (r.a.), "Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum" sözüyle bunu en güzel şekilde ifade etmiştir.

3. AZ ÇALIŞMA

İnsanın fıtratı harekete ve dolayısıyla çalışmaya uygundur. Anatomik olarak incelendiğinde bütün uzuvların kendi kabiliyetine uygun şekilde hareket ettiği müddetçe sağlıklı olduğu ve geliştiği görülmektedir. Bu zihin, ruh ve beyin için de geçerli bir durum. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerimizin ihtiyacı olan şey daha az çalışmak değil, aksine daha fazla çalışmaktır.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar var. Farklı ülkelerde bulunan öğretmenlerin çalışma süreleri karşılaştırılmış. Ortaya çıkan sonuç ne dersiniz. Ülkemizde öğretmenler dünyadaki bütün ülkelerde bulunan öğretmenlerden daha mı çok çalışıyorlar. Tam olarak öyle değil. İstatistikleri nasıl okuduğunuza bağlı ve hangi ülkelerle karşılaştırdığınıza. Eğitim konusunda başarılı ülkelere bakalım. Finlandiya ve Güney Kore. Finlandiya'daki öğretmenlerin Türkiye'deki öğretmenlerden daha az, Güney Kore'deki öğretmenlerin ise daha çok çalıştığını görüyoruz (Bu veriler okulda bulundukları ders saatleri üzerinden yapılan karşılaştırmalar. Öğretmenlerin dersin dışında eğitimle ilgili çalışmaları hesaba dâhil değil). OECD ortalamalarına bakacak olursak ülkemizin ortalamanın üzerinde olduğunu görüyoruz. Ancak bir başka veri olan ders saatleri ortalamalarına bakacak olursak. Türkiye'de 8 yıl süren temel eğitim boyunca gerçekleşen ders süresi AB'de 7 yılda gerçekleşiyor. Yani birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar bir öğrencinin ülkemizde aldığı ders saati ile AB ülkelerindeki durum karşılaştırıldığında, Türkiye'de toplam bir yıllık süre kadar daha az ders yapıldığı görülüyor.

Bu bilgileri nasıl anlamamız gerekiyor. Yani öğretmenlerimiz diğer ülke öğretmenlerinden daha çok süre çalışırken, öğrencilerimiz aynı ülkelerdeki öğrencilerden daha az ders alıyorlar. Şimdi gelelim eğitim sistemimiz ile ilgili duruma. Her kesimin bildiği gibi eğitim sistemimiz çok iyi bir durumda değil. Bunun pek çok sebebi olmakla birlikte öğretmen niteliğinin önemli bir rolü olduğu biliniyor. Eğitim sisteminin iyileştirilmesi ile ilgili önerilere bakıldığında hemen hepsinde öğretmen niteliklerinin artırılması için çalışmaların yapılması gerektiğinden bahsediliyor. Ne var ki son zamanlarda yapılan bir çalışmada farklı ülkelerdeki öğretmenlerin hizmetiçi eğitime olan ihtiyaçları kendilerine soruluyor. Ve en az hizmetiçi eğitime ihtiyacı olduğunu düşünen öğretmenler Türkiye'de çıkıyor. Hâlbuki gerçekte ülkemizde yapılan araştırmalar ve öğretmenlerin kendileri, pek çok ortamda hizmetiçi eğitim eksiğinden ve zamanında eğitim desteği alamamaktan yakınmaktadırlar.

Bu bilgilerden yola çıkarsak farklı değerlendirmeler yapabiliriz. Burada birkaç tanesini şöyle açıklayalım. Birincisi bizim asıl sorunumuz eğitim sistemimizden beklenen başarının elde edilememesi. Bunun olması için sunulan önerilerin başında öğretmenlerin niteliklerinin iyileştirilmesi gelmekte. Öğretmenlerimiz ise bu düşüncede değiller. Çünkü yukarıda da ifade ettiğim gibi öğretmenlerimiz hizmetiçi eğitime ihtiyaçları olduğunu pek fazla düşünmüyorlar. Üstelik bir de çok çalıştıkları halde hak ettikleri ücreti alamadıkları gibi bir itirazları var. Bu yüzden çalıştıkları sürede de yeteri kadar verimli olamıyorlar.

Olayı tersinden düşünecek olursak. Öğretmenlere hak ettiklerini düşündükleri yüksek ücreti verebilmek için ülkemizin daha zengin ve ekonomik olarak güçlü olması gerekiyor. Ülkenin zenginleşmesi için de insanlarımızın iyi eğitimli ve üretken olması gerekiyor. İnsanların iyi eğitimli olması demek eğitim sisteminin iyi olması demek oluyor. Eğitim sisteminin iyi ve yeterli olması ise ilk başta öğretmenlerin yeterli niteliklere ve donanıma sahip olması anlamına geliyor. Bütün bunlar gerçekleştiği takdirde öğretmenler gibi diğer bütün meslek çalışanları da daha iyi ücret alma şansına sahip olabilirler. Ancak mevcut durumda öğretmenler biz zaten çok çalışıyoruz ve yeterli ücreti alamıyoruz dediği zaman, az önce sıraladığım döngü bozuluyor. Olay bu kadar basit ve sıralama her zaman böyle olmasa da ve konu sadece öğretmenleri ilgilendirmese de, mantıksal olarak konuyu anlamak açısından örnek dikkate alınabilir.

Sözün kısası eğitim sistemimizde ciddi sorunlar var. Bu sorunların önemli bir kısmı öğretmenleri ve öğretmenlerin niteliklerini ilgilendiriyor. Öğretmenler de bu durumu kısmen kabul ediyor. Ancak bunu düzeltmek için ne bireysel bir gayret ne de kurumsal ciddi bir çalışmaya katılmaya istekli değiller. Hatta öğretmenler kendilerini mesleki ve kişisel açıdan geliştirecek her türlü çalışmaya açık olduklarını söyledikleri halde, ellerine fırsat geçtiğinde pekte söyledikleri gibi davranmıyorlar. Bir de, öğretmenlerin çok çalıştığı ve buna rağmen ücret olarak karşılığını alamadığı söylemi var (özellikle sendikaların ifadeleri bu şekilde). Ancak öğretmenlerimiz niye az çalışmak istiyorlar bunu da anlamak çok mümkün değil. Hem az çalışarak çok başarılı olunduğu hiç yaşanmamış bir durum. Eğer iyi bir eğitim sistemi oluşturmak ve bu yolla ülkemizin gelişimine katkı sağlamak istiyorsak en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerimizin de öğrencilere daha faydalı olmaları için çok çalışmaları ilk koşul olarak karşımıza çıkıyor.

Dinimiz bize çok çalışmayı emrediyor, ama ne hikmetse özellikle öğretmenlerimiz sürekli daha az çalışmak için uğraşıyorlar. Hatta diyebiliriz ki az çalışmak için harcadıkları enerji ve zamanı çalışmak için harcasalar zaten çok çalışmış olacaklar. Özellikle ülkemizin içinde bulunduğu durumda biz ne yapabiliriz diye düşünerek daha çok çalışmaları gerekirken, az çalışmanın yollarını aramaları anlaşılır gibi değil.

4. ÖĞRENCİ DİSİPLİNSİZLİĞİ

Ahmed Yesevî hazretleri buyuruyor ki: Talebenin hocasına karşı riayet etmesi gerekli şeylerden bazıları şunlardır:

1. Hocanın, talebelerin hepsinden efdal olduğunu bilmek ve ona tam tâbi ve teslim olmak. Ona uyarak, yiyip içmek veya uyumak, ona uymadan gece sabaha kadar namaz kılmaktan ve her gün nafile oruç

tutmaktan daha faydalıdır. Zira birincisinde, uymak ve teslimiyet, ikincisinde ise, kendi kafasına göre hareket etmek vardır.

2. Talebe, uyanık ve dikkatli olmalı, hocasının söz ve işaretlerini anlamalıdır. Hocasının bütün sözlerinden ve işlerinden razı olmalı ve ona itaat etmeli. Hocasının özel hizmetinde veya emrettiği bir hizmeti yaparken gayet atik, dikkatli, ağırbaşlı olmalıdır. İsteksizlik, gevşeklik hâli, hocasının rızasızlığına sebep olabilir. Onun rızasızlığı, silsile yoluyla Resulullah efendimize gider; zira İslam âlimleri Onun vârisleridir.
3. Sözünde sadık olmalıdır. Hocasının büyüklüğü hususunda hiçbir zaman şüpheye düşmemeli ki, şüphe onun felaketine sebep olabilir.
4. Hocasına itaatte ve teslimiyette çok titizlik göstermelidir.
5. Hocasının ufak bir işareti ile bütün malını ve mülkünü fedaya hazır olmalı, bunda en ufak bir tereddüt hâli bulunmamalıdır.
6. Hocasına ait özel hâl ve sırları gizlemesini bilmelidir.
7. Hocasının bütün hareket ve sözlerini dikkatle takip edip bunlara uymakta gevşeklik göstermemelidir.
8. Allah-ü Teâlâ'ya kavuşmak yolunda, kendisini vasıta yaptığı hocası için, her fedakârlığa hazır olmalı. Onu sevenlere dost olmalı, sevmeyenlere ve düşmanlarına sevgi göstermeyi öldürücü zehir bilmelidir.

Hazret-i Musa Peygamber iken Hızır Aleyhisselama talebelik yapmıştır. Onun için âlimler (Talebe, rütbe itibarı ile hocasından üstün olsa da, hocasına tevazu göstermelidir. İlim talebesi, ilme ve ilim öğreten hocasına hürmet etmedikçe, öğrendiği ilmin faydasını göremez) buyurmuşlardır.

Hoca kelimesinin aslı hâcedir. Farsça kökenli bir kelime olup kelimenin Türkçe karşılığı öğretmen, Arapça karşılığı ise muallimdir. Bir kimse, kendisine gerek dinini ve gerekse dünyasına yarayacak işleri öğreten hocasına veya ustasına hürmet, saygı ve ta'zîm etmelidir.

Terbiyeli bir talebenin, hocasına karşı edepleri şöyle olmalıdır:

1- Hocasını görünce selâm vermeli, huzurunda az konuşmalıdır.

2- İzin istemeden bir şey konuşmamalı ve izinsiz soru sormamalıdır.

3- Huzurunda kimse ile gizli konuşmamalıdır.

4- Huzurunda saygı ve edeple bulunmalıdır. Hocası ayağa kalktığında onunla birlikte kalkmalı, konuşmayı kesmelidir.

5- Hocasında hoşuna gitmeyen bir şey görürse, kötü düşünmemeli ve onun daha iyi bildiğini düşünerek, bunun yapılmasındaki faydayı ve zararı benim aklım ve ilmim anlayamaz demelidir.

6- Gerektiği yer ve durumda hocasına hizmet etmeyi ihmal etmemelidir.

7- Onun olduğu yerde, sorulara cevap vermemeli, doğruyu bilse de susmalıdır. Ancak hocası tarafından kendisine bir şey sorulursa cevap vermelidir.

8- Hocasının yanından ayrılırken bir emri, bir ihtiyacı olup olmadığını sormalı ve duasını istemelidir. Hocanın talebesine duası, ana-babanın evladına duası gibidir.

9- Hocasının vefatından sonra, onun ruhuna, Kur' ân-ı kerim okumalı, Allah rızası için vereceği sadakanın sevabını ona da hediye etmelidir.

Hocasına babasından ziyade hürmet eden Zülkarneyn'e nedenini sormuşlar, O da: " Babam benim yukarıdan aşağıya inmeme sebep oldu, hocam ise aşağıdan yukarıya çıkmaya çalışıyor." demiştir.

5. İLME KARŞI DUYARSIZLIK

Hasan-ı Basrî (r.ah) demiştir ki: "İstediğiniz kadar ilim öğreniniz. Vallahi, öğrendiklerinizle amel etmedikçe Alla hu Teâlâ size sevap vermez. Aklı düşük kimselerin bütün gayreti rivayetle meşgul olmaktır. Gerçek âlimlerin gayreti ise, ilmin gereğine göre amel etmektir."

Günümüzde özellikle genç nesilde ilim elde etmek ve bu sayede insanlığa faydalı olmak için okuyan insan neredeyse yok denecek kadar az. İlim tahsil etmenin yani eğitimin daha genel tabiriyle okumanın en güçlü amacı geçim derdi olduğu için, insanlar günümüzde kendisini en kısa yoldan bu amacına ulaştıracak ilimle meşgul olmaktadır. Eğer herhangi bir ilim alanı insanlara iyi bir maddi hayat vaadetmiyorsa kıymetli de olmuyor. Dünyayı ve insanın kendisini anlamasını sağlayacak olan temel ilim alanları da bu yüzden gerekli kıymeti bulamıyor. Dolayısıyla günümüzde olduğu gibi, bütün bireyler kendi yeteneğine uygun bir alana yönelerek başarılı olmak ve insanlığa bu yolla katkıda bulunmak yerine, kendisine uygun olmadığı halde, maddi bir gelecek vadeden alanlara yönelerek bir kaynak israfına sebep olmaktadır. Bu ise insan yetiştirme sistemleri açısından en istenmeyen durumdur.

İlim yolunda okumayı kendine düstur edinen, ilmin gerçek manasını gerçek erdemlilik için isteyen şahsiyetler hem zamanında hem de gelecekte varlığını ve değerini koruyacaktır. Günümüzde hala eserlerinden istifade ettiğimiz âlimleri düşündüğümüzde bunu daha iyi anlayabiliriz. Bunun için de okumayı hayatın en anlamlı parçası haline getirilebilmeliyiz. İlim; uğruna fedakârlıklar yapılması gereken, meşakkatli ve uzun soluklu bir yolculuktur. Bu yola girdikten sonra kısa bir sürede netice almayı beklemek doğru değildir. Bu yüzden talebe ilim yoluna çıkarken birçok vasfa sahip olmalı veya bu yolda bu vasıfları kazanmalıdır.

İlim talebesinin talep ettiği ilme ulaşabilmesi için; uzun bir zamana, yüksek seviyede tahammüle ve üstün bir çabaya ihtiyacı vardır. İlmin merdivenlerini basamak basamak çıkması gerekecek, belki dünyevî birçok lezzeti terketmek zorunda kalacaktır. Tüm bu zorluklara karşın elde ettiği nimetler dünyalık nimetler gibi peşin olmadığından sabretmesi gerekecektir. Çünkü ilim talebesinin gayesi tahsil mertebelerini aşıp bir makama gelmek değildir. Dünya'da rahat yaşamak, keyif almak da değildir. İlim talebesinin gayesi ve asıl meselesi İslam sancağını taşımaktır.

Burada bazı gerçek ilim talebelerinin hayatlarını örnek olarak verebiliriz:

Hafız İbn-i Kesir, Buhari'nin hayatını anlatırken şunları söyler: "Buhari gece uykudan uyanır, lambasını yakar, hatırına gelen faydalı bir şeyi yazardı. Sonra lambasını söndürür yatardı. Tekrar kalkar, tekrar kalkardı. Hatta bir gecede yaklaşık yirmi defa kalktığı olurdu.

"İbn-i Rüşt (1126-1198), eserleri Avrupa'da yüzyıllarca okutulan Endülüslü büyük filozof, bilgin. O da sürekli kitap okurdu. Kitap okumadan geçen sadece iki gecesi olduğu söylenir; biri evlendiği, diğeri de babasının vefat ettiği gece."

"İbni Teymiyye (1147-1224); İlminin çoğunu uykudan ayırdığı zamanlarda kazanmıştı. Kitap okumaya başlayacağı zaman saçlarını bir çiviye bağlar, öylece kitap okur; uykusu geldiğinde ise, çiviye bağlı olan saçları onun uyumasına mani olurdu."

Fahruddin-i Razi (1149-1209); Misli bulunmayan meşhur müfessir. Çok defa, sofraya oturduğunda bir yandan yemeğini alır, öbür yandan kitap okurdu. Sadece tefsire dair yazdığı eserler 20 bin sayfayı aşkındır.

Ömer Nasuhi Bilmen (1884-1972); Bu meşhur İslam âlimi ve müfessiri diyor ki; "Küçük yaşlarımda elime geçen eserleri bir gecede okuyup bitirirdim. Gözlerim kan çanağına döner, sıhhatim bozulurdu. Annem gecenin, geç saatlerinde gelir, islenmiş lambanın camlarını siler, bazen de; "Oğul, artık yeter yat!" diyerek lambaya üflerdi."

Ebu'l-Faruk Süleyman Hilmi Silistrevi (1888-1959): Zamanımı boşa geçirmemek hususunda iradesini o derece zorlardı ki; burnundan, okuduğu kitapların sayfaları üzerine kan damladığı olurdu. Uykusunun kaçması ve okumaya devam edebilmesi için, her gün çok fazla miktarda kahve içerdi. Bazen geceleri eline bir parça kar alır sıkarak boynuna yerleştirir, karın yavaş yavaş erimesi sonucu sırtından aşağı inen soğuk su ile uyanık kalmaya çalışır, okumaya devam ederdi.

Prof. Hilmi Ziya Ülken (1901-1974): Okurken uyumamak için ayaklarını su dolu bir kovaya sokar, sabaha kadar okurdu.

Müfessir Prof. Dr. Seyyid Kutub (1906-1966): Ortalama on saat okurdu. Kendi ifadesiyle; "Bu satırların sahibi, ömrünün kırk senesini okumakla geçiren bir insandır" derdi.

İmam Malik Hazretleri (711-795): Tuvalette geçen zamanına bile acıdığı için üç günde bir def'i hacet edecek şekilde az yerdi. "Yeme, içme ve uyku ihtiyacı olmasaydı da, bütün zamanımızı ilimle ve ibadetle geçirseydik' derdi. [9]

6. ÖLÇME DEĞERLENDİRME SİSTEMİ

Öğrenci eğitimin sonucunda iyi bir puan almak ister. Aynı zamanda eğitimin sonucudur değerlendirme. Ancak amacı değildir. Öğretmenler bazı durumlarda sanki sadece değerlendirme yapmak ve not vermek için ders yapıyorlarmış gibi davranmaktalar. Not ve değerlendirme eğitimin önüne geçmekte ve hem öğrenci hem de öğretmen bu konuda gereğinden fazla stres yaşamaktadır.

Değerlendirme işi hem yalnızca eğitimle ilgili değildir. Hayatın her aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Evde, işte ya da alış verişte. Her nerede kullanılırsa kullanılsın değerlendirme işinin adil, doğru ve hepsinden de öte gerçekçi olması gerekir. Ayrıca değerlendirme hiçbir zaman yapılan işin önüne geçmemelidir. Aksi takdirde işler sadece iyi bir puan almak için ya da iyi bir ücret almak için yapılmaya başlanmaktadır. Bunun sonucu olarak da sonunda iyi bir puan ya da iyi bir ücret olmayan işler doğru ve gerektiği gibi yapılmamaktadır.

Kutsal kitaplar ve bu kitapları insanlara anlatmak ve öğretmek için görevlendirilen peygamberler Allah'ın insanları değerlendireceği bir gün olacağından ve o günde insanların dünyada yaptığı ve yapmadığı her şeyden değerlendirileceğinden bahsetmektedir. Değerlendirmek için ise insanların dünyada bulunduğu süre boyunca yaptıkları ve yapmadıkları ile ilgili sürekli olarak veri toplandığını açıklamaktadır. Bu veriler de kayıt edilmekte ve değerlendirme günü geldiğinde insanların önüne konmaktadır.

Allah'ın yaptığı değerlendirme, elimizdeki bilgilere göre insanların dünyadaki bütün eylem ve fiilleri ile beraber düşünce, hayal, fikir ve niyet gibi fiile geçmemiş olgular üzerinden de yapılacaktır. Ancak Allah insanlarla ilgili yapacağı bu değerlendirme konusunda önceden onları bilgilendirmekte ve hangi hal ve davranışlarının doğru ve kaç puan olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca sorumlu tutmadığı ve bildirmediği herhangi bir şeyden de değerlendirmemektedir. Ya da aynı davranış ve hali gösteren farklı kişilere, farklı puan vermemektedir.

Ya da değerlendirme yaparken dikkatsizlik, bilgi eksikliği, tecrübesizlik ve psikolojik bazı özelliklerden dolayı eksik ya da fazla puan vermemektedir. Ancak biz öğretmenlerin yaptığı değerlendirmeye bakacak olursak, öğrencileri değerlendirirken ne kadar eksik olduğumuzu anlarız. Örneğin eğitim sistemimizin dayandığı değerlendirme anlayışı geleneksel olarak isimlendirilmekte ve öğrencilerin ne bildiğini ve ne kadar bildiğini ölçmekte, bir de kimin daha çok bildiğine bakmaktadır. Bunu yaparken de sadece bilgi üzerinden hareket etmekte ve öğrencilerin o öğrenme alanı ile ilgili sahip olduğu diğer yeterlik ve özellikler dikkate alınmamaktadır. Bu ise gerçek hayatla ve değerlendirmenin amacıyla örtüşmemektedir. Bir başka ifade ile öğretmenler öğrencilere puan vermek için sınav yaparak değerlendirmekte, öğrenciler ise puan almak için değerlendirilmektedir. Sonucunda ise ortaya çıkan puan ne öğrencinin değerlendirme konusu olan niteliğe

sahip olduğunu göstermekte, ne de öğretmenin, öğrencide görmek istediği davranış ya da öğrenme ürünlerinin doğru bir göstergesi olmaktadır.

İlahi değerlendirme ile insanların yaptığı ve eğitimde kullanılan değerlendirmenin karşılaştırmasının yapıldığı bu yazıda asıl varılmak istenilen söylemek istediğim şey insanlarla ilgili en adil ve gerçekçi değerlendirme Allah-u Teala tarafından yapılmaktadır. Biz de yapacağımız değerlendirmelerde O' nu örnek alabiliriz. Çünkü insanlar başta eğitim olmak üzere hayatın her aşamasında bir takım değerlendirmeler yapmakta ve bu değerlendirmelerin sonuçlarına göre de kararlar vermektedir. Verilen kararlar yapılan değerlendirmelerin doğruluğu oranında doğru olmakta ve sonucu işe yaramaktadır. Ancak ölçme ve sonucunda yapılan değerlendirme yetersiz, yanlış, yanlı ya da hatalı olduğunda kararlar da yanlış verilmekte ve ortaya çıkan sonuç kimseyi memnun etmemektedir. Allah-u Teala ise yaptığı değerlendirmede hiç hata yapmamakta ve kullandığı yöntemler ve araçlarla ölçmek istediği şeyle ilgili en doğru ve gerçekçi verileri toplamaktadır.

O halde yapılması gereken nedir. Öncelikli olarak eğitim sistemimizde kullandığımız ölçme ve değerlendirme yöntemlerimizi baştan gözden geçirmeliyiz. Daha doğrusu baştan değiştirmeliyiz. Daha gerçekçi, daha doğru, daha işe yarar ve daha faydalı yöntemlerle, sonucunda herkesin memnun kalacağı ve inşaların gelişimine katkıda bulunan bir yöntem bulmalıyız. Bu yöntem ise aslında önümüzde duruyor. Hem de bu değerlendirme yöntemini sadece eğitimde değil bütün profesyonel mesleklerde ve günlük hayatımızda da kullanabiliriz. Bu yöntemin ismi "Amel Defteri" dir.

Amel defteri ile ilgili bildiklerimden yola çıkarak aşağıda eğitim sistemimizle ilgili bir ölçme değerlendirme modeli önermeye çalışacağım.

Allah-u Teala, Kur'an'da insanlar için amel defterlerinin olduğundan bahsetmektedir. Bu amel defterlerinin insanların amellerini kaydettiğini ve hesap günü geldiğinde sahibi hakkında şahitlik edeceğini bildirmektedir. Kur'an'daki amel defteri ile ilgili bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla; insanların dünyada iken yaptığı ve yapmadığı, her türlü iyi ve kötü, gizli ve açık, fiil ve davranışları farklı yöntem ve araçlarla kaydedilmektedir. Bu yöntem ve araçların başında melekler gelmektedir. Hatta insanların kendi uzuvlarının dünyada yaptıkları hakkında şahit olacağı bildirilmektedir. Yani şimdiki adıyla özdeğerlendirme yapılacak. Bunların yanında şahitlere sorulacağı bildirilmektedir ki buna da akran değerlendirme diyebiliriz.

Yukarıda ifade edildiği üzere Allah-u Teala, insanların dünyada bulundukları süre içerisinde, sorumlu tutuldukları konular hakkında bir kitap (Kur'an ve diğer ilahi kitaplar) göndererek ve öğretmenler yardımıyla (Peygamberler) bilgilendirmektedir. Bu bilgilendirmeye bağlı olarak da insanları, dünyada bulunmalarının gereğini yerine getirip getirmedikleri hakkında değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Değerlendirme için dünyada bulundukları süre boyunca farklı araç ve yöntemlerle yapılmış olan ölçme sonuçlarına bakılmaktadır. Ölçme sonuçları da, insanların hayatları boyunca amel defterine kaydedilmektedir.

Kıyametin kopmasından sonraki hesap anında da, insanların dünyada iken yaptıkları iyilik ve kötülük olarak sınıflanmakta ve Allah'ın emretmesi ile görüntülü olarak İnsanlara gösterilmektedir. İnsanlar dünyadaki eylemleri ile ilgili kayıtların görüntülü olarak gösterilmesi modern ölçme değerlendirme anlayışına göre güvenirlik açısından oldukça dikkat çekicidir (buradaki kıyaslama haşa Allah'ın güvenirliğinin sorgulanması değil, Allah'ın yaptığı değerlendirmenin ne kadar adil ve somut verilere dayalı olduğunu anlatmak içindir).

Allah-u Teala'nın insanların dünyada iken yaptıkları amel ve fiilleri için kayıt tutması ve zamanı geldiğinde bunu onların önüne koyarak hesap sormasındaki amaç, insanların dünyada başıboş olmadığını anlatmak ve sorumlulukları olduğunu bildirmek içindir. Aksi takdirde amaçsız ve hedefsiz olan insanlar arasında bir başıbozukluğun ve karmaşanın hüküm süreceği, buna bağlı olarak da dünya hayatının insanlar için yaşanmaz olacağı bildirilmektedir.

Aynen amel defteri gibi, ülkemizdeki öğrenciler için de okula ne için geldiklerini ve onları okula gönderenlerin kendilerinden ne beklediklerinin bildirildiği bir kitap, bunları onlara anlatan öğretmenler ve bu

anlatılanlardan, okulda bulundukları süre boyunca yaptıkları ve yapmadıklarının kaydedildiği bir amel defterine ihtiyaç bulunmaktadır. Böyle bir ölçme değerlendirme sistemi şimdikinden daha başarılı olabilir.

Bu örneği eğitim sistemimiz için bir ölçme değerlendirme modeli olarak düşünecek olsaydık, nasıl bir model ortaya çıkardı. Bunları maddeler halinde aşağıda bulabilirsiniz.

1. Ölçme ve değerlendirme öğrencilere sadece puan vermek için ya da onları yarıştırarak kimin daha iyi olduğunu ortaya çıkarmak için değil, öğrencilerin eğitim hayatları boyunca neyi nasıl yaptıklarını anlamak için yapılırdı.
2. Ölçme ve değerlendirme sadece bir yöntem ve bir araçla değil, pek çok yöntem ve pek çok araçla yapılırdı.
3. Ölçme ve değerlendirme öğrencilerin eğitimleri boyunca belirli zamanlarda ve belirli sürelerle değil, her zaman ve sürekli yapılırdı.
4. Ölçme ve değerlendirme öğrencilerin sadece bir özelliklerini değil, eğitim konusuyla ilgili olan bütün alanlarda ve bütün yetenekleri üzerinden olurdu.
5. Ölçme ve değerlendirme standart değil, her öğrenci için özel ve o öğrencinin özelliklerine en uygun yöntemle yapılırdı.
6. Ölçme ve değerlendirme sübjektif olmazdı, veriler tamamen somut yöntem ve araçlarla toplanır ve her öğrenci istediği zaman sınav kâğıdını görebilirdi.
7. Ölçme ve değerlendirmede öğrenci hata yaptığı zaman ona hatasını düzeltmesi için fırsat verilirdi.
8. Ölçme ve değerlendirmede dört yanlış bir doğruyu götürmezdi. Onun yerine bazen bir doğru bütün yanlışları götürürdü.
9. Ölçme ve değerlendirmede öğretmenin taraflılığı gibi bir ölçme hatası söz konusu olmazdı.
10. Ölçme ve değerlendirme sayesinde öğrenciler sorumluluklarını bilir ve sadece sınav zamanında değil her zaman sınav olduğunu ve yaptıklarının sürekli kaydedildiğini bilerek sürekli uyanık olurlardı.

Bu liste uzatılabilir ancak bundan sonrası biraz daha detay ve sıkıcı olabilir. Bu değerlendirme bütün eksikleriyle beraber eğitim sistemimizin en kritik parçalarından birisi olan ölçme ve değerlendirme sisteminin işlevsiz yapısının değiştirilmesi için belki bir fikir verir düşüncesiyle kaleme alınmıştır.

7. FİNANSMAN SORUNU

Eğitimin finansmanı konusunda günümüzdeki yönetim anlayışından farklı bir yaklaşım sergilemiş olan Osmanlı İmparatorluğu dönemi en iyi örneklerden birisidir. Ağırlıklı olarak İslami gelenekler ve anlayışa göre oluşmuş ve aynı kurallarla yönetilmiş olan eğitim kurumlarında temel gelir kaynağı halk ve vakıflar olmuştur. Vakıfların oluşturulması ve işletilmesinde de ağırlıklı olarak İslam inancı gereği hayır kurumu asıl sorumluluğu üstlenmiştir. Çünkü eğitimin mali boyutu her dönemde devletler için sorun teşkil etmiştir. Temel eğitimden başlayarak yüksek dereceli okullara kadar her seviyede eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli finansmanın sağlanması, devlet bütçelerine büyük bir yük oluşturmaktadır. Bu nedenle, günümüzde yaygın olarak İslami geleneğin aksine ek vergi ve fonların ihdası ya da eğitim hizmetlerini fiyatlandırmak suretiyle maliyetinin en azından bir kısmının bu hizmetten istifade edenler tarafından karşılanması gibi yollara başvurulmaktadır (Özcan, 2002: 872).

Yukarıda da ifade edildiği gibi şimdiki finansman sorununa en iyi örneklerden birisi klasik dönem Osmanlı eğitim sistemidir. Çünkü Osmanlı eğitim sisteminde ağır yükü devlet değil vakıf ve mesleki teşkilatlar vasıtasıyla halk çekmektedir. Örneğin Osmanlı eğitim sisteminde mesleki ve teknik eğitimin usta-çırak ilişkisi

şeklinde lonca teşkilatı çerçevesinde, askeri eğitimin ise ocak geleneği ve tımar sistemi içerisinde gerçekleştirildiği bilinmektedir (İpşirli, 1995: 185-187).

Osmanlı Devleti`nin klasik döneminde eğitim ve sağlık hizmetleri ile din ve kültürel faaliyetlerinin finansmanı için bütçeden doğrudan bir kaynak ayrılmadığı görülmektedir. Bu durumda, devlet bütçesinden herhangi bir kaynak ayrılmadığı halde zikredilen hizmetlerin finansmanının nasıl sağlandığı sorusu gündeme gelmektedir. Osmanlı cemiyetinde bu gibi hizmetlerin finansmanının, günümüzde üçüncü sektör olarak adlandırılan, daha çok bağımsız İktisadi birimler şeklinde teşkilatlanmış olan vâkıflar aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir (Tabakoğlu, 1994: 183). Yapılan araştırmalar, vâkıf gelirlerinin Osmanlı mali sistemi içindeki oranının XVI. yüzyılın başlarında yaklaşık %12`lik bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Bu oranın XVII. yüzyılın başlarında %20`lere kadar yükseldiği kaydedilmektedir (Tabakoğlu, 1994: 203). Dolayısıyla vâkıfların kar imkânı bulunmayan ya da kar payının düşük olması nedeniyle iktisadi açıdan yatırımın cazip olmadığı eğitim, sağlık, kültürel ve dini faaliyetlerin finansmanında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Özellikle büyük vâkıflar bünyesinde bu faaliyetlerin tamamına veya önemli bir kısmına imkân sağlayan müesseselerin bulunduğu bu faaliyetler ortak bir şekilde yürütülmüştür.

Bir vakfın kuruluşunda takip edilen yol ana hatlarıyla şöyledir. Vâkıf kurucusu (vâkıf) finansmanını sağladığı herhangi bir hizmet birimini (cami, mekteb, medrese, imaret vb.) inşa ettirir. Daha sonra bu müessesenin cari giderlerini asgari düzeyde karşılayacak miktarda gelir temin edecek kaynaklar tahsis eder. Bu kaynaklar genellikle arazi, ya da ev, dükkân, çarşı, imalathane, han, hamam gibi gayrimenkullerden veya nakit paradan oluşmaktadır. Söz konusu vakfın idaresi için bir idareci (mütevelli) tayin edilir ve vakfın nizamnamesi (vakfiye) düzenlenir. Vakfiyede vakfın kuruluş amacı, mal varlığı, gelirlerinin miktarı, kimler tarafından nasıl idare edileceği, istihdam edilecek personelin sayısı, vâkıfları ve ücretleri, diğer işletme masrafları gibi konular ayrıntılı bir şekilde kaydedilir. Vakfiyenin tescili ile birlikte hükmi şahsiyet haline gelen vâkıf, idari ve iktisadi açıdan bağımsız bir kurum olarak kuruluş amacına uygun bir şekilde faaliyetlerini sürdürür (Kütükoğlu, 1994: 359-368).

Sonuç olarak

Eğitim sistemimizdeki sorunlar su götürmez bir gerçektir. Bunları çözmek için kullandığımız yöntemlerde şimdiye kadar hep benzer yaklaşımları kullanarak istediğimiz başarıya bir türlü ulaşamadık. Çözüm için daha etkili ve doğru bakış açıları geliştirmek zorundayız. Bu çalışmada şimdiye kadar görmezden geldiğimiz ancak özünde kendi içimizde olan enerjinin yani İslami yöntem ve bakış açısının eğitimde yaşadığımız sorunlara nasıl tatbik edilebileceği üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Sınırlı bir analiz olsa da örnek olması dolayısıyla alanda yapılan çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Buhârî, İlim 2, **http://www.enfal.de/buhari/ilim.htm#_Toc64748855**
2. Beyhaki, Şuabu'l-İman
3. Keşfü’l-estâr an zevâidi’l-Bezzâr.
4. Kütükoğlu, M. (1994). Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik). İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür Ve Sanat Vakfı Yayınları.
5. Özcan, T. (2002). Osmanlı Devleti'nde Eğitim Hizmetlerinin Finansmanı, Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi Tebliğleri, İstanbul: İrcicaYayınları
6. İpşirli, M. (1995). İslam Ansiklopedisi XI. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınla

7. Tabakoğlu, Ahmed (1994). Türk İktisat Tarihi (2. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
8. Yoluk, M. E. (2010). Xvıı. Yüzyılda Osmanlı Devleti´Nde Eğitim Ve Öğretim Faaliyetleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisas Tezi https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

A STUDY ON THE RELATION BETWEEN RELIGIOUS TENDENCY, VALUE TENDENCY AND EVOLUTIONARY VIEWS OF UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF BİNGÖL UNIVERSITY

Assoc. Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU[1], Res. Assist. Abdussebur KAPU[1]

[1] Bingöl üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bingöl, Türkiye

cyasaroglu@bingol.edu.tr

Abstract

Religion and science, which are the main fields that try to satisfy the curiosity in the world, are expressed as two areas that are not related to each other according to some people, while according to some people, continuing in harmony with each other, and there are some important conflicts among different views. The perception that there is a difference between religion and science throughout the world is also reflected in the world of education, and especially with the idea of enlightenment, it has been tried to show religion and science as two separate fields. Some opinions or theories, especially in the scientific world, are claimed to have a unidentifiable gap between religion and science, and even the fact that the curiosity that is to be satisfied in science in the real search is satisfied by mistake and is presented as the most important alternative of conscience religion. In educational institutions where the views of religious diversity are taught as judgements, it may be expected that the opinions of the educated generations are influenced. Therefore, in this study, it is aimed to examine the religious orientations of university students, their values tendencies and their attitudes about the view of evolution and the relationships between the three. This study in the relational survey model includes a total of 510 students based on both the departmental and first and fourth grade criteria which are studied at Bingöl University and the samples in the Divinity, Molecular Biology and Genetics, Psychology and Philosophy departments. To collect the data, the Religious Tendency Scale, the Portrait Values Questionnaire and the Scale of Acceptance of the Theory of Evolution will be used. The obtained data will be analyzed using statistics programs and the results will be obtained. Based on the findings, various recommendations will be developed.

Key Words: Religious tendency, Value, Religion - science relations

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİNİ YÖNELİM, DEĞER EĞİLİMLERİ VE EVRİMSEL GÖRÜŞLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU, Arş. Gör. Abdussebur KAPU

Özet

İnsandaki merak duygusunu tatmin etmeye çalışan temel alanlardan olan din ve bilim, kimilerine göre birbiri ile ilişkisi olmayan, kimilerine göre birbirleri ile uyum içinde devam eden ve son olarak kimilerine göre ise aralarında önemli çatışmalar olan iki alan olarak ifade edilmektedir. Dünya genelinde din ve bilim arasında bir farklılık olduğu algısı eğitim dünyasına da yansımakta, özellikle aydınlanma düşüncesi ile beraber din ve bilim iki ayrı saha gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Özellikle bilim dünyasında ortaya çıkan bazı görüşler veya teoriler, din bilim arasında kapatılamaz bir açıklığın olduğu hatta gerçek arayışında bilimde tatmin edilmesi gereken merak duygusunun yanlışlıkla dinde tatmin edildiği dahi iddia edilmekte ve bilimi dinin en önemli alternatifi olarak sunmaktadırlar. Din bilim ayrılığı görüşlerinin hâkim olarak okutulduğu eğitim kurumlarında, eğitime tabi tutulan nesillerin de görüşlerinin etkilenmesi beklenen bir sonuç olarak belirtilebilir. Dolayısıyla bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin dini yönelimleri, sahip oldukları değer eğilimleri ile evrim görüşü hakkındaki tutumlarının belirlenmesi ve üçü arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. İlişkisel tarama modelindeki bu çalışmanın evrenini Bingöl Üniversitesi öğrencileri, örneklemini ise İlahiyat, Moleküler

Biyoloji ve Genetik, Psikoloji ve Felsefe bölümlerinin birinci ve dördüncü sınıflarında okumakta olan hem bölümler hem de birinci ve dördüncü sınıf ölçütleri esas alınarak toplam 510 öğrenci oluşturmaktadır. Verileri toplamak için Dini Eğilim Ölçeği, Porter Değerler Anketi ve Evrim Teorisini Kabul Etme Ölçeği kullanılacaktır. Elde edilen veriler istatistik programlarında analiz edilerek sonuçlar elde edilecektir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak çeşitli öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dini eğilim, Değer algısı, Din ve bilim ilişkisi

1. GİRİŞ

Değerin çok sayıda tanımı yapılmıştır. Yapılan pek çok tanımı inceleyen Yaşaroğlu, (2015) Allport, Feather, Inglehart, Kohn, Kluckhon, Morris ve Rokeach gibi araştırmacıların ve bilim adamlarının verdiği özellikler ve tanımlamalar ışığında değeri, "belirli durum ya da eylemin ötesindeki inanç ya da ölçütler, birbirleriyle ilişkilendirerek öncelik sırasına göre sıralanabilen, hedeflere karşı motivasyon sağlayan, tercihler veya değerlendirmelerde rehberlik sağlayan" soyut ilkeler olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımdan hareketle, değerlerin sadece belli bir duruma mahsus olmadığını, durumlar ötesi olduğu ve hangi durumlarda nasıl davranacağının da bir göstergesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamı ile değer, davranışlara kılavuzluk yapar. Bir diğer husus ise değerlerin tercihler için ilke olmasıdır. Herhangi bir tercihin söz konusu olduğu durumlarda devreye değerler girer ve kişi tercihini sahip olduğu değerlere göre gerçekleştirir. Bu çalışmanın kapsamında ele alınan evrimsel görüş ve değer ilişkisinde de sahip olunan değerlerin evrimsel görüş konusunda tercih sebebi olabileceği söylenebilir.

Değerin ne olduğu, nasıl oluştuğu ve nasıl değişeceği konusu sosyal psikolojinin konusudur (Myers, 2015). Değer ile ilgili ortaya atılan teorilerden birisi de Schwartz'ın Değer Teorisidir (Schwartz, 2012). Bu çalışmasında Schwartz, on temel değerden ve bu değerleri tanımlayan motivasyonlardan Tablo 1'de gösterildiği şekli ile bahseder.

Tablo 1. Schwartz'ın Değer Modelindeki Değer Tipleri ve Tanımları

Değer	Tanımı
Güç	Sosyal statü, insanlar ve kaynaklar üzerinde baskınlık kurma
Başarı	Sosyal standartlarca belirlenen kişisel başarı yönelimi
Hazcılık	Bedensel haz ve duyumsal doyum arayışı
Uyarılım	Heyecan ve yenilik arayışı
Özyönelim	Bağımsız düşünme ve davranma eğilimi
Evrenselcilik	Bütün insanlar için anlayış, hoşgörü; insanların ve doğanın esenliğini koruma
İyilikseverlik	Bireyin yakın olduğu kişilerin esenliğini koruması ve güçlendirmesi
Geleneksellik	Kültürel ve dini uygulamalara ve anlayışlara saygı ve bağlılık
Uyma	Başkalarına zarar verebilecek veya toplumsal beklentilere aykırı dürtülerin ve davranışların kısıtlanması
Güvenlik	Benlik, toplum ve ilişkiler için güvenlik ve istikrar arayışı

1.1. DİNİ EĞİLİM

Dindarlığı tanımlanmasında pek çok güçlükle karşılaşılabilir. Ancak genel anlamı ile dindarlık dini inançların çeşitli tutum ve davranışlar aracılığıyla insan hayatına etki etmesi söz konusudur. Dindarlık, kültüre, bireyin kişisel özellikleri, yaş, cinsiyet, yaşadığı sosyal çevre, ekonomik durum ve eğitim gibi faktörlerden etkilenir (Köse & Ayten, 2012).

Bu çalışmada dindarlık, normatif ve popüler dindarlık şeklinde ifade edilen tasnifi ele alınmıştır. Normatif tarzı dini yönelimden kastedilen, bireyin dinsel yasayış̧ biçimini belirleyen ögelerdeki yönelim objesinin, o dinin temel itikâdî, amelî ve ahlaki öğretilerinden oluşmasıdır. Bu açıdan dinin temel inanç ve uygulamalarına yönelik, ateşli, mistik, sofu, modern, vb. tarzlarda çeşitli yönelimler gözlemlenebilir. Popüler tarzı dini yönelimden kastedilen ise, yönelim objesinin kaynağının, çoğunlukla toplumun alışılagelen dini/mistik tarzı ritüellerinden oluşmasıdır (Coştu, 2009).

Dindarlığı etkileyen faktörler incelendiğinde öğrenim durumu ile dindarlık arasında ne tür bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaya çalışan çok sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Genel anlamı ile eğitim durumu arttıkça dindarlık düzeyinin düştüğünü gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Ancak eğitim düzeyi yükseldiği halde dini hayatında ciddi değişiklik yaşamayanların genellikle dindar ailelerden gelen, kapalı dini gruplara bağlı olan bireyler olduğu görülmektedir (Hökelekli, 2015).

1.2. EVRİMSEL GÖRÜŞ

Yaşayan organizmaların evrimi düşüncesine ilk şekil veren Buffon olmuştur. Daha sonra Buffon'un görüşlerini alan Darwin'in dedesi Erasmus Darwin, organizmaların çevrelerine uyum gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Charles Darwin ise bu görüşleri geliştirerek Evrim Kuramını ortaya attı. Kuramın ana fikri türlerin değişebileceği fikridir. Ancak Evrim kuramında en tartışmalı konu insandır. Zira Darwin 1871'de İnsanın Türeyişi adlı ayrı bir kitapta insanın diğer primatlarla aynı ortak bir atadan geldiğini iddia ediyordu. Aynı dönemde bu kurama yönelik ilk ciddi eleştiriler de gelme eleştiriler de yapılmaya başlandı. Albrecth von Kölliker'e göre kuramın deney eksikliği, başlangıç türlerine ilişkin bilgi vermemesi ve kuramda sadece olasılıkların olması en önemli eksiklikler arasındaydı (Topdemir & Unat, 2013).

Yapılan araştırmalar evrim görüşünün toplumda yeterince kabul görmediğini göstermektedir. Bir değerlendirmeye göre insanların pek çok farklı kaynaktan gelen bilgilerden oluşan kavram çatılarında yaptıkları muhakemelerde; ilk bilgiler, duygular, inanışlar ve değerler etkili olmaktadır. Evrim üzerine yapılan bazı araştırmalar da kişisel ve dini inançların teoriye olan yaklaşımlardaki etkilerini araştırmaktadır (Özyeral Bakanay, 2008).

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları değer eğilimleri, dini yönelimleri ve evrimsel görüşleri arasındaki ilişkiyi incelmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın problem cümlesi

Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri şu şekilde oluşturulmuştur:

Üniversite öğrencilerinin değer eğilimleri, dini yönelimleri ve evrimsel görüşleri arasında ne tür bir ilişki bulunmaktadır?

- Üniversite öğrencilerinin değer eğilimleri, dini yönelimleri ve evrimsel görüşleri;

- Cinsiyete;
- Okudukları bölüme;
- Evrimle ilgili kitap okuma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi hakkındaki bilgiler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin dini yönelim, değer ve evrimsel görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığından "ilişkisel tarama" modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2008).

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Bingöl Üniversitesinde okumakta olan 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin büyüklüğü ders içerikleri dikkate alınarak ölçüt örnekleme esas alınarak örneklem alınmıştır. Evrim konusunda ölçüt alınarak Felsefe, İlahiyat, Moleküler Biyoloji ve Genetik, Sosyoloji ve Psikoloji bölümlerinin dördüncü sınıflarında okumakta olan 254 öğrenciye ulaşılmış ve gönüllü olarak veri toplama aracını doldurmaları istenmiştir. Tekrar toplanan veri toplama araçları önce fiziki açıdan değerlendirilmiş, rastgele doldurulduğu tespit edilen 15 ölçme aracı değerlendirmeye alınmamış, analizler 239 ölçme aracı üzerinden yapılmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler

			cinsiyet		Total
			Erkek	Kadın	
Bölüm	İlahiyat	n	23	41	64
		%	9.6	17.2	26.8
	Felsefe	n	20	37	57
		%	8.4	15.5	23.8
	Moleküler Biyoloji ve Genetik	n	5	16	21
		%	2.1	6.7	8.8
	Sosyoloji	n	13	34	47
		%	5.4	14.2	19.7
	Psikoloji	n	22	28	50
		%	9.2	11.7	20.9
Toplam		n	83	156	239
		%	34.7	65.3	100.0

Tablo 2'de öğrencilerin kişisel bilgilerinin çeşitli değişkenlere göre dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin dağılımlarında en fazla öğrencinin İlahiyat, en az öğrencinin ise Moleküler Biyoloji ve Genetik bölümlerinde oldukları görülmektedir. Moleküler Biyoloji ve Genetik bölümü öğrencilerinin toplamda az

olduğu için örneklemde yer alan öğrenci sayısı da az olmuştur. Cinsiyete göre dağılımda ise kadın öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla Portre Değerler Anketi, Dini Eğilim Ölçeği ve Evrimsel Görüş Ölçeği kullanılmıştır.

Portre Değerler Anketi (PDA): Schwartz tarafından geliştirilen ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan PDA'da "güç, başarı, uyma, geleneksellik, iyilikseverlik, evrensellik, özyönelim, uyarılma, hazcılık ve güvenlik" alt boyutları şeklinde on değere denk gelen 40 madde yer almaktadır. PDA maddelerinin meydana getirdiği değer tipi ölçekleri için Cronbach alfa güvenirlik katsayıları da hesaplanmış, buna göre en düşük katsayı .56 ile özyönelim, en yüksek katsayı ise .82 ile başarı değer tipinde gözlenmiştir. Bu çalışma için iç güvenrilik katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

Evrimsel Görüşü Kabul Etme Ölçeği: Araştırmada Rutledge ve Sadler tarafından geliştirilen ve Acar (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Evrimsel Görüşü Kabul Etme Ölçeği kullanılmıştır. 20 madde ve tek faktörden oluşan ölçeğin Cronbach's alpha güvenirlilik katsayısı .98 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için hesaplanan iç güvenirlik katsayısı .84'tür.

Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ): Coştu (2009) tarafından geliştirilen DYÖ, iki faktör ve 37 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek için iç güvenirlik katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için iç güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .93 olarak bulunmuştur.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Elde edilen verilerin analizinde ortalama, yüzdelik ve standart sapma gibi betimsel istatistikler, değişkenlere göre farklılaşma testleri için normal dağılım sergilenmediği için olarak Mann Whitney U ve Kruskall Wallis testleri ile faktörler arası korelasyonda Spearman rho katsayısı hesaplanmıştır. Betimsel analizlerde ölçeklere ait ortalamaların değerlendirme aralıkları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. 5li ve 6lı likert ölçekler için değerlendirme aralıkları

Beşli Likert		Altılı Likert	
Ortalama	Değerlendirme Aralığı	Ortalama	Değerlendirme Aralığı
1,00-1,80	Kesinlikle Katılmıyorum	1,00-1,83	Bana hiç benzemiyor
1,81-2,60	Katılmıyorum	1,84-2,67	Bana benzemiyor
2,61-3,40	Kararsızım	2,68-3,50	Bana çok az benziyor
3,41-4,20	Katılıyorum	3,51-4,33	Bana az benziyor
4,21-5,00	Kesinlikle Katılıyorum	4,34-5,17	Bana benziyor
		5,18-6,00	Bana çok benziyor

3. BULGULAR

Bu başlık altında ölçeklere ait betimsel analiz, değişkenlere göre puanların farklılaşması ile faktörler arası korelasyonlara ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Değer Eğilimleri, Dini Yönelimleri ve Evrimsel Görüşlerinin Betimsel Analizi

Ölçek	Alt Boyut	n	ortalama	ss	Değerlendirme aralığı
Portre Değerler Envanteri	Güç	239	3.47	.12	Çok az benziyor
	Başarı		4.16	.04	Az Benziyor
	Uyma		4.80	.88	Benziyor
	Geleneksellik		4.50	.88	Benziyor
	İyilikseverlik		4.96	.81	Benziyor
	Evrensellik		5.18	.72	Çok Benziyor
	Özyönelim		4.80	.80	Benziyor
	Uyarılma		4.53	.99	Benziyor
	Hazcılık		4.10	1.17	Az Benziyor
	Güvenlik		4.90	.85	Benziyor
Dini Yönelim	Normatif Dindarlık		4.25	.65	Kesinlikle Katılıyor
	Popüler Dindarlık		2.82	.77	Kararsız
Evrimsel Görüş			2.9	.62	Kararsız

Öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamaları ve değerlendirme aralıkları tabloda verilmiştir. Buna göre "evrensellik" değeri en yüksek ortalama ile "çok benziyor", "güç" değerinin ise "çok az benziyor" değerlendirme aralıklarında yer aldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğrencilerin evrensellik değerinin en yüksek olduğu, bütün insanlar için anlayış hoşgörü sahibi oldukları, doğanın ve insanların esenliğini istedikleri; diğer yandan sosyal statü, insanlar ve kaynaklar üzerinde baskınlık kurma anlamına gelen "güç" değerini ise en az benimsedikleri görülmektedir.

Çeşitli Değişkenlere Göre Öğrencilerin Tutum Puanlarındaki Farklılaşma

Bu başlık altında cinsiyet, bölüm ile evrimle ilgili kitap okuma durumlarına göre değer, dini yönelim ve evrimsel görüşleri arasındaki farklılaşmaya ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. Değer Eğilimi, Dini Yönelim ve Evrimsel Görüşün Cinsiyet Değişkenine Göre U Testi Sonuçları

		Cinsiyet	**n**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**U**	**t**
Değer	Güç	erkek	83	130.81	10857.5	5576.5	.07
		kadın	156	114.25	178.22		
	Başarı	erkek	83	119.11	9886	6400	.88
		kadın	156	120.47	18794		
	Uyma	erkek	83	117.2	97.27.5	6241.5	.64
		kadın	156	121.49	18952.5		
	Geleneksellik	erkek	83	105.72	8775	5289	**.01***
		kadın	156	121.49	19905		
	İyilikseverlik	erkek	83	108.82	9032	5546	.06
		kadın	156	125.95	196.48		
	Evrensellik	erkek	83	113.78	9443.5	5957.5	.30
		kadın	156	123.31	19236.5		
	Özyönelim	erkek	83	123.99	10291.5	6142.5	.51
		kadın	156	117.88	18388.5		
	Uyarılma	erkek	83	115.54	9590	6104.5	.46
		kadın	156	122.37	19090		
	Hazcılık	erkek	83	105.44	8751.5	5265.5	**.01***
		kadın	156	127.75	19928.5		
	Güvenlik	erkek	83	109.33	9074.5	5588.5	.08
		kadın	156	125.68	19605.5		
Dini Eğilim	Normatif Dindarlık	erkek	83	103.69	86.06	5120	**.00***
		kadın	156	128.68	20074		
	Popüler Dindarlık	erkek	83	106.02	8799.5	5313.5	**.02***
		kadın	156	127.44	19880.5		
Evrimsel Görüş		erkek	83	113.07	9384.5	5898.5	.25
		kadın	156	123.69	19295.5		

*p< .05

Mann Whitney U testi sonuçları, cinsiyete göre öğrencilerin geleneksellik, hazcılık değerleri kadın öğrenciler lehine farklılaşmaktadır. Bu bulgulara göre kadınların erkeklerden daha geleneksel ve hazcı oldukları söylenebilir. Yine normatif ve popüler dindarlıkta kadınlar lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yani kadınlar erkeklere göre hem dinsel yaşayış biçimini gösteren normatif dindarlık hem de toplumun alışılagelen mistik tarzı dindarlığını ifade eden popüler açıdan daha dindardırlar. Ancak evrimsel görüşe göre herhangi bir farklılaşma bulunmamaktadır.

Tablo 6. Bölüme Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları**

	Grup		N	Sıra Ortalaması	sd	x^2	p	Anlamlı Farklılık
Uyma	Bölümler	Felsefe (A)	57	129.98	4	37.02	.00*	**D-E A-E B-E C-E**
		Moleküler Biyoloji ve Gnt (B)	21	116.74				
		Sosyoloji (C)	47	125.96				
		İlahiyat (D)	64	146.70				
		Psikoloji (E)	50	70.45				
Geleneksellik		A	57	129.13		26.83	.00*	**D-C D-E A-E B-E C-E**
		B	21	122.38				
		C	47	112.69				
		D	64	146.61				
		E	50	81.40				
İyilikseverlik		A	57	125.78		31.09	.00*	**D-E A-E B-E C-E**
		B	21	125.45				
		C	47	129.86				
		D	64	142.16				
		E	50	73.49				
Evrensellik		A	57	128.70		21.35	.00*	**D-E A-E C-E**
		B	21	121.05				
		C	47	127.98				
		D	64	136.55				
		E	50	80.96				
Özyönelim		A	57	135.62		10.57	.03*	**D-E A-E C-E**
		B	21	119.36				
		C	47	126.40				
		D	64	121.96				
		E	50	93.93				
Hazcılık		A	57	131.37		12.91	.01*	A-D B-D B-E
		B	21	157.52				
		C	47	122.18				
		D	64	101.69				
		E	50	112.67				
Güvenlik		A	57	127.73		37.43	.00*	D-B **D-E A-E C-E**
		B	21	103.81				
		C	47	122.39				
		D	64	152.06				

		E	50	74.40				
Normatif Dindarlık		A	57	107.66		49.75	.00*	D-A D-B D-C D-E A-E B-E C-E
		B	21	122.12				
		C	47	127.79				
		D	64	161.85				
		E	50	72.29				
Evrimsel Görüş		A	57	138.82		48.79	.00*	A-D B-D C-D E-D
		B	21	156.67				
		C	47	133.93				
		D	64	69.33				
		E	50	134.92				

*p< .05

** Sadece anlamlı çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz sonuçları öğrencilerin okudukları bölüme göre değer eğilimleri, dindarlık yönelimi ve evrimsel görüşlerinde anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ikili gruplar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Normatif dindarlıkla ilgili yapılan ikili karşılaştırmalarda ilahiyat öğrencileri diğer tüm bölüm öğrencilerine göre daha dindar; psikoloji öğrencileri ise diğer tüm bölümlere göre daha az dindarlık puanına sahip çıkmışlardır. Evrimsel görüşte ise ilahiyat öğrencilerinin puanları diğer bölüm öğrencilerinin puanlarına göre anlamlı bir şekilde daha azdır.

Tablo 7. Evrimle İlgili Kitap Okuma Durumuna Göre Evrimsel Görüşün Farklılaşmasına İlişkin U Testi Sonuçları

	Evrim konulu kitap okuma	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	t
Evrimsel Görüş	Evet	106	123.48	13089	6574	.42
	Hayır	132	116.30	13552		

Evrimle ilgili kitap okuyan öğrenciler ile okumayan öğrencilerin evrimsel görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 8. Değer, Dinî Eğilim, Evrimsel Görüş arasındaki korelasyon (Spearman's rho)

	Normatif Dindarlık		Popüler Dindarlık		Evrimsel Görüş	
	r	p	r	p	r	p
Güç	-.128*	.048	.021	.747	.041	.533
Başarı	.032	.624	.082	.209	.118	.068
Uyma	.380**	.000	.106	.101	-.054	.405
Geleneksellik	.428**	.000	.159*	.014	.111	.086
İyilikseverlik	.399**	.000	.091	.162	-.030	.649
Evrensellik	.295**	.000	-.052	.422	.080	.220
Özyönelim	.173**	.000	-.027	.678	.065	.317
Uyarılma	.086	.184	.051	.436	.083	.203

Hazcılık	-.025	.701	.109	.093	.192**	.003
Güvenlik	.466**	.000	.125	.054	-.111	.087
Evrimsel görüş	-.363**	.000	-.130**	.044	1	-

Öğrencilerin normatif ve popüler dindarlıkları ile evrimsel görüşleri arasında negatif yönde zayıf bir korelasyon bulunmaktadır. Normatif ve popüler dindarlık düzeyleri arttıkça, zayıf bir şekilde evrimsel görüşleri azalmaktadır. Değerlerde ise sadece hazcılık ile evrimsel görüş arasında pozitif yönlü zayıf bir korelasyon bulunmaktadır. Yani hazcılık arttıkça, evrimsel görüş de zayıf bir biçimde artmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Üniversite öğrencilerinin değer eğilimleri, dini yönelimleri ile evrimsel görüşleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Öğrencilerin değer eğilimlerinde evrensellik değeri yüksek düzeyde, güç değeri ise en düşük değerdedir. Buna göre öğrencilerin insanlar arasında adalet ve eşitlik gibi değerleri önemsedikleri, doğaya ve insana saygı duydukları anlaşılmaktadır. Öte yandan insanlar arası eşitsizliği daha çok öngören güç değeri ise düşük düzeyde kalmaktadır.

Normatif dindarlık yüksek düzeyde iken popüler dindarlık kararsız düzeyindedir. Normal dini inanç bağlamında değerlendirildiğinde normatif dindarlık düzeylerinin yüksek çıkmış olması, öğrencilerin dini inanç, pratik, tutumlarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak fal, büyü, nazar gibi inanışları içeren popüler dindarlık konusunda öğrencilerin belirgin bir tutumlarının olmadığı ve bu konuda kararsızlık sergiledikleri görülmektedir.

Öğrencilerin evrimsel görüşe ilişkin puanları kararsız değerlendirme aralığında yer almaktadır. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin evrim konusunda tutumu belirgin hale getirecek bir görüşe sahip olmadıkları yani evrim hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Deniz, Çetin ve Yılmaz (2011) çalışmalarında öğrencilerin evrim teorisi konusunda kararsız olduklarını göstermektedir. Acar (2011) ise biyoloji öğretmenlerinin evrime ilişkin görüşlerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Özyeral Bakanay'ın (2008) derlemesine göre, yapılan araştırmalarda genellikle evrim ile ilgili bilgilerin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

Cinsiyete göre puanların farklılaşmasına ilişkin test sonuçlarına göre evrensellik ve hazcılık değerleri, normatif ve popüler dindarlıkta kadınlar lehine anlamlı bir farklılık vardır. Acar (2011) de araştırmasında cinsiyete göre evrimsel görüşte anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bölümlere göre yapılan anlamlılık testlerine göre ilahiyat öğrencileri diğer tüm bölüm öğrencilerine göre daha dindar, evrimsel görüş puanları ise daha azdır. Ayrıca psikoloji bölümü öğrencilerinin dindarlık puanları diğer tüm bölüm öğrencilerine göre anlamlı bir şekilde daha azdır. Bu bağlamda alınan eğitimin türünün etkisi olduğu söylenebilir. Özellikle ilahiyatın dini temelli bir eğitim sisteminin olduğu, psikoloji de ise pek çok kuramın davranışları açıklarken evrimsel görüşe dayandırmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin evrimle ilgili kitap okumaları, evrimle ilgili görüşü anlamlı bir şekilde farklılaştırmamaktadır.

Hazcılık değeri ile evrimsel görüş arasında ise zayıf bir düzeyde pozitif yönde birlikte değişim vardır. Yani hazcılık arttıkça zayıf bir biçimde evrimsel görüş de artmaktadır.

Normatif ve popüler dindarlık puanları arttıkça, evrimsel görüş zayıf bir düzeyde azalmaktadır. Bu araştırma bulgusu başka araştırmalarda da benzer şekilde çıkmıştır. Deniz, Çetin ve Yılmaz (2011) Biyoloji Bölümü öğretmen adaylarının dindarlık ve evrimi kabul etme durumları arasında negatif yönde bir korelasyon tespit etmişlerdir. Gallup (2006) araştırma şirketinin yaptığı bir araştırmada dindarlık oranı arttıkça, dindarlık oranı arttıkça, insanın bu günkü hali ile yaratıcı tarafından yaratıldığı görüşüne ait puan daha fazla çıkmaktadır. Downie ve Barron (2000) İskoç biyoloji ve tıp öğrencilerinin katılımları ile gerçekleştirdikleri bir araştırma da Müslüman ve hıristiyan öğrencilerin evrim görüşüne karşı görüşlerinin olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Paz-y-Miño C. ile Espinosa (2011), Heddy ve Nadelson (2012) çalışmalarında da yine ideolojik görüş/dindarlık ile evrimsel görüş arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Mazur'un (2004) çalışmasında 1993, 1994 ve 2000 yıllarında yapılmış olan Genel Sosyal Anketi sonuçlarına göre hıristiyan dinine tabi olanlar ile evrimsel görüş arasında olumsuz bir korelasyon bulmuşlardır.

KAYNAKÇA

1. Acar, A. Biyoloji Öğretmenlerinin evrim teorisi ile ilgili görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, 2011.
2. Coştu, Y. Dine normatif ve popüler yaklaşım: bir dini yönelim ölçeği denemesi. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2009; 8(15), 119-139.
3. Demirutku, K., Sümer, N. Temel değerlerin ölçümü: Portre Değerler Anketi'nin Türkçe uyarlaması. Türk Psikoloji Yazıları 2010; 13(25), 17-25.
4. Deniz, H., Çetin, F. Yılmaz, I. Examining the relationships among acceptance of evolution, religiosity, and teaching preference for evolution in Turkish preservice biology teachers. Reports of the National Center for Science Education 2011; 31(4).
5. Downie, J. R. Barron, N. J. Evolution and religion: attitudes of Scottish first year biology and medical students to the teaching of evolutionary biology. Journal of Biological Education 2000; 34(3), 139-146.
6. Gallup. American Beliefs: Evolution vs. Bible's Explanation of Human Origins. Geliş tarihi 17 Kasım 2018, gönderen https://news.gallup.com/poll/21811/American-Beliefs-Evolution-vs-Bibles-Explanation-Human-Origins.aspx 2006.
7. Heddy, B. C., Nadelson, L. S. A Global Perspective of the Variables Associated with Acceptance of Evolution. Evolution: Education and Outreach 2012; 5(3), 412-418.
8. Hökelekli, H. (Ed.). Din psikolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2015.
9. Karasar, N. Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler. Nobel Yayın Dağitim; 2008.
10. Köse, A., Ayten, A. Din psikolojisi. Ankara: Timaş Yayınları; 2012
11. Mazur, A. Believers and disbelievers in evolution. Politics and the Life Sciences 2004; 23(2), 55-61.
12. Myers, D. G. Sosyal psikoloji. (S. Akfırat, Çev.). Ankara: Nobel; 2015.
13. Özyeral Bakanay, Ç. D. Biyoloji öğretmen adaylarının evrim teorisine yaklaşımları ve bilimin doğasına bakış açıları (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2008.
14. Paz-y-Miño C., G., & Espinosa, A. (). New England Faculty and College Students Differ in Their Views About Evolution, Creationism, Intelligent Design, and Religiosity. Evolution: Education and Outreach 2011; 4(2), 323-342.
15. Schwartz, S. H. An overview of the Schwartz theory of basic values. Online readings in Psychology and Culture 2012; 2(1), 11.

16. Topdemir, H. G., Unat, Y. Bilim tarihi. Ankara: Pegem Akademi; 2013.
17. Yaşaroğlu, C. Examining the values in life science curriculum in terms of “consistency”. Participatory Educational Research 2015; 2(1), 91-96.

AN OVERVIEW OF THE PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF RELIGION - SCIENCE AND THE EVALUATION OF "MANAY-I HARFÎ APPROACH" AS TAWHIDÎ PERSPECTIVE BY PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS

Assoc. Prof. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Bingöl üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bingöl, Türkiye

cyasaroglu@bingol.edu.tr

Abstract

Human beings can make use of both religion and science to discover the universe. While science is an attempt to convey meaning by using certain methods, religion is regarded as another means of effort. Relationships with science and religion are reconciled with religion, indifferent towards religion and anti-religion views. The third approach, which receives support from the positivist approach, sees it as an alternative to conscious religion. This perspective has affected all fields as well as the field of education because all educational activities have a philosophical basis. The philosophical foundation influences and directs the educational process as the spirit of education programs is in its power. For example, when religious content is assessed on the scale of reflection on educational programs, Idealism claims the basic objective to reach God, whereas Realism claims that the truth can only be reached by the scientific method. Thus, while religious content can take place entirely in an idealistic educational program, the fact that religious content is not reflected in the realist approach can be seen as a necessity of a philosophical approach. The fact that the scientific viewpoint is now the forerunner indicates that, instead of reaching God in educational programs, the nature is prioritized and all of students' true quests are aimed to be clarified within the boundaries of nature. In this context, there is a need for a philosophical base dependent on Tawhid in education. Said Nursi, who defined this point of view as the "manay-ı harfî", claimed that all the sciences studied with this point of view will serve both science and worship in order to bring people closer to Allah at the same time. This study aims to examine the relationship between religion and science within philosophical perspectives in education, while evaluating the manay-ı harfî approach together with these philosophical approaches and discussing the Tawhidî thought as a philosophy of education.

Key Words: Manay-ı harfi, Religious view in education, Spiritualist approach

DİN – BİLİM BAĞLAMINDA EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE TEVHİDÎ BAKIŞ AÇISI OLARAK "MANAY-I HARFÎ YAKLAŞIMININ" FELSEFİ TEMELLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU

Özet

İnsan kainatı anlamlandırmada hem din hem de bilimden yararlanabilmektedir. Bilim, insanın etrafında olup biten hadiselere belli yöntemler kullanarak anlam yükleme çabası iken din, bu anlama çabanın başka bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bilim din ilişkisinde din ile barışık, dine karşı kayıtsız ve din karşıtlığı görüşü bulunmaktadır. Pozitivist yaklaşımdan destek alan üçüncü yaklaşım, bilimi dinin alternatifi olarak görmektedirler. Bu bakış açısı, diğer bütün alanları etkilediği gibi eğitim alanını da etkilemiştir. Çünkü tüm eğitim faaliyetlerinin dayandığı felsefi temeller vardır. Felsefi temel, eğitim programlarının ruhu hükmünde olduğundan eğitim süreçlerini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Örneğin dini içeriğin eğitim programlarına yansıma boyutu üzerinden değerlendirildiğinde İdealizmin temel amacı Tanrı'ya ulaşmak iken Realizm ise gerçeğe sadece bilimsel yöntemle ulaşılacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla idealist bir eğitim programında dini içerik tümüyle yer alabilirken realist yaklaşımda da ise dini içeriğin yansıtılmaması felsefi yaklaşımın bir gerekliliği gibi görülebilir. Günümüzde bilimsel bakış açısının ön planda olması, eğitim programlarında

Tanrıya ulaşma yerine daha çok aklın ve doğanın kutsandığı, tüm gerçek arayışlarının doğa sınırları içerisinde açıklığa kavuşturulmaya çalışıldığı bir hal almıştır. Bu bağlamda eğitimde Tevhidi esas alan bir felsefi temele ihtiyaç vardır. Bu bakış açısını manay-ı harfî olarak nitelendiren Said Nursi, bu bakış açısı ile incelenen bütün bilimlerin insanları aynı zamanda Allah'a yakınlaştıracağı için hem bilim hem ibadet görevi göreceğini iddia eder. Bu çalışma, eğitimde felsefi yaklaşımlar içerisinde din bilim ilişkisini incelemeye çalışırken diğer yandan manay-ı harfî yaklaşımını da bu felsefi yaklaşımlar ile birlikte değerlendirerek Tevhidî bakış açısının bir eğitim felsefesi olarak tartışılmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manay-ı harfî, Eğitimde dini bakış, Spiritülaist yaklaşım

1. GİRİŞ

İnsanlarda davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tarif edilebilecek eğitim, insanın dünyada var oluşu ile başlamış ve insanın olduğu her yerde cereyan edecek bir süreçtir. İlk olarak ailede başlayan eğitim süreci, okul, akran gruplarında ve çeşitli sosyal gruplarda olmak üzere devam etmektedir. Her ne kadar ailede ebeveynin tutumları çocuklar tarafından kazanılsa da, devletin resmi politikasını yansıtan eğitim sistemi, tüm öğrencilerin aynı usulle tahsili için bir araçtır. Hazırlanan öğretim programları, "ne için" eğitim verileceği, "ne" öğretileceği, "nasıl öğretileceği" gibi soruların cevaplar "resmi" bir bakış açısı kazanır ve tüm okullarda belirlenen bu programlar okutulur.

Dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun, öğretim programlarının dayandığı belli felsefi görüşler vardır. Bu felsefi görüşler de filozof ve düşünürlerin eğitimin doğası, varlığın gayesi, bilginin türü gibi değişkenlere farklı anlamlar verilmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar yerellik muhafaza edilmeye çalışılsa bile en üst aşamada dünyanın her tarafında geçerli olan felsefi temellere dayanmaktadır. Dolayısıyla baskın olan felsefi görüş materyalizme dayanıyorsa, dünyanın hangi ülkesi olursa olsun seküler eğitim anlayışının hakim olması beklenen bir sonuçtur. Zira ülkemiz İslam ülkesi olmasına rağmen bu seküler ilim anlayışı ile dini eğitim ayrı bir saha gibi olup adeta diğer ilim dallarından soyutlanmış gibidir. Allah demek isteyen sanki ilahiyat ve din ilimleri dışında bunu söyleyemez gibi algılanmakta, fenni ilimler de ise yaratılış gibi konular tamamen doğaya hamledilmekte ve "doğanın bize bahşettiği" (Myers, 2015) tarzı ifadeler bolca kullanılmaktadır. Halbuki "Allah'ın bize bahşettiği" gibi bir kavramın aynı kitapta geçmesi ilim dışı olarak değerlendirilmektedir.

Tüm ders içeriklerinde bu tür bir yaklaşımın olmasının temel sebebi esas alınan felsefi temeldir. Bu çalışma, eğitimde esas alınan felsefi akımları "din – ilim" ilişkisi bağlamında ele almak, felsefi akımların genel özellikleri ele aldıktan sonra, Said Nursi'nin düşüncelerinden yola çıkarak eğitim için Tevhidî düşünce temelli bir eğitim felsefesi yaklaşımının ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.1. FELSEFİ AKIMLAR VE İŞLEVLERİ

Eğitim felsefesinde temel yönelimler bulunmaktadır. Bu eğilimlerden birincisi, normatif olan, eğitim felsefeleri içerisindeki en etkili ve en eski olan yönelimi ifade eder. Bu yönelim klasik eğitim felsefesinde veya klasik eğitim felsefesini meydana getiren "izmler"de somutlaşmaktadır (Cevizci, 2011). Klasik eğitim anlayışı içerisinde Platon ve Dewey dışında diğer önemli temsilciler de Aristotales, Aziz Augustinus, Farabi, İbnî Sina, Gazali, Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Nietchze, Mill, Herbart ve Herbart Spencer gibi filozoflar yer almaktadır (Cevizci, 2011: 22). Eğitim sürecinin ne şekilde olması, nasıl bir insan yetiştirilmesi, öğrenciye hangi tür bilgi, becerinin kazandırılması gerektiğini bildirme iddiası ile ortaya çıktığından dolayı klasik eğitim felsefesi normatif bir özellik taşımaktadır (Cevizci, 2011: 23).

1.1.1 İdealist Yaklaşım

Eğitimde, hem önem hem de zaman açısından en önde gelen yaklaşımı olan idealist yaklaşım, bir takım ahlaki amaçlara veya moral ilkelere dayanır ve ideal bir varlık alanına bağlı olarak, aşkınlık zemini üzerine

temellendirilir (Cevizci, 2011). İdealizm gerçekte var olanın madde cinsinden değil, metafizik ve ruhsaldır. Maddecilik karşıtı olan bu yaklaşımda gerçeklik akıl ürünüdür yani akıldır. Tüm doğru ve kesin bilgiler insan aklında önceden vardır (Akpınar, 2011). İdealist eğitim felsefesine göre hemen her yerde kalıcı bir öneme ve değere sahip olan şeylerin öğretilmesini esas aldığı için, mesleklerin öğretilmesinden önce, nasıl insan ya da adam olunacağının gösterilmesi gerekmektedir. Bireylere makinelerden ve tekniklerden önce, insani değer ve gelişim ilkeleri verilmelidir (Cevizci, 2011: 27). Bu akımın öncülerinden olan Platona göre eğitimin amacı ruhu iyiye (Tanrı) çevirmedir (Akpınar 2011). Gündelik hayattan ziyade mutlak iyiye, değişmez hakikate ve evrensel güzelliğe ulaşılması hedeflendiği için, bugün halen etkili bir anlayış olan idealist eğitim felsefesinde amaçlar bir hayli soyuttur (Cevizci, 2011: 28). Dini bağlamda idealizmin olumlu bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. İdealist felsefe esas alınan bir eğitim anlayışında dini içerikler verilebilir.

1.1.2 Realizm

En genel anlamı ile düşüncede ve eylemde gerçeklik anlamında kullanılan realizm, zihinden bağımsız bir dış dünyanın varlığını kabul eden bir felsefi yaklaşımdır. Realizmin iki değişik şekli ve versiyonundan bahsedilebilir. Birincisi idealizme tepki olarak geliştirilen klasik realizm, ikinci versiyon ise modern zamanlarda karşımıza çıkan natüralizmdir (Cevizci, 2011: 45). Klasik realizmde düalist anlayış vardır. Buna göre gerçekliğin birbirine indirgenemeyen iki nihai bileşeni vardır. Bu bileşenler madde ile formdur. Beden insanın maddesi, ruh ise insanları bitki ve hayvanlardan ayıran akılla karakterize edilir. Bu yüzden de insanları akıllı hayvanlar olarak tanımlar. Düalist anlayışın tezahürü olarak akıl teorik ve pratik olarak ikiye ayrılır. Eğitim de aynı şekilde liberal ve mesleki eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır (Cevizci, 2011: 46). Bu düalist anlayış aynı zamanda diğer sahalarda olduğu gibi eğitim alanında da din – ilim ayrışmalarına neden olmakta ve dini içeriklerin ilim dışı olarak yorumlanması için bir sebep olarak görülebilir. Cevizci'ye (2011) göre realist müfredat, ilim dalları arasında doğa ilimlerini ön plana çıkarmaktadır.

Realist bilgi anlayışına göre insan dikkatli bir gözlem ve soruşturma yoluyla nesnelerin yapılarını keşfedip birbirleri ile olan etkileşimlerini yöneten düzenliliklerini belirleyebilir. Nesnelerin ilişkilerinde ortaya çıkan bu düzenlilik ve örüntüleri keşfetmek yoluyla da evreni yöneten genel yasaların bilgisine ulaşmak mümkün olabilir (Cevizci, 2011: 47). Metodolojik açıdan ilmi metodu ön plana çıkarmaktadır. Klasik Aristotelesçi realizm teolojik bir yapıya sahip olduğu için evrende bir amaçlılık bulunduğunu, dünyanın işleyişinin bir plan ya da tasarıyı takip edip bir hedefe ulaşacak şekilde düzenli ve amaçlı olduğunu iddia eder (Cevizci, 2011).

1.1.3 Spiritüal Yaklaşım

Bu yaklaşım, hem doğu hem de batıda, 15. yüzyıla kadar olan tarihsel döneme damgasını vuran dini, felsefi ve pedagojik yaklaşımı temsil eder. Spiritüal yaklaşım, kutsal dinler olan İslam, Hıristiyan ve Musevi dünyasında medeniyeti belirleyen en önemli unsurun din olduğu bir dönemde gündeme gelmiş bir pedagojik ya da felsefi yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temelinde var olan şeyin ilahi ve bireysel ruh olduğunu, insanın bütün hayatını bu gerçeğin farkında olarak hayat geçirmesi gerektiğini belirten maneviyatçı ve ruhçu bir bakış açısını yansıtmaktadır (Cevizci, 2011).

Dini inancın monist varlık anlayışına göre sadece ruh gerçekten vardır. Esas itibariyle de bu ruh tanrıdır. Tanrı dışındaki tüm varlıklar, varoluşlarını ve anlamlarını tanrıdan alırlar. Ortaçağ spritüal anlayış varlık anlayışını hiyerarşi bir biçimde ifade eder. Hiyerarşik yapının en üstünde Tanrı, en altında ise madde vardır. Spiritüalist eğitim felsefesinin ilk çağ idealist felsefesine oldukça benzer olduğu, fazladan dini bir takım değer ve unsurlarla zenginleşmiş bir eğitim anlayışını ifade eder (Cevizci, 2011). Ortaçağın bu varlık anlayışında hem madde hem mana boyutu olan insan bu hiyerarşinin ortalarında yer almaktadır. Bir yönü olumlu, bir yönü ise olumsuzdur.

Spritüal Tanrı sadece varlığın tek kaynağı değil aynı zamanda bilginin konusu olarak da ortaya çıkar. Bilmek, esas itibariyle ilahı ve ilahi hakikatleri bilmektir. İlahı tanımanın iki yolu vardır. Bunların birincisinde ilah akıl yoluyla bilinir. İlahi mesaj ya da vahiy akıl yoluyla okunup yorumlanır. Buradaki esas dini ilimlerin tahsil edilmesi ile elde edilir ve nakil yoludur. İkinci yolda ise ilah, kendisinde ve kendi aracılığıyla değil, yarattığı varlıklar yoluyla bilinir. Bu ikinci yolda ilah, eserleri yoluyla bilinir ki bu yol akli ilimleri gündeme getirir (Cevizci, 2011). Kainata hangi bakış açısı ile bakılması gerektiği düşüncesine bu açıklama bağlamında değinilebilir. Zira bu yaklaşım, Allaha hem nakil hem de akılla ulaşılabildiğini iddia etmektedir. Dini kurumlar aracılığıyla nakil yoluyla Allah'ı tanımaya çalışılırken, doğaya bakılarak, doğadaki eserlerden, yaratılandan yola çıkarak yaratanı tanıma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu düşünce esas alındığında, kainattaki her şey yaratandan haber vermektedir.

İnsan ruhunun irade ve akıl şeklinde iki boyutu olduğunu kabul eden bu yaklaşımda eğitimin de buna dayalı olarak ahlak eğitimi ve akla dayalı genel eğitim olmak üzere iki boyutu vardır. İrade tek başına doğru kararlar veremeyeceği için akıl rehber olmalıdır. Aklın yol göstericiliği ise ancak bilgi ile mümkün olur. Ortaçağda bilginin en önemli konusu da ilahtır. Spritüalist müfredatta dini ilimler akli ilimlerden önce gelmektedir. Bu yaklaşımın temel amacı, insanın yaratıcısına olabilecek en saf ve en iyi şekilde dönebilmesi için, yapması gereken pratik ve teorik hazırlıkları yapmasına yardımcı olmak, insanın olgun ve sağlam bir karaktere sahip olmasını sağlamaktır (Cevizci, 2011).

1.1.4 Natüralizm

Natüralizm, dinin egemen olduğu ortaçağda spiritüalizmin tam karşısında ilimin en büyük güç halini aldığı modern uygarlığın felsefesini ifade eder. Ortaçağdan modern zamanlara geçişle birlikte tanrı merkezli anlayış yerini doğa merkezli anlayışa, spiritüalizm ve doğaüstücülük ise yerini natüralizm ve doğacılığa bıraktı. Natüralist düşünürler doğayı, gerçekliğin tamamı ya da tümü olduğu varsayımına dayanır. Bu düşünceye göre gerçeklik sadece doğal ya da maddi bir boyuttur ve bu gerçeklik düzenin hareket halindeki maddeden meydana geldiğini savunur (Cevizci, 2011: 84).

Bu anlayışa göre bütün bir doğa ya da evre, doğal nedenlerin etkisi veya faaliyetiyle varlığa gelen ve yok olup giden doğal nesnelerden meydana geldiğini iddia etmektedir. Her doğal nesne, mekânsal, zamansal ve nedensel bir düzende meydana gelir. Yani bir kurbağa, kaya, bulut ve bir insan varlığının aralarında ne kadar büyük fark olursa olsun, nihai olarak birer doğal nesne ya da varlıktır (Cevizci, 2011: 85).

Natüralist anlayışa göre doğal süreçlerin yönettiği, doğal nedenler tarafından belirlenen, doğal nesnelerden meydana gelen tabiat, kendi içinde kapalı bir sistem meydana getirmekte olup kusursuzca işleyen bir makine ve evrensel bir mekanizmadır. Bu anlayış mekanik bir yapı sergilemekte, varlıklar arasında neden – sonuç ilişkileri dışında kalan bir takım organik bağlara imkan tanımamaktadır (Cevizci, 2011: 86). Doğayı analiz etmek, doğal gerçekliği kavramak açısından ilimsel ve doğal yöntemi önerir. Bu şekilde doğada var olan insan varlıklarını yöneten doğa yasaları üzerinden bu kavramanın gerçekleştiğini iddia eder. Bu noktayla yetinilmeyip, doğayı anlamada kullanılan yöntemin topluma, iktisat, siyaset ve eğitime de uygulanabileceğini savunur. Aydınlanmadan itibaren natüralist epistemoloji, eğitim müesseselerinin işleyişini ve işlevselliğini betimleyip açıklayacak hatta yönlendirecek ilim türü olarak sosyal ilime duyulan ihtiyaca vurgu yaparak yeni ve modern eğitimi temellendirmeye ve meşrulaştırmaya yarar. Aydınlanmaya dayalı böyle bir eğitimde genel bir kültürden ya da evrensel değerleri aktaran liberal bir eğitimden ziyade, neden ve sonuç ilişkileri üzerine yoğunlaşan ilimler tutar (Cevizci, 2011: 87).

Natüralist eğitim, klasik eğitim anlayışından bir kopmayı ifade etmektedir. Modern dünyayı gelenekten veya geçmişten bağımsız olarak bütün yönleriyle kurup şekillendirecek bir olan bireylerin yetiştirilmesini veya kendilerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte toplumun ya da geleneğin bir önemi yoktur.

Natüralizm standart ya da değişmez bir müfredata sahip değildir. Birinci versiyonunda ilim ağırlıklı, ikinci versiyonu olan Rousseau ile ahlak, felsefe ve edebiyat ağırlıklı olduğu söylenebilir (Cevizci, 2011: 91).

1.2 DİN – İLİM TARTIŞMALARI VE EĞİTİME YANSIMALARI

Din – ilim arasındaki münasebetlerin başlangıcını insanlık tarihi kadar geriye götürebilmek mümkündür. Bu başlık altında bu ilişkinin tarihsel süreçteki seyri ve tüm alanlara olduğu gibi eğitim alanına olan yansıması ele alınacaktır. Din ilim ilişkilerinde dikkate alınması gereken bir husus, pek çok dini ve ilmi alanın tarihi ve metodolojik farklarının hesaba katıldığı bir yaklaşımdır. Zira her bir ilim dalının din ile farklı bir ilişki olanağı bulunmaktadır. Ayrıca ilmi, sadece fenni ilimler ile sınırlandırmak doğru bir bakış açısı kazandırmada yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda her bir ilim dalı otonomluk iddiasında bulunmaktan kaçınmalıdır (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 13).

Küçük çaplı bir takım ayrışmalar bir kenara bırakılırsa, batı dünyasında Skolastik döneme kadar din ile ilim arasında çatışmadan uzak bir birlikteliğin olduğu, ayrışmanın ise genellikle Rönesans ve Reform ile başladığı genel kabul gören anlayıştır. Rönesans ve reform ile beraber, ilim kendine mahsus bir dünya görüşü oluşturmuş, ve kendi dışındaki alanları yargılayacak mutlak kriter sahibi olduğu iddialarında bulunmaya başlamıştır (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 11). Asıl itibari ile bu yönelimlerin bakış açısı ve çeşitli yaklaşımlardan kaynaklandığı söylenebilir. Zira bir teist, alemdeki bütün hakikatin kaynağını Allah'a dayandırırken, materyalist, alemin bizzat kendisini son hakikat olarak görür (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 73).

Din – ilim ilişkileri bağlamında dikkate değer bir tasnif de Çinli düşünür Barbour tarafından yapılmaktadır. Barbour, din ilim münasebetlerini dört model ile ortaya koymaya çalışmaktadır. Birincisi, din ve ilimin aynı alan yönelik zıt ve uzlaştırılamaz iddialarda bulunması açısından karşıt oldukları; ikincisi, ayrı alan oldukları şeklindeki bağımsızlık görüşü; üçüncüsü, iki alan ile ilgili tartışmada metodolojik paralelliklerin vurgulanması gerektiği fikrini savunan diyalog düşüncesi; dördüncüsü ise din ve ilmin sistematik bir metafizik sentez içinde ortaklık kurduğu şeklindeki uyum fikridir (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 204-205). Bu bağlamda birinci görüş olan her iki alanın uzlaşmazlığı görüşü, natüralist eğitim anlayışı ile paralellik göstermektedir.

Din ve bilim arasındaki uzlaşmazlık görüşünün belki de en yüksek oranda olduğu zaman dilimi, aydınlanma düşüncesinden sonra başlayan döneme denk gelmektedir. Zira modern ilimin doğuşu, akıllı düşünmenin yeniden özerk bir alana kavuşmasını, bilginin ilgi odağının Tanrıdan doğaya yönelmesini, her şeyin keşfedilmesi gerektiği ile ilgili bir hissin uyanmasını ve gözleme, deney ve teori kurmada düşünsel ve teknik araçlar kullanmaya başlanmasını gerekli kılmaktaydı (İmamoğlu, 2013: 18).

Modern ilim anlayışının bu denli din karşısında hatta alternatifi olarak gösterilmesinin temel gerekçelerinden birisi de pozitivizmdir. Pozitivizm, Comte ile beraber felsefi bir hareketin adı olmaya başlamıştır. Genel olarak "hissedilebilir dış dünyanın olayları ile yetinmek isteyen ve başka kaynağa sahip olan her türlü bilgiyi değersiz olarak kabule yönelen bir çeşit düşünce sistemi olarak tanımlanmaktadır. Felsefi olarak ise, düşüncenin her türlü metafizik kayıtlardan arındırılması, bilgi işlerinin deneysel ilimler örneğine göre normalleştirilmesi; ilimin tek geçerli bilgi türü olarak görülmesi ve olguların bilinebilen ve üzerinde inceleme yapılabilen tek obje olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir (İmamoğlu, 2013: 44).

Comte'a göre; insanlık tarihi ve insan bilgisinin üç aşaması vardır. İlki doğal hadiselerin, doğaüstü güçlerin eseri olarak kabul edildiği teolojik evredir. İkinci aşama olarak doğaüstü güçler yerine soyut kuvvetlerin doğal hadiselere neden olduğuna inanılan metafizik aşamadır. Üçüncüsü ise hadiselerin idare edici nedenlerini aramak yerine gözlem ve akıl yürütme yardımıyla görünüşün kanunlarını keşfetme evresidir (İmamoğlu, 2013: 53). Gözlem ve akıl yürütme yardımıyla görünüşün kanunlarını keşfetme aşaması, fenni ilimlerin üstünlük kurma aşamasının bir diğer adı olarak da yorumlanabilir. Bu şekliyle insanlık geçirmiş

olduğu aşamalar içerisinde teolojik ve metafizik evreleri geçmiş ve akla lazım olan devreye girmiş bulunmaktadır. Bu tasnif, dini olan değerlerin ilim sahası dışında kalmasına da yol açmaktadır.

18. yüzyılda aklın işlevsel kılınmasının sağlandığı bir ortamda, var olan değerler ve toplumsal kurumların eleştirisini hedef alan aydınlanma felsefesinin en belirgin özelliği insan aklına duyulan sonsuz güven ile desteğini büyük ölçüde ilimden almış olmasıdır. Aydınlanma aynı zamanda akıl çağı olarak da bilinir (İmamoğlu, 2013: 31). Aydınlanma düşünürleri için insan yaşamını anlamlı kılan görev, teknolojik olarak doğaya, ahlaki ve siyasal eylem yoluyla topluma uygulamak için özerk ve eleştire bilgi elde etmelidir. Dahası, insan bilgiyi elde ederken, düşüncesinin hiçbir otorite ya da önyargı tarafından etkilenmesine izin vermemelidir (İmamoğlu, 2013: 32). Aşkın ya da dini bilgiler ve hakikati test edecek hiçbir rasyonel ve ilmi metot olmadığından, müteal bir bilgi ve sezgi kavramı, hiçbir koşulda savunulabilir değildir (İmamoğlu, 2013: 40).

Modern ilmin yükselişi, ilah ve seküler dünya ile ilgili görüşlerde önemli değişikliklere sebep olmuşlardır. Bu değişikliğin temel varsayımı, modern toplumda dinî tecrübeye artık yer olmadığı şeklindedir (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 167). Hatta kainatı keşfetme duygusunda ilim dallarına atfedilen önem o kadar artmıştır ki; modern ilim adamları, fiziksel ve ilmi kanunları tanımlarken, ilk defa tahmin edilmez sonuçları ortaya koyan fiziksel öngörüleri formüle etmelerine imkan tanıyan teorik yapılar ortaya koymaya başlamışlardır. Bu durum Einstein tarafından, dünyanın ebedi gizemi, onun anlaşılabilirliği olarak belirtilmektedir. Kopernik devrimi diye nitelendirilen anlayış ilim ile din arasındaki ilişkide önemli bir dönüşüm sağladı ve deneysel ilmin tamamen dinden kurtulmasıyla sonuçlanmıştır (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 177). Dinin bıraktığı boşluk ise ilim ile doldurulmaya çalışılmıştır (İmamoğlu, 2013).

Modern ilim anlayışının daha ileri bir aşamasında ise evren devasa bir makine olarak algılanmış ve rasyonel bir din anlayışı hakim olmuştur. Her ne kadar tanrı tarafından yaratılmış olsa da yasaların hüküm sürdüğü evren bir makine gibi düşünülmektedir. Bu işleyiş son derece objektif olup ahlaki, ilahi veya amaçsal herhangi bir nedenle değil, kuvvet, kütle ve ivme arasındaki referansla açıklanabilir. Bu ise ilmi dünya bakış açısından, doğaya ilişkin olgusal açıklamaların, ahlaki ve dini önermelerden ayırt edilmesi gerektiğine işaret etmekteydi. Bu mekanik doğa anlayışı, bütünüyle nedensel ve belirlenmiş dev kozmik mkaine anlayışıyla katı bir determinizme bağlanmış, sonucunda ise ilimin tanrıya inanmayı gittikçe güçleştirmesi sonucunda ise ilahi olan, ilimin dışına itilmiş oluyordu (İmamoğlu, 2013:22-23).

İlim – din ilişkisinde kopuş noktasının bu aşamadan sonra başladığı, insanın var olduğu tüm oluşumlarda merak duygusunu gidermenin, keşfetmenin anahtarı ilim dallarına hasrettiğini, dünyanın gizemini çözme için sadece ilim dallarının yeterli olduğu ve din ikinci planda bırakmaya hatta dinden kurtulmaya gittiğini görmek mümkündür. Anlam arayışında olan insanın bu anlamı din dışı alanlarda aramasının bir sonucu olarak da ortaya çıkan ilim dalları kutsanmış ve adeta her alanda bir din gibi "kutsal ilimlere iman" yerleştirilmiştir. Tüm alanlarda olduğu gibi, eğitim alanında da bu yaklaşımın emarelerini görmek mümkündür. Hatta şöyle bir tespitte dahi bulunulabilir: Eğitim felsefesi kitaplarında Spiritülizm yaklaşımına rastlanılmaz. Haliyle eğitimde de katı bir şekilde "modern ilim" dalı olarak natüralizmin etkisini görmek mümkündür.

Ancak, her cevap bulunmayan alanlar yeni arayışlar ortaya çıkarıyorsa, insanın modern ilim anlayışı ile cevap veremediği, bigâne kaldığı ya da geçiştirdiği bazı alanların olduğunu görmek gerekmektedir. Örneğin modern ilim sadece doğa kanunları ile sınırlı tutarken, insanların içindeki ebedilik arzusu, ölüm hakikati ve ölümden sonraki hayat için verilecek cevapların olmayışı yeni arayışları ya da var olan görüşler arasında bazı tercihleri ortaya çıkarmaya başlamıştır. Toplumsal sorunlardaki artışın değerler eğitimine olan artışı getirdiği gibi, insanların dini sahadaki bazı arayışları da modern ilmin sorgulanmasını beraberinde getirdi. Bu bağlamda Aydeniz ve Topaloğlu'nun (2015) da belirttiği gibi gerek ülkemizde gerekse de dünyada din ile ilim arasındaki münasebetlere yönelik artan bir ilgi vardır.

Bu arayışa cevap kabilinden, din ile ilim arasında müsbet bir ilişkinin olması gerektiği varsayımına üç ayrı örnek verilebilir. Örneğin Papa II. John Paul'ün yazmış olduğu bir mektupta, "İlim dini hatadan ve batıl inançtan arındırabilir; din de ilimi putperestlikten ve mutlak yanlışlardan arındırabilir" (Aydeniz ve Topaloğlu, 2015: 170) derken Einstein ise "İlimsiz din topal, dinsiz ilim kördür" (Randerson, 2008) demektedir. Benzer bir ifadeyi de Nursi'de görmekteyiz. Nursi'ye göre "Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder" (Nursi, 2003). Her üç açıklamada da din ve ilimin beraber ve birbirini destekler mahiyette olduğunu ve ikisinden herhangi birisinin eksikliği hayati açıdan bir kusur doğuracağı belirtilmektedir. Özellikle Nursî, ikisinin beraber olması halinde hakikatin ortaya çıkacağını iddia ederken dini ilimler olmadığında taassup, fenni ilimler olmadığında ise şüphenin ortaya çıkacağını iddia etmektedir.

1.3. TEVHİDİ DÜŞÜNCEYE BİR ÖRNEK: MANAY-I HARFÎ YAKLAŞIMI

Said Nursi, 1878 yılında Bitlis Hizan ilçesi Nurs köyünde doğmuş 1960 yılında Urfa'da vefat etmiştir. Bütün hayatı boyunca yazdığı eserleri Risale-i Nur Külliyatı olarak isimlendirilmektedir (Nursi, 2013). Bu başlık altında Nursî'nin eserlerinden yola çıkılarak ilim anlayışı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.3.1. Said Nursinin İlim Anlayışı ve Manay-ı Harfî Yaklaşımı

Eserlerinde farklı şekillerde ilim ile ilgili değerlendirmede bulunan Nursî, felsefe, ilim, fünûn gibi kavramlarla ilim hakkındaki düşüncelerini ifade etmektedir. Her şeyden önce bilinmesinde fayda olan bir husus da şudur ki; Nursî bu tür açıklamaların tamamını yaparken Allah'ın azametine delil getirmek için yapmaktadır. Bu hususu Nursî, şu şekilde ifade etmektedir:

Kur'ân-ı Kerimde takip edilen maksad-ı aslî, ispat-ı Sâni, nübüvvet, haşir, adalet ile ibadet esaslarına cumhur-u nâsı irşad ve îsal etmektir. Binaenaleyh, Kur'ân-ı Kerimin kâinattan yaptığı bahis tebeîdir, kastî değildir. Yani ligayrihîdir, lizâtihî değildir. Yani, Kur'ân-ı Kerim, Cenâb-ı Hakkın vücut, vahdet ve azametine istidlâl suretiyle kâinattan bahsetmiştir. Yoksa, kâinatın bizzat keyfiyetini izah etmek için değildir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, coğrafya, kozmoğrafya gibi kasten kâinatın keyfiyetinden mânâ-yı ismiyle bahseden bir fen, bir kitap değildir. Ancak, kâinat sahifesinde yazılan san'at-ı İlâhiyenin nakışları ve yaratılan kudretin mu'cizeleri ve kozmoğrafyacıları hayrette bırakan nizam ve intizamla, mânâ-yı harfiyle Sâni ve nizâm-ı hakikîye istidlâl keyfiyetini öğretmek için nâzil olan bir kitaptır (Nursi, 2014).

Kainatta var olan her şey, O'na bir delildir. Temel kabul ve varsayım bu şekilde başlamaktadır. Nursî'nin eserlerinden yola çıkarak, ilim anlayışı şu alt başlıklarla ifade edilebilir:

1.3.2. İlmin Tanımı

Nursîye göre "Âlemin herbir nev'ine dair bir fen teşekkül etmiş ve etmektedir. Fen ise, kavâid-i külliyeden ibarettir. Külliyet-i kaide ise, o nevide olan hüsn-ü intizamına keşşaftır. Demek cemi' fünun, hüsn-ü intizama birer şahid-i sadıktır (Nursi, 2015: 35). Her bir türe dair teşekkül eden veya etmekte olan ilim dalları, aslında kainatta cereyan eden nizam ve intizama bir örnek olup o intizamın keşfedilmesine bir vesiledir. Hem de fenler kainatı anlamada insanlar için bir vasıtadır. Bu husus da "şahsın nazarı, nizamı ihata etmezse, cevâsis-i fünun (fen casusları) vasıtasıyla görür ki, insan-ı ekber, insan-ı asgar gibi muntazamdır." (S. Nursi, 2015a: 253).

Ayrıca ilmin birikimli olduğunu da "Fünun, fikirlerin birleşmesinden hasıl olup, zamanın geçmesiyle tekâmül eder (Nursi, 2014, s. 474) cümlesinden anlaşılmaktadır. "insanda da meylü't-terakki vardır. Bu meylü't-terakki çekirdek gibidir; neşvünemâsı pek çok tecrübeler vasıtasıyla olur ve çok fikirlerin mahsulü olan neticelerin içtimâıyla teşekkül ve tevessü etmekle fünunu intaç eder. Bu fünun da, mürettebedir. Yani her ikinci fen, birincisinin neticesidir. Birincisi olmasa, o olamaz. Birincisinin ona mukaddeme ve ulûm-u

mütearife hükmünde olması şarttır" (S. Nursi, 2014, s. 482). İlimlerin birikimli bir şekilde ilerlediğini de yardımlaşma üzerinden bir örnekle açıklamaktadır. Ona göre "…fününun bir kısmı, büyük taşın kaldırılması gibi teavüne muhtaçtır. Bunların ekserî, ulûm-u maddiyedendir." Buradan da ilim dallarını ikiye ayıran Nursî, birinci kısmı teavüne muhtaç "maddi ilimler" olarak görmektedir. Diğer kısım olan İlahi ilimlerin tekemmülünün ise def'î, yahut def'î gibi olur. Lâkin, eğer çendan telâhuk-u efkâr bu kısm-ı sâninin mahiyetini tağyir ve tekmil ve tezyid edemezse de, burhanların mesleklerine vuzuh ve zuhur ve kuvvet verir (Nursi, 2015: 18-19). Bu bağlamda değerlendirildiğinde maddi ilimler ilahi ilimlerin açıklanması için bir araç olduğu da anlaşılabilir.

1.3.3. İlme Olan İhtiyaç

Eserlerinin pek çok yerinde ilim ile ilgili meseleleri ele alan Nursî, toplum olarak ilme olan ihtiyacı değişik vesileler ile ifade etmektedir. Örneğin "Dünyevî bir saadetimiz, bir cihetle fünun-u cedide-i medeniye (modern ilimler) ile olacağını ve bu ilim için bir mecranın ulema, bir kaynağının da medreseler olması gerektiğini ve bu şekilde din alimlerinin fenler ile ünsiyet peyda edeceğini (S. Nursi, 2013) iddia eder.

Modern dünya ile toplumumuzu karşılaştıran Nursî, kurtuluşun bir boyutunun da fen ve sanat yoluyla olduğunu ifade etmektedir. Her bir mü'minin i'lâ-yı kelimetullah ile mükellef olduğunu ve bu zamanda i'lâ-yı kelimetullahın en büyük sebebinin maddeten terakki etmek olduğunu ifade etmektedir. Biz de, fen ve san'at silâhıyla i'lâ-yı kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkârla cihad edeceğiz (Nursi, 2013, s. 57) demektedir.

1.3.4. İlim Dallarının Kaynağı

Dini ve modern ilimler arasındaki en büyük ayrışma noktası kabul edilebilecek bilginin kaynağı ve konusu tartışmasında Nursî, tüm modern ilimlerin kaynağının Allah olduğunu ifade etmektedir. Nursîye göre "herbir kemâlin, herbir ilmin, herbir terakkiyâtın, herbir fennin bir hakikat-i âliyesi var ve o hakikat bir ism-i İlâhîye dayanmaktadır. İlimlerin kemal noktasına erişmesi de yine ancak o isme dayanmakla olur ve bu şekilde "hakikate" dönüşür. Yoksa, yarım yamalak bir surette, nâkıs bir gölge olur. Meselâ, hendese bir fendir. Onun hakikati ve nokta-i müntehâsı, Cenâb-ı Hakkın ism-i Adl ve Mukaddir'ine yetişip, hendese âyinesinde o ismin hakîmâne cilvelerini haşmetiyle müşahede etmektir (S. Nursi, 2000: s. 288). . ……. Ayrıca ilim dallarının Allah'ın isimlerine dayanmakla hakiki manada hikmet olabileceğini; böyle olmadığı takdirde ya hurafelere inkılâb edeceğini ve mâlâyâniyât olacağı veya dalâlete yol açacağını ifade eder. İnsanın ilim dallarının kaynağı olarak Allah'ı göremezse, dalalete ve natüralist bataklığa düşeceğini ifade eden Nursî, bu durumu Hz. Ademin cennetten çıkarılması hadisesi üzerinden "Sizin pederiniz bir defa Şeytana aldandı, Cennet gibi bir makamdan rû-yi zemine muvakkaten sukut etti. Sakın siz de terakkiyâtınızda Şeytana uyup hikmet-i İlâhiyenin semâvâtından tabiat dalâletine sukuta vasıta yapmayınız." şeklinde ifade etmektedir (S. Nursi, 2000: 288). Yine burada modern ilimlerin Allah'a ulaştırmak için temel bir vasıta olduğu vurgusu yapmaktadır. Hakikat-i ilahiyeye ulaşmak için ilmi ve teknolojik gelişmeyi bir merdivene benzetmektedir.

Kainatı anlamlandırmada aklın önemine işaret eden Nursî akla hitap edecek şekilde deliller sunulması gerektiğini ifade etmektedir. "Biz ehl-i haliz, namzed-i istikbaliz. Tasvir ve tezyin-i müddeâ, zihnimizi işbâ' etmiyor. Burhan isteriz" (Nursi, 2015: 32) demektedir. Herhangi bir konuda detaylı tasvirler veya konuları dallandırıp budaklandırmak yerine "delil" sunulması gerektiğini ifade etmektedir. İslamiyet üzerinden yaptığı bir açıklamada "Şeriat-ı İslâmiyenin, aklî burhanlar üzerine müesses olduğunu ifade etmektedir. Bu şeriat, ulûm-u esasiyenin (temel ilimler) hayatî noktalarını tamamıyla tazammun etmiş olan ulûm ve fünundan mülâhhasdır (özet). Bu durumda islam şeriatı, temel bilimleri kapsayan ilim ve fenlerin özetidir (Nursi, 2014, s. 472).

1.3.5. Kainat Kitabı ve Tabiat (Doğa) Anlayışı

Dini ve modern ilimler arasında "uyum" görüşünü savunan Nursî için, içinde yaşadığımız kainat, Allahın varlığını gösteren en önemli delillerden birisi olup kitab-ı kebir-i kainat olarak tanımlamaktadır. Kainat kitabı ve Kuran aynı kaynağa dayandığı için aralarında zıtlık olmamalı, tam tersine ilim dalları Allah'a ulaştırmada bir vasıta olmalıdır. Bu hususu"Kelâm sıfatı, vahiyler ve ilhamlarla Zât-ı Akdesi tanıttırırken kudret sıfatı dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan san'atlı eserleriyle o Zât-ı Akdesi bildirir (Nursi, 2013) şeklinde ifade etmektedir. Bu bakış açısıyla "Kur'ân kâinatın bir tercüme-i ezeliyesidir. Ve kâinatın kendi lisanlarıyla okudukları âyât-ı tekviniyenin tercümanıdır. Ve şu kitab-ı âlemin tefsiri olduğu gibi, arz, semâvat sahifelerinde müstetir (gizli) Esmâ-i Hüsnânın definelerini keşşaftır. Ve keza, nev-i beşerin şeriat kitabı, hikmet kitabı, dua kitabı, dâvet kitabı, ibadet kitabı, emir kitabı, zikir kitabı, fikir kitabı olmakla, zahiren bir kitap şeklinde ise de, ihtiva ettiği fünun ve ulûm cihetiyle binlerce kitap hükmündedir (Nursi, 2015b, ss. 232-233).

Kainat kitabını Kuranı anlamada önemli bir vasıta olarak gören Nursî, Sözler kitabının Haşir Bahsi'nde yer alan bir açıklamada "Eğer dense, "Neden en çok misalleri çiçekten ve çekirdekten ve meyveden getiriyorsun?" sorusuna cevap olarak "Çünkü onlar hem mucizât-ı kudretin en antikaları, en harikaları, en nazeninleridirler. Hem ehl-i tabiat ve ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, onlardaki kalem-i kader ve kudretin yazdığı ince hattı okuyamadıkları için onlarda boğulmuşlar, tabiat bataklığına düşmüşler (Nursi, 2000, s. 97). Bu durumda bakılan unsur aynı iken bakış açısının farklı olmasından dolayı Allah'ın isimlerine ulaştırmak mümkün iken natüralist felsefeye, Nursî'nin tabiri ile "tabiat bataklığına" saplanmaktadır. Diğer bir ifade ile söylenecek olursa, herhangi bir durumun ilim dalları tarafından gözleme dayalı olarak tespiti ilim iken yorumlanması noktasında felsefe devreye girer. Yorumlanmasında Allah'ın azametine bir delil olarak yorumlanabileceği gibi, doğaya da haml edilebilir.

1.3.6. Din ve İlimin Münasebetlerine Bakışı ve Manay-ı Harfî Yaklaşımı

Said Nursî'nin tüm eserlerinde göze çarpan en önemli bakış açsının adı "manay-ı harfî" yaklaşımıdır. Mesnevi-i Nuriye isimli eserinde "Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelâm öğrendim" demektedir. Bu kelimeler "mânâ-yı harfî, mânâ-yı ismî, niyet, nazar'dır.". Şöyle ki: Cenâb-ı Hakkın mâsivâsına, yani kâinata mânâ-yı harfi ile ve Onun hesabına bakmak lâzımdır. Mânâ-yı ismi ile ve esbab hesabına bakmak hatâdır. (Nursi, 2015b, s. 50). Bütün eserlerinde bu bakış açısını yansıtan Nursî için başlangıç noktası aslında niyettir. Hangi niyetle kainata bakılacağı "nazar" edileceği önemlidir. Manay-ı harfî, Allah hesabına kainata bakmadır. Yani kainatta var olan her şey, O'nu göstermek için vardır denilebilir.

Yakın zamanda Vefat eden Ali Ulvi Kurucu, Said Nursî'nin hayatını anlatan Tarihçe-i Hayat için yazmış olduğu takdim yazısında Nursî'nin fikrî cephesini "uzun mukaddemelerle filân yorulmaksızın, bir cümleyle hülâsa edilebilir: Bütün semâvî kitapların ve bilumum peygamberlerin yegâne dâvâları olan "Hâlık-ı Kâinatın ulûhiyet ve vahdaniyetini ilân" ve bu büyük dâvâyı da ilmî, mantıkî ve felsefî delillerle ispat eylemektir." (Nursi, 2013, s. 18) şeklinde ifade etmektedir.

Bazı eserlerinde felsefe ile ilgili olumsuz algılanabilecek ifadeler, din ile barışık olmayan ilim anlayışı için kullanılmaktadır. Başka bir açıklamada "Kâinat nazar-ı Kur'ânî ile bütün mevcudatı huruftur, mânâ-yı harfiyle başkasının mânâsını ifade ediyorlar. Yâni, esmâsını, sıfâtını bildiriyorlar. Ruhsuz felsefe ekseriya mânâ-yı ismiyle bakıyor, tabiat bataklığına saplanıyor (Nursi, 2015a, s. 348) diyerek bu ayrışmayı belirginleştirmektedir. Biraz daha açıklayıcı olması bakımından şu ifadelere de yer vermek gerekmektedir: "Amma, ilm-i hikmet dedikleri felsefe ise, huruf-u mevcudatın tezyinatında ve münasebatında dalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırmış. Şu kitab-ı kebirin hurufatına mânâ-yı harfî ile, yani Allah hesabına bakmak lâzım gelirken, öyle etmeyip mânâ-yı ismî ile, yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder (Nursi, 2000, s. 145). Diğer yandan, "hayat-ı içtimâiye-i beşeriyeye ve ahlâk ve kemâlât-ı insâniyeye

ve sanatın terakkiyâtına hizmet eden felsefe ve hikmet kısmı ise, Kur'ân ile barışıktır. Belki Kur'ân'ın hikmetine hâdimdir; muâraza edemez (Nursi, 2005, s. 5)" ifadeleri ile belirgin bir biçimde toplum yararına olan ilim dallarına karşı müsbet bakış açısını yansıtmaktadır. Dolayısıyla net bir ayırım yaparak din ile barışık olan ilim yaklaşımına sahip çıkarken, eserlerinin tamamında muaraza ettiği ve olumsuz bir şekilde değerlendirdiği ilim anlayışının mutlak ilim değil, din ile barışık olmayan ilim anlayışı olduğunu ifade etmektedir.

Nursîye göre dini ve fenni ilimler dest be-dest ittifak vererek, ele ele vererek şeriatın hakaikinin hakkaniyetini tasdik etmişlerdir (S. Nursi, 2015: 7). Ayrıca İslamiyet'i, fününun seyyidi ve mürşidi ve ulum-u hakikiyenin reis ve pederi (Nursi, 2015: 9) olarak tanımlamaktadır. Doğudaki aşiretlerle yaptığı görüşmelerde kendisini tarif ederken de "Ben de fünûnu, maarif-i İslâmiye ile mecz edererek bir macun yapıyorum, müderrislerin ellerine veriyorum, gönderiyorum" (Nursi, 2012, s. 235) demektedir.

1.3.7.Örnek Bir İlmî İçeriğin Tevhid Dili ile İfadesi

Şimdiye kadarki ifade edilen yaklaşımdan da anlaşılacağı gibi, Nursî eserlerinde konunun mahiyetine göre çeşitli örnekler vermekte ve ilmi açıklamalar da yapmaktadır. Kastamonu'da kendisini ziyarete gelen lise talebelerinden bir kısmı "Bize Hâlıkımızı tanıttır; muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar" demeleri üzerine o lise öğrecilerine hitaben "Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemadiyen Allah'tan bahsedip Hâlıkı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz." demektedir (S. Nursi, 2005, s. 27).

Herhangi bir olgunun tevhidi bakış açısı ile ifade etmeye bir örneğini hava üzerinden vermektedir. Nursî'ye göre "Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakîmâne ve kerîmâne istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zerrelerinden herbir zerresi, bu Kâinat Sultanından gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o kumandanın kuvvetiyle yapar ve intizamla yerine getirir bir vaziyetle, zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek ve zîhayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek ve nebatatın telkîhine vasıta olmak gibi çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde, bir dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alîmâne ve hayatperverâne istihdam olunuyor (Nursi, 2005). Hava zerreleri aracılığıyla gerçekleşen canlılara temiz hava sağlama, ısı ve ışığın nakli, bitkilerin tozlanması için bitkileri bir yerden başka bir yere taşınması gibi dünyanın her tarafında carî olan küllî kaidelerin bu hava zerreleri tarafından olamayacağını ve adeta görünmez bir el tarafından sanki şuurlu bir şekilde istihdam edildiğini ifade etmektedir. Hava zerrelerinin aracı olduğu vazifeleri ifade ettikten sonra, bu görevlerin tesadüfen ya da sebeplerle olamayacağı, ancak Allah'ın emir ve iradesi ile olacağını belirtmektedir.

Başka bir misali de bal arısı üzerinden vermektedir. "Evet, balarısı, fıtratça ve vazifece öyle bir mu'cize-i kudrettir ki, koca Sûre-i Nahl, onun ismiyle tesmiye edilmiş. Çünkü, o küçücük bal makinesinin zerrecik başında onun ehemmiyetli vazifesinin mükemmel programını yazmak ve küçücük karnında taamların en tatlısını koymak ve pişirmek ve süngücüğünde zîhayat âzâları tahrip etmek ve öldürmek hâsiyetinde bulunan zehiri o uzuvcuğuna ve cismine zarar vermeden yerleştirmek, nihayet dikkat ve ilimle ve gayet hikmet ve irade ile ve tam bir intizam ve muvazene ile olduğundan, şuursuz, intizamsız, mizansız olan tabiat ve tesadüf gibi şeyler elbette müdahale edemezler ve karışamazlar (Nursi, 1995). Küçücük bal arısının karnında balı, iğnesinde ise zehrin bulunmasının hakimane ve alimane bir iş olduğunu ifade eden Nursî, bu işin şuursuz olan tabiata ve tesadüfe havale edilemeyeceğini ifade etmektedir. Eserinin farklı yerlerinde tabiat ve sebepler için "kör, sağır tabiat" kavramlarını kullanmaktadır. Yani sanatkarane bir eser ortaya koymaktan uzak olduğunu ifade etmektedir.

Yine yağmurun yağmasını "Tabaka-i havaiyede münteşir buhar-ı mâinin zerrelerine irade-i İlâhiye emrettiği vakit, o zerreler her taraftan "Lebbeyk!" diyerek toplanmaya başlarlar ve bulut şeklini alıp, irade-i İlâhiyeye emirber olarak hazır dururlar. Yine irade-i İlâhiyenin emriyle bir kısım zerreler şiddet-i tazyik ve

tekâsüfle beraber tebarüd ederek katrelere inkılâp ederler. Sonra kanunların mümessilleri ve nizamatın mâkesleri denilen melâikelerden, o katrelere münasip yaratılan melâikeler vasıtasıyla o katreler müzahametsiz, müsademesiz nüzul ederler ve yere düşerler. Lâkin cevv-i havada muvazenenin muhafazası için, yağan katrelerden boş kalan yerler, denizlerden ve yerlerden kalkan buharlarla doldurulur" (Nursi, 2014, s. 382) şeklinde anlatmaktadır. Bu misalde dikkat çeken bir özellik de yağmurun fenni kanunlara göre nasıl yağacağını belirtmekle beraber, dini kavramlarla da bunu açıklamasıdır. Natüralist anlayışa göre bu durum kabul edilemez gibi görünse de spiritüalist anlayışa göre kabul edilebilir bir durum olup Tevhidî düşünceyi tam olarak yansıtmaktadır.

Sonuç olarak Nursî'nin liseli öğrencilere vermiş olduğu dersin sonunda "İşte bu fenlere kıyasen, yüzer fünûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi âyinesiyle ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâlini esmâsıyla bildirir, sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır." demektedir (S. Nursi, 2005, s. 27). İlim anlayışında ifade edildiği gibi her bir ilim dalının geniş ölçekte, ilmî içerikleri ile Allah'ı tanıtan birer delil olarak görmektedir.

1.4.SONUÇ

Hem klasik hem de modern felsefi yaklaşımlar incelendiğinde, dini içeriğin yansıtılmasına en münasip yaklaşımlar idealizm ve spiritüalist yaklaşım olarak görünmektedir. Realizm ve natüralizm ise modern ilimlere kaynaklık eden yaklaşımlardır. Özellikle bu iki yaklaşımın doğayı ve doğa kanunlarını ön plana çıkarmaları, ikili bir ayırıma gidip doğa ilimlerini adeta kutsallaştırarak dini konuları ilim sahasının dışına itmiştir. Ayrıca spiritüalist yaklaşımda bilginin hem temeli hem de öğrenmenin konusu olarak görülen Allah'a ilimleri tahsil etmek suretiyle ulaşılabileceğini farz eder. Günümüz İslam mütefekkirlerinden olan Said Nursi, ilmi, kainatı anlamlandırmaya hizmet eden kurallar bütünü olarak görmektedir. Kainatı bir kitap gibi değerlendiren mütefekkir, hem Kuranın hem de kainatın aynı şeyi anlattığını, aynı kaynaktan çıktığını ve Allah'ı tanımada fen ilimlerinin din ilimlerine yardımcı olacağını iddia eder.

Said Nursi'nin tüm ilim dallarına teşmil edilecek temel yaklaşımının adı Manay-ı Harfî" yaklaşımıdır. Bu yaklaşım kainatta Allah hesabına bakmayı önermektedir. Yaratılandan yaratana ulaşmayı amaçlamaktadır. Said Nursî'nin Risale-i Nur isimli eserlerinde bu bakış açısı tamamen hakim olup, bazı fenni örnekler de Risale-i Nur'da bu bakış açısı ile ifade edilmektedir. Kullandığı kavramlar, ele aldığı temel yaklaşım bağlamında ele alındığında manay-ı harfî yaklaşımı Tevhid esaslı bir düşünce biçimi olarak bir ilim felsefesi ve bu felsefeye dayalı olarak diğer ilim dallarına teşmil edilecek ve uyarlanacak şekilde bir eğitim felsefesi olamaya aday bir yaklaşımdır.

KAYNAKLAR

1. Akpınar B. Eğitim programları ve öğretim. Ankara: Data Yayınları; 2011.
2. Aydeniz H, Topaloğlu F. Din bilim okumaları. Ankara: Elis Yayınları; 2015.
3. Cevizci A. Eğitim felsefesi. Say yayınları; 2011.
4. İmamoğlu T. Modern batı düşüncesinin felsefî temelleri: din ve insan algısı üzerine bir değerlendirme. İz Yayıncılık; 2013.
5. Myers D. Sosyal psikoloji. (S. Akfırat, Çev.). Ankara: Nobel; 2015
6. Nursi S. Şualar. İstanbul: Envar Neşriyat; 1995.
7. Nursi S. Sözler. İstanbul: Sözler Yayınevi; 2000.
8. Nursi S. Münazarat. İstanbul: Envar Neşriyat; 2003.

9. Nursi S. Asa-yı Musa. İstanbul: Sözler Neşriyat; 2005.

10. Nursi S. Emirdağ lahikası. İstanbul: RNK; 2011.

11. Nursi S. (2012). Asar-ı Bediiyye. İstanbul: Envar Neşriyat.

12. Nursi S. (2013). Tarihçe-i Hayat. İstanbul: Sözler.

13. Nursi S. İşaratül icaz fi mezannil islam. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı; 2014.

14. Nursi S. Barla lahikası. İstanbul: RNK; 2015a.

15. Nursi S. Mesnevi-i Nuriye. İstanbul: RNK; 2015b

16. Nursi S. Muhakemat. İstanbul: RNK; 2015c

17. Randerson J. Childish superstition: Einstein's letter makes view of religion relatively clear. https://www.theguardian.com/science/2008/ may/12/peopleinscience.religion Adresinden 10 Ağustos 2018 tarihinde alındı; 2008.

EVALUATION IN TERMS OF CREATION OF THE CURRICULUM OF THE COURSE BOOKS

Öner ERGENÇ

22. Dönem Siirt Milletvekili, Ankara, Türkiye

onerergenc56@gmail.com

Abstract

The main aim of a curriculum is to train good people, or it should be. For this, it is aimed to transform what students learn by behaving with knowledge. A curriculum should be constructed with a content which does not contradict with the laws of creation, but which takes into account the philosophy of education determined in harmony. When the student learns to be good, beautiful and comprehending, it is necessary to put a curriculum into the understandings that will transform them into behavior.

The most basic feature that distinguishes man from other living things is the mind and the conscience. For this, human traits must be taken into consideration. A curriculum should be envisaged so that it nurtures and enlightens with the unity of mind and conscience. "The wisdom of conscience is the religious sciences. It is a mind-blowing, civilized science. The truth is revealed by the imputer of the two "(Bediüzzaman Said Nursi-Münazarat). This truth implies that the shaping of human behavior is the determinant of reason and conscience. The mind will enlighten science and the conscience will enlighten the religion. While preparing a curriculum, it is necessary to place the curriculum in accordance with the laws of creation in a way that the science subjects and the religious subjects are interrelated. Education that ignores conscience only raises the human as an egotist individual who tries to satisfy their desires. In the same way, the mind-blind education brings up all kinds of open-minded individuals who cannot provide development and transformation.

The laws of creation that science is subject to are the manifestations of the Creator's names and adjectives. The student must learn and define these laws with the Creator. E.g., when the laws such as the world's rotation, rainfall, sunrise are taught, they should be taught as " being rotated, being rained down and being risen". Thus, the student who turns to the student, who inquires, who asks the questions and involves questioning and investigating in their lives will earn a person. Creation is at the heart of every science, and it continues uninterruptedly. Then, there is also the Creator. A letter without a clerk, a needle without a master, a village without a village head, cannot be. So, there must be someone who creates and directs numerous works of art in the world.

Key Words: Curriculum, Conscience, Creator

DERS KİTAPLARI MÜFREDATININ YARATILIŞ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eğitimci Öner ERGENÇ

Özet

Müfredatın temel amacı iyi insan yetiştirmektir veya öyle olmalıdır. Bunun için de; insanı bilgi sahibi kılma yanında öğrendiklerini davranışa dönüştürmeyi hedeflemelidir. Müfredat; yaratılış kanunlarıyla çelişmeyen, bilakis uyum içerisinde belirlenmiş eğitim felsefesini dikkate alan bir muhtevada kurgulanmalıdır. Öğrenciye doğruyu, iyiyi, güzeli öğreten ve kavratırken, bunları davranışa dönüştürecek anlayışların müfredata yerleştirilmesi lazımdır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik akıl ve vicdandır. Onun içindir ki; insan yetiştirmede insanın bu özelliği dikkate alınmalı, akıl ve vicdanla birlikte ele alan, besleyen ve aydınlatan bir müfredat öngörülmelidir. ``Vicdanın ziyası ulum-u diniyedir. Aklın nuru fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacı ile

hakikat tecelli eder...`` (Bediüzzaman Said Nursi-Münazarat) Bu hakikat; insan davranışının şekillenmesinde akıl ve vicdanın belirleyici olacağını, aklı fen bilimlerinin, vicdanı ise din ilimlerinin aydınlatacağını, müfredat hazırlanırken; yaratılış kanunlarına uygun biçimde fen konuları ile din konularının birbiri ile mezc ettirilerek müfredata yerleştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Vicdanı dışlayan görmezden gelen eğitim; insanı sadece arzularını tatmin etmeye çalışan egoist birey olarak yetiştirir. Aynı şekilde aklı göz ardı eden eğitim ise; gelişim ve dönüşümü sağlayamayan her türlü bağnazlığa açık bireyler yetiştirmiş olur.

Fen bilimlerinin tabi olduğu yaratılış kanunları, kanun koyucu olan Yaratıcının esma ve sıfatlarının tecellileridir. Öğrenci bu kanunları, kanun koyucusu ile öğrenmeli ve tanımalıdır. Mesela; dünyanın dönmesi, yağmurun yağması, güneşin doğması gibi kanunlar işlendiğinde, ‘’döndürülüyor, yağdırılıyor, doğduruluyor’’ şeklinde anlatıldığında, öğrenciye döndüren, yağdıran, yapan kim sorusunu sorduracak, sorgulayan ve araştıran bir kişilik kazandıracaktır. Her bilimin temelinde yaratılış vardır ve kesintisiz devam etmektedir. O halde yaratıcı da vardır. Bilimler yaratıcıya götüren bir yoldur. Bir harf kâtipsiz, bir iğne ustasız, bir köy muhtarsız olmadığına göre; kainattaki sayısız sanat eserini yapan ve idare eden biri olmalıdır. O da yaratandır. Sonuç olarak müfredat; bilimsel konular, yaratılış ve Yaratıcıyı bir bütün halinde ele almalıdır.

Anahtar Kelimeler: Müfredat, Vicdan, Yaratıcı

1.GİRİŞ

Kesintisiz olarak devam eden iki temel gerçek var: Biri yaratılış. Diğeri; bilim ve bilimsel gelişmeler. Bunlar, var olmanın ve varlığı devam ettirmenin vazgeçilmez şartlarındandır.

İnsan; yaratılışın ve bilimin birinci derecede muhatabıdır. Zira insan ‘’taallüm ile tekemmül eder.’’ yani öğrenerek gelişir, hayatını idame eder. O halde öğrenme ihtiyacı, insanın dünyaya gelmesiyle başlar. Peki neleri öğrenmeye ihtiyacı vardır? Bilimin konuları içine giren ve insan hayatı için lazım olan her şeye insanın ihtiyacı olacaktır.

Bilim kainattaki varlıklarla ilgili bilgilerin tümüdür! O halde bilginin oluşabilmesi için, varlıkların yaratılmasına ihtiyaç olacaktır. Dolayısıyla yaratılış gerçeği, bilimi doğurur. Şu halde -insan dahil- bilime konu olan her şey yaratıldığına göre, yaratılış gerçeği, bir yaratıcının var olduğunu göstermektedir...Bu konuda sonuç olarak; bilimi yaratılıştan ayrı ele almak, ayrı düşünmek doğru olmadığı gibi, bilimsel bir yaklaşım da değildir...

2.DERS MÜFREDATLARININ MUHTEVASI

Müfredata gelince: Müfredat; eğitim kurumlarında muhataplara öğretilecek konuların ve bilgilerin sistematik biçimde düzenlenmesidir. Müfredatın temel amacı; iyi insan yetiştirmektir veya öyle olmalıdır. Ancak bugünkü müfredat ile eğitimde bu amacın yeterince gerçekleşemediği görülmektedir. Bunun tabii sonucu olarak da toplumun her kesiminde ‘’ailede, gençlikte, komşulukta, ticarette, siyasette ve birçok alanda’’ ciddi bozulmalar, yozlaşmalar meydana gelmektedir.

Bugünkü müfredatta yaratılış konusu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde verilirken, fen bilimleri dersleri ise genelde pozitif felsefe anlayışına göre işlenmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatı her şeyi yaratanın Allah olduğunu ifade ederken; fen bilimleri müfredatında ise, tabiat ve sebepler nazara verilmektedir. Bu durum; öğrenciyi olumsuz etkilemekte, özgüveni yüksek, muhakemesi ve iradesi sağlam, bilgili insan yetişmesini engellemektedir.

Eğitimin temel amacı; iyi insan yetiştirmektir. Müfredatın kendisi amaç değil araçtır. İyi insan yetiştirmenin aracıdır. Ne yazık ki; bugünkü müfredat ve buna bağlı olarak sınav kazanmak amaç haline

getirilmiştir. Öğrenciye doğruyu, iyiyi, güzeli öğretmeli ve bunları davranışa dönüştürmeyi hedefleyen, aynı zamanda muhatabını bilimsel olarak bilgi sahibi yapan bir müfredat hayata geçirilmelidir.

3.AKIL VE VİCDANIN EĞİTİM-ÖĞRETİMDEKİ YERİ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik, akıl ve vicdandır. Onun içindir ki; eğitim ve öğretimde insanın bu özelliği dikkate alınmalı, akıl ve vicdanı birlikte ele alan her ikisini beraber besleyen ve aydınlatan bir müfredat öngörülmelidir. ‘’Vicdanın ziyası ulum-u diniyedir. Aklın nuru fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacı ile hakikat tecelli eder. Bu iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder’’(Münazarat – Bediüzzaman Said Nursi). Buna göre vicdanı dışlayan, görmezden gelen eğitim; insanı sadece menfaatini esas alan ve şehevi arzularını tatmin etmeye çalışan egoist biri olarak yetiştirir. Aynı şekilde aklı göz ardı eden eğitim ise; bilimsel gelişmelere uyum sağlayamayan, her türlü bağnazlığa açık bireyler yetiştirmiş olur.

İslam aleminin bugün içinde bulunduğu durum, bu gerçeği en can yakıcı biçimde ortaya koymaktadır. Bu hakikat; insan davranışının şekillenmesinde akıl ve vicdanın belirleyici olacağını, aklı fen bilimleri, vicdanı ise din ilimlerinin aydınlatacağını, müfredat hazırlanırken; yaratılış kanunlarına uygun biçimde, fen bilimleri kanunları ile dini konuların birbirleriyle mezcettirilerek müfredata yerleştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Şu halde fen bilimleri derslerinde; fizik, kimya, biyoloji, tıp, astronomi hatta sosyal bilimlerde konularla yaratılış ve inanç ile ilgili mevzular birlikte iç içe mezcedilerek işlenmelidir. Ortada bir kanun varsa, mutlaka bir kanun koyucu olacaktır. Fen bilimlerinin tabi olduğu kanunların koyucusu da yaratandır. Bu kanunlar ise yaratıcının esma ve sıfatlarının tecellileridir.

Öğrenci bu kanunları, kanun koyucusu ile birlikte öğrenmeli ve tanımalıdır. Mesela; müfredatta, dünyanın dönmesi, güneşin doğması, yağmurun yağması gibi konular ele alındığında ; ‘’döndürülüyor, yağdırılıyor, doğduruluyor’’ şeklinde ifade edilirse, öğrencide bunları yapanın kim olduğu merakı uyanacak, sorgulayan, araştıran bir kişilik kazanması sağlanmış olacaktır.

4.SONUÇ

Her bilimin temelinde yaratılış vardır ve kesintisiz devam etmektedir. O halde yaratıcı da vardır, ezelidir ve ebedi olacaktır. Bilimler yaratıcıya götüren yoldur.

Güzel bir resmin ressamı nazara verilirken, bütün kainatı içine alan bu muhteşem büyük resmin ressamı düşündürülmeli ve tanıtılmalıdır. Bir harf katipsiz, bir iğne ustasız, bir köy muhtarsız olmadığına göre; kainattaki sayısız sanat eserini yapan ve idare eden biri olmalıdır. O da yaratandır.

O halde müfredat; bilimsel konularla yaratılışı bir bütün halinde ele almalıdır.

PROGRAMMING OF LIFE: GENE REGULATION

Asst. Prof. Dr. Hamid CEYLAN

Atatürk Üniversitesi, Fen Fakültesi, Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, Erzurum, Türkiye

hamid.ceylan@atauni.edu.tr

Abstract

Human body is a working nonstop complicated machine, without our conscious effort from the moment of birth. In short, it is a miracle. This structure, which consists of trillions of cells, comprise a genetic code contains approximately 3 billion base pairs in per cell. The code, called DNA, consists of very simple alphabet, just four letters: A, G, C, and T. Besides a few exceptions, such as some retroviruses, genomic DNA stores the building program of all prokaryotic and eukaryotic organisms. The human genome is composed of twenty thousand protein-coding and nearly half of that number of genes for non-coding RNAs. DNA is converted into a functional product by flow of genetic information known as central dogma of molecular biology. However, when the genetic information in our DNA is converted into instructions for making products such as proteins and other molecules? And how this tightly regulated process called gene expression works? The process of regulation of coding genes has many components. In addition, because of its fundamental role in life, gene expression is programmed on fine-tuned different levels. Therefore, this regulatory mechanism should be deeply addressed with more detailed in the curriculum, especially in life sciences programs. In this study, the essential codes and programs needed to control gene expression are emphasized.

Key Words: Genome, Gene expression, Regulation

HAYATIN PROGRAMLANMASI: GEN DÜZENLENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Hamid CEYLAN

Özet

İnsan vücudu, doğum anından itibaren bilinçli çabalarımız olmadan durmaksızın çalışan karmaşık bir makinadır. Trilyonlarca hücreden oluşan bu yapının her bir hücresinde yaklaşık üç milyar baz çiftinden oluşan bir genetik kod bulunmaktadır. DNA olarak adlandırılan bu kod, A, G, C ve T olmak üzere sadece dört harften oluşan oldukça basit bir alfabedir. Birkaç istisna dışında genomik DNA tüm prokaryotik ve ökaryotik organizmaların bütün hayat programını içermektedir. İnsan genomu yirmi bin protein kodlayan ve bu sayının yaklaşık yarısı kadar da bir ürüne dönüşmeyen RNA'ları kodlayan genlerden oluşmaktadır. DNA, moleküler biyolojinin santral dogması olarak adlandırılan genetik bilgi akışı mekanizması ile işlevsel bir ürün haline getirilir. Fakat DNA'mızdaki genetik bilgi ne zaman protein ve diğer moleküllere üretilmesi için bir talimata dönüştürülür ve gen ifadesi olarak adlandırılan çok sıkı düzenlenen bu süreç nasıl çalışır? Kodlanan genlerin düzenlenme süreci birçok bileşene sahiptir. Yaşam için önemli olması nedeniyle de gen ifadesi farklı seviyelerde hassas mizanlarla programlanır. Bu nedenle, bu düzenleme mekanizması özellikle yaşam bilimleri programları müfredatlarında daha ayrıntılı olarak ele alınmalıdır. Bu çalışmada, gen ifadesinin kontrol edilmesinde rol alan temel mekanizmalar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Genom, Gen ifadesi, Regülasyon

1. GİRİŞ

Müfredat, en basit haliyle öğrencilerin neyi, niçin, nasıl ve ne zaman öğrenmeleri gerektiğinin açıklamasıdır. Kaliteli bir müfredatın en temel amacı, öğrencilerin üretken ve anlamlı yaşamlara öncülük

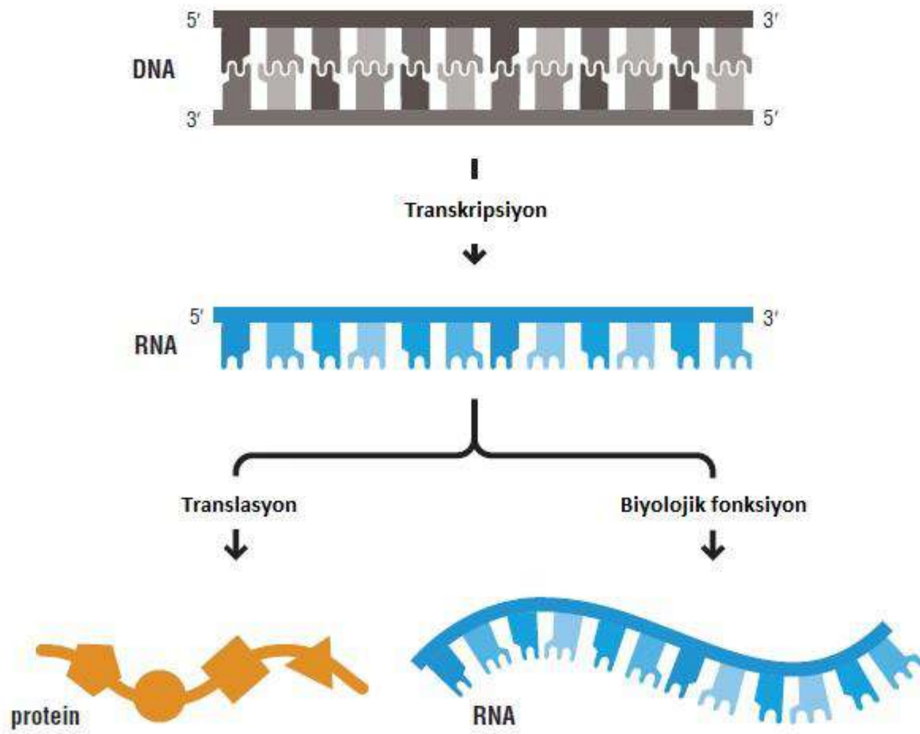
edebilmeleri amacıyla bilgi, beceri ve bazı değerleri edinmelerini sağlamaktır. Başarılı bir müfredatın göstergesi de öğrencilerin edindiği bu bilgi ve kavramları kişisel, toplumsal, ahlaki ve duygusal gelişim için ne kadar etkili kullanabildikleridir. Müfredata değer katmanın ve etkin kılmanın yollarından bir tanesi de uygun veya gerekli olduğunda, belirli bir konu üzerinde daha detaylı ders notları ve kaynaklar kullanmaktadır. Bu sayede kavram kargaşası yaşanan konularda öğrencinin muvazene yeteneğinin arttırılmasının yanı sıra ilgili konuda potansiyel yeteneğinin açığa çıkarılmasına da katkıda bulunabilmektedir (Tomlinson, 2005).

Bu çalışmada santral dogma olarak basite indirgenen genetik bilgi akışının sadece bir bölümünün başarılı bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan bileşen ve mekanizmalardan bahsedilecektir.

2. GEN VE GENOM

Dünyadaki yaşam, nispeten basit tek hücreli organizmalardan bitkiler ve insanlar gibi çok hücreli organizmalara kadar uzanmaktadır Biyolojik dünya, atomlardan oluşan moleküllerden, moleküllerden oluşan hücrelerden, hücrelerden oluşan dokulardan ve nihayetinde organizmalar, popülasyonlar ve ekosistemler gibi farklı ölçekteki katmanlardan oluşmaktadır. Tüm bu katmanlar arasında hücreden hücreye, organizmadan organizmaya ve böylece nesilden nesile bilgi aktarımı için ortak bir iletişim aracı çalışır. Bu bilgi vücudumuzdaki her hücrede en temel düzeyde saklanır. Burada akla tek soru gelmektedir; Canlılığın devam edebilmesi için gereken süreçleri yönlendiren bu bilgi nasıl canlanır? Cevap genomumuzda bulunan ve yaşam için gerekli bu bilgiyi bir araya getirip anlamlı kılan nükleotidler, proteinler, lipitler ve karbonhidratlar gibi moleküler boyuttaki bileşenlerin uyumlu ve ustaca programlanmış eylemlerinde yatmaktadır.

Genom olarak adlandırılan lineer nükleotid dizisi, bir organizmanın tüm kodlanan ve daha çok kodlamayan bölgelerini içeren tam DNA dizisidir. Kanser hücreleri gibi istisnalar dışında bir insanı oluşturan doku ve hücre tiplerinin genomları tüm yaşam süresince sabittir (Carlberg and Molnár, 2018). Genom, hücresel yaşam için gerekli olan talimatlar içerir. Bu kritik bilgi 'gen' olarak adlandırılan bölgelerde yer almaktadır. Moleküler anlamda gen, fonksiyonel bir ürün; rRNA (ribozomal RNA), tRNA (transfer RNA), veya bir polipeptit zincirini kodlayan DNA dizisi olarak tanımlanmaktadır. Günümüz genom çaplı analiz yöntemleri sayesinde protein düzeyinde ürünlerin yanı sıra neredeyse bunların sayısına yakın miktarda düzenleyici moleküllerin de (natural antisense transcript RNA; NATs, enhancer RNA; eRNA, small interfering RNA; siRNA, micro RNA; miRNA gibi) kodlandığı gösterilmiştir (Şekil 1). Fakat insan genomunun yaklaşık %30'unun fonksiyonu henüz tam olarak çözülememiştir. Bu nedenle ifade edilen sayının daha da artabileceği tahmin edilmektedir (Wright and Bruford, 2011).



Şekil 1. DNA'dan kopyalanan RNA'ların farklı fonksiyonları (Carlberg and Molnár, 2016)

Genom büyüklüğü canlıdan canlıya farklılık göstermektedir. Fakat genom büyüklüğü ile gen sayısı ve organizmanın kompleksliği arasında doğrusal bir korelasyon söz konusu değildir. Örneğin zebra balıkları ve lungfish çok benzer organizmalar gibi görünmelerine rağmen genom büyüklükleri arasında büyük bir farklılık mevcuttur. Benzer şekilde bir meyve sineği insana kıyasla daha az komplike organizma olmasına rağmen sahip olduğu gen sayısı insana yakındır (Tablo 1). Bu durumun kaynağı olarak canlıdan canlıya değişiklik gösteren genom organizasyonu gösterilmektedir. Büyük genomlu bir canlıda farklı ürünleri kodlayan genler büyük olabilmekte dolayısı ile gen sayısı canlının genom büyüklüğüne kıyasla düşük kalabilmektedir (Bennetzen ve ark., 2005). Ek olarak özellikle insan gibi yüksek yapılı organizmalarda bulunan genler arası (intergenic) bölgeler de genom-gen korelasyonunu etkileyebilmektedir.

Tablo 1. Farklı canlılara ait genom bilgileri

Organizma	Gen sayısı	Genom büyüklüğü (bç)
Mycoplasma genitalium (bakteri)	~480	580 000
Escherichia coli (bakteri)	4600	4 600 000
Saccharomyces cerevisiae (maya)	~ 6000	12 100 000
Drosophila melanogaster (meyve sineği)	~27 000	130 000 000
Arabidopsis thaliana (bitki)	~29 000	157 000 000
Danio rerio (zebra balığı)	~13 000	2 000 000 000
Homo sapiens (insan)	~32 000	3 200 000 000
Protopterus aethiopicus (balık)		130 000 000 000
Amoeba dubia (amip)		670 000 000 000

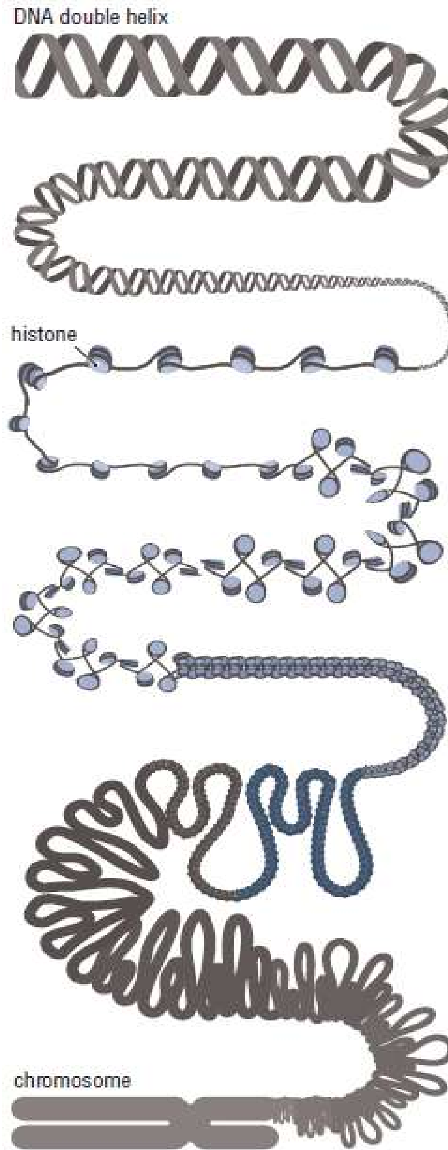
2.1. GEN İFADESİ

Gen ekspresyonu, DNA'da mevcut olan genetik bilginin ifade edilmesi (transkripsiyon + translasyon) yani statik bilginin dinamik biyolojik aktiviteye çevrilmesi olayıdır (Haimovich ve ark., 2013). Gen ifadesi, bir hücrenin değişen çevresine yanıt vermesine olanak tanıyan sıkı düzenlenmiş bir süreçtir. Gen içerisinde ürünü kodlayan dizinin yanı sıra söz konusu genin ne zaman ve hangi şartlarda ifade edileceğini kontrol eden düzenleyici bölgeler de mevcuttur. 100 bç düzenleyici RNA kodlayan genden 2.4 milyon bç'lik distrofin genine kadar farklı uzunluklarda genler bulunabilmektedir. Bu nedenle her gen farklı bir düzenleme mekanizması aracılığı ile ifade edilmektedir (Bennett ve ark., 2001). Bu sürecin nasıl, ne zaman ve hangi şartlarda ne yoğunlukta kontrol edildiğine dair mekanizmaları açıklamadan önce genetik kodun yani DNA'nın özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Genetik materyalin başta replikasyon, depolama, depolanan bilginin ifadesi ve varyasyon olmak üzere 4 önemli özelliği vardır.

Replikasyon olarak tanımlanan ve DNA'nın kopyasının yapıldığı işlem hücre döngüsünde sıkı bir şekilde kontrol edilir. Replikasyonun başarı kıstası, oluşan yeni eşlenik zincirin hatasız olması ve yavru hücrelere eşit bir şekilde dağıtılmasıdır.

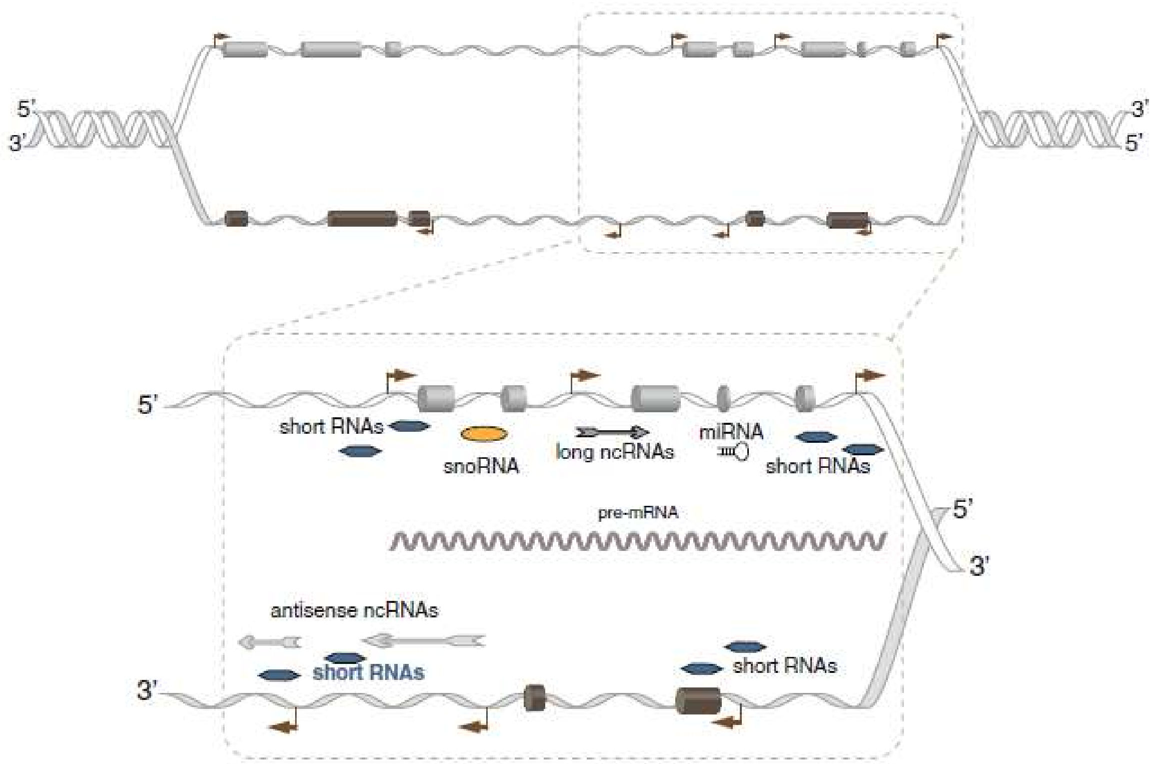
Depolama özelliği organizmanın tüm kalıtsal bilgilerinin toplandığı genetik bilgi olarak düşünülebilir. Bu özellik ile canlının sahip olduğu genetik bilgi sonraki nesile aktarılır. Dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise depolanan bilginin tamamının ifade edilmemesidir. Gen düzenlenmesi olarak tanımlanan mekanizma bu noktada görev almaktadır. Depolanan bilginin ifadesi karmaşık bir işlemdir. Moleküler genetiğin santral dogması adı verilen bu süreç (Şekil 1) ile genetik koddan ürüne doğru bilgi akışı sağlanmış olur.

Varyasyonların yani çeşitliliğin en önemli kaynağını genetik materyal oluşturmaktadır. İnsan hücrelerinin her birinde 3 milyar nükleotidden oluşan genetik bilgi mevcuttur. Tüm insanların DNA dizisi %99.9 oranında benzerlik gösterir yani kişiler arasında sadece %0.01'lik bir fark söz konusudur ve bu fark biyolojik anlamda hayatlarımızı değiştiren bir unsurdur. Varyasyonların nedenlerinden bir tanesi de mutasyon adı verilen olaylar dizinidir (Alberts ve ark, 2002). Mutasyonlar, DNA'nın kimyasal yapısında oluşup transkripsiyon ve translasyona etki edebileceği gibi eşey hücrelerinde oluşarak sonraki kuşaklara da aktarılabilirler. Hücre gibi çok küçük bir alanda bulunan ciddi büyüklükteki DNA, replikasyon ve sonrasında sadece gerekli olan bir genin ifade edilebilmesi için organize bir şekilde paketlenmelidir. Değişik büyüklükteki fonksiyonel birimlerden oluşan ve DNA'nın yoğun bir şekilde paketlendiği bu yapıya kromozom adı verilmektedir (Şekil 2).



Şekil 2. DNA'nın kromozom halinde paketlenmesi (Carlberg and Molnár, 2016)

Kromozomda depolanan bilgiler, yaşam için ihtiyaç duyulan makromoleküllerin sentezlenmesine yönelik talimatları kapsamaktadır. Hücre fonksiyonel bir RNA üretmek için RNA polimeraz adı verilen enzim aracılığı ile DNA'dan bir kopya çıkartır. Transkripsiyon olarak adlandırılan bu işlem DNA'nın bir zincirini referans alarak gerçekleşir. Fakat ilgili RNA'nın üretileceği bölgenin enzimler tarafından tespit edilebilmesi için dahi birçok farklı bileşene gereksinim duyulmaktadır. Dahası hangi ürünün ne zaman ve ne yoğunlukta üretilmesini düzenleyen onlarca farklı faktör (regülatör RNA'lar vs) söz konusudur. Bunların yanı sıra gen ifadesinin düzenlenmesinde kromatin aktivitesi, enhancerlar (arttırıcılar), insulatorler (izolatörler), bağlanma faktörleri, lokus kontrol bölgeleri (LCRs) ve epigenom gibi birçok farklı görünmeyen etken mevcuttur (Austin ve Dixon, 1992; Ghirlando ve ark., 2012). Perde arkasında gerçekleşen ve gen ifadesinin düzenlenmesinde kritik rol alan fakat müfredatta pek ele alınmayan bu bileşen ağına "Hidden transcriptome (gizli transkriptom)" (Şekil 3) adı verilmiştir (Callahan ve Butler, 2008).



Şekil 3. Tek bir protein kodlayan genin ifade edilebilmesi için işlev gösteren bileşenler (Carlberg and Molnár, 2016)

Söz konusu bileşenler nedeniyle gen ifadesi kişiden kişiye, dokudan dokuya hatta hücreden hücreye farklılık göstermektedir. Bu değişkenlere hücrenin maruz kaldığı iç ve dış faktörlerin etki ettiği düşünülürse ve dahası bu olayların çok kısa sürelerde gerçekleştiği de hesaba katılırsa sadece en küçük yapı birimimizde bile bir rastgelelik ve basitliğin olamayacağı açıkça görülebilmektedir.

2.2. GEN İFADESİNİN DÜZENLENMESİ

Günümüzde farklı canlılara ait genom ve proteom bilgilerinin büyük kısmı tespit edilebilmiştir. Fakat söz konusu genetik bilginin hangi durumlarda ve nasıl ifade edildiği henüz tamamen bilinmemektedir. Aynı zamanda birçok bileşen ihtiva eden düzenleyici ağın anlaşılması için, her bir komponentin ekspresyon davranışının ayrıntılı bir şekilde bilinmesi gerekmektedir.

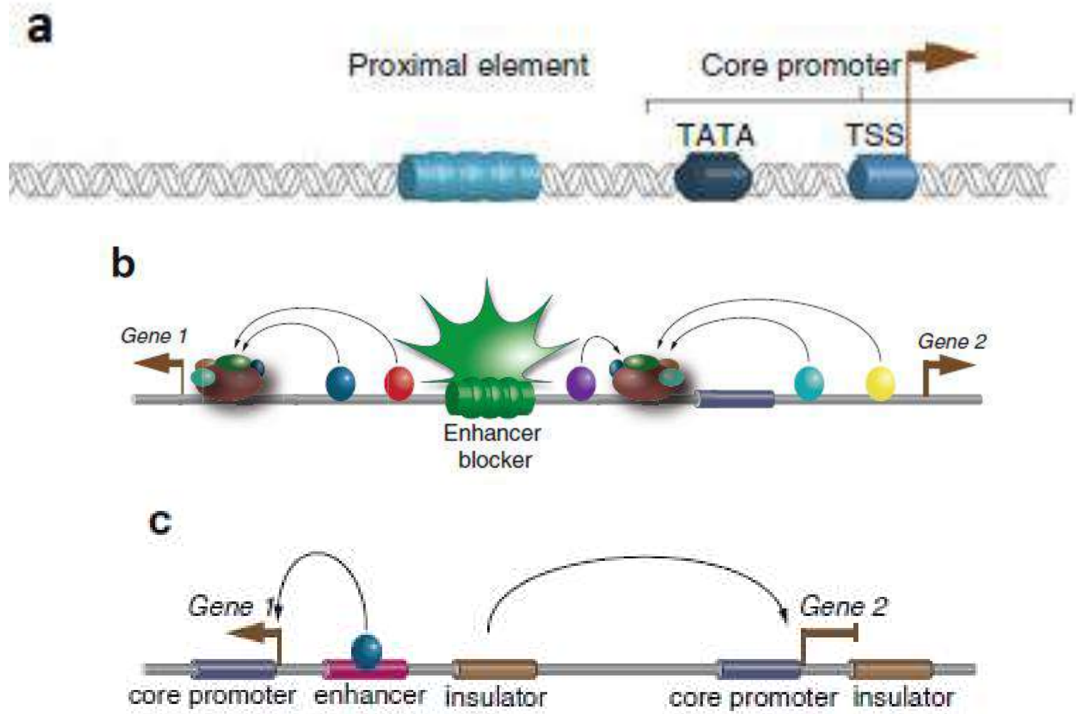
Genler kendi başlarına aktivite göstererek bir organizmayı kontrol etmezler, organizmanın bulunduğu çevre ile etkileşim göstererek uygun bir şekilde yanıt verirler. İstisnai bir durum olarak bazı yapısal genler (replikasyon, tamir mekanizması kontrol genleri) sürekli olarak ifade edilirler. Benzer şekilde hücrenin merkezi metabolizmasını kontrol eden genler de bu şekilde çalışırlar (Geisel, 2011). Diğer genlerde ise böyle rutin bir mekanizma bulunmamaktadır ve ihtiyaç anında ifade edilirler (on: activated), aksi durumlarda ise baskılanırlar (off: repressed). Hayatın sürekliliği için merkezi konumda olması nedeniyle gen ifadesi DNA kodu, epigenetik kod ve transkripsiyon faktörü programı olmak üzere üç farklı seviyede programlanır.

2.2.1. DNA Kodu

DNA kodu, iki yüz binden fazla ekzondan (olgun mRNA moleküllerini oluşturmak üzere bir araya getirilen kodlanabilen bölgeler) oluşan genomu yansıtmaktadır. Ek olarak kromatin erişilebilirliğinden protein

translasyonuna kadar uzanan gen ifadesinin hassas ayar ve geri bildirim kontrolünü sağlayan kodlanmayan RNA'lar (ncRNAs) da bu seviyenin temel bileşenleridir.

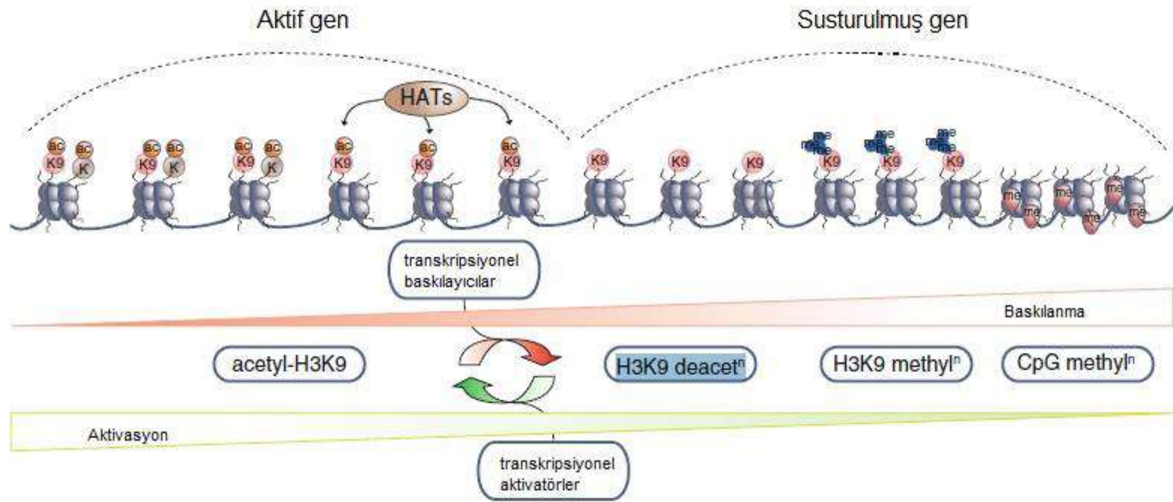
Her genin 5' ucunda bir transkripsiyon başlama bölgesi (TSS; transcription start site) bulunmaktadır. Çeviri bu noktadan itibaren başlamaktadır. Burada, görevli enzimlerin etkileşime girebilmesi için bulunması gereken özel bir dizi bulunmamaktadır, fakat transkripsiyon faktörleri için bağlanma bölgesi bulunabilmektedir. Günümüzde yaklaşık 1600 gen tarafından kodlanan 3200 farklı bağlanma faktörü için milyonlarca farklı bağlanma bölgesi olduğu belirlenmiştir (Carlberg ve Molnar, 2016). Genoma yayılmış halde bulunan bu bağlanma bölgelerinin kümelendiği bölgelere fonksiyonları ve pozisyonlarına bağlı olarak promoter, arttırıcılar, izolatör veya susturucu adı verilir (Şekil 4).



Şekil 4. Bazı bağlanma bölgesi tipleri; a: promoter, b: arttırıcı (enhancer) ve susturucu (bloker), c: izolatör (insulator) (Carlberg and Molnár, 2016)

2.2.2. Epigenetik Kod

DNA, nükleozom adı verilen birimler halinde sıkı bir şekilde paketlenmiştir. Bu nedenle transkripsiyon faktörleri ve RNA polimeraz tarafından okunabilir değildir. Gen ifadesinin kontrol seviyelerinden ikincisini histon modifikasyonu ve metilasyon olaylarının kombinasyonu olan ve epigenetik kod tarafından belirlenir (Şekil 5). Bu mekanizma, transkripsiyon faktörlerinin erişimini çok sıkı bir şekilde kontrol ederek gen ifadesinin düzenlenmesinde büyük öneme sahiptir (Lennartsson ve Ekwall, 2009).

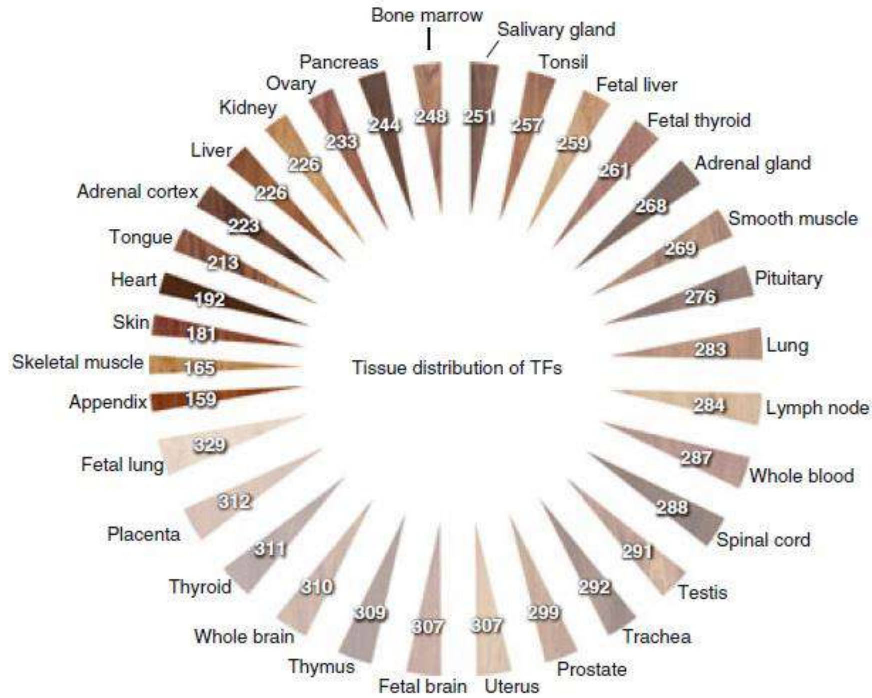


Şekil 5. Epigenomik mekanizma ile aktif ve sessiz kromatin evreleri (Carlberg and Molnár, 2016)

2.2.3. Transkripsiyon Faktörü (TF) Programı

Bu üçüncü seviye, belirli bir hücrede ifade edilen transkripsiyon faktörlerinin (TFs) nispi miktarı ve aktivite durumu ile temsil edilir. Hem DNA hem de epigenetik kodun kontrolü altında ifade edilirler.

Genler sadece transkripsiyon başlama bölgelerinin ulaşılabilir halde olduğu ve spesifik transkripsiyon faktörleri tarafından tanındıkları zaman ifade edilirler. Transkripsiyon faktörleri hücre içi sinyal yolağının son durağı oldukları için gen ifadesinin düzenlenmesinde çekirdek sensör olarak kabul edilirler. Daha önce de bahsedildiği gibi insan vücudu 400 farklı doku ve hücre tipinden oluşur. Bu birimler, normal fizyolojik fonksiyonları için farklı genlere ihtiyaç duyduğundan dolayı ifade edilen transkripsiyon faktörlerinin sayısı da ilgili gerekliliklere göre değişmektedir. Bazı transkirpsiyon faktörleri sadece bir veya iki dokuda bulunabileceği gibi bazı faktörler ise hemen hemen her dokuda bulunabilmektedir. Hücre bazında düşünüldüğünde ise her hücrede ifade edilen transkripsiyon faktörü sayısı 150-300 arasında değişebilmektedir (Şekil 6). Bir gen için birden fazla TF görev alabilmektedir (Kuntz ve ark., 2012).



Şekil 6. Farklı dokularda ifade edilen TF sayıları (Carlberg and Molnár, 2016)

Yüksek yapılı organizmalar bulundukları çevre (mikro ve makro) şartlarına inanılmaz sayıda genetik tepki verebilme kapasitesine sahiptir. Bu işlevi de büyük oranda genlerin ifadesini düzenleyen transkirpsiyon faktörleri üstlenir. Regülatör özellikli bu bileşenler ile canlı gelişimi ve hayati öneme sahip süreçler sıkı kontrol altında tutulur. Bu nedenle özellikle ökaryotik organizmalarda genetik karmaşa düzeyi daha da artar. Bir dezavantaj gibi görünen bu karmaşa aslında yüksek yapılı organizmaların genom büyüklüklerine kıyasla çok az sayıdaki genle daha kompleks mekanizmaları yönetebilme imkanı sağlamaktadır (MacQuarrie ve ark., 2011).

SONUÇ

Müfredat doğrultusunda sağlam temeller üzerine bina edilmeden verilen bilgilerle bireylerin önemli konularda fikir yürütebilmeleri maalesef imkansızdır. Daha önce de bahsedildiği gibi santral dogma olarak adlandırılan üç aşamalı reaksiyon dizininin ikinci ve en önemli basamağına müfredatta çok az değinilmektedir. Özellikle canlılarda gerçekleşen temel hücresel faaliyetlerin indirgenerek ve yüzeysel bir şekilde anlatılması bu mekanizmaların basit ve sıradan olarak algılanmasına neden olabilmektedir. Örneğin; yaşamın başlangıcı olarak gösterilen RNA Dünyası Hipotezine göre ilkin dünyada bulunan organik moleküllerin bir araya gelmesi ile oluşan RNA daha sonra bir şekilde bazı aktiviteler kazanmış ve nihayetinde daha stabil bir form olan DNA'ya dönüştüğü varsayılmaktadır. Oysa ki, günümüzde genomik gibi sadece gen ifadesi üzerine yoğunlaşmış bilim dalları söz konusu reaksiyonun bahsedildiği gibi basit olamayacak kadar kompleks bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

Bu, sadece yaşam bilimleri açısından bir örnektir. Diğer temel bilim derslerinde de bu şekilde müfredat sığlığından kaynaklanan anlam kargaşaları yaşanabilmektedir. Bu nedenle ilgili konularda müfredat içeriğinin derinleştirilmesi öğrencilerin eleştirisel düşünce becerilerini bilimsel gerçekleri baz alarak geliştirmelerini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Tomlinson, CA. Quality Curriculum and Instruction for Highly Able Students. Theory Into Practıce 2005; 44(2); 160–166.
2. Carlberg C, Molnár F. Human Epigenomis. Springer; 2018.
3. Wright WM, Bruford EA. Naming 'junk': Human non-protein coding RNA (ncRNA) gene nomenclature. Hum Genomics 2011; 5(2); 90–98.
4. Carlberg C, Molnár F. Mechanisms of Gene Regulation. Second Edition. Dordrecht. Springer; 2016.
5. Bennetzen JL, Ma J, Devos KM. Mechanisms of recent genome size variation in flowering plants. Annals of Botany 2005; 95;127-32.
6. Haimovich G, Medina DA, Causse SZ, Garber M, Millán-Zambrano G, Barkai O, et al. Gene expression is circular: factors for mRNA degradation also foster mRNA synthesis. Cell. 2013;153:1000-11.
7. Bennett RR, Den Dunnen J, O'Brien KF, Darras BT, Kunkel LM. Detection of mutations in the dystrophin gene via automated DHPLC screening and direct sequencing. BMC Genetics 2001; 2:17.
8. Alberts B, Johnson A, Lewis J, et al. Molecular Biology of the Cell. 4th Edition. New York: Garland Science; 2002.
9. Austin S, Dixon R. The prokaryotic enhancer binding protein NTRC has an ATPase activity which is phosphorylation and DNA dependent. The EMBO Journal. 11 (6): 2219–28, 1992.
10. Ghirlando R, Giles K, Gowher H, Xiao T, Xu Z, Yao H, et al. Chromatin domains, insulators, and the regulation of gene expression. Biochimica et Biophysica Acta (BBA)-Gene Regulatory Mechanisms. 2012;1819:644-51.
11. Callahan KP, Butler JS. Lifting the veil on the transcriptome. Genome biology; 9:218, 2008.
12. Geisel N. Constitutive versus responsive gene expression strategies for growth in changing environments. PLoS One.;6:e27033. 2011.
13. Lennartsson A, Ekwall K. Histone modification patterns and epigenetic codes. Biochimica et biophysica acta (BBA)-general subjects. 2009;1790:863-8.
14. Kuntz SG, Williams BA, Sternberg PW, Wold BJ. Transcription factor redundancy and tissue-specific regulation: Evidence from functional and physical network connectivity. Genome Research 2012; 22; 1907-1919.
15. Carlberg C, Molnár F. Transcription Factors. Mechanisms of Gene Regulation: Springer; 2016. p. 57-73.
16. MacQuarrie KL, Fong AP, Morse RH, Tapscott SJ. Genome-wide transcription factor binding:beyond direct target regulation. Trends in Genetics 2011;27;141.

EXAMINATION OF DOCUMENTS IN TERMS OF THE FACT OF CREATION

Dr. Nadir ÇOMAK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, SKS, İstanbul, Türkiye

nadir.comak@gmail.com

Abstract

According to the Turkish Language Institute, "Documentary films and television programs bearing documentary qualities are called documentaries." Documentaries are important in terms of preparing basic scientific concepts in the document form and presenting them to the next generations. There are different institutions and organizations in the world that prepare documentaries and present them to people. In Turkey, the channel that buys the TRT Documentary service should also prepare their own documentary, and this provides information reaching people through the documentary. According to the Article 9 of the Law No. 2954 on Turkish Radio and Television and its specified duties, is the aforementioned process takes care of some issues related to education.

The aim and method:

The language and style used in the narration of the objective documentaries of this study are examined in terms of the fact of creation and the positivist and materialist points of view. In this study, the document analysis technique was used as a qualitative research method. Some of the randomly selected documents in this review were analyzed in terms of language. The key concepts identified in the documents were determined by specifying the time code. By examining the language used in the testimonies, it was possible to make a comparison in terms of the fact of creation and the positivist point of view. 13 documentary programs were investigated. Thus, it was aimed to put into practice this small sampling study of how

Key Words: Creator, Struggle, Coincidence, Instinct

BELGESELLERİN YARATILIŞ GERÇEĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Nadir ÇOMAK

Özet

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, “Belge niteliği taşıyan film ve televizyon programına belgesel adı verilir.” Belgeseller, temel bilimsel kavramların belge niteliğinde hazırlanarak gelecek kuşakların istifadesine sunulması açısından önemlidir. Dünya’da belgesel hazırlayan ve insanların istifadesine sunan farklı kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Türkiye’de hizmet veren TRT Belgesel kanalı da hazırlanan belgeselleri gerek satın alarak ve gerekse kendi hazırladığı içyapımlar sayesinde insanların belgesellere ulaşarak bilgi edinmesini sağlamaktadır. 2954 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kanununun 9. maddesine göre Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun görevleri belirtilirken, eğitimle ilgili bazı maddeler dikkat çekmektedir.

Çalışmanın amacı ve metodu:

Bu çalışmanın amacı belgesellerin anlatımından kullanılan dil ve üslubun yaratılış gerçeği ve pozitif ve materyalist bakış açısı bakımından incelemektir. Bu çalışmada nitel araştırma metotlarından doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bu incelemede rastgele seçilen bazı belgeseller dil yönünden analiz edilmiştir. Belgesellerde belirlenen anahtar kavramlar zaman kodu belirtilerek tespit edilmiştir. Belgesellerde kullanılan dilin incelenmesiyle yaratılış gerçeği ve pozitivist bakış açısı bakımından bir karşılaştırma yapma imkânı sağlanmıştır. Araştırmada 13 belgesel programı incelenmiştir. Böylece belgesellerin gençlerimizin zihin

dünyasına ne kadar çok materyalist mesajlar gönderdiği yapılan bu küçük örnekleme çalışmasıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı, Mücadele, Tesadüf, İçgüdü

GİRİŞ

"Belgesel filmler; bilgilendirici bir kaynak işlevi görmesi, insanlık tarihine ait bilgileri gelecek nesillere aktarması, kamuoyu oluşturması, toplumsal hafızanın oluşturulması, toplumsal dinamiklerin harekete geçirilmesi, kültürel süreklilik açısından da önemli roller üstlenirler (Benli, s.122)." Bu rollerden belki en önemlisi, tabiata bakış açısını nesneler hesabına değil yaratıcı hesabına oluşturan belgesellerin zihinler üzerinde yaptığı tahrip edici etkidir. "Doğa bilim belgeselleri için de sıkça kullanılan ve İngilizce eğitim (education), bilgi (information) ve eğlence (entertaintment) kelimelerinin değişik birleştirmeleriyle türetilen 'edutainment' ya da 'infotainment' kavramları, bir yönüyle televizyonun üst ideolojisi olan eğlenceye vurgu yaparken, diğer taraftan kamusal yayıncılığın bilgilendirme, eğitme misyonuna gönderme yapmaktadır (Narmanlı. s. 3)." Belgesellerin adeta bir film senaryosu gibi kaleme alınması ve hayvanların başrol oyuncusu gibi konuşturulması eğlence vurgusunu desteklemektedir. İncelediğimiz belgesellerde de bu hususiyet dikkati çekmektedir. "Özellikle son yıllarda ilgi toplayan 'vahşi yaşam' ve 'doğa' belgesellerinin sayısında büyük bir artış görülmektedir. 'Tematik' olarak adlandırılan belgesel kanallarının dışında, teması yalnız vahşi yaşam ve doğa olan kanallar da izleyiciyle buluşmaktadır (Narmanlı. s. 3)." Bu anlatım tarzında vurgulanan "vahşi yaşam" kavramı ile zihinlerde bir algı oluşturulmaktadır. "Toplumsal hafızanın oluşturulması, hayatın gerçekçi, eleştirel bir analizinin kurulabilmesi, belgesele yüklenen misyonlar arasında sayılmaktadır (Narmanlı. s. 4)." Eğitim ve biligi kavramları son derece önemli olduğu halde "Popüler kültürün önemli dayanaklarından biri olan 'infotainment' ya da 'edutainment' bilgi-eğitim ve eğlenceyi harmanlayan kavramlar olarak karşımıza çıksa da; kitle iletişim araçlarında bilginin eğlenceye feda edildiği akademik çalışmalarda yer almaktadır (Narmanlı. s. 4)." Bu nedenle eğitim amaçlı belgesel çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Özellikle eğitim alanında yaratılış hakikatine uygun bir eğitim anlayışının kurgulanabilmesi için yeni belgeseller hazırlanmaldır. "Belgesel, bizimle diğer insanlar, dünya ve doğa arasında televizyon aracılığıyla ilişki kuran, dünyayı ve insanları bizim göremeyeceğimiz yönleriyle görmemize ve tanımamıza, yorumlamamıza, değerlendirmemize imkân sağlayan bir türdür. Belgesel sadece şimdiyi araştırmaz, geçmişi de yorumlar, hatta geleceğe ilişkin kestirimlerde bulunur; bu anlamda dünyaya doğrudan müdahale eden bir program kavramıdır (Mutlu, 1990)." Hayata ve geleceğe doğru biçimde müdahale etmek için yaratılış ilkesine göre belgeseller hazırlanması son derece önemlidir.

Bu çalışmada temel ilke olarak yaratılış gerçeği açısından belirlenen temel kavramlara göre bir belgesel incelemesi yapmaktır. İzlenen belgeseller materialist ve positivist felsefenin temel kavramları ve yaratılış gerçeğini ifade eden temel kavramlar açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Belgeseller

Sıra No	**Belgesel Adı**	**Yayımlandığı Kanal**
1	İnsan Doğaya Karşı, (Ultimate Survival) Bear Grylls, Discovery Channel	TRT Belgesel
2	Hayatta Kalma Yarışı, Balinalar, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT Belgesel
3	Modern Mucizelerin Yolculuğu, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT Belgesel

4	Kızıl Tilki, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT Belgesel
5	Vahşi Yaşama Yolculuk, Termitler, BBC	TRT Belgesel
6	Vahşi Yaşama Yolculuk, Fareler-2, BBC	TRT Belgesel
7	Böcekler, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT Belgesel
8	İlkbahar Öyküleri, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT Belgesel, 4 Mayıs 2018
9	Dişi Arslan'ın Merhameti,	TRT Belgesel
10	Yabancı, Hayatı Keşfet, Ötücüler, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT 09 Mayıs 19.40
11	11-Yabancı, Hayatı Keşfet, Afrika'nın haylaz çocukları, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL -Fragman	TRT 10 Mayıs 19.40
12	Orman Gezegeni, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT, 09 Mayıs, 20.10
13	Vahşi Sirilanka, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL	TRT, 09 Mayıs, 21.25
14	Papağanlar Gezegeni, © COPYRIGHT 2015 TRT BELGESEL,	TRT, 21 Mayıs 2018, 22.00

Belgesellerin Yaratılış Gerçeğine Göre İncelenmesi:

1. "İnsan Doğaya Karşı" belgeseli, Bear Grylls, Discovery Channel'da Bear Grylls tarafından sunulan bir hayatta kalma dizisidir. TRT Belgesel kuşağında da yayınlanmaktadır.

Öncelikle, belgesel için seçilmiş olan başlık hemen dikkati çekmektedir: "İnsan Doğaya Karşı." Bu başlık, hayatın bir mücadele olduğu varsayımından hareket eden batı felsefesinin temel iddiasının bir yansımasıdır. 1 Mayıs tarihinde TRT Belgesel kanalında yayınlanan (6. Sezon) belgeselin 15. Dakikasında bir kertenkele için; "doğanın kendisine verdiği sarı benekler ve harika bir savunma sisteminden bahsedilmektedir." Bu anlatım diliyle; "böceklerin sahip olduğu özelliklerin doğa tarafından verildiği" ifade edilerek doğaya bir "yaratıcı" sıfatı yüklenmiştir. Bu durum yaratılış gerçeğini iddia eden temel dini kaynaklarda sunulan bilgilerle çelişki oluşturmaktadır. Kur'an'ı kerimde Allah'ın her şeye kadir olduğu ifade edilmektedir. Bu belgeseldeki bu benzer ifadeler İslam dininin temel kitabında ifadesini bulan ve bir olgu olan temel imani bir hükümle çelişki oluşturmaktadır.

Yine, belgeselin 20. Dakikasında ifade edilen; "yaşam savaşı risk almaktan ibarettir" ifadesi de, "hayatın bir savaş ve mücadeleden ibaret olduğunu" iddia eden pozitivist batı felsefesinin bir yansıması olarak dikkatimizi çekmektedir. Hâlbuki İslam dininin temel kaynaklarında hayatın bir yardımlaşma olduğu vurgusu yer almaktadır.

Belgeselin 25. Dakikasında ifade edilen; "tahammül edilmez yaratıklar" ifadesiyle, "Allah'ın yarattığı harika sanat eseri olan canlılara manayı harfi nazarıyla bakarak onlarda tezahür eden güzellikleri keşfetmek ve seyretmek fikri" yerine, nefret söylemi kullanılmıştır. "Tahammül edilmez yaratıklar" düşüncesi doğru kabul edildiği takdirde, hayvan katliamı yapılmasının önünün alınamayacağının aşikâr bir sonuç olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Tablo-2; İnsan Doğaya Karşı, Bear Grylls, Discovery Channel, Ultimate Survival, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
"Doğanın kendisine verdiği sarı benekler ve harika bir savunma sistemi"	"Allah'ın kendisine verdiği sarı benekler ve harika bir savunma sistemi"
"yaşam savaşı risk almaktan ibarettir"	Yaşam, bir savaş değil yardımlaşmadır.
"tahammül edilmez yaratıklar"	Her canlı harikadır ve tahammül edilebilir.

2-"Hayatta Kalma Yarışı, Balinalar," belgeseli TRT Belgesel kuşağında 29 Nisan 2018 tarihinde yayınlanmıştır.

Belgeselin girişinde: "İnsanoğlu hayat yarışının kazanmanın en iyi yolunun aklı kullanmak olduğunu gösterdi" cümlesiyle giriliyor. Böylece aklının kullanan insanların tabiata hakim olacağını vurgulayan determinist bir yaklaşımdan hareket ediliyor. "Güçlü olmak demek hayat yarışında öne geçmek demektir." ifadesiyle güç kutsanırken zayıf ve güçsüz canlıların en güzel şekilde yaşatıldığı gerçeği göz ardı ediliyor. Hâlbuki en aciz ve en zayıf canlılardan olan meyve kurtları en harika bir şekilde besleniyor. En zayıf yavrular en vahşi hayvanlara nazikçe beslettiriliyor.

Belgeselin 3. Dakikasında; "canlılar dünyası her gün bu mücadeleyi vermeye devam edecek çünkü bu bir hayat yarışı," ifadesiyle, "hayatta kalmanın Allah'ın bir lütuf ve ihsanı olduğu" göz ardı edilerek, "kâinatta acımasız bir hayat yarışı olduğu" şeklinde bir varsayımla hareket edilmektedir. Bu düşünce pozitivist ve materyalist batı felsefesinin temel bakış açısının tipik bir yansımasıdır.

Tablo-3; "Hayatta Kalma Yarışı, Balinalar", belgeseli TRT Belgesel kuşağında 29 Nisan 2018 tarihinde yayınlanmıştır.

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
"canlılar dünyası her gün bu mücadeleyi vermeye devam edecek çünkü bu bir hayat yarışı"	Hayat mücadele değil yardımlaşmadır.
Kâinatta acımasız bir hayat yarışı olduğu…	Hayatta kalmanın Allah'ın bir lütuf ve ihsanı olduğu.

3-Modern Mucizelerin Yolculuğu, 29 Nisan 2018 tarihinde TRT Belgesel kanalında yayınlanmıştır.

Belgesel ismi olarak seçilen: **"Modern Mucizelerin Yolculuğu."** yaratılış gerçeği açısından dikkatle incelenmelidir. Çünkü modernite ve mucize kavramı birbirine zıt kavramlardır. Mucize, **"yaratılış"** kavramının ifade eden dini bir kavramdır." Mucize kavramı anlam olarak, **"insan gücü ile yapılamayan ve bir yaratıcı tarafından yapılabilecek olağanüstü işleri"** anlatmaktadır. Modernitenin, **"geleneksel olandan sıyrılmak"** olarak iddia edilen güya bilimsel ifadeler dikkate alındığında modernite ve mucize kavramlarının birbirine taban tabana zıt olduğu görülecektir. Bu belgesel isminde kullanılan, **"mucize"** kavramı, insanın yaptıklarıyla, **"bir yaratıcıya meydan okuduğunu ve bir yaratıcıdan daha güçlü olduğu iddiasını"** barındırmaktadır.

*Böylece, **"insanın yaratıcıya meydan okuyabileceği iddiasını"** örtülü olarak vererek, bir yaratıcıya olan ihtiyacı, netice olarak da imanı sarsamaya yönelik gizli veya aşikâr bir mesaj içermektedir.*

Belgeselin sonunda verilen ve 1 numarada açıklanan Amerikan bombardıman uçağının, **"eşsiz bir müzice"** olarak vurgulanması ve **"bu gücün karşısında hiçbir gücün ve ordunun duramayacağı iddiası,"** mucize kavramını ötesine geçerek, asimetrik bir savaş propagandası ifadelerini hatırlatmaktadır. **"B1B Lancer savaş uçağı 60 ton bomba taşıyabiliyor. Fakat uçak 60m alçaktan uçtuğunda sesi adeta bomba etkisi yapıyor ve düşmanın korkarak kaçmasına sebep oluyor."** Böylece bu belgeselde ABD ordusunun bu uçağı karşısında hiçbir gücün duramayacağı, **"biz buyuz,"** ifadesi ile verilmekte ve açık bir propaganda yapılmakladır. **Bu belgeseli yayınlamakla TRT, kendisine kanunlarla verilen milli menfaatlerimizin korunması ilkesiyle çelişkiye düşmüştür. "Modern mucizelerin önünde saygıyla eğileceğiz."** denilerek, Allah tarafından yaratılan harikaların önünde saygıyla eğilmeyi akıllara getirmemektedir. Böylece bir yaratıcıya imanın gereği olarak Allah'ın huzurunda tazim ve hürmetle secdeye gitmeyi reddetmektedir.

Tablo-4; Modern Mucizelerin Yolculuğu, 29 Nisan 2018 tarihinde TRT Belgesel kanalında yayınlanmıştır.

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
"Modern Mucizelerin Yolculuğu"	Mucize, kavramının moderni veya gelenekseli olmaz.
"Önünde saygıyla eğileceğiz, modern mucizeler"	Ancak Allah'ın mucizeleri önünde eğilinir.
"Bu gücün karşısında hiçbir gücün ve ordunun duramayacağı iddia" edilmektedi."	TRT, kendisine kanunlarla verilen milli menfaatlerimizin korunması ilkesiyle çelişkiye düşmüştür.

4-Kızıl Tilki, TRT Belgesel

Belgeselin, Orijinal Anlatımından Kesitler: "Kuzey doğu Anadolu'da Kızıl tilkiler yuvalarında açlıkla mücadele ediyor…. Kar örtüsü eriyor.. Doğa yeniden doğuşa hazırlanıyor… Doğa yeniden uyanıyor… Yaşam devam ediyor… Tilki güçlükle ininden çıkıyor… Oldukça tedbirli… Birinci önceliği güvenlik… Yaşam için alışmak zorunda… Bu bir zorunluluk… Yaşam savaşını sürdürecek… Tıpkı yakındaki köyün yaşlı insanları gibi… Bu ihtiyar insanlar bir asrı geride bıraktılar ve yalnızlık… Taş üstüne taş koymak gibi tezek üstüne tezek koyup kışa hazırlanıyorlar… Yaşam kurallarının direktiflerinin vardığı yer ikisi için de aynı, yaşam şartlarını iyileştirmek… Birçok tür nesillerinin devamı için yarış halinde… Yüksekler de şahin uçuyor… Anne tilki yavrularını otuz gün yuvada besledi… Anne yuva dışına çıkabilmeleri için yavrularına izin verdi… Yavru da olsa refleksleri güçlü… Tilki yavruları gizli olan kamerayı fark etti… Tilkinin kardeşi sorunu kökten çözmekten yana… Yavrular sevinçten çıldırmak üzere… Yağmur yağmaya başladı… Yağan yağmur doluya çevirdi… Anne tilki yuva güvenliğini gözden geçiriyor, ortalığı toparlıyor… Anne düşünceli görünüyor… Özel bir ses çıkartarak yuvadan fırlıyor… Yavrular da dışarı fırlıyor… Şundan eminler ki ortada olağanüstü bir durum var…. Biz merak içindeyiz… Anne neden gitmek istiyor? Anne içgüdüsel olarak yavrusunu doğal hayata hazırlamak için çalışıyor… Anne ve yavrular arasındaki mücadele saatlerce sürüyor… Anne ısrarcı dışarı çıkmak istemeyen yavrularını içeri girip çıkartacak… Tilki köpeklerin sesini duyuyor… Bu kovalamacada hassas kulaklar devrede… Dışarda yağmur, dolu karışımı bir yağış devam ediyor. Tilkinin bir karar vermesi gerekiyor. Köye gidip avlanması gerekiyor… Gidecekse yalnız gitmesi gerekiyor… Beslenme içgüdüsü… Evin önünde yavrularına bakan tavuk bir tedirginlik hissetti… Tavuk olayın ciddiyetini kavradı

ve yavrularını güvenli bir yere taşıdı… Tavuk farkında olmasa da şahinin gözetimi altında… Yağmurda herkes kendince tedbir almak zorunda, tilki ve tavuk… Tavuk yavrularına kol kanat geriyor… Tavuk tilkiyle göz göze geliyor fakat iş işten geçiyor… Tilki geri dönüp tavuk civcivlerini de tek tek toplayarak yuvasına taşıyor ve yavrularına götürüyor…"

Belgesel Metninde Geçen Temel Kavramlar: "mücadele, Doğa, Yaşam, zorunluluk, Yaşam savaşı, yarış, refleks, içgüdü, doğal yaşam.

Tablo-5; Kızıl Tilki, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Anne içgüdüsel olarak yavrusunu doğal hayata hazırlamak için çalışıyor…	Allah anne tilkiye şefkat vermiş.
Yağmur yağmaya başladı	Yağmur yağdırılıyor.
Anne düşünceli görünüyor	Anne tilki düşünmez sevki ilahiye tabidir.
Beslenme içgüdüsü…	Sevki ilahi
Tavuk yavrularına kol kanat geriyor	Allah'ın tavuğa verdiği annelik şefkati.
Mücadele, yaşam savaşı, içgüdü	Yadımlaşma, tesanüd, sevki ilahi

Belgesel Dilinin Analizi:

Belgesel anlatım dilinde determinist ve materyalist bir üslup kullanılmıştır. Hayatın "mücadele" olduğu, sık sık vurgulanıyor. "Yaşam kurallarının insan ve hayvanların davranışlarında belirleyici bir faktör olduğu, hayatın amansız bir yarış olduğu, bir mücadele olduğu," ifade ediliyor. "Neslin devamı ve yaşama şartlarını iyileştirmek için yarışan ve mücadele eden canlılar olduğu" nazara veriliyor. Canlıların "beslenme içgüdüsü ile" hareket ettikleri belirtiliyor.

Anlatım dilinde hayvanlara "insan veya sanatkâr yani ilah sıfatları" yüklendiği görülüyor. Mesela, "tilki düşünceli görünüyor" veya "yapar", "karar verir" gibi ifadeler hayvanlardan çok insanlar ve veya bir yaratıcı için tercih edilen fiil ve ifade kalıplarıdır.

Aynı Belgeselin Manayı Harfi Diliyle Anlatılması için bir deneme:

Kışı, yuvalarında bir ikramı ilahi tecellisi olarak geçiren tilkiler, baharın gelmesiyle sanki bir yerden emir almışçasına dışarı çıkmaya hazırlanıyorlar. Dışarıdaki kar örtüsü baharın gelmesiyle hikmet-i İlahinin bir iktizası olarak toprakları beslemek ve hayat için binlerce faydalı semeratı tecelli ettirmek için eritiliyor. Tabiata sanki bir haşr-i cismaninin provası gibi yeniden hayat bahşediliyor. Tabiat muhteşem bir şekilde ölüm uykusundan uyandırılarak yeniden neşv-ü nema buluyor. Hayat rahmetle ve hikmetle devam ettiriliyor. Tilki ve yavruları bu canlılığa uygun olarak, güçlükle de olsa yuvasından çıkartılıyor. Anne tilki, sanki en iyi av sanatını ve muharebe tekniklerinden olan kerr-ü fer harbini önceden öğrenmiş gibi gayet itinalı ve tedbirli bir şekilde etrafa bakıyor. Bu aciz ve akılsız hayvan öncelikle kendi güvenliğine riayet ederek ilerliyor. Tilki kendi güvenliğini teminat altına almayı acaba nereden öğrendi? Çünkü hayatını sürdürebilmek için insan gibi üç beş yıl eğitim almaya fırsatı bile yoktu. Bütün levazımat-ı hayatiye kendisine bir hikmet-i ilahi eseriyle, fıtri olarak bahşedilmişti. O hayatını devam ettirebilmek için insan gibi okula gitmek veya mesai sarf ederek

çalışmak mecburiyetinde değil. Kendisine verilen en etkili silah olan kurnazlığı istimal ederek avını yakalama ve kendisini ve yavrularını beslemekten başka bir derdi de yok. Çünkü alışmak zorunda olduğu veya hazırlanmak zorunda olduğu bir askerlik görevi veya çocuklarını okutmak için para biriktirmek gibi bir derdi de yok. Ancak yiyebileceği kadar yiyeceğe ihtiyacı var. Kışa hazırlık için kilerleri veya mahzenlerini doldurmak mecburiyetinde de değil. İnsanlar gibi, mücadele edeceği ve savaş yapmasını veya topraklar işgal etmesini iktiza edecek düşmanları da yok. Yakındaki köyde bulunan insanlar da kışa hazırlanıyor, aynı tilkiler gibi. Hayatını sürdürme noktasında insanlar gibi tilkinin de yiyeceğe ihtiyacı var. Fakat tilki insanın ihtiyaçlarının belki binde biriyle bile yaşayabilir. İnsan modern ve lüks hayata meyyal iken, tilki için hayat şartlarını iyileştirme isteği verilmemiştir. Birçok tür, neslini devam ettirmek için kendilerine verilen kabiliyetler nispetinde bir hazırlık içinde görülüyor. Anne tilkiye aciz ve zayıf yavruları tam otuz gün yuvada beslettirildi. Fakat bir ay gibi kısa bir zamanda yürümeyi, koklamayı ve avlanmayı başka bir yerde öğrenmemiş olan yavrular, yuvalarından çıkarak dışarıyı tanımaya hazırlanıyor. Anne tilki yavrularının yuvadan çıkması için onlara bir rehber gibi örnek oluyor ve kendisini takip etmelerini istiyor. Yavruların avlanma kabiliyetleri ve hayatta kalma refleksleri tıpkı annesinde olduğu gibi gayet mükemmel verilmiş. Bu yavruların bir aylık kısa bir zamanda bu kabiliyetleri öğrenerek elde etmeleri mümkün değil elbette. Mesela tilki yavruları yuvalarının dışına yerleştirilen bir yabancı cismi, yani kamerayı hemen fark etti. Kamerayı yerinden sökerek kontrol etmek üzere ve "belki de yiyecek olabilir" saik'iyle yuvalarına götürdüler. Yavrular neşe ve coşkuyla zıplıyor. Yağmur yağdırılmaya başladı. Yağan yağmur doluya çevrildi. Anne tilki sanki bir askeri karakolun komutanı gibi yuvanın güvenliğini gözden geçiriyor. Belli ki her şey daha önceden fıtri olarak bir sanatkâr tarafından tilkinin minik kalbine programlanmış gibi. Anne tilki sağa sola koşuşturuyor. Sürekli bir şeylere hazırlanıyor gibi hareket ediyor. Anne tilki yavrularına mesaj verecek sesler çıkartarak yuvadan çıkıyor. Yavruları da onu taklit ediyor. Yavruların artık yuvayı terk etme ve bir yetişkin gibi davranma zamanı geldi de geçiyor bile. Bir ay gibi kısa bir sürede yavru tilkiler yetişkin gibi davranmaya başladı. Bir insanın olgunlaşması ve hayata hazırlanması için geçen sürenin en az on sekiz sene olduğu düşünüldüğünde, tilki yavrularının bir ay gibi kısa bir sürede hayat becerilerini öğrenmesi insan ile hayvanın dünyaya gelişleri arasındaki farkı bize gayet açık bir şekilde gösteriyor. Anne tilki, yavrusunu hayata hazırlamayı kimden öğrendi? Artık yavruların nazlanması da kar etmiyor. Anne tilki yavrularını boyunlarından tutup dışarı çıkarıp bırakıyor. Tilkinin hareketlerinden köpeklerin sesini duyduğu anlaşılıyor. Tilkiye verilen hassas kulaklar dışarıdaki köpeklerin sesini rahatlıkla duyabiliyor. Dışarda yağmur ve dolu karışımı bir yağış yağdırılıyor. Tilkinin yavrularını besleyebilmesi için kalbine Rahman olan bir yaratıcı tarafından ona ilham edildiği şekilde yiyecek bulması gerekiyor. Tilki köye doğru yola çıkıyor çünkü avlanması gerekiyor. Evin çevresinde tilkinin dolaştığını hisseden tavuk tedirgin oluyor. Tavuk yavrularını korumak için onları kanatlarının altına alıyor. Tilki saldırdığında tavuk yavrularını korumak için adeta başını yavruları için feda etti. Tavuğun kalbine bu şefkati kim verdi? Acaba tavuk kendini yavruları için neden feda etti? Diğer taraftan tilki, kaderin garip bir tecellisi olarak yakaladığı tavuğu ve civcivleri kendi yavrularına yiyecek olarak götürdü. Tilki kendi yavrularını beslemek için tavuğun masum yavrularını avladı. Tilki, fıtri olarak kendisine takdir edilen fare ve yılan çıyan gibi avlaması biraz güç olan yiyecekleri yakalamadı ve avın kolay avlanan kısmını tercih etti. Tilki, kendi yaptığı merhametsiz avcılığın bir cezası olarak, merhametsiz bir avcı tarafından avlanabileceğini ve ilahi adaletin tecelli edeceğini idrak edebilecek bir akla sahip değildi. Olacaklardan habersiz bir şekilde kendine bahşedilen hayatı inayetle ve ikramla, ilahi adaletin tecelli ettirileceği güne kadar devam ettiriyordu.

5-Vahşi Yaşama Yolculuk, Termitler, TRT Belgesel

(2.43). Bir gözcü yırtıcıları gözetlemek için görevlendirilmiş…

(3.47). İşe önce akreplerin zehirli kuyruklarını ısırıp kopararak başlarlar…

(4.43). Kertenkele kıpırdamadan durursa kurtulacak, ancak kertenkelelerin o kadar akıllı olduğu söylenemez…

(5.20). Sabah kahvaltısında bir mirket tek başına 400 çukur açar ve ağırlığının 50 katı kum kazmış olur…

(7.06). Nisan ayı geldiğinde karşı koyulmaz bir dürtü kutup martılarını sahile sürükler. Yazlık evlerini kurmaya giderler. Her yıl aynı yuvalara dönerler.

(9.42). Uçan bu kuşlar yavruları için balık avlamak için denize doğru uçarlar. Denize daldıklarında zarif birer yüzücü olurlar. 60 m derine dalabilirler. Yaz ortalarına doğru gagaları balıkla dolu olarak yuvalarına dönerler. Dönüşleri yumurtalarının çatlamaya başladığını işaretidir.

(11.27). Yavrular mümkün oldukça çok balıkla beslenip kendi yiyecekleri balıkları tutmak için okyanusa doğru uçmak zorundadır…

(13.30). Namib çölündeki yağmur kurbağasının kısa ayakları ve yuvarlak vücudu kuma gömülmek için idealdir…

(14.13). Gündüz sıcaktan korunmak için kumun altında saklanan kurbağa gece olduğunda hava serinleyince dışarı çıkıp yiyecek arar…

(14.25). Hayatta kalabilmek için kurbağanın çok daha fazlasına ihtiyacı vardır. Bunu çok daha maharetli bir şekilde yapar. Kurbağalar okyanustan gelen nemli bulutların ağaç yapraklarına bıraktığı su damlalarını bekler. Kurutma kâğıdına benzer derisine kumlara damlayan nemi çeker...

(15.20). Kazıcı baykuşlar, çayır köpeklerinin büyük yeraltı tünellerini işgal ederler. Açık ağaçsız alanlarda yaşamalarını sağlayan bir adaptasyon becerisi kazanmışlardır.

(18.25). Bir yuvadaki karıncaların tamamı aynı kokuya sahiptir. Yuvaya aynı kokuya sahip olmayan bir karınca geldiğinde ölümcül bir kavga başlar.

(19.40). Bazı karıncaların savaşmamayı öğrendiği görülüyor. Arjantin karıncalarının Avrupa'nın kıyı kuşağını işgal etmesinde yatan temel sebebin bu olduğu görülüyor…

(20.33). Boğa yılanı bir sincabın peşinde. Ancak sincap hemen yuvasını toprak ile kapatıyor ve tehlikeden kurtuluyor. Yılan gittikten sonra hemen yuvasının girişini de kapatıyor…

(21.20). Pek çok bitki, köklerini toprak altında gizli tutar. Fakat bazıları farklı olmayı sever. Mangrovların kökleri tuzu etkili bir şekilde dışarıda tutar ki içerideki su içilecek kadar saftır. Suyun altındaki çamur köklerin oksijen ulaşmasını engeller. Ağaçlar oksijene ulaşmak için dışarıya doğru kök salar. Bu ağaçların acayip huyları sadece bu değildir. Bir sonraki nesillerini de umulmadık bir yolla üretirler. Mangrovların fideleri aşağıya düşerek çamura saplanır. Çamura saplanamayanlar okyanusa doğru akıntıyla sürüklenirler. Bir yıl boyunca sürüklenerek hayatta kalabilirler. Bu nedenle bu bitkiler 22 milyon km kare genişliğinde bir alana yayılmışlardır…

(23.55). Timsah yavruları anneleri tarafından sırtına alınırlar…

(24.26). Mangrovlar üç dünyada yaşayan bir ağaçtır. Hem yeraltında hem yer üstünde hem de su altında yaşayabilirler…

Tablo-6; Vahşi Yaşama Yolculuk, BBC, Termitler, TRT Belgesel,

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Bir gözcü yırtıcıları gözetlemek için görevlendirilmiş…	Kim tarafından görevlendirilmiş?
kertenkelelerin o kadar akıllı olduğu…	Bu akıl denilen kabiliyeti ona kim verdi?
Sabah kahvaltısında bir mirket tek başına 400 çukur açar ve ağırlığının 50 katı kum kazmış olur…	Bu beceriyi ona kim öğetti?
karşı koyulmaz bir dürtü	Bu dürtü mü, sevk-i İlahi midir?
Uçan bu kuşlar yavruları için balık avlamak için denize doğru uçarlar. Denize daldıklarında zarif birer yüzücü olurlar… Yaz ortalarına doğru gagaları balıkla dolu olarak yuvalarına dönerler. Dönüşleri yumurtalarının çatlamaya başladığının işaretidir.	Bu kabiliyetlerini kimin verdiği nazara verilmeyerek kör tabiata ve sersem tesadüfe bırakılmıştır. Kuşlar tam da yumurataların çatlayacağı zamanda yuvalarına dönmeyi nasıl başarıyor?
Namib çölündeki yağmur kurbağasının kısa ayakları ve yuvarlak vücudu kuma gömülmek için idealdir…	Bu ideal vücudu kurbağalara kim verdi?
Kurbağa… Bunu çok daha maharetli bir şekilde yapar.	Kurbağa bu mahareti kimden ve nasıl öğrendi?
Açık ağaçsız alanlarda yaşamalarını sağlayan bir adaptasyon becerisi kazanmışlardır.	Bu beceriyi akılsız ağaçlar nasıl kazandı?
Bir yuvadaki karıncaların tamamı aynı kokuya sahiptir.	Karıncalar aynı kokuyu nereden aldı?
Bazı karıncaların savaşmamayı öğrendiği görülüyor.	Karınca savaşmayı ve savaşmamayı kimden öğrendi?
Ancak sincap hemen yuvasını toprak ile kapatıyor ve tehlikeden kurtuluyor. Yılan gittikten sonra hemen yuvasının girişini de kapatıyor…	Sincap bu maharetini kimden öğrendi?
Bu ağaçların acayip huyları sadece bu değildir… Bir yıl boyunca sürüklenerek hayatta kalabilirler...	Bu ağaçlara bu kabiliyeti mim verdi?
Mangrovlar üç dünyada yaşayan bir ağaçtır. Hem yeraltında	Bu kabiliyetlerini nasıl kazandılar?

hem yer üstünde hem de su altında yaşayabilirler…	

Bu belgeselde tamamen pozitivist bir dil kullanılmıştır. Herşey tesadüfi ve kendi kendine oluşmuş izlenimi verilmektedir. Harika canlıların harika kabiliyetlerini veren İlahi bir kudret nazara verilmemiştir.

6-Vahşi Yaşama Yolculuk, BBC, Fareler-2, TRT Belgesel

(1.17). Minyatürler büyük canlıların küçük türleridir. Onları yaratan iki güç vardır; doğa ve insanoğlu. Midilli ve Bonzai insanların yarattığı türlere örnektir…

(1.48). Doğa ise zehirli ok kurbağalarını minik karıncaları yiyebilsinler diye küçük yarattı.

(2.28). Şimdi kendi türlerimizin köklerine dönelim; Pirimatlara. Goriller en büyük kuzenlerimizdir.

(3.55). Amazon nehrinin yüzlerce ayakları arasında kalan pirimatlar, yüzemedikleri için yalıtılmış küçük alanlarda kalarak yavaş yavaş kendi karakterleriyle evrimleşmişlerdir.

(21.29). Polip'in kendisi başka bir mercan resifi üzerine kendi kireçten iskeletini inşa eder. Böylece yıldan yıla istemese de yavaş yavaş mercan resifini oluştururlar.

(23.28). Üreyen mercan resifleri sadece yeni mercan resifleri yaratmakla kalmaz. Suya milyonlarca sperm ve yumurta pompalar. Böylece aç hayvanların yemek fabrikası gibi çalışır.

(24.45). En büyükler en küçük olmadan yaşayamaz.

Tablo-7; Vahşi Yaşama Yolculuk, BBC, Fareler-2, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Onları yaratan iki güç vardır; doğa ve insanoğlu.	Yaratan İlahi ve sonsuz bir kudret sahibi vardır.
Doğa ise zehirli ok kurbağalarını minik karıncaları yiyebilsinler diye küçük yarattı.	Kör tabiat yaratamaz. Yaratmak fiili kudreti nihayetsiz ve yaratıcıya mahsustur. O da Allah'dır.
Şimdi kendi türlerimizin köklerine dönelim; Pirimatlara. Goriller en büyük kuzenlerimizdir.	Evrim teorisi kanun gibi kabul edilmiştir. Kur'an'ı Kerim'de insanın Allah tarafından yaratıldığı buyurulmakatadır.
Yavaş yavaş kendi karakterleriyle evrimleşmişlerdir.	Evrim ve tekâmül kavramları karıştırılmıştır. Allah mahlûkatı eşsiz ve mükemmel bir surette ve yoktan mükemmel bir şekilde yaratmıştır.
Kendi kireçten iskeletini inşa eder. Böylece yıldan yıla istemese de yavaş yavaş mercan resifini oluştururlar.	Neticye yaratan Allah'dır. Şuursuz hayvanlar bu kainat sarayında çalışan ameleler ve hademelerdir.

Üreyen mercan resifleri sadece yeni mercan resifleri yaratmakla kalmaz. Suya milyonlarca sperm ve yumurta pompalar. Böylece aç hayvanların yemek fabrikası gibi çalışır.	Mercan resileri yaratmak fiiline haiz değildir. Yaratıcı Allah'dır. Aç hayvanları yemek fabrikası şeklinde beslemek ancak Rezzak-ı hakiki olan Allah'a mahsustur.
En büyükler en küçük olmadan yaşayamaz.	O halde kâinatta cidal ve mücadele değil yardımlaşma vardır. Büyük balık küçük küçük balığı sadece yutmaz aynı zamanda küçük balık büyük balığa yardım eder. Mesela küçük balıklar balinaların dişlerini temizler.

7-Böcekler, TRT Belgesel 02.05.2018 tarihinde yayınlandı Belgesel, belirlediğimiz ana kavramlara göre yaratılış hakikai göz önünde bulundurularak izlendi. Ayrıntılı analizler aşağıda zaman kodlarına göre yapılacaktır:

(01.01). Böcekler hayatta kalmak için akıl almaz yöntemler geliştirmişler.

(02.01). Böcekler doğadan gelen içgüdüleriyle hareket eder. Arılar, neslinin devamı için genlerinde yazılı olan doğal içgüdüleriyle hareket ederler.

(04.00). Eşek arısı ne pahasına olursa olsun bal arılarının kovanını soymak için geri dönüyor. Bal arıları hayatlarını feda ediyor. Çünkü lavraları yok olursa soylarının tükeneceğini biliyorlar. Kanlarının son damlasına kadar savaşıyorlar. Ya yaşayacaklar ya da ölecekler. İçgüdüleri üçüncü bir seçenek olmadığını söyyüyor.

(12.00). Kovanı ele geçiren eşek arıları içgüdüsel olarak lavraların etrafında toplanmaya başlıyorlar.

(15.00). Kovandaki bütün arıları kendi kovanlarına taşıyacaklar. Nesillerinin devamı için.

(16.00). Bolas örümceği, ipekten oltasını sarkıtıp bacağını çeviriyor. Güvenin ağına yapıştığını algılıyor ve oltayı daha hızlı çevirmeye başlıyor. Yakaladığı avı yukarıya doğru çekmeye başlıyor. Çelikten beş kat daha güçlü olan ipeğiyle güveyi paketlemeye başlıyor.

(20.00). Balıkçı örümcek balık avı konusunda uzman. Sekiz bacağı sayesinde en ufak titreşimi hisseder.

(25.00). Doğada büyükler küçüklere saldırır. Küçükler birleşerek güç kazanır.

(28.00). Bu canlıların hepsi içgüdüleri sayesinde hayatta kalır.

(30.00). Dünya'da 900.000 farklı böcek yaşar. Hayal bile edemeyeceğimiz yöntemler geliştirmişlerdir. Kıl kanat lavraları arıların dikkatini çekmek için kendilerini polen gibi gösterirler. Melore lavralarının hayatta kalma oranı binde birdir. Çiçek taklidi yapan kıl kanat lavraları deve dikeninin en üstündeki çiçeklerin üzerine tırmanır. Çiçeğin tüylerine sıkı sıkıya tutunarak çiçek taklidi yaparlar. Arı geldiğinde lavralar arıya sarılarak onu öldürür. Daha az lavranın tutunduğu arılar hayatta kalabilir. Kıl kanat lavraları içgüdüsel olarak arıya yapışıyorlar. Paraziler arıyla birlikte arı kovanına gelir peteklerin içine yerleşirler. Petekleri yiyerek soylarını sürdürmeyi başarırlar. Gözü bile olmayan kılkanat iki yıl sonra10 cm lik bir böceğe dönüştü.

(28.15). İlerde çok küçük bir kıl kanat melova kıl kanatlarını izliyor. Doğanın kanununa göre ateş renkli bu kıl kanat melovelerin kanıyla beslenecek.

Melova cinsi kıl kanatlar

(30.45). Bir kılımsı solucan yavaş yavaş çekirgenin kuyruğundan çıkıyor. Solucan yetişkinliğe ulaşınca çekirgenin beynine bir sinyal gönderiyor ve çekirgenin suya doğru gitmesine neden oluyor. Ardından da ev sahibini terk ederek suya doğru ilerliyor.

(40.00). Beş yıl boyunca yerin altında kalan Ağustos böceği linfası yüzeye çıkıncaya kadar 5-7 yıl toprak altında kalır. Zor yürüyerek bir yerden emir almış gibi bütün böcekler yüzeye çıkmaya ve sürü halinde yürümeye başlarlar. Başka bir yere bakmadan ağacın tepesine gözlerini dikerek ağaçlara tırmanmaya başlarlar. Yıllarca bekledikten sonra ağaçların dallarına ters bir şekilde asılarak metamorfoza hazırlanırlar. Ağustos böcekleri iki hafta yetişkin olarak yaşayacaklar. Tamamlanmamış metamorfoz ağustos böceği için felakettir. Karınca sürüleri ve kuşlar ölü böcekleri temizler.

(45.00). Ağaç kurtları çekirgeleri fark etti. Yere yatıp ölü taklidi yapıyorlar. Bütün gün hareketsiz kalabilirler. Birden bire marş emrini almış gibi yeniden canlanmaya karar veriyorlar.

(46.00). Bazı böcekler taktik ve kamuflaj yeri gözlemektedir. Güve tırtılı pamuk gibi bir kamuflaj yapar.

(47.00). Kaplan böceği tırtılı bir yıl yer altında yaşar. Dışarı çıkıp böcek olur ve karıncaları yiyerek beslenir. Tırtıl yer altından bir yıl sonra bir böcek olarak yeryüzüne çıkar.

Kaplan böceği insanı hayrette bırakan rengârenk bir tasarıma sahiptir.

İçgüdüleriyle hareket eden acımasız bir canlıdır. Zaman zaman durarak düşünüyor gibi görünüyor.

Acımasız kaplan böceği.

(55.00). Tırtıllar:

Koza tıpkı yeşil bir yaprak gibi örülmüş bir şekilde yapraklar arasında gizlenir. Kozanın içinden bir kelebek çıktı. Akıllara durgunluk veren bir değişim. Tırtıl ipek üretiminde uzman sayılabilecek bir canlıdır. Kafesinin dışında yetişkin olduğu zaman çıkabileceği bir kapı bırakmayı ihmal etmez.

(58.00). Kendi türünü yiyen bir Peygamber Devesi yetişkinliğe yürümeye başladı. Acımasız katillerden birine dönüşmeye başladı. Yaşam mücadelesi. İçgüdülerin savaşı.

Gününde ve şanslı olanlar hayatta kalabiliyor.

(62.00). İçgüdülerini takip eden böcekler başarılı olacak.

Tablo-8; Böcekler, TRT Belgesel 02.05.2018 tarihinde yayınlandı

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Böcekler hayatta kalmak için akıl almaz yöntemler geliştirmişler.	Böcekler bu yetenekleri geliştirmeyi nasıl başarıyor? Bu yetenekleri onlara kim verdi?
Böcekler doğadan gelen içgüdüleriyle hareket eder. Arılar, neslinin devamı için	Genlere içgüdü denilen yazılımı yazan kim? Onları yaratan kim?

genlerinde yazılı olan doğal içgüdüleriyle hareket ederler.	
…bal arılarının kovanını soymak … Bal arıları hayatlarını feda ediyor. Çünkü lavraları yok olursa soylarının tükeneceğini biliyorlar.	Arılar soylarının tükeneceğini nereden biliryor?
Kanlarının son damlasına kadar savaşıyorlar. Ya yaşayacaklar ya da ölecekler. İçgüdüleri üçüncü bir seçenek olmadığını söyyüyor.	Savaş ve mücadele anlayışı yerleştiriliyor. Neslin devamı için Allah'ın verdiği lütuftan ve sevkten bahsedilmiyor.
Kovanı ele geçiren eşek arıları içgüdüsel olarak lavraların etrafında toplanmaya başlıyorlar.	"İçgüdü" kavramı vurgulanarak Yaratıcı fikri unutturuluyor.
Nesillerinin devamı için.	Nesillerinin devam etmesi gerektiğini nereden biliyorlar? Neden keyflerine bakıpta işlerini ihmal etmiyorlar?
Çelikten beş kat daha güçlü olan ipeğiyle güveyi paketlemeye başlıyor.	Bu güçlü ipeği yapmasını nereden öğrendi?
Balıkçı örümcek balık avı konusunda uzman. Sekiz bacağı sayesinde en ufak titreşimi hisseder.	Örümcek avcılık sanatını nerede öğrendi?
Doğada büyükler küçüklere saldırır. Küçükler birleşerek güç kazanır.	Tabiattaki yardımlaşmadan neden hiç bahsedil miyor?
Bu canlıların hepsi içgüdüleri sayesinde hayatta kalır.	İçgüdü sayesinde mi? İnayet ve Rahmet sayesinde mi?
Hayal bile edemeyeceğimiz yöntemler geliştirmişlerdir.	Nasıl?
Kıl kanat lavraları içgüdüsel olarak arıya yapışıyorlar.	Neden?
Gözü bile olmayan kılkanat iki yıl sonra10 cm lik bir böceğe dönüştü.	Gözsüz bir böceğe bu kabiliyeti veren kim ve bu yaratılış gerçeğinden neden bahsedil miyor?
Doğanın kanununa göre ateş renkli bu kıl kanat melovelerin kanıyla beslenecek.	Allah'ın kanunu demesi iken ısrarla doğanın kanunu nazara veriliyor.
Solucan yetişkinliğe ulaşınca çekirgenin beynine bir sinyal gönderiyor ve çekirgenin suya doğru gitmesine neden oluyor.	Solucan bu sinyali göndermesini kimden öğrendi?
Beş yıl boyunca yerin altında kalan Ağustos böceği linfası yüzeye çıkıncaya kadar 5-7 yıl toprak altında kalır. Zor yürüyerek bir yerden emir almış gibi bütün böcekler yüzeye çıkmaya ve sürü halinde yürümeye başlarlar.	Bir yerden emir aldığı kesin. Israrla Allah kelimesi kullanılmıyor.
Ağustos böcekleri iki hafta yetişkin olarak yaşayacaklar.	Ağustos böceleri iki hafta yaşamak için neden bu kadar çile çekiyor. Onları yaşatan enerji ve arzu nereden geliyor. Hayatın devamını rahmetiyle sağlayan Allah'dan neden bahsedil miyor?
Karınca sürüleri ve kuşlar ölü böcekleri temizler.	Bu temizlik anlatılırken, Allah'ın Kuddüs ismi nazara verilmelidir.

Birden bire marş emrini almış gibi yeniden canlanmaya karar veriyorlar.	Marş emrini veren Yaratıcıdan bahsedilmiyor.
Bazı böcekler taktik ve kamuflaj yeri gözlemektedir.	Böcekler nasıl bu kadar akıllı olabiliyor? Amfibi askerler bile komando eğitimini alarak kamulajı ancak öğrenebiliyor.
Kaplan böceği insanı hayrette bırakan rengârenk bir tasarıma sahiptir.	Bu tasarımı bu harika böceğe kim ihsan etti? Yaratıcı ısrarla unutturuluyor.
İçgüdüleriyle hareket eden acımasız bir canlıdır. Zaman zaman durarak düşünüyor gibi görünüyor.	İçgüdü, acımasızlık gibi kavramlar çok tekrar edilmektedir. Hayat bir mücadele değil yardımlaşmadır. Hayvanlara düşünme kabiliyeti atfedilmektedir. Hayvanlar akıl sahibi değildir. Sevk-i İlahiden bahsedilmiyor.
Acımasız kaplan böceği.	Acımasızlık vurgulanarak rahmet ve şefkat perdeleniyor.
Akıllara durgunluk veren bir değişim. Tırtıl ipek üretiminde uzman sayılabilecek bir canlıdır. Kafesinin dışında yetişkin olduğu zaman çıkabileceği bir kapı bırakmayı ihmal etmez.	Tırtıl ipek yapma sanatını kimden öğrendi?
Peygamber Devesi yetişkinliğe yürümeye başladı. Acımasız katillerden birine dönüşmeye başladı.	Böcek neden katil olsun? İnsanlar için kullanılan sıfatlar hayvanlar için de kullanılıyor. Sinema senaryoları gibi gerçek dışı senaryolar yazılıyor.
Yaşam mücadelesi. İçgüdülerin savaşı.	Mücadele ve savaş vurgusu yapılıyor. Yardımlaşma ile rahmet ve inayete temas edilmiyor.
Gününde ve şanslı olanlar hayatta kalabiliyor.	Şansı olanlar değil kaderinde yazılanlar hayatta kalabilir. Kur'an'ın temel emirleriyle çelişiyor.
İçgüdülerini takip eden böcekler başarılı olacak.	İçgügülerini takip eden böcekler mi nasibi olan ve takdir edilen böcekler mi? Başarı kavramı Allah göz ardı edilerek kurgulanmıştır. Allah murad ederse başarı gelir. Başarı tabiri hayvanlar için kullanılabilir mi?

8-İlkbahar Öyküleri, TRT Belgesel, 4 Mayıs 2018

(01.00). "İlkbahar, ışık ve sıcaklık beraberinde canlanma getirir. Doğa'nın canlılardan hummalı bir çalışma beklediği ama karşılığında bereketini saçtığı bir zamandır bu. Yapılacak çok iş var. Gelecek kuşakları sağlama almak ve dünyanın tekrar canlanmasını sağlamak, renkler kokular ve kuş şakımaları Avrupa'daki büyülü ilkbaharın göstergesidir."

(21.55). "Altın çanak baharın gözle görülür işaretlerinin en belirginidir. Onun hemen ardından, sümbüller, laleler ve nergisler birbiri ardına toprağı deler ve çıkar. Nisan geldiğinde renga renk bahar bahçelerimizi şenlendirir. Meyve veren ağaçların çiçek açmasında ve ağaçların dallarında çiçekler görünmesinin haftalar öncesinde süs kirazı sadece birkaç günlüğüne adına yaraşır çiçeklerle donanır. Göz alıcı

çiçekler neredeyse daha açar açmaz solar ve kaybolur giderler. Erken açan çiçekler bahçelerimizde önemli bir rol oynar ve taze bal özü verirler.”

Tablo-9; İlkbahar Öyküleri, TRT Belgesel,

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
İlkbahar, ışık ve sıcaklık beraberinde canlanma getirir.	Canlılığı getiren tabiat değil Allah’tır.
Doğa’nın canlılardan hummalı bir çalışma beklediği ama karşılığında bereketini saçtığı bir zamandır bu.	Bereketi doğa saçmaz Allah lütfeder.
Yapılacak çok iş var. Gelecek kuşakları sağlama almak ve dünyanın tekrar canlanmasını sağlamak, renkler kokular ve kuş şakımaları Avrupa’daki büyülü ilkbaharın göstergesidir.	Gelecek kuşakları garanti altına almak için büyülü bir çalışma yerine Allah’ın kudreti nazara verilmelidir.

9-Dişi Arslan’ın Merhameti, TRT Belgesel

(06.28). Dişi arslan annesinden ayrılan yeni yavruyu yemek için gelir. Koklar yalar, ağzını açar. Bu yavruyu yalnızca bir mucize kurtarabilir. Sonra çok garip bir şey olur. Yanına yatan yavruyu okşamaya başlar. Antilopun annesi de yavrusunu bekler ve gitmez. Av olan yavru avcı olan dişi arsalanın bedenine sokulur. Belki de dişi Arslan yavrusunu yitirmişi. Fakat sebep ne olursa olsun bu anne arayışı karşılıklıdır. Doğanın bu garip cilvesi sayesinde dişi Arslan yavruyu sırtlanlardan korumuştur. Bu güvenli ortam ne kadar sürecekti. A

rslanlar yavru arasındaki bu sıra dışı bağ gün boyu devam etti.

Sonunda arsalanın dikkati dağıldı ve oradan uzaklaştı. Yavru savunmasız kaldı.

(10.17). Arslan’ın yavruyu neden bıraktığını sadece doğa bilir.

Üşümüş, aç ve annesiz. Hayatta kalması neredeyse imkânsızdır.

İhtimaller kaybolmuş yavrunun karşısında fakat kader onun yanında.

(15.39). Sırtlanlar tarafından öldürülmekten dişi arsalanın merhametiyle kurtuldu.

(55.00). Masai yerlileri yağmur duasına çıkar. Tanrı dedikleri Turnei dağına adak adıyorlar. Turnei dağı duaları kabul ediyor.

(59.00). Ovalar yeşillendi. Doğa her yeri yeşil halıyla döşedi.

Tablo-10; Dişi Arslan’ın Merhameti, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Dişi arslan annesinden ayrılan yeni yavruyu yemek için gelir. Koklar yalar, ağzını açar. Bu yavruyu yalnızca bir mucize kurtarabilir. Sonra çok garip bir şey olur. Yanına yatan yavruyu okşamaya başlar.	Olağanüstü bir olay olduğu ifade ediliyor fakat bunu yaratan iradeden bahsedilmemiştir. Merhamet ve şefkat duygusunu annelerin kalbine koyan yaratıcıdan bahsedilmemiştir.

Doğanın bu garip cilvesi sayesinde dişi Arslan yavruyu sırtlanlardan korumuştur.	"Doğanın cilvesi sayesinde" ifadesiyle bir yaratıcının hakiki tesiri ihmal edilmiştir.
Arslan'ın yavruyu neden bıraktığını sadece doğa bilir.	Doğa, İlah yerine konulmuştur.
Hayatta kalması neredeyse imkânsızdır. İhtimaller kaybolmuş yavrunun karşısında fakat kader onun yanında.	Kader kelimesi ilahi bir kavramdır. Pozitivist bir anlatımda kader kelimesinin kullanılması tam bir tutarsızlıktır.
Sırtlanlar tarafından öldürülmekten dişi arsalanın merhametiyle kurtuldu.	Bu merhameti dişi arslanın kalbine kim koydu?
Masai yerlileri yağmur duasına çıkar. Tanrı dedikleri Turnei dağına adak adıyorlar. Turnei dağı duaları kabul ediyor.	Putperstlik özendirilirken hakiki iman ve İslam hakikatlerinden bahsedilmiyor.
Ovalar yeşillendi. Doğa her yeri yeşil halıyla döşedi.	Herşeyi yeşil halıyla Allah döşedi. Yaratılış hakikati nazarlardan uzak tutuluyor.

10-Yabancı, Hayatı Keşfet, Ötücüler, TRT Belgesel 09 Mayıs 2018- 19.40

01.00 Arı kuşu, renkli tüyleri, usta bir arı avcısı oluşu, seri ve hızlı uçuşu bu göz alıcı kuşun en çarpıcı özelliklerindendir. Arı kuşu usta bir avcı ve çoğunlukla aynı dalı kullanarak ağzında arıyla dönüyor. Gagasındaki arıyı dallara vurarak iğnesini kırıyor.

01.51 Dokumacı kuşu yuva ustası. Yuva yapımı dokumacı kuşunun uzmanlık alanıdır.

04.00 Ormanın en akıllılarından biri olan kuzgun her ortama uyum sağlayarak hayatta kalmayı başarıyor.

Tablo-11; Yabancı, Hayatı Keşfet, Ötücüler, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Arı kuşu, renkli tüyleri, usta bir arı avcısı oluşu,	Ustalık sanatını nerede ve kimden öğrendi?
Dokumacı kuşu yuva ustası. Yuva yapımı dokumacı kuşunun uzmanlık alanıdır.	Dokumacı kuşu dokumacılık sanatını kimden öğrendi? Hangi üniversite'de uzmanlığını aldı?
Ormanın en akıllılarından biri olan kuzgun her ortama uyum sağlayarak hayatta kalmayı başarıyor.	"Hayatta kalma başarısı" ifadesiyle hayatı veren ve nimetleriyle devam ettiren ilahi kudret nazara verilmiyor.

11-Yabancı, Hayatı Keşfet, Afrika'nın haylaz çocukları, TRT Belgesel

(10.00). Akbaba, Çakal, Sırtlan, hastalıkların önlenmesi konusunda onlara çok iş düşüyor.

(10.02). Sırtlanlarda yavrularını savunma içgüdüsü ağır basıyor.

(26.00). Afrika düzlüklerinde sadece 10000 sırtlan kalmış. Sırtlanlar insan tarafından zehirlenerek hayatlarını kaybediyorlar. Zehirlenmiş sırtlanları yiyen akbaba ve çakallar da ölüyor. Bu hayvanları doğru tanımak ve her bir hayvanın ekosistemde ikamesi mümkün olmayan bir yeri olduğunu anlamak ve anlatmak gerekiyor.

Tablo-12; Yabancı, Hayatı Keşfet, Afrika'nın haylaz çocukları, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Akbaba, Çakal, Sırtlan, hastalıkların önlenmesi konusunda onlara çok iş düşüyor.	Allah'ın Kuddüs ismi nazara verilip yaratılış hakikati anlatılabilirdi. Fakat materyalist bir anlatım tercih ediliyor.
Sırtlanlarda yavrularını savunma içgüdüsü ağır basıyor.	"İçgüdü" yerine "sevk-i İlahi" kavramı tercih edilebilecekken edilmemiş.

12-Orman Gezegeni, TRT Belgesel

(00.31). Uçan kertenkele arı yakalamada bir uzmandır.

(04.00). Ormanın onlara sunduğu meyveler ve olanaklar.

(05.00). Yarasalar böcekleri yiyerek yok ederler.

(05.55). Orangutanlar ne de olsa cennette yaşıyorlar.

(06.39). Ormanda yiyecek ne kadar bol olursa olsun yine de herkese yetecek kadar yok.

09.54 Küstüm otu gibi bazı bitkiler yağmur yağınca yapraklarını büzüyor ve kendini yağmurun yıkıcı etkisinden koruyor.

(10.23). Bölgenin en dehşet salan avcıları ise timsahlar.

(12.22). Yağmur sayesinde ortaya çıkan sivrisinekler hemen bütün hayvanların baş belasıdır.

(14.00). Orman cennetten gelen ziyafete dönüşüyor.

Tablo-13; Orman Gezegeni, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Uçan kertenkele arı yakalamada bir uzmandır.	Uzmanlık kertenkelenin kendi mahareti olarak vurgulanmış.
Ormanın onlara sunduğu meyveler ve olanaklar.	Meyveleri ve olanakları Allah'ın verdiği nazara verilebilirdi.
Yarasalar böcekleri yiyerek yok ederler.	İfade bilimsel olarak doğru değildir. Dini hakikatlere de uygun değildir.
Orangutanlar ne de olsa cennette yaşıyorlar.	Pozitivist bir anlatımda dini bir kavram kullanılarak çelişkiye düşüldüğü görülüyor.
Ormanda yiyecek ne kadar bol olursa olsun yine de herkese yetecek kadar yok.	Rahmet hazinelerinin bolluğu yerine yokluk ve kıtlık teorilerinden hareket edildiği anlaşılıyor.
Küstüm otu gibi bazı bitkiler yağmur yağınca yapraklarını büzüyor ve kendini yağmurun yıkıcı etkisinden koruyor.	Yağmur yıkıcı değil bir rahmettir.
Bölgenin en dehşet salan avcıları ise timsahlar.	Timsah dehşetli avcı ifadesiyle filmlerin kötü adamı yerine konulmaktadır. Yaratıcının yarattığı mahlûkatın güzelliği gölgelenmektedir.

Yağmur sayesinde ortaya çıkan sivrisinekler hemen bütün hayvanların baş belasıdır.	"Yağmur sayesinde" denilerek Allah'ın kudretinden bahsedilmemiştir. Sivrisineğin hiç mi faydalı yönü yoktur? Neden baş belası olsun?
Orman cennetten gelen ziyafete dönüşüyor.	Materyalist bir antatımda ilahi bir kavram kullanılarak çelişkiye düşülmüştür.

13-Vahşi Sirilanka, TRT, 09 Mayıs, 21.25

(01. 05). Doğanın oluşturduğu eşsiz bir toprak parçası.

(01.09). İlk Seylan'lılar doğanın gücünü hasat etti.

(03.00). Burası, doğanın en yırtıcı ve çekinilen yırtıcılarından birinin dolaştığı yer: İyi gizlenen bir avcı; leopar.

(09.36). Bu su birikintileri doğal görünebilir fakat tabiatın eseri değildir. Krallar tarafından kurulmuş mühendislik dehalarıdır.

(12.50). Langur maymunları isimlerini kutsal metinlere göre maymun tanrılarından aldı. Bugün bu maymun kabilesinin farklı bir savaş vermesi gerekiyor.

(31.42). Bilim insanlarına göre: Sirilanka filleri otları yerken gerçek birer uzman. Kendilerine özgü teknikler geliştirerek otları hortumlarıyla topluyorlar ayaklarıyla köklerini çiğneyerek topraklarını temizliyorlar. Bilim insanları bunun nedenini çözemiyorlar.

(44.51). Kurak geçen her gün yaşam savaşını bir nebze daha zorlaştırmaya başlıyor. Yaşam savaşı sonucunda sadece en dayanıklılar ve en güçlüler hayatta kalacak ve suyu paylaşacaklar.

(47.00). Su birikintileri hayatta kalma mücadelesinde can kurtarma simidi oluyor.

(49.00). Doğa'nın eseri ve insan elinden çıkan bir toprak parçası, Sirilanka.

Tablo-14; Vahşi Sirilanka, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Doğanın oluşturduğu eşsiz bir toprak parçası.	Doğa, İlah yerine konulmuştur.
İlk Seylan'lılar doğanın gücünü hasat etti.	Doğa'nın gücü mü? Allah'ın rahmet hediyelerini mi hasat etti?
Burası, doğanın en yırtıcı ve en çekinilen yırtıcılarından birinin dolaştığı yer	"Yırtıcılar" tabiri ile güzellikler gizlenmektedir.
Bu su birikintileri doğal görünebilir fakat tabiatın eseri değildir. Krallar tarafından kurulmuş mühendislik dehalarıdır.	Tabiat sanatkâr değil, san'attır. Nakkaş değil nakışıtır.
Langur maymunları isimlerini kutsal metinlere göre maymun tanrılarından aldı. Bugün bu maymun kabilesinin farklı bir savaş vermesi gerekiyor.	Putperestlik övülürken yaratılış hakikati unutturulmaktadır.
Sirilanka filleri otları yerken gerçek birer uzman. Bilim insanları bunun nedenini çözemiyorlar.	"Filler gerçek bir uzman" tabiriyle kabiliyetleri yaratan yaratıcıya verilmesi gereken fiil hayvanlara verilmiştir.

Kurak geçen her gün yaşam savaşını bir nebze daha zorlaştırmaya başlıyor. Yaşam savaşı sonucunda sadece en dayanıklılar ve en güçlüler hayatta kalacak ve suyu paylaşacaklar.	Felsefe'nin materyalist ve inkârcı kısmının görüşü esas alınarak hayatın bir mücadele ve savaş olduğu iddiası dillendirilmiştir. Yaratılış hakikatine göre, hayat bir yardımlaşmadır. Bu hakikat nazara verilmemiştir.
Doğa'nın eseri ve insan elinden çıkan bir toprak parçası, Sirilanka.	"Doğa'nın eseri" denilerek yaratılış hakikatine göre ilahi yaratıcı inkâr edilmiştir.

14-Papağanlar Gezegeni, TRT, 21 Mayıs 2018, 22.00,

"Vahşi doğa" ifadesi ile başlayan gezegende bu ifade 03.00-04.00-05.30-07.00-09.00-15.00 dakikalarda altı defa tekrar ediliyor. Belgeselin 25.00 dakikasında "vahşi batı" "vahşi yaşam" ifadeleri kullanılıyor. Aynı dakikada şu ifade dikkatimizi çekiyor; "insan nüfusu arttığında papağanların zekâları hayatta kalmalarının tek anahtarı olabilir.

(10.00). Papağanların çifleşmesi anlatılırken ekrana İspanyol müziği eşliğinde dans eden bir çift geliyor. Çiftin hareketleri ve özellikle kadın dansözün bacakları yakından gösterilerek "havada aşk kokuyor" ifadesi söyleniyor. Böylece cinsellik izleyicilerin zihinlerine kazınıyor.

(21.00). Burda kötüler var "doğanlar." Beslenmek için 100 km yol alabiliyorlar. Anneleri yavrularını seslerinden buluyor. En zeki hayvanlardan biri.

Tablo-15; Papağanlar Gezegeni, TRT Belgesel

Yaratılış Gerçeği Yönünden Hatalı İfade	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
Vahşi doğa	"Vahşet" kelimesi yaratılış hakikatine uygun değildir.
Vahşi batı	"Vahşi batı" ifadesi yaratılış hakikatine uygun değildir.
Vahşi yaşam	Yaratılış Gerçeğine Göre Doğru veya Düşündürücü İfade
"insan nüfusu arttığında papağanların zekâları hayatta kalmalarının tek anahtarı olabilir.	"Hayatta kalmanın tek anahtarı," zekâ değil rahmet ve yaratıcının Hay ismidir.
Papağanların çifleşmesi anlatılırken ekrana İspanyol müziği eşliğinde dans eden bir çift geliyor. Çiftin hareketleri ve özellikle kadın dansözün bacakları yakından gösterilerek "havada aşk kokuyor" ifadesi söyleniyor. Böylece cinsellik izleyicilerin zihinlerine kazınıyor.	Belgeselin anlatımında hayvanların hayatı üzerinden cinsellik nazara verilmektedir. Bu anlatımın yerine neslin devamı için hayvanların fıtri bir işi yaptığı ifade edilebilirdi. Ayrıca kullanılan müzik ve görüntü ile papağanlar baş rol oyuncusu gibi kabul edilerek renkli bir pazarlama stratejisine alet edilmiştir.
Burda kötüler var "doğanlar" ifadesiyle nesnel olmayan bir ötekileştirme yapılıyor…	Bu ifadeyle bir ötekileştirme yapılıyor…
Anneleri yavrularını seslerinden buluyor. En zeki hayvanlardan biri.	Hayvanlara bu kabiliyeti bahşeden yaratıcıdan bahsedilmesi gerekirken bahsedilmemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER:

- Belgesel yapımcıları belgesel anlatımında determinist bir dilden vazgeçerek, bir sanatkarın varlığını anlatan manayı harfi dilini kullanmaya gayret etmelidir.
- Manayı harfi dili kullanılmadığı müddetçe, dinsiz felsefenin mahlûkatı anlatan vahşiyane ve acımasız bakış açısının yanlışlığını anlatabilmemiz mümkün olmayacaktır.
- Belgesellerde materyalist bir dil kullanılarak insanların hayret etme duygusu engellenmekte ve böylece eserden müessire intikal yolları kapatmaktadır.
- Manayı harfi dili ise hayreti ve merakı tahrik edip insanları, Allah'a giden yollara teşvik etmektedir.
- TRT belgesel hazırlama dairesi belgesel yapımlarını seslendiren ve denetleyen editörleri dikkat ve itinayla seçmelidir.
- Özel teşebbüsten, bir an önce manayı harfi diliyle belgesel yapacak film yapımcıları yetiştirilmelidir.
- Bu film yapımcıları bir an önce harekete geçerek örnek ve orijinal eserler ortaya koymak için çalışmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Arık, B. (2005). Popüler Kültür ve Belgesel Tüketimi. Nilüfer Pembecioğlu (Edited by), *Belgesel Film Üstüne Yazılar (*144-156), İstanbul: Babil Yayınları.
2. Balcı, A. Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara, Pegem Yayıncılık, 2005.
3. Benli, N. Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
4. Mutlu, E. Televizyonda Program Yapımı, Ankara ünv. İletişim Fak. Yay. Ankara, 1995
5. Narmanlioğlu H., "Popüler Belgesellerde Doğanın Sunumu: BBC Planet Earth Serisi Üzerine Bir İnceleme", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, cilt.40, ss.53-65, 2011

CUNEIFORM TEXTS ABOUT CREATION OF MAN AND CONCLUSIONS

Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sumeroloji Bölümü, Ankara, Türkiye

sabahattin4@hotmail.com

Abstract

Sumerians who lived in today's Iraqi lands in Mesopotamia and invented and used the cuneiform firstly, and Assyrians and Babylonians who resided in the same geography later gave produced almost all kinds of written documents. Religious and mythological texts among them, which also provide information about the creation of man, are important to reveal the world view of creation of that day's human beings in paganism. In this paper, examples from the texts about the creation of man will be presented and a general evaluation will be made about the belief system.

The purpose of this study is to identify the beliefs of the Sumerians, Assyrians and Babylonians concerning the creation of human beings in cuneiform texts, compare them to the information of the sacred books by careful examination and reveal the similarities and differences between them. What these similarities and differences are and how they should be interpreted will be explained.

For example, we may present here the following lines in cuneiform texts that are worthy of consideration:

Oh, my mother! The creature you will name be designed,
Put the image of the gods upon it,
Mix the essence of the bottomless water mud,
Concentrate the mud well and nobly,
Generate the arms and legs,
…

In addition to the original translations of the cuneiform texts, the verses in the holy books included the Qur'an, and the evaluations of field experts will constitute the main material in this work. A general evaluation of all these studies will be made, the right things in terms of knowledge and reason will be defined, and the matters confirming the belief in creation will be offered to the consideration of the experts.

Keywords: Assyrian, Babylonian, Creation of man, Cuneiform, Sumerian

İNSANIN YARATILIŞI HAKKINDAKİ ÇİVİ YAZILI BELGELER VE MÜLAHAZALAR

Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM

Özet

Bugünkü Irak topraklarında, Mezopotamya'da yaşayan, M.Ö. 3200'lerde çiviyazısını icat eden ve ilk defa kullanan Sumerliler ile aynı coğrafyada daha sonra sahne alan Asurlular ve Babilliler hemen her türlü yazılı metni kaleme almışlardır. Bunlar arasında bulunan ve insanın yaratılışı hakkında da bilgi veren dini ve mitolojik metinler paganizm inancındaki o günkü insanın, yaratılış hakkındaki dünya görüşünü ortaya koymak bakımından önemlidir. Bu bildiride insanın yaratılışına dair söz konusu kavimlerin metinlerinden örnekler sunulacak ve insanların inanç sistemi hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Bu çalışmada amaç, çivi yazılı metinlerdeki insanın yaratışı ile ilgili Sumerlilerin, Asurluların ve Babillilerin inançlarını belirlemek, bunları dikkatli bir şekilde irdeleyerek kutsal kitaplardaki bilgilerle karşılaştırmak ve aradaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır. Bu suretle bu benzerliklerin ve farklılıkların ne anlama geldiği ve nasıl yorumlanması gerektiği ifade edilecektir.

Çivi yazılı metinlerde geçen ve ele almaya değer ifadeleri itibarıyla örnek olarak şu satırları burada dikkate sunabiliriz:

Ey annem! İsmini vereceğin yaratık oldu,
Onun üzerine tanrıların görüntüsünü koy,
Dipsiz suyun çamurunun özünü karıştır,
İyi ve asil bir şekilde çamuru yoğunlaştır,
Kol ve bacakları meydana getir,
…

Çivi yazılı metinlerin orijinal tercümeleri ile Kur'an dahil kutsal kitaplardaki ayetler ve sahanın uzmanlarının değerlendirmeleri bu çalışmadaki esas malzemeyi teşkil edecektir. Bütün bu çalışmaların genel bir değerlendirmesi yapılacak, ilim ve akıl yönünden doğru olanlar tespit edilecek ve yaratılış inancını teyit eden hususlar dikkate sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Asur, Babil, Çivi yazısı, İnsanın yaratılışı, Sümer

İNSANIN YARATILIŞI İLE İLGİLİ BİLGİLER ve GENEL DEĞERLENDİRME

Çivi yazılı metinler ile Tevrat ve İnciller[4] gibi, Kur'an da ilk insanın, herhangi bir canlıdan evrim suretiyle değil, topraktan ve türünün ilk örneği olarak yaratıldığını[5] vurgulamaktadır. Konu ile ilgili olarak ***"Gerçek şu ki insanın yaratılış tarihinde onun henüz anılan bir şey olmadığı bir dönem gelip geçmiştir"***[6] mealindeki ayet uzmanların dikkatini çekmiş ve şu soru hep sorulagelmiştir: Acaba Hz. Âdem'den önce insanlar ya da başka varlıklar var mıydı? Bu sualin akla gelmesinde, Hz. Âdem'in yaratılması ile ilgili Kur'an'da geçen **"*Hani Rabb'in meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım!' demişti. Onlar 'Biz seni eksiksiz bilirken ve durmadan övgü ile tenzih ederken orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?' dediler. Allah 'Şüphe yok ki ben sizin bilmediklerinizi bilirim' buyurdu*"** mealindeki[7] ayet te önemli rol oynamıştır. Bu ayette bahsi geçen yaratılacak insanın fesat çıkarabileceğini ve kan dökebileceğini meleklerin nereden bildikleri ayrıca '*halife*' kelimesinin ne anlama geldiği ya da kimin halifesi olacağı da tartışılmıştır[8].

İslam bilginleri, Hz. Âdem'den önce yaratılmış varlıkların olabileceği üzerinde yoğunlaşmışlar ve bunu meleklerin nasıl bildikleri hususunda üç değişik yorum yapmışlardır:

a. Levh-i mahfûz yani olmuş ya da olacak her şeyin yazılı olduğu ana kitaptan,

b. Daha önce yaratılmış varlıkların yaptıklarından,

c. Diğer varlıkların (melek gibi) kendilerini bilgilendirmelerinden.

Bunlardan, daha önce yaratılmış varlıkların yaptıklarından öğrenmiş olmaları hem Kur'ân'ın ve hem de bilimin bugün bize verdiği bilgiler ile uyum gösterdiği belirtilmektedir.[9]

Konu ile ilgili yorumlardan biri şöyledir: "*Bu tâbir (halife) arzın, insanların hayatına elverişli şeraiti hâiz olmazdan evvel arzda idrakli bir mahlûkun bulunmuş olduğuna ve o mahlûkun hayatına o zamandaki arzın evvelki vaziyetleri muvâfık ve müsait bulunduğuna işarettir. Halife tabirinin bu mânâya delaleti,*

[4] Habercilerin İşleri: 17:25-26.
[5] 8. ve 18. altnotlardaki açıklamalara bkz.
[6] İnsan 76/1.
[7] Bakara 2/30.
[8] Bu hususta I. Yaratılış Kongresi Tebliğler Kitabı'nın s. 465 vd.da A. Bakkal ayrıntılı bilgi vermiştir.
[9] Karauğuz 2017 s. 60 vd.

muktezayı hikmettir. Amma meşhur olan manaya nazaran, o idrakli mahluk, cinlerden bir nev' imiş; yaptıkları fesattan dolayı insanlar ile mübadele edilmişlerdir."[10]

Bu merak uyandıran soru ve cevabı hakkındaki çok kısa bilgilendirmeden sonra uzmanlık alanımızla ilgili açıklama ve yorumlara geçebiliriz.

a) Sumerlilerde

Sumerliler, insanların çamurdan ve bir tek amaçla yaratıldığına inanıyorlardı: Tanrıların rahatça ve engellenmeden tanrısal görevlerini yapabilmeleri için, onlara yiyecek ve içecek temin etmek ile başlarını sokacak bir bina hazırlamak[11]. Onlar, hayatın, bilinmeyenlerle tehdit edildiğine ve emniyetsizliklerle gölgelendiğine inanıyorlardı. Çünki insanlar tanrıların hesaplanamayan keyiflerine göre kendilerine nasıl bir kader vereceklerini önceden bilemiyorlardı. Öldükleri zaman da ruhu, dünyadaki hayatın bir benzeri olan karanlık ve sıkıcı yer altına[12] gidiyordu[13].

Sumerlilerin ahlak kavramı ve düşüncesi, "tanrıların insanları çamurdan ve kendilerine hizmet etsin diye yarattığı" inancına[14] dayanmaktadır. Bunu iki Sumer efsanesinden öğreniyoruz. Bunlardan birisinde, yalnız insanın yaratılışı konu yapılmış diğerinde, çoğunlukla iki büyük tanrı arasındaki tartışma kaydedilmiş, fakat başında insanın ne amaçla yaratıldığını teferruatıyla anlatan giriş kısmı yazılmıştır[15].

İlk şiir, "Enki ve Ninmah" adını taşır[16] ve tanrıların özellikle dişi tanrıların[17] var oluşundan sonra kendi ekmeklerini temin etmekteki güçlükleri anlatarak başlar. Tanrılar sızlanırlar fakat onların derdine çare

---

[10] B. S. Nursi, İşârâtü'l İ'câz, DİB Yayınları-983, 3. Baskı, s. 646. Ankara - 2014.

[11] Sumerlilerin insanın çamurdan yaratıldığı düşüncesi hem Tevrat hem de Kur'an'daki açıklamalarla uyuşmaktadır. Aşağıdaki 18 numaralı altnota bkz. Ancak bu üç kaynakta insanın yaratılma sebepleri arasında çok büyük farklar vardır. Sumerliler; tanrıların yiyecek, içecek ve barınma ihtiyaçlarını kendi uluhiyet vazifelerini daha iyi yapmayı temin etmek üzere insanları yarattığını düşünmüşlerdir. Tevrat'ta insanın dünyaya gönderilmesi 3:23'te: "Böylece RAB Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Adem'i Aden bahçesinden çıkardı." ifadesiyle açıklanmaktadır. Kur'an'da ise şu âyetler konuya ışık tutar: "Rahman, Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı (düşünüp ifade etmeyi) öğretti." (Rahman 55/1-4); "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." (Hucurat 49/13); "Ben cinleri ve insanları, ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım. Ben onlardan bir rızık istemiyorum. Bana yemek yedirmelerini de istemiyorum. Şüphesiz Allah, rızık veren, sarsılmaz kuvvet sahibi O'dur." (Zariyat 51/56-58).

[12] İnanç bakımından problemli olan söz konusu insanların dünyaya ve hadisata bakışlarının da sıkıntılı olduğu, en azından "Güzel gören güzel düşünür güzel düşünen hayatından lezzet alır" anlayışını hayatlarına tatbik etmedikleri anlaşılmaktadır. Hesaplanamayan keyif ve nasıl bir kader verileceğinin bilinememesi düşüncesini, imtihan dünyasındaki insanın ebedi hayatı kazanması için birtakım sıkıntılara göğüs germesi gerektiği ayrıca günahlarına kefaret olacağı anlayışı ile tadil etmek mümkündür.

[13] Kramer 1990 s. 86.

[14] Pagan bir anlayış söz konusu olduğundan pek çok tanrıdan ve onların ihtiyaçlarını karşılayacak mahlukların yaratılmasından bahsedilmektedir. Aslında ihtiyaç sahibi olanların böyle bir statüde düşünülmeleri, tartışma dahi götürmeyecek bir bâtıl anlayıştır. Halbuki ilmin bugün geldiği noktada hem hiç bir şeye muhtaç olmayan hem de her şeyin ve herkesin her an kendisine muhtaç olduğu bir Allah inancı ne kadar lüzumlu ve ne kadar makûldür. Eğer onların düşündüğü gibi olsaydı dünyada karışıklıklar asla son bulmayacaktı: "Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu . Demek ki Arş'ın Rabbi Allah onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir." (Enbiya 21/22).

[15] Kramer 1990 s. 90 vdd.

[16] Şiir Türkçe olarak en son Bottéro-Kramer 2017 s. 211vd.da daha ayrıntılı ele alınmıştır.

[17] Dişilik ve erkeklik söz konusu olduğunda ancak bâtıl bir anlayışla tanrılık ve kutsallıktan bahsedilebilir. Ancak tek bir Allah inancı bu tür bir nitelemeye imkân vermez. Kendi ekmeğini dahi temin edemeyenleri bu statüye dâhil etme imkânı var mıdır?

bulacağını ümit ettikleri bilgelik tanrısı derin bir uykuya dalmış[18] onları duymaz. Bunun üzerine, en eski deniz, bütün tanrıları doğuran anne, Nammu, Enki'ye tanrıların gözyaşlarını getirerek der ki:

Ey oğlum, yatağından kalk, . . . bilgini kullan,
Tanrılara iş yapacak yaratıklara şekil ver,
Onlar kendilerini iki misli (?) çoğaltsınlar.

Enki uyandıktan sonra konu üzerinde teferruatlıca düşünür ve insanı, kalbinde iyi ve asil olarak[19] tasavvur ederek, en eski deniz olan annesi Nammu'ya şöyle der:

Ey annem! İsmini vereceğin yaratık oldu,
Onun üzerine tanrıların görüntüsünü koy[20],
Dipsiz suyun çamurunun özünü karıştır[21],
İyi ve asil bir şekilde çamuru yoğunlaştır,
Kol ve bacakları meydana getir,
Ninmah (Yeryüzü ana tanrıçası) . . . yanında olacak şekil verirken,
Ey annem! Onun (yeni doğanın) kaderini kararla[22],
Ninmah, onun üzerine tanrıların görüntüsünü (?) koyacak,
. . . insan olarak . . .

Burada şiir, insanın yaratılışından, anormal yaratıkların bulunduğunu açıklama çabasıyla tam insana benzemeyen bir tip yaratılmasına dönüyor.[23] Enki tanrılar için insanın yaratılması şerefine bir ziyafet hazırlıyor. Bu ziyafette, Enki ve Ninmah çok şarap içiyorlar ve pek keyifleniyorlar. Ninmah, dipsiz suyun

[18] Derin uykuya dalmış bir tanrı uyanacak ve insanı yaratacak, bu suretle sıkıntılar ortadan kalkacak! Allah'ın ilim, irade ve kudretinin bir an dahi kesilmesiyle kâinatın yok olacağı Kayyumiyet hakikatı hakkında bkz. Said Nursi, Lem'alar, 30. Lem'a 6. Nükte.

[19] Burada yaratılacak olan insanın "iyi ve asil" olarak tasavvur edilmesi, inancımızdaki "ahsen-i takvim" kavramıyla karşılaştırılabilir. Bu hususta bkz. Said Nursi, Sözler, 23. Söz İkinci Mebhas. Aynı zamanda şu âyetler bu hususla ilgili olabilir: "Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi güzel yaptı. Dönüş yalnız O'nadır." (Tegabün, 64/3); "Allah, arzı size kalınacak bir yer, göğü ise (üstünüze) bir binâ (bir tavan) kılandır. Hem sizi şekillendirdi de, sûretlerinizi güzel yaptı ve sizi temiz şeylerden rızıklandırdı. İşte Rabbiniz olan Allah bu (ni'metleri veren)dir. (Ve) işte âlemlerin Rabbi olan Allah, ne yücedir!" (Mü'min 40/64); "O`dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı ve insanı yaratmaya çamurdan başladı." (Secde, 32/7); "Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (Tin, 95/4).

[20] Bu ifadeyi "Onun (şeklini) düzeltip ona ruhumdan üflediğim zaman, kendisi için derhal (bana) secdeye kapanın."(Sa`d, 38/72) âyetiyle irtibatlamak mümkündür.

[21] Tevrat'ta bu hususla ilgili olarak 2:7'de: "RAB Tanrı Adem'i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Adem yaşayan varlık oldu" ifadesi geçmektedir. Kur'an'daki şu âyetler de konuyla ilgilidir: "Andolsun ki biz insanı çamurdan süzülmüş bir hülasadan (özden) yarattık."(Mü`minun, 23/12); "Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, değişmiş cıvık balçıktan yarattık..."(Hicr, 15/26); "O`dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı ve insanı yaratmaya çamurdan başladı." (Secde, 32/7**); "Allah sizi (Hz. Âdem`i) bir topraktan, sonra bir meniden (Hz. Âdem`in neslini) yarattı."** *(Fatır, 35/11).* 11. ve bu altnotta değinilen ifadeler zamanın insanının sadece aklıyla ve gördükleriyle birtakım tespitler yaptığını iddia etmenin mümkün olmadığını, ilahî birtakım bilgilerin bir şekliyle istifadesine sunulduğunu göstermektedir kanaatindeyiz.

[22] Kaderin Allah'ın ilim ve iradesinde olduğu düşüncesi ile paralellik arzetmektedir. Bkz. Said Nursi, Sözler, 26. Söz.

[23] İnsandan başka yaratıkların olduğunu gösteren bir ifade olarak değerlendirilebilir.

çamurundan[24] alıp altı değişik anormal tip yapıyor.[25] Enki bunların kaderini kararlıyor ve yemek için ekmek veriyor. Bunlardan son ikisi, birisi kısır kadın, diğeri cinsiyetsiz bir yaratık olarak ifade edilmektedir.

Ninmah, bu altı tip insanı yaptıktan sonra Enki de birkaç tane yapmak istiyor. Nasıl yaptığı belli olmamakla birlikte, yaptığı yaratık vücutça ve ruhça tamamiyle güçsüz biri oluyor. Enki, Ninmah'ın bu zavallı yaratığa yardım etmesi için şöyle söylüyor:

Elinin yarattığının kaderini kararladım, ona yemesi için ekmek verdim,
Benim elimin şekil verdiğinin kaderini kararla ve ona yemek için ekmek ver!

Ninmah bu yaratığa iyi olmaya çalışıyor ama nafile. Onunla konuşmaya çalışıyor fakat o cevap vermiyor. Ona ekmek veriyor fakat alamıyor. O, ne oturabiliyor ne ayakta durabiliyor ne de dizlerini bükebiliyor. Bundan sonra Enki ile Ninmah arasında uzun bir konuşma geçiyor. Bu kısım kırık olduğu için bir anlam çıkarılamamaktadır. Nihayet Ninmah, Enki'ye hasta ve cansız bir yaratık meydana getirdiği için kızıyor ve ona hasta olması için beddua ediyor.

İkinci Şiir, "Davar ve Tahıl" ismi ile tanınan bir cins tartışma kompozisyonudur[26]. Bu mitolojinin ana figürleri davar tanrısı Lahar ile kızkardeşi tahıl tanrısı Aŝnan olup[27], bu iki tanrı gök tanrısı An'ın çocukları Anunnakileri yedirmek ve giydirmek için, tanrıların yaratma odasında yaratılmışlar fakat Anunnakiler insan yaratılıncaya kadar davar ve tahıldan gereğince yararlanamamışlardır. Bunların yaratılması ile üretimin başladığı ve hayvancılığın gelişip, onların çoğaltılmasının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Şiirin ilgili satırları şöyledir:

Gökyüzü ve yeryüzü dağında,
An, Anunnakiler'in doğmasına neden olduktan sonra,
Aŝnan ismi henüz doğmadığı, henüz şekil verilmediği için,
Uttu(giyecek tanrısı) henüz şekillenmediği için,
Hiçbir dişi koyun yoktu, bir kuzu çıkarmadı,
Akıllı Aŝnan'ın ve Lahar'ın ismini,
Anunnakiler, büyük tanrılar bilmediğinden,
30 günün šeš-tahılı olmadı,
40 günün šeš-tahılı olmadı.
Küçük tahıllar, dağların tahılı, bütün yaşayan varlıkların tahılı yoktu,
İlk yaratılan insan gibi,
Onlar (Anunnakiler) ekmek yemeği bilmiyorlardı,
Koyunlar gibi ağızlarıyla otları yediler,
Suyu hendekten içiyorlardı,
O günlerde, tanrıların yaratma odasında,
Onların ***duku*** evinde[28], Lahar ve Aŝnan biçimlendi,

---

[24] "Dipsiz suyun çamuru" ifadesi yukarıda 18. altnotta aktardığımız âyetlerle paralellik arz etmektedir.
[25] Bu satırlarda ilk insan olarak Hz. Adem'in ve eşi Havva'nın yaratılması ile daha sonraki neslin bunlardan üremesi görüşünden farklı olarak topraktan ama birkaç insan yaratıldığı kayıtlıdır. Bu ifade belki de insanların hepsinin aynı özelliklerde olmadığını belirtmektedir.
[26] Kramer 1990 s. 92 vdd.
[27] Bu dönemde insanların geçimleri için tarım ve hayvancılığın önemini ortaya koyan bir metindir.
[28] *Du₆.kù* işaretleriyle yazılan ve "kutsal tepe(cik)" şeklinde tercüme edilebilecek kelime, inancımızdaki "cennet" kavramıyla karşılaştırılabilir. İfadenin büyük tanrıların ikametgâhı olan "zaman dışı ve doğaüstü" yeri belirttiği iddia edilmektedir: Bottéro-Kramer 2017 s. 414 n. 1. Bu açıklama zamandan ve mekândan münezzeh olmanın bir ifadesiyse,

Ašnan ve Lahar'ın ürettiklerini,
duku'nun Anunnakileri yediler, fakat doymadılar,

Girişi izleyen kısımda, Lahar ve Aşnan'ın gökyüzünden dünyaya inişi ve insanlara verdikleri kültürel bağışlar anlatılıyor[29]:

O günlerde Enki Enlil'e dedi ki:
"Enlil baba, Lahar ve Ašnan"(ı),
duku 'da yaratılanları,
duku'dan bırakalım insinler."
Enki ve Enlil'in saf sözü üzerine,
Lahar ve Ašnan *duku*'dan aşağı indiler.
Lahar için (Enlil ve Enki) ağılı yaptılar,
Bitkileri ve otları çok olarak sundular ona.
Ašnan için bir ev yaptılar,
Sabanı ve boyunduruğu sundular ona.
Lahar ağılda duran,
Bir çobandır o, sürüsünü çoğaltan,
Ašnan, ekinler arasında duran,
Bir genç kızdır o, kibar ve cömert olan.
Gökten gelen bolluğu,
Lahar ve Ašnan indirdiler (yeryüzüne),
Topluluğa bolluk getirdiler.
Memlekete hayatın nefesini getirdiler,
Tanrıların kanununu güderek,
Çoğalttılar anbarın içini,
Doldurdular depoların içini.
Tozlar içindeki fakirlerin evlerine,
Girerek onlar, getirdiler bolluğu,
Bu çiftten herbiri nereye ayak bassa,
Eve bereket getirdi,
Durdukları yeri, oturdukları yeri, beslerler,
Onlar An ve Enlil'in kalbini neşelendirir.

Lahar ve Ašnan çok şarap içtiklerinden, tarlada ve çiftlikte kavga etmeye başlamışlardır. Her biri kendi yaptıklarını överken, diğerini küçültmeye çalışmıştır. Nihayet Enlil ve Enki araya girerek Ašnan'ın tartışmayı kazandığını bildirmişlerdir.

b) Babillilerde

Babil Yaradılış Efsanesi'nde insanın yaradılışı, enūma eliš adıyla tanınan yedi tabletten ibaret şiirin altıncı tabletinde konu edilmektedir. Marduk, tanrıların hizmetinde bulunmaları için insanı yaratma niyetinde olduğunu Ea'ya[30] bildirir. Onun öğüdüne uyarak insanın biçimlendirilmesi için, Kingu'nun öldürülmesine karar

çok basit ve kaba bir inanışla pagan bir anlayışa sahip olan ve insanlarla kutsal varlıkları iç içe düşünen insanların bu kavramı nasıl ve hangi kaynaktan edindikleri ya da hangi süreçlerden geçerek açıklamayı başardıkları izah edilmesi gereken bir durumdur.

[29] Kramer 1990 s. 93 vd. Şiir Türkçe olarak en son Bottéro-Kramer 2017 s. 583 vdd. ele alınmıştır.

[30] Allah'ın insanı yaratacağını meleklerine bildirmesine benzer bir ifadedir: "Hani, Rabbin meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti. Onlar, 'Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana

verir. Buna uygun olarak Kingu öldürülür ve kanından[31] tanrıları özgür kılmak yolunda onlara hizmet etmesi için yâni tapınak ritüelleriyle ilgili kol işlerini yapması ve tanrılara yiyecek sağlama işlerini görmesi için insan yaratılır. Sonra tanrılar Marduk için, Babil'deki Esagila tapınağını yaparlar. Anu'nun buyruğuyla tanrılar Marduk'un 50 büyük adını[32] duyururlar.

Destanda insanın yaratılma nedeni ve safhaları teferruatlı bir şekilde verilmiştir. İnsanın yaratılmasındaki ana karakteri evrenin yaratılmasında olduğu gibi tanrı Marduk simgeler. Enūma eliš destanında insan kandan yaratılmıştır. Destana göre insanın yaratılma nedeni ve insanın yaratılışı şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tiâmat ve Marduk savaş alanında karşılaştıkları zaman Marduk, bir ok ile Tiâmat'ı kalbinden vurur ve öldürür. Tiâmat öldükten sonra onun tarafını tutan tanrılar hapsedilir ve silahları ellerinden alınır. Marduk tutsak tanrılar üzerindeki denetimini güçlendirir. Tiâmat'ın tarafını tutmuş olan tanrılar zaferi kazananların hizmetine verilir ve onların bakımını sağlamakla görevlendirirler.

Ancak bu önemsiz hizmet kendilerine ağır gelen tutsak tanrılar Marduk'tan bu yükün kaldırılmasını isterler. Marduk da tutsak tanrıların sözünü dinleyerek onların görmek zorunda oldukları hizmeti yeni yaratılacak olan insana yıkmaya karar verir. İşte bu nedenlerle insanın yaratılmasına karar verilmiştir. Ea'yla yapılan danışma sonucunda da ayaklananların elebaşı öldürülerek kanıyla insanın yaratılmasına ve tutsak tanrıların serbest bırakılmasına karar verilir. Yüce mahkemeye çıkarılan Kingu; Tiamat'ın ayaklanıp savaşa hazırlanmasına sebep olarak gösterilir.

Kingu bağlanarak Ea'nın huzuruna getirilir. Marduk'un tasarıları üzerine hareket eden Ea, bazı tanrıların da yardımıyla, Kingu'nun atardamarlarını keser ve kanından insanın suyunu yaratır. Yeni yaratılan insan tutsak tanrılar ordusunun işini üstlenir ve Babil'in bir sürü tanrısını besler. Bundan sonra Marduk tüm Anunnaki'leri ikiye ayırır. Üç yüzünü göğe, üç yüzünü de yere atar ve her gruba uygun olan görevleri paylaştırır. Anunnaki'ler, Marduk'un eliyle özgürlüğe kavuşmalarından dolayı Esagila'yı inşa ederler ve neşeli bir şölenden sonra resmi bir kurultay yaparak Marduk'un elli adını yüksek sesle okurlar.

Enūma-eliš destanı, insanları, kendileri için her şey yolunda gitsin diye, bu adları inceleyip öğrenmeye, bellekte tutmaya ve Marduk'un saltanatında sevinip mutlu olmaya teşvik eden bir sondeyişle bitmektedir.

Söz konusu 6. tabletin insanın yaratılışı ile ilgili 1-38. satırlarının iki farklı kaynaktaki tercümesi şöyledir[33]:

1 [Mar]duk duyunca sözlerini tanrıların / Marduk, tanrıların sözünü duyduğunda,
2 Yüreği dürter (onu) ilginç şeyler yaratmaya / Temiz şeyleri yaratmak için kalbi hazırdır.
3 Anlatır bu fikre Ea'ya da, / Düşüncesini Ea'ya bildirir.
4 açarak gönlünde kurduğu planını; / Kalbinde tasarladığı plânı açıklar:
5 "Kan yaratacağım ve kemik olduracağım; / "kan" şekillendireceğim kemiği,
6 Sonra *lullû*'yu yaratacağım / çıkaracağım ortaya, "insan" olacak adı!

---

hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.' demişler. Allah da, 'Ben sizin bilmediğinizi bilirim' demişti." (Bakara, 2/30).

[31] Babil Yaratılış Destanı'nda insanın âsi bir yaratık olan Kingu'nun kanından yaratılmış olması kutsal kitaplardaki açıklamalarla uygunluk arz etmemektedir.

[32] Marduk'un 50 büyük adının olmasını metnin kaleme alındığı dönemde tek Allah inancının söz konusu edildiğine bir işaret olarak alabiliriz. Aslında Allah'ın sıfatlarının bir takım isimlerle anılması manasında olan diğer tanrı adlarının, aslına rücu ettirilerek bütün sıfatların tek bir isim altında toplanması ile bir tek ilahın bulunması düşüncesini ortaya koymaktadır. Yapılan tapınağın da bu yeni inancın ibadet yeri olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

[33] Lambert 2013 s. 111. Bu kısım aynı zamanda Bottéro-Kramer 2017 s. 731 ve Heidel 2000 s. 69 vdd.da ele alınmıştır.

7 Evet, yaratacağım *lullû*’yu: İnsan’ı!
8 (Ona) yıkılacak tanrıların hizmeti, dinlenebilsinler (tanrılar) diye / Böylece hizmet edecek, tanrılar dinlenebilir.
9 Sonra akıllıca düzenleyeceğim tanrıların yol ve yöntemlerini de / Üstelik, tanrıların yolunu, saf ve temiz yapacağım.
10 Eş düzeyde onurlandırılacak, ama iki (gruba) ayrılacaklar” / Bununla onurlanacaklar, iki gruba ayrılmalılar.
11 Ea yanıt verdi bir söz söyleyerek ona / Ea ona cevap verdi;
12 değiştirsin diye fikrini tanrıların rahatlatılması hakkında: / Tanrılarla ilgili düşüncesini değiştirmek için:
13 “Teslim edilsin kardeşlerinden biri, / "Onları kardeş yap,
14 O yok edilip insanlar oluşturulsun. / Yıkılmasına izin ver ve insanları şekillendir.
15 Büyük tanrılar toplansın buraya; / Büyük tanrılar kuruluna izin ver.
16 Şuçlunun teslim olmasına ve onların kurtulmasına izin ver."
17 Marduk, büyük tanrıları topladı,
18 nazikçe buyurarak, yönergeler vererek. / Onlara kibarca talimatlar verdi.
19 Tanrılar dinler onun dediklerini, / Tanrılar onu dinlediler.
20 Anunnaki’lere söyleyince bir söz, (şöyle diyerek:) / Kral, Anunnaki'ye şu sözleri yöneltti; dedi ki:
21 “İşte böyle, size önceden bildirdiğimiz şey gerçekleşti. / "Sana bildirdiğimiz şeyler doğru çıktı,
22 (Şimdi de) söylüyorum hakikatı kendi adına bir yeminle (?) / (Şimdi de) doğruyu söylüyorum.
23 Kimdi o çatışmayı çıkaran, / Kavgayı yaratan ben, kendi yeminim altında;
24 Tiâmat’a başkaldırıp onu savaşa hazırlandıran? / ve Tiamat'ın isyan etmesine ve savaş için hazırlanmasına sebep olan ben;
25 Teslim edilsin çatışmayı çıkaran; / Kavgayı çıkaranın teslim olmasına izin ver.
26 Cezasını çektireceğim ona, sizler rahat olun” / Onun cezasını vereceğim, sen dinlen.
27 İgigi, büyük tanrılar, yanıt verdiler ona, / Büyük tanrı İgigiler ona cevap verdiler:
28 “gök ve yer tanrılarının kralı”, tanrılar danışmanı hakanlarına; / "Cennetin ve Dünya'nın tanrılarının kralı, tanrıların danışmanı, efendi,
29 “Kingu’ydu yaratan (bu) çatışmayı, / Kingu'dur kavgayı çıkaran,
30 başkaldırtan Tiâmat’a, vuruşmaya hazırlandıran onu.” / Ve Tiamat'ın isyan etmesine ve savaşa hazırlanmasına sebep olan."
31 Bağladılar Kingu’yu, Ea’nın önünde tuttular; / Onu bağladılar ve Ea'dan önce tuttular.
32 Ceza verdiler ona, keserek kanını(n ona damarlarını). / Cezası kan damarlarının kesilmesiydi.
33 Kanından yarattılar insan soyunu / KANIYLA İNSANOĞLUNU YARATTILAR.
34 O (Ea) zorunlu tuttu (onları) tanrılara hizmetle ve serbest bıraktı tanrıları. / Tanrılara hizmetler fazlalaştı ve onları serbest bıraktı.
35 Bilge Ea insan soyunu yarattıktan, / Sonra akıllı Ea insanoğlunu yarattı.
36 ve onları (insanı) zorunlu kıldıktan sonra tanrılara hizmet etmekle / Tanrılara hizmeti (insanoğluna) yüklediler.
37 Uygun değildi bu iş (insanın) anlama yetisine; / Bu çalışma, insanın anlayışına uygun değildi.
38 Marduk’un uzgörür planlarına göre yarattı Nudimmud(=Ea) (onu)

İnsanın yaratılışını anlatan bir başka metin ise yaratılış ve tufan öykülerinin anlatıldığı Akadca yazılmış Atra-hasīs destanıdır. Destan, kahramanın adı olan ve “çok bilge, bilgelikte başı çeken, yüce bilge” anlamına gelen Atra-hasīs adıyla anılmaktadır.

Atra-hasīs destanının I. ve II. Tabletlerinde insanın yaratılışından bahsedilirken III. Tablette ise tufan efsanesi anlatılmaktadır. Metne göre destanın kahramanı olan Atra-hasīs, tufanda yaptığı gemi sayesinde

kurtarılan bir figürdür[34]. İnsanın yaratılması, evrende sadece tanrıların olduğu bir dönemde başlar. Anu, Enlil ve Enki (Ea), evreni kendi aralarında bölüşürler. Anu, gökyüzüne çıkar, Enlil yeryüzünde kalır. Enki ise yer altında bulunan ve Apsu denilen denize iner. Enlil, ırmakları kazmak ve kanal açmak için diğer tanrıları da yaratır. Fakat bu işler tanrılar için çok yorucu olmaya başlamıştır. Yıllar boyunca çalıştıktan sonra durumlarından şikayetçi olurlar ve bunu ifade etmek için bir gece ansızın Enlil'in evinin (É-kur tapınağı) etrafını kuşatırlar. Bunun üzerine tanrılar meclisi toplanır ve Anu'nun tavsiyesi üzerine Enlil'in veziri Nusku, bu davranışların sebebinin anlaşılması için âsilere gönderilir.

Nusku, küçük tanrıların, yorucu işlerinden bıktıkları cevabı ile geri döner. Enlil, âsilerden birine örnek oluşturacak bir ceza verilmesini düşünür; ancak Anu, sorunun daha makul bir şekilde çözülmesinden yanadır. Sonuçta Enlil, tanrıların işlerini, onların yerine yapması için insanoğlunun yaratılmasına karar verir. Bunun gerçekleşmesi için de Mami, Nintu ve Belet-ili gibi çeşitli isimlerle adlandırılan ana tanrıça görevlendirilir. O, görevi reddetmez; ancak insanı şekillendirebilecek kili kendisine sadece Enki'nin verebileceğini söyler. Ardından ana tanrıça Mami, kurban edilen We-ila adındaki tanrının et ve kanı ile kili karıştırır, tanrılar bu karışıma tükürürler ve böylece o, insanı adeta bir heykel gibi biçimlendirir. Bunu yaptığını diğer tanrılara duyurur. Tebrikleri kabul eder ve ona artık "Belet-kala-ili" (bütün tanrı(ça)ların sahibesi) adı verilir. Fakat iş tamamlanmaz. "Kader evi" denilen yerde Enki kili çiğner, ana tanrıça ondan on dört parça koparır, doğum tanrıçaları ise bu on dört parçayı, yedisi erkek yedisi kadın almak üzere bölerler. Onuncu ayın sonunda hamile bir kadından insanoğlu dünyaya gelir. Kırık kısımlardan sonra insanların sayısının arttığı ve çok fazla gürültü yaptıkları anlatılır. Bu da Enlil'in uykusunun kaçmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle Enlil veba ile insanların sayasını azaltmaya karar verir. Veba tanrısı Namtar, bu iş için görevlendirilir. Enki, belki de insanın yaratılmasında payı olduğu için buna razı olamaz. İlk tabletin sonuna doğru Atra-hasīs görülür ve Enki ona vebayı ortadan kaldırması için talimat verir. Buna göre insanlar Namtar'ı memnun etmek için kurbanlar sunmalıdırlar. Onun için bir tapınak bile inşa edilir. Veba ortadan kaldırılır. Birinci tablet bu şekilde sona erer. İkinci tabletin başında insanların nüfusunun bir kez daha arttığı ve Enlil'in bundan yine rahatsız olduğu belirtilir. Bu sefer Enlil, insanları bir kıtlık ile yok etmeye karar verir. Yağmuru azaltması için fırtına tanrısı Adad görevlendirilir. Atra-hasīs bir kez daha Enki'ye yalvarır. Enki, eski tavsiyesini yineler. Adad, sağduyulu ve Enlil'in dikkatini çekmeyecek bir biçimde yeryüzünü sulamaya devam eder. Tabletin geri kalanı son derece kırık döküktür ve farklı dönemlere ait yazmalarla bu boşluğu doldurmak çok da mümkün olmamıştır. Bununla beraber Enlil'in girişimlerini tekrarladığı anlaşılmaktadır. Enlil bu defa bir tufan ile insanoğlunu ortadan kaldırmaya niyetlenir. Enki ise artık, insanlarla iletişime geçmemesi için tanrı Enlil'e bir yeminle bağlanır. İkinci tablet burada sona erer.

c) Asurlularda

Adem olarak kutsal kitaplarda geçen ilk insanın, hem kelimenin etimolojik yönünü, hem de bu konuya temas ettiğine inanılan bazı efsane (Adapa Efsanesi) ve şiirlerde (Davar ve Tahıl, Enki ve Ninhursag ve Emeš ve Enten) geçen ilgili metinleri irdeleyerek, değişik iddialar ve teklifler ortaya atılmıştır. Bu iddia sahiplerinin ele aldıkları temel kaynak Asurca yazılmış olan Adapa Efsanesi'dir. Bu efsanedeki konu ve onun kahramanı Adapa'nın belli başlı özellikleri, onlara göre Tevrat'taki ilgili bahis ile tamamen paralellikler göstermektedir. Söz konusu bilim adamlarından bu benzerliğe taraftar olanlar[35], Asurca Adapa'yı Adem isminin değişik bir ifadesi olarak görmekte ve Sâmi dil grubuna atıf yapmaktadırlar.

[34] Metinde Hz . Nuh'un tufandan kurtarılması ile paralel ifadeler bulunmaktadır.
[35] E. Ebeling 1931, 27a; E. Reiner, Or. 30, 1961, 1-11; W. G. Lambert, JCS 16, 1962, 59-72.

Efsanede anlatılanlara gelirsek: Kahraman Adapa, bilgelik tanrısı Ea'nın oğlu[36] ve en eski şehirlerden Eridu'nun da rahip-kralıdır. Ea, Adapa'yı "insanın örneği" olarak yaratmış[37] ve ona bilgelik vermiş[38], ama ölümsüzlüğü[39] bahşetmemiştir. Rahiplik görevlerinin neler olduğu anlatılmış olup, bunlardan biri tanrıların sofralarına balık sağlamaktı. Efsaneye göre bir gün balık tutarken, Güney rüzgârı eser ve onun kayığı devrilir. Adapa da Güney rüzgârının kanadını kırar. Rüzgâr 7 gün esemez. Gök tanrı bunun sebebini araştırtarak, buna Adapa'nın sebep olduğunu anlar. Ulağı olan İlabrat'ın onu kendisine getirmesini emreder. Göklerde olup biten herşeyi bilen bilge tanrı Ea, oğlu Adapa'ya tanrı Anu'nun karşısına çıktığında, kendisine "ölüm(süzlük) ekmeği" ve "ölüm(süzlük) suyu" sunulacağını ve bunları kabul etmemesini, aynı zamanda "bir gömlek" ve "bir koku yağı" sunulacağını ve bunları kabul etmesini söyler. Adapa, tanrı Anu'nun karşısına çıktığında söylenenleri aynen yapar ve tanrı Anu'yu şaşırtır. Anu, onun bu davranışı ile ölümsüzlüğü kaçırdığını söyler. Böylece, Anu onu bazı belli üstünlükler ve zayıflıklarla yeryüzüne tekrar geri gönderir[40].

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

ANET:	Ancient Near Eastern Texts.
Bottéro - Kramer 2017:	J. Bottéro, J. - S. N. Kramer, *Mezopotamya Mitolojisi*, (Çeviren: A. Tümertekin), 2017 İstanbul.
Ebeling 1931:	E. Ebeling, Tod und Leben, 1931.
Heidel 2000:	A. Heidel, Enûma eliş, Babil Yaratılış Destanı, Çev. İsmet Birkan
Karauğuz 2017	G. Karauğuz, Âdem'in Çocukları, Çiviyazılı Kaynaklar, Tevrat, İnciller ve Kur'an'a Göre. Çizgi Kitabevi Yayınları: 390. 3. Baskı 2017.
Kramer 1990:	S. N. Kramer, Tarih Sumerde Başlar, Çev. M. İ. Çığ, Bölüm 14 s. 86. TTK Yayınları Ankara 1990.
Lambert 2013:	W. G. Lambert, Babylonian Creation Myths. Winona Lake, Indiana Eisenbrauns 2013.
Or	Orientalia

[36] Bu ifade ve bazı yaratıkların 1/3 tanrı ve 2/3 insan olmaları gibi inançlar insanlarla tanrıların birbirlerine yakın özellikte bulundukları ve sanki birbirlerinin yerine iş yapabilme kabiliyetleri olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Tevrat'ta 3:1-5'teki ifadeler bu anlayışın bir tezahürü olarak kabul edilebilir: "RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yılandı. Yılan kadına, "Tanrı gerçekten, 'Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin' dedi mi?" diye sordu. Kadın, "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye yanıtladı, Ama Tanrı, "Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz' dedi." Yılan, "Kesinlikle ölmezsiniz" dedi, "Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız." Aslında günümüzde dahi Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu kabulünü dikkate alırsak o dönemdeki bu inançları çok yadırgamamak gerektiğini düşünüyoruz.

[37] Borger JNES 33 s. 186'da belirtildiği gibi Efsanenin D parçasının 12. satırında "Eridulu tanrı olan Ea'nın oğlu olan Adapa, insanlığın kaynağı/filizi" olarak ifade edilmektedir ki Adapa'nın insanın ilk örneği olması düşüncesi, ilk insan ve ilk peygamber olarak inandığımız Hz. Adem ile kıyaslanmasını mümkün kılar.

[38] İnsana bilgelik verilmesini talim-i esma ile kıyaslamak mümkündür.

[39] İnsana bu dünyada ölümsüzlüğün verilmeyeceği ancak öldükten sonra tekrar yaratılarak ölümsüz bir hayata kavuşacağı düşüncesinin baş kısmıyla uyumlu bir inancı ifade eder.

[40] ANET, s. 101 vd. Bu ifadeler Hz. Adem'in yaptığı hatadan dolayı cennetten yeryüzüne indirilmesi hadisesini hatırlatmaktadır.

SHOWING THE CREATION ACTIVITY IN THE "X MEN FILMS" SERIES WITH MUTANT: CREATIVE CHARACTERISTICS IN FILM AND THE EXPRESSION OF HUMAN

Res. Assist. Semra KOTAN[1], Asst. Prof. Dr. İrfan HIDIROĞLU[1]

[1]Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo- Televizyon ve Sinema Bölümü, Erzurum, Türkiye

semra.kotan@atauni.edu.tr

Abstract

Today, cinema is one of the most influential media where cultural representation and narratives are addressed. Unlike traditional arts, cinema, which is a unified artistic work, can process the subjects of traditional arts in a more advanced way with its own techniques and styles. In this context, in the cinematic process in mutant films, the secrets of the world and living together with the characters that have been mutated are described as "super - man from earth". The characters that are part of a natural evolutionary process are seen as carriers of some genetic codes that are shown as being possessive of divine characteristics in films. Mutant people with superior powers, both physical and psychic structure, are processed in movies on an extraordinary scale, with their strengths and abilities as carriers of God`s attributes. The purpose of this study is to show how the idea of mutation means rebirth by way of discussions on creation and how it is processed in films in this context. What kind of extraordinary traits the mutant heroes described as "superheroes" have in movies, what kind of battles against them they experience and how their heroisms are exhibited will be examined via content analysis. The data to be obtained from the truth of creation will be interpreted and evaluated in this context.

Key Words: Creation, Mutation, Mutant heroes, X Men movies

MUTANTLARI KONU EDİNEN X MEN FİLM SERİSİNDE YARATMA EYLEMİNİN TEMSİLİ: TANRISAL ÖZELLİKLERE EVRİLEN İNSANIN ANLATIMI

Arş. Gör. SEMRA KOTAN, Dr. Öğr. Üyesi İrfan HIDIROĞLU

Özet

Sinema günümüzde kültürel temsil ve anlatıların ele alındığı ve bunların geniş kitlelere ulaştığı en etkili medya araçlarından birisidir. Geleneksel sanatlardan farklı olarak birleşik bir sanat eseri olan sinema, geleneksel sanatların da ele aldığı konuları kendisine ait teknik ve üsluplarla daha gelişkin bir biçimde işleyebilmektedir. Bu bağlamda sinema dünyanın ve yaşamın gizlerini "süper dünyalı" olarak nitelendirilen başkalaşıma uğramış karakterlerle birlikte mutant filmlerde işlemektedir. Doğal bir evrim sürecinin parçası olan ve bazı genetik kodların taşıyıcısı olarak görülen karakterler filmlerde tanrısal özelliklere sahip varlıklar olarak gösterilmektedir. Hem fiziksel hem de psişik yapılarıyla üstün güçlere sahip mutant insanlar filmlerde adeta Allah'ın sıfatlarının birer taşıyıcısı olarak güç ve yetenekleriyle olağanüstü bir boyutta işlenmektedir. Bu çalışmanın amacı yaratılış üzerine yapılan tartışmalardan hareketle mutasyonun (başkalaşımın) da yeniden doğuş anlamına gelmesi ile sinemada bu içerikteki filmlerde konunun nasıl işlendiğini ortaya koymaktır. "Süper kahraman" olarak tanımlanan mutant kahramanların filmlerde hangi olağanüstü özelliklere sahip oldukları, kimlere karşı ne tür savaşlar verip nasıl kahramanlıklar sergiledikleri içerik analizi yöntemiyle irdelenecektir. Yaratma ve yaratılış gerçeğinden hareketle elde edilecek veriler ise bu bağlamda yorumlanıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, Mutasyon, Mutant kahramanlar, X Men filmleri

GİRİŞ

Yaratılış üzerine yapılan tartışmalardan hareketle bu çalışmanın amacı, mutasyonun (başkalaşımın) da yeniden doğuş anlamına gelmesi ile sinemada bu içerikteki filmlerde konunun nasıl işlendiğini ortaya

koymaktır. Çalışma kapsamında, ilk önce literatür taraması yapılarak ve İslam'daki yaratma eylemi ve günümüz popüler sinemasının sıklıkla kullandığı klasik anlatı üzerinden kurmaca öğesi ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Mutasyona uğramış kahramanlar, onların mücadeleleri taşıdığı tanrısal özellikler noktasında X Men Film serisinin tamamı izlenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle, filmler analiz edilip karakter çözümlemeleri üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Filmlerdeki tanrısal özelliklerin taşıyıcısı olan her bir kahraman, taşıdığı özellikler noktasında çeşitli mitsel anlatılardaki temsilleri ortaya konularak yorumlanmıştır.

1. İSLAM VE YARATMA

Bir şeyi yoktan var etmek anlamına gelen yaratma eylemini, salt ve mutlak olarak sadece Allah'a veren bir din olan İslam'da her şeyin tek ve yegâne yaratıcısı Allah'tır. Bu noktada, İslam'daki yaratma eylemi bir bütündür ve parçalanamaz. Yaratma eylemi düşünüldüğünde evrendeki en küçük varlıktan en büyüğe kadar ilk yaratma yani yok olanı var etme ve yaratılanlar üzerinde gelişme ve değişme yoluyla, çeşitli şekiller vererek yeniden yeniye yaratma olarak iki farklı boyutta değerlendirilebilir.

İnsan, ilahi iradenin tecelli ettiği dini ve insani konular içerisinde cüzi iradesi içerisinde Allah'ın tekvin sıfatının tecellisi olan yaratma eylemini, tanır kavrar ve keşfeder. Hali hazırda ilahi iradeden gelen telkinler insanın akletmeye, kavrayıp doğruyu seçmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlmin Allah'ın kendi elinde olduğunu ifade eden hükmü, *"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."* (En'am, 6). Ayetinde belirtilmiştir. İnsan aklının bu yaratma eylemi içerisinde nerede olduğunu gösterebilmek için Kur'an_ı Kerim'de insanın bilmesi / insana şeylerin bildirilmesi konusu ayette şu şekilde belirtilmiştir. *"Melekler, "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin" dediler."* Ayetin devamında; *"Allah "Ey Âdem onlara isimlerini söyle" dedi. Âdem isimlerini söyleyince, Allah "Ben gökler ve yerde görünmeyeni biliyorum, sizin açıkladığınızı ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye size söylememiş miydim?" dedi."* (Bakara, 2).

Allah, zamandan, mekândan münezzehtir. Bu bakımdan Allah'ın iradesi ve kontrolü tüm varlığı kapsamıştır. Allah'ın yaratma eyleminin bütünlük içinde görülmesinin bir başka yönü ise dünyadaki olay, duygu ve durumların birbirlerinin tersi ile tarifi örneğinden hareketle anlam kazanmasıdır. Temiz- necis, tam-noksan olarak nitelenebilecek her duygu, düşünce, eylem veya varlık Allah'ın yaratma eyleminin bir parçasıdır. Ancak her şeyin karşıtı ile var olduğu evrende iyi ve güzelin karşısında yer alanlar Allah'ın azameti, gücü ve varlığıyla ilgili bir eksiklik değildir. Yaratılan şeylerin noksan yaratılmasında muhakkak bir hikmet varıdır. Noksan yaratma yaratma eyleminin noksan olduğu anlamına gelmez. Şöyle ki, Kuranı-ı Kerimde evrenin ve içerisinde de dünyanın yaratılışı ile ilgili olarak kusur ve eksikliklerden münezzeh olan Allah'ın yaratma ediminde de eksiklikten uzak olduğunu ispat eden ayetlerle karşılaşırız. Kompozitenin (iç içe geçmiş işlevsel olan) ve çok ince bir hesap mekanizmalarının varlığı, yaratıcısının şânına lâyık olduğu cihetle âdetâ O'nun varlık ve birliğine, kudret ve azametine ulvî bir nişânedir. Âyet-i kerîmelerde şu şekilde buyurulur: *"O, gökleri yükseltmiş ve bir ölçü (denge) koymuştur."* (Rahmân, 7). *"Gökleri yedi kat üzerine yaratan o'dur. Rahman'ın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin*?" *"Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer…"* (Mülk, 3-4). O halde Allah yaratma eylemi dolayısıyla var olan tek olan ve her şeye gücü, kudreti yeten tek ve yegâne yaratıcıdır. Yaratma eylemi ise parçalanamaz bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Yukarıdaki ayetlerden yola çıkarak Allah'ın yaratma eylemini kendisinden başka hiçbir varlığa, vermediği İslam'ın en büyük iddiasıdır. İnsan ise cüz-i ihtiyari iradesi ile meylederek ancak ister. Bütün öncesinde ve sonrasındaki yaratma eylemi Allah'a aittir.

2. SANATÇI OLARAK KURMACA VE YARATMA EYLEMİ

Sinema 20. Yüzyıldan itibaren edebiyat, müzik gibi kendinden önce belirmiş sanat dallarının öyküleme tekniğini kendi doğasının avantajına evirerek en etkili şekilde anlatmaya başlamıştır. Antik Yunan'daki tragedyalarda, karşıya aktarım biçiminin en ilkel hali olan klasik anlatı yapısı insanın hayal dünyası, deneyimleri ve kurmuş olduğu mitleri de içerisinde barındırır. Gerçekte olan/olmayanı yapıtımsal bir biçime sokan kurmaca, bir romanı oluştururcasına, yazarın düşlerini yansıtma ihtiyacının bir sonucudur (Abisel, 2010). Klasik anlatılarda olaylar birbirine neden-sonuç ilişkisiyle bağlıdır. Bir şey başka bir şeyin nedeni/ sonucu olabilir. Olaylar birbiri ile bağıntısız algılansa dahi aralarında ilişki kurma güdüsü izleyicide hep canlıdır. (Chatman, 2008). İzleyici olayları birbirine bağlamak ister. Çünkü bu onun doğasında olan nedeni sonuca bağlama gereksiniminden kaynaklanır. Yazında anlatılar kurmaca olan ve olmayan olarak iki kısma ayrılır. Kurmaca olmayanlar biyografi ve anı gibi anlatırlardır. Kurmaca anlatılar da kurgulanmış sonradan bir gerçeklik içine sokulan öykü ve film gibi hayali önceden kurulan gerçekleşmemiş olaylar dizesini bize sunar. Günümüz sinemasında, anlatıların bir kurmaca dizgesi içerisinde sunulması, Platon ve Aristo'ya dayanmaktadır. Kullanılan bu geleneksel anlatı yapısı, temelde Aristoteles'in tragedya düşüncesi içinde taklide dayanan mimesis ve izleyicide ulaştırılması hedeflenen katharsis (özdeşleşme) kavramlarını barındırır. Bu iki kavram günümüz popüler sinemasında birer erek olarak sıklıkla kullanılır.

Aristotelesin dramatik anlayışında trajedi önemli bir yere sahiptir. Anlatı, en basit haliyle mimesisten katharsise giden bir yol izler. Bu bağlamda anlatı, neden sonuç ilişkisi içerisinde gerçek hayatın kurgusal bir iz düşümü yeniden yeniye kurularak, insanın en yüksek duygularına dokunma öngörüsü ile onu etkileyip çevresel etkenlerden arındırarak taze bilince ulaşması sağlanır. Mimesis, doğa ve insan davranışının sanatta ve edebiyatta taklitle yansıtılıp gösterilmesidir. Aristoteles'e göre sanat, taklitte temsil bulur (mimesis). O, buradaki taklit kavramını hem sanatçının taklit etmesi hem de bir taklit ürünü olan sanat yapıtlarına anlatmak için de kullanmaktadır. Sanatın dalları arasındaki farklılıklar ise; neyin ne yolla nasıl taklit edildiğine göre taklidi yapılan nesnenin hangi araçla ne tarzda yapıldığına göre sanat dallarını birbirinden ayırmıştır.

İnsan, diğer canlı türünden ayıran kısım, onun taklidi en becerikli şekilde yapması ve ilk bilgilerini de taklit yoluyla edinir. (Aristoteles, 2005) Platon da Aristoteles gibi sanatın özünde taklit olduğunu söylemiştir. Fakat Platon'un belirlediği taklit, doğadan olduğu gibi, direk bir yansıtmadır. Devlet adlı eserinde taklitle ilgili öne sürdüğü ayna benzetmesi, onun sanat eseri oluşturma safhasındaki niyetini ortaya koyar. Bu niyet, aklın ve düşünce safhasının bir yana bırakılıp, görüngüler yoluyla duyular uyarılmakta ve ideal olanın bilgisini vermekten uzak kalmaktadır. (Platon, 1971) Bu bakımdan bir eserde taklit var ise aldatıcıdır. Duyguları coşturan veya bastıran özelliklerde bir etki ortaya çıkacaktır. Bu da ideal olması gerekenden uzaktır. Sanatçının taklit ettiği örnekler gerçeğin kendisi değil, gölgesidir. Yanı sanatçı gölgeleri kopyalamak üzere çalışır. Platon'a göre bir ressamın taklit ettiği nesneler zaten gölgenin gölgesi, taklidin taklididir. Ressam ideanın değil, ideanın taklidinin taklidini yapmaktadır. Öte yandan, kelimeler daha da ciddi bir yanılsama kaynağıdır. Yazında ya da ister sözlü hitap sanatının genelinde, sözcük kullanımında hünerli olan, dinleyicisini kolaylıkla kandırabilir; doğrulardan ve gerçeklerden ziyade kendi emeli uğruna fikrini değiştirebilir. Bu bağlamda Aristoteles'in sanat anlayışı göz önüne getirildiğinde taklide bir eser oluşturma bakımından farklı bir misyon yüklenildiğini ve Platon'daki gibi düz bir yansıtma ve bu düz yansıtma bakış açısı ile düz bir hükümde bulunma söz konusu değildir. O halde Aristoteles'e göre kurmacada yeniden yeniye bir üretim söz konusudur ve bu

yeniden üretim sanatçının ufku ile doğrudan ilgilidir. Şöyle ki, ona göre önem arz eden şey, olaylar neden sonuçla sürekli devinim içsisinde olabilir. Bir olayın sonucu başka bir olaya ve diğer olaylara bağlanabilir.

Aristoteles'in taklidin bilme ve öğrenme ile olan sıkı bağını keşfetmiş buradan yol çıkarak, insanın sanat düzeyinde de bu bilgi birikimine ulaşma ve onu kullanmayı sanatçının hem yaratıcı etkinliğine hem de sanatın işleyiş misyonuna hünerli bir şekilde oturtmayı başarmıştır. Zira insanı kamçılayan bilme, bilgiye ulaşma, merak ve heyecan duyguları insana özgü olmanın yanında Aristoteles'e göre felsefenin de uğraşı alanlarındandır. Bu bakımdan "Öğrenmek, yalnızca filozoflar için değil, diğer insanlar için de en haz verici şeydir; (…) Resimlere bakmaktan zevk almamızın nedeni, bakarken öğrenmek ve her birinin neye ilişkin olduğu konusunda, bu mu, yoksa şu mu olduğu konusunda sonuç çıkarmaktır." (Aristoteles, 2005).

Aristotelese'e göre sanatın işlevinin çıktısı "doğayı taklit etmektir" (Mimesis). Platon ise Sanatın işlevinden bahsederken aristoteles'in tarifinin tersine, köreltici bir sanatçıyı da kurmacasını da kendi idealar âlemine sokarak dönüştürür. Ona göre, her şey ideada asıl olarak bulunur bu dünyadakiler de asıl olanın bir taklididir (kopyasıdır). Bu bakımdan sanatçının çıktısı da taklidin taklidinin bir taklidi olmak durumundadır. (iyi taklit kötü taklit) Aristoteles ise insanda bir taklit (mimesis) yeteneği ve hazzının bulunduğunu bunun doğal bir süreç olduğunu anlatmıştır. Sanatçının ufkunun olayları ve varlıkları anlatırken özündeki ideali, fikri taklit ettiğini söyler. Burada Sanatçı ufku yanı sanatsal bakış, adeta tabiatta eksik kalmış şeylerin tamamlanmasını görev edinir.

3. BATI KURMACASI İÇİNDEKİ KAHRAMANIN EVRİMİ

İlkel toplumlardan günümüze kadar insanlık tarihinin her evresinde yaratma ve yaratılış üzerine çeşitli anlatılar geliştirilmiştir. Bu anlatılar üzerinden ise insanlar kendi varlıklarını konumlandırmıştır. Özellikle mitolojik söylencelerde yaratıcı Tanrı genellikle ilk insanları ağaç, kaya, bitki, çamur gibi yeryüzü elemanlarından yaratmıştır. Bu durum yeryüzü merkezli anaerkil toplumlardaki "Ulu Tanrıça" ya hayat veren en üstün tanrının kadın olduğuyla ilişkilendirilebilir. Ana Tanrıça bu anlamda tüm insan hayatının ve bütün yiyeceklerin kaynağı olarak görülmekte ve onun nimetlerinden faydalanmak için insanları ona ibadet etme noktasında kendisine bağımlı kılmaktadır. Yine birçok söylencenin ayrılmaz bir parçası olarak hayatı yaratan ve evrenin yönelimine egemen olan bir veya birden çok ilahi güce olan inançtır. Tüm mitsel anlatılarda ister hayvani ister insan şeklinde olsun bütün tanrılar insan gibi düşünür, davranır ve konuşurlar. Özellikle Yunan ve Roma mitolojilerinde tanrıların insan gibi anlatıldığı ve insansal niteliklere sahip tanrıların varlığına ilişkin çeşitli söylencelere rastlamak mümkündür.[41] Her bir gücün tek bir Tanrı'da toplanması ve onun kontrolünde olması yerine her bir güç parçalanarak ve bölünerek insanlara verilmiş ve insanların her biri bu sayede tanrısal özelliklerin birer taşıyıcısı olmuştur. Yeryüzü tanrıçasının kişileşmiş hali olarak ekonomik, toplumsal ve dini bir güce sahip olan kraliçe tanrının yeryüzü temsilcisi olarak görülmektedir. Zamanla kutsal kralların kraliçeler karşısında kazandıkları zaferler sonrasında anaerkil yapıdan ataerkil toplum yapısına geçilmiştir. Erkeklerin egemen oldukları yeni bir siyasal ve toplumsal düzende yine güç tanrıları temsilen erkekler üzerinde toplanmış ve insanlar tanrının gölgeleri, yeryüzü temsilcileri olarak görülmüştür (Rosenberg,2017).

[41] Tanrı'nın, tanrıların veya doğal güçlerin insanın biçimine ve niteliklerine sahip olduğunu söyleyen anlayışa veya Tanrı'nın, tanrıların, insanın; bilinç, niyet, irade, duygu ve duyumuna benzer yeti ve özelliklere sahip olduğu inancına Antropomorfizm ya da "insan biçimciliği" denilmektedir. İnsana özgü nitelikleri doğa güçlerine yükleyerek mitsel varlıklara bağlanma şeklindeki evrimci açıklama olan Antropomorfizmde tanrılar tıpkı insanlar gibi yerler, içerler, yalan söylerler, aldatırlar, kıskanırlar ve birbirlerinin ayaklarını kaydırırlar (Yazoğlu,1998).

İslam inancı içinde tek hâkim Allah'a ait olan mutlak sıfatlar Antik Yunanda çeşitli tanrılar arasında paylaştırılmış, daha sonra ise insanlara kadar indirgenmiştir. Kurmacadaki evrimi içerisinde doğa karşısında başlangıçta zayıf olan insanın kendisini güvende hissetme, barınma ve karnını doyurma gibi doğal olan temel ihtiyaçları karşısında doğa vahşidir. Zamanla insan doğayla uyumlu olarak yaşamayı ve doğayı kontrol etmeyi öğrenir. Doğa karşısında insanoğlu vahşi hayvanları avlayarak, kendisine barınaklar yaparak güvenlik ve beslenme ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetkinleşmiş ve doğayı evcilleştirmiştir. Doğa karşısında yetkin insan artık doğaya kafa tutarak her türlü gücü elinde bulundurabileceğini düşünerek tanrısal özelliklere evrilmiştir. Bu sayede tanrısallaşan insan, güçlü doğa-güçlü tanrı karşısında ki zayıf insandan doğa karşısında güçlenen tanrısal özelliklerin birer taşıyıcısı olan ve hatta bu özelliklerin bizzat sahibi olan insana evrilmiştir. İslam inancı içerisinde yer alan ve Allah'a ait birçok sıfat ve özellik bu anlamda batı kurmacasında insanlar arasında paylaştırılmıştır.

Kültürel temsil ve anlatıların yer aldığı birçok edebi kurmacada da yaratma ya da yaratılış eylemiyle ilgili birçok anlatı mevcuttur. Konu olarak eylem halindeki bireyleri anlatan edebi kurmacalarda bu bireyler kahramanlardır. Şöyle ki karakterlerin kurmaca içindeki bulunduğu seviyeler yönünden onlar sınıflandırılmakta ve konumlandırılmaktadır. Bu sınıflandırma ahlaki açıdan bir sınıflandırma değil, eylem gücü açısından bir sınıflandırmadır. Onların sahip oldukları veya olamadıkları eylem gücü kurmacalar içerisindeki kahramanları bu noktada birçok mite ve mitsel anlatıya konu etmiştir. Aristoteles'in Poetika adlı eserinde kurmaca eserlerde karşılaşılan kahramanların farklı statülerinden bahsedilirken "Bazı kurmaca eserlerde, karakterler bizden daha iyidir, bazı eserlerdeyse daha kötüdür ve bazılarındaysa bizimle aynı seviyededir". Şeklindeki ifadede iyilik, kötülük ya da aynı seviyede olma durumu bir ahlaki durum olmanın ötesinde eylem gücü açısından bir değerlendirmedir (Aristoteles,1987). Aristoteles'in bu betimlemesinden hareketle, Frye[42] kurmacanın başlangıcından günümüze kadar geçirmiş olduğu evrimi 5 aşamada ele aldığı görülmektedir:

1.İlk olarak kurmaca kahraman tür bakımından diğer insanlardan ve onların çevresindekilerden üstündür. Bu durumda kahraman tanrıdır, ilahi bir varlıktır. Bu kategorideki kurmacalar 'mit'e yaklaşır. Bu tür hikâyeler edebiyatta önemli bir yere sahiptir. Tanrı olan kahraman üstünlüğünü korumak adına çoğu zaman diğer ilahi özellikteki varlıklarla ve insanlarla savaşmak zorundadır. Özellikle Yunan mitlerinde rastladığımız tanrılar arası savaşlar ve mücadeleler kahramanın üstünlük kurma yolundaki çabalarının bir göstergesidir.

2. Kahraman derece, statü bakımından diğer insanlardan ve çevresinden üstünse romans kahramanıdır. İnsan olarak doğaüstü güçlere sahiptir. Eylemleri olağanüstü olmasına karşın kendisi insan olarak tanımlanmıştır. Romans karakteri doğanın olağan kanunlarının kısmen askıya alındığı bir dünya üzerinde hareket eder. Bizim için doğal olmayan sabır ve cesaretin olağanüstü olma hali romans kahraman için doğaldır ve kahraman büyülü nesneleri, canavarları, cadıları ve konuşan hayvanları yani mucizevi gücün tılsımını asla görmezden gelmez.

3. Kahraman derece bakımından üstün fakat çevresindekilere karşı bir üstünlüğü yoksa epik veya tragedya kahramanıdır ve liderdir. Otoriteye ve tutkuya bizim sahip olduğumuzdan daha fazla sahiptir. Ayrıca üstmimetik kipin kahramanıdır. Bu kahraman tipi Aristoteles'in bahsettiği başlıca karakterdir. Üst sınıftan alt sınıfa inilmeyen epik tiyatroda sınıflı toplum yapısına ve var olan toplumsal duruma dikkat çekmek amacıyla kahraman bu özelliğiyle derece bakımından üstün verilmektedir. Yine tarih ve mitolojiden esinlenen bir tür

[42] Northrop Frye'nin Anatomy of Criticism eseriyle 20. yüzyılın en önemli edebiyat eleştirmenlerinden birisi olup eserinde Batı kültürü ve Batı edebiyatıyla, Antik Yunan sanatını merkeze alan bir anlatı geliştirmiştir.

olan tragedyada kahramanlar krallar, feodaller, prensler ya da soylular olmak üzere üst tabakadan seçilmiş kahramanlardır.

4. Karakter sıradan bir insansa komedya veya gerçekçi kurmaca kahramanıdır. Bizden biri olan karakter altmimetik kipin kahramanıdır. Altmimetik kipin kahramanı olarak İbsen'in Brand'inde olduğu gibi düzenbaz anlamına gelen "alazon" sözcüğü olduğundan fazla görünmeye çalışan kahraman olarak ifade edilmektedir. Bu tür karakterlerle en çok komedya türünde karşılaşırız. Bu karakter aslında göründüğü gibi sıradan bir kahramandır. Ancak biz toplumsal bir maskeyi görürüz. Bu türde dekor ve zaman gündelik-sıradandır.

5. Karakter güç ve zekâ bakımından sıradan insanın altındaysa ironik kipin kahramanıdır. Sümsük kahraman olarak ta niteleyebileceğimiz bu ironik kahramana baktığımız zaman esaret, hayal kırıklığı gibi sahnelere tepeden bakıyormuş hissine kapılırız. Bu tipik kurbanı ise "günah keçisi" olarak adlandırılmaktadır. Pharmakos figürüyle, Hawthorne'un Hester Prynne'sinde olduğu gibi Pharmakos, ne masumdur ne de suçlu. Başına gelenler, yaptıklarının yol açabileceğinden çok daha büyük olduğu için masumdur. Suçludur, çünkü suçlu olmakta bu toplumun bir parçası olmakla ilgilidir. İşte bu iki gerçek asla bir arada düşünülmez ve ayrı biçimde dururlar(Frye,2015)

Anlatılanlardan hareketle kahramanın batı kurmacasında geçirmiş olduğu evrimin edebi tüm anlatılardaki temsili sinemada da kendisine karşılık bulmuştur. Sinemada tanrısal özelliklerin verildiği "süper kahraman" ya da "süper dünyalı" olarak başkalaşım (mutasyon)[43] geçirmiş kahramanlar hem fiziksel hem de psişik olarak güçlüdür. Bazı genlerin taşıyıcısı olarak kutsal özelliklere bürünmüş kahramanlar bu anlamda evreni kurtarma, sihirli bazı nesnelere sahip olma, onların varlığını koruma şeklinde amaçlar edinip bu yönde olağanüstü çabalar sarf etmektedirler. Mutant filmlerinde ve özellikle X Men film serisinde her biri birbirinden farklı genetik kodlara ve insanüstü güçlere sahip mutantlar ile sıradan insanoğlu arasındaki çatışmalar ve mücadeleler de yer almaktadır. Sıradan insanlar "öteki" olarak gördükleri mutantları kendilerine karşı bir tehdit olarak görmekte, onlara ön yargı ve nefretle yaklaşmaktadır. Filmlerde insanlığı kötülüklerden koruyan mutantların yanında olan insanlara karşı savaşan bir grup mutant da vardır. Bu çatışma ve mücadele ortamında ise iyi mutantlar kendilerinden korkan dünyayı, insanlığı korumak için savaşmaktadır.

4. X MEN FİLM SERİSİ ÖRNEĞİ

Marvey'in çizgi romanından sinemaya uyarlanan X Men serisi belirli bir evrim ve mutasyon geçirerek bir takım olağanüstü güçler kazanmış insan görünümündeki varlıklar arasındaki güç ve mücadeleleri anlatmaktadır. Film serisine adını vere "X' "bilinmeyen insanoğlu"na, "sıra dışı varlıklar"a ve "süper güçler"e bir gönderme niteliği taşımaktadır. Serinin başlangıç filminde (X Men I) "*Bizi tek hücreli yaşamdan bugünün üreyebilen baskın türleri haline getiren şeydir mutasyon. Her kuşaktaki sonsuz türde çeşitlenme sonucu meydana gelen mutasyon*." "*Mutantlar evrim zincirinde sadece bir parça mı yoksa kendi paylarını almaya çalışan yeni bir insan türü mü*" cümleleri mutasyonun evrimin bir anahtarı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Film serisinin mutasyona uğramış "süperhero" karakterlerine yüklenen tanrısal özellikleri çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tanrısal güçler kimi zaman günümüzün modern teknolojileri ile güçlendirilmiş olmakla birlikte temelde dünyanın çeşitli mitsel anlatılardaki olağanüstü özellikleriyle

[43] Kromozomlar üzerindeki genlerin yapılarındaki değişme olarak tanımlanan mutasyon iki yönüyle değerlendirilebilir. Canlının vücut hücrelerinde meydana gelen değişimler sadece canlıyı etkilerken, üreme hücrelerindeki mutasyonlar gelecek kuşaklara aktarılarak onları etkileyebilmektedir (Bütüner ve Kantarcı,2006)

biçimlendirmiştir. Konunun bu kısmında film karakterlerinin tek tek aktarılmış olan bu tanrısal özellikleri ele alınacaktır.

X Men Kahramanları Ve Özellikleri

Profesör Charles Xavier-Profesör X: X Men ekibini bir araya toplayan, bireylerin anılarına girip yaşanmışlıklarını öğrenme yoluyla onların iradelerine hükmedebilme özelliklerine sahiptir. Telepati ve telekinezi yetenekleriyle insanların zihinlerine müdahale eden kahraman gaybı görme, her an her yerde olma, göğe yükselme, yaratma, maddeyi kontrol etme gibi tanrısal özelliklere sahiptir.

Erik Lehnsherr – Magneto: Maddeye hükmetme yeteneğine sahip olmakla birlikte manyetik alanlar oluşturarak mekanizmaları kontrol etme ve manyetizma kabiliyetine sahiptir. Bu yetenekleriyle uçabilir, kendisini koruyabilir. Kafasına taktığı kask sayesinde telepatik olarak kontrol edilmesi imkânsızdır.

Wolverine- Logan: Yönetim karşıtı, düzen karşıtı, acımasız ve korkusuzdur. Hayvani his ve reflekslere ayrıca kendi kendini iyileştirme özelliğine sahiptir. Adamentium denilen bir tür alaşımla iskelet yapısı güçlendirilmiştir. Wolver'inin vücudu üzerinde yapılan çeşitli iyileştirmeler ve işlemler, filmde suyun içinde başlayıp suyun içinde son bulmaktadır. Su, anne karnındaki amniyosentez sıvısına denk gelirken çırılçıplak oluşu da günahsız ve yeniden doğuşa işarettir. Ancak burada Tanrı'nın yaratma eyleminin dışında bilimin yaratma eylemi vardır. Frankeştayn da yalnız oluşuna, düzene karşı tutumuyla tanrıya isyan etmiştir. Bu anlamda Wolverine Frenkeştayn'la ilişkilendirilebilir. Yunan mitolojisinde Wolverin'e denk gelen kahraman ise yenilmezlik ve güçlülük özelliği ile Herkül'dür.

Jean Grey – Phoenix: Profesörün yanında mutantlar üzerine çalışmalar yapan bir doktordur. Jean, çift kişilikli bir karaktere sahiptir. Jean'in küçüklüğünden beri beyninin bilinçli ve bilinçsiz olarak kullanılan iki kısmı vardır. Bu anlamda, yok olsa da küllerinden yeniden doğan mitolojideki Anka Kuşu (Phoenix)'in bir temsili olarak yeniden dirilen çift kişilikli bir karakterdir. Bunun yanı sıra telekinetik ve telepatik özellikleri ile nesneleri hareket ettirebilme, gelecekte olabilecek bir olayı bilme (gaybı görme) ve o olaya engel olma yetisine sahiptir. Onun enerjisi bir gezegeni yok edebilir.

Scott Summers – Cyclops: Gözlerinden ateş saçan**,** ateşi donduran özelliklere sahip olan kahraman gözlerinden saçtığı ışınlarla bir dağı delebilme özelliğine sahiptir. Bu kontrosüz delme özelliğinin önüne geçebilmek için ise filmin başından sonuna kadar kahramanın gözünde gözlük görmekteyiz. Tepegöz anlamına gelen Cyclops ismi Yunan mitolojisinde Uranus'un görüntüsünden ve büyüklüğünden ve azametinden korktuğu ve üçüz olan çocuklarına karşılıktır. Cyclops'ların her birinin tepesinde tek gözleri vardır. Yine mitolojideki Prometheus (Tanrılara karşı çıkan ve insanlığa ateşi armağan eden titan) bu kahramana karşılık gelmektedir. Mısır mitolojisinde ise Osiris'in oğlu ile Cyclops özdeşleşmektedir.

Ororo Munroe – Storm: Gökyüzüne ve atmosfer olaylarına hâkimdir. Storm'un soy ağacında, kadın rahibeler ve yöneticiler yer almaktadır. Storm bu yönü ile tanrıça olarak anılmıştır. Yunan mitolojisinde şimşek ve yıldırım gücü ile baş tanrı Zeus, yine Roma mitolojisindeki Jüpiter Storm'un temsili olarak yorumlanabilir. Storm olaylara hâkimiyet kurarken gözleri ile odaklanmakta yani bir anlamda nazar etmektedir. İslam inancında ise Allah'ın "Kün" emri ile meleklerine vermiş olduğu özelliklerin insandaki temsili niteliğinde doğa olaylarını kontrol eden melek olan dört büyük melekten Mikail bu kahramanın bizdeki karşılığı olarak değerlendirilebilir.

Mystique: Vücudu her türlü insanın şekline dönüşebilir. Bu dönüşümle, şekline büründüğü insanın parmak izleri, retinası, deri DNA'sı, hatta konuşma aksanı bile aynıdır. Fakat Mystique şekline dönüştüğü mutantların

güçlerini taklit edemez, insandan farklı canlıların, hayvanların, bitkilerin ya da cansız nesnelerin şekillerine dönüşemez. Eğer buna kalkışırsa, organları zarar görebilir hatta ölebilir. Mystique, tüm klasik anlatılarda, kötü olanın aldatma işlevini yerine getirmeden önce kılık değiştirmesi gibi, amacına yönelik çeşitli kılıklara girebilir. Yunan mitolojisinde baş tanrı Zeus ile Mystique özdeştir.

Sabretooth: Bir kaplan cinsi olan Sabretooth'un zarar görmüş hücreleri hızla yenilenir, ayrıca iyileşme yeteneği sayesinde zehre ve pek çok uyuşturucuya karşı bağışıklık sistemi güçlüdür. Gelişmiş koku alma duyuları vardır. Dişleri ve ellerinin üst kısmından çıkan pençeleri sert cisimleri parçalayabilecek kadar keskindir. Hayvani özelliklerin taşıyıcısı olan kahraman "kurt adam" görünümündedir.

Rogue: Tanrısal güçleri olan dokunduğu herkesin anılarını ve güçlerini kendine transfer edebilen karakterdir. Serinin birçok filminde Rogue karşı cinsten birisi ile cinsel anlamda bir yakınlaşma yaşadığında, lanetliymiş gibi karşısındakinin sonunu getirmektedir. Ms. Marvel ile olan dövüşünde Rogue onun dayanıklılık, süper kuvvet ve uçabilme yeteneklerini kalıcı olarak almıştır. Rogue'un güçleri daha sonra tekrar bir değişim geçirmiştir, artık daha önce dokunmuş olduğu kişilerin güçlerini istediği zaman kullanabilmektedir.

Kitty Pryde-Shadowcat: İsminden de anlaşılacağı gibi gölgelerin kedisi anlamına gelen dişi bir karakterdir. Katı cisimlerin (duvarların) içinden geçebilir. Dokunduğu kişileri de bu şekilde katı cisimlerin içinden geçirebilir. Shadowcat bu elle tutulmaz haliyle havaya yürüyebilir ve bu şekilde sanki bir merdiven kullanıyormuş gibi bir binanın zemininden üst katlarına ulaşabilir. Eski Mısır'da Tanrıça İsis kediyle özdeşleştirilmiş, bereket ve mutluluk tanrıçası olarak anılmıştır. Ayrıca Mısır'da tapınağı bir kedi mezarlığı içinde olan Pahet adında bir kedi-tanrıça bulunmaktadır. Yunan ve Roma uygarlıklarında özgürlük düşkünü ve kontrol edilemez tanrıçalar olan Artemis ve Diana da kedinin karşılığı olarak film karakterini sembolize etmektedir.

Icemen- Robert Drake: Ellerinden buz çıkarır, üflediği yerleri dondurur, bir nesneyi dondurarak havada asılı kalmasını sağlayabilir, soğuktan etkilenmez kendisinin işine yarayacak kayaç, kaydırak vb itemleri kendisi oluşturabilir.

Jubilee: Ellerinden güçlü itme etkisi ile renkli enerji kütleleri çıkarabiliyor. Genellikle küre şeklinde enerji kütleleri çıkaran Jubilee, enerji kendisinden çıktıktan sonrada kendisi tarafından kontrol edilebiliyor. Karşı tarafa zarar verildikten sonra enerji tekrar Jubilee'ye geri dönüyor.

Pyro: kendisinin 100 metre etrafında olan herhangi bir yerde ruhsal güçlerini kullanarak alev çıkarabilme özelliğine sahiptir. Pyro alevleri yansıtırken canlı yaratıklara dönüştürüyor ve hedefine güdülü bir şekilde ulaşıyor.

Juggernaut: Bir mutant değildir. Gücünü Cytorrak'ın kızıl mücevheri denilen büyülü bir tılsımdan alır. Bu tılsımlı güç ona çok büyük bir fiziksel kuvvet ve dayanıklılık sağlamaktadır. Bu tılsım ona her koşulda hayatta kalma fırsatı verir. Fakat psişik saldırılara karşı korunaklı değildir. Bu saldırılardan korunmak için ise özel bir metalden yapılmış zırh kullanır.

Batı kurmacasında yaratmanın çatışma esaslı oluşu, çatışan iki tarafa yaratıcı özellikleri vermiştir. Bu anlamda Tanrı ile çatışan şeytanın da yaratma özelliği vardır. Tanrının koyduğu kurala karşı kendisini var etmek isteyen, kadere yön verme derdinde olan, yeniden yaratma sistematiği etkilidir. Allah'ın yaratmasının karşısına evrimin ufku ile teknolojik yeniden üretimin bir çıktısı ile getirilen mutantlar, Antropomorfizm

(İnsanbiçimci) bir yaklaşımın eseri konumundadırlar.[44] Bu bağlamda, tanrısal niteliklerin başka varlıklara, özellikle de insana aktarılması, daha açık ifadeyle yaratıcıyı insan şeklinde düşünmek veya o'nu bir cisim ve suret üzerinde maddeleştirme isteği, insanın mükemmelliği isteme fıtratının bir sonucudur.[45] Filmin karakterlerinden Profesör Charles'ın ellerini gökyüzüne kaldırıp, tanrı gibi yükselmesi, uçması insanın içindeki mükemmelliğe ulaşma hayalinin bir tezahürü olarak örneklendirilebilir. Yine Profesör Charles'ın mutant yaratması Tekvin sıfatı ile yoktan var eden Allah'ın gücünün bir temsilidir. Filmdeki birçok kahramanın gaybı görmesi de yine Allah'ın sıfatlarının insana indirgenmiş başka bir örneğidir. Filmin ilk serisinde kendisini lanetleriyle gördüğümüz Rogue, Wolverine ile araba yolculuğu sırasında "Emniyet kemerini takmalısın" cümlesi sonrasında kaza yapmaktadırlar. Geleceği görme özelliğiyle "Bilge Bakire" diye tanımlayabileceğimiz özelliği onu tanrısallaştırmaktadır. Yine İslam dininde, birçok söylence ve mitte yaratma eylemiyle ilgi verilen mucizelerin tanrılardan peygamberlere onlardan da insanlara dağılması, parçalanması yönündeki tanrısallığın gökyüzünden yeryüzüne inmiş olduğu düşüncesi de film serisinde birebir görülmektedir. Hz. Davut'un demiri yoğurması mucizesi, filmde Magneto ile karşılık bulmaktayken Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi ya da vücudu iyileştirmesi Wolveine örneğiyle ilişkilendirilmektedir. Aynı şekilde Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması Cyclops ve Pyro'nu ateşi kontrol etme özellikleriyle bağlantılıdır. Burada peygamberlere verilmiş bu özellikler mucize olarak değerlendirilmelidir. "icaz" kökünden gelen mucize, insanı acze düşürmektedir. Bir şeyin mucize olabilmesi ise o özelliğin hiçbir teknik araç, maddi araç ya da sebep olmadan insanda ortaya çıkabilmesine bağlıdır. Bu paralelde sıra dışı yeteneklerle ilgili olarak "Apoclypse" filminde geçen "*Bir yetenek kolayca lanet olabilir. Kehanet gücü verseler, gelecekten korkutabilir. Birine kanat verseler güneşe yakın uçabilir. Ona en büyük güçlerle hayal bile edilmeyecek yetenekler verseler yine de dünyaya hükmetmeye kalkabilir".* ifadesi Firavun'a bir gönderme olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Yaratma eylemini X Men film Serisi üzerinden değerlendirdiğimizde filmin tüm kahramanlarının tanrının her bir sıfatını temsil ettiğini görmekteyiz. "Bilinmeyen insanoğlu", "Süper kahraman", "Süper dünyalılar" olarak tanımlanan ve mutasyona uğramış her bir karakter sıra dışı ve olağanüstü güçlere sahiptir. Bu güçler yer yer zamanın modern anlamdaki teknolojisinin bazen de dünya üzerindeki mitsel anlatılarda yer alan kahramanların birer temsilidir. Allah'ın yoktan var etme, var olana şekiller verme, gaybı görme, kaderi değiştirme, her şeyi bilme, duyma, insanların zihinlerini okuma, maddeye hükmetme, gözetleme, kontrol etme ve her an her yerde olabilme özellikleri filmde her bir kahraman arasında paylaştırılmıştır. Doğal şartlar

[44] Mitolojide insanın sureti ve nitelikleri tanrıya yakıştırılmıştır. Antikçağ'da, Homeros-Hesiodos insan suretine bürünmüş bir formda tanrı tahayyülündeydi. Bu bağlamda tanırlar insanlar gibi sever düşünür hatta birbirleri ile çatışırlardı. Antropomorfist yaklaşımlar, semavi dinlerde de görülür. Hristiyanlıktaki baba, oğul kutsal ruh üçlemesi buna karşılık gelmektedir. İslamiyet'te ise durum tam tersidir. Yaratmanın suret-i Rahman şeklinde kabul edilmemektedir. Bu konuda, Buhari'den aktarılan bir hadis-i şerifte; "Allah Âdem'i kendi suretinde yarattı." (Buhari, İstizan, 1; Müslim, Bir, 115) şeklindeki Hadis'i Şerif'in doğrudan Arapça'dan çevrilme dolayımıyla, bir anlam kaymasına sebep olduğu düşünülür. Bir takım İslam âlimlerince; yaratmanın burada aynilik anlamına gelmediğine vurgu yapılır. Tıpkı, "Beytullah" kelimesinin Allah'ın evi şeklindeki çevirisinin tasviri gibi bu hadiste de Allah'ın Âdem'i âdem (insan) suretinde belli bir kaide formunda yaratması şeklinde tasvir edilir. İnsanın ruhi yapısının maddeden önde olması durumu bize, Allah'ın maddeden ve suretten münezzeh olduğunu en iyi şekilde açıklar.

[45] Evrim hikâyesine göre insanın dikleşmesi konusu bazı kusurları beraberinde getirmiştir. Vücudu dikleşen insanın omurgası uzayıp dışardan gelen darbelere dayanıksız hale gelmiştir. Bunun yanında karşılaştırıldığında deve kuşunun aksine darbe emen tendonların sayısı insanda küçüktür. Fakat deve kuşunun da tırmanma yeteneği diz yapısından dolayı insana kıyasla daha verimsizdir.

karşısında zayıf olan insanoğlunun film serisinden hareketle mutasyonu kabul edip, tanrısallaşması onu doğa karşısında güçlü kılmıştır. Bu anlamdaki mücadele, doğanın tekdüzeliğine karşı bir mücadele olmaktan çıkıp çatışmalar yoluyla kendisine dünya üzerinde iktidar sağlamaya çalışan insan tanrının sıfatlarını parçalayarak onun yerinde aklını ve onun bir çıktısı olan teknolojiyi kullanmaktadır. Sonuç olarak, evrim düşüncesinin bir parçası olan mutasyondan hareketle mutantların yeniden yeniye, kendilerine yaratıcı özelliği kattığını görmekteyiz. Bu durum filmdeki birçok sahnede, mutantların kendi oluşum alemi içerisinde de görülmektedir. Allah'ın yaratma kudretini mutantlar kendi kendilerini yaratma ve anlık koşullara göre iyileştirme olarak kullanmaktadır. Bu yolla doğaya hükmeden insan batı kurmacası içinde filmlerde tanrısal özelliklerin bizzat taşıyıcısı olarak konumlandırılmıştır. Yine filmler içerisinden ateşe, buza ve mekaniğe hükmeden, onları kontrol edebilen kahramanlar tanrısallaşmış insanlar olarak verilmekte ve mitsel birçok anlatıda onlara karşılık gelen temsillerine aktarma yapıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Abisel, N. (2010), Popüler Sinema ve Türler. İstanbul: Alan Yayıncılık.
2. Aristoteles. (1987), Poetika, Çev: İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi, İstanbul
3. Bütüner, B. Kantarcı, G. (2006), Mutasyon , Dna Hasarı ,Onarım Mekanizmaları Ve Kanserle İlişkisi, Ankara Ecz. Fak. Derg. Ankara 35 (2) 149 - 170 , 2006
4. Chatman, S. (2008), Öykü ve Söylem: Filmde ve Kurmacada Anlatı Yapısı, Çev. Özgür Yaren. Ankara: Deki Yayınları.
5. Frye, N. (2015), Eleştirinin Anatomisi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. İng'den çev. Hande Koçak.
6. Platon (1971), Devlet, (Çeviren: S.Eyüboğlu, M. A. Cimcoz), İstanbul: Remzi Kitabevi.
7. Rosenberg, D. (2017), Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi,İmge Kitabevi,Ankara.
8. Yazoğlu, R. (1998). "Antropomorfizm Ve Hıristiyanlık", Ekev Akademi Dergisi c. 1 sy. 2 (Mayıs 1998) s:259-273

A GREAT ORDER OF OPPRESSION AND BALANCE

Res. Assist. Şahin ÖZEL

Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kimya Bölümü, Bursa, Türkiye

sahinozel@uludag.edu.tr

Abstract

The meaning of oppression is, to be unfair, to violate a right, to torture and to persecute. Let us look at a window to let others look through the landscape from their own ideas and imagination. A person looking at a palace through a broken mirror observes the palace to be fragmented. This is a kind of paradigm. In other words, the world was not as high as it was. It tells us what we see, we actually tell our own paradigm and point of view. For an observer who studies the smallest oxygen atom or a galaxy, this intrigue and harmony in a creature gives the idea of denial to chance or nature. This is a great tahini and persecution. This is because even the smallest item shows its owner, and it is a great persecution to accept both the master and the master of such works. This situation seems clearer in written-visual media and documentaries. In order not to accept creativity, it is known that all kinds of fencing and mischief tools continue their studies in this regard.

Key Words: Paradigm, Haqq

MEVCUDATTA GÖRÜNEN MÜKEMMEL BİR DÜZEN VE DENGEYE KARŞI BÜYÜK BİR ZULÜM

Arş. Gör. Şahin ÖZEL

Özet

Zulüm lügat anlamı haksızlık etmek, bir hakkı kendi yerinden başka bir yere koymak, eziyet ve işkence anlamlarına gelmektedir. Yeryüzündeki varlıklara herkes kendi fikir ve hayal penceresinden baktığı için bu pencere hangi renk ve şekilde ise görünen manzarada ona göre hüküm alır. Kırık bir ayna ile saraya bakan bir kişi sarayı parçalanmış olarak müşahede eder. Bu aslında bir çeşit paradigmadır. Yani dünyayı olduğu gibi değil, olduğumuz yerden görürüz. Gördüğümüzü anlatırken, esasında kendi paradigmamızı yani bakış açımızı anlatırız. En küçük bir hücreyi veya en büyük bir galaksiyi inceleyen bir gözlemci mahlukattaki bu intizam ve ahengi inkarcılık fikriyle tesadüfe veya tabiata verir. Bu aslında büyük bir tahkir ve zulümdür. Çünkü en küçük bir eşya dahi sahibini gösterdiği halde bu kadar eserin ustasını kabul etmemek hem o varlıklara hem sanatkarına çok büyük bir zulüm olur. Yazılı-Görsel medya ve belgesellerde bu durum daha net gözükmektedir. Yaratıcıyı kabul etmemek adına her türlü şirk ve fesad şebekelerinin bu konuda bir hayli çalışmalarını sürdürdükleri bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Paradigma, Hakk

GİRİŞ

Medya; her türlü bilgiyi insana ve topluma ileten eğitme, bilgilendirme ve eğlendirme gibi üç ana sorumluluğu olan görsel, işitsel, hem görsel-hem işitsel araçların tamamına denilmektedir. Günümüzde medya faaliyetlerini üç farklı koldan sürdürmektedir.

1. Görsel-İşitsel medya
2. Yazılı medya
3. İnternet medyası

Gelişen ve sürekli değişen dünyada iletişim araçlarına duyulan bağlılık her geçen gün artmaktadır. İnsanlar zamanlarının neredeyse yarısını bu yayın organlarına ayırırlar. Çünkü haberleri, düşünceleri ve duyguları bu merkezler üzerinden aktarırlar. Araştırmalara göre dünya çapındaki en zengin yirmi kuruluş, medya üzerinden yaptığı faaliyetlerle insanlığı ahlaksızlığa, sapkınlığa ve inkara götürecek derecede sinsice çalıştıkları zahir bir surette görünmektedir.

Evrendeki her hadiseyi bir sebebe bağlayarak güya mesele anlaşılmış ve hallolmuş gibi Kuran'a hücum eden bu güruh, bütün iletişim araçlarıyla her fırsatı değerlendirmektedirler. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra toplum üzerinde en etkili dördüncü kuvvet olarak medya gelmektedir (1). Bu nedenle topluma yön vermesi bakımından günümüzün en etkili silahı olarak görülmektedir.

Üstad Said Nursi Kastamonu Lahikası adlı esrinde Ahir zamana bakan bir hadisi şöyle tefsir eder "Ahir zamanda bir şahsın hata ve günahları büyük bir yekun teşkil ettiği ve bir adam radyo vasıtasıyla bir milyon kebairi işler ve milyonlarla insana dinlettirmekle günaha sokar (2). Yine Nursi Sözler adlı eserinde konuya farklı bir açıdan bakmaktadır. "Bazı ehl-i cehennem'in bir dişi, dağ kadar olması cinayetinin büyüklüğüne bir mikyas olarak haber verilmiş" ifadeleriyle aslında yayın organları üzerinden büyük bir tahribat ve inkılap yapılabildiğine işaret etmiştir.

Bu hakikatlerden anlaşıldığına göre ehl-i küfür medyanın tüm iletişim kollarını kullanarak menhus fikirlerini beşeriyetin kafasına ilka etmektedirler. İletişimdeki bu kolaylığı kullanarak nihayetsiz şerri nihayetsiz hayra tebdil ettirmek mümkündür. Zamanımızda bu tür yayın organizasyonlarının artırılmasına çalışmak ehl-i hamiyet ve gayretin bir vazifesi olmalıdır.

Yapılan bir araştırmaya göre halkın ibadetlere karşı ilgisizliğinin temelinde %19,62'si medyanın olumsuz yayınlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir (3). Başka bir araştırmada ise, şirketlerdeki ekonomik krizlerin din, dindarlık ve onları çağrıştıran semboller üzerindeki olumsuz etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre, daha önce dini sembollere olumlu bakanların %30,3'ü kriz sonrasında tam aksine dönmeye başlamış ve %52,9'u ise artık dindarları tercih etmeyeceğini söylemişlerdir (4).

Aynı şekilde 2011 yılında müslüman karakterleri canlandıran Hollywood filmlerinin 800 den fazlası müslümanları gaddar, barbar ve anarşist olarak gösterdiklerinden Amerika ve Avrupalılar, müslümanları tümüyle olumsuz karakterler olarak algılamaya başlamışlardır (5). Medya, olumsuz algı oluşturmak amacıyla içerisinde deve, çöl, entari, çarşaf, sakal, birden fazla evlilik gibi sahneleri barındıran görüntülere yer vererek müslümanları çağa ayak uyduramayan, yeniliklere ve gelişmelere karşı insan haklarını ve özgürlüklerini kısıtlayan tipler olarak lanse edilmelerini amaçlamaktadır (6).

Nursi'ye göre "Yayın organları, binler maddi ve manevi hukuk-u ibadı mahveden ehl-i dalalet ve tuğyanın bir tek hasenesini meşru gösterip büyük bir ekseriyetin onlara taraftar çıkmasını teşkil ederler. Umumi musibet ekseriyetin hatasından geldiği için musibet-i ammenin devamına belki daha da şiddetlenmesine kader-i İlahiye fetva verdirirler; biz buna müstehakız derler." Ekser nas o zalim şahısların hareketlerine kalben yada fiilen taraftar olmalarıyla manen iştirak ederler ve umumi musibetlerin gelmesine zemin izhar ederler. Böylece bazı şahısların hatalarından gelen bu musibetler bir memlekette belki küre-i arz'da umumi şekle girmesine sebep olur (7). Deprem, sel, tufan, tsunami gibi hadisatlar bu gibi vakıaların neticesidir denilebilir.

Yani Kavm-i Nuh'un başına gelen tufan ile semavat ve arzın hücumu, Kavm-i Ad ve Semud'un inkarından hava unsurunun hiddeti ve Kavm-i Firavun'a karşı su unsuru ve denizin galeyanı gösteriyor ki ehl-i dalalet ve ehl-i isyana mevcudat kızıyor, mahlukat öfkeleniyor. Onun için böyle ehemmiyetsiz insanların

ehemmiyetsiz amelleri ve şahsi günahları kainatın yaratılmasındaki hikmet ve maksatlara zarar verdiğinden arz ve külli unsurlar hiddete gelir.

SONUÇ

Haberleşme ve iletişimin, bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak kapsamını her geçen gün arttırmakta olduğu kabul edilen bir gerçekliktir. İşitsel, görsel kitle iletişim araçlarından sosyal medya, artan kullanım hızıyla günlük hayatın tamamına sirayet etmiştir. Toplumun gözü ve kulağı durumundaki medyanın insanlığın faidesine medar yönleri olduğu gibi şer ve tahrip hesabına kullanarak insan alemini ateşe atan hodgam insanlar pis mefkurelerini bu vasıtayla neşretmektedirler. Bu anlamda medya kuruluşları, yaptıkları agrazlı ve menfi yayınlarla insanlığı yanlış yönlere sevkedebilmektedirler. Bu genel çerçeve içerisinde en ağır darbe İslamiyet hesabına dine ve dindarlara indiriliyor. Din adına verilen yanlış ve gerçek olmayan bilgiler bir tarafa, bazen de kasıtlı olarak dine ait her şeyi, farklı bir tarzda empoze ederek insanları tenfir etmektedirler.

Nursi'ye göre kitlesel iletişim araçları insanlığa büyük bir nimeti ilahiyedir ve onları terakkiye, lüzumlu ve zaruri menfaatlerine yönelik kullanılmalıdır. Yoksa insanlığı tenbelliğe, sefahete ve lüzumlu vazifelerin noksan bırakılmasına sebebiyet vereceğinden nesl-i atiyi büyük bir belaya duçar edecektir (8).

Ne şekilde olursa olsun, iletişim organlarının bu vahim tutumu yeni yetişen nesiller üzerinde onarılması mümkün olmayan bir tahribata neden olmaktadır. Bu tehlikeye karşı en iyi çare bu kurumlara dini meselelerde danışmanlık hizmeti sunmaktan geçmektedir. Bu konudaki hassasiyet her türlü yayın ve neşriyat kuruluşlarına arzedilmelidir Yani her türlü iletişim ve haberleşme ağında eğer dini meselelerle ilgili bir durum varsa mutlaka uzmanlarından gerekli bilgi ve danışmanlık desteği alınmalıdır (9).

Nursi'nin 31 Mart hadisesinde gazetecilere yaptığı hitap, neşriyat yapan kuruluşlar adına büyük önem arzetmektedir. Hitabında derki; "Ey gazeteciler! Edibler edebli olmalı, hem de edeb-i İslamiye ile müteeddib olmalı. Ve onların sözleri, kalb-i umumi-i müşterek-i milletten çıkmalı. Matbuat nizamnamesini, vicdanınızdaki hiss-i diyanet ve niyet-i halise tanzim etmeli. Halbuki siz iki kıyas-ı fasidle, yani taşrayı İstanbul'a ve İstanbul'u Avrupa'ya kıyas ederek efkar-ı umumiyeyi bataklığa düşürdünüz. Ve şahsi garazları ve fikr-i intikamı uyandırdınız" (10)

Bu kaideler çerçevesinde medya mensuplarınnın eğitim alacağı fakültelere din konusunda yeterli bilgi sahibi olmaları için ilgili dersler konulabilir (11). Bu şekilde dini bilgi yetersizliğinden kaynaklanan olumsuz yayınların önüne kısmen de olsa geçilmiş olacaktır. Aksi halde bu tehlikenin önünü almak mümkün mümkün olmayacaktır. İşin diğer bir boyutu kasdi olarak dini ve onu temsil eden her şeyi kötü gösterme gayretinde olan fesat şebekeleri için danışmanlık hizmeti de bir faide temin etmeyecektir. Yılanlar ısırmadan lezzet aldığı gibi, insanlığını yitirmiş bu gaddar ve bedbahtlarda lezzetlerini bu faaliyeti yapmakta alacaklardır. Ya bu sarhoşları topuzla ayıltmak gerekir veya böyle düşünmeyen en azından dine tarafsız bakabilen medya organlarının toplumu bilinçlendirmesi ve farkındalık oluşturması, bu tehlike için bir çözüm olabilmektedir.

KAYNAKLAR

1) Yusuf Özkır, "Medyanın Din Bilgisi", Medya ve Din (ed. Mete Çamdereli), Köprü Kitapları, İstanbul, 2014, s. 15.
2) Zübeyr Gündüzalp Konferans (Sözlerin eki) s.705
3) Hamdi Uygun, Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1992, s. 54.
4) Kübra Küçükşen, Din Motivasyonlu Ekonomik Organizasyonlarda Yaşanan Olumsuz Tecrübelerin Din Algısı Üzerindeki Etkileri (İslami Holding Yatırımcıları Üzerine Bir Araştırma)(Yayınlanmamış Doktora

Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD, Konya, 2011, s. 183-193.
5) Mehmet Akif Enderun, Beyaz Perdenin Din Algısı, Işık Yayınları, İzmir, 2008, s. 163
6) Hayrettin Yücesoy, “ 11 Eylül Sonrası Amerikan Sesli-Görüntülü Medyasında Müslüman Ve İslam İmajı İle Bu İmajı Yayan ve Destekleyen Unsurla Üzerine Bazı Öneriler”, 2. Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresi, Tebliğler-Müzakereler, Ankara, 2005, s. 192-193.
7) Said Nursi, Sözler, RNK yayınları, 2018, s.187
8) Said Nursi, Emirdağ Lah.2, RNK yayınları, 2018, s.70
9) İbrahim Turan, “ Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler”, 19 Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:24-25, Samsun, 2007, s. 299; Ömer Menekşe, “Türk Sinemasında Din ve Din Adamı İmajı”, 2. Uluslar Arası Dini Yayınlar Kongresi, Tebliğler-Müzakereler, Ankara, 2005, s. 65.
10) Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, Dvan-ı Harb-i Örfi, RNK yayınları, 2018, s.66
11) İbrahim Turan, “ Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler”, 19 Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:24-25, Samsun, 2007, s. 303.

APOTHEOSIS OF MANKIND WITH MAGIC OBJECTS IN CARTOONS

Res. Assist. Yavuz KOTAN[1], Asst. Prof. Dr. irfan HIDIROĞLU[2]

[1]Muş Alparslan Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Sinema Bölümü, Muş, Türkiye

[2]Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo- Televizyon ve Sinema Bölümü, Erzurum, Türkiye

yavuzkotan@gmail.com

Abstract

According to the idea of creation, mankind was sent to evolve through knowledge and prayer in the world with the abilities and limitations given to it. However, in many different narratives, from the early ages of history to the present, humanity's purpose in the world has been portrayed as a struggle with nature and "gods". In these narratives, human beings, although knowing that they are mortal beings, have not given up their search for immortality. Therefore, instead of accepting the powers and attributes given Allah, the only and unique, believing and prostrating to him, they tended to tear up the qualities of it and distribute different gods as seen in Greece, Egypt and other societies. Even in the second stage, this has led to the deification of man by transferring the names of God to mankind. By attributing a god for every attribute of God as their greatest opponent, they wanted to reflect on the gods they built in their own mind and be dominant over nature in this regard. In this context, in the story of evolution, mankind has transformed itself into power and ability by using its unique characteristics of creativity and various symbolic magical objects. The aim of this work is to reveal what kind of magical objects they use to possess holy powers in the way that man makes himself dominant over nature through cartoons. The cartoons broadcast on TV channels are defined as the universe of our work, and the Cartoon Network TV channels are sampled from within this universe. The cartoon series "Justice League" will be interpreted, and how the symbolic magic objects are and how human beings have become perfect human beings will be explained through the content analysis method.

Key Words: The creation thought, Seeking immortality, Symbolic magic objects, Apotheosis of man

ÇİZGİ FİLMLERDE SİHİRLİ NESNELER YOLUYLA İNSANIN TANRISALLAŞTIRILMASI

Arş. Gör. Yavuz KOTAN, Dr. Öğr. Üyesi İrfan HIDIROĞLU

Özet

Yaratılış düşüncesine göre insanoğlu kendisine verilmiş yetenekler ve sınırlılıklarla dünyada ilim ve dua vasıtasıyla tekamül etmek için gönderilmiştir. Ancak, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar, farklı birçok anlatıda insanoğlunun dünyadaki amacının doğa ile ve "tanrılarla" olan bir mücadelesi olarak resmedilmiştir. Bu anlatılarda, insanoğlu her ne kadar ölümlü bir varlık olduğunu bilse de ölümsüzlük arayışından vazgeçmemiştir. Bu yüzden, tek ve bir olan Allah'ın güç ve sıfatlarını kabul edip ona inanıp secde etmek yerine, ondaki sıfatları parçalayıp Yunan, Mısır ve diğer toplumlarda görüldüğü gibi farklı tanrılara dağıtma eğilimine girmiştir. Hatta ikinci aşamada, Allah'ın isimlerini insanoğluna aktararak insanın tanrısallaşmasının önü açılmıştır. Allah'ın her bir sıfatına bir tanrı atfetme yoluyla, en büyük rakibi olarak kendi kafasında kurguladığı tanrıları yansıtma ve bu sayede doğa üzerinde egemen olmak istemiştir. Bu bağlamda evrimleşme hikayesinde İnsanoğlu, yaratıcıya has özellikleri, çeşitli simgesel sihirli nesneler kullanarak dönüştürüp, iktidar ve yeteneğe kavuşmaktadır. Çalışmanın amacı, çizgi filmler üzerinden insanın kendisini doğaya karşı egemen kılması yolunda ne tür sihirli nesneler kullanarak kutsal güçlere sahip olduklarını ortaya koymaktır. Televizyon kanallarında yayınlanan çizgi filmler çalışmamızın evrenini, Cartoon Network TV kanalı da bu evren içerisinden örneklem olarak belirlenmiştir. "Adalet Takımı" Çizgi Film Serisi de bu tv kanalı içerisinden

örnekleme olarak seçilen çalışmada, içerik analizi yöntemi ile simgesel sihirli nesnelerin neler olduğu ve insanoğlunu nasıl mükemmel insana evirdiği yorumlanıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış düşüncesi, Ölümsüzlük arayışı, Simgesel sihirli nesneler, İnsanın tanrısallaştırılması

GİRİŞ

Yaratılış düşüncesine göre insanoğlu kendisine verilmiş yetenekler ve sınırlılıklarla dünyaya ilim ve dua vasıtasıyla tekâmül etmek için gönderilmiştir. Ancak, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar, farklı birçok anlatıda insanoğlunun dünyadaki amacı, doğayla ve "tanrılarla" olan bir mücadele olarak resmedilmiştir. Bu anlatılarda, insanoğlu her ne kadar ölümlü bir varlık olduğunu bilse de ölümsüzlük arayışından vazgeçmemiştir. Bu yüzden, tek ve bir olan Allah'ın güç ve sıfatlarını kabul edip ona inanıp secde etmek yerine, ondaki sıfatları parçalayıp Yunan, Mısır ve diğer toplumlarda görüldüğü gibi farklı tanrılara dağıtma eğilimine girmiştir. Hatta ikinci aşamada, Allah'ın isimlerini insanoğluna aktararak insanın tanrısallaşmasının önü açılmıştır.

1. İSLAM'DA YARATMANIN ÖZGÜNLÜĞÜ

İlk yaratma anlamına gelen yoktan var etme konusunda, evrenin yaratılması bir sisteme bağlanarak güneşin ve ayın yaratılması, çevresindeki gezegenlere olan konumu, dünyanın yaratılması, dünya özelinde de; denizler, karalar, okyanusların yaratılması söz konusudur. Kur'an-ı Kerim'deki "kün" emri, bu yaratmaya bir temsildir. Bu temsilde, ilim dairesinden kudret dairesine geçme mânâsı bulunur. Bu bağlamda yaratmada, ilmi ile takdir eden Allah, kudret göstererek daha önceden hiç olmayan bir şeyi, ilk olarak ilim dairesinden kudret dairesine aktarır. Yoktan var edilen herhangi bir şeyin öncesi ve emsali olmadığı için yoktan var etme eylemi Allah'ın Tekvin sıfatının yansımasıdır. Bu bakımdan Tekvin, var etmek, yaratmak manasında olup; Allah, zatıyla kaim, bilfiil yaratmak ve icat etmek şanından olan sübûtî ve hakiki sıfatlarından birisidir. Yüce Allah, Tekvin sıfatı ile dilediği herhangi bir şeyi yoktan var eder veya var iken yok eder. Yüce Allah'ın âlemleri yaratıp yok etmesi, kullarını yaratıp yaşatması, onları beslemesi sonra da öldürüp başka bir âleme onları götürmesi, tekvin sıfatının tecellisi ile olur. Tekvin'in (yaratmanın) anlamı bir eserin meydana gelmesinde doğrudan doğruya işleyen, hükmünü, imzasını koyan, eşsiz etki sahibi olmasını anlatan bir fiildir. Bu bakımdan Tekvin sıfatı, halk etmek, îcâd ve te'sir gibi kavramlarla da beraber kullanılmaktadır.

Yaratma fiili ve yaratıcı olma sıfatıyla bilinen Allah, Yaratan (halık), yaratılandan (mahlûk) bu özelliği ile yüksek ve üstündür. *"Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır."* (Bakara 2/7:). Bu Ayet-i Kerime'de yaratılanların kalp ve kulaklarının mühürlenmiş olması insanın aciz ve yaratanın karşısında zayıf olduğunu göstermektedir. Zira, Allah yaratma sıfatı ile insanı, kendisinin kurallarını koymuş olduğu hak din fıtratı üzerine hoş görerek yaratmıştır. Yani insan nefsi ile bazı şeylere meyleder. Ancak olacak olan ne ise onu Allah diler. Bu bakımdan, nefsi ile insanoğlunun imtihanı ahde vefa ve ahdi inkâr arasında gel gitler yaşaması üzerine kuruludur. O halde Allah'ın iradesinin tek ve yegâne olduğu ve bu iradenin her şeyi kuşattığı açıktır. Allah mutlak irade sahibidir. Bu ilâhi iradenin varlığına çeşitli ayet ve hadisler şahitlik etmektedir. Âlemde hiçbir şey, Allah'ın mutlak iradesinin dışında değildir. İlâhi iradenin her şeyde hükmetmesi ve söz sahibi olması bakımından, Allah'ın irade ve dilemesine "Külli irade" denilmektedir. Bu bakımdan ilâhi irade, insanın iradesini de kuşatır. İnsan iradesi ise, bir konuda bazen istekli, bazen isteksiz olur; bazen bir işi yapmak ister, bazen istemez. Bunlar insanda da var olan iradenin varlığına işaret eder. Fakat insanın bu tarzda anlaşılan iradesi, Allah'ın yüce,

mutlak, tarifi imkânsız iradesinin yanında çok küçük bir iradedir. Bu bakımdan insanın bu iradesi, Allah'ın külli, mutlak iradesi yanında "Cüz'i irade" olarak açıklanır.[46]

İlahi irade zaten insanın sapmaya meyilli olduğunu bilmektedir. Bu nedenle onu iyiye yönlendirme amaçlı bir telkin sistemini (semavi dinleri) insanın peşi sıra yollamıştır. *"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır."* (Nahl suresi 16/12). *"Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden hem içki, hem de güzel bir rızık edinirsiniz. Elbette bunda aklını kullanan bir toplum için bir ibret vardır.*" (Nahl suresi 16/67).

"Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır." (Bakara 2/164 diyanet). [47]

"Andolsun ki, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalbleri vardır, fakat onunla gerçeği anlamazlar. Gözleri vardır, fakat onlarla görmezler. Kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Hatta daha da aşağıdırlar. Bunlar da gafillerin ta kendileridir." (Araf suresi, 7/179) Bu ayetler ışığında, başlangıçta Allah insanı en güzel kıvamda (**ahseni takvim**) yani islami fıtrat üzerine yaratmış ancak sonrasında insanın cüzi iradesi onu nefsine meyletmiş hale getirmiş**, onu aşağılara çekmiş (esfeli safiline),** düşürmüş, kâmil kul olma yolundan uzak tutmuştur. Burada açık olan taahhütlerin yerine getirilip getirilmemesi konusu insanın kendi kararına bırakılarak bir tercih yapmasına bağlanır. Her tercih bir yüktür ve her iki tercihin de hem ahiri hem de zahiri sonuçları vardır. Ancak kulun evveli, ahiri, zahiri, batını varken Allah'ın, evveli, ahiri, zahiri ve batını yoktur. Evvel- ahir, sebep- sonuç; bunlar Allah'ı izah etmeye çalışırlar fakat Allah'ın yerine geçemezler.

Yukarıdaki ayetlerden yola çıkarak Allah'ın yaratma eylemini kendisinden başka hiçbir varlığa, vermediği İslam'ın en büyük iddiasıdır.

Felsefe tarihinde Allah'ın varlığı ontolojik, kozmolojik ve teleolojik delillere dayalı olarak ispatlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan birisi felsefenin teolojik bakış açısından ayrılıp salt insani düşünce sistematiği

---

[46] Allah, Âdem'in üstünlüğünü ortaya koyarken, meleklerin karşısında Hz. Âdem'i, iblisin de dâhil olduğu melekler grubuna karşı üstünlüğünü göstermek için hepsini toplu bir karşılaşmaya tabi tutmuştur. Ayette de belirtildiği üzere, Allah ilk insan Âdem'e öğrettiği ilmi onun meleklerden üstün olduğunu ispat etmek için ileri sürmüştür. Burada üstünlük ölçüsü Allah'tan gelen ilimdir. Bu âyet-i kerimeler bize, ilk insanın topraktan yaratıldığını; ilkel bir hayat yaşayıp kendiliğinden tekâmül ederek ilme ulaşmadığını Allah'ın öğrettiği eşyaların isimlerini bildiğini haber veriyor. *"Hani Biz meleklere (ve cinlere): Âdem'e secde edin, demiştik. İblis hâriç hepsi secde ettiler. O, yüz çevirdi ve istikbâr etti/büyüklük tasladı, böylece kâfirlerden oldu."* (2/Bakara, 34). Allah, Âdem'e secde emriyle, onun üstün kabul edilmesi emrini vermiştir. İnsanı faziletli bir konuma getirmiştir, çünkü Allah Âdem'e öğrettikleri ile onu meleklerden üstün sayacak özelliklerle donattı. Bu bakımdan, İnsan aklının ilim içerisindeki konumu, bildirilen/öğretilen bilginin yanında irade ile de doğrudan ilgilidir. Allah'ın insana, tercih özelliği taşıyan hür irâde erkinliği verdiği gibi, her yaratılan mahlûkatın ulaşamayacağı mârifet (herkesin gösteremeyeceği beceri, hüner, ustalık.) kapasitesini de bildirdi. Bu bağlamda, İnsan tabiatının iki yönlülüğü, yolunu ayırmak için iradesini kullanma becerisi ve kendi çabasıyla Allah'ı bulma emânetini ve sorumluluğunu üzerine alması durumu, Allah'ın kudret'i iradesinin bir tecellisidir.

[47] Allah'ın yaratma eyleminde bir süreklilik söz konusudur. Hem yeni doğumlarla oluşan yaratma hem de hâlihazırda yaratılmış her insandaki değişimlerle birlikte anlık yaratma söz konusudur. Bu formdaki yaratılışın süreklilik arz etmesi durumu el-Halîmî, Hâlik isminin "faal-i hallak" oluşunu ifade eder.

içerisinden bakma temelli etik yaklaşımdır. Bir diğeri ise insanın toplum içerisinde eylediklerini gözden geçirip yeni bir devlet-insan ilişkisi kuran Aydınlanma döneminde olgunlaşarak nüvesini veren batı düşüncesinin temelleri yaklaşımdır. Varlığını ilk kez 17. Yüzyılda göstermeye başlayan ontolojik yaklaşımın ele alınış dönemi Aristoteles'e kadar uzanır.[48] Yaratıcının varlığını gösteren ontolojik kanıta (veri) ulaşmanın yolu, her şeyden önce mantıksal olarak bir mükemmelin varlığını göz önünde tutmaktan geçer. Bu durumda ontolojik kanıta bizi götüren şey, mükemmeli arayan düşüncenin özü olan Tanrı'dır. Ontolojik kanıt olarak anılmasının sebebi, Tanrı'nın varlığının Onun var olmasıyla kanıtlanmasından ötürüdür. Düşüncede bu öz ön planda iken Onun varlığı zorunludur, bir an için bile yok sayılması sistemi ters yüz eder. Çünkü, Tanrı'nın var olmadığını düşünmek, onun en mükemmel bir varlık olmadığını söylemek anlamına gelir, bu ise İslam'daki vahdaniyet bakımından tanrının bir tek olarak var olma özelliğine terstir. Onu var eden niteliklerinden eksik özellikte bir varlığın yaratıcı olarak Tanrı olması söz konusu değildir. Bu bakımdan vahdaniyet kabul ediliyorsa, Onun dışındaki var olan şeyler de ona katılarak ondan pay alarak, var olurlar. Bu minvalde Tanrı, mutlak olarak vardır. (Bardakoğlu, 2000)

Evrenin işleyişi ve yapısından yola çıkılarak oluşturulan kozmolojik deliller bize, İslam düşünce tarihindeki hudüs ve imkân sözcüklerini hatırlatmaktadır. Eflatun ve Aristo evrenin başlangıcını bir düşünme biçimi ortaya koyarken ilk hareket ettirici bir muharrikten bahsederler. Bu tarif Aristo'nun dört neden öğretisini de kapsar.[49]

2. İNSANIN TANRISALLAŞMASI BAĞLAMINDA ANTROPOMORFİZM

Antik çağda inanç sisteminin oluşması, insanın doğa ile kurduğu ilişkiye göre şekillenmiştir. İnsan doğa ile kurmuş olduğu mücadelede, doğayı kendisi gibi düşünen, duygulara sahip bir refleks niteliğinde kurgulamıştır. Doğada insanın bir anlam yükleyemediği, kendisine faydası veya zararı olan olayların

---

[48] Aristoteles, sonradan "Ta meta physike" (metafizik) ismi ile anılan toplama metinlerinde bahsettiği ve "ilk felsefe" adını verdiği düşünce sistematiği için, "varlığı varlık olarak ele almak" ifadesini kullanmıştı. Ama Platon'un idea öğretisi ya da Sokrates öncesi filozofların "arkhe" arayışları ontoloji alanında ilk bilgisel çabalar sayılabilir. Kilise erkinin devlet ve toplum nezdinde hüküm sürdüğü orta çağda Aquinolu Thomas Aristoteles'in çalışmasından yararlanarak Tanrı'nın varlığını savını iddia ederken varlıkbilimden yola çıkmıştır. Bu konuda Aristoteles'in bu tanrı ile ilgili bu metinlerini "Tanrı'nın yarattığı varlıkların bilgisi"ni içeren metinler olduğunu savunmuştur. Fakat yeniçağda metafizik öğelerle uğraşılması durumu bilimin dışında tutulmuş, metafiziğin bilimi engelleyici özellikte olduğu savunulmaya başlanmıştır. (Aristoteles, 1987).

[49] Aristo'ya göre Her şeyden önce evrenin kendisinden meydana geldiği bir ilk madde mevcuttur. Aristo ilk madde izahında; kaotik bir sitemin varlığına işaret eder. Yani, üzerinde barındırdığı niyetini, şartlarını oluşturmaya hazır başı ve sonu olmayan (ezeli) bir refleksin varlığından bahseder. Evren de bu kaotik maddede "gizil" olarak bulunan formun (edimselleşmesiyle) aktifleşmesiyle meydana gelmiştir. O hâlde ikisi de ezeli olan madde ve form evrenin meydana gelmesindeki iki temel unsurdur. Bunun yanı sıra, evrenin varlık kazanması için gereken ilk hareketin de ona verilmiş olması gerekir ki bu da bir hareket ettiriciyi üçüncü bir neden olarak gerektirir. Bu üçünün yanı sıra bir de amaç, erek vardır. Yani Tanrı, evreni gelişigüzel değil, önceden saptadığı bir amaca göre meydana getirmiştir ve bu amaç da evrenin varlığını, gerçekliğini açıklamakta başvurulan nedenlerden biri olur. Yukarıda bu amacın, formu yetkinleştirmek, edimselleşmek, salt formluluk olan Tanrı'ya mümkün olduğunca benzemek olduğu ifade edilmişti. Elbette şeyler, asla salt form hâline gelemezler. Gelebilselerdi, evrende harekete gerek kalmaz ve evren mevcut durumdaki gibi oluş üzerine temellenmiş bir yapıda olmazdı. Bu yüzden evren mevcut düzeniyle varlığını sürdürdüğü sürece, ki; ezeli ve ebedidir, amaç da daima dört nedenden biri olarak mevcudiyetini sürdürecektir. Eflâtun'un hareketin nihaî kaynağını ruha bağlamaya çalışması ve Aristo'nun ilk sebep veya ilk hareket ettirici fikrini benimsemesiyle Tanrı'nın varlığını ispat etme ihtiyacı Yunan felsefesinin konuları arasında yer almaya başlamıştır. İlkçağ felsefesinde kullanılan kozmolojik düşüncenin sonucu olan evreni ve tanrıyı ispat girişimleri, daha sonra Kitâb-ı Mukaddes metinlerinde yer alan tanırının birliğini onaylayan bakış açısı ile beraber Yahudi ve Hristiyan din bilimleri içerisinde de yer almıştır.

gerçekleşme nedenlerinin bir idareci kuvvetin varlığına dayandığı düşüncesi insanı, tanrı kavramı üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Bu durum insan çevresinde gelişen tabii olaylara bakan insanın kendi yaratılışında olan akletme yeteneği içerisinde; kişiselleştirme ve fantastik kurgu düşüncesi yoluyla gerçekleşmiştir. Bu yolla insanın kurguladığı ve tasvirini yaptığı tanrı biçimleri, kendisinden üstün güçlere haiz, insansı veya bir hayvanın uzuvlarına benzeyebilecek şekilde çok çeşitli olabilmektedir. Bu nedenle mitoloji tanrılar, tanrıçalar ve kahramanlarla doludur. Antik çağda İnsanın tahayyülü çerçevesinde doğada bulunan somut ve soyut her şey tanrılara bağlıdır. Gökyüzü, yeryüzü, karalar, denizler, mevsimler, aşk gibi bütün nesnelerin ve olguların tanrısı çeşitli olmakla beraber, her tanrının ayrı görev ve sorumlulukları vardır. Bu tanrılar birbirleri ile ilişki halinde olup birbirleri ile çatışıp savaşmaları sonucu doğadaki olay, olgu ve hislerin meydana geldiğine inanılır. Çoktanrıcılık adı verilen bu inanç sistemi politeizm olarak adlandırılır. Tanrılar, aynı insanlar gibi acıkırlar, emisyonel hislere sahiplerdir. Evlenebilirler hatta onların çocukları, doğanın başka alanlarına hükmedebilir. Çoklu tanrıların birlikte oldukları bu sistem Panteon olarak adlandırılır. Bu sistem içerisinde tanrılar insan özellikleri taşıyan üstün varlıklardır. İnsandan en önemli farkları ölümsüz olmalarıdır. Antik Yunan, bu bakımdan çoktanrılı dinlerin hüküm sürdüğü toplumlardan birisidir. Antik Yunan toplumu, evreni üç kardeş tanrıya teslim etmiştir. Hepsinin görev ve üstünlükleri birbirlerinden farklıdır. Gökyüzü ve üstün özelliklerin çoğu, Zeus'ta, denizler Poseidon'da, yeraltı ise Hades'tedir. Hatta, mevsimlerin ortaya çıkması hikayesinde Zeus ve Hades'in istenmeyen bir evlilik olayında, birbirleri ile çatışmaları sonucu kış mevsiminin ortaya çıktığına inanılır. Bu bağlamda antik Yunan, doğada devinim içeren her nesne ve düşüncenin ayrı bir canlı güç olarak düşünülmesinden yana olmuştur. Bu inanış insani özellikleri nesnelere yükleme düşüncesini ve nihayet bu özellikleri ayrı ayrı görevlendirdikleri tanrıya atfetme eğilimine geçmişlerdir. (Rosenberg, 2017). Bu bağlamdaki bir Panteon sistemi antropomorfizmle (insanbiçimcilik)[50] denktir. Antropomorfizm[51], İnsan biçimi ve insani niteliklerinin başka bir varlığa atfedilmesi demektir. Hayvanlar, cansız varlıklar, doğa güçleri, şeytanlar, melekler ve tanrılar antropomorfizmin konusunu oluşturabilir. İnsanın doğa ile mücadelesindeki üstlenmiş olduğu vasıf, öncelikle onu bir veya birden çok tanrının varlığını kabul etmeye itti. Bu yolla doğaya anlam yükleyerek insan doğa içerisinde kendisini var etti. Fakat varoluşundaki fanilik ona sonsuz olma, ölümsüzlüğe ulaşma gibi düşünceleri de ektiği için hiçbir zaman üstünlük kurma niyetini geride bırakmamıştır.

İslamiyet'teki Allah'ın mutlak sıfatları Antik Yunanda çeşitli tanrılara pay edilmiş ve nihayetinde insanlara kadar indirgenmiştir. Batı kurmacasındaki evrimi içerisinde doğa karşısında en başta aciz olan insanın kendisini güvende olma, barınma ve karnını doyurma gibi temel ihtiyaçlarına inat, doğa acımasızdır. Toplu yaşama ve toplum içerisinde varlığını gerçekleştirme ihtiyaçları insana birtakım kuralları dikte etmiştir. Bu bağlam onun karşısına, toplum içerisinde var olurken tercih yapmasını ve yaptığı tercihten sorumlu tutulması durumlarını çıkarmıştır. İnsan, organize bir yapı olan toplum ve yaşadığı coğrafya içerisindeki ödül (yaşam)- ceza (yok olmak) sisteminde ya vardır ya da yoktur. Zamanla insan doğayla uyumlu bir şekilde yaşamayı ve onunla geçinmeyi öğrenir. Avlanarak, kendisine güvenli alanlar inşa ederek ve beslenme ihtiyaçlarını karşılama noktasında uzmanlaşmış ve doğayı evcilleştirmiştir. Bu bakımdan insanın kendini aşması durumu onun tanrısallaşmasına veya tanrının yer yüzündeki direk temsilcisi olmasına bağlıdır. Doğa karşısında yetenekli insan artık doğaya isyan ederek her türlü gücü elinde bulundurabileceğine inanarak tanrısal özelliklere evrilmiştir. Bu sayede tanrısallaşan insan, güçlü doğa-güçlü tanrı ikilisinin tam karşısına

[50] Tanrı'nın, tanrıların veya doğal güçlerin insanın biçimine ve niteliklerine sahip olduğunu söyleyen anlayışa veya Tanrı'nın, tanrıların, insanın; bilinç, niyet, irade, duygu ve duyumuna benzer yeti ve özelliklere sahip olduğu inancına Antropomorfizm ya da "insan biçimciliği" denilmektedir. İnsana özgü nitelikleri doğa güçlerine yükleyerek mitsel varlıklara bağlanma şeklindeki evrimci açıklama olan Antropomorfizmde tanrılar tıpkı insanlar gibi yerler, içerler, yalan söylerler, aldatırlar, kıskanırlar ve birbirlerinin ayaklarını kaydırırlar (Yazoğlu,1998).

[51] Yüce varlıkları ve tanrıları insan biçiminde tasarımlayan; insana benzer yetenek, tutum ve davranışlarla niteleyen görüş. (Örnek, 1973)

kendisini koyarak zayıf insandan doğa karşısında güçlenen tanrısal özelliklerin birer taşıyıcısı olan ve hatta bu özelliklerin bizzat sahibi olan insana evrilmiştir. İslam inancı içerisinde yer alan ve Allah'a ait birçok sıfat ve özellik bu anlamda batı kurmacasında insanlar arasında paylaştırılmıştır. Mit olarak adlandırılan geçmiş zaman hikayeleri kurmaca özelliği bakımından edebi metinlerde de yer alır. Hiçbir edebî metinde, yaşanan gerçeklik olduğu gibi anlatılmaz. Yani kurmacasının olmadığı edebi bir metin öğretici metin olmaktan öteye gidemez. Tanrı olan kahraman üstünlüğünü korumak adına çoğu zaman diğer ilahi özellikteki varlıklarla ve insanlarla savaşmak zorundadır. Özellikle Yunan mitlerinde rastladığımız tanrılar arası savaşlar ve mücadeleler kahramanın üstünlük kurma yolundaki çabalarının bir göstergesidir. Her biri birer güç göstergesi olan ateşe, aya, güneşe sahip olmak için tanrılar bu söylencelerde birbirlerini aldatarak, kandırarak ya da birbirlerinin ayaklarını kaydırarak onlara sahip olmak istemişlerdir (Prometheus'un ateşi çalması veya tanrıların kendilerinde olmayan herhangi bir özelliği, güç, cesaret gibi, bu özelliğe sahip olan başka bir tanrıdan almak için onu yemesi) Mitsel birçok anlatıda doğaya karşı kendisini zayıf ve güçsüz hisseden insan gücü kutsal bir varlığa atfetmiş sonrasında doğa karşısında güçlenen insana bu güç bölünüp parçalanarak indirgenmiş ve onlara dağıtılmıştır. Frye'nin bahsetmiş olduğu ve kurmacanın geçirdiği birbirinden farklı seviyelerdeki evrimde aslında başka aşamalarda söz konusudur. (Frye, 2015). Şöyle ki, güç, yetki ilk önce tanrıya sonra sırasıyla tanrılara, yarı tanrılara, kral tanrılara olmak üzere gökyüzünden yeryüzüne doğru bir indirgemeci anlayış içerisinden verilmektedir. Yunan anlatılarında ilk ilkel oyunlardaki "Maske Oyunu" da bu indirgemeci anlayışın bir örneği olarak tanımlanabilir. Şöyle ki; oyun sırasında üst üste takılmış üç maske sırasıyla kaos (doğaya karşı zayıf olan insan), kuş gagası (doğa ile mücadele içerisinde var olan insan) ve insan yüzü (tanrısal özellikleri taşıyan insan) şeklindedir. Burada en son gözüken insan yüzü maskesi, tanrının insana dönüşmesi hikayesi, İnsanın tanrıyı yer yüzüne indirmesi, insan olarak tanrıyı temsil etmesi talebi vardır. Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olarak onun yeryüzündeki sembolü, aynası, temsilcisi olması ve tanrısal özellikleri bizzat taşıyan olarak Tanrı ilan edilmesi, insanın tanrısallaşmasının en iyi örneği olarak kabul edilmektedir. Yine Çin Hakanının göklerin oğlu, güneş tanrısının elçisi olarak Ra'nın gösterilmesi de insanın tanrısallaşma arzusunun cisimleşmiş haliyle örtüşmektedir. Sonuç olarak, Allah'a ait olan her yerde olma, her şeyi görme-bilme-duyma, varlık ve sonunun olmaması ya da gücünün, kudretinin sonsuz olması özelliği insanlara aktarılarak İslam dışı tüm söylencelerde insan tanrısallaştırılmıştır.

3. KLASİK ANLATILARDA SİHİRLİ NESNELERİN KULLANIMI ve SİHİRLİ NESNELERİN AKTARDIĞI TANRISAL ÖZELLİKLER

Klasik anlatıların çoğunda, anlatının seyri içerisinde büyülü nesne (sihirli nesne) olarak tanımlayabileceğimiz bir kavram vardır. Bu kavramdan hareketle senaryo içerisinde kahramanın A noktasından B noktasına kadar olan yolculuğu, çoğunlukla büyülü nesne üzerinden gerçekleşir. Şöyle ki, yüzük, asa, muska, ya da herhangi bir biblo olabilen büyülü nesne uğruna, kahraman çeşitli zorluklarla karşılaşır. Büyülü nesneyle; bazen dünyayı kurtarmak, bazen kötülüğün sonunu getirmek, bazen de istenilen herhangi bir arzuyu gerçekleştirebilmek amaçlanır. Bu yüzden büyülü nesneyi edinmek, kontrolünü elde tutmak ve o nesnenin tüm özelliklerini kullanabilme yetisine sahip olmak önemlidir. Büyülü nesne çoğu zaman anlatılarda, iyi kahramanların elindeyken amacına hizmet etmekteyken el değiştirince (kötü kahramanın eline geçince) kontrol edilemeyecek kadar kötü sonuçlar doğurabilir. Klasik anlatılar, halkbilimi uzmanı Vladimir Propp'un "Masalın Biçimbilimi" adlı kitabında işlediği kuram çerçevesinde tüm öykülerde ortak bir şema olarak kullanılagelen 31 madde geçerlidir. Propp, tüm masalların bu ortak şemaya dayandığını ifade ederek sadece kişi isimlerinin ya da büyülü nesnelerin değiştiğini ancak kişilerin eylemlerinin ve anlatı seyri içerisindeki büyülü nesnelerin rolünün değişmez olduğunu savunur. (Propp, 2011) Keloğlandan Pamuk Prenses ve 7 Cücelere kadar bu anlatının seyri aynıdır. Keloğlan'da büyülü nesne karşılaştığı bir cüce iken Pamuk Prenses ve 7 Cüceler'de büyülü nesne kırmızı elmadır. Sihirli nesneler uğruna savaşılan ve mücadeleler

edilen nesnelerdir. Yüzüklerin efendisindeki yüzük Harry Potter'ın asası büyülü nesneler onu eline geçiren kişiye de olağanüstü güçler, tanrısal özellikler kazandırır. Büyülü nesneler anlatılarda çoğunlukla miras yoluyla elden ele aktarılır. Bu yüzden de onun elde tutulması ve korunması kutsal sayılır. Çalışmamıza konu olan Pokemon çizgi film serisinde Pokemon ustalarının hepsinin elindeki Pokemonların her biri birer sihirli nesnedir.

4. POKEMON ÖRNEĞİ

Pokemon çizgi filmi serisindeki önemli pokemon karakterleri:

Rotom, eşyaya hükmetme özelliğine sahiptir. Bulunduğu ortamdaki cihazların modülasyonuna erişebilir. Televiyona kablosu vasıtası ile hükmeder. Anlatmak istediği olayın görüntülerini tv üzerinden Ash'le iletişim kurarak gerçekleştirir.

Pidgey fırtınalar oluşturan kuş türü pokemonlardandır. Kum fırtınası yapar ve sürü halinde saldırırlar. Ash onu hakimiyeti altına alınca 2. Seviye evrimleşmeyle çelik kanat saldırısı yetisine kavuşur. Pokemonlar sürekli **evrim** geçirir. Sihirli nesneye sahip olan bir pokemon eğiticisi onu çeşitli karşılaşmalarda kullanarak evrimleştirme yetisine sahiptir.

Hawlucha, kuş kafalı insan bedeni biçiminde, insansı fiziksel hareketler yapabilen, insan mimiklerine sahip bir pokemondur.

Ash Ketchum, geleceğin büyük eğitmeni olmak için 10 yaşına girer girmez ilk pokemonu pikachu'ya kavuşur Profesör Oak ona Pokédex[52]'i verir ve seriyi tamamlamasını istemesiyle pkemon macerası başlar.

Pikachu, Ash'in ilk pokemonudur. Pika türüne mensuptur. Yanaklarındaki kırmızı noktalardan elektrik aktarımı sağlar. Bu özelliği ile rakibini felç eder.

Charmeander, Ash'in ilk pokemonlarından biridir. Charmander'in en güçlü atağı, ember saldırısıdır. Bu sayede rakplerinin gücünü azaltır ve onları tırnak saldırısı ile etkisiz kılar. Ateş türü pokemonudur ve ilk evrim aşamasındadır.

Squirtle, Su pokemonudur. Sırtındaki kabuğu saldırılara karşı dayanıklıdır. Su tabancası ve su pompası temel saldırılarıdır. Eğitim yoluyla evrilerek buz tipi pokemonların saldırılarını öğrenebilir. 2 seviye evrimi Wartortle, 3. seviye evrimi ise Blastoisedir.

Jigglypuff, Şarkı söylediğinde etrafındaki herkesi uyutur. Jigglypuff uyuyan kişilerin yüzlerini çeşitli şekillere boyayıp onları farkli bir şekle sokarak cezalandırır. 1. seviyesi Igglybuff, 3. seviyesi Wigglytuff'tır.

Butterfree, 3. Seviye evrimleşmiş haliyle ilk nesil olup da 3. Seviye evrime ulaşmış pokemonlardan birisidir. pokemonlardandır. Polen ve uyku tozu saldırıları ile meşhurdur. Böcek türüne mensuptur. 2. Evresi Metapod'tur. Pokemonlar arasında türler önemli yere sahiptir. Böcek türündeki pokemonlar evrimleri öncesinde kendi türlerine özgü saldırı biçimlerine sahiplerdir. Bu yönleriyle hayvan türündeki gelen pokemonlara karşı güçsüz durumdadırlar.

---

[52] Pokedex, Japon oyun yapımcısı Satoshi Tajiri tarafından yaratılan, hayali canlı türlerini konu alan video oyunu Pokémon'da yer alan pokemonların türlerinin saldırı çeşitlerinin, tiplerinin, kategorilerinin ve çeşitli özelliklerinin bulunduğu pokemon veritabanıdır. Elektronik devrelerden oluşan ve ekranı olan cihaz bu özellikleri ile Ash'e gözcülük ve rehberlik yapar.

Pidgeot, 3. Seviye evrime ulaşmış 1. Nesil pokemonlardan birisidir. Ash ilk zamanlarda sıklıkla kullanmıştır. Uçma yetisi ile düşmanına saldırır. Pigeotto'nun gelişmiş halidir.

Haunter, Ash'in hayalet pokemonu yakalaması sırasında onun yanında olmaktan vazgeçen onu zora sokan bir pokemondur.

Muk, kötü kokulu, pis yerlerde yaşayan ve özellikle vahşi pokemonlara karşı ash'i koruma amacında olan bir pokemondur. 2. Seviye evrim aşamasındadır. Zehir türü pokemonlarındandır. Bu nedenle çimen, dövüş ve böcek türü pokemonlara karşı savaşabilir ancak, toprak ve psijik özellikli türler karşısında güçsüz kalır.

Tauros, Safari bölgesinde Ash tarafından 30 adet bu türden yakalanmıştır. Yakalandıktan sonra Prof. Oak'ın laboratuvarına götürülmüştür. Bu bölüm sadece Japonya'da yayınlanmıştır. Tauros yakalamış ve bunlar Prof. Oak'ın laboratuarına gönderilmiştir.

Kingler, ilk maçı İndigo Ligi'nde ilk etapta rakibini yener ve eski ismi olan Krabby'i geride bırakarak evrimine Kingler ismi ile devam eder. Birçok ligde karşılaşmaya çıkar ve sonunda Prof Oak'ın laboratuvarına geri döner.

Snorlax, güçlü olduğu kadar iştahli bir pokemondur. Uykuya dalması ile meşhurdur hatta bu yüzden maça çıkamayarak Ash'i üzmüştür. Prof. Oak'ın laboratuarına bırakılmıştır.

Cyndaquil, Alev saldırıları yapabilmesi için önce kendisini ısıtmak zorundadır. Ash onu yakaladığında bu özelliği kontrolsüz halde idi fakat daha sonra Ash onu evcilleştirmiştir.

Ho-oh, bu pokemon daha sonra Pokemon filminde belrigin bir biçimde ortaya çıkan, efsanevi bir ateş türüne bağlı bir Pokemondur. Kocaman bir Anka kuşu şeklindedir ve başında taç bulunur. Aydınlık ve karanlık mekanlarda parlaklığını gösteren ışıklı bir uçuş özelliğine sahiptir. Çizgi film serisinde de Ash tarafından, ilk pokemon ustası olduğu zamanlarda gökyüzünde arkasından ışık saçarak uçarken görülmüştür. Pokedex cihazı dahi o an bu pokemon türünü tanımlayamamıştı.

İnsanın tanrısallaşması noktasında başlangıçta, doğanın şartları karşısında zayıf olan insan acı çekerek aç kalarak mağlup olur veya ailesinden birinin ölümüne birebir şahit olarak hırslanır. Zamanla, doğaya ve tanrıya kafa tutmaya başlar. Bu aşamalardan sonra ise artık tanrının sıfatlarının taşıyıcısı olarak karşımıza çıkar. Çizgi film serisinin ilk bölümünde, ilk pokemonu ve Pokadex'i Prof Oak ona teslim eder. Henüz tecrübesiz bir pokemon avcısı Ash, kendi pokemonu Pikachu ile geçirdiği ilk deneyimde, Pidgey (ilk aşamada vahşi bir çeşit kuş türü pokemon) istilasına uğrar. Ash bu esnada, Yağmur çamur ve doğa karşısında zayıf kalmıştır. Ancak her fırsatta iyi bir pokemon ustası olacağını göklere ve göklerden ona saldıran Pidgey sürülerine haykırır. Başlangıçta doğa karşısında aciz olan Ash, sonrasında göklere kafa tutup iyi bir pokemon ustası olarak tanrısallaşır.

Büyülü nesneler, anlatılarda çoğunlukla miras yoluyla bir kültür ve yaşam amacının önemli bir ereği olarak yansıtılır. Bu nedenle, onun elde tutulması ve korunması kutsal sayılır. Çizgi filmin ilk bölümü bu bağlamda tanıtıcı bilgileri verir. Ash'in kendisi gibi pokemon ustası olma yolundaki arkadaşı Gray, ilk pokemonuna Ash'ten önce kavuşur. Ash'in de aralarında bulunduğu grupta, arkadaşlarının Gray'i kutlama anında yapmış olduğu konuşmada, Ash'in arkadaşı ve aynı zamanda rakibi oaln Gray, "Büyük babamın Pokemon ailesinde seçkin bir yeri vardı, ben de aynı şekilde Pokemon ustası olacağım" der. Çizgi film serisinde tüm pokemon ustaları, karşılaşma esnasında pokemonlarına direktifler yağdırıp onların mücadeleyi ezici üstünlükle kazanması için çaba gösterir. Bu bağlamda cep kapsülünden pokemonlarını dışarıya salan ustalar, pokemonları ile iletişim halinde olup onların tanrısı biçiminde bir özelliğe sahiptirler. Sihirli nesneleri olan pokemonlar da olağanüstü yeteneklerini kendilerine hükmeden pokemon ustalarına ve karşısındaki

pokemona gösterme suretiyle mücadeleye girer. Açıkça bir savaş meydanına bürünen karşılaşmada pokemonlar, sahiplerinden gelen her emri yerine getirir. Bu bağlam insanüstü yeteneğe hükmeden bir tanrı özelliğinin pokemona "ol" demesi aracılığıyla gerçekleşir. Pokemon ustası, her insan gibi duygu ve ihtiyaçlara sahiptir. Hatta karşılaşma esnasında, pokemonuna yapılan saldırıdan kendisi bile zarar görebilir. Bu onun cesaretini kamçılar yeniden yeniye emreder. Karşılaşmanın akışını ise, pokemonlarının üstün yeteneklerini farklı zamanlarda farklı dozlarda belirli stratejilerle kullanarak karşılaşmanın seyrine direkt etkide bulunur. Bu bakımdan kaderi değiştirme yetisi pokemon ustasının tecrübesine, pokemonu ile olan etkileşimine ve onunla rozet kazandırdığı başarı hikayesine (pokemonlar karşılaşma kazandıkça fiziksel görünüm, güç ve yetenek anlamında evrimleşir) bağlıdır. Pokemon ustası, bu yolla tecrübe arttırdıkça pokemonunu da evrimleştirmiş olur. En başta tercih hakkı olan pokemon ustası, karşılaşmanın terazisini belirlerken elindeki pokemonlardan uygun olanını seçer. Bunu rakip pokemon ustasının savaşa soktuğu pokemona göre belirler ve seçtiği pokemona seni seçtim diyerek kapsülünden çıkarır. "Seni seçtim" ifadesi seçilmiş sihirli nesneye vurgu yapması (onun iktidar erkini kendi elinde bulundurduğu) ve karşılaşmanın zaferle sonuçlanması niyetiyledir. Bununla beraber, her pokemonun olağanüstü özelliklere haizdir. Fakat, onun bir nesne oluşuna yaraşır şekilde yetilerle donatılmıştır. Yani, gücünün doğada ve evrende karşılığı olan yeniden oluşturulmuş bir özel ismi bulunur "Alev Saldırısı", "Çelik Kanat", "Ay Patlaması" gibi.

Bir karşılaşmada bir oyun sahasını karelere bölerek kaplama yeteneği olan Balerin'in Peri tipi pokemonu Spritzee "Numara odası" adında gizemli bir alan oluşturma yetisine sahiptir. Numara odası aktif değilken Spritzee, normalde Fletchinder'dan daha yavaş bir pokemondur. Fakat, Numara Odası'nda tüm özellikler ters işlemektedir. Burada mekân yaratma ve o mekânda yetileri tersine çevirme özelliği Balerin'in Peri tipi pokemonu Spritzee'de ön plana çıkmaktadır. Zamanı bükme yetileri, tersine çevirme ve tüm bunları ayriyeten yaratılmış bir mekânda yapma simgesel sihirli bir nesne yoluyla insanın tanrısal bir özellik kazanmasına karşılık gelmektedir. Bir başka karşılaşmada, Ash'in Hawlucha adlı Pokemonu'nun refleksif ağız mimiklerine verdiği yanıtı duyan pokemon ustası Balerina'nın; "Sen de mi pokemonlarla konuşuyorsun?" sorusuna Ash; "konuşmak gibi değil, daha çok ne dediklerini hissetmek gibi, onun ne demek istediğini ve ne hissettiğini bi şekilde biliyorum/anlıyorum" ifadesi, telepati ve tele kinetik yetilerle akıl okuma durumunun var olduğunu göstermektedir. Pokemon eğitmenlerinin ehlileştikçe bu üstün güçlü yaratıklarla etkileşim halinde olduklarını ispatlar. Bu da tanrıda var olan yarattığı olan her şeyi bilme görme duyma gibi özelliklerin, tanrısallaşan insan figürü üzerindeki insan – nesne boyutundaki etkileşimli bir yansımasıdır. Bir pokemon türü olan Hawlucha, karşılaşma sırasında rakibi olan Cayrabol'un ay topu saldırısı hareketini kendi üzerinde toplayıp ona karşı geri saldırı olarak kullanmaktadır. Bu da karşı düşmanın hamlesini alıp onun üzerinde denemek anlamına gelmektedir. Bu bakımdan pokemonların kendi içinde evrimleşmesinin yanında yeteneklerinin de birbirlerine karşı evrilmesi anlamına gelen bu saldırıya karşı yapılan savunmanın karakter açısından kendisine evirilen bir döngüsellik taşıması bakımından önemlidir. Pokemon karşılaşmalarında her iki cins pokemonun farklı yeteneklerinin birbirleri üzerinde ne gibi bir etkiye sebep olacağı bilinmemektedir. Bu karşılaşmada belli olacaktır. Aslında her karşılaşmada bir azimle beraber bir keşif de söz konusudur.[53] Karşılaşma sırasında Ash'in yanında bulunan diğer pokemon ustaları ellerinde not defterleri ile her karşılaşmayı ve her karşılaşmada kullanılan saldırı argümanlarını her pokemonun özelliğine göre karşılaştırmalı olarak not almaktadırlar. Bu minvalde yapılan uygulamanın amacı, saldırı sonuçlarını analiz ederek dünya üzenindeki tüm pokemonlarla ilgili bir tarih yazarlığı yapmaktır. Bu bağlamda yazılan kaideler ve koşullar içerisinde oluşan yeni sonuçlar, yaratıcının direkt temsilcisi olan eğitmenlerin maceralarını,

[53] Ash, pokemon serisinin ilk bölümünde elde ettiği ilk Pokemonu kaşrılaşmaya sokup galip geldikten sonra ""Ne kadar güçlü rakiplerle karşılaşırsak o kadar azimli ve heyecanlı oluyoruz" der.

evrimleşen pokemonların ilk hallerini ve diğer pokemonlara karşı güç seviyelerini kitaplaştırmaktadır. Karşılaşmalarda insansı fiziksel özellikler de bu evrilme içerisinde yeniden adlandırılarak verilir "Yüksek Sıçrama Tekmesi" gibi. Karşılaşmayı başlatan ve sonlandıran bir hakem bulunur. Bu hakem adaletten şaşmaz karşılaşma başında pokemonları tanıtır maçı başlatır ve sonunda da kazananı ilan edip kazanan pokemon ustasına yendiğini belgeleyen mekân, zaman ve karşılaşma adını simgeleyen kanıt niteliği taşıyan bir rozet hediye eder. (Şahitlik ve kanıtın bir aradalığı) Bu rozet, pokemon ustasının ustalık seviyesini yüceltir. Yenilen taraf yenen tarafa övgü ile hitab eder ve galip olan eğitimciden dersler alır.

SONUÇ

Pokemon çizgi film serisinde Pokemon ustalarının hepsinin elindeki Pokemonların her biri birer sihirli nesnedir. Pokemon ustaları birbirleri ile pokemonlarını karşılaşma (challenge) içerisine sokarak ustalıklarını geliştirirken karşılığında rozet kazanmakta bunun yanı sıra ellerindeki pokemonların evrimini sağlayarak onları daha güçlü hale getirme amacı gütmektedirler. Bu bağlam, büyülü nesnenin arzu edileni elde etme noktasındaki amaca hizmetine karşılık gelmektedir. Pokemoun ustaları birer tanrı rolünde olmakla beraber, kıskanıp, yiyip, içip, ayak kaydırma gibi tüm insani arzuların birer karşılığı olarak yorumlanmaktadır. Pokemonların kullandığı güçler, doğa üstü ve insanüstü nitelikler taşır. Bu nitelikler onları tanrısal güçlere evirir. Burada, pokemon ustalarının pokemonlarına karşılaşma sırasında saldırı biçimlerini belirlemeleri, emir verme özellikleri ile tanrının sembolüdür ve onun özelliklerinin taşıyıcılarıdır.

KAYNAKÇA

1. Aristoteles, (1987). Poetika, Çev: İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi, İstanbul
2. Bardakoğlu, A. (2000), İsbât-I Vâcib Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi cilt: 22
3. Frye, N. (2015). Eleştirinin Anatomisi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. İng'den çev. Hande Koçak.
4. Örnek, S. (1973). Budunbilim Terimler Sözlüğü, Ankara
5. PROPP, V. (2011). Masalın Biçimbilimi. (Çev. Mehmet RifatSema Rifat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
6. Rosenberg, D. (2017). Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi,İmge Kitabevi,Ankara.
7. Yazoğlu, R. (1998). "Antropomorfizm Ve Hıristiyanlık", Ekev Akademi Dergisi c. 1 sy. 2 (Mayıs 1998) s:259-273